PROLEGOMENA,
ET
DISSERTATIONES
IN OMNES, ET SINGULOS
S. SCRIPTURÆ LIBROS.
AUTHORE

R.P.D. AUGUSTINO CALMET
ORDINIS S. BENEDICTI,
Congregationis SS. VITONI, & HIDULPHI.

Opus Gallicè primùm ab Authore, nunc verò Latinis Literis Traditum.

A JOANNE DOMINICO MANSI
LUCENSI, CONGREGATIONIS MATRIS DEI.

Tomus Secundus.

LUCÆ MDCCXXIX.
Sumptibus LEONARDI VENTURINI.
SUPERIORUM LICENTIA.

IN LIBROS
NOVI TESTAMENTI
PROLEGOMENON.

M*ultifariam, multisque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis, novissime diebus istis loquutus est nobis in Filio, quem constituit heredem universorum, per quem fecit & sæcula* (a). Loquutus est ad Patres nostros in Veteri Testamento, loquutus est & in Novo. Moyses vetusti fœderis conciliator est, Prophetæ ministri; hic Legem rogavit, hi Messiæ adventum prænunciarunt. Lex & Prophetæ aliò plane spectabant, nec illud, cujus priores tantùm rudioresque lineas duxerunt, perficere unquam permissi fuere (b); non datum ipsis consentire, quod tantùm permittebant; neque omnibus numeris absolvere, quod veluti delineatum repræsentabant. Hominum vota promovebant tantùm, non implebant.

Sed Jesu Christo in mundum tandem veniente, & novo fœdere in veteris locum succedente, statim umbræ depulsæ, figuræ & Prophetarum oracula impleta. Lex perfecta, novus populus pro veteri, novumque tempus successit, quo juxta Jeremiæ 36. 31. vaticinium: *Feriam Domui Israel* (dicit Dominus) *& domui Juda fœdus novum. Non secundum pactum, quod pepigi cum Patribus eorum in die, qua apprehendi manum eorum, ut educerem eos de terra Ægypti, pactum quod irritum fecerunt, & ego dominatus sum eorum, dicit Dominus. Sed hoc erit quod feriam cum Domo Israel, post dies illos: dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam, & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum.*

Fœdus in monte Sinai initum uni tantùm domui Israel favebat; novum æquè omnes filios hominum complectitur. Primum obsignatum est cruore arietum & taurorum; novum Filii Dei sanguine. Posterius illud fœdus supremi Legislatoris primam curam tenebat (c); hæc omnia, quæ in Libris Veteris Testamenti leguntur, spectabant. Spiritus timoris & servitutis veterem Legem tenebat; amoris novæ erat decus & privilegium. Illa stato tempore duratura; hæc æterna, ut omnia æquaret sæcula atque per omnes gentes diffunderetur, præmia pollicebatur æterna, pariter & infinita; cùm peritura tantùm Lex illa vetus conferret.

Ecclesia Christiana promissorum omnium, quibus Deus fidem suam obstrinxerat Synagogæ, hæres, pretiosum sibi commissum Scripturarum Veteris Testamenti depositum sanctè custodit, veluti instrumentum possessionis suæ & electionis, sicut æmulæ suæ Synagogæ reprobationis. Sed majori quadam curâ & veneratione servat Libros Novi Testamenti, quibus veluti fides constet, adoptionis suæ & tanquam pignus felicitatis; veluti publicas aliquas Tabulas latè demonstrantes Domini & parentis sui voluntatem; tanquam codicem vitæ, prodigiorum, & doctrinæ Dei sui, ac tandem tanquam regulam rerum morumque directricem.

D. N. Jesus Christus nihil ipse per se posteritati scripsit (d), neque vitam suam & doctrinam, ut literis mandarent, Apostolis unquam præcepit. Contentus tantùm voce populos sive pro concione sive privatis colloquiis instruxisse, cetera neglexit. Antequam tamen homines præsentiâ suâ desereret, missurum se invisibilem quendam Præceptorem spopondit (e), quo interius docente, & veritatem discerent omnes, tum & quæ maximè quisque & præstare & dicere teneretur, pro nata quacumque occasione illos instrueret.

Hujus promissionis fidem impleturus S. Spiritum quinquagesimo post Resurrectionem suam die ad Apostolos misit, cujus illapsu subito lumine irradiati, novoque ardore incalentes, & Sancta Evangelia, & ceteros Novi Testamenti Libros scribere

a *Hebr.* 1. 1. 2.

b *Hebr.* 7. 19. *Nihil ad perfectum adduxit Lex.*

c *August. contra duas Epistolas Pelag. l.* 3. *c.* 4. *n.* 7.

d *Vide Aug. lib.* 1. *de Consens. Evang. cap.* 7. & 9. & *lib.* 28. *con. Faust. Manich. cap.* 4. *Epist.* 237. *Nov. edit.* Sermo ibi de hymno Jesu Christo adscripto, ex quo nonnulla referuntur. Meminit etiam alterius Operis ejusdem J. C. nomine inscripti ad S. Petrum & Paulum. Liber erat Magicus. Scitum est quid de Epistola J. C. ad Abgarum feratur. Sed hæc omnia ab Eruditis rejecta.

e *Joan.* 14. 26. & 16. 13.

aggressi sunt; quos sane Libros non immeritò nos tanquam ipsa Jesu Christi Opera, digito Dei scripta, suspicimus (*f*). *Non dicamus: O illi felices qui eum videre potuerunt; quia multi in eis, qui viderunt, occiderunt: Multi autem in nobis, qui non viderunt crediderunt. Quod enim pretiosum sonabat de ore Domini, & propter nos scriptum est, & nobis servatum est, & propter nos recitatur; & propter posteros recitabitur, donec sæculum finiatur.*

f *August. l. 1. c. 35. de Consensu Evangel. Non aliter accipiat quod narrantibus Discipulis Christi in Evangelio legerit, quàm si ipsam manum Domini, quam in proprio corpore gestabat, scribentem conspexerit.*

Nec major Apostolis scribendi sollicitudo; priùs enim illi, Præceptoris sui exemplum sequuti, docendos sibi instituendosque vivâ voce populos susceperant. Altè enim menti impressas habentes, quas ore loquentis Præceptoris veritates audierant, futurum ut aliquando illorum obliviscerentur, nunquam timebant; quos insuper tutos in ea re faciebant ejusdem Magistri promissiones, de afferendo nempè illis Spiritu suo, à quo nunquam desererentur. Successu verò temporis pium Fidelium studium ab illis tandem extorsit, ut quæcunque ab illis voce auscultarant, hæc literis mandata de scripto legerent. Hujus rei gratiâ S. Matthæus scribere aggressus; nec facilè alio consilio S. Marcus id sibi suscepit, ut synopsim operis ejusdem S. Matthæi daret, nonnullis adjectis, quæ ipse aliorum relatione haberet explorata.

S. Lucas eam se habuisse scribendi causam prodit (*g*), quòd scilicet plures de vita & doctrina Jesu Christi ex ore loquentium Apostolorum exceptos Libros in vulgus spargi animadverteret; se verò, ait, omnia quæ scriberet, testium de visu relatione comperisse; rem autem Ecclesiæ maximè utilem se præstiturum confidere, si ordine omnia digereret, quæ ab ipso rerum exordio contigisse verissimè norat. Docent tandem Patres (*h*), S. Joannem ad Evangelium suum literis mandandum exortas hæreses Cerinthi, & Nicolaitarum Jesu Christi divinitatem negantium impulisse.

g *Luc. 1. 1. 2.*

h *Iren. lib. 1. cap. 12. Hieronym. de Viris Illust. c. Victorin. Pictav. in Apocal.*

Ad Acta Apostolorum quod spectat, continuatio sunt Evangelii S. Lucæ, & historia rerum gestarum ab exordio Ecclesiæ Jerosolymis usque S. Pauli ad Christiana sacra transeuntis; quibus deinde accedit historia rerum ab eodem Apostolo gestarum usque ad primum ejus iter Romanum. Nihil fermè refert in eo Opere S. Lucas, quod ipse oculatus testis non explorasset, quippe qui comes in omnibus ejusdem Apostoli, quà in laboribus, quà in vicissitudinibus, quà tandem in prædicationibus fidus fuisset. Pro variis rerum opportunitatibus, & cùm maximè è re Ecclesiæ censeret, S. Paulus Epistolas suas scripsit, non quidem eo consilio ut veritates omnes, quas ipse prædicatione docuerat, uno veluti scripto ad posteritatis memoriam complecteretur; quanquam divinæ providentiæ dispositione factum sit, ut quæ ipse fortuito casu scriberet, hæc posteritati tanquam supplementum quoddam Evangeliorum instruendis populis maximè utile commendarentur. Eadem ceteris Apostolis, quorum manent Epistolæ, fuit scribendi ratio, quò omnium utilitati Ecclesiarum, ad quas literas dabant, servirent; quanquam id certò nollent futurum, ut tandem ceteris Ecclesiis communicarentur; tantùm enim Apostolicis scriptis dabatur; & eò usque pium Fidelium studium conservandis illis doctrinæ & pietatis pretiosissimis monumentis devenerat.

CANON NOVI TESTAMENTI.

Nihil in præsentia moramur, tum Sacrorum Librorum Novi Testamenti authoritatem, cùm eorum Librorum sive Authores, sive scribendi finem, tempus, & occasiones, quæ omnia singularibus ad singula illa Scripta Prolegomenis fusiùs prosequemur. Sunt in utroque Testamento Opera, quorum omnibus retro seculis asserta fuit authoritas; sunt de quibus in particularibus Ecclesiis dubitatum est aliquandiu; quanquam nullus Scripturæ Liber hodie in Canone recensetur, quem sanior veterum Ecclesiarum pars suffragio suo non probaverit. Frustra veteres Hæretici sive fictis Evangeliis procudendis, seu veris corrumpendis laborarunt; integra semper fides Originalium in Ecclesiis Catholicis mansit; & successu temporis corruptis eorum Exemplaribus in oblivionem, Ecclesiarum sollicitudine, proscriptione & damnatione traditis, veritas obtinuit.

Quo anno Canon Librorum Novi Testamenti absolveretur certò definiri vix potest; sed satis expressus jam inde à secundo Ecclesiæ sæculo legitur: Cùm ab Asiaticis Episcopis tria Evangelia scripta jam & publici juris facta S. Joanni Evangelistæ exhiberentur; recepisse illa & probasse narrat Eusebius (*i*); supplendis autem quæ illis deesse videbantur, alterum ipsum scribere aggressum esse, addit idem Eusebius, quo gesta omnia in exordio prædicationis Jesu Christi ab aliis omissa expressa sunt. Ita Canon Evangeliorum constitit. Tria illa priora Evangelia laudantur in Epistola S. Clementis ad Corinthios, quæ Evangelio S. Joannis vetustior est. S. Polycarpus in sua ad Philippenses Epistola quinquies vel sexies usurpat Evangelia S. Matthæi, & Lucæ, nomine tamen illorum suppresso. Crebrò legas quatuor Evangelistas in Epistola S. Barnabæ laudatos; idem observes in septem Epistolis S. Ignatii, in quibus maximè ad Evangelium S. Joannis alluditur.

i *Euseb. l. 3. cap. 24. Hist. Eccles.*

Commentaria Apostolorum legas apud S. Justinum Martyrem (*k*), quo nomine designat Evangelia *ab Apostolis*, ait ille, sive ab eorum Discipulis scripta. Tertullianus contra Marcion. l. 4. cap. 5. hæc habet: *Si constat id verius, quod prius; id prius, quod & ab initio; id ab initio, quod ab Apostolis; pariter utique constabit; id esse ab Apostolis traditum, quod apud Ecclesias Apostolorum fuerit sacrosanctum.* Addit idem Author l. 4. cap. 4. antiquitatem Evangeliorum ex corruptis eorum Codicibus ab Hæreticis maximè demonstrari: *Itaque dum emendat utrumque confirmat & nostrum anterius; id emendans, quod invenit, & id posterius, quod de nostri emendatione*

k *Just. Apolog. 2.*

constituunt suum, & novum fecit. Novis Hæreticorum scriptis vetera, & probata Apostolorum originalia opponit S. Irænæus (*l*), quatuor Evangelia simul agnoscens, & congruas ejusdem numeri rationes asserens (*m*).

l *Iren. l.5. cap.30.*
m *Iren. l.3. cap.11. n.7. & 8.*

Ex his, quantum arbitror, demonstratur, exeunte primo sæculo, & ineunte secundo, & tertio, canonem quatuor Evangeliorum receptum, agnitumque fuisse, cui authoritas ex ipsis Apostolis constabat; cum S. Joannes tria Evangelia viderit, probaritque; & S. Paulus Evangelium plerumque juxta S. Lucæ textum laudet. Porrò canon iste non in cœtu aliquo publico, vel Concilio digestus est; sed Ecclesiarum consensu, & de sententia Episcoporum, quorum plerique cum Apostolis, & Discipulis familiarem consuetudinem habuerunt.

Epistolarum Apostolicarum nec authoritas minor habenda est, nec eorum collectio quatuor Evangeliis multò recentior. S. Polycarpus disertè laudat Epistolas S. Pauli, S. Petri, & S. Joannis. Nihil quidem apud illum de epistola ad Hebræos, secundâ S. Petri, secundâ, & tertiâ S. Joannis; sed ideò facilè, quòd in priori illa epistolarum collectione desiderarentur. Habebat enim Ecclesia jam inde ante Marcionem (*n*) in unum corpus collecta Evangelia, & Epistolas, ejusque exemplo hæreticus procudit Codicem suum Evangeliorum, & Apostolorum, nempè Apostolicarum Epistolarum. S. Ignatius in sua ad Philadelphienses Epistola non obscurè designat Scripturarum corpus ex Evangelio, Apostolis & Prophetis collectum: *Confugiens ad Evangelium, tanquam ad carnem Jesu Christi; & ad Apostolos, velut ad Ecclesiæ presbyterium. Prophetas etiam diligo, ut qui Christum annuntiarunt*. Apostolicarum Epistolarum Autographa suâ adhuc ætate alicubi servari Tertullianus de præscription. cap. 36. testatur: *Authentica ipsa literæ Apostolorum sonantes vocem, & repræsentantes faciem uniuscujusque*.

n *Paruit Hæretiene ille A. S. C. 127.*

De Panthæno Philosopho Christiano, qui Alexandriæ circa A. C. 184. Scholam moderabatur, legimus apud Eusebium (*o*), offendisse nimirum illum apud Indos Hebraicum Evangelii S. Matthæi exemplar, eò, uti ferebatur, à S. Bartholomæo delatum. Porrò exemplar illud Alexandriam retulisse Panthænum S. Hieronymus, & Rufinus est author. Addit insuper idem S. Hieronymus in Catal. c.3. exemplar hebraicum S. Matthæi Cæsareæ in Bibliotheca Pamphyli servatum fuisse; ex quo facilis conjectura Alexandriâ Cæsaream Exemplar illud translatum; nisi si fortè Codex Cæsariensis ex Alexandrino descriptus credendus esset. S. Petri Alexandrini ætate, labente scilicet secundo sæculo sivè tertio ineunte, Autographum S. Joannis ipsâ ejus manu descriptum religiosissimè servabatur (*p*). Nihil ego impræsentia de Codice Veneto tanquam Originali, S. Marci habito, cùm de illo fusiùs in Prolegomeno ad illud Evangelium differere constituerim. In Insula Cypri an.488. super ipsum S. Barnabæ corpus positum, Evangelii Exemplar inventum est; quod ipsâ ejus Apostoli manu in ligneo axe pretioso æquè & solido descriptum fuerunt; illud autem, addunt, diutiùs Constantinopoli servatum, ubi pariter singulis annis feriâ quintâ majoris hebdomadæ legi consueverit.

o *Euseb. Histor. Eccles. lib.5. cap.10.*
p *Fragmen. M. S. Petri Alexan. de Paschate apud Petavium.*

Hæc quidem satis superque dicta arbitror, quò ora obstruantur dictitantium; Canonem Librorum N. T. non nisi sæculo secundo, & seriùs etiam digestum fuisse; sicut eorum, qui autumant, numerum Evangeliorum & Epistolarum non nisi seriùs determinatum. Quanquam enim prioribus Ecclesiæ sæculis plures obtinerent Apocryphi, ab Hæreticis procusi, sive eorum operâ corrupti Libri; æquè tamen constat, certum Sacrorum & Canonicorum Librorum numerum ab aliis quibusque discretum, suam habuisse, aliorius planè ab omnibus aliis ordinis, authoritatem.

TEXTUS ORIGINALIS N. T.

TExtus Originalis Librorum N. T. Græcus est. S. Matthæi Evangelium Hebraicè (*q*) primùm sive potiùs vernaculo tum temporis apud Hebræos sermone Syriacè descriptum est; citissimè tamen Græcis literis traditum, constat. Servabatur etiam Hebraicus iste Originalis Textus SS. Epiphanii & Hieronymi ætate; dein prorsùs interdicit. Corruptus enim Ebionitarum aliorumque hæreticorum fraude, contemptui primùm, dein oblivioni traditus est. Græca versio, qualis hodie extat, atque originalis locum usurpat, vetustissima est, & S. Jacobo à nonnullis (*r*), ab aliis verò Joanni tribuitur; nec minoris est, sive fidei, sive exactitudinis, sive vetustatis Latina versio Authoris incogniti.

q *Papias apud Eusebium l.3. c. 29. Hist. Eccl. Irena. Origen. Euseb. Cyril. Jerosolymit. Epiph. Hieronym. al et.*
r *Synops. S. Script. seu Author. addition. in fine Synops.* Cujus tamen verba designare etiam possunt, S. Jacobum Evangelium illud Fidelibus explicasse.

Suspicabantur olim nonnulli, S. Marcum Latinis literis Opus suum tradidisse, quorum tamen sententia hodie assertore caret. Non desuerunt, qui crederent, Epistolam ad Hebræos Hebraicè primum scriptam in Græcum deinde translatam fuisse. Sed temerè prorsus illi; ejusque Exemplar, nisi Græcum spectasse neminem constat. Cùm verò Librorum N. T. Authores Judæam referrent originem, & Hebraicæ vel Syriacæ linguæ ab ineunte ætate assuevissent, vernaculi illius sermonis genium servant; nihil præseferunt illius elegantiæ & cultus, qui in probatis quibusque ejusdem ætatis Grecis Authoribus sentitur. Nec ab his nævis prorsùm immunis est S. Lucas, quamquam majori eloquii puritate niteat. Sed minimum illum defectum rerum granditas & majestas satis compensat; eòque magis prodigium Evangelicæ prædicationis spectandum est, quò admiranda plurima patrata intelligimus: *Non in doctis humanæ Sapientiæ verbis, sed in doctrina Spiritus*.

VERSIONES NOVI TESTAMENTI.

CUm ab ipsis crepundiis Ecclesia longè latèque per orbem diffunderetur, factum est, ut ab ipso pariter ejus initio variorum sermone tradita Evangelia vulga-

rentur. Eusebius (*) de sua ætate, quarto nempè sæculo, testatur, omnium sermone & characteribus descriptos Sacros Libros nullam gentem latere. Cùm verò inter omnes linguas Latina maximè & Syriaca post Græcam latiùs obtinerent, Versiones illæ N. T. omnium primæ non immeritò reputantur.

* *Euseb. in Isa. 45. 20.*

VERSIO SYRIACA.

PErsuasum est apud Syros, vernaculam N. T. Versionem ad ætatem Regis Abgari pertinere, quem Regem ferunt nunciis ad Jesum Christum missis, illum invitasse, ut ad Urbem Edessam Regni sui Metropolim confugeret. S. Thadæus eò à Jesu Christo missus, in eam Versionem laborasse fertur. Sed cùm eorum omnium fides apud Eruditos nostræ ætatis nutet, nihil exinde certi, ne quid gravius dixerim, pro historia ejusdem Versionis deduci posse arbitror. Valtonius totâ eâ discussione omissâ ad ætatem Apostolorum Versionem illam censuit pertinere, eo potissimùm ductus argumento, quòd in eo Codice nihil legatur, tum de secunda Epistola S. Petri, cùm de secunda S. Joannis, S. Judæ, & Apocalypsi; unde facilis conjectura, opus illud adornatum, antequam hæc omnia in Canonem reciperentur. Verùm eos omnes Libros, non secùs ac reliquos, in Canonem Syri recipiunt; eorumque Versiones ejusdem Valtonii operâ in Polyglottis Londinensibus insertæ sunt. Si in nonnullis Syris Codicibus desiderantur, ideò contigisse credendum est, quòd Operum illorum minor esset usus, sive raritas major.

Sunt qui Versionum illarum Authorem constituunt Thomam Heracleensem, cujus tamen operâ potiùs recensitos Sacros Codices censemus; cùm Exemplaria Syriaca pluribus sæculis antea obtinerent, quàm ille Ægyptum peteret, corrigendis Codicibus illis ad normam Græcorum Monasterii S. Antonii. Post eam ætatem, receptum est apud Syros, ut Codices suos ad Exemplaria ejusdem Thomæ emendarent, utpote quæ omnium potissima haberentur [s].

Syrorum nonnulli autumarunt (t), S. Marcum post scriptum Latinè Evangelium suum, Hebraicè vel Syriacè, quæ vernacula erat tum temporis Hebræorum lingua, reddidisse; idemque deindè & cum aliis Libris N.T. ab ipso eodem Authore præstitum. Simonius (u) arbitratur, Syriacam illam Versionem neque Antiochiæ, neque in regione illa, quæ peculiari nomine Syria appellatur, ubi Græcus sermo vernaculus habebatur, sed potiùs in Transeuphratæa, ubi Syriacus, adornatam fuisse. Huic conjecturæ multum deest ad persuadendum; quamquam enim Græcus sermo Antiochiæ & in florentissimis ejus regionis Urbibus vulgo obtineret; in agro tamen & in reliquâ Syriâ pristina loquendi ratio familiaris haberi potuisset. S. Ephrem quarto sæculo, & Moyses Bar cepha decimo, in ea regione versantes, Syriacè scripserunt; nec infrequentes occurrunt Episcopi in Conciliis, qui Syriacè tantùm loqui norant,

s *Euseb. Renaudot in Addend. ad Biblioth. Sac. P. Le Long pag.* 659.

t *Guliell. Postel. uti narrat Guido Fabric. Boderian. in Præfat. tom. 5. Polyglott. Antuerp.*

u *Simon. Histor. Critic. N. T. p.* 162.

Vidmanstadius & Guido Fabricius in ea fuerunt sententiâ, Originale S. Matthæi apud Syros mansisse; nec sanè ulla fuit ratio, quare scriptum Syriacè Opus Syriacè verteretur. Verum ut persuadeamur, Syriacam S. Matthæi Versionem è Græco expressam, nihil præstandum nobis, quàm ut utrumque simul exemplar conferamus. Regnat in Syro Exemplari Græcus genius; errata plurima deprehenduntur, quæ non nisi ex Græco subrepserunt; & sanè expressam eam Versionem constat è Græco vetustissimo, unciali charactere, Exemplari, antequam accentuum usus super vocales literas obtineret; ejusdemque Græci Codicis voces inter se non satis distinctas fuisse oportet; sunt enim plura in Syriaco menda, quæ non nisi ex varia legendi accentus, & puncta adscribendi, ac tandem distinguendi voces Græcas ratione, referenda videntur (x).

Aliud etiam animadversione dignum occurrit, Syriacum scilicet prorsùs congruere cum Græco, quod sibi vertendum Author Vulgatæ proposuerat, ut Syriacus semper cum Vulgata in his quoque locis conveniat, in quibus illa à Græcis impressis sive Mss. diffidet. Ea porrò est utriusque Versionis affinitas, ut D. Millio (y) suspicionem moverit, num Syriacus ad Latinam Versionem reformatus fuisset; sed cùm paulò diligentiùs rem examinasset, suam hanc conjecturam futilem inanemque deprehendit.

x *Vide Prolegom. D. Mille Prolegom* 1237. *& seq.*

y *Mill. Prolegom.* 1249. 1250.

VERSIO LATINA.

LAtina N.T. Versio originalibus ipsis penè coæva, ad tempora Apostolorum spectat, quamquam certum ejus tempus & Author ignoratur. Cùm Romani Imperii ditio latè per orbem porrecta esset, iisdemque ferè finibus, quibus Imperium illud, Lingua Latina terminaretur, qui iisdem literis Versionem Scripturæ traderent, plures fuerunt. Ex quo enim quispiam de lingua Græca & Latina aliquid norat, satis sibi esse in censu arbitrabatur, cur portionem aliquam N. T. vertendam susciperet. Hinc inundarunt adeò Versiones, ut earum copia numerum vinceret, juxtà ac S. Augustinus observat (z): *Qui Scripturas ex Hebræa Lingua in Græcam transtulerunt, numerari possunt; Latini autem Interpretes nullo modo; ut enim cuique primis fidei temporibus in manus venit Codex Græcus, ausus est interpretari.*

Hinc copia illa variantium in omnibus Latinis Exemplaribus (a), quæ deinde Damasum Pontificem impulit, ut à S. Hieronymo novam versionem precario obtineret. Porrò inter priscas illas Versiones eminebat & generali assensu, probabatur Italica Versio (b), quam alio nomine Communem, Vulgatam (c), & Veterem (d) appellabant; cujus illud ferebatur elogium (e): *Verborum tenacior, cum perspicuitate sententiæ.* Post versionem S. Hieronymi, vetus hæc Italica nullibi locorum integra in Mss. reperitur. Extant tantummodo collecta quædam fragmenta, sive

fert-

z *August. l.* 2. *c.* 11. *Doctrin. Christ.*

a *Hieron. Præfat. in quatuor Evangelist. Tot enim sunt Exemplaria penè, quot Codices.*

b *August. l.* 2. *de Doct. Christ. c.* 15.

c *Hieronym. in Isai.* 19 *&* 49.

d *Gregor. Magn. Præfat. Moral.*

e *August. de Doctr. Christ. l.* 2. *c.* 55.

scripta nonnulla, veluti Evangelium S. Matthæi, Epistola S. Jacobi, Job, Psalmi, aliique quidam Libri publici juris facti in nova Editione S. Hieronymi, & seorsum in exiguæ molis Libello. Priscam V. T. Vulgatam restituendam in sua Romana Editione Nobilius suscepit; sed cum Patrès, è quibus longa ille fragmenta descripsit, oon rarò dictante memoriâ scriberent, an integer Veteris Vulgatæ Textus in ejus Opere maneat, ambiguum est & incertum. Manuscriptum tamen Corbejense quatuor referens Evangelia, spem de reliquis tandem in publicum proferendis facit.

Cum de S. Hieronymo fertur, Versionem illum N. T. suscepisse, *Novum Testamentum Græcæ reddidi authoritati* (f), non est continuò reputandum, novam illam Versionem adeò molitum fuisse, ut nihil ex Italica retineret. *Ita*, ait ille Præfat. in quat. Evang. ad Damas. *calamo temperavimus, ut his tantùm, quæ sensum videbantur mutare, correctis, reliqua pateremur manere ut fuerant* (g): quæ S. Doctoris cautio ejus Versioni toti Ecclesiæ approbandæ ac veteri abolendæ magnopere contulit. Plura tamen supersunt monumenta Veteris Italicæ, quà in Vulgata, quà in operibus PP. & Mss. uti in Claromontano, S. Germani Pratensis Græco & Latino, in quibus omnibus, quæ ex Veteri Interprete, quæ verò ex S. Hieronymo, satis discernuntur.

f *Hieronym. ad Lucinium. Epist. olim 28. nunc 52. nova Edit.*

g *Vide etiam Ep. ad Sun. & Fretell. Noluimus ergo immutare quod ab antiquis legebatur, quia idem sensus erat .... Et nos antiquam interpretationem sequentes, quod non nocebat mutare noluimus.*

D. Millius integram Latini Interpretis S. Matthæi fidem ad religionem usque recognoscit, quem dicit non rarò ipsis Syntaxeos regulis neglectis, ipsos in Textu suo casus, genera & modos nominum ac Græcorum verborum expressisse. Censet Versionem Latinam S. Marci alterius asse à Latina S. Matthæi Authoris; illi enim eidem rei exprimendæ aliæ ab isto voces usurpantur; à quo pariter feliciùs vis Græcorum vocum exprimitur. Adhuc autem & Interpretem S. Lucæ alium censet ab illis; sicut & aliom S. Joannis, quod iisdem conjecturis demonstrat. Vereor tamen, ne viri docti critica subtilior sit quàm res tulerit. Quis, rogo, Latinas Interpretes iisdem semper vocibus utitur? Quis eundem retinet stilum, cum ad literam vertendos suscipit Scriptores, quà stilo, quà scribendi genin adeò diversos, quantum inter se S. Matthæus, S. Locas, & S. Joannes discrepant?

VERSIO ARABICA

AN Versio Arabica N. T. è Græco sive è Syriaco expressa sit, non satis convenit inter Authores. E' Syriaco defendit Simonius (h); è Græco Badvellus, & Valtonus (i). D. Millius (k), qui Syriacum & Arabicum cum Græco sedulò contulit, egregiè demonstrat, Arabicum ex aliis deducendum fontibus, quàm è Syriaco, cum duo illa Exemplaria frequenter inter se discrepent, maximè in lectione propriorum nominum locorum, Urbium, & provinciarom. Erpenius persoasom habuit, quatuor Evangelistas è Græco in Arabicum transtulisse Nesjulainanum quemdam filium. Azalkesat; reliquum verò N. T. è Syriaco Exemplari ignotum alium Authorem vertisse (l); quod suffragio suo viri alii Eruditi nonnulli confirmant.

h *D. Simon Hist. Critic. N. T. c. 18.*

i *Badvel. in Epist. 1. Joan. ad calcem Valton. Prolegom. c. 14. n. 23.*

k *Mill. Prolegom. 1295.*

l *Erpenius Præfat. in N. T. Arab. editum Leid. 1656.*

VERSIO ÆTHIOPICA.

GRæco Alexandrino optimę notę Exemplari Versionem Æthiopicam N. T. debemus [m], cujus tamen Author non satis interdum in reddenda vi Græcarum vocum felix est, sive quòd Græcas literas minùs calleret, sive quòd oscitans scriberet. Quæ stili varietas in variis N. T. Libris animadvertitur, totum opus pluribus Authoribus deberi satis demonstrat (n). Quatuor Evangelistarum Versio correctior est reliquâ, & exactior; in reliquis enim Author interpretationes quasdam de suo addere religioni non ducit. Subinde quædam io Codice desiderantur, quibus supplendis ab Editoribus ad Græca & Latina Exemplaria confugiendum fuit.

m *Mill. Prolegom. 1472.*

n *Idem Prolegom. 1568.*

Tempus & Author ejus Operis æquè ignorantur: spectat facilè ad exordium annunciati apud Æthiopes Evangelii; quod alii factum credunt sæculo quarto S. Athanasii ætate; alii, sexti dimidio Justiniano imperante. Sunt qui opus credant Monachorum, quos Frumentius ad Æthiopes ad Christiana Sacra translatos duxit (o); nec desunt, qui eidem Frumentio, tribuant. Observatum est, Vesionem hanc Æthiopicam plurimùm congruere cum vetustissimo Ms. Alexandrino, nostrâ ætate in Anglia servato. Menda etiam nonnulla deprehenduntur, non aliunde quàm ex veteri isto vel alio simili Codice derivanda.

D. Abbati Renaudot (p) remota illa Versionum Æthiopicarum, qualis vulgo asseritur, vetustas non persuadetur. Expressas enim credit è Versionibus Cophticis sive Ægyptiis, quæ pariter originem suam referunt ex vetustis Mss. Græcis in Ægypto vulgatis, unde repetenda affinitas illa inter codicem Æthiopicum & Ms. Alexandrinum. Ceterùm operæ pretium est animadvertere, Æthiopicam linguam, qualis Versione illa exprimitur, non vernaculam esse hodie apud eos populos obtinentem, sed vetustiorem alteram hodie abolitam (q), & olim ante desertam ab Æthiopibus orbem Auxumam, vulgarem.

o *Vide Ludolf. Histor. Æthiop. l. 3. c. 4. & Epist. ad Hottinger. & Hottinger. Differ. 3. de translatione Bibl. in ling. vernac.*

p *In Appendic. ad Bibliot. Sacr. P. Long pag. 666.*

q *Ludolf. Histor. Æth. l. 5. c. 15. n. 6. 10. 11. 20.*

VERSIO COPHTICA.

VErsio Cophtica sivè Ægyptiaca, nunquam, quamvis maximè omnium Orientalium excusarum Versionum mereretur, typis vulgata est. Minùs sanè prę illa curandæ fuerant reliquæ, veluti Arabica & Persica, quarum hæc postrema nonnisi ex alia priori Versione expressa est. Porrò Versio hæc Cophtica è vetustis probatisque Mss. est adornata. Variantia plura, ex variis Mss. Codicibus Cophticis studio D. Mareschalli collecta, Millius in sua Editione N. T. vulgavit; quorum pariter alia non pauca in N. T. Oxonien-

nlensi an.1675. publici juris facta sunt.

Suspicantur nonnulli (r), ipsâ S. Antonii ætate, tertio nempè seculo exeunte & ineunte quarto, Ægyptiam Versionem aliquam jam obtinuisse; vir enim ille Sanctus, qui nonnisi Ægyptium sermonem norat (s), majorem Scripturarum partem memoriâ complectebatur, & datâ occasione in colloquiis suis earum senteotias aptè laudabat. P. Kircherius (t) censet, circa medium quarti sæculi cœptam Versionem Cophticam adornari; quam ille opinionem probat ex fide vetusti Cophtici Martyrologii, referentis, Monachos ejus ætatis in vertendis ex Græco, Hebræo & Chaldæo in Cophticum Sacris Libris potissimùm uccupari. D. Pik (u) Versiones Cophticas non nisi ab octavo sæculo vel priùs aliquanto revocat. Cæterùm Cophticus sermo inter priores illas & matrices linguas habetur; vetus est enim Ægyptius, quamvis maximè corruptus.

r *Vide Jacob. Le Long Bibl. Sacr. t.1. c.2. sect.9.*

s *Pall. Histor. Lausiac. c.26.*

t *Prodrom. Copth. c.8. Ita & Simon. Disquis. Critic. de variis Bibl. Edit. c. 21.*

u *Pik Epist. ad V. Cl. Mill. Prolegom. ad N. T.*

VERSIO PERSICA.

DUæ circumferuntur Persicæ Versiones: recentior ex Græco adornata, curâ Abrahami Vecloch, linguæ Arabicæ Cantabrigiæ professoris, publici juris facta est; vetustiorem & melioris notæ è Syriaca expressam, Valtonius io suis Polyglottis (x) impressit. Posterior hæc satis fidelis quidem, interdum tamen à Textu recedit, & glossas quasdam minùs necessarias addit.

x *Vide Mill. Prolegom. in N. T. G. Proleg.1369.*

VERSIO ARMENA.

VErsionem Scripturarum suam Armeoi ad S. Chrysostomi ętatem spectare arbitrantur (y); adornatam verò autumaot duplicis Scriptoris operâ, Moysis scilicet Grammatici, & Davidis Philosophi. Ex Græco tota tam quoad Vetus, quàm ad Novum Testamentum expressa est. Prodiit Antuerpiæ primùm A.1666. deinde alibi pluries. Sunt qui illam tribuant S. Chrysostomo (z), dum in exilio suo Cucusæ detineretur; alii verò tradunt (a), B. Mesropam consilium agitantem tradendi gentilibus suis Armenam Scripturarum Versionem, misisse sub Theodosio juniori duos è Discipulis suis, Ezuar & Josephum, ad orbem Edessam, ubi junctâ simul operâ Versioni iocumberent. Adornarunt igitur Opus ex Syriaco Textu. Sed utraque hæc opinio ejusdem est fidei & authoritatis. Constat sanè, Armenam Versionem è Græco repetendam (b), quo tamen Authore, incertum.

y *Uscam Episcop. Armen. apud D. Simon. Histor. Critic. V. T. l.2. c.16.*

z *Georg. Alexand. qui claruit an.620. & post eum Sixt. Senens. l.6.*

a *Author vita S. Mesrop. apud P. Le Long Bibl. Sacr. c.2. sect. 8. p.230.*

b *Mill. Proleg.1402.*

VERSIO GOTHICA.

ULphilas, qui circa aonum J. C. 360. Episcopum Gothorum agebat (c), Gothicæ Versionis est Author. Ab eo viro inventos characteres Goticos tradunt Socrates, Sozomenus, & Philostorgius; addentes, vertisse illum pariter universam Scripturam, solis Libris Regum exceptis. Id autem eo consilio à viro præstitum, quòd timeret, ne tot bellorum, quæ in Libris Regum leguntur, lectione, bellicosa gens & fera plus oimiò animaretur.

c *Vide Mill. Proleg.1396. & Præfat. in N. T. Goth.*

Porrò Versio ista longâ oblivione sepulta mansit, donec fragmenta quædam Mss. in Abbatia Werdiniensi, non longè à Colonia, reperta sunt. Codex erat membranaceus vetustissimus, argenteis scriptus characteribus, quin & aoreis initialibus literis ornatus; hinc nomen inditum Exemplari, *Codex argenteus*. Emptum est 500. ducatis pretiosum illud vetustatis monumentum à D. de la Gardie Sueciæ Cancellario, quod deinde exscribens Franciscus Junius, publici juris fecit A.1665. additis Notis D. Mareschalli, & Lexico.

Ulphilas Arianam sectam profitebatur: verùm sivè opus adornavit antequam à fide descisceret, sive eâ, quam profitebatur, ingenuitate, sive metu ne doli mali convinceretur, illud planè constat, loca omnia, quibus maximè hæresis impugnatur, integrâ fide in ejus Versione servari. Unus est in cap.13. S. Joannis Textus, qui suspicandi ansam præberet; sed facta ejus cum altero ejusdem Interpretis loco collatio, ab omni illum fraudis suspicione liberat. Fidem secutus est veteris & probatissimi Græci cujusdam Codicis, cujus ille sinceritati sinceritate suâ adeò respondit, ut periisse reliqua hujus pretiosissimi monumenti ægrè feramus.

Maxima omnium, quæ ex Versionibus hisce utilitas deducitur, illa est, oimirum constare ex illis quam secuti sint legeodi rationem veteres codices, unde Versiones illæ exprimuntur; alioquin enim in scientia Græcæ Linguæ nostrâ ætate nihil vetustis illis Interpretibus conceditur. Sed de genuina & vetusta Græcorum originalium lectione non satis convenit, quòd Exemplaria Græca discrepare plurimùm hodie deprehendantur. Quare commodissimè accidit nosse quam lectionem Veteres secuti sint, ut certa in nostris Exemplaribus determinetur.

De Versionibus quà Latinis, quà vernaculis nostræ ætatis nihil agendum ducimus in præsenti, tum quòd ab intento oimis abduceremur, cùm etiam quòd labori par fructus non responderet. Gallicam Versionem ad Latinum Textum & ad Vulgatam tunc etiam in Commentario sequuti sumus, cùm Græcus Latino meliora præferre videretur. Sedulò pariter alicujus momenti variantia tam Græci & Latini quàm Græcorum Exemplarium, ad infimas paginarum oras, ne Textus nimia inferciretur, adnotavimus.

Porrò eamdem in Novi Testamenti interpretatione, quàm in Veteris, methodum sequuti sumus, nisi quòd plus aliqoid in Novo laudavimus ex PP. Græcis & Latinis, genuinis scilicet divini hujus Operis Interpretibus. Junximus Authores Catholicos unà cum illis, Ecclesiasticæ traditionis in sensu Sacri Textûs seriem continuantes. Nec in rebus criticis, & literalibus Textuum expositionibus Authores Protestantes neglesimus. Fatemur aotem ingenuè, plus externę opis retulisse nos in

Novi

Novi quàm in Veteris Testamenti interpretatione, quòd Græcum N. T. eloquium plos multò innotescat, quàm Hebræum Veteris. Major sanè fuit difficultas in conciliandis inter se Evangelistis, & mente S. Pauli attingendâ; minima profectò in genoina verborum significatione pandendâ.

In historia Harmonica & Chronologica juxta quatuor Evangelistas eam Chronologiam secuti sumus, quam D. Toynardus statuit, cujus docti viri Harmonia nuper typis excusa est. Censemus autem cum peritissimis Chronologistis Æram Vulgarem Ecclesiæ Latinæ usu post Dionysium exiguum receptam, nempe post sæculum sextum, triennio seriùs veram Epocham ab exorio Jesu Christo repeti, adeò ut quo loco nos hodie annum Jesu Christi 1715. supputamus, statuendus esset annus 1718. Æquivocationi autem tollendæ in annorum adscriptionibus duplicem Epocham consignamus, vulgarem nempe, & veram; ut primus J.-C. annus juxta Æram Vulgarem respondeat quarto J. C. juxta Epocham genuinam; & cum J. C. diem clausisse statuatur Æræ Vulgaris anno 33. ætatis, ejus loco juxta veram Chronologiam scribendum esset, ætatis 37.

IN EVANGELIUM S. MATTHÆI PROLEGOMENON.

S. Matthæus Evangelii, quod modò exponendum suscipimus, Author, Alphæum habuit parentem (a), patriam Galilæam, Religione fuit Judæus & professione Publicanus. *Publicanum* egisse cæteri Evangelistæ non satis exprimentes *Levi* tantummodo appellant, quòd scilicet invisum esset apud Judæos *Publicanorum* nomen, & munus [b]. Sibi tamen vir Sanctus eâ cautione utendum non censuit; sed nomen suum & munus palam annunciat, quò beneficii à J. C. accepti, Apostolatûs nempe, magis magisque donum commendaret, suoque demonstraret exemplo de miseratione Dei nemini desperandum (c). Urbis Capharnaum incola telonium habebat extra Urbem positum, in litore maris Tiberiadis (d); undè transiens Jesus Virum ad sui sequelam invitavit.

Cognomen illud *Alphai* sive *filii Alphai*, quod apud S. Marcum (e) obtinet, suspicionem movit Veteribus nonnullis (f), cui fidem addunt Græci recentiores, fratrem habuisse S. Jacobum filium Alphæi sive minorem, cujus tamen opinionis nulla species est veritatis.

Conjecturas quasdam Grotius (g) congessit adversùs receptam illam opinionem, qua S. Matthæus cum Levi filio Alphei, de quo SS. Marcus & Lucas, confunditur. Observat ille; 1. S. Matthæo nunquam adjectum Levi cognomen, nec vicissim Levi nomen S. Matthæi in omnibus N. T. Libris; 2. Heracleonem, à S. Clemente Alexandrino lib. 4. cap. 5. laudatum, Matthæum & Levi in duos viros distinguere, nec ejus sententiam S. Clementem refutasse; 3. Origenem contra Celsum lib. 1. scripsisse, Levi Publicanum, qui Jesu Christo comes accessit, inter Apostolos non recenseri; nisi, ait, in quibusdam Exemplaribus S. Marci. Profectò Exemplaria quædam illius Evangelii & inter cetera Ms. Cantuariense legit Marc. 2. 14. *Jesus vidit Jacobum filium Alphai*, alia legunt: *Vidit Matthæum Publicanum*; pro eo quod in Vulgata & plerisque Codicibus tam Mss. quàm impressis Græcis legitur *Levi Publicanum*. Addit Grotius, Levi præfecturam facilè gessisse telonii; Matthæum vero ministrum ejus fuisse; & convivium, de quo S. Matthæus, non in Matthæi domo sed Levi instructum.

En Grotii conjecturas, quas minus habere ponderis agnoscimus, ut contra Veterem opinionem assertam adeò, omnibusque historiæ circumstantiis congruentem, quemadmodum ipse etiam Grotius fatetur, valeat. Heracleonis authoritas, Origenis dubitationes, silentium S. Clementis, quorumdam Mss. lectio tantine facienda est, ut Codicum omnium, & perpetui omnium Scriptorum assensus, tum & 17. sæculorum possessionis fidem enervet?

Faustus Manichæus olim, scriptum à S. Matthæo Evangelium, quod ejus nomine habemus, negandum sibi susceperat; quòd scilicet, cùm in eodem Evangelio ejusdem Matthæi vocatio refertur, non scripserit Sacer Historicus: *Jesus vidit me, & ait mihi, sequere me*. Bella Authoris ratiocinatio, digna sanè, cui adeò solida, & gravis Augustini refutatio opponeretur (h). Rufinus l. 10. c. 9. & Socrates l. 1. c. 19. aliique nonnulli (i) tradunt, S. Mathæum in Æthyopia Evangelium annunciasse; in Perside sive apud Parthos S. Ambrosius in Ps. 45. S. Paulinus [k], aliique. Incerta omnia; & cùm non rarò apud Authores Æthyopiæ nomen latissimo sensu usurpetur, designatam facilè credimus eo nomine Provinciam quandam Regni Parthorum, ex quo nullo negocio utraque hæc sententia conciliaretur.

a *Marc. 2. 14. Luc. 5. 27.*

b *Hieron. in Matth.*

c *Chrysost. t. 6. homil. 28.*

d *Marc. 2. 13. 14. Luc. 5. 28.*

e *Marc. 2. 14. Vidit Levi Alphai sedentem ad telonium.*

f *Chrysost. hom. 23. Theodoret. Psal. 67. ver. 28.*

g *Grot. ad Matt. 9. 9. Vide & Clerc. in Harmon. ad Luc. 5. 27.*

h *August. l. 17. c. 4. contra Faust. Manich.*

i *Eucher. qu. l. 5. p. 379. Fortun. l. 5. c. 2. Gregor. in Reg. 9.*

k *Paulin. carm. 26. Ita Martyrolog. sub nomin. Hieron. & alii.*

An-

Antequam è Judæa digrediens in remotas Provincias Evangelii annunciandi gratiâ proficisceretur (l), quò Fidelium Palestinæ votis annueret, ea quæ viva voce prædicaverat, literis mandare aggressus est. Scripsit ergo Evangelium, bonum nempe nuncium salutis, & libertatis, quam J. C. mortalibus omnibus largitus est. Apostolorum precibus, & jussionibus ad eam rem virum sanctum impulsum Patres nonnulli (m) asseruerunt. Scripsit Jerosolyme (n), usus sermone Hebræo, sive Syriaco, Palæstinis Judæis tunc temporis vernaculo (o). Ea res tanquam certa à priscis omnibus Scriptoribus traditur.

Opus hoc suum suscepisse (p) refertur S. Matthæus anno octavo post resurrectionem J. C. & 41. Æræ vulgaris. Eam temporis adscriptionem servant in calce operis vetera omnia Græca Mss. Omnium primum scribendi Evangelii consilium ab eo susceptum tradunt SS. PP. cujus rei argumentum est pariter ordo, quem in omnibus Exemplaribus N. T. tenet; est enim omnium Evangelistarum primus. S. Irenæus l. 3. cap. 1. scripsisse perhibet circa an. Ch. 61. eum, ait ille, eo tempore se ad opus accingeret, quo SS. Petrus, & Paulus Romæ Evangelium annunciantes Ecclesiæ J. C. fundamenta locabant. Verùm eo semel admisso, nimirum S. Matthæum omnium primum Evangelium scripsisse, & S. Marcum suum illud adornasse circa a. 43. epocham S. Irenæi deseruisse cogemur (q). Cornelius à Lapide, Baronius post Authorem imperfecti in S. Matthæum, autumant, scribendi occasionem dedisse primam Apostolorum dispersionem, circa 3. vel 4. annum à J. C. in Cœlum recepto. Sed ejus dispersionis anno incerto nihil exinde certi deduceretur.

Summo Veterum assensu traditum est, hoc S. Matthæi Evangelium Hebraico sermone vel Syro tum temporis Palæstinis vernaculo scriptum fuisse (r). *Chaldaico Syroque sermone; sed Hebraicis literis, scriptum*, ait S. Hieronymus advers. Pelag. lib. 3. cap. 1. Judæis Palestinis ad Christiana sacra translatis usibus serviit; qui obsidionem Urbis per Romanos vitaturi Pellam Urbem Transjordanam digressi unà illud transtulerant. Inde per totam Decapolim & Transjordanam regionem scriptum illud obtinuit, quo pariter usos ejusdem Regionis Christianos ætate S. Epiphanii (s), & Eusebii (t) constat.

Codicem quendam Evangelii S. Matthæi vel secundùm Hebræos præ manibus habuisse & Græcis Latinisque literis tradidisse se S. Hieronymus testatur. Addit insuper laudari idem Exemplar ab Origene; neque ambigere se, quemadmodum nec S. Epiphanium ipsum esse Autographum S. Matthæi; quamquam à Christianis Hebraizantibus, quorum plerique parùm sanctè purioris fidei depositum servarint, in pluribus interpolatum (u).

Prima igitur huic interpolationi via aperta est, quòd plura ex ipsis Apostolis sive prioribus Discipulis audita addenda reputarunt. Hinc creata in Evangelium illud penes ceteros Fideles suspicio. Deinde semel aperto interpolandi Textum aditu, Ebionitæ addenda sibi plurima atque detrahenda, prout erroribus suis conduceret, susceperunt; ex quo ceteris Fidelibus rejiciendi Operis occasio data est. Ipsa Origenis ætate, i. e. secundo sæculo (x), è Sacrorum Librorum authoritate Evangelium illud exciderat. Inter Apocrypha rejicit Eusebius; quæque ex eodem Evangelio apud S. Ignatium, S. Clementem Alexandrinum, S. Hieronymum, & alios laudantur ex eodem Evangelio sententiæ, frustrà in Græco quærendæ, illius interpolationem satis superque demonstrant.

Puerilia etiam plura & erronea in eodem Libro legebantur, ut illud de Jovene, cui à J. C. denunciatum: *Vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus*; quem juvenem legimus in eodem Evangelio abiisse scalpentem sibi caput (y). Jesum Christum invitum à S. Joanne aquâ Baptismatis tinctum ex eodem Evangelio refert S. Hieronymus lib. 3. contra Pelagium cap. 1. Laudat etiam ex eodem Evangelio Hebræorum S. Hieronymus in Epist. ad Ephes. 5. 4. illam sententiam: *Nunquam læti sitis, nisi cum fratrem vestrum videritis in charitate.*

S. Clemens Alexandrinus Strom. lib. 2. refert ex eodem: *Qui admiratus fuit regnabit, & qui regnaverit requiescet*: & illud: *Secretum meum mihi, & omnibus Domus meæ.* Potuit tamen posteriorem hanc sententiam decerpsisse S. Clemens ex Evangelio secundùm Ægyptios interdum ab ipso laudato. Origenes in Joannem cap. 2. loquentem inducit Jesum Christum juxta Evangelium secundùm Hebræos: *Modò accepit me mater mea S. Spiritus unum capillorum meorum, & me in montem magnum Tabor portavit.* Cursim hic adnotandum Hebræum *Ruah* nempe *Spiritus*, vocem esse fœmininam; hinc data occasio illis verbis: *Mater mea S. Spiritus.* Hæc pariter verba S. Spiritus ad Jesum Christum à fluentis Jordanis post Baptismum S. Joannis ascendentem leguntur: *Fili mi, ego expectabam adventum tuum in omnibus Prophetis: Tu es filius meus dilectus, qui in æternum regnas.* Et alibi (z): *Et ecce mater Domini & fratres ejus dicebant ei: Joannes Baptista baptizat in remissionem peccatorum; eamus & baptizemur ab eo. Dixit autem eis: Quid peccavi, ut vadam & baptizer ab eo? Nisi fortè hoc ipsum quod dixi ignorantia est.* Plura essent alia ex eodem Evangelio congerenda, quæ nos opportunè in Commentariis laudavimus.

Non abs re credimus, ipsum esse Hebraicum S. Matthæi Evangelium, quod nomine Evangelii duodecim Apostolorum à pluribus laudatur (*). Ita enim à Christianis Hebraizantibus appellatur, ratis illud ex Apostolorum Collegio se recepisse, atque in eo collecta omnia, quæcumque è loquentium ipsorum ore auscultata fuerant. Dictum est etiam Evangelium Nazaræorum (a), quòd eo uterentur primi illi Christiani Nazaræi, ex Nazareth Jesu Christi patria appellati. Nihil probrosum

pri-

l Euseb. hist. Eccles. l. 3. c. 24. Chrys. in Matth. hom. 1. Iren. l. 3. c. 1. Hieron. de vir. illustr. aliique.

m Euseb. Iren.

n Euseb. Demonst. l. 3. c. 24. & Mss. Græca. Evangelii secund. Matthæum ad calcem, Ita Chrysost. Theophyl. &c.

o Ita Codd. Mss. plures Syr. Arab. Petr. Alban. in Synopsi, Iren. Origenes, Hier. Epiph. Chrys. Theophyl. Euthym. alii passim.

p Athanas. in Synops. de Matth. Theophyl. Euthym. in Matth. Nicephor. l. 2. c. 45. Euseb. in Chronic.

q V. Not. 3. Tillemont. in S. Matt.

r Orig. hom. 8. in Matth. Iren. apud Euseb. l. 5. c. 29. Hieronym. in Catalog. Epiphan. Hæres. 29. Theodor. de hæres. &c.

s Epiphan. hæres. 29. c. 7.

t Euseb. l. 3. c. 25. Histor. Eccles.

u Vide Hieron. in Catalog. V. Matthæus, & V. Jacobus, & in Matth. 12.

x Hom. 8. in Matth. Edit. Latin.

y Vide Orig. in Matth. c. 2.

z Hieron. l. 3. contra Pelag. c. 1.

* Apud Origen. homil. 1. in Matth. Ambros. Præm. in Luc. Hieron. l. 3. contra Pelag. c. 1.

a Iren. l. 1. c. 26. & l. 3. c. 11. Hieron. in Matth. 12.

primò nomen illud sonabat; deinde Hereticos certæ cujusdam sectę denotavit; qui adeò Legalibus cæremoniis hærebant, ut nullam absque illis restare salutis spem blasphemarent.

Diù quidem hujus Evangelii sanctum integrumque depositum mansit penes Nazaræos sive priores Fideles (*b*), mansit, inquam, etiam post ejus interpolationem fraude Ebionitarum, qui factâ à fide secessione plura in Divinitatem J. C. & virginitatem B. Marię erronea effutierunt.

Erant etiam S. Hieronymi ætate Nazaræi (*c*), quibus nihil tale ac Ebionitis exprobrabatur. Nihil ex Evangelio detraxerant, nullam ex traditionibus Pharisaicis recipiebant; quanquam alioqui observationi Legalium inhærerent.

Docet etiam Theodoretus (*d*), adjectam pariter Evangelio Nazarçorum inscriptionem; *Evangelium S. Petri* (*e*) sive *Evangelium secundùm Petrum* (*f*). Utebantur eo S. Petri Evangelio *Docetes* hæretici secundi sæculi, blasphemantes Jesum Christum in speciem tantùm natum, in speciem pariter mala passinnis mortemque ipsam tolerasse. Hujus sectæ Authorem seducemque præbuit Julius Cassianus (*g*), discipulus Valentini, qui sub Imperio Marci Aurelii novâ hac hæresi Ecclesiam afflixit. Serapio Episcopus Antiochiæ sub Commodo cum Marciano ejusdem Cassiani Discipulo conflixit (*h*).

Prædicatio S. Petri (*i*), qua Heracleon Valentini amicus utebatur, ipsum erat Evangelium secundùm Petrum, de quo impręsentia. Omnes porrò Hæretici illi è cœtu priorum Fidelium ex Hebræis secessionem fecerant; quare omnes idem præferebant Evangelium; singuli prout sibi commodum censebant addendum sibi aliquod detrahendumque susceperunt; reapse tamen idem erat omnibus Evangelium Hebraicum S. Matthæi.

Originale S. Scriptoris Evangelium hodie periit; quæ enim publici juris facta sunt à Munstero Basileæ 1539. à du Tuillet Parisiis 1555. nullius sunt authoritatis, & ex Latino expressa, atque recentiora ab Eruditis creduntur (*k*). Quædam etiam in illis ad Rabbinorum genium expressa animadvertuntur; quibus aliisque characteribus suppositionis & novitatis notâ meritissime Exemplaria illa inusta sunt. Munsteri tamen prę altero mendosius, utpotè ex Autographo mutilo & imperfecto descriptum.

D. Millius post Titum Bostrensem (*l*) autumat, *Evangelium Hebræorum*, de quo huc usque, recentissimè post passionem Jesu Christi procusum à Viro aliquo Fideli Jerosolymis versante, qui Jesum Christum facie norit, & ex illis Evangeliis unum censet, quemadmodum & Evangelium Ægyptium, quorum S. Lucas in ipso Evangelii sui exordio meminit, testatus historiam rerum ab initio gestarum plures scribendas suscepisse (*m*). Porrò conjectura ista certum constituit, quod nobis suspiciosum maximè creditur vel etiam absolutè falsum; nimirum Evangelium Hebrçorum aliud esse ab Evangelio Nazarçorum, sicut & ab Opere S. Matthęi diversum. Arbitramur enim omnia hęc scripta variis tantùm additamentis, sicut & detractionibus quibusdam Hęreticorum injuriâ factis inter se discrepare.

Huc usque à nobis deducta de Originali Hebraico S. Matthęi in dubium à nonnullis nostrę ętatis Criticis revocantur (*n*). Statuunt nimirum illi S. Scriptorem Gręcis literis Opus suum mandasse, & quęcumque de Evangelio illo Syriacè, Chaldaicè, sive Hebraicè (*o*) scripto à SS. Patribus feruntur, sive falsa esse, sive incerta, vel saltem pręposterè intellecta. Non satis enim inter Veteres ea in re convenit, nec singuli aliquando secum ipsi cohærent. S. Hieronymus interdum velut eximium Opus commendat (*p*), pluribus laudat; cùm tamen de reformandis Exemplaribus N. T. sive jussu Damasi vertendo Evangelio agitur, Originali illo neglecto ad Græcam veritatem recurrit (*q*). Origenes laudat quidem sæpè (*q*); interdum tamen levissimæ esse authoritatis Opus designat. S. Epiphanius, qui semel illud tamquam authenticum non sine elogio usurpat (*s*), alibi tamen suggillat tamquam mutilum & corruptum (*t*).

Cùm autem Græca lingua vulgaris in Palæstina eâ ætate haberetur, è re maximè fuerat si Græcis literis S. Matthęus Opus suum traderet; quippè quod populis è vulgo potiùs, quàm Sapientibus scriberetur. Profectò scriptum Hębraicè Opus, cur oblivioni tandem traditum periisset? Nemine enim diffitente Hebraica illa Evangelia post aliquot annos excusa longè diversa sunt ab Originali S. Matthæi; quod idem judicium de Syriaco ferendum est, quidquid in contrarium Editores ejusdem Testamenti Syriaci admitantur. Addunt insuper, vix fieri potuisse ut Opus à S. Matthęo Hebraicè scriptum, Græcas interpretationes nominum Hæbreorum præferret, quæ tamen in Evangelio S. Matthæi spectantur. Numquam etiam ejusdem Auctor testimonia Scripturæ è Versione Septuaginta laudasset. Porrò tum temporis vulgaris erat per universum Imperium Græcæ linguæ usus in familiaribus consuetudinibus; ut S. Paulus Græcè ad Romanos scriberet, & SS. Petrus, & Jacobus Epistolas darent Græcas ad Judæos dispersos; quemadmodum Sanctus Paulus ad Judæos Palæstinæ. Ut quid igitur unus S. Matthæus inter omnes Novi Testamenti Authores Græcè scribentes Hebræum affectasset? Fulciendæ pariter huic sententiæ Rabbinorum suffragium petitur, pronunciantium piaculare esse Libros Sacros alteri quàm Græcæ linguæ tradere (*u*). Hæc momenta hujus sententię.

Sed ejus assertores consueto supercilio stultitiæ damnat Isaacius Vossius (*x*), & contemptu potiùs quàm refutatione dignos judicat. *Stulti simus si istiusmodi deliriis aliquid reponamus.* Imprudens tamen ille adversariis suis, quos tantopere traducit, arma subministrat, defendens, Græcum sermonem vernaculum fuisse Palæstinorum

b *S. Ignati. apud Eus. hist. Eccles. lib. 3. cap. 35. S. Hieron. in Matt. S. Epiph. hæres. 20. in fin.* Evangelium illud tanquam genuinum S. Matthæi laudant.

c *Hieronym. in Isai. 8. 9. & 29. 20. & 31. 6. & 9. 2.*

d *Theodor. hæret. Fabul. l. 2. c. 2.*

e *Fragm. Serapion.*

f *Euseb. l. 6. c. 3. Orige. in Matth. pag. 232. Edit. Huet.*

g *Clem. Alex. l. 3. Strom.*

h *Eus. l. 6. c. 12. Hist. Eccl.*

i *Orig. Clem. Alex. Euseb.*

k *Grot. init. Comment. in Matt. Huet. de Claris Interpp. §. 12. Heidegger. Enchirid. Bib. l. 3. c. 2. Mill. Proleg. 1236.*

l *Tit. Bostr. in ms. Colleg. nov. apud Mill. Proleg. p. 120. col. 2.*

m *Luc. 1. 1.*

n *Erasm. in Matth. 6. 2. & 5. 22. & 8. 22. & 29. 5. Apol. ad Stunicam, Cajet ad Matt. 1. 23. Calvin. ad Matt. 2. 6. Gomar. Dissert. Oper. tom. 3. p. 513. Ligfoot. Hor. Hebr. ad Matth. 2. 23. Vittaker. Schmith, Frassen Disquis. p. 661. 662. Beza ad Matth. 1. Casaubon. in Baron. Illyric. Cleric. Dissert. 3. in suam Concord. Evang. alii plures.*

o *Hieron. l. 2. de Script. Ecclesiast. & in Matth 12.*

o *Vide Jerosolym. Megillat, fol. 9. apud Ligfoot. in Matth. Hor. Hebr. Vide & Byna de Natali Christi l. 5. c. 2. art. 15.*

p *Idem Præfat. in quatuor Evangel.*

q *Hieron. in Comment. in Matth. 12.*

r *Orig. hom. 8. in Matth. in Edit. Latin.*

s *Epiphan. hæresi 29.*

t *Idem hæresi 30. & 51.*

x *Isaac. Vossius Præfat. Append. in l. 2. de 70. Interpret.*

Jesu Christi ætate, ut Chaldaicum vel Syriacum unis tantum viris doctis reservaretur; Jesum Christum, Apostolos, & Judæos omnes Jerosolymæ versantes Græcè tantùm locutos. Sed unde, quæso, Evangelistæ Hebraicas quasdam vel Syriacas voces tamquam à Jesu Christo prolatas non semel referunt (y)? Unde S. Paulus ad Judæos in Templo pro concione loquens Hebraicè vel Syriacè perorat (z)? Unde Paraphrases Chaldææ paulò post Jesu Christi ætatem in favorem populi Græco eloquio rudis adornatæ.

y Matth. 27. 46. Mar. 14. 36. & 5. 41.
z Act. 21. 40. & 22. 2. & 26. 14.

Quò tamen rationes negantium scriptum Hebraicè à S. Matthæo Opus directè petamus; reponendum est primò, ea, quæ in testimonio Veterum repugnantia animadvertuntur, in speciem tantùm sibi ipsis adversari. Idem enim Textus variâ ad diversa tempora & personas, quæ illo utebantur, relatione spectatus à se ipso difformis, variis Authorum testimoniis unus idemque sufficit. Primò enim integer erat, purus, sacer, & assertæ fidei; deinde nonnullis additionibus minoris momenti & fidei sublestæ interpolatus est; quomodo in manibus Nazaræorum usque ad quartum sæculum mansit. Simul tamen exeunte priori sæculo corruptus est malâ fide ab Ebionitis; atque in Hæreticorum manibus spectatum Opus velut Hæreticum, Apocryphum & nullius authoritatis rejectum est ab Ecclesiis. Hinc variis Authorum sententiis & opinionibus occasionem unus idemque Textus præbuit.

2. Quæ de Græco sermone tanquam in Palæstina eodem tempore vernaculo feruntur, veritati prorsùs non cohærent. Jesum Christum Hebraicè locutum ex ipso Evangelii testimonio intelligimus. 3. Græca Hebræorum nominum expositio scriptum Græcè Evangelium ita planè demonstrat, quemadmodum nomina Hebræa Græcè sive Latinè in Genesi reddita scriptum Græcè vel Latinè Opus minimè persuadent. Quin & contraria omnia eo argumento probantur; non enim Hebraicorum nominum in altera lingua interpretatio alio consilio adjicitur, quàm quòd Græci Interpretes vim nominum, de quibus in Originali, totam volunt Lectoribus pandere.

4. Magis quidem ad intentum in speciem serviunt ea, quæ de laudatis sententiis Veteris Testamenti juxta Versionem Septuaginta animadvertuntur; quo unico argumento, si veritate constaret, aliquid sanè, non quidem omnia convincerentur; etiam fieri optimè potuisset, Interpretem Textu Septuaginta veluti omnium probatissimo utendum sibi censuisse, pro eo quòd S. Matthæus Hebræum laudaret. Sed hæc veritati non constant. S. Matthæus non verba plerumque sed Prophetarum sensum usurpat; & ex decem sententiis V. T. ab eo relatis, septem (a) ad Hebræum magis quàm ad Septuaginta accedunt. Tres tantummodo Septuaginta respondent (b); sed illæ vicissim cum Hebræo congruunt; ut proinde cum Septuaginta, & cum Hebræo convenisse perinde habeantur. Consule S. Hieronymum in Catal. Script. in Matt. qui luculenter observat, S. Matthæum non Septuaginta sed Hebraico Codice uti.

a Vide Matth. 1. 23. & 2. 6. 15. 17. & 4. 10. 15. & 8. 17.
b Matth. 3. 3. & 4. 4. 7.

Cùm itaque de Evangelio Hebraico S. Matthæi agendum est, quò æquivocatio omnis tollatur, tempora & personæ sedulò distinguenda sunt. Purum namque purumque ex Evangelistæ manibus exiit, & ex puro pariter probatæque fidei Autographo jam inde ab initio Græcæ Latinæque Versiones derivatæ sunt. Dein Christiani hebraizantes sive præpostero zelo, sive inscitiâ, sive præsumptione adjicienda sibi quædam bonâ fide censuerunt; quæ nimirum illos ex Fidelibus, qui Jesum Christum norant, & ex Apostolis didicisse contigerat. Is Exemplaris status in manibus Catholicorum Nazaræorum diutius mansit, apud quos scilicet non integrâ quidem fide sanctèque Depositum illud servatum est; quamquam non ea esset corruptio, quæ rejiciendum prorsùs Librum, & è manibus Fidelium detrahendum suaderet.

Ex ipso Ecclesiæ Nazaræorum sive Christianorum hebraizantium cœtu secessionem fecit priori sæculo exeunte & ineunte secundo ingens hæreticorum turba, divinitatem Jesu Christi & Mariæ Virginitatem negantium, quibus etiam erroribus plura & maximi planè momenti adjecerunt. Erroribus suis fulciendis inferendum sibi detrahendumque in Evangelio S. Matthæi, quod unicè plerique probabant (c), utpote præ cæteris omnibus sibi conducens, inferendum, inquam, susceperunt, quidquid præjudicatis singulorum opinionibus maximè censerent opportunum. Itaque idem prorsùs Evangelium, quod in Nazaræorum manibus laudatur probaturque, penès Ebionitas rejectum velut Hæreticorum commentum damnatur. Ne verò Scriptum illud à quoquam agnosci contingeret, neve doli mali Hæretici illi, tamquam genuini Textus interpolatores, convincerentur, personatum titulum nomenque addiderunt, appellantes: *Evangelium duodecim Apostolorum, Evangelium S. Petri, Nazaræorum, vel Ebionitarum &c.*

c Iren. l. 1. c. 26. & l. 3. c. 21.

Non est igitur cur admiratione aliquâ teneamur, si Hebraicum Evangelii hujus Exemplar nostrâ ætate penitùs interciderit, cùm interpolari illud diluculò adeò contigerit. Semel verò Ebionitarum fraude corruptum, cum nullis prodesset Catholicorum usibus, negligi ab Ecclesia jure meritoque par fuit. Plus aliquid cautionis in servando Evangelio Nazaræorum adhibitum est; sed cum turba hominum esset infrequens, ac tandem veluti Hæretici ipsi pariter haberentur, quòd Legalibus cæremoniis plus nimio inhærerent; tandem factum est, ut ipsi pariter cum Evangelio suo evanescerent. Rari erant Catholici, qui Hebræum istud Exemplar intelligerent, sive qui uti illo possent, vel si maximè possent, voluissent. Græco potiùs inhærendum sibi censuerunt, cujus asserta erat authoritas, seu Versionibus è Græco adornatis; id enim conducibilius visum est, quàm ut ad Hebraicos Codi-

ces

ces corruptos planè, vel saltem maximè suspectos confugerent.

Nihil Rabbinorum authoritatem moramur, quorum sententiâ piaculare est Sacros Libros aliis, quàm Græcorum literis tradere. Bellam sanè objectionem! cùm tandem de facto aliquo, ut impræsentia, agitur, unanimis Veterum omnium assensus, qui vidisse, legisse, vertendum suscepisse, revocasse in examen vetus illud Originale asseverant, majoris ponderis habendus est, quàm deductæ ex rerum convenientiâ Scriptorum nostræ ætatis ratiocinationes. Neque intentum convincit si quis asserat, veterem illum Hebræum Textum, Origeni, S. Hieronymo, aliisque visum, è Græco Originali expressum fuisse; neque enim hæc asserenda tantùm, sed etiam solidis adductis rationibus fuerant demonstranda.

Versio Græca, quę sola nostrâ ætate superest, & post Hebraici Originalis amissionem originalis habetur, ad ipsa Apostolorum tempora spectat. Temerè prorsus, & nonnisi divinando quidam tribuunt S. Jacobo Episcopo Jerusalem (*d*), S. Joanni Evangelistæ (*e*), S. Paulo (*f*), S. Barnabæ, S. Lucæ, atque ipsi tandem S. Matthæo, qui opus suum Hebraicis, Græcisque literis consignarit. Inter tot ambigua id unum constat, Versionis hujus sine controversia vetustissimæ certum Authorem ignorari. Papias apud Eusebium (*g*) tradit, plures fuisse, qui pro modulo suo vertendum sibi Græcè opus susceperint. Incertior adhuc reputandus est Author Latinæ versionis ex Græco ab ipso Ecclesiæ exordio adornatæ, quod nos in superiori Prologomeno demonstravimus.

d *Athan. seu alius in addit. ad Synops.*
e *Theophylact. præfat. in Matth.*
f *Anast. Synaita serm.* 8. *in Gen.* A Luca, & Paulo.
g *Ap. Euseb. l.* 3. *c.*39. *Histor. Ecclef.*

Illum maximè scribendi finem spectasse S. Historicum S. Augustinus observat (*h*), ut scilicet regale genus J.C. & humanam ejus inter homines conversationem describeret. Id enim suarum esse partium potissimè duxit, si gesta omnia, & institutiones J.C. referret, in quibus sapientiam ipse suam cum majestate adeò temperasset, ut exemplum exhiberet imbecillitati mortalium accommodum. Neminem ex Evangelistis præ illo singillatim singula percurrisse S. Ambrosius animadvertit; addens simul, neminem vitæ normam & morales institutiones maximè naturæ humanæ J.C. conformes præ S. isto Evangelista expressisse (*i*). Eundem locum inter Evangelistas tenere ait S. Petrus Damiani (*k*), quem Moyses inter Scriptores V.T. utrique enim primas defertur, illi inter Veteris, huic inter Novi Fœderis Scriptores.

h *Aug. l.* 1. *de Consens. Evang. l. Vide & Tertull. de Carne Christi c.*22. *Vide & Theophylact. Proœm. in Matth.*
i *Ambros. Præfat. in Luc.*
k *Petr. Damian. serm. de S. Matthæo.*

Cùm S. Matthæus opus suum auspicaretur, inter Apostolos, & Judęos magna illa quęstio agitabatur, utrum Christus Messias habendus esset? Ultro quidem dabant Judęi, Christum è Maria parente natum Bethleem prodiisse, Nazareth innutritum, Davidicum genus referre. Norant omnes tum prędicationis illius, cùm mortis historiam; sed Filium Dei, Messiam, & è virgine parente natum esse, pervicaciùs negabant; ejus prodigia magiæ deputabant, tanquam seductorem denique Legisque eversorem accusabant. Accusabant & Apostolos, tanquam malæ fidei testes, & qui furtim sublato Præceptoris cadavere è mortuis surrexisse illum venditarent.

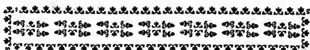
S. Matthæus contra illos J.C. Divinitatem asserit, è virgine parente satum, ac tandem venisse illum non evertendæ Legi, sed perficiendæ demonstrat; ejus verò prodigia neque humano artificio, neque magicis præstigiis tribuenda; quin potiùs cum rara essent & Divina, argumentum ex illis deduci inconcussum, quò verum esse Messiam J.C. demonstraretur. Hæc operis idæa.

Si Evangelium istud cum cęteris conferatur, rerum gestarum seriem aliter ab illo, atque apud alios dirigi statim apparebit; quod mirè torquet Chronologos, & Interpretes. Alii temporum ordinem secutum Scriptorem; alii verò neglectum ab illo autumant; faciliùs enim unus ordinem temporis, quàm tres invertisse crederentur. Accedit huic opinioni suffragium ex S. Marco, qui in reliquis S. Matthæum historiæ ducem sequutus, alium tamen chronologiæ ordinem servat.

Undè verò hæc in Matthęum? Casúne illud vel ex industria? Incertum planè. Sunt qui meditato consilio id affectasse S. Scriptorem credant (*l*), ut plures, veluti sub uno conspectu historias argumento servientes poneret, quò Judæos incredulos magis magisque revinceret. Malunt tamen alii, hanc ordinis inversionem fortuito casui (*m*), ex tumultuaria schedarum S. Scriptoris collectione tribuere.

l *Vantil.*
m *Toynard. Prolegom. ad Harmon. c.*1. *p.*5.

Quæ si vera sint, oportet sanè post S. Marcum contigisse; facilè enim S. Marcus ordinem chronologicum, quem in Exemplari S. Matthæi, unde Evangelium suum expressit, secutus est. Quomodocumque tandem res habuerit sese, nos in Chronologia nostra atque rerum serie deducendâ S. Marco, S. Lucæ, & S. Joanni ita inhæsimus, ut à S. Matthæo post cap. 4. 22. usque ad 14. 13. penitùs recederemus,

HARMONIA
QUATUOR EVANGELIORUM,
VEL
Synopsis Vitæ Jesu Christi Chronologico ordine deducta.
A.M. 3999. Periodi Julianæ 4709. ante Christum natum A.2. ante Aeram Vulgarem 5.

Conceptio Joannis Baptistæ.

CUM divinæ providentiæ consilio venturo in mundum Messiæ Præcursor pararetur, Zachariæ Sacerdoti è familia Abiæ divinitùs renunciatum est, futurum, ut è conjuge sua filium gigneret, cui Joannis nomen imponeretur. Cùm Angeli Gabrielis alloquio lætum nuncium accepit Zacharias, in Sancto versabatur, munus suum, incensum Domino adolendi, implens; sed eùm Angelicis dictis fidem renuisset, actutum loquendi usu privatus obmutuit (*n*).
Nec multis ab hinc diebus restituto jam Zachariâ in domum suam in Hebron, Elisabeth ejus uxor concepit.

n *Luc.* 5... 22.

A. M.4000. Per. Jul.4710. Ante Æram Vulg.4. J. C.1.
Nuncium de orituro in Mundum J. C.

POst sex menses Angelus Gabriel coram Maria Sponsa Joseph se sistens, futuram illam mox parentem Servatoris Mundi, cui Jesu nomen imponeretur, renunciavit. Maria S. Spiritûs operatione concepit (*o*), & paulò post è Nazareth ad consobrinam suam Elisabeth, jam inde à sex mensibus Præcursore Messiæ fœtam, contendit.

o *Luc.* 1. 26... 38.

Visitatio.

AD primam Virginis Mariæ salutationem Elisabeth in nova gaudia & exiliie ipsa se, & exultare pariter tenerum in utero fœtum sensit. Namque divino perfusa lumine, quantâ dignaretur visitatione novit, atque vicissim Maria tota in gratiarum actiones ad Dominum conversa, canticum effudit (*p*).

p *Luc.* 1. 39. 56.

Joannis Baptistæ Natalitia.

CUm Elisabeth felicibus auspiciis puerum edidisset, cognati ejus omnes & vicini gratulatum ad illam venerunt, & octavo jam vertente die, quo pueri circumcisio decreta, cum ad eam rem destinati venissent ministri, de imponendo puero nomine disceptatum est. Zachariam volebant propinqui; sed mater Joannem præferebat. Requisitus eâ de re Pater, assumpto pugillari scripsit: *Joannes est nomen ejus*. Statimque linguæ vinculis resolutis, ipse Zacharias in laudes Dei effusus, cùm divino quodam œstro subitò afflaretur, extemporale canticum cecinit (*q*).

q *Luc.* 1. 57. 79.

Josephi suspicio.

MAriam, post trium mensium in ædibus consobrinæ moram, in Nazareth remeantem [*r*], Josephus fœtam deprehendit; & cùm nullo se maritali commercio nosse uxorem suam sciret, legum rigore puniendam tradere non tulit animus, sed clam remittendam cogitabat. Talia meditanti apparuit per quietem Angelus Domini, totiusque rei mysterium revelavit. Uxorem igitur domi suæ retinuit; quanquam non conjugis, sed tantùm (*s*) sororis loco haberet.

r *Luc.* 1. 56.

s *Matth.* 1. 18. 25.

Jesus Christus nascitur die 25. Decembris, Feriâ 5. & 7. mensis Thebat.

NOvem circiter post conceptum Filium Dei mensibus, Edictum Augustus Impe-

petator promulgavit, quo singulis patribusfamiliâs injunctum, ut in loco natalitio vel originis suum quisque nomen profiteretur. Principis imperio morem gesturus Josephus, è Nazareth unà cum Maria uxore sua Bethleem, locum unde trahebat originem, tetendit. In publicum Urbis diversorium sacri conjuges declinarunt, ubi Maria Primogenitum suum in dias luminis auras effudit. Cùm verò nullus ibi commodior locus præberetur, reclinando infanti præsepe animalium

t Luc.2. 1. 7. selectum est (t).

Pastores Infantem adoraturi veniunt.

VIx in Bethleem nato Jesu, Angelus Domini lætum ejus rei nuncium ad Pastores in vicinis versantes, & excubias nocturnas in gregem agentes, detulit. Nec mora, illi ad locum convolantes, Mariam, Josephum, & Infantem in præsepio positum invenerunt. Visa à se omnia obviis quibusque narrabant, quod omnibus, ad quos rei fama pervenit, admi-

u Luc.2.8... 20. rationi fuit & stupori (u).

A. M.4001. Per. Jul.4711. J.C. 1. ante Aeram Vulg. 3. Circumciditur feriâ 5. & 1. Januarii, 14. Thebat. A Magis adoratur.

OCto diebus natum puerum circumcisione initiandum, Jesu nomine, Angelicâ visione præmoniti parentes appella-

x Luc.2. 21. runt (x).

Post aliquod temporis Magi ductu stellæ, quam sub ipsa Jesu natalia spectarant, ex Oriente Jerosolymam venerunt. Ad primum eorum adventum conturbari omnes, cùm maximè cujus rei gratiâ venissent, adorandi nempe recèns nati Judæorum Regis, cujus viderant in Oriente stellam, audiere. Herodes, qui tunc valetudine affectâ Jericho versabatur, accitis ad se Sacerdotibus quæsivit, ecquem locum Messiæ patriam futurum ducebant. Illis Bethleem designantibus, Rex actutum vocatos ad se clam Magos ire jussit ad Regem, & cùm invenissent, renunciare statim, quò & ipse pariter adoratum veniret. Digressi igitur Magi iterum stellam priùs in Oriente visam iter Bethleem signantem spectarunt; quæ cùm supra pueri contubernium se sisteret, eo indicio Magi locum ingressi, puerum noverunt, agnitumque quà corporis obsequio, quà munerum oblatione adorarunt. Succedente autem nocte, ab Angelo per quietem admoniti, ne unquam committerent, ut ad He-

y Matth.2.1.,.....12. rodem regrederentur, per aliam viam ad propria remearunt (y).

Purificatio Mariæ, die 2. Februarii, 7. Sebat juxta Hebræorum supputationem.

POst 40. à puerperio dies Maria stato purificationis tempore è Bethleem Jerosolymam se contulit, quò Filium suum in Templo coram Domino, & victimas à Lege fœminis post puerperium præscriptas offerret. Simeon vir grandævus Spiritu S. afflatus, cùm eâdem ipsâ horâ ad Templum se contulisset, manibus suis excipiens puerum gratias egit Deo quàm maximas de tam insigni accepto beneficio, ut scilicet tandiu sibi vitæ usuram indulsisset, quousque Servatorem Mundi & spem Israelis suismet oculis aspiceret. Tum ad matrem conversus, futurum prænunciavit, ut ejus cor intimo doloris sensu premeretur, ejusque Filius offendiculo & resurrectioni multorum esset. Versabatur pariter in Templo vidua sanctissima, Anna filia Phanuelis, quæ de visis à se rebus hisce omnibus in laudes Dei effusa est; undè pariter rerum earum fama per totum Israelem increbuit (z).

Fuga in Ægyptum, 3. Februarii. z Luc.2. 22. 38.

SEcondùm hæc ambo Conjuges ad propria jam remeaturi, ab Angelo per quietem à Josepho viso jussi sunt, puerum in Ægyptum deducere, quò furorem Herodis in necem illum mox quæsituri declinarent. Paruit Josephus, atque iter Ægyptum versùs inivit (a).

Innocentium cædes. Josephus Judæam repetit die 2. Aprilis circiter. a Matth.2.13. 15.

CUm Herodes illusum se à Magis intelligeret, suisque rebus vehementer timeret, metuens, ne tandem à novo Rege è Regno extorris ageretur, missâ in Bethleem satellitum manu, trucidari mares omnes à biennio & infra in Urbe ejusque finibus jussit (b).

Post eam cædem quinque vel sex diebus Herode fatis functo, Archelaus ejus filius regnavit; & Josephus Angeli monitu, post mensem fortassè, in Judæam reducere puerum jussus est. Divertit autem in Nazareth Urbem Galilææ, ubi Jesus Christus usque ad annum 30. æræ vulgaris, ætatis verò 33. moratus est. b Matth.2. 16. 18.

A. M.

A. M. 4012. Per. Jul. 4722. Æræ Vulg. 9. J. C. 12.

Iter Jesu Jerosolymam, 30. & 31. Martii, 15. & 16. Nisam.

DUodennis Jesus unà cum Parentibus Jerosolymam ad Festum Paschale se contulit. Impletis Legis jussionibus Josephus & Maria regressi sunt, ratique redire pariter Jesum in comitatu parentum sive amicorum, nihil de eo requirentes unius diei iter confecerunt. Sed cùm vesperi filium quærentes non invenissent, actutum Jerosolymam repetierunt, quæsitumque invenerunt in Templo inter medios Doctores assidentem, percontantem, audientemque quæcumque ab illis dicerentur. Sollicitudinem eâ de re suam Filio parentes significarunt; illisque querentibus, respondit Jesus, nosse illos debuisse, nusquam nisi in Templo Patris Filium reperturos. Secundùm hæc Nazareth cum parentibus repetens in eorum obsequiis perseveravit (c).

c Luc. 2. 42. 52.

A. M. 4032. Per. Jul. 4742. J. C. 31. Æræ Vulgaris 38.

Joannes Baptista prædicationem suam auspicatur A. J. C. 31. Æræ Vulg. 28. Joannis Baptistæ 32.

JOannes Zachariæ filius post exactam usque ad 32. ætatis annum in deserto vitam ad Jordanem exiens, Baptismi pœnitentiæ prædicationem exorsus est, & ad eum ex omni latè adjacenti regione factus concursus Baptismum postulantium, tum & criminum suorum exomologesim facientium. Verba ad illos faciebat gravia, vehementique sermone adhortabatur nullius personam respiciens; denunciabat ad radicem jam arboris securim positam, & nisi promptâ resipiscentiâ Deum sibi redderent propitium, futurum, ut brevi gravem in se ejus ultionem experirentur. Plura milites docebat, Publicanos, Pharisæos, Saducæos, & neminem tandem, qui ad ipsum veniret, monitis vacuum remittebat. Vitam agebat frugi oppidò & austeram; solis quippè locustis & melle sylvestri victitans, vesteque utens ex cameli setis contextâ, quam pellicea zona adstringebat (d).

d Matth. 3. 1. 10. Marc. 1. 2. ... 6. Luc. 3. 2. ... 24.

Joannes Baptista Jesum Christum verum Messiam agnoscit.

CUm singularis vitæ genere, datisque præclaris virtutis exemplis Joannes emineret plurimùm, succurrit pluribus suspicio, num Messiæ, qui venturus expectabatur, personam gereret & officium. Sed ille hanc à se opinionem depulit, alium se à Messia esse professus; venisse autem, ut aquæ baptismate initiatum populum, tum ad pœnitentiam disponeret, cùm alteri venturo recipiendo compararet; alteri, inquam, cui ipse & fortitudine & dignitate multo concedens, ne solvere quidem ejus corrigiam calceamenti sibi sumpsisset. Hunc autem scirent baptismum in Spiritu S. & igne collaturum; ventilabrum in manibus tenere, illud repurgandæ areæ suæ paleisque flammis tradendis in promptu jam paratumque versantem.

A. M. 4033. Per. Jul. 4743. J. C. 33. Ær. Vul. 30.

Jesus Christus baptismate Joannis tingitur.

EX omni latè regione concursu facto ad Joannem, venit inter ceteros è Galilæa Jesus; quem à se baptisma postulantem removit Joannes, se potiùs ab eo baptizandum esse professus. Sed instanti Jesu à se justitiam omnem implendam esse dictitanti, tandem alter acquiescens, Baptismate Dei Filium initiavit. Ascendente ex aquis Jesu, atque orationi instanti Cœlo continuò dehiscente, S. Spiritus in columbæ formam advolavit, auditaque simul vox dicentis; *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui* (e).

e Matt. 3. 13. 17. Marc. 1. 9. 11. Luc. 3. 21. 22.

Jesus in desertum se confert.

INitiatus baptismate Jesus dum Nazareth repeteret, subito à Spiritu in desertum raptus est, ut ibi cum tentatore luctaretur. Post continuatum eo loci 40. dierum totidemque noctium jejunium, esuriens, tandem obvium habuit malum illum Spiritum, à quo lapides oblatos ut in panes verteret, sollicitabatur. Repulit ille, dicens, non in solo pane vitam homines tolerare, sed omnia alendo homini sufficere, quæ à Deo in cibum præberentur. Tum in summum altissimi montis cacumen à Dæmone raptus, Regna terræ universa oculis subjecta spectavit, suggerentemque audivit tentatorem, hæc omnia ab illo in sui potestatem tradenda, si pronus ipsum eundem Dæmonem adoraret. Cui Jesus: *Scriptum est*, ait, *Dominum Deum tuum adorabis*. Tandem supra Templi pinnaculum ab ipso Dæmone constitutus est, provocatusque ut præcipitem se daret, futurum enim dicebat, ut ruentem Angeli manibus exciperent, ne quidquam læderetur. Cui iterum Jesus: *Scriptum est*, ait, *Non tentabis Dominum Deum tuum*. Proripuit itaque se Demon ab eo usque ad tempus; & continuò accurrentes Angeli allatis cibis esurientem refecerunt (f).

f Matth. 4. 1. 11. Mar. 1. 12. Luc. 4. 1. 13.

Judæorum ad S. Joannem legatio.

CUm S. Joannes Baptista desertis Judææ, ubi priùs baptismum conferebat, relictis, in Bethaniam Urbem Transjordanam se contulisse, instruendis baptizandisque

que populis operam dabat. Cùm autem prædicationum illius longè latequè fama propagaretur, Sacerdotum & Levitarum ab optimatibus missa legatio illum convenit, num Christus esset, sciscitatura. Negavit ille; professus se neque Christum, neque Eliam, neque tandem Prophetam fuisse, instantibusque Legatis ecquem tandem se diceret; respondit, Vocem esse se clamantis in deserto: *Parate viam Domino*. Adjecit, se quidem aquâ baptizare; quem vero ipsi quærerent, in cœtu suo, (*g*) incognitum tamen, illos habere.

g *Joan.* 1. 19. 28.

Joannes Jesum Christum iterum Messiam agnoscit.

MAne alterius diei Joannes, cùm fortè ad se venientem Jesum vidisset, populo indicavit, dicens, hunc esse Dei Agnum, qui criminibus Mundi tollendis venisset. Adjecit ipsum esse, cujus venturi testimonium ipsemet Joannes perhibuisset; à quo etiam dignitate superaretur; Facie quidem illum nunquam se nosse; sed divinitùs admonitum fuisse, eum, supra quem descendentem S. Spiritum videret, ipsum esse Dei Filium sciret; vidisse autem se Dei Spiritum super hunc hominem illabentem (*h*).

h *Joan.* 1. 29. 34.

Joannes tertiò confitetur J. C. SS. Andreas & Petrus vocantur.

ALterâ die Joannes pertranseuntem Jesum videns, duobus Discipulis suis digito illum indicans, ait: *Ecce Agnus Dei*. Quare duo illi Discipuli ad Jesum divertentes illius ædes petierunt, totâque apud ipsum die commorati sunt. Post quatuor à meridie horas Andreas fratrem suum Simonem ad Jesum adduxit, cui Jesus: *Tu es Simon filius Jona*, adjecitque, post hac *Cephas* i. e. petra appellandum (*i*).

i *Joan.* 1. 35. 44.

Jesus petit Nazareth: Pphilippus & Nathanael vocantur.

MAnè alterius diei Jesus in Nazareth Galilææ redux, Philippum fortè offendens, ut sibi comes accederet invitavit. Paruit Philippus; & cum fortè in Nathanaelem incidisset, unà secum Jesum sequi, quippè qui Propheta esset à Moyse & Prophetis annunciatus, persuasit. Cui Nathanael vix persuaderi se dixit, boni aliquid à Nazareth sperari potuisse. Tum Philippus, veniret ipse & experimento probaret, respondit. Vix autem viso Nathanaele Jesus: *Ecce*, ait, *verus Israelita, in quo dolus non est*. Miranti Nathanaeli se à viro agnitum, iterum Jesus significavit, vidisse se illum sub ficu, antequam à Philippo appellaretur. His auditis Nathanael experimento probare se ait, ipsum eundem Jesum Filium esse Dei, & Regem Israelis. Majora expectare Jesus denunciavit; addens, oculatum testem spectaturum, cùm Cœli dehiscerent, & Angeli Domini in obsequium Filii hominis descenderent (*k*).

k *Joan.* 1. 45. 52.

Nuptiæ in Cana Galilææ. Primum Jesu Christi prodigium.

POst tres à relicta Bethania sive Bethabara dies, Jesus cum Discipulis suis & Matre ad nuptias invitatus, se contulit. Vini penuriam admonitus à Matre, sex hydriis aquâ oppletis in vinum transmutatis, abundè supplevit. Quo primo post susceptam missionem suam prodigio Jesus inclaruit (*l*).

l *Joan.* 2. 12. 25.

Jesus primò Capharnaum, inde Jerusalem ad Festum Paschæ divertit. Primum Pascha J. C. post prædicationem suam.

POst cæremoniam nuptiarum, quæ intra septimanæ spatium plerumque claudebatur, Jesus Chapharnaum Urbem ad mare Tiberiadis divertit, ubi & paucis diebus cum Matre & discipulis suis stetit. Venit inde Jerusalem occasione Festi Paschalis, post Baptismum suum primi. In Templum ingressus nummularios inde, pecudes & animalia in usum sacrificiorum vendentes, è loco Sancto expulit. Rogatusque qua id præstaret authoritate, respondit: *Destruite Templum hoc, & tribus diebus reædificabo illud*. Quæ ille de interitu & reparatione corporis sui usurpabat. Illis autem claruit eà occasione prodigiis, ut pluribus persuaderet; quibus tamen credendum se Jesus minimè censuit (*m*).

m *Joan.* 3. 1. 21.

Nicodemus Jesum Christum convenit.

EX Optimatibus Judæorum quidam, Nicodemus nomine, subsistentem adhuc Jerosolymis Jesum convenit, significans, credere se nunquam fieri potuisse, quin tanta pollens prodigiorum virtute sine Deo esset. Cum illo Jesus plura disseruit de regeneratione, & baptismo S. Spiritus & aquæ; quæ tamen alterius captum excedebant. Adjecit insuper, è Cœlo descendisse se; lumen esse Mundi, ac tandem Filium Dei (*n*).

n *Joan.* 3. 1. 22

Jesus in Judæam veniens Baptismum administrat.

PAschali festo Jerosolymis celebrato, actâque ibi bidui morâ, digressus Jesus in Judæam se contulit, ubi ministrando baptismati unà cum Discipulis suis occupabatur (*o*).

o *Joan.* 3. 22.

Joan.

Joannes Baptista Aenon venit. Discipuli Jesu baptizant.

POst desertam Bethaniam sivè Bethabaram Joannes Baptista Aenon juxta Salim subsistens, munus suum, Baptismate nempè initiandi, præstabat. Sed cum major ad Baptisma Jesu fieret concursus, Joannis Discipuli ægroid animo ferentes, rem totam ad Joannem detulerunt; quibus ille, ut par erat sapientissimo viro, reponens; non sibi ait tantum arrogare, ut Messiam se jactitaret; sed Præcursorem potiùs & veluti illius Paranymphum præbere (p).

p Joan. 3. 25. 36.

A. M. 4034. Per. Jul. 4744. J. C. 34. Æra Vul. 31.

Joannes in carcere detinetur.

LIberioribus verbis insectans Joannes Baptista Herodis cum Herodiade, quam à Philippo fratre suo scelestus rapuerat uxorem, nuptias incestuosas, in se tandem Herodem ipsum ab Herodiade sollicitatum adeò animavit; ut in arce Macheroete (q), specie quasi nimio populi studio suspiciosus redderetur, arcto carceri traditus fuerit (s).

q Matt. 14. 3. 4. Marc. 1. 14. & 57. 18. Luc. 3. 19. 20.
s Antiq. l. 18. c. 7.

Jesus in Galilaam secedit. Cum Samaritana colloquium.

DEtruso igitur in carcerem Joanne, metuens Jesus, ne instigantibus Judæis Pilatus aliquid simile in se, exemplo Herodis in Joaonem, auderet, desertâ Judæâ in Galilæam regionem extra fines Præfecturæ Pilati & in ditione Philippi contendit. Transeundum illi fuerat per Samariam; & cùm non longè esset ab Urbe Sichar, missis ad Urbem Discipulis emendis commeatibus, ad puteum Jacob non longè à foribus Sichar consedit. Accidit ut fœmina è propinqua Urbe eò hauriendis aquis veniret, quæ à Jesu, ut potum sibi præberet, requisita, mirari se dixit, Judæum hominem aquam à fœmina Samaritana postulare; non enim Judæi Samaritanis contebantur. Tunc Jesus plura mulierem edocuit, ejusque secreta omnia cordis revelavit; seque ipsum Messiam prodidit, futurum annuncians, ut brevi purus Fidelium cultus in spiritu & veritate Patri, non in Garizim, neque in Templo Jerosolymitano, sed ubique locorum exhiberetur. Supervenientibus interim Discipulis, capiendisque cibis Jesum urgentibus, respondit ille, latentes sibi epulas, quibus saturaretor, voluntatem nimirum Patris sui, in promptu fuisse. Mulier autem illa in Urbem regressa, totius rei historiam atque sermones Jesu omnes longè latèque promulgavit. Egressi proinde cives, ut in Urbem veniret, invitarunt; quibus acquiescens, biduo non sine plurimorum fructu ibidem mansit (t).

t Joan. 4. 1. 43.

Jesus fidem annunciat in Nazareth. Pracipitem è vertice montis agere illum Judai tentant.

IN Galilæam igitur veniens, & per Synagogas discurrens, prædicabat; quod cùm semel in Synagoga Nazareth patriæ suæ occasione sententiæ Isaiæ, quam ibidem legerat, præstaret, seque ipsum eo Prophetæ oraculo Messiam à Prophetis annunciatum demonstraret, omnium in se oculos & admirationes convertit. Sed revocatâ dein in memoriam natalium ipsius obscuritate; quippè qui Josephi filius crederetur; cives Nazareth contemptui hominem habuerunt. Quare Jesus nullo illis ex iis prodigiis, quibus sibi demeruit Capharnaitas, favendum censuit. Adjecit neminem è Prophetis in Patria sua satis honorari. Quibus aliisque objurgationibus provocatus populus supra verticem montis, cui Urbs insidebat, constitutum, præcipitem agere moliti sunt. Sed Jesus per medios illos dilapsus ex Urbe secedens (u) sedem in Capharnaum (x) ferè perpetuam constituit; unde decurrens per universam Galilæam summo populi assensu auscultabatur (y).

u Luc. 4. 14. 30.
x Matth. 4. 53. 56.
y Joan. 4. 45.

Valetudini restituit Filium unius ex Regiis Præfectis Capharnaum.

VEnerat iterum Canam, cùm Præfectus quidam Regius Capharnaum commorans, ad illum se contulit, pro valetudine filii sui rogaturus. Nec mora; læto de eadem recepta valetudine nuncio à Jesu remissus est. Quare cùm bonâ spe plenus rediret, obvios habuit familiares nunciantes, præcedenti die septima horâ, nempè primâ post meridiem, quo ille momento nuncium acceperat à Jesu de filii valetudine, puerum convaluisse (z).

z Joan. 4. 46. 54.

SS. Andreas & Petrus secundò vocantur.

POst aliquot dies per litus maris Tiberiadis inambulans, duos fratres, Simonem, alio nomine Petrum, & Andream piscationi intentos offendit, quos cùm ad sui sequelam invitasset, illi statim retibus, naviculâ, ceterisque omnibus relictis paruerunt (a).

a Matt. 4. 18. 20. Marc. 1. 26. 18.

Jacobus & Joannes filii Zebedai vocantur.

INde longiùs aliquanto digressus, duos fratres Jacobum & Joannem in navicola cum Zebedæo patre retia sua reficientes offendit, qui pariter ab illo invitati, omnibus relictis vocanti comites accesserunt (b).

b Math. 4. 21. 22. Marc. 2. 59. 20.

Valetudo Dæmoniaci in Capharnaum.

COmmorans igitur Capharnaum Jesus, singulis Sabbaris prædicabat. Accidit ut in Synagoga esset vir quidam Dæmoniacus, qui in clamores effusus elatâ voce dixit: *Scio te, quis sis, Sanctus Dei*. Dæmonem objurgans Jesus, actutum quiescere, & è viri corpore facesseret, imperavit. Contorquebatur miserè æger; sed brevi, Dæmone facessente, salva viro omnia facta fuot (*c*).

c Marc.1.21.28. Luc.4.31.37.

Socrus Petri febri laborans curatur.

E Synagoga in domum Simonis, alio nomine Petri, ad curandam Socrum illius febri laborantem se contulit (*d*).

Inclinante in vesperam die, omnes undique ex universa Urbe ægroti præ foribus ædium Jesu Christi positi, valetudini ab illo restituti sunt (*e*).

d Marc.1.29.30.31. Matt.8.14.15. Luc.4.38.39.
e Matt.8.16. Marc.1.32.33.34. Luc.4.40.41.

Jesus in desertum se confert.

DIluculo alterius diei Jesus in desertum secedens, orationi vacavit; quem Petrus aliique discipuli convenientes ab ingenti hominum turba ejus præsentiam reposci significarunt. Duxit illos Jesus in vicos totamque demum Galilæam, undique Evangelium Regni annuncians (*f*).

f Matt.8.23. Mar.43. Luc.4.42.

Magdalena sanatur.

IN eo itinere creditur Magdalena septem Dæmonum contubernio liberata convaluisse (*g*); sicut & præsentissimam eandem opem expertas fuisse constar Joannam uxorem Chuza, aliasque nonnullas, quæ deinde Jesum in prædicationibus suis comitatæ, ejus sese obsequiis addixerunt (*h*).

Increbuit fama nominis Jesu Christi per universam latè Syriam, adeò ut ex universis undique regionibus ægroti ad illum deducerentur (*i*).

g Marc.16.9. Luc.8.2.
h Matt.27.55.56. Marc.15.40.41. Luc.8.2.3. & 23.49.55.
i Matt.8.24.25.

Piscatio prodigiosa.

REdux è Galilæa, cùm ad lacum Genesareth venisset, turbam hominum, ut se auscultarent, convenientium offendit. Quare Simonis Petri naviculâ conscensâ, docendum inde populum suscepit. Secundùm hæc in altum ducere navim suam Petrum, & projicere in capturam retia jussit; qui morem Præceptori gerens, ingentem adeò prædam collegit, ut piscium copiâ retia scinderentur (*k*).

k Luc.5.1.2.

Valetudo Leprosi.

SUb hæc tempora Jesus solo tactu leprosum curatum ire jussit ad Sacerdotes, de recepta valetudine testaturos; mandatis insuper oneravit, ne medicum suum revelaret (*l*).

l Luc.5.1.2.

Curatio Paralytici.

AD ejus miraculi pervagantem undique famam adeò apud omnes Jesus inclaruit, ut secretus in Urbibus manere neutiquam posset. Transfretato mari Genesareth, dein in Capharnaum se contulit, ubi pluribus curatis ægrotis, paralyticum è tecto domûs funibus ante se demissum, eodem, quo cæteros, beneficio donavit [*m*].

m Matt.9.2. Marc.2.3. Luc.10.18.19.

Vocatio S. Matthæi.

CUm ad lacum Genesareth se contulisset, Publicanum quendam, nomine Levi sive Matthæum, offendens, ad sui sequelam invitavit. Cùm autem ab illo convivio exceptus esset, murmuris ex ea re Pharisæorum ia Jesum occasio data est. Sed Jesus tum se ab omni crimine purgans, cum pariter declaravit, misericordiam præ severitate probare se, ac jejuniorum pro Discipulis fuit tempus non in præsenti, sed in futuro expectandum (*n*).

n Matt.9.10. Mar.2.15. Luc.5.29.

Secundum Pascha post Baptismum J. C.
Curatio Paralytici ad Piscinam Probaticam.

COntulit se Jesus ad Urbem Metropolim Festum Paschæ celebraturus, ubi saluti fuit Paralytico, qui 38. solidos annos in margine Piscinæ probaticæ, nomine Betsaidæ, perseverans, nunquam in salutari ejus lavacro demergi permissus est. Cùm autem valetudini æger restitutus est die, magni nempe Sabbati, seu Sabbati Paschæ proximioris, grabatum suum tollens recederet, in varios per vulgus sermones abitum est. Porrò vir ille Jesum quidem minimè norat; sed aliquandiu pòst cùm eundem Jesum in Templo offendens, monoeretur ab illo ne ulteriùs peccaret, tunc Liberatorem suum agoofcens, acceptum ab illo beneficium palam promulgavit. Offensi eâ de re Judæi, necem Jesu Christi tamquam Sabbati violatoris, & qui se Dei Filium venditaret, communi consilio statuerunt (*o*).

o Joan.5.1.47.

Discipuli spicas ad cibum carpunt.

SAbbatho primo post Pascha succedente, transeunte Jesu, ejusque Discipulis per sata ad messem jam fermè matura, esurientes Discipuli spicas carpentes, manu excussum frumentum manducabant. Rem animadvertentes Pharisæi, cum Jesu de violatione Festi querebantur; sed ille necessitatem excusavit, Davidis exemplo, qui panibus propositionis, alio non suppetente cibo, pastus est; idem etiam factum observavit à Sacerdotibus, qui à præstandis in Templo operibus die festâ non abstinebant. Tandem esse se dominum Sabbathi, Legisque palam edixit (p).

p Matt.12. 1. 8. Marc.2. 23. 27. Luc.6.1.5.

Manûs arescentis curatio.

SUccedenti Sabbatho cùm instituendis populis in Synagoga Capharnaum vacaret, oblatum sibi manu arescentem ægrotum curavit, demonstrans Pharisæis nihil se contra Legis religionem in valetudine homini præstandâ egisse (q).

q Matt.12. 9. 14. Mar.3. 1. 5. Luc.6. 6. 20.

Pharisæi, & Herodiani.

PHarisæi adversùs Jesum animati, in ejus necem cum Herodianis conspirarunt. Quo eorum consilio intellecto, Jesus in regionem ad mare Galilææ confugit, eumque turba multa, ex omnibus latè regionibus veniens curandosque deferens ægrotos, secuta est (r).

r Matt.12. 14. 15. 21. Mar.3. 6. 8. Luc.5. 1.

Duodecim Apostolorum electio.

PArari sibi naviculam, ut se è turbis expediret, Jesus præcepit. Secessit igitur in montem, ubi totam noctem exegit orando; mane verò descendens, designatos aliquos è Discipulis suis accivit, electosque ex illis duodecim Apostolorum nomine insignivit (s).

s Mar.3.9. 19. Luc.6. 12. 17.

Sermo in Monte.

CUm è monte descendisset, è loco quodam prominente docendos Apostolos cæterosque è populo suscepit; octo beatitudines interpretatus, totamque illam orationem planè mirabilem pronunciavit; quæ totius veluti doctrinæ Evangelicæ summa jure meritoque habetur (t).

t Matt.5. 6. & 8. Luc.6. 17. 49.

Leprosi curatio.

E loco illo descendenti leprosos coram se obtulit, sanatumque solo tactu monstrare se Sacerdotibus jussit (u).

u Matt.8. 1.4.

Curatio famuli Centurionis Capharnaum.

VEnit inde Capharnaum, & venienti occurrerunt Optimates Judæorum, rogantes, ut famulum Centurionis periculoso morbo laborantem sanitati restitueret. Cùm igitur Jesus ad Centurionis domum se conferret, vir ille amicos misit, significantes indignum se, ut in domum suam veniret, agnoscere. Venit & ipse pariter post amicos eadem professus. Tantam viri fidem admiratus Jesus, acturum beneficio, de quo rogabat, donatum remisit (x).

x Matt.8.5.13. Luc.7. 1.9.

Jesus vita restituit filium viduæ Naim.

E Capharnaum Jesus ad Naim contendens, funebrem pompam filii mulieris cujusdam viduæ offendit, matrisque lacrymis permotus, defunctum revocavit ad vitam (y).

y Luc.7. 11. 17.

Joannes Baptista duos è discipulis suis ad Jesum legat.

FAmâ prodigiorum J. C. ad Joannem in carcerem perlatâ, duos ille è Discipulis suis ad Jesum legavit, quæsiturus: *Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* Quos Jesus, post plures ægrotos forte præsentes curatos, ire jussit, quæcumque viderant, cæcos nempè ad visum, surdos ad auditum, mortuos ad vitam leprosos ad valetudinem revocatos Joanni renunciaturos. Abeuntibus ergo Discipulis Joannis Baptistæ, Jesus magnifico elogio Præcursorem suum merito & sanctitate celebravit; addens cæteris omnibus præstare, ipsumque esse Eliam à Prophetis prænunciatum (z); quem nec nosse nec recepisse Judæis crimini vertit.

z Matt.11. 1. 19. Luc.7. 18. 35.

Jesus Christus convivio à Simone Pharisæo excipitur. Fœmina peccatrix.

VErsans adhuc in Naim, ad cœnam à Simone Pharisæo invitatus venit. Interim mulier quædam, criminum suorum famâ totâ Urbe notissima, ad Pharisæi ædes se contulit, atque ad Jesu pedes provoluta, quà lacrymis, quà pretioso unguento perfudit. Infamem ob consuetudinem mulieris scandalo quodam affectus Pharisæus, num Messias Jesus habendus esset in dubium revocabat. Jesus, cui nihil cogitationum illius fuerat inexploratum, assumptâ duorum obæratorum parabolâ, quorum uni plus, alteri minus à fœneratore remissum est, pronam illius in ferendo judicio facilitatem objurgavit (a).

a Luc.7. 36. 50.

In hunc modum Jesus totam Galilæam prædicans decurrit, habebatque itineris co-

comites fœminas, obsequiis suis addictas (b).

b Luc.8. 1. 3.

Necessarii Jesu ad illum deducendum veniunt.

CUm iterum venisset Capharnaum, turbarum affluentiâ adeò detinebatur opprimebaturque, ut ne capiendi quidem cibi tempus haberet. Inter hæc, ejus necessarii venientes, è medio populo reducere illum tentarunt, statu mentis emotum dictitantes (c).

c Mar.3. 20. 21.

Dæmoniacus cæcus, & mutus curatur.

IBi pariter saluti fuit Dæmoniaco cæco simul, & muto (d).

d Matt.12.22.

Eam miraculorum famam iniquè ferentes Scribæ & Pharisæi, invidos quosdam sermones sparserunt in vulgus, dictitantes in nomine Beelsebub adversùs Dæmones virum illum prævalere, quas illorum blasphemias & falsi arguit Jesus, & simul grande illorum crimen demonstravit, ostendens peccasse illos in Spiritum S. genere criminis de se irremissibili (e).

e Matt.12.24. 37. Mar. 3. 22. 30. 37.

Pollicetur signum Jonæ Prophetæ.

SIgnum aliquod sive prodigium postulantibus ab illo Pharisæis, nullum ipsis expectandum dixit, nisi signum Jonæ Prophetæ. Expectarent etiam denunciavit duriorem in se quàm in Ninivitas ultionem, arguendosque die judicii à Regina Austri, causam contra illos dicturâ. Proposuit Dæmonis parabolam, qui ex homine egressus, dein unà secum adductis septem aliis nequioribus spiritibus, regreditur (f).

f Matt.12.33. 45.

Mater, & Fratres Jesu illum allocuturi conveniunt.

REnunciatum est interim Jesu, adesse Matrem, & Fratres suos, qui secum aliquid loqui postularent. Respondit ille Matris se fratrumque loco agnoscere, qui voces suas Deique auscultarent (g).

g Matt.12.46. 50. Mar.3.31. 35. Luc.8.19. 20. 21.

Varias Parabolas proponit.

POst cibum Jesus in litore maris inambulans, populumque circa habens confertum, conscensâ naviculâ, ne à confluentibus opprimeretur, prædicavit. Pro concione exposuit parabolam serentis (h), lucernæ, quæ supra modium non subtus illum collocatur, lolii disseminati ab adversario, quo frumenti semen corrumpitur, grani sinapis, & fermenti (i).

h Matt.13. 1. 36. Marc.4.1. 3. Luc.8. 11. 18.
i Matt.13. 24. &c.

Parabolarum Interpretatio.

DImissis jam turbis domum, cum Discipulis assidens, rogantibus illis sensum illarum parabolarum depromere, acquievit: qua occasione felicitatem conditionis illorum, quibus daretur non audire tantùm, sed assequi pariter intellectu ea, quæ aliis fuerant inexplorata, demonstravit (k). Adjecit insuper parabolam thesauri in terram defossi, margaritæ inventæ, & retium, quæ in capturam laxatæ, ingentem quà optimorum, quà deteriorum piscium prædam referunt (l).

k Matth.13.8. 23. Marc.4. 10. 20. Luc.8. 9. 51.
l Matth. 13. 44. 45. 52.

Legis Peritus Jesum secuturus ad illum venit.

VEspere ejus diei transfretato cum Discipulis mari Genesareth (m), Legisperitus sese offerens, velle se nomen inter Discipulos illius dare profitetur. Cui Jesus: *Vulpes foveas habent, & volucres Cœli nidos: Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.* Rogavit alius quidam, ut antequam ipsi se totum addiceret, liceret sibi parentem suum sepulturæ mandare. Jesus ad hæc: *Sinite mortuos sepelire mortuos suos* (n).

m Matth.8. 18. Marc.4. 35. Luc.8. 22.
n Matth.8.19 22.

Tempestas in mari Galilææ.

CUm naviculam conscendisset, dormiebat, statimque exorta tempestas in ultimas angustias nautas adduxit. Accurrentes igitur Discipuli Jesum excitarunt, & ille ventis marique silere jussis omnia statim, non sine adstantium omnium admiratione & terrore, composuit (o).

o Matth.8.23. 27. Marc.4. 36. 40. Luc.8. 23. 25.

Curatio duplicis Dæmoniaci in Gerasena regione.

IN finibus Gerasenorum duos offendit Dæmoniacos, quorum alterum virum terribilem integra Dæmonum legio efferabat. Venit ille in occursum Jesu, magnisque Dæmones ejulatibus querebantur, venisse illum ad se torquendos maturiùs: rogabant insuper ne in abyssum infernorum detruderentur, quin potiùs, si permitteret, insessuros porcorum per vicinos montes pascentium gregem. Annuente Jesu, statim porci subito furore agitati in mare Galilææ præcipites acti sunt. Quare Geraseni sinistri aliquid sibi timentes, rogarunt Jesum, ut è sua ipsorum regione facesseret (p).

p Matth.8.28. 34. Mar 5. 1. 17. Luc.8. 26. 37.

Dæmoniacus Jesum sequuturus venit.

MAritimum ad Capharnaum iter initurum Jesum conveniens vir ille à Dæmone nuper liberatus, rogavit, ut so-

socium se, & Discipulum exciperet. Renuit Jesus, jussitque ad propria reversum, beneficium à se divinitus acceptum palam omnibus edicere (q).

q Mar. 5. 18. 20. Luc. 8. 38. 40.

Filiam Jairi ad vitam revocat.

MAri transfretato, à turbis exceptus est, nec longè offendit Jairum Principem Synagogæ Capharnaum, rogantem ut veniens puellam filiam suam unicam duodennem sanitati restitueret. Acquiescens Jesus domum viri petebat [r], atque interim mulier sanguinis fluxu laborans clam vestimentorum illios fimbriam, non sine prompto ex contactu remedio, tetigit. Clam hæc omnia; sed Jesus palam omnibus manifestavit, ne & mulieris illius fides, & Dei virtus suâ gloriâ fraudaretur (s).

r Marc. 5. 22. 25. Luc. 8. 41. 42.

s Matt. 9. 20. 22. Marc. 5. 25. 34. Luc. 8. 43. 48.

Iter autem prosequentibus occurrerunt famuli Jairi, triste de obitu puellæ nuncium afferentes. Bono tamen animo esset pater, Jesus præcepit, ingressusque cum tribus ex Discipulis domum, recedere tibicines, qui funeri celebrando aderant, imperavit. Digressis igitur omnibus, ipse non magno sanè negocio filiam revocavit ad vitam, allatisque cibis refici, ac tandem miraculi famam supprimi mandavit (t).

t Matt. 9. 18. 26. Marc. 5. 35. 43. Luc. 8. 49. 56.

Duo cæci in Nazareth curantur.

IBat Nazareth patriam suam (u) cum Discipulis, cumtemque duo cæci prosecuti, ut valetudini restituerentur enixè rogabant. Cum interim domum venisset, num crederent sibi virtutem esse morbum illum curandi interrogavit. Affirmantes manu suâ tetigit, tactumque continuò valetudo secuta est. Jubenti ne cui rem proderent parêre recusarunt longè latèque famam prodigii evulgantes [x].

u Marc. 6. 1.

x Matt. 9. 27. 31.

Sub idem ferè tempus Dæmoniaco loquendi facultate carente valere jusso, ansam præbuit Pharisæis obtrectandi, quasi scilicet accepta à Beelsebub virtute polleret (y).

y Matt. 9. 32. 33. 34.

Dæmoniacus mutus curatur. Jesus in Synagoga Nazareth.

ADerat die Sabbati in Synagoga Jesus omnium plausu & admiratione exceptus; sed natalium ipsius obscuritas obtrectandi nonnullis dabat occasionem, quærentibus invicem: *Nonne hic est filius fabri?* Mater ejus appellatur Maria ejusque apud nos fratres & sorores diversantur (z)? Jesus igitur ex Urbe digressus nunquam rediit, simul pronuncians, neminem è Prophetis in Patria sua probari.

z Matt. 13. 54. 58. Mar. 6. 1. 5.

Discurrit autem per vicos, & pagos Galilææ, ubique prædicationum suarum, & prodigiorum monumenta relinquens.

A. M. 4035. Per Jul. 4745. J.C. 35. Æra Vulg. 32.

Uberrima messis. Apostoli ad fidem annunciandam mittuntur.

CUm studio verbi Dei audiendi teneri populos Jesus intelligeret, Apostolis significavit, uberem quidem messem suppetere, eâ autem laborari messorum paucitate, ut, quò novos etiam atque etiam mitteret, Paterfamilias enixè fuerit rogandus. Simul autem Discipulos suos binos binosque per diversa regionum loca dimisit, patrandorum miraculorum facultate donatos, oneratos insuper mandatis, nequid secum ferrent commeatûs, non arma, non vestes mutatorias, non geminata sandaliorum paria; sed ire jussit, annunciare Judæis quæcumque vera de Regno cœlesti scirent, caverent autem ne quid proderent Gentilibus, vel Samaritanis dignissimorum domos & religiosissimorum eligerent in sedem, ibique non desultorio more, ex una in alteram deflectentes, quandiù in loco morarentur, considerent. Si quis verò, ait, è loco quopiam vos prohibuerit, excusso priùs in illos calceamentorum vestrorum pulvere, discedite (a). Plura etiam adjecit eâ occasione dignissima planè atque utilissima, quæ Matth. 10. 17. 42. legas.

a Matt. 9. 36. 37. 38. & 10. 1. 17. Marc. 6. 7. 12.

Prædicatio & miracula Apostolorum.

NOvo munere aucti Apostoli regionem undique discurrerunt, prædicationibus ubique suis & prodigiorum gloriâ clarescentes. Sequebatur eorum veluti relegens vestigia Jesus, ad eas Urbes divertens, quas Apostoli antea præcurrerant (b).

b Matth. 11. 1. Marc. 6. 12. Luc. 9. 6.

Obitus Joannis Baptistæ.

SUb idem tempus, Joannes Baptista jussu Herodis Antipæ, instigante Salome filiâ Herodiadis, quæ scitâ saltatione oculos Principis cœperat, obtruncatus est (c).

c Matt. 14. 2. 12. Marc. 6. 14. 30. Luc. 9. 7. 8. 9.

Redarguit Urbes Bethsaidam, Corozaim & Capharnaum.

POst decursam regionem, relictaque altè miraculorum suorum ubique in Urbibus, potissimùm ad mare Tiberiadis, vestigia, illarum incredulitatem pluribus redarguit, exprobrans futurum, ut, si Tyriis & Sidoniis ea affulsissent prodigia, quæ incolis Bethsaidæ, Capharnaum, & Corozaim, diù antea rectum virtutis tramitem tenuissent (d).

d Matt. 11. 20. 21. 22. 23. 24.

Ille.

Herodes suspicatur Joannem Baptistam iterum in Jesu Christo ad vitam rediisse.

PErlatâ ad aures Herodis prodigiorum Jesu Christi famâ, revocare cœpit in mentem, num sub Christi personâ Joannes Baptista iterum ad vitam remeasset (e).

e Marc. 14. 5. 2. Luc. 7. 7. 9. Mar. 6. 14. 56.

Apostoli è missione sua regrediuntur.

FUncti munere suo Apostoli, certiorem de omnibus Jesum Christum facturi venerunt (f). De omnibus Patri suo gratias egit Jesus quàm maximas, totumque denique mundum, ut collum jugo suo submittat, suaque relegat vestigia, invitavit (g).

f Marc. 6. 30. Luc. 9. 10.

g Matt. 15. 25. 30.

Jesus recipit se trans lacum Genesareth.

CErtior factus Jesus omnium quæ Herodes de ipso diceret, in deserta unà cum Discipulis ad quietem aliquam captandam se contulit. Cùm verò affluentibus undique turbis adeò premeretur, ut ne capiendi quidem cibi opportunitas daretur navigium cum Apostolis ingressus, lacu Genesareth trajecto, in montem aufugit (h).

Pedestri itinere circumeuntes turbæ in desertum Bethsaidæ ipsæ pariter venerunt. Descendens autem è monte Jesus, miseratione tactus ægrotos omnes curavit, docendosque populos suscepit (i).

h Matt. 14. 13. Marc. 6 31. 32. 33. Joan. 6. 1. 2. 3.

i Matt. 54. 14. Mar. 6. 34. Jo. 6. 4. 5. 6. 7.

Jesus Christus 5000. hominum pascit.

ELapsâ jam capiendi cibi horâ, & inclinante in vesperam die, suggerebant Apostoli, ut populos tandem remitteret, quò singuli ad vicinas Urbes divertentes, de cibo sibi providerent. Sed Jesus nihil esse dixit cur irent, sufficerent ipsi singulis cibos. Rogavit deinde quot secum detulissent panes; & cùm quinque panes & gemini pisces præsto esse renunciarentur confestim accumbere populum & singulis ex eo commeatu distribui necessaria præcepit. Illico omnia; ciboque refecto populo (turba erant hominum ad 5000. nec fœminis nec pueris computatis) duodecim canistri ex reliquiis collecti sunt (k).

k Matt. 54. 15. 21. Marc. 6. 35. 44. Luc. 9. 55. 17. Joan. 6. 8. 23.

Jesus & S. Petrus super aquas gradiuntur. Capharnaum perveniunt.

SUbeunte vespere, probè noscens Jesus consilium agitare populum de conciliando illi regia dignitate, cogit Discipulos conscenso navigio lacum trajicere. Turbam itaque dimisit, ascensoque monte vacavit orationi. Interim Apostoli in medio lacûs contra reflantes ventos aversosque fluctus luctabant; nec longiùs à litore quàm 25 vel 30. stadiis aberant, cùm Jesus super undas gradiens prætergressurus navigium videbatur. Illi primò intuitu phantasmi rati timuerunt; sed ejus vocibus confirmati sunt. Tunc Petrus Domini voce auditâ rogavit, ut, bonâ illius veniâ, super aquas gradiens eò venire permitteretur. Annuente Jesu, illico se mari Apostolus commisit; sed fluctûs seu immanis cujusdam vorticis objectu turbatus, jam demergebatur, cùm vocis clamore accitum Jesum præsto habuit, manuque, ne demergeretur, sustentatus est. Rogantibus autem Discipulis, navigium Præceptor conscendit, statimque ad litus delati sunt (l).

Volebant Discipuli iter Bethsaidam versùs dirigere; sed adverso vento prohibiti, Tiberiadem primùm, inde Capharnaum appulerunt.

l Matt. 14. 53. 34. Mar. 6. 47. 53. Jo. 6. 16. 25.

Inter hæc, turbæ autumantes mansisse Jesum in deserto Bethsaidæ; quippe quæ norant navigium unà cum Discipulis non conscendisse, mane alterius diei sedulò virum perquirebant, ut inventum tandem Regem constituerent. Sed nautarum Tiberiade advenientium relatione comperto eò loci venisse, actutum Tiberiadem convolarunt. Cum interim Jesus eo temporis intervallo Capharnaum divertisset; venerunt illi pariter Capharnaum, nactumque in Synagoga ejusdem Urbis Jesum interrogarunt, qui illuc petiisset. Quibus Jesus quæri se ab illis significavit non prodigiorum suorum causâ, sed præstitæ paulò ante alimoniæ: monere tamen se, ut incorruptum alium optarent cibum; addens se panem esse cœlestem, alium sanè à manna per Moysem parentibus eorum collatâ. Duriùs ea verba exceperunt turbæ, offendebanturque maximè, quòd Fabri filius talia de se usurparet. Cœptum tamen sermonem prosequens Jesus, quantum esset discriminis inter mannam illam & panem à se oblatum, etiam atque etiam demonstravit; declarans insuper suam carnem verum esse cibum, & sanguinem reapse in potum exhiberi. His ejus sermonibus offensi Discipuli plerique, ejus sequelæ renunciarunt. Quæsivit tunc Jesus ab Apostolis, an ipsi pariter abirent; cui Petrus se cæterosque nusquam recessuros ab eo, qui vitæ æternæ verba loqueretur, significavit; persuasum verò habere omnes, ipsum esse Christum Filium Dei vivi. Tunc Jesus se quidem ait duodecim illos elegisse, sed in eorum numero proditorem suum agnoscere; Judam scilicet Iscariothem significavit (m).

m Joan. 6. 22. 72.

Tertium Pascha in Evangelio expressum post Baptismum J. C. A. J. C. 35. Aera Vulg. 32.

ADducebantur undique ad Jesum in Capharnaum ægroti, nec abibant incurati; sed non diu post ille ad Pascha Jerosolymam se contulit.

Re-

Rediit demum in Galilæam, nec infausto pro langoentibus omine; siquia enim vestimentorum ipsius oram tantummodo tangere permitteretur, continuò integrâ valetudioe donabatur (*n*).

n Matt. 14. 36. Mar. 6. 56. 57. Joan. 7.

Scandalum Pharisæorum, quòd Discipuli illotis manibus cibum capiant.

PHarisæorum Scribarumque nonnulli, qui è Festo Paschali Jerosolymâ redierant, cùm receptam apud Judæos manus anin cibum lavandi traditionem minùs sanctè à Discipulis Jesu servari animadvertissent, querelas eâ de re suas ad Jesum detulerunt. Sed ille vicissim hypocrisim illis exprobravit; quippe qoi potissimis & majoris momenti Legis præceptis neglectis, illo maximè, quo colere parentes jubebantur, traditionibus sois unicè studebant (*o*); accitisque dein turbis palam edixit, hominem inquinari, non iis quæ per os demittantur, sed iis quæ inde emitterentur; tacitè hinc designans, maculas illas legales de se quidem nihil inquinamenti in animam inferre (*p*).

o Matt. 15. 5. 4. Marc. 7. 1. 9.

p Matt. 15. 10. 24. Marc. 7. 14. 15.

Scandalum Pharisæorum.

CUm è populo se recepisset, narrantibus Apostolis Pharisæos duriùs ejus verba accepisse, *Sinite*, respondit ille, *cæcos duces cæcorum*. Adjecit, plantam omnem ab alio quàm à Patris sui cælestis manu consitam tandem eradicandam. Cùm Discipuli minùs se assecutos dicerent sensum illorum verborum, nihil scilicet eorum, quę per os demitterentur, hominem inquinare, ostendit, omnia quę per os mittuntur in stomachum, decoqui; tum quæ minùs alendo corpori apta fuissent, per secessum abire; eum interim quæ ex ore hominum egrediuntur è corde procedant; atque criminis reum homioem constituant; uti jurgia, mendacia, pravæ cogitationes, concupiscentiæ, & omnia tandem inhonesta (*q*).

q Matt. 15. 15. 20. Mar. 7. 18. 19. 23.

Filia mulieris Chananaę curatur.

MAjo ineunte, ad finitima Tyri & Sidonis iter inivit, latendi occultandique se gratiâ; brevì tamen proditus est. Accurrit statim mulier Chananæa, filiæ suę postulans sanitatem, quam primò Jesus censuit rejiciendam; sed eâ clamante, rogantibusque Apostolis ne miseram despiceret, respondit Jesus, non venisse se nisi ad errabundas domûs Israel oves reducendas. Cùm tamen domum venisset, & ante pedes provolutam fœminam haberet, rogantem ut voti compos tandem efficeretur; respondit ille quidem primò, iniqnum esse panem filiorum dari canibus; sed reponens illa, micas quandoque è mensa heri decidentes catellis permitti, tandem merito fidei suæ & admirationem & sanitatem à Jesu extorsit. [*r*].

r Matt. 15. 22. 28. Marc. 7. 25. 30.

Vir surdus & mutus curatur.

Cœptum iter per Sidonem, & Decapolim prosequens, inde ad mare Galilęæ deflexit. Olatum sibi hominem surdum, mutumque seorsum ab aliis deduceos, positis in auribus ejus digitis, atque salivâ suâ delinitâ linguâ, duplici morbo liberum dimisit (*s*).

s Marc. 7. 32. 35.

Septem panes cum pisciculis quibusdam multiplicantur.

TRriduum in monte egit, cum interim plurima ægrotantium multitudo ad radices montis, ejus descensum opperiebantur, quos omnes morbis liberavit. Quòd autem turbæ adventum suum triduo sustinuissent, significavit Discipulis, iniquum esse illos jejunos io domos suas dimittere. Arctior illis erat septem panum & pisciculorum quorundam commeatus; qui ut omnibus sufficeret (ad 4000. ascendebant, fœminis, & pueris ab eo numero exclusis) insigni prodigio à Jesu multiplicatus est. Ex reliquiis collecti septem canistri (*t*).

t Matth. 15. 32. 39. Mar. 8. 1. 10.

Signum Jonæ Prophetæ Pharisæis promissum.

COnscenso statim navigio, Magedan, in regione Dalmanuthæ locum ad litus ejusdem maris, sed meridionalem magis, venit. Opperiebantur ibi ejus adventum Pharisæi, & Saducæi, signum de Cœlo aliquod ab eo rogaturi. Quibus Jesus mirari se dixit, cur ipsi, qui varias Cœli facies noscere, vicesque aeris distinguere profiterentur, non satis tamen artem callerent temporis distinguendi, atque legendi characteres veri Prophetæ, quos ipse in se præseferebat. Professus est tandem, nullum aliud signum habere, quàm signum Jonæ Prophetæ; relictisque actutum illis, maritimo itinere Bethsaidam urbem ad oram septentrionalem lacûs Genesareth contendit (*u*).

u Matt. 15. 39. & 16. 2. 5. Marc. 8. 10. 13.

Fermentum Pharisæorum, Saduceorum, & Herodis.

CUm Apostoli commeatu sibi providere neglexissent, in adversam lacûs ripam nonnisi unicum panem detulerunt. Qua occasione Jesus cavendum illis edixit à fermento Pharisæorum, Saducæorum, & Herodis. Hæc ille quidem de noxiis illorum dogmatibus osurpavit. Sed Discipuli de pane reapse dicta arbitrabantur. Quare Jesus imbecillitatem fidei exprobravit, revocans in memoriam duplex illud prodigium, quorum ipsi testes oculati fuissent; aliud nempè quo brevi quinque panum annonâ 5000. hominum pavisset; alterum quo 4000. septem panibus aluisset,

Tunq

Tunc denique assecuti sunt Apostoli, figuratâ illâ loquutione moneri se, ut à doctrina Pharisæorum, Saducæorum, & Herodianorum caverent (x).

x Matth. 16. 4. 12. Mar. 8. 13. 21.

Cæcus curatur Bethsaidæ.

BEthsaidam Urbem ad ripam septentrionalem lacûs appulit, ubi cæcum nactus extra urbem deduxit, tunc linitis salivâ ejus oculis, manibusque impositis, virum rogavit, num aliquid videret? Significante illo, cernere se homines velut arbores inambulantes, Jesus iterum manu oculos tetigit, quod præsentissimo fuit viro illi collyrio. Sanus ergo remissus est, mandatis priùs oneratus, ne rem illam cuiquam proderet (y).

y Mar. 8. 22. 26.

S. Petrus Messiam esse Jesum Christum confitetur.

RElictâ Bethsaidâ, & longiùs in plaga meridionali, quâ parte Cæsaream Philippi respicit, excurrens, accidit quadam die, dum seorsum cum Discipulis orationi vacaret, ut ab ipsis Discipulis quæreret, quid de se homines sentirent. Respondentibus illis, ab aliis Eliam, ab aliis Jeremiam, Joannem Baptistam, vel unum ex Prophetis ad vitam regressum reputari; iterum Jesus: *Vos autem quem me esse dicitis?* Tunc Petrus: *Tu es*, ait, *Christus Filius Dei vivi.* Egregiam viri confessionem non laudavit tantùm Jesus, sed & pollicitus est super ipsum, qui petra esset, se constituturum Ecclesiæ ædificium firmum adeò, ut nullis Infernorum viribus dejiceretur; daturum insuper in ejus potestatem claves Regni Cœlorum, ut quos ipse in terris ligaret, vinciretque, ipsi pariter in Cœlo solverentur ligarenturque: *Præcepit tamen, ut nemini dicerent quia ipse esset Christus* (z).

z Matt. 16. 13. 20. Marc. 8. 27. 28. Luc. 9. 18.

Quæ sibi toleranda essent Jesus C. prædicit.

Cœpit autem Jesus, quæcumque se manerent Jerosolymis mala, Apostolis suis pandere; quod Petrus minùs ferens, seorsùm deductum Magistrum affatus: Absint à te ista, inquit: sed Jesus ad cæteros Apostolos conversus, durè Petrum redarguit, verbis illis: *Vade retro Satana, scandalum mihi es.* Tum accitas turbas ita est allocutus. Si quis mihi comes accessurus est, ille sibi ipsi renunciet, atque cruci humeros subjiciens, mea relegat vestigia. Qui etenim studio servandæ vitæ suæ tenebitur, ipsam perdet; quique vicissim mei gratiâ perdiderit, servabit. Qui ad nominis mei confessionem coram hominibus erubuerit, ego pariter illum erubescam, cum venero in majestate mea & Patris & Sanctorum Angelorum. *Dico vobis verò; sunt aliqui hic stantes, qui non gustabunt mortem, donec viderint Regnum Dei* (a). Quæ ejus verba sive ad Transfigurationem ipsius, sive ad ultionem per Romanos imminentem referenda constat.

a Matt. 16. 21. 28. Marc. 8. 31. 39. Luc. 9. 22. 27.

Transfiguratio Domini.

POst sex ab eo sermone dies, Jesus è Discipulis suis tres, Petrum, Jacobum, & Joannem seorsum in montem deduxit; & cum per quietem noctis totus in preces resolveretur, insuetâ statim luce, fulgentibusque ac candentibus instar nivis vestibus resplenduit. Alto sopore detinebantur Apostoli: quo tandem excusso, oculati testes transfigurationis Magistri sui facti sunt. Adfuerunt ibi pariter Moyses & Elias, sermonem cum Jesu de futura ejus nece Jerosolymis tolerandâ miscentes. Lætitiæ extasi extra se factus Petrus, nec satis quæ diceret animadvertens, proposuit Jesu, num vellet tria ibi fabricari tentoria, quorum alterum ipsi Jesu, secundum Moysi, reliquum Eliæ cederet. Dum hæc Petrus loqueretur, evanescentibus omnibus, nubes subitò Discipulos obumbravit. Tunc audita de Cœlo vox: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui: ipsum audite.* Ad ejus vocis tonum subito terrore obriguerunt Apostoli; sed à Jesu confirmati, inter descendendum exorto jam die, jussi sunt nemini usque ad Resurrectionem visionem illam revelare (b).

b Matt. 17. 1. 9. Marc. 9. 1. 8. Luc. 9. 28. 36.

Elias in Joannis persona venit.

QUæ à Jesu de futura ejus resurrectione audierant Apostoli, nec planè assecuti, in causa fuerunt, cur illi familiaribus inter se colloquiis eâ de re disceptarent. Quare Jesum interrogarunt, ut quid igitur docerent Scribæ futurum, ut ante resurrectionem Elias veniret? Respondit Jesus, pariturum quidem quasi novissimæ diei prænuncium Eliam, ut omnia restitueret; venisse tamen ipsum in spiritu Eliam in persona Joannis Baptistæ, quem Judæi excipere recusassent, & pro arbitrio sanctissimum virum traduxissent; nec æquiores illos pariter in filium hominis futuros (c).

c Matt. 17. 9. 13. Marc. 9. 4. 9. 13.

Curatio pueri lunatici, muti & dæmoniaci.

QUæ noctem transfigurationis excepit, aurorâ Jesus è monte unà cum tribus Discipulis descendens, venit ad reliquos Discipulos, qui magnâ animi contentione in medio frequentis populi cum Scribis disceptabant; quòd scilicet valetudini restituere hominem lunaticum pariter & epilepticum, mutum tandem ac Dæmoniacum non valuissent. Vix dum prospectum ad Jesum omnes accurrerunt, & inter cæteros pueri parentes, ut ægritudini filii sui subveniret rogabant. Quibus Jesus: O generatio infidelis & perversa, usque-

quo

quo ero apud vos, & patiar vos? Adduci autem ad se puerum jussit, quem statim mirè Dæmon torquebat; sed Jesus patrem admonuit: *Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti.* Pater in lacrymas resolutus, credere se ait, rogare tamen, ut ejusdem fidei imbecillitas ejus virtute confirmaretur. Minitans ergo Jesus Dæmonem facessere à puero coegit (*d*).

d *Matt.* 17. 14. 18. *Marc.* 9. 14. 27. *Luc.* 9. 37. 42.

Dæmon solâ oratione & jejunio pellendus.

INgressus inde domum, ac solitarius cum Discipulis versans, rogantibus illis ut quid omnes suos ipsorum conatus pueri illius morbus elusisset? respondit, ejus rei in causa fuisse, quòd fidei essent imbecillioris; tantum enim fidei, quantum granum sinapis, ejus esse virtutis, ut transferre montes valeret. Adjecit insuper, id generis Dæmones oratione tantùm & jejunio depelli (*e*).

e *Matt.* 17. 19. 21. *Marc.* 9. 18. 29.

Percurrit sub hęc, omnibus imprudentibus, Galilæam. Narravit autem Apostolis futurum, ut ipse Judęorum manibus permissus occideretur; atque post triduum ad vitam rediret; quod tamen Discipuli intellectu minimè assecuti sunt. Quamquam ejus sermonibus designari aliqua de adventu Regni, & Filii Dei subodorati, ansam inde cœperunt disceptandi, quis eorum in Regno Cælorum primas tenere debuisset (*f*).

f *Matt.* 17. 22. 23. *Marc.* 9. 30. 33. *Luc.* 9. 44. 45.

Jesus didrachma solvit pro Templo.

JEsus & Petrus præcurrentes. Capharnaum pervenerant, cum exactores didrachmatis, quod per capita tributum Templo solvebatur, quæsiverunt à Petro num Magister ejus didrachma vel hemisiclum solveret. Affirmantem Petrum Jesus cùm primùm domum pervenit, antequam ab illo quidquam resciret, interrogavit, quosnam viros Reges terrę ad solvendum tributum cogerent, filios ne an extraneos? Extraneos respondit Apostolus. Ac Jesus: Immunes ergo habentur filii? tacitè verbis illis designans, se, qui Filius esset Summi Parentis, tributi lege non cogi. Ne tamen, adjecit, solvere recusantes viris illis offendiculo simus, ad mare statim te conferens, quemcumque piscem, qui primus ad hamum venerit, exentera, atque duo in ejus ventre reperta didrachmata, tui meique tributum solve. Ad fidem dictorum omnia (*g*).

g *Matt.* 17. 24. 27.

Disceptatio Apostolorum, quis primas in Regno Dei tenere debuisset.

EOdem temporis articulo supervenerunt Discipuli, (neque enim adfuisse credimus cùm tota de solutione tributi historia ageretur, atque seriùs venerant, disceptantes de Principatu) eùm, inquam, venissent, quæsierunt illico à Jesu, quis in Regno Cęlorum primas haberet? Ille qui factos ab absentibus sermones omnes norat, interrogavit, quid inter se venientes disceptassent. Siluerunt illi rubore suffusi. Tum Jesus postulatis eorum respondens, dixit, ad obtinendum principem in Cælo locum illos omnium novissimum tenere opus esse; atque accito in medium puerò, adjecit, illum, qui Regnum Cælorum affectaret, ad pueri illius statum reduci [*h*] oportere.

h *Matt.* 18. 1. 5. *Marc.* 9. 34. 37. *Luc.* 9. 47. 48.

Vir quidam à Discipulorum numero alienus, Dæmones invocato Christi nomine depellit.

NArravit Joannes Magistro, vidisse se cęterosque socios hominem, qui Dæmones ipsius nomine invocato pelleret, quamquam à Discipulorum cœtu esset alienus; prohibuisse autem ne quid ultra auderet. Negavit Jesus prohibendum; qui enim suo nomine invocato miracula patraret, certè sibi iniquior esse non potuisset, & quicumque contra se non staret, pro se planè reputaretur (*i*).

i *Marc.* 9. 38. 41. *Luc.* 9. 49. 50.

Quantum damni sit in scandalo.

ADiecit, ne potum quidem aquæ frigidæ suo nomine Discipulis suis collatum mercede vacuum futurum. Veh autem illis, qui pusillis suis scandalo fuissent! præstare sanè iis, ut molâ aliquâ macinariâ ad collum suspensâ, in mare projicerentur. Oportere tamen esse in mundo scandala; sed veh scandalorum authori. Si autem, adjecit, manus tua vel pes suus scandalizat te, abscinde eum, & projice abs te. De impiis ad inferna damnatis dixit: Vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Bonum est sal; quòd si sal insulsum fuerit, in quo illud condietis (*k*)?

k *Matt.* 18. 6. 9. *Marc.* 9. 41. 50.

Parabola ovis errantis.

ADmonuit, neminem ex Fidelibus, quantumvis minimum, contemnendum, quorum Angeli faciem Patris Cœlestis aspicerent. Venisse se ait rebus amissis quærendis. Proposuit deinde parabolam hominis, qui cùm centum oves sibi habeset commissas, 99. in montibus relictis palantem unam quæritat. Plura insuper de correctione fraterna disseruit: oportere primùm fratrem seorsum ab omnibus corripere; dein coram duobus vel tribus testibus refractarium Ecclesiæ denunciare; & si Ecclesiam non audierit, ab ejus consortio recedendum, habendumque tamquam paganum aliquem & publicanum. Obtestatus est, omnes ab Apostolis suis ligatos atque solutos in terra, in Cœlo pariter ligandos vinciendosque. Cùm duo vel tres simul ejus nomine convenient, medium se inter illos futurum: si duo ex ip-

fis

sis postolando aliquid à Patre coiverint impetraturos omnia (*l*).

l Matt. 18. 19. 20.

Norma fraternæ correptionis.

CUm Jesus de correptione fraterna quædam disseruisset, eâ acceptâ occasione Petrus interrogavit, quoties fratri veniam postulanti indulgendum? an septies? Cui Jesus: *Non dico tibi septies, sed septuagies septies.* Proposuit deinde parabolam Regis, qui rationem cum servis suis positurus, à famulo 1000. talentorum sibi oberato requisitus est, ut temporis aliquid sibi ad solvendum indulgeret. Ille non postulata tantùm, sed debitum etiam omne remisit. Digressus inde servus, cum obæratum sibi 100. denariorum alium conservum offendisset, jugulo abreptum, rogantem frustra obsecrantemque in carcerem conjecit. Eâ in fratrem inhumanitate commotus Rex, malum servum carnificibus permisit, donec totum debitum pendisset. Tantumdem, intulit Jesus, Deus cum illis præstabit, qui fratribus in se peccantibus veniam indulgere recusarint.

Jesus ad Festum Pentecostes Jerosolymam concedit.

INeunte jam postremo vitæ J. C. anno, contulit se Jesus Jerosolymam ad Festum Pentecostes. Inter eundum viros quosdam in vicum Samaritanorum parando sibi hospitio præmisit; sed à Samaritanis ne locum ingrederetur prohibitus est. Quare duo ex eius Discipulis Jacobus & Joannes suggesserunt Magistro, ut deducto cœlitùs igne vicum absumeret. Quibus ille nescire ait eos, ad quem Spiritum pertinerent; se verò servandis non perdendis hominibus venisse. Hujus ardentioris zeli causâ duobus illis Discipulis nomen inditum *Boanerges* seu filii tonitrui (*m*).

m Luc. 9. 55. 56.

Qui Jesum sequi oporteat.

OBtolit se quidam, fidum totius vitæ comitem se accessurum professus; cui Jesus: Vulpibus, ait, suæ non desunt foveæ, nec volucribus nidi; Filio verò hominis nec locus suppetit ut caput reclinet. Cùm virum alterum ad sui sequelam invitasset Jesus, permitti sibi priùs ille postulavit ut parentem suum sepulturæ mandaret; cui Jesus, *Sinite*, inquit, *mortuos sepelire mortuos suos.* Alteri verò, qui concedi sibi postulabat, ut vale necessariis dicere permitteretur, dixit, eum qui manum habet ad stivam, retrorsum oculos convertere minimè oportere (*n*).

n Luc. 9. 57. 65.

Septuaginta duo Discipuli ad fidem annunciandam mittuntur.

ELegit Jesus, præter duodecim Apostolos, 72. Discipulos, quos ante se ad loca destinavit, sibi deinde petenda. Cùm autem Jerosolymam pergeret, dixit, uberrimam quidem messem raros habere messores; mittere se illos tamquam arietes in medio luporum; jubere autem, non crumenam secum, neque commeatus, nec tandem mutatoria calceamenta euntes deferre, neminem per viam salutare, domum aliquam subeuntes fausta omnia domesticis apprecari; quæ scilicet pax, siquidem illi digni inveniantur recipiendi vos, super ipsos recidet; sin autem, ad vos revertetur. Monuit, ut in eadem semper domo manerent, quamdiu à domesticis non pellerentur; comederent quæcumque mensæ apponerentur, curarent morbos & Regni Dei adventum annunciarent. Adjecit si ex urbe quadam prohiberentur, excutere in illos pulverem pedum suorum, statimque facessere; seriemque duriùs in eam Civitatem ultimâ Judicii die animadvertendum, quàm in Sodomam & Gomorrham: *Veh tibi Corozaim, Veh tibi Bethsaida, veh tibi Caphornaum! Tyro & Sidoni remissius erit in Judicio, quàm vobis* (*o*).

o Luc. 10. 2. 26.

Septuaginta duo Discipuli post impletum munus regrediuntur.

HIs igitur onerati mandatis septuaginta duo Discipuli omnia ea loca percurrerunt, quæ deinde Jesus visere statuerat, alia ubique & prædicationum suarum, & prodigiorum vestigia relinquentes. Quo suo munere functi, Jesum sive Jerosolymis sive in adjacenti circa regione nacti sunt, quem de prospero expeditionis suę successu fecerunt certiorem. Cùm narrarent obsequio suo morigeros Dęmones habuisse, Jesus videre se dixit Satanam velut fulgur è Cœlo ruentem; tum Discipulos suos super scorpiones & serpentes impavidos gradi imperavit; quippe quibus in venena & noxia quæcumque virtutem contulisset. Demum gratias Patri egit, quòd mysteria sua superbis tumentibusque viris abscondens, humilioribus & parvulis revelasset. Prodidit, suis manibus omnia à Patre tradita, neminem verò Patrem nosse nisi Filium, sicuti vicissim Filium nisi Patrem, cęterosque quibus Pater revelavit. Tum beatos prędicavit Discipulos, quibus intueri datum esset, quem Reges & Prophetæ videre & nosse summis votis optarant (*p*).

p Luc. 10. 26. 24.

Parabola hominis vulnerati in via ad Jericho, cui Samaritanus opem præstitit.

JEsum convenit Legisperitus, quid facto opus esset, ut vitam æternam assequeretur, interrogans. Quem ille, quid in le-

ge prescriberetur, rogavit. Tum alter: *Diligens Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & proximum tuum sicut te ipsum. Rectè*, ait Jesus: *hoc fac & vives.* Adjecit Scriba, quis esset proximus suus, interrogans. Ad hæc Jesus hanc instituit parabolam. Judæus quidam è Jerusalem in Jericho proficiscens, prædones offendit in via, qui ejus omnia diripuisse non contenti, miserum hominem vulneribus confossum penè cadaver reliquerunt. Accidit, ut Sacerdos quidam transiens, eo spectaculo ne moraretur quidem: ita pariter de Levita paulò post eandem viam tenente narratur. Tandem Samaritanus quidam fortè illac pertransiens, miserum suis manibus levavit, obligavit vulnera, in equum assumpsit, detulit ad diversorium, & sollicitè omnia ejus curavit, datâ pariter cauponi mercede, quò sedulam ejus curam gereret. Interrogavit deinde Jesus, ecquis de tribus hisce miseri illius hominis proximus crederetur? Respondit Scriba, Samaritanum arbitrari: se cui Jesus: *Vade & tu fac similiter (q).*

q *Luc.* 10. 25. 37.

Jesus in domum Marthæ, & Mariæ Bethaniæ recipitur.

EXceptus est Jesus in domum Marthæ, fœminæ Bethaniæ commorantis, 15. stadiis, vel tribus leucæ quadrantibus à Jerusalem. Parando novo hospiti cibo anxiè studebat Martha; cùm interim Maria ejus soror ante ejus pedes otiosa loquentem auscultaret. Conquesta est Martha eâ de re cum Jesu, quippe quæ sola rei familiaris curis oneraretur. Cui Jesus: *Martha sollicita es & turbaris erga plurima. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea (r).*

r *Luc.* 9. 38. 42.

Precandi formula à Jesu Apostolis tradita.

VErsantem Jesum in monte Olivarum è regione Jerusalem, & cum jam preces suas absolvisset, rogarunt Discipuli, ut formulam sibi precandi aliquam, quemadmodum Joannes Baptista suis tradiderat, indulgeret. Docuit illos Jesus Dominicam orationem, eandem quam priùs in sermone in monte tradiderat (s). Tum multa adjecit de virtute & dotibus orationis. Proposuit parabolam hominis, qui cùm trium panum necessitate teneretur, quòd ad suam domum inopinus venisset amicus, ea de re vicinum suum, qui cum tota familia cubatum jam iverat, postulavit. Recusavit ille primùm, sed rogantis importunitate victus, omnia dedit, quæ postulabat. Quare Jesus, *Petite*, ait, *& accipietis; quærite, & invenietis; pulsate, & aperietur vobis.* Quis pater unquam filio suo panem vel ovum postulanti lapidem, vel serpentem tradidit (t).

s *Matt.* 6. 9. 13.

t *Luc.* 11. 1. 13.

Dæmoniacus mutus ab utroque morbo curatur. Regnum divisum non stabit.

OBlatum sibi Dæmoniacum loquendi facultate privatum Jesus integræ sanitati restituit, cujus rei invidiam apud Pharisæos subiit, quasi scilicet in Beelsebub Principe Dæmoniorum Dæmones expelleret. Alii è Pharisæis prodigium aliquod de Cœlo postularunt; sed eorum prava consilia intelligens Jesus, ita dolosos viros affatus est. Omne Regnum in seipso divisum desolabitur: quare si Dæmonis Regnum dividatur, quì stabit? Si ego in Beelsebub ejicio Dæmonia, cujus nomine filii vestri pellunt? Quare illi suo vos judicio damnabunt. Si verò in digito Dei ego Dæmones in fugam ago, Regnum profectò Dei ad vos pervenit. Cùm strenuus aliquis vir armis instructus ædem defendit, nemo locum ingredietur, nisi priùs strenuum illum virum vicerit & armis exuerit.

Qui non est mecum contra me est, & qui non colligit mecum, dispergit. Spiritus nequam à loco suo pulsus, requiem undique quæritat; & cùm tutum nuspiam invenerit, pristinam domum regreditur, novisque se munitionibus, & accitis in auxilium septem aliis nequioribus se Spiritibus, defendit: ita status miseri illius, qui malo hospite antea liberatus erat, miserabilior, quàm antea efficitur (u).

u *Luc.* 11. 14. 28.

Jesus Christus plura exprobrat Pharisæis.

EXprobrationes suas in Pharisæos prosequens Jesus, tertiò declaravit nullum ex se aliud signum ab illis expectandum, quàm signum Jonæ Prophetæ. Vide *Matth.* 12. 39. & 16. 4. Adjecit Reginam Saba & Ninivitas causam contra illos statâ judicii die dicturos, atque incredulitatem eorum & audiendâ veritate segnitiem pluribus redarguturos. Incensam facem non sub modio, sed super eminentem aliquem locum statui, quò tenebras undique depellat. Porrò, ait, *lucerna corporis tui est oculus tuus: si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit:* sin minùs, tenebræ omnia. *Vide ergo ne lumen quod in te est, tenebræ sint (x).*

x *Luc.* 11. 29. 36.

Jesus discumbit cum Pharisæo indignum reputante, quòd illotis manibus cibos capiat.

PHarisæus quidam Jesum invitarat ad cœnam, & cùm illotis manibus discubuisse animadverteret, rem habuit indignè. Sed Jesus Vos, ait, Pharisæi nihil habetis antiquius, quàm ut exteriora vasis mundetis, cùm interim rapinis & fraudibus interna omnia fœdentur. Tum pluribus exaggeravit eorum abusum, qui de-

decimam quidem menthæ, & rutæ religiosissimè pendunt, justitiam & charitatem negligunt. Exprobrat affectata prima in Synagogis, locisque publicis subsellia, seseque veluti dealbata sepulchra exhibere, foris nitorem, intus saniem præseferentes. Adjecit: Væ illis, qui importabilia onera aliorum humeris imponunt, cùm ipsi ne digito quidem suo oppressos illos relevare sustineant: væ iis, qui monumenta Prophetis construunt, illis, inquam, Prophetis, quos Patres eorum neci tradiderunt: væ iis, qui cum sibi scientiæ clavim usorparint, neque ipsi quidem ingrediuntur, neque alios ingredi permittunt. Acerbè hæc omnia auscultantes Pharisæi, sedulâ curâ in Jesum incumbebant, studebantque pluribus virum capere, atque è suis sermonibus accusationes in ipsum struere (y).

y Luc.11. 38. 54.

Hypocrisis Pharisæorum fermentum.

VErba faciebat Jesus ad Discipulos suos coram frequenti populo, monens ut sedulò ab hypocrisi, quod fermentum est Pharisæorum, caverent, nil enim tam occultum esse latensque, quod tandem non pateat, & innotescat. Scirent, ea, quę clam disseruerant, tandem palam annuncianda, & quæ in aure, super tecta propalanda. Ne timerent eos, qui perdendi quidem corporis habent potestatem; sed eum potiùs revererentur, penès quem & corpus, & animam ad inferna detrudendi potestas. Duæ aviculæ, quæ duobus obolis, vilissimo pretio, venduntur, curæ sunt Deo: ut quid igitur vos non curabit, cui ipsi pariter de capite crines in numerato sunt? Adjecit: Quicumque confessus fuerit me coram hominibus, filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei: sicut vicissim qui nomini meo renunciaverit, ipsi pariter renunciabo. Qui dicit verbum in Filium hominis, remittetur illi: qui in Spiritum S. blasphemaverit, non remittetur. Cùm vos ad tribunalia, & Magistratus rapiaverint, ne solliciti sitis quam paretis responsionem, vos enim Spiritus S. docebit (z).

z Luc.12.1.12.

Exquiritur Jesus, ut divisionem inter duos fratres curet.

VEnit ad Jesum quidam, ut fratrem suum ad hæreditatis divisionem adigeret; cui Jesus nil se tale curaturum dixit: atque occasionem nactus, de avaritia disserendum suscepit; propositâ viri cujusdam locupletis parabolâ, quem destruendi horrea sua, & ampliora ædificandi consilium capientem, atque de commodæ vitæ deliciis blanditum sibi inopina mors occupavit. Non est igitur, cur de cibo, & vestimento solicitiori curâ teneamur, cùm de utroque Deus aviculis provideat, cui sanè de iis minor est, quàm de hominibus providentia.

Dissert. Calmet Tom. II.

Humilitatem docet, & in pauperes studium.

UT quid de iis omnibus solicitudine angamur? Quantumcumque cogitaverit homo, staturæ suæ ne cubitum quidem unum adjicere poterit. Quare si minori pręstando impar est, majus non poterit. Lilia agri non illa quidem de parando sibi vestimento solicita sunt, quæ tamen magnificentissimè vestiuntur à Deo. Quærite ergo primùm Regnum Cælorum, & hæc omnia adjicientur vobis. Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam, locupletes vobis thesauros in Cælis parantes. Sint lumbi vestri accincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, quò domino vestro è convivio regredienti præsto occurratis. Amen dico vobis, quòd præcinget se & discumbentibus ministrabit. Si sciret Paterfamilias qua hora fur veniret ædium parietibus suffodiendis, vigilaret utique: & vos estote parati, qua enim hora non putatis, Filius hominis veniet (a).

a Luc.12. 13. 41.

Parabola fidelis Oeconomi, mali servi, & alterius famuli immorigeri.

QUæsivit Petrus, num ea quæ huc usque disseruisset, ad Discipulos tantùm, vel ad omnes æquè spectarent? Cui Jesus pluribus parabolis propositis respondit, 1 Oeconomi fidelis & prudentis, quem Dominus fidei suæ merito universæ familiæ præposuit: 2. Mali illius famuli, qui absentiæ Domini sui occasione captatâ, conservos vexat, sibique nihil ad voluptatem reliquum facit. Regressus enim Dominus nequam hunc famulum capitali supplicio plectit: 3. Famuli qui Domini sui voluntatem probè noscens, nec tamen executus, vapulat multis, sed mitiùs cum ignorantibus agitur. Multum sanè ab eo exigitur, cui multum concreditur. *Veni*, adjecit, *ignem mittere in terram, & quid volo nisi ut accendatur? Ego Baptismo sanguinis habeo baptizari, & quomodo coarctor usque dum perficiatur*. Non paci in terram inferendæ veni, sed divisioni committendis nimirum parentibus in filios, filiis in parentes &c. (*).

* Luc.12. 41. 53.

Cum adversario ante prolatam à Judice sententiam lis componenda.

EXprobrat Jesus Phariseis, omnes aeris vicissitudines solâ Cæli inspectione prædicere illos potuisse, cùm interim tempori adventûs Messiæ distinguendo nihil valerent. Adjecit. Dum vadis cum adversario tuo ad Principem, id committe, ut liber ab illo te expedias, ne fortè à Judice damnatus in carcerem detrudaris, donec novissimum minutum reddas (b).

b Luc.12. 54. 58.

Mixtus inter sacrificia Galilæorum cæsorum sanguis à Pilato.

REnunciatum est Jesu, Pilatum Galilæorum Sacrificia quorundam ejus gentis cæde fœdasse. Quæsivit Jesus, num crederent miseros illos majoris esse criminis reos præ aliis ejus regionis? Non sanè, ait: quemadmodum & illi, quos subitò corruens turris Siloe oppressit, non ideò criminibus reliquos omnes Jerosolymæ incolas vincebant, *Quare, nisi pœnitentiam habueritis, omnes simul peribitis* Proposuit deinde parabolam ficulneæ sterilis, quam succidendam Dominus præcepit; sed dilationem unius anni vinitor impetravit, pollicitus majori se cultu illam curaturum; quibus laboribus suis si fortè nullus in arbore fructus respondisset, succisurum tandem spopondit (*c*).

c Luc. 13. 1. 9.

Mulier incurva à 18. annis curatur.

DOcebat Jesus pro recepto sibi more in Synagogis, cùm fœmina à 18. jam annis incurva, ut sursum respicere minimè posset, adducta est. Præfecti Synagogæ querelas ea de re suas egerunt, iniquum esse dicentes, ut tot constante diebus septimanâ, adhuc tamen Sabbati dies curandis morbis impenderetur. Tunc Jesus hypocrisim illorum exprobravit; quippè qui asinum vel bovem suum die Sabbati solvere atque adaquare religioni non ducerent; haberet autem graviùs, fœminam molestâ illâ infirmitate jam indè à 18. annis laborantem eâdem die relevari (*d*).

d Luc. 13. 10. 17.

Parabola grani sinapis & fermenti, Festum Pentecostes.

PRoposuit dein Jesus iterum parabolam grani sinapis in arborem satis proceram crescentis, & fermenti quod tria farinæ sata subigit. Ita verò viam ad Jerusalem prosequebatur, ubique per Synagogas docens. Cum autem in Urbe illâ die Pentecostes versaretur, interrogavit quispiam, num rari essent qui salutem assequerentur. Respondit ille: *Contendite intrare per angustam portam, quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt.* Non omnes qui ad ostium pulsantes instabunt, ingeminando pariter, Domine, Domine, seclusis foribus introducentur: Et dicet: *Nescio vos unde sitis, discedite à me omnes operarii iniquitatis: ibi erit fletus, & stridor dentium.* Ex quatuor mundi plagis undique accurrent convivæ discumbentes in mensa cum Abraham, Isaac, & Jacob, dum interim Judæi arcebuntur. Ita erunt novissimi qui sunt primi, & erunt primi qui sunt novissimi (*e*).

e Luc. 13. 19. 30.

Herodes necem Jesu Christi molitur.

EAdem die cum renunciaretur à Pharisæis Magistro, Herodem necem ipsi moliri, ita illos affatus est: *Dicite Vulpi illi: Ecce ejicio Dæmonia, & sanitates perficio hodie, & cras, & tertiâ die consummor.* Producendum est mihi longiùs aliquantò semel à me susceptum ministerium; mors tandem Hierosolymis me manet; neque enim alibi fas est occumbere Prophetam. Tum Urbis illius Prophetarum cædibus cruentæ, quæ voluntati suæ, cogendi nempè ejus filios, veluti gallina pullos suos sub alis fovet, nunquam non pervicaci ausu resistentis, exitium desolationemque vaticinatur; ac tandem ita orationem suam claudit: *Non videbitis me, donec veniat, cum dicetis: Benedictus qui venit in nomine Domini* (*f*).

f Luc. 13. 31. 35.

Hydropicus sanitati restitutus coram Pharisæis.

RElictâ Hierosolymâ, Capharnaum repetiit, ubi ex optimatibus Pharisæorum quidam die Sabbathi ad cœnam illum invitavit. Sedulò autem à Pharisæis observabatur, num die illâ festâ ægrotum aliquem curandum susciperet, quò accusationes in illum suas, tamquam Sabbathi violatorem, struendi occasionem captarent. Stabat coram Hydropicus, quæsivitque Jesus à Pharisæis, num liceret Sabbato curando homini operam dare? silentibus illis, ægrotum valere jussit, simulque interrogavit Pharisæos, num die Sabbati lapsum in foveam jumentum suum præterirent (*g*)? & illi reponere quidquam non valebant.

g Luc. 14. 1. 6.

Ne primi accubitus in mensa affectentur.

ANimadvertens Jesus, Pharisæos, quibuscum unà discumbebat, primos ambire accubitus, hæc in parabolæ modum affatus est. Cum ad mensam veneris invitatus, infimum de industria locum elige, quò scilicet à Domino ad honestissimum locum evoceris; cave enim ne ipse primùm honoratissimum locum ambias, ne fortè te honestior aliquis veniens, locum ipse tuum teneat, te ad infimum amandato: *Quicumque enim se exaltat, humiliabitur; & qui se humiliat, exaltabitur.* Quando convivium aliquod paras, cave ne potentissimos amicos necessariosque invites, fiet enim ut ipsi pariter te, æquum æquo reddentes, invitent; sed potiùs voca egenos, ægros, cæcos, quò gratiam non homo sed in resurrectione justorum referat Deus (*h*).

h Luc. 14. 1. 14.

Pa-

Parabola instructissimi convivii, quò invitati convivæ venire causatione aliqua recusant.

HÆC differente Jesu, ex convivis quidam occasione captatâ felicem pronuntiavit, cui id dabitur, ut in Regno Dei discumbat. Tunc Jesus hanc ingessit parabolam. Splendidissimus Vir quidam instruxerat convivium, quò invitati plures venire, causationem prætendentes, recusarunt; alius enim se villam emisse respondit, alius boves, alius duxisse conjugem. Eam rem ferens acerbè convivii Dominus, jussit ad cœnam obvios quoscumque egenos claudosque invitari. Missi pariter & per agros viri, ut quos maximè in via offendissent ex infima hominum fœce eò deducerent; denunciavitque famulis futurum, ut nemo è prioribus invitatis ad cœnam ipsis paratam introducerentur (*i*).

i *Luc.* 14. 15. 25.

Parabola ædificium aliquod aggredientis, qui secum rationem init, num tantum habeat in numerato, quantum absolvendo ædificio sat est.

MAgno turbarum satellitio Jesus Galilæam discurrebat, docens undique per Synagogas, comitibusque suis denuncians, neminem inter Discipulos Filii hominis accensendum, quin priùs parentibus suis necessariisque, ac sibi tandem renunciaverit; oportere ut levatâ in humeros cruce ipsius Magistri relegantur vestigia. Proposuit demum parabolam hominis, qui ædificium aliquod molitus, secum tandem rationem init, num tantum habeat in numerato, quantum ad absolvendum opus sat est. Regis pariter, qui ante susceptam expeditionem aliquam in alium Regem, deliberat priùs, num cum collecto decem millium exercitu resistere valeat adversario, bis totidem militibus valido. Ita pariter, inquit, *qui non renunciat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse Discipulus. Bonum est sal; sed si fortè evanuerit, in quo condietur? neque in terra, neque in sterquilinio utile est, sed foras mittetur. Qui habet aures audiendi audiat* (*k*).

k *Luc.* 14. 25. 35.

Jesus cum Publicanis vescitur. Parabola ovis palantis.

REdierat jam Capharnaum, factusque ad illum audiendum & Publicanorum, & perditorum hominum concursus, quibuscum ne vesci quidem Jesus dedignabatur. Murmurantibus eâ de re Pharisæis, parabolam narravit. Erant viro centum oves, quarum cùm unam defuisse animadverteret, cæteris omnibus relictis errabundam illam quæsivit, inventamque in humeros suos levans, reduxit ad gregem. Tanto ille reductæ gaudio affectus est, ut amicos ad convivium lætitiæ invitaret. Ita pariter *gaudium erit in Cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente.*

Parabola Filii Prodigi.

PRiori alteram attexuit parabolam, filii prodigi, qui portione hæreditatis sibi obvenientis à Patre requisitâ, receptâque, in regionem quandam longinquam cùm diverisset, amicorum compotationibus, & luxu patrimonium illud omne dilapidavit. Quare in extremas rerum omnium angustias redactus, pascendo grege porcorum vitam tolerare coactus est. Iis angustæ vitæ incommodis ad saniora revocatus consilia, reverti ad patrem statuit. Venit igitur; exceptusque humanissimè à patre novis vestibus indutus est. Tum amplissimum instructum ab eodem patre convivium, ut lætam adventûs filii sui diem celebraret. Accidit ut frater natu major ex agro veniens & omnia rescicens graviter tantum lætitiæ apparatum ferret. Cui senex oportere dixit festum de adventu fratris diem agere, quippè qui singulari aliquâ ratione velut in vitam redisset, & errabundus palansque tandem inventus esset (*l*).

l *Luc.* 15. 1. 32.

Secundùm hæc, transvadato Jordane, per regionem trans amnem in Judæam venit. Comitabatur virum cum turbis frequentissimis ingens ægrotantium multitudo, quos omnes recepta valetudine incolumes remittebat (*m*).

m *Matt.* 19. 1. 2. *Marc.* 10. 1. 2.

Parabola Oeconomi infidelis, & pessimi administratoris.

NArravit pariter Discipulis parabolam Oeconomi infidelis, qui post dissipata bona Domini sui, cum in reddenda ratione de rebus suis diffideret, singulos convenit ejusdem Domini sui debitores, debitumque remisit, quò scilicet è domo heri pulsus, illos benevolos hospites nancisceretur. Monuit ergo Jesus, ut sibi de divitiis iniquitatis amicos compararent, à quibus in æterna tabernacula reciperentur. *Qui*, ait, *in minimo fidelis est, erit & in majori; & si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est, quis dabit vobis? Nemo potest duobus Dominis servire; non potestis Deo servire & mammonæ* (*n*).

n *Luc.* 16. 1. 13.

Pharisæi, quorum erat auri fames valida, Jesum talia differentem ridebant; sed ille Deum dixit intima cordis rimari, & quæcumque in honore essent apud homines, hæc maximè abominationi esse Deo, & ludibrio. *Lex & Prophetæ usque ad Joannem; ex eo Regnum Dei evangelizatur, & omnes in illud vim facit.* Facilius est autem Cælum & terram præterire, quàm de Lege unum apicem cadere (*o*).

o *Luc.* 16. 14. 17.

Li-

Licet ne à conjuge facto divortio recedere?

TEntandi viri gratiâ rogarunt Pharisæi, num liceret facto divortio conjugem dimittere? Interrogavit vicissim Jesus, qoid Moyses eâ de re statuisset? Cùm permitti repudii libellum audisset; fatcor ait Jesus, *sed hae à Moyse permissa sunt ad duritiam cordis vestri: ab initio autem creatura masculum, & fœminam fecit eos Deus: propter hoc relinquet homo patrem, & matrem suam, & adhærebit uxori suæ. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet. Omnis qui dimittet uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur, & qui dimissam duxerit, mœchatur* (p).

p Matth. 19. 3. 9. Mar. 10. 3. 9. Luc. 16. 18.

Tria Eunuchorum genera. Virginitas commendatur.

REgressum in domum Jesum Apostoli iterum super hæc interrogarunt, eademque ille, quæ priùs Pharisæis, reposuit. Sed, inquiunt Apostoli, si ita est, non expedit nubere. Tunc Jesus: *Non omnes capiunt verbum istud.* Tria sunt Eunuchorum genera, alios reddit naturæ, sive temperamenti vitium, alios necessitas, alios voluntas, quorum postremi ab eo voluptatum genere se continent, ut sibi Regnum Cœlorum promereantur (q).

q Matth. 19. 10. 12. Mar. 10. 10. 12.

Parabola Lazari, & Divitis impii.

NArravit aliam parabolam Lazari, & divitis impii, quorum iste splendidissimis vestibus, & instructissimis semper conviviis luxum spirabat; cùm interim Lazarus præ foribus viri illius jacens, micis tantummodo è mensa illius decidentibus saturari rogaret. Ambo tandem diem clauserunt, sed impari sorte; nam Lazarus in sinum Abrahæ, dives in Infernum exceptus est. Qoare tollens oculos miser ille, & à longè Abrahamum prospiciens, ot mitteret Lazarum rogavit, guttâ tantummodo frigidæ è summo digitulo stillante æstuantem refrigeraturum. Reposuit Abraham, illum quidem, dum viveret, nil ad voluptatem reliqui fecisse, quare modò vicissim Lazarum oblectari par esse; statui pariter inter utrosque medium ingens aliquod, & impermeabile chaos, quò transire Lazarus hinc illuc prohiberetur. Perrexit iterum Dives, obsecrans saltem, ut nuncium vicis suæ ad quinque fratres superstites mitteret, ne parem vitæ exitum haberent. Cui Abraham: *Habent Moysem, & Prophetae: audiant illos: & si non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent* (r).

r Luc. 16. 19. 31.

Scandali malum & discrimen.

IMpossibile est ut veniant scandala, ait, Jesus Discipulis suis: *Veruntamen væ homini illi, per quem scandalum venit; utilius esset illi, si lapis molaris imponatur circa collum ejus, & projiciatur in mare, quàm ut scandalizet unum de pusillis istis.* Si frater tuus aliquis injuriâ te affecerit, verbis illum corrigere permitteris: si pœnitentiam egerit, dimitte illi; & si septies in die peccaverit in te & septies in die conversus fuerit ad te, dimitte illi. Rogaruot Magistrum Apostoli, ot in se fidem augeret, quibus ille. *Si haberetis fidem sicut granum sinapis, diceretis huic arbori moro: Eradicare, & transplantare in mare: & obediet vobis* (s).

s Luc. 17. 1. 6.

Servi inutiles sumus.

UT nostrum in Deum obsequium nihil esse demonstraret Jesus, & post hæc omnia inutiles esse servos palam argueret, parabolam narravit Domini, cujus famulus pascendo grege sive colendo agro occupabatur; reverrenti enim illi ex agro, an fortè imperabit mensæ accumbat, seu potiùs ot sibi cibum paret, vescentique ministret, ac deinde ipse se cibo reficiat? Nunquid autem gratiam habet Dominus servo illi, quia fecit, quæ imperaverat (t)?

t Luc. 17. 7. 10.

Festum Tabernaculorum vel Scenopegia 19. Tisri, 13. Octobris, A. J. C. 35. Æra vulg. 32. Jesus à necessariis suis sollicitatur, ut Jerosolymam petat.

INstante jam festo Tabernaculorum vel Scenopegiæ, necessariorum suorum sollicitationibus urgebatur Jesus, ut Jerosolymam se conferret, quò scilicet devinctos sibi in exordio prædicationis suæ biennio ante ibidem Discipulos, *Joan.* 2. 32. visis, quæ ab ipso patrabantur, miraculis, magis magisque confirmaret, seque ipsum palam orbi ostenderet: *neque enim fratres ejus adhuc*; inquit *Joan.* 7. 5. *credebant in eum.* Sed Jesus irent quidem ipsi, siquidem vellent, Jerosolymam, dixit, se tamen non iturum, non enim adhuc tempus adesse. Cum tamen illi eò divertissent, venit tandem & Jesus, cujus multus erat rumor in populo, & undique ab omnibus quærebatur (u).

u Joan. 7. 2. 13.

Jesus docet in Templo. Doctrinam ejus stupent Judai.

MEdia jam effluxerat octidui solemnitas, cùm petens Templum Jesus instituere populum aggressus est, non sine Judæorum admiratione, quippe qui nul-

lis

Jis vacasse illum literis norant. Sed Jesus non esse cur eâ de re stuperent, prodidit: habere enim à Patre Cælesti, quo mittente venerat, sibi creditam eruditionem. Cùm verò mala eorum in se consilia penetraret, palam edixit, reos esse ipsos Mosaicæ Legis transgressæ; illâ enim homicidium prohibente, ipsos suam necem moliri. Ad hæc populus, cui nihil de prava Sacerdotum & Pharisæorum voluntate erat exploratum, agi ipsum à Dæmone palam dictitabat: Quis enim, dicebant, necem tuam cogitavit unquam? Quibus Jesus, Ego, ait, unico inter vos prodigio clarui, valetudine nempe ægroto ad probaticam piscinam concessâ *Joan.* 5. 1. 15. & vos omnes hæretis stupentes. Ducitis autem iniquum, me die Sabbati hominem curare, cùm eâdem die, ut Mosaico præcepto, seu potiùs senioribus eandem cæremoniam jubentibus, obsequamini, à circumcidendo homine nulla vos religio absterreat (*x*).

x *Joan.* 7. 14. 24.

Unde proditurus sit Messias, ignotum.

Digito notabant hominem cives quidam Jerosolymæ, secum invicem stupentes, cur homo, quem Pharisæi innecem quærerent, adeo liberis verbis loqui impunè permitteretur. An fortè, dicebant, verè cognoverunt Principes, quia hic est Christus? Alii verò contra negabant Messiam esse; hunc enim, dicebant, scimus unde sit, Christus autem cum venerit, nemo scit unde sit. Clamabat interim Jesus in Templo: *Et me scitis, & unde sim scitis, misit me, quem vos nescitis. Ego scio eum, quia ab ipso sum, & ipse me misit.* Volebant injicere in illum manus, sed nondum maturo ad eam rem tempore, eorum consilia omnia frustraerant. Multi autem credebant in eum ex populo, id apud se reputantes: *Christus cum venerit, numquid plura signa faciet, quàm quæ hic facit* (*y*).

y *Joan.* 7. 25. 31.

Sacerdotes capiendo Jesu collectam manum immittunt.

Quos volgi sermones compertos habentes Sacerdotes & Pharisæi, capiendo Jesu viros summiserunt, quibus ille: *Adhuc modicum tempus vobiscum sum, & vado ad eum, qui me misit. Quæretis me & non invenietis, & ubi ego sum, vos non potestis venire.* Ambages loqui autumabant Judæi, quonam hæc spectarent secum invicem quærentes: *Quæretis me & non invenietis.* Numquid, dicebant, *in dispersionem gentium, & docturus gentes, iturus est?* (*z*).

z *Joan.* 7. 32. 36.

Jesus fons aquæ vivæ.

Novissimo Festi Tabernaculorum die Jesus stans in Templo clamabat, fontem se esse, unde sitientes omnes potarent: *Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ;* quibus verbis tacitè insinuavit spiritum, quem accepturi erant credentes in eum. Variè hæc inter populum excipiebantur; alii enim verum Prophetam reputabant, alii Christum. Sed numquid Christus à Galilæa? dicebant nonnulli. Nonne Scriptura dicit, quia ex semine David & de Bethleem castello, ubi erat David venit Christus? Dissidium erat eâ de re inter turbas, missique à Sacerdotibus ad eum capiendum viri, re infectâ redierunt, locutum hominem, quæ nemo unquam alius, stupentes. Cum hæc renunciarent Sacerdotibus & Pharisæis, responderunt illi ex adverso. Numquid & vos seducti estis? an ex Principibus & Pharisæis aliquem inter eius sectatores, & nonnisi ex turba maledictos aliquos, vidistis? Nicodemus, qui Christo occultè studebat (*a*), Nemo, ait, inauditus in Lege damnatur. Illi contra: Nemo è Galilæa Propheta: an tu fortè Galilæus es? Subeunte jam tum vespere, abierunt omnes in diversa, totamque illam noctem Jesus in monte Olivarum excessit (*b*).

a *Joan.* 3. 1. 21.

b *Joan.* 7. 37. 53.

Mulier in adulterio deprehensa ad Jesum adducitur.

Rediit in Templum mane, prædicationis munus resumens, adductâque ad illum muliere in adulterio deprehensâ, paratâ per dolum quæstione, interrogarunt Pharisæi, quid facto opus esset? Tacens Jesus scribebat in terra; dein surgens jussit ut qui nullâ peccati conscientiâ teneretur, primum omnium lapides in fœminam mittere; iterumque inclinatus scriptitabat. His auditis, accusatores alius post alium dilapsi sunt; relictamque fœminam solitariam interrogavit Jesus, num à quoquam damnaretur? Et cùm illa à nemine se damnatam respondisset. *Vade*, ait Jesus, *& jam amplius noli peccare* (*c*).

c *Joan.* 8. 1. 11.

Jesus lumen Mundi.

Tum institutam ad populum orationem prosecutus Jesus, dicebat: *Ego sum lux mundi, qui sequitur me, non ambulat in tenebris.* Dicentem exceperunt Pharisæi: *Tu de te ipso testimonium perhibes; testimonium tuum non est verum.* Tunc Jesus. *Etsi testimonium perhibeo de me ipso, verum est testimonium meum, quia scio unde veni, & quò vado*, quorum utrumque vos ignoratis. *Si ego judico, judicium meum verum est, quia solus non sum; sed ego, & qui misit me Pater;* ex Legis autem præscripto duorum testimonium ratum assertumque tenendum est. Rogarunt illi, ubi nam Pater versaretur; & ille vicissim: *Neque me scitis, neque Patrem meum; si me sciretis, forsitan & Patrem meum sciretis.* Hæc differebat Jesus in gazophylacio Templi; & cùm destinata ipsi hora nondum venisset, nemo injicere in eum manus audebat (*d*).

d *Joan.* 8. 12. 21.

Je-

Jesus abibit, & Judæi in suo peccato morientur.

ITerum denunciavit Jesus, abiturum se jam, frustrà dein ab illis quærendum. sed in suo peccato adhuc versantes à morte occupatum iri, ac tandem quò illa abiret, venire illos non posse. Reputabant illi hæc audientes, num sibi mortem consciscere moliretur? Tunc Jesus: *Vos deorsum estis, ego de supernis sum: si non credideritis, quia ego sum, moriemini in peccato vestro.* Interrogarunt illi, ecquis tandem esset? & Jesus. *Principium & qui loquor vobis*; nempe ad mea verba primùm attendite. *Multa habeo vobis loqui, & ego quæ audivi ab eo, qui misit me, hæc loquor in mundo. Cum exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum, & quæ docuit me Pater, hæc loquor.* His verbis pluribos, ut in se crederent, persuasit; quibus ille: *Si vos manseritis in sermone meo, verè Discipuli mei eritis. & veritas liberabit vos.* Ad hæc Judæi, nemini se unquam servisse, utpote qui semen essent Abrahæ, dictitabant. Resumpto Jesus sermone: *Omnis qui facit peccatum*, ait, *servus est peccati; si vos Filius liberaverit, verè liberi eritis.* Adjecit scire se, originem illos suam ex Abrahamo referre, sed necem pariter sibi inferendam in mente tacitos agitare; quòd scilicet verba loqueretur, quæ ipsi in corde admittere non paterentur: *Si filii Abrahæ estis*, ait, *opera Abrahæ facite.* Ut quid meam necem molimini: Hoc Abraham non fecit. Ad hæc illi; Nos unum Patrem habemus Deum. Et Jesus: Si Deus Pater vester esset, diligeretis utique me, qui à Deo missus ad eum regredior. *Vos ex Patre Diabolo estis*, cujus vos voluntati obtemperatis; jam enim inde à mundi exordio ille homicida erat & mendax (*e*). e Joan.8. 22. 45.

Jesus irreprehensibilis. Qui ex Deo est, Dei verba auscultat.

SErmonem prosecutus adjecit. *Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico vobis quare non creditis mihi. Qui ex Deo est, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.* Tenemus te, abrumpentes sermonem dixerunt Judæi; ex his enim satis habemus argumenti, ut Samaritanum te & Dæmoniacum probemus. Tunc Jesus: *Ego Dæmonium non habeo, sed honorifico Patrem meum, & vos inhonorastis me. Ego non quæro gloriam meam: est qui quærat, & judicet. Si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum.* Iterum Judæi inclamantes ad hæc, nosse se eo novo argumento dictitabant, agi virum à Dæmone; quippe qui scirent interiisse Abrahamum, cum interim Jesus profiteretur eos, qui jussionibus suis obtemperaverint, nunquam interituros. *Nunquid major es?* dicebant, *Patre nostro Abraham & Prophetæ mortui sunt. Quem te ipsum facis?* Ego, inquit Jesus, *si glorifico me ipsum, gloria mea nihil est; est Pater meus, qui glorificat me, quem vos dicitis, quia Deus vester est: & non cognovistis eum, ego autem novi eum & sermonem ejus servo.* Abraham Pater vester exultavit spe videndi diem meum, vidit & gavisus est. Hæc dicentem indignati exceperunt Pharisæi. *Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti? Utique*, ait, Jesus, *antequam Abraham fieret, ego sum.* Nec plura; namque concurrentibus ad lapides Judæis, Jesus furtim è Templo se subducens delituit (*f*). f Joan.8. 46. 59.

Cæcus à nativitate curatur.

MAnè alterius diei Urbem inambulans Jesus, cæcum à nativitate offendit, rogantibusque discipulis, cujusnam merito hæc viro accidissent, proprio ne, an parentum? nihil horum in causa fuisse respondit Jesus, sed viro permissum morbum, quò opera Dei manifesta fierent in illo. *Me oportet*, adjecit, *operari opera ejus, qui misit me, donec dies est. Ego lux sum Mundi.* Simul ad hæc salivâ terram subigens, formato ex ea luto cæcos oculos linivit, jussitque miserum hominem lotum ire ad fontem Siloe lumina. Paruit, nihilque ad valetudinem recipiendam reliqui factum est. Cùm autem vir ille mendicans totâ Urbe notissimus esset, quicumque virum post receptam sanitatem offendebant, falli se atque alterum pro altero usurpare arbitrabantur; sed ille virum se esse cæcum antea ipsis cognitum sanctè affirmans, totam receptæ valetudinis historiam narrabat (*g*). g Joan.9. 1.&34

Cæcus ille coram Sacerdotibus vocatur.

MAnè alterius diei coram Pharisæis cęcus ille accitur, quò totam receptę valetudinis historiam exponeret. Contendebant Pharisæi, nunquam reputandum Jesum Christum à Deo missum fuisse, quippe qui cæci nati curatione Sabbati religionem non satis revereretur. Sed aliis vix persuadebatur, sacrilegum hominem ea miracula patrare unquam potuisse. Cæcus verum esse Prophetam defendebat. Inter eas disceptationes, parentes cæci illius acciti interrogantur, num filium hunc suum noscerent, scirentque à nativitate cæcitatis morbo laborasse. Affirmarunt illi; sed de recepta ab ipso valetudine nihil comperti habere se professi sunt: illum, utpote præ ætate capacem, interrogarent. Hæc illi cautione locuti sunt, metu Pharisęorum, à quibus pellendos se norant è Synagoga si Jesum Christum Messiam esse dixissent. Statutum iterum in medium cæcum etiam atque etiam hortabantur, ut vera in Dei gloriam proderet, exploratum habere se Jesum hominem esse nequissimum. Tunc cæcus: *Si peccator est, nescio: unum*

scio

scio, quia cum cæcus essem, modò video. Interrogatus iterum, qua ratione cæcitatem Jesus depulisset, respondit semel se omnia narrasse; ut quid igitur interrogarent? *Numquid & vos*, ait, *vultis Discipuli ejus fieri?* Commoti ad hæc verba Sacerdotes, dira in illum imprecati, tum inquiunt, *Discipulus illius sis, nos autem Moysi Discipuli sumus. Scimus, quia Moysi locutus est Deus, hunc autem nescimus unde sit.* Ideo mirandum est maximè, reposuit alter, vos nimirum undè venerit homo iste cujus beneficio visum recepi, ignorare. Profectò scimus, quia *peccatores Deus non audit*: quare *nisi esset hic à Deo, non poterat facere quidquam*. Eâ viri libertate graviter offensi Pharisæi exprobrantes: *In peccatis natus es totus, & tu doces nos?*
h Joan.9. 13. 34. è Templo foras egerunt (*h*).

Cæcus in Jesum Christum credit.

Certior de his omnibus Christus, homini in via occurrens, num crederet in Filium Dei interrogavit? Ecquis esset Filius Dei, respondente altero, non alium, quàm se, ait Christus. Continuò ad ejus pedes accidens cæcus, adoravit; cum interim Jesus adjiceret, ideo se in mundum venisse, ut cæci ad lumen venirent, offunderentur autem videntes tenebris. Hæc cum ad se pertinere intelligerent, qui fortè aderant, Pharisæi, num se pariter cæcos diceret, interrogarunt. Jesus: Si cæcos vos ipsos agnosceretis, *non haberetis peccatum: nunc autem dicitis, quia videmus;*
i Joan.9. 35. 41. *peccatum vestrum manet* (*i*).

Verus Pastor in ovile per ostium ingreditur. Fur aliunde, quàm per ostium.

Tunc parabolam instituit Jesus furis, qui in ovile aliunde, quàm per ostium ingreditur; cum Pastor vicissim nonnisi per apertum ostium introeat, quem sanè Pastorem noscunt, & sequuntur oves. Porrò ostium ipse est Jesus; & quicumque aliunde, quàm per eam portam ingressi sunt, ipsi tanquam fures habendi; qui verò per apertum illud ostium ingrediuntur, illis salus obtinebitur. Jesus optimus est Pastor, vitam suam pro ovium salute ponens; mercenarius fugâ dilapsus irruenti lupo oves in prædam relinquit. Sunt Jesu aliæ quidem oves, quæ non sunt ex hoc ovili; nempè de Synagoga, quas in easdem caulas unà cogere debet, ut tandem
k Joan.10. 1. 17. fiat unum ovile, & unus Pastor (*k*). Pater diligit Filium, quia ipse ponit animam suam, ut iterum sumat eam. *Nemo*, prosequebatur Jesus, *tollit eam à me; sed ego pono eam à me ipso*. Hæc loquentis verba Judæos inter se commiserunt, aliis agi à Dæmone virum contendentibus, negantibus aliis; neque enim, dicebant, Dæmoniacus talia loqueretur, nec cæco à nativi-
l Joan.10. 17. 21. tate visum restitueret [*l*].

Festum Dedicationis Templi, 22. Casleu, 15. Decembris. Decem Leprosi curantur.

Conferens se Jesus Jerosolymam, occasione Festi Dedicationis Templi, per mediam Galilæam & Samariam iter faciebat; cùm in Urbem quandam ingressuro decem leprosi occurrerunt, rogantes: *Jesu Præceptor, miserere nostri*; quos ille ire jussit, & ostendere se Sacerdotibus: cum irent, mundati sunt. Erat inter illos vir quidam Samaritanus, qui unus referendis Jesu Christo gratiis venit; quod miratus est Christus; cum enim decem beneficium recepissent, unus tantummodo, & alienigena, qui gratiam referret, inventus est. Tunc ad illum conversus, *Vade*, ait, *fides tua te salvum fecit*.

Regnum Dei non ita veniet, ut sensuum testimonio innotescat.

Cum in Templum venisset Jesus, requisitos à Pharisæis quando nam Regnum Dei expectaretur, respondit, non ita appariturum illud, ut sensuum testimonio probetur, eoque majestatis apparatu ut oculos ad se convertat omnes; scirent autem Regnum Dei inter ipsos medium versari. Conversus inde ad Discipulos: Venient dies, ait, quando desideretis videre unam diem Filii hominis, & non videbitis. *Et dicent vobis: Ecce illic, & ecce illic. Nolite ire*; sicut fulgur coruscans sub Cœlo fulget, *ita erit filius hominis in die sua*. Denunciavit deinde, quæcumque illis imminebant à Judæis mala; sed diem tandem ultionis inopinatò hominibus superventurum; quemadmodum diluvium sub Noe, & incendium Sodomæ & Gomorrhæ Lothi ętate: cùm scilicet bibentibus ludentibus atque nuptias celebrantibus, hominibus, ingruit cælitùs ultio. Ita pariter die Filii hominis continget. Tunc qui fuerit in tecto, & vasa habuerit in domo, ne descendat tollere illa; & qui in agro similiter, non redeat retro. Memores estote Uxoris Loth. *Quicumque quæsierit animam suam salvam facere, perdet illam, & quicumque perdiderit illa vivificabit eam. In illa nocte erunt duo in lecto uno, unus assumetur, & alter relinquetur. Duę erant molentes in unum, una assumetur, & altera relinquetur. Duo in agro, unus assumetur, & alter relinquetur*. Rogantes Discipulos, quando ista eventura essent, ęnigmatico illo responso evitavit: *Ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ* (*m*). m Luc.17. 20. 37.

Parabola Judicis, qui nec Deum reveretur, nec homines.

Ut jugem inculcaret orationem, hanc Apostolis parabolam proposuit. Judex quidam nec Deum satis nec homines reveritus, importunis à Vidua precibus pul-

polſabatur, ut in adverſarium ſuum jus diceret. Diſtolit ille diutiùs; ſed importunitate victus, tandem miſeram fœminam à moleſtia liberavit. Ita Deus, ait, cui juſta rependendi ingenium ineſt, faciet vindictam electorum ſuorum clamantium ad ſe die ac nocte (*n*).

n Luc. 18. 1. 7.

Cum venerit Filius Dei in terram, fidem ne inveniet? Parabola Pharisæi & Publicani ad Templum venientium.

INterrogatis primùm Diſcipulis, num veniens in terram Filius hominis fidei aliquid inventurus eſſet, dein parabolam exorſus eſt, qua viros illos ſuggillat, opinione ſuâ adeò juſtos, ut reliquos omnes parvipendant. Duo homines aſcenderunt ad Templum, Phariſæus nempè & Publicanus, quorum primus ſtans gratias Deo agebat Deo quàm maximas, quippe qui à reliquorum hominum nequam, raptorum, & adulterorum fœce abhorreret; longèque ſe feciſſet juſtiorem, quàm Publicanum illum, quem coram cernebat. Publicanus autem ſeorſum orans, humilis pronuſque, nec oculos quidem levare in Cœlum audebat; ſed tundens miſerabiliter pectus, ſeque peccatorem ingeminans, rogabat veniam. *Dico vobis*, ait Chriſtus, *deſcendit hic juſtificatus in domum ſuam ab illo* (*o*).

o Luc. 18. 8. 14.

Judæi lapidibus appetere Jeſum minantur, quòd Filium ſe Dei profiteretur.

CUm in Porticu Salomonis Templo adjacenti ambularet, in frequenti hominum corona requiſitus eſt, quandiù animos ſuſpenſos teneret, neque ſe Chriſtum palàm profiteretur; reſpondit, ſe quidem manifeſtaſſe, neque, ſi ipſe taceret, fore ut silerent de ſe opera; ipſos tamen nunquam in animum eam rem induxiſſe, quòd ex ovibus ſuis non eſſent. *Oves enim meæ*, ait, *vocem meam audiunt, & ſequuntur me. Non rapiet eas quiſquam de manu mea. Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus eſt, & nemo poteſt rapere de manu Patris mei. Ego & Pater unum ſumus*. Ad ea verba tanquam horrendam aliquam blaſphemiam horreſcentes Judæi, lapides in illum intentarunt. Tunc Jeſus ad eos: *Multa bona opera oſtendi vobis ex Patre meo* (i. e. nomine Patris mei) *propter quod eorum opus me lapidatis? De bono opere*, excepeſunt Judæi, *non lapidamus te, ſed de blaſphemia, & quia tu, homo cum ſis, facis te ipſum Deum* (*p*).

p Joan. 10. 23. 34.

Ad hæc Jeſus oſtendit in Scriptura homines, quibus Deus locutus eſt, Deos appellari; quare non immeritò ſibi à Patre miſſo, & ſanctitate donato Filii Dei nomen arrogaſſe. *Si non facio*, ait, *opera Patris mei, nolite credere mihi: ſi autem facio, credite, quia Pater in me eſt, & ego in Patre*. Secundùm hæc, moliebantur iterum Judæi manum in illum injicere, ſed dilapſus abiit (*q*).

q Joan. 10. 34. 39.

Jeſus in Transjordana contendit.

PEtiit ergo Bethaniam, urbem Transjordanam, baptiſmo ibidem à Joanne Baptiſta collato celebrem; moratus eſt autem per menſem: atque plures Judæi eò convolantes in illum crediderunt; illud reputantes, Joannem Baptiſtam nullo claruiſſe prodigio, è verbis autem Jeſu nullum non è media eſſe veritate (*r*).

r Joan. 10. 40. 42.

A. M. 4036. Per. Jul. 4746. J. C. 36. Æra Vulgaris 33. Lazarus ægrotat.

LAzaro fratre Marthæ & Mariæ ægro decumbente, ejus rei nuncium ad Jeſum in Transjordanis agentem miſſum eſt. Ille re auditâ reſpondit, ægritudinem illam non ad mortem eſſe, ſed quò gloria Dei magis magiſque coruſcaret. Biduo ab excepto nuntio quietus in loco ſubſtitit (*s*).

s Joan. 11. 1. 6.

Infantes coram Jeſu ſtatuuntur.

OBlatis ſibi infantibus manus Jeſus impoſuit, prohibentibuſque Diſcipulis ne accederent, præcepit ille ut venire permitterent; namque, ait, *talium eſt Regnum Cælorum* (*t*).

t Matt. 19. 13. 15. Mar. 10. 13. 16. Luc. 18. 15. 17.

Lazarus occumbit.

EO temporis intervallo obire Lazarum contigit. Tunc Jeſus Diſcipulis iter in Judæam propoſuit; ſtupentibuſque illis quo animo eò redire diſpoſuiſſet, unde nuper lapidibus appetitus, præſentiſſimum diſcrimen fugâ evitarat, reſpondit: *Nonne duodecim ſunt horæ diei?* adjecitque Lazarum ſopitum quieſcere; ire autem ſe, ut eum à ſomno excitaret. Hæc Apoſtolis reapſe de ſomno dicta excipientibus, mortem viri innuere idem Jeſus expoſuit. Quare Thomas, *Eamus*, ait, *& nos, ut moriamur, cum illo* (*u*).

u Joan. 11. 7. 16.

Quid facto opus ſit ad vitam æternam obtinendam.

ITer ergo Judæam verſùs iniens, obviam occurrentem offendit juvenem quendam Judæum, qui ad ejus genua provolutus, eum tanquam bonum magiſtrum rogavit, quid facto opus eſſet, ut ſibi vitam æternam acquireret? Cui ille: *Quid me interrogas de bono? Unus eſt bonus Deus. Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*. Cùm illa ſe ab ineunte ætate ſervaſſe adoleſcens ingenuè profiteretur, Jeſus intuitus eum, dilexit, adjecitque; *Unum tibi deeſt. vade*

de, & vende quæcumque habes, & da pauperibus, & veni, sequere me. Non lætis auribus hæc excepit locupletissimus adolescens, tristisque recessit. Eâ occasione Jesus ita Discipulos affatus est. Difficilè dives intrabit in Regnum Cœlorum; facilius est enim camelum per foramen acûs transire. Hæserunt ad hæc Discipuli, illud inter se reputantes: *Quis ergo poterit salvus esse?* & Jesus: *Apud homines hoc est impossibile; apud Deum autem omnia possibilia sunt* (x).

x *Matth.* 19. 16. 26. *Mar.* 10. 17. 27. *Luc.* 18. 18. 27.

Merces eorum, qui omnibus relictis Jesum secuti sunt.

TUnc Petrus: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis?* Bono esse illos animo præcepit Jesus; ipsum enim cæterosque, qui sua omnia tam bona de causa deseruissent, manere thronos in novo Regno suo, ubi tanquam Judices jus dicant super omnes Tribus Israel. Adjecit, omnes quicumque sua bona, & domesticos pro nomine Jesu, & Evangelio reliquerint, centuplum accepturos in hoc mundo, quanquam non sine plurium malorum perplexione; &, quod caput est, vitam æternam. *Multi autem*, adjecit, *erunt primi novissimi, & novissimi primi* (y).

y *Matth.* 19. 27. 30. *Mar.* 10. 28. 31. *Luc.* 18. 28. 28.

Parabola Operariorum, qui in vineam mittuntur.

EA occasione parabolam narravit. Regnum Cœlorum, ait, simile est Patrifamilias, qui primo mane operarios in vineam misit, pactâ cum illis primò mercede denarii pro opere diurno. Misit subinde novos, & novos, tertiâ, sextâ, nonâ, & tandem undecimâ horâ. Sub vesperam accitis operariis, solvi singulis æqualem mercedem præcepit; quod cum iniquum videretur operariis primo mane conductis, distinguendi enim videbantur ii, qui diei pondus & æstûs tulerant, ab aliis qui per horam tantùm laboraverant; querelas eâ de re suas ad Dominum detulerunt. Sed ille, nullâ à se affectos injuriâ dixit, convenisse enim secum de mercede. *Ita*, ait Christus, *erunt novissimi primi, & primi novissimi* (z).

z *Matt.* 19. 1. 16.

Lazari resurrectio.

VEniens tandem Jesus Bethaniam, Lazarum quatriduo ante sepulturæ mandatum audivit. Ejus adventûs nuncium allatum est duabus defuncti sororibus, Marthæ & Mariæ; cum magnus è Jerusalem concursus ad eas fieret, levandi doloris gratiâ pro interitu fratris. Vix autem id comperit Martha, cùm surgens in occursum venientis processit, atque inter primas salutationes protestata est, nunquam obiturum Lazarum, si opportuniùs venisset. Jesus de resurrectione fratris fidem suam obligavit; *Scio*, ait Martha *resurrecturum in novissimo die*. Et Jesus statim se resurrectionem esse vitæ dixit; *& quicumque*, ait, *crediderit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet, & qui vivit & credit in me, non morietur in æternum*; rogavitque deinde Martham, num hæc omnia crederet. Affirmavit illa, sanctè protestata: *Ego credidi quia tu es Christus Filius Dei Vivi*; statimque Mariam sororem de adventu novi hospitis admonuit. Advolavit illico Maria, & pedibus Magistri accidens, eadem lacrymans de obitu Fratris sui, quæ antea Martha, professa est: ingemuit unà pariter & frequens illa comitum turba, quæ mœstas sorores prosequebatur. Horum miserius Jesus infremuit spiritu; dein rogavit, ubi nam Lazarum posuissent. Ad locum deductus, primò recludi sepulcrum imperavit; dein actis Deo gratiis, quòd precibus suis annuisset propitius, tum clamavit: *Lazare veni foras*: ad quas illas voces excitus, linteis adhuc & sudariis obvolutus processit. Solvi omnia, & liberum hominem relinqui Jesus imperavit (*).

* *Joan.* 11. 17. 45.

Pharisæi necem Jesu Christi statuunt.

TAnti prodigii testis frequentissima Judæorum turba, pars quidem in Jesum credidit, pars verò rei nuncia ad Sacerdotes & Pharisæos venit. Quare illi nimium populi studium in Jesum, simulque Romanorum furorem in Templum totamque gentem provocandum metuentes, de tota re deliberaturi consilium inierunt. Caiphas, penès quem summa erat ejus anni Sacerdotalis dignitas, sententiam suam protulit, pronuncians, oportere unius hominis nece saluti totius gentis provideri. Quæ ab illo vaticinandi spiritu dicta fuisse constat; morte enim Jesu Christi salus quærenda erat, non Judæis tantùm, sed Dei filiis universis. Communi igitur consilio Jesu Christi mors à Sacerdotibus & Pharisæis decreta est; sed ille eorum evitans congressum, in Ephrem Urbem in loco ab hominum frequentiâ remoto secessit, ibique commoratus est usque ad feriam tertiam 24. Martii & 4. Nisan (a).

a *Joan.* 11. 45 54.

Jesus ad Festum Paschæ celebrandum Jerosolymam venit.

ALiquot ante Festum Paschæ diebus, cùm Judæorum plures è regione Ephrem adjacente Jerosolymam venirent, venit unà pariter & Jesus (b), nunquam in itinere prætermisso instruendi populi munere, non sine omnium admiratione (c). Seorsum autem revocatis Discipulis exposuit, quæ sibi imminerent Jerosolymis mala, ubi & Sacerdotum fraude capiendus esset, damnandus, injuriis omnibus afficiendus, despuendus, & flagellandus, ac tandem morte plectendus; qua semel toleratâ, tertiâ die ad vitam esset rediturus. Hæc narrans, ænigmata latensque aliquod mysterium

b *Joan.* 11. 55.

c *Marc.* 10. 32.

rium Apostolis loqui credebatur [d].

d Matt. 20. 17. 19. Marc. 10. 32. 34. Luc. 18. 31. 34.

Mater Filiorum Zebedæi pro Filiis suis aliquid petit.

SEcundùm hæc, Mater Filiorum Zebedæi unà cum filiis suis Jesum conveniens, & ad ejus pedes accedens, duo honoratissima in Regno ipsius loca utrique filio postulavit. Cui Jesus; *Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? aut baptismo, quo ego baptizor, baptizari?* Omnia spondentibus illis, ait Jesus: *Calicem quidem meum bibetis; sedere autem ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo.* Hæc duorum fratrum postulata minùs æquè tulerunt Apostoli; sed Jesus accitos ad se omnes ita affatus est: Principes gentium dominantur eorum; non ita erit inter vos; sed quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister, *sicut Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis* (e).

e Matt. 20. 20. 28. Marc. 10. 35. 45.

Cæcus ad Jericho curatur.

PRopiùs ad urbem Jericho accedentem Jesum cæcus juxta viam mendicans, & transeuntis turbæ strepitu quid rei esset certior factus, clamans, ut sui misereretur, etiam atque etiam rogabat. Accitum igitur virum idem Jesus merito fidei suæ statim valetudine donavit (f).

f Luc. 18. 35. 43.

Zacchæus ad Dominum convertitur.

CUm igitur ad Urbem veniens per viam transiret, Zacchæus Princeps Publicanorum, vir locuples, qui magno, ac diuturno videndi Jesum desiderio tenebatur, sycomoro conscensâ (erat enim staturâ pusillus) totum venientis apparatum speculabatur. Jesus eò succedens, descendere actutum jussit, significans, velle se eâ die in ejus domo hospitari. Eo dignatus honore Zacchæus, illum cæterosque comites omnes lætus excepit: quæ res variis populi de Jesu sermonibus, tanquam ad domum peccatoris divertente, occasionem præbuit. Sed Zacchæus de tanto accepto hospite secum ipse gratulatus, ita Dominum affatus est: *Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus, & si quid aliquem defraudavi reddo quadruplum.* Tunc Jesus: *Hodie salus domui huic facta est, eo quod & ipse filius sit Abrahæ. Venit enim quærere, & salvum facere, quod perierat* (g).

g Luc. 19. 1. 10.

Parabola Regis, qui remotum aliquod Regnum sibi petiturus, venit.

NArravit eâ occasione parabolam Regis, qui ad postulandum sibi in remota quadam regione Regnum iter suscepturus, decem mnas totidem servis singulis singulas distribuens, jussit pecuniam negotiationi exponere, quò redux auctam reciperet. Minùs à subditis sibi populis amabatur: quare vix è suis finibus digresso per certos nuncios significarunt, nolle se amplius ejus imperio subesse. Verùm Princeps ille post obtentam Regni, quod postulabat, possessionem, accitos servos suos de pecunia requisivit. Primus decem mnas pro ea, quam receperat, rependit; atque præmii loco à Rege in decem Urbes præfecturâ donatus est. Secundus 5. mnas solvit, totidemque urbibus præfuit. Venit tandem alius, qui singularem illam mnam in crumena solerti curâ servatam restituit; dictitans metuisse se sævum, durum, & avarum Regis ingenium, qui meteret ubi non seminasset, atque id exigeret, quod nunquam contulisset. Gravi supercilio miserum illum intuitus Rex, Tuâ, inquit, confessione damnaris: statimque ablatam ab illo pecuniam ad alium, qui decem habebat mnas, divertit, simul addens: *Omni habenti dabitur & abundabit; ab eo autem, qui non habet, & quod habet auferetur ab eo.* Perduelles autem illos, qui suum jugum excusserant, coram se raptatos trucidari imperavit (h).

h Luc. 19. 12. 28.

Exiens Jericho duos cæcos sanitati restituit, Feriâ sextâ, 7. Nisan, 17. Martii.

EX Urbe Jericho egressus, Jerosolymam iter instituturus, duos cæcos magnis vocibus sanitatem postulantes offendit, quorum alter filius erat Timæi, viri in tota regione notissimi. Accitos illos ad se, interrogatosque quid maximè vellent, visum postulantes, voti compotes fecit (i).

i Matt. 20. 29. 34. Marc. 10. 46. 52.

Dies Sabbati, 8. Nisan, 28. Martii.

PAschalem solemnitatem Sabbato proximè præcedente diu quæsitus Jesus, nuspiam apparuit; quamquam venisse illum ad Festum habentes exploratum, alter alterum de illo sciscitabatur. Jusserant enim Pharisæi & Sacerdotes, siquidem alicubi proderetur, apprehendi (k).

k Jo. 11. 56. 57.

Die Dominicâ, 6. Nisan, 29. Martii, Jesus apud Simonem Leprosum cœnat, & Maria unguenti vase ejus pedes perfundit.

SEx ante Pascha diebus apud Simonem Leprosum Jesus discumbebat, cœnantique ministravit Martha, & Lazarus inter convivas allegebatur. Cœnantibus illis, Maria soror Marthæ, & Lazari unguenti nardi vas integrum super pedes Jesu refudit, lotosque comâ capitis sui abstersit. Tantam pretiosi unguenti profusionem minùs probavit Judas proditor, dictitans, meliùs impendi potuisse, si 300. denariis veni-

veniret, collectaque ea summa in pauperes erogaretur. Sed Jesus Mariæ factum defendens, dixit eo unguento corpus illam suum in sepulturam curandum præoccupasse; totamque eam historiam palam per totum orbem, qua latè patuisset Evangelium, promulgandam. Plures è Jerusalem Bethaniam eâ occasione venerunt, non Jesu tantùm, sed & Lazari videndi causâ (*l*). Interea Sacerdotes famæ prodigiorum ipsius, ac maximè resurrectionis Lazari invidentes, Jesu & Lazari necem decreverunt (*m*).

l *Joan.* 12. 1. 9.

m *Matt.* 26. 6. 13. *Mar.* 14. 3. 9. *Joan.* 12. 10. 11.

Feriâ secundâ, 10. Nisan, 30. Martii. Triumphantis habitu Jerosolymam ingreditur.

MAne alterius diei è Bethania digressus, Jerosolymam versùs processit, & cum ad Betphage proximè jam accessisset, duos è Discipulis suis ad proximum pagum misit, quibus futurum denunciavit, ut inciderent in asinam cum pullo, cui nemo adhuc insedisset. Hanc autem jussit adducere, & si quid à quoquam interrogarentur, dicerent, illius necessitate teneri Magistrum. Euntes igitur illi, asinam cum pullo adduxerunt, quem pullum Discipulorum vestibus instratum adequitans Jesus, eo apparatu iter prosecutus est. Acclamabant interim eunti turbæ, insternentesque vestibus suis vias, triumphum ipsius celebrabant. Erant pariter, qui præcisis arborum ramis easdem vias ornarent, magnis interim vocibus acclamantes: *Hosanna Filio David; benedictus qui venit in nomine Domini, Hosanna in excelsis.* Pharisæi, qui venientem opperiebantur, monuerunt illum, ut turbarum acclamationes sopiret. Negavit Jesus, se tale aliquid facturum, cùm vel tacentibus illis lapides ipsi plausus ingeminaturi essent (*n*).

n *Matt.* 21. 9. *Marc.* 11. 1. 10. *Luc.* 19. 29. 40.

Jesus Jerosolymam prospiciens, ingemit.

URbi jam proximus, oculis ad illam levatis, ingemuit, hæc simul cum lacrymis fundens: *Si cognovisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi; nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & ad terram prosternent te, nec relinquent in te lapidem super lapidem, eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ* (*o*).

o *Luc.* 19. 39. 44.

Delato adventûs Christi Jerosolymam nuncio, procurrentes in occursum ejus turbæ, palmarum ramis faustisque vocibus acclamabant: *Hosanna: Benedictus Rex Israel, qui venit in nomine Domini* (*p*).

p *Joan.* 12. 12. 19.

Jesus in Templum veniens, negociatores inde pellit.

INter medios acclamantis populi plausus in Urbem exceptus, ad Templum se contulit, unde negociatores omnes ementes vendentesque depulit, nummulariorum subvertit mensas, & cathedras pariter vendentium columbas evertit, simul addens: *Scriptum est: Domus mea Domus orationis est, & vos fecistis illam speluncam latronum.* Tum omnes, quos ibi offendit, cæcos, claudosque, sanos jussit abire, & Scribis ac Sacerdotibus infantium acclamationibus, *Hosanna filio David*, ingeminantium, offensis, monentibusque ut silentium clamantibus indiceret, hæc reposuit: *Nunquam legistis quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem* (*q*)?

q *Matt.* 21. 10. 15. *Marc.* 11. 11. *Luc.* 19. 45. 46.

Alienigenæ videndi Jesum desiderio tenentur.

GRæcorum nonnulli, alterius à Judæis generis, qui occasione Festi Paschalis Dominum adoraturi venerant, S. Philippum Apostolum convenientes, videndi Jesum copiam sibi fieri postularunt. Ille ad ipsum Jesum retulit; qui venisse jam horam dixit, qua Patris sui gloriæ consuleretur; granum frumenti tunc germen emittere, cùm terræ commissum mortuum fuerit; eum qui vitæ suæ nimio amore teneretur, illam amissurum; vicissim quicumque illam odio in hoc mundo prosequeretur, totâ æternitate servaturum. *Si quis mihi ministrat*, adjecit, *me sequatur; & ubi sum ego, illic & minister meus erit.* Secundùm hæc, subitò conturbatus, Patrem ut suæ gloriæ consuleret, obsecravit: statimque facta de Cælo vox: *Et clarificavi, & iterum clarificabo.* Ad inopinæ vocis sonum hæserunt circumstantes, atque attonitis similes, alii tonitrui strepitum audisse se, alii vocem Angeli loquentis testabantur. Tunc Jesus: *Non propter me vox venit, sed propter vos. Nunc judicium est Mundi, nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras. Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.* Quorum verborum ambagibus genus mortis suæ designabat. Adjecit: *Adhuc modicum lumen in vobis est;* monuitque, ut quandiu lux affulgeret, properarent, ne euntibus adhuc tenebræ supervenirent (*r*).

r *Joan.* 12. 20. 34.

Jesus lumen est Mundi.

POst hæc dicta, abscondit se Jesus à Judæis, qui tot visis prodigiis nunquam tamen in animum induxerant, ut in ipsum crederent. Quamvis non infrequens erat Principum populi numerus, quibus ipse persuaserat; neque se prodere in publicum metu Pharisæorum audebat. Tandem è latebris suis prodiens Jesus, elatâ voce clamavit: *Qui credit in me, credit in eum, qui misit me; & qui videt me, videt eum, qui misit me. Ego lux in mundum veni, ut omnis qui credit in me, in tenebris non maneat. Non veni ut judicem mundum, sed ut salvificem. Qui accipit verba mea, habet, qui judicet eum: sermo, quem locutus sum, ille judicabit eum in novissimo die. Quæ ego loquor, sicut dixit mihi Pater, sic loquor* [*s*]. Re-

s *Joan.* 12. 37. 50.

Semel acceptum conſilium perdendi Jeſum Principes Sacerdotum & Optimates populi ne executioni mandarent, nimium populi in illum ſtudium prohibebat [t].

t Luc. 19. 47. 48.

Feriâ tertiâ, 11. Niſan, 31. Martii. Dira in ficulneam ſterilem.

SUbeunte veſpere, recepit ſe Jeſus unà cum Diſcipulis ſuis in Bethaniam, & mane alterius diei Jeroſolymam repetens, cùm cibo indigeret, ad ficulneam foliis quidem fœcundiſſimam, ſed fructibus ſterilem venit. Fruſtra excuſſæ, cùm alioqui immaturum eſſet ferendis fructibus tempus, maledixit; ſtatimque ejus vim ſentiens arbor exaruit (u).

u Matt. 21. 18. 19. Marc. 11. 12. 13. 14.

Negociatores iterum è Templo ejicit.

VEnit iterum in Templum, iterumque in negociatores incidens, eorum tabulis menſiſque ſubverſis, omnes foras ejecit. Opportunum captabant tempus illius capiendi Sacerdotes; ſed populi ad ejus ſermonem obſtupeſcentis ſtudium illos remorabatur. Inclinante in veſperam die Bethaniam rediit (x).

x Marc. 11. 15. 19.

Feriâ quartâ, 12. Niſan, 1. Aprilis. Effectus fidei mirabiles.

REdeunte die, rediit & Jeſus unà cum Diſcipulis Jeroſolymam, & cùm ſecùs viam aridam ficulneam illam, de qua ſupra, intuerentur, dixit Jeſus Diſcipulis, hæc & majora eos præſtituros, ſicut & ad nutum montes in mare tranſlaturos, ſiquidem fidem haberent. Adjecit: *Amen dico vobis: omnia quæcunque petieritis in oratione credentes, accipietis. Dimittite ſi quid habetis adverſus aliquem, ut Pater veſter, qui in Cœlis eſt, dimittat vobis peccata veſtra: quod ſi non dimiſeritis, nec Pater veſter dimittet vobis* (y).

y Matt. 21. 20. 22. Mar. 11. 20. 26.

Baptiſma Joannis unde, è Cœlo ne an potiùs è terra?

CUm pro more ad Templum veniſſet, interrogarunt Jeſum quidam ex Phariſæis, & Optimatibus, qua hæc authoritate præſtaret? Interrogavit viciſſim illos Jeſus, unde nam Baptiſma Joannis, è Cœlo ne an ex hominibus? Vim ejus quæſtionis intelligentes Sacerdotes, quippe qui ſi è Cœlo fuiſſe reſponderent, à Chriſto urgerentur, cur igitur Joanni non credidiſſent; ſi verò ex hominibus, adverſarium nacti fuiſſent populum; optimum factu cenſuerunt, ſi neſcire ſe reſponderent. Tunc Jeſus: *Nec ego dico vobis, in qua poteſtate hæc facio* (z).

z Matt. 21. 24. 29. Marc. 11. 29. 33. Luc. 20. 2. 7.

Parabola duorum Filiorum, qui ambo ad colendam vineam miſſi, alter quidem vadit, non alter.

PArabolam illis propoſuit Jeſus duorum filiorum, quos ambos pater in vineam ire præcepit. Primus ire ſe quidem recuſavit, ivit tamen; alter verò ſe iturum ſpondens, reapſe tamen paternis mandatis non paruit. Quæſivit autem, uter paternæ voluntati morem geſſiſſet. Reſpondentibus illis, filium, qui ad vineam ſe contulit; Iterum Jeſus: *Publicani & meretrices præcedent vos in Regnum Dei. Venit ad vos Joannes in via juſtitiæ, & non credidiſtis ei; publicani autem & meretrices crediderunt ei* (a).

a Matt. 21. 28. 32.

Parabola vineæ vinitoribus locatæ.

ALiam innexuit parabolam, Patris familias, qui vineam ſuam locavit agricolis, exigendiſque ab illis opportuno tempore fructibus ſervos ſuos miſit. Sed venientes illos apprehendentes agricolæ, atque injuriis affectos, depulerunt alios, alios occiderunt. Ratus proinde Dominus ad officium filii ſui præſentiâ nequiſſimos illos agricolas cogendos fuiſſe, eò filium miſit. Sed vix proſpecto, agricolæ mutuis ſeſe ſermonibus hortabantur, ut illatâ in illum nece totâ hæreditate potirentur. Vix igitur venit, apprehenſus & extra poſſeſſionem raptatus, miſerè occiſus eſt. Quid, rogo, parricidis iſtis fiet, cùm ultionem exacturus Dominus veniet? Reſpondit quidam ex adſtantibus, fore, ut omnes trucidarentur, atque vinea aliis locaretur. Sed probè intelligentes Sacerdotes & Phariſæi, vim ſermonis Jeſu Chriſti ad ipſos converti, repoſuerunt: Abſit: ſtatimque Jeſus: *Quid eſt ergo hoc quod ſcriptum eſt? Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli. Ideo dico vobis, quia auferetur à vobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus; & qui ceciderit ſuper lapidem iſtum, confringetur; ſuper quem verò ceciderit, conteret eum.* Hæc omnia ſine ambagibus de ſe dicta probè norant Principes Sacerdotum, omnemque captabant opportunitatem, quò virum apprehenderent; ſed metu populi, tanquam Prophetam illum reſpicientis, retinebantur (b).

b Matt. 21. 33. 46. Marc. 12. 1. 12. Luc. 20. 9. 19.

Parabola nuptiarum filii Regis, ad quas invitati convivæ venire recuſant.

HAnc narrare parabolam aggreſſus eſt. Regnum Cœlorum aſſimilatur Regi, qui ad paratas filii ſui nuptias plures invitavit; ſed illi omnes venire recuſarunt. Quare alios pariter ad illos ſervos miſit, eadem rogans; ſed pervicaciùs invitati illi adhuc reſiſtentes, alii quidem varias cauſationes prætenderunt, alii apprehenſos ſervos

af-

affecerunt injuriâ, quin & occiderunt nonnullos. His offensus Rex fidem suam sacramento obligavit, neminem ex invitatis cœnam suam degustaturum; missisque statim ad itinera viarum famulis, obvios quoscunque invitavit ad cęnam. Cùm omnes accumberent, ingressus Rex hominem non vestitum veste nuptiali intuitus, apprehendi jussit, atque manibus pedibusque religatis, in viam inter tenebrosos noctis horrores projici. Ita verò narrationem hanc suam clausit Jesus: *Multi sunt vocati, pauci veri electi* (e).

e Matt. 22. 1. 14.

Pharisęi & Herodiani capere Jesum in sermone tentant.

SEcedentes à Jesu Pharisæi capere virum in sermone meditati sunt; quare per summissos Discipulos suos unà cum Herodianis interrogarunt, num vectigal Cæsari pendere fas esset. Callidas eorum artes probè intelligens Jesus, monstrari sibi numisma census jussit; rogansque cujus illud imaginem & inscriptionem præferret, auditoque Cæsaris esse omnia, ita tandem sententiam suam tulit: *Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo* (d).

d Matt. 22. 14. 22. Marc. 12. 12. 17. Luc. 20. 25. 26.

Sadducæi confusi.

EAdem die venerunt Sadducæi, genus hominum nullam esse dictitans resurrectionem Mortuorum, immortalitatem animæ, nullosque dari Spiritus, interrogaruntque, tentandi hominis gratiâ, num fœmina, quæ septem viris alteri post alterum nupsit, in resurrectione ad aliquem ex illis, & ad quemnam pertineret. Quibus Jesus, ignorare illos Scripturas æquè & Dei potentiam, dixit. Namque in resurrectione nulla, ait, futura sunt connubia; *sed erunt omnes sicut Angeli Dei*. Quod autem, adjecit, ad resurrectionem à vobis negatam spectat, non legistis Deum è rubo ardente ad Moysem verba facientem se ipsum appellasse Deum Abraham, Deum Isaac, Deum Jacob? *Non est autem mortuorum Deus sed viventium*; vivunt ergo Patriarchæ. Eo responso perculsi Sadducæi non ultra tentare virum ausi fuerunt (e).

e Matt. 22. 23. 33. Marc. 12. 18. 27. Luc. 20. 27. 39.

Quod maximum in lege mandatum?

HIs secedentibus, tentaturi venerunt Legis consultissimi viri, quęrentes quodnam maximum diceret in tota Lege præceptum? Jesus præceptum amoris Dei primas tenere indicavit, secundum ab eo locum deberi præcepto amoris proximi. *In his duobus mandatis*, ait, *tota Lex pendet & Prophetæ*. Responsum Magistri Legis peritus probavit; cui Jesus: *Non es longè à Regno Dei* (f).

f Matt. 22. 34. 40. Marc. 12. 28. 34.

Cujus Filius Christus?

NEmo exinde Jesum quæstionibus tentare audebat; sed ille pluribus vicissim propositis, ipsos torquebat. Interrogavit, quid de Christo crederent, eccujus filium arbitrarentur? Illis nihil cunctantibus, & è David proditurum respondentibus; unde ergo, ait Jesus, David in Spiritu Dominum illum suum appellat, dicens. *Dixit Dominus Domino meo?* Si Filius David, quomodo ejusdem Regis Dominus? Siluerunt Judæi coacti, & exinde ne convenirent quidem virum, se continebant (g).

g Matt. 22. 41. 46. Marc. 12. 35. 37. Luc. 20. 41. 44.

Scribę & Pharisæi Moysis cathedræ insident.

COnverso tunc Jesus ad populum & Apostolos sermone, dixit, Scribas & Pharisæos Moysis quidem cathedram occupare, auscultarent proinde docentium verba, sed ab exemplis abstinerent; cùm grandia illi onera eorum humeris imponerent, quæ ipsi vel unico digitulo levare recusassent; atque id unicè spectarent, ut singulares in populo viderentur, prima occuparent subsellia, & magistrorum ambitioso titulo intumescerent. Idcirco, ait, ampliores in vestibus suis ansas & fimbrias trahunt, quò à cęteris distinguantur. Vos igitur ne vana hæc & ambitiosa quæratis, *sed qui major est in vobis, fiat sicut minor: qui enim se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur* (h).

h Matt. 23. 1. 13. Marc. 12. 38. Luc. 20. 45. 46.

In Pharisæos invehitur.

INvectivas suas in Pharisæos prosecutus, vitio illis vertit, 1. Quòd Cælum aliis ita clauderent, ut ne sibi quidem aperirent. 2. Quòd proventus viduarum vorarent, sub affectato prolixarum orationum obtentu. 3. Quòd terras & maria decurrerent, ut Proselytum facerent, quem deinde plus multo nequiorem, quàm antea, redderent. 4. Quòd duces essent cæci, populos erroneis legis interpretationibus seducentes; uti e. g. cum docerent, sacramento obligari illum, qui pro auro Templi, & munere, quod in Altari offertur, fidem suam adstrinxisset; cum interim juratores pro Altari & Templo nullâ jurisjurandi religione tenerentur, quasi scilicet non major esset Altaris & Templi, quàm victimarum & auri religio (i).

i Matt. 23. 13. 23.

Hypocrisis Pharisæorum.

EXprobravit pariter, decimas menthæ & rutæ hortorum suorum religiosè ab illis offerri. Legis verò necessaria negligere, justitiam, misericordiam, fidem; excolare culicem, camelum autem glutire; exteriora calicis mundare, *intus autem*, ait, *pleni estis rapinâ & immunditiâ; ædifica-*

fratis sepulchra Prophetarum, & dicitis. Si faissemas in diebus Patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine Prophetarum. Interim *impletis mensuram Patrum vestrorum*, eum missos à Deo sanctissimos viros impiè occiditis, adeo ut *veniat super vos omnis sanguis justus, qui effusus est super terram, à sanguine Abel justi usque ad sanguinem Zacharia filii Barachia, quem occidistis inter Templum & altare. Jerusalem, Jerusalem, qua occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt! Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.* Converso dein ad populum sermone: *Non me videbitis*, inquit, *amodo, donec dicatis: Benedictus qui venit in nomine Domini* (*k*).

k Matt.23.23. 39.

Gazophylacium collatitiæ Fidelium pecuniæ & muneribus excipiendis destinatum.

SEdens Jesus è regiooe Gazophylacii, viros plures locupletes ingentem collatitiæ pecuniæ summam conferentes animadvertit; cum interim mulier quædam vidua paupercula, non nisi duo minuta, nempe quartam sicli partem, obtulisset. Accitos ergo Discipulos ita affatus: Vidua hęc pauper plus omnibus contulit. Omnes enim ex eo quod abundabat obtulerunt; hæc verò de penuria sua omnia, quæ habebat, largita est [*l*].

l Marc.12. 41. 44. Luc.21. 1. 4.

Templi magnifici ædificium. Eversionis illius imminentis vaticinium.

SUb vesperum exeunti è Templo Jesu sumptuosam illius ædificii structuram, munerum divitias, & lapidum, quibus constabat, immanitatem indicarunt. Quibus Jesus futurum tandem prædixit, ut tota ea moles adeò sobverteretur, quòd ne lapis quidem lapidi superstructus maneret. Cùm autem ad declive Montis Olivarum, unde in Templum prospectus, pervenisset, assedit; rogantibusque Discipulis, quando oraculum illud, de eversione Templi implendum destinaretur, & quod de oraculi illius fide signum daret, hæc reposuit (*m*).

m Matt.24. 1. 5. Marc.13. 1. 4. Luc.21. 5.7.

Plures Pseudochristi & Pseudoprophetæ.

CAvete nequis unquam vos seducat, plures enim meo nomine venientes sub obtentu Christi incautos seducent. Undique autem obstrepent bellorum, præliorum, & seditionum rumores. Quæ omnia non terminus erunt malorum, sed initium & crepundia. Gentes in gentem committentur, ingruent pestes, fames, terręmotus, & cœlitùs terrendis hominibus data signa; quæ omnia futuræ calamitatis præsagia. Ante hæc omnia injectis in vos manibus raptabunt ad Judices, coram eorum cœtu sistent, quò palam meo nomini testimonium feratis. Bono tamen animo vos esse inter ingruentia hæc mala jubeo, neque sollicitos de paranda vobis defensione cogitare; ego enim tantam vobis sapientiam, & eloquentiam suppeditabo, ut stare contra vos hostes nequaquam possint; *neque enim, vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris mei qui loquitur in vobis.* Persecutorum vestrorum numerum augebunt necessarii quique vestri, & amicorum charissimi, totiusque orbis in vos mei gratiâ invidiam creabitis; ab omnibus prodemini, ac tandem nece vestrâ odio suo indulgebunt. Surgent pariter plures pseudofratres, & pseudoprophetæ; *sed qui perseveraverit usque in finem, salvus erit.* Ante illarum rerum exitum, Evangelium longè latèque per orbem annunciabitur (*n*).

n Matt.24. 5. 14. Marc.13. 6. 13. Luc.21. 8.19.

Cum urbs Jerusalem obsidione premetur, fugite ad montes.

ORationem illam suam ita prosecutus est: Cùm vos hostium coronâ cinctam urbem Jerusalem videritis, atque abominationem desolationis prædictam à Daniele Propheta, stantem in loco sancto, tunc imminere Urbis excidium reputate. Quare si quis in Judæa tum temporis versatur, ad montes statim confugiat; qui super tecta, fugâ se proripiat, ne dato quidem ingrediendi domum, ut eharum aliquod secum deferat, tempore; qui in agris, neglectâ urbe, cum iis, quibus amicitur vestibus fugiat. Urget enim dies ultionis: *Veb nutricantibus & pragnantibus, illis diebus. Orate autem, ut non fiat fuga vestra in hyeme vel Sabbato.* (non enim satis prompta esset eo tempore fuga) *Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modò, neque fiet. Et nisi breviati fuissent dies illi propter electos, non fieret salva omnis caro.* Adjecit, multos tunc seductores, Christi & Prophetæ nomen prætendentes, prodigiorum fulgore ita oculos mortalium perstricturos, ut vel electis ipsis possent imponere; adventum autem Filii Dei velut fulgur, qua latè patet Judæorum gens, micaturum (*o*).

o Matt.24.15. 27. Marc.13. 14. 23. Luc. 21. 20. 24.

Signa in Sole & Lunâ.

HÆc omnia consequentur signa in sole pariter & astris edita, quæ omnium gentium luctus & consternatio excipiet, utpore imminens grande aliquod malum expectantium. Ejulabunt vicem suam omnes per orbem nationes, cum signum filii hominis subitò inter nubes emicabit, atque ipse tandem nube vectus, & Angelorum satellitio comitatus, parebit; quorum nempe Angelorum ministerio è quatuor Cæli angulis electi cogentur. *Cum videritis hac omnia*, ait, *levate capita vestra, ecce appropinquat redemptio vestra.* Imminentis

æsta-

æstatis præludium ex arbore fici gemmante captatis; ita pariter ex his omnibus de adventu Regni Cœlorum certum vos capere argumentum licet. *Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec hæc omnia fiant. Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt* (p).

p Matt. 24. 28. 36. Marc. 13. 24. 32. Luc. 21. 25. 34.

Sic erit adventus Filii hominis, quemadmodum diluvium sub Noe.

ITA planè filius hominis venturus est, quemadmodum olim sub Noe diluvium. Inter comessationes lætaque connubia diem fallebant mortales, cùm subitò aquarum effusis imbribus inundatâ terrâ, omnes demersi sunt. Ita planè erit & adventus Filii hominis. *Tunc duo erunt in agro, unus assumetur & unus relinquetur. Duæ molentes in mola, una assumetur, & una relinquetur. Vigilate ergo, quia nescitis qua horâ Dominus vester venturus sit.* Ita vos exhibete, quemadmodum vigil servus, qui adventum Domini sui, incertus quâ horâ, nunquam non opperitur. *Si sciret Pater familias qua horâ fur venturus esset, vigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam. Ideo & vos estote parati, quia, qua nescitis, horâ Filius hominis venturus est* (q).

q Matt. 24. 38. 44. Marc. 13. 33. 37.

Parabola duorum servorum, quorum alter fidelis, alter infidelis.

ADjecit parabolam famuli, qui à Domino distribuendæ in reliquos conservos annonæ præpositus, munus suum integrâ adeo implevit fide, ut eius merito universæ domûs Oeconomus constitueretur. Si verò famulus ille concessâ sibi potestate abusus, reliquos conservos injuriis & verberibus afficiet, comessationibus, & ebrietatibus tempus fallet; inopinus superveniens Dominus pro merito suo, ait Christus, multabit, detrudet in carcerem, & infidelitatis atque impudentiæ ipsius ultionem exiget acerbissimam (r).

r Matt. 24. 42. 51.

Parabola decem Virginum.

ATtexuit alias parabolas ad eundem scopum collimantes, uti decem Virginum, quarum quinque sapientes, stultæ totidem; illæ parato lampadibus suis oleo, sponsum opperiuntur; istæ omnia negligunt. Superveniente sponso, quo tempore omnes quiescebant, sapientes excusso statim somno lampades suas facilè aptarunt, stultæ postulato à comitibus oleo, nec obtento, ad emendum sibi illud procurrerunt. Venit inter hæc Sponsus, *& quæ paratæ erant, intraverunt cum eo ad nuptias*, cæteris absentibus exclusis. *Vigilate itaque*, ait Jesus, *quia nescitis diem neque horam* (s).

s Matt. 25. 1. 5. 15.

Parabola Patrisfamilias, talenta in famulos distribuentis.

NArravit pariter de homine, qui iter aliquod initurus, pecuniam divisit in famulos, negociationis agendæ gratiâ. Dedit uni quinque talenta, alteri tria, tertio unum. Cum rediisset ad propria, & rationem poneret in servos, is cui quinque talenta crediderat, bis totidem tulit accepto; qui tria, sex rependit; quare laudatos utrosque ad instructum à se convivium admisit. Venit tertius, qui datum sibi talentum restituit, dicens, defossum in terra sedulò custodisse se, ne à quoquam pecunia raperetur; norat enim rem sibi esse cum Domino duro pariter & crudeli, cujus pecuniam discrimini exponere periculosum esse arbitrabatur. Iratus ad hæc herus, tolli ab eo talentum & dari alteri, qui decem rependerat, ac foras è domo pelli imperavit (t).

t Matt. 25. 14. 30.

Judicium Filii Dei describitur.

VEnturus ad hominum judicium Filius Dei, ait, Angelorum satellitio comitatus descendet, atque throno gloriæ suæ assidens, oves ad dexteram suam, hædos statuet ad sinistram. Horum primos ad gloriam Regni sui invitabit, illos mittet in ignem æternum, *qui paratus est Diabolo & Angelis ejus.* Porrò Electis suis laudi dabit, quòd esuriens, sitiens, in malis versans, ipse solatium apud illos & levamen invenerit; *quòd enim*, inquit, *uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Reprobis vicissim crimini vertet, quòd in necessitatibus suis, fame, sitique duros illos atque immisericordes nactus sit; sibi enim sumere, quidquid minimis suis mali rependissent (u).

u Matt. 25. 32. 46.

Jesus Christus mortem suam & passionem Discipulis prænunciat.

VErso dein ad Apostolos sermone, admonuit futurum, ut Paschate post biduum celebrando, Filius hominis in manus hostium traditus, crucis supplicio tandem perimeretur (x). Inter hæc deliberabant Principes Sacerdotum, qua ratione Christum tenere potuissent; in quam rem minùs opportunum tempus diem festum, nequid seditionis in populo excitetur, censebant (y). Dum hæc agitabantur consilia, Judas, unus ex duodecim Apostolis, cùm iniquo esset in Jesum animo, Sacerdotes conveniens, pactâ mercede proditorum se in eorum manibus Magistrum spopondit. Oderat Magistrum Apostolus, quòd in profusionem unguenti pretiosi in pedes Jesu effusi obmurmurantem in se, Præceptor ipse reprehendisset. Proditionem igitur in se sumens Judas, opportunam captabat occasionem, qua solitarium, & à turbarum affluentium concursu remotum

x Matt. 26. 1. 2. Marc. 14. 1. 2.

y Matt. 26. 3. 4. 5. Marc. 14. 1. 2. Luc. 22. 1. 2.

Jesum nactus, Judæorum manibus traderet (z).

z Matt.26.14. 15. Marc.14. 10.11. Luc. 22.3. 6.

a De hac temporis distributione vide quæ adjecimus ad calcem Dissertationis de Paschate.

Feriâ quintâ, 13. Nisan, 2. Aprilis [a]. Pro Festo Paschatis præparatio.

FEriâ quintâ contulit se Jesus ad montem Olivarum sive Bethaniam, nec nisi inclinaote jam die Jerosolymam contendit. Cùm verò nullam ibi certam haberet domum, à Discipulis rogatur, quod potissimùm cœnaculum celebraodo Paschali convivio seligeret. Jussit ille Petrum & Joannem ire ad Urbem, & quem primum offenderent hominem, lagenam aquæ portantem, sequi; deducendos ab illo io cœnaculum stratum, in quo nihil eorum, quæ ad Pascha desiderentur, defuturum scirent. Venerunt illi, factâque fermenti perquisitione de more, cœnam apparарunt. Inclinante autem die ad montem Olivarum regressi, præstita à se omnia Magistro retulerunt (b).

b Matt.26.17. 18.19. Marc. 14. 12. 16. Luc.22. 7.13.

Novissima cœna Jesu Christi Jerosolymæ.

SUB vesperam ingressus in Urbem Jesus, ad paratum ab Apostolis cœnaculum Paschali coovivio celebrando se contulit. Discumbentibos omnibus palam edixit, ex eorum numero quemdam proditionem in se moliri. Attonitis similes Apostoli, pro se singuli rogabant, num de ipsis diceret. Siluit Jesus, id tantùm addens, unum ex duodecim eidem adbibitum coovivio nefarium illud crimen moliri; oportere autem ire se, quò Scripturarum fides impleretur; sed veh infandæ proditionis authori! Simul ad hæc Judas, num de se loqueretur interrogavit; & Jesus submissâ fortè voce, cùm Apostoli ceteri nihil intellexerint: *Tu dixisti* (c).

c Matt.26.20. 25. Marc.14. 17.21.

Eucharistiæ institutio.

INter vescendum significavit Jesus, se magno semper desiderio flagrasse Pascha illud cum Discipulis vescendi; postremum enim illud esse, quod cum illis celebraret, convivium. Simulque calicem accipiens, dixit, se nusquam adhuc de eo genimine vitis degustaturum, donec novum biberet in Regno Dei; actisque gratiis, degustare jussit de illo omnes singillatim, *Luc.*22.15. .... 18. Acceptum panem benedixit, fregit atque commensalibus distribuit, dicens. *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur:* Ita & benedictum priùs poculum degustandum tradidit, suum esse sanguinem dicens, pro humani generis salute effundendum. Tum adjecit: *Hoc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis;* tum & illud iterum protestatus, se nihil cibi potusve amplius degustaturum nisi dum in Regnum suum veniret [d]. Ad Petrum autem conversus significavit (*): *Ecce Satanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum; ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua; & tu aliquando conversus confirma fratres tuos.*

d Matt.26.26. 29. Marc.14. 22. 25. Luc. 22. 19. 20. Confer 1.Cor. 11. 23. 25.
* Luc.22.24. 32.

Apostoli de prima inter se dignitate disceptant.

DIsceptabant Apostoli, quis eorum dignior haberetur; quibus Jesus: *Reges terræ*, ait, *dominantur eorum; vos autem non sic; sed qui major est in vobis, fiat sicut minor. Vocatis me magister & Dominus, & benè dicitis; ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat. Vos permansistis mecum in tentationibus meis, & ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus Regnum, ut edatis & bibatis super mensam meam in Regno meo, & sedeatis super thronos, judicantes duodecim Tribus Israel* (e).

e Luc.22. 25. ... 30.

Pedes Apostolis lavantur.

POst cœnam, insigne humilitatis & amoris erga Apostolos sui argumentum Jesus relicturus, surgens à mensa, positisque vestibus, & linteo accinctus, lavandos suscepit singulorum pedes, & linteo, quo precingebatur, abstergere. Ad Petrum cum venisset, recusavit ille pedes ad lavandum exhibere, nunquam se id commissurum dicens, ut lavari se à Magistro sineret. Cui Jesus: *Si non lavero, non habebis partem mecum.* Protulit illicò pedes Apostolus, oblaturum se pariter & caput protestatus. Eâ lotione peractâ, Jesus vestibus resumptis, id à se præstitum dixit, ut insigne exemplum imitarentur; si Magister etenim pedes illorum lavisset, lavare se invicem ipsi pariter debuissent (f).

f Joan.13.1.12.

Charitatis & unionis vinculum inter Apostolos.

ORationem autem suam prosequens, dixit, non nisi modico adbuc temporis spatio se cum illis versaturum; quærendum ab illis nec inveniendum. Hortatus ad mutui amoris consensionem, quibus, ait, characteribus Discipulos vos meos præstabitis. Interroganti Petro, quò demum esset abiturus, respondit: *Quò ego vado, tu nescis modò, scies autem postea.* Et Petrus, cur ergo, ait, ego non potuerim? vel vitam pro te meam tradere paratus sum. Jesus ad hæc: Animam tuam pones pro me? Amen dico tibi, non cantabit Gallus, donec me ter neges.

Interrogavit proinde, num ad Evangelium annunciandum antehac à se missis, sine argento, & calceamentis, num, inquam, aliquid ipsis defuisset; & cum nihil defuisse responderent, *Sed modò*, ait Jesus, *qui habet sacculum, tollat similiter, & peram, & qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium.* Quibus verborum ambagibus rerum omnium, qua dein opprimerentur, penuriam, & imminentes illis persecutiones designabat. Sed Aposto-

li

si ad literam sermonem ejus interpretati, attularunt illico geminos gladios, num satis essent interrogantes. Sed Jesus majoris momenti aliquid ipsis annunciaturus, nil hæc curans, respondit: *Satis est*; quippè qui norat futurum, ut post resurrectionem suam verborum illorum sensum assequerentur (g).

g *Joan.* 13. 33. 38. *Luc.* 22. 35. 38.

Jesus vadit, & Apostoli locum nesciunt.

QUantam in se fiduciam collocarent, post hæc fusiùs demonstrans, protestatus est se ire in domum Patris, in qua plures essent mansiones, singulas singulis paraturum. Rediturum se postea ad illos deducendos; & tunc notum illis futurum & locum, quem ipse petierit, & viam. Ad hæc Thomas: *Domine, nescimus quò vadis, & quomodo possumus viam scire?* Excepit Jesus: *Ego sum via, veritas, & vita. Nemo venit ad Patrem, nisi per me. Si cognovissetis me, & Patrem meum utique cognovissetis.* Philippus ostendi sibi Patrem, nec aliud se cæterosque poscere, obsecrabat. Cui Jesus: *Philippe, qui videt me, videt & Patrem meum. Non credis quia ego in Patre, & Pater in me est? Verba quæ loquor vobis, à me ipso non loquor. Pater in me manens, ipse facit opera. Quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam. Si diligitis me, mandata mea servate; & ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis. Non relinquam vos orphanos, veniam ad vos. Adhuc modicum, & Mundus jam me non videt, vos autem videtis me. In illo die vos cognoscetis, quia ego sum in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis. Qui autem diligit me, diligetur à Patre meo. Et ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum (h).*

h *Jo.* 14. 1. 21.

Jesus Christus manifestat se Discipulis, non Mundo.

QUæsivit Judas, sive Thaddæus, cur ipse se Discipulis, non Mundo proderet. Respondit Jesus: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Adjecit, scientiam illis suppeditaturum Spiritum Paraclitum à Patre mittendum, quo dicta à se omnia assequantur. Dare se illis pacem, non quomodo solet Mundus; nec verò turbarentur, neque formidarent. *Audistis*, ait, *quia ego dixi vobis: Vado, & venio ad vos. Si diligeretis me, utique gauderetis, quia vado ad Patrem, quia Pater major me est. Jam non multa loquar vobiscum; venit enim Princeps Mundi hujus, & in me non habet quidquam. Sed ut cognoscat Mundus, quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio; surgite, eamus (i).*

i *Jo.* 14. 22. 31.

Ad Montem Olivarum se confert.

E Cœnaculo igitur egressus post hymnum actionum gratiarum de more recitatum, ad montem Olivarum se contulit (k).

k *Matt.* 26. 30. *Mar.* 14. 26. *Luc.* 23. 39.

Jesus vinea est, Pater agricola, Discipuli palmites.

EUntes alloquebatur Jesus, se vineam esse, cujus agricola Pater, dicens. *Omnem autem palmitem*, ait, *non ferentem fructum, tollet eum, & omnem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat. Ego sum vitis, vos palmites; qui manet in me, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere. Si manseritis in me, quodcumque volueritis, petetis, & fiet vobis. In hoc clarificatus est Pater meus, ut fructum plurimum afferatis. Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego Patris mei præcepta servavi, & maneo in ejus dilectione. Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem; sicut dilexi vos. Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Hæc loquutus sum vobis, ut gaudium vestrum impleatur (l).*

l *Jo.* 15. 1. 13.

Apostoli Amici Jesu Christi.

PRotestatus est, nolle se amplius servos illos dicere, cum servum Domini consilia lateant, sed amicos, quibus commissa sibi à Patre secreta revelasset. Adjecit: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, ut fructum afferatis, & fructus vester maneat.* Ait nihil esse cur stuperent, si odium in se Mundi provocassent, cùm & ipse priùs ejus invidiam fuerit expertus. *Si de Mundo fuissent, suos amasset Mundus*; cùm segregatos & selectos, ut essent Christi, Mundus tanquam alienos odio prosequeretur, revocarent in memoriam id à Magistro antea prenunciatum; famuli conditionem nihilo quàm Domini meliorem esse; & si persecutionem ipse tulisset, & illos paria toleraturos. Et vicissim, si sermones ipsius homines servarint, & illorum servaturos. *Si non venissem*, adjecit, *& locutus eis non fuissem, peccatum non haberent; nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Qui me odit, & Patrem meum odit; si opera non fecissem eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Nunc autem & viderunt, & oderunt me & Patrem meum. Cùm venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre, ille testimonium perhibebit de me. Et vos testimonium perhibetis, quia ab initio mecum estis (m).*

m *Joan.* 15. 15. 27.

Jesum nactus, Judæorum manibus traderet (z).

z Matt.26.14. 15. Marc.14. 10.11. Luc. 22. 3. 6.

a De hac temporis distributione vide quæ adjecimus ad calcem Dissertationis de Paschate.

Feriâ quintâ, 13. Nisan, 2. Aprilis [a]. Pro Festo Paschatis præparatio.

FEriâ quintâ contulit se Jesus ad montem Olivarum sive Bethaniam, nec nisi inclinante jam die Jerosolymam contendit. Cùm verò nullam ibi certam haberet domum, à Discipulis rogatur, quod potissimùm cœnaculum celebrando Paschali convivio seligeret. Jussit ille Petrum & Joannem ire ad Urbem, & quem primum offenderent hominem, lagenam aquæ portantem, sequi; deducendos ab illo in cœnaculum stratum, in quo nihil eorum, quæ ad Pascha desiderentur, defuturum scirent. Venerunt illi, factâque fermenti perquisitione de more, cœnam appararunt. Inclinante autem die ad montem Olivarum regressi, præstita à se omnia Magistro retulerunt (b).

b Matt.26.17. 18.19. Marc. 14. 12. 16. Luc.22. 7.13.

Novissima cœna Jesu Christi Jerosolymæ.

SUB vesperam ingressus in Urbem Jesus, ad paratum ab Apostolis cœnaculum Paschali convivio celebrando se contulit. Discombentibus omnibus palam edixit, ex eorum numero quemdam proditionem in se moliri. Attonitis similes Apostoli, pro se singuli rogabant, num de ipsis diceret. Siluit Jesus, id tantùm addens, unum ex duodecim eidem adhibitum convivio nefarium illud crimen moliri; oportere autem ire se, quò Scripturarum fides impleretur; sed veh infandæ proditionis authori! Simul ad hæc Judas, num de se loqueretur interrogavit; & Jesus submissâ fortè voce, cùm Apostoli cæteri nihil intellexerint: *Tu dixisti* (c).

c Matt.26.20. 25. Marc.14. 17.21.

Eucharistiæ institutio.

INter vescendum significavit Jesus, se magno semper desiderio flagrasse Pascha illud cum Discipulis vescendi; postremum enim illud esse, quod cum illis celebraret, convivium. Simulque calicem accipiens, dixit, se nuspiam adhuc de eo genimine vitis degustaturum, donec novum biberet in Regno Dei; actisque gratiis, degustare jussit de illo omnes singillatim, *Luc.22.15.* .... 18. Acceptum panem benedixit, fregit atque commensalibus distribuit, dicens. *Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur:* Ita & benedictum priùs poculum degustandum tradidit, suum esse sanguinem dicens, pro humani generis salute effundendum. Tum adjecit: *Hoc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis;* tum & illud iterum protestatus, se nihil cibi potusve amplius degustaturum nisi dum in Regnum suum veniret [d]. Ad Petrum autem conversos significavit (*): *Ecce Satanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum; ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua; & tu aliquando conversus confirma fratres tuos.*

d Matt.26.26. 29. Marc.14. 22. 25. Luc. 22. 19. 20. Confer 1. Cor. 11. 23. 25.

* Luc.22.24. 32.

Apostoli de prima inter se dignitate disceptant.

DIsceptabant Apostoli, quis eorum dignior haberetur; quibus Jesus: *Reges terræ*, ait, *dominantur eorum; vos autem non sic; sed qui major est in vobis, fiat sicut minor. Vocatis me magister & Domine, & benè dicitis; ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat. Vos permansistis mecum in tentationibus meis, & ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus Regnum, ut edatis & bibatis super mensam meam in Regno meo, & sedeatis super thronos, judicantes duodecim Tribus Israel* (e).

e Luc.22. 25. ... 30.

Pedes Apostolis lavantur.

POst cœnam, insigne humilitatis & amoris erga Apostolos sui argumentum Jesus relicturus, surgens à mensa, positisque vestibus, & linteo accinctus, lavandos suscepit singulorum pedes, & linteo, quo præcingebatur, abstergere. Ad Petrum cum venisset, recusavit ille pedes ad lavandum exhibere, nunquam se id commissurum dicens, ut lavari se à Magistro sineret. Cui Jesus: *Si non lavero, non habetis partem mecum.* Protulit illicò pedes Apostolos, oblaturum se pariter & caput protestatus. Eâ lotione peractâ, Jesus vestibus resumptis, id à se præstitum dixit, ut insigne exemplum imitarentur; si Magister etenim pedes illorum lavisset, lavare se invicem ipsi pariter debuissent (f).

f Joan.13.1.22.

Charitatis & unionis vinculum inter Apostolos.

ORationem autem suam prosequens, dixit, non nisi modico adhuc temporis spatio se cum illis versaturum; quærendum ab illis nec inveniendum. Hortatus ad mutui amoris consensionem, quibus, ait, characteribus Discipulos vos meos præstabitis. Interroganti Petro, quò demum esset abiturus, respondit: *Quò ego vado, tu nescis modò, scies autem posteà.* Et Petrus, cur ergo, ait, ego non potuerim? vel vitam pro te meam tradere paratus sum. Jesus ad hæc: Animam tuam pones pro me? Amen dico tibi, non cantabit Gallus, donec me ter neges.

Interrogavit proinde, num ad Evangelium annunciandum antehac à se missis, sine argento, & calceamentis, num, inquam, aliquid ipsis defuisset; & cum nihil defuisse responderent, *Sed modò*, ait Jesus, *qui habet sacculum, tollat similiter & peram, & qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium.* Quibus verborum ambagibus rerum omnium, qua dein opprimerentur, penuriam, & imminentes illis persecutiones designabat. Sed Aposto-

li

li ad literam fermooem ejus interpretati, attulerunt illico geminos gladios, num fatis essent interrogantes. Scd Jesus majoris momeoti aliquid ipsis anuunciaturus, nil hęecuraos, respondit: *Satis est*; quippè qui norat futurum, ut post resurrectionem suam verborum illorum seosum assequeren tur (g).

g *Joan.*13. 33. 38. *Luc.*22. 35. 38.

Jesus vadit, & Apostoli locum nesciunt.

QUantam in se fidueiam eollocarent, post hæc fusiùs demonstraos, protestatus est se ire in domum Patris, in qua plures essent mansiones, singulas singulis paratorum. Rediturum se postea ad illos deducendos; & tune notum illis futurum & locum, quem ipse petierit, & viam. Ad hæc Thomas: *Domine, nescimus qaò vadis, & qaomodo possumus viam sciee?* Excepit Jesus: *Ego sum via, veeitas, & vita. Nemo venit ad Patrim, nisi per me. Si cognovissetis me, & Patrem meam utique cognovissetis.* Philippus ostendi sibi Patrem, nec aliud se exterosque poseere, obsecrabat. Cui Jesus: *Philippe, qui videt me, videt & Pateem meum. Non credit quia ego in Patee, & Pater in me est? Verba qua loquoe vobis, à me ipso non loquor. Pater in me manens, ipse facit opera. Quodcumqur petieritis Patrem in nomine meo, boc faciam. Si diligitis me, mandata mea servate; & ego rogabo Patrim, & alium Paraclitum dabit vobis. Non relinquam vos orphanos, veniam ad vos. Adbuc modicum, & Mnadus jam me non videt, vos autem videtis me. In illo die vos cognoseetis, quia ego sum in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis. Qui autem diligit me, diligetue à Patre meo. Et ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum (b).*

h *Jo.*14. 1. 21.

Jesus Christus manifestat se Discipulis, non Mundo.

QUæsivit Judas, sive Thaddæos, eccur ipse se Discipulis, non Mundo proderet. Respoodit Jesus: *Si quie diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veuiemus, & mansionem apad eum faciemus.* Adjecit, scientiam illis suppeditatorum Spiritum Paraclitum à Patre mittendum, quo dicta à se omnia assequantur. Dare se illis pacem, non quomodo solet Mundus; nec verò turbarentur, neque formidarent. *Audistis*, ait, *quia ego dixi vobis: Vado, & venio ad vos. Si diligeretis me, utique gauderetis, quia vado ad Patrem, quia Pater major me est. Jam non multa loquar vobiscum; venit enim Princeps Muudi bujus, & in me non babet quidquam. Sed ut cognoscat Mundus, quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mibi Pater, sic facio; surgite, eamus (i).*

i *Jo.*14. 22. 31.

Ad Montem Olivarum se confert.

E Cœnaculo igitor egressus post hymnum actiooum gratiarum de more reeitatum, ad moutem Olivarum se cootulit (k).

k *Matt.*26. 30. *Mar.*14. 26. *Luc.*23. 39.

Jesus vinea est, Pater agricola, Discipuli palmites.

EUntes alloquebatur Jesus, se vineam esse, cujus agricola Pater, edicens. *Omuem autem palmitem*, ait, *non feeentem fructum, tollet eum, & omnem qui fert fructum, pargabit eum, ut fructum plus afferat. Ego sum vitis, vos palmites; qui manet in me, bic fert fructum multum, quia sine me nibil potestis facere. Si manseritis in me, quodcumque volueritis, petetis, & fiet vobis. In boc elarificatus est Pater meus, ut fructum plurimum afferatis. Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Si peaecepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego Patris mei pracepta servavi, & maneo in ejus dilectione. Hoc est praeceptum meum, ut diligatis invicem; sicut dilexi vos. Majorem bac dilectionem nemo babet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Hae loquutus sum vobis, ut gaudium vestrum impleatar (l).*

l *Jo.*15. 1. 13.

Apostoli Amici Jesu Christi.

PRotestatus est, oolle se amplius servos illos dicere, cum servum Domini consilia lateant, sed amicos, quibus commissa sibi à Patre seereta revelasset. Adjeeit: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, ut fructum afferatis, & fructus vester maneat.* Ait nihil esse eur stuperent, si odium in se Mundi provocassent, eùm & ipse priùs ejus invidiam fuerit expertus. *Si de Mundo fuissent, suos amasset Mundus*; eùm segregatos & selectos, ut essent Christi, Mundus tanqoam alienos odio prosequeretor, revocarent io memoriam id à Magistro antea preounciatum; famuli eonditionem nihilo quàm Domini meliorem esse; & si persecutionem ipse tulisset, & illos paria toleraturos. Et vicissim, si sermones ipsius homioes servarint, & illorum servaturos. *Si non venissem*, adjecit, *& locutus eis non fuissem, peccatum non babe- rent; nunc autem excusationem non babent de peccato suo. Qui me odit, & Patrem meum odit; si opera non fecissem eis, qua nemo alius fecit, peccatum non babeeent. Nunc autem & viderunt, & oderunt me & Patrem meum. Cùm veneri: Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre, ille testimonium peebibebit de me. Et vos testimonium perbibetis, quia ab initio mecum estis (m).*

m *Jan.*15. 15. 27.

Mala & persecutiones, quæ Apostolis imminerent, prædicit.

PRosecutus est narrans, quæ ipsos manerent toleranda mala, ne scilicet in errorem sive infidelitatem prolabi ipsos contingeret. Prænunciavit itaque, extorres è Synagogis faciendos, & neci tradendos, qua in re religionis suæ in Deum specimen exhibituros se homines crederent. *Et hæc facient vobis*, inquit, *quia non noverunt Patrem neque me. Sed hæc loquutus sum vobis, ut cùm venerit hora eorum reminiscamini, quia ego dixi vobis.* Dixit redire se ad eum, à quo missus esset; *nemo autem interrogat me: Quò vadis: sed tristitia implevit cor vestrum.* Scirent tamen, è re ipsorum esse, ut iret; nunquam enim alioqui super illos Spiritum Paracletum venturum. *Et cum venerit ille*, adjecit, *arguet mundum de peccato, de justitia & de judicio. De peccato quidem, quia non crediderunt in me; de justitia verò, quia vado ad Patrem, & jam non videbitis me; de judicio autem, quia Princeps hujus mundi jam judicatus est* (*n*).

n Joan. 16. 5. 22.

S. Spiritus Apostolos docebit.

PLura adhuc superesse dixit Christus, quæ Apostolos doceret; silere autem, quòd ipsi ferre tanta non possent; Spiritum, qui venturus esset, in omnem scientiam illos adducturum; quippe qui non ex se ipso locuturus esset, sed quæ audiret, quæque pariter ventura essent, annunciaturus. *Ille*, ait, *me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis. Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt. Modicum, & jam non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me, quia vado ad Patrem.* Ænigma audire se reputabant Apostoli, secum verba illa versantes: *Modicum &c.* Quas eorum cogitationes intelligens Jesus prævenit, dicens: *Amen amen dico vobis, quia plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit; vos autem contristabemini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium.* Adducit similitudinem puerperæ, quæ fœtum enitens, ingemit; enixa verò matrem se intelligens, gaudet. *Et vos igitur*, ait, *nunc quidem tristitiam habetis; iterum autem videbo vos, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.* Questus est, nihil adhuc ab illis nomine suo à Patre postulatum; quærerent, & acciperent; quò sincero plenoque gaudio potirentur. Professus est, se ad id usque in parabolis locutum, deinceps sine ambagibus locuturum. *Exivi à Patre*, adjecit, *& veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem.* Loquentem interceperunt Discipuli: *Ecce nunc palam loqueris, & proverbium nullum dicis; nunc scimus quia scis omnia, & non opus est tibi, ut quis te interroget. In hoc credimus, quia à Deo existi.* Respondit Jesus: *Modò creditis?* (*o*).

o Joan. 16. 22. 33.

Apostoli in obitu Christi scandalo afficientur.

ITerum resumpto sermone, prædixit Apostolis futurum, ut illâ eadem nocte omnes scandalo sui gratiâ afficerentur; venisse jam horam, qua ipsis dispersis ipse solitarius relinqueretur, juxta fidem oraculi: *Percutiam pastorem & dispergentur oves gregis. Postquam resurrexero*, ait, *præcedam vos in Galilæam. In novissimo pressuram habebitis; sed confidite; ego vici mundum.* Ad hæc Petrus, se ait nullum passurum in Magistrum scandalum, & si omnes imbecillitatis eâ occasione suę argumentum exhibituri fuissent; cui Jesus: *Amen dico tibi, quia in hac nocte, antequam gallus cantet bis, ter me negabis.* Pervicacior in sua sententia Petrus, vel mortem ipsam se pro Christo toleraturum spondebat. Paria de se Apostoli quique affirmabant (*p*).

p Matt. 26. 31. 35. Marc. 14. 27. 31. Joan. 16. 32. 33.

Oratio Jesu Christi ad Patrem pro Apostolis.

SEcundùm hæc, sublatis in Cælum oculis Jesus in hæc verba oravit. Pater,
„ venit hora: clarifica Filium tuum, ut Fi-
„ lius tuus clarificet te. Quos Filio tuo
„ dedisti, illis vitam æternam largia-
„ ris rogo. Hæc est autem vita æterna,
„ ut cognoscant te solum verum Deum, &
„ quem misisti Jesum Christum. Ego te
„ clarificavi super terram, opus consum-
„ mavi, quod dedisti mihi ut faciam. Et
„ nunc clarifica me tu, Pater, apud temet-
„ ipsum claritate, quam habui priùs quàm
„ mundus esset apud te. Manifestavi no-
„ men tuum hominibus, quos dedisti mi-
„ hi. Verba quæ dedisti mihi, dedi eis,
„ & ipsi acceperunt, & cognoverunt,
„ quia à te exivi, & crediderunt,
„ quia tu me misisti. Rogavit deinde, ut quandoquidem ipse è mundo decederet, illos servandos sibi susciperet, efficeretque, ut sint unum, ait, sicut & nos. Adjecit se quidem, quamdiu cum illis fuisset, unicè curasse, ut servarentur; nunc verò eosdem in mundo conservare, atque à Dæmone liberare, ejus esse curæ; efficeret proinde ut è mundo non essent, quemadmodum ipse non fuisset; se enim ipsos mittere, quemadmodum missus esset à Patre. Rogavit insuper, non pro ipsis tantùm, sed & pro cæteris, qui verba eorum auscultassent, ut ipsi nimirum *sint unum*, ait, *sicut & nos unum sumus*; sciretque mundus Filium à Patre missum fuisse. Adjecit:
„ Pater, quos dedisti mihi, volo, ut ubi
„ sum ego, & illi sint mecum, ut videant
„ claritatem meam, quam dedisti mihi an-
„ te constitutionem mundi. Pater juste,
„ mundus te non cognovit, ego autem
„ te cognovi; & hi cognoverunt, quia
„ tu me misisti. Ego notum feci eis no-
„ men tuum, ut dilectio, qua dilexisti
„ me, in ipsis sit, & ego in ipsis (*q*).

q Joan. 17. 1. 26.

Jesus

Jesus ad montem Olivarum se confert.

SEcundùm hæc, transgresso Cedron torrente ad Orientale latus Jerusalem, venit ad hortum in loco Gethsemani situm, quem & sæpè alias, & tunc etiam cum Discipulis suis ingressus est; quare notissimus erat Judæ proditori locus. Ibi jussis Apostolis tamdiù subsistere, quamdiù preces absolvisset suas, procedentem cum Petro, Jacobo, & Joanne continuò tristis adeò illum angor invasit, ut ad eos Discipulos conversus, *Tristis est*, dixerit, *anima mea usque ad mortem*; monensque vigiles illos excubare, ne sopitis irreperet tentatio, ad lapidis jactum secedens, prono in terram vultu procumbens, orationem exorsus est, Patrem rogans siquidem fieri posset, ut à se amarus ille calix transiret. *Verumtamen*, ait, *non mea, sed tua voluntas fiat* (r).

r Matt. 16. 36. 39. Marc. 14. 32. 36. Luc. 22. 40. 42. Joan. 18. 1. 2.

Continuò missus è Cœlo Angelus in solatium venit cùm angore luctantis, & Jesus in mortali agone constitutus, prolixius adbuc institit orationi, ut eo pariter tædio & angore sudor quidam, velut guttæ sanguinis decurrentis in terram, exprimeretur (s).

s Luc. 22. 43. 44.

Jesus in horto preces fundit. Apostoli consopiuntur.

ABsolutâ oratione, conveniens Apostolos Jesus, in somnum resolutos offendit; objurgatoque Petro, qui ne brevi quidem horulâ secum vigilare potuisset, surgere jussit omnes ad orationem, ne in tentationis discrimen venirent. *Spiritus quidem*, ait, *promptus est, caro autem infirma*. Secundùm hæc, iterum ad priorem orationis locum se conferens, eodem, quo priùs, corporis habitu, eadem, quæ antea, Patrem rogavit. Tum iterum ad Apostolos, quos alto adeò sopore mersos nactus est, ut ne respondere quidem interroganti noscerent. Quare consuetas preces ad Patrem tertiò instituit, tum denuò ad Apostolos; quos ita affatus est: *Dormite jam & requiescite: Surgite; ecce appropinquat qui me tradet* (t): eamus in ejus occursum.

t Matt. 26. 40. 46. Marc. 14 37. 42. Luc. 22. 45. 46.

Judas in hortum veniens, Jesum osculatur.

MAgistri sui proditor Judas militum cohortem à Principibus Sacerdotum acceptam ad hortum, non sine armorum, facium, & laternarum apparatu, (quanquam plenâ micante Lunâ) secum adduxit. Condixerat antea cum militibus, ut quem ipse osculo exciperet virum, hunc Jesum esse nossent, statimque apprehensum deducerent. Accedens ergo ad Jesum, salutantis priùs amplexu ad osculandum excepit, hæc simul amicè effatus: *Ave Rabbi*. Cui Jesus: *Amice ad quid venisti? Osculo Filium hominis tradis?* (u).

u Matt. 26. 47. 50. Marc. 14. 40. 45. Luc. 22. 46. 48.

Jesus verbo milites dejicit.

REcepit se statim Judas ad milites, & Jesus quæ sibi imminebant omnia prænoscens, obviam illis venientibus accurrens, ecquem quærerent, interrogavit. Respondentibus, quærere se Jesum à Nazareth, *Ego sum*, ait; statimque in terram omnes dejecti sunt. Surgentes iterum, Jesus eadem interrogavit, eademque illis reponentibus, *Dixi vobis*, ait, *quia ego sum. Si ergo me quæritis, sinite hos* (Apostolos nempè) *abire* (x).

x Joan. 18. 4 9.

A militibus capitur.

TUnc procurrentes omnes in Jesum, apprehenderunt; statimque Petrus educto gladio in confertam turbam irruens, abscidit auriculam Malchi famuli Summi Sacerdotis. Ne ultra prosequeretur, obstitit Jesus; tangensque aurem præcisam, continuò restituit. Petro simul injungens, ut in vaginam eosem reduceret; *omnes enim*, ait, *qui gladio feriunt, gladio peribunt*. Adjecit, potuisse se quidem plusquam 12. legiones Angelorum à Patre in sui defensionem impetrare, noluisse tamen, quò Scripturarum Oraculis sua fides constaret (y).

y Matt. 26. 50. 54. Mar. 14. 46. 47. Luc. 21. 49. 51. Joan. 18. 10. 11.

Versus dein ad turbas, Sacerdotes, Scribas, & Præfectos Templi, qui eum militibus venerant, *Tanquam ad latronem*, ait, *existis cum gladiis & fustibus comprehendere me. Quotidie apud vos sedebam docens in Templo, & non me tenuistis. Sed hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum*. Continuò Apostoli, Magistro relicto, in diversa abierunt. Cùm autem juvenis quidam amictus sindone super nudum illum sequeretur, apprehensus à militibus, relicto in eorum manibus amictu, nudus dilapsus est. Captus itaque alligatusque Jesus, adductus est continuò ad Annam Socerum Caiphæ Summi eo anno Sacerdotis, qui capiendi Jesu author fuerat Judæis [z].

z Matt. 26. 55. 57. Marc. 14. 48. 53. Luc. 22. 51. 54. Joan. 18. 12. 13.

Simon Petrus in domum Summi Sacerdotis divertit.

SImon, & alius quidam è Discipulis Magistrum sequebantur à longè; & cum postremus iste Discipulus in domo Summi Sacerdotis notissimus esset, in atrium ingressus est, egressusque dein, unà secum & Petrum præ foribus versantem introduxit. Cohors militum, qui Jesum deduxerat, igne in eodem atrio excitato, algentis brumæ frigus depellebat; accessit pariter & Petrus (a).

a Joan. 16. 18. 18. Matt. 26. 58.

Je-

Jesus à Summo Sacerdote interrogatur.

ANnas Summus Sacerdos de doctrina & Discipulis suis Jesum interrogavit; cui ille, nunquam se nisi in Templo & Synagogis, palàm locutum, ejus rei testes auditores suos, eâ de re interrogandos, dixit. Ita respondentem quidam ex famulis Caiphæ ingenti in os ejus impacto colapho, *Itane respondes Pontifici?* objurgavit. Cui Jesus. *Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo; si autem benè, cur me cædis?* (*b*)

b Joan. 18. 19. 23.

Ab Anna ad Caipham deducitur. Synedrio Sacerdotum statuitur.

INterrogatum Jesum Annas ad socerum suum Caipham, in eadem fortè domo commorantem, misit. Eò convenientes Principes Sacerdotum Scribæ, & Doctores, idoneos adversùs Jesum testes quærebant; & cum omnes eorum conatus frustra essent, plures licèt, falsa contra ipsum deponentes audissent; duo tandem venerunt, accusantes, audivisse se virum jactantem, eversurum se Templum Dei, & intra tres dies restituturum. Sed capitale illud crimen minimè censebatur. Silebat Jesus ad eas cavillationes, & de silentio illo interrogante Summo Sacerdote, in silentio pariter perseveravit. Tunc Caiphas. *Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis si tu es Christus Filius Dei.* Affirmavit Jesus, adjecitque futurum, ut tandem viderent Filium hominis in dextera virtutis Dei, nubibus vectum, venire ad judicium. Quibus auditis, Caiphas disruptis vestibus audisse se blasphemias, quæ damnando reo abundè sufficerent, conclamavit: conclamatum est pariter ab omnibus morte dignum esse virum, qui ista effutiret (*a*).

c Matt. 26. 59. 66. Marc. 14. 54. 64.

Jesus ludibrio militum permittitur. S. Petrus ter illum negat.

DImisso cœtu, Jesus militum in atrio commorantium custodiæ pariter & licentiæ permissus est. Illi ludibrio homines excipientes, ejus vultum lineis velabant, expuebant in faciem, cædebant colaphis pugnisque, atque insultantes dictitabant: *Prophetiza nobis, quis est qui te percussit?* Inter hæc, Petrus in eodem atrio versans, ad prunas stabat cum aliis; cùm ancilla quædam Summi Sacerdotis virum intuita, Planè, ait, & *hic cum Jesu Nazareno erat*. Negavit Petrus, palam protestatus se ne hominem quidem nosse. Paulò post ex atrio egrediens, in vestibulum se contulit; statimque cantantem audivit gallum. Post modicum alia pariter ancilla idem, quod prior, de viro illo affirmavit; iterumque ipse jurans negavit. Post horam quidam è circumstantibus Discipulum esse Jesu virum illum affirmavit; cui & cæteri omnes assensi, ex ipso loquentis sermone Galilæum esse probant. Tandem necessarius quidam Malchi illius, cujus præciderat Petrus auriculam, vidisse se illum in horto testatus est. Sed Petrus sacramentum ingeminans, ne nosse quidem se hominem protestabatur. Inter hæc accidit, ut secundò galli cantus audiretur, & Jesus ad Petrum conversus virum suspexit. Tunc ille in mentem revocans, quæ à Jesu audiverat, futurum nempe, ut ipsum, antequam gallus bis cantaret, ternâ negatione rejiceret, egressus ex atrio largo fletu crimen expiavit (*d*).

d Matt. 26. 67. 75. Marc. 14. 18. 65. 72. Luc. 22. 56. 63. Joan. 18. 25. 26.

Feriâ sextâ, mane 14. Nisan, 3. Aprilis. Sacerdotes in Sanhedrin conveniunt. Jesus ad Pilatum deducitur.

PRimo diluculo Sacerdotes, Scribæ, & Doctores in Sanhedrin coeuntes, de nece Jesu Christi deliberarunt. Vinctum igitur coram concilio adductus, num Christum se diceret, interrogatus est. Respondit, sibi licèt affirmanti non credituros; & quando ipse interrogaret, nec responsum ullum daturos, nec remissuros liberum. *Ex hoc* autem, adjecit, *erit filius hominis sedens à dextris virtutis Dei*. Conclamarunt omnes unâ voce, num Filium Dei se diceret? affirmantemque, dignum esse mortem communi suffragio statuerunt, neque alios eâ de re testes audiendos. Soluto in hunc modum concilio, adductus est Jesus ad Pilatum, totius provinciæ Præsidem, quamvis ne contaminarentur & à degustando Paschate religione absterrerentur, ipsi Prætorium ingredi non auderent (*e*).

e Matt. 27. 1. 2. Marc. 15. 1. 2. Luc. 22. 66. 71.

Pœnitudo Judæ, & desperatio.

JUdas proditionis in Magistrum reus, mox te damnatum illum intelligens, criminis pœnitudine ad Principes Sacerdotum & Scribas pecuniam acceptam retulit, peccasse se, innoxium virum neci tradens, protestatus. Responderunt illi nihil sua id referre. Sed Judas, projecto in Templum argento, abiit & laqueo sibi fauces præcidit. Deliberatum est inter Sacerdotes quid de pecunia illa fieret; & cùm pretium sanguinis in Ærarium Templi inferre nefas arbitrarentur, emendum eo pretio agrum figuli cujusdam in sepulturam peregrinorum, communi suffragio censuerunt (*g*).

g Matt. 27. 3. 10.

Sacerdotes Jesum accusant.

TRaditum in manus Pilati Jesum, cum ejus Accusatores extra Prætorium se continerent, coram illis Præses eduxit: Dein quid accusationis in illum afferrent interrogans, cum respondentes audisset, nunquam se commissuros fuisse, ut neci tradendum virum insontem ad illum adducerent.

rent; ipse in eorum se manus reum permittere multandum pro arbitrio legisque praescripto dixit. Ad hæc Judæi: *Nobis non licet interficere quemquam;* ægerùm addebant, hunc esse virum publicæ quietis perturbatorem, qui dari tributum Cæsari nefas esse doceret, seque Christum Regem Judæorum jactitaret. Reductum igitur in Prætorium, assidens in Tribunali Pilatus interrogavit, an Rex esset Judæorum? Quæsivit Jesus, num hæc à semetipso diceret, an aliorum verbis, & relatione. Cui Præses: *Numquid ego Judæus sum? Gens tua, & Pontifices tui tradiderunt te mihi: quid fecisti?* Excepit Jesus, se aliud quàm hujus Mundi Regnum possidere; si enim regnaret in Mundo, subditos suos vitæ defensores adversùs Judæos habiturum fuisse. Interrogavit itaque denuò Pilatus, num Rex esset. Affirmavit Jesus, venisse se in Mundum addens, ut testimonium perhiberet Veritati. *Quid est veritas?* ait Pilatus: simulque ad Judæos egressus, nil in eo viro morte dignum se deprehendisse protestatus est (*h*).

h *Matt.* 27. 15. *Mar.* 15. 2. *Luc.* 23. 2. 3. *Jo.* 18. 19. 38.

Jesus coram Pilato silet.

INgeminabant accusationes in Jesum suas Principes Sacerdotum, quas ille silens patiebatur, ut mirari Præsidem vehementer contingeret. Quare iterum atque iterum elatâ voce accusatores seditiosum esse virum, turbasque per totam regionem à Galilæa usque Jerusalem cientem clamabant. Audito Galilææ nomine Pilatus, num Galilæus esset vir ille, interrogavit; auditoque ad Herodis ditionem pertinere, ab illo judicandum remisit (*i*).

i *Matth.* 27. 12. 13. *Mar.* 15. 4. 5. *Luc.* 23. 5. 6.

Ad Herodem mittitur.

PRæclarum id sibi accidisse censebat Herodes, ut Jesum, quem longo jam tempore nosse concupierat, ad suum Tribunal ductum judicaret. Quare pluribus interrogationibus virum tentavit, sed frustra; silente Jesu ad omnia, quæ ejus adversarii in ipsum congerebant. Contempsit proinde Jesum Herodes, ejusque satellites, indutumque veste purpureâ, quasi Regiæ ejus dignitati insultantes, atque exutum deinde ad Pilatum remiserunt. Ex quo mutuæ ad id usque inter Pilatum, & Herodem simultati terminus impositus est (*k*).

k *Luc.* 23. 8. 12.

Pilatus de cavillationibus Judæorum in Jesum certior factus est.

EO temporis intervallo odium Judæorum adversùs Jesum Pilatus reserverat; admonebatur etiam, ut innoxium virum dimitteret, à conjuge, quæ ejus occasione horrendis quibusdam insomniis molestam eam noctem sese egisse narrabat (*l*). Quare tertiò è Prætorio egressus, Jesum pariter eduxit, protestatusque nihil se morte dignum in illo deprehendisse, eademque pariter Herodem censuisse, quippe qui indemnem remiserat; emendatum correctumque se remissurum proposuit (*m*).

l *Matt.* 27. 19.

m *Luc.* 23. 16.

Barabbas Jesu præfertur.

PRivilegium datum erat Judæis, ut in solemnitate Paschali cujuscumque mallent criminosi hominis è carceribus publicis libertatem obtinerent. Vinctus eo tempore detinebatur Barabbas vir facinorosus, & homicidii in seditione facti reus. Quæsivit ergo Pilatus, utrum è vinculis educi maluissent, Barabbam ne, an Jesum? Populus, agentibus Sacerdotibus & Scribis, Barabbæ libertatem, Jesu verò necem postulavit. Eadem Pilatus iterum interrogavit, eâdemque responsione spe suâ frustratus est. Rogavit igitur Præses, quid ergo fieret de Rege Judæorum? & cùm illi ad crucem postularent, quæsivit iterum, cujus criminis reus ageretur; se etenim nullum in eo deprehendisse: quare post severam animadversionem dimissurum. Non acquievit populus, sed iterum ad crucem quasi reum postulavit (*n*).

n *Matt.* 27. 15. 23. *Marc.* 15. 6. 13. *Luc.* 23. 18. 23.

Pilatus flagellandum Jesum tradit.

TUnc flagris in Jesum animadvertendum Pilatus edixit, cui milites tormento de suo addiderunt spineam quandam coronam capiti ejus impositam, inducto insuper purpureo vestimento, illudendi hominis gratiâ. Ita verò paludato alapas impingebant & colaphos, dictitantes: *Prophetiza nobis, quis est qui te percussit?* Secundùm, hæc ducitur iterum Jesus à Præside coram populo, ut eo spectaculo permotus, tandem consilia mitiora non respuat. Sed ille fortiùs invalescens, ad crucem virum postulabat. Accipere se illum & pro arbitrio habere Pilatus proposuit; se etenim nullius criminis reum nunquam capitali supplicio damnaturum. Tunc Judæi dignum esse morte clamarunt, juxta receptas apud ipsos leges, quippe qui Filium se Dei venditaret. His populi clamoribus permotus Judex, recipiens se iterum in Prætorium, & pro tribunali sedens, novam ad Jesum quæstionem instituit. Interrogavit ergo primùm, cujas esset; & cùm sileret ad ista Jesus, Non mihi respondes? ait: an nescis vitam mortemque tuam in mea sitam esse potestate? Tunc Jesus: *Non haberes potestatem adversùs me ullam, nisi tibi data esset desuper; propterea qui me tradidit tibi, majus peccatum habet* (*o*).

o *Joan.* 19. 2. 12.

Clamores populi in Jesum. Pilatus ad crucem damnat.

NUllum non movebat lapidem Pilatus ut Jesum liberaret; sed obstantes Judæi, atque ad necem urgentes, reluctа n-

stanti tandem illi denunciarunt futurum, ut alienus ab Imperatoris sui partibus censeretur, si virum hunc, qui se Regem agebat, liberum abire permitteret. His auditis, jussit afferri sellam judicialem, sedensque pro tribunali coram populo, Jesum indicans, dixit: *Ecce Rex vester*. Trade illum cruci clamavit populus; & Pilatus; *Regem vestrum crucifigam? Non habemus Regem*, reponunt Judæi, *nisi Cæsarem*. Tunc frustra se agere intelligens Præses, & crescere in dies seditionem animadvertens, manus palam lavit, protestatus mundum se esse à sanguine viri innocentis; clamantibusque Judæis, in suum & posterorum caput crimen illud sese evocare, tandem adversariorum manibus crucifigendum virum tradidit, Barabba in libertatem restituto. Hæc omnia gesta sunt circa tertiam horam sive nonam matutinam (*p*).

Jesus deluditur à militibus.

p Matt. 27. 24. 26. Marc. 15. 15. Luc. 23. 24. 25. Joan. 19. 12. 16.

ARripientes ergo milites Pilati Jesum, extra Prætorium rapturant, accitisque sociis militibus, propriis illum vestibus exuerunt; tum purpureo pallio velatum, spineâ coronâ redimitum, arundineum sceptrum tenentem in genua provoluti adorarunt; & ne quid deesset ad ludibrium, expuentes in ejus faciem, atque arundineo illo sceptro, quod in manibus gerebat, percutientes, salutabant: *Salve Rex Judæorum* (*q*).

Jesus ad Calvariam deducitur.

q Matt. 27. 27. 29. Marc. 15. 16. 19.

SEcundùm hæc, propriis iterum vestibus induitur, atque oneri crucis suæ pregravatus, deductus est ad Calvarium, ut ultimo supplicio perimeretur. Cùm ad Urbis extrema ventum esset, & crucis ponderi opprimi jam vir, tot antea toleratis malis, viribus exhaustus cerneretur; Simon quidam fortè occurrens, à militibus Romanis coactus est, ut crucem portaret retro post Jesum (*r*).

Mulieres Jerosolymitanæ Jesum lugent.

r Matt. 27. 31. 32. Marc. 15. 20. 21. Luc. 23. 26.

SEquebatur Jesum ad Calvariam non ingens tantùm populi multitudo, sed & fœminarum, vicem ejus dolentium, turba, quas converso vultu Jesus respiciens, *Filiæ Jerusalem*, ait, *nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, & super filios vestros. Quoniam ecce venient dies, in quibus dicent: Beatæ steriles, & ventres qui non genuerunt. Tunc incipient dicere montibus: Cadite super nos; & collibus: Operite nos. Quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* Deducebatur autem Jesus ad supplicium inter duos latrones medius (*s*).

s Luc. 23. 27. 32.

Jesus ad Calvariam deducitur, ubi in crucem agitur.

VEntum erat ad Calvariam, statimque vinum felle & myrrhâ conditum, mox permendo viro miscetur; quod ille vix degustatum recusavit. Tunc cruci suffigitur medius inter duos latrones, quos in supplicio comites habuit. Ex eo supplicio, pendens, primò pro crucifixoribus suis Patrem in hæc verba rogavit: *Pater, ignosce illis, non enim sciunt quid faciunt* (*t*).

t Matt. 27. 33. Marc. 15. 22. Luc. 23. 33. 34.

Titulus crucis Jesu Christi.

IN prominenti crucis loco hæc inscriptio, Græcis, Latinis & Hebraicis literis tradita, legebatur: *Jesus Nazarenus Rex Judæorum*. Quam cùm Judæi plures legissent, rogarunt Pilatum, ut pro Rege Judæorum juberet substitui: *Qui dixit: Rex sum Judæorum*. Sed Pilatus nihil reformari jussit (*u*). Acta hæc circa horam tertiam vel nonam matutinam (*x*).

u Matt. 27. 37. Marc. 15. 26. Luc. 23. 38. x Mar. 15. 25.

Milites inter se vestes Jesu partiuntur.

MIlites, qui cruci Jesum suffixerant, vestimenta ipsius omnia æquè inter se diviserunt; tunicam inconsutilem, quæ unico contextu tota constaret, non dividendam, sed sortis arbitrio committendam voluerunt. Assidebant autem circa crucem, quò & excubias agerent, nec quemquam accedere ad miseros deponendos paterentur (*y*).

y Matt. 27. 35. 36. Marc. 15. 24. Luc. 23. 34.

Populi & Magistratus Jesu Christo è supplicio pendenti insultant.

INsultabant pendenti è cruce Christo, qui eò venerant populi & Magistratus, objicientes: *Alios salvos fecit, se ipsum salvum faciat, si potest. Christus Filius Dei vivi descendat nunc de cruce, & credimus ei*. Milites acetum offerebant, dicentes: *Si tu es Rex Judæorum, salva temet ipsum*. Alii moventes capita sua insultabant: *Vah qui destruis Templum Dei, & in tribus diebus reædificas: salvum fac temetipsum descendens de cruce*. Nec minora exprobrabant Principes Sacerdotum, dictitantes: *Descendat nunc de cruce, ut videamus & credamus*. Illudebat pariter è latronibus non dissimili supplicio affectis alter, obtrudens: *Si tu es Christus, salvum fac temetipsum, & nos*. Talia sequentem illum increpuit alter è cruce ingerens: *Neque tu times Deum, quòd in eadem damnatione es; & nos quidem justè, nam digna factis recipimus: hic verò nihil mali gessit*. Conversus dein ad Jesum, ait: *Domine, memento mei cum veneris in Regnum*

gnum tuum. Tunc Jesus ad illum: *Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiso* (z).

z Matt. 27. 39. 44. Marc. 15. 29. 32. Luc. 23. 35. 43.

Jesus Matrem suam S. Joanni commendat.

STabat juxta crucem Jesu Maria mater ipsius, Maria Cleophæ, & Maria Magdalene; quam Matrem suam Jesus intuitus simulque non longè Discipulum sibi maximè dilectum respiciens, ita Matrem affatus est: *Mulier, ecce filius tuus*, Joannem innuens: tum vicissim ad Joannem: *Ecce Mater tua*. Ex quo factum est, ut dilectus Discipulus Mariam apud se, & in domo sua deinceps haberet (a).

a Joan. 19. 25. 27.

Solis eclypsis, quo tempore Jesus Christus in cruce mansit.

SExta circiter diei hora agebatur, nempe ad meridiem, cum sol atrâ obductus caligine lumen negavit usque ad horam nonam, nempe tribus horis post meridiem. Ad nonam, dissipatis tenebris, clamavit Jesus. *Eli Eli Lamma sabachtani*, i. e. *Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Quas ejus voces quidam de Elia interpretati, appellatum ab illo Prophetam autumarunt; & ex militibus unus statim accurrens, obtulit in spongiâ, hyssopo circumpositâ, acetum. Dicebant alii: *Sinite, videamus, an veniat Elias liberans eum*. Tandem degustato Jesus aceto, exclamavit: *Consummatum est. In manus tuas Domine commendo spiritum meum:* & inclinato capite tradidit spiritum (b).

b Matt. 27. 48. 50. Marc. 15. 34. 37. Luc. 23. 46. Joan. 19. 28. 30.

Defuncto jam Christo, velum Templi scinditur.

TUnc discissum est à summo usque deorsum Templi velum, terra subito horrore tremuit, hiscere lapides visi sunt, & sepulchra patuerunt. Quæ sedulò animadvertens Centurio, militesque qui defuncta reorum corpora custodiebant, inter pavorem & stuporem attoniti, Deo & veritati attestantes dicebant: *Verè hic homo justus erat. Verè Filius Dei erat iste;* & turbæ pariter è spectaculo redibant, pectus suum in doloris argumentum percutientes (c).

c Matt. 27. 51. 54. Marc. 15. 38. 39. Luc. 23. 47. 48.

Hæc omnia in monte, satis à cruce distantes, spectarunt oculati testes amici Jesu, & fœminæ, quæ venienti è Galilæa comites adhæserant (d).

d Matt. 28. 55. Marc. 15. 40. 41. Luc. 23. 49.

Latus Jesu Christi transfoditur.

INterim Judæi, ne mane alterius diei, quo Sabbati & Paschæ duæ simul solemnitates coibant, reorum corpora è cruce pendentia triste exhiberent spectaculum, rogarunt Pilatum, ut & deponi juberet, & quò citiùs interirent, crurifragium præciperet. Venerunt ergo milites & utriusque latronis crura fregerunt; Jesum verò, quòd obiisset jam, reliquerunt illæsum; sed unus militum pendentis è cruce latus lanceâ transfodit, apertumque vulnus aquâ manavit & sanguine; quemadmodum dilecti Discipuli, oculati testis, narratione memoriæ proditum est (e).

e Joan. 19. 31. 37.

Joseph ab Arimathia postulat cadaver J. C. & tumulo infert.

SUbeunte vespere, Joseph ab Arimathia, vir amplissimus è Patribus, omni posito metu Pilatum adivit, concedi sibi postulans corpus Jesu, ut ante occasum Solis tumulo inferret; ad occasum enim Solis Sabbati Festum inibat. Substitit aliquantò Pilatus, tam citò obiisse Jesum admirans; sed de morte ipsius certior etiam à Centurione factus, roganti facilis acquievit. Deposuit itaque Joseph è cruce cadaver, & sindone candidâ obvolutum, tum & aromatibus conditum (centum libras myrrhæ & aloes Nicodemus ad pium illud officium paraverat) tumulo intulit, quem ipse sibi Joseph excidendum curaverat, in horto non longè ab eo loco posito, & nullius antea usibus addicto. Occluso dein ingenti lapide sepulchro, discessit (f).

f Matt. 27. 57. 60. Marc. 15. 42. 46. Luc. 23. 50. 54. Joan. 19. 38. 40.

Mulieres, quæ Jesu è Galilæa venienti comites se se adjunxerant, sepulchri hujus locum sedulò notarunt, volentes post exactam illius diei solemnitatem condire iterum aromatibus defuncti Magistri cadaver (g).

g Matt. 27. 61. Marc. 15. 47. Luc. 23. 55. 56.

Milites custodiæ sepulchri statuuntur.

EXposuerunt Pilato Principes Sacerdotum, & Pharisæi, Jesum, dum viveret, in cœtu Discipulorum jactitasse, se post tridui sepulturam in vivos rediturum; quare meritò suspicari se, Discipulos illos defunctum cadaver furaturos, famam interim Resurrectionis ipsius non sine ingenti Judaicæ Religionis discrimine, spargentes in vulgus. Respondit Pilatus, præsto illis esse milites Templi custodes, quos pro arbitrio ad sepulchri custodiam destinarent. Statuerunt igitur præ ostio monumenti milites, lapidemque, quo occludebatur, annulo suo obsignarunt. Acta sunt hæc vesperis ejusdem diei, antequam Sabbatum iniret (h).

h Matt. 27. 62. 66.

Die Sabbati, 4. Aprilis, 15. Nisan. Piæ Mulieres ementes sibi aromata, defuncti corpus curaturæ veniunt. Jesus Christus è mortuis resurgit.

TOtam Paschalem diem piæ illæ Mulieres de Legis præscripto quietam egerunt; vesperis, absolutâ jam Sabbathi solemnitate, atque primâ hebdomadæ die ineun-

ineunte, emends sibi sromata, quò mane alterius diei ad sepulchruoi promptiùs accurrerent, sumpseruot. Ante autoram igitur viam ioeuntes, mutuo alloquebantur; *Quis revolvet nobis lapidem ab ostio monumenti?* Erat enim lapis major, quàm ut muliebri robore amoveretur. Hæc secum reputantes continuò valida terræ coucussio terruit. Quo indicio & Domini è mortuis Resurrectio, & Angelus è Cælo ad removendum monumenti lapidem descendens designabatur. Poriò Angelus supra lapidem illum sedeos, eo terrore milites custodes perculsit, ut dilapsi protinùs io fugam revertereotur (*i*).

i Matt. 28. 2. 4. Marc. 16. 2. 4. Luc. 24. 1. 4. Joan. 20. 1. 2.

Dominicâ die, 5. Aprilis, 16. Nisan. Duo Angeli ante sepulchrum apparent.

VEnientes igitur mulieres ad sepulchrum, binos Angelos offenderunt, humanâ specie, candido amictu, vultu rutilanti. quorum aspectu attonitæ paventesque hæserunt. Animis despondeotes alter ex Angelis confirmavit, annunciaos, Christum, quem ille quæsituræ venissent, è mortnis jam ad vitam revocatum, sepulchrum deseruisse; venirent autem, & viderent locum, ubi defuncti corpus jacuerat. Maodavit deinde, ut irent statim ad Discipulos, & sd Petrum lætissimuin nuncium afferrent, certioresque pariter facerent, eorum in Galilæam adventum Jesum Christum præcessurom, ubi illis videndum se præbuisset, quemadmodum fidem eâ de re suam antea obligaverat (*k*).

k Matt. 28. 5. 8. Marc. 16. 6. 8. Luc. 24. 5. 8.

Maria Magdalene nuncia Resurrectionis Jesu Christi ad Apostolos venit. SS. Petrus, & Joannes ad sepulchrum.

MAria Magdalene socias præcorrens, ad Apostolos Jerosolymam convolavit, nuncians furto sublatum cadaver Jesu Christi, nuspiam apparuisse. Tunc statim ad sepulchrum se contulit; venerunt pariter & Petrus, & Joannes, inter timorem, & stuporem hærentes. Præcurrit tamen citiùs dilectus Jesu Discipulus, & cum ad sepulchrum venisset, substitit. Venit & Petrus; inclinansque sese deorsum, quò interiora sepulchri scrutaretur, nihil reperit nisi linteamina posita, & sudarium, quo defuncti caput jam obvolvebatur. Post Petrum ingressus est monumentom & alter Discipulus, qui præ foribus substiterat, atque ambo totius rei oculati testes Jerosolymam redierunt (*l*).

l Joan. 20. 2. 8.

Jesus Christus apparet primùm Mariæ Magdalenæ.

VErsabatur Maria præ ostio sepulchri, & cùm interioribus monumenti scrutandis deorsum se se incinasset, duos spectavit Angelos, alterum ad pedes, alterum ad caput sepulchri assidentes. Interrogantibus illis quid ploraret, conquesta est, sublatum, nec scire se quò, Præceptoris sui cadaver. Conversa simul retrorsum, vidit ante se Jesum, qui hortulani specie assumptâ, mulierem, quid ploraret, quidve quæreret, ioterrogavit. Illa hortulanum rata, *Domine*, ait, *si tu sustulisti eum, dicito, ubi posuisti eum, & ego eum tollam*. Tunc Jesus Mariam nomine appellans, agnoscendum se fœminæ præbuit; quæ statim accurrens, pedes ejus prona osculari tentabat. Prohibuit Jesus; non enim, ait, adhuc ad Patrem meum asceodi, quare alia erit tibi mei videndi opportunitas. Ire autem præcepit ad fratres suos & nuociare, ascendere se ad Deum Patremque suum, Deum pariter & Patrem ipsorum (*m*).

m Marc. 16. 9. 10. Joan. 20. 11. 17.

Secundò apparet piis Fœminis ad Sepulchrum venientibus.

AD mœstos Discipulos lætum afferens nuncium venit Maria, & visum à se Dominum & colloquium cum illo suum narrans. Interea Jesus spectandum se præbuit piis fœminis è sepulchro regredientibos, quibus obviam factus & timorem excutere jussit, & nunciare Discipulis, in Galilæa se se illos & alloquio & præsentiâ suâ dignaturum. Accidentes illæ statim ad Magistri pedes, pronæ adorarunt; tum Jerosolymam regressæ, omnia narrarunt Apostolis, qui tamen totam hanc fabellam tanquam delirantium mulierculariun ludibrium perinde habueruot (*n*).

Tum Petrus ad sepulchrum iterum se conferens, non secùs ac priùs posita linteamina spectavit (*o*).

n Matt. 28. 9. Mar. 16. 10. 11. Luc. 24. 9. 11. Joan. 20. 18.
o Luc. 24. 12.

Furto sublatum cadaver J. C. falso rumore spargitur.

INterea milites, quibus sepulchri custodia credita à Sacerdotibus fuerat, Jerosolymam venientes, quæ sibi contigissent, omnia exposuerunt. Sacerdotes ad consilium coeuntes, de re tota ita deliberarunt, ot ingenti pecuniarum vi corrupti milites sublatum à Discipulis nocturno furto cadaver, dum ipsi somno tenerentur, spargerent in vulgus. Polliciti sunt autem militibus illis, ejus rei periculum, si quod ipsis immineret à Præside, otpote qui munus suum fide non integrâ obiissent, totum in sese suscepturos. Falsus iste rumor, ait S. Matthæus 28. 15. hodie usque apud Judæos perseverat, persuasum habentes, corpus Jesu Christi à Discipulis sublatum evanuisse (*p*).

p Matt. 28. 11. 15.

Jesus Christus quartò apparet, duobus Discipulis euntibus in Emmaus spectandum se prabens.

EAdem die, 16. Nisan Paschali, solemnitate celebri, nocte jam subeunte, bini ex Discipulis Jesu Jerusalem digressi in Galileam veniebant. Cùm autem Emmaus, locum 60. stadiia ab Jerusalem, contenderent, viæ tædium mutuis colloquiis de rebus, quę per eos dies acciderant Jerosolymis, levabant. Inter loquendum superveniens Jesus, peregrini speciem præseferens, tertius euntibus accessit, rogavitque quos invicem sermones miscerent? Cleophas ex illis alter mirari se dixit illum unum advenam Jerosolymis fuisse, qui nesciret quæcumque per eos dies contigerant. Ecquęnam? respondit Jesus. De Jesu à Nazareth, ait alter, qui cùm Propheta esset & opere & sermone, Deo coram & hominibus potens, à Principibus Sacerdotum, & Magistratibus supplicio traditus est. Nos autem, inquit, sperabamus, quòd ipse esset redempturus Israel; & nunc tertia dies est hodie, quòd hæc facta sunt. Mulieres quidem ex nostris aliquæ, quæ ante lucem fuerunt ad monomentum, non invento corpore venerunt dicentes, se etiam visionem Angelorum intuitas, qui dicunt eum vivere: quidam etiam ex nostris, qui sepulchrum inviserunt, mulierum narrationi attestati sunt.

Tertiò apparet S. Petro, antequam Discipulis euntibus in Emmaus videndum se praberet.

EXprobravit tunc Jesus fidei illorum imbecillitatem, productis è Scriptura testimoniis demonstrans, oportere Christum pati, & ita gloriæ suæ compotem fieri. Ventum est tandem in Emmaus, & simulantem se progressurum Jesum, coegerunt Discipuli secum manere. Mansit igitur, & unà discumbentibus benedictum à se panem distribuit. Quo accepto, illico apertis oculis Magistrum agnoverunt; isque agnitus illicò evanuit. Actutum Discipuli Jerosolymam advolantes, totius rei certiores fecerunt Apostolos; à quibus in unum congregatis cœtum apparitionem vicissim Petro factam audierunt (q).

q *Marc.* 16. 12. *Luc.* 23. 13. 34.

Quintò apparet Apostolis simul congregatis.

CUm Apostoli omnes in eâdem coacti domo, serâ munitis foribus, versarentur, eorum medius subitò spectandum se offerens Jesus, pacem omnibus annunciavit. Subito aspectu tamquam ad spectrum aliquod turbari omnes; sed confirmati à

Jesu intueri jussi sunt manus pedesque sibi jam notos, atque tactu explorare, carnem habere se pariter & ossa, corporis argumentum. His dictis, simul manus suas, pedes & latus ostendit; & cùm non adhuc metum ab eorum cordibus excussum intelligeret, cibi aliquid, si quid haberent, postulavit. Oblatam piscis assi partem, & favum mellis palam degustavit, iterumque pacem annuncians, ita dein affatus est: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Tum insufflans in eos, dixit: *Accipite Spiritum S. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt* (r).

r *Luc.* 24. 36. 41. *Joan.* 20. 19. 23.

S. Thomas è fide labitur. Sextò apparet S. Thomæ cæterisque Apostolis.

È Cœtu Apostolorum unus tunc aberat S. Thomas, qui vidisse se Jesum affirmantibus Apostolis, fidem se nunquam eorum sermonibus habiturum dixit, nisi digitis ipse suis vulnera clavorum in manibus pedibusque, tum & latus ipsius exploraret. Post dies octo, Apostolis unà cum S. Thoma, occlusis cœnaculi foribus, apparuit Jesus, qui post annunciatam omnibus pacem, ad Thomam conversus, *Infer*, ait, *digitum tuum huc, & vide manus meas & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis.* Thomas stupenti similis, *Dominus meus & Deus meus*, exclamavit. Tunc Jesus: *Quia vidisti me, Thoma, credidisti; beati qui non viderunt, & crediderunt.* Multa equidem plura, quàm quæ referuntur in Evangelio, prodigia à Jesu patrata fuisse S. Joannes 20. 30. est author; *hæc autem scripta sunt*, ait, *ut credatis, & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus* (s).

s *Joan.* 20. 26. 31.

Septimò apparet Discipulis ad mare Tiberiadis. Mira piscatio.

POst octavam Paschæ, cùm Apostoli secessissent in Galilæam, obvium habuerunt Jesum ad mare Tiberiadis. Petrus, Thomas, Nathanel, Jacobus, Joannes, & alii duo ex Discipulis in lacu Genesareth versabantur. Petrus piscatum se ire dixit, ituros se pariter & alii dixerunt. Quare conscenso omnes navigio, totâ nocte jaciendis recipiendisque retibus frustrà laborarunt. Mane alterius diei Jesus in litore apparens, Discipulis incognitus clamavit, num aliquid piscatu apprehendissent. Respondentibus illis frustra se laborasse, jussit retia ad navigii dexteram jacere. Cùm paruissent, tanta repentè piscium prędà capta est, ut reducere retia Discipuli vix possent. Tunc Dilectus Discipulus agnitum Jesum Petro indicavit; ille veste statim præcinctus pelago sese commisit, quò citiùs ad litus perveniret. Reliqui reducendo navigio, retibusque 153. immanibus piscibus refertis, nec tamen rescissis, manserunt. Cum igitur omnes ad litus perve-

nissent ex piscibus afferri aliquid Jesus pręcepit; sed cum attulissent, prunis impositum piscem atque panem offenderunt; quæ simul cum Jesu omnes degustarunt, nemine, quis esset, interrogare audente, cùm Jesum esse haberent compertum. Ita tertiò spectandum se præbuit Jesus post resurrectionem suam pluribus simul Discipulis (t).

t Joan. 21. 5. 24.

Jesus pascendum Gregem suum S. Petro committit.

POst degustatum ab Apostolis cibum, interrogavit Jesus Petrum, num ab ipso plusquam à cęteris amaretur; eique affirmanti in hæc verba, *Tu scis, Domine, quia amo te*, Jesus commisit: *Pasce oves meas*. Tum iterum eâdem interrogatione institit; eademque alteri reponenti, eadem Jesus injunxit. Tertiò tandem eâdem interrogatione pulsatus Apostolus, ait: *Domine tu omnia nosti, tu scis quia amo te;* Et Jesus: *Pasce oves meas;* adjecitque: *Cum esses junior, cingebas te, & ambulabas ubi volebas. Cum autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet, quò tu non vis*. Prosecutus est: *Sequere me*. Paruit Apostolus; sed retrorsum conversus, cùm sequentem pariter dilectum Jesu Discipulum spectasset, quid de illo futurum esset, Magistrum interrogavit; & ille: *Si eum volo manere donec veniam, quid ad te? tu me sequere*. Rumor ex his verbis inter Discipulos increbuit, futurum, ut è mortis lege dilectus ille Discipulus eximeretur; Jesus tamen non eximendum dixit à morte, sed tantùm: *Si eum volo manere donec veniam, quid ad te? Hic est Discipulus ille*, scribit S. Joannes 21. 24. *qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc, & scimus, quia verum est testimonium ejus* (u).

u Joan. 21. 55. 24.

Jesus octavò apparet plusquam 500. simul in monte Galilaę.

COnvenerant Discipuli, Angeli jussionibus parentes, in Galilæam; & cum omnes in montem quendam venissent, in medio cœtu stantem Jesum subitò spectarunt. Qua occasione apparuisse Christum cœtui plusquam 500. fratrum, quorum plures vitam adhuc agebant, cum S. Paulus primam daret ad Corinthios epistolam, credimus (1. Cor. 15. 5. 6.). Visum igitur Magistrum omnes adorarunt; dubitarunt tamen nonnulli, num verum corpus spectrum illud, quod coram cernebant, haberet; resurrexisse tamen Jesum ne ambigebator quidem. Ita verò Discipulos illos affatus est Jesus: *Data est mihi omnis potestas in Cœlo & in terra. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti; docentes eos servare omnia, quæcumque mandavi vobis; & ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi* (x).

x Matt. 28. 16. 20.

Nonò apparet Jesus Discipulis, & cum illis familiariùs agit in monte Olivarum.

AScensuro in Cœlum Jesu è monte Olivarum, redierunt Apostoli Jerosolymam, ubi amicè iterum cum Magistro egerunt, commensalem habuerunt, & incredulitati suæ super Passione & Resurrectione Scripturarum ingesto testimonio exprobrantem. Tunc excussæ ex illorum mentibus tenebræ, oracula Scripturarum omnia, quibus & toleranda ab ipso mala & resurrectio tertiâ die prædicebantur, patuerunt, Ex ipsis etiam Scripturis tunc primò intellexerunt Apostoli, annunciandam omnibus pœnitentiam & criminum remissionem, omnibus, inquam, ab Jerusalem ad universas usque nationes. *Euntes ergo*, ait, *prædicate Evangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit; qui verò non crediderit, condemnabitur. Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur: In nomine meo Dæmonia ejicient, linguis loquentur novis, serpentes tollent, super ægros manus imponent & benè habebunt* (y).

y Marc. 16. 14. 18. Luc. 24. 44. 48. Act. 1. 3. & 9. 42.

Jesus Christus spectantibus Discipulis in Cœlum ascendit.

JUssit post resurrectionem suam Jerosolymis manere, quandiu induerentur virtute ex alto, Baptismo scilicet Spiritûs S. quem recepturi erant non post multos dies (Act. 1. 5. 6. 7.). Secundùm hæc, è Jerusalem comitantibus Discipulis secedens, Bethaniam usque processit, tollensque in Cœlum, oculos adstantes omnes benedixit, atque subitâ quadam fulgentique nube obumbratus, statim ex aspicientium oculis evanuit. Cum discipuli euntem oculis prosequerentur, en subitò duo Angeli obviam facti; à quibus certiores sunt redditi, Jesum, quem mox in Cœlum ferri viderant, eo habitu certâ die venturum. Secundùm hæc, Discipuli è monte Olivarum Jerusalem venientes, in eadem simul æde manserunt, jugibus vacantes orationibus, unà cum Maria Matre cęterisque necessariis Jesu, donec superno Spiritûs Sancti die Pentecostes illapso, promisso cælitùs munere donati sunt (z).

z Marc. 21. 19. Luc. 24. 49. 53. Act. 1. 5. 14.

DIS.

DISSERTATIO
IN EVANGELIA APOCRYPHA.

IN ipso Evangelii sui limine narrat S. Lucas, plures Scriptores rerum ab origine Christianæ Religionis gestarum memoriam literis consignasse; cùm tamen illorum plerique sive quàm par est fusiùs, sive quàm ferri posset breviùs, vel minùs exactè Commentarios suos digessissent, operæ pretium se facturum censuit Evangelista, si lunatius aliquid traderet, quò cęteris omnibus minùs perfectis Scripturis fides detraheretur. Res cessit pro voto. Quatuor genuina Evangelia, nempè S. Matthæi, S. Marci, S. Lucæ, & omnium postremum S. Joannis, sola ab Apostolis probata & ab insignibus Ecclesiis recepta sunt; cęteta oblivioni tradita & neglectui. Nec minor est ambigendi locus, num aliquod ex Evangeliis ante S. Lucam scriptis nostrâ ætate supersit.

Sed mendacii pater, qui plures Pseudo-Christos & Pseudo-Prophetas falsis præstigiis imponentes suscitaverat, quò veris Jesu Christi prodigiis fides detraheretur, eodem asto impostores pariter supposuit, quorum fraude genuinæ Scripturæ corrumperentur, commentitiæ plures procuderentur, ut minor esset authoritas Operum S. Spiritûs, nonnisi verba vitæ æternę & supremæ veritatis oracula continentium. Quod autem in ea re stupori esse debet & admirationi, illud est, nimirum viros alioqui pios & bonæ fidei plenos, sed instructos parùm, id sibi pessimo planè exemplo suscepisse, ut Libros procuderent, quos Religioni utiles autumabant, id reputantes, ut piâ hac fraude Judæos & Paganos incredulos in suas partes pertraherent. Quare nomine celeberrimorum apud illos Authorum Libellos quosdam obtrusesunt, veluti Esdræ, S. Jacobi, S. Petri; eodemque consilio ingesserunt Paganis carmina Sybillarum, Oracula rei Christianæ adeo faventia, ut, siquidem eum veritate constarent, nullius non fidem credulitatemque extorquerent.

Plus tamen ab illis, quàm ut persuaderi potuerint, rei Christianæ commodis derogatum est. Ita enim inferta mendaciis veritas, certaque dubiis corrupta ansam præbent Religionis osoribus tum in veras genuinasque Scripturas invidiam creandi, cùm etiam plura pro suo arbitrio procudendi, quibus sub amplissimorum nominum obtentu veræ Scripturæ & nostræ Religionis sanctissima dogmata concuterentur. Hac sibi oblata detrectandi opportunitate usos in nos constat Celsum, Porphyrium, & Julianum Apostatam; nec ab his armis destitunt increduli nostræ ætatis, qui Religionis veritati, & Librorum Sacrorum authoritati bellum indixerunt.

Incommodum ejus rei intelligentes SS. PP. id sibi committendum censuerunt, ut Sacros Libros religiosè servarent; cautè verò Libros intra Canonicæ authoritatis arcem, parcèque reciperent. Factum inde, ut Ecclesiæ quamplures diu ancipites deliberarint, num quosdam Scripturarum Libros, quibus nonnullæ singulares Ecclesiæ aversabantur, reciperent; factum pariter ut Concilia & SS. PP. tum frequentes Sacrorum Librorum catalogos instruerent, tum ea scripta abjicerent, damnarent, supprimerent, sive quæ Hæreticorum fraus, dolusque procuderat, sive quæ præpostera Christianorum quorundam pietas pariter & inscitia sub amplissimorum nominum, Apostolorum nempe vel Discipulorum, obtentu supposuerat.

Nostræ ætatis fideles in iis, quæ ad Libros apocryphos spectant, satis superque instruuntur. Quotusquisque enim illorum defendenda ejus generis scripta suscepit? Contemptui jam illa & oblivioni tradita sunt adeò, ut qui vel nomine Libros illos norint, rari occurrant. Absit hoc autem à nobis, ut authoritatem illorum relevandam suspiciamos; sed cùm nullius discriminis res sit, scripta illa nosse, ut argumentum illud fusiùs tractemus quis prohibet? cùm maximè plurimùm conferre credendum sit, ut de illis seriùs agatur, quò vana Lucubrationum illarum ex raritate captata apud quosdam ęstimatio tollatur; æstimatio, inquam, quorundam suspicantium, ideo potissimùm in latebris illas occultari, quòd solidis argumentis refutari non valeant. Porrò fabellæ & suppositionis aperta adeo exhibent Scripta illa documenta, ut vel parum legisse, refutasse sit.

En catalogus Pseudo-Evangeliorum, quorum ad nos scripta nomina in Operibus Patrum pervenerunt. Extant nonnulla nostrâ etiam ætate; alia verò penitus interciderunt.

1 Evangelium secundùm Hebræos. 2 Evangelium secundùm Nazaræos. 3 Evangelium duodecim Apostolorum.	Hęc quatuor Evangelia facilè unum idemque habenda sunt, vario tantùm nomine diversa.

4 Evan-

4 Evangelium S. Petri.
5 Evangelium ſecundùm Ægyptios.
6 Evangelium Nativitatis S. Virginis. Extat Latinè.
7 Protevangelium S. Jacobi, Græcè, & Latinè.
8 Evangelium Infantiæ Salvatoris, Græcè & Arabicè.
9 Evangelium S. Thomæ, idem, ac præcedens.
10 Evangelium Nicodemi, Latinè.
11 Evangelium Æternum.
12 Evangelium S. Andreæ.
13 Evangelium S. Bartholomæi.
14 Evangelium Apellis.
15 Evangelium Baſilidis.
16 Evangelium Cerinthi.
17 Evangelium Ebionitarum.
18 Evangelium Encratitarum. Idem, ac Tatiani.
19 Evangelium Evæ.
20 Evangelium Gnoſticorum.
21 Evangelium Marcionis. Idem ac S. Pauli.
22 Evangelium S. Pauli. Idem ac Marcionis.
23 De S. Mariæ Interrogationibus majoribus, & minoribus.
24 Liber de Nativitate Salvatoris. Facilè idem, ac Protevangelium S. Jacobi.
25 Evangelium S. Joannis. Aliter Liber Interitûs S. Virginis.
26 Evangelium S. Matthiæ.
27 Evangelium Perfectionis.
28 Evangelium Simonitarum.
29 Evangelium ſecundùm Syros.
30 Evangelium Tatiani. Idem ac Encratitarum.
31 Evangelium Thadæi vel S. Judæ.
32 Evangelium Valentini: Idem ac Veritatis.
33 Evangelium Vitæ, ſeu Evangelium Vivum.
34 Evangelium S. Philippi.
35 Evangelium S. Barnabæ.
36 Evangelium S. Jacobi Majoris.
37 Evangelium Judæ Iſcariothæ.
38 Evangelium Veritatis. Idem, ac Valentini.
39 Evangelia Lucii, Seleuci, Luciani, Heſychii.

Plura ex his unum idemque habenda ſunt, varias licèt præſeferant inſcriptiones, ut proinde multò breviorem eorum catalogum conficiendum crediderim. Sed eorum Scriptorum numerum ſanè amplum ea, quæ inferiùs dicenda ſunt, demonſtrant.

Præter Pſeudo-Evangelia impoſtorum fraudibus procuſa, ſunt etiam Acta quædam Apoſtolorum, & Epiſtolæ Jeſu Chriſti, SS. Virginis, Apoſtolorum, ac tandem Apocalypſes nonnullæ, de quibus in Prolegomenis ad Acta, ad Apocalypſim, cæteraſque Apoſtolorum Epiſtolas.

In Prolegomenis ad S. Matthæum, adductis argumentis probandum ſuſcepimus, 1. *Evangelium ſecundùm Hebræos*, 2. *Evangelium Nazaræorum*, 3. *Evangelium duodecim Apoſtolorum*, 4. *Evangelium S. Petri*, unum idemque Evangelium Hebraicum S. Matthæi habenda eſſe; quæ illic fuſiùs demonſtrata, hìc repetere ſupervacaneum ducimus.

5. *Evangelium ſecundùm Ægyptios* laudatur à S. Clemente Papa (a), à S. Clemente Alexandrino [b], à S. Epiphanio (c), S. Hieronymo (d), Theodoto (e), Origene in Matth. Tito Boſtrenſi, & Theophylacto in Matthæum. Vetuſtiſſimum eſt omnium Apocryphorum Evangeliorum, quorum cognitio ad nos uſque pervenerit.

S. Clemens Papa laudat ex eodem Evangelio hiſtoriam hominis, qui Jeſum Chriſtum interrogavit, quo temporis articulo mundi exitus definitus eſſet: cui Jeſus reſpondit (f). *Cùm duo erunt unum, & quod foris, ut quod intus, & maſculum cum fœmina neque mas neque fœmina:* addit S. Clemens Alexandrinus: *Quando pudoris indumentum conculcaveritis.* His verbis inſinuatur, quantùm credimus, ſecundum Jeſu Chriſti adventum nonniſi poſt reſurrectionem hominum futurum; tunc, ait, homines nullo pudore nullâve concupiſcentiæ titillatione nuditatem ſuam prodent, ut proinde ad Angelorum veluti ſtatum reducantur, qui non nubunt, neque nubentur. Facilè etiam inſinuatur recepta illa apud Veteres opinio, diſcretionem ſexuum nullam in reſurrectione futuram. Poteſt etiam non incongruè ſententia illa uſurpari de conſtitutione Eccleſiæ Chriſtianæ populis Judaico & Gentili in unam Eccleſiam coaleſcentibus.

Legitur etiam in eodem Evangelio, Salomen Jeſum interrogaſſe, quoaduſque homines morti futuri eſſent addicti (*). *Dixit Dominus, quoaduſque vos mulieres paretis. Cumque ea dixiſſet: Rectè ergo feci, quæ non peperi; excepit Dominus, dicens: Omni herbâ veſcere, ea autem quæ habet amaritudinem, ne veſcaris.* Hanc etiam ex eodem Evangelio Servatoris verba laudat idem S. Clemens, de amore & generatione ſententiam: *Veni ad diſſolvendum opera fœminæ.* Qualibus abuſionibus ſententiæ illæ paterent, ſatis, quantum arbitror, Lectores intelligent. Profectò Hæretici, qui generationem tollere è mundo ſatagebant, quique viciſſim incontinentiæ laxabant fræna, illas plenis buccis prædicabant. Cùm tamen ænigmaticum quiddam præferrent, poterant pravo æquè rectoque ſenſu uſurpari; ita nomine *herba amara* peccatum reddi potuit; *operum fœminæ*, crimen originale, quod è fœmina divini præcepti prævaricatrice in poſteros derivatum eſt.

Narrat S. Epiphanius, Sabellianos erroris ſui patrocinium ex eodem Evangelio quæſiviſſe, laudantes illud tanquam à Chriſto dictum: *Eundem eſſe Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum;* quod ſanè Catholico ſenſu uſurpari potuiſſet, de tribus nempe Perſonis Divinis, unius ejuſdemque communione naturæ junctis. Sed æquè favere poterat Hæreticis, ſi ad eam ſententiam pertraheretur, quæ nimirum tres illas perſo-

a *Clemens Rom. ep.* 2. §. 12.
b *Clemens Alexand. Strom. l.* 3. *p.* 445.
c *Epiphan. hæreſ.* 62.
d *Hieron. Proœm. in Matth.*
e *Theodot. in calce Oper. S. Clemen. Alexand.*
f *Apud Clemen. Rom. loc. cit.*

* *Apud Clem. Alex. l.* 3. *Strom.*

sonas ita coojuogeret, ut in nullo distingueret.

Non desierunt, qui suspicarentur, Evangelium illud cum Evangelio Basilidis confuodeodum, quòd scilicet in Ægypto errorer suos Basilides dissemioasset (g). Autumavit Baronius, Hæreticos quosdam Ægyptios Scriptum illud sub specioso S. Marci nomine procodisse (h). D. Grabe persuasum habuit, opus esse Fidelium Ægypti, antea scriptum, quàm S. Lucas suum illud Evangelium adornaret (i); nec alterum potissimùm spectasse credit Evangelium S. illum Scriptorem, cùm io ipso Operis sui limine, rerum ab exordio Ecclesiæ gestarum historiam, plures scribeodam suscepisse designat. D. Millius maluit scriptum in gratiam Essenorum, quos ille primores & perfectissimos Ecclesiæ Ægyptiacæ Christianos asbitratur (k). Scitum est, quo illi literaturæ genere maximè delectarentur, parabolico scilicet & allegorico; notumque quanti castitatem æstimarent; quæ duo planè sub oculos ingerunt rara illa fragmenta ex eodem Evangelio ad nos usque deducta. Sed quò certius eâ de re ferri possit judicium, integrum Opus, quòd penitus iotercidit, iis exceptis fragmentis supra descriptis, legisse oporteret.

g *Apud Albertum Fabric. de Apocryph. N. T. pag. 335.*
h *Baron. ad An. 44. n. 48.*
i *Spicil. PP. t. 1. pag. 32.*
k *Mill. Proleg. 50. in N. T. Græc.*

6. *Evangelium Nativitatis B. Virginis.* Tria nota sunt de ortu Virginis Evangelia, duo integra supersuot. Omnium potissimum habendum est Protevangelium, S. Jacobi Minoris Episcopi Jerosolymitani nomine inscriptum. Extat Opus Græcè, & Latinè. Alterum est Evangelium Nativitatis Beatæ Virginis Latinè, cum epistolâ scriptâ nomine Chromatii, & Heliodori ad S. Hieronymum, qua ambo illi Viri Sanctissimi rogant S. Doctorem, ot opus illud ex Hebræo Latinum faciat. Addita est & Epistola S. Hieronymi ad eosdem, qua votis illorum se annuisse profitetur. Sed Epistolæ, & opus pariter inter apocryphi rejicienda sunt. Evangelium Latinum Nativitatis Beatæ Virginis nil aliud est quàm epitome *Protevangelii S. Jacobi*, de quo oos fusiùs agendum suscepimus in Dissertatione, qua conciliare aggressi sumus duas genealogias J. C. apud Lucam, & Matthæum.

Tertium tandem Evangelium Nativitatis B. Virginis intercidit, cujus S. Epiphanius aliquid, non leve quidem, sed fabulosum refert, quod etiam habet Serapion Episcopus Tmuensis in suo libro adversùs Manichæos. Porrò S. Epiphanius hæc de Evaogelio illo refert (l). Zacharias Pater Joannis Baptistæ, cùm in Templo muneri suo thymiamatis offerendi vacaret, hominem asini speciem præseferentem obvium habuit, cujus aspectu territus è Templo se proripiens exclamavit: *Væ vobis! quæ enim tandem adoratis?* Ne ulteriùs clamaret, monstrum manu suâ os ejus occludens prohibuit. Postquam loquendi pristinam facultatem post natum Joannem Baptistam obtinuit, mysterium iniquitatis prodere ausum Judæi in Templo occiderunt; ubi cruenta ejus necis vestigia pavimento impressa diutiùs manserunt.

l *Epiph. hær. 26. n. 12.*

Narrat etiam S. Augustinus contr. Faust. lib. 23. cap. 9. in Libro Nativitatis Mariæ, quo utebantur Manichæi, memoriæ proditum, Joachimum Patrem SS. Virginis ad Tribum Levi spectasse, cum in aliis Libris, qui extant ejusdem argumeoti, è Familia David, adeoque è Tribu Juda repetatur. Protevangelium oihil quidem habet satis expressum de genere, sed è ditissimâ & gregibus locupletissimâ domo deducit. Porrò Scripta ista omnia è Protevangelio, uti facilè credimus, deducta, longam præferre antiquitatem negaverit nemo, qui primis Ecclesiæ sæculis laudata apud PP. animadverterit. S. Epiphanius Hæres. 26. ea Gnosticis tribuit. Origenes (m), & Tertullianus Scorp. cap. 8. ad illa interdum alludunt. Serapion Scriptor quarti sæculi (n), S. Gregorius Nyssenus (o), S. Hieronymus (p), S. Zeno Veronensis (q), Author Operis imperfecti in Matthæum Hom. 2. Eustathius Antiochenus in Hexaemer. sive alius quispiam sub ejus nomine ab Allatio vulgatus, S. Petrus Alexandrinus (r), aliique plures iisdem Operibus usi sunt.

8. *Evangelium Infantiæ Salvatoris*, Opus totâ antiquitate notissimum (s). Arabicè extat cum Latina versione Henrici Sikii. Ejus Græcum fragmentum vulgavit D. Cotelerius, cui Author inscribitur Thomas quidam. Scatet Opus prodigiis à Jesu primâ adhuc ætate puero, sive io itinere ad Ægyptum, sive cùm Nazareth rediisset, usque ad annum ætatis duodecimum, factis. Pleraque tamen supra fidem & puerilia sunt adeò, ut vix credulis muliercuhs persuadeantur. Quin & S. Joannis Evangelistæ testimonio scimus, aquam in vinum transmutatam ad nuptias in Cana primum fuisse signorum Jesu Christi (t). Vix sanè aliter fieri potuisset, ut Jesus in oblivione tandiù maneret, si à prima ineunte ætate tantâ prodigiorum gloriâ claruisset.

Sunt qui Operis hujusce Authorem crediderint S. Petrum, alii S. Matthæum, S. Thomam; multò tamen vero propius Hæreticis primorum Ecclesiæ seculorum tribueretur. Porrò usos eo Libro Marcionitas, quod genus erat Gnosticorum, S. Irenæus l. 5. c. 17. est author. Meminit illius sub nomine Evangelii S. Thomæ Apostoli Origenes, S. Ambrosius, & S. Hieronymus; sed S. Cyrilli Jerosolymitani testimonio constat, non Apostolo S. Thomæ, sed uni ex tribus discipulis Manetis, Thomæ tribuendum (u). Porrò tres illi Discipuli sunt Thomas, Buddas & Hermas. Verùm si Thomæ Manetis discipulo Opus aliquod de Infantia Salvatoris vindicetur, alterum sanè illud reputandum est ab eo, quod ætate nostrâ superest, laudatorque à S. Irenæo & Origene, ac vetustiorem præ Manete ætatem præsefert. Sanè Gelasius, & Timotheus Presbyter (x) duo hæc scripta, Evangelium Thomæ, & Infantiæ luculenter distinguunt. Faciliùs tamen unum idemque Opus reputaremus, deceptumque arbitraremur S. Cyrillum, ejus Au-

m *Orig. l. 6. tr. in Matt. pag. 223.*
n *Serapion contra Manichæos.*
o *Gregor. Nyssen. homil. de Nativitate B. M.*
p *Hieron. contra Helvid.*
q *Zeno Veron. Hom. 6. de Nativit.*
r *Petr. Alexand. Can. 13. de Pœnitentia.*
s *Iren. adversùs hæres. l. 5. c. 17. Epiphan. hæres. 51. n. 20. Orig. hom. 1. in Luc. Chrysost. hom. 56. & 20. in Joan. Ambros. proœm. in Luc. Hieron. Præfat. in Matt. Euseb. l. 3. Hist. Eccl. c. 25. Cyrill. Jerosol. Catech. 4. & 6. Athanas. in Synops. Alii plures apud Albertum Fabric. de Apocryp. N. T.*
t *Joan. 2. 11.*
u *Cyrill. Jerosol. Catech. 6.*
x *Timoth. Presb. Constantinop. lib. de his, qui ad Ecclesiam accedunt, edito à Mensio de variis divin. p. 117.*

Authorem Thomam Maniehæum assignantem. Ille profectò nullum aliud opinionis suæ habuisse potuit fundamentum, quàm quòd eo Opere familiariùs uterentur Manichæi, quemadmodum S. Augustinus, aliique post ipsum plures observant (y).

y *August. contra Admant. c.17. lib.22. contra Faust. c.79. & lib.4. 2. de serm. Domini in monte c.20. n. 65.*

Hæc summa prodigiorum, quæ in Libro Infantiæ Salvatoris leguntor. *Invenimus in Libro Josephi Pontificis, alio nomine Caipha, Jesum locutum esse, & quidem cum in cunis jaceret* (idem pariter & in Alcorano sæpiùs legas). Cùm Joseph & Maria Bethleem accederent, significavit mulier sancta conjugi suo partùs sui horam instare; quare cum ad Urbem pervenire non possent, ibique in speluncam divertêre, ubi fętum suum illa edidit. Eo temporis intervallo quæsiturus obstetricem aberat Josephus, qui unà eum inventa fœmina vix speluncæ limen attigerat, insueto fulgore locum irradiatum, natumque puerum in præsepio jacentem, pannisque obvolutum admiratus est. Tetigit infantem obstetrix; nec mora, præsentissimum illud lepræ, qua tenebarur, remedium experta. Apparuerunt per visum pastoribus in medio subitò coruscantis locis Angeli, quemadmodum & in S. Luca relatum est. Circumcisi in spelunca Infantis præputium ab obstetrice solerti curâ servatum est, repositumque in alabastrino vase, pretiosis unguentis referto. Porrò vas illud deinde emens Maria peccatrix, Jesu Christi pedes inunxit.

Quartâ à nato puero die, Angelorum satellitio stipatos, oblatus fuit in Templo, in ulnis Simonis receptus, Annâ interim Prophetissâ gratias agente Deo quàm maximas. Venerunt Magi, juxta vaticinium Zoroastri, quos Maria panniculo Infantis preciosissimi muneris loco donavit; redieruntque deinde in regionem suam, Angelo in formam syderis reducente, quem ducem antea itineris habuerant.

Fascia illa à Magis Mariæ dono accepta, in ignem projecta illæsa reducta est. Decreverat Herodes infantes omnes Bethleemiticos trucidare; qua de re admonitos per somnium Joseph, atque in Ægyptum secedere jussus, cùm Alexandriam venisset, corruit Idolum (Serapidis), ingenti terræ concussione regio universa turbata est, obsidentes filium Sacerdotis Dæmones ad contactum panniculorum Jesu fugati. Joseph & Maria Paganorum metu ex Urbe se proripientes, cum divertissent in desertum, speluncam Latronum subierunt. Ne quid gravius ab illis paterentur fecit subitus quidam fragor, cujus terrore in fugam se dare coacti sunt. Obsessa à malis spiritibus fœmina sanitati restituta est; fœmina quædam, singulis noctibus Dæmonis in formam anguis sævitie vexata, liberata est; lepræ incommodum nullum ultra sensit alia itidem fœmina, quę aquis Jesu Christi lotione sanctificatis corpus suum lavit; quo itidem remedio convaluit puer quidam leprosus.

Na conjugium suum consummaret, maleficium aliquod hominem quendam prohibebat; exsufflata sunt statim omnia. Juvenis quidam in mulum transformatus erat, statim ad pristinam figuram. Cùm Titus & Dumacus, ambo latrones, liberos abire permisissent Joseph & Mariam, ambos unà secum in crucem levandos Jesus Christus prædixit. Venerant Matarama ad fontem, ubi post lotam Infantis tunicam à Matre, in fonte balsamum virescens apparuit. (eo loci alia quædam prodigia facta narrat Sozomenus l.5. c.21.) Manserunt triennio in Ægypto, ubi pluribus prodigiis, nullibi descriptis, Jesus Christus inclaruit. Tandem monitu Angeli Josephus redire Nazareth jussus, primò Bethleem contendit, ubi & puerum gravi morbo affectum sanitati, & defunctum alterum aqua Jesu Christi lotione sanctificata vitæ restituit.

Unius conjugis uxores duæ filium quæque suum morbo affectum dolebant, quarum altera ad Mariam confugiens, panniculis Jesu acceptis, valetudinem contulit filio. Æmulæ filius decessit, quod simultati in alteram augendæ causa fuit. Eò processum est, ut mortui filii mater vivum alterius in candentem furnum immitteret; sed nihil inde incommodi in puerum. Post aliquot dies criminosa illa mulier in puteum decidens, interiit. Mulier altera duorum filiorum mater alterum extinctum dolebat, alterum mox extinguendum; sed postremi hujus valetudo statim restituta est, cum in lectulo pueri Christi jacuit; porrò idem est puer iste, qui deinde Bartholomęus in Evangelio. Leprosam fœminam mundavit aqua, qua Jesus lavit, sicut & alteram eodem morbo afflictam; Dæmonem tandem puellam quandam draconis assumptâ formâ voraturum expulit Jesus.

Judas filius mulieris cujusdam Dæmone agitabatur (Judas est Iscariothes): hic Jesu latus momordit & salva omnia (idem est latus in passione lanceâ transfossum). Fabricabat semel Jesus per ludum è luto animalia unà cum aliis pueris; sed fabricata à Jesu vitâ statim donabantur, ut nihil illis deesset, non motus, non cibi capiendi facultas (ejusdem prodigii meminit Alcoranus Surat 3. & 5. & *Toldos Jesu*). Accidit, ut versans semel in officina tinctoris, pannos, quos ibi fortè offendit, simul omnes in cacabum tinctorium injiceret, tum eductos peculiari singulos ad voluntatem domini colore imbutos exhibuit. Discurrebat Joseph unà eum filio suo Jesu per Urbis ædes, carpentariam sive lignariam exercens; quòd si fortè aliquod minis quàm pro voto breviua sive prolixius occurreret, Jesus ad mensuram reddebat. Ita Regis Jerusalem solium ampliavit, solium, inquam, pretiosissimis lignis, jam inde ab ętate Salomonis servatis, biennali opere à Josepho fabricatum.

Ludeorum puerorum turbæ sese immiscuerat Jesus, in hædos pueros illos transformans, tum & ad priora restituens. Pupugerat puerum quendam vipera, & Jesus adducto puero ante belluæ foramen, illam accivit, jubens sugere quantociùs vulnus; ex quo factum ut anguis necaretur, tum & puer sanitati restitutus, inter Discipulos Liberatoris sui futurum se tandem ab ipso eodemque intellexerit; ipsissimus

simus est autem Simon Zelotes. Misit Josephus Jacobum filium suum unà cum Jesu ligna in nemore quæsituros; factum est autem, ut vipera Jacobum morderet, qui tamen Jesu Christi operâ convaluit. Cum fortè puer quidam cum Jesu versaretur, è tecto ædium lapsus in præceps interiit; accusatus est de parricidio Jesus; sed ille extincto puero loquendi facultatem, restituens egregiè se coram omnibus purgavit. Missus afferendis aquis, lagenam casu fregit, nec tamen inde aliquid ex aquis effluxit, quas in pallio tulit ad Matrem.

Die quadam Sabbati Jesus luteum quendam fontem fabricavit, luteis item passerculis in ejus margine constitutis. Actutum violati Sabbati reus Anano defertur; accurrit ille, oculatusque testis non sine admiratione avolantes aves spectavit; fontem verò cùm destruere niteretur Anani filius, evanuit aqua; quo pariter emblemate designari futurum, ut ejus vita evanesceret. Jesus non frustrà pronunciavit; illico enim arescens occubuit: quo eodem fato interemptus est puer, Jesum impellens, ut caderet, cadens enim puer ille protinus expiravit. Ludimagister quidam Jerosolymæ inter Discipulos suos habere Jesum cupiebat, quem ille altis adeò quæstionibus tentavit, ut quem Discipulum habere volebat, hunc sibi magistrum sentiret. Tandem solus alphabetum recitavit, hærente magistro præ stupore; cum autem ipse magister verberaturus puerum manus extenderet, aruit illico manus, tum & interclusо spiritu vir ille occubuit.

Duodennis Jesus ad Urbem sanctam veniens, inter medios Doctores sese constituens, plura viros interrogabat & respondebat itidem plura, non de Lege tantùm, sed in in Philosophia etiam, Astronomiâ, omnique scientiarum genere, ex quo in admirationem sui rapuit universos. Rediit inde Nazareth cum parentibus suis, ad trigesimum usque ætatis annum commoraturus; *Atque ab hoc die miracula, arcana, & secreta sua occulere cœpit*. En brevis conspectus Evangelii Infantiæ Arabicè à Sikio editi.

E Græco quodam fragmento, à D. Coteleriо vulgato, constat paulò alium fuisse in Græco Codice prodigiorum ordinem, & narrationem. Primum ibi prodigium occurrit de 12. passerculis luteis, quos Jesus ad vitam vocavit. Legitur etiam ibidem prodigium de aquâ fontanâ ad puriores latices restitutâ, de sanitate, & motu reddito filio Anani, quem priùs membrorum stupore perculerat, quòd fontanas aquas suas effudisset; ne tamen unquam prodigii memoria intercideret, ex artubus unum arentem reliquit. Accidit ut puer quidam inambulantem per viam Jesum retro post terga teneret, cui minitans non ulterius iter suum prosequuturum ipse Jesus denunciavit. Nec mora, puer examinatus intercidit; parentes verò ipsius querelas eâ de re suas ad Joseph deferentes, luminum orbitate à Jesu percussi sunt. Sublatos eâ de re clamores intelligens Joseph, Jesu filii sui aures violentè distraxit; quare Jesus in patrem irascens, Satis sit tibi, ait, has gentes quærere nec invenire; non planè egisti sapienter; succurrat tibi me filium tuum esse, & quietum relinque. Secundùm hæc legitur historia ludimagistri & fullonis. Ex his satis, quantùm arbitror, intelligimus, Græcum Evangelium plus etiam quàm Arabicum, cujus nos epitomen dedimus, impudentiâ & fabellis scatere.

20. Evangelium Nicodemi, Opus est apud Veteres incognitum, cujus nullum apparet apud Græcos Authores vestigium. Meminit illius, sed tamquam Operis alterius relatione comperti, *Synaxarion* Græcorum, Liber recentissimus, cujus Author nunquam facilè Evangelium illud viderat. Laudantur sæpè apud veteres Acta Pilati (z), quæ Evangelii hujus Authori veluti Operis schema exhibuerunt; occurrunt enim in Evangelio quæcumque in vetustis Actis referebantur, sed fabellis plurimis vitiata sunt. Ætate Pauli Orosii (a), & S. Gregorii Turonensis (b) altum erat de Evangelio Nicodemi silentium; laudantur tamen ab illis Acta Pilati.

D Fabricius persuasum habet (c) procusum esse Opus, quale nostrâ ætate superest, ab Anglis, receptâ semel apud illos opinione de Nicodemo primo regionis suæ Apostolo. Id sanè constat, Evangelium, quale hodie superest, recentiorem esse fabellam, quàm quæ veteribus Patribus Acta Pilati laudantibus innotuerit. Latinum hujus Evangelii pedestre est maximè, & barbarum; Græcè nunquam scriptum est; eamque præsefert eloquii rationem, quæ nonnisi post plura à Christo sæcula innotuit.

Vetera Pilati Acta Opus fuisse credimus deductum ex Epistola ejusdem Præsidis ad Tiberium, qua de rebus Jesu Christi certiorem Principem faciebat; sed Nicodemi Evangelium prolixior est lucubratio, morosa, barbara, fabellis referta, Authoris fraude Nicodemi Judæi nomine inscripta. Nihilo meliori fide Hebraicis literis primùm traditam fuisse vulgatum est.

Porrò genuina Pilati epistola piâ quadam sed præposterâ Christiani alicujus fraude deformata in Librum satis prolixum inscriptumque, *Acta Pilati*, transivit. His Actis lapso temporis intercidentibus, Latinum aliud eorum loco procusum est Opus, inscriptum: *Evangelium Nicodemi*.

Quidquid tandem sit, legitur in eo Evangelio, Annam, Caipham, Summam, Datam, Gamalielem, Judam; Levim, Nephtalim, Alexandrum, Cyrum diem dixisse Jesu Christo coram Pilato; Pilatum verò diu multumque reluctantem, quin sententiam in illum diceret, importunitate tamen, & minis accusatorum victum, tandem eorum manibus Crucis supplicio interimendum permisisse. Porrò interrogationes Pilati, accusationes Judæorum, quæque pro se dixit Jesus Christus fusè satis, & prolixè referuntur. Paruit Nicodemus, defendendi Jesu partes in se suscipiens, unà cum Paralitico illo, qui ad Probaticam sanitati restitutus est, cum cæco à nativitate, qui oculorum facultatem ejus beneficio receperat, ac tandem cum fœmina

z *Justin. Martyr Apol.* 1. *p.* 76. & 84. *Tertull. Apologet. c.* 21. *Euseb. Chronic. lib.* 2. *ad ann.* 2051. & *Histor. lib.* 2. *c.* 2. *Epiphan. hæres.* 50. *n.* 1. *Chrysost. hom.* 7. *in Pasch.*

a *Paul. Oros. lib.* 7. *Histor. c.* 4.

b *Gregor. Turon. lib.* 1. *Histor. Franc. c.* 21.

c *Fabric. de Apocryph. N. T. pag.* 215.

mina sanguinis profluvio integro 12. annorum spatio laborante, cujus morbi præsentissimum remedium solo tactu fimbriæ Jesu Christi experta est. Huic fœminę Veronicæ nomen tribuitur. Frequens pariter testium turba pro Jesu stans ibidem inducitur, prodigiorum, quæ ipsi explorato cognoverant, in ejus favorem numerum & magnitudinem ponderantes. Frustra tamen hæc; Judex enim dictâ in illum sententiâ ad Crucem inter duos fures *Diman*, & *Gestam* damnavit.

Ad Calvarium itaque deductus, Cruci suffigitur, statuto ad dexteram pati supplicio affectum *Dimam*, ad sinistram *Gestam*. Longinus Christi latus hastâ transfodit; Dimas resipuit. Inferendi sepulchro cadaveris Jesu curam in se suscepit Joseph ab Arimathia; quare invidiâ in se Optimatum Judæorum concitatâ, carceri traditus fuit; unde intempestæ noctis silentio non sine ingenti prodigio liberatur; namque operâ quatuor Angelorum quatuor ædificii parietibus in altum sublatis, ut abiret, captivo liberum spatium factum est; tum ædificium in pristinum statum restitutum. Milites excubias ante sepulchrum agentes, Resurrectionem Jesu Hebræis narrarunt, sed eorum deinde auro corrupti falsos eâ de re sermones sparserunt in vulgus. Tres viri Scribis renunciarunt, vidisse se Jesum in Monte Olivarum sermonem cum Discipulis miscentem; sed illis affirmantibus credere recusarunt. Joseph ab Arimathis narravit Annæ, & Caiphæ, plures ex senioribus unà cum Jesu ad vitam redusse, quos inter duos fratres longævi Simeonis, qui in ulnas suas puerum Jesum exceperat; narravit pariter duos ipsos Simeonis fratres in Arimathia commorari. Acciti illi Jerosolymam, plura venditarunt de adventu Jesu Christi ad Inferos, deque ipsius unà cum aliis pluribus Resurrectione; referebant totidem verbis colloquium Sathanæ Principis mortis cum Lucifero Principe Inferni, qui coram se statuendum Jesum Christum, quemadmodum & cæteros omnes defunctos, contendebat. Sed Jesus apertis Inferni foribus, secum justos omnes adduxit, tetro tantùm in carcere malis spiritibus unà cum reproborum manibus relictis.

Ascendentibus ergo in Cælum viris justis Henoch, & Elias occurrerunt, sociique accedentes inter eundum narrabant, quæ se novissimâ Mundi die contra Antichristum agenda manerent. Supervenit tandem & probus Latro crucem suam portans, & ipse pariter cum toto cœtu in Paradisum introductus est. Hæc duorum fratrum Simeonis, *Charini* nempè & *Lenthii* relatione Jerosolymis comperta sunt; & nequid eorum interiret, historiam hanc omnem literis mandarunt; raptimque translati in Transjordana inventi sunt.

Horum omnium certior factus Pilatus, ad Templum se conferens, ostendi sibi sacros Libros à Sacerdotibus jussit, invitosque licèt, & reluctantes fateri coegit Jesum Christum ipsum esse Messiam in eorum Scripturis prænunciatum. Clauditur Evangelium illud hac temporis adscriptione. *In nomine Sanctæ Trinitatis expliciunt gesta per Salvatorem Jesum Christum, quæ invenit Theodosius Magnus Imperator in Jerusalem in pratorio Pontii Pilati, in Codicibus publicis. Facta in anno decimonono Imperatoris Tiberii Cæsaris Romanorum, & Herodis filii Herodis Regis Galilæ, anno decimoseptimo principatûs ejus*, VIII. *Calendas Aprilis, quod est* XXIII. *die mensis Martii, Consulatoria Revelationis in anno* CCII. *Olympiadis, sub Principatu Judæorum Josephi, & Caipha; quanta post crucem & passionem Domini historiatus est Nicodemus literis Hebraicis.*

Extant geminæ Latinæ epistolæ Pilati ad Tiberium de obitu Jesu Christi, utraque tamen recentissima & supposititia. Lambecius Græcas legerat; ab illis referendis in præsentia parcimus. Adeat, si quis vult, Libros Apocryphos N. T. à Fabricio vulgatos.

Scitum est, referente Eusebio, Paganos sub Maximiano Impetatore Acta quædam Pilati blasphemiis in Jesum Christum refertissims longè latèque vulgasse, mandatis onerantes Ludimagistros, ut illa pueris edocenda traderent in Scholis. Opus illud penitùs intercidit, ejusque commentum ex falsa temporis adscriptione prodit Eusebius; consignabantur enim quarto Tiberii Consulatu, nempe Imperii ipsius septimo, cùm Pilatus nonnisi Imperii illius duodecimo in Provinciam Judæam venisset (*d*).

d *Euseb. Hist. Ecclef. l. 1. c. 9. & 11.*

11. *Evangelium æternum* recens est viri Religiosi ex ordine Mendicantium sæculi 13. commentum. Porrò Author sententiâ Alexandri IV. ad ignem damnatus est, quamvis clam supplicium illud subierit, ne in Fratres crearetur invidia (*e*). Nomen Evangelii æterni ex illo Apocalypsis 14. 6. derivatum est, in quo Angelus Evangelium hoc æternum per totam latè terram omnesque gentes evulgat. Porrò Author, qui opus sæculo 13. supposuit, prædicebat futurum, ut Evangelium Jesu Christi penès Ecclesias receptum tandem vel aboleretur, vel saltem abrogaretur; quemadmodum Legis Mosaicæ præcepta cæremonialia & judicialia locum dare Evangelio jussa sunt. Porrò de hoc Evangelio fusiùs in Prolegomenis super Apocalypsim.

e *Matth. Paris. ad 1257.*

12. *Evangelium S. Andreæ*, ex uno fermè decreto Gelasii, quo censurâ inuritur, notum est. De Actis S. Andreæ, opere nec incognito nec obscuro, alibi agemus.

13. *Evangelium S. Bartholomæi* ab eodem Gelasio damnatur; extat ejus mentio apud S. Hieronymum Proleg. Comment. in Matt. & Bedam Proœm. in Luc. Facilè tamen idem est Opus cum Evangelio Hebraico S. Matthæi, quod, referente Eusebio Hist. Eccl. lib. 5. cap. 10. aliisque nonnullis post ipsum (*f*), delatum scimus apud Indos ab eodem Apostolo; inventumque ibidem à Pantæno Alexandriam relatum est. Pseudo-Dionysius Areopagita [*g*] sententiam hanc S. Bartholomæi nomine refert, *Copiosam esse Theologiam & minimam; atque Evangelium tum amplum & magnum,*

f *Nicephor. lib. 4. c. 32. Hieron. cap. 46.*
g *Dionys. de Mystica Theolog. c. 1.*

tum

tum rursus concisum; quam ex Evangelio S. Bartolomæi deductam aliqui suspicantur (*h*); sunt qui ex ejus Epistolis maluerint (*i*); alii ex traditione à Fidelibus religiosè servatâ (*k*).

14. *Pseudo-Evangelium Apellis* notum est apud S. Hieronymum Procem. Comment. in Matt. & Bedam Prolog. Comment. in Luc. Novum ab Hæretico procusum Evangelium vix credimus, sed facilè recepto apud Hæreticos exemplo genuina Evangelia corrupit, quod illi exprobrat Origenes (*l*); & S. Epiphanius (*) hæc illius verba refert, quæ indolem viri satis demonstrant: *Estote probi argentarii, utere omnibus, ex Scriptura quævis utilia seligens*. Pravum Magistri exemplum Marcio ejus Discipulus deinde imitatus, ex Evangeliis quædam pro arbitrio adjecit retraxitque.

15. *Evangelium Basilidis*, Opus apud Veteres celebre (*m*), cujus nihil ætate nostrâ superest. Eo titulo nihil aliud designari autumasse videtur D. Fabricius, quàm 24. ab eo in Evangelia scriptos Libros, de quibus Eusebius. Exstant ejus Scripti fragmenta quædam in Spicilegio D. Grabe (*n*). Porrò Basilides doctrinam suam hausisse se jactitabat à Glaucia interprete S. Petri (*o*). Origenes & S. Hieronymus non obscurè designant Evangelium secundùm Basilidem, qui verborum ambages illas cęterorum Hæreticorum negligens, Opus suum non religioso quodam Apostolorum nomine obtrusit, sed de ipso sun nomine appellans inscripsit: *Evangelium secundùm Basilidem*.

16. *Evangelium Cerinthi* unum esse credit S. Epiphanius Hæres. 51. ex illis, quæ in Operis sui vestibulo scripta jam circumferri S. Lucas cap. 1. 1. testatur. Idem S. Epiphanius innuere interdum videtur (*p*), Cerinthum Evangelio S. Matthæi usum; & Hæres. 51. n. 3. tradit, Alogos eidem Hæretico Evangelium S. Joannis tribuisse.

17. *Evangelium Ebionitarum*, ipsum erat S. Matthæi Opus, quod Hæretici pro arbitrio recipiebant interpolabantque. Exordium ducebat ab illis verbis (*q*): *Factum est in diebus Herodis Regis Judææ, ut veniret Joannes baptizans baptismo pœnitentiæ in Jordane fluvio, quem ferebant ex genere Aaronis Sacerdotis, filius Zachariæ & Elizabet; & egrediebantur ad illum omnes*. Legebatur in eo Jesus ad Joannis Baptismum venisse, & ex aquis ascendente illo patuisse Cœlum; continuò verò S. Spiritum *vidisse descendentem columbæ specie & intrantem in sese. Et vox reddita de Cælo dicens: Tu es Filius meus dilectus, in te mihi complacui. Et iterum: Ego hodie genui te. Statimque eo in loco lux ingens affulsit; qua conspectâ Joannes sic eum alloquitur. Tu quis es, Domine? Rursumque lapsa vox de Cælo. Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Ad hæc Joannes ad ejus pedes accidens, Quæso, inquit, Domine, tu me ipse baptiza. At ille prohibebat eum, dicens: Sine; ita enim decet nos implere omnia*. Ex his, quantùm arbitror, satis intelligimus, Ebionitas Evangelium S. Matthæi fœdè corrupisse, quo

h Itting. pag. 124. Append. de hæresiarch. Dalla. l. 1. c. 27. de scriptis Dionys. apud Fabric. de Apocr. N. T.
i Corder. in Not. ad Dionys.
k Maxim. & Pachym. Vide Combefis ad Nicet. pag. 496.
l Origen. Epist. ad Ambros. in Apolog. Rufini pro Origen.
* Hæres. 44. n. 2.
m Origen. & Ambros. Proœm. in Luc. Hieron. Præfat. in Matth. Origen. lib. 26. in Matt. 23. 34. 35. Euseb. lib. 4. & 7. Hist. Eccles.
n Vide Grab. Spicileg. PP. part. 2. pag. 39.
o Clemens Alexand. l. 7. Strom.
p Epiphan. hæres. 30. c. 14.
q Apud Epiphan. hæres. 30. cap. 13.

patrocinium ex illo dogmatis sui adversus Divinitatem Jesu Christi compararent.

Alibi verò ita loquentem Jesum inducebant Ebionitæ (*r*): *Ego ad abroganda sacrificia veni; & nisi sacrificare desieritis, Dei in vos ira non cessabit*: Ita pariter Jesus Christus ad Apostolos in novissima cœna locutus inducebatur: *Desiderio desideravi hoc Pascha carnale* (sive carnem) *manducare vobiscum*; pro eo quod S. Lucas habet tantùm (*s*): *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum*. Hæc duo loca adversùs Nazaræos, servandas legales cæremonias contendentes, procusa videntur.

Narrat S. Epiphanius, Hæreticos illos, ut simplicioribus imponerent (*t*), nomina duodecim Apostolorum admittere, & quosdam eorum nomine supposuisse Libros, uti *S. Jacobi*. Innuit facilè Protevangelium, de quo in superioribus egimus.

18. Evangelium Encratitarum à quatuor Canonicis Evangeliis non discrepat, sed ex quatuor unum Tatianus compegit, quod ab illo *Evangelium Tatiani* sive *Encratitarum* (*u*), vel *secundùm Hebręos* nomen obtinuit. Eo Codice usos non Encratitas tantùm, sed & Catholicos Provinciarum Syriæ & Ciliciæ, Theodoretus (*x*) est author.

19. *Evangelium Evæ* familiare apud Gnosticos (*y*). Rara quædam de illo supersunt; referebat e.g. *Vidi arborem duodecim fructus quotannis ferentem, & dixit mihi: hoc est lignum vitæ*; quæ de fluxu menstruo fœminarum Hæretici interpretabantur. Ænigmaticum aliquid in eodem Opere legebatur (*z*). *In arduo monte constiteram, cum ecce video procerum hominem, & mutilum alterum. Inde vocem tonitrui instar exaudio. Propiùs igitur ad audiendum accedo, cùm me in hunc modum est allocutus: Ego idem sum ac tu, idem atque ego, & ubicumque tu es, illic ego sum, ac per omnia sum dispersus. Et undecumque volueris, me colligis, me verò colligendo temetipsum colligis*. Legesis S. Epiphanium, qui hæreticarum fabellarum salacitatem exponit; nos hìc apertiùs iniquitatis mysterium proferre exhorrescimus.

20. *Evangelium Gnosticorum*, non unum erat & singulare opus; sed cùm genus esset Hæreticorum ex pluribus hæresum sectis constans, & inter varios hæreticos divisum, ita plura ejusdem farinæ scripta sub uno hoc generali nomine Evangelii Gnosticorum conferuntur. Usurpatur igitur ea inscriptio de Evangelio *Infantiæ*, *Nativitatis Mariæ*, de libro *Interrogationum Mariæ*, *Evangelio Perfectionis*, *Evangeliis Basilidis*, *Apellis*, *Valentini*, & *Evæ*. Porrò ex eo Gnosticorum fonte tota fermè pessimorum Librorum primis Ecclesiæ, sæculis colluvio inundavit.

21. *Evangelium Marcionis* ipsum est Sancti Lucæ Evangelium, ab eodem Hæretico interpolatum corruptumque (*a*); cujus interpolationis exempla plura fraude Marcionitarum inducta apud Tertullianum & Sanctum Epiphanium exhibentur. Scriptum autem Evangelium illud autumabant hæ-

r Ibid. n. 16.
s Luc. 22. 15.
t Epiphan. hæres. Ebionit. n. 23.
u Epiph. hær. 47. n. 1.
x Theodoret. Hæretic. fabul. l. 1.
y Epiphan. hæres. 26. n. 2.
z Ibid. n. 3.
a Iren. l. 3. c. 11. Hi qui à Marcione sunt, non habent Evangelium; hoc enim quod secundùm Lucam decurtantes, gloriantur se habere Evangelium, &c. Vide & Tertull. l. 4. c. 3. con. Marc. & Epiph. hær. 42.

retici non à Sancto Luca, sed ab Apostolo Paulo, unicum ex sacris Scriptoribus, cujus probarent reciperentque authoritatem, quanquam non ideò sanctam ratamque haberent, ut totum Evangelium & Apostoli illius epistolas reciperent; rejiciebant enim quidquid erroribus suis adversum arbitrabantur. Loca illa hæreticorum fraude corrupta sedulò in Commentario adnotavimus.

22. *Evangelium Sancti Pauli*; illud eo nomine censetur, quod in ejus Epistolis innuitur, nisi cum ad Rom. 2. 16. scribit: *Cùm judicabit Deus occulta hominum, secundùm Evangelium meum*; & 2. Timoth. 2. 8. *Memor esto Dominum Jesum Christum resurrexisse à mortuis, secundùm Evangelium meum.* Quibus verbis sive Evangelium illud insinuavit Apostolus sibi divinitus revelatum (*b*), seu Evangelium Sancti Lucæ, juxta veterum quorumdam opinionem (*c*), autumantium Sanctum Lucam, fidum itinerum Apostoli comitem, ea scriptis redegisse, quæ Paulus inter prædicandum promebat. Porrò Marcionitæ, uti jam innuimus, Evangelium istud ad S. Paulum spectare contendebant, quod in illis citra fidei discrimen tolerari potuisset, nisi simul temerario ausu manum in sacrum illud scriptum ausi fuissent inferre, detrahentes addentesque quidquid è re sua esse arbitrabantur. Nec tamen ita reputandum, quasi Evangelium aliquod haberent Marcionitæ, ab Evangelio S. Lucæ, vel S. Pauli reapse diversum.

b *Galat. 1. 12. Ephes. 3. 3.*
c *Iren. l. 3. c. 1. Euseb. l. 3. c. 4. Hist. Eccles. Hieronim. in Catalog. Quotiescumque in Epistolis dicit Paulus: juxtà Evangelium meum, de Lucæ significat volumine.*

23. *Interrogationes Mariæ*. Duo erant hujus inscriptionis Libri Gnosticis familiares: alterius titulus: *Majores Interrogationes Mariæ*; alter verò inscribebatur: *Minores Interrogationes Mariæ*. Utrumque autem salacissimum erat Opus, ut ne referri quidem sine pudoris dispendio earum sententiç possent. Porrò Gnostici quæcumque è corpore fœda salaci voluptate exprimebant, ore deinde lambebant, ita se à Jesu Christo edoctos profiteotes. Plura hujus generis sanè monstruosa apud S. Epiphanium leguntur, quæ ratione utentes homines vel cogitasse quidem vix persuaderemur.

24. *Liber de Nativitate Salvatoris* ex damnatione Gelasii tantùm innotescit: cùm autem in ejus decreto sub eadem inscriptione cum libro *De Virgine & Obstetrice* accenseatur, facilis inde conjectura, ejusdem ferè esse argumenti cum Prot-Evangelio S. Jacobi, in quo & ortûs Servatoris historia, & captum ab Obstetrice de integritate Mariæ post ejus puerperium experimentum describitur.

25. *Evangelium S. Joannis*, alio nomine *De Dormitione Deiparæ*, censurâ inuritur à Gelasio. Extat Græcum in nonnullis Bibliothecis (*d*); & in quibusdam Mss. tribuitur S. Jacobo fratri Domini, in aliis S. Joanni Evangelistç. Nondum prodiit in lucem, sed nec satis desideratur.

26. *Evangelium S. Matthiæ*, de quo Origenes (*e*), & S. Ambrosius Præfat. in Luc. S. Hieronymus Prooem. in Matt. Beda Venerabilis Præfat. in Luc. à quibus tamen solum operis nomen servatum est. Inter Apocrypha à Gelasio rejicitur. Extant etiam Acta Apocrypha ejusdem Apostoli sicut & *Traditiones* vel axiomata, quæ facilè totum ejus nomine inscriptum Evangelium constituebant; vel saltem ex eodem opere excerpta sunt. Legebatur e. g. in eo Libro, docuisse Apostolum (*f*), primum cognitionis gradum *in admiratione rerum præsentium* constituendum; quibus verbis facilè insinuatur, non esse rebus prçsentibus insistendum, neque earum usum tanquam indifferens aliquid reputandum. Ex illo acceptam ferebant Carpocratiani sententiam illam, *oportere cum carne pugnare, & eâ uti*; quibus verbis aliud designari volebant Hæretici, aliud à S. Viro innuebatur; ita enim ejus mentem interpretatur S. Clemens Alexandrinus (*g*). *Cum carne pugnare, & eâ uti, nihil ei impudicum largiendo ad voluptatem, augere autem animam per fidem & cognitionem.* Illud etiam tanquam ab eodem Apostolo dictum ferebatur. *Si Electi vicinus peccaverit, peccavit Electus. Nam si se ita gessisset, ut jubet verbum seu ratio, ejus vitam ita esset reveritus vicinus, ut non peccasset.* Hujus sententiæ optimus esse poterat sensus, oportere nempe ita à Christiano vitam institui, ut rectè vivendi atque à crimine abstinendi cçteris & frenum sit & exemplum. S. Clemens Alexandrinus (*h*), penès quem sententiæ illç leguntur, testatur, non Carpocratianos tantùm, sed & Valentinum, & Basilidem ejusdem Apostoli nomine erroribus suis defendendis abusos.

f *Clem. Alex. l. 2. Strom.*
g *Strom. l. 3. & Euseb. l. 3. c. 29. Hist. Eccl.*
h *Strom. l. 7. pag. 748.*

27. *Evangelium Perfectionis*, à Gnosticis fabricatum, erroribus suis, & salacitatibus defendendis, solo ejus contemptu apud Patres innotescit. Diabolici Operis elogio notat S. Epiphanius (*i*), quod inscribendum sit potiùs Consummatio. Dolor, & Luctus, quàm Evangelium Perfectionis, nempe bonum sive excellentissimum Perfectionis nuncium.

i *Hæres. 26. n. 2.*

28. *Evangelium Simonianorum*, sive Discipulorum Simonis Magi, legitur in Constitutionibus Apostolicis lib. 6. cap. 16. & in præfatione Canonum Arabicorum Concilii Nicæni. Porrò in novissimâ eâ Collectione narratur, Simonianos totum Evangelium suum distribuisse in quatuor tomos sive quatuor libros, quos mundi angulos sive cardines totius mundi machinæ sustinendæ appellabant. Legimus in Constitutionibus Apostolicis, duos viros, Simonem & Cleobium plures perniciosos Libros sub specioso Patriarcharum & Apostolorum nomine supposuisse, quibus totum dejiciebatur dogma de creatione, providentiâ, nuptiis, generatione, Lege, & Prophetis. Nec ultra de opere illo memoriç proditum est.

29. *Evangelium secundùm Syros*, notum apud S. Hieronymum in Catal. & Eusebium Hist. Eccl. lib. 4. cap. 22. Confundendus est facilè Liber cum Evangelio Nazaræorum, sive Hebraico S. Matthæi, vel saltem cum Opere Tatiani, ex quatuor Evangeliis constante, cujus frequens erat apud plures Catholicos in Syria & finitimis regionibus usus, authore Theodoreto. Porrò Evangelium Hebraicum S. Matthçi com-

d *Codex Labb. 453. Lambec. l. 4. de Bibl. Vindob. 235. 244. & l. 5. pag. 24.*
e *Origen. in Luc. hom. 1.*

commodato recepisse se à Naaaræis Beœrę in Syria S. Hieronymus profitetur, quod maximè favet opinioni de *Evangelio secundùm Syros* cum Evangelio Nazaræorum confundendo. Verùm S. Epiphanius Hæref.47. 1. Evangelium illud Syrorum à Tatiani Opere non distinguit.

30. Est igitur *Tatiani Evangelium* harmonia potiùs Evangeliorum, ex quatuor simul junctis Evangeliis, quàm reapse novum aliquod Evangelium (*k*). Porrò Tatianus institutorem habuit S. Justinum Martyrem, cui hæsisse adhuc nonnulli suspicantur, cùm harmoniam suam scriberet (*l*). Verùm quę è Textu temerario ausu detraxit, alienum virum à Catholicorum sacris, dum scriberet, satis demonstrant. Sublatas ab illo docent Theodoretus Hęretic. Fabul. lib.1. cap.20. genealogias omnes, & quæcumque tandem natum Jesum Christum secundùm carnem è genere David demonstrabant. Ideò verò eodem Opere usos plures Catholicos refert, quòd compendiosâ viâ ad studium Evangeliorum deduceret, cùm brevius esset opus, quàm integer quatuor simul Evangeliorum Textus; addit insuper, plusquam 200. ejus Exemplaria è manibus Fidelium se retraxisse, quatuor Evangeliorum Canonicorum Codice substituto. Extat in Orthodoxographis & Bibliothecis PP. Harmonia quędam sive Evangelium, Tatiani quidem nomine inscriptum; cùm autem nullæ in eo genealogiæ desiderentur (*m*), argumentum ex eo ducitur apertissimum, non Tatiani Opus illud, sed Ammonii Alexandrini haberi oportere. Quare intertisse prorsus nostrâ ætate Opus Tatiani creditur; saltem Græcè scriptum nullum extat, namque ejus Germanicam seu veterem Allemanicam Versionem D. Fabricius in Notis ad Evang. Tatiani pollicetur.

k *Euseb. Histor. Eccles. lib.4. cap.29.*
l *Victor Capuan. Prefat. ad Harmon. Tatiani.*
m Legas illas deductas *cap.* 5.

31. *Evangelium Thadæi* sive *Judæ* Gelasii Papæ judicio apocryphum. An tamen ullum extiterit Thaddęi Evangelium, ambigit Fabricius (*n*), 1. Quòd altum de illo sit apud Veteres silentium, 2. Quòd Vincentius Bellovacensis & vetus Ms. Abbatiæ S. Claudii, loco Thaddæi habent *Matthiæ*, cujus Apostoli nomine Evangelium quoddam inscriptum legitur apud Gelasium. Quidquid tandem sit, Evangelium illud Thaddæi penitùs ignoratur.

n *Fabric. de Apocryph. N. T. pag.536. not. ad Gelas. decretum.*

Evangelium S. Thomæ totâ antiquitate celebratissimum, alio titulo, nempe Evangelii Infantiæ Salvatoris, de quo in superioribus, innotescit. Sunt qui suspicentur, duo esse Evangelia Infantiæ, alterum apud Gnosticos vulgatum, aliud apud Manichęos. S. Augustinus sententiam quandam ex Libris apocryphis Manichæorum laudat, non aliunde facilè, quàm ex eorum Evangelio decerptam. Quęrunt à Jesu Christo Apostoli, quid de Prophetis reputandum sit; quibus ipse reponit: *Dimisistis vivum, qui ante vos est, & de mortuis fabulamini* (*o*).

o *Cont. Adversar. Legis & Prophet. l. 2. c.4.*

32. *Evangelium Valentini* (*p*), seu potiùs Valentinianorum, nullum enim à Valentino scriptum Evangelium uspiam legimus. Porrò idem esse opus credimus ab Hæreticis illis Evangelii veritatis titulo inscriptum, de quo S. Irenęus lib.3. cap.11. *Qui sunt à Valentino, in tantum processerunt audacia, ut quod ab his non olim conscriptum est, veritatis Evangelium titulent, in nihilo conveniens Apostolorum Evangeliis.*

p *Tertull. de Prescript. adversùs heref. c.47. Evangelium habet etiam suum (Valentinus) preter hæc nostra.*

Inde facilè Hæretica illorum dogmata exscripsit S. Epiphanius (*q*). Ita verò opus illud exordiebatur. *Apud animales, apud carnales, apud mundanos, apud exaggeratam animi vim, Nus nunquam desinens perpetuis ac nunquam desinentibus, salutem. Equidem eorum, quæ neque nominari nec explicari oratione possunt, quæque cælestibus ipsis superiora sunt, mentionem apud vos instituam, quæ neque Principatus, neque Potestates, nec quæ illis subjecta sunt, neque aliud quidquam intelligentiâ potest consequi &c.* Reliqua ejusdem erant saporis; absurda præter fidem continebant, apta simplicibus rerum mirabilium narratione fallendis. Doctrinam suam didicisse se Valentinus ex Theuda Discipulo S. Pauli jactitabat (*r*).

q *Heresi 31.*
r *Clem. Alexandr. Strom. l.7. pag 764.*

33. *Evangelium Vitæ* seu *Vivum*, Manichæis probatum (*s*), apud Veteres nonnullos memoratur (*t*); nihil nisi nomen de illo uspiam superest. Porrò vulgatum erat pariter ab illis Hæreticis Evangelium S. Thomæ, Infantiæ Salvatoris, & alterum Sythiani cujusdam viri Ægyptii, ac tandem alterum inscriptum *Aida* sive *Medion*; quæ omnia ætate nostrâ penitùs ignorantur.

s *Vide Timoth. Constantinopol. libro de his, qui ad Ecclesiam accedunt. Anathematis. Manich. apud Coteler. tom.1. Patr. Apostolic.*
t *Phot. Cod. 85. & M. S. contra Manich l.1. apud Fabric. de Apocryph. N. T. pag.141. & 381.*

34. *Evangelium S. Philippi* Manichæis familiare, quantum colligimus ex anathematismis, quibus renunciantes olim eorum sacris hæresim ejurabant. Erat etiam alterum Evangelium ejusdem nominis Gnosticis probatum, cujus fragmentum istud refert S. Epiphanius Hęref.26. n.13 *Mihi Dominus aperuit, quibus anima verbis uti, cum in Cælum ascendit, ac quemadmodum unicuique Cælestium Virtutum respondere debeat; nimirum: Ego me ipsam agnovi, atque undequaque collegi, neque Principi* (Mundi, Dęmoni) *filios genui; sed ejus radices extirpavi, ac dissipata membra in unum coegi; teque adeò qui sis novi; sum enim è Cælestium numero. Atque hoc modo illa dimittitur. Si autem sobolem propagasse reperitur, tandiu infrà detinetur, donec filios suos recipere potuerit, & ad semetipsam attrahere.* Facili prorsus operâ eorum verborum sensum interpretari & occulta iniquitatis Gnosticę mysteria reserare quis posset; sed pudor vetat. Videsis S. Epiphanium *Heref.26.*

35. *Evangelium S. Barnabæ* inter Apocrypha à Gelasio Papa rejicitur. Memorię proditum est, an.488. in Insula Cypro inventum S. Bartholomæi corpus, atque super jacentis pectus positum Librum, quem ejus Apostoli manu scriptum ferunt (*u*). Porrò in Codice illo Evangelium Hebręum S. Matthæi descriptum aliqui affirmarunt (*x*); cum interim alii Versionem Græcam ejusdem Evangelii maluerint (*y*); alii Evangelium S. Marci (*z*). Quod autem à Gelasio censurâ inustum est Evangelium, alterum planè fuisse Librum oportet; facilè

u *Theodor. Lector l.2. Cedren. &c.*
x *Sigebert. Gemblac. an. 480.*
y *Casaubon. in Baron. c.12.*
z *Græci in Synaxario.*

cilè

cilè ab Hæretico quodam Authore scriptum. Fateri tamen cogimur, nihil satis certi de Opere à Gelasio notato constare.

36. *Evangelium S. Jacobi Majoris*, in Hispaniis, uti ferunt, inventum A. 1595. à Bivario (*a*). Porrò ille eodem anno reperisse dicitur Codicem illum in monte Granatensi unà cum sacris Lypsanis Tesiphontis, & Cæcilii discipulorum S. Jacobi, atque 18. Codicibus plumbeis in laminis descriptis, quarum aliquæ exaratæ narrantur ipsius Apostoli manu. Inventa inter cętera Missa Apostolorum unà cum Cæremoniali S. Jacobi & historiâ quadam Evangelicâ. Sed scripta hæc omnia Innocentius XI. A. 1682. censurâ inussit.

a *Bivar. ad Chron. L. Dextri an. 37.*

37. *Evangelium Judæ Iscariothæ*, commentum Cainitarum, & absurdæ illius Hęreseos propugnaculum (*b*). Porrò Hæretici illi virtutem agnoscebant quandam ipso Creatore, quem inferiorem virtutem appellabant, præstantiorem, sapientiæ titulo insignitam. Hanc supremam virtutem notam habuisse viros impietate suâ in veteri Testamento notissimos, Cainum, Core, Sodomitas, & ipsum pariter Judam defendebant; addentes quoque bellum eorum operâ adversùs virtutem Creatoris pro defendenda superiori virtute susceptum. Quò igitur absurda hæc dogmata sua fidenter venditarent, Evangelium Judę procuderunt, totum illud iniquitatis mysterium, ab ipso Juda tantummodo inter omnes Apostolos agnitum, exponens. Periit Opus, apud Veteres quidem frequenter memoratum, sed æternâ dignum oblivione.

b *Iren. l. 1. c. 35. contra hæres. Epiphan. hæres. 28. n. 1. Theodoret. hæretic. Fabul. tom. 1. c. 15. Tertull. Præscript. c. 47.*

38. *Evangelium Veritatis*, alius est Evangelii Valentinianorum titulus, quemadmodum in superioribus art 33. innuimus.

39. Mentio est apud Veteres de Pseudoevangeliis interpolatis à Leucio, Luciano, Seleuco, & Hesychio (*c*); quorum non integra erant procusa Opera, sed genuina Evangelia Sacrorum Scriptorum eorum fraude corrupta. Si verò nova erant Evangelia, hæc cum aliquo ex superioribus à nobis descriptis confundebantur. D. Grabe (*d*) reperisse se in Bibliotheca Corporis Christi Oxoniensi testatur Codicem Pseudoevangelii Leucii, cujus refert fragmentum totidem verbis in Evangelio Infantiæ recurrens; quo scilicet narratur fabella de Jesu, qui ad Ludi magistrum addiscendis literis missus, quæstionibus propositis habere, se unde Doctorem suum instrueret, demonstravit.

c *Vide Decret. Gelasii & Epistolam tertiam, Innocentii III. c. 7.*

d *Grabe in Iren. l. 5. c. 17.*

Hæc habuimus quę de Apocryphis Evangeliis apud Veteres occurrentibus disseremus. Odium, quo scripta illa Ecclesia semper prosequuta est, & contemptus, quo semper rejecit, id tandem effecerunt, ut æternæ tradita oblivioni tandem interirent. Cujus quidem jacturæ si ex fragmentis in Dissertatione hac nostra relatis argumentum capere licet, nullo mœrore affici nos oportet; & si nullos alios nacta esset Ecclesia nostræ ętatis Hęreticos adversarios, quàm quos in superioribus memoravimus, quieta satis sibi esse omnia reputaret. Sed ea erant Ecclesiæ illius tempora, ut nihil maximè laborandum sibi Diabolus susciperet, quàm ut odium & contemptum in illam creans, externos ejus adversarios incitaret.

DISSERTATIO

IN MAGOS, QUI JESUM ADORATURI VENERUNT.

MAgorum ad cunas Jesu Christi adventus & pręstita ab illis Divino Infanti adoratio, inter prodigia N. T. primas jure meritoque tenet; tum & argumentum est planè ad evidentiam Divinitatem Jesu Christi demonstrans; ac tandem relatum fidei & gratię insignem triumphum prædicat, ait S. Chrysostomus Hom 6. in Matth. Fulgens illud, quod intuentium oculos perstrinxit, sidus novâ luce & mentem irradiavit, & spiritum novo incendit ardore, quò & de ortu novi Regis monerentur, & ad novum longum æquè ac periculosum iter suscipiendum Magi animarentur. Opportunum tunc succurrit vetus illud ante 1500. annos prolatum à Balaamo Oraculum: *Orietur stella ex Jacob, exsurget virga de Israel* (*a*). Gratia pariter eorum mentibus affulsit, cujus luce indicatum ab astro Regem illum, de quo in Oraculo, noverunt. Venientes igitur Jerosolymam nihil veriti, de novo Rege nunciari sibi aliquid quæsierunt; comperto Bethleem Oraculis Prophetarum locum esse Messiæ cunabulis designatum, eò statim se conferentes Infantem nacti sunt, pauperem, imbecillem, & nulla Regiæ dignitatis præseferentem insignia: illi accidentes proni adorarunt, muneribus etiam in obsequii sui pignus oblatis. Quale, rogo, exemplum fidei illustrius; quale majus insigniusque prodigium?

a *Num. 24. 17.*

Totam hìc ejus rei historiam examinandam non suscipimus, iis tantùm contenti, quæ ad Magos ipsos, eorum regionem, & sidus pertinent.

Magorum nomen generatim usurpatur de præstigiatoribus quibusdam, divinis, genethliacis, & somniorum interpretibus, vel etiam de Sacerdotibus & Divinis Persa-

sarum, qui potissimum Magorum nomine designabantur. Ejus ethymon derivatur ex Hebræo *Moug* sive *Mag*, dissolvi, diffluere, & figuratâ locutione animis cadere (*b*). Habebatur enim persuasum, Magiam terrorem inarmatos injicere, & adversarios suos artibus, quibus pollebant, in fugam vertere Magos valuisse. Deducunt alii ex Hebræo *Hagah* (*c*), ex quo *Mehagah*, meditari, mussitare, & intra denses loqui; solent enim Magi preces suas obmurmurare.

Veterum plerique tradunt [*d*], Magos Persarum ex incestu filii cum matre, sive patris cum filia, quod familiare erat, nec inauspicatum apud illos, natos esse oportere. Theologiæ potissimùm, & Religioni operam navabant; fungebantur enim Sacerdotis, & Divinorum apud Persas munere (*e*), quod amplissimum erat apud eas gentes, & maximæ æstimationis, ut eorum disciplinæ instituendos se tradere Reges ipsi juberentur (*f*). Inter Aulicos Principis sedebant (*g*); nihilque, quod ipsi non probarent, ratum habebatur; pœnas pro arbitrio, & præmia dispensabant. Cambyses in expeditionem Ægyptiacam profecturus, Imperii administratores reliquit; eoque satis functo, supremam invadentes authoritatem, temporis aliquo spatio regnatunt.

Divitias plerumque Magi contemnebant, & ab hominum commercio maximè secreti, durissimum vitæ genus agebant (*h*), humi enim cubantes, leguminibus victitabant, & caseo. Vestibus utebantur albis, parebant viro è suo cœtu electo; ne igni traderent defuncta suorum corpora, religione absterrebantur, ne ignem, rem apud illos maximè sacram, violarent metuentes. Eorum omnia studia potissimùm ad Magiam collimabant, non atram illam, & diabolicam (*), sed naturalem. Pandendis futurorum oraculis operam impendebant, somnia interpretabantur, utramque hominum fortunam legere se in astris jactitantes. Nulla erant huic hominum generi Templa, Aræ, Statuæ, neque enim Divinitatem brevi aliquo loco claudi persuadebantur; sed perpetuum in atriis sub dio ignem religiosè detinebant, quæ loca mane singulorum dierum adeuntes, atque virgarum fasciculum tenentes, prolixas instituebant preces, capite integumento quodam interim operto, unde pendula quędam ad genas, & labia dimittebantur (§). Sacris operabantur in montium cacumine, purissimo ad eam rem loco selecto. Has autem in sacris servabant cæremonias. Primò Magus tiaram habens in capite, prolixè orabat; postea unico clavæ ictu victimam necabat, in frusta dein concidebat, partibus in lectulo quodam virentibus herbis contexto distributis; tum post decantatam Theogoniam, sive Genealogiam Deorum, victimæ carnem sibi usurpabant. Hæc de Magis Persarum memoriæ prodita sunt.

Hæc facilè succurrebant Veteribus illis, eâ persuasione ductis, Persarum Magos cunas Jesu Christi adoraturos venisse [*i*]. Magos enim illi veluti Persarum Philosophos habebant. Porrò ea veterum opinio apud Recentiores pariter non infrequentes obtinuit (*k*). Magos illos oriundos tradunt Armeni (*l*) ex vico Maveg, ad lacum Ran in Armenia, quem etiam locum martyrio suo consecrasse, postquam è Bethleem rediissent, affirmant. Evangelium apocryphum Infantiæ Salvatoris Discipulos Zoroastri constituit; quare è Perside appellasse Viros illos constat. Beda, & Rupertus Abbas [*m*] id persuasum habuisse creduntur ex tribus Orbis partibus, Asiâ, Africâ, & Europâ venisse. Id saltem ab illis Scriptoribus traditum, Magos illos tres Orbis partes designare; quod etiam à Pictoribus nostræ ætatis insinuatum est, Æthiopem, Persam & Græcum, sive Romanum exprimentibus. Vetus Author (*n*) inter Opera S. Augustini, ex ultimis Æthiopiæ finibus accersit; Author Operis de Mirabilibus S. Scripturæ quæst. 4. (*o*) è terra Evilath; Tertullianus è Regione Damascena (*p*).

Sed ex his conjecturis pleræque defendi vix possunt; neque Africa, neque Ægyptus, neque Æthiopia regiones sunt Judęæ orientales; Armenia, & Damascus ad meridiem eandem regionem spectant. Quod ad Magorum nomen pertinet, unde accessendi viros è Perside maxima conjectura, nullum est pro ea ætate argumentum; ex quo namque Persarum Imperio sub Cyro, ejusque successoribus, major orientis portio accessit, Magorum nomen prorogatum est ad Sacerdotes, & Divinos omnes, qui ad subjectas Imperio Persarum gentes pertinebant. Quare nomine illo æquè censebantur Vates Chaldæi, Arabes, & aliorum populorum; nec planè alio sensu, quàm qui ætate illâ obtinebat, nomen illud Magorum usurpasse creditur S. Matthæus, ut proinde nihil aliud eo designare voluerit, quàm viros Sapientes, qui astrorum observationibus futurorum auspicia captare novissent.

Quæ nostra conjectura duplici potissimùm ratione probatur: primâ ex Regione, unde viri movisse perhibentur; secundâ ex studio sapientiæ, quod profitebantur, deductâ. Venerunt igitur ex Oriente (*q*), eademque qua Balaam professione censebantur, Balaam, inquam, qui novi sideris ortum vaticinatus fuerat; cùm illi novi pariter sideris aspectu ad Bethleem invitati venissent. Porrò in Scriptura Orientis nomen plerumque usurpatur de Arabia deserta, Mesopotamiâ, & Chaldęâ. Balaam ad Arabiam desertam pertinebat, ubi nec Magorum nomen ignotum, quo titulo censebantur homines sapientiam professi, & qui futurorum arcana pandere nossent. Sed hæc fusiùs demonstranda Ipse de se Balaam testatur, venisse ex Aram de montibus Orientis (*r*); erat autem incola *Pethura ad fluvium filiorum populi sui* (*s*), nempe *Pethora* vel *Pacora* ad Euphratem. Illam supra seu trans Mesopotamiam Eusebius (*t*) constituit; an verò cis vel ultra amnem sita esset, eo tacente, incertum; mallem tamen ultra, & in Syria, vel Arabia deserta collocare.

Por-

b *Vide Stanlei par. 14. Philosoph. Persar. & Cleric. Indic. Philolog. ibidem.*

c *Vide Isai. 8. 19.*

d *Vide Menag. Notas in Laert. Proœm.*

e *Hesychius*

f *Cicero de Divin. l. 1. c. 41.*

g *Dio Chrys. orat. Borysthenicâ.*

h *Laert. in Proœm. Hieronym. l. 2. contra Jovinianum.*

* *Laert. in Proœm. ex Dinonis Persicis.*

§ *Vide Herodot. l. 1. c. 131. & Strab. l. 15.*

i *Chrysost. hom. 7. in Matt. Author. Oper. imperfect. Cyrill. Alex. l. 4. in Isai. Juvencus Poeta, Clemens Alexand. l. 1. Strom. Basil. de humana Christi Nativitate, Theophylact. in Matt.*

k *Maldon. Spanhem. Drus. Genebr. Petav. Scalig. alii in Num.*

l *Chardin Itiner. Persic. t. 3. pag. 131. Gallicè.*

m *Beda, & Rupert. in Matt. 2.*

n *Serm. olim. 9. de Sanctis, nunc. 128. in Appendic.*

o *Inter Opera ejusdem Patris.*

p *Tertull. contra Judæos.*

q *Matt. 2. 1. Ecce Magi ab Oriente venerunt Jerosolymam.*

r *Num. 23. 7.*

s *Num. 24. 5.*

t *Euseb. in locis.*

Porrò regiones istæ omnes Orientis nomine in Sacra Scriptura designantur. Isaias (*u*) verba de Abrahamo faciens: *Vocavi ab Oriente avem* (Hebr. justum) *& de terra longinqua virum voluntatis meæ, & locutus sum, & adducam illum;* quibus verbis vocatus Abraham ex Ur Chaldæorum Urbe designatur (*x*). Jeremias nomine filiorum Orientis innuit Arabes Scenitas, & Saracænos (*y*), quorum nullæ certæ sedes, nullæ Urbes domusque, sed huc illuc errantes discurrebant, sub tentoriis agentes, comamque attonsam ferebant (*z*). *Surgite, ascendite ad Cedar, & vastate filios Orientis. Tabernacula eorum & greges eorum capient pelles eorum; & omnia vasa eorum & camelos eorum tollent sibi, & vocabunt super eos formidinem in circuitu. Consurgite, & ascendite ad gentem quietam & habitantem confidenter; non ostia nec vectes ei, soli habitant; & dispergam eos in omnem ventum, qui sunt attonsi in comam.*

Jungit Ezechiel 25. 10. filios Orientis cum Moabitis & Ammonitis tanquam finitimis & limitrophis gentibus; ut proinde eo nomine nonnisi Arabes Scenitas, de quibus modò, designaverit. Job Idumææ orientalis incola, sedem habens in Bozra vel in adjacenti regione (*a*), designatur tamquam vir magnus inter omnes Orientales, i.e. inter Syros, Arabes, & Chaldæos. Non semel etiam Prophetæ (*b*) innuunt, Hebræos captivos ex Oriente, nempè è Chaldæa, in proprias regiones, in Judæam nempè, remeaturos. Est itaque cur affirmemus, Arabiam desertam, Mesopotamiam, & Chaldæam singulari Orientis nomine in Sacris Libris designari, ut proinde à vero non abhorreat, Magos ex iisdem regionibus in Judæam venisse.

Secunda, qua movemur, ratio ea eo deducitur, quòd viri illi sapientiam profiterentur, quemadmodum & nomine ipso Magorum satis exprimitur. Porrò familiares fuisse apud Chaldæos viros sapientiæ professores, qui futurorum arcana referanda susciperent, tam scitum est, quàm quid aliud. Plures horum Divinorum classes distinguit Daniel, cujus historia universa perpetuum est argumentum, studium earum rerum in Chaldæis ad sensum demonstrans. Quantum illi momenti collocarent in somniorum & prodigiorum interpretatione exempla Nabuchodonosoris, & Balthasaris satis docent. De Sapientibus Chaldæorum plura legas apud Prophanos; ejusque gentis philosophiæ referandæ D. Stanley decimam tertiam partem historiæ suæ philosophicæ impendit. Arabes & Idumæi, Orientalium nomine in Scriptura noti, sapientiâ & sublimium rerum cognitione plurimùm inclaruerant: *Numquid non ultra est sapientia in Theman?* ait Jerem. 49. 7. Porrò Theman urbs est in Idumæa Meridionali; & Abdias ver. 8. *Perdam Sapientes de Idumæa.* Inter Sapientes Orientales non infimum locum tenebant Job & cæteri ejus Amici. De Salomone memoriæ proditum est, omnibus Orientalibus Sapientiæ laude præstitisse:

u Isai. 41. 2.
x Vide Genes. 15. 7.
y Jerem. 49. 28.
z Herodot. l. 3. c. 8.
a Vide Comment. in Job 1. 3.
b Isai. 43. 5. Bar. 4. 37. & 5. 5. Zach. 8. 7.

ipsos etiam Philosophos suos ex commercio & doctrinâ Sapientium Orientalium profecisse plurimùm, ipsi sua confessione Græci testantur. Sapientes Arabes consuluisse Pythagoram Porphyrius est author.

Balaam ejus regionis incola, Divinus erat & Propheta Moysis ætate longè clarissimus; cujus viri successores Magos illos, qui ad Jesum adoraturi venerunt, Patres & Interpretes constituunt, addentes pariter, ejus oraculo invitatos Jerosolymam venisse, de novo Rege, cujus signum viderant, quæsituri. Ipsi mentem suam Magi apertissimè exponunt: *Ubi est, qui natus est Rex, Judæorum? Vidimus stellam ejus in Oriente* (*c*).

Ubinam alibi in sacra Scriptura adventus Messiæ exorientis astri ænigmate designatur? & unde potuissent viri alienigenæ novi ejusdem astri aspectu de adventu Messiæ, quem Judæi expectabant, fieri certiores, nisi ex Oraculo Balaam, cujus apud illos traditio ex patre in filios recepta servabatur? Philosophi Orientis, Chaldæorum, Mesopotamiæ, Arabiæ, Cappadociæ nullo alio fermè quàm Magorum nomine (*d*) eâ ætate censebantur; eodemque Divinos Babylonios ætate Danielis appellant Septuaginta. Quare à vero non abludit, nomen illud ab Evangelista usurpatum de viris quibusdam Sapientibus Chaldæis, sive Arabiæ desertæ, uno verbo Philosophis, Ariolis, Balaami gentilibus, sive patriam ejus regionem ultra, sive cis Euphratem constituamus.

Hanc, quam firmavimus de regione Magorum, opinionem, sive illos ex Arabia deserta, sive ex Chaldæa, sive ex Mesopotamia accersamus, neque enim de certo aliquo ex istis locis satis constat, communi Patres (*e*) & Commentatores (*f*) suffragio fulciunt; cui illud commodi præ aliis accedit, quòd Orientis nomen regionibus illis in Scriptura tribuatur. Nec etiam illud spernendum, quòd ex ea regione paucorum dierum iter ad Jerosolymam, Urbem per omnes latè illas provincias ad Euphratem sitas notissimam, pateat.

Ad professionem Magorum quod spectat, nos planè non latet, Patrum [*g*] quamplures in ea fuisse persuasione, viros illos Magiam, curiosas artes, diabolicam divinationem, præstigia, astrologiam judiciariam exercuisse. Idem etiam vulgo judicium de Balaamo, quem virum Magum, & Idololatram reputabant, Veteres habuisse, in Comment. in Num. 22. 5. animadvertimos. Evangelium Apocryphum Infantiæ Salvatoris perihibet viris, ut ad Jesum veniret, in causa fuisse oracula Zoroastri inclyti Persarum Philosophi.

Alia tamen sedit de professione Magorum opinio apud alios Patres (*h*) & Commentatores (*i*) multos, persuasos, nihil Diabolicum in eorum studiis reprehendendum, quippè qui magiam tantùm naturalem callerent. S. Epiphanius Epit. Fid. Cath. ad genus Abrahami ex Cethura, cujus filii in Magodia consederunt, pertinuisse autumavit. Prophetas & viros Dei Spiritu afflatos appellat Rupertus Abbas

in

c Matt. 2. 2.
d Vide Plin. l. 30. c. 1 & Grot. ad Matt. 2.
e Tertull. contra Judæos, & l. 3. contra Marcion. Justin. Dialog. cum Tryphon. Epiph. Epitome fidei Catholic. alii nonnulli.
f Tostat. Mariana, Barrad. Grotius, Cornel. à Lapide, Ligfoot.
g Ignat. Epist. ad Ephes. Justin. Dialog. cum Tryph. Origen. hom. 13. in Num. & l. 1. contra Celsum. Ambros. l. 2. in Luc. Tertull. de Idololatr. Basil. de humana Christi Nativitate. Hieronym. in Matt. 2. & Isai. 19. & 48. Hilar. l. 4. de Trinit. num. 36. Aug. serm. 2. & 3. de Epiphan.
h Hieron. in Dan. 2. Consuetudo & sermo communis Magos pro maleficis habet, qui aliter habentur apud gentem suam, eò quod sint Philosophi Chaldæorum, & ad artis hujus scientiam Reges quoque, & Principes ejus gentis omnia faciunt. Vide Author. Oper. Imperf. in Matt. & Author. QQ. ex N. T. q. 63.
i Vatab. Brugen. Hamm. Jansen. Ypreus. Erasm. Ligfoot. Maldonat. &c.

in Matthæum 2. Origenes (*k*) persuasum habuit, Magos illos cùm imbecilliorem solito Dæmonis in præstigiis virtutem animadvertissent, simulque novum subitò exortum astrum inspexissent, autumasse ipsum esse sidus, Balaami oraculo prædictum, tanquam novi Regis ortum annuncians, cujus virtus malis Spiritibus & spectris, quos ad id usque consulerant, præstitisset. Eâ persuasione ducti viæ se dare statuerunt, novum Regem adoraturi. Gemina fermè habent S. Basilius de human. Christ. gener. & S. Ambrosius 10 Luc. l.2. pag. 1297.

k *Orig. l.1. contra Celsum, Vide & hom. 13. in Num.*

Tertullianus (*l*) insinuare videtur, astrologicæ scientiæ cognitione Magos de adventu Jesu Christi certiores factos fuisse. *At enim, ait, scientia ista usque ad Evangelium fuit concessa, ut Christo edito nemo exinde nativitatem alicujus de Cœlo interpretetur.* Opinionem de Magis suam ex Origene mutuatus apparuit S. Hieronymus in Isaiæ 19. hæc scribens: *Magi de Oriente docti à Dæmonibus, vel juxta prophetiam Balaam, intelligentes natum Filium Dei, qui omnem eorum artis destrueret potestatem, venerunt Bethleem.* Propius tamen vero nos arbitramur, Magos illos viros fuisse Sapientes, veri Dei cultores, qui, uti de Job & ejus Amicis, aliisque facilè pluribus memoriæ proditum est, Legem scriptam cęterosque Hebræorum ritus ignorantes, Deum tamen supremum rerum arbitrum venerabantur, & Dominatorem illum à Balaamo prædictum opperiebantur. Porrò Orientem universum per eam ætatem arrectum fuisse in expectationem Regis cujusdam, qui è Judæa veniens, totum suo Impero mundum tributarium facturus fuisset, ex Josepho de bello, lib. 7. cap. 12. & prophanis Authoribus (*m*) compertum habemus. Regionis suæ obtinuisse principatum tres illos (*n*) (tres enim (*o*) numerant) vulgo traditum est. Nihil tamen adeò certum eâ de re apud Veteres. Laudatur quidem pro Regia illorum dignitate Tertullianus (*p*); sed ille post laudatum illud Psal. 71. 10. *Reges Arabum & Saba dona adducent*; addit tantummodo: *Nam & Magos Reges ferè habet Oriens.* Nihil hìc ego moror hanc ejus opinionem, Reges nempè Orientales plerumque è *Magis* constitui, quod sanè incertum est, &, ne quid gravius dicam, ambiguum. Verùm illud mihi affirmandum suscipio, regiam Magorum dignitatem, si hoc tantùm probetur argumento, futilem esse & fabulosam.

l *Tertull. de Idololatria.*

m *Tacit. l.5. Sueton. in Vesp.*

n *D. Thomas, Strabus seu Gloss. ordinar. Alber. Magn. Lyran. Carthus. in Matt. Incognitus in Psal. Mald. alii plerique.*

o *Leo Ser. 1. 4. 5. 6. 7. 8. de Epiphan. serm. 133. & 536. Append. t. 5. S. August. Beda, Rupert.*

p *Tertull. contra Judæos, & l. 3. contr. Martion.*

S. Hilarius lib. 4. de Trinit. n. 38. quem alterum pro ea opinione laudant, magia ambiguus est Tertulliano, ita enim habet: *In Principum labore totius Ægypti labor demonstratus est*; alludit his verbis ad illud Isaiæ 45. 14. quo Ægyptus, & Æthyopia Domino laborasse perhibentur. Addunt ejus sententiæ patroni S. Chrysostomum hom. 6. in Matt. Authorem Operis Imperfecti, S. Basilium Hom. de ortu Salvat. Hieronymastrum in Psal. 71. sed nihil apud illos huic opinioni satis favens.

Author Sermonis de Baptismo, S. Cypriani nomine laudatus (*q*), Magos disertè Reges appellat; sed Operis hujus Author habendus est Arnaldus Abbas Bonçvallis, S. Bernardi amicus. Author sermonum ad Fratres in *eremo*, sub S. Augustini nomine latens Serm. 43. eodem illos titulo donat; sed recentissimum esse Scriptorem, sæculum 13. vel fortè 14. non excedentem, ambigit nemo. Ambrosiaster Serm. 12. trium Regum nomine eosdem viros designat: sed scriptum illud ad S. Cęsarium Arelatensem sæculi 6. Scriptorem pertinet, quin & Regum titulus recentiori manu adjectus in Codice videtur. Paschasius Radbertus in Matt. 2. noni sæculi Scriptor, & Abbas Corbejensis, *Magos*, ait, *Reges extitisse, nemo qui historias legit Gentilium, ignorat.* Theophylactus apud Græcos pro Regia dignitate Magorum meritò laudatur (*r*); sed post ipsum Nicephorus viros esse tantùm scientiâ illustres, & potentes scribit (*s*). Hæc majoris momenti pro hac opinione apud Veteres Recentioresque occurrunt.

q *Cyprian. seu Arnald. Abb. Bonçvall. ser. 2. de septem Cardinal. operibus. Non satis est quod Angeli locuti sunt, quòd apparuit stella Regibus.*

r *Theophylact. in Matt. 2.*

s *Hist. Ecclesi. l. 1. c. 13.*

Si Ecclesiæ plurimum interesse arbitraremur, ut dignitas hæc Regia Magorum assereretur, nos certè operam in hanc rem nostram collocaremus. Cùm autem neque Scriptura, neque vetustissimi quique Patres satis expressum aliquid eâ de re tradiderint, nihilque certi definierit Ecclesia, datâ singulis potestate, ut ejus veritatem pro arbitrio defendant rejiciantque; illud nobis fatendum arbitramur, Regiam hanc dignitatem, quæ firmo nullo argumento fulcitur, satis certam asseriamque non reputandam. Olim quidem apud Persas summa erat Magorum authoritas, quorum institutioni ipsi pariter Reges tradebantur: sed regiam penès illos dignitatem fuisse uspiam nullibi legimus, cùm maximè J. C. ætate nulla esset regio neque in Perside, neque in Chaldæâ, Mesopotamiâ, vel, Arabiâ, ubi Reges Magi appellarentur, sive Magorum professio ad Regnum obtinendum necessaria reputaretur.

Magorum numerus longâ jam ætata ad tres definitus. Id tanquam certum ubique constituit S. Leo (*t*); luculenter adstruit S. Cæsarius serm. 139. App. S. Augustini. Paria legas in duobus sermonibus S. Augustini nomine inscriptis (*u*), quorum priori alibi præfixum est nomen Eusebii Emisseni, alteri S. Leonis in omnibus Mss. (*x*). Beda, Rupertus Abbas (*y*), & Commentatorum post illos turba, quin & communis, atque unica nostrâ ætate fermè in Ecclesia recepta sententia paria docent. Id autem statuendi conjecturam præbuerunt tria munerum genera, aurum, thus, & myrrha à sanctissimis illis viris J.C. oblata (*z*); singuli enim peculiare munus exhibuisse creduntur.

t *Leo Magn. serm. 1. 4. 5. 6. 7. 8. de Epiphan. & Epist. 16. c. 2.*

u *Serm. 136. Append. olim. 29. de temp.*

x *Serm. nunc 133. append. t. 5. olim 32. de tempore.*

y *Beda, Rupert. in Matt. 2.*

z *Matth. 2.*

Sed communis nostrâ ætate sententia non semper in Ecclesia recepta est. Author Operis Imperfecti in Matth. hom. 2. ex veterum quorumdam Aprocryphorum Librorum, quibus Seth nomen præfixum erat, authoritate refert, duodecim fuisse Magos, ex universo populo suo lectos, atque plurium sæculorum successione ex pa-

tre in filios destinatos, ut Cæli assiduâ inspectione exortum novi sideris à Balaamo prædicti explorarent. Porrò ad eam rem in præaltâ montis speculâ constituti, Cælum nunquam non aspectabant, donec tandem voti sui compotes post tot elapsa sæcula facti sunt. Author Glossæ ordinariæ nihil certi definiens, magno numero fuisse perhibet.

Nomina quædam Magis istis nostrâ ætate traduntur toti incognita antiquitati; appellant enim *Gasparem*, *Melchiorem*, & *Balthasarem*, quæ sanè recentissima sunt nomina, & nullius fidei, quemadmodum alia quædam relata ab aliis fidei pariter sublestæ Authoribus. Ita appellatos Græcis nominibus tradunt, *Magalat*, *Galgalat*, *Saracin*; Hebraicis verò *Apellium*, *Amerum*, *Damascum*, quæ sane commenta sunt hominis Hebraicè, & Græcè æquè imperiti. Nominant alii *Atorem*, *Satorem*, *Paratoram* (*a*): ludibria omnia, & minimè ante duodecimum sæculum procusæ fabellæ.

Author Operis imperfecti in Matthæum hom. 2. narrat, S. Thomam in Perside Magos nactum instituisse, Baptismo initiasse, & in Evangelio annunciando socios adhibuisse. Ferunt, martyrium consummasse in Urbe quadam Arabiæ; in Maneg Armeniæ malunt Armeni. Sacra eorum lypsana Coloniæ monstrantur, & singulari coluntur honore. Hæc habuimus, quæ de Magis memoriâ digna scriberemus.

Quo potissimùm tempore in Judæam venerint, non una est Chronologistarum sententia. Totius autem controversiæ cardo in eo situs est, unde potissimùm Viri illi ad incunabula Jesu Christi deducantur. Qui enim in Perside (*) statuunt, biennii iter venientibus assignant, tanquam certum constituentes, novum astrum biennio ante natum Christum micuisse, juxta illud Evangelii narrantis, Herodem pueros omnes in Bethleem & in finibus occurrentes à biennio & infra, *secundùm tempus quod exquisierat à Magis*, trucidari mandasse (*b*). Alii verò biennium ejus itineris à nato Christo exordiuntur, eo primùm temporis articulo micuisse astrum autumantes (*c*). Alii tandem ipso nati Christi tempore apparuisse sidus contendentes, 13. dierum itinere Bethleem viros deducunt; quò verò totam à Perside in Bethleem viam tam brevi temporis spatio decurrisse faciliùs demonstrent, iter habitum dromedariis camelis pernicissimis statuunt.

S. Chrysostomus (*) nihil de tempore, quo Jerosolymam pervenerint, definiens, nullosque sibi biennii fines præscribens, notat, sidus paulò ante exortum Christum apparuisse, Herodem verò majori, quàm pro necessitate atque tempore exorti sideris, cautione, nequid sibi deesset, biennales pueros trucidandos edixisse. Non defuerunt qui crederent, sidus illud ipso Incarnationis Filii Dei tempore paruisse (*d*); malunt alii tempore concepti S. Joannis Baptistæ (*e*). Certum tamen suscepti à Magis itineris tempus definire audet nemo; cum tamen plerique totum ejus itineris spatium intra 13. dies post exortum Christum concludant. Porrò si è regione ad Euphratem, nempe è finibus Parthiæ, sive è Chaldæa, vel Babylonia deducantur, viginti ad minus itineris dies, prolixæ adeò viæ per mediam Arabiam desertam, camelis in ea regione familiaribus, conficiendæ impedisse illos reputandum est, distat enim ab Euphrate Jerosolyma non minùs quàm 200. leucarum intervallo.

a *Vide Casaubon. in Baron. Bolland. Maji. t. 2. p. 7 8.*

* *Quidam apud Theophylact. Auctor serm. 131. & 132. in Epiph. appendic. t. 5. S. August.*

b *Matt. 2. 16.*

c *Epiphan. hæres. 51. Euseb. seu Hieronym. in Chronic. Nicephor. l. 1. c. 13. Beda alii.*

* *Chrysost. hom. 7. in Matth.*

d *Bolland. April. t. 2. pag. 8. Maji tom. 5. p. 7.*

e *Bolland. Maji tom. 5. Supplemen. pag. 519. 520. Toynard. Harmon. Evang. ann. 2. ante Christi nativitatem, art. 3.*

Modò aliqua de sidere, quod viam Magis signavit, & nuncium adventus Messiæ attulit, dictum proinde ab Augustino (*f*), *Magnifica lingua Cæli*. Veteribus nonnullis traditum est, novum illud fuisse creatum in Cælo astrum, ut exorti Messiæ nuncium mortalibus veniret (*g*); suspicantur alii, cometæ inopinato in aere apparentis speciem præsetulisse (*h*). Autumavit Ligfootius (*i*), eandem lucem, quæ Pastoribus prope Bethleem emicuerat, visam procul à Magis in Judæa, cui imminens regioni videbatur illos invitare. Non defuerunt qui crederent, Angelum lucido quodam corpore instar sideris assumpto, viam Magis in Judæam monstrasse (*k*). Postremam hanc sententiam confirmant S. Chrysostomus, Cæsarius, Theophylactus, quippe quibus intelligentiâ & ratione instructum astrum credebatur, parens, evanescens, iter sistens, prosequens, prout res exigebat.

Author Operis Imperfecti in Matthæum tradit, sidus illud in montem, unde Cælum jam inde à pluribus sæculis Magorum succedentes generationes inspexerant, descendisse, atque in medio veluti sinu puerum exhibuisse, cujus capiti crux immineret; ejusque tandem pueri voce jussos ad Judæam se conferre. Eandem ex Libro apocrypho Seth traditionem sequutus est S. Epiphanius Hæres. 26. & 39. Affirmarunt alii, novum istud sidus ipsum fuisse S. Spiritum, qui Magis sub ea specie spectandum se præbuisset, quemadmodum deinde eùm Jesus Baptismo ablueretur in specie columbæ (*l*). Tantâ fulgoris gloriâ micuisse tradit S. Ignatius, ut astra omnia vinceret; quin & solem, lunam, cæteraque astra post se veluti in obsequium traxisse (*m*), addit suo veluti lucis imperio omnia illum habuisse subjecta, totiusque mundi oculos in sui admirationem convertisse.

Innotuisse etiam aliquid de illo phænomeno prophanis Authoribus facilè credimus. Neque hìc moror cometen septem succedentibus diebus Romæ visum post obitum Julii Cæsaris & initum ab Augusto regnum, cui Templum dedicatum est à Romanis, autumantibus Cæsaris spiritum in astro micuisse [*n*]. Non defuerunt quidam ex nostris, qui suspicarentur, eo præsagio adventum Jesu Christi portendi, quibus tamen ut assentiamur longior, inter utrumque illud factum distantia temporis prohibet (*o*). Propiùs ad rem idem Plinius lib. 2. cap. 25. narrat, paruisse cometen argenteâ comâ & rutilantem adeo, ut oculos intuentes ægrè admitteres, in quo veluti *specie humanâ Dei effigies ostendebatur*.

Est quidem locus nonnullis Criticis suspe-

f *August. tom. 5. serm. 200. nov. edit. olim 30. de Tempore. Quid erat nisi magnifica lingua Cæli? & Serm. 203. olim 64. de Divers. initio: Stellam sibi apparentem, pro infante verbo visibiliter loquentem veluti linguam Cæli secuti sunt.*

g *Leo Mag. serm. 5. de Epiphan. Chrysost. in Matth. hom. 6. Basil. de hum. Christ. nativitat. Ambros. l. 2. in Luc. c. 2. Author de Mirabilib. Sacr. Script. Fulgen. hom. de Epiphan. Author serm. 131. Append. tom. 5. S. August.*

h *Origen. lib. contra Celsum, Maldon. Grot. Scultet.*

i *Ligfoot. Hor. Talmud. & in Harmon.* k *Ita Evangel. Infantiæ, Chrysost. & Theophyl. in Matt. Author de Mirabilib. Sacr. Script. Cæsar. Dialog. 10. Maldon.*

l *Quid. apud Author. de Mirabilib. Sacr. Scriptur. apud August.*

m *Ignat. Epist. ad Ephes. Ita Evangel. Infantiæ.*

n *Vide Plin. l. 2. c. 25.*

o Natus est enim Christus 45. annis post obitum Julii Cæsaris.

pectus, oeque contentioſam cum illis trahendum mihi funem ſuſcipio, ut lectionem defendam. En alterum Chalcidii Philoſophi Platonici, & à ſaeris Chriſtianis non alieni, cujus certa ætas ignoratur, apertiſſimum eà de re teſtimonium (*p*). *Eſt aliqua ſanctior & venerabilior hiſtoria, quæ perhibet, de ortu ſtellæ cujuſdam non morbos morteſque denunciantis, ſed deſcenſum Dei venerabilis ad humanæ converſationis, rerumque mortalium gratiam. Quam ſtellam, cùm nocturno itinere ſuſpexiſſent Chaldæorum profectò ſapientes viri, & conſideratione rerum cæleſtium ſatis exercitati, quæſiſſe dicuntur recentem ortum Dei, repertâque illâ majeſtate puerili, veneratos eſſe, & vota Deo tanto convenientia nuncupaſſe, quæ tibi multò meliùs ſunt comperta, quàm cæteris.*

p *Qua vixerit ætate, incertum. Commentarium ſcripſit in Timæum Platonis, ubi hæc omnia legas pag. 19.*

Verùm quò ad naturam ſideris regrediamur, certamque ſeligamus tot inter varias extremaſque ſententias, conſtituendum nobis arbitramur, flammeum aliquod phænomenon in media aeris regione (*q*), quod Magi ſpectantes, cùm res nova & mira omnibus inſpectis circumſtantiis videretur, in ſuſpicionem venerunt, num Balaami oraculum eo veluti ſidere tunc primò exorto impleretur. Quare in viam ſe dare cogitarunt, de novo illo Rege in Judæa naſcituro ſciſcitaturi. De tota re deliberaturi advocarunt in conſilium receptam tum temporis per univerſum Orientem de venturo Meſſia opinionem [*r*], cujus tantum penès illos fuit pondus, ut tandem iter inſtituerint, viam monſtrante flammeo illo phęnomeno, quod, tanquam columna nubis Hebræos (*s*), pios illos viros deduxit.

q *Spanhem. ex Origen. & Auguſ. Brug. Cleric. Author Præadam. l. 4. c. 3.*

r *Sueton. in Veſpaſ. Tacit. hiſtor. l. 5. Cicero l. 2. de Divinat.*

s *Exod. 13. 21.*

An mortalium omnibus obtutibus pateret Magorum illud ſidus, incertum; ſunt qui illis tantummodo viſum autumaverint, (*t*); addunt alii (*u*), ſemel tantùm, vel iterum lucem illam in ſua regione verſantibus Magis coruſcaſſe, denuò verò ex orbe Jeruſalem egreſſis. Deductos per totam viam præeunte phęnomeno alii maluerunt (*x*), addentes, lucem ſuam ingredientibus Urbem abſcondiſſe, quod in cauſa fuerit cur de Meſſia Jeroſolymis quærerent. Sunt tandem qui omnium oculis paruiſſe crediderint [*y*]; quòd autem cęteri per orbem populi ejus ductum non ſequerentur, id unicè tribuendum, ſive internę Spiritûs S. motioni, qua ſoli inter omnes Magi ad iter pellerentur, ſive quòd ejus myſterium cęteros omnes lateret. Venientes Jeroſolymam Magi altè intonuernot: *Ubi eſt, qui natus eſt, Rex Judęorum? Vidimus ſtellam ejus in Oriente:* quibus verbis mortalibus omnibus ejus aſtri aſpectus permiſſus fuiſſe inſinuatur.

t *Author Præadamit. l. 4. c. 3.*

u *Baſil. hom. de Human. Chriſt. Nativit. Author de Mirabilib. Sacr. Script. q. 4. Tillemont. not. 11. in Jeſum Chriſt. Toynard. Harmon. Evang.*

x *Chryſoſ. hom. 6. in Matt. Author. Oper. imperfecti, Ambroſ. l. 2. in Luc. 2. Bern. Serm. 4. in Epiph. Aug. Serm. 200. 201. 203. nov. edit. Theophylact. Chronic. Alexand.*

Verùm ſi Judæis omnibus ſidus affulſit, ut quid Herodes tantâ ſollicitudine tempus illius exorti quæſiviſſet? non abs re igitur ſuſpicamur, ſpectatum in Oriente à Magis in regione ſua verſantibus ſidus, venientes Jeroſolymam uſque ſidum ductorem præceſſiſſe; cùm autem Jeroſolymis ſubſiſtentibus aliquadiu lumen ſuum prohibuiſſet, iterum ſe egredientibus monſtravit, ac Bethleem uſque deduxit; qoò cum veniſſent, tanquam munere ſuo functum, evanuit. Reductos quidem in patria Magos ab eodem aſtro Author Evangelii Infantiæ perhibuit; ſed ſubleſtæ fidei Scriptori nulla fides præſtanda. Protevangelium S. Jacobi tradit, ſpecus, ubi Infans jacebat, interiora ſubiiſſe ſidus, atque in ſuperiore ejus parte conſtitiſſe, quandiù Magi ſupplices puerum adorarunt (*z*). Quæ ſi vera ſint, minimum fuiſſe corpus illud lucidum oportet. Plura eà de re ſilet S. Matthæus, quàm ut curioſitati noſtræ ſatis habeantur.

y *Evangel. Infantiæ. Ignat. ad Epheſ.*

z Subiiſſe ſpeluncam ſidus non legitur in Græco, ſed in Latino Poſtelli.

Nec magis conſtat de tempore ſpectati à Magis ſideris; neque enim certi quidquam in ea re à traditione ſive ab authoritate repetitur. Paruit ne biennio ante Ortum Chriſtum, an ipſo ejus naſcentis articulo? Hæc omnia æquè latent, & operoſior de illis exquiſitio tædium augeret, non ſcientiam. Profectò ſi Magi ab Perſarum finibus ad Jeſum 13. tantùm diebus natum venerunt, diù ejus in mundum adventum pręceſſiſſe ſidus credendum eſt; præceſſiſſe etiam reputandum aliquaodiu, ſi ex Euphratæa regione ſive Chaldæâ moventes, Jeroſolymam die ſextâ Januarii venerunt, dum tempus nati Jeſu Chriſti conſtituamus die 25. Decembris. Cùm tamen ad certam illam diem adventum Magorum in Judæam definire nullâ neceſſitate cogamur, ſatis habentes ſi intra totum 40. dierum ſpatium, quo B. Virgo Bethleem ſubſtitit, veniſſe ſtatuantur (legis enim præſcripto (*a*), tempus illud fœminis puerperis ad purificationem deſtinabatur) poterant iter ſuum confeciſſe ſive die 20. ſive 25. ſive etiam 30. Januarii. Namque die tantùm 2. Februarii B. Virgo ad Templum aſcendit; & Innocentium cædes, nonniſi poſt aliquot dies juſſu Herodis facta eſt; cùm Joſephus interim in Ægyptum aufugeret.

a *Levit.* 12. 2. 3. 4.

Licèt autem Eccleſia Latina Feſtum Epiphaniæ cum die ſexta Januarii compoſuerit, non tamen ita reputandum eſt, quaſi tria illa myſteria, quæ unius ejus diei Religione jungit, nempe Magorum adventus, primum in nuptiis Canę prodigium, & Baptiſmus Jeſu Chriſti, ad unam eandemque diem reapſe pertineant. Sexta Januarii dies Nativitati Jęſu Chriſti ſacra longâ ętate apud Græcos manſit. Noſtræ ætatis Græci eâ die nonniſi Baptiſmum J C. recolunt; cum Magorum adventum unâ cum Nativitate J. C. eâdem die 25. Decembris componant (*b*). Non eſt itaque cur præcepto ullo adigamur, ut adventum Magorum Bethleem ad diem 6. Januarii definiamus; commodoque proinde itinere licet illos è Meſopotamia, Chaldæa, ſive regione ſupra Euphratem deducere, modò confectum iter illud ſtatuamus, antequam B. Virgo in Ægyptum proficiſceretur.

b *Vide D. Tillemont. Not. 9. de Jeſu Chriſt.*

Quam tenuit S. Matthæus, ejus hiſtoriæ de exortu ſideris narrandæ ratio, duas inter ſe pugnantes ſententias induxit (*c*). Perſuaſum habent aliqui, Magos Jeroſolymam venientes vidiſſe ſe in *Oriente* ſeu in Orientali Cæli plaga ſidus deſignaſſe (*d*); alii verò non in orientali Cæli pla-

c *Matt.* 2. 2.

d *Chryſoſt. Maldon. Grot. Druſ. Hammon. alii.*

gâ, sed *exoriens astrum* aspexisse malunt (*e*). Prima tamen versio pronior est; cùm maximè Evangelista eandem adhibeat expressionem ibidem vers. 9. ubi vix de exortu sideris usurparetur: *Et ecce stella, quam viderant in Oriente, antecedebat eos, usque dum veniens staret supra, ubi erat puer*. *Quam viderant in Oriente*, ait, nonquam *exorientem viderant*; ineptè enim hunc postremum sensum usurpasset Evangelista.

e Borremans, & alii quidam.

Quò igitur totam hanc dissertationem in unam veluti summam colligamus, statuendum est, Magos alios fuisse viros à Sapientibus eo nomine apud Persas jam inclytos; sed potiùs eo nomine designatos viros sapientes Arabiæ desertæ, Chaldçæ, Mesopotamiæ, sive regionum ad Euphratem, qui vatis seu arioli Balaami vestigia relegerent, quique receptum haberent traditione oraculum de novo sidere, cujus micanti fulgore exortus nunciaretur Rex in Jacob, Gentium omnium salus & expectatio. Quare eo viso sidere, inquirendum sibi de novo Rege susceperunt. Potuit etiam id cogitantibus animos adjecisse vel S. Spiritûs repentinus, in mentem illapsus, vel somnium aliquod divinitùs immissum. Ad phænomenon quod attinet, non sidus illud, neque cometen habendum censemus, sed potiùs meteoron quoddam, brevì dissolvendum, in media aeria regione instar sideris emicans, & venientibus Jerosolymam iter monstrans; cùm autem biduo triduove lumen suum prohibuisset, iterum sese monstravit, quò Bethleem usque iter habentes deduceret. Quòd autem natale Jesu Christi præcessisse statuamus, sivè intra dies 13. Magorum definiamus iter, vel tandem die 13. à nato Christo venisse illos fateamur, nihil est; satis est enim, si ante quadragesimam diem, Purificationi B. Virginis in Lege præscriptam, venisse statuantur.

DISSERTATIO

DE NOVISSIMO PASCHATE DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI.

TOT in rem præsentem Scripta postremis hisce annis edita sunt, ut novi aliquid producí vix ac ne vix quidem possit. Quare si Sapientibus tantùm viris nostro hoc Opere laboraremus, satius profectò duceremus rem totam præterire, hoc tantùm vel illud systema præferre nos indicantes; singulis interim relinquentes, ut de suo argumenta & conjecturas supplerent. Sed cùm ultro citroque data de hoc argumento Scripta raris admodum innotescant, operæ pretium duxi, si meâ hac dissertatione varia saltem variorum systemata in medium producerentur, allatis simul, quę illis probandis deducta sunt, argumentis.

Recepta apud utramque Ecclesiam Græcam scilicet Romanamque, sententia tenet, celebratum à Jesu unà cum Discipulis legale Pascha vesperis feriæ quintæ die 14. Nisan, tum verò alterâ die, 15. ejusdem mensis, supplicio crucis affectum interiisse. Cœptus inde in Ecclesia Latina mos pane azymo conficiendi mysteria; quòd scilicet Christus in celebratione Paschæ, eodem quo Judæi tempore, datum illis de azymis præceptum servasse crederetur. In hanc sententiam frustra Patrum & recentiorum Interpretum testimonia laudarentur; ingenuè etenim fateamur oportet, omnes in illam summo assensu concessisse; atque ita de illa in Tridentino constitui, quasi communi Ecclesiæ suffragio reciperetur (*f*).

f Concil. Trident. sess. 13. c. 1.

Quanquam autem hæc ita se habent, nunquam tamen veluti fidei dogma ab Ecclesia quidquam eâ de re definitum est; nec religioni sibi duxerunt viri quidam in primis Catholici nova alia systemata procudere, ac palam defendere, nullâ propterea censurâ ab Ecclesia inusti, nec offensionem in se ullam eâ de re apud religiosos Fideles inducentes. Illorum quidam alterâ die Jesum, alterâ Judæos Pascha celebrasse autumarunt; illum nempè feriâ 5. in vesperam declinante, hos verò feriâ 6. sub vesperas (*g*). Persuasum est aliis Judæorum aliquos, de quibus mox, feriam quintam, alios verò feriam 6. convivio Paschali solemnem habuisse; Galilæos scilicet, & Israelitas decem Tribuum per Palæstinam dispersos feriam 5. Jerosolymæ & Judæę universæ incolas feriam 6. (*h*).

g Paulus Burgensis, Paulus Midelburgensis, Lucidus, Grotius Onuphrius, Henteniùs, Cornelius Jansenius, Maldon. Scalig. Calvis. P. Lallemant. Laudari etiam possunt S. Epiphan. Euthymius Zygabon. de quibus mox.

h P. Harduin. in tract. de Novissimo Paschate J. C. Vide etiam P. Pezron, Histor. Evangelic.

Celebratum à Jesu Christo legale Pascha negarunt alii, defendentes novissimam illius cœnam vulgare fuisse convivium, nihilque à cęteris diversum. Postremam hanc opinionem, non quòd cęteris præponenda videatur, sed quòd possit in eodem cum reliquis authoritatis gradu consistere, adductis argumentis fulciendam suscipimus. Nec tamen propterea aliorum systematum rationes aggrediemur refutandas, sed integrum relinquemus Lectori, ut quascumque maluerit partes sequatur, dummodo id maximè præ oculis habeat, ne quid unquam contra Ecclesiæ sensum vel admittat, vel defendat.

Exploratum est, *Pascha* nomen latissimo in Scriptura sensu patere. 1. Angeli exter-

minatoris (*i*), qui univerſam percurrens Ægyptum ultore gladio, omnes ejus gentis primores natu interfecit. ſolis relictis Hebræis, *Tranſitum* deſignat, quæ potior eſt & literalis ejus vocis notio. 2. Paſcha eſt etiam *Agnus* (*k*), quem, memoriam recolentes exempti è gladio Angeli exterminatoris, populi Iſraelis immolare conſueverunt 3. Obtinuit pariter, ut Feſtum, quo accepti eâ occaſione beneficii, liberati nempè ab Ægypto Iſraelis, memoria ad poſteros tranſmiſſa eſt, Paſcha itidem appellaretur (*l*). 4. Eodem cenſebantur nomine *victimæ omnes* eâ die ad ſacrificium deſtinatæ (*m*); agnus enim in pervigilio ejus diei immolabatur, die nempè 14. atque decimâ quintâ ineunte, ſubeunte nocte Paſchale ex illo epulum inſtituebatur. 5. Eodem pariter *azyma*, quæ illis diebus adhibebantur in cibum (*n*). 6. Eodem *Agni Paſchalis epulum* (*o*). 7. Pervigilium pariter tum & ſeptem illi ſolemnes Paſchæ dies (*p*); 8. tandem cęremoniæ ritusque omnes ejus Feſtum præcedentes comitantesque, Paſchæ nomine deſignabantur; ut *parare Paſcha* perindè habeatur, ac locum Paſchali convivio opportunum inſtruere, victimas comparare, immolationem inſtruere, fermentatum panem ſolerter, ne quid ex illo remaneat, conquirere; conficere, decoquere azyma &c.

Hæc ſimul omnia vel ex his quædam tantummodò præ oculis habuiſſe Evangeliſtas oportet, cum miſſos à Jeſu Diſcipulos ut *pararent Paſcha*, ac reapſe paratum ab illis narrarunt (*q*). Uno verbo, ſicut Paſchæ nomen vel ſtrictâ & literali ſignificatione, vel vagâ & latiori uſurpatur; ita pariter verbum *parare* & proximam aliquam præparationem, & remotam quandam non incongruè deſignat. Ita cùm Moyſis præcepto juſſi ſunt Hebræi in Ægypto verſantes à die 10. Niſan agnum die 14. vel ineunte 15. ejuſdem menſis immolandum parare, agnus ille ex tunc Paſcha appellatur Exod. 12. ... 3. 21. & agnum illum ſibi comparare perinde habetur, ac *parare Paſcha*. Nihil autem moror ceteros morales ſenſus eidem nomini tributos; ſcitum eſt enim, Apoſtolum 1. Cor. 5. 7. ita de Jeſu Chriſto loquutum: *Etenim Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus*.

Receptum eſt etiam apud omnes, & ſanctum apud Interpretes, conciliandas inter ſe Scripturas ſibi aſſumentes, ut obſcuris clariorum aliorum textuum collatione lux affundatur, & quod illis deeſt, de aliorum perſpicuitate ſuppleatur, æquivocantes voces certis aliis determinentur; nec unquam committitur, ut inverſo ordine perſpicuis certiſque relictis minùs aperta & ambigua præferantur. In eo igitur, quod verſamus, argumento quinque vel ſex occurrunt apud S. Joannem textus, ſi quis alios, perſpicui, ut nihil illis deſit ad evidentiam, apertis demonſtrantes verbis, Jeſum Chriſtum cum Diſcipulis ſuis legale illud Paſcha non celebraſſe. Ut quid igitur tot certis & perſpicuis ejus Evangeliſtæ teſtimoniis relictis, ambigua aliorum Evangeliſtarum ita ſequamur, ut cùm facili negocio cum apertis illis conciliari poſſint, inverſo potiùs ordine clara ad obſcura diſtrahantur? Facilè namque tres illi Evangeliſtæ ita exponerentur, quaſi Jeſus Paſchale illud convivium non celebraſſet; cum interim S. Joannes non facilè in eam ſententiam diſtrahatur, quę inſtitutum à Jeſu epulum Paſchale defendit. Porrò S. Joannes omnium poſtremus ad ſcribendum ſe conferens, incertum vagumque priorum Evangeliſtarum ſenſum determinavit; nec altero ipſe ſenſu, quàm obvio & Lectoribus ultro ſeſe offerente, exponendus eſt.

Luculentum pariter ad eam ſententiam argumentum ex ipſa textûs S. Scripturæ ſerie deducitur. Evangeliſtas inter ſe conciliare rem eſſe, ſi aliam unquam, operoſam, ſatis inter omnes arbitror convenire; neque enim alioqui diuturnæ adeò diſputationes invaluiſſent. In tanta autem rerum difficultate ea maximè præferenda hypotheſis videtur, quæ & cætera omnia levat incommoda, & Evangeliſtarum variis locis apprimè congruit. Hæc autem maximè in noſtra hypotheſi.

Die Dominicâ *ante ſex dies Paſcha venit Jeſus Bethaniam* (*r*), apud Simonem Leproſum (*s*) cœnaturus; qua occaſione Maria ſoror Lazari pretioſo nardi ſpicati unguento Jeſu diſcumbentis pedes linivit. *In craſtinum* (*t*), feriâ nempè 2. & 10. Niſan, triumphantis more Jeroſolymam veniens Chriſtus exceptus eſt (*u*). *Cùm jam veſpera eſſet hora* (*x*), ex Urbe digreſſus noctem egit in Bethania. *Mane* (*y*) feria 3. & 11. Niſan, ad Urbem regrediens in ficulneam foliis veſtitam & fructibus nudam dira imprecatus eſt. *Cùm veſpera facta eſſet* (*z*), in Bethaniam iterum contendit. *Mane* (*a*) feriâ 4. & 12. Niſan, *venit rurſus Jeroſolymam*, ſtopentibuſque Diſcipulis de ficulneâ ante diris devotâ, quam pertranſeuntes areſactam offendebant, reſpondit, hæc & majora prodigia illis facienda reſervari, ſiquidem fide valerent. Tota ea dies docendis in Templo turbis exacta eſt.

Inclinante jam die è Templo egredienti [*b*] monſtrabant Diſcipuli totius ſtructuræ magnificentiam; ſed ille futurum denunciavit, ut tandem omnibus everſis tanti ædificii ne lapis quidem lapidi ſuperſtructus reſtaret. Tum ex Urbe digreſſus, montem Olivarum conſcendit (*). Eâ occaſione cum in loco è regione Templi omnes aſſiderent, interrogarunt Jeſum Diſcipuli, quo temporis articulo de everſione Templi oracula implenda manerent? quibus prolixâ ſatis oratione, à noſtro argumento alienâ, Jeſus reſpondit. *Erat autem Paſcha & azyma poſt biduum* (*c*); monuitque Jeſus Diſcipulos, futurum ut eo temporis articulo *filius hominis traderetur* ad necem, & crucem.

Mane alterius diei (*d*), feriâ quintâ, 5. & 13. Niſan, *primo die Azymorum, quando Paſcha immolabant*, i. e. qua die ſub veſperis inibat dies 14. Niſan, agni Paſchalis immolationi deſtinata, tum & azymorum ptima. Porrò ea azymorum religio non-

oiſi

i Exod. 12. 11. 12.
k Exod. 12. 21.
l Exod. 15. 14. 15. 16. & paſſim.
m 2. Par. 30. 22. 23. 24. Deut. 16. 5. 2. Num. 28. 18. 19.
n Luc. 22. 1. Dies feſtus azymorum, qui dicitur Paſcha.
o Exod. 12. 43. 44. 45. 47.
p Num. 9. 2. & 33. 1. & 2. Par. 30. 2. 2. &c. Ezech. 45. 21. & in Evangelio paſſim.
q Matt. 26. 17. 19. Marc. 14. 12. 16. Luc. 22. 7. 8. 12. 13.

r Joan. 12. 1.
s Matt. 26. 6.
t Joan. 12. 12.
u Matt. 21. 5. Marc. 11. 21. Luc. 19. 19.
x Marc. 11. 11.
Matt. 21. 17.
y Marc. 11. 12. Matt. 21. 18.
z Marc. 11. 19.
a Marc. 11. 20. ... 27.
b Matt. 24. 1. Marc. 13. 2.
* Matt. 24. 3. Marc. 13. 3.
c Marc. 14. 1. 2. Matt. 26. 2.
d Matt. 26. 17. Marc. 14. 12. Luc. 22. 7.

nisi post meridiem dici 14. exoridiebatur, & agnus Paschalis post duas horas à meridie ejusdem diei immolari permissus est [e]. Cum tamen instrui cœnaculum & ab omni repurgari fermento oporteret, neque ea omnia ipso Paschæ pervigilio, quo temporis articulo victima immolabatur, præstari commodè potuisset, *dicunt ei Discipuli: Quò vis eamus, & paremus tibi, ut manduces Pascha* (*f*)? non eâ die scilicet, sed alterâ subsequente. Missi sunt itaque Petrus & Joannes, ut pararent Pascha, ea nempè instruerent, quæ epulo Paschali alterâ die celebrando requirerentur, cœnaculum à fermento repurgabant, parabant mensas, & lectulos &c. Munere suo functi Apostoli, ad Magistrum regressi omnia in promptu esse nuntiarunt. Porrò Apostolos illos Templum adiisse, Pascha immolasse, ne verbum quidem in Evangelio. Quin nec ab alio fieri id oportebat, quam à patrefamilias, seu à viro, qui cęteris præerat; quare ipsum Jesum in Urbem venisse, & suis ipsum manibus victimam obtulisse oportebat.

e Exod. 12. 18. 19. Levit. 23. 5. Num. 28. 26.

f Matth. 26. 17. 18. Marc. 14. 13. 14. Luc. 22. 8. 9.

Vespero autem facto, ejus scilicet diei, feriæ 5. & 13. Nisan, *venit Jesus cum duodecim, & cum facta esset hora, discubuit, & duodecim Apostoli cum eo* (*g*). *Ante diem festum Paschæ* (*h*), [animadverte diligenter nondum Pascha inivisse] *cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Et cœnâ factâ, surrexit, & lavit pedes eorum*. Tum ad suos: *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum* (*i*); communicare nempè vobiscum in cibo Eucharistico, cujus jam jam instituebat mysterium (*k*); sive fortè verbis illis insinuavit, optasse se quidem novissimum illud Pascha, cui alterâ die celebrando omnia jam erant in promptu, unà cum suis celebrare; nosse se tamen adversariorum molitionibus, ne, quod maximè vellet, exequeretur, impediendum; hanc proinde novissimam esse, quam cum ipsis ageret, cœnam, antequam è mortuis resurgeret.

g Matt. 26. 20. Marc. 14. 17. Luc. 22. 14.

h Joan. 13. 1. 2. &c.

i Idem. V. 15. 16.

k Origen. Chrysost. homil. 82. 83.

Post lotos Discipulorum pedes (*l*), iterum Jesus in eorum versari cœtu virum proditorem, cujus dolo in manus Principum Sacerdotum ipse traderetur, denunciavit. Quærenti autem S. Joanni ecquis è Discipulis tantum nefas moliretur, illum esse significavit, cui intinctum ipse panem porrigeret, statimque intinctum panem obtulit Judæ, simul addens: *Quod facis, fac citiùs*. Illud Magistri dictum quidam ex Discipulis ita sunt interpretati, quasi emere aliqua ad diem festum necessaria Judas moneretur. Hæc sanè omnia cum Paschali requie eâ nocte ineunte minùs quadrant; quemadmodum & cętera, quæ post cœnam facta narrantur, utì pedum lotio, ac deinde ex Urbe secessus; in eadem enim domo, ubi Pascha celebratum fuerat, cubare Hebræi jubebantur (*m*).

l Jo. 13. 22. &c. Luc. 22. 21. &c.

m Maimonid. Halac. Pesach.

In horto ad montem Olivarum oranti speculatorum & satellitum Summi Sacerdotis adeoque Judæorum manus supervenit, armis instructa, & parata vi resistenti vim inferre (*n*); quod ne fieret in Solemnitate Paschali leges moresque Judæorum prohibebant. Deductus reus coram Anna primùm, dein tribunali Caiphæ statuitur; judicialibus quæstionibus interrogatur; testes audiuntur; damnatur. Quot, rogo, Legum diei festi religionem sanctam habentium infractiones? Primo mane coram Synedrio constitutus Jesus accusatur iterum, damnaturque. Tum ad Pilatum rapitur, extra Prætorium interim se continentibus Judæis, *ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha* (*o*); quę verba sedulò animadvertenda sunt; probant enim nondum Pascha degustasse Judæos.

n Matth. 26. 47. & sequ. Marc. 14. 42. & sequ. Luc. 22. 47. &c. Joan. 18. 4. & seq.

o Jo. 18. 28.

Frustra verò reponeretur, Pascha illud à Judæis degustandum ipsas designare victimas in Templo solemni Paschatis die & septem inde ordine succedentibus immolandas, juxta præscriptum Moysis in Deut. 16. 1. 2. Solemnia enim per eos dies Sacrificia, quanquam reapse *Phase* vel Pascha appellarentur, ex holocaustorum genere fuerant, ut constat ex Num. 28. 17. 23. 24. in quibus nihil de victima in cibum reservabatur, sed omnia igne sacro absumebantur. Poterant quidem ipsâ pariter die victimæ pacificæ, quarum est cibus permissus, immolari; sed nihil de ejus generis sacrificiis eâ die præscriptum. Integrum erat hac vel illâ die pro voluntate offerre; nulloque adigebantur præcepto Judæi, ut oblatas eo sacrificii genere victimas, die Paschæ vel alio quocumque degustarent. Quis sibi persuaserit, levi adeò de causa, & nullâ adigente necessitate, id committere voluisse Judæos, ut Romanum Præsidem ultro, citroque discurrere cogerent? Fac autem voluissent Judæi, indulsisset ne volentibus, nisi gravi de causa, qualis profectò habebatur Paschatis celebratio, Pilatus?

Post otiores excitatas turbas, quot vix cum religiosâ Paschatis quiete componerentur, id tandem obtinuerunt Hebræi, ut capitalis in Jesum sententia diceretur. Deductus itaque ad Calvarium, ibique actus in Crucem circa horam nonam, tertiam nempe vespertinam (*p*), expiravit.

p Matth. 27. 48. & sequ.

Aliquanto post Judæi Præsidem convenientes rogarunt, ut crurifragium imperaret, ne misero illo spectaculo solemnitas Sabbathi funestaretur; *erat enim magnus dies ille Sabbathi*, vel utì ad literam S. Joannes, *Magna erat ejus diei solemnitas* (*q*). Quænam, rogo, nisi Paschæ? Quare depositum è cruce cadaver Jesu, cæterorumque; curatum ejusdem Christi cadaver à Josepho ab Arimathia, & Nicodemo, linteisque obvolutum, tumulo illatum est, atque patenti ejus sepulchri ori magnus quidem lapis oppositus. Dein recipere se omnes, quoniam Parasceve erat (*r*), i. e. præparatio ad diem festam, sive Sabbathum, quæ occiduo sole iniens, religiosam quietem imperabat.

q Joan. 19. 31.

r Luc. 23. 5. 6. Joan. 19. 42.

Totam hanc historiæ Passionis seriem à prima Sabbathi usque ad diem Parasceve, eo consilio tradendam suscepi, quò meliùs Lector & temporum adscriptiones, & dies comparans, intelligat tandem Pascha-

Pascha-

ſchalem ſolemnitatem ejus anni in diem Sabbathi incidiſſe, neque unquam commiſſuros Judæos, ut tantâ molitione Christi necem urgerent, quantâ præſtitum ab ipſis feriâ ſextâ ſcimus, ſiquidem eâ die ſolemnitatem Paſchalem celebraſſent.

Profectò Agrippa poſt affectum ſupplicio S. Jacobum Majorem, atque detentum in carcere S. Petrum, ne capitali ſupplicio Apoſtolum illum diebus Azymalibus, ſive Paſchatis (*t*), plecteret, cavendum ſibi arbitratus eſt; quare uſque poſt Feſtum ſupplicii illius dilationem (norat enim quid ferrent leges, moreſque Judæorum) imperavit. Eodem conſilio Judæi urgendam ſibi cenſuerunt necem Jeſu Chriſti, ipſo Paſchatis pervigilio, ne fortè diei feſti religione abſtinere coacti, ſubducendi ſe à ſuo ipſorum furore ſpatium relinquerent.

t Act. 12. 4.

Nihil moror eorum ſententiam, qui duobus ſuccedentibus diebus idem Feſtum celebrari potuiſſe ſtatuunt, quidquid enim à Rabbinis eâ de re traditum eſt, recentiorem eſſe morem, veteribus Hebræis ignotum, P. Lamy poſt Bochartum (*u*) demonſtravit. Quando autem potuiſſet duobus ſuccedentibus diebus in remotiſſimis Provinciis Paſcha celebrari, quòd de phaſi lunæ nihil certi conſtaret, id tamen, quòd Hieroſolymis præſtaretur nihil erat. Quæ tandem addunt de tranſlatione Feſtorum, ſi fortè in feriam ſextam inciderent, tum per ſe nullis argumentis probatur, tum & pariter ipſorum Rabbinorum authoritate negata ſunt. Videſis Ligfootum, & Bochartum.

u Lamy Epiſt. de Paſchate pag. 33. Gallicè. Vide Bochar. de Anim. Sac. l. 2. c. 50. & P. Petav. Not. in hæreſ. 51. S. Epiph.

Hanc ſententiam maximè pariter convincit Feſtum Pentecoſtes, nunquam non in Eccleſia die dominicâ celebratum; quod proinde in eandem diem incidiſſe anno J. C. emortuali negaverit nemo. Porrò Feſtum illud apud Judæos quinquageſimâ die ab Azymis ita recurrebat, ut alterâ ab azymis die, 16. menſis, qua nempe *homer* ſive manipuli novi hordei oblatio deſtinata erat, periodus illa duceretur. Dies igitur decima quinta menſis, adeoque & ſolemnitas Paſchalis cum Sabbato componenda erat, ſicut & dies decima quarta cum feria ſexta ſive *Paraſceve*, qua ſcilicet Agnus Paſchalis immolari, atque in cibum adhiberi lege ſanctum habebatur. Cœnam autem ſuam inſtituit Jeſus veſperia diei decimi tertii, quam proinde alteram fuiſſe à cœna Paſchali apertiſſimè convincitur. Videſis de hoc argumento luculentiùs diſſerentes P. Lamy (*x*) & D. Toynardum [*y*]. Si quis autem illud conſtituerit, nimirum quintam Sabbati noviſſimâ cœnâ J. C. celebrem in 14. lunæ incidiſſe, atque ſubſequentem deinde diem decimam quintam fuiſſe & Paſchalem, tunc manipuli oblatio ad alteram diem, Sabbathum nempè, rejicienda; neque enim ſolemnitas illa Sabbati demeſſione rei in Templo offerendæ violabatur (*z*). Incidet autem, eâ facta ſupputatione, dies Pentecoſtes ejus anni in Sabbatum, quod primorum ſæculorum receptæ ubique in Eccleſia diſciplinę repugnat.

x Lamy Epiſt. de Paſchate pag. 66.
y Toynard. Harmon. Evangel. not. pag. 152.
z Miſchna 6. lib. 18. n. 1.

Vetus eſt altera, & apud utramque Eccleſiam recepta traditio, feriâ quartâ paſſionis decretum fuiſſe in pleno Judæorum Synedrio, ut in necem Jeſu Chriſti conſpiraretur. Quare eam diem ſolemni jejunio deſtinarunt Eccleſiæ Latina & Græca, vel ſaltem id ſibi pii quique Fideles ſuſceperunt, in memoriam proditionis Judæ atque necis Jeſu Chriſti à Judæis decretæ. Factum id autem biduo ante Paſcha disertè aſſerunt Evangeliſtæ: *Erant autem Paſcha & Azyma poſt biduum*, ait S. Marcus 14. 1. *& quærebant Summi Sacerdotes quomodo Jeſum dolo tenerent*. Et S. Matthæus 26. v. 2. *Scitis quia poſt biduum Paſcha fiet, & Filius hominis tradetur ut crucifigatur. Tunc congregati ſunt Principes Sacerdotum, & Seniores populi, & conſilium fecerant, ut Jeſum dolo tenerent & occiderent*. Profectò à feria quarta ad quintam non duo, ſed una tantùm dies ſupputatur. Neceſſe fuit proinde Paſcha feriâ ſextâ ſub veſperas cœpiſſe, cum ſcilicet Jeſus è Cruce pendens animam efflavit.

Scitum eſt apud omnes, Hebræos in menſibus ſuis dirigendis ad lunæ curſum attendiſſe. Feſtum Paſchale ducebatur à veſperis lunæ decimæquartæ, ac deinde totâ decimâ quintâ celebrabatur (*a*). Exploratum eſt etiam, Hebræos feſta ſua omnia à veſperis ad veſperas duxiſſe, quemadmodum & in Scriptura diſertiſſimè aſſeritur (*b*). Quò igitur certam diem feſti Paſchalis aſſignemus, aſtronomicis ſupputationibus demonſtrandum eſt, diem 14. Niſan ejus anni, 33. Æræ vulgaris, in feriam ſextam incidiſſe; quod ſanè exactiſſimè præſtitum à peritiſſimis noſtræ ętatis Aſtronomis, ut nullus dubitationi locus relinquatur, Jeſum Chriſtum die 14. Niſan poſt meridiem ſupplicium crucis ſubiiſſe; nec proinde Paſchale convivium cum cęteris Judæis celebrare voluiſſe (*c*).

a Exod. 12. 2. 6. Levit. 23. 5.
b Levit. 23. 32.
c Vide Tabulas impreſſas in calce Bibliorum Vitrè pag. 51 & D. Toynard. Harmon. not. pag. 248.

Duo rebus à nobis dictis opponi poſſunt: 1. Annum 33. Æræ vulgaris emortualem Jeſu Chriſti non fuiſſe; 2. Aſtronomorum noſtrorum ſupputationes erroneas haberi, vel ſaltem minùs exactam temporum rationem ſectatos Hebræos Jeſu Chriſti ętate. Ad poſtremum hoc quod ſpectat, non niſi optimis exhibitis documentis jure id aſſeri nequaquam poteſt. Ecquis enim credat, Judęos in ritibus ſuis omnibus ſervandis religioſiſſimos, temporum ſupputationes tantùm neglexiſſe? Poterant autem illi commodè iſtarum rerum peritiam ſive proprio ſtudio comparaſſe, ſive ope externorum Mathematicorum, quorum plures in vicina Ægypto conſulere valuiſſent.

Neque peritia atque fides Aſtronomorum, quos in ea ſupputatione P. Lancellottus, & D. Toynardus adhibuerunt [*d*], minori temeritate in ſuſpicionem revocaretur. Porrò eorum tabulas & documenta omnia publici juris facta in examen revocare omnibus permiſſum eſt. Vide laudatos Scriptores.

d D. Fabram, Bouillaudam, Paulum Mildebargenſem.

Profectò ſi Textus Evangeliorum apertiſſimi eſſent, atque luculenter celebratum à Jeſu Chriſto poſtremum Paſcha demonſtrarent, nihil ego morarer ſupputationes illas aſtronomicas, neque minùs exactos

Ju-

Judæos es in re credere recusarem. Cum autem nihil in Scriptura adversùs illas exploratum babeatur, nulla de imperitia Hebræorum suspicio, non est cur pro arbitrio defecisse illos in ratione temporum definiamus.

Quod verò ad emortualem Jesu Christi annum spectar, componendum illum cum 33. Æræ vulgaris adductis argumentis demonstrari potuisset. S. Joannes munus suum Præcursoris inivit (e) aono 15. Imperii Tiberii; incidit autem annus ille in 29. Æræ Vulgaris. Aliquandiu post susceptum à S. Præcursore munus Jesus Christus Baptismi lavacro tinctus est. Deinde Jesus Christus duobus annis & semis ad minus post Baptismom suum muneri prædicationis institit. Apud S. Joannem (f) gemina Paschata, ultra novissimum illud quo diem clausit (*), non obscurè designantur. Non ergo ante snnum 29. Æræ vulgaris Jesus Christus interiit.

e Luc. 3. 1.

f Joan. 2. 13. & 6. 4.

* Joan. 11. 55. & 12. 1. & 13. 1.

Obiit ille procurante Judæam Pilato, quem Præsidem ante obitum Tiberii è provincia pulsum constat. Porrò Tiberius nemine ambigente obiit anno 37. Æræ vulgaris; ac proinde obitus Jesu Christi intra annum 29. & 37. Æræ consignandus est. In annis verò intra eos terminos nullus occurrit, quàm 33. cujus Pascha in feriam quintam vel sextam inciderit. Is ergo emortualis Jesu Christi statuendus est (g).

g Vide hæc omnia fusiùs apud P. Lamy & D. Toynardum ac supputationes Boulliaudi.

Quamquam nostrum hoc systema apud Veteres communi suffragio non probatur, non defuerunt tamen inter eos, qui sibi ejus partes defendendas susceperent; nullaque est receptior apud Priscos illos sententia, si ea tantùm excipiatur, quæ legale Pascha à Jesu Christo celebratum defendit. Neque hìc referendam censeo opinionem S. Chrysostomi in Matth. Hom. 85. statuentis postremum Pascha cum Apostolis celebrasse quidem Jesum, non verò Sacerdotes & Scribas, ceterosque Judæos, ejus urgendæ neci intentos. Quo enim furore, livore, & odio erant in Jesum, eo prohibiti sunt, ut religioni & piis illis cæremoniis vacarent, quare tota diei sacri religio in alteram diem remissa est. Hæc sanè opinio singularitate suâ omnes deterret; id tantùm nobis in præsentia ejus occasione animadvertendum est, Textûs S. Joannis eam fuisse penès S. Doctorem vim, ut non aliâ ratione sibi exponendum illum arbitraretur, quàm postremum illud Pascha dilatum in alteram diem à Persecutoribus comminiscens.

Victor Antiochenus (h) Scriptor sæculi quinti, quippè qui S. Chrysostomum tamquam superstitem laudet, observat, Judæos biduo ante Pascha & Passionem Jesu Christi, nempè feriâ quartâ. de perdendo Christo deliberasse; oportebat enim, ait, die 14. primi mensis Agnum Paschalem in ara crucis immolari. Addit, illud S. Matthæi, *Apud te facio Pascha*, designare potuisse, non esum, sed Paschæ apparatum; luculenter enim S. Joannes perhibet, qua die Christus neci traditus est, Judeos nondum Pascha degustasse. Porrò, ait, hac ipsâ die debuit Pascha typicum in Templo immolari, & verus Agnus in cruce mactari.

h *Victor Antioch. in Marc. 14. 1. Cod. Reg. 1058. & 437. apud Tyonard. Harmon. not. pag. 151. Idem in Marc. 14. 23.*

Nec minùs eidem sententiæ favet Apollinaris (i), animadvertens, appositè quidem S. Joannem post cœnam à Christo factam animadvertisse, nondum Festum Paschale initum; *Ante diem festum Pascha, cum dilexisset suos, in finem dilexit eos.* Nondum igitur degustatum erat Pascha, cujus eodem tempore Agnus delibandus erat, quo Jesus Christus verus Agnus Paschalis in crucis ara mactabatur. Reputandum est igitur, addit ille, Textum Evangelistarum, quo exprimitur *primâ die Azymorum* missos à Jesu Discipulos, ut cœnaculum instruerent, reputandum est, inquam, nihil aliud designasse, quàm missos fuisse Apostolos *biduo ante Azyma* i. e. die decimâ tertiâ mensis; ac tandem cœnam illam alteram fuisse à Paschali. Hæc sanè expositio præferenda, quò simul S. Joannes ceterique Evangelistæ concilientur; eamdemque insinuat S. Matthæus, referens illud Jesu Christi ad Discipulos: *Vo scitis, quia post biduum Pascha fiet &c.* Quia te Jesus eodem tempore in crucem actus fuit, quo Pascha immolabatur. Ita Apollinarius.

i *Appollinar. Caten. in Joan. 18. 25. Codex Reg. 247.*

S. Epiphanius (k), persuasum habet, plerosque Judæorum anno Jesu Christi emortuali Pascha biduo prævertisse; quibuscum consenserit Jesus; cum interim, ait, alii meliùs instructi ad feriam sextam Festum distulerint. Singularem hanc sententiam nostro suffragio probandam non ducimus, sed satis ex illa insinuatum arbitror, quantis in ambagibus pro conciliando S. Joanne cum ceteris Evangelistis Prisci illi versarentur. Casaubonus (l), P. Petavius (m), & post illos P. Lamy sententiam laudarunt excerptam è Præfatione Chronici Alexandrini (n), Petro ejusdem Urbis Episcopo tributâ, qua Paschalis Agnus novissimo Paschate à Jesu Christo degustatum negatur; sed eâ ipsâ horâ immolatus dicitur in cruce Jesus ac in Templo Agnus Paschalis.

k *Epiphan. Panarii hæres. 51. & ita Petav. in animadver. in Epiph.*

l *Casaub. Exercit. 17. n. 24.*

m *Petav. lib. de Doctr. Temp. c. 25.*

n *Petr. Alexand. in Chronic. Alexand. Præfat.*

Porrò Author iste sive Chronici Scriptor huic fulciendæ sententiæ laudat testimonium S. Hyppoliti Martyris Episcopi Portuensis in Italia, in ejus libro adversus Hæreses, quo in Opere Author evertendas aggreditur Quartadecimanorum opiniones, ita ratiocinantium: Jesus Christus Pascha celebravit die quartâ decimâ lunæ, non altera igitur est nobis dies Paschalis habenda. Calamum igitur acuens Author adversùs illos, defendit, Jesum Christum à legali Paschate tempore Passionis suæ degustando prohibitum fuisse; quippe qui verum esset Pascha eâdem horâ immolatum, qua ipse antea prædixerat. Alterum ejusdem Authoris testimonium laudari potest, & in eandem sententiam ex libro de Paschate.

Ibi etiam servatur fragmentum Apollinaris Episcopi Hierapolitani (o), in quo sententia reprehenditur autumantium, Jesum Christum cum Discipulis suis die 14. ejusdem mensis Pascha degustasse. Tandem

o *Apollinaris Hierap. Epist. p. 6.*

ex.

p *Clemens Alex. p.7.*

textus alter tanquam ex S. Clemente Alexandrino (*p*), sed perperam inscriptus, producitur, ubi paratum quidem ab Apostolis Pascha, sed à Jesu Christo minimè celebratum statuitur, cùm enim verum in se Agnum, cujus Judæorum agnus typus esset, exhiberet, debuit eâdem uterque horâ immolari. Non quidem negaverim, ex fragmentis istis plura falsò illis Authoribus inscribi, sed ex vetustissimis desumpta Libris adversùs Quartadecimanos plerumque scriptis constat. Author Quæstionum ad Orthodoxos q.65. luculenter asserit, Jesum Christum ad necem damnatum obiisse die Parasceve vel Paschatis pervigilio. Euthymius Zygabenus in Comment. ad Matth. demonstrat fusiùs, Christum Pascha celebrasse die 13. Lunæ, obiisse verò die 14. ac tandem Pascha in diem 15. incidisse.

Philoponus, qui florebat A.604. sub Phoca, de hoc argumento differens, negat celebratum à Jesu Christo novissimum illud & Eucharisticum Pascha. In eandem sententiam scripsisse Metrodorum, aliosque duos, qui lucubrationes suas adversùs Judæos & Quartadecimanos ediderunt, Photius [*q*] est author. Id pariter nonnullis ætate suâ probatum Theophylactus & Euthymius asseruerunt; & rem esse adhuc sub judice Photius ipse perhibuit.

q *Metrodor. & duo Anonym. apud Phot. Codd.115. 16.*

In nova Operum S. Joannis Damasceni Editione gemina Scripta in lucem prodita sunt, quibus eadem sententia defenditur (*r*); ibique pariter extat fragmentum Authoris cujusdam Græci sub S. Joannis Damasceni nomine (*s*), in quo Scriptor asserendum sibi arbitratur, Jesum Christum mysticam cœnam feriâ quintâ, sextâ horâ vespertinâ degustasse, cum interim Azyma non nisi alterâ die, feriâ nempe sextâ, Christo jam in tumulum illato, exordirentur. Euthymius Zygabenus, Græcus, & Schismaticus Author, tradit Jesum quidem unâ die Pascha Judaicum prævertisse, quare celebratum ab ipso Festum feriâ quintâ, à Judæis cæteris feriâ sextâ, usum autem in cœna vulgari pane, in quo pariter mysteria confecerit.

r *Vide nov. Edit. S. Joannis Damasceni tom.1. pag. 647. 648.*
s *Differt. de Azym. p.12.*

Laudat etiam Casaubonus pro sententia de non celebrato à Jesu Christo Paschate Cedrenum, asserentem Jesum Christum à veteri quidem abstinuisse, novo Paschate, in quo ipse Author esset & victima, contentum.

Petrus Antiochenus in sua epistola ad Dominicum Patriarcham Gradensem (*t*), sententiam illam de non adhibitis in confectione mysteriorum à Jesu Christo Azymis defensurus, nostram hanc sententiam confirmat; namque, ait, ea dies decima tertia lunæ agebatur, cum interim Agnus Paschalis non nisi quartę decimæ addictus esset, & posterâ inde die Azyma inirent. Posset etiam his omnibus accenseri testimonium Judæorum (*u*), asserentium, Christum Jesum, quem Filium Pandir & Satda appellant, supplicio crucis in Lydda, sive Diospoli peremptum, damnatumque judicio Magni Synedrii ipso Paschatis pervigilio.

t *Apud Michaelem Le Quien. Differt. to.1. Joan. Damasc. p.71.*

u *Talmudist. Tract. Sanhedrin.*

Nec altera fuisse mens Tertulliani facilè creditur; ita enim ille in opere contra Judæos *cap.8. Qua passio perfecta est die 8. Kal. April. die primo Azymorum, quo Agnum ut occiderent ad vesperam, à Moyse fuerat imperatum. Itaque omnis Synagoga filiorum Israel illum interfecit.* Quæ postrema verba ad illud *Exod.12. 47.* spectant: *Omnis cœtus (Septuag. Synagoga) filiorum Israel faciet illud* (Pascha). Insinuat autem Scriptor, universum Israelem in immolationem veri Agni consensisse, quòd nempe omnes ejus necem postulassent, eò potissimùm temporis articulo, quo Agnus Typicus in Templo mactabatur.

Hilarius Diaconus Ecclesiæ Romanæ sub Liberio, Author, uti fertur, QQ. in Vetus & Novum Testamentum, hanc quæstionem veluti in Ecclesia receptam proponit. *Quid causa fuit, ut illo tempore crucifigi se permitteret Dominus, quo octavo Kal. Aprilis Pascha celebraturi erant Judei* [*x*]? Et in responsione rem illam tanquam certam constituit. Gemina habet in responsione ad quæstionem 94. *Vespere*, ait, *eadem die Pascha acturi erant.* Favisse pariter eidem sententiæ S. Augustinus apparet, scribens: *Tunc primùm Pascha celebravit Filius Dei, quando ex Ægypto fugientes Rubrum mare transierunt. Nunc ergo figura illa Prophetica in veritate completa est, cum sicut ovis ad immolandum ducitur Christus.* Nihil tamen in ea S. Doctoris authoritate momenti collocandum censeo, cùm ambigua scribentis mens non satis appareat.

x *Auth. Vide tom.3. q.55. Edit. nov. q. 55. pag.63. & quæst.9. pag.85.*

Illud tantummodo generatim asserendum mihi arbitror, Latinos Patres non satis argumentum illud discussisse. Cum enim Textum S. Joannis interpretantur, ita mentem suam exprimunt, quasi non degustatum à Jesu Pascha cum Judæis autumarint. Idem pariter servatur à Patribus Græcis, veluti S. Chrysostomo in Matthæum 26. & Theophylacto (*y*); illud autem S. Matthæi 26. 7. *Primâ die Azymorum*, de pervigilio Azymorum interpretantur. Recentiores verò adeò ab ejus sedulo examine abhorruerunt, ut quicumque aliquid de adversa opinione effutirent, illos tanquam hæreticos & visiones venditantes insectarentur. Vechiettus carcerem Inquisitionis eo nomine sustinuit, quod à communi ea opinione recedere ausus fuisset. P. Lamy, qui primus systema suum de Paschate vulgavit (z), plurium annorum spatio an mentem suam eâ de re proderet, deliberavit, neque antea consilium suscepit parendi, quàm vidisset D. Toynardum eandem opinionem defendisse in sua Harmonia, quæ plurium annorum molitione ab ipso elaborata, tandem post Authoris obitum prodiit in lucem. Frequens alterius opinionis assertorum turba non est cur magni in eam rem momenti habeatur, cum nullum hunc usque sedulum examen sententia illa subierit.

y *In Matt.31. & in Luc.22. Vide Differt. de Azymis præfixam priori volumini nov. Edit. S. Joannis Damasceni à P. Le Quien.*

z *Epist. de Pasch. pag. 26. 27. Gallicè.*

Vetus etiam consuetudo adhibendi panis fermentati in Sacrificio Altaris, postremum est, quo sententiam hanc fulcimus, argumentum. Vetustissimum hunc esse in

Oriente morem ſatis conſtat. Semel in anno azymo uſos Ebionitas, Paſchalibus nempe diebus, tradit S. Epiphanius, ſatis inſinuans reliquo anni tempore fermentatum adhibuiſſe. Armeni omnium primi inter Orientales, relicto fermentato, ad azyma ſe contulerunt (a). Joannes Philoponus ſexti ſæculi, uti jam innuimus, Scriptor perhibet (b), ætatis ſuæ Ægyptios nonniſi in fermentato Sacramenta conficere. Idem de recentioribus Æthiopibus affirmat Ludolfus (c), & de Ægyptiis Vanſlebius (d). Abraham Echellenſis (e), teſtatur, legi in Canone Jacobitarum & Neſtorianorum; *Et accipient panem fermentatum, benedixit, &c.* Solemnis eſt etiam apud Græcos noſtræ ætatis conſuetudo, cujus incerta eſt & ignoti fontis origo. Eſt igitur cur ab initio derivatam ſuſpicemur.

Ad Eccleſiam verò Latinam quod attinet, P. Sirmondus Tract. de Azymis, & Cardinalis Bona de Rebus Liturg. defenderunt, fermentatum panem aduſque decimum ſæculum circiter apud illam obtinuiſſe. Contrariam ſententiam tuetur P. Mabillonius, de fermentato & azymo, cui vetuſtior Azymorum conſuetudo probatur; quin & ſemper apud Latinos eam manſiſſe traditionem contendit, adſtipulatore uſus Papa Leone IX. (f) qui obtrectationibus Græcorum reſpondens, affirmat jam inde à 1020. annis azymo uſam Eccleſiam, & eo veluti pane nutritos Martyres omnes Eccleſiæ Latinæ. Conſtat planè, Michaelis Cerularii ætate, cùm adverſus Græcos fervērent concertationes; morem illum in Occidente longè latèque obtinuiſſe, quod veteri conſuetudine receptum teſtantur Alcuinus *Epiſ.69.* Rabanus Maurus *lib.1. Inſtit. Cleric. cap.31.* & S. Iſidorus Hiſpalenſis de *Offic. Eccleſ. lib.1.* Fateri tamen oportet, hanc conſuetudinem totâ fuiſſe antiquitate probatam non ſatis demonſtrari.

Martinus Polonus in Chronico refert, Alexandrum I. panis fermentati uſum lato edicto ſanxiſſe; qua de re nihil in Pſeudo-Decretalibus Iſidori. Veteres quidem Scolaſtici (*) produnt, ſed nullo, quantum ſcimus, fundamento, Leonem, neſcio quem, Pontificem id decreviſſe, ſtudio opponendi ſe dogmati Ebionitarum, ferentium Sacra myſteria in Azymis confici oportere; iis verò hæreticis diſſipatis, ad azyma reditum. Azymorum diſciplinam non niſi poſt Carolum Magnum obtinuiſſe Græci Schiſmatici recentiores contendunt (g). Porrò Rex ille, inquiunt, Vandalorum Arrianorum copiis auctus, Urbe ſub jugum miſſâ, morem illum, Felicis Pontificis ſibi faventis authoritate, invexit. Sed fides horum obtrectatorum ea eſt, quæ ne in ſuſpicionem revocari quidem paulò operoſiùs mereatur.

Vetuſtiſſimus pro antiquitate panis fermentati in Eccleſia Latina Author laudari poteſt Scriptor Operis de Sacramentis ſub S. Ambroſii nomine, inter ejus opera vulgatus (h). Porro Author ille quinti vel ſexti ſæculi luculenter aſſerit, Euchariſtiam confici in *uſitato pane.* Laudatur etiam veluti S. Gregorii Magni locus, ubi vir ille ſanctus indiſcriminatim in Eccleſia Romana azymum & fermentatum panem adhiberi affirmat (i). Sed in ejus impreſſis operibus nihil tale uſpiam legitur. Patres Eccleſiæ Latinæ, & Concilia ita de pane Euchariſtico agunt, quaſi de pane familiari (k); ſi quid autem eâ in re præſcriptum occurrit, illud tantummodo cautum, ne furfureus, ater, communiſque panis adhiberetur, pura etenim myſteria candidus decet, & defœcatiſſimus panis (l). Non eſt igitur adeò omnibus perſuaſum, Jeſum Chriſtum ſacra poſtremo in Paſchate in azymis confeciſſe.

Nihil moror conjecturas illas ex eo deductas, quòd Jeſum Chriſtum poſtremum illud Paſcha omiſiſſe maximè omnium conveniret. Cùm enim veteri abolito ad novum conſtituendum Paſcha veniſſet, debuit Sacrificium ſuum eodem tempore conſummare, quo typicus Agnus in Templo immolabatur; unde fieret, ut rei veritas in locum figuræ ſubſtitueretur. Id maximè omnium inculcant SS. Patres, & S. Irenæus diſertiſſimè aſſerit: *Paſſus eſt Dominus adimplens Paſcha* (m). Origenes in Joan. tom.3. & S. Hieronymus in illud Evangelii: *Scitis quia poſt biduum Paſcha fiet*, interpretantur de novo Paſchate, nunquam antehac celebrato, cujus nova tunc fieret inſtitutio, impoſito veteri Paſchati termino: *Finem carnali feſtivitati volens imponere, umbrâque tranſeunte Paſchæ reddere veritatem:* mactatâ ſcilicet veri Agni, loco typici Paſchalis, victimâ. Hæc quidem rationum momenta, ſolida alioqui, tunc planè convincunt, poſtquam ſententia ſolidis primùm documentis aſſerta eſt. Certum aliquod aſſertumque factum nullis quidem contrariis congruentiis expugnatur; ſed ſi quæ fuerint congruentiæ, naturaliter ex illo profluentes, hiſce ſanè plurimùm juvatur.

Cùm igitur Eccleſiæ permiſſione integrum cuique relinquatur, ut, quod maximè ſyſtema placuerit, illud teneatur; & deductum huc uſque ſyſtema difficultates omnes ſubducat, Textus Evangeliſtarum exponat, repugnantes in ſpeciem conciliet, nihilque habeat incommodi, nihil repugnans legibus hiſtoriæ Chronologiæ & moribus Judæorum; congruat autem maximè tum vetuſtiſſimæ de Feſto Pentecoſtes Dominicâ die celebrato traditioni, cum jejunio feriæ quartæ, jam inde à primis ſæculis in memoriam initi à Judæis adversùs Jeſum biduo ante Paſcha conſilii; quadret inſuper cum vetuſtiſſimæ Eccleſiæ Græcæ quin & Latinæ per plura ſæcula conſuetudini, myſteria nempe in azymis conficiendi; non eſt cur in eodem cum cæteris ſyſtematibus authoritatis gradu conſiſtere non poſſit. Eò autem maximè quòd adſtipulatores habeat plures Veteres Patres, uti Tertullianum, Hilarium Diaconum, & Authores ſub nomine S. Clementis Alexandrini, S. Petri itidem Alexandrini laudatos, Philoponum, Metrodorum, Cedrenum, alioſque nonnullos veteres, ſicut & idem arctiſſit Vechietto, D. Toynardo,

&

a *Narratio de rebus Armen. t.2. Auctu. Biblioth. PP. col.* 294.

b *Philopon. tract. de Azymo.*

c *Ludolf. l.2. Hiſtor. Æthiop. proœm. 2. n.28.*

d *Vanſleb. Iter Ægypt.*

e *Abrah. Echell. Epiſt. ad Joann. Morin. inter Morini epiſt.85.*

f *Leo IX. ep.6. ad Michael Cerul. Idem Epiſt.1.*

* *Alenſ. Bonavent. Scotus, Durand. Thom. in 4. Sent. Diſtinct.* 21.

g *Epiphan. Conſtantinopolit. & alii apud Michael. le Quien Diſſertat. de Azymis.*

h *Ambroſ. ſeu quis alius l.4. de Sacram. c.* 4.

i *Gregor. Mag. apud D. Thomam Catenn in Matthæi c.26. & l.2. contra errores Græcorum. Vide & Phot. Cod.* 252.

k *Tertull. l.2. c.5. ad Uxorem. Auguſt. Serm.227. & 229. Epiſt.59. & alii paſſim.*

l *Concil. Tolet. XVI. can.* 4.

m *Iren. l.4. c.* 23.

& P. Lamy. Ità pariter persuasum habent Judæi, neque nostræ ætatis plures ab eadem sententia recedunt.

Hæc quidem pro ista sententia: modò verò quæ pro communi opinione, paucis exponenda. Ad hanc autem controversiam dirimendam, unicè spectandam esse literam S. Textûs, utra pars proniorem interpretationem, & hominum sensui magis conformem præferat, à nemine revocatus in dubium. Quæ etenim in auxilium prioris sententiæ antea expositæ adducta sunt ex Astronomicis supputationibus, & serie chronologicâ dierum Antepaschalium petita, hæc minoris ponderis sunt momenta. Neque enim dierum illa series ex quatuor Evangelistis derivata ad exacta satis, ad sensum demonstrari posse arbitror, ut ex variis variorum Harmoniis intelligimus. Lunares verò supputationes exactissimas tenuisse Judæos, ambiguum est maximè, cum & erroris illi eâ in re accusentur in Constitutionibus Apostolicis l. 5. c. 17. *In ipso etiam calculo falluntur, quem putant se rectè ponere, ut omni ex parte errent &c.* Omnibus igitur relictis conjecturis, ipse adeundus est S. Scripturæ Textus; sed cùm utraque pars aperta pro se in speciem afferat testimonia, utra conformia veritati censenda sint, à nemine meliùs, quàm à traditione judicium petitur. Quæ enim constantiorem & vetustiorem, ipsi penè rei de qua agitur, coævam, traditionem affert, huic planè lis ab æquis rerum æstimatoribus adjudicanda. Magna vis est veritatis, nec fieri unquam potest, ut persuasio ab ipso penè tempore rei gestæ cœpta & longè latèque obtinens, non aliquid habeat pro se veritatis. Quæ cum in aliis omnibus verissima sint, in assignando ultimæ cœnę à Christo Domino celebratæ tempore multò sunt evidentiora. Quis enim credat, pios illos Fideles Apostolis coævos, qui Jesu Christi tam solerter annotarunt omnia, ut nec minoris momenti multa negligerent, erga tempus novissimæ cœnæ à Jesu Christo celebratæ, cùm scilicet augustissimum illud Eucharistię mysterium institutum est, incuriosos sese habuisse? Quis credat, noluisse Fideles illos sese à viris Apostolicis eâ de re instrui, occasione controversiæ à Quartadecimanis agitatæ? Universam autem Veterum traditionem pro celebrato à Jesu novissimo illo Paschate stare, ipsis fatentibus contrariæ sententiæ assertoribus, compertum est. Porrò traditionem illam ex ipsis cœpisse Apostolicis temporibus inde intelligimus, quòd Christiani illi defendentes Paschalem solemnitatem die 14. Lunæ cum Judæis celebrari oportere, exemplo se Christi, qui Pascha eâdem die celebrasset, tuebantur. Lege S. Epiphanium in hæresi Audianorum, & Chronicon Alexandrinum, & quod maximè intentum convincit, fragmentum epistolæ Polycratis Episcopi Ephesini ad Victorem Pontificem Romanum, quod recitat Eusebius Historiæ Eccles. l. 5. c. 23., ita enim habet: *Isti omnes diem Paschæ 14. die Lunæ ex Evangelii præscripto observarunt.* Ubinam id præcipit Evangelium, nisi Jesu Christi exemplo proposito, qui novissimum Pascha die 14. Nisan celebravit? Si enim se tantùm celebraturum Pascha illud Christus significasset, si in vivis egisset, nullum profectò datum in Evangelio præceptum eâ de re Christianis conferetur; quin potiùs id sibi prætendissent, nunquam committendum esse à Fidelibus, ut unum idemque haberent cum Judæis Pascha, quandoquidem de servato à Jesu Christo legali Paschate, quo tempore Legis præcepta ejus morte dissolvenda erant, nihil in Evangelio legeretur. Nec sanè aliter huic Quartadecimanorum argumento responderunt sequioris ætatis Scriptores Catholici, apud quos abolitâ jam vel obscuratâ temporis, quo à Jesu novissima illa cœna instituta est, memoriâ, contraria opinio de non celebrato à Jesu Paschate gliscere apud quosdam cœperat. Reponebant enim illi Quartadecimanis, nunquam à Christo commissum, ut novissimum illud Pascha cum Judæis celebrarent, quare nec Christianis id esse servandum inferebant. Hæc Christiani Scriptores, sed rari & sequioris ætatis; vetustissimi enim, sicut & cæterorum turba, id ultro dantes adversariis, Christum scilicet legale Pascha celebrasse, aliis illos argumentis revincebant. Secundi ergo sæculi traditio pro celebrato à Jesu Paschate stabat.

At enim Tertullianus, qui pariter sub Victore florebat, Christum obiisse dicit *die primo azymorum, quo Agnus ut occideretur ad vesperam*, Moyses imperaverat. Quid hìc adversùs communem sententiam? Prima dies azymorum æquè dicebatur & dies 14. Lunæ & dies 15. proximè succedens; cum autem dies 15. prima azymorum solemnis haberetur, & festi apud Judæos dies à Vesperis diei præcedentis inirent, sicut & in vesperis præcedentis diei, nempe diei 14. Lunæ Paschalis Agnus immolaretur, rectissimè utique dictum est à Tertulliano, Christum die primâ azymorum obiisse, die scilicet 15. Lunę, cujus exordium, vesperas nempe diei pręcedentis, Paschalis Agnus consecraverat. Vetus igitur, ab ipsis fermè Apostolicis temporibus cœpta traditio, claros in utramque partem Scripturę Textus ad sententiam de celebrato à Christo novissimo Paschate determinat.

Restat, ut, quos diximus, apertos saltem in speciem Evangelii Textus pro communi hac sententia, apertos reipsa in medium adductos demonstremus. Prima azymorum dies illa sine controversia habebatur, quę immolationi Agni proximè succedens, septimanæ Paschalis ducebat exordium. *Decimaquinta dies mensis hujus solemnitas azymorum est. Septem diebus azyma comedetis; dies primus erit vobis celeberrimus* (n). Quare si dies 14. ipsa eadem pariter dies
prima azymorum appelletur, ejus rei in causa fuisse oportet, quòd cùm Festi Judęorum dies à vesperis præcedentis inirent, participatione quadam dies 14. Lunę prima azymorum diceretur; vesperæ enim ejusdem diei initium erant solemnitatis azymorum die 15. celebrandæ. Diei igitur

n *Levit.* 23. 5. *Vide & Num.* 28. 16. 17.

primæ azymorum non genuina erat diei 14. sed ab alterâ die, scilicet 15. communicata appellatio. Porrò monstri loco habendum est, eodem pariter primæ diei azymorum nomine diem quoque 13. Lunæ censeri, quòd scilicet in vesperis ejusdem diei 13. dies 14. Lunæ iniret, ut quam dies ista 14. à succedenti die 15. trahebat appellationem, eandem in diem 13. reflecteret, tresque sibi succedentes dies eodem communi nomine primæ diei azymorum nuncuparentur. Nemo sanè prudens id commissum à Judæis, nisi apertissimis Scripturæ Textibus convictus crederet. Id autem reipsâ factum constituunt contrariæ sententiæ patroni, & ita constituunt, ut nisi hæc Textûs Evangelici interpretatio probetur, actum sit de illorum systemate universo. Ita ergo habet Evangelium: *Primâ die azymorum accesserunt Discipuli ad Jesum dicentes: Ubi vis paremus Pascha?* Matt. 26. 17. & Marcus 14. 12 *Primo die Azymorum, quando Pascha immolabant &c.* Et Luc. 22. 7. *Venit dies azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha.* Tres isti Evangelistæ uno assensu, & unâ eâdemque phrasi asserunt, qua die gemini Apostolorum ad parandum cœnaculum missi sunt, primam azymorum recurrisse. Ecquam, rogo? an diem decimam quintam Nisan, quæ prima azymorum solemni nomine appellabatur? Minimè, inquiunt ex illis Evangelistis duo, sed dies agebatur prima azymorum quidem, sed qua *necesse* simul *erat occidi Pascha*, nempe 14. Nisan quæ sanè prima azymorum rectissimè diceretur, cùm ejus diei vesperis azyma inirent. In hac interpretatione & sententia omnia plana sunt, non item in adversa, qua illud *primâ die azymorum* interpretari coguntur ejus assertores de die 13. Nisan. Quis, rogo, hanc interpretationem arduam non esse, & vix ipsis, à quibus adstruitur, probatam, non intelliget? Promant illi similem loquendi phrasim ex Sacris Libris, sive è ceteris etiam Recentiorum Lucubrationibus, vel unam, qua dies ante pervigilium Festi tamquam dies ipsa festa habeatur appelleturque. Nunc autem insuetâ hac phrasi usos non unum tantùm vel duos, sed & tres simul Evangelistas, dissito tempore, loco, & consilio scribentes, constituunt.

Sed iterum ad Evangelium. *Venit*, ait S. Lucas, *prima dies azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha:* tunc missos narrat ad instruendum convivium duos ex Discipulis, qui *euntes paraverunt Pascha.* Regressis illis ad Jesum, & præsto esse omnia narrantibus, *cùm facta esset hora, discubuit, & duodecim Apostoli cum eo.* Idem pariter apud S. Matthæum legas, postquam enim parata omnia à Discipulis, ait: *Vespere facto discumbebat cum duodecim.* Plus aliquid addit S. Marcus, nempe & paratum à Discipulis Pascha, in cœnaculo grandi & strato, ac intra Urbem situm illud narrat; tum ait: *Vespere facto venit cum duodecim.* Quò, rogo, venit? scilicet ad locum paratum pro celebrando convivio Paschali, de quo Evangelista ille sermonem instituit. Cur tam solerter tres illi Scriptores adnotandum sibi arbitrarentur Jesum vespere facto discubuisse? Quænam hora insinuatur à S. Matthæo pro cœna instituenda, nisi hora Paschali convivio præscripta, vespertina illa scilicet, uti ab omnibus Evangelistis fideliter adnotatum est?

Cum cœnaret Jesus, familiare cum Apostolis colloquium exorsus, ait: *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum antequam patiar.* Fallor? an hæc verba pro convivio Paschali tunc instituto designando, demonstrationis loco habenda sunt? Quamquam enim à SS. Patribus nonnullis de Eucharistico convivio mysticè exponantur, nihil tamen vetat, quin ad literam pariter de Paschali etiam intelligenda sint, quomodo reipsa à plerisque tum ex Patribus cùm ex Interpretibus omnis ætatis exposita sunt. Periculosum est maximè à communi Patrum & Interpretum expositione recedere, nisi si fortè literæ Textus apertus sit adeò, ut aliam à communi inire interpretationis viam cogat.

Ad hæc, vix ac vix quidem persuaderemur, Jesum, parando cœnaculo pro celebratione Paschatis tam sedulò missis duobus Discipulis incubuisse, si neque sibi degustandam cœnam illam norat, neque Apostolis huc illuc morte suâ dispergendis integrum futurum præviderat, ut quieti in unum convivii locum convenirent. Cur Apostolis rogantibus, quo maximè in loco Pascha celebrare decrevisset, non statim prodidit, omnem sibi Paschalis illius cœnæ degustandæ occasionem Judæorum livore tollendam? An forte de imminenti sibi morte triste nuncium afferre Discipulis timebat, quos paulò antea de omnibus fecit certiores: *Scitis quia post biduum Pascha fiet, & Filius tradetur, ut crucifigatur?*

At enim S. Joannes dissertè asserit, Jesum neci traditum die *Parasceve Paschæ*, atque defuncta reorum corpora è supplicio deposita fuisse ante solis occasum, ne *remanerent in cruce corpora Sabbato; erat enim magnus dies ille Sabbati;* i. e. solemnitas azymorum cum Sabbato illo inibat. Addit tandem, Judæos, ne in Prætorium ingrederentur, religione absterritos fuisse, *ut non contaminarentur, sed manducarent Pascha.* Nondum igitur feriâ sextâ, quando scilicet Jesus ad Pilati Tribunal delatus fuit, Paschalem Agnum degustaverant. Scitum est, quam verbis hisce Evangelistæ interpretationem Viri doctissimi communis sententiæ assertores tribuerint. Namque ea quæ de Parasceve Paschatis à S. Joanne narrantur, hæc intelligenda censent de die Parasceves intra Paschalem hebdomadam futurâ. Præceptum enim erat apud Judæos, quemadmodum & Bochartus observat, singulos hebdomadæ dies ita distingui: Prima Sabbatorum, secunda Sabbatorum &c. quinta Sabbatorum, & Parasceve. Itaque feria sexta Paschalis hebdomadæ rectissimè Parasceve Paschæ appellata est. Quod autem inferre pedem in Prætorium religioni ducerent Hebræi, inde causa repetenda est, quòd Paschalem

so-

ſolemnitatem victimarum pacificarum immolatione ſolemniorem habere conſueviſſent, quarum erat ſingulis, modò expiatis, eſus permiſſus. Ita ſervatum legas in ſolemni illo Paſchate ſub Ezechia celebrato: *Immolantes victimas pacificorum, & laudantes Dominum* (*o*). Ne igitur quidquam è conſuetis cæremoniis detraheretur, id potiùs ſibi committendum cenſuerunt Hebræi, gens rituum ſuorom tenaciſſima, ut Preſes Romanus ultro citroque diſcurreret, quàm ut ſacris cæremoniis aliquid afferretor incommodi.

o 2. Par. 30. 22.

Caverunt tandem, ne remanerent in croce corpora Sabbato, quòd dies ille Sabbati in hebdomadam Paſchalem incideos duplicis Feſti conjuoctione ſolemnitatem augeret. Ita quidem S. Joanois Textum Viri ſine controverſia doctiſſimi interpretantor, quorum expoſitio, etſi multùm ab evidentia abeſſe oltro fateamur, illod tamen apud æquos rerum æſtimatores evincit, ut non mioùs prona ſaltem & literalis habeatur, quàm adverſæ ſententiæ altera, diei 13. Niſan primæ azymorum appellationem vindicans.

Quæ com ita ſint, eadem plaoè, quę priùs adducta eſt, conſecutio recurrit. Cùm de Scripturæ aliqua interpretatione res eſt, ſi utriuſque partis Textus apertiſſimi in ſpeciem videantur, illius eſt potior ratio, cui omnium ſæculorum traditio favet. Favet autem huic poſtremæ ſeotentiæ, non recepta utcumque, ſed ab ipſis Apoſtolicis temporibus cœpta traditio, quam Fidelium omnium ſæculorum perſuaſio fulcit, doctiſſimorum Criticorum Maudit, Tillemontii, Beſſini &c. ſuffragia confirmant; ac tandem ipſa Eccleſiæ, ſi non definientis, ſaltem in illam inclinantia authoritas viodicat.

IN EVANGELIVM

S. MARCI

PROLEGOMENON.

QUid de S. Marco ſtatuatur diſſidium eſt inter Authores. Eondem eſſe virum, quem S. Petrus in prima epiſtola (*a*) ſua ſpiritalem filium appellat (facilè quòd ad fidem converſum Baptiſmate [*b*] initiavit) Veterum plures autumarunt (*c*). Papias (*d*), & S. Irenæus l. 3. c. 1. diſcipulum, & interpretem ejuſdem Apoſtoli appellant; quod ſuffragio deinde ſuo probarunt veteres plures (*e*) & recentiores Authores. Porrò interpretem io eo agebat vir ſanctus, Græcè, ſivè Latinè explicans, quæ alterutro ſermone idem Apoſtolus loquebatur; vel ſaltem dictantis Petri epiſtolas cultiori phraſi ſtiloque excipiebat.

SS. Epiphanius, & Hippolytos (*f*) in Mſ. Bodlejano, Pſeudo Dorotheus, Nicephorus, aliique in cenſum ſeptuaginta Diſcipulorum eundem Evangeliſtam referuot, qua in re conſenſiſſe Veteres conſtat (*g*); addunt tamen illi, S. Marcom ſcandalo unà cum Capharnaitis omnibus affectum, minùs ferentem illa Jeſo Chriſti verba Joan. 6. 55. *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*. Subductum propterea à conſortio Jeſo unà cum aliis, exemplom illorum ſecutum, S. Petrus deinde ad fidem reduxit; eoque comite fidiſſimo in itinere ſuo Romam uſus eſt, ubi & ſcriptum ab illo Evangeliom. Hæc de S. Marco veroſimiliora feruntur.

Author anooymus in Acta è genere Aaronis virum deducit, narrans pariter inſigne Sacerdoiom io capite illum geſtaſſe: *Pontificalis apicis petaſum*. Confundont alii [*h*] cum *Joanne Marco*, qui filius io Actis ſcribitur Mariæ fœminæ Jeroſolymitanæ, in cujus hoſpitium, ubi & Fideles ſeſe continebant, Apoſtolus Petrus, è carcere Angelico beneficio liberatus, ſeſe receperat (*i*). Porrò Joannes Marcus conſobrinos erat S. Barnabæ, & S. Paolom unà cum S. Barnaba Antiochiam primùm, deinde Cyprum ſecutus eſt. Cum veniſſent in Pergem Pamphyliæ uttoque comite relicto Jeſoſolymam redit (*k*); quare Apoſtolus Aſiam ſecundò peragraturus comitem illum recuſavit. Verùm hæc quorundam opinio minùs cęteris omnibus probatur (*l*). Vix enim perſuaderetur, S. Marcum fidiſſimum Apoſtoli Petri, juxta totius Antiquitatis teſtimonium, comitem ſociumque, quique anno 43. juxta Euſebium, Evangelium ſuum ſcripſerat, & paulò poſt ab eodem Apoſtolo miſſus in Ægyptom venerat, tandiu Apoſtolo Paulo hæſiſſe? Adde pariter, nollibi apud Veteres Joaonis Marci nomine appellatom occurrere; quin & duos illos viros apertiſſimè ab Euſebio diſtingui.

Joannes ille Marcos, in Actis, & in Epiſtolis Pauli notos, non diu ante obitom Apoſtoli in vivis agebat, cnm in epiſtola ad Timotheum ſecunda, ad annum 12. Neronis, & 65. vel 66. Jeſu Chriſti ſpectante, roget Timotheum Apoſtolus, ut Epheſo Romam deducat Joannem Marcum. Scitum eſt autem, juxta fidem S. Hieronymi

in

a 1. Pet. 5. 13. *Et Marcus filius meus.*
b *Vide Hieron. in Iſai. 65.*
c *Hieron. in Catalog. Theophyl. in Marc. Orig. apud Euſeb. l. 6. c. 26. Hiſtor. Eccleſ.*
d *Apud Euſeb. Hiſt. Eccl. l. 2. c. 14.*
e *Tertull. l. 4. cont. Marc. Vide Epiph. hær. 51. Chryſoſt. hom. 59. in Matt. Hieron. in Catal. Theophylact. Athanaſ. in Synopſi, & alii.*
f *Epiph. hæreſ. 57. Hippol. in Mſ. Bodlej. apud Mill. ante init. Marci pag. 69.*
g *Orig. de recta in Deum fide, Dorotheus in Synopſi, Procop. Diacon. apud Boll. 25. April.*
h *Conſtitut. l. 2. c. 57. Hieron. in Ep. Philemon. ver. 23. Scholiaſt. Græc. in Acta 12. Doroth. Spanhem. de Marco Evangeliſta; Combeſ. Auctuar. PP.*
i *Act. 12. 12.*
k *Act. 15. 37. 39.*
l *Baron. Grot. alii.*

in vita S. Marci, Eusebii in Chronico, S. Isidori in Martyrologio, Sanctum Marcum Evangelistam Discipulum S. Petri diem clausisse in Ægypto, anno 8. Neronis. & 62. J. C. Citiùs etiam obiisse affirmant alii, inter quos Eurychius Patriarcha Alexandrinus emortualem ejus annum componit cum primo Neronis; & Author Arabs gestorum S. Marci, publici juris factus Uratislaviæ 1608. cum 14. Claudii, Imperatoris; ac tandem Anonymus à Seldeno laudatus in notis ad Eutychium, ejus necem revocat ad Imperium Caji Caligulæ. Si qua fides hisce temporum adscriptionibus, liquidò constat, Marcum consobrinum S. Barnabæ ab altero ejusdem nominis viro & Evangelistâ sedulò distinguendum.

Si Authores illi obitum S. Marci citiùs consignant, sunt etiam alii, qui seriùs quàm par est, amandaverint. Scriptor Chronici Alexandrini ejus obitum componit cum A. J. C. 104. sub Imperio Trajani, primâ die mensis Pharmut; narrat autem igne vitam consummasse pro fide Jesu Christi, neci traditum à prædonibus, Bucoliam Ægypti regionem incolentibus. Eadem tradit Dorotheus in Synopsi. Fatcamur tamen oportet, hosce Chronologiæ characteres omnes ambiguos esse adeò, ut nihil certi de anno emortuali S. Marci definiri posse demonstrent. Quare nihil etiam satis certi statui potest pro illa sententia, quæ Joannem Marcum cum Evangelista confundit.

Nec magis certa altera illa sententia, in numero Septuaginta Discipulorum S. Marcum accensens. Papias (*m*) disertè asserit, nec inter Discipulos Jesu Christi, nec inter ejus sectatores S. Marcum unquam cooptatum. Gemina tradit S. Augustinus (*n*), & post illum Theodoretus Præf. in Hist. Solitar. Inter homines Apostolicos, i. e. inter Discipulos Apostolorum refert Tertullianus lib. 4. contra Marcion. cap. 2. nec ab his omnibus Beda dissentit (*o*), ratus facilè virum Sanctum inter eos habendum, qui post resurrectionem nomen Christo dantes, juxta phrasim Actuum Apostolorum 6. 7. *fidei obediebant*. Acta S. Marci excusa, quæ antiquitatem præseferunt (*p*), Cyrenem in Libia Cyrenaica patriam illi constituunt.

S. Petro Romam eunti circa annum 44. comes Marcus adhæsit; ibique scriptum ab illo Evangelium, rogantibus fratribus, ut ea quæ ab Apostulo prædicante audierat, scriptis ab ipso tradita sibi & posteritati conservarent, plerique ex Patribus asseruerunt (*q*). Id factum à Discipulo S. Petrus divina revelatione intelligens, juxta aliquos Authores (*r*), & Opus probavit, & legendum Ecclesiis omnibus tradidit.

Idem Opus in Ægypto adornatum aliqui apud S. Chrysostomum hom. 1. in Matth. asseruerunt. Elucubratum autem ferunt in gratiam Judæorum Alexandrinorum. Laudatur in eam sententiam testimonium Eusebii, qui tamen nihil aliud in suo Opere præfert, quàm missum S. Marcum in Ægyptum, scriptum ab ipso Evangelium ibidem annunciasse. Sunt qui idem Evangelium S. Petro tribuerint; *Licet & Marcus quod edidit Petri affirmetur, cujus interpres Marcus*, ait. Tertullianus (*s*) Dictante Petro à Marco exceptum affirmat Pseudo-Athanasius in Synopsi; scriptum etiam à Petro maluit Batricides. Quibus planè repugnans S. Irenæus lib. 3. c. 1. elucubratum ab Evangelista Opus post obitum S. Petri testatur. Tanta hæc opinionum discrepantia vix ac ne vix quidem conciliaretur.

Sed in assignando scripti Operis tempore, minùs etiam ex rei difficultate convenitur. Cum anno 3. Claudii componit Eusebius; alii ad quartum revocant, quibus adstipulatur Scriptum Arabicum Erpenii, & Author vitæ S. Marci à Kirstenio vulgatus. Mss. Greca (*t*) Evangelii S. Marci, quibus ad calcem adscriptæ leguntur temporis adornati Evangelii illius notę, inter se non cohærent. Alia enim scriptum ferunt 12. *annis post Ascensionem*; sed majori numero alia, eandem lectionem sequentibus Euthymio & Theophylacto, habent *decem*. Plerique ex Patribus tradunt, scriptis mandatum præsente Apostolo S. Petro. Quare ejus epocha componi potest cum anno 43. J. C. quo Evangelista unà cum Apostolo Romę versabatur. Contraria S. Irenæi opinio (*u*), autumantis scriptum Opus post obitum SS. Petri & Pauli, ceterorum omnium testimonio adversa mirè torquet Chronologos. Itaque difficultatem hanc repulsuri nonnulli, textum ejusdem Patris reddunt, ut innuat, non post obitum Apostolorum, sed post eorum ex Urbe Roma discessum, ad scribendum se S. Marcum contulisse. Confugiunt alii ad lectionem quorumdam Mss. (*x*), qua vulgatum Evangelium fertur post Evangelium S. Matthęi: ita planè negocium omne tollitur, sed nihil certi eâ de re docemur.

Quo verò sermone lucubrationem suam digesserit Evangelista, Græco fert communis sententia, testimonio vel saltem tacito assensu Veterum suffulta. S. Augustinus de Consen. lib. 1. cap. 2. tradit, Evangelistas omnes, uno excepto S. Matthæo, Gręcè scripsisse. Geminus est S. Hieronymus in Matth. 1. idemque ipse facto probaturus, rogatus à Damaso Pontifice, ut se totum recensendis vel ex integro vertendis Evangeliis traderet, Græcum Originalis loco adhibuit. Nonnulla tamen extant Græca Mss. Evangelii S. Marci, quæ Latinè adornatum illud testantur (*y*); eamdemque sententiam tanquam sibi validis apertisque rationibus perspectam Baronius & Seldenus secuti sunt. Favent Syriacus & Arabicus (*z*). Quin & maximè congruere arbitrantur ejus sententiæ assertores, ut scriptum Romæ Opus Latinè cuderetur. Verùm & eàdem planè ratione, siquidem aliquid evinceretur, autumandum esset, S. Paulum ad Romanos epistolam dantem Latinè scripsisse, & Hebraicè SS. Petrum & Jacobum, eo quòd ad Hebręos scriberent; scitum est autem omnes

m *Papias apud Euseb. l. 3. c. 39. Histor. Ecclesiast.*

n *August. de consensu l. 1. c. 10. & in Faust. l. 17. c. 3.*

o *Beda in Marc. c. 1. Ita Pseudo Hieronym. in Marc. 1.*

p *Apud Boll. 25. April.*

q *Clement Alex. apud Euseb. l. 2. c. 15. Histor Eccles. Epiphan. hæres. 51. Nazianzen. Car. 34. & Orat. 25. Hieron. de virir illustr. Theophylact. in Marc. Eutych. Alexand. alii recentiores.*

r *Clement Alexand. & Theophylact. locis citatis Hieron. Euseb.*

s *Tertullian. l. 4. contra Marcionem. Ita Hieronym. de Vir. illust.*

t *Vide nov. Edit. N. T. Mill. ad calcem Marci.*

u *Iren. l. 3. c. 2.*

x *Ita Chrystophorson. Petrus Possin. Grot. Vide nov. edit. S. Irenęi D. Renati Massuet.*

y *In Nov. Edit Millii Bodl. 2. M 1. Syr. Arab. Paris. 6.*

z *Vide notas Seldeni in Origines Alexandrinas Euthychii.*

nes

nes illos Græcum ſermonem adhibuiſſe. Eſt etiam omnibus exploratum, Romanos S. Marci ætate Græco perinde ac Latino familiariter, ne fœminis quidem exceptis, uti conſueviſſe (*a*).

a *Juvenal. Satyr.* 8 .... *Omnia Græcè; Cùm ſit turpe magis noſtris neſcire Latinè.*

Nullus reſtaret ambigendi eâ de re locus, ſiquidem noſtrâ ætate autographum Evangeliſtæ ſupereſſe compertum fuiſſet; ſed hæc perinde ambigua inter Eruditos. Baronius ad A. 45. J. C. tradit, deſcriptum à S. Marco Evangelium in Urbe Roma, ſcriptum, inquam, Latinè, deinde cum Aquilejam ab Apoſtolo miſſus veniſſet Evangeliſta, Græcis literis ab ipſo traditum fuiſſe; quod Græcum autographum longâ ætate Aquilejæ ſervatum, Venetias tandem delatum, religioſiſſimè noſtrâ adhuc ætate cuſtoditur. Hæc omnia autem tenere ſe ait idem Scriptor potiùs traditione & ſparſo longè latèque rumore, quàm certis aliquibus vetuſtatis monumentis. Narraot inſuper, Carolum IV. Imperatorem deprehendiſſe Aquilejæ A. 1355. Autographum ſeptem ſcapis compactum, quorum duos ipſe, nec ſine precibus, à Nicolao Epiſcopo Aquilejenſi fratre ſuo impetraſſet (*b*). Servantur hæc Scriptorum fruſtula Pragæ, & ex Epiſtola Decani ejuſdem Eccleſiæ deſcripta illa Latino ſermone traduntur [*c*].

b *Vide Boll.* 23. *April. & Epiſt. Jul. Fontanini ad R. P. D. de Montfaucon, Diarii Ital. c.* 4. *p.* 56. *&c.*

c *Boll. Fontan. locis citatis.*

Sumunt etiam ſibi Venetiarum cives Mſ. Originale S. Marci autographum, quod Venetias Aquilejâ delatum decimo quinto ſeculo affirmant. Canonicus ille, cui pretioſi depoſiti cura demandata fuerat, tuia ad Cornelium à Lapide Epiſtolis ab eo conſultus reſpondit, Græcum eſſe Codicem; quanquam, ait idem Cornelius, alii, quos antea eâ de re interrogavi, ſuis ad me literis certiorem fecerint, Codicis vetuſtate characteres omnes adeò obliteratos fuiſſe, ut ne litera quidem exprimeretur (*d*). Ciaconius io vita S. Petri Latinum eſſe perhibet.

d *Cornel. à Lapide in Marc. p.* 574.

Eundem Codicem P. Mabillon cùm Venetiis eſſet, inſpicere cùm maxime optaret, minimè impetravit, cauſantibus Venetis in areula quadam pretioſa, veluti in lyſanotecha ſigillis munitâ, ita claudi, ut nemini permitteretur. Felicior tamen P. D. Bernardus Montfaucon & Librum inſpexit, & plura ad noſtram rem pertinentia obſervavit. Hæc majoris momenti ex illo referimus (*f*). Codex eſt Mſ. ex papyro Ægyptia, ut ipſe quidem teſtatur; membranaceum alii cenſuerunt [*g*]. Vetuſtate autem adeò corruptus eſt eaque demum loci in quo aſſervatur, eſt humiditas, ut ni prompto remedio occurratur, brevì tandem marceſcens diſſipetur. Raræ quædam literulæ hic illic integræ, ſed Latinæ omnes, exhibentur.

e *Mabillon Iter Italic. p.* 32.

f *De Montfaucon Diar. Italic. c.* 4. *p.* 55. *&c.*

g Sed Bombycinum eſſe nemo ultra ambigit, poſt ſedulam illius inſpectionem factam à D. Scipione Maſſeio, teſte earum rerum maximè idoneo.

Reſutat etiam Scriptorem quendam, qui & literas Græcas & vocem ΚΑΤΑ deprenhendiſſe ſibi viſus erat; demonſtrans literas illas omnes Latinas fuiſſe, & quod ipſe ΚΑΤΑ legit, re tamen ſcribi BATA; itemque quod ille D. Græcum ſuſpicatus eſt, Latinum eſſe A` cujus media linea evanuerit. Obſervavit etiam idem Author alicubi D. & R. Latinorum, quarum ſanè alia eſt literarum forma apud Græcos. Addit nullum ſe alium vetuſtiorem Codicem unquam vidiſſe, nullas habentem vocum diſtinctiones, agglutinari autem adèo ejus folia humiditate & ſitu, ut ne ſeparari quidem poſſint. Quadratum eſt Manuſcriptum, cujus papyrus marceſcentium foliorum colorem exhibet. Cùm autem neque verti folia neque legi ſcriptura poſſit, nullo indicio deprehendi poteſt, an duo illi ſcapi, qui Pragæ ſervantur, pars ejuſdem Codicis habendi ſint.

Sed Acta & Epiſtolæ de hac tranſlatione teſtimonium ferentia, à P. D. Bernardo in ſuo Diario Italico relata, extra controverſiam omnem rem ponunt. Recitantur eâ de re plures literæ Ferdinandi Archiducis Auſtriæ ad Baronem Franciſcum à Turre, qui legatione à Cæſare ad Venetos fungebatur A. 1564 Rogat autem Archidux per Legatum ſuum, Principem Venetorum, & Senatum, ut reliqui Codicis Veneti Exemplar tranſcriptum, cum alia ejuſdem parte, quæ Pragę autographa ſervabatur, jungendum ſibi permittant. Hæc omnia expreſſa leguntur in Epiſtola Caroli V. Imperatoris, cujus exemplar Ferdinandus ad Legatum ſuum tranſmiſit. Ex tunc autem adeò corruptus erat Codex, ut an quinque pluribuſve ſcapis conſtaret, ſatis diſtingui non poſſet; nec è ſcriptura aliquid niſi pauca tantùm verba diſtinguebantur. Quare Legatus nonus tantùm folii exemplar tranſmiſit, unà cum papyri formâ & colore ad vivum expreſſâ. D. Fontanini, ex quo P. Montſaucon hæc omnia accepit, ioviĉtè demonſtrat, non ante annum 1420. Venetos Autographum illud poſſediſſe, donum Urbis Forojulienſis, quò ex Aquileja everſa translatum fuiſſe conſtat.

Huic ſententiarum diſcrepantiæ conciliandæ affirmandum ſibi aliqui cenſuerunt, (*h*) S. Marcum Græcè pariter & Latinè ſcripſiſſe, vel ſaltem Opus ipſum ſuum ex Græco in Latinum vertiſſe. Alii [*i*] Apoſtolatum S. Marci Aquilejam negant; nihil eoim eâ de re apud Veteres. Ambiguum eſt etiam, Hermagoram, qui ejuſdem Evangeliſtæ in Cathedra Aquilejenſi ſucceſſor creditur, Apoſtolorum ætate vixiſſe. Contendunt pariter, Acta miſſionis S. Marci Aquilejam recentius eſſe commentum; ac tandem codicem Evangelii Venetiis & Pragæ aſſervatum vetuſtiſſimum quidem eſſe poſſe Originale, ejuſdem Evangeliſtæ verò non eſſe; ſatis enim convenit Opus illud maturè ſatis Latinis literis traditum fuiſſe; incertum tamen quo Authore vel tempore.

h *Cornel. à Lapide, & Janſen. in Marcum.*

i *Tillemont. not.* 6. *in S. Marc.*

Quantum ex collatione utriuſque Evangelii SS. Matthæi & Marci intelligimus, poſtremum hoc ſummam eſſe illius ſuſpicamur. Sępè enim eaſdem voces retinet, eaſdem refert hiſtorias, iiſdem ferè coloribus expreſſas; addit etiam nonnulla, quibus lucis aliquid Textui S. Matthæi afferatur. Refert tandem S. Marcus duo vel tria prodigia in S. Matthęo omiſſa (*k*). Quod autem animadvertendum in ejus opere maximè, illud eſt, nimirum io reliquis omni-

k *Vide Mar.* 1. 23. *& capp.* 1. *&* 2. *&* 5. *&* 9. *&* 16.

nibus S Matthæum secutom, in ordine tamen narrationis à capite 4. 52. usque ad 14. 53. illum deserere, ot S. Lucæ, & S. Joanni adhæreat. Nec de generatione Jesu Christi sæculari, neque de ejus crepundiis quidquam attingit, opus suum exorsus à prædicatione S. Joannis Baptistæ. Parabolas etiam plures omittit, relatas apud S. Matthæum cap. 20. & 21. & 25. sicut & sermones nonnullos ad Discipulos & Pharisæos, legendns in capp. 5. & 6. & 7. & 16. & 23. S. Matthæi.

Acta S. Marci à Bollandistis volgata ferunt, scriptum à S. Viro Evangelium Aquilejæ, ejusque Autographum ipsum esse contendunt, quod in eadem Urbe servabatur. Vide quæ de Evangelio Latino S. Marci scripsimus.

De authoritate postremi capitis S. Marci, vel saltem de duodecim postremis versiculis ejus Evangelii, dubitatum est apud Veteres (l). Unum hoc Evangelium recipere Hæreticos nonnullos testatur S. Irenæus lib. 3. c. 2. Ferunt, viro huic Sancto demandatum fuisse munus Evangelii prædicandi in Ægypto, Thebaide, & Lybiâ Cyrenaicâ, quò scriptum à se in Italia Evangelium detulerit. Therapeutas illos, de quibus Philo de Vita Contempl. primos fuisse S. Marci Discipulos, plurium sententia tenuit (m). Martyrium igne consummavit (n) Alexandriæ, vel saltem defunctum ejus corpus igni traditum, in cinerea favillasque abiit.

Suspicatur Grotius, S. Marcum Hebræo S. Matthæi Codice in Versione sua adornanda usum, sicut vicissim interpretem Græcum S. Matthæi, præ oculis habuisse Textum Græcum S. Marci (o); recurrunt enim in S. Matthæo & Marco similes loquendi phrases; quasi scilicet postremus hic Scriptor, qui omnium sententiâ S. Matthæi summam dedit, non æquè potuisset phrases Græci Interpretis S. Matthæi in suum Opus transferre. Facilè persuasum habuit Grotius, Evangelium Hebræum S. Matthæi nondum Græcis literis traditum fuisse, cùm S. Marcus ad scribendum se conferret. Addit in suis Prolegomenis ad S. Marcum, Versionem Latinam ejusdem Evangelii remotissimæ esse antiquitatis, nec semel Textum Græcum ad Versionem illam Latinam reformatum fuisse.

l *Hieronym. ep. 150. Nissen. de Resurrect. hom. 2.*

m *Euseb. l. 2. c. 17. Histor. Hieronym. de viris Illustr. Epiphan. hæresi 29.*

n *Eutychius Patriarcha Alexandrin. Chronic. Alexandr. Hippolyt. in Ms. Bodlen Doroth. & Anonym. apud Mill. in capite Evangelii S. Marci.*

o *Grot. Præfat. in Matth.*

DISSERTATIO

DE PHARISÆIS, SADUCÆIS, HERODIANIS, ESSENIIS.

ARTICULUS PRIMUS.

De Pharisæis.

ANte captivitatem Babylonicam nulla in Religione Judaica Sectarum scissio, uno charitatis vinculo junctum populum dividebat. Legis studio unicè occupati omnes (a), atque avitæ Religionis cæremoniis intenti, quæ apud alias gentes in honore erant, studia negligebant. Scholas non alias maximè frequentabant, quàm Templum Domini, & Prophetarum Palestras, ubi Sacerdotes Domini, Scribæ, Doctores, & homines divinitus inspirati rationem docebant colendi Dei, ejusque præceptis obsequendi. Quandiu autem Prophetæ in Israele obtinuerunt, in varias sententias abire, cum de Religione ageretur, nemo unquam cogitavit; tantorum enim Virorum authoritas populos veluti sub iisdem signis continebat omnes, & Spiritus, qui Prophetarum ore loquebatur, id maximè præstabat, ut neque Sectæ in Religione ullę admitterentur, neque in sententiis ab iisdem Prophetis prolatis errati alicujus suspicio induceretur. Cùm Macchabæorum ætate (b) Altare Holocaustorum à Gentilibus violatum disjiceretur destrueretur que, ejus lapides in certo aliquo loco servari Judas præcepit, donec *veniret Propheta. & responderet de eis*. Simoni Macchabæo Reipublicæ summa potestas delata est tandiu, *donec surgeret Propheta fidelis* (*).

Post captivitatem nulla etiam apparent apud Judæos sectarum vestigia, usque ad tempora Macchabæorum, & Græcorum Imperium; quare nonnisi imitatione quadam Philosophorum Græcorum id sibi tandem susceperunt Viri docti apud Hebręos, ut tres illas Sectas distinguerent, Pharisæorum, Saducæorum, & Essenorum. Cùm itaque de Sectis illis non semel in Novo Testamento agatur, è re nostra esse duximus, si originem, & Dogmata illorum panderemus; addentes pariter aliquid de Herodianis, quorum interdum in Evangelio mentio, quanquam secta illa hominum, vel saltem nomen apud Judæos non innotuerit.

Vetustissimum de tribus illis Sectis monumen

a *Joseph. contra Appion. l. 2. p. 1038.*

b *1. Macch. 4. 46.*

* *Macchab. 1. 14. 41.*

mentum superest in 4. Maccabæorum apocrypho, ubi legimus (c), ætate Hircani Summi Sacerdotis, & Principis Judæorum fuisse inter Judæos tres Doctorum Sectas, nempe Pharisæorum, Saducæorum, & Essenorum. Paulò ante eam ætatem Josephus constituit (†), nempe statim post relatam epistolam Jonathæ Summi Sacerdotis ad Lacedæmones. Hæc epistola data est anno 3860. Jonathæ anno sequenti defuncto successit Simon; cui post imperium octo annorum suffectus Hircanus, ad novem & viginti annos nationi præfuit.

Epocham harum Sectarum neque Author 4. Maccabæorum, nec Josephus determinant; sed postremus iste, qui imperantibus Vespasiano, & Domitiano scribebat, alicubi tradit (d), jam inde à multis annis notas esse in gente sua Sectas, nihil exactius de eorum origine referens. Quando autem ab A. M. 3850. decennio nempe ante Epistolam Jonathæ ad Lacedæmones, revocarentur, non longiùs, quàm 220. sive ad summum 300. à Josepho annis excurrerent. Sed esto, reducamus illas ad ea usque tempora, quibus Judæi leves, & instabiles honori sibi duxerunt, si contemptis patriis Legibus & studiis, ad illam usque ætatem in populo unicè obtinentibus, ad studia & exercitia Græcorum se conferrent (e); id equidem Sectarum non longiùs originem rejiciet, quàm ad 20. circiter annos (f). Crediderim profectò non altiùs, quàm ab anno 3820. repeti Sectas illas posse.

Porrò Pharisæi imitationi Stoicorum, sicut Saducæi Epicuræorum, studuisse videntur. Utrique enim aliquid ex singulis hisce Sectis in mores, & Leges Judæorum traduxerunt. Porrò Pharisæi austerum hominum genus, jactabundum, & exactum, Stoicorum mores exprimebant; Saducæi molliores, & faciliores, sed juri suo singulis asserendo inexorabiles. Priores illi propugnabant animæ vitam immortalem, Angelorum, & Spirituum existentiam, sicut & alteram agnoscebant vitam, in qua pro hominum merito sive præmia, sive supplicia distribuerentur. Molestas rerum futurarum curas omnes excutiebant Saducæi, negantes animæ immortalitatem, & quæ inde sequuntur dogmata. Erant apud Hebræos ipsâ Salomonis ætate viri, quibus Epicuræorum, vel Saducæorum dogmata arridebant, quemadmodum ex Ecclesiaste (g) intelligimus; sed in unum corpus coaluisse illos nonnisi post plures annos constat. Extra controversiam est tamen, vetustiores esse præ Pharisæis, nisi communis opinio fallat, tenens, originem illos suam debere Sadok discipulo Antigoni Sochæi.

Pharisæorum originem seriùs configit S. Hieronymus (h), narrans, Scribas & Pharisæos acceptu referri dissidio, atque divisioni duarum Scholarum Hillel & Schammai. Porrò Hilleli in regenda schola successit Akiba, preceptor Aquilę Pontici, Gręcâ Versione Sacrarum Scripturarum celebris. Aquilam autem floruisse secundo Ecclesiæ sæculo quis nesciat? Pertinebat igitur Hillel ad ætatem parum Christum natum præcedentem.

c 4. Macc. 6.

† Joseph. Antiquit. l. 13. c. 9.

d Lib. 18. c. 2.

e 1. Macchab. 4. 15. 16. Contempto Templo, & sacrificiis neglectis, festinabant participes fieri palæstræ & præbitionis ejus injustæ, & patrios quidem honores nihil habentes, Græcas glorias optimas arbitrabantur .... & eorum instituta æmulabantur, ac per omnia his consimiles esse cupiebant, quos hostes & peremptores habuerant. Vide 1. Macchab. 1. 15. 16.

f Circa A. M. 3830. quo cum nos componimus initium gymnasii Jerosolymæ constituti.

g Eccles. 7. 21. alibi sæpiùs.

h Hieronym. in Isaiam 8. Quas domus Nazaræi duas familias interpretantur Sammai & Hillel, ex quibus orti sunt Scribę & Pharisęi.

Fidem S. Hieronymi confirmant Rabbini, quibus Hillel veluti Phariseorum pater reputatur; vel saltem tanquam maximum ejusdem Sectæ ornamentum. Virum hunc hyperbolicè ita laudant, ut nullum satis augustum titulum alienum ab illo censeant. Celebrant præ cęteris incredibilem animi ad studium contentionem; nec silent tum numerum tum meritum Discipulorum. Ex ejus Schola prodierunt viri cum Moyse ipso conferendi, tum & quadraginta alii jura dare Soli, instar Josue, dignissimi. Penès illum princeps in Sanhedrio potestas, & viri fama longè latèque per universum orbem ferebatur. Ganzius in suo Chronico sub Herodis Magni Regno eum virum constituit. Narrat S. Epiphanius Hæres. 15. Scribas & Pharisæos quatuor dogmatum suorum Authores vel Doctorum classes distinguere: primas tenet Moyses, secundas Akiba, tertias Andar sive Annan, alio nomine Judas, Assamonæi quartas; quod satis insinuat Akibam vetustiorem Assamonæis habendum. Sed nimis ista repugnant historiæ rerum ab Akiba gestarum, quippe qui Hilleli in regenda schola successit, & paulò ante Jesu Christi tempora floruit.

Quidquid autem fuerit de vetustate harum Sectarum inter se, his potissimùm distinguebantur. Pharisæi nominis sui etymon debent voci Hebrææ, quæ separationem (i) significat, quòd illi vitæ frugi & modestæ genere à cęteris Israelitis distinguerentur. Unicè deferebant fato vel casui (k), vel æternis Dei decretis, Dei, inquam, omnia ab æterno certo ordine & ad certos fines dirigentis. Josephus, Pharisæus ipse professione (l), testatur ejus Sectæ dogmata ad Stoica satis accessisse (m); addens quoque, non omnia quidem ad fatum referre Pharisæos, cùm hominibus liberam boni præstandi omittendive facultatem permitterent (n); ut proinde nihil libero hominis arbitrio detraxisse illi censendi sint; quamquam id S. Epiphanio persuasum videtur (o).

In eo autem, quantum ad dogma de fato, ab Essenis discrepabant, quòd hi quidem omnia fato tribuerent, Pharisæi verò certas tantùm actiones, relictâ interim singulis boni agendi omittendive potestate. Semel autem fato deferentes, tradit S. Epiphanius, errandi quadam necessitate ad Astrologiam se totos contulisse, veluti si astrorum contemplatione æterna fati decreta in Cælo exarata, & in ipsa Dei mente scripta legere tandem potuissent.

Neque intra unius familiæ limites, vel ad unum aliquod hominum genus Secta illa restringebatur: noscebantur Pharisæorum nomine plures in omnibus Tribubus, familiis, & hominum conditionibus. Qua verò erant sapientiæ & probitatis apud omnes famâ, hæc viros ipsis Regibus venerabiles ac metuendos exhibuit, quemadmodum luculento satis documento demonstrat Alexandra, Regina usque ad superstitionem religiosa. Rex ejus fœminæ conjux fato jam de-

i Phares, dividere.

k Joseph. l. 18. c. 2. Antiq.

l Joseph. in vita sua, initio.

m Idem ibidem. Vide Cicer. de Natur. Deor. De fato.

n Joseph. Antiq. l. 13. c. 9

o Epiphan. hæres. 16.

decessurus, illam rogavit, ut in partes suas Pharisæus pertrahere niteretur. Viri consilium fœmina secuta, Pharisęis se totam resque suas commisit, qui opportunam hanc nacti occasionem, summam potestatem invaserunt, omnia deinceps ad suum arbitrium moderantes (*p*). Nec modicè ad eorum augendam potentiam contulit summum in illos populi studium, quod sibi illi specie quadam virtutis, scientiæ & pietatis conciliaverant; doctissimi enim præ omnibus in Legibus & patriis traditionibus habebantur, austerum vitæ genus agebant, externum corporis habitum habebant ad virtutem compositum; cibo utebantur simplici, sensuum & voluptatum blandimenta æquè vitabant (*q*); tandem ad superstitionem usque literalem Legum observantiam affectabant.

p *Joseph. de bello l.1. c.4. p.716. & l.13. c.18. Antiquit.*

q *Idem. l 18. Antiquit. c.2.*

Nihil tamen illis indulgendum censuit Jesus Christus, eorum virtutem ac scientiam passim traducendam suscipiens; illud etiam demonstrans, nonnisi simulatione quadam probitatem, qua maximè carerent, affectasse. Jejunia ingeminabant, orationes prolixiores agebant; in decimarum solutione nemo exactior, cùm & tributum de rebus etiam in Lege non præscriptis penderent; multa largiendo pauperibus erogabant. Sed tantam virtutem majori fastu & hypocrisi corrumpebant; hæc enim vitia maximè in Pharisæis spectabantur, fastus nempè, ostentatio, dominandi spiritus, atque jactantiæ amor; accedebat laudis apud homines & gloriolæ studium, quò veluti ad scopum eorum omnia & vota & studia & actiones collimabant; similes dealbatis quibusdam & ornatis monumentis (*r*), quæ in extima superficie splendentia, intus saniem recondunt.

r *Matth.23. 27.*

Affectabant in vestibus phylacteria sive fascias membranaceas fronti & pulsibus alligatas, quas majores amplioresque, quàm cæteri Judęi, ferebant; majoribus etiam fimbris in palliis utebantur; nec deerant, ait S. Hieronymus in Matth 23. 27. qui spinis quibusdam fimbrias armarent, quæ gradientium crura pungentes mentem ad Deum excitarent. Lavabant crebrò manus; & quoties è foro in domum redirent, à summo cubito adusque extremum digitum contractas ibi sordes eluebant (*s*); nec infrequentiùs frigidâ totum corpus lavabant, quò simul totum purificaretur (*t*). Eodem balneorum genere eluebant vasa, quibus in mensa utebantur, cubilia, quę ante mensas insternebant, & alia hujus generis; atque in tantam processerant affectatæ puritatis superstitionem, ut hominem, quem liberioris vitæ crederent, velut Publicanum &c. ne tangere quidem & cibi cum illo capere aliquid sustinerent (*u*).

s *Marc.7. 4.*

t *Joseph. in vita sua.*

u *Matth.9.11. Luc.7. 39.*

Traditiones de religione à Patribus acceptas scrutari, velut unicam studiorum suorum metam ponebant; ex quo factum, ut Legis onus pręceptorum levissimi momenti sarcinâ prægravassent; quin & præcepta quædam majoris momenti corrupisse illos, nimio traditionum suarum studio, Jesus Christus in Evangelio exprobravit. Ita quod in Lege sine limitatione & expressione præcipitur, ut honor nimirum & suppetiæ parentibus ferantur (*x*), Pharisæi ita corroperant, docentes posse liberos ab obligatione subveniendi parentibus eximi, si nempe illis petentibus dicerent: Hoc quod à me tradi postulatis, devotum est Deo, cujus oblationis meæ vos in partem admitto. Si quid iterum parentes à filiis postularent, illi se nunquam daturos per *Corban* (*y*), sive per donum Dei jurabant; exinde si quid patri vel matri etiam in extremâ senectâ vel angustiâ indulgeretur, piaculo erat. Superstitionem multùm provexerant in Sabbati observatione; qua de re sæpiùs cum illis Jesus disceptavit; unde pariter accusationes in illum suas struxerunt Hebræi, contendentes, hominem Religionis Sabbati, quam illi tamen, non Deus, invexerant contemptorem à Deo mitti non potuisse (*z*). Contendebant, insuper vetitum eâ die ægrotos à Jesu Christo curari (*a*), quamquam id ab ipso solo verbo præstaretur; vetitum etiam ipsis ægris arbitrabantur, valetudinem postulatum venire (*b*); nec minùs grave habuerunt, quòd paralyticus die Sabbati curatus (*c*), grabatum suum eâ die referret. Apostoli Jesu Christi esurientes, spicas aliquas, manu interim frumentum excutientes, evulserant, sublati hinc Pharisæorum clamores, & ingeminatæ in Jesum ac Discipulos, tamquam violatores Sabbati, accusationes (*d*).

x *Exod.20.12.*

y *Marc.7. 10. 11. 12.*

z *Joan.9. 16.*

a *Luc.6. 7. Joan.9. 16.*

b *Luc.13. 14.*

c *Marc.9. 11. Joan.5. 8. 9.*

d *Matt.12. 1. 2. 3. &c.*

Plura sibi arbitraria indixerant jejunia, & Pharisæus in Templo bis singulis septimanis id à se præstitum jactitabat (*e*), nempe feriâ secundâ & quintâ, juxta S. Epiphanium Hæres.16. Nec in jejuniis eadem illis, ac apud cęteros Judæos, sed major severitas. In eos viros ita Jesus Christus Matth.15. 5. *Cum jejunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes, exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus jejunantes. Tu autem, cum jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava, & Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.* Queruntur alibi Pharisæi, obtendentes se & Joannis Baptistæ Discipulos crebra servare jejunia, cum interim Discipuli Jesu Christi nihil in cibo & potu à reliquis hominibus distinguerentur (*f*); & Josephus in Libro de Vita sua narrat, instituendum seipsum tradidisse Banno viro frugi, qui nihil coctum paratumque degustaret, solis communibus alimentis è terra productis victitanti.

e *Luc.8. 12.*

f *Marc.7. 21.*

Mira & supra fidem austeritatis Pharisaicæ exempla, quibus purum ab omni macula servare corpus nitebantur, refert S. Epiphanius Hęres.16. Duris interdum exercitationibus, quatuor integris annis, corpus afflictabant, interdum octo, aliquando decem, antequam matrimonio copularentur. Metu verò, ne quid impuri dormientibus irreperet, somnum sibi assiduè ferè interdicentes, jugi vacabant orationi. Erant qui super axem spithamâ, nempe 12. digitis, latum cubarent, ut si fortè profundiùs dormire aliquando contigisset, in terram decidentes, ad orandum excitarentur. Inæqualibus acutisque stratum la-

lapillis lectum alii sibi parabant, quò somnum vel dormire volentibus fugeret. Ad eum usum alii adhibebant spinas, quarum aculeis ad vigilias excitabantur. Vitio illis vertit Jesus Christus, quòd stantes in Synagogis vel in angulis viarum prolixas ducerent orationes, cum interim ab expilandis viduarum domibus non se continerent (g).

g Matth. 23. 14.

Cùm verò nullo Legis præcepto asperum illud vitæ genus præciperetur, neque Pharisæi peculiari aliquâ lege ad eam rem adigerentur, singuli vitam, qualem quisque sibi conducere arbitrabatur, eligebant; hinc nihil in eorum moribus & disciplinâ uniforme. Septem Pharisæorum classes in Talmud distinguuntur. Primam tenebant, qui obedientiam suam gloriâ & utilitate metiebantur: quibus fortè verbis insinuatur, non adeò opinionum suarum fuisse tenaces, quin commodiora sibi aliqua nacti, veritatis etiam dispendio illis inhærerent: secundam, qui gradientes, pedes non levarent, nempe vitæ frugi, austeræ & ad modestiam compositæ maximè studerent: tertiam qui in parietem euntes caput eliderent, quousque cruor effiueret è vulnere, facilè patientiæ & virtutis vanâ quadam ostentatione, vel saltem nimio durioris vitæ exercitio viribus penè fractis, huc illuc caput præ lassitudine quatiant. Quartam, qui intra cucúllum quemdam caput abdentes, ex imo ejus, velut è mortarii fundo, respicerent, in symbolum pœnitentiæ & doloris. Quintæ classis homines audaci quadam spiritûs præsentiâ quærebant, quid sibi faciendum esset, se facturos actutum profitentes, addentes insuper, nihil superesse quod adhuc non præstiterint. Sextæ classis homines amore virtutis & spe præmii, Legem religiosiùs servantibus promissi, morigeros se præbebant. Septimam tenent, qui metu pœnarum, sive spe præmii illecti, munus suum implerent. In eo censu varii perfectionis Pharisaicæ gradus spectantur, sicut & variæ celeberrimæ hujus inter Judæos sectæ classes atque ordines.

Inter Pharisæorum curas non infima illa habebatur, qua se totos augendo Proselytorum numero, sive reducendis ad Judaicam religionem Paganis impendebant. Concursare terras & maria, ut Paganum aliquem ad fidem converterent, exprobrat illis Jesus; cum interim eum virum, quem ab impietate Gentili revocarent, perniciosâ imbutum doctrinâ atque vanis & superstitiosis traditionibus suis instructum non ex impio justum, sed impietate ad iniquitatem traducerent (h); pro eo etenim quòd illum sanâ Legis doctrinâ instruerent, nonnisi corruptis traditionum suarum dogmatibus lactabant. Vitio etiam illis vertit, quòd superba veteribus Prophetis monumenta erigere affectarent, aliè pariter edicentes, improbare se Patrum suorum consilium (i), qui manus suas Sanctissimorum Virorum sanguine cruentassent; cùm interim ipsi ejusdem spiritûs hæredes paria in eos præstarent, qui saniora sibi persuaderent.

h Matth. 23. 15.

i Matt. 23. 29. Luc. 11. 47. 48.

Sacramenti religio sancta jugiter & inviolabilis apud Hebræos mansit, cautumque Divino præcepto, ne quis in alterius quàm Dei nomine juraret (k): vetitum etiam ne quis Deorum externorum nomine sacramento aliquo sese obstringeret (l). Eas Leges Pharisæi mirè detorserant. Quicumque, ita illi comminiscebantur per Templum juraverit, sacramento non obligatur, jusjurandum verò per aurum Templi religiosè servandum est (m). Ita pariter nullum est sacramentum per Altare; ritè verò sacramento per munus sive oblationem, quæ est in Altari, adigimur. Invexerant pariter sacramenta per Cælum, per Jerusalem, per caput singuli suum (n), quorum pleraque sacramenta, cùm Dei nomen expressum non præseferrent, nullâ Religione transgrediebantur, veluti si non æquè semper eadem sacramenti religio constaret, sive per inanime quoddam vel per animatum aliquid in testimonium veritatis Deus statuatur. Templum, Altare, Cælum, oblationes Deo factæ, omnia de Numinis majestate, ad quod pertinent, censentur; cui irrogaretur injuria si præstitum illarum rerum nomine jusjurandum violaretur.

k Deut. 6. 13.

l Exod. 23. 13.

m Matth. 23. 16. 18.

n Matth. 23. 21. 22. & 5. 35. 36.

Persuasum habebant Pharisæi, animam immortalitate donari, spiritus & Angelos existere (o): tum & genus quoddam metempsychosis, non animarum è vulgo quarumlibet, sed proborum tantummodò admittebant. Porrò illis animabus integrum volebant ex alio in aliud corpus migrare, cum interim impii in subterranea loca ad judicium pertracti, æterno & tenebroso carceri damnati essent (p). Eâ persuasione ducti nonnulli autumabant, Joannis Baptistæ sive Eliæ, sive alterius cujuscumque è Prophetis spiritum in Jesum Christum migrasse (q); ut idem esset Christus ac virorum illorum amplissimorum aliquis.

o Act. 23. 8.

p Joseph. l. 2. de bello c. 12. & l. 18. Antiquit. c. 2.

q Matth. 16. 14.

Josephus alio in loco docet (r), Dæmones homines infestantes, non alios reputandos, quàm impiorum hominum spiritus, qui aliorum hominum obsidentes interdum corpora, exorcismorum & adjurationum necnon herbarum virtute interdum migrare coguntur. Quare receptum fuisse apud illos constat, impiorum animas quasdam non statim in Infernis claudi. Vide S. Matthæum 8. 30. 31. Agnoscebant pariter Pharisæi, sicut & Judæorum ceteri, futuram mortuorum resurrectionem (s), & quæcumque ex ea sententia deducebantur, omnia à Saduceis impugnata. De his satis nos in Dissertatione singulari.

r Joseph. l. 7. c. 25. de bello pag. 981.

s Matt. 22. 23.

Quam doctrinæ laudem apud omnes sibi comparaverant, ejus sibi retinendæ curâ tenebantur maximâ, ipsamque sibi vindicaverant, juxta phrasim Jesu Christi Luc. 11. 52. scientiæ clavem, neminem nisi ministerio suo in Regnum Cælorum ingredi jactitantes; cùm alioqui neque ipsi ingrederentur, neque ingredi alios permitterent. Sedere illos dicit Jesus Christus super cathedram Moysis, munere docendi functos (t); qua in re omnem obtinebant legitimam authoritatem, quare docentes il-

t Matt. 23. 1. 2.

illos auscultari monet Jesus Christus, & quæcumque ab ipsis edicerentur, opere præstari, nisi tamen divinæ Legi repugnantia traderent. Verùm, addit, à pessimis eorum exemplis abstinete; importabilia enim aliis onera imponunt, quę ipsi ne supposito quidem digitulo levare sustinent. Subnectit, cæcos esse cæcorum ductores (*u*); quorum si justitiæ non prevaleret Fidelium justitia, excludendos ipsos pariter unà cum Scribis & Pharisæis è Regno Cælorum denunciat (*x*).

u *Matth.* 23. 16. 17. 18. & 25. 14.
x *Matth.* 5. & 20.

Noluit ergò Jesus cæco quodam more Præceptoribus illis, adeò deferri, ut ducendos nos ab illis quocumque tandem facultas tulerit, permittamus. Obsequi illis, sed exploratâ priùs causâ, præcepit, & ita obsequi, ut à Lege Domini, ne lato quidem ungue, divertamur. *Utrumque*, ait S. Augustinus lib. 16. contra Faustum cap 29. *debetis advertere, & quatenus honor delatus sit doctrina Moysi, in cujas cathedra etiam mali sedentes, bona dicere cogebantur*. Hæc quidem Jesus edicit, sed monet simul (*y*): *Cavete à fermento Pharisæorum*; quidquid boni est in eorum doctrina, Moysi; quidquid mali, Preceptoribus hisce accepto referendum est.

y *Matth.* 16. 6.

Quò vero maiorem traditionibus suis venerationem conciliarent, ab ipso Moyse receptas illas comminiscebantur, unà cum Legibus in monte Sinai latis; ultra Leges enim scriptas traditas, quædam vivâ voce docuisse Moysem seniores populi ferebant, ex quibus perpetuâ traditione ad ipsos tandem devenerint, perenni planè doctrinæ flumine, quod per longum seculorum alveum fluens illimi decurrerit. Nec sanè diffitemur, veras aliquas atque probatas traditiones apud Judæos servatas. Nunquam enim fieri potest, ut integra aliqua Religio subsistat, absque eo quod plura moribus & memoriæ hominum committantur, maximè ad cæremoniam & disciplinam spectantia. Ejus generis sanctiones nunquam satis exactè scripturæ commendantur; nec aliquid Religioni eâ de re timendum est, siquidem res authoritate quadam legitimâ curentur, id maximè intendente, ne quid perniciosum fictumque traditionibus admisceatur.

Nunquam tamen satis timetur periculum, quando gens aliqua Pharisaico spiritu, ambitione nempe fastu & vanitate tumens, rerum potita, omnia pro suo arbitrio in Religione disponit. Id enim si fortè contigerit, tunc & subverti Leges omnes facilè acciderit, ipsis earum defensoribus plus nimio suis præiudiciis, quæ tamquam veteres doctrinas obtrudunt, deferentibus. Traditiones quidem recipit Ecclesia Romana, sed nonnisi antiquitatis testimonio probatas, cęterisque Legibus atque canonibus ab ipsis Ecclesiæ Præsulibus sancitis maximè consentaneas; solidas ipsas quoque, universales, atque morum ædificationi aptissimas. Improbat vicissim rejicitque novas alias traditiones, dubias, incertas, frivolas, veteribus probatisque dogmatibus, legibus, atque disciplinis repugnantes.

Pharisæorum secta, cessante Templo permansit, neque in captivitatem abeuntibus Judæis, cum eorum libertate extincta est. Plerique nostrę ætatis Hebręi illam professi, veteribus inhærent traditionibus (*z*), quas Oralem legem appellant, implacabili odio insectantes Caraitas, Textum legis ita probantes, ut traditiones & interpretationes, quæ de Sanctissimo veterum nomine censentur, non passim & indiscriminatim omnes admittant. *Quicumque legem Oralem rejicit, apostata est & morte dignus*; quod sanctum est axioma recentiorum Pharisęorum, sive, qua illi appellatione donantur, Rabbanistarum.

z *Serar. trihaeres.* c. 16. *Basnag. Histor. Jud.* l. 3. c. 3. art. 15. *Gallicè*.

Beniamin Tudelensis exeunte duodecimo sęculo in vivis agens, in itinere suo plures offendisse Pharisæos narrat (*a*), deplorantes Sionis & Jerosolymæ casum, cujus rei mœrore à carne vinoque abstinebant, in cavernis atque casis sub dio agebant, dies transigebant jejunos, uno excepto Sabbato, diesque tandem totos in oratione pro impetranda Israelis liberatione continuabant. Sed Scriptoris hujus, sicut & cęterorum ferè omnium, qui itinerum suorum historias tradunt, fides plerumque sublesta est, nihilque certi de Pharisæis istis constat.

a *Itineris pag.* 75.

Congruunt recentiorum Pharisęorum cum veteribus dogmata; omnia enim quæ à libertate non pendent, fato submittentes, illud edicunt: *Omnia sub manu Cæli sunt, excepto timore Dei*; i. e. exceptis pietatis operibus, à libero hominum arbitrio pendentibus; bonum enim vel secùs operandi libera est hominibus permissa facultas. Remonstrantibus Belgicis non abludere Sectam hanc hominum D. Basnage arbitratur (*b*); Deum enim ad probos quoscumque actus concurrere docent; quodcumque maluerit sive bonum sive malum eligere, hominis arbitrio datum volunt.

b *Basnag. Histor. Jud.* l. 3. c. 2. art. 8. *Gallicè*.

Pharisaicæ Sectæ character luculenter satis expressus in prece Pharisæi apud Luc. 18. 10. 11 legitur: *Gratias tibi ago, Domine, quia non sum sicut cæteri hominum, raptores, injusti, adulteri, velut etiam hic Publicanus*. Agnoscit ille decretum Dei, quo sibi puram, sanctamque supra omnes homines vitam sanciverit; iactitat se libertate sua optimè usum, cùm virtutis exercitio se totum addixerit, cęteris hominibus deteriora sectantibus. Porrò solemne erat Pharisęis, ut ipsum tantùm absolutum peccati opus damnarent, turpes cogitationes, & vota, tum & consilia, si non probabant, certè non reprehendebant. Ridet Polybium Josephus (*c*), quòd autumaverit, Deos ultionem de Antiocho exegisse moliente direptionem Templi Dianæ, quod impium consilium executioni mandare non potuit.

c *Joseph. Antiquit.* l. 12. c. 13.

Indulgentiores præ veteribus illis nostræ ætatis Pharisæi, aliquanto in cibo cęterisque corporis afflictationibus mores relaxârunt; sed nihil remissum est ab illis de vanitate, hypocrisi, atque traditionibus avitis retinendis. Dogma de metempsychosi, sicut & de animarum circumvolutione, atque libero hominis arbitrio, sanctè retinent.

Quod

Quòd autem ad metempsychosim spectat, non desunt qui autumaverint, apud veteres Pharisæos dogma illud nunquam assertum; quod ipsis duplici ratione persuadetur: ex silentio nempè Jesu Christi, S. Clementis Alexandrini, & S. Epiphanii nihil tale Pharisæis exprobantium. Alterum argumentum deducitur ex dogmate ipso, quo alterum à Pharisæis admissum de resurrectione dogma funditus evertitur; ad quod enim potissimùm in resurrectione corpus pertinere anima judicabitur, quæ plura incoluit?

Sed prior illa ratio non unicâ responsione diluitur. 1. Omnes Pharisæorum errores exprobrare Christum quis cogebat? 2. Extra controversiam positum est, opinionem de metempsychosi longè latèque apud Judęos ætate Jesu Christi obtinuisse, quantum ex dato à S. Petro interroganti Jesu Christo responso intelligimus. Quærenti enim Magistro, ecquid homines de se censerent, respondit (d): *Joannem Baptistam*, (esse te dicunt) *alii verò Jeremiam aut unum ex Prophetis*. Et Herodes Galilæę Tetrarcha, delatâ ad se miraculorum Jesu Christi famâ, rediisse ad vivos Joannem sub aliis mortalis corporis exuviis suspicatus est (e). Cęcum à nativitate Apostoli respicientes, Magistrum interrogarunt, cujus crimine ille cæcitate percussus esset, proprio ne an parentum (f)? quod sanè opinionem de metempsychosi non obscurè designat.

d *Matth.* 16. 14.

e *Marc.* 6. 16. 17. & *Luc.* 9. 9. 10.

f *Joan.* 9. 1. 2.

3. Silentio Librorum N. T. opponimus testimonium Josephi, viri Pharisaicam sectam profitentis; ille enim dogma de metempsychosi proborum à Pharisæis defendi asseverat. 4. Tandem recentiores Pharisęi, quibus circumvolutio animarum probatur, æquè pariter de futura resurrectione dogma tenent recipiuntque (g). Defendunt autem, ex pluribus ejusdem animæ contubernio addictis corporibus unum tantummodo in resurrectione reparandum, manentibus cęteris, inertibus & in pulverem resolutis. Sed ipsius ne animæ electioni corpus, quod maximè optaverit, permittetur; an illa pariter etiam invita ad unum singolare cogetur? Eâ de re non satis inter Doctores convenit; alii prius corpus præferendum arbitrantur (h), alii (i) postremo litem adjudicant; quæ tamen opinionum dissensio dogmati de metempsychosi & resurrectione nihil officere judicatur.

g *Vide Manas. Ben-Israel de resurrect. Mortuor.* l. 2. c. 18. pag. 216.

h *Abarbanel. Comment. in Pentateuch.*

Sunt qui (k) crediderint, Pharisæos tanquam hæreticos Judæorum habendos, cùm eos propugnaverint in rebus majoris momenti errores, easque invexerint pravas Legis interpretationes, quæ inducendæ hæresi satis superque fuissent. Accedit ad hęc in opinionibus suis defendendis pertinacia, tum & implacabilis in adversarios suos omnes furor & persecutio, quibus veluti coloribus hæresis exprimitur. His facilè persuaderemur, nomine potiùs sectariorum vel hæreticorum Judaicæ religionis, quàm assertorum viros illos suggillandos; nec Josephus dissentit, eas omnes sectas sub hæresis nomine designans (l).

i *Zoar, Paras, Haye Sara, Manasse, Ben-Israel, loc. cit.*

k *Epiphan. hæres.* 16. *August. Philastr. de hæresib. alii quidam.*

l *Joseph.* l. 13. *Antiquit.* c. 9. & *alibi.*

Sed minor est hujus argumenti vis; solemne est enim apud Gręcos, ut sectas omnes eodem hæresis nomine exprimant; quæ proinde appellatio, quamquam apud nos invidiosa sit, quemadmodum & nomen illud *Secta*, neutrum tamen probrosum erat apud Græcos, unde in Latinos voces illæ derivatæ sunt. Est enim *Secta* gentium quarumdam cœtus in unam aliquam sententiam coeuntium; quemadmodum nunc etiam contingit in Ecclesia, ut alii aliam Philosophię & Theologiæ Scholam sequantur, citra dispendium & dissensum in dogmatibus nostræ fidei, atque interim coeuntibus omnibus in unum Ecclesiæ corpus, quamquam aliinqui aliam alii defendant interpretandorum illorum dogmatum rationem, parati ab ea, quam tuentur, opinione recedere, si Sacris Ecclesiæ Præsulibus alia probetur sententia.

Si quis tamen hęresis nomine designaverit errores, quos pervicaciter Secta aliqua hominum à cęteris segregata defenderit; Pharisęos illos hæreticos habere per me licet, quorum errores luculenter in Evangelio exprimuntur, & pervicacia omnibus satis superque est explorata. Si verò hæreticos reputemus illos, qui non sententiarum tantùm singularitate à cęteris segregantur, sed à communione paritar & societate Fidelium vel se actu subducunt, vel eam servant animi habitudinem, ut si fortè Ecclesiæ alia sederit sententia, ab ejus potiùs communione quàm à suis præjudiciis recedere parati sint, eo sensu Hæreticos Pharisęos appellandos esse negamus; quippè qui in unam cum cęteris Judęis Ecclesiam coibant, atque ipsam Moysis cathedram tenebant, ipso Jesu Christo testante (m). Dignissima Reipublicæ munia gerebant, doctissimi habebantur legisque studiosissimi, quin & vitæ modestæ frugique exemplo à cęteris Judæis spectabantur. Erant ex Pharisæis, qui sacra operarentur, qui in Sanhedrium adlegerentur; erant ex omnibus hominum conditionibus. Templum pariter frequentabant, offerebant sacrificia, nec rari inter illos virtutem non in specie tantùm colebant, ac tandem non defuerunt ex Pharisæis, qui Christo nomen darent (n), veluti Nicodemus & Gamaliel. De Pharisæorum sectâ hęc S. Paulus Actuum 26. 5. *Secundùm certissimam sectam nostræ religionis vixi Pharisæus*. Hęresis crimen nunquam illis idem Jesus exprobravit. Eorum errores vel latebant, vel tolerabantur; & de metempsychosi sententia longè tunc latèque per Orientem obtinebat; nec tandem ita reputandum est, quasi de rebus Theologicis eadem esset ante Christum, quę nostrâ ętate, explorata & certa cognitio. Ad hęc, viri plures in hoc argumentum scribentes doctissimi (o) nunquam Pharisęos Hæreticorum nomine traducendos censuerunt; si quid aliud in SS. Patribus observatur, animadvertendum est, hęresis nomine nonnisi Sectam, atque genus hominum erroneis quibusdam ac singularibus opinionibus à reliquis discretum designari.

m *Matt.* 23. 2.

n *Joan.* 3. 1. *Vide* 9. 16. *Act.* 3. 4.

o *Serar. trihæres.* c. 9. *Genebrard. Drusius, Basnage. &c.*

ARTICULUS II.

De Saducais.

SEctę suę Authorem & Principem Sadok agnoscunt Saducęi (p), quem virum discipulum & successorem Antigoni Sochęi statuunt, cujus decessor fertur Simon Justus, summus Judęorum Sacerdos. Quod tamen non ita accipiendum est, quasi Antigonus in summa dignitate Simonem excepesit; sed tantùm in doctrinæ traditione, ut Discipulus Magistrum. Simon Justus, qui post Oniam primum Sacerdotii cathedram ascendit, munere functus est ab A. 3702. usque ad 3711. Post illum Sacris prçfuit Eleazar, quo Summo Sacerdote Versio Septuaginta adornata fertur. His omnibus certa elicitur Saducęorum epocha.

p Ita l.4. Macchab. c.6. Philastr. Elias in Tisbi, R. Jacob. Præfat. in Lib. En. Auth. Cozri R. Abrab. Levi in Cabala historie. Rab. Nath. Ita Pirke. Aboth, alii plures.

Porrò Antigonus Sadoki præceptor peculiaris fuit Sectæ Author, cui illud singulare, ut eximię pietatis studio doceret, cultum Deo purum atque prorsus gratuitum præstandum fuisse (q). Monebat igitus Antigonus auditores suos, ne vilis mancipii more spe præmii illecti venale servitium exhiberent; parerent sine lucro & omni pręcisâ recipiendę mercedis spe, seque ad virtutem solo Dei timore impelli sinerent. Singularia hæc sunt viro Judæo, Legi assueto, in qua nihil frequentius, quàm de præmiis temporalibus Justis conferendis. atque ultione, quæ impios maneret. Itaque Antigoni dogmata paucis quidem arriserunt.

q Vide R. Nathan. Comment. in Pirke-Aboth. c.5. Manasse Ben-Israel in l.2. c.6. de resurrect. mortuor.

Quare Sadok ejus Discipulus, cùm nec tantam Magistri virtutem atque dogmatis puritatem ferre potuisset, simulque deserere Virum, quem adeò suspiciebat, non sustineset, axiomate ejus retento, repugnantem de suo interpretationem adjecit. Eam proinde invexit opinionem, nihil sive prçmii sive pœnasum in alterâ vita manere; unde & bonum prçstari & evitari malum aliâ planè, quàm præmii spe sive pœnarum oportere. Hæc de Saducæorum origine Hebræi.

De ejudem Sectæ crepundiis nihil singulare habet Josephus; & Author 4 Maccab. id tantummodo designat, Sadok illius Authorem fuisse. Profectò si de origine Saducæorum vera narrant Rabbini, vetustiores fuisse Pharisæis credendi essent; cùm Pharisæos nos ab ipsis Macchabæorum crepundiis reputemus. Epocha Pharisæorum constituitur circa A. 560. ante Christum, quos proinde 500. ad minus annis præcessisse Saducæos oporteret.

Hunc Sadok Schismate à cęteris Judæis & Templo Domini avulsum testantur Rabbini, addentes illum recepisse se Samariam, & in monte Garizim cultum Domino impendisse. Sed hanc calumniam intestinum Pharisæorum in Saducæos odium invexit; nec recens illa quidem inducta est, cum ejus vestigia in S. Epiphanio [r] & Philastrio appareant. Narrant enim Scriptores illi, Saducæos surculum esse hæresis Dosithæi, qui facto à cęteris Judæis schismate, Samariam se recepit; quippe qui norat, quæ maximè vellet, in patria sua minimè assecuturum. Durum vitæ genus in antro quodam egit, ubi & fame enectus est, vanâ jejunii ostentatione pariter & obstinatione: hæc S. Epiphanius. Sed multò præ Sadok recentior babendus Dosithæus, quippe paulò post obitum Jesu Christi in vivis agens (s), venisse se Messiam & Christum jactitabat (t).

r Epiphan. hæres. 14.

s Origen. in Matth. tract. 27.

t Idem l.1. contra Celsum.

Aliam de Schismate Sadok historiam referunt Judæi (u). Cum Alexandes Magnus, inquiunt, in Judæam venisset, rogarunt Principem Samaritani, ut ędificandi Templi Domini in Monte Garizim facultatem sibi permitteret, impetraruntque; quod populum Israelis in duas partes distraxit. Simeon Justus, ejusque Discipulus Antigonus Sochæus, cum majori populi parte in fide & cultu Domini manserunt, in Templo Jerusalem adorantes; Sadok & Boetus sive Bottus Discipulus Antigoni, cum magna scelestissimorum Judæorum manu partes secuti sunt Sanaballat Horonitæ, ejusque generi Manasse, filii Summi Sacerdotis Josue filii Josedech, qui omnes Samaritanis cultum Deo in monte Garizim præstantibus faverunt. Hæc de Saducęorum origine Judæi.

u R. Abrab. Levi in Cabal. Historica.

Contendunt alii [x], Saducęorum nomen ex Zedech, justitia, derivatum; quòd viri illi justitiam præ cęteris vulgò Judæis colere affectarent. Sed quę hęc justitia, nisi fortè in exercitiis religionis cęterisque Reipublicæ officiis, nullâ utilitatis spe ab ipsis præstitis; quippè qui nulla sive præmia sive supplicia in altera vita respicerent; vel fortè in exacta & inflexibili Legis observatione, sicut & inexorabili d sontibus pœnâ ab illis exacta?

x Epiphan. hæres. 54.

Inter has sententias, quę Sectam accersit ex Sadok discipulo Antigoni successoris Simonis Summi Sacerdotis, veritati magis cohęret. Nunquam enim commisisset Josephus, quin proderet Saducæos è Samaritis originem suam repetiisse, atque schismate à cęteris avelli; nunquam etiam inter veteres Sectas Judæorum illos recensuisset; nunquam in Templo tale hominum genus pati Judęi potuissent; nunquam summa illis Reipublicæ munia demandarentur; à quibus tamen omnibus non exclusos Saducæos ex Josepho intelligimus.

Potissimi Saducæorum errores in eo versantur, ut Angelos (y) & animæ immortalitatem (a) negarent: Nec tamen illi impugnabant animam, qua nos intelligentię & rationis facultate instruimur; sed interisse illam unâ cum corpore defendentes, quæcumque de suppliciis atque præmiis alterius vitæ ferebantur (b), quæcumque pariter de resurrectione mortuorum apud cęteros Judæos obtinebant (c), ad fabellas & puerorum territamenta amandabant. Ignorasse illos S. Spiritum, nempè facilè Spiritum Prophetiæ, S. Epihanius hæres. 14. accusat. Profectò negati à Saducæis Prophetæ vulgò feruntur. Corpore Deum constare, ex eorum dogmatibus intulisse Arnobius (d) sibi visus est. Testimonium S. Epiphanii ad literam interpretatus S. Au-

y Act. 23. 8. Saducæi enim dicunt non esse resurrectionem, neque Angelum, neque Spiritum; Pharisęi autem utraque confitentur.

a Joseph. l.2. c.12. de bello & l.18. Antiquit. c.2.

b Joseph. l.2. de Bello c.12.

c Matth. 22. 23. Saducæi, qui dicunt non esse resurrectionem. Vide & Marc. 12. 18. Luc. 20. 27. Act. 23. 8.

d Arnobius l. 3. p. 100. Vide & Scultet.

gu-

gustinos (e) asseruit, S. Spiritum à Saduçęi, negari à Pharisęis admitti; quanquam & hi quidem in Jesu Christo residere eundem Spiritum negabant.

Nihil tamen de Saducæis, quod ad S. Spiritum attinet, sive in S. Scriptura, sive in Josepho legitur; nec sanè mirum esset, Judæos homines nihil de S. Spiritu tanquam tertiâ in Trinitate Personâ rescisse; quis enim Judæorum satis distinctam de tanto mysterio ideam habuit? Nec aliud facilè voluit S. Epiphanius, quàm ut illos opponeret Pharisæis S. Spiritum, ut illo quidem asserit, admittentibus; eo nomine Prophetiæ spiritum designantibus, cujus afflato Prophetæ vaticinabantur. Ut vera tamen fateamur, quid eo nomine Pharisæi admitterent, rejicerentque Saducæi, non satis assequimur; an naturam aliquam à Deo distinctam, an realem Divinitatis emanationem, personam aliquam divinam, non constat.

e *August. Serm. olim 11. de Verbo Domini num. 70. c. 3. n. 5. p. 386.*

Corpus Deo affinxisse Saducæi nullo argumento convincerentur, nihilque tale deduci posset ex eorum dogmatibus sive de Angelis sive de mortali animæ naturâ. Quando enim nec Angeli nec spiritales naturę darentur, quando anima immortalitate non donaretur, numquid proinde Deus corpore constaret?

Recipiebant Saducæi Libros Moysis, in quibus frequens Angelorum, atque de visis ab hominibus Angelis mentio. Quomodo ergo dari Angelos negabant? Quî ab ea se difficultate expedierint, nec videmus satis, nec eorum ad ea loca interpretationes ullibi unquam legimus: sunt tamen qui suspicentur, perinde ab illis Angelos reputari, quasi virtutes à Deo indiscretas (f) instar radiorum & lucis, quæ vix ac ne vix quidem à sole divellerentur; paruisse autem in terra variis præditos nominibus, pro variis, quibus fungebantur, muneribus.

f In eam sententiam venerant Judæi S. Justini Martyris ætate. *Vide Grot. in Matt. 22. 23. Clericum in Act. 23. 8. & S. Justin. in Dial. pag. 358.*

Ingeniosa sanè interpretatio quę tamen difficultatem prorsus omnem non tollit; non enim Angeli per visum hominibus spectati, de quibus in Libris Moysis, emanationes quædam & effluxus divinitatis habendi sunt; cùm potiùs naturæ videantur prorsùs à Deo discretæ, & ab eo missę, ut suo & nomine & virtute commissas sibi functiones præstent. Commodior esset & planior responsio, si Angelos illos nihil aliud fuisse dixissent, quàm spectra quædam, & parvo subsistentia tempore phantasmata, quibus nihil præter speciem subesset; corpora quędam aerea à Deo mota, vel fortè ab aliquo mortali spiritu, ab hominis animâ mortali illâ quidem, juxta eorum opinionem non dissimili, animata, quo ciente agerent cęterasque naturæ intelligentis functiones præstarent. Apologiam tamen struere Saducæorum non vacat, eorum tantùm referimus opiniones.

Quamvis præmia omnia pœnasque alterius vitæ subducerent, Legi tamen exactissimè parebant, ejusque observantiam severis animadversionibus exigebant (g); quod eorum dogmatibus maximè erat consentaneum. Si enim nullæ manent impios nisi in hac vita pœnę, sicut nulla justis nisi in præsenti sæculo præmia, opus sanè fuerat, ut præmia pariter & supplicia pro meritis distribuerentur. Quam opinionem suam pravâ Scripturarum interpretatione fulcire poterant. Moyses in suis Legibus nunquam nisi de præmiis vitæ præsentis agit. Deus in hoc sæculo severis animadversionibus impios punit, cujus documentum exhibet ignis in Sodomitas demissus, flagella in Chananæos, in *Her* & *Onan*, in Pharaonem & Ægyptios excussa. Hæc omnia, quorum legebant in Pentateucho historias, erroneas illorum sententias fovebant.

g *Joseph. de Bello l. 2. c. 12. Vide Eus. Hist. Eccl. l. 2. c. 53.*

Sed principia, æquè ac deductæ ex illis consecutiones omnia erant absurda, Deus punit, Deus præmia largitur, sæpè quidem in hoc mundo, sępè pariter negligit; nec inde tamen rectè deduceretur, spes nostras metusque intra angustos bonorum malorumque vitæ præsentis fines contineri debuisse. Possunt pro immortalitate animæ argumenta è Genesi deduci. Homo ad imaginem & similitudinem Dei formatus est; quare cum Deus spiritus sit, homo pariter & spiritu constabit, quantum ad eam naturæ suæ portionem spectat, quæ ratiocinatur, & cogitat. Abraham, Jacob, cęterique viri sanctissimi nulla pro granditate meritorum suorum satis ęqua pręmia in hac vita receperunt; promissionum, quibus illis se Deus obstrinxerat, fidem suam ipse Deus non liberavit. Par erat ergo in altero mundo illos ęqua meritis recepisse, vel Deus de injustitia accusandus & infidelitate in promissis suis pręstandis. Deus tandem ita se Moysi manifestavit, Exod. 3. 6. 15. 16. *Ego sum Deus Abraham, Isaac, & Jacob*; est autem Deus non mortuorum, sed viventium; vivunt ergo Patriarchę. Ita Jesus Christus ratiocinatur (h).

h *Matth. 22. 32. Marc. 12. 26.*

Accusantur Saduçęi de rejectis omnibus Scripturę Libris, Operibus Moysis unicè exceptis (i); quam accusationem confirmant Authóres, observantes, ex Libro tantùm Exodi, quem planè recipiebant, deducta in Evangelio adversùs illos testimonia, omissis aliis cęterorum Scripturę Librorum, quamquam probandæ resurrectioni magis congruere videbantur. Rejiciebant pariter Veterum traditiones, unà cum Pharisæorum interpretationibus. Quare eorum secta multò & numero hominum & potentiâ Pharisæis concedebat; minorem sibi apud populum conciliaverat famam, venerationem, & amorem. Ditiores tamen Judæorum, & viri quique dignitatis amplissimæ, plerumque nomen suum inter illos dederant; qui tamen in externa Reipublicæ politia moribus se & dogmatibus Pharisæorum accommodare cogebantur; vix enim alioqui incommodam eorum disciplinam ferre populus sustinuisset (l).

i *Vide Serar. trihæres. c. 21. n. 1. & apud eum R. Eliam in Tisbi, Tertull. Præscript. c. 49. Origen. l. 1. tract. 21. in Matth. Hieron. in Matth. 22. Beda, alii.*

l *Joseph. Antiquit. l. 18. c. 2.*

Quam huc usque firmavimus, de rejecta universa Scriptura, uno excepto Pentateucho, difficultatibus nonnullis arguitur opinio. Observat Scaliger, Elench. Trihęres. cap. 16. post absolutum Sacrorum Librorum Canonem Saducæos paruisse, cùm scilicet nullius arbitrio permitteretur inter Sacros Libros rejicere alios, alios pro arbi-

arbitrio recipere; omnibus enim æquè asserta erat & divina authoritas. 1. Si viris illis seligendi fuissent Libri, dogmatibus suis vel congruentes, vel saltem non repugnantes, non planè illis Moysis opera fuerant seligenda, in quibus de spectatis ab hominibus Angelis mentio frequens occurrit. 2. Saducæi nec à Templo nec à cœtibus religiosis aberant, ubi lectio frequens Scripturarum & maximè Prophetarum. Quis autem credat, eorum, quorum tantâ religione lectionem auscultassent, Librorum authoritatem penitùs rejicere? 3. Messiam non secus ac Judæorum ceteri expectabant. Itaque Prophetas Messiam promittentes, & genoinos ejus characteres describentes, admittere illos par erat.

4. Josephus, cui præ ceteris omnibus ejus sectæ dogmata fuerant exploratissima, in eo discrepare illos à Pharisæis commemorat (m), quòd isti quidem docerent exequerenturque plures traditiones à Patribus acceptas, nec tamen in Lege Moysis descriptas; cùm interim Saducæi traditiones illas omnes rejicerent, nihil recipiendum quàm quod scriptum esset, defendentes. Porrò locus iste Josephi pro utraque opinione affirmante & negante laudatur; quamquam ipse Josephus ambiguum determinare sensum ad Libros tantùm Mosaicos visus est. Quid inde tamen? an forte ex eo deduceretur, rejectos à Saducæis ceteros Scripturæ Libros? 5. Rabbini contra Saducæos disputantes non testimonia tantùm produxerunt ex Libris Mosaicis, sed ex ceteris etiam universæ Scripturæ & Prophetarum; nec Saducæi commodâ responsione argumenta illa diluerunt, Libros Scripturæ negantes, sed vanis subdolisque interpretationibus eorum potiùs vim eluserunt. 6. Quis credat, potuisse illos eâdem cum ceteris Judæis communione coire, potuisse primas Reipublicæ dignitates obire, quin & summum ascendere Sacerdotium, si Sacros Judæorum Libros temerario ausu rejecissent? Ad hæc, S. Petrus ceterique Apostoli coram Saducæis verba facientes, testimonia laudant ex Psalmis indiscriminatim ac ex aliis omnibus Scripturis (n). Ex his ergo, quantum assequor, intelligimus, Saducæos non secus ac Judæorum ceteros, universos æquè Sacræ Scripturæ Libros probasse (o). Et quando rejectos ab illis asserunt Veteres omnes Scripturæ Libros, solis exceptis Mosaicis, eorum testimonia eodem facilè sensu interpretemur oportet, quo Josephi illud, nempè illos Mosaicos Libros tamquam Legem recipere, omnibus Pharisæorum traditionibus rejectis. Ceteros Scripturæ Libros recipiebant quidem, ut canonicos; sed accommodatis ad sua præjudicia interpretationibus, loca, ubi de Angelis sermo, ita detorquebant, quemadmodum cetera ejusdem sententiæ, quæ in Pentateucho legebantur.

m Joseph Antiquit. l. 13. c. 18.

n Act. 4. 12. & 5. 17.

o Vide Manass. Ben-Israel, l. 1. c. 6. Neque tamen derogabant fidem Prophetis, sed loca Prophetarum in alium longè sensum interpretabantur.

Reputandum est autem, in religione Judæorum post captivitatem dogmata de immortalitate animæ, & existentiâ Spirituum minoris momenti, nec, ut vocant, fundamentalia habita fuisse, cùm Saducæi inter medios Judæos, nec ab eorum communione avulsi, sententias illas profiterentur (p), & Viros haberent summę Sacerdotii dignitati pares, quamquam aliogui errores illos invictè tuerentur. Hæc igitur in gente illa problematicè disputabantur. Pharisæi, & Saducæi alterutrorum invicem principia rejiciebant; nec tamen excommunicatione alii alios damnabant: omnes æquè Libros Sacros recipiebant, sed non eodem sensu & interpretatione. Fidei Pharisaicę normam constituebat Scriptura, morum regulam dabant traditiones. Hanc prærogativam Saducæi solis vindicabant Mosaicis Libris, ceterisque Sacris Authoribus, quorum tamen sententiam suo marte interpretabantur.

Saducæi fatum negabant, ait Josephus (q), cujus nomini nihil subesse nisi phantasma aliquod spectrumque dicebant; nihil enim fati vi imminere arbitrabantur hominibus. Quare ex eorum sententia, nobis plena manet agendi libertas, qua ad arbitrium utamur. Nostram proinde struimus bonam deterioremve fortunam, juxta quod in bivio constituti receptam vel deteriorem viam eligimus. Testatur alibi (r), negata ab illo fatum & providentiam, seu aliis verbis *Deum sive malum operari, sive noscere, æquè à se alienum reputare*. Hominem bonum malumque habere in arbitrio, nihilque illi, nisi quod maximè voluerit, contingere, bono vel malo usu suæ libertatis.

p Manasse Ben Israel in Epistola nuncupatoria Libri sui de resurrectione, & lib. 2. cap. 1. testatur, veteres Judæos è cœtu Israelitarum retraxisse eos, qui animę immortalitatem abolerent; docuisse pariter, illud hominum genus nullam habiturum partem in sæculo futuro, & in mundo animarum.

q Joseph Antiquit. l. 13. c. 9.

r De bello l. 2. c. 12. pag. 788.

Nec homini, quem nihil sperandum in altera vita manebat, aliquid, quod à Deo posceret, reliquum esse potuisse intelligimus. Si enim Deus nihil in bona nostra, sive quæ ferimus toleramusque mala influit; si nempè in nostro unicè positum arbitrio reputandum est, ut absque Dei ope mala vel bona operemur, si nulla manent in altera vita præmia vel supplicia, quid à Deo posceret Sadocæus, nec in quo potissimùm cultum suum, & Religionem constitueret, satis assequerer. Si Dei in hac vita ope nullâ indigebat; si nihil timendum manebat in altera vita, ut quid Deum metueret, coleret, adoraret? Nullo luculentiori argumento intelligimus, quousque tandem Religionis Judaicæ corruptio devenisset, quam quòd illa in suo gremio reciperet tam absurdæ opinionis assertores authoresque. Nec Saducæorum professio multum ab Epicuræis abludebat; nihilque inter illos constituerem discrimimis, quàm quòd Saducæi supplicia saltem aliqua in hac vita vel præmia à Deo metuerent, expectarentque; quæ sibi etiam ad bonum incitamenta Epicuræi subducebant.

Saducæorum Secta diutiùs quidem & nunc etiam, ad paucos tamen redacta, subsistit (s). Hodie quidem à cœtibus Judæis tanquam hæretici rejiciuntur; olim tamen alia erga illos disciplina. Hircanus Summus Sacerdos & totius gentis Princeps, postquam diutiùs Pharisæis favisset, secessione ab ipsis factâ, ad Saducæorum partes transivit (t). Fertur etiam capitali poenâ indixisse Judęis, ut dogmata Sadok reciperent (u). Aristobulus & Alexander Jan-

s Vide Basnag. Histor. Judæor. l. 3. c. 5. nr. 13. 14. 25. 21. Serar. trihæres. c. 25. Manasse Ben-Israel de Resurrect. l. 1. c. 1.

t Joseph Antiquit. l. 13. c. 18.

u Vide Abraham Ben-Dior Cabala. Ita apud Trigland. de secta Carait.

Jannæus filii Hircani, Saduceos defendere & infectari Pharifeos diutiùs perfeverarunt. Teftatur Maimonides [x], fub Alexandro Rege Saducæos omnes invafiffe Sanhedrii dignitates, uno relicto Simone filio Scera, qui Pharifæorum partes tueretur. Verùm priftinam authoritatem receperunt Pharifei fub Alexandra uxore Alexandri Janoei. Caiphas, qui Jefum Chriftum morti adjudicavit, Saduceorum fectam profeffum intelligimus ex Actuum 5. 57. Vide & 4. 1. Eandem profitebantur pariter Ananus Junior (y), qui fanctum Jacobum fratrem Jefu neci tradidit.

x *Maimonid. Halac. Sanhedr. c.51.*

y *Antiquit. l. 20. c.8. pag.* 698.

Qui Saducæos veluti Samaritas & difcipulos Dofithei habendos cenfuerunt, viris imputarunt cultum Dei, hirei fimulacro expreffi, & corruptum textum primi Capitis Genefeos ut legerent: *In principio azyma*, (five hircos) *creavit Cælum & Terram*. Sed accufationes iftæ ipfæ fe deftruunt, nec eft cur Lectores quidquam remorentur. Saducei Deum in Templo Jerofolymitano colebant, Meffiam operiebantur, nihilque eâ in re à ceteris vulgò Judæis diffidebant; quin & in unam cum ceteris Pharifæis conveniebant fententiam, quippe qui unum Liberatorem & Regem temporalem tantùm expectarent. Ita femel utriufque fectæ homines perfuafi, fi neque Jefum nofcere, neque fpiritale ejus Regnum admittere voluerunt, non eft cur vehementer miremur. Nec fanè quidquam è Saduceis nomen Chrifto dediffe in Evangelio legitur; plura enim habebant in opinionibus fuis cum fide & falute à Jefu Chrifto anunciatâ pugnantia.

ARTICULUS III.

De Effeniis.

Effeniorum origo ac etymon æquè latent, cùm nihil de illis fatis expreffum, neque de tempore, neque de Authore Sectæ apud Philonem & Jofephum legatur. Author quarti Macchabæorum (z), cujus Operis Gallicam dedimus Verfionem, fectam illam hominum, quam *Hafdanim* appellant, Hircani Macchabæi ætate circa A. M. 3894. floruiffe jam tradit. Sermo eft apud Jofepum (a), de Juda, viro inter Effenios clariffimo, qui in vivis agebat fub Antigono filio Hircani & fratre Ariftobuli Regis Judæorum. Porrò Judas ifte vaticinatus eft, Antigonum fub turri Stratonis proditione interimendum, cujus oraculo fua manfit ab eventu fides, Judæis omnibus Jerufalem & ipfo pariter Juda ftupentibus.

z 4. *Macchab.* 6.

a *Jofeph. Antiquit. l.13. c.* 19. *pag.* 455.

Plinius (b), qui non fine ftupore Effeniorum mores à Jofepho defcriptos legerat, ipfe pariter illorum hiftoriam florenti & magnifico ftylo tradens, gentem illam jam inde à multis fæculorum myriadibus fine mulierum commercio propagari afferit. *Ita per fæculorum millia, incredibile dictu, gens æterna eft, in qua nemo nafcitur*. Sed falli virum conftat: gentis nempe origo non ante Macchabæos conftituenda eft; nec cælibem Effenios omnes vitam egiffe, nifi per errorem affereretur. Effe namque inter illos virorum manum quandam, qui in reliqua vitæ profeffione à ceteris non difcrepantes, connubio, quod ceteris infuetum, jungerentur, tradit Jofephus (c).

b *Plinius l.5. c.*17.

c *De Bello l.* 2. *c.*12. *in Lat. & in Græc. pag.*788. *D.*

Sunt qui autumaverint [d], ad pofteros Jonadab Patris Rechabitarum viros illos pertinere; cujus opinionis unica ratio deducitur ex genere vitæ Effeniis familiari; quòd fcilicet & à vino abftinerent, & vitam agerent in reliquis frugi modeftamque (e). Cum tamen & in Urbibus moratos illos conftet, ædes fibi & hofpitibus poffediffe, quæ fanè omnia à moribus Rechabitarum erant aliena, vix eft quòd eorum conjecturæ momenti aliquid habuiffe judicentur. Vetitum enim erat Rechabitis, ne in Urbibus & ædibus morarentur, fed in tentoriis tantùm & fub dio. Neque perpetuò à vino abftinuiffe Effenios, nec eam rem lege fibi præfcriptam habuiffe, quomodo de Rechabitis memoriæ proditum eft, ullibi legimus.

d *Vide Suid. in Rigonoi vel Apogonoi. Nilus afcet. c.*3. *alii quidam.*

e *Philo de vita Contemplativa pag.*900.

Effenios, five ut appellat, Jeffenios Samaritanorum fectam autumavit S. Epiphanius (f), eorum nomen derivans ex *Jeffe* patre David five Jefu, quam vocem Medicum interpretatur; maximè enim decet Effenios medici appellatio, quòd medici animarum haberi voluiffent. Narrat infuper, Elxai, virum fub Trajano, nova quædam dogmata apud Effenios invexiffe, tradito infuper vaticiniorum fuorum Libro; cui pariter fratrem fuiffe *Jexæum*, qui fectæ fuæ homines ad cultum aftrorum perduxerit. Hiftoriolas hafce ceterafque, quas de Effeniis narrat, unde haufcrit S. Epiphanius, incertum; certò tamen conftat, fufpiciofam effe ejus narrationem, in iis maximè, quæ de Samaritana gentis origine tradit. Scitum eft enim, Judæos effe & à Samaritanis maxime abhorruiffe. Facilè S. Epiphanius ex Effeniis fui temporis veterum Effeniorum judicium formaverat, de Effeniis, inquam, fui temporis genere hominum corruptiffimo, & famæ adeò deploratæ, ut de impenfis divinis honoribus duabus mulierculis viventibus accufarentur.

f *Epiphan. hæref.* 29. *de Nazaræis.*

Nominis Effeniorum duodecim varias fententias recenfet Serarius (g). Salmafius (h), deducit ex Effa Palæftinæ Urbe, de qua Jofephus Antiquit. lib. 13. cap. 23. alii ex Hebræo *Chofen*, quo nomine Rationale Summi Sacerdotis defignatur; alii ex Chaldæo *Chefin*, robuftiffimus; vel ex Syriaco *Afau*, expelli, five ex Hebræo *Afa*, valetudini reftituere, vel ex *Hafach*, facere, operari, five *Jefu* vel *Jeffe*, vel ex verbo *Chafa*, contemplari, aut ex *Seabnab*, dividere, fparare, repetere. Derivant alii ex Græco *Hofioi* (i), Sancti, vel tandem ex Hebræo *Chafid*, mifericordia, quam pofteriorem etymologiam nos præ ceteris probamus. Porrò viros mifericordes, tamquam pium aliquem cœtum conftituentes, in Pfalmis (k) legimus; nec alios credimus Effenios, quàm quos Libri Macchabæorum Affidæos appellant (l).

g *Serar. trihæref. l.*3. *c.*1.

h *Salmaf. ad Solin. cap.*35. *pag.* 473.

i *Philo l. quod omnis probus liber. p.*876. *ait*, Effenios voce Hebræa Sanctos fignificare; eorumque etymologiam deducit ex Chafid.

k *Pfal.*78. 2. & 84. 9.

l 1. *Maccab.*2. 42. *Synagoga Affidæorum*. 2. *Maccab* 14. 7. *Vide Eccli.*44. 10.

Autumavit Drosius, Essenios surculum esse Pharisæorum, eosque viros persecutione ad Hircano motâ plurima passos (*m*), cujus evitandæ gratiâ cùm in deserta confugissent, asperum vitæ genus priùs necessitate susceptum, volentes deinde retinuerint. Sed nos supra demonstravimus, cœtum hunc virorum parem referre cum Pharisæis, Saducæisque vetustatem, cùm Author quarti Macchabæorum, quem librum primò in Arabicis Polyglottorum D. Le Jeay vulgatum, neque Salmasius, neque Scaliger, Serarius, & Drusius unquam viderunt, eas sectas sub Hircano florentes, atque inter se discretas constituat. Ipse pariter Josephus, cui scribenti præsto erant facilè similes Commentarii, insinuare videtur, floruisse illas sub Hircano, cùm post narratam historiam desertæ ab Hircano sectæ Pharisæorum, ut in Saducæorum partes transiret, subnectit: *Sed de his duabus Sectis & Essenorum tertiâ accuratè tractavimus in secundo, quem scripsimus, de rebus Judaicis libro.*

m Joseph. Antiquit. l.13. c.18. Vide Serar. triheres. c.6. pag.81.

Post Scholas sive cœtus Prophetarum, nihil inter Hebræos morum sanctitate magis spectatur, quàm Schola Esseniorum, quorum hanc nobis picturam exhibet Josephus de bello lib.2. cap.12. Vivunt, ait ille, inter se mutuo charitatis vinculo conjunctissimi, idemque omnibus in voluptatem veluti in præsentissimum aliquod virus horror. Potissimum virtutis suæ momentum constituunt, ut continentiam servent, & contra voluptatis illecebras armentur. Connubia fugiunt, sed aliorum liberos tamquam proprios innutrientes, cœtûs sui spiritum & dogmata tenellis animis imprimunt. Quamquam autem connubium renuunt, non tamen damnant, vel generis humani propagationem censent negligendam; sed intemperantiæ & infidelitatis muliebris metus cautiores illos efficit. Divitias periode habent ac nihil, & bona sua omnia ita simul possident, ut nemo inter illos alius sit alio locupletior. Sanctum ratumque habent, ut jus in bona sua omnia à se removentes, in societatem transfundant; ex quo id potissimùm consequitur, ut unius tenuitati de locupleti aliorum gazâ invidia nulla creetur, nec divitiarum fastu alios infletur præ alio. Vivunt ut fratres unâ bonorum & conditionis æqualitate.

Oleum æquè & unguenta rejiciunt, quorum siquid casu aliquo contigerint, veluti ad tactum rei immundæ, purificatione maculas abstergunt. Externam austeritatis speciem ita habent in pretio, ut sordes æquè habeant in horrore, candidas semper vestes præseferentes. Bonorum suorum Oeconomos constituunt, à quibus singula pro cujusque necessitate distributa (*n*). Non omnes in eadem Urbe, nec semper eodem in loco morantur: sed per varias sedes distribuuntur, viros sectæ suæ in suas ædes excipiunt, quibus bona sua omnia tamquam singulis communia impertiuntur. Cùm in viam se dederint, nullum assumentes commeatum, arma tantum ferunt, quibus se à prædonibus defendant. Constitutus in singulis Urbibus ex eorum cœtu aliquis, hospitio venientes recipit, simul vestes cæteraque omnia necessaria sufficiens.

n In Lib.18. cap.5. tradit, eos œcono- ... è genere [illegible]erdotum ... [illegible]

Eodem genere victûs eâdemque disciplinâ innutriuntur pueri, quos præceptori alicui educandos assignant. Vestes, nisi detritas vel adeò veterascentes, ut nullis ampliùs usibus serviant, nunquam immutant. Vendendi emendique negociationes inter illos nullæ; solâ rerum permutatione usi, superflua tribuunt, ut necessaria recipiant; quin & permissum singulis gratis, quæ sibi opus fuerint, sibi vindicare, quæque fratris essent, in proprios usus transferre. Insignem erga Deum religionem professi, aitum, apud illos ante exortum solis silentium nisi si fortè precum aliquod murmur ante hoc tempus audiatur, precum, inquam, quibus à Patribus suis acceptis solem, ut tandem in Oriente pareat, invitant. Post hæc singuli à suis Præfectis dimittuntur ad opera.

Post datas labori 5. horas, i.e. usque ad undecimam horam matutinam in æquinoctio, sicut & datâ proportione aliis anni temporibus, iterum simul coeuntes, albentibusque lineis accincti, frigidâ se totos lavant; tum singuli in singulas cellulas, quò interdictus externis omnibus aditus. Tum in commune cœnaculum, ubi tamquam religioso aliquo in Templo mensæ assidentes, altum servant silentium. Distribuitur singulis pro suâ conditione panis ab Oeconomo, tum pulmentum ab illo, cui parandi cura commissa. Secundùm hæc, preces Sacerdotis sequuntur; ante laudatum enim prece Deum cibum capere nefas. Post cibum iterum ad agendas gratias Deo tamquam bonorum illorum largitori; statimque exutis vestibus albis, quas tamquam sacras respiciunt, ad laborem, uti priùs, regrediuntur. Subeunte vespere, in cœnaculum iterum redacti cibum capiunt, ubi si quem fortè ex hospitibus nacti fuerint, hunc cibo pariter reficiunt.

In reliquis omnes quidem pendent ad nutum Præsidis, sed virtutis exercitia præstandi, & opem ferendi proximo, quantum cuique vires sufficiunt, libera cuique permissa facultas. Necessariis tamen quidquam largiri sine Præsidis assensu nefas. Fidem promissionibus obligatam adeò religiosè præstant, ut promittentibus non secùs ac juratis credatur. Jusjurandum tamquam perjurium evitant. Veterum scripta sedulò evolvunt, in quibus ea maximè scrutantur, quæ animæ profectum & valetudinem juvant. Callent proindè remedia, & simplicium, lapidum, ac radicum virtutes omnes. Ægrotos summâ curant sedulitate (*o*), quibus ex communibus bonis necessaria omnia sufficiuntur.

o Philo l. quòd omnis probus liber.

Profiteri sectam volentes non omnes suscipiunt indiscriminatim, sed postulantes extra domum absistere coactos, priùs exercent. Porrò candidatis istis ligonem tradunt, latiorem quandam fasciam in usum balneorum, & candidum vestimentum. Si perseverantiæ suæ argumenta præbeat Tyro, recipiunt tandem ad commune cœnaculum

&

& balneum; in domum tamen nonnisi post alterius biennii experimentum introducitur. Post biennium enim, si dignum se exhibuerit, in cœtum adlegitur; antea tamen quàm ad capiendum unà cum aliis cibum admittatur, terribilibus sacramentis adjuratur, ut purum perfectumque Dei cultum ac legis justitiæ erga homines observantiam profiteatur, neminem unquam violaturum ne coactum quidem, impios evitaturum, probos tutamine defensurum, præstitam fidem erga omnes & maximè Principes sanctam habiturum. Sacramento etiam adigitur, nunquam, si fortè aliorum præfecturam susceperit, potestate suâ opprimendis fratribus abusurum, nec se à ceteris distinguendum vestium singularitate & aliâ quacumque re præstiturum. Sectæ arcana nulla fratres celaturum pollicetur, quæ interim aliis semper etiam vitæ periculo habebit occulta; quæ à Præceptoribus suis didicerit, nunquam alios docebit, & Libros Sectę, sicut & Angelorum nomina, veluti preciosum aliquod depositum cautè servabit.

Si quis grande aliquod admiserit crimen, è cœtu depulsos plerumque misero mortis genere cogitur interire; terribilibus enim sacramentis illis adactus, cibum ab externo capere prohibetur; quare herbis veluti bellua quędam victitare coactus, paulatim tandem miseriâ pręmente & fame opprimitur. Interdum Essenii miseratione illius tacti, datâ criminis veniâ, apud se miserum hominem recipiunt, cùm jam inter ipsas mortis fauces constitutum respexerint, rati satis diuturnam egisse dignamque crimine pœnitentiam.

De re aliqua deliberaturi, centum numero convenientes sedulò rem ponderant; & quidquid tandem decreverint, sanctum est & irrefragabile. Post Deum, Moysem unicè observant, ut si quem blasphemati nominis Moysis reum tenuerint, illum capitali perimunt supplicio. Parendi senioribus & majori præcipientium numero legem sibi constituunt, ut cùm decem simul coiverint, nemo sine novem aliorum consensu loqui inter ipsos audeat. Excreare coram cœtu vel ad dexteram, apud illos nefas.

In Sabbati observatione ad superstitionem religiosi, ne ignem quidem accendere, nec parare eâ die cibos audent; quin nec permissum sibi ducunt utensilia domûs semovere, alvum superfluis purgare. Porrò alvei necessitati aliis diebus subventuri, loca occultissima scrutantur, & post egestam pede altam fossam ligone, quem supra innuimus, incurvi & undique vestibus protecti, metuentes Dei radii eâ sorde violentur, rem præstant. Hæ Josephi phrases suspicionem apud aliquos crearunt, quum Essenii Solem adorarint; quod fanè crimen firmiori aliqua conjecturâ, ut Esseniis imputaretur, fulciri oporteret. Potuerunt enim solis radios perindè ac Dei ipsius, cujus sunt opus, suspexisse (p).

p Non dissimile aliquid Moysem præscripsisse Israelitis in deserto legimus in Deuteronomio.

His omnibus cautionibus alias adjungentes, fossam aggestâ terrâ implent; tum veluti maculâ quadam contractâ, purificationibus eluuntur. In quatuor classes totum cœtum distribuunt; quarum qui superiores tenent, adeò se præstare inferioribus putant, ut si fortè aliquem ex illis contigerint veluti legali contractâ maculâ, non secus ac ad externi alicujus contactum purificatione expientur. Vitam plerumque ad multos annos (sæculum implent aliqui) producunt; quod simpliciori cibo & vitæ frugi modestæque facilè tribuendum. In malis perferendis ad miraculum usque fortes, insignia ejus constantiæ specimina, Josepho oculato teste, in postremo Judæorum cum Romanis bello exhibuerunt. Animę immortalitatem tuentur, quas scilicet animas influere dicunt in corpora, ex aere sublimiori attractas, nescio qua superiori virtute, cui resistere nullâ vi possunt; eâque cogente in corpore, veluti in carcere, toto vitæ tempore detinentur (q). Semel autem hujus carceris foribus morte reclusis, actutum veluti è longa tristique captivitate liberatæ in Cœlum ascendunt. Proborum Spiritibus sedes assignatę ultra Oceanum, in loco imbribus, ventis, cęterisque Cœli intemperiis libero, ubi naturali felicitate donantur; quod ab illis eâdem fermè ideâ traditur, ac à Poetis Græcis Elysia arva descripta sunt. Vicissim autem impiorum animas relegari dicunt in loca horrida, & Cœli inclementiæ exposita, ubi æternis suppliciis cruciantur. Ita planè de Infernis scripsere Poetæ, quo in loco cruciantur Tantali, Ixiones, Sysiphi, & scelesti quicumque, dignas criminibus suis pœnas luentes.

q Joseph. loc. cit.

Prophetiæ dono insignes plures inter illos clarent, eorumque vaticiniis fides asseritur ab eventu; quemadmodum pluribus allatis documentis demonstrat Josephus (r). Id genti privilegium conferri, ait idem Historicus, tum lectio frequens sacrorum Librorum & Prophetarum, cùm sanctioris frugique vitæ temperantia. Cœtus est inter eos à cęteris aliis in nihilo, præterquam in connubio, quod admittunt, omnibus retentis instituti consuetudinibus, distinctus. Uxores non ante ducunt, quàm priùs triennio earum valetudinem & aptam edendis filiis habitudinem probaverint; conjugio non nisi moderatè utuntur adeò, ut ad prægnantes fœminas accedere nefas reputent. Mancipia carent, quippe qui servitutem velut humanæ naturæ irrogatam injuriam respiciant (s).

r Joseph. Antiquit. l. 13. c. 19. De Juda Esseno & l. 15. c. 13. De Manahem Esseno.

Deum res omnes unicè moderantem agnoscebant Essenii, nihil absque ejus nutu & decreto fieri unquam contendentes (t). Omnia fato ab illis tribui, nihilque sine fato disponi, alibi Josephus ex illis testatur (u). Huic repugnanti testimonio conciliando nullam aliam invênit rationem Serarius (x), quàm ut fati nomine nihil aliud designatum à Josepho credat, nisi absolutum Dei decretum, quo juxta cujusque naturæ indolem singula moderatur; ut proinde nihil contra liberi arbitrii jura disponat. Respondet eorum Secta Pythagoricis apud Græcos (y), sive *Plistis* apud Dacos (z). Quid *Plistarum* nomine intellexerit Josephus, ignorator; nec facilè sana

s Joseph. Antiquit. l. 18. c. 2. Ita Philo l. Quod omnis probus liber.
t Joseph. Antiquit. l. 18. c. 2.
u Idem l. 13. c. 9.
x Serar. triharef. c. 4. art. 2.
y Joseph. Antiquit. l. 15. c. 13.
z Joseph. Antiquit. l. 18. c. 2.

est ejusdem Textûs lectio. Quare legendum *Ctistæ* suspicatur Serarius, quo nomine Sacerdotes quidam apud Thraces (*a*), cælibem vitam agentes innotescunt.

a Strabo l. 7.

Quamquam Hebræorum omnium religiosissimi erant Esseni, nec Templum frequentare cum cæteris volebant, nec sacrificia offerre cruenta, saltem in loco sancto; ita enim Josephus & Philo inter se conciliantur. Philo etenim [*b*] disertè asserit, nullas unquam ab illis victimas immolari, sed puras & diligenter paratas animas Deo offerri; Josephus verò (*c*) narrat, nullas quidem ab illis in Templo offerri victimas, metu ne aliorum hominum fortè ibi versantium commercio macularentur. Satis habebant eò munera sua mittere, atque consecrare, velati grati animi erga Deum sui pignus & monumentum.

b *Philo l. Quòd omnis probus liber, pag.* 876.
c *Joseph. Antiquit. l.* 18. *c.* 2.

Ad 4000. circiter Esseniorum per universam Judæam dispersa Philo [*d*] commemorat. In superioribus Engaddi certas eorum sedes assignare Plinius visus est (*e*), tradens insuper, palmarum, quarum est ingens eò loci ubertas, fructibus victitasse. Docet tamen Philo, pluribus in Urbibus vicisque certas gentis sedes mansisse; moram autem libentiùs in agro traxisse quàm in Urbibus, persuasos commercium hominum plus esse animabus periculi, quàm corporibus corrupti aeris respiratio. Agriculturam colebant, & alia quæcumque pacis quietisque opera, quibus nec ab amore solitudinis, nec ab eâ vitæ puritate, cui studebant, absterrerentur. A' mari longiùs sedes constituebant, ait Plinius, quòd sibi periculi plurimum imminere intelligerent ex commercio, maritimis in locis frequenti.

d *Philo l. Quòd omnis probus liber pag.* 876.
e *Plin. l.* 5. *c.* 17. *Infra hos Engadda oppidum fuit.*

Nec Logicæ nec Physicæ operam dabant, teste Philone [*f*], quamvis, authore Josepho de bell. lib. 2. cap. 12. non incuriosi versarent Veterum Libros, unde plurima de virtutibus simplicium, radicum, & alia hujus generis remedia addiscebant. Eorum tamen studia omnia ad moralem facultatem comparandam Legesque Mosaicas collimabant, cujus Legis lectioni potissimùm dies Sabbati ab ipsis devota. Porrò die Sabbati in Synagogam (*g*) convenientes, suoque singuli assidentes loco, seniores supra juvenes, & illi vicissim suo ordine, unum è cœtu legentem volumen Legis, & alterum lectionem illam interpretantem, symbolicâ plerumque allegoricâ, & parabolicâ pro veteri more (*) ratione, auscultabant. Instruebantur potissimùm in pietate, justitiâ, œconomiâ, politicâ, amore Dei, proximi, & virtutis.

f *Philo loc. citat.*
g *Philo. ubi supra.*
* *Idem.*

Tres erant Esseniorum classes: prima eorum, qui sibi connubium interdicebant; secunda, quorum permissus connubii usus, non sine cautionibus, supra à nobis descriptis; tertia Esseniorum contemplationi unicè vacantium, quorum mores & disciplinam sub *Therapeutarum* nomine describit Philo in libro *de vita contemplativa*; quique Ægyptum pro majori suorum parte incolebant, & Christianos habendos Patres Ecclesiæ arbitrati sunt. Hæc veterum sententia nostrâ ætate iterum revixit, & plures virorum doctorum calamos exercuit, ad quos Lectores remittimus.

Tandem cœtus erat fœminarum, idem instituti genus profitentium, quemadmodum Josephi & Philonis testimonio constat. Eadem illis datâ proportione erat instituendi tyrones, seque ipsas exercendi ratio. Nec deerant inter Therapeutas virgines, & fœminæ, etiam provectioris ætates, continentiam sectantes; institutionibus die Sabbati aderant, in loco tamen à viris intermedio pariete trium vel quatuor cubitorum discreto, ut audire quidem vocem loquentis, virorum autem prospectum habere non possent. Communi etiam mensæ assidebant; viri quidem ad dexteram, fœminæ ad sinistram, strato cuidam rudi crassoque assidentes. Uxoribus Esseniorum idem vitæ genus cum viris præscriptum.

Mirari subit, cur neque in Evangelio, neque in aliis Libris N. T. ne vestigium quidem ejus sectæ occurrat, qua honorificentius nihil in tota Judæorum religione, nihilque magis in tota regione celebratum. Quomodo fieri poterat, ut ejus probitatis viri non certatim ad Jesum Christum accurrerent? Cur nemo unquam illorum sacra Christianorum amplexus narratur? Profectò si Jesu Christo necessarii fuissent homines longo virtutum studio excultissimi, in Legis & Prophetarum scientia versatissimi, nemo aptior, quàm Essenii ad Apostolatum vocari poterat. Verùm alia illi fuerant consilia, noluitque ita religionem Christianam constituere, ut humanum aliquod opus videretur. Quare aptissimos fini à se præstituto viros elegit.

Ad hæc, Evangelium in locis ab Esseniis frequentatis annunciatum fuisse non satis apparet; neque enim in Ægypto, ubi pro majori sui parte degebant, fides Christi annunciata est ab ipso fidei authore Jesu, ut proinde nihil de illis haberi in Evangelio faciè intelligamus. Nec S. Paulus, cujus unius tantùm prædicationis historiam literis mandatam habemus, eam regionem unquam discurrit. Post Christi Ascensionem plures Esseniorum victas fidei manus tradidisse non inviti censemus; nihilque mihi nisi probabilissimum apparet in ea Patrum sententia, quæ Therapeutas primam Ægypti Christianitatem constituisse arbitratur. Profectò ad eorum normam prima in Ecclesia Cœnobia constituta sunt, & inter Ægypti Fideles plura etiam spectantur vestigia veteris Esseniorum disciplinæ.

ARTICULUS IV.

De Herodianis.

OBscurissima est Herodianorum origo, quanquam recentiorem esse Sectam, nec nisi post initum ab Herode Magno Judeæ Regnum cœptam, satis constat. Neque apud Josephum, Philonem, & alium coævum Authorem sub illo Herodianorum nomine, quo in Evangelio non semel appellantur, innotuerunt. Apud S. Matthæum & Marcum unà cum Pharisæis capiendi

Chri-

Christi consilium agitant (*h*); quod item aliâ vice in Capharnaum (*i*) ab ipsis præstitum est. Cavendum à fermento Pharisæorum & Herodianorum Jesus Christus edicit; quibus verbis insinuantur dogmata *Herodis* (*k*), sive *Herodianorum*, juxta plura Mss. sedulò vitanda (*l*). Post obitum Jesu Christi nihil de illis sive in Actis, sive in Apostolicis Scriptis, unde facilis conjectura, Sectam illam & numero hominum & nominis celebritate atque potentiâ multùm reliquis concessisse.

h *Matth.* 22. 16. *Marc.* 12. 14

i *Marc.* 3. 6.

k *Marc.* 8. 15.

l *Vide Var. lection. in N. T. Millii.*

Sunt autem de Herodianis septem vel octo variæ Authorum sententiæ. Veteres inter se, inter se pariter & Recentiores eâ in re committuntur. Plurium sententia tenuit, ideo Herodianos dictos, quòd in Herode Messiam agnoscerent. Sed quis Herodes iste? multi enim ejus nominis Principes in Judæa regnarunt: quem verò hæretici illi Messiam crederent, non satis convenit. Porrò Judææ Regnum tres Herodes, à quibus Herodianorum nomen repeti posset, tenuerunt. 1. *Herodes Magnus*, qui paulò post Christum natum diem clausit. 2. *Herodes Antipas*, prioris illius filius, qui in Galilæa regnavit, neci Joannem Baptistam tradidit, atque Jesum Christum capere molitus est (*m*). 3. *Herodes Agrippa*, nepos Herodis Magni, nece S. Jacobi Episcopi Jerosolymitani, atque carcere S. Petri, ac tandem morte illi cælitùs immissâ, dum Cæsareæ verba pro concione diceret, in Actis notus.

m *Luc.* 13. 31. 32.

S. Epiphanius in hæres. Herodian. S. Hieronymus contra Luciferian. & Author Additionum ad Librum de Præscriptionibus Tertulliani, sicut & Recentiorum plures (*n*) autumarunt, Herodianorum nomen ex priori illo Herode, quem veluti Messiam habuerint, derivandum. Cum enim ejus ætate in expectationem novi Regis universa erigeretur Judæa; cùm una esset totius Orientis expectatio, de Liberatore nempè & Rege per universum orbem regnaturo; cùm juxta Jacob oraculum sceptrum è manibus Juda excidisset (*o*); in eam venerunt opinionem, num Herodes ipse, Rex alioqui strenuus, felix, magnificus, Imperatoribus, & maximè fortunæ charus, ipse esset quem venturum opperirentur. Porrò Rex ille legibus Mosaicis deferebat plurimùm, & licèt in multis adversùs illas peccaret, necessitate tamen colendi Romanorum amicitiam (*p*), penès quos tunc temporis summa erat rerum potestas, factum excusabat.

n *Vide Nicet. Choniat. Thesaur. Orthod. l.* 5. *c.* 34. *Baro. Apparat. n.* 5. *Isaac. Voss. de Sybillin. Oracul. Grot. in Matth.* 22. *alios.*

o *Genes.* 49. 10.

p *Joseph Antiquit. l.* 15. *c.* 12.

Ad hæc Herodes, Princeps si quis alius ambitiosissimus, potuit adulatorum assentationibus in eam facilè opinionem venire, ut se ipsum tamquam Messiam ingereret, & quamquam alioqui minùs in ea re assentatoribus illis crederet, è re sua esse facilè arbitrabatur, ut eam de se opinionem in Republica gubernanda sibi maximè utilem foveret. Afferunt pariter, flammis ejus jussu absumpta fuisse Tabularia, ubi genealogiarum documenta servabantur; ne de Davidis domo, unde Messiam proditurum norant omnes, aliquid ulteriùs nosceretur. Nec modicè huic opinioni confert summa Regis circumspectio in omnia, à quibus periculi aliquid sibi imminere intelligeret, quemadmodum ex Innocentium cæde demonstratur. His simul omnibus persuasus, Messiam se credere, vel saltem credi ab aliis non invitò facilè passus est.

De festo quodam Herodis Romæ, non sine luminaribus, ingentibusque compotationibus in honorem Herodis, hæc legas apud Persium Satyr. 5. vers. 180.

Herodis venêre dies, unctâque fenestrâ,
Dispositæ pinguem nebulam vomuere lucernæ.
. . . . . Tumet alba fidelia vino.

Porrò festum illud à Judæis in honorem Principis, quem Messiam crediderint, celebratum aliqui autumarunt (*q*). Malunt alii referre ad Nepotem ipsius ex filio, Herodem nempè Agrippam, virum Caligulæ, Claudii, & Neronis favore potentem. Placet aliis nomine Herodis à Poeta Judæorum gentes omnes designari (*r*). Aliud Herodis festum consignatur in Veteri Calendario Hebræorum, in quo hæc legas: *Festum septimo Chasleu* (mensis est Novembris) *pro obitu Herodis, quòd ille Sapientes odio insectaretur; lætemur autem coram Domino, cùm impius è mundo facessere contigerit; scriptum est enim, Manus Domini contra eos, ut eos educat ex agro.*

q *Cornet. in Persium, Herodis diem natalem Herodiani observant, ut etiam Sabbathi.*

r *Petit Var. lect. c.* 18. *Vitringa de Synag. l.* 1. *c.* 9.

Ne quid autem moremur in demonstrando, Herodem Magnum diem claudere non potuisse mense Novembris, constat sanè, publicam hanc lætitiæ significationem in odium Principis, & sævæ illius indolis detestationem potiùs quàm in ejus honorem indictam. Quare ab iis planè decerni non potuit, qui Herodem tamquam verum Messiam habendum censuerint; sed à Pharisæis potiùs, quorum viros Principes Herodes persecutus est (*s*). Porrò nullus è Messiæ characteribus Herodi inerat; nec vita, nec obitus viri vulgatæ huic opinioni favebant. Tyrannum enim egerat, libertatis Judaicæ oppressorem, qui tantum religioni deferret, quantum rebus suis conferre intelligeret. Terribili mortis genere oppressus est, quæ ultionis Divinæ præsentissima animadversio à Judæis reputabatur (*t*). Adversùs illum legatio è Judæa Romam missa, quam augebant querelis suis 8000. Judæorum Romæ versantium, rogantibus omnibus ut Præsidis alicujus Pagani potiùs jugum subirent, quàm alicujus ex filiis Herodis (*u*).

s *Joseph de Bello Judaico l.* 2. *c.* 21.

t *Joseph. de Bello l.* 2. *c.* 21. *p.* 772. 773.

u *Idem Antiquit. l.* 17. *c.* 12.

Non erat hoc planè Messiam, & Liberatorem Israelis agnoscere; & quando assentatorum artes adeo valuissent, ut novam hanc opinionem aliquibus inderent, parvam hanc virorum manum facilè post ejus obitum dissipasset evanescens tunc Principis metus, & spes omnis favoris ipsius præcisa. Quare nihil de illa auditum credi par est anno 33. vel 35. Jesu Christi. Tandem nunquam in animum inducimus, Herodem, si Messiam esse se persuasum habuisset, viros doctos in adventu Magorum coram se accitorum fuisse, ut de patria Messiæ disquirentes audiret (*x*).

x *Matth.* 2. 4.

Secundus Herodes, quem Principem Haro-

rodianorum, tanquam Messiam ab illis habitum, aliqui reputarunt (y), ipse Antipas Galilææ Tetrarcha. Vir fuit si quis alius ambitiosissimus, à quo fœdus cum Sejano adversùs Tiberium initum, convictus pariter constructi, instructique armamentarii 70000. viris armaodia (z). Calliditatem ejus suggillans Christus, *vulpem* appellat (a). Fortunæ Romanorum Imperatorum studere se adeò affectabat, ut in nominis hunc sibi titulum vindicaret: *Amator Imperatoris Claudii* (b). In vivis adhuc egisse facilè credimus, quo tempore Jesus Apostolos monebat Marci 8 15. ut ab *Herodis fermento* caverent. Immodicâ tandem, qua ferebatur, ambitione, Romam Regio sibi titulo poscendo delatus, expeditionis suę infelicem exitum nactus est (c). Lugdunum enim extorris actus, diem ibi clausit unà cum Herodiade fœminâ scelestissimâ, quam à priori viro Philippo fratre suo adhuc superstite, & patre ex eadem uxore puellæ nomine Salomes, abripuerat.

y Basnag. Hist. Jud. l. 3. c. 8. a. 8. 16. 17. Gallicè. Ita Theophyl. Euthym.

z Joseph Antiquit. l. 18. c. 9.

a Luc. 23. 32.

b Apud Harduin.

c Joseph Antiquit. l. 57. c. 9.

Hæc rerum Herodis catastrophe non satis congruit cum Judæorum de venturo Messia ideâ & præjudiciis. Genus Herodis insectabantur; raptum Herodiadis, Joannis Baptistæ necem adeò detestatos illos constat, ut his criminibus nihil à Messia alienius crederent. Angustis continebatur limitibus tota Herodis ditio; cùm interim Hebræorum expectatione Messias venturus esset tanquam Rex potentiâ, virtute & gloria florentissimus, jugo servitutis oppressam gentem relevaturus. Nihil tale de Herode sive narratur, sive ab illo suscipiendum expectabatur.

Philastrius (d) aliique nonnulli autumarunt, Herodem Agrippam à Caligula Judeæ Regem constitutum, nomen dedisse suum Herodianis; sed nihilo illi feliciores in sua hac conjectura. Herodiani ante Agrippæ Regnum in Evangelio innotescunt; rerum enim potitus est Agrippa tribus, vel quatuor annis post Jesu Christi decessum. Sectatores habuit planè nullos, nec ulli unquam venit in mentem, ut Messiam illum reputaret, quo tempore intra privatæ fortunæ terminos tanquam invisus Tiberio Princeps continebatur (e). Deserenda igitur hæc sententia, quippe quæ nullo fulcitur argumento.

d Philastr. de hæresib. Prateol. Elench. hæres. a 14.

e Joseph Antiquit. l. 18. c. 8.

Recentiores nonnulli (f) è Saducæis repetendos Herodianos censuerunt; aloquens sanè Christus Marc. 8. 15. Discipulos, ait: *Cavete à fermento Pharisæorum, & à fermento Herodis* (g): quæ verba ita reddit S. Matthæus 16. 6. *Cavete à fermento Pharisæorum, & Saducæorum.* Nomina igitur Herodis, sive Herodianorum, ac Saducæorum tanquam unam eandemque gentem designantia indiscriminatim usurpantur.

f Vide Harduin. de Nummis Herodiad. pag. 97. Not. Clerie. in N. T. & Hammon. Ligfoot. hor. Hebr. Faber, Grot.

g Mar. 8. 15.

Veritatis ista quidem speciem præseferunt, non tamen usque adeò convincunt. 1. Potuit Herodes Saducęam sectam profiteri, absque eo quòd sectæ illi nomen darent Herodiani. 2. Potuit Jesus Christus de Pharisæis, Herodianis, & Saducæis egisse; cum interim S. Marcus omissum nomen à S. Matthęo restituerit; ac vicissim S. Matthęus vocem aliquam expresserit à S. Marco neglectam. 3. Saducæi pariter favisse poterant Herodi, absque eo quòd Saducæismum ille profiteretur. 4. In Evangelio tandem Saducæi ab Herodianis apertè distinguuntur; quo enim capite narratur, Saducæos, & Herodianos ad capiendum in sermone Jesum venisse, post aliquot versiculos additum est: *In illo die accesserunt ad eum Saducæi, qui dicunt non esse Resurrectionem, & interrogaverunt eum.* Quis porrò credat unum eundemque Scriptorem intra septem, vel octo linearum spatium easdem gentes variis designasse nominibus, eosdemque, quos paulo ante Herodianos nuncupavit, deinde vers. 22. Saducæorum nomine designasse, tum & dogmata distinxisse?

Author Operis Imperfecti in Matthæum ex Paganis Herodi Antipæ subjectis Herodianos derivat. Sed Pharisæos cum Paganis consilium capiendi in verbis Jesum agitasse quis credat? Nunquam sanè legimus, Paganos molitionibus Judæorum adversùs Jesum Christum implicitos.

Demonstrandum sibi Drusius suscepit (h), Herodianos potuisse facilè è Græcis illis acciri, quos Herodes in deserto nactus Jerosolymam adduxit, ibique per familias propagati sunt. Sed Drusius vocem Hebræam *Joarim* de hominibus usurpavit, cùm alioqui columbas designet, quas cicuratas, ac domesticas Rex Herodes Jerosolymæ habuit, ibique genus avium singulare perpetuarunt.

h Drusius in præteritis. Ex Libro Arab.

Plerique Patrum autumarunt (i), Herodianos appellari satellites, milites, cęterosque Herodem comitantes. Porrò Rex ille Festum eo anno Paschale Jerosolymę celebrabat, quemadmodum ex S. Luca 23. 7. 8. constat; eodemque pariter Jesus advenerat. Flagrabat autem Herodes desiderio videndi Jesum, in quem mala agitasse consilia legimus Luc. 13. 31. 32. Quare ejus satellites volentes Principis, & suo pariter genio, atque livori obsequi, sive ut gratiam Pharisæis præstarent, Jesum tentaturi in re maximè ardua, de statu nimirum rerum præsentium, convenerant, quærentes, num tributum solvere Romanis fas esset. Solemne fuit apud Veteres, ut famulis & aulæ Principum Præfectis deducta è Dominis suis nomina tribuerentur. Nota sunt nomina Pompejanorum, Cæsarianorum, & Germanicorum; eodemque pariter consilio domestici Herodis Herodiani facilè appellati sunt.

i Chrysost. Hieron. Druthmar. hic. Syr. Jans. Vatab. Erasm. Gecard. Hammond. Seniet. Natal. Alexand. hic.

Hæc plausibilia sunt adeò, ut nisi Herodiani aliàs etiam paruissent, nulla probabilior occurreret sententia. Sed alibi etiam Herodiani, aliis temporum circumstantiis locisque se produnt, ubi neque Regis neque Regiæ aulæ vestigia ulla. Ubique autem, cùm de Herodianis sermo, constitutæ jam sectæ, & in regione subsistentis, & dogmatum singularitate à Pharisæis, Saducæis, atque Essenis, distinctæ species apparet; quare Jesus caverent se ab eorum opinionibus, Discipulos admonuit (k).

k Vide Marc. 3. 6. & 8. 15. l Origen. in Matth. tom. 27. Grot. Maldon. Ligfoot. Menoch. Vide & Cyrill. Alexand. l. 2. in Isai. c. 25. & Theophyl. in Matth.

Maluerunt nonnulli (l), Herodianos gentem fuisse politicam, quæ Romanorum & Herodis dominationi faveret, contendentes

ad-

adversùs alios Judæos, quos nimios libertatis ſuæ amor tenebat, indicta à Romanis & Herode vectigalia omnino ſolvenda. Invidiæ in illos creandæ gratiâ Herodiani appellati, quemadmodum ſi fortè in Republica duę civium factiones diſſentiant, alia *Regiorum* appellaretur, alia *Republicanorum*, ſive *libertatis fautorum*. Deſiderantur fulciendo huic ſyſtemati argumenta. Quod etiam adſtruitur, illod maximè demonſtrandum eſſet, nimirum Herodianos pro vectigalium ſolutione ſtetiſſe, cùm potiùs adverſæ opinionis fautores à nobis reputentur.

S. Juſtinus Martyr Dial. cum Tryph. autumavit, Herodianos faviſſe Herodi, non tanquam Regi, ſed tamquam Summo Sacerdoti. De ſacra illa Herodis dignitate ne verbum quidem apud Joſephum; nec ille quidem ad ſacram Aaronis familiam pertinebat. Sed Strabo (*m*) mirâ confidentiâ rem illam affirmat; nec latet Herodem Magnum poſt obitum Ariſtobuli fratris uxoris ſuæ de Sacerdotio pro ſuo arbitratu diſpoſuiſſe, modò aſſumentem, modò pro arbitrio Sacerdotes exauthorantem.

m *Strab. l.16. p.765.*

Quando tamen Herodes ſatis validam Judæorum manum præſto habuiſſet, quorum favore legitimus Summus Sacerdos aſſereretur, quod ſanè prorsùs ambiguum eſt, & dubium; ipsâ tamen Herodis morte omnis illa factio evanuiſſet, vel ſanè 33. integris poſt ejus obitum annis nunquam permanſiſſet, quo tempore Herodes nepos Herodis Magni nullum ſibi in Summum Sacerdotium jus arrogabat; omnia enim arbitratu Præſidum Romanorum, jura in provincia dantium, diſponebantur.

Poſt expoſitas & refutatas diverſorum opiniones de Herodianis, noſtra tandem promenda, in qua hæc potiſſimùm congruere neceſſe eſt. 1. Illud laborandum, ut ſententia eligatur, quæ Herodianorum ſectam à Phariſæis, Saducæis, & Eſſeniis diſtinguat. Nemo ſanè illos cum Phariſæis & Eſſeniis confundendos cenſuit: à Saducæis quidam deducentes, à nobis in ſuperioribus argumentis revicti ſunt. 2. Herodianorum nomen ſatis indicat nonniſi poſt Herodis Regnum genus illod hominum paruiſſe. 3. Mutuo cum Phariſæis fœdere, quibuſcum ſemper in Evangelio junguntur (*n*), conveniſſe 4. In partes venerant illius controverſiæ, num vectigalia Romanis pendenda eſſent. 5. Moralia ſectæ dogmata, tanquam perniciosiſſima, cavenda Jeſus Chriſtus edixit.

n *Matth.22. 16. & 12. 14. Marc.3. 6. & 8. 15.*

Profectò omnia iſta nemini meliùs, quàm Diſcipulis Judæ Gaulonitæ ſive Galilęi quadrant. Secta erat hominum in regione notiſſima, cujus eſt apud Joſephum Antiq. lib. 18 cap.1. 2. ſermo. Author ille, poſtquam Phariſæorum Saducæorum, & Eſſeniorum meminiſſet, quartam aliam Philoſophorum apud Judæos innotuiſſe ſectam, Juda Galilæo authore, narrat; ejus miram fuiſſe addit cum Phariſæis in omnibus quidem conſenſionem, excepto tantùm libertatis amore, quo tenebantur adeò, ut Deum unicè Dominum & Principem agnoſcendum eſſe, cui tantummodo parendum, contenderent.

Florebant maximè, quo tempore Jeſus Chriſtus in Judæa Evangelium annunciabat; cujus Authorem Judam Galilæum tunc in Provincia verſatum, cùm Auguſtus cenſum indixiſſet, Gamaliel in Actis 5. 37. teſtatur. Joſephus ſectas Judæorum in gente ante captam urbem Jeruſalem obtinentes deſcribens, Judæ ſectatores non ſilet. Verùm poſt everſam Urbem & Templum, deſolatamque provinciam, ad eas anguſtias redactus eſt populus, ut deliberandum ſibi ultra, num ſolvendum eſſet Romanis tributum, non maneret. Quare ſecta illa penitùs diſſoluta eſt, ut ne nomine quidem poſthac exandiretur.

Herodianorum indolem veluti depingit S. Matthæus 22. 16. 17 hæc illorum ad Jeſum Chriſtum verba referens: *Magiſter, ſcimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non eſt tibi cura de aliquo; non enim reſpicis perſonam hominum.* Immodicis laudibus animum Jeſu Chriſti capere tentant, altum & magnanimum poteſtatum contemptum illi tribuentes; eam illi appingentes, qua ipſi erant, animi habitudinem, qui parati eſſent omnia potiùs ſubire, quàm Domini nomen aliis quibuſque, uno excepto Deo, tribuere.

Sciſcitantur deinde, quod maximè capitale ipſorum dogma eſt, & ſectæ indolem demonſtrat: *Licet ne tributum dare Cæſari, an non?* Quibus ea repoſuit Jeſus Chriſtus, ut ſatis inſinuet, in hac quęſtione negantem illos ſententiam tueri. *Reddite*, ait, *quæ ſunt Cæſaris, Cæſari.* Aliud illi profectò expectabant, quàm ut ad ſolvendum tributum, & manendum in fide Romanorum ſuaderet. Hoc planè reſponſum Phariſæos non reſpicit; ſcitum eſt enim Joſephi teſtimonio, dogma illud de Regis titulo atque authoritate nemini prætérquam Deo aſſerendâ, peculiare fuiſſe Diſcipulorum Judæ Gaulonitæ, quo uno à Phariſæis, in aliis omnibus ſummo conſenſu convenientes, diſtinguebantur.

Nomen autem Herodianorum ex Herode facilè, è cujus ditione tamquam Galilęi cenſebantur, ſectæ inditum eſt. Poſtulaverant alii è provincia Judæi à Tiberio, ut detracto è collo dominationis Herodis jugo, Romano Pręſidi ſubmitterentur (*o*); Galilęi in fide Herodis manſerant, qui omnes de Herodianorum dogmate ſuſpecti habebantur, & tanquam gens omnium perniciosiſſima Jeroſolymæ cavebantur. Cùm Jeſus Chriſtus ad Pilati tribunal raptus eſt (*p*), ſtructa in illum accuſatio, quòd ſeditioſo vir ſpiritu populos in defectionem ſollicitaret, negans tributum à Cæſare indictum ſolvi oportere, uno verbo Herodianorum in illum invidia creata. Galilęos illos, quorum cruore Pilatus ſacra funeſtavit, ſectatores fuiſſe Judæ Gaulonitæ ſuſpicamur; illos autem ſeverâ animadverſione puniendos tradidit Præfectus (*q*), quòd ſeditioſum ſparſiſſent in dominationem Romanorum murmur.

o *Joſeph Antiquit. l.17.c.12. p.610. 611.*

p *Luc.23. 2.5.*

q *Luc.13. 2.*

Sed cur Joſephus, apud quem frequens de ſectatoribus Juda ſermo, nunquam tamen *Herodianos* illos appellavit? Reſpondeo, 1. Nunquam ipſorum nomen, quale

fue-

fuerit, Historicum illum docuisse; nunquam enim viros designat nisi generali Discipulorum Judæ Gaulonitæ titulo; nullum itaque ex ejus silentio de nomine Herodianorum satis certum argumentum deduceretur. 2. Nomen illud facilè nonnisi per contemptum Sectæ inditum est, quod proinde ipsi refugerent, neque Josepho scriptis prodere visum est. 3. In ejus opere de Bello designantur nomine *Zelotum*; ipsis enim authoribus ignis ille seditionis & belli Judæam exarsit, quo tota demum provincia absumpta est (r). Sed nomen illud Zelotum nunquam adeò obtinuit, ut sectæ universæ tribueretur. Notissimum aliud, quo maximè vulgò appellabantur, Evangelistæ usurparunt.

Opinatur S. Hieronymus in Tit. 3. floruisse adhuc in Judæa sectam, cum S. Paulus Epistolas suas scriberet; id autem in causa fuisse censet, cur Apostolus tantâ sedulitate atque diligentiâ fideles tam ex Judæis quàm ex Gentibus instruendos susciperet, nequid debito in Principes sæculares obsequio deessent (s). Eodem spiritu animatus S. Petrus Apostolus [t], adversùs hanc Herodianorum persuasionem Christi sectatores præoccupat. Porrò sanctissimis illis viris numquam exciderat è mente monitum Jesu Christi, cavendi nempe à fermento Herodianorum [u]. Tandem S. Hieronymus non ambigens quidem asseruit [x], Discipulos Judæ Gaulonitæ rogatum venisse Jesum Christum: *Licet ne censum dare Cæsari, an non?* Quibus Jesus: *Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo* (x).

r *Joseph Antiquit.* l. 18. c. 1.

s *Rom.* 13. 1. 2. & *seq. Tit.* 3. 1. 2. & 1. *Timot.* 2. 1. 2.

t S. *Petri* 2. 13. 14. 15. 16. 17.

u *Marc.* 8. 15.

x *Jeron. loc. cit. in Epist. ad Tit.* 3.

DISSERTATIO
DE BAPTISMO.

TRIA Baptismatum genera in Sacra Scriptura distinguuntur; Judæorum, Joannis Baptistæ, & Jesu Christi. Primum illud sacra erat cæremonia, qua se ad sanctam aliquam actionem præstandam comparարent, sive maculam aliquam eluerent, sive recipiendum Proselytum disponerent. Secundum Baptismi genus homines ad obtinendam remissionem peccatorum per criminum confessionem & pœnitudinem, à religiosâ illâ cæremoniâ non disjunctas, præparabat. Tandem Jesu Christi Baptisma & remissionem criminum & justitiam atque gratiam S. Spiritûs conferebat; priora illa duo Baptismata summâ quadam eminentiâ continebat, augebat, perficiebatque. Quare ut totum ejus meritum & excellentiam assequamur, abs re futurum non arbitror, si de duobus illis Baptismatibus aliquid impræsentiarum agatur, quod in hac Dissertatione nostra suscipimus.

ARTICULUS I.

Baptisma Judæorum.

PUrificationes, lustrationes, & baptismata uspiam nullus in universo Orbe populus ignoravit; quæ enim omnium mentes tenebat de Summi Numinis majestate atque debitâ ad ejus cultum se conferentibus morum sanctitate, & puritate, idea illud continuò suggessit, ut purificationem per balnea & lustrationes puri laticis, ignis, vel thuris exigerent. Judæorum tamen in ea re gens cæteris religiosiorem se præbuit. Quò se recipiendæ à Deo Legi in monte Sinai, non sine ingentis Majestati significatione descendente, disponeret, accedere jussi sunt à Moyse ad radicem montis, loto prius aquâ corpore pariter & vestibus [†]. Aaron, ejusque Filii non priùs Sacerdotis munere fungi sunt permissi, neque sacris vestibus induti (*), quàm ut antea puro latice corpus mundassent. Paria in consecratione Levitarum legas Num. 8. 6. 7. 8.

Maculæ omnes legales Baptismate, & plerumque etiam sacrificio eluebantur. Sordes quoque naturales virorum & mulierum, tum & communia utriusque sexûs incommoda (a), veluti lepra, voluntaria sive etiàm invita seminis emissio balneo mundabantur. Si quis impurum aliquod animal vivum, vel mortuum, sive impurum aliquem hominem tetigisset, eidem subdebatur legis dispositioni (b): quod etiam cautum est de illo, qui tactu victimæ pro peccatis immolatæ (c), seu vaccæ die solemnis expiationis mactatæ [d], sive defuncti hominis [e], vel tandem rei alicuius impuræ contactu maculam contraxisset. Sed Baptismata illa corporis quidem, non animi sordes eluebant. Alia non fuerat ejus disciplinæ instituendæ ratio; neque enim nisi abluendis legalibus maculis sancita erat.

Huius cæremoniæ præstandæ is erat ritus. Nudatum corpus aquâ totum immergabatur; seorsum deinde lavabantur vestes; unà simul cum vestibus se totos aliquando homines balneo infundebant. Namque & vestes sine corpore, & vicissim, nunquam ablui consuevisse, doctrina est DD. Judaicorum. Quare cùm in Scriptura lavari vestes præscribuntur, lotio pariter etiam

† *Exod.* 19. 10.

* *Exod.* 29. 4. & 40. 12. *Levit.* 8. 16.

a *Levit.* 13. 6. 34. & 16. 6. 7. & *seq.*

b *Levit.* 11. 25. 28. & 22. 6.

c *Levit.* 6. 27. 28.

d *Num.* 19. 7. 8. 21.

e *Num.* 31. 24. & 59. 14.

corporis præſcripta cenſenda eſt; ſicuti viciſſim cùm de corpore edicit, de veſtibus etiam diſponere cenſenda eſt.

Baptiſma, quod vocant aſperſionis, vel infuſionis, penitùs ignorabant; ſicut & nullus fuit ejus uſus in primordiis Eccleſiæ Chriſtianæ, unicè inhærentibus fidelibus conſuetudini apud Judæos, cæteroſque populos receptæ. Porrò quæcunque hæc fuerint Baptiſmata, derivata facilè ſuſpicamur è luſtrationibus ſive aſperſionibus quibuſdam ſub Lege uſitatis, neque in ceremoniis Paganorum ignotis; in quibus ſcilicet non rarò totus cœtus luſtrali aquâ, vel ſanguine victimarum expiationis aſpergebatur: *Spargens rore levi, & ramo felicis olivæ*.

Ejus ceremoniæ exempla ſpectantur apud Moyſem in conſecratione Sacerdotum (*f*), in Feſto Expiationis ſolemnis (*g*); cùm leproſus receptæ valetudinis oblationem Templo infert (*h*): in ſacrificiis ſolemnibus pro peccato Principis, ſive populi (*i*); tandem in conſuetis ſordibus contractis, ſive cùm præſens ſpectaretur cadaver, ſive cùm funera lugerentur; quæ ſanè omnia aſperſione aquæ luſtralis, immiſſo cinere vaccæ rufæ mundabantur (*k*).

f *Exod.* 39. 21. *Levit* 8. 11.
g *Levit.* 16. 14. 15. 19. & 59. 4. &c.
h *Levit.* 14. 7. 56. 45.
i *Levit.* 56. 2. 3. 4. 5. 6. 17.
k *Num.* 20. 12. & *ſequen.*

Singularis eſt Baptiſmus Proſelytorum. Eo nomine cenſebantur apud Judæos quicumque ad eorum ſacra tranſiſſent, vel ſaltem in regionem illorum fixas ſedes tranſtuliſſent. Porrò poſteriores illi Proſelyti neque ad circumciſionem, neque ad baptiſma adigebantur: modò idololatriam ejurarent, & præcepta quædam, Noemo ejuſque infantibus poſt diluvium, uti quidem opinantur Hæbræi, propoſita, in ſe ſuſciperent obſervanda. Appellabantur illi *Proſelyti domicilii*, ſicut & alii ad ſacra Judæorum tranſeuntes, *Proſelyti juſtitiæ*. Recipiendo itaque *Proſelyto Juſtitiæ* hæc potiſſimùm ſervabantur. 1. Circumciſione, niſi fortè anteà recepiſſet, uti recipere conſueviſſe conſtat Samaritanos, Iſmaelitas, ac Æthiopes, initiabantur: ſi nihil circumciſione opus, ſatis habebatur guttam aliquam ſanguinis è loco circumciſionis educere. Aliquando tamen iteratam circumciſionem erga Samaritanos legimus (*l*).

l *Epiphan. de ponderib. & menſur. p.* 572.

Poſt obductum vulnus circumciſionis, Baptiſmate Proſelytus abluebatur, quæ unica cæremonia locum circumciſionis in fœminis obtinebat. Porrò aquâ partes omnes corporis tangi ita neceſſe erat, ut ſi aliqua non ablueretur, nullum eſſet baptiſma. Reiterari cæremoniam illam nefas, ſolâque immerſione peragebatur. Aderant huic cæremoniæ tres Judices conſtituti, quorum ſi unus tantùm affuiſſet, nulla ejus baptiſmatis ratio habebatur. Liberi, ſi quos ante baptiſmum Proſelytus genuiſſet, ab hæreditario jure ſtatim excidebant, niſi ipſi pariter & circumciſionem, & baptiſmum admiſiſſent; cęteri verò poſt hæc nati Iſraelitæ cenſebantur, nec niſi circumciſione initiandi erant. Fœminæ prægnantes, quæ Baptiſmate abluerentur, in privilegii ſui conſortium infantes deinde naſcituros admittebant; ambo enim in cœtum Iſraelitarum adlecti erant.

De origine baptiſmatis non ſatis inter Rabbinos convenit; alii, uti Maimonides, è Moyſe repetunt (*m*), remotioris antiquitatis autumans Grotius in Matt. 3. 6. obtinuiſſe jam inde poſt diluvium, in memoriam expiati per aquarum affuſionem mundi, arbitratur. Sed nihil eâ de re ſatis expreſſum in Lege Moyſi univerſa; neque Baptiſmo initiatum Jethro ejuſque familiam (*n*), vel Ruth, vel Rabab, vel Achior, vel alium quemcumque ex alienigenis Judaicam profeſſionem ſuſcipientibus uſpiam occurrit. Narrans etiam Joſephus de Idumæis, quos invitos ad ſacra Judæorum Hircanus traduxit, de circumciſione quidem ab illis exactâ, nihil verò de baptiſmate refert (*o*).

m *Vide Ligfoot. Hor. Hebr.* 45.
n Aſſerit Talmud *lib. de repud.* ſed nullum ejus dicti argumentum affert.
o *Joſeph. Antiquit. l.* 13. *c.* 57.

Sunt qui autumaverint, Judæos cæremoniam hanc ſuam vel è Paganis expreſſiſſe, qui Myſteriis initiandos puro latice abſtergebant; vel è Chriſtianis, qui Religionem Jeſu Chriſti profitentibus baptiſmi ſacramentum unicè neceſſarium tuentur. Verùm & Paganorum & Chriſtianorum nomen Judæis inviſum erat adeò, ut eorum diſciplinam in ſuos mores transferre ſuſtinuiſſe nunquam crediderim. Quare faciliùs autumaverim, ejus cæremoniæ authores fuiſſe Phariſæos, qui poſt captivitatem Babylonicam plures, ultra præſcriptos à Lege, ritus moreſque invexerunt, & baptiſmus ille, quem à S. Joanne Baptiſta in ripa Jordanis collatum affluentibus undique Judæis legimus, ſatis indicat morem fuiſſe tum temporis in ea gente frequentatiſſimum.

Porrò Baptiſma Proſelytis collatum ſingularibus privilegiis donant Hebræorum Doctores. Docent enim Proſelytum eo ablutum, novam, cælitus immiſſam, recipere animam, novamque ſubſtantiæ ſuæ formam induere, ut in alterum hominem tranſmutetur. Ita quos neceſſarios ante converſionem habuit, converſus dein tamquam alienos reſpicit. Mancipia manumittuntur. Si natis poſt baptiſmum nullis liberis deceſſiſſent, eorum bona primis occupantibus cedebant; qui enim ante Baptiſmum nati erant parenti filii, illi ab avitæ hæreditatis jure excidebant. Uno verbo, è baptiſmatis lavacro emergentes, naſci iterum & ad novam reſurgere vitam dicebantur (*p*). Quos ſpectaſſe viſus eſt Jeſus Chriſtus, cùm ad Nicodemum verba faciens, diceret, oportere eos, qui Diſcipuli ſui fierent (*), iterum renaſci. Interroganti Nicodemo, naſci iterum ſenex quî poſſet? reſpondit iterum: *Tu es magiſter in Iſrael, & hæc ignoras?* i. e. an neſcis Proſelytos circumciſione & baptiſmate iterum naſci?

p *Vide Selden. de jure Nat. & Gent. l.* 2. *c.* 2. 3. & *l.* 5. *e Synedr. c.* 3. *Hammond. & Ligfoot.*
* *Jo.* 3. 10.

De neceſſitate tamen hujus baptiſmatis, ejuſque privilegiis non prorsùs inter Rabbinos convenit. Maimonides neceſſarium judicat, ſed neceſſitate præcepti, cujus ex mandato *Domûs judicii* præſcripta eſt executio. Alii verò Doctores Maimonide mitiorem doctrinam ſectantur. Legitur in Gemarra (*q*), eos qui circumciſione quidem non baptiſmo initiantur, ſicut viciſſim qui bap-

q *Gemar. tit. Jabimoth. c.* 4.

baptismo & non circumcisione, Proselytos haberi potuisse; quòd Patres nostri, inquit, circumcisionem quidem non baptisma obtinuerint, & vicissim matres nostræ baptismate tinctæ, nullâ circumcisione, quam recipere non poterant, initiatæ sint.

Prærogativas Proselytorum pro viribus extenuare nituntur Rabbini recentiores. 1. Proselytis viri alienigenæ macula altè imbibitur, ut ne longo quidem sæculorum tractu tollatur. 2. Omnibus quà civilibus, quà militaribus muniis in Israele obtinendis impares fuisse defendunt. 3. Mulieris Proselytæ interdictæ erant cum Sacerdote nuptiæ 4. Filii Proselyti, ex Pagana uxore geniti, de matris vitio Pagani censebantur. 5. Si Proselytis æterni Regni fores reserantur, in Paradisum tamen non prius recipi permissi, quàm ut antea in Infernis 12. mensium spatio supplicia toleraverint; illis enim vitio vertitur, quòd adventum Messiæ retardaverint, & perinde habentur quasi *Scabies Israelis* (r). Creditur etiam, pessimam illorum habitudinem, atque sanctionum Legis ignorationem, corruptionem in Israelem invexisse.

r Vide Basnag. Histor. Jud. l. 7. c. 9. art. ult. Axioma est Hebræorum: *Proselyti sunt noxii Israeli sicut scabies.*

ARTICULUS II.

Baptismus S. Joannis Baptistæ.

POst exactam 30. annorum ætatem in eremo, in summa vitæ afflictatione atque virtutum omnium exercitio, succurrit tandem S. Joanni Baptistæ, ut propiùs ad Jordanem accedens, è regione Jericho se constitueret, tamquam novum Eliam sese exhibens, zelo nempe & austerioris vitæ imitatione (s), ac tandem ipso externo corporis indumento sanctum illum Prophetam referens. Eo igitur habitu & apparatu annunciandam suscepit pœnitentiam, dicens appropinquasse jam Regnum Cælorum; nempe Messiam tantâ sæculorum expectatione desideratum, esse jam in limine. Messiam scilicet, cui Deus *dedit potestatem & Regnum, & omnes populi, & Tribus & linguæ servient; potestas ejus potestas æterna, quæ non auferetur, & Regnum ejus quod non corrumpitur.* Adjecit, Principem sæculi mox venturum & faciem suam gentibus revelaturum. Deum populi sui criminibus provocatum in ultionem ruere, ipsamque ad radicem arboris securim positam esse. Verba sancti Præcursoris, quibus sanctissimi viri exempla & virtutes vim augebant, adeò ubique Judæos commoverunt, ut à Jerusalem & ab omni undique regione confluentes, ad recipiendum baptisma, exomologesim criminum faciendam, tum & ad recipiendas ejus institutiones venirent. Excipiebat ille omnes, monens, ut dignos pœnitentiæ fructus præstarent; ad Deum non simulato mentis affectu converterentur, omniumque tandem statui accommoda præcepta tradebat.

s 4. Reg. 1. Matth. 3.

Nihil frequentius tum temporis, quàm baptisma, quo in aquæ fluentis immersum corpus abluebatur: obtinebat id maximè apud Judæos, quemadmodum etiam in superioribus demonstratum est. Quare missi ad illum Legati à Sacerdotibus & Optimatibus gentis suæ, quæsituri, cujus authoritate baptisma conferret [t]. Nihil illi interrogandum censuerunt sive de ipso baptismate, sive de ejus virtute, rati nihil à consueto apud Judæos Baptismate differre. Fatebantur ejusdem conferendi baptismatis facultatem, Christi, Eliæ, vel Prophetæ alicujus potestati reservari, absque eo quòd ab alio authoritatem illam reciperent: jus etiam in illud reservatum esse Sacerdotibus norant, quippe quos dignitatis character in tantæ culmine potestatis constituisset. Quibus cùm Joannes neque Christum se, neque Eliam, neque Prophetam esse fateretur ingenuè, nec tandem à cœtu Sacerdotum, è Sacerdotali alioqui familiâ natus, missus esset, intulerunt illi, *Quid ergo baptizas?* Hisce interrogationibus nil aliud reposuit Joannes, quàm vocem se esse Isaiæ Prophetæ, clamantis in deserto: *Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus* (u). Adjecit, se quidem aquâ baptizare, in medio verò ipsorum, ignotum licèt, versari, à quo mox baptisma S. Spiritûs & ignis conferretur.

t Joan. 1. 19. 20. 25.

u Isai. 40. 3.

Porrò baptismati S. Joannis duo erant singularia. 1. Quòd cæremoniam illam præcederet pœnitentia, dolor nempe, & commissorum criminum detestatio, opera satisfactoria, & vitæ ad meliora traductio. 2. Baptismate ablutos fateri simul criminum suorum scelera; cùm enim corporis totius ablutio frequentissima esset apud Judæos, integrum erat cuique contractam aliquam maculam simplici eo ritu abluere. Sed quæ à Joanne præstabatur lotio, perfectior erat cæremonia, quæ media inter Baptisma Judæorum & Jesu Christi constituta ex altero ad alterum duceret, & ritum hunc Judæorum perfectione vinceret, quamquam ab altero Christi vinceretur.

Tria hìc de eodem Baptismate quæruntur. 1. An remittendorum criminum virtus ipsa esset ejusdem baptismi Joannis prærogativa, vel tantùm simplex haberetur dispositio ad Baptisma Jesu Christi recipiendum. 2. An pœnitentia, quam S. Joannes annunciabat, merus esset de peccatis dolor, & ægritudo, intimus dolentis animi sensus, qui in externas actiones afflictationis & operum pœnalium non prodiret. 3. Tandem an criminum confessio de singulis fieret, ut numerus, & culparum indoles panderetur, vel generatim se peccatorem fateri sufficeret.

Inter baptisma Joannis & Jesu Christi, magnumà SS. Patribus [x] discrimen constituitur; quod enim illud tantùm promittebat, alterum exequebatur; & ad Baptisma Jesu Christi collatus à Joanne Baptismus animos hominum disponebat; sicut etiam præcepta à Joanne criminum exomologesis baptismo præmittebatur, unde ad Jesu Christi alterum via strueretur. Viam enim parasse Joannem ad Christum, ait S. Chrysostomus; id postulasse lotione suâ

x Chrysost. hom. 20. & 21. in Matth. & hom. 24. primi tomi pag. 312. 313. Tertull. lib. de Baptis. pag. 260. *Agebatur itaque baptismus pœnitentiæ quasi candidatus remissionis & sanctificationis in Christo subsequuturæ.* Vide & Ambros. in Ps. 118. n. 9. *Ante igitur unaquaque anima quasi ad Baptismum S. Joannis venit, ut præmittat pœnitentiam delictorum.* Vide & Authorem Quæstion. ad Orthod. apud Justin. q. 32. S. Hilar. ad Matth. 3. 6. Origen. in Jo. tom. 8. *Regeneratio non apud Joannem, sed apud Jesum per Apostolos fiebat.*

sui Præcursorem, quod non nisi, à Servatore concederetur, ait Tertullianus. Post baptisma Joannis, necessarium adhuc supererat Jesu Christi baptisma ad crimioum remissionem impetrandam, ait S. Augustinus (y): *Quamquam ita credam baptizasse Joannem in aqua pœnitentiæ ad remissionem peccatorum, ut ab eo baptizatis in spem remitterentur peccata, reipsa verò in Domini baptismo id fieret.* Et in Enchir. de Fide, Spe, & Charitate cap. 49.: *Non enim renascebantur*, ait, *qui baptismate Joannis baptizabantur, sed quodam præcursoris illius ministerio qui dicebat: Parate viam Domino; huic uni, in quo solo renasci poterant, parabantur.*

y *August. l. 5. contra Donat. c. 10. Joannes tali Baptismo pertinebat, quo percepto esset Baptismo etiam Dominico eum necessarium.*

Quam verò prædicabat Joannes pœnitentiam, non in solo criminum dolore constituendam esse, ipse satis insinuat illis ad Pharisæos verbis (z): *Facite fructus dignos pœnitentiæ, & ne velitis dicere intra vos: Patrem habemus Abraham.* Frustra enim hæc omnia obtendetis; frustra aquarum hoc latice abluemini, nisi dignos pœnitentiæ fructus promatis. Qui pœnitentiæ fructus, nisi corporis afflictationes, jejunia, labendi in peccata discriminum fuga, opera pœnalia, cilicia, accubatio in cinere, lacrymæ, interdicere sibi vitia omnia, & voluptates; hanc enim de pœnitentia ideam Scripturæ & Patres sufficiunt? Hisce sibi veniam criminum suorum David obtinuit (a); hisce Ninivitæ imminentem in caput suum ultionem averterunt (b); Esther & Mardochæus lata adversùs Judæos in tota Assueri ditione sparsos edicta suppresserunt (c). Ita ploravit Daniel crimina populi sui (d); nec aliam regrediendi ad Deum viam Joel Israelitis constituit (e). Tandem nihil aliud ingessit S. Joannes in tota vitæ serie, nihil in externo corporis sui habitu prætulit, ait S. Joannes Chrysostomus hom. 20. 21. in Matth.

z *Matth. 3. 8.*

a 2. *Reg. 12. 16. Psal. 50.*
b *Jonas 3. 6. 7. 8.*
c *Esther 4. 2. 3. 3. 16. 17.*
d *Dan. 9. 3. 4.*
e *Joel. 2. 12. 22. 13.*

Porrò homini lethaliter vulnerato non satis est ferrum è vulnere extrahere, nisi pariter opportuna vulneribus obducendis remedia afferantur. Ita pariter, ait idem S. Doctor Hom. 10. non satis est commissi antea criminis consuetudinem præcidere, sed bona malis opponenda sunt, & bonorum operum fructus promendi. Aliena diripuisti? eleemosynis de tuo censu factis malum bono compensa; illicita admisisti? abstine pariter & à licitis (f). Gemina apud alios Patres [g] legas; uno enim omnes consensu pœnitentiæ exercitium non verbis tantùm, sed etiam operibus & exemplis demonstrarunt. Frustra verò quis obtenderet, verbum Græcum, quo usus est Evangelista (h), ægritudinem animi & intimum doloris sensum designare; latiori namque significatione vox illa à tota Christiana antiquitate usurpatur; quæ sanè Græcas literas non minùs saltem, quàm novi Evangelii reformatores callebat. Quando verò intimo cordis dolore pro commissis à se criminibus anima tenetur, non illi planè succurrit, ut de significatione vocum recogitet; sed impetum cordis secuta, commissa à se in Deum cri-

f *Idem Hom. 10.*
g *Vide Justin. Dial. & alios. Lege Grat. ad Matth. 3. 6.*
h *Matth. 2. 2. Metanoeite.*

mina exhorrescit; nec tantùm sibi scelera illa ducit evitanda, sed rapitur tota in oppositæ virtutis exercitium. Sincera cordis conversio priorem in crimen amorem excutit omnem, scelus illud evitat, virtutem amat & justitiam, quibus excolendis assiduam exercitatione non lassatur.

Quam verò exigebat S. Joannes, criminum confessio non ita reputanda est, quasi confusa quædam esset declaratio, qua se peccatores viri illi prodebant; neque id tantùm præstabatur ab illis, ut confusâ quadam accusatione peccasse se dicerent cogitationibus, verbis, operibus, & omissione, quemadmodum pluribus Scriptoribus persuasum est; sed luculenta & distincta de singulis criminibus contra Legem admissis confessio censenda est. Hanc pariter confessionem præstabant Israelitæ manum suam capiti victimarum, quas pro crimine offerebant, imponentes (i). Crimina pariter sua & aliorum Sacerdotum fatebatur Summus Sacerdos die Expiationis solemnis (k). Qua pariter die cæteris Israelitis decies confessionem iterandam fuisse (l) docent nonnulli. Prima in pervigilo ad vesperam & ante cœnam; altera succedebat primo mane; totâque deinde die octies repetebatur, ut omnes simul decem confessiones efficerent, quot pariter vicibus Summi Sacerdotis ore solemni illâ die, Dei nomen pronunciabatur. Generatim autem asserit Maimonides, nunquam crimen remitti, quod ipse prior criminosus ore non fateretur.

i *Levit. 5. 5. Num. 5. 7.*
k *Levit. 16. 6. 11.*
l *Buxter. Synag. c. 26. Morin. de Pœnit. l. 2. c. 22. l. 4. c. 35. 36.*

Legimus in Actis Apostolorum 19. 18. Gentiles ad Fidem venientes, ante pedes Apostolorum crimina à se commissa fateri: *Multi credentium veniebant, confitentes, & annuntiantes actus suos.* Suadet etiam Fidelibus S. Jacobus, ut *confiteantur alterutrum peccata sua* (m). Similem, ac apud nos obtinet, confessionem servant Judæi, cum ad mortem ægrotant (n). Rudioribus quidem præscripta est generalis quædam formula confessionis, quam recitent; cæteris verò peccata sua singillatim exprimenda. Novo ineunte anno crimina sua ita confitentur; vase nimirum aquâ pleno lavant. Formulam habent confessionis, 22. vocibus elementari literarum ordine digestam, & ad singula confessionis verba vir aliquis coram adstans pœnitentis caput in aqua immergit, simulque pœnitens ipse pectus dexterâ manu plangit (†).

m *Jacob. 5. 16.*
o *Buxter. Synag. c. 35.*
† *Idem cap. 18*

Alterutrum etiam crimina sua confitentur die Expiationis solemnis hoc potissimùm ritu (o), Cùm duo ex Judæis in angulo Synagogæ sese receperint, alter coram altero pronus & incurvus faciem habens ad septemtrionem versam, eo corporis habitu perseverat; cum interim alter supplicis dorsum cædat 39. ictibus flagello coriaceo, hæc interim verba obmurmurans Psal. 77. 38. *Deus misericors, & propitius fiet peccatis eorum, & non disperdet eos, & abundavit ut averteret iram suam, & non accendit omnem iram suam.* Quæ Psalmorum sententia cùm 13. tantùm vocibus constet in Hebræo, ter repetenda est, quò scilicet singulis vocibus respondentes ictus 39. nu-

o *Buxtorf Synagog. cap. 10.*

39. nimerum expleant. Interim supplex pandit crimina sua, pectus ad singula tundens. Ita expiatus, surgit, & coram se pronum alterum habens, quod ab ipso receperit officii, illi pariter rependit.

Ex his, quantùm arbitror, satis apertè intelligitur, disciplinam fatendi singillatim peccata sua coram homine, ab ipsâ Apostolorum ętate derivatam, quæ deinde non interruptâ successione ad nostram etiam ætatem transmissa est. Quare non nisi verosimilia comminiscuntur, qui tradunt, confessionem criminum à S. Joanne indictam ejusdem esse cum nostrâ disciplinæ; quod pariter & Patribus, & optimis quibusque Commentatoribus persuasum est. Disertè admodum eâ de re Author Operis Imperfecti in Matth. hom. 3. *Confessio peccatorum est testimonium conscientiæ timentis Deum. Qui enim timet judicium Dei, peccata sua non erubescit confiteri; qui autem non erubescit, non timet.* S. Joannes Chrysostomus [*p*]. *Tempus Confessionis aquâ & lotis baptismate & illotis prophanisque incumbit: illis quidem, ut post pœnitentia criminum vulnera pœnitentiâ interveniente curentur, & ad sacra mysteria redire teneantur (nempè ad baptismum). His verò ut ablutis in baptismate maculis, ad Dominicam mensam mundâ jam conscientiâ accedant.*

p *Chrysost. in Matth. hom. 10. Vide homil. 28. S. Basilii de Pœnitentia.*

Grotius in eundem locum, contra Fratrum suorum opinionem de confessione dictum exponit; ait enim, in ea quæ viros doctos inter se committit quęstione, num scilicet in locis Numerorum, & Levitici, ubi de confessione sermo, de confessione agatur hominis ad Deum, sivè hominis coram Sacerdote crimina accusantis sua; in ea, inquam, quęstione maximè probari sibi sententiam de exposita particulari confessione criminibus, non de iis tamen, quę capitali pœnâ luenda essent à reo; in illis verò solam generatim habitam confessionem sat fuisse arbitratur. Credit autem probabilissimè idem pariter, sed majori pietate & confidentiâ facturos, ad Joannem Baptistam, Sacerdotem, Prophetam, ac spectatæ virtutis virum Judæos venisse. Remittit andem Lectores ad Maldonatum, Jansenium, Estium aliosque Catholicos Interpretea in cap. 3. Math.

Quibus verbis concepta esset formula baptismi S. Joannis, quærunt Scholastici (*q*); est enim in Sacramentis singulis sua requirenda materia & forma, quibus veluti Sacramenti corpus compingatur. Sunt qui nullam peculiarem formam in eo baptismo adhibitam defendant, quo vel unico defectu è Sacramentorum censu ceremonia illa expungenda esset. Malunt alii (*r*), collatum baptisma in nomine Christi futuri, quod congruentibus multis ratiunculis fulciunt. Nec sanè certa ejus argumenta petenda sunt, cujus nihil sive in Sacra Historia sive in Scriptura legimus.

q *Scot. Dist. 2. q. 2. art. 1. Durand. Gabr. Franc. Suarez.*

r *D. Thomas 3. par. q. 38. art. 6. ad 5. Et alii multi.*

Nec Joanne vitâ functo vel ejus Baptisma, vel ejus Discipuli, cessarunt evanueruntque. Ex illis quidam ad Jesum venientes, ejus se disciplinę instruendos tradiderunt; nec aliud sanè optasset Joannes, quàm ut Discipuli sui omnes ad Jesum transirent, quemadmodum satis demonstrat missa ab eo, dum in carcere detineretur, aliquandiu ante obitum ad eundem Jesum legatio (*s*). Aliis visum est in annuncianda pœnitentia & facilè etiam conferendo baptismate perseverare; à quo scilicet munere conferendi baptismi abstinuisse Discipuli illi, Joanne superstite, creduntur (*t*). Constat autem, nullum habuisse à Joanne præceptum, ut in conferendo baptismate perseverarent; norat enim mox proditurum Messiam, à quo baptisma illud abrogaretur. Verùm, injussi licèt, accedentes ad se abluebant, non in Judęa tantùm, sed per universas insuper regiones. Ita Apollo Alexandrinus, vir doctus, & Christianę doctrinæ studiosissimus, 20. annis post obitum Jesu Christi Ephesum venit, nihilque aliud tum temporis norat, quàm baptisma Joannis (*u*). Plures etiam ex Ephesiis, cum eò loci Paulus Apostolus post Apollo venisset (*), non nisi eo baptismate initiati erant, nec de S. Spiritu, qui baptismate Jesu Christi conferretur, aliquid norant.

s *Matth. 11. 2. 2. 3.*

t *Cyrill. tract. 2. in Joan. cap. 57. August. tract. 5. in Joan. & l. 5. de Baptismo c. 53.*

u *Act. 18. 25.*

* *Act. 19. 1.*

Narrant insuper, hodie etiam in Oriente (*x*) audiri Discipulos S. Joannis Baptistę, quos *Sabia* appellant; sed numero esse infrequenti, atque in Arabia, Perside, & secundùm litus sinûs Persici dispersos. Originem suam è Chaldæa retulerunt, & ex discipulis, uti quidem creditur, Zoroastri, cujus plurea adhuc retinent opiniones. Porrò illi baptismate S. Joannis initiati, atque dogma è Christianis doctrinis ritibusque Judaicis constantes, malè compactum Religionis corpus constituerunt, cui deinde ex comoventis Mahometismi pejor accessio facta est. Nomen S. Joannis usurparunt, quòd authorem ritûs sui dogmatis, & librorum jactitent S. Joannem Baptistam, unde & ipsi pariter gloriantur titulo Discipulorum S. Joannis. Iterant quotannis Baptisma ejusdem S. Joannis, quem unicum habent, unà cum utroque ejus parente Sanctum votis, & thure colendum. Ejus Præcursoria tumulum constituunt juxta *Chuster* orbem Metropolim Regni Chusistan, quem locum frequentior *Sabia* turba incolit; ibidemque Jordanis fontem statuunt.

x *Chardin Iter Persid. t. 1. p. 307. &c. de Civili Persarum gubernatio.*

Jesum Christum non quidem Dei Filium, sed tanquam Prophetam ipsumque Spiritum Dei agnoscunt; quod in ipsos ex Mahometanis derivatum non inviti crederemus. Crucem venerantur ad superstitionem usque. Liber est apud illos sacer, quem *Divan* inscribunt; legitur in eo Deus corpore quodam constare, cujus Filius Gabriel patri suo veluti instrumentum in creatione Mundi exhibuerit. Stare pariter è nihilo jussi sunt Angeli, & Dæmones corpore, & sexu discreti, quibus per generationem est propagatio. Fertur moris esse apud illos consecrare panem vino, oleoque subactum, quem supplicationis quadam specie circumlatum postea degustant.

Ex patre in filium derivata apud illos Episcoporum, & Sacerdotum successio; offerre autem pullum gallinaceum in ripa fluminis, Sacerdotale munus est; sicut & se-

mel

mel in anno mactari apud illos agnus narratur. Baptiſma illud, quod ſingulis annis iteratum diximus, ſive aſperſione ſive immerſione ad arbitrium, in Dei unius nomine confertur; neque enim ſive Filium, ſive Sanctum Spiritum aliquem agnoſcunt. Connubia Sacerdotum cum virgine aliqua puella permittuntur; atque in luſtrationibus legalibuſque maculis eadem apud illos fermè, quæ apud Judæos obtinet ſuperſtitio. Polygamiam admittunt, novaſque celebraturi nuptias, ambo conjuges in fluento baptizantur. Ex his omnibus, quantùm arbitror, colligimus, Chriſtianos illos neque Judæos, neque Idololatras, neque Mahometanos reapſe habendos, qui recepta fortè ab exordio Chriſtianæ veritatis ſemina plurimùm ignorantiâ & ſuperſtitione corruperint.

Calvinus, & Beza, cæterique illorum clientes (y) defendunt, baptiſma S. Joannis nihil à Baptiſmo Jeſu Chriſti diſcrepaſſe, ut quicumque priori ablutione mundati eſſent, novam deinde nullam admitterent. Utrumque enim æquè ad Jeſum Chriſtum ſpectaſſe animadvertunt, utrumque ſymbolum fuiſſe pœnitentiæ, & remiſſionis peccatorum. Ab illis, quos baptiſmo S. Joannis initiatos nactus eſt, Apoſtolus nihil exegit aliud, quàm ut in Jeſum Chriſtum fide magis expreſſâ crederent, quò ſibi veniam peccatorum promererentur. Addunt inſuper, Jeſum Chriſtum nullo alio initiatum fuiſſe baptiſmate, quàm Joannis; quare ſi poſtrema iſta ceremonia altera à Baptiſmate Chriſti ſtatuenda eſſet, Chriſti nos lavacro non ablueremur.

y *Vide Calvin. & Bezam in Act. 19. 4. 5. Ligfoot. alios.*

Sed major eſt conſtituta ab Evangelio inter duo hæc Baptiſmata diſcrepantia, quàm ut in unum confundantur. Primum illud aquâ conferebatur, diſponendis ad pœnitentiam animis; ſecundum in Sancto Spiritu, & igne (z) datum conſtat. Ad hæc S. Lucas non obſcurè prodit, ablutos lavacro S. Joannis, novo iterum baptiſmate expiatos fuiſſe: *His auditis, baptizati ſunt in nomine Domini Jeſu* (a). Nec ſanè niſi per ſummam impudentiam Textus ille verteretur, quemadmodum ab illis præſtitum eſt: *Et audientes*, (Joannem Baptiſtam) *receperunt* (ab illo) *Baptiſma Domini Jeſu*. Adventum Meſſiæ prædicaſſe Joannem tam certò conſtat, quàm collatum ab illo in nomine ejuſdem Meſſiæ baptiſmum ambiguum eſt, & incertum. Sophiſma eſt autem, quod ab illis conflatur argumentum, nimirum non recipere nos Baptiſma Jeſu Chriſti, ſi altero lavacri genere, ac ille, abluimur. Fatemur enim nos altero initiatos eſſe baptiſmate; ſed illo tamen abluti ſumus, quod Jeſus Chriſtus inſtituit, injunxitque. Neque enim, ut baptiſma Joannis reciperemus, ſive factâ alicujus promiſſionis ſpe, ſive præcepto aliquo juſſit; injunxit tamen, ut ſecundo illo tingeremur, fidem ſuam obligans, omnia ſe noſtra crimina condonaturum (b).

z *Matth. 3. 11.*

a *Act. 19. 4. 5.*

b *Matth. 28. 19. Marc. 26. 26.*

ARTICULUS III.

De Baptiſmate Jeſu Chriſti.

NOn diſſertatione ſingulari, ſed pluribus opus eſſet voluminibus, ſiquidem omnia diſcutienda eſſent, quæ ad baptiſma à Jeſu Chriſto inſtitutum pertinerent. Ne latiùs etiam eo in campo ſpatiemur, prohibent, quos nobis præſcripſimus, anguſtiores hujus lucubrationis limites. Sat igitur habebimus, ſi circumſtantias diſcuſſerimus baptiſmi, quo à Præcurſore Jeſus Chriſtus ablutus eſt; in examen pariter revocantes verba illa ejuſdem viri ſanctiſſimi ad Chriſtum: *Ipſe vos baptizabit in Spiritu Sancto, & igni* (c). Hunc diſſertationi noſtræ modum conſtituimus, ne à Textu S. Matthæi, quem ſuſcepimus exponendum, longiùs abducamur.

c *Matth. 3. 11.*

Confluentibus undique ad baptiſma S. Joannis turbis, ambigentibus etiam nonnullis, num veniſſe promiſſum Meſſiam in Viro illo crederent, venit pariter ad ejus baptiſmum Jeſus. Quem vix proſpiciens Joannes, tingere illum recuſavit, dicens, ſe potiùs ab illo baptizandum. Cui Jeſus abſiſteret dixit, ad ſe enim pertinere omnem implere juſtitiam; tum aquæ fluenta ingreſſus, ad ſacram ſe cæremoniam comparabat. Sed ecce, quo loco peccatorum ſuorum exomologeſim cæteri faciebant, ille vix aquis manu Joannis demerſus, dum ex aqua aſcenderet, hiſcens ſupra ſe Cœlum ſpectavit. Tum & deſcendere viſus ſupra ejus caput in columbæ ſpecie Spiritus Sanctus, atque audita ſubita de Cœlo vox: *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui* [d]. Ita factum eſt, ut ſpecimen illud humilitatis in argumentum laudum ex teſtimonio Joannis Baptiſtæ, in admirationem turbarum, in gloriam tandem Jeſu Chriſti ex Dei Patris majeſtate, & Spiritûs S. plenitudine verteretur.

d *Matth. 3. 17.*

Dubitarunt alii (e), num S. Spiritus in columbæ ſpeciem ſuper Jeſum deſcenderit, cum Textus habeat tantummodo: *Vidit Spiritum deſcendentem, ſicut columbam*, i. e. rapidè & impetu quodam deſcendentem inſtar columbæ, rapidè, ſi quæ alia avis, volitantis. Maluerunt alii (f), vorticem quemdam flammarum inſtar columbæ capiti Jeſu deſcendentis ex aquis inſediſſe, quemadmodum ſimili flammarum ſpecie Spiritus S. in Apoſtolos die Pentecoſtes illapſus eſt. Univerſa tamen antiquitas [g] de columba ave Textum illum interpretata eſt, de columba, inquam, advolitante, quam præſens quiſque inſpexerit. Deſcendit illa veluti è cava quadam nube fulgur, tanto omnia illuſtrans ſplendore, ut Cœli ipſi, juxta Evangeliſtæ phraſim, hiſcere viderentur. Moribus enim poſitum eſt vulgò, ut cùm ſubitus aliquis fulgor, vel emiſſum è Cælo fulmen oculos perſtrinxerit, ipſi pandi Cœli dicantur (h).

e *Hammond. Le Clerc. Bochart. Ligfoot. Brug.*

f *Grot. Vide & Bochart.*

g *Tertull. de carne Chriſti, Auguſt. de Agone Chriſtiano c. 22. Juſtin. Dialog. cum Tryphone, Origen. D. Thomas.*

h *Vide Author. Oper. Imperfect. Hieronym. hic, & in Ezechiel. Maldon. Spanh.*

Non defuiſſe ætate ſuâ aliquos, qui crederent, S. Spiritum columbæ corpus aſſumpſiſſe, quemadmodum Jeſus Chriſtus huma-

manos artus induerat, insinuare videtur S. Augustinus Tract.99. in Joannem: *Qui ergo dicit, columbam ad unitatem persona Spiritui S. fuisse conjunctam, ut ex illa & Deo una Spiritûs S. persona constaret, &c.* Candenti nitore fulsisse columbam illam legunt Lactantius, & vetera quædam Græca Exemplaria. Verùm ex duobus hisce opinionibus prior, quæ S. Spiritum columbam sibi in societatem personæ assumpsisse autumat, audacior est, quàm ut refutatione falsitatis revinci meruerit.

S. Justinus Martyr veteri facilè traditione instructus, docet, super ipsas amnis aquas ignis quandam speciem emicuisse (*i*); & de eodem Christi baptismate hæc in Nazaræorum Evangelio leguntur (*k*): *Factum est autem, cùm ascendisset Dominus de aqua, descendit fons omnis Sancti Spiritus, & requievit super eum, & dixit illi: Fili mi; in omnibus Prophetis expectabam te, tu es enim requies mea, tu es Filius meus primogenitus, qui regnas in sempiternum.* Evangelium Ebionitarum, ipsum planè Opus ac Evangelium Nazaræorum vel Hebræorum, habet (*l*): *Vidit Spiritum Sanctum columba specie descendentis, & eo in loco lux ingens affulsit.* Paria legas in Liturgia Syrorum, ubi de eodem baptismate sermo. De igne eadem occasione emicante, simile legas testimonium in opere apocrypho de prædicatione S. Petri (*m*). Vetus Ms. S. Germani Pratensis hæc habet: *Et cum baptizaretur, Jesus lumen magnum fulgebat de aqua, ita ut timerent omnes qui congregati erant &c.* (*n*). Juvencus Presbyter, qui sub Constantino florebat, eadem in carmine suo refert:

Hæc memorans, vitreas penetrabat fluminis undas,
Surgenti manifesta Dei præsentia claret.

Addunt alii plures Authores, (†) ingenti tunc Cœli tonantis fragore adstantes omnes concussos; de tonitru enim exponunt, quod de voce audita legitur. Et fanè familiare est stilo Scripturæ, ut *vocis Cæli* nomen pro tonitru usurpetur. In medio autem tonitru vocem suam prompsit Dominus, sicut olim in Sinai (*o*). Ita pariter legitur, cùm Jesus Christus Patrem postularet illis verbis: *Pater clarifica nomen tuum*, subitam è Cœlo vocem factam (*p*): *Et glorificavi, & iterum glorificabo.* Strepitum vocis audientes turbæ, tonitru quoddam reputarunt; sed qui attentiùs audierunt, loquentis Angeli vocem auscultasse sibi visi sunt. Et in historia S. Pauli (*q*) legitur, eos, qui virum comitabantur, excitatos voce sive tonitru quodam, quamquam loquentem neminem viderint. Fulgur quoque eâ occasione circumstantium oculos perstrinxisse, quamquam loquentis vocem non audirent, alibi (*r*) narratur; quæ sanè in speciem repugnantia testimonia facilè conciliantur, si confusum quiddam veluti strepitum & tonitru audisse quidem illi, sed distinctas loquentis voces non percepisse credantur. *Bath-kol* nempè filiam vocis sive filiam tonitru appellant Hebræi revelationem traditionis, quam Moysi in monte Sinai inter media tonitrua & fulgura factam constituunt.

Porrò hæc, quæ de fulgure, tonitribus, voce Patris & illapsu S. Spiritûs in columbæ speciem narrantur, egregiè cum illo S. Joannis oraculo cohærent: *Ille vos baptizabit in Spiritu Sancto & igni*; i. e. sicut ego vos in aquis immergo, ut ad recipiendam criminum expiationem disponam; ita pariter S. Spiritus fluenta in vos derivabit; sacrisque vos ignibus incendet, quò Joelis 2. 28. illud impleatur: *Effundam spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri, & filiæ vestræ; & senes vestri somnia somniabunt, & juvenes vestri visiones videbunt. Sed & super servos meos & ancillas in diebus illis effundam spiritum meum.*

Quid baptisma S. Spiritûs designet, inter Veteres Recentioresque satis convenit. Docent nimirum illi unâ sententiâ per baptisma ritè susceptum S. Spiritum in corda Fidelium illabi; cujus deinde Spiritûs plenitudinem Sacramentum Confirmationis in nostra pectora derivet. Lavacro baptismatis mundamur, & ad puriorem sanctamque vitam innovamur; Confirmatione perficimur, & in accepta gratiâ stabilimur, novo pariter robore aucti, quò & adversariis salutis omnibus resistamus, audacterque Dei nomen confiteamur. Sed de baptismate ignis varii varia sentiunt.

Manere nos Baptismum ignis die Judicii docet S. Hilarius in Ps.118. num.5. & 12. Cùm enim aquæ lavacrum eximiæ morum puritati conferendæ, qualis ad ingressum Regni Cœlorum exigitur, impar habeatur, quidquid reliquum fuerit sordium absterget ignis Judicii, quo veluti scoriâ purgati, Cœlo digni inveniamur. In ipso Paradisi limine ministrandum Baptisma illud arbitratur S. Ambrosius in Psal.118. 11. 12. 13 14. 15. in limine enim hujus Paradisi constituit ille gladium ignis, quem Gen. 3. 24 positum legimus in ipso Paradisi terrestris aditu post commissum ab Adamo crimen. Machæram illam stringet S. Joannes Baptista, ejusdem ignei baptismatis minister. Porrò lex illa mortalibus omnibus indicta, neminem eximet, ut ipse S. Petrus, S. Joannes, aliique viri SS. illius rigorem pro merito gestorum suorum fuerint experti. Clamabit elatâ voce Præcursor iis, quibus non nisi levia quædam errata manent expianda: *Intrate, qui præsumitis, qui ignem non timetis.* Transibunt illi per medium ignem, nullum doloris sensum experti; quidquid enim in illis scoriæ fuerat, ignis charitatis jam absumpserat.

Origenes (*s*) & Lactantius l.7. c.21. in ipso Cœli aditu ignem flammentes per medias flammas transitum omnibus arbitrantur manere; facto tamen viris sanctis privilegio, ut illæsi, quin & viam dantibus flammis traducantur. Observat idem Origenes hom.24. in Luc. Jesum Christum in ripa fluminis ignei stantem obvios baptizaturum; non tamen indiscriminatim omnes; qui enim aquæ & Sancti Spiritûs baptisma

i *Justinus Martyr Dialog. cum Tryphone.*
k *Apud Hieron. l.4. Comment. in Isai c.11.*
l *Apud Epiph. hæres. 30. n. 13.*
m *Citatur in tractatu de baptismo hæreticorum inter Opera Cypriani.*
n *Apud Martianæum nov. edit. Evangel. secundùm Matth.*
† *Hieron. seu alius Author Comment. in Psal.76. 17. Et tempore quo Deus locutus est, hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, facta est vox tonitrui rota similis. Vide Euthym. & alios in Ps.28. 3. & Hammon. hic.*
o *Exod 20.18.*
p *Jo.12. 29.*
q *Act.9. 7.*
r *Act.22. 9.*
s *Hom.3. in Ps.36. & hom. 24. in Luc.*

tisma nullum unquam receperint, qui recepto abrenuntiaverint, illos à secundo hoc baptismate, adeoque & beatitudine, quò per ignem aditus, excludet; nisi fortè eâ morum sanctitate nituerint, ut nullo indigere piamine deprehendantur. Namque, ait, si quid remanet sive ligni, sive paleæ, sive fœni, per ignem redigendum est (t).

t Idem hom.2. in cap.2. Jovem

S. Hieronymus in Matt.3.11. (u) duas refert interpretationes in illud S. Joannis: *Ille vos baptizabit in Spiritu Sancto, & igni*; sive enim, ait ille, ignis nomine S. Spiritus designatur, qui flammearum linguarum specie assumptâ super Apostolos delapsus est die Pentecostes; sive nos in hoc mundo Baptismo Spiritûs abluti, in altera vita igneo expiandi sumus. Quibus verbis non obscurè insinuat Veterum illam opinionem, supra à nobis relatam. Porrò hæc de igne alterius vitæ, Origenis, S. Ambrosii, S. Hilarii & S. Hieronymi opinio ex illis Apostoli 1. Cor.3. 13. 14. 15. repetitur: *Si quis superædificat super fundamentum hoc* (Jesu Christi) *aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam; uniuscujusque opus manifestum erit; dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur, & uniuscujusque opus, quale sit, ignis probabit. Si cujus opus manserit quod superædificavit, mercedem accipiet. Si cujus opus arserit, detrimentum patietur; ipse autem salvus erit quasi per ignem.* Hunc ignem Patres posteriorum sæculorum & Scholastici *Purgatorium* appellarunt.

u Vide & Greg.

Author Operis Imperfecti in Matth. Hom.5. ignis nomine reddidit ærumnas, mala, tentationes, quibus viros pios Deus in hoc mundo exercet. Observat ille, Jesum Christum aquâ Baptismatis lotum esse S. Joannis ministerio; Baptismate S. Spiritûs operâ Patris Æterni; ac tandem ignis in iis, quæ Spiritûs mali invidiâ toleravit in deserto (*). Contraria omnia placent S. Joanni Chrysostomo Hom.11. in Matth. cui ignis est redundans gratiarum, bonorum, & supernaturalium voluptatum affluxus. De igne Infaroi reddunt S. Basilius contr. Eunom. lib.5. & Theophylus Antiochenus lib.1. Malunt alii, designari à S. Ioanne illapsum S. Spiritûs ignearum linguarum specie super Apostolos [x], quam posteriorem sententiam probant Commentatores.

** Hom.5.*

x Cyrill. Cathec.17. Hieron. hic, alii.

Irrepsisse in Textum hanc voculam *igni* aliqui suspicantur; neque enim legitur sive in S. Marco 1. 8. sive in S. Joanne 1. 33. extat tamen Luc.3. 16. unde in Textum S. Matthæi derivatam autumant. Constat sanè deesse in plurimis Mss. S. Matthæi (y). Omittitur pariter in aditione Complutensi. Vicissim tamen legitur in Syriaco, Coptico, Arabico, Persico, Æthiopico, in S. Cypriano, Hilario, Origene, aliisque Patribus; & quando à S. Matthæo abesset, constanter tamen retinendus esset, nemine ambigente, in S. Luca. Quare integra maneret difficultas; neque enim minùs ad fidem valet S. Lucæ, quàm S. Matthæi authoritas.

y 1. Vide Nov. Test. edit. Milli in Matth. 3. 11. & Proleg.690.1098. & 1177.

Ignis nomine exorcismos Baptismum præcedentes designatos autumat S. Augustinus in Psal.65. 11. 12. *Unde plerumque, ait, immundi Spiritus clamant: Ardeo; si ille ignis non est? Post ignem autem exorcismi venitur ad Baptismum.* Proniorem aliam interpretationem sectatur alibi, docens ignis nomine mala in hoc mundo à Fidelibus tolerata designari; vel ipsum Spiritum, qui ignis symbolo assumpto super Apostolos illapsus corda illorum charitate incendit [z].

z Idem Serm. 71. de Verb. Apost. Matth. n.19.

Veterum nonnulli verba Textûs ad literam usurpantes, jungendum ignem aquæ in Baptismo autumarunt; quod præstitum à nonnullis Hæreticis priorum sæculorum memoriæ proditum est. Narrat S. Clemens Alexandrinus ex Heracleone, obtinuisse apud quosdam, ut candens aliquod ferrum auribus baptizati applicarent. Idem de Æthiopibus nostræ ætatis testantur quidam (a), baptizatis nempe apud illos tribus candenti ferro impressis stigmatibus in naso, inter oculos & ad utraque tempus inuri. Ancipiti ferro ad eam rem uti refert P. Eugenius Rogerius, quòd, ait, ad tria illa loca applicant. Idem præstitum fertur à Christianis Jacobitis in Oriente, qui pueros Baptismate & Circumcisione initiant, ac tandem candenti ferro adurunt in fronte.

a Leo Rauchwolf. Itin. Orient. l.3. c. 17. Paul. Jov. hist. l.18. & alii.

Verùm D. Abbas Renaudot (b), in ritibus & cæremoniis Orientalibus, si quis alius, instructissimus, ad fabellas deputandum contendit quidquid de Baptismo per ignem collato apud illas gentes vulgatum est; & D. Ludolfus fatetur, nihil se eâ de re audisse à Gregorio Æthiope, quem consuluit, neque legisse quidquam in relationibus Patrum Jesuitarum. Vicissim tamen observat, receptum esse apud Africanas gentes tam Paganas quàm Mahometanas, ut adversùs pituitam & gravedinam recèns natos pueros præmuniant, tempora vel carotides venas cauterizantes. Idem apud Abyssinos obtinet, unde facta asserendi ansa hanc ab illis cæremoniam tanquam religiosam servari.

b Perpetuit. tom.14. A10. pag.84.

Memoriæ proditum est (c), Seleucianos Hermæque sectatores Baptismum igne contulisse; incertum tamen quomodo. Tertullianus sive alius quidam sub ejus nomine (d), de Valentino refert, eos, qui in suas partes transissent, iterum baptismati subjecisse hoc ritu.

c August. hæres.59. Philastr. de hæres. capp. 55. 56. 57.

d Carm. in Marcion. l.1.

Bis docuit tingui traducto corpore flammâ.

Quibus obscuris verbis non satis insinuatur, an per ignem transilirent, an inter duos hinc inde incensos ignes medii transire juberentur; utrumque enim in lustrationibus Paganorum obtinuisse scimus (e). Vetus quidam Author libri de Baptismo Hæreticorum adversùs S. Cyprianum, eorum commentum refutat, qui tenent, in baptismate conferendo aquam pariter cum igne jungi oportere (f).

e Moxque per ardentes stipula crepitantis acervos Trajicias celeri strenua membra pede. Omnia purgat edax ignis.

f Concilior. to. 1.

Post hæc omnia testimonia vix aliquis restat ambigendi locus, non defuisse inter veteres Hæreticos nonnullos, qui verba

S.

S. Joannis ad literam usurparent. Sed nunquam Ecclesia Catholica superstitiosas illss & singulares cæremonias admisit. Quamvis autem certum ejus Textûs senium, *Ille vos baptizabit in Spiritu S. & igne*, nullum determinaverit, permissâ singulis facultate intelligendi sententiam, sive de igne Purgatorii, sive de tribulationibus & malis hujus vitæ; semper tamen eorum sensum improbavit, qoi de materiali aliquo igne in administratione Bsptismatis oecessario dictum interpretati sunt.

De Baptismo Jesu Christi nomine collsto singularem Dissertationem in Commeoisrio super Acta, & de Baptismo pro mortuis alteram in Commentario itidem super primam ad Corinthios dedimus.

DISSERTATIO
DE PECCATO IN SPIRITUM SANCTUM.

QUÆ huie Dissertationi argumentum præbet difficultas, tanqusm omnium maxima & majoris momenti, quæ in Scriptura uspiam occurrant, à S. Augustino reputatur (*a*); eui nostrum etiam accedet soffragiom, solâ spectatâ sententiarum, quæ Patres & Interpretes inter se committit, varietate. In pronis enim quibusque facilè convenitur, eoque satis eerto indicio quæstionis alicujus ambiguitas proditur, si in varias sententias abitum est. Duo igitor inpresentia disquirenda sunt. 1. Quæ indoles & natora peccati io Spiritum Sanctum. 2. Quo sensu nunquam in hoc mundo, sed neque in altero, remitti crimeo illud dicatur.

a *Aug. Serm. olim. 11. nunc 71. n.8. Fortè in omnibus Scripturis nulla major quæstio, nulla difficilior invenitur.*

S. Athanasius, qui de hoc argumento peculiariter disseruit, refert (*b*) seotentias Origenis, & Theognosti, quibus peccatum in Spiritum S. nihil est aliud, quàm crimen post Bsptismum commissum. Spectasse autem illos facilè eredimus illud Apostoli ad Hebræos 6. 4. *Impossibile est, eos, qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cæleste, & participes facti sunt Spiritûs S.; gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum virtutesque sæculi venturi, & prolapsi sunt; rursùs revocari ad pœnitentiam, rursùs crucifigentes sibimetipsis Filium Dei & ostentui habentes.* Quare idem spectasse Apostolus visus est ac Jesus Christus illis Matt. 12. 31. *Quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei; qui autem dixerit contra Spiritum S. non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro.*

b *Epist. 4. ad Serapion. n. 8. 9. 50.*

Singulare est eâ in re Origenis commentum (*c*). Pater Æternus, air ille, suum in omnes ereaturas tam animatas quàm inanimes, tam ratione utentes, quàm destitutas, imperium dilatst. Filius iis tantùm dominatur, qui ratione utuntur, & Spiritus S. Bsptismate initiatos tantùm habet dominationi suæ obnoxios. Cùm igitur Pagsni vel Cathecumeni vel infideles quicumque in erimen aliquod labuntur, Filiom lædunt, & facilè impetrant veniam. Cùm verò Fidelis aliquis culpam admiserit, in Spiritum S. peccat, nec veniam meretur. Quare irremissibile ejus erimen censendum.

c *Origen. in Jo. tom. 2. edit. Huet. pag. 359.*

Verbis quidem aliquantum discrepat Theognostus, reapse tamen consentit. Quicumque, ait, primum & secuodum aggerem transegit, nempe jussionis Patris vel Filii trangressus est, veniam tamen petens impetraverit. Quem autem tertium vallum non coercuerit, nempe præceptum quod sibi Baptismate jam initiato datum est, nulla illi veniæ spes superest. Pater & Filius imbecilles & imperfectos docent; Spiritus S. perfectos. Cum prioribus illis remissiùs agendum, io alios justitiæ vigor exerendus est. Hæc porrò moribus Ecclesiæ primorum sæculorum satis consonant; cùm scilicet crimina post Baptismum commissa nonnisi ægrè & post, diuturnam admissam pœnitentiam condonabantur.

Neutram ex his interpretationibus probat S. Athsnssius; scitè enim observat, Pharisæos, quos Jesus Christus alloquebatur, ab eius Bsptismate alienos, nihil assequi potuisse eorum, quæ ab illo dicebantor, neque ea eorum esse poterant numero qui crimen in Spiritum S. committere, jure meritoque reputari potuissent; cùm illorum scelera potissimùm Jesum Christus suggillaret. Addit pariter, vix in eo Textu agi de criminibus tantùm post Bsptismum admissis potuisse: unde enim alioqui, ait, Apostolus nec veniam Corinthii incestuosi (*d*), neqoe prævaricatorum Galatiæ (*e*), non desperatur; unde Novati dogma fores pœnitentiæ & veniæ peccantibus post Bsptismum claudentis rejicit Ecelesia? Ad Textum Apostoli quod spectat, quo scilicet peccatum post Baptismum admittentes nunquam renovari posse per pœnitentiam asseritur, S. Athanasius, & plerique ex Patribus contendunt, nunquam fieri potuisse, ut qui semel post Baptismum prolapsi sunt iterum, novo Baptismate à priori non dissimili releventur; nonquam enim Ecclesia juxta hanc S. Pauli definitionem, alterum à priore Baptismate vel probavit vel toleravit.

d *2. Cor. 11. 10.*

e *Galat. 4. 19.*

Cootendit igitur S. Athanasius (*f*) erimen

f *Epist. 4. ad Serap. n. 55. Vide & Serm. in Matth. to. 2. opee. nov. Collect. Vet. PP.*

men in Spiritum S. ipsum esse Pharisæorum, & similis farinæ hominum, crimen, qui in lectione Scripturæ versatissimi, nullumque habentes ambigendi locum, ut de Jesu nil nisi probum rectumque suspicarentur, eius tamen opera malo spiritui deputabant, malo consilio suo id præstantes, ut Deum concedere Dæmoni locum cogerent, nihilque amplius potestatis Filio Dei, quàm Dæmoni permitterent. Quamdiu cum assumpta à se hominis natura res erat, injurias omnes æquo animo Jesus toleravit, excusavit ignorantiam; cùm verò opera, quæ à Deo ipso præstabantur, quæque unicum authorem S. Spiritum præseferebant, ad malum spiritum detorqueri intelligeret, reos æterni supplicii illos pronunciavit.

Cæterùm quandò peccata in Filium hominis remitti, irremissa vero damnari crimina in Spiritum S. asseruntur, non ita reponandum est, quasi S. Spiritus Filio major habeatur; ambo enim in unam coalescentes naturam, unum eundemque Deum constituunt. Id ergo tantùm insinuatur, prolatam in Spiritum S. blasphemiam grandius esse, quà si in Filium pronunciaretur, scelus & crimen. Quæcumque enim in Filium effutiuntur humanam ab ipso susceptam naturam injuriâ afficiunt, quemadmodum constanter observat S. Athanasius; sed in Spiritum Sanctum blasphemiæ ipsam Dei naturam probro ducunt, & contemptui. Porrò animadvertisse juvat, nomine Sancti Spiritûs à S. Athansio Divinam Verbi naturam reddi; quæ loquendi phrasis apud veteres PP. obtinet. Addit, Magos Pharaonis, quos religio ipsa, & professio excæcabat, minoribus tamen præ Pharisæis tenebris obvolutos fuisse; inspectis enim prodigiis à Moyse patratis, Dei in illis opus agnoverunt (g); cùm interim Pharisæi prodigia Jesu Christi suis oculis obversantia, ad Magiam & incantationes detorquerent. Non abs re itaque Christus omnem illis veniæ spem tum in hoc mundo, tum in altero futuro præcidit. Ad quem enim illis confugiendum esset, si Divinam à Filio naturam abjudicarent? Quam sibi vitam, quam felicitatem reliquam fecerant, qui vitam, veritatem, & viam Cælorum recusaverant?

g *Exod.* 8. 19.

Eadem, ac S. Athanasio, sententia sedit S. Hilario [h], & Theophylo Antiocheno (i), qui omne criminis in Spiritum S. scelus constituunt in negata Filii divinitate: *Cùm cætera dicta gestaque liberali veniâ relaxentur*, ait S. Hilarius, *carrt misericordiâ, si Deus negetur in Christo*. Nomine S. Spiritus, eadem ipse cum S. Athanasio sentiens, designatam credit ipsam Dei naturam. *Quid enim*, ait, *tam extra veniam est, quàm in Christo negare quod Deus sit; eum in Spiritu Dei opus omne consummet?* Non tamen negat S. Doctor, crimen illud pœnitudine expiari potuisse, cum ipse in Matt. 28. n. 10. pronunciet: *Omnium omnino peccantium veniam nobis Dominus largitur*; largitus est autem, ait, Judæis, quorum scelere cruci traditus fuerat. Idem, nec obscurè, insinuat pluribus in locis S. Athanasius (k), docens neminem veniam rogantem vacuum à Jesu Christo remitti, nec blasphemum quidem; sed qui in crimine perseveraverit, illum damnari; namque, ait, condigna pœnitentia omnia delet peccata.

h *In Matth. c.* 12. *& c.* 31. *n.* 5.

i *Theophyl. Antioch. Comment. in Evangel. lib.* 1.

k *Serm. in Matth.* 10. 2. *nov. Collect. Vet. PP. Ita & de communi essentia, & respons. ad qu.* 12. *ad Antioch. & fragm. in Comment. in Matth. tom.* 1. *par.* 2.

De peccato in Spiritum S. non semel mentem suam prodidit S. Augustinus. Cum semel illi excidisset (l), scelus illud in eo potissimùm constitui, quòd fraterna charitas invidiâ, iniquitate, impeteretur; adjiciendum his censuit in Retract. lib. 1. cap. 19. peccatum illud tunc potissimùm effici irremissibile, cùm pessima hæc cordis habitudo ad extremum usque spiritum perseverat. Et in Exposit. Epist. ad Rom. n. 14. *Ille peccat in Spiritum S.*, ait, *qui desperans vel irridens, atque contemnens, prædicationem gratiæ, per quam peccata diluuntur, & pacis, per quam reconciliamur Deo, detrectat agere pœnitentiam de peccatis suis, & in eorum impia atque mortifera quadam suavitate perdurandum sibi esse decernit, & in finem usque perdurat*. Eadem alibi repetit, atque constans est Augustini sententia: *Peccatum in Spiritum S. nullum intelligitur, nisi perseverantia in malignitate cum desperatione indulgentiæ Dei* (m). Addit, omnino hominum permitti, ut de alicujus hominis superstitis pœnitentia desperet, cùm divinæ miserationis thesauri tam immensâ beneficiorum copiâ redundent, ut qui hodie obfirmato in malitia est animo, cras tangi possit & ad Deum inclinari. Statuit proinde evitandam esse mentem in malo obfirmatam, inhærendum Ecclesiæ, cui uni remittendorum criminum potestas demandata est, ut criminis in Spiritum S. venia tandem impetretur.

l *Aug. l.* 1. *de Serm. Dom. in monte cap.* 22.

m *Aug. Ibid. n.* 22. *Vide & Serm* 71. *nov. Edit. num* 10. *&c. Et Ep.* 85. *nov. Edit. n.* 5. *Hoc peccatum est durities cordis usque ad finem vitæ.*

Porrò crimina in Spiritum S. plura & varia distinguit (n), ut negantium Ecclesiam, divinitatem S. Spiritûs, sicut & eorum qui prodigia Jesu Christi ad incantationes detorquent. Ex his tamen criminibus nullum reipsa veniam excludit, nisi unâ exceptâ finali impœnitentiâ. Refutat pariter idem vir sanctus Origenem, cæterosque, autumantes crimina post Baptismum admissa blasphemias esse in Spiritum S. defendit autem, nec immeritò, Jesum Christum nullum peculiare crimen, sive Christianorum tantùm sive Judæorum suggillasse, sed ejus potissimùm generis crimen reprehendisse, quod omnes pariter homines committerent; crimen non difficilis tantùm veniæ, & indulgentiæ, sed prorsùs irremissibile. Porrò nullius est criminis desperanda venia, nisi finalis tantùm impœnitentiæ; cùm Ecclesia pro resipiscentia peccatorum omnium preces exhibeat, horteturque omnes, ut tandem ad bonam frugem redire satagant. Hoc de peccato in Spiritum S. universum S. Augustini systema, quod post S. Doctorem cæteris in Ecclesia Latina pluribus arrisit.

n *Aug. serm.* 71. *n.* 8. 9. *& seq.*

S. Joannes Chrysostomus hom. 42. in Matth. & Author Operis Imperfecti in Matth. hom. 31. sub S. Chrysostomi nomine vulgatus, S. Isidorus Pelusiota lib. 1. Ep. 59. aliique plures in eo crimen in Spiritum

tum S. constituunt, si prodigia Jesu Christi Dæmonis operationi tribuantur; quòd autem veniam difficilè impetrat, ideò irremissibile appellatum arbitrati sunt. Ita ergo locum S. Matthæi paraphrasi exponit S. Chrysostomus: *Multa jam adversùm me calumarati estis: quoniam seductor, quoniam Deo adversarius, aliaque plura, quæ omnia vobis, si pœnitentiam egeritis peccatas dimitto, nulla supplicia sumam....... Quamnam*, addit, *ob rem? Quia videlicet quisnam esset Christus, ignorabant. Qua autem*, adjecit, *de Spiritu dixistis, nullam pro eis veniam impetrabitis. Nam si me ignoratis, ignorare tamen non potestis expulsionem Dæmonum, curationesque hominum mirificae Spiritûs S. esse operationes. Non ergo mihi sed Spiritui S. contumelias exaggerare conamini. Dicitur autem crimen istud irremissibile, quò significaretur, multò minùs hoc esse ignoscibile ac veniale: quapropter nisi pœnitentiam egerit, nec in præsenti vita nec in futura punitionem effugient.*

Variat tum in eo crimine exponendo, tum in judicio de eius irremissibilitate ferendo S. Ambrosius. Namque in Comment. in Luc. lib. 10. num. 04. totum ajus scelus in negata Divinitate Filii, quemadmodum & à S. Hilario præstitum supra observavimus, constituit. In libro de Spiritu S. lib. 1. cap. 3. ait: *Si quis Spiritûs S. dignitatem & potestatem abneget sempiternam, & putet non in Spiritu Dei ejici Dæmonia, sed in Beelzebub, non potest ibi exoratio esse venia, ubi sacrilegii plenitudo est. Quia qui Spiritum negavit, & Deum Patrem negavit, & Filium.* Tandem de Pœnit. lib. 2. cap. 4. Hæreticos & Schismaticos reos damnat peccati in Spiritum S. De irremissibilitate verò aliquando ita agit, quasi omnem præcidat crimini illi spem veniæ; alibi tamen non obscurè docet, Ecclesiam veniam omnibus indulgere, quos seriò pœniteaot, quocumque tandem crimine irretiantur.

Hæc S. Ambrosii sententia crimen in Spiritum S. de crimine hæresis exponantis, sedisse etiam Augustino Serm. 71. n. 34. videtur; docet enim hæresim, unionis vinculo, abscisso J. C. separare nos, ab Ecclesia interdicere, extra quam nulla spes veniæ remanat: *Quia hoc sibi clausit ubi remittetur.* Author Constitutionum Apostolicarum lib. 6. cap. 18. & Philastrius hæresi Rethorii, in eandem sententiam inclinant. Nullum quidem crimen maiorem habet irremissibilitatis speciem, quàm hæresis; siquidem ad mortem usque in illa perseveretur. Sed hæreticos ad bonam frugem redeuntes in sinu suo semper recepit Ecclesia.

Author QQ. in utrumque Testamentum inter Opera S. Augustini quæst. 105. autumat, quicumque Deo abrenunciat, illum criminis in Spiritum S. quod nullam promereatur veniam, reum esse (*o*). Hermas Pastor. lib. 3. simil. 6. 8. 9. blasphemiam in Deum cum peccato in Spiritum S. confundit; qua in re cum precedenti Scriptore satis consonat. Magis exactam ejus ideam exhibens S. Pacianus Episcopus Barcinonensis Ep. 3. ad Sympronian. docet, opera S. Spiritûs Dæmoni tribuere ipsum esse in Spiritum Sanctum crimen; tum addit: *Hoc est ergo* [blasphemia in Spiritum S.] *quod non dimittetur: Reliqua bonis pœnitentibus, frater Sympromiane, donantur.*

o *Si idem est negare Dominum, quod peccare in Spiritum Sanctum, nulla venia speranda est negantibus.*

S. Hieronymus plures adducit interpretationes in Textum S. Matthæi de irremissibilitate peccati in hoc præsenti & in altero mundo. Reum dicit hujus criminis, qui Filium Dei malo spiritu agi blasphemat (*); qui pariter ejus prodigia operationi Beelsebub deputat; illi omnes nullam promerentur veniam. Ita pariter quicumque aliqua in Filium Dei effutiarit, utì merum esse, putumque hominem, filium Fabri, hominem potatorem, & cætera, hic sanè *quamquam culpâ non caret, erroris tamen habet veniam, propter corporis vilitatem*. Qui verò inspecta S. Spiritûs opera nequitiæ spiritu damnat, calumniatur, & reprobat, illi nulla veniæ spes (*p*).

* *Ex Marc.* 3.

S. Clemens Papa (*q*) censet, peccato in Spiritum S. irremissibili damnari illum, qui obfirmato in malitia animo, in Deum veluti collato pede decertat; quod Scripturæ phrasi diceretur *contra Deum adversum incedere* (*r*), vel peccare *elatâ manu* (*s*). Ita pariter locum Grotius interpretatur, & in exemplum adducit peccatum Core & symmystarum, qui erectâ contra Deum cervice, injuriam illi in Moyse famulo ipsius & Aarone uncto eius irrogare ausi fuerunt; adducit & Pharaonis (*t*), qui obfirmavit in malo animum, quanquam à suis pariter Magis moneretur, digitum Dei esse, quo prodigia adversùs illum patrarentur; sicut & Ananiæ & Saphiræ (*u*), qui in Spiritum S. mentientes, subitâ percussi ultione ante Apostoli pedes exanimes ceciderunt; Simonis tandem Magi (*x*), cui Apostolus S. Petrus denunciavit: *Pecunia tua tecum sit in perditionem.*

p *Vide eandem Epist.* 149. *ad Marcellam.*

q *Clemens Rom. seu alius Recognit. lib.* 5. c. 23. *Vide Not. Coteler. in eum locum.*

r *Levit.* 26. 24. 58.

s *Num.* 15. 30.

t *Exod.* 8. 19.

u *Act.* 8. 18. 59.

x *Act.* 5. 3. 9.

Nullam hic Author (*y*) sive Filii sive Spiritûs S. Divinitatem injuriâ affectam agnoscit; sed tantùm de honore Deo impendendo derogatum aliquid, detractumque; quod quidem scelus, juxta ajus sententiam, irremissibile non affert, neque in hoc mundo neque in altero, sed tantùm ex eorum numero censeretur, quæ utrobique supplicio luenda essent. Verba Judæis faciebat, eorum sese præjudiciis accommodans; quare cum illi crimina sua in hoc mundo expiari arbitrarentur pœnitudine, mœrore, cæterisque corporis afflictationibus, utì jejunio, & humilitatis significationibus die solemnis Expiationis, vel saltem nece corporis, onde sibi morientes imprecantur: *Sit obitus meus in expiationem meorum peccatorum*: vicissim autem cum magnum aliquod crimen admisissent, manare sibi censabant in altera vita genus quoddam Infarni, non longius quàm per annum duraturi. Cum igitur hæc omnia tenerent Judæi, id tantùm insinuavit Magister, contempti Dei crimen neque in hoc mundo sacrificiis & pœnitudine expiari, neque in altero suppliciis Purgatorii, quippè quod lethale affet crimen, cui nulla pro meritis venia danda esset. Non agebat ille quidem de judicio Ecclesiæ Christianæ; sed tantùm ad persuasiones Judæorum, quibuscum

y *Grot. in Matth.* 12. 31.

buſcum verba faciebat, attendit. Hæc Grotius.

z *In Matth.* 12. 31.

Hammondus & Clericus (z) arbitrantur, peccatum in Filium hominis appellari crimen omnium vulgò Judæorum, Jesum Christum tanquam Meſſiam agnoſcere recuſantium, quippè cui non omnes quadrare Meſſiæ characteres arbitrarentur; ſicut viciſſim crimen in Spiritum S. cenſent crimen Phariſæorum, qui inſpectâ prodigiorum Jeſu Christi gloriâ, unde luculentiſſimum pro ipſo argumentum deducebatur, verum tamen eſſe Meſſiam & pervicaciùs negabant, & in apertiſſima ejus prodigia, ut à Dæmone patrata, ſpargebant invidiam. Porrò vulgarium Judæorum peccatum, quod eorum potiùs ignorantiæ deputaretur, ſacrificiis & confeſſione criminum, nunquam non ſacrificiis jungendâ (a) expiabatur; eorum verò qui ſcientes prudentesque peccaſſent, pœnæ excommunicationis, abſciſſionis, ſive anathematis ſive exterminationis ſubdebantur; nihil enim illis veniæ maneret in Lege, ſive hoſtiâ aliquâ ſive expiatione injunctâ; quemadmodum nec ulla erat expiatio criminibus contemptûs & impudentiæ.

a *Levit.* 5. 1. 2. 3. *&c. Num.* 15. 28. *Hebr.* 9. 7.

Catholici Interpretes in duas potiſſimùm abeunt ſententias; alii enim S. Auguſtinum ſecuti peccatum in Spiritum S. appellant impœnitentiam finalem; alii affectatam eorum nequitiam, qui apertæ veritati reſiſtunt, & prodigia Jeſu Christi, quæ maximè habeant explorata & Deo vindicanda eſſe intelligentes, eâ ſunt tamen nequitiâ, ut Dæmoni attribuant. Porrò illi ejuſdem ſunt criminis rei, ac qui cognitæ veritati reſiſtunt, qui ſe viris probis opponentes, calumniis illos exagitant, atque proba illorum opera, quanquam rectiſſima eſſe intelligant, de vanitate tamen & hypocriſi accuſant. Poſterior hæc ſententia aſſertores habet SS. Chryſoſtomum, Hieronymum, & optimos ferè omnes Commentatores.

Porrò Chriſtus verba ad Judæos, nec incognitâ illis loquendi ratione, faciebat; norant proinde illi quid eſſet peccatum in Spiritum S. quamquam enim nullam adhuc haberent ſatis exactam S. Spiritûs ideam, veluti perſonæ à Patre & Filio diſtinctæ; ſciebant tamen S. Spiritum ore Prophetarum loqui, patrare ipſorum miniſterio prodigia, ac ſuper illos tandem quieſcere. Notæ ſunt apud illos loquendi formulæ: *Exacerbare Spiritum* (b): *Extinguere Spiritum* (c): *Spiritui Sancto reſiſtere* (d): *Blaſphemare in Spiritum Sanctum* (e): *Spiritui Sancto contumeliam facere* (f). Hæc porrò omnia Hebræis erant familiaria.

b *Pſ.* 105. 35. *Epheſ.* 4. 30. *Iſa.* 63. 10.
c 1. *Theſſal.* 5. 19.
d *Act.* 7. 51.
e *Matth.* 12. 31. 32.
f *Hebr.* 10. 29.

In his rerum circumſtantiis Jeſus Dei Spiritum malo ſpiritui opponit; & Phariſæi maligni Spiritûs operationi tribuebant, quæ Jeſus Sancti Spiritûs virtute patraret; hoc igitur totum blaſphemiæ illorum ſcelus reputandum eſt. Ego, dicebat ille Phariſæis, quæcumque in me committeretis omnia ultro dimitterem; vix enim unde ego ſim noſcere vobis datum eſt; ſed blaſphemię, quas egeritis in Spiritum Sanctum, ea in me patrantem prodigia, quibus nemo prudens refragaretur, non merentur veniam ſive in hoc mundo, ſive in altero judicio.

Diſtinguebant enim Judæi duo criminum genera, alia ſacrificiis, vel temporalibus in Lege præſcriptis afflictationibus, vel ſaltem pœnitentiâ, jejunio, humilitatis ſignificationibus, eleemoſynis &c. expianda. Aliis ſua erant in altera vita ſupplicia, ſupplicia, inquam, ſive temporanea, ſive æterna. Crimen in Spiritum Sanctum, blaſphemiæ in opera Dei, neque in præſenti, neque in altera vita dimittebantur; in præſenti quidem, quòd capitalia eſſent; in altera verò, quòd æternis ſuppliciis in illa animadverteretur. Capitale eſt ſupplicium in Lege indictum adversùs blaſphemos (g), ſeductoreſque, qui ſe Deo afflatos mentirentur (h). Erant illi quidem neſcio cujus in Spiritum Sanctum criminis rei, ſed multò ſanè tolerabiliores præ Phariſæis, qui nihil non Divinum in Jeſu Chriſto agnoſcerent. His porrò criminibus, præter ſupplicia hujus vitæ, ſupplicia in altera vita æterna deſtinata erant, ſi quidem ſeriâ in hac vita pœnitentiâ non expiarentur.

g *Levit.* 24. 11. 12. 13. 14. *Num.* 15. 30. 31.
h *Deut.* 13. 5. 2. 3.

In ea fuiſſe vulgo Judæos perſuaſione, non obſcuris argumentis demonſtratur ex Libris Sapientię (i), Macchabęorum (k), Joſephi (l), Philonis (m), & ex Evangelio; nihil enim novi docuit Jeſus Chriſtus, cum peccata lethalia inferni pœnas manere aſſeruit. Eſt etiam recentioribus Rabbinis torquendis æterno ſupplicio ſontibus, ſua gehenna, vel infernus; eſt & Purgatorium ab inferno nonniſi duratione pœnarum diſtinctum, torquendis proborum animabus, quibus expiandum aliquid remanet.

i *Sap.* 5. 2. *&c. &* 2. 1. *&c.*
k 2. *Macch.* 12. 42. 43.
l *De Bel. l.* 2. *c.* 7. *pag.* 788.
m *De Præmiis & pœn. p.* 713. *& de Profug. pag.* 358.

Erant igitur apud Judæos crimina, quibus in altera vita dabatur venia; erant, quibus omnis eâ de re ſpes præcidebatur. Judas Macchabęus ſummam 40. drachmarum argenti, quam ex collatitio ære comparaverat, Jeroſolymam miſit, ſacrificiis pro ſalute cæſorum in prælio impendendam (n); quibus ſacrificiis expiaretur eorum crimen, rapti nempè ex Idolorum fano auri, contra Legis ſanctionem (o). Blaſphemia in Spiritum Sanctum inter ea crimina recenſebatur, quibus nulla eſſet ſpes veniæ in altera vita; quę ſcilicet neque ſuppliciis Purgatorii, neque ſacrificiis, neque orationibus expiarentur, nihilque ab illis experirentur ſolatii, ſive levaminis. Is genuinus hujus loci ſenſus, quem in noſtra hac Diſſertatione excutiendum ſuſcepimus.

n 2. *Macc.* 12. 43.
o *Deut.* 7. 25.

Blaſphemia igitur in Spiritum Sanctum neque in præſenti, neque in alterâ vitâ remittenda, non eſt cum crimine quocunque lethali à Chriſtiano poſt Baptiſmum admiſſo, uti Origeni, Theognoſto aliiſque nonnullis creditum, confundenda. Neque enim ejus ſe criminis reos noſſe poterant Phariſæi, quibuſcum Jeſus Chriſtus verba miſcebat; certum eſt tamen, peculiare aliquod crimen deſignare voluiſſe Jeſum; neque omnia æquè crimina ſuggillaſſe poſt Baptiſmum commiſſa. Ita pariter hæreſis crimen deſignari eo nomine negamus; cum alieni eſſent ab eo crimine Phariſæi, &

cum illis ita ageret Christus, quasi uno communionis vinculo cum cæteris Judæis jungerentur, primasque in Synagoga ca. thedras tenerent: *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisæi* (p).

p Matth. 23. 2.

Qui blasphemiam in Spiritum Sanctum constituunt in neganda Filii vel Spiritus Sancti Divinitate totam Divinæ sententiæ significationem assecuti non esse videntur. Non enim agebat Christus de Sancti Spiritus Divinitate, quam luculentè satis ipse Jesus non adhuc expresserat. Verba eâ de re primùm fecerat seorsum cum Discipulis, paulò ante obitum suum, & post Resurrectionem iterum. Ad Divinitatem suam quod attinet, insinuare eo loco videtur Pharisæis, siquidem nullo alio præterquàm negatæ sibi Divinitatis crimine irretirentur, omnia se facilè condonaturum. Neque enim hanc fidem exegit, nec annunciandum illud Fidei dogma antea jussit, quàm post Resurrectionem suam.

Augustino cęterisque sententiam ejus secutis negare quidem non possumus, livorem, nequitiam charitatem proximi destruentem, cùm scilicet ad finem usque vitæ duraverint, ac tandem finalem impœnitentiam crimina reputanda esse omni veniæ spe destituta; sed eadem pariter blasphemiam in Spiritum S. habenda esse, vix credimus. Fatemur quidem sceleribus hisce Dei sanctitatem violari, charitati S. Spiritûs injuriam irrogari, gratiæ divinæ ad se pellectu suo trahenti homines resistere, eamque tandem, quantum in illis est, evertere atque destruere. Sed nihil illis non commune eâ in re cum cæteris aliis criminibus, quibus tamen blasphemiæ in Spiritum S. nomen non vindicatur.

Eadem pariter de apostasia, de blasphemia in nomen Dei dicenda manent; quæ omnia à nonnullis Veterum nomine criminis in Spiritum S. designari credita sunt. Immania sunt quidem crimina adeò, ut nec veniam mereantur, nisi fortè non fucatâ cordis pœnitudine eandem veniam deprecemur. Ut quid tamen hęc potiùs crimina blasphemiæ in Spiritum S. nomine designentur præ Idololatria, perjuriis, aliisque criminibus, quibus majestati, potentiæ, & bonitati divinæ injuria irrogatur? Audax ille & impius, qui *elatâ manu* in Deum fertur, tum in præsenti mundo cùm in altera vita diris animadversionibus punitur: quòd autem tantum crimen peccati in Spiritum S. nomine à Grotio designetur, nihil est; æquè enim tribus, Patri scilicèt, Filio, & Spiritui S. repugnaret.

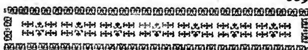
Quæ Spiritum S. potissimùm offendunt crimina, sex assignant Theologi, videlicet 1. Impœnitentiam finalem. 2. Desperationem, 3. Obfirmatum in malo animum, 4. Exploratæ veritati contradictionem, 5. Nimiam de bonitate Dei præsumptionem, quibus in peccatum animamur. 6. Iniquioribus oculis eos suspicere, quâ sinceræ charitatis vinculo inter se colligantur. Nihil tamen ex his Jesus Christus Pharisæis potissimùm exprobrat; vitio enim illis vertit, Dæmonis operationi tribuisse præstita à se opera, quamquam à Deo patrata probè intelligerent.

Simonis Magi crimen, qui vendi sibi, collato pretio, postulavit prodigiorum patrandorum virtutem, tum & manuum impositione prodigia pro arbitrio dispensandi, quemadmodum & ab Apostolis factum norat (q), alterum est criminis in Spiritum S. genus. Impius enim ille magicæ operationi præstigiisque tribuebat, quæ Apostoli non nisi divinâ virtute operabantur. Habebat viros illos divinos tanquam magicis artibus peritissimos, & se pariter Dæmoniacis illis scientiis instructiores; volebat proinde arcanum illud sibi pretio reserari, ut pretio vicissim ipse ceteris venderet. Itaque S. Petrus, veluti dubitans num remissionem de tanto crimine esset impetraturus, denunciavit; *Pœnitentiam age, si fortè remittatur tibi*; quibus satis insinuavit, non segniter illi laborandum, ut veniam impetraret.

q Act. 8. 20. 21. 22.

Porrò crimen illud neque in hoc mondo neque in altero remissum iri Christus ideò denunciavit, quod naturâ suâ omnem excluderet veniam; directè enim, neque ex obliquo impetit bonitatem, & misericordiam S. Spiritûs, fontem proinde arceret à venia, fores occludit indulgentiæ, & divinæ misericordiæ velut aggerem opponit. Ea est enim illorum criminum, ceu lethalium quorumdam morborum, indoles, qui alto sopientes torpore ægrotum, negligere, quin & contemnere pariter monita & pharmaca Medici languentem cogunt. Accidit etiam interdum, ut non contemnat tantùm sanitatem, sed & contraria etiam omnia præstet. Hæc flagitiorum immanitas nonnisi prodigiis expugnaretur (r). Parum est igitur, si cum S. Joanne Chrysostomo aliisque nonnullis flagitium illud ideo irremissibile credatur, quòd ęgrè expietur; inesse etiam vitio scelus aliquod reputandum est, quod veniæ naturâ ipsâ repugnet. Nec tamen fines divinæ bonitati vel potentiæ pręscribere audemus; sicut neque Ecclesiæ collatam à Christo omnium criminum remittendorum potestatem cum Novatianis negamus. Nullum re ipsa crimen inexpiabile ultro quidem agnoscimus; pręsto est enim semper Deus crimini deflentibus remmittendo; pręsto est semper Ecclesia, ut aversos à Deo homines in ejus amicitiam redintegret, modò pœnitudinis suę intimę minimè fucata exhibeant documenta. In hanc sententiam revocandum est illud S. Paciani Ep. 3. ad Sympronianum, qui excessisse aliquanto visus est, dum crimen in Spiritum S. extra fines receptæ ab Ecclesia absolvendi à criminibus potestatis constituit.

r Vide Maldonat. Menoch. in Matt. 12. 31.

IN EVANGELIUM
S. LUCÆ
PROLEGOMENON.

S. Lucas sive Lucanus (*a*), ut in nonnullis Mss. vel *Lucius*, ut in Epistola Apostoli ad Romanos (*b*), oriundus erat Antiochiâ urbe Syriæ metropoli, & medicinam non sine egregiâ laudis famâ, addit S. Hieronymus, professus est (*c*). Cœlibem vitam agens neque conjugem ullam duxit neque liberos genuit, ut in Additione ad viros illustres ejusdem Patris legimus. Sunt qui Paganum religione crediderint (*d*), cui tandem S. Paulus Evangelium Antiochiæ annuncians fidem persuaserit. Judæum tamen alii, & è numero Septuaginta Discipulorum arbitrantur (*e*). Narrant S. Hippolytus (*f*), & S. Epiphanius, virum illum, cum audisset Jesum dicentem: *Qui non manducat meam carnem, nec bibit meum Sanguinem, non est me dignus*, abalienatum recessisse; iterum deinde Pauli concionibus ad pristina consilia revocatum. Unà cum Cleopha iter egisse ad Emmaus, cùm Jesum habuerunt in comitatu, alii ex Patribus testantur (*g*).

Alii tandem memoriæ prodiderunt, pingendi scientiâ non imperitum [*h*], tabulas plures, quas monstrant, posteritati transmisisse. Censent pariter (*i*) confundendum cum *Lucio*, de quo S. Paulus in Epist. ad Rom. 16. 21. quem virum necessitudine cum Apostolo conjunctum arbitrantur. Meminit porrò Lucæ itinerum suorum comitis idem Apostolus in suis Epistolis non semel (*k*); autumantque nonnulli, Apostolum illum familiari eâ phrasi (*l*), *secundùm Evangelium meum*, scriptum à Luca Evangelium designare, de quo pariter interpretantur ejusdem Apostoli illud 2. Cor. 8. 18. *Misimus etiam cum illo fratrem, cujus laus est in Evangelio per omnes Ecclesias; non solùm autem, sed & ordinatus est ab Ecclesiis comes peregrinationis nostræ*.

Dicta tamen hucusque non æquè certa sunt omnia; nec meliori fide assertum à nonnullis Veterum credimus, virum illum inter Septuaginta Discipulos Jesu Christi adlectum fuisse. Scribit enim de se Evangelista, nonnisi oculatorum testium fide & revelatione Opus suum scripsisse (*m*). Tertullianus pariter velut exploratissimum constituit, nunquam illum inter Discipulos Jesu Christi cooptatum, Evangelium nonnisi S. Pauli revelatione didicisse (*n*); idemque Scriptor eum S. Irenæo lib. 3. cap. 10. virum Apostolicum tantùm appellat. Huic pariter sententiæ multò magis repugnant, quicumque ex Pagano vel Proselyto ad fidem traductum arbitrantur. Pingendi arte peritum nemo Veterum ante Nicephorum agnovit. Quod autem eam opinionem inducere potuit, illud facilè reputandum est, quòd plura de infantia Jesu Christi, & rerum gestarum Beatæ Virginis, frustra alibi quærenda, exhibuerit.

Apostoli Pauli Discipulum & itinerum socium fuisse nemo quidem negat; quo tamen potissimùm tempore in ejus clientelam asseruerit, disquiritur. Quicumque ab Apostolo Antiochiæ versante ad fidem traductum arbitrantur, ab eo tempore Magistro fidum & indivulsum comitem adhæsisse defendunt: quam opinionem secutos credimus SS. Epiphanium & Hippolytum. Idem pariter docet vetus Mf. Cantabrigense, cui Pearsonius suffragatur. Malunt alii accessisse S. Paulo comitem Troade, laudantes in eam rem illud Actuum 16. 8. 9. 10. *Statim quæsivimus à Troade proficisci in Macedoniam;* quibus verbis unà cum Paulo versari se Lucas ejus Libri author satis insinuati. S. Irenæus pariter itinera S. Lucæ unà cum Apostolo facta percurrens, inde narrationem suam exorditur (*o*). Nicephorus, & Græci recentiores (*p*) autumant, S. Lucam avitis erroribus renunciaturum venisse Thebas Bœotiæ; sed hæc recentiorum Græcorum tantùm fide asserta, nullius sunt momenti. S. Lucam in itineribus suis prosequi, alienum esse à nostro instituto arbitramur.

Post Pauli excessum, diutius vitam produxisse ex eo credimus, quòd plurium sententiâ 80. vel 84. annorum grandævus vitâ excesserit. S. Epiphanius hæresi 51. testatur, annunciatum ab illo Evangelium in Dalmatiâ, Galliis, Italiâ & Macedoniâ. Ex urbe Roma in Græciam rediisse non modico animarum compendio, testatur Nicephorus l. 2. c. 43. Venisse in Ægyptum, Lybiam, & Thebaidem, Metaphrastes est author. Diem clausisse in Achaja creditur (*q*); unde sacra ejus lypsana Constantinopolim sub Constantio translata asserit Philostorgius l. 3. c. 2. Thebis in Bœotia, Nicephoro au-

thore,

a *Lucas ex contractione Lucani. Legitur. Evangelium secundùm Lucanum in Cod. Mf. Bobiensi 53. r. & S. Jo. de Carbonaria Neapoli altero; & ad calcem Cod. Cottoniani: Explicit Evangelium secundùm Lucanum. Vide Mill. ad 2. Thessal. c. 3.*

b *Rom.* 16. 21.

c *Euseb. Hist. Eccles. l. 3. c. 4. Hieronym. de viris illustr. & in Matth. & alii.*

d *Hieronym. quæst. in Genes. p. 225.*

e *Adamant. l. 2. pag. 8. Epiph. hæres. 51.*

f *Hippoly. Mst. in Bibl. Bodlei. apud Mill. Præfat. in Luc. p. 120. Ita & Epiphan. hæres. 51.*

g *Gregor. Magn. l. 2. Moral. c. 2. Quid apud Theophyl.*

h *Nicephor. l. 2. c. 43. & l. 6. c. 6. Theodor. Lector hist. l. 1. p. 552. alii.*

i *Quid. apud Orig. in Epist. ad Rom.*

k 2. *Timoth.* 4. 11. *Philem. ver.* 23. 24. *Coloss.* 4. 14.

l *Rom.* 2. 16.

m *Luc.* 1. 2.

n *Cont. Marc. l. 4. c. 2.*

o *Iren. l. 3. c. 14.*

p *Nicephor. l. 2. c. 43. Menæa 18. Octobr.*

q *Hieron. de Viris Illustr. Gaudent. Brix hom. 57.*

thore, obiit (*); ubi hodie pariter ejus sepulchrum monstrari fama est (r).

Non abs re tamen suspicamur, confusos in unum duos cognomines viros, nempe S. Lucam Evangelistam, & S. Lucam Stiriotem, heremi ejus regionis incolam. S. Hippolytus tradit, crucis supplicium subiisse Eleæ in Peloponneso (s); Dorothæus in Synopsi obiisse refert, & sepulturæ mandatum Ephesi; Beda, Addo, & Martyrologium Romanum defunctum constituunt in Bithinia. S. Gregorius Nazianzenus Orat. 3. S. Paulinus Epist. 12 martyrium consummasse traduot. S. Gaudentius Brixiensis (t) inter eos receoset, qui mortem ab impiis tolerarunt. Receotiores quidam Græci asserunt in oliva arbore crucem subiisse (u). Verùm S. Hieronymus & Eusebius nihil habent de ejus martyrio, nihil pariter de illo in Martyrologiis; quin & Elias Cretensis (x) certum constituit, violentæ mortis genere non interiisse, in quam pariter sententiam à Recentiotibus concessum est.

Ex Operibus S. Lucæ innotnit Evangelium, & Acta Apostolorum, nullo refragante genuina omnia. Eidem etiam Authori tribuitur versio Grecæ Epistolæ ad Hebræos (y). Sunt etiam qui eandem epistolam exarasse Lucam, ex verbis & conceptibus ejusdem Apostoli (z), asseruerint. Sed fusiùs eâ de re in Prolegomenis ad eandem epistolam. Ipsi pariter inscribitur à S. Clemente Alexandrino apud Euseb. l. 6. c. 14. disputatio Jasonis viri Christiani cum Papisco Judæo Alexandrino, qui tandem rationibus Jasonis persoasus, victas manus fidei dedit. Hanc collationem Origenes appellat *contradictionem* (a), S. Hieronymus *altercationem* (b). Porrò opus illud ætate nostrâ intercidit, de quo ita Origenes, & S. Hieronymus aguot, tanquam à S. Luca neqoaquam scriptum arbitrarentur. S. Maximos Abbas tuetur, Librum illum scripsisse Aristonem Pellæum, qui circa aonum J. C. 140. florebat.

Quo tempore S. Lucas ad scribendum Evangelium sese contulerit, non satis cooveoit. Ejus epocham constituunt Græca pleraque Mss. (c) anno J. C. 51. oempe 48. Æræ Christianæ, triennio anteà quam comes S. Paulo accessisse legatur; quod satis argumeoti est ad epocham illam protsus abjiciendam. Si Patrum fides (d) teneatur, autumantium de Evangelio S. Lucæ sermonem esse illis Apostoli 2. Corinth. 8. 18. verbis: *Cujus laus est in Evangelio per omnes Ecclesias*; scriptum Opus censendum est ante annum 57. J.C. quo scilicet ea ad Corinthios Epistola data; & facilè etiam certa ejus Epocha constituenda circa annum 53. cùm Paulus Corinthi in Achaja versaretur; ibi enim literis mandatum opus S. Gregorios Nazianzeous [e], & S. Hieronymus io Matth. Prol. Comment. autumarunt.

Esthius in 2. Corinth. 8. Grotius in Luc. Præfat. suspicantur annum scripti Evangelii & Actorum ipsum eumdemque reputandum esse, in quem eorumdem Actuum historia clauditur, circa annum nempe 63. J. C. cum S. Paulus Româ digressus in Hispaniam iter suscepit. Suspicatur Grotius, Sacrum Scriptorem ex Urbe in Achajam concessisse, ibique literis tradidisse Evangelium. In pluribus ioscriptionibus Syriaci, Persici, & Græci adornatum fertur Alexandriæ, quod satis coosonat cum recepta apud Authores mediæ ætatis (f) traditione, apud quos Evangelium aoouociasse, & vitam clausisse in Ægypto S. Lucam fama est constantissima. Fertur etiam (g) ibidem io tertium Alexandriæ Episcopum Abilium consecrasse circa annum 86. J. C.

In aliis nonnullis Mss. Latinis literis Romæ scriptum Evangelium illud narratur (h). Recepta tamen, & melior sententia tenet, Græcis literis, & in Achaja digestum fuisse opus circa anoum 53. J. C.

Non desunt inter Veteres, qui ab Apostolo Paulo dictatum, excipiente Luca, Evangelium illud autumaverint (i). Tertullianus l. 4. contra Marcionem c. 5. testatur de quibusdam: *Nam & Luce Digestum Paulo adscribere solent. Capit Magistrorum videri, quæ Discipuli promulgarunt.* Asseruerunt alii (k), Apostolum illis verbis, *Secundùm Evangelium meum*, Sancti Lucæ Evangelium designasse. S. Pauli ope confisum ad scribendum se contulisse canit S. Gregorius Nazianzenus carmine 43. Scriptis mandasse, quæ Paulus verbo Gentibus annuntiaret, ait S. Irenæus l. 3. c. 1. Dorothæus in Synopsi tradit, scriptum ab illo Evangelium, dirigente S. Petro, sicut & Acta sub Paulo Magistro. Verùm nullibi sive in actis, sive in Evangelio insinuat S. Lucas, scribenti sibi historiam adfuisse Apostolum Paulum, sive Evangelium sub Petro ab ore dictantis Petri excepisse, quaoquam id Menologium Basilii asseruerit. Porrò ad scribendum se contulit tum post vulgata SS. Matthæi, & Marci Opera, cum etiam postquam alii plures non penitus sibi, exploratam historiam illam tentarunt (l).

Utrumque opos inscribit Theophylo, quo nomine generatim Deum amantes animas designari, plures ioter Veteres autumarunt (m). Alii verò, quorum hodie opinio invaluit, certum aliquem virum insinuari credunt, virum, inquam, amplissimum, sive Provinciæ Præsidem, qui oomeo dedisset inter Christianos (n). Pro Gentibus ad fidem Christi ductis scripsisse Lucam sentit Origeoes apud Euseb. hist. Eccl. l. 6. c. 25.

Unum hoc Evangelium, & fœdè à se detruncatum, excipere Marcionitas tradunt Tertullianus. & S. Epiphanius (o). Scriptoris illi nomen ab Opere adimebant, adimebant pariter cætera omnia capita, à tertio exordientes in illa verba: *Anno quintodecimo* (detrahebant particulam *autem* quæ io Textu Legitur) *Imperii Tiberii Cæsaris*. Hæc aotem verba juncta ab illis versui 31. c. 4. cujus majorem partem expunxerant, ab illis verbis oarrationem ineuntes: *Descendit Jesus in civitatem Galilææ Capharnaum.*

Plura etiam alia demebant addebantque, quem-

* *Nicephor. l. 2. c. 43.*
r *Usser. p. 379.*
s *Hippolyt. in MS. Bodl. suppositato.*
t *Gaudent. Brix. Serm. 17.* Martyrem & Evangelistam appellat etiam vetus Martyrologium Ecclesię Africanæ; *Vide Anaelect. t. 3. pag. 414.*
u *Glycas, Cedren. Niceph. Vide Tillem. hist. Eccl. t. 2. pag 548.*
x *Elias in Greg. Naz. orat. 3.*
y *Clemens Alexandr. apud Euseb. l. 6. Histor. Eccles. c. 14. & Hieron. de viris illustr.*
z *Origen. apud Euseb. l. 6. c. 25. hist. Eccl.*
a *Origen. l. 4. contra Celsum.*
b *Hieronym. quæst. Hebr. in Genes.*
c *Vide Var. Lect. Mill. ad finem S. Luc.*
d *Origen. Ambros. Hieron. Chrysost. alii.*
e *Gregor. Nazian. car. 33.*
f *Fortunat. l. 8. c. 4. Metaphrast.*
g *Constitut. Apost. l. 7. c. 46.*
h *Mss. quædam apud Mill. ad Calc. Luc.*
i *Athanas. Synops.*
k *Eus. l. 3. c. 4. & l. 6. c. 25. Hist. Eccl. ex Origene Hieron. non semel.*
l *Luc. 1. v. 1.*
m *Origen. in Luc. hom. 1. Ambros. ibidem, Salvian. epist. 9. Epiphan. hæres. 51.*
n *August. de consensu Evang. l. 4. c. 8. Chrysost. in Act. hom. 8. Theophyl. in Luc. Præfat.*
o *Vide Epiphan. hæres. 42. Tertull. contra Marcion. l. 5. Chrysost. in cap. 1. Epist. ad Galat.*

quemadmodum in Tertulliano, & Epiphanio legere est. Porrò cetera rejicientes Evangelia, illud ad Galatas 1. 7. in patrocinium erroris sui assumebant; *Miror, quòd sic tam citò transferimini in aliud Evangelium, quod non est aliud, secundùm Evangelium meum*; sic in correctis Exemplaribus legebatur tantùm: *Quod non est aliud*. Quæ de gestis Beatæ Virginis, de Infantia J.C. de Cantico ejusdem Virginis, colloquio cum Angelo, profectione ad Elisabeth, & Zachariam, quæque de repositis in corde Beatæ Virginis quæcunque in Filio suo admiranda contemplabatur (q); hæc omnia satis insinuant sacrum Scriptorem familiari Beatæ Virginis consuetudine usum, unde plura tum de rebus ipsius, cùm de J.C. didicerit (q).

p *Luc.* 2. 19. & 51.
q *Vide Grot. ad Luc.* 2. 51.
r *Vide Albunm* 7. 14. ubi S. Lucas 75. posteros Jacob recenset, quanquam in Hebræo tantum 70. leguntur. Adoptat pariter cap. 3. 37. Cainanum, quanquam nonnisi apud Septuaginta extat.

Ratio, quam constantissimè servat, laudandi Scripturæ testimonia juxta versionem Septoaginta, etiam cùm ab Originali Hebræo recedunt (r), satis insinuat alienam à Judæis originem retulisse; unde pariter confirmatur eorum opinin, qui ex Proselytis sive alienigenis ad sacra Judæorum traductis, sive ex Paganis ad fidem Christi accersunt. Ita pariter quæ est inter ejus Evangelium, & ea, quæ in prima Epistola ad Corinthios leguntur, rerum consonantia, opinionem eorum fulcit, qui adoptatum ab Apostolo Evangelium S. Lucæ asseruerunt; utrobique enim iisdem verbis institutio Eucharistiæ narratur (s). S. Paulus, & S. Lucas soli inter cæteros produnt, Christum ipso Resurrectionis suæ die Apostolo Petro spectandum se præbuisse (t).

s 1. *Cor.* 11. 23. 24. 25. Confer *cum S. Luca* 22. 18. 19. 20.
t 1. *Cor.* 15. 5. Confer *cum Luc.* 24. 34.

Ad stilum quod attinet, redundare Hellenismis Grotius (u) observat, quos fortè simul cum Judaicę religionis professione & Librorum Hebraicorum lectione adsciverat. Medicinæ studebat, unde stili puritas & correctio major quàm in aliis N.T. Scriptoribus. Occurrunt etiam aliquando similes loquendi phrases, quę Syriacam, & vernaculam Scriptoris originem produnt. Addit etiam nonnulla ad genium & saporem linguę Latinę. Hoc Critici illius emunctissimę naris judicium. Quanquam non omnibus eadem sunt de Sacro Scriptore explorata, satis tamen convenit, puriori Gręco eloquio, quàm Evangelistas cęteros, fluere.

u *Grot. Prolog. in Luc.*

DISSERTATIO

DE CONCILIATIONE GENEALOGIARUM JESU CHRISTI APUD S. MATTHÆUM, ET S. LUCAM.

JAM inde à pluribus sęculis Christiani ooministuus osores cavillandi ansam ex Genealogiis Jesu Christi arripuerunt. Si Jesus alterum habuit à Joseph, quod Christianis persuasum est, parentem; ut quid igitur Evangelistę Josephi genealogiam retexunt? Si verò ex Patre Josepho natus est, quomodo Dei Filius & Virginis Parentis appellaretur? Expectamus Jesu Christi genealogiam, & nobis oggeritur series Avorum Josephi, cui viro nihil ad Jesum. Ita Porphyrius, Manichęi (a), Julianus Imperator (b), Celsus (c), & hodie pariter Judęi calumniantur. Eorum cavillis diversa Patres & Interpretes systemata opponunt: quę adductis in utramque partem rationibus proponemus. Verùm in ipso Dissertationis hujus limine ambę illę, de quibus agitatur controversia, genealogię cum annotatiunculis nostris afferendę sunt, quò uno veluti conspectu Lectori exhibeantur virorum illorum series, de quibus in subsequentibus agendum est, tum & comparet inter se faciliùs. Porrò Genealogiam S. Lucæ nonnisi è Davide repetemus.

a *Vide Faust. Manich. apud August. l.* 23. *contra Faust. c.* 5. 2. 3. & *l.* 5. *c.* 1.
b *Julian. apud Cyrill. Alexand. c.* 8. *contra eundem Julian.*
c *Vide Origen. contra Celsum l.* 2.
d *Matth.* 1. 1. 2. &c.
e *Luc.* 3. 23. &c.
f Nathan eodem ac Salomon parente, Davide scilicet, natus est. Sed jussu Domini Salomon regnavit 3. Reg. 3. 13. & 2. Reg. 12. 25.
g Hunc Regem, ac proximè succedentes duos à S. Matthæo omissos ambigit nemo: nos supplendos duximus, ut successio Regum Juda constet.

Genealogia Domini Nostri J. C.

Juxta S. Matthæum [d]	*Juxta S. Lucam* (e)
DAVID	DAVID
SALOMON	NATHAN (f)
ROBOAM	MATHATA
ABIA	MAINAN
ASA	MELCHA
JOSAPHAT	ELIACIM
JORAM	JONAM
(OCHOSIAS (g)	JOSEPH
(JOAS	

Juxta S. Matthæum.	*Juxta S. Lucam.*
(JOAS	JUDA
(AMASIAS	SIMEON
OZIAS	LEVI
JOATHAN	MATHAT
ACHAZ	JORIM
EZECHIAS	ELIEZER
MANASSE	JOSE
AMON	ER
JOSIAS	ELMODAN
JOACHIM (h)	COSAN
	ADDI
JECHONIAS (i)	MELCHI
	NERI

SALATHIEL (k)
ZOROBABEL

ABIUD	RESA
	JOHANAN
ELIACIM (l)	ASOR
	JUDA
AZOR	JOSEPH
	SEMEI
SADOC (m)	MATTHATIAS
	MAHAT
ACHIM	MAGGE
	HESTI
ELIUD	NAHUM
	AMOS
ELEAZAR	MATTHATIAS
	JOSEPH
MATHAN	JANNE
	MELCHI
(JACOB	(MATTHAT (o)
(JOSEPH (n)	(LEVI
(Vir Mariæ Matris	HELI (p)
	MARIA Mater

JESU.

Ex collatione duplicis hujus genealogiæ satis apparet, geminas ex eodem Davide, per Salomonem alteram, alteram verò per Nathan deductas familias in Salathiele, & Zorobabele primùm conjunctas, coivisse iterum in Jesu filio Mariæ & consobrino Josephi, ut unus Jesus flos esset sive germen Jesse (q), filius David & Salomonis, & promissorum, quæ utrique facta sunt, hæres.

Cùm verò eorumdem Evangelistarum testimonio certum sit, Jesum Christum non ad Josephum spectare, sed ad Mariam, plura sunt, quæ negocium faciunt: 1. Cur genealogia Josephi & non potiùs Mariæ retexitur? 2. Quomodo Jesus Christus è Davide & Salomone rectâ generationis serie deductus, ex eo infertur, quòd Joseph è filiis David demonstretur? 3. Quomodo gemini Josepho parentes statuuntur, Jacob è genere Salomonis, & Heli è stirpe Nathan? 4. Tandem quomodo Jesus inter posteros Davidis & Salomonis demonstraretur, semel etiam admisso apud S. Lucam Virginis genealogiam retexi; cum juxta eam hypothesim è Nathan, non è Salomone, genus retulerit?

Hisce omnibus reponitur, 1. Alienum fuisse à moribus Hebræorum, ut mulierum genealogiæ retexerentur. Cùm autem Jesus filius haberetur Josephi, sive adoptione, sive ex eo saltem quòd ad Mariam ejus conjugem pertineret, eumque Josephus tanquam filium in domo sua excepisset aluissetque; in omnia proinde jura domus Josephi ipse Jesus admittebatur. 3. Heli patrem fuisse Josephi legalem, Jacob verò genuinum & naturalem; vel secùs, Heli naturalem, legalem verò Jacob. 4. His semel constitutis, genealogiam nempè Virginis à S. Luca adornari, duo evidentissimè consequuntur: primò nempè Jesum genus è Davide retrahere; secundò verò filium esse & hæredem Salomonis duplici jure; duæ enim Nathanis & Salomonis familiæ in Salathiele olim coeuntes, iterum deinde conjugio Josephi, hæredis familiæ Salomonis cum Maria hærede Nathani coiverunt. Ita pariter factum est, ut Joseph in se uno duas familias conciliaret, & utriusque generis stirpem in Jesum filium suum & hæredem transmitteret. Latiùs exponenda sunt hæc om-

h Hunc Regem vel S. Matthæus ipse, vel ejus Amanuenses omiserunt.

i Jechoniæ successit Sedecias ejus patruus.

k Jechonias, cùm Babylone versaretur, filios genuit Asir & Salathiel. 1. Par. 3. 19.

l Medius inter Eliacim & Azor in quibusdam Mss. constituitur Abner.

m Post Sadoc adusque Jacob patrem S. Joseph generationes quædam omissæ ex collatione Genealogiarum S. Matthæi & S. Lucæ facilè apparent.

n Joseph apud S. Matthæum filius Jacob appellatur, quòd parentem illum reipsa haberet; in S. Luca verò filius dicitur Heli; quòd scilicet socerum illum haberet; erat enim Heli ipsissimus ac Joachim pater Mariæ.

o Ambo hæc nomina Matthat & Levi desunt in nonnullis Mss. Africanus; Eusebius & S. Irenæus non legerunt.

p Heli idem facilè vir ac Joachim pater SS. Virginis.

q *Isaia* 10. 1. 10. *Rom.* 15. 5.

omnia, & ab incommodis vindicanda, quò apertior se veritas prodat.

Hebræorum moribus receptum fuisse, ut genealogiæ per viros ducerentur, assiduis Scripturarum exemplis, & testimonio Rabbinorum & Patrum demonstratur (r). Sanctum est inter Doctores Judæos, matris familiam, familiam non esse. Quamquam autem Josephus Jesum non genuerat, tamquam parens tamen habebatur, qui eum ut filium in domu sua aluit, adoptavitque, atque jurium suorum omnium participem fecit, ut proinde jure meritoque suam pariter illi genealogiam vindicaret. Attinebat etiam Jesus ad Josephi domum alio titulo, Mariæ scilicet parentis suæ, quæ vero conjugii vinculo cum Josepho conjuncta, id efficiebat, ut natus ex ipsa, eodem conjugio constante, sine humano semine filius ad ipsum Josephum, tamquam in ejus fundo natum germen, pertineret. Jesus vicissim filiale Josephu obsequium præbuit & amorem; unde tam alta insedit omnibus persuasio, Jesum nempè ad Josephum parentem pertinere, ut pater ipsius in Evangelio, sicut etiam à Beata Virgine, numquam non appelletur [s].

r *Iren. l.3. c. 18. Tertullian. contra Judæos, Athan. Epist. ad Epictet. Ambros. l.3. in Luc. August. pluvib. in locis, Hieron. bis, alii passim etiam ex Recentioribus.*

s *Vide Mald. Brug. Grot. alios. August. l.2. de consens. c.3.*

Mos adoptandorum sibi filiorum apud Hæbræos ante legem spectatur. Sara in thorum viri famulam suam invexit, quò scilicet natos inde filios sibi adoptionis jure vindicaret (t); eodem jure sibi Jacob usurpavit Ephraimum & Manassem(u); eodem filia Pharaonis sibi adscivit Muysem (x); Esther filia habebatur Mardochæi patrui sui (y). Major natu filiorum è fœmina nupta fratri prioris viri sui fato sine liberis functi, tanquam viri illius defuncti filius habebatur (a). Quando itaque Jesus nullo alio quàm adoptionis jure ad Josephum pertineret, vindicando sibi titulo filii David, atque hæredem se promissionum ejus familiæ asserendo, satis superque habuisset.

t *Genes.*16. 2.
u *Genes.*48. 5.
x *Exod.*2. 10.
y *Esther* 2. 7. 15.
a *Deut.*25. 5.

Accedit alia quidem & firmior ratio, quòd scilicet Maria ad eandem familiam & domum Josephi pertineret; ut proinde una eademque genealogia utriusque avos exhiberet. Constat primum illud nostrum assertum uno Patrum omnium assensu (b). Observant illi, Lege cautum esse, ne puellæ ex alienis Tribubus viros ducerent; quin etiam, siquidem fieri potuisset, viris ejusdem familiæ nuberent. Cogebantur etiam ad eas nuptias in singularibus quibusdam rerum articulis; velutì cùm filia paternæ domûs hæreditatem sustineret (c), vel cùm viro, nullis susceptis ex eo filiis, orbaretur (d): si quid ex his accidisset, intra familiam quærere sibi conjugem adigebatur. Vetus est autem in Ecclesia traditio Beatam Virginem parentum suorum unicam, ac proinde avitæ facultatis hæredem fuisse (e); ejusque nuptias Josephum patruum vel avunculum ipsius, vel saltem necessitudine omnium conjunctissimum, Legis præcipientis sanctione, sibi quærere coactum.

b *Iren. l.3. c. 18. Tertull. cont. Judæos, Aug. qq. in Judic. q.47. & Quæst. in N. T. q.86. & l.23. cont. Faust. Hieron. bic. Ambr. l. 3. in Luc. Nyssen. de S. Christ. Nativit. Damasc. alii.*

c *Num.*36. 67.
d *Deut.*25. 5.
e *Hilar. in Matth.*1. *Euseb. Hist. Eccl. l.*1. *c.*7. *ad fin. Cyrill. cont. Julian. l.*7. *&* 8. *Eucher. q.*2. *in Matth. Euthym. Theophylact. ad Matth.*1. *Vide Maldonat. ad Matth.*1. 16. *Brug. Grot. ibid.*

Fatemur quidem nonnulla adversùs opinionem illam opponi. 1. Mariam ad parentes suos filiam unicam pertinuisse, sibique paternam omnem hereditatem vindicasse, nullo documento constat. Neque enim satis convincens ejus rei argumentum Evangelistarum silentium censendum est. Porrò fœminis Israelitis nuptiæ sive intra Tribum, sive extra liberæ permittebantur. 2. Quando verò bonorum patris sui hæres Maria velut unica censeretur, nullum tamen è familia sua virum sibi quærere cogebatur; integrum ipsi erat, quemcumque maluisset, virum contribulem suum ducere. Non satis est autem Jesum Christum ad Tribum Juda spectantem demonstrasse; debuit pariter è radice Davidis & familiâ Salomonis deduci, quò sua fides Prophetarum oraculis constaret.

Ambiguum est etiam & incertum, num Legis illa sanctio ipsâ Jesu Christi ætate maneret (f). Bona Tribuum & Familiarum in unum confusa, abolendæ Legi causam & argumentum præbuerant. 3. S. Lucas non obscurè prodit, Virginem Mariam consobrinam fuisse Elisabeth, fœminæ ex Aarone genus referentis (g). Non abs re igitur ad eandem stirpem pertinere Maria censeretur. Nec satis esset, ut sua fides divinis promissionibus constaret, si demonstraretur Jesus adoptione in familiam Joseph adscitus fuisse: vel si è Maria conjuge Josephi satus, jure proprietatis ad ipsum pertinere diceretur. Deus enim Messiam non adoptione neque participatione in juribus familiæ, sed ex Davide prognatum secundùm carnem promisit (h).

f *Nazianz. car.*39.
g *Luc.*1. 5. 36.

Fatemur nos quidem, in Scripturis venturum Messiam è Tribu Juda & familiâ David per Salomonem designari; sed nobis æquè persuasissimum est, certisqua probatum argumentis, Jesum Christum originem inde suam repetiisse, non per Josephum tantùm, cujus legitimus hæres habebatur, sed potissimùm per Mariam, qua parente genitus est. Permissum quidem erat fœminis Israeliticis, ad quas paternæ hæreditatis jura non pertinerent, quascumque mallent, nuptias extra Tribum etiam suam quærere; si verò bona ad ipsas paterna devolverentur, non solùm illis vetitum erat virum extra contribules suos, sed vel extra familiam procurare, quemadmodum apertissimis verbis in Lege Mosaica Num.35. 5. sancitum est, & à doctissimis Interpretibus demonstratur (i).

h *Gen.*49. 10. *Isa.*11. 1. *Ps.* 135. 11. *Rom.* 1. 3. *Hebr.*7. 14.

Quòd autem ad Mariam avitæ hæreditatis jura pertinerent, quamquam nulla suppetant Sacrorum Librorum documenta, vetustissimâ tamen traditione, cui ne Judæis quidem refragari unquam succurrit, receptum est. Erat quidem bonorum per singulas familias, sicut & Tribuum, distributionis ordo ætate Jesu Christi non nihil turbatus; vix tamen propterea neglectam illam legis sanctionem credimus, qua de puellis heredibus conjugem extra familiam quærentibus sanciebatur. Familiæ etenim census non latifundiis tantùm constabant, nec minùs ad patriam hæreditatem pertinebant bona, sive quæ in territorio Tribus suæ, sive quæ alibi sita essent;

i *Vide Grot. ad Matth.c. Chrysost. Epiphan.*

idemque manebat Legis spiritus, ut scilicet hæreditates in suis singulæ familiis asservarentur. Profectò Tobias & Raguel (*) in alienigenarum ditione versantes, ab ea Legis obligatione exemptos se minimè arbitrabantur, quamvis alioqui census suos omnes in pecunia, mancipiis, & gregibus constitutos haberent.

* *Tob.* 3. 8.

Quæ intercedebat inter Beatam Virginem & S. Elisabeth natam è stirpe Aaron necessitudo, plus aliquid meretur indaginis; non quòd majus facessat negocium, sed ideò tantùm, quòd Patribus quibusdam (*k*) persuasum est, à S. Matthæo genealogiam Christi veluti Regis, à S. Luca velut Sacerdotis tradi. Quæ si veritati cohæreant, profectò necessitudo Mariæ cum Elisabethę, & junctum Regalis cum Sacerdotali familia fœdus non solùm sententiæ nostræ non officeret, sed plurimùm prodesset; quippè qui persuasum habeamus, Jesum Christum non tantùm filium David & Regem Judæorum statuendum esse, sed etiam Sacerdotem æternum. Poterat itaque Maria consobrinam suam Elisabetham habere, quòd scilicet aliquis è familia ejus fœminæ necessariam B. Virginis aliquam in conjugem habuerit; sive vicissim aliquis ad familiam Mariæ pertinens filiam aliquam Sacerdotis & è familia Elisabeth duxerit. Nihil in ea re arduum; quemadmodum enim supra innuimus, conjugia puellis non hæredibus libera permittebantur. Quæ omnibus data facultas, amplior pariter puellis Sacerdotalibus patebat, quippè quæ ex ea familia prodiissent, cui nulla erat in regione hæreditas assignata; ut proinde numquam contingere potuisset, eorum connubia ad viros contribules & ejusdem familiæ, metu ne turbarentur hæreditates, restringi.

k *August.* l. 13. *contra Faust.* c. 8. l. 2. *de consensu* c. 2. l. 83. *Quæst.* q. 61. *Epiphan. hæres.* 78. *Julian. Tolet. contra Judæos* l. 3. *Hilar. in Matth.* c. 1. *Vide Baron. ad Annal. apparat* n. 30. 31. 32. *Mald. ad Matth.* 1. 16.

Quando tamen nos utramque Christo dignitatem, Sacerdotalem scilicet & Regiam, asserimus, non ita tamen reputandum est, quasi à S. Luca Sacerdotalem, à S. Matthęo Regiam genealogiam retexi fateamur. Non enim receptam ex Aarone (*l*) Sacerdotalem dignitatem Jesus Christus gerebat; quippè qui Sacerdos esset secundùm ordinem Melchisedech (*m*). In serie avorum Jesu apud S. Lucam nihil unquam sive de Aarone, sive de ejus filiis, sive de alio quocunque Sacerdote in historiis noto legitur. Porrò Messias Sacerdotium Aaronicùm abrogaturus venerat, ut novum conderet, neque de ejus Sacerdotio Aaronico quidquam apud Evangelistas legitur, cum vicissim de stirpe ejus Davidica nunquam sileant. S. Lucas genealogiam David usque ad Zorobabelem & Resam apertissimè prosequitur; quis credat deinde, eâ relictâ, ad seriem Sacerdotalem se contulisse, ne Lectore quidem admonito, neque ratione ullâ indicatâ? Sit itaque constitutum, Jesum Christum è Davide genus secundùm carnem retulisse, quod vel unico hoc argumento convincitur. S. Lucas, & S. Matthęus disertè testantur, Jesum è Josepho prognatum non fuisse; sed ipsis pariter Evangelistis persuasum est, Jesum patrem habuisse Davidem; quare, ut ambo simul constent, reputandum est, genus è Davide non nisi per Mariam parentem suam retulisse. Maria igitur, & Jesus ad genus Davidicum pertinent. Demonstrant pariter iidem Evangelistæ, Josephum è Tribu Juda, & radice David satum fuisse; ejusdem ergo familiæ, & Tribus gemini reputandi sunt Josephus & Maria.

l *Hebr.* 7. 13. 14.

m *Psal.* 109.

Gemini patres, qui uni eidemque filio Josepho asseri in Evangelio videntur, nempè Jacob juxta S. Matthæum, & Heli juxta S. Lucam, unicum in hac re negocium facessunt, totamque sibi Dissertationem hanc nostram vindicant. Rei arduitatem jam inde ab initio PP. & Interpretes senserunt, nec Christiani nominis osores ab hoc sibi contra nos argumento urgendo temperarunt. Quibus tria reponenda sunt. 1. Jacob filium Josephum reipsa ex se genitum habuit, eundemque verò legalem sibi filium adscivit Heli. 2. seu vicissim Heli juxta naturam, Jacob secundùm legem pater reputandus est (*n*). 3. Potuit Josephus adoptione filius alterutrius, alterius verò naturâ reputari [*o*].

n *Ambros. in Luc. alii apud August.* qq. *N. T.* q. 56. *Vide Grot. in Matt. vers. de gener. Christi.*

o *August.* l. 2. *de consensu* c. 2. 3. & l. 2. *Quæst. Evangel.* q. 2.

Priori sententiæ favet apertus S. Matthæi Textus: *Jacob genuit Joseph*, cum S. Lucas tantùm legat: *Joseph qui fuit Heli*; quod reddi potest; *Qui ad Heli pertinebat*; sicut eodem sensu legitur in capite ejus genealogiæ: *Adam, qui fuit Dei*; nempe è manibus Dei opificis prodiit. Concesserunt in eam sententiam Veterum fermè omnes (*p*), quam Julius Africanus Author tertii sæculi ineuntis in Palæstina degens excepisse se ab ipsis Servatoris nostri cognatis secundùm carnem, è Nazareth, & Cocabâ, vicis Judeæ, per omnes terras illas diffusis. Ita verò ille hanc Genealogiam explicat. *Mathan* è Davide per Salomonem deductus, & *Melchi* è Davide per Nathan satus, alter post alterum eandem uxorem *Esthan* duxerunt. Ex eo conjugio nati sunt quidem è Matthan *Jacob*, & è Melchi *Heli*. Posterior iste ductâ conjuge sine liberis decessit; cujus proinde viduam uxorem ex Legis præcepto (*q*) sibi vindicante Jacob, natus est ex eo conjugio *Joseph* filius Jacob secundùm naturam, & Heli secundùm legem.

p *African. ad Aristid. apud Euseb.* l. 1. *hist. Eccles.* c. 7. *August. Retract.* l. 2 c. 12. *Justin.* q. 66. *Hieron. in Matth.* 1. *Eucher.* q. 3. *in Matth. Beda in Luc. Damascen.* l. 4. c. 15. *de Fide, Theophyl. &c.*

q *Deut.* 25. 5.

Hoc Africani testimonium, cui ex Patribus ferè omnibus authoritas accedit, tantò potius reputandum est, quantò assertores habet ex ipsa Jesu Christi familia secundùm carnem viros dignissimos. Supersunt tamen aliqua, quæ negocium faciant: quanquam enim de geminis parentibus S. Josephi instruamur; nihil tamen ex ea deducitur, quomodo juxta hanc hypothesim Jesus filius Davidis ex Salomone statuatur; silet etiam Josephi cùm Maria necessitudinem. Repugnat tandem textui S. Lucæ, qui *Mathat*, & *Levi* constituit medios inter *Melchi*, & *Heli*; cum Africanus cæterique ejus sententiam tuentes (*r*) parentem ipsi Heli proximum habeant *Melchi*, illum scilicet, quem nostra Exemplaria S. Lucæ avum ejusdem viri ferunt. Nihil moror errata, quæ Africano ea in re vitio vertuntur; credulitatem, & incuriam viri; relatam ab ipso traditionem, & temporum dis-

r *Euseb. Histor. Eccles. loc. citat. Ambros.* l. 3. *in Luc. Nazianzen. Carm. de Christ. generat. S. Augustinus 77. generationes notat in S. Luca Serm.* 51. *nov. Edit.* c. 23.

discrepantiis, quę inter cognatos Jesu Christi testimonium illi ferentes, & S. Josephi incunabula, trecentorum circiter annorum intercidit, nihil exciemo. Contrariam fortè alteram non inæqualis vetustatis traditionem, quę Heli parentem B. Virginis constituit, in subsequentibus opponemus.

Primum illud, quod objiciunt, satis per anticipationem supra dilutum est; cùm scilicet ex ipso pariter Evangelio monstravimus, Josephum, & Mariam ad unam eandemque Tribum pertinuisse; & Jesum Christum, tanquam filium Mariæ & hæredem Josephi, omnia sibi vindicasse privilegia ac promissiones Abrahamo, Davidi, & Salomoni factas. Ad illud autem, quod secundò oppositum est, promtior patet responsio, si dixerimus, Julium Africanum cæterosque, quibus ejus sententia placuit, in Exemplaribus S. Lucæ nomina *Mathat*, & *Levi* inter Melchi & Heli non legisse. Ambo quidem hæc nomina irrepsisse in textum ex versu 29. videntur (*s*). S. Irenæus l.3. c.33. nonnisi 72. generationes supputat à Jesu Christo usque ad Adamum; quod satis demonstrat, gemina hæc nomina in ejus Codice expuncta esse; alioqui enim non 72. sed 74. generationes supputasset. A' quarto sæculo duo hæc nomina *Mathat* & *Levi* in Codice S. Lucæ paruisse defendit Grotius. Utra tamen lectio præferenda sit, judicium aliis relinquimus, satis habentes utramque sua authoritate fulciri; primam veterum Patrum, secundam omnium Exemplarium tam Manuscriptorum quàm impressorum fide; nullum enim absque illis nominibus D. Millius ostendit.

s Mill. Proleg. in N. T. Græc. proleg. 817.

Discutienda est modò hypothesis, quę S. Josephi genealogiam in S. Matthæo, & Beatæ Virginis in S. Luca constituit. In hanc sententiam modò concessum est; tantoque ardore à plerisque Recentiorum defenditur (*t*), ut eâ tantùm ratione, quęcumque adversùs Evangelistas objiciuntur, dilui posse contendant. Hac semel constitutâ, demonstratur à Davide genus suum secundùm carnem Jesus retulisse, juxta Scripturarum oracula; demonstratur pariter Josephus ad geminos parentes, Jacobum & Heli, filium pertinere, ad Jacob secundùm carnem, ad Heli verò tanquam filiæ ejus Mariæ virum. Qua in re spectare licet utriusque Evangelistæ seu potiùs S. Spiritûs utrumque animantis sapientiam, cujus instinctu S. Matthæus genealogiam Josephi, S. Lucas B. Virginis retexuit; quo satis aperto documento intelligeremus, Josepho adhuc excluso, Jesum semper è Davidis stirpe satum fuisse; itemque, veluti Josephi Mariæ sponsi filium, promissionum divinitus Salomonis factarum hæredem reputandum.

t Galatin. Jans. Genebr. Grot. Spanhem. Dubia Evangel. Gomar. Ligfoot. Her. Hebr. Brug. in Matt. Voss. de genere Christi, Toynard. Harm. p.3. & 13.

Tria sunt in hac sententia opposita incommoda, quæ nullo negocio tollerentur. 1. Textum S. Lucæ (*u*) insinuare, Josephum ex Heli parente natum fuisse, quemadmodum Heli filius Levi, & Levi filius Mathat, & sic de singulis statuitur. 2. Deesse huic opinioni Veterum suffragium; nunquam enim ipsos legimus veteres Patres calumniis Paganorum & Hæreticorum refutandis. Porrò si genuina ea suppeteret ratio, intricatum hunc nodum explicandi, adeò pronam simplicem & naturalem tota simul ignorasset antiquitas? 3. Promissiones venturi Messię Abrahamo primùm factę, deinde Tribui Juda oraculo Jacob assertę (*x*), ac tandem David confirmatę in posteritate Salomonis viri Deo dilecti (*y*) implendę expectabantur. Maria verò genus suum non ex Salomone, sed ex Nathano retulisset; adeòque & Jesu juxta eam hypothesim nullum fuisset hereditarium jus in eas promissiones posteritatis Salomonis factas.

u Luc. 3.

x Genes. 49. 10.

y 2. Reg. 12. 25. & 7. 12.

Reponimus igitur ad hæc, Textui (*z*) S. Lucæ plures interpretationes aptari potuisse; e. g. *Ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta, Filius Heli*, (ex Maria nempe parente) *quamvis filius Josephi putaretur* [*a*]. Potest etiam ita reddi, ut Joseph filius Heli appelletur, nempe filiæ illius vir (*b*), juxta familiarem S. Scripturæ (*c*), nec ignotam exteris phrasim. Neque enim verba quibus S. Lucas usus est, naturalem semper filium parentemque designant; quemadmodum nec Adam ad Deum tamquam filium, nec Deus ad Adam tamquam Pater in eodem capite ver. 38. pertinere designatur. Sive Joseph ad Heli adoptione, sive conjugali affinitate, vel saltem legis sanctione pertineat, salva sunt omnia. Angeli Dei filii appellantur. Major nato inter filios viri, qui relictam ex fratre sine liberis defuncto uxorem duxit, defuncti filius censendus est (*d*). Filii adoptivi & hæredes quicunque, eodem filii nomine donantur (*e*). Patris ergo nomen non semper genitorem designat. Si autem S. Lucas Mariæ proximè ex Heli genitæ nomine suppresso, nepotem Jesum, & generum ipsius Josephum adduxit; ejus silentii in causa fuit, quòd scilicet de Maria satis superque in superioribus actum esset, & jam præmonitos habuisset Evangelista Lectores, conceptum ab illa sine maritali commercio, editumque Jesum filium Dei.

z Luc. 3. 23.

a Ita explicant Gomar. Voss. Spanhem. Iren. Diodat. Ligfoot. Her. Hebr.

b Ita Brugens. Ligfoot. Harm. Pisc.

c Vide Grot. ad Matth. 1. & ad Luc. 3.

d Deut. 25. 6. *Suscitabit semen fratris sui & primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit.*

e Vide August. l. 2. de consensu c. 3. & ser. 51. nov. edit. c. 18. & sequen.

Quòd autem in Paganorum potissimùm gratiam Opus suum scriberet idem Evangelista, natumque Jesum sine Patris operâ in Mundum annunciasset, rectus systematis ordo postulabat, ut Matris genealogiam retexeret. Aliud scribenti S. Matthæo sedisse consilium par erat; quippe qui Judæorum gratiâ historiam suam literis mandaret, apud quos moribus receptum non erat ut mulierum genealogiæ traderentur. Accedebat ad hæc, virum illum in genealogiis gentis suæ, ac potissimùm universæ familiæ David instructissimum, satis habuisse, si certum Jesu Christi in Regiam dignitatem jus, deductâ Avorum non semper sibi proximè succedentium serie, demonstraret. Quædam enim supplenda Lectoribus relinquit, uti cùm tres Reges à Davide usque ad captivitatem omittit, eodemque consilio à captivitate usque ad S. Josephum quindecim ipse generationes, cùm S. Lucas enumeret viginti, recenset. Hæc porrò absque dolo malo facta à sanctissimo viro apertè satis apparent; refe-

runt enim Scriptorem potissima tantùm & majoris momenti tonuentem, reliqua supplenda Lectoribus relinquentem. Nihil tale apud S. Lucam, cui nihil omittitur illaudatum, quò successionem Davidici generis per generationes ad Josephum usque demonstret.

At enim juxta S. Lucam nullo argumento demonstratur, Jesum naturali generationis serie è Salomone descendisse, quippe qui à Nathano Davidis filio deducatur. Reponimus, nuspiam satis apertis Scripturæ verbis probari, Deum è genere Salomonis oriturum Messiam, prænunciasse: id tantùm Davidis posteritati bonum promissum est. Deus quidem Regnum Salomoni ejusque posteris, cęteris fratribus Davidis filiis exclusis, destinat; sed factæ de Messia promissiones ad universam Davidis familiam pertinet. Est itaque Jesus, juxta S. Matthæum, certus assertusque Josephi hæres, Josephi, inquam, genus suum è Salomone referentis, cujus proinde regiæ dignitatis hæreditatem universam ipse Jesus in se transfundebat. Ipse pariter Jesus apud S. Lucam è Nathan & Davide per Mariam, & Heli deducitur, unde illi Davidicum genus asseritur. Salomon in universa Scriptura ceu typus & imago Messiæ pingitur, quo Principe illustrior nemo, nemo in tota veteri Lege augustior: plura sunt, quæ inter rerum gestarum Salomonis, & Jesu Christi historias consonant; neque inde tamen deducitur, Salomonem tanquam Messiæ parentem habendum fuisse.

Duæ tandem familiæ, Nathani, & Salomonis, inter se coeuntes in Salathiele, & Zorobabele, qui ambo in utraque Genealogia Evangelistarum respondent, id præstiterunt, ut regius Davidis sanguis in duos veluti ramos divisus, in unum tandem amnem coalesceret; sed iterum in ramos divisus, hinc in *Heli* apud S. Lucam, illinc in *Jacob* apud S. Matthæum defluxit; ut proinde uterque genus suum à Davide, Salomone, & Nathano referret. Sunt enim unius ejusdemque trunci duo veluti rami, idemque in venas utriusque familiæ sanguis transfunditur. Quacunque itaque ex parte respiciatur Jesus, semper Davidis est genus, sibique uni decora omnia ejusdem familiæ tam ex Josephi quam ex Mariæ parentis jure deposcit.

Quanquam autem rarò systema hoc postremum à Patribus proponitur, quibus scilicet fucum fecit authoritas Julii Africani, testimonio necessariorum Jesu Christi secundùm carnem suffulta; insinuari tamen à S. Augustino (*f*), aliisque nonnullis (*g*) intelligimus, quibus relatam à S. Luca genealogiam J. C. veluti Sacerdotis probatum est; non enim ad sacerdotalem lineam, nisi Maria tantùm, spectabat. Huic planè sententiæ privilegium ante omnes alias vetustatis asserendum est; cui si tractu sæculorum aliquid derogatum fuit, id unicè tribuendum, quòd in Libris vetustissimis, Apocryphorum, notâ ex interpolatione Hæreticorum ab Ecclesia inustis, traderetur. Verùm demonstrandum est nobis eam hypothesim semper apud Græcos mansisse; neque Veterum authoritate adeò destitutam esse, quantùm aliorum opinione creditum est. Legitur in vetustissimo quodam libro Ebionitarum, ipsâ Apostolorum ætate, vel paulò post ipsos digesto (*h*), Mariam ex parentibus Joachim & Anna prodiisse. Liber ille inscriptus est nomine S. Jacobi Jerosolymitani, fratris Domini, nempe consobrini germani ex sorore B. V. Hæc autem hujus Operis apud Veteres frequentissimè laudati summa. Joachim vir erat, si quis alius, ditissimus in Israele, qui singulas solemnes festivitates magnificis in Templo sacrificiis oblatis prosequebatur. Accidit ut paratum semel sacrificium suum offarre Ruben prohiberet, causatus viro posteritate in Israele orbato nullum esse in Sacrificiis offerendis jus & potestatem. Joachim rubore suffusus in deserta sese recepit, ubi omnium alebat gregem, ibique solidis 40. diebus subsistens, jejuniis, precibusque vacavit. Anna pariter ejus uxor insigni affecta injuriâ à procaci quadam famulâ, in hortum secedens, amaris lacrymis sterilitatem suam deflevit. Lugenti adfuit continuò Angelus Dei, nuncians exauditas à Deo ejus preces, sciretque futurum, ut mater tandem efficeretur. Eadem & Joachimo per alium Angelum nunciata sunt.

Joachim domum suam repetens, post evolutam novem mensium periodum Mariæ pater effectus est. Post triennium puella in Templo præsentatur, ibique ad duodecimum usque ætatis annum subsistens, parato semper ab Angelis cibo alebatur. Duodennis igitur puellæ nuptias deliberaturi Sacerdotes convenerunt, visumque ut ex omnibus per universum Israelem uxore orbatis viris in unum coactis, ille sibi puellæ custodiam haberet, qui divino prodigio seligeretur. Convenerunt igitur omnes in Templum, offerentes singuli virgam, quam manibus preferebant, summo Sacerdoti: ipse verò omnes simul tenens, in Sanctum ad orationem se contulit. Dein è loco Sancto egressus singulis virgam suam eandem ipsam, quam acceperat restituit. Sed Josephi virga insueto prodigio coruscare visa est; namque ex ejus summitate columba evolitans, capiti viri senioris insedit, senuerat enim Josephus, & liberos habebat. Quare ne Mariam in sui custodiam reciperet, pluribus rogabat.

Persuasus tandem puellam in domum deduxit, ipse verò ad pristina fabrilia exercitia in agrum se contulit. Eo absente accidit, ut Maria è domo sua egressa, hauriendas aquas veniret, cum subitò vox eunti facta est: *Ave gratiâ plena: Dominus tecum: benedicta tu inter mulieres.* Ad inopinam vocem attonita domum promptè repetens, consuetis exercitiis se dedit. Tum Angelus Domini spectandum se prębens, ita stupentem affatus est: *Ne timeas Maria, invenisti enim gratiam apud Dominum omnium: ecce concipies Sancto ejus verbo.* Secundùm hæc contulit se Maria ad salutandam Elisabeth; & cùm ventris tu-

f *August. l. 3. de consensu c.* 1. 2. 3.
g *Hilar. in Matth. c. initio, Epiphan. hæres.* 78.

h *Euseb. hist. Eccles. l. 3. c.* 20. *S. Epiphan. hæres.* 51. *c.* 2. *S. Hieron. de viris illust. c.* 9. Ebionitas cum exitu prioris sęculi componunt.

tumorem augeri intelligeret, ad propria remeavit.

Post sex mensium absentiam Josephus domum repetens, prægnantem uxorem, hærens ad rem inopinam, suspexit. Tum reprehendere se, quòd minùs cautè uxorem suam custodisset; reprehendere pariter & uxorem, quòd maritalem fidem læsisset. Maria, Virginem esse se sanctè jurabat; quid autem ventris tumor indicaret, ignorare se profitebatur.

Narrat deinde Author, quomodo Joseph & Maria potare aquas amaras, præscriptam in Lege cautionem ad maritalem pudicitiam explorandam (*i*), à Summo Sacerdote jussi sunt; narrat pariter iter Josephi & filiorum ipsius unà cum Maria Bethleem versùs; prodigia quæ in natalitiis Christi acciderunt; tum & aliud prodigium Salome fœminæ cujusdam incredulæ, quæ Virginitatem Mariæ post ejus puerperium tentatura, continuò uri manum suam & è reliquo corpore mox decisuram sensit, sed solo tactu pueri Jesu in ulnas levati, sanitati restituta fuit. Addit historiam Magorum, cædem Innocentium, fugam Elisabeth cum puero Joanne Baptista, quos ambos biscens subitò mons in sinu suo exceptos celavit; tandem necati jussu Herodis Zachariæ patris S. Joannis Baptistæ, necati, inquam, inter Templum & Altare, quòd filii sui Joannis Baptistæ latebras quærenti Regi prodere recusasset. Zachariæ Summo Sacerdoti Simeon vir grandævus, commissâ sortibus electione, substitutus est, qui deinde Jesum in Templo oblatum in ulnas excepit.

i *Num.5. 17. 28. &c.*

Lucubrationem hanc in omnibus defendendam minimè suscipimus. Nunquam in Ecclesia inter Canonica Opera receptam fatis constat; quin & amandatam inter apocrypha à Gelasio [*k*] fatemur. Neque Patres illam laudantes fidem illi in omnibus conciliare voluerunt. Verùm quæ tanquam certa & explorata ex illa Patres derivanda autumarunt, hæc etiam nobis tanquam Apostolicâ traditione certa retinenda esse videntur. Profectò apocryphorum Operum fabricatores aliquid tanquam certum & omnibus exploratum retinent; ecquis enim alioqui Lucubrationes illas recepisset? In eo pariter, de quo modò agimus, Opere certa quædam identidem spectantur, ut annunciatio B. Mariæ, Magorum adoratio, & Innocentium in Bethleem cædes. Quicumque Romanenses fabulas procudunt, aliquid pariter ex genuinis historiis retinent; nomina & præcipuæ quædam rerum ab Heroibus suis gestarum historiæ, veræ sunt & asserte; quin & recedere à genuino singulorum charactere ne lato quidem ungue sustinent. Profectò nihil cogebat, viros illos, qui Libellum hunc sub ipsam Apostolorum ætatem procudebant, ut nomine parentum Mariæ, Joachim nempè & Annæ, fingerent, quo maximè tempore genuina ipsorum nomina in hominum memoria servari adhuc potuissent. Consilium ipsi suum prodidissent, luculentum simulationis suę argumentum illud exhibentes. Vix igitur persuaderemur, sive illos voluisse eâ in re incautos decipere, sive dolo malo genuina parentum Mariæ nomina suppressisse. Porrò ex universa hac historia utriusque tantùm ejus nominis veritatem defendendam suscipimus.

k *Gelas. in Concil. Roman. Evangelium nomine Jacobi, apocryphum. Liber de nativitate Salvatoris & obstetricis, apocryphus. Innocent. I. ep. 3. ad Exuperium c. 7.*

Guillelmus Postellus [*l*], qui Protevangelium ex Græco in Latinum omnium primus transtulit, testatur Opus illud tamquam Canonicum in Ecclesiis Orientis in ipsis Fidelium cœtibus legi. Habendum autem credit tamquam caput & exordium Evangelii S. Marci. In subscriptione ad calcem Operis scriptus à S. Jacobo Liber asseritur illis verbis: *Ego Jacobus scripsi hanc Historiam Jerosolymis: factoque tumultu subduxi me in locum desertum, donec obiit Herodes, & tumultus Jerosolymis sedatus est. Inde celebro Deum, qui tantum mihi sapientia dedit, quò scriberem hæc ad vos spiritales ac timentes Deum.*

l *Guillel. Postell. Epist. Dedicat. ad Rempub. Venet. ante editionem Protevangelii Basilea 1552. per Oporin.*

Quæ à Postello de authoritate hujus Operis asseruntur, fidei esse sublestæ nonnullis Eruditorum visa sunt. Verùm legi apud Græcos Opus, & plurima illius apud Orientales probari, negaverit nemo. Quędam etiam ex illo retulerunt vetustissimi Ecclesiæ Patres; quædam pariter in suis operibus insinuarunt. Meminit e.g. Tertullianus (*m*) sanguinis Zachariæ, cujus in Templi pavimento maculæ diutiùs perseverarunt; ex eodem Evangelio Origenes in Matth. perhibet (*n*), natos ex priori Josephi conjugio filios, fratres deinde Domini appellatos. SS. Epiphanius hæres. 30. & Gregorius Nyssenus Hom. de Nativit. Mariæ, tum & Author Operis Imperfecti in Matth. Eustathius Antiochenus in Hexaemeron. Epiphanius Monachus Serm. de Virgine Deipara, Opus illud legerunt. Nicephorus lib. 1. cap. 7. lib. 2. cap. 3. epistolam quandam Evodii, qui in cathedra Antiochena Apostolo Petro successor datus est, laudat, in qua nonnulla leguntur ex Protevangelio desumpta. Idem Author affert testimonium S. Hippolyti, quo ad historiam Salomes obstetricis spectatum est. Verùm antiquitatis prærogativam huic historiæ inviderit nemo; quemadmodum & à Patribus frequentissimè laudatam satis convenit. Videsis Vossium in Tract. de Genealog. S. Virginis.

m *Tertull. Scorpiac c. 8. Vide & Hieron. ad Matt. 23. 35.*

n *Origen. in Matth. p. 223.*

Extat etiam alter apocryphus Liber, inscriptus *Evangelium Nativitatis Mariæ*, in quo ambo hæc nomina Joachim & Annæ leguntur. Operis illius meminit S. Epiphanius hæres. 26. num. 12. & 79. num. 5. S. Augustinus lib. 23. contra Faust. cap. 9. aliique nonnulli. Utebantur illo Manichæi, quibus tanquam authenticus probabatur. Inde verò S. Joannes Damascenus genealogiam suam B. Virginis & cętera de Josepho, Joachim, & Anna derivavit. Ea tandem erat Orientalium hac de re persuasio, ut Mahometes ipse in Alcorano Surat 3. de Joachim patre Mariæ sermonem habeat. Facilè credimus, vetus hoc Evangelium Græcè ampliùs non extare; quod verò Latinum superest, inter opera S. Hieronymi vulgatum est, adjectis geminis supposititiis literis Heliodori & Chromatii ad eundem S. Doctorem, quibus verti sibi

in

in Latinum Opus illud postulant; & suppositiâ S. Hieronymi, ad illos responsione qua profitetur, versionem illam suscepisse, & Seleucum (Hæreticum secundi sæculi non obscurum) Authorem esse Operis Græci de Nativitate Mariæ, quod fabellis plurimis anilibusque commentis scateret; se verò alterum ejusdem tituli Evangelium Hebraicum Latinis literis tradere instituisse. Tribuit autem idem Opus S. Matthæo, & quamvis in canone non recenseatur, nihil tamen ex illo detrimenti resultare potuisse legentibus sentit.

Postremum hoc Evangelium, quod à S. Hieronymo versum credebatur, facilè præ oculis habuerunt Vincentius Bellovacensis [o], & Fulbertus Carnotensis sermon. in Nativit. B. Nariæ, cùm de nativitate B. Virginis historiolas narrarent. Tandem ex vetustissima recepta traditione, quam Scripta Patrum tum etiam vetustissimi quidam Libri, sed fraude Hæreticorum corrupti servatunt, tenet Ecclesia Latina & Græca nomina Joachim & Annæ, eademque in Officiis suis Ecclesiasticis veluti conservavit. Ex ea traditione ad nos usque pervenit de prodigiosa Nativitate B. V. historia. Ex ea pariter historia conciliandas modò suscipimus inter se genealogias Jesu Christi, apud S. Lucam & S. Matthæum deductas; demonstrantes, S. Matthæum genus illius per Josephum prosequentem, è Davidis familia satum prodidisse; sicut & S. Lucam idem pariter probasse, digestâ Mariæ genealogiâ, quæ ex eodem fonte, per diversos tamen canales, profluxit.

o *Specul. histor. Prolog. c. 9. & l. 7. c. 64.*

Fatemur quidem, S. Lucam Joachimi nomen non expressisse, sed tantùm *Heli*. Verùm ambo hæc nomina idem valent; sunt enim apud Hæbreos synonima *Heli*, *Helcias*, *Eliakim*, & *Joakim*. Filius Josiæ Regis Juda *Joakim* pariter, & *Eliakim* (p) appellatur; & Summus Sacerdos sub Manasse nuncupatus est *Hel*, *Helcias*, & *Eliakim*, & *Joakim* [q]. Judæi quoque (r) Beatam Virginem filiam *Heli* appellant, sicut & Jesum filium Pantheris. Testimonium quoddam Haceados Doctoris Judæi laudat Galatinus, qui de Messia ab Antonino Consule quodam Romano interrogatus, respondit, patrem matris Messiæ binominem futurum; qoippe qui appellandus esset *Heli*, & *Joakim*. Scimus quidem Judæorum Authores multa blasphemo ore in Jesum, & sanctissimam parentem ipsius evomuisse; nihil tamen inde extenuatur argumentum pro vetustate hujus traditionis, quæ patrem Mariæ Heli sive Joakim constituit.

p 4. *Reg. 23. 24.*

q *Vide nostram Dissertationem in successionem summorum Pontificum ad caput Judith.*

r *Talm. Jerosolym. fol. 77. Babyl. tract. Sanhedrin. fol. 67.*

Nec dissimulanda censeo ea, quæ S. Augustinus ad Faustum Manichæum scribens, reposuit [s] l. 23. c. 9. tradit enim, nomen Patris Mariæ nonnisi apocryphorum quorundam Librorum fide constare; & S. Joannem Damascenum de Fide l. 4. c. 25. qui patrem B. Mariæ Joachimum agnoscit: decedentem tamen sine liberis Heli constituit. Fateor ergo quidem, adductam ab ipso genealogiam J. C. qua conciliare nititur Evangelium S. Matthæi cum altero S. Lucæ, cum nostrâ hypothesi non prorsus convenire. Verùm cum series ejus genealogica cum Evangelio ipso, & S. Epiphanio (t) non satis congruat, fidei esse subiestæ censenda est. Spectantur tamen in ea summę quædam lineæ vetustissimæ cujusdam traditionis ex Judæis ipsis Jesu Christo adversariis derivatę, traditionis, inquam, quæ J. Christo patrem tribuit *Pantherem*. Porrò nomen illud in ipso pariter Origene [u] legitur, sicut & in Talmud Babylonico tract. Sanhedrin, ac tandem in Vita J. C. sive *Toldot Jesu*, Opere à Judæis vulgato. Sed hæc vocum, & nominum discrepantia in re vetustissima non est, cur Lectorem moretur; neque eo tandem cogimur, ut quidquid in ea certissimum appareret, atque constantis receptæque traditionis suffragio probatur, abjici pariter debeat & reprobari.

s *Quod de generatione Mariæ Faustus posuit, quòd patrem habuerit ex Tribu Levi, Sacerdotem nomine Joachim, quia canonicum non est non me constringit.*

t *Epiphan. hæres. 78.*

u *Origen. l. 1. contra Celsum p. 25. edit. Cantabr.*

Hæc genealogia J. C. à S. Damasceno deducta (x). *Levi* genus suum à Davide per Nathanum referens, filios genuit *Melchi*, & *Pantherem*; posterior hic edidit *Barpantherem*, unde prodiit *Joachim* pater Mariæ.

x *Damascen. l. 4. c. 25. de fide.*

Mathan filius David per Salomonem uxorem duxit, è qua genuit *Jacob* patrem Josephi Mariæ coniugis. Mathan defuncto, *Melchi* frater Pantheris defuncti Mathani uxorem duxit, unde natus *Heli*; ut proinde Jacob, & Heli unam, eandemque matrem agnoscerent; quanquam ex illis alter ad Melchi, alter verò ad Mathan pertineret. Decessit sine liberis Heli, sed ex Jacob, quemadmodum jam insinuavimus, Josephus natus est. Sed meliùs expansâ tabulâ hæc omnia patebunt.

DAVID

SALOMON	NATHAN
MATHAN	LEVI
	PANTHER, & MELCHI
JACOB	BARPANTHER
	HELI sine liberis decedens.
JOSEPH	JOACHIM
	MARIA
	JESUS

Ea-

Eadem genealogia juxta S. Epiphanium [a], Græcis probata.

SALOMON

JACOB, alio nomine PANTHER

JOSEPH, & CHEOPHAS ejus frater (b), pater Mariæ Cleophæ (c).

Ex priori conjuge nati sunt illi sex filii, JACOB, JOSE, SIMEON, JUDAS, MARIA, SALOME (d). Duxit deinde idem Joseph Mariam Virginem matrem Jesu, filiam Joachim, & Annæ (e).

Hæc duo nomina *Pantheris*, & *Barpantheris* in genealogia J. C. neque laudarunt unquam Julius Africanus, cœterique Veteres, neque sine prodita Evangelii fide, in quo nihil tale legitur, laudari potuerunt; nisi si fortè illud reputaverimus, nimirum cognomina fuisse duorum virorum, Mathat & Levi; quibus constitutis, omnia in pristinas sedes restituuntur.

DAVID

SALOMON	NATHAN
ELEAZAR	JANNE
MATHAN	LEVI, seu PANTHER
JACOB	MELCHI, seu BARPANTHER
JOSEPH	HELI, seu JOACHIM,
	MARIA JESU Parens.

Joannes Gerson Parisiensis Universitatis Cancellarius Tom. 3. Operum, carmina quædam laudat in hanc sententiam.

Anna tribus nupsit, Joachim, Cleopha, Salomeque.
Ex quibus ipsa viris peperit tres Anna Marias,
Quas duxere Joseph, Alphæus, Zebedeusque,
Prima Jesum, Jacobum, Joseph, cum Simone Judam
Altera dat. Jacobum dat tertia, datque Joannem.

Verùm genealogicum hoc systema nullo authoritatis testimonio fulcitur.

Systema D. Toynardi Harmon. pag. 155.

MATHAT

JOACHIM	CLEOPHAS
MARIA	MARIA uxor Alphei
JESUS	JACOBUS major

JACOBUS minor, JOSES, JUDAS sive THADÆUS.

a Epiph. Hær. 78. Vide & Hippol. apud Niceph. l. 2. c. 3.

b Hegesipp. apud Eusebi. l. 3. c. 11. Epiphan. hæres. 78. Vide Hieron. adver. Helvid. c. 7.

c Joan. 19. 25. Theophylactus in Matt. 23. 56. tradit, S. Josephum, & Cleopham, sive Clopam fratres fuisse; Cleopham verò sine liberis decessisse, cujus uxorem viduam ducens Josephus, quatuor filios, in Evangelio fratres Domini appellatos, genuisse; sicut & duas filias, nempe Salomem, & Mariam cognomento Cleophæ; quòd scilicet ad illum juxta Legis sanctionem pertineret.

d Niceph. lib. 2. c. 11. ex S. Hippolyto geminas S. Josephi filias appellat Esther, & Thamar.

e Epiphan. hæres 78. & alii.

DISSERTATIO
IN BONOS MALOSQUE ANGELOS.

ARTICULUS PRIMUS.

De Bonis Angelis.

PLenum de Angelis Tractatum dare, noſtri non eſt inſtituti; ſed ea tantùm exponenda ſuſcipimus, quæ de illis ſive in Libris Sacris occurrunt, ſive quæ Hæbræi & priores Eccleſiæ Patres philoſophati ſunt; eo ſcilicèt conſilio, ut locis Sacræ Scripturæ, in quibus Angelorum mentio, lux aliquid affundatur. Qua de re differentibus nobis, plura obiter nec minoris momenti ſeſe offerent exeotienda, quæ in noſtro Commentario, utpote ab argumento aliena, ſive præterita ſunt, ſive levius tantùm diſcuſſa.

Nomina Angelorum.

Nullum aote captivitatem Babylonicam Angelorum nomen auditum eſt inter Hebræos. Qui Manueli patri Samſonis per viſum apparuit Angelus, ut nomen ſuum proderet rogatus, reſpondit: *Cur quæris nomen meum, quod eſt mirabile* (*f*)? Angeli illi, qui videndos ſe præbuerunt Abrahamo, Loth, Moyſi, Joſue, cęteriſque Patriarchis *Angelos* tantùm, nempe à Deo miſſos ſeſe appellabant. Ipſius interdum Dei nomen, tamquam legatione ab ipſo ejuſque nomine fungentes, ſibi uſurpant. Quare peculiaria Angelorum nomina è Chaldæa unà cum Judæis ex ea regione remeantibus, in Judæam invecta ſunt; quemadmodum & à Thalmudiſtis pariter aſſertum eſt (*g*). Tobias omnium primus occorrit, qui Angelum *Raphaelem* peculiari nomine expreſſerit [*h*]. Vivebat autem Tobias in urbe Ninive aliquandiu ante captivitatem Juda, ejuſque nomine inſcriptus Liber ab ipſo eodemque Authore digeſtus, diſſitentibus tamen nonnullis, vulgò creditur.

f *Judic.* 23. 18. *Vide etiam Gen.* 32. 29. Ubi Angelus ſciſcitanti eâdem re Jacob reſpondit. *Cur quæris nomen meum?*
g *Talmud Jeroſol. de principio anni.*
h *Tob.* 3. 25. & 12. 24.

Junior aliquanto Tobiâ Daniel Babilone degens, nomina *Michaelis* (*i*), & *Gabrielis* (*k*), promit. Author 4. Eſdræ (*l*) meminit *Urielis* & *Jeremielis*. Sed ille multò eſt Eſdra recentior, & facilè poſt Jeſum Chriſtum florebat. Nomina Angelorum frequentiſſima in Libro Enoch leguntur, quod tamen Opus remotiſſimæ antiquitatis commentum non eſt, & nos fuſiùs de illo in articulo de pravis Angelis. In Liturgiis Orientalibus eſt Angelus *Suriel*, ſunt & 4. animalia, & 24. Seniores, de quibus Apoc. 4. 4. 6. in eadem cum cæteris Sanctis Angelis claſſe.

i *Dan.* 10. 21.
k *Dan.* 8. 16. & 9. 21.
l 4. *Eſdræ* 4. 36. & 6. 20.

Suum ſingulis Patriarchis inſtitutorem Angelum aſſignant Cabaliſtæ. Angelum *Razielem* Adamo, *Jophielem* Semo, *Zedekielem* Abrahamo, *Raphaelem* Iſaaco, *Pelielem* Jacobo, *Gabrielem* Joſepho, *Metatronem* Moyſi, *Malathielem* Heliæ, *Cerbielem* Davidi. Perſuaſum pariter habent, in toto Angelorum cœtu Septuaginta diſtingui, qui communicato ſibi Dei nomine clarent, juxta illud Exod. 23. 21. *Et eſt nomen meum in illo.* Credunt autem, ſiquidem fieri poſſet, ut genuinum ſeptuaginta illorum Angelorum nomen ſcire daretur, futurum ut ejus invocatione omnia præſtarentur, virtute ſcilicet nominis Dei, quod Angelis illis inſidet. In hoc igitur inveſtigando ſtudia ſua omnia collocant Cabaliſtæ.

In Libris N. T. nullum Angelorum nomen novum occurrit, ſed duo tantùm, *Gabrielis* nempe (*m*), & *Michaelis* (*), in Veteri Teſtamento nota, ſervantur. Legimus quidem apud S. Paulum Principatus, Poteſtates, Thronos, & Dominationes; ſed hæc hierarchiæ Angelicæ gradus deſignant, quorum nempe alii aliis præſtant & veluti dominantur. Angelorum peculiaria nomina in Cælum raptum Apoſtolum didiciſſe S. Chryſoſtomus autumavit (*n*); nequid autem proderet, in cauſa fuiſſe viro ſapientiſſimo, quòd ſcilicet metueret, ne ſuperſtitio aliqua in eorum cultu gliſceret, neve inſitum homini in res novas ſtudium eò curioſas mentes deduceret, ut inutilibus inveſtigandis bonas horas perderent.

m *Luc.* 1. 19. 26.
* *Jude ver.* 9. & *Apoc.* 12. 7.
n *Chryſoſt. de incomprehenſib. Dei nat. homil.* 4. *p.* 410. & *hom.* 5. *p.* 386. & 420.
o *Origen. homil.* 2. *in Geneſ. Beda. Strabus.*

Angelorum productio.

E nihilo creatos Angelos ignorat nemo; quo verò tempore, qua prodierint ratione, inter varias diverſorum ſententias incerti verſamur. Eâ de re nihil apud Moyſem, niſi fortè eùm à Deo creatos Cælos teſtatus eſt, ſub ejus nominis ambagibus creatos Angelos, Cæli ſingulares incolas, deſignarit; quod non unus ex Patribus ſuſpicatus eſt (*o*). Malunt alii, non Cælorum ſed lucis nomine à Moyſe Angelos ſignificari (*p*). Alii, nec infrequentes autumant, ante productum mundum Angelos

p *Vide Auguſt. l.* 1. *de Geneſ. ad lit. c.* 9. & *l.* 11. *de Civit. c.* 9. *Petr. Lomb. in* 2. *Diſt.* 23. *Ruper l.* 1. *de Trinit. c.* 10.

los prodiisse (*q*), cui sententiæ favere visus est Job 38. 7. *Ubi eras quando ponebam fundamenta terræ.... cum me laudabant simul astra matutina, & jubilarent, omnes Filii Dei?* In hanc sententiam concessum est plerumque à Veteribus Græcis ipsisque pariter Latinis Patribus nonnullis, uti S. Ambrosio in Hexaemeronem hom.1. c.5. S. Hilario (*r*), S. Hieronymo in cap.1. Epist. ad Tit. Cassiano collat.8. c.7. aliisque.

q *Origen. homil.1. in Genes. & homil. 10. in Matth. Basil. homil.1. in Hexaemer. Nazian. orat. 38. & 42. & alii plures.*

r *Hilar. in l. 12. de Trinit. & lib. contr. Auxent.*

Maior tamen Patrum Latinorum pars cum Græcorum nonnullis tenet, Angelorum productionem ipsum Mundum non prævertisse (*s*); quæ posterior sententia hodie obtinet. Autumant Hebræi [*t*], secundâ Mundi die Angelos prodiisse, eosque statim ad consilium ab ipso Deo Creatore adhibitos, quod illis verbis innuitur Gen.1.26. *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.* Ad quintam diem revocant alii [*u*]; nec desunt, qui singulis diebus creari Angelos, vel potiùs è flumine quodam, *Dinor* appellato, emergere defendant. In tantam denique audaciam, à nonnullis ventum est, ut alterum ab altero verâ quadam generatione prognatos, Gabrielem e. g. filium S. Michaelis constituentes, asseruerint. Saducæi Angelos omnes è medio tollebant; quorum errorem defendens R. Ben-Gerson, tuetur Angelos, sive Dæmones nullibi unquam paruisse; & si fortè in Sacra Scriptura testimonia de illis occurrant, hæc ad metaphoricum sensum detorquenda esse.

s *Vide, si lubet, Petav. Theolog. dogm. t.3. l.1. c.15. art.6.*

t *Maimonid. in More Nebech. part.2. c.6.*

u *Bereschit Rabb. Sect.8.*

De tempore, quo Angeli producti sunt, incertus fluctuat Augustinus. Aliquando enim docet, primâ Mundi die prodiisse [*x*]; aliquando verò cum luce confudisse illos visus est (*y*); interdum ante res creatas omnes extitisse asserit (*z*); ac tandem non semel, quam eligat sententiam in re obscura ambiguus, quæstionem hanc relinquit in medio (*a*). Sanior Theologorum ætatis nostræ pars, quæ Angelorum productionem cum mundi ipsius componit, laudat in eam rem illud Eccli.18. 1. *Qui vivit in æternum, creavit omnia simul*; idest non singillatim, & in tempore, ex quo Deus ad condendas creaturas se contulit, sed omnes pariter ab exordio temporis è nihilo produxit, tam visibiles, quàm invisibiles, tam corpore, quàm spiritu tantùm constantes; ita enim ejus sententiæ sensum promit Concilium Lateranense [*b*]: *Deus creator omnium visibilium, & invisibilium, spiritualium, & corporalium, qui suâ omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam.* Hujus apertissimi textûs authoritate sæpissimè in Scholis ingestâ, nequaquam tamen factum est, quin plures, nec infimæ notæ, Theologi defenderent in ea Ecclesiastici sententia nihil insinuari aliud, quàm quòd ad unum Deum authorem visibilia pertinerent, cui profectò dogmati nemo sanæ mentis refragatur; de reliquo verò, de tempore creatæ Angelicæ naturæ quæstionem adhuc in medio relinqui (*c*).

x *August. l. 22. contra Faust. c.10. & l.2. de Genes. ad liter. c.8.*

y *August. l. 11. de Civit. c.19. &c.*

z *August. l.12. Confess. c.15.*

a *August. lib. imperf. de Genes. ad lit. c.3. & l.11. de Civit. c.32.*

b *Concil. Lateran. sub Innocentio III. c. 1. Vide & Concil. Nicen. II. art.5. an. 780.*

c *Vide Petav. l.1. de Ang. c. 15. n.13.*

Angelorum natura.

Spiritalis esse naturæ Angelos, ætate nostrâ nemo refragatur. Non eadem tamen apud omnes æquè Veteres recepta sententia; cùm instructos corpore Angelos multorum ferret opinio, favente Scripturâ. Faciunt enim in hanc rem quæ de Angelis, sensibus instructis, luce quadam nitentibus, ignis, venti, aeris speciem exhibentibus, in eadem Scriptura leguntur. Hominis speciem præseferebat Angelus ille, qui Abraham, ille qui Moysi, qui Josue, qui tandem aliis per visum apparuere; nihil in illis non humanum, sermo, incessus, cibi degustandi ratio, ac tandem pedum lotio, quid non? Ignem in medio rubi exhibuit Angelus à Moyse in deserto spectatus (*d*). Mixtam ex pluribus formam assumpserat Angelus, fores Paradisi igneo gladio defendens (*e*). Angelus qui monstrandæ Israelitis viæ per desertum cælitus datus est, fulgidæ nubis speciem noctu, opacæ verò diù referebat (*f*). Militari habitu alter Josue sese obtulit (*g*). Cherubim thronum gloriæ Domini sustinentes, ab Ezechiele pinguntur tanquam animalia, quæ in unâ eâdemque formâ hominem, aquilam, bovem & leonem conjungerent (*h*). Eosdem Cherubim hominis similitudine sex alis instructos Isaias 6. 1. 2. exhibet. Radiantem ore, coruscantem oculis & corpore instar chrysolyti pellucidum alterum Daniel suspexit (*i*). In equi forma, sicut & fœminæ, Angelos spectavit Zacharias cap.5. 9. & 6. 2. &c. Quid non corporeum in his omnibus?

d *Exod.3. 2.*

e *Genes.3.24.*

f *Exod.14. 19.*

g *Josue 5. 13.*

h *Ezech.1. 5. 6. 7.*

i *Dan.10. 11.*

Priorum sæculorum Patres ferè omnes, instructos corpore Angelos autumarunt, corpore tamen maximè tenui, omnia pervadente, quod agilitate suâ aerem ipsum & ventum superaret; nec tamen Spiritûs nomen abjecerunt, quamquam alias, huic nomini significationes aptarent. Spiritum igitur reputabant corpus illud, ultra quod cogitatione assequi quis posset, subtile; quemadmodum in corpore concipimus Spiritus quosdam, (animales appellamus) ex tenuiquadam sanguinis portione in cerebro instar spiritûs elaborata, qua musculi omnes nervique cientur. Illud etiam asserendum sibi censuit S. Justinus Martyr (*k*), in Cœlo nimirum Angelos cibo nutriri, cibo, inquam, non crasso, quemadmodum nos, sed altero cælesti opificio parato, veluti manna, cui in Scriptura inditum nomen: *Panis Angelorum* (*l*). Nec antiquitatis studiosos fugit (*m*), Veterum illorum plerosque id habuisse persuasum, ex Angelis nimirum carnali commercio cum filiabus hominum commixtis prodiisse Gigantes, viros illos non staturâ tantùm corporis, sed & criminum immanitate notissimos.

k *Justin. Dialog. cum Tryphone.*

l *Psal.77.*

m *Justin. Apol. 1. init. Athenag. Apolog. Clem. Alex. Strom.l.3. Method. de Resurr. apud Epiph. hær.64. Tertull. de veland. Virgin. Lact. l.2. c.14. Ambros. Apolog. David, c.1.*

Cujus opinionis fontes altiùs repetendæ sunt; ita enim fuerat veteribus Hebræis persuasum, quemadmodum ex Libro apocrypho Henoch, sive historiâ de ipsorum erga filias hominum deperdito amore, sicut & de bello ab illis in Deum illato intelligimus. Seriò pariter Josephus asseruit, Angelos nefario amore hominum filias deperiisse (*n*), cujus commercii fructus filii nequissimi nati sunt. Autumavit Philo, de Gigantibus, Angelos quidem Spiritu constare, sed corpori pariter veluti animas

n *Antiqu. l.1. c.4.*

conjungi, sicut & post obitum ab ea commistione secretos, pristinas aerisedes repetere. Manet eadem sententia apud Rabbinos quamplures; & Jesu Christi atque Apostolorum ætate corpore quodam aereo & subtili constitisse Angelos ne ambigebatur quidem. Jesus Christus post resurrectionem suam hærere suspensos Apostolos intelligens, ambigentes num spiritum aliquem sub Magistri specie coram spectarent, *Videte & palpate*, ait, *quoniam Spiritus carnem & ossa non habet* (o). Phantasmata quodam illudi sibi primò timuerunt Apostoli, cùm super Maris Tiberiadis undas gradientem eundem Jesum spectarunt (p); & cum S. Petrus è carcere liberatus pre foribus ędium Apostolorum stans pulsaret, non ipse reapse Petrus, sed ejus spiritus adesse primùm creditus est (q).

o *Luc.* 24. 39.

p *Matth.* 14. 26.

q *Act.* 12. 56.

Plus aliquid asscrendum sibi Rabbinorum aliqui (r) censuerunt, discretionem sexûs, mares nempè & fœminas inter Angelos statuentes. Addunt, geminos Cherubim, quorum simulacbra Moyses super Arcam Fœderis collocavit, alterum marem, alterum fœminam exhibuisse. Sexu discretos pariter asserunt duos Seraphim nunquam non clamantes, *Sanctus, Sanctus, Sanctus* apud Isaiam 6. 1. 2. His semel constitutis, in eam opinionem aliqui venerunt, ut Angelorum velut hominum species in dies generatione propagari crederent. Eadem sententia, sed naturæ spirituum magis congruens, traditur à S. Gregorio Nysseno (s), quippè qui credit Angelos quidem, sed non maritali commercio propagari, quemadmodum & cum hominibus futurum fuisse reputat, siquidem pristinam innocentiam retinuissent.

r *Rab. Ursel. Vide Manasse Ben-Israel Conciliat. in Exod.* q. 30. *pag.* 142.

s *De Mundi Opific. Vide & Cæsare Dial.* 3. *& Barcepha de Paradiso.*

Verùm si generatione augeri potest numerus Angelorum, num etiam interitu minuuntur? Utique sanè ex Hebræorum doctrinâ (t). Arbitrantur illi, post primam Templi eversionem per Chaldæos de numero Angelorum plurimum decessisse; quod ipsis duplici Job & Danielis inter se collato testimonio asseritur. Job 25. 3. *Numquid est numerus militum ejus?* Daniel. 7. 10. *Aspiciebam donec throni positi sunt, & Antiquus dierum sedit; thronus ejus flamma ignis. Fluvius ignis rapidusque egrediebatur à facie ejus. Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei.* Angelorum ergo turba numero censebatur sub Daniele, numerum autem vincebat sub Jobo. Bella ratiocinatio! Doctores tamen Judæorum sapientiores (*)in nostram sententiam concedentes, Angelos spiritu tantùm constare ab omni secretos materiâ defendunt; quæque in Scriptura alteram opinionem præferre testimonia videntur, hæc symbolicâ quadam ratione exponentes, alarum ænigmate designari dicunt Angelicæ naturæ subtilem tenuemque substantiam; hominis specie aerem illam intelligendi vim; bos virtutem, aquila acumen, leo fortitudinem, ignis zelum, ventus agilitatem &c. exprimunt.

t *Vide Excerpta Gemar. de opere currûs apud Hottingerum,* p. 71. 73.

* *Maimonid. fundament. Leg.* c. 2. §. 4. *More Nebochim, par.* 1. c. 47. *R. Eliezer, Pirke,* p. 6.

Patres illi, qui corpora Angelis affinxerunt, non subtilem tantùm tenuemque corpori illi dotem atque agilitatem concessisse contenti, addiderunt pariter & animam spiritalem, & intelligendi facultate instructam, ut proinde corpore pariter & spiritu natura illa constaret (u). Qua igitur substantiæ suę portione intelligendi acumine præstant, nonnisi spiritum referre apud Patres illos Angeli creduntur; qua verò parte in loco aliquo continentur clauduntur que, moventur pariter, & ex uno ad alterum locum se transferunt, ea non nisi corpore & materiâ constat. Non infima pariter eorum pars docet (x), hominis spiritum corpori, aliter planè ab eo, quo constamus corpore, conjunctum esse; corpori, inquam, spiritali; & ab omnibus sensibilibus, quibus obsidemur, corporibus planè diverso. *Qui sinè materiali substantiâ absque ulla corporea adjectionis societate intelligatur subsistere*, unus inter omnes est Deus, ait Origenes de principiis lib. 1. cap. 6.

u *Vide Basil. de Spir. S.* c. 16. *Idem, seu alius, in Isai.* 13. 7. *Ephrem Serm. de Natura Dei minimè scrutanda. Alii apud Petav. de Ang.* l. 1. c. 15.

x *Method. apud Phot. Cod.* 234. *Jo. Thessalonic. in Oecumenica VII. Synodo lectione, act* 5. *pag.* 548. *Tertull. de carne Christi, Hilar. in Matthæum.* 5.

Bonis malisque Angelis corpus tribuit S. Augustinus (†), Dæmonibus præ bonis Angelis crassius. *Antequam transgrederentur*, addit, *cælestia corpora gerebant. Neque hoc mirum est, si conversa sint ex pœna in aeream qualitatem, ut jam possint ab igne, id est, ab elemento naturæ superioris aliquid pati* (y). Claudianus Mamertus de stat. anim. l. 3. S. Petrus Chrysologus serm. 52. Cassianus Collat. 7 c. 13. Fulgentius de Trinit. Gennadius de Eccles. Dogm. c. 11. 12. Rupertus Abbas (z) tanquam certum aliquid absolutumque ponunt, Deum ex omnibus unum spiritu solo constare, cętera ex corpore pariter, & animâ compingi. Inter corpora Dæmones recensent Cajetanus in Ephes. 2. & Eugubinus (a); nec Grotio (*) probatur ea, qua in opinionem Aristotelis concessum est, facilitas; illum enim Philosophum credit spirituum ab omni materia discretorum primum fabricatorem.

† *Aug. Ep. alim* 115. *nunc* 14. *Item* l. 3. *de Genes. ad lit.* c. 10.

y *Idem loc. cit. de Gen. ad lit.*

z *De Trinit.* l. 1. c. 11. & 17. & l. 2. *de Vict. Verbi* c. 18. *&c.*

a *De peren. Philos.* l. 8.

* *Grot. in Psal.* 103. X. 5.

Quod autem hanc commendavit opinionem, illud potissimùm reputandum est, nimirum, 1. Authoritas Scripturæ, Angelos sub corporeâ quadam specie plerumque exhibentis: 2. Hæc in speciem plausibilis ratiocinatio: *Quidquid ex uno in alterum locum transfertur, quidquid cietur, corpore constat*; sunt igitur inter corporeas creaturas Angeli recensendi. 3. Tandem quidquid mutationi obnoxium est, quidquid variis subjicitur qualitatibus ab omni nunquam fieri potest ut secernatur materiâ. Angelos verò variis mutationibus obnoxios fuisse, ex variis, quibus spectandos se præbent, formis satis colligimus; ignis pariter supplicio torquentur: quæ omnia corporis argumentum sunt apertissimum.

Verùm hisce omnibus reponimus, Scripturam ideas subjicere nostris conceptibus accommodas, cùm Angelorum imagines corporeas exhibet. Idem pariter ab illa pręstitum, cùm Dei meminit; ecquis autem corpore constare Deum crediderit? Ita pariter cum Angelos ex uno in alterum locum transferri dicit, cum modò in Cœlo, modò in terris versari animadvertit, variam tantùm operandi rationem, qua præsentiæ suę documenta variis in locis exhibent

bent Angeli, designat; nec tamen propterea ita locum occupant, quemadmodum à corpore factum novimus. Quas autem subeunt Angeli mutationes, illæ spirituali eorum naturæ nihil prorsus repugnant; & metaphorico quodam sensu explicandos esse eâ in re Sacros Libros constat, siquidem eas in Angelis mutationes iisdem phrasibus exprimant, quibus mutationes corporum designantur.

Plerique ex Patribus (*b*), & Theologi nostræ ætatis universi naturam tantùm spiritualem, & intelligendi facultate instructam Angelis vindicant. Eandem sententiam non obscurè præsefert Philo Judæus (*c*), docens, Angelos Spiritus esse felices, & à corpore secretos. Addit insuper, aerem sedem esse animarum pariter, & animalium; cùm enim sua singulis elementis animantia, aquæ scilicet & terræ, assignaverit Deus, cur aerem reliquerit vacuum non satis intelligeretur. Ex his verò spiritibus, qui regionem tenent aeream, alii insitâ quadam à natura propensione in humana corpora ita feruntur, ut in unum coalescentes cum corpore, hominem constituant. Regionem alii multò superiorem tenent, à corpore pariter, & à terra abhorrentes. Alii tandem relicto, quod priùs animabant, corpore, ab ejus complexione interitu hominis avulsi, ad pristinas raptim in aere sedes convolant.

b *Vide Tit. Bost. lib. 1. contra Manich. in Biblioth. PP. Thaumaturg. homil. in Theophania, Nyssen. contra Eunom. Nazian. orat. 34. Euseb. l. 4. de Demonstr. c. 1. Chrysost. passim, l. Theodoret. quæst. 20. in Genes. & quæst. 48. Alii. Damascen. l. 2. de fide c. 3. & 12. Greger. Mag. l. 4. Dialog. c. 25. alii plures.*

c *De Cain & Abele pag. 231. Idem de Somniis. Vide & lib. de Gigant. pag. 285.*

Alibi verò (*d*) de Geniis mortalia corpora tenentibus agens, hominibus in profluentem rapidioris amnis prolapsis comparat. Qui enim viribus & natandi scientiâ instructi sunt, præsentissimum mortis periculum facilè evitant; cæteros gurgitis & torrentis æstus abripit. Ita pariter & boni quidam Angeli ita humanis corporibus junguntur, ut semper mentem habeant ad superiora & divina liberam; cum interim mali illi Genii corpora animantes, totam in vitiis demergant. Quare si Philonem docentem audias, Angeli, Dæmones & hominum animæ solo tantùm nomine differunt, non naturâ, quanquam indole, & in muneribus gerendis differant; cùm boni illi Angeli ita corpus teneant, ut corpori non devinciantur, miserationum Domini veluti instrumenta, & inter Deum hominesque veluti mediatores sese exhibeant; ultionis autem & justitiæ Domini ministri sunt Dæmones. Hæc de Angelis Philo.

d *De Gigan. p. 285. Vide & de plantatione Noe p. 216. & de confus. ling. p. 346.*

Josephus vir Pharisæus (*e*) narrat, Essenorum sententiâ (*f*) animas ex aere in corpora illabi, ut in corpore veluti in carcere claudantur; quas à se relictas sedes, statim post resoluta vincula corporis repetunt. Quòd autem in corpora sive illabantur, sive proruant, in causa fuisse dicunt insitam quandam in Angelis à natura in eadem corpora propensionem. Dæmones homines quosdam infestantes ex ejusdem Authoris de Bell. l. 7. c. 25. sententiâ, ipsissimæ sunt animæ impiorum, quæ cùm aereas sedes non repetierint, misera quædam occupant corpora, vel hostili animo aggrediuntur, omni conantes nisu ut pereant. Docet tandem [*g*] ex Pharisæorum sententiâ animas immortalitate donari, sicut & ex uno in aliud corpus transmigrare, ac tandem æternis cruciatibus animas impiorum addici, ut in corpora remeandi omnis illis facultas interdicatur.

e *De vita sua init.*

f *De bell. Judaic. l. 2. c. 12. p. 787.*

g *De bell. l. 2. c. 12. Vide & Antiquit. l. 18. c. 2.*

Ex ejusdem facilè opinionis persuasione, ætate Jesu Christi inter Judæos pervulgatæ, fieri potuisse credimus, ut Dæmoniaci, quos Jesus convalescere jubebat, quererentur, ante tempus se ab illo torqueri (*i*); Spiritus enim pravi, qui corporibus veluti animæ quædam insidebant, atque possesso semel contubernio nunquam nisi in obitu sese expellendos credebant, vehementi percellebantur timore, ne forè inde pulsi ad Inferni tormenta depellerentur; nisi fortè in alium transmigrare hominem daretur, in quo diutiùs subsistentes, magis magisque Inferni à se supplicia removerent. Hinc facilè legio illa (*k*), quæ hominem in regione Gerasenorum obsederat, Jesum rogavit, ut fieret sibi permissio insiliendi in gregem porcorum, *nec imperaret illis, ut in abyssum irent* (*l*).

i *Matth. 8. 30.*

k *Luc. 8. 30. Matth. 8. 30.*

l *Luc. 8. 31.*

His omnibus satis evidenti argumento probatur, invaluisse apud Judæos opinionem de animarum ante formatum corpus præexistentia, sicut & metempsychoseos sententiam latè apud illos tunc, sicut & hodie etiam, obtinuisse. Apparent ejus vestigia quà in Apostolis ipsis, quà in Judæis synchronis: Discipuli enim viso homine à nativitate cæco, rogarunt Jesum, an criminum suorum, an parentum merito cæcus ille ultionem hanc in suum caput provocasset (*m*). Ecquod, rogo, crimen committere vir ille potuisset, antequam in mundum nasceretur, ut cæcitatem referret ex utero? Dictitabant alii Eliam, sive Jeremiam, vel alium è veteribus Prophetis in Jesu Christo paruisse (*n*). Transmigrasse in illum animam Joannis Baptistæ fato jam functi, Herodes comminiscebatur (*o*).

m *Joan. 9. 2.*

n *Matth. 16. 14.*

o *Marc. 6. 16. Luc. 9. 9. Vide in hæc loca nostrum Comment.*

Si autem spiritali constant naturâ Angeli, nulli pariter subjiciantur corruptioni sive interitui necesse est: quin & ab omni eos immunes letho illi pariter pronunciarunt, qui corpore compactos rebantur. Neque ab alio unquam, quem noverim, nisi à Rabbinis quibusdam, in tantam opinionis audaciam ventum est, ut nasci Angelos & interire assererent. Visum est quidem veteribus nonnullis Patribus, posse illos letho subesse, nec immortalitate, nisi speciali Dei privilegio, Dei, inquam, servantis, neve in nihilum redirent prohibentis, donari. *Omnia quæ facta sunt*, ait S. Irenæus, (*p*) *initium quidem suæ facturæ habent; perseverant autem, quoadusque Deus & esse & perseverare voluerit.*

Angelus naturâ suâ immortalitatem non refert, sed voluntate Creatoris, ait S. Ambrosius de fide lib. 3. cap. 2. *Deus solus habet immortalitatem*, ait Apostolus 1. Timot. 6. 16., quòd ipse naturâ suâ nulli, ne morti quidem, subjiciatur; cętera verò omnia nullâ immortalitate, nisi ex accepto Dei privilegio donantur (*q*). Sed numquid in præsentia sub naturæ nomine æquivocationis aliquid latet? Si enim voluntate Dei Angelus immortalitatem refert, est igi-

p *Iren. l. 2. c. 64. Vide Arnob. l. 2. Damasc. l. 2. de fide c. 3. Sophron. in Actis Synod. 6. Act. 11. Cyrill. Alexan. thes. l. 20. Hilar. in Psal. 148. Alii.*

q *Author QQ. ad Orthod. q. 61.*

igitur naturâ ſuâ immortalis, cùm rerum omnium natura ipſiſſima Dei volentis diſpoſitio ſit (r). Cum autem Angelum ipſe ſpiritualem prorſus condiderit, ex ea conſtare natura voluit, quæ corruptionis omnem cauſam arceret.

r *Aug. de Civit. l.21. c.8.*

Proborum Angelorum munia.

Proborum Angelorum munia illi, quæ donantur, gloriæ apud Deum ex æquo reſpondent. Autumarunt Veteres nonnulli, dari ex eorum cœtu Præſides dirigendis aſtrorum & cælorum omnium curſibus. Defenſores pariter & Patronos Regnorum, Provinciarum, Rerumpublicarum, Urbium, quin & Familiarum, quæ ſingulorum Angelorum tutelæ committuntur. Fide etiam inſtruimur, Angelos ſingulos ſingulis nobis aſſignari. Nec deeſſe crediti ſunt peculiares Angeli Eccleſiis & Altaribus. Philoſophorum & veterum Judæorum, ſicut & poſt ipſos, Chriſtianorum dogma conſentit, Angelos veluti inter nos & Deum medios conſtitui, ut throno Dei preces noſtras ſiſtentes, congruas noſtris neceſſitatibus gratias & auxilia referant; legatione illos fungi ab Altiſſimo Deo, tum ut mortalibus juſſiones illius denuncient, tum ut prçmia pœnaſque pro ejus ſententia diſtribuant. Fuſiùs modò de ſingulis.

Suos ſingolis rebus præeſſe Angelos ſentientes Rabbini (s), *Azarielem* præficiunt aquis; *Cazardiam* orienti, ut ſcilicet orientem ſolem & ſtato tempore occidentem curet; *Nekid* pani & alimentis. Singogulis planetis, ſingulis anni menſibus, quin & horis dierum ſuus eſt Angelus. Neque id ſatis Maimonidi (t); quippè qui ſphæras ipſas cæleſtes totidem eſſe Angelos, intelligentiâ & voluntate munera ſua exercentes, autumavit. Hominum tutelæ, non unum ſed duos Angelos, probum ſcilicet pravumque aſſignantes Judæi, priorem illum opem nobis præſtare & conſilium, alterum inſidias moliri credunt. In hanc ſententiam à veteribus quibuſdam Patribus conceſſum eſt.

s *Vide Bartolocc. Bibliot. Rabbin. to.1.*

t *More Neboch. p.1. c.72. par. 2. c.5. 7.*

Angeli nomen latiùs uſurpat Maimonides; eo enim appellat virtutem omnem Dei, ſupernaturalem quamcumque operationem, ac tandem naturales corporis & animæ facultates. Idem pariter obtinuiſſe Jeſu Chriſti ætate ex eo ſuſpicamur, quòd boni pravique ſpiritûs nomine corporis & ſpiritûs facultates bonas vel ſecùs appellarent. Ita Chriſtus verba ad Apoſtolos faciens, ignoraſſe illos dicit, ad quem maximè ſpiritum pertinerent (u). De ſpiritu paupertatis (x), infirmitatis (y), impudicitiæ (z), ſervitutis (a), adoptionis (b), fidei (c), lenitatis (d), erroris (e), gratiæ (f), in Novo Teſtamento legimus; quibus loquendi formulis recepta illa perſuaſio de bonis maliſque Spiritibus, in ſingulos vitæ actus & in omnes corporis & animæ diſpoſitiones dominantibus, deſignatur.

u *Luc.9. 55.*
x *Matth. 5. 3.*
y *Luc.13. 11.*
z *Matth.10.1. & 12. 43. alibi.*
a *Rom.8. 15.*
b *Rom.8. 15.*
c *Rom. 11. 8*
d *2. Cor.4.13.*
e *1. Cor.4. 21. Galat.6. 1.*
f *1. Timot 4.1.*
g *Hebr.10. 29.*

Docent pariter doctores illi Judæi, quatuor eſſe Angelos nunquam in terra viſos, quòd jugi obſequio throno æterni Numinis adſiſtant. Michael omnium Princeps ſiniſtrum tenet; Gabriel dextrum; Uriel coram adſtat; poſt ipſum verò ſequitur Raphael. S. Joannes in Apocalypſi 8. 2. 3. ſeptem exhibet Angelos ſtantes coram Deo, totidem buccinas tenentes, quibus octavus alius adjungitur, fumans thuribulum tenens, cujus fumus Sanctorum orationes ænigmate quodam exhibet. Spondet Zacharias 3. 9. Jeſu filio Joſedechi ſeptem oculos ſive ſeptem Angelos, à quibus ope & conſilio juvaretur. E ſeptem Angelis ante Deum ſtantibus unum eſſe ſe Raphael juniori Tobiæ perhibet (h). De Archangelo Michaele legimus Daniel.10.13. unum eſſe *de Principibus primis*. Porrò numerus iſte ſeptem Angelorum ex eo expreſſus eſt, quòd in Aula Regum Aſſyriæ, Chaldææ, & Perſidis ſeptem Principes viri cæteris omnibus præſtarent (i). Inde etiam facilè derivanda ſunt (k) nomina illa, Poteſtates, Throni, Dominationes (l), de quibus Apoſtolus in ſuis Epiſtolis.

h *Tob.12. 15.*

i *Eſth.1. 10. 14.*

k *1. Eſdra 7. 14. & 4. Eſdr. 8. 12.*

l *Vide Hieron. in Epheſ.1.21. & Grot. in Rom.8. 38.*

Idem ſeptem Angelorum jugem Deo famulatum præſentiâ ſuâ exhibentium numerus manſit in Scriptis Patrum Eccleſiæ & Hebræorum. Appellantur in Teſtamento duodecim Patriarcharum: *Angeli faciei*; & in vita Moyſis: *Oculi Domini*. Noti ſunt S. Irenæo (m), S. Clementi Alexandrino, S. Cypriano advec. Jud. lib. 1. cap.20. & Aretæ. Totidem choris Angelorum (non enim niſi in ſeptem choros Angelos diſtribuit) præfeciſſe illos viſus eſt S. Hieronymus adverſùs Jovinianum.

m *Apud Clem. Alex. Strom. l.6.*

Angeli nomine potiſſimùm proborum Spirituum munus ſatis exprimitur; ſonat enim Legatus, Miſſus; exactèque Hebræo *Malach* reſpondet. Apud S. Paulum Hebr. 1. 14. appellantur interdum *Adminiſtratorii Spiritus*. Leguntur autem a Deo miſſi ad prænuncianda inſignium quorumdam virorum natalia, uti Iſaac, Samſonis, Joannis Baptiſtæ, ac tandem Jeſu Chriſti, Dei pariter & hominis. Deſtinantur interdum tutandis protegendiſque viris Deo amicis, quemadmodum de Raphaele ad Tobiam miſſo conſtat; ad exercendam in viros impios ultionem, uti de Angelis in Sodomam miſſis, de Angelo exterminatore in cædem primorum nato Ægypti, & alio in cædem pariter exercitûs Sennacherib irruentis legimus. Mittit tandem Deus Angelos ad annunciandas voluntates ſuas Prophetis, cæteriſque viris ſanctiſſimis, Abrahamo, Agar, Danieli, Zachariç &c.

Vicibus autem Dei tanquam ejus legati fungentes, nomen ipſum Domini, *Elohim* (n), adoptant; adſciſcunt interdum & nomen illud ſacrum ac incommunicabile *Jehovah* (o): hæc tamen nonniſi cùm Dei nomine loquuntur. Quæ autem ſpectabatur inter munera Angelorum & Prophetarum ſimilitudo, in cauſa fuit, cur Prophetis interdum Angelorum Domini nomen tribueretur. Ita Judic.2. 1. 2. veniſſe legimus Angelum Domini, nempe Summum Sacerdotem vel Prophetam ad locum flentium (Heb. Bochim), & populo denunciaſſe: *Eduxi vos de Ægypto, & introduxi in terram, pro qua juravi Patribus veſtris. Cumque loqueretur Angelus Domini hæc verba ad omnes filios Iſrael, elevaverunt vocem ſuam,*

n *Gen.32. 8. Exod.3. 4. 6. &c.*

o *Gen.16. 10. 11. 12. 13. Exod.3. 5. &c.*

suam, & fleverunt. In eodem Libro 5. 23. *Angelus Domini, qui maledicit terra Meroz*, ipse est Barac, vel Summus Sacerdos, sive Propheta aliquis (p). In Malachia 2. 17. enim Angeli Domini exercituum Sacerdotes appellantur. Aggæus ita se ipsum designat: *Dixit Aggæus nuncius Domini* (Heb. *Angelus Domini*), *de nunciis Domini* (Heb. de *Angelis Domini*). Angelus, sive à Deo missus, Nathan est apud Eupolemum in Eusebio. Malachias inter duodecim minores Prophetas postremus, quo nomine *Angelus Domini* designatur, ex sententia doctissimorum plurium Interpretum cum Esdra Scriba doctissimo in Lege Domini confundendus est.

p *Vide Chald. Serar. & Comment. nostr.*

Quòd in ampla æde columnæ, hoc sunt Angeli in mundo, sustentant nempe, & ornant, ait Philo (q). Præsides ex illis dantur singulis Gentibus & Regnis, juxta Scripturam. S. Michael velut Angelus populi Dei præsens agnoscitur (r): de Angelo Persidis legimus Daniel. 10. 13. & Macedoniæ Actuum 16. 9. ac tandem de Angelis plurium Gentium sermo est apud Zachariam. Moyses in Deuteronomio 32. 8. juxta Versionem Septuaginta præfert: *Quando dividebat Altissimus gentes, & separabat filios Adam, constituit terminos populorum juxta numerum Angelorum Dei* (Heb. *juxta numerum filiorum Israel*.). Sed Hebræi & plerique ex Patribus opinati sunt (s), Deum Angelos creasse, uti iis veluti præsidibus Provinciarum & Regnorum uteretur. Hunc autem Angelorum per singulas provincias divisionem factam reputant potissimùm in confusione ad turrim Babelis, cùm scilicet discretæ inter se Nationes singulis Angelis curandæ, atque deducendæ in destinata sibi à Deo loca, atque docendæ peculiari singularum linguâ assignatæ sunt. Theodoretus in Dan. 10. persuasum habet, singulis quidem hominum Angelum defensorem assignari, Gentibus verò singulis Archangelum.

q *In Excerpt. Damasc. l. 2. qu. in Gen.*
r *Dan. 10. 21. Michael Princeps vester.*
s *Orig. hom. 35. in Luc. hom. 16. in Gen. & hom. 8. in Exod. Euseb. Demonstr. l. 4. Epiph. hæres. 51. Chrysost. hom. 3. in Epist. ad Ephes. Cyrill. in Julian. l. 4. Alii passim ex Latinis, ut Hilar. Hieron. alii.*

Est etiam suus Angelus, juxta Scripturam & Patres, quà Ecclesiis, quà cœtibus religiosis, quà locis quibusque sacris. S. Joannes in Apocalypsi 2. 1. 8. 12. scribit, ad Angelos septem Ecclesiarum Asiæ, i. e. ad Episcopos, & Angelos, qui unà pariter curâ Ecclesiis illis invigilarent: *Non solum Episcopos ad tuendum gregem Dominus ordinavit, sed etiam Angelos destinavit*, ait S. Ambrosius in Luc. lib. 2 (t). Gemina habent Origenes, S. Hilarius in Psal. 129. S. Basilius in Isai. p. 854. & in Epist. 191. S. Gregorius Nazianzenus Orat. 31. & orat. 32. ad calcem S. Hieronymus in cap. 6. Mich. & in Matth. 18. Et quantum ad loca sancta divinis mysteriis offerendis destinata, ea Angelis frequentari, quo tempore Jesus Christus immolatur, dubitaverit nemo, ait S. Ambrosius (u). Angelum Orationis appellat Tertullianus Angelum illum, qui Ecclesiæ, ubi nostræ Orationis thura ad Deum ascendunt, præses datus est. In obsequium faciliè ejusdem Angeli jubet Apostolus, ne fœminæ non velatæ in Ecclesiam ingrediantur; *propter Angelos* (x). Quæ apud Josephum de bello lib. 6. cap. 31. leguntur, auditas nimirum nocturnas paulò ante captam Urbem voces clamantium: *Exeamus hinc*; hæc inquam à S. Hieronymo de Angelis tutelaribus, Jerosolymitanum Templum deserentibus, intelliguntur (y). Receptam pariter apud illos fuisse opinionem de Angelis in custodiam Altarium Ecclesiæ destinatis, ex Veterum quorumdam scriptis apparet.

t *Vide & Orig. in Luc. hom. 23. & 23.*
u *In Luc. Ne dubites assistere Angelum, quando Christus assistit, quando Christus immolatur.*
x 1. *Cor. 11. 10.*
y *In Isai. 66. & Epist. ad Paul. & Eust.*

Neque prorogandum hìc arbitror sermonem de Angelis tutelaribus, singulis deducendis hominibus destinatis, qua de re justa dedimus in Matth. 18. 10. Dogma illud fidei nunquam in Ecclesia non mansit, quamquam minori successu obtinuerit altera de Angelis tutelaribus singularum Gentium & Regnorum opinio. Sententiæ enim Deuteronomii, qua potissimùm opinio illa fulciebatur, alter literalis sensus subesse agnitus est, ex quo minor ejus defendendæ ardor Scriptoribus fuit. Videsis eâ de re Commentarium.

Angelorum numerus.

Angelorum numerus nunquam non frequentissimus apparet. *Aspiciebam*, ait Daniel 7. 9. *& Antiquus dierum sedit.... fluvius igneus egrediebatur à facie ejus, millia millium ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei*. S. Joannes Apoc. 5. 11. perhibet, Dei thronum confertissimâ (*millia millium, & millia millium*) turbâ veluti coronâ circumdari. Tandem Jesus Christus Matth. 26. 53. significat, volenti sibi Patrem cœlestem plusquam duodecim legiones Angelorum, i. e. 72000. Angelorum exhibiturum. His omnibus ingens planè & numerum vincens turba satis exprimitur. Dei potentiam describens Psalmista (z), nosse illum dicit numerum & singula stellarum nomina, tanquam Rex aliquis, qui milites suos omnes & Præfectos Aulæ singulos novit. Et Psal. 67. 18. canit, currum Dei decem millium Angelorum exercitu stipari.

z *Ps. 146. 4.*

Hujus multitudinis Angelorum ad homines comparatæ ideam aliquam exhibituri Patres, parabolam illam in medium adducunt, de Pastore nempè, qui relictis 99 ovibus, palantem unam quæritat (a). *Ovis una homo intelligendus est*, ait S. Hilarius in Matth. canon. 18. *& sub homine uno universitas sentienda est..... nonaginta novem non errantes, multitudo Angelorum Cælestium opinanda est*. In eandem sententiam loquuntur Ambrosius in *Luc. lib. 7. cap 15.* S. Gregorius Nyssenus contra Eunomium *cap. 11.* & S. Cyrillus Jerosolymitanus *Catech. 15.*

a *Matth. 18. 12. Luc. 15. 4.*

Alii eâ de re in hunc modum philosophati sunt (b). Ex Urbis cujusdam amplitudine de incolarum numero judicium formatur, cùm igitur terra ad Cælum & aerem comparata punctum videatur, ita pariter de Angelis reputandum, ut proinde multitudine homines in immensum vincant. Titus Bostrensis ad *Luc. 12.* in illa verba Jesu Christi, *Nolite timere pusillus grex*, scribit, homines universos, quotquot unquam fuerunt ac futuri sunt, minimum referre gregem, si cum Angelis comparentur. Author Cælestis Hierarchiæ sub S. Dionysii Areopagitæ nomine delitescens,

b *Cyrill. Jerosol. loc. cit. Didymus cæcus apud Maxim. ad c. 14. Dions de Cælesti Hierarch.*

cap.

*cap.*14. sentit, Angelorum multitudinem numerum omnem vincere, nihilque habere in universa natura superius. Æneas Gazensis (*c*) omnia, Celum nempe, & aerem Angelis & Dæmonibus frequentari dicit, quin etiam & mare & terram adeò Spiritibus illis ebullire, ut nihil vacuum, ne spatium quidem digito vel spicæ capiendę ab illis relinquatur. Addit, homines, etiamsi ad mille annos vitam propagarent, minorem tamen liberorum numerum edituros fuisse, quàm qui Angelorum & Dæmonum multitudinem referret Vetus est oraculum apud Lactaotium (*d*), Angelos & Dæmones imminente à tergo superni Numinis flagello maria & terras omnes decurrisse.

c *In Bibl. Patrum.*

d *Lact. l.*5. *c.*6.

Quò verò de numero Dæmonum ad Angelos collato impræsentia agamus, illud animadvertendum est, tertiam Angelorum partem à Deo rebellantem in inferni tartara detrusam fuisse, quæ illorum opinio ex illo *Apoc.*12. 4. derivata est, io quo tertiam stellarum Cæli partem in terram caudâ suâ detraxisse draconem legimus. Cùm igitur insignes plures Authores (*e*) docuerint, homines prædestinatos rebellium Angelorum oumerum suppleturos, rectâ indè consecotione inferretur, hominum numerum Angelorum excessurum; certo enim constat, ne tertiam quidem hominum partem salutis compotem futuram. Dubitat etiam S. Augustinus Enchir. cap.29. an hominum prædestinatorum numerus malorum Spirituom multitudinem vincat. Quare ejus S. Doctoris senteotiâ minor est, quàm pro aliorum opioione Angelorum & Dæmonum numerus. S Gregorius Magnus hom.34. in Evan. Magister Sententiarum in 2. distin.o. & Guillelmus Episcopus Parisiensis (*f*), quibus ea sedit opinio, prædestinatorum ad gloriam numerum Angelorum, qui in fide manserunt, turbam adæquaturos, infinitæ Angelorum multiplicationi minùs sanè favent. Sed in hoc argumenti genere à lingua & à cogitatione temperare, quàm metas excedere discurrendo, præstat.

e *Aug. Enchirid. c.*19. & *l.*22. *de Civit. c.*1. *Ansel. l.*1. *Car Deus homo c.*18. *Isidor. de summo bono c.*11. *Mos. Barcepha de Paradiso, par.*5.

f *In secunda part. de Univer. c.*18.

Ordo inter Angelos.

Scitum est totâ Antiquitate, Angelos in plures distributos classes politico quodam inter se ordine submitti, sed huius politiæ ratio fermè est in obscuro. Totius militiæ cælestis Principem, & populi Israelitici in terra patronum & defensorem, ac tandem Archangelorum omnium primum, Michaelem constituunt Hebræi. De illo dictum arbitrantur in Exodo: *Praecedet te Angelus meus*, (Hebr. *facies mea*) & *est nomen meum in illo* (*g*). Illum pariter spectatum credunt à Josue, cum toto provolutus corpore Angelum adoravit (*). Appellant autem plerumque nomine *Metatron*, qood ipsum creditur ac *metator* apud Latinos (†), quo scilicet designantur in exercitu Romano Præfecti, metandorum castrorum curatores. Porrò S. Michael exercitum Israelitarum ducebat per deserta, loca castrorum designabat, & tempus, quo sive poncnda, sive movenda castra fuissent. Autumant iosuper, eundem Angelum intermedium se pro homioibus coram Deo constituere, ut nemini, nisi per Michaelem, ad Deum accessus pateat. Donant insuper titulo magni Scribæ, quòd scilicet merita universi populi Israelitici in census referat, eoque insignitus munere, in Cælo solus assidet, cæteris Angelis omoibus stantibus. Quæ sane Angeli prærogativa plura venditandi jactabundis Hæbræis occasionem præbet. Synagogæ imitatione Christiana pariter Ecclesia tanquam Priocipem suum, & Angelum, cui animas Judicio Dei sistendi cura demandata est, S. Michaelem veneratur.

g *Exod.*23.24.

* *Josue* 5. 13.

† *Buxtor. Vide Basna. hist. Judaor. t.*4. *l.* 6. *c.*9. *ar.*9. 10. *edit. Paris.*

In decem classes, sive ordines, Angelorum cœtum distribuentes Hebræi (*h*), sua singulis nomina appingunt. 1. *Animalia Sancta* appellant, quo nomine Angeli per visum ab Ezechiele spectati censebantur; 2. *Rota*, currum gloriæ Domini portantes; 3. *Leones Dei*, vel robur supernaturale; 4. *Chasmalim*, quo Hæbraico oomine *electrum* designatur; 5. *Seraphim* sive ardentes, ignei; 6. *Angeli*, missi, Legati; 7. *Clohim*, Dii, Principes; 8. *Filii Deorum*; 9. *Cherubim*, sive ex pluribus constantes formæ; 10. *Homines*, quòd scilicet sæpè hominis assumptâ specie videndos se prębeant, & sub humano nomine plerumque in Scriptura designentur.

h *Maimon. Fundam. Leg. c.*11.

De numero, & ordine classium in Angelorum Hierarchia in varias à Patribus Ecclesiæ senteotias abitum est. Autumarunt plerique (*i*), Apostolum, quibus in locis de Thronis, Potestatibus, Dominationibus, & Principatibus agit, nonnullas tantùm ex pluribus Angelorum classes enumerasse, quas omnes Scriptura eo generali nomioe *militia cælestis* designaverit; id autem insinuatum ab eodem Apostolo, cum ad Ephes.1.21. scribit: *Deum esse supra omne nomen, quod nominatur, non solùm in hoc saeculo, sed in futuro.* A' primis illis Angelis usque ad infimos homines infiniti creaturarum ratione utentium sunt gradus, ait Origenes in Joan. p.69. edit. Huet.

i *Hieron. in Ephes.*1. *Chrys. hom.*4. *de incomprehensib. Dei Naturâ* & *hom.*5. *contra Anoma.* & *hom.*3. *ad Ephes. Vide Orig. l.*1. *de Princip. c.*5. & *in Jo. edit. Huet pag.*32. *Theodoret. Oecumen. Theophylac. in Epist. ad Ephes.* 1.

Alii ex Patribus (*k*), certos quosdam ordines cælestium Spirituum agnoscunt in locis Epistolæ ad Romanos, & ad Ephesios; sed ordines illos ad novem determinatos nuspiam legimus ante Authorem Librorum de Hierarchia, sub S. Dionysii Areopagitæ nomioe latentem [*l*], & S. Gregorium Magnum (*m*), quorum deinde authoritas numerum illum in Scholas Theologiæ invexit. Ante illam ætatem alii octo, alii septem gradus distinguebaot (*n*); variat etiam ea in re S. Paulus, nec uniformem ubique numerum designat. In earumdem classium distributione parites inter S. Gregorium Magnum, & Authorem Hierarchiæ non convenit. S. Gregorio probatur ordo Epistolæ ad Colossenses 1.16. Authori verò Hierarchiæ Epistolę ad Ephes.1.21. Ita ergo totam illam de Angelis œconomiam idem Author constituit. Totam Angelorum Rempublicam in tres Hierarchias partitus, singulis tres Angelorum classes assignat. Primam implent Seraphim, Cherubin, & Throni; secundam Dominatiooes, Virtutes,

k *Vide, si placet, PP. apud Petav. l.*2. *de Angel. c.*1.

l *Cap.*6. & *c.*

m *Hom.*34. *in Evang.*

o *Hieron. l.*2. *cont. Jovin. Basil. c.*16. *de Spir. S. Caesar. Dial.*1. *q.* 44.

tes, & Potestates, tertiam Principatus, Archangeli, & Angeli.

De singulis Angelorum muneribus, atque earundem classium insignibus fusiùs agere, utpote quod ingenium nostrum excedit, temperamus; id solùm adnotasse contenti, omnes hasce Dominationes, Potestates, Principatus ad Regnorum, & Imperiorum hujus Mundi similitudinem exprimi. Spectantur enim in terris, præter Summos Reges, Proreges, Principes, Præfecti, Magistratus, & secundarii plures Præfecti, quibus veluti summæ illius Potestatis depositum creditum est, atque administris pro suo singulis ordine utitur Imperator.

Angelorum loquutio.

Cùm Angelorum naturam Deus spiritalem, & intelligentiâ præditam instruxerit, ut illis administris uteretur, laudes ab ipsis suas exigeret, ad manifestandas voluntates suas hominibus mitteret, ita comparatos fuisse illos oportuit, ut quæcunque spiritu, & voluntate conciperent, manifestare ceteris possent, quod nos vulgari sermone, loqui, appellamus. Neque enim, ait S. Chrysostomus (o), ita reputandum est, quasi linguâ instructi articulatæ sonum vocis illi edere valeant; sed peculiari sibi promendi intimos conceptus suos, valdè ab humana discrepante, ratione instruuntur. Nec aliud voluit Apostolus illis verbis 1. Cor. 13. 1. *Si linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens*; aliud, inquam, non voluit, quàm nihil se futurum, si charitate destitueretur, etsi quantâ homo pollere potest eloquentiâ, vel quantâ Angelus promendi (p) conceptus suos facilitate valeret.

o *In 1. Cor. 13.*

p *Theophyl. ibid.*

Sed quæ Angelorum inter se colloquendi ratio? Quomodo in laudes illas Dei resolutos Isaias & Ezechiel auscultarunt (q)? quomodo inter se colloquentes Danieli & Zachariæ auditi sunt (r)? Autumarunt alii (s), linguam Hebraicam, quæ brevioribus verbis plura, quàm ceteræ omnes, exprimit, usibus etiam Angelorum & Beatorum in Cælo manere. In scriptis Rabbinorum (t) legitur de Jochanam filio Zochai, qui nosse se jactitabat sermonem Angelorum & Dæmonum, quorum illos exorcizabat, hos adjurabat. Alarum instrumento loqui Angelos ex Rabbinis alius arbitrabatur, Ezechielis 1. 24. verbis persuasus: *Audiebam sonum alarum*. Quid de alloquio Deorum in Cælo alterius planè ab humana in terris ratione, Pagani comminiscantur, satis constat (u). Communi usuros linguâ in Cælo, Beatos post Resurrectionem sentiunt è Schola Theologi. Aliè improbatus est apud Veteres Theodorus Mopsuestenus (x), qui Scripturæ phrases illas, Deo & Angelis sensibile quoddam eloquii genus tribuentes, ad literam usurpabat.

q *Isa. 6. 3. Ezech. 3. 12.*

r *Dan. 8. 13. 16. & 12. 6. Zach. 1. 9. 10. 11.*

s *Vide Scipion. Sgambat. Archiv. V. T. l. 1. c. 4.*

t *Vide Ligfoot. in 1. Cor. 13. 1.*

u *Homer. Iliad. Plat. in Phædro. Dio Chrysost. Serm. Proscos, & Serm. Peri archeion. Et Maxim. Tyr. Diss. 26.*

x *Vide Philopon. de Mundi Opific. c. 12. Nyssen. l. 12. contra Eunom. pag. 349.*

Sed hæc argumentum promovent, non excutiunt. Nemo ætate nostrâ afferendum sibi suscipiet, Angelos Hebraicè loqui, neque humanum aliquod verbum promere, dulces inter se miscentes sermones. Si consuetâ hominum ad homines linguâ usos legimus aliquandò, id quidem illis singulare fuisse & prodigiosum constat. Philoponus aliique nonnulli Recentiores (y), in laudatis illis Apostoli verbis hyperbolicum aliquid suspicati sunt, locutum illum autumantes, quasi diceret, se linguâ etiam Angelicâ instructum, & quantâ Angelus valeret, eloquentiâ pollentem, siquidem proprio Angelus instrueretur eloquio, nihil tamen sine charitate assecuturum. Hæc porrò explicatio maximè prona & ad literam, non argumento nostro, sed tantùm Textui Apostoli exponendo deservit.

y *Philop. loc. cit. Est. Tir. Men. Sculcter. Pisc. alii.*

Docet Theodoretus (z), Angelorum eloquium non sensibile, sed intellectuale reputandum esse; est enim puri illius Spiritûs & voluntatis operatio, qua intimos conceptus mutuò promere volunt. S. Gregorius Magnus Moral. lib. 2. cap. 5. scribit, Deum ad Angelos loqui, latentes sibique intimos detegendo sensus, atque dulci quadam & forti suadelâ trahendo, ut quæ maximè voluerit, executioni statim ab illis demandentur; Angelos autem vicissim ad Deum loqui, cum in contemplationem majestatis ipsius admiratione rapiuntur. Addit tandem: *Animarum verba ipsa sunt desideria*. Philippus Presbyter, Author Commentarii in Job, mutuas Angelorum voluntates loco sermonis apud illos haberi autumat (a); in quam pariter sententiam S. Thomas (b) concessit; nullam enim ille aliam Angelici colloquii rationem concipit, quam quòd *per voluntatem conceptus mentis Angelicæ ordinentur ad alterum*. Hæc sanè ad nostras ideas ambigua sunt & obscura; sed argumenti sublimitas evidentiam nostram recusat, evidentiam, inquam, quam in cæteris operationibus ab experientia pendentibus & intra nos factis, non frustra interdum requirimus.

z *Theodoret. in 1. Cor. 13. 1*

a *In Job. l. 1. c. 14. Collocutionem Angelorum æstimo mobilem quamdam voluntatum fuisse consensum potiùs quàm sonora colloquia.*

b *1. p. q. 107. a. 1. Ita & Albertus Magnus.*

Angelorum cultus.

Impensus Angelis cultus vetustissimus est apud Judæos, cultus, inquam, quo tamquam Dei ministris, & inter illum ac homines intermediis honor impenditur, vota ad illos & preces diriguntur, atque mille grati in ipsos animi & venerationis argumenta exhibentur. Moyses & Josue in obsequii documentum, calceamenta sua coram Angelo sibi per visum apparente detraxerunt; alter nempe in spectro rubi ardentis (c) alter in agro Jericho (d). Abraham coram exceptis in suum tabernaculum Angelis prostratus est (e); & Daniel coram Angelo sibi in ripa Tigridis occurrente (f). Monuit Israelitas Moyses, ut plenum timoris obsequium exhiberent Angelo Domini, quo præeunte ducebantur (*). Jacob non sine lacrymis rogat Angelum, quocum luctatus fuerat, ne discedens benedictione suâ se fraudaret (g); in mortis autem lecto decumbens rogat, Angelum, qui sibi præsidio fuerat, ut benedictione suâ natos sibi ex filio nepotes Ephraim & Manassem (h) donet.

c *Exod. 3. 5.*

d *Jos. 5. 13. 14.*

e *Gen. 18. 2.*

f *Dan. 10. 5. 6.*

* *Exod. 23. 20.*

g *Osee 12. 4. Gen. 32. 36.*

h *Gen. 48. 16.*

Ita de Angelis loquitur Philo (i), quasi de conciliatoribus pacis inter Deum & hominem, qui hominum necessitates Deo exponentes, quas impetraverint ab ipso gratias ad homines referant. Aures sunt & ocu-

i *De Gigant. pag. 286. & de Plantat. Noe pag. 216. de Somniis. pag. 586.*

oculi supremi illius Numinis, quibus inexploratum nihil, nihil inauditum; qui Dei ad homines jussiones, ab hominibus verò ad Deum preces referant. Tyrones suos sacramentis adjurabant Esseni, ut Angelorum nomina sedulò cautèque apud se conservarent (*k*); unde facilis conjectura de impenso ab illo hominum genere erga Angelos cultu. S. Paulus ad Colossenses 2. 18. *Nemo vos seducat, volens in humilitate & religione Angelorum, quæ non vidit ambulans, frustra inflatus sensu carnis suæ.* His verbis suggillantur Judæorum Doctores, recèns ad fidem conversis Fidelibus dogmata illa instillantes.

k *De Bell. l. 2. c. 12.*

Vetus Author Libri apocryphi prædicationis S. Petri, loquentem eundem Apostolum inducit (*l*), Judæos cultum impendere Angelis & Archangelis, & menses superstitiosè observare. Non cultum tantùm Angelorum, sed Cœli pariter, vitio Judæis vertebat Celsus (*m*); cujus dicta Origenes in iis, quæ de cultu Cœlorum commentus est, refutans, nihil de adoratione Angelorum addit; quin & asserit, reipsa à Judæis cultos in Commentario ad Joannem pag. 212. edit. Huet. Ex Evangelio pariter constat, Cœli nomine sacramento sese obligasse (*n*); quod idem & Angelorum nomine ab ipsis præstitum testatur S. Hieronymus (*o*). Insinuat etiam Philo aliquem erga Angelum cultum; postquam enim docuit, Angelos, Dæmones, & animas hominum solo inter se nomine & gesti muneris administratione differre, addit, doctrinâ illâ maximè revelari homines ingenti superstitionis onere (*p*). Quarumnam superstitionum, nisi apud indoctum vulgus regnantium?

l *Apud Clem. Alexan. Stro. l. 6. pag. 635. 636. &c.*
m *Orig. cont. Cels. l. 5.*
n *Matth. 5. 34.*
o *In Matth. 5. & q. 15. ad Algasium. Vide & nost. Comment. in Matth. 5. 34. & ad Coloss. 2. 18.*
p *Philo de Gigant. pag. 286.*

Recentiores Judæi tuentur, nullum à se impendi Angelis cultum; & in precibus suis Angelorum mentionem admiscentes, inter errantes homines amandant. Josephus Albus anathema in suis catechesibus adversùs illum pronunciat, qui Angelum sive Dominationem aliquam cælestem rogaverit. Kimchi contendit, nefas esse Angelos vel eorum Principes, uti Gabrielem, & Michaelem, invocare. Inviti tamen reluctantesque productis argumentis evincuntur, cultum Angelis reapse impendisse (*q*). Litanias quasdam vel supplicationes, quibus invocatio Angelorum expressa est, producit Bartoloccius Bibliot. Rabin. tom. 1. & D. Simonius (*r*) directam ab illis ad Angelum tutelarem precem quandam recitat, qua sanctus ille & venerabilis Dei minister invocatur, ut conservationem præbeat & tutamen (*s*). Aliud testimonium in eam rem ex Scholiis Gedaliç in Josephum Album produxit Grisendus apud Bartoloccium lib. 1.

q *Vide Basnag. Continuat. Hist. Judai. l. 6. c. 10.*
r *Præfat. in Leon. Moden.*
s *Grisend. apud Bartoloc. l. 1. pag. 206.*

Synagogæ erga Angelos Religionis hæres Ecclesia Christiana; eorum cultum, sicut & fidem de Angelorum existentia eorumque impenso hominibus præsidio, retinuit. Nunquam ab eo recessit dogmate, offerri nimirum ab illis Deo mortalium omnium preces; cujus symbolum exhibens S. Joannes Apocalyp. 5. 8. Angelum inducit, fumantem acerram coram Deo elevantem. Patres verò illi (*t*), qui contra religionis nostræ adversarios cultum & honorem erga SS. Martyres defenderunt, cultum pariter erga Angelos asserere, suarum partium esse autumarunt; qua in re iisdem pariter exceptionibus & limitationibus utrinque usi sunt. Docuerunt igitur, quem Angelis & Martyribus impendebant honorem, supremo alteri, quem latriæ appellabant summo Deo debitum, multùm concessisse; neque enim nisi inferiori & secundario cultu Angelos venerari se significarunt. Angelus ille Apoc. 22. 8. 9. honorem sibi impendere volentem Joannem Evangelistam prohibuit, obtestans: *Vide ne feceris; conservus enim tuus sum, & fratrum tuorum Prophetarum &c. Deum adora.* Prohibuit autem, quòd Apostolus Deum illum esse ratus, divinos ipsi honores impendere volebat. Concilium Laodicenum apud Theodoretum in Colossen. 2. 18. prohibens, ne Jesu Christo hominum ad Deum intermedio omisso, ad Angelos dirigamur, eo sensu explicandum est, quasi Angelorum intercessionem potiori loco, quàm Jesu Christi haberi prohibeat. Absit autem ut tales errores adoptemus.

t *Cyrill. Alex. l. 6. cont. Julian. pag. 203. Aug. l. 20. contra Faust. c. 21. & l. 1. contra Maxim.*

ARTICULUS II.

De malis Angelis.

Nomina.

Malorum Angelorum sive Dæmonum caterva sub Reipublicæ cujusdam specie, cui Lucifer præsit, in Scripturæ plerumque exhibetur. *Ite ad ignem æternum, qui præparatus est Diabolo & Angelis ejus*, ait Jesus Matth. 25. 41. Ipse etiam Diabolus distinguitur titulo *Principis hujus mundi* (*u*), *Principis tenebrarum* (*x*), *Principis potestatis aeris* [*y*], *Serpentis* (*z*), *Belial* (*a*), *Beelsebub* (*b*), *Schammael* (*c*), *Behemoth* (*d*), *Satan* [*e*], *Draconis* (*f*), *Angeli exterminatoris* (*g*). Quibus omnibus nominibus indoles & ingenium sævissimi hujus Dei & hominis adversarii demonstratur; *Diabolus* enim exprimit calumniatorem; *Satan* adversarium; *Belial* effrænem, perduellem scelestum; *Schammael* exterminatorem; *Behemoth* nomen est belluæ alicujus immanis, ut elephantis, hippopotami, quod S. Gregorius Magnus allegoricè de Diabolo exponit; *Beelsebub* nomen est Dei Accaronitarum, facilè muscam colentium, ut *Beelsebub* idem sit ac Deus muscarum. *Lucifer* matutinam stellam designat; quo nomine ideo Diabolus appellatus est, quòd lapsum & superbiam, Regis Babylonis ab Isaia expressi, Dæmonis casum expressisse viderentur (*h*). Nomina *Serpentis*, & *Draconis* ingenium nequissimi illius spiritûs satis per se exprimunt; quemadmodum & nomina impuri spiritûs, Spiritûs nequam, Angeli mortis, & calumniatoris fratrum. Unde titulus ille Principis potestatis aeris desumptus sit, infra demonstravimus.

u *Jo. 12. 31.*
x *Ephes. 6. 12.*
y *Ephes. 2. 2.*
z *Gen. 3. 1. 13. 14. Apoc. 12. 9.*
a *2. Cor. 6. 15.*
b *Matth. 10. 25. & 12. 24. Luc. 11. 15. 18. 19.*
c Deest nomen in Scriptura, sed in Rabbinis legitur.
d Eo nomine censetur à S. Gregorio Diabolus. Behemoth, legitur *Job* 12. 10.
e *Job* 1. 6. 9. 57. & 2. 1. 2. 3. & 2. *Par.* 21. 1. *Zach.* 3. 1. 2.
f *Apoc.* 12. 3.
g *Judith* 7. 15. & 1. *Cor.* 10. 10.
h *Isai.* 14. 12.

Animadvertisse oportet, in Libris Veteris Testamenti Hebraicè scriptis nullum exprimi peculiare nequissimorum Angelorum nomen; sed tantùm nominibus quibus-

Tob.3.8.

busdam generalibus, Principem malorum Spirituum designantibus legi, Tobias (*i*), qui Ninive scribebat post translatas trans Euphratem decem Tribus, *Asmodai* meminit, qui priores illos Saræ filiæ Raguelis viros occidit. Ab eo tempore nihil de Angelorum pravorum nominibus legimus, usque ad ętatem Jesu Christi, qua nomen *Beelsebub* Principi Dæmonum collatum est in Evangelio. Ex quo tamen nulla deducenda est conjectura de ignoratis ad eam usque ætatem apud Judæos malorum spirituum nominibus; plura enim ex illis continet Liber apocryphus Enoch, ante Jesu Christi ætatem, uti quidem apparet, descriptus.

Summa Libri Enoch, & malorum Angelorum lapsus.

Legitur in eo Libro filias hominum, numero jam auctas *Egregoros* seu Vigiles, ita enim à Chaldæis Angeli appellantur, deperiisse, seque mutuò, ut cum illis com miniscerentur adhortatos fuisse. Ducentorum numerum implebant, præeunte omnibus 1. *Semexiâ* (*k*), una cum aliis 19 nimirum 2. *Latarcuph*, 3. *Araciel*, 4. *Chababiel*, 5. *Orammanes*, 6. *Ramiel*, 7. *Sapsic*, 8. *Zaciel*, 9. *Balciel*, 10. *Azalzel*. 11. *Pharmarus*, 12. *Amariel*, 13. *Anagemas*, 14. *Thausael*, 15. *Samiel*, 16. *Sarinas*, 17. *Eamiel*, 18. *Tyriel*, 19. *Suriel*.

k Seu potiùs Semiexas. Rabbini appellant Samchasai, & Azael duos Principes Dęmoniorum. *Jonathan in Gen.* 6. 4. *Rabbi Salomon in Num.* 13. 34.

Cùm omnes jurato convenissent, facturos quidquid à Semexia Principe fieri viderent, illo præeunte, fœminas omnes, quotquot erant in terra, sibi vindicantes, effręnem cum illis licentiam exercuerunt. Nefarii hujus connubii fructus nati sunt Gigantes, monstra illa hominum totâ antiquitate notissima.

Pravorum Angelorum creatio.

Azalzel, inter pravos Angelos decimus, homines docuit fabricare arma, conflare in nummos metalla, ac tandem mulierum ornamenta formare; demonstravit pariter ferri & gemmarum usum. *Semexias* Gigantes instruxit, quomodo robore suo uterentur, & passiones suas emoverent. Herbarum & venenorum vires ostendit *Pharmarus*; nec ignaros voluit excantationum, fascinationum, tum & artium, quibus hęc omnia cassa & irrita efficerentur. *Balcieli* accepto refertur Astronomia; *Chababirli* Astrologia; *Zaveli* divinatio per aeris inspectionem; *Aracirli* signa terræ; *Sapsic* signa lunæ. Hæ Angelorum perduellorum inventa, conjugibus ipsorum & filiis commissa; hinc pariter malorum in terram eluvio.

Boni Angeli, cælestis exercitûs Principes, *Michael*, *Raphael*, *Gabriel*, *Uriel*, omnium earum rerum certiores facti, querelas eâ de re suas ad supremum Numen deferentes, id effecerunt, ut opportunis jussionibus sævienti malo occorreretur. Urieli igitur commissum est, ut raptim se ad Noemum filium Lamechi conferens, moneret, ut aliquanto temporis spatio lateret, imminere enim in terram diluvium, quo omnia quæcumque in ejus superficie essent, corrumperentur. Adjecit insuper Deus, virum sanctum moneret quidquid illi præstandum esset, tum imminenti malo avertendo, cùm etiam ut novæ stirpis pater efficeretur.

Raphaelem pariter Dominus mandatis oneravit, ut alligatum vinculis Azazelem in tenebras projiceret, aperiret desertum *Dudael*, quò vinctum illum raptaret, atque lapidum asperorum strue operiret, glomerantes etiam tenebras affunderet, indignos oculos clauderet, ac tandem extremâ Judicii die igni victimam reservaret. Denique, inquit, repara malum quod Vigiles illi in terram invexerunt, illo iniquitatis mysterio, quod ipsi uxoribus suis, & filiis revelarunt. Tum Gabrieli Deus præcepit, ut contra Gigantes filios Vigilum movens, inter se mutuò committeret, quò scilicet in mutuas irruentes cędes, mutuò pariter ad unum delerentur. Michaeli præceptum datum est, alligandi Semexiam cæterosque ejus partibus fautores. Postquam verò, adjecit, truculentam Gigantum filiorum suorum cædem oculati testes spectaverint, catenis onerati in desertis detineantur ad extremam usque Judicii diem, septuaginta scilicet generationum intervallo. Eo enim temporis articulo in carcerem æternum perpetuo igne torridum detrudentur. Homines pariter in effręnem licentiam prolapsi, quique damnationem criminibus promeruerint, in tenebricosos carceres unà cum illis præcipites agentur.

Spectare licet in eo Libro dogma veterum quorumdam Judæorum de lapsu & tempore supplicii pravos Angelos manentis. Juxta fidem hujus narrationis intelligimus, 1. Angelorum perduellium exitium nonnisi longâ ante diluvium ætate contigisse, occasione scilicet deperditi pravorum Angelorum in filias hominum amoris. Ex quo pariter rectâ consequutione deducitur, 2. corpore compactos esse, nec generandi facultate destitutos, etiam si cum altero rerum genere commiscerentur. 3. Tandem ejus Operis Scriptor persuasum habet, pravos Angelos vinculis adstrictos in deserto ad Judicii usque diem detineri; tunc autem in tartara una cum damnatis cæteris detrudendos.

Tot planè errores, quot verba; sed vetustissimi planè errores, quorum supersunt vestigia tum in Scriptis Doctorum Judæorum, tum etiam veterum Patrum, qui Libro Enoch plus nimio detulerunt; quemadmodum de Epistola S. Judæ agentes demonstrabimus. Constat planè, Dæmonem è statu felicitatis & gratiæ jam excidisse, cum tentandam Evam susciperet. Opinio illa, quæ corpore constare Angelos, amore fœminarum tangi, atque generandi facultate instructos esse constituit, vix ac ne vix quidem defenderetur. Tandem nullus restat ambigendi locus, post aperta Sacrę Scripturæ testimonia, & oracula Ecclesię, Dæmones Inferni jam supplicio addictos modò torqueri. Sed fusiùs de singulis agendum.

l Vide August. l.12. de Civit. c.1. Basil. de Spiritu S. c. 30. Nazianz. orat.38. Nyssen. orat. Catech. c.6. Chrys. homil. 22. in Genes. Theodoret. orat.3. contra Græcos, alii plures.

Recepta Patrum (*l*), & Theologorum sententia tenet, Angelos pariter omnes unam eamdemque naturam ab exordio retulisse; ut inter bonos pravosque Angelos discrimen non à Deo authore, qui creaturas omnes rectas constituit, repetenda sit, sed à

nequitia & corruptione pravorum Angelorum, *qui non servantes suum principatum* (m), tumore mentis & detrectandi alterius imperii audaciâ, veluti gravi adacti pondere, è felicitate & gloriâ, qua ab ipsa sua creatione donati fuut, exciderunt. Vidimus in superioribus sententiam ea de re Philonis (n), autumantis, bonos Angelos, Dæmones, & animas hominum solo nomine differre; sicut & Josephi de bello lib. 7. cap. 25. cui persuasum erat, Dæmones corpora hominum infestantes ipsissimas esse impiorum animas, quæ prioris corporis contubernio destitutæ, alterum quæritarent, metu ne in abyssum suppliciis æternis addictæ detruderentur.

m Juda ver. 6.

n Philo de Gigantibus p. 286.

Dotes & natura Dæmonum.

De natura & origine Dæmonum non satis convenit inter Hebræos. Alii enim compactos corpore autumantes, sexuum inter illos discrimen invehunt; & quæ discrepationem illam consequitur, generandi facultatem illis liberaliter permittunt; ac tandem morti obnoxios pronunciant. Alii verò spiritales conditos fuisse ideò credunt (o), quòd sabbati religio eo temporis articulo, quo creandos illos suscepit, inivisset; quare temporis opportuni defectu à creando illis corpore destitisse. Referunt alii natos ex concubitu *Sammaelis* Principis Dæmonum cum Eva, antequam illa cum Adamo commisceretur. Non desunt qui Adami filios reputent; quamquam varias illis parentes varii constituunt, alii *Noemam* sororem Tubalchaim (p), quam fœminam, venustate insignem, & modò etiam superstitem, comminiscuntur. Malunt alii *Lilith*, quam dicunt à thoro Adami secedentem, furtim se ab ejus conjugio subduxisse. Tres Angeli ad eam fœminam cum priori viro reconciliandam missi sunt; sed frustra illi, quamquam id tandem impetrarunt, ne infantes in iis locis offenderet, ubi scripta illa trium Angelorum nomina legerentur, *Sennoi*, *Sansennoi*, & *Samangeloph*, interficeret. Secedentes igitur Angeli mulieri dira imprecarunt, cujus maledictionis tanta fuit vis, ut singulis diebus centum ex Dæmonibus ejus liberis interirent. Judæi novæ puerperæ conclave ab infesta Lilith liberaturi, quippè quæ recèns natis infantibus insidietur, hæc in parietibus describunt: *Adam, & Eva hic adsint; & exulet Lilith;* in superliminaribus verò tria illa nomina Angelorum scribunt *Sennoy Sansennoi*, & *Samangeloph*.

o Bereschit Rab. sect. 7. p. 9. col. 3. Menass. Ben-Israel de creatione problem. 23.

p Genes 4. 22.

Dæmonem illum, cujus fraude Eva seducta est, ipsum reputant *Sammaelem* Principem Dæmonum, qui Serpentem adequitans, ad fœminam seducendam se contulit; cumque eo commixta mulier Cainum filium genuit. His omnibus addunt alii (q), *Azam* & *Azaelem* è Cælo sceptro ferreo depulsos, in abyssum descendisse, unde excundi rationem unà cum aere, quo obvoluti sunt, invenerunt; eoque aeris amictu protecti per omnia discurrunt loca, & aereum sibi aptant corpus, quò maritali copulâ commisceantur. Ex iis connubiis ingens illa Proselytorum turba producta est, quæ Israelitis ex Ægypto digredientibus admixta [*], seditionum, murmuris, & idololatriæ fomitem non semel in deserto ministravit.

q Rab. Elie. in Pirqe c. 7.

** Exod. 12. 38.*

Chimeras, & fabellas ne præmoniti quidem Lectores satis intelligent; quibus neque fidem suam addixisse Hebræorum Sapientiores ultro agnoscendi sunt. Maimonides [r] non obscurè docet, Dæmones omni corpore, & materiâ secretos, substantias esse prorsus à corpore distinctas; quanquam ejus Scholiastes (s) receptum inter Judæos dogma esse profitetur, corpore ex aere ignique Dæmones componi. Singuli illi Doctores in suas abeunt sententias, quemadmodum & in Scholis receptum est. In eo tamen Doctores illi à nostrorum Theologorum moribus discrepant, quòd nostri in rebus fidei certum aliquid fixumque, supremâ quadam authoritate, vel Scripturâ nempè, vel traditione, vel Ecclesiâ determinatum teneant; cùm Rabbinis errantis phantasiæ deliramenta sectari integrum sit; qua semel datâ viâ ineptire illis, & vana pro certis venditare permissum est.

r Maimonid. fundament. Legis c. 1.

s Ad c. 4. Maimon. de fundamento Legis.

Cæterùm quę de origine Dæmonum sparguntur commenta non recèns invecta sunt, sed ab ipsis prioribus Ecclesiæ sæculis obtinuisse, ex Operibus vetustissimorum Patrum Ecclesiæ intelligimus. Horum plerique adversùs Paganos disceptantes, constituunt Dæmones aerii cujusdam corporis amictu, sed impuro & sordido, circumdatos, nidore sacrificiorum pasci, carnium adipe, & sanguine victimarum, quæ falsis Diis, ipsis nempè Dæmonibus, offerrentur. Creatum primò Mundum Deus Angelorum gubernationi commisit, ait S. Justinus Martyr (t); sed hi concessâ sibi potestate abusi, & jussionibus Domini neglectis, puellarum amoribus impliciti sunt, eoque nefario concubitu nati, quos Dæmones appellamus. Corruptæ fontis corruptissima fluenta criminibus, audaciâ, impudicitiâ, & licentiâ mundum universum inundarunt.

t Justinus Martyr. Apolog. 2.

Athenagoras Apolog. S. Clemens Alexandrinus Stromat. lib. 7. Origenes (u), Julius Firmicus (x), Minutius Felix in Octav. S. Cyprianus de idolor. vanit. & Tertullianus (y) seriò asseruerant, Dæmones lingere cruorem victimarum, nidorem carnium immolatarum haurire, iisdemque depasci. Quod in illos ex Vatibus Paganorum derivatum esse constat, apud quos animæ è corpore secretæ ciborum illorum avidæ, & fossas sanguine oppletas obsidentes inducuntur (z). Hæc omnia satis designant, Dæmones corpore uti, juxta firmatam in priori hujus Dissertationis parte sententiam, potissimam nempè Veterum partem autumasse, Angelos & Dæmones materiâ quadam vel corpore subtiliori aereo vel igneo instructos fuisse. Ex altissima id repetitum antiquitate in Græcos, ex Ægyptiis derivatum est.

u Origen. contr. Calsum l. 3.

x Jul. Firmic. de errorib. profan. Relig. cap. 14.

y Tertull. Apolog. c. 22. Renuntient se immundos Spiritus esse, quod vel ex pabulis eorum sanguine, & fumo, & putidis rogis pecudum . . . . intelligi debuerit.

z Homer. Odyss. L.

Porrò hi in ea sunt persuasione, hominem ex tribus constare partibus, *intelligentiâ* nempè, cujus nihil non spirituale; *animâ*, quæ genus est lucidi & subtilis corporis, intelligentiam veluti amictu obvolventis; *corpore* tandem crasso quo veluti

va-

vagina subtile illud lucidumque corpus protegatur. Crassum hoc corpus eaodem refert similitudinem & lineamenta, quæ alterum illud subtile; subtile, inquam, illud, quod interdum post mortem videndum se præbet, cùm interim crassi reliquiæ vel cineres super terram jaceant (*). Manet autem intelligentia corpori suo luminoso conjuncta] sed absumpto demum terrestri corpore, illa pariter subtilis alterius vinculis sese expediens, Cæli alta repetit, manente subtili corpore, in Infernis nempè, vel in Campis Elysiis, vel in loco suppliciorum, pro anteactæ vitæ merito. Hanc Theologiam legas non obscurè in Homero (a), Virgilio (b), & Lucretio (c).

Quò autem ad pravus Angelus regrediamur, duo ex illis genera Veteres quidam distinxerunt; alios nempè ipsâ Dei manu formatos, alios priorum illorum filios, ex nefario enim Dæmonum connubio cum filiabus hominum secundi illi nati sunt, quos Dæmones peculiari nomine appellamus. Quare juxta Lactantium [d] duo sunt Dæmonum genera, cælestium nempè & terrestrium. Cælestes Angeli sunt, qui Diaboli fraudibus seducti, puellarum amoribus impliciti sunt. Ex his nati terrestres, qui neque apud Inferos uti neque patres eorum, neque in Cœlo, unde patriam originem referebant, accepti, in terra substiterunt. S. Augustinus autumasse videtur (e), Angelos rebelles ante commissum crimen corpora retulisse cælestia & spiritalia; post lapsum verò aere obvolutos. *Si transgressores illi, antequam transgrederentur, celestia corpora gerebant, neque hoc mirum est, si conversi sunt ex pœna in aeream qualitatem, ut jam possint ab igne, id est ab elemento natura superioris, aliquid pati.*

Eadem spectantur in Fausto Rhegiensi in Epistola, quam Mamertus Claudianus refutavit. Græci recentiores in Concilio Florentino defendebant, Angelos perduelles spiritales quidem ante lapsum, in corpus & materiam post lapsum degenerasse; hinc esse ut inclinarent & requiescerent in corporibus, quemadmodum observare est in hominibus à Dæmone obsessis, & in legione Dæmonum, quæ concedi sibi in sedem gregem illum porcorum à Jesu Christo impetravit. Inde etiam, dicunt, ratio petenda est, cur flammis d ferueientur; hanc enim ignis pœnam tolerant in corpore, quod animant. Hæc Græcorum recentiorum ad opinionem illam suam probandam rationum momenta sunt. In censum erroris Origenis refert S. Hieronymus Ep. ad Avitum, *Quòd Dæmones ob delicta aeriis corporibus sint vestiti.* Quantacumque verò fuerit antiquorum eâ in re consensio, quantam quantam præbuerit illi authoritatem creduli vulgi persuasio, certum tamen ratumque constituendum est, spiritalem esse & à materia discretam Dæmonum substantiam.

Pravorum Angelorum defectio.

In iis quę ad defectionem Angelorum pernent, tres potissimùm sententię distinguendę sunt. 1. Quæ superbiæ & audaciæ in Deum Creatorem suum, invidiæ atque odii in homines meritò ad inferna detrusos constituit. Altera sententia tenet, Luciferum sive Principem Dæmonum, qui Angelorum primas tenebat [f], superbiâ quidem suâ excidisse, in suas deinde partes & crimen deductis Angelis, quos impuris puellarum amoribus implicuit. Tertia tandem opinatur, Angelorum lapsum ex amore illo impuro, atque effræni erga filias hominum licentiâ referendum.

Priorem illam sententiam unicè veram plerique ex Patribus defendunt; quorum alii id sibi malum provocasse Dæmonem, conceptâ de hominibus invidiâ, tenent [g]: videns enim, inquiunt, Dæmon creatum à Deo hominem ad imaginem suam, & in terra veluti Deum aliquem constitutum, livore tactus est. Deputant alii (h) immani Angelicæ illius mentis tumori, & immodicæ, qua de præclaris dotibus suis sibi placebat, vanitati, quasi scilicet non à Deo se illas tenuisse blandiretur. Alii tandem utramque ejus rei causam adoptant; nec planè solent duo hæc vitia alterum ab altero sejungi. Superbia invidiam parit; illa de excellentia sua sibi placet, hæc aliorum gloriam & felicitatem non sustinet.

Quid intercesserit temporis inter productionem Angelorum & lapsum, non satis convenit. Patres illi (i), quibus persuasum fuerat, Angelos mundi creationem pręcessisse, longissimum etiam temporis spatium, quo concessâ sibi gratiâ & gloriâ fruerentur, permiserunt; videlicet ad minus usque post omnium rerum corporearum & sensibilium creationem, ac potissimùm usque ad conditum hominem, ex quo invidiæ ansa, & offendiculum. Qui verò unà cum mundo sensibili creatum Dæmonem constituerunt (k), rectâ systematis sui confectione intulisse coguntur, brevi temporis spatio in primo gratiæ & innocentiæ statu mansisse; cùm enim Evam in Paradiso vix formatam tentandam susceepit, ex Angelo in Diabolum jam transierat.

Priores illi (l) arbitrantur, Deum certum quoddam pœnitendi spatium perduellibus hisce Spiritibus concessisse; quod alterius sententiæ assertores minimè factum putant, rati (m), Angelos semel in malum conversos, ita mentem suam in pravo obfirmare, ut nullam resipiscendi spem reliquam faciant. Quò autem altiori erant dignitatis statu, quò majori irradiabantur luce, eò graviùs & majoris criminis rei in abyssum proruerunt; *homo verò idcircò veniam meruit, quia per carnale corpus aliquid, quo se ipse minor esset, accepit*, ait S. Gregorius Magnus Moral. lib.9. c.28.

Quæ Dæmonum lapsum ad tempus commercii Angelorum cum filiabus hominum revocat, dicti sui neminem, nisi Librum apocryphum Enoch, à quo non sibi satis cavit antiquitas, habet assertorem. Quæ verò illorum sententia constituit, Principem Dæmonum tumidæ mentis fastu excidisse, diu antequam cæteri Angeli fœminarum amoribus implicarentur, cęterorumque lapsûs Principem illum tenebrarum

* *Idem Iliad. 23.*
a *Vide. Homer. loc. citat.*
b *Virgil. Æneid. l.4. Et nunc magna mei sub terras ibit imago.*
c *Lucret. l.1. Esse: Acherusia Templa, Quò neque permanent animæ, neque corpora nostra. Sed quædam simulacra modis pallentia miris.*
d *Lib.2. c.14. Eos Angelos ad tutelam humani generis à Deo missos Diabolus ex Angelis Dei suos fecit satellites, & ministros. Qui autem sunt ex eis procreati, quia neque Angeli, neque homines fuerunt, sed mediam quamdam naturam gerentes, non sunt ad inferos recepti, sicut nec in Cœlum parentes eorum. Ita duo genera Dæmonum sunt, unum Cæleste, alterum Terrenum: hi sunt immundi Spiritus, malorum, quæ geruntur, authores.*
e *August. de Genes. ad Lit. l.3. c.17. Vide & lib.15. de Civit. c.23. & l.1. contra Academic. c. 7. & l.2. de Ordine c.9.*
f *Tertull. l.5. contr. Marcion. c.10. & 18. Lactan. l. 2. c 8. Cyrill. Jerosolym. Cathec.2. Gregor. Magnus l.4. Moral. c.13.*
g *Iren. l.4. c. 78. Lactan. l. 2. c.8 Nyssen. Cath. c.6. Methad. apud Epiph. hæresi 64. Cyprian. apud August. l. 4. de Baptismo c.8. Tertull. lib. de patientia c.5.*
h *August. l.2. c.13. 14. 15. de Genes. ad lit. & lib.11. de Civit. c.6. Cassian. collat. 8. c.10. ultrà passim.*
i *Ita Græci plerique. Vide Petav. l.1. c. 15. de Angel. & l.3. c.3. art.11.*
k *Hugo de S. Victore in Sent. tract.2. S. Tho. 1. p. q.63. art. 6.* & alii credunt, Dæmonem cecidisse sub ipsum creationis articulum.
l *Nemes. l. de hominis opificio c.1. Damasc. l.2. c.4. Rupert. de Victoria Verbi l. 1. c.3. & l.3. de Glorific. Trinit. Cassian. collat.8. c.10.*
m *Goffrid. Vindocin. serm.1. de Nativit. Dom. Ut cujus gradus fuerat altior, ejus casus fieret gravior. Vide & Greg. Mag. Moral. l.3. c.18. Idcircò peccans sine venia damnatus est, quia magnus fuo*

comparatione fuerat eventus
n *Ambros. in Psal.118. serm.7. Collatum cum Apolog. David c.1. & l. de Noe & Arca c.4. Lactan. l.2. c.8. Method. apud Epiph. hæres. 64.*

authorem fuisse, hæc, inquam, sententia, ideò invecta est [*n*], ut Scripturæ illud conciliaretur, quo docemur, s. Dæmonem homicidam esse ab initio (*o*), tum & alterum Sapientiæ 2. 24. *Invidia Diaboli mors introivit in orbem terrarum*; ac tandem quæ in eadem Scriptura leguntur de pellectâ fraude Diaboli in crimen primâ illâ muliere. Volebant, inquam, hæc omnia cum Libri Enoch ineptiis componere, cujus tunc authoritati plurimùm deferebant, rati S. Judam Apostolum scriptum illud in sua Epistola tamquam canonicum laudasse.

Politiæ ordo inter Dæmones.

o *Joan.8. 44.*
p *Ephes.6. 12 Vide & 1.Cor 15. 24.*
q *Matth.12. 24. Luc.11. 15. 18.*
r *Luc.11. 25. 26.*

Quanquam nullus est dubitandi locus, eundem, datâ proportione, ordinem inter bonos malosque Angelos servari, ejus tamen ratio & gradus penitùs ignorantur. Agnoscit inter illos Apostolus (*p*) Principatus, Potestates, & Virtutes, quemadmodum inter Angelos luminis. De Beelsebub Principe Dæmonum non semel in Evangelio sermo occurrit (*q*). In parabola Fortis armati docet Jesus Christus, Dæmonem domo suâ pulsum, assumptis septem aliis spiritibus nequioribus se priores sedes repetere (*r*). Aliquid de pristino ordine, quem ante defectionem suam in Cælo servabant, retinere illos, Cassianus collat.8. cap.55. arbitratur; vel saltem, ait, eundem servant inter se graduum ordinem, quem nequitia vel crimen, quo maximè præstant, expostulat.

Sed hæc inferiorum ad superiores subjectio ita reputanda est, ut subjectioni, quam per omnia debent Authori & Creatori suo, nihil officiat. Principis enim tenebrarum jussionibus, quibus inferre hominibus mala jubentur, tantum obtemperant, quantum Deo volente permittuntur. Jobum tentaturus Satan, vires in illum suas paulatim explicavit, Deo veluti per gradus sævire permittente. Si Deus ultionem exerere suam in Urbem aliquam gentemque meditatur, *immissiones facit per Angelos malos* (*s*). Mala à Satana consilia suggeri, exequutioni tandem mandari permittit. Ita e. g. inspirari Davidi permisit, ut censum populorum sibi subjectorum indiceret (*t*). Contemptui habet Rex Israel veros Domini Prophetas: offert se statim Satanas dicens: *Spiritus ero mendax in ore omnium Prophetarum ejus* (*u*). Stantem Satanam coram Domino spectavit Zacharias 3. 1. 2. quò Summum Sacerdotem Jesum accusaret, ejusque urgeret damnationem, nisi ab Angelo impediretur jubente. *Increpet Dominus in te, Satan.*

s *Psal. 77. 49.*
t *1. Par.20. 1. Consurrexit Satan contra Israel, & concitavit David ut numeraret Israel.*
u *3. Reg.22. 22.*

Dæmonum munera.

Corporum ægritudines, mortem, & totam illam malorum cohortem, quæ miseros homines comitatur, uti procellas, sterilitatem, bella, Dæmoni authori tribuit Scriptura. Nec sanè plura ejus ministerio atque in homines invidiâ præstari diffiteor. S. Petrus (*x*) Dæmonem exhibet tanquam leonem rugientem & prædam nunquam non aucupantem. Depingitur à S. Paulo (*y*) velit hostis igneis telis armatus, quæ nunquam non in corpora & in animas hominum intorquet. Suos Dæmones mala consilia suggerentes, non secùs ac bonos Angelos ad rectam propellentes, singulis hominibus Veterum plures (*z*) tribuerunt; quod in ipsos derivatum est ex Libro Hermæ vel Pastoris (*a*), & ex altero Libro Apocrypho, quem facilè credimus *Apocalypsim* Abraham, à S. Epiphanio hæres.39. cap.5. laudato.

x *1. Pet.5. 8.*
y *Ephes.6. 16.*

z *Origen. hom. 35. in Luc. & l.3. de Princip. c.15. Antioch. hom.61. Nyssen. de vita Mosis, p.394. Opus Imperf. in Matth. homil.5.*
a *Hermas Pastor, l.2. mandat. 7.*
b *Orph. Hymn. ad musas. Vide & Plutarch. in Bruto, & Servium ad Virgil. Æneid. 6. Quisque suos patimur manes.*
c *Buxtorf. Synagog. c.10. Basnage Hist. Jud. l.6. c.9. art.24.*

Idem pariter in Philosophorum Scriptis (*b*), & maximè Stoicorum, spectatur: admittunt enim Stoici non Angelum bonum tantùm singulorum hominum custodiæ invigilantem, sed malum etiam Angelum, insidias nunquam non struentem. Judæi etiam nostræ ætatis duplicem Angelum, bonum nempè & malum, singulis hominum assignant (*c*). Sed Ecclesia Christiana unum tantùm ab incunabulis salutis Angelum dari hominibus tenet, quamquam non diffitetur malos Angelos nunquam non capiendis incautis invigilare. Origenes in ea fuit persuasione hom.15. in Josue, singulis vitiis suum præsidere Angelum, suum nempe avaritiæ, fornicationi, superbiæ &c. ut quò pluribus detinemur vitiis, plus etiam in nostram perniciem pravorum Angelorum inducamus; & cùm vitium aliquod reluctando vicerimus, victum etiam abscedere Dæmonem vitio illi præsidentem, neque audere iterum ad pugnam redire; nisi fortè segnitiem nostram animadvertens, in novam victoriæ spem erigatur: ita verò prælium, assumptis secum septem aliis Spiritibus se nequioribus, juxta phrasim Jesu Christi Luc.11. 26. instaurat.

Sedes & locus suppliciorum.

Veterum Patrum plerique docent, pravos Angelos perduellionis reos, è Cælo pulsos in aera relegatos fuisse, ubi ad extremam usque Judicii diem, quando scilicet ad Inferna præcipites agendi sint, detineantur. Athenagoras Legat. pro Christ. ad mentem illorum, qui inter pravos Angelos & Dæmones discrimen illud statuunt, nimirum Dæmones ex rebellium Angelorum cum filiabus hominum commercio natos fuisse; Athenagoras, inquam, Angelos in aere collocat, Dæmones verò circa terram, quibus malis incentoribus omnes in malum propelluntur. Philo Judæus (*), Tertullianus Apolog. cap.22. aliique nonnulli bonos malosque Angelos indiscriminatim in aere constituunt: sed Augustinus [*d*] maluit, excidisse illos è subtiliori & puriori æthere in crassum istum terræ proximum, qui lucido illi aeri serenoque comparatus, perinde ac tenebræ haberetur; unde à S. Paulo jure meritoque dicti sunt, *Principes tenebrarum* (*e*). In hæc Apostoli verba scribens S. Hieronymus, docet: *Hæc autem omnium Doctorum opinio est, quòd aer iste, qui, Cælum & terram medius dividens, inane appellatur, plenus sit contrariis fortitudinibus.*

* *Philo de Gigantib. & l. de confus. linguar.*
d *August. l.3. de Gen. ad lit. c.10. Enchirid. c.28. In hujus aeris imam caliginem de superna cœlesti habitatione dejecti. Et in Psal.140.*
e *Ephes.6. 12.*

Hic autem constituti Dæmones, imperium in homines suum exercent, assumptâ interdum Angelorum luminis specie, excitatis procellis, nullâ tentandi fallendique homines occassione non captatâ. Appellat etiam illos Apostolus ad Ephes.6. *Principes Potestatum aeris*: & S. Chrysostomus (*f*); persuasum se habere dicit, ni-

f *Chrysost. in Ephes.6. homil.4.*

nihil amisisse illos de priori, quo à Deo donati sunt, in aerem imperio. Cæteri tamen Patres (g), excidisse illos ab hac potestate malunt; quòd autem aerem adhuc infestent, hoc unicè tribuendum, quia eo loci torquentur (h), donec extremâ Judicii die tandem detrudantur in Tartara. Defendunt alii (i), Dæmones pro majori suorum parte in inferno torqueri; quæ autem adhuc terram vel aerem exercendis hominibus infestat, minorem esse illorum portionem.

g *Theodoret. & Oecumen. in eundem locum.*
h *Vide Ruper. in Genes. c. 17.*
i *Euseb. Præparat. l.7.*

Tandem S. Petrus Epist.2. cap.2. v.4. & S. Judas ver.6. non obscurè docet, perduelles illos Angelos in inferno cruciari. *Rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos*, ait S. Petrus. *Angelos verò, qui non servaverunt suum Principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in judicium magni diei vinculis æternis sub caligine reservavit*, ait S. Judas. Sed hæc Apostolorum verba S. Augustinus in Psal. 149. S. Gregorius Magnus Moral. l.13. cap.17. Beda Venerabilis in 2. Petri 2. Rupertus Abbas in Gen.17. Petrus Abaelardus Introduct. ad Theolog. cap.17. de inferiori crassoque aere exponunt, qui cum puriori æthere collatus, tamquam abyssus & infernus aliquis locus haberi potest. De illorum tamen authoritate minimè persuasum est Theologis, docentibus malos illos Spiritus non ita in Inferno detineri, quin possint interdum ad nos remeare. Et S. Joannes Apoc.20. Principem Dæmonum exhibet vinculis alligatum, & in abyssum projectum, præcisâ omni egrediendi spe per mille solidos annos. Sed quis figuras omnes Apocalypsis ita exposuerit, ut certum aliquid de statu Dæmonum doceat? Fateamur oportet, nihil habere nos eâ in re nisi incertum, & conjecturis tantummodo, non argumentis, probatum.

Dæmones illi querentes de Jesu, quasi maturiùs, quàm par erat, ad torquendos ipsos venisset (k), rogantesque ne in abyssum præcipites agerentur (l), insinuare videntur, requie illos aliquâ in terra potiri, & tanquam summum malorum habere, si in tartara relegentur. Et quidem Veterum Patrum sanè multi docent, damnatos illos quidem ad ignem æternum, sed sententiæ illius executionem ad usque Judicii diem suspendi. *Desperata conditio eorum ex prædamnatione solatium reputat fruenda interim malignitatis de pœna mora*, ait, Tertullianus Apolog. cap.27. S. Justinus Martyr Apolog. utrâque, Minutius Felix in Octavio, Lactantius Instit. lib. ult. cap.26. Tatianus Orat. contr. Gentes, Origenes (m), Nemesius de natura hominum cap 1. S. Augustinus (n), S. Hieronymus in Isai.25. aliique plures (o), gemina docent, & insinuare visus est ipse in Evangelio Jesus, hanc referens damnatorum in extrema Judicii die sententiam (p): *Ite maledicti in ignem æternum qui paratus est Diabolo & Angelis ejus*: paratus, inquit, Diabolo, non qui Diabolum jam torquet.

k *Matth.8.29.*
l *Luc.8. 31.*
m *Origen. hom. 8. in Exod. & l.1. de princip. c 6.*
n *August. l.53. de Civit. cap. ult. Idem 21. c.1. 10. 13. ubi sæpius.*
o *Vide Petav. l.3. de Evang. c.4. art.13. &c.*
p *Matth.25. 41.*

Non ita tamen reputandum est, quasi nullo pœnarum sensu Dæmones in præsentia tangantur, & omnis illorum pœna ad usque post Judicii diem reservetur. *Alius est ignis, quo modò torquentur, alius quo post illam Judicii diem cruciabuntur*, ait S. Gregorius Magnus Moral. lib.4. cap.10. Mœrore nunc & dolore pro sententia jam probata atque damnationa sua afficiuntur; sed post diem Judicii, quem ignem modò absentem gravem experiuntur, præsentem sentient. *Dissinata quidem*, ait S. Bernardus serm. de transit. S. Malach. *sed nondum promulgata sententia est. Denique jam Diabolo ignis paratur, etsi nondum ille præcipitatus in ignem, modico adhuc tempore sinitur malignari*. Futuri supplicii certa expectatio suâ quasi præsentiâ discruciat. In hanc sententiam omnes ferè Veteres concessisse observat Maldonatus in *Matth.25. 41.* & P. Petavius de Angelis lib.3. *cap.4. art.18.*

Solus facilè inter Veteres Beda Venerabilis docet (q), malos illos Spiritus, quocumque tandem in loco fuerint, ignibus cruciari. *Ubicumque vel in aere volitant, vel in terris, aut sub terris vagantur, sive detinentur, suarum secum ferunt semper tormenta flammarum, instar febricitantis*. Hæc tamen sententia hodie in Scholis obtinet, quamquam doctissimi aliqui Theologi defendunt, contrariam opinionem, veterum Patrum consensu assertam, nullius erroris notâ damnari posse, quippe quam neque Scripturæ authoritas, ulla, neque Concilii definitio damnet. Quod enim Concilio Florentino in Decreto Fidei declaratum est, animas scilicet impiorum statim post mortem inferni suppliciis cruciari, nihil habet ad Dæmones. Et S. Thomas 1. par. q.64. a 4. ad tertium, qui erroris damnat opinionem, impiorum animas statim post mortem igne cruciari negantem, adversùs alteram de malis Spiritibus nihil gravius pronunciat.

q *Beda in Jacob.3.*

Ad naturam ignis torquendis Dæmonibus in inferno destinati quod attinet, ignem reapse elementare reputavit S. Augustinus de Civit. lib.21. cap.9. S. Gregorius Magnus Dialog. lib.4. cap.9. & Theologi de Schola; metaphoricum quendam ignem, malæ scilicet conscientiæ, synderesis, & desperationis, docet Origenes (r), S. Ambrosius in Luc. lib.7. cap.14. Theophylactus in Marc.9. aliique nonnulli. Mentem hac de re nostram alibi explicavimus (s). De illorum numero aliquid datâ occasione disseruimus, cùm de bonorum Angelorum multitudine ageremus.

r *Origen. l.2. de Princip. c. 21. Vide & Hieronym. Ep. 59. ad Avit. & in Isai. ad finem.*
s *Comment. ad Eccli. c.19.*

De impenso Dæmonibus cultu narrat alicubi Scriptura, Hebræos Chananæorum imitatione filios suos, non Deo, sed Dæmonibus immolasse (t). Et Psalmista Psal. 95. 5. canit: *Omnes Dii gentium Dæmonia*. Oblata à Judæis Dæmonibus sacrificia exprobrat Baruc4. 7.& in Levitico 17.7. Moyses cavet, ne Israelitæ immolent, ut olim ab ipsis præstitum, victimas Dæmonibus vel ut Hebræus habet, *pilosis*, vel *hircis*. Sed animadvertisse juvat, Hebræam vocem, quam & Septuaginta & Vulgata reddiderunt Dæmones, ad literam exprimere tantùm Idola, Deos flocci; nulloque argumen-

t *Deut.32. 17. Psal.105. 37.*

to probatur, sive Hebræos sive Chananæos unquam Dæmonibus cultum impendisse. Hirci sive Pilosi, de quibus Moyses, non nisi Deos Mendesiorum in Ægypto designant (u), quorum imitari cultum in deserto tentarunt Hebræi, & re ipsâ aureum vitulum consecrare ausi sunt.

u Herod. l.2. c.46. Strab. Diodor. Ælian. alii.

Autumarunt Patres, nec immeritò, Dæmones cultum sibi in Idolis à gentibus exegisse. Erant enim reapse Dæmones, sive qui Templa occupabant, sive dabant oracula, sive tandem superstitiosæ illius Religionis Authores fautoresque. Sed spectatum à gentibus illis cultum infestissimi illius humani generis adversarii, quem sub Satanæ nomine agnoscimus, quis credat? Constat planè, Gentiles nonnisi confusam quamdam illius ideam habuisse; Deosque illos infernos, quibus litabant sacrificiis, quemadmodum & Deis Cæli marisque, longè alios fuisse ab iis, quos Dæmones nos, illi malos Genios appellabant (x).

x Plutarch. de Iside, & Osiride. Stanley, tom.2. p. 14. c.6.

Vix tamen datur ambigendi locus, Persas summis honoribus Dæmonem, quem ut malum principium agnoscebant, non coluisse. Duos enim illi Deos, bonum nempe & malum, in natura statuebant; illum *Horomasum*, alterum *Arimaanum* appellantes. Horomaso sacrificiis gratiarum actionis litabatur, avertendis, quæ ab illo imminebant, malis; sacrificia pariter Arimano oblata; offerendi autem ritus erat ejusmodi. Herbam Omanim tundebant in mortario, Deum interim Infernorum & tenebrarum invocantes, affundentesque cruorem lupi, quem jugulaverant. Secundùm hæc, totam illam confectionem deferebant in locum solaribus radiis impervium, quò projectam relinquebant.

Certum etiam constituunt, populos quosdam Africanos hostiis & luminibus litasse Dæmoni, quò scilicet futurem ipsius, & malum, quod in homines minitatur, evitare daretur. Eò usque ignorantia & superstitio devenit. S. Augustinus non semel repetit id, quod in Psal.94. num.6. disertissimè exprimit. *Omnes gentes sub Dæmonibus erant; Dæmonibus Templa fabricata sunt; Dæmonibus aræ constructæ; Dæmonibus Sacerdotes instituti; Dæmonibus oblata sacrificia &c.* Docet alibi (y), Principum authoritate invectum inter homines Dæmonum cultum; & id constituisse Romanos ut boni Genii invitarentur, sacrificiis verò litaretur malis. Quod eâ planè religione sanxerunt, qua olim erecta ab illis sunt Templa febri & pallori (z). Non est igitur cur pervicaciter negemus, quin & eò ignorantiæ apud Paganos ventum fuerit, ut vel Dæmonibus divinos honores decernerent.

y De Civit. l. 3. c.32.

z Aug. de Consen. Evang. l.1. c.18. Qui & agarbent Dæmonas invitandos, & cacent Dæmonas placandos monent.

DISSERTATIO
IN TRES MARIAS.

Quam modò agitandam suscipimus, quæstio tres illas fœminas in Evangelio respicit, nimirum Mariam Magdalenam, Mariam sororem Marthæ, & fœminam illam pœnitentem, quæ in ædibus Simonis Pharisæi Christi pedes delinivit (a). Discutiendum est autem, num tres illæ unam eamdemque, sive tres reapse fœminas inferant.

a Luc.7.37.

Atque in ipso Dissertationis hujus limine constituendum est, de quæstionum illarum, quas interminatas Apostolus 1. Timoth.1.4. appellat, numero habendam esse, de quibus post longam prolixamque disquisitionem semper tamen veritas manebit in obscuro. Profectò si rei veritas disputatione attingi potuisset, jam tandem factum esset, ut in lucem solemque exposita post tot sapientissimorum hominum conatus pateret. Attingendæ hujus veritatis duæ planè essent viæ: prima Dei verbum, nempe sacrorum Librorum Textus; secunda Ecclesiæ traditio, & Patrum consensus. Ambiguus est autem Evangelii Textus magis, quàm ut certi aliquid ex illo definiatur. Ecclesiæ traditio variat; inter Patres enim non minùs ac inter nostræ ætatis Criticos non convenit. Hanc sententiarum varietatem, & discrepantiam videt Ecclesia, nihilque ex ea re timens incommodi, authoritate suâ refrænandam ingeniorum licentiam suarum esse partium non ducit. Integrum est igitur ut quicumque voluerit, iterum argumentum illud, expostulante nemine, tractandum suscipiat.

Sex autem de illo referuntur sententiæ. Prior omnium tenet, Mariam Magdalenæ, Mariam sororem Marthæ, & Pœnitentem illam fœminam, quæ Jesu Christi pedes in ædibus Simonis Leprosi [b] unguento fovit, ac tandem quæ pretioso unguento perfudit caput ejusdem in Bethania, dum apud Lazarum diversaretur (c), unam eamdemque mulierem, varia erga Jesum munera præstantem, haberi. Alii tres personas distinguunt; alii Mariam Magdalene cum sorore Marthæ confundunt; alii fœminam peccatricem à Magdalene non distinguunt; ipsam denique alii reputant Mariam sororem Marthæ cum fœmina illa criminosa. Addenda hisce omnibus illorum opinio, qui inter tot varias sententias veritatem in ambiguo positam satis apertè non distinguentes, hærent suspensi; inter quos recenseri meritò possunt

b Luc.7.37.

c Jo.11. 2. & 12. 2. 3.

S.Hie-

S. Hieronymus (*d*), S. Ambrosius (*e*), S. Augustinus tract.49. in Joan. num.3.

Singularum opinionum assertores eadem Scripturæ testimonia in suas quique partes trahunt; ex quibus oppositas planè consecutiones deducunt. Laudat pariter pro se quisque Patres sententiæ suæ faventes. Qui unam constituunt, assertores daot potissimùm S. Clementem Alexandrinum (*f*), Ammonium Harmon.4. Evangel. S. Gregorium Magnum (*g*), Chrodobertum Episcopum Turonensem septimo sæculo (*i*), Bedam ejusdem sæculi Scriptorem in Luc.3. c.5. Druthmarum Monachum Corbejensem in Matthæum noni sæculi Scriptorem, S. Odonem Abbatem Cluniacensem serm.2. de Maria Magd. Pseudo-Anselmum in Matthæum 26. Petrum Blesensem (*k*), S. Antoninum sermon. in Fer.6. Hebdomadis Passionis, Dionysium Chartusianum, Hugonem Cardinalem, ac tandem Latinos ferè omnes post S. Gregorium Magnum.

Qui plures defendunt, assertores habent Authorem Constitutionum Apostolicarum lib.3. cap.6. distinguentem inter Mariam Magdalene, & Mariam Sororem Marthę; quod idem præstitum à Theophylo Antiocheno Comment. alleg. in 4. Evang. S. Irenæo lib.3. cap.14. S. Chrysostomo (*l*), S. Macario Hom.12. Tito Bostrensi in Luc.7. Theophylacto in Marc.14. & in Luc.7. Euthymio in Evangelia, Modesto Patriarchâ Jerosolymitano apud Phot. Cod. 275. ac tandem à Græcis Patribus ferè omnibus. Ita sexto Ecclesię sæculo insignis hæc controversia Orientem, Occidentemque inter se committebat. Albertus Magnus, & S. Thomas neutram partem secuti, agnoscunt Occidentem universum S. Gregorii Magni partes sectari. Est quidem animadversione dignum, Officium Missæ, & Breviarum Romani ritus in unam eamdemque fœminam Mariam Magdalene, fœminam criminosam, & Mariam sororem Marthæ non apertè quidem, sed obscurè, quantùm capimus, constare.

In eo rerum statu Jacobus Faber Stapulensis decimosexto sæculo insurgens, demonstrandum suscepit, tria illa nomina tres designare distinctas fœminas, nihilque populari illi opinioni tres in unam colligenti deferendum fuisse. Subsidiariam Fabro operam præstitit Jodocus Clictoveus (*m*); tantaque ejus disputationis novitate commotio facta est, ut tandem Facultas Theologica Parisiensis Fabri thesim censurâ inusserit die 9. Novembris 1521. Adversùs Fabrum contrariam opinionem scripto libro defendit Joannes Fischerus Episcopus Roffensis anno 1519. cui etiam suffragatus est alio scripto Balthasar Sorius, ejusque Opus prodiit Cesaraugustę a.1521. Idem præstitum à Laurentio Surio, Jacobo Episcopo Viennensi, Marco Grandivallo, Baronio, Jansenio Gandavensi, & Maldonato.

Nequaquam tamen his factum est, quin Eruditorum alii Fabri causam defendendam susciperent. D. Lonvet an.1635. Librum ea de re vulgavit, munitum approbatione D. Chatelain Syndici Facultatis Theologicæ

d Hieron. in Matth 26. & l.2. contra Jovin.c.16.Prefat. in Osee, & Ep.150.

e Ambros. l. de Virgin. Confer cum l.6. in S. Lucam.

f Clemens Alexand. l.2. Pedag. c.8. Vide D. Trevet Differt. de Maria Magdal. l.2. art.2. p.214.

g Gregor. Magn. homil.25. in Evangel. & hom.33. in 2. Reg.9.

i Chrodobert. apud Quesnel. in Not. ad Epist. S. Leonis.

k Petrus Bles. l.3. Ep.50. & Serm. de S. Maria Magdal.

l Chrys. hom. 81. in Matth. 26. & hom. 61. in Joan. Vide Origen. hom.35. in Matth. & hom.5. & 2. Cantic.

m Jodoc. Clictov. Epist. dedicatoria ad Francis. Molin. præfixa Tractatui Jacobi Fabri Stapul. Idem Clictov. disceptat. 1. & 2. adver. Marcum Grandivallum Paris. an.1519.

Parisiensis; demonstrat autem politicam hujus censuræ Sorbonicæ rationem, asseritque futurum, siquidem iterum sub Judice causa poneretur, ut æquior pro Fabro prodiret sententia. Casaubonus in Baron. Exercit.14. Estius (*n*), Launoyus (*o*), Bulengerus Jesuita (*p*), & ejusdem Societatis Turrianus in Consens. l.3. c.6. Zegerus Franciscanus celebratissimus Interpres in Joann.11. Salmeron t.9. tract.49. aliique etiam Recentiores pro distinctione earumdem fœminarum adversùs alios unicam defendentes decertarunt.

R. P. Alexander Dominicanus in Hist. Eccles. sæc.1. dissert.17. P. Lamy Harmon. in Evangel. & Epist. Gallic. & Mauduit (*q*) Oratorii Presbyteri, P. Pezon (*r*) strictioris observantiæ Cisterciensis, unius mulieris partes tuentur. Sed D. Maucondui (*s*), Anquietio Parochus Legionensis (*t*), D. Tillemont (*u*), Baillet (*x*), Faber Doctor Sorbonicus in suis animadversionibus ad P. Alexandrum suppressis, pro pluribus decertant. P. Lamy post lectam à se Dissertationem D. Anquetin contrariam sententiam duplici Epistolâ impressâ 1699. suffulsit. Prodiit eodem tempore Libellus Gallicus quidam anonymus inscriptus: *Reflexions contre la Dissertation sur sainte Magdeleine* (*y*); cui Ecclesiasticus quidam Diœcesis Rothomagensis, facilè idem D. Anquetin, tres Epistolas publici juris factas opposuit. Omnium postremus insurgens D. Trevet Parochus de Gomecourt vulgavit anno 1713. prolixam Dissertationem suam, qua Mariam Magdalene, Mariam sororem Lazari, & fœminam Criminosam unam singularem fœminam adversùs recentiores quosdam Authores defendit. Rem sibi proposuit maximè contra D. Anquetin, Tillemontium, & Baillet. Is est celeberrimæ hujus controversiæ status.

Quam suscepimus provinciam, cogit nos ut mentem hac de re nostram promamus; nihilque propterea facturos nos propriis arbitrantur, quàm utriusque sententiæ rationes in medium proferre, ut Lectores nostros, & nos etiam ad judicium eâ de re suum nostrumque pronunciandum, & quas maluerimus partes sectandas, comparemus.

ARTICULUS I.

Rationes pro unica Maria.

I. QUÆ singularem asserit fœminam sententia, ferè unicè obtinuit in Ecclesia Occidentali jam inde à sæculo septimo, nempè post S. Gregorii Magni ætatem. Asserta autem mille annorum spatio & omnium scriptorum Catholicorum authoritate firmata possessio, adeò ratum efficit certumque jus, ut non nisi solidis apertisque demonstrationibus rejiceretur. Opinio sanè, quę tot sæculorum spatio in Ecclesiasticis Officiis valuit, in publicis ad populum concionibus constituta, quæque traditionis inter fideles receptæ portionem aliquam efficit, tanquam sancta & inviola-

n Estius orat. 54. Quæ est de Maria Magdal.

o Launoy de Commentitio Lazari & Magdal. in Provinciam appulsu.

p Bulenger. Diatrib.3. p. 25.

q Mauduit. Analy. Evan. tom 2. Parisiis an.1693. Gallicè.

r Pezron hist. Evang. tom.2. p.337. Parisiis an.1696. Gallicè.

s Maucondui. editus ann. 1685.

t Anquetin. Differ. de Maria Magdal. Parisiis an. 1699.

u Tillemont Hist. Eccles. t. 2. p.30. & 512.

x Baillet Vita SS. Mensis Julii 22.

y Animadversiones in Dissertationem de S. Maria Magdalena.

labilis tenenda est, nisi adeò aperta textuum & rationum documenta adversùs illam proferantur, ut contra stare non possit. In eo aotem rerum articulo constituti sumus, ut ipsis fatentibus adversariis, quę contra ipsam proferuntur documenta & Textus Scripturæ longissimè absint ab evidentia. Cujus si nihil aliud, certum apertissimumque argumentum est ea, quæ inter Criticos de hoc argumento hodie usque regnat, sententiarum & opinionum dissensio. Contra assertam igitur Latinæ Ecclesiæ possessionem, & obsirmatam tot sæculorum persuasionem, non est cur admittatur opinio, quæ tres fœminas adversùs unicam & singularem defendit.

II. Disertè notant Evangelistæ, Mariam Magdalene emisse sibi aromata curando post ejus funus Magistro (a); notat insuper (b), Jesum sex ante Pascha diebus, dum verba cum Maria sorore Marthæ, & Lazari faceret, dixisse futurum, ut ab illa post obitum suum aromatibus condiretur; cujus deinde rei fama longè lateque per orbem prædicationibus diffunderetur. Una igitur eademque mulier habenda est Maria Magdaleoe, & Maria soror Lazari; in Magdalene etenim impleta suot ea, quæ de sorore Lazari oraculum Jesu Christi prædixerat.

a Marc. 16. 1. 2.
b Matth. 26. 2. Marc. 14. 3. Joan. 12. 1.

Convenit inter Scriptores, de hoc argumenti genere, differentes, Mariam Magdalene curandi sibi Jesu Christi cadaver aromatibus negocium assumpsisse; sicut & Mariam sororem Marthæ, & Lazari pretioso nardi spicati unguento recumbentis Christi pedes perfudisse. De solo igitur sensu verborum Evangelii negocium superest. Habent enim, Jesum Christum obtrectantium in illam Mariæ profusionem ora verbis illis obstruxisse [c]; *Sinite illam, ut in diem sepultura mea servet illud*; sive ut Matth. 26. 12. *Mittens hac unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit*; & Marc. 14. 8. *Quod habuit hac fecit; pravenit ungere corpus meum in sepulturam*.

c Joan. 12. 3.

Quibus positis Scripturæ testimoniis, ita argumentom formatur: Jesus Christus de Maria, quæ sibi pedes Bethaniæ in ædibus Simonis Leprosi perfudit, præveniri ab illa ait supremum erga suum cadaver officium. Nemine autem ambigente constat, mulierem illam, quę condiendi cadaveris Jesu Christi aromatibus curam suscepit, Mariam Magdalene fuisse; una igitur eademque reputanda est, ac Maria Marthæ soror. Eadem ipsa mulier unguento Magistrum perfundens, pium illud prævertit officium, quod deinde post ejus obitum reapse perficere aggressa fuit. Prævenisse autem ungendum corpus suuro in sepulturam ait Christus, quòd scilicet probè nosceret, volenti maximè mulieri condire corpus aromatibus occasionem defutoram; cum è mortuis jam surrexisset. Plausibiliora hæc sunt argnmenta, quibus Mariæ singularitas defenditur.

Sed hisce rationibus respondendom est, 1. Quæ à Maria sorore Marthæ sex ante obitum Jesu Christi diebus præstita sunt, nihil habere necessariæ affinitatis cum pio Mariæ Magdalene erga cadaver J. C. officio. Illa caput perfudit recumbentis; hæc mortuum corpus curatura venerat: duo hęc à duabus pariter mulieribus præstari commodè poterint. 2. Tamquam certum, quod tamen nullis demonstratur argumentis, constituitur, Jesum Christum pium sibi officium præstituram esse post obitum, vel saltem sibi præstare curaturam Mariam sororem Marthæ prædixisse Possunt enim verba illa Evangelii ad alios planè sensus non incongruè detorqueri: *Sinite illum, ut in diem sepultura mea servet illud* (*). Utique servare non poterat unguentum illud, quod super caput recumbentis jam effuderat. In hanc igitur sententiam locutus est Christus, quam explicat S. Matth. 26. 12. *Mittens hac unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit*; idest tantumdem præstitit, juxta S. Marcum 14. 8. ac si præveniret ungere corpus in sepulturam. Prælusit nempè actione suâ, atque pio illo officio pio alteri ab altera muliere post obitum præstando.

* Jo. 12. 7.

3. Non inde sanè rectâ consecutione deduci potest, Mariam sororem Marthæ curandi J. C. cadaver aromatibus negocium suscepisse; non inde, inquam, deduci, potest, quòd scilicet Jesus Christus de fœmina illa locutus dixerit, prævenisse nimirum illam unguento suo ungendum corpus in sepulturam. Quod enim præverterat officium, quomodo post mortem præstaodum erat? Si verò Christus illud innuit tantummodo, nimirum frustra mulierem pium idem officium prosequuturam post obitum suum, à quo proinde abstinere debuisset; si, inquam, hæc innuebat Christus, supervacaneam operam mulierem illam navaturam significasset.

III. S. Joannes 11. 2. infirmam Lazari valetudinem narrans, addit Mariam ejus sororem non aliam fuisse ab ea muliere, quę recumbentis J. C. pedes unguento perfudit. Porrò nunquam antehac Evangelista unctionem ullam à Maria factam significaverat; cæteri verò Evangelistæ nullius alterius antea fecerant mentionem, quàm quæ diu ante à fœmina criminosa in domo Simonis Pharisæi facta narratur (†). Pronum est igitur ut credamus, hanc ipsam fœminę criminosæ actionem, cujus per omnes Ecclesias fama celebrabatur, S. Joannem designasse. Quare Maria soror Marthæ cum fœmina criminosa jure, meritoque confundenda est.

† Luc. 7. 37.

Reponunt hisce adversæ sententiæ assertores (d), fieri utique potuisse, ut S. Joannes anticipatiooe quadam eam retulerit circumstantiam, quò scilicet Mariam agnoscendam Lectoribus proponeret, ejus rei gestæ memoriâ, quæ per omnes Ecclesias & longè lateque celebraretur, cujus pariter in universo mundo laudes prædicatione innotuerant, juxta J. C. oraculum (e). Jam enim ejus rei illustris erat memoria apod Fideles, quo tempore S. Joannes ad scribendum Evangelium se contulit Eo consilio Evangelistæ de vocatione Judæ ad Apostolatum verba facientes, notant, virum illum proditione suâ Magistrum neci tradidisse.

d Author. Quæst. inter Opera August. l. 3. 94. p. 85. Esti. Orat. 14. Tillemont. alii.
e Matth. 26. 13.

quan-

quanquam nihil adhuc de proditiona illa retulissent.

IV. Cęteri Evangelistarum textus refragari, potiùs quàm favere singularitati hujua fœminæ videntur; quare ab illis laudandia adversę sententiæ assertorea abstinent. Satis habent tantummodo demonstrasse, loca illa opinioni suæ non adversari, vel commodè adeò in proposito ab ipsis systemate expoui, ut objectiones adversæ omnes facilè diluantur. Quod ut sibi faciliùs obveniat, tum ut de omnibus proficiant historiæ circumstantiis, novas excogitarunt hypotheses, pro digerenda rerum, quæ in Evangelio narrantur, serie, novisque interpretationibua textûs, quibus maximè urgentur, prorsus cludendui.

E. g. P. Lamy, & P. Mauduit autumant, cœnam illam apud S. Lucam 7. 37. cujus occasione mulier eriminosa rigatos lacrymis suis pedes Jesu Christi comâ capitis detersit; cœnam, inquam, illam Bethaniæ institutam fuisse, quo in loco factam constituunt alteram apud S. Matth. 26. 2. &c. S. Marcum 14. 2. &c. S. Joannem 12. 2. &c. cùm scilicet Maria soror Lazari pretiosi unguenti vasculo caput Magistri perfudit. Certum ponit P. Lamy, eam, quę cum domo Marthæ & Mariæ ac Jesu Christo intercessit, animi conjunctionem, ut quoties Jerosolymam iret, apud illas diverteret, jam inde ab exordio prædicationis Jesu Christi cœpisse. Constituit pariter, cœnam illam, cujus occasione Martha de Maria sorore conquesta est (f), paulò post Baptismum Jesu Christi factam; præcessisse autem alteram cœnam, qua Maria anteactæ vitæ jam pœnitens, & ad meliorem frugem conversa, quamquam nondum externæ vitæ habitum penitus immutasset, ad Simonis Pharisæi ædes divertit, ibique pœnitudinis suæ & pietatis apertissima protulit documenta. Sed in hoc Authoris systemate totus transponendus est ordo S. Lucæ, cujus caput decimum ante caput septimum transferretur, nequid diximus, quòd cœna illa apud Simonem Pharisæum non Bethaniæ, sed Naim instituta est, quemadmodum in inferioribus demonstravimus.

f Luc. 10. 8.

P. Pezron histor. Evang. tom. 2. alter singularis Mariæ assertor, in ipso operis vestibulo profitetur, rerum, quæ de Magdalena in Evangelio narrantur, historiam, si sparsim, uti scriptis mandata est, legantur, non nisi confusam ejus ideam suffecturam; si verò junctim tamqoam in ordinatæ historiæ seriem digesta exhibeatur, tunc prona erunt omnia & aperta. Quàm invidiosam, rogo, adversùs suum systema confessionem? Quæ in Evangelio res gestę leguntur, nullam habent ad persuadendum vim, nisi è suo revulsæ loco in arbitrariam digestæ seriem reducantur: quid tunc alienum erit ab Evangelio, si ea tandem interpretandi ratio adhibeatur?

Fatetur ille, Mariam Magdalene è Galilæa repetendam, cujus deducit nomen ex vico quodam, *Magdalo* appellato: addit, Lazarum fratrem & Martham sororem, ut ipse quidem credit, hujus Magdalenæ, ad eamdem provinciam pertinere. Maria liberioris vitæ licentiam secuta est; non tamen adeò, ut rupto puduris fræno impudicitiæ se daret. Deus revocandæ ad meliorem frugem mulieri, in potestatem septem Dæmonum, quibus ad tempus infestaretur, illam permisit. Inter hæc Jesu Christi in Naim adventus, & fama restituti ad vitam adolescentuli longè latèque pervulgata, eandem mulierem ad ipsum in ædibua Simonis Pharisęi, domui ejusdem mulieris familiaris, accivit. Nec mora; à gemino infami hoste, crimine nempè & Dæmone liberam se experta est. Contigisse autem dicit hæc omnia circa mensem Januarii, vel Februarii, anni ab inita à Jesu Christo prędicatione secundi.

Proximè sequenti Aprili vel Majo, itinerum Jesu Christi comes accessit. Aliquanto post Jesus Christus vicum adivit, cui forte Lazarus & Martha imperabant; ibi verò Martha de sorore suâ Mariâ conquesta est; de Maria, inquam, quæ Magistri sequelę penitùs addicta, domestica illa munia parum curabat. Tunc Jesus consilium suum, deserendi nempè Galilęam, prodens, fœminis in causa fuit, ut in Bethaniam, vicum non longè à Jerusalem, transmigrarent. Cùm igitur Lazarus & Martha è Galilæa secessissent, idem præstandi authores fuerunt Simoni Leproso, quem confundendum arbitratur cum Simone Pharisæo urbis Naim incolâ. Omnes igitur sedem transtulerunt in Bethaniam, eosque sæpè conveniebat Jesus, qui locum Lazari resurrectione inclytum fecit. Nec alibi etiam, licèt aliquandiu post, Maria soror Lazari caput Jesu Christi recumbentis perfudit unguento, sicut & idem pium officium erga defunctum ejusdem Magistri corpus repetendum suscepit. En planè systema felicissimè conceptum, & perpetuâ rerum serie constans: an tamen verum? Ne ipsum quidem de ejus veritate satis persuaderi Authorem crediderim; quippè qui non tanquam certum, sed tamquam probabile illud se tradidisse significat.

Defendit P. Mauduit (g) Mariam Magdalene, alio nomine Mariam sororem Marthæ, è Bethania, vico non longè à Jerusalem, originem duxisse, quam posteriorem Urbem in spectaculum effrænis licentiæ suæ totam converterit. Cùm verò, ait, ad meliorem frugem se recepisset, in Galilæam se contulit, ubi facilè ditissimæ domus latifundia possidebat; siquidem ad eam pertinuisse oppidum *Magdalum* statuatur. Hic Jesu Christo comes accedens, Judæam unâ cum illo repetiit; versantibusque simul in Bethania, mulier semel & iterum unguento Jesum perfudit; in domo nempè Simonis Leprosi vel Pharisæi; utrumque enim Simonem confundendum censuit. Primum hoc in Jesum officium ad exordium restitutæ mulieria in meliorem frugem revocat; secundum ante sex dies ab obitu Servatoris consignat. Hæc ille pro conciliandis Evangelii textibus, quibus geminæ mulieris, eodem Mariæ nomine notę, characteres exhibentur.

P. Alexander suo ordine insurgens (h), an-

g *Analys. Evang.* t. 2. p. 480.

h *Natal. Alexand. Histor.* N. T. t. 3. *Dissert.* 27. p. 291. *&c.*

autumat fieri potuisse, ut una eademque fœmina variis temporibus Naim & Bethaniç sedem haberet. Primò igitur ædem habere potuit in Naim, sive quòd in ea Urbe elocata esset, sive quod viro alicui potenti adhęreret. Ibi effrænis licentiæ exhibuit argumenta. Potuit unà pariter ædem suam habere paratam Bethaniæ, quo post ejuratum crimen veniens, una cum Lazaro & Martha commoraretur. Addit, criminosam mulierem illam in Evangelio appellari, non quòd crimen publicè profiteretur; sed ideò facilè, quòd proco uteretur viro aliquo locupleti & potenti, cujus rei gratiâ invidiam apud universos cives subiret; vel fortè ideo criminosa appellaretur, quòd muliebri cultu plùs nimio lasciviret.

Quæ in Evangelio de possessa à Dæmone muliere narrantur, exponit sive in sensu metaphorico, quo nempè Dæmonis nomine crimen designetur; sive fortè, ait, reapse à Dæmone agebatur, non semper, sed per temporum intervalla; quibus proinde tantùm spatii daretur, quantum pro salute sua seriò cogitanda, atque de parando sibi remedio tandem sufficeret. Defendit tandem, duas illas unguenti persusiones, nempè in æde Simonis Pharisęi & Leprosi in domo unius ejusdemque viri, sed variis temporum & locorum discriminibus factas reputari. Tandem, ait, unam singularem mulierem pro variis rerum circumstantiis nunc Criminosam, nunc Mariam Lazari, nunc Mariam sororem Marthæ & Lazari, modò denique Mariam tantummodo appellari potuisse.

Apposiiè ista quidem, si priùs evidenti aliquo argumento demonstrassent, tria illa nomina Mariæ Magdalene, Mariæ sororis Marthæ, & fœminæ criminosæ à Dæmone liberatæ, ad unam eamdemque fœminam pertinere. Semel enim optimis argumentis veritate historiæ alicujus constituta, facilè resolvendis, quæ in contrarium ingeruntur, objectionibus, interpretationes omnes admittimus. Vel ipsis tunc hypothesibus minus plausibilibus favetur, quando enim veritate destituerentur, res tamen ipsa asserta constaret. Nunc autem subducitur ædificio fundamentum. Demonstranda quippè priùs fuerat singularitas mulieris, adversùs tris illa fœminarum nomina; ac deinde detorquenda essent ingenia ad systemata fabricanda, quibus opposita omnia proniùs & faciliùs refutarentur.

ARTICULUS II.

Mariam Magdalene & fœminam criminosam unam singularem fœminam esse, à Maria sorore Martha distinctam.

NOstra hæc opinio medium quoddam obtinet inter duas illas; quarum altera unam singularem fœminam, altera tres distinctas defendit. Hisce autem argumentis probatur Mariam Magdalene ipsam esse eamdemque fœminam criminosam, quæ ad bonam frugem rediens, Jesu Christi pedes in ædibus Simonis Pharisæi perfudit unguento. Utramque enim fœminam designantes characteres possunt commodè uni eidemque convenire. Confunduntur pariter apud Patres sanè multos (k), quorum præpostero planè testimonio nituntur singularitatis assertores. Aliud porrò est statuisse, Mariam Magdalene cum altera confundi muliere criminosa, quæ pedes Jesu Christi in urbe Naim perfudit unguento; aliud de tribus illis, Magdalene nempè, fœmina criminosa, & Maria Sorore Lazari unam eandemque fœminam constituisse. Lucas post narratam historiam fœminæ criminosç (l) quç ad saniora consilia regrediens Jesum Christum in domum Simonis Pharisçi convenit, simulque descripta verba solatii, & spei plenissima, quibus Jesus mœstam relevavit, nimirum: *Vade in pace*, addit tandem (m), Jesum per Urbes, & vicos Galilçæ decurrisse, itineris comitibus sequentibus duodecim Apostolis, quibus accesserunt: *Mulieres aliqua, qua erant curata à Spiritibus malignis, & infirmitatibus*: Et inter cæteras *Maria, qua vocatur Magdalene, de qua septem Dæmonia exierant; & Joanna uxor Chusa, & Susanna, & alia plures.*

D. Toynardus (n) persuasum habet, convaluisse fœminas illas à Dæmone ante sex menses, simulque verosimillimum reputat, eandem hìc fœminam insinuari, quæ priùs ante pedes Domini in ædibus Simonis Pharisæi provoluta describitur; hìc verò ante religiosas fœminas itinerum Jesu Christi comites omnium prima constituitur.

Singularis fœminæ patroni miserè torquentur, cum de titulo mulieris criminosç Mariæ sorori Lazari tribuendo res est. Porrò eo nomine juxta Patrum & Interpretum receptam sententiam, designatur fœmina prostituta, queque pudicitiæ omnes frenos abruperit. Alienum est autem ab ea mulieris indole, quidquid de rebus à Maria sorore Marthæ gestis memoriæ proditum legitur. Debuit planè religioni duci, quòd ea invidia mulier Jesu Christi amore flagrans in primis oneraretur, nisi fortè ea promantur documenta, quæ rei veritatem extra controversiam posuerint.

Incommodum illud sentiens P. Lamy, invidiam nominis *criminosa* minuendam suscepit. Nititur enim demonstrare, nomine illo designari fœminam, quæ exacto legis obsequio defuerit. Quousque verò legi non parebat Maria? Id sibi deprehendisse credit Author ille in nomine Magdalene, quod eidem fœminę adjiciendum constituit. Magdalene enim, vel Hebraicè *Maggadela* reddi potest fœmina cincinnata. Tota igitur nominis criminosæ invidia eò tendebat, quòd scilicet Maria soror Marthę calamistrandis comis plùs nimio lasciviendi gratiâ studeret; hinc titulus criminosæ fœminę datus. Addit ex Rabbinorum doctrinâ vetitum esse die Sabbati comas calamistrare. Porrò de solidate hujus argumenti, ad judicium ipsum suum Authorem provoco. Animadvertisse tamen juvat, ejusdem Authoris confessione nunquam fieri potuisse, ut

k *Beda. Alcuin. Petr. Damian. Petr. Cell. Bernad. alii plures; quos vide ad finem hujus Dissertationis.*

l *Luc.* 7. v. 37.

m *Luc.* 8. 1. 2. *&c.*

n *Toynard. Harm. p.* 22. *art.* 89. *ad Marc.* 5. 3. *& pag.* 36.

ut Maria Magdalena eadem cum sorore Lazari statueretur, siquidem peccatricis fœminę nomen prostitutam mulierem designaret (o), erat enim crimen severissimis legibus apud Israelitas interdictum (p); quin & capitale habitum fuisse Philo Judæus (q) testatur.

o *Vide P. Lamy Harm. l. 4. c. 16. Diss. Gallicè p. 98.*
p *Deut. 23. 17.*
q *Philo de Joseph. p. 533.*

P. Alexander suspicatur, fœminam illam, de qua in Evangelio, non palam quidem criminibus impudicitiæ suæ quæstum fecisse; sed habuisse potiùs procum virum aliquem potentem, quocum etiam liberiùs consuesceret. Si verò, ait, venale crimen suum habuisset, non inde tamen rectâ consecutione inferretur, alienam fuisse mulierem à genere Israelitarum; quamquam enim severâ Legis districtione prostitutionis crimen interdiceretur, nulla tamen certa decreta erat in transgressores pœna; nec nisi parum ea in re Domini jussionibus delatum fuisse satis, & plusquam satis intelligimus. Probè id noscens futurum Legislator cavit, ne prostitutæ merces in Templum inferretur (r); mandatis insuper onerans Sacerdotes, *ne scortum & vile prostibulum ducerent uxorem* (s). Duę tandem fœminę prostitutę coram Salomonis tribunal, alia contra aliam causam agebant (t).

r *Deut. 23. 18.*
s *Levit. 21.*
t *3. Reg. 3. 16.*

Sed irritæ conjecturæ quò invidiosa illa nominis *criminosa* idea leniatur; numquam enim fiet, quin eâ turpitudinis notâ Mariam sororem Marthæ inurere mens refugiat, sive nimirum publica aliqua scortatio, voce illâ designetur, sive impudica quædam viro alicui potenti adhæsio. Repugnant enim ista cum iis, quæ de Maria sorore Marthæ in Evangelio referuntur. Quare duas inter se planè distinctas mulieres concipere oportet, cùm in Scriptura nomen fœminæ criminosæ & Mariæ sororis Marthæ legimus. Alia notabimus in proximè subsequenti articulo, quibus inter duas hasce fœminas discrimen magis magisque patebit; ibique pariter diluentur objectiones, quibus sententia hęc nostra impetitur. Apud Græcos peculiari Festo colitur die 21. Martii sancta illa mulier ad meliorem frugem conversa, tanquam distincta à Maria Magdalene, & Maria sorore Marthæ.

Nec dissimulanda impræsentia hujus sententiæ incommoda, quæ lenienda utcumque suscipiemus. Fœminę illius criminosæ semel tantùm meminit Evangelium. Cùm Jesus Christus defunctum filium Viduæ Naim ad vitam revocasset, in ædes Simonis Pharisęi ad cœnam invitatus venit (u). Accumbentibus illis domum ingressa est fœmina criminosæ elogio in Urbe totà notissima, quæ ad pedes Jesu Christi accidens, pretioso unguenti vasculo pedes ipsos Magistri perfudit, tum lacrimis irrigatos comâ capitis sui detergebat. Sinistri aliquid de Jesu suspicatus Pharisæus, reputans intra se, Christum inanem prophetiæ spiritum venditasse; quippè qui, cujus fœminę tactum sustineret, ignorasset. Quæ animo versabatur Pharisæus, probè intelligens Jesus, parabolam duorum fœneratorum, quorum ille majori, alius minori ære alieno gravabatur, proposuit. Utrique debitum remisit fœnerans, quare interrogavit Jesus Pharisæum, uter insignis beneficii largitorem suum amaret magis? Respondenti Pharisæo illum facilè, cui majus debitum remissum est; intulit inde Jesus, se ab ea fœmina amari magis, quòd pluribus criminibus rea, majus ab ipso absolutionis beneficium recepisset. Tunc mulierem in illa verba dimisit: *Vade in pace*. Post hæc omnia, paucis versibus infra continuat S. Lucas, Mariam Magdalenam aliasque nonnullas fœminas Jesu Christo prædicationis gratiâ per regionem discurrenti adhæsisse.

u *Luc. 7. 11. 12. 13. 36. 37. &c.*

Ad probandam distinctionem Magdalene à fœmina criminosa adducitur primò, Mariam Magdalene è malo septem Dæmonum hospitio ante resipiscentiam suam liberatam fuisse. Alia erat igitur fœmina à muliere illa criminosa sceleribus suis tota Urbe notissima; vix enim ut unam eandemque personam convenire possunt duo illa, ut publicam exerceat scortationem, simulque à Dæmone agatur. 2. Maria Magdalene è *Magdalum*, unde nomen trahebar, originem retulisse creditur, quemadmodum in superioribus demonstratum est; criminosa verò illa Urbem Naim licentiæ suæ theatrum nacta erat; est igitur altera ab altera muliere distinguenda. 3. Magdalene duobus saltem postremis Jesu Christi annis itinerum illius comes accessit; cùm interim criminosam illam fœminam, nec ad meliora etiam consilia reductam, potuisset sine aliqua probri infamia sibi Jesus Christus adsciscere. 4. Tandem nunquam fœmina illa Mariæ Magdalene nomine designata est; nec vicissim Mariæ Magdalene criminosæ titulus unquam tribuitur. Ex quo conjectura non levis ducitur, alteram esse ab altera sedulò distinguendam.

Hisce omnibus reponi potest. 1. Si ea quę de Maria Magdalena à Dæmone vexatâ narrantur ad sensum allegoricum cum Patribus quibusdam detorquenda essent, fieri utique poterat, ut una eademque fœmina & à Dæmone ageretur, & scortationem exerceret. Si verò à Dęmone reapse possessam constitueremus, reputandum est, agi illam per intervalla à Dęmone, ut proinde commodum nancisceretur spatium licentię simul in publicis Urbis locis exercendę. Facilè etiam à Dęmone illo impudicitiæ agebatur, cujus sæpè in Sacris Libris mentio (x). Ita de Saule memoriæ proditum legimus, agitari illum à Dæmone consuevisse, ut nihil tamen impediretur, quin in expeditiones prodiret, & reliqua exerceret vitæ munia, quæ ab hominibus cæteris præstantur. Idem facilè & in Maria contigit.

x *Osee 4. Spiritus fornicationis decepit eos.*

2. Maria Magdalene potuit originem suam, & nomen è *Magdalum* retulisse, scortationem autem exercuisse in Urbe Naim, cum maximè duo hæc loca minimè distarint. Sive autem Naim haberet libidinum suarum theatrum, sive Magdalum, sive Tiberiadem, sive alium quemcumque locum, satis habemus, si mulieris criminosæ cognomine in urbe Naim innotesceret.

quod ab Evangelista adnotatum est.

3. S. Lucas non priùs refert Mariam Magdalenam Jesu Christo comitem adhæsisse, quàm post narratam de ejurato ab ipsa crimine historiam. Nihil autem prohibet, quin fœmina criminosa, post factam criminis renunciationem, Magistro adhæserit, ut una eademque cum Magdalena haberetur. Potuit etiam ad meliorem & valetudinis, & innocentiæ statum redisse ante aliquod tempus, quàm ædes Simonis Pharisæi adiret. Arbitratur quidem Pharisæus fœminam illam in crimine mansisse; sed numquid proinde mansisse reapsè semper, rectâ inde consecutione inferretur? Ejus pœnitudinis fama non antea facilè evulgata est, quàm cum ad pedes Jesu Christi palam accidit, tunc enim lacrymarum suarum meritò à pristinis elui criminibus impetravit.

Invidiæ apud Pharisæos contrahendæ, siquidem Christus in comitatu mulierem impudicitiæ fama notissimam adhibuisset, metus aliquid in rem præsentem valeret, si exploratum non esset, Jesum Christum in comitatu habere viros deploratæ famæ non refugisse. Ita Apostolorum suorum collegio Publicanum sociavit (†). Pharisæorum criminationes de sociatis sibi communi mensâ Publicanis, & peccatoribus contempsit, atque in ludum vertit (*). Edixit Publicanos, & feminas criminosas preversuras Phariseos in Regni Celorum possessione (y). Que tunc temporis obtinebat apud Judeos prædicationis gratiâ regionem discurrentes consuetudo, ut itineris comites haberent fœminas aliquas religiosas, à quibus necessaria præstarentur, ejus rei apud Judæos invidiam tollebat omnem. Ad hæc publicà resipiscentiâ Magdalenę exhibita documenta, provectior ejus fœminæ ætas, debuit enim aliquot ætatis annos egisse, præcedens ejus valetudo, atque transmutatæ in melius vitæ exempla, omnis pariter suspicionis timorem removebant, atque scandalo consulebant, si fortè inde aliquod succurrisset, cùm habere Jesus in comitatu fœminam impudicam spectaretur. Hujus tandem objectionis pondere multò quàm nos magis urgentur, singularis fœminæ assertores.

† Matth. 9. 9.
* Matth. 9. 11. & 11. 19.
y Matth. 21. 31.

4. Fateor quidem, Evangelistas nunquam Mariæ Magdalenæ nomen fœminæ criminosæ tribuisse, nec vicissim Magdalenæ titulum criminosæ; sed animadvertisse pariter juvat, numquam criminosam illam mulierem peculiari nomine designari, unde nulla deduci potest conjectura alio illam nomine, quàm Mariæ Magdalenæ nuncupari. S. Lucas, sive ad indulgendum mulieri illius decori, sive aliâ quacumque persuasus ratione, noluit, ejus describens historiam, genuinum ejus nomen scriptis mandare, contentus sub generali fœminæ criminosæ nomine, hæc omnia retulisse. Potuit autem consilium illud sugessisse Evangelistæ, sive scandalum, quo inspectâ muliere illâ affectus est Pharisæus, vel invidiosum criminosæ elogium, quo vir ille mulierem notavit; potuit, inquam, his omnibus S. Lucas persuaderi, ut peculiare nomen supprimeret, eudemque tunc primum utendum censuit, cum de eadem muliere in comitatu Jesu sermo honorificus recurreret.

Cæterùm sententiam hanc nostram, non veluti assertam, sed tanquam probabiliorem defendimus, illud etiam demonstrantes, quæ contra illam formantur objectiones, congruâ aliquâ responsione dilui potuisse. Suum gradum probabilitatis tenet opinio, quæ tres Marias tanquam distinctas inter se fœminas tuetur, quemadmodum demonstrandum modò suscipimus.

ARTICULUS III.

Mariam Magdalenam, Mariam Sororem Marthæ, & fæminam criminosam tres esse inter se distinctas mulieres.

ID potissimùm sententiæ huic suæ commodi accessisse illius patroni animadvertunt (*), qui cum negantem propugnent opinionem, nullum dicti sui documentum proferre teneantur. Nullus in novo Testamento textus tres illas fœminas in unam eamdemque mulierem confundit; id satis pro sententiæ hujus patronis, quo scilicet veluti proprio jure alios ad respondendum cogunt, cur in unam confundendæ sint; nec debent ipsi vicissim quærentibus aliis respondere, cur fuerint distinguendæ. Dicti sui documenta exhibuisse ad eos spectat, qui indistinctas tuentur. Agitur enim de facto quodam historico, disertè satis ab Evangelistis relato, quo tres personæ tribus inter se distinctis nominibus designantur; hæc enim fœminæ criminosæ nomine appellata est, altera Mariæ sororis Marthæ, tertia tandem Mariæ Magdalenæ, singulæ diversi rebus gestis clarent. Quò igitur inter se confundendæ demonstrentur, non præsumptione tantùm agendum est, neque congruentiis, neque longè ab ea ætate remotis Authorum testimoniis; petita ex ipsa re documenta, nec ambigui textus promendi sunt.

* Anquetin. Dissert. de S. Maria Magdalena p. 1. 2.

Ex superioribus autem credimus exploratum, multò quidem argumenta, quæ in eam rem probandam afferuntur, à perspicuitate abfuisse. Unicus tantùm Evangelii textus producitur, ad demonstrandum Mariæ Sororis Marthæ, & Mariæ Magdalenę singularitatem, unus, inquam, textus, & si quis alius ambiguus, ad arbitrariam satis consecutionem deductus. Pro asserenda verò inter Mariam sororem Lazari, & feminam criminosam unitate, nullus expressus textus adducitur. Quantum sibi facessant negocii ejusdem sententiæ assertores, & quas cogantur formare hypotheses in superioribus demonstratum est. Pro cæteris verò argumentis omnibus eò rediguntur, ut demonstrent, singularis mulieris opinionem, Sacræ Scripturæ authoritati non repugnare, congruere autem maximè cum Ecclesiasticis Officiis, solamque demum obtinuisse in Occidente,

post

post S. Gregorium Papam, atque authoritate insignium Doctorum, & Scripturæ Interpretum valuisse.

Nihil tamen ex his satis impræsentia. Possessio, cui potissimùm fiduot, nunquam satis quieta & io tuto mansit, sæpè eoim turbata est, & multò etiam sæpius è gradu suo exeidisset, si minùs in studium Scripturæ preventionis, & plus aliquid meditationta collatum fuisset. Porrò in quæstione facti, in qua nullum imminet fidei detrimentum, neque temporis, neque authoritatis legitima aliqua præscriptio admittitur. Integrum est omnibus causam pro libito ad Judicem revocare, integrum in examen adducere monumentorum fidem, ex quibus orioris illius sententiæ authoritas constitit; si fortè monumenta illa subsistere adhuc, nemine diffitente, contingat. Manent autem, æternumque manebunt Evangelia, è quibus monumenta in rem præsentem promenda sunt.

Multum equidem deferendum Officiorum Ecclesiasticorum authoritati fatemur, à quibus non nisi evidentissima aliqua ratione recedendum est; sunt enim in sacris Ecclesiasticis cæremoniis atque solemnibus Fidelium precibus, Fidei evolutorum sæculorum & traditionum nostræ Religionis servata dogmata. Sed inter Officia tamen Ecclesiastica solerter distinguenda sunt ea, quæ ipsum veluti mysterii fundamentum constituant, & preces sive cæremonias contineant, quæ à remotissima petitæ antiquitate neque exordium suum, neque authorem noscunt. Tenenda sunt ista quidem, eoque suspicienda, ut minimum quid de illis dubitare nefas habeatur. Portio sunt enim depositi Fidei, Ecclesiæ custodiæ concrediti.

Quod autem ad cæremonias & preces recentiori ætate io Ecclesiastica Officia invectas pertinet, uti historiæ Sanctorum, vitæ Martyrum, illas tamquam veras assertasque defendere nunquam in se Ecclesia suscepit. Quare non in examen revocari tantùm earum veritatem patitur, sed laude etiam dignos censet, qui rem illam aggrediuntur, & si fortè secundo illorum laboro aliquid deprehensum sit fictum & ambiguum, illa repudiare statim & supprimere à se alienum non arbitratur. Nec deessent ad eam rem demonstrandam exempla. Ecclesiæ, Parisiensis, Aurelianensis, Viennensis, & Ordo Cluniacensis verus Officium suum reformare aggressæ sunt, quo tres Mariæ in unam confundebantur, earum distinctionem jamdiu neglectam restituentes. Eodem consilio Clemens Papa VIII. tollendum jussit ex Officio S. Mariæ Magdalenæ (z) vetus quoddam Canticum, quippe quod nimis apertè Mariam Magdaleoe cum sorore Lazari & fœmina criminosa confunderet. Id tandem reputandum est, Ecclesiam singulari Officio noluisse tres in unam confundere, sed trium memoriam una simul die celebrare.

z *Vide Gavant. Rubric. apud. Estium trat. 24.*

Nunc autem singula hujus opinionis argumenta promenda sunt. I. Maria soror Marthæ è Bethania vico, non longe à Jerusalem, originem seferebat, nec alibi locorum unquam in Evangelio exhibetur. Morabatur ibi cum Martha sorore sua, cùm Jesus, & facilè primùm, eò divertens, querentem audivit Martham, quippe quæ à Maria sorore domesticis in rebus præstandis solitaria relinqueretur (a); ibi pariter versabatur, cùm Jesus ad revocandum ad vitam Lazarum venit (b), ac tandem in Bethania caput & pedes Jesu Christi discumbentis sex ante obitum ipsius diebus unguento perfudit (c). Maria Magdalena è Galilæa ducebat origenem, quemadmodum non semel ab Evangelistis significatum est (d). Altera igitur ab altera Maria diligentissimè distinguenda est.

a *Luc.* 10. 28.

b *Joan.* 11. 2. 3.

c *Matth.* 26. 1. 2. *Marc.* 14. 2. 3. *Joan.* 12. 1. 2.

d *Matth.* 27. 56. 57. *Mulieres, quæ secutæ erant Jesum à Galilæa ... inter quas erat Maria Magdalena.* *Marc.* 15. 40. 41. *Luc.* 23. 49. 55.

II. Mariæ Magdalene cognomen è *Magdalo* Galilææ accersunt magno numero Interpretes, unde nomen fœminæ inditum Maria è Magdalo, quemadmodum usurpari solebat Jesus è Nazareth, Simon è Giscala, Judas è Gaulone &c. Cùm verò eadem sit facilè mulier ac criminosa illa fœmina, ideo viri cognomen illi, quemadmodum cum aliis fœminis Jesu Christi comitibus præstitum est, nullum addebatur. Ita notæ sunt in Evangelio Maria Cleophæ, Maria Salome, Joanna Chusæ, & sic de singulis. Pro viri nomine Patriæ substitutum est. Mentio autem occurrit Magdali tum in Libris V. T. cùm in Josepho, Talmudistis, Eusebio, S. Hieronymo, atque ipso pariter Evangelio. Urbs *Magdalel* in Tribu Nephtali habetur Josue 19. 38. ibique pariter *cap.* 12 21. legitur *Maggedon*, alio nomine *Madiol.* De arce *Magdala* mentio apud Josephum in Libro de vita sua, ubi narrat Aggrippam eidem Arci expugnandæ copias misisse. *Maggedon*, sive juxta Græca Exemplaria *Magdala* legas *Matth.* 15. *ult.* Eumdem locum videas apud Talmudistas (e) atque situm ferunt trans mare Tiberiadis (f).

e *Talmud. in Thaanith. fol.* 20.

f *Vide Ligfoot. in Matth. Cellar. Geograp.*

Maria soror Lazari nunquam alio titulo innotescit, quàm Mariæ sororis Marthæ, sive Lazari. Quis ergo cum Maria Magdalena illam confundat?

III. Nihil habent duarum mulierum characteres commune. Quæ mulier Mariæ Magdalenæ nomine censetur, fœmina erat Galilæa, quæ acceptum, à Jesu Christo beneficium, pulsi nempe è corpore suo Dæmonis repensura, largitori suo comes perpetua adhæsit, oe in cruce quidem & in tumulo clausum deferens. Maria soror Marthæ in Bethania patria sua solitaria manebat adeò, ut neque domus suæ administrationem sustineret, cùm Jesus eò primum divertit, nec unquam inter comites Jesu Christi memoratur, nunquam Præceptorem illum suum vidisse extra vicum Bethaniæ vel fortè extra domum suam legitur.

IV. Maria Magdalene in comitatu erat Jesu Christi postremo vitæ ipsius anno (g); quippe quæ è Galilæa Jerosolymam ad novissimum Pascha se conferenti comes adhæsit. Erant autem tum temporis Maria & Martha unà cum fratre suo in avitis Bethaniæ ædibus (h), namque absente adhuc Jesu Lazarus decessit, cùm antea affectæ valetudinis ipsius nuncium ambæ sorores mi-

g *Vide Matth.* 27. 56. 57. *Marc.* 15. 40. 41. *Luc.* 23. 49. 55.

h *Joan.* 11. 2. 2. *&c.*

misissent ad Jesum. Cùm autem ad domum illarum restituendo in vitam fratri se contulisset, venientem ambæ exceperunt. Aliquandiu post, cùm Jesus in suo Jerosolymitano itinere ad absolvendum salutis nostræ opus in vicum Bethaniæ ad hospitium Lazari, Marthæ, & Mariæ divertisset, tria illa sibi amicissima capita nactus est (*i*). Itaque altera est Maria soror Marthæ à Magdalena, quæ postrema mulier in comitatu erat Jesu Christi è Galilæa sive è Transjordanis venientis; cùm interim altera Maria unà cum fratre suo eundem Christum hospitio recepesit.

i *Joan.* 12. 1. 2. 3.

V. Statim post prodigium restituti in vitam adolescentis Naim, Maria Magdalena comes Jesu Christo accessit (*k*). Inde Christus Jerosolymam concedens, hospitio receptus est apud Martham & Mariam [*l*]. Quàm luculentum distinguendis duabus fœminis argumentum, hæc è Galilæa in Bethaniam unà cum Jesu venit, hæc venientes hospitio recipit?

k *Luc.* 7. & 8. 2. 3. *&c.*

l *Luc.* 10. 38.

VI. Magdalena septem Dæmonibus reapse agebatur juxta Evangelistas (*m*), vel saltem in effrenis vitæ licentiam proruesat juxta Patres nonnullos (*n*). Scortationibus & impudicæ vitæ criminibus totam se dederat, si fides Veteribus quàm plurimis, qui cum fœmina criminosa Jesu Christi pedes in ædibus Simonis Pharisæi unguento perfundentem unam eamdemque arbitrantur. Nihil tale de Maria sorore Marthæ affirmandum est, nisi id priùs certum statuatur, de quo maximè ambigitur, vitiosâ illâ argumentatione, qua principium petitur, invectâ.

m *Luc.* 7. 22. *Marc.* 16. 9.

n *Gregor. Mag. homil.* 23. *in Luc.* 7. *Beda, alii.*

Singularis mulieris assertores in ipso causæ agendæ limine ponunt, Mariam Magdalene & Mariam sororem Lazari unam esse singularem fœminam, quod sibi certum jure quodam possessionis veterisque nescio cujus traditionis vindicant. Ita semel persuasi, ad exponendos Scripturæ textus se conferunt, satisque se hac ratiocinatione pro causa obtinenda præstitisse confidunt. Quam sustinemus opinio Ecclesiæ authoritate fulcitur, nihilque babet in sacra Scriptura repugnans; tenenda est igitur, neque committendum, ut novis invectis rebus vetus Ecclesiæ depositum corrumpatur. Hæc illi commentantur, cùm potiùs ita reputasse deberent Trium harum mulierum singularitas nunquam satis exprimitur in Scriptura, recentiùs in Ecclesiam invecta est, atque adversarios habet plures quà veteres Patres, quà sapientissimos Criticos; majori igitur indagine de illa disquirendum, & si fortè in ea quæstione numquam satis perspecta possit haberi veritas, nec certa satis & asserta promenda est sententia; quæ sunt æquiora statuamus, veteribusque excussis è mente præjudiciis, debitam referamus veritati gloriam, ultro professi, sententiam illam quæ tres fœminas distinguit, potiorem habere apud Evangelistas causam fatentes, vel saltem à sententia ea de re nostra promenda abstineamus, donec pro singularitate majora & evidentiora ferantur argumenta, quàm quæ hucusque producta sunt.

Laudantur pro ista sententia Authores sanè multi, qui inter Mariam Magdalenam & Mariam sororem Lazari distinguunt. Verùm sedulò distinguendum est inter Scriptores istos, aliosque qui tres Marias statuunt. Author Constitutionum Apostolicarum *lib.* 3. *cap.* 26. S. Irenæus, Origenes, S. Macarius. S. Chrysostomus, Titus Bostrensis, Theophylactus, Euthymius, quos supra laudavimus, adversus singularitatem trium mulierum apertissimum ferunt testimonium, sed inter assertores trium fœminarum nunquam recensendi sunt. Distinguunt illi tantummodo, nec immeritò, fœminam criminosam, quæ pedes Jesu Christi oblinivit apud S. Lucam *cap.* 7. à Maria sorore Marthæ, ad quam perfusio alia pertinet, tribus aliis Evangelistis memorata. Quare eorum Patrum testimonio perinde abuterentur, qui singularis mulieris assertores pro sua sententia illos adducerent, ac qui tres mulieres defendentes in suas partes pertraherent. Neque enim dictum ab illis statuendum est, quod nunquam dixisse convincuntur, neque apertæ quædam consecutiones ex eorum silentio deducendæ sunt.

Græcorum Patrum non rari autumarunt, distingui sedulò oportere inter tres illas persusiones unguenti, alteram nempe, de qua S. Lucas 7. 37. aliam de qua S. Joannes 12. 1. 2. ac tertiam tandem S. Marco 14. 3. &c. & S. Matthæo 26. 1. 2. memoratam, ut tria illa facta ad tres distinctas mulieres pertineant. Confundendam alii censent, illam S. Lucæ cum altera apud S. Joannem. At sententiæ istæ ambæ asseriore ætate nostra carent. Tertullianus de Pudic. *cap.* 11. confundit historiam fœminæ criminosæ apud S. Lucam cum Maria sorore Lazari, quæ *prævenit ungere pedes Jesu in sepulturam*. Hæc ille: *Peccatrici fœmina contactum corporis permisit lavanti lacrymis pedes ejus, & crinibus detergenti, & unguento sepulturam ejus inauguranti*. S. Augustinum de Consen. c. 79. confudisse quidem constat fœminam criminosam cum Maria Lazari, an tamen Magdalenam ab illis distinxerit non satis intelligimus. Quin & tract. 49. in Jo: ambiguus versatur, num Maria soror Marthæ eadem statuenda sit cum muliere illa criminosa, quæ lacrymis rigatos Jesu Christi pedes comâ capitis detersit.

Confundunt Mariam Magdalene cum fœmina criminosa S. Bernardus Ser. 22. *in Cant.* Nicolaus Clarevallensis (*o*), Godefridus Vestensis Abbas serm. 9. S. Petrus Damiani Epist. 12. ad Desiderium Petrus Abbas Cellensis serm. 3. de S. Mar. Mag. S. Thomas 2. par. q. 21 art. 4. ad 1. S. Bonaventuras (*p*). Fœminam criminosam unam eandemque cum Maria sorore Lazari arbitrantur S. Petrus Chrysologus serm. 93. Eusebius Emissenus [*q*], Paschasius, Radbertus in Matth. lib. 12. Alcuinus (*r*), Franco Abbas Vindocinensis lib. de grat. Dei, Rupertus Abbas de Oper. Spir. S. can. 28. S. Norbertus (*s*), Lyranus in Matth. aliique plures. Porrò universi bi Scriptores singularitatis adversarios se pro-

o *Nicolaus Clarev. Serm. de Maria Magdal. inter opera D. Bernar.*

p *Bonavent. Compend. Theolog. de gratia sanctificante l.* 5. 1. 19.

q *Euseb. Emissen. seu alius homil. infer.* 5. *post Dominicam Passion.*

r *Alcuin. in illud Joan. Jesus ergò ante sex dies.*

s *S. Norber. serm. in hae verba: Beati qui audiunt verbum Dei.*

fitentur, sed non eâdem omnes ratione, & si ex eorum turba segregentur, quicumque tres distinctas mulieres defendunt, eorum sanè numerus minimus erit, quàm pro reliqua multitudine.

Sed agendum impræsentia non suffragiorum multitudine, sed momentorum pondere ac ratione, ejusque, quam agitamus, litis sententia, non aliunde, quàm ex Evangelio petenda est. Est autem Evangelistarum textus æquior pro iis, qui duas vel tres defendunt, quàm qui omnes confundunt in unam. Patres, quorum testimonia pro variis hisce sententiis afferuntur, quod extenuando petito ex illis argumento plurimùm valet, minùs ipsi quoque secum constare minùsque exactè loqui deprehenduntur. Ad hæc, Opera, unde testimonia petuntur, non ideò scripta sunt, ut argumentum illud discuterent; testimonia sunt enim interdum nulla inter se colligatione innexa, & è concionibus ad populum vel aliis hujus generis Lucubrationibus deducta, in quibus minùs exactè loqui Authores constat, quàm in operibus de argumento scriptis.

Quoad censuram Facultatis Parisiensis, quam singularis mulieris patroni ingerunt post minùs exactam causæ cognitionem pronunciatam illam defendimus. Jacobus Faber Stapulensis rerum novarum quæ turbas eo tempore intra Regnum & extra ciebant, cupidus & fautor habebatur, S. Gregorii Papæ authoritatem elevabat, quare Facultas sententiam tantùm Fabri censurâ notavit, tanquam S. Pontificis authoritati aversam, quam scilicet authoritatem & sententiam Facultas arbitrabatur *Evangelio Christi & Ecclesiæ Catholicæ ritui consentaneam*. Damnavit itaque Fabrum, sed causam reliquit intactam. Ponit tanquam certum, quod maximè est in quæstione, ac deinde Fabrum postulat, quòd plures esse fœminas adversùs exploratam S. Gregorii sententiam defendat. Plures post ea tempora Doctores Sorbonici scripserunt pro afferenda trium mulierum distinctione, quam hodie apud viros doctos obtinere asserere non dubitamus.

IN EVANGELIUM
S. JOANNIS
PROLEGOMENON.

S. Joannes Evangelista è Bethsaida Galilææ oriundus, parentes habuit Zebedæum & Salome. Piscatoriam exercebat, nec desunt (*a*), quorum tamen fides incerta est, qui S. Joanni Baptistæ adhæsisse Discipulum, antequam à Christo vocaretur, autumarint. Ipse cum fratre Jacobo Majori à Jesu Christo cognomento appellati sunt *Boanerges*, vel filii Tonitrui (*b*), tum quòd facilè ardentiori essent zelo, cùm etiam quòd Jesum semel rogarunt, ut sibi deducendi è Cælo ignis in Urbes quasdam Samariæ, unde exclusi fuerant, potestatem concederet (*c*). Junior omnium accessisse creditur ad Apostolatum, cùm scilicet ætatem ageret 25. vel 26. annorum circiter (*d*). Cœlibem duxisse vitam, Patrum traditione receptum est (*e*) Eius quo nullum singularis amoris Jesus tenebatur, non levia dedit specimina, in eo maximè quòd è supplicio pendens ejus tutelæ Virginem matrem reliquit (*f*). Unicus inter Apostolos divinum Præceptorem in passione pariter & morte deserendum non sustinuit. Ferunt Evangelium annunciasse Parthis (*g*), atque majorem Asiæ minoris Ecclesiarum partem fundasse pariter & rexisse (*h*). Ephesi diutiùs mansit, quò pariter illum secutas dicunt Virginem parentem cum Maria Magdalene. Rerum potito Domitiano Romam deductus ferventis olei dolium intactus subivit (*i*). Exul deinde relegatus est in Insulam Pathmos, ubi & Apocalypsim (*k*), & juxta aliquos Evangelium suum scripsit. Ephesum postliminio regressus, diem ibi clausit extremam (*l*).

Affectâ jam ætate Evangelium scripsisse satis convenit; de anno tamen & loco non constat. Sunt qui Ephesi post solutum exilium scriptum autumaverint (*m*); sunt qui maluerint in Insula Pathmos (*n*). Est autem Pathmos una ex Sporadibus in mari Ægæo. M. SS. Græca sanè multa ferunt, scriptum opus 32. annis post Ascensionem Christi (*o*); alia legunt post 30. alia post 31. Eius epocham constituunt alii sub Imperio Domitiani, quidam sub Trajano. Ea in re non satis quidem inter nostros Chronologos convenit; plerique tamen consentiunt ad Evangelium scriptis mandandum se contulisse Apostolum post solutum exilium circa annum 98. J. C. Trajani primum, ab Ascensione 65. & ætatis S. Joannis 95.

In eum potissimùm finem laborem hunc suscepisse Apostolum tradunt Veteres (*p*), quò scilicet hæreses suborientes Cerinthi, Ebionisque Verbi Divinitatem negantes revinceret. Nec abs re credimus, voluisse pariter Apostolum Judæos incredulitatis arguere, sicut & obstruere ora Philosopho-

rum,

a *Chrysost. in Jo. hom.* 17. *Epiph. hær.* 51.
b *Marc.* 3. 17.
c *Luc.* 9. 54.
d *Hieron. in Jovin. l.* 1. *c.* 24. *& Epist.* 1. *& Paulin. Epist.* 386.
e *Epiphan. hæres.* 58. *Ambros. de Symb. c.* 30. *Chrysost. de Virgin. c.* 82. *Paulin. Epist.* 4.
f *Joan.* 19. 26. 27.
h *Vide August. quæst. Evang. l.* 2. *c.* 39.
h *Hieron. de Viris Illustr. c.* 9. *Tertull. contra Marcion. l.* 4. *c.* 5.

i *Tertull. de Præscript. Hieron. in Jovin.* 1. *c.* 14.
k *Apocal.* 1. 9. *Hieron. in Matth. Tertull. Præscript*
l *Euseb. l.* 3. *Histor. Eccles. c.* 1.
m *Iren. l.* 3. *c.* 1 *&* 11. *Epiphan. hæres.* 51. *Victor. Petaviens. in Apoc. Auth. quæst. V. & N. T. q.* 72. *Syr. Pers. Cophtt. in fine Evangel. Joan. & Theophyl. Prolog.*
n *Athan. in Synops. Auth. Oper. Imperf. homil.* 1. *Hyppolyt. MS. in Biblioth. Bodl. Doroth. Theophyl. Euthych. MSS. plures apud Mill. not. in c.* 21. *post ver.* 25. *Sardut.*
o *Ita MSS. plures. ad calcem Evangel. Jo. vide Mill. post cap.* 21. *Jo. Ita Theophylact.*
p *Clemens Alexand. apud Euseb. l.* 6. *c.* 14. *hist. Eccl. Hieron. de Vir. Illust. & Prolog. in Matth.*

rum, qua Platonicorum, qua Stoicorum. Etenim illorum dogmata, & errores numquam non sterni in Evangelio, ac potissimùm in priori Operis illius capite, quo sublimissimorum Ecclesiæ Catholicæ dogmatum summam complectitur.

Abhorteret animo licèt à scribendo, rogantibus tamen atque instantibus Discipulis, tandem persuasus est, accedentibus maximè obsecrationibus Episcoporum, & Ecclesiarum, & quod caput est, intimo Sancti Spiritus illapsu, quo ad suscipiendum impigrè laborem urgebatur (q). Nec tamen priùs tantum opus aggressus est, quàm post lecta, discussa, laudata, & probata trium præcedentium Evangelistarum scripta (r). Susceptumque consilium supplendi, quid ab illis prætermissum deprehenderat, ea potissimùm, quæ ad doctrinam Magistri, ac mysteria Incarnationis, & Divinitatis ipsius pertinerent. Norat enim alios historiam potiùs dedisse prodigiorum Jesu Christi, quàm secreta ejus arcana revelasse; en facilè consilio, quòd nondum capere fideles tantas res potuisse intelligerent.

q Epiphan. hæres. 55. c. 52.

r Vide Euseb. l. 3. c. 4. hist. Eccles. Hieron. de Viris Illustr. Clemen. Alexand. apud Euseb. l. 6. 3. c. 54. Histor. Eccles. Epiphan. hæres. 55. Theodor. Mopsuest. in Cathena Gr. Anonym. in eadem Cathena.

Quidquid sit, non priùs ad scribendum se contulit Apostolus, quàm post Divinam opem jejuniis publicisque institutis precibus imploratam. Post altam Divinarum rerum contemplationem, in ipso adhuc colloquii cum Domino calore, prima Evangelii sui verba pronunciavit (s). Nec desunt, qui inter fulgura, & tonitrua emissa verba illa asseverent (t); cujus rei asserendæ facilè in causa fuisse poterant, Patrum quorundam phrases (u), qui ad nomina *Boanerges* seu filiorum tonitru, Joanni ejusque fratri à Jesu Christo tributa spectantes, nominis illius veritatem, tum maximè impletam fuisse dicunt, quando Evangelii sui exordium effudit; quod perinde habendum est, quasi ex alta quadam nube reboans tonitru, sed fulgore quodam serenitatis plenum, cujus luminis beneficio S. Joanni secreta in ipso Patris sinu patuerint. Testatur S. Gregorius Toronensis de Glor. MM. cap. 30. ætate suâ adhuc spectari in ipso montis non longè ab Epheso cacumine locum, ubi scriptum à S. Joanne Evangelium traditione receptum tenebatur. Locus erat subdio parietum septo clausum, quem impluvium toto eo tempore mansisse ferunt, quo Apostolus scribendo Evangelio substitit, & tunc etiam eundem ipsum locum imbres revereri apud incolas ferebatur.

s Vide Hieron. Prolog. in Matth. Chrysost. homil. 67. tom. 6.

t Vide Baronius. Annal. cap. 99

u Paulin. Ep. 24. p. 213. Epiphan. hæres. 73. c. 7. Vide Aug. serm. 135. c. 8.

Autumarunt è Veteribus nonnulli (x), Cajo, olim discipulo S. Pauli Amanuense S. Joannem usum; nec facilè alter erat Cajus iste ab illo, ad quem tertia S. Joannis Epistola data legitur. Tradunt alii (y) inscriptum ab eodem Apostolo opus Papiæ Episcopo Jerapolitano, tamquam supplementum, & expositionem eorum, quæ vivâ voce ipsum discipulum suum docuerat. Inter tot incerta, illud tamen certò constat, stilum ejus Evangelii cum tribus Epistolis S. Joannis congruere; congruere, inquam, non in phrasibus tantùm, & eodem spiritus S. Joannis charactere; sed etiam in doctrina, sententiis, & quod mirari subit, ipsæ utrinque voces occurrunt. Variat quidem Apocalypsis stilus, quod suo loco discutiemus.

x Athan. in Synops. Dorotheus, & Codex MS. Seld.

y Anonym. in Cathe. Gr. Prolog.

S. Dionysius Alexandrinus apud Eusebium l. 7. cap. 25. elegantiam, & purioris eloquii cultum quemdam in eodem Evangelio observat; cultum nimirum non in selectione tantùm, & collocatione verborum, sed etiam in syntaxi, & argumenti connexione. Nihil, ait, in eo Opere barbaricum horret, ut collatum à Deo Sanctissimo Authori, non luminis tantùm, & scientiæ, sed etiam eloquii donum esse videatur.

In eo tamen quod ad eloquentiam & gratiam dicendi pertinet, excessisse in laudibus S. Dionysium Alexandrinum Critici Recentiores autumant (z). Non est quidem suâ laude Author fraudandus, si rerum granditas, & eloquii identidem majestas spectetur; sed recidit etiam non rarò in stilum humilem & pedestrem. Nonnulla interdum occurrunt ad genium linguæ Syriacæ seu Hebraicæ; repetitæ quandoque sententiæ, & phrases quædam delicatum Græcæ linguæ gustum non sapiunt. Porrò humanioribus literis rudem fuisse Evangelistam, nulloque excultum artificialis eloquii & rhetoricæ studio, quod sine ejus injuria dictum volo, constat inter omnes (a). Is qualiscumque fuerit defectus reparatur abundè scientiæ divinitus acquisitæ lumine. Mysteriorum profunditate, rerum excellentiâ, soliditate conceptuum, atque doctrinæ utilitate. Eum virum selegit, sibique comparavit Spiritus S. qui planè Spiritus Philosophis omnibus, & Rhetoricis plurimùm præstat. Lumen est, quo mens illustratur, & ignis, quo corda flammescunt; sine artis, & eloquentiæ ope instruit, revincit, persuadet.

z Vide Grot. Prolog. in Joannem.

a Theophylact. Proœm. in Jo. Grot. alii.

Pedestri licèt, & simplici stilo scriptum Evangelium illud, Virorum insignium, & sapientissimorum elogia promeruit. Si Evangelia veluti primitiæ, & selecta Sacrarum Scripturarum portio censenda sunt; ait Origenes (b); profectò S. Joannis Evangelium ipsa est Evangeliorum, & totius Novi Testamenti selectissima portio. Nemo sanè potuit profunditatem ejus scripti attingere, nisi qui super ipsum Jesu Christi pectus, velut Sanctus hic Evangelista quiescat. Sigillum est, ait idem Pater, quo cæterorum Evangelia obsignantur, columna, quam fulciendæ regendæque Ecclesiæ suæ Deus constituit. Jure proinde meritoque apud Patres Evangelista Joannes aquilæ comparatus est (c), quippè qui ad Thronum usque Dei volando perveniat. Tot claudit mysteria quot sententias (d).

b Origen. Præfat. in Joan. ex Edit. Gr. Latin. Huet. Vide & Iren. l. 3. c. 5. Epiph. hær. 30. c. 6.

c Vide Paulin. in Epist. 24. August. tract. 36. in Joan. alii passim.

d Ambros. de Sacram. l. 3. c. 2.

Platonicum quendam dicere solitum fuisse referunt, ea, quæ de Majestate Verbi in eodem Evangelio narrantur, aureis literis exaranda fuisse in superliminaribus Templorum, quò ab omnibus legerentur (e). Amelius, alter Platonicus ad tertium sæculum pertinens, dicebat, S. Joannem barbarum licèt, cum de Verbo ageret, hanc protulisse sententiam, nimirum per Verbum ipsum, quod æternum fuisset, omnia extitis-

e August. l. 10. de Civit. c. 29. ex Simplic. Mediolan. Episc.

se

se; principium fuisse omnium rerum; Deum habendum, in eo vivere, & subsistere, quæcumque universum replebant omnia; carnem verò assumpsisse, nec tamen Divinam deposuisse naturam; ad Deum postea receptum, apud quem pristinas, antequam in terram venisset, sedes obtinuerit (*f*). Tandem plures alii Philosophorum cælestem viri sapientiam admirati sunt, nec sibi duxerunt probro, si ex eo Opere plura io sua derivarent scripta, ex eo scilicet Opere cujus Author vir nequam & barbarus ab iis habebatur, qui studio saltem humanatum scientiarum oullo excolebatur.

f Vide Euseb. Præpar. l.11. c.19. Cyrillus Alex. in Julian. l.8.

Nihil est autem magis futile & chimerirum, quàm novum illud recentiorum quorumdam Scriptorum commentum, dictitantium ex Platone sive Philone Judæo ea didicisse Apostolum, quæ de Verbo in suo Evangelio scriberet. Potuit ille quidem seu viva voce per Discipulos suns sive Philosophos ipsos auscultans, aliqnid de Verbo sive de Principio Platonis didicisse; eaque prę oculis in exordio Evangelii sui habuisse non inviti suspicaremur. Hæc tameo ille non docendi gratiâ, sed refutandi expressit; cùm maximè Verbum, de quo apud Joannem, aliud planè sit à Verbo Platonico & Philonis (*). Facilè autem cuicumque hisce studiis delectatur, patebit, nullum referre Gręcæ Philosophiæ, & maximè Platonicæ saporem ea, quæ à S. Joanne scripta posteritati transmissa sunt.

** Vide quæ contulimus in comment. ad cap.1. Jo.*

Mansisse adhuc hujus Evangelii Autographa in Ecclesia Ephesina septimo sæculo, vel saltem quarto docet non ambiguus textus S. Petri Alexandrini in Chronico Alexandrino legendus [*g*]. Maturè satis opus illud Hebraicis, vel potiùs Syriacis literis Judæi tradiderunt; scriptumque Hebraicum Exemplar solerti curâ in eorum Bibliothecha secretâ Tiberiadis ad Mare Galilæę servatum S. Epiphanius hæres. 30. cap.3. est author.

g Vide Chronic. Alex. & MS. fragment. de Paschate apud Petav. & Usser.

Ejus Evangelii authoritatem nunquam in dubium revocavit Ecclesia. Quicumque verò ex Hęreticis illam elevarunt, *Alogorum* nomine, i.e. adversariorum Verbi, traducit S. Epiphanius (*h*). Porrò Hæretici illi inverecundo sanè commento scriptum imputabant Cerintho; quasi scilicet legentibus non constet, nunquam in toto Evangelio Corinthi impietatem non revinci atque damari. Adhæc, opus illud veteres Patres omnes sub S. Joannis Apostoli nomine laudant. Quare nunquam fieri potuisse constat, ut Cerinthi habeatur, qui fraude sua Ecclesiæ imposuerit universæ. Adde, ejusdem Evangelistæ Autographum, uti quidem rebantur, Ephesi servatum fuisse tertio sæculo exeunte, quemadmodum supra animadvertimus. Tandem si Cerintho Evangelium tribuatur, cur non & cætera eodem S. Joannis nomine eodemque stilo descripta Opera, Epistolę nempè, & Apocalypsis?

h Epiphan. hæres.51. August. hæres.30.

Suspicionem alii in Evangelii illius veritatem moverunt, quòd stilo planè à cæteris Evangelistis, non in narratione tantùm historiæ, quod in re præsenti nihil esset, sed in referendis etiam sermonibus Jesu Christi diverso Author utatur. Quis porrò credat, Jesum adeò vario dicendi genere verba sua exponi voluisse, apud S. Matthæum exempli gratia, & S. Joannem? Apud posteriorem hunc Evangelistam prolixior est oratio, repetitis interdum sententiis morosa, & ratiocinationibus, quarum vix nulla apparet connexio, desultoria: eloquio otitur conciso, sententioso, aperto & ferè nunquam non parabolico. Apud alios Evangelistas Jesus frequentissimè utitur eo exordio: *Amen dico vobis*; apud S. Joannem verò *Amen* ingeminatur: *Amen, Amen dico vobis*.

Sed hæc levia sunt & nullius ponderis. Solemne est sacris Evangelistis, ut peculiarem singuli stilum in suis Operibus præferant; regionis & aviti sermonis tenent iodolem, & cùm alterios dicta oarranda suscipiunt, ita planè historiam suam ducuot, ut citra veritatis dispendium, Scriptoris ingenio stiloque serviant. Diurno id novimus experimento, tum in familiaribus colloquiis, cùm in lectione Librorum. Eadem historia, apud varios lecta, variat, quamquam utrinque sit eademque veritas. Epistolæ Romani Senatus, & Spartarum, in Libris Maccabæorum relatæ, ingenium servant Hebræorum, alterum planè ab indole Græci Romanique eloquii. Conferat, si quis vult, Evangelistas inter se, non in historia tantùm, sed etiam io concionibus, quas à Jesu Christo factas narrant, & nihil simile inveniet in stilo & in ordine atque usu verborum. Ad hæc S. Joannes Opus suum eo consilio suscepit, ut omissa à cæteris Evangelistis suppleret; quare suarum esse partium duxit, ut omissos à cæteris Jesu Christi sermones, & quemadmodum ab illo effusi sunt, referret. Accedit insuper rerum, de quibus loquendum suscipit, indoles, quæ sanè alium exigebat, à rebus per cæteros Evangelistas relatis, stilum. Sublimissima enim oostræ veritatis mysteria revelat S. Joannes; & quæ ab ipso traduntur dogmata, veritates sunt, quas speculativas tantùm jure meritoque diceremus. Moralia potiùs dogmata, prodigia, & practicas quasdam veritates affectant reliqui Evangelistę. Naturam autem rerum stilus imitatur.

Postremum Evangelii bujus caput alienâ manu adjectum autumavit Grotius in Joan.20. 30. 31. nec alienum à vero censet, Opus esse illud Ecclesiæ Ephesinæ, quę palam omnibus fieri voluit, quanta præstanda esset fides sparso inter Fideles rumori, nimirum S. Joannem nequaquam morte perimendum. Duo sanè versus capitis 20. epilogus videri possent totius Evangelii: *Multa quidem & alia signa fecit Jesus in conspectu Discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in Libro hoc. Hæc autem scripta sunt, ut credatis, quia Jesus est Christus Filius Dei, & credentes vitam habeatis in nomine ejus*. Alii verò (*i*) duos tantùm versus c.21. alienâ manu adjectos consentiunt; talis enim instituitur in illis narratio, ut aliquem potiùs ex Discipulis S. Joaonis, quàm ipsum Apostolum de-

i Hammon. & Le Clerc.

ceat. *Hic est Discipulus ille qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc; & scimus quia verum est testimonium ejus. Sunt autem & alia multa, quæ fecit Jesus, quæ si scribuntur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, Libros.*

Sed nos veteres, à Patribus nostris positos, fines transgredi, piaculare ducimus (*k*). Postremum hoc caput tanquam genuinum S. Joannis Opus semper suscepit Ecclesia; & nos etiam suscipimus. Quantum quantum est hoc Evangelium, unà cum omnibus, quibus constat, partibus, in canonem recepit Concilium Tridentinum; & nos etiam cum ipso nihil non Canonicum agnoscimus. Plausibiles licèt congerantur conjecturæ, nunquam id impetrabunt, ut deserendam suadeant assertam Patrum nostrorum authoritate sententiam; alioqui enim, eâ semel datâ viâ, nihil inviolatum in Divinis Libris maneret, quos tamquam Spiritus S. Oracula, & tamquam Patris cælestis testamentum babemus.

k *Deut. 19. 14. & 27. 17.*

Præter Evangelium ingenii sui fœtus reliquit S. Joannes tres Epistolas, & Apocalypsim, de quibus suo loco. Alia quædam Scripta Hæreticorum fraude tanto viro supposita sunt, indigna planè, quæ sub tanti nominis gloria pareant, e. g.: *Itinera S. Joannis* (*l*), quod facilè Opus confundendum cum Actis ejusdem Apostoli (*m*). Laudatur sub ejus nomine Liber *Obitus & Assumptionis B. Virginis* (*n*). Servant adhuc Orientales Liturgias S. Joannis Evangelistæ nomine inscriptas. Sed Ecclesia ejus Authoria genuinum non agnoscit, nisi Evangelium, Apocalypsim, & tres illas Epistolas, quas supra innuimus.

l *Athanas. in Synops.*
m *Epiphan. hæres. 47.*
n *Sixt. Senen. l. 2. Baron. Annal. an. 44.*

Obtinet non infrequenter apud veteres Patres (*o*) elogium Theologi, quod viro promeruit scriptum ab ipso Evangelium, ac maximè primum ejus Operis caput. Polycrates Episcopus Ephesinus (*p*) testatur, alligatam fronti gestasse laminam auream, veluti Sacerdotio Jesu Christi fungentem, quod pariter honoris insigne prætulisse priores Episcopi feruntur, quo major honor Sacerdotii novæ Legis conciliaretur, ad imitationem Summorum Sacerdotum apud Judæos. Sed hujus rei certiora adhue documenta expectantur.

o *Concil. Ephesin. Athanas. in Synops. Cyrill. Jerosolym. Cathech. 12. Ephrem passim, Nyssen. Vita S. Theodoret. Aster. Amas. homil. 8. alii.*
p *Polycrat. apud Euseb. l. 5. c. 24. Hieron. de Viris Illustr.*

DISSERTATIO

IN OBITUM S. JOANNIS EVANGELISTÆ.

DE obitu S. Joannis Evangelistæ tanquam de problemate aliquo proposito semper disceptatum est in Ecclesia, jam inde à primis exortæ Fidei sæculis ad nostram usque ætatem. Qui utramque partem defenderent Authores in medium facilè producerentur; neque id tantùm inter Scriptores Græcę Ecclesiæ, sed etiam Latinæ spectatum est. Decimo quinto sæculo Georgius Trapezuntinus Lucubratiunculam suam (*a*). Pontifici nuncupavit, qua defendendam suscepit sententiam de exemptione S. Joannis à communi mortalium lege; superstitem adhue, proditurum tandem dicebat, novissimis decedentis mundi temporibus, quò manum cum Antichristo consereret. Porrò scriptum illud nullo solido argumento & rarâ fulcitur authoritate; quare nullo negotio à Bessarione refutatum est. Cardinalis Baronius in suis ad Martyrologium Romanum adnotationibus ejus Libri suppresso Authoris nomine frigidè satis meminit.

a *Georg. Trapezunt. Opusculo quòd Joan. Evangel. non sit mortuus. Basilea 1543. Ita & Pseudo-Hyppolitus & Dorotheus.*

Jacobus Faber Stapulensis (*b*) decimosexto ineunte sæculo sententiam Georgii Trapezuntini defendendam suscepit, asserens, melius facturum S. Hieronymum si adnotasset, S. Joannem è præsenti hac in alteram vitam migrasse; quàm mortem illum oppetiisse; neque enim de ejus obitu certi aliquid rescitur; nunquam ejus sepulchrum paruisse, quod vir ille sanctus incolumis lætusque, tanquam si ad immortalitatem iret, subiit. Factum itaque arbitratur, ut sanitate valens è Mundo, quemadmodum olim Enoch & Elias, transferretur, ad constitutum Judicio tempus, vel alterius cujuspiam rei gratiâ reservandus.

b *Fab. Stapul. Differt. de una è tribus Mariâ fol. 82.*

Argumentum de obitu S. Joannis tractans Malvenda lib. 9. de Antichr. c. 11. & 12. obiisse quidem illum defendit, nec venturum in exitu sęculorum, ut unà simul cum Enoch & Eliâ manus conserat cum Antichristo. Vide Abdiam in Vit. S. Jo. c. 22. & 23. & Fabricii in eum locum adnotationes pag. 587. &c. & Addenda in eam pag. 984. &c. Negat Apostolum obiisse Ambrosius Catharinus.

Decimoseptimo tandem sęculo Florentinius (*c*) huic fulciendæ opinioni operam suam conferens, sententiam illam solidiùs & majori scientiæ nisu defendit. Obiisse ille quidem Apostolum fatetur; sed statim ad vitam restitutum autumat, quo ad extum usque sęculorum perveniens, post annunciatam fidem iterum tandem occumbat. D. Tillemontius Florentinii argumenta ad trutinam revocata futilia esse & inania demonstravit (*d*). Ætate SS. Augustini (*) & S. Gregorii Turonensis (*e*) plures ea persuasione tenebantur, in tumulo adhuc superstitem Apostolum recondi, extremâ Judicii die proditurum. Varias hasce sententias modò in examen revocamus, quascumque demum partes potiores reputabimus, secuturi.

c *Florent. Not. in Martyrolog. vetus Hieronymi p. 123. & sequent. Ita Nicephor. l. 2. c. 35.*
d *Tillemont. tom. 1. S. Joan. Evangel. art. 10. 11. & Not. 15. 16. 17. 18.*
* *August. in Joan. tract. 125.*
e *Gregor. Turon. de gloria Mart. l. c. 30.*

His omnibus sententiis unicum momentum

tum

tum petitur è textu Evangelio S. Joannis (f). Duodecim vel circiter à resurrectione diebus Christus Discipulis suis piscationi in mari Galileæ vacantibus spectandum se præbuis. Cùm illis uberem largitus esset piscationem, instituit pariter & dapes, quas unà cum illis in litore maris degustaret. Secundùm hæc Petrum semel iterum & tertiò interrogavit, num magis quàm à cæteris omnibus amaretur ab illo? Affirmanti Apostolo, ita Jesus: *Cùm esses junior cingebas te, & ambulabas ubi volebas; cùm autem senueris, extendes manus tuas, & alias te cinget & ducet quò tu non vis.* Adjecit: *Sequere me.* Paruit illico Apostolus, interim verò, ait Evangelista, *conversus Petrus vidit illum Discipulum, quem diligebat Jesus, sequentem, & dixit: Domine hic autem quid? Dicit ei Jesus. Si eum volo manere, donec veniam, quid ad te? Tu me sequere* (Exemplaria Latina habent: *Sic eum volo manere &c. quid ad te? Tu me sequere?*) *Exivit ergo sermo iste inter fratres, quia Discipulus ille non moritur. Et non dixit ei Jesus non moritur; sed si eum volo manere donec veniam, quid ad te?* (sive juxta Latina Exemplaria: *Sic eum volo manere, donec veniam; quid ad te?*) Inde data variè opinandi ansa, atque unicus hic disputationis nostræ cardo.

(f) Joan. 21. v. 1. & seq.

Equidem, ut vera fateamur, verborum qui primo sese offert legentibus sensus, ille est, nimirum immunem à præscripta mortalibus omnibus obeundi lege futurum Apostolum, ante adventum Filii Dei. Et id maximè insinuatur illà Vulgatæ lectione: *Sic eum volo manere donec veniam.* In eundem pariter sensum convenit Græca lectio: *Si eum volo manere donec veniam; quid ad te?* Particula illa *si* indicativo apposita, non dubitationem ingerit, sed est affirmandi nota: quemadmodum Georgius Trapezuntinus pluribus exemplis demonstrat, & ipso etiam constat Grammaticorum testimonio. Ita familiari sermone usurpatur: Si ego te amo, numquid tibi obloquor? Si ego multum lectioni & studio vacavi; ut quid me rudem indoctumque traducis. Si ego ista scripsissem, numquid me scripsisse ignorarem? Porrò in allatis omnibus exemplis particula *si* non ambigentis nota est, sed affirmantis. Ea pariter vis est ejusdem particulę in sententia Evangelica; *Si eum volo manere donec veniam*; nimirum: Volo equidem ad adventum usque meum ita manere. Ita pariter loquentis Christi verba interpretati sunt Discipuli, & cæteri quicumque Fideles, apud quos rei fama pervenit: *Exivit sermo inter Fratres, quòd Discipulus ille non moritur.* Quod illis tunc visum est, idem pariter & legentibus modò eadem verba accidit.

Quod enim à nonnullis reponitur, nimirum nihil aliud insinuasse Christum, quàm velle se tandiu manere Apostolum, donec ad eum invisendum per mortem veniret; perinde sanè est, quasi minùs cohærenti sermone locutus Jesus Christus statuatur. Quæ tunc prærogativa Joanni præ cæteris à Jesu conferretur, si Christus obeundum illi annunciaret, quando per mortem ad eum invisendum veniret? Nonne eo sensu homines tandiu in mundo perseverant, donec invisendos illos Dominus veniat?

Primus igitur pronus & literalis verborum sensus tenendus est, quæ planè si æquivocationis aliquid continerent, ipse S. Joannes exposuisset; cùm maximè adjecerit: *Et non dixit Jesus non moritur; sed sic eum volo manere, donec veniam; quid ad te?* Cur deceptos Fratres ejusdem sermonis occasione, ratos nunquam interiturum Apostolum, Evangelista non monuit? Quamquam non immortalitatem illi, sed longè diuturnam vitam promisit. Quare cùm Discipuli de immortalitate interpretabantur, quod à Christo de vitæ tantùm diuturnitate dictum intelligi volebat, adjecit idem Evangelista; *Et non dixit Jesus: Non moritur &c.*

Ad hæc Jesu Christi verba ita pariter usurpabant Discipuli; quasi scilicet nunquam Joannes mortem esset oppetiturus, cùm Jesus tantùm significaret: *Si eum volo manere donec veniam, quid ad te? tu me sequere?* Congruit quidem verborum sensus, sed verba non item. Quare S. Joannes verba sententiæ Jesu Christi fratribus suis opponit, non ipsum verborum sensum. Re quidem, ait Georgius Trapezuntinus, sensum verborum Jesu Christi assecuti fuerant Discipuli, sed Apostolus Joannes insitâ Sanctis viris animi demissione & modestiâ ait, non dixisse Jesum: *Non moritur, sed si eum volo manere donec veniam, quid ad te?*

Huic etiam opinioni de exempto à communi mortis lege Apostolo favet alter textus in *Apo. 10. 10. 11.* ubi Angelum inducit offerentem Apostolo Joanni Librum, simulque his me verbis, ait idem Apostolus, affatus est: *Accipe librum, & devora illum, & faciet amaricari ventrem tuum; sed in ore tuo erit dulce tanquam mel. Et accepi Librum de manu Angeli, & devoravi illum, & erat in ore meo tanquam mel dulce, & cùm devorassem eum amaricatus est venter meus, & dixit mihi: Oportet te iterum prophetare gentibus, & populis, & linguis, & Regibus multis.*

Observant autem, Apostolum post exilium in Insula Pathmos, ubi Apocalypsim literis mandavit, nunquam ad gentes & Reges extraneos fidem annunciasse. Imbecilli enim valetudine & affectæ ætatis vir longioribus itineribus pręstandis impar fuisset. Implendo igitur Apocalypsis oraculo destinatum est extremum mundi interituri sæculum, cùm scilicet Evangelista annunciando gentibus Evangelio, atque testimonio de Jesu Christi adventu ferendo unà cum Eliâ, & Enoch adversùs Antichristum prodibit.

Defuturum quidem aliquid videretur in ea veluti expeditione, quam Dominus adversùs Antichristum suscepturus erit, si terribili illo adversario, Enoch tantùm & Eliam oppositurus esset. Oppugnari enim par est hostem infensum, & manu Pro-

phetæ ante Legem, Prophetæ sub lege, ac tandem tertii alicujus Prophetæ sub Evangelio. Porrò Enoch ad ætatem antediluvianam pertinens, cum prioribus illis Patriarchis conversatus est; Elias sub Lege, rerumque potitis Juda & Israelis Regibus paruit. S. Joannes cum ipso Jesu consuetudinem habens, facta ab illo prodigia oculatus testis spectavit, in ejus requievit sinu, fundavit Ecclesias, Evangelium scripsit, & Apocalypsin. Quanti esset momenti Apostoli ipsius testimonium, & præsentia, iniquissimis illis pro nostra Religione temporibus?

Fidem suam obligavit Jesus S. Joanni, daturum ipsi, ut de suomet calice participaret, eodemque, quo ipse, balneo ablueretur (*). Quibus verbis non obscurè Martyrium ipsius designabatur. Nihil autem de Martyrio ipsius legimus, quemadmodum violenta morte sublatos ejus fratres S. Jacobum, S. Petrum cæterosque Apostolos memoriæ proditum est. Quid? an divino Jesu Christi oraculo fides defuit; sive Martyrii honori impar S. Joannes habitus est? Non arbitror; sed dilata est ejus victoriæ palma, donec in exitu mundi ipse pariter pro veritatis testimonio, unà cum Enoch & Elia interimatur. Hoc victoriæ suæ tempus operiens Apostolus in loco extra mundum amœno, & serenâ pace tranquillo tempus jucundissimè fallit. Hæc Georgii Trapezuntini argumenta.

* *Matth.* 20. 22. 23. *Marc.* 10. 38. 39.

Tandem si occubuisset S. Joannes, de genere ejusdem mortis, de tempore, de sacris ejus lypsanis, ac tandem de loco ejus sepulchri non vagaremur incerti. Modò autem omnia æquè latent. Superstes itaque manet Apostolus. Narrant equidem illum decrepitâ jam ætate superstitem adhuc spirantemque tumulum subiisse (*g*), atque dimissis omnibus Discipulis suis evanuisse illicò, in occultum, ubi quidem ferebatur, locum translatum. Quod ipsis demum ad locum regressis Discipulis, & vacuum sepulchrum spectantibus evidentissimè apparuit. In ipso subeundi monumenti articulo mortem obiisse alii malunt, statimque ad vitam rediisse (*h*). Alii tandem defendunt viventem adhuc in sepulchro clausum, in eodem ibi statu adhuc manere, spirantemque apertissimis indiciis deprehendi; namque post plura ab ejus obitu sæcula genus quoddam terræ, sive mannæ ex eodem ejus sepulchro efflabatur, quæ piis Fidelium studiis nunquam defuerit (*i*).

Is erat vulgatus S. Augustini & Gregorii Turonensis ætate de S. Joanne rumor. Ejusdem terræ aliquid octavo sæculo vidit, suisque irrigavit lacrymis S. Villibaldus, cùm Epheso pertransiret (*k*). Neque Ephesi tantùm, sed longè latèque per orbem manna illa vel terra spargebatur, non sine prodigiorum famâ in valetudine ægris procurandâ. S. Ephrem Antiochenus Patriarcha a. 540. (*l*) testatur, genus quoddam thuris ex ipso Apostoli sepulchro undique Fideles relatum venisse. Facilè autem thus illud cum terra, de qua S. Augustinus, (*manna* appellat S. Gregorius Turonensis) similæ quandam speciem referente, confundendum est. Ejus rei mentio occurrit in Libris Ecclesiasticis Græcorum, in quibus ebulliisse mannam illam potissimùm die 8. Maji traditur, in memoriam singularis Festi S. Joannis, ea die celebrati. Ejusdem mannæ fama nondum evanuerat S. Petri Damiani ætate.

g *Ephrem Theopolit apud Phot. Cod.* 229. *p.* 797. *&* 800. *Vide Petr. Damian. ser.* 64 *de S. Joan. Evang.*

h *Vide August. Tract.* 124. *in Joan. & ita Græci hodierni plerique, & in primis Abdias in vita S. Jo. ad fin.*

i *Quidam apud August. in Joan. Tract.* 124. *Vide & Gregor. Turon. l.* 1. *de gloria Martyr. c.* 30.

k *Vide vit. S. Villibaldi* 2. *parte* 1 *sæc.* 3. *Bened. n.* 5.

l *Apud Photium Cod.* 229.

Hisce omnibus historiarum monumentis pondus aliquod accedit ex authoritate Veterum & Recentiorum, qui vel non obiisse adhuc, vel saltem post obitum in vitam rediisse testantur. S. Epiphanius hæres. 79. refert, Deum sive peculiari in Joannem amore, sive ejusdem Apostoli precibus motum, genus quoddam mortis insuetum & supra præscriptas mortalibus leges indulsisse, cujus obitus historiam legas in libris Actuum S. Joannis (*m*), vetustissimis illis quidem, sed operâ Leucii cujusdam viri notissimi corruptis. Interciderunt nostrâ ætate Acta illa, etsi adhuc superessent, nihil aliud nobis afferrent commodi, quàm ut ex eorum authoritate probaremus, jam indè à vetustissimis sæculis repetendam esse traditionem, quæ exemptum à morte Apostolum tenet. Neque enim ejus Operis Scriptor tanti momenti rem affirmandam suscepisset, nisi priùs Fidelium omnium persuasione certa haberetur. Romanensium fabularum Authores certo quodam historiæ fundamento posito fabellas superstruunt. Acta illa probarunt secundo Ecclesiæ sæculo Encratitæ, & Manichæi S. Augustini ætate (*n*).

m *August. in Joan. homil.* 124.

S. Hilarii testimonium ambiguum licèt aliquanto, plùs tamen favet parti, quæ exemptum à letho Apostolum defendit, quàm aversæ opinioni (*): *Loquatur Joannes*, ait ille, *sic usque ad adventum Domini manens, & sub sacramento Divinæ voluntatis relictus, & deputatus, dum non neque non mori dicitur, & manere.* Alibi verò comparans S. Joannem cum SS. Jacobo & Petro observat, duobus illis Apostolis Martyrii coronam sponderi, S. Joannem reservari ad Evangelii prædicationem (*o*): *Joanne in prædicatione Evangelii firmando.* Autumasse ætate suâ quosdam Apostolum Joannem superstitem adhuc manere, tradit S. Ambrosius, neque persuasionem illam refutat (*p*). In vetustis Editionibus ejusdem Patris, sicut pariter & in nova (*q*) S. Joannes pari cum Enoch & Elia gradu constitutus, prodituus dicitur ante postremam Judicii diem, ut cum Antichristo congrediatur. Quamquam nomen S. Joannis scriptum nonnisi in Ms. Regio & in Editionibus Parisiensibus apparet; alibi enim sive in Mss. sive editis nomen tantùm Enoch & Eliæ legitur. Laudatur pariter in eam rem primus liber lucubrationis S. Ambrosii in obitu fratris sui Satyri num. 4. frustra tamen; demonstrat enim tantùm Jesum potuisse quidem, si maximè voluisset, immortalitatis privilegio S. Joannem donare. Et alibi disertè testatur (*r*), in suspicionem quidem ventum fuisse, num S. Joannes à letho servaretur immunis; nunquam tamen id credulis mentibus fuisse persuasum: *Joanni*

n *Vide August. de fide c.* 4. *&* 38. *& in Advers. leg. & Prophet. c.* 50.

* *Hilar. l.* 6. *de Trinit. n.* 39.

o *Hilar. l.* 10. *de Trinit. n.* 37.

p *Ambros. in Psal.* 157. *ser.* 20. *n.* 12. *& Luc. l.* 7. *n.* 4.

q *Ambros. in Psal.* 45. *n.* 10. *Nam & Bestia illa Antichristus ex abysso ascendit, at adversùs Eliam atque Enoch, atque Joannem, qui propter testimonium Domini Jesu terris sunt redditi, prœliaturus.*

r *Ibid l.* 2. *de fide Resurr. n.* 49.

tu promissum æstimatam ; sed non est creditum.

Majoris in aam opinionem momanti ast authoritas S. Ephram Antiocheni apud Phot. Cod 229. Authoris sæculi sexti, qui omnibus amotis ambagibus asserit, S. Joannem vitam ad exitum usque mundi, quemadmodum de Elia & Enoch vulgatum est, producturum; eoque tandem temporis articulo interiturum, ut statim in vitam ravocetur. S. Gregorius Turonensis de Glor. Martyr. lib. 1. cap. 30. autumat, S. Joannam spirantem adhuc monumentum subiisse, ubi ætate suâ adhuc recluderetur. S. Joannas Damascænus de Transfig. Domi. num. 7. agnoscit, obtinera apud viros plures doctissimos eam opinionam, nimirum illo Evangelii: *Si ego volo manere, quid ad te?* insinuari, nunquam Apostolum interitura. Andraas Cesariensis in Cappadocia in Apocal. cap. 29. qui circa a. 500. florabat, & Aretas Episcopus paritar Cæsariensis (*f*), qui circa a. 540. idem siva tenent, sive tanquam non improbabile significant. Paria legas apud Pseudo-Hyppolitum, Psaudo-Dorothæum, Metaphrastom, Psaudo Cæsariom fratrem S. Gregorii Nazianzeni, Nicephorum l. 2. c. 42. Strabum Authoram Glossę ordinariæ, Fulbertum Carnotansem, Petrum Damiani; qui duo postremi Scriptoras pietatis esse, & raligionis autumarunt, si tanquam probabile assereretur, S. Joannem non secùs ac Beatam Virginam Mariam ad vitam rediisse, ut mortali corpore indutus Cęlesti beatitudine donaretur.

f Aretas Cæsarien. apud Floren. p. 124.

S. Gregorius Naziaozenus Orat. 34. aundem Apostolum appellat Præcursorem J. C. quod vix alio sensu intelligeratur, quàm qui supra à S. Ambrosio insinuatus est, nimirum io exitu sæculorum unà cum Enoch & Elia Joaonem proditurum. Ita mentam S. Doctoris exponit eius Interpres Elias Cretensis. S. Hieronymus in Jovin. l. 6. c. 14. privilegia virginitatis efferens, illud præ cæteris commendat, numquam scilicet illam interire, quam in ram laudat illud Jesu Christi de S. Joanna: *Si eum volo manere, quid ad te? Eu quo ostenditur*, ait idem S. Doctor, *Virginitatem non mori, nec fordes nuptiarum ablui cruore Martyrii; sed manere cum Christo, & dormitationem ejus transitum esse, non Martyrium.* Gemina lagas in Præfationibus vetustæ Bibliorum aditionis præfixis Evangelio, & Apocalypsi, quas si negavaris S. Hiaronymo Authori tribuendas; certè taman vetustissimas, & non infimæ esse authoritatis concedes.

S. Thomas, Albertus Magnos, S. Vincentius Ferrerius, S. Thomas de Villanova, quà scriptis, quà in suis ad populum concionibus affirmarunt, S. Joannem post obitum in vitam rediisse. Laudantur in eam ram revelationes SS. Geltrudis, & Birgittæ. Hanc denique traditionis seriem claudunt Georgius Trapezuntinus, & Faber Stapulensis, qui superstitem adhuc manere Apostolum tenent, Florentinus, qui ad vitam restitutum defendit.

Eamdem opinionem adoptavit, & in suum Officium transtulit Ecclesia Græca novissimæ hujus ętatis, nec mentem ea de re suam apertè adhuc axplicavit Ecclesia Latina, quæ taman in nonnullis Martyrologiis diem transitus S. Joannis designat nomine Assumptionis, quod Resurrectionem quandam insinuare videtur, & in Officio ajusdem Festi Apostolo vindicat verba illa J. C. *Sunt de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis.* In Lectionibus tandem, quas è S. Augustino descripsit, consultò omittitur locus S. Doctoris, ubi de obitu S. Joannis (*t*); quasi scilicet aam opinionem traditioni suę repugnantem agnoscat. Hęc majoris momenti in medium producuntur pro asserenda, siva diuturniore S. Joannis Evangelistę vitâ, sive resurractiona.

t Aug. Serm. 253. nov. edit. n. 4. Hanc opinionem, qua putabatur Joannes non moriturus, abstulit Joannes ipse consequentibus verbis suis; & ne hoc crederetur ait: Non hoc dixit Dominus; sed dixit hoc &c. Et Tract. 124. in Jo. n. 1. Hanc opinionem Joannes ipse abstulit, non hoc dixisse Dominum, apertâ contradictione declarans &c. Vide & Ephrem Antioch. supra cit. apud Phot. Cod. 229.

Aversa huic opinio de obitu, atque sapultura S. Joannis in Urbe Ephesi non minoribus fulcitur sive argumentis, sive authoritatibus. Textus Evangelii potissimum pro advarsa sententia momentum, nihil probat, juxta ac scitè S. Augustinus sarm. 253. num. 4. novæ edit. observat. Ipse enim Evangelista falsam Discipulorum interpratationem, nunquam scilicet interiturum Apostolum refutat, addens: *Et non dixit Jesus: Non moritur, sed sic eum volo manere, donec veniam, quid ad te?* Quę sanè ratiocinatio multò erit firmior, si cum nonnullis Criticis semel statuatur (*u*), postremum hoc caput adjectum Evangelio S. Joannis ab Ecclesia Ephesina post obitum ajusdem Apostoli, quò scilicet sparso de immortalitate Joannis intar fideles rumori, & incommodis, quę inda consequerentur, omnibus occurrarat. Alii varò Interpretes defendunt (*x*), varbis illis Jesum Christum illud insinuasse; nimirum non priùs interiturum Apostolum, quàm ut Divinam da interfectoribus Magistri sui ultionam oculatus testis spectarat. In eum sansum alii (*y*) reddunt illud J. C. apud Matth. 16. 28. *Sunt de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis.* Est equidem in Novo Testamento familiare, ut adventûs Filii Dei, & Regni ipsius nomine nihil aliud insinuetur, quàm tempus ultionis in Jerusalam axerendę (*z*). Ita e. g. toto capite 24. S. Matthęus postremam Urbis Jerusalem obsidionem, quęque Judęorum capiti inhęsura assant mala describit, sub idea diei adventûs, & Judicii sui. Totus atiam Evangalistæ contextus aundam sensum varbis illis J. C. de quibus modò agimus, subesse satis damonstrat, postquam enim dixisset (*a*): *Filius hominis venturus est in gloria Patris sui cum Angelis suis, & tunc reddet unicuique secundùm opera ejus*, addit statim: *Sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in Regno suo.* Et alibi (*b*), Sacerdotibus, & viris amplissimis è Synadrio Judæorum denunciat, nunquam illos ultra visuros Filium hominis, nisi venientam in nubibus Cæli, & cùm ad dextaram Patris sedans spectandum sa præbuissat; quod ab illo da aversione Jerusalam, & dispersione Judæorum dictum creditur.

u Vide Grot. ad Joan. 20. ult.

x Theophyl. D. Thom. Tolet. Riber. Vatab. Grot. Ligfoot. y Hamm. Jac. Cappell. Cler. in S. Matth. 16. 27. 28.

z Matth. 12. 11. & 10. 7. Luc. 17. 10. & 19. 11. 12. 15. &c.

a Matth. 16. 27. 28.

b Matth. 26. 64. Marc. 14. 62.

Si

Similacea illa manna, quæ è tumulo Apostoli sexto adhuc & octavo sæculo exsufflabatur; pulvis illa, de qua S. Augustinus & alii viri graves nonnulli, multum sanè contulerunt conciliandæ inter Fideles de immortalitatis S. Joannis persuasioni. Valuit pariter ad eam rem apud indoctum vulgus sublesta Actuum S. Joannis (c), & librorum apocryphorum fides. Sed ipsa in se res ad trutinam revocanda. Acta illa, quæ olim ferebantur nullius erant in Ecclesia authoritatis, nihil illis vetustate, quam jactitabant, conferebatur. Quòd enim Ebionitarum, vel Encratitarum fraude secundo Ecclesiæ sæculo supposita tenerentur, satis erat, ut deploratæ essent apud Fideles authoritatis.

c *Aug. tract. 124. in Jo. n. 2.*

Esto quidem demus, Authores hujus generis fabularum genuinæ S. Joannis historiæ adsciticia quædam ornamenta, & fabellas intexuisse; quid inde? Nonne id fortè cum cæteris addi ab illis potuit, quod narrant de Apostolo spontè in sepulchrum sese inferente? Fucum, & fabulas huic historiæ demamus, nihilque parebit aliud, quàm quòd Apostolus ætate senioque tantùm confectus diem ita clausit, ut ne decessisse quidem videretur; quare spirans adhuc in sepulchrum descendisse reputari potuerat.

Pulvis ille è sepulchro ebulliens duo prodit; nimirum receptam vulgò persuasionem Apostoli illius, corpus adhuc in tumulo recondi, quare nec ad vitam redisse, neque in occultum aliquem mortalibus locum unà cum Enoch & Eliâ detineri credebatur. 2. Corpus illud vivens adhuc & ingestâ super terrâ adhuc spirare, quod fidem omnem superat. Si post obitum sex vel octo sæculis adhuc spirabat, quid hodie de illo factum est? An post eam ætatem decessisse contigit? Quomodo vitam suam tot sæculis produxisse valet homo sub terra defossus, sine cibo, luminis & aeris beneficio privatus? Si vitales spirat auras, cur è cæco illo loco non educitur?

At enim quæstio est facti; è tumulo genus quoddam terræ vel mannæ exsufflabatur, præsentissimum ægrotis pharmacum. Sit esto, terra sive pulvis supra tumulum Viri sancti vel circum jacens, & restituendæ sanitatis virtute polleat; nonne meritò & fidei religiosissimorum Fidelium dari illud à Deo potuit; quemadmodum præstitum ab ipso scimus in eorum gratiam, ut pulverem è tumulo Apostolorum Petri & Pauli & aliorum Sanctorum deductum in morbis suis solatium quærerent & levamen? Quæ de pulvere illo veluti hominis respiratione è tumulo exsufflato feruntur, negocium quidem facessunt (d). Sed loci situs & circumstantiæ omnes sedulò priùs inspiciendæ essent, quò certius daretur judicium, num prodigium aliquod ea in re statueretur. Fac autem prodigium agnoscendum sit. Nonne cum S. Augustino Tract. 124. in Joannem reputari potuisset (e), Deum eo prodigio commendare voluisse preciosam S. Apostoli mortem; nisi fortè latentem aliam causam, cur id voluerit, Deus habuisse credatur?

d *Aug. tract. 124. n. 2. Non defunctum, sed defuncto similem cubuisse, & cum mortuus putaretur, sepultum fuisse dormientem, & donec Christus veniat, sic manere, suamque vitam scaturigine pulveris indicare, qui pulvis creditur, ut ab imo ad superficiem tumuli ascendat, flatu quiescentis impelli.*

e *Restat, ut si verè ibi sit, quod sparsit fama de terra, quæ subindè ablata succrescit, aut ideò fiat, ut eo modo commendetur pretiosa mors ejus, quoniam non eam commendavit Martyrium, aut propter aliquid aliud, quod nos latet.*

Ad Veterum testimonium quòd spectat, alias nos opponimus authoritates Patrum, qui vetustate illis præstant, nempe S. Irenæi, Polycratis, S. Polycarpi, Origenis, Concilii Ephesini, Eusebii, Tertulliani, S. Augustini, S. Hieronymi, S. Epiphanii, S. Chrysostomi, S. Cyrilli Alexandrini, aliorumque plurium testantium, diem clausisse Apostolum & in Urbe Ephesi sepulturæ mandatum. S. Irenæus lib. 2. c. 39. & apud Euseb. lib. 3. cap. 3. vixisse illum usque ad Imperium Trajani perhibuit, ex quo certa ducitur conjectura, Apostolum sub Trajano juxtà Irenæum occubuisse. Polycrates Ephesinus [f] apud Eusebium narrat, virum hunc sanctum in suo apud Ephesum sepulchro resurrectionem generalem opperiri. Ejus obitum consignat Eusebius ad tertium Trajani annum. S. Hieronymus (†) testatur obiisse Apostolum 68. annis à Passione Jesu Christi; obiisse autem 88. annis grandævum Author est S. Epiphanius, hæres. 58. Centum annis & septem mensibus grandem natum diem claudisse a. 104. Jesu Christi habet Chronicon Alexandrinum. Ejus sepulchrum visebatur non procul ab Epheso, ait S. Hieronymus, qui simul observat (*) Ephesi pariter spectari sepulchrum alterius Joannis, cui à nonnullis duæ posteriores Apostoli Joannis Epistolæ tribuuntur.

f *Polycrat. apud Euseb. l. 5. c. 24. hist. Eccles. & l. 3. c. 31.*

† *Hieron. de viris Illustr. & l. 1. contra Jovinian.*

* *De Vir. Illustr.*

Quibus S. Hieronymi testimoniis satis superque refutari credo ea, quæ ex eodem S. Doctore in Libro adversus Jovinianum contra hanc sententiam producta sunt; quodam enim ibi ingenii œstro raptus panegyrico enthusiasmo ita effatur: *Ex quo ostenditur virginitatem non mori; & dormitationem S. Joannis transitum esse, non Martyrium.* Ejusdem Apostoli obitum non obscurè agnoscit S. Chrysostomus (h), à quo pariter de sepulchro ejusdem Apostoli, veluti de sepulchro Apostolorum Petri & Pauli agitur. Opinionem quorundam Apostolorum, qui diuturnam ad judicium usque vitam Joannem producturum autumabant, rejicit S. Cyrillus Alexandrinus diversis Homil. Tom 5. Vidimus autem in superioribus quantùm ab eadem sententia de immortalitate Apostoli abhorreret S. Augustinus, & quomodo adversæ sententiæ assertores ex ipso Evangelii Textu refutet.

h *In Epist. ad Hebr. hom. 26.*

Tertullianus apertissimis verbis obiisse illum dicit lib. de Anim. cap. 50. eorum spem, qui mansurum illum ad secundum usque adventum Domini sibi blandiebantur, irritam excidisse testatus (i). S. Ambrosius de fide resurrect. hom. 49. fatetur, sparsum quidem inter fratres rumorem de ejus immortalitate, sed nunquam satis Fidelibus eam famam adprobatam: *Joanni promissum æstimatum, sed non est creditum.* Cælestinus Papa (k) scriptâ ad Patres Ephesinos Epistolâ hortatur, ut documenta sectentur S. Joannis; *Cujus reliquias*, ait, *præsentes veneramini.* Ipsum pariter Ephesinum Concilium agnoscit S. Joannem tunc Ephesi fuisse; ecquomodo, rogo, nisi in tumulo jacentem? Orientales, qui ad Concilium venerant, querebantur, prohibitos

i *Obiit & Joannes, quem in adventum Domini fuisse remansurum falsa fuerat spes.*

k *Vide Act. Concil. Ephe. sin. t. 4.*

se

se ne tumulos Martyrum & maximè S. Joannis Evangelistæ inviserent. Porrò quanta quanta sunt Acta hujus Concilii, & Orationes Patrum, ibi selatæ, nulla præseferunt popularis opinionis de immortalitata Apostoli vestigia. Reputandum est igitur, nunquàm eâ de re impositum fuisse Episcopis, eamque opinionem viris doctis & ingenii acumine præstantibus nunquam adprobatam fuisse.

Disertè testatur Origenes (*l*), Apostolum Ephesi diem clausisse. Laudatur testimonium S. Polycarpi (*m*), Discipuli S. Joannis, quo assetitus obiisse virum sanctum, non martyrio quidem, sed post plurimos exantlatos labores & exilia. Ejus sepulchrum Ephesi constituit S. Dionysius Alexandrinus (*n*). Genuinus S. Hippolytus in eodem cum Jesemia & Danielu censu Apostolum collocat, unam eandemque de omnibus sententiam ferens: *Mortui estis cum Christo, sed vivetis cum Christo* (*o*). Addi illis omnibus possunt authoritates Theodori Heracleensis, & Mopsuesteni, quorum fragmenta servantur in Catena Græca in S. Joannem, S. Gregorii Magni hom. 25. Leontii, Bedæ, Theophylacti, Euthymii, Ruperti Abbatis, Haimonis, & Interpretum fere omnium, tam veterum, quàm recentiorum, qui in postremum illud caput S. Joannis scripserunt.

l *Origen. apud Euseb. l. 3. c. 1.*
m *Vide apud Florent. p. 224.*
n *Apud Euseb. histor. Eccles. l. 7. c. 25.*
o *De Antichr. pag. 42. & 21. nov. edit Fabric.*

En testium non infimæ authoritatis turbam, cui non sine temeritatia notâ fidem refragaremus. Nihil est ambiguum, nihil nisi affectum, nihil nisi ex genuinis Operibus deductum; testes sunt temporis non suspecti; quippe qui sanam & venerabilem referant antiquitatem. Non sententias damus, quæ alia meditantibus exciderint; non è declamationibus excerptas: sed argumenta historica, & ex facto ipso petita. Alia planè est indoles earum, quæ pro adversa sententia relatæ sunt; pleræque enim ex illis jure meritoque rejicerentur, sive meritum spectes eorum, quibus laudantur; sive verborum ambages, quibus obvolvuntus; sive figulasiratem, vel credulitatem eorum, qui illas effuderunt.

Locus ex Apocalypsi 10. 21. pro adversa sententia relatus, nimirum venturum in exitu sæculorum Joannem, ut *prophetet Gentibus, populis, linguis, & Regibus multis*; locus, inquam, iste, quanvis in favorem adversariorum usurpari visus sit à S. Gregorio Nazianzeno (*p*), S. Ambrosio, sive altero quocunque, qui nomen Joannis nominibus Enoch, & Eliæ ejus Tractatui super Psalmum 45. 20. expressis, inseruit; pronum est tamen ut intelligatur de Evangelio, & Apocalypsi ab eodem Apostolo scriptis, quibus ad nostram ætatem, & futuris etiam temporibus fidem omnibus inculcare non desistet. Tantùm autem aberat ipsemet S. Joannes ab ea de se opinione; futurum nempè ut inter Præcones Evangelii adversùs Antichristum, inter Testes, qui Fidem sanguine suo obsignarent, ipse accenseretur; tantùm, inquam, ab ea de se persuasione aberat, ut duos tantùm futuros testes prædicat (*q*), nimirum, quantùm conjicitus, Enoch, & Eliam.

p *Orat. 34. Vide sup.*
q *Apoc. 12. 3. Dabo duobus testibus meis.*

Promissio, qua Filius Dei fidem suam obstrinxit (*r*), propinaturum nempe viro calicem suum, tunc maximè tunc impleta fuit juxta Patres, & Commentatores, cùm ferventis olei caldarium subire, atque exul in Insulam Pathmos degere coactus est. Nonne juge martyrium totâ vitâ produxisse credendus est, qui Apostolicas sollicitudines tales tantasque toleravit? Futile est autem argumentum illud, quod ex ignoratis ejusdem Apostoli raliquiis deducitur. Quot enim Sanctorum corpora neque è terra unquam effossa sunt, neque, ubi maximè quiescant, certi aliquid rescitur? Memoriæ proditum est (*s*), in quadam Mediolani Ecclesia reliquias S. Joannis Fidelium religioni, & venerationi expositas fuisse, munus, uti quidem creditum, S. Ambrosii. Deductæ ex rerum convenientia futiles sunt in hoc argumenti genere conjecturæ; possunt non dissimiles etiam pro adversa sententia afferri.

r *Matth 20. 22. 23. Marc. 5. 30. 39.*
s *Bolland. 3. Maji p. 364.*

Verùm quod vitæ genus Apostolo tribueretur in tumulo, & aggestâ terrâ, ac pulvere oppresso? Cùm ad exitum vita properaret, teste S. Hieronymo (*t*), officium affecti visi pedes negabant; ne loquendi quidem suppetebant vires, ut ad Ecclesiam nisi inter Discipulorum brachia venire non potuisset; illud autem in eo infirmæ valetudinis statu repetebat identidem: *Filioli mei diligite alterutrum*. An fortè ab eo tempora vitam reproduxit, sive dulcem adhuc experiri vitam potuisset vis, qui 90. annis natus senectutis pondus vix, ac ne vix quidem sustinebat?

t *In Epist. ad Galat.*

Plerosque autem Scriptorum, quorum pro aversa opinione testimonia afferuntur, non ita sententiæ illorum, quantum pro opinione, si diligentiùs examinentur, favisse intelligemus. Nihil etiam ab illis, quod alicujus sit momenti, assertum est. Ita Præfationes in veteribus Bibliis Latinis præfixæ Evangelio, & Apocalypsi, quarum altera S. Hieronymi, altera Gilberti nomen præfert, hæc tantùm habent: *Descendens in defossum sepulturæ suæ locum, factâ oratione positus est ad Patres suos, tam liber à dolore mortis, quàm à corruptione carnis invenitur alienus.*

Smaragdus Abbas S. Michaelis noni sæculi scriptor Catenæ ex Patribus in Epistolas, & Evangelia totius anni [*u*], eadem refert verba, tanquam ex Patrum monumentis descripta: *Sic en Patrum literis invenimus: Cùm longè confectus senio &c.* Hæc vulgata octavo, & nono sæculo opinio. Porrò Scriptores illi non eâ quidem persuasione tenebantur, Apostolum ad diuturniorem vitam servari; sed tantùm virginalis ipsius pudicitiæ merito à Deo datum illi autumabant, felici longâque senectute ita occumbere, ut ne se mori quidem sentiret. Hujus traditionis seriem non interruptam spectavimus in Commentatoribus Græcis, & Latinis, qui post eam ætatem scripserunt.

u *Smaragd. Collection. in Evangel. & Epist. in Natali S. Joann. Evangel. fol. 22. Edit. Argentorat. Georg. Ulricher. A. 1536.*

Statuendum est itaque, opinionem, quæ occubuisse S. Joannem negat, vel post obitum rediisse in vitam affirmat, nullo solido inniti fundamento, & ab Authoribus fere om-

omnibus, quà veteribus, quà recentioribus, paucis exceptis, tanquam popularem quidem, sed minùs veram opinionem habitam fuisse Frustrà autem in eam sententiam traheretur Ecclesia Latina, cui nunquam talia approbata sunt. Græcos ultrò adversariis damus, quos post admissum schisma altis adeo ignorantiæ, errorum, & superstitionis tenebris offusos constat, ut ne linea quidem veteris scientiæ, & pietatis in illis agnoscatur.

IN ACTA APOSTOLORUM PROLEGOMENON.

POst supremam manum Evangelio, historiæ nempè rerum gestarum Jesu Christi ejusque Parentis, qua familiarissimè usus est, impositam, id sibi proposuit S. Lucas, ut in Actis Apostolorum Evangelium scriberet S. Spiritus, juxta Oecumenii phrasim in Acta p.20. vel Resurrectionis J. C. juxta Chrysostomum in Acta hom.1. sive tandem rerum gestarum à primis illis Apostolis, & nascentis Ecclesiæ historiam. Nec sanè post descriptam vitam, & doctrinam J. C. dignius aliud argumentum tractandum ab illo fuerat, nullum utilius, nullum majoris ad Ecclesiam momenti, sive exempla spectes ad dirigendos mores, sive institutiones ad doctrinam formandam (x). Impleta exhibet plura Filii Dei oracula, uti de illapsu S. Spiritus, atque de immutatis ingenio, atque indole Apostolorum ejusdem S. Spiritus operatione; specimen præbet Christianæ illius perfectionis, cujus ideam omnem implet priorum Fidelium vita pariter & disciplina; parent insuper insignia virtutum exempla, quæ sub Apostolis data sunt; parent prodigia S. Spiritus in redigendis ad Fidem gentibus; & super omnia prodigia prodigium illud constitutæ nempe Ecclesiæ Christianæ, & Regni Dei, illius, inquam, Regni cujus in Scripturis promissiones frequentissimæ spectantur.

x Idem ibid. initio.

Inscriptum est à S. Luca Opus: *Acta Apostolorum*, quò, ait S. Chiysostomus (z), doceremur, non tam prodigia in eo quærere, quàm morum exempla, & documenta virtutum. Cùm, ait S. Hieronymus Epistola 103. nonnisi nudam, & simplicem Ecclesiæ nascentis historiam referendam suscipere visus est sapiens ille Medicus, Evangelio suo universo Orbi celebratissimus, reipsa tamen promit totidem remedia curandæ infirmæ animarum nostrarum valetudini præsentissima, quot verba profert formandis moribus utilissima.

z Jo.5. hom. 12. pag. 158.

Id autem habuisse potissimùm consilii creditur, ut confictis aliorum fraude Apostolorum Actibus, veram hanc & genuinam rerum ab Apostolis Petro, & Paulo gestarum historiam opponeret. In eam verò contulit quidquid maximè necessarium duxit ad credentium fidem, cujus rei merito tantam sibi gratiam apud Ecclesiam universam comparavit, ut ejus solùm Opere admisso, cætera omnia rejicerentur (†). Verùm si fide Operis sui Sanctus Lucas cæteris omnibus de eo argumento Libris ante se scriptis fidem detraxit, nequidquam tamen factum est, quin post ipsum alia procuderentur. Nota sunt posterioribus sæculis Acta à Manichæis cæterisque Hæreticis supposita, de quibus nobis fusiùs infra agendum est. Sed eorum tenebras Sanctissimus Scriptor luce Operis sui ita dissipavit, ut nihil sive ante ipsum sive post ipsum scriptis mandatum de eo argumento admitteretur. Suspicatur Sanctius in Acta Proleg. n.53. Judæos Apostoli Pauli famæ invidiam creaturos, plures in vulgus adversus illum calumnias sparsisse, quibus confutandis revincendisque S. Lucas Opus illud veluti apologiam opposuit.

† August. de Consen. Evangelist. l.4. c.8.

Quærit S. Chrysostomus in Acta hom.1. cur S. Lucas utrumque Opus eidem Theophylo inscribens, non in eumdem pariter Librum contulerit Acta simul & Evangelium; sed in duo dispescere maluisse. Respondet autem id ab eo præstitum, 1. Majoris claritatis gratiâ; 2. In commodum Lectorum; 3. Ut rerum, de quibus agebat, naturæ serviret; discrimen enim poscunt. Primò autem scriptum ab ipso Evangelium, deinde Acta (a); sed quo potissimum tempore ad utrumque sese contulerit, incertum. Traditum est apud veteres, digestum ab ipso Evangelium in Achaja; idemque opus spectari ab Apostolo 2. Corinth. 8. 18. *Misimus cum Tito fratrem, cujus laus est in Evangelio per omnes Ecclesias.* Sed his admissis fateamur oportet, diu ante scriptum Actuum Librum prodiisse Evangelium; Epistola enim ad Corinthios data est An. Jesu Christi 57. cùm scribendis Actibus non antea operam dare potuerit, quàm post exactum Romæ unà cum Apostolo Paulo biennium, nempè post 2.62. vel 63. Jesu Christi. Nec abs re suspicaremur, scriptum hunc Librum Romæ, quo tempore in captivitate detento Apostolo S. Lucas usque ad restitutam ejus libertatem adhæsit.

a Act.1. 1. Primum quidem sermonem feci de omnibus, ò Theophyle, quæ cœpit Jesus facere & docere.

Græcis literis exaratum fuisse ambigit nemo; cultior est autem & elegantior, quàm cæterorum omnium N. T. (b). Laudantur in eo plerumque testimonia Scripturæ juxta Versionem Septuaginta; quòd facilè Scriptor Hebraicum ignoraret (c); cùm etiam S. Paulus verba frequentissimè Gentibus faciens, mallet Sacros Libros juxta

b Hieron. in Isai.6.

c Hieron. tradit. Hebr. in Gen.46.

xta vulgatum & omnium manibus pronum Textum laudare, quàm ex Hebræo longè pluribus ignoto. S. Epiphanius hæref.30. cap.3. 6. author eſt, è Græco in Hebræum, ſive Chaldæum vel Syriacum, quo tanquam vernaculo Paleſtini Judæi utebantur, tranſlatum fuiſſe. Idem Opus Hebraicè vertebant Ebionitæ; ſed pluribus memoriæ Apoſtolorum planè injurioſis inſerctum corruptumque. Tradit S. Hieronymus de Scriptoribus Eccleſiaſticis Presbyterum quendam Aſiæ genuinis Apoſtolorum Actis adjeciſſe Itinera SS. Pauli, Teclæ, ſicut & commentitiam quandam baptizati Leonis (belluæ nempe) hiſtoriam. Ejus impoſturæ reum tenuit eundem Presbyterum S. Joannes Evangeliſta, ait Tertullianus, coegitque fateri, amore Pauli hæc illum commenta procudiſſe.

Canonica huic Libro authoritas nunquam defuit in Eccleſia. Canonicum tamen negarunt Hæretici Marcionitæ (Tertull. cont. Marcion. l.5. c.1. 2. cum Manichæis. (Auguſt. de utilit. creden. c.3). Genuinum Opus rejicientes Nicolaitæ, & Gnoſtici apocrypha alia Scripta ſubſtituerunt (Philaſtr. hær.87.). Id autem ab illis Hæreticis præſtitum, (d), quòd luculentè nimis in eo Opere illapſus S. Spiritus juxta Oraculum Jeſu Chriſti paucis poſt Aſcenſionem diebus manifeſtaretur; quod incommodum Manichæis accidebat, jactitantibus illud de S. Spiritu oraculum in Manete hæreſis authore implendum. S. Auguſtinus ita de hoc Libro pronunciat (e): *Actus Apoſtolorum Liber eſt de Canone Scripturarum: ipſe Liber incipit legi à Dominico Paſcha, ſicut ſe conſuetudo habet Eccleſia.*

d *Aug. Epiſt. olim 253. nunc 237. n.2. & lib. de utilit. creden. n.7.*

e *De Prædeſt. SS. c.2. n.4.*

Queritur S. Chryſoſtomus de neglecta plùs nimio ætate ſuâ Libri Actuum lectione, ut pluribus ne nomine quidem Opus noſceretur. Ipſe verò pluribus illius ſcripti meritum effert, Eccleſiæ periode ac Evangelium utile eſſe profeſſus. Eraſmus (f) in ſua editone N. T. meditabatur Evangelium S. Lucæ Actis jungere, ne unius ejuſdemque Authoris uni eidemque nuncupata Viro Opera disjungerentur; ab eo tamen conſilio abſterritus eſt metu ne graviùs ferretur variatus Evangeliorum ordo. Quamqoam ot vera fateamur, Acta ipſa Evangelii portio non infima cenſeri poſſunt. Si enim Evangelium ſerſentem terræ jactam præfert; natum germen & matura jam meſſis exhibetur in Actis.

f *In Acta Præfat.*

Inter Opera N. T. non idem ſemper locus Actis Apoſtolorum manſit. Medium tenent inter quatuor Evangelia & Apocalypſim in pluribus vetuſtis Mſs. quorum unum ſervatur in Abbatia Medii Monaſterii; nec alium plerumque obtinuiſſe inſinuant S. Auguſtinus, Caſſiodorus, & Theodulphus Aurelianenſis. Sed alia quædam Exemplaria conſtituunt poſt Epiſtolas S. Pauli, & ante ſeptem Canonicas; uti ſpectare etiam licet in vetuſtis nonnullis Editionibus. In veteri Mſ. S. Germani Pratenſis, ſicut & in Bibliis S. Mariæ Muſſipontii hic ordo ſervatus eſt; Evangelia, Acta, ſeptem Epiſtolæ Canonicæ, Epiſtolæ S. Pauli; quod & recurrit in Mſſ. Syriacis, & in in Verſione Moſcha, ſeu Ruthenica. Porrò Acta ſeptem Canonicis continuari tradit S. Philaſtrius. Interdum poſt Apocalypſin rejecta ſunt. Ea tandem in re maximè variant, quà Mſs. quà veteres Editiones (g).

g *Vide Fabric. not. in Fragm. Apoſtol. apocryph. pag. 750.*

Variantia plurima, nec levioris momenti in eodem Libro deprehenduntur; quæ facilè gloſſæ ſunt ab Amanuenſibus adjectæ, ſeu majoris claritatis gratiâ in ora appoſitè addendæ, in Textum irrepentes. Quæ majoris momenti videbantur, in additionibus ad Commentarium adnotare viſum eſt. Legitur in Synopſi, S. Athanaſii nomine inſcriptâ, S. Petrum Apoſtolum Librum Actuum dictaſſe, ſicut Apoſtolum Paulum Evangelium S. Lucæ: utrumque incertum. Neque enim aliquid de Evangelio S. Lucæ, Apoſtoli Pauli dictantis ore excepto conſtat; Actibus verò dirigendis aliquid vel minimum contuliſſe S. Petrum vic ac ne vix quidem credimus. Ejus Apoſtoli mentio occurrit in primis tantùm Operis capitibus; dein à capite 13. totum referendis S. Pauli geſtis impenditur; nec ſanè à latere ejuſdem Apoſtoli receſſiſſe amplius S. Lucas creditur; ex quo Troade in Phrygia illi comes, non itinerum tantùm, ſed laborum omnium & malorum acceſſit. Quare nonniſi ocolis explorata in eo libro refert. De S. Luca tanquam de viro ampliſſimo agit Apoſtolus 2. Cor. 8. 18. 19. *Miſimus etiam cum Tito fratrem, cujus laus eſt in Evangelio per omnes Eccleſias. Non ſolùm autem, ſed & ordinatus eſt ab Eccleſiis comes peregrinationis noſtra in banc gratiam, qua miniſtratur à nobis ad Domini gloriam* (nempe colligendis Fidelium eleemoſynis). Suſpicantur etiam plures inter veteres, *Lucium* illum, de quo ad Rom. 16. 21. ubi ſibi neceſſitate conjunctum eum virum teſtatur Apoſtolus, ipſum eſſe S. Lucam Actuum Apoſtolorum ſcriptorem.

Utriuſque itineris Pauli Apoſtoli Romam ſocius acceſſit S. Lucas, eumque ſolum inter veteres Diſcipulos, quibuſcum ad Urbem venerat, lateri ſuo adſiſtentem habebat idem Apoſtolus quo tempore ſecundam ad Timotheum Epiſtolam dabat; nempè paulò ante Martyrii ſui conſummationem (h), ut proinde ad exitum uſque vitæ fidum hunc comitem expertus ſit. Mirari ſubit, cur hiſtoriam Martyrii ejuſdem Apoſtoli ſcriptis mandare neglexerit, cùm nemo meliùs poſſet; quippe qui oculatus ejus obitûs teſtis ſuerat, & diu poſt eam ætatem vitam produxit. Sunt qui autumaverint (i), conſilium agitaſſe illum novam ſcribendi hiſtoriam ab adventu Pauli Romam, uſque ad ejus obitum; quod ne executioni mandaret in cauſa fuiſſe potuerunt itinera, & cæteræ Apoſtolicæ ſollicitudines, præferendas illas ſcriptioni arbitratus. Apoſtoli & hominis Apoſtolici eſt, rara ſcribere, plura moliri (k). Porrò Martyrium S. Pauli ſatis aliunde innoteſcit; nec ſanè aliter reputari par erat de re tanti momenti in celeberrimæ Urbis Romæ, adeoque univerſi orbis theatro

h *2. Timoth. 4. 11. Lucas eſt mecum ſolus.*

i *Vide Fromond. ad Acta c. ult. pag. 705.*

k *Vide Chryſoſ. hom.1. in Acta pag.3.*

sub ipsis Fidelium omnium oculis gestâ; sed itinera & cætera vitæ ejusdem Apostoli facta poterant facilè è mentibus hominum excidere, quod sanè dolendum fuisset Ecclesiæ, nisi illorum memoriam scriptis perennare idem Apostolus S. Lucas instituisset.

Continet idem opus historiam Ecclesiæ ab Ascensione Domini ad usque libertati restitutum S. Paulum, biennio post quàm Urbem Romam venisset. Intervallum est autem 30. annorum, quot scilicet ab ao. 34. usque ad 64. Jesu Christi, sive à 20. Tiberii usque ad 9. Neronis excurrerunt.

Pauca modò de falsis *Actis Apostolorum*. Ebionitarom fraude genuinum S. Lucæ Opus corruptum est, pluribus ingestis memoriæ SS. Jacobi, Petri, & Pauli maximè injuriosis. Legebantur ibi, juxta ac S. Epiphanius hæref.30.§.16. observat, *Ascensus*, sive *Scala S. Jacobi*, quibus nempe referebatur visio quædam ejusdem Apostoli de eversione Jerosolymæ, & Templi.

Acta S. Petri pluribus nominibus innotescunt, veluti *Periodi Petri*, qui Liber superest. *Recognitiones Clementis*, *Prædicatio*, sive *doctrina S. Petri*. Legitur etiam Opus inscriptum: *Apocalypsis S. Petri*, sive *judicium S. Petri*. De singolis hisce Operibus pauca. *Itinerarium S. Petri*, nomine *Recognitionum S. Clementis* notum, pluribus modò, quàm olim prioribus sæculis, fabellis intextum est, quippe quod è Schola Ebionitarum prodierit. Photius autumavit (*), ficta illa Apostolorum Acta, sive *Itinerarium Apostolorum*, inter quę primas tenebant Recognitiones S. Petri, fabricata fuisse, vel saltem plurimâ fabularum accessione locupletata à Charino magni nominis Ebionitâ. Verosimiliùs tamen credimus, Opus illud primò ab aliquo ejusdem Apostoli Discipulo absque dolo malo descriptum fuisse, quod deinde nacti Ebionitæ corruperint; eâque illorum accessione factum sit, ut inter Apocrypha rejiceretur. Meminit S. Augustinus lib. contr. Adimant. cap.17. Operis cujusdam Actorum S. Petri, in usum Manichæorum, in quo duæ potissimùm historiæ legebantur; altera nempè de filia S. Petri, ejusdem Apostoli precibus paralysi correpta; alia verò de filia cujusdam hortolani, precibus ejusdem Apostoli subitâ nece oppressâ.

(*) Bibl. Cod. 114.

Prædicatio S. Petri legitur apud S. Clementem Alexandrinum, Origenem, Eusebium Hist. Eccles. lib.3. cap.3. S. Hieronymum in Catal. v. *Petrus*. Opus erat Discipuli alicujus, Magistri sui studiosissimi. Duo ex eodem Libro posteritati transmissa sunt, illud nempe de Christo, qui digredienti ex Urbe Apostolo Petro occurrens, dixit: *Vado Romam iterum crucifigi* (l); quibus verbis vaticinium imminentis obitûs sui insinuari Apostolus intellexit. Et aliud dictum Apostoli Petri ad uxorem suam, quæ ad martyrium rapiebatur: *Memento Domini* (*).

l Origen. in Jo. pag.298.

* Clem. Alex. Strom. l.7. pag.736.

Apocalypsis S. Petri, paulò post obitum ejusdem Apostoli facilè scripta, refert oracula illius de excidio Jerusalem atque de futuro Ecclesiæ statu; oracula, inquam, si quæ alia, obscura & ænigmatica. Longum ejus fragmentum servatur apud Lactantium Divin. Instit. lib.4. cap.21. in quo revelatio quædam Jesu Christi ad Apostolos Petrum & Paulum, & ab illis ad Romanos pro concione exposita; revelatio, inquam, futuri adversùs Judæos belli, & malorum quæ miseræ inde genti imminerent. Testatur Sozomenus lib.7. cap.19. ætate suâ adhuc legi Apocalypsim S. Petri in nonnullis Palæstinę Ecclesiis, die Parasceves solemni.

Judicium S. Petri, de quo S. Hieronymus & Rufinus, describit terribile illud, quod Judæos manebat à Deo, judicium. Opus est facilè cum Apocalypsi confundendum.

Acta S. Pauli, non diu post ejusdem Apostoli obitum prodierunt, quasi in supplementum eorum, quę S. Lucas in suo Opere omiserat. Continent autem gesta & miracula ejusdem Apostoli postremo ejus vitę quinquennio, gesta nempe ab anno secundo adventûs ipsius Romam, ubi Liber Actuum S. Lucę definit. Duplo prolixior erat Liber, quàm Acta Apostolorum Canonica (m). Eusebius Hist. Eccle. lib 3. cap. 25. cui ignotum non erat, de illo tanquam apocrypho & supposititio agit. Fragmentum ex illo laudat Origenes lib. 1. c 2. Periarchon: *Quia hic est verbum animal vivens*; quæ facilè sententia ex prava interpretatione illius ad Heb.4. 12. derivata est: *Vivus est sermo Dei*, *& efficax*.

m Legitur in veteri Mſ. Laudato à D. Cotelerio in Adnotationibus ad S. Barnabam, hæc Acta continere 4560. versus: cùm Acta Canonica in eodem Mſ. nonnisi 2500. contineant.

Acta S. Joannis Evangelistæ, in S. Epiphanio hæref.47. & S. Augustino (n) nota, commentum fuerant Gnostici cujusdam; eademque facilè Pseudo-Abdias in suo Opere inseruit (o). Historiolę plures supra fidem, & ridendæ quędam fabellæ ibidem leguntur: rejicit verò scriptor nuptias & usum imaginum ac simulacrorum. Videsis Photium Cod.114. in excerptis Actuum, quæ Lucius quidam sive procudit sive corrupit. Sunt autem Acta illa idem facilè Opus ac Itinerarium S. Joannis apud Pseudo-Athanasium in Synopsi, dignumquo Encratitæ, Manichæi, & Priscillianistæ uterentur.

n De Fide cap.4. & 40. & in Adversar. Leg. & Prophet. l.1. c.20.

o Abdias l.5. Histor.

Acta S. Andreæ Manichæis probata, nuptias aversabantur, quemadmodum apud S. Augustinum duobus ex eo libro prolatis testimoniis intelligimus (p). Adversarius Legis, & Prophetarum ab eodem S. Doctore refutatus l.1. c.20. non semel sententias ex eodem Opere laudaverat.

p De Fide contra Manich. c.38.

Acta S Thomæ, Hæreticis illis juxta ac S. Augustinus testatur (q) erant in pretio. Sub tanti nominis obtentu suppositum fuisse Evangelium jam animadvertimus. Quædam in suum Opus ex illis transtulerat Pseudo Abdias; testatus insuper, referri in eodem Libro iter S. Thomæ ad Indias, quæque in ea regione mala, & labores toleraverit. Fabellam hominis, in quem dira imprecatus fuerat S. Thomas; quòd ab ipso alapâ percussus esset, ex eodem Libro refert S. Augustinus.

q Cont. Adimant. c.17. & con. Faust. l. 22.

Acta S. Philippi, unà cum Evangelio sub ejusdem Apostoli nomine, ingerebant Gnostici (r). Ejus Operis secundam partem,

s Leont. de Sectis.

tem, historiam Martyrii S. Andreę complectentem, vidisse se in Bibliotheca quadam Anglica D. Millius [s] testatur.

s Inter Codd Barroccian. apud Millium Proleg. in N. T. G.

Apocalypsis S. Pauli, ab Encratitis, tanquam promus condus mysteriorum suorum, fabricatum Opus. Tituli illius mysterium derivabant ex illo 2. Cor. 12. 4. *Scio hominem raptum usque ad tertium Cælum, & vidit arcana verba, quæ non licet homini loqui*. De illo tanquam fabulis inserto Opere, & nullam in Ecclesia authoritatem obtinente, agit S. Augustinus in Joan. tract. 98. num. 8. Equidem si Paulus supra hominis captum revelata sibi mysteria prodit, quid tantùm sibi viodicant Hæretici, ut possint ea mysteria differere?

A. M. 4037. Æra Vulg. 33. Tiberii 20. J. C. 34.

TABULA CHRONOLOGICA

In Acta Apostolorum.

AScensio Jesu Christi, feriâ quintâ, 14. Maji.

Pentecostes, & Spiritûs S. illapsus, die Dominicâ 24. Maji.

Electio septem Diaconorum.

Martyrium S. Stephani.

Prima Ecclesiæ persecutio post obitum S. Stephani. Fideles longè latèque disperguntur.

S. Philippus Diacoous, Samarię fidem annunciat.

Eò veniunt SS. Petrus & Joannes, recèns ad fidem conversis Spiritum S. collaturi. Simon Magus pecuoiam illis offert.

34. S. Paulus in itinere Damasceno ad fidem convertitur. In Arabiam secedit.

S. Petrus Lyddæ Æneam valetudini restituit; Tabitham in Joppe ad vitam revocat; Cornelium Centurionem baptizat.

37. *Tiberio defuncto Caligula succedit.*

S. Paulus Damasco sese subducens, Jerosolymam primùm, deinde Tharsum venit.

41. *Cajus moritur. Claudius regnat.*

43. S. Paulus Tharso relictâ, Antiochiam concedit, ubi Discipulis tum primùm data Christianorum appellatio.

44. SS. Paulus & Barnabas Antiochiâ digredientes, Jerosolymam veniunt.

Herodis Agrippæ jussu, S. Jacobus Major interficitur; S. Petrus carceri traditur unde ab Angelo liberatur.

Herodes Agrippa Judęæ Rex moritur. Judæa in potestatem Romanorum veniens, in Provinciam reducitur.

SS. Paulos & Barnabas initiantur Aotiochiæ in Apostolos Gentium.

S. Paulus in Cypro Evangelium annunciat, atque Sergio Paulo persuadet.

S. Paulus Pamphiliam, Pisidiam & Lycaoniam excurrit. A. J. C. 45.

Ex Asia Aotiochiam redit. 45.

Concilium Apostolorum Jerosolymis, ubi jugo legis relevandos Fideles ex Idololatris ad Sacra Christianorum traductos, decernitur. 51.

S. Petrus Antiochiam veniens, à S. Paulo corripitur.

SS. Paulus & Barnabas occasione Joannis Marci mutuò secedunt.

S. Baroabas io Cyprum unà com Joanne Marco contendit. A. J. C. 51.

S. Paulus unà cum Sila Asiam mioorem petit. Timotheum, circumcisione priùs ioitiatum itineris comitem assumit.

S. Paulus in Macedoniam proficiscitur. Philippis Evangelium annuociat, ubi unà cum Sila flagris cæditur. 52.

Tendit inde Thessalonicam, Berœam, & Athcoas, ubi S. Diooysium ad fidem traducit.

Corinthum veniens, moram ibi 18. mensibus trahit.

Priorem Epistolam suam ad Thessalonicenses, & paulò post secuodam pariter ad ipsos scribit. 53.

Coram Gallione Proconsule Achajæ sistitur.

Corinthum desereos, Ephesum, deinde Jerosolymam, ac tandem Antiochiam concedit. Post peragratam Galatiam & Phrygiam, Ephesio io exitu anni restituitur, ubi triennio manet, anois nempè 54. 55. 56. Quo temporis intervallo, Apollo Ephesum, ac deinde Corinthum proficiscitur. 54.

Claudius Imperator vitâ defungitur. Nero imperat.

Seditio in S. Paulum Ephesi movetur. 55.

Epistolam mittit ad Galatas, à Judæis in seditiones commotos.

Timotheum in Macedoniam & Corinthum mittit. Prior S. Pauli ad Coriothios Epistola. 56.

Demetrius Ephesi torbas concitat in Apostolum. 57.

Ephesum deserens venit Troadem, inde in Macedoniam proficiscitur.

Altera Epistola ad Corinthios per Titum missa.

S. Paulus Corinthum & Achajam petit, ubi tres postremos hujus anni menses agit.

Epistola ad Romanos Coriothi data. 58.

Græciam deserens, Jerosolymam contendit; iode Philippos proficiscens, festum ibi Paschę celebrat. Tum Troade & Mileto pertransiens, Jerosolymam occasione Festi Pentecostes se confert.

A' Judæis in Templo detioetur; è quorum manibus subductum Lysias Tribuoos apud se tenet, ae biduo post ad Felicem Judęæ Præsidem Cæsaream mittit. Biduo ibi in carcere detinetur. Act. 24. 27.

Festus in Judææ Præfectura Felici subrogatur. 60.

Differt. Calmet Tom. II.

S. Paulus manibus Judæorum tradendum se à Præside intelligens, Neronem appellat.

Navim conscendens Cesareæ, Myram Lyciç appellit. Naufragium patitur ad Insulam Melitam Octobri exeunte.

A. J. C. 61. Romam pervenit mense Februarii, ubi usque ad a. 63. biennio nempè, subsistit.

Onesimum ad fidem convertit & ad Philemonem scribit.

Epistolæ ad Philippenses & Colossenses.

Epistola ad Hebræos. A.J.C.63.

Prima ad Timotheum. 64.

Secunda ad Timotheum. 65.

Epistola ad Ephesios.

SS. Petrus & Paulus Romæ martyrium consummant, anno duodecimo Neronis, Jesu Christi 66.

DISSERTATIO

DE EPIGRAPHE ARÆ ATHENIENSIS.

IGNOTO DEO Actuum 17. 22.

Athenarum Urbem ingressus Apostolus, totamque Idololatriæ superstitionibus implicitam nactus, à lacrymis vix se continuit. Nullâ non die ad Synagogas Judęorum, sive ad publicum Urbis forum se conferens, quà disputationibus, quà argumentis Judæos & Philosophos revincebat. Doctrinæ novitate commoti Philosophi illi, viro denunciarunt, ut coram Areopago se sistens, doctrinæ suæ veritatem viris illis doctissimis approbaret. In medio igitur amplissimi cœtûs ita peroravit Apostolus: *Viri Athenienses, per omnia quasi superstitiosiores vos video. Præteriens enim videns simulacra vestra, inveni & Aram, in qua scriptum erat: Ignoto Deo. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuncio vobis.*

Quod Ignotum hoc Numen; quid Ara; quis Inscriptionis sensus; qua occasione & quonam Authore apposita, disquiritur. S. Hieronymus in Epist. ad Tit. c. 1. quem ducem sequuntur plures ex Interpretibus (a), suspicatur, totam Arę hujus inscriptionem in hanc sententiam conceptam fuisse: *DIIS ASIÆ ET EUROPÆ ET AFRICÆ, DIIS IGNOTIS ET PEREGRINIS.* Maluisse autem Apostolum plurale in singulare transferre, quò populis illis monstraret, coli ab eis Numen quoddam incognitum.

a *Erasm. Lud. de Dieu.*

Malunt alii, designari vetustissimum quoddam Altare Athenis dedicatum authore Epimenide Philosopho, occasione pestis totâ Urbe grassantis. Consultum enim eâ de re Oraculum declaraverat, ad cohibendam luem expiari oportere atque lustrari Urbem [*]. Accitus eâ de causâ è Creta Epimenides clari nominis Philosophus vel Magus, qui 600 circiter annis ante Christum florebat, actutum Athenas se conferens, oves albas nigrasque aliquas in superiorem Urbis partem, ubi situs est Areopagus, deduxit. Hìc solutas dimisit, mandatis onerans certos quosdam viros, ut errantes, palantesque sequerentur; & cùm spontè suâ quiescerent, immolasent Deo loci vicinioris, sive Deo cui maximè oporteret. His executioni mandatis, statim lues cessavit. Factum inde, ait Diogenes Laertius, ut nostrâ etiam ætate, (nempè dio jam secundo Ecclesiæ seculo incœpto) in agro vicisque Atticæ erecta quædam Altaria occurrant, in memoriam hujus expiationis, Dei nullius nomine inscripta. Ferunt itaque, Altaribus hisce nullam peculiarem inscriptionem apponi consuevisse; vel si quam fortè addebant, hæc tantùm Deum quemcumque præferebat, qui ejus morbi Author extiterit, sive Deum, qualiscumque ille esset, cui eâ expiatione litaretur. Hoc igitur spectasse Apostolus creditur [b].

* *Diog. Laert. l. 1. in Epimenide.*

b *Grot. Voss. Beza hic. Brodę. Miscell. l. 2. c. 2. Casaub. ad Laert. Selden. de Syned. l. 3. c. 13. Hammond. alii.*

Aram ignoti Dei deprehendisse sibi aliqui blandiuntur (c) in Pausania, Philostrato & Luciano. Namque Pausanias & Philostratus authores sunt, coli Athenis Aras inscriptas: *Diis ignotis* (d); i. e. ait Grotius, plura erant hujus generis Altaria, quorum singulis addi poterat singularis epigraphe: *Ignoto Deo*. Et Lucianus, sive quis alius Author Dialogi Philopatris, jurat per *Deum ignotum Athenarum*. Addit insuper: *Cùm Athenas venissemus, Deum ignotum nacti, cultu & gratiarum actionibus porrectis in Cælum manibus venerati sumus.*

c *Vide Grot.*

d *Pausan. Attic. Philostr. l. 6. c. 2.*

Non abs re suspicaremur, *Deum ignotum*, de quo S. Paulus, eundem esse, qui apud Scriptores istos legitur. Scripturæ textum reddunt Syriacus & Arabicus: *Deo occulto*; Deo nempè, cujus nomen latet. Ad Aras à Dionysio Laertio memoratas quod spectat, cùm nullam pręseferrent epigraphem, uti ab eodem Scriptore traditum est, alię planè esse deboerant, ac Altaria illa ab Apostolo laudata. Si verò aliam habebant, quàm quæ ab eodem Apostolo traditur, *Ignoto Deo*, cur ad Deum ab Apostolo insinuatom Aræ illę referantur, nihil est. Ad hæc, Epimenidis Altaria in agro & in locis, ubi palantes oves quieverant, erecta credenda sunt; cùm Aram, de qua modò, urbs ipsa Athenarum intra suum ambitum contineret. Aræ illæ dicatæ, juxta S. Hieronymum (e), *Diis Asiæ, Europæ, & Africæ, Diis Ignotis & Peregrinis*, inscriptionem habebant planè aliam, quàm quæ ab

e *Jerom. in Epist. ad Tit. 1. 12.*

ab Apostolo refertur; ut proinde Altaria illa designare voluisse Paulum vix nosse potuissent Areopagitæ. Paulò aliter hanc inscriptionem reddunt Oecumenius & Theophylactus: *Diis Asiæ, Europæ, & Africæ, Deo Ignoto, & Peregrino*, in singulari; quod magis ad Apostoli sensum accedit. Sed pronior est inscriptio à S. Hieronymo tradita. Volebant eâ religione Athenienses suppleri iis, quæ fortè imprudentes in cultu singulorum Numinum omisissent. Quare Divinos simul honores rependebant Numinibus, per universas terrarum orbis regiones cultis, omnibus in unam Altaris & dedicationis religionem collatis. Quæ si ita fuissent, quomodo Apostolus verba ad Areopagitas faciens, venisse se nuncium jactare poterat illius Dei, cui usque adhuc divinos honores inscii rependissent? Non de uno agebatur Deo, sed de Numinibus, per universum omnibus.

Quid, rogo, Numen istud ignotum, cui Athenienses Aras dedicaverant? Numquid divini honores rependantur ignoto? Nonne mysterium aliquod in eo silentio vel ignorantiâ Numinis latet? Suspicantur quidam ex Interpretibus (*f*), sub ejus inscriptionis ambagibus latere Deum Cæli universi Authorem. Non obscurè id Apostolus ad Athenienses verbis insinuat. *Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuncio vobis. Deus, qui fecit mundum, & omnia quæ in eo sunt, hic Cœli & Terræ cùm sit Dominus, non in manufactis Templis habitat.* Moris erat apud Judæos, nullo peculiari nomine Deum suum designare; cùm interim Pagani, & nomine, & origine, sexuum discretione, Imperio & nominibus distinguerent. Deum Hebræorum *Deo Cæli* nomine designabant alienigenæ (*g*), Dei ineffabilis, invisibilis (*h*), altissimi, æterni. Judæi pariter nomen ineffabile *Jehova* sive pronunciare abstinebant, vel non sine magna reverentiæ significatione angustissimum illud nomen effabantur. Samaritani, quibus idem erat ac Judæis Deus, Antiocho Epiphani declararunt (*i*), erectum à Patribus suis in monte Garizim Templum ignoto & sine nomine Deo, cui ad eam usque ætatem thura & divinos honores impendissent; esse se tamen paratos, exinde, ut jussionibus illius obtemperarent, Græcum Jovem in eodem Templo dedicare. Deum Judæorum incertum appellat Lucanus Pharsal. lib. 2.

f *Vide Sanct. Cornel. Lorin. Menoch. Baron.*

g *Jon. 1. 9. Dan. 2. 18. & 5. 23. Judith 5. 9.*

h *Dio Cass. Arreton, cai aeidon.*

i *Joseph. Antiquit. l. 12. c. 7. pag. 410.*

.... Et dedita Sacris.
Incerti Judæa Dei.

Non abs re igitur suspicaremur, Athenienses populos, si quos alios, superstitiosissimos, qui hospitium in Urbe sua, ut eorum phrasi utamur (*k*), nemini Deorum negandum sibi arbitrabantur; id pariter intendisse, ut Hebræorum Numini suum assignarent locum, Hebræorum, inquam, Numini, quod gentem omnibus imbutam doctrinis, atque curiosa omnia sectantem latuisse vix credimus.

k *Vide Act. 17. 22. Joseph. l. 2. contr. Apion. Sophocles, alii apud Grot. in Act. 17. 22.*

S. Chrysostomus in Acta autumavit, Deum illum Atheniensium incognitum, ipsissimum fuisse Jesum Christum. Athenienses enim, qua tenebantur superstitione, post collectum ferè ex omnibus mundi Numinibus collegium, veriti ne sedulitatem atque diligentiam suam aliquod fugisset, cui cultus & honores pro merito impenderentur, huic, si fortè aliquod fuisset, Numini Aram excitarunt, hac adjecta epigraphe: *Ignoto Deo*. S. Paulus, quem novi Numinis cultum in Urbem invehere tentantem, reum violatarum legum accusabant, ab ea se accusatione defendit, obtendens nihil se novi annunciare, quippe qui Deum prædicaret, cui ignorantes antea prosternebantur; Deum nempe Creatorem Cæli & terræ, ex quo salus in omnes homines provenisset. Huc sanè Paulus collimabat: numquid verò eadem sentiebant Athenienses?

Historia Scholastica, sublestæ fidei, & apocryphis insertum opus, narrat S. Dionysium Areopagitam aliquot ante conversionem suam annis, cùm literis vacaret in Ægypto, spectasse præter consuetas naturæ leges eclypsim solis & lunæ, quæ in obitu Jesu Christi contigit, atque id apud se reputasse, nimirum ignotum aliquem Deum dura tolerare; quare Athenas restitutum, ut ignoto illi Numini suus maneret cultus, in Urbis foro Aram hanc excitaverat, de qua Apostolus Paulus verba deinde in Areopago fecerit. Hæc, invitâ licèt Minervâ ab Authore tradita, approbatore & quidem frequenti non carent (*l*).

l *Vide Sanct. Hugonem, Salmeronem.*

Nec magis moramur duas vel tres alias fabellas à Theophylacto & Oecumenio relatas. Cùm Athenienses bellum aliquod suscepissent, ingenti prælio victi, animis desponderant, cùm subito quodam spectro monentur, sinistræ hujus fortunæ in causa fuisse, quòd nullo ipsum honore apud illos coleretur; & cùm nullum esset Numen, quod suis ludis in Urbe Athenarum careret, ipse unus tantùm negligeretur. Evanuit illicò spectrum, ne nomine quidem suo indicato. Hæc Atheniensibus erigendi Templum ignoto Deo ratio succurrit.

Aliter rem narrat Oecumenius. Violento quodam morbi genere correpti Athenienses, morbido quodam calore adeò torrebantur, ut ne tenuem quidem aliquem corporis amictum paterentur (*m*). Frustra Deos, quoscumque urbs Athenarum colebat, supplicationibus fatigabant. Cùm vana omnia intelligerent, suspicati in tantum se venisse malorum ex indignatione Numinis cujusdam, quod se neglectum ægrè ferret, Aram ignoto Deo excitarunt. Ejus altaris epocham alii constituunt tempore belli Persarum in Græcos. Eâ occasione Athenienses suppetias rogaturi, Philippum ad Lacedæmonios miserunt. Eunti obviam factus Deus Pan in monte Parthenio, atque acerbè de Atheniensibus expostulavit, quòd solus inter Numina ab illis negligeretur; sciret autem, se siquidem debito apud illos honore non fraudaretur, ope illos suâ juvaturum. Post devictos Persas, Ara huic Numini excitata est, cui inscriptionem hanc subjiciendam duxerunt: *Ignoto Deo*; metu scilicet ne alterius Dei, cujus imprudentes cul-

m Fromondus conjicit eandem esse luem, de qua Thucidides *hist. lib.* 2.

cultum neglexissent, indignationem posthac subire cogerentur. Sed fabellis hisce fides ab alio non magis, quàm ab iisdem ipsis Authoribus, detrahitur; nullum enim illis in antiquitate, nec in genuina aliqua historia fundamentum.

Veram erigendæ hujus Aræ ignoto Deo causam docuit facilè S. Chrysostomus. Athenienses, qui cęteros omnes superstitione vincebant, ne quem Deum neglectum à se unquam arguerentur, ignotis etiam & incertis divinos hoores ferebant. Neque id genti singulara. Incertis Numinibus Arę Romę pariter dedicabantur. *Invenio planè ignotis Deis Aras prostitutas, sed Attica Idololatria est; item incertis Deis, sed Romana superstitio est*, ait Tertullianus contra Marcion. cap.9. Strabo pariter asseverat lib.3. pag.156. Celtas anonymum quoddam, vel sibi incogniti nominis Deum coluisse. In Theologia Paganorum docatur, loca qoędam, nemora, & arva ab incognitis Diis habitati.

Quis Deus, incertum est: habitat Deus.

Ovidius post narratam mundi creati historiam, de Deo ejus authore, tanquam de ignoto quodam Numine, agit Metamor. lib.1.

Sic ubi dispositam quisquis fuit ille Deorum, Congeriem secuit.

Macrobios Saturn. lib.3. c.9. observat, tutelaria Urbium Numina plerumque in occulto manere, ne in obsidionibus invocarentur. Genuinum Urbis Romæ, & Genii illius nomen hodie osque latet. Quare cùm obsessæ Urbis Numina invocareotur, hæc erat precandi formula: *Si Deus, si Dea est, cui Populus Civitasque Carthaginiensis est in tutela &c.* Cùm terræ aliquis motus contigisset, solebant veteres Romani ferias aliquas indicere (n), litando Numini hujus prodigii authori. *Sed Dei nomen, ita uti solet, cui servari ferias oporteret, statuere, & edicere quiescebant; tum ne alium pro alio nominando falsâ religione populum alligarent; tum quia & qua vi, & per quem Deorum terra termeret, incertum esset.*

n Gell. l.2.c.28.

Sed his ita constitutis, si Atheniensiom Deus Numen arat extraneum, incertum, ambiguum, incognitum, cui Populus illa cultum redderet impium & superstitiosum, quî edicere potuisset Apostolus, ipsum esse Cœli, terręque authorem Deum vel ęternum ejus Filiom mundi Servatorem? Si Deum Hebræorum Athenienses norant, cor non apertâ religiona Aram illi dedicarunt, sed inscribere maluerunt: *Ignoto Deo?* Quomodo tandem nosse potuerunt Jesu Christi divinitatem, quam soli tunc noverant ejus Discipuli, negabant verò Judæi? Invisa erat tunc temporis Judæorum religio apud Paganos; nec sane conciliandæ illorum Numini apud Athenienses reverentiæ plurimùm conferebant ea, quæ de ipso Hebræorum Deo, atque ratione ejus colendi in Templo Jerosolymitano ferebantur. Sparserant enim in vulgus, coli ab ea gente asinum, vel suem, vel caput asini aut hominis, seu nubes & Cælum (o).

o Juven. Sat. 14.

Nil præter nubes & Cœli Numen adorant.

Hisce omnibus reponendum est, nunquam reapse Apostolum voluisse, Deum Cæli sive ejus Filium æternum, qui pro mundi salute hominis exuvias induisset, ab Atheniensibus divinis honoribus cultum demoostrare, sed illud reputasse tantùm, ut vagum incertumque eorum cultum determinaret; Deum annuncians, quem ipsi ad id usque temporis ignorassent, dignum alioqui quem unicè venerarentur. Deum colitis ignotum: ego vobis annuncio Numen aliud ignotum, & dignum, in quod obsequia omnia vestra & honores transferatis. Cætera omnia, quæ sub generali hac epigraphe Deorum ignotorum, cujuscunque sint nominis, gentis, & regionis, colenda vobis proponitis, neque Dei sibi oomen jura meritoque vindicare possunt, & multùm illi singulari veroque Deo concedunt, cui honor & obsequia hominum, tanquam debitum aliquod vectigal, peodeoda sunt.

S. Augustinus contr. Cresc. lib.1. cap.29. ne ambigit quidem, Athenienses sub obtentu ignoti Numinis verum Deum coluisse; ponit insuper tamquam certum, ideam aliquam vagam & confusam veri Numinis gentis illius mentibus insedisse; quare eorum cultum comparat cultui, quem Schismatici extra Ecclesiam Deo rependunt. Volebat igitur Apostolus, ut eundem Deum, *quem præter Ecclesiam ignoranter atque inutiliter colebant, in Ecclesia sapienter & salubriter colerent.* Sed hæc Augustini comparatio inter cultum Atheniensium & Schismaticorum in eo tantùm versari credenda est, quòd utriusque gentis cultoi nulla esset utilitas. Schismatici enim profectò Dei, quem colunt, absolutam habent ideam: cùm interim Athenienses & verum Deum penitùs ignorarent, & referre illi divinos honores ne cogitarent quidem. Metu tantùm adducti, ne fortè aliquem Deum negligerent, Aram ignoto Deo excitarunt, na cogitantes quidem Deum Habræorum, cujus facilè nomen necdum audierant. Apostolus verò familiari sibi sermonis figurâ, ex occasione ignoti & incerti Dei, loquendi ansam suscepit, & annunciandi Deum, quem ipsi ignorarent, in quem porrò præstita alius omnibus obsequia transferenda assent.

DIS.

DISSERTATIO
DE BAPTISMO JESU CHRISTI NOMINE COLLATO.

Baptismi conferendi formulam satis apertè Apostolis suis Jesus Christus tradiderat illis Matth.28. relatis verbis: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus S.* Hujus Textûs evidentiâ persuasi Christiani omnes Interpretes olim, & nunc etiam, semper Baptismum in ea verba administrarunt, atque administrandum docuerunt. Quamvis enim in cæteris ejus Sacramenti ritibus & cæremoniis nonnihil apud dissitas nationes varietur; nomen SS. Triadis ab omnibus idem religiosissimè servatum est. Apud Græcos & Orientales omnes, exceptis Cophtis, in hæc verba Sacramentum administrabatur: *Baptizetur talis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Cophtæ ita usurpant: *Ego te baptizo in nomine Patris, amen. Ego te baptizo in nomine Filii, amen. Ego te baptizo in nomine S. Spiritus, amen.* Ritus Jacobiticus Severi Antiocheni habet: *Baptizetur talis in nomine Patris, amen: Filii, amen. S. Spiritûs amen.* In alio Rituali legitur: *Ego baptizo talem agnum gregis Jesu Christi in nomine Patris; & Filii, & Spiritus Sancti ad vitam æternam.* Hæ solemnes apud Orientales formulæ (*a*).

In Ecclesia Latina ubique servatum est: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* In vetustis quibusdam Ritualibus legitur (*b*): *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ut habeas vitam æternam.* In aliis: *Baptizo te credentem in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. ut habeas vitam æternam in sæcula sæculorum.* In aliis: *Baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. unam habentium substantiam, ut habeas vitam æternam, & partem cum Sanctis.*

Prætereo formulas superstitiosas seu vitiatas, rejectas ab Ecclesia, de quibus nonnihil infra afferemus. Solùm hîc immorandum in Baptismo in nomine Jesu Christi tantùm collato: cujus occasione duo in examen revocanda sunt. 1. An Sacramenti illius formula unquam obtinuerit. 2. An legitimâ authoritate permissa sit olim, & nunc etiam saltem ad Sacramentum valeat.

S. Lucas in Actis non infrequenter meminit Baptismi in nomine Jesu Christi: *Baptizetur unusquisque vestrûm in nomine Jesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum* (*c*). Et alibi (*d*). *In nomine Jesu Christi baptizabantur viri, ac mulieres.* Et alibi etiam (*e*). *Nondum enim in quemquam illorum venerat,* (scilicet Spiritus Sanctus) *sed baptizati tantùm erant in nomine Domini Jesu.* Tandem S. Petrus baptizavit Cornelium (*f*): *Et jussit eos baptizari in nomine Domini Jesu Christi.* Et rursus (*g*): *His auditis, baptizati sunt in nomine Domini Jesu.* Factum hoc non semel, non per transcursum, non datâ fortè occasione, non ambiguis æquivocantibusque sese prodit vocibus. Nec luculentiùs unquam nec apertiùs promeretur quid præstitum sit à Fidelibus, institutione edoctis, & Baptismo initiatis ab ipsis Apostolis, vel sub eorum oculis; apertè enim asseritur, Baptismo illos in nomine Domini Jesu initiatos fuisse.

Plures ex Patribus, nec rara Concilia, in ea quidem fuerunt persuasione, collatum ab Apostolis Baptisma in nomine Jesu Christi, nullo cæterarum Triadis Personarum nomine expresso. S. Hilarius (*h*) aliè edicit, neque prævaricatione accusandos Apostolos, neque damnandas tanquam sibi ipsis contrarias Scripturas, si semel prodant Apostolos jussos fuisse Baptismate initiare fideles in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs S. ipsos verò Apostolos Sacramentum ipsum in nomine Jesu Christi conferre satiùs duxisse. Agnoscit ergo S. Doctor repugnantiæ speciem aliquam inter Evangelium & Acta, in eo scilicet, quòd Christus aliter conferendum jusserit, aliter verò Apostoli reapse Baptisma contulerint; quam tamen Apostolorum, si ita loqui fas est, transgressionem nequaquam damnandam, neque tanquam sibi minùs constantes rejiciendas esse Scripturas defendit.

Vetus Author, qui Baptismi reiterationem adversùs S. Cyprianum negat, fusiùs demonstrandum suscipit (*i*), eos qui extra Ecclesiam Baptismate in nomine Jesu Christi collato tincti sunt, nequaquam iterato Sacramento, sed impositione tantùm manuum, quò Spiritum S. recipiant, in Ecclesiam admitti oportere; arbitratur enim, Baptisma illud conferendo Spiritui S. impar

a Renaudot tom.4. Perpetuit. Fidei l. 2. cap.5.
b Martene de Antiquis Eccle. Ritib. p.166.
c Act.2. 38.
d Act.8. 12.
e Act.8. 16.
f Act.10. 48.
g Act.19. 5.
h De Synodis n.85. Ne postremò Apostoli reperiantur in crimine, qui baptizare in nomine Patris, & Filii & Spiritus Sancti jussi, tantùm in nomine Jesu baptizarunt.
i To.1. Concil. pag.770. Post illum qui forte quidem, sed in nomine J. C. Dominicum acceperunt Baptismum ..... an iteratum Baptisma his necessarium esset, ac si nunquam baptizati in nomine Jesu Christi fuerint. Et pag.773. Nisi quoque in illo superiore tractatu eirca eos, qui tantummodo in nomine Christi Jesu baptizati fuerint, statuas etiam sine Spiritu Sancto posse salvos fieri. Et pag.775. Ne æstimes huic tractatui contrarium esse quod dixit Dominus: Ite, docete gentes; tingite eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. Quia cùm hoc verum & rectum, & omnibus modis in Ecclesia observandum sit, & observari quoque solitum sit, tamen considerare oportet, quòd invocatio nominis Jesu non debeat à nobis futilis videri.

par habendum. Demonstrat tandem, illud Jesu Christi in Evangelio: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S.* nihil repugnare iis, quæ de Baptismo in nomine Jesu Christi collato narrantur. Quanquam enim, ait, Ecclesiæ moribus receptum est ut Sacramentum illud nomen SS. Triadis, præseferat; invocatio tamen nominis Jesu Christi non inutilis habenda est, quòd sanctissimum illud nomen tantâ pollet virtute miraculorum, ut nec Infidelium ore prolatum vacuum sit prodigiis. Insinuare videtur Scriptor ille apud quosdam Hæreticos, Sacramentum Baptismi in nomine tantùm Jesu Christi conceptum fuisse, quo semel initiatos recipiendos statuit in Ecclesiam, unâ tantùm suppletâ manuum impositione, ad Spiritum Sanctum, quo extra Ecclesiam nemo donatur, conferendum.

Observat S. Ambrosius de Spir. S. lib. 1. cap. 3. num. 41. 42. eos, qui Baptismo tantùm Joannis Baptistæ initiati fuerant, novo iterum Baptismate tingendos, Apostolos edixisse, quippe qui Spiritum S. ne nomine quidem norant. Baptizatos autem illos dicit in nomine Jesu Christi, quòd non secundus erat baptismus post alium Joannis Baptistæ collatus, sed primus omnino; neque enim baptisma Joannis verum erat baptisma. *Baptizati sunt itaque*, ait *in nomine Jesu Christi, nec iteratum est in his Baptisma, sed novatum. Unum enim Baptisma.* Addit insuper. *Plenum est autem* (Baptismatis sacramentum) *si Patrem, & Filium, Spiritumque Sanctum fatearis. Si unum neges, totum subrues. Et quemadmodum si unum sermone comprehendas, aut Patrem, aut Filium, aut Spiritum sanctum .... plenum erit fidei sacramentum* Constat igitur, juxta mentem S. Doctoris, Baptisma, sive in nomine totius SS Trinitatis, sive unius tantùm Personæ concipiatur.

Hac S. Ambrosii authoritate utitur Nicolaus I. in responsione ad Consult. Bulgar. c. 104. in Collect. Concil. ad A. 858. demonstrans, eos qui Baptismate initiati sunt extra Ecclesiam, sive in nomine SS. Trinitatis sive Jesu Christi tantùm, cùm ad Ecclesiam venerint, novo collato Baptismate recipiendos non esse: *Hi profectò si in nomine S. Trinitatis, vel tantùm in nomine Christi, sicut in Actis Apostolorum legimus, baptizati sunt, [unum quippe idemque est, ut Sanctus exponit Ambrosius] constat eos non esse denuo baptizandos.* Quæ Pontificis verba duo probant, 1. In eum sensum exponendam esse authoritatem S. Ambrosii alioqui ambiguam; 2. Pontificiâ sanctione certum est, Baptismum in nomine Jesu Christi collatum ratum assertumque habendum.

Eandem sententiam in eo confirmare visus est S. Ambrosius (k), quòd asserto semel Baptismo in nomine tantùm Jesu Christi collato, rectâ inde consecutione deducit, ratum etiam haberi oportere Baptismum in nomine S. Spiritûs, ac tandem perinde judicandum de Sacramento in nomine alterius cujusque in Trinitate Personæ: *Quia*, ait, *qui unum dixerit, Trinitatem signavit.* Laudat in eam rem illud Act. 1. 5. *Vos autem baptizabimini Spiritu S. &c.*

k *Ambros. l. 1. de Spiritu Sancto c. 3. num. 44.*

Beda Venerabilis in Act. post laudatam S. Ambrosii authoritatem, hunc illi sensum vindicat; certumque constituit, Baptismum in solo Jesu Christi nomine collatum nihil habere vitii; qua in re subscribere se sententiæ S. Ambrosii testatur.

In eandem sententiam non obscurè descendit Concilium Forojuliense a. 791. Postquam enim sibi Patres illius Concilii opposuissent: *Cur Magister in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti; & Discipuli in nomine tantùm Jesu præcipiunt baptizari? Nunquid aliud veritas per semetipsam docuit, & aliud Discipuli Veritatis; vel aliam formam doctrinæ Ecclesiis tradiderunt?* Respondent deinde: *Absit hoc. Sacramentum Sanctæ Trinitatis, quam Magister & Dominus tribus enumeravit Personis in una tamen nomine voluit demonstrare; hoc ejusdem veritatis Discipuli in una de Trinitate persona, i. e. Filii, totam sanctamque Trinitatem essentialiter, Sancto sibi revelante Spiritu, intelligere meruerunt.*

Consultus (l) S. Bernardus num retinendus esset Baptismus à Laico quodam ministratus *in nomine Dei & veræ ac Sanctæ Crucis*; respondet ratum quidem haberi, eâdem, quam supra ex S. Ambrosio deduximus, ratione; sub Dei nempe invocati nomine totam ab eo homine comprehensam Trinitatem; sicut & sub appellatione Sanctæ & veræ Crucis totum revelari meritum Passionis Jesu Christi. *Legimus*, addit, *in Actibus Apostolorum non modò in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, verùm & in nomine Domini Jesu Christi aliquos baptizatos.* Quid apertius pro ista sententia?

l *Epist. 403. nov. edit. ad Henric. Aurelian.*

Concilium Nimacense a. 1284. ratum pronunciat Baptismum in hæc verba: *Ego te baptizo in nomine Jesu Christi.* Gemina edicit in suis Constitutionibus Synodalibus Elias Episcopus Uticensis. Pavet huic sententiæ Hugo de S Victore de Sacram. lib. 2. cap. 13. S. Bernardo coævus; favet Magister Sententiarum [m]. Petrus Pictaviensis lib. 5. Sentent. cap. 5. qui quingentis ab hinc annis scribebat, quærit an formula illa, *Ego te baptizo in nomine Jesu Christi*, rata tenenda sit. Affirmat ille quidem; quamquam enim, ait, legitima & consueta ministrandi Sacramenti formula illa habetur: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*; satis tamen superque tres illæ Personæ in uno eodemque Jesu Christi nomine continentur. Pater nempe qui unctionem donat, Filius qui recipit, & Spiritus Sanctus per quem unctio producitur.

m *In 4. Sent. dist. 3. cap. Sed quod, &c.*

Alexander Alensis part. 4. qu. 13. ad 8. S. Thomæ Magister, atque ipse demum S. Th. 3. par. quæ. 66. art. 6. ministratum ab Apostolis Baptisma in nomine solius J. C. negare quidem non audent; quamquam factum id quidem defendunt dispensatione quadam, in prærogativam nominis J. C. illis temporum circumstantiis necessariam. Joannes

de

de Ragusio Ordinis Prędicatorum in sua Oratione de Communione sub utraque specie in Concilio Basileensi observat, præscribi quidem à Magistro Discipulis suis ministrandi Baptismatis formulam in ea verba: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti;* sed vetere istâ ab Apostolis omissâ, ait, alia invecta est, cœpto ministrari Baptismate ab Apostolis paulò post Pentecostem sub una nominis Jesu Christi invocatione. Cajetanus Cardinalis (n) & ministratum ab Apostolis Baptismum in nomine singularis è Trinitate Personæ, & ratum habendum esse, si nunc pariter conferretur, defendit. Hæc quidem sententia expuncta est in secundâ Operum illius editione Romæ adornatâ; sed in priori disertè legebatur: sicut non obscuris verbis adstruitur in Operibus Adriani VI. Pontificis, Romæ, eo rerum potiente, cusis (o). Factum id pariter concedunt Scholastici non in frequenti numero, rati Baptismum quidem olim sub una nominis Jesu Christi invocatione ministratum fuisse.

n *Part. 3. q. 56. ad. 6. Vide, si lubet, & Thom. de Argentina l. 4. dist. 3. a. 2.*

o *An. 1522.*

Defendunt verò alii, nunquam nisi sub expressa trium SS. Trinitatis Personarum invocatione Baptismum ab Apostolis ministratum. Frustra verò pro adversa sententia laudari dicunt verba illa Actuum 2. 38. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrûm in nomine Jesu Christi;* sicut & alia supra à nobis relata. Nihil enim illis insinuatum volunt, nisi Baptismum in nomine Jesu Christi institutum, ejus nomine annunciatum, ac tandem ejus authoritate assertum fuisse; vel, si mavis, initiari jubentur Baptismate Fideles, post invocatum nomen Jesu Christi, i. e. post confessionem ejusdem nominis; quod perinde est, ac si profiteri juberentur Jesum Christum Deum esse: qua prævià confessione, deinde Baptismate abluerentur (p).

p *Vide Harduin. de Bapt. in nomine Christi.*

Ita reddunt verba Sacræ Scripturæ recentiores plerique Interpretes (q); namque Baptismate initiare in nomine Jesu Christi usurpatum est per oppositionem ad Baptismum Joannis Baptistæ, sive Pharisæorum. Fateamur tamen oportet, Theophylactum, Dionysium Carthusianum, Hugonem Cardinalem verba illa, *In nomine Jesu Christi*, ad literam interpretari. Ita verò mentem suam explicat Dionysius Carthusianus. Docuerit licèt, inquit ille, Jesus Christus Apostolos Baptismum in hæc verba ministrandum: *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti:* visum est tamen Apostolis, cæterisque sub ipsis Ecclesiæ crepundiis Discipulis, non sine Spiritus Sancti instinctu, aliam baptizandi formulam habere solemnem, in hæc verba conceptam: *Ego te baptizo in nomine Jesu Christi*: quod ab illis eâ præstitum est ratione, ut veneratio & honor sanctissimo nomini apud Gentes magis magisque conciliaretur. Qua in re detrahebatur pristinæ Baptismi formulæ; tota enim Trinitas sub una Jesu Christi invocatione censebatur. Paria fermè habet Theophylactus in Acta 2. 38. Hæc, ait, Apostoli Petri verba alteri ex Evangelio authoritati non repugnant. Apostolus injungit: *Baptizetur unusquisque vestrûm in nomine Jesu Christi;* & Christus: *Euntes baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Ecclesia enim nullam in Trinitate divisionem agnoscit; quare ministratum sub invocatione nominis Jesu Christi Sacramentum, sub ipsa pariter Sanctissimæ Trinitatis invocatione censendum est; neque enim inter Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum divisum est quidquam, & discretum in partes.

q *Vide Sanct. ad Act. 2. 38. & ad c. 19. 5. & Cornel. ibidem. Fromond. Tirin. Vat. Grot. alii.*

Ex hucusque deductis rectâ consecutione statuitur, 1. Actuum Textum, quo ministratum in nomine Jesu Christi Sacramentum habemus, non ita necessariò explicandum esse, quasi sub invocatione nominis Jesu Christi tantùm olim constiterit Baptismus. Illud enim quod in Scriptura legimus, *In nomine Jesu Christi*, commodè exponi potest de Baptismo à Jesu Christo instituto, ejus præcepto ministrando, ac juxta formulam ab illo præscriptam nempe sub Patris, Filii, & Spiritus Sancti invocatione. 2. Patres, Concilia, Theologi de Schola, & Interpretes supra à nobis laudati, in ea fuisse quidem sententia videntur, collatum reapse in primitiva Ecclesia Sacramentum in nomine Jesu Christi tantùm; cùm autem in re simus facti, cujus nullum afferunt documentum, nisi textûs cujusdam obscuri, & ambigui authoritatem; cùm, inquam, de facto quodam agendum sit, vix alioqui persuadendo, (quis enim credat Discipulos aliter pręstitisse in re tanti momenti, quàm quod Jesus Christus suis ipse verbis docuerat?) inde facilè concipimus falli potuisse Patres, tum in facto ipso asserendo, tum in deducendis, eo semel posito, consecutionibus.

Porrò exploratum est, ipso disertè asserente S. Matthæo, Jesum Christum mandatis onerasse Apostolos suos, ut quascumque initiandas susciperent Gentes, illas sub invocatione Patris, Filii, & Spiritus Sancti tingerent (r). Persuasum id mortalibusque receptum, omnibus pariter sæculis, & apud omnes æquè Ecclesias. Certum id statuunt summoque consensu docent Patres, Concilia, Interpretes Scripturæ, Theologi de Schola, quin & ipsi adversæ sententiæ assertores, qui collatum olim Baptisma in nomine Jesu Christi defendunt; id enim sibi defendendum non suscipiunt, nisi semel constituto, tres illas Trinitatis Personas sub una Jesu Christi invocatione censeri. Verùm, juxta Patrum, & Conciliorum doctrinam, non satis est tacitè & quodam veluti compendio Personas Sanctissimæ Trinitatis innuisse: luculenta, & expressa illarum confessio requirenda est. Quare Baptismus, si fortè unquam sub una Jesu Christi invocatione ministratus est, inanis fuit, & à Sacramenti dignitate excidit; quod pariter statuendum esset de Baptismo in eum ritum, si fortè ab aliquo nostrâ hac ætate conferretur; nisi Divinâ aliquâ dispensatione, & peculiari Dei revelantis monito alieni concessum esset, ut à præscripta Sacramenti formula singulari aliqua de causa recederet. Quod enim

r *Matth. 28. 19.*

tunc Sacramento ritè administrando deesset, supremâ id authoritate repararetur; ac proinde in communem regulam recideretur, cum maximè ab illa recessum esset. Quòd autem in præsenti quæstionis statu id certum ponatur, nimirum Apostolos speciali hujus revelationis instinctu præscriptam hanc à Jesu Christo formulam immutasse, id tanquam nullo assertum argumento vix ac ne vix quidem conceditur.

Quod adversę opinioni persuadendę plurimùm contulerit, illud in causa fuisse reputamus, nimirum hujus opinionis assertorem se præbuisse S. Ambrosium, cujus authoritate dictum suum confirmat Nicolaus I. in Epist. ad Bulgaros, Beda, S. Bernardus, Concilia Forojuliense, & Nimacense, aliique plures Theologi de Schola. An verò S. Ambrosius id asseruerit, quod illis persuasum est, nimirum Baptismum sub Jesu Christi invocatione tantùm ministratum fuisse, id maximè ambiguum & incertum; quare, si aliam fuisse S. Doctoris mentem demonstraverimus, quòd opinio ista asseratur, nihil erit. His autem persuademur, nunquam S. Doctorem in hanc sententiam concessisse.

I. Docet non semel, Baptismi meritum nullum esse, nisi sub expressa Personarum Sanctissimæ Trinitatis, & aperta ejusdem Trinitatis confessione ministretur (s). Fide equidem Jesu Christi instructus est Cathecumenus, cujus se nomine in fronte obsignat; sed veniam criminum nullam obtinebit, nisi Baptismo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti initietur. Docet alibi, Sacramenta *iniquorum*, id est Hæreticorum, qui in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti non tingunt, nec abluere, nec languorem sanare, sed inquinare plurimùm initiatos; quod cum Patrum doctrina (t), docentium Hæreticos illos ad Ecclesiam redeuntes novo tingendos esse Baptismate, congruit.

II. S. Ambrosius in Opere laudato ducem secutus est, juxta familiarem sibi morem, S. Basilium (u) in suo Libro de Spiritu Sancto. Porrò S. Basilius trium Personarum SS. Trinitatis invocationem necessariam esse tenuit, asseruitque; fusiùs enim demonstrat, oportere Sancti Spiritus Personam exprimi, quò Divinæ Christi jussioni fiat satis, edicentis ministrari Baptismum in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Addit, nemini mirum videri debuisse, si Apostolus de Baptismo agens non rarò omissâ Patris, & Spiritus Sancti mentione, solius Filii meminerit; ut in illo Galat. 3. 27. *Quicunque in Christo baptizati estis, Christum induistis*; & Rom. 6. 3. *Quicumque baptizati sumus in Christo, in morte ipsius baptizati sumus*. Namque, ait ille de Spir. S. c. 12. sub una nominis Jesu Christi invocatione totius pariter SS. Trinitatis Fidem profitemur; insinuatur enim Pater qui unxit, Filius qui unctus est, & Spiritus Sanctus qui unctio ipsa censendus est. Hæc S. Doctor ex S. Irenæo adoptaverat (x): *In nomine Christi comprehenditur & ipse qui unxit, & ipse qui unctus est, & ipsa unctio in qua unctus est*.

Observat deinde S. Basilius ibid. in aliis Scripturæ locis unius tantùm Spiritus Sancti mentionem occurrere; ut in illo 1. Cor. 12. 13. *Omnes nos in unum corpus baptizati sumus in uno Spiritu*. Et Christus in Act. 1. 5. *Vos autem baptizabimini Spiritu Sancto*. Non est autem ita reputandum, ait S. Doctor, Baptismum sub una Sancti Spiritus invocatione pręcipi; ratum est enim habendum, quod traditione recipimus. Qui nos sanguine suo redemit, id nobis concessit, ut Sacramento renovationis excipiendo pares essemus, quo nempe Sacramento mira, & salutaria præstantur; ita tamen, ut neque adimendum illi quicquam fuerit, nec addendum, absque eo quòd ab ęternâ vitâ excidatur. Quare si Sanctum Spiritum à Patre Filioque sejungere perniciosum est baptizanti, & baptizato inutile, nemo id sibi licitum præsumet, ut tres invicem dissociet.

III. Sed in examen revocemus locum S. Ambrosii, in quo totius controversiæ cardo. Observat ille, tinctos Baptismo S. Joannis Sacramentum Baptismi nullum recepisse; neque enim sub invocatione nominis Jesu Christi, nec in fide pariter Sancti Spiritus initiati fuissent. Novo sunt igitur, ait ille, Baptismate abluti in nomine Jesu Christi, quanquam iteratò Sacramentum non receperunt; primus quippe Baptismus perinde habebatur, ac si nullus fuisset, unum enim tantùm, & singulare recepit Ecclesia. Ubi autem Baptismus perfectus non est, perinde habetur, ac si nullus esset. *Plenum autem est*, ait, *Sacramentum, si Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum fatearis*. Non hìc agitur de invocatione trium Personarum à Ministro Baptismi factâ, sed de professione Fidei, quam Baptismate initiandus præmittit. Addit deinde S. Doctor, eum, qui unam Trinitatis Personam negaverit, universum Trinitatis Mysterium evertere; & vicissim qui verbis suis unam tantùm exprimit, non negat tamen Patris, Filii, & Spiritus Sancti veritatem, plenum, & perfectum recipere Baptismi Sacramentum: *Ita*, subdit, *quamvis Patrem, & Filium, & Spiritum dicas, & aut Patris, aut Filii, aut Spiritus Sancti minuas potestatem, vacuum est omne Mysterium*.

Sermonem hìc esse S. Doctori non de Ministro Sacramentum conferente, sed de susceptore ejusdem Sacramenti, sicut non de verbis à baptizante pronunciandis, sed de fide baptizati, apertissimè constat. Præposterè itaque ex illa S. Doctoris authoritate inferendum sibi aliqui susceperunt, Baptismum sub invocatione tantùm unius è Trinitate olim valuisse, & nunc etiam, si fortè ministraretur, ratum assertumque reputandum esse; quòd scilicet uterque, minister nempe & susceptor, sub unius Personę nomine totius SS. Trinitatis essentiam profiterentur.

Ambigua sunt, quæ ex Authore Operis adversùs reiterantes Baptismum laudantur. Adstruit ille quidem luculenter, Sacramentum ministrari oportere, juxta inviolabilem Ecclesię Disciplinam, in nomine Patris, & Fi-

s *Ambros. de Myster. c. 4. n. 20. Nisi baptizatus fuerit in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, remissionem non potest accipere peccatorum, nec spiritualis gratiæ munus haurire*. Vide &, *in Luc. l. 8. n. 67. & Author. Lib. de Sacram. l. 2. c. 5. & 7.*

t *Aug. passim in Donatist. Optat. Milevit. Facund. Hermian Alii, Arelat. Concil. c. 8.*

u *Basil. de Spir. S. c. 10. 25. 12. & lib. 3. cont. Eunom. c. 3.*

x *Iren. l. 3. c. 20. seu cap. 18. nov. edit. Paris.*

Filii, & Spiritus S. Sed non ita apertis verbis demonstrat, an extra Ecclesiam Hæretici in nomine Jesu Christi baptizarent. Profectò si in ea fuit persuasione, Sacramentum ita collatum ratum haberi debuisse & assertum, falli nos Scriptorem illum ultro profitebimur.

S. Hilarius id tantùm observat, nimirum aliquid esse repugnans inter verba Jesu Christi: *Euntes baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, & illud Actuum: *Baptizetur unusquisque vestrûm in nomine Jesu Christi*. Quæ postrema verba, si ad literam attendantur, insinuare fatetur, Apostolos aliter ministrasse Sacramentum, quàm quòd Jesus Christus præscripserat. Nunquam tamen prodit S. Doctor eâ se teneri persuasione; neque, an crederet aliam institui posse rationem, quàm quæ indicatur, repugnantibus hisce Textibus conciliandis.

Cùm tandem neque textus Actuum Apostolorum apertissimè prodat, ministratum ab Apostolis Baptismum sub expressa tantummodo Jesu Christi invocatione; cùm S. Ambrosii authoritati alius fuerit, quàm qui à pluribus credebatur, sensus: cùm Scriptorum & Conciliorum opinio, quæ valere dicit Baptismum sub unius tantùm Personę SS. Trinitatis invocatione, errore quodam facti innitatur, & præpostere acceptâ S. Ambrosii authoritate, illud jure, meritoque nobis est statuendum cum S. Joanne Damasceno [y]: *In nomine Christi baptizari nihil aliud indicat, quàm in eum credendo salutiferâ aquâ tingi. Fieri autem non potest, ut in Christum credamus, nisi Patris, & Filii & Spiritus Sancti confessione imbuti atque instituti simus.* Inde etiam consequitur, Baptismum in nomine Jesu Christi nec fidem trium Personarum SS. Trinitatis, quia nec expressam trium illarum per ministrum Sacramenti invocationem excludere. Baptismus itaque in nomine tantùm Jesu Christi collatus non illegitimus tantùm, sed malus, inutilis statuendus est; quemadmodum ex consensu Doctissimorum omnium, qui de hoc argomento scripserunt, apertissimè constat (z).

y *De Fide Orthod. l.4. c.10.*

z *Bellarm. de Sacram. Bapt. l.1.c.3. Est. in 4. Sent. dist. 3. §. 5. Nat. Alex. sæc.3. Dissert. 13. Not.6. in nov. Edit. Ambros. l.1. de Spiritu Sancto c.4. Harduin. de Bapt. in nomine Chr.st. Martenne de antiq. Eccl. Ritib. Mabillon. Not. in Ep. Bern.403. novæ edit.*

DISSERTATIO

IN ELECTIONEM PER SORTES.

SOrtium usum approbare videtur illud Salomonis Prover. 16. 33. *Sortes mittuntur in sinum; sed à Domino temperantur.* Cum itaque certum inde voluntatis Dominicæ judicium capiendum esse reputaretur, datum sibi omnes arbitrabantur, ut quoties nulla alia discernendę veritatis ratio succurreret, ad sortes confugerent. Ita Domini jussu sortium arbitrio commissa est electio primi Regis Israelitarum (a). Quamquam Josue Dei Spiritu afficeretur, quamquam Jacob (b), & post ipsum Moyses (c), non obscurè designassent certum singulis Israelita Tribubus designandum locum; per sortes tamen totius regionis in Tribus divisio facta est, ut litibus & seditionibus ansa omnia tolleretur (d). Cùm David redigendum ordinem Familiarum Sacerdotalium; & munerum à singulis in Templo præstandorum suscepisset, ne quid invidiæ, & murmuris in tanto rerum molimine nasceretur, quem singulæ inter se locum tenerent, per sortes determinatum est (e) iddem servatum in dirigendis classibus Levitarum, Musicorum, & Janitorum (f). Cùm tandem hebdomadâ ineunte classes Sacerdotum, & Levitarum juxta constitutum familiarum ordinem ad Templum ministraturæ venirent, sortitò eligebatur quicumque in Altari aureo thymiama adoleret; qui sacrificium offerret diurnum; qui tandem cætera Templi officia præstaret (g). Zacharię Patri S. Joannis Baptistæ sortitò contigit, ut adoleret incensum coram Domino, cui muneri in Sancto vacanti Angelus Domini obviam factus est (h).

a *1. Reg. 10. 20.*
b *Gen. 49.*
c *Deut. 33.*
d *Prov. 18. 18. Contradictiones comprimit sors, & inter potentes quoque judicat.*
e *1. Par. 24. 5. 7. 31.*
f *1. Par. 25. 8. 9.*
g *1. Par. 26. 13. 14.*
h *Luc. 1. 9.*

Pro hac itaque solemni Synagogæ & Sacerdotii legalis disciplinâ, creduntur Apostoli in electione S. Matthiæ sortes adhibuisse (i): *Ne Apostoli electio à mandato discrepare Legis veteris videretur*, ait S. Ambrosius in Luc. 1. num. 23. & alii post ipsum. In postrema Urbis obsidione Zelotæ, authore Josepho De Bello l. 4. c 5. Summi Sacerdotii dignitatem Phanniæ cuidam, cui sortitò accidit, contulerunt; quem constituendi per sortes Pontifices morem vetustissimum in gente sua fuisse venditabant. Sed falli illos constat; nullum enim extat exemplum Sacerdotum Hebræorum, quorum electio à sortibus peteretur. Aaron expressâ Dei voluntate selectus est, ut Sacerdotio fungeretur; cui pariter dignitas divino prodigio in seditione Core asserta est (k). Post ipsum, Summum Sacerdotium nunquam aliunde petitum, quàm ex familia ejusdem Aaronis; servatumque id non interruptâ successione ex patre in filium, usque ad Antiochum Epiphanem (l); translatomque deinde in familiam Asmonæorum, tandiu apud illos mansit, quandiu eo ab Herode Magno, ordine successionis immutato, arbitrarium & pro Regis voluntate datum receptumque Sacerdotium non efficeretur. Post Herodem usque ad Urbis & Templi eversionem per Romanos, conferendi Sacerdotii authoritas penes Romanorum Præfectos, sive gentis

i *Act. 1. 26.*
k *Num. 17. 8.*
l *Joseph. Antiq. l. 20. c. 8. pag. 700.*

Principis fuit. Unus inter postremos hosce Pontifices Phanoias à Zeloti fortitò electus est.

Non est itaque repotandum, in electione S Matthiæ Apostolos exemplum sibi præstituisse Sacerdotum Hebræorum, quorum electio à fortibus penderet; nisi fortè secutos illos dixerimus Templi morem, ubi fortitò munera distribuebantur. Beda Venerabilia in Acta cap. 1. autumat veram, qua deducerentur Apostoli, rationem illam reputari; nimirum destitutos illos adbuc Sancti Spiritus plenitudine, datum sibi reputasse, ut Legem ad literam sequerentur (m). Porrò ille persuasione S. Ambrosii tenebatur, autumantis Sacerdotes Templi Jerusalem fortitò electos; quod cum varitate non ita penitus congruere satis, demonstravimus. Si verò innuere volebat ille, Apostolos nondum Spiritus S. illustratione perfusos, satis sibi non esse luminis reputasse, ut dignum aliquem virum discernerent, qui in Apostolum eligeretur, quemadmodum S. Chrysostomus (n) philosophabatur, id sanè persuasibiliùs ab illo diceretur. Tanti quidem res erat momenti, ut nemo satis sibi prudens videri potuisset; quare consultius duxerunt, si totam Deo reservarent eligendi dignissimi viri rationem.

m *Donec veritas compleretur, figuram licuit exerceri. Inde est, quòd Matthias, qui ante Pentecostem ordinatur, forte quæritur.*

n *Chrys. in Acta hom. 3. pag. 31.*

Pseudo Dionysius Areopagita in Opere de Ecclesiast. Hierarch. n. 5. fortium nomen singulari planè sensu usurpat; habet enim persuasum; S. Matthiam divino quodam dato signo indicatum fuisse Apostolis, eum nimirum esse virum, qui à Deo in censum Apostolorum referretur. Quod maximè fuerit signum illud, non indicat Scriptor; sed ejus silentium supplentes Interpretes, alii radium quemdam caput ipsius subitò ferientem suspicantur (o); alii subito quodam fulgure scriptum ejus nomen emicuisse (p); alii columbam capiti ipsius insidentem; alii virgam statim florescentem, quemadmodum & cum Aarone olim præstitum (q); ac tandem alii prophetico spiritu afflatum illico virum credunt.

o *Natal. Alex. to. 1. Hist. Eccl. c. 2.*

p *Sanct. in Acta 1. 26. num. 61.*

q *Num. 17.*

Sed qua, rogo, necessitate hanc fortium significationem adoptemus? Nihil frequentius apud Hebræos, quàm ut fortibus vel religiosissimi quique inter eos uterentur. Crimen Acham fortibus exploravit Josue (r). Jonatham paternæ legis transgressorem, quippe qui mellis parum contra Regis edictum degustaverat, ipse ejus Pater Saul fortibus deprehensum reum tenuit (s). Qui in eodem cum Jona navigio ferebantur nautæ, veram causam subitò ingruentis procellæ per fortes scrutati sunt (t). Nihil majoris momenti apud Persas & Chaldæos agebatur, quin priùs fortes consultæ fuissent, quemadmodum exemplo Amani (u), & Nabuchodonosoris (x) docemur. Huic retinendæ consuetudini non parum contulit secundus à Deo fortibus concessus eventus. Quare Deum illis præsidere ne ambigebatur quidem (y); ejusque explorandæ voluntatis si ratio alioqui nulla succurreret, expeditior hæc via habita est. Non est igitur cur vehementer miremur, si Apostoli pariter electionem hanc suam fortibus permiserunt; more illa patrio præeunte, cui favisse leges videbantur, nec parum tribuerant authoritatis Sanctorum virorum exempla atque Dei Ipsius approbatio.

r *Josue 7. 16. 17.*

s *1. Reg. 14. 42.*

t *Jon. 1. 7.*

u *Esth. 3. 7.*

x *Ezech. 21. 21.*

y *Prov. 16. 33.*

Gagnæus aliique [z], qui in ea fuerunt persuasione, Apostolos secretis datis suffragiis S. Matthiam in suum cœtum adlegisse, quæ ipsorum suffragia S. Lucas fortium nomine designaverit, illi sanè pronam hujus vocis notionem evertunt; ecquis enim unquam electionem suffragiis factam ita describeret, ut diceret jactas inter duos aliquos viros fortes, in favorem alterius cessisse.

z *Salmer. Sanct.*

Asserenda est igitur genuina vocis hujus significatio. Apostoli duos ex omnibus viros amplissimos constituerunt in medio, quorum scripta in duabus schedis sive lapillis nomina in vas aliquod, sive in vestis sinum, sive in pileum conjecerunt; extractusque deinde alteruter in Apostolum electus est. Vel, si mavis, in unum aliquod vas conjecta sunt duorum virorum nomina, quibus respondebant in urnâ aliâ geminæ schedæ, quarum alterutra inscriptam ferebat hanc vocem *Apostolus*. Extractus igitur è priori urna Matthias, cui ex altera respondit scheda Apostoli nomine inscripta; quod à toto cœtu satis superque reputatum est, ut Matthias in Apostolum renunciaretur. Hæc nobis indita de electione per fortes idea, vel saltem id obtinere in fortibus constat; quanquam alias esse eligendi per fortes rationes neque ignoremus, neque, semel constitutâ S. Matthiæ electione per fortes, contentiosum funem trahere maluerimus, si quis fortè alias servatas rationes in electionn ejusdem Apostoli defenderit.

An electio ista per fortes diutiùs servata sit in Ecclesia, an legitima haberetur, & qua præstaretur ratione disquiritur. Extra controversiam positum est, electionem per fortes nunquam communi usu ab Ecclesia probatam fuisse, neque id sibi licitum, vel necessariò præstandum Apostolorum exemplo Fideles reputasse. Ipsi pariter Apostoli aliam servarunt in electione Diaconorum rationem (a). Ab universo cœtu viri præstantissimi electi sunt, prout quisque Spiritu Sancto afflatus reputabatur. Eâdem cautione in Episcopum Jerosolymitanum renuncietus est S. Jacobus (b); eâdem primi quique singularium Urbium vel Provinciarum Episcopi. Electionem per fortes adhibuisse Apostolos in deligendis Episcopis sive aliis Ecclesiæ Ministria, nusquam post Pentecosten legimus. S. Paulus non semel scribit (c): *Nos forte vocati sumus*, ad Fidem nempe & gratiam Evangelii; quibus tamen verbis nihil aliud significavit, quàm gratuito prorsus largientis Dei beneficio ad fidem se vocatum fuisse (d).

a *Act. 6. 4. 6.*

b *Euseb. Hist. Eccles. l. 2. c. 1. & l. 3. c. 4.*

c *Ephes. 1. 11. Coloss. 1. 12. &c.*

d *Aug. in Ps. 30. n. 13.*

Cæterùm sive Apostolorum ætate, sive prioribus Ecclesiæ sæculis pro merito singulorum, arbitrio populi & Episcoporum, factas electiones nunquam non legimus. Populus unà & Clerus certum virtutis ejus, qui ab Episcopis proponebatur testimonium ferebant; atque ipsi demum Episcopi, li-

bta-

bratis omnibus, quos maximè probassent, eligebant, initiabantque. Tunc autem veluti de ipsius judicio facta electio censebatur: *Post divinum judicium, post populi suffragium, post Coepiscoporum consensum*, ait S. Cyprianus lib. 1. Ep. 3. Apostoli cęterique Domini Discipuli, post obitum S. Jacobi Episcopi Jerosolymitani, pro eligendo successore coeuntes, Simeonem filium Cleophæ assumpserunt (*e*). Narcissus Episcopus Jerosolymitanus relictam Urbis illius cathedram permisit Dio, quem illi successorem Episcopi cæteri statuerunt (*f*). Rediit diu post Narcissus, atque jure postliminii in suam Ecclesiam restitutus est; donec 116. annorum ætate grandævus, quòd muneribus Episcopalibus præstandis impar esset, Coadjutorem sibi ab Episcopis datum admisit Alexandrum, Episcopum antea in Cappadocia. Uno verbo, nulla uspiam sive vetus sive nova Ecclesia Episcopos consueto more per sortes datos agnoscit.

e *Euseb. Hist. Eccles. l. 3. c. 11.*
f *ibid. l. 6. c. 11.*

Cùm de Pastore aliquo Ecclesiæ & Ministro Jesu Christi eligendo res est, nemo sibi cautionis attulisse satis præsumit: & quamvis alioqui una sit omnium persuasio, nihil in hoc mundo, nisi summo Dei consilio ac dispositione agi, sortes pariter aliquâ Dei gubernantis providentiâ regi; arbitrantur tamen, illis indiscriminatim & nullâ cogente necessitate uti, perinde esse ac si Deus tentaretur; atque eâ semel datâ viâ, superstitiones plures criminosas in mundum invehi. Experientiâ insuper edocti sunt, Deum audaciam atque præsumptionem eorum, qui talibus immiscentur, ulturum, permittere non rarò, ut sortium dispositio aliter quàm pro eorum opinione agat. Quare hisce omnibus tollendis abusibus, Ecclesia abolendum omnem sortium usum præcepit. Cùm, ait Honorius III. Papa, certiores facti fuerimus, destitutâ Pastore Ecclesiâ vestrâ, vos quemdam per sortes elegisse, qui vestro nomine tres alios elegerit, ac tandem ipsos tres vestrâ authoritate quartum alium in Episcopum statuisse, post diligentem hujus rei discussionem, nos reprehendendam ideo statuimus, quòd sortium interventu electio illa facta sit [*g*]. Ratum nihilominus haberi volumus nostrâ authoritate, quod à vobis perperam factum est; sed *sortis usum in electionibus perpetuâ prohibitione damnamus*.

g *Decretal. Honorii III. lib. 5. Decret. l. 21. de Sortileg. c. Ecclesia.*

Eâ Pontificis sanctione neutiquam tamen factum esse credimus, ut in singularibus quibusdam eventibus sortium usus reprobaretur. In Concilio Barcinonensi A. 599. can. 3. statutum est, ut si quando contigerit, populi & Cleri suffragia in duos aliquos consensisse, quos pariter Metropolitanis & Coepiscopis præsentarint; ipsi post jejunium & preces ad explorandam Domini voluntatem, sortes jaciant, eumque in Episcopum approbent, *Quem sors, præeunte Episcoporum jejunio, Christo Domino terminante monstraverit*.

Narrat Sulpicius Severus in vita S. Martini l. 1. c. 7. populos unà cum Episcopis ad eligendum Turonensem Episcopum convenisse; & cùm maxima electorum pars in S. Martinum non inclinaret tantùm, sed ingenti raperetur desiderio; minor tamen portio cum paucis Episcopis resistebat. Confertum interim populum perrumpere minùs valente Lectore, eorum qui fortè aderant quispiam ex Psalterio casu aperto legit: *Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem, ut destruas inimicum & defensorem*. Defensoris nomen auscultans Populus; quippe quod cum Episcopi electioni S. Martini resistentis nomine consonaret, obstupescere primùm, tum ratus non sine Dei voluntate id accidisse, ingenti undique elato clamore, in electionem S. Martini ita consensit, ut contraria omnis factio dissiparetur.

In singularibus nonnullis eventibus usus sortium in Ecclesiis Orientalibus non respuebatur, quanquam eâ servaretur cautione, nimirum post cæteras omnes tentatas vias, & cum de eligendis dissidium fuisset. Hæc disciplina Nestorianorum in electione Catholici, sive Patriarchæ (*h*). Trium illorum nomina, in quos major eligentium portio consentiebat, schedis quibusdam sive calculis inscribebantur, quibus omnibus quartum aliud adjungebant, quod erat Jesu Christi Summi Pastoris. Aræ hæc omnia imponebantur, & post celebratam in eadem Ara Liturgiam, poscendæ à Domino divinæ voluntatis significationi, nomina in vas aliquod conjecta à puero quodam, nondum corruptis pro ætate moribus, extrahebantur. Cujus nomen omnium primum efferebatur ille statim proclamantibus populis in Catholicum salutatus. Si primum obvenisset nomen Jesu Christi, certum ex eo argumentum capiebatur, Deum trium illorum electionem reprobasse; quare ad nova suffragia revocabatur electio.

h *Renaudot Fides perpetuitas. to. 4. c. 7. pag. 56.*

Mos iste in electionibus contentiosis obtinebat pariter Alexandrię apud Cophtos sive Jacobitas. Appellabatur ea electio *sors Sanctuarii*, cujus is erat ritus (*i*). Centum Monachorum nomina adlegebantur, è quibus selecta priùs quinquaginta, dein 25. & minùs etiam usque ad tria. Trium igitur nomina totidem schedis committebantur, quibus adjungebatur altera inscripta Jesu Christi nomine. Post Liturgiam in eodem Altari celebratam, in quo Candidatorum nomina posita erant, ex urna, puero quodam doli experte sortes ducente, eadem illa nomina extrahebantur. Qui primus obvenisset, in Præsulem statim renunciatus. Si verò Jesu Christi omnium primum nomen extrahi contingeret, infecta omnia, & ex integro repetenda. Si fortè ante nominum extractionem unus è tribus acclamaretur, toto pariter in illum cœtu assentiente, ritè ejus electio facta censebatur.

i *Idem tom. 4 l. 5. c. 9. pag. 76.*

En vetusta satis & communia insignium Ecclesiarum Orientis exempla, quas de transgressis Catholicis præscriptis legibus reas agere vix aliquis sustineret. S. Augustinus pariter sortium usum singularibus in eventibus probat (*k*), cùm scilicet in persecutionibus dissident Sacerdotes, cui in Urbe ad solatium Fidelium remanendum sit, cui recedendum, commodiori tempore uti-

k *Aug. Epist. 180.*

utili Ecclesiæ operi navandæ. Cùm enim illis temporis angustiis difficile sit judicium illius, qui zelo, charitate, atque amore martyrii cæteris omnibus praestet; meliùs Deus in omnibus ambagibus illis quàm homines, judicat. *Res quidem*, addit Augustinus *fiet minùs usitata, si fiat ista sortio, sed si facta fuerit, quis eam reprehendere audebit?*

Idem datâ proportione de electionibus reputandum est, ad sortis judicium nunquam recurrendum, nisi quando nulla alia voluntatis divinæ explorandæ ratio suppetit. *Quandoquidem*, ait S. Augustinus (*l*), *sors non aliquid malè est, sed res est in dubitatione humana divinam indicans voluntatem.* Profectò si malum aliquid sortes reputandæ essent, nunquam id commisissent Apostoli, ut S. Matthiam sortitò eligerent. Tunc autem *electi sunt duo judicio humano, electus est de duobus unus judicio Divino.* Nec tamen exemplo Apostolorum excusantur ii, qui gravi nullâ cogente necessitate sortes admovent; sive qui segnitie quadam explorandi atque secernendi digniorem, ad judicium divinum per sortes explorandum omnem electionem deferunt. Scitum est enim illud S. Hieronymi (*m*): *Cùm privilegia singulorum non possint legem facere communem.*

l *Aug. in Psal. 30. Enarrat. 3. n. 13. p. 660.*

m *Hieron. in Jona c. 1. p. 1476. nov. Edit.*

Solemne erat apud Christianos quosdam in Africa, ut in rebus etiam communibus Librum Evangeliorum per sortes consulerent, sinistrum vel prosperum inde omen capturi, prout casu sese legenda offerebat sententia, qua favor aliquis vel secùs sponderetur. S. Augustinus Ep. 55. nov. edit. num. 37. superstitionem hanc suffragio approbandam suo nunquam censuit, quanquam minùs criminosam judicaret alterâ, Magos nempe & Dæmones consulendi. De hac pariter ratione consulendi sacros Libros sermo est apud S. Gregorium Toronensem Hist. lib. 5., feruntque id pariter in moribus positum habuisse S. Franciscum Assisiensem, ut in rebus agendis consilium ex aperto casu Libro Scripturæ quæreret (*n*). Obtinebat pariter, ut post electionem novi alicujus Episcopi, ex aperto Libro Evangeliorum omen futuræ illius administrationis caperetur.

n *Bonavent. Vita S. Francis. c. 13.*

Id pariter in electionibus servatum, exemplo S. Aniani Episcopi Aurelianensis docemur. Cùm decessor illius vir sanctissimus intelligeret, populum pro electione successoris in diversa abire studia, quæsivit ab illis, num vellent ad judicium Dei omnia deferre, cujus voluntate statim eligendum Anianum noscerent. Indictum illicò trium dierum jejunium; quo absoluto, coactoque populo, schedæ super Aram impositæ sunt; statimque accitus loqui adhuc nescius præ ætate infantulus, vix manum ad apprehendendam ex Altari schedam extenderat, cùm subitò soluto linguæ vinculo Anianum Episcopum clarâ voce pronunciavit: quibus dictis, iterum ad pristinam rediit imbecillitatem. Quò verò nullus esset ambigendi locus, aperto Psalterio occurrit sententia illa: *Beatus quem elegisti;* tum ex libro Epistolarum subjectum oculis illud: *Nemo potest fundamentum aliud ponere;* tum ex Libro Evangeliorum: *Et super hanc petram fundabo Ecclesiam.* Ita communi assensu renunciatus in Aurelianensem Episcopum Anianus. Sed pietati dandum est, quod negatur consuetudini; nunquam enim communi lege talia admissa unquam scimus; quæ pariter sapientissimi Ecclesiæ Pastores improbanda censuerunt, atque cultioribus sæculis abrogata sunt.

Profectò in electionibus magis quàm in cæteris aliis omnibus reprobanda fuerant, quòd scilicet de re maximi momenti ageretur; Deus enim nunquam adfuturum se promisit electioni, quæ per sortes fieret, ut proinde ea eligendi ratio, nunquam servaretur citra tentationem ipsius Dei, atque discrimen erroris, in quem electores ultrò impingere voluissent. Si fortè in singularibus quibusdam eventibus id accidisset, ut suffragia electorum & meritum inter duos aliquos ambigerent, nec alia coeundi inter partes suppeteret ratio, tutò quidem tunc ad Apostolorum exemplum confugeretur, sortibus admissis; priùs tamen Dei manus imploranda jejuniis & precibus, quorum merito purgaretur quidquid illegitimum pravumque in ea eligendi ratione subreperet. Illud insuper à Deo precibus impetrandum esset, ut apertam adeò voluntatis suæ daret significationem, quò lites omnes & pax inter electores componeretur. Hæc veterum recentiorumque Interpretum in hunc Scripturæ locum doctrina (*o*).

o *Vide Bedam hic, D. Thom. ad Hebr. 8. Section. 2. Fromond. A Lapide hic, Natal. Alexand. tom. 1. Histor. Eccles. Dissertat. 6. sæculi 1.*

Quò igitur Dissertationi huic nostræ modum imponamus, statuendum est, nullum electionis Summorum Sacerdotum apud Hebræos exemplum proposuisse sibi Apostolos in electione S. Matthiæ, quippe quorum electio aliter quàm per sortes agebatur. Favere tamen poterant eorum consilio sortes, quarum judicio munera inter Sacerdotes in Templo distribuebantur. Cùm autem nullo adhuc supernè affulgente divini Spiritus lumine illustrarentur Apostoli; ideo postquam prudentiæ suæ partes expleverant omnes, inter selectos duos è toto cœtu viros præstantissimos sortes miserunt, ut electio in unum aliquem ex illis caderet. Reputandum est tandem, sortium usum, quamvis ritè eâ occasione ab Apostolis, & ritè pariter in singularibus quibusdam eventibus ab Ecclesiis nonnullis adhibitæ sint, & in paribus rerum articulis modò etiam consultò admitterentur; generatim tamen in electionibus, quibus Ecclesiæ Præsules statuuntur, abjici prorsùs & tanquam perniciosas interdici par est.

IN

IN EPISTOLAM
S. PAULI AD ROMANOS
PROLEGOMENON.

POst Sacrosancta Evangelia venerabile maximè; ac cæterorum omnium pretiosissimum monumentum S. Pauli Epistolæ habendę sunt. Totum in illis continetur, quod formandis moribus, sive ad mysteria & Religionem constituendam à Jesu Christo traditum est. Tanquam supplementum aliquod & interpretatio eorum, quæ Jesus Christus docuerat, ac veluti secundum aliquod Evangelium Jesu Christi è mortuis jam reviviscentis, jure meritoque reputarentur. Etenim nihil aliud docuit Apostolus quàm quæ à Jesu Christo in gloria sua jam constituto (*) didicerat, quo tempore scilicet ad tertium usque Cælum raptus, *audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui* (a).

* *Galat.* 1. 12.
a 2. Cor. 12. 2.

S. Paulus Tharsi in Cilicia natus (*b*) ex patre Judæo item ac Romano cive literis Græcis excultus erat, quippe qui Epimenidem (*c*) laudet, & Aratum (*d*). Poterat autem Tharsi literis vacasse, in qua scilicet Urbe humaniora studia florebant adeò, ut Athenas literarum gloriâ superaret, teste Strabone lib. 14. Sacris literis addiscendis Jerosolymam missus est, Legis studio sub Gamaliele Doctore clarissimo operam daturus. Tanto autem Legum avitarum amore tenebatur, ut acerrimum in primis persecutorem se præberet adversùs Jesu Christi Discipulos, quòd Christum perinde reputaret ac Moysis æmulum, & Legum ipsius subversorem. Vestimenta servabat eorum, qui lapidibus S. Stephanum confecerunt (*e*); & post primi illius Martyris obitum, Summi Sacerdotis literis ad Synagogas Damasci datis, facultatem sibi impetravit capiendi detinendique quemcumque in via Christi Discipulum offendisset. Cùm igitur cędes & sanguinem meditans ad eam Urbem sese conferret, subitâ quadam vi in terram adactus, increpantem se vocem audivit: *Saule, Saule, quid me persequeris?* Tum cæcitate percussus, Damascum manu deductus est. Ibi Ananiam Discipulum conveniens, & visum ab illo, & Baptismi lotionem, ac tandem manuum impositionem recepit.

b *Act.* 21. 39. & 22. 3.
c *Tit.* 1. 12.
d *Act.* 17. 27.
e *An. J. C.* 34.

Præco inde Evangelii effectus, Jesum Christum in ea Urbe primùm, tum in Arabia annunciavit; è qua post longiorem aliquam moram, iterum Damascum repetiit. Mutatum viri animum graviùs ferentes Judæi, necis illius consilia agitabant: quorum molitiones subodoratus Paulus, demitti se funibus ex Urbis mœnibus curavit, eo consilio perstructas sibi insidias declinans (*f*). Contulit se postea Jerosolymam, ubi cum Apostolis, quos fortè offendit, res suas omnes communicavit. E' Jerusalem Tharsum profectus est, quò veniens Barnabas virum deduxit Antiochiam (*g*), non inutilem futuram ejus præsentiam Evangelio propagando intelligens. Ambo pariter, Barnabas nempe & Paulus, Jerosolymam concesserant, ferendis collectis è Fidelium erogationibus eleemosynis (*h*). Reduces inde Antiochiam Spiritus S. seligi jussit, ut in Apostolos dilatandæ apud Gentiles fidei ordinarentur. Novo hoc munere auctus S. Paulus, in Cyprum profectus est, ubi Sergio Paulo Procos. fidem persuasit (*i*). Venit inde Pamphyliam, tum in Pisidiam, & Lycaoniam, ac facilè etiam in Galatiam; tandem Antiochiæ restitutus est (*k*).

f *An. J. C.* 37.
g *An. J. C.* 43
h *An. J. C.* 44.
i *An. J. C.* 45.
k *An. J. C.* 46.

Quinque post annos Jerosolymam ad primum Concilium celebrandum venit. Sancitum ibi, Gentiles, qui ad Christianorum sacra transierant, adigi non oportere tum ad recipiendam circumcisionem, cùm ad legales alias cæremonias observandas; cavere tantùm monitos ab Idololatria, fornicatione, usu sanguinis, & suffocati. In eodem Concilio munus Apostolorum Gentium Paulo & Barnabæ assertum est. Restituti post hæc Antiochiæ, eò non diu pòst venientem S. Petrum exceperunt, cui Paulus coram omnibus in faciem restitit, quòd præposterâ dissimulatione, non bono futurâ cæteris exemplo, utentem illum animadverteret. Post longiorem aliquam moram, consilium agitavit Apostolus Ecclesias invisendi, quas in Arabia minori operâ suâ constituerat. Ut secum veniret Barnabam invitavit; sed volente illo unà secum ducere Joannem Marcum, recusante verò Apostolo, secessio utrinque facta est,

atque

atque ita Asiæ minoris iter Paulus & Silas; Cypri autem Barnabas & Joannes Marcus ingressi sunt.

Per Phrygiam & Galatiam Paulus excurrens Evangelium annunciavit; petens inde Macedoniam (l), civibus Philipporum, Thessalonicæ, & Beroeę prædicavit Evangelium; tum Athenas sese conferens, Dionysium Areopagitam ad Christianorum sacra traduxit. Exeunte anno Corinthum veniens, 18. mensibus substitit. Data ibi Epistola prima ad Thessalonicenses; quam paulò post secunda ad eosdem ex eo loco consecuta est (m). Corintho secedens Ephesum priùs, postea Jerosolymam, tandem Antiochiam petiit. Excursum inde per Galatiam, & Phrygiam, tum Ephesum ventum est (n), ubi triennalis mora producta. Multa ibi Apostolo tolerata mala, ut & bestiis expositum se ipse profiteatur. Ex ea Urbe data Epistola ad Galatas (o); quos perniciosa Doctorum quorundam dogmata, jubentium jugum legalium cæremoniarum fidelibus inducere, turbaverant. Ad alterum annum spectat prior ad Corinthios Epistola (p). Tandem Epheso movens Apostolus (q), Troadem profectus, inde in Macedoniam excurrit, ubi secundam dedit ad Corinthios Epistolam (r). Repetiit tandem Corinthum, triennalem ibi moram acturus, quo temporis intervallo scripta est ea, de qua modò, ad Romanos Epistola (s).

Revulsis Corintho Sedibus, Jerosolymam non rectâ viâ, metu ne in manus Judæorum incideret, profecturus, transcurrit Philippos in Macedonia, Troadem, & Miletum. Venit tandem Jerosolymam, resignatisque in manibus Apostolorum, quas deferendas acceperat, eleemosynis, post septem ab adventu suo diebus cùm versaretur in Templo, magno concitato à Judæis tumultu apprehensus est. Nec eâ in seditione mortem evitasset, nisi promptè accorrens Lysias Romanorum Præfectus, ex adversariorum manibus eductum Cæsaream misisset, à Felice Judææ Præside judicandum. Mansit apud eundem Præsidem biennio in custodia (t); cùm datus Felici successor Festus, tradere virum in manus Judæorum molitus est. Quare id intelligens Apostolus, Imperatorem appellavit; ad cujus judicium subeundum Romanam navigationem inivit. Infelici naufragio periit navis illa ad *Melitam*; sed litus tenens Apostolus, in ea Insula quatuor mensibus substitit, nec antea Romam, quàm exeunte Februarii mense pervenit (u). Biennio ibi in vinculis detentus est, nunquam non auscultandis iis à quibus frequentabatur, atque Evangelio illis annunciando occupatus. Adhuc in conducta à se domo sub vinculis detinebatur, cum Onesimum Philemonis servum se convenientem ad fidem traduxit, & Epistolam ad Philemonem pro illo & per illum commendatitiam misit (x).

Sub idem tempus literis à Fidelibus Laodiceę, & Epaphrodito Episcopo Philipporum à Philippensibus in obsequium misso recreatus est. Scripsit tunc ad Philippenses & Colossenses Epistolas (y). Anno tandem Jesu Christi 63. à vinculis resolutus est; nec

l *An. J. C.* 52.

m Duæ Epistolæ ad Thessalonicenses *An. J. C.* 53.

n *An. J. C.* 54.

o Epistola ad Galatas *A. J. C.* 55.

p *An. J. C.* 56. Epistola 1. ad Corinthios.

q *An. J. C.* 57.

r *An. J. C.* 57. Epistola 2. ad Corinthios.

s Epistola ad Romanos A. J. C. 58.

t *An. J. C.* 60.

u *An. J. C.* 61.

x *Circa An. J. C.* 62. Epistola ad Philemonem.

y *An.* 62. *vel* 63. *J. C.* Epistolæ ad Philippenses, & Colossenses.

diu post ad Hebræos Epistolam dedit (z). Eò revocandum est iter ejus in Hispaniam; si tamen quæ de profectione illius in eam regionem feruntur, cum veritate consentiant. Orientem denique repetens, in Creta Fidem annunciavit, in Judæam excurrit, tum in Asiam, quemadmodum in suis Romæ datis Epistolis significaverat. Plura pro fide illi subeunda in eo itinere fuerunt. In Macedonia versans, scripsit ad Timotheum Discipulum suum Ephesi à se constitutum Episcopum (a). Post hyemem Nicopoli toleratam, unà cum Tito postremâ tandem vice Asiam (b), Ephesum, Miletum invisit. Secundùm hæc Romam se conferens, circa Julii mensem in carcerem conjectus est, accusatus, quòd pincernam & concubinam Neronis ad Christi Fidem, uti communis fert opinio, traduxisset. Post primam interrogationem ad Principis tribunal, scripsit secundam ad Timotheum (c), tum & ad Ephesios singularem. Altero vertente anno, mense Junio martyrium Romæ consummavit (d). Epistola ad Romanos ordine prior inter cæteras, quamquam non omnes tempore præcessit, constituta est. Datum id Romanæ Ecclesię dignitati, sive Romanorum Fidelium merito, vel fortè mysteriorum, quæ in ea Epistola reserantur, majestati, sive tandem ipsius Epistolæ excellentiæ. Omnes enim sublimitate, adeoque & obscuritate vincit, ut S. Augustinus (e), simplex adhuc Sacerdos, in noius tituli expositione Librum integrum impenderit; quare tædio, & morositate Operis victus inceptum deseruit. S. Hieronymus ejusdem epistolæ obscuritate perculsus, illi exponendæ non Libro tantùm sed voluminibus laborari oportere dixit (f). Operis difficultatem novit pariter Apostolus Petrus, cùm de hac potissimùm Epistola scripserit, 2. *Petr.* 3. 15. *Sicut & charissimus frater noster Paulus, secundùm datam sibi Sapientiam scripsit vobis. Sicut & in omnibus Epistolis loquens eis de his, in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & instabiles depravant, sicut & cæteras Scripturas ad ipsorum perditionem.*

Consilium autem scribendi Apostolo fuerunt domesticæ quædam in Ecclesia Romana dissensiones (g), ex eo inductę, quòd jugum Legalis observantiæ Gentilibus ad Fidem conversis induci oportere Pseudo-Apostoli prædicarent. Res primùm ad disputationes venit, deinde ad jurgia, & seditionem inter Fideles ex Judęis, & ex Gentibus, unde periculum non leve secessionis utrinque imminebat. Judæi partes suas defendebant, ac privilegium natalium suorum, & promissionum, quæ Patribus suis divinitus factæ sunt, præferentes, primas in Ecclesia arrogabant; volebant in cæteris dominari, & quasi ex asse hæredes promissionum, & fidei Patriarcharum, ut alienigenas habebant, & nonnisi beneficio quodam in suum cœtum adlectos Fideles ex Gentibus. Invidiam pariter in Paganos creabant, revocatis in memoriam miseræ Gentilitatis erroribus, criminibus, abominationibus, quibus justâ Dei permissione tot annorum sæculis inhæserant. Se-

ve-

z *An. J. C.* 63. Epistola ad Hebræos.

a Epistola 1. ad Thimotheum *An. J. C.* 64.

b *An. J. C.* 65.

c Secunda ad Timotheum *A. J. C.* 65. Epistola ad Ephesios.

d *A. J. C.* 66.

e *August. Retract. l.* 1. *c.* 25.

f *Epist.* 151. *c.* 8. *Si voluero disserere, nequaquam mihi unus Liber, sed multa & magna erunt scribenda volumina.*

g *Vide Rom.* 16. 16. 17. 18.

verò dicebant Hebræos esse, genus jam inde ab ætate Abrahami electum in sanctam charamque Deo sobolem, sacrarum Scripturarum, atque Propheticarum depositarios, ac veluti oculorum Dei pupillam.

Intolerabili hoc Judæorum fastu offensi Gentiles, & meritum suorum Philosophorum, & Legislatorum sapientiam efferebant; commemorantes insuper quantâ morum puritate, & sanctimonia suorum quidam vitam egerint, ut ne lato quidem ungue à Legis naturalis tramite deviarent. Accusabant insuper Judæos adversùs Deum infidelitatis, adversùs Legem transgressionis, ac tandem adversùs insignia Dei beneficia oblivionis; quorum criminum merito extorres à promissionibus & hæreditate eorum plerique facti fuissent. Ad se verò quod attineret, appellatos dicebant, ut in locum exclusæ Judææ gentis venirent; quippe qui minoris criminis rei ante Deum tenerentur.

Hisce igitur dissensionibus componendis, atque in ordinem redigendæ audaciæ Judæorum pariter, & Gentilium, utriusque Gentis crimina, & errores exaggerat Apostolus, demonstrans, nemini præ alio gloriandum esse, quasi meritorum suorum præmium aliquod recipere meruissent. Quod à Deo acceperant vocationis privilegium, merum fuisse Dei largientis beneficium; neque enim sive ad justitiam, sive ad gratiam Fidei promerendam aliquid valuisset sive Lex Moysis sola, & multò etiam minùs naturalis Legis observantia. Sola ad justificationem momenti est Fides in Jesum Christum, quam charitas animat, ornat proborum operum meritum; quæ tamen opera, nisi à fide procedant, nihil agentibus prosunt. Plures occupat per transitum objectiones, quas ipse sibi constitutis semel principiis proponit; uti e. g. cùm operum Legalium sine Fide inutilitatem, cùm revocationem & gratuitam Judæorum & Gentium prædestinationem statuit; cùm promissionum Divinarum fidem & veritatem; cùm Judæorum supra Gentiles præstantiam adstruit; ex quo sensim deducitur ad verba de mysterio Prædestinationis & reprobationis facienda; & quanquam parergon illud ad potissimum Epistolæ argumentum videtur, portionem tamen non minimam ejusdem scripti occupat, atque potissimas involvit ipsius Epistolæ difficultates.

In Capp. 12. & 13. & 14. & 15. aptissimas præscribit formandis moribus regulas, qua in re nihil ab intentu Operis, componendi nempè domesticas lites, recedit. Observantiæ legalis, & ciborum discernendorum inutilitatem fusiùs demonstrans, hortatur Gentiles, ut imbecillitati Fidelium hac in re consulturi neque id committant, ut coram Judæis nullum habentes ciborum delectum offensionis illis præbeant occasionem; neve eorum hac in re religionem superstitionis, & imbecillitatis accusent; sed illud in primis studeant, ut nihil potiùs, quàm pacem, & unionem inter fratres, & Discipulos Dei illius, qui se Deum pacis appellat, nihil, inquam, potiùs ducant. Secundùm hæc, in Pseudo-Prophetas invectus, illorum imaginem exprimit, tanquam hominum unicè lucro, & ventri studentium; quare Romanos, ut talem hominum fœcem evitent, etiam atque etiam hortatur. Officiosâ tandem peroratione epistolam claudit, salutari insuper suo nomine præcipiens viros quosdam Ecclesiæ Romanæ sibi familiares.

De authoritate hujus Epistolæ nunquam dubitatum est. Data fuit Corinthi anno Jesu Christi 58. quo tempore Apostolus ad ferendas è largitionibus Fidelium eleemosynas iter Jerosolymitanum initurus erat. Missa est per Phœben Diaconissam Ecclesiæ Cenchrensis juxta Corinthum. Quanquam Romam, & ad Romanos missa, Græcis literis exarata est, Amanuense Tertio, quem virum Romanum, sive Latinum ex ipso nominis indicio credimus. Sed familiare erat Romanis Græci sermonis eloquium, familiare, inquam, adeò, ut vel à fœminis adhiberetur (*h*). Illud etiam accedebat, contingere facilè potuisse, ut Latinas literas non calleret Apostolus, cùm vicissim Græcis, ceu avitis Tharsi patriâ suâ excultus fuisset. Norat etiam Hebræum, nempè Syriacum, tum temporis in Palæstina vernaculum, quemadmodum ex Actis (*i*) compertom est.

Stilus neque puritatem, neque elegantiam illam refert, quæ in Græcis ejusdem ætatis delectat; horret enim aliquando Hebraismis, vix Hebræo homini, & in lectione Sacrorum Librorum enutrito evitandis. Inspergitur etiam ejus eloquium solœcismis; depravato interdum ordine, & longioribus parenthesibus morosus est; quandoque è via pariter divertens, contextum sermonis, & sensum abrumpit, quod difficultatem, & obscuritatem Lectoribus ingerit non modicam. Sunt qui (*k*) vitia ista sermonis, quæ maximè in Epistola ad Romanos sentiuntur, in Tertium Amanuensem refundant; sed præstat Apostolo ipsi tribuere, qui reous totus intentus, cùm nec posset conceptuum ubertatem, nec ad majora semper festinantis spiritûs impetum retinere, singula potiùs attingebat, quàm prosequeretur; & alia aliis inferens id efficiebat, ut obscuro semper stilo tenebras potiùs, quam lucem Lectoribus offunderet.

Ad rem tamen quod spectat, ipsis fatentibus adversariis, nihil erat gravius, & validius, quàm Epistolæ ab Apostolo scriptæ (*l*). Ipse pariter de se Apostolus prodit, rudem se quidem esse, parùm instructum in regulis eloquentiæ; quamquam necessariâ Apostolicis muneribus implendis scientiâ abundaret (*m*). Excellere illum in regulis Dialectices observat S. Augustinus (*n*); eam enim in eloquio suo vim præfert, quam in Epistolis ipsius sentimus, cælesti pariter sapientiâ redundantibus (*o*). Nunquam ad divinorum illorum Operum lectionem conferre se S. Chrysostomus fassus est (*p*), quin extra se admiratione & gaudio raperetur: quamquam, bis ter vel quater in hebdomada, & quoties alicujus S. Martyris memoria celebrabatur, auscul-

h *Juvenal. Satyr. 6. . . . . . Omnia Græcè Cùm sit turpe magis nostris nescire Latinè.*
i *Act. 21. 40. & 22. 2. & 26. 14.*
k *Sixt. Senen. l. 2. Bibliot. ex Diodor. Tharf.*
l 2. *Cor.* 10. 10.
m 2. *Cor.* 11. 6.
n *August. l. 5. contra Cresc. c.* 14.
o *Idem l. 4. c. 7. de Doctrin. Christ.*
p *Prolog. in Epist. Pauli.*

taret. Et hom.4. de Laudibus Pauli addit, Deum ſingulari quadam providentiæ ſuæ diſpoſitione grandia rerum divinarum myſteria viro illi cæleſti reſeraſſe. Cælum eſt, ait, in quo juſtitiæ ſol regnat; pelagus eſt puriſſimus & altiſſimus, infinitæ ſapientiæ abyſſum continens. Et in 2. Timot.3. hom.4. ſcientiam & eloquentiam Pauli inſidenti Spiritui & ſingularis gratię prodigio adſcribit. Antequam ad Chriſti fidem converteretur, ait, Græcarum literarum pene rudis, nihil eorum norat, quæ apud exteros in pretio habentur; ſolo Hebraico eloquio excultus erat; quo ſermonis genere nihil contemptibilius apud Romanos; vir erat Cilix, qui vitam ſcenofactoriâ tolerabat; veſte erat & habitu corporis temnendus. Quæ à S. Chryſoſtomo hìc afferuntur de ignoratis ab Apoſtolo Græcis literis ante datum fidei nomen, nobis planè, quemadmodum ſupra inſinuavimus, nequaquam probantur.

Idem S. Doctor lib.4. de Sacerdotio in eos invehitur, qui Paulum tanquam hominem humanarum literarum rudem contemnebant. Fatetur ille quidem, humanæ eloquentię exercitium viro defuiſſe; inſtructum tamen alioqui defendit vi & ſcientiâ, promovendis Fidei rebus opportunâ. Si quis comparationem inſtituat inter eloquentiam Apoſtoli, & Iſocratis, Demoſthenis, Thucididis, & Platonis, fateatur oportet, quemadmodum ipſe pariter de ſe teſtatur Apoſtolus, artificioſo eloquii genere deſtitut virum; præſtare tamen ſcientiâ veritatis & Religionis. Quod tamen viro fuiſſe par eſt eloquentiæ robur, cùm maximè confundendos ſuſcepit Judæos, cùm refutandos Gentiles in pleno Areopagitarum conſeſſu verba fecit? Quinam, rogo, niſi ad eloquentiam viri, perſuaſi Lyſtrenſes Apoſtolo tanquam Mercurio litandum ſuſceperant? Unde tanta erga ejus ſcripta admiratio capit, non Chriſtianos modò, ſed Judęos, ipſoſque Paganos? Nonne ex robuſtâ illâ, maſculâ & inſitâ quadam viro eloquentiâ?

S. Hieronymus Epiſt.61. ad Pammach. ſcribit, Vas illud electionis tanquam buccinam aliquam Evangelii clangentem habendum eſſe, tamquam mugientem Leonem Juda, tanquam eloquentiæ Chriſtianæ fluvium, qui admiratione potiùs quàm verbis rapit in contemplationem abditiſſimorum Chriſtianæ Fidei myſteriorum, omnibus retro ſæculis ignotorum, & in divinæ Sapientiæ abyſſum introducit. *Quem quotieſcumque lego*, addit ille, *videor mihi, non verba, ſed audire tonitrua*. Perſuaſum habet idem S. Doctor (*q*), Apoſtolum non niſi demiſſione quadam & modeſtia de ſe ſentientis humilitate ſcripſiſſe 2. Cor.11. 6. *Et ſi imperitus ſermone, ſed non ſcientiâ*; namque, ait S. Doctor, *illi utrumque non deerat, ſed unum humiliter renuebat*. Demonſtrat alibi (*r*), excultiſſimum fuiſſe virum in regulis dialecticæ, quemadmodum ſatis demonſtrant, quæ proſequitur, argumenta, & quas ex conſtitutis à ſe principiis conſecutiones urgendis adverſariis deducit.

q *Hieron. ad Marcellam, de Ephod, &c.*

r *Hieron. ad Paulam, de alphabeto Pſal.* 118.

Ex Epiſtolis Pauli ac maximè ex Epiſtola ad Romanos, (*s*) plura detruncabant Marcionitæ. Ita e.g. è poſtrema hac Epiſtola duo integra noviſſima capita demebant (*t*). Hęreticorum verò alii, veluti Ebionitæ (*u*), univerſas ſine exceptione rejiciebant, utpote erroribus ſuis planè è diametro contrarias. Encratitis & Marcionitis geminæ Epiſtolæ ad Timotheum, & ſingularis ad Titum inviſæ fuerunt (*x*). Quidam Fabricii diſcipulus, quem Scripto ſuo exagitavit Auguſtinus (*y*), contendebat, in Epiſtolis Pauli plura admiſceri, Spiritu Sancto authore non ſcripta, quibus ſcribendis viri induſtria ſive ſpiritus hominis valuiſſet; quod maximè de Epiſtola ad Philemonem ſentiebat, & de aliis quibuſdam, quæ Apoſtolus abſque ſpeciali Dei revelatione noſſe potuerat. Sed aliter Eccleſiæ Catholicæ viſum, cui quatuordecim Epiſtolæ integrę prorſus, nulloque dempto, tanquam divinum Opus probantur. Tertulliani ætate ſive earum Epiſtolarum Autographa, vel ex Autographis deſcripta Exemplaria ſervabantur. *Authentica ipſa, litera Apoſtolorum ſonantes vocem, & repræſentantes faciem uniuſcujuſque* [z]. Idem in lib. de Monogam. cap.11. ad Græcum originale S. Apoſtoli provocat: *Sciamus planè non ſic eſſe in Græco Authentico, quomodo in uſum exiit*.

s *Tertull. l.5. cont. Marcion. c.13. Quantas autem foveas in iſta maximè Epiſtola Marcion fecerit, auferendo quæ voluit, de noſtri Inſtrumenti integritate patebit.*

t *Origen. ad finem c.16. Ep. ad Romanos.*

u *Irena. l.1. c. 26. Euſeb. l.3. hiſt. Eccleſ. c. 27.*

x *Tertullian. contra Marcion. l.5. c.21.*

y *Aug. lib. contr. Adverſar. Leg. & Prophet.*

z *Tertull. de Præſcript.c.36.*

Alibi etiam animadvertimus, modum Epiſtolæ ad Romanos imponere Apoſtolum facilè voluiſſe, in exitu capitis 14. cui deinde opportunum tempus nactus, duo ſequentia capita ſubtexuit; quin & caput 16. variis conſtare poſt inſcriptis, colligitur ex illa clauſula bis recurrenti: *Gratia Dei ſit cum omnibus vobis*; ac tandem ſimilis clauſula in exitu capitis 15. legitur: *Deus pacis ſit cum omnibus vobis. Amen*.

S. Pauli nomine ſcripta plurima vulgata ſunt tanto viro indigna. Notæ ſunt Epiſtolæ Senecæ ad Paulum, & viciſſim; ſicut & alia ſuppoſititia ejuſdem Pauli ad Laodicenos. Meminit poſt Origenem de Princip. lib.1. cap.2. Euſebius hiſtor. Eccle. lib.2. cap.25. Actuum quorumdam S. Pauli, in quibus plura tum de itineribus cùm de rebus ab eo geſtis. Nicephorus lib.2. cap.25. longum ex eo Opere fragmentum recitavit certaminis, veri, an ſecùs, quod Paulo in urbe Epheſi beſtiis expoſito ſubeundum fuit.

Diſcipuli Simonis Magi erroribus ſuis vulgo imperito approbandis Librum eâ de re ſuppoſuerunt, inſcriptum: *Prædicatio S. Pauli* (*a*); cujus præter nomen nihil ad poſteros tranſmiſſum eſt. Non defuiſſe narrat Tertullianus contra Marcion. lib.4. cap. 5. viros, qui Evangelium S. Lucæ Paulo Apoſtolo tribuerent, eâ planè ratione adductos, quâ Diſcipulorum omnia ad Magiſtros referre ſolemus. Longiùs adhuc alii excurrentes (*b*) autumarunt, dictante Apoſtolo exceptum Evangelium illud à S. Luca; perſuaſum interim habentes, ſemper opus illud inſinuaſſe Apoſtolum, quoties phraſim illam uſurparet (*c*): *Secundùm Evangelium meum*; quod nos in Prolegomenis ad S. Lucam diſcuſſimus. Ejus tandem nomine inſcripſerunt alii Evangelium

a *Cyprian. edit. Oxon. tom.3. de Baptiſmo pag.30.*

b *Athanaſ. ſeu alius in Synopſ. Sacr. Script. Appendic.*

c *Rom.2. 16. & 16. 25. & 2. Timoth.2. 8.*

&

& Apocalypsim, à Concilio Romano sub Gelasio censurâ inusta.

Presbyter quidam Asiæ supposuerat Pauli Apostoli nomine Itinerarium quoddam S. Pauli & Theclæ; sed fraudis suâ pariter confessione à S. Joanne Evangelista convictus, amotus fuit à Sacerdotio (*d*). Apostolum in hæc verba loquentem inducit S. Clemens Alexandrinus, qui facilè sermonem illum ex Opere aliquo apocrypho descripsit (*e*): *Libros Græcorum sumite; agnoscite Sybillam, quomodo unum Deum significaret, & quæ futura sunt. Hystaspem sumentes legite, & invenietis Dei Filium multò clariùs, & apertiùs scriptum, & quemadmodum adversùs Christum multi Reges instruent aciem, odio habentes illum, & istos, qui gestant nomen ejus, & Fideles ejus, illiusque tolerantiam & adventum. Deinde uno verbo nos interrogat: totus autem mundus, & quæ sunt in mundo, cujus sunt? nonne Dei?* Sed non inviti credimus, verba illa ejusdem impostoris fraude supposita fuisse, qui nobis fictas Sybillas & non genuinum Hystaspem fabricavit.

d Tertull. de Baptismo c. 17. Hieron. de viris Illustr. c. 7.

e Clemen. Alexan. l. 6. Strom. pag. 636.

Suspicati sunt nonnulli, Apostolum inter duas Epistolas ad Thessalonicenses mediam aliam scripsisse ad Fideles pariter ejus Urbis; quod illis in mentem venit ex verbis Apostoli 2. Thessalon. 2. 2. *Non citò moveamini, neque per Epistolam, tamquam per nos missam, quasi instet dies Domini*. Sed eo Apostoli testimonio probaretur tantùm, hanc Epistolam, si fortè aliqua missa est, Pauli Apostoli ementitum nomen prætulisse. Tertiam etiam ad Corinthios Epistolam invexerunt alii ex illis 1. Cor. 5. 9. verbis: *Scripsi vobis in Epistola ne commisceamini fornicariis*. Sed præstat postrema hæc ad priora Apostoli verba 1. Cor. 3. 16. 16. referre: *Nescitis quia Templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem Templum Dei violaverit, disperdet illum Deus*: & alia 1. Cor. 5. 6. *Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit?* Secundam denique Epistolam ad Ephesios quidam suspicati sunt ex illo ad Ephes. 3. 3. *Quoniam secundùm revelationem notum mihi factum est sacramentum, sicut supra scripsi, in brevi*. Sed verba illa ad superius caput 1. ejusdem Epistolæ referre juvat.

DISSERTATIO

IN PRÆDESTINATIONEM ET REPROBATIONEM HOMINUM.

Dogma est Christianæ Religionis sanctum assertumque, homines ab ipsa æternitate irrevocabili decreto sive gloriæ, sive reprobationi æternisque suppliciis addictos fuisse. Omnium etiam Catholicorum Theologorum consensu certum est & exploratum, prædestinationem ad gratiam, & vocationem ad Fidem, Dei munificâ liberalitate donari. Quare aliud quæstionis de prædestinatione & reprobatione hominum agitatæ punctum est; quæstionis nempe, quæ tot jam sæculis viros doctos in partes distraxit, ac turbas in Ecclesia concivit non infrequentes. Totus igitur controversiæ cardo in eo versatur, ut ratio ipsa prædestinationis, & quæ fuerint Deo prædestinandi reprobandique homines, causæ assignentur. Quî etiam fieri possit, ut variæ illæ Scripturæ phrases concilientur, quarum aliquæ hominis salutem libero ejus arbitrio integram committunt; aliæ verò Deo totam reservari ferunt? Quæ sit pariter ratio componendi gratiam, atque infallibilem certamque divinorum decretorum vim cum ipsa hominis libertate? En totus quæstionis cardo, quem pleniùs versandum in hac nostra Dissertatione neque suscipimus, neque, si maximè susciperе statueremus, ut tantam rem pro dignitate unicâ Dissertatione tractaremus, numquam contingeret. Quare id potiùs agendum est nobis in præsentiâ, ut historicam quamdam narrationem texamus variæ & multiplicis illius rationis, qua controversia ista in Ecclesia ad nostram usque ætatem tractata est; designato tandem systemate, quod nos commodissimum præ omnibus tollendis difficultatibus judicamus.

Veteres Judæi animas antea existere, quàm in corpora immitterentur persuasi, ita de prædestinatione & reprobatione reputasse credendi sunt, quasi Deus insitâ in animabus ad bona vel mala ab ipsis in corpore præstanda indole perspectâ pro futuris illorum meritis præmia vel supplicia disponeret. In Ecclesia Christiana Systema illud Origeni ejusque sectatoribus arrisit. Post Origenem, animadvertentes Patres quantis abusionibus per Manichæos & Marcionitas exponeretur principium illud de recta pravaque animarum indole, antequam in corpora illaberentur; illud sibi asserendum susceperunt, Deum supplicia vel præmia decernere, non pro anteactis meritis, quod Origeni persuasum, sed futuræ vitæ operibus inspectis, quæ bono pravoque liberi arbitrii divinâ gratiâ adjuti usu præstarentur. Ita de prædestinatione S. Chrysostomus & Græcorum plerique.

Plus aliquid libertati indulgendum censuit Pelagius, defendens, prædestinare Deum ac reprobare homines, prænoscens rectum pra-

pravumque usum liberi arbitrii; quod ille eâ confidentiâ asserebat, ut bono supernaturali præstando naturales hominis sufficere vires, neque auxilio indigere supernaturali contenderet. Defendit S. Augustinus, prædestinationis privilegium beneficium esse prorsùs ex parte Dei largientis gratuitum; cùm enim unâ damnationis sententiâ primus Pater & cæteri deinde ejus filii obvolvantur, atque in unam corruptionis massam mortales omnes confunderemur, Deus ab ipsa statuit æternitate certum quemdam selectumque numerum prædestinatorum eligere, quos, nullis propriis ipsorum meritis spectatis, clementiæ suæ & misericordiæ exemplum statueret; relictis interim aliis, latenti quidem, sed nunquam injustâ dispositione, quippè quos deserendi in causa habebat sive originale illorum crimen, sive peculiaria singulorum, quibus originalis sceleris meritum auxerant. In hanc sententiam concesserunt Patres & Theologi ferè omnes Ecclesiæ Latinæ, usque ad exortas novissimis sæculis hæreses Lutheri & Calvini.

Hæretici illi, Augustiniano systemate abusi, docuerunt, liberum hominis arbitrium post Adami lapsum penitus intercidisse. Quibus revincendis, Theologi quidam nostrates aliud sibi desendendum systema opportunius judicantes, decreta quædam invexerunt certis quibusdam conditionibus adstricta, & futurorum meritorum prævisionem aliquam, in quam tota ratio prædestinationis & reprobationis hominum refunderetur.

Ita factum est, ut quæstionis hujus status sæpiùs in Ecclesia Christianorumque Scholis mutaretur; sed variatâ licèt tanti mysterii exponendi ratione, inconcussa semper dogmatis de prædestinatione veritas mansit; nihil derogatum certitudini divinorum decretorum, & juribus, quà misericordiæ & justitiæ Dei, quà libertatis hominum & gratiæ Servatoris. Hia enim si fortè ab Hæreticis aliquando adversum aliquid intentatum est, actutum à Doctoribus Catholicis impugnati, ab Ecclesia censurâ inusti, temeritatis suæ pœnas luerunt. Sed hæc fusiùs demonstranda.

Persuasum habent Hebræi creatum à Deo hominem rectum, in ipso innocentiæ & justitiæ culmine (*a*); mortem non à Deo factam (*b*), sed invidiâ & nequitiâ Dæmonis in mundum invectam [*c*]; posito à Deo homines in manu consilii sui, statuto ante illos igne & aquâ, pravo rectoque, relictâ illis liberâ eligendi facultate (*d*). Præmia pariter & supplicia æterna manere pro vitæ merito atque liberi arbitrii exercitio pravo rectoque, singulis rependenda. Philo (*e*), Josephus [*f*], & Rabbini (*g*) docent, animas priùs extitisse quàm in corpora illaberentur; quin & ejusdem esse naturæ variisque tantùm nominibus discretos Angelos, Dæmones & animas Philo (*h*) autumavit. Qua autem ratione boni sunt pravique Angeli; ita pariter opinatur ille pravarum esse probarumque animarum genera duo. Addit, animas, non secus ac Angelos, in defæcatissima atque celsissima aeris parte sedem habere, unde animæ illæ in corpora dilabentes, peculiarem singulæ indolem bonam pravamque secum referunt. Frui tandem illas dicit (*i*) plenâ in bonum malumque libertate, qua sibi vel æterna præmia vel supplicia promereantur.

Pharisæorum hac de re dogma, quod & ejusdem Historici Pharisæi esse constat, non semel exponit Josephus, prodens (*k*), ita fatum ab illis admitti, ut nihil velint derogatum tum libero hominis arbitrio, cùm summæ Dei potestati. Animæ, quæ ante illapsum in corpora, bona exercuerunt, corporeis resolutæ vinculis ad pristinas remeant sedes, datâ illis pariter facultate in corpora pro arbitrio regrediendi; sontes supplicia manent æterna. Ac de Esseniis lib. 2. de bello cap. 12. tradit, in ea viros illos fuisse sententia, ut animas crederent immortales, easque insitâ quadam à natura vi in corpora velut in carceres propelli: post obitum, justos in locis amœnis & deliciis plenis trans Oceanum otiari; impios verò pœnas luere æternas in horrentibus quibusdam tormentorum locis. Author Sapientiæ, quem Librum Veteres nonnulli Philoni tribuerunt, ita loquentem Salomonem inducit cap. 8. 10. *Puer eram ingeniosus & sortitus sum animam bonam; & cùm essem magis bonus, veni ad corpus incoinquinatum.* Scriptoris verba in partes defendentium animarum præexistentiam trahi facilè potuissent; re tamen nihil aliud insinuant, quàm animas alias aliis præstare; esse pariter corpora melioris alia præ aliis habitudinis.

Erant pariter, quibus in ea sententia fuisse Apostoli viderentur (*l*); cæci enim nati occasione quæsiverunt à Jesu, cujus merito infortunium illud homini accidisset, parentum ne, an viri illius crimine? Quod in eam sententiam dictum videri potuisset, nimirum hominem illum merendi & demerendi, antequam in mundum veniret, facultate instructum fuisse. Obtinet hodie usque ea opinio apud Hebræos, quibus & animarum præexistentia & metempsycoseos genus quoddam probatur juxta ac Menasse Ben-Israel asseruit. Exponunt in eam rem illud Jeremiæ 1. 5. *Priusquàm te formarem in utero, novi te; & antequam exires de vulva, sanctificavi te.* Eò etenim sententiam illam pertrahunt, quasi anima Jeremiæ jam inde à mundi exordio extitisset, & ex tunc Deus ad munus propheticum stato tempore implendum illam destinasset. Favet huic interpretationi Origenes, ejusque sectatores, si S. Hieronymo in Jerem. 1. fides habeatur. Hujus sententiæ fons in Pythagoricis statuendus est, & facilè in Ægyptiis, apud quos Pythagoras 22. annos egit.

His semel in animum inductis, mysterium prædestinationis & reprobationis statim omne reseratur, illud obtrudendo nimirum, Deum salutem sive reprobationem hominum decreto suo edicere pro merito indolis bonæ pravæque, quam in anima an-

a *Ecclef.* 8. 30. *Hoc inveni, quòd fecerit Dominus hominem rectū.*
b *Sap.* 1. 13. *Deus mortem non fecit.*
c *Sap.* 2. 24. *Invidiâ Diaboli mors introivit in orbem terrarum.*
d *Eccli.* 15. 14. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilii sui, &c.*
e *Philo de Gigan.* p. 285. *& de Confus. Ling.* p. 331. *& de Plantat. Noe pag.* 216. *& de somniis* p. 586.
f *Joseph de bell. Judaic.* l. 2. c. 12. *pag.* 787. *&c.*
g *Vide Menasse Ben Israel, Concil. in Genes.* q. 6. p. 12. *& de Creatione problemat.* 25. p. 61. *Vide & Grot. in Sap.* 8. 20. *& in Joann.* 9. 2.
h *Philo de Gigant.* p. 286. *Idem,* l. 1. *De Legis Allegor.* p. 74. 75. *De Plantat. Noe pag.* 216. *Idem de somniis pag.* 586. 592. *& De Confusion. Linguar.* p. 329.
i *Philo lib. Quòd Deus sit immutabilis,* p. 308.
k *Joseph. Antiquit.* l. 18. c. 2. *de Pharisæis. Idem* l. 2. *de bello* c. 12. p. 788. *de Pharisæis. Joseph* l. 3. *de bello Jud.* c. 20. *pag.* 852.
l *Joan.* 9. 2.

antequam in corpus illabatur, explorat; nec modicè ad eam rem conferre rectum, vel ſecùs, liberi arbitrii uſum, quem ab illis præſtandum intelligit. Ita Origenes autumavit, qui eâ tenebatur ſententiâ, qua Hebræorum plerique, de præexiſtentia animarum. Nec facilè ex alio fonte, quàm ex Judæis, Author iſte ſyſtema ſuum deduxiſſe credendus eſt.

Arbitratus eſt Scriptor ille (m), animas, quæ plura in aere ſæcula egerant, antequam in corpora deſcenderent, ibi pariter meritum prædeſtinationis reprobationiſque pravo rectove liberi arbitrii uſu ſibi paraſſe. Statoebat, hominem plenâ eſſe in bonum malumque libertate; quæ illi accidebant in hac vitâ proſpera, vel adverſa, hæc ſibi præmium ac ſupplicium bonorum malorumque, quę in alterâ perpetraſſet vitâ, promeruiſſe (n). Quin etenim in eo rerum ſtatu animæ expeditam haberent merendi demerendique libertatem, ne dubitabat quidem (o). *Pro quibus omnibus non aliter poterit reſponderi, niſi priores quadam eis fuiſſe cauſa dicantur, quibus antequam in corpore naſcerentur animæ, aliquid contraxerint culpa in ſenſibus vel motibus ſuis, pro quibus hoc meritò pati à Divina Providentia judicata ſunt. Liberi namque arbitrii ſemper eſt animus, etiam cùm in corpore hoc, etiam cùm extra corpus eſt.* Alibi verò, poſt prolixum quoddam fragmentum Libri cujuſdam Apocryphi, quo tradebatur viros inſignes V. T. ab Angelis animatos fuiſſe, ſive ab animabus naturæ cęteris omnibus præſtantioris, ut e. g. in Jacob vicem animæ ſupplevit Angelus Iſrael, inter primores Aulæ cæleſtis, addit (p): Animadvertendum eſt, an ſemel hiſce conſtitutis ſolutio pateat notiſſimæ illius quæſtionis, cur Deus Jacob Eſau prætulerit, quanquam boni aliqoid malive neuter adhuc egiſſet; *Non occurrentibus nobis ad Opera bona vitam præcedentia, quomodo verum erit in juſtitiam non eſſe apud Deum, ſi major ſerviat minori, odio habitus antequàm digna vel ſervitute vel odio fecerit?*

S. Hieronymus in Epiſtolam ad Epheſios (q) ſcribens, Origenis ſententiam de prędeſtinatione exponit, aſſerens ex ejus mente prædeſtinari homines à Deo, *Non ex præjudicia ſcientia ſua, ſed ex merito electorum.* Addit, ex Origenis perſuaſione, cælum terramque inviſibilibus incoli creaturis, quas latenti divino conſilio præcipites egerit Deus in hanc lacrymarum vallem; & ante memorandum hunc creaturarum lapſum, S. Paulum cæteroſque illi ſimiles, quòd ab omni labe puros videret, Dominum ſecreviſſe. Hanc ſententiam refutat S. Hieronymus, ipſius Pauli verbis demonſtrans, non ideo Deum homines prædeſtinaſſe, quòd ſancti fuerint, ſed ut eſſent.

Pamphilus Martyr Apolog. pro Orig. teſtatus, hanc de præexiſtentia animarum Origenis ſententiam minùs aliquibus probari, excuſatione tamen dignum illum cenſet, demonſtrans, nihil uſpiam certi ab illo de anima definitum; ſed propoſitis tantùm conjecturis ſuis, Eccleſiæ judicio cauſam integram reliquiſſe. Tuetur inſuper Pamphilus Origenis partes, adverſæ opinionis incommoda omnia exaggerans. Fateamur quidem oportet, Origenem aliquando ambiguitatem ſuam eâ de re prodidiſſe (r); ſed animarum pæexiſtentiam tam frequenter in ſuis Operibus inculcavit, ut eadem ſentire ſe non obſcurè demonſtret.

Ad prædeſtinationem verò quod attinet, nullus dubito, quin eâ teneretur opinione, Deum pro merito ejus, quam in anima explorat, indolis, præmia illi vel ſupplicia decernere (s): *Ut autem ſcias, non præſcientiâ Dei unicuique ſalutis cauſam poni, ſed in propoſito & actibus ſuis, vide Paulum verentem, ne cùm aliis prædicaverit, ipſe reprobus inveniatur.* Et in Epi. ad Rom. 9. pag. 378. colum. 2. de Jacob & Eſau agens ſcribit (t), Jacob meritis ſuis accepto retuliſſe, ut à Deo in vas honoris formaretur, ipſum enim ſe diſpoſuiſſe atque ab omni eluvium maculâ purgaſſe; quòd autem inertiorem operam in hac re Eſau poſuiſſet, ideò in vas ignominiæ à Deo transformatum. Addit inſuper (u), Paulum ipſum ſibi in cauſa fuiſſe, cur ab eo, cui omnia antea explorata ſunt quàm contigerint, eligeretur; Deum enim proſpexiſſe, quæ ipſe in agro Eccleſiæ colendo dura perpetraturus eſſet. Uno verbo, *quos præſcivit Deus tales futuros, ut Chriſto ſe in paſſionibus conformarent, ipſos etiam conformes ac ſimiles imaginis ejus prædeſtinavit & gloria.* Ex quibus omnibus rectâ conſecutione deduxit S. Hieronymus in Ep. ad Cteſiphontem, ex Origenis doctrina profeciſſe Pelagium; cujus Hæretici dogma *Origenis ramuſculus eſſet.*

S. Chryſoſtomus cæterique coævi Patres, ut ab Origenis errore longiùs recederent, qui æternam atque temporalem hominis felicitatem, prędeſtinationem & reprobationem è meritis alterius vitæ repetebat; volentes inſuper adverſarios ſe præbere erroribus Marcionis & Manichæorum, qui, duobus admiſſis principiis, bono pravoque, totam liberi in homine arbitrii œconomiam ſubvertebant; prava enim naturâ ſuâ anima neque in bonum libera eſt, neque, ſi crimen aliquod admiſerit, quòd neceſſitate & naturâ peccaverit, jure corripienda eſt; Patres, inquam, illi, tria ſibi defendenda ſuſceperunt. 1. Hominem auxilio gratiæ prȩventum, verè expeditam in rectum pravumque, meritum & demeritum, habere facultatem. 2. Nullam nobis ex præſtituto reprobationis prædeſtinationiſque decreto imponi neceſſitatem. 3. Deum nulla ſibi præcedentia merita, ſed futura tantùm propoſuiſſe, ut pœnas vel præmia mortalibus ſanciret.

Hæc nobis demonſtranda manent ex ipſo S. Chryſoſtomo, quem velut oraculum Græcę Eccleſiæ ad noſtram uſque ætatem haberi ignoraverit nemo. Scribens S. Doctor in illa verba Epiſtolæ ad Romanos (x): *Cùm nondum nati fuiſſent,* (Jacob & Eſau) *aut aliquid boni egiſſent, aut mali, dictum eſt ei* (Rebeccæ) *quia major ſerviet minori. Quæ de cauſa hic quidem amo-*

ri,

m Vide Hieron. in Epheſ. 4. 2. p. 395. nov. edit.

n Origen. in Matth. tract. 35. p. 123.

o Origen. l. 2. Peri archon, circa fin.

p Orig. in Jo: to. 5 edit. Huet, & edit. Genebr. pag. 181. Vide & Philocaliam pag. 70. edit. Oxon.

q Hieron. in Epheſ. 1. 4. & 4. 1. pag. 325. & 327. nov. edit. & pag. 395. Vide eundem Epiſt. 8. & 61. & Epiph. Epiſt. ad Jo: Hieroſolymit.

r Vide e. g. l. 2. Peri archon. pag. 420. & in Jo: tom. 7. pag. 187.

s Origen. in Epiſt. ad Rom.

t Ut enim Jacob eſſet vas ad honorem ſanctificatum. . . anima ejus emundaverat ſemetipſam. Et videns Deus puritatem ejus, poteſtatem enim habent ex eadem maſſa facere aliud vas ad honorem, aliud ad contumeliam; Jacob quidem, qui, ut diximus, emundavit ſemetipſum, fecit vas ad honorem; Eſau verò, cujus animam non ita puram nec ita ſimplicem vidit, ex eadem maſſa fecit vas ad contumeliam.

u Idem in Ep. ad Rom. 1. l. 1. Paulus electionis ſuæ cauſas in ſemetipſo dedit ei, qui ſcit omnia, antequàm fiant. Prævidit enim Deus, quòd abundantiùs cæteris laboraturus eſſet in Evangelio.

x Pag. 234.

ri, ille autem odio habitus erat? Quoniam quidem hic malus, ille autem bonus erat; quamquam illis nendum natis, alter quidem honorabatur, alter autem condemnabatur; adhuc enim nati cùm non essent, dixerat Deus: Major serviet minori. Cur igitur hoc dixit Deus? Quòd non expectat, quemadmodum homo, à rerum exitu videre, quisnam bonus sit, quisnam etem non talis; sed etiam antea novit, quisnam malus, & quis non talis. Deus unus est, qui dignos noverit (y); hominum autem nemo, ut etiam valdè nosse videantur. Qui cognitionis arcana solus novit, is apertè novit quinam digni sunt, qui coronas reportent, qui rursus pœnam aut supplicium mereantur. Hoc igitur (z) prescientia est, ab ipsorum partu electionem facere; à primo enim die bonum, & eum item qui talis non est, & novit, & prenunciavit. Quàm multi Matthæo meliores esse videbantur, ab apparenti operum argumento? Verùm qui arcana novit, is & in cuno Margaritam jacentem novit. Non operum probationem (pag. 232.) *quærit solùm Deus, sed voluntatis nobilitatem, ac probam gratamque mentem.*

y Pag. 235.

z Pag. 236.

De Pharaone verò agens (*a*), observat, Regem illum scelerum suorum merito in iniquitate animum obfirmasse, in vas indignationis transformatum; vicissim autem fideles Judæos misericordiæ vasa effectos genuinâ ipsorum probitate atque integrâ in Deum fide; quamquam enim in negocio prædestinationis potiores Dei partes habendæ sunt, de nostro tamen minimum quid ponendum est. Quod enim ad prævenientem misericordiam spectat, id unicè in Deum referendum; quod autem velimus & curramus, non in nostra, tantùm virtute positum, sed in nobis, Divinâ tamen gratiâ adjutis. Concludit tandem (*b*), neque Judæos omnes, neque Gentiles pariter universos Deum salutis beneficio donasse, sed eos tantùm, quos insigni illo privilegio dignos norat. Alibi insuper observat (*c*), Deum non Judæos omnes & Gentiles vocasse, quippe qui sciret plures vocationi suæ obstaculo futuros. Planè si vocatio Dei unicè sufficeret, ait, ot quid non omnes ad salutem venissent? Itaque si salutis beneficio aliqui doaati sunt, id non in vocationem tantùm Dei refundendum, sed in boaam etiam eorum voluntatem: ita enim vocati sunt, ut oihil libertati hominis derogaretur.

a *Idem in Rom. 9. p. 239. 240. 241.*

b *Idem p. 245.*

c *Chrysos. in Rom. 8. p. 213.*

Alio in loco [*d*] scribit, Regnum Cœlorum electis destinatum esse jam inde ab exordio mundi, antequàm ipsi prodirent in lucem; norat enim Deus quidquid ab illis suo singulis tempore præstaretur. Et in Psal 138. 3. ad illa verba: *Tu cognovisti cogitationes meas de longè*: Sunt, ait, homines adeò rudes & scientiâ destituti, ut dicant: Hic homo probus est, quòd à Deo electus sit & dilectus; iste impius, quòd à Deo odio habitus. Contraria planè docet Propheta, operum nostrorum experimento probari nos à Deo perhibens: nosse verò illum, antequam in lucem veniant, ao virtutis amore tenendi sint homines; ex quò præscientiæ suæ insigne præbet documentum; quam scilicet præscientiam experimento operum nostrorum confirmat, veritus, ne præscientia sua virtutum nostrarum causa reputetur. Eadem confirmat Apostolus ingesto Jacob & Esau exemplo; eorum enim futura merita Deus longè antequam nascerentur, prænoscens, alterum alteri subjecit.

d *Hom. 80. in Matth. 25. p. 837.*

Scribens autem in Epistolam ad Ephesios (*e*), docet. *Si homines eligentes, quæ sunt optima & pulcherrima eligant, multò magis Deus. Electos quoque esse, est & Dei benignitatis & clementiæ, & ipsorum virtutis indicium; probatos enim elegit.* Et post modica: *Non fit* (prædestinatio) *à laboribus* (nostris), *Sed à charitate* (Dei); *neque à charitate solùm, sed à nostra virtute. Nam si à charitate sola, oporteret nos esse salvos. Si autem rursus à nostra sola virtute, supervacaneus fuisset ejus adventus, & quæcumque facta sunt per dispensationem. Sed neque solâ charitate, neque nostrâ virtute, sed ex utrisque.* Et in Psal. 134. observat, Deum, cùm è medio gentium populum Judæorum discerneret, non infrequentem eorum numerum, sed altum virtutis gradum, ad quem elevare illos meditabatur, spectasse. Magis enim futurum ut consiliis suis serviret populus Hebræorum, prænoverat, quàm gentes aliæ & numero hominum, & divitiis florentiores.

e *Chrysost. hom. 1. in Ephes. 1. vers. 5.*

Laudantur alia S. Chrysostomi loca (*f*), quibus favere visus est gratuitæ prædestinationi; sed hæc à nonnullis Theologis referuntur ad prædestinationem ad gratiam, & vocationem ad fidem, quæ sanè beneficia esse gratuita, quis neget. In eandem sententiam concesserant post S. Chrysostomum cæteri deinde Græci Patres; quare supervacaneum reputamus integra referre Theodoreti, Theophylacti, Oecumenii, & aliorum testimonia, quos maximè novimus fidos S. Doctoris sectatores. Quod autem extra controversiam positum est, illud reputandum, nimirum S. Chrysostomum in hoc argumenti genere, sicut & in cæteris, nihil nisi Orthodoxum sentire: si quæ verò minùs correcta scribenti exciderant, hæc ideò excusanda, quòd castigatum nullum sermonem Ecclesia adhuc præscripserat; neque Pelagiana adhuc hæresis emerserat, quæ Ecclesiasticos Doctores in loquendo cautiores adversùs ejus errores redderet. S. Augustinus (*g*) pro sua sententia sæpiùs S. illum Doctorem laudavit, veluti suarum partium vindicem adducens in disputationibus de prædestinatione & gratiâ adversùs Pelagium. Semper ac de conciliatione Ecclesiæ Græcæ cum Latina tractatum est, magna fuit animorum hac de re consensio; in re enim conveniebat utrinque, quamquam loquendi phrasibus à Latinis diversis Græci uterentur. Minùs exactè præ Latinis Græci locuti videntur, quòd Pelagiana hæresis, occidentis maximè plagas infestans, Doctores nostros cautiores doctioresque effecerit.

f *Hom. 1. in Epist. ad Ephes. 1. 11. hom. 7. in 2. Cor. 2. pag. 63. hom. 2. in 1. Timoth. 2. pag. 545. In Ps. 5. pag. 40. hom. 4. in Thessalon. 1. pag. 386. &c. hom. 18. pag. 358. hom. 10. in Galat. 5. pag. 1036.*

g *August. l. 1. c. 2. contra Julian. & l. 2. c. ult. & l. 4. c. 3. &c.*

Non ita tamen reputandum est, quasi nihil prorsus de nostris disputationibus apud Græcos nesciretur. Norant enim ætate Photii (*h*) Scripta S. Augustini, Cælestini Pa-

h *Photius Cod. 54. Bibl.*

Papæ, S. Prosperi Libros de gratia adversùs Pelagianos & Semipelagianos damnabant veluti Hæreticos, quos censurâ inusserant Concilia Africana, & SS. Augustinus & Prosper scriptis suis refutarunt. Jam inde à pluribus sæculis (*i*) doctrinam plerumque sequuntur S. Joannis Damasceni de prędestinatione & gratia, quemadmodum Gennadius in suis Lucubrationibus de prædestinatione & providentiâ testatur. Docet autem S. Joannes Damascenus, de Fide orthodoxa, lib.4. cap.19. (*k*), prædestinationis & reprobationis decreta causam habere constitutam bonas malasque hominum voluntates; quod perinde est ac si Deus pro merito singulorum pœnas decerneret, vel præmia. Deus antecedente, quam vocant, voluntate salutem omnibus hominibus impertiri maximè cupit, quemadmodum idem S. Doctor (*l*) observat; sed voluntate suâ consequente suppliciis in impios animadvertere intendit. Porrò consequenti voluntati duo proposita sunt, prædestinatio nempe & reprobatio; prædestinatione in salutem perducimur, juxta constitutas providentiæ Divinæ leges, interioribus scilicet gratiis & institutionibus; reprobatio verò justa nobis supplicia illa decernit, quæ in nostrum caput criminibus admissis, prævisis à Deo & permissis, provocamus; cave tamen, ait ille, Deum sive causam, sive authorem, sive approbatorem tantùm eorum criminum reputes.

i *Renaudot Præfat. 5. tom. Perpetuit. fidei Gallicè.*

k *Vide & Dialog. cont. Manich. pag. 72. nov. edit.*

l *Damasc. l. 2. de Fide Orthodox. c. 29.*

Græci recentiores eandem & doctrinam & loquendi rationem, quam veteres Ecclesiæ suæ Patres, servant; æquè tamen abhorrent ab erroribus Pelagianorum, & Semipelagianorum, quemadmodum deinde & à Lutheranorum, & Calvinistarum de gratia & prędestinatione. Vix Jeremias Patriarcha CP. certior factus est, quid Lutherani de justificatione, libero hominum arbitrio, cæterisque ad eam rem in Concilio Tridentino damnatis erroribus sentirent, actutum damnatos geminis responsionibus suis refutavit (*m*). Eâdem censurâ inusta est doctrina Cyrilli Lucaris, planè Calvinistis consentanea; censurâ, inquam, inusta est in Conciliis C. PP. An. 1638. & 1642. ac deinde in Concilio Jerosolymitano A. 1672. Syrigus dogma illud Lucaris fusissimè refutaverat, cujus Operis vernaculis literis traditi impressio à Dosithæo Patriarcha Jerosolymitano curata, satis probat, quanto omnium favore & approbatione Opus idem exciperetur.

m *Vide Renaudot. Perpetuit. Fidei in 5. tomum Præfat.*

Fatemur quidem, novissimos hosce Gręcos Scriptores minùs castigatè loqui, quàm Theologos Nostrates Latinos & Controversiarum Scriptores. Sed ab Authoribus Scholasticæ exercitationi insuetis, atque disputationum nostrarum planè rudibus, quis satis castigatum aliquid in ea re expectet? Si quid autem scribentibus adversùs Occidentales Hæreticos minùs certum excidit, nunquam tamen eò venerunt, ut in errorem aliquem receptæ in Ecclesia doctrinæ planè adversum inciderent. Indulgendum est aliquid Theologis alterius linguæ, qui sibi alteram, quàm quæ apud nos obtinet, scribendi methodum proponunt.

Emergente jam in occidente Pelagianâ hæresi, post initum quintum Ecclesiæ sęculum, summus erat in dogmate de prædestinatione Græcos inter & Latinos consensus. Uno omnium suffragio rejiciebatur error Origenis, autumantis, Deum homines prædestinare reprobareque merito operum, quę in altera vita præcessissent. Arbitrabantur autem Orthodoxi Patres, Dei præscientiæ exposita fuisse futura hominum merita, quibus inspectis, prędestinationis & reprobationis decreta prodirent (*n*): persuasum habebant decretis illis nihil derogari nostræ libertati; merita verò hominum Dei largientis dona atque gratiarum in nobis & per nos germina esse; tandem hominem, originalis criminis corruptione, nihil meriti in censu suo habere; nihil in bonum (supernaturale intellige) posse, nisi supernaturali Dei ope præventum atque fulcitum.

n *Vide Hilar. in Psal. 118. p. 339. n. 10. 11. Epist. 345. n. 8. Ambros. l. 5. de Fide c. 6. n. 83. Hilar. Diac. in Rom. 9 11. 12. 23. Hieron. in Ezech. 2. in Jerem. 27. in Epist. ad Paulin.*

Pelagio (*o*) adversa omnia arridebant, contendenti, Deum eos maximè elegisse, quos bono libertatis usu electione dignos futuros prænoverat, quare non effecit sanctos decreto suo, sed jam effectos sanctos prævidit. Latens hęreseos hujus virus omne detexit S. Augustinus; nec sanè error latuit in ambiguo, ex quo Hæresiarchæ illi docendum succurrit, hominem satis in se virium habere, quò nullo adjutus gratiæ auxilio bonum præstaret, & malum; quin & gratiam, bonum ex propriis viribus agenti, homini tanquam meritorum præmium, dari. S. Augustinus, cæterique ejusdem ætatis Episcopi defendebant, prædestinationis ad gloriam beneficium gratuito Dei largientis privilegio donari; addebant cum eodem Augustino (*p*): *Hæc est prædestinatio Sanctorum, nihil aliud: præscientia scilicet, & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur quicumque liberantur.*

o *Aug. l. de Prædest. SS. c. 18.*

p *Aug. de Dono Persever. c. 14. n. 35.*

Semipelagiani utramque improbantes sententiam, Pelagii nempè de prædestinatione, & S. Augustini de eadem ipsa prædestinatione systema, maluissent silentio tantum mysterium premi: *De his taceri exigunt, quorum altitudinem nullus attigerit* (*q*). Cùm autem S. Augustini rationibus urgerentur, *Obstinationem suam vetustate defendebant; & ea quæ de Epistola Apostoli Pauli ad Romanos scribentis ad manifestationem divinæ gratiæ prævenientis electorum merita proferuntur, à nullo unquam Ecclesiasticorum ita esse intellecta, ut nunc sentitur, affirmant.* Fatebantur, nihil se apud Veteres quod satis quadraret, invenisse. Cùm verò mentem suam promere cogerentur, ita rem totam exponebant: *Nostram non præscivisse Deum nisi Fidem, qua credere incipimus, & ideo nos elegisse ante mundi constitutionem, ac prædestinasse, ut etiam sancti & immaculati gratiâ atque opere ejus essemus.* Vide S. Augustinum de Prædest. SS. cap. 19.

q *Vide Prosper. Epist. ad August. inter Augustinianas 225. num. 3. & 8.*

Sciscitatur à S. Augustino S. Prosper Epist. sup. cit. quid reponendum objectioni è Veterum consensu deductæ; una enim om-

omnes sententiâ tenebant, decretum sive prædestinationem Dei ipsam esse ejus præscientiam, *qua finem uniuscujusque praviderit, & sub ipso gratia adjutorio, in qua futurus esset voluntate, & actione praviderit*. Respondet Augustinus de Prædest. SS. cap. 14. num. 27. frustra eâ de re veterum Scriptorum volumina excuti; cùm enim ferò rem totam discotere nullâ necessitate adigerentur, quemadmodum post exortam Pelagiaoam hæresim factum est, leviori brachio, & veluti per transitum argumentum libarunt; in id omnes intenti, ut suorum temporum hæreses refutarent: quamquam, addit ille, Ecclesiæ doctrina servabatur in exhibitis Deo precibus; nunquam enim postulassent ab ipso, ut quæ maximè juberet, ipse largiretur, nisi Dei opem ad id præstandum necessariam esse aotumassent.

Agnoscit idem S. Doctor (r), se, antequam rem pleniùs excuteret, in eo cum pluribus aliis errore versâtum, fidem nempè non Dei beneficio præstari, sed nostris in nobis parari viribus; ejus verò merito necessarias dari nobis vires, ut pietatem & justitiam colamus. In eo tamen, quem ad Simplicianum Archiepiscopum Mediolanensem scripsit, Librum, paolò post initum Episcopatum suum, ab errore tandem se resipuisse: *Hoc Apostolico præcipuè testimonio (Quid habet, quod non accepisti?) etiam me ipsum fuisse convictum, cùm de hac re aliter saperem; quàm mihi Deus in hac re solvenda, cùm ad Episcopum Simplicium, sicut dixi, scriberem, revelavit* (s). Adeò autem de ejus sententiæ veritate persuadebatur, ut tanquam Ecclesiæ fidem (t) illam traderet: *Hoc scio, neminem contra istam prædestinationem, quam secundùm Scripturas sanctas defendimus, nisi errando, disputare potuisse* (u).

r Ibid. c. 3. n. 7.

s Ibid. c. 4. n. 8.

t Aug. de Dono Persev. c. 23. n. 65.

u Idem de Dono Persev. c. 19. n. 48.

Pelagius & Cœlestius toto Occidente damnati, Romæ, in Galliis, in Africa, in ultimas tandem Britaonias sese recipientes, dogmatum suorum virus ibi sparserunt. Cùm autem caveret ab illis nemo, totam illico Insulam perniciosis dogmatibus suis infestarunt. Sævienti jam malo prompto remedio occursuri Cœlestinus Papa, & Concilium quoddam Gallicanum eò deputarunt An. 429. S. Lupum Episcopum Trecensem; & S. Germaoum Episcopum Altissiodorensem. Nec improspero successu; brevì enim Britannia universa ad sanam doctrinam rediit; & cùm non diu pòst in pristinas errorum Pelagianorum tenebras recidissent, iterum eò missus S. Germanus Altissiodorensis, & Severus Trecensis pristinam Ecclesiis pacem lucemque veritatis restituerunt.

Toto inde Occidente Pelagianorum reliquiæ depulsæ, penes Nestorium Archiepiscopum C. P. tutum invenerunt effugium, quippè cui eorum de prædestinatione error arrideret; docebat enim Jesum Christum operum suorum præmio divinitatem sibi promeruisse; cùm vicissim Ecclesia & S. Augustinus (x) docerent, Jesum Christum ideam esse & exemplar prædestinatorum, in eo videlicet, quòd gratuitâ esset prædestinatione donatus. Hinc scitè S. Prosper (y) eandem ipsam Nestorianam hæresim matrem & filiam Pelagianæ appellat; filiam, quòd post Pelagianam prodierit, matrem verò, quòd in Jesu Christo gratiæ authore gratiam subvertat; docentem bonorum operum merito, veluti præmium, gratiam sibi Christum promeruisse. Nihil tamen juvandis Pelagianis Nestorii authoritas valuit; quin & utriusque Hæretici errores Concilium Generale Ephesinum damnavit (z).

x In Jo. tract. 105. n. 8. & tract. 74. n. 3. & Oper. imperf. cont. Julian. c. 11. pag. 955.

y Epitaph. Nestorianæ hæres. successoris Pelagiana,
Quæ tamen est utero progenerata meo.
Infelix misera genitrix & filia nata
Prodivi ex ipso germine, quod peperi.

z Concil. Ephes. act. 6. sess. 2. Vide Binii notas to. 3. pag. 1294. edit. Labb.

Semipelagiani in speciem quidem Pelagianis modestiores, majori tamen pervicaciâ errores suos defenderunt. Quin & sæpiùs post S. Augustini obitum caput relevarunt, hoc semper systema de prædestinatione & reprobatione obtrudentes. Docebant itaque, hominem propriis arbitrii viribus & nullo prævenientis gratiæ auxilio fultum credere & salutem velle posse (a): quod perniciosissimum erat illius hæresis dogma, unde virus in cætera spargebatur. Addebant, post jacta ea veluti prima salutis semina ab homine, Deum nunquam desistere, quin gratiâ suâ illa foveat. Præter hæc, prædestinationem & reprobationem veluti necessarias consecutiones deduci à præscientia Dei, bona sive mala prævidentis, quæ ab homine præstanda sunt, vel præstarentur, si viveret. Quartò tandem docebant, gratiam aliunde efficacitatem habere, quàm à se ipsa; quod enim à Deo in homines redundat auxilii, ita ejusdem hominis dispositioni atque libertati subdi, ut eo pro libito utatur rejiciatque.

a Vide Epistolam S. Prosperi ad Augustinum, & Hilarii Monaci ad eundem, ordine 225. & 226. in nova Edit. S. August. Vide etiam Carmen De Ingratis, & S. August. de Prædest. SS.

S. Augustinus sob exitu vitæ suæ Hæreticos illos refutavit in Libris de Prædestinatione SS. & de Dono Perseverantiæ; atque ipso demum fatis functo, S. Prosper eandem provinciam aggressus est. Cùm A. 433. novi cierentur Semipelagianorum tumultus in Galliis, S. Prosper altero anno in lucem produxit Opus suum *Contra Collatorem*, nempè contra Cassianum, quem refutandum suscepit. Faustus Episcopus Rhegiensis & Gennadius, junctâ simul operâ, novare pro Semipelagianis res cœperunt An. 482. sed validis adversariorum conatibus oppressi sunt. S. Cæsarius Arelatensis, & Fulgentios Ruspensis omnium primas inter eosdem adversarios tenebant. Libri Faosti, Cassiani, & Arnobii censurâ inusti sunt in Concilio Romano sub Gelasio An. 494. Cùm Fausti errores ad Orientis usque plagas penetrassent, Scythæ quidam Monachi, literis ad S. Fulgentium in Insula Sardiniæ relegatum, eâ de re miserunt: quibus S. Doctor suo & cæterorum unà secum exulantium Episcoporum nomine rescripsit, probare se eorum sententiam, quam consentaneam Augustinianæ agnoscebant. Novo deinde ad illos scripto anno 521. Faosti errores pleniùs refutavit; quod pariter Opus exules in Sardinia Episcopi coactâ Synodo probarunt. Concilium Aurelianense anni 519. eosdem Semipelagianorum errores damnavit; qua ejus sententiâ toti controversiæ finis impositus est. Concilii decretum confirmavit Bonifacius II. Papa, adversùs privatorum quorum-

rumdam & Episcoporum etiam obtrectationes; atque pax tandem hisce Papæ literis composita est.

Nihil agendum arbitror in præsentia de Prædestinatianorum hæresi, quibus hunc appingit errorem Liber Prædestinati, à Sirmondo publici juris factus; nimirum bona opera frustra à Fidelibus præstari, cùm omnia à prædestinatione & reprobatione hominum pendeant. Quæ enim de Hæreticis illis feruntur, mera esse commenta doctissimi quidam Critici suspicati sunt, rati Prædestinatianorum nomine traduci à Semipelagianis quinti sæculi S. Augustini Discipulos, affingentes illis per summam impudentiam præposteras illas consecutiones, quas deduxisse se è principiis S. Doctoris arbitrabantur. Quando verò Hæreticos illos reapse admitteremus, non semel refutati sunt sparsim inter Opera S. Augustini, & Discipulorum ipsius, qui Semipelagianorum cavillis responderunt.

Quieta omnia, quantum ad prædestinationem, in Ecclesia manserunt, post Concilium Aurelianense anno 529. spatio 300. circiter annorum, quousque nono vertente sæculo turbæ de prædestinatione & gratia excitatæ sunt, occasione Gothescalchi, viri natione Germani & Monachi Orbacensis in Suessionensi Diœcesi. Cùm ille assiduâ Patrum & maximè S. Augustini lectione se se exerceret, atque plures ejusdem S. Doctoris sententias memoriæ mandasset, curiosiùs aliquantò, quàm par erat, nonnullas è Theologia quæstiones excutiendas suscepit, quemadmodum Lupus Ferrariensis Epist. 30. Circa an. 846. sub Sergio Pontifice Romanum iter aggressus est; cùm redux, aliquanto temporis spatio apud Comitem Eberardum subsisteret, in familiaribus colloquiis quædam de prædestinatione viro exciderant, Nothingo Episcopo Veronensi minùs probata. Quare cùm Episcopus post aliquid temporis in Germaniam venisset, rem totam cum Rabano Archiepiscopo Moguntino contulit; communique consilio sanxerunt, ut Rabanus scripto Opere Monachum refutandum susciperet. Fidem suam Germanus liberavit, scripto in Epistolæ modum ad Nothingum adversùs Gothescalchum Libro (c). Datis insuper ad Comitem Eberardum literis, monuit (d), Monachum illum docere, Deum prædestinationis suæ decreto necessitatem hominibus imponere; ut quicumque maximè vellet salutem consequi, atque ejus rei gratiâ Fidei & bonorum operum exercitio laboraret, ageret ille frustra, siquidem prædestinatus non esset ad vitam: quibus dogmatibus suis plures in ultimas desperationes induxisset; reputasse enim eos, quid sibi laborandum esset pro salute sua, cùm nihil omnino sint omnia, nisi prædestinationis decretum divinitus datum est? præstando autem malo illud commodi ex ea sententia accedere, ut nihil supplicii timeretur, si prædestinatus fuisset impius ad vitam.

Errorem illum refutandum aggreditur Rabanus authoritate SS. Augustini, Prosperi atque cæterorum Patrum. Fatetur ille quidem, de prædestinatione dogma in Sacra Scriptura constitui; constitui tamen eo sensu, nimirum omnes è statu gratiæ primi hominis lapsu excidentes homines, solâ Jesu Christi gratiâ relevari, quam ille gratiam totâ æternitate parasset & prædestinasset. Addit, plures quidem è damnationis & criminis originalis statu relevatos, damnari merito criminum post Baptismum admissorum, quæ Deus præscientiâ suâ perpetranda ab illis liberè & nullâ adactis necessitate norat. Defendit tandem, Dei prædestinantis sive reprobantis decreto nihil in homine immutari, nullamque mortalibus imponi agendi necessitatem. Si quos verò, ait, Deus è massa corruptionis educit, eos gratuitâ misericordiâ tanto beneficio donat; quos verò in pristino miseriarum statu relinquit, illos nonnisi post prævisa eorum crimina, liberâ singulorum voluntate committenda, ad æterna supplicia destinat.

Gothescalchus rem sibi esse intelligens cum adversario, eruditionis famâ celebratissimo, ex Italia Moguntiam profectus circa annum 848. Rabanum convenit, mentem illi suam explicaturus. Scriptum exhibuit Episcopo, cujus quædam supersunt fragmenta; in eo verò ejusdem Episcopi sententiam arguit in dogmate de prædestinatione ad malum, de voluntate Jesu Christi salvandi omnes homines, ac de libero hominis arbitrio. Ferunt, Rabanum eo Scripto accepto prodire in scenam noluisse; quippe qui cùm pars esset, & accusati reique locum teneret, inter judices Gothescalchi minùs recipi potuisset. Concilium igitur Moguntiæ coactum est circa mensem Octobris anno 848. quò ad causam suam dicendam vocatus Gothescalchus, Scriptum protulit, in quo doctrinam suam luculenter explicans, defendebat, duas distinguendas esse prædestinationes, alteram nempè Electorum ad gloriam, alteram impiorum ad pœnam: & quemadmodum Deus ante mundi constitutionem immutabili decreto suo plures ad æternam vitam gratuitâ misericordiâ prædestinaverat; ita pariter sancto & inviolabili decreto impios *propter ipsorum mala merita* ad supplicia & mortem æternam destinasse.

Accusabat Monachum Rabanus, quasi defendentem prædestinari à Deo homines ad æterna supplicia, pravis eorum operibus, nec prævisis neque spectatis. Fatebatur ipse quidem, nosse Deum quicumque criminibus tenerentur, & quos criminum suorum merito æternâ morte puniendos statuerat; nolebat autem totam hanc œconomiam, prædestinationis ad mortem nomine appellari, metu ne fortè prædestinare ad peccatum Deus crederetur. Gothescalchus pervicaciùs resistebat, contendens, geminas distinguendas esse prædestinationes, ad mortem nempè & ad vitam. Conveniebant utrinque, prædestinationem ad vitam gratuitâ Dei largientis miseratione præstari; Deum nempè è massa corruptionis quos maximè voluerit, secernere, secretisque parare gratias & consequendæ saluti auxilia necessaria; sicut vi-

c *Vide apud Sirmond. pag.* 1312.

d *Idem p.* 1342.

vicissim neminem ad mortem damnate, nisi pro meritis criminum, quorum ille nequaquam causa esset. Quare totius controversiæ cardo in eo vertebatur, an nomine prędestinationis uteodum esset designando reprobationis decreto, quemadmodum Gothescalchus contendebat; vel ab eo temperandum, quemadmodum Rabano visum.

Frustra laborarunt Concilii illius Patres, ut Gothescalebum ad saniora consilia & castigatiorem loquendi rationem perducerent; quare pervicacem damnarunt, damnatumque remiserunt ad Hincmarum Archiepiscopum Remensem; apud quem Rabanus per Epistolam Monachum illum accusavit, quasi spargentem in vulgus, quemadmodum Dei esset prædestinatio in bonum, ita Dei esse in malum prædestinationem; dari autem in mundo homines, qui ab erroribus suis resipiscere non possent; Dei prædestinantis decreto coactos, præcipites in mortem ferri, cujus victimæ destinati sunt; esse autem illos naturâ suâ incorrigibiles, & damnatione dignos. Hæc de Gothescalcho Rabanus; non verò de se Gothescbalcbus affirmabat.

Hiocmarus hisce Rabani literis præmonitus, atque loquentem pro se Gotefchalchum auscultatum, tandem in Synodum Carisiacam produxit. Appellatus eò Rhotadus Episcopus Suessoniensia, ad quem Diœcesani sui judicium pertinebant. Interrogatus igitur Monachus ab Episcopo, cùm sententiam suam, sicut olim Moguntiæ, ita pariter eâdem obstinatione tunc defendisset, ab injuriis pariter in adversarios suos non parcens, hæresis damnatus est, à Sacerdotio amotus, & virgis cæsus coram Rege Carolo Calvo, & Episcopis; virgis, inquam, tandiù cæsus, quandiù scriptum pro asserenda sententia sua ex collectis Scripturæ & Patrum sententiis Librum flammis manu suâ absumendum non traderet. Arcto deinde carcere damnatus est in Abbatia Altovillatensi Diœcesis Remensis.

Ex eo carcere Gothescalcus duas remisit Fidei professiones, prolixiorem alteram, aliam breviorem; in utraque verò defendebat, Deum nunquam ad peccatum & malum prædestinasse, sed tantùm ad bonum, cujus duplex est genus distinguendum; nempe beneficiorum gratiæ ipsius, & pœnarum quæ ab ejus justitia decernerentur. Gratuitò quidem illum elegisse hominem ad vitam æternam, prædestinasse verò Dæmones & reprobos in mortem æternam. Significabat optare se, ut posset doctrinam suam in cœtu aliquo publico coram Episcopis, Principibus & Claro tueri, probaturum etiam se orthodoxiam suam spondens, per quatuor dolia ebullientis aquæ, olei & picis, ac tandem per ingentem incensum ignem, illæsus pertransiens; è quibus si quid læsionis contraxisset, offerre se dicebat, ut tanquam de crimine convictus ignis supplicio perimeretur.

Interim Hincmari adversùs Gothescalchum molitiones, & quas ipse tuebatur, sententię in Libro ad Reclusos Diœcesis suę, criminatores plurimos nactæ sunt. Ratramnus Monachus Corbejensis suia ad amicum Gothescalchum literis Scriptum illud Archiepiscopi liberiùs carpit. Prudentius Episcopus Trecensis, collectis pluribus Sacræ Scripturæ, Patrum, & præcipuè S. Augustini seotentiis, veritatem duarum prędestinationum asseruit. Lupus Servatus Ferrariensis Abbas lucubrationem suam eâ de re edidit (f), Augustinianæ sententiæ maximè consceotaneam. Docet autem inter cætera, scire se quidem, nec apud Scripturam, nec apud Patres prædestinationis nomine designari reproborum exitium, metu ne fortè ideò ereasse Deus homines aliquos dicatur, ut ultionis suæ monumenta in illis statuat, neve id unquam reputetur, damnare Deum injustè ad supplicia homines, qui in malum summâ necessitate ferrentur. Hæc quidem, dicebat, ita se habent: sed cùm de re constat, de reprobatione nempe impiorum propter merita, stultæ sunt pro vocibus concertationes.

f Sup. tract. de Trib. Quæstionibus.

Jussus insuper à Carolo Calvo Ratramnus de hoc argumento disserere, Librum suum edidit de Prædestinatione, demonstrans totâ Deum æternitate nosse bonorum, impiorumque eventus omnes; Sanctorum autem prædestinationem merum esse Dei miserentis beneficium; & electorum numerum neque minui, neque augeri, sed nec immutari qoidquam posse. Ad prædestinationem verò impiorum quod attinet, demonstrat, nunquam prædestinari à Deo homines ad crimen, sed ad criminum pœnas, & supplicia; qua tamen positâ prędestinatione, nihil de hominis io bonum, malumque libertate detractum; quanqoam, ait, quicunque merâ putâque Dei miseratione eliguntur, illos certa manet salus; sicut vicissim in massa perditionis relictia certa pariter damnatio decreta est, quam sibi merito criminum sponte admissorum adsciscunt. In calce Operis Imperatorem rogat, ne Opus evulget, antequam controversiis illis pleniùs discussis, sentcotia de re totâ feratur.

Duos Libros Lupi, & Ratramni discutiendos tradidit Imperator Hincmaro, & Pardulo Episcopo Laudunensi, qui geminis illis Scriptoribus geminos pariter adversarios opposuerunt, Amalarium Diaconum Trevirensem, & Joannem Scotum Erigenam. Periit nostrâ ætate Opus Amalarii; sed aliquandiu pòst Ecclesia Lugdunensis in Lib. de trib. Epist. iniquiùs aliquantò virum agit; accusat enim concivisse illum turbas, vel saltem concitare molitum in pluribus Gallicanis Ecclesiis, dignumque judicat, cujus Scripta igni absumenda tradantur. Joannes Scotus Erigena humanioribus literis, & Philosophiâ excultissimus erat, imperitus verò in Theologicis. Redundat ejus Liber cavillis, & subtilitatibus Scholasticis; duplicem prædestinationem reprobat; demonstrat insuper, nullam ex prædestinatione imponi necessitatem; liberum hominis arbitrium, Adami crimine nihilò factum imbecillius: per crimen & criminis consecutiones, sicut etiam, quibus crimina plectuntur, supplicia, cùm meræ sint privationes, neque prædestinari

oo.

unquam, neque prævideri à Deo potuisse. Quibus bellè planèque assertis, deducit inde, damnatorum pœnas in privatione tantùm beatitudinis, sive concepto inde dolore versari; ut proinde juxta Scriptoris illius sententiam, ita de universo damnatorum supplicio reputandum sit, quasi totum illius cruciatûs momentum in alio, quàm in materiali quodam igne constituatur; quippè non alio torquentur igne quàm elementari, per mediam enim ignis sphæram animæ hominum statim post obitum traducuntur. Ne tamen flammâ atque ignis impressione aliquâ lædantur justorum animæ, in causa est, quòd in naturam quandam æthercam transmutentur; sicut vicissim in aerem transformatæ impiorum animæ, contrariâ igni qualitate instructæ, plurima eb eodem igne tanquam ab adversario tolerant. Ad prædestinationem quod attinet, nullam dari affirmat, nisi pro rebus à Deo deducendo in salutem æternam homini paratis: prædestinationis hujusce causam assignat in Deo quidem summam rerum omnium prævisionem, in homine verò rectum liberi arbitrii usum.

Venilo sive Ganelo Archiepiscopus Senonensis plures ex eo Opere propositiones à se excerptas misit ad Prudentium Episcopum Tricensem, qui vix lectis innovari credidit Veteres Pelagianorum errores, nec ab impietatibus Collyridianorum immunes prorsus esse; quare illis refutandis calamum acuit. Distinguit ille prædestinationem à præscientia, quarum nempe hæc ad crimina extenditur, non verò prædestinatio. Statuit ille tamen duo prædestinationum genera, quorum illo Deus gratuitò prædestinat electos ad gratiam & gloriam; altero verò, quo impios, prævisis criminum ab illis perpetrandorum merito, æternis suppliciis destinat; asserit autem neminem unquam in tantam venisse impietatem, ut everti libertatem à gratia sive necessitatem hominibus prædestinatione imponi docuerit.

Eadem excerpta libri Scoti Erigenæ missa sunt ad Ecclesiam Lugdunensem, quæ refutandi erronea dogmata Floro Diacono munus imposuit. Florus itaque duas distinguit prædestinationes vel unam eamdemque duplici ratione spectari potuisse demonstrat; & cùm nempe gratuito beneficio electos ad gratism & gloriam destinat; & cùm vicissim, reprobos, in ultionem admissorum proprio libertatis arbitrio criminum, æternis suppliciis addicit. Ignorare se ait de Gothescalcho, quonam criminis merito infelix ille Monachus damnationem subierit & carcerem. Si enim, cujus accusabatur, hæresis reus deprehensus fuisset, æquum erat ut juxta veterem Ecclesiæ disciplinam & lata in illum sententia & crimina per omnes Regni Ecclesias promulgarentur.

Amolo Archiepiscopus Lugdunensis sub idem tempus literis à Gothescalco pro defensione causæ suæ acceptis, aliis datis literis respondit: cavisse se quidem dixit, ne Opus illud suum ad ipsum tanquam anathematis sententiâ damnatum, dirigerat, sed opportunius duxisse, ut ad Metropolitanum ejus mitteret, quò miseratione aliquâ permotus, fores tandem illi Ecclesiæ, præmissâ antea errorum suorum palinodiâ, aperiret. Ad rem autem accedens, plures Gothescalchi sententias notat, atque illam potissimùm, nimirum Dæmones & reprobos tam certo & irrevocabili decreto ad damnationem prædestinari, quomodo Deus certus est, & nulli obnoxius mutationi. Observat insuper Amolo, omnia quę apud S. Augustinum aliosque nonnullos Patres leguntur de prædestinatione impiorum ad pœnas, non ita profectò intelligenda esse, quasi Deus prædestinatione suâ impios sive damnatos ad impietatem & damnationem cogeret; sed constituisse potiùs, ut qui in massa corruptionis sive originario Adami sive propriis criminibus computrescerent, æternis suppliciis damnarentur.

Hincmarus ex ea Amolonis Epistola satis intelligens, non abhorrere illum ab impietate Gothescalchi damnandâ, è re sua esse judicavit, si datis ad Ecclesiam Lugdunensem ejus argumenti literis in suas illam partes pertraheret. Misit igitur prolixam satis Epistolam, qua totum Gothescalchi judicium, atque sententias in illum à duobus Conciliis latas prosequitur; explicat deinde Monachi illius dogmata de prędestinatione ad gloriam, ęternamque impiorum damnationem; nec omittit erroneas è principiis illis deductas consecutiones.

Remigius, in Archiepiscopatu Lugdunensi successor Amoloni datus, Ecclesiæ suæ nomine hæc reposuit. Ac primò causam Gothescalchi deserit, quem pariter temeritatis, & levitatis reum damnat: simul autem defendit, juxta S. Augustini doctrinam, è prædestinatis à Deo ab ipsa æternitate ad gloriam justis neminem periturum; sicut vicissim nihil demendum è numero prædestinatorum ad mortem æternam, quos justa criminum ultio consequetur: cavendum tamen, ne cogere in damtionem impios potestate suâ Deus credatur, sed omnes, ait, admissorum propriâ voluntate criminum pœnas luunt.

Ad judicium & personam Gothescalchi descendens, perversas in eo canonicas sanctiones accusat, quòd damnatus priùs in cœto Abbatum, & Religiosorum ad regularem disciplinam subeundam, judicio deinde Episcoporum sisteretur. Hæreticorum enim judicium ad Episcopos, non ad Abbates pertinere. Justè autem in illum animadversum, quòd injuriis Episcopos proscidisset; quanquam id per alios factum, quàm per eosdem Episcopos, maluisset Remigius. Ad dogmata viri quod attinet, addit ille, veniam facilè impetrabimus, vera esse statuentes, & à nemine Catholico Doctore rejicienda, quæ Monachus ille de prędestinatione asseruit. Dolemus proinde, judicio Episcoporum sententiam latam fuisse, non adversùs infelicem hunc Monachum, sed adversùs Ecclesiasticam veritatem. Illud autem horrendum, quòd inaudito crudelitatis exemplo, flagitorum ictibus toto corpore cæde-

retur, quemadmodum oculatorum testium relatione comperimus, donec suis ipse manibus in ignem projiceret libellum ex collectis Scripturarum, & Patrum testimoniis à se descriptum. Olim Hæretici argumentorum & rationum vi, non crudelitate conficiebantur. Longa planè, & inhumana miseri illius in carcere detentio, quantum nos reputamus, solatio aliquo temperanda est, ut charitate lucremur fratrem, cujus amore Jesus Christus mortem oppetiit; quod sanè magis conduceret, quàm si tristitiâ, & mœrore opprimeretur.

Eâ responsione minùs faveri consiliis suis sentiens Hincmarus, aliam suæ doctrinæ fulciendæ rationem inivit. Cùm itaque soluto jam Concilio Suessionensi an. 853. cum Episcopis, & Abbatibus nonnullis Carisii versaretur, quatuor articulos Imperatori proposuit, ac deinde ejus authoritate publicavit. Primus ferebat, unam dari tantùm prædestinationem ad vitam, qua Deus lapsos homines post Adæ peccatum in massam corruptionis, aliquos relevans, ad gratiam & gloriam prædestinat; cæteros verò, quos in eadem massa relinquit, perituros sanè illum prænosse, nec tamen ut perirent, sed tantùm ad æterna pro eorum merito supplicia prædestinasse. Cæteri articuli in rem præsentem nihil faciunt.

Porrò capitula illa ab Hincmaro digesta, Episcoporum, & Abbatum præsentium subscriptionibus munita sunt: agente pariter Hincmaro, subscripsit Prudentius Episcopus Trecensis. Sed ille mox facti pœnitens, ad Episcopos in Senonensi urbe coactos pro electione Episcopi Parisiensis literas dedit, misso simul Arnoldo Presbytero Ecclesię suæ, ad ratam habendam suo nomine futuri Episcopi electionem, eâ tamen conditione, si ab Episcopis probarentur quatuor à se proposita Capitula, quorum de prædestinatione articulus ita conceptus erat, prædestinari à Deo alios gratuito Misericordiæ suæ beneficio ad vitam æternam, alios justo judicio ad damnationem. Ejus Epistolæ exitus ignoratur.

Memoriæ tamen proditum scimus, quatuor illa capitula Carisiaca ad Ecclesiam Lugdunensem transmissa, examine ab illâ discussa, atque refutata ejus jussu à Remigio Archiepiscopo fuisse (e). Primò itaque queritur Operis illius Author de neglecta in rebus ad prædestinationem & gratiam attinentibus S. Augustini doctrinâ; atque in eo reprehensione digna Capitula illa judicat, quòd de electorum prædestinatione ita statuant, quasi à meritorum præscientia deducatur; negentque pervicaciter, impios à Deo ad æterna supplicia prędestinari. Post refutata Capitula Carisiaca, Remigius doctrinam Concilii Valentini, sex canonibus de gratia, libero arbitrio, & prædestinatione traditam A. 855. defendit. Porrò hujus Concilii Episcopi audacter adstruunt & bonorum ad vitam æternam, & impiorum ad mortem æternam prædestinationem; eâ tamen cautione, ut quos Deus salvandos edicit, illos misericordię suæ gratuito beneficio, ne meritis quidem eorum prævisis, donet; damnatos verò ita justo judicio puniendos statuat ut eorum crimina antea præviderit.

e An. 854.

Ejus Concilii canones unà cum Lucubrationibus Ecclesiæ Lugdunensis per Ebbonem Archiepiscopum Gratianopolitanum oblati sunt Carolo Calvo anno 856. Rex Hincmaro tradidit, qui statim alterum Scriptum opposuit. Opus illud nostrâ ętate intercidit; superest tamen adhuc ejus Epistola ad Carolum Calvum, toti Operi præfixa, qua de damnatione quatuor Capitulorum, nec relatis illis, & in pravum detortis sensum, conqueritur. Tandem an. 859. cùm iidem qui olim in Concilium Valentinum convenerant Episcopi, in Concilio altero ad Saponarias in agro Tullensi coivissent, priores ibi canones referri jusserunt. Hincmarus cęterique ejus clientes eorum approbationi intercedebant; quare Remigius Archiepiscopus Lugdunensis remittendam causam ad viciniorem Synodum proposuit; & cùm in eandem sententiam ivissent omnes, Concilium dissolutum est.

Sed Prudentius rem totam ad Romanum Præsulem deferendam arbitratus, Canones Valentini Concilii ad Nicolaum Papam confirmandos transmisit. Approbatos reapse à Pontifice affirmabat deinde Prudentius; sed negavit Hincmarus, à quo pariter vulgatum spissum Opus in Canones Concilii Valentini, quo demonstrare enititur, Deum merita & gloriam electorum, sicut & reproborum crimina, prævidisse; prævidisse pariter & prædestinasse illorum supplicia; ex quo tamen minimè deduceretur Deum impios ad mortem sive ad damnationem prędestinasse. Quare tota Hincmarum inter ejusque adversarios controversia in eo tantùm versabatur, quòd illi nullis verborum ambagibus prædestinari à Deo reprobos in damnationem assererent; cùm Hincmarus parari illis sive prædestinari diceret æternam pœnam in criminum ultionem.

Circa A. 864. Nicolaus I. Papa de Judicio & damnatione Gothescalchi certior fieri voluit. Hincmarus, pręoccupandum Pontificem ratus, Monachum illum invidiosissimis coloribus depinxit. Pontifex duriùs, quàm par erat, habitum Monachum improbare se significavit; sed Archiepiscopus datis ad ipsum literis respondit, jussisse se quidem abundè necessaria omnia viro sufficì, sed pervicaciùs ab illo recusari. Pontifex Legatos suos ad Concilium Metense 865. proficiscentes mandatis oneravit, ut Romam Hincmarum ad causam dicendam mitterent; mitterent pariter & Gothescalchum: sed Archiepiscopus neque Pontificiis jussionibus parêre, neque obedire Monachum permisit. Cùm tandem Gothescalcho contigisset, ut ad Pontificem scriptas à se literas Monacho Gonterio deferendas traderet; Hincmarus & detineri Gonterium, & intercipi literas, ac tandem Gothescalchum arctiori carceri tradi præcepit. In extremis illis angustiis infelicem Monachum extremus morbus occupaverat; quare Monachi Altivillarenses quæ-

situm

situm ab Hincmaro venerunt, quid agendum esset; mandarumque illis à Præsule, ut Eucharistiâ privaretur, siquidem erroribus suis non renunciasset. Ille in sua sententia persistens, vitam denique cum morte commutavit an. 868.

Nec ingenium quidem, nec studium, nec acumen deerat Gothescalcho; fortè etiam alia erat viri sententia, quàm quæ ab Hincmaro, Rabano, ejusque adversariis spargebatur in vulgus. Obstinationem tamen viri, pervicaciam & violentam agendi rationem nemo prudens excusavesit. Persuasum quidem habent multi, Prudentium Trecensem, Ratramnum Monachum Corbejensem, Lupum Ferrariensem, Florum Diaconum, & Remigium Archiepiscopum Lugdunensem, quin & Amolonem ipsum, quamvis alioqui obstinationem ejus, atque inconsultam agendi rationem altè improbarent, ab ejus tamen doctrina non abhorruisse. Quod autem animadversione dignum judicamus, illud est, nimirum inter utriusque partis assertores convenisse, S. Augustini præ omnibus Patribus authoritatem, cùm de prædestinatione & gratia agitur, maximi habendam esse momenti; utrinque verò de eo certabatur, ut S. Doctorem in suas partes pertraherent. Quare tota tandem disputationis vis ad nomen tantummodò redacta videbatur; nimirum an nomine prædestinationis ad peccatum & ad damnationem, designari possit Dei in reprobos decretum.

Post nonum sæcolum usque ad exortas Lutheri & Calvini hæreses, nihil, ad prædestinationem & gratiam quod attinet, in Scholis Christianorum tumultuatum est. Quamquam inter varios Theologos parvæ quædam agitabantur velitationes de variis exprimendi rationibus, variisque diversorum sententiis; quibus de Ecclesiæ pace nihil detractum, cùm de opinionibus in utramque partem citta Fidei dispendium agitandis res esset. Cùm autem Lutherus statuisset, post Adami lapsum omnes arbitrii vires excidisse, solâ relictâ malorum agendorum facultate, in bonum enim ita ferri liberum hominis arbitrium, quomodo inanime quoddam instrumentum: cùm pariter Zuinglius defenderet, ad prędestinationem & reprobationem nihil homines conferre; totum enim à Dei voluntate, nihil ab homine pendere, ut neque prædestinati unquam damnari, neque reprobi salvari unquam possint; Episcopi & Doctores in Concilio Tridentino an. 1546. coacti; propositiones illas ad trutinam revocarunt, & post sedulam eorum discussionem, Cardinalis S. Crucis, cui anathematum digerendorum cura imponebatur, eâ cautione rem totem perfecit, ut variis Doctorum Catholicorum sententiis intactis, nihilque etiam ansæ tradens Protestantibus, doctrinam erroneam Hæreticorum damnaret.

Temperavit autem Concilium Tridentinum à ratione & causis prædestinationis & reprobationis: quod in causa fuit, cur varia super eodem argumento ab ipsis etiam Concilii Tridentini Theologis prodirent Scripta, quibus singuli in suas partes trahere Concilium nitebantur. Anno 1549. Leonardus Utinensis, Ordinis Prædicatorum, Italus, verba faciens è sacto suggestu Utini, oppido agri Foro Juliensis, quò Sedes Patriarchalis Aquilejensis translata est, duas inde statuit propositiones, quibus & inter Auditores murmur, & in tota Urbe scandalum inductum est. Affirmavit itaque primò, prædestinatum à Deo hominem damnari nequaquam posse; quæcumque enim admiserit peccata, à Deo tandem remitti; necessarium esse enim, ut salutem tandem consequatur. 2. Electionem & reprobationem adeò necessarias esse, ut salus sive damnatio hominis ab ipsius voluntate & libertate nequaquam dependeat.

Vicarius Generalis ejus Urbis statim per literas eâ de re monuit Joannem Grimani Aquilejensem Patriarcham, tunc temporis Venetiis agentem; qui rescriptis ad Vicarium suum, 27. Aprilis datis, liquidò prodidit, noscere se propositiones illas, quibus murmur in Civitate excitatum fuerat, veras esse & Catholicas; neminem etenim prædestinatum damnari, sicut vicissim reproborum neminem salvari posse: quod fusiùs demonstrandum, ingestâ SS. Pauli & Augustini authoritate, suscipit. Publicè per totam Diœcesim evulgata est Epistola, cujus pariter autographum in publico Tabulario servatum; quare nihil eâ de re innovatum usque ad an. 1560. cùm ejus adversarii deterrendo Pontifici Paulo IV. ne virum cooptaret in cœtum Cardinalium, urgentibus ejus electionem Venetis, hanc ejus Epistolam ad Tribunal Inquisitionis, veluti errorum Lutheranorum & Calvinistarum suspectam, detulerunt. Versabatur tunc Romæ Episcopus; quare ad Pontificem actutum se conferens, post doctrinam suam expositam, Epistolam & scriptum exhibuit. Pontifex adlegere virum inter Cardinales maximè optans, illi absolvendo Congregationem induxit pervigilio ejus diei, qua in Consistorio novorum Cardinalium nomina edicere statuerat. Coram Judicibus itaque venit Patriarcha, Epistolam suam defensurus; sed nihil eâ de se pronunciare Judicibus visum est: quare inter novos Cardinales, an. 1561. electos, nomen Grimani desideratum est.

Conceptam tamen spem non deposuit Patriarcha, judiciumque suum in dies urgebat. Coram Tribunali Inquisitionis septem propositiones ex ejus Epistola deductę in examen revocatæ sunt. 1. Prædestinatio Deum unum habet authorem. 2. Prædestinatio è liberis tantum Dei promissionibus dependet. 3. Nec prædestinatus damnari, nec reprobus salutem consequi potest. 4. Nunquam Deus misericordiæ suæ oculis reprobos homines respicit. 5. Diabolus contra certum electorum numerum prævalere nunquam potest. 6. In negocio salutis nostræ omnia ad Deum referenda. 7. Nihil confert reprobis liberum arbitrium, ut salutem obtineant. In Congregatione die 22. Decembris 1561. causa illa agitata est; sed cùm in partes à Consultoribus abiretur, Pius IV. novo examini

rem

rem totam deferri præcepit. Urgebat Grimanus; sed differri in dies sententiam animadvertens, Venetias tandem sese recepit. Postulavit à Pontifice Respublica, ut causa illa ad Concilium deferretur. Assentiente Pontifice, Concilium Epistolæ illius doctrinam 27. Theologis discutiendam tradidit; ac post longam 28. dierum discussionem, tandem die 13. Augusti 1563. pronunciatum est, in Epistola & Apologia Patriarchæ nihil hæreticum neque hæresis suspectum contineri; quamquam, addebant, minùs conducat in vulgus illas propalare ob arduas aliquas quæstiones, non usque adeò exactè in eodem Opere discussas.

Ambrosius Catharinus, Ordinis Prædicatorum, Episcopus Minoritanus in Regno Neapolitano, defunctus an. 1553. quædam & ipse singularia de prædestinatione defendebat. Namque in Commentario super prima quinque Geneseos capita sine ambagibus prodidit, nullâ se necessitate teneri, ut in opiniones SS. Augustini & Thomæ, ad prædestinationem & gratiam quod attinet, concederet; quin & improbare se quæcumque S. Augustinus docuisset de prædestinatione gratuitâ, atque de massâ corruptionis; eundemque S. Doctorem datâ operâ refutat. Disertius aliquid addit in Commentario super Epistolam ad Romanos; ubi duas hominum classes distinguit, electorum nempè & prædestinatorum, quos singulari quodam prædestinationis genere à Deo secretos dicit, ut suavi gratiarum & auxiliorum pellectu ita ad salutem certò assertòque trahat, ut libertati nihil necessitatis imponat. Priorem hanc classem componit rarissimus hominum numerus, quos speciali dilectione suâ Deus voluit distinctos; eidemque soli vindicat Author, quæ apud Apostolum in Epistola ad Romanos de vocatione & prædestinatione electorum tradantur.

Secundam classem implere autumat Catharinus reliquum de vulgo hominum genus, quos ita Deus ad salutem prædestinavit, ut non certo & absoluto rem illam decreto constituerit, sed conditionato & à futuris eorum meritis dependente; ut salvandos illos edicat, siquidem gratiis, quas Deus indulgens donaverit, præsto se paratosque tradiderint. Refutavit viri sententiam Dominicus Soto in suo Commentario in Epistolam ad Romanos; defendit verò Sixtus Senensis, Catharini Discipulus, eamque publicè, ait idem Soto, docuit ab Anno ætatis 20. usque ad 30. in præcipuis Italiæ Urbibus; deinde verò plura in eam doctrinam objici animadvertens, improbari pariter à doctissimis Theologis, assertam tandem opinionem deseruit, ad partes SS. Augustini & Thomæ accedens. Verùm suæ sententiæ inhæsit Catharinus, eamque prolixiùs ingessit, scriptis eâ de re Lucubrationibus impressis Lugduni 1542.

Anno 1581. Prudentius de Montemajor Jesuita, Universitatis Salmantinæ, propositâ Thesi rejecit decreta Dei absoluta, ad liberos hominum actus quod attinet, & maximè gratuitam prædestinationem, à proborum operum prævisione independentem; quam Thesim Theologica Facultas ejusdem Urbis censurâ inussit. An. 1584. Gregorius de Valentia, ipse pariter Jesuita, Theses aliquas de prædestinatione Ingolstadii defendit, quibus conditionata decreta admittit; insinuans nequaquam aliâ ratione sententiam de prædestinatione gratuitâ defendi posse, hominis illæsâ libertate. Tandem an. 1586. Leonardus Lessius, & Hamelius, ejusdem Societatis, in Lovaniensi Collegio similem defenderunt doctrinam ei, quæ priùs Salmanticæ, & Ingolstadii à Sociis suis asserta est. Certior eâ de re facta Lovaniensis Facultas, geminis è suo cœtu Doctoribus eorum Scripta excutienda commisit. Cùm illi censuram suam retulissent, sicut & singuli pariter Doctores seorsum Scripta illa expendissent, solemnis tandem totius Facultatis censura data est. Subscribere illi jussi sunt Jesuitæ, transmissaque actutum exemplaria ad omnes ejus regionis Episcopos, sicut & ad Universitates Parisiensem, & Duacensem. Lovaniensium exemplum secuta est Duacensis, evulgatâ earundem propositionum censurâ, die 20. Januarii 1588.

Hanc Lovaniensem censuram Jesuitę Romam transmiserunt; & Lessius datis ad Provincialem suum literis, questus est, falsa plurima à Doctoribus Lovaniensibus Jesuitis affingi; inauditos damnari, atque communes aliis pluribus Doctoribus Facultatis propositiones censurâ inustas. Episcopi Mecliniensis, & Cameracensis, huic controversiæ sopiendæ, atque censuris duarum Facultatum discutiendis, Concilium Provinciale indicere cogitabant. Sed Octavius Frangipani, Sixti V. in Belgio Nuncius, datis ad utrosque literis, absistere pręcepit, judicium ejus rei Sanctæ Sedi reservatum significans. Inter hæc Theologi in duas divisi factiones, & in partes Jesuitarum non infrequentes concesserunt. Pontifex, datis ad Nuncium suum literis, utrique parti silentium indici præcepit; quibus illi jussionibus quanquam plurimùm detulerint, à mutuis tamen declamationibus aliorum adversùs alios, quà in Scholis, quà in Cathedris non abstinuerunt. Quare Nuncius promulgato die 10. Julii An. 1588 decreto vetuit, ne agitata inter utramque partem dogmata veluti suspecta, hæretica, scandalosa, sive perniciosa, usque ad ferendam à S. Sede sententiam, traducerentur.

Acriùs utrinque, nec modico temporis spatio, disceptatum est; sed post plura acta & in vulgus producta Scripta, tandem Pontificius Nuncius priori edicto innovato, vetuit Universitatibus Lovaniensi, & Duacensi, sicut etiam Jesuitis, ne disputationes eâ de re ullas deinceps agitarent, neque utriusque partis sententiam invidiosis titulis innotarent; permissis interim singulis quamcomque mallent opinionem sequi, dummodo intra præceptos Christianæ modestiæ fines sese continentes, jurgiis, injuriis censurisque invidiosis, usque ad ferendam à S. Sede sententiam, abstinerent. Huic de-

decreto obsecundatum est deinceps ab omnibus, resque adhuc pendet indecisa. Secundùm hęc, cùm ad Facultatem Theologicam Lovaniensem delatum esset, falsò de illa rumore per Hispaniam & Italiam spargi, priori desertâ sententiâ in adversam concessisse, in Cœtu publico DD. die 20. Julii 1647. solemni protestatione palam omnibus fieri voluit, nihil à se de priori sententia immutatum, ratamque haberi censuram, quam 60. annis antea adversùs Lessium & Hamelium tulerat. Validiùs adhuc constantiam doctrinæ suæ asseruit Facultas Duacensis, semel quidem die 10. Julii ao. 1648. atque succedenti proximè anno iterum. Nec segnior Lessius veteribus opinionibus suis inhæsit, quibus & immortuus est an. 1623. Singulas eas disputationes prosequi, longiùs nos quàm pro intento deduceret.

Belgicæ de prędestinatione & gratiâ concertationes, graves alioqui, leves tamen velitationes haberi possunt, si cum illis comparentur, quæ sub idem tempus exortæ sunt in Hispania, occasione Libri de Concordia gratiæ & liberi arbitrii, digesti à Ludovico Molinâ Jesuitâ, oriundo Conchæ in Hispania, & in Theologica Universitate Eboracensi Professore, defuncto Matriti 12. Octobris 1600. annorum 65. ætate sene. Visum est Authori ejusdem Operis, facilem se initurum liberi arbitrii cum gratia & prædestinatione conciliandi rationem, si illud sequeretur systema, quod ipsi omnium primo clariùs explicandum succurrisset (g). Credere autem se dixit, si Augustino cæterisque Patribus sententia illa in mentem venisset, victas profectò illi manus tradituros, suoque confirmaturos suffragio (h). Addebat futurum fuisse, ut suis positis principiis, hęresis Pelagiana nunquam caput extulisset; Lutheranos à cavillis cessaturos, quibus non ulteriùs liberum arbitrium negandum succurrisset, sub obtentu difficilis consensûs gratię cum præscientia & prædestinatione; nullo Fideles scandalo afficerentur, quo reipsa affecti sunt, sparsis in vulgus Augustini opinionibus, ejusque adversùs Pelagianos disputationibus. Nullo tandem negocio exsufflari potuisse reliquias Pelagianismi in Gallia, exituque facili terminari tot inter Catholicos acriùs agitatas controversias. Profitetur tandem, hanc liberi arbitrii cum prædestinatione Divina conciliandi rationem nemini ad eam usque ætatem succurrisse; *A nemine, quem viderim, hâc usque tradita*. Quid de Veterum sententia ante exortos Pelagianos? nonne facile ope ejusdem Concordiæ cum S. Augustino coire poterit? ait Molina; cum S. Augustino, inquam, qui calamum strinxit adversùs Pelagianos, libero arbitrio unicè deferentes, atque initium conversionis in nostris esse viribus asserentes.

Invehit ergò Molina Scientiam quandam mediam, qua Deus ante voluntatis suæ decretum ea speculatur, quę à nobis in hoc vel illo articulo rerumque circumstantiâ positis, bona vel mala præstarentur. Quarè adultorum prædestinatio, quantum est ex Deo, nihil aliud reputatur, quàm Dei actus liber, statuentis opem & adjumentum præstare, quo fultos nos prævidet ad vitam ęternam iter facile expeditumque habituros, spectatâ causarum naturalium serie atque usu liberi arbitrii. Reprobationi exponendæ tres distinguit in Deo erga reprobos voluntates. 1. Voluntatem crimina permittentem, quibus admissis, æterni Regni fores occludendę impiis, recludendę verò ęterni carceris essent. 2. Voluntatem auxilia denegandi, quibus ab impietate criminosus reduceretur, permittendique, ut in nequitia animus obfirmetur. 3. Voluntatem excludendi à Regno Cælesti, & ad ignem æternum damnandi. Deus itaque rerum naturalium, quam ipse ordinavit, inspectâ serie, committendum à reprobo crimen volente illo ac liberè assensum præbente, quin & ad mortem usque in vitio exsordescente, præ-novit.

Vix lucem aspexit Molinæ Liber, cùm Dominicani Ordinis Theologi acriùs in illum invecti sunt: defendere contra Jesuitæ: nihil tamen ultra processum, nisi ad Theses publicas ab utraque parte propugnatas oppugnatasque. Inter hæc, Dominicani Molinæ doctrinam ad Inquisitionem Vallisoletanam detulerunt; instare Jesuitæ, ut quandiu sub Judice lis esset, vetarentur adversarii, ne Molinæ propositiones hæresis notâ traducerent. Cùm ęqua postularent, voti compotes facti sunt. Urgebant interim Dominicani, causamque adversùs Jesuitas coram Tribunali Inquisitionis prosequebantur: nec judicium renuebant adversarii, eâ tamen conditione, ne Dominicani inter Censores adlegerentur. Eodem tempore Bannez doctrinam illam detulit ad Inquisitionem Castellanam; quare cùm utrimque animi incenderentur, Cardinalis Quiroga muneria sui esse censuit, si de re tota Clementem VIII. faceret certiorem. Pontifex datis ad Inquisitorem Hispanum & Nuncium suum literis vetuit, ne ultra in ea causa cognoscenda prosequerentur; sed Theologi utriusque Ordinis absistere à censura jussis, exactas opinionum ab iis suarum declarationes exigerent, consulerentque deinde de controversiis illis Universitates Hispaniæ, Episcopos atque doctissimos Theologos. Mandatum id executioni die 15. Augusti 1594.

Nec tamen cessantibus turbis, Pontifex aliâ Constitutione occurrendum censuit, qua utrique parti districtè interdicebatur, nequid palam loqui, neve scribere aliquid super hoc argumento auderent. Sed frustra illud Theologis in ordinem redigendis; quod in causa fuit, cur Pontifex tertiâ Constitutione suâ judicium eâ de re totum Inquisitioni Generali adimens, ad S. Sedem redigeret. Missa actutum Romam omnia, tum quæ à Jesuitis, tum quæ à Dominicanis pro causa sua producta fuerant monumenta, unà cum Universitatum, Episcoporum & Theologorum consultationibus. Rex verò metuens, ne in tanto disputationum molimine sinistri aliquid con-

tin-

g *Molina Præfat.*

h *Molin. Concor q.23. a.5. disp.2.*

tingeret, Præsidibus utriusque Ordinis significari jussit, ne ad Theologicas cathedras assumerent, nisi Professores doctrinæ S. Thomæ studiosos, & à contentionum spiritu abhorrentes; id autem caverent, ne publicâ congressione alter alterius partis disputandi gratiâ conveniret; in Actibus verò, Lectionibus, quin & familiaribus colloquiis caverent, ne adversas sententias erroris cujusquam & hęresis accusarent. Nihil tamen his cautionibus factum, nihilque de animositate alterutrius partis quà in Scriptis, quà in Congressibus remissum.

Instabant interim Dominicani, apud Pontificem, ut Opus Molinæ discuteret, cujus suspiciosam doctrinam arguebant. Clemens VIII. mense Novembris 1597. Congregationem eâ de causâ indixit, decem assignatis Consultoribus, ut examini ejusdem Libri incumberent. Porrò illi die 2. Januarii 1598. primò coiverunt, inditumque Congregationi nomen *De Auxiliis*, quòd scilicet de auxiliis Dei homini pręstitis ageretur. Quid in singulis Congregationibus præstitum sit, referre hìc abstinemus; contenti intra præscriptos argumenti nostri fines sistere, quin & summa tantùm eorum, quæ ad nos faciunt, retulisse sat erit; neque enim Dissertationis modus fusiorem de illis tractationem pateretur. Actum est igitur de Scientia media in decimâ Congregatione, habitâ 6. Martii 1598. atque unanimi Consultorum assensu rejecta. In undecimâ, omnium postremâ, habitâ die 13. ejusdem Mensis, statutum est, Molinæ de prædestinatione sententiam non doctrinæ tantùm SS. Thomæ, Augustini, cæterorumque Patrum adversari, sed etiam refragari Scripturæ, Conciliorumque decretis, ac maximè cum erroribus Cassiani & Fausti consonare. Quare de Consultorum sententia interdicendus erat Liber Molinę de Concordia, sicut & ejusdem Authoris Commentarii in primam partem S. Thomæ, nullatenus permittendi, nisi priùs sedulâ virorum doctissimorum operâ ad normam Doctrinę Patrum & S. Thomæ reformarentur. Hęc in Actis ejusdem Congregationis, aliquibus ab hinc annis publici juris factis.

Nequid verò nisi summâ curâ discussum prodiret, jussi à Pontifice Consultores singulis recurrentibus feriis sextis usque ad 22. Septembris in cœtu conveniebant. Nihil tamen de priori Sententia & censuris remissum est; scriptisque judicium suum de doctrina Molinę atque de sententia Universitatum, & Theologorum, ab Hispaniis transmissâ, tradiderunt. Scriptum illud digessit Coronellus, ejusdem Congregationis à secretis, lectumque palam in congregatione 22. Martii 1599. approbatum ab omnibus, & uno excepto Antonio Bovio, confirmatum est.

Postularunt à Pontifice Jesuitę, impetraruntque facultatem, ut cum Dominicanis, coram electis ab eodem Pontifice arbitris, disceptarent. Disceptatum est à die 22. Februarii 1599. usque ad 16 Maji ejusdem anni. Sed cùm nihil proficeretur, neque inter utriusque partis Theologos spes aliqua pacis affulgeret, Jesuitę, omissâ Libri Molinę defensione, totos se ad accusandam physicam pręmotionem Dominicanorum transtulerunt. Interim latam à se censuram, brevi complexam scripto, suisque munitam subscriptionibus sibi remitti Pontifex Censoribus injunxit. Huic itaque digerendæ aliquibus mensibus laboratum est. Confecta tandem atque singulorum Consultorum subscriptionibus munita, solis exceptis Bovio & Plumbino, qui in Jesuitarum partes concesserant, Pontificis manibus die 12. Octobris 1600. resignata est.

Ad exitum properare causa videbatur, cùm Jesuitæ questi de exposita perperam Molinæ sententia, auscultari se iterum postularunt, nec Pontifex quartum aliud examen denegare potuit. Designati in eam rem Consultores, habitæque 30. Collationes à die 25. Januarii usque ad 31. Julii 1601. Utrique parti Molinæ propositiones communicatæ, auditum quid utrinque reponeretur, & responsiones scriptis exceptæ sunt. Tum data à Consultoribus suffragia, nec quidquam à veteri sententia recessum. Censura Congregationis scriptis tradita à Coronello, & Bossu, unà cum documentis, quæ jure processum in damnatione demonstrabant, manibus Pontificis consignata est, die 30. Decembris 1601.

Iterum de hoc Consultorum judicio querentibus Jesuitis, coram se, adsistentibus Cardinalibus, novisque adjectis Consultoribus, agitari causam Pontifex jussit. Habitæ sunt 68. congregationes à die 20. Martii 1602. usque ad 22. Januarii 1605. Duo ex Consultoribus pro Molinæ partibus steterunt, Antonius Bovius, & Episcopus Aquilæ: reliqui omnes, & ipse pariter Plumbinus Dominicanis assensi sunt. Pontifex in prima Congregatione velle se declaravit, ut disceptationum de gratiâ norma statueretur doctrina S. Augustini, quam Summi Pontifices decessores sui Zosimus, Bonifacius, Cælestinus, Leo, Hormisdas summis laudibus celebrarunt; ejusque scripta adversùs calumnias Gallorum, Pelagianæ hæresi aliquantò faventium probarunt, confirmaruntque: quare nihil opportuniùs se facturum credere, quàm si hisce Sanctissimorum Pontificum vestigiis insisteret. Adjecit, totam hanc de gratia controversiam tam altè penetrasse Augustinum, omnesque ejus modos ita explicasse, ut nihil ultra à Pelagianis opponendum superesset; quare nullius alterius Doctoris Scripta tutiùs consulenda esse, ut præsentes de gratia lites componerentur.

Actum est de Scientia media, & prædestinatione in Congregationibus 59. & deinceps usque ad totam 67. Vastida Jesuita palam asseruit à Calvini hæresi necessitatem impositam fuisse Theologis, ut hanc mediam Scientiam rerum futurarum conditionibus implicitarum, & à causa libera pendentium, admitterent; Scientiam verò illam absolutum omne divinæ voluntatis decretum præcedere. Lemos Dominicanus defendebat, Scientiam mediam, quam Molina Deo affingebat, ab ipso Authore con-

sti-

stitui antequàm ullum à Deo emanet decretum; ex prævisione nimirum operum præstandorum ab homine, liberæ suæ voluntati permisso: nosse scilicet Deum in talibus rerum circumstantiis positum hominem ad liberè volendum aliquid sese determinaturum, modò Deus ipse concursum præstare voluisset: voluisset, inquam, voluntate, juxta Molinam non præveniente, & efficaci, sed concomitante; ex qua præscientia quædam in Deo resultaret absoluta eorum, quæ per liberam hominis voluntatem agerentur, absque eo quòd ad opus voluntas ipsa à Deo determinaretur. Sententiam verò illam ita expositam contendebat Lemos apertos habuisse adversarios SS. Augustinum & Thomam. Actum est pariter de Scientia illa media in quatuor inde succedentibus Congregationibus, atque in sententiam Lemos ab omnibus, uno excepto Bovio, concessum est.

De Prædestinatione actum est in Congregatione 65. habitâ 4. Januarii 1605. Contendebat Vastida, decretum prædestinationis è Molinæ sententia absolutum esse; id agente Deo, ut prædestinatum in ipsa rerum serie constitutum, inspecto illarum ordine, salutem consecuturum nosceret. Lemos contra propugnabat, prædestinationis decretum unicum esse, efficax, & absolutum, nihilque pendere à prævisione eorum, quæ à prædestinato in hoc, vel illo rerum ordine constituto agerentur. Post acres per succedentes pariter Congregationes agitatas controversias, decretum à Consultoribus, prędestinationem ab unico petendam decreto absoluto Dei, quo nimirum ille & gloriam largiri electis, & auxilia ad illam obtinendam necessaria suppeditare constituisset; atque in hanc sententiam S. Augustinum consentire.

Accidit, ut exitum causæ Clemens VIII. die 3. Martii 1605. morte occuparet: consecutus est Leo XI. qui 21. dierum Sacerdotium post ipsum gessit. Renunciatus est deinde Pontifex die 16. Maii Paulus V. quem Rex Hispaniæ, ut causam tandem absolveret, per Legatum suum rogavit. Vicissim Rex Galliæ per Cardinalem Perronium persuasit, rem illam maturo examine adhuc indigere. Deserendam causam aliqui suadebant, atque in silentio manendum. Utraque verò disceptantium pars pro sua causa, illi urgendo, Jesuitæ verò retardando judicio laborabant. Consultores apud Pontificem instabant, ut inceptum sub decessore suo judicium absolveret. Hæsit aliquandiu suspensus Pontifex; sed tandem cœptum opus minimè deserendum ratus, coram se 16. Congregationes haberi voluit, à die 14. Septembris 1605. usque ad 1. Martii 1606. Disceptationum argumentum præbuit & gratia efficax, & physica prædeterminatio.

Absolutis tandem Theologicis concertationibus, auditisque Consultorum judiciis, Paulus V. cum Cardinalibus deliberavit die 8. Martii 1606. num ad supremam ferendam sententiam procedendum esset. E duodecim Cardinalibus decem affirmabant, duo tantùm, Perronius, & Bellarminus, negarunt. Saniori parti inhærendum censuit Pontifex, haberique jussit 9. vel 10. Congregationes, ut de propositionibus damnandis conveniret. Asserunt demandatam à Pontifice curam duobus à secretis, & duobus Congregationis Archiepiscopis, ut Constitutionem ad mentem Consultorum digererent, qua in re sex mensium spatio laboratum fuerit.

Censurâ inustæ propositiones ad 14. referuntur, quarum tres, nempe 12. 13. & 14. ad prædestinationem pertinent. Duodecima in hæc verba concepta erat. *Qui dixerit, Deum ab æterno non ita constituisse, proposuisse, prædefinisse, seu prædeterminasse illos omnes, & singulos consensuros, credituros, operaturos, perseveraturos, quicunque in tempore à Deo vocati ad salutem consentiunt, & consentientes credunt, operantur, & perseverant, ut decreto absoluto, idest, quo absolutè vult, ut consentiant, credant, operentur, seu perseverent, præordinaverit unicuique eorum dare auxilium gratiæ, cujus virtutem, seu motionem præscit tam esse efficacem ad subjiciendum sibi liberum arbitrium ejus, cui datur, ut ex ea certum sit & infallibile, & insuperabile, quòd is consentiet, credet, operabitur, seu perseverabit: aut ejusmodi decretum Dei absolutum, seu efficacem motionem libertatem arbitrii tollere, vel ei adversari; Errat.* Decimatertia sic habebat. *Qui dixerit, Præscientiam de hominum salute, seu quorumque illorum actu ad salutem pertinente, fundari non in virtute auxilii, seu motionis efficacis, ad subdendum sibi arbitrium ejus, cui datur; sed in præviso usu humani arbitrii, pro sua libertate auxilio Dei utentis, vel non utentis: aut hujusmodi Præscientiam esse necessariam ad conciliandum inter se auxilium gratiæ Dei & liberum usum humani arbitrii; Errat, ponendo in Deo scientiam, quæ nullum prorsus habet vel habere potest objectum.* Decima quarta sic. *Qui dixerit, prædestinationem Electorum sic pendere ab ipsorum arbitrio, ut non per efficaciam seu virtutem auxiliorum, quæ Deus suâ prædestinatione decrevit dare, fiat quòd bene iis utantur; sed quia Deus in præscientia sua videns, quibus auxiliis pro sua libertate bene utentur electi, hæc ipsis dare decreverit; Errat, in illud incidens, prædestinationem Dei esse ex meritis hominis; ita nimirum ut gratia, qua adjuvantur homines ad consequendum effectum & finem, ad quem sunt prædestinati, ideo iis detur, quia ipsi volunt usu illo sui arbitrii, quem pro libertate sua adhibent; non autem ideo velint, quia per gratiam adjuvantur.*

Secundùm hæc, in cœtu Cardinalium Pontifex die 28. Augusti 1607. sententiam singulorum pro controversia absolvenda requisivit. Quid singulis visum fuerit, incertum; sed triduo post Summus Pontifex accitis utriusque Ordinis Summis Præsulibus scriptam quamdam syngrapham dedit, qua Theologis & Consultoribus in causa de Auxiliis ad propria remeandi venia dabatur: expectarent autem propediem, quæ ab ipso prodiret sententia, atque interim

ab invidiosis mutuò se titulis lacessendo absisterent. Transmissa hujus decreti exemplaria ad Nuncios Apostolicos & Generales per orbem Christianum Inquisitores, quò ejus executionem urgerent. Hispaniæ Rex apud Pontificem pro sententia instabat; instabant & Dominicani, supplici ad eam rem libello exhibito; sed frustra omnes. Nam Paulus V. decreto suo 1. Decembris 1611. cavit, ne quis deinceps quidquam de hoc argumento imprimere auderet. Innovatum est hoc Pauli decretum sub Urbano VIII. die 22. Maji 1625. sub Innocentio X. 23. Aprilis 1654. sub Innocentio XII. 28. Januarii & 6. Februarii 1694.

Innocentius X. decreto suo 23. Aprilis 1654. edicit, nullam addendam esse fidem Actis Congregationis de Auxiliis, sicut nec Constitutioni Pauli V. quo tamen minimè factum est, quin publici juris Acta illa tandem fierent, primò à Coronello in summam redacta; deinde totidem verbis à Lemos relata. Denique inter utriusque partis Theologos summum semper jus scribendi, docendi, atque doctrinam suam prædicandi retentum est; absque eo quòd coercendis illis in ordinem Summi Pontifices aliquid molirentur. Nos autem operæ pretium facturos autumavimus, si eorum, quæ in Ecclesia super hoc argumento agitata sunt, historiam brevioribus verbis complecteremur, potiùs quàm nudam utriusque sententiæ relationem expositionemque tradentes, tædium pararemus Lectoribus.

Nunc verò, ut Dissertationi modum imponentes nostram super ea re sententiam promamus, illud asserendum statuimus: Prædestinationem ad gratiam & vocationem ad Fidem mera esse, & prorsus gratuita Dei largitoris beneficia: prædestinari nos pariter ad Beatitudinem divinæ voluntatis beneplacito, non meritorum præscientiâ: quòd autem ad gloriam seligamur, ejus rei in causa nequaquam fuisse Dei prævisionem, quasi scilicet spectaverit, quid essemus liberi arbitrii viribus præstituri, nullis adjuti auxiliis supernaturalibus & gratiâ. Neque pariter in animum inducimus, explicando prædestinationis mysterio, sive Scientiam mediam, sive decreta conditionibus adstricta, sive futurorum meritorum præscientiam invehere oportere. Sed juxta traditam à SS. Augustino & Thoma doctrinam fatemur, virorum Sanctorum ad gloriam prædestinationem nullam aliam habere, quantum ad Deum, causam, quàm volentis favorem præstare gratuitam in illos propensionem; prædestinationem etenim perinde reputandam, quasi præscientia sit & præparatio gratiarum, ad salutem viam certam paratamque instruentium.

Eo semel posito systemate, salva sunt omnia justitiæ, præscientiæ, misericordiæ, sicut & libertatis humanæ jura. Totam Adami posteritatem in crimine, & corruptione squallentem respiciens Deus, nihilque in illa non odio, non execratione, non æterno supplicio dignum intuitus, puro miserationis affectu certum quemdam eorum numerum ad salutem selegit; cujus rei gratiâ absolutum ab illo decretum prædestinationis emanavit, parataque certa & infallibilia ad prædestinatos in gloriam perducendos auxilia. Hujus decreti beneficio homo gratiæ cujusdam pellectu, & efficaciâ liberè in bonum & virtutem propellitur, auxilioque Dei nunquam deserentis fultus, ad finem usque vitæ in bono perseverat.

Quos verò Deus simili beneficio donandos non censet, nec talibus instruit auxiliis, quanquam alioqui sincerâ Dei voluntate ad salutem poscantur, in transversum tamen à voluntate sua & naturæ corruptione acti, certum sibi & indubitatum parant exitium, non necessitate, sed liberâ voluntate, originali crimini nova superaddentes scelera, quorum merito æterno se supplicio dignos exhibent. Ita reprobationis decretum in adultis quidem non originale tantùm, sed actualia etiam hominis crimina respicit; id agente per summam justitiam Deo, ut criminum merito reprobis valida illa deneget auxilia, quæ nemini præstare tenetur, nec justis nisi gratuito miserationis affectu indulget.

In eam verò inclinari sententiam cogimur solemni illo approbationis elogio, quo Ecclesia S. Augustini in dogmate de prædestinatione & gratiâ doctrinam commendavit; modò ex verbis S. Doctoris fidei canones dirigens, modò, quod ab Ecclesiis totius Africæ factum novimus, illum eligens singularem ad Fidem adversùs Pelagianos asserendam Doctorem (f): ut proinde nobis jure meritoque cum eodem Augustino affirmandum censeamus (g), neminem constitutæ ab illo de gratia & prædestinatione doctrinæ repugnare, quin simul & in discrimen fidei suæ venerit. Nemo meliùs Pelagianorum & Semipelagianorum arcana penetravit; nemo feliciori successu hæresibus illis prostratis Fidei Catholicæ veritatem asseruit, solidis insuper jactis fundamentis, quibus innitamur, si quid fortè ea in re controversiæ suscitari contigerit in Ecclesia. Ita à recto itineris tramite nequaquam nos diversuros credimus, si tantum viæ ducem sequamur.

Nec minori assensu doctrinam ejus probarunt Summi Pontifices vel S. Augustino coævi, vel non diu post illum Summum Sacerdotium tenentes, uti Innocentius I. Zosimus, Bonifacius, Cælestinus, Leo Magnus, Gelasius, Hormisdas. Quibus pariter accensendi Pontifices, successu temporis Ecclesiæ clavum tenentes. *Augustinum*, ait Cœlestinus Papa Epist. ad Episc. Galliæ *sanctissimæ recordationis virum pro vita sua atque meritis in nostra communione semper habuimus, nec unquam sinistræ suspicionis saltem rumor aspersit.* Addit, ejus doctrinæ tantam fuisse apud omnes laudem, ut Romanæ Ecclesiæ Præsules decessores sui inter summos doctrinæ Ecclesiæ Magistros semper habuerint.

Romanæ Ecclesiæ, i. e. Catholicæ, sententiam nosse in dogmate de libero arbitrio & gratia si quis velit, ait Hormisdas Epist. ad Possessorem tom. 4. Concil. pag. 1532. adeat Au-

f *August. Epist. 150. Curam Scripturarum mihi Fratres, & Patres mei Coepiscopi duorum Conciliorum Numidiæ & Carthaginis imponere dignati sunt.*
g *De Dono Persev. c. 59. n. 48.*

Augustini Scripta & maximè libros ad Hilarium & Prosperum (g). Joannes II. Papa Epist.3 declarat, Ecclesiam Romanam sequi, & tanquam pretiosum aliquod depositum servare doctrinam S. Augustini in dogmate de gratia, juxta decessorum suorum Pontificum Statuta (h).

Alexander VII. in suo Brevi ad Facultatem Lovaniensem sub die 7. Augusti 1660. monet hortaturque, *ut præclarissimorum Ecclesiæ Doctorum Augustini, & Thomæ inconcussa tutissimaque dogmata sequantur* (i). Tandem Clemens Papa XI. decreto suo sub die 18. Januarii 1704. censurâ inussit Librum Gallicum inscriptum: *Vera Ecclesiæ traditio in dogmate de prædestinatione & gratiâ D. Launoji* (k); professus insuper, à Decessoribus suis S. Augustini Doctoris præcelsam doctrinam magno semper in pretio habitam, *quam toto mentis affectu*, ait, *amplexi sunt, vestigiis ejus firmiter inhærentes &c.*

Ad locum Epistolæ ad Romanos [l], cujus occasione Dissertationem hanc nostram dedimus, quod attinet, de prædestinatione aliquâ gratuitâ sermonem ibi ab Apostolo fieri, satis convenit inter Commentatores. Usque adeò tamen certum non est, an de prædestinatione ad gloriam & reprobatione ad æterna supplicia, dicta illa exponantur, vel tantùm de prædestinatione ad gratiam & vocatione ad Fidem. Contendunt plures, solo inspecto Apostoli in universa hac Epistola consilio satis insinuari, omnia hæc de prædestinatione ad gratiam & vocatione ad Fidei, beneficiis prorsùs, quantum ex Deo, gratuitis, dicta intelligi oportere. Prædestinationem gratuitam ad gloriam in verbis Apostoli legere se alii autumarunt. Vix tamen ambigimus, quin obliquè saltem Apostolus prædestinationem ad gloriam innuat, cùm veluti necessariâ consecutione ex prædestinatione ad gratiam & Fidem deducatur. Hanc utriusque prædestinationis connexionem demonstrat Apostolus ad Rom.8. 30. *Quos vocavit, hos & justificavit, quos autem justificavit, hos & glorificavit.*

g *Quid de libero arbitrio, & gratiâ Dei Romana, hoc est, Catholica sequatur Ecclesia in variis Libris Augustini, & maximè ad Hilarium & Prosperum cognosci potest.*

h *Augustini doctrinam de Gratia secundùm Prædecessorum meorum statuta, Romana sequitur, & servat Ecclesia.*

i *Vide etiam Breve Innocentii XII. ad Facultatem Theologicam Lovaniensem sub die 6. Februarii 1694.*

k *La veritable Tradition de l' Eglise, sur la predestination & la grace, par de Launoy, &c.*

l Rom.9. 11. 12. 13.

DISSERTATIO

DE CIRCUMCISIONIS EFFECTIBUS.

De origine Circumcisionis in Dissertatione ad Genesim differentes, demonstravimus ejus invectę primum Authorem Abrahamum fuisse. De effectibus ejus cæremoniæ agendum modò; ad quem nempe finem Deus ritum istum ordinaverit; & maximè, an Originalis criminis expiationi institutus sit.

Circumcisionis ritus altiùs quàm à Lege Mosaica repetendus; tradidit enim Deus Abrahamo Patriarchæ, atque apud ipsum deinceps ejusque posteros etiam ante latam à Deo Legem obtinuit. Hæc autem Deus Abrahamo injunxit [a]: *Hoc est pactum meum, quod observabitis inter me & vos, & semen tuum post te. Circumcidetur ex vobis omne masculum, ut sit in signum fœderis inter me & vos. Infans octo dierum circumcidetur ...... eritque pactum meum in carne vestra in fœdus æternum. Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit.* His verbis non obscurè Circumcisionis effectus exprimuntur; invexit enim hunc ritum Deus tanquam in monumentum sui cum Abrahamo fœderis.

Fœderis initi pactiones plerumque tabulis marmoreis sive æreis inscribebantur; non semel monumenta publica erecta sunt, quò memoria apud posteros perennaretur; adhibiti testes, quorum assertione de re tota constaret, nihilque inter posteros deinde ambigeretur. Nunc autem Deus fœderis à se initi monumentum manere æternum voluit, non tabulis lapideis vel metallo committens, sed corpori illius, quocum fœdus sancitum est, ac toti deinceps ejus posteritati eorumque mancipiis inscripsit. Ejus autem violati juris reis, nequis unquam talia auderet, exterminium ex universo populo suo solemni protestatione minitatur.

Solemne erat apud Orientales, ut stigmatibus compuncti totos se in Numinis alicujus singularem clientelam & obsequium consecrarent. Mos ille facilè ante Abrahami ætatem obtinebat: fortè etiam Abrahami imitatione factum est, ut in alias gentes reciperetur. Illud sanè apud mortales insitum semper fuit, ut suæ erga Numen aliquod religionis indelebilibus expressa characteribus documenta exhiberent. Ita sacris Bacchi initiati cauterio impressam hederaceę frondis notam præferebant (b); sacris characteribus sive in corpore, sive in pulsibus, sive in collo inurebantur, quicumque se religioni Deæ Syriæ addixissent (c). Sunt, ait Philo de Monarchia, qui ad id stultitiæ devenerint, ut omnes sibi præclusuri reditûs ad Deum, & pœnitentiam vias, ac totos se Numinum superstitioni addicentes, serviles impietatis notas admittant, cauterio se in carne sua stigmatizantes, quasi id committentes, ne impietatis suæ memoria ullo unquam tempore deleatur.

Erat itaque Circumcisio indelebile aliquod signum, quo totum Abrahami genus divini Numinis obsequio se pe-

a *Genes.*17. 10. 11. 12.

b 3. *Macchab.* 2. & 2. *Macchab.*6. 7. & 14. 33.

c *Lucian. de Dea Syra.*

nitùs addixit; insigne erat populi electi peculiarie, quo à cæteris distingueretur; *Genitalia circumcidere instituere, & diversitate noscantur*, ait Tacitus histor. l. 5. sub init. Fidem suam obstrinxerat Deus, propagandi scilicet Abrahami genus velut stellas Cæli, & arenas maris; commissurum insuper pollicitus, ut in ejus stirpe omnes Tribus terræ benedicerentur. Illud igitur consequebatur, ut genus illud distingueret signo aliquo aperto, omnibusque explorato, quo divinarum promissionum fides illustriùs spectaretur. E' medio ejusdem populi proditurus erat Messias; quare nunquam gens illa cum cæteris Orbis nationibus admiscenda erat, ne fortè Servatoris humani generis origo incerta maneret, & ambigua: *Ne soboles dilecti Abrahami ceteris nationibus misceretur, & paulatim familia ejus fieret incerta, gregem Israeliticum quodam circumcisionis cauterio annotavit* (†).

† Hieron. in Ep. ad Galat. 3.

Itaque de circumcisione sua plurimùm gloriabantur Hebræi, apud quos incircumcisi nomen, si quod aliud unquam, invidiosissimum. Probro erat apud illos maximo, si quis in carne sua insigne fœderis cum Domino initi non ostentaret. Summo respiciebant horrore populos incircumcisos, ut quantę invidię erat Judęis circumcisio apud Paganos, tanto pariter contemptui incircumcisio Paganorum apud Judęos. Nulla volebant cum ipsis commercia, nulla connubia, nullas pariter compotationes, & vix salutatione illos dignabantur (*d*). *Apud ipsos fides obstinata, misericordia in promptu. Sed adversùs omnes alios hostile odium; separati epulis, discreti cubilibus.* Exaggeratum fortè aliquid eâ in re apud Paganos; quippè qui fastui, & odio imputabant, quod tantùm ab amore, & studio externæ puritatis repetendum erat. Veriti enim, ne quid contraherent maculæ, à commercio se alienigenarum interdicebant. Ita nonnisi exaggeratione quadam Hebræis imputatur apud Juven. Sat. 14. vers. 104.

d Tacit. hist. l. 5. circa initium.

Non monstrare vias eadem nisi sacra colenti,
Quæsitum ad fontem solos deducere verpos.

Præter hanc literalem circumcisionis significationem, qua scilicet invectam illam intelligimus, tanquam Judæorum peculiare insigne, morales illi effectus aliqui tribuuntur; revocandi nempe memoriam originis suæ ex Parente, qui eximiæ fidei merito author, & princeps electi generis, & Pater Messiæ constitutus est. Ad hęc, Circumcisio Judęos urgebat, *ut emuli essent paterna fides, & crederent in Jesum, qui Abrahamo promissus est* (*e*). Ipse pariter Moyses insinuaverat, externam carnis circumcisionem internæ argumentum fuisse (*f*); *Circumcidet Dominus Deus tuus cor tuum, & cor seminis tui, ut diligat Dominum*. Idem apud Prophetas traditum: *Omnes gentes habent preputium: omnis autem domus Israel circumcisi sunt corde*, ait Jeremias 9. 26. Corporis circumcisio, ait Philo (*g*), sensualium voluptatum, animam in malum pellicientium, præcisionem significat, sed omnium maximè blandas voluptates, & opiniones vanas noxiasque subducendas, retrahendasque imperat.

e Ambrosiaster in Rom. 4.
f Deut 30. 6. Levit. 26. 41. Donec erubescat incircumcisa mens eorum.
g Philo De circumcisione. Et de M grat. Abraham.

Quemadmodum autem institutum à Jesu Christo Baptismatis Sacramentum indelebili quodam charactere spiritum obsignat, quo nos & filii Dei constituimur, & in cœtum adlegimur novorum hominum, à crimine segregati, atque ad jura fœderis cum Jesu Christo initi evocati; ita pariter circumcisio carnis stigmate quodam corpus inurit, quo Hebræi divino se famulatui mancipatos profitebantur. Segregabantur pariter ab omnibus circum prophanis gentibus, speciali eo ritu Domino consecrati. Porrò circumcisio typus erat, Baptismus typi hujus veritas. Illa Judæis ad Religionem Domini fores recludebat, ubi semel admissi, in promissiones Domini atque populi electi hæreditatem jure optimo fruebantur. Circumcisione initiati Legis actutum imperio submittebantur (*h*). Nec ceteræ per orbem Nationes à publica Judaicæ Religionis professione, atque jure promissionibus Domini potiundi excludebantur; eâ tamen conditione, si Circumcisione initiatę, Idololatrię superstitiones ejurarent; quare illud identidem oggerebatur recens ad fidem conversis Gentilibus à Judæis (*i*): *Nisi circumcidamini secundùm morem Moysi, non potestis salvari.*

h Galat. 5. 3. *Testificor omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universæ Legis faciendæ.*
i Act. 15. 1.

Diu pòst Hebræi circumcisione simul & Baptismo, toto emergentes corpore, illos initiabant, qui inter Proselytos justitiæ nomen daturi venissent. Docebant, tria exigi oportere ab illis, qui in fœdus Domini admitti postulassent; circumcisionem, baptismum, & oblationem sacrificii (*k*). Nihil tamen eâ de re in Lege expressum; quare traditione tantùm, vetustissimâ illâ tamen, disciplinam illam obtinuisse constat. Curandum verò erat in eo baptismate conferendo, ne aquâ tantùm initiandus aspergeretur, neve ad collum usque demergeretur tantummodo; sed id pariter committendum, ut ne minima corporis portio relinquerertur illota, alioqui nullus erat baptismus (*l*). Semel autem lotos, novo baptismate sive ipsos, sive eorum posteros, etiam apostasiæ reos abluere nefas.

k Gemar. Babylon. ad tit. Jabimoth c. 4. & tit. Crithot c. 2. Maimon. Halac. Isuri Bia, c. 13. &c.

l Maimon. Halac. Isuribia, c. 13. & Halac. Mecuaoth c. 5. 2.

Hujus regenerationis, quæ ex baptismo & circumcisione inducebatur, effectus bi habebantur; juxta Rabbinos. 1. Ejus generis Proselyti, cujuscumque antea fuissent sive gentis sive religionis, Hebræorum jure donabantur. Hinc distinctio apud illos, Hebræi è parentibus Hebræis, & simplicis Hebræi. S. Paulus *Hebræum se ex Hebræis & è Tribu Benjamin* (*m*) profitetur, quòd scilicet à Proselytis, adoptione quadam Hebræis, distingueretur. Judæorum quidem vindicare sibi appellationem fas erat Proselytis; non tamen è genere se Judæorum jactare. 2. Eâ cęremoniâ veluti denuo nascebantur, ut tanquam nati tum primùm infantes, & innocenti quodammodo naturâ, nec priores parentes agnoscere ampliùs, nec sanguinis conjunctione sibi devinctos necessarios habere diutiùs sustinerent. Neque

m Philipp. 3. 5. Vide & Rom. 11. 1.

que id tantùm cum parentibus & necessariis, à Judæorum sacris abhorrentibus, servatum, sed ipsis & parentibus & fratribus & filiis quoque, inter Judæos nomen dantibus, nihil habebant Proselyti commune (n); perinde enim reputabantur, ac è Cælo tum primùm delapsi homines. Necessitudinis conjunctione hæredes à successione defuncti Proselyti excludebantur. Eò ventum à nonnullis, ut credant, priorem etiam animam Proselytum dimittere, ut novam recipiat (o).

n *Vide Gemar. Babyl. ad tit. Jabimoth, c.2. Maimon. Halac. Jabom Vechaliza c.1. & Isuri-Bia c. 14. &c.*

o *Vide Selden. de Jure Nat. & Gent. l.2. c.4. p.163. 164.*

Hæc Rabbinorum commenta ne retulisse quidem sustineremus, nisi allusione quadam spectata animadverteremus à Scriptura, sicubi sermo occurrat de Baptismo Christianorum, atque spirituali è sacro lavacro illo regeneratione. Nec abs re pariter suspicamur, Hebræos plura è Libris N. T. eà de re suffuratos. Huc pertinet illud Jesu Christi ad Nicodemum de regeneratione (p): *Nisi quis renatus fuerit denuò, non potest videre Regnum Dei. Dicit ad eum Nicodemus. Quomodo potest homo nasci, cùm sit senex? Numquid potest in ventrem matris suæ iteratò introire, & renasci? Respondit Jesus: Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aquâ & Spiritu, Sancto non potest introire in Regnum Dei .... Tu es magister in Israel, & hæc ignoras?* Huc etiam illud 2. Cor. 5. 17. *Si qua in Christo nova creatura, vetera transierunt: ecce facta sunt omnia nova.* Et ad Galatas 6. 15. *In Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed nova creatura.* Et Ephes. 4. 24. *Deponite secundùm pristinam conversationem veterem hominem. Induite novum hominem, qui secundùm Deum creatus est, in justitia, & sanctitate veritatis. Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis (*). An ignoratis, quia quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus (q)? Consepulti enim sumus cum illo per Baptismum in mortem; ut quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus .... Ita vos existimate, mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo. Pro omnibus mortuus est Christus (r), ut & qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit. Ita nos ex hoc neminem novimus secundùm carnem.*

p *Joan. 3. 3. 4.*

* *Galat. 3. 27.*

q *Rom. 6. 3. 11.*

r *2. Cor. 5. 15.*

Hæ loquendi phrases satis cum iis consonant, quibus Judæi circumcisionis & Baptismatis in Proselytis seu veros seu fictos effectus designant: seu fictos, inquam, soli etenim qui Christianorum Baptismate abluuntur, regeneratione quadam reipsâ innovantur, atque in novos reformati homines novasque creaturas, veterem exuunt hominem, ut Jesu Christo induantur. Circumcisio & Baptismus Proselytorum eorumque effectus, typus erant Baptismi à Jesu Christo instituti. Utrumque enim inter Sacramenta primas tenent: illud Veteris, hoc novæ Legis; sicut enim circumcisione in populo Dei censebantur homines; ita pariter Baptismo in Fidelium & Filiorum Dei cœtu cooptantur. Circumcisione, juxta veterum quorundam phrasim (s), veluti loricâ quadam adversùs nefarii Dæmonis ictus muniebantur Hebræi, sicut & Christiani, juxta S. Basilium (t), Baptismo. Angelus ille, qui Moysi, sive Eliezer è Madian venienti occurrit stricto in necem gladio, filio à Sephorâ initiato Circumcisione repressus est (u): neque Dæmon adversùs Fideles Baptismate munitos audere quidquam potest, nisi intento in malum Spiritui segnities & iniquitas Fidelium aditum præbeat, viamque veluti sternat.

s *Origen. l.5. p.263. contra Celsum. Vide & Chald. Interpr. in Cant. 3. 8. 9.*

t *Basil. Exhort. ad Baptismum.*

u *Exod. 4. 24.*

Ritè collatum Baptismum iterum repetere nefas; nefas pariter & Circumcisionem: quamvis extra Judaismum secti, uti apud Samaritanos, Arabes, Ægyptios, Æthiopes, ad Judæorum sacra transeuntes novæ circumcisioni subderentur; nullam enim ritè dari circumcisionem autumabant Hebræi, nisi Judaicam, qua scilicet initiati in jus promissionum & fœderis Dominici admitterentur. Quicumque igitur apud alios circumcisi ad Judæorum sacra transissent, portio reliquæ cuticulæ iis præcidebatur; sive cruoris aliquâ guttâ è priori circumcisionis cicatrice eductâ, novâ initiati circumcisione habiti sunt (x). Ita in Ecclesia quoque receptum est, ut novo abluantur Baptismate quicumque alio quàm SS. Trinitatis nomine, vel deficiente alio maximi momenti ritu, abluti fuerint.

x *Gemar. Babyl. ad tit. Jabimoth, c.4. Maimon. & Mikotzi, &c. Epiphan. l. de ponderibus & mensuris.*

Mira de circumcisione suâ prædicant Judæi; in ea enim, qua Proselytum recèns ablutum prosequuntur, oratione precantur [y]: *Benedictus sit Rex Mundi, qui nos sanctificasti præceptis tuis, qui nos jussisti Proselytos circumcidere, atque ex illis educere sanguinem fœderis; sine cruore enim fœderis Cælum & terra non firmarentur, juxta verbum tuum (*). Si pactum meum inter diem & noctem, & leges Cælo & terræ non posui.* Quibus verbis satis demonstrant, omnia à se, conditum nempe, & conservationem universi, circumcisionis observantiæ accepto referri. Defendunt alii, Patres suos in Ægypto è gladio Angeli exterminatoris subductos, non Agni tantùm Paschalis pervigilio ejus diei immolati virtute, sed etiam cruore circumcisionis omnium, quotquot ex Hebræis nati fuerant, liberorum, quorum sanguis eâdem ac sanguis Agni die, si fides Judæis, effusus est. Sed circumcisi vespere Judæi, quomodo eâdem nocte iter inire potuissent?

y *Vide Maimonid. Halach Milla*

* *Jerem. 33. 25.*

Circumcisionem capitali lege præceptam credunt; nec Deus quidem mitiùs agendum præcipit cum iis, qui octavâ die circumcisione non initiarentur (z). Sicut autem morti obnoxios censent incircumcisos, ita vitæ fontem credunt circumcisionem; quare ritum illum administrantes faustis illis vocibus applaudunt: Bene, *bene, bene; Vive in sanguine tuo, vive:* (a) Suspicatur quin etiam Maimonides, Deum ipso mortis articulo extinguere animas eorum, qui dum viverent sacramentum illud neglexerant; belluino proinde more spiritum illum efflare. Blandiuntur sibi pariter ex Hebræis quidam (b), cruore circumcisionis penitus satisfactum criminibus sicuti & in abscissione præputii abo-

z *Genes. 17. 14*

a *Ezechiel. 16. 6.*

b *Vide Magnum Synagog. Jud. l.16. p. 150. Leo Moden. Theol. Jud. c.16. p. 562.*

abolita crimina mortuorum. Docent alii, Abrahamum ante Inferorum fores excubantem, omnes admittere incircumcisos, excludere verò animas gentilium suorum; nec excludere tantùm, sed & ad Cælum mittere: Circumcisione etenim illud præstatur, ut & Paradisi recludantur fores, & Deo gratæ animæ efficiantur.

Ante S. Augustinum, Patres nihil de Circumcisione præclarum senserant; quippe qui ejus omnes effectus eò fermè redegerint, ut signum illud datum crederent, quo electus in fœdus Domini populus à cæteris per Orbem gentibus distingueretur. Meliùs de illa S. Augustinus, cæterique ejus doctrinam secuti Patres Latini & Theologi defenderunt, originale crimen Circumcisione remitti, eâque simul in justitiam revocari. Hisce autem rationibus sententiam hanc suam fulciunt.

S. Paulus de Abrahamo Patriarcha statuit (*): *Et signum accepit Circumcisionis, signaculum justitia Fidei, qua est in praputio*: signaculum nempè justitiæ, per Fidem adhuc incircumciso collatæ. Circumcisionem igitur admisit, tanquam signum sanciti cum Deo fœderis: *Ut sit signum fœderis inter me & inter vos* (b). Ea verò Circumcisio insigne, habebatur justitiæ Abrahami; non quasi justitiam externus ille ritus contulisset, sed conceptam jam fidei merito, externo veluti indicio prodebat. Quare unicum justitiæ hujus momentum non in Circumcisione reponendum erat; sed in virtute Fidei Mediatoris, quam Circumcisione Judæi profitebantur (c). *Eadem Fides Mediatoris Christi salvos faciebat justos omnes tam pusillos quàm magnos*. Alterum Sententiæ suæ argumentum deducit S. Augustinus ex ipsis institutæ Circumcisionis Sacri Textûs Gen. 17. 14. verbis; *Masculus, cujus praputii caro circumcisa non fuerit octavâ die, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit*. Absunt verba illa *octavâ die* in Codicibus Hebraicis; leguntur tamen in Samaritano, & Septuaginta: atque apud Judæos, recèns natos infantes octavâ die circumcidi, juxta illud Gen. 17. 12. *Infans octo dierum circumcidetur in vobis*, neminem latere arbitror.

Quomodo autem recèns natus Infans, Circumcisione intra dies octo non initiatus exterminandus esset è populo, cùm cognitione destitutus, nec peccaverit, nec peccare unquam potuerit, si maximè voluisset (d)? *Nisi quia etiam parvuli non secundùm sua vita proprietatem, sed secundùm communem generis humani originem omnes in illo uno testamentum Dei dissipaverunt, in quo omnes peccaverunt*. Alibi verò idem Augustinus observat (e), Isaacum octo dierum infantem Circumcisione initiatum: eo pariter Sacramento veluti signaculum justitiæ Fidei, tum primùm sibi communicatæ, recepisse; quæ justitiæ semina magis deinde magisque fovit, tot præclaris fidei suæ exhibitis speciminibus, quot edere Abrahami filium par erat. Et l. 2. contr. Epist. Petil. cap. 72. *Populus Dei*, ait, *Circumcisionem pro Baptismo habebat*. Addit (f) *Cùm parvulus proprium nullum omnino habeat peccatum, restat ut nullum eidem aliud auferatur, nisi originale, illo remedio sine quo perit anima ejus de populo suo: quod sub justo Deo non fieret, nisi esset culpa, qua fieret*. Eadem sæpiùs in suis Operibus inculcat.

Nec minùs luculenter consonat Augustino Gregorius Moral. in Job lib. 4. cap. 3. Distinguit ille tres obtinendæ ante adventum Jesu Christi justitiæ status; justitiæ nempe, quæ in Ecclesia Christi Baptismo confertur. Primò, Fidei parentum merito originale crimen infantibus remittebatur. Secundò, adultis expiationi erant sacrificia ab ipsis pro se oblata. Tertiò, Judæis è genere Abrahami saluti erat Circumcisionis mysterium: *Quod apud nos valet gratia Baptismatis, hoc egit apud Veteres vel pro parvulis sola fides, vel pro majoribus virtus sacrificii, vel pro iis, qui ex Abraha stirpe prodierunt, mysterium Circumcisionis*. Probant, & sequuntur eamdem doctrinam cum Venerabili Beda in Luc. 2. S. Bernardo, S. Fulgentio, S. Prospero frequenti numero Theologi (g).

Observant illi tamen in multis, Circumcisionem à Baptismo discrepasse, 1. Baptismus excellentiæ suæ merito, quam scilicet passioni Domini accepto refert, justificationis gratiam confert: contrà Circumcisio gratiam justificationis largitur, non virtutis suæ privilegio, sed fidei in Passionem Jesu Christi (h), cujus erat & typus, & signum; quicumque enim Circumcisionem in se admitteret, unà simul eo externo ritu profitebatur credere se in futurum Messiam, & in eum pariter implicitam saltem fidei professionem emittebat: suam pariter edebat, & pro se & pro infante, qui infantem ipsum offerebat initiandum. 2. Baptismus Characterem quemdam spiritualem, & indelebilem in anima imprimit; Circumcisio tantùm corpus obsignat, atque insigne est fœderis, ad quod initiatus admissus è genuinis Abrahæ filius unus habebatur. 3. Pleniori gratiâ ditescit Baptismus, quàm Circumcisio; hæc enim Sacramentis novæ Legis præ Veteris est prærogativa, ut faciliùs, efficaciùs, & largiùs effectus suos conferant (i). Quare cùm S. Augustinus non semel [k] Circumcisionem loco Baptismi datam fuisse Hebræis asserit, de effectu potissimo, atque principali Baptismatis intelligendus est, nempe de remissione originalis criminis, non de varia dimittendi ratione.

Plura tamen in hanc sententiam, institutæ nempe Circumcisionis in remissionem originalis criminis, objiciuntur. Textus Scripturæ, quos illi fulciendæ adducit S. Augustinus alterum planè sensum obtinent apud Veteres Patres; nec sanè diffitendum, ambiguos esse, nec singulari sensui servire. S. Augustinus autumat illud Scripturæ: *Exterminabitur de populo suo*, de pœna Inferni exponendum; sicut & fœdus illud his verbis insinuatum: *Pactum meum irritum fecit*, sancitum à Deo cum primoribus humani generis parentibus, pactum exprimit, cujus nos pacti in Adamo præva-

* Rom. 4. 11.

b Gen. 17.

c Aug. de Nuptiis & Concup. l. 2. c. 11. *Ex quo instituta est Circumcisio in populo Dei, quod erat tunc signaculum justitia Fidei, ad significationem purgationis valebat, & parvulis originalis veterisque peccati; sicut & Baptismus ex illo valere cœpit ad innovationem hominis, ex quo est institutus &c.*

d Aug. de Civit. l. 16. c. 27.

e Idem l. 4. de Baptismo contra Donatistas c. 24.

f August. contra Julian. Pelagian. l. 6. c. 7. p. 673. *Vide eundem de peccato Originali contra Pelag. & Calest. c. 30.*

g *Vide Perer. in Genes. 17. & in Rom. 4. Disput. 6. Estium, & Cornel. in Genes. 17. Vide Innocent. III. capite Majores &c. Et Prosper. ad Demetriad. Fulgent. l. de Incarnat. c. 15. Bernard. sermone in Cœna Domini, Isidor. Rupert. Hugon. de S. Vict. Petr. Lombard. in 4. Sent. dist. 1. & Scholasticos passim.*

h D. Thomas 3. part. qu. 70. art. 4. *In Circumcisione conferebatur gratia non ex virtute Circumcisionis, sed ex virtute Fidei passionis Christi, cujus signum erat Circumcisio.*

i August. l. 19. contra Faust. c. 13. *Sacramenta (nova Legis) instituta sunt virtute majora, utilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora. Vide & Epist. olim 118. nunc 54. c. 1. Sacramentis numero paucissimis, observatione facillimis, significatione præstantissimis societatem novi populi colligavit.*

k August. Epist. olim 57. nunc 187. c. 11. & serm. 155. n. 12. c. 5. nov. Edit. &c.

varicationis rei damnamur. Plures tamen doctissimi Interpretes defendunt, extermiari de populo suo perinde esse, atque capitis pœnâ, seù violentâ & præcipiti morte damnari (*l*); vel etiam è reliquo Israelitici populi cœtu interdici, omnibus multari gratiis & privilegiis, quibus recepti in fœdus Dei cum Abraham populi donantur.

l Ita Jarch. Abenezra & Rab. alii.

Sed quisnam è cœtu populi exterminandus? an infans, an alius ad quem infantis cura pertineret? Sunt qui nihil in infante cautum arbitrentur; neque enim in infantis situm esse facultate poterat, sive ut hanc Circumcisionis legem cognosceret, sive cognitam in se executioni mandaret. Quando verò lex illa ad infantem spectare defenderetur, esse contendunt ejus districtionis rigorem tandiu suspendendum, quandiu puer ipse intelligendi atque volendi capax, submittere se Legi sive neglexisset sive contempsisset (*m*). Malunt alii (*n*), vindicem illum Legis rigorem in eorum tantùm caput detorqueri, quibus sive à Lege, sive à consuetudine onus impositum esset curandi, ut infans sacramento illo initiaretur, uti parentum, & horum defectu, sanguinis conjunctione magis ad puerum accedentium. Nemo unus ante S. Augustinum exterminium illud de pœna Inferni usurpavit, sicut neque exterminii pœnę infantem intra octo dies Circumcisione non initiatum subegit. Semper omni ætate Judæi permissum sibi arbitrabantur, ut cæremoniam illam sive valetudinis tuendæ gratiâ, sive officii, ultra octo illos dies differrent. Nullo verò argumento probatur, Hebræos sive veteres, sive recentiores virtutem remittendi criminis originalis Circumcisioni tribuisse. Illud *octavâ die*, quod in Textu legit S. Augustinus, neque in Hebræo, neque in Vulgata apparet; ex quo pariter totum Augustini argumentum evanescit.

m Vide Lyr. & Carth. ad Gen. 17. & alios plures.
n Perer. in Genes. 17. q. 6. Lyran. Carth. alii, ut Diod. Tarsens. Procop. in Gen.

Adde, voces illas Textûs, *Quia pactum meum irritum fecit*, à S. Augustino quidem de pacto Domini cum Adamo, cùm primùm in mundum veniret, expositas, de fœdere Dei cum Abrahamo prono & obvio sensu reddi potuisse. Perindè enim accipienda sunt verba illa, quasi Deus eâ se die inire cum Judæis fœdus protestaretur, fidem suam obligans opem se illis præstiturum, immissurumque in hæreditatem Chanaanitidis, eâ conditione, si mares omnes sacro Circumcisionis mysterio initiarent; quare Circumcisionem veluti pignus, & sigillum ejusdem fœderis proponebat; ut quicumque Sacramentum illud neglexisset, ille è cœtu populi segregatus, & à spe promissionum exclusus, veluti pacti fœderis transgressor haberetur. Veram hanc, & germanam sententiæ hujus expositionem esse, solâ Textûs lectione abundè intelligimus (*o*).

o Genes. 17. 4. 5. 6. .. 10. 11. 12. 13. 14. &c.

Apertissimè tandem constat, sententiam illam, quemadmodum in Hebræo & Vulgata præfertur, *Cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur*, (sive abscindetur) *anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit*, non infantes, sed adultos, Sacramento illo initiari vel initiandos liberos suos tradere negligentes, ultioni submittere. Quòd enim octo dierum infans tantâ pœnâ afficiatur, ut è cœtu populi sui rejectus sit, tanquam pacti fœderis violator, nihil est. Ita quidem satis appositè philosophatus Cardinalis Bellarminus, intentum planè convincit (*p*).

p Vide Bellarm. lib. 2. de Sacrament. in Genere c. 17.

Alter S. Pauli locus, (*q*) cujus occasione nos argumentum istud tractandum suscepimus: *Abraham signum accepit Circumcisionis, signaculum justitiæ fidei, quæ est in præputio; ut sit pater omnium credentium per præputium, ut reputetur & illis ad justitiam*; iste inquam, locus nihil minùs, quàm Circumcisione crimen originale remitti, demonstrat. 1. Sermo est ibidem de Circumcisione Abrahami, cui remittendi originalis criminis virtutem, nisi mendacii Apostolus arguatur, nemo vindicaret. Apostolo enim locupletissimo teste, ante receptam Circumcisionem Abraham à crimine absolutus est, cujus remissionis veluti signaculum in Circumcisione prætulit. 2. Quando verò ad alios Judęos accommodatione quadam extenderetur, non inde tamen probaretur continuò, Circumcisione & gratiam justitiæ in illis produci, & Originale crimen remitti. Nihil enim tale sive Apostolus exprimit, sive in ejus verbis latere doctissimi Interpretes animadvertunt. Origenes in Rom. 4. 11. persuasum habet, Circumcisionem veluti sigillo quodam clausam tegi justitiam Fidei, mox remoto sigillo sub Messia promendam. Theophylactus philosophatur, eo planè modo, quo sigillum actibus & instrumentis auctoritatem afferit, ita Circumcisionem in Abrahami corpore impressam, veluti sigillum afferiam ostendere coram omnibus ejusdem Patriarchæ justitiam: quo indicio Deus aperuit, quantùm sibi in eo viro placeret. Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, Oecumenius super hunc locum scribentes, non obscurè docent, Circumcisione veluti signo quodam receptæ jam per fidem justitiæ Abrahamum donatum fuisse. Nec aliter sentiunt Patres Latini ante S. Augustini ætatem; sicut & gemina tradunt Græci pariter & Latini, ita de Circumcisione philosophati, quasi de insigni quodam distinguendis Judæis à cæteris gentibus, atque futuræ mox sacramenti Baptismi veritatis typo; neque ultra quidquam in illa virtutis supernaturalis expiandi criminis unquam agnoverunt. Sed promenda modò selecta quædam ex illis testimonia.

q Rom. 4. 11.

S. Augustinus Martyr in Dial. cum Tryphone docet, ante receptam Circumcisionem Abrahamum fidei suæ in Deum merito largum sibi divinarum benedictionum præmium impetrasse; nec Circumcisionem ideò admisisse, ut ex illa justus efficeretur, sed veluti in signum obtentæ jam à Deo justitiæ. Addit, fœminas à justitia excludendas fuisse, siquidem Circumcisio ad justitiam conferendam valeret, cùm nulla sit fœminarum Circumcisio. Constat autem, ait, Creatoris beneficio in medio constitutam esse justitiam, ut à singulis, quà vi-

ria,

ris, quà fœminis, perciperetur. Est itaque Circumcisio merum quoddam signaculum, non causa justificationis; neque promerendo nobis Deo nisi pietatem & justitiam conferre censendum est.

S. Irenæus l.4. c.3. paria docet, adductis in eam rem Scripturæ testimoniis. Circumcisio universæ Abrahami familiæ data est, qua non tanquam ad justitiam adjumento uterentur, sed tanquam insigni, ut à cæteris Gentibus Israelitæ distinguerentur. Probat id Scriptura Gen.17. in. 11. *Circumcidetur ex vobis omne masculinum, ut sit in signum fœderis inter me, & vos.* Eadem docet Ezechiel 20. 12. de Sabbatho: *Sabbatha mea dedi eis, ut essent signum inter me & eos.* Signa igitur erant Circumcisio, & Sabbatum, non vana tamen, & inutilia, sed latenti Dei consilio in rem aliquam disposita. Carnis circumcisio cordis circumcisionem aliam designat, Apostolo teste Coloss.2. 11. *Circumcisi estis circumcisione non manufactâ.* Et Deut.10. 16. *Circumcidite præputium cordis vestri.* Quod autem planè demonstrat, circumcisionem non justificando homini valuisse, sed Judæis distinguendis, illud est, nimirum ante receptam Circumcisionem Abrahamum merito fidei suæ justitiam obtinuisse (r). Hæc S. Irenæus, nihil affirmans, quin simul adductis è Scriptura testimoniis probet?

r *Genes.*15. 6. *Rom.*4. 3. *Galat.* 3. 6. 1. *Macc.*2. 52. *Isai.*41. 8. *Judith* 8. 22. *Jacob.*2. 23.

Tertullianus in Opere adversus Judæos hoc sibi argumentum solvendum proponit. Nonne Abraham circumcisione initiatus est. Respondet: *Accepit quidem circumcisionem, sed quæ esset in signum illius temporis, non in salutis prærogativam.* Iterum verò opponentibus Judæis exemplum Angeli, qui incircumcisum filium Moysis neci traditurus venerat (s), à quo statim Sephora mater, circumcisione lapideo gladio factâ, imminens vitæ discrimen avertit; iterum reponit Tertullianus, vix fieri potuisse, ut Moyses tandiu circumcisionem illam in filio neglexisset, si quidem tantæ necessitatis Sacramentum reputasset. 2. Sephoræ Circumcisione initiare filium suum properantis exemplum, cur in legem universo populo Israel statueretur, nihil esse. 3. Deum, quo tenebatur consilio instituendi Circumcisionem Hebræis, non ut instrumentum parandæ sed tanquam signum jam paratæ justitiæ, id pariter voluisse, ut in filio Moysis ejus rei monstraretur exemplum, ne arduum sibi quisquam reputaret, quod nec in filio Summi Ducis, & Principis totius gentis omissum spectabat. Quanti ponderis habenda sint hæc Tertulliani argumenta in examen adducere non vacat. Posset optima hæc sententia melioribus fulciri; sed eâ teneri opinione Tertullianum, nihil obtinendæ saluti Circumcisionem valere satis ex his demonstratum arbitror.

s *Exod* 4. 24.

S. Chrysostomus exponens illud: *Circumcidetur ex vobis omne masculum* [t], his potissimùm rationibus nihil ad salutem conferre Circumcisionem demonstrat. Duo sunt, quæ statuendæ parvulorum Circumcisioni post octo ab editis in lucem diebus apud Deum valuerunt: 1. ut tolerabilior esset ejus ætatis infantibus vulnerum dolor (arbitratur facilè minori sensu doloris ejus ætatis pueros affici): 2. quò demonstraretur, Circumcisionem ad salutem animæ obtinendam nihil conferre, sed ideo datam, ut eo veluti stemmate Judæi à cæteris distinguerentur juxta illud Pauli ad Romanos: *Abraham signum accepit Circumcisionis, signaculum justitiæ fidei, quæ est in præputio.* Exuite, ait Paulus, ò Judæi insensati, hanc mentium vestrarum persuasionem, Circumcisione nempe justitiam acquiri. Abraham Fidei suæ merito ante receptam circumcisionem justitiam adeptus est. Hæc Chrysostomus. Gemina fermè habet in Epistolam ad Romanos; eumdemque præceptorem sequuntur Theodoretus, Theophylactus, & Oecumenius.

t *Chrysost. in Genes.hom.*39.

Probat S. Epiphanius hæres.30. carnis circumcisionem neque omnibus esse numeris absolutum Sacramentum, nec altiùs surgere, quàm ut signum & typum exhibeat, ad altiorem circumcisionis sensum Judæos invitans. Si enim, ait, ritus ille ad justitiam & morum sanctitatem contulisset, sanctissimæ illæ fœminæ V. T. Sara, Rebecca, Lia, Rachel, à cælesti hæreditate & sanctitatis gratiâ, quemadmodum erant à Circumcisione, excluderentur. Cùm itaque suas obtinuerint in Regno Cælorum sedes, illud pariter constat, ad obtinendam salutem perinde ac nihil valere Circumcisionem.

Hilarius Diaconus in Epistolam ad Romanos sub S. Ambrosii nomine vulgatus, luculenter asserit: *Non ergo Circumcisio aliquid habet dignitatis, sed signum est tantùm.* Abraham præstitę sibi Deo, filium pollicenti, fidei merito Circumcisionem obtinuit, tamquam signum vel argumentum justitiæ, quam sibi fide jam promeruerat. Eodem signo donati sunt Israelitæ, quo scilicet revocarent in memoriam genus se referre ex Abrahamo, viro fidei spectatæ, cujus proinde virtutem & observantiam sibi imitatione referendam proponerent, credentes in Messiam Abrahamo promissum, & Isaaci typicis natalitiis expressum.

S. Joannes Damascenus (u), quem virum reputant locupletissimum sententiarum totius Græcæ Ecclesiæ testem, atque doctrinæ præcedentium Patrum custodem fidissimum, S. Joannes Damascenus, inquam, cap.25. docet, Abrahamum post receptas primò Dei benedictiones & promissiones, Circumcisionis insigne obtinuisse, quò genus illius & familia à cæteris per orbem nationibus distingueretur; cujus rei, Circumcisionem nempe non nisi ad distinguendos Judæos ab Idololatris datam fuisse, documentum esse dicit, quòd Hebræorum filii solidis 40. itineris per desertum annis nullâ Circumcisione initiati sunt. Cùm enim soli per desertum gradérentur Hebræi, cur signo aliquo à cæteris gentibus distinguerentur, nihil erat. Transgressi demum Jordanem, & regionem variis occupatam gentibus penetraturi, circumcidi ad unum jussi sunt omnes; quę Circumcisio secunda appellata est (x). Addit, Circumcisionem in eo potissimùm bap-

u *Damascen. de fide orthodoxa*, l.4. c. 25.

x *Vide Josue* 5. 1. 2. 4. *&c.*

Baptiſmum referret quòd ſuperflua carnis amputaret, atque Judæum diſtingueret à pagano; quemadmodum Baptiſmus vitia cordis reſcindit, atque ab Infidelibus diſtinguit Fideles.

S. Hieronymus (y), inter Patres Latinos iiſdem ferè rationibus datam Judæis circumciſionem, ut eâ veluti teſſerâ à cæteris diſtinguerentur, demonſtrat. *Gregem Iſraeliticum quodam circumciſionis cauterio denotavit, ut viventes inter Ægyptios, inter Aſſyrios, Babylonios, atque Chaldæos hoc ſignaculo diſtinguerentur.* Addit, toto itineris per deſertum 40. annorum ſpatio dilatam fuiſſe eam cæremoniam, quòd ſcilicet nullo cæterarum gentium commercio Hebræi implicarentur; ſed *ſtatim ut in Paleſtinæ terram Judæum ſe examen effudit, circumciſio neceſſaria futuro ex commixtione gentium providit errori.* Tandem Pererius in Rom.4. Diſp.5. & Eſtius in Rom.4. 11. conveniunt, vix unum aliquem reperiri ante S. Auguſtinum, qui remittendi originalis criminis virtutem circumciſioni tribuerit. S. Gregorius Nazianzenus Orat. in S. Baptiſma docet quidem, vitæ diſcrimine laborantes pueros Baptiſmo initiari octavâ nativitatis die poſſe, quemadmodum octavâ pariter die nati liberi Hebræorum circumcidebantur; quibus verbis parem in circumciſione ac in Baptiſmo virtutem agnoſcere viſus eſt. Sed hæc nimis longè deducitur conſequutio, & obſcurior eſt S. Doctoris textus, quàm ut apertiſſimis aliorum opponatur.

y *Hieron. l.2. in Epiſt. ad Galat.*

Quanquam ſi unâ Patrum Græcorum authoritate ſententia illa fulciretur, momenti aliquid in contrarium faceret S. Auguſtini ſententia, in quam vulgò apud Eccleſiam Latinam conceſſum eſt; ſed authoritati accedit ratio, cui vix aliquid reponeretur. Demonſtrant Patres illi, nunquam fieri potuiſſe, ut Circumciſio delendi originalis criminis in Sacramentum deſtinaretur, nec enim alioqui ſatis cum fœminis proviſum fuiſſet: Sapientiæ nimirum eſt Dei, ut communi utriuſque ſexûs malo communi remedio ſuccurrat. In quibus Scripturæ Textibus mandatum de circumciſione traditur, nullus unquam de re tanti momenti eſt ſermo; neque Judæis unquam ſuccurrit, ut tantum de circumciſione ſibi datâ præſumerent. Quis, rogo, in animum inducat, fieri potuiſſe, ut à Moyſe toto 40. annorum ſpatio negligeretur inter Hebræos circumciſio? Quot enim tam longo temporis intervallo è vivis exceſſiſſe credendi ſunt, ſub ipſis Legiſlatoris oculis, quos æternùm cruciandos incuriâ ſuâ tradidiſſet, quippe quibus originalis criminis noxam omiſſâ circumciſione demere recuſaſſet?

Cæteri Judæorum nunquam tanta de Circumciſione ſuâ prædicarunt, non Joſephus, non Philo, quamquam alioqui horum alter virtutem Circumciſionis pluribus extulerit. Puerorum, qui fato ceſſerunt, animas conſtituunt Rabbini in loco quodam deliciarum (z), nullo facto diſcrimine inter infantes Circumciſione initiatos cæteroſque, qui in ipſo matris utero nondum in lucem editi deceſſerunt. Et unde meliùs, quàm ex Judæis Circumciſionis ab ipſis admiſſæ effectus diſceremus? An fortè admittere illos incognitum aliquod Sacramentum in animum induxerimus, reputantes nihil tale unquam apud eorum Patres ſuccurriſſe, quamquam alioqui adeò magni res eſſet momenti ut nihil ſupra?

z *Vide Manaſſe Ben-Iſrael l.2. de reſurrectione mortuorum c. 12. ex l. Zohar; & Talmud. tract. Sanhedrin c. 11. & Gemar. Ketuboth c.13.*

In ipſo inſtituendæ Circumciſionis articulo Dominus deſtinare ſe dixit inſigne vel ſigillum fœderis initi cum Abrahamo (a); quod ſpectans Apoſtolus Rom.4. 11. diſertè aſſerit, Circumciſionem ſigillum eſſe juſtitiæ, quam ſibi Abraham fidei merito ante ipſam Circucifionem comparaverat. Docet pariter Rom.2. 25. circumciſionem juvare quidem religioſos Legis obſervatores, refractariis nihil profuturam. Profectò ſi remittendi criminis originalis ſingularem agnoſcamus in Circumciſione virtutem, etiam ſine Lege proderit ſanè multum. Ad hæc nihil Circumciſio Baptiſmo concederet, ſi una eſſet utriuſque virtus, criminis nempe remittendi & gratiæ conferendæ Hoc autem inter ſacramenta utriuſque Legis diſcrimen conſtituunt Concilia, Florentinum in Decret. Eugen. ad Armen. & Tridentinum ſeſſ.7. can.2 6. 8. *Hæc non cauſabant gratiam, ſed ſolùm per paſſionem Chriſti dandam figurabant; noſtra verò Sacramenta & continent gratiam, & dignè ſuſcipientibus eam conferunt.* Siquid verò gratiæ à veteribus Sacramentis dabatur, id non Sacramentorum efficacitati, ſed eorum, à quibus reciperentur, diſpoſitioni & merito accepto erat referendum; quare ut phraſi Scholarum utamur, gratiam cauſabant, non *ex opere operato* (b), quemadmodum novæ Legis Sacramenta, ſed *ex opere*, ut ajunt, *operantis.*

a *Geneſ.17.12.*

b *Vide Concil. Trident. ſeſſ.7. Canon. 8.*

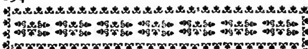
Quamvis autem vulgò Scholaſtici & Commentatores in Auguſtini & Gregorii Magni ſententiam concedentes autumaverint, originale crimen piaculo Circumciſionis deleri; alia tamen ſedit pluribus aliis Theologorum opinio, ratis cum Græcis & Latinis vetuſtiſſimis Patribus nihil in Circumciſione agnoſcendum, quàm merum aliquod ſignum, nullam habens remittendi criminis efficacitatem. Id ſibi diſertiſſimè aſſerendum ſuſcepit Cardinalis Bellarminus lib.2. de Sacrament. in gener. cap.16. 17. (c), Sasbout in cap.4. Epiſt. Rom. Stapletonius (d), Sylvius (e), S. Thomas (f), aliique plures ejus Interpretes, docentes originale crimen Circumciſione non niſi ex obliquo & ex conſequenti remitti; quòd enim deleretur, in cauſa fuiſſe fidem atque meritum illius, qui ſe Circumciſione initiandum traderet; quorum ſanè ſententia æquior nobis probatur.

c *Vide & Vaſquez. in 1. 2. diſp.130. cap. 2.*

d *Stapleton. Antidot. Apoſtolic. contra Hæreticos in Epiſt. ad Rom. 4.*

e *Sylvius in D. Thom.3. partem qu.70. art.4.*

f *D. Thomas 3. part. & in Rom.4. & in 2. part. qu. 62. art.6.*

DISSERTATIO

AN GENTILES,

Quibus neque de Lege Moysis, neque de Evangelio aliquid innotuit, salutem obtinere potuerint.

CUM de æterna salute & damnatione judicium ferendum est, nulli parcendum cautioni autumamus. Qua enim laboramos ignoratione abditissimorum sapientiæ pariter & misericordiæ divinæ consiliorum, nonnisi per summam audaciam certi aliquid de viis Domini asserendum esset. Obfirmatum licèt in malo cor nullo potest negocio Divinæ gratiæ suæ efficacitate lenire, pro libero suæ voluntatis arbitrio uno potest momento cor lapideum in carneum transmutare, indomita rebellium colla sub amoris & gratiæ jugum redigere? Quis furem è cruce in Paradisum uno eodemque temporis articulo transtulit?

Cùm itaque discutiendum nobis suscipimus, an Gentiles, quos sive Judæorum Lex, sive Evangelium æquè latebant, quamquam alioquin Deum noscerent, atque naturæ lumine justitiæ tramitem dispicientes, rectam virtutis viam tenuisse hominibus visi sunt, salutem justitiæ suæ virtute obtinuerint; nullum nos limitem divinæ misericordiæ præscribere, neque latentium divinorum consiliorum atque judiciorum abyssum scrutari audemus, sed disputationem hanc nostram totam redigendam volumus ad normam eorum, quę Deus ipse in Scriptura revelavit, docuerunt Patres: an scilicet, juxta consuetam Divinæ Providentiæ rationem, omni remoto subitæ resipiscentiæ per Dei gratiam factæ, atque justificationis ipso mortis articulo obtentę prodigio, accidisse potuerit, ut Gentes, quibus nihil cognitum de Lege naturali ac Deo, nisi si quid incerto speculativæ cognitionis lumine dispicere valuerunt, exactam tamen ad naturalis honestatis regulas vitam composuerunt, probitatis illius suæ merito, quanquam fide supernaturali & gratiâ Jesu Christi destitutæ, æternam salutem obtinuerint.

Occasionem ambigendi præbet Apostolus in ea, quam modò tractamus, Epistolâ Rom. 1. 19. 20. ita de Gentilium Philosophis differens. *Veritatem Dei in injustitia detinent, quia quod notum est Dei, manifestum est illis: Deus enim illis manifestavit. Invisibilia enim ipsius à creatura mundi, per ea quæ facta sunt intellecta, conspiciuntur: sempiterna quoque ejus virtus, & divinitas, ita ut sint inexcusabiles: quia cùm cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt.* Et cap. 2. 9. &c. *Tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum, Judæi primùm & Græci: gloria autem honor, & pax omni operanti bonum, Judæo primùm & Græco. Non enim est acceptio personarum apud Deum. Quicumque enim sine Lege peccaverunt, sine Lege peribunt; & quicumque in Lege peccaverunt, per Legem judicabuntur...... Cùm enim gentes quæ legem non habent, naturaliter quæ legis sunt faciunt; ejusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis.* Et ver. 26. *Si igitur præputium* (Gentilis) *justitias legis custodiat, nonne præputium illius in circumcisionem reputabitur? Et judicabit id quod ex natura est præputium, legem consummans, te, qui per literam & Circumcisionem prævaricator legis es?*

Ex quibus Pauli verbis duo rectâ consecutione deducuntur. 1. Gentiles & maximè Philosophos, virosque doctissimos tantùm de Deo legibusque nosse, quantum ejus legis transgressæ Rei meritò arguantur. 2. Nullum esse personarum discrimen apud Deum, qui Gentiles perinde ac Judæos legibus suis obsequentes habeat acceptos; sicut & damnet reos, si prævaricatores teneat. Sive igitur ideam habeant exactam & distinctam rerum divinarum, quam Judæis Leges Mosaicæ induxunt, sive confusam, quam præbent Gentibus naturalis legis sanctiones, utrique tamen æquè Deo placent displicentque. Quare illud pariter consequi necesse est, Gentiles scilicet solùm rationis & luminis naturalis ductum sequentes, ad salutem pervenire.

Ut autem omnis ambigendi ratio tollatur, tria Paganorum genera distinguenda sunt. Primum eorum, qui sive ante, sive post rogatam à Moyse Legem, veram tenentes religionem, atque in Deum ejus-

que

que promissiones fidem, spem tandem in merita Liberatoris & Messiæ, ad legis naturalis normam vitam instituerunt, quemadmodum memoriæ proditum est de Abele, Setho, Noe, Abrahamo, Melchisedecho, Jobo, & de aliis facilè simile ferri possit judicium, qui scilicet nullo Scripturarum legum præsidio, omnia tamen justitiæ & pietatis in Deum atque homines officia impleverunt.

Secundum genus tenent ii, qui in medio Paganici erroris versantes, nullâ veræ religionis ideâ instructi, adeò tamen ingenio valuerunt, ut ejus unius ope in cognitionem unius Dei atque officiorum ipsum ab hominibus exhibendorum venirent; tum & vitam instruerent ad omnes justitiæ & naturæ leges compositam.

Tertii tandem sunt generis Idololatræ, qui nihil à se corruptionis ducentes alienum, Paganismum veluti plenis scyphis hauserunt, nihil de Numinis, nihil de naturalis legis cognitione solliciti; vel si mavis, eorum notitiâ abusi, bonæ indolis semina criminibus opprimentes. Porrò hosce salvare nemini unquam succurrit, nisi fortè Origeni (a), qui præposterâ sanè pietate, Dei misericordis clementiam extendit in criminosos quoscumque, ne exceptis quidem Angelis perduellibus; ratus post exactam plurium annorum in Infernis periodum, eam tandem impetraturos felicitatem, quam Jesus Christus pretioso Sanguinis sui mundo obtinuit universo.

Persuasum est pariter omnibus (b), primi generis Paganos salutem obtinuisse, veluti pietatis & justitiæ quam impensè coluerunt, retributionem. Quæstionis igitur status in secundi generis Paganis constitus est; an scilicet illi salutem obtinuerint; qua de re varia apud Patres.

Certum habuerunt quidam, Gentiles, nec Dei cognitione, nec institutæ ad legis naturalis normam vitæ merito destitutos salutem obtinuisse. Putarunt alii Gentiles tandiu in Infernis detentos pœnas luisse, quandiu Jesus Christus ad eos descendens, ad pœnitentiam annunciandam non venit. Prædicanti enim illi fidem adhibentes, ejusdem Dei Filii merito salute tandem æternâ donati sunt. Defenderunt tandem alii, neminem dono supernaturalis fidei, spei in Messiam, & luminis gratiæ destitutum pervenire ad salutem potuisse; quæ nos fusiùs in præsentiâ examinanda suscepimus.

S. Justinus Martyr Apolog. 2. asserit, veteres illos Philosophos, qui rationis normam secuti sunt, anticipatione quadam Christianos meritò habitos fuisse; quamquam enim Christum Jesum ignorarent, dogmata tamen norant & doctrinam; ubi inter cæteros reponandi è Græcis quidem Socrates, Heraclitus, aliique nonnulli: è Barbaris verò Abraham, Ananias, Azarias, Misael, Elias, aliique plures. S. Clemens Alexandrinus (c) docet, viris illis, qui Christi ætatem præcesserunt, acquirendæ justificationis duplicem patuisse viam, Legem nempe & Philosophiam; Philosophiâ quidem justos effici vel saltem animum ad justitiam disponi; ea enim tanquam via habebatur, quæ ad justitiam deduceret: conferebat insuper justitiam, quanquam non omnibus numeris absolutam. Addit, Paganos ante Christi adventum satis functos, ipsumChristum sive ex Apostolis ejus aliquem in Infernis præstolatos fuisse, vixque auditæ fidei prædicationi lætos acquievisse, ut ejus obedientiæ merito salutem obtinuerint. Spectat eò loci vir Sanctus ad illud 1. Petri 3. 19. *Jesus Christus, mortificatus quidem carne, vivificatus autem spiritu, in quo & his, qui in carcere erant, spiritibus veniens prædicavit, qui increduli fuerant aliquando.*

S. Chrysostomus Hom. 39. in Matth. asseruit, Gentiles, qui Christi ætatem præcesserunt, salutem obtinere potuisse, absque prævià ejus confessione; neque enim in Messiam fides ante ejus adventum exigeretur. Illud igitur ab hominibus hisce postulabatur, ut rejecto Idolorum cultu, sese in unius Dei clientelam assererent, unicum illum rerum omnium agnoscerent Creatorem &c. Et paulò infra docet, eos, qui venturi in mundum Messiæ ne levem quidem admiserant suspicionem, si rejectâ idololatriâ, ad cultum unici & solius Numinis sese contulissent, compositâ ad recti normam vitâ ad cælestem felicitatem aspirare cum cœlis potuisse, juxta illud S. Pauli ad Rom. 2. 10. *Gloria, & honor, & pax omni operanti bonum* (d).

S. Augustinus de Genes. ad lit. lib. 12. cap. 33. fatetur (e) Jesu Christi animam ad inferna penetrasse, nempe, ut ipse paulò post exponit, ad loca torquendis impiorum spiritibus destinata; ibique in vinculis detentas, quas tamen maximè dignas tanto dono judicaverat, solvisse; quam in rem exponit illud Act. 2. 24. *Quem Deus suscitavit, solutis doloribus inferni, juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo.* S. Epiphanius (f) tradit, Jesum Christum ideò ad inferna descendisse, ut in libertatem vindicaret eos, qui Deum quidem semel norant, sed pluribus admissis erroribus in loco tormentorum cruciabantur. Quibus verbis satis apertè insinuantur Philosophi, qui Deum juxta Apostoli (g) phrasim noverunt, *Sed non sicut Deum glorificaverunt, & evanuerunt in cogitationibus suis.* Marcio apud S. Epiphanium Hæres. 42. defendit, Jesum Christum eò venisse, ut insultaret Deo Judæorum, Legi, & Prophetis, salvaret autem Cain, Core, Dathan, Abiron, & Esau, cæterasque gentes, quibus Deus Judæorum incognitus; reliquisse verò inter tormenta spiritus Abelis, Henoc, Noe, Abraham, Isaac, Jacob, Moysis, Davidis, Salomonis, addictissimos Dei Judæorum cultores. Apage blasphemias, quibus ne fulciendæ quidem singulari quorumdam Patrum opinioni uti audemus. Neque enim Marcioni nomine nisi malum præjudicium sententiæ illi conciliaretur: quare dicta tantummodò hæc de Hæretico volumus, ne quid prætermittamus eorum, quæ in hanc quæstionem apud Veteres occurrunt.

Origenes lib. 2. contra Celsum defendit, Spi-

a *Origen. l. 1. de Princip. c. 6. & contra Celsum l. 4. & 8. & in Exod. hom. 6. & in Psal. 36. hom. 3. & in Lucam hom. 14. & 24.*

b *Vide Aug. de Civit. l. 18. c. 41.*

c *Clemens Alexand. l. 6. Strom. p. 637. 638. 639. & Strom. l. 1. p. 319.*

d *Vide Chrysost. pag. 432. cap. 7.*

e *Christi quidem animam venisse usque ad ea loca, in quibus peccatores cruciantur, ut eos solveret à tormentis, quos esse solvendos occultâ nobis suâ justitiâ judicabat, non immeritò creditur.*

f *Hæres. 46.*

g *Rom. 1. 21.*

Spiritum Jesu Christi corpore solutum humanos cæteros spiritus convenisse, quò dociliores mortuorum animas ad fidem converteret. S. Gregorius Nazianzenus de Jesu Christi ad Inferos descensu agens Oratione 42. incertum relinquit, an omnes, nemine excepto, salvaverit, vel eos tantummodo, quibus prædicationibus suis persuaserat: quo in loco Nicetas Philosophus Platonicus hæc adnotat.

Memoriæ proditum est, ait, in historia Patrum de pio quodam Christiano, qui eum in Platonem longâ jam ætate defunctum plus nimio invectus, impietatis illum & injustitiæ traduceret, succedenti nocte per quietem eundem Philosophum obvium habuit, maledicta præcedentis diei exprobrantem. Fateor, ajebat ille, me immodicis detineri criminibus; sed Jesu Christo vix apud Inferos prædicanti omnium priorem credidisse me scias. Hilarius Diaconus in Comment. super Epistolam ad Ephesios 4. 8. docet (h), Jesum Christum captivos omnes, qui sive prævaricationis Adami sive propria criminis rei in infernis detinebantur, solvisse, & quos prædicationibus suis obsequentes nactus fuit, secum veluti in triumphum ad Paradisum deduxisse. Et in Epistola ad Rom. ita disserit: *Omnis enim quicumque viso Salvatore apud inferos speravit de illo salutem, liberatus est; Petro Apostolo testante, quia & mortuis prædicatus est.*

h *Expoliavit Inferos, tùm captivos, quos ex prævaricatione Adæ, aut propriis captivos peccatis in conditione tenebant, abstulit consentientes sibi, & ascendens inde in Cælos induxit.*

Author Cælestis Hierarchiæ cap. 9. autumat, SS. Angelos à Deo Principes in Gentes datos, veri Numinis cognitionem & cultum subjectis sibi populis inspirasse; quare plures è Gentilibus Angeli ductu salutem, atque cælestem beatitudinem obtinuisse. Ammonius Presbyter (i) consultus à Cæsario Scholastico, an scilicet Jesus Christus, cùm in infernum venisset, omnes, quicumque eo in carcere detinebantur, asseruisset in libertatem; respondit omnibus, ne Juda quidem excepto, providisse, resolutis omnium vinculis; iis tantùm relictis, qui prædicationibus ipsius pervicaces restitissent. Jobius Monachus in excerptis Photii Cod. 222. omnes, quicumque credere in Salvatorem non renuerint libertati restitutos, cùm Jesus Christus ad inferos descendit, asseruit.

i *Vide Biblioth. Cotelerii. Cod. 23. p. 76.*

Laudatur tanquam ejus sententiæ assertor S. Joannes Damascenus Orat. *de iis qui in Fide dormierunt*; ubi refert exemplum Falconillæ, ex Inferni suppliciis precibus S. Theclæ liberatæ; quod pariter in vetustis precationum in honorem S. Theclæ formulis recurrit (k). Meminit etiam idem vir Sanctus calvariæ viri cujusdam Pagani, interrogationibus S. Macarii respondentis, Virorum Sanctorum precibus, animas sociorum suorum in Inferno solamine quodam aspergi. In ea tandem Oratione, sicut & in aliis pluribus vetustis Libris, occurrit historia liberati ex Inferni pœnis Trajani Imperatoris, S. Gregorio Papâ rogante (l). Docet etiam, Jesum Christum, cùm ad inferos descendisset, fidei & justificationis donum impertitum fuisse iis, quos fortè eo loci invenit, viris frugi & modestis; neque enim clementissimus Deus suo præmio destitui voluit tam multa, sanctissimè à Viris illis gesta.

k *Apud Grab. Spicileg. PP. s. 1.*

l *Euch

olog. c. 95. & alii Libb. Græc. Damasc. loc. citat. p. 588.*

Inter Recentiores Ambrosius Catharinus in Epist. ad Rom. cap. 2. Erasmus, aliique nonnulli saluti Philosophorum Gentilium favisse plurimùm visi sunt. Philosophorum, inquam, quorum vita adeò cum Lege & Evangelio congruebat, ut unius ejusdemque spiritus utraque opus viderentur. Adeò verò admiratione Socratis arreptus est Erasmus, ut diceret: *Parum abest ut dicam: Sancte Socrates ora pro me.*

Tostatus Episcopus Abulensis in Gen. 17. defendit, Gentiles, quos laudabilis vitę probitas ornabat, nihilque non expressum ad normam naturalis legis habebant in moribus, nullum præbuerunt Idolis cultum, sed unius Dei singularitatem norant, Dei, inquam, præmia justis conferentis, probitatis suæ merito salutem obtinuisse, quamquam nihil sive de Trinitate, sive de cæteris aliis nostræ Religionis dogmatibus norint. Cùm enim illi justitiam ad exitum usque ita voluerint, ut nullo mortali crimine tenerentur, cùm obirent, in Abrahæ sinu post mortem constituti sunt, ubi nullo doloris sensu tangebantur. Eodem pariter privilegio illos donat, si post commissum crimen nec rejectam Idololatriam, inquinatissimæ vitæ maculas pœnitudine ante mortem eluissent; tunc enim igne Purgatorii, quidquid reliquum esset criminis, post mortem expiasse illos dicit: quam enim vim contritio modò obtinet, eamdem semper quacumque demum ætate obtinuit.

Nec Seneca vulgaria, quantum ad morales disciplinas attinet, sentire visus est, quorum admiratione nostri quidam Scriptores Christianum Stoicum plenis buccis appellantes, è Philosopho Discipulum S. Pauli reddunt. Fatetur pariter Tertullianus de Anima cap. 20. Senecam in nostras partes sæpè transire: *Seneca sæpè noster.* Eundem Authorem sæpiùs in Paganos Lactantius; non rarò etiam laudat S. Augustinus plura ex ejus libro adversùs superstitiones referens, agnoscens insuper, strenuè Paganicæ superstitionis errorem ab illo impugnari (m). Observat autem idem S. Augustinus, nunquam ab illo laudari Christianos, invidiam suorum metuens, si quid de ipsis boni referret; conscientiâ verò prohibitum, nequid mali de illis dicere auderet (n). Tandem S. Hieronymus genuinas esse, quæ ferebantur, Senecæ ad S. Paulum Epistolas ratus, eundem Philosophum inter Ecclesiasticos Scriptores recenset.

m *August. l. 6. de Civit. c. 10.*

n *Idem l. 6. de Civit. c. 11. Christianos jam tunc Judæis inimicissimos in neutram partem commemorare ausus est, ne vel laudaret contra suæ patriæ veterem consuetudinem, vel reprehenderet contra propriam fortasse voluntatem.*

Judæorum Doctores, quamquam alioqui gentis suæ privilegiorum studiosissimi, fores tamen æternę beatitudinis pluribus Paganorum referant. Admittunt enim omnes, quicumque præceptis Noemo datis colla submiserint (o), videlicet Idola non coluerint, à cæde, adulterio, à maledictis, à nomine Dei violando abstinuerint, ad furta manus non extenderint, pariter ab esu viventis cujuscumque animantis temperarint; quibus urgendis præceptis Judices constituti erant.

o *R. Moses & R. Meyr Gabay.*

Hisce

Hisce Noachidorum præceptorum legibus subiectis Gentilibus accenset R. Moyses Ægyptius omnes quicumque Deum nossent, æqua de ejus divinitate sentirent, ac tandem vitam frugi probamque instituissent, uti Socrates, & Plato. Tandem in Talmud relatum est, quatuor hominum genera à futuri sæculi beatitudine excludenda, videlicet Balaam, Doeg, Achitophel, & Giezi, cæterosque eorum imitatores; ex quo rectâ consuetudine deducunt, cæteris Paganis salva manere omnia (p).

p *Vide Menasse Ben-Israel l. 2. c. 9. de Resur. Mortuor.*

Patrum authoritatem fulciunt hæ potissimùm rationes. Cùm Deus mortales omnes suis, Dei videlicet, commodis genuisset, sicut vicissim Jesus Christus omnium hominum saluti mortem oppetiisset, quòd ex universo mortalium hominum cœtu tam rari tantummodò salutem reipsâ obtinuerint, vix ac ne vix quidem intelligeretur. Quantus autem, rogo, electorum esset numerus, exclusis ab eorum consortio Gentilibus, qui Deum nossent, & ad rationis normam vitam instituissent? Quis credat, ante diluvium 1656. annorum spatium modicum illum prædestinatorum numerum implesse, quem referente Scripturâ legimus? Quis Abrahamo, Melchisedecho, & Jobo coævos plures viros, non dissimilem ab illis vitam morum sanctitate, & Dei cognitione & cultu puram ducentes, non statuat? Cur arctis adeò limitibus Dei miseratio claudatur, in angustum coacto electorum numero. Maximè pariter ad Dei maiestatem spectat, ut beneficia sua in omnes spargens creaturas, omnes ad destinatam sibi felicitatem invitet. Invitat autem, juxta phrasim S. Clementis Alexandrini Strom. lib. 7. Gentiles Philosophiâ & naturali illâ Religione, quam singulorum cordibus ministerio inferiorum Angelorum insculpsit; invitat Judæos Lege, quam per Angelos superiores, præcone Moyse, rogavit.

Eadem fusiùs lib. 6. Strom. prosecutus, docet, triplici veluti fœdere Deum sibi homines sociasse, suo nempe Gentiles, peculiari Judæos, ac tandem tertio quodam singulari Christianos; à singulis verò, ait, singulari ac distinctâ religione cultum obtinuit. Dedit Gentilibus Philosophiam, Judæis Legem, ac tandem utrisque in unum coniunctis Ecclesiam composuit, tria veluti fœdera in unum concilians; tria nempe, quæ unius Dei verbo nectuntur atque firmantur. Ita enim reputandum est, ut, quemadmodum Judæis Prophetas constituit, ita pariter suos dederit Gentilibus Prophetas nempe Philosophos. Laudat in eam rem testimonium S. Pauli, cujus tamen verba in Scriptis Canonicis nuspiam leguntur: *Libros Græcorum sumite, agnoscite Sibyllam, quomodo unum Deum significant, & quæ sunt futura.* Et pag. 637. tanquam Apostoli Petri verba refert: *Dicit Petrus Dominum dixisse Apostolis: Egredimini in mundum, ne quis dicat: Non audivimus; nam sicut hoc tempore prædicatio Evangelii ad vos delata est, ita pariter tempore elapso Lex & Prophetæ data sunt Barbaris, & Græcis Philosophia, ut ad Evangelium recipiendum disponerentur.*

Idem prosequens institutum vir sanctus, eandem sententiam ex illo Scripturæ probat, quo Jesus Christus prædicasse traditur apud Inferos; asserit autem, Apostolos Præceptoris sui imitatione ad inferna loca venisse, ut inceptum opus tandem absolverent, appellandi nempe ad salutem eos, qui nullam veri Dei & Servatoris cognitionem haberent: ex quo factum, ut Jesus Christus ad saniora consilia revocandis Judæis eò veniret: Apostolos verò in Gentium salutem, seu potiùs Jesum Christum ideò descendisse, ut indiscriminatim omnibus prædicaret, ac salutem omnibus, quotquot in ipsum crederent, largiretur. Laudat in eam rem sententiam illam Pastoris [q]: *Descenderunt ergo eorum, qui dormierunt, in aquam; sed hi quidem descenderunt viventes, & viventes ascenderunt.* (Hæc de Justis Hebræorum dicta accipe) *Illi autem mortui descenderunt, & vivi ascenderunt*: Quibus verbis Gentiles designantur, antè receptam fidem decedentes; ex infernis tandem ascendentes, merito fidei, prædicatione Jesu Christi sive Apostolorum receptæ, vitam consequuti.

q *Ibidem p. 638.*

Nihil est, ait ille, inter justos sive Græcos sive Judæos, vel sub Lege vel secùs, discriminis; est enim omnium hominum unus & singularis Deus, qui Patris amore speciali omnes in se credentes complectitur. Sentit autem (r), iniquitatis esse & injustitiæ, si æternis damnentur suppliciis, qui cùm ante Christi adventum è vivis excessissent, nihil de illo subodorati, vitam in ignoratione Messiæ traduxerunt; quam in rem illud velut è Scriptura laudat: *Quæcumque vestrûm fecit aliquis in ignoratione, Deum apertè non cognoscens, si ea agnoscens ductus fuerit pœnitentiâ, ei omnia peccata remittentur.*

r *Strom. l. 6. pag. 699.*

Quibus latè discussis, illud tandem consequitur, Gentiles, qui & mentem Dei cognitione illustrarunt, & vitam morum sanctitate probatam duxerunt, salutem tandem impetrare potuisse. Sed æquivocationes demum tollendæ sunt, & apertiùs promendum, quid sit Deum nosse, & vitam laudabilem instituisse. Potest itaque Deus sterili quadam & speculativâ contemplatione cognosci, quemadmodum impii & Dæmones Deum, quem noscunt, blasphemant. Potest Deus cognosci solo rationis lumine, uti factum novimus à Philosophorum pluribus, ex creaturis in Creatoris cognitionem venientibus, destitutis tamen illis fide & charitate, vitamque planè agentibus scientiæ suæ oppositam, & vitæ in speciem exactæ decora corrumpentibus, justitiæ & charitati planè adversis criminibus. Cur illi suis hisce contemplationibus atque fucatis probitatis exemplis salutem æternam obtinuerint, nihil est; deerant enim illis, quæ unicè ad salutem requiruntur, Fides, gratia, charitas, & bona opera, quorum si quid desideretur, etiamsi cætera adsint, actum est de adultorum salute.

Viri

Viri illi sanctissimi, qui Legem Mosaicam præcesserunt, uti Seth, Noe, Melchisedech, Deum fidei lumine norunt, cognitumque in spiritu & veritate adorarunt, cultu pio & religioso, corde igne charitatis inflammato, & vitâ ad omnem justitiæ normam compositâ. Nihil tale de Paganorum Philosophis affirmare, vel suspicari quidem audemus. Fatetur quidem Apostolus, viros illos creaturis inspectis in Dei cognitionem venisse; addit tamen continuò, illos ipsos viros Deum non tanquam Deum glorificasse, sed evanuisse in cogitationibus suis; vitam pluribus admissis criminibus egisse Dei cognitione indignam: quod ab Apostolo assertum, ex Historiæ fide plùs nimio confirmatum est. *Veritatem illi Dei in injustitia detinuerunt* (r): ex quo factum, ut vanâ quadam & sterili meditatione recta viderent, præstiterint sinistra, & quem norant Deum, neque coluerint, neque super omnia amaverint, nec tandem metuendo commendarint. Nunquam illi satis apertè adversùs idololatriam reclamarunt, sed interno mentis conceptu, illam temnentes, externâ specie, probare visi sunt: unde illud Pauli 1. Cor. 1. 20. 21. *Ubi sapiens? ubi scriba? ubi conquisitor hujus sæculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam hujus sæculi? Nam quia in Dei sapientia non cognovit Mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes.*

r Rom. 1. 18.

Profectò si Philosophi, qui naturali lumine, & ingenii perspicacitate Deum agnoverunt, contemplatione hac suâ abusi, alia mente norant, alia opere præstiterunt, Deumque, quem noverant, nunquam precibus suis implorarunt; Deus vicissim illis opem suam naturalem jure meritoque denegavit, retinuit gratias, & interiorem illam lucem, quibus semel denegatis, omnis eorum cognitio vana erat, & ad salutem æternam inutilis. Scimus planè Deum neque impossibilia jubere, neque miserationis suę largitates denegare iis, qui Gratiæ auxilio præventi, toto animi nisu efflagitant, quæ supra virtutem suam posita esse cognoscunt (t). Æquè tamen fide certum est, sine fide nunquam fieri ut Deo placeamus (u); hominem solis arbitrii viribus, gratiæ & charitatis ope destitutis, ad salutem admitti nunquam posse (x); speculativam rerum agendarum, atque Dei cognitionem sine probis operibus nihil de se ipsa pro ęternitate valere.

t Conc. Trid. sess.6. c.11. *Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet & facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat ut possis. Vide & Conc. Arausican. 2. c. 25.*

u Hebr. 11. 6. *Sine fide impossibile est placere Deo.*

x *Vide Peter. in cap. 1. Rom. disp. 17.*

Persuasum insuper habemus, Deum, si quid gratiarum Philosophis dare recusavit, id nonnisi summo jure fecisse; indignos se tanto Dei beneficio, sive ingrati animi vitio, sive infidelitate, sive pervicaciâ exhibentibus Philosophis. Si tandem ęternę damnationis pœnam subierunt, ejus rei in causa non fuisse subtractam illam beneficiorum copiam, sed crimina, & pravi cordis habitudines, cujus culpâ nullam possent obtendere damnationis suæ causationem; quippè qui, sicut Apostolus ait, cùm Deum nossent tanquam bonorum omnium authorem, & pravè factorum ultorem, qui primus est gradus accedentium ad Deum, juxta eundem Apostolum ad Hebr. 11. 7. *Credere oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit*; cum, inquam, Deum nossent, *non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt* (y).

y Rom. 1. 21.

Conferat, si quis vult, laudatissimorum Philosophorum vitam cum exactissimæ moralis regulis, & quid præmio ęterno dignum offendet? Anne fortè contemptum illum Idolorum, & superstitionis eorum ętate obtinentis? Nemini sanè melius id persuasum, quàm Socrati, Platoni, & Senecæ: nihilo seciùs tamen Socrates cicutam bibens, nonne apertè dixit, rogandos sibi esse Deos, ut exitum sibi darent felicem? Et cum animam efflaret, socios rogavit, ut gallum, quem voto Æsculapio promiserat, suo nomine offerrent. Digna ne sunt ista homine, qui in fide unius Dei Judicis vivorum, & mortuorum, in horrore idololatriæ immoritur? Crimini etiam viro datus est perditus puerorum amor (z): jurabat in canes, in quercum, in anatrem (a); cùm interim Deos Athenarum amaris sarcasmis irrideret. Vitio illi pariter datus cultus nubium, & veteris religionis Athenarum subversio, quam à se invidiam levissimo, ut ajunt, brachio depellit, ac testimonium ea occasione debitum veritati defraudat. Ita verò Philosophum illum traducit Lactantius de falsa Sapientia l.3. cap.19. *O hominem ineptum, si cavillari voluit religionem, dementem, si hoc seriò fecit, ut animal turpissimum pro Deo haberet.*

z *Juvenal. Satyr. 2. Inter Socraticos notissima fossa Cynædos. Vide Menag. not. in Laert. l. 2. Segm. 138.*

a *Tertull. Apologet. & l. 1. ad Nationes.*

Xenophon, & Plato ejus Discipuli virum à calumnia atheismi purgaturi demonstrant, sacris illum Numinibus Græcorum litasse, quin & coluisse ipsum, atque alios ad eorum cultum induxisse. In rebus agendis plerumque instinctu illius agebatur, quem Dæmonem suum appellabat: tenebant autem apud Paganos Dæmones, & Genii (b) locum à Diis inferiorem. *Secundùm Deos Philosophi Dæmones deputant. Socratis vox est: Si Dæmonium permittat.* Illustre huic Philosopho sapientiæ testimonium tulit Apollinis oraculum: quod sanè vix de Numine crederetur, si Deos omnes Socrates substulisset (c): *O Apollinem inconsideratum! Sapientiæ testimonium reddit ei viro, qui negabat Deos esse.*

b *Tertull. Apolog.*

c *Tertull. ibid.*

Modò ad Senecam, quem aliqui mirantur tanquam omnigenæ virtutis exemplar, & prototypum. Porrò Seneca Librum superstitionum Paganicarum digessit, cujus insignia aliqua fragmenta servavit S. Augustinus de Civit. lib.6. cap.10. eorumque lectione intelligimus, absurda omnia superstitiosissimorum rituum sapientem illum Scriptorem relevasse; & postquam singula suis coloribus expressisset, statuisse demum in hæc verba: *Quæ omnia sapiens servabit tamquam legibus jussa, non tamquam Diis grata; atque omnem istam ignobilem Deorum turbam, quam longo ævo longa superstitio congessit, sic adorabimus, ut meminerimus, cultum ejus magis ad morem quàm ad rem pertinere.* Ita magnus ille Senator & Philosophus Romanus Numina illa ex-

ter-

ternâ religionis specie colebat, quæ intimo mentis conceptu temnebat; & quam intus apud se execrabatur, superstitionem, suo interim exemplo fulciebat confirmabatque.

Nonne pariter Apostolus omnibus æquè Philosophis vitio vertit (*d*), quòd prudentes scientesque errorem sectati, nullam criminis sui causationem obtendere potuerint; quippè qui Deo, quem nossent, cultum impendere, debitas illi actiones gratiarum agere recusassent; sed erraticæ mentis ludibriis rapti, in veram dementiam incidissent, tunc maximè quando majorem de se opinionem sapientiæ ingerere volebant. Ejus rei merito à Deo, voluptatum ac passionum suarum præda relicti, eò abrepti sunt, unde natura ipsa maximè refugeret. Scitum est, quàm in rebus Juliæ Augustæ de adulterio aliisque criminibus delatæ Seneca implicaretur (*e*); sicut & probrosissima crimina, quæ ipse Neroni instillasset, eidem Philosopho vitio vertit Dio (*f*). Strenuè licèt in divitias idem Philosophus decertaret, locupletem tamen gazam possidebat, quam brevi tempore collectam, in dies fœnoribus immodicis augebat (*g*).

d *Rom.* 1. 20. 21.

e *Tacit. Annal.* 12. c. 8. *Sueton. in Claudio* 2. 29.
f *Dio l.* 61. & *in Excerptis Vales.* p. 685.
g *Dio in Excerptis Vales.* p. 685. *Tacit. Annal. l.* 13. c. 41.

Nec meliora facilè spectarentur in cæteris Philosophis Græcis, Ægyptiis, Chaldæis, & Indis, siquidem gesta ab illis omnia in medium ferrentur. Singuli prorsos illi æternam sibi damnationem induxerunt, sive Idololatriâ, sive infidelitate, vel simulatione, sive altero aliquo admisso crimine. Quod tantùm fide & charitate destituerentur, id satis superque habebatur, cur à Cœlorum Regno perpetuò ablegarentur. Vidimus in superioribus, in ea quidem fuisse opinione S. Chrysostomum hom. 37. in Matth. nullâ adactos necessitate Gentiles, qui Christum præcesserunt, ut in Messiam crederent, sed omnia illis salva futura, si errori, & Idololatriæ tantùm renunciantes, Deum nossent, colerentque, ac vitam ad rationis normam componerent. Verùm S. Augustinus, cui Theologi omnes post Apostolum adstipulantur (*h*), nunquam fieri posse defendit, ut ad salutem quis adnitatur sine fide in Jesum Christum, nempè absque supernaturali illo lumine, quo credenda pariter & agenda non demonstrantur tantùm, sed & ad veritates demonstratas homines invitantur: neque satis esse in Deum tantùm credere, sed oportere simul, ut fides in Jesum Christum teneatur, juxta illud Scripturæ (*i*): *Non est in alio aliquo salus; nec enim aliud nomen est sub Cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.*

h *August. Epist. olim* 157. *ad Optatum, nunc* 190. *Item Epist. olim* 89. *nunc* 157. *Item l. de Nat. & Grat.* c. 44. & *l.* 2. *de Peccator. remiss.* c. p. 29.
i *Act.* 4. 12.

Fatemur quidem, non omnibus æquè Theologis eam sedere opinionem, fidem nempè in Messiam explicitam unicè esse ad salutem momenti; sunt enim qui fide tantùm implicitâ salvari Gentiles potuisse defendant (*k*), eam rationem ineuntes conciliandi inter se S. Chrysostomum cum S. Augustino; quorum hic necessariam esse ad obtinendam salutem fidem in Servatorem affirmavit, negavit alter. Itaque S. Chrysostomus explicitam, uti vocant, fidem à Paganis non exigit, sed tantùm implicitam, qua nempè in Deum crederent, Authorem, & Reparatorem generis humani, Reparatorem nempè eâ ratione, ordine, & tempore, quo ipse latenti providentiæ suæ consilio proposuisset.

k *Vide Petav. Disput.* 18. *in cap.* 1. *Ep. ad Rom.*

Qui verò ex Patribus defenderunt, Jesum Christum, & Apostolos ad Inferna loca descendentes Philosophis & Paganis quàm pluribus, nec frustrà, prædicasse, quibus docilitatis suæ merito, æternæ vitæ præmium contigisset; illi planè nunquam in eam venissent opinionem, nisi eâ positâ veritate, quam nos supra constituimus, nimirum absque fide in Jesum Christum nemini æternæ vitæ fores reserari. Hæc cogitantibus fucum faciebat textus quidam Epistolæ S. Petri, & alter Libri Pastoris. Illud tanquam certum sibi constituebant, Jesum Christum salvandis omnibus quà Judæis quà Paganis venisse; nec poterant in animum inducere, alios à Regno Dei excludi, quàm qui annunciatæ veritati aures volentes prudentesque occlusissent. Ex quo illud pariter reputabant, omnes, quicumque ante adventum decessissent, nunquam à salute excludendos fuisse, cùm præsertim vitam ad rationis normam direxissent. Maximè autem ad rem esse arbitrabantur, si Jesum Christum, qui viventibus fidem annunciaverat, mortuos pariter non neglexisse autumarent. Facilè pariter aliqui in eam venerant opinionem, quòd commodiorem arbitrarentur conciliandis Paganorum animis, quibus ingratè accidisset, si credere cogerentur, Philosophos, quorum maximè virtutem & doctrinam suspiciebant, sine spe veniæ damnari. Maluerunt proinde in vitam æternam illos admittere, ad partes Jesu Christi transferentes, sive quando mortalem adhuc vitam agerent, defendentes, quæcumque Philosophi vera sentirent, hausisse è veritate & ratione æternâ, nempè Christo Jesu, uti S. Justino visum; sive post mortem, statuentes, Jesu Christo vel Apostolis in Infernis prædicantibus victas manus dedisse: quod S. Clementi Alexandrino, Origeni, Nicetæ, Jobio, aliisque nonnullis assertum est.

Sed utraque hæc opinio æquè rejicitur; neque enim reputari potest, Gentiles, de quibus in præsentia sermo, palam in Deum credidisse, quem non nisi obscurè, quantum naturali lumine permissum est, norant omnia illis incognita, sive quæ ad vulnus ab originali crimine inflictum, sive quæ ad necessitatem Reparatoris pertinent. Cùm de ærumnis atque imbecillitate hominum agendum esset, nemo illis meliùs disseruit; nemo pariter absurda Idololatriæ apertiùs propalavit: sed cùm ad quærendum animæ languentis remedium in Servatore, vero illo animarum Medico ventum est, æquè omnes aberrant. Audaces & superbi tantum se habere virium & scientiæ præsumebant, quantum vitiis excindendis valeret, seque à passionum impetu in tutum reponerent. Quis unquam vidit Philosophos pectus plangentes, orantesque, cri-

mi-

minum suorum coram Deo exomologesim habere, imbecillitatem suam plorare, spem in ipsum suam reponere, & quidquid in se boni esset, accepto illi referre. Quis unquam, ait quidam Philosophus, de virtute sua grates Diis egit (*l*)? Aguntur illis quidem grates de acceptis divitiis, oris venustate, cæterisque exterioribus donis, sed propriæ singuli virtutis authores sumus. *Det vitam, det opes; æquum mi animum ipse parabo* (*m*). En Philosophiæ Paganicæ indolem: en Philosophorum tumor & superbia. Sapiens ille est, *qui est totus aptus ex sese, quique in se uno sua ponit omnia* (*n*). Hæc de se Stoicus Philosophus: (*o*). *Sapiens uno minor est Jove.*

l Cicer. l. 3. de Nat. Deorum.
m Horat. Epist. 18. l. 1.
n Paradox. 2. Cicero.
o Horat. Epist. 1. l. 1.

Origenes in suo Commentario in Matth. Hom. 4. asseruerat, S. Joannem Baptistam duos ex Discipulis suis ad Jesum Christum misisse, postulatum, an idem ipse esset, quem tantis votis Judæi expectaverant; quod à sancto viro, ait, non tanquam de veritate ambigente factum est, sed ut majori persuasione veritatem illam posset apud Inferos annunciare (*p*). In suo verò Commentario in 1. Reg. asserit luculenter, S. Joannem Baptistam ad Inferos descendisse, ut anticipatione quadam Jesum annuncians, eò simul venturum prædiceret. Et in Commentario in Matth. tom. 12. docet, Muysem & Eliam post colloquium cum Jesu Christo in ejus Transfiguratione, pristinas Inferorum sedes repetentes, lætum ad suos detulisse nuncium, simulque omnia, quæ à Jesu Christo audierant, iis exposuisse, quos tempore Passionis Christi è captivitate redimendos norant. Hanc opinionem, suppresso Authoris nomine, de ridiculo agit S. Chrysostomus; demonstrans, toto quidem vitæ hujus spatio merendi sive demerendi facultatem singulis permitti; sed post obitum nemini resipiscendi manere potestatem; unicuique enim post obitum pro vitæ merito sive præmia restant vel supplicia. Profectò si Jesus Christus ad Inferna prædicandæ impiis veniæ descendisset, omnibus ad unum persuasisset. Si infidelibus post obitum veniæ spes aliqua relicta est, nemo sanè novissimâ saltem die peribit; omnes enim genua coram Judice flectent, parati judicium omne subire. Intimo quidem criminum suorum dolore tangentur; sed frustra illi, cogentur enim, vel inviti ad lacrymas & ejulatus.

p Vide nostr. Comment. in Matth. 11. 3.

Porrò hæc S. Chrysostomi momenta æquè valent adversùs Origenem, cæterosque omnes qui Paganis Philosophis post obitum salutis spem factam in prædicationibus Jesu Christi vel Apostolorum tuentur. Sive enim S. Joannes Baptista, sive Jesus Christus, sive S. Petrus, sive alius quicumque Evangelium illis annunciaverit, æquè tamen impossibile est, aliquem ex iis, qui in Infernis torquebantur, potuisse annunciatis sibi veritatibus non acquievisse; maximè post tolerata tam longa supplicia, quæ incredulæ pervicaciæ suæ merito subjissent, & post exploratam in se veritatem eorum, quæ sibi ab Evangelicis illis Præconibus annunciarentur, nempe immortalitatis animæ, suppliciorum & pœnarum alterius vitæ: quæ quidem hominibus in hac vita degentibus ægrè persuaderentur, facilè tamen nulloque negocio iis, qui in altera vita tormentis addicti sunt, & è mortuis resurgente Jesu, ipsis oculis intuentur. Jam inde ergo à pluribus sæculis incolis destituerentur inferna loca, incolis, inquam, ab ipso mundi exordio, illic degentibus, siquidem post obitum illis via resipiscendi esse potuisset. Scitè autem observat idem S. Chrysostomus hom. 37. insinuatum à Jesu Christo eam veritatem, nimirum ad exitum usque mundi futuros in Inferno impios Abrahamo pene coævos; prædicit enim Jesus Christus Matth. 11. 22. tolerabilius futurum extremâ die judicium Tyriis, Sidoniis, Sodomæ, & Gomorrhæ, quàm Corozaim, Betsaidæ, & Capharnaum, qui omnem sibi ad salutem aditum, opemque volentes prudentesque præcluserant.

Cùm verò S. Augustinus (*q*) supra à nobis laudatus docuit, Jesum Christum ad inferna loca, ubi nempe impiorum animæ torquebantur, descendisse, atque inde omnes, quoscumque aptos secundùm justitiæ suæ leges norat, eduxisse, nunquam planè S. Doctori succurrit, Inferni illum fores reclusisse iis, qui nunquam in Deum credidissent, vel speculativâ tantùm illum nossent cognitione, qua nec ad cultum Deo præstandum, nec ad referendas gratias inducerentur: alioqui enim ipse sibi S. Doctor, sicut & Apostolo Paulo, adversaretur. Quare illud tantummodo insinuatum est ab illo, inter eos, qui suppliciis detinebantur, suppliciis, inquam, quæ Purgatorii diceremus, aliquos deprehendisse, qui debitas criminibus suis pœnas jam luissent, eosque proinde veluti jam expiatos secum deduxisse, æternâ Beatitudine pro virtutum merito donandos. Hebræi erant imbecilliores, qui nondum ad purum elutâ criminum maculâ ex hac vita decesserant, vel si mavis, Gentiles, qui Deum norant quidem, sed rudiori adhuc fide infirmiores, vel saltem levioribus aspersi criminibus, tormentis alterius vitę cruciabantur.

q August. l. 12. de Genes. ad litter. c. 33.

Significat autem, se, siquidem indulgentioris naturæ indolem sequi voluisset, in eam inclinaturum sententiam, quæ æquior esset Philosophis illis, qui Deum nossent, & idololatriæ fuissent aversati; retrahi se tamen ab ea opinione, quòd constitutis à se principiis repugnaret: *Si omnes omnino dixerimus tunc esse liberatos, qui illic inventi sunt, quis non gratuletur, si hoc possimus ostendere? Præsertim propter quosdam, qui nobis literario labore suo familiariter innotuerunt, quorum eloquium ingeniumque miramur.* Addit deinde, vix fieri posse, ut solertiùs discussâ singulorum vitâ, purum aliquid à fastu & inanis gloriolæ ambitu deprehendatur: ex quo totum proborum operum meritum ita corrumpitur, ut quanto indulgentioris animi indole in salutem Philosophorum ferremur, tanto pariter ab opinione justitiæ divinæ retraheremur. *Veruntamen quadam indole animi ita delectant, ut eos, in quib-*

bus hac fuerunt, vellemus vel præcipuè, vel cum cæteris ab inferni cruciatibus liberari; nisi aliter se haberet sensus humanus, aliter justitia Creatoris.

Ad fabellas ex S. Joanne Damasceno laudatas quod attinet, reponimus, 1. Lucubrationes talia referentes, viro tanto fictè inscribi, uti Leo Allatius primùm, deinde P. le Quien in nova editione Operum S. Joannis Damasceni convincunt. 2. Quando genuina essent opera, certè è minùs authenticis monumentis deductæ historiolæ, in Scripta licèt S. Damasceni translatæ, nihilo meliorem obtinent fidem. Opinionem eorum, qui damnatos jam ad inferos Gentiles, ad Fidem, auditis Apostolis concionantibus, traduxerunt, satis jam refutavimus.

Si Tostatus in ea fuit persuasione, Gentiles absque Fide explicitâ vel implicitâ in Jesum Christum salutem consequi potuisse, nos virum doctum, scripturæ & Patribus repugnantia docentem, non admittimus: ait enim Scriptura (r) de Jesu Christo: *Nec aliud nomen est sub Cælo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.* Si verò ille nomine *Fides in unum Deum, qui bona operantibus æqua retribuit*, insinuat Fidem saltem implicitam in Jesum Christum, paria sentit nobiscum.

r Act. 4. 12.

S. Clemens Alexandrinus vix ab omni errore purgaretur in iis, quæ de Philosophis Paganis, & prædicatione Jesû Christi, atque Apostolorum apud Inferos scripsit. Illud tamen Authori illi excusando reputandum est, nimirum vitium id fuisse illius ætatis, qua non benè discussis earum rerum veritatibus, omnia offuscabantur. Accedebant scripta quædam, opinione quidem authentica, & secundam à sacris Libris authoritatem obtinentia, quibus facilè credulis illis Patribus impositum est. Ad hæc, S. Clemens ita de Philosophia agit, quasi nihil satis commodi de illa sentiret (s): adeo longè abest, ut in pari cum Fide & veritate nostræ Religionis gradu illam constituat. Nullam peculiarem Philosophorum sectam probans, damnat universas (t). Quis autem credat, harum, quas reprobat, sectarum Authores, vel Sectatores æternæ salutis præmio donare illum voluisse? Tandem in Admonitione ad Gentes observat, tenues illos veritatum, seu potiùs Verbi Divini igniculos, qui Philosophis affulserunt, & veritatis quanta sit vis, & Philosophicæ scientiæ quanta sit imbecillitas, apertè satis demonstrare; noverint enim licèt Philosophi quædam, ad finem tamen sibi intentum venire nunquam valuerunt. Abundè his etiam demonstratur, eos qui sine Verbo veritatis, i. e. Jesu Christo, ad agendum se disponunt, perinde esse, ac si pedibus destituti ad gradiendum adniterentur. Qui de hoc argumento plura voluerit, consulat Librum Gallicum *de Necessitate Fidei in Jesum Christum*, impressum Parisiis 1701. qui in prima Lucubrationis hujus editione nos latuit.

s Clem. Alex. l. 1. pag. 203. 204. 234.

t Strom. l. 1. pag. 211. & 218.

Ita ergo Dissertationem hanc nostram cogentes statuimus. Pagani, quorum totus erat census speculativa quædam, naturalis, & sterilis Dei, & veritatum moralium cognitio, nullo Fidei saltem implicitæ in Messiam, & humani generis Reparatorem, ac supernaturalis gratiæ radio illustrati, nullo charitatis igniculo foti, ad Regnum Cælorum obtinendum nunquam evadere valuerunt. Hæc Apostoli Pauli mens, docentis, Philosophos illos, qui Deum norant, cùm debitam illi gloriam denegassent, nullam criminis sui causationem coram Deo obtendere potuisse.

IN PRIMAM EPISTOLAM
AD CORINTHIOS
PROLEGOMENON.

Corinthus Achajæ celeberrima, & opulentissima Civitas, cui ipsa sui loci inter Ægæum ad Orientem, & mare Jonium ad Occasum constitutio, ad negotiationis commodum, & ad opum incrementum quàm maximè contulit, superbiæ, epulis, voluptati, & cæteris, quæ commercium & divitiarum copiam comitantur, vitiis sese dediderat, ut cultui, & religioni impudicitia haberetur; meretrices enim adhiberi ad publicas preces canendas consueverant, Venerique à quibusdam dicabantur recèns prostitutæ, quarum copia ea erat, ut proverbio nomen effecerit.

Anno circiter Christi 52. Apostolus Corinthum profectus, Servatoris multum in eâ Urbe sibi populum selegisse testantis visione confirmatus (a), duodeviginti menses ibidem egit, quibus & Judæorum & Ethnicorum plurimos Deo quidem peperit, sed plures etiam calamitates exhausit; ab Judæis (b) præsertim ægrè ferentibus, quòd Evangelium Ethnicis annunciaret. Quare incredulos obstinationi suæ reliquit, eisdemque discedens, vestibus priùs excussis, ita est minitatus (c): *Sanguis vester super caput vestrum: mundus ego ex hoc ad Gentes vadam.*

a Act. 18. 10.

b Vid. 1. Thessal. 3. 7. & 2. Cor. 11. 9. & 1. Cor. 2. 3.

c Act. 18. 6.

Corintho Paulus Ephesum venit, ubi tribus annis concionandi muneri incubuit.

Apollo interim, & fortè S. Petrus, seu quis ex Petri Discipulis, Corinthum profecti, quosdam sibi asseclas adsciverunt, Corinthiis diversis, quæ Græciam invaserant, Philosophorum sectis assueti, eumdem & à Catholicis servari morem, & à Paulo ea propter, Petro, Apolline, cæterisque Evangelii Præconibus totidem sectas constitui arbitrantes, eorum cuilibet proprios, qui Præceptoris nomine initiarentur, asseclas adhæsuros sibi suaserant. Christianâ præterea, quæ mundis omnia munda esse docet, fideles quidam libertate abutentes, & nonnullas propositiones veras alioqui ad errorem distrahentes, idola verbi gratiâ nihil esse, iisque oblata ab iisdem neque sacra fieri posse neque turpia; cibis promiscuè omnibus, iis etiam, qui Idolis oblati fuerant, nullâ religione abstersiti vescebantur: quod vel Hebræis recèns fidei addictis, fratribusque conscientiæ inbecillioris, vel Ethnicis eam temeritatem demirantibus, pravitatis exemplum exhibebat.

Fœdissimia alii non modò non coercitis verùm etiam culto probatis impudicitiis assueti, pravâ consuetudine difficilè nimiùm se abdicabant; quare & Fidelium unus Novercæ, Patris sui uxoris, incestu pollui ausus est. Aderant præterea, qui lites ad Laicorum Tribunalia deferrent, quique Eloquentiæ atque Philosophiæ plus nimio addicti, mortuos resurrecturos inficiarentur. Cùm vero unâ convenirent, seu concionibus, seu mysteriis sacris, divites cœnam in Templum minimè deferentes, ne in pauperes quidquam erogarent, domi accumbebant, vel si accumberent in Templo, ab agenis seorsùm vescebantur.

Altarum ambitio abusum invexerat; qui enim exterorum idiomatum, prophetiæ, & concionis ad populos habendæ dono divinitùs ditati fuerant, eodem unâ tempore dicebant singuli, & aliena, licèt auditorum nemo ea perciperet, idiomata ostentabant. Mulieres ipsæ nudo capite Templum ingressæ, populos edoctura publicè verba facere idcirco audebant, quòd præcipuo loquendi munere à Spiritu Sancto donatas sese jactarent. Quædam denique de statu Virginum, de Matrimonio, deque Conjugatorum obligationibus difficultates irrepserant, quibus in diversas sententias Corinthi Ecclesia distrahebatur.

S. Paulus Ephesi immorans, hæc omnia accepit vel à Stephanâ, Fortunato, & Achaico, qui Corintho ad se invisendum perrexerant [d]; vel ab Epistolis, quas Paolo reddendas Chloes domestici eisdem tradiderint (e); vel ab Ecclesiæ Corinthi Principibus viris, qui ad eum literas dederunt (f); vel denique ab horum singulis, quorum alter de hoc, de illo alter monitum fecerint. Ephesi igitur (g), non verò Philippis, ut probat inscriptio ad calcem Græcorum Exemplarium, hanc Epistolam Apostolus exaravit, qui Ecclesiæ Asiæ nomine, & præsartim Aquilæ & Priscillæ (h), quos Ephesi commoratos certò scimus (i), Corinthi Ecclesiæ salutem dicit, & ejusdem Epistolæ capite 16. 8. se usque ad Pentecosten Ephesi moram ducturum testatur; ubi sanè & tunc cum scriberet, domicilium ibidem habuisse satis constat. Latina, pleraque etiam Græca Exemplaria Ephesi scriptam ostendunt; subscriptionem verò, qua Philippis exarata fertur, neque in Manuscripto Alexandrino, neque in Græco & Latino Claramontano, neque in Græco S. Germani (quamvis in Latino ejusdem manuscripto legatur) neque in præclarissimis aliis minimè est reperire. Singula hæc, de quibus agit Paulus in hac Epistola, prosequi sigillatim supervacaneum arbitramur; videnda enim singula exhibentur ab eâdem Epistolâ, quę, si tot tantaque, de quibus agit, perpendantur, brevissima habenda est: nec non maximè commendanda occurrent Apostoli sapientia, scientia, vis, zelus, charitas, & animi moderatio.

Missam ad Romanos hæc ad Corinthios Epistola præcessit; hanc enim Apostolus anno Christi 56. illam verò anno 58. dedit. Abusus verò, quos tollere nititur Apostolus, omnino tamen exscindere reipsa non valuit. Pontifex enim Clemens, S. Petri Discipulus, aliquot post annis eosdem Corinthios ambitionis, superbię, contentionum, litium, & dissensionum coarguit.

Ante hanc ad Corinthios, alteram ab Apostolo ad eosdem datam, sed modò deperditam, nonnulli opinati sunt (k), eo ducti, quòd ejusdem Epistolæ capite 5. v. 9. Paulus dixerit: *Scripsi vobis in Epistolâ, ne commisceamini fornicariis, non utique fornicariis hujus mundi .... alioquin debueratis de hoc mundo exisse. Nunc autem scripsi vobis, si is qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus ..... cum ejusmodi nec cibum sumere.* Hæc tamen facilè ad ea referuntur, quæ superiùs Paulus enunciaverat (l) v. g. cap. 5. 2. *Non luctum habuistis, ut tollatur de medio vestrûm qui hoc opus* (incestum) *fecit.* Et versic. 6. *Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit?* Præterea nullam, duas præter quæ extant, Epistolam Veteres agnoverunt. Hanc verò iidem Stephanas, Fortunatus, Achaicus, qui Ephesum profecti Corintho delatas Epistolas S. Paulo tradiderant, ab eodem Apostolo acceptam ad Corinthios detulerunt.

d *Vid.* 1. *Corinth.* 16. 15. *&c. & Chrysost. & Theodoret. ibid.*
e 1. *Cor.* 1. 11.
f *Vide Chrysost. hom.* 44. *&* 1. *Cor.* 7. 1. *&c.*
g *Chrysost. Theodoret. Athanas. in Synops. Oecumen. Syrus Tremellei Arab. Latinus inscriptiones ad caput hujus Epist. Capell. Grot. Ham. alii passim.*
h 1. *Cor.* 16. 19.
i *Act.* 18. 19. *&c.*
k *Est. Justin. Bez. Para. Ligfoot. Grot. Lud. de Dieu.*
l *Chrysost. Theodoret. Jeronym. Est. Tir. in* 1. *Cor.* 5. 9. *Glass. Sud. Capell.*

DIS-

DISSERTATIO
DE BAPTISMATE PRO MORTUIS, ad 1. Corinth. 15. 29.

QUamvia Mortuorum Resurrectionis dogma optimis Fidelibus solatium semper attulerit, atqoe explicitam orthodoxæ Religionis Fidem sibi semper comparaverit, inter Ethnicos non modò, sed ipsos inter Fideles, sæpissimè nihilominos adversarios offendit. Vel ante Christi adventum qnædam Judæorum secta se Resurrectioni presertim insensam profitebator. Sui resurrectionem, cæterosqoe ad vitam homines postremâ sæculorum die reversuros, in omnium animos præ cæteris inducere Servator studuit; cujus eqnidem resurrectio Catholicæ stabiliendæ Religionis maximum, atqne Fidelium ad vitam revocandorum certius erat argumentum. Apostoli etiam, dom conciones habebant, de Christi Resurrectione potissimùm in Auditores inducendâ satagebant. Dæmon verò hæresibua, quas primò in Ecclesiam invexit, vel Resurrectioni prorsus eliminandæ, vel eidem in incertum saltem adducendæ vehementer incubuit.

S. Paulus ad Corinthios, ab eorum quibusdam Resurrectioni Fidem minimè adbiberi conqueritur (a): *Quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam resurrectio mortuorum non est?* Timotheo etiam per Epistolam nunciavit (b), *Hymenæum & Philetum à veritate excidisse, dicentes, resurrectionem esse jam factam.* Nos verò Simonis Magi Discipulos (c), Nicolaitas (d), Gnosticos (e), Arconticos (f), Cerinthianoa quosdam (g), Valentinianos (h), Marcionitas (i), Marcosianoa (k), Cainitas (l), Saturninum (m), Basilidem (n), Apellem (o), Bardesanem (p), Menandrum (q), denique omnes ferè Hæreticos, qui duobus, seu tribus prioribus saculis io Ecclesiam invaserant, corporum resurrectioni adversatos scimus, eamque tantummodo fassos esse resurrectionem, qua Baptismate abluti per justificantem gratiam revivìscunt. Harum hæresum plurimæ vel Paoli ætate jam irrepserant: quare Apostolus in suis Epistolis Resurrectionis omnium argumentis eas sæpè refellit, suosque instruit Discipulos, ne à Pseudo-Doctoribus orbem, ut errorea evulgent, circumeuntibus iotercipiantur.

a 1. Cor. 15. 12.
b 2. Timoth. 2. 18.
c Epiph. hæres. 21. August. hæres. 1.
d August. hæres. 58.
e Epiph. hæres. 25. c. 15.
f Epiph. hæres. 40. c. 2.
g Epiph. hæres. 28. c. 6.
h Tertul. Præscript. c. 33.
i Iren. l. 1. c. 29.
k Epiph. hæres. 45.
l August. hæres. 18.
m Tertull. Præscript. c. 48.
n Tertull. Præscript. c. 46.
o Epiph. hæres. 44.
p Epiph. hæres. 56.
q Tertul. Præscript. c. 46. & Iren. l. 1. c. 25.

Prioris ad Corinthios Epistolæ capite 15. Resurrectioni infensos validissimè oppugoat; quam propterea 1. Scripturis, & de resorrectiooe agentibus Prophetiis: 2. Apostolorom, qoi Jesum redivivum viderunt, suique ipsius, cui se Dominus prope Damascum exhibuerat (r), testimonio firmat. 3. Ex Christi resurrectione homines ad vitam reversoros colligit: *Si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit.* 4. Si Christus non resurrexit, inanes Apostolorum conciones, ipsosque Apostolos subdolos atque mendaces. 5. Catholicorum Fidem à veritate alienam, eosque per Baptismum à peccatis minimè liberatos: 6. nostram spem vanam; nosque 7. quòd calamitatibus semper obnoxii, omnium miserrimos enunciat. Scribit denique (s): *Quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? ut quid & baptizantur pro illis?*

r Act. 9. 6. 7.
s 1. Cor. 15. 29.

Hæc præcipua S. Pauli de resurrectione argumenta: qoorum profectò prima validissima, & satis probantia; postremum verò quibusdam obvolvitur difficultatibus, quas hac Dissertatione explanandas assumimus. Nova quidem hìc non promittimus, aliter hujusmodi quæstio silentio prætereunda esset, de qua latè adeo actum est, ut fusiùs fortè nihil. Cùm verò nostri intersit ea referre, quæ Authores præcipoi de Scripturæ locis edisserunt, nostri etiam erit diversas hujus loci iaterpretationes, argumenta pariter, atque sententias recensere; nostramqoe demum eâ de re mentem aperiemus.

I. Putant vetustiorea Interpretes; Apostolum hìc meminisse quorumdam, qui *pro mortuis*, seu mortuorum vice, *baptismate* ideirco abluebantur, quòd ante baptisma morte correptos, sacri lavacri, quo eorum seu amici, seu cognati persunderentur, virtute levari, atque peccatis omnibus liberari, sibi suaderent. Sicuti & nos precibos, & eleemosynis Deo pro defunctis oblatis, peccatorum, quibus minimè, dum viverent, satisfecissent, pœnas adimi, atque etiam omnino absorberi, fide tenemus. Hanc sanè sententiam Textùs prima verba videntur innuere: cui etiam præ Latino Græcus favet, qoi propriè sonat *baptismu pro mortuis*, seu mortuorum beneficio; quomodo pluribus in locis *pro hominibus*, seu propter hominum salutem

Christus mortuus à Scripturâ annunciatur. Utrumque igitur eodem modo explicandum.

Eos Corinthios, qui Resurrectioni adversabantur, argumento, quod *ad hominem* vocant, Apostolus hic urgere quibusdam videtur. Corinthios redarguendâ quadam pietate pro mortuis baptismate ablui sciens, Deus avertat, inquit, ut consuetudinem vestram, seu laudem, seu comprobem: at si mortui, ut asseritis, non resurgunt, cuinam utilitati sacro fonte pro ipsis lustrari conducit? Cerinthianos, & Marcionitas Resurrectioni infensos baptismalibus aquis pro mortuis perfundi solitos certò scimus.

Qui planè Hæretici per vitam justificantis gratiæ, qua in baptismate donamur, resurrectionem tantummodo fieri sibi suadentes, non ineptè ratiocinantur (t). Cum enim Christus defunctos resurrecturos fuerit pollicitus, inde statim facilè ducunt, posse mortuos justificante gratiâ ditari, adeòque & baptismate, cujus virtute gratia acquiritur, peccata deleantur (u). Cùm verò sacro fonte per se ipsos ablui defuncti minimè possint, superstites de eorum salute solliciti, ut ipsi hac resurrectione gaudeant, jure pro iisdem baptismo expiantur, sicuti filii æs alienum, quo genitores tenentur, exsolvunt.

t Epiph. hær. 58. Iren. l. 1. c. 59.

u Matth. 28. 19. Mar. 16. 16.

S. Paulus à Fide alienum dogma eversurus in hoc eodem capite (x), mortuos postremâ judicii die resurrecturos dilucidè ostendit; ut verò iisdem eorum armis adversarios oppugnet, inanem, & risu dignum, nisi mortui resurgant, eorum morem appellat; quem tamen minimè approbat, si mortui resurgant; sed iis minimè resurgentibus absurdum prorsus irridet. Cur enim mortale, quod nunquam resurrectione fruetur, corpus abluitis pro cadavere jam tabido, quod è mortuis nullatenus revocabitur? Qua utilitate alterutrum baptismus adficiat? Si justificationem, innocentiam, restaurationam vitæ, & veteris hominis expoliationem, hanc tantummodo resurrectionem agnoscitis, quonam ista modo hominem mortuum afficere valeat, qui ad baptismum, quo vos abluimini, neque per corpus, neque per fidem, neque per voluntatem accedit? Si & vos de verâ mortuorum resurrectiona nobiscum conveniretis, vobis utique in promptu esset responsum: vos nempe baptismata elui, ut incolumem mortuis resurrectionem afferatis, eo sanè modo, quo triticum terræ commissum irrigatis, ut aliquando florescat (y), & per resurractionem reviviscat; quod adhuc argumentum ut omnino convinceret, ipsummet triticum, non aliud, irrigandum foret. At pro altero, quem resurgere nunquam continget, expiari baptismo, insanum profectò, & prorsus inane est.

x 1. Cor. 15. 4. 23. 54. &c.

y Epiph. hæres. 28. n. 6.

Nihil hac de re difficilius, quàm ut Pauli ætate Hæreticos resurrectioni adversos, & pro mortuis baptismo ablui solitos extitisse dilucidè exhibeamus. Nos hìc unà cùm præstantissimis Authoribus, ad Corinthios, de qua agimus, Epistolam Neronis anno 2. à Christi adventu 56. à Servatoris resurrectione 23. exaratam fuisse, certò arbitramur: cujus datę argumenta apud præclarissimos nostros Chronologistas Usserium, Pearsonium, Tillemontium, & alios videnda relinquimus. Illis sanè temporibus Simoniani, Gnostici, & Nicolaitæ, resurrectioni omnes infensi; & Cerinthiani, hominas pro mortuis baptismo expiare consueti, jam Ecclesiam invaserant. Marcionitas verò, qui eundem exercentes morem, suos à Gnosticis errores exhauserant, cùm Paulus hanc epistolam scriberet, jam extitisse omnes fatentur.

Marcionitas baptismate pro mortuis ablui consuevisse, Tertullianus satis ostendit, cùm neque eum morem inductum ab Apostolo, confirmatum affirmat (z): *Noli Apostolum novum Authorem, aut confirmatorem ejus denotare:* additque Paulum eorum, qui baptismo pro mortuis perfundebantur, idcirco meminisse, ut ipsos eorum armis oppugnaret, & mortuorum resurrectionem dilucidè comprobaret. *Ut tantò magis fideret carnis resurrectionem, tanto illi, qui vanè pro mortuis baptizarentur, fide resurrectionis hoc facerent.* Præterea in libro de Carnis resurrectione (a), Pauli ætate quosdam extitissa asserit, qui secundum baptisma pro mortuis idcircò suscipiebant, quòd illis ad resurrectionem profuturum arbitrarentur: *Certè illâ præsumptione hoc eos instituisse contendit, quia alii etiam carni ut vicarium baptisma profuturum existimarent ad spem resurrectionis.*

z Tertull. contr. Marcion. l. 5. c. 10. & Chrysost. in 1. Cor. hom. 40. p. 450.

a Tertull. de Resurrect. Cap. 48.

Refert Chrysostomus (b), Marcionitas, statim ac quis ex eorum Cathecumenis decesserit, viventem aliquem sub ejus lecto recondere, & cadaveri accedentes, an baptismum appetat, postulare; quibus illo nil referente, qui sub lecto prosternitur, baptismum admodum cupere, pro defuncto respondet; quare illum theatro potiùs, quàm sanctissimo Mysterio actione dignâ, mortui loco baptizant.

b Chrysost. hom. 40. in 1. Corinth.

Addit Epiphanius (c), Marcionitas eosdem, non modò semel, sed bis, & quoties collibitum esset, baptismali fonte consuevisse perfundi. Ad morem eundem (d) Tertullianus alludit; cùm enim de Marcionitis pro mortuis baptismate se abluentibus sermonem habuissent, eam Baptismorum pluralitatem à Paulo jam improbatam enunciat: *Habemus illum alicubi unius baptismi definitorem.*

c Epiphan. hæres. 42.

d Tertull. l. 5. contr. Marcion. cap. 10.

Quoad Cerinthianos, S. Epiphanius (e) apertè docet, eorum plurimos mortuorum resurrectioni adversatos esse, eosque oppugnandos ab Apostolo sibi proponi, cùm resurrectionem in suâ epistolâ strenuè tuetur. Et in hos ipsos fortè Polycarpus insurgens (f), Antichristos appellat, quòd Christi Domini Incarnationem, Judicium, & Resurrectionem oppugnarent. Epiphanius denique (g) se traditione accepisse ait, Cerinthianos baptizari solitos eorum nomine, qui de suis sine baptismo decesserant. Cerinthianos imperante Domitiano propriè tantum extitisse, ab Authoribus plurimis accepimus: nihilominus refert Epiphanius, Cerinthum Christianæ Fidei

e Epiphan. hæres. 28. c. 6.

f Polycarpi Epist. ad Philippens.

g Epiphan. hæres. 28. c. 6.

no,

nomen dedisse eâ ætate, qua Cornelius baptismate est initiatus (*h*). Eusebius verò (*i*), S. Polycarpus, S. Irenæus (*k*), Philastrius, & S. Hieronymus (*l*), cum florerent Apostoli, eundem in vivis egisse asseverant. Esto tamen florente adhuc S. Joanne Evangelistâ sub Domitiano vixerit, nostram nihilominus tuemur hypothesim, si Cerinthianorum hæreses diu ante à Nicolaitis, qui de omnium sententia sub Ecclesiæ initium extitere, evulgatas fuisse, unà cum [*m*] Irenęo asseramus.

Nec hæreses illę in obscuro quodam loco ingloriè jacuerunt; quin potiùs sese latè diffuderant. Etenim Pseudo Apostoli, quos & hæretici, Ecclesiæ Catholicæ instar, sibi constituerant, quosque sæpissimè in suis Epistolis Paulus oppugnat, ex Simonianis, seu Gnosticis, seu Cerinthianis erant, qui Provincias discurrentes eâ Catholicarum rerum pernicie venenum effundebant, ut Paulus vel ex suis Discipulis quosdam dirâ labe infectos [*n*] Resurrectionis fidem amisisse ingemat & queratur. Quare ad Corinthios scribens, inter quos & hæ hæreses irrepere cœperant, & pro mortuis baptismo quidam lustrabantur, mirum minimè fuerit, si eo utatur argumento: *Si mortui non resurgunt, ut quid baptizantur pro illis?*

Hanc, ut diximus, sententiam vetustiores, qui hunc locum explanant, Patres tuentur, Tertullianus (*o*), Hilarius Diaconus (*p*), Syriacus Interpres, Arabs, Haimo Alberstadiensis, Valafridus Strabo (*q*), S. Anselmus, seu Author Commentarii ejus nomine editus, Petrus Abbas Cluniacensis, Theophylactus, S. Thomas, Glossa ordinaria, Recentiores plures tam ex Catholicis, quàm ex Protestantibus in primam ad Corinthios epistolam, veluti Clarius, Zegerus, Erasmus, Titelmannus, D. Godeau, Grotius, Tremellius, Diodati, Scultetus, Calovius, Daohaver, Camero, Schligtingius; aliique etiam, ut Bochartus (*r*), Justellus (*s*), Dallæus (*t*), Isaacus Casaubonus, Joseph Scaliger, Pelicanus, Musculus, &c.

Ambrosiaster (*u*) seu Hilarius Diaconus, Tertullianus, Venerabilis Petrus Abbas Cluniacensis (*x*) in suâ adversùs Petrobrusianos Epistolâ, Joseph Scaliger in suâ in hunc locum Dissertatione non modò hos hæreticos, sed & Catholicos quosdam idcircò baptizari solitos sentiunt, quòd Baptisma, eorum saluti qui repente, quin baptizari possent, decesserant, admodum conferre piâ simplicitate arbitrarentur. Quare Apostolus, ait Petrus venerabilis, rectâ mente eundem morem exercentium voluntatem commendat, morem verò minimè approbat. Februarii Kalendas huic baptismati potissimùm destinatas refert Tertull. in Marc. l. 5. c. 10. *Viderit institutio ista, Kalenda si fortè Februaria respondebunt illi, pro mortuis petere.* Eâ de causâ hanc diem selectam Joseph Scaliger opinatur, quòd Christum Dominum eâdem die baptismate perfusum aliquot annis putaverint. Neque nobis permirum nimis accidere debet, sub Ecclesiæ initium mentis quadam simplicitate, & pietate animi, ad rationis normam non omninò compositâ, fideles quosdam huic superstitioso mori adhæsisse, cùm temporibus clariori lumine jam perfusis ipsos interdum mortuos baptizare consueverint; quam quidem consuetudinem pluribus in locis Concilium Africanum memorat, Concil. Carthag. c. 18. seu 19. & Conc. III. can. 6. atque omninò interdicit. Alibi etiam vel in mortuorum ore Sacram Eucharistiam recondere, vel super eorum pectora (*y*) componere solitos Fideles comperimus. Quæ omnia mirificè quidem resurrectionem probant: eos tamen mores nunquam Ecclesia comprobavit.

II. S. Chrysostomus, Oecumenius, Photius, Theophylactus, Harmenopulus (*z*), Zonara, & Balsamon (*a*), Petrus Martyr, Forbesius (*b*), Hammondus, aliique S. Paulum ei consuetudini allusisse putarunt, cùm aliàs Cathecumenus, antequam baptismo ablueretur, Fidei professionem enunciabat, qua peccatorum remissionem, mortuorumque resurrectionem se credere testaretur; veluti hujusmodi esset Apostoli ratiocinium: Ad resurrectionis futuræ spem designandam Fidem profiteri, & aquâ immergi, cuinam conducit, si mortui minimè resurgant? Nonne hæc Theatri vanissima actio? Quid ei, quod nunquam eveniet, Fidem adhiberi compellimus? Hoc itaque loco *pro mortuis baptizari* idem sonat, ac *baptizari pro nostris corporibus mortalibus*, ut futuram eorumdem resurrectionem solemniter profiteamur.

Sed hujus sententiæ vitio vertitur nimia textûs distractio, & maximè omnium implexæ difficultates. Cum enim verba sonent: *Ut quid pro mortuis baptizari?* eò torquenda sunt, ut significent: *Ut quid baptizari pro corpore morti obnoxio, quod resurrectionis spe baptizatur?* Præterea S. Chrysostomus rei nimiùm incertæ innititur, quòd nempè D. Pauli ætate ii, qui baptizabantur, expressè & solemniter remissionis peccatorum, & mortuorum resurrectionis fidem profiteri cogerentur.

III. Idem Chrysostomus, Theodoretus, Zonara, Balsamon, Cajetanus, aliique (*c*) explanatione non longè alia à superiori hunc etiam locum interpretantur; sentiunt enim *baptizari pro mortuis* idem sonare ac *baptizari pro operibus mortuis, nempè peccato*: in baptismi aquas descendere, veluti si mortui essent, in quoddam sepulchrum, ut quadam resurrectionis specie, quæ postremâ judicii die reverâ futuram præsignat, à peccatis abluti inde egrediantur. Consueto loquendi more usurpamus: deferi velut mortuum, veluti alterum reputari, velut omni vitæ spe destitutum relinqui: quare eâdem prope phrasi dici posset: *baptizari pro mortuis*, seu veluti mortuos, eorum, qui mortui sunt, speciem referentes, & Christi Domini mortem, & sepulturam exhibentes, cùm baptismatis aquis immergimur.

Veremur tamen ne hæ loquendi formulę, idiomati nostro satis accommodæ, à Græco nimis abhorreant. Græca propositio *hyper* ut plurimùm sonat *pro*, seu ad alterius uti-

h *Epiph. ibid.*
i *Euseb. l. 3. c. 18. Hist. Eccles.*
k *Iren. l. 3. c. 3. ex Polycarp.*
l *Hieronym. de Viris Illustr. cap. 9.*
m *Iren. l. 3. c. 11.*
n *1. Cor. 15. 12. & 2. Timoth. 2. 18.*
o *Tertull. de Resurrect. carnis cap. 48.*
p *Ambrosiast. in 1. ad Cor. 15. 29.*
q *Valafrid. Strab. de Rib. Eccl.*
r *Boch. Dissertat. singular. t. 2. Geograph. p. 1026.*
s *Justell. not. ad Can. 12. Neocæsar.*
t *Dall. l. 2. de Satisfactione.*
u *Ambrosiast. ad 1. Cor. 15. 29. In tantum stabilem & ratam vult ostendere resurrectionem mortuorum, ut exemplum det eorum, qui tam securi erant de futura resurrectione, ut etiam pro mortuis baptizarentur; si quem mors prævenisset, timentes ne aut malè, aut non resurgeret, qui baptizatus non fuerat, vivus nomine mortui tingebatur; unde & subjicit: quid baptizarentur pro illis? Exemplo hoc non factum illorum probat, sed fixam fidem in resurrectione ostendit.*
x *Petrus Cluniacensis Epist. contra Petrobrusianos. Baptizatos tunc temporis quosdam ajunt bonâ quidem, sed non sanâ voluntate, pro mortuis non baptizatis, existimantes Baptismum, quod viventes non perceperant, si pro ipsis vivi baptizarentur mortuis prodesse. Quod Apostolus sic de hoc eorum opere loquens temperat, ut Baptismum talem non approbet, & Baptizatorum voluntatem collaudet.*
y *Concil. Carthag. can. 18. & Concil. in Trullo can. 83. & l. 2. Dialog. S. Greg. Papæ cap. 24.*
z *Harmenopul. de hæres. Marcion.*
a *Zonar. & Balsam. ad Can. 18. Concil. Carthag.*
b *Forbes. Institut. Theolog. l. 13. c. 13.*
c *Primas. Sedul. Haymo, D. Thom. Lyr. Rigalt. not. in Tertull. Molinæus in aquis Siloe, Cornel. à Lapid. Chamier t. 3. lib. 26. cap. 19. n. 7. Episcopius in hunc locum. Knatchbull.*

utilitatem; quare & apud Evangelistas, & apud D. Paulum Christus *hyper emôn*, pro nobis, mortuus sæpissimè memoratur. Ad id verò innuendum, quò vellet hic detorqueri, nempè *baptizari pro mortuis*, veluti si mortuus esset, eamdem phrasim usurpari nullibi reperimos. His præterea verbis, *baptizari pro mortuis*, nequit naturaliter induci, baptizari ad peccatum, quod est animæ mors, abolendum, seu ad opera mortua, peccata nempè expianda, seu ad mortuorum resurrectionem referendam; seu denique ad moriendum homini veteri. Hæ omnes interpretationes ad sensum moralem faciunt, ad literam non faciunt.

d *Isidor. Pelus. l. 1. Epist. 221.*
e *Hieronymiaster in 1. Cor. 15. 29.*

IV. S. Isidorus Pelusiota (*d*), & Author Commentarii in Pauli Epistolas, quem D. Hieronymo tribuunt (*e*), Apostoli mentem fuisse putant, ut mortuorum nomine mortalia nostra corpora designaret, nosque baptismate elutos iisdem immortalitate comparare. Quid baptismo carnem lustramus, si nunquam resurget? Quid corpus morti obnoxium abluimus, si à morte nunquam emerget? *Carnem nostram* Apostolus *mortem appellat*, *quoniam hac morte anima non moritur*. Hæc tamen *mortuorum* interpretatio ad nostra mortalia corpora denotanda, obscura nimis est atque detorta, quam Apostolus ad Catholicam tanti ponderis veritatem comprobandam minimè adhibuisset.

f *Epiph. hæres. 28. c. 6.*
g *Jacob. Capell. Calvin. Petr. Martyr, Hyperius. Vide & Estium, & Hessel. in 1. Petr. 4. & Galen. Catech. 3. & Fromond. hic.*

V. S. Epiphanius (*f*), quem plures secuti sunt (*g*), hunc Pauli locum ita vertunt: *Quid fiet de his, qui baptizantur imminente morte?* qui nempè dum graviùs ægrotant, & omni incolumitatis spe destituti, jam propè mortui decumbunt, de resurrectione, vitâque feliciori sperantes baptismate expiantur in lecto? Christianorum plurimos, quos per ludum Clinicos appellabant, in postremis vitæ finibus baptizari aliàs consuevisse nemo ignoret. Quamvis Ecclesia hanc baptismi consuetudinem nunquam omnino repulerit, attamen de eorum incuriâ, qui baptismum ad mortis angustias protrahebant, quodam mœrore affectam semper se exhibuit, eosque, qui fortè incolumitati restituerentur, à Clero rejiciebat.

Cui sententiæ adversatur 1. Ipsa textûs versio, quæ dura nimis, atque obscura fuerit, si *mortui mortem* interpretemur; & *baptizari pro mortuis* reddatur, *baptizari imminente periculo mortis*. 2. Pauli ratiocinium imbecille sanè foret, neque vi resurrectionis fidem profectò ab incredulis exorqueret; qui enim in extremis baptizabantur, eò tantùm respicere poterant, ut æterna supplicia evitaturi, à peccatis abluerentur, quin de resurrectione cogitarent.

h *Luther. Hammond. Balduin. Meisner. Hutter. Chemnit. Gerhard. Pisc. Grraed. Joh. Voss. disput. 2. de Resurrect. Amyrald. in 1. Cor. 15. 29. Glass. Gram. 3. p. l. 3. c. 14. alii plures.*

VI. Ex Protestantibus (*h*) Commentatoribus plurimi cujusdam veteris Ecclesiæ moris Apostolum hic meminisse tuentur, quo super Martyrum sepulchra baptismo initiabantur. Originalis Græci phrasis optimè sanè verti potest: *baptizari super mortuos*, super illustrium mortuorum sepulchra, in Christi fidelium Cœmeteriis. Cujus tamen baptismi consuetudo, licèt secundo, tertio, & quarto sæculo frequens ætate illâ Pauli, florere planè non poterat. Quæ enim tunc apud Corinthios Martyrum sepulchra, quæ sacella, quæve Christi fidelibus tantummodò destinata cœmeteria?

i *Heins. Exercit. sacr. in hunc loc. 1. Cor. 15.*

VII. Heinsius (*i*) hunc locum vertit: *Quid facient, qui mortuorum gratiâ baptizantur?* Etenim ei consuetudini Apostolum allusisse putat, qua alicujus seu ex veteri, seu ex novo Testamento spectatæ sanctitatis viri nomine in baptismate insigniri solebant.

Si verò ea fuisset Apostoli mens, versionis duritie, & S. Pauli ratiocinii imbecillitate prætermissis, ad resurrectionem probandam duo necessariò postularentur. 1. Ut singuli suo semper nomine insignirentur in baptismate, quod vix de infantibus impleri posset, qui perrarò eâ ætate baptismo initiari consueverant. 2. Ut sola defunctorum nomina in baptismate tribuerentur. En sanè, quod collibitum erat, seu Patris, seu Avi, seu Compatris nomine vocabantur: quam utique consuetudinem vel dum floreret Chrysostomus (*k*) adhibitam, nos etiam in præsentia retinemus. Cùm verò baptizarentur adulti, eodem, quo ante, tametsi à Christifidelibus satis alieno, nomine sæpissimè appellabantur; cujusmodi erant Diodorus, Diotrephes, Apollo, Apollodorus, Aphrodisius, Hermes, Posidonius &c. quibus Ethnicorum Idola memorabantur.

k *Chrysost. Hom. 21. in Genes. 6.*

VIII. Lodovicus de Dieu ideò viventes *pro mortuis* baptizari putat, quòd resurrectionem mortuis promissam, quam ipsi mortui omninò adimpleri opperiuntur, baptismatis susceptione confirment.

Quæ quidem interpretatio subtilis est nimiùm, & detorta. Qui Deo in cælis jam perfruuntur, eorum, qui baptizantur, testimonio ad resurrectionem sperandam nullatenus indigent. Eorum præterea multi, qui baptismo initiantur, minimè profectò cogitant de resurrectione iis probandâ, qui non ampliùs lumine fidei, sed dilucida Dei visione eamdem futuram & sciunt, & expectant.

IX. Arias Montanus *Baptisma pro mortuis*, seu *ad mortuorum resurrectionem probandam* illud esse tuetur, quo abluebantur ii, quos ante baptismum Spiritus Sanctus perfuderat, quique deinde baptismalibus aquis tantummodò lustrabantur, ut resurrectioni futuræ, cujus symbolum exhibebat baptismus, se Fidem adhibere publicè profiterentur.

Tamen 1. neque Cornelius, neque S. Paulus, neque cæteri ante Baptismum Spiritu Sancto perfusi, ab aquarum suscipiendo baptismate exempti sunt. 2. Si is animus fuisset Apostolo, suam utique mentem clariùs patefecisset. 3. Pauli ratiocinium imbecille nimis esset ad resurrectionem probandam; qui enim ita baptizabantur, alia multa sibi potuissent proponere, quin de resurrectione probandâ minimum cogitarent.

* *Joan. Cloppenbourg. Syntagm. Selectar. disp. 6.*

X. *Pro mortuis baptizari*, ait Joannes Cloppenbourgius (*), idem sonat, ac mortuorum, Martyrum præsertim, à quibus

Ca-

Cathacumeni fidem hauserant, memoriæ & obsequio baptizari. Quare ut eorum memoriam colerent, & sectarentur exempla, baptismate persundebantur.

Quid verò hæc ad futuram mortuorum resurrectionem argumentis evincendam? Nimiis præterea angustiis eorum, qui baptizabantur, mentem circumscribimus, si ut mortuorum memoriam commendarent, & vestigiis inhærerent, baptismate se abluisse velimus.

XI. D. Spanhemius ita hunc locum explanat (l). *Quid facient qui baptizantur pro mortuis?* Qui nempe seu martyrum, seu Christifidelium constantiam, atque hilaritatem, quam imminente morte de resurrectione sperantes exhibebant, admirantes, ut eamdem sibi felicitatem facerent, ad baptismum adducebantur.

l *Frideric. Spanhem. Exercit. in 1. Cor. 15. 29. tom. 3. novissim. edition. Operum ejus, sect. 5.*

Verùm hæc interpretatio Pauli phrasim nimiùm distrahit, atqua detorquat; si per eam induci volumus: quid fiet iis, qui eâ, quam spe resurrectionis morientes exhibent, constantiâ ducti ad baptismum accedunt?

XII. P. Harduinus (m) fusiùs ram explicat: *Quid proderit iis, qui mortuorum occasione postulant, & suscipiunt baptismum, si mortui non resurgunt?* Iis nempe, qui morientium inter Corinthios frequentiam intuiti, ad baptisma festinabant, ne, si fortè ante illud interciperentur à morte, calamitatibus obnoxii fierent, & ab immortalitata & resurrectione excluderentur; iis, inquam, quid ea proderit ad baptismum festinatio, si mortui non reviviscant? Sanè igitur alteram post resurrectionem vitam opperiuntur, cùm temporalem mortem baptismus minimà aveitat.

m *Harduin. de Triplici Baptismo, pag. 217. nov. edit. Amstel. 1709.*

Harduinus quidem Corinthiorum plurimos, eos potissimùm, qui ad Sacramenta indignè accedebant, à Deo morte correptos ipsius Apostoli testimonio dilucidè ostendit (n): *Ideò inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi:* Ostendit præterea ex pluribus Patrum, & Ecclesiasticæ Historiæ locis, cum publicum calamitates obruerent, hominum frequentiam ad baptismum sæpissimè festinasse, sibi consulentibus singulis, ne sine baptismate è vivis egrederentur.

n 1. *Cor.* 11. 30.

Quæ tamen interpretatio corruit, si ea, de qua Paulus, mortuorum multitudine Christifideles tantummodo, qui indignè facta gerebant, laborasse animadvertamus: quæ quidem calamitas longè alia est ab iis publicis ærumnis, quarum meminere historiæ, quæque populos festinanter ad baptismum impellebant. Ab hac itaque improborum solummodò fidelium animadversione, Judæi, Ethnici, & ipsi Cathecumeni avertendi potiùs videbantur, quàm ad baptismum impellendi: quid enim, quis fortè dixisset, ad Sacramenta properemus, quæ tot homines calamitate conficiunt? Satiùs profectò nobis consultum fuerit, si ad postremas vitæ angustias baptismum rejiciamus.

XIII. Beza, post quem & alii (o), Apostolum ei consuetudini hìc allusisse farunt, qua Judæi, qui mortuum tetigissent, septem diebus habebantur impuri, & cæremoniis, lotionibusque à Lege præscriptis ablui cogebantur (p); quem Ecclesiasticus morem *à mortuo baptizari* (†) appellat. Hæc verò ablutio resurrectionis, ut ajunt, simbolum censebatur. Revera quo alio consilio hujusmodi consuetudo induceretur? si fortè ad sensibilem, & corporalem turpitudinem detergendam post cadaveris tactum ablui consueverant, quare septem post diebus fiebat ablutio?

o *Ligfoot. Hor. Hebr. in 2. Cor. 15. & Vasquez 3. p. t. 2. q. 69. d 157. c. 3. n. 48. 51. C. Bertram. Lucubrat. Francoth. cap. 18. Jo. Coccius in Hebr. 9. 13. 24. Franc. Bueman. Chamier. Panstra. tiâ Catholicâ tom. 3. l. 26. c. 09. n. 35. Alii apud Nebrissensem, & Spanhem.*

p *Num.* 19. 11.
† *Eccli.* 34. 30.

XIV. Nonnulli [q] Apostolum veteris moris hìc meminisse volunt, quo non Hebræi modò, sed omnes prope Infideles mortuorum cadavera priusquam vel sepulchro, vel flammis committerant, abluebant. Quid itaque mortuorum corpora detergunt, si minimè resurgunt? Nonne satiùs illa horroris & corruptionis argumenta vel humi conderent, vel flammis absumerent? Honorem sanè mortuis exhibitum vel idcirò tribuebant, quòd dum in vivis agerent, meriti fuerint, vel quòd fortè resurrecturos arbitrarentur. Cadavera apud Veteres ablui, & sæpè oleo, & à plurimis etiam opobalsamo persundi solita, latè ostendera prætermittimus: vetusti & recentiores Historici consulantur.

q *Parous, & Bullinger. hic.*

Utraque tamen ex duabus hisce sententiis satis refellitur; quòd dura nimis fuerit interpretatio, si *baptizari pro mortuis* seu *super mortuos* vertatur: *ablui post mortui contactum* seù *corpus mortuum detergere*. 2. Quòd neque Ethnici, neque Judæi, qui seu aquâ, seu oleo, sive opobalsamo persundebant cadavera, de docenda resurrectione minimè cogitarent. Ethnici enim ei fidem nullam præstabant; Judæi verò si in eandem animum intendebant, cùm, ut Rabbinorum (r) nonnulli tuentur, hujusmodi ritus resurrectionem spectaret, hunc eâ tantùm de re institutum, & ab Hebræis ad resurrectionem insinuandam adhibitum fuisse, inducere minimè possumus; ii quippe Hebræorum, qui resurrectioni adversabantur, & populi, qui eidem fidem minimè adhibebant, eâdem, qua cæteri, pietate, mortuis abluendis, & servandis cadaveribus incumbebant. 3. Quòd imbecille nimis foret Apostoli argumentum: dicenti enim: *Quid faciant Judæi, qui abluunt mortuos, si non resurgunt?* illicò responderi potuisset: quid faciant Ethnici, qui eosdem detergunt? An illi Judæorum & Christifidelium instar, mortuorum resurrectionem opperiuntur?

r *Rabb. Bechai. & libr. Zohar, citati à Ligfoot. Hor. Hebr. in hunc locum.*

XV. Sebastianus Schmid (s), qui huic loco explicando expressè operam suam navavit, eidem post mortui contactum abluendi consuetudini Apostolum allusisse sentit, cujus tamen lotionis aliam exhibet causam. Cùm, inquit, quorumdam in mortuos populorum impietatem Moyses animadvertisset, qui cadavera sordium instar, in sterquilinium, seu in cloacas canibus, vulturibus, aliisque id genus animalibus pabulum projiciebant; adeò reveranter eadem tractari jussit, ut ab eorumdem contactu labes referratur, non alia ab eâ, qua ii afficiebantur, qui alicui impuritati obnoxii res sacras tetigissent: quos idcirco, sicuti eos,

s *Sebast. Schmid Disput. in 1. Cor. 15. 29. Argentor. an. 1656.*

qui

qui immunda tetigerant, Lex à Sanctia arcebat.

Tangi autem mortuos, addit Schmid, Moyses ideò interdixit, quòd resurrecturos fide certum teneretur; cùm verò qoia post mortui contactom sese abstergeret, Deum, tacitè saltem, exorabat, ne sibi id vitio tribueret, non enim per contemptum tetigerat cadaver; postulabatque, ut quemadmodum legalem ad labem detergendam eluebatur exteriùs, ab occultis etiam fordiboa, & à peccatis interiùs expiaretor.

Hæc verò sententia iisdem, quibus superiores ferè omnes, difficultatibus obvolvitur. 1. Quin probet, eam Moysis fuisse mentem affirmat, ut ab impietate, & sævitiâ, quibus populi quidam mortuos excipiebant, Judæos averteret. Ægyptii, inter quos diu vixerant, nimio potiùs cultu mortuos prosequebantut; Patriarchas verò, quorum progenies erant, in mortuis sepeliendis curam omnem, & cognitionem impendisse constat. Imò ipsi Judæi, vel ante Legem, maximum cadaveribus cultum adhibuere. 2. Si Moyses de probaodâ resurrectione cogitabat, quare eâdem lege non modò ab hominis mortui, sed à bestiarum etiam contactu labem referri decrevit? An fortè & has immortales, & resurrecturas ostentabat? 3. Denique etiamsi eumdem, quem Authores nonnulli, huic textui sensum tribueremus, adhuc Apostoli ratiocinium Judæos quidem, minimè verò Ethnicos convinceret. Paulus autem ad omnes pertinenti argumento exhibendo animum suum iotenderat. Noscimus profectò quosdam (t) Ethnicorum populos, qui labem aliquam à mortui contactu referri sibi suadebant, quare quamdam ad se detergendos, Judæorum instar, lotionem invexerant, qui oihil tamen de futurâ resurrectione cogitabant.

t Vide Prieruum not. in l. 5. Tertull. cont. Marcion. alios.

XVI. Estius (u), aliique ferunt, si fortè Judæorum quis alicui impuritati obnoxios, antequam purificationis dies absolveret, migrasset è vivis, eorum alterum loco illius sese juxta legem abluere consuevisse; quem quidem morem idcirco induxerant, quòd eam lotionem mortuo conferre arbitrarentur, & de animæ immortalitate, & corporis resurrectione optimè sentirent.

u Estius hic, & quidam apud Hugon. Cardinal. Vide & Salmer. & Justinian. & Turrian. l. 4. pro Epist. Pont. c. 14.

Cujus quidem opinionis nullum huc usque argumentum, neque ullum Authoris Judæi textum agnovimus. Esto tamen, fautoribus minimè destituta fuerit. Judæos tantummodo, quorum plerique resurrectionem minimè inficiabantor, Apostolos suo illo ratiocinio convinceret; Corinthios verò Fidei recèns adscriptos, quorum plurimi ab idololatriâ ad Ecclesiæ sacra transierant, nullâ vi urgeret.

XVII. Dionysius Carthusianus, Catharinus, Gagnæus, Cardinalis Hugo, Turrianus, Stapletonius, Becanus, Bellarminus, aliique (x) metaphoricè hunc locum explicant, baptismi nomine ærumnas, afflictationes, crucem, & martyrium interpretantes. Quo quidem sensu & Dominus interdum hanc phrasim adhibuit: *Potestis baptismo, quo ego baptizor, baptizari* (y)? Potestis nempe calamitatum fluctibus, mei instar, obrui, & dolorum & lacrymarum undis demergi? Quid proderit pro mortuis vos baptizari, si mortui non resurgunt? Cui bono eleemosynis, jejuniis, lacrymis, precibus, spontaneisque pœnis animas, quæ io Purgatorio torquentur, juvare nitimini, si mortui nunquam reviviscant?

x Vallemburgens. Fratres de unitate Eccles. 13. c. de Purg. n. 84. Tirin. Justinian. Salmeron, Sa, Henriquez, Tanner, Bail, Feuardent. Coster. & alii. Vide Henric. Muller. Diss. sert. in hunc loc. pag. 16.

y Marc. 10. 38.

Quidquid de Purgatorio docet Catholica Ecclesia, nostrasque preces ad mortuorum utilitatem conferre, & certò scimus, & religiosissimè profitemur. Huius verò loci eam, quam modò retulimus, veram interpretationem minimè credimus. 1. Conveniunt omnes ad metaphoricam explicationem tunc esse tantummodò confugiendum, vel cùm literali & obvio sensu destituimur, seu à fide alienum offendimus: quæ omnia hìc longissimè absunt. 2. Verbum *baptizari*, seu baptismum suscipere, in Scriptura spontaneas pœnas, seu pœnitentiæ opera nonquam sonat.

XVIII. Maldonatus (z), Guillaudus (a), Gagnæus, Bencius (b), Tilenus, Tarnovius, Ligfootus, Sclaterus, Vorstius eumdem Apostoli locum ita interpretantur: *Quid fiet iis qui proprio sanguine*, nempe per Martyrium, *baptizantur, ad resurrectionis fidem tuendam, seu in fide resurrectionis*, si mortui non resurgunt? Vana utique eorum tolerantia, & spes inania.

z Maldonat. in Matth. 20. 22. & Luc. 12. 50.

a Guillaud. Doctor Paris. in hunc locum.

b Gagna. & Benc. in hunc locum.

XIX. Alexander Morus ita legit (c): *Quid facient qui baptizantur pro mortuo?* nempe pro Jesu Christo, si Christus non resurrexit, & si mortui non resurgunt? Si enim mortui non reviviscunt, neque Christus resurrexisse dicendus est. Licèt autem in Græco *pro mortuis* legatur, ibi tamen pluralem pro singulari numero positum volunt.

c Rivet. & Alex. Morus in hunc loc.

XX. Domina Schurman (d), singulari eruditionis famâ celeberrima, hanc in quadam Epistolâ explanationem affert: *Quid facient, qui baptizantur pro mortuis?* qui videlicet plurima quotidie sustinent *pro mortuis*, nempe pro fidelibua, qui quodammodo jam mortui reputantur, si nulla eos manet resurrectio? Eo sanè Ecclesiæ nascentis exordio Christifidelium vita nonne mortem referebat? Quam verò de calamitatibus voluptatem illi percepissent, nisi de immortalitate, & resurrectione sperassent?

d Anna Maria Schurman, Epist. Responsoria ad Jacob. Lydium.

Duobus absurdis hæ tres sententiæ laborant. 1. A' literali & obvio Pauli sensu longè recedunt, cùm Baptismum interpretentur pœnas, & sine necessitate ad metaphoricam, & symbolicam explanationem confugiant. 2. Hanc vocem *mortui* novâ quadam interpretatione exponunt; nempe ad *spem resurrectionis mortuorum*, seu *Christum Dominum*, seu *Christi Fideles morti expositos* detorquent. Quæ mens si fuisset Apostolo, is profectò reconditas adeo, atque prorsùs obscuras phrases non adhibuisset.

XXI. Franciscus Junius, & alii (e), Apostoli ratiocinium ita exhibent: Si mortuorum resurrectio nulla, quare in dies ultro occurrimus pœnarum, calamitatum, per-

e Francis. Juni. in Bellarmin. Contr 6. de Purgat.

perſecutionum, & martyrii baptiſmo pro mortuis (f)? pro Chriſtifidelibus nempe, qui è vivis emigrarunt? cur in tuendâ eorum fide plurimùm laboramus? Cur tam incertâ ſpe ducti atque inani periculis omnibus nos exhibemus?

Hæc quoque ſententia Baptiſmum metaphoricè interpretatur. Videantur, quæ in articulos 18. 19. 20. paulò ante diſſeruimus.

XXII. D. Clericus (g), qui *pro mortuis baptizabantur*, eos fuiſſe cenſet, qui quotidie Eccleſiæ accedentes, baptiſmate expiabantur, ut fidelibus, qui in dies decedebant, ſufficerentur. In hujus Epiſtolæ capite 15. ubi ſententia Apoſtoli, quam in hac Diſſertatione verſamus, eorùm ſingulos, qui Eccleſiæ addicebantur, de reſurrectione ambiguos non fuiſſe Paulus oſtendit; cum enim eos, qui decedebant, miſerrimè, quantum ad mundi ſpeciem, occubuiſſe cernerent, ad baptiſmum nihilominus accedebant, ut mortuis ſuccedentes, eâdem infelici vitâ viverent, & miſerrimâ morte interirent. Quare Apoſtolus reſurrectionem directè probandam hic non aſſumit, ſed tantùm eam eſſe totius Eccleſiæ, omniumque Chriſtifidelium fidem oſtendit, ut eâdem deſtituti omnium infelicîſſimi reputari potuerint (h).

Cum hac interpretatione, omnium, quas retulimus, ſubtiliſſimâ poteſt Græca phraſis (i) cohærere, quamvis ejus ſyntaxis à conſueto longè diſcedat, neque ſimilem uſquehuc in novo Teſtamento noverimus. Id tamen illi adverſatur, quòd Pauli ratiocinium ita detorquet, ut à communi totius Eccleſiæ conſuetudine argumentum ſuum Apoſtolus repetere cogatur; cùm potiùs peculiari quorumdam more, apud Fideles communiter non obtinente, deducat. Si enim Chriſtifidelium ſinguli Reſurrectionis Fide, ut præfertur, ad baptiſmum accedebant, Pauli ratiocinatio minimè concludit: *Quid facient qui baptizantur pro mortuis? Si mortui non reſurgunt, ut quid baptizantur pro illis?* Dicendum ei ſatiùs fuiſſet: *Quid vos, ſeu quid nos omnes & ſinguli baptiſmum ſuſcipimus pro mortuis*, & ut iis Chriſtifidelibus, qui deceſſerunt, ſuccedamus?

XXIII. Putat Brochmandus (k), Apoſtolum per ea verba: *Quid facient, qui baptizantur pro mortuis?* idem ſcripſiſſe ad Corinthios, quod & ad Theſſalonicenſes: *Nolumus vos.... ut non contriſtemini, ſicut & cæteri, qui ſpem non habent* (l). Nimiam, ait Brochmandus, de cognatorum morte triſtitiam Baptiſmum quemdam Paulus appellat, ſic ratiocinatus: Quid dicemus iis, qui propter cognatorum interitum prorſùs conſolationem reſpuunt, ſi mortui non reviviſcunt? Quomodo afflictos à mœrore animos erigemus, ſi nulla poſt obitum felicitas? nulla poſt mortem reſurrectio?

Si vox *baptizare* ſine addito interdum in Scriptura pœnarum & lacrymarum baptiſmum ſonaret, fortè huic interpretationi ſubſcribi poſſet: verùm eo ſenſu nunquam adhibitam invenimus; vel ſi invenimur, alterâ voce, ſeu phraſi adjunctâ ad metaphoricam ſignificationem deflectitur. Hæc præterea explanationis diſtractio S. Pauli argumentum ſaltem infirmat; cùm enim ſcripſerit: *Quid facient, qui baptizantur pro mortuis?* ſcripſiſſe cogitur: *Quid faciemus*, ſeu quid nos dicemus iis, qui nimio de cognatorum morte mœrore tenentur?

XXIV. Henricus Mullerus, qui eâ de re Diſſertationem anno 1656. Roſtochii vulgavit, poſtquam ſeptemdecim diverſas in hunc locum ſententias recenſuit, perpendit, & improbavit, ſuam denique ſic proponit: *Quid facient, qui baptizantur pro mortuis?* videlicet, pro mortuorum defenſione, pro fulciendâ reſurrectione, de qua ſperantes occubuerant? Ita ergo ratiocinatur Apoſtolus: Si nullam reſurrectioni fidem vos adhibetis, quare per baptiſmi ſuſceptionem eorum ſententiam tuemini, qui reſurrectionis fidem confirmarunt? baptiſmum enim & vos idcirco ſuſcepitis, ut reſurrectionem, de qua mortui ſperaverunt, vobis promereamini.

Hæc explanatio ad ſententiam Ludovici de Dieu, & Cloppenburgi numero 8. & 10. relatam, ſatis accedit. Nimis verò Apoſtoli phraſis detorqueatur oportet, ut ejus animus cum horum mente cohæreat. Etenim *baptizari pro mortuis*, vel ſi lubet, *pro defenſione mortuorum*, pro fide & reſurrectionis promiſſione tuendis baptizari, nullatenus ſonat. Hæc præterea ſententia Pauli argumentum infringit, atque infirmat: *Quid facient, qui baptizantur pro fulciendâ fide, quam reſurrectioni mortui adhibuerunt?* Hoc planè non ſatis urget.

Poſtquam diu immorati ſumus in diverſis plurimorum ſententiis recenſendis, quarum quædam à veritate deficiunt, quòd impropriè, myſticè, & violenter Baptiſmi nomen uſurpent; quædam verò, quòd vocem *mortui* vi adhuc majori detorqueant; quædam pariter, quòd ambiguis factis rebuſque difficultatibus quàm maximè obnoxiis innitantur; quædam denique, quòd textum Græcum methodo ab hoc idiomate longè alienâ interpretentur; noſtram tandem pandimur, & Tertulliani, & Hilarii Diaconi ſententiam, cui celeberrimi ætatis noſtræ Critici adhærent, veriorem, firmioribuſque innixam argumentis arbitramur.

1. Enim de Textûs perſpicuitate, qui ab omnibus, quemadmodum à nobis, legitur, ambigi nullatenus poteſt: *Quid facient, qui baptizantur pro mortuis?* gratiâ nempe, ſeu mortuorum beneficio, ad peccatorum abſolutionem mortuis comparandam? Si nihil in ea interpretatione abſonum ſuſpicati fuiſſent. Scriptores omnes planè victas illi manus dediſſent. Cùm de interpretationibus agitur, quæ primùm Lectoribus occurrit, ſi generatim loquamur, cæteris anteferenda eſt, præſertim cùm argumentis aliis ad eam improbandam non adigamur.

2. Omnem argumenti vim hæc explanatio tuetur, ſive cum Tertulliano, Hila-

f *Rambourt. Profeſſ. Sedan. apud Buch. Diſſert. in hunc locum pa. 1028. Tarnov. Exercit. Bibl pag. 629. Tilen. par. 2. diſp. 65. apud Henric. Mull. Diſſer. ſingul. in hunc loc.*

g *Cleric. Not. in Hammond. & in hunc loc.*

h 1. *Cor.* 15. 16.

i 1. *Cor.* 15. 25. *Baptizontai yper tôn nekrôn. Dionyſ. Halicarn. l. 8. pag. 553. yper ton apotha nonton en to pros Antiatas polemo ſtentioton exionu aterous catagraphein. Viſum eſt novos conſcribere milites pro iis, qui in bello Antiatico interierant.*

k *Brochmand. P. 3. Syſtem. Theol. art. de mort. c. 2. Apud Henric. Muller. Diſſert. in hunc loc. Huic ſubſcribit Joh. Tobias Major orat. pro defunct. contr. Got. c. 2.*

l 1. *Theſſal.* 4. 13.

rio Diacono, Petro Venerabili, Scaligero, aliisque plurimis Christifideles etiam, licèt non sine quodam abusu, pro mortuis baptizari crebrò consuevisse velimus; sive eam consuetudinem ab Hæreticis Resurrectioni infensis tantummodo exercitam arbitremur, quos Apostolus argumento *ad hominem* sic oppugnet: *Quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si mortui non resurgunt?* Quonam modo hoc viventium baptisma mortuis conducat, si de resurrectione omnino desperent? Si per hujusmodi baptismum gratiam vivens susciperet, eamdemne in mortuum referre valeret? Qua itaque mente hæc induci potuit baptismi consuetudo, nisi ut resurrectionis spes referatur, & à Domino id impetretur, ut quemadmodum viventia corpora per baptismum renascuntur, & quodammodo reviviscunt, ita qui decesserunt, aliquando resurgant?

3. Id verò, cui hæc interpretatio innititur, superiùs satis superque probavimus; Hæreticorum enim plerosque, qui Pauli ætate in vivis agebant, fuisse resurrectioni infensos, & eorumdem quosdam pro mortuis baptizari consuetos ostendimus. Quam baptismi consuetudinem & apud Fideles obtinuisse, minimè probari posse ultrò admitto; veteres tamen, & recentiores, quos attulimus, Authores id evenisse nullatenus improbant: quod sanè magis de illis persuademur, quàm de Africæ fidelibus, quos quarto adhuc sæculo ipsos mortuos baptismo abluere consuevisse legimus.

4. Absurda verò, quibus hæc interpretatio notatur, quæque Commentatores ab eâdem avertunt, difficultatem superficie tenus præferunt, & si seriò pendantur, vim omnem amittunt. Apostolus, ajunt, baptismi pro mortuis consuetudinem probare videretur, non enim credendus foret inde futuræ resurrectionis argumentum deduxisse, ubi pravitatem, & superstitionem agnovisset. Ita enim vel Fidelibus, si verè apud eorum quosdam mos ille invaluerat, ad eumdem retinendum animum adjecisset, vel Hæreticorum consuetudini favisset, qui resurrectioni inficiantes, eodem baptismate expiabantur. Præterea neque Hæreticos resurrectioni infensos, neque Christifideles eamdem profitentes, neque baptismum pro mortuis suscipientes, neque eidem non adhærentes, Pauli ratiocinatio convinceret.

Cerinthiani & Marcionitæ, qui baptismate pro mortuis eluebantur, Apostolo sic ratiocinanti; *Quid facient, qui baptizantur pro mortuis? Si omnino mortui non resurgunt, utquid & baptizantur pro illis?* respondissent; Baptisma, quo abluimur, idcirco mortuis conducit, quòd eisdem peccatorum solutionem consequatur, veram nempe resurrectionem, sicuti & à Christo appellatur, cujus in tuis Epistolis sæpiùs ipsemet meministi, cùm Baptismi dignitatem extolleres, atque eumdem cum Servatoris resurrectione conferres. Anne Deus, cujus cordi omnium hominum est incolumitas, antequam baptismo abluerentur, repentè morte interceptos iis destitueret, quæ eorum saluti maximè conducerent? Quid porrò eorum saluti opportunius, quàm quòd institui voluerit, ut eorum beneficio regenerationis Sacramentum susciperetur?

Neque majori vi Christifideles, quibus fortè resurrectio in dubium, incertumque venisset, Apostoli argumentum urgeret. Quapropter respondissent: Quidquid seu Hæretici, seu quis ex Fidelibus simplicioribus egerint, ad nos nihil pertinet. Ex te ipso unam esse Ecclesiam, unumque baptisma didicimus: aliâ igitur, ut nos convincas, tibi viâ incedendum. Etenim quæ sunt fidei Catholicæ, per absurdos & nugatorios mores minimè comprobantur, aliàs nil prohiberet, quin aliquibus Ecclesiæ dogmatibus Fidem præstitisse Ethnici dicerentur, si ex plurimis superstitiosis, quibus inhærent, ritibus eorum fides colligi valeret. Ex Hæreticorum denique pro mortuis baptismate neque probè omnino, neque propriè resurrectio concluditur, quamvis eorum de animæ immortalitate opinio ritè possit inferri. Immortalitatem verò animæ à corporis resurrectione longè aliam esse quis ignoret?

Quibus omnibus reponimus, S. Paulum neque Hæreticorum, neque eorum Fidelium, qui simplicitate nimiâ pro mortuis baptizarentur, morem suo argumento comprobasse, sed adversùs eosdem *ad hominem*, ut diximus, ratiocinatum esse. Probos Christifideles, & lumine Fidei optimè instructos minimè hìc Paulus alloquitur; illi enim neque resurrectioni adversabantur, neque in eorum, qui pro mortuis baptizabantur, consuetudinem iverunt. Sed adversùs Hæreticos, & rudes, atque superstitiosos Fideles validissimè probat, ab ipsâ eorum consuetudine argumentum optimè deduci, quò sibi de resurrectione persuadeant. Utique enim inanem prorsùs de mortuis curam assumerent, si ad vitam nunquam revocarentur, vel hinc ablati alibi non viverent. Quòd si, quòd anima immortalitate donetur, alibi vivunt, facilè satis hominum resurrectio concluditur. Alienum quippe ab justitiâ foret, nisi corpus, quod veluti pars operam suam vel benè, vel malè gestis contulit, aut pœnâ afficeretur, aut præmio. Deus verò, si animæ tantommodò vel pœnam infligeret, vel præmium persolveret, solius partis aut innocentiam, aut pravitatem remetiretur. Hæreticos itaque suo illo pro mortuis baptismate indirectè saltem ad resurrectionis fidem tenendam Apostolus adigit.

ARGUMENTUM

II. EPISTOLÆ S. PAULI APOSTOLI AD CORINTHIOS.

INcertus Apostolus, quem Corinthiis sensum sua illâ Epistolâ induxisset, Titum, cui & Discipulum comitem nobis adbuc ignotum adjecit (*a*), ad eos misit, ut per illos totius rei eventum addisceret. Ejus verò Epistola Corinthios adeò concusserat, & ad Apostoli amorem unà & reverentiam ita excitaverat, ut, ubi Titus Corinthum pervenit, officiosi & pavidi eumdem exceperint. Interea Ephesius quidam, quem Demetrium vocant, Aurificum seditionem concitaverat; quare Paulus Epheso egredi coactus, per Hellesponti oram Troadem venit, si fortè Titum Corintho regredientem offenderet; quem cùm obvium minimè habuisset, tametsi de suæ Epistolæ eventu sollicitus, ne aliquo fructu Evangelium prohiberet; ab incepto itinere non abstinuit, & in Macedoniam (*b*), quæ plurima ei perferenda objecit, trajecto mari pervenit.

a 1. Cor. 12. 18.
b 2. Cor. 7. 5.

Verùm Deo humiles, & doloribus obrutos animos solari consueto, maximam Paulus de Titi adventu lætitiam percepit; à quo Christifideles à fornicario jam disjunctos, amotis etiam, vel saltem seditiosorum cæteris cohibitis, ab ipso Apostolo veniam poscere, eleemosynas Jerusalem erogandas rursum congerere (*c*), res denique Corinthi Ecclesiæ optimè cedere, quàm maximo animo solatio accepit. Dolorem tamen satis etiam idcircò exhausit, quòd eorum quidam ab impudicitiis omnino non destitissent (*d*): quòd præterea Pseudo Apostoli ab Judæis egressi ea, quæ ipse ædificaverat, evertentes, Moysis Legi obtemperandum docerent, ipsumque Paulum Legis eversorem, hominem neque à Christo, neque à primis Apostolis missum, & Apostolatûs munere non decoratum, appellarent (*e*).

c 2. Cor. 8. 6. & 9. 12.
d 2. Cor. 12. 21.
e 2. Cor. 11. 21. 22.

Quibus malis ut Paulus confestim occurreret, hanc secundam Epistolam dedit, quam Tito, duobus fratribus, quos & laudibus quàm maximè attollit (*f*), eidem sociis adjectis, deferendam commendavit. His literis primò eâ, qua spoponderat, celeritate se Corinthum non contulisse fatetur, ne in eorum quosdam, ægrè quidem, sed gravissimè animadvertere cogeretur (*g*). Eos laudat, quòd optimè cum fornicario se gesserint, cui illorum gratiâ veniam indulget (*h*). Adversùs Pseudo-Apostolos eâ sapientiâ, eâque modestiâ sui Apologiam instruit, ut socios suos potiùs, suumque ministerium, quàm seipsum efferre videatur. Corinthios ut eleemosynas (*i*), in Jerosolymitanos pauperes erogandas, conferant, nihil ad illos suadendos omittens, hortatur (*k*). Ad sui apologiam demùm regressus, Pseudodoctorum nequitiam detegit, & impulsu atque piorsus Apostolicâ libertate eos, qui iisdem fidem adbibebant, nimiæ credulitatis arcessit. Ut ea dilueret, quæ in ipsum conjecerant, de se præclarè loqui coactus, id ita præstat, ut vim, quam humilitati suæ inferebat, satis exhibeat.

f 2. Cor. 8. 18. 22.
g 2. Cor. 1. 55. 23.
h 2. Cor. 2. 53.
i 2. Cor. 7. 2. 6.
k 2. Cor. 8 & 9.

Philippis in Macedoniâ Apostolus hanc Epistolam scripsisse creditur, ut Exemplarium Græcorum pleraque ostendunt. Exemplaria verò Latina Troade in Asiâ minore datam præferunt. Certò tamen in Macedoniâ exaratam scimus (*l*), quamvis an Philippis, an in alterâ ejusdem regionis Urbe, minimè constet. Subscriptiones Epistolis S. Pauli appositæ inter se differunt, & authoritatem fidemque non præferunt (*m*). Quædam vetustissima Mss. iis omnino carent; quædam à Tito, & S. Lucâ; alia solummodo à Tito; alia à Tito & Timotheo; alia denique à Tito, Barnaba & Luca hanc Epistolam delatam ostendunt. Duos Discipulos laudibus quàm maximè cumulatos, quorum alterum Timotheum credimus, alterum penitùs ignoramus, itineris comites Tito fuisse exploratum habemus.

l 2. Cor. 7. 5. 6. & 8. 1. 3. 8. 11.
m *Vide Variet. Lection. D. Mille.*

Dimidio circiter anni à Christi adventu quinquagesimi septimi, integro ferè anno postquàm primam scripserat, hanc secundam Epistolam ad Corinthios Apostolus dedit.

IN EPISTOLAM
S. PAULI AD GALATAS
PROLEGOMENON.

EX Galliis originem Galatæ trahunt. Gallorum manus in Græciam, deinde, Brenno duce, in Asiam Minorem effusa, Cappadociam inter & Phrygiam, in Provinciâ, quam suo nomine Galatiam appellarunt, sedes sibi tandem statuere (a). Ad eos non semel de Evangelio dixit Apostolus (b), florentissimâ Ecclesiâ ibidem constitutâ. At primùm Galatiam venit, quamvis tum vel corporis ægritudine fortè laborans (c), vel exantlatis persecutionibus elisus, tristi admodum, macilentâque facie, veluti Dei Angelus, aut ipsemet Christus exceptos est (d). Facilè omnium primus ibi Fidem Ethnicis nunciavit (e): quamquam ante illum S. Petrus Judæos edocuisse videtur, uti ex ipsius Epistolâ *ad Judæos dispersionis, Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ, & Bithyniæ*, colligimus (f); quibus tamen Fidem, nonnisi Ecclesiâ Antiochiæ jam constitutâ, antequam primò Romam conferretur, à Petro nunciatam non ambigimus (g).

Hos fortasse Judæos à S. Petro edoctos, inceniores expertus est Apostolus seditionis contra se, inter Fideles ex Gentibus excitatæ, cujus occasione hanc ad eos epistolam dedit. Qui sanè novi Doctores non aliunde valuisse videntur, quàm quòd cæremonias legales enixè tuentes, & Paulum quàm maximè Petro posthabendum dictitantes, ejusdem Petri authoritate abuterentur, ut eidem Paulo, quem Apostolatu minimè decoratum præferebant, detraherent: quò præterea Circumcisioni, & Moysis Legi ita necessariò obtemperandum docerent, ut Petrus ipse, & Apostolorum cæteri eisdem obsequerentur. Paulum denique (h) à cæteris secarni, ab eoque doctrinâ à Deo prorsus alienâ Ecclesiam erudiri spargebant in vulgus. Galatarum plurimi, utpotè simplices & rudes, his sermonibus capti, partim Circumcisi sunt, partim Circumcisionem decreverant. Plurimi verò ei novitati adversantes, Paulum Ephesi tunc fortè commorantem admonuere. Quare Galatis sibi invicem discrepantibus, hi ab illis omninò discesserant, de qua Ecclesiæ disjunctione sub Epistolæ finem Paulus conqueritur (i).

a Vid. Liv. lib. 38. Justin. lib. 25. Usser. ad an. M. 3728. & 4430. Periud. Julian.
b Primò An. Chr. 51. Act. 16. 6. deinde An. 54. Act. 17. 23.
c Ad Galat. 4. 13. 14.
d Vid. Hieronym. & Theodoret. in eum loc.
e Theod. hic Prolog.
f 1. Petr. 1. 1.
g Vid. Euseb. l. 3. c. 1. & Tillemont. t. 1. art. 28. de S. Petro, & not. 26.
h Galat. 5. 7. 10.
i Galat. 5. & 6.

Quibus irruentibus malis ut viam Apostolus intercluderet, ad Galatas, recens ab Idololatria ad Fidem traductos, Epistolam tanti ponderis, quanti res tanta exposcebat, exaratam misit, qua Apostolatui suo, ab ipsomet Christo sibi commisso, validissimè stabiliendo incumbit; admirandam sui conversionem exhibet; suamque missionem à cæterorum Apostolorum potestate immunem ostendit: præterea S. Petrum non modò suæ prædicationi non esse adversatum, neque in sua doctrina quidquam à recto absonum reperisse; verùm etiam eamdem laudibus extulisse, in Jerosolymitano Concilio unà cum Apostolis approbasse, eâdemque ipsum Petrum promiscuè cum Ethnicis discumbentem usum esse. Quam quidem cum Ethnicis consuetudinem cautè & clanculum, ne Judæis admirationem crearet, à Petro adhibitam ultrò fatetur. Cùm verò die quadam Antiochiæ in quamdam dissimulationem incidisset, se eidem nimiam infirmitatem exprobrasse testatur. Quæ omnia percurrit, ut ora tandem obstrueret Petri Discipulis, præpostero quodam zelo in se obtrectatoribus, qui Principis Apostolorum nomine, & dignitate, ut Paulo detraherent, abutebantur.

Ad quæstionem deindè tractandam accedens, an nempe Circumcisio, & Legalia saluti necessariò conducerent, pluribus ex Scriptura argumentis ostendit, & Circumcisionem & Legem Moysis inanes esse; benedictiones Abrahamo promissas ad eos, qui in Christi Fide perstitissent, pertinere. Servatorem, ejusque Discipulos veros Abrahami filios, & benedictionum hæredes appellari; Judæos carnales in Agar, & Ismaele, Christifideles verò in Sarâ, & Isaaco exprimi; in libertatem Filiorum Dei per Fidem nos esse assertos; Hebræos semper servos extitisse, iisque, ut à peccatis continerentur, Legem constitutam; eorum singulos, qui sub Lege vivebant, maledicto fuisse obnoxios, à quo Christus per suæ Crucis supplicium nos vindicavit. Meminit demùm, non per legem, sed per Fidem eos Spiritu Sancto donatos: quo quidem argumento, apud illos validissimo, nullam Legis ad justificationem necessitatem demonstrat.

Post-

Poſtquam Apoſtolus ita ſuam apologiam texuit, pluribus ad mores rectè inſtituendos congeſtis, & ne Evangelii libertate ad concupiſcentiæ deſideria abutantur, iiſdem inſtructis. A' ſpiritu & à carne, à concupiſcentia & à ratione per gratiam lumine perfuſâ opera noſtra egredi docet; & quæ à ſpiritu, quæve à carne dimanant, fuſiùs enumerat. Monitos deinde, ut mutuâ benevolentiâ ſibi reſpondeant, utque delinquentibus miſericordiam indulgeant, ad ſumptus pro magiſtris & Doctoribus munificè conferendos, hortatur. Neque Circumciſionem denique neque Incircumciſionem, ſed in Chriſto novum hominem, novamque creaturam, ſaluti & ſanctitati acquirendæ conducere oſtendit.

Interdum ita Galatas alloquitur, ut quondam Judæi fuiſſe videantur (*k*): *Quomodo convertimini iterum ad infirma & egena elementa, quibus denuò ſervire vultis?* Alibi etiam (*l*): *State, & nolite iterum jugo ſervitutis contineri.* Cætera verò ejuſdem Epiſtolæ ab Idololatria ad Fidem traductos ſatis perhibent. Paulus enim eodem (*m*), quo ſupra, capite, *Tunc*, ait, *ignorantes Deum, iis, qui naturâ non ſunt Dii, ſerviebatis.* Alibi verò (*n*), ſi Circumciſioni ſubderentur, toti Legi iis fore obtemperandum denunciat. Quæ quidem verba neque tunc, neque aliàs unquam Circumciſioni obnoxios fuiſſe oſtendit.

Pſeudo Apoſtolos, in quos Paulus hîc validiſſimè inſurgit, non Judæos, ſed exteros, quorum Princeps Cerinthus, in Judæa degentes, fuiſſe Grotius autumavit (*o*); additque, ab iis, non ut Religioni inſervirent, Legem ſervandam tunc doceri, ſed ut ab Judæis honores ſibi extorquerent; utque iis, quibus Chriſtifideles, utpotè novam ſectam Judæis & Ethnicis æquè adverſam conſtituentes, oppugnari incipiebant, perſecutionibus eriperentur. Quam quidem ſententiam, cui Commentatores cæteri adverſantur, ipſo Apoſtoli Textu ſatis improbatam arbitramur.

k *Galat.* 4. 8. *&c.*
l *Gal.* 5. 1.
m *Gal.* 4. 8.
n *Gal.* 5. 2.
o *Grot. Proleg. in Epiſt. ad Galat. &c & Hamm.*

Maximum de tempore, quo ſcripta, & de loco, unde Epiſtola miſſa fuerit, diſcrimen. Magnus (*p*) Gregorius, Ludovicus Capellius (*q*), Uſſerius (*r*), Pearſonius (*s*), aliique plures, Epheſi exaratam ferunt (*). Quorum omnium ſententiæ, quam veroſimiliorem ducimus, Latinæ inſcriptiones, Eſtio teſte, reſpondent. Ex capite primo v. 6. paulò poſt, tribus nempè, ſeu quatuor, poſtquam Galatæ Fidei ſe addixerant, annis exarata præfertur. Ait enim Apoſtolus: *Miror quòd ſic tam citò transferimini ab eo, qui vos vocavit in gratiam Chriſti, in aliud Evangelium.* Itaque poſt annos ſupra decem Apoſtolus eam dediſſet, ſi ab eo Romæ in carcere adhuc detento datam velimus. Chryſoſtomus ad Romanos Epiſtolam hac poſteriorem putat [*t*]; quare Romæ minimè exaratam cenſet, cùm Paulus aliquot tantùm annis, poſtquam ad Romanos ſcripſerat, eò pervenerit.

Græcorum exemplarium ſubſcriptiones Romæ datam perhibent. S. Hieronymus à Paulo in vinculis ſcriptam refert (*u*). Theodoretus datam primam omnium, quas Apoſtolus Romæ ſcripſerit, tuetur (*x*). Inde factum eſt, ut Paulum inter vincula eam dediſſe crederetur, quòd dixerit (*): *Nemo mihi moleſtus ſit; ego enim ſtigmata Domini Jeſu in corpore meo porto.* Sed ille Chriſti Crucem in ſemetipſo nonne ſemper exhibuit (*y*)? nonne verbera, vexationes, vulnera pluries pertulit, & pericula ſæpiſſimè exhauſit? Præclariores Interpretes ſubſcriptiones hujus Epiſtolæ Græcas, authenticas non eſſe conveniunt, quæ neque in S. Germani, Claramontanos, & aliis Vetuſtiſſimis Mſs. reperiuntur. Eam denique anno à Chriſti adventu 55. Epheſo ad Galatas miſſam & nos arbitramur, quòd validioribus argumentis hæc opinio innitatur.

p *Gregor. Magn. Moral. in Job. l.* 30. *c.* 8.
q *Ludovic. Capell. Hiſt. Apoſtol.*
r *Uſſer. ad an.* 58.
s *Pearſon. Annal. Paul. p.* 15.
* *Tillemont. in S. Paul. art.* 29. *Mill. not. in ſubſcript. hujus Epiſt. alii.*
t *Chryſoſt. in Rom. Prolog.*
u *Hieronym. in Gal.* 6. 11.
x *Theodoret. in Paul. Proleg. pag.* 5.
* *Galat.* 6. 17.
y 1. *Cor.* 4. 10.

DISSERTATIO

AN CEPHAS, QUEM PAULUS Antiochiæ redarguit, alius fuerit à S. Petro. Gal. 2. 11.

VEtuſtiſſimam difficultatem perpendendam aſſumimus, quæ vel priorum ætatum ſpectatiſſimos Authores, qui utram ſententiam tuentur, in contraria diſtraxit. Hæc ſanè quæſtio Petri, & Pauli, totiuſque Catholicæ Eccleſiæ per magni intereſt; hinc enim noſtræ Fidei hoſtes Petrum prævaricatorem, Paulum verò zelotypum & audacem fuiſſe, noſtram verò Religionem ambiguam, atque incertam collegerunt, Quæſtionem facti primùm hîc ſtatuere oportet, videlicet, an is, quem Paulus Antiochiæ redarguit, Petrus fuerit necne. Quæſtionem deinde juris, & cæteras ejus conſecutiones perpendemus.

In Epiſtola, quam Paulus ad Galatas dedit, hæc legenda occurrunt (*a*): *Poſt annos quatuordecim*, ex quo Jeruſalem ſe contulerat, tribus poſt annis à ſui converſione (*b*), ſeu tantummodò in itinere, quod *quatuordecim poſt annis* à ſui converſione inſtituit [*c*], *iterum aſcendit Jeroſolymam.*

a *Galat.* 2. 10. 14.
b *Galat.* 1. 18. *Act* 9. 25. *&c.*
c *D. Th. Cajet. Perer. in Epiſt. ad Rom. Baron. Ann. Chriſt.* 51. *Harduin. Diſſert. in hunc locum. Eſtius &c.*

Ascendi autem, inquit Apostolus, *secundùm revelationem, & contuli cum Apostolis Evangelium, quod prædico in Gentibus, seorsum autem iis, qui videbantur aliquid esse, ne fortè in vacuum currerem, aut cucurrissem. Qui cum vidissent, quòd creditum est mihi Evangelium præputii, sicut Petro Circumcisionis, (qui enim operatus est Petro in Apostolatum Circumcisionis, operatus est & mihi inter Gentes) & cum cognovissent gratiam, quæ data est mihi, Jacobus, & Cephas, & Joannes, qui videbantur columnæ esse, dexteras dederunt mihi & Barnabæ societatis, ut nos in Gentes, ipsi autem in Circumcisione... Cùm autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat.... Dixi Cephæ coram omnibus &c.*

Mentio, qua brevibus his verborum finibus bis nomen *Petri*, versu nempè 7. & 8. ter nomen *Cephæ*, versu 9. 11. & 14. invehitur, Interpretibus ambiguitatem creavit. Quidam enim utrumque nomen Petro commune fuisse sibi suadentes, Paulum Petro exprobrasse tuentur. Quidam verò subscribentes opposito, Cepham, cui Paulus exprobravit, alium omninò à Petro asseverant. Hæc autem sententia perraros nacta est fautores; illi verò omnes propè non modò veteres, sed & recentiores Patres & Interpretes adhæserunt.

Sunt, ait S. Hieronymus (d), qui Cepham, cui in faciem Paulus restitisse se scribit, non putent Apostolum Petrum, ne locus detur Porphyrio blasphemanti, si aut Petrus errasse, aut Paulus procaciter Apostolorum Principem confutasse credatur. Porphyrius revera Apostolorum Principes de iis, quæ docebant, inter se non convenisse hinc deducens, Petrus erroris, ambitionis Paulum, utrumque mendacii, & totam Ecclesiam inanis credulitatis insimulat. *Volens & illi (Petro) maculam erroris inurere, & huic* (†) *(Paulo) procacitatis, & in commune ficti dogmatis accusare mendacium, dum inter se Ecclesiarum Principes dissirepent.* Hic Catholicorum infensissimus hostis S. Paulo, veluti homini procaci, & S. Petri dignitatem ægrè ferenti, detrahit; & eam quæstionem veluti puerorum quandam disceptationem habendam enunciat (*): minimè intelligens, quanti Religionis tunc id interesset, quòd tam Judæi, quàm Ethnici, qui recèns Fidei nomen dederant, Legalia inania esse, nihilque saluti conducentia, omnino suaderentur.

Hinc Origenes, & veteres Interpretes Græci, teste Hieronymo (e), ut Porphyrii calumnias everterent, Paulum, de Petri consilio ipsi Petro exprobrasse asserunt; cùm enim eadem uterque sentirent, eadem gererent, & de omnibus & singulis convenirent, Petrus tamen Paulo suasit, ut sibi coram omnibus exprobraret, quò Judæi intelligerent, de Legalium inanitate, & de fidelium tam Judæorum, quàm Gentilium libertate, qua ad eadem minimè tenerentur, se quamplurimùm persuasum esse oportere; cùm libenti animo, veluti suo exemplo Legalium necessitatem comprobaret, redargui ab Apostolo pateretur.

S. Hieronymus Græcis Patribus non modò subscribit (*), sed addit præterea, totam disceptationis seriem piâ simulatione, sanctâque politiâ de utriusque Apostoli consilio institutam fuisse; ut à suis, quibus pertinaciter nimium inhærebant, cæremoniis Judæos removerent. Quam Hieronymi explanationem perlectam (f) S. Augustinus improbavit; eumque datis literis monuit, per illam aditum Ethnicis patefieri, ut de Scripturarum simulatione, & Sacrorum Authorum mendacio suspicentur, quo quidem Catholica Religio omninò everteretur. Si enim Paulus fictè Petrum redarguit, Petrus profectò dignus non erat, cur objurgaretur; si verò dignus objurgatione non fuerat, mendax Paulus, quòd illum meritò increpandum asseruit. Augustinus utique & Hieronymus Petrum eundem esse ac Cepham, cujus mentio in Epistola ad Galatas, persuasum habebant; quare convenientes in facto, de quæstione juris tantummodo disceptabant.

Ad os Porphyrio, ait Augustinus, cæterisque obstruendum; id, quod Paulus gesserat, commendandum ostendere, quàm infirmis, quæ nova adversarii in nostram perniciem arma exhiberent, excusationibus defendere, satius fuisset (g): *Magis fuerat adversùs Porphyrium defendenda, quàm ut ei daretur obtrectandi major occasio*: Re enim satis expensâ, uterque potiùs laudibus est decorandus, quàm sit excusationibus protegendus: etenim Paulus Charitati inserviens, Apostolo dignam libertatem prætulit; Petrus verò objurgationem non rejiciens, maximum humilitatis specimen exhibuit: *Est itaque laus justæ libertatis in Paulo, & sanctæ humilitatis in Petro.*

Authores Latini, qui de hac quæstione post Augustinum egêre, eidem sententiæ subscribunt. Ipse etiam S. Hieronymus, cùm aliquandiu post adversùs Pelagianos scriberet, Petrum tunc errasse, Paulum verò jure merito ei exprobrasse fatetur (h), & addit, nemini succcensendum, si à peccatis omnibus non habeatur immunis, cùm & Apostolorum Princeps erroribus se obnoxium duxerit: *Quis indignabitur id sibi denegari, quod Princeps Apostolorum non habuit?*

S. Augustinus de hac eadem sententia S. Cyprianum in sua ad Quintum Epistola secum convenire testatur (i). Cui etiam favent Tertullianus (k) & Hilarius Diaconus (l). Post ea tempora Gregorius Magnus (m), D. Thomas (n) & clarissimi nominis recentiores Interpretes eidem subscribunt: quare, cùm Veterum, quibus Hieronymus adhæsit, opinionem nemo in præsentia tueatur, disceptationem hanc prorsùs absolutam censendam ducimus. De facti verò quæstione, an nempè Petrus à Cephâ secerni debeat, quod est præcipuum Dissertationis argumentum, diversimodè dijudicandum. Vir doctissimus (o) sententiam hanc jam propè extinctam nuper excitavit, Petrum prorsus alium à Cephâ esse contendens. Præstantissimus alter (p) hac de

d Hieron. in Galat. 2. 20.

† Porphyr. apud Hieronym. Prolog. in Ep. ad Galat.

* Chrysost. t. 5. hom. 64. p. 706. e.

e S. Hieronymus pro hac sententiâ citat Origenem, Didymum, Apollinarem, Eusebium Edessenum, Theodorum Heracleæ, Chrysostomum, Theodoretum, aliosque Græcos. Cassian. collat. 7. Græcis Patribus subscribit. e Vide Hieron. Ep. ad August. p. 75. nov. Edit. Oper. S. August.

* Hier. Comm. in Epist. ad Galat.

f Aug. Epist. 28. 40. & 72. nov. Edition.

g Aug. Epist. 82. num. 22. nov. edit.

h Hier. Dialog. contr. Pelag. l. 1. c. 8. Vide & Aug. Epist. 180. ad Oceanum.

i Cyprian. Epist. 72. ad Quint.

k Tertull. l. 5. contr. Marcion. c. 3.

l Ambrosiast. seu Hilar. Diacon. in Galat. 2.

m Greg. Magn. l. 2. Moral. c. 12. & l. 18. in Ezech.

n D. Thom. in Galat. 2. & in Summâ l. 2. q. 103. a. 4. ad 2. & 2. 2. q. 33. a. 4. ad 2.

o Harduin. Dissert. in hunc loc. Epist. ad Galat. 2. 20.

p Boileau Canonicus S. Capellæ, Disquisit. Theolog. in Gal. 2. 10. Paris. 1723.

de re opere instituto, oppositum tuetur. Nos utriusque argumenta hìc exhibemus.

S. Clemens Alexandrinus (q) in quinto suarum Hypotyposeon libro, omnium primus, ut putamus, Cepham à Paulo Antiochiæ redargutum, alium prorsus à Petro esse defendit. Eusebius verò ejus, quam refert, sententiæ minimè resistit. Sæculo quarto Dorothæus Tyrius Cepham, cui Paulus exprobrarat, inter septuaginta Discipulos recenset (r). Chrysostomus (s), Hieronymus (t), & Gregorius Magnus (u), suâ quilibet ætate quosdam Cepham à Petro adhuc secernentes extitisse testantur; quam quidem sententiam eorum nemo comprobant, sed tum, dum viverent, neque incognitam, neque fautoribus prorsùs destitutam ostendunt.

Chronicorum Alexandrinorum Author (x) sæculo septimo ad A. J. C. 30. duos & septuaginta Discipulos enumerans, *Cepham, quem propter Judaismum Paulus increpavit*, tertium recenset. Quo quidem contentionem ab utroque Apostolo Antiochiæ habitam satis innuit. Oecumenius, qui decimo, & undecimo sæculo floruit, sententiam, quæ Petrum à Cepha secernit, probabilem vocat. Author denique Commentarii in Pauli Epistolas, S. Anselmi nomine, ad duodecimum circiter, seu decimumtertium sæculum pertinens, quorundam meminit, qui an Cephas Antiochiæ à Paulo increpatus idem cum Petro fuerit, adhuc ambigebant. Hæ præcipuę, quibus hæc sententia fulcitur, authoritates. Ad alia argumenta pergamus.

Paulus, ait P. Harduinus (y), anno à Christi adventu 35. Fidei se dedit; & anno 38. Æræ, tribus post annis à sui conversione, primùm Jerosolymam profectus est. Undecim post annis à primo hoc itinere, & quatuordecim à sui conversione (z), ut ea quæ illucusque in Evangelii prædicatione gesserat, (a) cum Jerosolymitanę Ecclesiæ Principibus conferret, iterum eò reversus, ab Jacobo, Cepha, & Joanne, Discipulis à tribus Apostolis ejusdem nominis longè aliis, dexteras accepit (b); à quibus etiam gentium Apostolus exceptus, Barnaba & Joanne sociis sibi assumptis, Antiochiam remigravit.

Petro tunc temporis Jerosolymis commorante, Cephas, cujus modò ante mentio, aliquandiu post, nempe post Paschâ, Antiochiam profectus, Paulo & Barnabæ adhæsit, cum quibus unâ & cum Gentibus Fidei Catholicæ adjectis, quibus Legi minimè subjiciendos fore spoponderant, convivebat. Interea Judæi quidam Fidem amplexi, qui Ethnicos ad Catholicam Religionem traductos Circumcisioni, cæterisque Legalibus obstringi volebant, Antiochiam, quò Discipulus Jacobus ab Apostolo alter, eos dimiserat, pervenere. Quare Cephas se iis ingratum futurum veritus, à Paulo, cæterisque, quibuscum antea discumbebat, Gentium Fidelibus discessit; cujus exemplum Barnabas secutus, eorumdem consuetudine abstinuit. Paulus itaque ut iis, quæ ab eâ insimulatione facilè erupissent, malis occurreret, Cephæ, quòd coarguendus esset, coram omnibus exprobravit.

Post eam disceptationem Paulus & Barnabas delegati, ut eâ de re Petrum consulturi Jerosolymam se conferrent. Julio seu Augusto mense eò profecti, quæ Antiochiæ contigerant, renunciarunt. Ad litem prorsùs dirimendam Jerosolymitanum Concilium coactum fuit (c). S. Paulum, quæ Deus per se ipsum in Gentibus Fidei pariendis egisset, hìc rasferentem Petrus, totusque cœtus commendarunt, & decreverunt, ne imposterum Gentibus ad Ecclesiam accedentibus Legis jugum imponeretur. Quo quidem Cepham, qui Antiochiâ non discesserat, meritò à Paulo redargutum comprobarunt.

Paulus & Barnabas unâ cum Juda, Joanne, & Sila Epistolas Apostolorum hac de re decretorias Antiochiam detulerunt (d). Quare Fideles Gentium in eâ, quam Paulus eisdem spoponderat, libertate acquievere.

Aliquandiu post Paulo in Syriam & Ciliciam profecto, *Cephas* Galatiam & Corinthum contendit; Harduinus enim Cepham, propter quem Corinthii in partes diversas distracti conclamarunt: *Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ* (e); esse eundem, cum quo Paulus Antiochiæ disceptaverat, à Petro quidem omnino alium, arbitratur. Hoc ordine rem totam Harduinus componit: quo utique statim fit, ut Paulus Antiochiæ Petro non exprobraverit, cùm Petrus tunc temporis Jerosolymis moraretur.

Neque tamen iis, quod propter disceptationem cum Cephâ Jerosolymam usque institit, neque ipsius Jerosolymitani Concilii, quod ad dirimendam litem coactum fuit, in Epistola ad Galatas Paulus unquam meminit; quod utique hac in quæstione animadvertere operę pretium ducimus; ii enim, qui Petrum à Cepha minimè secernunt, Jerosolymitani Concilii tum meminisse tuentur, cùm scribit ad Galatas (f) se cum Jacobo, Cepha, & Joanne, qui Ecclesiæ Columnæ habebantur, ea quæ gesserat contulisse; cùmque ab iisdem, qui simul consenserant, ut Fideles Gentium ad Circumcisionem non adigeret, dexteras accepisse testatur. Tertium verò Pauli iter (g), quod statuit Harduinus, qui ejus sententiam oppugnant, nullatenus defendi posse asseverant. Nos tamen utri adhæreamus, adhuc non statuimus.

Joannes, ita Harduinus rei seriem prosequitur, Joannes, Judas & Silas, qui Apostolorum Epistolas Antiochiam detulerant, paulò post Jerosolymam ad eos, à quibus dimissi fuerant, reverterunt (h). *Dimissi sunt cum pace ad eos, qui miserant ad illos*, ideoque & ad Petrum, qui Jerosolymis adhuc commorabatur. Totam profectò difficultatem locus iste constituit; qui enim Petrum à Cepha secernunt, ei omninò innituntur, quòd tunc Petrus Antiochiæ non degeret. Quod infra nos perpendemus.

Ut Petrum à Cephâ secernant, aliud argumentum inde hauriunt, quòd aliàs Pe-

q Clem. Alex. apud Euseb. l. 2. c. 12.

r In Chronico Paschali Edit. Cang.

s Chrysost. tom. 5. hom. 64. p. 719.

t Hier. ad Galat. 2.

u Gregor. Magn. in Ezechiel. hom. 18.

x Chronic. Alex. p. 213.

y Harduin. Differt. in Galat. 2. 10. Edit. Amstelod. ann. 1706. p. 910.

z Ann. Chr. 49.

a Galat. 2. 1. &c.

b Galat. 2. 9.

c Act. 15. 1. &c.

d Act. 15. 22.

e 1. Cor. 1. 12.

f Galat. 2. 9. Confer. Act. 9. 2. &c.

g Nulla fit mentio itineris Pauli & Barnabæ usque Jerusalem, de quo Act. 11. 29. quòd ad hanc rem nihil pertineat.

h Act. 15. 30.

Petrus in hæresim incidisset; exemplo enim suo Circumcisionem & Legalia ad salutem necessariò adhibenda & docuisset, & comprobasset; quod utique hæresim prorsùs olebat, præsertim post Jerosolymitani Concilii, cui Petrus ipse præfuerat, decisionem: quo etiam fiebat, ut Gentium Fideles ad Legalia per vim cogerentur, ut Paulus Cephæ exprobravit (*i*): *Quomodo Gentes cogis judaizare?* Cum verò Petrum hæresi obnoxium asserere à pietate prorsus abhorreat, statuendum est sanè à Petro alium fuisse, quem Paulus, utpote objurgatione dignum, increpavit.

i Galat. 2. 14.

Injoriâ præterea hæresis crimen non modò Petrum lacessit, sed & ab omni probabilitate, ut eâ labe Petros inficeretur, longissimè abest. Postquam enim de totius Concilii Jerosolymitani sententiâ Gentium Fideles ad Circumcisionem minimè adigendos esse protulisset; postquam Cornelium diu ante baptismate abluisset, & minimè ad Circumcisionem compulso, cum eodem discubuisset; postquam denique Jerosolymæ Fidelibus, qui, quòd Ethnici consuetudine non abstinuisset, offensi fuerant, reposoit (*k*): *Si eamdem gratiam dedit Gentibus Deus, sicut & nobis, qui credidimus in Dominum Jesum Christum; ego quis eram, qui possem prohibere Deum?* quomodò Antiochiæ sese ei pavori, & infirmitati concesserit, ut, ne Judæis ingratus evaderet, à Gentium Fidelibus discederet?

k Act. 11. 17.

Si Petrus in hæresim verè incidit, quid de ejus vita, doctrina, & consiliis nobis fuerit cogitandum? Si semel à fide aberravit, cur bis, cur ter, cur centies etiam non defecerit? Si autem Apostolorum Princeps ita corruit, nonne & nutat nostra Fides, ejus prædicatione, & testimonio quàm maximè innixa? Paulus etiam anne Petro pluris habendus? anne ab erroribus magis immunis? Quæ igitur eorum verbis adhibenda Fides? Ecce, inquiunt, ad quas angustias redigimur, si Petrum, quòd à veritate deficeret, meritò à Paolo objurgandum fuisse tuemur.

S. Paulus in suâ ad Galatas Epistolâ Petrum & reverenter, & ejus consueto nomine appellat (*l*): *Qui videbantur esse aliquid, mihi nihil contulerunt; sed cum vidissent quod creditum est mihi Evangelium præputii, sicut Petro circumcisionis, (qui enim operatus est Petro in Apostolatum circumcisionis, operatus est & mihi inter Gentes) & cum cognovissent gratiam, quæ data est mihi, Jacobus, & Cephas, & Joannes, qui videbantur columnæ esse, dexteras dederunt mihi &c.* Credibile ne fuerit, quòd postquam bis Petrum suo nomine vocaverat, *Cepham* statim sequenti versu appellet; neque eum cæteris, quos recenset, præponat, sed post Jacobum constituat, cùm primam ei dignitatem nunquam ademerit? Hæc nominis mutatio, hæc dignitatis inversio nonne Paulum aliquatenus Petri contemptorem inducit? Adeone indignè maiorem natu Apostolum, & Senatûs Apostolici Principem Paulus accepisset? In Græcis exemplaribus hic locus diversimodè legitur: quam varietatem infra perpendendam suscipiemus.

l Galat. 2. 7. &c.

Cepham, quem Paulus redarguit, Barnabâ, imò & Legatis, qui Jerosolymis Antiochiam venerant, inferiorem ab ipso Paulo habitum esse, ex ipsius Epistolæ (*m*) Textu insinuari videtur; dicitur enim Cephas, post illorum adventum, à Gentium Fidelibus discessisse; quare Judæorum cæteri, qui illucusque cum eisdem discubuerant, in eamdem simulationem devenere; ipse verò Barnabas cæterorum exemplo adhærens, ab iisdem Fidelibus abstinuit. *Ita ut & Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem.* Ab eis, nempe Jerosolymorum Legatis, non à Cephâ, quòd tantæ sibi non esset authoritatis, adductus refertur. Anne hìc, vel Barnabam se Petro maiorem reputasse, vel Apostolorum Principi à Paulo præferri voluisse autumemus?

m Ad Galat. 2.

Ex ipsâ objurgatione, qua Paulus Cepham corripuit, argumentum, quo Cepham alium à Petro constituat, Harduinus deducit. Illum, inquit, imperio & authoritate coarguit, quin documentis de monitione fraterna in Evangelio à Christo exhibitis (*n*) uteretur, cum enim Christus delinquentem, antequam palam redarguatur, clam primùm corripi jusserit, Paulus coram omnibus Cephæ, veluti Præceptor discipulo, imperiosè exprobravit. Paulum verò eam in Petrum sibi authoritatem tribuisse, ut illum palàm arguere sui muneris esse duceret, seque eodem Petro superiorem reputasse, nemo unquam crediderit.

n Matth. 18. 15.

Ex duobus Discipulis, quibus ad Emmaus vicum pergentibus se itineris comitem Christus exhibuit, unum fuisse Cepham, eumdemque, quòd de circumcisionis necessitate eos suadere conaretur, Galatis turbationem creasse, Harduinus conjecturâ comprehendit (*o*); contra quem etiam Apostolum loquutum addit, cùm Epistolæ ad Galatas initio suam authoritatem roborat, suumque his verbis Apostolatum confirmat: *Paulus Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum.* Qua in re Paulus utique Petro præstantior minimè fuerat; fuerat verò longè præstantior Cephâ, quem Christus per semetipsum neque miserat, neque erudierat.

o Dissert. in hunc loc. §. 9. an. pag. 927.

Distractionia propter Cepham, & Apollo, qui ad Corinthios post Paulum conciones habuerant, exortæ cùm ipse Apostolus meminit, post ipsum Apollo Cepham collocat (*p*). *Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ.* Si igitur de Petro egisset, anne sibi & Apollo posthabuisset? Se quidem, & meritò, primi nominis Apostolum, & Cephâ, & Apollo, quorum ille Discipulus, hic tantùm Evangelii præco, longè majorem fatetur.

p 1. Cor. 1. 12. & 3. 22. 6.

Alibi etiam Cephæ, ac si primos inter Apostolos non recenseatur, Paulus meminit [*q*]: *Numquid*, ait, *non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut & cæteri Apostoli, & Fratres Domini, & Cephas?* Nonne hìc dilucidè Apostolis, &

q 1. Cor. 9. 5.

& Domini Fratribus, qui ex Apostolis non erant, inferiorem Cepham constituit?

Cephas, cui Christus videndum se obtulit, ut in prima ad Corinthios (r), juxta Harduinum, alius fortè à Petro statuendus. Ex S. Lucâ Dominum *Simoni apparuisse* habemus (s), non verò antequàm undecim Apostolis exhiberetur. Paulus autem Christum primò Cephæ, deinde undecim Apostolis se obtulisse testatur: *Quia visus est Cephæ, & post hæc undecim*. Cephæ igitur in Emmaus pergenti, eâdemque die ad vesperum undecim Apostolis Jerusalem congregatis se Christus exhibuit. Cephas itaque alius omnino est à Petro.

r 1. Cor. 15. 5.

s Luc. 24. 34.

Ut primùm Simonem Andreæ fratrem Dominus vidit, eundem sic est alloquutus (t): *Tu es Simon filius Jona: tu vocaberis Cephas: quod interpretatur Petrus*. *Cepham* igitur Petrum ab iis Christus appellari voluit, qui Syriacè vel scriberent, vel loquerentur; à Romanis verò *Petrum*, *Petron* tandem à Græcis. Cùm itaque Novi Testamenti Authores Græco idiomate scripserint, Petrum semper suo nomine appellarunt, nunquam *Cepham*. Quare, si Cephas hic dicitur, alius prorsus à Petro censendus.

t Joan. 1. 42.

Harduinus adhuc validissimum, ut putat, argumentum exhibens, Patres, inquit, & Authores, qui Cephæ nomine hìc Petrum accepere, Catholica Ecclesia rejecit, quod statim ita probat: Qui Petrum hìc accepere, eò sunt ducti, quòd pro *Cepha* ibi *Petrum* legerint: quam quidem lectionem Ecclesia rejecit, cum in Tridentino Concilio probaverit Vulgatam, quæ utroque loco *Cepham* præfert, minimè *Petrum*, ut in Græcis Exemplaribus excusis est reperire. Si igitur Ecclesia per Vulgatæ approbationem primam lectionem rejecit, rejecit etiam eorum sententiam, qui Cephæ nomine Petrum accepere; hoc enim ab illo necessariò inducitur.

Si denique Cephas idem cum Petro fuerit, eâ explanatione abutuntur hæretici, ut summi Pontificis authoritatem infirment, ut Ecclesiæ Principem in rebus dirimendis infallibilem non esse ostendant, utque Episcopum Præsuli suo, cùm eo major nemo adsit, obsistere interdum posse tueantur.

Hæc argumenta præcipua, quibus P. Harduinus S. Paulum Antiochiæ non Petro exprobrasse ostendit, sed Cephæ, uni ex Discipulis, qui pertinaciter circumcisionis & Legalium necessitatem defendebat. Nunc ad contraria.

1. Veteres, qui hujus sententiæ fautores asseruntur, eò rem non duxerint oportet, quò à systemate quod Harduinus sibi proponit, detorquetur: ii enim, & eorum sanè plerique, Cepham à Paulo redargutum alium ab Apostolorum Principe asseruisse contenti, eò non sunt progressi, ut Petrum nullibi, nisi semel apud Joannem (u), *Tu es Simon filius Jona, tu vocaberis Cephas; quod interpretatur Petrus*, Cephan appellari, & cæteris in locis, in quibus Cephæ mentio, de ejusdem nominis Discipulo, à Petro longè alio,

u Joan. 1. 42.

sermonem institui uerentur.

Hypotyposeon Liber, quem citat Eusebius (x), ubi Cephas unus ex septuaginta Discipulis asseritur, omnino periit. Ejusdem neque in Codice genuino S. Clementis, neque apud Authores Eusebii coævos ulla mentio. Illum præterea ipse Eusebius Clementem tantummodò, non Clementem Alexandrinum appellat. Photium quidem ejus in suâ Bibliothecâ meminisse, & ea propter sæculo nono adhuc extitisse fateor; at ne verbo quidem hanc peculiarem S. Clementis de Cephâ sententiam Photius attingit; se tantummodò Hypotyposes evolvisse (y), easque crassis erroribus, inanibus fabulis, & sensibus impiis refertas reperisse testatur; quorum exemplum aliquod referens, suum à veritate testimonium non discedere, satis ostendit. Cl. Boileau, qui systema relatum strenuè refellit, an S. Clementis Alexandrini opus Hypotyposes fuerint, opinione sibi peculiari, videtur ambigere (z). Certò saltem constat, ejus generis, quod Photius refert, Opus nullatenùs accommodum esse, ut in eo tanti ponderis factum constituatur; cui pessima quidem basis supponitur, si Hypotyposeôn imbecillæ nimiùm, & nutanti authoritati commendetur.

x Euseb. hist. Eccles. l. 1. c. 12.

y Phot. Bibliot. Cod. 109.

z Boileau Disq. Theol. in hunc loc. Paris. 1613. n. 10. pag. 57. &c.

Miror equidem tam à sententiæ Petrum à Cephâ secernentis fautoribus, quàm ab ejusdem oppugnatoribus, productum non fuisse Chrysostomum, qui dilucidè eos improbat, qui an Petrus Cephas fuerit, ambigebant. Æquè enim allegari poterat ac Hieronymus, qui eam opinionem nonnisi oppugnaturus adducit; poteratque etiam veluti affirmantis sententiæ fautor proferri, si authoritati authoritatem libuisset opponere. Ait igitur Chrysostomus, quosdam ità difficultatem explicare, ut Petrum hunc (sic enim legit ipse pro Cepha) minimè illum esse dicerent, qui Princeps est Apostolorum, cui dominus ovium suarum curam tradiderat, sed alium, è vulgo, & sine nomine homunculum. Quæ verò subdantur, hanc opinionem confirmare. Barnabam etenim ipsum in eamdem simulationem proruisse: quæ quidem verba, subdit S. Chrysostomus, innuere videntur, majori dignum esse admiratione, quòd Barnabas ipse erraverit, quàm vir ille; qui Petrus appellatur. Barnabas verò Petro inferior profectò est.

Hanc difficultatem solvens Chrysostomus, non inde asserit majorem creatam esse admirationem à Barnabæ simulatione, quòd ipse Barnabas Petro præferretur, verùm quòd cùm esset Pauli comes, ad Ethnicos erudiendos Præco constitutus, nihilque cum Judæis ei esset agendum; nihilominus Petri, & cæterorum simulationem fuerit sequutus, qui Judæorum assiduâ consuetudine utebantur, & Judæis Evangelio imbuendis potissimùm fuerant mancipati. Illud verò, addit Chrysostomus, eo loco Petrum verè affici ostendit, quòd id omne, seu quod præmittitur, seu quod subsequitur, ad Petrum dilucidè pertineat.

Sententiæ Cepham à Petro secernenti Hieronymum minimè favere, omnibus est compertum; apertè enim mentem suam exhibet (a): *Sunt qui Cepham, cui hìc in faciem Paulus restitisse se scribit, non putent Apostolum Petrum, sed alium de septuaginta Discipulis isto vocabulo nuncupatum*. Quibus statim subjungit, sibi de alio Cephâ prorsus non constare, præterquàm de illo, qui in Evangelio, & in Pauli Epistolis modò *Petrus*; modò *Cephas* appellatur. *Quibus primùm respondendum, alterius nescire cujus Cepha nescirem nos nomen, nisi ejus, qui & in Evangelio, & in aliis Pauli Epistolis, & in hac quoque ipsa, modò Cephas, modò Petrus scribitur*. Cæterùm, addit Hieronymus, si ad os Porphyrii blasphemantis obstruendum Cephas alter produci debeat, ne Petrum hìc errasse nos fateri cogamur, per plurima etiam Scripturæ loca, quæ hic Ecclesiæ hostis idcirco tantùm oppugnat, quòd non intelligat, delenda essent.

a Hier. in Gal. 2. p. 244. nov. Edit.

S. Augustini mentem hìc afferre supervacaneum ducimus, cùm se sibi de Cephâ à Petro non secernendo quàm maximè suasisse, omnibus sit perspicuum. Nos adhuc de quæstione juris, & de causa, quare Paulus ei exprobraverit, ejus sententiam supra attulimus.

Dorothei Tyrii testimonium iidem ipsi, à quibus affertur, quanti sit faciendum, dijudicent. Propter nugatorias fabulas, quibus scatet, nullius fidei Author reputatur; eumque viri docti vel nunquam allegant, nisi ut oppugnent, vel ut quasdam falsas & commentitias opiniones jam cognitas quarto sæculo perhibeant. Idem Dorothæus Cepham, quem septuaginta inter Discipulos enumerat, *Conia*, fortè Iconii, seu alterius urbis, fortè eidem ipsi incognitæ, Episcopum statuit. Ejus Opus ambiguorum, & apocryphorum congeries est.

Gregorius (b) Magnus, in Petri virtutibus defendendis nemini planè secundus, eumdem in simulationem (*Non solùm culpam, sed quod est majus, hypocrysim*) incidisse, & meritò à Paulo redargutum ultrò fatetur. Eos præterea respuit, qui Petro obsequuturi, non Apostolorum Principem, sed ejusdem nominis alium quemdam exprobratione dignum à Paulo increpatum tuentur. *Sunt nonnulli, qui non Petrum Apostolorum Principem, sed quemdam alium eo nomine, qui à Paulo sit reprehensus, accipiunt. Qui si Pauli studiosiùs verba legissent, ista non dicerent*. Demissum ac mitem Petri animum laudibus attollit, quòd Pauli Epistolas, quibus ipse objurgatione dignus perhibetur, vehementer commendat. Eas sanè, subdit Gregorius, Epistolas Petrus legerat, quòd easdem alleget, atque extollat: suis itaque, quod de se scripserat Paulus, oculis perceperat: *Amicus ergo veritatis laudavit etiam, quod reprehensus est quatenus qui primus erat in Apostolatûs culmine, esset primus & in humilitate*.

b Greg. Magn. l. 18. Moral. in Job n. 34. 11.

Inter Authores, qui Cepham à Petro secernunt, allatus est Oecumenius (c), qui sæculo undecimo floruit, quique Cepham ab Eusebio unum ex Discipulis septuaginta habitum refert, & *hanc sententiam probabilem* appellat. Quod quidem testimonium Hypotyposeon authoritati nihil addit. Cæterùm Oecumenius eam probabilem appellasse contentus, minimè eamdem fecisse satis ostendit.

c Oecum. in Galat. 2.

Commentarium qui sub S. Anselmi nomine diu latuit, Hervæo Natali Britanno, qui, teste Bellarmino [d], ann. 1325. florebat, nonnulli attribuunt (e); Gerberonius verò Hervæum Monachum Burgidolensem ejusdem Authorem profert. Omnes sanè S. Anselmo recentiorem esse conveniunt. Hujusmodi autem Scriptor novi nihil producit, & instar præclarorum Interpretum, quosdam extitisse refert, qui Apostolorum Principem à Cephâ secernerent: quam tamen sententiam neque assumit, neque tuetur.

d Bellar. l. de Script. Ecclesiast.
e Harduin. & Boileau locis citatis.

Contra paucissimos, qui sententiam Petrum à Cephâ segregantem vel probant, vel modò proponunt, omnium hucusque ab Ecclesiæ initio ætatum, omnium in hunc locum Interpretum, & vetustissimorum Græcorum Exemplarium, quæ (adeò Petrum eumdem cum Cepha esse constabat) pro *Cephâ* hìc *Petrum* legebant, unam vocem, & consensum producimus. Hinc factum est, ut Tertullianus (f), Hieronymus, Augustinus, Hilarius Diaconus, Gregorius Magnus pro Cephâ Petrum invexerint. Ita etiam legunt Veteris Vulgatæ Exemplaria, Claramontis & S. Germani Pratensis Mss. celeberrima, Ms. D. Bornier, quod in Novi Testamenti D. Millii recentiori editione, à Kustero vulgatâ, allegatur.

f Tertull. l. 5. contr. Marcion. c. 3.

Præterea hæc Mss. Tertullianus, Ambrosiaster, seu Hilarius Diaconus, & Theodoretus, ubi Vulgata, & Græcum impressum exhibent, *Jacobus, Cephas, & Joannes* (g), legunt: *Petrus, Jacobus, & Joannes*. Pauló verò post, versu nempe 11. cum Græco impresso cohærent, & *Petrum* ingerunt, ubi Vulgata, & plurima præclarissima Græca Exemplaria (h) Mss. præsertim Alexandrinum, quod ad decem & tria sæcula vetustatem suam protrahere dicitur, plura denique Latina exemplaria *Cepham* præferunt. Quam quidem lectionem veram esse, atque vetustam, & à plurimis præstantissimis Mss. Græcis, ab Alexandrino potissimùm, quo Cyrillus Lucar Magnæ Britanniæ Regem donavit, à pluribus etiam Mss. Latinis allatam fateor. Ea denique lectio Clementis Alexandrini, Euthalii, & Eusebii Cæsariensis adhuc ætate, ut citatum Hypotyposeôn testimonium præfert, invaluerat. Et quidem si alia fuisset genuina lectio, nunquam de Cepha cum Petro confundendo dubitatum fuisset.

g Galat. 2. 9.

h Steph. in Cod. Alex. Barb. 2. Petit. 3. Colb. 7. Cors. 2. Cephâ. Vel lez.

Earum variarum lectionum primos Authores, quicumque ii fuerint, hæreticos S. Sedis infensos, vel callidos Scripturarum corruptores, vel saltem rudes Scriptores, qui imprudentes hæreticis faverint, si quis fuisse asseveret; Sanctorum Patrum, & clarissimorum Interpretum plurimos gravissimè quidem, immeritò, & injuriosiùs

cri-

criminaretur. Eo in loco de Petro sermonem institui, & Petrum eumdem esse ac Cepham, Veteres omnes eredidere. Ad æquivocis aditum prorsùs intercludendum, Mſ. Alexandrinum *Kephas* apposuit, ubi Græcum & Latinum exhibebant *Petrum*: alii verò *Petrum* intulere, ubi in vetustis Latinis & Græcis Textibus *Cephas* præferebatur. Quæ sanè omnia idcirco tantummodo instituta sunt, ut lectorum errori occurreretur; & fortè ut eorum sententia intercideretur, qui, veluti Hypotyposeôn Author, Cepham quemdam alium à S. Petro, Veteribus omnibus prorsùs ignotum, cujus ne minima quidem in Scripturis mentio, inferre studebant.

Argumentum à Chronologiâ petitum nunc evertamus. Ejus utique si stet veritas, cætera, quę ad eamdem sententiam improbandam afferrentur, infirma corruerent. Si enim cùm Paulus Cepham redarguit, Antiochiæ Petrus non aderat, Cepham alium esse à Petro exploratum utique habemus.

De tempore, quo Jerosolymis coactum sit Concilium, minimè conveniunt; ab his enim A. 49. ab illis verò A. 51. constituitur. Ejus quidem epocham omnes repetunt ex illo Epistolæ ad Galatas, ubi Paulus (*i*) *quatuordecim post annis* Jerosolymam profectus enunciatur. Inde fit, ut quidam quatuordecim post annis à sui conversione eò se contulisse putent, & A. 49. Concilium statuant; quidam verò quatuordecim post annis à primo itinere, quo Jerosolymam profectus est à sui conversione anno tertio, illuc perrexisse tueantur (*k*), & anno 51. Concilium constituunt.

i *Galat.* 2. 1.

k *Galat.* 1. 18.

Utrùm præterea Concilium ante, an post Pauli, & Cephæ dissidium Jerosolymis coactum fuerit, adhuc discrimen. S. Augustinus & alii (*l*) ante alii verò post eam disceptationem congregatum defendunt. Qua de re certi nihil neque allatum, neque adhuc compertum: quod tamen hìc maximi interest; etenim si argumentum, cui Petrum à Cephâ secernens sententia innititur, solâ conjecturâ fulciatur, adversa opinio utique de ea triumphum jam satis agit, cùm maximè sustineatur à Patribus, Interpretibus, & iisdem Scripturæ Textibus adeò eidem faventibus, ut sola eorum evidentia omnes propè ad eamdem adduxerit.

l *Augustin. Epist.* 82. *nov. Edit.* p. 193.
m *Pelag. II. Papa t.* 5. *Concil. pag.* 662. *Ita Harduin. Verst. Piscat. Grot.*

Quoniam verò de Chronologiâ digerendâ, re quidem à Scriptura petitâ, arbitrariâ verò quoad sui circumstantias, agitur, nostram ab Apostoli conversione annorum supputationem ducemus. Paulus igitur anno post Christi Resurrectionem, nempe J. C. 34. Fidem amplexus, & tribus (*n*) post annis, nempe Christi 37. Jerosolymam profectus, Christi-fidelium eleemosynas Antiochiæ collectas delaturus, eò iterùm reversus est (*o*). Antiochiam regressus, ibique Gentium Apostolus iterum constitutus, iis Fidem allaturus, Cyprum, Pamphyliam, Pisidiam, Lycaoniam, Galatiam, aliasque Provincias peragravit, usque ad annum 51. quo Jerosolymam reversus est collaturus cum Apostolis, quòd scilicet

n *Galat.* 1. 18.

o *Act.* 15. 29. 30.

Ethnicos ad fidem deductos nulli Circumcisioni adegisset (*). Concilium tunc Jerusalem idcirco coactum est, quòd Judæorum quidam Fidem recèns amplexi, & adhuc de Lege solliciti, eam ad salutem prorsùs necessariam enixè defenderent (*p*). A' Concilio itaque diremptâ lite, & Apostoli doctrinâ comprobatâ, Paulus Antiochiam rediit unà cum sociis, ab Apostolorum consensu dimissis, ut de iis, quę statuerant, per Epistolam, quam deferebant, Ecclesiam Antiochenam admonerent. Post Pentecosten, vel, si lubet, circa Septembrem, seu Octobrem Concilium hoc coactum arbitramur.

* *Act.* 15. 1. *&c.*

p *Act.* 15. 1. *&c.*

Aliquanto post Cephas ipse, seu Apostolorum Princeps Antiochiam migravit: sed ante, an post eorum, qui dimissi fuerant, reditum non decernimus, licèt verosimilius post reditum arbitraremur, cùm legatur in Actis (*q*): *Facto ibi aliquanto tempore, dimissi sunt cum pace à Fratribus ad eos, qui miserant illos*. Cùm igitur res probè gestas, & Concilii sententiam Antiochiæ optimè exceptam Petrus ab iisdem, qui redierant, accepisset, eò & ipse se contulit: cum Fidelibus Gentium & incircumcisis aliquandiù convixit, & eorum consuetudine & mensis minimè abstinuit. Quibusdam interea fratribus à S. Jacobo Antiochiam profectis (*r*), Cephas circumcisos Judæos, Moysis Legem unà cum Evangelio adhuc profitentes veritus, à Gentibus discessit.

q *Act.* 15. 33.

r *Galat.* 2. 12. *Priùs enim quàm venirent quidam à Jacobo, cum Gentibus edebat (Petrus); cùm autem venissent, subtrahebat, & segregabat se, timens eos, qui in circumcisione erant.*

Hinc factum est, ut Jerosolymis Concilium post hæc coactum fuisse nonnulli sibi suaserint: si enim, inquiunt, eâ de re solemniter statutum fuerat, anne S. Petrus iis, quæ in Concilio cum Jacobo & Joanne ipsemet decreverat, adhærere erubuisset, & Jerosolymæ Fratres de re permissâ, & quibusdam ante mensibus authenticè sancitâ offensionem accepissent?

Quibus eodem ferè argumento respondemus. Si ambigua & sub judice adhuc res fuerat, anne Petrus promiscuè cum Gentium Fidelibus discumbens, Judæorum Fidelibus, qui Antiochiæ degebant, offensionem creare se passus esset? Paulus verò, qui humilitate præstabat, primamque Petri Dignitatem optimè sciebat, anne coram omnibus Apostolorum Principi exprobrare ausus fuisset?

Utcumque fuerit, hoc enim ambiguum, & problematicum ultro fatemur, S. Paulus ea, quæ illuc usque docuerat, à Petri exemplo everti perpendens, ejus enim simulatio circumcisis Fidelibus Legalium necessitatem obtrudebat, sui muneris esse duxit Petrum arguere, quòd sibi exprobratione dignus videretur.

Jerosolymâ verò Antiochiam iter res certè tanta non erat, ut tempus ad consultandum & conficiendum exposceret. Hanc & illam Gallicæ leucæ 125. interjacent, quæ quidem minùs diebus quindecim absolvuntur. Petro itaque tempus supererat, quo post illorum, quos Antiochiam dimiserat, reditum, eò & ipse contenderet ante Pascha anni 51. quo adhuc tempore, seu paulò ante, Paulus & Bar-

nabas Antiochiâ discedentes, ad Gentes concionibus erodiendas perrexere (*s*). Hæc utique rerum, quæ in Actis, & in Epistolâ ad Galatas receosentur, constitutio, neque à temporum ordine, neque ab historicâ veritate nonnihil discedit, Quare argumentum inde deductum de absentia Petri Antiochiâ, per se ipsum infirmatur, & prorsus evertitur.

s *Act.* 15. 36.

Absurda, quæ sententiæ Petrum à Paulo redargutum defendenti tribuuntur, nihili profectò facienda. Petrum tunc fuisse impeccabilem nemo unquam dixerit; Pontifices autem ejus successores peccandi potentiâ expertes se nullatenus ostentaruot. Petrus fragilitatis peccato deliquit; optimè verò de iis, quæ eum Apostolis in Concilio Jerosolymitano decreverat, semper sensit; legalia tum quoque interiùs improbans, nulli errori pertinaciter adhæsit, & à Pauli mente ne in minimis quidem discrepavit.

Nulla igitur in Petro hæresis labes, nil prorsùs, quod Apostolorum Principem, successoresque Pontifices injuriâ nimiùm contumeliosâ afficiat. Tum Petrus de iis, quæ sui simulatione induci poterant, non cogitavit; Paulus mentis aciem ulteriùs defixit, & futura veritus ad Petro exprobrandum animos sibi adjecit. *Paulus sanè reprehendit Petrum*, inquit Tertullianus (*t*), *non ob aliud tamen, quàm ob inconstantiam victûs, quem pro personarum qualitate variabat, non ob aliquam Divinitatis perversitatem*. Petrus ei indulgentiç concessit, quæ vel ab honestis aliquando abstinendum suadet, ne debilibus offensiones struantur. Paulus verò ea prospexit, quæ Fideles ad Legalium necessitatem comprobandam à Petri exemplo fortè exhausissent.

t *Tertull. l.* 5. *contr. Marciva. c.* 3.

Quòd verò Petrum impeccabilem non fuisse fateamur, non idcircò dogmata, vel quæ docuerit, vel quæ scripserit, infallibilia non esse, & veluti ipsius verba non accipienda, jure merito inducimur. Christus enim, qui Apostolos misit, Spiritu suo perfudit, eorumque doctrinam plurimis miraculis comprobavit; per eosdem, dum suo nomine verba facerent, se quidem loquuturum (*u*) pollicitus fuit; non verò ab omnibus prorsus peccatis, præsertim à minimis, se eos vindicaturum spopondit.

u *Matth.* 10. 19.

Argumentum inde depromptum, quòd intra paucas lineas in Epistola ad Galatas bis *Petrus* (*x*), deinde statim (*y*) *Cephas* appellatus fuerit, omnium profectò infirmissimum arbitramur. Duobus nominibus præditus eâdem fortè paginâ decies hoc, decies illo nequeat appellari? Petrus sanè tribus nominibus, Simone, Petro, & Cepha, vocabatur. Licèt autem Paulus Cepham ibi non præponat Jacobo, sed Jacobum inter & Joaonem medium constituat, non idcircò obsequio defuit, aut Apostolorum Principis dignitatem diminuit. Eo enim loco de ejus Primatu nulla quæstio. Sacri præterea Authores, sicuti & vulgares Scriptores, eorum, quorum meminerint, dignitati non ita adhærent, ut interdum non supponant præferendos, & supponendos non præferant, præsertim si aliquâ lege nil cautum fuerit. Apostoli interdum Christum ante Deum Patrem memorant (*z*). Paulus Priscam sæpè ante (*a*), sæpè post Conjugem ejus Aquilam locat (*b*). In Genesi Sem Noe filius semper præponitur, tametsi eorum secundus verosimiliùs fuerit. Moyses Aaron, licèt natu minor, præfertur. Veterum Conciliorum extant Acta, in quibus plures juniores Episcopi ante seniores subscribunt. Hæc satis, ut iis locis omnibus, quibus nominum ordo invertitur, occurramus.

x *Galat.* 2. *vers.* 7. & 8.
y *Galat.* 2. *vers.* 9. 11. & 14.

z *Galat.* 1. 1. *Sed per Jesum Christum & Deum Patrem.* 1. *Jo.* 2. 24. *In filio & Patre manebitis.*
a *Rom.* 16. 3. *Salutate Priscam, & Aquilam.* Ita 2. *Timoth.* 4. 19. *Vide & Act.* 18. 18. 26
b 1. *Cor.* 16. 19. *Act.* 17. 2.

S. Chrysostomus in eâdem, quam supra attulimus, suâ authoritate [*c*] satis objectionem occupavit, quæ ab eo Actorum loco ducitur, ubi hæc leguntur: *Ita ut & Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem*; ac si Petro, seu Cephæ cæterisque Judæis, qui Petri imitatores à Gentium consuetudine discesseraot, ipse Barnabas major extitisset. S. Lucas inter Petri & Barnabæ dignitatem minimè fecernit, sed præcipuum Barnabæ munus perpendit, cujus, quòd Pauli socius esset, præ viribus Gentes Legalibus minimè subjiciendas defendere omninò intererat, cùm eorum uterque Gentium Apostolatui potissimùm fuerint mancipati.

c *Chrysost. tom.* 5. *pag.* 719. 720.

S. Paulum aothoritate quadam S. Petro acriter exprobrasse, haud equidem superbiæ, & procacitati tribuendum, imo verò ejus maximo veritatis amori, & metui jure gravissimo, ne Principis Apostolorum exemplo Antiocheni Fideles Circumcisionis, Legaliumque necessitatem tenerent. Quod quidem & Augustinus (*d*), & Magnus Gregorius (*e*) dilucidè exhibuere, ut nos supra attulimus.

d *August. Epist. olim* 8. *nunc* 28. *Item Epist.* 40. & 71. & 93.
e *Greg. Mag. l.* 28. *Moral. c.* 12. *hom.* 18. *in Ezechiel.*

Qui apparitionem, qua Christus se videndum exhibuit Cephæ, aliam putant ab ea, qua se obtulit Simoni, seu S. Petro, Evangelistarum Textui adversari videntur. Refert S. Lucas (*f*) duos Discipulos ab Emmaus Jerosolymam regressos esse, ut undecim Discipulis, quę sibi in itinere evenerant, enunciarent; quibus Apostoli de Domini, qui apparuerat, resurrectione se conscios esse asseruere. Cùm verò duo itinerantes Apostolos adhuc alloquerentur, Christus Dominus omnibus se spectandum præbuit. Hoc sanè innuit Paulus, asseverans Christum *visum esse Cepha, & post hoc undecim* [*g*]. Quare hunc Apostoli locum veram hìc S. Lucæ interpretationem habendum arbitramur. Quâ horâ Christus Petro apparuerit, incertum; ei verò apparuisse, antequam undecim Apostolorum cœtui se exhiberet, exploratum. Lucæ Evangelium à D. Paulo ut plurimùm allegari, meritò hìc animadvertendum ducimus.

f *Luc.* 24. 34.
g 1. *Cor.* 15. 5.

Quòd Tridentinum Concilium Vulgatam probaverit, non continuò tameo reprobasse censendum est Textum Græcum, & Authores Veteres, qui eundem adhibuere; nec inde pariter consecrasse suspicaremur errores, qui vel in Latina Versione cum Originalibus collatâ offendi queant; sicut nec vicissim Vulgatam ipsam ad Originalium, quæ extant, normam semper componendam

dam voluisse. Ea omnia cognitionem & prudentiam quam maximam sibi expostulant. Illud sanè constat, quòd Ecclesia priorum Textuum authoritatem aut infirmare, aut evertere nunquam voluerit; aliàs se ipsam oppugnasset, & Versionum omnium, quæ ab eisdem exhaustæ sunt, fidem infirmavisset. Authentica & Canonica quæcumque fuerit Versio, Versio semper reputabitur; Originale verò semper Originale haberi non desinet (*h*). Nunquam eò adducemur, ut Patres, qui *Petrum* pro *Cepha* legerunt, & veteres, recentioresque Interpretes, qui *Cepham* pro *Petro* accepere, ab Ecclesiâ improbatos esse suadeamur. Ita enim fieret, ut eadem Ecclesia olim respuisset, recènsque eam respueret Doctorum, suique sanctorum partem, quæ cæteris & pietate & scientiâ præstat, omnibusque Ecclesiæ sæculis ab eadem, quam prætulimus, lectione non discessit.

h *Vide August. l. 2. c. 15. de Doctr. Christ.*

Si Religionis Catholicæ hostes, veluti Porphyrius; si veteres & recentiores Hæretici; si ii, qui S. Sedis authoritatem infirmare conantur, hujus Dissertationis loco abusi sunt, ne demiremur: ubi enim Scripturæ textum invenire fuerit, quod impii, & hæretici improbè & perversè non corruperint, & usu iniquo non exercuerint (*i*)? Donec eidem, cui nos, hujus loci interpretationi adhæserint, eo nunquam abusuros polliceamur. Catholica & Romana Ecclesia nunquam sibi suasit, Pontifices sibi à Deo constitutos iis quotidianis erroribus expertes omnino abire, in quos, infirmitate humanâ impellente, vel majori lumine & sanctitate donatos sæpè prolabi ultrò fatemur.

i *Hieronym. in Galat. 2. Si propter Porphyrii blasphemiam alius nobis fingendus est Cephas, ut Petrus putetur errasse infinita de Scripturis erunt radenda divinis, quæ ille, quia non intelligit, criminatur.*

In exordio Epistolæ ad Galatas nostram de iis conjecturam præposuimus, adversùm quos Paulus Apostolatum suum stabiliens, Apostoli dignitatem, nullo aliorum ministerio interposito, ab ipsomet Christo sibi collatam extollit (*k*). Petrum non eum Cepham, quem ex septuaginta Discipulis unum volunt, in Galatia concionatum arbitramur: quod utique per suam Epistolam ad dispersionem Ponti, Galatiæ, Cappadociæ &c. satis superque præfertur. Paulus seu ante, seu post Petrum, ad Galatas conciones habuit; cùm verò, postquam & Petrus & Paulus inde discessserant, quidam Petri Discipuli eò pervenissent, Paulo obloquentes, hominem authoritate, & missione destitutum, Legis eversorem, & Doctrinæ, quæ à cæteris Apostolis longè aberat, Præconem appellabant. Quare hìc Apostolus, ut os eisdem obstrueret, *non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum*, verum Apostolum se ostendit.

k *Galat. 1. 1.*

Apostolus præterea, quin Cephæ, seu Petri, cujus iidem Judæorum Præcones dignitatem & auctoritatem evehere satagebant, Primatum, & Principatum nulli utique discrimini obnoxium tangat, nihil ab eo accepisse, suamque Doctrinam & Apostolatum ab ipso Cephâ, & à præclarissimo Jerosolymæ cœtu comprobatum præfert. Ideircò igitur Petri Primatum in Epistola ad Galatas Paulus non extollit; non quidem quòd Apostolorum Principem minimi faceret, vel contemptui haberet, sed quòd dumtaxat ejusdem prima Dignitas à nemine in dubium, incertumque revocaretur.

Hic tandem Dissertationem absolvimus, qua satis ostendimus, Cepham Antiochiæ à Paulo redargutum à Petro alium nequaquam fuisse; nullum argumentum proferri, quo Cephas ex septuaginta Discipulis unus, & ab Apostolorum Principe alius constituatur; S. Petri simulationem ejus Primatui minimè officere; S. Pauli exprobrationem Porphyrio, aliisque Catholicæ Religionis hostibus nullatenùs favere; à temperamento, ad quod, Petrum & Paulum excusaturi, veteres Græci Patres confugiunt, plurima posse perabsurda induci; sententiam denique, cui Augustinus adhæsit, omnium optimam & accommodam esse, ut Apostolum utrumque excusemus, & Catholicam Religionem ab hostium suorum exprobrationibus eripiamus.

DIS-

DISSERTATIO
DE ANTI-CHRISTO.

ARTICULUS PRIMUS.

Variæ de Anti-Christo Sententiæ.

QUicumque Veritati, Pietati, Justitiæ adversatur, Anti-Christus dicitur, quòd Jesu Christo, qui est essentialis Justitia & Veritas, obsistat; quòd etiam *Anti-Christi* nomen juxta suam etymologiam *Jesu Christi inimicum* significet. Anti-Christi hoc sensu accepti, sæculis omnibus & ante & post Domini adventum extitere, & semper usque ad Mundi finem, & usque ad illius adventum, qui omnium Jesu Christi hostium impietatem, & malitiam vincet (a). Eo adhuc sensu Ecclesiæ persecutores, Pseudo-Prophetæ, Hæretici, & nefarii Christifideles totidem Anti-Christi appellantur; quorum plurimis suâ ætate orbem refertum Evangelista Joannes ingemuit: *Et nunc Anti-christi multi facti sunt* (*). Ecclesiæ Patres in Simone Mago, Nerone, Cajo Caligula, Appollonio Thyanæo, Barchocheba, Domitiano, Diocletiano, Juliano Apostatâ, & in pluribus aliis Jesu Christi hostibus, & eorum Discipulis quosdam hujus perditissimi hominis, & perditionis filii characteres agnovere. In Veteri etiam Testamento nonne Nabuchodonosores, Cambyses, Antiochi, Epiphanes, Herodes occurrunt, qui veluti Præcursores, effigies, & asseclæ Anti-Christum nimiùm prætulere? Deus in irâ suâ eos excitasse videbatur, ut is, qui cæteros crudelitate, impietate, & malitiâ præcelleret, qualis quantusque futurus esset, intelligeretur.

a *Auguſ. in Pſal. 9. 6. n. 24. Ille ſervus peccati totam nequitiam, & iniquitatem, quam omnes Pſeudo-Propheta inchoaverunt, impleturus eſt.*

* 1. Jo. 2. 18.

Judæi, & Christifideles Antichristum, Mahometani autem Anti-Mahometum expectant. Judæi verò quod de Messiâ Servatore in primo sui adventu præsatum fuit, cum eo confundunt, quod de Messiâ ultore sub mundi exitum adventuro enunciatum est. Ajunt præterea (†), Eliam, seu alterum è Prophetis Messiæ præiturum, ut parentes eum filiis conciliet (b), & Messiæ semitas apparet. Post quem ipse, ut subdunt, Messias adveniet, Israelitisque omnibus in promissam regionem coactis, urbe Jerosolymæ & Templo restauratis, populos suos pace, & rerum affluentiâ cumulabit. Gog deinde & Magog, potentes nationes, Anti-Christo sibi duce præeunte, eam eversuræ pacem irrumpent; quas Messias primò devictas, plurimis tandem maris & terræ prodigiis prorsùs delebit. Quibus etiam in bellis multum sanguinis à Fidelibus effundetur, & tunc fortè implebuntur *Dolores Messiæ*, quorum meminere Rabbini, & qui tot tantique futuri sunt, ut omnes ingemant (c). *Ah veniat; sed ego eum non videam! quid faciemus ut à Messiæ doloribus liberemur?*

† *Vide Maimonid. de Rege Meſſiah. c. 2.*

b *Iſai. 40. 3.*

c *Gemar. Sanhedrin. §. 35.*

Ex Rabbinis quidam [d] Anti-Christum, quem *Armillum* vocant, ex nationum fœdissimâ conjunctione cum Virginis cujusdam simulacro Romæ erecto proditurum ferunt. Qui Armillus admirandâ staturâ sublimis, se Messiam, & Deum, cui sit cultus exhibendus, ostentabit. Omnis Edom progenies, (ita Romanos appellant) ei adhærebit, ultroque obtemperabit. Nehemias verò, Josephi filius, è progenie Ephraim, alter ex duobus Messiis, quos Judæi expectant, triginta Judæorum millibus instructus cum Armillo congredietur, & bis centum hostium millibus cæsis, eum conjiciet in fugam; qui exercitu iterum coacto, secundum cum Nehemia certamen committet: quo, innumeris ex suis gladio peremptis, tandem, quin rem animadvertat, ipsum Nehemiam fortuitò interficiet; quare Judæi fugæ se dantes, persecutionibus undique vexabuntur.

d *Hulſius de Theolog. Jud. lib. 1. par. 1. p. 52.*

Archangelus Michael tubâ canet, primoque statim clangore secundus ex progenie David Messias veniet, quem Elias Propheta comitabitur. Tunc Judæi huc illuc effusi, animis iterum collectis, ad eum undique confugient. Quare territus Armillus in eos irrumpet, pugnam committet, & cæsus occumbet. Tum felix Messiæ Regnum, quod quàm maximè Prophetæ ostentarunt, totusque terrarum orbis, morbis, bellisque prorsùs indè exturbatis, hortus Eden Judæorum solatio evadet. Hæc Judæi de Anti-Christo, de quo vel inter ipsos variæ sententiæ. Singulas recensere non lubet.

Horum bellorum inter initium, & exitum, seu, ut ajunt Hebræi, præsens inter & futurum sæculum, alii quadraginta, alii septuaginta, alii annorum quadringentorum, alii decu-

denique longè minus intervallom conſtituunt. Omnes tamen mortuorum reſurrectionem, & perfectum Meſſiæ & beatorum regnum nonniſi poſt Anti-Chriſti interitum, futura defendunt. Qua in re & nobiſcum conveniunt. Noſtrorum verò Scriptorum plerique imperium, bella, & Anti Chriſti perſecutiones tribus tantummodò annis, ſexque menſibus [e] definiunt.

e Vid. Daniel. 7. 25. & 12. 25. Apoc. 55. e. 3.

Mahometani etiam (f) ſuum Anti-Mahometum expectant, quem *Dejal*, nempè *Impoſtorem* appellant, quemque gigantem monſtro ſimilem, ſolo oculo & ſupercilio in frontis medio horridum effingunt. Præterea Mahamedem Mehdy ex eorum Imanis duodecimum, à Deo, ut ajunt, viventem adhuc è terris ſublatum, & in voluptatum loco hominibus impervio conſtitutum, ſub mundi exitum iterum adventurum putant, ut eum *Dejal* congrediatur, & id adversùs illum perficiat, quod nos ab Eliâ adversùs Anti-Chriſtum agendum credimus. Ad hęc, Jeſum Chriſtum Ducem ſupremum copiarum Imani fore, iternmque in orbem ut Anti Mahometum oppugnet, ſeverſurum arbitrantor. Eo ſuperato, eâdemque clade Gog & Magog affectis, uxorem ducet, & triginta, ſeu quadraginta annis, non ut Dominus, ſed ut Imani Mahamedis Mehdy Procurator, totius terrarum orbis imperium geret: quibus elapſis, occumbet, & unà cum Juſtis omnibus, vitæ iterum in ſæculorum exitu reſtituendus, propè Mahometi ſepulchrum tumulabitur. Judicium denique de omnibus pronunciabit, cum ad Chriſtum hoc Judicium univerſale pertineat. Quantùm de Anti Chriſti ſub mundi exitum adventu fides in pleriſque terrarum nationibus inoleverit, per has fabulas comperimus.

f Chardin. Itinerar. Perſ. t. 3. p. 592. Vide & Kiſſaum, & Iba Abaſſi.

Aliqui Judæorum Authores, quos inter Menaſſe ben-Iſrael (g), aliqui etiam Proteſtantium Scriptores (h) Anti-Chriſtum, quomodo à Chriſtifidelibus expectatur, nunquam adventurum aſſerucre. Dogma hujuſmodi inter fabulas recenſent, quibus, ut ajunt, creduli Romanæ Communionis Chriſtiani enutriuntur. Aſſerit Grotius (i), vel ipſum S. Paulum paulò poſt Jeroſolymæ everſionem mundum ad ſuum exitum perventurum putaſſe; Caligulam verò Anti-Chriſti Pręcurſorem, & Simonem Magum ipſum fuiſſe Anti-Chriſtum. Pontificem denique, Eccleſię Catholicę viſibile caput, Anti-Chriſtum eſſe; Communionem Romanam eſſe Babylonem; authoritatem, qua S. Petri Succeſſores in Fideles obtinent, Regnum eſſe & imperium Anti Chriſti, Authorum Proteſtantium plerique defenderunt (k). Quæ quidem ita à veritate abhorrent, ut vel ab eorum Communionis ſapientiſſimis improbentur, & in iis, à quibus comprobantur, non aliam, quàm cæcæ paſſionis ſpeciem præſeferant.

g Menaſſe ben-Iſrael., de reſurrect. l. 3. c. 5. p. 290.
h Centuriatores Magdeburg. Ita & Beza in 2. Theſſal. 2. & Grot. in Apocal. 53. 58.
i Grot. in 2. Theſſal. præfat. & in 2. Theſſal. 2.
k Vide Malvend. l. 2. c. 5. de Antichriſto.

ARTICULUS II.

De Anti-Chriſti Characteribus.

Scriptores Sacri, teſte S. Hieronymo (l), typis & figuris futuros profundere eventibus, & ſimilitudinibus atque parabolis veritatem obvolvere conſueverunt. Sicut itaque Jeſus Chriſtus per Davidem, & Salomonem, qui illum referunt, & adventurum ſpondent, nobis exhibetur; ita etiam Anti-Chriſtus per ejus præcurſores & figuras, nempè Antiochum Epiphanem, Neronem, Domitianum, & id genus cæteros, optimè inducitur. Ut igitur hujus perditiſſimi effingamus imaginem, meritò ad eorum characteres confugimus, qui veluti hujus Deo infenſiſſimi hoſtis exemplaria à Sacrâ Scripturâ exhibentur (m). *Hæ autem ſub Antiocho Epiphane in imagine præceſſerunt, ut Rex ſceleratiſſimus, qui perſequutus eſt populum Dei, præfiguraret Anti-Chriſtum ..... unde & multi noſtrorum putant ob ſævitiæ, & turpitudinis magnitudinem Domitium Neronem Anti-Chriſtum fore.*

l Hier. in Dan 12. 24. Hunc eſſe morem Scripturæ ſanctæ, ut futurorum veritatem præmittat in typis. Sicut igitur Salvator habet & Salomonem, & cæteros Sanctos in typum adventûs ſui, ſic & Anti-Chriſtus peſſimum Regem Antiochum, qui Sanctos perſecutus eſt.
m Idem in Daniel. 11.

Patres & Interpretes tam Judæi, quàm Catholici de Anti Chriſti perſecutionibus adversùs Sanctos explicarunt id omne, quod de Gog & Magog adversùs Iſraelitas bellis Ezechiel enunciat (n). Quò etiam ſpectat illud Joannis in Apocalypſi (o); cum refert, poſt mille annorum Regnum, Satanam è carcere egreſſum ſeducturum plurimos, eoſque adducturum, ut bello Sanctos inſequantur, & Urbem dilectam obſideant; ex populis ſubinde Gog & Magog à quatuor mundi finibus coactis, innumeras inſtar arenæ maris copias inſtructurum. Quas tamen Deus flammis è cælo delapſis prorsùs abſumet, & Dæmonem, qui eas coegerat, & Pſeudo prophetas, qui eas ſeduxerant, in ſulphuris & ignis ſtagnum detrudet, ubi unà cum beſtiâ ſupplicio perenni torquebuntur. Eſto, Gog & Magog bellum adversùs Iſraelitas ab Ezechiele prænunciatum per Cambyſis, ſeu Holophernis, ſeu Antiochi Epiphanis in Hebræos perſecutiones ad literam impletum fuerit; certò quidem conſtat, hoc Apocalypſis bellum potiſſimùm ad ea mala referri, quibus Anti-Chriſtus ante mundi exitum Catholicam Eccleſiam vexabit.

n Ezech. 38. & 39.
o Apoc. 20. 7.

Ab Antiochi Epiphanis exemplari, quod à Daniele (p) accepimus, perditionis filius, cujus meminit Paulus (q), dilucidè nobis exhibetur. *De cornu illo*, ait Propheta (r), *quod habebat oculos, & os loquens grandia. Aſpiciebam, & ecce cornu illud faciebat bellum adversùs Sanctos, & prævalebat eis; donec venit Antiquus dierum, & Judicium dedit Sanctis Excelſi, & tempus advenit, & regnum obtinuerunt Sancti.* Vir autem ille, qui per cornu repræſentabatur, Deum blaſphemiis impetere, Sanctos proculcare, ſuoque arbitrio tempora, & leges immutandas eſſe jactitare debuerat, ut Propheta per viſionem intellexit. Sed tandem à ſupremo Judice ipſius potentia deſtruenda, & in æternum exterminanda.

p Daniel. 7. 59. &c.
q 2. Theſſal. 2.
r Daniel loco citato.

Idem

s Daniel. 8. 9. 10. 24. 25.

Idem Propheta Antiochum Epiphanem sibi sursùs repræsentari (s) percepit per speciem modici cornu, quod maximis incrementis auctum, in ipsum cælum insurgere, stellas dejicere, & conculcare vidit: *Usque ad Principem fortitudinis* (ad Deum ipsum) *magnificatum est, & ab eo tulit juge Sacrificium, & dejecit locum sanctificationis ejus. Robur autem datum est ei contra juge sacrificium propter peccata: & prosternetur veritas, & faciet, & prosperabitur.... usque ad vesperam & mane dies duo millia trecenti.* Quomodo, Antiocho Epiphane imperante, hoc vaticinium impletum fuerit, scimus; adhuc tamen, Ecclesiam infestante Anti-Christo, iterùm adimplendum non ambigimus, ut ipse Daniel præferre videtur, cùm, post tot tantaque mala ab eo cornu ad populi Dei perniciem invecta, mortuos resurrectione, & Fideles æternâ felicitate donandos enunciet (t) *Multi de his, qui dormiunt in terra pulvere evigilabunt; alii in vitam æternam, alii in opprobrium, ut videant semper.* Quæ quidem verba de solâ ad statum feliciorem transmigratione, nisi per vim detorqueantur, ad literam nequeunt intelligi.

t Daniel. 12. 1. 2. &c.

u Zach. 11. 16. 17.

Zacharias Messiæ adversarium (u) describens, *Ecce*, ait, *ego suscitabo Pastorem in terra, qui derelicta non visitabit, dispersum non quæret, & contritum non sanabit, & id quod stat, non enutriet, & carnes pinguium comedet, & ungulas eorum dissolvet. O Pastor, & Idolum, derelinquens gregem! gladius super brachium ejus, & super oculum dextrum ejus, brachium ejus ariditate siccabitur, & oculus dexter ejus tenebrescens obscurabitur.* Is erit Anti-Christus, id regnum ipsius: Regnum non modò in exteros, sed etiam in suos barbarum, & injustum.

x Matth. 24. 4. 5. 15. 52.

Perspicuas Anti-Christi descriptiones & à Novo Testamento accepimus. Jesus Christus Impostores (x), qui se Messiam jactitantes in fraudem plurimos inducent, & pestem, famem, seditiones, terremotus, bella, nonnisi initium imminentium dolorum, ultimam diem præcessura prænunciavit. Tunc impii Justis dominabuntur, eosque crudeli morte afficient; boni plurea scandalizabuntur; in Loco Sancto abominatio desolationis erit; tantaque ingruent mala, ut nisi dies illi propter electos minuerentur, nemo salutem consequeretur. Falsi occurrent Christi, falsique Prophetæ, qui, si fieri poterit, electos etiam falsis signis in errorem adducent. Post ea omnia, Filius Hominis in suâ Majestate adveniet. Hæc Regni Anti-Christi tempora.

y 2. Thessal. 2. 3. &c.

S. Paulus ad Thessalonicenses ait (y). *Nisi primùm revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui adversatur, & extollitur super omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur; ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus.* Nunc, addit, *quid detineat, scitis, ut reveletur in suo tempore. Nam mysterium jam operatur iniquitatis. Tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui eum, cujus est adventus secundùm operationem Satanæ in omni virtute & signis, & prodigiis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis iis, qui pereunt, eò quòd charitatem veritatis non receperunt.*

Ab his characteribus præscribitur Anti-Christus, in cujus imagine ab Apostolo expressâ plures ex Antiquis (z) Neronem deprehendisse sibi visi sunt, ut crediderint Neronem esse, vel Anti-Christum, vel ipsius Præcursorem; de quo etiam illud Apostoli (a) referebant. *Jam mysterium operatur iniquitatis*; & brevì, post ipsum, Anti-Christum adventurum arbitrabantur (b). *Jam enim*, ait D. Hieronymus, *mysterium operatur iniquitatis, hunc habet sensum: multis malis atque peccatis, quibus Nero mundum premit, Anti-Christi parturitur adventus; & quod ille operaturus est postea, in isto ex parte completur.* Autumarunt alii, Neronem aliquando è mortuis resurrecturum, & eum futurum Anti-Christum, cujus sæpissimè Scripturæ meminerunt (c).

z Victorin. in Apoc. Ambrosiast. in 2. Thessal. 2. Chrysost. hom. 4. in 2. Thessal. Hieron. ad Algas. q. 2. August. de Civit. l. 20. c. 19.

a 2. Thessal 2.

b Vid. Malvend. de Antichristo l. 2. c. 3. p. 65.

c Hieron. in Dan. 11. Multi nostrorum putant, ob sævitiæ & turpitudinis magnitudinem, Domitium Neronem Antichristum fore.

* August. de Civit. l. 20. c. 19.

Asserebant alii apud Augustinum (*), Neronem adhuc viventem ignoto in loco barbariem immanitatemque suam in Dei famulos certâ die exercendam reservare. Victorinus Petaviensis, Apocalypsis Interpres celeberrimus (d), qui sæculo tertio floruit, illud ejusdem Apocalypsis, *Vidi unum de capitibus bestiæ quasi occisum in mortem, & plaga mortis ejus curata est*, explicat de Nerone, quem eundem adhuc esse putat, de quo Paulus ad Thessalonicenses (e): *Ut qui tenet imperium, teneat, donec de medio fiat. Et tunc revelabitur ille iniquus.... cujus est adventus secundùm operationem Satanæ.*

d Vict. Petav. in Apocalyp. 13. 13.

e 2. Thessal. 2. 6.

S. Martinus ita loquens inducitur à Severo Sulpitio, Neronem scilicet, & Anti-Christum ante mundi exitum adventuros; illum in Occidentem, ubi Idolorum cultum instaurabit; hunc verò in Orientem, ubi Templum & Jerusalem iterum excitabit, ut ibi imperii sui sedem constituat [f]. Anti-Christum præterea enixè acturum, ut tamquam vero Messiæ populi sese sibi submittant; & bello tandem in Neronem illato, eumdem interfecturum prænunciat. Idem Sulpitius alibi de Neronis adventu ambiguus (g), *Dignus*, ait, *extitit, qui persecutionem in Christianos primus inciperet: nescio an & postremus explebit, siquidem opinione multorum receptum sit, ipsum esse Anti-Christum venturum.*

f Sever. Sulpi. Dialog. 2. de vitâ S. Martini.

g Sever. Sulpit. l. 2. histor.

Ipsi Ethnici, Suetonio & Tacito testibus, Neronem minimè occubuisse vulgarunt; cujus etiam nomine dicta sæpè proferebant, ac si certò adhuc viveret, & ad maximam suorum hostium perniciem esset reversurus. *Modò edicta*, inquit Suetonius (h), *proferrent quasi viventis, & brevì magno inimicorum malo reversuri.* Aliquot post annis quidam nequissimus Nero surrexit (i), qui plurimis deceptis, plurimos etiam seditiosos sibi adjunxit. At Calphurnius Asprenas, quem Galba Galatiæ, & Pamphyliæ, ubi sedu-

h Sueton. in Nerone, c. 57.

i Tacit. l. 17. & 18. Annal. Vide & Sueton. in Neron.

ductor ille plurimum profecerat, Præsidem constituerat, eumdem interfecit: cujus etiam caput, ut populis errorem adimeret, Romam & in Provincias jussit circumferri.

Verùm ad characteres, quos de Anti-Christo Scriptura nobis exhibet, revertamur. S. Joannes in primâ suâ Epistolâ (k), *Qui*, ait, *negat Patrem & Filium, hic est Anti-Christus*. Alibi etiam (l): *Omnis spiritus, qui solvit Jesum*, (qui nempe Jesum, vel Messiam, vel Deum simul & hominem negat) *ex Deo non est, & hic est Anti-Christus, de quo audistis, quoniam venit, & nunc jam in mundo est*. Idem Evangelista hęc habet (m) de hoc nequissimo viro; quem designat nomine *bestia, qua ascendit de abysso, qua occidit duos testes*, (Henoch nempe, & Eliam) *qua faciet adversùs eos bellum, & vincet illos, & occidet eos: & corpora eorum jacebant in plateis civitatis magna, qua vocatur spiritualiter Sodoma, & Ægyptus, ubi & Dominus eorum crucifixus est*. Describit subinde hanc bestiam (n), *habentem cornua decem, & super cornua ejus decem diademata, & super capita ejus nomina blasphemia. Draco* (seù Diabolus) *dedit illi virtutem suam, & potestatem magnam, quòd omnes adoraverunt Draconem, & bestiam, cui datum est os loquens magna, & blasphemias, & potestas facere* (idest pugnare) *menses 42. cum sanctis, & vincere eos, & quòd adoraverunt eam omnes, qui inhabitant terram*.

Omnia ea loca ad literam præcisè de Anti-Christo intelligenda esse, asserere non audemus; plures enim dicendi modos allegoricos scimus. Cùm verò Anti-Christus adhuc non venerit, perfectè de eodem prophetias explanare non possumus; quod tunc tantummodò fiet, cùm vitam suam peregerit: sicut de Jesu Christo Prophetiarum sensus nonnisi post ejus adventum, mortem, & resurrectionem omninò patuit. Eo tamen ducti exemplari, quod nobis à Scripturâ exhibetur, asserere non ambigimus, Anti-Christum futurum esse monstrum omni flagitiorum genere inquinatum, & ita ad barbariem, atque impietatem educatum, ut Caligulæ, Nerones, Domitiani, & perditissimi cæteri, si cum eo conferantur, inter innocentes sint recensendi. Illud verò majorem ingeret admirationem, quòd vir nequissimus ita sanctitatem simulabit, ut plures Messiam reputaturi, alii veluti Deum adoraturi sint. Ideircò Patres (o) hypocritam, & deceptorem omnium maximum futurum esse tuentur. Quare etiam illud Job de eo usurpant (p): *Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi*.

Ut tot tantaque, quę Scriptura memorat, signa gerat, utique nonnisi Dæmonis ope præstanda, peritissimus Magus sit oportebit [q], Patres & Interpretes de eo quoque usurpant, quod de nimiis Antiochi Epiphanis divitiis Daniel enunciat [r]; imò illi Regi Anti-Christum opibus præiturum addunt, quòd in regiones remotissimas suum protrahet imperium, sibique felicioribus belli rebus cedentibus, Templa & loca sacra diripere non abstinebit. Ope adhuc Dæmonis plurimos thesauros abditos scrutabitur, & consequetur, omnique tandem dissolutionum, & libidinum fœce inquinabitur. Hæc omnia quibusdam Danielis nituntur Textibus, quæ ad literam de Antiocho Epiphane explicantur, & Anti-Christo etiam accommodari possunt. Nil tamen certò exploratum asserere audemus; nimiùm enim quis periclitatur, cùm de rebus futuris, quin præcipuâ revelatione acceperit, sermonem instituit.

k 1. Joan. 2. 22.
l 1. Joan. 4. 3. & 2. Joan. vers. 7.
m Apoc. 11. 7.
n Apoc. 13.
o Vide Hyppol. Mart. lib. de Antichristo, Cyril. Jerosol. Catech. 15. Gregor. Magn. l. 35. in Job. c. 17. Damascen. l. 4. de Fide orthodox. c. 27.
p Job 34. 30.
q 2. Thessal. 2. Vide Iren. l. 5. c. 28. Vide & Interpretes ad Apocal. 13. & Malvend. l. 6. de Antichristo c. 4.
r Daniel. 11. 2.

ARTICULUS III.

De Nomine, seù Charactere Anti-Christi.

S. Joannes in Apocalypsi hæc habet (s): *Bestia faciet omnes pusillos & magnos, & divites, & pauperes, & liberos, & servos habere caracterem in dexterâ manu suâ, aut in frontibus suis, & nequis possit emere, aut vendere, nisi qui habet characterem, aut nomen bestia, aut numerum nominis ejus. Hic sapientia est. Qui habet intellectum, computet numerum bestia. Numerus enim hominis est, & numerus ejus sexcenti sexaginta sex*. Multi hìc multa. Vulgò tamen creditur hic numerus 666. juxtà valorem numeri, literas nominis Anti-Christi designare; etenim tam apud Hebræos, quàm Græcos & Latinos, Alphabeti literæ ad numeri valorem usurpantur. E. g. I. Latinè valet 1. V. 5. X. 10. IↃ. 500. CIↃ. 1000.

s Apoc. 13. 17.

Primò hìc investigandum, an nomen Anti-Christi Hebraicè, Syriacè, Græcè, an Latinè vel alio idiomate scribendum sit; quo enim idiomate Anti-Christus loquuturus sit, ignoramus. Investigandum prætérea, an nomen illud Personæ sit, an Dignitatis; an quod illi ab Asseclis, seu ab amicis delatum erit, sivè quod pro criminum, & cædium merito sibi adsciscet. An denique locus iste de ipso Anti-Christo explicandus sit, an verò in iis adimplendos, qui infensissimo huic Dei inimico velut exemplaria, & præcursores præibunt. Hærent nonnulli, an ipsum Anti-Christi nomen numerus iste 666. designet, an characterem, à Viri perditissimi asseclis in suis frontibus præferendum. Nonnulli demum hujusmodi Anti-Christi characterem in signo quodam, seu monogrammate, vel in quibusdam literis, aut sententiis constituendum fore putant, ut apud Veteres servorum profugorum frontes interdum Heri obsignabant.

Tot inter varias sententias, quidnam hac in re statuamus, ambigimus; nihilominus vetustioribus & plerisque Scriptoribus adhærentes, vel in Anti-Christi, vel in cujusdam ex crudelioribus Ecclesiæ persecutoribus, Diocletiani videlicet, seù Juliani Apostatæ, nomine hunc numerum sese nobis oblaturum arbitramur: quem-

quidam in quibusdam nomioibus Hebraicè, Græcè, & Latinè translatis invenere. Hebraicè v, g. *Elion*, *Adonai*, *Jehova*, *Hakkadosch*, nempe *Altissimus*, *Dominus*, *Deus*, *Sanctus*, seu *Abinu Hakkadosch Appipi*, noster S. Pater Papa, seu *Romest* Romana. In Hæresiarchæ Lutheri Hebraicè inscripto nomine alii indagarunt. Adhuc plurima id genus nomina sanè possent investigari.

Operam verò omninò perdimus, si necessariò incertum, quod vel per solam revelationem, vel per ejus eventum tantummodò sciri potest, divinare velimus. Præterquàm quòd Hebraici idiomatis Periti, Hebraici Alphabeti literis numericum valorem Joannis Evangelistæ ætate non adhuc accommodatum putant (*t*); quem morem tunc addunt invaluisse, cùm hujus numeri mysterium in literis invicem collatis Cabalistæ investigare cœperunt. Cujus quidem inventionis apud veterem Bibliorum textum nulla mentio, ubi numeri nunquam per numericas literas, sed per ipsa numeros exprimentia verba semper referebantur.

Plura quidem, sed ejusdem ambiguitatis, quę Anti-Christo tribuunt, nomina à Græcis exhibentur. Tria ab Irenæo recensentur [*u*]: *Evanthas* Floridus, *Lateinos*, Latinus, & *Teitan*, Titan, Gigas; quorum nominum literæ, si numericum earumdem valorem supputemus, summam 666. adimplent. Primasius & falsus Hippolytus afferunt *Arnoume* (*x*), abrenuncio. Alius exhibet (*y*), *Lampetis*, lucens, seu (z) *Niketes*, Victor: seu *Kakos odegos* (*a*), pravus Dux; seu *Alethes blaberos*, verè noxius; seu *Palu-baskanos*, diu invidus; seu *Amnos adikos*, Agnus injustus, Tichonius, post quem Primasius, profert *Antemnos*, qui propriè nihil significat. Alii, cujusmodi sunt Clictovæus, Genebrardus, Hentenius, in nomine *Mahometis*, Græcè scripto, numerum 666. invenere; alii in Genserico, *Gensericos*, Vandalorum in Africâ Rege. Grotius demum in *Oulpios*, quo nomine Trajanus appellatus est (*b*). Studium utique vanum & inanes notæ, quas hîc tantùm recensuisse nos fortè pœniteat.

Numerus 666. apud Latinos in variis nominibus occurrit. Haimo, Anselmus Laudunensis, Rupertus, & alii legunt; *Dic, Lux*: ac si Anti Christus de se sit dicturus; *ego sum lux*. Cl. Bossuet Meldensis Episcopus, historicè Apocalypsim explicans, Diocletiano accommodat, quod nos Anti-Christo, legitque; *Diocles Augustus* (*c*). Diocletianum, antequam imperaret, *Dioclem* vocatum constat. Legit De la Chetardie (*d*): *C. F. Julianus Cæsar Atheus*, seu Anti-Christus. Brevius etiam (*e*) *C. F. Julianus Cæsar Aug.* sicut hujus Imperatoris nomen in nummis, & inscriptionibus videbatur. Hæc omnia nomina juxta valorem, quem Latinis literis tribuunt, summam 666. adimplent. At S. Joannem, qui Græcè scripsit, Latini Alphabeti numeris allusisse, nosque eâ de re monitos non voluisse credemus?

t *Merc. & Bertram. Thesaur. radic. Malvend.* l. 8. c. 17. p. 433. *de Antichristo.*
u *Iren.* l. 5. c. 3.
EVANTHAS 5. 400. 1. 50. 9. 1. 200. *Floridus. summ.* 666.
LATEINOS. 30. 1. 300 5. 10. 50. 70. 200. *Latinus. Summ.* 666.
TEITAN. 300. 5. 10. 300. 1. 50. *Gigas. summ.* 666.
x *ARNOUME* 1. 100. 50. 70. 400. 40. 5. *abrenuncio. summ.* 666.
y *LAMPETIS.* 30. 1. 40. 80. 5. 300. 10. 200. *Lucens. summ.* 666.
z *O NIKETES.* 70. 50. 10. 20. 8. 300. 8. 200. *Victor. summ.* 666.
a *KAKOS ODEGOS* 20. 1. 20. 70. 200. 70. 4. 8. 3. 70. 200. *Pravus Dux. summ.* 666.
b *OULPIOS. Ulpius* 70. 400. 30. 80. 10. 70. 6. *summ.* 666.
c *DIOCLES AUGUSTUS.* DCLXVI.
d *C. F. JULIANU CÆSAR ATHEUS.* DCLXVI.
e *C. F. JULIANUS CÆS. AUG.* IↃCLVVVI.

Qui Bestiæ, seu Anti-Christi Characterem ejus nomen non fore putant (*f*), sed symbolum, seu notam quamdam, qua ejus asseclæ obsignabuntur, adhuc inter se ipsos non cohærent; alii enim in verbo quodam, v. g. Creatori abrenuncio, abrenuncio baptismati, vel in signo, Cruci à Christifidelibus ab Ecclesiæ exordio hucusque adhibitæ opposito, signum illud constituunt. Alii verò Anti Christum insignia gentilitia, seu speciosum aliquod signum inventurum putant, quibus suum cælabit sigillum, vexilla ornabit, milites suos distinguet, vel suorum omnium frontes obsignabit, veluti Christiani Imperatores suum *Labarum* monogrammate *Christi* decoraturi, X P, initiales nempe nominis Christi Græcè inscripti literas, eidem intexebant.

Quæ omnia planè satis incerta: quomodo enim numerus 666., cui præcipua loci hujus difficultas nititur, ibi futurus sit, minimè Authores ostendunt. Cum (*h*) Irenæo igitur, satius esse tot prædictionum exitum opperiri, quàm in ambiguis nominum, de quibus nisi post eventum nunquam constabit, conjecturis tempus insumere, concludamus; licèt enim validissima nobis occurrerent argumenta, inde tamen nil haurire possemus, quod absque peculiari revelatione ambiguitatem expelleret. Qualibet igitur notitia, quæ neque nos, neque cæteros certos constituat, vera utique cognitio non est reputanda. Eâ scientiâ sæpè magis expedit inscitia, hæc enim fastum expellit, illam verò, licèt ambiguam atque incertam, sæpe sæpiùs superbia comitatur.

f *Vide si lubet, Malvend.* l. 8. c. 18. *de Anti-Christo* pag. 438. *& seq.*

h *Iren.* l. 5. c. 30.

ARTICULUS IV.

Tempus venturi Anti-Christi.

Ipsâ S. Pauli ætate impostores erant, qui ad Fidelium terrorem diem Domini jamjam adventuram prædicabant (*i*). *Rogamus vos Fratres*, ait Apostolus ad Thessalonicenses, *per adventum Domini nostri Jesu Christi, & nostræ Congregationis in ipsum, ut non citò moveamini à vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per Epistolam, tamquam per nos missam, quasi instet dies Domini. Nequis vos seducat ullo modo, quoniam nisi venerit discessio primùm, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui adversatur, & extollitur supra omne, quod dicitur Deus &c.* S. Joannes ad suos Discipulos ita scribit (*k*): *Filioli, novissima hora est, &, sicut audistis, quia Anti-Christus venit, & nunc Anti-Christi multi facti sunt; unde scimus, quia novissima hora est.* Alibi etiam [*l*]: *Omnis Spiritus, qui solvit Jesum, ex Deo non est; & hic est Anti-Christus, de quo audistis, quoniam venit, & nunc jam in mundo est.* Hinc videre est, quomodo priores Ecclesiæ Fideles & Christi, & Anti-Christi adventum proximè opperirentur.

Viennensis & Lugdunensis in Galliis Eccle-

i 2. *Thessal.* 2. 1.

k 1. *Joan.* 2. 18.

l 1. *Joan.* 4. 3.

clesiæ sævitiam, qua Marcus Aurelius sæculo secundo Ecclesiam persequebatur, ingementes, ad Asiæ Fideles habuerunt (m) Epistolas, quibus Dæmonem in Sanctos persecutionem jam instituisse, & suas vires & malitiam, quibus citiùs in Fideles omnes irrumperet, quodammodo experiri, ferebant. Nos belli, quod citissimè nobis est illaturus, jam veluti præludia conspicimus.

Judas Syrus (n), qui sub Severo Imperatore florens scripsit in Danielem, hujus Principis adversùs Fideles tyrannidem exosus, Anti-Christum jam propè adventurum asseruit; quem & Tertullianus ejusdem sæculi Author jam proximum testabatur (o): *Anti-Christo jam instante, & in sanguinem, non in pecuniar hiante.* S. Cyprianus, qui Gallo & Volusiano imperantibus degebat in vivis, Fideles ad persecutiones constanti animo perferendas hortatur, eosque monet, ut, quoniam Mundi exitus, & Anti Christus imminebant, de solâ æternitate cogitarent (p): *Scire debetis, & pro certo tenere, occasum sæculi, atque Anti-Christi tempus appropinquasse, ut parati omnes ad prælium stemus, nec quidquam nisi gloriam vitæ æternæ, & coronam confessionis Dominicæ cogitemus.* Arianismo latè grassante, *necesse est*, inquit Hilarius, *in ipsam nos ætatem Anti-Christi incidisse* (q). Eidem ferè opinioni Basilius Magnus (r) & Ambrosius (s) adhæsere, quamvis suam aliquantò magis ambiguam sententiam proferant. S. Hieronymus (t), tam multis, quibus Romanum Imperium suâ ætate affectum erat, calamitatibus tactus, Anti-Christum, virum illum perditissimum, ab Jesu Christo spiritu oris sui interficiendum, citò adventurum prænunciavit. S. Martinus apud Sulpitium Severum (u), Anti-Christum tunc temporis jam natum asseruit, qui statim ac adolevisset, sese noscendum exhiberet, & imperium suum occuparet. S. Chrysostomus bella, calamitates, terræmotus, Charitatis remissionem, Mundi citissimè absolvendi prænuncia credebat (x), & orbem veluti morientem doloribus obrutum, & terrore, sibi morte imminente, confectum appellabat.

S. Gregorius Magnus non longè esse mundi interitum pluribus in locis asseruit. Omnia nobis, ajebat, pestes, bella, terræmotus, nationum seditiones, populorum calamitates extremam diem jam propè adventuram portendunt. Quamvis verò mundus à nobis discedat, discedenti præ viribus inhæremus, ac si vel ille vel nos perenniter maneremus (y). Bernardus (z), inter Ecclesiæ Patres junior, ex tot, quæ ingruerant, flagitiis mundi exitum in limine esse colligebat. Veterum traditio de mundi fine post millenarium à Christi nativitate futuro, circa decimum sæculum ad loca sancta & Monasteria erigenda plurimos compulit, ut facultatibus ante diem ultimam dimissis, rebus hisce soluti coram supremo Judice sisterentur.

Paschalis II. (a) anno 1105. Concilium Florentinum coegit ex quadraginta

m Apud Euseb. l. 5. Histor. Eccles. c. 2.

n Judas Syrus apud Euseb. l. 6. Eccles. Histor. c. 6.

o Tertul. de fugâ in persecutione c. 2.

p Cyprian. Epist. 66. ad Tibaritanos. Vide & ad Fortunatum. Ep. 53. Et in fine, atque consummatione Mundi Antichristi tempus infestum appropinquare nunc cœpit &c.

q Hilar. contr. Auxentium n. 5. p. 1265.

r Basil. Epist. 71.

s Ambros. l. 10. in Luc. c. 3. & Orat. de obitu Fratris sui Satyri. Raptus est ne totius orbis excidia, mundi finem videret.

t Hieronym. ad Ageruchiam.

u Sulpit. Dialog. 2. Non esse autem dubium, quin Antichristus malo Spiritu conceptus esset, etiam in annis puerilibus constitutus, ætate legitimâ sumpturus imperium.

x Chrysost. hom. 33. in Joan. circa finem.

y Gregor. Magn. l. 4. ep. 34. & ep. 38. & hom. 1. in Evangel.

z Bernard. in Psal. 90. serm. 6.

a Vide Hieronym. Vielm. lectione 6. de sex diebus conditi orbis, &

supra tercentum Episcopis, ubi Fluentium Florentiæ Episcopum condemnavit, quòd Anti-Christum jam natum protulisset. Abbas Joachim duodecimo sæculo Anti-Christum post annos 60. venturum credidit. Arnaldus de Villanova venturum statuit anno 1326. Petrus Alliacensis Cardinalis, & Episcopus Cameracensis ex suis Astronomicis speculationibus anno 1789. proditurum determinavit. Cardinalis Cusanus 1700. seu 1734. Joannes Picus Mirandulanus 1994. Franciscus Meletius 1530. seu 1540. Joannes Parisiensis 1560. Hieronymus Cardanus 1800. nonnulli denique Germaniæ Fanatici 1533. Anti Christum adventurum scripsere. S. Vincentius Ferrerius sæculo decimoquinto scripsit ad Benedictum XIII. quem genuinum Pontificem (b) habebat, Anti-Christum in lumine esse, cujus ortum jam inde à novem annis ipse à pio quodam Heremitâ didicerat. Quod plurimorum, qui idem per auditum acceperant, & plurium Dæmonum, qui inter energumenorum exorcismos idem fateri coacti fuerant, testimonio confirmat.

Has ferè omnes prædictiones falsas ex eventu deprehendimus; cæteras verò non solidiori innixas fundamento, meritò judicamus. Hinc est, quòd Concilium Lateranense ultimum Concionatoribus omnibus etiam futuris, ne Anti-Christi adventum, seu Mundi exitum in posterum statuerent, interdixit (c): quod utique præstari ab iisdem non posset; quin & in temeritatis notam inciderent, & Scripturæ adversarentur, à qua hæc accepimus: *Non est vestrum nosse tempora, vel momenta, quæ Pater posuit in suâ potestate* (d).

Iniquitatis mysterium suâ ætate jam cœpisse perfici S. Paulus asserit (e); nosque ibi Neronem, quòd suum imperium sceleribus cumularit, ab Apostolo designari, ex Veterum plurimis (f) jam satis intelligimus. Thessalonicensibus addit Apostolus, Anti-Christum tunc temporis non adhuc advenisse, quòd *discessio*, seù *Apostasia primùm venerit*, oporteat. Per quæ verba populorum adversùs Romanum Imperium seditionem, & Imperii ejusdem eversionem præferri quidam ferunt; quidam verò, Fidelium per Apostasiam schisma, & hæreses ab Ecclesiâ Matre defectionem induci tuentur. Teste demum ipso Christo, Evangelium in omnes omnino regiones illatum priùs fuerit, oportet (g). *Prædicabitur hoc Evangelium Regni in universo Orbe, in testimonium omnibus Gentibus, & tunc veniet consummatio.*

Hæc tria loca: *Mysterium jam operatur iniquitatis*; *discessio* seu Apostasia *primùm venerit, oportet*: *Prædicabitur hoc Evangelium Regni in universo orbe ... & tunc veniet consummatio*, quid significent, Patres atque Interpretes non conveniunt. Plures enim primum de Neronis Imperio; alii secundum de Judæorum in Romanos defectione; alii denique de Templo, & Urbe Jerosolymitanâ à Romanis evertendâ ultimum explicant. Omnes tamen Anti-

Malvend. de Antichristo l. 1. c. 37. & 38.

b Dies 27. Julii Epistolæ appositus est ann. 1412.

c Concil. Lateran. s. 11. Supernæ Majestatis &c.

d Act. 1. 7.

e 2. Thessal. 2. 3. &c.

f Hieronym. in Dan. 11. Aug. l. 20. de Civit. c. 19. Victorin. in Apoc. 13. alii.

g Matth. 24. 14.

ti-Christi adventui præmittenda alio sensu designari posse consentiunt, cui quidem sententiæ Veterum & Recentiorum plerique subscribunt,

Antequam igitur homo peccati se exhibeat, per hæreses, & morum corruptionem iniquitatis mysterium perficiatur, & penitùs adimpleatur, oportet; hinc Servator ajebat (*h*): *Verumtamen Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?* Præterea Romanum Imperium per Regnorum, & Provinciarum separationem, & populorum sibi parentium seditiones, necesse est evertatur; & in regionibus omnibus Evangelium prædicetur, ut omnes veritatis lumine persundi possint, & nemo, quòd Fidei non adhæserit, excusationem afferat.

h Luc. 18. 8.

Plura ex his, quæ attulimus, exitu jam comprobata perspicimus, Charitatem videlicet infirmatam, & in Fidelium plerisque jam prope extinctam. Fidem & Veritatem ab innumeris hæresibus oppugnatam; unionem per schismata scissam; Regna, & Provincias ab Ecclesia Catholica penitùs sejunctas; veritates enervatas; pietatem interitui proximam; errores, flagitia, morum denique omnium ferè ubique grassantem corruptionem. Quæ omnia mysterium iniquitatis in Ecclesia impleri utique ostendunt. An verò illud eò pervenisse, quò Christus denunciat, & quò Paulus perventurum prædixit, temerè asseramus? Vel Apostoli ætate impleri quidem cœperat; at quandonam implendum omninò fuerit, quis nobis aperuit? Christi adhuc Ecclesia plurimos numerat, qui constanti Fide & fervidâ Charitate instructi, ad sæculi flagitia non defluxere; plurimos adhuc Homines Dei recenset, qui ante Baal minimè procubuere. Si hæresis, schisma, & Mahometi nequitia Fideles innumeros ab Ecclesiâ extorserunt, divinitùs actum est, ut, Americâ detectâ, innumeri pariter earum regionum incolæ ad Fidem accederent. Hæreses prætarea ad scientiam Ecclesiasticam instaurandam, ad Pastorum zelum excitandum, & Fidelium pietatem augendam contulerunt. Hinc de proximo Anti-Christi adventu nil jure concluditur.

Licèt autem Romanum Imperium, quòd Provinciæ, Regna, & populi innumeri ab eo deficientes, ejus quoque jugum excusserint, valdè infirmatum videatur; nihilominus eversum penitùs non constat. Extat adhuc in Germanico Imperio, cujus Imperatores veterum Cæsarum legitimi successores sunt. An hujusmodi Imperium omninò ante Anti-Christum delendum sit, quodve temporis intervallum inter hujus adventum, & illius eversionem, necesse est intercedat, nobis Deus non aperuit. Si fortè non omninò evertendum, sed tantùm sit infirmandum, quò perventura est ea infirmitas, ut inde proximum Anti-Christum eruamus? De his omnibus neque revelatione, neque traditione quidquam accepimus, quod certam notitiam afferat, & nostram ambiguitatem tollat.

Quamvis denique in omnes, quarum apud nos cognitio, regiones Evangelium fortè delatum sit, nullum prorsùs populum adhuc non latere quis asserat? Sunt qui ultra meridionalem Oceanum regionem adhuc latè detegendam defendunt. Esto tamen, nulla regio notitiam nostram effugerit, quis Fidei Præcones in omnes penitùs Asiæ, & Africæ oras se contulisse affirmet? Plurima esse remotissima loca, quò Itinerantes nunquam pervenere, & à nostris Geographis ignorantur, omnes conveniunt. His ne igitur Evangelii Præcones Fidem denunciaverint? Scimusne præterea, ad quem usque modum Deus populis denunciari, cognosci, & Evangelium exerceri decreverit? An sufficiet, si illud plurimi audierint, quin exceperint, vel à plerisque exceptum alii rejecerint? An demum satis fortè, si omnes ad Fidem accesserint, eique statuto quodam tempore adhæserint, itaut singuli, quos Deus beatitudini destinavit, æternam consequuti fuerint felicitatem? Quamvis igitur Scriptura Anti-Christi prænuncia nobis præferat, quo tamen tempore venturus sit, penitùs ignoramus: quare non modò ejus adventûs annum, sed neque sæculum statuere audemus.

ARTICULUS V.

De origine, Nativitate, & Educatione Anti-Christi.

EX Judæorum progenie Anti-Christum egressurum, Patres omnes, & Interpretes conveniunt. Author S. Hippolyti nomine vulgatus, sicut, inquit (*i*), Christus ab Judæis, ita ab iisdem Anti-Christus prodibit. Hilario Diacono teste (*k*), circumcidetur, & in media Judæis orietur, ut populus iste eidem adhæreat, eique se, suasque res omninò committat. S. Hieronymus illud Danielis explicans: *Ascendet in modico populo*, Anti-Christum ab Judæis oriturum refert (*l*): *Consurgere debet Anti-Christus de modica gente, idest de populo Judæorum*. Quamvis autem, subdit, Judæorum nemo toti unquam orbi dominatus fuerit, Anti-Christus omnibus regionibus imperabit: *Nullus Judæorum, absque Anti-Christo, in toto unquam orbe regnavit* (*m*).

i Pseudo Hippolyt. de consummat. mundi.

k Ambrosiast. in 2. Thessal. 2.

l Hieron. in Daniel. 11.

m Hieronym. ibidem.

Unanimiter & Patres & cæteri, Anti-Christi parentes ex Tribu Dan futuros arbitrantur, quo sensu accipiunt illud Jeremiæ (*n*): *A Dan auditus est fremitus equorum ejus, à voce hinnituum pugnatorum ejus commota est omnis terra, & venerunt, & devoraverunt terram, & plenitudinem ejus, Urbem, & habitatores ejus.* Illud Jacob similiter explicant (*o*): *Dan judicabit populum suum, sicut & alia Tribus in Israel. Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens ungulas equi, ut cadat ascensor ejus retrò.* Putant denique, Joannem Evangelistam (*p*), cùm Tribus Israel recensuisset, Tribum Dan idcirco omisisse, quòd ex illa Anti-Christum egressurum agnosceret.

n Jerem. 8. 16.

o Genes. 49. 16.

p Apoc. 7. 5. &c.

Qui equidem Textus, atque argumenta, ac-

neque perspicua sunt, neque convincunt, & sine Patrum consensu, ad Anti Christum credi possent nullatenus pertinere. Licèt autem ea sententia tot fautoribus invalescat; nihilominus Bellarminus (q) non nisi probabilem, & eorum Textuum allegoricam explanationem habendam censet. S. Irenæus (r), Pseudo Hippolytus (s), S. Ambrosius (t), S. Augustinus (u), Theodoretus (x), S. Gregorius Magnus (y), Author Tractatûs de Anti-Christo, qui inter Augustini opera occurrit, & S. Prosper (z), Anti-Christum à Tribu Dan ortum ducturum defendunt. Aretas verò, Beda, Primasius, Rupertus, Haimon, alii-que non pauci Apocalypsis Interpretes, S. Joannem Tribum Dan prætermisse ferunt, quòd ex ea Tribu Anti-Christus sit egressurus (a).

Ad cujus opinionis fulcimentum Tribum Dan trans Euphratem vel Babylone, vel in Babylonia adhuc subsistere, ibique Anti-Christum oriturum, & Imperium auspicaturum affirmant. Cui sententiæ, addit Hieronymus, (b) unanimis Patrum & Interpretum Catholicorum consensus favet. *Nostri interpretantur hæc omnia de Anti-Christo, qui nasciturus est de populo Judæorum, & de Babylone venturus.* Quare qui post Hieronymum scripsere, eidem opinioni subscribunt. Aretas etiam, cujus apud nos Commentarium Græcum in Apocalypsim (c), Anti-Christum à regione trans Euphratem venturum asserit. Cùm verò Babylon ad nihilum fermè redacta sit, & ultra mille ab hinc annis adeò sui ipsius obruta ruinis, ut, ubi quondam condita fuerit, ne vestigium quidem exhibeat, qui Babylone Anti-Christum oriturum volunt, eam urbem rursùs ædificandam arbitrentur, vel fortè mystico & allegorico sensu Babyloniam accipiant, oportet. Lactantius Anti-Christum è Syriâ ducit: *Orietur ex Syria, malo spiritu genitus, eversor, ac perditor generis humani.*

De Anti-Christi patre inter Scriptores non convenit. Dæmonem à perditissima fœminâ (d) Anti-Christum excepturum quidam tulere. Neque ea opinio nobis admirationem ingerat; Veterum enim plurimi (e) à Dæmone posse fœminas gravidari, imo & plures gravidatas sentiebant. De Angelis filiarum hominum amore captis, & de Gigantibus ante diluvium ab eorumdem concubitu progenitis, nonnulli Patres quid scripserint, scimus. Authores ex veteribus, & ex recentioribus innumeri, incuborum, & succuborum, maribus & fœminis noctu illudentium, Dæmonum meminere. Neque præstantissimi desunt Scriptores, qui fœminas implendi virtutem Dæmoni tribuant, non quòd per se ipsum id præstet, sed per semen ab aliquo homine ereptum, & in fœminam callidè infusum.

Facilè quidem Philosophorum argumentis hanc opinionem refelleremus, si hæc id exposceret Dissertatio. Quin verò ad Physicam confugiamus, hæc utique sententia Servatoris nostri ex Matre Virgine Nativitatis prodigium evertit, & vehementer infirmat. Si enim Dæmonis ope præter miraculum, quin viro adhæreat, mulier concipiat, quare & Angeli industriâ præstari non valeat? Si verò Angelus, & Dæmon eâ in re virtutem suam exerceant, ruit protinùs argumentum, quo Jesum Christum, quòd ex Virgine ortum duxerit, Messiam, & Deum comprobamus. Hoc autem miraculum ita omnium vires exhaurit, ut, Augustino teste (f), neque à Dæmone, neque à cæterorum quolibet præstari valeat. Constat itaque, à Dæmone arte eâ, quæ præfertur, ullum hominem procreari non posse, & ea propter neque Anti-Christum ex matre, quæ viri consuetudine usa non fuerit, minimè progressurum.

Putant alii, Anti Christum non hominem fore, sed Dæmonem humanâ carne indutum: *Unus de hominibus, in quo Satanas habitaturus sit corporaliter* (g); alii verò & Dæmonem simul & hominem fore, verè humanâ naturâ ex animâ & corpore præditum, & verè etiam Dæmonem, quòd Satanas, veluti anima corpus, cum quodammodo animaturus sit. Porrò, ait Hilarius Diaconus (h), sicut Jesus Christus in assumptâ humanitate Divinitatis sua majestatem editis prodigiis ostendit; ita Dæmon in Anti-Christo falsis signis Deum se esse demonstrare conabitur. Quin & Virgine Matre, non secus ac Christus, juxta falsi Hippolyti opinionem, se natum ostentabit, quamquam Christus veram, ille verò phantasticam carnem sit suscepturus (i).

Opiniones has Philonis (k), Origenis [l], Tertulliani (m), Rabbinorum (n), aliorumque, Dæmones videlicet & Angelos naturam posse humanam assumere, si nobis refellere proponamus, plus nimio Dissertatio esset protrahenda. His itaque prætermissis, ea præferenda est sententia, quam probat Ecclesia, & Chrysostomus (o), Theodoretus, Theophylactus, Rabanus Maurus (p), & vulgò omnes docent, Anti-Christum nempe verum futurum hominem, qui Dæmoni, ut in Fideles omne crudelitatis, ac malitiæ genus exerceat, omninò obsecundabit. Porrò sicut Jesus Christus nobis salutem allaturus, naturam humanam, nostrasque infirmitates assumpsit; ita Satanas eum inter homines secernet, quem, ut homines decipiat, sibique Messiæ nomen vendicet, suæ malitiæ magis accommodum judicabit.

Docentes, Anti-Christi matrem omnium fœminarum libidinosissimam futuram (q), seu illum oriturum ex incestu Patris cum filia, vel filii cum matre, vel fratris cum sorore, vel demum ex matre voto, ac sacramento virginitati obstrictâ, ipsi sibi constare non possunt. Si ex matre perditissima, & famæ jam deploratæ ortum ducturus est Anti Christus, quomodo sese Virgine satum jactabit, ut Messias valeat reputari? Quomodo etiam ex Judæis Parentibus generandus, si matrem religiosa professione Deo mancipatam est habiturus, cùm Judæi Virginitatem profiteri minimè consuescant? Sunt qui affirment (r), illam

sub

q *Bellarm. l. 3. c. 12. de Summo Pontifice. Vide & Suarez. tom. 2. disput. 54 sect. 2.*

r *Iren. l. 5. advers. hæres. c. 38. Hieremias Tribum, ex qua veniet, manifestavit, dicens: De Dan audivimus vocem velocitatis equorum ejus &c.*

s *Pseudo Hyppol. orat. de consummat. mundi. Ille certè (Anti-Christus) nasciturus est ex Tribu Dan.*

t *Ambros. l. de Benedict. Patriarch. c. 7. & in Psal. 40.*

u *August. q. 22. in Josue. Talia dixit de isto Dan, ut de ipsâ Tribu existimetur exsurrecturus Anti-Christus.*

x *Theodoret. qu. 109. in Genes.*

y *Gregor. Magn. l. 31. in Job c. 58. Nonnulli enim de Tribu Dan venire Anti-Christum ferunt &c.*

z *Prosper de promission. p. 4.*

a *Vide Malvend. l. 2. c. 21. & seq. de Antichristo, ubi citat Eucher. in Genes. 49. Alcuin. qu. in Genes. Raban Opuscul. de Anti-Christo, alios plurimos.*

b *Hieronym. in Dan. 11.*

c *Aretas in Apoc. 9.*

d *Lactant. l. 56. c. 17. Alter Rex orietur ex Syriâ, malo spiritu genitus. Sulpit. Dialogo 2. de S. Martino. Hieronym. in Isa. 17. Consummato Anti-Christo, & parente ejus Diabolo. Beda in Apoc. 8. Author lib. de Antichristo inter opera S. Augustini.*

e *Vide Bellarm. l. 3. de Roman. Pontif. c. 12. Malvend. de Anti-Christo l. 2. c. 8. Valles. de Sacrâ Philosoph. c. 8.*

f *August. Ep. olim 3. nunc 137. c. 4. n. 13.*

g *Hieronym. in Daniel. 7. Ita & Beda in Apoc. 13.*

h *Ambrosiast. in 2. Thessal. 2.*

i *Hippolyt. de Consumm. mundi.*

k *Philo de Gigantib. p. 286. &c.*

l *Origen. tom. 2. in Joan. Vide & Hier. in Agg. 1.*

m *Tertull. l. 3. cont. Marcion. c. 9. & de carne Christi c. 3.*

n *Vide Lyran. in Josue 2. 4. &c.*

o *Chrysost. in 2. Thessal. 2. Theophyl. ibid.*

p *Raban. Opuscul. de Anti-Christo.*

q *Vide Pseudo-Hippol. Orat. de consumm. mundi. Ephrem Syr. serm. de Anti Christo. Damascen. l. 4. de fide c. 27.*

r *S. Hildegardis ex Christi revelatione.*

sub ementita sulitudine, pietatis ac puritatis specie corruptissimos mores ita Dæmonis ope occultaturam, ut ipsi ejus cognati, & familiares nil tale de ea poterint cogitare. Adduot præterea, ex iis incognitis hominibus, qui secretò ad eam accedent, quibus sui copiam faciet, hominem peccati, quin ejus Patrem agnoscat, concepturam, & filium illum maledictionis fructum efformandum, possidendum, & à Dęmone gubernandum, divino miraculo de se adhuc Virgine genitum promulgaturam. At quibusnam fraudibus, & mendaciis suo testimoniu fidem acquirat? Si Matris Jeso Christi virginitas infirmis adeo fulcimentis innixa fuisset, eorom, qui Servatori crediderunt, Judæorum fidem sibi fortè comparasset?

s Opusc. de Anti-Christo.

Rabanus Maurus (s) ex Parentibus communibus Anti-Christum oriturum, in peccato, & per peccatum concipiendum, & veluti ex peccatis compingendum putat; è peccatis prætereà non emersurum, ut ejus horoscopus, quo peccati homo præfertur, adimpleatur. Dæmoni permittet Dominus, ut à conceptione Anti-Christo potitus, ad extremum usque spiritum non derelinquat. Sicuti enim Spiritus Sanctus io Virginem purissimam supersusus, donis suis eamdem eumulavit, & in ipsius utero vitæ & sanctitatis germen efformavit, ot fructus, quem peperit, Sanctitas ipsa & esset, & diceretur; ita, proportione servatâ, nequissimus Spiritus Anti-Christi parentem superimplebit, ut filius, quem fuderit, maledictionis fructus, & filius perditionis habeatur.

E' variis hisce de origioe & ortu Anti-Christi conjecturis certi nihil hauriri posse fatemur. Neque certius quidquam de ejus educatione invenimus. Quid tamen de hominis in peccato concepti, per Dæmonem, ut sibi in flagitiis omnibus peragendis obsecundet, efformati, & pessimis tam corporis, quàm spiritus dispositionibus affecti educatione cogitemus? Satanas, à quo potissimùm ad prava quælibet erudiendus, nihil sanè præteribit, ut alumnum se digoum, & ad sua perditissima consilia compositum constituat; is verò discipulus nequissimæ disciplinæ nimiùm capax, nil intentatum omittet, ut tanti præceptoris documenta omnia exequatur. Pessimas animi qualitates, & propensiones nequissimas vel à teneris annis ita exhibiturum censent, ut, qui sit in posterùm evasuros, eumque præcipuum esse Dæmonis alumnum & filium, nullo negotio inde percipi possit (t).

t Vide Malvend. l.2. c. 19. & seq. de Anti-Christo.

Verumtamen si Anti-Christum vel à puerilibus annis ita perditom constituamus, quomodo id constabit, quod alibi diximus, & Patres asserunt, hominem nempe peccati omnium maximum hypocritam evasurum, ac specie pietatis, & scelerum & idololatriæ simulato odio Fideles potissimùm decepturum? Illud sanè per hypocrisim facilius consequetur, ut & veluti Messias habeatur, & veluti Deus adoretur. Dæmonis per hunc iniquitatis filium sot malis mundom obruere cogitantis interest, ut is lucis filium, & Sanctitatis germen hominibus sese exhibeat: quare id illi maximè curandom credimus, ut omnem sanctitatem exteriùs præferat, interiùs verò ab omni virtute longissimè discedat.

Ut præterea præstantissima omnium artium scientiâ decoretur, quas per se ipsum facillimè, quin erudiatur à præceptore, sibi comparare videator; ut identidem suam consuetâ multò majorem perspicaciam præferat, seque hominem ingenti admiratione dignum ostendat; ot omnia magiæ arcana perdiscat, eaque identidem ad praxim ex industria redigens, de se oumeo humano majus hominibus ingerat. Quæ omnia Satanæ, per Anti-Christum homines in fraudem impellere apparantis, consiliis maximè conducent. Porrò ut Scripturas Sacras, argumenta suis fraudibus faveotia inde exhausturus, optimè teneat; Theologorum sententias; Philosophorum systemata; varia Religionum, Christifidelium præsertim, Judæorum, & Mahometanorum dogmata præstantissimè calleat; nunquam verò immaturè nimis malitiam, sævitiam, & impietatem proserat. Hinc eoim fieret, ut omnia sui Præceptoris Satanæ consilia ruerent, & ab ipso quisque animum averteret.

Ceterùm cum Anti-Christum à Dęmone efformandum, erudiendum, & possidendum dicimus, Energumenorum instar, spiritûs sui usu, ratione, & libertate destitutum non constituimus; spiritu enim suo, & libertatis arbitrio omninò pollebit, oeque eodem, nisi ubi sibi collibitum fuerit, abutetur. Satanæ conatus nullam perditionis filio vim inferent; qui tamen à Deo perditissimæ suæ voluntati derelinquetur: quare Dæmon neque ex gratia, neque ex Cœli lumine, neque ex ipsa nequissimi viri voluntate ullum suæ malitiæ obstaculum offendet. D. Thomas (u), cui nonnulli Theologi subscripsere, Custodem Angelum ei adfuturum putat, qui, ne per eum, quæcumque volet, mala ingerat, Dæmonem cohibebit. Alii verò, cùm inemendabili pravitate affectum Messiæ Fidem, & honores divioos præstari sibi præsumentem intelliget, ab Angelo statim derelinquendum arbitrantur.

u D. Thom. p. p. qu. 113. a. 4. ad 3.

ARTICULUS VI.

De Imperio, Bellis, & Morte Anti-Christi.

DE loco ubi Anti-Christus Imperium suum exordietur, ioter Scriptores satis convenit (x). Sicuti Babylone oriturus, ita in ea Urbe Regnum creditur auspicaturus. Omnem industriam, politiam, magiam, præstigia, salsaque prodigia exeret, ut authoritatem neque origini, neque virtuti suæ debitam consequatur (y). Ad illum primò accedent Judęi, quibus proindè summa Regni & Aulę munera committet. Plurima iis videntibus prodigia efficiet, & per sanctitatis, mansuetudinis, pietatis, clementiæ, justitię speciem, & per idololatriæ scelerumque simu-

x Vide Hieronym. in Dan. 11., Lactant. l.7. c.17. Aretam in Apoc. 9. 54. Alios.

y Cyrill. Jerosol. Catech. 15. Hieronym. Theodoret. Strab. Alii in Dan. 11.

simulatum odium, eorum animos ita capiet (z), ut tamquam vero Messiæ sese illi submittentes, Regnum Israel in promissionis terra ab eo instaurandum sibi spondeant.

z Hippol. orat. de Consumm. mundi Ephrem serm. de Anti-Christo.

Novus illicò Rex de toto sibi Orbe subigendo cogitabit; quare quammaximo instructo exercitu, per pulcherrimam populos à Tyrannorum jugo exutos libertate donandi, & veram Religionem restituendi speciem, omnia terrarum Imperia, Romanum præsertim tunc temporis in decem Regna divisum, omninò evertere aggredietur (a): primùmque Ægypti, Lybiæ, & Æthiopiæ Reges cæteris præstantiores aggressus, eorum Regna occupabit. *Mittet manum suam*, ait Daniel (b), *in terras, & terra Ægypti non effugiet, & dominabitur thesaurorum auri, & argenti, & in omnibus pretiosis Ægypti, & per Lybiam quoque & Æthyopiam transibit*. Horum Regnorum casus aliorum septem ruinam secum trahet; Principes enim & populi turmatim confluentes sese Victori submittere properabunt.

a Vide Hieronym. in Dan. 7. & Theodoret. in Dan. 7. & 11.

b Dan. 11. 42.

Anti-Christum in Palæstina educandum, ab eoque Bethsaidæ, & Corozaim sibi imperium erigendum; demùm, ut victorias suas in orbem universum effundat, inde egressurum, Veterum nonnulli idcircò senserunt (c), quòd Servator in eas Urbes maledictionem enunciaverit (d): *Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro, & Sidone facta essent virtutes, quæ facta sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent*. Verumtamen hac conjecturâ nihil infirmius; neque hinc Anti-Christum in iis urbibus moraturum, constat. Veterum præterea plerique eum, nonnisi postquam omnes omninò regiones subegerit, in Palæstinam adventurum scripsere.

c Vide Method. Martyr. seu alium sub ejus nomine, Anselm. in Elucidar. Raban. Opuscul. de Anti-Christo.

d Matth. 11. 21.

Undique confluentes Judæi, Anti-Christi militiæ nomen dabunt, quòd eum, quem tot sæculis venturum speraverant, Messiam esse sibi certò suadebunt: quorum exercitu Dux nequissimus Palæstinam invadet; eâque nullo negotio subactâ, imperii sui sedem Jerosolymis collocabit. Antequàm verò hæc egerit, Judæam ingressus, Gog & Magog Reges in se ipsum fortissimis copiis irrumpentes, bello excipiet; iisque penitùs eversis (e), Judæam omnem cæsorum spoliis locupletabit. His gestis, Anti-Christus totius Universi Princeps habebitur, seque verum Messiam jactitans, in Christi Regnum furorem suum convertet, & *extolletur super omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur* (f). Templum Jerusalem iterum excitabit, Latriæ cultum impendendum sibi præcipiens (g). Sunt, qui scribant, in Christi fidelium Templis sessurum, ut à Fidei perduellibus adorationes excipiat (h).

e Vide Ezechiel. 38. & 39.

f 2. Thessal. 2.

g Vide Iren. l. 5. c. 25. Hilar. in Matth. 24. Cyrill. Catech. 15. Pseudo-Hippol. &c.

h Hieronym. Epist. ad Algasiam qu. 11. Oecum. in 2. Thessal. 2. &c.

Tunc ad Anti-Christi progressus cohibendos, & ad Justos in majori, quo eorum unquam constantia tentata fuerit, discrimine adjuvandos, Enoch & Eliam Dominus excitabit. Sive hi duo Christi Præcones ante Anti-Christi manifestationem, ut nonnulli Veteres sentiunt, sive, ut Patrum plerique putant (i), postquam Vir ille nequissimus imperare cœperit, adventuri sint; illud sanè constat, quòd vera prodigia falsis Anti-Christi signis objicient, ejusque conatibus & præstigiis enixè adversabuntur. Qua de re hæc Joannes in suâ Apocalypsi [k]: *Ego dabo* (spiritum meum) *duobus testibus* (Henoch, & Eliæ (l),) *& prophetabunt diebus mille ducentis* (m), *amicti saccis. Hi sunt duæ olivæ, & duo candelabra in conspectu Domini terræ stantes. Et si quis voluerit eos nocere, ignis exiet de ore eorum, & devorabit inimicos eorum.... Hi habent potestatem claudendi cœlum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum, & potestatem habent super aquas convertendi eas in sanguinem, & percutere terram omni plagâ, quotiescumque voluerint. Et cum finierint testimonium suum, bestia, quæ ascendit de abysso* (Satanas nempè, qui possidet, & animat Anti-Christum) *faciet adversùs eos bellum, & vincet illos, & occidet eos. Et corpora eorum jacebunt in plateâ civitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma, & Ægyptus, ubi & Dominus eorum crucifixus est*. (nempe Jerusalem).... *Et post dies tres & dimidium spiritus vitæ à Deo intravit in eos, & steterunt super pedes suos, & timor magnus cecidit super eos, qui viderunt eos, & audierunt vocem magnam de cœlo dicentem eis: Ascendite huc. Et ascenderunt in Cœlum in nube*.

i Victorin. in Apocal. Raban. Opusc. de Anti-Christo Pseudo Hippol. Beda, Primasius &c.

k Apoc. 11. 2. &c.

l Ita PP. & Interpp passim.

m Nempe tribus annis cum dimidio, & toto persecutionis Anti-Christi tempore.

Religio, quam Anti Christus statuet, alia erit ab Idololatriâ (n), quæ, cum existimationem omnem amiserit, ejus Fidem prorsùs infirmaret. Veteres & recentiores superstitiones oppugnabit. Judaismo æquè ac Christianismo, & Mahometismo adversatus, singularem Religionem constituet, cujus Author & Objectum aliud à se ipso non fuerit. Veterem demùm quodammodo inseret recentiori Judaismo, cujus cultus in eo situs erit, ut se ipsum Messiam homines fateantur, & veluti Deum venerentur.

n Chrysost. in 2. Thessal. 2. 4. & alii in eumdem locum. Pseudo Hippol. Iren. Cyrill. Jerosolym.

Quæ hucusque diximus de initio & progressu imperii Anti-Christi, de victoriis, quibus Ægyptum, Lybiam, & Æthiopiam sibi submittet, de bello adversùs Gog, & clade, qua hostes penitus evertet, certis argumentis non innixi ultrò fatemur. Ad ea comprobanda mos inolevit, ut Danielis & Ezechielis Textus allegentur; qui tametsi historicè & ad literam vel Epiphanem Antiochum, vel alium Principem designent, à Patribus nihilominus aptantur Anti-Christo. Eâ igitur in re à Patrum authoritate potissimùm ducimur, quæ sanè maximi habenda est, cùm Ecclesiarum veterem de his traditionem ex ea discamus. Quamvis autem vel ab aliquâ circumstantiâ, vel in alicujus facti ordine falleremur, Anti-Christum saltem Regem potentissimum, & impostorem omnium nequissimum futurum, ambigi nullatenus potest. Nec Anti-Christi inimicorum numerum, neque victoriarum copiam, nec Imperii amplitudinem certò scimus: at omnem Satanæ potentiam ei adfuturam, eumque calliditatem, præstigia, si-

gna,

gna, & vim omnem ad Imperium sibi constituendum enixè adhibiturum non ignoramus.

Signa ab Anti-Christo gerenda Scriptura satis memorat (o): *Cujus est adventus ... in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis iis, qui pereunt, eo quòd charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent.* Tria Anti Christi prodigia in Apocalypsi Joannes recenset. 1. *Et fecit signa magna, ut etiam ignem faceret de Cœlo descendere in terram* (p), ut olim Elias (q). 2. *Et datum est illi, ut daret spiritum imagini bestiæ, & ut loquatur imago bestiæ* (r). Oracula nempe sibi faventia vulgare instituet, seu quædam simulacra magiæ ope ita construet, ut ad simplicium seductionem verba proferant. 3. Imaginem bestiæ gladio interfectæ vitæ restituet: *Bestia, qua habet plagam gladii, vixit* (s); quò etiam illud spectat: *Vidi unum de capitibus suis* (bestiæ) *quasi occisum in mortem, & plaga mortis ejus curata est* (t). Quod de Anti-Christi morte, & commentitiâ resurrectione Patrum, & Interpretum plerique explicant (u). Lethali vulnere sauciabitur, mortuusque reputabitur, & aliquandiu pòst ceu vitæ restitutus prodibit, eâque re captos innumeros sibi asseclas vindicabit.

Jesu Christi resurrectionis prodigium eâ perspicuitate patet, ut à suo Antagonistâ simulari non possit. Christus verè mortuus est; ejus latus perfossum est; quare vel post mortem mortali vulnere affectus fuit. Anti Christus verò vulnere, quod mortale videbatur, sauciatus præfertur. Velut mortuus reputatus est, sed incolumitati restitutus, resurrectionis speciem exhibebit; quare ejus resurrectio nonnisi ludus atque præstigium.

Signa cætera, quæ Ecclesiastici Authores recensent, incerta sunt. Leprâ, ut ajunt (x), infectos deterget; paralyticis gressum restituet; Dæmones fugabit; prænunciabit futura; mortuos revocabit; montes transferet; per mare sicco pede gradietur; ignem è cælo deducet; diem tenebris, noctem luce perfundet; Soli denique & elementis omnibus imperabit. Hæc omnia conjecturis nituntur. Nos verò prætereà, quæ à Scripturâ accepimus, permaxima prodigia ab Anti-Christo gerenda non ambigimus; quare, qui eadem videbunt, à Deo quidem geri credent, & si fieri poterit, ipsi Electi in errorem devenient (y).

An prodigia hujusmodi vera futura sint, an falsa, an virtutes supernaturales, an tantùm præstigia prodigiorum speciem præferentia, non decernimus. A S. Paulo mendacia signa appellantur (z): *Signis & prodigiis mendacibus.* Quod quidem, de Interpretum plurimorum sententiâ (a), ad prodigia fallacia referri potest, vel ad vera ideò gesta, ut homines per ea in fraudem impellantur (b). Vel ab improbis vera signa interdum geri posse Patres non improbant (c); quare à veritate nil recedemus, si ab Anti-Christo plurima vera signa gerenda fore arbitremur, quæ tamen nequissimo sibi fine proposito perditissimus ille præstabit.

o 2. Thessal. 2. 9. &c.
p Apoc. 13. 13. 14.
q 4. Reg. 1. 10. &c.
r Apoc. 13. 15.
s Apoc. 13. 14.
t Apoc. 13. 3.
u Vide Greg. Magn. l. 11. Ep. 3. Primas. Bed. in Apoc. Item Haimon. Ausbert. Richard. Rupert. Anselm. Strab. Thom. &c.
x Hippol. de Anti-Christo.
y Matth. 24. 24.
z 2. Thessal. 2. 9.
a Cyrill. Jerosolym. Catech. 15. Theodoret. in 2. Thessal. 2.
b Ambrosiast. in 2. Thessal. 2. & Chrysost. ibidem. Vide August. de Civit. l. 20. c. 19. n. 4.
c Vide August. de divers. quæst. 83. qu. 79. n. 4. 5.

Quo temporis spatio Imperium penes Anti-Christum futurum sit, Scriptura palam nunquam edicit: ipsius tantùm persecutionibus trium annorum cum dimidio spatium assignat (d). Patrum tamen plurimi ejus imperii tempus cum persecutionum tempore componunt (e). Tres sanè anni cum dimidio satis superque sunt, ut eâ, qua Anti-Christus, felicitate omnium terrarum orbis subigatur, utque innumeris Dei famuli calamitatibus obruantur. Hujus crudelissimi Principis dies, ut Servator spopondisse videtur, Electorum gratiâ contrahentur (f); aliter quis ejus impetus declinare, vel fallaciis valeret obsistere? Ipsa Ecclesia, quam per mulieris speciem Joannes nobis exhibet (g), Anti Christi furorem verita, confugiet ad *solitudinem, ubi habebit locum paratum à Deo, ut ibi pascat eam diebus mille ducentis sexaginta .... Et draco persequutus mulierem ... & mittet ex ore suo post mulierem aquam, tanquam flumen, ut eam faciat trahi à flumine .... & aperiet terra os suum & absorbebit flumen, quod mittet draco de ore suo. Et irascetur Draco in mulierem, & abibit facere prælium cum reliquis de semine ejus, qui custodiunt mandata Dei, & habent testimonium Jesu Christi.*

Nemo ex Dei famulis illius miserrimi temporis tentatione liberabitur; Anti-Christus enim vel per se ipsum, vel per suos insequutus, nihilo abstinebit, non suppliciis, aut promissis, non blanditiis, minis, aut prodigiis, ut eos decipiat, & ad interitum perducat. Ammon tantummodo, Moab, & Edom, juxtà Danielem (h), ejus cædes idcircò evitabunt, quòd ejus omnino voluntati obtemperantes, veluti Messiam, & Dei Filium libenter excipient, eique cultum impendent. Edom, Moab, & Ammon nomine nefarii omnes designantur, Anti-Christo se ultrò submittentes.

Inter Christi asseclas & Anti-Christi alumnos mille annorum dissidium (totidem namque annis Justi vivent in terra) veteres quidam millenarii constituentes, adversùs sanctos bellum ad annos mille protrahendum putavere. Vulgò tamen Justos permaximâ eo temporis intervallo pace fruituros, & Satanam sub annorum mille exitum è vinculis solutum, ut bellum sanctis inferat (*), ex abysso egressurum sentiunt (i): Tunc *exibit, & seducet gentes, quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog, & Magog, & congregabit eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris* (k). *Et ascenderunt super latitudinem terræ, & circumierunt castra Sanctorum, & civitatem dilectam. Et descendit ignis à Deo de cælo, & devoravit eos, & Diabolus, qui seducebat eos, missus in stagnum ignis, & sulphuris, ubi & bestia, & Pseudo-Propheta cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum.*

De quo etiam eventu hæc habet Daniel

d Apoc. 12. 2. 3. Daniel. 7. 25. & 12. 11.
e Iren. Cyrill. Jerosolym. Theodoret. Hieronym. Aug. de Civit. l. 20. c. 13.
f Matth. 24. 22.
g Apoc. 12. 6. 14.
h Daniel. 11. 41.
* Apoc. 20. 1. &c.
i Vide Aug. de Civ. l. 20. c. 13.
k Apoc. 20. 7. &c.

l Daniel. 12. 1.

niel (l): *In tempore illo consurget Michael Princeps Magnus, qui stat pro filiis populi tui, & veniet tempus, quale non fuit ab eo, ex quo gentes esse cœperunt, usque ad tempus illud. Et in tempore illo salvabitur populus tuus omnis, qui inventus fuerit scriptus in libro. Et multi de his, qui dormiunt in terræ pulvere, evigilabunt, alii in vitam æternam, & alii in opprobrium, ut videant semper.* Ad illud idem tempus certamen, de quo Joannes in Apocalypsi (m), plures referunt (n): *Et factum est prælium magnum in Cælo: Michael, & Angeli ejus præliabantur cum Dracone, & Draco pugnabat & Angeli ejus, & non valuerunt, neque locus inventus est eorum ampliùs in Cælo. Et projectus est Draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur Diabolus, & Satanas, qui seducit universum orbem, & projectus est in terram, & Angeli ejus cum illo missi sunt. Et audivi vocem magnam in Cælo dicentem: Nunc factum est salus, & virtus, & regnum Dei nostri, & potestas Christi ejus, quia projectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte.*

m *Apoc.* 12. 7. 8.

n *Gregor. hom.* 14. *in Evang. Victorin. Aretas. Haym. Ribera. alii in Apoc.* 12.

Hæc omnia allegoricè scripta sunt, & Dæmonis potiùs, quàm Anti-Christiani imperii eversionem referunt, quamquam alterum ab altero indivisum scimus. Ut verò quidquam de Anti-Christi exitio præcipuum afferamus, ex Patribus & Interpretibus constat (o), perditissimum hunc Dei hostem ad montis Oliveti fastigium se collaturum, ubi in suo tentorio, ac Throno insidens, nemine opem ferente, occidetur, juxta illud Danielis (p): *Figet tabernaculum suum Apadno inter duo Maria super montem inclytum, & Sanctum, & veniet usque ad summitatem ejus, & nemo auxiliabitur ei.* Qui locus de Antiocho Epiphane in urbe Tabes trans Euphratem vitâ functo ad literam explicatur, verumtamen Anti-Christi neci vulgò aptatur. Lactantius teterrimum Anti-Christi exitium ita describit (q). In Justos in Montem Oliveti sese receptos, omnes suas copias Anti-Christus impellet, ut eos arctâ obsidione primùm urgens, vel igne vel ferro penitus tandem exterminet. Quare Justi iis angustiis pressi, ad Dominum clamabunt; quibus, nocte mediâ ense veluti Divini Judicis prænuncio è Cœlis delapso, Jesus Christus præsto occurret, comitantibus Angelis, atque flammâ inextinguibili illum præeunte: Angelis verò Justos adjuvantibus, tantâ impii clade à tertiâ horâ diei usque ad vesperum afficientur, ut ipsorum sanguis instar torrentis in vallem defluat.

o *Hier. in Dan.* 11. *Theodoret. in Dan.* 11. *Haym. Strab. ibid. S. Thom. & Anselm. in* 2. *Thessal.* 2. *alii passim.*

p *Daniel.* 11. 45.

q *Lact. l.* 7. *de divino præmio c.* 17. 19. *& in Epitome.*

Anti-Christus eâ clade animis non despondens, iterum atque iterum Sanctos invadet; donec tandem quarto commisso certamine, penitùs enervatus in Victorum manus incidet, & unâ cum Principibus & Tyrannis, qui eo imperante orbem vexaverint, coram Jesu Christo statuetur; à quo impietatis & flagitiorum omnium singuli redarguti, in ignem æternum detrudentur. Undè Lactantius hæc eruerit, ignoramus. Ejus fortè ætate de genere & circumstantiis mortis Anti-Christi non conveniebat; sicut & nunc nos inter non convenit.

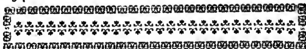
Illud sanè constat, quod Paulo testante didicimus (r): Anti-Christum *à Domino Jesu spiritu oris sui interficiendum fore:* sive ille vero Jesu halitu, sive ejus verbo, aut imperio, sive denique terrore, quo vir nequissimus coram Domino constitutus obruetur, fuerit interimendus. Quo è vivis ablato, iterum paci suæ restituetur Ecclesia, & nefarii omnes, qui perditissimo deceptori adhæserint, pudore quammaximo afficientur. Judæi porrò sese deceptos tandem intelligentes, & de Messiâ tamdiu expectato desperantes, ad Christum, ejusque Fidem, juxtà Scripturas (s), adducentur.

r 2. *Thess.* 2. 8

s * Osee* 3. 4. *Rom.* 11. 25.

Prolixam fortè nimis Dissertationem hanc absolvamus; quamvis satis contracta videri etiam possit, si rei gravitas, & amplitudo animadvertatur. Sæpiùs de hoc argumento data est agendi occasio in Commentario; & variæ adeò eâ de re sunt opiniones, ut integrâ Dissertatione non perfunctoriè de illa tractare operæ pretium censuerim. P. Malvenda Dominicanus Hispanus latum de Anti-Christo volumen edidit: illum consulat, qui plura petit. Contractum de iis, quæ & ille, & cæteri de Anti-Christo referont, epilogum satis nobis superque sit exhibuisse. De quo perditissimo Viro certa vix pauca, incerta & problematica fermè innumera vidimus; quare ejus adventûs statutum tempus, regio, origo, parentes, infantia, nomen, imperii spatium, mortis genus, dubia omnia.

Verumtamen ad mundi interitum certò adventurum scimus, qui profectò etiam imperabit, innumeros seducet, sanctos bello vexabit, Messiæ nomen & Dei cultum sibi usurpabit, & postquam brevi imperaverit, à Dei verbo, vel spiritu, seu ejus jussu interficietur. Anti-Christos prætereà hujus nequissimi figuras, & præcursores, qui sanctos perosi Veritatem, & Ecclesiæ communionem oppugnarunt, omnibus ætatibus extitisse scimus. Quamvis denique teterrimo Anti-Christi tempore nos minimè nunc vivamus, evigilandum nihilominus, & vi, & constantiâ nobis consulendum, ne Dæmonum, & nefariorum hominum, qui à veritate, pietate, & justitiâ nos avertere student, præstigiis, & seductionibus obruamur.

DISSERTATIO

DE FINE ET MUNDI STATU POST JUDICIUM.

DE corruptione, & duratione mundi inter se Philosophi non convenere. Quidam enim æternum, incorruptibilem (*a*), animatum [*b*], & ipsum tandem Deum esse (*c*); quidam verò creatum, novum, corruptibilem, & transeuntem (*d*) putaverunt. Rabbini (*e*) etiam eâ de re dissident. Cabalistæ periturum, & in nihilum reversurum; cæteri nunquàm desiturum opinati sunt; verumtamen ità desitutum plerique defenderunt, ut ad statum perfectiorem redigatur.

a *Vide Philon. lib. Utrùm mundus sit incorruptibilis. Laert. l. 7.*
b *Zeno apud Laert. l. 7.*
c *Laert. l. 7. in Zenon. Senec. Epist. 97. Totum hoc, quo continemur, & unum est, & Deus est. Manil. l. 1. Quà pateat mundum divino numine verti Atque ipsum esse Deum.*
d *Stoici apud Laert. l. 7. p. 454.*
e *Vid. Menasse ben Israel de resurrectione mort. l. 3. c. 4.*

Fides & Catholica Religio discrimen diriment, quibus mundum, nempè terram, & ea, quibus ambitur, aerem, elementa per ignem absumenda esse erudimur. Terribilis hæc mutatio Dissertationis argumentum est. Primò igitur hìc rationem; 2. tempus, quo mundus desinet; 3. an tantùm permutandus, vel prorsùs in nihilum sit redigendus; 4. denique, permutandum tantummodo constituentes, ejus post Judicium statum perpendemus.

Ut plurimum de mundo Scriptura loquitur, non ut est reapse, sed ut nobis apparet. Terra, quam incolimus, veluti præcipua universi pars, cætera veluti terræ & homini accedentia, nobis exhibentur. Hinc sanè fit, ut, cum mundum flammis absumendum, cœlos novos, novamque terram creandam accipimus, quin Scripturæ veritati obsistamus, ea omnia de solâ, quam incolimus, terrâ explicare pronum sit. Hanc enim & Scriptura, & ipsi prophani Authores mundum sæpissimè appellant, quamvis revera minimam tantùm universi partem constituat. Vide Augustinum lib. 20. de Civitate Dei cap. 14.

ARTICULUS I.

De Mundi per ignem interitu.

LOca, quibus Mundus per ignem absumendus præfertur, & plura sunt & perspicua. *Cæli*, inquit Isaias (*f*), *sicut fumus liquescent, & terra sicut vestimentum atteretur.* Alibi etiam (*g*): *Tabescet omnis militia Calorum, & complicabuntur sicut liber Cæli, & omnis militia eorum* (nempe sydera) *a fluent, sicut defluit folium de vineâ, & de ficu. Domine*, ait Psalmista (*h*), *Cæli peribunt, tu autem permanes, & omnes sicut vestimentum veterascent ... tu autem idem ipse es.* Petrus etiam (*i*): *Adveniet dies Domini ut fur, in quo Cæli magno impetu transient; elementa verò calore solventur; terra autem, & quæ in ipsa sunt, opera exurentur.*

f *Isai. 51. 6.*
g *Isai. 34. 4.*
h *Psal. 101. 27.*
i *2. Petr. 3. 10. &c.*

Pluries Cæli novi, & novæ terræ Isaias meminit (*k*): *Ecce ego creo Calos novos & terram novam, & non erunt in memoria priora.* Cui loco alludit Joannes in Apocalypsi (*l*): *Vidi cælum novum & terram novam, primum enim Cœlum & prima terra abiit, & mare jam non est.* Servator Dominus in Evangelio (*m*) de sæculorum interitu, & de secundo suo adventu sæpissimè loquitur, cujus plurimas circumstantias in Epistolâ ad Thessalonicenses S. Paulus congessit (*n*).

k *Isai. 65. 17. & 66. 22.*
l *Apoc. 21. 1.*
m *Matth. 13. 39. & 24. 3. & 28. 20.*
n *1. Thessal. 5. 1. &c. & 2. Thessal. 2. 2. &c.*

Qua de re, quam Judæi, & Christi-Fideles Fide sciunt, utrorumque testimonia referre supervacaneum ducimus. Ipsi etiam Philosophi huic veritati subscripsere. Mundum à flammis priùs absumptum, ex mediis deinde flammis ad formam pulchriorem reformandum, Heraclitus est arbitratus (*o*): Stoici prætereà ab eadem sententiâ non discessere. Cicero verò suam mentem in 2. libro de natura Deorum dilucidè aperiens, *Ex quo*, ait, *eventurum, ut ad extremum omnis mundus ignesceret, cùm humore consumpto, neque terra ali posset, neque remearet aer, cujus ortus aquâ omni exhaustâ, esse non posset: ita relinqui nihil præter ignem, à quo rursum animante, ac Deo, renovatio mundi fieret, &c.* Lucanus (*p*), ad Julium Cæsarem carmen convertens, inane esse dixit hæc corpora flammis absumere, quæ unà cum cæteris terris aliquando fuerint consumenda:

o *Simplicius Comment. in Arist. de Cælo l. 2. c. 9.*
p *Lucan. l. 7. propè finem.*

Hos, Cæsar, populos si nunc non usserit ignis,
Uret cum terris, uret cum gurgite ponti,
Communis mundo superest rogus.

Lucretius mundum aliquando dissolvendum Memmio ostendit, cùm ab elementis adeò contrariis, aquâ nempe, terrâ, & cælo, constituatur [*q*].

q *Lucret. l. 4.*

.... Tria talia texta
Una dies dabit exitio; multosque per annos
Sustentata ruet moles, & machina mundi.

Ovi-

Ovidius veterem populorom traditionem memorat, qui cælos, terram, mare comburenda, & mundum in nihilum reversurum tenent (r).

r *Ovid. Metamorph. 1.*

Esse quoque in fatis reminiscitur, adfore tempus,
Quo mare, quo tellus, correptaque regia Cæli,
Ardeat, & mundi moles operosa laboret.

Physici etiam, & Astronomi (s) ex ipsâ naturâ Universi dissolvendi argumenta ducunt; plures enim terrarum mutationes animadvertunt, quæ mundi infirmitatem, & senectutem ostenduot. *Scire debes*, inquit Cyprianus ad Demetrianum, *senuisse jam mundum, non illis viribus stare, quibus steterat, nec vigore, & robore eo valere, quo ante prævalebat. Hoc mundus ipse jam loquitur, & occasum sui rerum labentium probatione testatur.*

s *Columel. l. 1. c. 5. de re rustic. Multos jam memorabiles Authores comperi persuasum habere, longoque ævi situ qualitatem Cæli, statumque mutari, eorumque consultissimum Astrologiæ professorem Hipparcum prodidisse, tempus fore, quo cardines mundi loca moverentur, idque etiam non spernendus Author rei rusticæ Saserna videtur adcredidisse.*

Copernicus, Joachimus Rhætius, Gemma Frisius (t), Solem ad terram nimiùm accedere, compertum habent. Si terra, sicut immoderato frigore quandoque vexatur, ut anno 1709. contigit, ita etiam ita immodico, & assiduo calore torqueatur, ut à frigore, & humiditate in terræ visceribus veluti carcere inclusos, subterraneus ignis erumpat, quomodò per Ætnam, & Vesuvium sæpè solet; & ignibus, rebusque combustioni aptissimis, quibus interiùs tellus exteriùsque abundat, adjungatur, statim utique fiet, ut flammæ undique per orbem dilatatę, quodcumque pabulum nactæ fuerint, prorsùs absumant. *Omni flagrante materiâ, uno igne quidquid nunc ex disposito lucet, ardebit* (u).

t *Vid. apud Grot. Not. in l. 1. de Verit. Relig. Christ. art. 22. p. 120.*
u *Senec. ad Marciam, versùs finem.*

Mundi verò, quem nos scimus, interitus naturæ opus minimè fuerit, sed Potentiæ Dei prodigium, qui tempore à suâ Providentia statuto, ut Electorum numerus, & sua de humano genere decreta adimpleantur, elementis, quę inter se cohęrentia mundum constituunt, & servant, permittet, ut bello sibi indicto, invicem decertent, & sua ipsorum opera evertant. *Expectatio (x) creaturæ revelationem filiorum Dei expectat; vanitati enim creatura subjecta est, non volens, sed propter eum, qui subjecit eam in spe; quia & ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.*

x *Rom. 8. 19. &c.*

Quoniam igitur, juxtà S. Petrum (y), *Cæli, qui nunc sunt, & terra igni reservati sunt in diem judicii, & perditionis impiorum hominum*; an ignis ille Judicium antevertet, an subsequetur, inquirimus. Qua de re inter Doctores non convenit; alii enim ante, alii post judicium statuunt; alii denique mediâ viâ incedentes, ignem ante Judicium aggressurum, eo Judicii intervallo prosequuturum, post Judicium mundi consumptionem impleturum arbitrantur. Quæ fusiùs hîc explicanda.

y *2. Petr. 3. 7.*

Ignem Judicio præiturum illud Psalmorum probat (z): *Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus. Illuxerunt coruscationes ejus orbi terræ: vidit, & commota est terra. Montes, sicut cera, fluxerunt à facie Domini, à facie Domini omnis terra. Annunciaverunt Cæli justitiam ejus, & viderunt omnes populi gloriam ejus.* Prætereà ab Apostolo accipimus (a): *Uniuscujusque opus manifestum erit; dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur; & uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit.* Quibus Judicio ignis præituros satis innuitur, cùm omnium opera, antequam coram Judice statuantur, igne probanda reserventur.

z *Psal. 96. 3. &c.*
a *1. Cor. 3. 13.*

S. Thomas ex Epistola ad Romanos hæc etiam (b) allegat: [c] *Expectatio creaturæ revelationem filiorum Dei expectat; vanitati enim creatura subjecta est, non volens; sed propter eum, qui subjecit eam in spe: quia & ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.* Quibus planè creaturæ, instar Beatorum corporum, quidem ante Judicium, innovandæ ostenduntur. Alter denique Apostoli textus profertur (d): *Si cujus opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem.* Nostra igitur opera, priusquam coram Jesu Christo, ut de nobis judicet, statuamur, probentur, & igne purgentur, oportet. *Cæli*, inquit Petrus (e), *qui nunc sunt, & terra igni reservati sunt in diem judicii, & perditionis impiorum hominum.* Paulus etiam (f): *Revelabitur Dominus Jesus de Cælo cum Angelis virtutis ejus, in flammâ ignis dantis vindictam iis, qui non noverunt Deum.*

b *S. Thom. in 4. dist. 47. qu. 2. art. 3.*
c *Rom. 8. 19. &c.*
d *1. Cor. 3. 15.*
e *2. Petr. 3. 7.*
f *2. Thess. 1. 7. 8.*

Ex his omnibus ignis Judicio præiturus satis ostenditur, quod ab unanimi S. Thomę (g), Magistri Sententiarum, Paludani, Durandi, Majoris, Richardi, Gabrielis, Soti & aliorum consensu probatur [h]. Nihilominus Augustinus, post Judicium, & mortuorum resurrectionem ignem arsurum putat. Primùm, inquit, Eliæ adventus; deinde Judæorum conversio; Anti-Christ. persecutio; Jesu Christi Judicium; mortuorum resurrectio; Justorum ab improbis discretio; incendium denique & totius mundi innovatio (i). Alibi etiam Cælum hoc, & hanc terram peracto Judicio desituram asserit, & Cælum novum, novamque terram constituit (k), juxta illud Apocalypsis (l): *Vidi Thronum magnum candidum, & sedentem super eum, à cujus conspectu fugit terra, & Cælum.*

g *D. Thom. in 4. dist. 47.*
h *Vid. Estium in Epist. ad Hebr. c. 1. diffic. 13. sect. 6. & Cornel. à Lapid. in 2. Petr. 3. 7.*
i *Aug. de Civit. Dei l. 20. c. 30. n. 5.*
k *Idem de Civit. l. 20. c. 24.*
l *Apoc. 20. 11.*

Cedo hîc ejusdem Augustini verba, quibus post Judicium orbis innovationem futuram dilucidè ostendit: *Peracto quippè Judicio, tunc esse desinet hoc Cęlum, & hæc terra, quando esse incipiet Cælum novum, & terra nova.* Eodem etiam de Civitate Dei Libro sibi objicit [m]. Si tantùm post Judicium orbis est comburendus, & ignis Cæli & terræ innovationi præibit, ubi Sanctorum corpora vitæ jam restituta eo universalis conflagrationis intervallo morabuntur? Respondet, Sanctos se in superiores aeris regiones elaturos, quò flamma non ascendet, quemadmodum & quindecim tantummodo cubitis montes altissimos diluvii unda superexcessit. *Talia quippè*, subdit, *illis inerunt corpora, ut illic sint,*

m *Aug. de Civit. l. 20. c. 18.*

ubi esse voluerint; sed nec ignem conflagrationis illius pertimescent, immortales, & incorruptibiles facti.

Ludovicus Tena (n), & Cornelius à Lapide (o), ut sententiam utramque componant, à Deo ignem, qui orbem absumet, primò excitandum ferunt; sive Deus ignem illum juxta aliquos ab inferis eductus sit; sive è cælo, juxta alios, demittat, ut olim in Sodomam, aliasque flagitiosas Urbes demisit; sive denique res ipsas terrestres combustioni aptas per Angelos incendat, ut Scholastici vulgo arbitrantur (p). Prior iste ignis, qui statim omnem terræ superficiem comburet, atque homines omnes & animalia interficiet (q), in omnem omnino orbem effusus omnia vorabit, præter eam telluris partem, quæ, Domino ibidem Judicium exercente, veluti Divinæ Justitiæ theatrum constituetur. Judicio peracto, partes ignis subtiliores in locum sibi naturalem, nempè, ut ajunt, in ignis regionem supra aerem, revertentur; partes verò crassiores unà cum improbis in inferos detrudentur. Verumtamen hunc rerum ordinem Contemplantium, & Scholasticorum potiùs meditamentum habemus; satiusque ducimus ea silentio præterire, de quibus nonnisi temerè loqueremur.

Veterum Patrum plurimi ignem, quo mundus comburetur, in homines singulos Divinæ Justitiæ instrumentum futurum docuerunt. Omnes per ignem transibunt, & uniuscujusque opus ignis probabit. Justi omnibus sordibus, quibus fortè abstergendi erunt, purgabuntur; quare & post ultimam diem Purgatorium desinet. Qui verò, quibus purgentur, caruerint, puriores ab igne egredientur, quemadmodum pretiosiora metalla, quin seu lædantur, seu minuantur, ab igne educuntur.

Ego puto, inquit Origenes (r), *quòd & post resurrectionem ex mortuis indigeamus Sacramento eluente nos, atque purgante, nemo enim absque sordibus resurgere poterit*. Quo autem in alterâ vitâ baptismate abluamur, nisi igne, per quem transibimus? Cui quidem opinioni, post Origenem, Ambrosius subscribit (s): *Omnes oportet per ignem probari, quicumque ad Paradisum redire desiderant .... Omnes oportet transire per flammas &c.* (t). Putat prætetea, ignem illum designatum fuisse per Angelum, qui flammeo gladio Paradisi terrestris aditum tuebatur. Duo Sermones, quos Augustino olim tribuerunt [u], omnes homines post Judicium per ignem transituros ferunt, flammas verò aliquo modo intelligentes eâ tantùm pœnâ nos affecturas, quam peccata nostra reposcent. *Quanta fuerit peccati materia, & pertranseundi mora; quantum exegerit culpa, tantum sibi ex homine vindicabit quadam flammæ rationalis disciplina.* Author idem (x) Jacob Patriarcham omnibus maculis in hac vita à Deo purgatum asserit, ut in alterâ nil, quod ureret, ignis iste reperiret. *Ab illo omnes maculas peccatorum abstersit, ut in eo ignis ille arbiter, quod concremaret, invenire non posset.*

S. Hilarius (y) pluries hujus ignis meminit, quo homines etiam Justi post hanc vitam comburentur. Quis diem illam teterrimam concupiscat, qua vel inanium verborum ratio nobis erit reddenda, quave terribili, peccatis nos abstergente, igne vexabimur? *An cùm ex omni otioso verbo rationem simus præstituri, diem Judicii concupiscemus, in quo nobis est ille indefessus ignis subeundus? &c.* Hunc ignem baptismi nomine appellat (z).

Hujus ignei baptismi, qui nos Judicii die à sordibus absterget, & apud Basilium mentio [a]; & probos & improbos per ignem transituros Lactantius (b) asserit, hoc tamen discrimine, quòd probi nullâ pœnâ à flammia afficientur, *Tanta enim virtus est innocentiæ, ut ab eâ ignis ille refugiat innoxius, qui accepit à Deo hanc potestatem, ut impios urat, Justis obtemperet.* Improbi è contra comburentur, quin absumantur; *Nam divinus ignis unâ eâdemque vi, atque potentiâ & cremabit impios, & recreabit. Et quantum è corporibus absumet, tantum reponet; ac sibi ipse æternum pabulum subministrabit, quod Poetæ in vulturem Tytii transtulerunt.*

S. Thomas (c), S. Bonaventura (d), Lessius (e), & alii plures ab igne, qui Judicio præibit, omnes homines & bonos & improbos interimendos, & pœnâ peccatis, quibus quisque invenietur obnoxius, respondente, torquendos esse arbitrantur; Justi verò ab omni omninò sorde immunes nullo dolore cruciabuntur. Cæteri eas, quas culpæ exegerint, pœnas rependent. Nil sanè prohibet, quominùs ignem hoc sensu explicatum Judicio præiturum admittamus, qui & singulos, & singulorum, qui tunc temporis vel in vivis, vel in Purgatorio degerint, opera probabit. Verumtamen & Beatos jam diu Deo perfruentes, & Justos ab omni omninò labe immunes eodem igne minimè purgandos esse, Catholicâ Fide erudimur.

ARTICULUS II.

Quandonam Mundus exitum habiturus sit.

QUæstio est sæpè agitata, nunquam soluta. Ægyptii (f), qui post evolutos 36525. annos astra omnia ad idem punctum reductum iri comminiscuntur, eumdem mundo terminum præscribunt; post hæc enim veterem diluvio quod hyemi, sive incendio quod æstati nostræ quodammodo respondebit, dissolvendum, ut novus emergat mundus, autumarunt [g]. Quam quidem mundi innovationem sæpiùs antehac contigisse, & iterùm eventuram addunt.

Stoici (h), ante quos & Heraclitus Ephesius, Ægyptiis per omnia adstipulantur. Aristarchus apud Censorinum annorum evolvendorum numerum statuit 2484. Aretas Dyrrachii 5552. Heraclitus & Linus 5800. seu 18000. Dio 20884. Orpheus 200020. Cassander 603000. Alii demùm hunc Cœli, & astrorum ad idem signum regressum im-

n Tena in Ep. ad Hebr. c. 5. difficul. 23. sect. 7.

o Cornel. in 2. Petr. 2. 7.

p Acosta, & Scholastici apud Tenam loco citato.

q D. Thom. in 4. dist. 47. & Bonav. ibid. & Less. de Divin. Attrib. l. 13. c. 20.

r Origen. in Luc. hom. 14. Vide & hom. 3. in Psal. 36.

s Ambros. in Psal. 36. n. 26. Væ mihi, si opus meum arserit, & laboris hujus patiar detrimentum! & si salvos faciet Dominus servos suos, salvi erimus per fidem; sic tamen salvi quasi per ignem; & si non exurimur, tamen uremur &c. Vide & in Psal. 118. serm. 3. n. 14. Est etiam Baptismum in Paradisi vestibulo, quod antea non erat; sed postquam peccator exclusus est, cœpit esse romphæa ignea, quam posuit Deus &c.

t Ambros. in Psal. 118. ser. 20. n. 12.

u August. serm. olim 16. ex hom. 50. nunc 252. in append. n. 3.

x Serm. olim 82. de tempore nunc 25. in append. tom. 5. nov. edit. n. 4.

y Hilar. in Psal. 118. lit. 3. n. 12.

z In Psal. 118. lit. 3. n. 4.

a Basil. in Isai. 4. p. 124.

b Lactan. l. 7. de verâ Sap. c. 21.

c S. Thom. in 4. dist. 47.

d Bonavent. in 4. dist. 47.

e Less. l. 13. de Divin. Attrib. c. 20. Vide & Cornel. in 2. Petr. 3. 10. & Tenam loco citato.

f Vide si placet Marsham. Canon. Ægypti p. 10. 11.

g Aristot. Meteor. l. 1. c. 14. Censorin. de Die Natali c. 18. Est præterea annus, quem Aristoteles maximum potiùs quàm magnum appellat, quem Solis, & Lunæ, vagarum que quinque stellarum orbes conficiunt, cum ad idem signum, ubi quondam simul fuerunt, unà referuntur, cujus anni hyems summa est cataclysmos quam nostri diluvium vocant; æstas autem, ecpyrosis, quod est mundi incendium.

h Origen. cont. Cels l. 5.

impossibilem censent. Josephus hanc annorum supputandorum investigationem (*i*) Adamo tribuere videtur. Cum enim, inquit, universalem mundi interitum per diluvium primò, deinde per incendium oraculo prænunciasset, filii Seth sua astronomica inventa duabus columnis inscripserunt, quarum alteram lateritiam, ut igni, alteram lapideam, ut aquis superesset indemnis, excitarunt. Ipse autem Josephus totam annorum summam intra annos 600. concludit.

Plato, ejusque Sectatores, & Origenes futurum esse putarunt, ut plures mundi sibi invicem succederent. Hanc opinionem refert, & refellit Augustinus (*k*); ostendit enim fieri non posse, ut ex mundo, & ex hominibus & animalibus omnibus vel diluvio, vel igne consumptis, alia viventia renascantur, nisi id præstiterit nova creatio, quam Philosophi naturæ donare non dubitaverint. Revera nonne inane esset omnium hominum speciem paulò post restituendam prorsùs delere? Nonne tot mundi pereuntis, & redeuntis vices quamdam præferunt inconstantiam, à qua Divinitas omninò abhorreat? Origenes (*l*) ad mundi pluralitatem, successionemque probandam, illud Ecclesiastæ (*m*) affert: *Quid est quod fuit? ipsum quod futurum est. Quid est, quod factum est? ipsum quod faciendum est. Nihil sub sole novum; nec valet quisquam dicere: Ecce hoc recens est; jam enim præcessit in sæculis, qui fuerunt ante nos.*

Rabbinus *Barbybia* (*n*) docet, Philosophos de mundo resolvendo, vel innovando inter se satis convenire; satis vicissim da ætate, qua mundus absolvetur, diffidere. Alii enim annis 4320000. alii 56000. illam absolvendam censent; quo annorum spatio astra omnia ad idem suæ creationis punctum regressura opinatur. Alii denique annis 360000. alii 49000., alii 7000. mundum permansurum putant; quo temporis spatio evoloto, ad suum Chaos reversurum, deinde ad statum priori simillimum restituendum ferunt. Hi Philosophi, subdit Rabbinus, à suis Patribus de mundo absolvendo traditionem fortè acceperant; sed malè in Planetas & astra, quorum motus & aspectus nihil ad rerum sublunarium neque durationem, neque naturam conducunt, mundi interitum referebant.

Revera de Philosophorum santentia, per causas tantùm naturales mundus innovandus esset: sicut nostri anni ordinarii vices, hyems, æstas, nox, dies sibi naturaliter succedunt. At de mundi interitu diversam nobis ideam ingerunt Scripturæ, à quibus dies illa præfertur, veluti dies Divinæ ultionis, cui omnia iracundiç Dei signa præibunt; dies præterea, quæ nedum homines, Angelos etiam latet [*o*], quæ veluti fur per noctem superveniet (*p*). Discipulis de mundi ultimâ die postulantibus Jesus Christus respondit, id ex iis esse, quorum scientiam æternus Pater sibi reservavit; ab ipsis etiam Angelis ignorari, neque inter ea recenseri, quæ Pater per se suum Filium hominibus aperiri statuerat (*q*): *De die autem illo vel horâ nemo scit, neque Angeli in Cælo, neque Filius, nisi Pater.*

Quæ omnia quamvis extremam mundi diem incertissimam præferant, nihilominus Veterum plurimi mundi ætati annos 6000. præscribunt, quorum bis mille in statu naturæ sine Lege, & bis mille sub Lege transactis, bis mille sub Messia transigendos statuunt. Quare, juxta Chronologiam, cui nunc vulgò adhærent, quæve Jesu Christi Nativitatem post annos 4000. à creatione mundi constituit, modò usque ad mundi exitum minùs quam anni trecenti superessent.

Hæc verò sententia non aliunde ortum duxit, nisi à veteri Traditione (*r*) cujusdam Eliæ (alterius à Propheta), qui post Babylonicam captivitatem, annis 154. post restitutum secundum Templum floruit. In Talmud *annis 6000. permansurus dicitur mundus, desiturus in uno*: quod Rabbini plures (*s*) de septimo quodam millenario explicant; cujus intervallo in vetus Chaos mundus resolvetur; post resolutionem novus iterum excitabitur, qui 6000. annis peractis, & ipse in suum Chaos redigetur; quibus vicibus iterum iterumque evolutis plures mundi evertentur, plures constituentur, usque dum 49000. annorum numerus absolvatur. His tandem absumptis, Cœlum & terra in nihilum redibunt. Quam quidem sententiam Scripturis fulcire conantur, mos enim apud Rabbinos invaluit, ut nihil afferant, quin Scripturis probent, sive aptè, sive ineptè illas allegent.

Sicut igitur, inquiunt, sex diebus mundus est constitutus, ita annis 6000. consistet, anni enim 1000. veluti dies una coram Deo reputantur (*t*). Porrò litera *Aleph*, quæ mille significat, sexies primo Genesis versiculo interseritur. Dominus denique in Lege jubet (*u*), ut tellus sex annis exculta unius anni otio concedatur, utque septem annorum transactis hebdomadis, nempe anno quoque quinquagesimo, Jubilęum celebretur. Per sex annos anni sexies mille durationis mundi; per annum verò Jubilæi ultima resolutio, & universi totius eversio designantur.

Cum verò, ut traditione acceperunt, & supputatione investigarunt, Messias adventurus sit duobus ultimis vel ingredientibus, vel decurrentibus millenariis, cumque sextum jam valdè defluxerit, quin eorum statum in meliorem mutatum viderint, seu fortunæ in melius brevì vertendę spem ullam conceperint, opinionem de mundo post annos 6000. evertendo penitùs rejecerunt (*x*).

Verumtamen eadem de mundi ætate per annos 6000. absolvendâ sententia apud Patres invaluit, & à quibusdam ultimi sęculi Doctoribus defenditur. Eamdem amplexi sunt Cyprianus (*y*), Lactantius (*z*), Ambrosius (*a*), Hieronymus (*b*), Augustinus (*c*), Irenæus (*d*), Hilarius (*e*), Gaudentius Brixiensis (*f*), Author Quæstionum ad Orthodoxos, sub nomine Justini Martyris (*g*), Vi-

i *Joseph. Antiq. l.2. c.3.*

k *Aug. l.22. de Civit. c.11. & 13.*

l *Origen. l.3. c.5. Peri Archon*

m *Eccles. 2. 9.*

n *Rab. Abrah. Barbybia in lib. Megilat, Hamegila, apud Menasse Ben-Israel loc. cit. l.2. c.8.*

o *Marc. 3. 32.*

p *2. Petr. 3. 10.*

q *Marc. 13. 32.*

r *Gemar. Abod. Zara c.1. Vide, si placet, Mundo vend. l.2. c. 28. & 29. & 30. de Anti-Christo.*

s *Vide Menasse Ben-Israel, l. 3. de resurrect. mortuor. c.4. p.275.*

t *Psal. 89. 4.*

u *Exod. 23. 15.*

x *Vide R. Mos. 11. 12. de Leon in Sepher Hammiscal. Vide alios apud Menasse Ben-Israel l.3. de Resurrect. mortuorum c.4.*

y *Cyprian. ad Fortunat. de exhortat. ad Martyrium.*

z *Lactant. l.7. c.14.*

a *Ambros. in Luc. l.7. c.2.*

b *Hier. Ep. ad Cyprian.*

c *Aug. de Civit. l.20. c.7.*

d *Iren. l. 5. c. ult.*

e *Hilar. can. 17. in Matth. seu cap. 17. p. 693. nov. Edit. Vide notas Coutantii ibidem.*

f *Gaudent. Brixiens. tract. 10*

g *Justin. quæst. 71.*

Victorinus in Apocalypsim (*h*), Rabanus Maurus in Deuteronomium (*i*), Germanus Archiepiscopus Constantinopolitanus, Julius Hilarion, Isidorus, & alii plurimi, quos Cornelius à Lapide in Apocalypsim allegat (*k*), qui & hanc sententiam vero simillimam vocat: fatetur tamen 6000. annorum terminum non esse arctè accipiendum, sed latè, & moraliter, ità ut Mundus septimum millenarium non excedat, imò & sextum paulò prætergrediatur. Bellarminus (*l*), Genebradus (*m*), Feuardentius (*n*), aliique huic opinioni favere videntur; vel eam saltem apertè non oppugnant.

Augustinus verò, quem inter sententiæ hujus fautores adnumeravimus, alibi acriùs invehitur (*o*) in illos, qui 6000. annorum numerum Mundi ætati determinant, cùm certum postremæ diei tempus & horam unius Patris cognitioni reservatam esse Jesus Christus in Evangelio pronunciaverit (*p*). Aretas Cretensis (*q*). Millenariorum opinionem recenset, qui 6000. annis transactis Justos tantummodo resurrecturos, aliis deinde 1000. peractis omnes omnino homines ad vitam revocandos fore arbitrabantur. Quam tamen sententiam, quòd ab Ecclesiâ comprobata non fuerit, prorsùs rejicit. Beda etiam eamdem improbat, & inanem & nugatoriam appellat, cujus exemplum plurimi recentiores sequuti, eorum alii veluti omnino falsam spernunt (*r*), alii veluti argumentis destitutam derelinquunt (*s*), alii demum suspendentes sententiam, quæstionem ab eventu dirimendam remittunt (*t*).

Apollinaris Laodicenus, quem citat Hieronymus (*u*), post annos 434. ab Imperantis Claudii anno octavo, Prophetam Eliam reversurum, ab eoque Templum, & Jerusalem trium annorum & dimidii intervallo restituendam; Anti-Christum denique adventurum tuebatur. Alii, quorum meminit Philastrius [*x*], à Christi adventu annis 365. Mundi ætatem determinabant. Nonnulli fuere, quos allegat Augustinus [*y*], qui ab Jesu Christi Ascensione usque ad mundi interitum 400. seu 500., nonnulli etiam, qui 5000. annos numerarent. Alii denique Christi Religionem nonnisi annis 365. constituram arbitrabantur.

S. Vincentius Ferrerius (*z*) quorumdam meminit, qui à Christi Nativitate usque ad Mundi exitum tot annos constituebant, quot in Psalterio sunt versiculi (2537. circiter.) Alii (*a*) tot annis à Christi adventu mundum permansurum ferebant, quot à mundi initio ad diluvium usque intercessere, (nempe 1656.) alii verò, quot ab orbis exordio usque ad ipsius Christi nativitatem evoluti fuerant, (4000. circiter) quam opinionem referebant ab illo (*b*): *Domine, opus tuum in medio annorum notum facies*. Christianus Druthmarus (*c*), Corbejensis Monachus, qui sæculo nono florebat, scriptam Veterum Traditionem profert, qua octavo Kalendas Aprilis, die nempè 25. Martii. Mundus creatus; eâdem die Dominus Carnem assumpsisse, eâdemque occubuisse, eâdem denique mundus evertendus dicebatur. Quæ ita levia pendimus, ut in iis refellendis nil immoremur.

h *Victorin. in Apoc.20. 5.*
i *Raban. in Deut. l.1. c. 11.*
k *Cornel. à Lap. in Apoc. cap.20.5.*
l *Bellarm. l.3. Roman. Pontific. c.3.*
m *Genebr. l.1. Chronographia p.2.*
n *Feuardent. notis in S. Irenæum.*
o *August. in Psal.89.*
p *Act.1. 6. Matth.24.36.*
q *Andreas. & Aretas in Apocalyps.20.*
r *Malvend. l. 1. de Anti-Christ. c.30. Procul dubio assertio est falsissima, & intolerabilis, graviorem censuram, ut par est, sacra Ecclesia Tribunali reservantes.*
s *Suarez tom. 2 disp. 53. sect.4. Soto 4. dist.43. q.2. art.2.*
t *Galatin. l.4. cap. Fenas l. 5. c.11. Sixt. Senens. Biblioth. l.5. annot.290.*
u *Apollin. Laodicen. apud Hieronym. in Dan 9.*
x *Philastr. de hæres.*
y *August. de Civit.Dei l.18. c. 53.*
z *Vincent.Ferr. Ep. ad Benedict. XIII.*
a *Apud Perer. in Genes. l.1. ad finem.*
b *Habac.3. 2.*
c *Christian. Druthm. in Matth.26.*

Veterum plures eâ nocte Mundum desiturum statuunt, qua Jesus Christus vivos & mortuos judicaturus descendet, eùm eo tempore, quo minùs de ejus adventu cogitabitur, prodibit velut fur, qui parietes per noctem perfodit. Ducuntur autem iis Petri verbis (*d*): *Adveniet Dies Domini, ut fur in nocte:* illis etiam Evangelii (*e*): *Mediâ nocte clamor factus est: Ecce Sponsus venit, exite obviam ei.* Hieronymus Dominum per noctem adventurum Apostolicâ traditione constare asserit. Ea propter Paschatis nox in Templo transigi consueverat; & Episcopus domum, nonnisi post actum noctis dimidium, populum dimittebat; quòd eo ipso tempore, quo aliàs Ægypti Primogenitos percussit, Dominus adventurus crederetur. Lactantius (*f*), Cælo sub noctem mediam patefacto, maximo præeuntem lumine Jesum Christum, ut Anti Christum oppugnet, descensurum arbitratur: *Tum cælum intempestâ nocte patefiet, & descendet Christus in virtute magnâ, & antecedet eum claritas ignea.* Eamdem Traditionem Chrysostomus (*g*), Theophylactus, & Euthymius referunt, ejusque etiam fit mentio in Carminibus quibusdam, quæ uni ex Sibillis tribuunt (*h*).

Alii Dominum diluculò adventurum enunciant, ut his Prudentii carminibus (*i*), quæ suis precibus Ecclesia interserit.

Et mane illud ultimum
Quod præstolamur cernui,
In lucem nobis effluat,
Dum hoc canore concrepat.

S. Thomas (*k*), Tostatus [*l*], Suarez (*m*) Judicium meridie eventurum putant; quod utique in incertum revocari non potest, cùm lux, ignis, Majestas, quæ Divinum Judicem comitabuntur, eo lumine noctem perfundent, ut hæc à meridie secerni non possit.

Mundum totum illico non evertendum nonnulli autumant, sed paulatim totius millenarii intervallo: quod, ut vidimus, à Talmud insinuatur (*n*). Verumtamen quidam Judæorum (*o*) Doctores unâ die, vel etiam uno momento dissolvendum ferunt; & ita explicant illud ex Talmud allatum: *in uno*. Hæc sanè hac de re certò scimus: Mundum nempe ab igne absumendum (*p*); Dominum, cùm minùs de ejus Judicio cogitabitur, adventurum (*q*); momento, & ictu oculi mortuos resurrecturos (*r*), diem & horam quam mundus evertetur, & Dominus adveniet, ab hominibus prorsùs ignorari (*s*); inaniter denique ac temerè Judicii tempus & modum investigari, cùm id nemini voluerit Dominus revelare. *Et tamen ausi sunt homines præsumere scientiam temporum, quod scire cupientibus Discipulis Dominus ait: Non est vestrum scire tempora, quæ Pater posuit in sua potestate* (*t*).

d *2. Petr.3. 10.*
e *Matth.25.6.*
f *Lactant. Instit. Epitom. & l 7. de Divin. pram. c.19.*
g *Chrysost. in Matth.25.*
h *Sybill. apud Lactant. l.7. c.19.*
i *Prudent. hym. Cathemer.*
k *D. Thom.3. p. in supplem. q.77. a.3.*
l *Tostat. in Matth.25.*
m *Suarez 3. p. tom.2. disp. 57. Vide Cornel. à Lapid. in 2. Petr.3. 10.*
n *Talmud. tract.4. Sanhedrin.*
o *Rab. Isaac Loria Cabalista insignis apud Menasse Ben-Israel, loco citato.*
p *Psal 96. 3. & 1. Cor.3. 13. & 2 Petr. 3. 7. 12.*
q *Matth.24. 36.42. 43. & 2. Petr.3.10.*
r *1.Cor.15.52.*
s *Marc.13.32.*
t *Vid. S Aug. in Psal.8.4. 4.*

AR-

ARTICULUS III.

An in sæculorum exitu Mundus ipse immutandus sit, vel quædam ejus tantùm, re intacta. An in nihilum redigendus, vel tantùm immutandus.

DE hac quæstione adhuc discrimen; Scripturæ enim phrases, & Patrum, & Theologorum sententiæ eâ de re non-conveniunt. Authores Sacri quandoque evertendi mundi meminerunt, veluti si in nihilum prorsùs esset redigendus, v. g. (u): *Cæli sicut fumus liquescent, & terra sicut vestimentum atteretur*. Joannes etiam in Apocalypsi (x): *Angelus juravit per viventem in sæcula sæculorum, qui creavit Cælum & terram, quia tempus non erit amplius*. Rerum creatarum mensuram tempus esse quis nesciat? Ut igitur tempus esse destiterit; sensibiles etiam creaturæ, successiones, & motus locales esse desistent. Idem Joannes alibi (y): *Vidi Cælum novum, & terram novam; primum enim Cælum, & prima terra abiit, & mare jam non est*. Jesus Christus apud Matthæum (z): *Cælum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt*. Quæ dicendi phrasis pluries in novo Testamento.

u *Isai.* 51. 6.
x *Apoc.* 10. 6.
y *Apoc.* 21. 1.
z *Matth.* 24. 35.

Apertè in Psalmis Cæli perituri dicuntur (a). *Ipsi peribunt, & mutabuntur*. Dicuntur etiam ibidem sicut vestimentum atterendi; Dominus autem in æternum permansurus. Cùm igitur æternus Domini status Cælis perituris ibi opponatur, in nihilum prorsus hi redigendi esse videntur. S. Petrus apertè inquit (b): *Elementa calore solventur, terra autem, & quæ in ipsâ sunt opera, exurentur*. Dominus adhuc per Isaiam (c): *Ecce ego creo Cælos novos, & terram novam*; veluti utraque prioribus Cælis & terris omninò in nihilum redactis essent sufficienda.

a *Psal.* 102. 27.
b 2. *Petr.* 3. 10.
c *Isai.* 65. 17.

Cabalistæ inter Hebræos mundum in nihilum reversurum censent [d]. *Porphyrius (e) Christianos ab hoc arguit maximæ stultitiæ, quòd istum mundum dicunt esse periturum*. Christiani igitur mundum in nihilum penitùs dissolvendum sentiebant; si enim novam ei tantummodò formam accessuram putassent; id sanè docuissent, quod & Philosophi publicè fatebantur. Hæc profectò plurimorum Veterum Patrum sententia.

d *Apud Menasse Ben-Israel de resurrect. Mortuorum l.* 3. *c.* 4.
e *Apud August. t.* 7. *l.* 20. *c.* 24. *de Civit.*

Recognitionum Author S. Petrum dicentem inducit [f], duo esse Cælorum genera; quorum alii invisibiles, æterni, atque immutabiles Beatorum sedem constituunt; alii visibiles syderibus sparsi, & corruptioni adeò sunt obnoxii, ut verè sint evertendi; cùm homines, quorum beneficio creati fuere, terram incolere desierint. Alibi etiam, Libro nempe sequenti, eumdem Petrum hanc similitudinem exhibentem præfert, Sicuti ovi testa; licèt ad ejus conservationem instituta videatur, nihilominus, ut pullus inde egrediatur, infringitur; ità mundus iste adimendus est, ut Regni cælestis beatitudo prodatur.

f *Recognitionum l.* 2.

Eorum sententiam S. Basilius evertit (g), qui ex Mundi sphæricâ figurâ ejus æternitatem inducunt; & idcircò mundum ad exitum perventurum, quòd principium habuerit, optimè ostendit, Scripturæ verba allegans: *Præterit figura hujus mundi: Cælum & terra transibunt*. S. Ambrosius (h) cum Basilio cohæret: *Quæ autem initium habent, & finem habent: quibus finis est, initium datum constat*; & addit, totum mundi globum corruptioni necessariò obnoxium esse, quòd ejus partes à corruptione non sint immunes: *Cujus partes corruptioni, & mutabilitati subjacent, hujus necesse est universitatem iisdem passionibus subjacere*. De mundo penitus dissolvendo S. Gregorius Nyssenus (i) idem Fratris sui Basilii argumentum urget.

g *Basil. hom.* 1. *in Hexameron.*
h *Ambros. in Hexaemeron. l.* 1. *c.* 3.
i *Gregor. Nyssen. de creatione hominis c.* 24.

Justinus Martyr, vel ejus nomine alius (k), in Quæstionibus ad Orthodoxos asserit, Cælum & terram post resurrectionem instituenda, ab his omnino alia, alia etiam futura elementa; quibus proindè quanto Philosophi, qui Cælos increatos & incorruptibiles sentiunt, errore laboraverint, ostenderur. Hanc sententiam & Catholici plures (l), & plures Protestantes tuentur, v. g. Lutherus, Melancton, Brentius, Bucerus, Beroaldus, Vorstius, Gerhardus &c.

k *Justin. seu alius quæst. ad Orthodox. qu.* 93. 94. 95.
l *Catharin. Salmeron, Serarius, Hieron. Magius, Franc. Vallesius, Lud. Molina, & alii apud Cornel. à Lapide in Isai.* 34. 4. & 2. *Petr.* 3. 10.

Plurimi tamen, imò Patrum & Theologorum plerique Mundum non esse prorsùs in nihilum redigendum, sed in meliùs commutandum defendunt. Cui opinioni etiam Scriptura satis favet. Tam in Veteri, quàm in Novo Testamento legimus v. g. *Novos Cælos novamque terram* à Domino creanda (m). Et quidem non Cælos alios, aliamque terram, sed novum utrumque, ut utriusque innovatio insinuetur. *Non dixit alios Cælos*, ait Hieronymus [n], *sed veteres antiquos in meliùs commutatos*. Cùm quis de parvulo adolescens, de adolescente vir, de viro tandem fit senex, toties periisse non dicitur, sed tantùm statum mutasse, & in maturiorem ætatem transmigrasse.

m *Isai.* 65. 17. & 66. 22. *Apoc.* 21. 1.
n *Hier. in Isai.* 51. & 65.

Idem etiam usuvenit, cùm Architectus vetustam domum restaurans, novam excitat; & colonus incultum agrum excolens feracem reddit. Psalmista (o), Cælorum eversionem memorans, vestis, quæ usu atteritur, nomine eam inducit: usu autem atteri longè aliud est, quàm si totum destruatur. *Ipsi peribunt, & omnes sicut vestimentum veterascent, & sicut opertorium mutabis eos*. Isaias (p) mundi statum post resurrectionem referens, Solem, & Lunam velut antea effulsura, sed radiis multò fulgidioribus, testatur. *Et erit Lux Lunæ sicut lux Solis; & lux Solis erit septempliciter sicut lux septem dierum*.

o *Psal.* 102. 27. 28.
p *Isai.* 30. 26.

Omnes creaturæ, teste S. Paulo (q), se vanitati obnoxias ingemiscentes, à corruptionis servitute eripi, & in libertatem gloriæ Filiorum Dei asseri optant. Illæ igitur innovari, & in meliora converti, non verò in nihilum prorsùs redigi appetunt.

q *Rom.* 8. 19. 20.

r Matth. 24. 35. & 5. 18. Luc. 21. 33.
s 1. Cor. 7. 31.
t 2. Petr. 3. 10.

tunt. *Cælum*, ait Dominus (*r*), *& terra transibunt*; Paulus etiam: *Præterit figura hujus mundi* (*s*). Non igitur mundus & Cæli in nihilum reverturi, sed ad formam perfectiorem tantummodò transmigraturi dicuntur. S. Petrus in loco hac de re omnium apertissimo hæc habet (*t*): *Adveniet dies Domini ut fur, in quo Cæli magno impetu transient, elementa verò calore solventur; terra autem, & quæ in ipsa sunt opera, exurentur*. Ex his, quæ huc usque attulimus, Mundi in nihilum reversio minimè probatur.

Ex Dei revelatione universum ex nihilo creatum certò scimus; at esse in nihilum iterum convertendum à Deo nullibi adhuc accepimus. Omnia in nihilum à Deo redigi posse fatemur; an verò redigenda, per Scripturas minimè patet. Quid sit redigi in nihilum, nos utique non percipimus.

u Eccle. 3. 14.

Omnia Dei opera in æternum permansura Salomon asseverat [*u*]: *Didici quòd omnia opera, quæ fecit Deus, perseverent in perpetuum*. Quod explicans S. Gregorius Magnus (*x*), Scripturam Scripturæ conciliat, qua modò in æternum terra permanere dicitur, modò Cæli transituri asseruntur. *Cæli*, inquit, *per eam, quam nunc habent, imaginem transeunt; sed tamen per essentiam sine fine subsistunt*. Cùm verò novos Cælos, novamque terram Scriptura memorat, non alia creanda præfert, sed innovanda: *Non alia condenda sunt, sed hæc ipsa renovantur*. Hanc denique innovationem cum eâ confert, quam qualibet anni tempestate videmus, cum hyems æstatis, hyemi ver succedit; terra enim, licèt imaginem suam tunc mutet, naturam utique nunquam innovat.

x Gregor. Magn. l. 17. Moral. in Job. c. 5.

y Epist. Barnab. p. 55.

Author Epistolæ S. Barnabæ (*y*) Solem, lunam & astra non destruenda, sed à Deo mutanda testatur. Philo, seu ejus nomine alius, in Libro, *An mundus corruptibilis sit*, mundum corrumpi, seu destrui non posse, sed tantùm aliquâ ex parte innovari, fusè ostendit.

S. Irenæus & Veteres omnes, qui Millenariorum opinionem defenderunt, post primam resurrectionem, mundum & terram eandem constituram, feraciorem verò, & iis, quibus nunc subjacet, mutationibus & vicibus minimè obnoxiam, putabant. S. Justino Martyri (*z*), quem sententiæ de mundi omnimodâ eversione fautorem supra allegavimus, ea tantummodò mens fuit, ut Philosophos illos refelleret, qui mundum incorruptibilem, æternumque pronunciabant. Cæterùm ipse novi Cæli, novæque terræ meminit, ubi probi & improbi suorum operum vel pœnam, vel præmium consequentur. Tandem Scripturæ adhærens, terram & Cælos transituros, non verò penitùs evertendos affirmat. Ipse Basilius mundum ad exitum quidem perventurum, non in nihilum reversurum probat; eaque addit Scripturæ verba: *Præterit figura hujus mundi: Cælum & terra transibunt*: ad utrumque, mundi nempè consumptionem, atque ejusdem in melius innovationem, posse referri (*a*).

z Justin. seu alius quæst. 95. ad Orthodox.

a Basil. hom. 1. in Hexaemeron. p. 4.

Nemo tamen suam luculenter adeò sententiam aperuit, quemadmodum Augustinus (*b*), quo teste, igne illo, quo postremâ die mundus ardebit, corruptibiles elementorum qualitates, quæ corruptibilibus nostris corporibus congruebant, absumentur, & in qualitates, quæ corporibus immortalibus conveniant, mutabuntur: *Ut scilicet mundus in melius innovatus, aptè accommodetur hominibus, etiam carne in melius innovatis*. Alibi etiam terram & Cælos innovandos, non evertendos affirmat (*c*): *Mutatione namque, rerum non omnimodo interitu transibit hic mundus .... Figura ergo præterit, non natura*. Ignem etiam, quo mundus in sæculorum exitu flagrabit, cum diluvii aquis confert (*d*); & phrases, quas utrinque Scriptura adhibet, invicem confert; utrinque enim mundus dicitur *periturus* (*e*). Sicut igitur per eam vocem *perire* mutationem consueto majorem à diluvio terris inferendam Scriptura significavit; ita cum in sæculorum exitu mundum *periturum* asserit, ejusdem innovandas esse qualitates, non substantiam absumendam significat.

b August. l. 20. de Civit. c. 16.

c Aug. l. 20. de Civit. c. 24.

d Idem c. 18.

e 2. Petr. 3. 6. *Cæli erant priùs, & terra de aquâ, & per aquam consistens Dei verbo, per quæ ille tunc mundus aquâ inundatus periit.*

f Epiph. hæres. 64.

g Oecumen. in 2. Petr. 3.

Proclus, & Methodius apud Epiphanium (*f*) mundi tantùm aliqua immutanda esse arbitrantur; quam opinionem fusiùs probans Oecumenius (*g*), Terra, inquit, & elementa penitùs non dissolventur, sed quemadmodum nos metalla flammis committimus, ut puriora fiant & pretiosiora; ita Deus, cum per ignem mundum absumere intentat, de eodem in nihilum redigendo minimè cogitat. Ea verò tantummodò evertet, quæ huic mortali, & peritura vitæ inserviunt, animalia nempe, arbores, & id omne, quod ad immortalitatis, & incorruptionis statum, quo corpora post resurrectionem donabuntur, non pertinent. Cætera verò in melius perfectiusque redacta, ad novi Cæli, & terræ novæ, seu innovatæ venustatem, & ad Justorum, qui tunc vivent, voluptatem conservabit. Sicut, addit, qui novam domum ædificat, ex nihilo eamdem non excitat; ita Deus è Cælis & terris nunc existentibus novos Cælos, novasque terras post Judicium componet, & perfectiori statu donabit. Vide & Cyrillum in Isaiam (*h*).

h Cyrill. l. 4. in Isai. cap. 51.

i 2. Petr. 3. 10.

k Apoc. 21. 1.

An hæc elementa, quibus corpora omnia constant, post resurrectionem permansura sint, adhuc discrimen. S. Petrus (*i*) per calorem solvenda asserit. S. Joannes mare desiturum enunciat: *Mare jam non est* (*k*). Revera cui mare tunc inserviat, cùm desinent pisces, & pluvia, & navigatio cessabit? Ven. Beda in hunc Apocalypsis locum, & in secundam Petri c. 3. mare post Judicium ampliùs non extiturum liquidò asseverat; cui subscribere videntur Andreas Cretensis, Aretas, Haymo, Rupertus, & D. Anselmus, seu ejus nomine Apocalypsis Interpres. S. Augustinus, quid decernat, incertus (*l*), *Utrùm*, ait, *illo maximo ardore siccetur, an & ipsum vertatur in melius, non facilè dixerim*.

l Aug. l. 20. de Civit. c. 16.

m D. Thom. in 4. dist. 47. qu. 2. a. 2.

S. Thomas hac de re (*m*) geminam sententiam refert; alteram eorum, qui quatuor elementa reipsa permansura, quali-

ta-

tates verò naturales destitutas putant; alteram eorum, qui ignem & aquam adimendam, aerem verò & terram in melius redactam constituram arbitrantur. Utramque tamen S. Doctor rejicit; primam quòd neque argumentis neque Scripturâ ostendi possit, quare quæ Deus ab initio creavit, insitis suis qualitatibus exspolianda sint; alteram verò, quòd probari nequeat, cur ignis potiùs & aqua destruenda sint, quàm aer & tellus; cum singula quatuor elementa ad universi perfectionem, & complementum conferant. Addit prætereà, ignem, quo omnia exurentur, ad ignis regionem, quæ aeri supereminet, non perventurum; quare ignis elementaris obnoxius minimè fiet incendio, quo mundus conflagrabit.

S. Augustinus [n], cui utique Theologorum omnium præstantissimi adhærent (o), ea S. Petri verba, *Cæli magno impetu transient* (p), ad Cælos tantummodo aereos, qui sæpissimè cæli vocantur, v. g. *aves Cæli*, referenda esse tuetur. Argumenta verò, quæ Scriptorum plerique exhibent, rem omnino non probant. Ajunt 1. Sicut aquæ diluvii non nisi cubitis quindecim montes altissimos sunt supergressæ, ita & ignis mundi eversor eos fines non præteribit. 2. Cæli superiores, Firmamentum Astrorum sedes, cum juxtà Aristotelem (q) incorruptibiles conditi fuerint, nullo detrimento per ignem afficientur. 3. Cum iidem Cæli nil ad flagitia, quibus homines creaturis abusi sunt, contulerint, neque per ignem tunc erunt expiandi.

n Aug. de Civit. l.20. c. 24. 16. 58. 24.
o Vid. Gregor. Magn. l.57. Moral. c.5. Damascen. l. 2. de Fide c.6. Scholastici in 4. Sentent. dist. 47. 48. Teus in c.5. ad Hebr. Interpr. ad 2. Petr.3. 50.
p 2. Petr.3. 10.
q Aristot. l.1. de Generation.

Quæ omnia utique refelli possunt. 1. Ignem altissimos montes nonnisi cubitis quindecim prætergressurum nullibi constat; aliàs neque sphæram ignis attinget: quod iis repugnat, qui per ignem Cælos aereos expiandos statuunt. 2. An Cæli superiores incorruptibiles verè sint, adhuc est discrimen. Philosophi recentiores Sole clarioribus, ut sibi suadent, argumentis eosdem potiùs corruptioni obnoxios ostendunt. 3. Si quòd homines creaturis, elementis, metallis &c. abusi sint, idcircò ea omnia per ignem expianda; utique & expiando Cæli, astra, Sol, Luna, quibus homines eo usque abusi sunt, ut in ea divinos etiam honores contulerint.

Eorum quidem argumenta, qui Cælos & astra per flammas expianda tuentur, his, quæ modò rejecimus, validiora minimè esse fatemur. Ea propter neque in eam sententiam omnino descendimus, neque veluti certam tuemur. Philosophorum eam defendentium authoritatem nihili facimus; cum id, de quo hîc discrimen, eorum suffragiis non sit dirimendum. Patrum fidem, quæ majoris habeatur, dignam ducimus; ex iis tamen paucissimi eidem sententiæ adhæserunt. Nihil utique ab Ecclesia eâ de re constitutum. Porrò ipsum sententiarum discrimen id exposcit, ut nulli, quin discutiantur, adhæreamus. Hujus ultimæ de Cælis per ignem expiandis fautores, solis conjecturis innituntur; cæterùm mundi systema, cui subscribunt, à Philosophorum plerisque in præsentia rejicitur, neque cæli solidi, & ab igne velut ænea fornix immunes ampliùs habentur.

Ut igitur Scripturæ phrases explanemus, & difficultates eâ de re solvamus, hæc statuimus; terram nempe, & cætera ejus omnia, ab igne comburenda, & in melius, perfectiusque innovanda; Cælos, aerem videlicet, seu atmosphæram cuocinnandum; terram denique, & aerem post resurrectionem nulli ex his, quæ nostro corruptionis, & mortalitatis statui modò congruunt, mutationibus obnoxiam futuram: (r) *ut mundus in melius innovatus, aptè accommodetur hominibus etiam carne innovatis.*

r August. de Civit. l.20. c. 26.

ARTICULUS VI.

De terra post Resurrectionem statu.

QUæstio hæc ad eos tantùm pertinet, qui terræ qualitates post resurrectionem innovandas, non ejusdem substantiam in nihilum redigendam censent. S. Thomas (s) aquam instar crystalli nitidam; aerem instar cæli limpidum; ignem, velut sol & astra, rutilantem; terræ denique superficiem, ceu vitrum, pellucidam futuram arbitrantur. Quomodò interiùs terra innovanda sit, non meminit; alii tamen Scholastici omnem omninò pellucidam autumant; præter inferos, qui ad pœnarum incrementum caligine, & tenebris obvolventur. Hæc terræ perspicuitas, juxta Paludanum (t), & Suarez [u], usque ad Infantium Limbum pertinget; plus enim nimio miseri essent, si æternis tenebris offunderentur.

s S. Thom. in 4. dist.48. qu. 2. art.4.

t Paludan. in 4. distinct.28.
u Suarez 2. r. 3. part. disp. 56. sect.2.

Cæli etiam, juxtà eosdem Authores, amplius non movebuntur, neque diei, & noctis vicibus subjicientur, sed & ipsi, & elementa immutabilia consistent. *Non erit*, ait Isaias, *tibi amplius. Sol ad lucendum per diem, nec splendor lunæ illuminabit te: sed erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam. Non occidet ultra Sol tuus, & Luna tua non minuetur; quia erit tibi Dominus in lucem sempiternam* (x). S. etiam Joannes in Apocalypsi (y): *Civitas non eget Sole, neque lunâ ut luceant in eâ, nam claritas Dei illuminabit eam, & lucerna ejus est Agnus.* Et alibi (z): *Et nox ultra non erit, & non egebunt lumine lucernæ, neque lumine solis, quoniam Dominus Deus illuminabit illos.* Isaias nihilominùs alibi ait (a): *Et erit lux lunæ sicut lux solis, & lux solis erit septempliciter, sicut lux septem dierum.* Terra itaque eâdem semper luce fulgebit, neque ullâ temperamenti mutatione afficietur. Astra & elementa & sibi, & nobis semper eadem, ab iis vicibus, quibus nunc subjacent, prorsus immunia conspicientur. S. Hieronymus tunc Solem eclypsi, aut quacumque alterâ defectione nunquam laboraturum (b) censet.

x Isai.60. 19.
y Apoc.22.25.
z Apoc.22. 5.
a Isai.30. 26.

Qui Solem post resurrectionem ampliùs non occasurum, neque terras circuiturum asserunt, iis fortè arrideant, qui Antipodas negant, aut iis, qui Solem verè cir-

b Hieronym. in Abac.3.

ca terram orbem non conficere putabant: quæ tamen sententia nullatenùs defendi nunc potest; tunc enim Antipodes, qui & ipsi resurgent, nunquam solis lumine fruerentur, & amplissimæ illę Regiones æternis tenebris damnarentur.

Densitatem, & raritatem, gravitatem & levitatem inter elementorum imperfectiones non recensemus; necesse enim erit, ut disposito aliquo ordine in Universi regimine dirigantur: suas etiam activas servabunt qualitates, calorem nempe & frigus, humiditatem & siccitatem; his enim destituta, elementa esse desinerent. Quæ tamen qualitates corpora, ut ante, suis effectibus non afficient; tunc enim, cùm generationes, & corruptiones desiterint, Deus quodam prodigio, quod, utpotè futuro mundi statui congruens, veluti naturale evadet, easdem qualitates in corpora agere non permittet. Sic sol & luna, orante Josue, immobiles quondam constitere; sic Babylonicæ fornacis flamma, trium Hebreorum adolescentium beneficio, à sua activitate quibusdam horis abstinuit.

Quamvis autem tellus arboribus, animalibus, & cæteris mixtis corporibus, quæ ad ejus ornatum conferunt, omninò sit destituenda, juxta S. Petrum (e): *Terra, & quæ in ipsa sunt opera, exurentur*; imperfecta nihilominus aut inornata reputari non poterit; tunc enim iis omnibus instruetur, quæ suum stabilitatis, & incorruptionis statum perficient, licèt quibusdam caritura sit, quæ ejus imperfectioni modò conveniunt. Ornamenta, quę privati cujusdam domus exposcit, ei congruere desinunt, si in amplissimi Principis Aulam convertatur. Sancti nullam tunc ex cibo & potu voluptatem percipient; quam utique voluptatem indigentia & infirmitas nostra modò exposcit; deliciis verò longè majoribus fruentur.

e 2. Petr. 3.

Putabant Millenarii, Justos ante Judicium ad vitam fore revocandos, unà cum probis tunc superstitibus, & cum Jesu Christo jam in terram reverso, in nova Jerusalem urbe mille annis imperaturos, & ingenuas omnes voluptates de potu, de cibo, & de nuptiis tunc exhausturos. Novam Jerusalem gratissimum domicilium futuram; terram omnium fructuum genera uberi affluentiâ edituram; animalia denique omnia in mutuam, plenamque concordiam adducta, sese hominibus penitùs submissura. S. Irenæus ab Joannis se Discipulis didicisse testatur (d), eam tunc frugum copiam futuram, ut vix digna sit, quæ fidem inveniat. Tertullianus (e) novam Jerusalem jam constructam, atque ornatam è cælis descensuram arbitratur; suâque ętate ejus exemplar quadraginta diebus in aere pensile sese omnibus exhibuisse narrat.

d Iren. l. 5. c. 33.
e Tertull. l. 3. c. 24. contr. Marcion.

Hinc satis comperimus, quam variet à Scholasticorum nostratum Veterum Patrum de terra sententia; qui pręterea camdem tunc temporis in tanto ubertatis statu constitutam terram, igne tamen non adhuc expiatam sentiebant. Lactantius nihilominus (f), licèt mortuorum resurrectionem, Judicium postremum, & mundi incendium mille annorum regno prætitora statuat, camdem fermè terræ descriptionem exhibet. In medio, inquit, terræ urbs à Sanctis frequentanda construetur, ubi Deus dominabitur unà cum famulis suis, qui ab justitia, & innocentia minimè deflectent, & ingenuarum omnium voluptatum consuetudine perfruentur, & ab uxoribus natos etiam excipient. Ignis verò, qui universum invadet, prodigio similis plantis nullatenus oberit (g): *Sine ullo virescentium corporum detrimento aduret tantùm, ac sensu doloris afficiet*. Tunc mundus, nocte etiam ac tenebris amotis, nullis calamitatibus obruetur; Luna ab omni defectione immunis, Solis instar, fulgebit; Sol septies consueto clariores radios emittet. Omnes omninò fruges tellus progignet, rupes mel effundent. Vino rivi, lacte flumina effluent. Feræ cicurabuntur; leo & vitulus in eodem vescentur præsepi; infantes cum anguibus ludent; ea denique omnia tunc temporis futura sunt, quæ de aurea Saturni imperantis ætate Poetæ cecinerunt. Cum Prophetæ nostri de futuris veluti de peractis sermonem facere consueverint, Poetæ eorum idiomatis ignari, eorundem phrases, ac si ad transacta referrentur, usurparunt.

f Lactant. de divin. praem. l. 7. c. 24. collat. cum Epitome c. 11.

g Lactant. de Divin. praemio l. 7. c. 22.

Hæc omnia, subdit Lactantius, à mundi creatione sexies mille post annis contingent, & jucundissimum hoc Regnum ad annos mille protrahetur; quibus peractis Dęmonum Princeps vinculis solutus, bellum in Sanctos inferet. Sancti in terrę sinu triduo celabuntur; Deus prodigiis innumeris de hostibus suis ultionem repetet; terra deinde dehiscet, findentur montes; corpora in amplam vallem coacta, vitæ a Deo restituentur, à quo etiam instaurabitur mundus; Cæli instar voluminis complicabuntur; tellus innovabitur, homines deoque in Angelos convertentur. Nives candidiores iidem fulgebunt, coram Domino perpetuò adsistent, eique sacrificia & obsequium in æternum inferent. Tunc altera mortuorum resurrectio: qua & improbi ad vitam revocati, æternis apud inferos pœnis mancipabuntur. Hęc Lactantius veluti Catholicâ fide certa exponit.

His tamen omnibus & singulis à Catholicis fidem adhibitam fuisse ne putemus. Mundi exitus, Jesu Christi adventus, Judicium postremum, mortuorum resurrectio, retributio, seu Regnum Justorum, improborum supplicium, mundi innovatio vulgo credebantur. Modus verò, tempus, & rerum plerumque circumstantiæ & nobis & illis incerta. Ita de his, quæ in hac Dissertatione hucusque diximus, statuendum.

Quamvis Hebræorum Doctores de tempore, & de cæteris resurrectionis, Justorum Regni, & terræ post resurrectionem statûs circumstantiis inter se non conveniant, plura tamen apud eosdem occurrunt, ad ea, de quibus hîc agimus, referenda. Quarti Libri Esdræ Author, qui vel sub primi Ecclesiæ sæculi exitum, vel sub secundi initium floruit, homines vitæ restitutos, & Justos, qui terras tunc incolent,

colent, temporalibus voluptatibus fruituros affirmat (h). Saducæi dum Chriſtum interrogarunt, vulgò ab Judæis credi putabant (i), in altera vita homines terram incolentes, omnes ſenſûa voluptates eſſe percepturos. Celebris Menaſſe-Ben-Iſrael (k) ea quæ in mundi innovatione eventura ſunt, ita nobis exhibet, ut iis, quæ in univerſi creatione evenerunt, reſpondeant.

h 4. Eſdr. 4. & 6.

i Matth. 22. 34. &c.

k Menaſſe Ben-Iſrael, l. 3. de reſurrect. mort. c. 4.

Primâ die lucem Deus creavit, minimè verò lucem Solis, quam die quartâ condidit, ſed lucem ſupernaturalem, quam Sanctorum beneficio futuris ſæculis reſervavit, ut Solis vices tunc ſuppleat.

Die ſecundâ Deus Firmamentum condidit, aerem ſcilicet, ut ajunt Interpretes ſapientiores. Aer futuri ſæculi purior, quàm nunc, mitior erit, atque ſalubrior; quem Scriptura, juxta Abenezram, & Menaſſe-Ben-Iſrael, Cælum novum appellat. Eâdem die, juxtà Veterum Hebræorum plurimos, unà cum Inferis Dæmones conditi fuere. Hi, veluti Idololatriç argumenta, ſæculo futuro exterminabuntur.

Die tertiâ terram & plantas Dominus excitavit, quas deinde propter Adami flagitium maledictione devinxit. In mundi innovatione eam telluri & plantis benedictionem impertietur, ut, ſicut Adami tempore, die qualibet, juxta aliquos, juxtà alios quolibet menſe, fructus producant. Arborum quolibet menſe fructus proferentium meminit Ezechiel (l): *Super torrentem orietur in ripis ejus ex utraque parte omne lignum pomiferum .... per ſingulos menſes afferet primitiva*.

l Ezechiel. 47. 12.

Quartâ die ſolem & lunam & aſtra cætera Deus condidit. Eadem futuro ſæculo ita perficiet, & tanto lumine decorabit, ut Sol quadragies novies, quàm nunc, clariores radios emiſſurus ſit (m). Eâdem proportione & aſtra cætera rutilabunt.

m Iſai. 30. 26.

Die quintâ aves & piſces creati; in mundi innovatione ad ſtatum longè perfectiorem redigentur. Tunc homines cum animalibus, & animalia cum cæteris, eam, de qua Prophetæ, pacem inibunt, ut alteri nemo ampliùs obfuturus ſit; & feræ ipſæ ita cicurandæ, ut hominibus ſeſe prorsùs ſubmittant. Tunc etiam Deus celeberrimo illo convivio electos excipiet, quod trium magnitudinis prodigio ſimilia animalium carnibus inſtruet; piſcis nempè Leviathan, bovis Behemoth, & avis, cujus pedes terram, caput verò cælos attingit. Deus ut ſplendidas epulas Electis ſuis inſtituat, hæc tria animalia interficiet, quorum carnes, quæcumque convivarum copia fuerit, omnium ſatietati ſupererunt.

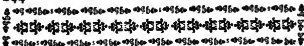
Sextâ die Deus Adamum creavit, cujus corpus pellucidum, & procero majus, propter peccatum utrâque dote fuit deſtitutum; utrâque verò optimis incrementis adauctâ poſt reſurrectionem rursùm donabitur, quin iis iterum deſtitui pertimeſcat, quòd iterum peccati labe commaculari non poterit.

Hanc rerum ſimilitudinem inter mundi creationem, & ejus poſt reſurrectionem innovationem Hebræorum Doctores inſtituerunt. Illa tamen prior à futura hac idcircò differet, quòd 1. mundus prior è nihilo eductus fuit, alter ex olim condito excitabitur. 2. prior diebus ſeptem conditus, alter ictu oculi reſtaurabitur. 3. denique vetus orbis nocte creari cœpit, novus die innovari exordietur, juxtà illud Zachariæ: *In tempore veſper erit lux* (n).

n Zach. 14. 7.

D. Tillemontius Lucubratiunculam hac de re ſcripſit, vulgatam ad calcem vitæ ipſius pag. 197. ſed quçſtionem, an ſcilicet mundus perſeveraturus ſit, nec ne, problematicè tractans in utramque partem agitat.

Antequam Diſſertationem abſolvamus, tria ſunt hic animadvertenda. 1. Plurimi ex locis, quos veluti ſub orbis exitum eventura referentes attulimus, Judæorum poſt captivitatem, & Eccleſiæ poſt Chriſti Adventum figuram præferunt: quare literali eorum ſenſui non eſt maxime inhærendum. Ubi v. g. lux lunæ ſicut lux ſolis futura; lux ſolis quadragies novies conſueto clarior refulſura; & ferocia, atque venenoſa animalia ferocitatem, & venenum poſitura dicuntur; Gentes ad Deum Fidemque traductç deſignatç ſunt. 2. Tempus, ratio, & cæteræ mundi exitûs circumſtantiæ nonniſi temerè ſtatui poſſunt, præter eas, quæ ambiguitate non obvolvuntur, & allegoricè à Scriptura non referuntur: hæ autem via occurrunt; pleræque ſanè hyperbolicis interſeruntur phraſibus, quarum vim, ſenſum, & amplitudinem ignoramus. 3. Hae de re tria nobis credenda Fides proponit: 1. Mundum eſſe ad ſuum exitum perventurum; 2. per flammas abſumendum; 3. non eſſe in nihilum, ſed in perfectiorem ſtatum redigendum. Quare ea omnia, quæ de mundi duratione, de ignis, quo mundus ardebit, qualitatibus, & naturâ, an Judicium anteibit an conſequetur, de terrç figura, de elementorum ſtatu poſt Judicium, huc uſque attulimus, problematica ſtatuimus. Ambigere qui novit opportunè, ille ſanè inter doctos laudem non infimam meretur.

DISSERTATIO

DE MORTUORUM RESURRECTIONE.

R*Esurrectio mortuorum*, inquit Augustinus (*a*), *præcipua Fides Christianorum*. Hæc sanè potissimum est inter hujus vitæ casus spei & solatii nostri argumentum (*b*). Resurrectionem deme, illicò Christianismum evertis. Hæresum nulla Christi Religioni magis adversatur, quàm quæ adimit Resurrectionem (*c*). Si Christus non resurrexit, Apostolorum prædicatio fallax, Fides inanis, spes nostra est nugatoria (*d*). Si verò resurrexit, resurrectio fieri potest, imò homines certò resurgent; cùm eorum resurrectio Christi promissis innitatur, qui resurrectionem suam veluti nostræ resurrectionis pignus, & argumentum nobis exhibuit. Judæi in hoc dogmate reipsa nobiscum conveniunt; nonnulli etiam Philosophi quandam resurrectionem fatentur: Catholicorum verò hac de re fidem à Philosophorum opinionibus, & ab Hebræorum fide longè aliam agnoscimus.

Mortuorum resurrectionem vulgò Ethnici anile commentum reputabant. Cùm Paulus in Areopago Christum resurrexisse pronunciasset (*e*), plerique dicentem irriserunt. Christianam Religionem vix è cunis egressam Hæreticorum resurrectioni adversantium frequentia invasit, cujusmodi fuere Simonis Magi Discipuli, Cerinthani, Gnostici, Nicolaitæ, Valentiniani, Marcionitæ, Manichæi, Seleuciani, aliique plures. Apostoli ætate (*f*) ex Corinthiis erant, qui eam oppugnarent. Idem Apostolus ad Timotheum scribens (*g*), Hymenæi, & Phileti præsertim meminit, qui resurrectionem jam peractam defendebant; quòd naturalem resurrectionem, generationem nempè & hominum propagationem, seù resurrectionem moralem, justificationem videlicet, cum nostrorum corporum reali, quam postremâ die futuram opperimur, resurrectione confunderent.

Veteres quidam Philosophi resurrectionem quamdam admittebant; v. g. Pythagorici metempsycosim, seu de uno in aliud corpus animæ transmigrationem. Aristoteles Thalem per transitum exprobrat (*h*), quòd corporum resurrectionem possibilem asseruerit; quo tamen argumento resurrectionem sibi Thales suaserit, non insinuat. Chaldæi etiam, juxtà Theopompum (*i*), resurrectionem tuebantur. Ex his forsè Democritus, qui eorum doctrinam didicit (*k*), sententiam illam exhauserat (*l*): *Similis & de asservandis hominum corporibus, ac reviviscendi promissa Democrito vanitas, qui non revixit ipse.*

Plato (*m*) resurrectionem alicubi docet; Platonici, teste Augustino (*n*), animas è corporibus, quæ animaverant, in libertatis statum restitutas rursùm in nova corpora perpetuò transmigrare putabant. *Alternantibus vicibus indesinenter vivos ex mortuis, & ex vivis mortuos fieri.* Hos juxtà Philosophos à communibus viris Sapiens tantùm differt, quòd post mortem astro sibi congruo anima nectitur, donec aliud corpus animandi cupidine capta inde revertitur, & alicujus infantis jam organis satis instructo corpori rursùs adhæret. Improborum verò spiritus vix à suo corpore egressi, aliud corpus ei vitæ, quam antea egerant, accommodum sibi comparant, vel belluam, vel corpus humanum malè constitutum.

Porphyrius, qui post cœptam Christianam Religionem floruit, cùm, eodem teste Augustino, Præceptoris sui Platonis sententiis inhæsisset, easdem hac de re prorsùs rejecit; hominumque animas nunquam in belluas transmigrare, Sapientum verò Spiritus à corpore semel sejunctos, nunquam in aliud regredi, sed in Deo æternis voluptatibus absorberi, defendit. Hinc est, quò de Justorum beatitudine cum Christianis conveniret, & ab illis etiam valdè recederet, quòd proborum animas suis corporibus nunquam restituendas, & corpora beatis animarum voluptatibus nunquam fruitura, tueretur.

Platonica animarum transmigratio vel apud Judæos, qui resurrectionem credebant, fidem invenit. Josephus, qui Pharisæorum sectam, & Philo, qui Platonis Philosophiam profitebatur, Justorum animas è corpore egressas, in aerem, vel in Sphæram, unde discesserant, regredi, posteaque inde revertentes in alia corpora transmigrare sentiebant (*o*). De reali mortuorum resurrectione perspicuè non meminere; eam tamen in Veteris Testamenti Libris (*p*), & in Macchabæorum secundo (*q*) satis offendimus; Pharisæos etiam & vulgò Judæos adversùs Saducæos resurrectionem defendisse, ex Evangelio, & ex Apostolorum Actibus (*r*) constat. Verumtamen hoc resurrectionis dogma præcipuum eorum Religionis articulum non constituebat; non enim à sua communione, neque à conventubus, neque à

suum-

a *Aug. Ser.* 550. *nov. Edit. n.* 2.

b *Idem in Ps.* 101. *serm.* 2. *n.* 7.

c *Aug. in Psal.* 88. *ser.* 2. *n.* 7. *In nullâ re sic contradicitur Fidei Christianæ, sicut de Carnis resurrectione.*

d 1. *Cor.* 15. 14.

e *Act.* 17. 32.

f 1. *Cor.* 15. 12.

g 2. *Timoth.* 2. 18.

h *Aristot. l.* 3. *de Animâ c.* 6.

i *Theopomp. Philippic.* 8. *apud Laertium in proœmio.*

k *Laert. in Democrit.*

l *Plin. l.* 7. *c.* 55.

m *Plato in Politic.*

n *August. de Civit. l.* 13. *c.* 19. *& l.* 22. *c.* 12. *n.* 2.

o *Vide Philon. de Gigantib.* 222. 223. *& de Confusione linguarum p.* 270. *Joseph. l.* 3. *de Bello Jud. c.* 14. *in Lat. in p.* 852. *& alibi non semel.*

p *Vide Job* 14. 12. *&* 19. 25. *Ezech.* 37. 5. *&c. Sap.* 3. 13. *&* 6. 4.

q 2. *Macc.* 7. 9. 14. 23.

r *Act.* 23. 6.

summis Raipublicæ digoitatibus Saduceos arcebant; imò ex his aliquem vel Summum Pontificatum geississe Josephus testatur (s). Modò Relig onis studiosinres Saducæos Hæreticorum & Epicuræorum nomine appellant, nequa ullâ futuri sæculi voluptata frusturos enunciant (t).

Judæorum nonnulli non omnes omnino homines, sed Israelitas tantummodò, prętar aorum flagitiosissimos, ad vitam revocandos fore docebant. Alii verò omnes prorsùs homines vitæ restituendos anunciabant. Erant, qui semel redivivos iterum morti obnoxios negarent; erant etiam, qui (u) aam opinionem improbantes, solas animas æterna beatitudine donandas defenderent. Eorum itaque dogma hac da ra adhuc in diversa distractum.

Et apud Catholicos hujus dogmatis nonnulla olim varietas. Plures enim è Vetustis Patribus (x) geminam resurrectionem memorabant; alteram, quæ Messiæ annis mille tarris dominaturo præibit; alteram, quæ ipsum hoc regnum consequuta, Sanctorum io Cælis æternam exordiatur felicitatem: quam quidem sententiam ax Judæis repetierant; aam enim in Esdræ quario (y), in duodecim Patriarcharum Testamento (z), apud Rabbinos plurimos offendimus; camdemque semi-Judæus Cerinthus sæculo primo defendebat. Stephanus Gobarrus, cujus excerpta à Photio accepimus, de resurrectionis dogmate mathodo problematicâ dissarit (a), & de corporum aorruptiona ad rasurrectionem, partam utramqua defendit. Nos præterea eâdem statorâ, & ætate, qua decesserimus, resurrecturos, mox negat, docens Infantes ætate jam completâ vitæ rastituendos. Nos non eodem omnes sad divarso tempore è mortuis revocaodos; corpora nostra subtilia, & spiritualia fora; tum è contrà fora compacta, & tarrastria, & bis, quibus modò constamus, simillima aounciat. Primos omnium Justos resurrecturos, deinde animalia cætera; post resurrectionem, adhuc in terris edentas, bibentas, & filios procreantas immoraturos; ejus deinum pacis & voluptatis millenario peracto, omnium omninò rasurrectionam futuram testatur: tum è contra Justos resurgendo cæteris oon præituros, & mille annorum Regnum post rasurractiooem minimè adventurum affirmat. Eâdem demum methodo de Paradiso differens, Justos post resurrectionem ibidem commoraturos, & non commocaturos defendit, eamque deliciarum Aulam neque in tarris, nequa in cælis, sad medio quodam loco constituit.

Ex Moysis Libris fatis perspicua futuræ omnium rasurrectionis argumeota minimè deducimus. Cum (*) Chriſtus ea Exodi verba allegasset (b): *Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob*; statim intulit: *Non est Deus mortuorum sed viventium*. Quo quidem ratiocinio anima tantùm immortalis, & Patriarchæ vel post mortam superstites directè probantur. Inde varò corporum resurrectio facilè deducitur; si anim vaterum Justorum animæ adhuc superfint, nequa bonorum operum, quibus incubuarant, præmium in hac vitâ ratulerint, ad Dei Justitiam pertinet, ut in alterâ idem referant non animæ modò, sed etiam corpora, per quæ Animæ ipsæ virtutas & opera ingenua exercuerant. Sola aoima Abrabæ non ast totus Abraham.

s *Joseph Antiq. l. 18. c. 2. Vid. & Act. Apost. 5. 17.*
t *Vide Menasse Ben Israel de resurrection. mortuor. l. 2. c. 5.*
u *Abarbanel, & Mos. Ægypt. Apud Menasse Ben. Israel. l. 3. c. 11.*
x *Papias apud Euseb. l. 3. histor. c. 39. Justin. Dialog. cum Tryphone. Iren. l. 5. c. 33. Tertull. l. 3. contr. Marcion. &c.*
y *4. Esdr. 4. 35. & 6. 18. &c.*
z *Testament. 12. Patriarch. Testam. Jud. n. 25. & Zabul. n. 10. Dan, n. 5. & Levi, n. 18.*
a *Phot. Cod. 232.*
* *Matt. 22. 23. 29. 30.*
b *Exod. 3. 25.*

R Schammai (c) ax illo Exodi (d): *Apparui Abrahamo, Isaac, & Jacob....pepigique fœdus cum eis, ut darem eis terram Chanaan*, rasurrectionem probat. Cùm enim, subdit, aâ regione, dum viverent, potiti non fuerint, eò revartentur ut potiantur. Eo Rabbinus hic ducabatur, quòd cum Hebræis Justorum & Patriarcharum Regnum post rasurrectionam in omnes tesras futurum arbitraretur. Nos verò & Abraham, & Isaac resurrecturos scimus, non ut regioni Chanaan, cujus profectò ipsis necassitas nulla inarit, seu voluntas, dominentur, sed ut viventium regione, quam Chanaao allegoricè præferebat, æternâ voluptate potiantur. Menasse Ben-Israel ax Libris Moysis futuræ rasurrectionis verosimilia tantummodo argumaota ab Hebræis hauriri, ultrò fatatur (e).

Resurrectionem apertè prefert Isaias (f): *Interfecti mei resurgent; expergiscimini, & laudate, qui habitatis in pulvere, quia ros lucis ros tuus, & terra mortuos projiciet*. Judæorum Doctoras (g) huic rori virtutem craatricem tribuunt, à qua tellus fœcunditate donata mortuos omnes ad vitam producet. Quam etiam resurrectionem cum hominum productione conferentes, rorem valuti Patrem, terram matrem, mortuos redivivos filios ganeratos appellant.

Æquè perspicuum testimonium Ezechialis (h), qui in spiritu io campum mortuorum ossibus refertum raptus, Dco vitę spiritum aisdem imperticota, primum ea commovari vidit, deindè simul copulari, nervis instrui, pella vestiri, in viros dantque redivivos assurgare. Sammai & Hillel de resurrectione maximè olim disceptarunt, utrum scilicèt resurrectio, ordine per Ezecbielem allato, incboanda sit ab ossibus & narvis, per carnem dainde, & pellem absolvanda; an varò fieri debeat, quemadmodum in utaro Matris instituitur fœtus, juxtà illud Jobi (i): *Pelle & carnibus vestisti me, ossibus & nervis compegisti me*. Hanc Hillel, illam Sammai sentantiam tuebantur. Disceptatio utique ioanis, resurrectio enim, Apostolo teste, illico & ictu oculi fiet.

Rabbini quidam (k) aa ossa, da quibus paolo antè Ezechial, varè revixisse, eosque homines, postquam raversi sunt Jerusalem, filios procreasse ferabant. Ab his ossibus Rabbinus Juda originem suam ostentans, quædam etiam *Tephilim*, seu frontalia in eorum precibus adhiberi solita, quæ ab his Ezechielis redivivis ad suum usque Patrem pervanerant, ab eodem Patre suo se accepisse prædicabat. Nostri varò Inteepretas aa omnia Ezechieli in spiritu visa ajusque vaticinium, sicuti & Isaiæ paulò ante allatum, duo prætulisse

do-

c *R. Schammai Perek Helec.*
d *Exod. 6. 3.*
e *Menasse Ben Israel. l. 5. c. 1. ad finem de resurrect. mort.*
f *Isai. 26. 59.*
g *Joseph Alba, & Viri Synagog. magna.*
h *Ezechiel. 37. 1. &c.*
i *Job. 10. 11.*
k *Rab. Juda, & alii apud Menasse Ben-Israel, l. 2. c. 21. de Resurrect.*

docent Hebræorum nempè à captivitate in terram Chanaan regressum, & mortuorum resurrectionem. Regressus ille resurrectionem hanc designabat.

Resurrectionis Evangelistam jure merito Jobum appellamus. In toto ejus Libro phrases undique occurrunt, quibus quantis ipse votis resurrectionem eam opperiretur, ostenditur. Ipsa ejus valetudinis & fortunæ mutatio futuram satis resurrectionem præsignavit. *Scio*, inquit (*l*), *quod Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terrâ surrecturus sum, & rursùm circumdabor pelle meâ, & in carne mea videbo Deum meum, quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius: reposita est hæc spes mea in sinu meo.* Psalmista etiam perspicuè resurrectionem præfert (*m*): *Deus redimet animam meam de manu Inferi*, (de sepulchro) *cum acceperit me*. Et alibi (*n*): *Avertente autem te faciem, turbabuntur; auferes spiritum eorum, & deficient, & in pulverem suum revertentur. Emittes spiritum tuum, & creabuntur* (iterum), *& renovabis faciem terræ*. Osee futuram resurrectionem non obscurè prænunciat (*o*): *Dominus capit & curabit nos; vivificabit nos post duos dies; in die tertia suscitabit nos, & vivemus in conspectu ejus.*

l *Job* 19. 25.
m *Psalm.* 48. 16.
n *Psalm.* 103. 29.
o *Osee* 6. 2.

Lucolentiùs adhuc in libris post Babylonicam captivitatem resurrectio futura exhibetur. Libri Sapientiæ Author *visitationis* nomine, ut plurimùm, resurrectionem indicat [*p*]: *Justorum animæ in manu Dei sunt ... spes illorum immortalitate plena est..... Et in tempore visitationis ipsorum refulgebunt, & judicabunt nationes.* Ecclesiasticus de Israelis Judicibus agens, Deum orat [*q*]: *ut sit memoria illorum in benedictione, & ossa eorum pullulent de loco suo* (de sepulchro). Quæ dicendi phrasis ad illam Isaiæ refertur (*r*): *Ossa vestra quasi herba germinabunt*. Ad illam adhuc Psalmistæ (*s*): *Ossa vestra germinabunt sicut fœnum terræ*. Daniel, ea quæ Antiochi Epiphanis persecutionem consecutura essent, præcinens (*t*), *Multi*, ait, *de his, qui dormiunt in terræ pulvere, evigilabunt* (resurgent), *alii in vitam æternam, & alii in opprobrium ut videant semper.*

p *Sapient.* 3. 1. &c. *Vide & cap.* 4. & 5.
q *Eccli.* 46. 14.
r *Isai.* 66. 14.
s *Psal.* 71. 16.
t *Daniel.* 12. 2.

Macchabæorum Scriptor, æquè ac Evangelistæ, & ipse Apostolus, de resurrectione perspicuè. Quidam ex Macchabæis Fratribus Antiochum compellans (*u*), *Tu quidem*, inquit, *scelestissime in præsenti vitâ nos perdis; sed Rex Mundi defunctos nos pro suis Legibus, in æternæ vitæ resurrectione suscitabit*. Ex iisdem Fratribus quartus sic etiam Regem est alloquutus (*x*): *Potius est ab hominibus morti datos spem expectare à Deo, iterum ab ipso resuscitandos; tibi enim resurrectio ad vitam non erit*. Eorum etiam Mater, ut filiis ad pœnas subeundas animos adderet (*y*), *Mundi creator*, ait, *qui formavit hominis nativitatem, quique omnium invenit originem, & spiritum vobis iterum cum misericordia reddet & vitam, sicut nunc vosmetipsos despicitis propter Leges ejus*. Ejusdem Libri Author, postquam Judam Macchabæum plurimas ad Templum pecunias misisse meminerat, ut pro interfectis in certamine sacrificia Deo offerrentur (*z*), *Nisi enim*, subdit, *eos qui ceciderant, resurrecturos speraret, superfluum videretur, & vanum orare pro mortuis*. Author quarti Macchabæorum, quem Librum plures Josepho Historico tribuêre, quique inscriptus: *De rationis imperio*, ejus Operibus interseritur, hæc eadem de mortuis ad vitam revocandis reputabat.

u 2. *Macch.* 7. 9.
x 2. *Macch.* 7. 14.
y 2. *Macc.* 7. 23.
z 2. *Macch.* 12. 44.

Plura hîc de resurrectionis veritate argumenta congerere supervacaneum; hac enim dissertatione non resurrectionis dogma probandum, sed ejus rationem, tempus, & cæteras, quæ à nobis attingi possunt, circumstantias perpendendas assumpsimus. Jesu Christi ætate Judæi omnes, præter Saducæos, resurrectioni fidem adhibebant. Idemmet Christus pluribus Evangelii locis eamdem comprobavit. S. Paulus & Apostoli cæteri non modò mortuos resurrecturos docuerunt, sed adversus Saducæos, & suæ ætatis hæreticos, imò & contra Philosophos defenderunt. Ecclesia Catholica inter præcipuos fidei articulos Resurrectionem habuit. Hæc certo scire satis, quæ sanè eâ de re omnem omnino adimunt ambiguitatem.

Eorum Judæorum (*a*) paulò ante sententiam retulimus, qui non omnes homines, sed Justos & probos Israelitas tantummodo vitæ restituendos asserebant. Huic opinioni favere videtur illud Psalmorum [*b*]: *Ideo non resurgent impii in judicio*. Quidam etiam ex Macchabæis Fratribus Tyrannum increpans, *Nos*, inquit, *de nobis iterum vitæ restituendos speramus* (*c*): *tibi resurrectio ad vitam non erit*. Veteres (*d*) qui resurrectionem geminam, & Justorum in terris regnum ad annos mille protrahendum constituerant, ab eâ felicitate & primæ resurrectionis gloriâ improbos repellebant. Hæc verò prior resurrectio, & mille annorum regnum Ecclesiæ minimè probantur; Dominus præterea & probos & improbos ad vitam revocandos (*e*), & coram se Judice constituendos enunciat; illos, ut æternâ voluptate donentur, hos autem, ut æternis mancipentur suppliciis. Hæc sanè & Paulus, & cæteri Apostoli edocuerunt.

a *Kimchi in Psal.* 1. *Maimon. Abarbanel Joseph. Albo. Vide Buxtorf. Synag. Jud. c.* 1. *& Muis in Psalm.* 1. *&c.*
b *Psalm.* 1. 6.
c 2. *Macch.* 7. 14.
d *Iren. l.* 5. *c.* 32. *Quid. apud August. l.* 20. *c.* 7. *de Civit. Vide & Hieronym. in Isai.* 58.
e *Joan.* 5. 29.

Superstitiosus honor, quem Chanaaniticæ regioni Judæi habent, illud egit, ut mortuos ibidem ad vitam revocandos putarent. Indè etiam eorum vota de ultimis vitæ diebus ibidem transigendis, & de sibi in eâ regione sepulchro comparando. Inde eorum opinio de illis, qui alibi sepulturæ mandati, per occultos terræ meatus in eam regionem à Deo devolverentur, ut ibidem resurrectionis die vitæ restituantur (*f*). Huc referunt omnes laudes, quibus regionem Chanaan Scriptura commendat, & promissa, quibus illam Deus sibi suisque posteris perpetuo se traditurum spopondit. Inde denique, ut mille annos sub jucundo Messiæ Regno ibidem se traducturos sperarent, antequam secunda fieret resurrectio, & universale Judicium in

f *Vide Talmud. Babyl. Cetuboth. c.* 13. *& Jerosolim. Chilai c.* 9. *&c.*

val-

valle Josaphat, Jerosolymem inter & Oliveti montem à Domino Judice pronuncieretur. Vorumtamen & ex Judæis erant [g], qui & undique, & eodem tempore mortuos vitæ restituendos nobiscum crederent; qui etiam (h) resurrectionem in Terrâ Sanctè inchoandam, & successivè in cæteris regionibus quàm maximâ celeritate perficiendam cogitarent.

Certum resurrectionis tempus ignoramus, quod & Angelis ignotum Christus asseruit (i), & Apostolis de eo flagitantibus pandere detrectavit. In sæculorum exitu, Dei Filio iterùm adveniente, omnes resurrecturos tantummodò scimus. Qui sexies mille annorum spatio totam mundi ætatem determinant, nunc prorsus fermè rejiciuntur. Hanc sibi Deus reservavit (k), tantùmque nos eam diem furis more adfuturam, & homines, præter omnem opinionem deprehensuram, præmonuit (l).

S. Paulus hominum plurimos tunc adhuc viventes statim morituros, eàque celeritate iterùm resurrecturos asserit, ut eorum mors non mortis, sed mutationis & transitus nomine appellari debet (m): *Fratres*, inquit, *mysterium dico vobis: omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur:* seu juxtà Græcum, & optima Exemplaria, *Omnes quidem non dormiemus, sed omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in novissimâ tubâ: canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem.* Nos igitur eodem, quo decedemus, momento ad vitam revocabimur, morsque nostra levissimus potiùs somnus appellandus, qui nostri mortalis corporis in incorruptibile, & immortale mutatione absolvetur.

Plurimi sunt Interpretes, ex Græcis potissimùm (n), qui eos, qui tunc temporis vivent, mortem omnino non subituros, sed in eam, de qua Paulus, mutationem tantùm transmigraturos putant. Quâ de re, æquè ut Interpretes nostri, etiam Hebræorum Doctores ambigunt (o). Alii enim eos, qui jamjam incipiente resurrectione non obierint, neque obituros, sed statim è vitâ ad incorruptionem, & immortalitatem transituros autumant. Negant alii, nullam in futuro sæculo partem neminem obtenturum contendentes, quin primum è vivis migraverit. Decretum de omnium omnino Adæ posterorum obitu sanè adimplebitur. *Statutum est hominibus semel mori: post hoc autem, Judicium* (p). Aliunde verò S. Paulus ad Corinthios alteram potiùs sententiam statuere videtur; ait enim juxtà emendatiore Exemplaria: *Omnes quidem non dormiemus, sed omnes immutabimur.*

Nonnulla etiam difficultas, ut Paulus de resurrectionis momento à se ipso non discrepare ostendatur. Modò enim momento eodem, *in ictu oculi*, ad tubæ clangorem omnes resurrecturos asserit (q); modò *unumquemque in suo ordine*, nempè juxtà suum meritum, seu ætatem, ad vitam revocandum prænunciat (r): quare Sancti

g Menasse Ben-Israel de Resurrect. l. 2. c. 2.
h Vide Beresch. Rabba Parasch. 27. & 96 & Semoth Rabba Parasch 32.
i Marc. 13. 32.
k Act. 1. 7.
l Matth. 24. 43. & 1. Thessal. 5. 2. &c.
m 1. Cor. 15. 51. &c.
n Vide Chrysost. Theodoret. Theophylact. in 1. Cor. 15. 51. 52. Tertull. de resurrect. c. 41. 42. Hieronym. ad Marcellam.
o Menasse Ben-Israel, l. 2. c. 13. de resurrect.
p Hebr. 9. 27.
q 1. Cor. 15. 52.
r 1. Cor. 15. 23.

v. g. ante reprobos, veteres Patriarchæ ante novissimos, Catholici ante cæteros resurgent; *Primitiæ Christus, deinde ii qui sunt Christi.* Utrumque tamen optimè conciliatur, si Apostolum non de temporis, sed ordinis antecessione meminisse animadverterimus (s). Electi & Christi Discipuli primi resurgent, cæteris nempè & fulgore, & aliis resurrectionis gloriosis dotibus antecellent. *Vel primi resurgent;* priùs videlicèt (t), quàm Christo Judici in nubibus adventuro occurrant; cùm reprobi è contrà, qui eodem momento resurgent, æterno opprobrio perfusi, Domino, à quo judicendi, & inferorum pœnis mancipandi erunt, obviam ferri verebuntur.

Judæorum traditio, teste Hieronymo (u), resurrectionem noctu, aut diluculo, qua nempè horâ Jesus Christus egressus est sepulchro, adimplendam ferebat: quam etiam traditionem à Synagogâ accepit Ecclesia, ut alibi ostendimus. In resurrectionis articulo, ait Paulus (x), tubæ clangor, & vox Archangeli personabunt, quibus in sepulchris dormientes excitabuntus. Christus etiam in Evangelio (y): *Venit hora*, inquit, *in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei, & prodibunt.* Et alibi (z): *Et mittet Filius hominis Angelos suos cum tubâ & voce magnâ.* Ubicumque de hac ultimâ die Scriptura loquitur, etiam de tubæ sonitu meminit; quare Interpretes vel tubam verè sonantem audiendam, vel sonitum tubæ similem afferunt; sonitum, inquam, tubæ Dei, *in tuba Dei*, nempè consueto majorem & stridentiorem, non ab illo diversum, quo Mons Sinai personuit, cùm Dominus Moysi legem traditurus descendit (a), quoque adeò Judæi fuere perterriti, ut Moyses, non Dominus, sese alloqueretur, ne interirent, oraverint.

Putant alii, hanc tubam ipsam fore Archangeli vocem, seu vocem Dei, vel nutum, vel imperium, Dei tandem voluntatem, quæ mortuos è pulvere eductos vitâ & immortalitate donabit; eodem enim *fiat*, quo olim è nihilo, tunc è sepulchris excitatos restituet. Tubam pluries sonitum edituram Paulus prænunciat, cùm mortuos *in novissima tuba* resurrecturos affirmat (b). Chrysostomus & Theophylactus Apostolum ad literam explicant, Divinum Judicem, nonnisi post ultimum tubæ sonitum, adventurum æstumantes.

Hebræi etiam ad literam explicantes verba Isaiæ (c): *Expergiscimini, qui habitatis in pulvere, quia ros lucis ros tuus &c.* eumdem rorem vivificâ præditum virtute, quæ vel in imâ terrâ conditos revocabit ad vitam, statuunt. Alii docent (d), mortuos à Deo restituendos per ossiculum quoddam in dorsi spinâ constitutum, incorruptibile, quod *luz* appellant. Eò autem ducuntur, quòd cecinerit Psalmista (e): *Custodit Dominus omnia ossa eorum* (Justorum): *unum ex his non conteretur.* Hoc itaque ossiculum nunquam vel corrumpendum, vel conterendum, illud est, cujus modò meminimus. Adrianus Imperator

die

s Vide Tertull. de resurrect. carn.
t Vide Chrysost. Theophylact. in 1. Thess. 4. 15. Ita & Grot. Est. Pagn. Vat. Eras. Men. Tirin. &c.
u Hieronym. in Matth. 25. 6.
x 1. Thessal. 4. 15. 16.
y Joan. 5. 28.
z Matth. 24. 31.
a Exod. 20. 18.
b Vide 1. Cor. 15. 52. & Chrysost. & Theophylact. in 1. Thessal. 4. 16.
c Isai. 26. 19.
d Bereschit Rabba. Parasch. 28. & Zoar.
e Psalm. 33. 21.

die quadam & resurrectionis fidem, & Judeum hujus ossis virtutem ostentantem irridens, verum ne assereret, experimento tentari voluit. Os igitur molæ suppositum, deinde in flammas projectum, denique in incude percussum incolume inde semper evasit. Circum os illud, addunt, cæteræ corporis partes in resurrectione coibunt; quare veluti novæ earum copulationis centrum se præstiterit, seu, ut quidam fert Rabbinus, veluti fermentum, quod cætera corporis membra in pulverem soluta iterum restituet; denique veluti tritici semen, quod terræ mandatum, frumentum progignit. Hoc Hebræorum commentum, quod eorum satis præfert levitatem, seriò refellere supervacaneum. An os illud exstiterit, nemo unquam probavit.

Authores iidem de tempore, quo anima corpori iterum copulabitur, quæstionem instituunt, an nempè id fiet corpore adhuc in sepulchro jacente, an inde egresso, & in priorem statum restituto? Animam plerique (f), corpori nonnisi organis perfectè jam instructo sese iterùm adjuncturam defendunt. Quod satis apud Ezechielem innuitur (g): *Ecce ego aperiam tumulos vestros, & educam vos de sepulchris vestris .... cum aperuero sepulchra vestra, & eduxero vos de tumulis vestris, & dedero spiritum meum in vobis, & vixeritis.* Si verò tota simul & in momento resurrectio fiet, ut jam prætulimus, quæstio hæc prorsùs inanis.

f *Vide Menasse Ben-Israel. l. 2. de resurrect. c. 7.*
g *Ezechiel. 37. 12.*

Reginam Cleopatram ferunt quondam à Meir Rabbino postulasse, an mortui nudi, an vestibus amicti resurgerent (h). Cui ille, sicut granum tritici nudum terræ mandatum, pluribus integumentis indutum resurgit, ità mortuos vestibus instructos è sepulchro prodituros respondit. Has vestes easdem putabant, quibus cadavera sepulchro inferuntur (i), quod & per vestes probant, quibus amictum sese Samuel Pythonissæ exhibuit (k). Inde factum est, ut Rabbini potiores pulcherrimis vestibus indutos se tumulari jusserint. Ut plurimum indumentis albis ornabantur, quæ lætitiam & solemnitatem designant. Dena itaquè vel iis vestibus, quibus mortui in sepulchrum illati fuere, vel recèns creatas eisdem impertier. Cur tamen hæ vestes? An ut à frigore, vel calore vindicent; vel ut nuditatem operiant; vel ut corpora ita venusta & pellucida exornent? Minimè profectò. Nudi igitur omnes resurgent. Cùm verò Judæi mille annorum in terria regnum deliciis omnibus, & voluptatibus cumulatum post resurrectionem opperirentur, mirum oon fuerit, si homines redivivos vestibus instructos induxerent.

h *Vide Tract. Sanhedr. Rabi Jonathan. in Cobel. Rabba.*
i *Talmud. Jerosol. Chilai c. 9.*
k *1. Reg. 28. 14.*

Ex his difficultatibus ad intricatiores alias deducuntur, quo nempè in loco tot homines redivivi, quibus naturalis eo in Regno beatitudo competet, constituendi sint? Quo quidem ii potissimùm urgentur, qui Justos omnes, plurimos etiam ex integerrimis Ethnicis, resurrecturos sentiunt, ut millenariâ felicitate fruantur (l). Terram nihilominus inquiunt ab eâ, quæ modò est, longè aliam futuram; nil tunc in eâ incultum aut impervium, sed omnia plana, omnia feracia, omnia incolatui accommoda. Quare sat erit orbis, ut domicilium iis omnibus præstet, qui eâ fruituri felicitate vitæ restituentur. Paria vel simillima respondisse etiam Millenarios credere par est.

l *Vid. Rab. Moson, & Rab. Moson Gabay. Talmud. apud Menasse Ben-Israel, l. 2. c. 9. de Resurrect.*

Metempsycosis, cui Judæorum plurimi adhæserunt, & omnium & singulorum resurrectioni repugnat. Cùm enim anima una in plures justos successivè transmigraverit, quomodò omnes iterùm animare valeat? vel fortè huic rursùs adhæreat, & cæteros prætermittat? An primum animaverit, an secundum, an denique illum, qui præ cæteris resurrectionem meritis fuerit? Quidam primum (m), quidam ultimum ex suis corporibus assumpturam putant (n); quare alia corpora, quæ antea animaverat, velut arbores infructiferæ in medio agri desertę habebuntur. Quamlibet Animam in tria saltem corpora transmigrare iidem censent, ut quæ primò vitiatum corpus nacta fuerat, perfectius aliud nancisci valeat: quæque per primum offensis Deum affecerat, per secundum sibi veniam conciliet. Hæc verò metempsycosis sententia volgò & ab Hebræis, & à Catholicis rejicitur; quare in absurdis, quæ hinc oriuntur, refutandis non immoramur.

m *Abarbanel apud Menasse Ben-Isr. l. 2. c. 8. de resurrect.*
n *Rab. Hiskiah. in Zohar.*

Plurima adhuc de hominum post resurrectionem statu inquiruntur; quæ nempè eorum futura sit natura, quæ ætas, quæ statura, qui sexus: an naturalibus suis vitiis obnoxii; an integrâ, an decrepitâ, an eâ resurrecturi sint ętate, quæ cuique fuerat, cum decessit; an denique monstra & infantes iisdem affecti incommodis ad vitam revocandi sint? Ad harum difficultatum plerasque solvendas nec satis in Scriptura, nec etiam quibusdam solvendis satis est rationem consuluisse. Verumtamen, quæ apud ab Authores meliora, hìc recensebimus. Ipso Christo teste [o], Justorum corpora erunt sicut Angeli Dei; Paulus (p) immortalia, & incorruptibilia, & Patres vulgò gloriâ undique coruscantia, agilia, pellucida fore asseverant. Præter hæc, certi ferè nihil.

o *Matth. 22. 30.*
p *1. Cor. 15. 53.*

Quorundam errorem, qui, ut post resurrectionem corporeis oculis Deum videndum probarent, carnem in Der substantiem tunc reformandam, atque ab ea aliquo modo sic divinitate donata Deum sensibili modo aspiciendum, defendebant, hunc & contemnit, & optimè refellit Augustinus [q], qui etiam alibi (r) aliorum opinionum refert, qui, ut nimium extollerent, videbantur resurrectionis veritatem evertere, corpora in spiritum convertenda, & ab iis Deum corporeis oculis videndum asserentes. Corpus quidem spirituale nobis spondet Scriptura, non verò corporis substantiæ in substantiam spiritûs conversionem (s). Nostra utique resurrectio Christi resurrectioni non præstabit; Christus verò corpus verum, palpabile, carne & ossibus compactum Apostolis suis post resurrectionem videndum, & tangendum exhibuit (t).

q *Aug. Epist. olim 6. nunc 92. n. 5.*
r *Idem Epist. 147. c. 21. & Ep. 205. n. 10.*
s *1. Cor. 15. 44.*
t *Luc. 24. 39.*

Beatorum corpora, inquit Christus (u),

u *Matth. 23. 43.*

fal.

fulgebunt ut sol, & tanto nitore donabuntur, ut ad Dei locem proximè accedant.

x *Philipp.* 3. 21.

Reformabit (x) *corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ*. Et alibi (y):

y 2. *Cor.* 3. 18.

Nos omnes revelatâ facie gloriam Domini speculantes, in eamdem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tamquam à Domini spiritu.

z *Aug. serm.* 277. *n.* 12.

S. Augustinus (z) corporum beatorum vigorem cum radiorum visualium activitate confert, qui juxta veteres Philosophos, objecta ad nostros oculos deferunt, vel à nostris oculis ad objecta summâ celeritate rapiuntur. Eâdem penetrandi virtute & agilitate beatorum corpora donabuntur; & sicut Jesu Christi corpus post resurrectionem clausis foribus Apostolorum cœnaculum ingressus est; ita gloriosa corpora, nullâ re eorum virtuti obsistente, secretiora & prorsus impervia loca pervadent.

a *Rab. Levi Midgai Hanchelam.*

Docent Hebræi (a), Animam beatitudine jam donatam & à corpore sejunctam, superiori, à quo maximè decoratur, & penitùs pervaditur, lumine nitere; cùm verò in resurrectione corpori rursùs copulabitur, lumine, quo ipsa fulgebit, corpus omne ita illustrandum, ut membra omnia, Cæli instar, effulgeant: *Fulgebunt* (b) *quasi splendor firmamenti* ..... *& quasi stellæ ad perpetuas æternitates.*

b *Daniel.* 12. 3.

c *Aug. serm. olim* 147. *nunc* 242. *n.* 3. 2. *& serm.* 240. *c.* 3.

Quidam, Augustini ætate (c), homines vitiis suis corporalibus obnoxios resurrecturos esse sentiebant; sicut etiam Christus cum suis manuum, pedum, & lateris cicatricibus resurrexit. Qui tamen Clarissimus Doctor à quolibet corporis incommodo prorsùs immunes ad vitam fore revocandos statuit; si verò Christus sibi reservavit cicatrices, *hoc*, addit, *potestatis fuit, non necessitatis*; eas enim deleri noluit, ut Discipulorum incredulitatem convincerent, & ad gloriæ suæ incrementum conferrent. Alibi etiam Justos sine corporis vitiis, gravitate, infirmitate, & cujuslibet indigentiæ expertes resurrecturos testatur (d).

d *Aug. Enchirid. de Fide, Spe, & Charitate c.* 91.

e *Beresithit Rabba Parasch.* 95. *Gemar. Sanhedrin. & Jalkut Rabbati.*

Hebræorum Doctores vetustissimi (e) iisdem staturâ, temperamento, qualitatibus, & corporis pravitatibus mortuos esse vitæ restituendos sentiebant. Quare de eorum sententia qui antea cæcitate, tristitiâ, gradiendi debilitate laboraverant, cæci, tristes, claudi resurgent; Deus verò deinde eos incolumitati restituet, & statu longè feliciori donabit. Quam opinionem fulciunt illi Ecclesiastæ (f): *Generatio præterit, & generatio advenit*: & Pythonissæ visione, cui figurâ eàdem, & iisdem vestibus, quibus antea vivens utebatur, senex Samuel se exhibuit (g).

f *Eccle.* 1. 4.

g 1. *Reg.* 28. 14.

h *Isai.* 43. 6. *&c.*

Isaias resurrectionem memorans, corporis vitia tunc à Deo abolenda insinuat (h): *Dicam Aquiloni: Da: & Austro, Noli prohibere: affer filios meos, & filias meas*..... *Educam foras populum cæcum, & oculos habet; surdum, & aures ei sunt.* Deus igitur eorum cæcitatem, vel surditatem avertet. Quod tamen donum in Justos tantummodò conferetur; reprobi verò suis deformitatibus æternùm laborabunt. Quæ quidem juxtà eorum principia illi enunciant; putant enim se iterum vitam in terris traducturos, ubi suæ quisque Tribui adjunctus bibet, comedet, & ducet uxorem: necesse est igitur eo statu donentur, quo sibi commoda omnia & pergrata contingant. Cùm verò nos principiis ab Judæorum doctrina longè aliis nitamur, & eorum sententiis subscribere, & eorum de corporum post resurrectionem statu explorationibus uti minimè cogimur.

i *Vide Aug. ser.* 147. *nunc* 242. *c.* 3. *n.* 4. *& Ep.* 187. *edit. nov. & lib.* 22. *de civit. c.* 14.

Increduli & Ethnici, S. Augustini ætate (i), plures de Infantium resurrectione implexas quæstiones instituebant. Postulantes à Catholicis, quomodo infantes resurrecturi essent, urgebant: Si integrâ ætate resurgent, iî sunt futuri, qui nunquam fuerunt; neque idem ita erit homo, qui decesserat, ac ille, qui resurget. Si pueruli, infirmi, informes, ac iidem, qui in Matris utero vel in primo nativitatis momento fuerant, reviviscent; quam voluptatem, quam gloriam, quam felicitatem percipient? Nonne nunquam in lucem prodiisse, quàm humili adeò atque demisso statu deprimi, illis expedivisset?

An infantes ad vitam revocati suam corporis exilitatem servaturi sint, quod certi nil Scriptura afferat, nec Augustinus decernit. Eorundem verò resurrectionem statuit, verosimiliusque ducit & integrâ ætate & corpore integræ ætati accommodo resurrecturos. *Credibilius plenas ætates resurrecturas, ut reddatur muneri, quod accessurum erat tempore.* Esto etiam, subdit, in infantiæ statu reviviscerent: anne proinde infirmitate, & turpi corporis vitio laborabunt? Deest ne venustas, quæ infantiam deceat? Deus permaximam in corpus exile gloriæ lucem conferre non valeat? *Postremò*, concludit, *corruptionem tolle, & quod vis adjice.* Alibi etiam (k) de infantibus agens, qui antequam egrediantur in lucem, decedunt, neminem, inquit asserturum per resurrectionem redivivis corporibus non esse tribuendum quidquid perfectionis per ætatis incrementum iisdem advenisset; sicut etiam per eamdem non esse adimendum, quidquid vitiati corpori accessisset. *Ut non desit perfectio, quæ accessura erat tempore, quemadmodum non erunt vitia, quæ accesserunt tempore.*

k *Aug. Enchirid. de fide, spe, & charitate c.* 85. *& l.* 24. *de Civit. c.* 13.

Iis, qui parvulos in matris utero anima tantùm sensitivâ & vegetativâ, non verò rationali animatos esse putant (l), de eorum post resurrectionem statu nil penitus investigandum; cum enim nunquam fuerint animâ instructi, neque inter homines sunt recensendi, neque propterea in vitam restituendi. Cùm verò postquam corpus saltem organis instructum fuerit, ab anima rationali animari vulgò sentiant; necesse est & hi pueruli cum ceteris reviviscant: quibus vel Deus, qui ne crinem quidem capitis nostri periturum spopondit, promptè satis eam, ad quam vivendo pervenissent, staturam impertietur; vel quod in iis jam adumbratum est, perficiet; vel quod in eisdem contractum latet, explicabit; vel denique angustam, quam exhibent, effigiem in extensum pro-

l *Beresebit. Rab. Parasch.* 34. *Talmud. Parasc. Pinide & Nida c.* 3.

ducet. *Creatore!, qui creavit cuncta de nihilo, quomodo deesse posset, unde adderet, quod addendum esse mirus artifex nosset?* ait Augustinus (m).

Veteres plures & Recentiores (n) iis Pauli verbis innixi, *Donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi*, homines eâ ætate resurrecturos asseruere, qua Dominus nempè 33. seu 37. circiter annos natus, obiit; quare Infantes excrescent, decrescent senes, ut omnes *in mensura ætatis plenitudinis Christi* constituantur. Apostolus, ait Augustinus, nos ad ætatem quidem, non ad Christi staturam perventuros testatus est: aliter qui Christo staturâ præstitissent, aliquid illis esset detrahendum, quod profectò Domini promisso repugnare videtur, qui Discipulis suis ne eorum quidem crinem periturum spopondit; non verò nec ætatis nec aliquid staturæ se cuiquam addidurum asseruit.

m *Aug. l.22. de Civit. c.14.*
n *Vid. August. l.22. de Civitate, c.15. & seq. Anselm. D. Thom. Vic, & Hieronym. in Epitaph. Paulæ c.52. & alii.*

Hæc interpretatio, vulgò licèt obtinens, nihilominus difficultate non caret. Græci (o), & Latini plures (p) eundem Pauli locum aliter explicant. Ipse Augustinus (q), S. Hieronymus (r), & D. Thomas aliâ quidem viâ progredientes, in Græcorum sententiam deveniunt; nempe illum de Fidelibus interpretantur, qui Evangelii Præconum ope in Fide, & in virtute ita progrediuntur, ut ad perfectam ætatem, nempe ad virium, vigoris, & perfectionis spirtualis statum perveniant.

o *Chrysost. Theophyl. Oecumen.*
p *Ambrosiast. Haymo, Sasbold. alii plures.*
q *Aug. l.22. de Civit. c.18.*
r *Hieronym. in Ephes. 4. 13.*

Et monstra quidem resurrectura certò scimus, quæ tamen Deus à corporis vitio vindicabit: *Nec resurrectura negabuntur; nec ita resurrectura sunt, ac non potiùs correctâ emendatâque naturâ* (s). Quidquid morti obnoxium est, quidquid homo est, vitæ est restituendum. Si monstrum geminum fuerit, & animabus geminis imbutum, duo homines & quidem sejuncti resurgent; si animâ unâ solummodò instructum, unus tantùm homo reviviscet. Hermaphroditi eum, qui sibi potior fuerit, sexum assument. Vel propter proceritatem, vel propter exilitatem monstro similes ad perfectam mensuram redigentur. Si vas institut cœptum vel fortè frangitur, vel aliter perit, figulus eamdem argillam iterum miscens, novum inde vas perfectum, & formosum excitat. Quod in primo vase supererat, hìc excedebat, hìc deerat, in secundo utrinque æquâ proportione distribuitur; quare quod ad ejus deformationem antea, postea confert ad venustatem. Ita, proportione servatâ, in corporum resurrectione fiet. Ex partibus singulis velut in massam unicam fusis, id, quod uni lateri superest, alteri deficienti Deus ita impertiet, ut in quolibet corpore perfectus ordo eluceat. *Nulla*, inquit Augustinus, *ibi erit deformitas, ubi & quæ prava sunt corrigentur, & quod minus est quàm decet, unde Creator novit, inde supplebitur. Et quod plus est quàm decet, materia servatâ integritate detrahetur* (t).

s *August. Enchirid. de fide spe, & charit. c.85. Vide & l.22. de Civit. c.19.*
t *Aug. l.22. c.19. de Civit.*

Beatorum inter & damnatorum corpora maximè sanè intererit; an verò reprobi suorum corporum pravitate affecti resurrecturi sint, non inquirimus (u): *Neque enim fatigare nos debet incerta eorum habitudo, aut pulchritudo, quorum erit certa & sempiterna damnatio.* Frustrà etiam nobis objicimus, eorum corpus fore corruptibile, si doloribus sit obnoxium, & unà fore incorruptibile, si sit mortis immune. Quæ enim ea incorruptio, quæ assiduis semperque innovatis doloribus afficitur? quæ ea fuerit vita, quæ omnibus prorsùs calamitatibus semper obruitur? *Non est enim vera vita, nisi ubi feliciter vivitur; nec vera incorruptio, nisi ubi salus nullo dolore corrumpitur.* Incorruptio, robur, & eorum corporum integritas ad pœnarum incrementum conferent: incorruptibiles & immortales vivent, ut perpetuò moriantur. *Resurgent incorrupti integritate membrorum, sed tamen corrumpendi dolore pœnarum* (x).

u *Aug. Enchirid. c.92.*
x *Aug. Ep. 156. n.15. nov. Edit. & ser. 362.*

D. Fulgentius (y) improborum corpora non esse immutanda, & eam immutationem, de qua Paulus (z), *Et nos immutabimur*, ad Justos tantummodò pertinere putavit. Impii quidem, addebat, ut Justi, resurgent, at in ea felicissima innovatione nullam partem obtinebunt. Eadem, quam à nativitate duxerant, infirmitate & corruptione afficientur; ideò nihilominus à tormentorum vi non interficientur, ut eorum pœnis diutiùs obruantur. Vermis, quo vorabuntur, non occumbet; ignis, quo adorentur, non extinguetur: à quo etiam igne velut quodam sale perfundentur, ut aliquatenus incorruptibiles evadant (a): *Omnis enim igne salietur, & omnis victima sale salietur.*

y *Fulgent. l. de Fide ad Petrum c.3. n.37.*
z *1. Cor. 15. 52.*
a *Matth. 9. 48.*

In eam sententiam venit cum S. Augustino S. Fulgentius, quòd uterque incorruptibilitatem & pœnam sese invicem repellere autumarent. Nos verò tum utramque sibi mutuò prorsùs adversari nolumus, cum dolor soli animæ insideat. Animam, doloribus licèt obnoxiam, naturâ immortalem scimus. Quis verò avertat, quominus corpori incorruptibili juncta, ex iis, quæ corpus afficiunt, dolorem exhauriat, quamvis inde corpus mortem non sit contracturus? Sunt mala quædam, v. g. podagra, dentium dolor, quibus anima permaximè torquetur, quamvis ab iis corpus minimè interimendum compertum habeat.

Diù apud Catholicos disceptatum, an fœminæ in resurrectione proprium sint sexum mutaturæ. Veterum (b) plures affirmarunt, eo potissimùm ducti, quòd dixerit Paulus (c): *Donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.* Alibi etiam (d): *Quos Deus prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui*; quòd etiam asseruerit Christus (e): *In resurrectione neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei.* Huic sententiæ favent præterea quædam Theologorum, & Philosophorum argumenta: v. g. virum tantùm è terra fuisse eductum, fœminam autem è viro. Addit celeberrimus Scotus, fœminam esse viri accidens; & nonnisi viri occasione progenitam. Naturam semper ad virum procreandum intendere, aliquando

b *Origen. in Matth. 23. 30. Hilar. & Hieronym. in eundem locum. Basil. seu alius in Psal. 114. Athanas. ser. 3. contr. Arian. alii apud August. l.22. c.17. de Civit.*
c *Ephes. 4. 13.*
d *Rom. 8. 29.*
e *Matth. 22. 30.*

do verò vel generantis, vel concipientis vitio invitam fœminas producere. Hæc majoris momenti argumenta.

Tertullianus (*f*) verò, Hieronymus (*g*), Augustinus (*h*) & Theologorum plerique, fœminam putant æquè ac virum perfectam, à Creatore instar viri primò intentam; creaturam Dei esse ad generis humani propagationem necessariò constitutam, denique à naturæ seu vitio, seu monstro longissimè abesse. *Non est enim*, ait Augustinus, *vitium sexus femineus, sed natura*. Porrò si fœminæ originem animadvertamus, ipso viro aliquatenus perfectiorem inveniemus; vir enim è terra tantùm eductus, fœmina verò ex ipsius viri substantia. Inane est objiciendo inquirere, ad quid sexûs varietas post resurrectionem conducet? aliter necesse foret, ut & à viro suum sexum immutandum enunciaremus: quæ sanè illatio ipsius objicientis menti adversaretur.

f *Tertull. de Resurrect. carn. c.60.65.*
g *Hier. Epitaph. Paulæ. & Epist. ad Pammachium contr. errores Joann. Jerosol.*
h *August. l.22. de Civit. c.17.*

Procul tunc erunt nuptiæ, generatio, & conjugis in uxorem potestas. Sicut Angeli Dei erimus, morborum, indigentiæ, pudoris, & concupiscentiæ experies. Primos nostros Parentes in horto Edem nuditatis non pudebat, quòd integerrimâ innocentiâ, decorarentur. Ita profectò & Beatis in Cælo continget, qui mentis acie in Dei Magnitudinem, Sapientiam, Bonitatem prorsus attentâ, puritate & innocentiâ longissimè perfectiori ditabuntur.

Ex eisdem Jesu Christi verbis, *In resurrectione neque nubent, neque nubentur*, Hieronymus (*i*) argumentum ducit, quo sexûs diversitatem tunc futuram concludat: *Non enim*, inquit, *de lapide, & ligno dicitur: non nubent, neque nubentur, quæ naturam nubendi non habent; sed de iis, qui possunt nubere*. Tertullianus, quòd Christus omnibus hominibus resurrectionem promiserit, eamdem probat sententiam: Cùm enim, ait, integer homo resurrecturus dicitur, excitandus promittitur omnibus omninò membris instructus; quæ quamvis ei, cui nunc conferunt, usui inutilia, ad corporis nihilominus venustatem, & integritatem necessariò postulabuntur. Eadem ferè occurrunt in Quæstionibus ad Orthodoxos, Justini Martyris nomine inscriptis (*k*), & apud Gennadium in Tractatu Ecclesiasticorum dogmatum, S. Augustini Operibus inserto (*l*). S. Irenæus quoslibet suum in resurrectione sexum servaturos perspicuè insinuat (*m*).

i *Hier. loc. cit.*
k *Respons. ad qu.53. ad Orthodox.*
l *Gennad. de Ecclesi. Dogm. c.43.*
m *Irenæus l.2. c.23. & l.5. 23.*

Qui sibi de ingenio placent Eruditi, resurrectionis dogmati perplurima objiciunt. Ajunt enim: Quomodo beatorum animæ corpus, quod ad suas ipsarum pœnas tantummodò contulit, prosequantur amore? quomodo corpus à vermibus corrosum, à flammis absumptum, in pulverem redactum, ab animalibus carnivoris, à vulturibus, à piscibus devoratum, ad vitam revocabitur? quomodo eæ corporis particulæ, quæ per insensibilem transpirationem assiduè evanescunt, in idem corpus iterum coalescent? quomodo demum populi, qui hominum carnibus vescuntur, suam iterum carnem resurgendo assument, cùm inter ipsos sæpissimè unius caro in carnem alterius transmigret?

Quæ omnia satis evertimus, modò tantùm statuatur, resurrectionem inter ea, quæ à naturalium causarum ordine dependent, minimè esse recensendam. Hoc planè solius Divinæ potestatis est opus (*n*), cujus causas & rationem nonnisi temerè & nequicquam indagaremus. Eò tantùm hîc intendimus, ut rei veritatem confirmemus. Ne igitur, inquit Augustinus (*o*), de redivivorum corporum naturâ humana infirmitas dirimere audeat, ne propter inanem inquisitionem Fidei & felicis resurrectionis meritum deperdat. Novi & Veteris Testamenti Libri certa futuræ resurrectionis argumenta præferunt; cujus etiam vadimonium & arrham Domini, & Lazari, & Sanctorum, qui unà cum Christo surrexerunt, resurrectio nobis impertit (*p*). Frustrà igitur contra iis, quæ Dei Filius spopondit, & certò constant, difficultates adstruuntur.

n *Vide Athenagor. de resurrect. mort. p.43.*
o *Aug. ser. 287. n.13.*
p *Matth.27. 52.*

Quamvis autem corporis nostri materia sive in pulverem, seu cinerem redacta fuerit, sivè per transpirationem erogata, sivè in carnivoræ belluæ, seù barbari hominis substantiam transmigraverit; Deus eamdem discernet, & corpori, cujus erit, impertietur. Quòd sanè ut præstet, neque hominis ope, neque consilio indiget, easque difficultates; quæ nullo labore nobis superandæ videntur, nullo negotio absorbet. Num qui ex materiâ alienâ hominem per suum verbum momento creavit, ex propriâ materiâ compactum restituere non valeat? Particulæ omnes, quæ à nativitate ad usque mortem corpus nostrum compegerunt, nobiscum utique non resurgent; tunc enim magnitudinis monstra excitaremur. Id tantummodo nobis restituetur, quo, vel quanti in ætatis anno trigesimo, vel ante mortem fueramus, venustâ proportione constituamur. D. Augustinus mortuorum resurrectionem cum metalli simulacro comparat (*q*), quod contritum & fusum veterem sui speciem omnino deperdit, à fusore iterum conflatur, partibusque unà immixtis in formam priori effigiei consimilem injicitur, & novum contrito simillimum simulacrum constituitur.

q *August. Enchirid. de fide, spe, & charit. c.89. & l.22. de Civit. c.59.*

Sive igitur Deus vel quanti ante mortem fueramus, nos excitare, vel staturam triginta annorum congruentem nobis impertiri, vel denique æquè omnes ejusdemque mensuræ nos restituere decreverit; à quonam prohiberi potest, ne quod superest, uni detractum, in alium, cui deerat, conferat, & quidquid velit, perficiat (*r*)? *Ita modificabitur illa in unoquoque materies, ut nec aliquid ex ea pereat, & quod ubicui defuerit, ille suppleat, qui etiam de nihilo potuit, quod voluit, operari*. Huc etiam pertinet fusoris exemplum, qui ex pluribus simulacris specie & staturâ inæqualibus, contritis, immixtis, & simul fusis, ejusdem speciei & staturæ totidem simulacra conflat.

r *August. Enchirid. c.90.*

Cuicumque hac de re sententiæ adhærea-

seamus, nihil ullam nobis ingerat difficultatem, cum resurrectio, & omnes, quæ ad eam pertinent, mutationes Divinæ fiut opus potestatis. Cæterùm unumquemque figuram, sexum, & staturam sibi propriam servaturum, verosimilius nos ducimus; necesse enim putamus, ut quisque eo ipso, quo vivens, statu iterum donetur; aliter eorum resurrectio, nova potiùs foret appellanda creatio, si ab iis, qui fuerant, alii resurgent.

De hominibus, quos barbari homines voraverint, difficilior solutio; iis enim, quos carnivora animalia absumpserint, cum hæc non sint ad vitam revocanda, iterum restituetur, quod in eorumdem animalium nutritionem transmigraverat. Rabbini (s) in sæculorum exitu, & Messiæ temporali Regno florente animalia perfectiora, quàm nunc, exitura, & eidem, quo ante Adæ lapsum fruebantur, statui restituenda putant. Licèt verò minimè resurrectura velint, quæ obierint, nihilominùs stat difficultas de iis saltem animalibus carnivoris, quæ, cum ante primam resurrectionem Justorum carnes comedosint, post eamdem resurrectionem adhuc vitâ non excesserint. Quid enim de Justorum carnibus, quæ in eorumdem animalium substantiam transmigraverint? Qui huic favent opinioni, difficultatem solvant.

s *Vide, si placet, Philonem de præm. & pæn. p.924 & Semoth Rabba & Menasse Ben-Israel, l. 3. c.6. p.303.*

Nunc verò ei occurramus, quod de *Antropophagis*, seù hominum comestoribus objicitur. Corpus, quod comesum fuerit, anne illi qui comederit, & in suam substantiam converterit, an ipsi comeso restituetur? S. Augustinus comeso restituendum non ambigit (t): *Reddetur caro illa homini, in quo esse caro humana primitus cœpit.* Tam comesus quàm comestor suæ uterque propriæ substantiæ restituetur.

t *Aug. l.22. de Civit. c.19.*

Athenagoras idem sibi objiciens, sibi etiam respondet (u), humanam carnem, quòd hominum congruum non sit nutrimentum, non posse idcirco ad eorum subsistentiam conferre, nec in eorumdem substantiam converti; adeòque, licèt corpori humano per cibum copuletur, vel per transpirationem dissipari, vel projici per excrementa. Paulisper, addit, in corpore humano detinetur, neque in carnem convertitur; quare ejus, qui resurgit, corpus propriè constituere non potest. Nos verò, ne nostris Philosophis responsum hoc non arrideat, satis veremur. Caro utique humana ad ordinariam & naturalem hominis nutritionem non pertinet, quòd Deus eamdem hominibus interdixerit. Verumtamen, qui eam comedunt, eamdem digerunt, & veluti cibos cæteros suum in succum convertunt: quam tempore, & modo, quo Deus voluerit, comesis restituent, ut ait Augustinus. Sapientiæ Dei erit nostrorum corporum materiam ita omnibus impertiri, ut & sui promissi veritas, & suorum operum venustas undequaque refulgeat.

u *Athenagor. de resurrect. mort.*

Hanc tandem dissertationem absolvamus. Veritatem ex præcipuis, quibus Catholica Religio Fidem adhibet, perspicuis Veteris & Novi Testamenti textibus, & Jesu Christi promissis innixam, Domini etiam, & cæterorum, quos ipse excitavit, resurrectione comprobatam perpendimus. Quot nihilominus tenebris mysterium istud obvolvitur? Quando, quomodo, qua statura, qua ætate resurgemus? Hæc humanâ curiositate nequicquam sanè indagantur. In sæculorum exitu nos resurrecturos, semel tantum resurrectionem futuram, & momento, seu oculi ictu absolvendam, corpora demum Justorum incorruptibilitate, & immortalitate donanda, certò scimus. At qualia reproborum corpora sint evalura? Quomodo immortalitas & incorruptibilitas cum pœnis innumeris, assiduisque suppliciis cohæreant? Quomodo infantes, quo statu, qua staturâ resurgent? Quomodò monstra, & qui in matris utero decesserunt, reviviscent? Hæc omnia sibi Dominus reservavit, nobisque ea tantùm aperuit, quæ scire maximè expedit. Omnes nempe, & singulos homines resurrecturos, & ante Divini Judicis Tribunal constituendos fore, ut probi donentur præmio, ut improbi mancipentur supplicio.

IN EPISTOLAM

S. PAULI AD EPHESIOS

PROLEGOMENON.

Ephesus, Asiæ Minoris Metropolis, Idololatriæ maximè dedita, cultui præsertim Dianæ, cui etiam celeberrimum Templum erexerat. Ephesios superstitiosos etiam fuisse & Magiæ quammaximè addictos inde constat, quòd S. Paolus unâ die tot libros magicos flammis tradidisse dicatur (*a*), quot 50000. denariorum pretio constarent (*b*). Impudicitia & effrænis licentia totam Asiam, Ephesum præsertim, pervaserant.

a *Act.*19. 19.

b *Hi* 50000. *denarii sunt* 25000. *libræ, decem solidis Gallicis, qui communis est denarii Romani valor, in singulos denarios supputatis.*

S. Paulus anno Christi 54. primùm Ephesum venit (*c*), qui postquam Judæorum Synagogę de Evangelio dixisset, ut apud ipsos aliquandiu moraretur, postulatus, si Deo collibitum fuerit, se regressurum spopondit. Aquilam & Priscillam, qui se domi suæ Corinthi exceperant, quique Ephesum usque comitati fuerant, in eâ Urbe reliquit. Paulò postquam Paulus inde discesserat, Judæus Alexandrinus, quem Apollinem appellabaet (*d*), vir disertus, Scripturarum peritus, & licèt solo Joannis baptismate initiatus, acer Fide Catholicæ propugnator, Ephesum venit, & prædicationi incubuit. Optimè ibidem ab Aquilâ & Priscillâ instructus, Corinthum contendit, ubi quod Paulus plantaverat, irrigavit (*e*).

c *Act.*18. 19. 21.

d *Act.*18. 24. 25.

e 1. *Cor.*3. 5.

Sub anni 54. exitum D. Paulus Ephesum reversus, triennio constitit (*f*). Discrimen est, an S. Joannes Evangelista Apostolo prior eò Fidem intulerit. S. Joannes Chrysostomus (*g*), & alii affirmant; Irenæus (*h*) verò, & Theodoretus (*i*), & quidem meliùs, negant, adduntque S. Paulum ei mori & hìc instituisse, quo super fundamentum alienum construere recusabat, neque de Christo dicebat, nisi ad ea loca, quæ Christum penitus ignorarent (*k*). Ab Judæis & ab Ethnicis Paulus ibi plurima pertulit, sibique tandem fugâ consulere coactus est, ut sese ei seditioni eriperet, quam aurifex Demetrius, qui conficiendis Dianæ ædiculis vitam traducebat, Ephesi excitaverat (*l*). In Græciam inde profectus, Corinthi aliquandiu substitit, donec eleemosynas in Græciâ, & Asiâ congestas deferens, Jerosolymam navigavit. In Templo ab Judæis interceptum Romanorum militum Præfectus Cæsaream misit: unde Romam traductus, biennio [*m*] in carcere detentus est, ubi hanc ad Ephesios Epistolam, anno circiter Christi 62. scripsisse putamus. Præterquamquòd Paulus suorum vinculorum in eâ meminerit (*n*), ejusdem etiam in Græcis Exemplaribus subscriptiones Romæ exaratam præferunt.

f *Act.*19. 1. & 20.

g *Chrys. Prolog. in Ep. ad Ephes.*

h *Iren. l.*3. *c.* 3.

i *Theodoret. ad Ephes. prolog.*

k *Rom.*15. 20. 21.

l *Act.*19 24.

m *Ab ann.*61. *usq. ad Christ.* 63.

n *Ephes.*3. 1. & 4. 1. & 6. 20.

Cùm verò bis in vincula conjectus fuerit, primùm Jerosolymis comprehensus à Judæis, Neronis Imperantis anno septimo; secundò cùm Romam profectus, eodem Imperatore jubente, regni sui anno 12. detentus, & anno statim consequente Martyrio interemptus fuit: dissentiunt idcircò Interpretes, cujus in hac Epistolâ carceris mentio facta sit. De prioribus vinculis Paulum loquutum nonnulli autumant (*o*): in quam sententiam & nos idcircò propendemus, quòd Apostolus suæ proximæ mortis non meminerit, imò Ephesios oraverit, ut sibi per preces liberè evulgandi Evangelii virtutem à Deo obtineant [*p*]; quo de suis sibi vinculis solvendis, deque Evangelio Gentibus annunciando se adhuc tunc sperasse, satis ostenditur: quòd præstereà hanc, sicuti & Epistolam ad Colossenses, per Diaconum Tychicum miserit, & eadem ferè verba, ut eum Discipulum Ephesiis, & Colossensibus commendaret, Epistolæ utrique inseruerit (*q*). Epistolam verò ad Colossenses à Paulo exaratam, postquam primùm Romam venerat, certò scimus; ergo & hanc, quam habuit ad Ephesios.

o *Theodoret. Grot. Prolog.*

p *Ephes.*6. 19.

q *Confer Ephes.* 6. 21. *&c. cum Coloss.*4. 7. *&c.*

Baronius, Estius, Tillemontius, & alii, vix anno ante mortem, postquam iterum se Romæ restituerat, ad Ephesios missam statuunt (*r*). Hieronymum etiam in suam sententiam pertrahere student, quòd, an Paolus, priusquam Epistolam hanc scriberet, in Hispanias se jam contulisset, ambigere fateatur. Addunt præstereà, in hac, sicut in Epistolâ ad Colossenses, Tichyco Onesimum non jungi, neque Timotheum in ejus titulo unà cum Paulo memorari, ut fit in eadem ad Colossenses, & in cęteris, quas, postquam primò Romam contenderat, Paulus dedit. Hæc eorum argumenta.

r *Hier. in Ephes.*3. *Vide not.* 48. *D. Tillemont. in S. Paulum.* At idem Hieronymus *in cap.*3. *v.*1. disertè asserit, hanc Epistolam Romæ scriptam eo ipso tempore, quo & Paulus scripsit ad Philemonem, ad Colossenses, & ad Philippenses: ad quos utique scripsit, postquam primò Romam pervenerat.

Veterum nonnulli (*s*) Paulum adhuc Ephesum non peragrasse, cum hanc ad

s *Vide Theodoret. Prolog. ad Ephes.*1. 15. & *Oecumen. Prolog.*

Ephe-

Ephesios Epistolam dedit, idque omne, quod de prædicatione, & de ejus ad hanc urbem itineribus Acta recensent, nonnisi aliquandiu postquam eamdem scripserat, evenisse putarunt. Vincula verò Pauli vel de vinculis aliis ab iis, quibus Romæ devinctus fuit, vel spiritali sensu de corporis sui carcere explicarunt [t], juxtà illa ejusdem Apostoli verba [u]: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Quæ quidem sententia ab omnibus nunc vulgò rejicitur, quamvis aliqua hujus Epistolæ loca ei favere videantur, v.g. (x): *Propterea & ego audiens Fidem vestram, quæ est in Domino Jesu, & dilectionem in omnes Sanctos, non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis*; quod utique quammaximè ad illud accedit, quod ad Romanos scripsit (y), cùm eos solo nomine noverat. Et alibi (z): *Hujus rei gratiâ, ego Paulus vinctus Christi Jesu, pro vobis Gentibus, si tamen audistis dispensationem gratiæ Dei, quæ data est mihi in vobis.* Sed objectionem hanc diluimus in Commentario.

Marcion (a) hanc Epistolam non ad Ephesios sed ad Laodicenses à Paulo datam asseruit, illam enim vocem primi versûs, *Ephesi*, ademit (b); quod vitium à Marcionitarum Exemplaribus etiam in Catholica translatum est: quare Basilius Magnus (c) vetustissimos Libros allegat, in quibus sic: *Paulus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei omnibus Sanctis, qui sunt, & fidelibus in Christo Jesu*, pro, *omnibus Sanctis, qui sunt Ephesi.* Hieronymus etiam (d), hanc varietatem tangit, & Basilii opinionem culpans, ab aliquibus jocosè potiùs quàm graviter explicari asserit ea verba: *Omnibus sanctis qui sunt*: ac si ea mens esset Apostoli, ut Ephesios aliquatenus naturâ Sanctos esse testaretur, sicuti Sanctus est Deus, qui idcircò appellatur: *Ego sum qui sum* (e). Marcion, Epiphanio teste (f), geminas Epistolas, ad Ephesios alteram, alteram ad Laodicenos novisse dicitur; locus verò, qui veluti per Marcionitas ab Epistola ad Laodicenos laudatus affertur, in Epistolâ ad Ephesios occurrit c.4. 5. 6.

Grotius (g) huic simillimam ad Laodicenos Epistolam à Paulo datam putat, eamque à Marcione, fortè Laodicenæ Ecclesiæ authoritati innixo, Epistolæ ad Laodicenos nomine allegatam censet: quid enim alioqui contulisset Marcioni ut titulum interpolaret? Hanc prætereà de suâ sententiâ eamdem esse addit, quam Paulus, veluti ad Laodicenos missam, memorat, *Coloss.* 4. 16. Proximè ad Grotium accedit Usserius (h), qui hanc Epistolam ad omnes Asiæ Ecclesias circularem ducit: quare Paulus Ecclesiæ, ad quam Epistola mittebatur, nomine prætermisso, illud tantummodo apposuit (i): *Paulus Apostolus Jesu Christi, Fidelibus* ...... Quòd verò Ephesus Provinciæ Metropolis esset, in Exemplarium plerisque hæc Epistola Ephesi nomen servavit; quare mirum non fuerit, si Basilii ætate ex iisdem Exemplaribus quædam nullius Ecclesiæ nomine

t *Hieronym. in Ephes.* 3. *initio.*
u *Rom.* 7. 24.
x *Ephes.* 1. 15.
y *Rom.* 1. 8. 9. 10.
z *Ephes.* 3. 1. 2.
a *Tertull. l.* 5. *contr. Marcion. c.* 11. *Prætereo & de aliâ Epistolâ, quam nos ad Ephesios præscriptam habemus, Hæretici verò ad Laodicenos.*
b *Tertull. l.* 5. *cont. Marcion. c.* 17. *Ecclesiæ quidem veritate Epistolam istam ad Ephesios habemus emissam, non ad Laodicenos; sed Marcion ei titulum aliquando interpolare gestiit, quasi & in isto diligentissimus explorator.*
c *Basil. Magn. l.* 2. *advers. Eunom.*
d *Hier. in Ephes.* 1.
e *Exod.* 3. 14.
f *Epiphan. hæres.* 42. *t.* 9. *p.* 310. & 371. 374.
g *Grot. Proleg. in Ep. ad Ephes.*
h *Usser. ad ann.* 64.
i *Ephes.* 1. 1.

inscripta legerentur, & Laodiceni sibi missam ostentarent. Hinc fortè Marcion ad Laodicenos datam defendit, & veluti ad eosdem missam allegavit.

Hæ sanè conjecturæ & Interpretum ingenium, & quamdam veri speciem præferunt; quædam verò in eadem Epistola occurrunt, quæ ad Ephesios maximè pertinere videntur. Eos v. g. quamplurimum Magiæ deditos scimus; ea propter, *Vos*, ait Paulus, *cùm essetis mortui delictis & peccatis vestris, in quibus aliquando ambulastis secundùm sæculum mundi hujus, secundùm principem potestatis aëris hujus spiritûs, qui nunc operatur in filios diffidentiæ* (k). S. Ignatius Martyr Ephesi Fideles (l) per totam hanc Epistolam à Paulo commendatos asserit. Apostolum igitur Ephesios præcipuè per eamdem alloquutum sentit. Præterea ibi Paulus in effrenem licentiam, quæ Ephesum nimiùm pervaserat, insurgit; (m) turpes & scurriles sermones damnat, monet [n] denique, ut à quorumdam Philosophorum sententiis caveant, à quibus turpium operum pleraque veluti indifferentia vulgabantur. Ephesus, maximæ voluptatis Urbs, Philosophos plurimi faciebat.

Ante hanc, ad Ephesios alteram à Paulo datam Epistolam olim nonnulli putarunt (*), quòd capite 3. 3. hæc legantur: *Quoniam secundùm revelationem notum mihi factum est sacramentum, sicut supra scripsi in brevi.* Interpretes verò id Apostolum innuisse censent, quod præcedenti capite de eorum ad Fidem vocatione, & de eorum sine Legis operibus justificatione præmiserat.

Patrum & Interpretum testimonio (o) hæc Epistola captu difficilior, & fortè omnium S. Pauli difficillima. Præter magnitudinem, & rerum, de quibus in ea agitur, sublimitatem, stylus utique confusus, phrasis dura, & periodi nimiùm protractæ. Præcipua nostræ Fidei mysteria, Redemptio, per mortem Jesu Christi Justificatio, Prædestinatio, Gentium ad Fidem vocatio, & Gentium ab Abrahæ fœdere alienarum cum Judæis primis Divinarum promissionum hæredibus conjunctio in prioribus tribus Epistolæ capitibus fusiùs ab Apostolo recensentur.

Illuc Paulum intendisse credimus, ut non modò Fideles Judaizantes, sed etiam Ethnicos recèns ad Fidem traductos, à sua in Idololatriam, Magiam, curiosas artes, & licentiæ flagitia proclivitate adhuc non penitus amotos, increparet. Gnostici illius ætatis hæretici, & Philosophi quidam turpia, adulterio minora, inter indifferentia opera recensentes, impudicitiæ flagitiis authoritatem adjungebant. Tribus ultimis Epistolæ Capitibus ad eorum mores componendos regulas Ephesiis Paulus præscribit; ad concordiam, pacem, & flagitiorum fugam hortatur; Conjugibus & Uxoribus, Genitoribus & filiis, servis & Dominis, ad vitam optimè instituendam, plurima impertit; preces denique ab eis postulat, ut, persecutionibus invictis, robur, & Evangelii enunciandi virtutem à Deo consequatur.

k *Ephes.* 2. 1. *Vide etiam c.* 1. 22. & *c.* 5. 21. & *c.* 6. 12. & *Præfat. S. Hieronymi in* 1. *lib. sui Commentarii in hanc Epistolam.*
l *Ignat. ad Ephes. pag.* 24. *Vide Cotaler. not. ibid.*
m *Ephes.* 4. 29. 22. & 5. 3. 4. 5.
n *Ephes.* 5. 5. 6. 7.
* *Quidem apud Theodoret. ad Eph.* 3. 3.
o *Chrysost. Prol. in Ep. ad Ephes. Hier. Prolog. in l.* 1. & *in l.* 3. *c* 4. *Non vobis molestum sit, si dein obscurioribus immoremur; tanfati enim in principio sumus inter omnes Pauli Epistolas hanc vel maximè & verbis & sensibus involutam.*

DIS-

IN EPISTOLAM
S. PAULI AD PHILIPPENSES.
PROLEGOMENON.

S. Paulus à Deo in Macedoniam vocatus, anno Chr. 52. Troade navim conscendit, in Samothraciam venit, die proximâ Neapolim Macedoniæ urbem maritimam appulit, & hinc Philippos, Romanorum Coloniam, hujus Macedoniæ partis Metropolim profectus, primùm Lydiam purpurariam Deo per Fidem peperit (a). Aliquot post diebus cum ab ancilla quadam per familiarem Cacodæmonis consuetudinem abdita revelante, quæ suorum dominorum quæstui plurimum conducebat, Pythonem ejecisset, ab ejusdem heris apud Magistratus, tamquam novæ Religionis author delatos, post virgarum animadversionem, unà cum Sila in carcerem conjectus fuit. In noctis vigilia, concussâ repentino impetu terrâ, atque ædificii fundamentis ab imo nutantibus, carceris fores ultrò reclusæ, & captivorum vincula spontè contrita sunt. Carceris custos captivos diffugisse ratus, stricto in se gladio, mortem sibi intulisset, ni statim Paulo se se prodente, interceptus fuisset: qui illicò ab eodem Apostolo fidei mysteriis instructus, unà cum tota familia baptismo est initiatus. Mane alterius diei à Magistratibus imperatum, ut Paulus & Silas dimitterentur. Paulus verò cum civibus Romanis sic agi indignatus, nonnisi ab ipsis Magistratibus palam dimissum carcere se egressurum asseruit; quibus ad magistratus delatis, ipsi per se injuriam illatam deprecaturi venerunt; atque è carcere eductum, ex Urbe secederet, rogarunt: quare Philippis Apostolus Thessalonicam contendit.

a Act. 16. 11. 12. &c.

Paulus Philippenses maximo semper amore prosequutus, in suis precibus (b) illorum assiduè meminerat. Præ omnibus, quos Apostolus ad Fidem traduxit, beneficii memores Philippenses fuere. Soli enim inter omnes, quocumque ad Fidem enunciandam pergeret, eleemosynas ad illum transmittebant [*]: quibus proinde ei presto fuere bis Thessalonicæ (c), & fortè etiam Corinthi (d). Diù post, anno scilicet circiter 62. cum Romæ vinculis detentum audissent, Epaphroditum suæ Ecclesiæ seu Episcopum, seu Ministrum (e), & pecuniis, & ministeriis ejus solamini destinarunt (f).

b Philipp. 1. 4.
* Philipp. 4. 15.
c Ibid. 4. 16.
d 2. Cor. 11. 9.
e Vide Comment. ad Philipp. 2. 25.
f Philipp. 2. 26.

Epaphroditus, ubi Romam pervenit, Pauli famulatui se totum impendit (g): quare neque vitæ suæ parcens, in morbum incidit, & diu Romæ immorari coactus est. Paulus verò, ut Philippenses à sollicitudine pro illo liberaret, vix convalescentem remisit, adjectâ Epistolâ, quam modò explanamus. Hæc igitur *ad Episcopos & Diaconos Philippenses* inscripta est. Episcopi nomine vel hujus Ecclesiæ Presbyteros, vel Philipporum vel proximarum Ecclesiarum Episcopos (h) à Paulo designatos credimus. Epistolæ initio sibi Timotheum jungit [i], quem ad Philippenses se facile missurum postquam suis rebus aliquanto consuluerit, pollicetur (k). Et ipsum se ad eosdem aliquandò perrecturum sperat (l), etenim per totam Epistolam à Deo vinculis se eripiendum, & iterum libertate donandum confidit. Seu vitæ seu mortis optionem à Deo datam Apostolo, Chrysostomus opinatur (m).

g Philipp. 2. 27. &c.
h Vid. Hammond. ad Philipp. 1. p. 210. 211.
i Philipp. 1. 1.
k Philipp. 2. 19. &c.
l Revera duobus post annis Philippos venit, Ann. Christ. 64. Vid. Philipp. 2. 24.
m Chrysost. hom. 3. p. 30.

Faciliori stilo, & spiritu tranquilliori hanc præ cæteris Epistolam Apostolus exaravit. Sui amantissimi cordis documenta exhibet singularia, neque gravioribus verbis eos unquam increpat, quo quidem, ait Chrysostomus (n), Philippenses, qui non modò Fidei se dederant, sed etiam pro Christo plura pertulerant (o), præstantissimâ virtute prædιti præferuntur. Suorum, Pauli nempè, vinculorum communem secum ut habeant gaudium, hortatur: præclarè verò secum agi putaturum, si suo ipse sanguine veluti libationem addere posset sacrificio, quod Philippenses fide suâ Deo offerrent (p). Sua denique vincula ad Divinæ Gloriæ, & Evangelii incrementum contulisse testatur (q). Pseudo-Apostoli Philippos, sicuti & urbes cæteras, peragrantes, Legem & circuncisionem necessariò ad salutem postulari enunciabant; quare Paulus magno sermonis impetu in eos insurgens, gravissimè increpat, eosdemque, quòd solius quæstus spe, & ambitionis pabulo prædicent, sibique ventrem pro Deo constituant, canes, & nequissimos operarios appellat.

m Chrysost. in Philipp. prolog.
n In Philipp. Prolog.
o Philipp. 1. 29.
p Philipp. 2. 17.
q Philipp. 1. 12.

Philippenses, ut animis mutuò cohæreant, hortatus, Evodiam, & Syntychen, ac fœminas emeritas, quæ enunciandæ Fidei maximo sibi fuerant adjumento, eorum humanitati quamplurimum commendat.

Elee-

Eleemoſynarum, quibus ſibi Philippenſes conſuluerant, ita meminit, ut & vacuum cupiditate animum, & charitate redundantem præferat (r): quos plenâ gratiarum actione exceptos, ſtatim admonet, pluris quàm munus, à ſe meritum pendi, quod ſibi apud Dominum vindicaverant. Cæterùm nihil ſibi deeſſe, copiâ æquè ac geſtate contento, per Deum ſibi allaborantem omnia poſſe teſtatus. Satis tamen eos commendat, quòd veterem ſui beneficio liberalitatem exercentes, ad ſui ſolatium quam-maximè conſuluiſſent. Eis denique Romanorum Fidelium, Aulicorum potiſſimùm (s), nomine valedicit: quo vel in Imperatoris Domum Evangelium intuliſſe (t), ibique Diſcipulos ſibi Paulus peperiſſe ſatis oſtenditur.

S. Polycarpus ad Philippenſes ſcribens, plures ad eos Epiſtolas Paulum dediſſe, aſſerere videtur (u): *Neque enim*, inquit, *ego, neque alius mei ſimilis, aſſequi poteſt beati, & glorioſi Pauli ſapientiam, qui cum eſſet apud vos in conſpectu hominum, qui tunc vivebant, perfectè ac firmiter docuit verbum veritatis, qui & abſens vobis ſcripſit Epiſtolas, in quas ſi intueamini, ædificari poteritis in fide, quæ data eſt vobis, quæ eſt mater omnium noſtrûm.* Polycarpo illud favere videtur, quod ejuſdem Epiſtolæ capite 3. ſubdit Apoſtolus: *De cætero fratres mei gaudete in Domino*, ſeu vobis in Domino valedico. *Eadem vobis ſcribere mihi quidem non pigrum, vobis autem neceſſarium.* Quo quidem iis, quæ iterat, ſimile aliquid ad eos ſcripſiſſe inſinuatur; nihilominus de unicâ tantùm ad Philippenſes Epiſtolâ & apud Veteres, & apud Recentiores Interpretes conſtat. Polycarpi verò textus neceſſariò Epiſtolas non ingeminat; Græcè enim, & Latinè, & Gallicè etiam uni epiſtolæ pluralis literarum numerus ſæpè tribuitur.

Tertium & quartum caput Epiſtolæ ad Philippenſes, ab Apoſtolo addita Grotius putat; cum enim, ait, de iis tantùm, quæ duobus prioribus Capitibus recenſuit, ad eoſdem ſcribere ſtatuiſſet, & cætera deinde ſubdere optimum duxit. Addit præterea Grotius, Pſeudo-Apoſtolos, quos Paulus atris coloribus depictos aſperiùs habet, non ex Judæis ad Fidem traductis, neque ex Fidelibus Judaizantibus, ſed ex Ethnicis extitiſſe, qui, humanâ penitus prudentiâ Gentibus Fidei participibus ſuadere ſtudebant, ut à perſecutionibus, quibus Catholica angebatur Religio, ſe ſubducturi, & circumciſioni parêrent, & Judaiſmum profiterentur. Quam utique ſententiam ſcribentes in Epiſtolam ad Galatas jam refutavimus. A' Judæis quamplurimoni tunc cavendum ſibi ex iis perſpicuè conſtat, quæ Paulus adjecit (x): *Videte canes, videte malos operarios, videte conciſionem; nos enim ſumus circumciſio, qui ſpiritu ſervimus Deo.... ſi quis alius videtur confidere in carne, ego magis, circumciſus octavo die, ex genere Iſrael, ex tribu Benjamin, Hebræus ex Hebræis.*

r *Philipp. 4. 10. &c.*
s *Ibidem verſ. 22.*
t *Philipp. 1. 13.*
u *Polycarp. Ep. ad Philipp. §. 3.* Hammond. *in c. 4. ad Coloſſ. putat duas Epiſtolas ad Theſſalonic. pro Philippenſibus etiam fuiſſe*; hinc S. Polycarpum numero plurali ad Phylippenſes Epiſtolas memorare.
x *Ad Philipp. 3. 2. &c.*

IN EPISTOLAM

S. PAULI AD COLOSSENSES

PROLEGOMENON.

COloſſæ, è præcipuis Phrygiæ Urbibus, non procul à Laodicea totius provinciæ Metropoli. *Coloſſa*, ne an *Colaſſa* appellarentur, diſcrimen. Ab Allatio (a) & aliis (b) *Colaſſa* legendum defenditur, cujuſmodi & in optimis & vetuſtiſſimis Mſs. eſt reperire (c). S. Chryſoſtomus, Oecumenius, Theodoretus, & Græca Exemplaria quamplurima *Colaſſas* habent (d). Strabo verò (e), Herodotus (f), Xenophon (g), Plinius (h) *Coloſſas* præferunt. Ita etiam optima & plurima Mſs. (i). Ita adhuc Theophylactus, qui ſuâ ætate eam urbem *Chonas* appellatam adjecit. Geographicum Cellarii (k) monumentum, nempè Imperii Orientalis notitia, ex quodam Vaticani Mſ. impreſſa, quam Hierocli tribuunt, *Colaſſam* præfert. Latini *Coloſſenſes* conſtanter legunt; cujus proinde nominis conjecturâ ducti Græci & Latini non defuerunt, qui crederent, hanc Epiſtolam datam fuiſſe ad Fideles degentes Rhodi, urbe ſolis Coloſſo celeberrimâ (l). Verùm ex totius Epiſtolæ contextu eam ad Phrygiæ Coloſſenſes directam ſatis compertum.

Omnes fermè Interpretes (m), quamvis Paulus in Phrygiâ prædicaverit, Coloſſas nunquam adiiſſe conveniunt. Ipſe etiam Paulus nunquam ad Coloſſenſes perrexiſſe ſatis innuit, ubi *Volo*, inquit (n), *vos ſcire, qualem ſollicitudinem habeam pro vobis, & pro iis, qui ſunt Laodiciæ, & quicunque non viderunt faciem meam in carne.* Theodoretus, & Baronius, quibus pauciſſimi adhærent, contrarium ſtatuunt. Coloſſenſes ab Epaphrâ Fidem recepiſſe creduntur, de quibus eum Evangelii fructum Eccleſia retuliſſe, ut iidem maximâ erga Sanctos Charitate flagrantes, fer-

ven-

a *Allat. obſerv. in Geograph. Caroli à S. Paulo p. 142.*
b *Ita Bodin. de abditis rerum ſublimium arcanis. Thom. de Pinedo.*
c *Codex Vatican. admiranda Vetuſt. & alius minor apud Allat. Clarom. & S. Germ. & alii paſſim.*
d *Ita Roberat Steph. in fol. 1550. & alia in 8. 1549. Edit. Millii, & alia quamplurima.*
e *Strabo l. 12. ſub finem.*
f *Herodo. l. 7. c. 30.*
g *Xenophon l. 1. Expedit. Cyri Junioris.*
h *Plin. l. 5. c. ult.*
i *Borner. G. L. Stephan. & alii apud Mill.*
k *Cellar. l. 3. c. 4. Geograph. antiq. p. 63.*
l *Suidas, Zonar. Glycas Euſtat. Calep. Munſt.*
m *Hier. in Ep. ad Philem. verſ. 22. Chryſoſt. Theophyl. Athanaſ. in Synopſi, Eſt. Zanch. Cornel. hic, Tillemont. not. 68. alii.*
n *Coloſſ. 2. 1.*

venti spiritûs ardore complexi fuerint veritatem (o).

o Coloss. 1. 6. &c.

Pseudo-Apostoli ab Judaismo ad Fidem traducti, omnes Gentium Ecclesias pervagantes, ut sibi undique proselytos crearent, Colossas venero; & circumcisionem, & Legalia ad salutem necessaria enunciantes, & Platonicæ Philosophiæ Judaismum immiscentes, Fideles adhuc simplices, recenterque Fidei mysteriis initiatos, superstitioso Angelorum cultu, & fallacibus demissionis sensibus imbuerunt; Deum enim nobis infinitè majorem docentes, non ipsi Deo, neque Jesu Christo preces offerendas suadebant, sed ad Angelos dirigendas, per quos olim Deus Moysi Legem tribuerat, & per quos etiam in Evangelii Lege preces nostras excipiens, suam nobis misericordiam indulgebat.

Cùm hæc Paulus, sive referente Epaphrâ, tunc Romæ secum vinculis devincto, seu per Laodicensium Epistolam, quam & apud Colossenses legi deinde jussit (p), rescivisset, sui, utpote Gentium Apostoli, esse duxit, Colossensium Fidem defendere, & Pseudo Apostolorum ea disseminantium audaciam cobibere. Attollit primò Jesu Christi amplitudinem, quem Patris imaginem appellat, Dei & hominum Mediatorem, & Ecclesiæ Caput, quod membris exteris actus, motus, spiritum, & vitam impertit. Pseudo Apostolos suis coloribus exprimit, & subinde ostendit, Christum solum esse salutis authorem: naturâ Deum esse; potestatibus & cœlestibus omnibus virtutibus eumdem præstare: per Jesum etiam veram cordis circumcisionem ipsos esse assequutos, cruci affixos, sepulchro conditos, & tandem cum Domino per Baptismum vitæ esse restitutos. Ex quibus Legalia velut inania respuenda, & vitam ita instituendam deducit, ut homines cum Christo redivivos deceat, quorum caput in cælis jam constitutum, eos ibi coronis donandos expectat. Hortatur prætereà, ut veteri se homine exuentes, novum sibi super inducant; optimis denique moralis doctrinæ præceptis constitutis, Epistolam absolvit.

p Coloss. 4. 16.

Dum hæc scriberet Apostolus, Romæ in vinculis detinebatur (q), anno Christi 62. postquam primùm Romam venerat, & paulò antequam à vinculis solveretur. Epaphram unà captivum, Timotheum, cujus Epistolæ initio meminit, Aristarchum, Joannem Marcum Barnabæ consobrinum, Lucam, Demam, & Jesum cognomento Justum, vinculorum solatia apud se habebat. Tychicus verò fidelis illius administer, & Onesimus, quem Philemon miserat, ut eo famulo uteretur, hanc Epistolam detulere. De prioni, quam ferunt hoc eodem tempore ad Laodicenses scriptam, Epistolâ egimus in Commentario.

q S. Gregor. l. 30. c. 8. Moral. in Job Paulum Ephesi, ubi carcere detinebatur, scripsisse putat. Cophtica Athenis scripsisse fert. Hæ verò opiniones defendi non possunt.

Jure merito animadvertit Chrysostomus (r), omnium pulcherrimas, & quæ magis afficiunt, D. Pauli Epistolas eas fuisse, quas vinculis detentus dedit, videlicet ad Ephesios, ad Philippenses, ad Philemonem, ad Timotheum, & hanc potissimùm ad Colossenses, quam sensibus, & nobilibus elatisque phrasibus, & Moyslis Divinæ præceptis undique refertam admiramur. Chrysostomus S. Paulum in vinculis scribentem comparat *Viro forti, qui scriberet, à cadibus interim desistens, & triphans*.

r Chrysost. Proleg. in Ep. ad Coloss.

IN PRIMAM EPISTOLAM
S. PAULI AD THESSALONICENSES
PROLEGOMENON.

Epistolam, quam examinandam assumimus, omnium S. Pauli ad Ecclesias primò scriptam scimus (a). Anno 52. seu 53. datam vulgò conveniunt; de loco, à quo missa sit, dissentiunt. In veteribus Exemplaribus Græcis, Latinis, Syriacis, Arabicis, Cophticis, & apud Theodoretum, & Synopsis sub Athanasii nomine Authorem, & in Latinis Inscriptionibus hujus Epistolæ initio appositis, Athenis exaratam legimus. Ea fortè S. Pauli verba (b): *Propter quod non sustinentes amplius, placuit nobis remanere Athenis* huic opinioni aditum recluserunt.

a Chrysost. Theodoret. alii.

b 1. Thess. 3. 1

c Oecumen. Est. Baron. Tillemont. alii plures.

Doctiores tamen Critici (c) & Actorum series, & denique ejusdem Epistolæ textus, nonnisi Corintho missam demonstrant. Postquam Paulus aliquandiù, non sine Fidei progressu, Evangelium Thessalonicæ enunciaverat (d), Judæis insimulantibus, quòd rebellis in Cæsarem alterum Regem Jesum inveheret, illinc abire coactus, assumpto sibi comite Silâ Beroeam iter instituit; quò cùm pervenisset, & plurimos Fidei mysteriis initiasset, Judæi Thessalonicæ re cognitâ, Beroeam venere, ut eadem adversùs Paulum dictitantes, ab eâ etiam Urbe expellerent: quare ad mare Fratribus comitantibus, Silâ sibi, & Timotheo ad Ecclesiam recèns erectam confirmandam relictis, navigavit Athenas.

d Act. 17. 1. &c.

Quò ubi pervenit, Silam, & Timotheum statim per literas accivit; & Athenis egressus, eorum adventum oppertus est

Corinthi. Interea de Fidelibus recèns in Macedonia baptismo initiatis, sed temporis inopiâ non satis confirmatis sollicitus; plurimis præthereâ Corinthi calamitatibus obrutus, quammaximè angebatur (e). Silæ tandem, & Timothei adventu gavisus (f), maximâ animi voluptate ab eisdem accepit res Ecclesiæ Thessalonicensis se optimè habere, & Macedoniæ Fideles Fidei, & Charitatis præceptis adeò inhæsisse (g), ut iisdem, quibus Judææ Fideles à Judæis, à suis civibus vexationibus affecti nihil dimoverentur (h).

Accepit præterà, ex Fidelibus illis nonnullos domesticorum morte nimio dolore confici, nec satis instructos esse de iis, quæ ad Domini Adventum, & supremum Judicium pertinerent (i); nonnullos pariter otio & curiositati (k) vacare, & ingenio esse instabili. Illos itaque Epistolâ hac suâ Paulus suaviter increpat, objurgationibus laudes interserens; ut maximi castitatem faciant, & ab omni omninò turpitudine abstineant, hortatur; supremum Judicium, & lugendi in domesticorum funeribus modum docet; singularem denique amorem, & charitatem, studiumque eos adeundi summum præsefert.

Marcionitæ, Epiphanio teste (l), utramque ad Thessalonicenses Epistolam vitiaverant, quem tamen locum corruperint, Epiphanius non designat. Primam ad Thessalonicenses falsò primam nuncupatam, & verè primam secundò, secundam verò primò exaratam Grotius contendit (m); cujus argumenta initio secundæ ad Thessalonicenses & perpendemus, & refutabimus.

e 1. Thess. 3. 7. & 1. Cor. 5.
f Act. 18. 5.
g 1. Thessal. 1. 6. & 2. 14.
h 1. Thess. 4. 14.
i 1. Thess. 4. 12. &c. & 5. 2.
k 1. Thess. 4. 11.
l Epiphan. hæres. 42.
m Grot. Prolog. in 1. Thessal.

IN PRIMAM EPISTOLAM
S. PAULI AD TIMOTHEUM
PROLEGOMENON.

S. Timotheum, Lystris Licaoniæ, ut credimus, natum (a), Origenes idcirò Pauli consanguineum fuisse duxit (b), quòd Apostolus ad Romanos scripserit (c): *Salutat vos Timotheus adjutor meus, & Lucius, & Jason, & Sosipater cognati mei.* Matre Judæâ Eunice, fortè ei fuerat propinquitate conjunctus: allatus verò Epistolæ ad Romanos textus utriusque cognationem perspicuè non probat. Ut ut fuerit, Timotheus vel à teneris annis Sacrarum Literarum studio addictus fuerat (d), & suum Ecclesiæ nomen jam dederat, priusquam Paulus Lystras perveniret (e). Hunc Apostolus Fratrum omnium testimonio commendatum, suorum itinerum socium assumpsit; cùm verò, quòd Patre satus esset Gentili, circumcisione careret, ne Judæos offenderet, eundem Lystris circumcisione initiavit (f).

Timotheum prophetiæ atque peculiari Spiritûs Sancti jussu ad Episcopi munus accitum (g) ipsemet Paulus initiavit (h). Quo id tempore contigerit, ignoramus; illud verò scimus, eum postquam Apostolo adhæserat, ab eo nunquam, nisi eo ipso mandante, discessisse, & unà cum ipso, veluti Filium cum patre, in Evangelii prædicatione quamplurimùm laborasse (i). Una utroque in Macedoniam profecto, Paulus Berœâ egredi coactus, Athenas contendit, & Silam & Timotheum Fidelibus confirmandis Berœæ reliquit. Cùm verò Paulus Athenis degeret, eò statim Timotheum accitum, ut Fidelibus persecutione vexatis præsto esset, Thessalonicam mitit (k); unde is iterum paulò post Corinthum ad Apostolum regressus est (l).

Ab Apostolo Corintho Jerosolymas, & Jerosolymis Ephesum profecto, Timotheum nunquam divulsum credimus; à quo deinde unà cum Erasto in Macedoniam & in Achaiam missus, ut eleemosynas in Fideles Jerusalem erogandas congereret, aliquandiu post Ephesum rediit; unde iterum discedens, unà cum Apostolo in Macedoniam & Corinthum venit; Paulus verò inde in Asiam regressus, Jerosolymas iter instituit.

An Timotheus hoc in itinere Apostolo semper comes adhæserit, ignoramus: ex eodem tamen Paulo secum Romæ tunc immorantem habemus, dum carcere detentus ad Philemonem, Philippenses, & Colossenses Epistolas dedit, quarum initium utriusque, Pauli videlicet & Timothei, nomen præsefert.

Timotheus in carcerem conjectus fuerat paulò antequam Paulus, sub Nerone Romam primò profectus, à suis vinculis solveretur. Anno Christi 64. Hebræi Timotheum carcere dimissum, & si celeriùs regrederetur, cum eodem Apostolo ad se venturum, ab ipso Paulo per epistolam acceperunt (m). Ubi tunc degeret, incertum; nisi fortè Philippis Macedoniæ moraretur, quò Timotheum aliquandiu ante se missurum spoponderat (n). Ubi verò Româ Ephesum reversus est Apostolus, Timotheum ei gerendæ Ecclesiæ reliquit; ad quem hanc, de qua modò, Epistolam misit, ejusque curæ plurima commendavit (o).

Ephesо in Macedoniam anno Christi 64. Paulus profectus, inde, ut credimus, hanc Epistolam dedit, qua Timotheum monet, ut

a *Vide Act. 16. 1. & Chrys. in Rom. hom. 29. & in 1. Timoth. hom. 8. & Theodoret. in Rom. 16. 21. Tillemont. not. 1. in S. Timoth.*
b *Origen. in Rom. p. 632.*
c *Rom. 16. 21.*
d *2. Timoth. 3. 15.*
e *Act. 16. 1. Ecce Discipulus quidam nomine Timotheus: huic testimonium bonum reddebant, qui in Lystris erant & Iconio Fratres.*
f *Act. 16. 3.*
g *1. Timoth. 4. 14.*
h *2. Timoth. 1. 6.*
i *Philipp. 2. 22.*
k *1. Thessal. 3. 2. 2. 3.*
l *Act. 18. 5.*
m *Hebr. 13. 23.*
n *Philipp. 2. 19. 23.*
o *1. Timoth. 1. 3.*

ut providè Pseudo-Apostolis occurrat, qui novæ doctrinæ semina Ephesi & in Asia jacientes, scientiamque & perspicaciam ostentantes, à Fide defecerant, & per Ecclesias errores, & hæreses evulgabant. Porrò de Episcopis, Presbyteris, & Diaconis ordinandis, de Viduarum curæ præficiendis, de peccatoribus publicè redarguendis, de Presbyteris judicandis (p), de cœtibus dirigendis, de vitâ denique ab omnibus instituendâ monita impertit. Agit præterea de moribus, qui Episcopos, Diaconos, & Viduas fideles decent (q); & veluti coloribus exprimit ejus ætatis hereticos, Gnosticos putamus, & Simonis Magi Discipulos, qui de pietate, mercaturam facientes flagitia quælibet specie Religionis obducerent (r). Hinc Patrum testimonio factum est, ut Marcionitæ (s), Encratitæ (t), & Gnostici (u) hanc Epistolam rejicerent.

Quòd Timotheus solâ aquâ contentus stomacho suo nimiùm nocuisset, ut modico vini haustu sibi providè medeatur, Paulus suadet (x); eique etiam se Ephesum adventurum pollicetur, quod, ut ultimo itinere Romam contendit, per Ephesum transiens fortè perfecit (y). Hortatur denique, ut, cum annos 35. seu 40. tunc temporis ageret, gravitate, & prudentiâ sibi consulat, ne ejus juventus contemptui habeatur (z): & de Hymenæo, & Alexandro fabro ærario (a), quorum primus resurrectionem mortuorum jam peractam dictitabat, (b), alter verò, de quo in secunda ad Timotheum Epistola, à probitate defecerat, à se excommunicatione inustis illum certiorem facit. Horum uterque Ephesi tunc immorati videntur, sicut & heretici, pravique Doctores; à quibus ut sibi caveat, Timotheum monens, maximè commendat, ut à prophanis novitatibus, & fabulis, quas veluti res summi momenti illi ostentabant, penitùs abhorreat.

Inscriptiones Græcis exemplaribus appositæ hanc Epistolam Laodiceæ Phrygiæ Pacatianæ Metropoli scriptam ostendunt, (c): quas utique nihili faciendas ducimus, quòd & recentes nimiùm, & ab Authoribus sine ullius consensu ultrò adscriptæ fuerint. Ex iis verbis (d): *Rogavi te, ut remaneres Ephesi, cum irem in Macedoniam, ut denuntiares quibusdam, ne aliter docerent:* Apostolus tum cum scriberet, in Macedonia constitisse, & paulò ante à Timotheo discessisse, satis innui videtur. Ita etiam censent Critici peritiores (e), in sua Synopsi Athanasius (f), & Theodoretus (g). Extat in Calce Commentarii Theodoreti eadem fermè inscriptio ac in Impressis; sed vir ille doctus vel nunquam legisse illam, & alienâ manu ejus Operi adiecta videtur, vel saltem minimi illam habuit, cum in Præfatione Epistolæ ad Romanos hanc in Macedonia exaratam perspicuè præferat; quod prætereà etiam constat ex inscriptionibus huic Epistolæ appositis in quibusdam Græcis Mss. & aliis excusis (h). Per Tychicum Baronius, Cophtica per Titum missam docent: utrumque incertum.

p 1. Timoth. 5. 19.
q 1. Timoth. 3. & 5. 9. 10.
r 1. Timoth. 4. 1. &c. & 6. 3. 4. 20. 21.
s Tertull. l. 5. contr. Marcion. c. ult.
t Origen.
u Clemens Alex. Strom. l. 2.
x 1. Timoth. 5. 23.
y 1. Timoth. 3. 14. & 4. 13.
z 1. Timoth. 4. 12.
a 1. Timoth. 1. 20.
b 2. Timoth. 2. 17. 18.
c Nominis Phrygiæ Pacatianæ nulla nisi post Constantini Imperium mentio.
d 1. Timoth. 1. 3.
e Grot. Baron. Ligf. Ham. Capell. in appendice Criticor. p. 39. 9. Tillemo t. Gothofred. Mill. Est.
f Athanas. in Synops.
g Theodoret. Præfat. in Roman.
h Edit. Complut. Troben. Mss. Lin. Laud. 2. Roc. 2. Hunt. 1. Vide Mill. ad calcem hujus Epistolæ.

IN SECUNDAM EPISTOLAM
D. PAULI AD TIMOTHEUM
PROLEGOMENON.

PRimam ad Timotheum Epistolam anno Christi 64. in Macedonia scriptam demonstravimus. Eaquæ à prima usque ad secundam ad eundem Timotheum Epistolam, ab Apostolo acta sunt, modò exhibemus. Paulus igitur in Macedonia degens, Nicopoli Epiri urbe (a), secùs Ambraciæ sinum, seu juxta alios, Nicopoli Thraciæ civitate, secus flumen Nessum in finibus Macedoniæ, hyemare decrevit. Ut ut fuerit, inde sanè Apostolus ad Titum, quem in Macedoniam advocat, scripsisse creditur.

Proximo Christi anno 65. in Asiam progressus, Troadem venit, ubi à Carpo exceptus hospitio, apud eundem vestem quamdam (b) & Libros reliquit. Inde, ut credimus, Ephesum regressus, ut ei præcadente anno spoponderat, Timotheum invisit (c). Epheso Miletum pergens, ibi Trophymum ægrotantem reliquit (d); contendit sub hæc Corinthum, ubi ex suis Discipulis Erastus constitit [e]; Romam denique assequutus, Judæis atque Ethnicis ad fidem traducendis plurimùm incubuit: cum verò, teste Chrysostomo (f), Neronis pellicem Deo reddidisset, ejusdem Imperatoris jussu carceri fuit addictus. Id verosimillimum est evenisse, cùm *pro prima sui defensione* ante Neronem constitutus (g), ab hujus Leonis faucibus à Deo est liberatus.

An omninò vinculis tunc fuerit solutus, an tantummodò mortis discrimen evaserit, ignoramus; constat verò tunc vinculis fuisse devinctum (h), cum hanc secundam ad Timotheum Epistolam dedit. Tunc temporis Ephesinæ Ecclesiæ Timotheus præerat: Paulus verò jam martyrio proximus, veluti victimam libationibus jam perfusam, jamque propè absumendam, se ipsum in-

a Tit. 3. 12.
b 2. Timoth. 4. 13.
c 1. Timoth. 3. 14. & 4. 13.
d 2. Timoth. 4. 20.
e 2. Timoth. 4. 20.
f Chrysost. in Act. hom. 46.
g 2. Timoth. 4. 16.
h 2. Timoth. 2. 9. & 1. 8. &c.

tuebatur (*i*). Quare Chrysostomus veluti supremas Pauli tabulas hanc Epistolam ducit (*k*). In ea Apostolus Timotheum urget, ut celerrimè Romam proficiscens, sui comitem itineris Marcum adhibeat, & eam vestem & Libros, quos Troade transiens apud Carpum reliquerat, secum afferat.

i 2. *Timoth.* 4. 6.
k *Chrys. hom.* 9. *p.* 615.

An Timotheus ante Pauli mortem Romam pervenerit, incertum; hanc enim post Epistolam neque de hujus Discipuli vitâ, neque de morte certi quidquam. Sub Nerone obiisse ferunt (*l*). Joanne Pathmos exulante Ephesi infideles solemnitatem celebrasse die 22. Januarii dicuntur, qua per supplicationis speciem Idola per Urbem deferentes, procaciter multa perpetrabant. Quare Timotheus, ut impiam solemnitatem interpellaret, medius in eos irrupit; à quibus illicò fustibus contritus, & lapidibus obrutus, exanimis prorsus relictus est; statimque à Discipulis suis in montem proximum delatus, paulò post occubuit, ibique conditus est sepulturâ. Die 22. Januarii juxta Græcos & Latinos ejus Festum recurrit.

l *Vita Timoth. apud Boll.* 24. *Januar.*

Ad Epistolam quod attinet, Paulus ad Timotheum scripsit, non modò ut eum accerseret, verùm etiam ut ei ad sui muneris labores constantissimè obeundos, & persecutiones, quibus angebatur, alacriter perferendas, animos adderet atque virtutem. Porrò ut Spiritûs Sancti afflatum, quem in sua ordinatione acceperat, spiritum nempè (*m*) virtutis, & fiduciæ, non infirmitatis & timoris iterum excitet, hortatur: de falsis Doctoribus, & ejus ætatis Hæreticis, de Simonianis, & Gnosticis, deque post illos venturis, ei plurima enunciat (*n*): ut sibi ab iis caveat monet; & præ viribus nititur, ut tot tantisque à veritate deficientibus, ipse consistat interritus, strenuèque iis adversetur, qui veritatem oppugnantes, nova & inania dictitant, ut audientium aures oblectent, & passiones demulceant.

m 2. *Timoth.* 1. 6.
n 2. *Timoth.* 3. 1. *&c.*

Demadis lapsum ingemit (*o*), & Phileti, & Hymenæi à Fide defectionem, qui præterea resurrectionem jam peractam docentes, plurimos in fraudem adduxerant (*p*); de malis sibi ab Alexandro fabro ærario illatis queritur (*q*); pium Onesiphori in se animum, & famulatum commendat (*r*). Aviæ Loidis, & Eunices Timothei matris (*s*), quæ à teneris annis pietate, & sacris Literis Virum erudierant, meminit (*t*); hortatur, ut plurima muneri suo implendo accommoda à Scripturis percepturus, earum lectioni incumbat (*u*). Ei denique valedicit Fidelium Romanorum nomine, Eubuli, Pudentis, Lini, & Claudiæ, quorum singulos Timotheus, postquam unà cum Apostolo Romam primò adierat, anno Christi 62. ibidem fortè cognoverat.

o 2. *Timoth.* 4. 9.
p 2. *Timoth.* 2. 16. 17.
q 2. *Timoth.* 4. 14.
r 2. *Timoth.* 5. 16. *&* 4. 19.
s 2. *Timoth.* 1. 5.
t 2. *Timoth.* 3. 5.
u 2. *Timoth.* 3. 16. 17.

Alexandrinum Ms. hanc Epistolam Laodiceæ scriptam præfert; addit præterea Cophtica ab Onesimo fuisse delatam. Verumtamen Romæ exaratam vulgo sentiunt; quis verò ad Timotheum eam detulerit, incertum. Quòd Paulus (*x*) se *Tychicum misisse Ephesum* dixerit, ab ea Urbe tunc Timotheum abfuisse nonnulli putarunt; quod utique allato Apostoli textu minimè probatur.

x 2. *Timoth.* 4. 12.

IN EPISTOLAM

S. PAULI AD TITUM

PROLEGOMENON.

Titus, natu Ethnicus (*a*), adhuc junior Apostolo adhæsit, à quo ab Idolorum cultu ad fidem genitus, Filii etiam nomine distinguitur (*b*). Hieronymus (*c*), quòd valdè junior Fidei nomen dederit, ad extremum usque spiritum, illibatum Virginitatis florem retinuisse autumat, & Pauli Interpretem, seu Amanuensem fuisse (*d*). Huic sanè Discipulo Apostolus quamplurimùm fidens, plurima implenda ultrò commisit, eumque suorum itinerum comitem sæpissimè adhibuit.

a *Galat.* 2. 3. *Sed neque Titus, qui mecum erat, cùm esset Gentilis, compulsus est circumcidi.*
b *Tit.* 1. 4.
c *Hier. in Tit.* 2. 7.
d *Hier. Ep.* 150. *qu.* 11.

Sunt qui Titum Corintho oriundum statuant, eumque illum esse, qui *Titus Justus* in Actis appellatur (*e*): *Intravit in domum cujusdam, nomine Titi Justi, colentis Deum.* Chrysostomus (*f*) licèt & Grotius hanc de Tito opinionem defenderint (*g*), à cæteris tamen tam Actorum, quàm Epistolæ ad Titum Interpretibus, prorsùs rejicitur. Titus, ad quem Paulus Epistolam habet, jam ipsi adhæserat, antequam anno Christi 55. Concilium Jerosolymitanum cogeretur (*h*), adeoque priusquam Apostolus Corinthum pergeret, quò nonnisi anno post contendit. Præterea aliquandiu postquam Paulus Corintho discesserat, suborto illic opinionum dissidio, ad res sedandas (*i*) eò Titum ab Apostolo missum, & à Corinthiis comiter exceptum scimus; qui licèt ex ministerio Evangelico sibi victum comparare jure posset, ab iisdem nihil accepit: maximo etiam Corinthiorum amore tum captus est, seque, ut Pauli veniam incestuoso obtineret, interposuit. Iter ad Corinthios tum secundò etiam

e *Act.* 18. 7.
f *Chrys. hom.* 1. *in Tit.*
g *Grot. in Tit. Proleg.*
h *Galat.* 2. 1.
i 2. *Cor.* 12. 18.

tn-

instituit, cùm secundam ad eosdem Pauli Epistolam detulit. Hæc, quæ ab utrâque Pauli ad Corinthios Epistolâ deduximus, Titum Justum, Corinthi civem, & Apostoli hospitem, à Tito, de quo hîc, Pauli Discipulo alium prorsùs esse nobis satis ostendunt.

Paulus, postquam primùm se Romam contulerat, è carcere eductus, anno Christi 63. in Orientem iterum perrexit, & plurimos, ut credimus, in Cretâ insulâ ad Fidem traduxit (k). Cùm verò ad Ecclesias de omnibus erudiendas, & ad Episcopos, & Sacerdotes ubique constituendos tempus sibi non suppeteret, Titum rebus curandis reliquit, quem & Episcopum consecravit. Quibus peractis, in Judæam faciliè profectus, sicuti ad Hebræos scribens spoponderat (l), inde in Asiam (m), & demùm in Macedoniam regressus est (n), ubi Nicopoli Thraciæ urbi, in Macedoniæ finibus juxta Græcos (o), seu in Nicopoli urbe Epiri, secùs Sinum Ambraciæ, juxtà Hieronymum, & Recentiores plerosque (p), hyemare constituit.

Testibus Hieronymo, & Authoribus Inscriptionum in calce hujus Epistolæ (q), eum ad Titum scripsit, Apostolus jam Nicopoli degebat. Textus, cui hæc opinio innititur, de nostra sententia, intentum satis apertè non probat, ait enim Apostolus (r): *Festina ad me venire Nicopolim, ibi enim statui hyemare*: quo quidem in via ad Nicopolim se tum fuisse tantùm insinuat. Hanc Epistolam per Zenam, & Apollinem ad Titum missam nonnulli arbitrantur (s). Horum uterque in Cretæ insula tunc sanè constiterant, sive Paulus illac transiens eos jam reliquisset, sive illuc eosdem posteà misisset, sive eo se ultrò contulissent. Illuc verò ab Apostolo missos ideircò credimus, quòd ipse Tito, ut de omnibus, quæ ad iter postularentur, instructi remitrantur, commendet (t).

Ne Creta Insula per Titi absentiam careret Episcopo, Titum Paulus præmonuit, ut inde non discederet, nisi cùm Tychicus, seu Artemas, quos mittebat, eo pervenissent (u); qui ejus munera, dum abesset, satis implerent. Titus primus Cretæ Episcopus habetur, ibique mortuus, & sepulturæ mandatus creditur. Ejus Insulæ Cathedralis Ecclesia Titi nomini consecrata, ejusdem adhuc integrum caput ostentat. Quâ verò morte S. Episcopus, & quo tempore obierit, ignoramus.

Potissimum hujus ad Titum Epistolæ argumentum in Episcopi officio exhibendo versatur; cum autem præcipuum Titi munus in eâ Insulâ esset initiare Sacerdotes & Episcopos, summâ illi curâ satagendum erat, ut optimos eligeret. Eadem ferè omnia, quæ Timotheo eidem muneri addicto aliàs scripserat, hîc Apostolus recenset, & vitæ rationem singulis hominum statibus, senibus nempe, vitis, fœminis, junioribus cujusque sexûs, & mancipiis ab Episcopo præscribendam, persequitur. Monet insuper, ut in Cretenses authoritatem suam exerat, & acrioribus verbis castiget, uti viros nempe mendaces, iniquos, pigros, & voraces.

Judæorum plurimi in eâdem Cretâ Insulâ Fidei Catholicæ nomen dederant, sed peculiares errores, cæremonias, & traditiones in Ecclesiam invexerant; quare Apostolus Titum hortatur, ut vanis illorum traditionibus, atque Judaicis fabulis adversetur, simulque ostendat, neminem ultrà Legalibus cæremoniis adigendum esse; ciborum delectum abolitum esse, omnia enim munda mundis, omniaque immundis immunda. Fideles verò, ut temporalium Principum dicto audientes sint; disputationes, querelas, maledictiones evitent; honestis se exercitationibus impendant; sedulò autem Hæreticos caveant post primam & secundam correctionem pervicaces. Titum denique orat, ut ubi Artemas, aut Tychicus Cretam pervenerint, se ipsum invisurus Nicopolim contendat.

Sua semper huic Epistolæ in Ecclesiâ mansit Canonica authoritas, solosque Hæreticos habuit refragantes, Marcionitas nempe (x), Basilidianos, aliosque nonnullos (y). Tatianus Encratitarum author non probabat tantùm, sed & cæteris præferendam contendebat (z). Unde, & quo tempore scripta, & à quo delata fuerit Epistola, adhuc incertum. Verosimile tamen ducimus anni Christi 64. autumno datam fuisse in Græciâ, seu in Macedoniâ, cùm Paulus adhuc iter faciens Nicopolim Epiri proficisceretur.

k *Hier. in Tit. 3. 12. Theodoret. in Psal. 116. Vid. Tit. 1. 5.*

l *Hebr. 13. 23. Vide Chrys. Prolog. in Ep. ad Hebr.*

m *2. Timoth. 4. 13. Philem. vers. 22.*

n *Philipp. 2. 24. Vide Chrysost. prolog. in Philipp. p. 2.*

o *Chrysost. Theophyl. Theodoret. Oecumen. alii.*

p *Hier. in Epist. ad Tit. Grot. Est. Erasm. Baron. Usser. Tillem. Ligfoot.*

q *Hier. in Tit. 3. 12. Athanas. in Synopsi, Subscriptiones Græcæ ad calcem hujus Epist. Est. alii nonnulli.*

r *Tit. 3. 12.*

s *Itu Syr. & Capell. p. 66.*

t *Tit. 3. 13.*

u *Tit. 3. 12.*

x *Tertull. contr. Marcion. l. 5. c. ult.*

y *Hieronym. Prolog. in Ep. ad Tit.*

z *Idem ibidem.*

IN

IN EPISTOLAM

S. PAULI AD PHILEMONEM

PROLEGOMENON.

PHilemon, locuples Colossarum civis, ab Epaphrâ Pauli Discipulo Fide initiatus. Onesimus Philemonis servus, quibusdam rebus hero surreptis, ab eo profugus (*a*), Romam ad Paulum primis ibi vinculis devinctum transmigravit, eique studiosum adeò famulatum exhibuit, ut diligentiùs ipse Philemon impendere minimè valuisset. Paulus verò de fugâ, & furto Onesimum suaviter increpatum, mysteriis deinde Fidei imbutum, baptismo initiavit; paulòque post unâ cum hac, quam modò explanamus, Epistolâ ad Philemonem remisit.

a Vide Philem. vers. 18. Chrysost. Prolog. alii.

Hæc profectò in Epistolâ singularis Apostoli eloquentia plurimùm elucet (*b*), qua Paulus Philemonem undique adigit, ut Onesimo veniam indulgeat. Authoritatem precibus, commendationibus laudes, pietati comitatem interserens vivida adeò, & convincentia adhibet argumenta, ut ad Dominum cum servo conciliandum nihil esse reliquum arbitremur. Optimè res cessit. Philemon non modò Onesimum comiter excepit, verùm etiam paulò post ad Paulum Romam remisit, ut ei carcere detento studiosissimè famularetur: qui deinde Epistolis deferendis ab Apostolo adhibitus, unâ cum Tychico literas ad Colossenses detulit; quibus etiam Romanæ Ecclesiæ, & Apostoli præsertim statum aperuit, cùm vinculis, à quibus Paulus paulò post solutus fuit, adhuc detineretur.

b Scultet hic. Si quid ingenere suo seriò admirandum est, certè hoc Epistolion est. In istâ enim brevitate singulis ferè verbis singula argumenta sunt subjecta.

Cùm Appia uxor, cæterique domestici Fidei nomen dedissent, Philemon ædes suas in Ecclesiam destinaverat, seque Fidelibus patrem, & refugium præstabat: quare Apostolus ejus fidem, charitatem, liberalitatemque commendat. Unà cum Uxore Appiâ, & Aristarcho amico eum sub Nerone in Martyrologiis, ubi etiam die 22. Novembris ejus memoria colitur, martyrium consummasse legimus (*c*). Theodoreti ætate (*d*), Philemonis domus Colossis adhuc videbatur.

c Vide Canis. t. 2. p. 918. Martyrol. Rom. 22. Novembr.

d Theodoret. in Philem. Prolog.

Theodoretus (*e*) ab Archippo Philemonem Fidei mysteriis initiatum putat; nos verò ab Epaphrâ Colossarum Episcopo verosimiliùs arbitramur; saltem si ei domicilium Ephesi non fuerit, ut Grotius defendit [*f*], Si autem ibi morabatur Philemon, ab ipsomet Paulo potuit erudiri, ut iis Pauli verbis insinuari videtur (*g*): *Ut non dicam tibi quòd &c. te ipsum mihi debes.* Philemon tunc Ephesi constitisse potuit cùm Paulus ibidem Evangelium enunciaret, vel alibi saltem Apostolum prædicantem audisse, preterquam Colossis (*h*), quò Paulus non abiisse ante hoc tempus, & ubi Philemon, cùm Apostolus hanc ad eum Epistolam scriberet, domicilium tunc habuisse videtur.

e Theodoret. ad vers. 2.

f Grot. ad Philem. vers. 1.

g Philem. vers. 19.

h Cajet. Est. ad vers. 18.

Onesimus verò, quem Paulus veluti suorum vinculorum triumphum ostentabat, Diaconus, seu Christi Ecclesiæ minister ab Apostolo constitutus, Evangelicis ministeriis se prorsùs addixit (*i*). Apostolorum Constitutiones Berœæ in Macedoniâ Episcopatu à S. Paulo initiatum tradunt (*k*). Quædam Martyrologia Onesimum non alium ab eo esse ferunt, de quo, anno Christi 107. veluti de Ephesi Episcopo meminit Martyr Ignatius: cujus tamen sententiæ validum nullum est argumentum (*l*). A' Martyrologiis Apostolus vocatur, & Martyrio consumptus docetur.

i Hier. Ep. 62. c. 1.

k Constitut. l. 7. c. 46.

l Vid. Cl. de Tillemont. not. 70. in S. Paulum.

Hanc ad Philemonem Epistolam eodem, quo illam ad Colossenses, tempore ab Onesimo delatam Hieronymus censet (*m*). Theodoretus verò (*n*), & Interpretum cæteri, postquam Onesimus Romam secundò redierat, eum ab Apostolo datam ad Colossenses tulisse verisimiliùs ducunt. Cùm Marcionitæ, Tertulliano teste (*o*), cæteras Pauli Epistolas vitiaverint, hanc incolumem excepere. *Soli huic Epistola brevitas sua profuit, ut falsarias manus Marcionis evaderet.* Iisdem ferè verbis rem perhibet Hieronymus (*p*): *Pauli Epistolam ad Philemonem saltem, Marcione authore, doceantur; qui cùm cæteras Epistolae ejusdem vel non susceperit, vel quædam in his mutaverit, atque corroserit, in hanc solam non est ausus manus mittere, quia sua illam brevitas defendebat.* Hanc nihilominus à Marcionitis penitùs vitiatam Epiphanius ingemit (*q*).

m Hier. ad vers. 1.

n Theodoret. ad vers. 14.

o Tertull. l. 5. contr. Marcion. c. ult.

p Hier. proœm. in Philem.

q Epiphan. contr. hæres. l. 1. c. 41. n. 9.

Olim nonnulli (*r*) de hujus Epistolæ authoritate idcirco ambigebant, quòd sine Spiritus Sancti præcipuo flamine eam Pau-

r Quidam apud Hieron. Proœm. in Ep. ad Philem. Ita & alii apud Chrysost & Theophylact.

Paulus scripserit, utpotè quæ non totam Ecclesiam sed rem Apostolo peculiarem afficeret. Forte à Paulo non exaratam addebant, nulliusque esse momenti, cum solam profugi servi Domino suo commendationem ferat. Verumtamen Patres, ut infirma hæc argumenta everterent, & Criticis ora obstruerent, ostenderunt, ab Ecclesiâ huic, veluti ab Apostolo per Spiritus Sancti flamen exaratæ, Fidem semper adhibitam; ipsumque Marcionem eam ab Apostoli Epistolis nunquam rejecisse; non à fusâ verborum dimensione authoritatem creari, cùm Prophetarum vaticinia hac Epistolâ nihilo prolixiora in Veteri Testamento occurrerent; Spiritum Sanctum se non minùs præstò exhibuisse Apostolo, cùm ad Fideles scribens, ea, quæ comitatis, & grati animi erant, adimpleret, quàm cùm de sublimioribus mysteriis loqueretur; paucissimas denique Pauli Epistolas veluti canonicas accipiendas, si earum singulæ, quæ res tantummodo Apostolo peculiares attingerent, rejiciendæ essent. Cæterùm plurima servis & Dominis, & Episcopis in suas oves utilissima, & Fidelibus omnibus ad sui solatium & ædificationem accommodata, ab eâdem hac Epistolâ recenseri fatentur.

IN EPISTOLAM
S. PAULI AD HEBRÆOS
PROLEGOMENON.

EPistolam ad Hebræos inter pretiosissima monumenta, quibus Ecclesia Catholica ornetur, habendam ducimus. Rerum in eâ amplitudo, & magni ponderis argumenta à phrasium nobilitate, & stili elegantiâ plurimùm decorantur. In hac præ cæteris maximè laborarunt Interpretes, quòd de hac præ cæteris plurima in controversiam adducta sint. Fuere primò, qui de firmissimâ ejus authoritate ambigerent; alii etiam, qui Paulo ereptam S. Clementi Papæ, vel S. Lucæ, vel Apollini, aut Barnabæ tribuerent. Quo idiomate, seu Græco, seù Hebraico conscripta fuerit, non conveniunt. Discrimen præctereà de loco, ad quem missa; de tempore, quo scripta; de iis, ad quos directa, & demum de ordine, quem cæteras inter Pauli Epistolas sibi vendicat. Nos hæc omnia perpendentes, utrinque argumenta afferemus, & ei, quæ veri speciem magis prætulerit, sententiæ de nostro more adhærebimus.

ARTICULUS I.

De Authore Epistolæ ad Hebræos.

POstquam Origenes ea (*a*), quæ de hujus Epistolæ Authore feruntur, diù perpendit, à Deo solummodò rem perspectam haberi tandem fatetur. Quamvis autem eam plures S. Clementi Papæ Apostolorum coævo, plures etiam S. Lucæ Evangelistæ tribuerint, addit nihilominus de suâ sententiâ res, & argumenta Apostolo, stilum verò, texturam & ordinem tribuenda esse alteri, qui S. Pauli sensibus plurimùm instructus, in hac Epistolâ congesserit. Stilum denique, & periodos præ cæteris Epistolis politiores, atque elegantiores esse defendit: cujus sententiæ omnes, qui S. Pauli opera perlegerint, vel hac in re peritiores habentur, testes exposcit. Conceptus verò eam sui admirationem vendicant, ut eorum cuiquam, quæ majoris momenti Apostoli scripserint, non sint posthabendi.

a *Origen. hom. in Ep. ad Hebr. apud Euseb. l. 6. c. 25. hist. Eccl.*

Qui Origenis ætate hanc Epistolam Clementi Papæ tribuebant, eò ducebantur, quòd hac cum Clementis ad Corinthios Epistolâ collatâ, simillimus utriusque stilus appareat (*b*); quòd præctereà Clemens & conceptus & phrases Epistolæ ad Hebræos, quin eam alleget, sæpissimè adhibeat, quo ad ipsummet eam pertinuisse insinuari videtur (*c*): *Multis*, post Eusebium Cæsariensem inquit Hieronymus, *de Epistolâ, quæ sub Pauli nomine ad Hebræos fertur, non solùm sensibus, sed juxtà verborum quoque ordinem, abutitur.*

b *Idem ibidem.*

c *Hier. in Catalogo v. Clemens. Euseb. Histor. Eccles. l. 3. c. 38. Vide Clemen. Epis. §. 17. 36. 43. 58.*

Eusebius licèt utriusque Epistolæ stili similitudinem, & Epistolæ ad Habreos fragmenta, quæ suæ Clemens ad Corinthios Epistolæ inseruit, satis animadverterit; ei nihilominus & Epistolam ad Hebræos tribuere non audet, tantùmque ab eo Pontifice ex Hebræo Græcè redditam plurimos arbitratos esse testatur (*d*). Cujus quidem opinionis ipsum fundamentum infrà evertemus, cùm nunquam eam Epistolam Hebraicè fuisse exaratam ostendemus. A stili verò similitudine utramque Epistolam ad eumdem pertinere Authorem, certò deduci non posse arbitramur (*e*). Fatemur quidem, à S. Clemente aliquem Epistolæ ad Hebræos locum, quin eadem Epistola allegetur, usurpari: is verò usus satis convaluerat, ut videre est & apud S. Polycarpum, & S. Ignatium,

d *Euseb. Histor. Eccl. l. 3. c. 38.*

e *Spanhem. de Author. Epist. ad Hebr. part. 2. c. 7. n. 7. 8.*

qui

qui Apoſtolorum & ipſius Chriſti verba, veluti propria ſuis periodis interſeruere, ſivè id præſtiterint, ut ad ſermonis ornatum conferrent, ſivè ut ſuis verbis authoritatem compararent. Omnes præterea, quæ in eâ Epiſtolâ animadvertuntur, circumſtantiæ S. Clementi nullatenus conveniunt, quem aliunde Eccleſia Authorem canonicum nunquam duxit; hujus verò Epiſtolæ Authori, veluti divino lumine afflato, à Chriſtianæ Religionis initio fidem ſemper adhibuit.

Patres, qui præ cæteris Clementi favent, eam illi non firmiſſimè, ſed ambiguè tribuunt, & S. Lucæ tributam fatentur à pluribus, quorum alii S. Lucam primum & verum Authorem putant, alii verò dumtaxat Interpretem, ſeu ut ſummùm à Secretis, qui politiori, atque elegantiori ſtilo Græcè reddiderit, quod humilioribus verbis ab Apoſtolo acceperat, cujus etiam rei argumentum & ſtili ſimilitudinem, & S. Lucæ cum S. Paulo neceſſitudinem, & familiaritatem præferunt.

His omnibus levioribus prætermiſſis, in ſtili ſimilitudine operæ pretium eſt fuſiùs aliquanto immorari. Qua etiam in re ſatis non conveniunt Authores. S. Clemens Alexandrinus eoſdem, quos in Lucæ Operibus, characteres legere, eumdem guſtum percipere, eoſdem in eâ Epiſtolâ ſe intueri colores fatebatur (*f*). Plures in eadem Epiſtolâ phraſes Lucæ familiares Grotius deprehendit (*g*), quamvis autem ſublimiori quàm Acta & Evangelium, ſtilo contextam aſſerat, Lucam tamen ſemper non eſſe ſibi ſimilem, &, cùm poteſt, ſuo genio indulgere, ſuæque ampliorem eloquentiæ aditum patefacere, veluti cum verba Jeſu Chriſti referre non cogitur, ſe longè ſe ipſo elegantiorem præbere oſtendit. Eraſmus hujus Epiſtolæ ſtilum vel eumdem cum ſtilo Actorum, vel ei proximè accedentem agnoſcit (*h*): *Ne Lucas quidem ipſe in Actis Apoſtolicis parum abeſt ab hujus Epiſtolæ eloquentia*; nihilominus Lucæ illam tribuere non auſus, S. Clementem potiùs ejuſdem Authorem appellat. *Admodùm probabile eſt, quod ſubindicavit D. Hieronymus, Clementem Romanum Pontificem à Petro quartum authorem hujus Epiſtolæ fuiſſe.* Grotius verò, non Græco idiomate à Luca redditam, neque de Apoſtoli voluntate, elegantiori ſtilo donatam, ſed ſuo marte contextam, & ad Hebræos ultro miſſam aſſeruit.

Spanhemius è contra S. Lucæ idcirco potiſſimùm nullatenus tribuendam ducit, quòd ab ejuſdem conſueto ſtilo longiſſimè abſit (*i*): *Stilus Epiſtolæ à dictione & phraſi Lucæ magis Græcanicâ longiſſimè diſtat.* Jacobus Capellius Epiſtolæ ad Hebræos Authorem alium prorsùs à Luca conſtituit, quòd ſtili animadverterit diverſitatem (*k*): *Cùm hujus epiſtolę ſtilus ſtilo Lucę ſit diſſimillimus.* His ſibi mutuò adverſantibus ſententiis, quanti nobis faciendi ſunt Critici peritiores, cum de eloquentiæ vel ſimilitudine, vel diverſitate decernunt?

Sunt qui S. Barnabæ Epiſtolam ad Hebræos tribuant, quorum primus Tertullianus (*l*): *Extat, inquit, & Barnabæ titulus ad Hebræos.* Quod verò admirationem magis ingerat, ejus Epiſtolæ Authorem ſinè ullâ hæſitatione Barnabam ſtatuit, ac ſi & Africana, in qua degebat, & Romana, quam oppugnabat, Eccleſia ita vulgò ſentirent. D. Hieronymus (*m*) pluribus in locis, poſt quem & S. Philaſtrius Brixienſis Epiſcopus (*n*), eamdem, quin tamen approbent, opinionem recenſent. Ex Recentioribus, Camero enixè defendit, & peculiari ſibi ingenio omnium veroſimillimam ducit [*o*].

Huic ſanè ſententiæ ſtili ſimilitudo non favet, cùm Epiſtola ad Hebræos, & ea, quam Barnabæ tribuerunt, longiſſimè diſtent; ſed poſtrema hæc, cum ſit adhuc diſcrimen an ad Barnabam pertineat, nullum indè hac de re deduci poteſt, quod urgeat, argumentum. Neque eidem opinioni veterum Patrum opitulatur authoritas; eorum enim nemo ſive provectior, ſive poſterior, ſive Tertulliano coævus, Epiſtolæ ad Hebræos Authorem Barnabam appellavit. Nil ex eâdem Epiſtolâ, nil ex Barnabæ vitâ, nil denique ex Eccleſiaſticâ Hiſtoriâ deduci poteſt, quod hanc ſententiam fulciat; quam etiam undè Tertullianus eduxerit, penitus ignoramus. Cùm de quadam Barnabæ ſolo nomine ſibi cogniti Epiſtolâ audiſſet, & hanc, an Pauli fuerit, in dubium revocari ſciret, eamdem eſſe Barnabæ fortè putavit. Hac deinde conjecturâ ductus, temeritate ſibi ſatis conſuetâ, eam Epiſtolam Barnabæ facilè tribuit; quam poſtea ſententiam ejus ſingularitate ducti alii etiam recenſuerunt. Argumenta verò, quibus Camero innititur, adeò infirma ducimus, ut in iis refutandis immorantes inanem prorsùs laborem ſuſciperemus (*p*).

S. Martyr Hippolytus (*q*) in Libro adversùs hæreſes, & S. Irenæus in Stephano Gobar Tritheitâ, apud Photium (*r*), Paulum Epiſtolæ ad Hebræos Authorem alium ab Apoſtolo eſſe contendunt; cujus tamen rei argumentum nullum afferunt. Quis prætereà Paulus iſte, & undè fuerit? quando vixerit? Vir adeò diſertus, & Scriptor emeritus, quicunque ille fuerit, ab omnium memoriâ ſanè non excidiſſet.

Nonnulli hanc Epiſtolam (*s*) Apollo ad Fidem converſo adſcribunt, Viro utique diſerto, Scripturarum perito, Divini honoris tuendi ardore incenſo, & apud Eccleſias celeberrimo, quem S. Lucas in Actis (*t*), & D. Paulus in primâ ad Corinthios [*u*] quamplurimùm commendant. Si per veteres Eccleſiæ Patres hæc conjectura defendi ſatis poſſet, fortè in neminem juſtiùs, quàm in Apollo, hujus Epiſtolæ honor conferretur. Verùm hujus ſententiæ fautores, præterquamquòd recentiores ſint, validis argumentis adeò deſtituuntur, ut neque mentem ſuam certò ſtatuant, neque eam prodentes ab animi hæſitatione prorsùs abſtineant.

Qui eamdem Epiſtolam D. Marco (*x*) adſcribunt, adhuc infirmioribus argumentis

f *Clem. Alex. l. Hypotypoſ. apud Euſeb. Hiſt. l. 6. c. 14.*

g *Grot. in Ep. ad Hebr. Præf.*

h *Eraſm. ſub fin. annotat. in Ep. ad Hebr.*

i *Spanhem. loc. cit. 2. c. 7. & p. 3. c. 5. n. 9.*

k *Jacob. Capell. præfat. in Ep. ad Hebr.*

l *Tertull. de Pudic. c. 20.*

m *Hier. in Catalog. in voce Paulus. Epiſtola, quæ fertur ad Hebræos, non Pauli creditur propter ſtili, ſermoniſque diſtantiam, ſed vel Barnabæ, juxtà Tertullianum; vel Lucæ Evangeliſtæ, juxta quoſdam; vel Clementis, Romanæ poſteà Eccleſiæ Epiſcopi.*

n *Philaſt. hæreſ. 41.*

o *Camero quæſt. 2. in Epiſt. ad Hebr.*

p Videri poſſunt refutata à Spanhemio *Tract. de Author. Epiſt. ad Hebr. part. 2. c. 8.*

q *Hippolyt. l. contr. hæreſ. apud Phot. Cod. 121.*

r *Phot. Cod. 232.*

s *Luther. in Geneſ. 48. 20. Beza in Epiſ. ad Hebr.*

t *Act. 18. 24.*

u *1. Cor. 3. 12.*

x *Quidam apud Spanhem. loc. cit. part. 2. c. 9.*

tis

tis nituntur: qui verò ejus Authorem (y) Tertullianum statuunt, ab ipso Tertulliano, eam Barnabæ tribuente, & à Veteribus Tertulliano provectioribus, eam veluti Apostolis coævam, & à Paulo ipso exaratam allegantibus, refelluntur.

y *Quid. apud Sixt. Sen. Bibl. l. 7. c. 8.*

Reliquum est, ut sententiam perpendamus, qua Græcæ, & Latinæ Ecclesiæ ad Hebræos Epistolam S. Paulo uno ore & consensu adscribunt. Omnia profectò, Veterum authoritas, ejusdem Epistolæ Characteres, Apostoli vitæ circumstantiæ, argomentorum denique, quibus alteri Authori tribuitur, infirmitas, huic sententiæ opitulantur. Præterea si ad eorum quempiam, quibus adscripta est, nullatenus pertinet, ab Apostolo datam verosimillimum jura ducimus.

Favet primò Apostuli Patri authoritas (z), de quorumdam sententia (a), Epistulæ ad Hebræos mentionem agentis in secundâ suâ Epistolâ, quam ipse paulò ante mortem dederat, & biennio postquàm ad Hebræos tradita fuerat (b): *Charissimus Frater noster Paulus, secundùm datam sibi sapientiam scripsit vobis, sicut & in omnibus Epistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & instabiles depravant, sicut & cæteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem.*

z 2. *Petr.* 3. 15.
a *Baron. ann.* 66. *Pearson. Oper. posth. p.* 58. *Spanhem. & alii.*
b Nos Epistolam ad Hebræos anno Christi 63. & Epistolam Petri anno 65. statuimus.

Eo in loco Patrum de Epistolâ ad Hebræos loquutum hi Authores indè colligunt, 1. quòd Petrus Paulum scripsisse dixerit ad illos, ad quos & ipse, nempè certò ad Hebræos ad Fidem conversos, ut satis præfertor ex iis verbis (c), *Hanc ecce vobis secundam scribo Epistolam*, collatis cum primæ Epistulæ initio (d): *Petrus Apostolus Jesu Christi electis advenis dispersionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ, Bithyniæ &c.*

c 2. *Petr.* 3. 1.
d 1. *Petr.* 1. 1.

2. Quod Petrus in eâ Epistolâ suam maximè sapientiam à Paulo exhibitam testetur. Pauli equidem sapientia, & præstantissima arcanorum Dei, & Fidei mysteriorum cognitio, quàm in Epistolâ ad Hebræos, nullibi magis elucet.

3. Quòd huic Epistulæ plurima captu difficillima intersérantur, quibus pravi spiritus & abuti possunt, imò & abusi fuere: hujusmodi illud est: *Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati ... & prolapsi sunt, rursùs renovari ad pœnitentiam* (e).

e *Hebr.* 6. 4. & 10. 26. 27. & 12. 55. 56.

4. Denique quòd Petrus Paulum dixerit ad Hebræos de iisdem scripsisse, de quibus & ipse: *Loquens in eis, (Epistolis) de his*. Petrus autem in secundâ Epistolâ ad morum integritatem, ad Dei Judicium opperiendum, & ad pœnitentiam exercendam Fideles hortatur. De his omnibus & Paulus in Epistola ad Hebræos (f); in cæteris Epistulis de his simul omnibus non meminit; neque in cæteras, nisi in hanc tantummodò, hi omnes characteres conveniunt. De hac igitur ad Hebræos Epistula loquutus est Petrus; quamvis enim nonnulli eam, de qua Petrus, à nobis deperditam asseverent, nullo prorsùs argumento, nullâque conjecturâ id enunciant.

f *Hebr.* 9. 19. *&c.* & 12 & 13. & 10. 25. 37. & 6. 22.

Hæc sanè Epistola eam præfert authoritatem, ut non nisi cuidam ex Apostulis convenire possit. Hanc nihilominus nemo eorum scripsit, qui per ipsummet Christum eruditi fuere: vir autem eam dedit, qui ab iisdem Apostolis instructus est, quique prodigia, quibus iidem Apostoli ad suam prædicationem comprobandam apud Judæos inclaruerant, testatur (g). *Ab eis qui audierunt, in nos confirmata est.* Hinc Paulum Epistolam non dedisse nonnulli (h) idcircò intulere, quòd alibi enixè semper incumbat, ut se ab ipsumet Christo eruditum exhibeat [i], ac ea propter se non ab hominibus, neque ab aliis Apostolis missum ostendat.

g *Hebr.* 2. 3.
h *Quidam apud Oecumen. Præf. in Ep. ad Hebr. Vide Calvin. in Hebr.* 2. 3. *Grot. alios ibidem.*

Verumtamen inter ea discernendum est, quæ Paulus ab ipsomet Christo per revelationem didicit, & ea, quæ ab Apostolis, & Discipulis, qui Dominum cognoverant, accepit. Christus per se ipsum præcipua Fidei mysteria, & potissimas Catholicæ Religionis veritates Paulo aperuit; ei verò peculiaria Domini gesta & prodigia, ejusque mortis & resurrectionis circumstantias Apostoli, & Discipuli renunciarunt.

i *Galat.* 1. 11. 12. *Evangelium quia non est secundum hominem; neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem. Vide & Ephes.* 3. 3. & 1. *Cor.* 15. 1. 2. 3.

Epistolæ Author, sibi itineris comite Timotheo fratre assumpto (k), ad Hebræos invisendos se collaturum eisdem pollicetur: quo quidem ejusdem Author ita præfertor Apostolus, ut de quorundam Eruditorum sententiâ ad discrimen eâ de re penitus dirimendum nil ulteriùs postulandum sit (l). Suorum etiam vinculorum in ea meminit, ut in cæteris, quas in Italia dedit (m). Methodus eadem, quæ in cæteris, idem allegandi & Scripturas explanandi mos, allusiones eædem, & locorum simillimæ appositiones recurrunt. In id, quod sibi semper potissimùm statuit, præ viribus incumbit, ut Legalia inania, Aaron Sacerdotium, & sanguinis sacrificia abrogata, vetus Fœdus abolitum, novum constitutum, illud absolutum, istud denique æternum perspicuè ostendat. Hujus Epistulæ epilogus cum iis omnino convenit, quibus Epistola ad Romanos, & utraque ad Thessalonicenses absolvuntur. Vota, salutationes, preces, & peculiaria plurima, quæ in Pauli stilo, & eloquentiâ exercitatis optimè dignoscuntur, hanc Epistolam Apostolo omninò tribuendam satis ostendunt.

k *Hebr.* 13. 22. Fratrem adhuc Timotheum vocat 2. *Cor.* 1. 1. *Coloss.* 1. 1. & 1. *Thessalon.* 3. 2. *&c.*
l *Pearson. Dupin. Tillemont. Mill.*
m *Hebr.* 10. 34. Legit Vulgata: *Nam & vinctis compassi estis.* Græcum verò habet: *Vos meis vinculis compassi estis.*

Quod etiam validissimè probat unanimis Ecclesiarum, Patrum, & Interpretum consensus, quo Paulus ejus Epistolæ Author una voce statuitur. Apud Græcam Ecclesiam nulla unquam hac de re ambiguitas; Ecclesia verò Latina, quamvis ab ea inter Pauli Epistolas recensenda aliquanto abstinuerit, maturè tamen satis cum Græcis Patribus convenit, & à quarto sæculo ad nostrum usque, nullum de hoc inter utramque discrimen.

S. Clemens Alexandrinus Pauli nomine sæpè allegat, quamvis à S. Luca Græcè redditam arbitretur (n). Origenes etiam, cujus testimonium jam recensuimus, eodem Pauli nomine producit (o): quamvis verò alibi de ejus Authore nonnihil dubitaverit, Apostoli nihilominus sensus ab ea

n *Clemen. Alex. hypot. apud Euseb. hist. Eccl. l.* 6. *c.* 14. & *Strom. l.* 2. *p.* 420. & *l.* 4. *p.* 514. & *alibi.*
o *Origen. l.* 3. *contr. Cels. p.* 143. *Philocal. p.* 17. 55. *Protrep. ad Mart.* & *l. de orat. p.* 89. 97. 99. *hom.* 1. 2. 3. 4. *in Cant. Comment. in Joan. p.* 56. 58. 416. & *alibi passim.*

præferri ſatetur: & ſi huc uſque aliqua Eccleſia Pauli nomine legit, ſuam ab ea traditionem non eſſe dimittendam ſtatuit (p): *Non enim*, inquit, *eam fruſtrà Veteres Paulo tribuerunt*. Euſebius Cæſarienſis pluribus in locis huic ſententiæ ſubſcribit (q). Dionyſii Alexandrini, & Alexandri Alexandriæ Epiſcopi Epiſtolæ, ſicut Literæ Antiocheni Concilii ad Paulum Samoſatenum, S. Athanaſius, Cyrillus Jeroſolymitanus, Baſilius, Gregorius Nazianzenos, Gregorius Nyſſenus, Amphilochius, Epiphanius, Concilium Laodicenum, omnes denique Græci hanc ad Hebræos Epiſtolam S. Paulo adſcribunt (r).

p *Idem apud Euſeb. l.6. Hiſtor. Eccl. c.5.*
q *Euſeb. Hiſt. Eccl. l.3. c.3. & 32. & alibi*
r *Videri poſſunt teſtimonia congeſta apud Spanhem. Tract. de Authore Ep. ad Hebr. part.1. c.6. Tillemont. not.72. in S. Paul. Mill. Prolog. Ep. ad Hebr.*

Latini Patres inter ſe non omninò cohærent S. Cajus Eccleſiæ Romanæ Presbyter, tertii ſæculi Scriptor, hac ad Hebræos S. Paulo erepiâ, cæteras ejus Epiſtolas treſdecim tantummodò recenſet (s); *Epiſtolas quoque Pauli treſdecim tantùm enumerans, decimam quartam, quæ fertur ad Hebræos, dicit ejus non eſſe*. Quibus addit Hieronymus: *Sed & apud Romanos uſque hodie quaſi Pauli Apoſtoli non habetur*. Cùm verò S. Doctor eam Epiſtolam allegat, ut plurimùm animi ſui ambiguitatem præfert: ait v. g. (t). *Si quis tamen ad Hebræos Epiſtolam ſuſcipit*; vel (u): *Licèt de ea multi Latinorum dubitent, quæ ſcribitur ad Hebræos*; vel denique (x): *Relege ad Hebræos Epiſtolam Pauli Apoſtoli, ſivè cujuſcumque alterius eam eſſe putas*. Cum nihilominus ad Dardanum ſcribit (y), ab omnibus Orientis & Græciæ Eccleſiis eam S. Paulo adſcribi teſtatur; & ſi Latinorum quis adhuc ambigit, per ſe tutiùs eſſe ducit, ut cum Veteribus ea de re conveniat.

s *Hier. Catal. de Cajo: & Euſeb. l.6. c.24.*
t *Hier. in Ezech.28.*
u *Idem in Matth.26.*
x *Idem in Ep. ad Tit.2.*
y *Idem Ep. 129. Hanc Epiſtolam, quæ inſcribitur, Ad Hebræos, non ſolùm ab Eccleſiis Orientis, ſed ab omnibus retrò Eccleſiis, & Græci ſermonis Scriptoribus, quaſi Pauli Apoſtoli ſuſcepi.*

Quamvis Auguſtinus ſuâ etiam ætate alios ſciret (z), qui hanc Epiſtolam Saulo eriperent, & alios, qui inter Canonicas recenſere formidarent (a), quòd D. Pauli nomen in ea non invenirent, Orientis nihilominus Eccleſiarum, ſicut & cæteras S. Pauli, & hanc veluti canonicam ſuſcipientium authoritati adhærendum ſtatuit (b): quam & ipſe interdum Pauli nomine allegat, ſæpius, tamen *Epiſtolam ad Hebræos* tantummodo appellat.

z *Aug. l.16. de Civit. c.22.*
a *In Ep. ad Rom. Expoſit. inchoata p. 932. n.15.*
b *De peccat. merit. l.1. c. 27.*

Ex Latinis Patribus nemo occurrit, qui tribus prioribus Eccleſiæ ſæculis Pauli nomine apertè produxerit. Quædam Opera S. Cypriano falsò adſcripta, v. g. Liber de Operibus Cardinalibus, & Symboli expoſitio, veluti ab Apoſtolo contextam allegant; nunquam tamen ita præfertur in genuinis hujus Patris Operibus. An Pauli hæc fuerit, Euſebii Cæſarienſis ætate (*) inter Eccleſiæ Romanæ Authores adhuc non convenerat. Philaſtrius à plurimis S. Paulo eam eripi teſtatur, unà verò hanc opinionem hæreſis nota inurit [c]. S. Iſidorus Hiſpalenſis in ſuo Opere de Eccleſiaſticis Officiis, & Rabanus Maurus de Clericis educandis, ſeu veterum, v. g. Hieronymi, teſtimonia tantùm tranſcripſerint, ſive alicujus ſibi coævi Authoris ſententiam produxerint, plures Latinos an Apoſtolus hanc Epiſtolam tradiderit, adhuc ambiguos tum fuiſſe enunciarunt; *Ad Hebræos Epiſtola plerisque Latinis ejus eſſe incerta eſt, propter diſſonantiam ſermonis*.

* *Euſeb. l.3. hiſt. c.3.*
c *Philaſt. hæreſ.41.*

Hæc omnium validiſſima ſunt, quæ ad noſtram ſententiam oppugnandam afferantur. Quibus tamen teſtimoniis objicienda omnium Latinorum Patrum authoritas & conſenſus, qui à quarto & quinto ab hinc ſæculo Pauli nomine eamdem Epiſtolam allegarunt [d]. Hujuſmodi ſunt SS. Hilarius, Ambroſius, Presbyter Romanus Fauſtinus, Gaudentius Epiſcopus Brixienſis, Rufinus, Paulinus, Innocentius I. in Sacrorum Librorum Catalogo, Idacius, Bacchiarius, Sedulius, Caſſianus, Cereslis, Fauſtus Regienſis, Victor Uticenſis, S. Gregorius Magnus, & alii ſexcenti; omnes enim fermè Patres, & Concilia illo ab hinc tempore in hanc ſententiam convenere.

d *Vide apud Spanhem. tract. de Authore Ep. ad Hebr. part.1. c.7.*

Ex Recentioribus pauciſſimi ſunt, qui ſibi peculiarem opinionem invexerint. Grotius Epiſtolam hanc S. Lucæ adſcribit (e); Clementi Papæ Eraſmus (f); Lutherus (g), & Beza (h) Apollo; D. Barnabæ Camero (i); aut S. Lucæ, aut S. Clementi Calvinus; Joſeph Scaliger Helleniſtę cuidam (k); Ludovicus Vives (l), Cardinalis Cajetanus (m), Eraſmus, Schmidius, Tanaquillus Faber (n), Salmaſius (o), & fortè alii nonnulli, an verè Apoſtoli habenda ſit, ambigebant. Quanti verò pauciſſimos hos Criticos faciam, ſi cum fermè innumeris ætatum, Societatum, & Communionum omnium Scriptoribus conferantur, qui unâ voce Epiſtolam ad Hebræos S. Paulo adſcribendam eſſe cenſuerunt?

e *Grot. in Epiſt. ad Hebr.*
f *Eraſm. in c. 12. ad Hebr.*
g *Luther. in Geneſ 48. 50.*
h *Beza in Ep. ad Hebr.*
i *Camero qu.2. in Ep. ad Hebr.*
k *Joſeph. Scalig. in excerpt. voce Helleniſta.*
l *Lud. Vives in Lib.16. c. 22. D. Auguſt. de Civit.*
m *In Ep. ad Hebr.*
n *Tanaq. Fab. l.2. Ep.14.*
o *Salmaſ. de Primatu Papæ ap parat. p.59.*

Objectiones, quę hanc ſententiam oppugnant, facilè etiam evertimus; quas equidem, cum adverſis refelleremus opiniones, aliquatenus jam refutavimus. Validiſſimum adverſarii argumentum inde educunt, quòd hujus Epiſtolæ ſtilus à cæteris Pauli Epiſtolis longiſſimè abſit. De hac, quam perſpicuam ducimus, diſſonantia non diſceptamus. Anne, quod & nunc ſæpè accidit, ſuum ſtilum in alium Paulus convertere non potuerit? Anne Epiſtolam, Tractatum, Diſſertationem diverſimodè non intexuerit? Utrùm hæc ad Hebræos Epiſtola, ſeu Liber fuerit, adhuc incertum. Epiſtolarum modo planè non incipit; Author inſuper de operis brevitate excuſationem poſtulat (p). Si Liber, utique perbrevis; ſi Epiſtola, longa nimiùm.

p *Hebr.13. 22. Etenim per paucis ſcripſi vobis.*

Paulus præterea aut Lucæ, aut Clementis operâ uti fortè non valuit, ut ſtilo politiori hanc Epiſtolam inſtrueret (q)? Ita in dies amicorum operâ ſolemus exercitationes noſtras reſtaurare, ut rudiores phraſes expoliant, ut denique de iis idiomatis erroribus, in quos vel diligentiores ſæpè incidunt, admoneant. Quin Pauli ſenſus in aliis ejus Epiſtolis minuerentur, utique & clariores reddi poſſent & elegantiores. Quod fortè & huic Epiſtolæ contigit. Eorum hìc ſententiam pręterimus, qui Epiſtolam à Paulo Hebraicè primùm exaratam, & ab alio deinde Græcè redditam arbitrantur. Quod nos utique nul-

q *Origen. apud Euſeb. Hiſtor. Eccl. l.6. c. 25. Eſt. in Ep. ad Hebr. qu.2. Bellarm. l.1. de Verbo Dei c.17. Hipperius Prolegom. in Epiſt. ad Hebr.*

nullatenus defendi posse paulò post ostendemus.

Spanhemius, qui in hanc rem laboris plurimum impendit, hujus Epistolæ stilum ab aliis Pauli Epistolis non longissimè distare testatur; plurimasque phrases, quæ io cæteris occurrunt, eadem ratiocinia, eandem methodum, easdem periodos, ipsos Pauli hebraismos, rariores quidem & politiores, satis tamen perspicuos, etiam huic Epistolæ ita interseri ostendit, ut ejus Author, sicut & cæterarum, Paulus apertissimè dignoscatur.

ARTICULUS II.

Quonam idiomate hæc Epistola scripta fuerit?

DUplex hac de re sententia, quarum altera Hebraicè, altera Græcè scriptam defendit. S. Clemens Alexandrinus (r), Eusebius (s), Theodoretus (t), Gracus Anonymus apud Occumenium (u), S. Hieronymus (x), & nonnulli Recentiores (y), S. Paulum quòd ad Judæos scriberet, patrio eorum idiomate ad eos Epistolam hanc dedisse, & S. Lucam, seu S. Clementem Græcam illam reddidisse suspicati sunt. Hinc, juxta Hieronymum, factum est, ut præ cæteris elegantior sit; etenim Paulus, quòd Judæus esset, proprio idiomato comptiùs scribebat, quàm scriberet extero; Lucas verò, qoi Græcè eam descripsit, præ Paulo Græcum callebat. Quare mirum non fuerit, si Epistolam Hebraicâ locutione disertè editam, eleganter io Græcam transtulit. *Scripsit*, inquit Hieronymus *ut Hebraus Hebrais Hebraicè, idest suo eloquio disertissimè, ut ea, quæ eloquenter scripta fuerant in Hebrao, eloquentiùs verterentur in Gracum; & hanc causam esse, quòd à cateris Pauli Epistolis discrepare videatur.*

r Clem. Alex. Hypotyp. apud Euseb. l.6. c. 14. hist. Eccl.
s Euseb. hist. l.3. c.38.
t Theodoret. Praf. in Ep. ad Hebr.
u Anonym. apud Occum. Praf. ad Ep. ad Hebr.
x Hier. Catalog. in voce Paulus. Agobard. Epist. ad Fredegis.
y Ambrosiast. Primasf. Haymo, Tena praelud.4. Riber. Baron. Albert. Vidmanstad. Guido Fabricius, Matth. Galenus. Cornel. à Lap. Quidam Codd. Graci apud Mill. ad calcem hujus Epistola, Tossan. Zanchius, Salmas. de Hellenisticâ parte 1. alii plures apud Spanhem.

Pauli Originale Hebræum brevì deperditum fuisse ferunt, cum ex Veteribus nemo onus se vel vidisse, vel novisse meminerit. Quod tamen admirationem non ingerat, cùm S. Matthæi Evangelium pluribus in locis maximo honori habitum, & ab Origene, & Hieronymo perlectum, duodecim ab hinc retro sæculis penitùs interciderit. Nil felicius & huic Epistulæ fortè obtigit. Ejus autem Græca versio, quam Lucas reddidit, facilè in causâ fuit, ut in Hebræo Originali servando studium remissius adhiberetur; cum omnes & Palæstinæ & Provinciarum Judæi ad Fidem conversi Græco idiomate vulgò loquerentur.

Eruditi nonnulli, ut Vidmanstadius, & Guido Fabricius, qui omnium primi Novum Testamentum Syriacè excusum ediderunt, Epistolam ad Hebræos, quæ nuoc Syriacè extat, Pauli Originale duxerunt. Paulum enim, & quidem jure, Syriaci idiomatis peritum putabant: quod sanè idioma & Judææ, & Syriæ Hebræi tanquam vernaculum adhibebant. Veruntamen ipse Textus Syriacus hanc opinionem refellit, plura suppeditans argumenta, quæ versionem utique vetustissimam à Græco depromptam esse satis ostendunt. Extat etiam hæc Epistola Hebraicè edita, quam tamen recentiorem esse versionem, & à Græco desumptam omnes conveniunt.

Qui primùm Græcè scriptam defendunt, infrequentiores sunt numero, sed validioribus præstant argumentis. Clemens Alexandrinus, Eusebius, & Hieronymus, qui Hebraicè primò editam credidere, authoritate sua Veterum plerosque in eamdem sententiam impulerunt. Quæ quidem opinio ad id contulit, ut difficultatem à stili diversitate deductam, & eos, qui Epistolam S. Paulo adscribunt, quammaximè urgentem, facilè solverent. Paulus enim, inquiunt, Hebraicè scripsit, adeoque eloquentius, cùm patrio & naturali idiomate scriberet. Stili verò similitudinem inter Epistolam ad Hebræos, Epistolam Clementis Papæ, & Acta Apostolorum, inde ortam statuunt, quòd Epistolam illam Lucas, seu Clemens ex Hebræo io Græcum transtulerint.

Si verò hæc propiùs dispiciamus, nil fortè nobis levius, nihil infirmius. Clemens Alexandrinus Hebræum Originale neque oculis vidisse se asserit, neque agnovisse nomine, sed conjectando tantùm meminit. Apud Origenem (z) rerum harum peritissimum, & Hebræis Originalibus investigandis prorsùs addictum, mirum de eo silentium: qui tamen hanc Epistolam Græcè exaratam memorat; stili verò diversitatem in S. Clementem, aut S. Lucam refert, qui de S. Pauli consensu, suâ eloquentiâ eandem Epistolam exornaverint. Eusebius & Hieronymus neque rem investigarunt diligentiùs, neque Hebræum Originale agnovere; quod sanè minimè extitisse præfertur, com eorum uterque in id genus monumentis effodiendis solertissimè laboraverint. Hebræum Matthæi Evangelium, quòd eorum adhuc ætate extaret, & producunt, & allegant; nunquam verò Hebræam ad Hebræos Epistolam.

z Origen. apud Euseb. l.6. c. 26. hist. Eccl.

Si quis Syriæ, & Palæstinæ Hebræos, ad quos potissimùm Epistola directa dicitur, nonnisi Hebraicè loqui solitos arbitretur, ipse se decipiat; hæ enim Provinciæ Græcum æquè ac Hebræum vulgo adhibebant (a). Si verò cum Spanhemio [b] ad omnium Provinciarum Orientalium Hebræos Epistola missa statuatur, ut Hebraicè scriberetur, nil postulasset; in omnibus enim Orientis regionibus, in quibus Israelitæ degebant, ab Alexandri Magni victoriâ, Græcum idioma ita invaluerat, ut Hellenistarum plerique, qui incolebant Provincias, vel Syriacam ignorarent (c). S. Petrus, S. Jacobus, & S. Joannes, æquè ac S. Paulus, ad Hebræos, non Hebraicè tamen, sed Græcè scripsere; cur igitur & Paulus ad eos Hebraicè scripserit?

a Talmud Megilla. fol.71. col.2. & 3. & in Sota fol. 21. col.2. & in Schekalim par.3. halac.2.
b Spanhem. part.1. c.2. de Auth. Ep. ad Hebr.
c Hieronym. Proœmio in Ep. ad Galat.

Quòd Hebræum idioma patrium, & naturale Paulo fuerit, vernaculum autem, ut ajunt, idioma perfectiùs quàm exterum callemus: Duo hic falsa. 1. Naturale Pauli idioma Græcum quidem fuit; Tharsi

enim celeberrimę urbis cives, Cilicię Metropolis, quę scientiam & dicendi venustatem æquè ac Alexandria & Athenæ ostentabat (d), Græco idiomate loquebantur, cujus utique Paulus peritissimus & Poetas evolverat. Quòd vero ejus Epistolæ nobis obscuræ videantur, in causa est cum nostra Græci idiomatis ignoratio, tum Viri ingenium acrius, vividum, atque fœcundum. Neque profectò ea stili obscuritas Hebraici idiomatis indoli tribuenda esset; quippè quod ad ejus potiùs lumen & claritatem idcircò contulisset, quòd ab iis inversionibus, & transpositionibus, quibus Græcum difficilè sæpè redditur, prorsùs abhorreat. Græcum igitur Paulo naturale; Hebræum per studium paratum. 2. Naturali ornatiùs quàm per studium acquisito idiomate nos semper loqui, minimè constat: contrarium potiùs experimento pluries compertum. Quarè licèt Syriacum Paulo naturale, & Græcum per studium comparatum fateremur, adhuc is eleganter minùs, minùsque disertè Græco quàm Syriaco idiomate loquutus, jure non inferretur.

d *Strabo l. 16.*

Græcè verò primùm scriptam fuisse, ipsa per se Epistola satis ostendit. Allusiones in ea, quæ tantùm in Græco valent (e); phrases, perindè, stilus perspicuum & quidem origine, non versione Græcum præferunt. Pauciores in hac, quàm in cæteris Pauli Epistolis, hebraismi; quos, si Hebraicè primùm, vel Syriacè scripta fuisset, frequentiores utique reperiremus. Ejus Author non juxta Hebræum, sed juxtà Græcam Versionem Scripturas allegat, & ratiocinationes à Græcarum vocum significationibus juxtà Hellenistarum, seu Græcorum stilum, depromptas quandoque interserit: quæ si Hebraicarum vocum valorem servent, vim omnem amittunt. Septuaginta ex. g. Hebræum *Berith* ut plurimùm vertunt *Diathеke*. *Berith* fœdus, *Diathеke* Testamentum sonat: quare juxtà Hellenistarum idioma *confirmare Testamentum* fœdus *confirmare* significat; Hujus Epistolæ Author, nullâ habitâ ratione Hebraicæ significationis vocis *Berith*, *Diathеke*, testamentum, usurpat; & hinc ratiocinium deducit, quod ad *fœderis* valorem nullatenus refertur. Hebræorum denique, de quibus meminit, nominum, v. g. *Melchisedech*, interpretationem exhibet (g), unde argumenta depromit: quæ, si Epistola scripta fuisset Hebraicè, frustrà, & extra rem prorsùs caderent.

e *Vid. Hebr. 1. 7. & 2. 7. & 4. 12. & 5. 6.*

g *Hebr. 7. 2.*

Veteres, qui hanc Epistolam à S. Clemente Græcè versam duxerunt, in quam sententiam, post Eusebium Cæsariensem, vulgò concessum est, S. Clementem Hebræum natu minimè fuisse, ipsumque Hebraici idiomatis peritum nullo argumento exhiberi posse non animadverterunt. Prisci saltem Scriptores eumdem aut Græcum putarunt, aut Romanum. Nulla itaque veri species, quòd Epistolam ad Hebræos ex Hebræo in Græcum transtulerit. Qui verò eidem Clementi Epistolam omnino adscribunt, meliori quidem ratiocinio ducuntur, sed falsum prorsùs enunciant, ut nos præcedenti articulo satis ostendimus. Hujus igitur Epistolæ Author verè Paulus, qui eamdem, sicuti & cæteras, Græcè exaravit. Ita Origenes, & Critici [illegible] ses. (h) [illegible]

h *Est. Proleg. in Ep. ad Hebr. Du Pin. Spanhem. de Auth. Ep. ad Hebr. p. 2. c. 2. Mill. var. lect. in Ep. ad Hebr. Grot. Pise. Jac. Capell. Ligfoot. Hamm. Le Clerc. alii plures.*

ARTICULUS III.

Ubi, quando, ad quos, & qua occasione hæc Epistola scripta fuerit.

ANte Jerosolymitani Templi eversionem hæc Epistola scripta esse ex iis satis præfertur, quæ de Sacerdotibus & Legis Sacrificiis Author enunciat; qui adhuc eamdem in Italia se dedisse ostendit, quòd Hebræis Italorum Fratrum nomine valedicat (i): *Salutant vos de Italia Fratres*. S. Chrysostomus (k), Theodoretus (l), Ms. Alexandrinum (m), aliique nonnulli Romæ scriptam esse perhibent (n); paulo ante, vel paulò post quàm Paulus suis vinculis solveretur: alii verò in quadam ex Italiæ Urbibus datam malunt; si enim Romæ scripsisset, Apostolus, id saltem vel insinuasset, neque Hebræos Italorum, sed Romanorum Fratrum nomine salutasset.

i *Hebr. 13. 24.*
k *Chrys. in Ep. ad Rom. Prolog.*
l *Theodoret. Prolog. in Rom.*
m *Ms. Alex. ad calcem hujus epist.*
n *Capell. append. ad hist. Apost. Spanhem. part. 2. c. 4. n. 8. Baron. Blondel. Usser.*

Ubicumque id fuerit; eam profectò scripsit, cùm vinculis omnino solutus, vel proximè solvendus esset, de his enim, veluti de re præterita meminit (o): *Nam & vinculis meis compassi estis*; seque unà cum Timotheo ad eos adventurum pollicetur. Nos itaque cum veterum & recentiorum Interpretum, & Cronologistarum pluri-mis (p), anno Christi 63., Neronis imperantis 10. hanc Epistolam Paulum dedisse tum credimus, cum postquam biennio Romæ carcere detentus fuerat, tandem fuit à Nerone dimissus. Paulò post quàm ad Philippenses (q) & ad Philemonem (r), scripsit, quos etiam se citiùs invisurum spondet.

o *Hebr. 10. 34.*
p *Chrys. Theodoret. Prolog. in Ep. ad Rom. Theophyl. Prolog. in Ep. ad Hebr. Baron. Blondel. Usser. Spanhem. Tillemont. alii passim.*
q *Philipp. 2. 26. Per meum adventum iterum ad vos.*
r *Philem. vers. 22. Para mihi hospitium, nam spero per orationes vestras donari me vobis.*

Cum Judæi increduli Fideles Hebræos acriter vexarent (s), cumque eorum bona impunè invadentes ad miserrimam egestatem eos redegissent (t); miserorum solatio hanc potissimùm ad eosdem Epistolam misisse Apostolum arbitramur, qua ad patientiam, & ad Divini Judicii expectationem omnes hortatur: unàque fortè studet, ut à moerore quem de Jacobi Minoris sui Episcopi, circiter ante annum, Anano jubente, è Templi fastigi deturbati funere perceperant, animos erigant, solatioque acquiescant (u). Huc fortè intuebatur, cum scriberet (x): *Mementote Præpositorum vestrorum, qui vobis loquuti sunt verbum Dei, quorum intuentes exitum, conversationis imitamini fidem*. Gratias præterea iis agit, quòd sibi vinculis obstricto condoluissent (y).

s *Hebr. 10. 32. 33.*
t *Hebr. 10. 34.*
u *Ann. Christ. 62. in Paschat fest. Vide Euseb. l. 2. c. 23. hist. Eccl.*
x *Hebr. 13. 7.*
y *Hebr. 10. 34.*

Cùm veritatis lumen in omnes regiones effundere appeteret, & de Legalium, & Sacrificiorum, quæ in Templo offerebantur, vanitate, sicut sibi persuasum fuerat, ita cæteros persuasos vellet, de Christi magnitudine primò sermonem instituit, eumque laudibus cumulatum & Angelis, & Moysi præfert. Ejus deinde Sacrificii, &

Sa-

Sacerdotii virtutem confirmat; hinc Sacerdotii Aaron, & Sacrificiorum legalium abrogationem concludit; novum Fœdus, novumque Testamentum, quod Veteri successurum Prophetæ promiserunt, Christi esse Religionem ostendit. Longo demùm Patriarcharum, Prophetarum, & Veteris Testamenti Sanctorum, quorum merita & Fidem efferet, catalogo intexto, per Fidem eos Deo acceptos fieri demonstrat.

Cùm verò non modò apud Judæos incredulos invidiam sui nominis creatam sciret, sed etiam apud Judæos infideles, quòd se Legis, & cæremoniarum hostem ducerent; prudenter nomen suum reticet, suamque Apostoli dignitatem neque initio præponit, neque ullibi per totam Epistolam interserit (z). Veritates autem, quas stabiliendas aggreditur, ita confirmat, validis adeò argumentis fulcit, eâque animi moderatione proponit, ut vel pervicaciores & ab eo magis alieni, dulci quadam vi in ejus sententiam pertrahantur. Præterea, quòd propriè Hebræorum non esset Apostolus (a), sapienter à suo nomine abstinuit, ne quod ad solamen, & documentum scripserat, in offensionem, & perniciem verteretur. *Principium salutatorium*, inquit Augustinus [b], *de industria dicitur omisisse, ne Judæi, qui adversùs eum pugnaciter oblatrabant, nomine ejus offensi, vel inimico animo legerent, vel omninò legere non curarent, quod ad eorum salutem scripserat.* Illud etiam accedit, quòd propter studiosissimam erga Christum, de quo per totam Epistolam disserendum sibi statuerat, reverentiam, à suo nomine, & dignitate abstinuerit (c).

Quòd Pauli nomen ab Epistola non præferatur, quosdam ideircò Pauli non esse opinatos scimus (d). Veteres quidem, ut eam Paulo eriperent, hoc usi sunt argumento (e). Alii Epistolæ initium intercidisse censuerunt (f). Nos verò in adversarios argumentum cum Primasio optimè retorquemus (g). Si enim Pauli non fuerit hæc Epistola, quòd Pauli nomen non præferat; neque erit alterius, cum nullius nomine inscribatur; vel ad summum, si ad aliquem, ad Authorem incognitum, & anonymum pertinebit. Verùm iis characteribus hanc Epistolam instrui, ut Paulo omninò tribuenda sit, & revera à Græcis semper, à Latinis verò quarto ab hinc sæculo ei adscriptam fuisse, satis superque paulò ante ostendimus: quare & in præsentia Paulus ejusdem Author censendus est, quamquam in eâ Pauli nomen non legatur.

Veterum, & Recentiorum Interpretum plerique ad Jerosolymæ & Palæstinæ Judæos hanc Epistolam directam statuunt (h); quibus sanè Hebræorum nomen potissimum congruebat, cùm cæterorum Provinciarum Hebræi Hellenistarum nomine appellarentur. Cum Apostolus ad eos invisendos se adventurum (i) spondet, nonnisi Palæstinos, & Jerosolymitanos præsertim alloquitur: quomodo enim omnes omnino Imperii Provincias se peragraturum promitteret? Cæterùm eos peculiariter describit, ubi eos æquo animo bonorum rapinam pertulisse meminit (k). Judæi, qui nomen Christo dederant, crudelioribus in Judæa, quam in cæteris orbis partibus, calamitatibus ab ipsis eorum fratribus afficiebantur, quòd Hebræi Fidei hostes potentiores ibi essent, & studiosiores, ut Christi nomen prorsùs everterent.

Si verò Paulum ad Palæstinæ Judæos potissimùm scripsisse constat, quomodo cum eo cohæreat, quod antè asseruimus, videlicet S. Petrum de hac ad Hebræos Epistola, in sua ad eosdem per varias Asiæ Provincias effusos, idcircò meminisse, quòd Petrus ad eosdem, ad quos & ipse, Apostolum jam scripsisse sentiret?

Hanc eversurus objectionem Spanhemius (l) respondet, 1. eam fortè Epistolam ad omnium Asiæ Provinciarum Judæos fuisse directam; quod utique ita, quæ ante diximus, innixi penitùs improbamus. 2. Apostolum ad Palæstinæ Hebræos potissimùm scripsisse, & ea propter iis præsertim se citò ad eos venturum promisisse: quo tamen minimè prohibebatur, quominus Epistola ad omnes, ad quos Petrus post annum circiter scripsit, perveniret; quare Petrus de capite difficillimas antea Paulum ad eos scripsisse, meritò in eorum memoriam reduxit. Hæc plausibilior, quæ afferatur, solutio; sed nihilominus pluribus difficultatibus adhuc obvolvitur.

Illud utique in hac Epistola animadvertendum, quod Paulus solos Hebræorum Fideles alloquatur, neque ullo vix documento eorum Præsules instituat (m). Hebræos tantummodò rogat, ut suis Præsulibus suo nomine salutem impertiant, ut eisdem cultum, & obedientiam præstent, ut eorum mores, & fidem imitentur, ut denique munera omnia erga ipsos æquo animo adimpleant. Quod quidem in Pauli sapientiam & modestiam referendum ducimus; Ecclesiæ enim Jerusolymitanæ Præpositis, qui vel ex Apostolis erant, vel ex Christi Discipulis, in quos nulla sibi erat authoritas, se noluit Præceptorem exhibere.

Animadvertendum præterea, à Vetustis plurimis Mss. (n), & ab iis fermè omnibus, quæ D. Epiphanius evolvit (o), à Theodoreto, à Synopsis sub Athanasii nomine Authore, ab Euthalio, à Ms. Alexandrino, & ut alia plurima prætereamus, ab altero Coisliniane Bibliothecæ vetustissimo (p), quinti nempè, ut ajunt, vel sexti sæculi, statim post secundam ad Thessalonicenses hanc ad Hebræos Epistolam recenseri. Qua de causâ id præstitum fuerit, incertum. Sunt qui putent, ut Epistolæ ad Ecclesias simul congestæ, ab iis, quas Paulus ad quosdam peculiariter dederat, secernerentur (q). Ecclesia, juxtà Theodoretum (r), post Epistolas ad Thessalonicenses, hanc statim constituit, ut inter Canonicas Epistolas, & inter Pauli opera & hanc à se annumeratam ostenderet. Addit præterea Theodoretus, hanc inde ab Arianis amotam, post Epistolas ad Titum & Philemonem locatam fuisse, ut eam S. Paulo eriperent, & canonicam ejus authoritatem everterent.

z Clem. Alex. apud Euseb. hist. Eccl. l. 6. c. 14. Hieronym. catalog. voce Paulus. Quia Paulus scribebat ad Hebræos, propter invidiam sui apud eos nominis, titulum in principio salutationis amputaverit. Idem in Ep. ad Gal. 1. Theodoret. Ambrosiast. Chrysost. Præf. in Ep. ad Hebr.

a Clem. Alex. apud Euseb. l. 6. c. 6. hist.

b Aug. Exposit. inchoata ad Rom. n. 12. p. 925.

c Clem. Alex. loc. citato, Theodoret. apud Oecumen. Hier. in c. 1. ad Gal. Non fuit congruum, ut ubi Christus Apostolus dicendus erat, ibi etiam Paulus Apostolus poneretur.

d Cajet. Calovin. Erasm. Grot. Camero.

e Vide Athanas. Dialog. 1. de Trinit. & Theodoret. Prolog. in Ep. ad Hebr.

f Gerhard. & Hyper. in Ep. ad Hebr.

g Primas. Præfat. in Ep. Pauli: Si propterea Pauli non erit, quia ejus non habet nomen, nec alicujus est, quia nullius nomine titulatur. Quod si absurdum est, ipsius magis credenda est, quæ tanto doctrinæ suæ fulget eloquio.

h Chrysost. Theodoret. Theophyl. Ambrosiast.

i Hebr. 13. 23.

k Hebr. 10. 34.

l Spanhem. de Auth. Ep. ad Hebr. part. 1. c. 2. n. 8. 9.

m Hebr. 13. 17. &c.

n Alex. pervo. 3. Reg. 2. Colb. 7. Tres Mss. penès Bezam, & Cod. 29. Biblioth. Coislin.

o Epiphan. hæres. 42. Marcionis.

p Cod. 202. Biblioth. Coislin.

q Beza, Mill.

r Theodoret. Præfat. in Ep. ad Hebr.

ARTICULUS IV.

De Canonicâ authoritate Epistolæ ad Hebræos.

POstquàm hanc Epistolam S. Paulo tribuendam satis apertè probavimus, an inspirata, seu canonica sit, facilè est pronunciare. S. Paulum Authorem spiritûs Sancti lumine perfusum, nemo unquam negavit; qui verò canonicam hujus Epistolæ authoritatem oppugnant, eo ducuntur, vel quòd Pauli non esse defendant, ut Asiani (r), vel quòd vitiatam, & præcisam velint; ut Marcionitæ (t). S. Clementem Papam, cui eam nonnulli tribuêre, inter Divinos & Inspiratos Authores Ecclesia nunquam recensuit. Sententia, quæ S. Lucæ, seu Barnabæ eam adscribit, nullo argumento validè probatur. Si igitur hæc ad Hebræos Epistola ab Apostolo contexta fuit, ut inferiùs clariùs ostendimus, & inspirata ducenda est, & Divinæ Authoritatis habenda.

Ad hanc canonicam authoritatem, quam veluti intrinsecam appellamus, potissimùm Patrum testimonium, & unanimis Ecclesiæ consensus accedit. Græci semper, Latini verò à quarto & quinto sæculo veluti canonicam exceperunt. S. Clemens Alexandrinus (u), Origenes (x), Eusebius (y), Dionysii Alexandrini, & Concilii Antiocheni ad Paulum Samosatenum Epistolæ, Alexandri Alexandrini ad Concilium Constantinopolitanum Epistola [z], S. Athanasius (a), S. Cyrillus Jerosolymitanus (b); Concilii Laodiceni canon sexagesimus, S. Epiphanius {c}, S. Basilius (d), S. Gregorius Nazianzenus (e), S. Gregorius Nyssenus {f}, S. Amphilochius (g), S. Gregorius Thaumaturgus (h), Titus Bostrensis (i), S. Ephrem (k), & alii canonicam & Divinam & acceperunt, & allegarunt, & Hæreticorum notâ eamdem rejicientes inusserunt.

Theodoretus (l) veteres increpat, quòd hanc Epistolam rejicerent contrà Ecclesiæ, quæ suâ jam ætate veluti S. Pauli foetum agnoverat, authoritatem, & contrà ipsum Eusebii testimonium, qui veluti à Paulo exaratam & canonicam eamdem jam allegaverat, quamvis hunc suorum dogmatum Patronum appellarent. S. Hieronymus hæc habet: *Illud nostris dicendum est*, inquit Hieronymus (m), *hanc Epistolam, quæ inscribitur ad Hebræos, non solùm ab Ecclesiis Orientalibus, sed ab omnibus retrò Ecclesiis, & Græci sermonis Scriptoribus quasi Pauli Apostoli suscipi*. Et alibi etiam absolutè ait (n): *Epistolam ad Hebræos omnes Græci recipiunt, & nonnulli Latinorum.*

Diutiùs equidem Latina Ecclesia rem perpendit, & seriùs Paulum ejus Authorem agnovit, & inter canonicas eamdem recensuit. Eusebii Cæsariensis, Hieronymi, Augustini, Philastrii, Isidori Hispalensis, & Rabani Mauri eâ de re

r Vid. Theodoret. Præfat. in Ep. ad Hebræos.
t Epiphan. hæres. 42. Hieronym. Proœm. in Ep. ad Titum.
u Clem. Alex. apud Euseb. l. 6. c. 14. hist. Eccl.
x Origen. apud Euseb. l. 6. c. 25. hist. Eccl.
y Euseb. l. 3. c. 32. hist. Eccl.
z Apud Theodoret. l. 1. c. 3. hist. Eccl.
a Athanas. de Nican. Decret. de Synod. Epist. ad Serapion. &c.
b Cyrill. Jerosol. Catech. 4.
c Epiphan. hæres. 42. & 59.
d Basil. Constit. Mon. c. 22. & alibi.
e Nazianz. carm. 34. & orat. 2.
f Nyssen. de hypost. c. 3. p. 35.
g Amphiloc. apud Greg. Naz. car. 125.
h Greg. Thaumat. Exposit. fidei altera.
i, Tit. Bostr. comm. in Luc. 23.
k Ephr. Serm. de virtut. & vit. p. 52. de torment. infern. p. 204. & alibi.
l Theodoret. Præfat. in Ep. ad Hebr.
m Hier. Ep. 129. ad Dardan.
n Idem Ep. 126. ad Evagrium.

sententiam supra attulimus. Caius Ecclesiæ Romanæ Presbyter, anno 210. Pontifice Zephirino regnante; Romæ disceptans, omissâ Epistolâ ad Hebræos, cæteras Pauli tresdecim tantùm enumerat. Author Commentarii in Apocalypsim sub nomine S. Victorini, nihil habet de Epistola ad Hebræos. Hilarius Diaconus, & Pelagius, qui Apostoli Epistolas interpretati sunt, hanc ad Hebræos prætermisere. Neque Cyprianus, neque priorum trium sæculorum Patres eam unquam producunt; Eusebius verò suâ adhuc ætate à pluribus Ecclesiis veluti à Paulo alienam testatur (o).

S. Hieronymus inter Canonicas Scripturas à Latinis Ecclesiis non recenseri solitam affirmat (p): *Quòd si eam Latinorum consuetudo non recipit inter Scripturas Canonicas &c.* Alibi etiam (q): *Paulus Apostolus ad septem scribit Ecclesias: octava enim ad Hebræos à plerisque extra numerum ponitur.* Et alibi (r): *Eam Latina consuetudo inter Canonicas Scripturas non recipit.* Alibi demum (s): *De monte hoc* (Sion), *& de hac Civitate* (Jerusalem) *& Apostolus Paulus, si tamen in suscipiendâ Epistolâ* (ad Hebræos) *Græcorum authoritatem Latina lingua non respuit &c.* D. Augustini ætate ab ea inter Canonicas recensendâ abstinebant, quòd Pauli salutationem ei præpositam non invenirent (t). *Unde nonnulli eam in Canonem Scripturarum recipere timuerunt.* Quo etiam S. Doctore teste, plerique Paulum ejus Authorem esse, nonnulli verò non esse, defendebant [u]. *Quamplures Apostoli Pauli esse dicunt; quidam verò negant.*

Augustinus nihilominùs in Libris de Doctrinâ Christianâ (x) quatuordecim Pauli Epistolas enumerat, adeòque inter cæteras, quarum nullum discrimen, hanc etiam recenset, eamque veluti canonicam ubique allegat; quam & Carthaginense Concilium (y) Librorum Sacrorum Catalogo insertam exhibet. S. Hieronymus, qui ei quandoque parum favere videtur, eam sæpè tanquam Scripturam Sacram laudat, & in Epistolâ ad Dardanum veterum potiùs, quàm Latinorum quorumdam eam respuentium, authoritati adhærens, se veluti canonicam excipere profitetur (z): *Nos tamen utraque* (Apocalypsim, & Epistolam ad Hebræos) *suscipimus, nequaquam hujus temporis consuetudinem, sed veterum Scriptorum authoritatem sequentes, qui plerumque utriusque abutuntur testimoniis, non ut interdum de apocryphis facere solent, sed quasi Canonicis & Apostolicis.*

A quarto & quinto sæculo tamquam Pauli & canonicam à Latinis Patribus sæpissimè allegatam scimus, videlicet à S. Hilario (a), Lucifero Calaritano (b), S. Ambrosio (c), Rufino (d), Salviano (e), Cassiano, Innocentio I. in Epistolâ ad Exuperium, Hilario Diacono, seu Ambrosiastro in secundam Epistolam ad Titum cap. 1. Phæbadio (f), Victorino [g], & demùm à cæteris, quos ad Latinorum Patrum eam tamquam Pauli excipientium Traditionem comprobandam, paulò ante se-

o Euseb. l. 6. c. 20. hist. Eccl.
p Hier. Ep. 129. ad Dardan.
q Idem Ep. 103. ad Paulin.
r Hier. Comment. in Isai. 8.
s In Zachar. 8.
t Aug. Exposit. inchoatâ in Ep. ad Rom. n. 11.
u Aug. l. 16. de Civit. Dei c. 22.
x Aug. de Doctr. Christ. l. 2. c. 8.
y Concil. Carthag. l. l. L. c. 47.
z Hier. Ep. 129. ad Dardan.
a Hilar. l. 4. de Trinit. p. 21.
b Lucif. Calar. de non conveniendo cum hæreticis.
c Ambros. de fide ad Gratian. l. 1. c. 4. &c.
d Rufin. Exposit. Symbol. apud Cyprian.
e Salvian. l. 4. ad Ecclef. Catholic.
f Cassian. collat. 1. c. 34.
g Phæbad. lib. contr. Arianos.
h Victorin. Afer advers. Arium l. 1. 2. & tract. de Homous.

recensuimus. Concilia etiam, Mss. & Ecclesiæ Latinæ Scriptores in Scripturarum Canonicarum Catalogis, quos exhibent, quatuordecim Pauli Epistola enumerant.

Latini priorum etiam sæculorum Authores non desuera, qui hanc velutt Divinam produxerint. S. Clemens Papa in suis sæpè Operibus & phrases, & ejus loca interserit, quamvis ejosdem Authorem non prodat. S. Irenæus in Libris contrà hæreses ejus authoritatem adhibet (*i*). Tertullianus (*k*) eamdem allegat, quamvis alibi S. Barnabæ adscribat. Novatianus in Libro de Trinitate cap. 15. ejusdem testimonium producit. Hieronymus (*l*) à Veteribus Latinis exceptam insinuat, cùm Veterum authoritati inhærens, quidqoid sibi velint Recensiores, eam se suscipere profiteatur: *Nequaquam hujus temporis consuetudinem, sed veterum Scriptorum authoritatem sequentes*. Stephanus Gobar ab iis (*m*), qui Epistolam ad Hebræos receperunt, Hippolytum & Irenæum tantummodò excipit; & inter eos, qui Apostolum ejus esse Authorem agnovere, S. Clementem Papam, & Eusebium recenset. Cæterùm ab Irenæo tamquam canonicam allegari pauld antè meminimus. Ipsi Ariani in hæresis exordio eam minimè rejecerant; Marcion denique ejus Authorem Paulum oon negavit, sed ab aliis vitiatam censuit.

Novatianorum hæresim, quę sub tertii sæculi exitum irrepere cœperat, in causâ esse credimus, quòd Latina Ecclesia ab hac Epistolâ ioter Canonicas recensendâ tamdiu abstinuerit; cùm enim Hęretici illi quibusdam ejus locis (*n*) ad suos de pœnitentiâ errores comprobandos abuterentur, sapienter Ecclesia ei Epistolæ authoritatem adjungeodam non esse censuit, quam nefarii in Fidei perniciem detorquebant. Cùm verò deinde Ariani sub quarti sęculi exordium in Ecclesiam irruentes, ad suas in Consubstantialitatem, & æternitatem Verbi hæreses confirmandas aliis ejusdem Epistolę (*o*) locis improbè uterentur, ejus authoritatem è re fuit silentio adhuc prætertre. Marcionitas, qui secundo Ecclesiæ sęculo Italiam invaserant, eidem silentio satis contulisse Spanhemius arbitratur (*q*). Utcumque fuerit, illud sanè constat, quarto & quinto sęculo de Epistolę ad Hebręos authoritate canonicâ Latinam Ecclesiam cum Græcâ convenisse; quòd tredecim ab hinc sæculis Apostolus sinè discrimine ejus Author habeatur; quòd denique eidem Apostolo vindicaverit etiam Tridentinum Concilium, à quo & inter canonicas, & inter Pauli Epistolas enumeratam scimus.

i *Iren. l. 2. c. 55. & l. 4. c. 21. 24.*
k *Tertull. contr. Judæos c. 2. & contr. Marcion. l. 2. c. 8. & de Pudicit. c. 10.*
l *Hieronym. ad Dardan. Ep. 129.*
m *Apud Phot. Cod. 231.*
n *Vid. Hebr. 6. 4. & 6. & 10. 26. 27. & 12. 15. 16. 17.*
o *Hebr. 1. 3. 4. & 3. 2.*
p *Spanhem. de Author. Ep. ad Hebr. part. 1. c. 8. art. 11. 12. 13. 14.*

DISSERTATIO
DE MELCHISEDECHO.

PRęclari adeò tantique sunt characteres, quibus S. Paulus in suâ ad Hebræos Epistolâ Melchisedechum (*a*) decorat, adeoque sibi mutuò adversari videntur, ut ipse Apostolus de eo disserendi difficultatem fateatur, quamvis Hebræos Scripturarum peritos, & metaphoricas Synagogæ Doctorum explanationes audire solitos, alloqueretur (*b*): *De quo nobis grandis sermo, & in interpretabilis ad dicendum*. Quibus Apostoli verbis, & rei magnitudine, & difficultate Hieronymus territus, à verbis de eo faciendis omnino abstinuit, semperque abstinuisset, nisi nimiis Evagrii amici sui precibus, ut quidquam effaretur, tandem adductus fuisset (*c*). Alii verò Critici (*d*), postquam de Melchisedecho hucusque prodita, satis expenderint, rem multum adhuc abesse, ut è tenebris omnino emergat, enunciant. Sibi deniquè mutuò adversantium de Melchisedecho opinionum varietas nil nisi remin dies captu difficiliorem fieri ostendit.

Orientales & Græci fabulis addictissimi quamdam Melchisedechi genealogiam effodiunt, per quam & avorum, & Parentum nomina producunt. Cùm verò mendacium per sui ipsius oppugnationem sæpè corruat, alii hoc, alii illo modo eamdem genealogiam intexunt. Hi Ægyptium, illi Chananæum, alii Assyrium Melchisedechum statuunt. Plures eum Patriarchâ Sem, plures cum Cham, plures etiam cum Enoch confundunt. Sunt qui Angelum, qui Divinam Virtutem, qui Spiritum Sanctum, qui denique ipsum Dei Filium constituant. Nonnulli à Phaleg Heber filio ejus originem ducunt; nonnulli cujusdam Pręadamitarum stirpis Genitorem appellant; alii tandem, ut Paulum, qui absque patre, absque matre, absque genealogiâ Melchisedechum asseruit, interpretentur, ex humili & pudendâ progenie ortum censent; neque desunt, qui nothum seu non legitimum defendant.

Varias has sententias, & earum præcipua argumenta hic modò exhibebimus; & ubi, quæ omnino absona sunt, rejecerimus, quæ majorem veri speciem præferunt, producemus.

S. Epiphanii ætate fuerunt, qui parentes Melchisedechi certis nominibus designarent (*e*), *Herculem* nempè, sivè *Heraclam* patrem illius, matrem verò *Asta-*

roth

a *Hebr. 7. 1. 2. 3. &c.*
b *Hebr. 5. 11.*
c *Hier. ad Evagr. seu ad Evangelium: Fateor, volui dissimulare sententiam, nec me periculose immiscere tractatui, in quo quodcumque dixissem, reprehensorem habiturus forem: sed rursum cum Epistolam relegerem & invenissem in extremâ pagellâ meis me obtestationibus adjuratum, ne spernerem precatorem, revolvi Veterum Libros &c. Et post multa: Paulus difficultatem ejus proœmio exaggerat, dicens: De quo multus nobis sermo est, & interpretabilis. Si vas electionis stupet ad mysterium, & de quo disputat, ineffabile confitetur, quanto magis nos vermiculi, & pulices solam debemus scientiam inscientiæ profiteri?*
d *Vid. Schlegall. quæst. de persona Melchised. tantio, Spanhem. de Author. Ep. ad Hebr. part. 2. c. 5. n. 3. Abul. Cajet.*
e *Epiphan. hæres. 55. c. 2.*

ioth, sive *Assariam* appellantes. Catena Arabica (*f*) ejus genealogiam paternam ex Sem, maternam ex Japhet derivans, *Heraclam* sivè *Heraclim* patrem Melchisedechi, filium *Phaleg* filii *Heber*, seù veriùs *Phaleg* nepotem, & *Heber* filium facit; matrem verò, quam *Salathiel* appellat, filiam statuit *Gomer* filii *Japhet*, filii *Noe*.

f *In Genes.* 9.

Josephus (*g*) Gorionides, Hebræus Scriptor circa undecimum sæculum (*h*), Melchisedecho alterum nomen, *Joboram* nempe, seu *Joram* inducit, siduſque ejus ortui præsidens *Sedech* (Planeta est Jovis) appellat; Urbem verò, cui præerat, primùm *Jebus*, dein *Sedech*, (unde nomen Melchisedech, seu Regis *Sedech*) posteà Salem denominatam, testatur. Inanibus his refutandis non immoramus: satis sit ea proferre, ut eorumdem vanitas dignoscatur.

g *Ben Gorion.* *l.* 6. *c.* 31.
h *Vid. Basnag.* *t.* 7. *c.* 7. *Edit. Paris.*

Michael Glycas (*i*), Georgius Cedrenus (*k*), & alii (*l*) Melchisedechum ex Ægypto derivant, cui patrem tribuunt *Sidonem*, seu *Sidam*, urbis *Sidonis* conditorem, & filium Regis *Ægypti*. Illum verò addunt in monte Sion urbem *Salem* ædificasse, atque post exactos in virtutibus exercendis, & Virginitate colendâ tredecim imperii annos, sine liberis obiisse. Idcircò, subdit Cedrenus, à S. Paulo sine patre, sine matre, & sine genealogiâ appellatur; quòd ex electâ progenie ortum non duxerit, quòd ejus parentes improbi fuerint, quòd & ipse in Chanaaniticis regionibus imperaverit.

i *Glycas Annal.* p. 135.
k *Cedren.* *l.* 5. *p.* 27.
l *Simon Logoth. apud Cang. ad Chronic. Pasch.* p. 300.

Suidas (*m*) ex eâdem, uti credimus, fonte, qua præfati Authores, nempè ex Libris apocryphis, Melchisedechi ortum exhausit. Hunc Dei Sacerdotem, Chananæorum Regem, in monte Sion urbis *Salem* (urbis nempè pacis) conditorem statuit, & post Regni tredecim annos, ne ductâ quidem uxore, vitâ excessisse tradit: quòd denique ex Chananæorum improbo genere prodiisset, ejus genealogiam à Scripturâ prætermitti testatur.

m *Suidas in Melchised.*

Cedo hic historiolam (*n*), seu veriùs fabellam depromptam ab incognito Authore Græco, & quidem vetustissimo, cùm in Mss. à septem retro sæculis exaratis occurrat. Idem Author ut authoritatem operi suo adjungat, Athanasii nomine, tanti quidem Doctoris injuriâ, temerè inscribitur. Regina quædam, Salem appellata, in Urbe ejusdem nominis imperans, filium Salaad peperit. Salaad sibi uxore accepit Melchi; qui deinde Salem ductâ, duos filios genuit, majorem natu Melchi, juniorem Melchisedech. Cùm autem Melchi utriusque pater Diis (erat enim Ethnicus) immolare statuisset, Melchisedech filium septem bobus seligendis misit. Paruit ille; sed inter eundum Divino lumine illustratus, vacuus ad Patrem rediit, cui etiam Idololatriæ vanitatem exprobravit. His dictis offensus Melchi, filium ad quærendas iterum victimas misit. Interim Salem uxorem allocutus è suis filiis alterum Diis omnino immolandum esse asseruit; quare majorem natu Melchi sortitò eductum sacrificio destinavit. Tres supra quingentos filios eorum patres, & tercentos matres, aliasque innumeras victimas unà cum Filio Regis mactandas ultrò obtulerunt. Redux Melchisedech, cum tantum facinus ferre non posset, in montem Tabor se recepit, ibique à Deo flagitavit, ut terra dehiscens omnes, qui ad Idolorum Templum convenerant, absorberet. Quare non modò Templum, sed & urbs ipsa & omnes incolæ repentino telluris ex concussione hiatu absorti sunt.

n *Apud Athanas. tom.* 3. *pag.* 239. *nov. Edit.*

Quæ ut ille eò reversus aspexit, terrore correptus, montem Thabor iterùm ascendit, & opacam sylvam ingressus, ibi septennio substitit, sinè indumentis, sylvestribusque tantùm fructibus pastus, rorem, quem super herbas delapsum lambebat, in potum adhibens. Interim ejus ungues ad magnitudinem palmarem crevere, comæ ad usque latera descenderunt, & testaceâ crustâ dorsi pellis incalluit. Septennio elapso, Abraham à Deo monitus virum quæsivit; quem nactus vestibus fovit, atque benedictionem ab illo à Deo jussus, petiit. Uterque deinde è monte descenderunt, & triduo post Melchisedech oleo Abrahamum inunxit, benedixit, nomenque Abram in Abraham commutavit. Successu temporis, Abrahamo post cæsum exercitum Chodorlahomor, & fœderatorum regredienti occurrit Melchisedech, vini pateram offerens, in quam latenter panis frustulum injecerat. Vinum illud non modò Abraham potui dedit, sed trecentis etiam & duodeviginti viris, qui Abrahamum comitabantur, quique trecentos & duodeviginti Nicæni Concilii Patres referebant; sicut panis ille, & vinum oblationis in nostris Altaribus faciendæ mysterium erant.

Si solummodò ejus novitas perpendatur, tota fabella facilè corruit. Concilii Nicæni veluti diu anteà peracti meminit: Melchisedech Sacerdotem Altissimi in æternum manere, Author statuere videtur. Apud Veteres de Melchisedechi parentibus perpetuum silentium, & de eodem Pauli testimonium per se ipsum corrueret, si eorum solo verbo Scriptura meminisset. Omnes denique hujus fabellæ inanes circumstantiæ ejus commentum & vanitatem præferunt.

Ad graviora nos convertamus. Author quidam (*o*), cujus & nunc opusculum in tertio recèns excuso Augustini volumine (*p*), Melchisedechum non hominem fuisse, sed Spiritum Sanctum, qui specie hominis assumptâ, Abrahamo se videndum obtulisset defendit.

o Is Author creditur esse Hilarius Diaconus Romanus sub Liberio, postea Schismaticus Luciferianus. *Bellarminus l.* 1. *de Sacram. c.* 10. *& l. de Script. Ecclesiast. Erasmus præfat. in idem Opus, Viegas in Apocalyps.* 2. *Estius in c.* 7. *Ep. ad Hebr. & alii credunt hoc opus esse, quod Evangelus ad S. Hieronymum transmisit. Vid. nov. Edit. S. August.*
p *Quæstiones ex utroque Testamento mixtim*, p. 106. 107. 108. *Similis Dei Filio non potest esse, nisi sit ejusdem naturæ. Et quid incredibile videtur, si Melchisedech ut homo appareat, cum intelligatur tertia esse persona? … jam ambo similes esse leguntur, & unius esse dispensationis, quia unius sunt & naturæ.*

Opusculum istud *Evagrius*, seu veriùs *Evangelus*, vel *Evangelius* (*q*), ad S. Hieronymum transmisit, ejus de eodem sententiam rogans. Cùm igitur eâ occasione S. Doctor veteres Patres consuluisset, deprehendit Origenem, & Didymum in ea esse sententiâ, ut Melchisedechum Angelum crederent: verùm, inquit, S. Hyppolytus, Irenæus, Eusebius Cæsariensis, Eusebius Emissenus, Apollinaris, Eustathius Antiochenus, diversis quidem verbis, sed uno sensu, virum Chananæum fuisse,
&

q *Vide nov. edit. S. Hieron. t.* 2. *p.* 570. ubi dicuntur omnia MSS. habere Evangelum seu Evangelium pro Evagrio.

& Regem Salem, alio nomine Jebus, sive Jerusalem, satis conveniunt. Hæc utique sententia plurimos præ cæteris nacta est fautores, & magis ad veri speciem accedit. Ostendit præterea Hieronymus, hunc Regem satis expressam Jesu Christi figuram exhibuisse, utpote qui Rex Salem, sive Rex pacis esset, Rex simul & Sacerdos; Sacerdos verò in æternum ante Legem, ut Jesu Christi Sacerdotium præsignaret. Ejus insuper Genealogiæ, atque parentum in Scripturis nullam fieri mentionem, non quòd ille Dei unius manu efformatus, è cælo dilapsus esset, sed quòd in Abrahami historiâ recenseatur, ne indicatâ quidem ejus genealogiâ, atque obitûs, vel ortûs tempore. Hæc omnia mysterium contegunt, quod quidem Apostolus in Epistolâ ad Hebræos divinâ nobis eloquentiâ reserat.

En argumenta præcipua, quibus Auctor ille Melchisedechum Spiritum Sanctum esse convincere nitebatur. 1. Melchisedecho alia ab Abrahami, & humanâ præstantior debuerat esse natura, cùm Abraham meritis & virtute tantus vir, cum eo collatus minimus exhibeatur: *Sine dubio quod minimum est à meliore benedicitur*, inquit

r *Hebr.* 7. 7. Apostolus, cùm de (r) benedictione ageret, quam Abrahamo Melchisedechus impertiit. Sacerdotes ordinarii sibi ipsis interdum longè justioribus benedicunt; quare Sacerdotium illud coram Deo eminentiorem virum per se ipsum minimè constituit. Cùm igitur Melchisedechus neque meritis, neque justitiâ, neque Sacerdotio Abrahamo præstantior esse potuerit, reliquum est, ut ei naturâ præstiterit. *Per hæc apparet Melchisedech ultra hominem esse, quia non erat, unde melior esset Abraham, nisi solâ præcedat illum naturâ.*

2. Melchisedechi seu principium, seu finem, seu Genealogiam, seu parentes reperire non fuit: ille neque nativitate cœpit, neque consumptus est obitu: nonne igitur Deus habendus? 3. Utique & juxta Apostolum, *Assimilatus Filio Dei, manet*

s *Hebr.* 7. 3. *Sacerdos in perpetuum* (s). Filii verò Dei similitudinem referre non potest, nisi eàdem naturâ potiatur. Filius itaque Dei primus Sacerdos in æternum, Melchisedech secundus est reputandus. Filius Vicarius est atque Altissimi Sacerdos; is profectò est & Spiritus Sanctus: quamvis verò uterque per eamdem naturam constituantur, Personarum ordo exposcit ut Filius ante Spiritum recenseatur.

Quibus omnibus ita occurrimus. 1. Apostolus per totam ad Hebræos Epistolam, & hìc potissimùm de Melchisedecho disserens, juxta tunc temporis Judæorum morem, de Christi Sacerdotio, quod cum Sacerdotio Aaron confert, allegoricè loquitur. Quòd Melchisedech Christum, ejusque Sacerdotium referret, eum idcircò Aaron præstantiorem ostendit. Vel de eo meminerit, vel de illo Scriptura siluerit, in ejus laudem vertit. Quidquid Sacri Libri de Melchisedecho præclarum ferunt, in Christo penitus adimpletur. De ejus ortu, morte, & genealogiâ silentium mysterio vacuum non censetur ab ipso Apostolo, qui ad Melchisedechum, & Jesum Christum præ Aarone efferendum, inde argumentum derivat.

2. Ei utique, de quo explicantur, quæ de Melchisedecho asseruntur, allatæ rationes optimè congruunt: quæ, si de alio quolibet enuncientur, omne statim robur amittunt. Quid enim convinceret, qui ita argueret: Seu Parentum, seu ortûs, seu obitûs Thesbitę Elię Scriptura non meminit; ille est igitur æternus, atque immortalis? Apostolus præterea ad Fideles de Christi Divinitate, ejusque æterno Sacerdotio jam certiores, allegoricis Scripturarum explicationibus assuetos alloquebatur, quæ quidem dicendi methodus alios minimè urgeret. Melchisedechum enim Messiam exhibuisse, Messiam verò æternum Sacerdotem esse atque immortalem, principio simul & fine prorsus immunem, Deum denique verum, verumque hominem esse si quis Ethnico enunciet, ille ænigma quoddam sibi proponi putabit, eaque omnia sibi perspicuè probentur exposcet. Apostolus verò eos, quos alloquebatur, de his omnibus optimè conscios norat.

3. Benedicentem in hac saltem cæremoniâ eo, cui benedicitur, præstantiorem esse ultrò fatemur; quare hac habitâ ratione, Abrahamo digniorem Melchisedechum agnoscimus. Hìc verò nos de Abrahami virtutibus, aut meritis cum Melchisedechi sanctitate collatis minimè inquirimus; sermo tantummodo fit de benedictione, quam Sancto Patriarchę Sacerdos sanctus impertiit. Eâ in actione Melchisedechum Abrahamo majorem inficiatur nemo. Hinc verò alterius fuisse naturæ, induci non potest, quin plus æquo ratiocinatio Apostoli protrahatur. Allegorica autem argumenta nimiùm nunquam investiganda.

4. Similitudo, qua Melchisedechus Dei Filium refert, non naturam afficit, sed Sacerdotium. Hìc Pauli mens sistit, neque fertur ulteriùs. Spiritus Sanctus nunquam Sacerdos à Scriptura appellatur, nunquam per hominis speciem se Patriarchis videndum exhibuisse, nunquam Abrahamo impertiisse benedictionem, nunquam ab eo decimas accepisse, nunquam tandem in Salem imperasse narratur. Hæc omnia verè atque historicè de homine referuntur. Apostolus utique non Trinitatis Personam, sed hominem cum Christo comparat. Hæc omnis Veteris Testamenti cum Novo collati œconomia, ut scilicet persona aliqua constituatur in figuram Messiæ & ejusdem ad eundem Messiam relatio instituatur. Hìc de Christo explicandus occurrit Melchisedech, alibi verò vel Isaac, vel Moyses, seu David, Sampson, Salomon. Paulus denique hic (*) *Filio Dei assimilatum* Melchisedechum asserit, adeoque eodem posteriorem statuit; omnino igitur absonum, quòd Melchisedechus Spiritus Sanctus habeatur; is enim consubstantialis Filio est, coæternus, & prorsus æqualis. * *Hebr.* 7. 3.

Theodotus Trapezita, Theodoti Coriarii Discipulus, tertio ineunte sæculo, hæresim *Melchisedechianorum* invexit (t). Hanc se-

t *Theodoret. hæret. fabul. l.* 2. *c.* 6.

Mm

sectam, quòd Theodoti Coriarii errores profiteretur, S. Epiphanius (u) Theodotianorum ramum appellat, qui Jesum Christum, licèt è Matre Virgine ortum, & Spiritûs Sancti virtute progenitum, hominem tantummodò esse defendebant (x). Melchisedechiani igitur Melchisedechum non hominem esse, sed cælestem Virtutem ipso Jesu superiorem mentiebantur; Melchisedech enim (y), dicebant, mediator est Angelorum; hominum verò tantùm Christus. Addebant, eundem Christum non nisi imaginem Melchisedechi exhibuisse, juxtà Psalmum (z): *Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech*. Huic denique viro neque patrem fuisse, neque matrem, ejusque principium & finem nullatenus comprehendi posse asserebant,

u Epiphan. hæres. 55.

x Tertull. in Catalog. ad finem lib. de præscript.

y Tertull. loc. cit. Aug. hæres. 34.

z Psal. 109.

Hæresim hanc S. Epiphanius fusiùs refellit, & Melchisedechum ex iis, quæ de eo ex Moyse accepimus, & ex ipsis Apostoli verbis (a), *cujus generatio non annumeratur in eis &c.* hominem fuisse satis ostendit. Non igitur, inquit, sine genealogia Apostolus Melchisedechum statuit, sed eam tantummodo inter Hebræorum genealogias non recenseri admonet. Si Melchisedechus, addit, Paulo teste (†), *assimilatus est Filio Dei*, eodem Filius Dei prior est & superior; non enim speciosum habetur, quòd Dominus v. g. servo, aut superior inferiori assimiletur.

a Hebr. 7. 6.

† Hebr. 7. 3.

Suis fabellis asserendis Melchisedechiani libellos quosdam supposuerunt, quos canonicorum Authorum nominibus inscribebant (b). Hæc hæresis brevì cessavit. Tertio exeunte sæculo, ætate, qua Diaconus Hilarius suam, quam paulò antè post S. Hieronymum refutavimus, sententiam prodidit, hanc hæresim, apud Ægyptios innovavit Hierax, qui patriâ Leontinus, Scripturarum peritissimus, & professione integerrimus, Melchisedechum eundem cum Spiritu Sancto esse venditabat.

b Vide Epiphan. hæres. 55. & Philastr. c. 55.

„Spiritum verò Sanctum æternum esse Sacerdotem inde probabat, quòd Paulus ad Romanos scripserit (c): *Spiritus Sanctus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*. Ostendebat præterea Spiritui Sancto, non secùs ac Dei Filio, neque Patrem fuisse in cælis, neque in terris Matrem; quam opinionem apocrypho de Isaiæ Ascensione Textu fulcire conabatur: *Et Angelus ostendens mihi sedentem à dextris Dei locutus est ad me, dicens: Quis est ille? & ego dixi: Tu scis, Domine mi. Qui dixit: hic est Filius unicus & Dilectus Dei. Et ego rogavi dicens: Quis est ille sedens à sinistris, & similis Filio Dei? Respondit Angelus: Spiritus Sanctus, qui loquitur in vobis, & in Prophetis, qui assimilabatur unico Filio Dei*. Postrema hæc verba ad locum Epistolæ ad Hebræos respiciunt: *Assimilatus manet Sacerdos in perpetuum*.

c Rom. 8. 26.

Quæ Hieracis argumenta ita evertimus, 1. Quòd Spiritus Sanctus pro nobis gemitus inenarrabilibus postulet, æternum esse Sacerdotem jure non statuitur. Hos gemitus in nobis excitat; ad preces nos impellit; piis sanctisque votis nos imbuit; ut veniam mereamur, impertit; & quæ à Patre flagitamus, nobis consequitur. Quæ tamen omnia nequaquam ut Sacerdos præstat. 2. Plus nimiò intercedit inter ea, quæ de Melchisedecho à Scriptura afferuntur, quòd scilicet parentibus, & principio, & fine careat, ut ejus parentum nomina, & ortûs, & mortis tempora à Moyse fuisse silentio prætermissa, designetur; & inter ea, quæ Hierax enunciat de Sancto Spiritu, cui utique neque principium, neque finem, neque parentes esse convenit, cum Deus & ipse sit æternus atque infinitus. 3. Ascensionis Isaiæ authoritatem nihil moramur; illius enim opusculi Author, cui ab Ecclesia nunquam ulla fides, iisdem fortè, quibus Hierax, erroribus adhærebat.

Aliud Melchisedechianorum genus (d) Cedrenus, & Zonaras commemorant, quos appellatos dicunt *Attinganos*, quasi scilicet, ne contaminarentur, alios attingere non auderent: recentiores erant, & Manichæorum ramus videntur. Circumcisionem, & Sabbathum respuebant; propriè neque Judæi erant, neque Ethnici, neque Christiani. Eorum sedes potissimùm in Phrygia. Si quid illis offerebatur, manu capere renuebant: quin & à quibuslibet ex alio accipiendis abstinebant; si quid enim alteri tradere, aut vicissim recipere voluissent, illud vel in terrâ deponebant, vel depositum capiebant. Summus apud eosdem Melchisedechi cultus, cujus tamen rei gratiâ, ignoratur.

d Vide Cedren. Zonar. Scaliger. ad Euseb. p. 241. Timoth. Presbyt. CP. de receptione hæretic. p. 395. t. 3. Monument. Græc. Cotelor.

Judæi, authore S. Hieronymo (e), & Samaritæ, referente S. Epiphanio (f), Melchisedechum eundem esse ac Patriarcham Sem filium Noe putabant; quorum opinioni nostrâ ætate quamplures adstipulantur (g). Sem natum credimus anno ab Orbe condito 1558. vixisse verò annos sexcentos, & tandem anno 2158. occubuisse. Abraham natus anno 2008. annum agens 75. regionem Chanaan ingressus est ann. 2083. Melchisedechi verò benedictione donatus est anno 2092. annis 66. antequam Sem è vivis excederet. Hinc Chronologia allatæ sententiæ minimè adversatur; aliunde tamen argumenta suppetunt, quare minimè credamus, quòd Sem in Cham portionem se contulerit; & Scriptura, quæ toties Sem memorans, ejus verum propriumque nomen adducit, nullâ de causâ illud immutaverit.

e Hier. Ep. ad Evang. & tradit. Hebr. in Genes.

f Epiph. hæres. 55.

g Vid. Lyran. Abul. Cajet. Eugub. in Genes. 14. Rupert. in Matth. 1. Galat. de Arcan. l. 10. 316. Genebr. in Chronic. Torniel. Annal. Moller. in Psal. 110. Montacut. p. 216. Hugo Brongton, & Joh. Vallef. Suarez, aliè apud Zenam & Schlegel.

Apostolus præterea Melchisedechi genealogiam atque parentes omninò latere asserit. Sem verò Noe filium scimus; genealogiam etiam ab Abraham usque ad ejus ortum, & ab ejus ortu usque ad Abraham, & adhuc ulteriùs perspicuam habemus. Moyses denique ejus nativitatis & obitûs annos recenset. Qui verò nullos Altissimi Sacerdotes Abrahamo superiores, præter solum Sem, tunc temporis existere potuisse defendunt, pluribus obvolvuntur erroribus. Putant enim, Sem ex Noe filiis natu majorem, quod satis adhuc ambiguum; statuunt præterea Sacerdotii dignitatem ad solos Primogenitos jure pertinuisse, quod pariter prorsus incertum. Quod de Abrahami meritis cum Sacerdotis ei benedictio-

nem

nem elargientis virtute collatis ante meminimus, hic prætermittimus. Quemlibet Sacerdotem, cùm alteri benedicit, alteri illi, in eâ saltem cæremoniâ, præstantiorem esse nemo ignorat.

Qui Melchisedechum cum Sem confundunt, illud præstitere, ut Hebræorum plurimi (*h*), & plurimi etiam ex veteribus & recentioribus Interpretibus (*i*) Rebeccam ad Melchisedechi consilium tum confugisse putaverint, cum de duobus parvulis, quos utero gerebat, illud audiverat: *Major serviet minori* (*k*).

Novus Author (*l*), sententiarum temeritate celeberrimus, Melchisedechum eundem cum Cham esse defendit. Quomodo verò laudes, quibus Scriptura Melchisedechum cumulat, & characteres similitudinis, quos Melchisedechum inter & Messiam Paulus ostentat, cum iis cohæreant, quæ de Chamâ Moyse accepimus (*m*), qui, præterquamquòd ei in filio suo Chanaam Deus maledixerit, potiùs reprobi nobis typum refert, quàm Messiæ Prædestinatorum capitis figuram? Hæc sanè opinio satis superque refellitur ab Authoribus, qui majori, quàm res meretur, studio in eam datâ operâ scripserunt (*n*).

Gallus quidam in suo (*o*) Opusculo, quod *Melchisedech confutatus* inscribit, Melchisedechum eundem esse præfert ac Patriarcham Henoch, qui adhuc è vita non excessit, & de quo etiam hic dicitur: *neque finem vitæ habet*. Quem Authorem Salianus validè retundit (*p*).

Alter, qui Librum quendam edidit *Epiphaniam* inscriptum, insulsam hanc de tribus Magis fabulam intexuit (*q*). Hos enim esse defendit Henochum, Melchisedechum, & Eliam. Tum de Melchisedecho ita sentit: cælestem nempè esse hominem, non terreno, sed cælesti constantem corpore, qui non ex Adami stirpe descendens, ante Adam ipsum, imò ante lucis & mundi exordium procreatus est à Deo. Cùm verò de Melchisedecho Apostolus scripserit (*r*), *Assimilatum esse filio Dei* inde statim inducit, Filium Dei paulò ante Melchisedechum ejusdem cum Melchisedecho naturæ pro creatum: ordia initio quosdam homines à Deo cælestes conditos, ut Dei Filium & Melchisedechum; quosdam verò terrestres, ut Adam, defendit; ad quos Paulum respexisse autumat iis verbis (*s*): *Primus homo de terra terrenus; secundus homo de Cælo cælestis*. Dominum tandem Jesum bis hominem esse factum, primùm cælestem, cùm cæleste corpus induit sub orbis initium, deinde terrenum, carne è Virgine assumptâ. Ab inani hac refutandâ opinione abstinemus, quòd Petavius ejus vanitatem simul & impietatem validissimè confutarit (*t*).

Judæorum nonnulli ex vitiato concubitu natum illum temerè dictitarunt; cùm sivè de ejus genere, sive de parentibus nihil in S. Scripturâ (*u*); cujusmodi nothorum parentes, quòd incogniti & incerti sint, silentio solent prætermitti. Illos Horatius suggillat (*x*), *nullis majoribus ortos*; Livius etiam de Anco Martio Ro-

h *Jonathan Jerosolym.* [illegible] *alii Rabb. pleriq.*
i *Aug. q.72. in Genes. Theodoret. q. 76. in Genes. Cosm. Monach. l.3. p.217.*
k *Genes.25. 23.*
l *Jurieu hist. Critic. Dogmat. l.1. Gallicè.*
m *Genes.9.22. 25. 26.*
n *Lud. Borgesf. hist. critic. Melchised. c. 4.5. Christoph. Vrshmäthaus. Melchised. ab injuria defensus. Philipp. Olear. Disput. de Cham Maledicto, apud Fabric. Cod. Pseudepigr. V. T. p.333.*
o *Vide Salian. in præfat. in tom.5. Annal.*
p *Salian. ibid.*
q *Auzoles de la Peire impr. Paris.1626 in 4.*
r *Hebr.7.*
s 1. *Cor.15. 47.*
t *Petav. t.3. Dogmat. Theol. Tract. de Opificio sex dierum l.2. c. 4. art.3.*
u *Apud Selden. uxoris secundis sect.1. de Decimis.*
x *Horat. l.1. Sat.6.*

manorum Rege ait (*y*): *Ancus patre nullo, matre servâ*. Seneca demum (*z*) *Duos Romanorum Reges esse* asserit, *quorum alter patrem non habet, alter matrem: nam de Servii matre dubitatur: Anci pater nullus; Numa nepos dicitur*. Verumtamen quòd Scripturæ silentium hanc de parentibus Melchisedechi rationem habuerit, non modò nullibi certò præfertur, sed neque ullam veri speciem ostendit. Etenim ex eo silentio neque Melchisedechi laudandi argumentum Paulus eruisset, neque similitudinis cum Messiâ characterem induxisset.

Melchisedechum Filium Dei esse, qui per hominis speciem se Abrahamo videndum exhibuit, nonnulli Melchisedechiani autumarunt (*a*). Quæ quidem opinio identidem nacta est fautores. Theodosio Juniore imperante, Solitarium Ægyptium Virum integerrimum in hanc sententiam venisse ferunt (*b*); quare ad S. Cyrilli Alexandriæ Archiepiscopi consilium confugiens, & ab eo ad preces remissus, Deum triduo exoravit; & ad Cyrillum reversus, Melchisedechum non esse Filium Dei, sed hominem fassus est, quem & Patriarcharum ab Adamo prognatorum comitem per visum inspexerat.

Eidem sententiæ & Rabbini quidem subscribunt (*c*), quam præ cæteris Petrus Cunæus enixè defendit (*d*). Porrò vir iste doctus omnes elegantiæ & eruditionis suæ nervos in eamdem sententiam probandam intendit: sive autem eruditione, sive elegantiâ valet plurimum; ex quo argumentum capere licet quanto nisu in asserendâ sententiâ, ejus etiam confessione singulari, enitatur. Melchisedechum ille non hominem, sed Messiam statuit, qui Abrahamo à quatuor Regum cæde regredienti se obvium exhibuit. Abraham verò, subdit, primò hominem credidit, sed statim majus quid, & divinius eum ducens, ut Messiam venturum agnovit, & muneribus & decimis cumulatum adoravit. Putat prætereà eumdem Dei Filium aliquibus post annis à duobus Angelis stipatum iterum se Abrahamo obtulisse; quibuscum & ejus tentorium ingressus, ejus quoque mensæ accubuit.

Hanc inter utramque apparitionem, addit Cunæus, illud tantùm intercedit, quòd ubi Filius Dei Abrahamo in convalle Mambre se exhibuit, perspicuè Dominus à Scriptura appellatur; ubi verò ei fuit obvius in itinere, Melchisedechus dicitur; cujus rei mysterium Davidi & Apostolo aperiendum Scriptura ipsa reliquit. Quare David id præstiturus in Psalmis (*e*) enunciat: *Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech*, nempe sicut Melchisedech; quod utique Paulus fusiùs tunc explicat, cum scribit e.g. Melchisedechum *assimilatum esse Dei Filio*, nempe, eodem Cunæo authore, *Filium Dei, cùm in viâ Abrahamo occurreret, eum vultum, eumque habitum corporis sibi finxisse, quem posteà gessit in terris*.

Huc denique, ait, respexit Jesus, ubi dixit Judæis [*f*]: *Abraham pater vester* exul-

y *Liv. lib. 4. c.3.*
z *Senec. Ep. 108.*
a *Epiph. hæres. 55.*
b *Coteler. Monum. Græc. t. 1. p.423. 424.*
c *Rab. Moses Hadarsan.*
d *Petr. Cunæus de Republ. Hebr. l.3. c.3. Quoniam recepta opinioni adversari ipsa ratio mihi videtur, valentior esse omni authoritate debet veritas. Ego sic existimo, Melchisedechum non hominem utique ex hominibus genitum, sed divinioris naturæ fuisse.... Profligaverat prælio Reges impios Abrahamus, & victrices reducebat copias: Forsè tunc in itinere obvium se illi tulit Filius Dei specie humanâ, habitu Sacerdotis, Regisque indutus. Statim Abrahamus esse hoc majus quiddam, celsiusque sensit. Itaque quod sub imagine latebat, mente coluit, & Messiæ summo Regi, Sacerdotique, quem mortalibus olim dandum intelligebat, præsenti præsens munera, decimasque obtulit.*
e *Ps.109. 4.*
f *Joan.8. 56.*

exultavit ut videret diem meum; vidit, & gavisus est. Quod tunc factum esse insinuavit, cum Filius Dei, seu Melchisedech Abrahamo se obtulit.

De Melchisedecho quiddam affert Chronicon Paschale, quod ad Cunæi opinionem satis refertur (g). Abraham die quadam Deum alloquutus, Domine, inquit, si Angelum tuum meâ ætate missurus es, tribue quæso ut videam. Cui Dominus: Angelum quidem meum non aspicies, sed ejus diei videbis imaginem. Descende, Jordanem trajice, & videbis. Flumen trajecit, Melchisedechum sibi obvium aspexit, agnovit, adoravit, diem Domini vidit, & gavisus est.

g Chronic. Pasc. p. 49. Edit. Cang.

Hic verò Author à Cunæo valde discedit, quòd Melchisedechum à Cham prognatum, & à Deo extra patriam regionem uti Abraham, eductum putet; quem prætereà ultrà seu ad Jordanis Orientem, sicuti Abraham citrà, seu ad Jordanis occasum constitit, stationem sibi posuisse testatur. Qua tamen in re toto Cælo aberrat, cum Authorum nemo Salem urbem, Melchisedechi imperantis sedem, ultrà Jordanem constituat. His autem verbis, *Abraham diem Domini vidit*, vel Isaaci ortum, vel eumdem ab immolantis patris cæde divinitus ereptum, Dominus designavit (h); vel fortè ad eos Angelos respexit, quos sibi obvios in convalle Mambre hospitio Abraham excepit, eosque ità alloquutus est, veluti Deum ipsum alloqueretur (i).

h Genes. 22.

i Genes. 18.

Ad Cunæum revertamur. Quidquid de Melchisedecho recenset Apostolus, de suo Melchisedechi systemate explicat. Præ cæteris verò, iis Pauli verbis innititur (k). In Lege Levitæ *morientes homines accipiunt decimas*. Cum quibus illud Psalmi conferens (l): *Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech*; hîc, inquit, de Melchisedecho ceu vitam adhuc agente sermo instituitur: si ergo Davidis adhuc ætate Melchisedech superstes fuerat, minimè equidem mortalis erat. Cæteras denique hujus loci interpretationes minimi facit, & prorsùs rejicit: *Agant se, versentque in omnes partes ii, quos & præstat, & prior ætas tulit: nihil nisi habet, atque inania prensabunt usquequaque, & suis se tenebris involvent*.

k Hebr. 7. 8.

l Psalm. 109. 4.

Hæc de Melchisedecho sententia probata etiam fuit Petro Molinæo, & annis post duodetriginta Jacobus Gaillard Tractato fusiori, anno 1686. Lugduni Batavorum excuso, eamdem defendendam suscepit. Melchisedech non singularis hominis nomen, sed genericum statuit, quo Messias per suam *Justitiæ Principis* qualitatem innuitur, sicuti alibi etiam per Sacerdotis æterni, pacifici Regis, Emmanuelis nomina designatur; *Salem* verò non urbem peculiarem censet; sed appellativum nomen, quo Messias Rex Pacis futurus prænunciatur. Opinionis suæ denique fautores plurimos allegat (m).

m Vid. Act. Eruditor. Lips. an. 1686. p. 250.

Christophorus Schlegelius (n), qui fusè de Melchisedecho scripsit, fusè etiam Cunæo refutando incumbit. Nos neque ejus methodum, neque prolixitatem imitantes, sed Moysis, Davidis, & Apostoli Textus simplici & naturali explicatione interpretantes, hoc uno Cunæi sententiam nullatenus defendi posse ostendemus. Nullo primùm negotio Melchisedechum hominem fuisse probamus, cum Moyses ejus nomen, & domicilium, & dignitatem præferat (o): *Melchisedech Rex Salem, Sacerdos Altissimi*. Hic Sodomâ, & Gomorrhâ, quas Abraham strenuissimè defendendas assumpserat, non procul degens, ejus animi virtute captos, à Regum fœderatorum cæde revertenti occurrit, & gratiis de beneficio toti regioni præstito actis, exceptum, & benedictionibus cumulatum *pane & vino* refecit, ei nempè, & victricibus ejus copiis opulentam refectionem adhibuit. Abraham vicissim Religione, & Altissimi, cujus Sacerdos Melchisedech, cultu, unà etiam hujus Principis comitate affectus, prædarum decimas, quæ neque ad Sodomæ Reges, neque ad eorum fœderatos pertinebant, eidem obtulit. Quæ omnia homine excelsius in Melchisedecho nil præferunt.

n Schlegel. Dissert. de personâ Christi, ad calcem Tenzin Ep. ad Hebr.

o Genes. 14. 18.

Nihil etiam homine majus ei tribuit David, qui diu post Moysem magnitudinem & Messiæ regnum prænuncians, Dominum Christo suo dixisse asserit (p). *Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech*. Non Melchisedechum, sed Messiam æternitas afficit, Melchisedechi verò nido Aaronico ordini hîc opponitur. Tu Sacerdos in æternum, non instar Sacerdotum, quos Aaron progenuit, sed instar Melchisedechi Sacerdotis Altissimi, cujus Sacerdotium in suos posteros minimè demigravit; cùm ex eo progenies minimè effluxerit, quæ sicut progenies Aaron, per generationes plurimas Sacerdotii dignitatem possederit. Tu verò solus, & in æternum Sacerdos appellaberis.

p Psal. 109. 4.

S. Paulus cùm Sacerdotio Aaronis Jesu Christi, seu Messiæ Sacerdotium conferens, & hoc præ quibuslibet præstantissimis efferendo incumbens, quidquid laudis de Melchisedecho Scriptura recenset, congerit, & quidquid Melchisedechus olim in se ipso, in suis actibus, in suis Sacerdotalibus, & Regiis dignitatibus de Messiâ per figuram exhibuit, ab ipso Christo modo longissimè præstantiori adimpletum ostendit. Melchisedechum Christi esse typum primò statuit, eamque idcircò phrasim adhibet *Melchisedech assimilatus Filio Dei*, ut à Scripturâ Christi adventori imaginem consequeremur. Quare Christum Melchisedechi similitudinem prætulisse non enunciat, ne Melchisedechum ante Christum extitisse, eumque exemplum, Christum verò exemplar putaremus. Christus utique exemplum fuit, Melchisedechus exemplar, quod quidem mundo exhibitum est ante Christum, in quem veluti in primum exemplum Scriptura semper respexit.

Regis *Salem*, seu Regis pacis dotem, qua insignitus erat Melchisedech, Apostolus affert, & ab ejus nomine, quod Regem *Justitiæ* sonat, à Sacerdotio, à Deci-

mis,

mis, quas ab Abrahamo acceperat, & à benedictione, quam eidem Patriarchæ impertiit, similitudinis cum Messiâ characteres, & argumenta deducit, quibus ejusdem Sacerdotium Sacerdotio Aaronico antecellere ostendat. De parentibus denique, & Melchisedechi genealogiâ silentii mysterium aperiens, id factum esse docet, ut Christus verè in cælis sine matre, sine patre in terris, & novæ Legis æternus esse Sacerdos ostenderetur. Quem locum veteres Ecclesiæ Patres, omnésque fermè recentiores Interpretes ita explicant; & huc etiam per totam Epistolam Apostolus intendit.

En Textum, quo de Conæi sententiâ, Melchisedechus non homo, sed Dei Filius invictè probatur (q): *Et hic quidem decimas morientes homines accipiunt: ibi autem contestatur* (de Melchisedecho) *quia vivit.* Si certò Melchisedechum à Levitis idcircò differre constet, quòd hi obierint, ille autem vivat, Melchisedechum & Levitas vel naturâ ipsâ diversos esse inter se compertum utique habemus. Necesse verò est, ut omnem Apostoli ratiocinationem animadvertamus; de Melchisedecho enim Scripturam meminisse primùm asseruit (r), quin ejus parentes, & genealogiam recensuerit, statimque subdit (s): *Neque initium dierum, neque finem vitæ habet, assimilatus Filio Dei manet Sacerdos in perpetuum.*

Hic Melchisedechi Sacerdotium æternum statuitur; æternitas autem in ipso quidem figuratè, in Christo verò reipsâ. Ita Melchisedech ex Abraham, & in Abraham ex Levitis ab eo prognatis decimas accipiens, verè ex Abraham, & eodem sensu, quo æternus est, nempè figuratè, etiam ex Levitis accepit. Christus, cujus figuram Melchisedech præferebat, verè æternus, ejusque Sacerdotium verè æternum, & Aaronico Sacerdotio longè excelsius; Melchisedech autem Levitis non nisi figuratè superior, quòd nempe Sacerdotii Filii Dei speciem referret.

Non defuere, qui ab allato Apostoli Textu non modò Melchisedechum, verùm etiam Jesum Christum vivum & immortalem respici defenderint (t). Explicatio verò, quam prætulimus, cum litera, & cum reliquo Apostoli ratiocinio magis cohærere videtur.

Iis, qui Melchisedechum Angelum esse statuebant, refutandis non immoramur, quorum opinionem satis tum evertimus; cùm Melchisedechum & hominem, & Urbis Salem in Palæstinâ Regem exhibuimus. Hæc itaque tam Vetus quàm Novum Testamentum nos edocent, quæ adhuc hac ratiocinatione probantur. Melchisedech certè Filii Dei speciem referebat; *Assimilatus est Filio Dei*, inquit Apostolus. At Sanctus Spiritus & Dei Filius sese hominibus videndos offerentes, Messiæ seu typum, seu figuram per se ipsos minimè poterant exhibere; Melchisedech igitur neque Angelus erat, neque Dei Filius, neque Spiritus Sanctus.

Ut in Veteri Testamento vel per vaticinia prænunciaretur, vel per figuras exprimeretur Messias, Deus sæpè homines excitavit. Noe v. g. Isaacum, Davidem, Salomonem, quos Filii sui dotes, virtutes & actiones referentibus characteribus decorabat; sæpè etiam Spiritu suo Prophetas afflavit, ut Messiam veluti per colores describerent, & ejus adventûs, mortis, resurrectionis circumstantias vel suis verbis, vel interdum suis actionibus exhiberent. Huc semper Vetus Testamentum respexit; huc ipsius Dei Filii & Apostolorum seu colloquia, seu conciones collimarunt. Jesus Christus nonnisi verba, & Prophetarum, seu veterum Patriarcharum actiones nobis allegat, cum se Messiam probat, vel in se ipso characteres à Scriptura designatos exhibet, vel denique Legis figuras, & Prophetarum promissa in se ipso adimpleri ostendit. Quem morem vel in concionibus vel in Epistolis & Apostoli retinent.

Si quis ex Patribus in Veteris Testamenti apparitionibus quandoque Jesum Christum agnoscit (u), minimè ejus fidei adversamur; imò & nos unà cum ipsis & eodem, quo ipsi, sensu Christum intelligemus; illum quem Abraham adoravit, & *Jehovah* & *Omnipotentem* Scriptura appellat (x); illum, qui in ardenti Rubo Moysi se obtulit, & in Sinai monte Legem tradidit, Filii Dei speciem prætulisse fatemur, fuisse omnipè Angelos, ut ab ipsa Scriptura edocemur (y), qui Deum referebant, & Dei nomine loquebantur. Nos verò Melchisedechi & Abrahami occursum nullatenùs apparitionem fuisse defendimus, ut ex totâ ipsius Moysis narratione satis præfertur. Esto tamen, apparitio hæc fuerit; utique Dei Filius se tunc Melchisedecho non obtulit, non enim per se ipsum poterat sui ipsius figuram exhibere, cum exemplum ab exemplari necessariò differat. Esto etiam, fuerit Angelus; adhuc sanè Angelos, qui Christi typum præferrent, à Deo adhibitos non esse constaret; Dei enim Filio assumenda erat hominum (z), non Angelorum natura; quare hominibus tantummodò congruum erat, ut Messiæ adventuri speciem exhiberent.

Ut tandem Dissertationem concludamus, cum Patrum (*), & Interpretum plerisque asserimus, Melchisedechum Regem Chananæum fuisse, qui Deum verum colens, & justitiæ adhærens, in Urbe *Salem*, alio nomine *Jebus*, dicta postea *Jerusalem*, imperabat. Hic, cùm Abraham à quatuor fœderatorum Regum, qui Pentapolim invaserant, & Sodomæ & Gomorrhæ Reges vicerant, cæde reverteretur, victori occurrit, refectionem offerens, & benedictionem impertiit, eum nempè laudibus cumulavit, & Deo Altissimo, cujus erat Sacerdos, pro ejus salute vota & supplicationes exhibuit. Abraham verò per Melchisedechum prædarum decimas Deo obtulit, ut ejus ope sibi paratam victoriam testaretur (†).

q Hebr. 7. 8.

r Hebr. 7. 3.

s Ibid.

t Heinf. Exercit. in hunc loc. Ita Ambrosiast. Quis est qui vivit? Ille etiam qui secundum ordinem Melchisedech factus est Sacerdos in æternum. Ita Jacob. Capell. Knatchbull. in Hebr. 7. 8.

u Vid. Tenam in Ep. ad Hebr. c. Difficult. 2 sect. 2.

x Genes. 18. 1. 2. 24. 20. 25.

y Act. 7. 30. 35. 52. Galat. 3. 19. Hebr. c. 2. 2.

z Hebr. 2. 16. Nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit.

* Hippolyt. Irenæ. Euseb. Cæsar. Euseb. Emissen. Apollinar. Eustat. apud Hieronym. Ep. ad Evangel. Ipse Hieronym. Joseph. l. 1. Antiqu. c. 11. & l. 7. de Bello c. 18. Egesipp. l. 3. c. 9. de excid. Jerosolym. Philo de congress. quær. erud. grat. p. 438. Theodoret. qu. 63. in Genes. Oecumen. in Hebr. 7. Chrysost. in Ep. ad Hebr. hom. 11. Theophyl. alii passim.

† Singulas historiæ hujus circumstantias latè explicavimus in Commentario in Genesim; sicut & in Commentario Epistolæ ad Hebræos egimus de sensu allegorico ab Apostolo intento.

IN

IN EPISTOLAS

CANONICAS

PROLEGOMENON.

SEptem Canonicas, seu Catholicas Epistulas appellamus, quas post Pauli Epistolas Biblia nostra recensent, videlicet Epistolam S. Jacubi, S. Petri geminas, tres S. Joannis, ultimam S. Judæ. *Canonicarum*, quo insigniuntur, nomine (*a*) illud insinuari videtur, quod ad mores compunendos regulas, & de Fidei mysteriis documenta exhibeant. Græca vox *Canon*, onde *Canonicum*, propriè regolam sonat.

Catholica (*b*) etiam & freqoentiùs à Veteribus appellantur; quo nomine, juxta Theodoretum [*c*], idem fermè venit, ac si *Circulares Epistolæ* dicerentur, quòd non uni tantùm Ecclesiæ, sed omnibus scriptæ Fidelibus, vel iis saltem, qui è Judæis ad Christi Fidem accesserant, & in omnes ferè mundi regiones sese effuderant, quod per *Catholici* vocem, quæ propriè *universale* sonat, satis innuitur. Orientales hanc Epistolarum collectionem appellant *Catholicon*, ita passim loca ex illis Epistolis laodantibus eorum Theologis: *S. Petrus in Catholico*.

Non eodem ordine, præsertim apod Latioos, distribuebantur. Prologi in Canonicas Epistolas Author, sive hic Hieronymus fuerit, ut plures statuunt (*d*), sive non, ut alii defendunt (*e*), ab Orthodoxis Gręcis aliter quàm à Latinis distributas enunciat (*f*); & in Versione, quam ipse ex Græco deprompsit, easdem priori naturali ordini se restituisse addit, & per magni ponderis Textum primæ Joannis Epistulæ inseruisse (*g*), quem Latini Amanuenses, immeritò quidem, divulserant, nempè: *Tres sunt qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & bis tres unum sunt.*

Illas eo ordine, quo nunc apud nos, à Græcis collocari solitas, e a Patribus, & Græcis Mss. habemus, primò nempe S. Jacubi, deinde 2. S. Petri, postea 3. S. Joannis, ultimò demum S. Judæ. Quo etiam ordine ab Eusebio (*h*), à Gregorio Nazianzeno (*i*), à Laodicensi Concilio (*k*), ab Athanasio (*l*) & à Damasceno (*m*) distribuuntur. Aliter recensentur à Latinis, ut videre est apud Augostinum, & celeberrimum Claromontanum Ms. ubi primùm S. Petri geminæ, tres deinde S. Joannis, postea unica S. Judæ, S. Jacobi postrema enumerantur. P. Martianæus Colbertinæ Bibliothecæ Ms. Latinum profert (*n*), quo primò statuuntur geminæ S. Petri, deinde illa Jacubi, tres S. Joannis, unica deniqne S. Judæ. Clementis Alexandrini in Canonicas Epistolas Commentarius, quem Latinè versum apud Cassiudorum habemus, primò S. Petri priorem, unicam deinde S. Judæ, oltimò primam & secundam S. Joannis recenset; tertiam verò Joannis, Petri secundam, & S. Jacobi prætérit. Idem Cassiudorus (*o*) *juxtà S. Hieronymum Sanctos Libros* distribuens, ita Apostolorum Epistolas constitoit: 1. S. Petri geminas, 2. quatuordecim S. Pauli, 3. tres S. Joannis, 4. unicam S. Jacobi, 5. unicam S. Judæ, 6. Acta Apostulorum, & Apocalypsim. Innocentius I. ad Eauperium scribens, S. Joannis Epistolas primas, S. Jacobi onicam postremam collocat.

Ultimus Apostolorum Canon (*p*) primò Petri, deinde Joannis, postea Jacobi, ultimò Judæ Epistulas numerat; cui quidem ordini in Libro de Fide & operibus (*q*) Augustious favet. Alibi tamen (*r*) primò Petrum, deinde Juannem, postea Judam, oltimò Jacubum collocat. Eusebius statim post Epistulas Pauli, primam Joannis, & deinde primam Petri, de quibus nullum nnqnam discrimen; (*s*) alibi verò Jacobi Catholicarum primam absolutè appellat (*t*). Rufinus (*u*), Carthaginiense Concilium (*x*), Junilius sexti sæculi Africæ Episcopus (*y*), & Veteres Sacrorum Librurum Catalogi apud Cotelerium (*z*), S. Petri Epistolam cęteris Canonicis pręponunt. In elegantissimo Codice PP. Pręmonstratensiom Mussiponti, Epistolæ Canonicæ mediæ inter Acta, & Epistulas Pauli leguntor; locus de tribus testibus in Epistola S. Joannis priori desideratur.

Hinc nullum Canonicis Epistolis ordinem neque apud Græcos, neque apud Latinos olim fuisse præscriptum, persuasum habemus; quare in has Epistolas Pręfationis, quam Hieronymo tribuunt, Author à Latinis potissimùm S. Petri, utpotè Apostolorum Principis, Epistolam cæteris præponi solitam jure meritò asserunt; *Quia Petrus primus est in numero Apostolo-*

rum

a *Concil. Laodicen. can. 60. Cassiodor. de Institut. Divinar. Literar. c. 8. Hieronym. seu alius Proleg. in Epist. Canonic.*

b *Ita Patres passim.*

c *Prolog. Theodoret. in Ep. Cathol. in edit. Roberti Steph.*

d *Erasm. Baronius. Cleric. Ketner. &c.*

e *Mill. P. Martianaus, Roger. Simon.*

f *Prolog. in 7. Ep. Canonic. Non idem ordo est apud Græcos, qui integrè sapiunt, & fidem rectam sectantur, epistolarum septem, quæ Canonicæ nuncupantur, qui in Latinis codicibus invenitur. Quòd quia Petrus primus est in numero Apostolorum, primæ sint etiam ejus Epistolæ in ordine cæterarum.*

g *1. Joan. 5. 7.*

h *Euseb. l. 2. c. 23. hist. Eccl.*

i *Greg. Naz. Carm. de Canon. Script.*

k *Concil. Laodic. can. 60.*

l *Athanas. Ep. Fest. Idem in Synopsi.*

m *Damasc. l. 4. de Fide Cathol. c. 18.*

n *Mss. Colbert. n. 245.*

o *Cassiod. de Institut. div. Script. c. 8.*

p *Can. Apost. can. 84.*

q *Aug. de Fid. & oper. c. 14.*

r *De Doctr. Christ. l. 2. c. 8.*

s *Euseb. l. 3. c. 25. hist. Eccl.*

t *Euseb. l. 2. c. 23. Hist. Eccl.*

u *Rufin. in Exposit. Symbol.*

x Conciliom duas Petri primas statoit, unicam Jacobi postremam. *Ann. 397. can. 47.*

y *Junil. l. 1. de Part. Divin. Leg. c. 5.* qui tantùm quinque Epistolas Canonicas numerat, nempe Jacobi unicam, Petri secundam, unicam Judæ, & duas ultimas Joannis. Paulò tamen ante post Pauli Epistulam ad Hebræos, primam S. Petri, & primam S. Joannis recensuerat.

z *Cotel. in Notis in S. Barnabam.*

rum, prima sint etiam Epistola in ordine caterarum. Græci ut plurimum Epistolam S. Jacobi ceteris priorem habebant, sivè quòd illam S. Petri Epistolis vetustiorem crederent; sive quòd Jacobus Jerosolymis Episcopus constitutus esset, antequam Apostolorum ceteri certam sibi sedem uspiam locassent; sivè demùm quòd hæc utpotè ad duodecim Tribus per orbem effusas vagè directa, cæteris magis Catholica sive (*a*) universalior haberetur. Utcunque id evenerit, Epistolarum ordinem prorsùs arbitrarium scimus: quamvis autem S. Petri Epistolæ cæteria non præponantur, primæ idcircò ejus dignitati nihil sanè detrahitur.

a *Scholiast. Græc. anonym. in Ep. Jacob. in Cod. Mst. Reg. n. 705. apud Mill. pag. 542.*

In his Epistolis recipiendis concors non fuit Veterum sententia, juxta ac S. Gregorius Nazianzenus (*b*) observat; alii enim singulas, alii tres tantùm probabant, primam nempè S. Joannis, primam S. Petri, & unicam S. Jacobi. Cujuslibet Epistolæ initio de earum canonicâ authoritate, quę olim agitata sunt, discrimina afferemus. Duas Joannis postremas, licèr ad quosdam peculiariter directas, ideò fortè inter canonicas recensuerunt, ne eas ab ejusdem Apostoli prima disjungerent, quæ circularis quidem fuit, & dubiæ nunquam authoritatis. Optima etiam argumenta non desunt, quibus earum utramque urbanitatis & commendationis Epistolas esse, quas Joannes ad peculiares Ecclesias dederit, demonstratur.

b *Nazianzen. Carm. de Script. Canon.*

Harum Epistolarum (*c*) Scriptores toti sunt in asserenda bonorum operum necessitate adversùs Simonianos, Nicolaitas, aliosque id genus Hæreticos, qui libertata nobis per Evangelium partâ plus æquo abutebantur; & Apostoli sententias detorquentes, Fidem sine operibus ad salutem satis esse dictitabant, quasi de Fide per Charitatem agente perspicuè Apostolus non enunciasset (*d*): *Fides quæ per Charitatem operatur.* In cæteris suis Epistolis sæpè etiam Paulus in Pseudo-Apostolos insurgit, quòd vel per nova dogmata, vel per falsam libertatem, vel per pravam suæ ipsius doctrinæ ad moralis eversionem, & ad veritatis Evangelicæ contemptum, & corruptionem, Ecclesiis perturbationem inducerent.

c *August. lib. de Fide & operib. c. 14.*

d *Galat. 5. 6.*

S. Jacobus bonorum operum necessitatem negantes apertè retundit. S. Petrus Simonis asseclas, falsos Doctores, & Hæreticos omnes oppugnat; S. Petri secunda, & Judas qui ejusdem S. Petri secundæ plures phrases adhibet, insurgunt in Pseudo-Apostolos, qui sanctis Veritatibus abutentes, pravam in Fideles doctrinam invehere conabantur. S. Joannis prima eosdem hæreticos & novatores aggreditur, & bonorum operum perseverantiæque Fidei necessitatem ostendit.

Verum uniuscujusque Epistolæ characterem tum nobis exhibuit Hieronymus, cum scripsit ad Paulinum: *Jacobus, Petrus, Joannes, Judas septem Epistolas ediderunt, tam mysticas, quàm succinctas, & breves pariter ac longas: breves in verbis, longas in sententiis, ut rarus sit, qui non in earum lectione cæcutiat.* Qui SS. Petri, Jacobi & Joannis, antequam à Christo vocarentur, & Spiritu Sancto perfunderentur, infirmitatem cum animo, virtute, gravitate, & sententiis, quæ ab iis Epistolis præferuntur, seriò confert, is sanè permaximâ sapientiæ, potentiæque Divinæ admiratione teneatur necesse erit.

IN EPISTOLAM
CATHOLICAM S. JACOBI
PROLEGOMENON.

De hujus Epistolæ Authore diu disceptatum; alii enim Jacobum Majorem Zebedæi filium, & Joannis fratrem, quem Herodes Agrippa capite multavit (*a*); alii verò Jacobum Alphæi filium, cognomento Minorem, & Fratrem Domini; alii denique Jacobum cognomine Justum, Jerosolymorum Episcopum, de quo sermo est apud S. Clementem Alexandrinum, Hegesippum, & Eusebium (*b*), ejus Authorem constituunt. Eusebius sanè (*c*), & Hieronymus (*d*), sive suam, sive aliorum sententiam proferant, an Jacobi hæc fuarit, ambiguum relinquunt, plores esse testati, qui falsò S. Jacobi nomine vulgatam putarint. His Recentiores quidam adhærentes, suam temeritate nimiâ hujus temporis opinionem protulere, cùm unanimis Ecclesiæ consensus, & certa tot sæculorum fides illud saltem præstitisse debuerant, ut audaces ab hac in eam censurâ absterreret (*e*).

a *An. Christi 44. à Christo occiso 10. Act. 12. 2.*
b *Clem. Alex. & Hegesipp. apud Eusebi. l. 2. hist. Eccl. c. 23.*
c *Eusëb. l. 2. c. 23.*
d *Hier. de Script. Eccl. in Jacobo. Jacobus, qui appellatur Frater Domini, unam tantùm scripsit Epistolam, quæ de septem Catholicis est, quæ & ipsa ab alio quodam sub nomine ejus edita asseritur, licèt paulatim tempore procedente obtinuerit authoritatem.*

e *Luther. Hunnius, Centuriatores, Cajet. Vide & Erasm.*

Qui S. Jacobo Zebedæi filio eamdem adscribunt, postquàm S. hic Apostolus in Hispaniis Evangelium enunciaverat, & Jerosolymas reversus fuerat, hanc ad illos dedisse Epistolam sentiunt: quam quidem omnium Sacrarum Novi Testamenti Scripturarum primam ejus Author statuit, qui Syriacam Versionem à Vidmanstadio editam argumentis inscripsit. Arabica etiam Versio, quam Cornelius à Lapide allegat, S. Ja-

cobo

cobo Zebedæi filio illam tribuit; cujus tamen rei nil apud Syriacam, nil apud Arabicam, in Angliεis, & Parisiensibus Polyglottis impressas. Vetus Italica Versio à P. Martianæo vulgata (f), sub hujus Epistolæ exitum hæc profert: *Explicit Epistola Jacobi filii Zebedæi.*

S. Jacobus Zebedæi filius duodecim Tribubus dispersis apud Hieronymum (g) Evangelium nunciasse dicitur; quo & ad eos hanc Epistolam scripsisse insinuari videtur. Huic tamen loco nulla fides, cùm S. Doctoris Textui additus certò constet. Pseudo-Lucius Dexter in suis Chronicis, Vitæ & Mortis Sanctorum Author (h), Mozarabum Liturgia, & falsa Sixti III. Epistola (i), allatam sententiam tuentur. Gaspar Sanchez in suo Tractatu de S. Jacobi in Hispanias itinere, omnia hæc testimonia recenset, quæ præterea minimè improbare videtur (k).

Cùm verò S. Jacobus Zebedæi filius à Domini Ascensione decem post annis martyrio interierit, in tot tantosque per orbem dispersos Judæos Evangelium tanto progressu, quantus ab hac Epistolâ præfertur, jam tum sese effudisse, veri nullam speciem ostendit. Scriptas præterea ad Galatas & ad Romanos Epistolas, ad quas Jacobi Epistola alludit, in iis scilicet, quibus Fideles judaizantes erudiunt, & eorum abusus improbant, nondum Apostolus dederat, cùm S. Jacobus Zebedæi filius capite multatus interiit. Authores denique, quos attulimus, nimiùm studiosi sunt, ut S. Jacobi in Hispanias missionem defendant, nimiùmque recentes, ut de re tam veteri fidem mereantur. Inscriptiones, & subscriptiones, quibus Apostolorum Epistolas obsignatas Mss. præferunt, ut plurimùm incertæ, & levissimæ authoritatis.

Qui Jacobum cognomine Justum Jerosolymorum Episcopum ab utroque Majori & Minori Jacobo discernunt [l], Clementis Alexandrini & Hegesippi, quos sibi faventes putant, testimonio ducuntur. Quò verò magis eorum Textum perpendimus, Jacobum Justum, & Jacobum Fratrem Domini eumdem omnino ab ipsis constitui, eò magis suademur. Josephus enim, quem allegat Eusebius, hujus Jacobi Justi, veluti Fratris Jesu Christi, meminit [m]; Jacobus autem Domini Frater, alius utique non fuit ab Apostolo Jacobo Minori, quem & Paulus Apostolum appellavit [n]: *Alium Apostolorum vidi neminem, nisi Jacobum Fratrem Domini.* Jacobus igitur Justus ab Jacobo Domini Fratre minimè secernendus.

Fateor quidem eâ de re inter Veteres non convenisse. Omnes fermè recentiores Græci (o) alterum ab altero sejungunt. S. Chrysostomus (p), S. Gregorius Nyssenus (q), Apostolorum Constitutiones (r), Ambrosiaster (s), Martyrologia vetera, S. Epiphanius (t) & alii utrumque invicem secernere videntur. Hieronymus eâ in re sibi minimè concors, ambiguitatem suam ostendit. Cæterùm plurimi utrumque omninò eumdem esse statuunt (u). Si itaque Jacobus Justus Alphæi filius, à Jacobo Domini Fratre alius, nunquam exti-

f Vid. not. Martian. in Ep. Jacob. p. 191.
g Hier. de Scriptor. Eccl. sub finem articuli de S. Mattheo.
h Isidor. de vitâ & morte SS. c. 73.
i Bibliotb. PP.
k Sanch. tract. 3. de Profect. S. Jacobi in Hispan. cap. 12.
l Vid. Geor. & Hamm. Laurent. Erasm. in Joseph. Antiqu. l. 20. c. 8.
n Galat. 1. 19.
o Coteler. Not. in Barnab. & alios script. p. 175.
p Chrysost. in Matth. hom. 5. & in Act. hom. 33.
q Nyssen. t. 3. p. 413.
r Constit. Apost. l. 6. c. 12.
s Ambrosiast. in Galat. 1. 19.
t Epiphan. hæres. 79. c. 3.
u Vide Tillemont. vol. 1. in S. Jacobum Minorem, ubi rem fusiùs agit.
x Origen. in Rom. 5. t. 1. 2. p. 520. & hom. 3. in Exod.

tit, ei utique hæc Epistola nunquam adscribenda est.

Tribuenda igitur Jacobo Minori, Domini Fratri, quemadmodum & Veteres, & Recentiores vulgò ferme conveniunt. Ab Origene (x), ab Athanasio (y), Hilario (z), Cyrillo Jerosolymitano [a], Ambrosio (b) Epiphanio (c), Basilio (d), pluries ab ipso Hieronymo (e), ab Augustino (f), & ab aliis plurimis S. Jacobi Minoris nomine allegatur.

Plura vetera Exemplaria Latina, nonnulla etiam Græca hujus Epistolæ initio, ubi nunquam Apostoli nomen occurrit, S. Jacobum, teste Sixto Senensi, Apostolum vocant. Titulus, quo in Vulgata inscribitur: *Epistola Catholica Beati Jacobi Apostoli*, in quibusdam etiam Græcis exemplaribus reperitur. Vetus verò Italicum, & Exemplaria plura tam Græca, quàm Latina S. Jacobi Epistolam tantùm appellant. Cæterùm ejusmodi tituli, præsertim si inter se non cohæreant, infirmæ nimiùm authoritatis; quare ex his nihil, quod S. Jacobo Apostolo faveat, cui quidem favent validiora argumenta.

S. Jacobus Minor matrem habuit Mariam, Beatæ Virginis germanam, filiam Cleophæ, & Alphæi uxorem, quam, quòd ab Joanne *Maria Cleophæ* dicatur (g), alii filiam, alii Cleophæ uxorem appellant. Veterum plures (h) S. Jacobum cognomento Fratrem Domini filium esse putarunt alterius uxoris, quam S. Joseph duxerat, antequam Beatæ Virgini desponderet; quod quidem nullatenus defendi potest, nam Maria Cleophæ Jacobi mater, Christi patientis æstate, in vivis adhuc agebat. S. Jacobus præterea fratres habuit Josem, seu Josephum (i), & S. Judam (k), fortè etiam S. Simonem (l), qui omnes *Fratres Domini* vocabantur, ex Matre nempè Consobrini, seu tantùm juxtà hominum opinionem Cognati Jesu Christi, si verè omnes patrem habebant Cleopham, quem Veterum plures S. Josephi patrem enunciant.

Quare S. Jacobus *Minoris* appellationem obtinuerit, ignoramus, nisi fortè ut ab Jacobo Zebedæi filio, seu natu seu statu à majori, secerneretur. Vocatus est etiam *Justus & Oblias*, agger nempe, & auxilium populi. Hegesippo teste, Sacerdos Domini fuit; & ex Matris utero Leges Nazaræatûs ad mortem usque implevit (m). Christus Dominus cùm ad cælos ascenderet, sedem in terris suam ei credidit; & juxta aliquos, Hierosolymitanam Ecclesiam commendavit [n]; alii verò ab Apostolis post Domini Ascensionem Hierosolymorum Episcopum constitutum putant (o). Episcopatûs fortè & Sacerdotii insigne, auream laminam in fronte gestabat (p); quam & S. Joannes Evangelista (q), & S. Marcus (r) gestasse leguntur. Frugi oppidò vitam agens, à vino semper abstinuit, neque panem, neque quidquam, quòd vitam haberet, in cibum adhibuit; olei ad corpus fovendum, sandaliorum, vestium lanearum usum omninò respuit, solâ tunicâ ac pallio ex lino contentus: tam crebrò in terram oraturus prosternebatur, ut frons & genua Camelorum instar calluissent.

Cùm

y Athanas. orat. 4. in Arrian. & de Nycen. Decret. p. 252.
z Hilar. de Trinit. 5. 4. p. 10.
a Cyril. Jeros. Cathec. Myst. tag. 5.
b Ambrosiast. de arbore interdictâ.
c Epiphan. hæres. 70. c. 3.
d Basil. de Baptismo l. 1. c. 2.
e Hier. in Helvid. c. 7. & in Isai. 17. & Epist. 103. & de Vir. illustr.
f August. in Crescent. l. 2. c. 37. & Ep. 29. p. 42.
g Joan. 19. 25.
h Hieronym. in Helvid. Epiph. hæres. 28. c. 7. & 78. Euseb. l. 2. c. 2. hist. Eccl.
i Marc. 15. 40.
k Juda vers. 1.
l Marc. 6. 3.
m Vide Hegesipp. apud Euseb. l. 2. c. 23. Hist. Eccl.
n Hieronym. in Galat. Epiphan. hæres. 88. c. 7.
o Clem. Alex. apud Euseb. l. 2. c. 23. hist. Eccl. Athanas. in Synopsi, Hieron. de Vir. Illustr. Ambrosiast. in Galat. 1. 19.
p Epiphan. hæres. 78 Nazaræorum.
q Polycrat. Ephes. apud Euseb. l. 5. c. 24. Eccl. hist.
r Hist. Manuscrip. Martyrii S. Marci apud Valesium Not. in Euseb. l. 5. c. 24. p. 104.

Cum apud omnes Viri Sancti famam obtinuisset, religiosæ etiam & castissimæ vitæ merito Justus cœpit appellari. Ejus quoque mentio in Talmud, ubi Jacobus Jesu Fabri Discipulus nuncupatur. Præstantissimam Sancti Viri virtutem [s] testatur Josephus, cujus etiam testimonio Veteres bellum à Romanis illatum, & omnia mala, quæ eâ de causâ Judæos oppresserunt, Jacobi Justi, Domini Fratris, neci ulciscendæ cælitùs permissa fuisse asserebant (t). Ejus verò mortem Ananus filius illius Anani, seu Annæ, de quo in Evangelio, ita molitus est. In Templi pinna Jacobus constitutus (u), & quid de Jesu Christo credendum esset, interrogatus, elatâ voce respondit: Jesus tamquam Dei Filius dexteræ Dei Patris assidet, unde in vivos & mortuos judicium pronunciaturus adveniet. His vocibus plures ad Catholicam Fidem convolarunt. Scribæ verò & Pharisæi in eum illicò irruentes, è pinnaculo præcipitem egerunt. Dum verò è lapsu adhuc superstes genibus flexis pro inimicis orabat, de Anani imperio lapidibus obrutus est; quem deindè sepulturæ mandarunt juxta Templum eodem in loco, ubi martyrium consummavit.

s Joseph. Antiq. l.20. c.8.

t Origen. contr. Cels. l.1. p.35. in Matt. p.223. Hieron. de vir. Illustr. Euseb. l.2. c. 23. p.65. Eusebii tamen verba in Josepho non reperimus.

u Euseb. l.2. c. 23. hist. Eccl. Hieron. de Vir. Illustr. Epiphan. &c.

Hanc Epistolam, in qua Jacobus iis, quæ anno Christi 58. ad Romanos, & anno 55. de legis abrogatione, & Legalium vanitate Apostolus ad Galatas scripserat, videtur alludere, datam fuisse credimus paulo ante ejus obitum, qui ad annum Christi 62. Neronis verò imperantis octavum, seu nonum consignatur. Bonorum operum necessitas in ea astruitur adversùs pravam quorumdam interpretationem, qui dicto S. Pauli, nempè Fidem, non opera Legis esse, quæ justificat, abutebantur (x). Fideles prætereà qui ab Judaismo ad Fidem accesserant, S. Jacobus solatur, eisque in calamitatibus & persecutionibus perferendis patientiam commendat (y). Novis Doctoribus temeritatem exprobrat, qua lumine, sapientiâ, virtute, & missione destituti, Præceptorum munera usurpaverant (z). Acriter divites increpat (a), & eos qui levissimis de causis fratribus detrahebant (b), & plura à Lege interdicta adhibendi per Evangelium collatâ nobis libertate abutebantur. Jurisjurandi (c), odii, detractionis, divitiarumque amoris fugam suadet; orationis virtutem extollit (d); de unctionis extremæ (e), de Confessionis (f) peccatorum Sacramentis meminit. Diem Domini, ejusque adventum properantem annunciat (g), quibus Jerosolymæ & Templi excidium, & Judæorum dispersionem in foribus esse insinuat. Octo post ejus mortem annis evenere.

x Jacob.1. 21. &c. & 2. 8. &c. 26.

y Jacob.5. 2. &c. & 57. 8. &c.

z Jacob.1. 19. & 3. 1. 2. 13. 14 18.

a Jacob.5. 5. &c.

b Jacob.4. 51. &c.

c Jacob.5. 12.

d Jacob.5. 16. &c.

e Jacob.5. 14.

f Jacob.5. 19.

g Jacob.5.7. 8.

Ejus stilus brevis & sententiosus, cui neque certos rei agendæ præscribit fines, neque sententias invicem intexis. Quemadmodum in Proverbiis Salomon, & in præsentia etiam Orientales, nempè per sententias sejunctas, non ratiocinando, morum regulas docet; suam porrò doctrinam Scripturis fulcit, & exemplis, sacrisque allusionibus ornat. Quædam denique loca allegat (h), quæ iisdem verbis in Scriptura non referuntur. At Novi Testamenti Scriptores, præsertim cùm Hebræos Scripturarum peritos, & allusiones intelligentes alloquerentur, verbis serviliter non inhærebant, sensus & Sacrorum Scriptorum mentem referre contenti (i).

h Jacob.4. 5.

i Vide Jo.7.78. Jo. 12. 34. Ephes.5. 14. &c.

Græcè scripsisse creditur, cùm juxtà Septuaginta Scripturam alleget, locum illum e. g. qui hoc sensu apud eorum Versionem tantummodò [k]: *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam*. Quamvis Hebræi in quaslibet Provincias effusi, ad quos potissimùm hæc directa erat Epistola, Hebraico, seu Syriaco idiomate aliquatenus uterentur, vulgò nihilominus Græcâ linguâ loquebantur; hæc enim ab Alexandri Magni Imperio apud Orientales undique obtinebat. Versionem, cujus nunc usus apud Latinam Ecclesiam, Hieronymus Latinè reddidit. Olim adhibitam, & ab Authore nobis incognito versam, P. Martianæus typis vulgavit. Hujus nos varias quasdam lectiones produximus, Veteris Italicæ nomine allegatas.

k Jacob.4. 6.

Veteres quosdam Canonicæ hujus Epistolæ authoritati olim adversatos attigimus [l], de qua & Novatores nonnulli disputationem instituunt. Verumtamen ab Athanasio (m), à Cyrillo Jerosolymitano (n), à Concilio Laodiceensi (o), & tertio Carthaginensi (p), à Gregorio Nazianzeno (q), ab Amphilochio (r), à Rufino (s), ab Augustino (t), ab Innocentio I. (u), à cæteris denique Patribus, à quibus, ut prætulimus, S. Jacobo Apostolo, & Domini Fratri adscribitur, in S. Scripturarum Catalogo recensetur. Hieronymus & Augustinus veluti Scripturam assertæ fidei sæpè producunt, adeò vel ab eâ ætate certa invaluerat ejus authoritas. A' Veteribus quidem perrarò allegatam ultrò cum Eusebio fatemur (x); verùm maximam deinde fidem eidem adhibitam Eusebius ipse testatur.

l Vide Euseb. l.2. c.23. & Hieron. de Script. Eccles. in Jacobo.

m Athanas. in Synopsi.

n Cyrill. Jerosol. Cath.4.

o Concil. Laodic. Can.60.

p 3. Concil. Carthag. Can. 47. ann.397.

q Nazianz. tom.2. p.98.

r Amphiloch. apud Gregor. Nazianz. tom. 2. p.194.

s Rufin. Exposit. Symbol.

t August. l.2. de Doctr. Christ. c.8.

u Innoc.I. Ep. 3. ad Exuper. can.7.

x Euseb. Hist. Eccl. l.2. c.23.

Fuere aliàs, qui S. Jacobo quædam tribuerint, quæ nunquam Scripturarum Canonem obtinuere. E. g. Evangelium S. Jacobi, Alphæi filii, Gelasius rejicit. Origenes de quodam S. Jacobi Opusculo meminit, quem falsò S. Petri Evangelio jungit (y). Ebionitæ, Epiphanio teste (z), ejus nomine plura vulgarunt. Hebræum S. Matthæi Evangelium Græcè ab eo redditum apud Athanasium fertur (a). Quædam ei adscribitur Liturgia, quæ apud nos in Patrum Bibliothecâ. Hujus mentio in Oratione, quam S. Proclo Archiepiscopo Constantinopolitano tribuunt (b); mentio etiam in trigesimo Canone Concilii, quod Constantinopoli in Palatii Imperialis Trullo celebratum ferunt (c). Eruditi verò hanc Liturgiam vel ei omnino affictam, vel temporum progressu permaximè vitiatam enunciant. Apud Veteres Patres perpetuum de eâ silentium. Apostoli prætereà, Basilio teste (d), qui in primordiis Ecclesiæ certos ritus præscripserunt, in silentio debitam mysteriis servavere dignitatem. Nullam igitur S. Doctor Liturgiam ab Apostolis vel scriptam, vel vulgatam esse sentiebat.

y Origen. in Matth. pag. 223. edit. Huet.

z Epiphan. hæres.30. c.23.

a Athanas. in Synopsi.

b Procl. Orat. 22. pag.580.

c Ann.692.

d Basil. de Spiritu Sancto cap.27.

DISSERTATIO

DE ITINERE ROMANO S. PETRI ad 1. Petri 5. 13.

PEtrum Romæ fuisse, unde utramque suam Epistolam scripserit, ibique Ecclesiam erexisse, erectæ præfuisse, Romam denique Babylonis nomine designasse iis verbis

a 1. Petr. 5. 13. (*a*): *Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone collecta*, usque ad decimum sextum Ecclesiæ sæculum omnibus persuasum fuit. Ex his, & iis, quæ S. Petro Christus spoponderat, factum est, ut omnes omnino Fidelium Provinciæ Romam Ecclesiarum principem, & unitatis centrum, supremosque Pontifices, Petri successores, visibiles gregis Christi Pastores esse, certò semper agnoverint. Qui præ cæteris Sanctę Sedi adversati fuere, eò nunquam venerunt, ut primam Romę dignitatem eriperent. Ethnici ipsi unanimi omnium voce, & studiosissimo erga ipsam Fidelium cultu satis persoasi, Mundi Christiani Metropolim, principis Dignitatis, & authoritatis Sedem ducebant, neminemque extra ejus communionem verè Christianum, aut Catholicum se profiteri posse fatebantur. Tertullianus jam Mootanista, titulum illum Romano Pontifici à Catholicis collatum irridet: *Episcopus Episcoporum & Pontifex supremus* (*b*). Ammianus Marcellinus Ethnicos Author, præcipuam inter Catholicos apud Episcopum Romanum authoritatem agnoscit (*c*).

b Tertull. de Pudicitiâ c. 13.
c Ammian. Marcell. l. 15. c. 7.

Postquam postremæ Ecclesiam iovaseront hæreses, deque his dotibus cum Romana Ecclesia & de suo Primatu cum Pontifice cœptum est certameo; an Petrus Romam venerit, sedemqoe ibi suam coostituerit, dubitatom est. Novatores sententiam suam defensuri, Babylonis nomen, de quo io primâ Petri, Romæ urbem designasse negaveruot, de verâ Babylone accipiendum statuentes. Cùm verò plures Urbes eo nomine appellentur, Protestantes Authores ad hanc usque diem in diversa distrahuntur; alii enim celeberrimam Babylonem secùs Euphratem io Chaldæâ; alii Babylonem Ægypti Petri verbis designatam ferunt, per quam eumdem Petrom, postquàm Alexandriæ Ecclesiam coostituerat, transisse defendunt.

De hac quæstione, de qua plurima plures, ordine acturi, quædam primùm statuemus, quibus huic quæstioni ritè applicatis, Petrum se Romam contulisse, ex veteribus quæ extant monumentis demonstrabimus, adversariorum simul argumenta everrentes.

I. Rem quamdam historicam, quam vel coævus, vel fermè coævus clari nominis, & integræ fidei Author refert, nisi à vetustiori altero, vel peritiori improbetur, Critici omnes certam tenent.

II. Factum publicum, cui Fideles omnes, imò & Hæretici, & Schismatici per sæcula quindecim fidem adhibuerint, pro certo habendum est, etiam si præter hanc traditionem, & consensum, nihil ei opituletur, tum præsertim, cùm Libros periisse constat, & monomenta plurima, in quibus fortè id expressè doceretur.

III. In materiâ facti non modò Libris & Scriptis, sed publicis etiam monumentis, sepulchris erectis, Templis coostructis, diplomatibus, Bonis, & privilegiis in quædam loca, quosdam populos, quasdam Communitates collatis, fides est adhibenda. Hæc enim omnia certam rei authoritatem adjungunt.

IV. Jus Gentium, ut ita dicam, publicam fidem exposcit, ut cuilibet Urbi de iis, quæ ad ejus historias & jura pertinent, deferatur. Quis enim perfectiùs rem calleat? cujus rem tutiùs servare intersit?

V. Demum, ut factum Historiis coævis seù fermè coævis probatum, coosensui unanimi, & vetustissimæ tot sæculorum traditioni, innumeris publicis monumentis, sepulchris, ædificiis, privilegiis, & omnium denique fidei innixum evertatur, infirma corruunt quælibet argumenta, nisi historicæ, penè dixerim, demoostrationes afferantur.

Iter itaque, quo S. Petrus Romam profectus est, inter facta ejusmodi est recensendum. Ejus enim meotio apud Papiam S. Joanois Evangelistæ Discipulum, apud Clementem Alexandrinum, Origenem, Tertullianum, & secundi, tertii, & sequentium sæculorum alios ionumeros, imò & apod ipsos Ecclesiæ hostes, qui S. Petrum Romam profectum enunciarunt. Vetustissima plura monumeota, quæ adhuc Romæ extant, Petrum Romæ moratum testantur. Apostolorum sepulchra, eorum martyrii locus, Templa eorum oomini erecta vel à primis Ecclesiæ sæculis Romæ ostendebantur. Romaoi Pontifices à SS. Petro & Paulo ad hanc usque diem

prin.

principem in Ecclesiâ dignitatem, & cæteras ei connexas prærogativas obtinuere. Is Primatus, eorum hæreditas; hunc tuentur; hunc & documentis & juribus defendunt. Nullo igitur jure factum hujusmodi revocari potest in dubium, nisi saltem valida, convincentia, & certa adeò proferantur argumenta, ut allata omnia principia sibi prorsùs faventia præseferant.

Ad Romani S. Petri itineris argumentum, ipsum S. Petri producendum esset testimonium, quo se Epistolam dedisse asserit Babylone, nempe Romæ, ut Veteres omnes interpretantur. Hoc planè satis, ut omnem prorsùs difficultatem evertat. Cùm verò eâ de explicatione discrimen fuerit invectum, ab eâdem asserendâ abstinemus, non enim quidquid ab adversariis objicitur, adhuc retudimus. Apostolus, inquiunt, se Babylone scripsisse expressè asserit: cur ejus verba sint allegoricè recipienda? An Epistolis, quæ stylo simplici & naturali scribuntur, quemadmodum hanc Petrus scribebat, allegoriæ interferi soleant, quin Lectoris animus ad figuras antea præparetur? Nihil hìc sanè aut allegoricum aut allegoricæ speciem præferens.

Allegoriam tamen hanc idcircò fortè Petrus adhibuit, 1. Ne, ubi moraretur, indicaret; Apostolorum enim prudentiæ fuerat, ut innumeris inimicorum, quorum odia in ipsos ardebant, persecutionibus se se temerè non offerrent. 2. Quòd scriberet ad Hebræos ad Fidem adductos, qui ab ineunte ætate propheticas, & figuratas phrases audire, imò & easdem adhibere consueverant; per Sodomam enim e. g. Urbem vitiis corruptam; per Ægyptum, regionem idololatriæ deditam; per Chanaan, populum maledicto obnoxium; per Babylonem denique Urbem flagitiis addictam inducebant.

3. Fuerat Babylon eorum parentum captivitatis infelix carcer, & Chaldeorum Judaici Imperii eversorum infensa Metropolis. Ab hac nil propè aberat Domina Mundi Roma, cujus Imperatores Judæam pulcherrimis privilegiis spoliatam in Provinciam redegerant; & Christianos iniquioribus persecutionibus exagitantes, populorum in eos odium concitaverant. Quare, cum Petrus Romæ degens ad Judæorum Fideles in Pontum, Galatiam, Bithyniam, Cappadociam, & Asiam scriberet, æquum fuit, ut per Babylonis speciem eis Romam exhiberet; quo etiam nomine & ipsi eam Urbem appellare consueverant, cum & ab Joanne in Apocalypsi ita (d) nuncupetur, ut Veteres Patres conveniunt (e), & ipsi adversatii fatentur (f).

Papias, Joannis Evangelistæ Discipulus, qui sæculo secundo florebat (g), Petrum primam Romæ Epistolam scripsisse, & hanc Urbem allegoricè sed apertè asserit designasse iis verbis: *Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone collecta.* Scimus sanè Papiæ nomen, quem citat Eusebius, non huic sed præcedenti ejusdem Epistolæ textui à Cl. Valesio referri, ubi Papias, de ipsius Valesii sententia, Romanorum Fideles enixis precibus S. Marcum adduxisse testatur, ut Evangelium scriberet, quod Petrus eis tum enunciaverat, cùm Romam profectus Simonem Magum oppugnavit (h).

Licèt verò Papias allato Epistolæ textui non faveret, faveret sanè itineri, quo Petrus Romam profectus Apostolum ibi, & Episcopum se gessit, in quo utique totus disceptationis cardo. Favet etiam testimonium Eusebii, qui Veterum, seu ipsius Papiæ, seu Clementis, quem paulò ante allegaverat, ore loquens, Romam Babylonis nomine venire testatur.

Cæterùm ipse Valesius nequit, quin eos increpet, qui Romæ Petrum non fuisse defendunt; *Nihil enim*, inquit, *in tota historia Ecclesiastica illustrius, nihil certius, atque testatius, quàm adventus Petri Apostoli in Urbem Romam*. De quo sanè adventu spectatissimæ authoritatis testes S. Clemens Alexandrinus, Dionysius Corinthi Episcopus [i], Presbyter Cajus (k), Irenæus, Origenes, & cæteri omnes. Eos verò, addit, qui Babylonis nomen de Imperii Assyriorum (seu potiùs Chaldæorum) Metropoli explicant, Veterum Patrum authoritas omninò retundit. Id enim, quod à Veterum nemine adstruitur, qua imprudentiâ defenditur? Proferant illi Ecclesiæ Babylonicæ Commentarios, & sicuti nos Romæ, ita illi continuatam ejus urbis Episcoporum successionem exhibeant. Hæc Valesius.

S. Clemens Alexandrinus (l) in sexto Hypotyposeon, seu Institutionum Libro, divino consilio factum esse asserit, ut Simone Mago à Dæmone Romam deducto, & Petrus eò pergeret, ut quidquid deceptor ille struxerat, Apostolus hic everteret, & deletis errorum tenebris, lumini suo restitutam veritatem ostenderet. Irenæus, qui secundo sæculo floruit, & Apostolorum Discipulos agnovit, *maximas* asserit *& antiquissimas à gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romæ fundatas, & constitutas Ecclesias* (m).

S. Dionysius Corinthiorum Episcopus, ejusdem secundi sæculi Author, Petrum & Paulum Apostolos Corinthi & Romæ fidem annunciasse, & Romam profectos eodem tempore Martyrium ibi consummasse, ad Romanos scribit (n). Cajus Romanæ Ecclesiæ Presbyter, qui sub Pontifice Zephiryno florebat, adversùs Proclum Montanistam scribens, Apostolorum Petri & Pauli, qui Romanam Ecclesiam condiderant, trophæa se posse Romæ ostendere testatur, quorum alter in Vaticano, alter secus viam Hostiensem quiescit (o).

S. Petrus, teste Origene (p), postquam Evangelium enuncians Pontum, Galatiam, Bithyniam, Cappadociam, & Asiam peragraverat, Romam tandem se contulit, ubi capite inverso, ut expetiverat, crucifixus interiit.

Teste etiam pluribus in locis Tertulliano (q), Petrus Romæ constitit, Martyrium subiit, Sedem ibi constituit, & nactus est Successores. *Hæretici*, inquit ille, *edant origenes Ecclesiarum, & volvant or-*

d *Apoc.* 14. 8. & 16. 19. & 17. 5. & 18. 2. 19. 21.

e *Tertull. l.* 3. *contr. Marcion. c.* 13. *Andreas & Arethas in Apoc.* 17. *Hieron. in Isa.* 24. & 47. & *lib.* 2. *contr. Jovin. August. &c.*

f Lutherus Babylonis nomine Romanam Ecclesiam designans, de captivitate Babylonica Librum contexuit.

g *Papias apud Euseb. hist. Eccl. l.* 2. *c.* 14. *seu* 15. *edit. Valesi.*

h *Vales. not. in eumd. Euseb. locum*; Epistolæ allatum textum à Rufino & Musculo, eo, quo à nobis, sensu explicatum asserit. Ita omnes etiam qui in eum scripsere.

i *Dionys. Epist. ad Soter. Pap.*

k *Disceptat. advers. Proclum.*

l *Clem. Alex. apud Euseb. l.* 2. *hist. Eccl. c.* 14. & 15.

m *Iren. l.* 3. *contr. hæres.*

n *Dionys. Corinth. apud Euseb. lib.* 2. *Hist. Eccl. c.* 24. *seu* 25.

o *Apud Euseb. ibid.*

p *Origen. tom.* 3. *Explan. in Genes. apud Euseb. l.* 3. *c.* 1. *hist. Eccl.*

q *Tertull. de Præscript. c.* 32.

dinem Episcoporum suorum ita per successionem ab initio decurrentium, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris habuerit Authorem, & antecessorem; hoc enim modo Romanorum Ecclesia Clementem à Petro ordinatum refert. Et alibi (r): *Ista quàm felix Ecclesia, cui tantam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt, ubi Petrus Passioni Dominicæ adæquatur.*

S. Cyprianus (s) in Romana Ecclesia Petri Sedem, præcipuam authoritatem, & Sacerdotalis unitatis centrum agnoscit: *Ad Petri Cathedram, atque ad Ecclesiam principalem, unde unitas Sacerdotalis exorta est.* Arnobius (t), Hegesippus (u), Ambrosius (x), Hieronymus (y), Eusebius (z), Augustinus (a), Lactantius (b), Theodoretus [c], Paulus Orosius (d), Optatus Milevitanus [e], Epiphanius, Chrysostomus, Athanasius, Concilia, uno verbo Veteres omnes, Petrum Romæ sedisse, & Martyrium consummasse, nemine restagante, docuerunt.

In ea Petri Epistolæ primæ verba, *Salutat vos Marcus filius meus*, scribit Clemens Alexandrinus, Petrum quibusdam Imperatoris Ministris Fidei mysteria explicasse, eosque Marcum Petri Discipulum enixè rogavisse, ut per calamum eis redderet, quod à Petri ore paulò ante acceperant (f). S. Hieronymus (*), Beda (†), Oecumenius, & vulgò Veteres omnes hujus Epistolæ Interpretes Babylonis nomine Romam à Petro designatam docent.

Itaque neque Historicorum Ecclesiasticorum, neque Patrum authoritates nobis adversarii objiciunt, sed silentium tantummodò S. Scripturæ, & quædam congruentia argumenta, quorum vim majoris faciunt, quàm hunc unanimem Veterum consensum, quem utique permaximi & ipsi penderent, si eorum sententiæ faveret.

Sunt etiam ex Protestantibus, qui Petrum Romæ fuisse ultrò fateantur. Pearsonius (g) à Veteribus nunquam in dubium revocatum asserit, vel quòd Petrus Romanam Ecclesiam erexerit, vel quòd Pontifices eidem succedant. Grotius (h), & Hammondus Babylonis nomen, de quo Petrus in sua Epistola, à Veteribus de Roma semper explicatum fuisse conveniunt; quorum præterea sententiæ se adhærere Grotius fatetur; *De Babylone dissident veteres & novi Interpretes. Veteres Romam interpretantur, ubi Petrum fuisse nemo verus Christianus dubitabit. Novi Babylonem in Chaldæa. Ego Veteribus assentior.*

Petrum & Paulum Romæ imperante Nerone obiisse, sicuti vulgò Veteres, ita Usserius (i) testatur; qui præterea secundam ad Ponti, Galatiæ, Bithyniæ, & Cappadociæ Judæos Fideles Epistolam Romæ à Petro datam asserit, unde & primam dedisse insinuat.

Chamier (k) unanimem Patrum de Petri adventu Romam consensum tanti esse fatetur, ut ei levissimè adversari neminem deceat. Romanam Ecclesiam à Petro & Paulo erectam & confirmatam Blondellus asserit (l); Franciscus verò Junius, Scaliger, Casaubonus, Petrus Molinæus, Samuel Petit, Seldenus, Vedelius, & ii omnes, qui in S. Ignatii Epistolas scripserunt, quarum una, nempè ad Romanos, hæc habet (m): *Non ut Petrus & Paulus præcipio vobis*, Petrum se Romam contulisse vulgò testantur. Petri martyrium Romæ consummatum adeò liquet, ut Patricius Junius sine temeritate in incertum revocari non posse fateatur. Hammondus verò (n), post Caii Ecclesiæ Romanæ Presbyteri, & Dionysii Corinthiorum Episcopi testimonium, adeò exploratum habet, ut nulli discrimini jure subesse possit.

Ludovicus Capellius [o] Babylonis nomen de Jerosolymis explicandum per conjecturam ducit, quòd ea Civitas post Domini mortem Viros justos violentiâ exagitans, & Christi asseclas carcere afficiens, veluti in spiritalem Babylonem conversa fuerat. Novit utique is Author, quàm ii sibi non cohæreant, qui Babylonem vel Chaldeæ Metropolim, vel Babylonem Ægypti propè magnam Cairum ad literam accipiunt; cùm verò prorsùs ab eorum sententiâ discedere nollet, alibi Babylonem constituit, Jerosolymis nempè, quò tamen tunc temporis idololatria adhuc non invaserat; imò ubi adhuc Judaicæ Religionis sedes non corruerat, cum & Apostoli ipsi, & Hebræi ad Fidem traducti ejus cæremonias in eadem Urbe servarent.

Joseph Scaliger (p), Salmasius (q), D. de Marca [r], & D. Basnagius (s) Babylonem à Petro designatam celeberrimam Chaldææ Urbem esse defendunt. Drusius verò in Petri secundâ, quam, sicuti & primam, Babylone datam ferebant, quædam Babylonici idiomatis vestigia se deprehendisse putat; Petrus enim (si verè *Bosor* pro *Beor* scripserit) *Balaam* vocat filium *Bosor*, seu ex Patriâ *Bosor*, pro ex Patriâ Pethor, *Phe* in *Beth*, & *Sebin* in *Thau*, vel *Hain* in *Sebin* immutans.

Babylonem præterea incolis non fuisse tunc temporis destitutam, neque post Asinæi obitum & Anilæi, aliorumque Judæorum, quos Seleucienses interfecerunt, cædem, Judæos omnes inde egressos (t) non abiisse tuentur: Petrum insuper in Ægyptum perrexisse, & Babylonis Ægyptiæ, & Alexandriæ Ecclesias constituisse, nusquam satis ostendi perhibent, sed eum Antiochiâ in Orientem transmigrasse, & Babylone, ubi Judæorum plurimi degebant, constitisse, verosimilius censent. Ad hæc, Petrus utique, refragante nemine, in Bithyniam, Galatiam, Pontum, & Cappadociam Evangelium intulit, quas Provincias Euphrati satis proximas tum fortè peragravit, cùm Babylonem perrexit, vel inde reversus est in Syriam. Porrò, veluti Pater suos filios, vel suos Neophytos Apostolus, earum Provinciarum Judæos alloquitur, eorum tentationum meminit, eorumque lætitiæ, vel per Epistolas, quas ab ipsis acceperat, vel per contubernium, quod sibi cum ipsis fuerat, de omnibus sese instructum ostendit; in hac demùm Epistolâ primùm ad Provincias Baby-

---

q Ibid. de Præscript. c. 36. Id. Scorpiac. c. 15. & l. 4. contr. Marcion. c. 5. & l. de Baptismo.
s Cyprian. Epist. 55. ad Cornel. Pap.
t Arnob. l. 2.
u Hegesipp. de Excid. Jerosol. c. 3. & c. 1.
x Ambros. ser. de Basilicis hæreticis non tradendis.
y Hieron. Ep. 17. ad Marcell. & l. 2. contr. Jovinian. & in Catalog.
z Euseb. Histo. l. 2. c. 13. 14. 15.
a August. de hæres. c. 1. & alibi non semel.
b Lactant. l. 4. c. 21.
c Theodoret. Epist. 113. ad Leon. Magn.
d Paul. Oros. l. 7. c. 4.
e Optat. Milevit. l. 2. contr. Parmenian.
f Clement Alex. in Latinis Cassiodori in 1. Petr. 5. Marcus Petri sectator palàm prædicante Petro Evangelium Romæ, coram quibusdam Cæsarianis equitibus, petitur ab eis scripsit de his, quæ à Petro dicta sunt, Evangelium.
* Hieron. Catalog. de vir. Illust. in Marco.
† Beda in 1. Petr. 5. 13.
g Pearson Oper. posthum. pag. 27. 31. 32. 43.
h Grot. in 1. Petr. 5. 13.
i Usser. ad an. Christ. 66. 67.
k Chamier. Panstart. tom. 2. l. 13. c. 4.
l Blondel. de Primatu &c. pag. 14. 19. &c.
m S. Ignat. Ep. ad Rom.
n Hammond. Dissertat. 5. de Episcopis, & Presbyteris &c.
o Lud. Capell. Hist. Apostolorum.
p Scalig. in Chronic. Euseb.
q Salmas. de Primatu Pontific.
r Marca de Concordiâ Imperii & Sacerdotii part. 1. l. 6. c. 1. n. 4.
s Basnag. in Continuat. Joseph.
t Vid. Joseph. Antiqu. l. 18. c. ult.

byloni propinquiores, ultimò ad remotiores sermonem suum dirigit. Neque cursim tantummodò Babylonem percucurrit; sed ibidem diu constitit, cùm se illius urbis idioma nonnihil didicisse per suas Epistolas satis exhibeat. Hæc hujus sententiæ majoris momenti argumenta.

Qui verò stant pro Babylone Ægyptiâ, Chaldeæ Babylonem, qua Judæi expulsi fuerant, incolis permaximè destitutam perhibent. Verùm cum Urbem, cui verè, non figuratè Babylonis nomen competat, studiosè inquirant, ad Ægyptiam Babylonem confugiunt, ubi plurimos tum Judæos constitisse, & quò Petrum, postquàm Fidem Alexandriæ enunciaverat, perrexisse defendunt. Ita fit, ut quod ab his adstruitur, ab aliis invicem evertatur. Veritas autem mediâ viâ incedens, de verâ Babylone indagandâ nil cogitat, & mysticam & allegoricam Babylonem hìc designari tuetur.

Eo sanè tempore, quo datas à Petro Epistolas Judæi acceperant, Babylonis nomine neque Chaldæorum, neque Ægyptiorum Babylonem Judæi ipsi intelligere poterant. Non primò Babylonem Ægypti, quam Ponti, Galatiæ, Bithyniæ, Cappadociæ, & Asiæ Judæi, ad quos hanc Epistolam Petrus direxerat, vel vix noverant, vel penitus ignorabant. Hanc Urbem Persæ quidam tum condidere, cum à Cambysa, qui Ægypto potitus fuerat, permissi in ea regione sibi sedem constituerunt (u). Strabonis ætate, altera è tribus Romanorum Legionibus Ægypto tuendæ mancipatis, in eam tamquam in arcem munitissimam se receperat (x). Tum seu Christianorum, seu Judæorum aliquem in eâ commorantem nusquam invenimus, & Petrum vel eò perrexisse, vel ibi prædicasse Veterum nemo unquam recensuit. De Babylonis prætereà Episcopis per secula plurima perpetuum silentium. Horum primum, juxta Spanhemium (y), Cyrum agnoscimus, cujus nomen in prima Concilii Chalcedonensis actione occurrit. Baronius verò primum vocat Zozimum, qui sæculo quinto, Justino Juniore imperante, ei Ecclesiæ præfuit. Illius mentio apud Sophronium. Credibile ne fuerit, Ecclesiam ab ipso Petro erectam tandiu incognitam perstitisse? Si Petrus de hac urbe ad Judæos scripsisset, per quoddum epithetum, vel per phrasim clariorem eam utique designasset; illi enim Babylonem audientes, congruum sanè fuerat, ut potiùs Magnum Chaldææ Babylonem perciperent, urbem suis regionibus propinquiorem, in suis Historiis frequentiorem, & ipsorum calamitatibus celeberrimam.

u Joseph. Antiqu. l. 2. c. 5.

x Strabo l. 17.

y Spanhem. Dissert. De temerè creditâ Petri in urbem Romam profectione, art. 4.

Quæ tamen olim florentissima Civitatum, cum Petrus scriberet, ea fuerat, ut lapidum potiùs congeries, quàm Civitas videretur; *In solitudinem*, ait Plinius, *rediit, exhausta vicinitate Seleucia, ob id condita à Nicanore* (z). Strabo desertum fermè refert; Diodorus minimam ejus partem vix populo frequentatam memorat. Cajo præterea regnante, paulò ante Claudium ejus successorem, quo imperante suam hanc Petrus dedit Epistolam, Judæi Babylone profugi, Seleuciam contenderant. Fusiùs rem narrat Josephus (a). Babylonii Anileo, ejusque sociis cæsis, Judæos invaserunt; qui se ad confligendum impares sentientes, Seleuciam confugerunt, ubi per quinquennium nullâ affecti sunt injuriâ. Sexto verò anno peste in Babylonem grassante, Judæorum reliqui, qui deinde adhuc non discesserant, Seleuciam & ipsi commigrarunt, ubi omnium pessima eos obruit calamitas. Græci enim & Syri urbis incolę malè inter se diu convenientes, eâ lege pacem & amicitiam pepigerunt, ut Judæos omnes perderent; quare eos ex improviso aggressi, supra quinquaginta virorum millia interfecerunt. Si verò quibus à Seleuciæ, & Babylonis, utraque enim in eorum perniciem conspiraverat, cæde evadere contigit, Neerdæ, & Nisibi præ cæteris urbibus tutiores se rati, eò convenere. Hæ utique circumstantiæ minimè iis favent, qui Petrum tunc temporis Babylone commorantem, ibique florentem Fidelium Ecclesiam statuunt.

z Plin. l. 6. c. 26.

a Joseph. Antiqu. l. 18. c. ult.

Præterea quod Petrus Euphratem trajecerit, aut Babylone constiterit, neque Scriptura, neque Ecclesiasticæ Historiæ usquam meminerunt. Cur igitur nullo innixi argumento rem tanti momenti asseramus? Quare ab unanimi Patrum & Interpretum, Babylonis nomen de Româ explicantium, consensu discesserimus? Judæi, ad quos Petrus scripsit, neque de Chaldeæ neque de Ægypti Babylone id accipere poterant; quin, ut ostendimus, congruum erat, allegoricè sumerent, & de Româ explicarent, quam, utpote flagitiis deditam, Justis infensam, & idololatriæ sedem, Babyloni simillimam agnoscebant.

Locus sanè, de quo hic agimus, ex iis minimè fuerit, quorum sensus, quòd res intellectuales, & à Lectorum plerisque neglectas afficiat, per plura sæcula vagus & incertus oberrat. Quicumque, hunc vel audiant, vel perlegant, illicò percipere appetunt, an allegoricè an verò ad literam sit explicandus. An Petrus verè Babylone constiterit, seu Româ hanc Epistolam scribens, eamdem urbem per phrasim allegoricam designaverit, non periti modò, sed & rudiores indagassent; quare ubi semel rem tetigissent, fieri sanè non poterat, ut eamdem per oblivionem deperderent. Quis verò inter Veteres vel minimum eâ de re discrimen memorat? Quis Babylonem de altera urbe, præterquàm de Româ, hìc explicat? Nos ipsi, si Epistolam perlegamus, nonne statim Babylonis nomine Romam percipimus? Ex quibus omnibus illud sanè fit, ut hæc habenda sit traditio, quam ab ipsis Apostolis, & ab eorum Discipulis derivamus, & cui Recentiores & argumentis, & authoritate destituti, nullo jure possunt adversari. Præterea eorum non de levissima quadam circumstantiâ, sed de potissimâ ipsius rei difficultate diffidium sententiam hanc incertam omninò præfert, & prorsùs evertit. Olim, ut paulò ante ostendimus, non conve-

venire, & in præsentia inter se non cohærent. Veritas utique una est, quæ potissimùm ibi elucet, ubi eam consensus omnium defendit. Patres & Interpretes omnes Babylonis nomine in primâ sui Epistolâ à Petro designatam fuisse Romam, ab Ecclesiæ exordio ad hæc usque tempora, nemine refragante, docuerunt: Hunc igitur locum de Roma solummodò explicandum, liquidò constat.

Nonnulli ex Catholicis Scriptoribus, De Marca, Joannes Baptista Mantuanus, Michael Cesænas, Marsilius Paduanus, Joannes Aventinus, Joannes Lelandus, Carolus Molinæus, & fortè alii, qui eâ in re nonnihil hæserunt, frustra nobis objicerentur; eorum enim animus anceps distrahebatur ab his Protestantium argumentis, quæ jam perpendimus, & quæ ejusmodi sunt, quibus ipsius eorum sententiæ fautores minimè acquiescant.

In nostram adhuc sententiam insurgunt, quòd nempè de anno, quo Petrus Romam contendit, inter Veteres non conveniat. Quare, ajunt, traditio, quam præferimus, utpote incertis innixa argumentis, penitùs corruit. Lactantius sub Nerone Petri adventum statuit (*b*); Eusebius (*c*), Hieronymus (*d*), Ado, & alii plures Claudii anno secundo; Paulus Orosius (*e*) ejusdem imperantis exordio; quamquam anno Claudii secundo, recurrente Paschatis Festo, Petrum Jerosolymis extitisse (*f*), & à Rege Agrippa in vincula conjectum, Angeli ope divinitus evasisse certò scimus.

Veterum plures annis quinque & viginti Romæ Episcopum sedisse ferunt (*g*); Claudii nihilominùs anno decimo Concilio Jerosolymis coacto interfuisse (*h*), & anno post Concilium Antiochiam profectum, ibique à Paulo redargutum, constat (*i*). Paulus, qui Româ plures scripsit Epistolas (*k*), nusquam Petri meminit, quod utique, Petro Romæ degente, non prætermisisset. Juxtà eorum hypothesim, qui Petrum annis quinque & viginti Romæ sedisse statuunt, quarto Neronis anno in ea sanè Urbe degebat; Paulus verò eodem anno ad Romanos scribens, plurimos, quibus valedicit, enumerans, Petrum penitus præterit. Porrò apud Lucam in suis Actis de Petri Romam adventu perpetuum silentium.

Ubi Paulus Romam pervenit (*l*), Fideles omnes ad eum confluxere; Petrus verò neque venientem excepit, neque captivum invisit. Invisêre quidem Synagogæ Primarii, à quo & de Catholica Religione postularunt (*m*): *Nam de secta hac notum nobis, quia ubique ei contradicitur*; qui eam utique non prætulissent inscitiam, si à Claudii imperantis exordio Petrus Romam profectus, sedem ibi suam erexisset, erectamque firmasset. Petrus insuper & Paulus ita inter se convenerant, ut Evangelii laboribus sibi composito distributis, Paulus Ethnicos in Fide erudiret, Petrus Judæos (*n*): *Cùm vidissent, quòd creditum est mihi Evangelium præputii, sicut & Petro circumcisionis, dederunt dexteras mihi & Barnabæ societatis, ut nos in gentes, ipsi autem in circumcisionem*. Quare cum Roma Ethnicorum esset Civitas, non ad Petrum, sed ad Paulum pertinebat. Præterquamquòd Claudius Imperator Imperii anno 9. & Christi 49. seu aliquantò post, Judæos omnes Româ ejecit: abiisset igitur & Petrus; quomodò enim ibidem invito Imperatore consisteret, præsertim cùm ejus mora conferre minimè posset ad circumcisos Christianos, qui unà cum Judæis, à quibus non secernebantur, ab Urbe discedere coacti fuerant.

Hæc omnium, quæ adversùs sententiam nostram afferantur, validissima; cætera enim minimi prorsùs facienda. Quibus tamen omnibus facilè occurrimus. Quod attinet ad Scriptores nostros, qui de anno, quo Petrus Romam adiit, non conveniunt, respondemus:

1. Ecclesia neque hanc probat epocham, neque illam improbat, neque horum sententiam accipit, neque illorum respuit, tantùmque eò respicit, ut Petrum Romæ constitisse confirmet. Semel, aut bis, sive primo, sive secundo, sive denique tertio Claudii anno Petrus Romam venerit, minimè inquirit; hæc verò omnia Chronologistis discutienda relinquit.

2. Qui Claudii anno secundo, & qui ejusdem imperantis exordio Petrum Romam profectum statuunt, inter se minimè pugnant; annus enim secundus Imperii, quod annis tredecim, mensibus octo, & diebus viginti Claudius gessit, optimè Imperii initium adhuc appellatur. Nihil verò prohibet, quominùs Petrus in Paschate anni secundi Jerosolymis adfuerit, & eodem Claudii anno sub æstatis exitum Romam pervenerit.

3. Petrum verò annis quinque & viginti Romæ sedisse neque omnes asserunt, neque nos assertò defendimus. Quando autem id nobis tueri liberet, singulis viginti quinque annis ita eum Romæ constitisse, ut nunquam inde discesserit, minimè statueremus. Potuisset utique inde egredi, & eo annorum intervallo pluries iter modò in Orientem, modò in Occidentem instituere, ut Ecclesiæ necessitas, & Spiritûs Sancti ductus expostulassent. Quare nil prohibet, quin Concilio Jerosolymis coacto præfuerit, & Romanam Sedem nihilominùs non reliquerit; sicuti à suis Sedibus discedere non dicuntur Episcopi, qui ad Concilia conveniunt. Ab anno Claudii secundo, usque ad Neronis ultimum, quo Petrus Martyrium consummavit, quinque & viginti circiter anni interfuerunt.

Scriptorum igitur in anno, quo Petrus Romam venit, assignando discrepantia adversariis nostris nequaquam favet. Hac in re duo nobis secernenda, quorum alterum ad rem pertinet, alterum accedit; alterum nempè, an Petrus verè se Romam contulerit, quærit; alterum, quo anno eò venerit, quandiu ibi constiterit, an per hanc, an per illam Urbem transierit, investigat. Veteres quidem de primo unanimes conveniunt. Dissidium verò agitari potest de secundo, quia primum vel levissimè

simè

b *Lactant. de Morte persecutorum.*
c *Euseb. in Chronic.*
d *Hier. Catalog. in Petro.*
e *Paul. Oros. l. 2. c. 6.*
f *Act. 12. 3. &c.*
g *Pontific. Damas. Beda, Isidor. Hispal. Ado, alii.*
h *Act. 15.*
i *Galat. 2. 11.*
k *Epist. ad Coloss. ad Philipp. ad Ephes. & 2. ad Timoth.*
l *Neronis ann. 6. Christ. 60.*
m *Act. 28. 22.*
n *Galat. 2. 8. Vide Salmas. de Primatu Petri.*

ſimè concutiatur. An, quòd de anno, quo Christus obiit, inter Veteres non conveniat, etiam de ejus morte ambigamus? Circumſtantiarum, quæ factum ponunt, diſſidium eidem potiùs confirmando, quàm evertendo conducit.

Præterea, cum Petrus à Caligula uſque ad Neronem, quo imperante interiit, plures Romam contenderit, adverſæ ſententiæ inter ſe facilè veniunt conciliandæ. Fortè enim Petrus exordio, anno nempè Claudii imperantis ſecundo, juxta Euſebium, Hieronymum, & Oroſium, Romam venit, eòque etiam ſe contulit duodecimo, ſeu decimo tertio Neronis anno, paulò antequàm martyrio afficeretur. Reverà Veterum plures Patrum, ut Simonem Magum retunderet, Romam adiiſſe, ſibique unà cum Paulo in carcerem conjectum ſimul martyrio interemptum ferunt (o). Mirum neque fuerit, ſi Paulus vel Romà ad alios, vel aliundè ad Romanos ſeribens, nunquam Petri meminerit; fortè enim tum, cum Paulus ſcriberet, Petrus Romà aberat; vel in alia illius ampliſſimæ urbis regione degebat; vel his, ad quos Apoſtolus Epiſtolas dedit, præcipua cum Petro ſeu ſocietas, ſeu neceſſitudo non fuerat; vel denique nulla aliis de cauſis contigit, quas divinare non vacat.

o Ann. Christ. 66. Neron. ultimo.

Quæ verò adversùs nos urgentur, quòd Judæi Romæ degentes Paulum adierint, atque de Christiana Religione interrogato illud tantùm ſe ſcire aſſeruerint, quòd huic ſectæ ubique contradiceretur: Judæi hujuſmodi ex Fidelibus minimè fuerant, & falſis, quas ab Judææ Hebræorum Epiſtolis & calumniis hauſerant, opinionibus imbuti, Religionem Catholicam ſolo nomine noverant. Itaque cùm Paulus ex Judæà Romam advenisset, eum, quem doctum virum habebant, facilè adivere, ut de Christianis, in quos omnium Synagogarum odia exarſerant, audirentur. Licèt autem tam ex Judæis, quàm ex Ethnicis plurimi, qui Fidem amplexi fuerant, Romæ degerent; attamen, cum hi in Judæorum Synagogam minimè convenirent, Epiſtola, quam paulò ante ad eos ſcripſerat, facilè ad Judæorum infideles non pervenit: quare mirum non fuerit, ſi de Pauli rebus, de Fidei, ad quam ipſe ſe contulerat, progreſſu, & de cauſis, quibus Romam adductus fuerat, ſe ſe minimè certiores exhibuerint (p): *Nos neque literas accepimus de te à Judæâ, neque aliquis fratrum adveniens nuntiavit, aut loquutus eſt de te malum.*

p Act. 28. 21.

Cùm Evangelicos labores Petrus & Paulus ita inter ſe diſtribuêre, ut à Paulo Ethnici, à Petro erudiendi eſſent Judæi, quid uterque Apoſtolus verè ſenſerint, quid potiſſimùm in munere ſuo exercendo ſervarint, ignoramus; uterque enim Judæos & Ethnicos promiſcuè edocuere, quorum plurimos ad Fidem genitos baptiſmo initiarunt. Petrus utique Cornelium, ejuſque familiam baptiſmate abluit (q); & in Concilio Jeroſolymis coacto, ut Gentibus Evangelium enunciaret, eaſque ad Fidem perduceret, ſe à Deo jam diu antea ſelectum teſtatus eſt (r). Paulus verò, quocumque iter faceret, nonne Judæos ad Fidem primùm inſtituebat, & tum ad Ethnicos convertebatur, cùm inter illos Evangelio aditum patefaciendi ſpes ſibi affulgeret? (s) Petrus igitur, quin Gentas negligerat, Judæis præcipuè erudiendis; Paulus verò, quin Judæis deeſſet, Gentibus potiſſimum edocendis ſe addixerant.

q Act. 10. 47. &c.

r Act. 15. 5. 7. 8. 9.

s Act. 13. 46. *Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei; ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes &c.*

Eſto tamen, Petrus ſolis Judæis ad Fidem inſtituendis incumberet: & Romæ perplurimi, quos excoleret, Judæi degebant. Herode è vivis ſublato quinquaginta Legatis, qui Jeroſolymis Romam dimiſſi fuerant, ut à Regum imperio in poſterum liberari poſtularent, duodecim Judæorum millia ſeſe adjunxere (t). Imperante Caligulâ, maximam Romæ trans Tiberim partem à Judæis frequentatam ſcribit Philo (u). Claudius tot tantoſque ſe regnante Judæos Romæ numerabat, ut ſeditionem veritus, eos inde expellere auſus minimè fuerit, ne unà ſimul convenirent, vetare contentus (x). Expulit tandem, anno, ut ferunt, imperii ſui nono, quòd cauſâ Chriſtianorum tumultus aſſiduè excitarent (y).

t Joſeph. Antiq. l. 17. c. 12. p. 610.

u Philo Legat. ad Cajum.

x Diod. lib. 9. hiſt.

y Sueton. in Claudio. *Judæos impulſore Chreſto aſſiduè tumultuantes Româ expulit.*

Tunc & Petrus fortè diſceſſit, quod tamen minimè prohibet, quominùs ſexto Neronis anno, qui Chriſtianos tantùm, non Judæos inſectabatur, iterum eò fuerit reverſus, ubi Judæorum & Chriſtianorum plurimos nactus eſt (z). Sub Neronis imperantis exitum, Petrus & Paulus permaximâ animi alacritate Romam ſupremùm redierunt, ubi, ut Veteres omnes ſcribunt, martyrium conſummarunt.

z Act. 28. 17. &c.

Illud prætereo, quod ex S. Lucæ in Actis ſilentio argumentum ſibi adverſarii ſtatuant ad Petri Romanum iter evertendum; ac ſi S. Evangeliſta Petri hiſtoriam ſibi referendam ſuſcepiſſet, cujus utique poſt decimum ſextum Actorum caput videtur oblitus, ut Pauli ſolius mentionem inſtituat. De Petri Romano itinere plurimas vulgatas eſſe fabulas fusè Spanhemius oſtendit; plurima nempè & Romæ, & in aliis Italiæ urbibus monumenta, Eccleſias, & loca ab ipſo Petro conſecrata exhiberi, pluries etiam Urbium celeberrimarum coli Epiſcopos, quos itineris ſui comites à Petro adhibitos oſtentant; plurimas denique & temporis & loci ambiguas, & commentitias circumſtantias producit, ut hujus itineris fidem vel ambiguam reddat, vel omninò evertat (a).

a Spanhemii Diſſert. de temerè creditâ Petri in Urbem Rom. profectione. art. 1. & 2.

Noſtri verò Critici doctiores neque his fabulis, & ambiguis circumſtantiis fidem præſtant, neque omnibus eâ de re popularibus traditionibus adhærent. Hæc tamen minimè facienda nemo excogitaſſet, niſi iter hujuſmodi omnes exploratum habuiſſent. Si traditiones inanes, & falſa commenta, quibus Apoſtolorum, & ipſa Chriſti acta ſeu improbè, ſeu leviſſimè interſeruntur, ea forent argumenta, ut authenticæ hiſtoriæ rejicerentur, ad quas hodie redigeremur anguſtias, cùm tot tantiſque fabulis, quas ſæculorum ignorantia invexit, totius fidei, certæque authoritatis

fa-

facta obvolvantur? Criticorum peritia non omnia penitus rejicit, sed digniora seligit, & vera à falsis, certa ab ambiguis, historias authenticas ab incertis circumstantiis secernit.

Ut Romano Petri itineri, & nostræ interpretationi, qua Babylonem de Româ explicamus, fidem adimant, Veterum Scriptorum authoritatem, à quibus utrumque accepimus, infirmare conantur. Papiam exilis ingenii virum, simplicem, & credulum vocant, & quasdam ejusdem traditiones producunt, incertas prorsùs. S. Ignatii Martyris Antiocheni Episcopi textum commentitium perhibent, & Epistolam, quam Smirnâ ad Romanos scribit, ei affictam blaterant. S. Irenæum, S. Clementem Alexandrinum, Tertullianum, Origenem, plus nimio credulos, & quibusdam tam facti, quàm juris erroribus obnoxios appellant, & ea, in quibus à veritate aberrarunt, curiosè recensentes, illos ut alibi, ita & hic criticæ, diligentiæ, & inquisitioni deesse potuisse ostentant.

Optimum sanè contra Patrum authoritatem perfugium! Si trium priorum seculorum Patres nullius fidei, & authoritatis, viri etiam simplices & creduli habendi sint, à quibus nos de Religione erudiemur? Protestantes, qui Præceptorem quemlibet, præter trium eorumdem sæculorum Patres, rejiciunt, quomodo in dogmatis & doctrinæ rebus eorum testimonio fidunt, si in facti & historiæ rebus nulla eis fides sit adhibenda? Quot nostræ Religionis dogmata factis innituntur, vel saltem cum eisdem ita nectuntur, ut secerni non possint? Si Ignatius, Clemens Alexandrinus, Origenes, Tertullianus nullam sibi fidem vendicant, eorumque testimonium prorsùs rejiciendum ducitur, quos testes majoris fidei, ingenii, nominis, & authoritatis adhibebimus?

At enim pluries decepti sunt. Et eos homines fuisse fatemur. Verùm & hic deceptos esse validis argumentis adversarii ostendant. Concludit ne ratiocinium: Et hic, sicut alibi, decipi potuere; ergo revera decepti sunt? Errorem probent, allucinationem proferant; & nos ultro fatebimur. Quæ nisi præstent, nobis utique maximi habenda eorum authoritas, præsertim cùm de facto agatur publico, cognito, celeberrimo, & quod Religionis, & Ecclesiasticæ Disciplinæ permagni intereiat, ne tanti ponderis res lateret, ubi nempè præcipua resideret authoritas, quò in controversiis confugiendum, & quod unitatis, doctrinæ, & communionis centrum omnibus habendum foret. Plurimi denique enim docendum est testimonium de facto, de quo, quamvis re inconcussâ nonnullam levissimi ponderis circumstantiam immutent, omnes unanimi voce conveniunt.

Concludamus igitur, Romanum Petri iter certò constare, & omnium Veterum, imò plurium etiam ex doctioribus Protestantibus Criticorum testimonio exploratum haberi. Textum verò primæ Petri Epistolæ, quo Babylone scripsisse innuitur, neque de Chaldeæ, neque de Ægypti Babylone, neque de Jerosolymis, sed de Româ solummodò cum omnibus vetustæ ætatis Authoribus esse explicandum; eos denique, qui huic vetustissimæ, validissimisque argumentis innixæ sententiæ adversantur, neque dignos esse, quibus respondeamus, cùm vel negativa argumenta, vel circumstantiarum diversitatem tantummodò objiciant, quæ rem minimè evertunt.

DIS-

DISSERTATIO
DE LIBRORUM SACRORUM Inspiratione, ad 2. Petr. 1. 21.

ARTICULUS PRIMUS.

Certa Librorum S. Scripturæ Inspiratio.

SUnt qui ingenii perspicaciam ostentantes, & supra Vulgi præjudicia sese efferentes, nil de Religione excipiant, quod argumentorum trutinâ non habuerint exploratum. Unde Scriptura, quam allegamus, suam authoritatem derivet, assiduè postulant; nobis verò respondentibus, à Spiritu Sancto, à quo Ecclesia certò inspiratam se novit; unde hoc certò sciat, reposcunt; quibus si Ecclesiam errare non posse dixerimus, quòd ipse Dominus se commissurum spopondit, *ut portæ Inferi non prævaleant adversùs eam* [a], minimè aquiescunt; imò quid, subdunt, ad Ecclesiæ falli nesciæ argumentum Scripturæ authoritas producitur, cum de Scripturæ authoritate sit controversia? Circulum utique vitiosè ducimus, & incertis ambigua probamus. Quare directa sibi petunt exhiberi argumenta, positivè Scripturarum inspirationem evincentia.

Ut his satisfaciamus, conabimur. Nisi Scripturæ essent Divinitùs inspiratæ, in maximum Religio nostra discrimen adduceretur; & nisi id à nobis perspicuè queat ostendi, Fidei hostes nimiam de nobis victoriam obtinerent. Si Religio humanis tantummodò argumentis innititur, vera Religio prorsùs corruit; eâ enim certis, & inconcussis destitutâ principiis quisque, ut sibi collibitum erit, decernet: hic alterum rejiciet articulum, alteri ille adhærebit; hic marte suo Fidei dogma instituet; ille ritum Religionis inducet; neque inde cultus & Fides proba, & rationi concors exsurgeret, sed monstrum ex variis, & nullo inter se nexu copulatis opinionibus compactum produceretur. Quæ utique Religio à verâ Religione longissimè abesset. Quare necesse est, certo & immutabili principio fides nostra fulciatur.

Quod sanè principium Deum ipsum esse defendimus, Deum, inquam, qui suas nobis veritates in Scripturis aperuit, easque tuendas, & explicandas credidit Ecclesiæ, cui, sicuti & Sanctorum Librorum Authoribus, lumen falli nescium impertuit. Hæc in nostra Dissertatione probanda. Eos verò cum quibus hæc nobis disceptatio, satis persuasos credimus de existentia Dei, de animæ immortalitate, & de necessitate veræ Religionis, qua Deo Fidem, amorem, & famulatum pro viribus præstandas esse erudiamur.

Eos prætera, qui Librorum Sacrorum inspirationem impugnant, rogamus, ut illos saltem, veluti Libros authenticos, verasque historias referentes excipiant, tantique habeant, quanti Libros, quos Ethnici, & prophani Authores fide digni, & rerum, de quibus agunt, periti dedere. Ea sanè fides Moysi & Evangelistis neganda non est, quæ Thucydidi, Julio Cæsari, Suetonio, aliisque Historicis. Si hæc nobis dederint, & pugnandi cupidinem, cæteraque falsa præjudicia ex animis expellant, Libros, quos Sacros, & inspiratos defendimus, hujusmodi verè esse, ipsis liquidò nos ostensuros nobis pollicemur.

Si Deus est, est etiam Religio: homini enim quædam necessariò præstanda sunt, quibus Deum supremum esse Dominum, se verò famulum profiteatur. Religio autem minimè subsistit, nisi expressè revelentur, quæ Deus ab homine exigat, & quomodò cultus, & famulatus sibi velit impendi. Si enim homini indulgeret, ut is quemcumque vellet, sibi cultum tribueret, omnibus, ut libitum cuique esset, fidem, & cultum instituentibus, in errorum, & superstitionum congeriem Religio transmutaretur.

Hæc insuper revelatio subsistens, æquabilis, & permanens esse debet. Si Deum, quæ nobis & credenda, & exercenda sunt, singulis seorsum revelare dixerimus, phanatismo utique & impietati aditum pandemus; se quisque deciperet, Deumque sibi inspirasse putaret, quod ipse per se ipsum excogitasset. Quare nil fixum, nil certum, adeoque nulla Religio in Religione esset; incerta enim Religio à re nulla magis quàm à verâ Religione discedit.

Revelatio fixa & certa esse nequit, nisi x. io publicis, communibus, & hominum captui accommodis documentis tradatur:

a *Matth. 16. 18. Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam.*

hujnsmodi sunt Scriptoræ, quas inspiratas dicimus; nisi v. g. ubi obscura & æquivoca occurraut, & de horum documentorum explicatione dissidium oboriatur; nisi, inquam, saltem in re aliqua sensili subsistente, loquente, & ejusdem Spiritu, quo is, qui Scripturaa dictavit, persuso teas explicandi, earumque sensum stabiliendi jus & potestas resideat. Quæ quidem 1. in nostris Sacris Libris implentur, in quibus nihil eorum desideres, quæ ad eultum nostramque Religionem instituendam suut necessaria; 2. in Ecclesia, cui ad Scripturas, ut par est, explicandas tota authoritas.

Subsistentis verò in Libris Sanctis revelationis necessitatem rationis lumen, & insita omnibus persuasio demonstrat. Gentes omnes teneut, populis necessaria esse sacra quædam monumenta (*), quæ Religionis, quam profitentur, regulas & articulos complectantur (b). Quamobrem Hebræi, Indi, Ægyptii, Romani, Græci, Mahometaui suas habent Scripturas Sacras, quibus plurimam venerationem exhibent, earumque Authores inspiratos, & supernaturali lumine persusos ostentant.

At enim: Libri, quos sacros habent Ægyptii, Indi, Mahometani, & alii, erroribus undique scatent; quis verò & Judæorum, & Christianorum Scripturas ab iis minimè vitiatas certò nobis ostendat? Judæorum & Christianorum Scripturæ per se ipsas Divinitatis Characterem præferunt; à Viris falli nesciis, Prophetis, Jesu Christo, Apostolia authoritatem accipiunt; comprobantur denique ab Ecclesia, quam Dominus in iis decernendis errori nunquam obnoxiam futuram promisit. Hoc statim probandum aggredimur. Iterum verò ab adversariis petimus, ut Moysis Libris, cæterisque Judæorum & Christianorum Scripturis tamquam veris historiis fidem tantummodò adhibeant; quam quidem Moyses, cæterique id genus Scriptores, eorum etiam tantummodò habitâ ratione, meritò sibi vendicant, cum sint Authores & ingenii præstantiâ, & fide præ cæteris commendandi.

Moyses Pentateuchi Scriptor sese inspiratum testatur; prodigiosam utique vocationem suam narrat (c); se à Deo ad Pharaonem missum asserit, ut Dei nomine ad Hebræos libertati restituendos Regem adduceret, cui muneri cùm ægrè nimiùm acquiesceret, Dominus opem et suam (d) spondens, *Quis*, inquit, *fecit os hominis, aut quis fabricatus est mutum, & surdum, videntem, & cæcum? nonne ego? Perge igitur, & ego ero in ore tuo.* Refert præterea signa, quæ Dei virtute præstitit; quomodo Legem à Deo in monte Sinai acceperit, memorat (e); & ore ad os, seu facie ad faciem, ut amicus amicum alloquitur, Deum sibi loquutum testatur (f). Cùm è Domini consortio maximum oris fulgorem hausisset, post obductam velo faciem populo se videndum exhibebat (g). In Moysis Libris passim occurrit: *Locutus est Dominus ad Moysen dicens &c. seu locutus est Dominus ad me &c.* Futura Moyses præcinuit, præterita etiam sed incognita produxit; quæ quidem utraque hominis virtutem prætergrediuntur. Mundi v. g. creationem exhibet, quam quidem nonnisi per revelationem acceperat; hominum enim nemo, neque Adam ipse, nonnisi post cætera à Deo sextâ die creatus, Mundi constructioni adfuerat (h). Post obitum suum Hebræorum à fide defectionem (i), Messiæ, seu Magni Prophetæ adventum (k), sui ipsius interitum prænunciavit. Neque se, neque fratrem suum Aaron promissionis regionem ingressuros (l), eamdem ab Josue comparandam (m), & Tribubus sortitò distribuendam prædixit; imò ac si sortes ipse dirigeret, cuilibet Tribui portionem suam designavit (n); quarum plerisque quidquid eventurum fuerat, prænunciavit (o): Leges denique tradidit, quæ Divinitatis Characterem apertum præferunt, sivè earum præstantiam, sivè Moralis, quam docent, puritatem intueamur, sivè illud miremur, quòd hæ cum ratione, & cum hominum erga Deum, & erga proximos officiis pcimaximè cohæreant; vel quòd omnes vaticinium, & eorum quæ in Christo & Ecclesiâ adimplenda fuerant, figuram exhibeant.

Testis pro Moyse Josue, testis pro Josue Moyses. Omnes Veteris Testamenti Authores sibi mutuum testimonium præstant. Christus Moysem cæterosque Librorum Sacrorum Authores commendat (p), eosque veluti inspiratos & Divinâ authoritate probatos allegat (q). Hinc fit, ut vel Moyses, cæterique Veteris Testamenti Scriptores habendi sint inspirati, vel Moyses cæterique omnium maximi impostores judicandi; & ipse Christus ad eos nos remittens, eorumque Opera veluti Divina producens, clausis oculis eorum fraudes dicendus sit præteriisse: Deus præterea, horum Authorum plerosque miraculorum & prophetiæ donis cumulans, eorum mendaciis & malitiæ favisse, nosque in errorem idcircò impulisse, quòd eos tot suæ authoritatis, opis, & amoris characteribus decoraverit. Quæ quidem nemo dixerit, nisi qui Dei ideam prorsùs exuerit, & rationis lumen omninò extinxerit. Moyses igitur, Prophetæ & cæteri Veteris Testamenti Scriptorea inspirati Authores certò habendi.

Quod sanè & de Novi Testamenti facilè ostendimus, modò adversarii historias Novi Testamenti veras, Christum verò Messiam esse fateantur; si enim res nobis sit cum hostibus, qui Christum illusorem vocent, & Scriptores nostros mendacii, Scripturas verò falsitatis insimulent aliâ utique viâ nobis incedendum esset. Christus Apostolis suis Spiritum Sanctum, à quo de veritatibus omnibus erudirentur, se missurum spopondit (r); à quo præterea Spiritu perfundendos, & nunquam relinquendos asseruit (s): quare de iis, quæ coram Judicibus & Principibus pronuncianda essent, minimè cogitarent, tunc enim eo lumine, sapientiâ, ac quam necessitas postulas-

* *Plato in Timæo de Ægyptiis pag. 23. Item Joseph l. 1. contr. Appion. pag. 1052. Ita & Diodor. l. 2. de Romanis. Vid. Macrob. Saturnal. l. 3. Aul. Gell. l. 5. Tull. l. 2. de Oratore.*

b *Vid. Strabonem l. 16. pag. 722. Vetres, inquit, oracula consultabant. Legislatores Minos & Licurgus Leges sibi ab Jove revelatas dictitabant. Amphiaraus Trophonius, Orphæus, Musæus, Zamolxis, & alii se inspiratos jactabant. Tales erant Gymnosophistæ apud Indos, Magi apud Persas, Chaldæi apud Assyrios, Aruspices apud Romanos, & Moyses apud Hebræos.*

c *Exod. 3.*

d *Exod. 4. 11.*

e *Exod. 19. 3. &c.*

f *Num. 12. 8. Ore enim ad os loquor ei, & palam & non per ænigmata Deum videt.*

g *Exod. 34. 29. &c. Qui videbant faciem egredientis Moysi esse cornutam: sed operiebat ille rursus faciem suam, si quando loquebatur ad eos.*

h *Genes. 2. 27. 35.*

i *Deuter. 32. 15.*

k *Deuter. 18. 15. Confer cum Joan. 1. 45. Act. 3. 22.*

l *Deuter. 3. 21. & 31. 2. & Num. 27. 13.*

m *Deuter. 31. 3. 7. 8.*

n *Deuter. 33. 5. 6. &c.*

o *Deuter. 33. 6. 7. 12. 13. .. 17. 19. 20. 21. 23. 24. 25.*

p *Matth. 13. 2. Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ &c. Luc. 16. 29. Habent Moysem, & Prophetas, audiant illos. Jo. 1. 45. Quem scripsit Moyses in Lege. & c. 5. 46. De me enim ille scripsit &c.*

q *Joann. 5. 3. Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere, & illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me. 10. 35. Non potest solvi Scriptura. Matth. 22. 20. Erratis nescientes Scripturas.*

r *Joan. 14. 26. Paraclitus Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia &c.*

s *Joan. 14. 16. Rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere.*

laret, instruendos, neque ipsos per se, sed Dei Spiritum per eorum vocem loquuturum (t).

Acta, & Apostolorum Epistolæ hujusmodi promissa impleta ostendunt. Apostoli, & Discipuli inspiratos, & Spiritu Sancto afflatos se perhibent (u): quos reverà Divino & supernaturali lumine perfusos scripsisse, illud ostendit, quòd in eorum Scriptis ea scientia, & sapientia effulgeat, quæ scientiis omnibus, quas sibi naturaliter comparare poterant, præcellebat; eorum enim plerosque rudes & ignaros fuisse scimus. Deus præterea quæ ab ipsis dicebantur, miraculis innumeris comprobavit. Et ipsi igitur Authores inspirati erant; secùs, omnium mendacissimi sunt illusores, & omnia vel eorum calami, vel eorum ætatis monumenta inter historiolas & fabellas sunt numeranda. Quis verò hæc egerat, nisi naturæ, & rationis lumen, quo verum à falso secernat, prorsùs amiserit?

Quòd si Novi Testamenti Scriptores inspiratos fatemur, & Veteris Testamenti Authores item dicamus oporter; Christus enim & Apostoli passim Veteris Testamenti Scripturas veluti sanctas & inspiratas allegant; Petrus verò & Paulus ad eos Libros, quòd Sacri, & Divinæ sint authoritatis, legendos hortantur (x).

Si Christus Dei Filius est, Messias, æterna Veritas, utriusque etiam Testamenti Libri inspirati sunt atque Divini. Christus enim se ità semper Ecclesiæ suæ adfuturum promisit, ut hæc de Inferis victoriam assiduè referens, nunquam in errorem pertrahatur. Cùm igitur Ecclesia utriusque Testamenti Libros inspiratos doceat, vel hi ejusmodi sunt, vel Ecclesia decepta est, eique Christus in re permaximi ponderis defuit.

Quosdam quidem Scripturæ Libros, & quædam Moysis, aliorumque Authorum loca, quibus ea, quæ sine revelatione nosci non poterant, referuntur, inspirata esse fortassè quis asserat: hæc tamen paucissima occurrere. In cæteris verò nil naturæ viribus majus, nec inspirationis ad ea congerenda necessitas est ulla, cujusmodi sunt Regum, & Paralipomenon historiæ, à coævis Authoribus scriptæ, vel à Scriptoribus junioribus ex Regum Juda & Israel monumentis depromptæ; morales Proverbiorum, & Ecclesiastici sententiæ; Ecclesiastes; Cantica, & Psalmorum plurimi. S. Lucas nil se scripsisse asserit (y), quod priùs seriò non perpenderit, vel ab oculatis vitæ & mortis Christi testibus non acceperit. Secundi Macchabæorum Author in Præfatione ita profitetur, ut cæteri vulgò Scriptores, qui in spisso Opere contrahendo plurimùm insodassent (z), enixèque incubuissent, ut eorum quæ Originale complectebatur, nil præterirent, & unà ad oblectamentum, & ad Lectorum utilitatem conferrent.

His respondemus, 1. Donec argumenta subsistent, quæ SS. Librorum canonicam & Divinam authoritatem probant, omnes omnino, & in omnibus sui partibus ha-

t Matt. 10. 19. *Nolite cogitare quomodo aut quid loquamini, dabitur enim vobis in illa horâ quid loquamini: non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.* Vide & Luc. 12. 55.

u 1. Cor. 13. 3. *An experimentum quæritis ejus, qui loquitur in me Christus?* Ibid. 7. 40. *Puto autem quòd & ego spiritum Dei habeam.* Galat. 1. 8. *Sed licèt nos aut Angelus de Cælo evangelizet vobis, præter quàm quòd evangelizavimus vobis, anathema sit.*

x 1. Timoth. 4. 13. *Dum venio, attende lectioni.* Rom. 15. 4. *Ut per consolationem Scripturarum spem habeamus.* 2. Timot. 3. 15. 16. & 41. Petr. 5. 20. & 3. 16.

y Luc. 1. 1. *Quoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem, quæ in nobis completæ sunt, rerum. Visum est & mihi, assecuto omnia diligenter à principio, ex ordine tibi scribere* &c.

z 2. Maccab. 2. 25. &c.

bendi sunt inspirati. Secùs decepta esset Ecclesia, eversa Religio, Christus & Apostoli ad Veteris Testamenti Scripturas promiscuè nos remittentes, nihil monitos quæ inspirata vel secùs habenda sint (a), in errorem & fraudem nos impulissent.

2. Quò utriusque Testamenti historiis ea sit authoritas, ut erroris omnino immunes sine ullâ hæsitatione excipiantur, omnes omnino earum Authores inspirati necesse est absolutè reputentur; aliàs Religio, quæ revelatis innititur, solidis suis fundamentis destitueretur. Si enim hoc e. g. in controversiam revocatur, quare non vocetur & illud? Veteris Testamenti ita inter se facta cohærent, ut nullum secerni possit quin Oraculorum detrahatur veritati, quorum argumenta nonnisi ab eventu historico rerum ducuntur. Quomodò enim v. g. Christum ex Davidis progenie juxtà Prophetias natum certò sciamus, si Regum historiæ & Genealogiarum, quæ in Paralipomenis & alibi recensentur, veritas impugnetur?

3. S. Scripturæ Authores Prophetas & inspiratos fuisse, facilè ostendimus. A Prophetis Samuele, Gad, & Nathan historias sub Davide contextas per Scripturam noscimus (*). Nathan, Gad, Addo & Ahias sub Salomone (b); sub Roboam Addo, & Semeias (c); Addo etiam sub Abiâ (d); sub Asâ Hanani (e); Jehu Hanani filius, Eliezer, & Jahaziel sub Josaphat [f]; sub Osiâ & Ezechiâ Isaias (g); Osai sub Manasse (h); sub Josiâ, ejusque filiis Jeremias (i), historias suas edidere. Nehemias & Esdras, sicuti & uterque Tobias, ex Prophetis erant.

Quis David & Salomonem Divino Spiritu ductos non asserat, quos ingenii perspicacitate & sapientiâ à Deo cumulatos Scriptura commemorat [k]? Quis & eorum opera inspirata & divina non fateatur? An Spiritu Sancto indignum quid in eisdem fit reperire? Quis Judith, Esther, Macchabæos, Sapientiam, & alios quosdam Libros conscripserit, ignoramus. Ab Authoribus verò inspiratis contextos inde satis compertum, quòd in suo Canone eosdem Ecclesia recensuerit.

Validius adversariorum argumentum à vitioso ratiocinationis circulo, quem nobis imputant, deducitur. Ecclesia à Deo infallibilitatem accepit; Ecclesia eadem utriusque Testamenti Libros inspiratos docet; sunt igitur inspirati. Ecclesiam verò infallibilem esse ex eo Evangelii textu probamus, quo Christus asseruit: *Et portæ Inferi non prævalebunt adversùs eam.* Quare Ecclesia à Scriptura suam authoritatem, Scriptura verò suam ab Ecclesiâ repetit: quo utique circulus vitiosè constituitur; per id enim, de quo quæritur, aliud, cujus est discrimen, probatur. Qui Scripturarum inspirationem rejiciunt, etiam Ecclesiæ infallibilitatem necessariò respuunt. Esto tamen, Ecclesiam faterentur infallibilem, hinc nihilominus minimè fieret, ut Scripturæ Libros inspiratos necessariò crederent, quos tantùm veros ducere possent, & ab Authoribus conscriptos, qui ea, quæ Christus suos Aposto-

a Jo. 5. 39. Matth. 21. 42. & 26. 54. Luc. 24. 27. &c. Act. 8. 35. & 17. 2. & 18. 24. Rom. 1. 2. & 15. 4. 2. Timoth. 3. 6. &c.

* 1. Par. 29. 29.

b 2. Par. 9. 29.

c 2. Par. 12. 15.

d 2. Par. 13. 22.

e 2. Par. 16. 7.

f 2. Par. 20. 14. 34. 37.

g 2. Par. 26. 22. & 32. 32.

h 2. Par. 33. 19.

i Jerem. 16. &c. & 2. Par. 35. 25.

k 2. Reg. 23. 1. & sequ. *Dixit David filius Isai, dixit vir, cui constitutum est de Christo Dei Jacob, egregius Psaltes Israel. Spiritus Dei loquutus est per me, & sermo ejus per linguam meam.* Act. 1. 16. *Oportet impleri Scripturam, quam prædixit Spiritus Sanctus per os David.* Matth. 22. 43. *Quomodo ergo David in Spiritu vocat eum Dominum* &c. 3. Reg. 4. 29. *Dedit quoque Deus Sapientiam Salomoni, & prudentiam multam nimis* &c. 3. Reg. 3. 12. *Dedi tibi cor sapiens & intelligens, in tantum, ut nullus ante te similis tui fuerit.*

los docuit, certâ fide referant.

Illi planè in Scriptura historicâ relatione certum discerent, Christum infallibilem Ecclesiæ suæ veritatem promisisse, eamque idcirco nunquam decipiendam fore sibi possent suadere, quin tamen Sacros Scriptores sibi statuerent inspiratos. Tunc autem nomine inspirationis, quæ Ecclesiæ promissa est, illud tantùm insinuatum crederent, quòd Sacri Libri veri, & certæ sint fidei. Hoc verò ad secundam hujus Dissertationis partem attinet.

Ut primæ difficultati, quæ & præcipua est, & rei nucleum tangit, directè respondeamus, hunc, quem dictitant, ratiocinii circulum neque omninò circulum, neque veram principii petitionem esse defendimus. Quod ut fiat perspicuum ratiocinium nostrum paulò fusiùs explicamus. Principium, cui potissimùm nos innitimur, illud statuimus, quòd nempe Deus necessariò sit ipsa veritas, neque nos in errorem adducere possit. Cùm igitur certiores fieri volumus, an per Librum, qui inspiratus præfertur, v. g. Pentateuchus, aut S. Matthæi Evangelium, Deus verè nos alloquatur; juxtà rectæ rationis lumen perpendimus, qui sit hujus Libri Author, quibusve circumstantiis decoretur. Si Authorem Divino perfusum lumine, & Deum ejus verba & mores commendasse, & signis supernaturalibus comprobasse percipimus, veluti inspirato ei statim adhæremus, & infallibilem ita ratiocinantes pronunciamus: Deus nos in errorem non potest adducere; adduceret verò, si Librum hujusmodi non inspirasset; verè igitur inspiravit.

Rationem verò habentes Ecclesiæ, quæ nobis Librum aliquem inspiratum esse testatur, hac via incedimus: Ecclesia Evangelium v. g. S. Matthæi inspiratum asserit, seque infallibilitatis munere à Deo donatam ideò perhibet, quòd Christus nunquam erroris immunem fore promiserit, ut ex ipso Libro, quem inspiratum præfert, perspicuè producitur. Antequam & Ecclesiæ, & ejusdem Libri authoritati obsequamur, ei semper inhærentes principio, quòd nempè Deus nos in errorem adducere non possit, de Libri Authore, de ejus vitæ circumstantiis, de iis, de quibus scribit, studiosè investigamus. Omnibus deindè præjudiciis abjectis, Opus evolvimus, & Authoris mores, & characteres disquirimus. Si hunc Divino Spiritu revera plenum, & illud certissimæ authoritatis esse cognoscimus; inspiratum ergo Librum, & infallibilem Ecclesiam esse concludimus. Quamobrem Ecclesiæ infallibilitas, quam ex eodem Libro percipimus, nobis novum Fidei, & Libro novum authoritatis fit argumentum. Si verò primùm unicâ ratione ad ei, veluti inspirato, fidem adhibendam ducebamur, modò duplici argumento de ejusdem inspiratione suademur. Hæc duo principia inter se ita cohærent, ut se invicem fulciant, & eorum utrumque suam in alterum mutuò lucem regerant. Hanc igitur geminam ratiocinationem, quarum utrumque medium ad idem concludendum confert, circuli nota quis jure inurat? Hinc sanè minimè fit, ut SS. Librorum inspirationis fides infirmetur; quin potiùs indà validius confirmatur.

ARTCULUS. II.

De Inspirationis ratione.

Fideles omnes de Scripturæ inspiratione conveniunt; Theologi verò de Inspirationis ratione minimè inter se cohærent. Sunt enim, qui Spiritum Sanctum Sacris Authoribus adeò adfuisse putent, ut nihil omninò seu re, seu phrasibus scripserint, quod à Deo inspirante non acceperint. Quam quidem sententiam Patres omnes, qui de Inspiratione egerunt, & omnes Theologi, qui usque ad decimum sextum sæculum scripsere, amplexi esse videntur (*l*).

Sunt alii, qui eam Spiritûs Sancti in Sacris Authoribus satis esse asserant confiteri præsentiam, quæ illud eis præstiterit, ut in iis, quæ vel ab aliis audiverint, vel per studium perceperint, referendis, minimè decipi potuerint. Addunt verò, eosdem Authores peculiari non modò rerum, sed & phrasium inspiratione tum fuisse afflatos, cùm ea, quæ per solam revelationem scire poterant, retulere.

Dummodò de re præcipua, nempè Scripturas omnes inspiratas & infallibiles esse, nihilque præter Dei verbum complecti conveniamus, consentaneum videtur, ea nobis potestas fiat, ut, quod verosimilius ducimus, de Inspirationis ratione pro libito cogitemus. Lovaniensis nihilominùs & Duacensis Academiæ, anno 1588. hæc, illa 1587. has propositiones à Lessio, & Hamelio anno 1586. editas censurâ inusserunt: 1. *Ut aliquid sit Scriptura Sacra, non est necessarium singula ejus verba inspirata esse à Spiritu Sancto.* 2. *Non est necessarium ut singula veritates & sententiæ sint immediatè à Spiritu Sancto ipsi Scriptori inspirata.* 3. *Liber aliquis, qualis fortè est secundus Macchabæorum, humanâ industriâ sine assistentia Spiritus Sancti scriptus, si Spiritus Sanctus postea testetur nihil ibi esse falsum, efficitur Scriptura Sacra.*

Jesuitæ suam validè sententiam tuentes, Apologiam edidere, cui Lovanienses Doctores ab Episcopis jussi die 17. Augusti 1588. respondentes, suam pro viribus censuram defenderunt. Cornelius à Lapide sub sæculi decimiseptimi initium fratrum suorum opinioni subscribit (*m*), pro qua sunt etiam Bonfrerius (*n*), Mariana (*o*), & Bellarminus (*p*). Mariana ante Cornelium à Lapide scripsit, Bellarminus verò ante Lovanii censuram; Bonfrerium denique in Pentateuchum anno 1625. vulgatum accepimus.

Ab his Scriptoribus hanc sententiam non esse primò inventam Simonius asserit (*q*); quam etiam apud Cajetanum in Lucam Comment. (*r*) ... nos supra quinquaginta ante Jesuitarum, & Lovaniensium Docto-

tum

l *Vid. Iren. l.2. c.12. Origen. Philocal. c.10. & lib.3. contr. Cels. Cyprian. serm. de opere & eleemosyn. Thaumaturg. serm.2. de Annunciat. B. M. V. Clem. Alex. l.2. Strom. Euseb. Hist. Eccl. l.5. c. ult. Epiphan. hæres. 76. Nyssen. orat.7. contr. Eunom. Chrysost. hom 26. in Genes. Hieron. & August. plurib. loc. Vide & Tertull. cont. Hermog. c.22.*

m *Cornel. à Lap. in Ep 2. ad Timoth. 3. 16.*

n *Bonfrer. Prolog. cap.8. sect.1.*

o *Marian. Tract. de Vulg. edit.*

p *Bellamin. Tract. de Verbo Dei.*

q *Vid. D. Simon. histor. Critic. Nov. Testam. c.23. 24.*

r *Cajet. in Luc.1.*

rum discep tationem, se reperisse testatur. Ferdinandus de Ascalante in suo Concionatorum Clypeo, teste eodem Simonio, eamdem doctrinam docuit (s). P. Frasseo Bonfrerio adhærens (t), tria in Sacris Libris Inspirationum genera distinguit, quarum primam *antecedentem*, *concomitantem* alteram, ultimam *consequentem* appellat. Fit *antecedens*, cum Sacer Author, quæ sibi inspirata sunt, scribit, sicut discipulus ea scripto excipit, quæ sibi à Præceptore dictantur. Fit verò *concomitans*, cum quin verba inspiret, ita Spiritus Sanctus Scriptori adest, ut in errorem quemlibet illum adduci minimè permittat. *Consequens* denique fit, cùm ea, quæ quis suâ industriâ & studio, quin ulla inspiratio, & auxilium supernaturale interfuerit, literis tradidit, deindè Ecclesia certæ authoritatis esse decernit, & Divinas inter Inspirationes enumerat.

s De Ascalan. tel. r. c. 4.
t Frassen. disquisit. Biblic.

Inspirationem geminam Melchior Canus (u) agnoscit, alteram nempè peculiarem, qua Sacer Scriptor ea percipit, quæ aliundè penitùs nescit; alteram, quam directionis & præsentiæ vocat, qua Scriptor dirigitur, ne in iis, quæ refert, decipiatur. Hanc verò sententiam plurimorum Patrum authoritate fultam Canus idem defendit; equidem ante Lovanii censuram, ejusenim Opus anno 1562. à Matriti Censoribus, & anno 1573. à Censoribus Belgii probatum fuit. Cano Contensonium jungimus, qui Scriptoribus Sacris proximam semper minimè adfuisse inspirationem docet, sed quandoque eos speciali tantùm directos fuisse præsentiâ, ne in errorem traherentur: *In omnibus igitur habuerant non revelationem, sed assistentiam, & auxilium, ne laberentur.*

u Melchior Canus de loc. Theolog. l. 2. c. 16. 17.

Cùm de SS. Librorum inspiratione Simonius agit, hanc eandem opinionem propugnat [x], & Lovanienses Theologos, & Arnaldum, qui Scriptores Sacros peculiari semper & proximâ Spiritus Sancti inspiratione afflatos asserentes, sine eâ de S. Scripturarum Divinitate certiores omnino nos esse non posse defendebant, fusè refellit. Cæterùm idem Simonius, sive per novam inspirationem, sive per peculiare lumen, quo Scriptores Sacri in verbo quolibet, & in qualibet sententia, ne in errorem seu oblivionem inciderent, illustrati fuere, omnium omnino S. Scripturarum Authorem Spiritum Sanctum esse testatur.

x Hist. Critic. N. T. c. 23. & 24.

D. Abbas du Pin Inspirationis nomine, cum de omnibus SS. Libris agitur, directionem, & peculiarem præsentiam accipiendam esse asserit, qua Spiritus Sanctus Scriptori præsto est, ne in errorem incidat, cùm ea, quæ aliundè scit, literis mandat (y). Qua in re Spiritus Sanctus duo Scriptoribus præstat: primò, fixam iis, constantem, & infallibilem vera referendi voluntatem; secundò, eo lumine eosdem perfundit, ut in iis, quæ aliundè noverant, congerendis, neque oblivioni, neque errori obnoxios unquam fieri contingat. Quod utique Divinæ & infallibili utriusque Testamenti authoritati stabiliendæ satis conducit.

y Dissertation. Præliminar. en Bibl. l. 1. c. 2.

Erasmus à Patribus, qui SS. Authores proximè inspiratos, & omnia omnino tum re, tum phrasibus, Deo authore, in Scripturis congesta asseruere, diversa & absona sentire insimulatus, Apologiam contra quosdam Hispaniarum Monachos scripsit.

Hac in re Protestantes à Patrum sententia non discessere; & eorum primum (z) Grotium fuisse credimus, qui in iis, quæ aliunde noverant, referendis Spiritum Sanctum peculiari tantùm directione, & præsentiâ Scriptoribus, ne erroribus obvolverentur, adfuisse defenderit. Spinosa omnem penè SS. Librorum inspirationem evertit, cùm supernaturali nullo dono præditos, nullâ eorum Authores peculiari, & Divinâ præsentiâ directos agnoscat.

z Grot. Votum pro pace Eccle. siast. tit. de Canone Scripturar.

Anonymus ille, cujus sententiam undecima Batavorum Theologorum Epistola fusè recenset, cum Spinosâ fermè convenit (†); omne enim supernaturale auxilium à Sacris Authoribus rejicit, nisi tantummodò cum peculiare quid nonnisi Divino lumine afflati referre potuerunt. S. Historicis memoriâ tantummodò & diligentiâ opus fuisse; Prophetas verò recordationis eorum, quæ vel per somnium, vel per visionem perceperant, ut eadem deinde vel scriptis traderent, vel scribenda dictarent: quare ad supernaturalem inspirationem confugiendum non esse statuit, ut, quomodò scripserint, percipiamus. Libros morales, & Psalmos, in quibus vaticinia nulla. Jobum v. g. Proverbia, Ecclesiastem, Cantica, ab Authoribus piis, sapientibus, studiosis, veracibus & instar proborum omnium hominum Spiritu Sancto perfusis conscriptos perhibet. Quo satis superque fieri asserit, ut eorum Opera tamquam proba, certa, & intemeratę fidei excipiamus.

† Quorumdam Batav. Theolog. sententia. Epist. 11. pag. 232. 233.

Sacras præterea historias nullatenus idcircò inspiratas asserit, 1. Quòd earum Authores seu à Veterum monumentis hausisse, vel ab aliis audisse, vel denique propriâ industriâ, & studio se eas percepisse fateantur. 2. Quòd ubi duo, seu plures Authores idem referunt, quandoque inter se minimè conveniant. 3. Quòd numeros interdum certò non statuant, sed phrasi Spiritûs Sancti infallibilitati minimè consentaneâ has voces adhibeant: *circiter, quodam tempore, duobus, seu tribus diebus &c.*

Inspirationem quoque, quam nos Apostolis tribuimus, omninò rejicit, quòd iis minimè fuerit necessaria. Illi enim, inquit, Religioni Judaicæ principia optimè noverant; quæ Evangelium Judaismo addat, sæpius à Jesu Christo audierant; quæ ad Messiam pertinent, satis didicerant; ipsis etiam ipse Christus & miraculis plurimis, & argumentis Messiam, & tandiù expetitum Servatorem se esse ostenderat; quare quæ viderant, quæque audiverant, tamquam certa, & infallibilis authoritatis poterant utique recensere. Miraculorum verò potestas, qua à Christo donatos scimus, illud etiam præstare valuit, ut firmiori memoriâ, & clariori lumine instruerentur. Quod planè satis erat, ut nos eorum Scripturas tanquam vitæ nobis dirigendæ normam ex-

exciperemus. Hoc Anonymi systema.

Ex his tres sententias, seu tria de Inspiratione systemata formantur. Primum nil supernaturale in Sacris Authoribus statûit, & in Historicis illis fidem tantummodò & memoriam; in Moyse suas Leges recensente studiosam in iis, quæ sibi Deus mandaverat, referendis curam; in Prophetis firmam ad ea, quæ sibi Deus revelaverat, retinenda, eademque deinde seu scribenda, seu dictanda recordationem; in Scriptoribus moralibus pietatem, lumen, sapientiam, & Spiritûs Sancti eos persundentis præsentiam; in Apostolis denique certam in iis, quæ à Domino audierant, recensendis fidem exposcit.

Secundum à Patribus constituitur, qui Sacros Scriptores & actu, & proximè ita inspiratos ferunt, ut nihil omninò tum re, tum phrasibus, in omnibus Scripturæ Libris exhibuerint, quod à Deo non acceperint.

Tertium geminam Inspirationem statuit, quarum prima Sacros Authores afficit, cùm ea scribunt, quæ nullatenus scribere possent, nisi actu per inspirationem & quid sibi scribendum esset, & quomodò explicandum, edocerentur; altera verò ad eos attinet Authores, qui peculiari Spiritûs Sancti directione, & præsentiâ instruuntur, ne in iis, quæ vel per se ipsos didicerant, vel ab aliis acceperant, referendis unquam decipiantur, utque suis Scripturis infallibilem vindicent authoritatem.

Horum primum systema inspirationem evertit, adeoque & Religionem, quæ, ut ostendimus, demptâ inspiratione, corrueret. Ad humanam tantummodò fidem Ecclesiam redigit, cùm utriusque Testamenti Scriptores, nisi inspirati fuerint, divinam sibi fidem nullatenus vindicent. Ipsam quoque Scripturam oppugnat; legimus enim (a): *Omnis Scriptura Divinitùs inspirata*; & alibi (b): *Omnis prophetia Scriptura propriâ interpretatione non fit; non enim voluntate humanâ allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati loquuti sunt Sancti Dei homines.* Denique adversatur Ecclesiæ, cui Christus infallibilitatem promisit, & quæ omnes omninò utriusque Testamenti Scripturas divinitus inspiratas esse decrevit.

a 2. *Timoth.* 3. 16. *Ab initio sacras literas nosti, quæ te possunt instruere ad salutem per fidem, quæ est in Christo Jesu. Omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum.*

b 2. *Petr.* 1. 20.

Ejus systematis Author hunc perpetuò paralogismum urget: Necesse minimè fuerat, ut Sacras historias Deus inspiraret; revera igitur non inspiravit. Cui statim facilè occurrimus. Authores Sacros inspiratos fuisse ita nobis perspicuè constat, ut inde inspiratos verè fuisse sit concludendum. Factum, seu dogma Scripturæ authoritate, & validissimis principiis quammaximè fultum anne per inanem ratiocinationem evertatur? Necesse utique non fuit, ut ad homines redimendos Verbum Divinum & carnem assumeret, & mortem obiret; ergone neque carnem assumpsit, neque mortem obivit, concludamus? Nullum fermè factum revelatum occurreret, quod hujusmodi abutentes principio non everteremus.

Deum utique absquè necessitate & consilio miracula non multiplicare fatemur. Idcirco igitur Sacros inspiravit Authores, quòd illos inspirandi perplurima sibi fuerint argumenta. Historicus sanè, quin divinitùs inspiretur, veram potest, certamque intexere historiam: potest Sacer Orator absque peculiari inspiratione validis, & evincentibus veritatibus utilem Orationem exhibere; Historicus verò, certæ licèt fidei, & accuratæ diligentiæ, nunquam Divinæ & infallibilis authoritatis historiam contexet; neque Concionator veluti infallibilem morum normam, & supernaturalis Fidei argumentum, Orationem exhibebit, nisi diligentiæ & memoriæ Historici, & pietati ac Concionatoris scientiæ cœleste, quod eorum Operi præfuerit, lumen addatur; vel nisi saltem utrique peculiaris & Divina adfuerit præsentia, quæ errorem, & quamlibet humanæ naturæ infirmitatem ab eis averterit.

Author, cujus systema impugnamus (c), juxta suam hypothesim Sacras Scripturas quòd soli hominum testimonio nitantur, solâ humana fide credendas asserit. Addit prætereà, Librum, quem Matthæi Evangelium dicimus, Matthæi verè esse, à nobis etiam credi humanâ fide, unanimi nempè Christifidelium consensu, qui humanum testimonium non excedit; quam tamen fidem æquè ac geometricas demonstrationes certam esse defendit. Imò & ipsam Fidem Divinam humanæ fidei inniti perhibet: cur enim, inquit, in Christum, & de Christo credimus, nisi quòd ejus historiam veram esse ducamus? cur adhuc ejus historiam veram ducimus, nisi quòd eam oculati testes conscripserint, & ad sui testimonii veritatem defendendam mortem usque pertulerint? Per quem denique hæc nos certò scimus, nisi per historias? Ita fit, ut humana fides Fidem Divinam esfulciat. Hæc Batavi Theologi, seu Author ille, cujus de SS. Librorum inspiratione systema prætulimus.

c *Sententiæ quorumdam Batav. Theologor. Epist.* 11. *pag.* 233.

Ea verò sunt hìc secernenda, quæ Scriptor iste confundit. Divina Fides, cùm Dei nobis revelantis authoritati potissimùm innitatur, & ipsa necessariò certa est, atque infallibilis, quòd Veritate, quę neque decipere, neque decipi potest, præcipuè fulciatur. Fides verò humana, quamlibet certam authoritatem præferat, infallibilitatem nunquam attingit; nunquam enim eò pervenit, ut omnem omninò ambiguitatem propulset. Fieri semper potest, ut homo in errorem incidat, nosque sive dolo malo, sive per inscitiam, in fraudem pertrahat. Fidem, quam homini, quicumque is fuerit, nos adhibemus, Deus nihili facit, illud quidem jubet, ut, quidquid nobis revelat, fide Divinâ credamus idcircò tantummodò, quòd nobis illud revelaverit. Si credentes aliorum testimonio ducimur, fides nostra nec Divina est, nec ad meritum confert. Necesse est, fides nostra sit consentanea rationi, à qua quidem longè discederet, si, quæ homo, vel plures etiam Viri, peritiores licèt & sapientissimi dixerint, nos cer-

certâ omnino fide crederemus; ii enim decipi primùm possent, nos deinde in errorem adducere. Si homini ut ipsi Deo credimus, si nempè hominis authoritati, veluti certæ & infallibili fidem habemus, per fidem nostram Deo injuriam irrogamus, cultum enim, & credulitatem, Deo soli tribuendam, homini exbibemus.

Qui nos ea, quæ Fide Divinâ credimus, à testimonio humano percipere asserit, & nostram fidem humanæ inniti authoritati inde concludit, paralogismum instituit. S. Joannes v. g. Verbum Deum esse testatur: anne Christi Divinitatem, quòd illam testetur Joannes, credimus? Minimè quidem. Idcircò credimus, quòd Deus per Joannem revelaverit. Joannem Dei vocem & instrumentum esse, Deum verò per ejus os alloqui, nosque per ejus Scripta erudire scimus. Cæterùm eo ratiocinio omnes cognitiones, & scientię, ipsæ etiam certissimę demonstrationes errori obnoxię esse ostenderentur, quòd à sensibus, qui falli quidem possunt, dependeant. Nostri otique sensus neque principium neque fundamentum, sed medium tantummodò & instrumentum se nobis prętant, quibus per animadversiones, & intellectùs nostri perspicaciam, & studium res ipsas & demonstrationes attingimus. Non secùs nostra fides nullam ab eo qui vel scribit, vel loquitur, vim sibi vindicat, sed omnem à Deo, qui per Evangelistam, vel Scriptorem Sacrum loquitur, authoritatem ducit. Balaam pravus erat & nequam, dignus idcircò, cui, ejus habitâ ratione, nulla fides præstaretur; nihilominus eundem inspiratum scimus, ejusque habemus vaticinia, quorum veritatem eventus implevit. Non homini igitur, sed Spiritui Sancto hominem inspiranti fides nobis est adhibenda.

Nostrum verò est certò percipere, an Deus per ejus, qui loquitur, os verè loquatur; qua de re nobis perspicuè statim constat, modò ea animadvertamus, quæ in prima bujus Dissertationis parte tradidimus; an nempè Ecclesia Authorem inspiratum agnoscat; an ejus Opus omnes inspirationis characteres præferat; an denique Deus miraculis, & supernaturalibus suæ præsentiæ signis Scriptori authoritatem adjunxerit.

Argumenta, quibus adversarii SS. Scriptorum inspirationem impugnant, quòd scilicet Authores Sacri ab alio historias acceperint; vel quòd eas proprio studio, atque solertiâ scripserint; vel quòd interdum inter se non conveniant; vel denique quasdam ambiguitatis speciem præferentes phrases adhibeant, nihili prorsùs habemus. Scripturarum repugnantia primâ quidem facie, re nunquam pugnant, quippe quæ pluries ab Authoribus conciliata sint. Accuratio, studium, & Historicorum solertia eorum inspirationi nil detrahunt; quin & post demonstratam historiæ veritatem iis ipsis, qui Sacros Scriptores perindè habent ac vulgares cæteros, eorum etiam divinitatem apud illos commendant, cùm Deum suę Ecclesiæ infallibilitatem, suis verò famulis inspirationem promisisse indè liquidò percipiatur. Phrases denique, quę ambiguitatem præferunt, loquendi phrases sunt hominum idiomati sæpissimè familiares, qui passim quidem in Scripturis occurrunt, & Dei, ut nos erudiat, nostri idiomatis infirmitati suas sententias accommodantis erga homines indulgentiam ostendunt.

Veterum Patrum de SS. Authorum inspiratione systema ipsi innititur Scripturæ, & Jesu Christi, & Apostolorum authoritati, à quibus omnes omninò SS. Librorum Authores Spiritu Sancto perfusos docemur, & ad omnes omnino Scripturas veluti ad Divinæ Fidei, & infallibilis authoritatis Libros promiscuè remittimur. Ecclesia denique utriusque Testamenti Libros inspiratos fuisse absolutè decernit.

Theologi verò, qui duo, vel tria Inspirationum genera statuunt, & cum Patribus Scripturam inspiratam, & authoritatis infallibilis esse conveniunt, ab iisdem Patribus non sunt secernendi; non enim aliam conducunt sententiam, sed Patribus honorem habentes, id clariùs explicant, quod illi rudiori methodo defenderunt; neque varia inspirationum genera inducunt, nisi ut faciliùs Hæreticorum ora præcludant, & dogma, quod nonnullæ difficultates obnubilant, dilucidius exhibeant.

Qui eos impugnarunt, quamvis eâ de re & Patrum conclusiones, & Ecclesię decreta exciperent, ab ejusdem Ecclesiæ & Patrum spiritu eosdem discessisse putarunt. Verumtamen nulla sanè apud ipsos, quàm vocum, & phrasium varietas. Cùm porrò res seriò perpenditur, difficillimè ab eorum distinctione abstineri posse invenimus; unàque utilitati illud conducere agnoscimus, si Sacros interdum Authores, ut Divinam sibi vindicarent authoritatem, Spiritûs Sancti, à quo ducerentur, ne in errorem inciderent, directionis & præsentiæ tantummodò indigos fuisse fateamur.

DIS-

DISSERTATIO

IN ILLUD:

Tres sunt qui testimonium dant in Cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt. ad 1. Jo.5.7.

QUamquam in Sacris Utriusque Testamenti Libris lectionum varietas sæpè occurrit, nulla quidem tanti ponderis sese offert, ut eam attingat, quam ex quinto primæ S. Joannis decerptam perpendendam aggredimus. Variarum lectionum pleræque quædam verba pro aliis afferunt, quasdam omittunt phrases, quasdam addunt: hæc rarò varietas ad Religionem pertinet, aut Fidem. Hìc vero de integrâ agitur periodo, quæ in plurimis exemplaribus deest; ejus autem omissio maximi interest. Fidei enim hostes hac abutuntur, ut Ecclesiæ de Trinitate dogma impugnent, suamque pravam, adversùs æqualitatem, & unam Divinarum Personarum substantiam, sententiam fulciant.

Non modò Trinitatis adversarii neque authenticum, neque legitimum esse asseruerunt: plures etiam ex iis, qui Trinitatem, æquè ac nos, fatebantur, sivè Exemplarium, in quibus hic locus deerat, multitudine suaderentur, sivè critici animi ducerentur cupidine, eâ de re non cautè, ut par erat, disseruere. Erasmus e. g. in primâ Testamenti Novi Græcè & Latinè redditi Editione hunc locum suppressit (a). Lutherus in suâ Germanicâ Versione eumdem prætermisit; quem neque plurimæ per Catholicos, de quibus nulla, in Trinitatis Fide suspicio (b), vulgatæ Editiones afferebant.

Simonius (c), suis criticis in utrumque Testamentum scriptis celeberrimus, hunc Locum nostris Bibliorum exemplaribus additum & genuinum S. Joannis non fuisse & fusè, & expressè defendit. Christophorus Sandius Socinianus, quidquid ad suspicionem de eo creandam confert, accuratè congessit. Quidam ab Arrianis suppressum; quidam verò à Catholicis additum putavere. Grotius denique ipsosum Arrianorum calliditate S. Joannis textui insertum fuisse suspicatus est.

Eruditissimorum verò Criticorum plerique, sivè Catholici sint, sive Protestantes, legitimum, atque authenticum agnovere. Stunica (d), P. Alexandes (e), Millius (f), P. Bukentop (g), Kettnerus (h), Seldenus (i), P. Martianæus (k), Schmithus, & demum Rogerius (l), expressè authenticum esse tuentur. Commentaria hìc prætermittimus, à quibus fermè omnibus ejusdem veritas & authoritas defenditur.

Ad Lectores perfectè erudiendos utrinque argumenta referemus, ut causâ plenè cognitâ, judicium æquabile valeant pronunciare.

ARTICULUS I.

Argumenta in Canonicam authoritatem hujus Textûs.

EXemplaria omnia sive impressa, sive Mss. ad tria genera redigimus; hæc locum, de quo quærimus, prorsùs omittunt; illa servant omnino, Vulgatæ nostræ perfectè respondentia; postrema denique eumdem locum diversimodè exhibent, vel enim margini inscribunt, vel Textui ità inserunt, ut versus octavus septimum præcedat (m): *Tres sunt, qui testimonium dant, seù dicunt in terrâ, Spiritus, aqua, & sanguis; & hi tres unum sunt. Et tres sunt, qui testimonium dicunt in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus; & hi tres unum sunt*; vel hæc tantummodò proferunt (n): *Tres sunt, qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus, & hi tres unum sunt*: & ea, quæ subduntur: *tres sunt qui testimoniam dant in terrâ &c.* prorsùs omittunt; vel denique versum octavum sic legunt [o]: *Et tres sunt, qui testimoniam dant in terrâ, spiritus, aqua, & sanguis*; & prætermittunt: *& hi tres unum sunt*. Quæ ultima verba à veris Exemplaribus nunquam fuisse allata S. Thomas defendit (p).

Lorino, Lucâ Brugensi, & Hessellio testibus, à pluribus Latinis Exemplaribus locus iste minimè proditur; qui neque legitur in Polyglottorum Complutensium Latino & Græco, neque in duobus S. Germani Pratensis Mss. n.43. & 44. neque de-

a *Ann.1516. & 1519. Basilea.*
b *Edit. Aldi Venet.1518. Velsii Argcator. an.1524. Colinai Paris. an.1534. Vide & Edit. Lovaniens. Lugdun. ann. 1562.*
c *Simon. Critic. N. T. & in Dissertat. in calce sua Critic.*
d *Stunica advers. Erasmum in 1. Joan.5.7. Compluti 1519.*
e *Natal. Alex. in N. T. tom. 1. art. de Epistol. Canonic.*
f *Millius Dissert. in 1. Jo.5. 7. ad calcem Variar. Lection. in Epist.1. Jo.*
g *Bukentop Lux de Luce l. 2. pag.306.*
h *Kettner. Defens. hujus loci, Dissertat. singular.*
i *Selden. l.2. de Synedriis c.4. pag 133. & sequ.*
k *Martian. not. in Prolog. Catholic. pag. 1669. 1670. tom.1. nov. Edit. Hieronym.*
l *Roger. Dissert. Critic. Theolog. in hunc loc. Paris.1713.*
m *Vid. Cod. Corbei. n.2. apud Martian. pag.1675. Ita & Eugen. Carthag. l.1. de Cathol. Fide. Vide & Idaciam advers. Varimund. & Fulgentiam Resp. contra Arrianos, & multa Vulgatæ exemplaria. Roger. p.128.*
n *Ita Cod. duo Murbac. & unas Compend. à me visi, & alii quidam.*
o *Omittit Complut. & Cod. Britann. Codd. Lat. Lovan. 15.*
p *D. Thom. Opuscul.24.*

demùm in Mfs. Alexaodrioo, & Anglico, cujus poftremi apud Erafmum mentio.

Sunt & Exemplaria, quæ addant (q): *Et hi tres unum funt in Chrifto Jefu*; ne fpiritus, aqua, & fanguis unum eo modo effe crederentur, quo uoum fuut Pater Verbum, & Spiritus Sanctus. Græca Exemplaria pro *Et tres unum funt*, ferunt: *Tres in uno funt*. Vigilius Tapfenfis, & Pfeudo-Epiftolæ Hygioi Author legunt: *In nobis funt*.

q *Ita Clem. Alex. in Latinis Caffiodor. Ambrof. l.3.c. 11. de Spiritu Sancto. Vigil. Tapf. feu alias lib. de Fide ad Theophyl. & lib. de unicâ Trinitatis Deitate.*

Præcipuum adverfariorum hujus loci authoritati argumentum inde iuftituitur, quòd à Græcis Mfs. Originalibus, à Syriacâ omnium Orientalium vetuftiffimâ Verfione, ab Arabicâ, ab Æthiopicâ, à plurimis demum Latinis Exemplaribus non afferatur; quòd prætereà neque à prifcis Græcis & Latinis, qui Arium impugnarunt, Patribus, neque à Conciliis adversùs hunc Hærefiarcham coactis allegetur: quem ea propter Veteres igooraffe videntur, hunc enim præ omoibus ad Arium oppugnandum produxiffent. Si ergo fenior antiquitas, & clariora Ecclefiæ fæcula hujufmodi Textum ignoravere, primis quidem Originalibus tum defuiffe, S. Joannis verò Exemplaribus, plurimis poft ipfum fæculis, infertus fatis oftenditur.

Producantur etiam Alexaodrioum, & Vaticanum Mfs. fortè omnium, quæ extant, vetuftiffima, in quibus hæc folummodò: *Tres funt, qui teftimonium dant, fpiritus, aqua, & fanguis, & hi tres unum funt*: cætera verò prætermittuntur, quæ defiderantur etiam in quiodecim, aut fexdecim quæ à Millio, in quinque Regiæ & in fex Colbertioæ Bibliothecæ Græcis Mfs. quæ à Simonio allegantur. Burnetus Salisburgenfis Epifcopus gemina Mfs. in Venetâ & Bafileenfi Bibliothecis invenit. Vindobonenfis fingulare & Lincefrenfis Bibliothecæ alterum Mfs. omittit: *In cælo Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum funt, & tres funt, qui teftimonium dant in terrâ*.

Græcæ Aldi Venetæ Editiooes anni 1518. Bafileenfes Erafmi 1516. & 1519. Hagenonefis 1521. Argentoratenfis 1524. & Parifienfis Simoois Colinæi 1534. eadem prætermittuot. Robertus Stephanus in Græcâ Novi Teftamenti editiooe an. 1550. hunc locum, ut affertur à Vulgatâ, & à Græcis exemplaribus poft ipfum excufis, S. Joannis Textui inferuit; notam verò margioi adfcribit, qua ab Editiooe tantummodò Complutenfi eam lectionem fe haufiffe fatetur. Quare inter feptem Græca Mfs. Caooniearum Epiftolarum, quæ ipfe confuluerat, nec unicum (r) repertum fuit, quod cum ooftris Bibliis eo de loco conveniret.

r *Vid. Reger. Differtat. §.3. pag.9. & feq. Hæc Mff. funt* 4. 5. 7. 9. 10. 11. 12.

Editionis verò Complutenfis, cui Robertus adhæfit, authoritatem magni non effe faciendam oftendunt. Cardinalis Ximenius, cujus operâ Complutenfia Polyglotta edita fuere, Rhodienfi tantommodo, & nonnullis Romanis, quæ Leo X. ad eum miferat, Græcis Mfs. ufus eft, à quorum utrifque hunc locum minimè allatum fcimus. Jacobus Lopez Stunica, qui Græca Exemplaria pro Complutenfi Editione adhibita viderat, in difceptatione, quam hac de re eum Erafmo inftituit, nullum, quod locum præferret, allegavit. Cùm verò, Urbano VIII. Ecclefiam gerente, omnia congefta funt Mfs., quæ Romæ in Bibliothecis feu Vaticanâ, feu Barberinâ affervabantur, ut Novi Teftamenti Græca Editio recuderetur, octo tantummodò inventa funt, quæ Canooicas complecterentur Epiftolas, nullum verò eorum locum, de quo differimus, afferebat (s).

s *Vid. Præfat. Joann. Matth. Caryophili ad calcem Caten. Græc. edit. Petr. Poffini in Marc. Romæ 1671.*

Manufcriptum, quod Seidelus ab Oriente Berolinum transtulit, & cujus in fuâ novâ Novi Teftamenti Millii an. 1710. Editione Kufterus meminit, eumdem locum omittit: quem & Simonius in Regiâ Bibliothecâ nullibi fe reperiffe teftatur, quamvis octo ibi faltem Mfs. evolverit, quorum quædam cùm recentiffima effent, illud fuadent, quòd is locus apud Græcos Recentiores, æquè ut apod Veteres, nullius haberetur authoritatis. Alia tria Mfs. eidem Regiæ Bibliothecæ à D. Le Tellier Rhemenfi Archiepifcopo dono tradita producit Rogerus, à quibus locus idem prorsùs omittitur (t).

t *Codd.* 2242. 2869. 3425.

Mfs. Latina prorsùs ad Vulgatam accedunt; quorum tamen plurima extant, quæ Textum, de quo quærimus, omnino prætereunt. Prologi in Canonicas Epiftolas Author, qui Hieronymi nomen præfert, & de quo nos fufiùs infrà, de Amanuenfibus idcircò queritur, quòd fuis Exemplaribus hunc exactè locum non inferuerint; ex quo quidem eumdem tunc pluribus defuiffe fatis conftat. Eum verò Prologum, qui in vetuftiffimis (u) Mfs. occurrit octavo fæculo minimè pofteriorem credimus; quare vetuftiffimus eft finè controverfia.

u Eft in duobus Bibliis Mff. S. Aubini, & S. Sergii Andegavenfis, quorum altera 900. altera faltem 800. annorum vetuftatem oftentant. Eft etiam 10 aliis vetuftis Bibliis, Carolo Calvo imperante exaratis.

Ab Erafmo duo Latina Bibliothecæ S. Donatiani Brugenfis Exemplaria, quatuor verò poft Gilbertum Burnetum allegantor à Millio, quorum duo in Bibliotheca Argentoratenfi, alterum in Bafileenfi, poftremum in Tigurinâ affervantur, & vetuftatem fuam ad annos fuprà octingentos protrahunt; hæc autem omnia allato Epiftolæ Joannis Textu penitus careot. Quinque Mfs. quæ fuorum Bibliorum margini à Lovanienfibus Doctoribus inferibuntur; unicum vetus Mfs. è Bibliothecâ Bodlejanâ; alia tria S. Germani Pratenfis; aliud S. Aubini, & aliud S. Sergii Andegavenfium, utromque vetuftate fpectatiffimum; aliud S. Martini de Campis, Carolo Calvo imperante cooferiptum; Ludovici Pii pulcherrima Biblia, ex Colbertina Bibliothecâ; Vetus Bibliorum Correctorium à Lucâ Brugenfi productum; plurima demum Mfs. Latina eumdem Joannis Textum omninò prætereunt.

Latina alia in corpore omiffum margini adfcribont; hujufmodi fuot Mf. Antuerpienfe Fratrum Ordinis S. Francifci, quod Erafmus allegat; aliud ex Regis Bibliothecâ fub numero 3584. quod à Simonio citatur, & hæc margini defignata producit: *In cælo Pater, Verbum, & Spiritus; & tres funt, qui teftimonium dant* in

in terrâ; & hi tres unum sunt: aliud ex Bibliothecâ Colbertinâ sub numero 158. in cujus margine ad illa verba Textûs: *Tres sunt, qui testimonium dant*, respondet: *In Cælo Pater, Verbum, & Spiritus; & tres sunt, qui testimonium dant in terrâ, sanguis, aqua, & caro.* Vetus Ms. S. Germani Pratensis Versum septimum eâdem manu, qua totum volumen, margini adscriptum ostendit. Sunt & alia Mss. Græca æquè ac Latina, à quibus in margine designata verba afferuntur, quę, licèt quandoque phrasim variam, sensum tamen semper eumdem præferunt.

A quibusdam Mss. versum octavum septimo præponi jam supra tetigimus: quæ tamen varietas lectioni nunc ab Ecclesiâ acceptæ minimè adversatur. Orientales Versiones, præter Armenam, hunc locum omnes omittunt. Syriaca, Arabica, Æthiopica, Ruthenica, & Cophtica habent tantummodò vers. 8. *Tres sunt, qui testimonium dant, spiritus, aqua, & sanguis, & hi tres sunt unum sunt*, prætermissis iis verbis, *in terra*, quæ à Græca & à Vulgata efferuntur. Tremellius Syriacæ Versionis Editioni ann. 1569. vers. 7. inserit; quem tamen Textui non adjungit, sed margini tantùm adscribit. Guthirius verò cum Textu nectit. Illud planè constat, quòd Mss. omnia, & veteres Syriacæ Novi Testamenti Editiones anno 1562. per Vidmanstadium evulgatæ, locum hunc penitùs omittunt.

Quem profectò Veteres seu Græci seu Latini Patres minimè agnoverunt: tum saltem non allegarunt, cùm vel ea, de quibus agebant, vel quas defendebant, causæ id exposcerent. S. Irenæus (x) Jesu Christi Divinitati probandæ incumbens, sæpe hanc Joannis Epistolam, imò & ipsum Epistolæ quintum caput producit, versûs tamen septimi nunquam meminit. S. Dionysius Alexandriæ Episcopus ad Paulum Samosatensem scribens, versum octavum plùries allegat; versum septimum, qui Christi Divinitatem, & ipsam Trinitatem, quam tuebatur, luculenter probat, nunquam producit.

x *Iren. l. 3. c. 18. num. 16. in nov. edit.*

Hunc etiam à Patribus Græcis, ante Nicenum Concilium, nunquam allegatum Millius putat. S. Athanasius, qui vitam fermè omnem Arianismi oppugnatione transmisit, quamvis nullam Scripturæ authoritatem sibi faventem præterire soleret, hujus sibi quammaximè conducentis nunquam meminit. S. Epiphanius, Sardicensis Concilii Patres, S. Basilius Magnus, S. Alexander Alexandriæ Episcopus, S. Gregorius Nyssenus, S. Gregorius Nazianzenus, Didymus, S. Chrysostomus, S. Cyrillus Alexandrinus, & alii perplurimi, qui cum hostibus Jesu Christi, & Spiritûs Sancti Divinitatem impugnantibus, disceptationes pluries instituerunt, nunquam hoc usi sunt Textu, qui ad unam Trinitatis substantiam comprobandam præ ceteris confert. Quamobrem ab eorum exemplaribus nunquam allatum fuisse certò constat; si enim Textum adeò Trinitati faventem invenissent, tot utique Patres eum minimè neglexissent.

Cujus etiam Latini Patres, æquè ac Græci, ignari fuisse videntur. Author Tractatûs de Hæreticorum baptismate, omnium consensu vetustissimi, S. Cypriani operibus inserti, sextum & octavum hujus quinti capitis versus connexos affert, septimum omittit. Novatianus in Libro de Trinitate ad verbi Divinitatem probandam plura congerit; hunc locum, qui præ cæteris probasset, non memorat. S. Hilarius, qui plurimum de Trinitate scripsit, eumdem præterit; Lucifer Calaritanus neque in Tractatu *de non conveniendo cum hæreticis*, neque in aliis ejus unquam meminit.

S. Ambrosius (y) sextum & octavum versiculum nectit, septimum omittit: *Per aquam & spiritum venit Christus Jesus. Non solum in aquam, sed per aquam & sanguinem, & spiritus testimonium, quoniam spiritus est veritatis. Quia tres sunt testes, spiritus, aqua, & sanguis; & hi tres unum sunt in Christo Jesu.* Apud S. Phębadium Aginensem Episcopum, & Faustinum, qui & de Trinitate, & contra Arianos scripsere, hujus loci nulla mentio. Apud S. Hieronymum de eo perpetuum silentium. S. Augustinus, præterquamquòd ejus nunquam meminit, suis Exemplaribus eundem defuisse satis insinuat (z); postquam enim hæc citaverat: *Tres sunt, qui testimonium dant, spiritus, sanguis, & aqua*, à tribus his Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum designari asseruit, & aliis Scripturæ locis vi quadam eò deductis probavit. Si verò in suis Exemplaribus legisset: *Tres sunt qui testimonium dant in Cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus*, anne & hìc, & alibi hæc verba, quæ Filii & Spiritûs Sancti Divinitatem, & unam cum Patre substantiam perspicuè præferunt, producere prætermisisset?

y *Ambros. l. 3. de Spiritu S. c. 11.*

z *Aug. l. 2. contr. Maximin. c. 22. n. 3. pag. 729.*

De quo etiam loco ne verbum quidem apud Leonem Magnum, cujus in Epistolâ ad Flavianum, eundem producere magni intererat. Facundus Hermianensis Episcopus (a) octavum versiculum affert, eumque de Trinitate explicans, *Spiritus*, inquit, Patrem refert, juxta illud (b): *Deus spiritus est; aqua* Spiritum Sanctum, de quo illud (c): *Qui credit in me*, nempè Spiritum Sanctum accipit, *flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ, sanguis* denique Jesum Christum nostrâ carne indutum designat. Quæ explicatio ab Augustino deprompta vulgò deindè afferebatur; nemo verò ad eam confugisset, si in suis Exemplaribus versiculum septimum legisset. Cerealis contrà Maximinum scribens, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti unitatem conatur ostendere; licèt verò plurimas eâ de re authoritates proferat, hanc Joannis præ cæteris sibi faventem silet.

a *Facund. l. 1. c. 3.*

b *Jo. 4. 24.*

c *Jo. 7. 38.*

Beda demum, cæterique, qui in hanc Joannis Epistolam scripsere, nunquam celebris hujus loci meminerunt, quem in suis Exemplaribus minimè reperisse, satis superque ostendunt. Didymus, Clemens Alexandrinus, Oecumenius, sex Græcorum Catenæ, quas Simonius hac de re consuluit, septimum versiculum omittunt. S. Eucherius (d)

d *S. Eucher. Instit. in N. T.*

hæc

hæc explicans : *Tres sunt qui dant testimonium, aqua, sanguis & spiritus*, ab aquâ Patrem, Christum à Sanguine, à Spiritu Spiritum Sanctum designari asseruit; & septimum versiculum, quemadmodum S. Augustinus, & Facundus, ad suam sententiam quammaximè conferentem, nequaquam exhibuit.

Ex quibus omnibus satis ostenditur, septimum hunc versiculum, usque ad septimum, & octavum sæculum, lectum minimè fuisse ab Ecclesiis Orientalibus, neque à Syriaca, neque à Romana, & Africanâ, neque à Mediolanensi, & Gallicâ, neque demum à Sardiniensi, & Britannicâ. Non primùm ab Ecclesiis Orientalibus, quòd à Græcis & Mss. & Patribus nonquam afferatur; non à Syriacâ, quòd ejus, & cæterarum etiam Ecclesiarum Græco idiomate non utentium Biblia eundem locum & in præsentia omittant; non à Romana, quòd Leo, & Novatianus ejus nusquam meminerint; non ab Africana, quòd is ab Augustino, Cereali, Junilio, & Facundo nullibi allegetur; non à Mediolanensi, quòd apud Ambrosium perpetuum de eo silentium; non à Gallicana, quòd S. Hilarius, S. Phœbadius, & S. Eucherius eum nunquam producant, neque in Lectionario recenseatur, quem ab hac Ecclesiâ quondam adhibitum P. Mabillonius evulgavit; non denique à Sardiniensi & Britannicâ, quòd eum Lucifer Calaritanus, & Ven. Beda ne verbo quidem unquam tetigerint. Quamobrem illud undique veri speciem magis præfert, quòd locus iste primùm glossarum instar aliquorum Exemplarium margini adscriptus, in ipsum deinde Textum irrepserit.

Quæ quidem veri similitudo inde sibi majorem vindicat fidem, quòd ei certo facto innitatur, quo & locus in disceptationem adductus est, & à plurimis Latinis Mss. vetustissimis adscriptus margini exhibetur. Cùm verò & alia à Librorum margine in eorundem Textum effluxisse sciamus, & hîc idem contigisse non immeritò arbitramur. Catholici fortè nonnulli Fidei studiosi, qua vi locus iste Arianos, Macedonianos, & cæteros Trinitatis adversarios oppugnasset, animadvertentes, ab Exemplarium margine in Textum transtulere. Quod profectò tum minimè præstitum fuit, cùm disceptatio arderet; Ariani enim Textum vitiatum Catholicis exprobrassent: sed nono, seu decimo sæculo cæptum fieri putamus, cùm ab ea ætate in Textum sensim irrepsisse videatur. De Arianis verò, quòd locum à Textu divulserint, suspicio meritò esse non potest; Catholici enim, quorum semper frequentia floruit, fraude productâ, eos pravæ fidei insimulassent. Exemplaria præterea, quæ apud præcipuas Orientis & Occidentis Ecclesias asservabantur, Arianorum potestatis minimè erant; quare iis, quamlibet sibi fidem vindicassent, ne verbum quidem ab Joannis Textu divellere unquam licuisset.

Grotius non modò ab Arianis versiculum septimum non evulsum, sed ab iisdem insertum suspicatur, ut Patris, Filii, & Spiritûs Sancti unitatem, non esse unitatem substantiæ, sed testimonii, ei similem, qua spiritus, aqua, & sanguis unum sunt, ostenderent. Quæ tamen conjectura nulli valido innititur argumento: locus etiam, de quo quærimus, multò magis, quàm faveat, Arianis adversatur. Veterum præterea nemini hujusmodi nunquam de Arianis suspicio fuit. Ipsi Ariani ad sua dogmata stabilienda eum locum nunquam allegant; & Patres, qui eos impugnarunt, ad unam Trinitatis substantiam comprobandam, versiculum octavum de Spiritûs, aquæ, & sanguinis testimonio proferunt; septimum verò, multò magis sibi faventem, si nossent, utique protulissent.

Celebris affertur locus, quem S. Hieronymo tribuunt, ubi S. Doctor Interpretibus, qui S. Joannis Epistolam ex Græco Latinè reddiderunt, infidelitatem exprobrat, quod nempè Patris, Verbi, & Spiritus Sancti quammaximè Catholicæ Fidei conducens, & unam Trinitatis substantiam validissimè stabiliens testimonium prætermiserint (e): *In qua ab infidelibus translatoribus multum erratum esse fidei veritate comperimus: trium tantùm vocabula, hoc est, aquæ, sanguinis, & spiritûs in sua editione ponentes; & Patris, Verbique ac Spiritûs testimonium omittentes; in quo maximè & Fides Catholica roboratur, & Patris, & Filii, ac Spiritûs Sancti una Divinitatis substantia comprobatur.* Si hæc sunt Hieronymi, Manuscriptorum varietas vel in Amanuenses, qui neglexerint, vel in Interpretes, qui permagni ponderis locum prætetierint, esset utique referenda.

e *Vid. Proleg. Vulgatum D. Hieron. in Ep. Canonic.*

Doctissimi verò Critici hujus Præfationis Authorem esse Hieronymum omninò inficiantur. Erasmus de ejus falsitate suspicatus, quis Præfationes in Libros Evangelio appositas confecerit, incertum asserit [f]. Simonius etiam Hieronymo falsò tribui tuetur; quam quidem sententiam P. Martianæus in suâ novâ S. Hieronymi editione quinque argumentis fulcit.

f *Erasm. de Censur. Præfat. in to. 4. 3. Ep. Hieron.*

1. Præfationis Author *Septem Epistolas* vocat *Canonicas*; Hieronymus verò *Catholicas* semper appellat. 2. Epistolas apud Græcos Orthodoxos diverso, quàm apud Latinos, ordine collocari perhibet: *Non idem ordo est apud Græcos, qui integrè sapiunt, & fidem rectam sectantur, Epistolarum septem, quæ Canonicæ nuncupantur, qui in Latinis Codicibus invenitur*: quod quidem Hieronymus nunquam enunciasset; optimè enim eas leiverat à Laodicensi Concilio (g), Eusebio (h), Cyrillo Jerosolymitano (i), Athanasio (k), Gregorio Nazianzeno (l), Joanne Damasceno (m), & à Mss. denique Græcis eodem, quo à nobis, ordine numerari. Hæc verò non est mens Authoris, qui illud tantummodo innuit, quòd cùm Latina Exemplaria cum Græcis in Epistolis distribuendis suâ ætate non convenirent, Græcos imitatus naturali easdem ordini restituerat. Quod quidem liquidò constat; nosque in exercitatione in Canonicas Epistolas à S. Augustino, & post ipsum, & post Hiero-

g *Concil. Laodic. can. 60.*
h *Euseb. l. 3. Hist. c. 25.*
i *Cyrill. Jerosol. Catech. 4.*
k *Athanas. Epist. Festal. & in Synopsi.*
l *Gregor. Nazian. Carm. de Genui. Script.*
m *Damasc. l. 4. de Fide Orthodox. c. 18.*

nymum aliis, adhuc veteri methodo aliâ ab ea, qua nunc & apud Græcos, & apud Latioos distribuuntur, eas collocart solitas jam ostendimus.

3. Epistolas Canonicas priori & vetustissimo ordioi restituisse, veluti quid permagni ponderis is Author ostentat; quod cum parvi intersit, Hieronymus utiquè non extulisset. 4. Hujus Prafationis stylus cum cæteris Hieronymi Operibus non omniod cohæret. 5. Ipse Hieronymus Canonicas Epistolas eo, quo in Mss. ordine non distribuebat; Cassiodorus eoim Librorum Catalogum juxtà Hieronymum exhibens (n), primùm geminas S. Petri Epistolas, deinde D. Pauli quatuordecim, tertiò tres S. Joannis, postea unicam S. Jacobi, unicam denique S. Jacobi recenset. Ex his argumentis singula eâdem æquè vi minimè urgent; simul verò congesta hujus saltem Præfationis veritatem in suspicionem adduceuni; quæ adhuc è mcâ sententiâ incertior idcircò redditur, quòd S. Hieronymus huoc Joannis Epistolæ locum in suis Operibus nusquam allegaverit,

n Cassiodor. lib. de Institut. Divin. lit. c. 8.

Erasmus verò (o) post quem & Socinus, Clericus (p), Ketneros (q) & P. Bukentop (r) ejusdem Præfationis Authorem Hieronymum esse defenduot, & inde varia quidem pro libitu, sed sibi faventia eorum quisque argumenta ducit. Erasmus, Socious, & Clericus Hieronymum iosimulant, quòd vetustis Græcis exemplaribus trium testium locum, ut à nostris Bibliis affertur, certus de contrario, defuisse asseruerit. Ketnerus, & Bukentop S. Hieronymi ætate versiculum septimum S. Joannis Epistolæ à sinceris Mss. Græcis allatum statuunt; quamvis plura vagarentur Exemplaria, à quibus Amanuensium incuria, & infidelitas eundem divulserat.

o Erasm. loc. cit.
p Biblioth. Univers. ann. 1709. p. 453. & in Quæstionib. Hieron.
q Differt. in hunc loc.
r Bukentop. Lux de Luce l. 2. pag. 306.

Nos verò hanc veluti nullius authoritatis Præfationem libentiùs rejicimus, quâm in hæc prorsùs absona descendamus. S. Hieronymus eâ sanè erat eruditione, ut quid suæ ætatis Manuscripta referrent, difficilè nimiùm ignoraverit; eâ præditus fide, ut mendacio se obstringere omnino respuerit: eâ denique animi moderatione & sapientiâ, ut ab eo, quod non præstitit, ostentaodo penitus abstinuerit. Nos itaque, quod primò statuimus, iterum concludimus, oempe in Veterum Græcorum, Latinorum Mss. & Versionum Orientalium perplurimis locum istum defuisse; quòd is Occideotis æquè ac Orientis Patrum plerosque latuerit; quòd ab Arianis neque additus, neque divulsus; neque etiam à Catholicis insertus nullatenus ostendi possit. Verùm priusquam ejusdem loci authoritati seu faventem seu adversam sententiam pronunciemus, sicuti argumeota, quæ eam impugnant, retulimus, ita ea, quæ camdem defendunt, afferemus.

ARTICULUS II.

Argumenta de canonicâ hujus loci authoritate.

UT celebrem hunc S. Joannis Epistolæ locum canonicum esse, & vel ab initio Textui nunquam defuisse ostendant, Mss. Versionum, Patrum, & Conciliorum testimonium proferunt, eui similitudines veri, & coogrua quædam argumenta adjiciunt. Quamvis Mss. vetera, quæ eo loco carent, frequentiora occurrant, ea oihilominus, quæ locum vel Textui connexum, vel margini adscriptum afferunt, & plurima sunt, & vetustissima. Erasmus, qui in suis geminis Novi Testameoti Græci & Latini editionibus eum prætererat, Magnæ Britanniæ (s) Manuscripto fidens tertiæ demum apposuit.

s N. T. Edit. 3. ann. 1522. sic habet; *Tres sunt qui testimonium dant in Calo: Pater, Verbum, & Spiritus, & hi tres unum sunt. Et tres sunt, qui testimonium in terra, spiritus, aqua, & sanguis. Si testimonium hominum &c.*

Theologi, quos Cardinalis Ximenius Editioni Complutensi adornandæ adhibuit, alicujus sanè Mss. optimi authoritate ducti, ipsi Textui eumdem locum inseruere: id enim per se ipsos perstitisse suspicari jure non possumus, cum in Præfatione adhibita à se fuisse asseruerint *Exemplaria antiquissima, quibus fidem abrogare nefas videbatur.*

Robertus Stephanus postquam è Regiâ & aliis Bibliothecis Mss. *antiquissima, vetustatis specie penè adoranda* eruerat, atque perpenderat, suam, cui locum tunc intexuit, Editionem anoo 1550. vulgavit. Quot Manuscriptis in Epistolis Canonicis exhibendis adhæserit, Eruditi non conveniunt. Plurimi ex septem singulis, quæ collegerat, eam lectionem decerptam putarunt; Rogerus verò (t) à solâ Complutensi erutam (u), apertè quantùm capio, demonstrat.

t Roger. Differt. §. 3. pag. 9. & seq.
u Complut. ann. 1615. sic legit: *Quoniam tres sunt, qui testimonium dant in Calo, Pater, Verbum, & Sanctus Spiritus; & hi tres in unum sunt. Et tres sunt qui testimonium dant in terra, spiritus aqua & sanguis. Si testimonium hominum &c.*

Editio quoque Frobenii aono 1541. Basileæ excusa, Editio Hervagii, uno verbo, cæteræ omnes Græcæ Novi Testamenti Editiones, præter nonnullas, quarum ante meminimus, Textui septimum versiculum interseruere. Erasmus suis Editionibus anni 1556., & 1519. aliis etiam viam stravisse videtur, ut eum versiculum præterirent, quem & in suâ anni 1518. Aldus Manutius omisit. Hagenoensis verò editio anni 1521. Argentoratensis 1524. & Parisiensis Colinæi 1534. ex Manuscriptis non videntur depromptæ; eâ enim de re nil apud Typographos, aut Editores: quare editiones ex aliis editionibus exscriptę tantummodò habendæ.

Alias igitur producere, uti à Christophoro Sandio factum est, utpotè quæ ex iisdem decerptæ sunt, supervacaneum ducimus; hæ eoim omnes unicam taotùm constituunt, cùm vel priorum Erasmi vel Manutii sint exempla. Erasmum tandem veritatem amplexum supra retulimus, cum in tertiâ anni 1522. Editione septimum versiculum Textui inseruerit; quamvis deindè à suâ sententiâ satis discessisse videtur, quòd Anglici Manuscripti, cui primùm adhæserat, authoritatem vel prorsùs

sùs

ſiis evertere, vel ſaltem infirmare laboraverit.

Simonius (x), quamvis verſiculo ſeptimo adverſetur, Mſs. in quibus deeſt, ſexcentos antiquitatis annos non prætergredi, & in vetuſtis plurimis eumdem locum margini adſcribi, ultrò fatetur. Græca, quæ nunc eſt, Eccleſia eumdem ita probat, ut ab ejus Lectionario Venetiis anno 1602. edito, quod in Eccleſia legit, & *Apoſtolon* vocat, locus idem referatur; & à Rubricâ diei Jovis hebdomadæ à Paſchate trigeſimæquintæ eumdem expreſsè legi jubeat. Quæ præterea Eccleſia in ſuâ Fidei Confeſſione ultimò editâ unam omnium Trinitatis Perſonarum eſſentiam eſſe teſtatur: quod inſuper probatura, hujus Diſſertationis locum apertè producit.

Marchionis de Velez Mſs. hîc præterimos, quòd ad Vulgatam reſtaurata credantur; quare ad lectionem, de qua quærimus, conferre minimè valent. In quodam Mſs. Græco, ſatis recenti, de quo meminit P. Le Long (y), & in Græco Concilii Lateranenſis ſub Innocentio III. fragmento, in quo judicium quoddam, ſeu ejuſdem Concilii, ad quod & Græci convenere, inſtructio exhibetur, ſententiam hanc totidem verbis legimus; quam etiam afferunt Armena Verſio (z), & Verſio Italica, quam ex Græco deprompiam edidit Antonius Brocioli Venetiis anno 1532.

Ejuſdem verò lectio in Latinis Mſs. frequentior, quàm in Græcis. Duo Conſtantiæ Latina Mſs. & tertium Baſileæ, quæ locum exhibent, Eraſmus allegat. Joannes Gerardus, & Ketnerus duo Senenſis Academiæ Mſs. & Lucas Brogenſis aliud S. Andreæ memorant, quæ locum producunt. Mſ. optimum apud PP. Prædicatores Pariſiis anno 1234. ut ajunt, Jordanis Ordinis ejuſdem Generalis juſſu exaratum; & Vetus Sorbonæ Correctorium, juxtà Simonium, ſæculo decimo exſcriptum, locum eumdem oſtendunt.

Lucas Burgenſis, qui de Lovanienſium Theologorum mandato Vulgatam cum Mſs. triginta & quinque contulit, eorum quinque tantùm recenſet, quibus verſiculus iſte deeſſet. In pluribus ex his Exemplaribus Canonicas fortè Epiſtolas defuiſſe fatemur; ſed mirum profectò, quòd quinque tantummodò eaſdem complecterentur.

In quodam Vetuſtiſſimo Abbatiæ S. Germani à Pratis Mſ. anno 809. exarato, noſtrum quidem, ſed paulò varium, locum exhibet (a), quem adhuc plurima ex Regis, & Colberti Bibliothecis Vetera Mſs. margini adſcriptum afferunt. Heſſelio teſte, in pluribus etiam Miſſalibus invenitur, & olim canebatur, ſicuti & nunc canitur in ultimo Matutini reſponſorio, Dominicâ qualibet à Feſto SS. Trinitatis uſque ad Adventum (b). A' plurimis denique & Mſs. & editis Vulgatæ exemplaribus affertur (c), licèt in eorum nonnullis octavus verſiculus ſeptimo ſic præferatur: (℣.8.) *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in terrâ, ſpiritus, aqua, & ſanguis, & hi tres unum ſunt.* (℣.7.) *Et tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus, & hi tres unum ſunt.*

Quamvis Lutherus aliquibus Græcis illius ætatis, Hagenoenſi v. g. anni 1521. aut Aldi 1518. Editionibus fortè ductus, verſiculum ſeptimum in Germanicâ Verſione ſuppreſſerit; Lutherani nihilominus in ſuis deinde Bibliis inſeruerunt; quod, addebant, & ab ipſo Luthero præſtitum ſane fuiſſet, ſi adhuc vivens Roberti Stephani Editionem vidiſſet; celeberrimum hunc Typographum tanti faciebat (d).

Calviniſtæ eumdem in ſuis Bibliis conſtanter retinent. Theodorus Beza, licèt à pluribus Græcis exemplaribus omiſſum sciret, tamen non omittendum tuetur; quem & Diodati in ſuâ Italicâ Verſione ſervavit.

Ad Patrum teſtimonium nunc progrediamur. Primò tamen unà cum D. Boſſuet Meldenſi (e) Epiſcopo, Patrum authoritatem præ Mſs. habendam eſſe advertimus, tum quòd Patres fermè omnes Mſs. quæ ad nos pervenere, vetuſtiores ſint; ubi enim illud Mſs. quod v. g. Tertulliani aut S. Cypriani ætatem attingat? tum quòd Patrum teſtimonium cum eorum ætatis hiſtoriis, & cum ejuſdem temporis Eccleſiæ authoritate cohæreat: undè etiam fit, ut Patres præ Mſs. majorem ſibi fidem vindicent, & dignitatem. Si S. Cyprianus, & Tertullianus ſeptimum verſiculum allegent, utique eorum ætate illum Exemplaria afferebant, iſque vel tunc doctrinam & Eccleſiæ Fidem referebat; non enim quid indifferens præfert, ſed noſtræ Fidei dogma præcipuum: quamobrem utrumque æquè difficile & arduum, vel ab Exemplaribus divellere, ſi aderat, vel iiſdem interſerere, ſi deeſſet.

Tertullianus (f) huic loco alludit, cùm ſcribens contrà Praxeam, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum unam eſſe ſubſtantiam aſſerit, non verò unam tantùm perſonam: *Ita connexus Patris in Filio, & Filii in Paraclito tres efficit cohærentes alterum ex altero, qui tres unum ſunt, non unus. Quomodò dictum eſt: Ego & Pater unum ſumus; ad ſubſtantiæ unitatem, non ad numeri ſingularitatem.*

S. Cyprianus quorumdam hæreticorum baptiſmum nullum eſſe defendens, ità ratiocinatur (g): *Si baptizari quis apud hæreticos potuit, utique & remiſſam peccatorum conſequi potuit: ſi peccatorum remiſſam conſecutus eſt, & ſanctificatus eſt, & Templum Dei factus eſt. Quæro cujus Dei? Si Creatoris; non potuit, qui eum non credidit: ſi Chriſti; nec hujus fieri poteſt Templum, qui negat Deum Chriſtum: ſi Spiritûs Sancti, cum tres unum ſint, quomodo Spiritus Sanctus placatus eſſe ei poteſt, qui aut Patris aut Filii inimicus eſt?* Alibi etiam clariùs Patris, & Filii & Spiritûs Sancti unam tantummodò eſſe ſubſtantiam per Scripturam præferri teſtatur (h): *Dicit Dominus: Ego & Pater unum ſumus: & iterum de Patre & Filio, & Spiritu Sancto ſcriptum eſt: Et hi tres unum ſunt.*

Simonius tantâ authoritate perculſus, S. Cy-

x Simon. Diſſert. Critic. de Mſs. N. T.

y Biblioth. Sacr. tom. 1. pag. 672. Vid. & Roger. Diſſert. in hunc loc. pag. 120. 121.

z Mill. ex Guillelm. Giſio.

a Mſ. hæc habet: *Sunt tres, qui teſtimonium dant, Spiritus, aqua, & ſanguis, & tres unum ſunt: & tres ſunt, qui de Cælo teſtificantur, Pater, Verbum, & Spiritus, & tres unum ſunt.* Super lineam ad illud, *teſtimonium dant*, adjectum legitur, *in terra*.

b In quodam Breviario Romano Mſ. annorum quadringentorum in nullo ex novem Reſponſoriis Matutini SS. Trinitatis legitur; ſicuti neque in ſuccedentibus ordine Dominicis, in quarum tertio nocturno repetenda hæc Reſponſoria præſcribuntur. Sed Capitulum Tertiæ Feſti SS. Trinitatis ita conceptum eſt: *Spiritus eſt qui teſtificatur, quoniam Chriſtus eſt veritas: quia tres ſunt, qui teſtimonium dant in Cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum ſunt.*

c Cod. 6. Andrea à Luc. Brugenſi citatus. Codd. 2. Conſtantienſ. ab Eraſmo laudati. Cod. Dominicanorum Pariſ. Codd. 5. Biblioth. Bodlejana, Cod. S. Germani ann. 809. Codex Argentorat. Cod. Venet. & Cod. Florentia. viſi à Gilberto Burneto, Idatius contra Varimad. & alii.

d Tubingenſ. Lutherani contr. Sherrerum & Scherrer. ipſe apud Serra. qu. 1. in cap. 5. Libri Judith. & Commentar. in 1. Joan. 57. Vid. Roger. Diſſert. pag. 232. 133.

e Cenſura contr. N. T. Simonii.

f Tertull. contr. Praxeam cap. 25.

g S. Cyprian. Epiſt. ad Jubajanum.

h S. Cyprian. de unitat. Eccleſ.

(*i*), S. Cyprianum explicare conatur. S. Martyr, inquit, non versiculum septimum, qui Patris, Verbi, & Sancti Spiritus testimonium complectitur, allegavit, sed versiculum octavum: *Tres sunt qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis, & hi tres unum sunt*. Quare, addit, *Spiritûs* nomine Patrem, nomine *sanguinis* Filium, *aqua* demum nomine Spiritum Sanctum designavit. Quam quidem conjecturam Facundi Hermianensis Episcopi (*k*) testimonio fulcit, qui sexto sæculo scribens, versiculum octavum eâdem explanatione interpretatur, & suam S. Cypriani authoritate sententiam confirmat.

Quin verò ad varias hujus difficultatis solutiones confugiamus, hanc satis est exhibere. Facundus in suo Epistolæ S. Joannis Exemplari versiculum septimum minimè legebat, sed tantummodò octavum, de quo inter omnes convenit. Cùm verò ad unam Trinitatis essentiam comprobandam à S. Cypriano illud advertisset adhibitum, *Et hi tres unum sunt*, quod totam evolvens Scripturam nonnisi in octavo capitis quinti primæ Joannis Epistolæ versiculo invenerat, S. Augustini seù figuratam, seù SS. Trinitati accommodatam hujus 8. versiculi explanationem produxit, eique se maximam vindicaturum authoritatem credidit, ubi eamdem S. Cypriani nomine vindicasset.

S. Augustinus (*l*), & Facundus de unâ Trinitatis substantiâ cum S. Cypriano utique conveniebant; at locum, quo Cyprianus ad suam sententiam confirmandam usus est, ignorantes, eidem Mysterio alium accommodarunt. Verùm inter vim & efficaciam loci à S. Cypriano adhibiti, & explicationem à S. Augustino & Facundo præstitam valdè quidem interest. Cypriani enim textus sententiam suam perspicuè & ad literam comprobat; Augustinus verò & Facundus aliis textibus & interpretationibus allatam explicationem idcircò fulciunt, quòd locum, quem allegant, non ad literam, sed figuratè accipiant; figuratæ autem explicationes, cùm de Fidei rebus agitur, nil certè adstruunt.

His adhuc vetustiores ejusdem Africanæ Ecclesiæ testes producimus, Fulgentium nempè, & Eugenium, hunc Carthaginensem, illum Ruspensem Episcopos, Vigilium Tapsensem, & quadringentos alios Episcopos, qui ad Trinitatis Fidem stabiliendam eumdem septimum versiculum proferunt. Quibus major ne adhibenda est fides, an Facundo qui in remotissimâ degens regione, Bizantii scilicet, suum de tribus Capitulis Tractatum edidit, & S. Cyprianum, ita loquentem induxit, ut nihil minùs quàm Cyprianum referat? S. enim Martyr allegoricas, & figuratas explicationes rarissimè profert. An verò Fulgentio, Eugenio, Vigilio, & quadrigentis Episcopis, qui mediâ in Africâ simplici & naturali stilo scripserunt? Ecce eorumdem Episcoporum verba, quibus Hunerico Vandalorum Regi in quadam Fidei Professione anno 484. suam de Trinitate sententiam exhibuere (*m*): *Et ut adhuc luce clariùs unius Divinitatis esse cum Patre & Filio Spiritum Sanctum doceamus, Joannis Evangelistæ testimonio comprobatur: ait namque: Tres sunt, qui testimonium perhibent in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus; & hi tres unum sunt*.

Iste igitur locus in Ecclesiæ Africanæ Exemplaribus legebatur. Eumdem igitur Episcopi omnes, qui memoratæ Fidei Professioni subscripsere, authenticum probarunt; de cujus canonicâ authoritate non modò apud Catholicos ambiguitas nulla; sed etiam apud ipsos Hunerici subditos Arianos; quibus enim sese contumeliis tot Episcopi non obtulissent, si Ecclesiæ Fidem defendentes sub Ariano, & ab Arianis Episcopis assiduè stipato Principe, locum ab iisdem vel non agnitum, vel rejectum allegassent? S. Fulgentius non semel tantùm, sed ter in tribus contra Arianos Operibus eum profert, & à S. Martyre Cypriano, eodem, quo à se ipso afferebatur, sensu allegatum asseruit (*n*). Vigilius Tapsensis, qui sexto sæculo in Africâ scribebat, ejusdem meminit; & Author Pseudo-Decretalium, quas Hygino, & Joanni II. Pontificibus adscribit, versiculum apertè producit. Octavo fortè sæculo is floruit, & eumdem à Bibliis locum semper allatum fuisse pro certò habuit, quòd duos eum allegantes inducat Pontifices, quorum alter secundo, alter sexto sæculo imperabat.

Iterum hîc non meminimus quod jam prætulimus de Authore Præfationis in Epistolas Canonicas, Hieronymi nomine evulgatæ, qui eumdem locum apertè profert. Is verò plusquam novem ante sæcula floruit, ejus enim Præfationem in ejusdem ætatis Mss. habemus. Idacius (*o*) septimum, de quo agimus, versiculum in opere contra Varimandum expressè affert, sivè id Opus juxtà plures Criticos Vigilius Tapsensis sexti sæculi Scriptor confecerit, sive Idacio Hispano Galiciæ Episcopo quinti sæculi authori juxtà P. Montfauconem tribuatur (*p*). Vigilius Tapsensis in opere, quod ipsius esse ambigit nemo (*q*), licèt S. Athanasio quondam adscriberetur, eumdem versiculum allegat. Usque huc testes Ecclesiæ Latinæ: ad Græcos pergamus.

Author Disputationis adversùs Arianos in Concilio Niceno habitæ, quam S. Athanasio tribuunt, ad unam trium Personarum naturam probandam hæc veluti Joannis verba allegat: *Et hi tres unum sunt* (*r*). Hunc verò, licèt Athanasium non esse certò sciamus, vetustissimum tamen esse vulgo conveniunt. Author Tractatûs *de unitâ Deitate Trinitatis* totum ita Textum producit (*s*): *Dicente Joanne Evangelistâ in Epistolâ suâ: Tres sunt qui testimonium dicunt in Cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus*.

Patres Lateranenses sub Innocentio III. cui Synodo Constantinopolitanus, & Jerosolymitanus, & per suos Legatos Alexandrinus etiam, & Antiochenus Patriarchæ unà cum plurimis Græcæ Ecclesiæ

Epi-

i Simon. Histor. Critic. N. T. c. 18.

k Facund. l. 1. c. 3. de tribus Capitulis.

l August. contr. Maximin. l. 2. c. 22.

m Apud Victor. Vitens. l. 3. de Persecution. Vandal.

n Fulgent. l. de Trinit. c. 4. Ego, inquit, & Pater unum sumus, unum ad naturam referre nos decet, sumus, ad personas; similiter & illud: Tres sunt, qui testimonium dicunt in Cælo, Pater, Verbum, & Spiritus; & hi tres unum sunt. Idem in defensione Fidei. Item in lib. Responsionum contr. Arianos Resp. 10. Beatus enim Joannes Apostolus testatur dicens: Tres sunt qui testimonium perhibent in Cælo, Pater, Verbum, & Spiritus, & tres unum sunt. Quod etiam beatissimus Martyr Cyprianus in Epistolâ de unitate Ecclesiæ confitetur dicens...... Dicit Dominus: Ego & Pater unum sumus: & iterum de Patre & Filio, & Spiritu Sancto scriptum est: Et tres unum sunt.

o Idacius l. 1. c. 5. contr. Varimand.

p Bernard. de Montfaucon. admonit. in lib. de Trinitat. Athanas. supposit.

q Vigil. Altercat. advers. Arrium, Sabellium, & Photinum l. 2. num. 45.

r Author Disput. in Concil. Nic. inter Opera S. Athanas.

s Inter opera S. Athanas.

Episcopi intersuere, Instructionem ediderunt, qua Joannis locus utrique probatus Ecclesiæ (t) ad Fidei dogma fulciendum affertur. Ibi etiam verba, *Et hi tres unum sunt*, à quibusdam Exemplaribus post octavum versiculum collocari fit mentio; quod tamen Innocentius III. & S. Thomas Aquinas, & Patres hujus Concilii hoc inverso ordine in bonis Exemplaribus seu lectum, seu legendum improbarunt. Manuel Calecas sæculi decimitertii Scriptor, qui Lugduoensi Concilio adsuit, eumdem locum veluti Canonicum producit (u).

Postquàm & faventia, & hujus loci authoritati adversantia argumenta attulimus, statuendum manet, an veluti canonicus sit excipiendus, seu veluti commentitius rejiciendus. Res verò tota in eo sita est, ut an ab initio S. Joannis Epistola locum semper attulerit, nos percipiamus; si enim tum defuit, nullâ quidem authoritate adigi possumus, ut veluti canonico subscribamus. Ipsa Ecclesia, quæ sint Scripturæ Sacræ potest utique pronunciare; non verò, quæ authenticæ non sint, per se ipsam canonicas constituere. Authorum plerique, duobus innixi principiis, eumdem locum Joannis esse certò credunt, & canonicum tuentur. 1. Quòd veterum Scriptorum plurimi veluti Joannis textum allegaverint; & Africæ Ecclesia quinto sæculo solemni & publico actui ad Arianum Regem deferendo inseruerit; & demùm veterum Exemplarium Græcorum æquè ac Latinorum plurimis afferatur.

2. Quòd Concilium Tridentinum omnes utriusque Testamenti Libros cum omnibus suis partibus & sacros & Canonicos agnoverit (x): *Si quis Libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri Vulgata Editione habentur, pro sacris & Canonicis non susceperit, anathema sit.* Cum verò & locus iste à Vulgatæ exemplaribus afferatur, & capitis quinti primæ Joannis Epistolæ partem constituat, cæterorum instar sub anathematis pœnâ veluti authenticus est excipiendus. Hæc argumenta sunt, quibus ad fidem textui veluti Canonico adhibendam omnino adigimur.

Protestantes seu Lutherani, seu Calvinistæ Veterum monumentorum, Patrum, & Exemplarium, à quibus affertur, fide tantummodo ducti, eidem subscribunt. Sociniani, iique omnes, qui eorum exemplo ejus veritatem impugnarunt, à Græcis S. Joannis Originalibus nunquam allatum fuisse defenderunt. Cur igitur à Tertulliano, S. Cypriano, S. Fulgentio, Vigilio Tapsensi, Eugenio Carthaginensi, & à totâ Africæ Ecclesiâ adversùs Arianos scribente disertè allegatur? Cur Ariani, quorum illum evertere tanti intererat, nunquam ausi sint ejusdem falsitatem producere? Cur adhuc à vetera Anglico Mss. & Latinis plurimis vetustate præclarissimis insertus fuerit? Cur denique eorum, quibus deerat, margini adscriptus?

Eum quidem, præter Africanam Ecclesiam, Veteribus Græcis & Latinis Patribus videri incognitum, neque ab eorum exemplaribus allatum, & usque ad septimum & octavum sæculum rarò nimiùm in Mss. inveniri, ultrò fatemur. Id verò inde fortè factum est, quòd ex primis Exemplaribus aliquod vel incuriâ, vel nimiâ Amanuensium celeritate imperfectè hòc in loco ex originali exscriptum occasionem attulerit, ut deinde Exemplaria, & Versiones ab eodem deprompta imperfecta evaserint. Quare his per Orbem ita diffusis, cultus qui vetustati habebatur, & Exemplaria cum originali conferendi impotentia, Exemplaria etiam correctiora, quæ locum afferebant, in suspicionem adduxere; tot propterea defluxere sæcula, antequam error, & loci defectus deprehensus fuerit; quem, cum primùm nonnisi subobscurè nosceretur, plures margini tantùm adscribebant. Veritas deindè paulatim clarescens, id præstitit, ut ducentis & quinquaginta ab hinc annis inter utramque Ecclesiam Græcam & Latinam eâ de re omnino conveniret.

Quod de Exemplaribus ab originali depromptis, & fortuitò ab Amanuensibus vitiatis diximus, neque præter fidem est, neque præter morem. Et in Veteris Testamenti Exemplaribus plures diu perstitere errores, quos sola Amanuensium inscitia, vel incuria invexerant (y). Quod sanè & quotidie contingit, præsertim cùm Textus, in quibus eadem verba pluries recurrunt, exscribuntur; nisi enim permaximam quis accurationem, & consueto majorem in recensendo diligentiam adhibeat, error facilè subrepit. Itaque cum hæc verba, *Hi tres unum sunt*, bis statim hìc recurrant, à primis ad postrema Amanuenses desiluere; cùmque eâ intermissione periodus significationis vim non amiserit, error diu latuit, donec per veterum Exemplarium collationem tandem deprehensus est.

Cæterùm illud nobis advertendum, quòd primis Ecclesiæ sæculis Canonicarum Epistolarum exemplaria rariora videbantur; sicuti & nunc in vetustis Mss. perrarò inveniuntur. Prima Christianorum ætas nimis exagitata est persecutionibus. S. Joannis præterea Epistolæ neque ita necessariæ erant, neque ita communes iis & publicæ, quemadmodum cæteræ, quarum pleræque ad præcipuas Ecclesias missæ fuerant. Hæc præsertim Joannis prima, juxtà Veteres, data fuit ad Parthos, nempè ad Judæos, qui ultrà Euphratem Fidei se addixerant; à quibus sanè remotissimis regionibus & valdè Imperio Romano infensis, exscripta ejusdem Epistolæ exemplaria difficilè nimiùm obtineri poterant.

t *Fragment. Concil. Later. IV. in Edit. Labb. Quomodo in Canonica Joannis Epistola legitur. Quia tres sunt qui testimonium dant in Cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus; & hi tres unum sunt. Rectè addit, sicut in aliquibus Codicibus invenitur.* In Editione Conciliorum vacuum quoddam spatium relinquitur post illa verba. *Rectè addit*; postea subditur: *Sicut in quibusdam codicibus &c.* Omissum hoc loco integrum versiculum 8. suspicans P. Cossartius, illum ad marginem supplevit. Verùm D. Simonius Græco Bibliothecæ Regiæ consulto, nullum reperit spatium vacuum; & egregiè demonstrat, illis verbis insinuari tantùm, illa *Et hi tres unum sunt*, in quibusdam Mss. ad octavum tantum versiculum legi. Id autem probat ex loco Decretalis Innocentii III. ad Episcopum Ferrariensem, & S. Thomæ in Joachimum Abbatem.

Vide Simon. Disser. Crit. Mss. N. T.

u *Manuel Calecas lib. de Princip. Fidei Catholic. apud Combefis Auctuar. p. 519.*

x *Concil. Trid. sess. 3.*

y *Vid. P. Martianaum Not. in Prolog. S. Hier. in Ep. Canon. & Roger. Dissert. in hunc loc. §. 30. pag. 171.*

DIS-

DISSERTATIO

DE MOYSIS OBITU, ET SEPULTURA

Vide Ep. Judæ ℣.9.

INsitâ in res miras animi propensione rapimur omnes; simplicibus eventibus, & factis communibus parum tangimur: miranda poscimus, esto fabulosa sint & ad libitum excogitata. Hinc amor, quo poesim & inventa prosequimur; hinc voluptas, quam ex iisdem percipimus. Qui primùm ex Græcis scripserint, Poetas scimus (*a*); cùm verò aggressi sunt historias intexere, quadam poeseos specie easdem instruebant. Herodotus novem suarum Historiarum Libros novem Musas appellavit, neque jucundiùs scribit, quàm cùm mirabiliter gesta, & fabulosas populorum, de quibus agit, traditiones recenset (*b*).

a *Strabo l.2. p.17.*

b *Strabo l.1. p.16.*

Si verò mirabilibus rapimur, præ cæteris sanè veritatis amore ita capimur, ut iis omninò nunquam acquiescamus, quæ à veritate discedunt. Mirabilia eadem, & poetica inventa, quibus maximè oblectamur, minimè arrident, nisi veri speciem præseferant. Nemo falli vult, neque rudibus & incongruis inventis pasci; & fabulosa omnibus jucunda accidunt, usque dum veri coloribus exhibentur. Sacri utriusque Testamenti Libri utraque, quibus adeò oblectamur, verum nempè & mirabile mutuò ità connectunt, ut veluti quidam mirabilium textus videantur, quibus omnia & amorem, & reverentiam vindicant, cum in eis undique veritas elucescat.

Judæi pessimâ gustûs pravitate, & nimio mirabilium amore ducti, Bibliorum miraculis amplificandis eousque studuerunt, ut nil ibi supernaturale occurrat, quod suis novis inventis non adauxerint. Hinc factum est, ut sine gustu, sine discretione, sine ingenio, quodque deterius est, sine reverentiâ, quæ veritati, & Historiis Divinis & Scripturis omninò est adhibenda, prodigiis prodigia sæpissimè cumulaverint.

Vita & obitus Moysis præ cæteris Bibliorum historiis vitiatæ sunt ab inanibus inventis, quibus Authores Hebræi perpetuò abuti consuevere. Josephus (*c*) Historicus præcipua de Moysis vitâ recenset, quæ utique nonnisi à Veterum traditionibus acceperat, vel à Libris Apocryphis, non aliis ab iis, quos Gaulminus anno 1629. Parisiis edidit, atque ita inscripsit: *Vita Moysis*, & *Assumptio*, seu *Mors Moysis*.

c *Joseph. Antiq. l.2. c.5.*

Quos Libros nos ita parvipendimus, ut, quantum ad nos, æternæ oblivioni traditi penitus intercidissent. Cùm verò S. Judas de morte & sepultura Moysis quid peculiare produxerit, quod ab aliquâ apocryphâ hujus Legislatoris vitâ exhaustum fuisse creditum est, nos, ne quod S. Judas refert, cum hujus insulsi Operis reliquis confundatur; ne etiam eidem Operi immerita proinde fides adhibeatur; ne denique S. Judæ narrationi obsequium & authoritas adimantur, Librum vitæ Moysis producere, & id, quod inde S. Judas exhausit, nosque sacrum, & authenticum habemus, animadvertere statuimus, ut idem à cæteris secernatur, quæ nullâ, Rabbinicâ exceptâ, authoritate nituntur.

S. Judas, ut à blasphemiis, & à contumeliis omnino abstinendum ostenderet, *Cùm*, inquit (*d*), *Michael Archangelus cum Diabolo disputans altercaretur de Moysi corpore, non est ausus judicium inferre blasphemiæ, sed dixit: Imperet tibi Dominus.* In Canonicis Libris hæc verba nusquam reperiri, inter omnes convenit, quamvis eadem illis Zachariæ alludant (*e*): *Increpet Dominus in te, Satan.* Cùm verò à S. Juda eadem allegentur, authoritatem canonicam sibi vindicant, & certissimam præferunt veritatem.

d *Jud.* ℣.9.

e *Zach.* 3. 2.

Undè S. Judas ea verba exhauserit, discrimen. Quidam ipsa Dei revelatione percepisse volunt; quidam à Patribus suis didicisse statuunt, etenim ab Judæis plura scriptis minimè tradita, per seniorum traditionem nota erant. Doctissimi autem viri (*f*) verosimiliùs autumant, S. Judam ea deduxisse verba è Libro *de Assumptione Moysis*, Libro quidem apocrypho, qui tamen vera plurima plurimis immixta fabulis referebat. Sacri Authores, utpotè cælesti lumine perfusi, vera à falsis secernere optimè norant; quare quidquid certum ab iisdem recensetur, certiorem ab eorum, quàm ab hominum cæterorum testimonio, sibi vindicat authoritatem. Hinc est, ut idem S. Judas de Libro Henoch, quem prorsùs ignoramus, aliquid alleget (*g*); & S. Paulus de Janne & Mambre Pharaonis Magis, qui Moysi obstiterent, meminerit [*h*]. Quæ quidem nos in Veteri Testamento nusquam legimus; Apostoli verò nonnisi vel per traditionem, vel per Judæorum Libros Apocryphos agnovere.

f *Est. Grot. Vide Athanas. in Synops. Clem. Alex. l.6. strom. & in Ep. Jud. Didym. in Ep. Jud. Evod. Ep. 259. inter Augustinian. Orig. l.3. Periarchon.*

g *Jud.* ℣.14.

h *2. Timoth. 3.8.*

Quòd

Quòd Judæi honorem nimio majorem Moysi haberent, plura qusmmaximè incerta de ejus morte audacter pronunciarunt. Fuere, qui eum minimè mortem obiisse, sed viventem adhuc in Cælos assumptum putaverint; quam quidem opinionem & plures inter Christianos Authores defendunt [*i*]. Fuere qui inter amplexos, & Dei oscula occubuisse crediderint. Alii, quemadmodnm cæteros, è vivia migrasse autumant; alii incertam rem proferont. *Moyses*, inquit Josephus, (*k*) *unà cum Eleazaro & Jesu in monte Abari constitutus, cum post mutuos complexus eis ultimum vale diceret, inter loquendum repentinâ luce circumdatus, in vallem quamdam est ablatus. In Sacris autem Voluminibus scripsit se mortuum, veritus ne propter excellentem ejus virtutem à Deo raptum prædicarent.* Is itaque Author Moysem mortuom & in valle sepultum clarè asserit; neminem verò ejus morti & sepulturæ interfuisse testatur.

i Vid. Ambros. l.1. de Cain & Abel, c.2. n. 8. Isidor. Hispal. de vitâ & Morte SS. Rupert. in Deuter. l.2. Catharin.

k Joseph. Antiqu. l.4. cap. ult.

Philo quoque (*l*) eum morte sublatum, & sepulturæ traditum ducit: *Jam*, inquit, *assumendus, tunc divinitus afflatus, vivens adhuc prophetavit de seipso tamquam mortuo, ante obitum narrans se mortuum, sepultumque inspectante nemine, videlicèt manibus non mortalium, sed virtutum immortalium*.

l Philo de vitâ Mosis ad finem pag.696.

Hebraici Codicea *Petbirath Mose* (*m*) seu Moysis Assumptio inscripti, prolixum Dei cum Moyse, antequam moreretur, colloquium ineptè referunt, & Moysem ostendunt pro viribus conatum, ut superstiteo adhuc vitam à Deo obtineret, usquedum regiooem Chanaan, Israelitis diu ante promissam, intueretur; eumque pueriliter adeò loquentem inducunt, ot sermones illos inanes nos pudeat describere. Ajebat e. g. Quoniam, Domine, à me Jordanem minimè trajiciendum, & populum tuum in hanc regionem non inferendum jurejurando te obstrinxisti, saltem veluti Josue famuli mei famolum, vel in piscem, aut in avem conversum eò me ferri indulgeas. Quibus Domino non annuente, quindecim vel duodeviginti leucis supra nubes efferri, & in eam regionem illinc aditum sibi fieri; vel se in frosta concisum ultra Jordanem projici, & statim ad vitam revocari poposcit. Denique horum nihil sibi Domino indulgente, eandem saltem regionem ocolis suis petiit exhiberi; cui tandem Dominus acquiescens, octoginta telloris milliaria per suam virtutem ita contraxit, ut omnem regionem instar pictæ tabulæ eius oculis videndam obtulerit; quare Moyses remotiora, sublimiora, & profundiora omnia unico obtutu permirâ facilitate lustravit.

m Vid. Gaulmin. de vit. Moys. p.2. Paris.1629.

Samael interea Dæmonom Princeps, postremum Moysis momentum, ut ei præfocato vitam adimeret, admodum expectebat; quem eâ de re nimis festivum S. Michael populi Israelis Patronus, in lacrymas effusus ita increpavit: *Infelix, dum fleo, rides?* Juxta alios verò: *Non utique exilies, pessima bellua: anima quidem de Moyse morte concidi, at per Jesue à Deo loco Moysis populi Principem constitutum, qui & unum supra triginta Chananæos Reges interficiet, animo pristino sum restitutus. In primi & secundi Templi eversione ipse tenebris obvolvar; sed ubi Messias advenerit, suo me Deus lumine perfundet*. Postremò hæc verba, quæ in utroque per Gaulminum edito Libro habentur, post Christi adventum, & Templum secundum à Romanis eversum, hoc Opus cootextum fuisse ostendunt.

Aliquandiu post Moyses, cùm supremam authoritatem, & populi regimen in Josue contulisset, Dominum allocutus, illuc usque ab eo se vitam flagitasse, tum verò se prorsus ejus voluntati committere protestatus est. Tum S. Gabriel, & S. Michael, licèt à Domino jussi, Moysi necem inferre detrectarunt, ne sexcenta hominum millia in se cooncitarent; S. Zinghiel etiam se Moysis præceptorem ostentans, Domino, qui sibi Moysis necem commiserat, Discipulum suum intermere se non posse respondit.

Dominus postremò Samaeli Dæmooum Principi, ut Moysem interficeret, imperavit; qui statim stricto gladio lætus in eum irrupit. Cùm verò Moyses instar Angeli lucem emitteret, & ab oculis & vultu flammas effunderet, ejusque verba veluti solis radii nitescerent, Samael territua à cæde abstinuit, & Angeli omnes eam rem viribus suis omninò majorem asseruerunt. Verùm Deus in Samaelem iratus, minis increpatoin ad Moysem interimendum iterum misit; cui rursùs stricto gladio in se irruenti, Moyses ipse virgâ assumptâ, qua Dei nomine inscriptâ tot miracula perpetraverat, Dæmoni occurrit, eumque in fugam adactum urgens, denique assecutus, gloriæ suæ lumine obcæcavit.

Moyses tandem cum ad vitæ exitum jam pervenisset, humi prostratus, Deum ne Angelo mortis se interimendum committeret, exoravit: cui Deus indulgens, se statim adventurum, eumque sepulchro traditurum respondit. Nec mora, Angelis Michaele, Gabriele, & Zinghiele secum assumptis, ad Moysem descendit. Gabriel sepulturæ instruendæ incubuit, Michael purpuram Moysi morienti supponendam instravit, Zinghiel Moysis vestes partim ad pedes, partim ad capot, hinc Michaele, Gabriele inde constitutis, composuit. Secundus *Petbirath*, sau Moysis Assumptio, pulvinar Moysi egredienti supponendum à Zinghiele compositum refert, & Gabrielem ad dexteram, ad sinistram Michaelem, Zinghielem denique ad pedes collocat.

Moyse igitur decumbente, & Domini jussu clausis oculis, & utrâque manu supra pectus compositis, Deus ejus animam alloquens filiam vocavit; eique, ut postquam centum & viginti annis corpua illud animaverat, inde statim egrederetur, præcepit; illi verò roganti, ut, quoniam Moyse puriorem invenire non posse putaret (*n*), diuturniorem in eo moram sibi indulgeret, iterum mandavit, ne egredi cunctaretur, quod in suæ gloriæ Throno pro-

n Locus iste Metempsycosis sententiam insinuat.

pè Angelos, Seraphin, & Cherubin esset illicò constituenda; quæ nihilominus respondit. Optimè hic ego maneo; Angeli, Aza, & Aziel, ubi in terras devenere, innocentiam suam infecerunt (o); Moyses verò, postquam ei te in Rubo exhibuisti, ne suam quidem uxorem tetigit: quare ne hinc egredi cogar, iterum flagito. Deus verò Moysem amplexus, per osculum ejus animam libavit, juxta illud [p]: *Mortuus est Moyses servus Domini in osculo Domini.*

o Falso Henoch Libro hic alluditur, ubi Angeli ad filias hominum ingressi dicuntur.

p *Deuter.* 34. 5.

Tum Dominus Moysis funus lugens, Quis, inquit, ei succedet? Flebant Angeli: Ubi invenietur Sapientia? Justus, clamabant Cæli, de terrâ discessit; tellus verò ab hominibus æquitatem evasisse querebatur. Cælum, Sol, Luna, Planetæ & S. Spiritus nunquam in Israel Prophetam Moysi similem adventurum ingemuere. Frustra è vivis ereptum Josue quæsivit. Metraton Angelus Deo dixit: Tuus fuit Moyses, cùm viveret; tuus post mortem erit.

Hæc summa eorum, quæ afferuntur in duobus Libris per Gaulminum vulgatis, quorum uterque Moysis mortem, quamvis diversimodè, recenset; S. Michaelis verò cum Dæmone de Moysis corpore altercationis neuter meminit. Quamobrem Librum *de Moysis Assumptione*, quem Patrum Græcorum Veteres agnovere, à duobus *Pethirath* alium esse, & eundem nunc omninò deperditum judicamos.

Ejus altercationis aliquid tangit Origenes [q], ubi ait S. Michaelem Dæmoni exprobrasse, quòd Adam & Eva per ipsum cecidissent, pravâ nempè suasione, qua eos per Serpentem decepit. Factum, quod eodem in Opere refertur, S. Clemens Alexandrinus memorans (r), Josue, inquit, & Caleb in montem, ubi Moysi è vivis emigrandum erat, profecti Moysem viderunt. Josue verò præ Caleb duos Moyses aspexit, alterum in monte, alterum medium inter Angelos; quorum alteri in vallem translato justa persoluta, & luctus institutus. Caleb, quòd è monte ante Josue descendisset, hæc non conspexit; verùm Josue, quòd purior, & majori donatus lumine esset, omnia intuitus, singula Israelitis narravit.

q *Origen. l.* 3. *in Anabasi Mosis.*

r *Clem. Alex. Strom. l.* 6.

Evodius etiam ad S. Augustinum scribens (s), hunc ejusdem Operis locum producit, Moysemque, ubi in montem moriturus ascenderat, in duo corpora discretum refert; *Ut aliud esset, quod terræ mandaretur, aliud, quod Angelo comitanti sociaretur.* Quod quidem cum quorumdam Veterum ideâ cohæret, qui præter rude & terrestre corpus, quo instruimur, & quibusdam peractis annis per mortem solvitur, animam nostram alteri subtiliori, & aereo, à quo vel post obitum non secernitur, adhærere arbitrantur.

s *Evod. ad Aug. Ep.* 259. *Inter Augustinianas.*

Loca denique ex eodem *de Moysis Assumptione* Volumine hausta hæc producuntur (t). S. Michael cum Dæmone disceptans *Nos*, inquit, *à Spiritu Dei creati sumus;* atque: *Spiritus à facie Dei egressus est, & nos omnes creati sumus.* Alibi etiam (u) Moyses morti proximus ita Josue compellasse fertur: *Deus antequam orbem conderet, me sui fœderis mediatorem futurum prævidit.* In *Pethirath* Codicibus per Hebræos contextis, qui & nunc obtinent, de his ne verbum quidem. Liber igitur de Moysis Assumptione alius omninò est ab his Codicibus; quem si verè S. Judas hic allegavit, ut Origenes, Didymus, & Patrum & Interpretum plerique senserunt, necesse utique, ut ante Christi adventum conscriptus fuerit; ubi è contra ii, quos nunc Hebræi Hebraicè exaratos servant, post secundi Templi eversionem, ut ante tetigimos, conscripti fuere.

t *Ex Actis Synod.* 1. *Nycæn. l.* 2. *c.* 2. *&* 10.

u *Ibid. l.* 2. *c.* 18.

Verùm S. Michael & Dæmon qua de re disceptarunt? S. Judas de Moysis corpore eos decertasse asserit; sed quare decertaverint, non dicit. Oecumenius sanè à Veterum traditione doctus, illud in causa fuisse prodit, quòd cum S. Michael illustriori sepulchro Moysi instituendo incumberet, ei Dæmon validè obstitit, quòd corpus Moysis, utpotè qui Ægyptium, de quo Exodi 2. (x), interfecerat, ad se spectare, & sepulchri honore prorsùs indignum esse dictitaret (y). Quamobrem S. Michael ut Dæmonem retunderet, Domini imperium indixit: *Imperet tibi Dominus.* S. Epiphanius [z] etiam, & Philo (a) Moysem Angelorum operâ sepulturæ mandatum tradunt, ne, ut veteres Patres (b) censent, Hebræi ad idololatriam proclives, Legislatoris virtute capti, si ejus sepulchrum nossent, Divinos eidem cultus fortè exhiberent.

x *Exod.* 2. 11. 12.

y *Oecum. in Jud. Ep. Ita & Glycas part.* 2. *Annal. & Pantaleon Carthophylax &c.*

z *Epiphan. hæres.* 9. *&* 84. *contr. Origen.*

a *Philo de vitâ Mosis ad finem.*

b *Chrysost. hom.* 5. *in Matth. Theodoret. qu.* 45. *in Deuter. Procop. in Deuter. Adde Joseph. Antiq. l.* 4. *c. ult.*

Quod quidem Hebræis juremerito cautum fuit; etenim quidam Arabiæ Petreæ populi, Idumæi nempè, & alii, quos Moyses nequaquam sibi devinxerat, ei nihilominus, teste Epiphanio (c), Divinos honores impenderunt. Hunc facilè cornibus instructum exprimebant; quo factum esse suspicamur, ut Arabes sub eâ imagine Bacchum coluisse crederentur. Revera plura Moysis gesta Baccho adscripta constat.

c *Epiphan. hæres.* 55. *quæ est Melchisedech.*

Fuere, qui putarint Dæmonem vel per Magos Moysis corpus jam tumulo conditum suscitari, vel Hebræis saltem patefieri contendisse, ut deinde populis Deum esse suaderet (d). Alii non de Moysis sepultura, sed ne ejus anima in deliciarum & pacis locum inferretur, Dæmonem decertasse docuerunt (e). Conjecturâ Serarius ducit, Dæmonem corporis Moysis virtutem veritum, S. Michaeli obstitisse, ne in Moab regione Idolorum cultui addictâ tumularetur; sicuti diu post in Daphnes propè Antiochiam luco, ubi Apollo potissimùm colebatur, S. Martyris Babilæ corpus sepulchro traditum fuisse conquestus est.

d *Ambrosiast. in Gal.* 3.

e *Martyrius Syntag. de statu morientium & Erbertanus de regressu animarum c.* 9.

Patrum, & Interpretum nonnulli (f) Moysem minimè obiisse, sed Henoch instar & Eliæ in Cælum vel in terrestrem Paradisum translatum, sibi persuasisse videntur. S. Clemens Alexandrinus Moysem, postquam in Cælum sublatus est, Melchi appellatum refert (g). S. Hilarius (h), S. Ambrosius (i), S. Hieronymus (k), S. Isidurus Hispalensis, Rupertus Abbas, & alii, quemadmodum cæteros homines, Moysem occubuisse non putant; quam quidem opi-

f *In Deuter. c.* 34. 5.

g *Clem. Alex. l.* 1. *Strom.*

h *Hilar. in Matth. c.* 20. *n.* 10.

i *Ambros. l.* 1. *c.* 2. *de Cain & Abel.*

k *Hieron. in cap.* 8. *Amos.*

opinionem ab aliquo Apocrypho, qui pe-rit, Libro fortè exhauserant, ut his verbis S. Hilarius insinuat: *Si quis conditionem & mortis, & sepulturæ, & sepulchri Moysis diligenter adverterit, & secretam Scripturam, secundùm Apostoli authoritatem, intelligat omnia ita esse tractata, ut Moyses potuerit jam videri.*

Ex eo Moysem non obiisse quidam defendunt, quòd in Transfiguratione Domini & ipse apparuerit; nos verò ab eorum Patrum plerisque illud tantummodo innui voluisse ibidem ostendimus [l], quòd Hebræorum Legislator non, quemadmodum homines cæteri, interierit; sed ejus animam in quietis & deliciarum locum sublatam fuisse. Iis verò, qui Moysem non occubuisse, sed translatum seriò putant, perspicuam objicimus Scripturæ authoritatem, qua Moyses mortuus, & sepulchro traditus apertè denunciatur.

l *Vid. Comment. in Deuteron.* 34. 10.

Quis verò Moysem sepulchro mandaverit, incertum, cum à Scriptura non proferatur (m): *Mortuus est Moyses servus Domini in terra Moab, jubente Domino, & sepelivit eum in valle Terræ Moab.* Nonnulli ea verba, *Et sepelivit eum*, ad Dominum proximè ante enunciatum referentes, Moysem ab eodemmet Deo, vel potiùs juxta Hebræorum & Christianorum traditionem ab Angelis sepultum statuunt. Ferunt alii, eadem verba: *Et sepelivit eum* de eodem Moyse, qui semetipsum sepeliverit, explicantes esse ita vertenda: *Et in semetipsum sepelivit*; se nempè Moyses in specu, ubi statim decessit, composuit, ibique omnibus incognitus hucusque delituit. In monte Nebo, & Phasgâ Moysem occubuisse, & in vallem inde delatum, ab Josue & Eleazaro sepulturæ fuisse traditum, Sacer Textus videtur innuere. Quid enim ad miracula tum confugiamus, cùm neque postulet necessitas, neque Scriptura meminerit? Josue & Eleazarus eâ erant prudentiâ, ut optimè periculum nossent, in quod Israelitæ incurrissent, ne propter Moysem in Idololatriam adducerentur, de quo fortè etiam discrimine ipse Moyses utrumque præmonuit; idque sanè malum prorsùs avertere eorum maximè intererat. Moysis itaque morti eos interfuisse, & postrema à S. Legislatore verba excepisse, simillimum vero ducimus; qui deinde ejus cadaver à montis cacumine in vallem delatum in abdito specu condiderunt, eumdemque specum cautè occlusum nemini unquam prodidere: quare *non cognovit homo sepulchrum ejus usque in præsentem diem* (*).

m *Deuter.* 34. 5.

* *Deuter.* 34. 6.

Librorum *Pethirath*, quos jam allegavimus, Hebræi Authores, Deum per semetipsum Moysi sepulturam præstitisse, sepulchrum verò Gabrielem composuisse testantur. Moyses, addunt, decubuit, animam egit, eodemque statu corporis, eodemque, ubi osculum à Deo accepit, loco conditus delituit. SS. verò Angeli Michael, Gabriel, & Zingbiel, qui eidem morienti adfuere, & lectum, & sepulchrum præstiterunt.

Sunt, qui Moysis sepulchrum ab Jeremia tum inventum velint, cùm S. Propheta, paulo antequam Jerusalem à Nabuchodonosore caperetur, Tabernaculum, Arcam, & Altare thymiamatis in monte Nebo occuluit. *Tabernaculum* (n), *& Arcam jussit Propheta comitari secum, usquequo exiit in montem, in quo Moyses ascendit, & vidit Dei hereditatem. Et veniens ibi Jeremias, invenit locum speluncæ, & Tabernaculum, & Arcam, & Altare incensi intulit illuc, & ostium obstruxit.* Ea tamen verba: *Invenit locum speluncæ*, verti etiam possunt: *Invenit locum cujusdam speluncæ*, & omnia, quæ detulerat, illuc intulit. Antra quidem in montibus sæpissimè occurrunt. Idumea, Palæstina, & Regio Moab montuosæ sunt & cavernosæ ad incolarum perfugium, ubi hostes arva invadant. Res autem tunc poscebat, ut ex his specubus aliquis inveniretur commodior, atque occultior, eique ita ostium obstrueretur, ut non per arduum laborem recludi contigeret. Ex his quosdam ita occlusos se vidisse Itineraotes testantur, ut quâ viâ illuc aditus pateat, quave arte effodi possint, vix percipiatur.

n 2. *Macch.* 2. 4. 5.

Prodigium à Cedreno accipimus (o). Lucida, inquit, nubes Moysis sepulchrum ita contegit, ut veluti interjecto pariete intuentium oculos ulteriùs progredi non sinat; quamobrem illud hactenus nemo hominum novit. Inventum nihilominus putant anno 1655. Rem verò Georgius Hornius ita narrat (p): Cum Pastores quidam Maronitæ Octobris mense anni 1655. in montibus Nebo & Abarim capellas pascerent, earum aliquas identidem duorum vel trium dierum itinere à grege secedere, regressas verò mirificè redolere adverterunt. Rem itaque percepturi, errantes prosequuti, ad altissima prærupta loca devenere; in quorum imo contracta quidem sed gratissima vallis, ad quam nonnisi per arduas rupes, quas à proximis montibus terræmotus fortè præciderant, aditus patebat. Illuc profecti, antrum, & in medio antro loculum in vivâ rupe excisum, paucisque, quos percipere non potuere, characteribus inscriptum invenerunt. Antrum undique suavissimè redolebat, regressique Pastores odorem illum vestibus suis ita contraxerunt, ut hæ mirificè redolerent.

o *Cedren. Histor. l.* 1.

p *Vid. Horn. histor. Eccles. Basnag. histor. Joseph. continuat.*

Ad Mataxat Maronitarum Patriarcham in monte Libani in Monasterio *Canobeen Kadischa Mariam* degentem re delatâ, duo probati Sacerdotes, Aben Useph præsertim sapientiâ & scientiâ spectatissimus, missi eò fuere; qui antrum ingressi, sepulchri inscriptionem ita legerunt: *Moyses Dei famulus*. Eventu hilaris Patriarcha ad Damasci Præsidem profectus, sibi sepulchri custodiam permitti, rogavit. Græci verò, Armeni, Judæi, & Franciscani, tanti sibi quisque obtinendi corporis spe ducti, & precibus, & pecuniis etiam plurimis, ut sibi sepulchri cura committeretur, enixè elaborarunt; Judæi præ cæteris, quòd Moyses eorum esset Legislator, sibi conati sunt adjudicari. Turcarum Princeps, quòd Jesu Christi Jerosolymis, Mahometi Meccæ, & Moysis sepulchro in monte Nebo potire-

tur, quammaximè efferebatur.

Jesuitæ, Hornius subdit, omnium spem eversuri, illud à Turcis impetrarunt, ut sepulchro, & viis omnibus eò ferentibus occlusis, ne quis se illuc conferret, capitis pœnâ interdiceretur. Quamobrem Damasci Præfectus Morat Sanjaco Jerusalem, & Sareptæ imperavit, ut antrum, & ad illud aditum omnem intercluderet. Jesuitarum verò mens ea fuerat, ut corpus Moysis subreptum in Europam ipsi transveherent. Quibusdam itaque montis Libani Drusis assumptis, ad antrum clam profecti, recluso sepulchro nil invenere. Cum nihilominus ipsius sepulchri quidquam asportare conarentur, Jerusalem Sanjacus re cognitâ, milites misit, qui duriùs increpatos à cœpto opere prohibuerunt; saxisque ingentibus eò devolutis, viam omnibus omnino imperviam reddidere. Quæ quidem maximam Bizantio turbationem crearunt: verùm inter Sapientes quid de eo sepulchro cogitandum, non conveniebat; donec Judæus quidam filius Gad, Sareptæ incola, Jechonias nomine Librum edidit, quo inventum loculum non Moysis Hebræorum Legislatoris, sed alterius longè junioris Moysis sepulchrum esse ostendit. Tum de invento Moysis sepulchro spes omnis evanuit.

Hæc Hornius, quæ plurimis sanè difficultatibus obvolvuntur. 1. *Jechoniam filium Gad* Sareptæ incolam, qui inventum Sepulchrum Moysis non esse scripsit, nunquam extitisse putamus (q). 2. Maronitarum Patriarcha anni 1655. non *Mataxut*, sed *Joannes* vocabatur; cui anno 1657. *Georgius Besbebel* successit. 3. Damasci Præfectus, qui eam Provinciam gerebat, *Besebis* non *Morat* appellabatur; qui deinde summus Visirius constitutus, Damasci regimine in filium suum *Mahmed* collato, quadraginta post novam dignitatem diebus præfocatus interiit. 4. Arduum nimis & incredibile, quòd Pastores Libani usque ad montem Nebo, leucis septuaginta dissitum ad pascua greges suos agerent. Neque illud similius vero, quòd capellæ trium dierum itinere à grege secederent, & ad Pastores suos deinde reverterentur. Cæteræ demum hujus historiæ circumstantiæ fabellam undique præferunt; quare & hanc inter ea numeramus, quæ ab Judæis in Moysis *Petbirath* recensentur.

q Bartoloc. tom. 3. p. 930. Basnag. Continuat. Histor. Judæor. tom. 4. l. 6. cap. 17. edit. Paris.

Illud verò de Moyse certò scimus, quòd non morbo, aut senio confectus sit, in mortis enim articulo nec oculi ejus caligaverant, nec moti fuerant dentes (r), sed Domino jubente interierit; & quòd ad calcem montis Nebo, seu Phasga sepulturæ traditus fuerit; quamvis an Eleazar & Josue eumdem tumulaverint, an verò Deo mandante per se ipsum Moyses in loco, ubi decessit, sese composuerit, ignoramus. Scimus præterea, S. Michaelem cum Dæmone de Moysis corpore disceptasse; quo in discrimine S. Michael gravioribus verbis Dæmonem minimè excepit, enunciasse contentus: *Imperet tibi Dominus*. Hujus verò disceptationis circumstantię latent; quæ quidem sensibili modo instituta non fuit. S. Michael, Deo sic imperante, mediis homini ignotis, & suę Dæmonisque naturæ accommodatis, eumdem prohibuit, ne Moysis sepulchrum Judæis proderet, eosque ad idololatriam facilè impelleret.

r Deuter. 34. 7.

Locum denique, quem S. Judas producit, ab apocrypho Libro, *de Moysis Assumptione* inscripto, longè alio ab utrisque, quos Gaulminus Parisiis 1629. edidit, & *Petbirath Mose* appellavit, S. Apostolus, juxtà Patres, exhausit. Ipsum verò Librum *de Moysis Assumptione*, à nobis omnino deperditum, ante Christi adventum, eodem fabularum gustu, quo uterque *Petbirath* post Templum à Romanis eversum, Græcè conscriptum arbitramur.

IN PRIMAM
S. PETRI EPISTOLAM
PROLEGOMENON.

Petrus, alio nomine Simon, Joannis sive Jonæ filius, Bethsaidâ, seu Juliade, Galilææ urbe, ultrà Jordanem, propè ejusdem fluminis fauces ad Lacum Genezareth sitâ oriundus, & S. Andreę germanus, à quo ad Jesu Christi sequelam invitatus est (a). Ædes habebat in Capharnaum, ubi cum uxore morabatur (b). Unà cum fratre Andreâ tum piscationi incumbebat, cum à Christo vocatus est ad Apostolatum (c). Suum erga Præceptorem studium assiduè exhibuit, quod etiam cæteris Apostolis præstitit. Christus verò possimæ amoris argumenta ei semper ostendit; Transfigurationis suæ testem adhibuit (d); Petram quoque Eum esse voluit, super quam Ecclesiam ab inferorum conatibus nunquam evertendam sibi construere constituerat (e).

a Joan. 1. 42.
b Matth 8. 14. Luc. 4. 38.
c Luc. 5. 2.
d Luc. 9. 28. &c. Matth. 17. 2.
e Matth. 16. 18.

Quamvis nimiâ animi imbecillitate à Christo in ejus passione defecerit, Christus nihilominùs post resurrectionem nova amoris

ris argumenta ei præstitit (*f*), & supremam Dignitatem non modò non ademit, verùm etiam de suo amore ter postulatum, suæ Ecclesiæ visibile caput expressè constituit (*g*): *Simon Joannis diligis me plus his?* à quo cùm toridem se ab eodem enixè diligi accepisset, *Pasce*, ei subdidit, *agnos meos*, *pasce oves meas*.

Post S. Spiritûs in Apostolos & Fideles omnes unà congregatos illapsum, Petrus utpotè sacri cœtûs caput in Templum se conferens, Spiritu Sancto ità plenam ad populum concionem habuit, ut hominum tria millia ad Fidem statim adduxerit (*h*). Aliquot post diebus, cùm in Templo ad populum adhuc loqueretur, Sacerdotum & Saducæorum jussu captus, carceri addictus est (*i*), quin tamen vel ardorem fidei remiserit, vel animo defecerit. Coram Magistratûs Patribus, & Sacerdotum Principibus deindè accitus, intrepidè de Jesu Christo ad eos dixit, & Deo magis quàm hominibus obtemperandum professus est.

In singulis Petri gestis hîc recensendis non immoror, præcipua tantùm attingo, ut ad eam, qua hæc scripta est Epistola, ætatem legentes deducam. S. Stephano per martyrium absumpto, Fideles omnes, præter Apostolos, Jerosolymis profugi, dispersi sunt in diversa (*k*). Eâ occasione S. Philippus Diaconus Evangelium Samariam invexit, quò & S. Petrus se contulit, ut baptismo initiatis Spiritum Sanctum conferret (*l*). Quam Spiritum S. conferendi virtutem Simonem Magum oblato pretio comparare sibi tentantem, S. Petrus à Christi Ecclesiâ rejecit.

Aliquandiu post & Gentibus ad Fidem & Evangelium velle aditum patefieri, cælesti visione Deus Petro Joppe versanti ostendit, in qua cum Apostolus linteum reptilibus plenum coram se è Cælo demitti spectasset, jussus est occidere, & manducare. Baptismo Cornelium abluit (*m*), neque ampliùs ab Ethnicorum consuetudine duxit abstinendum. Antiochiam paulò post profectus (*n*), primam ibi sedem constituit. Anno circiter Christi 37. Jerosolymam reversus, Paulum, qui ad se eò invisendum venerat, comiter excepit: ubi quindecim diebus mutuâ consuetudine exactis, Paulum dimisit, qui præter Petrum, & Jacobum Fratrem Domini, Apostolorum neminem vidit, quòd cæteri ad Evangelium enunciandum sese aliò contulissent.

Nil in posterum de S. Petro apud S. Lucam usque ad ejus carcerem, cui anno Christi 44. addictus fuit. Cui temporis intervallo nempè ab A. 37. usque ad 44. deputamus ea quæ in Ecclesiastica Historia de ipso leguntur (*o*), Provincias scilicet Asiæ, Bithyniæ, Cappadociæ, Galatiæ, & Ponti excurrisse. Romam deinde, ut suam ibi sedem erigeret, profectus, hanc primam inde Epistolam dedit; cùm verò pluriès Romam eum migrasse putemus, an ante annum 44. quo certò Jerusalem ad Paschalem solemnitatem profectus ab Herode Agrippâ conjectus est in carcerem (*p*); an verò postquam secundò Romam venerat, eam scripserit Epistolam, ignoramus.

Illud sanè constat, 1. Quòd Christi Discipuli tunc in Provinciis Christianorum nomine, appellabantur (*q*): quo quidem nomine, juxta S. Lucam (*r*), nonnisi anno Christi 43. Antiochiæ Discipuli cœpti sunt appellari. 2. S. Marcus unà cum S. Petro tum Romæ versabatur, neque in Ægyptum adhuc migraverat, quò nonnisi circa annum 49. perrexisse arbitramur. 3. Asiæ, Bithyniæ, Galatiæ, & Ponti Ecclesiæ, ad quas Petrus scribebat, jam satis excreverant, & ab Judæis incredulis & à Gentibus plurima perferebant (*s*). 4 Petrus demum in hac Epistolâ diem Domini proximam prænunciat (*t*), quo quidem proximam Jerosolymæ eversionem designare videtur. Quamobrem nil certius decernentes, inter Christi annum 45. & 50. hanc Epistolam collocamus.

Cum Petrus Hebræorum, sicuti Paulus Gentium, Apostolus esset, ad Hebræos potissimùm ad Fidem genitos suam Epistolam dirigit. Quod quidem juxtà S. Augustinum (*u*), aliosque Interpretes (*x*), non prohibet, quominùs & Gentium Fideles Judæis immixtos alloqueretur. Quædam præterea ibi occurrunt, quæ nonnisi Ethnicos ad Fidem traductos afficere videbantur; cùm v. g. ii, ad quos Petrus scribit, ante conversionem flagitiis, & idololatriæ dediti memorantur (*y*); aut Christum, quem non viderant, diligere dicuntur &c. Nos verò cum aliis plurimis (*z*) nihil in eâdem Epistolâ deprehendi posse putamus, quod de Judæis jam Christo addictis tantummodo explicari non valeat.

Illud sibi potissimùm Apostolus propofuerat, ut Fideles, ad quos scribebat, in Fide confirmaret, iisque ad perferendas persecutiones animos adjungeret, unàque se cum Paulo & de doctrinâ, & de Simonis, & Nicolaitarum, qui Fidem sine operibus ad salutem sufficere dictitabant, erroribus refutandis, omninò cohærere ostenderet. Quamobrem ut probis operibus incumbant, & à Christi Fide nunquam deficiant, enixè hortatur; de eorum Vocationis felicitate, & de bonis, quæ per Baptismum consequuti sunt, sæpè meminit; Superioribus Ecclesiasticis, conjugibus, & famulis præclara monita impertit; Principibus denique à Deo constitutis obedientiam commendat.

Variæ in eâ Epistolâ similitudines, & phrases occurrunt, quæ ad eas, quas Paulus affert, prorsùs accedunt: de Jesu Christi v. g. prædestinatione; de ejus mortis fructibus; de Baptismate; eadem quoque ad Episcopos, & Conjuges monita eadem ad perferenda adversa, & ad obtemperandum Principibus & Magistratibus cohortationes advertuntur. Eam & gravitate & eloquentiâ & fidei ardore, & Apostolorum Principe dignam Grotius appellat (*a*). Erasmus verò & Estius (*b*), Apostolicâ Majestate plenam, & plurimis in pauca verba congestis sententiis undique refertam testantur.

Hanc primam Epistolam Hebraicè à S. Petro scriptam, Græcè verò à S. Marco ver-

f *Matth.* 16. 7.
g *Joan.* 21. 15. &c.
h *Act.* 2. 14. &c.
i *Act.* 4. 1. &c.
k *Act.* 8. 1. &c.
l *Act.* 10. 9. &c.
m *Act.* 10. 47.
n *Hieron. in Gal.* 2. *Chrys. tom.* 5. *hom.* 22. *Vide Concil. tom.* 1. *pag.* 269. & *tom.* 5.
o *Euseb. l.* 3. *c.* 1. *Hier. de Viris Illustr. c.* 1. *Leo Magn. ser.* 8.
p *Act.* 12. 1. &c.
q 1. *Petr.* 4. 16.
r *Act.* 11. 26.
s 1. *Petr.* 1. 6. 7. & 2. 10. &c. & 4. 12. &c.
t 1. *Petr.* 4. 17.
u *Aug. in Psal.* 146. & *in Faust. l.* 22. *c.* 89.
x *Vide Est. Præfat. D. Thom. Bedam, Glossam, Lyran. &c. Theodoret. Præfat. apud Mill. p.* 552.
y 1. *Petr.* 2. 10. & 4. 3. & 1. 8.
z *Euseb. l.* 3. *Hist. Eccl. c.* 4. *Hieron. Catalog. Scriptorum Eccl. Didym. Oecumen. Cajet. P. Titelman. Canus l.* 2. *de locis. Alii plures.*
a *Grot. Præfat. in hanc Ep.* Epistola valdè conveniens Principi Apostolorum.
b *Erasm. Est. Præfat. in Ep.* 1. *Petr.* Est autem epistola profectò digna Apostolorum Principe plena authoritatis, & majestatis Apostolicę; verbis parca, sententiis referta.

versam Baronius conjecturâ ducit; attamen, quamvis ad Fideles Hebræos directa, Græcè primùm exarata vulgò creditur. Provinciæ omnes, in quibus Judæi dispersi versabantur, Græco utebantur idiomate; Petrus adhuc juxtà Septuaginta Versionem, per totam Epistolam Scripturas allegat. S. Hieronymus [*] in S. Petri Epistolis styli, characteris, & methodi varietatem agnoscit, quam in varios Apostoli Interpretes refert. Familiarem S. Petri Interpretem S. Marcum ferunt, quem præterea; quòd Fidelibus, ad quos data est Epistola, valedicat (c), unà cum S. Petro tum Romę extitisse scimus. Hos ad Interpretes non ex Græco aut Syriaco, quæ Apostoli dictabant, in Græcum vertere spectabat, sed ad stilum elegantiorem redigere, quæ Græcè, vel Latinè, quemadmodum à Spiritu S. afflabantur, pronunciabant. Licèt enim plurium linguarum munere ab eodem S. Spiritu donati essent, disertè nihilominùs & perfectè omninò loquendi potestatem, ob arcana Dei consilia, non acceperant. S Hieronymus Interpretis operam S. Paolo Titum præstitisse asserit, quòd Apostolus *Divinorum sensuum majestatem digno non poterat Græci eloquii explicare sermone*.

* *Hier. Ep. 150. qu. 11. l. 3. p. 139. Duæ Epistolæ, quæ feruntur Petri, stylo inter se & charactere differunt, structurâque verborum; ex quo intelligimus pro necessitate rerum diversis eum usum esse Interpretibus.*

c 1. Petr. 5. 13.

Tertullianus (d), & S. Cyprianus (e) hanc *ad Ponticos Epistolam* vocant, quòd horum in eâ mentio primùm fiat. Erasmus (f), & post hunc Grotius (g), his verbis ducti (h): *Per Sylvanum fidelem fratrem vobis, ut arbitror, breviter scripsi*, ante hanc Epistolam, ad Hebræos Fideles in Asiæ Provincias dispersos aliam à S. Petro datam fuisse senserunt. Sed ea verba de eâdem hac Epistolâ per Sylvanum ad eos missâ, brevi quidem, si cum rerum, de quibus agit, magnitudine conferatur, & seriè & ad literam explicantur.

d *Tertull. Scorpiac. c. 12.*
e *Cyprian. l. 3. c. 36. Testim.*
f *Erasm. Præfat.*
g *Grot. ad 1. Petr. 5. 12.*
h 1. *Petr. 5. 12.*

Cæterùm hæc Epistola, Origene [i], & Eusebio (k), & Veteribus aliis, à quibus sæpè allegatur, testibus, canonicam semper authoritatem obtinuit. Secunda hujus Apostoli Epistola, ut in Prolegomeno ad illam ostendemus, discrimini diu fuit obnoxia. Apocrypha quædam, Itinerarium nempe, Acta, Evangelium, Apocalypsis, Prædicatio, & Judicium S Petri, eidem S. Petro adscripta fuere (l).

i *Origen. apud Euseb. l. 6. c. 25. & in Jo. p. 88.*
k *Euseb. hist. l. 3. c. 3.*
l *Hieron. de Script. Eccl.*

IN SECUNDAM

S. PETRI EPISTOLAM

PROLEGOMENON.

POstquam S. Petrus primam suam Epistolam inter annum 45. & 50. Romæ, ut paulò ante ostendimus, exaratam miserat, in Palęstinam rediit, & anno 51. in Concilio Jerosolymis coacto Fideles jugo Legis non esse obstringendos pronunciavit; in quam sententiam S. Jacobus concessit, eique veluti à Spiritu S. decisæ Concilium omne subscripsit. Cœtu dimisso, S. Apostolus, ut ex Epistolâ ad Galatas (a) constat, Antiochiam migravit. Quid verò deindè usque ad iter, quo Romam ultimò perrexit, singillatim præstiterit, ignoramus. Romam demum à Spiritu S. perductus, ut coram Nerone Fidei veritatem assereret, & Simonem Magum præstigiis suis plurimos seducentem retunderet, Paulum eò recèns (b) profectum nactus est; statimque miraculis & prædicationibus huic Evangelii hosti oppugnando uterque incubuere (c).

a *Galat. 2. 12.*
b *Ann. Christ. 65.*
c *Vid. Tillemont. S. Petr. art. 33. 24.*

Hanc secundam Epistolam Romæ scripsisse credimus; quamvis enim neque carceris, neque vinculorum meminerit, nihilominus postquam, ut Neronis persecutioni se subduceret, Româ discedens, Christum obvium habuerat, eam dedisse vero prorsùs simillimum judicamus. Cùm ad portas Urbis jam pervenisset, in Christum sibi occurrentem incidit: illum verò, quonam tenderet, interrogans, respondentem audiit: *Vado Romam iterùm crucifigi* (d). Horum verborum sensum illicò assequutus, mortem sibi pro Deo citissimè obeundam intellexit. Cui quidem Visioni fortè alludens scribit (e): *Velox est depositio tabernaculi mei, secundùm quod & Dominus noster Jesus Christus significavit mihi.* Mox ab Ethnicis comprehensus, post toleratum novem mensibus carcerem, anno Christi 66. Crucis supplicio sublatus, Martyrium consummavit (f).

d *Ambros. ser. 68. Origen. G. L. in Jo. to. 2. p. 198. & 298. Gregor. Magn. ser. 8. in Psal. 101.*
e 2. *Petr. 1. 14.*

In hac secundâ Epistolâ etiam atque etiam Fideles hortatur, ut nihil ea curantes, quæ à pravis Doctoribus vel doctrinâ vel exemplis docebantur, bonorum operum exercitio inhæreant. Quæ aliàs edocuerat, in eorum memoriam revocat; proximam suam mortem prænunciat; ut patientes in persecutionibus maneant, & sacris legendis Scripturis assiduè incumbant, cohortatur. Pravos ejus ætatis Doctores in Ecclesia turbas creantes nigris coloribus pingit. Judicii postremi diem, & hominum resurrectionem impugnantes refutat. De Pauli Apostoli Epistolis meminit, easque laudibus prosequutus, unà cum aliis Scripturis in pravum ab ali-

f Hęc epocha à quibusdam rejicitur. *Vid. Tillemont. not. 40. in S. Petr.*

aliquibus detorqueri testatur, ut errores suos protegerent, bonorum præsertim operum inutilitatem, & libertatem nimiam, qua ad plura Legi adversa perpetranda, fratrum in fide adhuc infirmorum offensione, abutebantur.

S. Gregorius Magnus hanc Epistolam (g) ab aliquibus, qui Cepham à S. Paulo Antiochiæ increpatum (h) à S. Petro secernunt, Cephæ eidem adscriptam refert, & unà hanc opinionem validè retundit. Eam sententiam, quæ hanc Epistolam Petro adimit, à remotiori fonte hausisse se Grotius ostentans, pro eâ stare autumat Veteres illos, qui eamdem à Scripturis Canonicis rejecerunt; quod utique, si ejus Authorem Petrum nossent, minimè præstitissent. Ejus stilum à primâ longè alium, eamque varietatem ab Eusebio (i), & ab Hieronymo (k) agnitam affirmat. Quòd propterea postremam Judicii diem proximam esse in eâ Author meminerit, post Jerosolymæ eversionem scriptam asserit; huic enim eversioni Judicium præiturum nemo unquam putavit; adeoque à Petro datam negat, qui Nerone imperante Crucis supplicio interiit. Porrò sub Trajano, & fortè à Simone vel Simeone Jerosolymorum Episcopo, S. Jacobi Minoris successore, exaratam autumat. Quædam denique, à quibus S. Petrus ejusdem Author perspicuè ostenditur, eidem addita ab iis ponit, qui veluti ab Apostolo Petro scriptæ authoritatem adjungere satagebant.

A' Veterum plurimis in Sacrorum Librorum Canone hanc Epistolam minimè recensitam fatemur. Quidam falsam, Didymus vitiatam (l), Origenes incertam (m) appellant. Eusebius unicam tantummodò Epistolam à S. Petro certò scriptam, & à Veteribus allegatam testatur [n]. S. Amphilochius (o), suâ ætate, an Petri fuerit, dubitatum refert; cujus discrimen ab Hieronymo etiam producitur.

Verùm canonicæ authoritatis argumenta per semetipsam præfert. Nihil S. Petro indignum, nihil ejus spiritui, & dignitati incongruum, nihil ejusdem ætatis circumstantiis adversum complectitur. Hujus Apostoli nomine inscribitur (p): ab aliquo ex tribus Apostolis, qui Domini Transfigurationi adfuerunt, conscripta est (q); primam denique S. Petri Epistolam, veluti ab eodem Authore contextam, inducit (r): *Hanc ecce vobis secundam scribo Epistolam.* Loca omnia, de quibus apud Grotium suspicio, in omnibus vetustis Mss. recensentur. Origenes (s) eam veluti S. Petri allegat. Novatianus (t) Tertulliano coævus, S. Cyprianus (u), S. Justinus Martyr (x) vel eamdem citant, vel eidem alludunt. S. Judas in suâ Catholicâ Epistolâ eadem hujus verba veluti ab Apostolis prænunciata laudat (y): *Memores estote verborum, quæ prædicata sunt ab Apostolis Domini nostri Jesu Christi, qui dicebant vobis, quoniam in novissimo tempore venient illusores &c.* Quæ quidem in tertio hujus capite legendâ sunt.

S. Cyrillum Jerosolymitanum (z), S. Athanasium (a), S. Gregorium Nazianzenum (b), S. Epiphanium, S. Hilarium (c), S. Augustinum (d), S. Ambrosium (e), S. Hieronymum (f), Facundum, Salvianum, S. Macarium, Laodicense Concilium (g), Carthaginense tertium (h), & cæteros deinde omnes, qui SS. Librorum Catalogum exhibent, hîc producere supervacaneum ducimus, cùm inter omnes de canonicâ hujus Epistolæ authoritate omnino conveniat. Si igitur de ejus canonicâ authoritate constat, de ejus Authore Petro etiam compertum; si enim S. Apostolus eam non dedit, necesse est scripserit nequissimus illusor. Ab aliquibus Syriacis Exemplaribus idcircò non affertur, quòd de eâ olim ambigeretur. Cæterùm in aliis Syrorum exemplaribus utique recensetur. S. Ephrem (i), & S. Joannes Damascenus, uterque Syrus, eamdem allegant; & Damascenus præterea (k) inter Canonicos Libros enumerat.

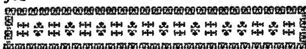
Stili varietatem ab Hieronymo animadversam, è qua Grotius S. Petro eam adimendi argumenta depromit, Critici peritiores vix advertunt (l); cujus etiam causam S. Hieronymus (m) in varios Interpretes refert; modò enim Petrus Glauciam (n), modò S. Marcum adhibebat. S. Marcus tum Petri comes Romæ erat, cum primam scripsit (o). Româ verò aberat, cum alteram dedit.

Quod ad illud Grotii attinet, eam nempè post Jerosolymæ excidium à Simone Hierosolymitano esse exaratam, nil utique est, cur seriò refutetur, cùm validis nullis argumentis innitatur. Loca, quæ is Author in Veteribus Mss. investigari cupiebat, ab iis omnibus, quæ solertissimè Millius consuluit, expressè afferuntur.

Nos cum Interpretum plerisque ad Hebræos Fideles, ad quos S. Petrus primam dederat, & hanc missam putamus; quod S. Apostolus satis insinuat, cum scribit (p): *Hanc ecce vobis secundam scribo Epistolam.* Eos præterea veluti Scripturarum peritos, & Prophetarum studio addictos alloquitur (q). Author Libri *Promissionum*, quem S. Prospero tribuunt (r), *Epistolam ad Gentes* hanc vocat; & Author Sermonis de *Cataclysmo*, seu *Diluvio*, S. Augustini Operibus inserti [s], *secundam S. Petri ad Gentes Epistolam* appellat. Sunt qui potent (t), per hanc Epistolam utrosque affici posse & Ethnicos, & Hebræos; iisque ducuntur verbis (u): *Simon Petrus Apostolus Jesu Christi iis, qui coæqualem nobiscum sortiti sunt Fidem*, quibus Ethnicos æquè ac Hebræos ad Fidem traductos designari volunt. Ea verò proniùs quidem de Hebræis, qui tot inter pervicaces Judæos Fidei felicitatem consequuti fuerant, explicantur.

g *Gregor. in Ezech. hom.* 18.
h *Galat.* 2. 11.
i Nil eâ de re apud Euseb. l.3. c.3. & 25. hist. Eccl.
k *Hieronym. de Vir. Illustr. c.*1. *Scripsit duas Epistolas, quæ Catholicæ nominantur, quarum secunda à plerisque ejus esse negatur propter stili cum priore differentiam.*
l *Didym. Comment. in hanc Epist. ad finem. Non est ignorandum, præsentem epistolam esse falsatam: quæ licèt publicetur, non tamen in Canone est.*
m *Origen. in Jo. p.*88.
n *Euseb. hist. Eccl. l.*3. *c.*3. *&* 25.
o *Amphiloch. apud Gregor. Nazianz. Carm.*125.
p 2. *Petr.* 1. 1.
q 2. *Petr.* 1. 18.
r 2. *Petr.* 3. 1.
s *Origen. in Josue homil.*7.
t *Novatian. lib. de Trinit. c.*8.
u *Cyprian. Epist.*75.
x *Justinus Dialog. cum Tryphon.*
y *Jud.* ℣. 17. *Confer* 2. *Petr.* 3. 3. *cum Juda* ℣. 18.
z *Cyrill. Catech.*4.
a *Athanas. Synops. & orat.* 2. *contr. Arian.*
b *Nazianz. Car*4.
c *Hilar. l.*1. *de Trinit.*
d *August. l.*2. *c.*8. *de Doctr. Christ.*
e *Ambros. de Incarnat. c.*8.
f *Hier. l.*1. *c.* 24. *contr. Jovinian.*
g *Concil. Laodic. c.*60.
h *Concil. Carthag.*3. *c.*47.
i *Ephrem serm. contr. impudic.*
k *Damasc. l.* 4 *c.*18. *de Fide orthodoxâ.*
l *Magdeburg. Gemar. Gerhad. Cajet. Est. Cornel. Alii.*
m *Hier. Duæ Epistolæ, quæ feruntur Petri, stilo inter se & charactere discrepant, structurâque verborum; ex quo intelligimus pro necessitate rerum diversis eum usum Interpretibus.*
o *Clem. Strom. l.*7. *p.*674.
o 1. *Petr.* 5. 13.
p 2. *Petr.* 3. 1.
q 2. *Petr.* 1. 19. 20.
r *Prosper seu alius Promission. l.*4. *c.*21
s *Vid. apud Aug. tom.*6. *nov. edit. pag.* 606.
t *Quidam apud Est. hîc.*
u 2. *Petr.* 1. 1.

IN

IN PRIMAM

S. JOANNIS EPISTOLAM

PROLEGOMENON.

PRima S. Joannis Epistola Canonicam semper in Ecclesiâ authoritatem obtinuit. Unde, quando, quibus scripta fuerit, ignoramus, tantùmque de eâ varias producimus conjecturas. Augustinus (a), & alii nonnulli (b) *Epistolam ad Parthos* appellant; quo nomine Grotius designatos censet omnes Judæorum Fideles, qui non Romanis, sed Parthis tum cum Romanis de Orientis Imperio decertantibus parebant, eos verò potissimùm, qui Neardæ, Nisibi, & alibi trans Euphratem versabantur.

Ex hac *Epistola ad Parthos* inscriptione Joannem ad Parthos prædicasse Baronius deducit (c). Reverà Fidei apud Indos propagatores ferunt, traditione Indos habere, quòd Evangelium in eorum Regiones Joannes invexerit. Sed hæc maximè incerta. Apud Veteres, quòd Joannes in eas regiones se contulerit, nulla mentio. Esto etiam, Epistolam hanc ad Parthos direxerit, anne proindè, ut eò migraverit, necessitas postulavit? S. Paulus cùm ad Romanos scripsit, eos nondum viderat; scripsit etiam ad Colossenses, ad quos divertisse illum nullibi patet.

a *Aug. Quæst. Evangel. l.2. c.39.*
b *Possidius Indicul. Oper. S. Aug. Idac. Clar. contr. Varimand. Athanas. apud Bed. Prolog. in Epist. Canonic. Vide & Pseudo-Hygin. Epist.1. c.5.& Jo.2. ad Valerium.*
c *Baron. ad ann.34. §.30.*

Ligfootus de Ecclesiâ (d), ad quam Joannes scripserit, aliam conjecturam producit. Joannes, inquit, in tertiâ suâ ad Gajum Epistolâ (e) *se jam Ecclesiæ scripsisse* testatur; et sanè Ecclesiæ, in qua Gajus versabatur. Aliundè, Corinthi omnis Crispum & Cajum, seu Gaium ablutos fuisse Baptismate ab Apostolo Paulo scimus (f). Quare ad Corinthi Ecclesiam hanc Epistolam dedisse jure Joannes creditur; quam enim aliam, præter hanc, ad eam Ecclesiam Joannes scripserit? Satiùs equidem hanc statuimus, quàm aliquam aliam deperditam asseramus. Hæc Ligfootus, quæ tamen doctis dijudicanda relinquit. Nos verò huic sententiæ neminem facilè adhæsurum putamus, quòd conjectura sit imbecillior; maximè enim ambigitur, an Cajus, ad quem Joannes suam dedit Epistolam, Corinthi, an potiùs in Asiâ & ortum, & domicilium habuerit.

d *Ligfoot. hora Hebr. in 1. Cor.1. 14.*
e *3. Jo. ℣.9. Scripsissem forsitan Ecclesiæ; sed is, qui amat Principatum, Diotrephes, non recipit nos. Græc.*
f *1. Cor.1.14.*

Discrimen etiam, an Joannes ad Ethnicos, an ad Judæos Fideles hanc eamdem scripserit. Plerique stant pro Judæis; cui nos opinioni adversum nihil per totam Epistolam advertimus. Bartholomæus Petri, qui Opus in hanc Epistolam ab Estio inceptum & propè perfectum continuavit, inde & ad Gentes Joannem scripsisse haurit, quòd eos ad idololatriæ fugam cohortetur (g): *Custodite vos à simulacris*. Quis verò prohibet, quominus S. Apostolus Judæos ita monuerit, ne in Regionibus exteris, & in mediis Ethnicis & Idololatris degentes, facilè ad Idolorum cultum perducerentur?

g *1. Jo.5. 21.*

Hujus Epistolæ Author nullibi nomine suo adscripto, ita semper loquitur, ut se nullatenus prodat; proditur verò à stilo, à methodo, à sententiis, & potissimùm à charitate, qua Joannes affluens per totam Epistolam undique redundat. Per eadem, per quæ Evangelium, verba exorditur: *In principio*; vocem *Logos* (h) adhibet, ut Dei Filium designet, & Græcum verbum *erotao* (i), quod *interrogare* significat, pro *rogare* usurpat. Suo verò nomine, inquit Grotius, quemadmodum Apocalypsim, & hanc Epistolam non inscripsit, ne Romanis, cum eam ad Regiones illis infensas per Mercatores Ephesios mitteret, de suis Epistolis suspicionem crearet, & in Christianos eorumdem odium, & persecutionem excitaret. Baronius *Epistolam ad Parthos* inscriptam, inscriptionem verò deperditam censet.

h *1. Jo.5. 7.*
i *1. Jo.5. 16.*

Paulò ante Jerosolymæ eversionem in Insula Pathmos hanc Joannem dedisse, Grotius autumat; & reverà proximi Urbis Jerosolymæ excidii mentio fieri videtur, illis verbis (k): *Filioli novissima hora est*. Verùm Grotius, qui è Pathmos Insulâ scriptam asserit, S. Joannem annis pluribus (l) post Judæorum bellum & Jerosolymæ excidium in eam Insulam à Domitiano amandatum fuisse, reminisci debuerat.

Diu postquam ab exilio reversus fuerat, ab Joanne exaratam alii putant (m). Verùm adversùs Cerinthi, & Simonis Discipulos, aliosque ejusdem ætatis hæreticos Christi Divinitatem impugnantes, & eum non verè, sed per speciem tantummodò venisse asserentes, scriptam fuisse & legentibus constat, & S. Clementis Alexandrini, S. Epiphanii, S. Hieronymi, aliorumque plurimorum testimonio probatur. Quamobrem paulò ante Romanorum, Judæo-

k *1. Jo.2. 18.*
l *Tertull. Præscrips. p.345. Auth. Quæst. in Vet. & N. T. inter Opera S. August. qu. 72. tom.3. Append. pag. 71. Sulpit. Sever. l.2. Primas. & Victorin. in Apocal. Alii.*
m *Baron. ad an. Christ.99. art.7. 8.*

ducorumque bellum, diuque ante ejusdem S. Joannis Evangelium exaratam patet; Cerinthus enim & Simon eâdem, qua Paulus, ætate in vivis agebant, ut ex Pauli Epistolis (n), & Epiphanii etiam authoritate satis ostenditur (o). Hinc fit, ut de hac Epistola, veluti de quadam in S. Joannis Evangelium præfationis specie, sit cogitandum.

Ephesi data à quibusdam subscriptionibus exhibetur; quod sanè à vero procul non abest, cum S. Joannem diu in Asiâ Minori versatum à Veteribus accipiamus (p). Quo tamen data fuerit anno, hucusque nemo certò constituit. Si ante Jerosolymæ eversionem, ante annum Christi 70. statuenda est, & quo anno Joannes 70. seu 74. annis natus in Asia fortè morabatur. Si post ipsum Joannem ab exilio restitutum, & post suum Evangelium; post Christi annum 96. est collocanda, & tum Joannes annum propè centesimum agebat.

Hac in Epistola Joannes illos sibi retundere proposuerat, 1. qui bona opera ad salutem necessaria negabant (q); 2. qui Jesum à Christo separabant, & eum Christum minimè esse asserebant (r); 3. qui Christum non verè, sed per speciem tantommodò venisse dictitabant (s). Hos errores, quos potissimùm oppugnat, Simon Magus, Cerinthus, eorumque asseclæ ad Ecclesiæ perniciem evulgabant. Fideles præterea Dei filios, hæreticos verò & pravos Doctores filios Diaboli appellat (t). Ut Fidei, & patientiæ inhæreant, Fideles hortatur; Dei erga nos, nostrum erga fratres amorem plurimùm commendat; Pseudo Prophetas & Pseudo Doctores increpat; Fidem denique, innocentiam, & Charitatem, Fidelium esse characterem ostendit.

n *Vide Comment. in Epist. ad Galat & ad Thessalon.*

o *Epiph. hæres.28. Vide Tillemont. tom.2. art. de Cerinthian.*

p In Asiam fortè migravit circa ann. Chr.66. anno eodem quo S. Petrus, & S. Paulus martyrium consummarunt.

q 1. *Jo.*3. 4 *&c.*

r 1. *Jo.*2.18. *&c.*

s 1. *Jo.*4. 1. 2. 3. 6. 8. 11.18.

t 1. *Jo.*3. 1. 13.

IN SECUNDAM
S. JOANNIS EPISTOLAM
PROLEGOMENON.

Hanc secundam, & quæ hanc consequitur, Epistolam Authorum disceptatio S. Joanni Apostolo sæpè eripuit (a). Fuere, qui alteri Joanni, cognomine seniori, cujus sepulchrum Ephesi ostenditur, & cujus apud Papiam, Eusebium, & Hieronymum mentio, eas tribuerint. Hoc sanè discrimen, quod usque ad quartum sæculum Ecclesias in contraria distraxit, nostrâ iterum ætate à quibusdam inventum est, qui eas Epistolas ab Joanne exaratas omninò inficiantes (b), bis ducuntur argumentis. 1. Hujus Epistolæ Scriptor non Apostolum, sed *Presbyterum*, seu *Seniorem* seipsum appellat. 2. Utramque ex his Epistolis diu Ecclesiæ rejecerunt, & nonnisi serò admodum in suam linguam converterunt. Christiani nullius temeritas eò pervenisse credenda est, ut Apostolum repelleret, quemadmodum hic (c) Epistolæ tertiæ Authorem Diotrephes rejecisse dicitur.

His respondemus, Apostolos & nomen, & sui Apostolatûs dignitatem Epistolis semper præponere non consuevisse; In Epistola ad Hebræos Paulus, & ipse Joannes in suâ primâ, nomen suum prætereunt. Porrò nomen ibi suum suppressit, veritus ne, ut de primâ ejusdem Epistolâ paulò ante Grotius suspicatus est, veritus, inquam, ne in manus Fidelium, à quibus pravè acciperentur, inciderent (d). Has profectò postremas duas Epistolas in Scripturarum Canone diu non recensitas fatemur; nemo tamen omninò rejectas perhibebit. Nos à primo ad quartum & quintum usque sæculum, quibus unanimi consensu canonicæ haberi cœptæ sunt, velutì Scripturas Sacras à Patrum plurimis allegatas fuisse, paulò post ostendemus.

Temerè quidem asseritur, in alias linguas nonnisi serò admodum fuisse conversas. Nos eas in omnibus Latinorum, Syrorum, aliorumque Orientalium Collectionibus invenimus; & ab iisdem aliquando fuisse rejectas nullibi ostenditur. Quòd verò quædam Ecclesiæ, & Patres de eis dubitarint, canonica earum authoritas inde minimè evertitur. Diotrephis præterea audacia, qua S. Joannem contemptui habebat, S. Apostoli authoritati nil detrahit. Quò temeritatis non progrediatur superbus? Nonne & ipse Apostolus Paulus nihili habitus, & maledictis affectus? (e). Simonis & Cerinthi Discipuli, cæterique Anti-Christi præcursores, quos S. Petrus, S. Paulus, S. Jacobus, & S. Joannes strenuè impugnarunt, inter Christianos quidem merebant; Apostolos nihilominus, eorumque doctrinam despicatui habebant.

Joannem Seniorem, quem Papias (f) Præceptorem suum, & postremæ utriusque Joannis Epistolæ Authorem appellat, satis adhuc minimè novimus. Ipse Hieronymus, qui ejus sepulchrum unà cum sepulchro S. Joannis Evangelistæ Ephesi ostendi asserit, id à pluribus alterum ejusdem S. Evangelistæ monumentum reputari asserit (g). Qui Joanni Marco (h), de quo in Apostolorum Actis (i), has Epistolas tribuunt,

a *Origen. apud Euseb. l.6. c.25. hist. Eccl. Hieron. de vir. Illustr. c.9. Reliqua duæ Epistolæ Joannis Presbyteri asseruntur, cujus & hodie alterum sepulchrum apud Ephesum ostenditur. Vide Papiam apud eumdem c.18. Nazianz. car. 125.*

b *Grot. Ità censet Erasmus. Dubitat Cajetan.*

c 3. *Joan.* 9.

d *Vid. Cleric. not. in hunc loc.*

e 1. *Cor.*4.13.

f *Apud Euseb. l.3. c.39. hist. Eccl.*

g *Hier. de vir. Illustr. c.6. Nonnulli putant duas memorias ejusdem Joannis Evangelistæ esse.*

h *Dodwel. Dissert.1. in Irenæum.*

i *Act.*12. 25.

nullo valido argumento ducuntur. Quare cum ſtilus, ſententię, ratiocinia, & cęterę circumſtantiæ, tot potiſſimùm ſæculorum fides pro S. Joanne Evangeliſta nos ſtare compellant, & adverſantium præterea argumenta vel inania ſint vel enervia, veterum inſtar utramque hanc Epiſtolam verè ab Joanne Evangeliſta exaratas fateri cogimur.

Eo ducti principio, canonicas adigimur profiteri; nobiſque adſtipulantur Concilia & Patres, à quibus veluti à Spiritu S. inſpiratæ laudatę fuere. Quidam Magni Concilii Carthaginenſis Epiſcopus (*k*) hanc, de qua hìc potiſſimùm agimus, ſecundam veluti à S. Joanne ſcriptam allegat. S. Cyrillus Jeroſolymitanus (*l*), S. Gregorius Nazianzienus [*m*], Concilium Laodicenſe (*n*), & Carthaginenſe tertium anni 397. (*o*), & S. Clemens Alexandrinus (*p*) inter Canonicos Libros utramque recenſent. S. Hieronymus, qui in Libro de viris Illuſtribus huic ſecundæ favere non videtur, alibi commendatam allegat (*q*): *Clangat tuba Evangelica, filius tonitrui, quem Jeſus amavit plurimùm, qui de pectore Salvatoris doctrinarum fluenta potavit. Presbyter Electæ Dominæ, & filiis ejus, quos ego diligo in veritate &c.* S. Irenęus (*r*) Joannis Chriſti Diſcipuli nomine, nomine verò Beati Joannis Alexander Alexandrinus [*s*] & S. Athanaſius eam allegant. Athanaſius præterea (*t*) Canonicam appellat, cui & Rufinus (*u*), S. Auguſtinus (*x*), Innocentius I. (*y*), & alii Recentiores oltrò adhærent.

De *Electa*, ad quam data eſt Epiſtola, nunc diſcutiamus. Nobilis quædam Matrona propè Epheſum degens vulgo creditur, cui unà cum familia ab Hæreticis Filii Dei Divinitatem, & Incarnationem impugnantibus S. Joannes per hanc Epiſtolam cavit (*z*) Hæc verò ſententia magnis difficultatibus obvolvitur. S. Athanaſius hujus Matronæ nomen *Kiream* ſeu *Dominam* (*), *Electam* verò epithetum, ſeu præclarum titulum putat: *Domina à Deo electa*. Verùm alii & *Electam* & *Dominam* utrumque honoris titulum putant (*a*). Joannem verò addunt, & ſuum & hujus Matronæ nomen conſultò prætermiſſe, præſertim cum & Epiſtolæ delator, & ſtilus, & characteres Joannis optimè noſcerentur. Quem morem & in tertia Epiſtola amplexus, *Senioris* nomine ſe ipſum, *Gaji* verò, ſeu *Caji* cognomine, non genuino nomine, eum, ad quem ſcribit, deſignat.

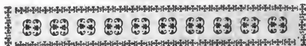
Non deſunt, qui (*b*) hanc Epiſtolam nulli Matronæ, ſed toti Eccleſiæ ſcriptam ducant, quam S. Joannes per ænigma & ſymbolicè *Dominam* & *Electam* appellarit; eandem præterea, veluti cum ſuis filiis unum quid conſtitueret, plurali numero alloquitur. *Electa* tandem *Sororis ſuæ, ejuſdemque filiorum*, nempè, ſubdunt, Eccleſiæ & Chriſtianorum Epheſi nomine ſalutat. S. Petrus Eccleſiam Romanam (*c*) ſalutat nomine *Eccleſia, quæ eſt in Babylone coelecta*. Fideles in Apoſtolorum Scriptis *Electi* ſæpiſſimè appellantur (*d*). Si per *Dominam Electam* quamdam Eccleſiam, & ſi *per ejus Sororem Electam unà cum filiis* Eccleſiam alteram S. Joannes induxit, extraordinarium ſanè loquendi genus adhibuit. Tempora verò & circumſtantiæ figuratas aliquando phraſes adhiberi expoſtulant, ut illud lateat, quod ſciri non expedit. S. Petrus in primâ ſuâ Epiſtolâ (*e*), & S. Joannes in Apocalypſi [*f*] Romam appellant Babylonem. Neronem S. Paulus Leonem vocat (*g*). Prophetæ ſimillimis phraſibus ſæpiſſimè utuntur. Quare non deſpiciendi, qui non Matronam hìc ſed Eccleſiam quandam intelligunt, cùm præſertim Fides minimè utrinque lædatur. S. Clemens Alexandrinus (*h*) Babyloniam Matronam, ad quam S. Joannes ſcribebat, *Electam* fuiſſe tradit.

Quo tempore ſcripta fuerit, ignoramus; fortè eodem, quo prima, cum pravos eoſdem Doctores, & eoſdem, Simonis nempè, Cerinthi, & Gnoſticorum errores impugnet. Fortè etiam Epheſi datam credimus, cum & hanc & cæteras Aſiæ Eccleſias Apoſtolus gereret, qui tandem ſe ad eam inviſendam citò adventurum, *Electæ* pollicetur.

k *Apud Cyprian. p.403.*
l *Cyrill. Catech.4.*
m *Gregor. Nazianz. car. 34.*
n *Concil. Laodec. can.60.*
o *Concil. 3. Carthag. can. 47.*
p *Clem. Alex. in Hypotypoſ. apud Euſeb. l. 6. c.14.*
q *Hier. Ep.85.*
r *Iren. l.1. c. 12. 13. l.3. c. 18.*
s *Alex. apud Socrat. l.1. c. 16*
t *Athanaſ. in Synopſ. & in Epiſt. Paſc.*
u *Rufin. Expoſit. Symb. apud Cypr p.553.*
x *Aug. de Doctr. Chriſt. l.2. c.8.*
y *Innoc. I. Ep. 3. c.7.*
z *Vide noſtr. Comment.*
* *Athanaſ. in Synopſ.*
a *Bart. Petri, & Cleric.*

b *Quidam apud Oecumen. hìc. Mauduit. Differt. 23. Cornel. Serar. V.13. Buentop. Lux de Luce l. 1. p.124. Hammond.*
c 1. *Petr. c.5. 13.*
d *Coloſſ. 3. 12. Rom. 16. 13. & 2. Petr. 1. 1.*
e 1. *Petr. 5. 13.*
f *Apoc. 16. 19. & 17. 5. & 18. 2. 19. 21.*
g 2. *Timoth. 4. 17.*
h *Clem. Alex. Commentar. in hanc epiſt. à Caſſiodoro Latinè verſum.*

IN

IN TERTIAM
S. JOANNIS EPISTOLAM
PROLEGOMENON.

INitio secundæ S. Joannis Epistolæ & de hujus canonicâ authoritate meminimus. An pretereà verè hæc Apostoli Joannis fuerit, à Veteribus dubitatum, & ab iisdem alteri Joanni, cognomento Seniori, quem Papias Præceptorem suum appellat, adscriptam retulimus. Verumtamen & ejus stilo, characteribus, ceterisque circumstantiis & unanimi, potissimùm à quarto hucusque sæculo, Ecclesię consensu ducti, & ab Joanne Apostolo exaratam credimus, & Scripturam Sacram atque Canonicam reputamus.

Cajus, ad quem hæc traditur, alter est fortè ex duobus Pauli Apostoli Discipulis, quorum utrumque hoc nomine appellatum novimus. Ex his celeberrimus Corinthi ortus, à S. Paulo Fidei mysteriis initiatus, & baptismate (*) ablutus. In eadem urbe Apostolum hospitio excepit; quare Paulus hęc de ipso ad Romanos [b]: *Salutat vos Cajus hospes meus, & universa Ecclesia*. Beda (c), Ambrosiaster (d), Ado, post quos & Ligfootus (e), atque Interpretum plerique, hunc esse putant, cui S. Joannes tertiam hanc Epistolam inscribit. Alii Cajum Derbęum (f), de quo in Actis (g), verosimiliùs credunt. Cajus sanè, de quo hîc, in Asiâ potiùs, quàm Corinthi morabatur. Caji cujusdam Macedonis S. Pauli Discipuli (h) meminit S. Lucas, qui cum Apostolo Ephesum profectus, in seditione Demetrii vitę discrimen subiit. Hunc verò Grotius (i) cum Cajo Derbęo confundit, quem è Lycaonia oriundum, & Thessalonicę natum asserit. Hac tamen de re certi nihil.

* 1. *Cor*. 1. 14.
b *Ad Rom*. 16. 23. *Syriacus legit: Totiusque Ecclesia*.
c *Beda in* 3. *Jo*. p. 754.
d *Ambrosiast. ad Rom*. 16.
e *Ligfoot. Cronogr*. p. 152. *Hugo, Glossa, Lyran. Men. Tir.*
f *Tillemont. tom*. 1. *S. Paul. art*. 23. *& Not*. 29
g *Act*. 11. 4.
h *Act*. 19. 29.
i *Grot. in Acta*.

Illud tantummodò constat, quòd Cajus, ad quem hanc Joannes, eidem S. Apostolo apprimè charus, hospitalitati penitus incumbebat, vel invito Diotrephe, ejusdem, ut credimus, Urbis, in qua ipse versabatur, Episcopo, qui fratres ad Fidem ab Judaismo conversos hospitio excipi interdixerat, & eos, qui excepissent, anathemate multabat. Fratres omnes, & Joannes potissimùm, Caji pietatem, virtutemque commendabant, cui hîc S. Apostolus se citò adventurum spondet, ut eum invisat, & Diotrephis audaciam retundat. Grotius in alterâ ex septem Ecclesiis, de quibus mentio in Apocalypsi (k), Ligfootus verò Corinthi Cajum commorantem perhibent. Nos hanc Epistolam Ephesi datam, & in aliquam ex proximis Civitatibus missam arbitramur. Quo autem scripta fuerit anno, frustrà inquirimus; nullatenus enim fieri potest, ut comperiamus. Baronius, post quem alii plures, ab Joanne annos circiter 97. nato singulas tres Epistolas exaratas asserit; alii verò ante Evangelium & Apocalypsim conscriptas suspicantur.

k *Apoc*. 1. 4. *&c*.

A' Judæis Fidelibus, qui Evangelio enunciando addicti vagabantur, & ab Ethnicorum donis & contubernio abstinebant, hanc Epistolam delatam fuisse simillimum vero ducimus; quare ita de hac reputandum, veluti de Epistolâ eorumdem Concionatorum commendatitiâ (l). Illud ex hac Epistola constat, quòd Gentium, & Judæorum Fideles non semper inter se convenirent, quòdque plurimùm elaborandum esset, ut mutua eorum simultas divelleretur. In S. Pauli Epistolis earumdem divisionum inter Judæorum & Gentium Fideles semina leguntur; quare Apostolus in id præcipuè incubuit, ut hinc Judæos se Gentibus anteferentes, compesceret, inde verò Gentes Judæos contemptui habentes coerceret (m). Alibi Fidelium ex Gentibus audaciam comprimit, eisque interdicit, ne Evangelicâ omnes promiscuè cibos comedendi libertate abutentes, Judæis crearent offensionem (n). Hebræis denique adversatur, quòd Gentes ad Legalia compellere niterentur (o). Quæ sanè omnia demonstrant, quàm mirificè Apostoli de Fidei rebus & Ecclesiæ regimine inter se convenirent.

l *Vide vers*. 5. 6. 7. 8. 9. 10.
m *Vide Epist. ad Rom. per totam*.
n *Vide Epist. ad Corinth*.
o *Vide potissimùm Epist ad Galat & Epist. ad Philippens*.

IN EPISTOLAM
S. JUDÆ
PROLEGOMENON.

JUdas cognnmento *Thadæus* sive *Lebbæus*, & *Zelotes*, & juxta Origenem [a], Chrysostumum (b), Hieronymum (c), Gelasium Papam (d) & alios nonnullos, interdum *Frater Domini* (e) idcirco appellatus, quòd filius Mariæ Sororis B. Virginis, & S. Jacobi Minoris Jerosolymorum Episcopi frater esset (f). Ex uxore, quam Nicephorus Mariam vocat, excepit liberos; Hegesippus enim duorum Martyrum ejus Nepotum meminit (g). Ejus, quæ extat, Epistola inter Catholicas ultima recensetur, quam ipse nulli peculiari Ecclesiæ, sed omnibus Fidelibus à Deo Patre dilectis, & à Christo Domino vocatis inscribit; ex cujus versiculo decimo septimo, quo Petri, veluti ab iis, quos alloquitur, satis agniti, secundam allegat, & ex toto ejusdem contextu, qui ad Apostolorum Principis phrasim quammaximè accedit, omnibus Judæis, qui Christianæ Fidei nomen dederant, & in Orientis Provinciis versabantur, Epistolam suam scripsisse videtur.

a *Origen. in Matth. 35. p. 395.*
b *Chrys. t. 5. orat. 32. p. 409.*
c *Hier. in Galat. 4. & in Helvid. cap. 7.*
d *Vide Florent. Martyrolog. pag. 170.*
e *Matth. 53. 55.*
f *Vide Tillemont. t. 1. p. 682. Not. 2. in S. Jud.*
g *Hegesipp. apud Eusch. Hist. Eccl. l. 3. c. 20.*

Jamdiu ad eos scribere optantem illuc usque se prohibitum idcireò suisse ostendit, quòd pravis quibusdam Doctoribus per doctrinas, nefariosque mores ultimam Ecclesiæ perniciem molientibus oppugnandis, totam suam operam collocasset. Simonianorum præcipuè eum hic meminisse credimus, & Nicolaitarum, aliorumque ejus ætatis Hæreticorum (h), qui in Historiis Gnostici appellantur; quorum pravæ sententiæ, & pudenda flagitia à S. Epiphanio, à S. Irenæo, & à cæteris vetustis Patribus referuntur. Eos quidem S. Judas quibusdam coloribus ita pingit, ut iis minimè blandiri videatur: verùm de lubricis eorum Hæreticorum moribus non nisi cautè loquendum est.

h *Epiph. hæres. 26. Oecumen. hic ad vers. 4. Athanas. in Synops. Alii recentiores plerique.*

Sub Epistolæ exitum, ut Fidei & Charitati firmissimè adhæreant, & precibus studiosè addicti à Deo misericordiam, & æternam vitam expectent, Fideles hortatur; enixèque rogat, ne Fratrum, qui ab Hæreticis decipi facilè possent, salutem negligant; utque veluti à mediis flammis illos eripiant, quos Hæreticorum fraus in errores impulerat. Vereantur, denique concludit (i), *& eam, quæ carnalis est, maculatam tunicam.*

i *Jud. vers. 23.*

Quo tempore eam scripserit, ignoramus; sanè post Hæreticos, quorum meminimus. Apostolos veluti aliquandiu ante peremptos memorat (k); præstereà cùm secundæ Petri verba exscribat, & ad & secundam Pauli ad Timotheum alludat (l), post eorum mortem, nempe post annum Christi 66. eamdem inscriptam jure putamus. Qui verò post Neronem, imò & post Jerosolymæ excidium exaratam duceret, utique non procul à veritate facilè aberraret.

k *Vid. vers. 17. & 2. Petr. 3. 31.*
l *Confer Jud. vers. 18. cum 2. Timoth. 3. 5.*

Omnes prorsùs Ecclesiæ inter Canonicas Scripturas hanc non semper recensuere; quare an Canonica fuerit, Veteres nonnulli dubitarunt; imò & plurimi, Eusebio (m), Hieronymo (n), & Amphilochio (o) testibus, canonicam ejus authoritatem impugnarunt. Eusebius præstereà à Scriptoribus Ecclesiasticis vix allegatam, simul tamen in pluribus Ecclesiis publicè perlectam testatur (p). Idcircò autem à pluribus improbatam scimus, quòd S. Judas in eâ Libri Henoch, cui nunc ut apocrypho nulla fides, veluti cujusdam prophetiæ meminerit; quòd etiam de cadavere Moysis quiddam referat, cujus in Canonicis Veteris Testamenti Libris nulla mentio; quare à quodam Apocrypho Opere, *Moysis Assumptio* inscripto, depromptum credebatur.

m *Euseb. l. 3. c. 25. hist. Eccl.*
n *Hier. de Vir. Illustr. c. 4.*
o *Amphiloch. carm. ad Seleuc. Nazian. carm. 125.*
p *Euseb. l. 2. c. 23.*

Verùm esto (q), S. Judas duo hæc Apocrypha Opera allegarit: ex iis sanè Libris, utpotè Dei Propheta, vera à commentitiis secernere potuit. In iisdem præstereà vera plurima referuntur, quæ S. Judas aliunde fortè hauserat. De libro Henoch fusiùs egimus in Dissertatione ad Genesim. Quod verò ad *Assumptionem Moysis*, & S. Michaelis cum Dæmone de Moysis corpore altercationem attinet, in peculiari Dissertatione paulò ante perpendimus. S. Hieronymus magis abs re non esse putat (r), quòd S. Judas apocryphum Librum citaverit, quàm quòd S. Paulus prophanos Poetas laudaverit. Plurimum tamen inter illud interest, quòd S. Paulus Prophanos ut Prophanos, S. Judas Henoch ut Prophetam allegat (s).

q *Vide Aug. de Civit. c. 23. & l. 18. c. 38. è Barth. Petri hic, alios.*
r *Hier. in Tit. 1.*
s *Jud. vers. 14. Prophetavit de his septimus ab Adam Henoch.*

Putavit Grotius, eam Epistolam minimè Apostolo Judæ esse tribuendam, sed Judæ alteri, decimoquinto Jerosolymæ Episcopo, qui paulò ante Barchochebam,

Adria-

Adriano imperante, florebat. Quare ea verba, *Frater autem Jacobi*, quæ ibidem Epistolæ præferuntur, ut ad ejus authoritatem conferrent, ab Amanuensibus addita autumavit; præsertim quòd ipse Judas *Jesu Christi servum* se vocasse contentus, se nunquam Apostolum prodiderit; quòdque etiam Ecclesiæ omnes eam Epistolam ab initio excepissent, & in proprium quælibet idioma reddidissent, si ab Apostolo exaratam non ignorassent (r). Lutherus, Centuriatores, Anabaptistæ, & Kemnitius veluti incertam rejiciunt; ne minimum quidem validum eâ de re argumentum proferentes, his enim, quæ modò prætulimus, nil utique infirmius.

s Extat Syriacè, Arabicè, & Æthiopicè versa in Polyglottis Anglicis. Adhuc Syriacè & Arabicè in Polyglottis D. le Jay, & alibi. *Vid. Cornel. à Lapid. Præfat. in hanc Epist.*

Portò verba illa, *Frater autem Jacobi*, Amanuensium fraude supposita nullâ conjecturâ probantur; quippe quæ in omnibus tam vetustioribus quàm recentioribus Exemplaribus legantur. Apostoli sibi titulum in fronte ejusdem Epistolæ negavit S. Judas; cujus tamen Apostolici muneris privilegium viro illi Sancto asserit Evangelium. Profectò nec S. Paulus speciosum illud Apostoli elogium scriptum voluit in fronte Epistolæ ad Ephesios, geminarum ad Thessalonicenses, singularis ad Philemonem, sicut & ad Hebræos; nec S. Joannes in fronte trium suarum Epistolarum. Nec invidia in genuinum Authorem creanda est ex ambiguitate quarumdam Ecclesiarum; cùm dubitasse pariter constet nonnullas de Epistola secunda S. Petri, & geminis posterioribus Joannis. Nihil sanè in hoc scripto Apostolo S. Judæ repugnans, non tempus, non circumstantiæ; consonant hæretici quos oppugnat, errores quos convincit. Recitat suppresso nomine verba è secunda S. Petri, & de Apostolis loquitur quasi aliquandiu ante occubuerint. Quid hîc non conveniens ætati, qua S. Judas in vivis egisse constat? excidio enim Jerusalem superstitem fuisse credimus. Nemo unus inter Veteres, qui eam Epistolam laudavit, de illius Authore, ambigere se significavit: uno omnes assensu S. Judæ Apostolo tribuunt; ambigit nemo ante Grotium, qui in ea fuit sententia, Judam decimumquintum Jerosolymæ Episcopum hujus Operis genuinum esse scriptorem.

Nonnullorum Veterum ambiguitati Origenis testimonium objicimus (u), qui hanc Epistolam maximè commendans, à S. Juda exaratam perhibet, & cælestibus plurimis in pauca verba congestis sententiis refertam testatur. S. Epiphanius [x] se illud de S. Judâ arbitratum asserit, quòd Spiritu Sancto inspiratus adversùs Gnosticos suam, quæ extat, Epistolam scripserit. S. Clemens Alexandrinus (y), Judam *Jesu Christi servum, & fratrem Jacobi* se dixisse contentum, à Fratre Domini se vocando per modestiam abstinuisse; alibi verò tam ipse Clemens (z), quàm Tertullianus (a), veluti à S. Judâ scriptam, & inter Canonicas Scripturas recensitam allegant.

A' Conciliis Laodicensi [b], & Carthaginiensi tertio (c), à S. Athanasio (d), à S. Cyrillo Jerosolymitano (e), à S. Gregorio Nazianzeno (f), à Rufino (g), à S. Augustino (h), ab Innocentio I. (i), & à Recentioribus cæteris in Sacrorum Librorum Catalogis hæc S. Judæ Epistola recensetur: quam præterea omnes, quorum modò meminimus, Patres allegant; hisque Lucifer Calaritanus (k), S. Ambrosius (l), S. Hieronymus [m], & alii plurimi ultrò accedunt. Quare merito ambigi nequit, quòd à quarto hucusque sæculo canonicam semper per omnes Ecclesias non obtinuerit authoritatem.

u Origen. *in Matth. pag.* 223. *Vide & hom.*7. *in Joann.*
x *Epiph. hæres.*26.
y *Clem. Alex. Commentar. in hanc Epist. à Cassiodoro. vers.*
z *Clem. Alex. in Strom. l.*3. *& Pædagog. l.* 3.
a *Tertull. de Cultu Fæminar. c.*4.
b *Laodicens. Can.*60.
c *Carthag. can.*47.
d *Athanas. in ep. Pasc. & in Synops.*
e *Cyrill. Jerosol. Cathec.*4.
f *Nazianz. carm.*34.
g *Rufin. Expos. in Symbol. apud Cyprian. p.*533.
h *August. de Doctr. Christ. l.*2. *c.*8.
i *Innoc.I. Ep.* 3. *c.*7.
k *Calaritan. Tract. de non conveniendo cum hæreticis.*
l *Ambros. in Luc.*8. 28.
m *Hier. in Jerem.*29. 8 *& in Ezechiel.* 32.

IN APOCALYPSIM PROLEGOMENON.

ARTICULUS PRIMUS.

Totius Apocalypsis idea, Laudes, obscuritas, & rectè explicandi difficultas.

Variæ olim de Apocalypsi sententiæ. Nonnulli, quòd obscura sit, velut inanem rejecerunt (a); alii [b] eidem explicandæ incumbere supervacaneum duxere, tum quòd plurima Interpretes semper latuerint, tum quòd mundus sit priùs absolvendus, ut difficultatibus omnibus solutis figuræ singulæ percipi possint. Sapientiores verò similiùs de Apocalypsi pronunciarunt. S. Dionysius Alexandrinus tertii sæculi Author perhibet (c): *Ego Librum hunc nullo modo audeo abrogare, præsertim cùm adeò multi fratres eum tam magno æstiment; sed hanc mecum de eo opinionem concepio, longè abstrusiorem esse ea illo materiam, quàm mens mea facilè consequi queat, & in singulis propè sententiis sensum quemdam mysterii involutam, & valdè admirabilem delitescere, planè existimo. Et quamquam eum ipse non intelligo, suspicor tamen intellectum quemdam reconditiorem verbis ipsis inclusum; atque istas res non*

a *Quidam apud Dionys. Alex. Apud Euseb. l.*7. *c.* 25.
b *Castalio & alii quidam. Dionys. Alex. apud Euseb. l.* 7. *c.*25. *de Dionys. Alex.*
c *Dionys. Alex. apud Euseb. l.* 7. *Hist. Eccl. cap.*20.

non propriâ ratione metior, ac pondero, sed Fidei potiùs tribuo, & altiores, Diviniores-que profectò arbitror, quàm quas ipse ullo pacto cogitatione comprehendere valeam. Atque non eas improbo, quas non intelligo: sed ideò potiùs admiror, quòd mentis aciem lustrare non queo.

Quanti Dionysius Alexandrinus, tanti Apocalypsim faciebat Hieronymus, quam laudibus idcircò cumulans, *Apocalypsis Joannis*, inquit (d), *tot habet Sacramenta, quot verba. Parum dixi, & pro merito Voluminis laus omnis inferior est. In verbis singulis multiplices latent sententiæ.* Eadem profectò sapientiores nostri Critici de tanto Opere sentiunt; id permaximæ nobis utilitatis esse ducentes, ejus obscuritatem non ad contemptum, sed ad illius potiùs reverentiam conferre tuentur (e); & de eo illud usurpandum censent, quod de Heraclito perbibuit Socrates (f): *Ea quidem, quæ intellexi, fortia sunt, puto item & quæ non intellexi: verùm Delio quopiam natatore indigent.*

d Hier. Ep. ad Paulin.

e Perer. in Apoc.

f Socrat. apud Laert. l. 2. n. 57.

Invitâ licèt ejus obscuritate, legentes suaviter adeò afficiuntur, ut permaximam Divinæ Majestatis existimationem concipiant, & de Jesu Christi Mysteriis, Victoriis, Regno, & Judicio magnificè cogitent. Quidquid in Scripturis pulchrius, in hoc uno Libro congeritur [g]; quidquid in Lege, & Prophetis vividius, atque ad majestatem magis compositum, novo quodam & clariori lumine hìc augetur.

g Bossuet Præfat. in Apocal.

Cùm Apocalypsis Prophetiis sit undique referta, mirum sanè non fuerit, si tenebris obvolvatur. Obscuritas enim ad Vaticiniorum naturam quodammodò spectat, tum potissimùm, cùm eorum eventus vel procul abest, vel actu perficitur. Tunc verò tantummodo perspicua fiunt, cùm re peractâ cum iis, quę prænunciata fuerant, eventus confertur. Ante Christi adventum Veteris Testamenti Prophetias quis noverat? De promisso sibi Messia generatim sciebant Judæi; verùm Prophetarum de eo vaticinia, quæ sibi etiam mutuò adversati videbantur, eam nubem induxerant, ut nonnisi post Servatoris obitum & Resurrectionem depulerint. Idem profectò contigit Patribus, qui quatuor, seu quinque primis Ecclesiæ sæculis floruerunt. Quidam enim in præsentibus calamitatibus obtutum omnem collocantes, & mentis acie longiùs non prospicientes, per illas Apocalypsis vaticinia perfici arbitrabantur; quidam verò de ejus prophetiis veluti de mysteriis intellectui penitùs imperviis, & post sæculorum exitum tantummodò percipiendis cogitabant; quidam denique de ejus literali sensu investigando prorsùs desperantes, ad figuratum, & allegoricum confugiebant, ad mores instituendos documenta undique haurientes.

Liber Apocalypsis, inquit Augustinus (h), *totum hoc tempus complectitur, quod à primo adventu Christi usque in sæculorum finem, quo erit secundus ejus adventus, excurrit.* Quare cùm septemdecim ab hinc propè sæculis Apocalypsis ab Joanne conscripta fuerit, ejusdem plurima vaticinia jam completa fuisse minimè dubitandum. Ecclesiæ & Romani Imperii Historiæ nunc præ cęteris ætatibus clariùs patent; nosque majori præ Veteribus ope ad easdem dignoscendas instituimur. Quare facilior nobis quàm Patribus & Interpretibus ejus ætatis Apocalypsis explicatio contingit; cùm ea nobis tantummodò quæ has prophetias adimpleverint, in sæculis ab Joanne hucusque elapsis investiganda supersint. In primo quidem limine explicatu impossibilem sese & nobis hunc Librum exhibuisse fatemur. Quamobrem nisi de omnibus Novi Testamenti Libris disserere jam instituissemus, nunquam fieri potuisset, ut facinus plus nimio arduum aggrederemur; à quo prætereà deterrebamur, quòd Interpretum plerisque, qui Apocalypsi explanandæ incubuere, feliciter res minimè evaserit.

h August. de Civit. Dei l. 2. c. 8.

Verùm re propiùs perspectâ, & præclarissimorum quorumdam, qui nostrâ ætate Apocalypsim historicè exponendam susceperunt, exemplo excitati, Operi & nos manum admovimus, & monstra, quibus terrebamur, sensim eò usque evanuere, ut, quidquid nullo superandum labore arbitrabamur, omnem omninò difficultatem posuerit. Hinc nos conclusimus, tot Apocalypsis Interpretes rem hucusque non attigisse; vel quòd Ecclesiasticæ Historiæ ad hæc postrema usque sæcula ignoratæ satis fuerint; vel quòd ad S. Joannis vaticinia explicanda vix fuerint adhibitæ; vel denique quòd plus æquo habita sit reverentia Veterum interpretationi: quorum alii ante oraculorum complementum, cùm scilicet fieri non poterat, ut historicè illa explicarent; alii verò eâ scripserunt ætate, qua & Libris, & auxiliis ad res occultas explorandas penitus destituti, ut Historiarum Epochas stabilirent, vel ad morales & mysticos sensus confugerunt, vel ea singula vaticinia in sæculorum exitu adimplenda asserere, vel denique proferendis conjecturis studium omne posuerunt, quæ ad talis tantique Libri intellectum per se ipsas minimè conferunt.

Ecclesiam persecutionibus affectam, victricem posteà, & aliâ pace fruentem veram Apocalypsis Clavem certò ducimus. Omnia huc sanè collimant; quare arte propheticâ & ænigmaticâ figuras exuere, & rebus sua nomina, suamque faciem opus est tantummodò impertiri, ut Apocalypsim in veram historiam convertamus. Antiquus dierum, Alpha & Omega, qui est, & qui erat, & qui venturus est, Deum Patrem; Agnus verò Deum Filium significant. Per terram Romanum Imperium; per bestiam septem capitum septem Imperatores Persecutores Ecclesiæ; per Draconem mulieri jamjam parituræ insidiantem, iidem Ecclesiæ persecutores designantur. Bestia cornibus instar Agni instructa Julianum Apostatam refert; meretrix magna, mystica Babylon, Romam innuit; tres anni cum dimidio, modò per duos & quadraginta menses, modò per dies mille ducentos sexaginta, per *dies tres & dimi-*

midium, per *tempus*, *& tempora*, *& dimidium temporis*, persecutionem duratione ostendunt. Babylonis eversio, bestiæ & meretricis interitus persecutorum & Romę idololatræ excidium exhibent. Plagæ, quibus Deus terram conficit, & iræ suæ phialæ, quas in orbem jubet effundi, eas præferunt calamitates, quibus Romanum Imperium, præsertim post Diocletiani persecutionem, obrutum fuit.

In hoc verò systemate nihil in levissimis immorandum neque ubique investiganda mysteria: forsan & hic latebunt; sed quis ea sine peculiari revelatione percipiat? Qui de cujuslibet pretiosi lapidis nomine, & proprietate, & Angelorum vestium coloribus, & de Cherubin figurâ dissereret, suo quidem ingenio, & libertate abuteretur; nisi fortè id cautè præstaret, neque suis conjecturis veluti certis fidem vellet adhiberi. In Apocalypsi, quemadmodum in Veteri Testamento, omnia omnino habenda non sunt vaticinia. Divinæ Majestatis magnificentiam, viginti quatuor Seniores è Thronis in genua ante Dominum provolutos, quatuor animalia Dei solium sustinentia; Librum consignatum Agno traditum, & id genus plurima Deus S. Joannis intellectui videnda exhibuit, ut eum ad maximam ergà Divinam Majestatem reverentiam excitaret, utque ejus, & deinde Lectorum animos redderet attentiores. Hæc verò nonnisi indirectè ad præcipuum ejus Prophetiæ objectum pertinent, & infinitam Dei potentiam & amplitudinem ostendunt. Liber obsignatus ejus arcana consilia, & homini prorsùs incognita exhibet; sicut per Agnum, cui Liber reclusus oblatus est, eadem Divina consilia per Jesum Christum S. Joanni in Apocalypsi revelata designat. Angeli denique cum tubis & phialis à Dei Throno dimissi, calamitates, quibus Roma, ejusque Imperium obruta sunt, non fortuitò, sed de Justitiæ & Potentiæ imperio evenisse demonstrant.

Hæc sanè habenda non sunt Interpretum inventa, cùm in ejusdem Apocalypsis Textu perspicuè exhibeantur. Ipse Joannes, seu Angelus Joannem alloquens palàm præcipua facit. Ea enim Agno tribuit, quæ nonnisi Christo, ea etiam Antiquo dierum, quæ nonnisi Deo Patri conveniant. Mulier, quæ à Dracone fugâ sibi consulens, invitis ejus persecutionibus, in deserto enititur, Ecclesiam sinè ambagibus præfert. Mystica Babylon, nempe Roma, in septem montibus, non per Interpretem hominem, sed per ipsum Dei Angelum constituta describitur.

Futuros eventus non diu post adimplendos ab Apocalypsi referri, nil utique est quòd ambigamus; etenim ipsa Joannes citiùs perficiendos enunciat (*i*). *Tempus propè est.... ecce venio citò reddere unicuique secundùm opera sua.* Cùm vaticinia in Veteri Testamento res diu post adimplendas respicerent, Dominus ea obsignare Prophetas jubebat (*k*): Apocalypsim verò, quòd citò implenda esset, sigillo muniri prohibuit (*l*): *Ne signaveris verba prophetia Libris hujus: tempus enim propè est.* Cùm itaque plusquam mille sexcentis ab hinc annis S. Joannes Apocalypsim conscripserit, ejus vaticinia saltem perplurima sæculis retroactis jam completa jure merito dijudicamus.

i *Apoc.* 22. 10. *&c.*
k *Daniel.* 8. 26. *Tu autem visionem signa, quia post multos dies erit. Daniel.* 12. 4. *Isai.* 8. 16.
l *Apoc.* 22. 10.

ARTICULUS II.

De Apocalypsis Interpretum Methodo.

Quadrifariam Apocalypsis Interpretes dividi possunt. Alii omnes Joannis visiones de postremâ Judicii die explicant. Bestiam proinde septem capitum Anti-Christum dicunt; duos testes, Henoch & Eliam; mille annorum Regnum, de Justorum post Judicium millenario; & septem plagas, totidemque iræ Dei phialas, de calamitatibus mundi interitui præituris interpretantur.

Alii omnia de iis explanant, quæ Ecclesiæ persecutionibus agitatæ evenere; verùm inter hos non convenit, cùm verba Apocalypsis peculiaribus eventibus sunt adscribenda.

Alii, nempè Protestantium Interpretum plurimi, ut jure meritò ab Ecclesiâ se defecisse ostendant, in eam odio excitando pro viribus incumbentes, quidquid teterrimi S. Joannes de bestiâ, de Babylone, de meretrice prodidit, Ecclesiæ temerè adscribunt: quare Anti Christum Pontificem designare volunt; & Romam Catholicam, seu Romanam Ecclesiam eam esse dictitant, in quam tot intentantur calamitates, quibus obruenda est Roma idololatra. Quorumdam prætereà eo pervenit audacia, ut ejus futuri excidii non modò annum, sed momentum etiam statuerint. Sed eorum vaticiniis invitis, Catholica & Romana Ecclesia stat, & usque ad omnium sæculorum exitum incolumis manabit.

Alii denique Apocalypsis singula morali explicatione exponunt. Hujusmodi scimus Ambrosium Autpertum S. Vincentii Vulturni in Italiâ Abbatem, Patrem de Viegas, & alios, præsertim Tychonium Donatistam, quem spiritali methodo Apocalypsim explicasse Gennadius asseruit.

Veterum Patrum & Interpretum plerique Apocalypsim de postremo Judicio explicuere. S. Justinus, S. Irenæus, S. Victorinus Petaviensis [*m*] tertii sæculi Scriptor, S. Hippolytus Episcopus Portuensis (*n*), Millanarii, Papias, Nepos Ægypti Episcopus, Andreas & Aretas (*o*) Cæsarienses, Primasius Episcopus Adrumentinus (*p*). Ven. Beda, S. Ambrosius, seu potiùs Berengarius sub nomine Ambrosii; S. Anselmus seu alius sub eo nomine, & Recentiores plurimi vel omnia, vel fermè omnia ad ultimum Judicium referunt, tribus tantummodò capitibus primis exceptis, quæ de septem Asiæ Ecclesiis utplurimùm ad literam ab Interpretibus exponuntur.

Singulorum Authorum omnes omninò

m *Petavium veteris Pannonia urbs secùs Dravum in Styriâ.*
n *Sub tertii sæculi initium.*
o *Sexti sæculi scriptor.*
p *Adrumentum Provinciæ Byzacenæ urbs.*

In-

Interpretationes referre, è re esse non duximus, cum præsertim fieri neque posset, ut tot Interpretum variæ methodi & sententiæ singillatim referrentur. Satius itaque duximus eorum varia systemata leviter tantùm attingere, & illud generatim ostendere, quòd ea, cui adhæsimus, sententia & cæteris præstet, & sola sit, cui in literali Commentario subscribendum; ne perplurimas hìc recenseremus opiniones, quæ nonnisi ægrè ab omnibus perlectæ neque ad clariorem hujus Libri lucem, neque ad nostrum institutum contulissent. Qui verò earum fortè desiderio tenerentur, videant in Criticorum Synopsi Recentiores, & potissimùm Protestantes, & apud Cornelium à Lapide Veteres, & juniores Catholicos Interpretes. Per varias tot Authorum sententias & animos implicari, & incertos sæpissimè hærere experientiâ didicimus; quare, ne Lectores in incerta vagentur, in rebus perpendendis & seceroendis opinionibus, Authoribus est elaborandum.

Morales Interpretes hìc non moramur. Eæ verò sunt plerorumque Protestantium explicationes, ut dignæ minimè sint, quæ tantummodò referantur. Grotius & Hammondus præ fratrum suorum plerisque saniori consilio historicè Apocalypsim exhibent, & omnia fermè, quæ post caput tertium afferuntur, de calamitatibus explicant, quibus, Nerone & Vespasiano imperantibus, Judeæ Ecclesia confecta ingemuit. In huc adducti sunt systema, quòd Chronologiæ errorem ab Epiphanio haurientes (q), S. Joannem in Pathmos Insulâ sub Claudio exulasse putaverint, cùm sanè id Irenæo (r), Eusebio (s), aliisque innumeris testibus, anno circiter Christi 94. Domitiano imperante, contigerit.

q Epiph. hæres. 51.

r Iren. l. 5. c. 30.

s Euseb. in Chronic. ad an. 14. Domitian. & hist. l. 3. c. 18.

D. Bossuet (t) Meldensis Episcopus post tria prima Capita, quæ ad septem Asiæ Ecclesias pertinent, eas calamitates, quibus Ecclesia ab Imperatoribus Ethnicis usque ad Constantini pacem, & quibus deinde ab Apostatâ Juliano conficienda fuerat, victorias etiam ab eâdem Ecclesiâ de suis persecutoribus referendas; ultionem denique de Româ, & Romano Imperio per plagas, & per barbarorum impetus quarto & quinto sæculis divinitùs esse poscendam, S. Joannem prænunciasse contendit.

t Bossuet in Apocalyps.

Quamvis verò hujus doctissimi Episcopi Opus nonnulli parvi æstimarint, illud nihilominus sanè est pronunciandum, quòd & rem ipse tetigerit, & adeò arcani Libri mysteria præ cæteris patefecerit. Esto, singula historica facta Apocalypsis figuris non omninò feliciter accommodarit; ejus profectò systema cæteris præstas, faciliùsque defendi potest; imò & præclarum aliquid de Apocalypsi quis proferre, si cupiat, licèt singulis peculiaribus Bossueti sententiis non subscribat, ad ejus methodum tandem confugiat necesse prorsus esse censemus.

D. de la Chetardye S. Sulpicii Parisiis Parochus, quemadmodum D. Bossuet, Apocalypsim historicè explanavit. Prioribus tribus Capitibus, de quibus sat constat inter omnes, quòd universalem Ecclesiam non afficiant, de Minoris Asiæ Ecclesiis interpretatus, per quartum, & quintum caput, quibus Dei gloria & magnificentia S. Joanni exhibita describitur, proximè consequentibus visionibus viam tantummodò sterni ostendit. Capitibus deinde 6. & 7. & 8. & 9. & 10. & 11. septem sigillis, quæ Agnus aperuit, septem Ecclesiæ ætates designatas censet. Grando sanguine & igni immixta primam ætatem significat, tempus nempè Martyrum, ab Ecclesiæ exordio usque ad Constantinum. In secundo sigillo eques stricto gladio bellis, & dissensionibus orbem concutiens, designat hæreses, quæ persecutiones subsecutæ sunt; sigillum tertium, & tertia tuba ferens equitem equo nigro insidentem, & famem habentem in comitatu, tertiam Ecclesiæ ætatem innuunt, qua Barbari à suis regionibus egressi, Romanum Imperium invaserunt, & Provincias diripuere.

Sigillum quartum, seu quarta tuba hominem morti simillimum, equo pallido vectum, inferno comitante, & in quatuor Orbis partes pestem, famem, & bellum inferentem producit: quo emblemate quarta Ecclesiæ ætas exprimitur, Græcæ Ecclesiæ schismate, & Mahometismo funestata. Quinto recluso sigillo, quintâque clangente tubâ sydus de cælo delapsum Lutheri Sacerdotis & Religiosi apostasiam designat; cujus ab Ecclesiâ defectio bella, hæreses, & innumeras calamitates invexit. Ubi sexta tuba sonitum edidit, innumerus hostium exercitus terram invasit, tertiâ hominum parte interfectâ. Hanc prophetiam Author non explicat, quòd non dum impletam, sed futuram, & sextâ Ecclesiæ ætate adimplendam putaverit; Angelus enim capite 7. S. Joanni Judæos ad Fidem traducendos ostendit. Angelus præterea capite 10. mundi finem, & capite 11. Henoch, & Eliæ adventum, & Anti Christi utrumque Prophetam interficientis regnum prænunciat. Aperto denique sigillo septimo, & septimâ clangente tubâ postremum instituitur Judicium, & Jesus Christus, Angelis, & Sanctis comitantibus, è Cælo descendis cap. 11. & sequ.

Is juxtà hunc Authorem generalis Apocalypsis scopus. S. Joannes capite duodecimo, & deinceps ad primam suæ Prophetiæ partem conditam Ecclesiam, persecutiones obeundas, & ejusdem de persecutoribus victorias respicientis revertitur. Sole amicta & Lunam calcans mulier Ecclesiam exprimit. Draco capitibus septem, & decem cornibus caudâque tertiam stellarum partem è Cælo præcipitem trahens Dæmonem refert, qui à septem Imperatoribus, per septem capita designatis, & à decem persecutionibus, per decem cornua expressis, adjutus, mulierem ejusque filium vorare, Ecclesiam nempè & Fideles evertere conatur. Verùm Dracone à S. Michaele profligato, Constantinus septem cæsis Tyrannis, Imperio potitur. Septimus superest post Constantinum excitandus, nempè Julianus Apostata, cujus persecutiones capite

pite

pite 23. & 24. referuntur. Tandem Deo tot flagitia ulciscente, Barbari in Romanum Imperium irruunt, totumque discerpunt. Angeli verò septem phialis effusis, Romam, ejusque Imperium omnibus omnino calamitatibus obruunt. Hæc capitibus 15. & 16. & 17. & 18.

Post Romani Imperii excidium solemnes Agni Nuptiæ celebrantur, & serpens antiquus vinculis addicitur. Hic Ecclesiæ status usque ad Anti Christi adventum, cujus persecutiones capite 19. referuntur, Deus verò Ecclesiæ suæ opitulatur; Jesus Christus è Cælo descendit; Judicium pronunciatur, bestia in inferos detruditur; Justi in Cælos regnaturi ascendunt unà cum Christo, cujus imperium capitibus 21. & 22. magnificè describitur. Hæc interpretatio, quam D. de la Chetardye in Apocalypsim exhibet. Nos verò illud veremur, ne hæc Ecclesiæ in sex ætates distributio arbitrio nimiùm nitatur, & ne regressus à capite 11. quod de postremo Judicio is Author explicat, ad Ecclesiæ confirmationem, capite 12. & sequ. juxtà eumdem exhibitam, plus æquo detortus judicetur. Quarta denique Ecclesiæ ætas, quam à Mahometo usque ad Lutherum collocat, cui nempè millenarium circiter tribuit, si cum cæteris conferatur, protracta nimiùm videtur. De singulis & peculiaribus explicationibus hìc non inquirimus, ne longiùs à scopo abducamur.

Abbas du Pin paulò post Apocalypsim explicans, latiori quàm Bossuet, & de la Chetardye, viâ incedit. In peculiaribus Historiæ eventibus perquirendis, ut singulis singulas S. Joannis prophetias accommodet, non immoratur, sed tria primi Apocalypsis capita ad septem Asiæ Ecclesias, tria ultima ad mundi finem, ad Judicium postremum, & ad Justorum felicitatem respicere tantùm arbitratur; cætera verò de Ecclesiâ persecutionibus affectâ, de persecutorum supplicio, & de Idololatriæ excidio generatim interpretatur. S. Joannes ed Fidelium solatium varias inducit figuras, quæ ad eundem scopum collimant.

Qui singulas visiones de peculiari eventu explicare aggrediuntur, de hujus Authoris sententiâ rem non modò arduam, nulloque exitu absolvendam, verùm etiam S. Joannis menti contrariam suscipiunt. Singulæ autem visiones non ad hoc magis, quam ad illud respiciunt. Septem bestiæ capitibus septem designari addit idololatras Imperatores, qui postremam adversùs Ecclesiam persecutionem excitarunt, Diocletianum nempe, Maximianum, Galerium, Severum, Maxentium, Maximinum, & Licinium: quam adhuc explicationem veluti conjecturam exhibet; adeò, ne incerta proferat, veretur.

Methodus hæc sanè facilis, quæ unico simul ictu innumeras difficultates præcidit; neque enim historiis nimiùm perquirendis incumbere adigitur, neque sibi hypotheses & conjecturas incertas producendi periculum creat. Innititur quidem historiis, quas ponit, quamvis nimiùm non perscrutetur eventus, ut singulas vaticiniorum circumstantias impletas ostendet. Verùm, ut sententiam meam proferam, animus huic penitus non acquiescit, & inter ejus vagas explicationes veluti errat, & innatat. Apocalypsim, quemadmodum Prophetias cæteras, & ad generalem, & ad peculiarem scopum respicere putamus. Isaias, Jeremias, Ezechiel de Jerosolymæ excidio, de Judæ captivitate, & à captivitate regressu loquuntur: Babylonem etiam, & Caldæorum Imperium evertenda commemorant. Daniel Antiochi Epiphanis adversùs Judæos persecutiones plurimis figuris exhibuit. Neque de singulis his Prophetæ generatim meminere, sed tempus, durationem, authores, circumstantias demum singulas figuris expressas recensuerunt. Quamobrem Interpretes singula omnia in Historiis perquirunt, figurarum sensum expromunt, prænunciatos eventus suâ etiam chronologiâ confirmant. Cùm prætereà Daniel v. g. eventum nobis exhibuerit ita circumstantiis instructum, ut, ipsâ historiâ nil fermè referente accuratius, eandem Prophetiam post exitum suppositam Porphyrius defenderit; illud sanè constat, quòd res & peculiariter fuerint prænunciatæ. Quare si veterum Prophetarum adversùs Ninivem, Babylonem, & Ægyptum singula adimpleta attendere modò non possumus, in earum ætatum historias, quibus destituimur, est referendum. Simile quid & de Apocalipsi perhiberi cur non potest? Plurima ejus vaticinia jam completa certò scimus; earumque ætatum, de quibus ibi sermo, historiam optimè novimus. Cur igitur peculiares hujus historiæ eventus hujus prophetiæ figuris non accommodemus? Cur in circumstantiis perquirendis, in conferendis figuris, & in eventibus ab Apocalypsi designatis, per Romanas & Ecclesiasticas historias adimpletis ostendendis non elaboremus?

Posse quidem quempiam interdum decipi, & incertas producere conjecturas, ultro fatemur. Lector verò queri non debet, si Scriptor suas interpretationes modestè exhibens, huic vel illi prophetiæ historiam aliquam accommodet, ut integra tamen omnia Lectoris judicio & censuræ relinquat. Equidem ita censeo, ab Interprete Apocalypsis illud exigere, ut periculum interdum errandi in se sumat. Iniquum verò esset, si ab eo demonstrationes, & certissima argumenta postularentur. Illud utique satis superque fuerit, si explicatio speciem veri præferat, neque Prophetæ menti contrarium quidquam contineat; si prætereà Vates de rebus ante Prophetiam perfectis loquens non inducatur; vel id ab eodem prænunciatum non ostendatur, quod ad suum generalem scopum, per characteres ita sensibiles semper exhiberi solitum, ut nemo de eo decernendo decipi queat, nullatenus respiciat. Hac methodo usi sunt peritiores Interpretes, qui Veteris Testamenti Prophetiis explicandis operam navarunt; hanc & nos sequemur in Apocalypsis interpretatione, S. Joannem tot circumstantiis adjunctis, & descriptionibus peculiare nil voluisse designere, vix cre-

dimus; si verò ea omnia quid significant, & per historias sunt adimplenda, quare, ut ad literam & historicè impleta ostendatur, non sit elaborandum?

ARTICULUS III.

De Apocalypsis Authore, & de Canonicâ ejus authoritate.

AN S. Joannes Apocalypsim scripserit, olim dubitatum. Sunt, qui eam à Cerintho, exeuntis primi sæculi hæresiarchâ, ut deliramentis suis authoritatem vindicaret, exaratam putent. Cerinthum suam edidisse Apocalypsim certò constat (u), quam Baronius S. Joannis nomine ab eodem evulgatam arbitratur. Aliam tamen fuisse ab Joannis Apocalypsi, à Patribus perspicuum prorsùs accipimus (x).

Quòd ea veræ Apocalypsi inesset obscuritas, ut à Lectorum plerisque percipi nequiret, illud satis contulit, ut Apocrypha crederetur (y). Prophetiæ antequam adimpleantur, obscurissimæ sunt; donec autem earum clavis abditur, clausæ quidem manent, nobisque inutiles. Grotius conjecturâ ducit, idcircò aliam quibusdam sæculis à nonnullis Ecclesiis Apocalypsim fuisse rejectam, quòd perrarò occurreret, quòdque ab Episcopis cautè abdita servaretur, ne Imperatorum, de quibus subobscurus quidem, sed rem seriò investigantibus perspicuus etiam in ea sermo, in se iram concitarent. Præterea, cum Gog & Magog, Millenariorum regni, primæ cujusdam resurrectionis, & novæ Jerusalem, quibus omnibus Cerinthiani, & Fideles nonnulli hebraizantes abutebantur, in eadem occurreret mentio, in Ecclesiarum Tabulariis condita, ne ab omnibus promiscuè legeretur, cautè & consultò servari consueverat.

Hanc sæculo secundo Marcio & Cerdo rejecerunt. Cajus Ecclesiæ Romanæ Presbyter (z), ut Millenariorum, qui Apocalypsis authoritate potissimùm nitebantur, errorem everteret, eam non à S. Joanne, sed à Cerintho editam asseruit. In quam sententiam, teste Dionysio Alexandrino, etiam Catholici plurimi devenere. Ipse verò Dionysius tertii sæculi Scriptor (a), à viro quidem probo & inspirato, Joannis, ut pluries in eadem Apocalypsi vocatur, nomine conscriptam putabat; an verò à Joanne Evangelistâ, incertus hærebat. Libri stilus & Authoris ingenium ab Joannis Evangelistæ primâ Epistolâ, & Evangelio ipsius satis videbantur abesse, quòd eamdem elocutionis puritatem, & verborum delectum non præferrent. Quare vel Joanni Marco, de quo in Actis Apostolorum, vel alteri Joanni, cujus sepulchrum propè tumulum S. Joannis Evangelistæ Ephesi videbatur, satiùs adscribendam duxit.

Quarto sæculo Alogi, Arianorum surculus, de quibus apud S. Epiphanium (b), eam idcircò rejecerunt, quòd ibi Dei Filium, sicuti in Evangelio ab ipsis quoque rejecto, S. Joannes *Verbum* appellet. Eam præterea objiciebant, quòd de Thyatiræ Ecclesiâ, quæ nunquam extiterat, meminisset: quam quidem eorum ætate à Manichæismo penitùs infectam fatemur; sed dum floreret Joannes, Catholicam, & paulò post Alogos, rejectis erroribus, ad Fidem reversam comperimus. Quinto etiam sæculo de Apocalypsi disceptatum. Græci à Hieronymi ætate, ut ipse testatur (c), adhuc eam non exceperant; quare neque à Concilio Laodiceno (d), neque à S. Cyrillo Jerosolymitano (e), neque à Gregorio Nazianzeno (f), in suis Catalogis recensetur. Amphilochio teste à nonnullis excepta, à plerisque respuebatur (g); Epiphanius verò (h) eam quidem complectitur, sed rejicientes improbare non audet.

Author quidam S. Hieronymi nomine falsò editus, ei tamen vel omninò vel fermè coævus (i), in Provinciis, in quibus scribebat, nempè, ut credimus, in Palæstina, Apocalypsim suâ ætate minimè recipi, sed à Regionibus Occidentalibus, & à Phœniciæ & Ægypti Provinciis, veluti Canonicæ, fidem adhiberi testatur: quam præterea à Veteribus Ecclesiasticis Authoribus, Irenæo, Polycarpo, Dionysio Alexandrino, Cypriano receptam, allegatam, & explicatam affirmat. Unanimi omnium consensu canonicæ authoritatis habita esse videtur quinto ab hinc sæculo usque ad postremarum hæresum ætates; Calvinus enim, Lutherus, & alii eam à Canone divulserunt.

Ante annum 220. canonicam Apocalypsis authoritatem à nemine impugnatam, aut eamdem S. Joanni ereptam Millius defendit (k); nisi fortè id Marcio præstiterit, qui omnes Novi Testamenti Scripturas contemptui habebat. Cajus Romanus Presbyter omnium primus, quamvis non dolo malo, dubium invexit; cùm enim Millenariorum errorem impugnaret, Libri illius, à quo præcipuum hæreticis illis argumentum, authoritatem improbare è re esse duxit; seque unico impetu eorum penitùs ædificium eversurum putavit, si fundamentum deleret. Quamobrem Apocalypsim Cerintho adscripsit, eo fortè deceptus, quòd hujus Hæresiarchæ Liber eodem Apocalypsis titulo inscriberetur.

Verùm S. Justinus (l), & S. Irenæus (m), Caio vetustiores, S. Joannem Christi Apostolum ejus Authorem testantur. Tertullianus (n), S. Hippolytus (o), Origenes (p), S. Victorinus (q), Eusebius (r), S. Athanasius (s), S. Hilarius (t), S. Basilius (u), S. Gregorius Nyssenus (x), S. Ambrosius (y), S. Paulinus (z), S. Epiphanius (a), S. Hieronymus (b), S. Augustinus (c), & alii velutî canonicam S. Joannis Scripturam allegant; quæ etiam ab aliis plurimis, nempè S. Clemente Alexandrino (d), S. Cypriano (e), Firmico Materno (f), S. Macario Ægyptio (g), S. Paciano (h), & aliis veluti Scriptura Sacra, Authoris tamen suppresso nomine producitur: Quidam denique nil Joannis nomini addentes, S. Joanni tribuunt. Hujusmodi fuere Theophilus

An-

u *Theodoret. hæretic. fabul. l. 2. c. 3.*
x *Vide Tillemont. not. 3. in Cerinthianos.*
y *Dionys. Alex. apud Eusch. l. 7. c. 25. Hist. Eccl.*
z *In Disceptatione adversùs Proclum Cataphrygum caput.*
a *Dionys. Alex. loc. cit.*
b *Epiphan. hæres. 51. c. 3. p. 423.*
c *Hieronym. Ep. 129. ad Dardan. Quòd si epistolam ad Hebræos Latinorum consuetudo non recipit inter Scripturas Canonicas, nec Græcorum quidem Ecclesiæ Apocalypsim Joannis eâdem libertate suscipiunt; & tamen nos utraque suscipimus, nequaquam hujus temporis consuetudinem, sed veterum Scriptorum authoritatem sequentes, qui plerumque utriusque abutuntur testimoniis.*
d *Laodicen. Concil. c. 60.*
e *Cyrill. Jerosol. Catech. 4.*
f *Gregor. Nazianz. c. 34.*
g *Amphiloch. in Catalog.*
h *Epiphan. hæres. 51. c. 32.*
i *In explicat. Psal. 1. in nov. edit. S. Hieronym. p. 326.*
k *Mill. Prolog. in Apoc.*
l *Justin. Dialog. cum Tryph.*
m *Iren. l. 5. c. 1. & apud Euseb. l. 5. c. 8. &c.*
n *Tertull. Scorpiac. c. 12. contr. Marcion. l. 3. c. 14. Præscript. c. 33.*
o *Hippolyt. Tract. contr. Noet. Bibl. PP. tom. 15. p. 623. & de Antr-Chr. p. 48.*
p *Origen. hom. 7. in Josue & præfat. in Evang. Jo. p. 5.*
q *Victorin. in Apoc. Bibl. PP. t. 1. p. 576.*
r *Euseb. Chron. ann. 14. Domitian.*
s *Athanas. in Synops.*
t *Hilar. l. 6. de Trinit. p. 44.*
u *Basil. in Eunom. l. 2.*
x *Nyssen. hom. de ordinat. suâ.*
y *Ambros. in Symbol. c. 27. & ep. Chromat.*
z *Paulin. Ep. 24.*
a *Epiphan. hæres. 51 c. 32.*
b *Hier. in Catalog. & in Ezech. 43.*
c *August. Tract. 23. & 36. in Joan.*
d *Clem. Alex. Pædag. l. 2. c. 10.*
e *Cyprian. Ep. 63.*
f *Firmic. Matern. contr. Idol. c. 20.*
g *Macar. hom. 30.*
h *Pacian. Ep. 1. Bibl. PP. t. 3.*

Antiochenus Episcopus, S. Clemens Alexandrinos (*i*) Apollooius [*k*], Author Tractatûs adversùs Novatianos apud S. Cyprianum, S. Methodius (*l*), S. Athanasius [*m*], S. Phebadius Agenni Episcopus (*n*), S. Gregorius Nazianzenus (*o*), Rufinus (*p*), Conetlium Carthagioiense tertium (*q*), & Innocentius I. (*r*). Post tot, taniaque testimonia, an Apocalypsis canonica sit, an S. Joannes Evangelista ejus fuerit Author, jure ne quis dubitaret?

Ipsi Protestaotes, ambigentibos licèt prioribus illis Sectæ Authoribus, eam nihilominus ultrò recipiunt, Beza prætereà strenuè tuetur, & difficultatibus ab adversariis prodoctis studiosè respondet. Argumenta Dionysii Alexandrini in dubium revocantia, num Opus Joannis sit, facilè corruunt; stilus enim à cæteris Joannis Scripturis abhorret quidem, sed non multùm; quædam verò, quæ præfertur varietas, in rerum diversitatem est referenda. Sulpicius Severus (*s*) certam adeò ejus authoritatem ducit, ut eam rejicientes aut impios, aut stultos appellet. *A plerisque aut stultè, aut impiè non recipitur.* S. Joannes verbis, quæ sibi tantummodò congruunt, sese ibi exhibet (*t*): *Ego Joannes . . . fui in insulâ, quæ appellatur Pathmos, propter verbum Dei, & testimonium Jesu.* Et alibi (*u*): *Qui testimonium perhibuit verbo Dei, & testimonium Jesu Christi quæcumque vidit.* Quæ quidem iis respondent, quæ S. Joannes in Evangelio scripsit (*x*): *Et qui vidit, testimonium perhibuit: & verum est testimonium ejus.* Verba denique ibi occurrunt S. Joanni peculiaria, quibus Filium Dei *Agnum* (*y*), *Verbum* (*z*) appellat.

Sententiam, quę Apocalypsim Cerintho adscribit, retundere supervacaneum ducimus, cùm hujus Hæresiarchæ errores ab eâ validissimè oppugnentur. *Theologi* etiam cognomen (*a*), quo ejos Author inscribitur, à S. Joanne scriptam ostendit; ita enim, quòd præ cęteris sublimiùs de Divinitate scripserit, à Veteribus appellari consuevit. Vulgata Apostolum tantummodò inscribit. Variant Græca Exemplaria; nonnulli etiam Theologi nomini Apostolum & Evangelistam apponunt. Apocalypsis deniqoe doctrinæ puritate, & excellentiâ, vaticiniis de futuro Ecclesiæ statu eventu omninò adimpletis, omnes Divinitatis Characteres ostentat. Nullum enim nobis Operis inspirati & Divini certius argumentum, quàm futurorum per eventom impleta prædictio (*b*). Nil prætereà in Apocalypsi, quod S. Joannis vitæ & doctrinæ adversetur. In eâ denique S. Joannes veluti Ecclesiæ Asiæ Apostolus & Præsol loquens inducitur (*c*), suas de Divinitate sententias pręstantissimas exhibet, & prophetiarum, atque Judæorum consuetudinum peritissimum se ostendit.

i *Clem. Alex. l.6. Stromat.*
k *Apoll. lit. 5. ad Novat. c. 18.*
l *Methód apud Phot. Cod. 234.*
m *Athanas. Orat. 3. contr. Arian.*
n *Phębad. contr. Arian. ibid. tom 4. Bibl. PP. p. 375.*
o *Nazianz. orat. 32.*
p *Rufin. Exposit. Symbol. apud Cyprian. p. 54?.*
q *Concil. 3. Carthag. art. 397. can. 47.*
r *Innoc. I. Ep. 3. c. 7.*
s *Sulpit. Sever. Hist. l. 2.*
t *Apoc. 1. 9.*
u *Apoc. 1. 2.*
x *Joann. 19. 35.*
y *Apoc. 5. 7. &c. Confer cum Joann. 1. 29. 36.*
z *Apoc. 19. 13. Confer cum Jo. 1. 1. & cum 1. Joan. 1. 1. & 5. 7.*
a *Titul. in editis.*
b *Isai. 41. 23. Annunciate, quæ ventura sunt in futurum, & sciemus, quia Dii estis vos.*
c *Hieronym. in Catalog. in Joann.*

ARTICULUS IV.

Quo tempore, loco, & idiomate scripta Apocalypsis. De stilo judicium.

Apocalypsim in Pathmos Insulâ scriptam fuisse, ab ipso ejus Authore docemur: *Ego*, inquit, *fui in Insulâ, quæ appellatur Pathmos, propter verbum Dei, & testimonium Jesu* (*d*). Qui eam adscripsere Cerintho, Joannis nomine ab eodem editam fortè putarunt; Cerinthum enim nunquam in Pathmos exulasse certò scimus; Veteres autem de S. Joannis in eâdem Insulâ exilio vulgò omnes meminere; idque etiam S. Irenæos (*e*), Eusebius (*f*), S. Hieronymus (*g*), S. Victorinus [*h*], & alii plurimi testantor. Solos Epiphanius S. Joannis exilium Claudio, non verò Domitiano, imperante collocat; cui, ut ostendimus, & Grotius adhæsit. Ligsootus, & Hammondus Grotio subscribunt. Salmeron, Hentenios, & P. Possinus Apocalypsim ante Jerosolymæ excidium conscriptam tuentur. Vulgò tamen & Veteres, & recentiores Interpretes inter Christi annos 94. & 96. exaratam statuunt. Illis sub Domitiano scripta est, his post ejusdem Imperatoris interitum, cum S. Joannes restitutus est. Addit Grotius, Eusebii testimonio assertùm esse, quòd S. Joannes suam Apocalypsim Ephesi ediderit; qua de re nil prorsùs apud Eusebium. Verùm S. Victorinus Petaviensis Episcopus ab Joanne post exilium editam arbitratur (*i*).

Scaliger (*k*) Apocalypsim primò Hebraicè exaratam credidit, cui quidem à nemine adhibita fides. Omnes omnino Græcè scriptam vel putant, vel affirmant: quod Textus ipse satis ostendit. Deus enim ibi pluries de se ipso enunciat; *Ego sum Alpha & Omega*. Id autem Hebraicè neque significaret, neque perciperetur, cùm *Omega* non modò non sit litterarum Hebraicarum postrema, verùm etiam ad Hebraicum Alphabetum nullatenus pertineat. S. Dionysius Alexandrinus (*l*) Evangelii & primæ S. Joannis Epistolæ stilum ab Apocalypsi abhorrere penitus asserit. Illa enim, addit, phrasium elegantiam, & sermonis puritatem barbarismis, solœcismis, & idiotismis prorsùs immunem præferunt; quippe Deus scientię & eloquentiæ munere Discipulum Dilectum instruxerat. Hæc verò elocutionem non omnino Græcam, quandoque etiam barbarismis, vel solœcismis vitiatam exhibet. Se demum ab exemplis eâ de re producendis ob reverentiam abstinere concludit, cujus prætereà idcircò tantùm se meminisse testatur, ut & studiosè rem perpendisse, & stili varietatem se comperisse palàm omnibus faceret.

Si stili diversitas Opus aliquod ab Authore aliquo certò abjudicaret, Apocalypsis S. Joanni utique adscribenda non esset. Plurima verò, ętas nempe, tempo-

d *Apoc. 1. 9.*
e *Iren. l. 5. c. 30.*
f *Euseb. in Chronic. ad ann. 14. Domitian.*
g *Hieron. in Catalog.*
h *Victorin. in Apocal.*
i *Victor. Petav. in Apocal. p. 579. D.*
k *Scaligeriana.*
l *Dionys. Alex. apud Euseb. hist. Eccl. l. 7. c. 25.*

rum circumſtantiæ, animi genius, rei, de qua agitur, argumentum ad ſtili varietatem quammaximè conferunt. Tria Salomonis Opuſcula, ſingula peculiarem præferunt elocutionem: gravem, & ſententiis refertam Proverbia; fortem & argumentis revincentem Eccleſiaſtes; ſuavem, accuratam, vividam Cantica Canticorum. Præterea in Pathmos Inſulâ, ibi enim cum Patrum pleriſque, & fermè ſingulis, Apocalypſim à S. Joanne editam ducimus, eadem, quæ Epheſi, præſto ei non erant auxilia, quibus per Viros peritiores & ſtilum expoliret & opus caſtigaret.

Apocalypſis artificium atque venuſtas Doctiſſimis plurimis in admiratione fuere. S. Hieronymi laudes ſupra jam retulimus. S. Dionyſius Alexandrinus Opus, quantùm ad rem ipſam, plurimùm commendat. Henricus Morus (m) tanti Apocalypſim pendit, at ejus artificium & venuſtatem omnibus præferat: *Nullus unquam Liber majori cum artificio ſcriptus eſt, unoquoque verbo velut in bilance penſitato.* Abbas du Pin (n) hujus voluminis ſingula verbis ampliſſimis effert, ſublimem & propheticum ſtilum, narrationes omnes & deſcriptiones præclaras, grandes, & phraſibus propheticis expreſſas. Permaximo, ſubdit, artificio elaboratum eſt; Veteris Teſtamenti figuras ſibi egregiè accommodatas exhibet; Veterum Prophetarum phraſes ad rem ſummoperè uſurpat. Cœlum & terra viſionibus ſingulis theatrum, Dominus verò, Agnus, Angeli, inferorum Poteſtates, mundi Reges, Idololatria in ſcenam inducuntur, & ſingula ad virum perſonam agunt ſuam, ut Lectorum animi ab iis tanquam vi quadam ſenſibili commoveantur. Narrationes demum, ſimplici licèt & naturali methodo expoſitæ, ſublimitatem, phraſes verò undique magnificentiam referunt. Si quid obſcurum, non ad verba, ad res tantummodò referendum.

m *Henric. Morus Viſion. Apoc. l. 5. c. 15 in Synopſi p. 1661.*

n *Du Pin Apocalypſ. pag. 134.*

Si hujus præſtantiſſimi Viri judicio & noſtram ſententiam nobis liceat adjungere, cùm Apocalypſim ſuſcepimus explicandam, nullo in illam inclinantis ingenii momento ferebamur; eam enim veluti ænigma humanâ inquiſitione, niſi divina opitularetur revelatio, nunquam ſolvendum animis noſtris reputabamus; omneſque Interpretes nobis veluti homines effingebamus, qui tenebris undique offuſi, quò forte feruntur, incedunt. Re verò ſtudioſe perſpectâ eam operis venuſtatem tandem agnovimus, ut cum elegantiſſimis Danielis, Iſaiæ, Jeremiæ, Ezechielis locis jure merito poſſit comparari; nil profectò nobis occurrit, quod noſtram in ſe non converterit admirationem. Sive ordinem, & rerum delectum; ſive lumen in obſcura quædam loca opportunè effuſum, & eventus ingenuis nobilibuſque figuris mirificè contectos; ſive ſexcentis propemodum in locis, quæ micant in Prophetis & in Templi ritibus ſingularia magnificis alluſionibus expreſſa; ſive denique pulcherrimas deſcriptiones ad timorem unà & reverentiam in Lectorum animis concitandam idoneas advertamus, omnia magnificentiam referunt, & venuſtatem. Divina ibi Majeſtas, infinita ejus Potentia, & in Reges, Imperia, Orbemque univerſum Dominium ſupremum vividis coloribus exhibentur. Narrationes graves, vividæ, variæ, & ingenioſæ. Vividiorem hac poeſim nunquam agnovimus, nil enim irritum, nihil otioſè poſitum offendimus; eorumque, ad quæ Apocalypſis reſpicit, veſtigia ita dilucidè perſpicimus, ut hiſtoriam figuratè contextam, ſeu poeticis ornamentis inſtructam perlegere reputemus.

ARTICULUS V.

Apocalypſis argumentum & conſpectus.

TRifariam Apocalypſis dividi poteſt. Prima tria capita ad ſeptem Aſiæ Eccleſias reſpiciunt, quibus excolendis S. Joannes potiſſimùm inſtitit, quibuſque vel ex Inſulâ Pathmos, ubi exulabat, gubernandis incubuit. Sexdecim ſuccedentia capita calamitates & bella, quibus à ſuis perſecutoribus Eccleſia confecta eſt; victorias, quas de illis retulit; ultionem denique, quam ab hoſtibus propter cæſos Martyres Deus exegit, complectuntur. Tria demùm poſtrema ad Filii Dei triumphum pertinent; quibus etiam Beatorum Martyrum felicitas, Judicium poſtremum, mortuorum reſurrectio, Juſtorumque in Cælis æterna voluptas deſcribuntur.

Tribus primis capitibus ad Epheſi, Smirnæ, Pergami, Thyatiræ, Sardis, Philadelphiæ, & Laodiceæ Eccleſias propheticam inſtructionem contineri, vulgò convenit; quamquam plures Interpretes in iiſdem myſteria inveſtigant, & monita ad ſeptem Eccleſias ita directa, ut ad futuros etiam eventus, & ad totam Eccleſiam pertinere tueantur. Tria verò poſtrema ad Mundi interitum, & ad Beatorum in cælis felicitatem, noſtrum eſt omnino diſcrimen. Tota igitur interpretationis difficultas ſecundam hujus diviſionis partem afficit, & in eo ſita eſt, ut non modò generatim, hac enim ratione vix inter Auctores diſſidium, verùm etiam peculiariter S. Joannis vaticinia in hiſtoriis completa eſſe oſtendantur, ab anno 303. quo maxima Diocletiani & Galerii cœpta eſt perſecutio, uſque ad annum 410. quo Romam Alaricus oppugnavit. Hujus perſecutionis veluti præludia habendæ ſunt ceteræ, quas Judæi, Præfecti, Imperatores Romani, & Idololatræ ceteri in Eccleſiam excitarunt.

Quartum caput Præfationis vices gerit, qua Dei Majeſtas, & velut ſcena, ubi hæc acta eſt viſio, deſcribitur. Dei decreta atque conſilia à Jeſu Chriſto S. Joanni revelata, per Librum ſeptem conſignatum ſigillis, & ab Agno reſignatum, quinto capite exhibentur. Dum ſigilla ſingula (cap. 6. & 7.) aperiuntur, eventus ab eorum quolibet contecti patefiunt, ſeu potiùs quæ deinde eventura ſunt, prænunciantur. Primo re-

resignato sigillo, Jesus Christus albo equo insidens sese victorem exhibet, ut famulis suis addat alacritatem: *Confidite: ego vici mundum* [o]. Secundo bellum, à quo Ecclesia vexanda est; tertio, caritas qua premendum est Imperium; quarto pestis, seu mortalitas prædicuntur. Quinto SS. Martyres ultionem expetunt. Sexto concutitur tellus, tenebris Sol, Luna sanguine offunditur, cadunt sidera &c. quæ omnia calamitates referunt, quibus Roma, Romanum Imperium, & Ecclesiæ persecutores obruti, propter immanes Fidelium cædes, corripientur. En totius Apocalypsis generale argumentum. Singula verò consequentibus capitibus peculiariùs ostenduntur. Huc usque eorum, quæ ventura sunt, veluti contracta tabula visa est, atque adumbratio: eadem deinde fusiùs, atque ampliora exhibentur; Prophetia enim gradatim clarescit: quò verò ulteriùs progredimur, eò Spiritûs Sancti majori luce perfundimur.

o Joann. 16. 33.

Cap. 7. ad magnum aliquid aspiciendum instruimur quatuor Angelorum repræsentatione, qui ventis singulis dominantes, ventorum impetum cohibere jubentur, quousque Dei signum in omnium Electorum frontibus imprimatur; statimque eodem Dei sigillo innumeri notantur. Angelus deinde [cap. 8.] sigillum septimum resignat; quo aperto septem Angeli totidem videntur tubis instructi. Primâ clangente tubâ tertia terræ pars exuritur. Ignis bellum designat. Clangit tuba secunda, & mons in mare dejicitur. Judæorum ultimò sub Trajano & Adriano à Romanis deficientium supremum excidium, per eum montem in mare dejectum exhiberi putamus. Tertia clangit tuba, & sidus è cælo cadit, venenoque flumina inficiuntur. Quo fortè sidere falsus Sideris filius Barchochebas exprimitur, qui Judæos adversùs Romanos excitavit; quæ defectio Romanis quidem noxia, sed Judæis exitialis.

Quartâ clangente tubâ Sol & Luna tertiam suæ claritatis partem amittunt; quibus vel primæ hæreses, quæ Ecclesiam teterrimè obumbrarunt, vel Judæorum infortunia, vel Romani Imperii calamitates designantur. Post hæc auditur Aquila, quæ gravioribus terram obruendam esse malis, ubi quatuor superstites Angeli sonitum edant, voce magnâ intentat. Clangit tuba quinta (cap. 9.), statimque stella de cælo delapsa ostium abyssi recludit; undè innumeræ locustæ egressæ, omnem omnino terram populantur. Barbari, qui post Constantini, ejusque filiorum obitum, Romanum invaserunt Imperium, his locustis referuntur; quorum quidem populorum characteres per earundem locustarum figuram optimè exhibentur. Prophetæ ad Dei Majestatem efferendam figuratos sermones sæpissimè usurpant. *Sibilabit Dominus muscæ*, inquit Isaias (p), *quæ est in extremo fluminum Ægypti, & api, quæ est in terra Assur, & venient, & requiescent omnes in torrentibus vallium &c.* quibus utique verbis Ægyptias & Assyrias acies designavit.

p Isai. 7. 18.

Clangit sextus Angelus, & statim voce ex aureo Altari egressâ jussus solvit quatuor Angelos, qui utrique Imperio Parthorum, & Romanorum præsidio erant. His utriusque Imperii exercitus referuntur; quorum pacem ab anno 320. usque ad 337. utrinque mutuò habitam Sapores diremit. Constantinus, antequam bellum adoriretur, interiit; cujus deinde impetus repulit Constantius, quin ullâ unquam momenti clade conficeretur. Verùm Julianus interemptus occubuit, ejusque exercitus propè fuit, ut ab hujusmodi Imperatoris imprudentiâ atque temeritate ad postremum exitium perduceretur. Antequam tuba septima clangat, sese Angelus exhibet, (Cap. 10.) qui manibus libellum præferens, S. Joanni tradit devorandum. Quo Dei de suâ Ecclesiâ consilia S. Joanni revelata ostenduntur.

Tum ipse Joannes jussus est (cap. 11.) Templum metiri, præter atrium exterius, & Civitatem Jerusalem, quòd hæc mensibus 42. seu diebus mille ducentis sexaginta, seu annis tribus cum dimidio à Gentibus essent proterenda. Hîc Diocletiani exhibita persecutio. Tum sanè Christi Ecclesia, ejusque Templum quod ad exteriora attinet, Ethnicorum potestati tradita videbantur. Hi enim Ecclesiis eversis, Fidelibus obrutis, eorumque plurimis, vel quòd infirmi essent, vel temerarii, ad Apostasiam perductis, innumeros etiam peremere martyrio; quos Martyres duo Testes designant, qui postquam perplurima præstitere prodigia, à Christi hostibus interfecti occubuerunt. Hanc procellam consequuta est tranquillitas. Constantinus Imperium in sui ditionem prorsùs redegit; Ecclesia paci restituta est; Martyres demùm & Cælum & tellus meritis honoribus cumularunt. Verùm ut ea tranquillitate Ecclesia potiretur, plurima bella, per terræmotus decimam Urbis partem evertentis speciem in Apocalypsi designata, Constantino & obeunda & suscipienda fuere.

Quæ Capitibus 10. & 11. quorum modò epitomen recensuimus, referuntur, illud tantummodò præstant, ut majori perfundantur lumine, quæ subobscurè per sex Angelos clangentes designata fuerant. Ab utroque hoc capite harum prædictionum solutiones haurimus, & quare tot calamitates Imperium obruerint, clariùs percipimus. Septimus tandem Angelus (cap. 11.) clangorem edit, lætaque vox insonat, qua Dei Filius victoriam & Regnum consequutus denunciatur. Hæc pax Ecclesiæ per Constantinum.

Ecclesiæ persecutiones, quas septem sigillorum, totidemque tubarum figuræ rudiùs retulerant, consequentibus capitibus exhibentur expressiùs. Per mulierem Sole amictam (cap. 12.) partui proximam, quam unà cum filio septem capitibus instructus Draco devorare intentat, Jesu Christi Ecclesia præfertur. Septem Draconis capita septem Imperatores Ecclesiæ persecutores ostendunt, videlicet Diocletianum, Maximianum, Herculem Galerium, Maximinum, Severum, Maxentium, & Licinium.

Ec-

Ecclesia persecutionibus invitis felicissimè enititur: ut verò à furentium hostium impetu sese subducat, in desertum aliquandiù perfugit, & ab insequentis Draconis conatibus evadit incolumis.

Ut vividiùs adhuc tum Joannis Spiritui, cùm Lectorum animis res eadem exhibeatur, bestia septiceps è mari egrediens, in quam Draco omnes suas vires confert, capite 13. inducitur. Bestia Romam, seu Romanum Imperium exprimit. Ex capitibus septem, quinque statim corruunt, quòd Diocletianus, Maximinus, Galerius, Severus, Maxentius minùs diu imperarint. Maximinus verò malis plurimis Ecclesiam in Oriente confecit. Sexto hoc deleto capite, septimum assurgit, quod brevi evertitur, puta Licinium. Egreditur tandem octavum, nempè Apostata Julianus, qui eodem hoc cap. 13. per bestiæ duobus cornibus Agni simillimis instructæ speciem exhibetur. Ea omnia, quibus veluti coloribus Julianus ab Joanne describitur, per historiam mirificè adimplentur. Hoc 13. caput cum 17. à quo fusiùs explicatur, conferendum.

Jesu Christi & Martyrum victoria, æterni Evangelii per orbem universum confirmatio, & de Româ infideli ultio exacta, messis & vindemiæ specie expressa, Capite 14. ostenduntur. Septem Angeli totidem phialas (cap. 15.) irâ Dei plenas in Jesu Christi, & Ecclesiæ hostes effundunt (cap. 16.). His fortè innuuntur calamitates, quæ post Constantini, ejusque filiorum obitum Imperium obruerunt. Hæc luculentiùs in Commentario videnda. Cap. 17. magnam inducit meretricem, Regum terræ Dominam, septem montibus insidentem, & Martyrium sanguine perfusam, quæ mysticè Babylon appellatur, quæque prostitutionis suæ mero populos omnes inebriat: quibus omnibus Romanum Imperium, seu Roma perspicuè designatur; singuli enim hi characteres nonnisi Romæ infideli, veluti Romani Imperii Metropoli congruunt. Hæc magna meretrix septicipiti bestiæ insidet. Bestia interficitur, ejusque septem capita septem Imperatores Ecclesiæ persecutores, octavum verò Julianum Apostatam exhibentia, evertuntur. His decem cornua succedunt, nempè Barbarorum Reges, qui in Romano Imperio sibi sedibus constitutis, Romanæ Religionis ritibus, atque moribus adhærere decreverant. Hi primùm in Ecclesiam & Agnum arma sua verterunt; demùm verò profligati se Fidei dedere, & ei, quem insequuti fuerant, cultum venerationemque adhibuere.

Caput 18. bellorum omnium, omniumque minarum, quas hucusque vidimus, veluti conclusio. Babylon evertitur; Domini populus incolumis egreditur; nationes, & longinqui Reges ejus excidium plorant; execrantur alii, ejusque infortuniis insultant. Alaricus Româ captâ Sanctos & Martyres ulciscitur. Christi de hostibus suis victoria; de Roma, Romanisque Imperatoribus ultio; Agni denique Nuptiæ, & Sanctorum, qui ad has nuptias vocantur, felicitas confusè capite 19. describuntur.

Tria cætera Capita 20. 21. 22. ad alteram vitam, & ad mundi exitum respiciunt. Idololatriæ Imperio everso, & Martyrum sanguine vindicato, ab Angelo Draco seu Diabolus catenâ devinctus in abyssum ad mille annos detruditur; quibus peractis, iterum solutus, Gog & Magog adversùs Christum & Ecclesiam concitat; utrumque verò ignis de cælo delapsus absumit. Hæc sub mundi exitum Anti-Christi adventum referunt. Demum supremus Judex coram suo Tribunali omnes homines sistet, quorum alios, ut singulorum opera postulabunt, præmio, alios supplicio mancipabit.

Cælis, terrisque (cap. 21.) innovatis, Christi Sponsa, nova Jerusalem, Catholica Ecclesia de Cęlo ad sponsum advenit; Eorum nuptię celebrantur. Hac novâ Sponsâ ditius nil, nilque venustius. Electi omnes convivio intersunt. Urbem mediam (cap. 22.) deliciarum fluvius intersecat, & secùs fluvium plurimę, quę immortalitatem afferunt, arbores assurgunt. Per has magnificas species, post generalem resurrectionem, ęterna Beatorum in Cęlis voluptas exhibetur. Hęc totius Libri œconomia.

ARTICULUS VI.

Apocalypses Apocryphæ Apostolis S. Joanni, S. Petro, S. Paulo, S. Thomæ, S. Stephano &c. falsò adscriptæ.

IMpostores, qui Epistolas, Acta, & falsa Evangelia Apostolorum nomine supposuerunt, iisdem & revelationes, seu Apocalypses falsas adscripsere. Extat in Vindobonensi Bibliothecâ (q) Codex Gręcus manuscriptus, qui ita inscribitur: *Apocalypsis S. Joannis Theologi, de Anti-Christo. Post Ascensionem Domini nostri Jesu Christi, tùm essem solus, ego Joannes, in monte Tabor &c.* Hunc verò Librum Veterum nemo agnovit; ea propter nihili habendus.

Falsa S. Petri Apocalypsis celebrior est, atque vetustior; ejus enim apud Theodorum secundi sęculi Scriptorem (r), apud S. Clementem Alexandrinum (s), Eusebium [t], Hieronymum (u), & alios Veteres mentio. In Palæstinę Ecclesiis hæc, teste Sozomeno (x), singulis annis Parasceves die legi consueverat; qua prętereà die omnes Passionis Dominicæ obsequio cibis abstinebant. Et nunc apud Ægyptios hunc Librum venerationi habere, & in Ecclesiis legi ferunt [y], quod prorsùs incertum. Jacobus Vitriacus sęculi 13. Author, Petri quamdam Apocalypsim allegat, quę ita inscribitur: *Revelationes Beati Apostoli S. Petri, à S. Clemente ejus Discipulo in volumen digestæ.* Hujus Author de Agarenorum, seu Turcarum legis eversione, & de proximo Pa-

q *Apud Lambec. Cod.* 119. *fol.* 118. 115.

r *Vide Grabe Spicileg. tom.* 1. *pag.* 74. *apud Clem. Alex.*

s *Vide Euseb. l.* 6. *c.* 14.

t *Vide Euseb. l.* 3. *hist. c.* 2.

u *Hieron. Catalog. Scriptor. Eccles. de S. Petro*

x *Sozomen. l.* 7. *c.* 19. *Vide & Niceph. l.* 12. *c.* 34.

y *Prateolus Elench. hæres. pag.* 138. *Petr. de Luxemburg. Catalog. hæres. l.* 2.

ga-

ganifmi excidio Petrum meminiffe teftatur. Eâ, quam Veteres allegant, hanc Apocalypfim jure merito recentiorem putamus; quare minor etiam eidem fides.

S. Paulus (z) ufque ad tertium Cœlum, feu in Paradifum fe raptum & mirabilia, quę fieri nequit ut ab homine proferantur, fe vidiffe fatetur. Hujus occafione raptûs, Cainitę (a) nefarium contexuere Librum, quem *S. Pauli Anabaticum* appellatum S. Paulo adfcripfere. Eo Gnoftici etiam utebantur.

S. Auguftinus (b) cujufdam S. Pauli Apocalypfis fabellis undique refertæ meminit, qua Apoftoli ineffabilia referre dicuntur. Sozomeno tefte (c), quamdam S. Pauli Apocalypfim plurimi quinti fæculi Monachi permagni faciebant, quam arcâ marmoreâ conditam Tharfi Ciliciæ in ædibus S. Pauli, Theodofio I. imperante, inventam oftentabant. Quamobrem Sozomenus veritatis indagandæ cupidus, optimum quemdam Senem Tharfenfis Ecclefiæ Prefbyterum confuluit; à quo hujufmodi quicquam apud ipfos non accidiffe, & fortè id effe hæreticorum commentum, accepit. Eam prætereà Veteribus prorsùs incognitam afferit. Quamobrem alia eft ab Afcenfione, feu Apocalypfi S. Pauli, cujus apud Epiphanium & Auguftinum mentio. Et profectò credi facilè non poteft, quòd Monachi Sozomeno coævi tanti eam fecif-fent, fi tot, quot hi Patres teftantur, fabellis redundaffet.

Oxonii in Bibliothecâ Mertonianâ Manufcriptum, *S. Pauli revelatio* infcriptum, D. Grabe invenit (d), quo ea, quę per triduum, poftquam refipuit, Apoftolus viderat, referuntur: quo triduo S. Michael Inferni & Purgatorii pœnas Paulo videndas exhibuit; Paulus verò iis animabus à Deo veniam obtinuit, quæ deinceps qualibet die Dominicâ in Purgatorio exerucianđæ reperirentur; quod utique folùm deliramentum & novitatem, & unà Operis falfitatem comprobat.

Cerinthus, primi fæculi hærefiarca nequiffimus fuam edidit Apocalypfim (e), qua fibi veluti Apoftolo præftantiffimo, fublimia plurima ab Angelo revelata oftentat. Poft refurrectionem terreftre Jefu Chrifti Regnum Jerofolymis conftituendum præfertim afferit; quo in Regno ad annos mille inter fenfuum voluptates protrahendo, homines, quemadmodum nos in præfentia, vitiis, & concupifcentiis iterùm fubjicientur. Hinc fortè factum eft, ut Veteres nonnulli (f) veram S. Joannis Apocalypfim Cerintho tribuerint; utque alii, an Joannis verè fuerit, dubitarint (g). Inde etiam de canonicâ ejus authoritate dubium invectum, quòd millenario Regno per eamdem exhibito Hæretici abuterentur. Quædam demùm fimillimi fpecies, quam eo de millenario vera Apocalypfis cum falsâ præfert, in causâ fuit, ut vererentur plurimi, ne utramque confunderent, & Cerinthi commentum, veluti Joannis revelationes, exciperent.

Anno 1595. novam quamdam Apocalypfim plumbeis laminis infculptam, ab iis, quas hucufque retulimus, prorsùs aliam, Granati in Hifpaniis repertam ferunt. Hifpani quidam Authores Cæcilio S. Jacobi Majoris Difcipulo, quem Hifpaniarum Apoftolum vocant, eamdem adfcribunt (h). Cæcilius fecundo Neronis anno martyrio abfumptus eam, inquiunt, Hifpanicè vertit, & commentariis adauxit. Plura de Mahometi Imperio, & de ejus fectatorum vaftationibus, quibus obruendæ erant Hifpaniæ, ibi occurrunt vaticinia. Qui verò S. Cæcilius tandiù antequam hifpanicum idioma inftitueretur, Hifpanicè fcripferit? Quòd, inquit Francifcus Bivarius (i), novi, exteri, & adhuc occulti idiomatis donum divinitus acceperit; feu quòd, juxtà Gregorium Lopez (k), Chrifti & Apoftolorum ætate Hifpanum idioma ufu jam convaluiffet, quod deinceps plurimis Arabum verbis immixtum defiit. Verùm hæc ab ipfis Hifpanorum fapientibus improbata, & à Summis Pontificibus damnata deliramenta prætereamus (l).

Utramque Apocalyfim, quarum alteram S. Thomæ, alteram S. Stephano Protomartyri tribuunt, Gelafii Decretum rejicit. Hanc poftremam Manichæi, ut Serapion teftis eft, tanti habebant, ut femori infcriptam gererent (m); quamquam id in editis Scriptoris hujus Exemplaribus non occurrit (n).

z 2. *Cor.* 12. 2. *&c.*

a *Epiph. hæref.* 38. *c.* 2. *p.* 277.

b *Auguft. in Joan. hom.* 98.

c *Sozom. l.* 7. *c.* 19.

d *Garbe Spicileg. Patr. tom.* 1 *pag.* 85. *ex Biblioth. Merton. Cod.* 13. 2. *art. fol.* 77.

e *Eufeb. hift. Eccl. l.* 3. *c.* 28. *ex Cajo Rom. Ecclef. Presbyt. Theodoret. Hæret. Fab. l.* 2. *c.* 3.

f *Vide Philaftr. hæref.* 69. *& Epiphan. hæref.* 50. *Quidam apud Dionyf. Alex. apud Eufeb. l.* 7. *c.* 25.

g *Dionyf. Alex. apud Eufeb. l.* 3. *c.* 39. *alii.*

h *Vide Bivarium, Michael. de Iuan Bern. de Aldrede &c. apud Fabric. tom.* 2. *de Apocryph. p.* 963.

i *Bivarius Cifterfienf. Monach. Comment. in pfeudo Dextri Cronic. ann.* 54. *pag.* 110.

k *Gregor. Lopez Apolog. pro verâ Sanctè Montis Granat. antiquitate.*

l *Vide apud Bolland. tom* 1. *Februar. p.* 10. *& tom.* 7. *Maji, pag.* 285.

m *Apud Sixt. Senenf. l.* 2. *ex Serapionis Opere contr. Manich.*

n *Imò neque apud Sixtum Senenfem. Vid. loc. cit.*

DIS-

DISSERTATIO

QUA HEBRÆORUM HISTORIA

Cæterarum Nationum Hiſtoriis præſtare oſtenditur.

DE totins orbis hiſtoricis monumentis modò oobis quàm alias unquam pronius eſt judicare, cùm eorum oolla, quantùm credere par eſt, bodie nos lateant, & qnidquid ad eorum originem & hiſtorias attinet, vulgata ſint omnia. Quamvis enim gentes quædam in remotiſſimo vel Africæ v. g. vel Americæ, vel Auſtralium regionum ſinu nobis abderentur incognitæ, nil ſanè producere poſſent, quod præ eelebertimis Ægypsiorum v. g. Chaldæorum, Indorum, Perſarum, & Americanorum biſtoriis, majorem præferret authoritatem. Nos igitur nationum nullam de ſuâ origine, & vetuſtate, quin ad ſacros Hebræorum Libros confugiat, certi nil poſſe exbibere, hac Diſſertatione demonſtrandum aggredimur. Hi fontes ſunt, onde omnibus illud hauriendum eſt, quo ſingula omoia, quæ de ſois hiſtoriis à Vetuſtis Scriptoribus referuntur, certa eſſe probentur. Nationes omnes, quæ originem ſuam ad Noe, ejoſque filios, ſeu poſteros non referunt, ſuamque ultrà Diluvium, & epochas ab Judæorum hiſtoriis agnitas, vetuſtatem protendunt, hoc ipſo in falſitatis ſuſpicionem adducuntur.

Primùm illud occurrit, quo Judæorum hiſtoriæ biſtoriis cæterarum nationum potiſſimùm præſtant, quòd nempè per Sacros Scriptores & Prophetas Divino lumine, ne fallerentur, perfuſos, eaſdem Deus ipſe conſcripſerit. Cùm igitur in biſtoriâ prę cæteris facienda ſit veritas, comperſum profectò, Judæorum hiſtorias veritate eminere inter cæteras, quas ſæpiſſimè homines vel imperiti, vel veritatis perſonandæ ſtudio detenti, edidere; qui præterea errori quotidie obnoxii & falli poterant, & alios fallere, vel id conſultò, vel id præter animum neceſſario lumine deſtituti præſtiterint.

Verùm etſi Inſpirationem Divinam, per quam cæteras omnes antecellunt hiſtorias, aliquaodiu prætereamus; eaſdem nibilominus, vel nullâ ſupernaturalis hujus authoritatis habitâ ratione, tum veritate cùm authoritate cæteris omnibus præſtare perſpicuè exhibemus.

Id ut plurimum in Hiſtorico exigitur, ut coævus ſit, ingenuus, peritus, partium ſtudio minimè detentus, prudens, exactus, præjudiciurum immunis, odii, amoris, ſpei, timoris affectibus liber, indigena tandem non advena, aut nullâ vel generis, vel nominis, vel muneris nobilitate conſpicuus. Quorum omnium vel ſingula vel pleraque in Judæorum Scriptoribus adeò congeſta iotelligimus, ut vel quòd decepti fuerint, vel quòd nos voluerint in errorem adducere, omnis ab iiſdem ſuſpicio ſit penitus removenda. Eorum præterea narrationes ita inter ſe mutuò nectuntur; ita cum gravitate, prudentiâ, & conſilio cohæreot; exteris aliis & authenticis biſtoriis adeò congruunt; quoſdam ingenuitatis, & veritatis ita ſibi ſimiles characteres præferunt; Hebræorom denique natio eâ ſemper ingenuitatis laude apud omnes claruit, ut eorum narrationes nemo onqoam impugnaverit. Hæc omnia ſimul congeſta eam ſanè Hebræis Scriptoribua fidem vindicant, ut parem authoritatis gradum prophani Hiſtorici nunquam potuerint obtinere.

Librorum Moſaicorum authoritas.

Moyſes primos & præcipous Hiſtoriæ Hebræorom Author, eximii ingenii, & præſtantis animi & ingenui vir ſpectatiſſimus, vilitatis neſcius, rerum peritiſſimus, ſapientiâ, pietate, Religione, integritate, & coofilio eò uſque cumulatus, ut bis animi ſui dotibos oodique ejus Scripta redundent. Liberorum loco à Regis Ægypti filiâ aſſumptus, quò non perveoiſſet, ſi faventi terga ſpontè vertens fortunæ ſpes Aulæ non rejeciſſet, ut de ſuorum fratrum calamitatibus partem conſequeretur? Quibus profectò fratribus juvandis adeò inſtitit, ut Regis irâ in ſe concitatâ ſibi demùm fugâ fuerit conſulendum. Poſtquam verò diu abfuerat, à Deo excitatus, ut Iſraelitas Ægipti captivitate ſolutos in libertatem aſſereret, iiſdemque ad mores componendos Leges impertiret, muneri ſuo ſolerter incubuit, idemque feliciſſimo implevit eventu. His peractis, earumdem biſtoriam contexere aggreſſus eſt, iis coram teſtibus, qui rebus omnibus adſuerant, coram nempè hominum ſexcentis millibus in locum unum coactis, qui ejus non modò verba omnia, ſed & animi motus attendeotes, eidem otique reclamaſſent, ſi, quemadmodum plura eorum honori, nomini, & propen-

pen-

pensioni adversa recensuit, quid fortè veritati non consonum protulisset.

Ut longinquiùs historiam exorsus perfectiorem exhibeat, à mundi crepundiis ad suam usque ætatem protrahit; Hebræorum Progenitores refert, eorumque genealogiam recenset, & præcipua Patriarcharum, Josephi potissimùm, tanti apud Ægyptios habiti, gesta commemorat. Quæ omnia Moysis consiliis quammaximè conducebant; Hebreis enim & suam, & unà nationum, cum quibus brevì vel fœdus incundum ipsis erat, vel dimicandum, originem aperiebat; eas regiones, quarum in expeditionem progrediebantur, quòd eorum Progenitoribus à Deo promissæ fuissent, ad ipsos pertinere ostendebat; Abrahę, aliorumque Patriarcharum plurima virtutum proferebat exempla; & eorum Patres, eorumque progeniem, ut sibi in eis Sacerdotium & Religionem constitueret, à Deo potissimùm electos commendabat. Iis præterea memorandis satis institit, quæ cæremonias, & pios quosdam ritus, quos ipse iterùm constituebat, seu restaurabat, Sabbatum v. g. & Circumcisionem, olim jam constitutos ostenderet. His itaque argumentis Moysem adductum putamus, ut suas Historias à Genesi exordiretur.

Quæ in Exodo credi tu difficiliora feruntur, Israelitæ omnes aspexerant; quare Moyses nec Hebræos decipere, nec Ægyptiis hostibus detrahere poterat. Præterea de Hebræis, & de semetipso ingenuè loquitur, nec illis assentatur, nec sibi blanditur, eorumque & bona & mala, ut occasio postulat, syncerà fide commemorat; quam quidem fidem ejus historiæ undique præferunt, & summam produnt integritatem. In Moysem itaque ea omnia confluunt, quæ omnem ab eo falsitatis, aut mendacii suspicionem removent, & ejus historiam, cui certa fides adhibeatur, dignam constituunt.

Priores tantummodò Genesis historiæ, quas utique per seipsum scire non poterat, aliquam fortè inducant difficultatem; quam statim evertimus, si meminerimus, 1. Moysem duodequinquaginta annis post Levi obitum natum esse, Levi autem unà cum Isaac annos vixerat quadraginta; & Isaac cum Abrahamo quinque & octoginta; & cum Sem, Noe filio, annos quinquaginta. Sem annis octo & nonaginta ante Diluvium jam in vivis agebat; quare Lamech viderat, & Mathusalem, qui primum hominem noverant. Hinc fuit, ut eorum quæ vel ante, vel post diluvium gesta fuerant, traditio, priorum hominum diu viventium ratione habità, recens adhuc censeretur.

2. Rerum ante gestarum Scripturas, & monumenta jam tum non extitisse, non constat; quorum si quidquam vel apud Ægyptios, vel apud Judæos servabatur, Moyses profectò præ cæteris noverat: optimè enim ab Ægyptiis eruditus fuerat; & eorum, quę ad Hebręorum historiam attinerent, nil penitus ignoravit.

3. Quę à Moyse referuntur, ea sunt, ut facilè in hominum memoria reservarentur, v. g. Mundi creatio, Adæ lapsus, Diluvium, Turris Babel, conditum Nemrodi Imperium. Huc enim fermè omnia pertinent, quæ de ea ætate à Moyse referuntur.

Libri Josue vetustas.

De Josue Libro, quem ipsi Josue Israelitarum Duci vulgò adscribunt, idem judicium, quod de Libris Moysis, utique pronunciandum. Ejus enim Author iis, quæ scripsit, coævus, sapiens, diligens, doctus, prudens, & Hebræi populi Dux, ea recensuit, quæ vel ipse gesserat, vel testis oculatus aspexerat.

Libri Judicum, & Regum.

Libri Judicum Scriptorem Samuelem putamus, cujus quidem gravitatem, sapientiam, doctrinam, consilium, & qualitates cæteras scimus. Ex eorum, quæ sub Judicibus gesta fuerant, monumentis Judicum Librum contexuit, quare vel iis historiis coęvus, vel fermè coævus censendus est. Si is etiam, ut vulgò credimus, primi Regum majorem partem scripsit, quæ viderat & gesserat scriptis redegit. Davidis gesta à *Samuele Vidente, & à Prophetis Nathan & Gad* (o), quorum uterque Davide & Salomone imperantibus vixerant, scripta fuisse Scriptura commemorat.

o 1. Par. 29. 29.

Librorum Historicorum Authores.

Cæteros Judæorum Historicos Libros scripserunt Prophetæ, iis coævi Principibus, quorum gesta edidere. Addo, & Ahias Regni Salomonis (p), Semeias & Addo Regni Roboam historiam exhibuerunt (q). Addo præterea dedit gesta Abiæ (r); Hanàni sub Asa (s), & Jehu Hanani filius sub Josaphat Annales congessere (t). Eodem postremo Rege imperante, Eliezer (u) & Jahaziel (x) Prophetæ scripserunt. Quæ sub Ozia (y), & Ezechia (z) evenerant, Isaias recensuit, qui & plurima quæ ad Achaz attinent, exhibuit. Regni Manassis historiam texuit Hosai (*); Regni Josiæ, & ejus Successorum Judæ Regum Commentarios edidit Jeremias, cujus Prophetiæ habendæ sunt veluti eorum narratio, quæ postremis Regni Judæ temporibus contigerunt. Regum & Paralipomenon Libri Judæ, & Israelis Regum Annales sæpissimè allegant, nosque ad eos veluti ad publica, certa, & authentica monumenta remittunt; quæ quidem non modò captivitatis ætate, sed & post captivitatem extabant, si, ut verosimiliùs præfertur, Regum, & Paralipomenon Libros, à quibus iidem Annales sæpissimè producuntur, Esdras verè scripsit, seu veriùs in compendium digessit.

p 2. Par. 9. 29.
q 2. Par. 12. 15.
r 2. Par. 13. 22.
s 2. Par. 16. 7.
t 2. Par. 20. 34.
u 2. Par. 20. 37.
x 2. Par. 20. 14.
y 2. Par. 26. 22.
z 2. Par. 32. 32.
* 2. Par. 33. 19.

Judæis captivitate detentis, Ezechiel, & Daniel eventus plurimos protulere. Ninive Tobias, Susis Mardochæus & Esther Nationis Judaicæ historiam continuarunt; quorum quidem authoritati perpendendæ non immoramur, cùm certam apud omnes eorum testimonium fidem obtineat. Post Captivitatem ab Esdræ, Nehemiæ & Macchabæorum Libris Judæorum gesta admodum protracta exhibentur (a).

a Nehemias post ann. 3563. occubuit. Antiochus Epiphanes imperare cœpit ann. 3829. Inter utrumque anni 266. intercedunt, cujus etiam intervalli habemus historiam de Judæis Ægypti, quos Eupator ann. 3787. persecutione confecit.

Libri Esdræ, Nehemiæ, Macchabæorum.

Spatium, quod Nehemiam & Macchabæos interjacet, breve est (b); tum præterea Judæi parvi ita habebantur, ut ad magna gerenda vel vix, vel nonquam adhibitos, & Sacri, & Prophani Authores eos prætermiserint. Permagna Judæorum captivitas ne-

b 2. Macch. 2. 23.

neminem latet; quo etiam pietatis studio Esdras claruerit, nemo est, qui non noverit. Is à præclara progenie ortum duxerat, & ab Artaxerse Longimano vel captivus maximi ducebatur. Ejus nomine inscriptum Librum primum per se ipsum contexuit; secundum addidit Nehemias, qui è clarissimà Tribu Judæ familià ortus, ejusdem Artaxersis, à quo & in Pincernam assumptus fuarat, amorem sibi maximum conciliavit. Singulari nomine de se per totum fermè Librum semper loquitur; *Nehemiæ* etiam *Commentaria* (c) in Macchabæis allegantur, quorum fortè compendium tantummodò ejus Librum credimus, cum locus apud Macchabæos productus ibi minimè occurrat.

c 2. *Macch.* 2. 13.

Minima quædam alienà manu adjecta in Esdræ & Nehemiæ Libros irrepsisse fatamur. Verùm inter Scripturarum Libros vix aliquis invaniatur, ubi addita quædam non occurrant. Hebræi vateres phrases quasdam ad ea explicanda, quæ tamporum diuturnitate obscura evasissent, suis taxtibus interserare non ducebant alianum: quo quidem priorum ætatum fides potiùs, non decipiendi malus animus inducitur. Neque subdolè id nequa callidè prestitare. Ita nos vel proprias, vel alicujus periti Viri notas nostrorum Librorum margini interdum adscribimus; qui sanè Libri animadversionibus ajusmodi inserti, non modò non amittunt authoritatem, verùm etiam studiosiùs inquiruntur. Notæ Libris Sanctis ab Judæis adscriptæ, hæc v. g. presefe-runt: vel genealogiam longinquiùs, quàm à primo Authore, deductam; vel geographicum quid; hanc Urbem aliàs hoc nomine appellatam; hanc regionem quondam ad hunc populum pertinuisse; hunc locum vel cis val trans Jordanem situm esse; aliquid & in alio Vatusto Codice legi. Hæc omnia & singula referuntur, quæ Sacris Authoribus addita. Fortè & quis Amanuensium error irrepsit; cujusmodi vitiis quis omninò Liber immunis?

Macchabæorum primus Hebraicè val Syriacè primò descriptus, hoc anim idiomate Machabæorum ætata Palæstina utabatur. In fine hujus Libri ad Commentaria Joannis Hircani Lector remittitur (d); quo illud ostenditur, Authorem ax Commentariis seu Annalibus historias deprompsissa; Macchabæos etiam curasse, ut quæ contingebant, majoris momenti mamoriæ consignarentur. Secundi Macchabæorum Scriptor (e) Judæorum historias bellorum turbis dispersas, Judæ studio congestas fuissa testatur. Author tertii Machabæorum, quo persacutio à Ptolemæo Philopatore Rege Ægypti in Judæos mota continetur, prorsus latet; vetustissimum nihilominus scimus, & eorum, quæ refert, instructissimum.

d 1. *Macch.* 16. *ult.*

e 2. *Mach.* 12. 14.

Post Macchabæorum Libros Judaicam Historiam apud Josephum, & in Vetustissimis monumentis Arabicis, quæ in suis Polyglottis à D. La Jay afferuntur, habemus. Josephi Historici criticam, sapiantiam, atque peritiam omnes commendant; de quo hæc Scaliger (f). *Deligentissimus, veracissimus omnium Scriptorum Josephus, de quo nos hoc audacter dicimus, non solùm in Judaicis, sed etiam in externis tutiùs illi credi, quàm omnibus Græcis & Latinis.* Eusebius, S. Hieronymus, & Photius amplissimis laudibus aundem meritò cumulant; quem nihilominus in quosdam errores delapsum, & sæpè à Scripturarum veritata recessisse fatemur.

Josephi Historici authoritas.

f *Joseph. Scalig. in Prolegom. in Libros de emend. temporum.*

Hæc de Historiæ Habræorum authoritata, qui innumeris seditionibus, infortuniis, ballis, & calamitatibus invitis, sæpè etiam vitę, bonorum, & libertatis discrimine sua servarunt monumenta, quę originali adhuc idiomate conscripta ad nos pervanera. Istud verò idioma, quamvia duodeviginti ab hinc sæculis desierit, à Sapientibus plurimis adhuc ita tenetur, ut optimè aas Scripturas percipiant, quarum quasdam Versiones habemus duodeviginti sæculis vetustiores. Judæorum populus in omnes fermè orbis regiones diffusus, adhuc superest, qui Religionis suæ quammaximè studiosus, suæque historiæ peritissimus, sacris monumentis servandis plurimùm incumbit. Quare ad hujus historiæ veritatem, & authoritatem comprobandam nil prætereà desideratur.

An Nationes cæterę eadem fidal argomenta prę́starant, nunc discutiamus. Orientales generatim propriis scribendis historiis præ Occidentalibus incubuisse videantur; quo factum ast, ut & vetustiores habeantur, & artes apud ipsos ab exordio diligentiùs excolerentur. Assyrii, Chaldæi, Athenienses, Persę, Ægyptii, quemamodum Hebræi, quidquid in eorum regionibus memorabila contingeret, Annalibus mandabant. De vetustis Ægyptiorum Annalibus apud Herodotum (g), & Diodorum Siculum mentio (h). Plato in Timæo (i) Sacerdotam Ægyptium loquantem inducit, qui Ægyptios ea, quæ vel in Ægypto val alibi singularia gererentur, scriptis consignare solitos testatur. Manethon apud Josephum (k) quidquid refert, ex Sacris Ægyptiorum Libris se hausisse asserit. Testa verò eodem Josepho (l), Tyrii sua Tabularia sanctè custodita servabant, in quibus conditæ tabulæ de præcipuis Regionis eventibus erant.

g *Herodot. l.* 2. *c.* 3.
h *Diod. Sicul. l.* 2. *pag.* 16. & 44. 45.
i *Plato in Tim. p.* 21. *A. B.*
k *Joseph. contr. Appion. l.* 1. *p.* 1042.
l *Idem ibid. p.* 2402.

Berosus in Chaldæorum historia vetustissimis monumentis adhæsit (m). Menander quidquid (n) ad varias Nationes spectans in veterum historiis invanit, fusiori Commentario prosequutus est. De Persarum Annalibus sub Cyro, Dario (o), & sub Assuero (p) Scriptura meminit. Romani plerisque ex racansitis nationibus recentiores prę́clariora tabulis, Ephemeridibus verò leviora consignabant (q). Plutarchus diarium allegat, in quod Alexandri singulorum dierum gesta referebantur (r).

m *Idem ibid. p.* 1043. *G.* 1044. *A.*
n *Idem ibid. p.* 1042. *G.*
o 1. *Esdr.* 4. 15. & 6. 1. 2.
p *Est.* 10. 2.
q *Tacit. Annal. l.* 13.
r *Plut. in Alexandr. p.* 705.

Verùm si rem propiùs attingamus, nonnisi imperfectas earum Nationum historias ad nos pervenisse ultro fatebimur; earumdem enim vetustis primisque Scriptis, Ephemeridibus, & monumentis oblivione deletis, fragmenta tantummodò mutila nimis atque informia obtinuimus, versa prætereà ab Authoribus Græcis, quibus, ut exa-

exactam versionem darent, plena cognitio defuit, atque solertia.

s Tatian. pag. 171.

Berosus natu Chaldæus, Tatiano teste, (s) sub Alexandro Magno, teste verò Vossio, sub Antiocho I. Rege Syriæ, cognomento Sotere, floruit; sed contrà Vossium pro Tatiano stat Perizonius. Græcè verò scripsit, & pro Græcis de vetustissimis Chaldæorum gestis perpauca commemorat. Verùm ea, quæ Josephus & Eusebius ab eodem hausta allegant, Hebræorum historiam plurimùm illustrant.

Chaldæorum Historia.

t Diodor. Sic. l. 2. p. 83. D.
u Cicer. l. 1. & l. 2. de Divinatione.
x Plin. l. 7. c. 56.

Chaldæi, juxtà Diodorum (t), observationes astronomicas annorum 472000. apud se habere comminiscebantur. Cicero ad 470000. (u) & Berosus & Critodemus apud Plinium ad 424000. Epigenes verò apud eundem ad 720000. extendit (x). Verùm Cicero portentosam hanc vetustatem stultitiæ, vanitatis, & impudentiæ condemnat. Quæ quidem remotissimæ observationes, si quandoque extitissent, oblivione profectò penitùs intercidisse, quis credat?

y Porphyrius apud Simplic. l. de Cœlo.
z ante Christ. 2234.

Aristoteles, indagandæ veritatis gratiâ, ad Callisthenem tunc temporis Babylone cum Alexandro versantem literas dedit, ut si quid certioris de eâ re deprehendere posset, rescriberet. Callisthenes observationes annorum 1903. ab exordio Monarchiæ Chaldæorum usque ad Alexandrum remisit (y). Si quis igitur ab anno mundi 3676. scilicet post victum Darium annis 1903. ascendat, ad annum 1771. (z), quo tempore per Nemrodum Turris Babel ædificari cœpta est, perveniet.

a Isai. 39. 1.
b 4. Reg. 20. 12.

Nabonassaris Epocha apud Chronologos celeberrima, annum Periodi Julianæ 3966. mundi 3257. ante Christum 1743. ante Æram 1747. non prætergreditur. Nabonassar idem ac Baladan, qui Legatos ad Ezechiam misit, ut de recepta ab illo divinitùs sanitate gratularentur, & de solis retroversi portento inquirerent. De eo Rege apud Isaiam (a), & in Regum quarto mentio (b).

c Joseph l. 1 contr. Appion. 1044. 1045.

Berosi, quem citat Josephus, fragmentum (c) de diluvio, & hominum in eo corruptione, sicuti Moyses, ita meminit, simul & de Arcâ in montium Armeniorum fastigio subsidente. Deinde eos, qui è Noe progeniti sunt, ad Nabopolassarem Nabuchodonosoris Patrem perducit: Tum agit de Monarchiæ Chaldæorum origine; sed cum mutilum sit Josephi fragmentum, de hac Berosi historia scimus nihil. Quod attinet ad Nabuchodonosoris successores ab Evilmerodacho usque ad Cyrum, eum Daniele, cæterisque eâ de re Authoribus Berosus ægrè conciliaretur.

d Genes. 14. 1.
e Job 1. 17.
f Vid. Euseb. Chronic. Jul. Afric. & Usser. ad ann. M. 2465. & 2466.

Sub Abrahami tempora, cujusdam Sennaar, seu Babyloniæ Regis cum Codorlamor fœdere juncti fit mentio (d). Chaldæorum manus in Jobi Libro occurrunt (e). Julius Africanus (f) scribit, Evechoum 224. annis ante Arabes in Chaldeâ regnasse, anno nempe Period. Julianæ 2952. eo circiter tempore, quo Jacob in Mesopotamiam perrexit, anno M. 2242. Arabum adversùs Chaldæos bellum contigit anno M. 2466. nempè anno propè trigesimo Moysis. Arabes 226. annis ante Belum Assyrium, Nini patrem, in Babyloniâ imperarunt.

g Diodor. Sicul. l. 2.

Belesus, seu Baladan, seu Nabonassar Babyloniæ, Præfectus, & Arbaces Præfectus Mediæ à Sardanapalo Assyriæ Rege descìscentes, 400000. hominum, Medorum nempè, Persarum, Babyloniensium, & Arabum, comparato exercitu (g), cum eodem Sardanapalo signa pluries contulerunt; à quo ter victi, Bactrianis à Rege ad se deficientibus, noctu hostes invaserunt, & eorum castris potiti sunt. Tunc Sardanapalus militibus suis præfecto Salemæne conjugis suæ fratre, Ninivem se recepit; ubi bis à Baladan & Arbace Salemæne profligato, ab eisdem undique circumsessus, tribus annis obsidionem sustinuit; donec tumentis Tygridis alluvione stadiis viginti, seu 2500. murorum passibus eversis, perque ruinas aditu hostibus patefacto, ne in eorum manus incideret, extructâ pyrâ, rebusque omnibus pretiosissimis eò congestis, se ipsum unà cum Concubinis, Eunuchis & totâ Regiâ combussit.

h 4. Reg. 15. 29. & 16. 7. 10.

Arbaces Medorum & Baladan Babyloniæ Reges denunciati fuere. Ninus verò junior Ninive post Sardanapalum imperavit, & ab eo secunda Assyriæ Regum cœpta est progenies. Hunc Scriptura Theglathphalassarum appellat (h). Belesus igitur, seu Baladan primus est Chaldæorum Rex, cujus epocham certò sciamus; etenim de Amraphele Sennaar Rege, cujus mentio in Genesi, & de Chaldæis, apud Jobum, & de iis denique, quos ab Arabibus victos Eusebius refert, apud nos certi nihil; quorum præterea & Imperii sedem, & Monarchiæ durationem, & quomodo, & quando in Assyriorum ditionem venerint, penitus ignoramus. Quare Chaldæorum historiæ historia Hebræorum longè est præferenda; sive utriusque vetustas, continuatio, & certa authoritas unà simul conferantur; sive undè utraque exhauritur, fontes, & monumenta perpendantur.

Medorum Historia.

i Herodot. l. 1.
k Justin. l. 1. c. 7. p. 10.
l Judith. 1. 1.

Quando Medorum gestis ea professo scripserit, nemo occurrit. Herodotus (i) post primum eorumdem Regem Dejocem ad annos tantummodò 150. eorum Monarchiam protrahit; quam si ab Arbace, de quo mox ante, exordiamus, & in Cyro, qui Medorum & Persarum Imperium in unum iterùm coegit, ad 193. annos extendenda erit; alii ad 350. annos prorogant (k). Verum ejusdem originem, progressum, & eversionem nonnisi subobscurè sciri, inter omnes convenit. Arphaxad Medorum Regis, qui Ecbatana condidit, quemque Nabuchodonosor Assyriæ Rex profligavit, Scriptura meminit (l). Hunc verò nos in nostris ad Judith Commentariis eundem esse ac Phraortem Medorum Regem; Dejocis primi eorumdem Regis successorem, luculenter ostendimus. Si Judithæ historia sub Manasse Judæ Rege contigit, nullam sanè Medorum Monarchiæ vetustatem protrahit; tunc enim à Dejoce inceptam in Cyro desiisse constaret.

Assyriorum Monarchia, & Historia.

Assyrium Imperium à Nemrodo paulò post turris Babelicæ constructionem conditum (*), inter cætera Orientis Imperia vetustissimum censetur. Nemrodus verò, ejusque Successores usque ad Ninum Beli Assyrii filium, qui annis 980. post Nemrodum, Aod & Baroc Israelem judicantibus, floruit, quamdiu imperaverint, ignoramus. Tempore Nemrodum inter & Ninum interjecto, Chodorlahomor Elamitarum Rex, Arioc Rex Ellasar, & Amraphel Rex Sennaar, qui Abrahami ætate (m) Pentapolis Regibus bellum intulerunt, à Scripturâ memorantur. Cùm verò Rex Seonaar, Chaldçæ, non Assyriæ Rex nuncupetur, Assyriæ Regnum minimum tum fuisse putamus. Judicum ætate Chusan Rasathaim, annos 146. antequam Ninus Assyrium Imperium conderet, in Mesopotamiâ imperabat (n). A' Nino usque ad Imperii Assyrii eversionem, quæ (o) Arbace, & Beleso Sardanapalum, à quo defecerant, oppugnantibus primò contigit, Herodotus (p), & Appion annos 550. recensent.

** Anno M. circiter 1757. Period. Julian. 2467.*

m Genes. 14. 1. &c.

n Judic. 3. 8.

o Ann. M. 3255.

p Herod. l. 1. c. 95.

Post primos Assyriæ Reges Nini successores, secundum Assyriç Imperium scimus, quod ex primi ruinis Junior Ninus condidit (q). Hic Teglatphalasar à Scripturâ appellatur. Annis 19. Ninive imperavit; Salmanassarem, Sennacherib, & Assaradonem successores habuit. Assaradon, Manasse Judç Rege imperante (r), Babylonis Imperio, quòd hæredes defecissent, potitus, utramque Assyriæ & Chaldæç Monarchiam iterum conjunxit. Huic successit Saosduchin, fortè idem cum Nabuchodonosore, qui in Judithæ Libro de Arphaxad, aliter Phraorte, Medorum Rege victoriam retulit.

q Ann. M. 3257.

r Ann. M. 3323.

Post Saosduchin Chinaladan, aliter Sarac, imperavit; quem Nabopolassar Chaldæus, seu Babylonius, & Astyages Medus oppugnarunt (s); ejusque Imperium inter se partiti, Chaldæorum & Medorum Regna ab Assyriæ Imperio iterum seinxere. Assyriæ Monarchiæ nunquam imposterum restitutæ excidium possumus hìc consignare; Nabopolassar enim, Nabuchodonosor, Evilmerodach, & Balthassar, Babylonis Reges, ad Chaldæorum Monarchiæ continuationem pertinent.

s Ann. M. circiter 3378.

De Assyriæ Imperio, annorum 1620. spatio pluries everso, & pluries restituto, hæc, quæ occurrant, certiora. Verùm hujus Mooarchiæ historia cadaverit, ita dixerim, speciem præfert. Ejus enim distinctè nomina, regni durationem, plerorumque Regum gesta, & Imperii fines ignoramus; & certum quoddam, quo instruamur, monumentum nullibi extat. Authores, qui de hac historiâ differunt, eamdem nunquam perspicuè oovere, quare neque inter ipsos convenit; quomodo enim e. g. Ctesias cum Herodoto, cçterisque Assyriæ Imperii Historicis conciliatur?

Persarum Monarchia.

Persarum Monarchiam sub Cyro tantummodò cœptam omnes vulgò testantur. Quosdam quidem Authores scimus, qui Cambysem Cyri Patrem Persarum Regem constituant; cujus tamen rei, quam Herodotus & Trogus improbant, validum argumentum nullatenus proferunt. Quamvis Persarum Monarchæ ante Cyrum extitissent, adhuc de iis certi nihil statui posset, quòd eosdem penitùs ignoremus. Persæ Cyri initio valdè quidem humiles; qui verò eorum Monarchiæ vetustatem longinquiùs protrahunt, Achemenem Cambysis patrem & Cyri avum non prætergrediuntur. Post Cyrum, & in Scripturis & apud prophanos Authores celeberrimum, Persarum Monarchia potentissima evasit: verùm temporaneum fuit Imperium; à Cyro enim, qui anno 3456. Babylone Regnum suscepit, usque ad Condomani Darii, Regum Persarum postremi, cladem (t), anni 218. tantummodò numerantur;

t Ann. M. 3674.

Persæ veteres gentilibus Historicis omninò caruere. De iis quidquid certioris habemus, à Græcis accepimus; qui eorum rebus scribendis idcircò incubuerunt, quòd à Persis pluries cum Græcis collatis signis, Græci iis in præliis maximum sibi nomen vindicarint. Quare, ut suorum virtus clariùs eluceret, de Persarum Natione tum per Orbem celeberrimâ diligentiùs indagarunt. Cùm prætereà plurimi tunc apud Græcos literis, & eruditione florentes & se & posterorum memoriâ dignis recensendis incumbere appeterent, nil eis præstantius tum occurrebat, quàm de Græcâ Republicâ, & Persarum Monarchiâ, & de mutuis utriusque Natioois bellis historiam contexere.

Elam Persarum Author.

Verùm si Hebræorum Libros consulamus, de Persarum antiquitate, & Origine certius quid & vetustius hauriemus. Elam filii Sem, qui Elymaidem Persidi conterminam populis auxit, & à quo Elamitæ, qui cum Persis ut plurimùm confunduntur, Moyses meminit. *Persarum* nomen nonnisi serò apud Scripturas. Inter copias Holophernis (u) Medi & Persæ recensebantur (x). Ezechiel inter Legiones Tyri auxiliarias à Nabuchodonosor Babylonis Rege profligatas, & *Persas* Parascim nomine enumerat (y). Excidium Monarchiæ Chaldæorum à Regibus Persidis imminere Daniel prædicit (z). Persas ex equitandi consuetudine, nunc enim perpetuò fermè in equis sunt, *Paraschim* appellari constat; *Paras* enim Hebraicè equitem significat. Quare *Paras*, seu *Persa* non hujus Nationis genuinum nomen, sed ex equitandi consuetudine adscriptum vocabulum.

u Holophernes Dux exercitûs Nabuchodonosoris, aliter Saosduchin Assyriæ Regis.

x Judith. 16. 12.

y Ezech. 27. 10.

z Dan. 5. 18.

Si verò genuinum Persarum nomen *Elam* velimus, Codorlahomor Elam Regem vel Abrahami ætate florentem inveniemus (a). Isaias propheticè de Babylonis obsidione diu ante loquens, inter aggressores Medos & Elamitas enumerat (b). Jeremias gravissimas adversùs Elamitarum Reges minas pronunciat (c). Hæc itaque Natio potentior, & quàm à Græcis Authoribus præferatur, longè vetustior. Isaias centum annis antequam Cyrus nasceretur, ejus ortum & nomen protulit (d). Hinc fit, ut Sacri Hebræorum Libri iis suppleant, quæ à prophanis historiis nunquam possemus attingere. Hinc etiam novum dedu-

a Genes. 14. 1. 9.

b Isai. 21. 2.

c Jerem. 25. 25. & 49. 34.

d Isai. 44. 28. & 45. 1.

ci-

eimus argumentum, quo ad veram populorum originem iodagandam, ad Scripturas confugiendum esse ostendamus.

Veterum Persarum reliqui nunc in Oriente sub Sopbi, & in Indiis degentes, & ignis cultui, pluribusve aliis priorum Persarum superstitionibus addicti, suam utique ipsorum historiam & vetustam originem prorsùs ignorant. Librum, qui suæ Religionis ritus, & fidei articulos continet, & quem *Zandavastavv* (e) appellant, diligentissimè servant. Fermè ut Hebræi Mundi originem narrant; Adam & Evam generis humani progenitores nosceunt; homines jam in terras effusos & vitiis addictos diluvio interiisse ferunt, preter Noe, quem secundum Adam vocant, & præter nonnullos, qui orbem populis iterùm frequentarunt.

e *Vid. lib. inscript. Historia Relig. veter. Pers. ex libro inscripto Zandavastavv. Paris. in offic. Nivell. 1657.*

Universi creatorem Deum tenent, à quo in sex divisum partes opus suum arbitrantur; s. Cælum & sphæras in amœnum quemdam & deliciosissimum locum, sole, lunâ, stellis, ornatum fabricavit; sedes destinatas Angelis, & cæteris omnibus, qui præceptis Divinis sedulò obtemperassent. Post absolutum opus, quinque diebus cessavit.

Post hæc conditus Infernus in infima orbis regione, locus tenebris horrendus, & impiis, qui Creatorem offenderent, destinatus.

Cùm his occuparetur Deus, Lucifer secessione ab illo factâ, in Inferni deteriorem locum actus est præceps, ubi ad exitum usque mundi detinebitur. Post hæc condita, iterum quinque dierum quies.

Aqua & terra, quibus inferior mundus constat, tertium Dei conditoris opus fuerunt; quibus stata quinque dierum requies successit.

Quartum opus, arbores & plantæ in cibum hominum & animantium; tum stata iterum quies.

Quintum opus, omnis generis animantia; quies iterum.

Sextum, Adam & Eva humani generis parentes creati sunt. Ex Eva singulis diebus gemelli fœtus nati; unde tanta hominum multitudo, quæ mille annorum spatio mortem nullam vidit.

Cùm Deus malum Luciferi in se animum intueretur, quippe qui non in suam tantùm majestatem injurius, sed in homines etiam noxia moliretur, malis ejus consiliis occurrendum ratus, Inspectores in Creaturas suas instituit. Principes dati sunt in Cælos *Hamuli*; in Angelos *Acrob*; in solem lunam & astra *Jodo*; in terram *Soreb*; in aquas *Jofa*; in belluas *Sumbole*; in pisces *Daloo*; in arbores *Rocan*; in virum & mulierem *Coor*. Inspectores verò, nequid Lucifer ejusque Clientes in Creaturas molirentur, dati sunt *Sertan*, & *Asud*.

Cùm hominum crimina plus nimio crevissent, immisso in terram diluvio Deus homines demersit omnes, uno excepto Noemo, (secundum Adam appellant) aliisque rarissimis, à quibus terra iterum incolis frequentata est.

Gujomatum prætereà filium Atam filii Sem, primum Persarum Regem constituunt; eamque Monarchiam à Regibus 45. gestam, annis mille perstitisse ostentant: quorum Regum postremum Yesdegerdem vocant, quem Arabes Mahometani Regno expulsum (f), ut Karasonium se reciperet, adegerunt. Vix hæc ex historiis, quæ apud nostræ ætatis Persas servantur. Quibus sanè ostenditur, quàm plurima illos lateant; & quid nobiscum fieret, si ad monumenta, quæ apud Orientales populos extant, confugiendum esset, ut veteres eorum historias perciperemus, nisi præstò nobis essent primùm Sacri Hebræorum Libri, deinde Græci & Latini Historici, qui, desinentibus Hebræis, nobis opitulantur.

f *Anno Ægira 31. Christ. 651.*

Veterum Persarum vetustissima, idiomate & characteribus incognitis inscripta, adhuc extant monumenta, quibus in Oriente augustius nihil, nihilque præstantius. Magnificarum Urbis Persepolis, uti creditur, Ædium, quarum conditores ignoti, Itinerantibus rudera inspiciuntur, in quibus quædam Grecæ inscriptiones (g), cæteris recentiores. Verùm sepulchrorum potiùs, quàm veterum Persidis Regum ædium, reliquias arbitramur.

g *Vide Iter var. Pers. D. Chardin.*

De Religione Banianorum sive Baneanorum, regionem Camabiæ in Judiis Orientalibus tenentium, hæc damus ex *Shaster* (Liber est Legum ejus gentis Gallicè versus ex Anglico Henriei Lord) (h).

h *Paris. apud Robertum Nivell. in 8. 1667.*

Creavit Deus cum Universo simul & quatuor Elementa, Terram, Aerem, Ignem, Aquam, quæ priùs in massam indigestam confusa, separavit demum. Namque super Aquas eo sufflante intumuerunt statim velut in ampliorem quandam ovalem ampullam, eaque seorsim augescens Firmamentum constituit, nitidum illum & pellucidum globum, qui Universo circumfunditur.

Terra liquido quodam elemento innatans, imo tandem fundo subsidit; factâque à Deo Terram inter & Aquas secretione, utrasque simul in globum constrinxit, cujus solidiores partes Terra, liquentes Mare dictæ sunt. Porrò globus iste, ut in medium Firmamenti depelleretur, ingens quidam strepitus seu concussio fecit. Tum Sol, & Luna creati, simulque discernendis anni temporibus in Cælo constituti.

Ita è quatuor Elementis compactus mundus, in quatuor partes distributus est, Orientem, Occidentem, Septentrionem, & Meridiem. Ejus duratio ad quatuor ætates definita; quatuor hominum generibus frequentatus, quibus singulis sua conjux producta est. Ex hisce parentibus genus resarimus omnes, quotquot Mundum incolimus.

Terræ à se jam constitutæ præcepit Deus, emitteret ex alvo suo hominem, unde velut ovo creaturæ omnes excluderentur. Paruit illicò caput, tum cæteræ corporis partes; Deus vitæ spiraculo fœtum animavit; fœminam sociavit; ambo autem illi terræ fructibus pascebantur, ab animantibus omnibus prorsùs abstinen-

tes,

tes. Primi hujus hominis nomen *Porons*, fœminæ *Parcoutea*, è quibus nati quatuor liberi, *Brammon*, *Cutteri*, *Schuddery*, *Ursus*. Ne fratribus sorores adderet, abstinendum censuit Deus, metu ne incestu fœdarentur; sed conjugii gratiâ singulis singulas fœminas creavit, quas in quatuor Orbis angulis constitutas singuli illi fratres in diversa abeontes offenderent, junctoque cum illis connubio in suo quisque angulo sedes constituerent.

Cùm quatuor hi fratres ad virilem ætatem pervenissent, à Deo jussi, factâ à se invicem secessione, quatuor Orbis partes frequentandas singuli singulas petierunt. Assignatus *Brammoni* Oriens, quò iter suscepturus unà secum retulit librum Legum, quas à Domino acceperat. Offendit inter eundum fœminam nigricante comâ, & vultûs colore subnigro, cui post mutua colloquia maritali lege conjunctus est. Nata inde florens posteritas, è qua universus Oriens frequentatus. Fœminæ hujus nomine *Savatrea*.

Cutteri, alter filius *Porei*, Occidentem versùs iter suscepit, ferens in manu traditum sibi à Deo ensem, strenuum se Virum gerere ambiens. Post aliquot dierum iter, in fœminam instrumento quodam (*Chucbercy* appellant) rotundo, cujus acuta superficies, armatam incidit. Porrò armorum illud genus longiùs ejaculatur, forulum habet in ventre, cui insertum funiculum tenens jaculator, vibratum spiculum deinde reducit. Fœmina igitur *Toddicastres* dicta, singulare invit certamen cum viro, cujus post tres vel quatuor dies producti, exitus fuit pax inter adversarios, & conjugium. Nati inde populi Occidentales, gens strenua, bellicosa & semper in arma parata.

Schuddery, tertius filius *Porei*, negociationi exercendę destinatus ad Septemtrionalem plagam missus est. Habebat ille apud se pondera & stateram; & cùm non longè esset à monte *Stachalta*, concharum rivum nactus est; nec longiùs excurrens in altero monte adamantes invenit. Adamantibus igitur & unionibus onustus, iter prosequens, destinatam sibi à Deo uxorem prospexit. Propior illi factus, inter mutua colloquia optare se cum illa conjugium significevit. Annuit fœmina, & unâ simul operâ ambo conjuges se totos mercaturæ, gignendisque per totum deinde Septemtrionem divisis filius addixerunt. Nomen mulieris *Visagendah*.

Ursus, junior inter fratres, meridianum iter suscepit, instrumenta ferens ad usum vitæ accommodata. Septem maria viam intersecantia in lyntribus ad hoc fabricatis transfretavit. Secundùm hęc in litore septimi maris oblectationis gratiâ instructissimas ædes excitavit. Accidit ut fœmina à Deo illi in conjugem destinata cui nomen *Jejunogunda*, inde fortè pertransiens, ædium magnificentiam aliquandiu subsistens spectaret. Vidit illam *Ursus*, allocutus est, rogavit ut sibi dextram conjugii daret. Recusans illa secessit; sed aliquandiu post regressa, votis plenissimè annuit. Nati inde populi Meridionales.

Diu post quatuor illi fratres insitâ quadam à natura propensione avitas sedes ut repeterent adducti sunt. Hìc igitur omnes uno simul consensu juncti aliquandiu substiterunt; sed nato tandem inter amicos dissidio, sejuncti sunt, unàque pariter singulorum crimina in immensum aucta; quorum merito immissum à Deo diluvium aquarum omnes oppressit. His extinctis, novæ à Deo creaturæ, & novus mundus. Creati igitur tres homines multò quàm extincti illi, perfectiores: prior omnium *Bremavv* maribus & fœminis gignendis destinatus. Ex utroque ejus latere mas & fœmina nati, à quibus deinde novis incolis totus mundus repletus est. Secundus homo *VVystency* servandorum hominum curæ destinatus; tertius *Ruddery*, qui destruendis hominibus operam daret. Cùm hominum scelera ultionem in se Dei provocassent, turbinum procella excussa omnes fermè oppressit, rarissimis nonnullis exceptis, à quibus novi incolæ mundo redditi. Sed iterum ad scelera; iterumque validâ terræ succussione exterminium. Quartæ ætatis, quæ nunc agitur, ultio igne destinata. Hæc Banianorum dogmata.

Quis inter tot fabellas reliquæ ferè ubique obtinentis traditionis vestigia non videat, de creatione nempe mundi & origine omnium hominum è duorum conjugio? Cætera ad fabellas non inviti amandamus; sicut & ea, quæ de mundi quatuor ætatibus statuunt, vaga sunt omnis, & incerta, ut certum aliquid ad historiam inde deducatur.

Ægyptiorum vetustas & Historia.

Vetustatem Ægyptii præ cæteris perpetuò ostentarunt, cum quibus Scythæ de antiquitate quidem decertarunt (*i*), sed frustrà; quòd enim illi historias nunquam scripserint, certa suæ originis, suæque Monarchiæ Regum monumenta producere non valebant. Ægyptii è contra (*k*) & Libros & Historias vetustissimas, monumenta, & Ægyptiorum Regum Catalogos præferentes, Ægypti Imperium à Diis primò, à Semideis deindè seu Heroibus, ab hominibus seu Regibus postremò gestum tuebantur. Deos & Semideos annis 34000. Reges verò à Mene usque ad Nectanebum annis 2324. imperasse addebant. Undeviginti annis ante Alexandri Magni Monarchiam, ab Artaxerse Ocho Persidis Rege Nectanebus regno expulsus est. Inter Nectanebum & Christi adventum anni circiter 350. intersuere; quare ab Ægyptiæ Monarchiæ initio usque ad Christum anni 36875. numerarentur; quæ quidem supputatio ab omnibus, ab iis etiam, qui Septuaginta adhærent, vulgò rejicitur; qui enim Hebræos sequuntur, à mundo condito ad Christi adventum annos circiter 4000. enumerant.

i Justin. l. 2. c. 1.

k Vet. Chronicon Ægypt. & Manetho apud Syncell. Vide Marsham. Canon Chronol. Ægypt.

Georgius Syncellus (*l*) peculiaria hæc ex tribus vetustis monumentis se hausisse asserit, ex veteribus nempè Ægypti Chronicis, Manethone, Eratosthene, unde Julius Africanus, & Eusebius quidquid protulere, deduxerant. Chronicon Ægyptium,

l Saeculo octavo floruit.

quod

quod Syncellus allegat, quindecim ante annis quàm Magnus Alexander in Persas irrueret, ad Nectanebi cladem definit; continet verò Dynastias 30. & Generationes 113. quibus 36525. annorum spatium absumitur.

Manetho fuit Ægyptius Sacerdos, qui se Ægypti Templorum Scribam, seu à secretis appellat, & Regi Ptolemæo Philadelpho, cujus obitus anno M. 3758. & 242. ante Christum contigit, Opus dedicat. De 30. Dynastiis, de Generationibus 113. & de Ægypti Monarchiâ à Diis, Semideis, & Hominibus gestâ, cum Chronicis convenit; diffidet verò de annis, qui à Chronicis Diis tribuuntur: quod discrimen in Manethonis textûs Interpolatores Marshamus refert.

Quod ad Eratosthenem attinet, is Athenis à Ptolomæo Evergete Philadelphi filio Alexandriam accersitus, Thebarum, seu Diospolis Regibus recensendis incubuit; quorum 38. 1077. spatio annorum imperasse exhibuit. Deficientem Manethonis historiam Erathostenes fortè supplevit, eosque Thebarum Reges, quos enumerat, alios putamus ab iis, quos vetustum Ægypti Chronicon, & Manetho recensuerunt.

Illud sanè hîc arduum statuere, quanti hæ Ægyptiorum antiquitates faciendæ sint; & an prorsùs improbari debeant, an verò cum sacris Hebræorum monumentis conciliari valeant. Earum utiquè authoritas plurimùm inde infirmatur, quòd Ægyptia monumenta inter se non cohæreant; quòd adversentur Herodoto (m), qui nil à se referri testatur, nisi quod ab Ægyptiis Sacerdotibus accepit, quòd denique Manethon Herodotum oppugnet (n), eumque falsum & mendacem Authorem appellet. Veritas una est, sibi cohæret, seipsam fulcit, & omnes à se contradictiones avertit.

m Herodot. l. 2. c. 3. &c.

n Joseph. contr. Appion. l. 1. p. 1039. E.

Ægyptum, quæ in Psalmis *Terra Cham* (o) appellatur, à Cham Noe filio populis primum frequentatam per Sacros Judæorum Libros edicimus (p). Mezraim filium Cham Ægypti Regem scimus; Ægyptus etiam à Scripturâ assiduè *Mezraim* nomine designatur. Quæ omissa à veteribus Ægypti nominibus apud integræ authoritatis Scriptores recensitis facilè defenduntur. Plutarchus (q) Ægyptum *Chemiam* olim vocatam perhibet; cujus etiam Regionis vici nonnulli nomina Cham vestigia præferebant: e. g. *Chemnis*, *Psochemmis*, *Psittachemmis*; Deus *Hammon*, regio *Ammonia*, Urbs *Neammon*; quibus omnibus Cham primi Ægyptiorum Authoris nomen satis invehitur.

o Psal. 77. 51. & 104. 23. 27. 105. 22.

p Genes. 10. 6. collat. cum Psal. 78. 50.

q Plutarc. de Iside, & Osiride.

Quantum ad *Mezraim*, Veteres Ægyptii primum mensem *Mezari* nomine appellabant Arabes & in præsentia magnam Cairum *Mezer* nuncupant. Georgius Syncellus ab Hebræis, Syris, & Arabibus Ægyptum suâ adhuc ætate *Mezream* vocari solitam testatur. Quæ vetera Ægypti nomina, eaque omnia, quæ de eâdem regione Sacri Libri proferunt, eorundem Librorum veritatem mirificè probant, & Ægyptiorum chimæras omninò refellunt. Certò enim utique scimus, inter Cham & Magnum Alexandrum tot non potuisse annos intercedere, quot ab Ægyptio Chronico & Manethone statuuntur.

Licèt verò annorum & Dynastiarum numerum à Chronico Ægyptio exhibitum excipere cogeremur, adhuc vetustatem, quam nimio majorem Ægyptii ostentant, nullo negotio possemus evertere. Sunt, qui veteres Ægyptiorum annos nostris breviores fuisse defendant. Imperii initio Ægyptios Regum suorum Regnum per dies metiri solitos Palephatus testatur (r). E. g. post Vulcani obitum, ejus filius Helios 4477. diebus, annis nempè 12. mensibus 3. & diebus 4. imperavit. Nonne idem fortè præstitum ab ætatis posterioris Ægyptiis Authoribus, qui, ut suorum Principum annos augerent, & antiquitatem, quam jactitabant, comprobarent, pro diebus annos enumeraverint?

r Palephat. fragment. in Chronic. Alex.

Diodorus Siculus (s) inane Ægyptiorum commentum vocat, quòd vetustissimorum Deorum singuli annis 1200. Dii verò juniores annis saltem 300. in Ægypto imperaverint; quòdque propterea ab Helii, seu Solis Regno usque ad Alexandri Magni in Asiam adventum, anni 22000. intercesserint. Quidam mendacio purgaturi Ægyptios, illud tuentur, quòd ii, antequam juxta Solis cursum duodecim menses anno adscriberent, Lunæ orbibus annos metientes, mensem quemlibet annum vocarent, ita ut anni 1200. quos cujuslibet Dei Regno adscribunt, mensibus 1200. seu an. 100. respondeant. Successu temporis, addunt, ex mensibus quatuor anno quolibet constituto, annis 300. suos deinde Reges imperasse asseruerunt. Hæc quidem ratio Ægyptiarum Dynastiarum antiquitatem incredibilem ad æquiora reducit. Veteres Ægyptiorum anni, teste Censorino (t), mensibus duobus constabant; deindè à Rege Pisone ex quatuor mensibus constituti, tandem ex mensibus duodecim coaluerunt.

s Diodor. Sicul. l. 1. p. 15. Vide & Plin. l. 7. c. 48. & Solin. c. 1.

t Censorin. de die natali c. 19.

Quod ad eorum Dynastias spectat, alteram alteri non successisse certò constat; plures enim collaterales fuere; plures etiam Reges, quorum alter alteri in catalogis apponitur, sæpe sæpiùs coævi eâdem ætate, in suâ singuli regione imperarunt. Quare iidem Catalogi septem varia exhibent nomina, juxta septem Dynastiarum Regiones, Thim nempè, Memphim, Diospolim, Thanim, Sethronem, aliter Heracleopolim, Elephantinam, & Saim. Quæ quidem Dynastiæ si sibi successisse dicantur, earum duratio nimio plus quàm ab Ægyptiis exaggeretur, necessariò protrahenda. Ægyptiæ igitur Monarchiæ antiquitatem omninò non evertimus, eam verò multò minorem ducimus, quàm ab Ægyptiis Authoribus ostenditur.

His sanè Scriptoribus illud contigit, quod plerumque mendacibus, quibus nempè, etiam vera affirmantibus, nulla fides. Quare Ægyptii suæ Monarchiæ antiquitatem non modò infirmarunt, verùm etiam nos eò perduxere, ut vel eorum historiam noscere, vel eorum Regum successio-

sionem componere nobis fermè impossibile evaserit. Quis Ægypti Rex Saram sustulerit (*u*); quis Josephum evexerit (*x*); quis denique Israelitas insecutus in Maris Rubro aquis interierit (*y*), proprio eorum nomine non cognoscimus. Eorum quemlibet Scriptura *Pharaonem*, nempè *Regem*, tantummodò vocat: Sesac verò inter Ægypti Reges primum scimus, quem suo nomine appellet (*z*). Nechao deinde (*a*) & Sua (*b*) seu Sue vel So, Ephræus (*c*) demum, seu Vaphres occurrunt. Sesac Roboami ætate, Nechao Josiæ Regis Juda; Sua Osee Regis Israel; Ephræus Prophetæ Jeremiæ, & Sedeciæ Regis Juda, in vivis agebant. Sesac idem fortè ac Sesonchis; Nechao idem ac Nechos, seu Nechus, de quo Herodotus (*d*). Sua alius fortè non est à Sabacone, seu Sethone; Ephræus denique Apriem scimus, quem Herodotus filium Psammis, & Necbi nepotem appellat [*e*].

u *Genes.* 12. 15.
x *Genes.* 41. 1.
y *Exod.* 1. 8.
z 3. *Reg.* 11. 40.
a 4. *Reg.* 23. 20. 33. *Jer.* 46. 2.
b 4. *Reg.* 17. 4.
c *Jerem.* 44. 30.
d *Herodot. l.* 2. *c.* 158. 159. 161.
e *Herodot. l.* 2. *c.* 161.

Post Apriem, Amasim etiam & Psammetichum legimus; quo postremo regnante, Cambyses Ægypto potitus est anno M. 3479. Imperarunt deinde Inarus, Achoris, Tachos, & Nectanebus, quem Artaxerses regno expulit. Ochus præterea Rex Persidis anno M. 3654. undeviginti annis antequam Alexander Magnus totam Ægyptum in sui ditionem redigeret anno 3673. Ptolemæi denique Alexandro succedentes, annis 293. in Ægypto imperarunt usque ad 3974. quo Cleopatra fœmina celebratissima interiit.

Herodotus Sesostridem laudat (*f*), ejusque virtute plurimas Orientis Regiones subactas refert. Verùm doctissimi Chronologistæ, quo tempore floruerit, prorsùs ignorant. Inter Africanum, Eusebium, Syncellum, Scaligerum, Usserium, P. Pezronium, cæterosque Chronologistas minimè convenit. Alii Ægyptiorum Dynastias contrahunt; alii præcidunt; alii omninò rejiciunt. Quare incerta omnia: si verò certi quidquam constet, illud hauriendum à Sacris Veteris Testamenti Scripturis, quæ Ægyptios à Cham Noe filio, & à Mezraim filio Cham egressos constituunt.

f *Herod. l.* 2. *c.* 152.

Sinarum vetustas, & origo.

Sinæ etiam antiquitatem ostentant: ut verò ad Fohi, qui annis 2352. ante Christi adventum imperabat, pervenerimus, nil nisi incertum & ambiguum, de ipsorum Sinarum sententiâ, occurrit. Eorum itaque Monarchiæ exordium anno M. 2048. ante Abrahæ vocationem 34. Quæ quidem antiquitas licèt Hebræorum vetustate & historiis longè minor, præstantissima esset habenda, si de eâ omninò constaret. Plurima quidem Sinæ ostentant monumenta (*g*); eorum enim Historici, quidquid cujusque ætate contingeret, mandabant literis, quin eis facultas ulla fieret, ut historias à majoribus conscriptas vel censuræ subjicerent, vel in dubium revocarent (*h*). *Neque enim Scriptori sequentium temporum licet historiam priorem corrigere, vel in dubium vocare; sed id muneris habet, ut ex fide temporum suorum annales prioribus subtexat.*

g *Herodot. l.* 2. *c.* 102. *&c.*
h *Martini Martinii Sinica historia præfatio ad Lectorem.*

Quin verò de iis judicemus, à quibus hucusque Sinarum historias accepimus; satius fortè esset, in idioma Europæis cognitum Annales Sinicos convertere; eorum historias, & historicos expendere; nosque institui certiores de eorum ætate, moribus, characteribus, & locis; unde eorum historiarum exemplaria fuere deprompta; qua viâ post tot sæcula ad nos pervenerint; qua denique cautione servata fuerint; quæ quidem omnia maximam hisce historiis fidem vindicarent. Operæ quoque pretium esset, eorum stilum, methodum, & genium doceri, & eorum monumenta cum Hebræorum, Græcorum, Romanorum, & nostris historiis conferre. Fieri utique potest, ut Sinæ Scriptores suos, suamque antiquitatem elatum, eos, qui suas res sedulò indagabant, fortè deciperent. Sinæ verò recentiores præ senioribus fortè nobis imponunt.

Esto tamen, à Fobi imperio Sinicæ historiæ genuinæ fuerint; quid ad nos nostramque utilitatem? Sinarum regio & Religio prorsùs extera, homines seipsis contenti, à societate alieni; vetustatem, inventa, scientias, & bona cætera, nisi quæ à suis regionibus, nihili faciunt; exterorum commercium negligunt, & quod propriis non congruit moribus, contemnunt. Quis itaque populi & moribus, & loco, & religione à nobis longissimè dissiti rebus indagandis seriò, & enixè incubuerit? Sinarum igitur monumenta Hebræorum historiis valdè sunt posthabenda; etenim hæc & vetustate, & veritate, & utilitate illis præstant.

Phœnicum origines & historiæ.

Præ Sinis nos afficiunt Phœnices, quòd ad Hebræorum, & Græcorum etiam & Latinorum historias propius referantur. Chananæorum nomine in Testamento Veteri eorum mentio. Chanaan, à quo Chananæi, patrem habuit Cham filium Noe; natus verò est sive ante, sive paulò infra diluvium; satis enim jam tum adoleverat, cùm Noe, postquam vineam plantaverat, nudum dormientem aspexit. Illud utique credi potest, quod Chanaan unà cum suis undecim filiis Palæstinam crebrò frequentaverit, eòque se statim post Turris Babelicæ constructionem contulerit. Cùm Abraham in eas regiones perrexit, Chananæi jamdiu easdem incolebant, ante quos neminem ibidem moratum scimus.

Postquam Josue Palæstinâ potitus, Chananæos plerosque inde exturbaverat; qui superfuere, apud Prophanos Phœnices appellati, in hujus regionis angulum secus Mediterraneum compulsi, agros colendos, & pascendos greges Hebræis relinquentes, navigationi & commerciis se totos dedere. Hinc in omnibus fermè Mediterranei Insulis, & in Africæ & Hispaniarum oris plurimæ Phœnicum Coloniæ. Hinc etiam maximè eorum opulentia, & nomen apud Auctores omnes Græcos æquè ac Latinos celeberrimum.

De Phœnicibus Homerus obiter cecinit, eos ingeniosos (*i*) vocat, Sidonem verò *ære prædivitem* appellat (*k*). Herodotus (*l*) Græcos inter & Barbaros primam dissidiorum causam Phœnices perhibet. Filiâ Regis Argorum à Phœnicibus raptâ, inju-

i *Homer. Iliad.* 23. *v.* 743.
k *Idem Odyss.* 15. *v.* 424.
l *Herodot. l.* 1. *c.* 1.

giam

riam ulturi Græci Europam Filiam Regia Tyri ſurripuere. Ab aliis deinde Græcis Medeâ filiâ Regis Colchidis ereptâ, Paris tandem Priami filius Helenam Menelai Lacedæmonum Regis uxorem abſtulit. Hinc Trojæ bellum in Hiſtoriis celeberrimum, quodquidem plurimas invexit calamitates, & illud diſſidiorum ſemen Perſas inter & Græcos injecit, quod plurimo utriuſque populi ſanguine diu viguit.

Meminit prætereà Herodotus (m) cujuſdam Templi, quod Tharſi quinque ante generationibus quàm Hercules Jovis & Alcmenæ filius naſceretur, Phœnices conſtruxerant; ſeque Tyri vidiſſe ſubdit vetuſtiſſimum Herculis Fanum, quod 2300. ante annis unà cum Tyro conditum Templi ejuſdem Sacerdotes oſtentabant. Annis circiter 480. ante Chriſtum Herodotus florebat; quare Tyrus 2780. ante Chriſtum annis conſtructa fuiſſet, anno nempè ab orbe condito 1220. ante diluvium annis 400. Quo verò tempore ea Urbs condita fuerit (n), in noſtris Commentariis in Joſue perpendentes, multò recentiorem oſtendimus. Joſephus 240. annis antequam Salomonis Templum extrueretur conditam refert (o), circa nempè annum M. 2760. circa tempus conſtructæ Turris Babelicæ. Quæ omnia accipienda ſunt de Tyro veteri in continenti ſitâ diù ante conſtructâ, quàm nova Tyrus è regione veteris in maris rupe conſtrueretur.

m Herodot. l. 2. c. 44.

n Comment. in Joſue c. 19. 29.

o Joſeph. Antiqu. l. 8. c. 2. p. 259.

Annales quoſdam olim Phœnices aſſervabant, quorum fragmenta apud Joſephum (p). Dius (q), Diodorus, Menander, aliique Phœnicum hiſtoriam ſubtexuere. Hanc à Mundi exordio uſque ad ſuam ætatem Sanchoniatho à Porphyrio laudatus Phœnicum linguâ edidit, & *Abibalo Berythi* Regi inſcripſit. Floruit is Author Semiramidis ætate, juxta Porphyrium (r), ſuamque hiſtoriam ex monumentis & hieroglyphicis Phœniciæ & Ægypti Templorum inſcriptionibus hauſit. Jerombal etiam Sacerdotem Dei Jao conſuluerat, non alium fortè ab Jerobaal, aliter Gedeone, Iſraelis Judice, qui Iſraelis Deo, quem *Jao*, ſeu *Jevah* appellabant, immolaverat. Philo deinde Biblius Adriani ætate eamdem hiſtoriam Græcè reddidit. Hæc de Sanchoniathone Porphyrius.

p *Apud Joſeph. contr. Appion. l. 1. pag. 1042. & lib. 8. Antiq. c. 2.*

q *Apud Joſeph. cont. Appion. l. 1. pag. 1042. 1043.*

r *Apud Euſeb. Præparat. l. 1. & l. 10.*

Quod ad Dium & Menandrum ſpectat, de his pauciſſima ſcimus; eorumque Opera, præter fragmenta quædam apud Authores, omninò periere. Menander Pergami ortum duxerat. Ejus de Phœnicibus hiſtoriam Joſephus fortè neſcivit, quam tamen Tatianus, & S. Clemens Alexandrinus allegarunt. Dium verò Joſephus ſatis commendat, ejuſque prolixius fragmentum, in quo de Salomone & de Hiramo quædam recitat. Producit etiam (s) Menandrum Epheſium, qui ab Hiramo uſque ad Carthaginem à Didone conditam Tyri Reges enumerat (t). Tatianus denique Theodoti meminit, Hypſicratis, & Mochi, quorum de Phœnicibus hiſtorias Chœtus Græcè reddidit. Hæc verò ſingula, quòd priorsùs perierint, ac ſi nunquam extiterint, reputamus; neque valida nobis de-

s Menandrum Pergameum, quem Tatianus pag. 171. & S. Clem. Alexandr. citant, eundem eſſe ſuſpicor ac Menandrum Epheſium à Joſepho laudatum.

t *Contr. Appion. l. 1. p. 1042. 1043.*

ſunt argumenta, ut neque Sanchoniathonem, neque ejus ſcripta, quorum fragmenta è Porphyrio profert Euſebius, unquam extitiſſe, & Porphyrium, apud quem Sanchoniathonis primùm mentio, nobis impoſuiſſe credamus.

Inter populos igitur, quorum quidem antiquitas generatim certò conſtat, hiſtoria verò monumentis deſtituta per oblivionem interiit, Phœnices ſtatuimus recenſendos. Et reverà niſi Judæorum, & Chriſtianorum Authorum Libri Religioni conducentia quædam de Phœnicum hiſtoria fragmenta ſervaſſent, vix eorum originem, & veterum Hiſtoricorum nomina noviſſemus.

Græcorum Hiſtoria & antiquitas.

Ea eſt Græcorum Scriptorum frequentia, ut hujus Nationis antiquitates & hiſtorias difficultatum omnium immunes, atque certæ præ cæteris authoritatis habendas eſſe ſibi quiſque ſuadeat. Propiùs verò rem expendentes, ſuboſcura plurima, & manca deprehendimus; quòd enim Græci Poeſim nimiùm & fabulas amarint, vix ulla iiſdem fides adhibetur. Vetuſtiores eorum Scriptores Poetæ [u], ea omnia quæ tradidere, ad quandam fabularum ſpeciem efformarunt. Extraordinaria & mirifica, veri & naturalis prætermiſſâ ratione, libentiùs Græci excipiebant; quo pravo genio dum ſæculis plurimis laboraverint, id præſtitera, ut eorum vetus hiſtoria fabellis undiqua intexeretur; dum verò naturali methodo res geſtas referre ſtatuerunt, ante primam Olympiadem, omnia coacti ſunt prætertire, ut hiſtorias, quæ eamdem conſecuta ſunt, recenſerent.

u *Strabo l. 1.*

Varro (x) Romanorum doctiſſimus tempora omnia in tres claſſes diſtribuit: primam à mundi initio uſque ad Diluvium; ſecundam à Diluvio uſque ad primam Olympiadem; ultimam ab Olympiadibus uſque ad eam, qua ipſe floruit, ætatem. Primam omninò nulli notam putabat; nec ſanè Græci & Latini quidquam norant; ſecundam appellabat *fabuloſam*, quòd quæcumque Græci dixerant, commentis & fabellis inferſarint. Ab Olympiadibus igitur hiſtorias tantummodò excipiebant, à qua ſanè ætate Græcorum hiſtoriæ conſtanti, certiorique methodo cœptæ ſunt inſtitui.

x *Varro apud Cenſorin. de die Natali c. 21.*

Diodorus Siculus (y) fabellas & eventus, quæ Trojano bello præiviſſe ferebantur, ſex Libris complexus, nonniſi à Trojæ expugnatione hiſtoriam ſuam reapſe exorditur. Ephorus Cumæus ab Heraclidis in Peloponneſum regreſſu ſcriptis ſuis initium inſtituit. Julius Africanus ab Ogygis diluvio annis 1020. ante primam Olympiadem Chronologiam ſuam inchoavit. Annis etiam 780. ante primam Olympiadem Cecrops Ægyptius Athenarum Regnum condidit, ut per vetus Chronographum Parium, à Seldeno in Arundelianis marmoribus editum, conſtat.

y *Diodor. Sicul. Bibliot. l. 1. p. 4.*

Verùm hæ pauciſſimæ Epochæ, quæ ante Olympiades ſtatuuntur, nil utique præſtant, ut cæteria Græcorum hiſtoriis per fabulas & commenta vitiatis authoritatem adjungant. Ingentem e. g. Deu-

cationem imperante, alluvionem, quam Græci Diluvium appellarunt, contigisse scimus; ejus verò circumstantias quis nobis exhibeat? quis ea perspicuè solvat, quæ de Phaetontis incendio, de Erichthonii ortu, de Europæ, & Proserpinæ raptu, de Cerere, Apolline, Baccho, Minoe, Perseo, Cadmo, Castore, Polluce, Æsculapio, & Hercule referuntur? Neque Olympiadum initium satis constat. Eorum, qui in ludis Olympicis vicerint, nomina diu silentio pressa, & omnium primum Chorebum accepimus, qui Olympiade 27. victoriam retulit, nempè anno circiter 208. postquam eos ludos Iphitus instituerat; quos etiam Atreus io Patris sui Pelopis funere celebraverat, annis, juxtà Vellejum, 345. antequam eosdem Iphitus instituerret.

Quamvis Græcorum historiam ab Olympiadibus, seu etiam ab Ogygis diluvio, aut à Trojano bello hucusque certam fateremur, quò idcircò nos perventuros putamus? Trojæ expugnatio contigit, juxtà nostram Chronologiam, circà annum M.2820. eâ circiter ætate, qua Jephte Israelitas judicabat. Ogygis diluvium statuunt circà annum M.2208. diu post Abrahami interitum. Prima demum Olympias incidit in ann. M.2208. Periodi Julianæ 3938. annis octo post Jerobuami II. obitum, Zachariâ Israelis Rege, & Oziâ Rege Judæ imperantibus. A' quibus etiam ætatibus inter Græcorum historiam quot implicata, quot incerta occurrunt? A' sacris solummodò Judæorum Libris certam populorum, qui primò Græciam & Ioniam frequentarunt, originem accipimus. Moyse enim teste, ab Jovan à Ionios, Macedones à Cethim, Thraces à Thirâ, à Tharsi Cilices, Eleos ab Elisâ, à Madai Emathios; hos denique populos omnes ab Japhet egressos scimus.

Latinorum Historia minùs remotæ antiquitatis.

Latinorum etiam historiæ ante Romam conditam incertæ, difficultatibus obnoxiæ, & fabulis, quæ profanam omnem antiquitatem vitiarunt, refertæ. Caci, Latini & Turni historias, Æneæ in Italiam adventum, Remi & Romuli ortum atque educationem inter ea recensemus, in quibus parum veritatis, fuci plurimum elucescit. Certum Romæ conditæ tempus, quo maximi ponderis epocha instituitur, ignoramus; primi enim hujus Urbis incolæ vel colendis agris, vel bellis gerendis omnino addicti, nil de Chronologicis, de literis, aut historiis cogitarunt. Nos Romam conditam statuimus anno Periodi Julianæ 3966. M.3256. imperante Ezechiâ Rege Juda, cùm Sardanapalus Assyriæ Rex Ninive ab Arbace & Beleso obsidione premeretur. Hæc verò singula prorsùs recentia, si cum Orientalium, Hebræorum præsertim, antiquitatibus conferantur.

Gallorum & Germanorum antiquitatibus nihil obscurius.

Gallorum, Germanorum, & populorum Septentrionalium antiquitates hìc non expendimus, quòd hi minimè scripserint, neque ullum nobis de suis historiis monumentum unquam suffecerint. Quidquid de iisdem scimus, à Græcis, & à Romanis acceptum, utrosque verò earum historiarum minùs peritos, nimiùmque recentes ducimus, ut ea nobis impertiant, quæ in Gallia, vel in Germaniâ ab initio, cùm Regna, seu Respublicæ conderentur, evenere. Scriptores, apud quos eorum mentio, veluti de populis diu antè constitutis meminerunt.

Americanarum gentium origines.

Americanorum origini investigandæ, postquam America detecta est, satis incubuere Eruditi, quorum nonnulli eos vetustissimos autumarunt. De iis regionibus usurpatum est, quod perhibuit Aristoteles (z) de quadam desertâ Insulâ, ultrà columnas Herculis, amplitudine eximiâ, ingentibus quarumlibet arborum sylvis frequenti, singulis fructuum generibus affluenti, magnis irrigatâ fluminibus, & à Gadibus plurium dierum itinere disjunctâ. Primores Carthaginis Magistratus, cùm Carthaginienses plurimos eò se conferre nonnullosque inde minimè regredi comperissent, ne quia inposterum illuc pergeret, utque exemplo illic degentes revertерentur, capitali pœnâ sanxerunt; illud veriti ne alii populi, re perceptâ, in eâdem Insulâ sibi sedem constituerent, & Carthaginis pacem, atque commercium everterent.

z *Aristot. de mirabilibus auditu.*

Apud Diodorum exactius aliquid (a). Phœnices nonnulli in eam Insulam, de qua is Author veluti amplissimâ, & terrestri quodam Paradiso loquitur, procellarum impetu adacti, cùm deinde rediissent, ejus pulchritudinem & opulentiam quammaximè prædicarunt; quare Tyrrhenos (b) ejus desiderio captos eâdem potiri, eòque Coloniam ducere conantes, prohibuerunt Carthaginienses, veriti, ne Carthaginiensium plerique regionis ubertate illecti Patriâ decederent, sibique in eâdem Insulâ domicilium constituerent. Eamdem præterea veluti tutum perfugium respiciebant, ubi ipsos vel improvisa obrueret calamitas, vel totum in Africâ Respublica corrueret. Etenim cùm mari potirentur, quò magis Regio cæteros latuisset, eò facilius futurum putabant, ut illuc se suasque familias reciperent.

a *Diodor. Sicul. l.5. p.* 207. 208.

b Incolæ Insularum Lemni & Imbri in Mari Egæo; vel populi Etruriæ, nunc Tusciæ.

Hæc apud Veteres. Sunt, qui singula fabellam reputent; sunt etiam, qui Insulas Fortunatas, ultrà Herculis Columnas in Oceano constitutas, hìc descriptas defendant. Verùm amplitudo, opulentia, navigiorum amnes patientes, montes, vasta nemora, locupletes ædes, amplæ Urbes, quæ, ut ajunt, in Insulâ, de qua Diodorus, & Aristoteles, occurrunt, illud satis ostendunt, vel quòd regionem ab Insulis Fortunatis aliam descripserint, vel quòd eas Insulas nonnisi subobscurè noscentes, rem nimiùm amplificaverint. Ut ut fuerit; America sanè nobis omninò non patuit, nisi postquam sæculo decimoquinto ab Americo Vespucio, & Christophoro Columbo detecta est.

Quomodo homines eò pervenerint, ignoramus. Ipsos incolas, seu quomodo, seu quo tempore illuc se contulerint, prorsùs latet. In eas oras vel à maris procellâ, vel inopinato aliquo eventu fortè adacti fuere. Qui Americam Septemtrionalem incolunt, à Norvegia; qui Jucatan, ab Æthiopiâ; qui Perovium, à Sinis, & ab

In-

Indiâ; qui verò regiones ad meridiem usque ad Magellanicam, ab Oriente per terras Australes se fortè illuc contulere. Magnæ Tartariæ fines ad Septemtrionalem Americam proximè accedunt, fortè etiam cum illâ continuantur.

Mexici historiam (c), satis rudibus figuris expressam habemus, quæ 63. tabulis Mexicanorum gesta, politiam, mores, cæremonias, religionem, & proventus exhibet. Hispanus Mexici Præfectus hanc à Mexicanis unà cum tabularum interpretatione vernaculo eorum sermone scriptâ accepit: quæ deinde Gallicè reddita, Mexicanorum historiam annum Christi 1324. non prætergredi; eo anno Mexici urbem fuisse conditam; & Montezumam eorum Regum postremum imperantem ostendit anno 1518. quo Cortesius Americam appulit. Quibus hierogyphicis, seu rudibus picturis Mexicani ad scribendum utebantur. In Tabulis, quarum modò meminimus, per informes homunculos quibusdam distinctos notulis eorum Principes designantur, quorum Imperii anni per quemdam quadratulorum numerum, tabularum margini commendantur. Eorum denique victoriæ aliis exhibentur characteribus, quos, nisi Interprete indicante, difficillimum sit divinare.

c *Historia Imperii Mexicani figuris expressa Paris. apud Andream Cramoysi, 1703. Gallicè.*

Cæteris Americæ populis nil præ Mexicanis compertum. Peruani de primâ suorum Regum, quos à Sole progenitos statuunt, origine plures fabellas venditant. Veruntamen primum eorum Regem imperare cœpisse constat circiter anno Christi 1125. quatuor antè sæculis, quàm Hispani Peruvium occuparent, anno nempè 1525. Ante hæc tempora apud hos populos nullus scripturæ usus, pro qua rudem aliquam, quemadmodum Mexicani, picturam adhibebant; quibusdam etiam utebantur funiculis, quorum colores & nodi id fermè præstabant, quod apud nos alphabeti literæ variè distributæ.

Postquam eos populos omnes, quorum historiæ veteres certioresque reputari potuissent, satis percurrimus, iterum ad Israelitas, veluti ad veteris rerum originis & priorum hominum historiæ depositum custodientes, revertimur. Hebræorum antiquitas neque exaggerata est nimium, neque fabulis innectitur, neque futilibus innititur argumentis. Monumenta annos ter, mille & ducentos excedunt. Moyses primus Hebræorum Historię Scriptor primos, propè dixerim, Patriarchas agnovit. Ejus sanè ætate recens adhuc Turris Babelicæ, atque diluvii recordatio; nulloque negotio ea sciri poterant, quæ diluvio præiverant. Moyses præterea, Scripturâ teste, omni Ægyptiorum pollebat sapientiâ (d); veram ea propter eorum originem, & historiam callebat. Protulit itaque, quæ certa in eorum libris nactus est; quæ verò falsa & commentitia, vera narrando improbavit.

d *Act. 7. 22.*

Moysis Progenitores à Chaldæâ & Mesopotamiâ egressi, earum regionum historias utique noverant, à quibus Moyses easdem accepit. Berosi de primis annis historia cum Hebræorum Scriptoris, Josepho teste (e), apprimè cohærebat; qui profectò consensus Berosi historiæ veritatem quammaximè probat. Herodotus historiarum Pater meritò appellatus (f), de iis, quæ per se ipsum nosse poterat, cum Scripturâ prorsùs convenit. Tum verò tantummodò deceptus est, cùm fabulosis aliorum sermonibus fidem adhibuit: e. g. cùm ea profert, quæ didicerat à Sacerdotibus Ægyptiis, qui ejus credulitate abutentes, in rem suam & gloriam plurima convertebant.

e *Joseph. l. 1. contr. Appion. p. 1044.*
f *Tullius l. 1. de Legibus.*

Cùm Græci vel suam vel aliorum antiquitatem elaturi, se terræ (g), vel ejusdem, quam incolunt, regionis filios ostentant, atque eò aliundè non commigrasse defendunt, dum propriæ originis novitatem occultant, suam perspicuè inscitiam produnt. Ab uno homine cæteri egressi sunt (h); qui verò ab eodem se non progenitos putant, unde orti fuerint, se ignorare demonstrant. Populi certò veteres, & loco, quem primi homines incoluerunt, proximi minimè studuerunt, ut se, quemadmodum Athenienses, à patriâ tellure genitos ostentarent. Hi profectò nunquam visi sunt barbaram vitam traducere, aut post diuturna tantùm tempora urbibus construendis, historiis scribendis, sanciendis legibus, colendis moribus, & instituendæ Religioni incumbere. In Chaldæâ, Assyriâ, & Ægypto architectura, Religio, & Leges conditæ in Græciam deinde, & in regiones cæteras commigrarunt. Celeberrimarum nationum origo, & traditionum fons in Oriente investiganda. Si Veteres nonnulli, quemadmodum Scythæ, & quidam Africæ populi, barbaram & incultam vitam traduxerunt, vel referendum in eorum regiones, quæ sterilitate squallentes eos prohibuęre, quominùs diù alicubi degentes, artes ingenuas excolerent, & politiam instituerent; vel vagę eorum vitę adscribendum, à qua, quod initio amplexi essent, discedere detrectarint.

g *Euripid. Strabo l. 8. ex Thucyd. Isocrat. Panegyr. alii.*

h *Act. 17. 26. Fecit ex uno omne genus hominum inhabitare universam faciem terræ.*

Cæteri verò minoris antiquitatis populi, & à primis hominibus remotiores, cùm primùm ad regionem aliquam incultam pervenerant, curabant illicò, ut tellurem colerent, utque à frigore, ab ęstu, ab aeris inclementiâ, & à feris sylvestribus sibi consulerent. Si in iis regionibus homines alii jam versarentur, bellis prorsus addicti, quomodò hostes invaderent, vel eorum improvisos impetus repellerent, unicè studebant; quare terroribus undique, curis, atque calamitatibus circumsessi, otio caruerunt, ut de scribendis historiis sedulò cogitarent. Quò magis absunt Provincię ab iis regionibus, quas veluti centrum ducimus, undè cęteri egressi sunt homines, populi eò rudiores occurrunt atque hebetiores. Septemtrionales regiones, Germaniam, Gallias, ipsam quoque Italiam cultu regimine atque politiâ; scribendique consuetudine, & ingenuis artibus diu destitutam novimus, quorum & religio barbara atque informis, mores asperi, & stupidi, excolendi animi negligentia summa.

Hi sanè populi historiis & origine propriâ neglectis, in earum prorsus oblivionem tandem venere; cùm verò easdem investigandi, & scriptis commendandi studio teneri cœperont, io crassos errores prolapsi sunt; & levibus quibusdam confusæ incerteque, quam servaverant, traditionis vestigiis ducti & nobis inanes fabulas transmisere.

Galli, Germani, aliique populi suorum Deorum, Semideorum, Heroum, & Regum genealogias, & Religionis ritus memoriæ mandantes, Annalium & Scripturarum defectum suppleium iri putarunt; verùm oblivionis periculo, memoriæ variationibus, vicibus ex hominum morte, bellis, cæterisque eventibus, quibus humana necessariò sunt obnoxia, consequentibus, nonnisi imperfectè occurruot. Illud itaque experientiâ compertum, ea omnia, quæ Druidæ & Bardi vel suæ vel alumnorum memoriæ commiserunt, oblivione tandem ita deleta esse, ut eorum nihil ad nos usque pervenerit

Perpauca monumenta, quæ sæculorum vetustati, & Barbarorum, ac Romanorum, armis superfuere, quædam nempè simulacrorum fragmenta, & nonnulli Gallorum nummi ad eas historias nobis nil prorsùs conferunt. Quo etiam loquerentur idiomate, omninò ignoramus, quòd literarum & scriptionum (i), per quas id, & hujusmodi cætera ad posteros tutò transvehuntor, consuetudinem neglexerint. Quædam Gallici idiomatis reliquiæ in Britanoiâ inferiori, & io Valliâ adhuc superstites creduntur; quæ cùm veteribus scriptis monumentis non innitantur, neque eorum dignoscendæ historiæ conducunt. Quæ de iisdem à Græcis & à Romanis percepimus, & perpauca sunt & imperfecta.

Ægyptii & Æthiopes, qui hieroglyphicis suorum Principum gesta designabant, nihil contra oblivionem valuerunt, quamvis eorum memoriam ære & marmore commendarent; hoc enim loquendi genus mysteriis plus nimio obvolvitur. Aliâ quidem etiam faciliori, certiorique scribendi methodo utebantur; verùm hæ scriptiones, quemadmodum & vetus Ægyptiorum idioma, omnino periere; rarissima autem ejusdem idiomatis monumenta, quæ vel invitis barbaricis sæculis inoffensa supersunt, à nemine legi valent, aut explicari. Græcum idioma in Ægyptum à Ptolemæis invectum, linguam & veteres eius regionis characteres sensim delevit. Vetustas Palmiræ, & Persepolis inscriptiones omnino ignoramus; & nisi Samaritani Pentateuchum veteribus Hebraicis characteribus exaratum servassent, Phœniciæ, & Israelitis usque post Babylonicam captivitatem familiares, literæ nos omninò laterent. Nemo est qui Punicos characteres, & earum regionum nummos explicare valeat. Quamobrem, quòd Sacri Hebrœorum Libri exiliis, bellis, cæterisque, quibus infelix hæc natio assiduè pressa est, calamitatibus invitis, ad nos usque inoffensi pervenerint, ad Divinæ Providentiæ miraculum referendum arbitramur.

Græci & literas & scribendi artem à Phœnicibus accepere (k), de qua se à Cadmo eruditos ferunt; eos verò scribendi consuetudine nonnisi serò usos scimus. Homerum Poema suum minimè scripsisse, sed tantùm memoriâ suggerente per partes cecinisse, quod deinde Rapsodi, seu Cantores memoriæ commissum referrent, postremò scriptis fuisse commendatum, Josephus testatur (l). Vetustiores Græciæ Historicos Persarum adversùs Græcos bellum parùm prætergredi constat. S. Clemens Alexandrinus primum Græcorum Scriptorem Anaxagoram tuetur (m); Themistius Anaximenem statuit (n), ante quem, subdit, Libros scribere probro ducebatur. Plinius (*) Cadmum Milesium Græcorum historias primò scribere aggressum defendit. Fabulis & Poesi diù ante quàm Historiæ & Philosophiæ, juxta Strabonem, (o) cultus adhibitus. Priores Historici, ut populo commentis assueto pergratas historias redderent, eas fabulis interseruere. Quare & Homerus bellum Trojanum fabulis instruait, & Poeseos voluptate cumulavit.

Inter fabulas, qoibus vetos historia obducitur, veritatis quidem vestigia à nobis detegi, ultrò fatemur. Quot verò præclarè gesta Poetarum commentis omnino obtuuntur? Ipsas quoque historicas veritates, quas per fabularum velamina prospicimus, quonam lumine distingoeremus, nisi Divinæ nobis præsto essent Scripturæ, à quibus ingenuè & sine suco res exhibentur? Earumdem utique auxilio in Saturno Noe, Sem in Plutone, Sm, & Typhone, & in Neptuno Japhetum dignoscimus. Moyses cùm Noe à Cham ejus filio natu tertio nudum inventum narrat, Saturni ab Jove mutilati fabulæ originem profert. Neptunnus Oceani Deus Japhet populorum, qui Gentium Insulas incoluerunt (p), patrem designat Per Saturnum & Rheam, Adam & Eva, seu veriùs Noe cum conjuge inducuntur. Gigantes, qui Jovi bellum intulerunt, & Cælum aggressuri montes montibus imposuere, eos exhibent, qui Babelicæ turri construendæ incubuerunt.

Isidem & Osiridem in Ægypto, Venerem & Adonidem in Phœniciâ, Cyniram Adonidis patrem ab Apolline victum, Europam raptam, & Andromedam expositam, & ab interitu vindicatam, fabulas quidem singulas scimus, quæ veris historiis alludunt. Aurea, argentea, & ferrea ætas, & veterum Græcorum Chaos ab iis repetuntur historiis, quas à Moyse accepimus. Hiriçus, qui Jovi & Mercurio itineratorum specie vagantibus bubulum tergus obtulit, Abrahamum refert, qui Angelos excepit, & Deo favente ab uxore Sarâ filium suscepit. A' Baccho Moyses, à Mercurio Aaron, Samson ab Hercule exhibentur. Ingenio plus nimiò valere se Veteres affectarunt; ænygmatis & subtilitatis studiosi nil se protulisse ducebant, nisi prolata quid mirificum redolerent. A' quo quidem pravo & inani studio Hebræorum historia evasit incolumis. Nil hac gravius, nil-

i Patet ex Cæsare, Helvetios Græcis characteribus usos, cùm in eorum castris exercitûs Helvetici censum Græcis literis scriptum, sed fortasse Gallico sermone invenerit. *l. 1. c. 29. in castris Helvetiorum tabulæ repertæ sunt, literis Græcis confectæ &c.* Alibi tamen Cæsar Q. Ciceroni Græcè se scripsisse narrat, ne interceptâ Epistolâ Romanorum consilia ab hostibus cognoscerentur. *l. 5.* Quæ duo loca conciliari nequeunt, nisi dicamus, Gallos Massiliæ, ac Mediterraneo proximos Græcis characteribus usos, non item remotiores. *l. 6. narrat*, Druidas in rebus publicis, privatisque rationibus Græcis literis usos. *Cùm in reliquis rebus publicis privatisque rationibus Græcis literis utantur.*

k *Ita Tacit. Lucan.* Q. *Cur. Plutar. Plin. Mela, alii.*

l *Joseph. l. c. contr. Appion. p. 2034. d.*

m *Clem. Alex. l. 2. Strom.*

n *Themist. Orat. 20.*

* *Plin. l. 7. c. 56.*

o *Strabo l. 1. p. 18. 29.*

p *Genes. 10. 5.*

nilque maturius. Dixerim meliùs: nil verius, nil sapientius, nil venerabilius Divino Spiritu, quem primum ejusdem Authorem scimus, cujus sanè virtute suavitas, lumen, & vis per totam undique historiam effluunt, atque redundant. Dulciori, atque præstantiori præ Sacris Authoribus methodo nemo quidquam recensuit; neque ulla monumenta præ Hebræorum historiis veritatis characteres unquam prætulerunt.

Illud ad nostri Operis scopum spectabat, ut solos Hebræos veræ priorum sæculorum historiæ depositarios, nullumque de iis certę authoritatis monumentum ab Ægyptiis, Chaldæis, Phœnicibus, Sinis, Græcis, & Romanis produci posse ostenderemus. Operę etiam pretium duximus, Ægyptias, Phœnicias, Assyrias, Sinicas, Græcas, & Romanas antiquitates perambiguas, & maximis implicatas difficultatibus exhibere, ut Hebræis parùm, his verò Nationibus nimiùm affectos ab errore deduceremus. Inde enim pariter nobis apologiam instituimus, quòd de iis populis, quorum vetustas in dubium revocari nequit, nonnisi perrarò in nostris Lucubrationibus meminerimus. Satis de iisdem in hac Dissertatione produximus, ut quantum posset necessitas postulare, Lectorem erudiremus, quin narrationes nostras intercidere, & molestas eisdem, arduasque discussiones intexere cogeremur. Hæc verò omnia in Dissertatione in Genesim, & de magnis Orientis Imperiis jam adumbravimus.

Qui Mundum initii immunem putant, & ante Adam homines substitisse, & alias, præter eas, quas ex historiis novimus, ætatum, Imperiorum, & Religionum vices prætertiisse opinantur, de suis sibi cogitationibus plaudant. Nos validas ad ea deliramenta probanda rationes ab ipsis exposcimus. Systemata, hypotheses, & æras, inanesque Methodos instituere quis profectò non valeat? Hoc opus, hic labor est, ut nova systemata per solida argumenta defendantur. In novis inventis, in regionibus recèns detectis, uno verbo, suę novitatis characteres mundus undique præfert. Firmiora cæteris monumenta, marmora, nummi, ædificia, inscriptiones, singula omnia mundum non diu antèà conditum ostendunt. Artium omnium, quæ humanæ opus sunt vitæ, originem novimus, eas saltem non nisi diù post completas scimus. Mundi & materię æternitas in utroque systemate, quo Deus primum omnium Principium vel statuitur, vel negatur, neque percipi potest, neque defendi.

APPENDIX.

APPENDIX.

DISSERTATIONES

IN

POSTREMIS OPERUM SUORUM EDITIONIBUS

AB AUTHORE

ADJECTÆ.

DISSERTATIO
DE LINGUA PRIMITIVA,
Et linguarum ad turrim Babelicam confusione.

IN varias diffitasque linguas discretos mortales homines prophani Scriptores animadvertentes, veram ejus rei originem scrutaturi, varia excogitarunt systemata. Autumarunt nonnulli, sub ipsum mundi exordium, aureum Regnum tenente Saturno, non omnes homines tantùm, sed & bruta etiam, pisces, aves uno eodemque sermone tanquam vernaculo usos (a). Additur in Fabulis, felicitatem suam minimè intelligentes homines, missâ ad Saturnum legatione, immunem à letho vitam postulasse, minùs æquum reputantes, privilegium illud, quod ultrò serpenti collatum fuerat, ut scilicet singulis annis ætatem suam vetera spolia exuens innovaret, hominibus invideri. Minùs æquis auribus rem accipiens Saturnus, non postulata tantùm negavit, sed pœnam inflixit, eâ idiomatis communione privatos illos volens: quod in hominum lingua dissidium mutuò se invicem separare illos coegit.

Qui fortuito casu, sive humenti terrâ solis calore fotâ productum hominem autumarunt, in ea fuerunt persuasione (b), terram ubique, qua latè patet terrarum orbis, homines effudisse, nullâ usos certâ linguarum vel signorum methodo, ut latentes cogitationes suas aliis significarent; quæ tamen omnia temporis successu invenerint homines, ne mutuâ inter se consuetudine privarentur, varia inducentes vel idiomata vel signa, prout casus, ingenium, usus in singulis tulit (c).

Cùm prorepserant primis animalia terris,
Mutum & turpe pecus; glande atque cubilia propter
Unguibus & pugnis .... pugnabant ...
Donec verba, quibus voces sensusque notarent,
Nominaque invenere ......

Ab ipso rerum exordio certa indita rebus ipsis nomina putare, stultitiæ damnat Lucretius (d).

....Putare aliquem tum nomina distribuisse
Rebus, & inde homines didicisse vocabula prima,
Desipere est .....

a *Plato in Politic. Philo de Confus. ling. p. 320.*

b *Diodor. Sicul. l. 1. p. 5. seu 80.*

c *Horat. Satyr. l. 1. Satyr. 3. ver. 99. 100.*

d *Lucret. l. 5. ver. 1040. Vide & Vitruv. l. 2. de Archit. cap. 1. Primos homines sine sermonis articulati usu diu in cavernis terræ ferarum instar habitasse, ac crebris nutibus, spiritu vocali & voce eadem animi sensus designasse; ac si demum ex eadem voce de eadem re sæpiùs repetitâ vocem articulatum vocabula significativa ac sermonum usum ortum esse.*

Addit idem Lucretius:

At varios linguæ sonitus natura subegit
Mittere, & utilitas expressit nomina rerum.

Varia hæc systemata expressit ignorantia, qua de vera hominis origine tenebantur Pagani; neque enim sive homines ex uno quodam prodiisse (*), sive primum illum hominum parentem, qua erat à Deo præditus sapientiâ, singulis animantibus peculiaria nomina assignasse (e) norant. Qua primus ille hominum parens utebatur, lingua ad filios transmissa, pura putaque sine alterius admixtione ad diluvium usque servata est; vel saltem veluti acceptum à primo homine depositum sanctè custodivit Justorum genus Seth, Enos, Enoc, Lamec, Noe. Cùm autem Noe, velut alter Adamus, novos incolas Mundo daret, eandem pariter, quam prior ille Adam, linguam in filios transfudit, & longè latèque cùm illis propagavit. Factum inde, ut post sæculum circiter à diluvio (f), cùm auctos plus nimio homines unus idemque locus non ferret, poscer etque divisionem, sermo unus esset omnibus (g): *Erat terra labii unius & sermonum eorumdem.*

Fatemur quidem, postremum hoc Scripturæ testimonium, *Erat terra labii unius & sermonum eorumdem*, variè apud varios exponi: sunt enim qui de consiliorum inter homines assensu exponant [h], ut communibus suffragiis decretam turris novæque item Urbis ædificationem seorsum omnes probarent. Hanc ipsam interpretationem sequutus videtur Philo, quanquam ad allegoriam omnia detorquet (i). Hæc sanè phrasis, *labii unius*, cui altera respondet, *sermonum eorumdem*, summum plurimorum consensum exprimit aliquando, ut in illo Jos. 9. 2. *Congregati sunt* (Reges Chananeæ) *pariter uno animo, eâdemque sententiâ.* Hebræus: *Eodem ore;* Septuaginta: *Simul omnes.*

S. Philastrius Brixiensis Episcopus (k) hæresis notâ inurit sententiam illorum, qui ante Babelicam turrim unum tantùm vernaculum in Mundo sermonem obtinuisse defenderent. Idem autem fuisse tunc hominibus, quod & Angelis, privilegium censet, ut singuli omnes callerent linguas. Sed cum, addit, tanti doni largitori Deo mi-

* *Gen. 1. 26. Act. 17. 26.*

e *Gen. 2. 19.*

f *A. M. 1757.*

g *Gen. 11. 1. 2.*

h *Joan. Cleric. in Gen. 11. 1. Theologorum quorundam Hollandiæ Epistolæ dogmat. Epist. 10.*

i *De confus. Ling. pag. 322.*

k *Hæres. 56.*

minùs æqua, factâ ab illo secessione, rependerent, eoque perduellionis spiritu turrim ædificandam aggrederentur, actutum Linguarum oblivione multati sunt: *Oblivione immissâ à Domino, vix discere prævalent, non omnes, nec multas, sed vix paucas Linguas.*

Vulgò tamen Patres & Interpretes, qua Judæi, qua Christiani, de unico in Mundo vernaculo sermone dictum illud Mosaicum interpretantur. Nec sanè aliter obvius pronusque sensus insinuat. Lectoris sui animum ad excipiendam linguarum confusionem preparaturus Moyses, illud antea animadvertendum duxit, nimirum uno ad id usque ore omnes locutos; & cùm his verbis æquivocum aliquid subesse intelligeret, mentem suam apertioribus aliis prodens subdit: *Et sermonum eorundem*. Ad sententiam S. Philastrii quod attinet, illi sanè de singularitate sua præjudicatum est, quippè quæ refragatores habet reliquos omnes Patres, contrariâ planè ratione Textum Mosaicum interpretantes.

Qua verò ratione linguarum ista confusio induceretur, nec satis assequimur, nec satis inter Authores convenit. Prodigio Divino factum aliqui putant, ut maximæ hominum portionis phantasia simul & memoria penitus inversæ, notum antea sermonem in novum alium transmutarent. Hanc rerum inversionem Angelorum ministerio inductam alii tuentur.

Non promptam aliquam subitamque linguarum inversionem agnoscit S. Gregorius Nyssenus (*l*); sed illud tantummodò Scripturæ verbis insinuari opinatur, homines scilicet tandiù uno sermonis vinculo coaluisse inter se, quandiu uno omnes in loco substiterint: cùm deinde in varia abeuntes loca inter se dissociarentur, simul & vinculum sermonis abruperunt, suum singuli idioma secuti, ut neque communionem habere sermonum sibi invicem possent. Porrò nihil in eâ sermonum discretione sibi Deus peculiare reservavit; sed omnia naturæ perficienda reliquit, singulis hominibus facultate permissâ, ut quacumque mallent voce, diversâ planè ab eâ cui illuc usque assueverant, intimos animi conceptus significarent.

l *Orat. 12. cont. Eunom. pag. 353. 354.*

D. Clericus (*m*), qui non linguarum, sed consiliorum concordiam in textu illo Mosaico agnoscit, in divisione pariter & confusione dissidium animorum, non sermonis pariter invehit. Factum inde autumat, ut factâ inter homines sedium & locorum discretione, & idiomatum quoque discrimen naturâ ipsâ insinuante induceretur. Tandem Simonius (*n*) linguarum ad turrim Babelicam confusionem non aliâ ratione ad Deum authorem referri posse autumat, quàm quòd ipse Providentiæ suæ consilio disposuerit, ut homines per varia Mundi loca dispergendi vario pariter assuescerent sermoni: quod naturæ legibus apprimè consonum est, ut quisque quomodo maximè voluerit, intimos animi sensus exprimat. Est igitur Deus sermonum discretionis author eâ tantùm ratione, quòd ratione utendi facultatem hominibus indiderit, unde variarum in mundo linguarum discrepantia.

m *In Gen. 11. & Epist. 19. Theologor. quorumdam Hollandor. Sententia. Gallicè.*

n *Hist. Critic. V. T. l. 1. c. 14. 15. & Respons. ad Theolog. Holland. c. 20.*

Porrò tria ista systemata, in unum fermè convenientia, ut omnem prodigii à Scriptura insinuati rationem evertant, rem maximè naturalem & simplicem mysticâ quadam & figuratâ locutione à Moyse descriptam insinuent (*o*). Ait enim Moyses; *Descendit Dominus, ut videret Civitatem & turrim, quam ædificabant filii Adam, & dixit: Ecce unus est populus, & unum labium omnibus; ceperuntque hoc facere, nec desistent à cogitationibus suis, donec eas opere compleant. Venite igitur, descendamus, & confundamus ibi linguam eorum, ut non audiat unusquisque vocem proximi sui. Atque ita divisit eos Dominus ex illo loco in universas terras, & cessaverunt ædificare Civitatem.* Tanto hoc verborum apparatu exponeretur tantummodò, Deum permissâ inter homines dissensione id commisisse, ut discretis inter se locis & sedibus, alii ab aliis segregarentur; quæ locorum separatio sermonum discrimen invexerit.

o *Gen. 11. 6. 7.*

Semel hac admissâ Scripturarum exponendarum ratione, ut scilicet evitandorum prodigiorum gratiâ in nova abire systemata singuli permittantur, & ea systemata, quæ historicum & literalem sensum, apertissimum licèt, corrumpant & evertant; quid erit ampliùs in Sacris Libris assertum? Prodigia, expressa licèt & clara, cum rebus maximè simplicibus & ad naturæ leges confundentur. Ita fiet, ut nimiam in prodigia credulitatem & populorum in eâ re licentiam refrænaturi, quidquid validum est & maximè ad hominum captum in Religione asserenda tollatur. Est igitur cur literalem sensum obvium pronumque hoc in loco sequamur; neque enim ab eo recedere ulla cogit necessitas: statuendumque cum Patribus & Interpretibus omnibus, unicam distinguendarum linguarum causam in Deum referri, qui ultionis illius genere animadvertendum duxit in primos temerarii illius operis authores aggressoresque.

Pro familiarum numero linguarum pariter discrimen invectum fuisse, una fermè obtinuit apud Veteres sententia (*p*). Principes autem familiarum 70. censebantur, ex quibus totidem linguarum genera invecta. Sed unde septuaginta familiarum tantummodò Principes? Ex Deuteronomio 32. 8. inquiunt: *Quando dividebat Altissimus gentes, quando separabat filios Adam, constituit terminos populorum juxta numerum filiorum Israel.* Porrò filii Israël in Ægyptum cum Jacob descendente, 70. enumerantur (*q*): *Omnes animæ domûs Jacob, quæ ingressæ sunt in Ægyptum, fuere septuaginta.* Alii 70. linguas è pari filiorum Noe censu referunt; Moyse enim authore, Japhet genuit 14. filios, Cham 30. Sem 26. omnes simul 70. Huic hominum numero duos addunt LXX Interpretes, videlicet in genealogia Japhet *Elisam*, & in genealogia Cham *Cainanum*. Ephorus aliique apud S. Clementem Alexandrinum Strom. l. 1. ad 75. linguas recensent; ad

p *Lactan. Epiphan. Euseb. Clem. Alex. Hieronym. August. Philastr. Arnob. Beda, alii passim. Vide Natal. Alex. histor. V. T. t. 1.*

q *Gen. 46. 27.*

aao. S.

120. S. Pacianus Barchinonensis Epist. contra Novatian.

Sed inania omnia; quando enim locum Deuteronomii ad Babelicam dispersionem referendum constaret, quod incertum est maximè; nonne duodecim tantùm familiæ recensendæ essent, quòd totidem haberet Israel filios? Credimus autem numerum istum familiarum minorem habitum fuisse ab assertoribus hujus sententiæ, quàm ut tantum opus in se susciperent; quare prorogandum censuerunt. Aequè autem potuisset pro numero Israelitarum ex Ægypto egredientium totidem pariter homines in turris constructionem impendere, nempè ad 600000. Sed plus nimio aucta ædificantium turba videbatur. Sed quanam conjecturâ deducendum esset, septuaginta tantummodò Principes familiarum, quo tempore imminebat dispersio, in mundo fuisse? *Elisa & Cainanus*, quòd in Septuaginta tantùm legantur, nihil facessunt negocii assertoribus Hebræi & Vulgatæ. Qui verò statuunt nec Arphaxad, nec Sale, nec Heber conscios fuisse nefarii moliminis, sicut & à pœna in perduelles inflicta immunes, illis certè linguarum numerus minor est quàm septuaginta. Jectan filius Heber, & tredecim ejus liberi nondum facilè nati erant, cùm linguæ dispescerentur; en novum in septuaginta linguas discrimen. Ad hæc, qua poterant ratione septuaginta linguarum genera apud homines distingui tempore Nemrodi, & Noemi ætate inclinante? Hodie pariter cùm mundi nullus locus suo careat habitatore, vix totidem recenserentur, nisi una in varias divideretur, & nullâ cogente necessitate non jam idiomata distinguerentur, sed dialecti.

Sed modò ad vernaculum illum & communem hominum sermonem regrediendum. Narrat Herodotus l. 2. c. 2. Psammetichum Ægypti Regem indagaturum, quinam inter mortales homines primi in mundum paruissent, singulare illud consilium iniisse. Reputabat igitur vir solertissimus, siquidem fieri potuisset, ut in cognitionem veniret primæ omnium linguæ; exinde pariter assecuturum se, qui primi fuerint in orbe homines; quare duos recèns natos infantes alendos commisit Pastori, mandatis onerato, ut alterum ab altero seorsum haberet, nunquam coram illis loqueretur, & ab hominum consortio teneret secretos; exploraturus inde quo tandem sermone conceptus illi suos promerent. Cùm igitur loqui præ ætate valerent, pueri ingeminabant identidem *beccos*: quod animadvertens Pastor Regi nuntiavit, qui vocem illam cujus esset sermonis vocabulum investigans, deprehendit tandem, apud Phrygas panem *beccos* appellari. Ex quo rectâ ille consecutione intulit, vernaculum populi illius sermonem primigenium fuisse à natura datum hominibus, eamque gentem omnium esse vetustissimam.

Hunc Regem non Psammetichum, sed Bocchorim appellat, lapsu quodam memoriæ, ut credimus, Constantinus Manasse in Breviar. Histor. 11. Quod autem hìc maximè animadvertendum, illud dicimus; Regem hunc primorum mundi hominum in cognitionem venturum non rectam viam tenuisse. Quæ enim è sermone duorum illorum infantium deducitur conjectura, fallere potest maximè. Falsa enim Rex constituit, reputans, naturalem quamdam esse hominum linguam, unde cæteræ derivarentur, veluti unius ejusdemque idiomatis dialecti; ponens insuper certam alios & alios homines in variis mundi locis effudisse: quod Ægyptiorum fuisse systema Diodoro Siculo authore discimus. Referunt enim homines universi genus suum à Deo, qui Adamum & Evam condidit, illos primos loquendi, ratiocinandi, imponendi rebus nomina authores; omnium enim illi sapientissimi, expeditam habebant ratiocinandi, & loquendi, utpotè perfectæ jam ætatis homines producti, facultatem. Non nisi per errorem quis opinaretur, datam fuisse hominibus certam sermonis rationem, quemadmodum sua habent à naturâ indita bruta quælibet signa, veluti clamores, sibilos, & cantus. Neque id etiam statuendum, tanquam omnibus æquè brutis peculiares sint à natura datæ voces. Avis recèns exclusa, & longè ab avibus sui generis innutrita, eorum potissimùm sonos imitabitur, quos stridentes fortè vel canentes instrumentisque ludentes audierit. Sunt etiam qui humanam vocem imitentur. Ita pariter & cum infantibus longè ab hominum consortio innutritis continget, ut sonos exprimant brutorum, qui fortè tenellis auribus insonuerint.

Sequestrati illi Psammetici infantes balantes oves vel fortè capellas audierunt: balatus illos exprimebant, clamantes illi pariter *beccos* vel tantum *becc*; *os* enim Græca est terminatio ab Herodoto addita. Si alterius cujusque voces auribus illorum insonuissent, imitatione retulissent actutum. Fortè etiam casu vocem illam pronunciarunt, quomodo immeditatas quandoque voces, nihil in nostro quidem sermone sonantes, edimus interdum, varios mentis conceptus significaturi; contigit autem quandoque, ut quæ nullam habent in nostro quidem idiomate significationem voces, aliquos non inanes referant in Hebræo, Arabico, Græco, Germanico. Quid ergo? An rectâ inde consecutione inferretur, indicia esse illa primigeniæ & naturalis linguæ, quòd nobis inopinatò, & immeditatis occurrant? Si hæc absona; absonum est pariter Phrygum linguam primigeniam, sicut & vetustissimos esse in mondo Phrygas inde constitui, quòd duo infantes casu *beccos* clamaverint, cui voci Phrygorum sermone sua est significatio.

Quando autem fateremur, naturalem esse aliquam hominis linguam, vitiosa esset semper argumentatio illa: Vernaculus Phrygum sermo naturalis illius linguæ voculam retinet; non alia est ergo naturalis hæc lingua quàm Phrygum. Portò ex singularibus nihil nisi singulare statuas. Ad hæc, Phrygas Psammetici ætate primitivam illam linguam servasse quis ad sensum demonstret? Si enim in alium transisset sermonem, tota Regis Ægypti ratiocinatio corruit.

Si naturalis quædam daretur lingoa, nemo hominum illam non calleret, vel saltem nullo negocio, utpotè naturæ omnium & genio consonam, discerent. Nemo est autem qui naturâ magistrâ idioma quodpiam edoctus loquatur. Exercitatione linguas discimus & studio, leviori quidem maternam, quàm unà veluti cum lacte sugimus; improbo verò cæteras. Suppetunt etiam exempla quædam ab experientiâ; infantes enim ab hominum commercio nullam quidem vocem, nisi edocti, dare noverunt. Ita narrat Purchas (r) de puero, jussu Melabdin Echebar Regis Indostan seu Magni Mogorii longè ab hominum consortio innutrito. Legimus apud Joannem Radvitz (s), anno 1661. inventum apud Polonos in saltu quodam Lituaniæ geminas novennes pueros cum ursis gregatim errantes. Non facili labore captum ex illis unum coram Rege statuerunt; quem Baptismata initiavit Episcopus Posnaniensis, levavit è Sacro Fonte Regina. Puer autem ille belluam altè imbiberat adeò, ut quanquam salvis omnis loquelæ organis, nec sermonem ullum proferret, nec discere unquam potuerit.

r *Purchas l.1. c.8. apud Valton. Prolegom.1. n.3.*
s *Joan. Radvitz carm. Alc. Vide Moreri v. Ursa.*

Quærendus est argo inter vulgares primigenius ille Adamo ioditus sermo. Sed variæ eâ de re sententiæ, Hebraicam linguam maxima Scriptorum pars præfert; alii Syriacam malunt; alii Chaldæam vel Æthiopicam vel Armeoam; nemo tandem ex Orientalibus vetustatis privilegio in eo quod attinet ad sermonem alteri concedit (t). Goropius Becanus seriò docet, Belgicam linguam ipsissimam esse primi hominis vernaculam. Sunt tandem inter viros doctos non rari, qui primam illam linguam intercidisse penitùs arbitrantur; alii voculas quasdam illius remanere censent in Hebræorum cæterorumque Orientalium linguis disseminatas, quarum tamen radices ferè omnes latuerint. Singula modò ad examen revocanda.

t *Vide Simon. Hist. Critic. V. T. l.1. c. 14.*

S. Gregorius Nyssenus (u) omnium, quos novertmus, primus docuit, matricem illam linguam intercidisse; tenere enim se ait à viris in Scripturarum scientia doctissimis, Hebraicam linguam non eandem referre antiquitatis indolem, quam aliæ nonnullæ; Deum autem inter cætera, quibus populum suum donavit, prodigia, illud etiam non exiguum contulisse, ut in ipso egrediendi ex Ægypto articulo novam illis linguam antea ignotam, & singulorum mentibus infusam traderet. Laudat in eam rem illud Psal. 80. 6. *Cùm exiret de terra Ægypti, linguam, quam non noverat, audivit.* Si enim hæc ad Moysem, ait ille, referantur, non nisi de Hebraica lingua exponenda sunt, qua sola in scribendo usum illum sermus.

u *Orat. 12. contra Eunom. pag. 354.*

x Theodoret. quæst. 61. in Genes. hæc eadem insinuat, laudans pariter in eam rem illud Psalmi 80. ut de S. Gregorio jam attulimus.

Judæis facilè opinionem hanc suam de prodigio in exitu populi ex Ægypto debet S. Gregorius Nyssenus (x); sed Judæorum authoritas quanti facienda sit, ignorat nemo. Porrò locus ille Psalmi illud tantùm insinuat, Josephum, id est, Israelitas ex Ægypto egressos vocem loquentis Domini tunc primùm audivisse, Quæ verò è doctorum quorumdam virorum animadversione didicisse se tradit S. Episcopus, linguam nempe Hebraicam nescio quid novi referre, quod nunquam vetustiores linguæ spirarent, id maximè repugnat doctissimis nostris Criticis & Hebraicam linguam maximè callentibus, qui in Hebræorum sermone nihil non vetustum agnoscunt; concisus est enim, simplex, exprimendi vim habens singularem, fœcundus, cùm sit plurium in cæteris Orientalium linguis regnantium vocum fons & origo.

Recentiores illi, qui in S. Doctoris sententiam concesserunt, altero sibi argumento persuadent, primigeniam illam linguam interiisse [y]. Observant igitur illi, in ipso Moyse totâque Babelicam confusionem præcedenti ætate plura obtinuisse nomina, quorum nulla est in vernaculo Hebræorum sermone significatio; eorum verò, quorum in Hebræo occurrit radix, illa potuit Moyses per se aptasse, cùm scilicet vetera illa nomina in suam lingoam verteret; fortè enim vir ille sapientissimus novit Hebraicas illis etymologias, quas modò in ejus scriptis animadvertimus, addere. Similia notant exempla in variis Hebræis, Græcis, & Latinis Authoribus, pares etymologias & allusiones referentibus. Majora tamen in Hebræorum sermone, quàm in cæteris aliis Orientalibus linguis primævæ illius vestigia superesse, ultro quidem concedunt; negant verò ipsissimam esse Adamicam, & omnium, quotquot unquam fuerunt, vetustissimam.

y *Vide Grot. ad Genes. 11. 1. & not. ad lib. de verit. Relig. Christ. n. 16. Huet. Demonstr. Evangel. propos. 4. c. 13. Cluver. Germania Antiq. pag. 74. Georg. Horn. not. in Sulpit. Sever. l. 1. pag. 12. Henric. Kipping de lingua primæva art. 6.*

Sed his omnibus duo reponenda; 1. Hebraici sermonis multa nos hodie latere, nec proinde monstri loco habendum, si radices plures vel ignoremus, vel in decursu tot sæculorum intercidisse constet. In lectione Sacrorum Librorum nunquam non animadvertunt Viri docti voces, quarum radices frustra nisi in Linguis Arabicâ, Chaldæâ, & Ægyptiâ quærerent. Familiares illæ erant Hebræis, ut ex ejus Gentis Scriptoribus intelligimus, sed longâ desuetudine antiquatæ penitùs interciderunt.

2. Non abs re opinamur, primævæ linguæ radices plures in confusione Babelica & deinceps intercidisse, uti vernaculo Græcorum & Latinorum sermone, multò sanè recentiori, reipsâ accidisse constat; quot enim veteres in illis radices & voces abrogatæ jam & neglectæ nonnisi in vetustis eorum Scriptorum Operibus servantur? An ergo rectâ inde consecutione inferamus, Græcum & Latinum interiisse; vel illis salvis, eodem illo argumento Hebraicæ vel Adamicæ linguæ casus probaretur?

Theodoretus (z), Amira (a), Myricæus [b], aliique Montis Libani Maronitæ, primævæ linguæ honorem Chaldaico, vel Syriaco vindicantes, rem faciunt pietati quidem in patriam suæ, non criticæ exactissimæ maximè condocentem. Nomina *Adam*, *Abel*, *Eva*, & alia multa radicem habent Chaldaicam, ideò scilicet, quòd hæc surculus sit Hebraicæ; & quæ nunc exhibetur inter duo hæc idiomata simi-

z *Quæst. 60. 61. in Gen.*
a *Georg. Amira Præfat. in Gramm. suam Syriacam.*
b *Præfat. in Gramm. suam Chalda.*

similitudo, major olim & ab initio spectabatur. Quod autem vetustatis privilegium Hebraicæ supra Chaldæam linguam asserit, illud est non contemnendum, quod illa concisa sit præ ista maximè, & simplicior.

Duas hasce sententias conciliatori viri quidam docti autumarunt, Chaldæum & Hebraicum unum esse eundemque sermonem; quare cùm Theodoretus Syriaci vel Chaldæi vetustatem prætulerit, nihil aliud eo nomine insinuatum ab illo volunt, quàm veterem Hebraicum sermonem, quem cum vernaculo regionis suæ confuderit. Revocant in eam sententiam Philonem, asserentem Versionem Septuaginta è Chaldæo adornatam fuisse; sicut & Legem Chaldaicis literis traditam ignotam exteris diu latuisse (c); ex quo utique intelligimus, inter Chaldæam Hebræamque linguam nullum fuisse Viro huic erudito discrimen. In eam fermè Theodoreti interpretationem concedunt Villalpandus [d] & P. Thomassinus (e), quibus visum est, Theodoretum inter Assertores vetustatis Hebraicæ linguæ recensere.

c *Philo de vita Mosis l.2. pag.657. 658. 659.*
d *Apparat. Urbis ac Templi, t.3. pag. 372. col.2.*
e *Methodo ad docendas & discendas linguas l.2. c.1. art.11. pag. 239.*

Quò verò Philoni duas hasce linguas confundenti reponamus, nunquam fieri potuisse animadvertimus cum S. Hieronymo in Daniel. c.1. ut Rex Nabuchodonosor tres illos pueros officiis Aulæ Chaldææ destinatos erudiendos in Chaldæorum idiomate traderet, siquidem Hebraicus cum Chaldæorum sermone confunderetur. Nec Eliacim loquentem Hebraicè ad Legatos Ezechiæ Regis Judæ (f) Rabsacem obsecrasset, ut Chaldaicè potiùs vel Syriacè loqueretur, ne populus, qui fortè in mœnibus aderat, dicentis verba auscultaret. Experimento etiam quotidiano discimus, quàm vera de se testaretur S. Hieronymus (g), nimirum post improbum in literis Hebraicis studium, iterum esse nobis laborandum, ut Chaldæum addiscamus.

f *4. Reg.18.26.*
g *Præfat. in Dan.*

Ad Theodoretum quod attinet, frustra adduceretur in patrocinium illorum, quibus Hebraicæ linguæ vetustas probatur; quo enim in loco de primæva illa lingua agit, ille factâ Chaldæum inter & Hebræum collatione, primum illum alteri præfert. Non ergo utramque linguam confudit.

Veteres illæ etymologiæ, Adamicæ linguæ reliquiæ, ideò fortè in Chaldæo illo supersunt, quòd vernaculus Chaldæorum sermo Hebræi esset dialectus; ex quo factum ut in utroque illo eædem pariter radices deprehenderentur. Ad hæc, sunt quidem, fatemur, radices quædam in Chaldæo, frustra in Hebraico quærendæ; sunt vicissim & aliæ in Hebraico quidem superstites, in Chaldaico nihil habentes simile. Ita e.g. legit Hebræus; *Hæc appellabitur Ischa* (idest Virago). Chaldæus autem: *Hæc appellabitur mulier* (Ittetta) *quia de viro suo sumpta est* (Mibbaalah).

Quod Amira maximè urget argumentum, illud est. Abraham ejusque progenitores Chaldæam referebant originem; quare Chaldæo, antequam Hebraico, tanquam vernaculo utebantur sermone; superat ergo Chaldæus vetustate suâ Hebraicum. Cui reponimus, 1. Inter geminas hasce linguas satis olim convenisse: facilè proinde utramque callens Abrahamus, cùm in Chanaanitidem veniret, loquentes Chananæos, quorum est idem ac Hebræus sermo, percipiebat. 2. Fac autem Abrahamum Chaldæo, antequam Hebraico, assuevisse? Quid inde? an proinde Chaldæus vetustate potior est Hebræo? Ut judicium de hac quæstione feratur, res ipsa in examen revocanda est, & utriusque monumenta expendenda.

3. Quanquam Hebraicus sermo ex tunc à Chaldæorum vernaculo facilè distingueretur, certò tamen constat, Abrahami familiam Hebraico assuevisse, antequam in Chanaanitidem transmigraret: cujus rei certum exhibent argumentum Hebraica nomina ipsius Abrahami, Saræ uxoris ejusdem, sicut & parentum, fratrum atque nepotum.

Cùm Jacob in Mesopotamiam veniens ad Labani avunculi sui ædes divertisset, nullo negocio responsa dabat excipiebatque. Utriusque uxoris illius atque obstetricum, sicut & filiorum nomina Hebraicum sonant; nec nisi ex Hebraico petuntur allusiones, quas in eorumdem nominum impositione pater sibi proposuerat. Non ergo, nisi temerè prorsùs inferimus, Abrahamum antea Chaldæo assuevisse, quàm Hebraico. Si Chaldæi & Babylonii originis suæ authores habuerunt Cham & Chus, quemadmodum facilè suadet Nemrod filius Chus, imperii sui sedem Babylone constituens; si hæc, inquam, vera sunt, monstri profectò loco non habebitur, si Abraham, & ejus familia genus è Semo referens, purum putumque Hebraicum creparent, alterum illum profectò à Chaldaico, quo Babylonii utebantur. Eundem Hebraicum vernaculum habeat Labanus, quemadmodum ex impositis nominibus ab ipso & Jacob monumentis ab utroque in monte Galaad erectis (h), satis constat.

h *Gen.35. 47. 48.*

Goropius Becanus, Cimbricæ seu Belgicæ linguæ antiquitatem demonstraturus, rem totam egisse se putat, si etymologiis quibusdam ex ea Lingua, ægrè ille quidem, Hebraica primorum parentum nomina exponat. Ita e.g. *Adam* deducit ex Belgico *hat dan*, agger invidiæ, veluti si primus ille hominum parens agger esset invidiæ oppositus. *Eva* ex *Eu-vath*, idest vas sæculi, erat enim Eva hominum germen & principium. *Abel* ex *hat belg*, odium belli; illatum enim in se à Cain bellum injustum Abel execratus est. Tandem *Cain* ex *cait-ande*, idest malus finis. Noe ex *noe ache*, qui necessitatem cogitando prævidet. Sed Lectorum patientiâ abuteremur talia referentes; quid refutantes? Quæ, rogo, lingua antiquitatis sibi privilegium non assereret, si non dissimiles etymologiæ valuerint?

Arabes, Armeni, Ægyptii, Sinenses, Æthiopes hæc pro se asserunt. Plura, inquiunt illi, primorum parentum nomina suam habent respondentem in nostra

lin-

lingua significationem; regionem nostram frequentarunt vetustissimi illi Patriarchæ; gens etiam nostra cum vetustissimis certat: his profectò omnibus persuademur, vernaculum apud nos sermonem ipsissimum esse Adamicum. Verùm singula hæc sigillatim multùm planè à demonstratione recedunt; omnia verò simul conveniunt ex his gentibus nulli. Vernaculus Armenorum & Syrorum sermo idem reipsâ habendus est cum Chaldæo; Chaldæum verò ex Hebraico derivatum constat. Hebraici pariter surculus est Arabicus, qui sanè originis suæ similitudinem adhuc refert. Arabum pater fuit Ismael filius Abraham; quare vetustate illi quidem Abrahamum non superant; nec proindè majorem sermonis referre possunt antiquitatem, nisi per Abrahamum ad usque posteros Noe Babelicæ turris ædificatores ascendant; tunc autem æquum illis jus erit cum Israelitis, genus ex Abrahamo per Isaac referentibus. Reipsâ tamen potior erit Israelitarum causa, quòd & Patriarcharum series purior apud istos, quàm apud Arabes, manserit, & multò sint Israelitis vetustiora, ac certiora, quàm apud alias quascumque gentes documenta. Moyses eodem sermone loquebatur ac Abraham; Abraham verò eodem ac Thare: hic, uti credimus, eodem ac Sem & Noe. Hebræis hodie integrum manet ejusdem linguæ Mosaicæ depositum; eosdem Legislatoris Libros servant, legunt, & legendo intelligunt. Paria de se prodant Arabes, & reliquæ per orbem nationes.

Ægyptii ac Æthiopes nostræ ætatis negocio multò difficiliori linguæ suæ antiquitatem supra cæteras omnes efferrent; carent enim primævæ linguæ suæ certioribus documentis, vel si quæ suppetunt, intellectu non percipiuntur. Servantur equidem nostrâ adhuc ætate in Sacra Scriptura Græcisque Authoribus veteris Ægyptiorum historiæ fragmenta; quibus tamen gentis illius privilegia nihil juvantur. Quæ de Psammetico, experimento duorum segregatorum ab hominum commercio infantium primævam linguam explorante, habet Herodotus, satis probant, Ægyptios nihil de linguæ suæ vetustate præclarè sensisse. Constat etiam Scripturæ testimonio, primum Ægyptiorum authorem fuisse Mizraim filium Cham; æquè autem certum est Chanaan filium Cham, & fratrem Mizraim Hebraicè locutum. Cur ergo non æquè certum erit, Mizraim ejusque filios eodem vel non absimili sermone ab initio usos? Ex hoc autem intelligimus, Ægyptios etiamsi linguam suam ex Adamo repetendam optimis argumentis demonstrare potuissent, nihil inde aliud deducturos, quàm quòd Hebræorum vel Phœnicum lingua omnium vetustissima habenda esset.

Unicum ergo quæstionis hujus punctum in eo constitutum est, 1. An Noe ejusque filii communi cum Adamo sermone uterentur. 2. An eodem Abraham idiomate loqueretur, ac filii Noe, qui Babelicæ turris ædificium aggressi sunt. Duo sunt enim veluti puncta certa, in quibus linguæ omnes ad unam coaluerunt; in Adamo nempe & Noe; in exordio scilicet Mundi, & in constructione turris Babelicæ. Neque demonstrandum suscipimus, toto illo 1656. annorum intervallo, quod inter creatum Adamum & diluvium interjacet, nihil in primæva illa lingua mutationis accidisse; nullo enim argumento sivè ea res probaretur, vel assereretur contrarium. Fatendum est tamen, vix fieri potuisse, ut tanto temporis spatio nihil incommodi sentiret inter varias effusa gentes lingua illa primæva; inter gentes, inquam, adeò à se invicem moribus dissitas, ut ne commune quidem haberent commercium; certam enim designat Moyses epocham connubiorum inter filios Dei cum filiabus hominum (i), nempè filiorum Seth cum filiabus Cain, quasi de re novâ & ad id usque insuetâ.

Utcumque tamen res habeat sese, certum modò constituimus, Noe tresque ejus liberos Adamico sermone locutos, quem integrum sanctumque ejus familia deinde servarit adusque dispersionem Babelicam, quo tempore Noe, Sem, Arphaxad, Sale, Heber adhoc agebant in vivis. Noe 350. annis circiter post Babelem vitam adhuc produxit; à cujus obito biennio vel circiter Abraham natus est (k). Si Babelica linguarum confusio in ultionem suscepti temerè ab hominibus consilii divinitùs immissa est, non ægrè quidem persuaderemur, immunem, sicut à crimine, ita etiam à pœna fuisse Noe pariter & Sem.

Cùm interim homines in varia orbis loca dispergerentur, Noe, Sem, Arphaxad in Mesopotamia & Chaldæa sedes retinuerunt suas. Thare cum tota familia in Ur Chaldææ morabatur (l), quo tempore Deus Abrahamo indixit (m): *Egredere de terra tua, & de cognatione, & de domo Patris tui*. Quæ dicendi phrasis satis exprimit, sedes habuisse jam diu in ea regione fixas.

Ex Urbe Ur Abraham in Mesopotamiam ad Urbem Haran contendit; inde se contulit in Chanaanitidem, tum in Ægyptum, iterumque in Chanaanitidem, ubi potissimùm substitit. In variis hisce locis vernaculo semper usus sermone, nullo adhibito interprete, videtur. Nec tamen inde ego intulerim, unum eundemque sermonem ubique eorum locorum regnasse. Constat enim, Chaldæorum vel Syrorum, sicut etiam Ægyptiorum sermonem alium tunc fuisse ab Hebræo; sed ita alium credo, ut non multum ab illo abhorreret; ex quo facilè qui unum calleret, alterum intelligeret. Uno verbo, ita apud me constituo, Mesopotamiam universam, Chaldæam, Babyloniam, Armeniam, Syriam, Arabiam, Palæstinam, Phœniciam, & Ægyptum eo vernaculo usos sermone, qui satis ad Hebræum accederet; ut linguarum confusio in iis maximè provinciis sentiretur, quæ multùm essent ab ipsis dissitæ. Teneo pariter constitutum, primigeniæ linguæ expressiores characteres

He-

i *Gen.6. v. 2.*

k Turrim Babelicam componimus cum A. M.1757. Noe diem clausit A. 2006. Abraham natus est A.2008.

l A. M.2082.

m *Gen.12. 1.*

Hebræam supra cæteras servasse; quod mihi hisce potissimum argumentis persuadetur.

Recta sentientes omnes statuunt congruentia origini, indoli, dotibus, & proprietatibus nomina singulis quibusque rebus animantibus, & personis imponi oportere. Si contra hodie nomina ablona, origine & significatione occultâ, indita rebus animadverramus, inde causa repetenda est, quòd non matrice aliqua, sed ex aliis pluribus coalescente linguâ utamur. Cùm autem in ipso rerum exordio unicus esset sermo, imposita rebus omnibus nomina suâ non destituebantur significatione.

Quò igitur in cognitionem primævi illius idiomatis deducamur, sedulò animadvertendum est, quæ potissimùm lingua radices contineat primorum nominum rebus singulis impositorum, veramque illorum exprimat etymologiam pariter, & significationem. Congruunt autem hæc omnia cum vernaculo Hebræorum sermone, & ità congruunt, ut cum alio nunquam. Imposita hominibus, animantibus, arboribus, locis, metallis Hebraica nomina naturam exprimunt, dotes, vitia, impositæ appellationis occasiones; ecquid non? *Adam* est rufus, quòd è subrubrâ terrâ, in Hebræo *Adama*, deductus fuerit. *Heva*, seu *Cheva*, derivatur ex *Chaiah*, vita; *Ischa*, virago, ex Isch, vir; *Cain*, possessio, ex *Canah*, possidere; *Habel* est vanitas; *Seth*, posuit, seù replevit; Seth enim locum Abelis à fatre interfecti occupavit; *Eden*, deliciæ; *Henoch* vel *Chanoch*, innovatio, dedicatio &c. Brutis imposita nomina significationem retulisse suam, sicut & cætera locorum, fluminum, Urbium, & Provinciarum, summâ laboris contentione Bochartus demonstravit.

Statuendum est igitur, sivè Hebraicum sermonem ipsissimum esse Adamicum, & Noemicum, sive eò deducendi sumus, ut fateamur Moysem genuina singulorum nomina ad arbitrium procodisse, novis hisce suis ex Hebræo sermone deductis in locum veterum & primigeniorum substitutis. Felix planè viri ingenium, qui in ea nominum transmutatione potuit vernaculi sermonis æquè significativa, & non dissimilibus ducta etymologiis nomina in locum Veterum substituere. Hęc ęgrè quidem, sed tamen utcumque in lucubratione aliqua scribenda, in quâ rara tantùm nomina transmutanda, tentarentur; sed in spisso quodam Opere, quale Pentateuchum agnoscimus, vix fieri posse credimus. Opus etiam fuisset, cæteros post Moysem Scriptores eamdem cum illo methodum sequutos fuisse, quod factu possibile minimè credimus.

Fac tandem Moysem cæterosque Sacros Hebræorum Scriptores hanc sibi methodum statuisse: anne poterant eam pariter legem prophanis etiam Scriptoribus, integris gentibus, atque infestissimis Judaici nominis adversariis imponere, qui scilicet omnes iisdem, ac Moyses, nominibus Urbium, locorum, hominum, provinciarum, fluminum uterentur? Unde tam concors sententiarum affinitas & similitudo, nisi à linguâ illâ primitivâ, cujus vestigia in omnibus fermè linguis ac gentibus residua? Nomina Cham, Chanaan, Sidon, Mesor, Mizraim, Aram, Assur, Babel, Jordanis, sive Jaerden, Eden, Ninive, Euphrates, Ararat, Libanus, & alia multa, Sacris æquè ac Prophanis sunt familiaria. Vero igitur propius existimamus, primævam hominum linguam Hebraicam fuisse.

Satis jam occupavimus objectionem illam è raris illis nominibus deductam, quorum nullæ sunt in Hebræo radices. Occurrere illa quidem ultro fatemur; sed privilegio vetustatis, quod Hebraicè linguæ asseruimus, nihil officiunt. Quis enim monstri loco habuerit, si abolitę jam duorum millium annorum desuetudine sermonis voces quædam interierint, quarum tamen veluti depositum affines quædam & collaterales linguæ servarint? Jure quio etiam postliminii restituendus est illis primus, quem tenebant in vetustissimo & simplicissimo idiomate locus. Ad hæc, quęnam ratio cogit, ut in vernaculo Hebręorum sermone etymologias omnes quæramus nominum, sive apud Moysem, sive in Libris Sacris occurrentium? Nonne ex illis plura à primæva illa lingua sunt aliena, deductaque potiùs ab externo aliquo sermone, quonam illo, incertum? Non est enim nobis, nisi de tempore ante diluvium & linguarum confusione, habenda ratio.

Aliud in eam rem argumentum ex eo ducitur, quòd è vernaculo Hebræorum sermone facilè reperitur significatio nominum, vetustissimis gentium Numinibus impositorum, quæ sanè nomina genuina erant hominum ætate interdum diluvium ipsum superantium. Porrò nomina illa ex Oriente in Græciam totumque latè mundum divulgata, in aliis omnibus linguis inanem referunt sonum; cùm vicissim in Hebræo & suam habeant significationem, & rei prodant originem. Ita *Ammon* idem est ac *Cham*. Idem est etiam Græcis *Zeus*, Jupiter, ac Hebręis *Cham*, nempè ardens, fervens. *Jupiter* sive *Jovis*, congruit cum Hebræo *Jova*, *Jehova*, *Jao*, Deus. *Japetus* est *Japheth*; *Smy* est *Sem*; *Neptunus* refertur ad Hebræum *Niphta*, quod est extendi. *Poseidon*, Græcum Neptuni nomen, deducitur ex *Phasah*, extendere. *Vulcanus* ipse est *Tubal cain*. *Ares*, id est Mars, repetitur ex *Aritz*, fortis, violentus; *Venus* ex *Benoth*, puellæ, sive ex *Bana*, filios habere, domum construere; & sic de cæteris.

Musica instrumenta ante diluviom obtinebant, ipso Moyse Genes. 4. 21. testante, quorum nomina apud Græcos & Latinos manent; sed incerta apud illos etymologia offertur in Hebræo sermone; sicut & Hebræorum scripta primos eorumdem instrumentorum Authores produnt.

Nomina gentium, provinciarum, amnium, montium, vetustissima sunt & barbara plerumque Græcis & Latinis, sicut & gentilia Hebræis, quorum sermo & genuinas illorum explicationes, & primos Urbium Authores ac gentium Patres aperiunt. Nonne conjecturam inde capere licet,

cet,

cet, hunc ipsum Hebræorum sermonem primorum hominum vernaculum fuisse? Videsis ingens Opus Geographicum Bocharti, inscriptum *Phaleg* & *Chanaan*.

Ea est etiam Hebraici sermonis indoles, ut vetustatem suam & supra cætera antiquitatem prodat. Ita est enim naturâ comparatum, ut ex simplicioribus & facilioribus via pateat ad ardua. Ipsa rerum compositio, admixtio, additiones non nisi post prima illa irrepserunt. Studii sunt enim & meditationis. Porrò Hebraicus sermo simplicissimus est supra cęteros; Hebraicus, inquam, in Libris sacris expressus; quo enim in Libris suis utuntur Rabbini, plurium externarum vocum admixtione corrumpitur. Radices Hebraicæ plerumque non nisi tribus literulis vel duabus syllabis constant; nomina in variis casibus nunquam inflectuntur; pluralia tantùm à singularibus distinguit. Syllaba *im* masculinis & *oth* fœmininis puluralibus adjecta: anomaliæ raræ in declinationibus & conjugationibus: conjugationes verò potiùs, quàm verba, multiplicantur; unde factum, ut ad nullum ferè usum valeant verba auxiliaria summo linguæ compendio. Genus ipsum in verbis distinguunt; & in verbis, sicut in nominibus, sua sunt fœminina & masculina.

Loco pronominum possessivorum, meus, tuus, suus, sunt apud Hebræos affixa ex unicâ literulâ vel ad summum duplici, quibus satis loquentis persona distinguitur, an fœmina sit an mas; genus etiam rei, masculinum scilicet an fœmininum. Vocales rarissimæ in scribendo, quo Scriptura breviatur maximè. Desunt tandem sive verba, sive nomina composita; rarissimæ propositiones, & illæ quidem plerumque non seorsum scriptæ, sed vocibus adjectæ, in unum cum illis coalescunt. Nihil de comparativis, vel superlativis, variisque conjugandorum verborum rationibus. Duo tantùm distinguunt tempora, præteritum, & futurum; participia unum vel duo; infinitum & imperativum. Uno verbo, concisum magis, simplicem, facilem, & expressivum sermonem ne concipere quidem facile est.

Hæc planè omnia à demonstratione adhuc abesse fateor; & ineluctabili planè argumento id nunquam evincetur, sive Adamicam linguam hodie superesse, sive illam cum Hebræa confundendam, sive alio, quàm Chaldaico, sermone locutos Noe & ejus filios. Sed ineluctabile pro se argumentum promant adversarii, & quæ à nobis fusiùs deducta sunt, aliis depromptis firmioribus conjecturis evertant. Argumenta nos quidem plausibilia adduximus, quorum vim auget multò sanè validior & numero & authoritate ejusdem sententiæ propugnatorum manus. Rabbini (n), & ex nostris Commentatoribus & Patribus plerique (o) Hebraicam linguam ex Adamo repetunt. Nec aliter planè suadent vetustatis illi characteres in eadem lingua expressi; quæ pariter lingua omnium fermè Orientalium matris jure meritoque haberetur, Chaldçæ scilicet, Syriacæ, Arabicæ.

n *Ita Rabb. Ben-Gerson, Abenezra, Abrabanel, Jarchi ad Gen.* 11. 1. 2. *Simeon B. n Jochai in Libr. Zohar. Liber Cosri. Azarias in Meor Enaim.*

o *Origen. hom.* 11. *in Num. Hieronym. in cap.* 3. *Sophon. August. l.* 16. *de Civit. c.* 11. *& l.* 18. *c.* 39. *alii plures.*

Quæ sederunt Prophanis sententiæ, naturalem scilicet quandam fuisse hominibus linguam, vel productis casu in variis terræ locis hominibus, post rem tentatam pluries, & post varios articulatos sonos tandem usuvenisse, ut varias linguas instruerent; quæ, inquam, sederunt Scriptoribus hisce sententiæ, nihil habent, non dicam veri, sed nec verisimilis quidquam & solidi. Homines nec casu prodierunt, nec prodiisse quidem poterant: Deum habent authorem, à quo simul & sermonem acceperunt, ut nunquam sine usu sermonis fuerint.

Nec monstri loco habenda sunt, quæ de vetustate linguæ suæ jactitant Ægyptii, Armeni, Æthiopes, postquam mirabilior alter inventus est, Goropius scilicet Becanus, linguæ suæ Belgicæ sive Hollandicæ vetustatem supra cæteras efferens. Insito quidem à natura amore Patriæ suæ & aviti sermonis studio quique tenemur; sed rari sunt, qui amorem hunc suum ad extrema eò usque provexerint. Illud constat, quo gradu à locis & regionibus, ubi primorum illorum hominum sedes constituta erat, recedimus, eo pariter crescere linguæ primitivæ inveniendæ difficultatem. Ad hæc, sicuti vestigia quædam primævæ hujus linguæ in cæteris fermè omnibus Orientalibus superesse constat; ita pariter ad distinguendam Adamicam linguam à cæteris omnibus satis non esse arbitramur, si quis radices quasdam hujus primævę linguæ, vel saltem affines quasdam voces invenisse sibi in aliquo sermone confidat. Cætera omnia congruere oportet. Sicut vicissim non rectâ consecutione deducitur, Hebraicam linguam aliam esse à primitiva, quòd veterum nominum radices quædam nuspiam in illa recurrant, si cęteroqui reliqua omnia cum illa planè congruant.

Tandem linguarum illa confusio, de qua Moyses, non ita accipienda est, quasi ex suborto inter gentes illas dissidio earumque in varia orbis loca dispersione, naturali quadam veluti consecutione deduceretur. Prodigio debentur omnia. Deus enim sivè per se, sive Angelorum ministerio (p) idiomata confudit; ita tamen, ut primævus ille sermo minus alienæ corruptionis sentiret in genere Sem cæterorumque fratrum, purus autem putusque maneret in familia Phaleg, Heber, Thare, Abrahami progenitorum, sicut & in familia, alioqui tamen corruptissimâ, Chanaan (q). Ita Divinæ Providentiæ consilio disponente, ut cùm Abraham in destinatam illam sibi suisque posteris regionem veniret, patrum suorum sermonem familiarem in illa nactus, ab avito illo desuescere non cogeretur.

Chananæis, alio nomine Phœnicibus, authoribus factum est, ut Hebraicus longè lateque per Africam cæterasque ferè omnes Insulas Mediterranei atque maritimas ejusdem freti regiones propagaretur. Hæc probabilissima visa sunt, quæ de primæva hominum lingua differerentur; quod argumenti genus egregiè adeò exeusserunt

p *Vid. Orig. hom.* 11. *in Numer. Aug. de Civit. l.* 16. *c.* 6 *Jonathan Paraphr. in Gen.* 15. 7. 8.

q Chananæorum, Phœnicum, & Hebræorum sermonem unum esse eundemque, probant Bochartus, Huetius, Valtonus, & alii.

Viri

Viri qoidam doctiffimi, ut non aliâ ratione in examen revocandum illud fufcepcrimus, nifi io eorum gratiam, qui cùm Libris alioqui vel careant vel non abundent, præclarè fecum agi cenferent, fi aliquid eâ de re in Differtatione hac noftra difcerent.

DISSERTATIO
DE GIGANTIBUS.

IN tota Antiquitate maximè celebres Gigaotea habentur, quippe quibus teftimonium ferunt Poetæ, Hiftorici, & qua Sacri qua prophani Scriptores, omnium deoique fæculorum traditio, cum vetuftiffimis regionum monumentis, unâ omnes voce prædicantes viros, qui immani corporia & virium habitu, tum & cœptorum audaciâ longè latequè fui nominis serrorem intulerunt. Ut autem infitam habent homines in res novas propenfionem, magnis majora libuit adjicere, non Poetis tantùm, fed & Hiftoricis non rarò adeo rem per fe miram exaggerantibus, ut juftos rei limites præfcribere, & vera à falfis fecernere, operis fit non exigui. Nec minùs eft laboraodum, fi quis velit ad fidem inducere fufpicacia quædam ingenia, quibus errandi timor fatis eft caufæ, ut credulitatem fuam erga res infuetas & à noftris penitùs abhorrentes, fufpendant.

Operis ergo noftri in præfentia erit, ut Gigantes reipfa extitiffe demonftremus, fimul etiam ejus veritatis adverfarios refutantes. Verùm antequàm manus operi admoveatur, certus quæftionis ftatus determinandus eft. 1. Gigantium nomine non viros tantùm intelligimus, qui procerioris corporis ftaturâ cæteros regionis fuæ viros non digiti folùm vel etiam femipedis aut pedis menfurâ fuperant, plures enim in Mundo ejus generis occurrunt; fed viros defignari arbitramur, noftræ ætatis homines pedibus nonnullis vel etiam duplo, triplo, quadruplo juftam ftaturam quinque pedum & femis excedentes.

2. Neque id nobis quærendum, an plurium fæculorum fucceffu contigerit aliquando, ut naturæ quodam nifu Gigantes prodierint; quemadmodum interdum monftra & pumiliones fpectantur, quorum finguli fucceffione carent. Sed illud difcutimus, an vetuftiffimâ ætate ante diluvium, & diù etiam poft, fatis frequentes homines occurrerint juftâ hominum noftræ ætatis ftaturâ multò fuperiores; qui in certo quodam regionis tractu certifque familiis frequentiùs, quàm alibi prodierint; ut certum genus & peculiaris Gigantum regio poffit affignari.

Inter eos qui Gigantes extitiffe negant, non fatis convenit. Afferit Jofephus Antiq. lib. 5. cap. 4. Angelos plures ad filias hominom acceffiffe, eorumque commercio natos viros impotentis audaciæ, qui viribus valentes nihil fanctum habebant, eaque aggreffi funt, quæ de Titanibus Poetæ comminifcuntur. Gigantum ergo nomine defignari credit Jofephus viros audaciâ impotentes.

Aliquis fortè putat, ait Philo de Gigant. *quæ Poetæ de Gigantibus fabulantur, Legiflatorem fubindicare, cùm hæc immenfum diftent à fabulis . . . Nullam de Gigantibus affert fabulam, fed illud te docere vult, eos venari voluptates corporis, & harum ufum fructum, quærendo undecumque fingularum materiam*.

Ipfe idem Philo in lib. de Confuf. ling. de Turri Babelica à Gigantibus ædificata agens, tradit, Paganos, cùm hæc legerent reclamaffe: *Ecce facri, quos vocatis, Libri fabulas continent, quas eis aliis referentibus irridere foletis*. Simillimo enim aufu Gigantes ædificationem Turris aggreffi narrantur, quo de Gigantibus Pelion Olympio & Offæ fuperimponentibus ad Cælum obfidione tentandum fabulofa vetuftas commenta eft. Univerfam hanc hiftoriam Philo ad allegoriam referendam contendit, autumans, fub allegoriæ hujus ambagibus hominis impii adverfùs Deum audaciam, & protervíam exhiberi. Nulli erant ergo huic Authori five ante five poft diluvium Gigantes.

Perfuafum pariter fuerat Origeni [r], Gigantum nomine non viros corpore immanes defignari, fed fceleftiffimos quofque, impios, Atheos & hujus farinæ homines, quibus nulla de Deo, hominibus, & juftitiâ, eft cura. Malunt alii cum Eufebio Cæfarienfi Præpar. l. 5. cap. 4. & 5. Gigantes apud Moyfem ipfiffimos effe Dæmones, quorùm adverfùs Deum pugna in Gigantum & Titaoum adverfùs Deum fabellâ defcriberetur. Exequemur inferiùs veteris illius opinionis originem, quæ Gigantes è Demone parente accerfit, quin & ipfas Gigantum animas in cenfum malorum Spirituum refert. Quam tamen opinionem cave ne cum altera Gigantes prorfus fubducente confundas; illa enim à communi omnium fententia in eo tantùm recedit, quòd de Gigantibus illis in libro Henoch legit, ad patres Dæmones cum filiabus hominum ante diluvium commixtos effe referendos; cùm interim contraria Gigantibus opinio Librum illum penitus ad fabellas rejiciat.

S. Chryfoftomus in Genef. Homil. 22. tenet, Gigantum nomen exprimere in Scriptura viros corporis robore & ftaturâ immanes; (s) quorum in cenfum refert

r Orig. apud Gen. C. P. in Cat. Gr. in Octateuch. Vide & apud Theodoret. q. 48. in Gen.

s Hom. 30. in Gen. pag. 422.

Nemrodum, virum, ut habent Septuaginta, Gigantem. Profectò Hebræum *Gibbor*, quem Gigantem reddunt, sonat ad literam virum fortem, & impotentem.

S. Cyrillus Alexandrinus ad Imperatorem Julianum respondeos libro 9. insinuare videtur, Gigantes monstris similes viros esse, quos quidem proceritate corporis & robore reliquos vulgo homines superare potuisse credit; sed multùm concedere Gigantibus illis, Poetarum carminibus celebratis, quos ferunt ex ipso maris sinû Insulam manu avulsam contra Cœlum ejaculatos. Sunt igitur, ait, Scripturæ stylo, Gigantes viri fortes & audaces, ore terribiles & monstro simillimi, quos vindicis Numinis ira effudit, atque malè affecta parentum phantasia formavit. Non inviti credimus, has Patrium interpretationes expressisse necessitatem nominis Gigantum, ne fortè nominis similitudine cogereotur in Scriptura viros agnoscere eâdem corporis immanitate, qua apud prophanos Poetas, Gigantes.

Gigantes apud Stoicos in eodem ordine cum Centauris aliisque monstris, errantis phantasiæ ludibrio efformatis, habentur. *Centauri, Gigantes, & quidquid aliud falsâ cogitatione formatum habere aliquam imaginem cœpit, quamvis non habeat substantiam*, ait Seneca *Ep.* 58. Totam illam de Gigantum adversùs Deos expeditione fabellam ad allegoriam detorquens Cicero de Senect. significari tantùm credit passionum adversùs rationem & naturam certamen. De Gigantibus hæc Macrobius Saturn. l. 1. c. 20. *Gigantes quid aliud fuisse credendum est, quàm hominum quandam impiam gentem, Deos negantem, & ideò existimatam Deos pellere cœlesti sede voluisse?*

Scriptores quidam rerum naturalium cùm in animum inducere non possent, natos unquam in rerum natura viros, quales describunt Gigantes; suspicati sunt, ea omnia, quæ de Gigantibus in Cælum arma inferentibus narrantur, de ventorum quodam spiritu, quo terræ viscera concotiuntur, exponenda fuisse. Vim enim inferont venti, ut è terræ carcere liberati per apertum aera exspatientur, cujus libertatis amore mirum est quanto impetu montes disjiciant; excitant non raro ignes, lapides longè ejaculantur, specie quasi in Cælum protrudant. Tunc Jupiter i. e. Cælum, & aer fulgura in illos, & imbres demittit, quibus pacantur omnia, ventorum impetus comprimitur, subterranei ignes extinguuntur, vel saltem ita coercentur, ut exteriùs non prodeant. Hinc nata fabella, Jovem dejecisse Gigantes, quos sub montibus Ethna & Vesuvio, veluti grandi pondere, quo se revelari quandoque nituntur, oppressos detinet. Ex eo Gigantum nisu intimæ illæ terræ succussiones, & ignes, quos dato temporum intervallo evomunt montes. Nihil hîc non physicum & naturæ legibus consonum.

Nec figura ipsa Gigantum apud Poetas sua caret allegoriâ. Ita de illa Ovidius Fast. l. 5. v. 55.

Mille manus illis dedit, & pro cruribus angues.

Manus robur designant, angues inconstantiam, & anguium spiræ dolum ac tortuosam hominum nequitiam.

Plus aliquid vident alii Philosophi, defendentes, non tantùm Gigantes nunquam in rerum natura spectatos fuisse, sed nec spectari unquam tam immani corporis staturâ viros potuisse. Certam enim rebus quibusque staturam præscripsit naturæ Author, quam prætergredi nunquam eadem natura permittitur. Nihil in universo extra legem & mensuram, cujus harmoniam gradus aliquis si rebus addatur detrahaturque, corrumpit. Certa in astris motûs mensura, sua etiam in aere, in aqua, nec incerta pariter in terra, quæ si præscriptas sibi leges prætergrediatur, statim actum est de animantibus, de plantis, de arboribus. Hominis statura æquè respondet gradui, sive motui frigoris & caloris, quo terra tenetur. Plantæ, quibus alitur, aer, quo refrigeratur, animantia, quibus utitur, homini creantur, ejusque, ut ita dicam, naturæ ex aquo respondet. Si corporis ille staturâ cresceret decresceretque, tota illa harmonia dissolveretur, atque tota corrumperetur universi elegantia. Nullibi ergo uspiam fuerunt Gigantes, vel si quos fortè extitisse dixerimus, aliam statuamus, quam nunc sit, mundi naturam oportet, alium assignemus terræ locum in universo, aliam indolem aeri, aliam elementis, astris, & plantis.

Quæ nunc est natura, nunquam satis eniteretur, ut Gigantem ederet. Quis autem credat aliam fuisse olim, ac modò est, naturam? nec sanè adeò dissimilis fuisse unquam potuit, quantum debuisset, ut Gigantem efformaret. Nunquam ergo Gigantes produxit.

Veteres illi, qui volgari majorem staturam primis illis hominibus concesserunt, multùm tamen absunt ab immani illâ proceritate, quæ de Gigantibus prædicatur. Habent enim persuasum, hominis staturam, ut longiùs, non ultra septem altitudinis pedes (t), quos Herculi assignant (u), assurgere potuisse: *Licèt plerique definiant, nullum posse excedere longitudinem pedum septem, quod intra mensuram istam Hercules fuerit*. Hanc mensuram si qui subinde viri excesserunt, uti Orestes, vir septem cubitis, sive decem altitudinis pedibus non impar, & *Pusio ac Secundilla*, quos ultra decem pedum staturam immanes Roma sub Augusto spectavit, exceptiones sunt hæc regulæ communis, & monstrunsi quidam naturæ fœtus, ex quibus nihil inferas pro reliquis.

Si naturæ senescentis vitio homines imbecilliores essent, quà staturâ quà viribus, quàm olim fuerint; statueremus etiam oporteret, naturam in eo consistentiæ statu jam inde à pluribus sæculis mansisse; cum jam inde à tribus annorum chiliadibus factum sit, ut staturæ hominum nihil addatur decerpaturque. Quare nunquam per nos admitteretur Veterum illud, *cunctis morta-*

t *Solin. Polyhist. c. 1. Vide & Varron. apud Gell. l. 3. c. 10. Varro modum esse dixit suum adolescendi humani corporis, septem pedes.*

u *Vide Salmas. in Solin. p. 3. Edit.* 1686.

talium genere minorem in diis mensuram fieri propemodum observatur (x). Multùm ętate suâ decrevisse hominum staturam præ veteribus hominibus, Homerus deplorat (y).

x Plin. l.7. c. 16.
y Iliad.7.

Nam genus hoc vivo jam decrescebat Homero (z).

z Juvenal. Sat.15.

Ejus rei causam refert Plinius l.7. c.16. ad ignem illum, quo tandem mundus in cinerem favillasque redigetur, paulatim absumentem radicalem humorem, vitam hominum alentem. Factum inde, ait, *raros* (esse filios) *patribus proceriores, consumente ubertatem seminum exustione, in cujus vices nunc vergit ævum.*

In eandem sententiam concedens Author quarti Esdræ scribit cap.5. 51. *Interroga quæ parit, & dicet tibi. Dices enim ei: Quare quos peperisti, nunc non sunt similes his, qui ante te, sed minores staturâ? Et dicet tibi & ipsa: Alii sunt, qui in juventute virtutis nati sunt; & alii qui sub tempore senectutis* (naturæ), *deficiente matrice nati sunt. Considera ergo & tu, quoniam minori staturâ estis præ his, qui ante vos.* Lucretius Philosophus Epicureus ita mentem suam hac de re prodit lib.2.

Jamque adeò fracta est ætas, effœtaque tellus.
Vix animalia parva creat, quæ cuncta creavit
Sæcla, deditque ferarum ingentia corpora partu.

Repugnare quidem ista sententiæ Gigantibus adversæ planè videntur; sed bonam causam non bonis argumentis tuentur. Si enim naturæ senescentis ægritudo tanta erat jam inde à Moysis, nempe 2500. annis post Orbem conditum, vel ab Homeri saltem ætate, nempè mille solidis ante Jesum Christum annis, ut nullis adhuc Gigantibus sufficeret, quò deinde pervenisset evolutis adhuc 5718. annis, quot ab eâ ætate ad nos usque fluxerunt? Ad Pygmæos profectò redactos jam homines spectaremus.

Addunt (a), nonnisi monstra habendos fuisse homines, quos tuftæ nunc staturæ existimamus, siquidem procera corporis habitudo speciosior esset, & naturæ hominum magis conformis; tunc enim omnes Gigantes nati fuissent. Nunc verò contraria omnia; homines enim vulgò ejusdem erant olim & modò staturæ; ac Gigantes tanquam omnium ętatum monstra periode habiti sunt. Statuendum est igitur, quemadmodum monstra rara sunt, & extraordinaria, ita pariter & Gigantes vel nunquam paruisse, vel si rari interdum prodierunt, errori id naturæ præscriptas sibi leges nonnunquam transgressæ, vel saltem virtutis suæ specimen dare volentis, conatui deputandum

a Vide Tostat. in cap.2. Deut. q.2. Bolduc. Eccles. ante Legem l.1. c.7. 8.

Quinam ergo Gigantes Scripturæ? Homines reputat Philo (*) terrenos, voluptuosos, terræ filios, atheos, Dei adversarios acerrimos. Homines vitæ turpitudine & morum deformitate monstruosos censet S. Cyrillus Alexandrinus (b). Homines ad longissimam ætatem vitam protogantes Diodorus (c).

* De Gigant.

Franciscus Georgius (d) habet quidem persuasum, viros illos staturæ proceritate supra cæteros assurrexisse; sed æquè censet, fœtus illos habendos non humani alicujus conjugii ex fœmina, & mare, sed dęmoniaci, ex Dęmone nempe cum fœmina. Quis enim credat, ait ille, homines naturæ leges staturæ proceritate adeò transcendentes naturâ agente in mundum venisse? Superat opus illud naturæ vires; quare post devictum à Jesu Dæmonem, redactumque in ordinem, ne potestate suâ deinceps abuteretur, nuspiam in mundo Gigantes visi sunt, quòd scilicet Dæmoni libera ampliùs non esset, uti priùs, facultas cum fœminis coeundi.

b Cyrillus l.9. contra Julian. & l.2 Glaphyr. in Gen.
c In Catena. Quidam apud Theodoretum quæst.48.
d Francis. Georg. tom.1. problemat. 74. 75. apud Sixt. Senens. l.5. annotat.51.

Stephanus Gobar apud Photium Cod. 232. pag.898. rem tractat problematicè; perduelles Angeli, cum in terram descendissent, inito cum fœminis connubio, Gigantes genuerunt. E Gigantibus cum brutis coeuntibus nata hominum monstra, & sexûs utriusque Dæmones. Seu potiùs Angeli illi perduellionis rei, qui nec carne constarent, nec ossibus, cùm ad filias hominum per se accedere non possent, impiorum hominum ad illas corrumpendas ministerio usi sunt; vel tandem nec ipsi per se, nec alterius ministerio illas tentarunt.

Severi Sulpicii sententia his verbis exprimitur (e): *Ex Angelorum, & mulierum coitu Gigantes editi esse dicuntur; cùm diversa inter se natura conjunctio monstra gigneret.* Porrò si inter monstra rejicendi sunt Gigantes, nunquam satis frequentes fuisse oportet; rara sunt enim, utpotè præter consuetas naturæ leges, monstra.

e Hist. l.1.

P. Boulducus Capuccinus in suo Opere de Ecclesia ante Legem l.1. c.2. 8. 9. & l.3. c.2. defendit, *Nephilim, Raphaim, Zuzim, Enacim, Emim, Zomzomim*, quæ varia habentur Gigantum sævissimorum & immanissimorum hominum nomina, nihil tale utique designare; quin potiùs *virtute, sanctitate, animi magnitudine, constantiâ, ac bonis operibus Gigantes*. Nomen *Nephilim*, sonans eos qui cadunt, qui se prosternunt, inditum censet viris quibusdam piis, quòd assidui essent in preces. *Enacim* vel torquem ferens, equitum erat, institutus ab Abrahamo, quo tempore in Hebron morabatur, Ordo: constabat autem viris per omnia singularibus, staturâ, divitiis, magnificentiâ.

Addit, Gigantum nomen esse honoris, datum viris illis justis ante & post diluvium. Porrò viri erant illi apud omnes spectatissimi, quos Moabitæ honoris gratiâ appellabant *Emim*, i. e. Reverendos; Ammonitæ *Zomzomim*, Sapientes; Chananæi *Raphaim*, Restauratores; Syri *Zuzim*, Illustres. Addit proinde, elogium illud Nemrodo datum à Sacra Scriptura, probri loco ab Interpretibus prępostere acceptum fuisse: *Venator robustus coram Domino;* signare hæc virum spectatæ pietatis ac sanctitatis. Docet tandem Boulducus, veteribus Gigantibus sua fuisse in locis,

quę in sedem sibi constituerant, pietatis asceteria. Hæc viri commenta refutavit Anonymus in Opere, quod nunquam videre mihi contigit, inscripto: *De Nephilinis, Gigantibus vulgò dictis, exercitatio contra Jacobum Boulduc.*

Sententiæ illorum, qui Gigantes negant, opponunt veterem populorum traditionem, tenentem fuisse olim populos multò quam vulgarem hominum nostræ ætatis, staturâ proceriores, quorum ossa & olim & nunc etiam in dies inventa, rei experimentum futura, demonstrant. Sed vicissim ea populorum præventio & Gigantum illa ossa ridentur ab adversariis. Poetis obstetricantibus nati sunt Gigantes, quos fabula nutriit, populorum credulitas fovit. Quę Gigantum ossa creduntur, ossa sunt reipsâ sive ceti, sive elephantis, sive fossilia in terra naturali igne concreta. Hæc sanè opponit P. Kircherius, acerrimus, si quis alius, Gigantium adversarius. Validissima sunt hæc pro sententia Gigantibus adversâ argumenta; modò pro illis quædam.

Apud Moysem & Sacros post illum Authores mentio inducitur non obscura de Gigantibus, robore, ceptis, proceritate, expeditionibus, numero, & apud Inferos supplicio notissimis. Frequentissimi erant ante diluvium, sicut & quo tempore turris Babelica construebatur; familiæ tandem quædam ad ipsam Moysis, Josue, imò & Davidis ætatem pervenerunt. Proferuntur ejus veritatis asserta, vetera, & certissima monumenta, non quidem ex Poetis, ac sublestæ fidei Authoribus, sed ex Moyso vetustissimo illo Scriptore, cujus genuina citant Volumina. Ferunt ejus rei testimonium Scriptores Sacri, vetus & constans populorum traditio, unde Poetæ historias illas de Gigantibus derivarunt, quas commentis suis & fabellis in majus exaggerarunt.

Cum cœpissent homines, ait Moyses Gen. 6. 1. &c. *multiplicari super terram, videntes filii Dei filias hominum, quòd essent pulchræ, acceperunt sibi uxores ex omnibus, quas elegerant. Dixitque Deus: Non permanebit Spiritus meus in homine in æternum, quia caro est; eruntque dies illius centum viginti annorum.* (i. e. intra hoc annorum spatium perdendis hominibus diluvium immittam) *Gigantes* (Hebr. *Nephilim*) *erant super terram in diebus illis; postquam enim ingressi sunt Filii Dei ad filias hominum, illæque genuerunt, isti* (*Gibborim*) *sunt potentes à sæculo, viri famosi.*

Noti ergo erant *Nephilim*, i. e. Gigantes, in mundo, antequam filii Dei, nempè è genere Seth viri, cum filiabus hominum, è genere nempè Cain, jungerent connubia. Vetus est traditio apud Rabbinos, ac plures Christianos Scriptores recepta, Adam inter Gigantes principem locum obtinuisse. Docent enim Hæbræi (*f*), Deum semel inito consilio hominem formandi, ingentem terræ massam, quæ vix intra totius mundi ambitum contineretur, sibi constituisse; quæ sanè terræ moles si extenderetur, ad firmamentum usque eminuisset. Cum Deus hanc terram in hominem effinxisset, simulacro spiritum vitæ indidit; actutum Adam in pedes sese erexit; Angeli ad insuetum monstrum pavescentes clamarunt: Domine Deus universi, sunt ergo geminæ in mundo potestates? Tunc Deus capiti novi hominis manu suâ impositâ, ita immanem Gigantem compressit, ut ad staturam mille cubitorum tantùm juxta aliquos, vel 900. ut fert aliorum sententia, vel saltem ducentorum aut trecentorum, quin & centum cubitorum, juxta nonnullos, redigeret. Nec sanè minor exigebatur hominis statura, ut decerperet fructum arboris scientiæ boni & mali, cujus spectatissima erat & monstro similis proceritas.

f Vide Bartolocc. Biblioth. Rabbin. t.1. pag.65. &c. Morin. Exercit. Bibl. l.1. Exercit. 8. c. 21. art.14.

Hæc de Giganteâ Adami staturâ sententia arrisisse pariter videtur S. Hieronymo, vertente illud Josue 14. 15. *Hebron vocabatur Cariath Arbe; Adam maximus ibi inter Enacim situs est;* sed verti aliter potest Hebræus: *Hebron ante vocabatur Cariath Arbe; vir iste maximus inter Enacim;* i. e. Arbe Princeps est Gigantum ejus regionis. Idem S. Hieronymus in Quæstionibus Hæbraicis in Genesim, & in locis Hebraicis v. *Arboy*, hanc opinionem confirmat. Tandem in epitaphio Paulæ tradit, Urbem *Cariath-Arbe*, sive *Urbem Quatuor*, nomen suum debere quatuor viris, Adam, Abraham, Isaac, & Jacob: tum asserit Adamum ibi conditum esse, juxta Libri Josue, & receptę apud Hebræos traditionis authoritatem. Gemina sentiunt Christiani quidam Scriptores apud Bar-Cepha & Joannem Lucidum.

Vetustiores diluvio homines justam hominum staturam plus nimio plerumque excedebant. Diluvii ætate superstitem fuisse tenent Rabbini Og Regem Basan, de quo legimus Deut. 3. 11. *Solus Og Rex Basan restiterat de stirpe Gigantum.* In Arcæ scalas, extra tamen, vel super ejus tectum, neque enim una est eâ de re Rabbinorum sententia, sese recipiens Rex ille, aliorum interitum tutò spectabat, cibo interim sibi sufficiente per expressum foramen Noemo, cujus servitiis toto vitæ tempore sese mancipaturum Og spoponderat. Porrò Og immanem corpore virum cùm semel Abraham non verbis tantùm sed factis etiam acrioribus castigasset, dentium unus ex ore viri excussus est, qui unus vel cubilibus nonnullis juxta quosdam, vel sellis juxta alios, materiam abundè suffecit.

Cùm Og copias suas adversùs Israelitas duceret (*g*), animadvertens hostilem exercitum spatio duarum leucarum extendi, montem æquè grandem in caput suum levavit, quo in hostium capita excusso, omnes uno ictu opprimeret. Accurrit promptè Deus, cujus operâ immissus vermiculus, opportunè adeò montem, quo loco capiti Gigantis respondebat, perfodit, ut super scapulas viri recidens, amplioris collaris speciem exhiberet. Tentavit ille è collo saxeum lorum reducere; sed ampliores viri dentes aliè se in montem insinuantes, firmum retinebant. Opportunitatem nactus Moyses, accurrit statim armatus asciâ decem cubitorum; decem etiam cu-

g Vide Morin. exercit. Bibl. l.1. 8. c.2. n. 12. 13. 14.

cubitos altè saltavit, vir ipse duodecim cubitus procerus, quibus tamen omnibus adjumentis nihil aliud valuit efficere, quàm ut talos adversarii pertingens, mortis ictum infligeret. Hæc Rabbini, qui illud Deut. 3. 11. *Monstratur lectus ejus* (Og) *novem cubitos habet longitudinis, & quatuor latitudinis;* de cunis infantis exponunt. Ludibria hæc errantis phantasię non moramur; sed monstrari illis receptam apud Hebręos traditionem quis neget?

Nomen *Nephilim*, quod redditur *Gigantes*, sonare potest ad literam cadentes, in alium irruentes, impetum facientes, veluti aves in prędam sese immittentes; item, qui alios evertunt, dejiciunt, vel tandem homines violentos, impotentes, audaces. Israelitę post exploratam terram promissionis ad suos in desertum Cades restituti dixerunt; *Vidimus monstra quædam filiorum Henach de genere Giganteo* (Hebraicè *Nephilim*), *quibus comparati, quasi locustæ videbamur*. En planè non obscurum testimonium de Gigantibus, non raris illis, sed in gentem, & populum coalescentibus: *Omnis populus quem aspeximus* legit Hebræus, *viri mensurarum sunt*.

h Ezechiel c. 32. 20. 22. 23. 24. 27. ad Nephilim Moysis spectasse videtur, agens de vetustis Heroibus gladio interemptis.

i Gen. 14. 5.

k Deut. 3. 11. Josue 12. 4. & 13. 12.

l Deut. 3. 11.

Nomen *Nephilim* post Moysem nusquam legitur in Libris Sacris (*h*), cujus loco Gigantibus designandis frequens est apud illos vox *Rephaim*, ne Moysi quidem ignota. Ait enim Moyses, Codorlahomorem, & fœdaratos ipsi Reges percussisse *Rephaim in Astaroth-Carnaim* (*i*). Pollicetur Deus Gen. 15. 20. daturum se Abrahamo *regionem Rephaim*, quorum natio in Transjordanis. Og Rex Basan *solus remanserat de stirpe Gigantum* (*k*), Hebræus, de stirpe Rephaim, i. e. Moysis ætate Gigantes fermè defierant. Vir ille staturâ adeò erat immanis, ut æneum ejus cubile novem cubitis longum, quatuor latum, adhuc post plures annos in Rabbat Metropoli Ammonitarum monstraretur [*l*]. Reddunt novem cubiti pedes quindecim, digitos 4. ac semis, pro singulis cubitis 20. digitis ac semis computatis; qui si rectè supputentur, conficiunt hominis staturam triplo justo majorem.

De *Emim* populis ad Orientem maris mortui sermo est apud Moysem, narrantem, permissos illos populos Moabitis, exterminio traditos fuisse. Potentissima erat & frequentissima natio, corporum proceritate spectabilis adeò, ut tanquam *Rephaim*, & filii Enach haberentur. En alteram Gigantum nationem ante Moysem exterminatam, cujus tamen memoria adhuc recens servabatur; constat enim Moabitarum patrem nonnisi 325. annis ante Moysem in lucem editum fuisse, nec nisi saltem post 150. vel 200. annos adeò valere potuisse Moabitas, ut expeditionem in Emim susciperent.

m Deut. 2. 20. 21.

Ammonitæ Moabitarum fratres, circa idem fermè tempus Gigantum *Zonzomim* aliam nationem aggressi sunt (*m*). Porrò illi nec potentiâ, nec hominum numero, nec staturâ Gigantibus è stirpe Enac concedebant. Eorum regio *Terra Gigantum reputata est, & in ipsa olim habitaverunt Gigantes*. Quare triplex Gigantum natio in Transjordanis; *Rephaim* ad septentrionem, *Emim* ad meridiem, & *Zonzomim* inter utrosque medii.

Erant etiam cis amnem *Rephaim*, & quandam ibi tenebant regionem Davidis ætate. Duo illorum genera distinguuntur, *Enacim*, filii Enac, sedes potissimùm habentes in Hebron & adjacentibus regionibus; *Rephaim* seu filii *Rapha* in Urbe Geth commorantes, quorum erat gentilis Goliath. Frequens in Scriptura mentio *Vallis Rephaim* [*n*], seu *Vallis Gigantum*, satis proximæ urbi Jerusalem, cui nempe valli nomen inditum, sive quòd olim Gigantes suas haberent illic sedes constitutas; sive quòd castra ibi non semel posuissent in bellis Philistæorum adversùs Judæos.

n Josue 15. 8. & 18. 16. & 2. Reg. 5. 13. 22. & 23. 13.

Meminit Scriptura (*o*) quinque Gigantum è stirpe *Rapha*, quos David ejusque commilitones in variis certaminibus interfecerunt. 1. *Jesbi-ben Ob*, nempè Jesbi filii Ob; 2. *Saph* vel *Sapha*; 3. Fratris Goliath; 4. Gigantis illius, cujus singulæ manus pedesque sex digitis distinguebantur; 5. Tandem Goliat à David obtruncati (*p*), cui viro Scriptura sex cubitos cum palmo, nempe 10. pedes, & 6. digitos altitudinis assignat; quot nempe duo proceri homines vix æquarent. Adversùs hæc historica monumenta nihil excipiendum. En Gigantes, Gigantum familias, Civitates, populos; nec illi utcumque justam hominum staturam excedebant, sed proceritatis & roboris erant, quales ad vivum pinguntur. Insinuatur etiam, multò auctiorem Gigantum numerum olim fuisse, cùm scilicet familiæ & integræ illorum nationes exterminio traditæ referuntur.

o 2. Reg. 21. & 1. Par. 20.

p 1. Reg. 17. 4.

Filiis Enach suæ erant sedes in Meridionali Palæstina constitutæ (*q*). Enac tres olim fuerunt liberi, Gigantes & Gigantum patres, Achiman, Sisai, & Tholmai; proceræ adeò staturæ homines, ut comparati cum illis Hebræi locustæ viderentur; & Moyses non aliâ frequentiori phrasi immanes quosdam Gigantes designet, quàm pares illos affirmans filiis Enac (*r*). Josue in Chanaanitidem ingressus, omnes delevit Enacim Urbium Hebron, Dabir, Anab, cæterarumque Juda & Israel; solos reliquit Gigantas Gazæ & Geth (*s*); & diu post Gigantum sepulchra monstrabantur in Azotho (*t*). Eorum ossa immania & supra fidem monstruosa ætate suâ adhuc spectari affirmat Josephus (*u*).

q Num. 13. 23. 24. 34.

r Deut. 2. 10. 11. 21. & 9. 2.

s Josue 14. 1.

t Josue 11. 21. 22.

u Antiquit. l. 5. c. 2. p. 145. &c.

Amos de expeditionibus Hebræorum in Chanaanitidem agens, ita loquentem Dominum cap. 2. 9. inducit: *Ego exterminavi Amorrhæum à facie eorum, cujus altitudo cedrorum altitudo ejus, & fortis ipse quasi quercus; & contrivi fructus ejus desuper, & radices ejus subter*. Et Baruch 3. 26. *Ibi fuerunt Gigantes, nominati illi, qui ab initio fuerunt scientes bellum. Non hos elegit Dominus, quoniam non habuerunt sapientiam, interierunt propter suam insipientiam*. Judith in Cantico Dei laudes celebrat, quòd non manu Titanum & Gigan-

gantum, sed imbellis fœminæ, elegantis vultûs illecebris pugnantis Holofernem, tantum Ducem peremerit (x).

x Judith. 16. 8.

His documentis nihil addendum. Agit Baruch de Gigantibus antediluvianis; Amos item de Gigantibus Chanaanitidem ante Hebræorum ingressum tenentibus; describunt autem gentes illas viribus, numero, & staturæ proceritate supra vulgarem cæterorum hominum valentes. Illos exterminarunt Josue & Caleb (y), genus impium ut diutiùs in mundo persisteret, non ferente Numine. Cùm verò è re sua homines universi censerent, si perniciosissima illa & impotentissima monstra delerentur, non est cur multùm miremur, si post plura sæcula nullos tamen, uti priùs, spectare contigerit Gigantes; in unum enim omnes conspirarunt homines, ut perniciosum genus deleretur, quemadmodum in venenatis & perniciosis quibusdam belluis factum pariter constat, quòd ita extinguerentur, semel ac rarum aliquod ex illis in Orbe pareret, ut genus omne deleretur.

y Josue 15. 13. 14. Judic. 1. 20.

Historicis hisce exemplis alterius etiam generis argumenta accedunt, deducta è sacris Authoribus, apud quos sermo de animabus Rephaim, in Infernis criminum suorum pœnas dantibus. Job meminit Gigantum sub aquis gementium, unà cum illis, qui in Infernis torquentur (z); in quam pariter sententiam concedentes Prophani, Titanes describunt in imo Oceani (a), vel abyssi fundo (b) ejulantes.

z Job. 26. 5.
a Homer. Iliad. 8. & Hesiod. Theogon.
b Virgil. Æneid. 6. ver. 742.

.... sub gurgite vasto
Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni.

Fœminæ effrænis vias ad Rephaim deducere monet Salomon (c); addens, eos, qui infames illas viæ ductrices sequuntur, rectâ ad locum Gigantum contendere (d). Isaias (e), & Ezechiel [f] Rephaim exhibent in tenebrosis quibusdam locis, qui honoris gratiâ assurgentes, venientibus gentium Regibus obviam occurrunt; Regibus, inquam, illis, qui cùm viverent, longè latèque sui nominis terrorem intulerant; post mortem verò ad Inferna unà cum Rephaim rapti sunt. Ambigat post hæc omnia, si quis vult, & Gigantes an magno etiam numero floruerint, hæreat suspensus.

c Proverb. 2. 18.
d Prover. 9. 18.
e Isaias 14. 9.
f Ezech. 32. 19. &c.

Antequam consona in eam rem Patrum testimonia afferamus, animadvertisse juvat, eorum plerisque imposuisse falsò inscriptum librum Enoch, asserentem Gigantes ex commercio filiarum hominum cum Angelis perduellibus natos. Ita verò rem narrat personatus ille Scriptor. A. M. 1170. (g). *Vigiles* vel Angeli mulieres duxerunt, unde nata tria filiorum, ac familiarum distincta genera. 1. Gigantes, quorum statura justam multùm excedebat. 2. E Gigantibus nati Nephilim. 3. E Nephilim Eliudi. Cùm Gigantum numerus crevisset, humanis carnibus victitare cœperunt; ex quo factum, ut homines numero in dies decrescentes, clamarent ad Deum. Pronis ille auribus precantes auscultans, misit Angelum Gabrielem mandatis oneratum, ut iret, exterminaret Gigantes, nempe monstra illa ex Angelis perduellibus nata; committeret illos inter se, quò mutuâ cæde delerentur. Adjecit autem: Gigantum animæ in Dæmones transformabuntur, ex quibus mala omnia in mundum; nam ex illis obsessiones Dæmonum, tormenta in homines, spectrorum territamenta usque ad extremam judicii diem. Ex his fontibus derivata plerumque Patrum ferè omnium de Gigantibus doctrina. Paulus Burgensis vir clarissimus ex Judæo Christianus (h), autumat, Gigantes ipsissimos fuisse sub hominum specie Dæmones.

g Nempè 2072. ante diluvium, juxta supputationem Syncelli, componentis diluvium cum anno 2242.

h In Gen. 6.

Ex eodem Libro Henoch accepta credo, quæ de concepto Gigantum fœtu narrat Author Testamenti duodecim Patriarcharum (i). Hæc ille. Perduelles Angeli mulieres deperientes, assumptâ virorum conjugum illarum, sed giganteâ specie, furtivum cum illis impetrarunt coitum, ex quo nati Gigantes; giganteæ enim formæ ludibrio mulierum phantasia affecta, giganteum expressit fœtum. Nulla per nos esto hujus fabellæ authoritas; sed rectâ inde consequutione infertur, apud Libellorum istorum procusores assertam fuisse Gigantum veritatem.

i Testam. Ruben c. 5.

Patrum testimonia magno numero recitare supervacaneum ducimus; constat enim summo omnes assensu Gigantes admisisse; si qui contra senserint, vel ambigua ea de re expresserunt, integrâ illos fide omnes supra retulimus. Jure tamen nostro omnes, qui contrariam nostræ opinioni sententiam totidem verbis non asseruerunt, pro nobis sumimus. Est enim, quam defendimus, causa una omnium sæculorum & gentium opinio. Nobis proinde favet possessio; ab aggressoribus, si qua habeot, pro se documenta promenda sunt.

Petimus tantùm nobis è Patribus illos, qui authoritati rationes etiam pro sua sententia jungunt. Josephus e. g quem pro sententiâ nobis adversâ laudant, documenta pro Gigantibus affert, narrans spectari in Hebron immania quædam hominis ossa. Tertullianus (k) resurrectionem è residuis Gigantum compagibus probat. *Nec Gigantum antiquissima cadavera devorata constabit, quorum crates adhuc vivunt*. Ex ejus narratione intelligere videmur, inventa ejus ætate ex his ossibus quædam, dum fundamenta Carthaginis effoderentur. S. Augustinus demonstrat, fuisse olim maximè ante diluvium immanes staturâ homines; quam in rem primò communem hominum persuasionem eâ de re affert, laudans illud Virgilii de Ænea, tantæ molis lapidem in Turnum ejaculanti, quantam vix ferrent 12. nostræ ætatis homines (l).

k De Resurrect. Carnis c. 42. pag. 350.

Vix illum lecti bis sex cervice subirent,
Qualia nunc hominum producit corpora tellus.

l Virgil. Æneid. 12.

Expressit hæc Virgilius ex Homero (m); quibus sanè probatur vetus omnium gentium persuasio. Addit S. Augustinus, nihil esse

m Iliad. 5. & 12.

esse quod magis incredulas mentes revocet ad saniora, quàm immania illa ossa, casu subinde vel è terrâ defossa, vel aquarum alluvione detecta, vel è tumulis casu aliquo post plura sæcula eruta. Vidi ego in litore maris Uticæ, ait, ille, nec vidi solus, ingens quoddam hominis molare, quod centum vulgaria æquaret. Porrò molaria illa non uno in loco servantur, quòd dentes temporis minùs sentiant injuriam, & ceteris omnibus resolutis, ipsa maneant incorrupta.

Augustinus Torniellus (n), in Ecclesia sui Ordinis Vercellis S. Christophoro dicatâ vidisse se perhibet similis molis dentem, qui viri illius Sancti haberetur. Torquemada se vidisse pariter asserit Loriæ dentem alium, pugillum hominis strictum æquantem (o), & Asturgiæ partem maxillæ S. Christophori immanem adeò, ut Gigantis instar turris proceri intuentibus crederetur. Os coxendicis S. Christophori Venetiis in Ecclesia Cruciferorum servatum prodigiosæ est magnitudinis. Vetusta ejus Sancti Acta virum fuisse perhibent 12. cubitorum, vel 18. pedum altitudinis.

n Annal. V. T. A. M. 987. n. 19.

o Torquemad. 2. dies.

Ante paucos, quàm hæc scriberet, annos contigisse narrat Antonius Sabellicus (p), ut cum in evellenda procera quadam arbore ad navium constructionem insudarent fabri lignarii, casu invenirent calvariam hominis, dolii magnitudine non minorem; quæ cùm ab illis tractaretur, resoluta abiit in cineres, solis remanentibus dentium nonnullis, quos in varios Venetorum cives, inter cimelia servandos, distribuerunt. Pugillo nihilo inferiorem dentem S. Christophori spectasse se in Cathedrali Valentina asserit Ludovicus Vives ejus Urbis civis (q). Isaacius Pontanus in sua Danicarum rerum historia (r) meminit molaris cujusdam Starcoteri, viri Danici, duodecim digitorum ambitu.

p Ennead. 2. l. 2. non longè ab initio.

q In August. de Civit. l. 15. c. 9.

r Rer. Danic. l. 1. pag. 56.

D. Simonius Author Biblici Dictionarii (s), refert, anno 1667. in prato quodam, in quo servandis rebus fossa erubatur, inventum vetustissimum quoddam monumentum, cæmento probè obductum, in quo prodigiosæ magnitudinis ossa, ut eorum unum septem pedes & tres digitos longitudinis referret, ambitu verò esset duorum pedum. Porrò os illud ipsissimum creditur, quod ex cubito ad scapulas porrigitur, post illud enim aliud sequebatur latissimum & planum: ossa cætera adeò computruerant, ut integrum nullum remaneret, salvis tantùm dentibus quibusdam, quorum singuli decem adamussim librarum erant pondo. E dentibus hisce unus, cui inferior mandibulæ pars hæret, pondus refert 17. librarum. Ovalis est dens ille figuræ, longus 5. digitis & tribus latus. Dentes & ossa illa servantur in arce Molardæ juxta vicum S. Valerii, Diœcesis Viennensis in Delphinatu. Vidisse autem se affirmat Simonius dentes illos, cùm Parœciam S. Uzæ prope Molardam curaret, & testes laudat ejus rei Præfectos Arcis Uzæ & Molardæ, sicut & Sacerdotem ejusdem Arcis Capellanum, qui authenticum eâ de re Instrumentum ad se transmiserunt anno 1699. die 24. Januar.

s V. Gigantes.

Poetarum testimonium in se quidem facti nihil faciendum: valet autem plurimùm, ut primores populorum traditiones & facta quædam historica, vetera illa & ignota, intelligentibus insinuet; quæ scilicet facta fucatis pigmentis & fabularum coloribus ad genium Poesis adumbrarunt Poetæ. Homerus de Ephialte & Orione filiis Iphimediæ novennibus pueris habet, crassiori fuisse novem cubitorum corporaturâ viros, staturâ verò ad 36. cubitos evasisse (t). Titius apud eundem in terram prostratus novem terræ jugera occupabat (u). Fama erat apud Græcos, frequentasse Gigantes agros Phlegræos, & urbem Pellenen (x), viribus autem suis adeò fisos, ut avulsas rupes & proceras incensasque arbores in Cælum ejacularent; erant autem corporaturâ enormes, crinibus & barbâ promissis, inferiùs angues.

t Odyss. 11. v. 310.

u Odyss. 11. v. 575.

x Apollodor. Biblioth. l. 1. c. 6.

Agebat in Sicilia Typhon filius Terræ & Tartari, vir celsissima montium cacumina proceritate suâ excedens, Cælum tangens vertice, & utrâque manu extremos Orientis & Occidentis fines jungens; in superioribus vir, in inferioribus anguis. Poetica sunt hæc, & in majus aucta figmentis; sed vera est antiquitatis persuasio: si enim nunquam fuisse Gigantes tenerent, quomodo in mentem venissent homines arma inferentes in Cælum, quomodo Cyclopes Siculi, quomodo Typhonis adversùs Deos prælia?

His omnibus argumentum præbuit Scripturæ narratio, de audacibus Gigantium Antediluvianorum cœptis, qui nempe audaciâ suâ & criminibus arma in Cælum ipsum inferre visi sunt. Est autem maximè animadvertendum, agi apud Poetas de Gigantibus, non raris illis & casu natis, sed de Gigantum nationibus, hominum genere staturâ procero, quos nonnisi gravis Deorum & filiorum Dei manus opprimere valuisset.

Phlegon Adriani Libertus (y) meminit in eluvione quadam apud Messeniam in Peloponneso contigisse, ut lapideum quoddam monumentum detegeretur, quod fractum calvariam exhibuit hominis triplò quàm vulgares crassiorem, cum inscriptione Græcâ nominis *Ideus*, onde conjecturâ deducta, caput illud fuisse Idei viri inclyti, & inter Gigantes strenuissimi, ab Apolline, quem ad singulare certamen provocavit, interempti, juxta Homerum. Addit insuper Phlegon c. 12. apud Dalmatas in antro Dianæ mira quædam ossa spectari cum costis 16. ulnis longioribus.

y Phlegon de rebus mirabilibus c. 12. ex Apollonio.

Refert etiam cap. 17. sub Tiberio in vehementi terræ succussione montis ingenti portione divulsâ, luci expositas fuisse plures humanorum ossium compages ingentis magnitudinis. Loci incolæ stupentes hærentesque, tangere cadavera non sunt ausi, sed unius tantùm dentem avulsum tulerunt ad Imperatorem, ut ex ejus magnitudine argumentum faceret de reliquio. Tiberius religione quadam absterritus, Herois, cujus pars erat oblatum sibi molare, tangere non sustinuit; ne verò aspiciendi Gigantis voluptate sese privaret, adhibito

do-

doctissimo Mathematico, sibi pro datâ proportione curavit circumscribi virum, cujus tantæ molis dens pars habebatur. Thomas Fazellus historicus Siculus (z) alia plura congerit exempla de cadaveribus Gigantum in ea regione subinde effossis, Anno 1516. detectum in agro Mazaræ corpus 20. cubitis procerum, cujus calvaria modium æquabat; dens, quem ipse apud se servabat, 5. unciis par erat. Ex quo confirmatur Veterum illa traditio de *natione Cyclopum* (a) ab ipsa origine Siciliam tenente.

z *De rebus Siculis Decad.* 1. *l.* 1. *c.* 6. *l.* 3. *c* 4. *Decad.* 2. *l.* 1. *c.* 1.

a *Homer. Odyss. ver.* 59.

Sui erant olim in Ægypto Gigantes, sui in Æthiopiâ, Arabiâ, & Palæstinâ, regionibus Ægypto finitimis. Locum esse in Ægypto, *Litres* appellat, ubi similia, ac in Sicilia, cadaverum monstra reperiuntur, asserit Phlegon (b). Ossa neque sub terra latent, neque eorum compages turbatæ; exposita omnia intuentibus, singula corporis ossa aptam servantia œconomiam distinguuntur, brachia, crura, & cætera itidem membra. Mentio est in Libris Paralipomenon (c) Gigantis Ægyptii 5. cubitorum, nempe 8. pedum, 6. digitorum & semis. Tantum virum interemit Banaias, miles in exercitu Davidis fortissimus. Miræ magnitudinis statuas spectari apud eosdem Ægyptios tradit Herodotus (d), utriusque sexûs homines exprimentes; describit ille simulacbra pellicum Regis Mycerini in urbe Sai; Avorum Hecathæi, cum longo colossalium statuarum Sacerdotalium satellitio in Urbe Thebarum. Colossales item statuæ exhibebantur in vestibulis Templorum Apidis, Minervæ, & Vulcani, quarum alias 20. alias 79. pedum altitudinis describit Herodotus. Porrò scitum est, Ægyptios defunctorum suorum figuras in ipso eorum feretro ad staturæ mensuram fabricato expressisse (e).

b *De Mirabil.* *c.* 15.

c 1. *Par.* 11. 23.

d *Herodot. l.* 2. *c.* 30. 43. 175. 176.

e *Herodot. l.* 2. *c.* 86.

Cebarenorum (Gallorum erant genus, bromaliores regiones frigoris algore inhabitabiles tenentium) nihil se admiratum, procera licèt cadavera testatur Pausanias (g), quòd scilicet Ægyptia non excederent. De Sirbotis Æthiopiæ populis narrat Plinius (g), homines fuisse 8. cubitis altos, nempe 12. pedibus, si cubitus 18. digitis computetur. De Gange Rege Æthiopiæ, viro 10. cubitis immani, sermo est in historia; sermo item de *Gobara* Gigante 9. pedum & 9. digitorum, ex Arabia Romam deducto sub Claudio [h].

f *Attic. pag.* 66.

g *Plin. l.* 6. *c.* 30. *l.* 7. *c.* 2.

h *Plin. l.* 7. *c.* 26.

Quid ferant de Africanorum Gigantum ossibus Tertullianus & S. Augustinus, supra jam animadvertimus. Cùm eam regionem teneret Sertorius, juxta Urbem Tingitanam, quo loco recepta populorum traditio tenebat, Antæum filium Neptuni juxta nonnullos, vel filium terræ juxta alios, sepulturæ mandatum fuisse, spectavit ingentis molis sepulcbrum, in quo Gigantis ossa recondi ferebantur. Creditu difficile id videbatur Sertorio; quare aperto monimento spectavit Gigantem 60. pedibus immanem. Actutum Imperator Antæo hostiis litavit; tum & recondi iterum corpus præcepit, religione absterritus ne ossa ejus contingeret. Hæc Plutarchus in Sertorio. Ferunt etiam (i), Carthaginienses, dum terram effoderent, duo reperisse sarchophaga, aliud 24. aliud 23. cubitis porrecta.

i *Eumachus apud Phlegontem c.* 18. *Mirabilium.*

Refert Hieronymus Magius (k), ex relatione Melchioris Guillandini, dum captivus Guillandinus ipse in Africa detinebatur, anno 1559. duos captivos Hispanos terram effodiendo juxta urbem *Jeneze*, olim *Juliam Cæsaream* miræ proceritatis Gigantem offendisse; avulsamque ejus calvariam duobus vectibus impositam, vix tanto ponderi ferendo pares, ad Regem Asanum Arradenum, tanquam rem miram & novam retulisse. Ejus calvariæ magnitudinem Guillandinus ipse cum reliquo populo spectavit, asserens 11. pedum ambitum vel 11. spithamarum (mensura est 12. digitorum) occupasse. Princeps ille barbarus, cujus nullus antiquitatis sapor, pro eo quòd expectatam libertatem captivis illis donaret, vix 5. aurea scuta largitus est. Asseruerunt illi Guillandino, reliqua cadaveris ossa in eodem loco superfuisse, ex quo calvariam reduxerant.

k *Miscellan.* *c.* 4.

Per ingentem cujusdam montis hiatum patuisse cadaver 46. cubitorum refert Plinius, quem alii Orionis, alii *Oti* suspicati sunt. Est autem Orion Vir ille Gigas frater Ephialtis, qui novennis adhuc puer crasso erat 9. cubitorum, & 36. altitudinis corpore. Hæc in Insula Cretæ (l).

l *Plin. l.* 7. *c.* 16.

In bello Cretensium cum Romanis ingenti aquarum alluvione corrasâ terræ superficie, inter latentia plurima revelatum est etiam corpus Gigantis 33. cubitorum [m]; cujus rei supra fidem testes oculati fuerunt Metellus & L. Flaccus. Quanquam hæc historia ipsissima videtur ac Plinii illa supra relata; cùm tamen variæ sint apud Solinum omissæ à Plinio circumstantiæ, locum fecerunt conjecturæ D. Salmasii, autumantis, Solinum, quanquam alioqui Plinium breviare assuetum, aliundè tamen rei illius notitiam habuisse.

m *Solin. c.* 1.

Gigantum quoque ossa spectanda in Insula Rhodo (n), ac Italia. Rerum potiente Henrico II. Imperatore filio Conradi an. 1041. inventum non longè cadaver ad Urbem Romam translatum est, cujus tanta erat proceritas, ut erectum ab imis ad summam usque mœnium loricam emineret (o). Pallantem filium Evandri à Turno occisum suspicati sunt; vulnus adhuc patebat quatuor pedibus latum. Minoris fidei aliud narrat Boccaccius (p). Drepani in Siculis inter effodienda ædificii fundamenta cæcum vastumque antrum revelatum est, quò incensam præferentes facem fossores illi ingressi, in cadaver hominis inciderunt, de cujus immensâ propemodum magnitudine conjecturam inde capere licet, quòd trabem velut navis antennam pro scipione haberet in manu. Tanti immanitas monstri primò terrorem injecit fossoribus coegitque è loco sese proripere; sed animis iterum confirmati & armatorum hominum manu stipati redierunt; at Gigas vix tactus abiit in cineres.

n *Phleg. Mirab. c.* 16.

o *Jac. Phil. Bergom. Suplem. Chronic. l.* 3. *a.* 1041.

p *Symphorian. Campeg. lib. cui titul. Ornatur Gall. ex Boccaccio l.* 4. *Geneal.*

res. Plumbum juxta scipionem sive lanceam viri positum, pondus superabat 1900 librarum. Ossa integra erant; & calvariæ tanta erat capacitas, ut modia tritici commodè plura continuisset; reliqua ossa capiti respondebant; dentes singuli 9. librarum pondo. Polyphemus, Homero, & Virgilio celebris, Gigas reputatus est. Paulò ante captam à Gothis Romam, fœmina quædam & utrique ejus parentes, staturâ, multò quàm vulgatis hominum superiores, ad sui spectaculum undique ad eam Urbem homines acciebant, teste S. Augustino [q].

q De Civit. l. 15. c.23. pag. 407. num. 2.

Trojanam obsidionem urgentes Græci viros habebant in exercitu multò quàm reliquos omnes nostræ ætatis homines, etiam proceros, staturâ, majores. Decem cubitis altos Heroas illos fuisse perhibet Philostratus (r). Eodem teste, Achilles spectandum se præbens per visum Apollonio Thyanæo, spectrum exhibuit primò 5. cubitorum, quod sensim ad 10. vel 12. excrevit [s]. Agit ille pariter de Ajacis cadavere, cujus sepulcbrum juxta mare positum reducentes areoam fluctus detexerunt: inventum est in illo cadaver 11. cubitis, vel 16. pedibus & semis procerum [t]. Adrianus Imperator rudera Trojæ inspecturus veniens, ossa illa restauratum in sepulchrum recondi impesavit. Vita Moysi relatione tencre se narrat Pausanias (u), ejus Herois tumulum, qua mare respicit, aditu facilem esse; inde verò argumentum de viri statura capiendum, quòd genuum vertebræ seu molæ atletici disci instar essent.

r De vita Apollon. l.2. c.21.

s Vita Apollon. l.4. c.16.

t Idem Heroic. c.1. n.2.

u Attic. pag. 66. 67.

Orestis cadaver Thegeæ à Lacedæmonibus inventum, 7. cubitos, vel 10. pedes, & semis æquabat (x). In Sigæo Promontorio antrum pariter detectum est, in quo Gigas 20. cubitis excedens; quod ante 50. annos contigisse scribit Philostratus (y). Meminit etiam Gigantis, cujus cadaver quidam è necessariis suis in Insula Coo ante quatuor annos è latebris excusserat. Jacebat in antro quodam inter medias vineas; viri mensura 12. cubitorum; anguis in calvaria latebat. Cùm idem Philostratus ad insulam Lemos venisset, spectavit ossa Gigantis à Menecrate quodam detecta, ex quibus, dissolutâ licèt compage, conjecturam capere licebat hominis maximè proceri: & calvariæ tanta erat capacitas, ut duas Cretenses amphoras superaret. Porrò amphora Romanorum æquabat 28. circiter pintas Parisienses, seu 48. sextaria Romana. An Cretensis major esset minorve, ignoro.

x Herod. l.1. c.68. & Philost. Heroic. c. 1. n.2.

y Philost. Heroic. c.1. n.3.

Plura hujus rei exempla congerit idem Philostratus in suo illo Opere *de Rebus Heroicis*: meminit inter cæteros Protesilai, qui 20. annorum ætatem agens, 10. cubitos æquabat; meminit ejusdem fermè mensuræ plurium inter celebratissimos Græcorum Heroas. Pausanias, Scriptor sine controversia & exactior & correctior Philostrato, mentionem habet cadaverum Giganteorum per totam Græciam & alibi etiam; uti Asterii sepulturæ mandati in Insula Asteri è regione Mileti, cujus erat cadaver 10. cubitorum vel 15. pedum (z). Sermo apud illum pariter est de Gigante in Lydia superiori, juxta parvam urbem, quæ Temeni porta dicebatur cujus inventa ossa ejus erant magnitudinis, ut nunquam humana haberentur, nisi figuram referrent ab animantibus cæteris, preterquam ab humana, abhorrentem. Geryonis cadaver primò creditum; sed alterius visum est Pausaniæ, quippè quòd Geryon in vivis egisset circa fretum Gaditanum, nec in Lybia diem clausisse unquam auditum. Quare viris emunctæ naris creditæ fuerunt reliquiæ Hylli filii Herculis.

z Pausan. Attic. pag. 66.67.

Cum in Syria Imperator aliò divertere Orontem tentasset, in arenti ejus fluminis alveo Gigas detectus (a) undecim cubitorum; hunc alii Orontem, alii Aryadem autumarunt. Indum quendam declaravit Apollinis Oraculum. Reconditum cadaver illud in urna figlina undecim cubitorum. Monstratur hodie usque in Antarado monumentum 30. pedum; gemina in vicinis Damasci, alterum 40. alterum 30. pedum; priori illi 160 palmos seu 80 cubitos assignat Gouyon. Credulis Itinerantibus persuadetur, amplius illud sepulchrum esse Abelis, brevius aliud Josue. Vidisse se Damasci costam hominis prodigiosæ magnitudinis testatur Benjamin Tudelensis, nec simillimæ alibi desunt.

a Pausan. l.8. seu Arcadic. pag. 503. Philostratus Heroic. c.1. n.2. æquasse cadaver illud asserit 30. cubitos.

Munitionibus vallare Insulam (fortè Æginam) non longè ab Urbe suâ Athenienses aggressi (b), cùm docendis fundamentis terram effoderent, inciderunt in monumentum 100. cubitorum, recondens non imparis staturæ cadaver. Ex inscripto epitaphio constabat, viri nomen fuisse Macrosirim; vitam autem produxisse ad 5000. annos. Sed, nisi mendum in Textum irrepsisse sospicemur, credulitati profectò hujus Scriptoris, quà in tumuli mensurâ, quà in ætate viri, impositum est.

b Phlegon Mirab. c.17

Sub Anastasio Imperatore plura Gigantum ossa Constantinopoli inventa, & in æternum monumentum à Principe in Aula servari jussa, Glycas est author (c). Hercules victi Geryonis ossa Olympiam misit, æternum certaminum suorum & victoriarum monumentum (d).

c Annal. p.4. pag. 265.

d Philostr. Heroic. c.3.

Porus Indiarum Rex ab Alexandro Magno victus, vir fuisse narratur 7. pedibus & semis procerus (e); & cum elephantem ascenderet, ad immanem belluam ea fuit viri proportio, quæ ceterorum ad equos (f). Porrò 5. & semis cubitorum viri non infrequentes sunt apud Indos (*): De Gigantibus brumales regiones olim tenentibus, quorum etiam nunc ossa & sepulchra spectantur, legas in historiis eorum populorum.

e Arrian. l.5. Diod. l.17.

f Plutar. in Alex. Strab. l.15. apud

* Plin. l.7. c. 2.

Theopompus Sinopæus in suo Opere de terræmotibus (g) refert, in validâ terræ succussione disjectum quemdam collem latenita intra viscera sua exposuisse Gigantis ossa, quæ simul composita exhibuerunt hominem 24. cubitorum. Narrat Florus (h), Theutonum, Regem gentium ejus nominis & Cimbrorum, cum ad triumphum Romam duceretur, proceritate suâ insigne intuentibus spectaculum exhibuisse; super ipsa

g Apud Phlegon. Mirabil. c.20.

h Florus l.2. c.11. Insigne spectaculum fuit, quippe vir proceritatis eximiæ super trophæa ipse eminebat.

ipsa enim trophæa eminebat. Narrant alii interiisse virum è vulneribus in pugnæ relatis (*i*); cujus inventum io Delphinatu cadaver expositumque, undique spectatores proceritate suâ invitabat.

i *Orosius l.5. c.16.*

Cùm autem ejus inventionis historia celebratissima sit, & multorum scriptorum occasio, operæ pretium est fusiùs aliquantò illam referre. Feriâ 6. die 11. Januarii an.1613. detectum est sepulchrum Theutobochi Regis Theutonum, in agro D. Langon Civis Delphinatûs; erat autem locus non longè ab Arce Chaumont, inter Montrigaut, de Serre, & S. Antonium. Cùm eò loci in sabulo 18. pedum altitudinis agricolæ laborarent, offenderunt monumentum 30. pedum longitudinis, 12. latitudinis, & 8. profunditatis, cum literis circum insculptis reddentibus: TEUTOBOCHUS REX.

Gigantis se invicem contingentia ossa spatium occupabant 25. pedum & semis longitudinis, 10. latitudinis in scapulis, 5. profunditatis. Ambitus capitis 10. pedum, longitudo 5. oculorum capsulæ 7. digitis gyrabant. Singula hæc deduximus è Libello, quem distribuebat Petrus Masuyer Chirurgus de Beaurepaire, qui simul exhibebat syngrapham Medicorum Montis Pessulani, & Gratianopolitanorum, ossa illa omnibus, quicumque spectatum venissent, se se monstraturos spondentium. Libellum scripsit Jesuita quidam; Lugdunensibus autem typis prodiit.

En ossium in sepulchro reconditorum catalogum. *Costa* pars, *omoplata* lævæ pars superior, *humeri* caput, *femoris* caput, *femur*, *tibia*, *astragalus*, *calcaneum*, *os mandibula*. Crassitudo dentium, juvenci pedem æquabat; caput femoris humanum caput; à capite femoris usque ad crura, longitudo ossis 5. pedum & semis, latitudo trium. Tibia ad 4. pedes porrecta.

Eodem anno 1613. Nicolaus Habicot Anatomicus & Chirurgus insignis S. Cosmæ Parisiis *Gigantosteologiam* suam vulgavit, qua veritatem Gigantum atque ossium Regis Theutobochi tuebatur. Adversùs *Gigantosteologiam* illam. alteram opposuit eodem anno Joannes Riolanus Medicus & Anatomista celeberrimus Facultatis Parisiensis; cui anno 1614. opposuit *Imposturam detectam de inventione ossium Teutobochi Regis*; & an.1618. *Gigantologiam* adjecit. Reposuit pro se alterum scriptum opponens Habicot, sed leve illud & optimis rationibus ferè destitutum: quæ censura est D. Alliot junioris, Doctoris Medici Facultatis Parisiensis, cujus humanitati singula hæc, tum Operum utriusque partis conspectum debeo.

Anno 1615. paruit scriptum Apologeticum Caroli Guilleman Medici Regii ordinarii, adversùs Habicot & Riolanum. Opus solidum, & invectivis plenum. Suspicabantur nonnulli, ossa illa ceti alicujus fuisse, vel fossilia aliqua, quæ in terra concrescere nonnullis in locis sat constat. Sed illorum sive figura sive substantia, omnia denique hominis sunt. Ager, in quo cadaver inventum, Gigantis appellabatur; nec rarò fodientibus offerebatur argentei quidam nummi Marium præseferentes insculptum in antica, in postica verò duarum istarum literarum M. A. complexum.

Asserunt anno 785. inventam apud Bohemos calvariam hominis tanti ponderis, cui nec duo homines ferendæ sufficiebant; crura verò ad 26. penè porrigebantur. Insignis ille Medicus Felix Platerus in suis animadversionibus detecta testatur Lucernæ miræ magnitudinis ossa, ex quibus si reliqui corporis apta commensuratio facienda esset, non minùs quàm 19. pedum Gigas assurgeret. De Gigante *Ferragus* à Rolando Caroli Magni nepote interfecto, memoriæ proditum est, 12. cubitos vel 30. staturæ pedes æquasse. In S. Capella Bituricensi os quoddam cruris monstratur, magnitudine non dissimili à tibia Theotobochi. Sepulchrum 30. pedum, Gigantis credlitom, spectator Parisiis ad Nostræ Dominæ. Hominem quindecim pedibus procerum vidisse se apud D. Nivernensem asserit D. Habicot. Oblatum Gontrano hominem tribus pedibus majorem, narrat in historia Gallorum Aimonius. Carolum Magnum æquasse 9. pedes altitudinis, concors est plurium assertum. Sub Lodovico XI. (*k*) è regione Valentiæ in Delphinatu detecta in torrente, quo vicus S. Perat alluitur, ossa Gigantis, staturâ, quantum ex ossium illorum proportione, 18. pedum circiter; sicut fœminam giganteæ staturæ, cui nomen Garsenda, in Forcalquier sub S. Ludovico memoratur.

k *Cælius Rhodig. l.18. c.31.*

Immania quædam ossa monstrantur Taurini; in Valetudinario Mediolanensi vir quidam junior, staturâ erat procerior, quàm ut alendo immani illi corpori natura sufficere posset; duo juncta in longum cubilia viro substernebantur. Hanc sui temporis historiam refert Julius Scaliger (*l*). Asserit Torquemada *hexaemer. die* 5. sub Julio III. virum in Calabria immanem corpore ad sui spectaculum mundum universum inviraſſe. Illum Romam accivit Pontifex; sed ferendo nullus par equus inventus; plaustro impositus, crura, quòd plaustrum ipsum superarent, pendula gerebat exteriùs. Ad Urbem ut pervênit, omnes affecit stupore, quòd proceriores etiam homines supra medium pectus non haberet.

l *De subtilit. exercit.26.*

Saxo Grammaticus (*m*) demonstrare nititur, Danicas regiones olim vel tenuisse Gigantes, vel saltem freqoentes in illis versatos; quod ipsi quidem probator ex immanissimorum lapidum monumentis, quorum alia cavernis, alia sepulcbris veterum Danorum imposita spectantor. Gigantis dentes & ossa immensæ magnitudinis detecta an.1520. apud Scotos narrat Hector Boetius (*n*). In Cimeliarcho Regis Sueviæ videas (*o*) tibiam viri 25. librarum póndo, defossam Burgis apud Belgas an.1643. Pertinet modò ad Othonem Sperlingium. Sermo est etiam in eodem Libro de Rege quodam Norvegiæ, defuncto an.933. pedibus 14. procero; de Evindo quodam in vivis agente circa an.1338. qui 15. ulnas Norvegiæ æqoabat. Propè Btreherodum humanum cadaver multò quàm

m *Poem. p.4.*

n *Hist. l.11. pag.240.*

o *Par.1. sect. 1. n.77. 74.*

ex-

cætera procerius detectum est an. 1695.

D. du Mont [p] narrat, quo tempore Græciam ipse discurrebat, inventum Thessalonicæ os quoddam Gigantis, qui juxta Chirurgorum ejus regionis supputationem, 20. pedes assurrexisset. In expeditione Xerxis in Græciam, Gigas Artachorus 5. Regiis cubitis nempè 7. pedibus & semis imminens, terrorem Regiis adversariis faciebat. De Gigante in Syria 5. cubitorum & palmi, meminit sub Theodosio Nicesorus. Surgebat Andronicus Comnenus 27. pedibus, teste Niceta; sicut & 55. pedibus Ostiarii Urbis Pechinensis, si fides sit Melchiori Nugnez Jesuitæ. Fœminam 10. pedum spectasse se Antuerpiæ tradit Coropius Medicus Germanus, qui Scriptis Libris Gigantes negavit.

p Itiner. pag. 249.

Visi tandem in America Gigantes qui vulgaris staturæ homines genibus habebant æquales (q). Hos viros, quorum ossa & opera modò etiam in Peruanis regionibus spectantur, igne cælitus in se scelerum merito provocato, absumptos, recepta apud incolas traditio fert; cui gemina jungitur similia apud Mexicanos & Brasilienses fama; apud quos simillima pariter ossium portenta. Satis hæc è multis ad asserendam Gigantum veritatem.

q Acosta hist. Indiæ. l. 1. c. 19.

Suam de Gigantibus meditationem exponens D. Abbas Tilladet anno 1704 (r), defendendum aggreditur, non Gigantes tantùm in Mundo paruisse; sed & integras Gigantum Urbes ac Nationes, quin & Gigantibus accensendos primævos illos Gentium Parentes, Coloniarum Ductores; utrosque pariter Gigantum parentes Gigantes fuisse, ut Adam, ex quo Abel Gigas, Cain, Seth, & priores saltem illorum posteros. Quomodo Arcam fabricasset Noe tot animantium generibus continendis aptam, nisi expressi in Scriptura cubiti ædificium illud metientes Gigantum fuissent? Anne præter Gigantes alius quispiam turrim Babelicam, tantum opus, moliri valuisset? Addit, homines illos, quò staturâ procériores essent, eo pariter & vitam egisse diuturniorem, radicali illo & vitali humore magis abundante, quò in ampliora corporis vasa reciperetur.

r Histor. Academ. Nummor. & amœniorum Literar. tom. 1. pag. 525.

Vitæ autem ad plura sæcula prorogandæ valuisse plurimùm autumat, cùm terræ fœcunditate opimiorem alimentorum succum; quo in naturæ senio paulatim cum fœcunditate deficiente, sensim & de vitæ diuturnitate remitti cœptum est. Ad Gigantes spectabant Nemrod, Assyrii Imperii primus author, sicut & Ductores Coloniarum Amorrhæorum, & Enacim, quorum gigantea posteritas diutiùs in regione cis & trans amnem. Inter Gigantes pariter suum habuisse locum credendi sunt Virginiæ & Magellanicæ regionis primi parentes; quòd hodie usque earum regionum incolæ robore & corporis staturâ plurimùm valeant. Hæc D. Abbas Tilladet.

Post hæc omnia nihil ultra credimus ambigendum fuisse reipsa, nec infrequentes per omnes terræ regiones Gigantes, integras è Gigantibus constitisse nationes; Gigantibus, inquam, quorum erat statura duplo vel triplo, quàm vulgaris hominum, procerior. Horum autem si nullum vel specimen extat nostra ætate, id partim tribuendum divinæ Numinis ultioni, quæ tot criminum & scelerum monstra solo tantùm nomine in mundo superesse toleravit; partim verò hominum cautioni, qui inito omnium gentium fœdere, exterminandis perniciosissimis humani generis adversariis arma intulerunt.

Quò autem objecta in contrarium omnia ordine refutemus, reponendum est: 1. Quæ de Gigantibus narrat Scriptura, multùm illa à Poetarum commentis abhorrent, quantum scilicet veritas à mendacio, & à fabula historia. Quare si Patres aliquando alios fuisse docent Poetarum, alios Moysis Gigantes, nonnisi è media veritate doctrinam hanc suam prompserunt. Cave cum Poetis credas, tanto corporis robore valuisse Gigantes, ut montes montibus superstruerent, scopulos, Insulas, flammatas procerasque arbores in Cælum ejacularentur; centum illos manibus instructos, superiora hominis, inferiora anguis habuisse. Poetica sunt hæc, & in majus aucta commenta, quemadmodum & ea, quæ de Polyphemo, Cyclopibus, ac Gigantibus fabulatur Homerus. Nihil tale in Scriptura: ad Poetas quod attinet, nihil ad nos.

2. Quicumque in ea sunt persuasione, Gigantes & Cyclopes fœtæ pluribus ideis phantasiæ accepto referendos, quorum nihil tale in rerum naturâ, dissita hæc omnia in se concilians, extiterit unquam: vel qui Gigantum omnia eorumque adversùs Deos prælia ad moralem & physicam quandam interpretationem deflectunt; illi, inquam, nos habent dictis suis reponentes, nihil morari nos Poetarum commenta, è Gigantibus & Centauris monstruosa quædam portenta, nunquam in rerum natura spectanda, effingentium. Eorum tantùm asserimus veritatem, quæ in sacris Libris de Gigantibus feruntur; nimirum extitisse olim magno numero Gigantes, homines illos nihil à reliquis nisi statura corporis discrepantes; bellum autem in Deum non armis sed criminibus ac sceleribus movisse.

3. Quod dicunt, nunquam fieri posse, ut Gigantes in rerum natura nascantur, cùm in rebus omnibus Deus ejusdem naturæ author certos præstiterit limites, quos prætergredi nihil unquam possit; repugnat id rei ipsius evidentiæ. Constat enim fuisse olim homines justam cæterorum staturam multò excedentes; sicut & infra vulgarem staturam plures, quos Pumiliones appellamus, quotidie nascuntur. Si verò aliqui paruerunt in mundo Gigantes, cur non & plures potuerint? Nec tamen in ea sumus sententia, primos homines universos, sicut & omnes veteres Palæstinos, & Siculos, Gigantes fuisse. Frequentes erant quidem Gigantes apud illos; erant familiæ quin & Gentes integræ; quemadmodum nostrâ etiam ætate spectamus, ut populorum aliqua natio cæteras proceritate superet.

Fatemur quidem, frigoris, caloris, aridi, & humidi certam in natura mensuram

non facilè permittere, ut omnes ubique homines, bruta, plantæ ad majorem juſto menſuram excreſcant; ſicut nec infra plus multo demittantur, quàm plerumque videmus. Nihil tamen prohibet, quominus in aliquibus Orbis regionibus quædam ex illis ad ſtaturam multò ſupra vulgarem proceriorem pertingant; ſicut & contingere quandoque ſpectamus, ut ferax ſit hominum, brutorum & plantarum alicujus generis certa aliqua regio, quæ fruſtra in aliâ quærantur; ac generia alicujus animantia poſt certum quoddam temporis ſpatium ita præſcriptas ſibi leges pervertant, ut multò deinde minora, quàm antea fuerint, naſcantur. Hæc omnium ſæculorum experientia certiſſima, apertè ſatis demonſtrant, potuiſſe in certis quibuſdam locis, Gigantes ſpectari, qui multò quàm cæteri homines ubique locorum ſtaturâ eſſent proceriores. Quæ prima ex Europa in Americam translata ſunt ſemina & plantæ, in proceras adeò arbores, & plantas excreverunt, ut nihil tale in Europa. Mures ipſi & bruta cætera multùm vulgarem exceſſerunt corporis molem: ut quid igitur prima illa ſæcula in terræ juventâ, cùm ſcilicet ſucco abundaret, & plantæ eſſent ad nutriendum aptiores, purior in venis hominum ſanguis, ſucculentiſſima alimenta, ut quid, inquam, non major eſſet hominum quorumdam ſtatura, majus corporis robur, ſanitas major, vita diuturnior?

4. At enim natura nunquam produxiſſe Gigantes credenda eſt, cùm hodie, & ſi multùm enitatur, nunquam ad producendos illos ſaltem majori numero evadet. Sed nec ea, quæ hodie eſt, natura hominum vitam ad 8. vel 9. ſæcula prorogare poteſt, quemadmodum in orbis inventa re ipſâ prorogavit. Nunquam pariter natura totis in unum collatis viribus lupos in Anglia, venenatos ſerpentes in Inſula Melitæ, Hippopotamum in Ægypto producet; nunquam ne ergo in iiſdem regionibus paria gignere valuit? Nequit in hoc horto certum hunc fructum, hunc florem emittere; nunquam ne ergo emiſit? Si natura aliquid modò in certis aliquibus locis non valet, hæc ſanè non defectui in natura virtutis adſcribenda ſunt; ſed naturalibus ad propaganda rerum genera inſtrumentis deſtituta eſt, omnibus ejus generis exterminatis. Ita pariter de Gigantibus reputandum. Revocet quis ad vitam veteres Palæſtinæ & Siciliæ Gigantes, ſtatimque Gigantum ipſa propagatio reparabitur. Qui verò ſtaturam hominis 7. pedibus majorem non agnoſcunt, quippè quòd Hercules eam non excederet, coguntur illi tamen fateri, ſpectatos Romæ Gigantes Herculeâ ſtaturâ multò ſuperiores. Ad hæc, Herculem 7. ſtaturæ pedes attigiſſe, inter veteres Scriptores non convenit. Apollodorus 4. cubitos vel 6. pedes Viro tribuit (s).

s Bibliot. l. 2. c. 3. pag. 96.

5. Quicumque decreſcere in dies homines habent perſuaſum, opinionem illi tuentur rationibus deſtitutam; quæ tamen Gigantibus potiùs aſſerendis quàm evertendis valeret.

6. Inter eos, qui reipſa Gigantes olim in mondo ſpectatos volunt, nemo planè aſſerit, giganteam illam ſtaturam maximè naturalem hominum fuiſſe; illud tantummodò reputantes, nihil habere illam naturæ repugnans, nihil abſonum Univerſi elegantiæ, cæteriſque rerum dotibus. Nullum eſſe dicunt inconveniens, ſi Gigantes, poſſibiles alioqui, admittantur; uno verbo, magno numero Gigantes olim in mundo ſpectatos, quorum frequentia id efficeret, ut non monſtra haberentur, ſed certa hominum genera. Quæcumque contra aliam à noſtrâ ſententiam objiciuntur, nihil ad nos.

7. Eorum error, qui perſuaſum habuerunt, Gigantes ex Angelorum perduellium cum filiabus hominum connubio prodiiſſe; extitiſſe olim Gigantes invictè probat. Teſtimonium de recepta apud populos de Gigantibus traditione admittimus, rejicimus errorem. Quin nec ipſa pariter traditio tam vetus longè lateque propagata & conſtans, ineluctabile eſſet argumentum, niſi cum Scripturis vetuſtiſque omnium ſæculorum hiſtoriis aſſertæ fidei cohæreret.

8. Si tandem natura ludens interdum quædam in terræ ſinu produxit, humanis oſſibus, calvariæ, tibiæ oſſibuſque cæteris non abſimilia; numquam tamen eò deveniet, ut integras oſſium humani corporis compages naturalibus ſimillimas effingat; quin & illi naturæ luſus argumentum ſui nunquam non præbent, ſive majori, quàm par eſt, rotunditate, ſive figuræ ſive proportionum, ſive, ut plurimùm, ſoliditatis diſcrepantiâ. Sunt enim foſſilia colore dilutiora, quippè quæ ad terreſtrem magis, ubi concreverunt, accedant. E' ſolidâ materiâ compacta ſunt, non intus inania, ut hominum oſſa. Nec impoſſibile credimus, ut Elephantum, & Ceti alicujus oſſa pro Gigantibus obtruſa ſint; ſed conſtat equidem & genuina quædam Gigantum oſſa aliquibus in locis ſpectari, non incertum de Gigantum veritate documentum.

DISSERTATIO
DE TURRI BABELICA.

TUrris Babelicæ ædificium monumentum est & historia, contra quam nihil valuerunt sive longissimi temporis vices, sive dissita locorum spatia, sive linguarum discrepantia, & gentium dispersio: nihil, inquam, valuerunt, ut ab hominum memoriâ tantum opus delerent. A' primis inde sæculis usque ad nostram ætatem manet ejus rei traditio apud gentes fermè universas, iis tantùm exceptis, quibus barbaries ipsa & antiquitatis alta oblivio in naturam penè transivit. Pura illa & exactissima mansit apud Orientales, gentem omnium maximè moribus & literis excultam. Deductam ex Orientalibus Græci fabulis corruperunt, id sibi Vatibus eorum indulgentibus, ut omnia portentosis fabellis infercirent, quò genio populi in res miras servirent. Latentem hanc sub fabularum tegumentis veritatem à Græcis Latini acceperunt. Pura rei cognitio, veluti puri latices è fonte, è Moyse ipso repetenda.

Mosaicæ historiæ fidem, argumento viro docto satis impari, in suspicionem revocare nititur Celsus (a), contendens,
a Origen. cont. Cels. l. 4.
Legislatorem Hebræum hanc de turri Babelica historiam è fabella Poetarum de Aloidarum seu Titanum in Jovem bello expressisse; cui reponit Origenes, non Moysem quidem, utpote Poetis & literis ipsis Græcanicis vetustiorem, ex illis; sed ipsos potiùs Græcorum Vates ex Hebræo Legislatore derivasse, quidquid veritatis fabellarum figmentis corruperint.

Juliano Imperatori quanta quanta hæc historia subolet fabellam (b): usurpabat
b Vid. Cyrill. Alex. l. 4. cont. Julian.
pariter ad literam illud, quod in Textu legitur: *Faciamus nobis Civitatem & Turrim, cujus culmen pertingat ad Cælum.* Illud autem irridens reputabat Imperator, nunquam, & si homines in unum conspirassent consilium, & si cæmentaria ex universo Mundo fines compararetur, si in lateres terra compingeretur omnis, nunquam ædificium tale consurgere potuisse, vel si parietibus tenui quodam filo tenuioribus constaret, ut Cælum tangeret vertice. Derisiculo autem traducit Christianorum & Judæorum credulitatem, quibus persuasum dicit, Deum hominum consiliis perdendis linguarum confusionem immisisse, quòd sibi ab illis metueret.

Has viri impii calumnias repulsurus S. Cyrillus observat, multùm nos quidem abesse ab ea credulitate, qua territum Deum sibique metuentem consiliis hominum dissipandis intendisse autumaremus. Ad captum vulgi loquitur Moyses, cùm descendisse Deum perhibet, & dum pariter addit homines consilium miisse fuisse turrim ædificandi, *cujus culmen pertingeret ad Cælum.* Similis enim loquendi phrasis alibi in Scriptura celsum aliquid designat. Quæ verò ex ejusmodi verbis fabularum Authores fabricati sunt commenta, nihil ad Christianos. Si Deus descendisse legitur, ut ab incepto homines absterreret, si confusionem in sermones illorum injecisse, id non eo consilio factum, quasi sibi mali aliquid timeret, sed ut homines ab inutili & vano incepto, qua est in illos bonitâte, cogeret absistere. Reputantes enim mortales illi, fieri iterum potuisse, ut nova imbrium procella in mundum excuteretur, turrim adeò proceram ædificandam aggressi sunt, ut nubes celsitudine suâ vincens, homines à diluvio poneret in tuto; quasi scilicet Deus, cujus nutu aquæ ab inundanda terra destiterant, non æquè pariter valuisset homines ab earum metu liberare.

Paganorum cavillationes adversùs Babelicam turrim, quasi scilicet ejusdem historiæ veritate motum à Gigantibus in Jovem bellum confirmaretur, depulsurus Philo, omnia ad allegoriam detorquet (c), c De Confus. linguarum.
ratus regulas omnes dirigendis moribus aptissimas à Moyse sub ejus narrationis obtentu præscriptas. Factum tamen ille non negat; sed morali tantummodo sensui excutiendo totus impenditur. Verùm nec mortales ejus commentationes, nec objectas contra veritatem ejus historiæ cavillationes morati, id unum tantummodò in hac nostra Dissertatione suscipimus, ut nihil ex ejus historiæ circumstantiis in obscuro relinquatur.

Hæc igitur Moyses Gen. 11. 1. 2. *Erat* (ab initio) *terra labii unius, & sermonum eorumdem. Cumque proficiscerentur de Oriente, invenerunt campum in terra Sennaar & habitaverunt in eo. Dixitque alter ad proximum suum: Venite, faciamus lateres, & coquamus eos igni. Habueruntque lateres pro saxis & bitumen pro cæmento. Et dixerunt. Venite, & faciamus nobis Civitatem & Turrim, cujus culmen pertingat ad Cælum, & celebremus nomen nostrum, antequam dividamur in universas terras.* Gesta hæc creduntur circa A. M. 1770. post diluvium 114. & ante Aeram Christianam

2234.

1234. Neque minus temporis spatium exigi videbatur, ut tot homines nascerentur, quot tantum opus reposceret. Integrum tamen sæculum satis superque reputandum est.

Cùm Arca illa, tutum Noe ejusque familiæ ab aquis diluvii effugium, in vertice Ararat Armeniæ montis insedisset (d) (locus est 10. vel 12. leucis ab Erivan Orientem versùs) eum pariter locum in sedem elegerunt homines post diluvium; quod etiam recepta tenet apud Armenos & Orientales populos traditio. Sisuthrus, quem Pagani cum Noe confundunt, ex Arca egressus, ait Alexander Polyhistor (e), datam cælitùs vocem audivit, præcipientem Babylonem rediret, docturus homines literarum usum, quas literas inventurus esset in Urbe Sippara; sciret autem se Armeniæ tunc loca tenere.

d Gen. 6. 14. Requievit Arca mense septimo super montes Armeniæ, Hebr. super montes Ararat.
e Apud Euseb. Græc. Chronic. l. 1. pag. 8.

Gemina fermè refert Abidenus ex Beroso [f]; narrat autem Sisuthrum, celatis in Urbe Heliopoli in Sipparena monumentis & Scriptis, quæ apud se retinebat, conscenso navigio, per inundantes diluvii aquas iter Armeniam versùs direxisse. Porrò Arcæ reliquias in sua adhuc regione servari tenent hodie pariter Armeni; nec dubitant in Armenia quoque Noemum, ejusque familiam post diluvium sedes suas collocasse.

f Apud Euseb. Chronic. l. 1. pag. 8. Non inverosimiliter credimus, Urbem Sapharam, sive provinciam Sapharenam, de qua Alexander Polyhistor, Berosus, & Abidenus, ipsissimam esse, quam Moyses appellat Saphar, montem Orientis. Gen. 10. 30. & Herodotus l. 1. montes Sapiros; & l. 4. montes illos collocat inter Colchos, & Medos.

Totus ergo controversiæ cardo in eo vertitur, quomodo Moyses Armeniam *Orientis* nomine designare potuerit; est enim Septemtrionalis maximè regio, quà Babyloniæ, quà Arabiæ, & Palæstinæ, iis scilicet regionibus, nonnè à Legislatore, dum Genesim scriberet, spectandis. Sed nullo negocio demonstraretur, consuevisse interdum Hebræos, eâdem *Orientis* appellatione designare pariter Assyriam, Mesopotamiam, Syriam, & Transeuphratea; quas scilicet regiones magis orientales esse Palæstinæ, quàm Armeniam, dixerit nemo. Minatur Dominus Israelitas, futurum ut hostes undique adversùs illos concitaret, Syros ab Oriente (g), & Philisthæos ab Occidente.

g Isai. 9. 12.

Ex Oriente in Palæstinam venisse Abrahamum, quanquam reipsâ ex Haran Mesopotamiæ transmigraverit, author est Isaias 12. 2. à quo pariter asseritur movisse Cyrum ex Oriente in Babyloniam (h); cùm tamen ex Armenia & Perside venerit. Scribit Daniel (i), Antiochum Epiphanem, acceptis defectionis populorum Orientis nunciis, commotum fuisse. Porrò gentes illæ ipsissimæ sunt Transeuphrathææ Septemtrionales potiùs, quàm Orientales Judæis; quas proinde Scriptura familiari phrasi interdum *septemtrionis* nomine designat. Ita enim arma Regum Assyriæ in Chaldæos prænunciat: *Ab Aquilone fumus (k); ab Aquilone pandetur malum (l).* Constat reipsa tamen omnes eas regiones, Armeniam maximè, ita Septemtrionales esse Palæstinæ, ut ad Orientem vergant.

h Isai. 26. 21.
i Daniel. 11. 44.
k Isai. 14. 32.
l Jerem. 1. 14.

Posteri Noe è regionibus Armeniæ *in terram Sennaar*, i.e. in Babyloniam venerunt. Vasa Templi Domini in Fano Idolorum suorum in *terra Sennaar* à Nabuchodonosore posita, asserit Daniel 1. 2. Josue (m) de rebus furto sublatis ab Acham sermonem habens, subductum ab illo scribit *pallium Sennaar*, i.e. interprete Aquilâ, & Chaldæo, pallium Babylone contextum. In regione ergo Sennaar constituta erat Urbs Babylon, quanquam alioquin regio illa multùm supra Urbem excurreret, Septentrionem versùs, si, uti quidem probabilissimè creditur, mons *Sagras*, vel *Singar*, cujus apud Authores prophanos mentio (n), nomen suum derivabat ex *Sennaar* vel *Sengar*, juxta pronunciationem eorum, qui literam Hain veluti G pronunciant, uti factum in *Segor* & *Gaza* aliisque nonnullis constat.

m Josu. 7. 21.
n Strabo l. 16. &c.

Nec inito consilio & unâ simul transmigratione factum credo, ut homines desertis Armeniæ montibus in Babyloniam transmigrarent. Paulatim venerunt secundùm ripam Euphratis & Tygridis, optima pascendis gregibus pascua offerentem. Aucto deinde numero tum hominum tum gregum, id tandem reputarunt, fieri vix posse, ut in una omnes regione consisterent. Nec in illud tantùm consilium venerunt, quòd major esset populus & greges majores, quàm ut una ferret regio, sed in id maximè propensos confirmavit servandæ pacis & politiæ difficultas in populo, cujus tot essent Principes, quot per familias capita, nullâ legis, nullâ monarchiæ communione juncta.

Revocari huc meritò possent, quæ de dissidiis Pastorum Abrahami, & Loth (o) vulgata sunt; cùm enim regionis unius pascua amborum opimis gregibus non sufficerent, tollendis inter utriusque Pastores jurgiis & simultatibus, quibus gregis necessitas fomentum in dies majus præbuisset, dissociare utrinque tabernacula & sedes coacti sunt.

o Gen. 13.

Constitutis ergo ab hominibus in regione Sennaar sedibus, consilium cœptum est agitari de ędificanda Urbe, quam veluti Metropolim, Imperii centrum, & communem patriam haberent. Ad ornamentum & præsidium addere visum est celsissimi fastigii turrim, hęc secum reputantibus, perpetuum illud mansurum tum nominis apud posteros sui, tum & communis inter se necessitudinis monumentum, ut seris tandem nepotibus, quid hoc rei esset interrogantibus, reponeretur, posuisse illa Patres suos, quò memoria nun peritura maneret, esse se è parente Noe filios. Cum verò, addebant, in varias dissitasque provincias dispergi nos omnes contigerit, Babel eam indicantes turrim, hic esse communem omnium patriam demonstrare poterimus, ut varia licèt incolentes loca, fratres tamen & unius veluti Patrię cives nos esse agnoscamus. Simili exemplo diu post Israelitę ad sedes suas Transiordanicas regredientes, ex aggesta terra struem erexerunt; monumentum posteris suę cum gentibus cis amnem necessitudinis (p).

Istud consilii, uti verosimiliter credimus, homines agitabant, dum turrim & urbem Babelis ędificandam aggressi sunt (q).

p Josue 22. 11.
q Vide Tostat. in Josue, Abenezra, Levi, Ben Gerson, Salian A. M. 1509. & alios plures.

Aliis

Aliis tamen aliter visum; reputant enim viros illos bellum in Deos indicere molitos fuisse; quam in rem phrasim sacri Textûs expendunt: *Turrim, cujus culmen pertingat ad Cælum;* tum & titulum Gigantis à LXX. collatum Nembrodo, viro nempe ejus consilii primo, uti creditur, authore. Quare Gigantes apud Poetas ipsum è Cælo detrudere Jovem enixi montes montibus superstruunt, ut arma in ipsum inferant Cælum (r).

r Ovid. Fastor. l.5. Vide & Virgil. Æneid. 6. & Homer. Odyss.

Extruere hi montes ad sidera summa parabant,
Et magnum bello sollicitare Jovem.

Narrat Josephus (s), homines è diluvio reliquos novam procellam sibi metuentes aliquandiu in montibus substitisse; cùm tandem Sem, Japhet & Cham omnium primi è crepidine montium in plana descendissent, ac cæteris, ut exemplum suum sequerentur, fuissent authores, omnes tandem in regionem Sennaar transmigrasse. Tunc Deus alta providentiæ suæ consilio meditans in varia Orbis loca mittere colonias, cùm refractarios voluntati suæ haberet homines, spretæ divinitatis injuriam ulturus, flagellum in ipsos excussit. Nec semel Deus præceptum illud refractariis injunxit, sed iterum insistens, iterum jussionibus suis habuit immorigeros; reputantes scilicet, eo consilio se dispergere meditatum fuisse Numen, ut dissipatos perderet faciliùs.

s Antiq. l.1. c.5.

Nembrod filius Chus, & Chami ex filio nepos, vir consilio promptus & manu, facinoris hujus audaciam cæteris hominibus inspiravit. Jactitabat vir ille identidem sibi accepto referre debuisse felicitatem suam: augurabatur autem facilè se mortales omnes dicto suo subjectos habiturum, si in defectionem adversùs Deum adducere illos valuisset. Quare, ut in partes suas traheret incautos, optimum esse factu proposuit, si celsi adeò fastigii turris excitaretur, ut inundantibus deinceps diluvii aquis in tuto positi insultarent: quo simul molimine ulturos se dicebat Patrum suorum necem, quos Deus immissis diluvii aquis extinxisset.

Vanis hisce seducti homines promptam manum turri construendæ admoverunt. Cœptum impigrè opus, namque imbecillioris esse animi rebantur, si divinis jussionibus morigeros se præberent; & cùm sei prosecutioni nec deessent opifices, nec cæmentaria strues desideraretur, proficiebat in dies ædificium; quod tamen, ne citiùs etiam insurgeret, faciebat mœnium soliditas & crassitudo, ut, qua proportione turris illa in latum extenderetur, eò minùs in altum videretur excrescere. Audaciam & obstinationem intuitus Deus, nec tamen perimere omnes sustinens, divisionem & linguarum confusionem inter eos immisit; ut cùm alter alterum loquentem auscultare non posset, coacti tandem & destiterunt ab opere, & in varias orbis regiones dispersi sunt. Hæc Josephus, laudans pariter Sybillæ oraculum ferens, homines unius olim idiomatis communione junctos, celsissimæ turris constructionem suscepisse, quo scilicet veluti scabello Cælum attingerent; sed Deos excussâ in turrim ventorum & imbrium procellâ cœptum opus dejecisse (t).

t Idem l.1. c. 5. pag.53.

Authoritas quidem Josephi, cum à Scriptura recedit, nullius est momenti; nec majoris supposititia Sybillæ oracula; sed ejus testimonio apertè satis demonstratur, de consilio illo mortalium, ædificandæ scilicet Babelicæ turris, nihil præclarè sensisse Judæos. Idem Sybillæ oraculum laudat Eusebius, cui majoris quidem ponderis aliam addit authoritatem Abydeni, & Eupolemi, mentionem de turri illa inducentium, quam constructam dicebant à Gigantibus, perduellionis adversùs Deos consilium agitantibus. Ita ergo Abydenus. *Sunt qui primos homines è terra natos, cùm viribus & corporis mole confiderent, potentiamque superis ipsis majorem affectarent, immensa altitudinis turrim, ubi nunc sita Babylon est, molitos esse dicunt; quæ cùm jam propiùs abesset à Cælo, ventos ipsos, navatâ Diis operâ, vastam & immanem eorum in capita substructionem effudisse, cujus ex collapsa ruderibus ea, quam Babylonem vocant, extiterit*

Eupolemus narrat, urbem Babylonis, & turrim hanc per totum latè orbem celebratissimam authores habuisse Gigantes è diluvio reliquos; eversorem autem Deum; Gigantes verò illos per totam latè orbis faciem dispersos. Artapanus apud Polyhistorem, sive ipse Polyhistor (u), asserit legi in quibusdam ignotorum Authorum Libris, Abrahamum in terram Gigantum venisse; audaces verò homines illos perdidisse Deos sceleribus illorum provocatos: unum tamen mansisse Belum, qui Babylone considens ædem sibi elegisset in turri à se constructa, & ejus deinde nomine appellatâ. Addit, Abrahamum post hæc in Phœniciam & Ægyptum venisse.

u Apud Euseb. l.9. c.18.

Nec meliora sentiunt de constructoribus Babelicæ turris inter Patres plerique. Impium illud consilium à viris scelestissimis & Deo perduellibus initum fuisse, certum ubique constituit Philo in sua Lucubratione de confusione linguarum. Verba illa: *Ædificemus turrim, cujus culmen pertingat ad Cælum,* ad literam interpretatus videtur S. Augustinus (x): *Si enim hoc fuit eorum consilium,* ait ille, *ut è summo turris cacumine pertingerent ad Cælum, nimium stulta audacia, & impietas eorum deprehenditur.* Et quidem absurda illos sensisse, divinæ ultionis documento intelligimus. Addit autem idem Augustinus de Civit. l.16. c.4. *Quid futura erat humana & vana præsumptio? cujuslibet enim, & quantamlibet in Cælum adversùs Deum altitudinem molis extolleret, quando montes transcenderet universos, quando spatium nebulosi aeris evaderet? Quid denique noceret Deo quantacumque vel spiritalis vel corporalis elatio?* Facilè autem credit alibi (y), Patriarcham Semum in audacibus illis consiliis nunquam communicasse; nihil enim ad illum da impositâ cæteris poe-

x Lib.1. quæst. in Genes. quæst. 21.

y De Civit. l.16. c.11.

poe-

pœnâ, confusione nempe linguarum; purus namque Hebraicus sermo (quem primævam linguam constituit) in ejus familia permansit. Hæc Augustinus.

Ejus verò Operis Authorem incentoremque ne dubitans quidem constituit Nembrodum (z), ut ex Scriptura intelligere sibi visus est, perhibente (a): *Principium Regni ejus Babylon*. An verò una vel plures excitatæ fuerint turres, ambigere se profitetur; solemne est enim, ut singulare usurpetur aliquando loco pluralis, ut cùm designando alicujus rei generi frequenti sermone dicimus, miles, locusta, rana &c. Recepta tamen vulgò opinio tenet, in unius tantummodo turris ædificationem junctâ operâ homines conspirasse.

z De Civit. l. 16. c. 4.
a Gen. 10. 10.

Author Libri Sapientiæ ædificium illud præ oculis habuisse visus est, cùm scriberet: *In consensu nequitiæ cùm se nationes contulissent, hæc* (Sapientia) *scivit Justum, & conservavit sine querela Deo* (b); sed contextus sermonis Abrahamum insinuat, inter medios Idololatras illæsum à corruptione servatum. S. Joannes Chrysostomus pluribus reprehendit consilium primorum hominum, Babelicam turrim ædificantium, audaciæ illos, superbiæ, & vanitatis accusans (c). Scripturæ textus insinuare videtur illum, quo homines tenebantur, metum, ne à Deo mutuò divellerentur; & quid sibi cautionis evitando malo præstiterint. *Faciamus*, reputabant illi inter se, *nobis Civitatem, & turrim, cujus culmen pertingat ad Cælum*. Et infra de Nemrod ait Scriptura: *Nemrod cœpit esse potens in terra*, (Gigas) *& erat robustus venator coram Domino*. Tertullianus *superbissimam turrim* ædificium illud appellat, ratus descendisse Filium Dei, ut opus everteret, atque ædificantium idioma confunderet (d).

b Sap. 10. 5.
c Chrysost. hom. 30. in Genes. pag. 430. &c.
d Adver. Praxeam c. 16. pag. 509.

Eutychius Patriarcha Alexandrinus (e); qui Orientalium plures traditiones in suo Opere collegit, refert, homines, cùm numero augerentur, in unum cœtum 72. virorum coivisse (f); mutuò autem sese excitasse, ut urbem simul cum arce edificarent, in qua pariter construerent turrim, ad Cælum usque eminentem, de qua inundantes iterum diluvii aquas inferiores respicerent. Triennium igitur solidum impenderunt compingendis excoquendisque lateribus 13. cubitorum longitudinis, 10. latitudinis, & 5 crassitudinis. Quibus comparatis, Urbem construxerunt in loco Tyrum inter & Babelem medio, 313. perticis porrectam, 151. latam. Mœnibus cingebatur 5533. perticis altitudinis, & 33. latitudinis: turris ad 10000. perticas surgebat, cui non minùs quàm 40. annorum spatium impensum; nec tamen propterea opus absolutum est; intercœpit enim ædificatores missus à Deo Angelus, à quo idioma illorum confusum.

e Annal. tom. 1. pag. 51. 52.
f Seu potiùs Principes familiarum convenerunt. Vide Epiphan. hæresum l. 1. hæres. 39.

Paria fermè refert Glycas (g). Cœpta est, ait, turris ædificatio anno 536. post diluvium; operi verò 40. solidis annis insudatum; meditabantur autem ab inundantibus iterum diluvii aquis tutum sibi effugium parare. Præterea ædificantibus 72. ex optimatibus. Frustraneos tamen eorum conatus immissa idiomatum inter opifices confusio reddidit. Anni 43. turri & urbi Babylonis construendæ impensi. Parietibus typhonis impetu disjectis eversisque, oppressum Nemrodum author est Cedrenus (h); & idipsum de typhonis turbine muros dejiciente legimus apud Sybillam & Abydenum. Malunt alii, terræ concussione ædificium illud corruisse: igne Cælitus demisso ad fundamenta usque arsisse, scribit Benjamin Tudelensis. Mansisse longiori adhuc ætate alii defendunt: nihil eâ de re apud Moysem.

g Annal. par. 2. pag. 228.
h Annal. p. 21.

Hæc scribentes eò seorsim delati sumus, ut turrim illam Babelicam describeremus. In ipso limine expectabunt fortè Lectores, ut grande aliquod ædificium oculis exhibeatur; ex quo enim ad literam verba illa accipiantur, *Cujus culmen pertingat ad Cælum*, nihil erit adeò magnificum, adeò verbis exaggeratum, quod verborum illorum granditas non superet. Arcem Babylonis, quam ipsissimam credit turrim, post diluvium excitatam, 4000. passuum altitudinem æquasse, ex aliis acceptum refert S. Hieronymus (i). Ad passus 5174. assurgentem describit Ado Chronic. ætate primâ; tradens insuper, paulatim in altum coarctari, quò faciliùs inferiora molis fundamenta imminens pondus sustinerent. Addit etiam post S. Hieronymum, efferri pariter Templa marmorea, statuas aureas, & plateas auro gemmisque fulgentes, aliaque plura supra fidem, quibus Urbs Babylon distingueretur. Paria legas in Chronico Isidori, cujus Textus habet 4000. passus, in orâ autem annotatum est 5174. Quod addunt Authores illi de pretiosis ejus turris ornamentis, insinuat planè Templum Beli, de quo plura Herodotus, & Diodorus Siculus; vel arcem in medio Babylonis, cujus Diodorus & Q. Curtius meminerit; sed omnia augent in majus, hæc enim habet Herodotus (k).

i Hieron. in Isai. c. 14. l. 5. pag. 49. edit. Victorii. Arx autem, i. e. Capitolium hujus Urbis, est turris, quæ ædificata post diluvium, in altitudine quatuor millia dicitur tenere passuum, paulatim de alto in angustias coarctata, ut pondus imminens faciliùs à lateribus sustentetur. Describunt ibi Templa marmorea, aureas statuas, plateas lapidibus auroque fulgentes, & multa alia, quæ penè videantur incredibilia.

Postquam enim idem Author pluribus Babylonis Urbem descripsisset, addit, in Urbe & in una ex ejus partibus, in duas enim intersecante Euphrate distinguitur, duos spectari insignis proceritatis muros, quorum alter Ædes Regias, alter Jovis Beli Templum claudunt. Postremum hoc ædificium, cujus ænei erant postes, Herodoti ætate adhuc spectabatur; impositum autem erat areæ quadratæ duorum stadiorum. Assurgebat in medio spatii ejusdem figuræ turris, cujus basis stadium sive 125. passus in longitudine, & totidem in latitudine (l), vel juxta aliòs Scriptores, in altitudine & latitudine dimetiebatur.

k Herodotus l. 1. c. 181. 182.
l Herodot. ibid.

Surgebat supra turrim turris altera imposita, quæ itidem tertiæ fundamentum erat; tertia quartæ, & sic deinceps usque ad octavam. Per gradus in extima molis superficie extructos ad summum cacumen ascendebatur, quamquam non perpetuo scalarum ordine; erant enim identidem laxiora requiescendi assidendique spatia.

Octavæ turri insidebat amplissimum quoddam Templum, in quo nulla simulacra, sed splendidè stratus lectus, ante quem

au-

aurea mensa posita. Noctu in Templo quiescere nemini, ait Herodotus, permissum, nisi fœminæ inter cæteras ejus Urbis à Belo, uti quidem à Chaldæis ejus Fani Sacerdotibus credulis impositum est, selectæ; cum qua Deus noctu maritales congressus habere creditus. Idem ritus obtinebat Thebis in Ægypto, in cujus Fano Jovi Thebæo dicato fœmina claudebatur; quod pariter privilegium erat fœminæ Sacerdotium agentis Pataræ in Lycia.

In inferioribus ejusdem Templi Belo dicati ædicula, ait Herodotus, spectatur, ubi colossalis Jovis figura throno assidens, habens ante se mensam positam; ex solido auro omnia, statua, thronus, mensa, & mensæ bases. Totum opus æstimabant Chaldæi 800. aureis talentis (m). Extra ædem aliud ejusdem metalli nitet Altare, in quo lactentia tantùm animalia mactabantur: pro victimis provectioris ætatis majus aliud positum est. Aliquandiu ante Herodotum è solido auro alterum simulacrum consecratum erat 12. cubitorum; quo excepto, reliqua omnia oculis suis lustrasse idem Author testatur; atque ex fide Chaldæorum refert, Darium Hystaspis surripere simulacrum illud tentasse; sed cùm Principis illius molimen irritum cecidisset, Xerxi ejus filio cessit feliciùs. Singula hæc fusiùs referre malui, quòd ab Authore coævo & oculato teste memoriæ prodita sint; qui nempè Author abhinc plusquam 2000. annis vivebat, Mundi scilicet anno 3520. & 484. ante Christum.

m Id est 1090000. libris, singulis talentis in 2400. libras computatis.

Hoc Beli Templum à Semiramide constructum refert Diodorus Siculus l.2. nihil se tamen de illo certi scribere protestatus, tum quòd Authores inter se non consentiant, cum etiam, quòd suâ ætate nihil de illo restaret; sed ultrò fatetur, turrim hanc ad celsissimum erectam fastigium conscendisse Chaldæos, ut syderum ortum & occasum specularentur.

Totum opus lateritium erat, & bitumine multo opere & artificio cæmentatum. Superiora Templi tenebant, à Semiramide dicata, tria simulacra, Jovis nempe, Junonis, & Rheæ. Jovis statua hominem exhibebat gradientem, 40. pedibus procerum; pondere autem erat 1000. talentorum Babyloniorum; assidebat Rhea 1000. talentis ponderans, cujus ante pedes stabant duo leones, & totidem angues argentei 30. talentorum pondo. Juno tandem 800. talentis gravis stringebat dexterâ manu anguis caput, & sceptrum gemmis internitens sinistrâ. Ante tria illa Numina excurrebat ex ductili auro mensa 40. pedum longitudine, 27. latitudine, & 500. talentorum pondo. Hæc omnia ab Herodoto, immane quantum! discrepant.

Ætatis suæ testis Plinius asserit l.6. c.26. *Durat adhuc ibi Jovis Beli Templum:* sed illud senio corruisse vetustior Plinio Diodorus Siculus testatur. Refert Josephus (n) Alexandrum Magnum, cùm primùm Babylonem venisset, reparandæ illius consilio purgari aream militibus suis commisisse; ac parentibus omnibus, solos renuisse Judæos, neque minis, neque inju-

n *Contra Appion.* l.1.1048. 1049.

riis territos. Cùm opus temporis longius spatium exigeret, consilium exequi Princeps, morte præventus (o), eo ipso anno quo opus inceperat (p), non valuit. Ita Templum Beli semel funditus eversum à Xerxe post infelicem ejus adversùs Græcos expeditionem (q), nunquam deinceps restitutum est (r). Hæc Strabo, & Arrianus.

Sed contraria planè asserit Herodotus, oculatum se testem Templum illud sive turrim Beli spectasse affirmans. Constat autem scripsisse illum post Xerxem, nonnisi sex annis à fuso ejus Principis exercitu anno 3526. Xerxes autem jam inde à 28. annis diem clauserat, cum Historicus idem in frequenti Græcorum concione Librum suum recitavit A. M.3559. ante Christum 445. Constituamus ergo oportet ejus Templi eversionem inter annum 3559. & 3681. quo scilicet ejus reparandi consilium Alexander inivit.

o *Strabo* l.16. *pag.*741. *Arrian.* l.7.

p *A. M* 3681. *ante J. C.*323.

q *A. M.*3526. *ante Christum* 476.

r *Strab.* l.16. *Arrian.* l.7. *expedit. Alex. pag.*159.

Sed negotium facit, an turris vel Templum, de quo hic sermo, ipsissimum sit à Moyse insinuatum, non enim inter Scriptores eâ de re convenit; affirmantibus enim aliis ædificium illud excitasse Nemrodum unâ cum Gigantibus è diluvio reliquis (s); contra excipiunt alii, opus vindicantes Belo (t) vel Semiramidi [u], vel Nabuchodonosori (x). Constat planè, solemne fuisse Orientalibus, conditæ Urbis vel molis honorem ejus reparatori, vel qui ornandum illud augendumque suscepissent, tribuere. Ita non rarò in Scriptura Princeps aliquis conditæ Urbis author perhibetur, quamquam ante illum stetisse Urbem illam constat; quòd scilicet vel munitionibus illam cinxerit, vel eversam reparaverit. Ita pariter Nabuchodonosor florentem diu ante se Babylonem ædificasse gloriatur (y): *Nonne est hæc Babylon magna, quam ego ædificâvi in domum Regni, in robore fortitudinis meæ & in gloria decoris mei?* Fieri ergo optimè potuit, ut Nemrod & posteri Noe urbis & turris Babyloniæ fundamenta locarint, quæ postea ædificia Belus perfecerit, ornarit, & Belo ipsi dedicarit Semiramis; ac tandem fulgentis jam Urbis nitorem auxerit Nabuchodonosor.

s *Vide Sybillam apud Joseph. Antiquit.* l.1. & *Euseb. Præpar.* l.9. *Eupolem.* & *Abydenum apud eundem ibidem.*

t *Q. Curt.* l.5. *Abyden. ex Megasthen. apud Euseb. Præparat.* l.9. c.41.

u *Ita Ctesias, & ex illo Diodorus, Strab. Trogus, alii plures.*

x *Vide si placet Dan* 9. 27. *Joseph. Antiquit.* l.10. c. 11.

y *Daniel.*4. 27.

Belus Assyrius, qui Babylone regnabat post Arabes, congruit ætate cum Samgar Judice Israel (z). Ninus ejus filius Imperium Assyrium fundavit anno 2737. cujus deinde pondus Semiramis ejus uxor post illum sustinuit anno 2789. Quare Moyses nec de operibus Beli, nec Semiramidis agere poterat. Qui verò Belum ipsissimum esse Nemrodum reputant, in anachronismum apertissimè incidunt, nisi alterum Belum invehant patre Nini multò vetustiorem.

z *A. M* 2682. *ante Christum* 1322.

Apud Prophanos Ninus Ninive Urbem condidit, quam tamen Nemrodi ætate jam floruisse [a] sat constat. Reparavit ergo Urbem Ninus, auxit, munitionibus vallavit, ornavit; Nemrod verò sive Assur primus illam condidit: ex quo aliud nostræ conjecturæ accedit argumentum, Babylonem scilicet fundasse Noemi posteros; sed idiomatum confusione turbatos, imperfectam re-

a *Gen.*10. 11.

doctissimo Mathematico, sibi pro datâ proportione curavit circumscribi virum, cujus tantæ molis dens pars habebatur. Thomas Fazellus historicus Siculus (z) alia plura congerit exempla de cadaveribus Gigantum in ea regione subinde effossis. Anno 1516. detectum in agro Mazaræ corpus 20. cubitis proccrum, cujus calvaria modium æquabat; dens, quem ipse apud se servabat, 5. unciis par erat. Ex quo confirmatur Veterum illa traditio de *natione Cyclopum* (a) ab ipsa origine Siciliam teoente.

Sui erant olim in Ægypto Gigantes, sui in Æthiopiâ, Arabiâ, & Palæstinâ, regionibus Ægypto finitimis. Locum esse in Ægypto, *Litres* appellat, ubi similia, ac in Sicilia, cadaverum monstra reperiuntur, asserit Phlegon (b). Ossa neque sub terra latent, neque eorum compages turbatæ; exposita omnia intuentibus, singula corporis ossa aptam servaotia œconomiam distinguuntur, brachia, crura, & cætera itidem membra. Mentio est in Libris Paralipomenon (c) Gigantis Ægyptii 5. cubitorum, nempe 8. pedum, 6. digitorum & semis. Tantum virum interemit Banaias, miles in exercitu Davidis fortissimus. Miræ magnitudinis statuas spectari apud eosdem Ægyptios tradit Herodotus (d), utriusque sexûs homines exprimentes; describit ille simulacbra pellicum Regis Mycerini in urbe Sai; Avorum Hecathæi, cum longo colossalium statuarum Sacerdotalium satellitio in Urbe Thebarum. Colossales item statuæ exhibebantur in vestibulis Templorum Apidis, Minervæ, & Vulcani, quarum alias 20. alias 79. pedum altitudinis describit Herodotus. Porrò scitum est, Ægyptios defunctorum suurum figuras in ipso eorum feretro ad staturæ mensuram fabricato expressisse (e).

Cebarenorum (Gallorum erant genus, brumaliores regiones frigoris algore inhabitabiles tenentium) nihil se admiratum; procera licèt cadavera testatur Pausanias (f), quòd scilicet Ægyptia non excederent. De Sirbotis Æthopiæ populis narrat Plinius (g), homines fuisse 8. cubitis altos, nempe 12. pedibus, si cubitus 18. digitis computetur. De Gange Rege Æthiopiæ, viro 10. cubitis immani, sermo est in historia; sermo item de *Gobaro* Gigante 9. pedum & 9. digitorum, ex Arabia Romam deducto sub Claudio (h).

Quid ferant de Africanorum Gigantum ossibus Tertullianus & S. Augustinus, supra jam animadvertimus. Cùm eam regionem teneret Sertorius, juxta Urbem Tingitanam, quo loco recepta populorum traditio tenebat, Anteum filium Neptuni juxta nonnullos, vel filium terræ juxta alios, sepulturæ mandatum fuisse, spectavit ingentis molis sepulchrum, in quo Gigantis ossa recondi ferebantur. Creditu difficile id videbatur Sertorio; quare aperto monumento spectavit Gigantem 60. pedibus immanem. Actutum Imperator Anteo hostiis litavit; tum & recondi iterum corpus præcepit, religione absterritus ne ossa ejus contingeret. Hæc Plutarchus in Sertorio. Ferunt etiam (i), Carthaginienses, dum terram effoderent, duo reperisse sarchophaga, aliud 24. aliud 23. cubitis porrecta.

Refert Hieronymus Magius (k), ex relatione Melchioris Guillandini, dum captivus Guillandinus ipse in Africa detinebatur, anno 1559. duos captivos Hispanos terram effodiendo juxta urbem *Jenezæ*, olim *Juliam Cæsaream* miræ proceritatis Gigantem offendisse; avulsamque ejus calvariam duobus vectibus impositam, vix tanto ponderi ferendo pares, ad Regem A Ianum Ariadenum, tanquam rem miram & novam retulisse. Ejus calvariæ magnitudinem Guillandinus ipse cum reliquo populo spectavit, asserens 11. pedum ambitum vel 11. spithamarum (mensura est 12. digitorum) occupasse. Princeps ille barbarus, cujus nullus antiquitatis sapor, pro eo quòd expectatam libertatem captivis illis donaret, vix 5. aurea scuta largitus est. Asseruerunt illi Guillandino, reliqua cadaveris ossa in eodem loco superfuisse, ex quo calvariam reduxerant.

Per ingentem cujusdam montis hiatum patuisse cadaver 46. cubitorum refert Plinius, quem alii Orionis, alii *Oti* suspicati sunt. Est autem Orion Vir ille Gigas frater Ephialtis, qui novennis adhuc puer crasso erat 9. cubitorum, & 36. altitudinis corpore. Hæc in Insula Cretæ (l).

In bello Cretensium cum Romanis ingenti aquarum alluvione corrasâ terræ superficie, inter latentia plurima revelatum est etiam corpus Gigantis 33. cubitorum [m]; cujus rei supra fidem testes oculati fuerunt Metellus & L. Flaccus. Quanquam hæc historia ipsissima videtur ac Plinii illa supra relata; cùm tamen variæ sint apud Solinum omissæ à Plinio circumstantiæ, locum fecerunt conjecturæ D. Salmasii, autumantis, Solinum, quanquam aliòqui Plinium breviare assuetum, aliundè tamen rei illius notitiam habuisse.

Gigantum quoque ossa spectanda in Insula Rhodo (n), ac Italia. Rerum potiente Henrico II. Imperatore filio Conradi an. 1041. inventum non longè cadaver ad Urbem Romam translatum est, cujus tanta erat proceritas, ut erectum ab imis ad summam usque mœnium loricam emineret (o). Pallantem filium Evandri à Turno occisum suspicati sunt; vulnus adhuc patebat quatuor pedibus latum. Minoris fidei aliud narrat Boccaceius (p). Drepani in Siculis inter effodienda ædificii fundamenta cæcum vastumque antrum revelatum est, quò incensam præferentes facem fossores illi ingressi, in cadaver hominis inciderunt, de cujus immensâ propemodum magnitudine conjecturam inde capere licet, quòd trabem velut navis antennam pro scipione haberet in manu. Tanta immanitas monstri primò terrorem injecit fossoribus coegitque è loco sese proripere; sed animis iterum confirmati & armatorum hominum manu stipati redie-gunt; at Gigas vix tactus abiit in cine-

res.

z *De rebus Siculis Decad.* 1. *l.* 1. *c.* 6. *l.* 3. *c* 4. *Decad.* 2. *l.* 1. *c.* 1.

a *Homer. Odyss. ver.* 59.

b *De Mirabil. c.* 15.

c 1. *Par.* 11. 23.

d *Herodot. l.* 2. *c.* 30. 43. 175. 176.

e *Herodot. l.* 2. *c.* 86.

f *Attic. pag.* 66.

g *Plin. l.* 6. *c.* 30. *l.* 7. *c.* 2.

h *Plin. l.* 7. *c.* 16.

i *Eumachus apud Phlegontem c.* 18. *Mirabilium.*

k *Miscellan. c.* 4.

l *Plin. l.* 7. *c.* 16.

m *Solin. c.* 1.

n *Phleg. Mirab. c.* 16.

o *Jac. Phil. Bergom. Supplem. Chronic. l.* 3. *a.* 1041.

p *Symphorian. Campeg. lib. cur Titul. Orras Gall. ex Boccaccio l.* 4. *Geneal.*

res. Plumbum juxta scipionem sive lanceam viri positum, pondus superabat 1300. librarum. Ossa integra erant; & calvariæ tanta erat capacitas, ut modia tritici commodè plura continuisset: reliqua ossa capiti respondebant; dentes singuli 9. librarum pondo. Polyphemus, Homero, & Virgilio celebris, Gigas reputatus est. Paulò ante captam à Gothis Romam, fœmina quædam & utrique ejus parentes, staturâ, multò quàm vulgatis hominum superiores, ad sui spectaculum undique ad eam Urbem homines acciebant, teste S. Augustino [q].

Trojanam obsidionem urgentes Græci viros habebant in exercitu multò quàm reliquos omnes nostræ ætatis homines, etiam proceros, staturâ, majores. Decem cubitis altos Heroas illos fuisse perhibet Philostratus (r). Eodem teste, Achilles spectandum se præbens per visum Apollonio Thyanæo, spectrum exhibuit primò 5. cubitorum, quod sensim ad 10. vel 12. excrevit [s]. Agit ille pariter de Ajacis cadavere, cujus sepulchrum juxta mare positum reducentes arenam fluctus detexerunt: inventum est in illo cadaver 11. cubitis, vel 16. pedibus & semis procerum [t]. Adrianus Imperator rudera Trojæ inspecturus veniens, ossa illa restauratum in sepulchrum recondi imperavit. Vira Moysi relatione tenere se narrat Pausanias (u), ejus Herois tumulum, qua mare respicit, aditu facilem esse; inde verò argumentum de viri statura capiendum, quòd genuum vertebræ seu molæ atletici disci instar essent.

Orestis cadaver Thegeæ à Lacedæmonibus inventum, 7. cubitos, vel 10. pedes, & semis æquabat (x). In Sigæo Promontorio antrum pariter detectum est, in quo Gigas 20. cubito excedens; quod ante 50. annos contigisse scribit Philostratus (y). Meminit etiam Gigantis, cujus cadaver quidam è necessariis suis in Insula Coo ante quatuor annos è latebris excusserat. Jacebat in antro quodam inter medias vineas; viri mensura 12. cubitorum; anguis in calvaria latebat. Cùm idem Philostratus ad insulam Lemos venisset, spectavit ossa Gigantis à Menecrato quodam detecta, ex quibus, dissolutâ licèt compage, conjecturam capere licebat hominis maximè proceri: & calvariæ tanta erat capacitas, ut duas Cretenses amphoras superaret. Porrò amphora Romanorum æquabat 28. circiter pintas Parisienses, seu 48. sextaria Romana. An Cretensis major esset minorve, ignoro.

Plura hujus rei exempla congerit idem Philostratus in suo illo Opere *de Rebus Heroicis*: meminit inter cæteros Protesilai, qui 20. annorum ætatem agens, 10. cubitos æquabat; meminit ejusdem fermè mensuræ plurium inter celebratissimos Græcorum Heroas. Pausanias, Scriptor sine controversia & exactior & correctior Philostrato, mentionem habet cadaverum Giganteorum per totam Græciam & alibi etiam; uti Asterii sepulturæ mandati in Insula Asteri è regione Mileti, cujus erat cadaver 10. cubitorum

q *De Civit. l. 15. c. 23. pag. 407. num. 2.*

r *De vita Apollon. l. 2. c. 21.*

s *Vita Apollon. l. 4. c. 16.*

t *Idem Heroic. c. 1. n. 2.*

u *Attic. pag. 66. 67.*

x *Herod. l. 1. c. 68. & Philost. Heroic. c. 1. n. 2.*

y *Philost. Heroic. c. 2. n. 3.*

vel 15. pedum (z). Sermo apud illum pariter est de Gigante in Lydia superiori, juxta parvam urbem, quæ Temeni porta dicebatur cujus inventa ossa ejus erant magnitudinis, ut nunquam humana haberentur, nisi figuram referrent ab animantibus cæteris, preterquam ab humana, abhorrentem. Geryonis cadaver primò creditum; sed alterius visum est Pausaniæ, quippè quòd Geryon in vivis egisset circa fretum Gaditanum, nec in Lybia diem clausisse unquam auditum. Quare viris emunctæ naris creditæ fuerunt reliquiæ Hylli filii Herculis.

Cum in Syria Imperator aliò divertere Orontem tentasset, in arenti ejus fluminis alveo Gigas detectus (a) undecim cubitorum; hunc alii Orontem, alii Aryadem automarunt. Indum quendam declaravit Apollinis Oraculum. Reconditum cadaver illud in urna figlina undecim cubitorum. Monstratur hodie usque in Antarado monumentum 20. pedum; gemina in viciniis Damasci, alterum 50. alterum 20. pedum; priori illi 160. palmos seu 80 cubitos assignat Goujon. Credulis Itinerantibus persuadetur, amplius illud sepulchrum esse Abelis, brevius aliud Josue. Vidisse se Damasci costam hominis prodigiosæ magnitudinis testatur Benjamin Tudelensis, nec simillimæ alibi desunt.

Munitionibus vallare Insulam (fortè Æginam) non longè ab Urbe suâ Athenienses aggressi (b); cùm docendis fundamentis terram effoderent, inciderunt in monumentum 100. cubitorum, recondens non imparis staturæ cadaver. Ex inscripto epitaphio constabat, viri nomen fuisse Mattosirim; vitam autem produxisse ad 5000. annos. Sed, nisi mendum in Textum irrepsisse suspicemur, credulitati profectò hujus Scriptoris, quà in tumuli mensurâ, quà in ætate viri, impositum est.

Sub Anastasio Imperatore plura Gigantum ossa Constantinopoli inventa, & in æternum monumentum à Principe in Aula servari jussa, Glycas est author (c). Hercules victi Geryonis ossa Olympiam misit, æternum certaminum suorum & victoriarum monumentum (d).

Porus Indiarum Rex ab Alexandro Magno victus, vir fuisse narratur 7. pedibus & semis procerus (e); & cum elephantem ascenderet, ad immanem belluam ea fuit viri proportio, quæ ceterorum ad equos (f). Porrò 5. & semis cubitorum viri non infrequentes sunt apud Indos (*). De Gigantibus brumales regiones olim tenentibus, quorum etiam nunc ossa & sepulchra spectantur, legas in historiis eorum populorum.

Theopompus Sinopæus in suo Opere de terræmotibus (g) refert, in validâ terræ succussione disjectum quemdam collem latentia intra viscera sua exposuisse Gigantis ossa, quæ simul composita exhibuerunt hominem 24. cubitorum. Narrat Florus (h), Theutonum, Regem gentium ejus nominis & Cimbrorum, cum ad triumphum Romam duceretur, proceritate suâ insigne intuentibus spectaculum exhibuisse; super

z *Pausan. Attic. pag. 66. 67.*

a *Pausan. l. 8. seu Arcadic. pag. 503.* Philostratus Heroic. c. 1. n. 2. æquasse cadaver illud asserit 20. cubitos.

b *Phlegon Mirab. c. 57*

c *Annal. p. 4. pag. 265.*

d *Philostr. Heroic. c. 3.*

e *Arrian. l. 5. Diod. l. 17.*

f *Plutar. in Alex. Strab. l. 15. apud*

* *Plin. l. 7. c. 2.*

g *Apud Phlegon. Mirabil. c. 20.*

h *Florus l. 3. c. 11. Insigne spectaculum fuit, quippe vir proceritatis eximia super tropæa ipse eminebat.*

ipsa enim trophæa eminebat. Narrant alii interiissa vlium è vulnaribus in pugna relatis (*i*); cujus invantum in Delphinatu cadaver expositumque, undique spectatorat procaritatc suâ invitabat.

i *Orosius l.* 5. *c.* 16.

Cùm autem ajus inventionis historia celebratissima sit, & multorum scriptorum occasio, operæ pretium est fusiùs aliquantu illam rcsarra. Feriâ 6. die 11. Januarii an. 1613. detectum est sapulchrum Theutobochi Regis Thautonum, in agro D. Langon Civis Delphinatûs; erat autem locus non longè ab Arca Chaumont, inter Montrigaut, da Serre, & S. Antonium. Cùm ab loci in sabulo 18. pedum altitudinis agricolæ laborarant, offenderunt monumentum 30. pedum longitudinis, 12. latitudinis, & 8. profunditatis, cum literis circum insculptis reddantibus: TEUTOBOCHUS REX.

Gigantis sa invicem contiogentia ossa spatium occupabant 25. pedum & semis longitudinis, 10. latitudinis in scapulis, 5. profunditatis. Ambitus capitis 10. pedum, longitudo 5. oculorum aapsulæ 7. digitis gyrabant. Singula hæc deduximus è Libello, quem distribuebat Petrus Masuyer Chirurgus de Beaurepaira, qui simul exhibebat syngrapham Medicorum Montis Pessulani, & Gratianopolitanorum, ossa illa omnibus, quiaumque spectatum venissent, se sa monstraturos spondentium. Libellum scripsit Jesuita quidam; Lugdunensibus autem typis prodiit.

En ossium in sepulcbro reconditorum catalogum. *Costa* pars, *omoplata* lævæ pars superior, *humeri* caput, *femoris* caput, *femur*, *tibia*, *astragalus*, *calcaneum*, *os mandibula*. Crassitudo dantium, juvenci pedem æquabat; caput femoris humanum caput; à capite femoris usque ad arura, longitudo ossis 5. pedum & semis, latitudo trium. Tibia ad 4. pedes porrecta.

Eodem anno 1613. Nicolaus Habicot Anatomicus & Chirurgus insignis S. Cosmæ Parisiis *Gigantosteologiam* suam vulgavit, qua varitatem Gigantium atque ossium Ragis Theutobochi tuebatur. Advarsùs *Gigantosteologiam* illam, alteram opposuir eodem anno Joannes Riolanus Madicus & Anatomista celeberrimus Facultatis Parisiensis; cui anno 1614. opposuit *Imposturam detectam de inventione ossium Teutobochi Regis*; & an. 1618. *Gigantologiam* adjecit. Raposuit pro se aliarum scriptum opponens Habicot, sed leve illud & optimis rationibus ferè dastitotum; quæ censura ast D. Alliot junioris, Doctoris Medici Facultatis Parisiensis, aujus humanitati singula hæc, tum Operum utriusque partis conspectum debeo.

Anno 1615. paruit scriptum Apologatiaum Caroli Guillaman Mediei Regii ordinarii, advarsùs Habicot & Riolanum. Opus solidum, & invectivis plenum. Suspicabântur nonnulli, ossa illa ceti alicujus fuisse, vel fossilia aliqua, quæ in terra conarescare nonnullis in locis sat constat. Sed illorum sive figura sive substantia, omnia deniqua hominis sunt. Ager, in quo cadaver inventum, Gigantis appellabatur; nec rarò sodientibus efferebatur argentei quidam nummi Marium præseferentes inscolptum in antica, in postica varò duarum istarum litararum M. A. complexum.

Afferunt anno 785. inventam apud Bohemos calvariam hominis tanti ponderis, cui nec duo homines ferandæ sufficiebant; crura verò ad 26. penè porrigebantur. Insignis ille Maditus Felix Platerus in suia animadversionibus detecta tastatur Lucernæ miræ magnitudinis ossa, ax quibus si reliqui corporis apta commansuratio facienda esset, non minûs quàm 19. pedum Gigas assurgeret. De Giganta *Ferragus* à Rolando Caroli Magni nepota intarfecto, memoriæ proditum est, 12., cubitos vel 30. staturæ pades æquassa. In S. Capella Bituricensi os quoddam cruris monstratur, magnitudine non dissimili à tibia Theutobochi. Sepulchrum 30. pedum, Gigantia creditum, spactatur Parisiis ad Nostræ Dominę. Hominem quindecim pedibus procesum vidissa sa apud D. Nivernensem assesit D. Habicot. Oblatum Gontrano hominem tribus pedibus majorem, narrat in historia Gallorum Aimonius. Carolum Magnum æquasse 9. pedes altitudinis, concors est plurium assertum. Sub Lodovico XI. (*k*) è regione Valantiæ in Dalphinatu detacta in torrante, quo vicus S. Perat alluitur, ossa Gigantis, staturâ, quantum ax ossium illorum proportiona, 18. pedum circiter; sicut fœminam giganteæ staturæ, cui nomen Garsenda, in Forcalquier sub S. Ludovico memoratur.

k *Calius Rhodig.* *l.* 18. *c.* 31.

Immania quædam ossa monstraotur Taurini; in Valetudinario Mediolanensi vir quidam junior, staturâ erat procarior, quàm ut alendo immaoi illi corpori natura sufficare posset; duo juncta in longum cubilia viro substernebantur. Hanc sui temporis historiam refert Julius Scaligar (*l*). Assarit Torquamada *hexaemer. die* 2. sub Julio III. virum in Calabria immanem corpore ad sui spectaculum mundum universum invitasse. Illum Romam accivit Pontifax; sed farendo oullus par equus invantus; plaustro impositos, crura, quòd plaustrum ipsum superarent, pendula gerebat exteriùs. Ad Urbem ut pervênit, omnes affecit stupora, quòd proceriores etiam hominea supra medium pectus non haberet.

l *De subtilit. exercit.* 26.

Saxo Grammatiaus (*m*) demonstrara nititur, Danicas regiones olim vel teonisse Gigantes, vel saltem frequentas in illis versatos; quod ipsi quidem probatur ex immanissimorum lapidum monumentis, quorum alia caverois, alia sepulcbris vetarum Danorum imposita spectantur. Gigantis dentes & ossa immensæ magnitudinis detacta an. 1520. apud Scotos narrat Hector Boetius (*n*). In Cimeliarcho Regis Sueviæ vidaas (*o*) tibiam viri 25. librarum póndo, defossam Burgis apud Belgas an. 1643. Pertinet modò ad Othonam Sperlingium. Sermo ast attam ro andam Libro de Rege quodam Norvegiæ, defuncto an. 933. pedibus 14. procaro; de Evindo quodam in vivis agente circa an. 1338. qui 15. ulnas Norvagiæ æquabat. Propè Bircherodum humanum cadaver multò quàm

m *Poem. p.* 4.

n *Hist. l.* 11. *pag.* 240.

o *Par.* 1. *sect.* 2. *c.* 77. 74.

ca-

cætera procerius detectum est an. 1695.

D. du Mont [p] narrat, quo tempore Græciam ipse discurrebat, inventum Thessalonicæ os quoddam Gigantis, qui juxta Chirurgorum ejus regionis supputationem, 20. pedes assurrexisset. In expeditione Xerxis in Græciam, Gigas Artachorus 5. Regiis cubitis nempè 7. pedibus & semis immanis, terrorem Regiis adversariis faciebat. De Gigante in Syria 5. cubitorum & palmi, meminit sub Theodosio Nicesorus. Surgebat Andronicus Comnenus 17. pedibus, teste Niceta; sicut & 15. pedibus Ostiarii Urbis Pechinensis, si fides sit Melchiori Nugnez Jesuitæ. Fœminam 20. pedum spectasse se Antuerpiæ tradit Coropius Medicus Germanus, qui Scriptis Libris Gigantes negavit.

p *Itiner. pag. 149.*

Visi tandem in America Gigantes qui vulgaris staturæ homines genibus habebant æquales (q). Hos viros, quorum ossa & opera modò etiam in Peruanis regionibus spectantur, igne cælitus in se scelerum merito provocato, absumptos, recepta apud incolas traditio fert; cui gemina jungitur similis apud Mexicanos & Brasilienses fama; apud quos simillima pariter ossium portenta. Satis hæc è multis ad asserendam Gigantum veritatem.

q *Acosta hist. Indic. l. 1. c. 19.*

Suam de Gigantibus meditationem exponens D. Abbas Tilladet anno 1704. (r), defendendum aggreditur, non Gigantes tantùm in Mundo paruisse; sed & integras Gigantum Urbes ac Nationes, quin & Gigantibus accensendos primos illos Gentium Parentes, Coloniarum Ductores; utrosque pariter Gigantum parentes Gigantes fuisse, ut Adam, ex quo Abel Gigas, Cain, Seth, & priores saltem illorum posteros. Quomodo Arcam fabricasset Noe tot animantium generibus continendis aptam, nisi expressi in Scriptura cubiti ædificium illud metientes Gigantum fuissent? Anno præter Gigantes alius quispiam turrim Babelicam, tantum opus, moliri valuisset? Addit, homines illos, quò staturâ prócerioress essent, eo pariter & vitam egisse diuturniorem, radicali illo & vitali humore magis abundante, quò in ampliora corporis vasa reciperetur.

r *Histor. Academ. Nummor. & amœniorum Literar. tom. 1. pag. 125.*

Vitæ autem ad plura sæcula prorogandæ valuisse plurimùm autumat, cùm terræ fœcunditate opimiorem alimentorum succum; quo in naturæ senio paulatim cum fœcunditate deficiente, sensim & de vitæ diuturnitate remitti cœptum est. Ad Gigantes spectabant Nemrod, Assyrii Imperii primus author, sicut & Ductores Coloniarum Amorrhæorum, & Enacim, quorum gigantea posteritas diutiùs in regione cis & trans amnem. Inter Gigantes pariter suum habuisse locum credendi sunt Virginiæ & Magellanicæ regionis primi parentes; quòd hodie usque earum regionum incolæ robore & corporis staturâ plurimùm valeant. Hæc D. Abbas Tilladet.

Post hæc omnia nihil ultra credimus ambigendum fuisse reipsa, nec infrequentes per omnes terræ regiones Gigantes, integras è Gigantibus constituisse nationes; Gigantibus, inquam, quorum erat statura duplo vel triplo, quàm vulgaris hominum, procerior. Horum autem si nullum vel specimen extat nostra ætate, id partim tribuendum divinæ Numinis ultioni, quæ tot criminum & scelerum monstra solo tantùm nomine in mundo superesse toleravit; partim verò hominum cautioni, qui inito omnium gentium fœdere, exterminandis perniciosissimis humani generis adversariis arma intulerunt.

Quò autem objecta in contrarium omnia ordine refutemus, reponendum est: 1. Quæ de Gigantibus narrat Scriptura, multùm illa à Poetarum commentis abhorrent, quantum scilicet veritas à mendacio, & à fabula historia. Quare si Patres aliquando alios fuisse docent Poetarum, alios Moysis Gigantes, nonnisi è media veritate doctrinam hanc suam prompserunt. Cave cum Poetis credas, tanto corporis robore valuisse Gigantes, ut montes montibus superstruerent, scopulos, Insulas, flammatas procerasque arbores in Cælum ejacularentur; centum illos manibus instructos, superiora hominis, inferiora anguis habuisse. Poetica sunt hæc, & in majus aucta commenta, quemadmodum & ea, quæ de Polyphemo, Cyclopibus, ac Gigantibus fabulatur Homerus. Nihil tale in Scriptura: ad Poetas quod attinet, nihil ad nos.

2. Quicumque in ea sunt persuasione, Gigantes, & Cyclopes fœtæ pluribus ideis phantasiæ accepto referendos, quorum nihil tale in rerum naturâ, dissita hæc omnia in se concilians, extiterit unquam: vel qui Gigantum omnia eorumque adversùs Deos prælia ad moralem & physicam quamdam interpretationem deflectunt; illi; inquam, nos habent dictis suis reponentes, nihil morari nos Poetarum commenta, è Gigantibus & Centauris monstruosa quædam portenta, nunquam in rerum natura spectanda, effingentium. Eorum tantùm asserimus veritatem, quæ in sacris Libris de Gigantibus feruntur; nimirum extitisse olim magno numero Gigantes, homines illos nihil à reliquis nisi statura corporis discrepantes; bellum autem in Deum non armis sed criminibus ac sceleribus movisse.

3. Quod dicunt, nunquam fieri posse, ut Gigantes in rerum natura nascantur, cùm in rebus omnibus Deus ejusdem naturæ author certos præstiterit limites, quos prætergredi nihil unquam possit; repugnat id rei ipsius evidentiæ. Constat enim fuisse olim homines justam cæterorum staturam multò excedentes; sicut & infra vulgarem staturam plures, quos Pumiliones appellamus, quotidie nascuntur. Si verò aliqui paruerunt in mundo Gigantes, cur non & plures potuerint? Nec tamen in ea sumus sententia, primos homines universos, sicut & omnes veteres Palæstinos, & Siculos, Gigantes fuisse. Frequentes erant quidem Gigantes apud illos; erant familiæ quin & Gentes integræ; quemadmodum nostrâ etiam ætate spectamus, ut populorum aliqua natio cæteras proceritate superet.

Fatemur quidem, frigoris, caloris, aridi, & humidi certam in natura mensuram

non facilè permittere, ut omnes ubique homines, bruta, plantæ ad majorem justo mensuram excrescant; sicut nec infra plus multo demittantur, quàm plerumque videmus. Nihil tamen prohibet, quominus in aliquibus Orbis regionibus quædam ex illis ad staturam multò supra vulgarem proceriorem pertingant; sicut & contingere quandoque spectamus, ut ferax sit hominum, brutorum & plantarum alicujus generis certa aliqua regio, quæ frustra in aliâ quæratur; ac genera alicujus animantia post certum quoddam temporis spatium ita præscriptas sibi leges pervertant, ut multò deinde minora, quàm antea fuerint, nascantur. Hæc omnium sæculorum experientia certissima, apertè satis demonstrant, potuisse in certis quibusdam locis, Gigantes spectari, qui multò quàm cæteri homines ubique locorum staturâ essent proceriores. Quæ prima ex Europa in Americam translata sunt semina & plantæ, in proceras adeò arbores, & plantas excreverunt, ut nihil tale in Europa. Mures ipsi & bruta cætera multùm vulgarem excesserunt corporis molem; ut quid igitur prima illa sæcula in terræ juventâ, cùm scilicet succo abundaret, & plantæ essent ad nutriendum aptiores, purior in venis hominum sanguis, succulentissima alimenta, ut quid, inquam, non major esset hominum quorumdam statura, majus corporis robur, sanitas major, vita diuturnior?

4. At enim natura nunquam produxisse Gigantes credenda est, cùm hodie, & si multùm enitatur, nunquam ad producendos illos saltem majori numero evadet. Sed nec ea, quæ hodie est, natura hominum vitam ad 8. vel 9. sæcola prorogare potest, quemadmodum in orbis inventa re ipsâ prorogavit. Nunquam pariter natura tota in unum collatis viribus lupos in Anglia, venenatos serpentes in Insula Melitæ, Hippopotamum in Ægypto producet; nunquam ne ergo in iisdem regionibus paria gignere valuit? Nequit in hoc horto certum hunc fructum, hunc florem emittere; nunquam ne ergo emisit? Si natura aliquid modò in certis aliquibus locis non valet, hæc sanè non defectui in natura virtutis adscribenda sunt; sed naturalibus ad propaganda rerum genera instrumentis destituta est, omnibus ejus generis exterminatis. Ita pariter de Gigantibus reputandum. Revocet quis ad vitam veteres Palæstinæ & Siciliæ Gigantes, statimque Gigantum ipsa propagatio reparabitur. Qui verò staturam hominis 7. pedibus majorem non agnoscunt, quippè quòd Hercules eam non excederet, coguntur illi tamen fateri, spectatos Romæ Gigantes Herculeâ staturâ multò superiores. Ad hæc, Herculem 7. staturæ pedes attigisse, inter veteres Scriptores non convenit. Apollodorus 4. cubitos vel 6. pedes Viro tribuit (s).

5. Quicumque decrescere in dies homines habent persuasum, opinionem illi tuentur rationibus destitutam; quæ tamen Gigantibus potiùs asserendis quàm evertendis valeret.

6. Inter eos, qui reipsa Gigantes olim in mundo spectatos volunt, nemo planè asserit, giganteam illam staturam maximè naturalem hominum fuisse; illud tantummodò reputantes, nihil habere illam naturæ repugnans, nihil absonum Universi elegantiæ, cæterisque rerum dotibus. Nullum esse dicunt inconveniens, si Gigantes, possibiles alioqui, admittantur; uno verbo, magno numero Gigantes olim in mundo spectatos, quorum frequentia id efficeret, ut non monstra haberentur, sed certa hominum genera. Quæcumque contra aliam à nostrâ sententiam objiciuntur, nihil ad nos.

7. Eorum error, qui persuasum habuerunt, Gigantes ex Angelorum perduellium cum filiabus hominum connubio prodiisse; extitisse olim Gigantes invictè probat. Testimonium de recepta apud populos de Gigantibus traditione admittimus, rejicimus errorem. Quin nec ipsa pariter traditio tam vetus longè latèque propagata & constans, ineluctabile esset argumentum, nisi cum Scriptoris vetustisque omnium sæculorum historiis assertæ fidei cohæreret.

8. Si tandem natura ludens interdum quædam in terræ sinu produxit, humanis ossibus, calvariæ, tibiæ ossibusque cæteris non absimilia; numquam tamen eò deveniet, ut integras ossium humani corporis compages naturalibus simillimas effingat; quin & illi naturæ lusus argumentum sui nunquam non præbent, sive majori, quàm par est, rotunditate, sive figuræ sive proportionum, sive, ut plurimùm, soliditatis discrepantiâ. Sunt enim fossilia colore dilutiora, quippè quæ ad terrestrem magis, ubi concreverunt, accedant. E' solidâ materiâ compacta sunt, non intus inania, ut hominum ossa. Nec impossibile credimus, ut Elephantum, & Ceti alicujus ossa pro Gigantibus obtrusa sint; sed constat equidem & genuina quædam Gigantum ossa aliquibus in locis spectari, non incertum de Gigantum veritate documentum.

(s) Bibliot. l. 2. c. 3. pag. 96.

DIS-

DISSERTATIO
DE TURRI BABELICA.

TUrris Babelicæ ædificium monumentum est & historia, contra quam nihil valuerunt sive longissimi temporis vices, sive dissita locorum spatia, sive linguarum discrepantia, & gentium dispersio: nihil, inquam, valuerunt, ut ab hominum memoriâ tantum opus delerent. A' primis inde sæculis usque ad nostram ætatem manet ejus rei traditio apud gentes fermè universas, iis tantùm exceptis, quibus barbaries ipsa & antiquitatis alta oblivio in naturam penè transivit. Pura illa & exactissima mansit apud Orientales, gentem omnium maximè moribus & literis excultam. Deductam ex Orientalibus Græci fabulis corruperunt, id sibi Vatibus eorum indulgentibus, ut omnia portentosis fabellis infercirent, quò genio populi in res miras ferventi. Latentem hanc sub fabularum tegumentis veritatem à Græcis Latini acceperunt. Pura rei cognitio, veluti puri latices è fonte, è Moyse ipso repetenda.

Mosaicæ historiæ fidem, argomento viro docto satis impari, in suspicionem revocare nititur Celsus (a), contendens, Legislatorem Hebræum hanc de turri Babelica historiam è fabella Poetarum de Aloidarum seu Titanum in Jovem bello expressisse; cui reponit Origenes, non Moysem quidem, utpote Poetis & literis ipsis Græcanicis vetustiorem, ex illis; sed ipsos potiùs Græcorum Vates ex Hebræo Legislatore derivasse, quidquid veritatis fabellarum figmentis corruperint.

a Origen. cont. Cels. l. 4.

Juliano Imperatori quanta quanta hæc historia subolet fabellam (b): usurpabat pariter ad literam illud, quod in Textu legitur: *Faciamus nobis Civitatem & Turrim, cujus culmen pertingat ad Cælum*. Illud autem irridens reputabat Imperator, nunquam, & si homines in unum conspirassent consilium, & si cæmentaria ex universo Mundo strues compararetur, si in lateres terra compingeretur omnis, nunquam ædificium tale consurgere potuisse, vel si parietibus tenui quodam filo tenuioribus constaret, ut Cælum tangeret vertice. Derisiculo autem traducit Christianorum & Judæorum credulitatem, quibus persuasum dicit, Deum hominum consiliis perdendis linguarum confusionem immisisse, quòd sibi ab illis metueret.

b Vid. Cyrill. Alex. l. 4. cont. Julian.

Has viri impii calumnias repulsurus S. Cyrillus observat, multùm nos quidem abesse ab ea credulitate, qua territum Deum ubique metuentem consiliis hominum dissipandis intendisse autumaremus. Ad captum vulgi loquitur Moyses, cùm descendisse Deum perhibet, & dum pariter addit homines consilium molitos fuisse turrim ædificandi, *cujus culmen pertingeret ad Cælum*. Similis enim loquendi phrasis alibi in Scriptura celsum aliquid designat. Quæ verò ex ejusmodi verbis fabularum Authores fabricati sunt commenta, nihil ad Christianos. Si Deus descendisse legitur, ut ab incepto homines absterreret, si confusionem in sermones illorum injecisse, id non eo consilio factum, quasi sibi mali aliquid timeret, sed ut homines ab inutili & vano incepto, qua est in illos bonitâte, cogeret absistere. Reputantes enim mortales illi, fieri iterum potuisse, ut nova imbrium procella in mundum excuteretur, turrim adeò proceram ædificandam aggressi sunt, ut nubes celsitudine suâ vincens, homines à diluvio poneret in tuto; quasi scilicet Deus, cujus nutu aquæ ab inundanda terra destiterant, non æquè pariter valuisset homines ab earum metu liberare.

Paganorum cavillationes adversùs Babelicam turrim, quasi scilicet ejusdem historiæ veritate motum à Gigantibus in Jovem bellum confirmaretur, depulsurus Philo, omnia ad allegoriam detorquet (c), ratus regulas omnes dirigendis moribus aptissimas à Moyse sub ejus narrationis obtentu præscriptas. Factum tamen ille non negat; sed morali tantummodo sensui excutiendo totus impenditur. Verùm nec mortales ejus commentationes, nec objectas contra veritatem ejus historiæ cavillationes morati, id unum tantummodò in hac nostra Dissertatione suscipimos, ut nihil ex ejus historiæ circumstantiis in obscuro reliquatur.

c De Confus. linguarum.

Hæc igitur Moyses Gen. 11. 1. 2. *Erat* [ab initio] *terra labii unius, & sermonum eorumdem. Cumque proficiscerentur de Oriente, invenerunt campum in terra Sennaar & habitaverunt in eo. Dixitque alter ad proximum suum: Venite, faciamus lateres, & coquamus eos igne. Habueruntque lateres pro saxis & bitumen pro cæmento. Et dixerunt. Venite, & faciamus nobis Civitatem & Turrim, cujus culmen pertingat ad Cælum, & celebremus nomen nostrum, antequam dividamur in universas terras.* Gesta hæc creduntur circa A. M. 1770. post diluvium 114. & ante Aeram Christianam

2234.

2234. Neque minus temporis spatium exigi videbatur, ot tot homines nascerentur, quot tantum opus reposceret. Integrum tamen sæculum satis superque reputandum est.

Cùm Arca illa, tutum Noe ejusque familiæ ab aquis diluvii effugium, in vertice Ararat Armeniæ montis insedisset (d) (locus est 10. vel 12. leucis ab Erivan Orientem versùs) eum pariter locum in sedem elegerunt homines post diluvium; quod etiam recepta tenet apud Armenos & Orientales populos traditio. Sisuthrus, quem Pagani cum Noe confundunt, ex Arca egressus, ait Alexander Polyhistor (e), datam cælitùs vocem audivit, præcipientem Babylonem rediret, docturus homines literarum usum, quas literas inventurus esset in Urbe Sippara; sciret autem se Armeniæ tunc loca tenere.

d Gen 6. 14. Requievit Arca mense septimo super montes Armeniæ, Hebr. super montes Ararat.

e Apud Euseb. Græc. Chronic. l.1. pag.8.

Gemina fermè refert Abidenus ex Beroso [f]; narrat autem Sisuthrum, celatis in Urbe Heliopoli in Sipparena monumentis & Scriptis, quæ apud se retinebat, conscenso navigio, per inundantes diluvii aquas iter Armeniam versùs direxisse. Porrò Arcæ reliquias in sua adhuc regione servari tenent hodie pariter Armeni; nec dubitant in Armenia quoque Noemum, ejusque familiam post diluvium sedes suas collocasse.

f Apud Euseb. Chronic. l.1. pag.8. Non inverosimiliter credimus, Urbem Sapharam, sive provinciam Sapharenam, de qua Alexander Polyhistor, Berosus, & Abidenus, ipsissimam esse, quam Moyses appellat *Saphar*, montem Orientis. *Gen.* 10. 30. & Herodotus *l.* 2. montes Sapiros; & *l.* 4. montes illos collocat inter Colchos, & Medos.

Totus ergo controversię cardo in eo vertitur, quomodo Moyses Armeniam *Orientis* nomine designare potuerit; est enim Septemtrionalis maximè regio, quà Babyloniæ, quà Arabiæ, & Palæstinæ, iis scilicet regionibus, unicè à Legislatore, dum Genesim scriberet, spectandis. Sed nullo negocio demonstraretur, consuevisse interdum Hebræos, eàdem *Orientis* appellatione designare pariter Assyriam, Mesopotamiam, Syriam, & Transeuphratea; quas scilicet regiones magis orientales esse Palæstinæ, quàm Armeniam, dixerit nemo. Minatur Dominus Israelitas, futurum ut hostes undique adversùs illos concitaret, Syros ab Oriente (g), & Philisthæos ab Occidente.

g Isai 9.12.

Ex Oriente in Palæstinam venisse Abrahamum, quamquam reipsâ ex Haran Mesopotamiæ transmigraverit, author est Isaias 12. 5. à quo pariter asseritur movisse Cyrum ex Oriente in Babyloniam (h); cùm tamen ex Armenia & Perside venerit. Scribit Daniel (i), Antiochum Epiphanem, acceptis defectionis populorum Orientis nunciis, commotum fuisse. Porrò gentes illæ ipsissimæ sunt Transeuphrathææ Septemtrionales potiùs, quàm Orientales Judæis; quas proinde Scriptura familiari phrasi interdum *septemtrionis* nomine designat. Ita enim arma Regum Assyriæ in Chaldæos prænunciat: *Ab Aquilone fumus* (k); *ab Aquilone pandetur malum* (l). Constat reipsa tamen omnes eas regiones, Armeniam maximè, ita Septemtrionales esse Palęstinæ, ut ad Orientem vergant.

h Isai.26. 25.

i Daniel.11. 44.

k Isai.14. 32.

l Jerem.1.14.

Posteri Noe è regionibus Armeniæ *in terram Sennaar*, i.e. in Babyloniam venerunt. Vasa Templi Domini in Fano Idolorum suorum in *terra Sennaar* à Nabuchodonosore posita, asserit Daniel 1. 2. Josue (m) de rebus furto sublatis ab Acham sermonem habens, subductum ab illo scribit *pallium Sennaar*, i. e. interprete Aquilâ, & Chaldæo, pallium Babylone contextum. In regione ergo Sennaar constituta erat Urbs Babylon, quanquam alioquin regio illa multùm supra Urbem excurreret, Septentrionem versùs, si, uti quidem probabilissimè creditur, mons *Sagras*, vel *Singar*, cujus apud Authores prophanos mentio (n), nomen suum derivabat ex *Sennaar* vel *Sengar*, juxta pronunciationem eorum, qui literam Hain veluti G pronunciant, uti factum in *Segor* & *Gaza* aliisque nonnullis constat.

m Josu.7.21.

n Strabo l.16. &c.

Nec inito consilio & unâ simul transmigratione factum credo, ut homines desertis Armeniæ montibus in Babyloniam transmigrarent. Paulatim venerunt secundùm ripam Euphratis & Tygridis, opima pascendis gregibus pascua offerentem. Aucto deinde numero tum hominum tum gregum, id tandem reputarunt, fieri vix posse, ut in una omnes regione consisterent. Nec in illud tantùm consilium venerunt, quòd major esset populus & greges majores, quàm ut una ferret regio, sed in id maximè propensos confirmavit servandæ pacis & politiæ difficultas in populo, cujus tot essent Principes, quot per familias capita, nullâ legis, nullâ monarchiæ communione juncta.

Revocari huc meritò possent, quæ de dissidiis Pastorum Abrahami, & Loth (o) vulgata sunt; cùm enim regionis unius pascua amborum opimis gregibus non sufficerent, tollendis inter utriusque Pastores jurgiis & simultatibus, quibus gregis necessitas fomentum in dies majus præbuisset, dissociare utrinque tabernacula & sedes coacti sunt.

o Gen.13.

Constitutis ergo ab hominibus in regione Sennaar sedibus, consilium cœptum est agitari de ędificanda Urbe, quam veluti Metropolim, Imperii centrum, & communem patriam haberent. Ad ornamentum & præsidium addere visum est celsissimi fastigii turrim, hęc secum reputantibus, perpetuum illud mansurum tum nominis apud posteros sui, tum & communis inter se necessitudinis monumentum, ut seris tandem nepotibus, quid hoc rei esset interrogantibus, reponeretur, posuisse illa Patres suos, quò memoria non peritura maneret, esse se è parente Noe filios. Cum verò, addebant, in varias dissitasque provincias dispergi nos omnes contigerit, Babelicam indicantes turrim, hic esse communem omnium patriam demonstrare poterimus, ut varia licèt incolentes loca, fratres tamen & unius veluti Patrię cives nos esse agnoscamus. Simili exemplo diu post Israelitę ad sedes suas Transjordanicas regredientes, ex aggesta terra struem erexerunt; monumentum posteris suę cum gentibus cis amnem necessitudinis (p).

Illud consilii, uti verosimiliter credimus, homines agitabant, dum turrim & urbem Babelis ędificandam aggressi sunt (q).

p Josue 20. 10.

q Vide Tostat. in Josue, Abenezra, Levi, Ben Gerson, Salian A. M. 1509. & alios plures.

Aliis

Alĳs tamen alitèr visum; reputant enim viros illos bellum in Deos inducere molitos fuisse; quam in rem phrasim facri Textùs expendont: *Turrim; cujus culmen pertingat ad Cælum;* tum & titulum Gigantis à LXX. collatum Nembrodo, viro nempe ejus consilii primo, uti creditur, authore. Quare Gigantes apud Poetas ipsum è Cęlo detrudere Jovem enixi montes montibus superstruunt, ut arma in ipsum inferant Cælum (r).

r Ovid. Fustor. l.5. Vide & Virgil. Æneid. 6. & Homer. Odyss.

Extruere hi montes ad sidera summa parabant,
Et magnum bello sollicitare Jovem.

Narrat Josephus (s), homines è diluvio reliquos novam procellam sibi metuentes aliquandiu in montibus substitisse; cùm tandem Sem, Japhet & Cham omnium primi è crepidine montium in plana descendissent, ac cæteris, ut exemplum suum sequerentur, fuissent authores, omnes tandem in regionem Sennaar transmigrasse. Tunc Deus alto providentiæ suæ consilio meditans in varia Orbis loca mittere colonias, cùm refractarios voluntati suæ haberet homines, spretæ divinitatis injuriam ulturus, flagellum in ipsos excussit. Nec semel Deus præceptum illud refractariis injunxit, sed iterum insistens, iterum jussionibus suis habuit immorigeros; reputantes scilicet, eo consilio se dispergere meditatum fuisse Numen, ut dissipatos perderet faciliùs.

s Antiq. l.1. c.5.

Nembrod filius Chus, & Chami ex filio nepos, vir consilio promptus & manu, facinoris hujus audaciam cæteris hominibus inspiravit. Jactitabat vir ille identidem sibi accepto referre debuisse felicitatam suam: augurabatur autem facilè se mortales omnes dicto suo subjecto habiturum, si in defectionem adversùs Deum adducere illos valuisset. Quare, ut in partes suas traheret incautos, optimum esse factu proposuit, si celsi adeò fastigii turris excitaretur, ut inundantibus deinceps diluvii aquis in tuto positi insultarent: quo simul molimine ulturos se dicebat Patrum suorum necem, quos Deus immissis diluvii aquis extinxisset.

Vanis hisce seducti homines promptam manum turri construendæ admoverunt. Cœptum impigrè opus, namque imbecillioris esse animi rebantur, si divinis jussionibus morigeros se præberent; & cùm rei prosecutioni nec deessent opifices, nec cæmentaria strues desideraretur, proficiebat in dies ædificium; quod tamen, ne citiùs etiam insurgeret, faciebat mœnium soliditas & crassitudo, ut, qua proportione turris illa in latum extenderetur, eò minùs in altum videretur excrescere. Audaciam & obstinationem intuitus Deus, nec tamen perimere omnes sustinens, divisionem & linguarum confusionem inter eos immisit; ut cùm alter alterum loquentem auscultare non posset, coacti tandem & destiterunt ab opere, & in varias orbis regiones dispersi sunt. Hæc Josephus, laudans pariter Sybillæ oraculum ferens, homines unius olim idiomatis communione junctos, celsissimæ turris constructionem suscepisse, quo scilicet veluti scabello Cælum attingerent; sed Deos excussâ in turrim ventorum & imbrium procellâ cœptum opus dejecisse (t).

t Idem l.1. c. 5. pag.53.

Authoritas quidem Josephi, cum à Scriptura recedit, nullius est momenti; nec majoris supposititia Sybillæ oracula; sed ejus testimonio apertè satis demonstratur, de consilio illo mortalium, ædificandæ scilicet Babelicæ turris, nihil præclarè sensisse Judæos. Idem Sybillæ oraculum laudat Eusebius, cui majoris quidem ponderis aliam addit authoritatem Abydeni, & Eupolemi, mentionem de turri illa inducentium, quam constructam dicebant à Gigantibus, perduellionis adversùs Deos consilium agitantibus. Ita ergo Abydenus. *Sunt qui primos homines è terra natos, tùm viribus & corporis mole confiderent, potentiamque superis ipsis majorem affectarent, immensæ altitudinis turrim, ubi nunc sita Babylon est, molitos esse dicant; quæ cùm jam propiùs abesset à Cœlo, ventos ipsos, navatâ Diis operâ, vastam & immanem eorum in capita substructionem effudisse, cujus ex collapsa ruderibus ea, quam Babylonem vocant, extiterit*

Eupolemus narrat, urbem Babylonis, & turrim hanc per totum latè orbem celebratissimam authores habuisse Gigantes è diluvio reliquos; eversorem autem Deum; Gigantes verò illos per totam latè orbis faciem dispersos. Artapanus apud Polybistorem, sive ipse Polyhistor (u), asserit legi in quibusdam ignotorum Authorum Libris, Abrahamum in terram Gigantum venisse; audaces verò homines illos perdidisse Deos sceleribus illorum provocatos: unum tamen mansisse Belum, qui Babylone considens ædem sibi elegisset in turri à se constructa, & ejus deinde nomine appellatâ. Addit, Abrahamum post hęc in Phœniciam & Ægyptum venisse.

u Apud Eusebr. l.9. c.18.

Nec meliora sentiunt de constructoribus Babelicæ turris inter Patres plerique. Impium illud consilium à viris sceleſtiſſimis & Deo perduellibus initum fuisse, certum ubique constituit Philo in sua Lucubratione de confusione linguarum. Verba illa: *Ædificemus turrim, cujus culmen pertingat ad Cælum*, ad literam interpretatus videtur S. Augustinus (x): *Si enim hoc fuit eorum consilium*, ait ille, *ut è summo turris cacumine pertingerent ad Cælum, nimiùm stulta audacia, & impietas eorum deprehenditur*. Et quidem absurda illos sensisse, divinæ ultionis documento intelligimus. Addit autem idem Augustinus de Civit. l.16. c.4. *Quid factura erat humana & vana præsumptio? cujuslibet eam, & quamtamlibet in Cælum adversùs Deum altitudinem molis extolleret, quando montes transcenderet universos, quando spatium nebulosi aeris evaderet? Quid denique noceret Deo quantacumque vel spiritalis vel corporalis elatio?* Facilè autem credit alibi (y), Patriarcham Semum in audacibus illis consiliis nunquam communicasse; nihil enim ad illum de impositâ cæteris pœ-

x Lib.1. quæst. in Genes. quæst. 25.

y De Civit. l. 16. c.11.

pœnâ, confusione nempe linguarum; purus namque Hebraicus sermo (quèm primævam linguam constituit) in ejus familia permansit. Hæc Augustinus.

Ejus verò Operis Authorem incentoremque ne dubitans quidem constituit Nembrodum [z], ut ex Scriptura intelligere sibi visus est, perhibente (a): *Principium Regni ejus Babylon*. An verò una vel plures excitatæ fuerint turres, ambigere se profitetur; solemne est enim, ut singulare usurpetur aliquando loco pluralis, ut cùm designando alicujus rei generi frequenti sermone dicimus, miles, locusta, rana &c. Recepta tamen vulgò opinio tenet, in unius tantummodo turris ædificationem junctâ operâ homines conspirasse.

z De Civit. l. 16. c. 4.
a Gen. 10. 10.

Author Libri Sapientiæ ædificium illud præ oculis habuisse visus est, cùm scriberet: *In consensu nequitiæ cùm se nationes contulissent*, hæc (Sapientia) *scivit Justum, & conservavit sine querela Deo* (b); sed contextus sermonis Abrahamum insinuat, inter medios Idololatras illæsum à corruptione servatum. S. Joannes Chrysostomus pluribus reprehendit consilium primorum hominum, Babelicam turrim ædificantium, audaciæ illos, superbiæ, & vanitatis accusans (c). Scripturæ textus insinuare videtur illum, quo homines tenebantur, metum, ne à Deo mutuò divellerentur; & quid sibi cautionis evitando malo præstiterint. *Faciamus*, reputabant illi inter se, *nobis Civitatem, & turrim, cujus culmen pertingat ad Cælum*. Et infra de Nemrod ait Scriptura: *Nemrod cæpit esse potens in terra*, (Gigas) *& erat robustus venator coram Domino*. Tertullianus *superbissimam turrim* ædificium illud appellat, ratus descendisse Filium Dei, ut opus everteret, atque ædificantium idioma confunderet (d).

b Sap. 10. 5.
c Chrysost. hom. 30. in Genes. pag. 430. &c.
d Adver. Praxeam c. 16. pag. 509.

Eutychius Patriarcha Alexandrinus (e); qui Orientalium plures traditiones in suo Opere collegit, refert, homines, cùm numero augerentur, in unum cœtum 72. virorum coivisse (f); mutuò autem sese excitasse, ut urbem simul cum arce edificarent, in qua pariter construerent turrim, ad Cælum usque eminentem, de qua inundantes iterum dilovii aquas inferiores respicerent. Triennium igitur solidum impenderunt compingendis excoquendisque lateribus 53. cubitorum longitudinis, 20. latitudinis, & 5 crassitudinis. Quibus comparatis, Urbem construxerunt in loco Tyrum inter & Babelem medio, 313. perticis porrectam, 151. latam. Mœnibus cingebatur 5533. perticis altitudinis, & 33. latitudinis: turris ad 10000. perticas surgebat, cui non minùs quàm 40. annorum spatium impensum; nec tamen proptereà opus absolutum est; intercœpit enim ædificantes missus à Deo Angelus, à quo idioma illorum confusum.

e Annal. tom. 1. pag. 51. 52.
f Seu potiùs Principes familiarum convenerunt. *Vide Epiphan. hæresum l. 2. hæres. 39.*

Paria fermè refert Glycas (g). Cœpta est, ait, turris ædificatio anno 536. post diluvium; operi verò 40. solidis annis insudatum; meditabantur autem ab inundantibus iterum diluvii aquis tutum sibi effugium parare. Præerant ædificantibus 72. ex optimatibus. Frustraneos tamen eorum conatus immissa idiomatum inter opifices confusio reddidit. Anni 43. turri & urbi Babylonis construendæ impensi. Parietibus typhonis impetu disjectis eversisque, oppressum Nemrodum author est Cedrenus (h); & idipsum de typhonis turbine muros dejiciente legimus apud Sybillam & Abydenum. Maluot alii, terræ concussione ædificium illud corruisse: igne Cælitus demisso ad fundamenta usque arsisse, scribit Benjamin Tudelensis. Mansisse longiori adhuc ætate alii defendunt: nihil eâ de re apud Moysem.

g Annal. par. 2. pag. 128.
h Annal. p. 11.

Hæc scribentes eò sensim delati sumus, ut turrim illam Babelicam describeremus. In ipso limine expectabunt fortè Lectores, ut grande aliquod ædificium oculis exhibeatur; ex quo enim ad literam verba illa accipiantur, *Cujus culmen pertingat ad Cælum*, nihil erit adeò magnificum, adeò verbis exaggeratum, quod verborum illorum granditas non superet. Arcem Babylonis, quam ipsissimam credit turrim, post diluvium excitatam, 4000. passuum altitudinem æquasse, ex aliis acceptum refert S. Hieronymus (i). Ad passus 5174. assurgentem describit Ado Chronic. ætate primâ; tradens insuper, paulatim in altum coarctari, quò faciliùs inferiora molis fundamenta imminens pondus sustinerent. Addit etiam post S. Hieronymum, efferri pariter Templa marmorea, statuas aureas, & plateas auro gemmisque fulgentes, aliaque plura supra fidem, quibus Urbs Babylon distingueretur. Paria legas in Chronico Isidori, cujus Textus habet 4000. passus, in orâ autem annotatum est 5174. Quod addunt Authores illi de pretiosis ejus turris ornamentis, insinuat planè Templum Beli, de quo plura Herodotus. & Diodorus Siculus; vel arcem in medio Babylonis, cujus Diodorus & Q. Curtius meminerit; sed omnia augent in majus, hæc enim habet Herodotus (k).

i Hieron. in Isai. c. 14. l. 5. pag. 49. edit. Villarsi. *Arx autem, i. e. Capitolium hujus Urbis, est turres, quæ ædificata post diluvium, in altitudine quatuor millia dicitur tenere passuum, paulatim de alto in angustias coarctata, ut pondus imminens faciliùs à lateribus sustentetur. Describunt ibi Templa marmorea, aureas statuas, plateas lapidibus auroque fulgentes, & multa alia, quæ penè videantur incredibilia.*

Postquam enim idem Author pluribus Babylonis Urbem descripsisset, addit, in Urbe & in una ex ejus partibus, in duas enim intersecante Euphrate distinguitur, duos spectari insignis proceritatis muros, quorum alter Ædes Regias, alter Jovis Beli Templum claudunt. Postremum hoc ædificium, cujus ænei erant postes, Herodoti ætate adhuc spectabatur; impositum autem erat areæ quadratæ duorum stadiorum. Assurgebat in medio spatii ejusdem figuræ turris, cujus basis stadium sive 125. passus in longitudine, & totidem in latitudine (l), vel juxta alios Scriptores, in altitudine & latitudine dimetiebatur.

k Herodotus l. 1. c. 181. 182.
l Herodot. ibid.

Surgebat supra turrim turris altera imposita, quæ itidem tertiæ fundamentum erat; tertia quartæ, & sic deinceps usque ad octavam. Per gradus in extima molis superficie extructos ad summum cacumen ascendebatur, quamquam non perpetuo scalarum ordine; erant enim identidem latiora requiescendi assidendique spatia.

Octavæ turri insidebat amplissimum quoddam Templum, in quo nulla simulacra, sed splendidè stratus lectus, ante quem

au-

aurea mensa posita. Noctu in Templo quiescere nemini, ait Herodotus, permissum, nisi fœminæ inter cæteras ejus Urbis à Belo, uti quidem à Chaldæis ejus Fani Sacerdotibus credulis impositum est, selectæ; cum qua Deus noctu maritales congressus habere creditus. Idem ritus obtinebat Thebis in Ægypto, in cujus Fano Jovi Thebæo dicato fœmina claudebatur; quod pariter privilegium erat fœminæ Sacerdotium agentis Pataræ in Lycia.

In inferioribus ejusdem Templi Belo dicati ædicula, ait Herodotus, spectatur, ubi colossalis Jovis figura throno assidens, habens ante se mensam positam; ex solido auro omnia, statua, thronus, mensa, & mensæ bases. Totum opus æstimabant Chaldæi 800. aureis talentis (m). Extra ædem aliud ejusdem metalli extat Altare, in quo lactentia tantùm animalia mactabantur: pro victimis provectioris ætatis majus aliud positum est. Aliquandiu ante Herodotum è solido auro alterum simulacrum consecratum erat 50. cubitorum; quo excepto, reliqua omnia oculis suis lustrasse idem Author testatur; atque ex fide Chaldæorum refert, Darium Hystaspis surripere simulacrum illud tentasse; sed cùm Principis illius molimen irritum cecidisset, Xerxi ejus filio cessit feliciùs. Singula hæc fusiùs referre malui, quòd ab Authore coævo & oculato teste memoriæ prodita sint; qui nempè Author abhinc plusquam 2000. annis vivebat, Mundi scilicet anno 3520. & 484. ante Christum.

m Id est 2090000, libris, singulis talentis in 2400. libras computatis.

Hoc Beli Templum à Semiramide constructum refert Diodorus Siculus l. 2. nihil se tamen de illo certi scribere protestatus, tum quòd Authores inter se non consentent, tum etiam, quòd suâ ætate nihil de illo restaret; sed ultrò fatetur, turrim hanc ad celsissimum erectam fastigium conscendisse Chaldæos, ut syderum ortum & occasum specularentur.

Totum opus lateritium erat, & bitumine multo opere & artificio cæmentatum. Superiora Templi tenebant, à Semiramide dicata, tria simulacra, Jovis nempe, Junonis, & Rheæ. Jovis statua hominem exhibebat gradientem, 40. pedibus procerum; pondere autem erat 1000. talentorum Babyloniorum; assidebat Rhea 1000. talentis ponderans, cujus ante pedes stabant duo leones, & totidem angues argentei 30. talentorum pondo. Juno tandem 800. talentis gravis stringebat dextrâ manu anguis caput, & sceptrum gemmis internitens sinistrâ. Ante tria illa Numina excurrebat ex ductili auro mensa 40. pedum longitudine, 15. latitudine, & 500. talentorum pondo. Hæc omnia ab Herodoto, immane quantum! discrepant.

Ætatis suæ testis Plinius asserit l. 6. c. 26. *Durat adhuc ibi Jovis Beli Templum:* sed illud serò, corruisse vetustior Plinio Diodorus Siculus testatur. Refert Josephus (n) Alexandrum Magnum, cùm primùm Babylonem venisset, reparandæ illius consilio purgari aream militibus suis commisisse; ac parentibus omnibus, solos renuisse Judæos, neque minis, neque injuriis territos. Cùm opus temporis longius spatium exigeret, consilium exequi Princeps, morte præventus (o), eo ipso anno quo opus inceperat (p), non valuit. Ita Templum Beli semel funditus eversum à Xerxe post infelicem ejus adversùs Græcos expeditionem (q), nunquam deinceps restitutum est (r). Hæc Strabo, & Arrianus.

n Contra Appion. l. 1. 1048. 1049.

o Strabo l. 16. pag. 741. Arrian. l. 7.

p A. M. 3681. ante J. C. 323.

q A. M. 3526. ante Christum 476.

r Strab. l. 16. Arrian. l. 7. expedit. Alex. pag. 559.

Sed contraria planè asserit Herodotus, oculatum se testem Templum illud sive turrim Beli spectasse affirmans. Constat autem scripsisse illum post Xerxem, nonnisi sex annis à fuso ejus Principis exercitu anno 3526. Xerxes autem jam inde à 28. annis diem clauserat, cum Historicus idem in frequenti Græcorum concione Librum suum recitavit A. M. 3559. ante Christum 445. Constituamus ergo oportet ejus Templi eversionem inter annum 3559. & 3681. quo scilicet ejus reparandi consilium Alexander inivit.

Sed negocium facit, an turris vel Templum, de quo hîc sermo, ipsissimum sit à Moyse insinuatum, non enim inter Scriptores eâ de re convenit; affirmantibus enim aliis ædificium illud excitasse Nemrodum unâ cum Gigantibus è diluvio reliquis (s); contra excipiunt alii, opus vindicantes Belo (t) vel Semiramidi [u], vel Nabuchodonosori (x). Constat planè, solemne fuisse Orientalibus, conditæ Urbis vel molis honorem ejus reparatori, vel qui ornandum illud augendumque suscepissent, tribuere. Ita non rarò in Scriptura Princeps aliquis conditæ Urbis author perhibetur, quamquam ante illum stetisse Urbem illam constat; quòd scilicet vel munitionibus illam cinxerit, vel eversam reparaverit. Ita pariter Nabuchodonosor florentem diu ante se Babylonem ædificasse gloriatur (y): *Nonne est hæc Babylon magna, quam ego ædificavi in domum Regni, in robore fortitudinis meæ & in gloria decoris mei?* Fieri ergo optimè potuit, ut Nemrod & posteri Noe urbis & turris Babylonicæ fundamenta locarint, quæ postea ædificia Belus perfecerit, ornarit, & Belo ipsi dedicarit Semiramis; ac tandem fulgentis jam Urbis nitorem auxerit Nabuchodonosor.

s Vide Sybillam apud Joseph. Antiquit. l. 1. & Euseb. Præpar. l. 9. Eupolem. & Abydenum apud eundem ibidem.

t Q. Curt. l. 5. Abyden. ex Megasthen. apud Euseb. Præparat. l. 9. c. 41.

u Ita Ctesias, & ex illo Diodorus, Strab. Trogus, alii plures.

x Vide si placet Dan 9. 27. Joseph. Antiquit. l. 10. c. 11.

y Daniel. 4. 27.

Belus Assyrius, qui Babylone regnabat post Arabes, congruit ætate cum Samgar Judice Israel (z). Ninus ejus filius Imperium Assyrium fundavit anno 2737. cujus deinde pondus Semiramis ejus uxor post illum sustinuit anno 2789. Quare Moyses nec de operibus Beli, nec Semiramidis agere poterat. Qui verò Belum ipsissimum esse Nemrodum reputant, in anachronismum apertissimè incidunt, nisi alterum Belum inveniant patre Nini multò vetustiorem.

z A. M. 2682. ante Christum 1322.

Apud Prophanos Ninus Ninive Urbem condidit, quam tamen Nemrodi ætate jam floruisse [a] sat constat. Reparavit ergo Urbem Ninus, auxit, munitionibus vallavit, ornavit; Nemrod verò sive Assur primus illam condidit: ex quo aliud nostræ conjecturæ accedit argumentum, Babylonem scilicet fundasse Noemi posteros; sed idiomatum confusione turbatos, imperfectam re-

a Gen. 10. 12.

reliquisse; quare supremæ manui cœpto operi imponendæ suâ singuli ætate studuerunt, Belus, Semiramis, & Nabuchodonosor; quibus authoribus id incrementi Urbi, ut ejus conditæ honorem sibi singuli vindicarent.

Post Alexandrum Magnum nihil satis certi de turri Babylonica. Facilè ipsis obruta ruinis suis, oblivione sepulta est; & cum Plinius suâ adhuc ætate superesse testatur, Herodoti textum habens præ oculis, verbum verbo reddebat. Stabat enim Herodoto in vivis agente; & post illum usque ad Plinium magnæ rerum vices in Babylonia.

De Turris hujus celsitudine silet Herodotus, inferiorem tantummodo, nempè octavam in fundamento locatam, stadio in quadrum gyrâsse referens (b). Stadio assurgentem & porrectam in quadrum, nempè passibus 225. Strabo testatur (c). Est enim, ait, quadrata pyramis lateritia; eversa est modò, dejiciente, uti quidem creditur, Xerxe. Restituere Opus tentavit Alexander; sed cùm immensi esset & laboris & temporis, non minus enim quàm 1000. hominum bimestri spatio impensi sunt, ut è ruderibus aream purgarent; cum, inquam, tanti esset moliminis opus, nec Alexander, morte statim præventus, valuit perficere, nec ex ejus successoribus alter in ejus curæ partem venire sustinuit. Hæc Strabo, qui turrim illam seu pyramidem Beli sepolchrum appellat.

b *Herod. l. 1. c. 181.*
c *Strab. l. 16. init. pag. 738.*

Rabbini in Libro *Jalcus* turrim Babelicam assurrexisse 27000. passibus comminiscuntur: quam etiam mensuram in Libro *Pirke* prorogant usque ad 70000. quò nempe numerus respondeat 70. Angelis throno gloriæ adsistentibus, & 70. populis quot tunc in Orbe agebant, ac totidem linguis, in quas Babelica confusio unicum antea sermonem dispescuit. Ejus ædificii fundamenta 2000. longitudinis passibus dimetitur Benjamin Tudelensis; addens, turrim æquasse in latitudine 240. cubitos vel 360. pedes, in longitudine verò 100. perticas vel 600. pedes. Porrò ille nonnisi de eversæ illius molis ruderibus, qualia oculatus testis spectavit, egisse credendus est, cum diù antea prostratam jacuisse constet.

Itinerantes cæteri, cum in eas regiones venissent, curas suas omnes impenderunt, ut de celebratissimo vetustatis monumento aliquid rescirescerent; sed cùm inter illos non satis conveniat, nihil est ut aliquid ex illis capiamus adjumenti. Circumjacentes populi certum locum veteris Babylonis ignorant; & alta illa, quæ regiones tenet, ignoratio, portentosas adeò apud illos invexit fabellas, ut de eorum credulitate nihil nobis scientiæ adjungatur. Narrat Gujon ex relatione duorum virorum Abbevillensium, qui mancipii jure servierunt Præfecto Bagdat, turrim Babelicam molem esse lateritiam (singulis lateribus ad brachii mensuram) rotundam, bitumine & argillâ cæmenti loco cohærentem, altitudinis 50. perticarum, vel 300. pedum. Commodè ad ejus culmem evaditur non per gradus, sed per viam in muri crassitie paulatim ascendentem, viam autem adeò spatiosam, ut 20. simul gradientes homines capiat. Crassus est murus ejus molis 200. passibus, & pro dato decem brachiorum spatio, patent januæ rotundæ, unde in interiora ædificii aditus; sicut & dispositæ sunt ad transmittendam intùs lucem fenestræ, pro dato quolibet 6. brachiorum spatio. Extimam superficiem ornant insculptæ figuræ capitum virorum, fœminarum, animalium, quadrupedum, piscium, & avium. Hæc Author, persistere adhuc Babelicam turrim intactam autumans.

D. de La-Boulaye apud Daviti (d) refert, contulisse se, exploraturum reliquias turris Babelicæ, in locum tribus leucis à Babylone, in agro inter Euphratem & Tygrim medio. Spectasse autem turrim intùs solidam (e), speciem habentem montis potiùs quàm ædificii. Basis ejus, ait, gyrat facilè 300. passibus circiter, quanquam & aggesta circum rudera aream occupant 400. seu 500. passuum circiter.

d *Daviti, alia pag. 316. 317.*
e An fortè paria insinuat Herodotus agens de turri Babylonica Templi loco Belo dicatâ, illis verbis: *Turris solida ædificata est*

Ita verò ædificium illud construitur. Sex lateritii ordines primùm spectantur, postea septem, & sic deinceps alterno ordine usque ad summum. Inter sextum & septimum Ordinem è palea recenti adhuc veluti lectus insternitur, tribus digitis crassus. Lateres singuli pedem Regium habent in quadro, 6. digitis crassi; cæmentum quo inter se cohærent, digito circiter crassum est; mixtura est autem è terra & bitumine, quali hodie usque pro cæmento ejus loci incolæ utuntur, scatet enim perenni fonte in lacu proximo bitumen. Numerasse se dicit Author 50. ordines 6. laterum. quibus alii 7. succederent, ut proinde totius molis altitduo ad 138. regios pedes assurgeret. Patet in cacumine amplior quædam fenestra; in basi verò antrum est, continendis leonibus aptum; & circa medium hiatus interiora penetrans ædificii adusque latus adversum, pede in quadro non major.

Alia planè sunt hæc ab iis, quæ huc usque disseruimus. An D. Boulaye cohæreat cum aliis Itinerantibus, ignoro. Spectantur, inquiunt illi, in loco tribus leucis à Bagdat inter Euphratem & Tygrim medio, in vasta quadam planitie magnæ cujusdam turris rudera, vulgari regionis nomine & traditione creditæ turris Nemrodi. Gyrant rudera illa 300. passibus circiter, surgunt autem majoris olim ædificii vestigia circiter 20. perticis seu 120. pedibus. Lateribus sole excoctis decem digitorum regiorum in quadro, & trium crassitudinis constat opus; sex lateritii ordines alteri contritarum arundinum & paleę admixtarum ordini incumbunt. De forma hujus ædificii, vetustate undique collapsi, nihil certi. Quadratum tamen potiùs quàm rotundum crederetur. An verò rudera illa Babelicæ turris habenda sint, nec ipsâ ejus regionis traditione satis constat. Arabes enim ejus loci molem hanc appellant *Agarcouf*, opus tribuentes Arabum cuidam Principi, qui cogendis in prælium suis accensâ in ejus cacumine face signum dabat.

Pe-

Petrus della Valle clari nominis Itinerator, eâdem, qua cæteri, sollicitudine rudera ejus turris spectaturus venit; sed in descriptione non satis cum aliis convenit. Refert ille, in loco, leucæ quadrante ab Euphrate Orientem versùs, spectari rudera quadrati fermè & magni operis ædificii, 1150. passuum circiter ambitu. Superiora, ferè ubique in conum, veluti pyramides definunt. Constat opus lateribus sole excoctis, quibus conjungendis pro cæmento est mixtura quædam è terrâ & arundinibus quibusdam contritis, quibus colligationibus ex una veluti massa totum opus concretum est. Quo loco firmior exigebatur ædificii compages, latares igne excocti ac bitumine colligati substituti sunt.

Porrò vir iste, de quo modò, delineari sibi curavit duas ejus ædificii minùs deformatas facies, Septentrionalem nempe & meridionalem, quæ, cùm Romam venisset, obtulit P. Kirchero, qui ære incidendas curavit. Qui persuasum habent ipsissimam hanc esse veterem Babelicam turrim, 1. laudant pro se receptam incolarum traditionem, locum illum Babelem appellantium; 2. Ejus ædificii materiam, lateres nempe bitumine colligatos, quæ cum relatione turris Babelicæ apud Moysem quadrant; 3. Quadrat & locus turris in agro Sennaar ad Tigrim.

Sed facilè hæc omnia diluas. Recepta in populo traditio, nec constans est satis, nec uniformis. Aliæ spectantur in regione turres, quibus eadem appellatio communis. Ad rationem ædificandi quod attinet, nihil in illa peculiare; lateres enim & bitumen pro cæmentariâ omni materiâ hodie pariter obtinet in illis regionibus. Gratis autem certus ille locus pro agro Sennaar & loco turris assignatur. Si quis scientiâ valeret adeò, ut locum illum turris ad duas leucas præter propter assignaret, illi certè causa adjudicanda esset, atque omni ambigendi remotâ causâ, an turris illa intacta, vel ruderibus suis spectanda adhuc subsisteret, certò definiretur.

Sunt qui turris illius rudera juxta Baldacb ad Euphratem assignent (f). Monstrant Regionis incolæ ingentem ruderum & lapidum struem, veteris ædificii reliquias, quas propriùs accedere vetat metus anguium, magno numero in latebris illis versantium. Verùm si lapidum strues superest, alterum sanè est ædificium à turrâ Babelicâ, lateribus tantùm & bitumine fabricatâ.

Paulus Orosius (g), & post ipsum S. Gregorius (h), confudisse in unum videntur urbem & turrim Babylonicam, quasi pro eodem usurpantes duo illa Scripturæ verba: *Civitatem, & turrim*; nempe, ut ipsi quidem insinuant, Urbem turribus munitam; saltem expressè satis Authores illi Babylonem conditori Nemrodo assignant. Sed Paulus Orosius notat, reparatam illam fuisse à Nino vel Semiramide, quibus Authoribus debentur insignia illa ædificia ab Historicis celebrata. Reliquias ejus turris ætate suâ adhuc mansisse affirmat Theodoretus (i), asserens pariter, illos, qui oculis rem totam exploraverant, atque frustula ejus ædificii avulsa secum tulerant, optimè nosse ædificium illud lateritium fuisse, bitumine pro cæmento colligatum. Nec plura Theodoretus.

Ex his omnibus statuendum censemus, historiæ apud Moysem relatæ veritatem assertam esse maximè, nihilque alicujus ponderis adversùs illam objicere potuisse sive Julianum, vel Celsum, cæterosque nostræ Religionis adversarios. Fabellam autem Gigantum, depellere è Cælo Jovem nitentium, à Moyse derivari. Neque enim Moyses, utpote Poetis omnibus vetustior, accipere quidquam ab illis potuit. Celsitudinem verò turris nullo doceri satis asserto monumento. Dejectam sive ventorum procellâ, seu ignis è Cælo dilapsi vi nunquam constat; quin potiùs non inverosimiliter credimus, mansisse adhuc post hominum dispersionem. Belus, Semiramis, Nabochodonosor augendæ conditæ jam Urbi ornandæque pro suâ quique ætate laborarunt. Non Xerses quidem molem illam dejecit; sed spontè corruit eo temporis intervallo, quod post Herodotum usque ad Alexandrum Magnum defluxit. Alexander ille restituendę consilium inivit; sed summam operi manum non valuit imponere. Quæ ab Itinerantibus relatæ sunt, veras quidem habemus vetustissimorum ædificiorum reliquias; sed ipsissimam hanc esse turrim Babelicam, hæremus ambigui.

f *Kornman in Templo naturæ pag.289.*

g *Orosius l.2. c.6.*

h *Gregor. Turon. l.1. c.6. Histor. Francor.*

i *In Gen. quæst. 59.*

IN TABULAM

GEOGRAPHICAM TERRÆ PROMISSIONIS

ANIMADVERSIONES.

Quanti ſit ad rectam Sacræ Scripturæ intelligentiam, ſcientia Geographiæ ſacræ, certum ſitum determinantis locorum, de quibus in eadem Scriptura, perſuaſum omnibus ſatis ſcio. De ejus neceſſitate perſuaſi Euſebius & S. Hieronymus, peculiarem ad eam ſcientiam operam contulerunt. Poſt ſacra Crucigerorum bella plures ex noſtris laudabili huic ſtudio addicti, ad Sacra illa loca oculis ſuis luſtranda ſe contulerunt, atque uberem ejus rei cognitionum meſſem retulerunt ſibi, & nobis communicarunt. Tandem hiſce Veterum & Recentiorum documentis adjuti doctiſſimi quidam ex noſtris Geographis, tabulas & methodos Geographicas direxerunt, quibus in Sacrorum Librorum lectione magis magiſque juvaremur. Adrichomius inter cæteros excellit maximè, tum amplioris Operis volumine, tum & methodo & diligentiâ, facem præferens cæteris omnibus, qui eandem poſt illum viam ita triverunt, ut præcedentis tanquam veſtigia relegere viderentur.

Quareſmius, Sanſonius, Du Val, de la Rue, Cellarius, Hortelius, Bonfrerius, P. Lubinus, P. Lamy Oratorii, Ligfootus, ut cæteros ſileam; argumentum hoc maximè illuſtrarunt; ſed adnitentibus illis plurimùm, adhuc ſupereſt emendandum in tabulis. Quantæ adhuc in Geographia Sacra tenebræ!

Quod maximè neceſſitatem errandi fecit Geographis, illud reputandum eſt, nimirum certam locis omnibus, de quibus in Sacra Scriptura, & Joſepho, ſedem determinandam illos ſuſcepiſſe. Factum inde, ut caſu multa ſignarentur in tabulis locorum nomina, quorum incertiſſimus ſitus, & nihil de illis habetur explorati, quàm quòd ad hanc vel illam Tribum aut regionem pertinerent. Lectores interim, qui in ambiguo verſantur, commodum ſibi arripiunt, quæcumque oculis ſubjecta vident, omnia indiſcriminatim admittendi, rati certum illum eſſe naturalem locorum ſitum. Poſt priores illos, ſuccedente Geographi alter alterum exſcribens, ut moris eſt, perpetuam faciunt errorum tum ſucceſſionem, tum etiam penè ad infinitum propagationem.

Alteram errandi occaſionem præbet Hebraici idiomatis & etymologiarum ignoratio. Plures inde Urbes in unam confuſæ; ex una plures factæ; quòd ſcilicet genuina vocum ſignificatio lateret. Sunt e. g. una & eadem Urbs *Bethſemes*, & *Herſemes*; ſicut & Gazer, Gazera, Gezer, Gezera, Gezeroth, Gezerothaim, Gizezot, Gideroth, Gadarath, Gaderoth; una & eadem Aſor, & Eſrom, Hazeſim &c. cùm interim varia hæc nomina totidem Urbium credita ſint. Confuſa ſunt viciſſim hæc duo diſcretarum Urbium nomina, *Thamar*, *Hazazon-thamar*. Thamar in Hebræo palmam, arborem in regione frequentiſſimam, exprimit, cujus nomine plura in Paleſtinâ loca cenſentur. Urbes Palæſtinæ pleræque in collibus eminebant; hinc toties recurrunt nomina Gabaa, Gabbaton, Gabbatha, Gabaon, ſicut & Ramath, Ramoth, Ramathaim, Remmon, quibus vocibus collis, vel editus aliquis locus deſignatur. Idem fermè ſpectes in nominibus Urbium Beer, Beroth, Bera, Berothaim: Ain, Enna, Enoon, Enam, quorum etymon è puteis ſive fontibus ibi frequentibus. Non ita verò reputandum eſt, quaſi *Beer*, Bera, Beroth, Berothaim loca ſemper inter ſe diverſa ſignificent; ſunt enim interdum unius ejuſdemque ſynomina. Simili exemplo voces Beth, Hir, Cariat, vel Hazer, Aſor, Hazerim, alteri cuique nomini adjectæ nihil aliud ſignificant, quàm *Urbs*, *manſio*, vel *atrium*; quare indiſcriminatim uſurpatur *Arbee*, vel *Cariat Arbee*; *Lebem*, ſive *Beth-Lebem*; *Ennon* & *Hazer Ennon*. His ambagibus implicantur quicumque Hebraicum idioma vel non ſatis callent, vel ignorant. Huc pariter referenda vitia illa orthographiæ in propriorum nominum adſcriptionibus, quibus adeò fœdantur Tabulæ, ut vix ultra agnoſcantur. *Cariat jarim Cariat baal*, Baal, Baala, Balim Juda, Sedei jarim plura ſunt ejuſdem Urbis nomina; & *Gabaa* 1. Reg. 7. 1. nihil eſt aliud

quàm

Tom. II. Pag. 372
Orontes Fl.
ANTIOCHIA siue Reblata
Apamea uel Siphama
Daphne
Epiphania
Emath uel Emesa
Posidium
Cathala uel Hethalon
Mons Casius
Laodicea
ARAM uel SYRIA
Orontes Fl.
Gabala
Anti Casius
Laodicea Scabiosa
Paltos
Sober Fl.
Balanea
Gun uel Cunna
Eluterus Fl.
SOBA
Raphanea
Marathos
Antaradus
Aradus I.
Symira
Carinir Fl.
COELE
Chalcidice
Orthosia
SYRIA
Vallis
Amnis Sabbaticus
Heliopolis
Edessa
Arca
Tripolis
Aden uel Eden
Botrys
Chalcis uel Chalcidice
BUCCA
Byblos
Aphec
Adonis Fl.
Vetus Byblos
Lycus Fl.
Berythus
Tamiras uel Damoras Fl.
Rohob
Transitus Emath
Leontopolis
Leon Fl.
SIDON
Mons Paneus
U M

quàm collis *Cariat-jarim*. Ramatha Prophetæ Samuelis sedes, alia planè fuit ab Urbe cognomine inter Liddam & Jerusalem in via ex Joppe Jerusalem; Ramatha enim Samuelis, cui agnomen Ramatha-Sophim, sita erat in montibus Ephraim (*k*), multò planè Septemtrionalior. Bozra, Bostra, Besor, & Bozar unius sunt Urbis nomina in Transjordanis & in Tribu Ruben, 25. milliaribus ad Edrai.

k 1. *Reg.* 1. 1.

Nec parum offundendis veritati tenebris contulit nimia Itinerantium credulitas. Quo tempore Crucesignatorum armis Terræ Sanctæ loca cesserunt, discurrentes regionem Christiani, eâ semel inducti persuasione, quæ Josue & Iosephi ætate nota essent, sibi etiam occursura omnia, ad minimam nominum vel sitûs affinitatem, vel similem aliquam conjecturam, statim, veluti sibi exploratum, pronunciabant hanc Bethuliam esse, hinc quercum Mambre, vel speluncam Loth, illic Terebintbum Jacob, Sepulchrum Adami, domum Cleophæ, juniperum Eliæ, fontem Agar, vel *castellum, quod contra vos est*, & alia hujus generis sexcenta.

Postquam Saracenis & Turcis loca paruerunt, rara illa monumenta, unde Geographiæ aliquid subsidii pareretur, vel gentis vel temporis injuriâ omnia destructa sunt. Regionem discurrentes prædones & Arabes desertam fermè reddiderunt; ut nostrâ pariter ætate tutum non sit euntibus per ea loca iter, nisi cum illis, quas vocant, *Caravanis*, constantem semper viam tenentibus, neque divertere audentibus quidquam, neque sustinentibus tandiu in uno loco, ut illius Urbis vel agri faciem delineent; gravius sibi aliquid è populis illis barbaris, rudibus, suspiciosis metuentes. Factum inde, ut parum adjumenti contulerint nobis itinera doctissimorum virorum illius ætatis, quorum unicè labores aliquid tantùm contulerunt, ut certas locorum quorumdam distantias, sicut & flumina & montes, disceremus. Accedunt his omnibus ducum itineris insertæ fabellis & parum assertis traditionibus relationes. Quare illud nobis jure est asserendum, nihil habere nos minùs explorati quàm Terræ Sanctæ Regionem.

Id unicè nobis esset in votis, ut viri aliqui in Geographia periti novam dare tabulam susciperent. Horum scientiâ & eruditione proficere, è re nostra esset maximè, quibus etiam animadversiones nostras libentissimè communicaremus. Sed difficultate operis territi viri quique doctissimi, & alio occupati, provinciam illam reliquerunt intactam. Quare necessitate coacti novam Terræ Sanctæ tabulam dirigendi, recusatam ab aliis provinciam inivimus. Nec blandimur tamen nobis, meliùs cessisse nostris conatibus, quàm aliis ceteris; errata tamen nonnulla correximus, quibus præcedentes tabulæ ferè omnes vitiantur.

Quò autem pro viribus errandi nobis occasionem præcidamus, id nobis constitutum est, ne loca alia consignemus in tabulis, quàm quorum nomina nota sunt in Scriptura & Josepho, & ea quorum certum situm indicarunt Eusebius & Hieronymus aliique fide digni Scriptores. Ita factum est, ut Tabula minùs inserta nominibus distinctior sit, nihilque determinet, quin priùs ejus determinationis rationes in Commentario exhibeantur. Quicumque catalogum optant Urbium singularum Tribuum, facilè nanciscentur apud Josephum; quibus id commodi accedet, ut negocium iis præcidatur distinguendi in Tabulâ loca, quorum est certus situs, ab aliis, quorum casu tantummodò locus assignatus est. Nemo sibi facilè persuaderet, quantum erroris inducat locorum ignoratio, & falsa sitûs determinatio. Experimento id probavimus interdum in nostro Commentario: qua de re reddenda nobis hic est ratio, ne fortè contingat, ut repugnantia scripsisse accusemur, quòd alia scripturis mandaverimus, alia in tabulis intuentium oculis subjecerimus.

Falsa quædam de vetustis Terræ Sanctæ limitibus idea rectam Geographiæ œconomiam plurimùm turbavit. Ita e. g. quicumque eâ persuasione tenebantur, meridianos regionis limites definiri lineâ quadam ductâ ab extrema maris Mortui ora adusque Gazam sive torrentem Rinocoruræ, quem cum flumine Sichor vel rivo Ægypti confundunt; quicumque, inquam, eâ persuasione tenentur, intra Septemtrionalem ejus lineæ portionem clauserunt regionem Juda & Simeon, quamquam dimensiones apud Eusebium & S. Hieronymum, viros in ejus studii genere principes, plùs multò ad meridiem protenduntur. Ut autem geminis illis Scriptoribus aliquid deferre viderentur, plusquam par est, ad septemtrionem revocare coacti sunt Jerusalem, Eleutheropolim, & Hebron; ex quo magna in positione tum eorum, cùm aliorum etiam locorum, quorum assignatæ ad illas distantiæ, turbatio. Id nobis incommodi sustulit limen terræ promissionis ad Pelusium usque & Nilum revocatum (*l*); certumque habemus & ratum, regiones illas, nullo hodie habitatore desertas, inter mare Mortuum & Ægyptum culturâ olim & incolis floruisse, quemadmodum non obscurè docet Scriptura (*m*). Hoc loci spatium assignamus terræ Gesseo vel Goseo, duplici olim titulo ab Israelitis possessæ, dono scilicet Regis Ægypti Josepho ejusque fratribus (*n*), ac tandem assignatione Josue, à quo Tribui Juda addicta est (*o*), ut promissionum divinarum fides liberaretur. Ibi pariter Gerara, Bersabee, Arad, Horma, Asemona, Siceleg, Luza, Geth, Maon, & aliæ in Scriptura notissimæ; quæ omnes ultra Gazam constitutæ sunt, quemadmodum satis probat authoritas Eusebii & S. Hieronymi, Scripturæ pariter & profanorum Geographorum, apud quos de Urbium illarum nonnullis mentio, ut Bersabeæ, Luzæ, Geraræ, Meonis, vel Maonis, ut infra demonstrabimus.

l *Vide Comment. in Josue* 13. 3.

m 1. *Reg.* 28. 8. *Hi enim pagi habitabantur in terra antiquitus euntibus Sur, usque ad terram Ægypti.*

n *Gen.* 47. 6.

o *Josue* 10. 41. & 11. 16. & 15. 51.

Regionis limites meridionales satis apertè, si attendatur, Moyses describit. Ducit enim lineam meridionalem à mari Mortuo, & à deserto Zin, regioni Edom proximo, ac ad ascensum Scorpionis deflexam protendit

usque

usque ad Senna, & Cadesbarne; iode verò adusque Adar & Es monsm, ex quo gyrantem flectit usque ad torrentem Ægypti, & ad litus magni maris, nempè Mediterranei. Frustra hìc demonstraremus, Ægypti torrentem ipsum esse Nilum: quod in Commentario (p) satis evicisse confidimus. Loca illa à Moyse expressa non rectâ sanè lineâ à mari mortuo ad Mediterraneum ducunt: quare appositè quidem Sacer Historicus bis otitur verbo *gyrat*; reipsa enim ducta meridionalis linea gyrat ad meridiem occidentem versùs à latere Ægypti.

p *Josue* 23. 3.

In censu maosionum Hebræorum in deserto Num. 33. plura leguntur nomina Urbium ad meridiem Juda, otì Azor vel Etron; Azerim, quæ cum Mozerab, Mozeroth, & Hazeroth confunditur; Lebna notissima est urbs; Ceilata alia non est à Ceilath. Ressa apud Josephum & alibi nota est. Mons Sepher ipse est Cariat-Sepher; Adar, Adara, Arada, Ared, Herad, Barad, varia sunt facilè ejusdem Urbis synonima. *Macalot* ipsam credo Malatim, aut Malatam Eusebii, & Moladam Josue; sicut *Metea* eamdem facilè ac Metag in 2. Reg. 8. *Alus* est Lysa, Elysa, Allus in Arabia petrea. *Jetabata*, an eadem ac sepulchra concupiscentiæ (q)?

q *Jeetaavata*, *Tumuli concupiscentia*.

Ad Idumæam quod attinet, non satis distincta variorum temporum discrepantia in errorem Geographos induxit. Quò igitur Scriptura secum ipsa cohæreat, duas admittamus Idumæas, vel regiones Sehir, necesse est; alteram scilicet ad orientem Palestinæ in montibus Galaad, Edrai versùs, quo in loco inclyta urbs Bozra (r). aliam verò ad meridiem Juda in Arabia Petrea, à finibus Juda usque ad mare Rubrum & Sinum Elaniticum protensam Postremâ Reipublicæ Judaicæ ætate, nempè post captivitatem Babylonicam, ditionem suam propagantes Idumæi, Urbes meridionales Juda plurimas usque ad Hebron vel circùm sibi usurparunt.

r *Josue* 20. 8. & 21. 27. 36. *Isai.* 34. 6. & 63. 1. *Jerem.* 47. 24. & 49. 23. 25.

De regione Edom, vel Sehir ad orientem Terræ Sanctæ, vide Gen. 35. 3. ubi legas Jacob è Mesopotamia reducem, cùm adhuc trans Jordanem esset, adventûs sui nuncios ad Esau fratrem suum misisse; quod ut rescivit Esao ipsâ eadem die (non longè enim morabatur) in occursum fratris venit. Et 2. Reg. 8. 13. 14. Davidem è Syria reducem Idumæam sibi iore armorum subegisse. Coostat autem Idumæam meridionalem regredienti è Syria & Emath Jerusalem, in via occurrere nequaquam potuisse. Alibi verò (s) Adad filius Regis Idumeæ è cæde servatus, subductus fuit ex Idumæa in Madian, inde Pharan, tandem in Ægyptum. Porrò de Madian hìc agitur, tanquam ad Orientem maris Mortui. Regionem Edom ad Orientem Chanaanitidis & in montibus Galaad Josue pariter constituit (t). Non semel exhibentur Idumæi montis Sehir fœdere juncti cum Ammonitis & Moabitis, tamquam cum limitrophis gentibus, arma in Hebræos ferre (u). Ad eam regionem pertinebat Job è posteris Esau (x).

s 3. *Reg.* 11. 18.

t *Josue* 21. 27. & 22. 7.

u 2. *Par.* 20. 2. 10. *Ezech.* 25. 8. & 35. 2. 3.

x *Vide Comment. in Job* 1. *pag.* 3. 4. & *Jerem. Thren.* 4. 21.

De regione Edom vel Sehir ad meridiem Juda, quòd nulla sit controversia, videsis oostrum Commentar. in Genes. 14. 6.

Quæ Juda obtigerat, regio protendebatur à mari Rubro usque ad Ægyptum. Sub Salomone, & deinceps etiam sub Josaphat (y), Asiongaber & Elat ad Sinum Elaniticum Regibus Juda parebant. Post defectionem Jeroboami, cùm Tribus Simeon jugum excussisset domûs David, ejusdem familiæ Reges per data temporum intervalla plures urbes ex eâdem Tribu (z) occuparunt: & jure illi quidem, suam enim veterem partem repetebaot (a), io quam volentes Simeonitas admiserant.

y 3. *Reg.* 22. 49.

z *Vide* 1. *Par.* 4. 41. 42. 43.

a *Vide Josue* 19. collatum cum *Josue* 15.

Alii suot igitur limites constituendi Regno Juda, quam qui plerumqoe poountur; duplo enim major patabat illi regio quàm in Tabulis Geographicis obtineat. Excurrebant eoim plus multò ad meridiem, ut quidqoid Græcis & Romanis sub Idumeæ nomine postea inootuit, totum sibi Juda olim vindicaret. Noo est igitur, cur vehementer miremur tostructissimos illos Regum Juda exercitus, nec portentosos planè homioum ejus ditionis census, tum alibi sæpè, cùm maximè sub Josaphat (b), cujus nutu armabantor 1160000. virorum, exceptis Urbium custodibus, militibus & copiis item quæ stabant io armis. Regio erat enim optimè disposita, culta maximè & feracissima; cui ad commodum accedebat cum finitimis commerciom, quibus omnibus abundè numerus ille hominum & major etiam sufficiebatur. Quæ ad meridiem Juda squalidæ nuoc jacent regiones, florentissimæ tunc erant maximè, & Urbibus ac vicis, tum postremis Reipublicæ Judaicæ annis, cùm etiam post eam ætatem; nec ad extremam hanc desolationem redactæ sunt, nisi immisso à Deo rerum omnium extermin o per Turcas. Ipsum Terræ Sanctæ centrum irrigabanr lacte & melle manantes fluvii; quod fidem superat de regione nibilo fermè bodie Arabiâ Petræâ feliciori. Si quis è rebus præseotibus de præteritis argumentum caperet, potuisset ne in animum inducere, taoto incolarum numero, quantum insinuat Scriptura, deserta hæc loca floruisse? Non est ergo è præsentibus ad præteritum regionis alicujus statum semper certa consequotio: *Nunc seges est, ubi Troja fuit* (c).

b 2. *Par.* 17. 15. 16. &c.

c *Ovid. Epist. Heroid.* 1.

Regio Gazam inter & Ægyptum squallet hodie, totam eoim occupant fluxæ semper arenæ, steriles, & salitum quoddam sabulum, fructibus ferendis ineptum. Hæc loci pictura, quam non recentiores tantùm, sed Veteres etiam exhibuerunt; narrant enim Cambysem ounquam id commissurum fuisse, ut exercitum suum per eas regiones in Ægyptum duceret, oisi unus ex Arabiæ Regibus camelos ingeoti planè numero, ferendis potabilibus aquis, & commeatibus cæteris suffecisset (d). Vera sunt hæc: sed non minùs coostat, suos fuisse olim in eo regionis tractu incolas. Uoo enim Geographorum consensu patet, litoris Mediterranei totum tractum ioter Gazam & Pelusium habuisse Urbes Raphiæ, Anthedonis, Rinocoruræ, Betthaphu, Ostracinæ; & oostrâ etiam ætate plura adhuc

d *Herodot.* l. 3. c. 5. 6. & 88.

adhuc manere columnarum & ædificiorum rudera, veteris magnificentiæ vestigia, testantur Itineraria (e). Spectantur etiam vici pagique Arabiam versùs, & ad mare; quin & infra Gaziam septemtrionem versùs procedendo, & à Gaza ad meridiem retrocedendo, spatium est terræ sanè longum, incultum reipsa, sed culturæ non impatiens. Leucas non supra 15. vel 20. nec latiùs à mari protensæ tenent arenæ.

Laterum septentrionalium situs & dimensio præ meridionalibus plus etiam latuit Interpretes: quibus errandi occasionem ipsa quodammodo Scriptura suppeditavit, terminos modò Libanum constituens, modò loca alia magis remota & minùs cognita. Has in speciem antilogias conciliaturi Interpretes, in antilogiam reipsa prolapsi sunt, quærentes cis & ad meridiem Libani Urbes *Hethalon*, *Sedada*, *Emath*, *Sabarim*, *Sephama &c.* quæ omnes ad tractum pertinent ultra Libanum, & in Syriæ centro. Qua tandem tenebantur de figura & tractu Libani ignoratione, factum est, ut erronea traderent de introitu Emath, de Urbibus Rohob, Aphec, Emath &c. Nec meliora nos interdum dedimus de introitu Emath, & in Libani descriptione. Sed majori sedulitate & studio argumentum illud versantes, aliorum tandem & nostrum errorem intelleximus; persuasi Libanum & Antilibanum duos esse parallelos montes, quos inter longa vallis distinguit, patens ad Septemtrionem vel Septemtrionem Occidentalem, qua parte Syriam spectat; perpetuâ verò montium catenâ duos illos montes jungente ad meridiem, clausa, qua parte Judæam respicit. Quare perpetuus est montium ductus in equini ferri similitudinem gyrans, cujus longitudo à meridie ad septemtrionem; Libanus scilicet post Sidonem usque ad ulteriora Urbis Tripolitanæ porrigitur; Antilibanus verò à fontibus Jordanis usque ad tres leucas Balbec infra, Laodiceam Cabiosam vel Scabiosam versùs.

Congruit hæc locorum descriptio non Plinio tantùm, Eusebio, & S. Hieronymo (f), sed recentiorum Itinerantium exactissimis. Plinius Libanum ducit post Sidonem; protendi verò asserit secundùm Mediterraneum usque Symiram, 1500. stadiorum tractu; Antilibanum verò è regione illius ponit, mediam inter duos constituens vallem Cœlesyriæ, olim in extremâ sui orâ ducto muro ad utrumque montem clausam (g). Strabo l.16. locum aliter describit; namque paulò supra Tripolim ad mare Libanum repetit, Antilibanum verò Sidonem versùs inire testatur; finem autem utriusque montis constituit circa montes Arabiæ. Vallis intermediæ latitudinem ad ostium quidem versùs mare 200. stadiis, in medio verò tractûs duplo majori stadiorum mensurâ dimetitur. Hunc sibi ducem in Libano & Antilibano describendo plerique constituentes, duos parallelos montes ex Oriente ad Occidentem exhibent. Verùm Maundrellus (h) narrat, movisse è Sidone, atque transgresso inde Libano, in subjectam demum vallem descendisse, quo loco duas leucas latitudinis dimetiebatur; longitudine verò plurium dierum itineri par fuisset. Ejus situs ad septemtrionem & Orientem; & ad Meridiem Occidentem sepit ejus latera duplex montium parallelorum, & ejusdem planè figuræ ductus. Prima montium catena ea est, quæ vallem & Urbem Sidonis interjacet; altera è regione Damascum respicit: illa Libanus est, hæc Antilibanus.

Septemtrionales limites Terræ promissionis describens Moyses, illos ducit (i) *à Mari magno usque ad montem altissimum*, (ad literam ad montem montium) *à quo venient*, ait, *in Emath usque ad terminos Sedada; ibuntque confinia usque ad Zephrona, & Villam Enan seu Hazer-Enan. Hi erunt termini in parte aquilonis. Inde metabuntur fines contra Orientalem plagam, de Villa Enan usque Sephama; & de Sephamâ descendent termini in Reblata.* Animadvertendum hic sedulò Emath in medio lineæ septemtrionalis ex Oriente in Occidentem constitui; ita pariter Enam in medio jacuisse lineæ Orientalis ex Septentrione in meridiem; ut post eam Urbem linea ad Septentrionem tenderet in Sepham & Reblam; inde *perveniet*, ait Moyses, *contra Orientem ad mare Cenereth*. Porrò Sepham, & Rebla Urbes erant Syriæ; Enan constituimus ad meridiem Damasci. Hinc Moyses ideam ingerit de septentrionalibus Palæstinæ limitibus. Luculentiora Ezechiel 47. 15. &c. *A mari magno* (Mediterraneo) *via Hetalon venientibus Sedad Emath, Beroth, Sabarim, quæ est inter terminum Damasci confinium Emath, domus Thicon* (Hebr. *Chazer-Tichon*) *quæ est juxta terminum Auran*. Quibus ita constitutis, septemtrionales limites definire oportet lineâ *à mari magno ad Chazer Enon terminum Damasci*; protendebatur autem ex occidente in orientem, paulò licèt è septemtrione ad meridiem vergens; in medio autem suæ longitudinis *ad septemtrionem* impositam habebat *urbem Emath*.

Id loci spatium tenebant Amathæi, Samaræi, Aradii, Aracæi, Sinæi veteres incolæ Emath, Symiræ, Aradi, Arces, Sin vel Sini, quem populum Moyses recenset inter posteros Chanaan (k), anathemati devotos: quamquam si vulgarem hypothesim, limites Terræ promissionis ad Libanum restringentes sequeremur, regiones illæ omnes ab anathemate immunes pronunciandæ essent.

Urbs Emath ipsa est Emesa ad Orontem: quadrant enim omnia, nec nomen ipsum abludit, Ematha & Emesa; indiscriminatim namque usurpatur T & S in linguis orientalibus. Emath florentissima erat olim in Syria Urbs (l); quæ è Palæstinâ per vallem Libanum & Antilibanum interjacentem petebatur. Dabat in vallem illam ingressum introitus Emath, sæpiùs in Scriptura memoratus (m). Reblata in regione Emath sita erat (n): illam David subjecit: sed Jeroboamus II. à Regibus Juda divulsam sibi jure armorum vindicavit (o). Jungit non semel Scriptura veluti tres limitrophas provincias Emath, Arphad vel Arad, Damascum (p); semper tamen

po-

e *Thevenot Itiner. Oriental. p.2. c.35. & Petr. della Valle Epist. 13.*

f Vide Eusebium & S. Hieronymum ad vocem *Antilibanus*; constituunt enim eum montem ad Orientem Libani, Damascum versùs; & S. Hieronymus in Ezechielem 20. censet, Terram Promissionis à Septentrione adusque montem Taurum protendi; completi verò in suo ambitu Phœniciam, Cœlesyriam, & Ciliciam. Vide etiam eundem S. Hieronymum *Epist. ad Dardan. & in Ezechiel. 7. & RR. in Gemar. Jerosol. Schevith. pag. 36. Vide Ligfoot. c.11. Chorograph.*

g *Plin. l.5. c. 20. A tergo Sidonis Libanus orsus mille quingentis stadiis Simiram usque porrigitur, quâ Cœlesyria cognominatur: huic par, interjacente valle, mons adversus Antilibanus obtenditur, quondam muro conjunctus.*

h *Maundrel. Itiner. Aleppo Jerus. pag. 202. &c.*

i *Num.* 34. 7. 8. 9.

k *Gen.* 10. 16. 17. 18.

l *Amos.* 6. 2. *Ite in Emath magnam.*

m *Num.* 13. 22. *Josue* 13. 5. *Judic.* 3. 3. & 3. *Reg.* 8. 65. & 4. *Reg.* 14. 25.

n 4. *Reg.* 23. 33. & 25. 21.

o 4. *Reg.* 14. 28.

p 4. *Reg.* 18. 34. & 39. 13. *Isai.* 10. 9. & 36. 19. *Jerem.* 49. 23.

postrema notatur Emath velut omniumrre, notissima in Terra promissionis, & ultra Libanum [q]. In partem tribûs Neptali assignat Josue 19. 35. Nulla profectò in Palæstina neque trans amnem Urbs luculentiùs characteres illos, quàm Emesa, præfert; erat enim Urbs non procul à Libano posita. In Phœnicia Libania constituit Stephanus, & veterem splendorem longâ ætate servavit. De Thou uno ex ejus Regibus legas 2. Reg. 8. 9. Nota est hodie sub nomine Ems, & veteris magnificentiæ argumentum exhibent ingentia illa molium rudera, quæ adbuc spectantur. Eusebius & S. Hieronymus (r) autumarunt, Emath cum Epiphania: urbe non longè ab Emesa, confundendam; sed Theodoretus cum Emesa maluit (s); quamquam ultrò fatetur, Epiphaniam pariter Emath appellari; & Aquilam *Emath* vertisse Epiphaniam. Tandem Josephus Antiquit. l. 1. c. 7. testatur, Syros suâ etiam ætate nomine Emath appellasse Urbem, quam Græci Epiphaniam. S. Cyrillus Alexandrinus scribit (t), magnam Emath Antiochiam esse; minorem verò Emath Epiphaniam, Urbem non longè ab Antiochia. Hæc doctissimorum sententia.

Hethalon vel Chetalon, prima in Mediterraneo Urbs, & exordium lineæ Septentrionalis, Terram promissionis apud Ezechielem definientis, ipsissima est Cathera (u) Urbs Syriæ 25. mille passibus à Plaiana, & 16. à Lodicea; nec alia est fortasse *Bacataelir* apud Ptolemæum, & in Tabulis Peutingeri.

Mons Casius Orientalior est quidem, sed in eâdem ferè lineâ: designatur autem facilè à Moyse nomine *montis montium*, sive montis altissimi (x). Porrò celsitudinem hujus montis praedicant Authores veluti monstrum aliquod admirantur: *Orontes imos pedes Casii illinc celsi praetermeans* (y). Ex ejus vertice creditur spectari in oriente sol ab ipsa quarta noctis vigilia, juxta Plinium (z), vel à secundo gallicinio juxta Ammianum [a], ut eodem ferè tempore sol ex uno latere occidens, ex altero oriens appareat. Ambitum ejus in ipsis montis radicibus 19. millibus passuum Plinius dimetitur, & perpendicularem altitudinem ad 4. mille passus prorogat. Ejus cacumen ascenderunt Imperatores Adrianus (b), & Julianus (c), onde novum illud phenomenon orientis in antecessum solis spectarent. Jure ergo apud Moysem nomen obtinet montis montium; celsitudine enim suâ quà cæteros vincebat, quà pariter famâ erat notissimus.

Apamea, si Rabbinis fides, confundenda est cum Urbe *Sepham*, vel *Siphama*, de qua Num. 34. 10. 11. congruit sanè utriusque nomen; congruit & situs Apameæ ad Orontem, & ad Orientem Casii. Verùm ea statim conjectura deserenda, si vera sint quæ de Urbis appellatione ab Apama uxore Regis Seleuci (d), feruntur: quibus constitutis fateamur oportet, nomina *Sephama*, *Sedada*, *Sebarim* & *Reblata*, vel intercidisse penitùs, vel in alia transmutata fuisse à Regibus Syriæ post Alexandrum Magnum. Cùm enim Reges illi vernaculum Græcorum sermonem in regionem invexissent, veterum nominum barbariem oblivioni tradere facilè affectarunt, substitutis eorum loco aliis, vel è Macedonià, Græcià, vel peculiaribus singulorum nominibus repetitis. Hinc tot Urbes Antiochiæ, Seleuciæ, Apameæ, Laodiceæ, Epiphaniæ nomine appellatæ, ex quo crux Geographicis, & errandi occasio.

q Ezech. 47. 16. 17. & 48. 1. Zachar. 9. 2. 2.

r In locis.

s Theodoret. quaest. 22. in 2. Reg. & Jerem. 4. & 46.

t In Amos.

u Itineraria Antonini & Burdigal.

x Num 34. 7. Ad montem altissimum.

y Ammian. l. 14. c. 26.

z Plin. l. 5. c. 22. Mons Casius, cujus excelsa latitudo quartâ vigiliâ orientem per tenebras solem aspicit, brevi circumactu corporis diem noctemque pariter ostendens.

a Ammian. l. 22. c. 33. Casium montem ascendit nemorosum, & tereté ambitu in sublime porrectum; unde secundis gallicinis videtur primi solis exortus.

b Spartian. in Adrian.

c Ammian. loc. cit.

d Strab. l. 16. pag. 516.

Post Emath in Ezechiele sequitur *Beroe*, nomen indicans facilè Urbem Berœæ ad Orientem Antiochiæ (e), quam Plinius recenset inter Arethusam & Epiphaniam Urbes ad Orontem (f). Non aliam facilè designat urbs Beroth à Davide subacta (g), sicut & Thebat vel Thebes in Syria [h], & Chun vel *Conna* in Itinerario Antonini.

Damascus neminem latet; nunquam enim nominis sui famâ non celebratur, ac potissimùm amœnissimarum aquarum privilegio (i). De amnibus *Abana* & *Pharphar* Urbem & agrum Damascenum perluentibus, sermo est 4. Reg. 5. 12. Non nisi unicus quidem amnis nobis hodie innotescit; sed in tres ramos veluti totidem fluvios distinguitur. Porrò amnis iste apud Græcos nomen obtinet Chrysorrhoas (k), id est amnis aurum trahens; apud incolas regionis olim quidem ætate Stephani Geographi, *Bardine*, hodie verò *Barrady* (l); fluit autem à montibus Antilibani; & post collatas liberali munere aquas Urbi, hortis, & agro, sub terram influens, 4. vel 5. leucis ad meridiem Urbis Orientem versùs evanescit.

Ennon sive *Hazer-enna* apud Ezechielem & Moysem notatur, veluti prima Urbs, unde linea Septemtrionalis à septemtrione in meridiem ducitur. Designari illam credimus apud Ptolemæum nomine *Inna*, & in Tabulis Peutingeri nomine *Ænnos*, 30. mille passibus circiter à Damasco. En igitur in linea Septemtrionali sex certa puncta, alia planè ab illis, quæ hucusque assignata sunt; scilicet Chethalon vel Cathela, mons altissimus Casius, Emesa, Beroth, Damascus, Ennon vel Enna.

Ad hæc, nullus est dubitandi locus, assignatas à Josue Israelitis Syriæ quasdam urbes, multùm ultra limites in vulgaribus Tabulis Geographicis præscriptos. E. g. (m): *Maara Sidoniorum* ipsa est *Maratha*, vetus urbs Phœnicum, juxta Strabonem (n). *Aphec*, Urbs celebris sub postremis Regibus Juda & Israel (o), sita erat in Cœlesyria. Ad hæc *Ama* sive *Bor-amma*, arx sive excelsus locus in Libano, de quo Strabo l. 16. pag. 520. *Rohob* sive *Beth rohob* in valle ultra Libanum (p). Ita verò de Regibus Syriæ, Zobe & Rohob agit Scriptura, tanquam de Principibus ditionem habentibus ultra Hebræorum terras sub Davide (q); interim verò alibi docet, urbem *Dan* vel *Lesem* constitutam fuisse in valle *Beth-rohob*; quod in causa est, cur eandem urbem ponamus in ima & extrema ora meridionali vallis Bucca, è regione Lesem sive Dan, quæ Urbs erat à meridie Antilibani, unde via ducebatur è Pa-

e Strab. l. 16. pag. 517.

f Plin. l. 5. c. 23.

g 2. Reg. 8. 8.

h 1. Par. 18. 8.

i Julian. Imperatorum 14.

k Strab. l. 16. Plin. l. 5. 18.

l Maundrellus Iter Aleppo Jerusalem.

m Josue 19. 30.

n Strab. l. 16. pag. 518.

o Vide 3. Reg. 20. 26. & nostrum Commentarium ibid.

p Vide Judic. 18. 28. & Josue 19. 30.

q 2. Reg. 10. 6. 8.

Palæstina in Syriam. Tandem Josue labentibus ætatis suę annis (r), multum adhuc regionis subigendæ ab Israelitis restare his verbis designat: *Hevæi, omnis terra, (Chanaan) & Maara Sidoniorum, usque Apheca, & terminos Amorrhæi, ejusque confinia; Libani quoque regio contra orientem, à Baalgad sub monte Hermon, donec ingrediaris Emath. Omnium (terra) qui habitant in monte, à Libano usque ad aquas Maserephot.*

r *Josue* 13. 4. 5.

Recentiora nomina amnis *Lethane*, & vallis *Bucca*, ac urbis *Baalbec* in Cœlesyria, suam adhuc retinent in lingua Hebraica significationem; *Bekah* enim sonat vallis; & Amos 1. 5. excidium minitatur incolis *Bekath-Aven*, vallia Iniquitatis, quę facilè cum nostra hac confundenda. Meminit non semel Scriptura amnium *Ethan*, aquarum rapiditate, & gloriâ insignium: *Tu siccasti fluvios Ethan* (s): *Et replebitur justitia, quasi torrens fortis* (t). (quasi fluvius Ethan). *Baal-bec*, *Baal-bekah* est Deus vallis, Deus regionis, Sol, unde apud Gręcos nomen inditum Urbi illi *Heliopolis*, Civitas Solis.

s *Ps.* 73. 15.
t *Amos* 5. 24.

Abel, vel *Abel-maacam*, aut *Abyla* in faucibus Libani. Abel inter Paneam & Damascum consignat S. Hieronymus cum Eusebio; inter Heliopolim & Damascum exteri Geographi.

Abylam confundimus cum *Hoba*, seu *Hobal*, quousque procurrisse legimus Gen. 14. 15. Abrahamum, ut ex adversariorum Regum manu Loth nepotem suum reduceret. Locus ejus ad sinistram Damasci ultra Dan, urbem in ostio faucium ad Rohob & Emath deducentium. Quare *Hobal* urbem fuisse oportet Cœlesyriæ in valle Bucca. Porrò in ejus Urbis loco assignando secuti sumus Itinerarium Antonini, quantùm ad ejus distantiam è Damasco & Heliopoli pertinet.

Cedri Libani, apud Sacros Libros, & Itineraria celebratissimi, spectantur supra & ad orientem Biblos & Tripolis; hodie tamen supersunt tantùm in crepidine quadam Libani, & rare etiam ibi spectatę proceritatis (u). Olim major erat numerus, quanquam non in toto Libano unquam natas arbores illas credo. Insinuat etiam Scriptura hunc, quem designant Itineraria, locum, nempe Biblos versùs, ipsum fuisse olim cedros suppeditantem; namque Hiram missis sectoribus suis cęduam illam materiam in secta divisam, atque inter se commissam, maritimo itinere deducebat Joppe; inde verò terrestri Jerusalem (x). Hęc satis pro asserendis septentrionalibus Terrę promissionis constitutis à nobis limitibus. Nunc ad Orientales.

u *Maundrellus* pag. 139. primæ magnitudinis 16. numeravit; inferiorum verò planè multos; Thevenot 23. tantum indiscriminatim omnes, qua majores quà minores recenset cap. 60. Alius apud Dezallier an. 1688. omnes simul 30. inter quos 20. majores habet. *Vide pag.* 25.

Unum Euphratem Orientalem Terrę promissionis limitem assignat Moyses Gen. 15. 18 Deut. 17. Alibi verò (y), exactiùs rem prosecutus, protendi illos ab *Enan*, & per orientalem plagam maris Cinereth sive lacus Genesaret, adusque extremam oram maris Mortui deducit. Recenset insuper Ezechiel (z) Damascum, Ennon, Hazetichon, Auram, mediam Galaaditidem, & Jordanem, cujus est ostium in mare Mortuum vel orientale. De Ennon & Damasco satis egimus. *Bethacenorum* in Ituræa nomine satis designat Plinius (a) populos *Chazer tichon*, nempe *domus Thiconis*, quæ pariter est significatio *Beth Thicon*, nec S. Hieronymus aliter sibi duxit reddendum illud *Chazer-Thicon*, quam domus Thiconis. *Auranum* metropolim Auranitis facilè credimus. In Arabia deserta constituit Ptolemæus l. 5. c. 19. Auran Urbs est S. Hieronymo (b) in deserto Damasceno. De Auranite sæpè Josephus (c); & sub Romanis in Ituræa regio illa sæpè censebatur (d). *Mediam Galaad* est Maspha in Galaaditide. Jordanis & mare Mortuum notiores sunt, quàm ut describantur. Nec plura nos de finibus Terræ promissionis.

x 3 *Reg.* 5. 18.
y *Num.* 34. 10. 11.
z *Ezech.* 47. 17.

a *Plin.* l. 5. c. 23. *Ituræorum gentem, & qui ex iis Bethaceni vocantur.*

b *In Ezech.* 47. 17.
c *Antiq.* l. 15. c. 13. & l. 17. c. 13. & *de Bello* l. 2. c. 9.
d *Vide Cellar. Ligfoot.*

In assignandis singularum Tribuum limitibus hoc servatum est potissimum, ut intra privatos uniuscujusque veluti cancellos omnes concluderentur Urbes, juxta assignatam à Josue per familias rationem; sed invitis licèt ea quandoque imposita necessitas, ut extra lineam locorum quædam nomina adscriberentur, in digerendis maximè Tribubus Dan & Simeon, quarum sortem Tribus Juda complectebatur, & Urbes possidebant interdum in ipso Tribuum finitimarum fini. Insuper certum est, occurrere non semel apud Josue, ut Urbes in prima regionis distributione certæ Tribui assignatas, alteri in posteriori divisione adscriberet. Constat insuper loca plurima jure acquisitionis ea una Tribu, cui ab initio cesserant, ad aliam, quæ pulsis è loco Chananæis sibi adseruerat, transisse. Exempla ejus rei plurima legas in Commentario.

Alia videbitur intuentibus Tabula nostra à cæteris ferè omnibus, quę hucusque paruerunt; sed nihil à nobis immutatum, cujus non optimæ suppetant rationes. Solent plerumque Jordanis fontes designari veluti duo rivuli, hujus nomen *Jor*, alterius *Dan*, qui junctis Paneade vel Cæsareę Philippi aquis in amnem fluunt. Porrò rivum è Dan fluentem, quòd apud Eusebium & S. Hieronymum tanquam genuinus Jordanis fons assignetur (e), nos pariter servavimus; alterum verò tanquam fabulosum prorsùs rejecimus. Asserit S. Hieronymus, rivum à Dan fluentem *Jor* appellari, unde nomen amni *Jordan*. Sed primos Jordanis fontes constituimus in *Phiala*, qui lacus est ad Orientem Cęsareæ, cęcis & subterraneis canalibus 20. stadiorum tractu aquas suas suppeditans rivo juxta Dan, de quo modò. Hæc omnia ex Josephi fide (f); asserit enim Philippum Trachonitidis Tetrarcham fontem ipsum rivi emergentis è radicibus montis Panei, juxta Cęsaream, & exinde in amnem, cui nomen Jordanis, fluentis, exploraturum, comminutæ paleæ ingentem vim in lacum Phiala injecisse; eas verò cæcis & subterraneis canalibus delatas aliquandiu post emersisse in fonte juxta Cęsaream. Porrò lacus iste Phiala, nempe Lanx, inde nomen obtinuit, quod rotundus sit ad circinum. Jacet ad dexteram viæ ducentis in Trachonitidem, ad radices Libani sive montis Panei.

e *Euseb.* & *Hieronym.* in *Laesa.*

f *De bello* l. 3. c. 35.

Persuasum habuerunt hucusque, lacum *Se-*

mechon, cujus frequens apud Josephum mentio (*g*), ipsissimas esse aquas *Mern* sive *Meron*, satis ex libro Judicum & Josue (*h*) notes. Quæ apud omnes opinio invaluit, ea est, ut communi plerumque nomine lacus ille appelletur *Meron* vel *Mern*; sed satis congruentibus rationibus demonstrasse nos confidimus in Commentario, aquas & Urbem Meron locum tenuisse ad meridiem Carmeli, ad Legionem & Samariam medium. Profectò Judæi, Josephi ætate, eam opinionem non adbuc induerant, aquas *Semechon* cum aquis Meron confundi; neque enim altero nomine lacum illum appellabant, quàm genuino *Semechon*, nempe amœnum, jucundum; quam illi appellationem facilè conciliavit fons amœnissimus Dan, & arborum, quibus protegebatur, umbra gratissima (*i*). Porrò lacus iste arescit æstate, nec ejus mentio ulla, quantùm sciam, in Scriptura. Imminebat illi Urbe Azor, juxta Josephum. Nihil de lacu illo pariter Eusebius & S. Hieronymus in Libro de locis.

g *Antiquit. l.* 5. *c.* 6. *de bello c.* 33. *l.* 3. *& l.* 4. *c.* 1.

h *Josue* 11. 5. *Judic.* 5. 18.

i *Joseph l.* 4. *de bello c.* 4.

Urbs Bethsaida, in Evangelio notissima, jacebat ad lacum Genesareth in Galilæa (*k*). Auxit Philippus Tetrarcha, & locum dedit inter Urbes, veteri nomine in Juliadem, ex nomine Juliæ filiæ Augusti, transmutato (*l*). In inferiori Gaulanitide collocat idem Josephus de Bello l. 2. c. 13. & ad Orientem lacûs Genesareth Plinius l. 5. c. 15. Legimus in Evangelio (*m*), Jesum Christum transvadato mari Tiberiadis, contulisse se Bethsaidam, & ejus nominis desertum; quod in causa fuit, cur Ligsootus (*n*), & post illum Cellarius (*o*), subdubitantes licèt, Bethsaidam & Juliadem ultra Jordanem constituerent. Quæ autem scrupulum eâ in re facerent, illa videntur, nimirum S. Marcum, post relatum de multiplicatis panibus in regione ultra lacum Genesareth prodigium, scripsisse, Jesum Discipulis suis mandasse, ut trangressi lacum, irent Bethsaidam & in regionem Genesareth (*p*); segressos illos Capharnaum narrat Joannes 6. e7. 24. Ex his insinuari videtur, Bethsaidam, non secùs ac Capharnaum, & regionem Genesareth, Jordanem habuisse ad Orientem,

k *Joan.* 12. 21.

l *Antiquit. l.* 18. *c.* 3.

m *Joann.* 6. 1. 17. *& Luc.* 9. 10.

n *In Chorograph. in Marc. & hor. Talmud. in Matt.* 14. 13.

o *Asia, l.* 3. *c.* 13. *pag.* 387.

p *Marc.* 6. 45. 53.

Sed hisce tria reponenda: 1. Urbs Bethsaidę sive Juliadis facilè geminata, erat altera nempè ad Occidentem, altera ad Orientem Jordanis; nihil enim facilius quàm Urbes ad ripas fluminis constitutas in duas intermedio amne secari, quarum una pars alteram è regione respicit. 2. Jesus Christus ejusque Discipuli facilè è Deserto, ubi prodigium illud à Magistro patratum fuerat, Betsaidam se contulerunt, litus veluti radentes, compendiarii itineris gratiâ, vel ut fortè montes & scopulos viam in ripa lacûs prohibentes evitarent. Hæc quotidianâ experientiâ, cùm iter secundùm mare & ampliores quosdam lacus instituitur, nota sunt; aques enim radentem cymbam iter illod habituri conscendunt, etiam si ex uno loco ad alterum in eodem ripæ latere, sed distantem aliquantò, se conferant. 3. Josephus ipse non obscurè insinuat, Capharnaum ad eandem lacûs ripam jacuisse, ubi & Bethsaida; narrat enim se vulnere propè Juliadem accepto, translatum fuisse *Capernomam*, ubi noctem egerit (*q*); quare transitus è deserto in Capharnaum sive Bethsaidam, intentum planè pro utraque Urbe non convincit, quasi scilicet ad ripam occidentalem lacûs Genesareth pertinerent. Nec tamen iverim inficias, notam fuisse Urbem quandam Capharnaum ad Occidentem lacûs: satis, quantùm arbitror, apertè eâ de re Evangelium (*r*); & Josephus (*s*) meminit amœni cujusdam fontis *Capernaum*, cujus aquis alluerentur latera occidentalia maris Tiberiadis. Ex eo fonte inditum facilè nomen Urbi Capharnao trans lacum. Tandem Jesus Christus è Deserto, ubi panes multiplicaverat, ad regionem Genesareth se contulit. Petiit ille quidem adversam lacûs ripam, non quidem lacum transgressus; sed pedestri itinere Juliadem priùs, deinde secundùm ripam lacûs Tiberiadem & Capharnaum se contulit.

q *De vita sua pag.* 1019.

r *Joan.* 6. 19. 24. *Vide & Joan.* 4. 49. 47. *Matth.* 4. 13.

s *De Bello lib.* 3. *c.* 18. *in Latin. pag.* 862.

Autumavit Ligsootus (*t*), Galilæam Gentium regionem esse trans amnem: sicut & inferiorem Galilæam eis & ad Occidentem fluminis. Laudat in eam rem illud Matth. 4. 15. *Terra Zabulon, & terra Nephtali, via maris trans Jordanem: Galilæa gentium, populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam.* Observat insuper, Bethsaidam sive Juliadem Urbes Transjordanas ad Galilæam pertinuisse, ejusque rei gratiâ Apostolos Bethsaidæ cives Galilæos appellari. Est ergo, ait Ligsootus, Galilæa gentium in Transjordanis. Eusebius in Isai. 9. luculenter asserit, Galilæam Trasjordanam fuisse regionem; Septuaginta in Isai. 33. 9. reddunt Basan Galilæam; quis autem neget, Basan regionem esse trans amnem? S. Hieronymus in eundem locum observat, Interpretes illos nomen totius Provinciæ posuisse pro singulari ejusdem portione: neque enim Basan Galilæam totam continebat. Verùm ne longam discussionem trahamus in istum Scripturæ locum, quod alibi à nobis fiet commodiùs, persuasum habemus, Galilæam Gentilium plus multò, quam pro consueto more, prorogari oportere. Nos enim regionem illam ducimus à superioribus Tyri & Sidonis trans amnem usque ad orientem, secundùm Provincias olim à Gentilibus occupatas, nempè Phœniciam, regionem Damascenam, Ituræam, Trachonitidem, & Gaulanitidem. Nomen Galilęæ Gentium peculiari significatione exprimit tantummodò Provincias Gentilium in fronte, seu limitibus positas. Inferior Galilæa est nobis regio Ptolemaidis finibus juncta, & adusque lacum Genesareth ad orientem protensa, in sinu suo complectens Tribum Zabulon, & Issachar, ac Nephtali portionem. Torrentem Cison ita describit Adrichomius, tanquam amnem post mare Tiberiadis ad usque Mediterraneum; ejus verò fluminis partem à monte Thabor usque ad Mediterraneum fluentem, appellat *Torentem Cison*: alteram verò influentem in lacum Tiberiadis, *torrentem Cadumin*. DD. Samson, Duval, de la Rue aliique ferè omnes in suis

t *Ligfoot. Chorograph. in Mar. sect.* 1.

Ta-

Tabulis servarunt eundem Torrentem inter duo maria; negligendum id tamen nos duximus, quòd nullo documento sive apud Veteres sive apud Recentiores fulcitur. Afferunt Itineraria (u), fontes Cison vergere aliquantò ad orientem montis Thabor; fluere verò torrentem illum ad Occidentem, ac devolvi in Mediterraneum ad radices & Septentrionem Carmeli. Falli illos in ostio torrentis, unde in mare devolvitur, assignando, autumavit Cellarius l.3. c.13. tenet enim, sed nullo satis firmo argumento, constituendum illud non ad Septentrionem, sed ad meridiem montis. Observat igitur Prophetam Eliam, post demonstratam superstitiosi cultus fallaciam, deducto cælitùs igne super paratum sacrificium, authorem fuisse populis, ut abreptos Pseudo Prophetas omnes in aquis Cison, fluentibus ad radices montis Carmeli, ubi sacrificium oblatum est, demergerent (x). Quid inde? an ergo Cison rivus erat ad meridiem Carmeli? Est torrens Septentrionalis valli magni campi, è regione montis Gelboe & montium Hermon.

Geminæ Urbes *Betoron*, superior nempè, & inferior, ita notæ sunt, quàm quid aliud. Inferior in eminenti quodam loco inter Lyddam & Jerusalem spectabatur, 200. stadiis circiter ab eadem Jerusalem (y), vel duodecim millibus passuum juxta Itinerarium Burdegalense, à quo Bethar appellatur. Superior Betoron remotior quidem erat à Jerusalem, sed in eadem directionis lineâ, si quis è Jerusalem vel Diospoli Cæsaream peteret. Narrat S. Hieronymus (z), S. Paulam ex Emmaus iter Jerosolymam versùs dirigentem, venisse Bethoron inferiorem, & Bethoron superiorem, urbes olim à Salomone constructas, deinde temporum senio collapsas. Sed hæc nunquam cum veritate cohærent, ut S. Viri ætate ipsam de situ Urbis memoriam penitus excidisse oporteat. Erant enim magis Septemtrionales Jerusalem, quàm Emmaus & Nicopolis: Itinerarium Antonini Urbem *Betaron* vel *Bethar* collocat 18. milliar. à Cæsarea Palæstinę, & 22. Millar. à Diospoli; Itinerarium Burdegalense 20. milliar. à Diospoli, & 16. à Cæsarea. Porrò alia erat hæc à Bethoron inferiori inter Jerusalem & Diospolim mediâ; quare confundamus oportet cum Bethoron superiori. Itaque inter geminas illas spatium erat 24. milliar. circiter; inferior meridiana erat; superior septentrionalis Diospoli. In Commentario ad Josue 16. 5. scripsimus, Bethoron superiorem in Orientali portione Tribûs Ephraim satis proximè ad Jordanem sitam esse, quem locum apertissimè designare Textum Josoe reputavimus (a). Legimus enim in illo, limites orientales Ephraim duci ab Atharot addar adusque Bethoron superiorem. Verùm si ea, quæ huc usque disputavimus, vera sint, ita Josue locus explicandus est: Sortis Ephraim limites orientales ponebant Atharot Addar & Jordanis; septentrionales verò definiebat linea à Bethoron superiori usque ad Mediterraneum.

u *Vide Doubdani Iter terræ S. c. 51. 58. & Maundrell. Iter Aleppo Jerusalem pag. 190. &c.*

x 3. *Reg.* 18. 40.

y *Antiquit. l.* 20. *c.* 4. *collatum cum l.* 2. *de bello c.* 20.

z *Epitaph. Paulæ.*

a *Josue* 16. 5. *Possessio eorum contra Orientem Atharot-addar usque Bethoron superiorem.*

Nomen *Saron* sæpiùs quidem recurrit in Scriptura; sed locine, an regionis? Tria eodem nomine dissita loca distinguit S. Hieronymus: 1. Pars Bataneæ in Transjordanis eodem censebatur; 2. Ager inter Cæsaream Palæstinæ & Joppe; 3. Locus in magno campo Jezrael vel Esdrelon; 4. Tandem recentioribus Itinerantibus Saron est ager post Ecdippe adusque Ptolemaidam. Sed operosior esset sanè demonstratio, si quis niteretur adductis Scripturæ locis probare, vetera hæc fuisse regionum illarum nomina.

De mari Mortuo plura animadversione digna occurrunt. Exhibetur plerumque in Tabulis, veluti in rectam lineam protensum à septentrione ad meridiem longitudine 20. vel 24. leucarum; latitudine verò, ut majus, 6. vel 7. sed figuram potiùs exhibuisse constat lunæ decrescentis, cùm ex agro Jericho, nonnisi unius leucæ tractu à mari illo distante, portio tantùm maris illius spectetur longitudinis 4. leucarum circiter, latitudinis duo; reliquis verò ejusdem, quòd retro post montes ad orientem & occidentem ejusdem maris gyrent, objectu eorumdem montium prohibitis (b). Memorant Veteres (c) Sodomæ & circomjacentis ad 60. stadia regionis eversionem, cujus supersunt ad litus ejusdem maris documenta. Eusebius, & S. Hieronymus (d) ita de Sodoma & Seboim agunt, quasi de locis suâ adhuc ætate in ripa occidentali ejusdem subsistentibus. Sermo etiam de Seboim, tanquam de manente Urbe habetur 1. Reg. 13. 18. sicut & de Adama apud Septuaginta in Isai. 15. 9. De sua ætate testatur Josephus (e) spectari adhuc vestigia quinque Urbium in litore lacûs Asphaltitis. Apud Stephanum (f), & in Notitiis legitur Sodoma, quæ Urbs erat Episcopalis in Provincia Ecclesiastica Petrçæ. Sita erat inter Engaddi & Thamar, ac proindè satis proximè ad extremam oram meridionalem maris Mortui. Nec sanè alibi Sodoma collocanda; fieri enim vix potest, ut multum distaret à Segor, quò Loth è Sodoma pedem retrahens, post aliquot viæ horas sub ortum solis pervenit. Inferior loco erat Seboim, & ad septentrionem. Unius ex Urbibus rudera, multùm intra maris alveum excurrentia, spectari contigit ad ripam orientalem post an. 1650 [g]; sua exhibuit litus occidentale in ipsum pariter alveum excurrentia, qua parte litus illud planitiem Jericho habet aversam (h). Quibus ita se habentibus, constituas tenemus quatuor Urbes, Sodomam, Seboim, Gomorrham, & Adamam in eodem fermè quo olim, situ, longè planè ab illo, quem in Tabulis obtinent. Est enim Sodoma in Tabulis 10. vel 12. leucas à Segor distans, cùm reipsa 4. vel 5. tantùm recedat. Maris mortui humiliores esse aquas nonnullis in locis oportet, quippè quòd ab Arabibus camelos inequitantibus transvadentur.

Thamar vel Thamara præposterè cum Engaddi, sivè cum Asason-Thamar, urbe nempe longè à Thamar remotâ, confunditur. Urbs erat ad meridiem maris Mortui, dici

b *Doubdan. c.* 39.

c *Strab. l.* 15.

d *In locis in Sodoma & in Adama.*

e *De Bello l.* 4. *c.* 24. *in Græc. pag.* 892.

f *In Engadda*

g *Tabul. D. du Fer.*

h *Vide Maundrel. pag.* 142.

itinere à Malatha, quam Eusebii ætate præsidiarii Romanorum milites tenebant (*i*). Apud Ezechielem 47. 19. Thamar omnium prima meridionales Terræ sanctæ limites, ductâ lineâ à Mari mortuo adusque Mediterraneum, definit. Congruunt cum Ezechiele Tabulæ Peutingeri, & Ptolemæi, quorum postremus *Engadda* in loco inferiori ejusdem maris Septemtrionem versùs consignat. Engaddam ipsam eandem esse cum *Asason-Thamar* apertè demonstrat Textus 2. Par. 20. 2. Porrò Engaddi non longè à Jericho collocata, media erat inter mare & eandem Urbem, teste Plinio & S. Hieronymo.

Neque pariter in definiendo Jerosolymæ situ cum vulgaribus Tabulis convenimus; est enim meridionalior quàm plerumque constituatur; uti ex dimensionibus ductis è Jamnia, Samaria, Ptolemaide, & Jericho intelligimus. Ad hæc narrant Itinerantes, venientes se è Jericho & Jordane Jerusalem viam ita tenuisse, ut trium horarum spatio secundùm mare Mortuum, aliquantò tamen ab illo distantes, iter haberent (*k*). Adde pariter è Jericho in Bethlehem venientes, Jerusalem vel ejus urbis vicinias repetere (*l*). Non est ergo Urbs adeò Septemtrionalis, ut plerumque constituitur, si cum mari Mortuo conferatur.

Meridionaliores etiam constituendæ sunt Geth, Bersabee, Gerara, Maon, Arad, & aliæ nonnullæ. Legimus 1. Par. 7. 21. antequam ex Ægypto digrederentur Israelitæ, Ephraimitas in ulteriora regionis Gethææ penetrantes, pellere inde veteres incolas tentasse, sed frustra; referre enim pedem non sine suorum cæde coacti sunt. Non ergo multùm aberat regio Geth ab altera regione Gessen, loco Israelitis in sedem destinato. Ad hæc, Siceleg Urbs erat Regi Achis subjecta (*m*); hæc autem in plaga maximè Meridionali Juda constituta erat. Geth & Accaron duæ habebantur Urbes in extremis finibus regionis Philistææ, hæc ad septentrionem, Geth verò ad meridiem. Jacebat ergo Geth ultra Gazam, quam scilicet Urbem Geographi nostrates constituerunt, veluti ditionis Philistinæ ad Ægyptum postremam. Tandem S. Hieronymo Geth Urbs est finitima ditioni Juda in via Eleutheropoli Gazam (*n*). Sed meridionaliorem planè demonstrat Textus 1. Par. 1. 7. 21. ubi de bello Ephraimitarum in Ægypto adhuc versantium adversùs Gethæos. Non longè abfuisse oportet à *Meteg*, de qua 2. Reg. 8. 10. sive à Melca vel Metee statione Israelitarum in deserto in viciniis Geth & Asmonæ, uti legimus Num. 33. 28. Porrò *Metca* confundenda est facilè cum Meteg; quo modo conciliantur Textus Regum & Paralipomenon; in uno enim legimus David cœpisse *Geth & Filias ejus*; in altero verò *Meteg & matrem*; nempe Meteg & Geth.

Extremam oram meridionalem Palæstinæ tenebat Bersabee, quemadmodum Dan Septentrionalem. Viginti millibus passuum ab Hebron meridiem versùs constituunt Eusebius & S. Hieronymus, quos sanè loci præsidio Romanorum insignis situm ignorasse vix credimus. Æquâ intervalli ab Hebron distantiâ, & ad eandem plagam spectabatur Arad, non longè proinde à Bersabee posita.

Nota erat Abrahami ætate Gerara (*o*), Urbs in Arabia Petræa (*p*), inter Cades & Sur, limites Chananææ Ægyptum versùs unà cum Geza designans (*q*). Viginti quoque millibus passuum ab Eleuteropoli ad meridiem constituunt Eusebius & S. Hieronymus. Ne dubitans quidem autumo, eandem esse Urbem cum *Gera* Strabonis (*r*), juxta montem Casium, & Urbem sive campum Chabriæ; sed multo quàm par est proximiorem Pelusio ab illo collocari censeo.

Locus & desertum *Maon* frequenter in Scriptura recurrit; nec aliud eo nomine designari censeo, quàm Urbem *Menis* sive Meonis in viciniis Gazæ, de qua Eusebius. Campum Mænæum, juxta *Versabinum* sive Bersabee, legas in Codice Theodosiano, lege 30. Desertum Maon, sive Nabal, ubi sedes habebat suas Nabal vir Abigail, non longè abfuisse credendum est à Phara, cùm David & Abigail, altera è monte Carmelo in Arabia, alter è Pharam moventes, post confectam aliquam viæ portionem infra Carmelum sibi invicem occurrerint (*s*). Maon ad meridiem situm erat Jesimon, vel Esmonæ (*t*), ac proinde multùm intra Arabiam Petræam. Hanc ipsam Urbem Maon sive Meon Metropolim Mæoniorum constituo. Arad juxta Eusebium spectabatur 20. mille passibus ab Hebron, meridiem versùs; & *Herma* sive Harma seu *Errmmnu*, apud eundem Authorem, 16. milliar. ab Eleuteropoli ad meridiem. Porrò locus erat non modicus, à Judæis frequentatus ejusdem Scriptoris ætate. De Carmelo major est disquisitio. Urbs Carmeli 10. milliar. ad Orientem Hebron, quàm Romanorum præsidium tenebat, legitur apud Eusebium. Eo loci greges habuisse suos credit Eusebius Nabal Carmelum; sed vix hæc mihi persuadentur; maluerim enim tres montes Carmelos distinguere, alterum juxta Pharan & *Maonim*, ubi Nabalis greges, & Saul triumphalem arcum, perpetuum victoriæ suæ in Amalec monumentum, erexit; alium juxta Ptolemaidam ad Mediterraneum; tertium ad Occidentem maris Mortui 10. mille passibus ab Hebron; de quo facilè postremo loco sermo est Josue 15. 25. ubi Maon & Ziph junguntur. Porrò alterius Urbis Ziph mentio occurrit in eodem capite ver. 24. jungiturque Asor, Cades, & Jethnam. Est etiam interdum Carmelus appellativum nomen.

Urbs Eleuteropolis, cujus frequenter nos in hac Lucubratione, & unde pariter Eusebius ac S. Hieronymus mensuras ferè omnium meridionalium Urbium Judææ deduxerunt, sita erat ad meridiem Masphæ, ad Occidentem Morasthi & Odollam, ad Septentrionem Ceilæ atque Hebron. In Itinerario Antonini est 20. millibus passuum à Jerusalem, & 24. ab Ascalone (*u*). Quantum ab Eleuteropoli distet Hebron, nihil expressè Eusebius; sed ego 10. millia

i *Euseb. in Asason-Thamar. Vide nov. edit. S. Hier.* Urbem hanc Eusebius mediam collocat inter Hebron & Jerusalem, quod Ezechielis loco planè repugnat.

k *Vide Petrum della Valle Epist. 12. pag. 340. & 336. Italic. Iter Orrataie jussu Regis ann. 1621. per D. D. C. pag. 415. & Duddan. cap. 32. pag. 271. 273.*

l *Maundrell. pag. 145.*

m 1. *Reg.* 27. 6.

n *Hieron. in Mich.* 1. 10. Eusebius in libro de locis constituit 5. Mill. passibus ab Eleutheropoli Diospolim versus.

o *Gen.* 20. 1.

p 2. *Par.* 14. 14.

q *Gen.* 10. 19.

r *Strab. l.* 16. *pag.* 523.

s 1. *Reg.* 25. 20.

t 1. *Reg.* 23. 24. *David & viri ejus erant in deserto Maon in Campestribus ad dexteram Jesimon.*

u *Vide Cellar. l.* 3. *c.* 13. *pag.* 353. 354.

lia passuum circiter constituerim; posuit ille Ceilam 8. milliar. ab Eleuteropoli Hebron versùs. Itinerarium Burdegalense spatium constituit 30. milliar. inter Jerusalem & Hebron; sicut & 9. milliar. inter Betsur, Urbem Eleuteropoli proximam, & Hebron. Non longè aberat amœnissimus ager Sephar, secundùm viam è Gaza Jerusalem, & vicissim. Per hanc vallem iter dirigere Jerosolymam constituerat Holophernes; per hanc Rex Antiochus Eupator exercitum suum in eam Urbem deduxerat; & cùm inter eundum Urbem Betsuram offendisset, obsidione illam vallavit (*x*). Appellabatur via illa Idumææ. Idem pariter ager insignis est cæde exercitûs Zaræ Regis Arabiæ (*y*), & diu post Gorgiæ copiarum Syriæ Imperatoris (*z*). Urbs Maresa non longè ab Eleuteropoli spectabatur. Per eandem viam & per agrum Sephalę è Gaza Jerusalem proficiscuntur nostrâ ætate Itinerantes.

x 1. *Maccbab.* 6. 31. *&c.*

y. 2. *Par.* 14. 9.

z 2. *Maccbab.* 12. 32. *&c.*

Nec ultra nos de locis, quorum situs aliter in nostris, aliter in vulgaribus Tabulis constitutus est. Cætera in Commentario supplebimus, expectantes interim ut doctus aliquis Geographus meliora tradat & exactiora, quàm quæ nos vidimus in hoc argumento.

DISSERTATIO
DE VERSIONE SEPTUAGINTA INTERPRETUM.

SI doctis tantummodò viris laborare constituissemus, frustrà nobis de hoc argumento, tot eruditissimis virorum sapientissimorum Commentariis excusso, tractandum iterum suscipere-mus. Cùm autem in eo simus consilio, ut unum veluti corpus tradamus disputationum, ad Prolegomena Scripturæ servientium, nunquam id nobis committendum censuimus, ne de Versione Septuaginta, celebratissimâ illâ semper in Ecclesia & peculiari S. Spiritûs afflatu, ut vetustis quibusdam Patribus creditum est, adornatâ (*a*), argumentum relinqueretur intactum.

Plura in hoc argumento comminisci succurrit multis, quibus res tota parùm assertis circumstantiis inserta est adeò, ut omnia in medium adducere, & in unam veluti methodum redigere, res sit omnium operosissima & plena difficultatis. Sanior Criticorum recentiorum pars de Versione Septuaginta historiam omnem variè expressam apud Aristæam, Philonem, Josephum, S. Justinum, S. Irenæum, S. Epiphanium, tanquam fabulosam penitus exsufflant. Alii genuinam defendentes, circumstantias nonnullas ad fabellas amandant. Persuasum tenent alii, à Septuaginta Interpretibus nonnisi quinque Libros Moysis Græcis literis ex Hebræo traditos; alii universam Scripturam malunt, quin & apocryphos plures Libros addunt nonnulli.

Nec minùs de tempore adornatæ Versionis dissident; alii enim constituunt sub Ptolemæo I. filio Lagi & patre Ptolemæi Philadelphi (*b*); alii verò, quæ communior est sententia, sub eodem Philadelpho; alii tandem multo recentiorem suspicantur (*c*), rati Versionem hanc, qualem nostrâ ætate habemus, adornatam circa ætatem Ptolemæi Philometoris, sexti post Ptolemæum Lagi, & quinti post Philadelphum Regis.

a *Clemens Alexand. Strom. l. 1. Justin. Exbortat. ad Gent. & Dialog. cum Tryphone. Cyrill. Jerosolym. Catbecb. 4. Irena. l. 3. adverf. hæref. c. 25. seu 21. Epipban. de ponder. & mensur. Chrysost. in Genes. hom. 4. &c. August. de Doctr. Christ. l. 2. c. 15. & de consensu Evangelist. l. 2. c. 66.*

b *Vide Iren. & Clem. Alexandr. loc. cit. Anatol. in Comput. Pascb. Theodoret. præfat. in Pss.*

c *Bocbart. de Animal. sacr. l. 2. c. 18. Usser. Syntag. de Septuaginta Interpr.*

Non desunt qui autumaverint, Versionem Septuaginta nomine nunc inscriptam, non genuinum esse opus, sed in odium Christianorum fraude Judæorum corruptum (*d*), vel fortè Textum Hebræum, qualis hodie superest, alterum esse à genuino & vetusto. Suspicati sunt alii, Judæos Alexandrinos eo consilio inductos, ut Versionem hanc procurarent, quòd ignorarent Hebræum; ut autem authoritatem Operi suo conciliarent, nomen Septuaginta præfixisse, quasi scilicet jussu 72. Patrum magni Synedrii adornatum fuisset, vel saltem eorum authoritate probatum.

d *Salmeron. Proleg. 5. 6.*

Tanto Judæorum Ægyptiorum assensu exceptam hanc Versionem refert Philo de vita Mosis l. 2. ut ejus rei memoriam annuo festo instituto consecrarent. Spectare licet, ait ille, singulis annis affluentem, non ex Judæis tantùm, sed ex advenis pariter turbam in Insulam Pharon, obsequii sui specimen exhibituram loco illi, ubi Versio Septuaginta primùm paruit, & gratias pro accepto beneficio, veluti si tum primum exciperent, acturi. Postquam factum Religioni suæ satis est, plena gaudii & pietatis convivia instruunt, alii sub tentoriis in litore maris, alii sub dio, majori planè voluptate, quàm si in Palatiis magnificentissimis celebrarent. Hæc Philo.

Sed hebraizantes Judæi ingratè adeò Versionem illam acceperunt (*e*), ut jejunium in ejus rei detestationem instituerent die 8. Thebet, Decembri nostro respondentis: tantus nimirum insedit horror de audacia Hellenistarum, qui prophanis literis Sacra Scripta tradere ausi fuerant. Fatalem profectò Israeli fuisse diem hujus Versionis censent (*f*), perinde ac illam, qua vituli aurei, Jeroboami scelere, consecrati sunt; & ad sacrilegii illius crimen

e *Scalig. not. ad Chronic. Euseb. ad A. 5734. pag. 134.*

f *In Massecbet. Sopherim.*

Cæ.

Cęlum triduanis tenebris exhorruisse. Judæorum nonnulli (g) narrant, missos Alexandriam 5. Interpretes, alii 72. malunt; S. Hilarius in Ps.2. cui Baronius accedit, viros fuisse Principes & Synagogæ Doctores, nempè Sanhedrinos Patres asseruit. Joseph Gorionides l.3. c.8. testatur, Summum Sacerdotem, cujus silet nomen, misisse 70. Presbyteros, inter quos spectabatur Eleazarus, senex ille, tolerata in persecutione Antiochi Epiphanis morte celeberrimus.

g Ibid.

Sunt qui credant, Versionem hanc è Chaldæo expressam [h]; sunt qui ex Syriaco (i); sunt qui è Samaritano (k); sunt tandem qui ex Hebræo parùm emendato. Alii variantia plura inter Septuaginta & Hebræum animadvertentes, suspicantur, Interpretes illos invitos ad suscipiendum Opus coactos, nihil satis exacti tradere voluisse. Alii vero id factum à Viris illis Sapientibus arbitrantur, quòd indignum reputarent, prodere Religionis suæ mysteria, & Patrum suorum errata viris prophanis. S. Hieronymus (l); parùm alioqui Septuaginta illis favens, ita de Versione illa constituit; *Post Septuaginta nihil in sacris literis potest immutari vel praverti, quin eorum translatione omnis fraus & dolus patefiat*. Hæc variæ de Septuaginta Interpretibus sententiæ.

h *Ita Philo l. 2. de vita Mosis, R. Azarias in Meor-Enaraim*.
i *R. Gedalia in Schalschet. Cabala*.
k *Ita Samarit. Chronic. Selden. Postell.*
l *Præfat. in quatuor Evang.*

Quò igitur ordine aliquo procedamus, neque præscriptas transgrediamur Dissertationi metas, demonstrandum suscipimus nobis; 1. Versionem Septuaginta, qualis nostra ætate superest, ipsissimam esse, quam Apostoli & Patres legerunt pariter & laudarunt; 2. Magnam ejus fuisse, & tunc etiam esse, in Ecclesia authoritatem; 3. Historiam Septuaginta apud Aristeam fabellam in multis sapere; 4. Facilè ex Hebræo in Græcum Pentateuchi solummodo Libros sub Ptholemæo Philadelpho versos fuisse, cæteris variis deinde temporibus, & Scriptoribus translatis; 5. Criticam hujus Versionis dabimus, sententias pariter eâ de re doctissimorum Criticorum referentes.

Quæ instituta est adversùs Judæos, veluti Textùs Septuaginta corruptores, accusatio, ex eo repetitur, quòd loca nonnulla aliter olim in Græco lecta credantur, quàm quæ modò pareant. Ita illud Psal.95. 10. *Dicite in nationibus, quia Dominus regnavit à ligno*, legi in Textu Septuaginta totidem verbis asserit S. Justinus, sed dolo malo à Judæis subductum *à ligno* (m). Expunctum pariter dicit locum Esdræ; *Et dixit Esdras ad populum: Hoc Pascha Salvator noster est, & refugium nostrum. Cogitate & ascendat in cor vestrum, quoniam habemus humiliare eum in signo, & post hæc sperabimus in eo, ne deseratur hic locus in æternum tempus* (n). Addit insuper, eodem fallendi spiritu truncare in quibusdam Exemplaribus tentasse illud Jeremiæ: *Ego quasi agnus, qui portatur ad victimam. Cogitaverunt super me consilia, dicentes: Mittamus lignum in panem ejus, & eradamus ejus nomen de terra* (o): sed detecto consilio integer locus servatus est.

m *Justin. Dialog. cum P. Tryphone.*
n hunc locum facilè tenuit Justinus è 4. Esdræ apocrypho; nihil enim tale in duobus canonicis Esdræ legitur. Inde autem facilè irrepsisse potuit in 1. Esdr.6. 19. 20. 21.
o Vide *Jerem.* 11. 19. Nihil alicujus momenti deest.

Tandem ex eodem Propheta subductam sententiam illam asserit: *Et commemoratus est Dominus Sanctus Israel mortuorum suorum, qui dormierunt in terra sepultionis, & descendit ad eos evangelizare salutem, quæ est ab eo, ut salvaret eos* (p).

Tertullianus vitio Judæis vertit (q), quòd è Canone expunxerint Librum Henoch, sicut & cæteros de Jesu Christo agentes. Corruptæ in Textu Septuaginta illius sententiæ; *Peccatum Juda scriptum est stilo ferreo*, ut relinquerent tantummodo: *Peccatum eorum scriptum est &c.* accusat Origenes hom.12. in Jerem. Addit insuper (r), ab illis truncata plura, & integros etiam Libros suppressos, quò & probrum suum & patrum suorum crimina occultarent. Paria exprobrat S. Hieronymus; corruptos ab illis de industria Prophetarum Textus, ut oracula Jesu Christi demerent queritur S. Chrysostomus hom.5. in Matth.

p Frustra hæc quæras in Libb. Canonicis. *S. Irenæus* interdum tanquam Isaiæ, sæpiùs verò tanquam Jeremiæ laudat.
q *De habit. mulier. l.1.c.2.3.*
r *Epist. ad Jul. Afric.*

Verùm ne apologiam modò Judæorum in omnibus instituamus, & ne pariter eorum crimen defendamus in omnibus, non raro enim lectiones, quæ minùs faverent Messiæ illi æquioribus aliis substituerunt; non raro insuper quorundam locorum apertos de Messia sensus aliò detorserunt, ne, inquam, hæc omnia moremur; vix tamen possimus in animum inducere, eò usque fallendi consilio processisse, ut Textum Septuaginta corrumperent. Nanque 1. Si quid tale in odium Christianorum committere ausi sunt, factum id post Jesu Christi adventum. Frustrà autem tunc fraus successisset, nisi fortè in Exemplaribus quæ in eorum manibus versabantur; quin & in illis *incredibile est*, ait S. Augustinus de Civit. l.15. c.13. *Judæorum gentem, tam longè latèque diffusam, uno consilio conspirare potuisse in hoc conscribendo mendacio, & dum aliis invident authoritatem sibi abstulisse veritatem*. Tunc autem Christianorum Exemplaribus salva fuissent omnia.

2. Si quid fraudis in oracula de Messia committere tentassent, id maximè adversùs apertissima & luculentissima molituros pronum est ut credamus. Sed plura ejus generis intacta adhuc perseverant. 3. Opportunum maximè ad eam rem fuisse censendum est, ut è Textu Hebræo expungerent pariter quæ in Septuaginta truncaverant. Vix autem commodum fuisset, duos simul Textus corrumpere, adnitentibus cum cæteris & Judæorum pluribus, quorum unicum semper fuit studium, ut integritatem Sacrorum Librorum servarent inviolatam (s). 4. Fac Judæos incredulos in dolum consensisse; quid non timendum è Christianis judaizantibus, apud quos sacra illa Volumina in lingua originali?

s *Joseph. cont. Appion. l.1. pag.1037.*

Tandem si ad trutinam severioris criticæ loca apud S. Justinum cæterosque Patres expendantur, deprehendemus statim, vel nunquam apud Septuaginta, & Hebræum extitisse, vel saltem structam ex illis accusationem nulli idoneo testimonio niti. Si verò Interpretes illi, sivè post ipsos Judæi, textus quosdam Patribus suis minùs faventes vel expunxerint vel minùs congruâ interpretatione eluserint, factum

id

id potiùs credimus ante Jesum Christum; sed ex multis eius generis pauca desiderantur, plurima servantur intacta. Ex quo illud mihi jure censeo statuendum, Textum Septuaginta nostræ ætatis ipsum planè esse, quem Judæi antè Jesum Christum servabant, & ab illis Christiani traditum receperunt; quanquam nec inficiari audeam, menda occurrere interdum, & ordinis inversiones, sivè incuriâ, sive audaciâ Amanuensium, sive longioris temporis vitio subrepentia.

t Usser. Syntag. de Septuag. Interpp.

Usserius (t), post S. Hieronymum, reputat priorem Versionem sub Philadelpho non nisi 5. Mosaicos Libros retulisse, quibus cætera deinde Sacra Scripta quarto anno Ptolemæi Physconis alio nomine Philometoris (*), translata, sub eodem Septuaginta nomine, accesserint. Summo plausu à Judæis excepta Versio ista, in Bibliothecâ instructissimâ Alexandrinâ reposita fuit, ubi Origenis etiam ætate visebatur, qui planè Origenes illam in suis Hexaplis inseruit, è regione alterius eodem Septuaginta nomine inscriptæ, quam *communem* & *vulgarem* ideò appellat, quòd minùs licèt correcta, magis tamen vulgari usu excepta esset. Hęc Usserius.

** An. M. 3865. ante Chr. 139.*

Dabimus quidem Usserio, Legem Mosaicam Græcis literis traditam fuisse sub Philadelpho; sed vix illi assentimur, optimis probari documentis, novam quandam Versionem universæ Scripturæ sub Evergete sive Philometore adornatam fuisse, silent enim eâ de re Veteres. Vix etiam probaretur, ante Regnum Physconis Græcis literis traditum unum tantùm Pentateuchum obtinuisse, & multò etiam ęgriùs demonstraret Usserius, Versiones in Hexaplis Origenis insertas, alias ab iis fuisse, quas sub Septuaginta nomine omnis ætas agnovit, vel universas, vel ex parte tantùm circa Philadelphi ætatem adornatas.

Quò verò authoritatem hujus Versionis demonstremus, nullum afferri potest efficacius argumentum, quàm quod S. Hieronymus Epist.101. ad Pammachium: *Jure obtinuit in Ecclesiis, vel quia prima, & ante Christi adventum, vel quia ab Apostolis, in quibus tamen ab Hebræo non discrepant, usurpata*. Veteres quidam, nec sanè rari, autumarunt, afflante Spiritu S. scriptam; & usque ad Versionem Latinam S. Hieronymi sola regnavit in Ecclesia; quemadmodum & Canonica habetur hodie usque in Ecclesia Gręca. Quin & in Ecclesia Latina expressus è Græco Septuaginta Latinus Psalmorum Textus, authenticus in Concilio Tridentino declaratus est.

Insigni divinæ Providentiæ miraculo deputat S. Chrysostomus homil.4. in Genes. barbarum Regem, à vera Religione alienum, veritatis & populi Dei adversarium (Philadelphum scilicet) id commisisse, ut Græcam curaret Bibliorum Versionem, qua datâ viâ omnibus per orbem Gentibus ad veritatem pervenire pronum esset. Gemina habet S. Augustinus (u): *Libri, quos Gens Judæa cæteris populis, vel religione, vel invidiâ prodere nolebat, credituris per Dominum Gentibus ministeriâ Regis Ptolemæi potestate tantò antè proditi sunt*. Quid deest authoritatis huic Versioni, ait S. Hilarius (x), ante Jesu Christi adventum adornatæ, quo tempore nulla poterat creari assentationis erga eundem Christum invidia; ejus Authores nullæ accusari ignorantiæ, quòd Doctores essent & Principes Synagogæ, Doctrinæ Mosaicæ veluti depositarii? *Non poterunt non probabiles esse arbitri interpretandi, qui certissimi & gravissimi essent authores docendi.*

u De Doctrin. Christ. c.15. & serm. 68. in Joannem.

x In Ps.2. Vide, si lubet, & Euseb. l.8. Præpar. c.1.

Si quis conferat Veteris Testamenti sententias in Evangelio & Epistolis Pauli laudatas, cum Textu Septuaginta, congruere intelliget omnia. Hæc potissimum observata debemus Origeni (y), & S. Hieronymo (z), duobus scilicet ætatis suę viris sapientissimis, idoneis, si quis alius, earum rerum judicibus; quippe qui non Græcum tantùm, sed & Hebraicum callerent, ac Versionem cum Originali conferre per se possent. S. Matthæus, qui Hebraicè, seu potiùs Syriacè scripsit, laudat non rarò sententias V.T. ex Hebræo (a); verùm S. Lucas, S. Joannes, & S. Paulus plerumque Textum Septuaginta præferunt; & S. Irenæus l.3. c.25. generatim observat: *Apostoli consonant prædictæ interpretationi, & interpretatio consonat Apostolorum traditioni.*

y In cap.15. & 10. Epist. ad Rom. & in Joan. Vide & Cyrill. Jerosol. Catech.4.

z In quæst. Hebr. in Genes. & alibi.

a S. Hieronym. in Libro de Scriptoribus tanquam certum statuit, S. Matthæum Hebræum nunquam non laudare. Sed alibi generatim fatetur, Evangelistas plerumque Textum Septuaginta sequi.

Addit autem vir idem Sanctus: *Unus enim idemque Spiritus Dei, qui in Prophetis quidem præconavit, quis & qualis esset adventus Domini; in Senioribus autem interpretatus est benè, quæ benè prophetata fuerunt; ipse & in Apostolis annunciavit plenitudinem temporum adoptionis venisse.* Confert autem adornatæ hujus Versionis à Septuaginta rationem cum illa, qua abolitas in captivitate Scripturas Esdras reparavit (b).

b Esdr.24. 19. 20. 21. Hanc tamen sententiam cum veritate non cohærere demonstravimus in Dissertatione de hoc argumento, Libro Esdræ præfixâ.

S. Clemens Alexandrinus Strom. l.1. & Theodoretus Præfat. in Pss. pari argumento paria adstruunt; ac Patres generatim omnes, sive Philonem secuti, sive cum S. Justino persuasi, Septuaginta Interpretes in cellulis seorsum scribentes ne verbo quidem inter se discrepasse, persuasum habent pariter, nonnisi S. Spiritu afflatos viros illos se contulisse ad scribendum, nil prodigioso illo consensu satis demonstratum arbitrantur.

S. Hilarius in Ps.131. num.24. in locis illis, in quibus Interpretes variant, semper cæteris preferenda esse censet, quæ apud Septuaginta; quippe quorum Versio & vetustissima esset, & Ecclesiarum usu probata. Neque enim sive illam abjicere, sive ab ea recedere integrum est nobis, addit (c); ejus enim Authoribus nec scientia deerat, nec authoritas, nec cætera tandem, quæ ad fidem conciliandam valent. S. Augustinus de Doctrin. Christ. l.2 *Septuaginta Interpretum, quod ad Vetus Testamentum attinet, excellit authoritas, qui jam per omnes peritiores Ecclesias tantâ præsentiâ Spiritûs Sancti interpretati esse dicuntur, ut os unum tot hominum fuerit.* Addit, tunc pariter divino instinctu inductos fuisse credi oportere, cùm ab

c Idem in Ps. 118. lit.5. n. 13. Sed nos, sicut oportet, sequimur Septuaginta Interpretum religiosam antiquam authoritatem. Vide & in Ps.118. lit.4. n.6. Sed neque nobis tutum est translationem Septuaginta Interpretum transgredi,

Exem-

Exemplaribus Hebraicis recedunt; ita nimirum Spiritu Sancto, cujus sequebantur ductum, agente, ut congrua hominum necessitati, & Gentilium captui, quibus maximè scribebant, ab iis traderentur.

Et lib.2. de consensu Evangelist. cap.66. *Cur tanta authoritas interpretationis Septuaginta multis in locis distet ab ea veritate, quæ in Hebraicis Codicibus invenitur, nihil occurrere probabilius existimo, quàm illos (Septuaginta) eo Spiritu interpretatos, quo & illa, quæ interpretabantur, dicta fuerant; quod ea ipsa eorum mirabili, quæ prædicatur, consensione confirmatum est. Ergo & ipsi nonnulla in eloquio variando, & ab eadem voluntate Dei .... non recedendo, nihil aliud demonstrare voluerunt, quàm hoc ipsum, quod nunc in Evangelistarum quatuor concordi quadam diversitate miramur; quia nobis ostenditur non esse mendacium, si quisquam ita diverso modo aliquid narret, ut ab ejus voluntate, cui consonandum & consentiendum est, non recedat.*

Verùm cùm hæc, de inspiratione Septuaginta, sententia parùm afferat authoritatis, ne quid gravius dicam, historiæ innitatur; quòd scilicet Interpretes illi in singulis scribentes cellulis, nihilque inter se habentes commercii, eadem tamen omnes & sentirent & scriberent; non est cur religioni ducamus, si ruenti inhærentem fundamento opinionem exsufflemus. Quare S. Hieronymus, tantus Criticus, nunquam in animum induxit, ut Prophetas crederet Septuaginta (d); meros tantùm habet Interpretes, & post relata loca nonnulla, in quibus recedere illos ab Hebræo constat, observat: *Ubicumque sacratum aliquid Scriptura testatur de Patre & Filio & Spiritu Sancto, aut aliter interpretati sunt, aut omnino tacuerunt, ut & Regi satisfacerent, & arcanum fidei non vulgarent.*

Invehit deinde adversùs primos cellularum Authores, venditantes, in singulis illis scribentes Septuaginta, Versionem suam singulos seorsum dedisse. Ad fabellas totam eam rem amandat, quippe quòd neque Aristææ nota esset, nec Josepho, nec Philoni, quorum consensu constaret: *In una Basilica congregatos contulisse*, (nempe Interpretes illos scripta sua) *non prophetasse. Aliud est enim vatem, aliud est esse Interpretem.*

Sed ad infirmandam Versionis Septuaginta assertam olim apud Ecclesiam authoritatem hæc nihil valent; ratam enim illam habet ubique S. Hieronymus in suis Operibus (e); sed ne quid nimis jubet. Tolli enim abusum omnem edicens; nunquam id censet committendum, ut vel in pari cum Originali constituatur gradu, vel S. Spiritu afflante adornata censeatur; neque enim repugnantia sibi docere potest Spiritus S. ut quæ in Hebræo expresserat, abjecta velit in Græco; nunquam error dictanti illi subreperet, cùm tamen subrepsisse reipsâ quandoque Interpretibus illis constet. Quæ tandem historia Veterum credulitati fucum fecit, nullius est in Ecclesia authoritatis; quare tanto dogmati statuendo impar est.

Si quæ verò historia de Versione has Septuaginta melioris fidei censenda esset, hoc sanè privilegium in nullam aliam melius, quàm in Aristææ quadraret. Sed hæc pariter, etsi S. Hieronymo facilè probata, suspicionis habet plurimùm. Quare potiori jure suspicionis notâ inurenda sunt cætera historiæ Aristææ veluti adscititia ornamenta, aliena fraude adjecta.

Hæc autem Aristæas personam gerens viri Gentilis, & inter corporis custodes Ptolemæi Philadelphi, à quo missum se dicit Jerosolymam ad Eleazarum Summum Sacerdotem, postulatum ab illo viros Græcè & Hebraicè doctos, quos vertendis Sacris Judæorum Libris addiceret. Itineris sui omnia exponit, & quid ejusdem itineris suscipiendi fuerit in causa, de omnibus fratrem suum Philocratem faciens certiorem. Narrat igitur, Demetrium Phalereum, Regiæ Philadelphi Bibliothecæ Custodem, cùm omnem potuisset curam colligendis ex universo Orbe Libris, interrogatum semèl à Rege quot tandem comparasset, ad 200000. respondisse; separare se tamen eum numerum brevì ad 50000. & ultra auctūrum. Significavit insuper relatione aliorum didicisse, Judæorum scriptas Leges non indignum sibi locum inter Bibliothecę Libros vindicaturas; curandum proinde actutum, ut ex Hebraico in Græcum transferrentur. Nec mora, Rex scribendas edixit eâ de re epistolas ad Summum Sacerdotem Judæorum.

Tunc Aristæas, qui fortè aderat, opportunam sibi offerri occasionem censuit, ut mentis suæ arcanum, tandiu apud se celatum, communicatumque tantum cum Sosibio Tarentino, & Andrea, duobus viris Principibus inter Regii corporis custodes, Regi ipsi tandem aperiret. Agitabat ille animo libertatem Judæorum, quos olim Ptolemæus Lagi, pater Philadelphi, dum in expeditione esset Syriæ & Phœniciæ, in Ægyptum adduxerat captivos. Centum millia erant numero, è quibus selectos 30000. Arcium suarum custodes disposuit; reliqui unà cum uxoribus & filiis victoribus militibus captivi permissi sunt.

Hanc igitur nacti occasionem Aristæas, Sosibus, & Andreas cum Rege pro Judæis egerunt, demonstrantes, leges illas, quas in Græcum vertere meditabatur, ad Judæos pertinere; iniquum autem esse, ut ab illis Legum ipsorum interpretes exposceret, quorum gentem captivam teneret. E' Regis esse munificentia & liberalitate, si beneficio illos libertatis donatos, ad propria remitteret. Interrogavit Rex, ecquot numero essent in suo Regno Judæorum captivi; cùm ultra 100000. ab Andrea intelligeret, nihil tamen de tanta captivorum multitudine absterritus est; sed omnibus libertatem sancivit, adiecto insuper munere 20. drachmarum in singulos, quo damnum captivitatis tantò beneficio compensaretur. Impensa ea occasione à Rege ultra 600. talentorum (f); lata insuper pro ea libertate edicta, quibus etiam in ejusdem beneficii communionem admissos voluit Judæos omnes, non tantùm à Patre

suo

d Præfat. in Pentateuc. ad Desider.

e In Isai. 18. pag. 492. nov. edit. & in lib. 2. Apolog. adversùs Rufin. pag. 421. nov. edit. Ego ne contra Septuaginta Interpretes aliquid sum locutus, quos ante annos plurimos diligentissimè emendatos meæ Linguæ studiosis dedi? quos quotidie in conventu Fratrum edisserο, quorum Psalmos jugi meditatione decanto? &c.

f Nempè 1440000. librarum, pro singulis talentis 2400. libris computatis.

suo in captivitatem translatos; sed & cæteros ex ea gente ab aliis quibusque libertate privatos.

Jussus simul Demetrius Phalereus in supplici libello consilium suum omne exponere, & quo ordine singula procederent; paruit illicò; & Rex, datis ad Eleazarum Summum Sacerdotem literis, virum rogavit, ut Libros mitteret, & Viros illis in Græcum vertendis idoneos.

Destinati in eam rem Legati, & ditissima Templo Domini munera. Impositum id officii Andreæ, & Aristææ, qui tanto successu jussa compleruat, ut à Summo Sacerdote impetrarent 72. Judæos, Græcè & Hebraicè doctos, sex è singulis duodecim Tribubus, (nec nomina, nec Tribus singulorum præterit) ut secum venientes unà cum Sacris Legis Libris ac Epistolis ad Regem, pietatem ejus & munificentiam in Templum etiam atque etiam commendantibus, operi sese accingerent. Alexandriam venientes summâ honoris & humanitatis tum & lætitiæ significatione excepit Philometor. Summâ etiam Religione pronus septies adoravit divina Oraculorum Sacrorum Volumina; admiratus est autem plurimùm membranæ elegantiam, cujus tam scitè folia alterum alteri jungebantur, ut nec junctura appareret; laudavit vividos ejusdem membranæ colores, qui nitorem addebant auro scriptis literis. Gratissimo etiam animo excepit missa sibi à Summo illo Præsule munera, tum & Viris illis significavit, singulis vitæ suæ annis festum adventos eorum, veluti rei sibi faustissimæ se celebraturum. Cùm autem eâ simul die gaudium geminaret celebrata memoria victoriæ navalis à Rege adversùs Antiochum relatæ, voluit unà secum Viros illos cœnare, commisso interim Aulicis suis munere apparandi sedem illorum in loco arci Urbis continuato. Statâ igitur cœnandi horâ accubuit cum hospitibus convivii Philadelphus, totâque animi voluptate pluribus quæstionibus tentatos illos audivit. Mane alterius diei iterum convivas adhibuit; quod & per septem continuos dies præstitit, volens singulos auscultare.

Post triduum Demetrius Phalereus Hebræos hospites duxit in Insulam Pharos, per aggerem maris septem stadiorum, ac trajecto ponte in domo splendidè extructa illos constituit. Sita autem erat domus ad Septentrionem Insulæ in litore maris, ab omni tumultu & strepitu, quò meliùs vertendorum Sacrorum Librorum otio vacarent, remota. Continuò sese ad opus accinxerunt; & quidquid negocii interpretantibus facesseret, non priùs scriptis redigebant, quàm ut communi discussione digererent; digesta verò deferebant ad Demetrium, qui transcribenda curabat ab Amanuensibus (g). Singulis diebus operi instantes usque ad horam nonam, nempè ad tres horas ante occasum solis, simul conferendo perseverabant. Tum in Urbem pedem referentes, quidquid necessarium esset ad vitam abundè habebant præparatum. Mane post salutatum Regem iterùm ad Insulam; & post lotas manus, ac oblatas preces rursùs ad opus. Perseveratum in labore ad 70. vel 72. (h) solidos dies.

g *Aristeas de 70. Interpp.*

Absolutam tandem Versionem remiserunt in manus Demetrii, qui in cœtu Judæorum Alexandrinorum & coram Interpretibus totam perlegit, exceptam non sine unanimi & solemni approbatione eorum, qui judicium ferre de consonantia Versionis cum Textu per se nossent. Judæi maximè ingenti gaudii significatione testati sunt, nihil se habere in illa quod non laudarent; laudes etiam plenis manibus contulerunt in Demetrium, cujus consilio hæc omnia præstita, in Interpretes, qui rem executioni mandaverant. Post hæc omnia dira in eos apprecati sunt, qui scripto illi sive addere aliquid, sive detrahere, sive ordinem prævertere ausi fuissent.

h *Ita Aristeas, Joseph in versione Rufin. Euseb. Cyrill. Alexandr. Cedren.*

Hæc omnia Rex non sine ingenti gaudii significatione excepit, quam admiratio etiam de sapientia Legislatoris cumulavit, postquam Versionem illam coram se lectam auscultasset. Interrogavit post hæc Phalereum, eccur nec Historicus aliquis, nec Vates tam eximii Operis unquam meminisset. Respondit ille, absterritos omnes à Legum illarum sanctitate pariter, & majestate; quippè quæ supra captum hominum essent. Adjecit, audivisse sa referentes, Theopompum, cùm in suam historiam aliquid ex illis transferre tentasset, deductum ex vetustiori quadam Versione parum exactâ, temeritatis suæ pœnas luisse, subito correptum morbo, quo emotæ mentis ultra 30. dierum spatium factus est: morbi autem sui tandem causam intellexisse, certiorem à Deo per somnum factum, quòd res sacras & divinas in publicum efferre meditatus non satis illas observasset. Luminibus captum Throdectum Poetam Tragicum, quòd in carmina sua derivare aliquid è Sacris Libris commisisset; sed agnito errore, & pœnitentia eluto actutum convaluisse.

His auditis Rex Opus sacrum ex Interpretum manibus religiosâ veneratione excepit, jussitque magnâ curâ & obsequio servari, laudatos verò Scriptores, rogatosque, ut ad se invisendum venirent identidem, ac tandem ditissimis muneribus, tum pro seipsis tum pro Summo Sacerdote auctos, ad propria remisit. Hæc Aristeas, unde historiam deduxit Josephus, quamquam ad suum genium Aristeam detorquens, sicut &, quas è Textu Aristeæ ad verbum exscripsisse dicit (g), Epistolas tum Regis Ptolemæi ad Eleazarum, tum Eleazari ad Regem stilo suo traditas reformavit.

i *Antiq. l. 12. c. 2. pag. 389. 390.*

Meminit etiam Versionis Septuaginta Philo Alexandrinus de vita Mosis l. 2. vicissim autem & Aristæam & Demetrium Phalereum silet. Sunt autem illi Septuaginta Interpretes viri Spiritu Sancto afflati, qui seorsum scribentes, non in re tantùm, sed in verbis etiam convenisse deprehensi sunt, ut verba Originalis Chaldæi eâdem voce singuli redderent; nihilque non perfectissimè respondes Originali in Versione sua exprimerent; quemadmodum ex collatione utriusque Textûs insinua-

sinuatur. In reliquis Philo cum Aristea quadrat; ut vel ab illo Historicum consultum, vel Historicum Philonis Textum præ oculis habuisse, intelligamus. Posteriorem hanc sententiam probat D. Vandale (*k*), ratus facilè historiam Philonis sub oculis haboisse Aristæam, cum fabellam suam scriberet: qua in re à communi omninm sententia recedit vir doctus; unâ enim persuasione creditur Philo Aristæam secutus.

k *Differt. de Ar staa c.5.*

Idem D. Vandale (*l*) tuentur, præter Aristææ historiam, cujus conspectum exhibuimus, alteram obrinuisse alterius Aristæ, Autboris Chiistiani, unde narrationem suam de hac Versione S. Epiphanius derivarit (*m*). Hæc igitur S. Epiphanius. Aristæas in historia Septuaginta Interpretum refert, Ptolemæum Philadelphum Bibliothecam instruxisse Alexandtiæ io loco, cui nomen Bruchium, quam Demetrii Phalereι curæ tradidit. Cum autem, ait, semel Rex Custodem Bibliotbecæ intecrogasset, ecquantum nam comparasset Librorum, audissetque ad 5480. multo autem plures colligi potoisse, si vertendos Græcis literis mandaret Libros Æthyopicos, Indicos, Persicos, Elamisticos, Babylonicos, Assyrios, Chaldęos, Romanos, Phœnicios, & Syriacos, & illos pariter, qui in manibus essent incolarum Gręciæ (quo olim nomine Latini non Romani appellabantur) (*n*). Adjecit tandem esse in Judæa & Jerusalem divinos Libros, à Prophetis descriptos, de Numine, mundi productione, aliisque rebus utilissimis tractantes, quos Rex, siqudem voluisset, scriptis ad Judæos literis impetrare facilè poterat.

l *Ibid. c.1. & 6.*

m *Epiph. de ponder. & mensur. n.9. 10. 25.*

n Obscurus est Textus S. Epiphanii. An fortè indicare vult Gręcos Italię, sive magnæ Græciæ?

Hæc intelligens Philadelpbos, Epistolam dedit ad Judæos apud S. Epiphanium recitatam, rogans concedi sibi Sacros Libros, ad Bibliothecæ suæ decus & ornamentum. Miserunt actutum Judæi Scripturat omnes suas, aureis literis exaratas, nempè 22. Libios V. T. Hebraicos, sicut & 72. Libros Apocryphos. Hæc Opera, quòd Hebraica essent, cùm Rex legere non posset, rogavit iterum per nuncios eâ de re missos, ut Interpretes, Græcis Lireris eosdem Libros tradituros, concedereot. Novam Regis epistolam recitat pariter S. Epiphanius. Porrò ambæ illę multùm discrepant ab aliis, apud Aristæam legendis, sicut & nuspiani apud S. Epiphanium occurrit epistola Regis ad Summum Sacerdotem, nec vicissim Sacerdotis ad Regem. Altum etiam de endem Summo Sacerdote apud S. Virum silentium. Missi ergo actutum 72. selecti Viri, Gręcè & Hebraicè docti, quosum sea Tribus singulę suffecerunt, ut honoris pręrogariva ęqua singulis cederet. Verterunt autem illi Libros antea transmissos ex Hebreo in Gręcum; quorum Versio, ut esset exactior, hac sibi pręstandum cautione Philadelphus arbitratus est; jussit igitur 36. cellulas in Insula Pharo fabricari, quarum singulæ binis ex eo numero virit destinatæ sunt, assignatis insuper in obsequium singulorum ministris, Amanuensibut pariter & Notariis, qui dictaotium verba compendiariis notis exciperent. Lucem accipiebant cellulæ ex aperto in superiori parre hiatu; fenestris enim, oe quid cum accedentibus extra haberent commercii, carebant. In singulis cellis vertendus singularis Liber tradebatur, ut e. g. primæ cellolæ bini Interpretes Libro Genesis adlaborarent; secundæ Libro Exodi, & sic de singulis. Exactum verò in prima cellula Opus ad secundam transmittebator, accepto vicissim ab illa Libro Exodi, quò iterum verteretur. Factum inde, ut universa Scriptura 36. vicibus ex integro Græcè redderetur; singuli enim Scripturæ Libri in gyrum per singulas cellulas rransmittebaotur.

Intra claustra à mane osque ad vesperam perseverabant; ad vesperam autem 36. distinctis cymbis, singulæ singulis virorum paribus, vecti traosmittebantur ad Aulam, unà cum Rege cœnaturi. Post cœnam bini io singulis conclavibus cubabant. Manè eâdem cautione iterum ad opus.

Absolutis omnibus, Rex Throno assidens, legi sibi à 36. Lectoribus, singulis versionis Gręcæ exemplar renentibus, Librum audivit. Erat & distinctus alius Lector originale Hebraicum conferens. Cùm unus elata voce legeret, alii Versionem suam cum lectione conferebaot; factumque est divino planè miraculo, quòd Versiones omnes ita convenirent, ut si quid detroncatum in Textu alicujus Interpretis, vel adjectum deprehenderetur, paria etiam spectarentur in aliis; detractum verò nihil esset, quod reipsa non censeretur superfluum. Luculento hoc argumento universo cœtoi persuasum est, viros illos afflante Spiritu Sancto scripsisse. Secundùm hæc recondi Libros in Bibliotheca *Bruchium*, quæ veluti mater secundæ alterius, *Serapæum* dictæ, habebatur, Rex imperavit. Ad secondam illam Bibliothecam amandati sunt deinde plures alii Libri, ac potissimùm Versiones Aquilæ, Symmacbi, & Theodotionis post 250. annos adornatæ.

Quæ inter hanc S. Epiphanii & Aristææ illam historiam spectatur, discrepantia, argumento est apertissimo alia Viro Sanctissimo ad manus fuisse, quàm hodie vulgata sint Aristææ exemplaria. Non aliisquàm S. Epiphanii usi videntur S. Justinus Martyr (*o*), S. Irenæus, & S. Augustinus (*p*); sicut vicissim vulgaribus Josephus, & Eusebius (*q*); ac tandem S. Irenæus l.3. c.25. S. Clemens Alexandrinus Strom. l.1. & Tertullianus (*r*), breviores sunt, quàm ut uode hæc deduxerint, historiam designent.

o *Admonit. ad Gent.*

p *De Civit. Dei l.18. c. 42.*

q *Præpar. l.8.*

r *Apologet. c. 18. pag.17.*

Hæc autem S. Justinus: Ptolemæus Rex Ægypti certior factus, servari apud Judęos Hebraicè scriptos gentis illius Commentarios, accitis è Jerusalem 70. viris Græcè & Hebraicè doctis, vertendorum illorom Librorum negociom commisit. Quò verò expeditiùs & majori otio rem perficerent, omnes misit in Insulam Pharot, inclusos cellulis, quot erant nomero viri; ne quidquam scilicet secum ipsi communicarent, ac de fide singulorum certiori argumento doceretur. Porrò illi tam uniformia scri-

pfif-

psisse inventi sunt, ut non verba tantùm eadem apud omnes recurrerent, sed & verborum numerus esset in omnibus idem; quod maxime fuit Regi admirationis, ejusque munificentiam excitavit, ut ditissimis muneribus ornatos summo honore ad propria remitteret. Id autem reputavit Ptolemæus, nunquam sine divino prodigio tam felix opus absolutum fuisse; quare summâ religione divinos illos Libros observans, in sua Bibliotheca Alexandrina Deo consecravit. Addit vir Sanctus, se, cùm Alexandriæ versaretur, in Insula Pharo spectasse cellularum ruinas, quas olim cellulas tenuerant Interpretes.

In secunda sua Apologia multùm planè ab his discrepat Vir Sanctus, de Versione illa habens sermonem; narrat enim, Regem Ptolemæum parare instructissimam Bibliothecam cogitantem, certioremque factum, servari apud Hebræos Prophetarum Libros quamplures, communicari sibi, datis ad Herodem Judæorum Regem literis, illos postulavit. Misit actutum Herodes: sed cùm Hebraicè scripti nulli essent Ptolemæo usui, mitti iterum postulavit viros, vertendis Græcè Libris idoneos. Quibus ab Herode missis, veros deinde Libros Rex in Bibliotheca reposuit; sunt autem, addit, hodie usque in Judæorum manibus.

Non Græcam tantùm Versionem, sed & Hebraica Originalia in Regiâ hac Bibliothecâ deposita, insinuare videtur Tertullianus Apologet. c.18. pag.18. *Hodie apud Serapeum Ptolemæi Bibliothecæ cum ipsis Hebraicis literis exhibentur.* Meminit etiam septuaginta cellularum pro numero Interpretum S. Cyrillus Jerosolymitanus Catechesi 4.

Facilè, quantùm arbitror, intelligimus historiæ hujus apud varios Patres Authorem fuisse unum eundemque Aristæam, quanquam variis apud varios circumstantiis narratio vestitur. Insigni autem anachronismo errat S. Justinus Martyr, missos ferens à Ptolemæo ad Herodem viros, ut ab illo Sacros Judæorum Libros impetrarent. Testatur Philo (s), penès Summum Sacerdotem Judæorum sacram & civilem potestatem fuisse; quod cum Historia Judæorum planè non congruit; parebant enim tunc Ægypti Regibus. Nec minùs oscitanter scripserunt S. Clemens Alexandrinus, & S. Irenæus, Judæos ejus ætatis paruisse Regibus Macedonum, seu potiùs Regibus Ægypti, Alexandri Magni successoribus.

s *De vita Mosis l.2. pag.* 658.

Adeò verò parùm congruunt narrationi Aristææ, Josephi, Philonis, Eusebii, aliorumque post ipsos, quæ de 36. cellulis apud S. Epiphanium, vel 72. apud Justinum Martyrem, S. Cyrillum Jerosolymitanum, S. Irenæum, S. Augustinum, & S. Chrysostomum leguntur, ut alterutros deserere necesse sit. S. Hieronymus ad fabellas, ne dubius quidem cellularum commenta rejecit: *Nescio quis primus author septuaginta cellulas Alexandriæ mendacio suo exstruxerit.*

Utrumque Talmud (t) 72. cellulas agnoscit; sed asserit Regem Ægypti accitos à se 72. senes in singulis singulos clausisse, quid à se Rex exigeret, ignaros. Inclusis deinde singulis mentem suam aperuisse; sed Deus ita singulorum calamum mentemque direxisse, ut paria singuli scriberent.

t *Jerosol. & Babyl. tit. Megillat.*

Samaritani, qui moribus suis Judæos exprimere nunquam non studuerunt, referunt in suo Chronico, Philadelphum Alexandriam appellasse Aaronem Summum gentis suæ Sacerdotem, cum viris ejusdem gentis selectissimis; simul autem accersisse Doctores Judæorum, cum Eleazaro Summo populi Sacerdote; quò scilicet utrique Legem Dei ex Hebræo in Græcum vertendam susciperent. Cùm autem adornata à Samaritanis Versio ab altera Judæorum certis quibusdam in locis discreparet, Rex judicio suo Samaritanorum opus probavit; quos pariter ingentibus auxit muneribus, interdictis vicissim Judæis, ne sacrum Garizim Montem pede contingere auderent.

Tanta sententiarum rerumque inter Aristæam, S. Epiphanium, S. Justinum, Talmudistas, & Samaritanos varietas argomento est apertissimo, non circumstantias tantùm, sed & historiam ipsam fidei esse sublestæ; quod ipsissimum est doctissimorum Criticorum Judicium (u). Porrò viri illi docti, cæteris aliis rejectis, deprehendisse se confidunt in Aristæa plura genuinis historiis planè repugnantia. Ita e.g. cùm Aristæas asserit, Versionem hanc adornatam sub Philadelpho filio Ptolemæi I. filii Lagi: sed Irenæus [x] Ptolemæum Lagi præfert; & S. Clemens Alexandrinus Strom. l.5. asserit, ab aliis quidem sub Filio Lagi, ab aliis sub Philadelpho assignari. Author est Vitruvius (y), Bibliothecam Alexandrinam non nisi post alteram Attalorum Regum Pergami cœpisse; vivebant autem A M.3835. & quo tempore Aristophanes Bizantinus florebat, nempe sub Ptolemæo Evergete sive Ptolemæo Epiphane ejus successore. Porrò Philadelphus pater erat Evergetis, & avus Epiphanis.

u *Bellarm. de Verb. Dei l.2. c.6. Masius Præfat. in Græc. Jesuc. Reuclin. l.3. de arte Cabalistica. Joseph. Scaliger. Henric. Valois, Humfred. Hody, Vandale, alii passim.*

x *Iren. l.3. c. 21. nov. edit.*

y *Archited. Præfat. in l.7. Vide Vandale de 70. Interpretibus.*

Non ergo sub Philadelpho Bibliotheca Alexandriæ cœpta est instrui; erat enim Philadelpho ipso recentior. Usserius (z), & post ipsum Bochartus (†), contendit, Versionem Septuaginta Epiphane & Evergete etiam recentiora tempora spectare, nec nisi post Philometorem, uti supra demonstravimus, paruisse. Eorum tamen nec rationes adoptamus omnes, nec epochas, nec adscriptiones temporum, sed recitamus tantummodò, quò ad sensum demonstretur, quantum mereantur fidei ea omnia, quæ de Versione Septuaginta à Ptolemæo Philadelpho procuratâ narrantur.

z *De Septuag. Interpp*

† *De Animal. Sacr. l.1. c. 18. pag.226. n.30.40.*

Aristæas & cæteri qui Authorem illum (a) sequuntur, ita de Philadelpho agunt, quasi de Principe religiosissimo æquè & Legis Dei cognoscendæ studiosissimo, cui ad virtutes morales & politicas nihil esset reliqui: sed prophanorum Authorum quicumque meliùs nosse virum poterant, virum ipsum tanquam corruptissimum hominum depingunt, impium, omnia in licentiam frœna laxantem, qui sororem suam

a *Vide Philonem lib.2. de Vit. Mos. Epiphan. de ponder. & mens.*

suam duxerit uxorem, geminos fratres intereniierit, concubinarum greges aluerit (b), in superstitionem Serapidis ferretur impotenter, consecrare inter Deos sororem suam & uxorem Berenicem post ejus mortem tentaverit (c).

b *Pausanias lib. 1. seu Attic. pag. 12. Athenæus Dipnosoph. lib. 13.*
c *Plin. lib. 34. cap. 14.*

Demetrius Phalereus, quem Aristæas Bibliothecæ Alexandrinæ custodem assignat, cujus, si virum illum audiamus, insignis erat pietas, & in legem Dei obsequium, ut ad Regem Ptolemæum diceret, divinam hanc esse Legem, quam proinde nemo uspiam neque Poeta neque Historicus aliquis prophanus in sua scripta derivare potuerit; Demetrius, inquam, iste vir erat crapulâ potens (d), ad excessum prodigus, turpibus obscœnisque amoribus implicitus, effœminatus, fucatus pigmentis, facie pariter & comâ unguento delibutus, & quo tempore Rempublicam Atheniensem moderabatur, legumque urgebat observantiam, ipse tamen licentiæ, & crapulæ totus erat addictus. Invitus tandem Athenis sese proripiens, Thebas primùm confugit, tum in Ægyptum apud Ptolemæum Soterem filium Lagi, Philadelphi patrem, ubi longo temporis spatio mansit (e). Author fuit Soteri ut filiis suis ex Euridice Regni hæreditatem relinqueret: sed ille Philadelphum prætulit è Berenice natum. Quare post obitum Patris Philadelphus rerum potitus, Demetrium egit extorrem, atque sub custodia detineri præcepit, quoadusque aliter de illo disponeret.

d *Duris lib. 6. Attic. apud Athenæum lib. 12. Dipnosoph.*
e *Hermippus apud Laertium lib. 5. Ita & Suidas in Demetrio.*

Exilii tædium non ferens Demetrius, aspidis morsu exitum sibi exilii pariter & vitæ procuravit (f). Hæc Hermippus apud Laertium & Suidam. Quis porrò credat, Philadelphum Bibliothecæ suæ curandæ munus Phalereo commisisse? Bibliothecæ, inquam, tanto librorum numero instructæ? Ejus favore Principis pollere potuisse virum, & eò usque pollere, quo Aristæas designat? virum scilicet illum, qui transferre à Philadelpho in alterum Regnum molitus fuerat? Quomodo hæc omnia cohæreant cum viri exilio, de quo tam expressè Hermippus apud Laertium, Suidam, & Ciceronem (g), non uno in loco?

f *Cicero pro Rabir. Aspide ad corpus admotâ, vitâ esse privatum. Laert. loc. cit.*
g *De Finibus lib. 5. & orat. pro Rabirio.*

Nequicium etiam in Historicum facessunt ex numero voluminum, quæ comparasse se Demetrius venditabat; ad 200000. enim se collegisse dictitans, eum etiam numerum ad 500000. se aucturum pollicebatur. S. Epiphanius eum numerum restimat ad 54800. Josephus Gorionides minuit, reddens 995. quibus, addit ille, quinque alia jungere Rex ille optavit, ut chiliadem haberet. Verùm suggerentes Aristæas & Andreas, ut Sacros Judæorum Libros vertendos committeret, certum illum numerum provexerunt. Aulus Gellius l. 6. c. 17. in Bibliotheca Alexandrina, quo tempore sub Julio Cæsare sæviente bello Ægyptiaco arsit, recondita dicit ad 700000. voluminum; Seneca (h) habet 400000. Constat autem post Ptolemæum Philadelphum usque ad ea tempora plura accessisse Bibliothecæ illi volumina. Inconstans hæc de numero Librorum narratio, cùm maximè satis repugnet historiis cæteris, conjecturam adversùs ejus historiæ sinceritatem suppeditat, Unus est enim & uniformis veritatis character.

h *Senec. de Tranquill. animi c. 9. Quadringenta millia Librorum Alexandriæ arserunt, pulcherrimum Regiæ opulentiæ monumentum.*

Si quis in unam pecuniæ summam conferat quidquid à Ptolemæo auri impensum est in ea Versione procuranda, ad 1200. talentorum supputabit, quibus conficiuntur librarum 2880000. pro singulis talentis 2400. libris computatis; quæ pecuniarum immensa vis est pro eâ re & ætate. Subolet etiam fabellam Festum illud à Philadelpho institutum, ut memoriam rei felicissimæ, nempè receptorum Librorum, perennaret; sicut etiam nonnisi errando asseruit Aristæas, incidisse pariter in eam diem triumphum acceptæ à se navalis Victoriæ in Antigonum, sive quòd eâdem die exceptum fuisset nuncium ejusdem victoriæ, sive quòd annua ejus recurreret memoria; neque enim ad Ptolemæum Philadelphum referenda est victoria illa, sed ad Ptolemæum filium Lagi, ejus patrem, qui post devictum Antigonum ad 22. annos vitam prorogavit.

Fabulam etiam demonstrat persona, quam in universo opere illo ludit Aristæas; ita enim se exhibet, quasi ortu & Religione Paganum; cùm interim in singulis paginis Hellenistam se Judæum præ se ferat, nec veri Dei nec Legum ignarum. Hebraismis stilus ejus undique scatens, inter Hebræos adolevisse virum prodit. Scriptæ à Philadelpho ad Eleazarum, sicut vicissim Eleazari ad Philadelphum literæ, ac tandem supplex Demetrii Phaleræi libellus eundem stilum sapiunt; quæ tamen ex originali tunc descripto accepisse se Aristæas profitetur. Quis planè non sentiat suppositionem, cùm fieri vix possit, ut tria variorum Authorum scripta stilum habeant uniformem? Supplex ille Phaleræi libellus, utpote Scriptoris elegantissimi, & purissimi eloquii, nihil tamen refert dignum tanto Theophrasti discipulo. Ex his omnibus rectâ consecutione deducitur, Aristæa fermè omnia suspiciosa esse; & multò etiam minùs persuadibilia tradidisse S. Epiphanium, & S. Justinum Martyrem; & proinde quæ ex historiarum hujusmodi authoritate deducta sunt ad probandam Divinam Versionis hujus inspirationem, falsa esse vel saltem incerta.

Primi illi Authores, qui de Septuaginta habuerunt sermonem nihil referunt, nisi de Versione Legum Judaicarum, nempè totius Pentateuchi. Aristæas Libros Historicos & Propheticos silens, lectas tantùm narrat coram Rege *Scripturas Legis*. Nec plura Philo; Josephus verò asserit, non omnes Scripturas, sed Libros tantùm Legis Regi communicatos (i); quod opportunè animadvertit S. Hieronymus [k]: Aristæas, inquit ille, Josephus, & omnis Judæorum Schola asserit versos à Septuaginta tantum quinque Libros Moysis. Et in Michæam scribens dicit, Textum Septuaginta loci illius, quem discutit, adeò ab Hebræo discrepare, ut frustra conciliarentur; si tamen, addit ille, Versio ista Septuaginta

i *Proœm. Antiq.*
k *In Ezechiel. c. 5. & Mich. 2.*

tri-

tribuâtur, quibus nonnisi Legis Versionem deberi asserunt cum Josepho Judæi. Ubique autem alibi cum universæ Scripturę Versionem tribuere videtur Septuaginta, semper dubitans loquitur.

Patres nihilominus [*l*] & vulgò Christiani Scriptores de veritate historiæ Septuaginta persuasi, tenent, Veteris Testamenti Scripturam omnem (nempè Libros Hebraicè scriptos) Viris illis deberi. Docet insuper S. Epiphanius (*m*), præter sacros Libros Græcè pariter ab illis redditos 70. vel 72. Libros Apocryphos (facilè illos, de quibus in quarto Esdræ (*n*). Nec eo numero contentus Cedrenus esse ris, Græcè ab illis reddita ad 100000. Librorum Chaldaicè quorumdam, aliorum Hebraicè, Ægyptiacè, & Latinè scriptorum. Addit, in Versione Hebraicorum Librorum impensos 72. dies: rotundum numerum, nempe 70. servant Aristæas, Eusebius, & S. Cyrillus Alexandrinus.

Constat profectò Versionem Pentateuchi multò exactiorem esse, quàm cæterorum Scripturæ Librorum (*o*), ut distinctum Interpretem apertissimè prodant. Discrepant profectò in ratione ejusdem Hebraicæ vocis reddendæ, in Versionis adornandæ methodo, cùm alii literę Textûs religiosè inhęreant, alii liberiorem ament Versionem; non rarò in Textu originali aliter legerunt, ac nos hodie; quorum lectio nostrâ interdum correctior est, interdum minùs. Consule eâ de re ingens Opus Ludovici Capelli, inscriptum *Critica Sacra*, in quo infinitis penè congestis exemplis, recessisse frequenter Septuaginta ab originali Textu demonstrat. Criticorum alii, uti D. Clericus (*p*), animadvertunt, non rarò illos fortuito casu, & per conjecturam vertere; inconstantes esse maximè in reddenda una eademque Originalis voce; addere interdum, emendare, truncare aliquid è Textu, certas non semel voces omittere, aliquas supplere; Textum illum frequentissimè corruptionem præferre, glossematis infercitum; quæ quidem omnia vitio interpretationi illi verterat S. Hieronymus non semel.

In pluribus Scripturæ Libris, sive Septuaginta, sive eorum Amanuenses ordinem turbarunt adeò, ut causam ejus rei nemo divinaverit. Occurrunt in Pentateucho loca, ubi plenior eorum Textus, effusior quàm Hebraicus Judæorum; alia vicissim, in quibus Textus Samaritanus potiùs, quàm Hebręus præfertur (*q*); unde Viris doctis suspicio nata (*r*), in Versione sua illos expressisse Textum Samaritanum; alii verò Samaritanorum Textum ad Septuaginta recensitum, alii tandem ex pluribus inter Hebraicum Textum & eorum Interpretationem variantibus suspicati sunt, præ oculis habuisse illos Chaldęum (*), vel Syriacum. In Libro Josue plura addunt Urbium nomina, quæ frustra in Hebræo [*s*]. In Libris Regum, Proverbiorum, Ecclesiastæ, Job, & Prophetarum, ordo turbatus maximè, & variata plura; quarum rerum congruas rationes nemo adhuc usque tradidit. Ordo etiam in minoribus Prophetis in Hebræo servatus, alius est in Septuaginta. Quarum sanè immutationum tanta est antiquitas, ut in vetustissimis etiam Mss. appareant, sicut & in editione Romanâ omnium absolutissimâ, in qua tamen Critici (*t*) nonnulla observant, ab iis, quæ ex Septuaginta laudarunt Patres, discrepantia.

Nihil hic ego addendum censeo de notissimis illis additamentis in exordio Geneseos, in quo Patriarcharum ætatem adeò Septuaginta deformarunt, ut, juxta eorum supputationem, mundi ante Jesum Christum duratio 2000. annis major esset, quàm ferat Textus Hebraicus (*u*). Hæc porrò non casui, neque errori Amanuensium credimus referenda, sed industriâ adducta sunt à scribentibus; quamquam plura alia occurrunt, sive audaciæ, sive incuriæ Amanuensium deputanda; quæ facilè emendarentur, si quis vellet variis collectis lectionibus optimas seligere, ut Textum restitueret.

Tredecim varia loca à Septuaginta de industriâ variata designant Judæi (*x*); sed certo hoc numero multum abest ut credamus complexus illos ingentem inter duos hosce Textus variantium farraginem. Aliquid sibi afferendum censet S. Hieronymus (*y*), quod, si valido inniteretur argumento, fidei Septuaginta plurimum labis inferret; contendit enim viros illos doctos parum consonam interdum originali interpretationem fecisse, metu ne mysteria Paganorum auribus importabilia revelarent. Ita cùm loca aliqua nacti essent, ubi de Patre, Filio, Spiritu Sancto apertior mentio, metu ne de multiplicitate Deorum accusarentur Judæi; rem totam omiserunt, sive alio sensu reddiderunt. Hujus assertionis suę documentum exhibet illis verbis Textûs; *Ex Ægypto vocavi filium meum*, quæ apud Septuaginta desiderantur.

Sed hanc S. Hieronymi regulam generatim veram non esse fateamur oportet; & si quando vim originalis Textûs minùs referunt in sua Versione, adscribendum id sive rei obscuritati, sive scientiæ defectui, potiùs quàm ex industria factum credimus. Vir ipse Sanctus in Isai. 27. observat, plurimùm intercedere discriminis inter munus prophetandi & interpretem agendi, plurimùm etiam cum interpres agitur ante Christi & post ejus adventum. *Illi interpretati ante adventum Christi, & quod nesciebant, dubiis protulere sententiis; nos verò post passionem & resurrectionem ejus non tam prophetiam, quàm historiam scribimus.*

Idem vir Sanctus (*z*) alibi observat, Septuaginta interdum parùm exactè vertisse, ne gentis suæ probra & minorem in Deum fidem proderent. Alio in loco (*a*) defendit, cavisse illos sedulò, ne Sacra Scripturarum mysteria, & quæ maximè ad Jesu Christi ortum pertinent, revelarentur Philadelpho, viro Platonicis mysteriis initiato; metuentes insuper, ne occasionem darent Pagano illi suspicandi, Judæos secundum Deum aliquem credere. Alibi etiam (*b*) absterritos illos dicit, ne redderent verba illa Textûs: *Vocabitur admira-*

ra-

l Iren. Tertull. Clemens Alexandr. Epiphan. Hilar. August. alii passim.

m De ponder. & mensur.

n 4. Esdr. 14. 45. 46. Posteriores verò 70. conserva, ut tradas eos Sapientibus in populo tuo. In his enim est vena intellectûs, & sapientiæ fons, & scientiæ flumen.

o Hieron. prolog. in qq. Hebraic. in Genes. Quos nos quoque confitemur plusquam cæteros cum Hebraicis consonare.

p Comment. in Pentateuch. & in libros Historicos in Indice, v. Septuaginta.

q Vide Genes. 4. 8. & 19. 12. & 20. 16. & 23. 2. & 24. 55. 62. & 26. 18. & 29. 27. & 35. 29. & 39. 8. & 41. 16. 43. & 43. 26. & 49. 26. Exod. 8. 3. &c.

r Selden. Postill apud Vaazal. c. 22. in fine.

** Phil. l. 2. de vita Mos. R. Azarias l. Imre Binah.*

s Vide Josue 15. 59. & 25. 36. 37.

t Vide Seca c. prolog. c. 17. q. 21. Bonfrer. præloq. in S. Scriptur. c. 2. sect. 8. Morin. exercit. 9. c. 3.

u Ab exordio Mundi usque ad Jesum Christum supputamus 4000. annos, cum juxta Septuaginta recensendi essent 5856. Diluvium consignamus juxta Hebræum ad annum 1656. & juxta Septuaginta ad 2256.

x Talmud Jerosolym. tit. Megilla. Item Talmud Babyl. sub eodem tit.

y Prolog. in Pentateuc. ad Desider.

z In Isai. 17.

a In Prolog. quæst. Hebraic. in Gen. Vide in Isai. c. 2. pag. 30. nov. edit.

b In Isai. 8. ad fin. log. pag. 66.

vabilis, Consiliarius, Deus fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis. Qua nominum majestate, ait, *perterritos Septuaginta, reor non esse ausos de puero dicere, quod apertè Deus appellandus sit*. Addit (c), eos Præceptorum Ecclesiæ Christianæ consensu prorsùs destitui in versione Danielis, qui præferendam editionem Theodotionis, parùm emendatæ Septuaginta reputabant.

Tandem observat (d), Evangelistas & Apostolos cùm sententiam aliquam Scripturæ laudant, si nihil est inter Hebræum & Septuaginta discriminis, plerumque seu verba ipsa Septuaginta referre vel sensum; si quæ autem est inter utrumque discrepantia, tum Hebraicum præferre. Claudit hæc omnia tandem: *Æmuli nostri doceant assumpta aliqua de Septuaginta testimonia, quæ non sint in Hebræorum literis, & finita contentio est.*

DISSERTATIO IN VULGATAM.

VUlgata seu *Editionis Vulgatæ*, aut *Vulgata Latina* numine designamus Latinum Bibliorum Textum, quem Concilii Tridentini oraculum declaravit authenticum, & cujus est apud nos in scribendis Libris & concionibus ad populum habendis usus: uno verbo, Versio est omnium familiarissima in omnibus Romanæ Communionis Ecclesiis, quæ Latinorum Officium sequuntur.

Cùm Libri omnes utriusque Testamenti Hebraicè vel Græcè scripti fuerint, brevì factum est, ut propagatâ, vel coalescente primùm Christianâ Religione, quo tempore Romanorum Imperium, cui Latinus sermo maximè omnium vernaculos, superiora obtinebat, brevi, inquam, factum est, ut sacri Libri maximum Religionis nostræ momentum Latinis literis traderentur. Etsi enim Grecæ linguæ usus familiarissimus Provinciis Romanæ ditionis pariter habebatur, nec Romæ esset axtraneus, plures nihilominus in iis regionibus occurrebant, apud quos præter Latinum idioma ignota omnia, ut eorum ignorantiæ novâ in Latinum Sacrorum Bibliorum Versione succurrendum fuerit.

Sed quando, & à quo Versio illa? Id sanè nunquam exactè definietur. Judæi, frequentissimi licèt Romæ & in Italia ahto invectam Christianam Religionem versantes, nonquam tamen commiserunt, ut Latinam Veteris Testamenti Versionem traderent; vel saltem nullo argumento tradidisse demonstrarentur. Primi igitur, quos noverimus, Authores Opus suum è Greco expresserunt; cùm interim Judæus aliquis interpres ex Hebræo duxisset. Ad hæc, Judæi omnes, cùm è Græcia & Oriente venissent, & unà secum Græcæ linguæ usum retulissent, erat enim post victorias Alexandri Magni Græcæ linguę usus in Oriente familiaris; quid habuissent opus Latinâ aliquâ Versione? Porrò illi tum familiaribus, cùm domesticis sermonibus Græcè loquebantur, quemadmodum hodie usque apud illos obtinet, ut domi saltem, & cum suis sermonem retineant earum regionum, unde venerunt, familiarem. Quare si minùs poterant Hebraicas Scripturas legere, Græcas saltem non habebant impervias; ut nihil illis opus fuisset Latinæ alicujus Versionis. Valet etiam in eam rem insitum Judæorum ingenium, qui communicare exteris Divinas Scripturas refugerent, veriti ne nota aliqua majestati & dignitati Divinorum oraculorum irrogaretur, si Versiones facilè multiplicarentur. Quid non obmurmuraverunt Judæi hebraizantes in Græcam Versionem? Nec sanè nisi plena discriminis res est, si tanti momenti Libri vulgarium manibus permittantur: quanta quanta enim sit Interpretis fides, semper tamen aliquid ab Originali deficit.

Verùm Apostoli eorumque Discipuli, alterius Spiritûs ductum secuti, cùm summâ tenerentur quidem in Libros Sacros veneratione, sed zelo pariter propagandi veram Religionem arderent, non in eo tantùm operam contulerunt suam, ut Jesum Christum annunciarent, sed hoc maximè studuerunt, ut traditis vulgari linguæ Divinis Scripturis, veritatem magis magisque promoverent. Hinc inundans ille Versionum Latinarum torrens in prioribus Ecclesiæ sæculis: *Qui enim*, ait S. Augustinus de Doctr. Christ. l. 2. c. 11. n. 16. *Scripturas ex Hebræa lingua in Græcam verterunt, numerari possunt, Latini autem Interpretes nullo modo.*

Ut enim cuique, prosequitur vir idem Sanctus, *primis fidei temporibus in manus venit Codex Græcus, & aliquantulum facultatis sibi utriusque linguæ habere videbatur, ausus est interpretari.* Nunquam ætate illâ succurrit, ut ex Hebraico fonte pro Veteri Testamento potarent; minùs enim Hebræum vel Judęi ipsi callebant; minùs etiam indigere se Originali persuadebantur veteres illi Fideles, quibus ad manus erat Versio Septuaginta, Apostolorum usu & authoritate Synagogarum totius mundi, Palæstinæ etiam & Jerusalem probata, *Ex hac Septuaginta Interpreta-*

c *In Daniel. 4. pag. 1088. nov. edit. & Apolog. contra Rufin. l. 2. pag. 431. Quorum (Septuaginta) si in isto libro editionem dixi multùm à veritate distare, & recto Ecclesiarum Christi judicio reprobatum, non est mea culpa, qui dixi, sed eorum qui legunt.*

d *In Isai. l. 15. Proem. & Apologet. 2. contra Rufin.*

tatione etiam in Latinam Linguam interpretatum est, quod Ecclesia Latina tenent (a).

Hac Versionum totidem Authorum multitudine per omnes latè regiones Latini sermonis inundante factum est, ut ad promovendam veræ Religionis causam multum id esset adjumenti. Quæ enim antea intrà angustos tantummodò Judaicæ Religionis limites continebatur, veritas per omnes latè gentes diffusa est. Sed commodum illud non minori incommodo repensatum; cùm multitudine Versionum & Exemplarium plura gliscerent in Sacris Libris menda, Amanuensium oscitantiâ, & audaciâ Scriptorum inducta. *Cùm apud Latinos*, ait S. Hieronymus Præfat. in Josue, *tot sint Exemplaria ferè quot Codices, & unusquisque pro arbitrio suo vel addiderit, vel subtraxerit, quod ei visum est.*

Sed inter affluentia ejus generis Scripta, semper tamen singularis unius Versionis ubique obtinentis authoritas præstabat. Hanc Veteres distinguebant nomine *Italica*, vel *Itala* (b), *Communis* [c], & *Vulgata* (d), & quæ deinde, post inductam à S. Hieronymo novam ex Hebræo Versionem, *Vetus* appellata est (e). Porrò Itala hæc Versio è Græco adornata, inter cæteras *Verborum erat tenacior, cum perspicuitate sententiæ.*

Quamquam autem hæc communi probaretur assensu, & ad primum facilè Ecclesiæ sæculum pertineret, de genuino tamen ejus Authore nihil huc usque exploratum est; certè quidem sive Apostoli alicujus, sive è prioribus illorum Discipulis cujuspiam credimus. Nec nisi verisimiliter persuaderemur, plurium Scriptorum operâ totum illud Opus coaluisse, ut e.g. alius Historicos Libros, alius Psalmos, & Libros Sapientiales verteret. De styli uniformitate judicium tum maximè ferri potest, si integra ea Versio nostrâ ætate restaret; sed cùm nihil de illa, nisi Psalmi, Libri Sapientię, & Ecclesiastici, ac errantia quædam fragmenta in Libris Patrum & in Mss. nonnullis supersint, vix tutum duceretur ex illis judicium. Psalmi in Latinis Bibliorum nostrum Codicibus veterem Vulgatam satis exactè non referunt; hanc enim semel & iterum, ad Psalmos quod attinet, recensuit S. Hieronymus, cujus correctionis portionem adoptavit Ecclesia, & in Psalterio retinuit; reliqua cum veteri Italica congruunt. Consule Dissertationem nostram in Textum & Versionem singulorum Psalmorum.

Vetus Italica Psalmorum Versio mansit in Ecclesia Romana usque ad Paulum V. qui Vulgatam substituit. Sed vetus Romanum Psalterium perseverat hodie usque in Ecclesia Vaticana, & S. Marci Venetiarum. Quod canitur Psalterium in Ecclesia Mediolanensi nec Vulgatæ nostrę, nec Veteri Italicæ congruit; sed Versio est alia, ad Romanam magis, quàm ad Vulgatam, accedens.

Manent etiam è veteri Vulgata Liber Sapientiæ, Ecclesiastici, gemini Macchabæorum, Prophetia Baruch, Epistola Jeremiæ, additamenta ad calcem Esther, sicut etiam tertiumdecimum, & decimum quartum caput Danielis, Canticum trium puerorum, quod in Hebræo & Chaldæo desideratur. Credimus autem non inviti, uni eidemque Authori deputandam Libri Sapientiæ & Ecclesiastici Versionem; cujus rei non levis conjectura ducitur ex singularum verborum & phrasium utrinque affinitate: ita *honestus* usurpatur pro divite, *honestare* pro ditare; *respectus* sive *visitatio*, est Dei ultio & pœna inflicta; *supervacuus*, noxius; *supervacuitas*, vanitas; *monstra*, miracula; *interrogatio*, punitio. Porrò Author ille ita literæ inhæret, ut verbo verbum reddat, sermonis ornamentis & Latinæ linguæ cultu penitùs neglectis. Ita nec genus nominum satis observat, ut in illo Sap. 1. 7. *Spiritus Domini replevit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia, scientiam habet vocis.* Postquam enim Græcum *Pneuma*, quod neutri generis est, reddidisset Latinè *Spiritum*, qui generis est masculini, de Spiritu, tanquam si neutrius esset generis, sermonem prosequitur. Author Versionis Ecclesiastici plura inserit in Textum, sive glossas de suo additas malueris, sive geminatas ejusdem sententiæ interpretationes, eo fortè consilio adjectas, quòd an unicâ versione satis reddidisset sensum Textûs Originalis, ambigeret.

Ad novum Testamentum quod attinet, Versio Italica ante S. Hieronymum obtinens quatuor Evangeliorum in Ms. quodam Corbejensi nobis occurrit; manca quidem in Evangelio S. Matthæi, cui usque ad caput 12. omnia desiderantur; in reliquis verò integra. Nostræ defectum supplet Evangelium S. Matthæi ex eadem Versione ad tria vetera Mss. collatum, quod publici juris fecit R. P. D. Martyanæus. Testatur Lucas Brugensis (f), in Mss Abbatiæ Malmedy superesse ejusdem Versionis Italicæ S. Pauli Epistolas. Epistolam S. Jacobi, & Tobiam pariter ac Judith vulgatas habemus ex editione P. Martyanæi; ex quibus veluti præludiis spes datur aliquando futurum, ut integrum antiquæ Vulgatæ Opus, vel saltem Novi Testamenti omnia teneamus.

In Libro quatuor Evangeliorum, cujus varias lectiones dedimus ad calcem nostri Commentarii in Apocalypsim, plura occurrunt non levis sanè momenti variantia, quæ pariter in vetustissimis Græcis Mss. recurrunt. Ita e.g. Matth. 20. 28. legitur: *Vos autem quæritis de pusillo crescere, & de majore minores esse; intrantes autem & rogati ad cœnam, nolite recumbere in eminentioribus locis, ne fortè clarior te superveniat, & accedens qui te vocavit ad cœnam, dicat tibi: Adhuc deorsum accede, & confundaris. Si autem in loco inferiore recubueris, & supervenerit humilior te, dicit tibi qui te vocavit ad cœnam: Accede adhuc superiùs; & erit hoc tibi utilius.* Post S. Matthæum succedit Evangelium S. Joannis, ubi variantia non levis momenti; e.g. discrepat historia mulieris adulteræ, in verbis tamen, quanquam reipsâ congruit: cap. 21. 22. legit.: *Si sic volo eum manere donec venio, quid ad te?...*

23.

a August. l. 18. de Civit. c. 43.

b August. de Civit. l. 18. c. 15.

c Hieronym. Epist. ad Pammach.

d Oros. Apolog. de liber. arbitr.

e Gregor. Magn. Præfat. in Libb. Moral. in Job.

f Præfat. in Annot. Bibl. t. 4. par. 2. pag. 32. col. 2. nov. edit.

23... *Sed volo manere donec veniam, quid ad te?* Excipit Evangelium S. Joannis S. Lucas vel Lucanus, ita enim Ms. Inter variantia plurima animadversione pariter dignum ast illud duorum Discipulorum iter habentium ad vicum 60. stadiis à Jerusalem (*g*); alterius nomen exprimit Cleopham alterius Emmaum; quod pagi nomen viro collatum Amanuensium incuriâ videtur. Fateamur tamen oportet hanc lectionem vetustissimam esse, quippe quam sequitur non semel in suis Operibus S. Ambrosius (*h*).

g *Luc.* 24. 13.

h *Ambros. Apolog. David l.* 2. *c.* 8. *p.* 513. *in Lucam* 12. *pag.* 148. *in Symbol. c.* 29. *de tempore serm.* 19. *pag.* 15. C.

Veteris hujus Vulgatæ stilus impolitus est maximè, nec eam præfefert eloquii Latini puritatem sæculis illis, quibus adornata creditur, peculiarem; unde quorumdam suspicio, recentiorem esse quàm vulgò creditur. Sed incompti hujus sermonis gemina afferri potest ratio: 1. Simplicitas, & si fas est dicere, barbaries Originalium, quæ Latino sermone exprimebantur; etsi enim Hebraica Originalia e. g. totam referant aviti sermonis elegantiam, Inconditam tamen referunt barbariem, ex quo ad literam in Græcum sive Latinum transformantur: quò enim eleganti Latino sermone elegans aliquod scriptum reddatur, & genius & phrases omnes deserendę sunt. Hanc verò sibi libertatem nunquam sibi permissam ecosuit Sacrorum Librorum Interpres, nefas esse ratus, si ut aures delicatulorum mulceret, veritatem interpretationis suæ fidemque in discrimen revocaret.

2. Temnebant pariter Apostoli, & primi eorum Discipuli omnem humanæ sapientiæ & eloquii pompam; ex quo factum, ut pedestrem illi & vulgarem stilum præferent. S. Paulus, cujus spontè fluens, & nullâ arte exculta eloquentia omnium in se admirationem convertit; etsi posset ingenii sui præstantiâ primas tenere, qua in eloquentia, qua in granditate conceptuum, cavisse se tamen profitetur, ne in prædicatione Evangelii veritatem traderet *in sapientia verbis, ut non evacuetur crux Christi;* ne scilicet eloquentiæ pellectu, & non potiùs crucis virtute traxisse ad se auditores crederetur (*i*).

Addit, Deum in Ecclesiæ suæ constitutione stultam fecisse sapientiam hujus mundi; nam *placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes. Quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus.* Addit: *Stulta mundi elegit Deus, ut confundat sapientes; & infirma elegit Deus, ut confundat fortia, & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt, destrueret.* Eodem animati Spiritu priores illi Fideles omnem humanæ eloquentiæ pompam & nimis affectatum verborum delectum perinde habuerunt, ac nihil. Qui enim in cæteris illorum omnibus obtinebat simplicitatis, paupertatis, demissi animi, & contemptûs mundi spiritus, idem pariter referebatur in eloquio.

i 1. *Cor.* 1. 17. *&c.*

Apostoli plerumque è censu pauperum & rudium, quantum ad literas humanas pertinet, selecti sunt; Discipuli item à Præceptoribus non dissimiles; & quantâ illi sapientiâ hanc sibi methodum in Versionem Librorum Sacrorum prætulerint, eventu monstrante intelligimus. Plus enim simplicitate suâ & eloquii ruditate reducendo ad fidem orbi ac persuadendis viris doctissimis valuerunt, quàm si omni Philosophorum & Oratorum eloquentiâ perorarent. Sentimus nos etiam hucusque, quantum trahendis animis plus valeat simplex Scripturarum stilus, quàm si eloquii & phrasium elegantiâ vestitus ad sui amorem invitaret.

D. Mille, qui 30. annorum studium contulit expendendo Textui & Versionibus Novi Testamenti, animadvertit, veterem Italicam non unius Interpretis opus fuisse, sed singulis Scriptoribus singulos ejus Libros deberi. Asserit, Interpretem S. Matthęi ad servitutem usque Textui inhęsisse, ut non verbum tantùm verbo redderet, sed & syntaxim ipsam, genus nempè, casum &c. Græci Textûs retineret, ut illud: *Si fuerit homini* 100. *oves* (*k*), pro *Si fuerint;* & *Dominantur eorum & principantur eorum;* & *Repleta sunt nuptiæ discumbentium* (*l*). *Non nubunt neque nubuntur* (*m*); quæ omnia syntaxeos habenda sunt Græcę potiùs quàm Latinę.

k *Matth.* 18. 12.

l *Matt.* 22. 10.

m *Matth.* 22. 30.

Porrò Scriptor iste, quicumque tandem fuerit, alius videtur ab Interprete S. Marci, qui posterior Græcam eandem vocem aliter reddit, & Latini paulò tenacior est. Interpres S. Matthæi reddit Græcum *Nymphonos*, Sponsi, S. Marci verò: *Nuptiarum.* Primus habet: *Quid labores præstatis?* Alter. *Quid molesti estis* (*n*)? S. Matthæi Interpres legit: *plantavit*, S. Marci 12. 1. *pertinavit.* Barbara quædam illi obiicit D. Mille, ut: *Accusabant eum multa;* & *Majus horum aliud mandatum non est;* & *communicare*, pro inquinare. Interpres S. Lucæ adhuc pariter à geminis illis alter est, quanquam eodem cum prioribus consilio & Textui serviat, & Latinæ Syntaxeos leges negligat sæpissimè. Reddit *diversorium* (*o*) quod Interpres S. Marci habet, *Refectio;* & *amphora* quod ille Lagena; & *Multis passeribus differtis vos*, quod Interpreti S. Matthæi est, *Multorum passerum superpositis vos.* Ad barbarismos quod attinet, observat: *Cœperunt ab una omnes se excusare* [*p*]; & *Illuminare his, qui in tenebris &c.* & *Nihil vos nocebit;* & *Vapulabit multas.*

n *Marc.* 14. 6.

o *Luc.* 22. 11.

p *Luc.* 14. 18.

D. Mille eadem censet de Interprete S. Joannis ac de Interprete S. Lucæ, inhæsisse nimirum ad servitutem usque Textui, delectum & elegantiam sermonis neglexisse; discrepasse autem à cæteris, quòd Græca verba aliter reddat.

Suspicatur autem, Interpretem Actuum Apostolorum cum Interprete S. Lucæ confundendum; respondet enim utrinque methodos & eorumdem verborum interpretatio, ac tandem interpretandi studium idem. Majorem in scribendo diligentiam & exactiorem vertendi curam observat in Interprete Epistolarom S. Pauli; cùm tamen eâ ætate nulla esset in Græcis Scri-

piu-

pluris accentuum & punctorum ratio; ex quo facilè in errorem Interpretes adducti sunt, quos accurata accentuum & punctorum methodus indicasset. Defuisse credit omnia, ingenium scilicet, & exactè scribendi diligentiam, ac tandem Græci Exemplaris accuratam Scripturam Interpreti Epistolæ ad Colossenses. Nec minora exprobrat Interpreti Epistolarum ad Titum & Timotheum, quem Textui suo non semper inhæsisse accusat, & aliquando sensum potiùs quàm verba reddidisse. Alter est ab his omnibus Author Versionis Epistolæ ad Hebræos, quanquam non aliis ab illis characteribus distinctus; Textui nempe ad religionem usque serviens, Syntaxeos negligens, & eloquii nitorem sanè non affectans. Vicissim autem summis laudibus celebrat Apocalypsis Interpretem, veluti exactissimum, & Textui summâ fide inhærentem.

Quæ S. Hieronymo sub exitum quarti sæculi novę instituendę Versionis consilium ingessit, alia sanè fuit ratio, quàm Latinæ Versionis pedestris & barbarus stilus; ipse enim S. Doctor certè nec selectui verborum studuit, id unicè spectans, ut sensum Textûs exactissimè redderet. Ita ipse eâde re pluribus in locis. (q), Ut igitur id susceperet laboris, plurium Scripturæ scientiâ insignium Virorum precibus inductus est; quorum pariter authoritati id ponderis accessit ad persuadendum, quòd Exemplaria Latina plerumque manca essent, & corrupta, ut sensum & spiritum Originalis raro admodum exprimerent: Versionum parùm inter se cohærentium multitudo, & eorum audacia, qui cùm recensendos iterum sacros Libros suscepissent, addere & mutilare plurima (r) ausi sunt, tantam in Exemplaria tum confusionem tum corruptelam induxit, ut huic malo tandem occurrendum viris quibusdam in Ecclesia amplissimis videretur.

q *Præfat. in Chronic. Euseb. Vide & in cap. 40. Ezech.*

r *Hieron. Præfat. in Paralipp. Item Præfat. in Esdr. in Job in Josue.*

Alia se pariter causâ inductum ad opus suscipiendum significat S. Hieronymus, quòd scilicet Judæi Christianis exprobrarent malam in Scripturis fidem, quippè qui non nisi ex Textu Septuaginta illas laudarent (s). In disceptationibus Judæorum cum Christianis Judæi semper Textum Originalem crepabant; quare arma illis tollere visum est, expressâ ad Textum originalem Versione: *Ne Judæi de falsitate Scripturarum Ecclesiis Dei diutiùs insultarent* (t). Manum ad opus admoventi non parùm laborandum fuit, quòd sycophantarum calumniis impeteretur, quòd pariter virorum quorundam sapientium incurrisset invidiam, ne quid crearetur incommodi ex nova ejus Versione in authoritatem Septuaginta metuentium; obtinebat enim tunc temporis apud multos persuasio, divinam esse Versionis hujus authoritatem, ejusque depositum velut ab Apostolis acceptum, sanctè ab Ecclesia servari. Porrò vir ille Sanctus tot instruit consilii sui, multis improbati, apologias, quot ad singulos Libros præfationes.

s *Vide Hieron. ad Chromat. Præfat. in Paralip. & ad Sophron. Præfat. in Psalt.*

t *Præfat. in Isai.*

Cùm autem S. Doctor precibus tantùm amicorum sollicitatus ad scribendum sese conferret, tantum singulis vicibus vertebat, quantum amici precario impetrassent; quare nec continuato labore opus suum absolvit, nec à prioribus Scripturæ Libris exorsus est. Primum omnium suscepit correctionem Psalterii ad Græcum; suscepit autem Romæ versans sub Damaso Pontifice circa, annum 382. 383. Cùm verò pristina recitandorum Psalmorum juxtà veterem lectionem habitudo supra novam correctionem S. Hieronymi invaluisset, nihil fermè ex ejus labore accessit commodi. Quare, rogantibus Paulâ & Eustochio, post aliquot annos cùm Bethlehem moraretur, circa annum 389. opus iterum exorsus est. Quò verò utilius illud redderet & correctius, obelis & astericis, ad imitationem Origenis, Versionem suam notavit, ut quid abundaret, quid deesset in Septuaginta supra Hebręum, indicaret. Porrò obelis designabatur, quid deesset in Hebræo; astericis, quid abundaret in Septuaginta. Huic Sancti Viri labori, quanquam par fructus non respondit, sua tamen fuit utilitas, quòd scilicet majoris momenti erratis Textus Psalmorum expurgaretur. Ex hac ejus correctione & Veteri Italicâ compingitur editio Vulgata Psalmorum, qui usu quotidiano cantantur, & in nostris Bibliis servati sunt. Verùm purus ille, qualis sub limâ S. Doctoris, Textus servatur tantummodo in vetustis quibusdam Mss. ex quibus editiones quædam adornatæ, nuspiam verò in Bibliis.

Præter correctionem Psalterii ad normam Septuaginta, recensenda pariter duxit Proverbia Salomonis, Ecclesiastem, Canticum Canticorum, Librum Job, & Paralipomena; quos tantùm Libros designare illum constat subinde, dum asserit, generatim correxisse se Textum Septuaginta (u). Sed ejus correctionem minùs curamus in præsentia, quàm Versionem Veteris Testamenti ex Hebræo, & Novi ex Græco; qui scilicet S. Viri labor sub Vulgatæ nomine innotescit.

u *Vide secundum Prolegomenon ad novam Editionem S. Hieronymi.*

Reddidit ille primò quatuor Libros Regum (x), quos appellamus; sive Libros Samuelis & Malachim, quemadmodum nuncupant Hebræi; rogantibus SS. Paula & Eustochio. 2. Vertit Librum Job, destinatum, quantum capimus, Marcellæ matronę Romanæ. 3. Instantibus SS. Paulâ & Eustochio concessit majores & minores Prophetas, & aliquandiù post Libros Esdrę. 4. Tradidit ex Hebræo Psalterium, quod Græcè vertendum commisit Sophronio. 5. Ad Hebræum expressit Libros Salomonis, scilicet Proverbia, Ecclesiastem, & Canticum Canticorum, urgentibus impellentibusque geminis Episcopis Heliodoro & Chromatio. 6. Poscente Desiderio, ex amicis intimo, vertendos ex Hebræo suscepit Libros Pentateuchi; quod tamen Opus prolixum satis, non nisi pluries intermissum, tandem absolvit. 7. Eustochium obtinuit ab illo precariò Versionem Josue, Judicum, Ruth, & Esther. 8. Tandem Librorum Paralipomenon debemus Chromatii sollicitationibus.

x *Vide Prolog. Galeat. in Libb. Regg. & R.P. D. Joan. Martian. Proleg. 1 5. in nov. edit. S. Hieronymi.*

Exactum singularum Versionum tempus de-

definire frustra laboraremus. Illud tamen constat, quatuor Libros Regum, Job, Majores & Minores Prophetas, Psalmos, & Libros Salomonis prævertisse annum J. C. 392. Libri Esdræ, & Genesis, temporis spatio inter annum 392. & 394. Latinè redditi sunt; nec ante annum 404. vel 405. absolvi potuit reliquum Pentateuchi, nempè liber Exodi, Levitici, Numerorum, & Deuteronomii (y). Circa eadem tempora, nempe post annum 404. vertit Libros Josua, Judicum, & Ruth. Versionem Paralipomenon non absolvit nisi anno 396. Hæc omnia insinuant Epistolæ, & Præfationes S. Doctoris, ut proinde epocha nostræ Vulgatæ constitui possit sub exitum quarti, & quinti sæculi initium.

Tanto Operi suscipiendo contulit vir Sanctus ingens in linguis Græcâ Hebraicâ & Chaldæâ studium (z); paraverat insuper instructissimam in Bethlebem Bibliothecam, atque non infimam posuerat curam, ut Sacros Textus omnes, & omnes pariter antiquas Versiones colligeret. Profectò dum ejus Latina Editio cum vetustissimis Versionibus Aquilæ, Symmachi, & Theodotionis comparatur, intelligimus statim, quantum eorum labore, & maximè Symmachi, quem ducem sæpissimè sequitur, Vir sanctus profecit. Laboranti erant ad manus Hexapla Origenis, uno oculorum conspectu exhibentia cum Hebraico Textu quatuor illas Versiones, Septuaginta, Aquilæ, Symmachi, & Theodotionis; quæ omnia loco esse poterant nostrorum Polyglottorum, Dictionariorum, & Interpretum. His adjumentis non difficili negocio viro eruditissimo & linguarum scientiâ exculto, qui doctissimos Judæos consulebat (a), nec destitutus erat optimis Christianorum Scripturæ Interpretibus, non difficili, inquam, negocio opus successit eâ felicitate, qua aliud nunquam. Itaque affirmandum jure suscipimus, hanc S. Hieronymi è Græco & Hebræo Versionem Opus esse in suo quidem genere absolutissimum; & oblatrantibus licèt in illam ejus adversariis, summum tamen habebit in mentibus præjudicio vacuis, & rerum cognitione præstantibus, locum. Agente adhuc in vivis S. Doctore, Versionum illius ex Hebræo portionem Græcis literis tradidit Sophronius (b); & viri alii non infrequentes, inter quos S. Augustinus, institerunt vehementer, rogaruntque, ut adornatas ad Textum Septuaginta interpretationes alias daret: *Ut tantâ Latinorum Interpretum, qui qualescumque ausi sunt, quantum possumus, imperitiâ careamus* (c). Ejus Psalterium ad Hexapla correctum, summo favore exceperunt Romani (d); & S. Augustinus in suis ad Job animadversionibus non veteres Græcos Interpretes, sed Latinam ad Græcum S. Hieronymi Versionem secutus est.

Majori etiam studio excepta est in Ecclesiis Latinis ejus ex Hebræo Versio. Vitio S. Doctori vertit Rufinus, quòd Opus illud suum mitteret ad Urbes, pagos, Ecclesias, & Monasteria (e); satis id argumenti ad insinuandum summum omnium in Versionem illam studium, & quantum è veteri illâ æstimatione pro authoritate Interpretationis Septuaginta decessisset, cum multum inter illam & Hebraicam veritatem discrepare, palàm omnibus factum est.

Testatur S. Augustinus (f), Africæ quosdam Episcopos jam indè ante an. 403. instituisse, ut in Ecclesiis suis Versio Latina S. Hieronymi legeretur. Lucinius Hispanus, vir in Scripturas Sacras religiosissimus (g) sex Notarios suos Bethleem anno 394. misit, quò traditas compendiariis notis ejus Versiones & cætera opera excipientes, ad se referrent. Hesychius Presbyter Jerosolymitanus ejusdem ætatis circiter, Græcè licèt scriberet (h), Versionem tamen S. Hieronymi ex Hebræo laudat; & S. Augustinus, quanquam huic S. Doctoris Operi olim iniquior, adeò deinde probavit, ut *Speculum* suum, Opus confertis pluribus moralibus Scripturæ sententiis congestum, quò Fidelibus è vulgo lectioni totius Scripturæ imparibus serviret, non ad aliam, quàm ad Hieronymi Interpretationem adornaret.

Philippus Presbyter, S. Hieronymo coævus, in suo Commentario in Job Versionem præfert S. Doctoris. S. Gregorius Magnus (i) testatur, utramque Versionem, veterem nempè è Septuaginta, & S. Hieronymi ex Hebræo, familiarem fuisse in Ecclesia Romana; ipse verò, quanquam in Commentario in Job Versionem Hieronymianam sequitur, interdum tamen & de Versione Septuaginta repetit testimonia: *Nunc novam, nunc veterem per testimonia assumo, ut quia Sedes Apostolica utrâque utitur, mei quoque labor studii ex utrâque fulciatur.* Satis tamen luculenter exprimit, primùm se locum dare Versioni S. Hieronymi, eum omnium fidelissimam affirmet (k); & alibi pariter asserat (l), oportere fidem illi addicere, utpote quæ congruat Originali.

Ita veluti per gradus aucta Hieronymianæ ex Hebræo Versionis authoritas, sola tandem obtinuit in Ecclesia, quemadmodum paulò recentior S. Gregorio S. Isidorus Hispalensis (m) insinuat: *Cujus Editione* (Hieronymi) *omnes Ecclesiæ usquequaque utuntur.* Porrò S. Isidorus florebat circa annum 630. annis circiter 35. ab obitu Sancti Gregorii; non satis tamen ille suâ ætate desiisse prorsus veterem Vulgatam luculenter affirmat, cùm fieri utique possit, ut *omnium Ecclesiarum* nomine nonnisi Hispanas, quibus scribebat, designaret. Sed illud constat, paulò post S. Isidorum in Ecclesiis Latinis solam S. Hieronymi ex Hebræo Versionem invaluisse, excepto Psalterio, quod juxta Editionem Septuaginta cantabatur.

Asserit Hugo Victorinus (n) Ecclesiæ Latinæ decreto constitutum, ut sola tandem teneretur Versio S. Hieronymi ex Hebræo; sed nec locus ejus decreti, incogniti alioqui, nec tempus determinat; unde non levis conjectura, consuetudine potiùs

&

y Hæc Opera non absolvit nisi post obitum S. Paulæ, quæ diem clausit anno 404. *Vide ejus præfationem in Josue.*

z *Vide Hieron. Præfat. in Dan. Epistol. 2. ad Rufin. & Epist. 65. Augustin. l. 18. de Civit. c. 43. & l. 2. adversùs Julian.*

a *Vide Hieron. Epist. 65. item Præfat. in Job & Daniel. & Paralip. & Isai. 22.*

b *Hieron. de Script. Eccles. Sophronius vir apprimè eruditus, Opuscula mea in Græcum eleganti sermone transtulit; Psalterium quoque & Prophetas, quos nos de Hebræo in Latinum vertimus.*

c *August. Epist. 82.*

d *Hieron. Apolog. contra Rufin. l. 2.*

e *Rufin. l. 2. Invect. in Hieron.*

f *Epist. 71.*

g *Hieron. ad Lucin. Bætic.*

h *Comment. ar. 5. in Levit. c. 4. 30.*

i *Præfat. in lib. Moral. in Job.*

k *Greg. Magn. l. 1. hom. 10. n. 6. in Ezech.*

l *Idem. l. 20. cap. 30. Moral. in Job c. 32. num. 62.*

m *De Offic. Eccles. l. 1.*

n *De Scriptur. Sacr. c. 9. Quia Hebraica veritati concordare magis probata est, ideirco Ecclesia Christi per universam Latinitatem præ cæteris omnibus translationibus, quas vitiosa interpretatio, sive prima de Latino in Græcum, sive secunda de Græco in Latinum facta, corruperat; hanc solam legendam & in authoritate habendam constituit.*

& tacito Ecclesiarum consensu, quàm peculiari lege inductum fuisse, ut ea præ cæteris Versio obtineret.

Adeò verò ejusdem Versionis authoritas invaluit, ut cæteras prorsùs aboleret; quare cum Stephanus Abbas Cisterciensis II. reformanda volumina Bibliorum suorum suscepit, id sibi censuit præstandum, ut ad Textum Hieronymianum recenseret. Accitis ergo Judæis injunxit, ut sedulò notarent, quidquid esset in Hebræo, quò simul expungeretur è Textu Bibliorum Latinorum S. Hieronymi, quidquid præposterè adjectum fuisset. *Hoc enim, dicebat, plenè docet ratio, ut quod ab uno Interprete, videlicet Beato Hieronymo, quem, cæteris Interpretibus omissis, nostrates jamjamque susceperant, de uno Hebraica veritatis fonte translatum est, unum debere sonare* (o).

Sed in ea S. Hieronymi Versione ita planè constituendum non est, quasi scilicet nova sint omnia, nihilque è veteri supersit. Quantùm enim pro viribus valuit phrases omnes, quas Hebræo conformes nactus est, censuit servandas (p), metu ne populi veteri lectioni assueti, scandalo afficerentur, neve in se crearet invidiam, quasi scilicet veteri Scripturarum loquendi ratione immutatâ, manus injicere in Religionem & Fidem videretur.

Factum est etiam non rarò, ut longa illa in veteri lectione vetustisque ex Italica Versione sententiis habitudo subductas illas à S. Hieronymo, ipso tamen invito, in Textum revocaret. Sexcenta ejus rei supperunt exempla, maximè in Libris Regum, & Proverbiis, quæ diligentissimè annotare visum est in recenti Operum S. Hieronymi editione. Plura etiam suppetunt in Psalmis; in aliis verò Libris rariora.

Suspicati sunt etiam Viri Doctissimi, S. Hieronymum, promissionibus licèt sese obstringentem Versionem V. T. ex Hebræo adornandi, recessisse tamen non rarò ab Originali. Hisce tamen reponimus, 1. Textum Hebræum, qualem olim legebat S. Hieronymus, discrepasse fortè nonnihil à nostro, uti reipsa contigisse constat aliquando. 2. Cùm Hebraicæ linguæ indoles ea sit, ut plurium vocum sensum habeat æquivocum, & indeterminatum, eum, qui sibi optimus videretur, selegit S. Doctor; quamquam alioqui alius sit ille à sensu Rabbinis nostratibus probato. 3. Tandem S. Doctoris ætate lectionem Hebræam nulla vocalia puncta determinabant; quare nihil est quod miremur, si aliter legerit, ac nos hodie, cùm scilicet punctis vocalibus ad lectionem manu ducimur; ex quo rectâ satis consecutione infertur, aliter illum vertere debuisse ac recentiores Interpretes. Tandem nunquam ratum constituit Ecclesia, S. Hieronymum in sua Versione adornanda Divino Spiritu afflante ductum fuisse; quare illum decipi interdum, & Originalis sensum minùs assequi factu possibile reputamus.

Etsi enim Vulgatam Versionem authenticam declaravit Concilium Tridentinum, nunquam tamen ab omni immunem labe pronunciavit. Hæc Tridentini Sess. 4. c. 2. definitio: *Sacrosancta Synodus considerans non parum utilitatis accedere posse Ecclesiæ Dei, si ex omnibus Latinis Editionibus Sacrorum Librorum, quæ jam pro authentica habenda sit, innotescat, statuit, & declarat, ut hæc ipsa vetus & vulgata editio, quæ longo tot sæculorum usu in ipsa Ecclesia probata est, in publicis lectionibus, disputationibus, prædicationibus, & expositionibus, pro authentica habeatur; & ut nemo illam rejicere quovis prætextu audeat, vel præsumat.* Nemo igitur illam rejicere permittitur; sed alias aliquando, cùm neque de Fide, neque de rebus maximi ad Religionem momenti agitur, illi præponere, nemini pariter arbitror interdictum. Ad Originale recurrere, ejusque fidem sequi si quis valeat, per Concilium licet. Uno verbo, juxta Pallavicinium, nihil aliud voluerunt Patres eâ definitione, quàm nihil in Vulgata fidei repugnans contineri.

Quemadmodum autem insita est quædam & velut intima in Libris Sacris authoritas, quòd scilicet Spiritu Sancto dictante scripti sint; ita pariter suam ex illis tenuerunt authoritatem Versiones, quando Originalibus cohærent. Alia insuper accedere illis potest authoritas, veluti extrinseca, ex ipsa Ecclesiæ adoptantis probantisque authoritate. Apud Patres Concilii nihil de Textibus Originalibus: illam solummodò inter Latinas Versiones seligendam censuerunt, quam optimam & tutissimam judicarunt, utpote quæ nihil contra fidem & bonos mores tot sæculorum experientiâ se continere probasset. Frustra Ecclesiæ adversarii (q) Patres illos accusant, quasi scilicet Versionem originali prætulerint. Nonnisi summâ impudentiâ hæc de viris illis doctissimis asseruntur, qui nihil tale in sua definitione prætulerunt. Non hoc agebatur in Concilio, ait Salmero (r), qui præsens adfuit, ut de Originalibus quærerent; sermo fuit tantùm de optimâ inter plures Versiones Latinas seligendâ, idque sanè privilegium concedere visum est Vulgatæ, quam probatam agnoscebat Ecclesia; eaque omnium optima ac tutissima constituta est, nihilque adversùs fidem & mores præferens; dignissima proinde, ut fidem illi nostram integram afferamus (s).

Convenit inter omnes, Amanuensium & Typographorum incuriâ pariter & audaciâ factum esse, ut plura in Textum Vulgatæ menda gliscerent; addita etiam plura & detruncata, quæ statim legentibus apparent, cùm veteres Editiones inter se comparantur. E re igitur censuerunt Patres Tridentini sess. 4. ut edicerent: *Vetus & Vulgata editio quàm emendatissimè imprimatur.* His semel in Concilio constitutis, Pontifices Sixtus V. & Clemens VIII. imprimi Romæ mandarunt Vulgatam, examini priùs & correctioni doctissimorum Theologorum commissam, qui exemplum secuti Sanctorum Patrum, recensendam censuerunt ad Textum Hebraicum, Versionem Græcam, & vetera Mss. in his scilicet locis, in quibus sive Exemplaria variarent, sive Latinus sensus ambiguus esset

o Stephan. Abb. Cister. 2. censura de aliquot locis Bibliorum, ad calcem t. 4. Oper. S. Bernardi à Mabillon. edit.

p Hieron. Præfat. in Evangel. ad Damas. Sed & veterum, quæ ne multum à Lectionis Latinorum consuetudine discreparent, ita calamo temperavimus, ut his tantùm, quæ sensum videbantur mutare, correctis, reliqua manere pateremur, ut fuerant. Vide & Epist. ad Suniam & Fretellam.

q Vide Sixtin. Amama Censur. Vulgat. Edit. Calvin. alios.

r Proleg. 3.

s Bellar. de Verbo Dei l. 2. c. 11.

set & multiplex. Hæc profitetur in Bullâ suâ Sixtus V. præfixâ Editioni Latinæ, adornatæ anno 1589. & ann. 1590 vulgatæ. *In ea tandem, quæ neque Codicum, neque Doctorum magnâ consensione satis munita videbantur, ad Hebræorum Græcorumque Exemplaria duximus confugiendum &c.*

Nec ita reputandum est, quasi menda omnia, quæcumque valuissent Romani illi Editores subduxerint; monent enim in Præfatione Editioni vulgatæ præfixâ, loca se plurima, quamquam alioqui correctione indigerent, intacta reliquisse, ne quo scandalo populus afficeretur, longâ jam habitudine Veteri illi lectioni assuetus, persuasi etiam alioqui fieri potuisse, ut Veteres, quibus lectio illa probaretur, melioribus & correctioribus uterentur Exemplaribus, quàm quę ad nos nonnisi corrupta transmissa sunt. Cardinalis Bellarminus, unus è correctoribus Vulgatæ hujus Editionis, literis ad Lucam Brugensem datis, (t) gratias viro agit de recepto ex illo Libello correctionum Bibliorum Latinorum ab eo adornato; tum addit: *Scias velim, Biblia Vulgata non esse à nobis accuratissimè castigata: multa enim de industria justis de causis pertransivimus*. Consonat Joannes Bandinus Vaticanæ Typographiæ curator: *Fateor in Bibliis nonnulla superesse, quæ in melius mutari potuissent* (u).

Editionem Bibliorum Vulgatam Romæ jussu Sixti V. anno 1590. ejusdem Pontificis supremo, recensuerunt repurgaruntque, crassioribus mendis subductis, tum Pontifex ipse, cùm Theologi, quibus id muneris ab illo commissum; sed plura etiam corrigenda restiterunt, quòd in consulendis Originalibus & criticę regulis adhibendis minorem posuerint curam, eò potissimùm intenti, ut inter Textus vulgatæ tunc Editionis correctissimum, quantùm fieri posset, exhiberent.

Meliorem sibi pręstituens methodum Clemens VIII. meliori successu dedit Biblia Latina, quæ typis Vaticanis commissa paruerunt anno 1592. ex quo factum, ut neglectis Bibliis Sixtinis, nunquam recusis, Opus illud Clementis VIII. quod iterum prodiit anno 1593. levioribus nonnullis immutatis, tanquam norma & exemplar haberetur Textûs Vulgatæ, tot iterum in locis sæpiusque recusæ, & omnium nunc in manibus versantis. Hęc Editio juxta Bullam Clementis VIII. ipsissima tenenda est Vulgata, quam authenticam Concilium Tridentinum ante plures annos habitum (x) declaravit.

Sed nec ipsa postrema Editio à mendis prorsus eximitur; illi enim qui Præfationem ante Communem Editionem instruxerunt, ultrò fatentur „nihil omissum, ut correctissimum pro viribus Opus daretur; nunquam tamen in se suscipere ut nihil ejus perfectioni deesset; sanctè tamen affirmarent; nihil ad id usque purius & correctius prodiisse. Thomas James, vir inter Protestantes Anglos, Librum dedit inscriptum, *Bellum Papale*, in quo variantia omnia congerit inter Biblia Sixtina & Clementis VIII. eo scilicet consilio, ut duos illos Pontifices velut inter se committeret; nec ipse minùs, quàm 2000. circiter variantia loca congessit.

P. Henricus Bukentop (y) Recollectus ipse pariter hanc Spartam, quamquam alio planè consilio, adornans, plura etiam adjecit à James omissa; quorum tamen lectione facilè intelligimus, nihil in illis occurrere sive Fidei, sive bonis moribus repugnans, sed omnia ad incuriam quamdam majorem minoremve refundi.

Franciscus Lucas Brugensis (z) ultra 4000. loca indicavit, quæ correctionem desiderarent in Bibliis vulgatibus Clementis VIII. Ejus sedulitatem non laudavit tantùm Bellarminus, sed & persuasum habuisse omnes, datis ad ipsum literis, scripsit, plura superesse in Vulgatâ menda. Gemina legas apud doctissimos Criticos & Theologos nostræ ętatis absolutissimos.

Hæc licèt vera fateamur, æquè tamen fateri necesse est, Vulgatam Ecclesiæ Romanæ & Catholicæ probatam, Versionum omnium utriusque Testamenti castigatissimam esse, quod doctissimorum etiam Protestantium confessione tenemus. Quis quantusque vir in linguarum Orientalium peritiâ fuerit Ludovicus de Dieu, neminem arbitror ignorare. Portò vir ille, idoneus, si quis alius, ejus rei testis, conferens Vulgatam cum Versionibus Latinis N. T. per Bezam & Erasmum (a), nihil se præposterè judicaturum testatur, si Authorem Vulgatæ, quicumque tandem fuerit, doctissimum & sapientissimum pronunciet; scire se errasse illum quandoque, barbarismia horrere interdum; sed admirari pariter & bonam ejus fidem, nunquam non se prodentem, & judicium etiam, cùm maximè barbariem refert. Ipse pariter Ludovicus in suis Animadversionibus ad utrumque Testamentum lectionem Vulgatę pręfert, & contra ejus obtrectatores tuetur. Quid fuerit in causa, cur Vulgatam selegerit, exponens Grotius Pręfat. in annot. in V. T. ait. *Vulgatum Interpretem semper plurimi feci, non modò quòd nulla dogmata insalubria continet, sed etiam quòd multum habet in se eruditionis*. Vulgatam hanc, quamvis in locis etiam ab aliis intactis reprehendat Beza, rejiciendam tamen prorsùs improbandamque non censet. [b]; & Paulus Fagius tamquam semidoctos impudentesque traducit, quicumque celeberrimam hanc Versionem dilacerent (c).

Consilium Tridentinorum Patrum, authoritatem Vulgatæ decreto suo asserentium, laudat Drusius (d), quòd scilicet recentiores Versiones priscam illam non superent, & facilè etiam superentur. Tandem D. Millius de Veteri Italica & nova S. Hieronymi Versione agens, hæc planè animadvertenda promit. Summo nos obsequio veneramur veterem Italicam, utpote expressam è primigeniis illis Originalibus, quorum vel minima fragmenta auro contra pensamus. Cavemus autem nos, ne quid adversùs Editionem Vulgatam S. Hieronymi mutiamus, quanquam alioqui correctio in illa nostrâ quidem ætate desidere-

t *Bellarm. liter. Capua dat. 6. Decemb. 1603.*

u *Joan. Bādin. Epist. data prid. Kalend. August. 1604. ad Moretum, apud Francisc. Luc. Brug. Prefat. in Annot. N. T.*

x Concilii decretum datum est ann. 1546. ex quo usque ad ann. 1590. intervallum est 44. annorum.

y *Lux de Luce l. 3. c. 2.*

z *Præfat. in Annot. in N. T.*

a *In notis ad Evangel.*

b *Prefat. in N. T.*

c *Præfat. ad collat. translat. V. T.*

d *Ad loca difficil. Pentateuc.*

retur. Optandum utique fuisset, Sanctum hunc Doctorem curam potius suam impendisse, restituendæ ad primigeniam integritatem veteri Italicæ, ope Manuscriptorum suâ adhuc ætate manentium: cùm tamen illi visum fuerit ad Græca Originalia recensere, præclarum accidit nobis, ut serviendum sibi pro viribus censuerit Veteri Textui, quò Originalibus illam redderet maximè conformem. Hoc nostrum est de Vulgata judicium; tantùmque abest ut censeamus reformari illam oportere ad Græcum aliquod impressum Exemplar, quò potiùs è re futurum arbitramur, si castiganda ad vetera Mss. suscipiatur, quò scilicet reddatur conformior Versioni illi qualis è manibus S. Hieronymi primùm exiit (e).

Hæc Scriptorum testimonia eò libentiùs collegimus, quòd cùm alienæ sint à nostra communionis, alieni pariter censendi sunt ab assentationis suspicione; sicut vicissim nec imperitiæ accusarentur, quippe quorum eruditionis fama longè latèque sese diffuderit. Nunquam tamen probare remus nimium illud Theologorum quorumdam Catholicorum, clarissimæ alioqui eruditionis, zelum, qui Vulgatam præferendam censent Textibus Originalibus; Concilii Tridentini definitionem in suam hanc sententiam tradere admitentes (f). Authenticam, inquiunt, declararunt Concilii illius Patres, eorumque ore S. Spiritus Versionem hanc rejiciendam nullo unquam prætextu censuit, & qualis nunc est Editio, habendam jussit tanquam sacrum aliquod & inviolabile; cùm interim Hebraicum Textum & Versionem Græcam Septuaginta rejicere integrum cuique permittat, ubi vel mendum aliquod, vel repugnans quid Vulgatæ occurrerit. Si verò, addunt, SS. Patres, veluti S. Hieronymus (g), & S. Augustinus (h), in dubiis & ambiguis ac Versionum & Editionum dissidio confugiendum consuerunt ad Originalium fidem; hæc pro eorum quidem ætate valebant, cùm Hebræi & Græci puri adhuc fluerent latices: frustrà tamen hæc modò, cum inter omnes fat constet, sive Judæorum fraude, sive Amanuensium incuriâ corruptionem in Textum Hebræum & Versionem Septuaginta invectam fuisse.

Hæc tamen omnia facilè eluimus, reponentes, 1. Nunquam fieri posse, ut Versio majorem habeat authoritatem præ Textu Originali, siquidem ille penitus non corrumpatur. Non nisi temerè statuerent adversarii, Textum Hebræum penitùs esse corruptum: mendis scatet quidem, ultro damus, sed vetustiora sunt illa plerumque ætate Septuaginta, & S. Hieronymi: alia post hæc irrepserunt. Sed numquid propterea Vulgata à mendis est defœcatissima? An vitia illa tanta sunt tantique momenti, ut discriminis aliquid afferant Fidei, bonis moribus & Religioni? numquid correctionem omnem superant? Si quis recensendum suscipiat Hebraicum Textum, quomodo factum constat in Vulgata, consultis scilicet Mss. vetustis Interpretibus, atque adhibitis sanioris criticę regulis, plura sanè tollerentur, & castigatior fortè efficeretur Textus, quàm Vulgata. Statuendum est enim ratumque tenendum, nullum unquam Textum præ Hebræo majori fide & integritate servatum fuisse. Non idem facilè privilegium Græcu manus; sed à mendis crassioribus, & fidei ac morum puritati officientibus, immune utique censendum est.

2. Quid senserit Concilium Tridentinum, è testimonio illorum, qui præsentes adfuerunt, judicium repetendum est. Adfuerunt autem Salmero (i), & Vega [k]; quorum testimonio intelligimus, nullam in Concilio factam Vulgatam inter & Originalia collationem: res erat tantùm de Latinis Versionibus tunc obtinentibus cum Vulgata conferendis: visum est autem Patribus, cæteras omnes posthabere Vulgatæ, utpotè præ aliis defœcatissimę, magisque ad fidem Originalium, nihilque præferentis Fidei ac moribus absonum. Ejus rei testem laudat Vega Cardinalem S. Crucis, Pauli III. ad Concilium Legatum, qui deinde sub Marcelli II. nomine Pontificiam & ipse cathedram tenuit; vivebat autem ille, quo tempore Vegam scriptis ista mandantem falsitatis arguere, si quid veritati contrarium assereret, utique potuisset. Tandem Bellarminus (l) mendacii reum agit Calvinum, accusantem Tridentinos Patres, quasi scilicet præcluserint purioris laticis fontes haurire volentibus (m), errorem veritate ipsâ refutaturis. Nihil tale factum à Concilio asserit Bellarminus; nihil enim apud Patres illos de Originalibus, sed de Versionibus tantùm Latinis tunc obtinentibus, quibus omnibus singularem Versionem præferentes, authenticam illam & canonicam declararunt.

3. Declaraverint licèt Concilii Patres, ab ipso S. Spiritûs doctu Vulgatam veluti authenticam, edicentes insuper, ne quis illam in publicis disputationibus rejicere audeat; an proinde continuò sive præferendam censuerunt Originalibus, sive menda, quibus fortè adhuc scatet, definitione hac suâ pariter consecranda censuerunt? Concilii afflante S. Spiritu definitio infallibilis est utique & inconcussa; sed Vulgatam simul omnem respicit, non verba ejus singula & periodos. Salvâ Concilii & Vulgatæ authoritate, integrum est cuique ad Originalia illam recensere, & sive mendosam corrigere, sive Originalibus illis cohærentem defendere, vel tandem Originalia ipsa ad Vulgatam reformare, cum defœcatior illa & correctior apparet; quod non rarò contingere norunt omnes, qui accuratiorem sedulitatem & scientiam ad studium Scripturæ Sanctæ contulerunt.

e Mill. Proleg. in N. T. G. pag. 142.

f Canus l. 2. c. 13. & 15. de locis Theologicis, Vulct. l. 8. c. 5. Analys. Suarez in 3. part. D. Thom. q. 7.

g Hieron. Epist. ad Suniam & Fretellum. Sicut in novo Testamento si quando apud Latinos quæstio exoritur, recurrimus ad fontem Græci sermonis, quo novum Instrumentum scriptum est; ita in Veteri Testamento, si quando inter Græcos Latinosque diversitas est, ad Hebraicam recurrimus veritatem.

h De Doctrin. Christ. c. 11. Latinæ Linguæ homines Hebrææ & Græcæ linguæ opus habent, ut ad Exemplaria præcedentia recurrant, si quam dubitationem intulerit Latinorum Interpretum varietas.

i Proleg. 3.

k Andr. Vega, l. 15. c. 9.

l De Verbo Dei l. 2. c. 10. 11.

m Calvin. in Antidot. sess. 4.

DIS-

DISSERTATIO

DE NATURA ANIMÆ,

Et ejus post mortem statu ex sententia Veterum Hebræorum.

ARTICULUS I.

Inter corpus, animam & Spiritum discretio.

Anima nomen in Veterum scriptis ambiguum est maximè, interdum enim sonat rem aliquam simplicem, spiritalem, incorruptibilem, immortalem, quæ cogitat in nobis. Aliquibus verò est res quædam, subtili, tenuique, aereâ, lucidâ materiâ constans, qua veluti corpore vestitur *Spiritus*, cogitandi & ratiocinandi in nobis fons & origo. Anima, posteriori illo sensu accepta, ex Veterum plurimorum sententiâ voluptatum pellectu trahitur, odoribus, dulci instrumentorum musicorum suavitate mulcetur, circa sepulchra divagans spectandam se præbet, victimarum cruore pascitur, ac tandem ex alio in alium generatione propagatur. Hæc non apud Philosophos Paganosque Poetas tantùm, sed & apud veteres Ecclesiæ Patres legas, sicut & Libris apocryphis sub ipsa Ecclesiæ crepundia probatis. Tria ab illis in homine distincta: *corpus*, crassum nempe illud, materiâ compactum, & obnoxium corruptioni; *anima*, aerea, tenuis, ad luminis naturam dotemque accedens; & *spiritus* vel *mens*, spiritalis illa naturæ vis, in anima veluti in vaginâ condita.

Resoluto corporis cum anima per obitum nexu, illa vel supra Lunam cum spiritu evolat, vel si exactæ vitæ scelera reposcant, ad inferna suppliciorum loca deturbatur. Proborum igitur animas, cùm supernas tenuerint sedes, mors altera manet; fracto enim animæ claustro, *spiritus* cum Sole jungitur; *anima* verò Elysiis illis in sedibus sub Luna subsistens, nihil sibi facit ad voluptatem reliqui, semper tamen affinem illam retinens ad cognatum corpus formam, ad pristina in terra studia propensionem, ad arma scilicet, equos tractandos, jura reddenda &c.

Parent hæc maximè in scriptis Homeri, summi illius Theologiæ Græcorum Coryphæi; agens enim ille (*a*) de Patrocli nima, spectandam se per visum Achilli præbente, similem per omnia formam ac Heros ille, cui olim insederat, retulisse dicit. Et Odyss. L. v.600. Ulysses ad Inferos vidisse se dicit *Herculis Idolum*; (Animam scilicet) *ipse verò*, addit, *apud immortales Deos oblectatur in conviviis* (spiritus videlicet). Et Dido apud Virgilium Æneid. 4. de anima sua post obitum canit.

a *Iliad.* 26.

Et nunc magna mei sub terras ibit imago.

Quamquam hæc satis per se abhorrent à doctrina fidei in Scripturis tradita; in ipsa tamen Scripturarum phrasi nescio quid non dissimile translucet. Animam à Spiritu sive mente utcumque distingui, sat constat, cùm anima ipsa, in Scripturis nuncupata *Nephesch* sive *Neschmanch* vel etiam *Ruah*, homini æquè ac brutis tribuitur. Deus aquis præcepit, ut producerent *reptile animæ viventis & volatile super terram*. Et paulò infrà (*b*) suffecisse dicitur Deus hominibus, & cunctis animantibus terræ, & omnibus, *in quibus est anima vivens*, herbas ad vescendum. Et Genes. 9. 10. solemni se fœdere obstringit Deus cum hominibus, & *omni anima vivente*, nempe cum animantibus omnibus: ita pariter, immissis diluvii aquis, perdidit *cuncta, in quibus spiraculum vitæ est* (*c*). Et adhuc: *Ego interficiam omnem carnem, in qua spiritus vitæ est*. (Hebraicè *Ruah*). Ac tandem: *Provideat Dominus Deus spirituum omnis carnis* (*d*). Vide pariter Eccle. 3. 19. 20. 21.

b *Gen.* 1. 30.

c *Gen.* 7. 22. *Vide & Deut.* 20. 16. *Josue* 10. 40. *&c.*

d *Num.* 27. 16. & 16. 22.

Sed Spiritus [*Ruah*] sine additio, vel mens (*Einah*), vel duo illa simul, *spiritus intelligentiæ* (*e*), uni tantùm homini tribuuntur. Porrò hæ loquendi phrases in eam fortè persuasionem veteres Hebræos adduxerunt, animam illam, hominibus eandem ac brutis communem, quam in sanguine residere tradit Scriptura Levit. 17. 11. 14. *Anima carnis in sanguine est; & anima omnis carnis in sanguine est*, materiâ quadam constare, & alterius planè esse à mente, nunquam brutis in Scriptura tributâ, naturæ. Luculenter sanè animam sen-

e *Job* 20. 3. & 28. 8.

ſilem & rationalem diſtinguens Philo (*f*), ait vitalem illam animam ipſam eſſe, qua vivimus; rationalem verò, qua ratiocinandi facultate utimur: illam habere nos cum brutis communem, hanc peculiarem. Deus, ait, rationalem illam animam non creavit quidem, ſed ſubjectam habet nihilominus; quippe qui omnis rationis ipſe principium ſit & origo. Deteriorem illam animam, brutis etiam communem, nihil eſſe aliud ſcias, quàm ſanguinem; rationalis verò particula eſt & portio Divinæ mentis; ſpiritalis quædam ſubſtantia, & ſpiritus pariter, alterius planè ab aere moto & agitato naturæ, exemplar tandem & imago divinæ Virtutis. Hæc Philo.

Inſinuat alibi, animam materiâ quadam compingi, propoſitâ enim ſibi quæſtione, cur anima videri oculis non poſſit (*g*); ſeponit, non eſſe inde rectâ conſecutione inferendum, animam nequaquam exiſtere; eſſe enim per univerſas mundi parses diffuſas animas, in aere, in igne, in terra; aſtra etiam ſuis animabus cieri; Angelos verò, animas, & Dæmones nomine tantùm differre (*h*). Si verò exprimit alibi quaſi Angelos haberet incorporeos (*i*), illud tantùm inſinuat, non corporis cujuſdam materalis clauſtro teneri illos, ſicut hominum animas. Legit autem, quemadmodum Septuaginta; *Videntes Angeli Dei filias hominum, quòd eſſent pulchræ, acceperunt ſibi uxores ex omnibus, quas elegerant.* Hæc autem, ad allegoriam licèt detorta explicet de corporis cum anima conjunctione, ponit tamen ut certum, animas ſive Angelos per aera circumfoſos, naturali quadam in corpora propenſione itaferri, ut in unum tandem cum illis coaleſcant; quæ ſanè habitudo non niſi in ſubſtantia quadam materiali reſidet. Cùm tamen nihil ſatis expreſſum de corporea animarum natura habeat Philo, judicium de eius ſententia ſuſpendo.

Reipſa tamen Joſephus (*k*), & Author Veteris Libri Henoch (*l*) autumarunt, Angelos, ac proinde & animas, quas ejuſdem naturæ conſtituunt, à corpore ſecretos non eſſe. Non ſemel animam à Spiritu diſtinguit Author Libri Henoch: *Spiritus & animæ hominum ſuſpirant*; & paulò infra; *Spiritus animarum hominum mortuorum jam functorum, ad portas uſque Cæli ſuſpiria eorum pertigerunt*; & cap.9. *Gigantes, à ſpiritûs & carnis copula procreati, erunt Spiritus nequam* (Dæmones) *Spiritu è corpore carnis ſuæ deſtillante.* Agnoſcas poſtremis hiſce verbis ſententiam in Rabbinorum quorundam ſcriptis (*m*), & in S. Chryſoſtomo pariter legendam (*n*), animas ſcilicet impiorum interdum in Dæmones tranſmutari; quæ ſanè cum iis congruunt, quæ tradit Joſephus de Bello l.7. c.25. & poſt ipſum S. Juſtinus Martyr Apolog.2. Dæmonum in hominum corpora infeſtationes ab ipſis quandoque effici impiorum animabus è corpore ſeparatis.

Tribuunt etiam Rabbini animabus poſt relictum corporis contubernium ſubtile aliud corpus, quod *Vas animæ* appellant.

f L. b. Quòd deter. potior. inſid pag.170.
g De Gigant. pag.285.
h Ibid. pag. 286.
i Idem de conf. ling. pag. 345. &c.
k Antiquit. l.5. c.4.
l Cap.4.
m Vide Bartolocc. t.1. pag.35.
n Homil.29. in Matth.pag. 282.

Habent enim perſuaſum, impiorum animas poſt obitum veſtis cujuſdam genere circumfundi, quibus indutæ tormenta perpetiantur; ſicut viciſſim juſtorum animas ſplendido quodam paludamento & fulgenti corpore veſtiri, quo pariter felicitatem & fulgorem beatitudinis omnem capere aſſueſcant (*o*). Veſtigia quædam ejus opinionis deprehendimus in Apoſtolis (*p*). S. Thomas nunquam ſe fidem addicturum Apoſtolis, qui ſpectaſſe ſe corpus Jeſu Chriſti affirmabant, profeſſus eſt, niſi ſuis manibus fixuram clavorum & vulnerum in ejus pedibus, manibus, ac latere exploraſſet; quaſi ſcilicet ambigens, num imago corporis Jeſu Chriſti vel ejus anima, qua ſpiritus tanquam veſte induebatur, fucum fecisset.

Animam à ſpiritu diſtinguere viſus eſt Daniel (*q*), cum ad laudes Domini invitet ſpiritus item & animas: *Benedicite Spiritus & animæ juſtorum Domino*; neque enim illo ſpirituum nomine Angelos, & Beatos deſignare poteſt, quos antea ad eadem ſtudia invitaverat; ſicut etiam *Virtutes Cælorum & Spiritus Dei*, nempè ventos validos. Confer Dan. 3. 58.62.65.86. Author Libri de Aſſumptione Moyſis (*r*) narrat, Joſue in ipſo monte, ubi Moyſes diem clauſerat, verſanti obvios factos geminos Moyſes, quorum alter inter medios Angelos ſuperas Cæli ſedes petebat, alter in terra ſubſiſtens conditus eſt: prior Moyſes erat Viri anima, alter craſſum ejus corpus. Saducæi Spiritus omnes & Angelos negantes (*s*), admittebant reipſa tamen rationalem quandam animam, in ejus tantùm immortalitatem iniquiores; reſidere illi quidem in homine fatebantur recogitans aliquid, hoc ipſum tamen immortale eſſe pariter, & Spiritum negabant.

o Vide Rab. Abd. Suphurn. in Or. Haſchem. pag. 91.
p Jo.20. 25. 26. 27.
q Dan.2.86.
r Apud Clem. Alexand. l.6. Strom. Evod. ad Auguſt. Epiſt.250. inter Auguſtin.
s Act.23. 8.

ARTICULUS II.

Animæ immortalitas.

IMmortalitatis animæ dogma conſtanti ſanè religione tenuerunt non Hebræi tantùm, ſed Chaldæi pariter, Indi, & Ægyptii, antequam Græci quidquam de illo noſſent. Primos ejus Authores Ægyptios aſſerit Herodotus l.2. c.123. addens quoſdam ſe noſſe apud Græcos, qui ejus conſtituti primitus honorem alii quidem ſeriùs, recentiùs alii vindicarent; nolle ſe tamen eorum vel nomina indicare, ut illorum honori utcumque conſulat. Quibus verbis tacitè fortè deſignantur Thales Mileſius (*t*), & Pherecides (*u*), quos Græci primos hujus dogmatis Authores arbitrantur; conſtat tamen receptam ab aliis doctrinam illos Græcis tradidiſſe.

Pauſanias (*x*) ejus originem refert ad Caldæos, & Indiarum Magos, ex quibus derivatum dicit in Græcos, & in Platonem potiſſimùm. Sed vera ejus origo non niſi apud Hebræos quærenda, in Moyſe ſcilicet cæteriſque Scripturæ Libris, in Patriarchis ac in eorum familiâ, à Deo electâ, non traditio tantùm conſtans & cer-

t Cherilus apud Laert. l.1. pag.16.
u Tull. Tuſcul. quæſ. l. 1. c.16.
x Meſſen. c.4.

ceeta dogmatis de immortalitate animæ occurrit, sed & hujus argumenta, ac veluti fundamenta rei, cui veluti tota Religionis moles incumbit. Moyses vetustissimos omnium, cujus scripta supersint, narrat, Deum post compactum hominit corpus, inspirasse *in faciem ejus spiraculum vitæ* (y). Cùm verò de cæteris animantibus agit, nihil habet simile.

y Genes.2.7.

Spiraculum hoc vitæ aliud sanè habendum est, ac sensibile aliquod & materiale; constat enim Deum purum esse spiritum, nec Hebræos unquam sive animâ Deum ipsum constare, sive corpore compactum, tenuisse. Est ergo spiritale aliquid, & mens ipsa, sive anima rationalis, tunc in hominem infusa. Hunc eundem spiritum retrahit ab homine, cùm viventem perimit [z]; hoc pariter intelligendi facultate instruimur (a); hoc vita donamur (b); Lampas est seu *lucerna Domini, spiraculum hominis*, juxta Proverb.20. 27. Inde verò Platonici (c), & Veterum alii deduxisse censendi sunt, animam hominis effluvium esse quoddam & Dei ipsius portionem, ex ejus ore spiraculum. *Divinæ particulam auræ* [d]. Cùm data hominibus anima tanquam portio sit divinitatis, ait Cicero, Tusc.qq. l.5. num.38. nulli, præterquam Deo, valet comparari: *Ratio nihil est aliud*, ait Seneca epist.56. *quàm in corpus humanum pars divini Spiritûs mersa*.

z Job 34. 14.
a Job 32. 8.
b Job 33. 4.
c Plato in Phædr. pag. 78. 86. 81. 95. & in Timæo pag. 99.
d Horat. l.2. satyr.2.

Cùm Deus creandi Adam consilium agitaret, *Faciamus*, inquit, *hominem ad imaginem & similitudinem nostram* (e). Porrò nulla est corporis cum Deo similitudo, sed in anima tantùm & ratione. Cùm pariter Deus ipse immittere diluvii aquas statueret (f), *Non permanebit*, ait, *Spiritus meus in homine, quia caro est*. Quis autem Spiritus iste, morte hominis à Deo reductus [g], nisi Spiritus ille divinus, qui juxta illud Psalmi 77. 39. *Spiritus est vadens & non rediens?* De hoc pariter Spiritu dictum est Eccl. 12. 7. *Revertatur pulvis in terram suam unde erat, & Spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum*.

e Genes.1.26.
f Genes.6.3.
g Psal.103. 29.

Fatemur nos quidem, eas interdum loquendi phrases occurrere in Scriptura, quæ brutorum & hominum naturam æquare videntur; quasi scilicet ambo hæc eodem spiritu, & Divini oris spiraculo animarentur. Communia hæc vocabula *Anima, Spiritus, Spiraculum*, datas utrique huic creaturarum generi communes animas designant; hominum & brutorum interitus iisdem non rarò vocibus exprimitur: *Aufert Deus spiritum ex omni carne* (h); cibum & vitam omnibus æquè animantibus suppeditat; si faciem avertat, omnia turbantur; *Auferes spiritum eorum, & deficient*. Deus diluvii aquis immissis interfecit omnem carnem, *in qua Spiritus vitæ est* (i); terris & aquis injungit, ut producant *animam viventem*, seu animantia vitâ & animâ donata (k); & post diluvium fœdus init *cum omni anima vivente* (l); ac tandem animam esse in sanguine, habetur Levit.12. 27. Quibus omnibus loquendi phrasibus insinuari videtur ambiguas esse maximè phrases illas *Anima Spiritûs Divini, spiraculum*: nec satis aptè immortalitatem animæ probare, quippè quæ mortales brutorum animas æquè designent.

h Psal.103. 29.
i Gen.6. 17. & 7. 15.
k Genes.1.20. 21. 27.
l Genes.9. 10.

Nihil tamen est quod facessat nobis negotii vocum ista affinitas, quemadmodum nihil facit, dum familiari sermone solemus interdum iisdem vocibus exprimere rationalis animæ operationes, quibus & brutorum motus ac sensilis animæ functiones. Quis enim rectè inferat ex hac vocum cognatione cognatas pariter esse utriusque generis animas? Dum occasio reposcit, satis exactè definimus, quid nobis, quid brutis conveniat. Eadem pariter cautio in Scriptura. Si populares quandoque voces usurpans, homines à brutis distinguere non satis videtur, cùm tamen res ipsa poscit, quid homines inter & bruta distet, satis luculenter exponit. Asserit peculiarin quædam de homine, quæ nunquam de belluis affirmaret; & si quando paria de utrisque loquatur, sermo tunc est tantùm de vita corporis, de animâ sentiendi facultate instructâ, quam brutis æquè ac hominibus vindicant omnes. Quare in brutis anima, spiritus, spiraculum à Deo datum reductumque ad arbitrium, nihil est aliud, quàm vita corporis, in sanguine potissimùm residens. In homine verò vocibus illis interdum designatur anima sensilis, æquè & rationalis; non rarò etiam rationalis tantùm &c. quod ex sermonis contextu satis discernitur.

Legimus e.g. Abrahamum senio confectum obiisse, & *congregatum esse ad populum suum* (m). Ad quem, rogo, populum? an ad Thare, Nachor & Heber? Nunquam profectò ille. In Chaldæa & Mesopotamia viri illi sepulturæ mandati, corpore ab illo discreti manserunt; cum in spelunca, pretio ab ipso comparatâ, in Chanaanitide Abrahami cadaver jacuisse constet. Anima ergo viri Sancti patrum suorum animas convenit, unà pariter cum illis resurrectionem in loco destinato operiens.

m Genes.25.8.

Jacob, accepto de nece filii sui Joseph nuncio, ejulans clamabat: *Descendam ad filium meum in infernum* (n), in sepulchrum scilicet. Nunquam sanè duo simul cadavera, suum nempe & filii, jungi posse norat mœstissimus pater, ratus non aliud concessum carissimo filio tumulum, quàm carnivoræ cujusdam belluæ ventrem; sed alterius vitæ eum illo consuetudinem suspirabat.

o Gen.37. 12.

Cùm Deus ad Moysem locutus edicit: *Pergat Aaron ad populos suos, non enim intrabit terram, quam dedi filiis Israel* (o); & eum pariter ad Moysem (p): *Conscendens* (montem Nebo) *jungêris populis tuis*; hæc sanè ad literam nunquam exponerentur; constat enim *Hor* ubi Aaron, & *Nebo* ubi Moyses diem clauserunt, montes esse, illum Arabiæ Petreæ, hunc Moabitidis, dissitos planè à Mesopotamiâ, Chaldæâ & Chanaanitide, ubi avita illa patrum Hebræorum sepulchra. His ergo phrasibus apertissimè instruimur, alterius vitæ, in qua simul omnes convenirent, spem inditam Patriarchis; qua pariter lassatus Da-
vid

o Num.20. 24.
p Deut.32. 50.

vid, dolorem suum in obitu filii ex Bethsabee nati solabatur (q): *Ego vadam ad eum, ille non revertetur ad me.*

Deus è rubo ardenti Moysem affatus, dixit (r): *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob.* Non est ille profectò Deus mortuorum, juxta ac Jesus Christus observat (s); vivebant ergo, sed alterâ planè vitâ, Patriarchæ. Core, Dathan, & Abiron hiscente terrâ absorti, *Descenderunt vivi in infernum* (t); quibus verbis tacitè insinuatur, quantùm sapimus, superstites adhuc raptos illos in loca suppliciorum, datâ proportione ut olim Henoc, & Elias in amœnissimum locum, superstites pariter, translati sunt. Satis autem his omnibus insinuatur, receptam fuisse apud Hebræos tum de altera vita, cùm de animarum immortalitate persuasionem. Confer loca parallela sæpè in Scriptura (u).

q 2. Reg.12. 23.
r Exod.3. 6.
s Matt.22.32.
t Num.16.30. 33.
u Prov. 1.12. *Deglutiamus eum sicut infernus viventem.* Et Psal.54. 16. *Veniat mors super illos, & descendant in infernum viventes.* Et Psal.9. 18. *Convertantur peccatores in infernum.*

Jacob ad obitum decumbens, morbi tædium solabatur spe salutis & redemptionis: *Salutare tuum expectabo Domine:* aliam planè salutem in æternitate sperabat. Cur Balaam tantis votis optabat, *Moriatur anima mea morte justorum* (Israelitarum nempe), *& fiant novissima mea horum similia* (x)? cur insuper post longa expectationum tempora visurum tandem se Liberatorem Israel, quem veluti à longè venientem prospicit? cur, inquam, hæc omnia, nisi tandem in altera vita superstitem se futurum expectat, quandiù spei illius tempora impleantur. Quid tandem factum est de promissionibus illis, quibus se Deus obstrinxit Abrahamo: *Ego ero merces tua magna nimis* (y)? quid, inquam, contulit Deus magnificis hisce promissionibus satis dignum, & tanto Remuneratore par in hoc mundo? Sperandum ergo supererat animæ ejus Patriarchæ præmium illud, sanè post obitum in altera vita.

x Num.23. 10.
y Genes.15. 1.

Aliud argumentum, intentum convincens, ex eo deducitur, quòd Hebræi mortuos ad vitam revocandos crederent; quòd per visum mortalibus apparerent interdum; quòd de futuris eventibus consulerentur mortui. De mortuis ad vitam revocatis (z), ab Elia & ab Eliseo (a), cujus etiam postremi Prophetæ cadaver defuncto alterius corpori vitæ fuisse & saluti (b), legas in sacra Scriptura. Anna mater Samuelis, Dei esse virtutis dicit *deducere ad Inferos & reducere* (c). De reditu è captivitate Babylonicâ & Hebraicâ liberatione sub resurrectionis nomine & emblemate aliquot Prophetæ non infrequentes (d). Porrò de resurrectione dogma ubique apud Judæos, exceptis Macchabæorum ætate Sadducæis, constat inter omnes. Sicut & Jesu Christi resurrectio Judæorum quam plurimis probabatur; ac tandem Lazarus sub ipsis, ferè dicam, omnium Israelitarum oculis rediit ad vitam; sicut & alios ante illum nonnullos Jesus pariter suscitaverat. Frustrà autem expectaretur resurrectio mortuorum, si unus esset animæ & corporis interitus.

z 3. Reg.17. 20. 23.
a 4. Reg.4.34. 35. &c.
b 4. Reg.13. 20. 21.
c 1. Reg.2.6.
d Ezechiel 37. 1. Osee 13. 14.

Mortui per visum spectati non infrequenter in Veteri Testamento leguntur; quorum luculentissimum est exemplum Samuel à Pythonissa excitatus (e); Jeremias pariter Judæ Macchabæo spectandum se per visum obtulit (f). Gradientem super undas maris nocte intempestâ Jesum spectantes Apostoli phantasma judicarunt (g); ac tandem Jesus ipse post resurrectionem suam sese offerens Apostolis, *Videte*, ait, *& palpate, quia spiritus carnem & ossa non habet.* Persuasum habebant Rabbini, nunquam assignatas sibi sedes obtinere animas posse, sive in Paradiso sive apud Inferos, nisi priùs sepulturæ corpus mandaretur; quin & ad conditum in terra corpus inviserdum ventitare illas frequenter, quid cum illo fieret, certiores se facturas (h); tenent autem, duodecim primorum à morte mensium spatio factum esse, ut Pythonissa animam illam Samuelis, quæ rediit ad corpus, revocaret; frustrà enim eâ temporis periodo elapsâ, Samuele jam in Paradisum recepto, mulier illa laborasset. Ad Necromantiam quod attinet, cavet Moyses Levit.19. 31. & 20. 6. 27. ne interrogentur illi, qui mortuos consulunt; quod capitale esse, tam interrogantibus, quàm ariolis illis, decernit. In his omnibus locis usus est voce *Ob* seu Oboth, quæ pariter recurrit 1. Reg.28. 3. ad designandam Pythonissam, quam Saul consulit, quæque ejus Regis precibus Samuelis animam revocavit. Cautum est pariter in Deuteronomio 18. 11. (Vide & Isai.8. 19.) ne quærant à *mortuis veritatem.*

e 1. Reg.28. 13. &c.
f 2. Macc.15. 14.
g Matth.14. 20. 26.
h Bereschit Rabb. c.22. Talmud tract. Sanhedrin. c. 4.

Aperta sunt hæc ad demonstrandam Hebræorum persuasionem de animarum post obitum vitâ & immortalitate. Quicumque autem in Synagoga animæ immortalitatem negarent, veluti Sadducæi, & qui pariter solvi, & in nihilum abire illas tenebant, ut Maimonides, & Kimchi (i), veluti hæresis notâ inurebantur, utpote qui contra receptum apud gentem dogma pugnarent. Fit inde, ut ex ipsis immortalitatis animæ adversariis argumentum deducatur ad adstruendam communem Judæorum pro eadem ipsa immortalitate sententiam; qua etiam in re valet impiorum hominum illud apud Ecclesiastem 3. 18. 19. 20. *Unus interitus est hominis & jumentorum; sicut moritur homo, sic & illa moriuntur; similiter spirant omnia, & nihil habet homo jumento ampliùs; cuncta subjacent vanitati, & omnia pergunt ad unum locum. De terra facta sunt, & in terram pariter revertuntur. Quis novit, si spiritus filiorum Adam ascendat sursum; & si spiritus jumentorum descendat deorsum?* Quorum cavillationes ita vir sapiens exsufflat Eccl.12.7. *Et revertatur pulvis in terram suam, unde erat; & spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.* Claudit tandem sermonem (k): *Deum time, & mandata ejus observa; hoc est enim omnis homo. Et cuncta quæ fiunt adducet Deus in judicium pro omni errato, sive bonum sive malum illud sit.*

i Maimon. & alii quidam, ut D. Kimch. in Psal.1. 5. & 104. 29.
k Ibid. ver. 13.

23... *Sed volo manere donec veniam, quid ad te?* Excipit Evangelium S. Joannis S. Lucas vel Lucanus, ita enim Mſ. Inter variantia plurima animadversione pariter dignum est illud duorum Discipulorum iter habentium ad vicum 60. stadiis à Jerusalem (*g*); alterius nomen exprimit Cleopham alterius Emmaum; quod pagi nomen viro collatum Amanuensium incuriâ videtur. Fateamur tamen oportet hanc lectionem vetustissimam esse, quippe quam sequitur non semel in suis Operibus S. Ambrosius (*h*).

g *Luc.* 24. 13.

h *Ambros. Apolog. David l.* 2. *c.* 8. *p.* 513. *in Lucam* 12. *pag.* 248. *in Symbol. c.* 29. *de tempore serm.* 29. *pag.* 55. C.

Veteris hujus Vulgatæ stilus impolitus est maximè, nec eam præsefert eloquii Latini puritatem sæculis illis, quibus adornata creditur, peculiarem; unde quorumdam suspicio, recentiorem esse quàm vulgò creditur. Sed incompti hujus sermonis gemina afferri potest ratio: 1. Simplicitas, & si fas est dicere, barbaries Originalium, quæ Latino sermone exprimebantur; etsi enim Hebraica Originalia e. g. totam referant aviti sermonis elegantiam, inconditam tamen referunt barbariem, ex quo ad literam in Græcum sive Latinum transformantur: quò enim eleganti Latino sermone elegans aliquod scriptum reddatur, & genius & phrases omnes deserendæ sunt. Hanc verò sibi libertatem nunquam sibi permissam censuit Sacrorum Librorum Interpres, nefas esse ratus, si ut aures delicatulorum mulceret, veritatem interpretationis suæ fidemque in discrimen revocaret.

2. Temnebant pariter Apostoli, & primi eorum Discipuli omnem humanæ sapientiæ & eloquii pompam; ex quo factum, ut pedestrem illi & vulgarem stilum præferrent. S. Paulus, cujus spontè fluens, & nullâ arte exculta eloquentia omnium in se admirationem convertit; etsi posset ingenii sui præstantiâ primas tenere, qua in eloquentia, qua in granditate conceptuum, cavisse se tamen profitetur, ne in prædicatione Evangelii veritatem traderet *in sapientia verbis, ut non evacuetur crux Christi*; ne scilicet eloquentiæ pellectu, & non potiùs crucis virtute traxisse ad se auditores crederetur (*i*).

i 1. *Cor.* 1. 17. *&c.*

Addit, Deum in Ecclesiæ suæ constitutione stultam fecisse sapientiam hujus mundi; nam *placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes. Quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus*; Addit: *Stulta mundi elegit Deus, ut confundat sapientes; & infirma elegit Deus, ut confundat fortia, & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt, destrueret*. Eodem animati Spiritu priores illi Fideles omnem humanæ eloquentiæ pompam & nimis affectatum verborum delectum perinde habuerunt, ac nihil. Qui enim in cæteris illorum omnibus obtinebat simplicitatis, paupertatis, demissi animi, & contemptûs mundi spiritus, idem pariter referebatur in eloquio.

Apostoli plerumque è censu pauperum & rudium, quantum ad literas humanas pertinet, selecti sunt; Discipuli item à Præceptoribus non dissimiles; & quantâ illi sapientiâ hanc sibi methodum in Versionem Librorum Sacrorum prætulerint, eventu monstrante intelligimus. Plus enim simplicitate suâ & eloquii ruditate reducendo ad fidem orbi ac persuadendis viris doctissimis valuerunt, quàm si omni Philosophorum & Oratorum eloquentiâ perorarent. Sentimus nos etiam hucusque, quantum trahendis animis plus valeat simplex Scripturarum stilus, quàm si eloquii & phrasium elegantiâ vestitus ad sui amorem invitaret.

D. Mille, qui 30. annorum studium contulit expendendo Textui & Versionibus Novi Testamenti, animadvertit, veterem Italicam non unius Interpretis opus fuisse, sed singulis Scriptoribus singulos ejus Libros deberi. Asserit, Interpretem S. Matthæi ad servitutem usque Textui inhæsisse, ut non verbum tantùm verbo redderet, sed & syntaxim ipsam, genus nempè, casum &c. Græci Textûs retineret, ut illud: *Si fuerit homini* 100. *oves* (*k*), pro *Si fuerint*; & *Dominantur eorum & principantur eorum*; & *Repletæ sunt nuptiæ discumbentium* (*l*). *Non nubunt neque nubuntur* (*m*); quæ omnia syntaxeos habenda sunt Græcè potiùs quàm Latinè.

k *Matth.* 18. 12.

l *Matt.* 22. 10.

m *Matth.* 22. 30.

Porrò Scriptor iste, quicumque tandem fuerit, alius videtur ab Interprete S. Marci, qui posterior Græcam eamdem vocem aliter reddit, & Latini paulò tenacior est. Interpres S. Matthæi reddit Græcum *Nymphonos*, Sponsi, S. Marci verò: *Nuptiarum*. Primus habet: *Quid labores præstatis?* Alter. *Quid molestie estis* (*n*)? S. Matthæi Interpres legit: *plantavit*, S. Marci 12. 1. *pertinavit*. Barbara quædam illi objicit D. Mille, ut: *Accusabant eum multa*; & *Majus horum aliud mandatum non est*; & *communicare*, pro inquinare. Interpres S. Lucæ adhuc pariter à geminis illis alter est, quanquam eodem cum prioribus consilio & Textui serviat, & Latinæ Syntaxeos leges negligat sæpissimè. Reddit *diversorium* (*o*) quod Interpres S. Marci habet, *Refectio*; & *amphora* quod ille Lagena; & *Multis passeribus differtis vos*, quod Interpreti S. Matthæi est, *Multorum passerum superponitis vos*. Ad barbarismos quod attinet, observat: *Cœperunt ab uno omnes se excusare* [*p*]; & *Illuminare his, qui in tenebris &c.* & *Nihil vos nocebit*; & *Vapulabis multus*.

n *Marc.* 14. 6.

o *Luc.* 22. 11.

p *Luc.* 14. 18.

D. Mille eadem censet de Interprete S. Joannis ac de Interprete S. Lucæ, inhæsisse nimirum ad servitutem usque Textui, delectum & elegantiam sermonis neglexisse; discrepasse autem à cæteris, quòd Græca verba aliter reddat.

Suspicatur autem, Interpretem Actuum Apostolorum cum Interprete S. Lucæ confundendum; respondet enim utrinque methodus & eorumdem verborum interpretatio, ac tandem interpretandi studium idem. Majorem in scribendo diligentiam & exactiorem vertendi curam observat in Interprete Epistolarum S. Pauli; cùm tamen eâ ætate nulla esset in Græcis Scri-

plu-

pturis accentuum & punctorum ratio; ex quo facilè in errorem Interpretes adducti sunt, quos accurata accentuum & punctorum methodus indicasset. Defuisse credit omnia, ingenium scilicet, & exactè scribendi diligentiam, ac tandem Græci Exemplaris accuratam Scripturam Interpreti Epistolæ ad Colossenses. Nec minora exprobrat Interpreti Epistolarum ad Titum & Timotheum, quem Textui suo non semper inhæsisse accusat, & aliquando sensum potiùs quàm verba reddidisse. Alter est ab his omnibus Author Versionis Epistolæ ad Hebræos, quanquam non aliis ab illis characteribus distinctus; Textui nempe ad religionem usque serviens, Syntaxeos negligens, & eloquii nitorem sanè non affectans. Vicissim autem summis laudibus celebrat Apocalypsis Interpretem, veluti exactissimum, & Textui summâ fide inhærentem.

Quæ S. Hieronymo sub exitum quarti sæculi novę instituendę Versionis consilium ingessit, alia sanè fuit ratio, quàm Latinæ Versionis pedestris & barbarus stilus; ipse enim S. Doctor certè nec selectui verborum studuit, id unicè spectans, ut sensum Textûs exactissimè redderet. Ita ipse eâde re pluribus in locis. (q), Ut igitur id susceperet laboris, plurium Scripturæ scientiâ insignium Virorum precibus inductus est; quorum pariter authoritati id ponderis accessit ad persuadendum, quòd Exemplaria Latina plerumque manca essent, & corrupta, ut sensum & spiritum Originalis rarò admodum exprimerent: Versionum parùm inter se cohærentium multitudo, & eorum audacia, qui cùm recensendos iterum sacros Libros suscepissent, addere & mutilare plurima (r) ausi sunt, tantam in Exemplaria tum confusionem tum corruptelam induxit, ut huic malo tandem occurrendum viris quibusdam in Ecclesia amplissimis videretur.

Alia se pariter causâ inductum ad opus suscipiendum significat S. Hieronymus, quòd scilicet Judæi Christianis exprobrarent malam in Scripturis fidem, quippè qui non nisi ex Textu Septuaginta illas laudarent (s). In disceptationibus Judæorum cum Christianis Judæi semper Textum Originalem crepabant; quare arma illis tollere visum est, expressâ ad Textum originalem Versione: *Ne Judæi de falsitate Scripturarum Ecclesiis Dei diutiùs insultarent* (t). Manum ad opus admoventi non parùm laborandum fuit, quòd sycophantarum calumniis impeteretur, quòd pariter virorum quorundam sapientium incurrisset invidiam, ne quid crearetur incommodi ex nova ejus Versione in authoritatem Septuaginta metuentium; obtinebat enim tunc temporis apud multos persuasio, divinam esse Versionis hujus authoritatem, ejusque depositum velut ab Apostolis acceptum, sanctè ab Ecclesia servari. Porrò vir ille Sanctus tot instruit consilii sui, multis improbati, apologias, quot ad singulos Libros præfationes.

Cùm autem S. Doctor precibus tantùm amicorum sollicitatus ad scribendum sese conferret, tantum singulis vicibus vertebat, quantum amici precario impetrassent; quare nec continuato labore opus suum absolvit, nec à prioribus Scripturæ Libris exorsus est. Primum omnium suscepit correctionem Psalterii ad Græcum; suscepit autem Romæ versans sub Damaso Pontifice circa, annum 382. 383. Cùm verò pristina recitandorum Psalmorum juxtà veterem lectionem habitudo supra novam correctionem S. Hieronymi invaluisset, nihil fermè ex ejus labore accessit commodi. Quare, rogantibus Paulâ & Eustochio, post aliquot annos cùm Bethlehem moraretur, circa annum 389. opus iterum exorsus est. Quò verò utilius illud redderet & correctius, obelis & astericis, ad imitationem Origenis, Versionem suam notavit, ut quid abundaret, quid deesset in Septuaginta supra Hebręum, indicaret. Porrò obelis designabatur, quid deesset in Hebræo; astericis, quid abundaret in Septuaginta. Huic Sancti Viri labori, quanquam par fructus non respondit, sua tamen fuit utilitas, quòd scilicet majoris momenti erratis Textus Psalmorum expurgaretur. Ex hac ejus correctione & Veteri Italicâ compingitur editio Vulgata Psalmorum, qui usu quotidiano cantantur, & in nostris Bibliis servati sunt. Verùm purus ille, qualis sub limâ S. Doctoris, Textus servatur tantummodo in vetustis quibusdam Mss. ex quibus editiones quædam adornatæ, nuspiam verò in Bibliis.

Præter correctionem Psalterii ad normam Septuaginta, recensenda pariter duxit Proverbia Salomonis, Ecclesiastem, Canticum Canticorum, Librum Job, & Paralipomena; quos tantùm Libros designare illum constat subinde, dum asserit, generatim correxisse se Textum Septuaginta (u). Sed ejus correctionem minùs curamus in præsentia, quàm Versionem Veteris Testamenti ex Hebræo, & Novi ex Græco; qui scilicet S. Viri labor sub Vulgatæ nomine innotescit.

Reddidit ille primò quatuor Libros Regum (x), quos appellamus; sive Libros Samuelis & Malachim, quemadmodum nuncupant Hebræi; rogantibus SS. Paula & Eustochio. 2. Vertit Librum Job, destinatum, quantum capimus, Marcellæ matronę Romanæ. 3. Instantibus SS. Paulâ & Eustochio concessit majores & minores Prophetas, & aliquandiù post Libros Esdrę. 4. Tradidit ex Hebræo Psalterium, quod Græcè vertendum commisit Sophronio. 5. Ad Hebræum expressit Libros Salomonis, scilicet Proverbia, Ecclesiastem, & Canticum Canticorum, urgentibus impellentibusque geminis Episcopis Heliodoro & Chromatio. 6. Poscente Desiderio, ex amicis intimo, vertendos ex Hebræo suscepit Libros Pentateuchi; quod tamen Opus prolixum satis, non nisi pluries intermissum, tandem absolvit. 7. Eustochium obtinuit ab illo precariò Versionem Josue, Judicum, Ruth, & Esther. 8. Tandem Librorum Paralipomenon debemus Chromatii sollicitationibus.

Exactum singularum Versionum tempus de-

q *Præfat. in Chronic. Euseb. Vide & in cap. 40. Ezech.*

r *Hieron. Præfat. in Paralipp. Item Præfat. in Esdr. in Job in Josue.*

s *Vide Hieron. ad Chromat. Præfat. in Paralip. & ad Sophron. Præfat. in Psalt.*

t *Præfat. in Isai.*

u *Vide secundum Prolegomenon ad novam Editionem S. Hieronymi.*

x *Vide Prolog. Galeat. in Libb. Regg. & R. P. D. Joan. Martian. Proleg. 11. in nov. edit. S. Hieronymi.*

definire frustra laboraremus. Illud tamen constat, quatuor Libros Regum, Job, Majores & Minores Prophetas, Psalmos, & Libros Salomonis prævertisse annum J. C. 392. Libri Esdræ, & Genesis, temporis spatio inter annum 392. & 394. Latinè redditi sunt; nec ante annum 404. vel 405. absolvi potuit reliquum Pentateuchi, nempè liber Exodi, Levitici, Numerorum, & Deuteronomii (y). Circa eadem tempora, nempe post annum 404. vertit Libros Josue, Judicum, & Ruth. Versionem Paralipomenon non absolvit nisi anno 396. Hæc omnia insinuant Epistolæ, & Præfationes S. Doctoris, ut proinde epocha nostræ Vulgatæ constitui possit sub exitum quarti, & quinti sæculi initium.

y Hæc Opera non absolvit nisi post obitum S. Paulæ, quæ diem clausit anno 404. *Vide ejus præfationem in Josue.*

Tanto Operi suscipiendo contulit vir Sanctus ingens in linguis Græcâ Hebraicâ & Chaldæâ studium (z); paraverat insuper instructissimam in Bethlehem Bibliothecam, atque non infimam posuerat curam, ut Sacros Textus omnes, & omnes pariter antiquas Versiones colligeret. Profectò dum ejus Latina Editio cum vetustissimis Versionibus Aquilæ, Symmachi & Theodotionis comparatur, intelligimus statim, quantum eorum labore, & maximè Symmachi, quem ducem sæpissimè sequitur, Vir sanctus profecit. Laboranti erant ad manus Hexapla Origenis, uno oculorum conspectu exhibentia cum Hebraico Textu quatuor illas Versiones, Septuaginta, Aquilæ, Symmachi, & Theodotionis; quæ omnia loco esse poterant nostrorum Polyglottorum, Dictionariorum, & Interpretum. His adiumentis non difficili negocio viro eruditissimo & linguarum scientiâ exculto, qui doctissimos Judæos consulebat (a), nec destitutus erat optimis Christianorum Scripturæ Interpretibus, non difficili, inquam, negocio opus successit eâ felicitate, qua aliud nunquam. Itaque affirmandum jure suscipimus, hanc S. Hieronymi è Græco & Hebræo Versionem Opus esse in suo quidem genere absolutissimum; & oblatrantibus licèt in illam ejus adversariis, summum tamen habebit in mentibus prejudicio vacuis, & rerum cognitione præstantibus, locum. Agente adhuc in vivis S. Doctore, Versionum illius ex Hebræo portionem Græcis literis tradidit Sophronius (b); & viri alii non infrequentes, inter quos S. Augustinus, institerunt vehementer, rogaruntque, ut adornatas ad Textum Septuaginta interpretationes alias daret: *Ut cantâ Latinorum Interpretum, qui qualescumque aussi sunt, quantum possumus, imperitiâ careamus* (c). Ejus Psalterium ad Hexapla correctum, summo favore exceperunt Romani (d); & S. Augustinus in suis ad Job animadversionibus non veteres Græcos Interpretes, sed Latinam ad Græcum S. Hieronymi Versionem secutus est.

z *Vide Hieron. Præfat. in Dan. Epistol. 2. ad Rufin. & Epist. 65. Augustin. l. 18. de Civit. c. 43. & l. 2. adversùs Julian.*

a *Vide Hieron. Epist. 65. item Præfat. in Job & Daniel. & Paralip. & Isai. 22.*

b *Hieron. de Scriptor. Eccles. Sophronius vir apprimè eruditus, Opuscula mea in Græcum eleganti sermone transtulit; Psalterium quoque & Prophetas, quos nos de Hebræo in Latinum vertimus.*

c *August. Epist. 82.*

d *Hieron. Apolog. contra Rufin. l. 2.*

Majori etiam studio excepta est in Ecclesiis Latinis ejus ex Hebræo Versio. Vitio S. Doctori vertit Rufinus, quòd Opus illud suum mitteret ad Urbes, pagos, Ecclesias, & Monasteria (e); satis id argumenti ad insinuandum summum omnium in Versionem illam studium, & quantum è veteri illâ æstimatione pro authoritate Interpretationis Septuaginta decessisset, cum multum inter illam & Hebraicam veritatem discrepare, palàm omnibus factum est.

e *Rufin. l. 2. Invect. in Hieron.*

Testatur S. Augustinus (f), Africæ quosdam Episcopos jam indè ante an. 403. instituisse, ut in Ecclesiis suis Versio Latina S. Hieronymi legeretur. Lucinius Hispanus, vir in scripturas Sacras religiosissimus (g) sex Notarios suos Bethleem anno 394. misit, quò traditas compendiariis notis ejus Versiones & cætera opera excipientes, ad se referrent. Hesychius Presbyter Jerosolymitanus ejusdem ætatis circiter, Græcè licèt scriberet (h), Versionem tamen S. Hieronymi ex Hebræo laudat; & S. Augustinus, quanquam huic S. Doctoris Operi olim iniquior, adeò deinde probavit, ut *Speculum* suum, Opus confertis pluribus moralibus Scripturæ sententiis congestum, quò Fidelibus è vulgo lectioni totius Scripturæ imparibus serviret, non ad aliam, quàm ad Hieronymi Interpretationem adornaret.

f *Epist. 71.*

g *Hieron. ad Lucin. Bætic.*

h *Commentar. 2. in Levit. c. 4. 30.*

Philippus Presbyter, S. Hieronymo coævus, in suo Commentario in Job Versionem præfert S. Doctoris. S. Gregorius Magnus (i) testatur, utramque Versionem, veterem nempè è Septuaginta, & S. Hieronymi ex Hebræo, familiarem fuisse in Ecclesia Romana; ipse verò, quanquam in Commentario in Job Versionem Hieronymianam sequitur, interdum tamen & de Versione Septuaginta repetit testimonia: *Nunc novam, nunc veterem per testimonia assumo, ut quia Sedes Apostolica utrâque utitur, mei quoque labor studii ex utrâque fulciatur.* Satis tamen luculenter exprimit, primùm se locum dare Versioni S. Hieronymi, cum omnium fidelissimam affirmet (k); & alibi pariter asserat (l), oportere fidem illi addicere, utpote quæ congruat Originali.

i *Præfat. in lib. Moral. in Job.*

k *Greg. Magn. l. 1. hom. 10. n. 6. in Ezech.*

l *Idem. l. 20. cap. 30. Moral. in Job c. 32. num. 62.*

Ita veluti per gradus aucta Hieronymianæ ex Hebræo Versionis authoritas, sola tandem obtinuit in Ecclesia, quemadmodum paulò recentior S. Gregorio S. Isidorus Hispalensis (m) insinuat: *Cujus Editione* (Hieronymi) *omnes Ecclesiæ usquequaque utuntur.* Porrò S. Isidorus florebat circa annum 630. annis circiter 25. ab obitu Sancti Gregorii; non satis tamen ille suâ ætate desiisse prorsus veterem Vulgatam luculenter affirmat, cùm fieri utique possit, ut *omnium Ecclesiarum* nomine non nisi Hispanas, quibus scribebat, designaret. Sed illud constat, paulò post S. Isidorum in Ecclesiis Latinis solam S. Hieronymi ex Hebræo Versionem invaluisse, excepto Psalterio, quod juxta Editionem Septuaginta cantabatur.

m *De Offic. Eccles. l. 1.*

Asserit Hugo Victorinus (n) Ecclesiæ Latinæ decreto constitutum, ut sola tandem teneretur Versio S. Hieronymi ex Hebræo; sed nec locus ejus decreti, incogniti alioqui, nec tempus determinat; unde non levis conjectura, consuetudine potiùs

n *De Scriptur. Sacr. c. 9. Quia Hebraicæ veritati concordare magis probata est, ideirco Ecclesia Christi per universam Latinitatem præ cæteris omnibus translationibus, quae vitiosa interpretatio, sive prima de Latino in Græcum, sive secunda de Græco in Latinam facta, corruperat; hanc solam legendam & in authoritate habendam constituit.*

&

& tacito Ecclesiarum consensu, quàm peculiari lege inductum fuisse, ut ea præ cæteris Versio obtineret.

Adeò verò ejusdem Versionis authoritas invaluit, ut cæteras prorsùs aboleret; quare cum Stephanus Abbas Cistereiensis II. reformanda volumina Bibliorum suorum suscepit, id sibi censuit præstandum, ut ad Textum Hieronymianum recenseret. Accitis ergo Judæis injunxit, ut sedulò notarent, quidquid esset in Hebræo, quò simul expungeretur è Textu Bibliorum Latinorum S. Hieronymi, quidquid præpostere adjectum fuisset. *Hoc enim*, dicebat, *plena docet ratio, ut quod ab uno Interprete, videlicet Beato Hieronymo, quem, cæteris Interpretibus omissis, nostrates jamjamque susceperant, de uno Hebraica veritatis fonte translatum est, unum debere sonare* (o).

Sed in ea S. Hieronymi Versione ita plane constituendum non est, quasi scilicet nova sint omnia, nihilque è veteri supersit. Quantùm enim pro viribus valuit phrases omnes, quas Hebræo conformes nactus est, censuit servandas (p), metu ne populi veteri lectioni assueti, scandalo afficerentur, neve in se crearet invidiam, quasi scilicet veteri Scripturarum loquendi ratione immutatâ, manus injicese in Religionem & Fidem videretur.

Factum est etiam non rarò, ut longa illa in veteri lectione vetustisque ex Italica Versione sententiis habitudo subductas illas à S. Hieronymo, ipso tamen invito, in Textum revocaret. Sexcenta ejus rei suppetunt exempla, maximè in Libris Regum, & Proverbiis, quæ diligentissimè annotare visum est in recenti Operum S. Hieronymi editione. Plura etiam suppetunt in Psalmis; in aliis verò Libris rariora.

Suspicati sunt etiam Viri Doctissimi, S. Hieronymum, promissionibus licèt sese obstringentem Versionem V. T. ex Hebræo adornandi, recessisse tamen non rarò ab Originali. Hisce tamen reponimus, 1. Textum Hebræum, qualem olim legebat S. Hieronymus, discrepasse fortè nonnihil à nostro, uti reipsa contigisse constat aliquando. 2. Cùm Hebraicæ linguæ indoles ea sit, ut plurium vocum sensum habeat æquivocum, & indeterminatum, eum, qui sibi optimus videretur, selegit S. Doctor; quamquam alioqui alius sit ille à sensu Rabbinis nostratibus probato. 3. Tandem S. Doctoris ætate lectionem Hebræam nulla vocalia puncta determinabant; quare nihil est quod miremur, si aliter legerit, ac nos hodie, cùm scilicet punctis vocalibus ad lectionem manu ducimur; ex quo rectâ satis consecutione infertur, aliter illum vertere debuisse ac recentiores Interpretes. Tandem nunquam ratum constituit Ecclesia, S. Hieronymum in sua Versione adornanda Divino Spiritu afflante ductum fuisse; quare illum decipi interdum, & Originalis sensum minùs assequi factu possibile reputamus.

Etsi enim Vulgatam Versionem authenticam declaravit Concilium Tridentinum, nunquam tamen ab omni immunem labo

o Stephan. Abb. Cister. 2. censura de aliquot locis Bibliorum, ad calcem t. 4. Oper. S. Bernardi à Mabillon. edit.

p Hieron. Præfat. in Evangel. ad Damas. Sed & veterum, quæ ne multum à Lectionis Latinæ consuetudine discreparent, ita calamo temperavimus, ut his tantùm, quæ sensum videbantur mutare, correctis, reliqua manere pateremur, ut fuerant. Vide & Epist. ad Suniam & Fretellam.

pronunciavit. Hæc Tridentini Sess. 4. c. 2. definitio: *Sacrosancta Synodus considerans non parum utilitatis accedere posse Ecclesiæ Dei, si ex omnibus Latinis Editionibus Sacrorum Librorum, quæ jam pro authentica habenda sit, innotescat, statuit, & declarat, ut hæc ipsa vetus & vulgata editio, quæ longo tot sæculorum usu in ipsa Ecclesia probata est, in publicis lectionibus, disputationibus, prædicationibus, & expositionibus, pro authentica habeatur; & ut nemo illam rejicere quovis prætextu audeat, vel præsumat.* Nemo igitur illam rejicere permittitur; sed alias aliquando, cùm neque de Fide, neque de rebus maximi ad Religionem momenti agitur, illi præponere, nemini pariter arbitror interdictum. Ad Originale recurrere, ejusque fidem sequi si quis valeat, per Concilium licet. Uno verbo, juxta Pallavicinium, nihil aliud voluerunt Patres eâ definitione, quàm nihil in Vulgata fidei repugnans contineri.

Quemadmodum autem insita est quædam & velut intima in Libris Sacris authoritas, quòd scilicet Spiritu Sancto dictante scripti sint; ita pariter suam ex illis repetunt authoritatem Versiones, quando Originalibus cohærent. Alia insuper accedere illis potest authoritas, veluti extrinseca, ex ipsa Ecclesiæ adoptantis probantisque authoritate. Apud Patres Concilii nihil de Textibus Originalibus: illam solummodò inter Latinas Versiones seligendam censuerunt, quam optimam & tutissimam judicarunt, utpote quæ nihil contra fidem & bonos mores tot sæculorum experientiâ se continere probasset. Frustra Ecclesiæ adversarii (q) Patres illos accusant, quasi scilicet Versionem originali prætulerint. Nonnisi summâ impudentiâ hæc de viris illis doctissimis asseruntur, qui nihil tale in sua definitione prætulerunt. Non hoc agebatur in Concilio, ait Salmero (r), qui præsens adfuit, ut de Originalibus quærerent; sermo fuit tantùm de optimâ inter plures Versiones Latinas seligendâ, idque sanè privilegium concedere visum est Vulgatæ, quam probatam agnoscebat Ecclesia; eaque omnium optima ac tutissima constituta est, nihilque adversùs fidem & mores præferens; dignissima proinde, ut fidem illi nostram integram asseramus (s).

Convenit inter omnes, Amanuensium & Typographorum incuriâ pariter & audaciâ factum esse, ut plura in Textum Vulgatæ menda gliscerent; addita etiam plura & detruncata, quæ statim legentibus apparent, cùm veteres Editiones inter se comparantur. E re igitur censuerunt Patres Tridentini sess. 4. ut edicerent: *Vetus & Vulgata editio quàm emendatissimè imprimatur.* His semel in Concilio constitutis, Pontifices Sixtus V. & Clemens VIII. imprimi Romæ mandarunt Vulgatam, examini priùs & correctioni doctissimorum Theologorum commissam, qui exemplum secuti Sanctorum Patrum, recensendam censuerunt ad Textum Hebraicum, Versionem Græcam, & vetera Mss. in his scilicet locis, in quibus sive Exemplaria variarent, sive Latinus sensus ambiguus es-

q Vide Sixtin. Amama Censur. Vulgat. Edit. Calvin. alios.

r Prolег. 3.

s Bellar. de Verbo Dei l. 2. c. 25.

set & multiplex. Hæc profitetur in Bullâ suâ Sixtus V. præfixâ Editioni Latinæ, adornatæ anno 1589. & ann. 1590 vulgatæ. *In iis tandem, quæ neque Codicum, neque Doctorum magnâ consensione satis munita videbantur, ad Hebræorum Græcorumque Exemplaria duximus confugiendum &c.*

Nec ita reputandum est, quasi menda omnia, quæcumque valuissent Romani illi Editores subduxerint; monent enim in Præfatione Editioni vulgatæ præfixâ, loca se plurima, quamquam alioqui correctione indigerent, intacta reliquisse, ne quo scandalo populus afficeretur, longâ jam habitudine Veteri illi lectioni assuetus, persuasi etiam alioqui fieri potuisse, ut Veteres, quibus lectio illa probaretur, melioribus & correctioribus uterentur Exemplaribus, quàm quę ad nos nonnisi corrupta transmissa sunt. Cardinalis Bellarminus, unus è correctoribus Vulgatæ hujus Editionis, literis ad Lucam Brugensem datis, (t) gratias viro agit de recepto ex illo Libello correctionum Bibliorum Latinorum ab eo adornato; tum addit: *Sciat velim, Biblia Vulgata non esse à nobis accuratissimè castigata: multa enim de industria justis de causis pertransivimus.* Consonat Joannes Bandinus Vaticanæ Typographiæ curator: *Fateor in Bibliis nonnulla superesse, quæ in melius mutari potuissent (u).*

t *Bellarm. liter. Capua dat. 6. Decemb.* 1603.

u *Joan. Bandin. Epist. data prid. Kalend. Augus.* 1604. *ad Moretum, apud Francis. Luc. Brug. Præfat. in Annot. N. T.*

Editionem Bibliorum Vulgatam Romæ jussu Sixti V. anno 1590. ejusdem Pontificis supremo, recensuerunt repurgaruntque, crassioribus mendis subductis, tum Pontifex ipse, cùm Theologi, quibus id muneris ab illo commissum; sed plura etiam corrigenda restiterunt, quòd in consulendis Originalibus & criticę regulis adhibendis minorem posuerint curam, eò potissimùm intenti, ut inter Textus vulgatæ tunc Editionis correctissimum, quantùm fieri posset, exhiberent.

Meliorem sibi pręstituens methodum Clemens VIII. meliori successu dedit Biblia Latina, quæ typis Vaticanis commissa paruerunt anno 1592. ex quo factum, ut neglectis Bibliis Sixtinis, nunquam recusis, Opus illud Clementis VIII. quod iterum prodiit anno 1593. levioribus nonnullis immutatis, tanquam norma & exemplar haberetur Textûs Vulgatæ, tot iterum in locis sæpiusque recusæ, & omnium nunc in manibus versantis. Hęc Editio juxta Bullam Clementis VIII. ipsissima tenenda est Vulgata, quam authenticam Concilium Tridentinum ante plures annos habitum (x) declaravit.

x Concilii decretum datum est anno 1546. ex quo usque ad ann. 1590. intervallum est 44. annorum.

Sed nec ipsa postrema Editio à mendis prorsus eximitur; illi enim qui Præfationem ante Communem Editionem instruxerunt, ultrò fatentur, nihil omissum, ut correctissimum pro viribus Opus daretur; nunquam tamen in se suscipere ut nihil ejus perfectioni deesset; sanctè tamen affirmarent; nihil ad id usque purius & correctius prodiisse. Thomas James, vir inter Protestantes Anglos, Librum dedit inscriptum, *Bellum Papale*, in quo variantia omnia congerit inter Biblia Sixtina & Clementis VIII. eo scilicet consilio, ut duos illos Pontifices velut inter se committeret; nec ipse minùs, quàm 2000. circiter variantia loca congessit.

P. Henricus Bukentop (y) Recollectus ipse pariter hanc Spartam, quamquam alio planè consilio, adornans, plura etiam adjecit à James omissa; quorum tamen lectione facilè intelligimus, nihil in illis occurrere sive Fidei, sive bonis moribus repugnans, sed omnia ad incuriam quamdam majorem minoremve refundi.

y *Lux de Luce l. 3. c. 1.*

Franciscus Lucas Brugensis (z) ultra 4000. loca indicavit, quæ correctionem desiderarent in Bibliis vulgaribus Clementis VIII. Ejus sedulitatem non laudavit tantùm Bellarminus, sed & persuasum habuisse omnes, datis ad ipsum literis, scripsit, plura superesse in Vulgatâ menda. Gemina legas apud doctissimos Criticos & Theologos nostræ ętatis absolutissimos.

z *Præfat. in Annot. in N. T.*

Hæc licèt vera fateamur, æquè tamen fateri necesse est, Vulgatam Ecclesiæ Romanæ & Catholicæ probatam, Versionum omnium utriusque Testamenti castigatissimam esse, quod doctissimorum etiam Protestantium confessione tenemus. Quis quantusque vir in linguarum Orientalium peritiâ fuerit Ludovicus de Dieu, neminem arbitror ignorare. Porrò vir ille, idoneus, si quis alios, ejus rei testis, conferens Vulgatam cum Versionibus Latinis N. T. per Bezam & Erasmum (a), nihil se præposterè judicaturum testatur, si Authorem Vulgatæ, quicumque tandem fuerit, doctissimum & sapientissimum pronunciet; scire se errasse illum quandoque, barbarismis horrere interdum; sed admirari pariter & bonam ejus fidem, nunquam non se prodentem, & judicium etiam, cùm maximè barbariem sefert. Ipse pariter Ludovicus in suis Animadversionibus ad utrumque Testamentum lectionem Vulgatę pręfert, & contra ejus obtrectatores tuetur. Quid fuerit in causa, cur Vulgatam selegerit, exponens Grotius Pręfat. in annot. in V. T. ait. *Vulgatum Interpretem semper plurimi feci, non modò quòd nulla dogmata insalubria contineat, sed etiam quòd multum habet in se eruditionis.* Vulgatam hanc, quamvis in locis etiam ab aliis intactis reprehendat Beza, rejiciendam tamen prorsùs improbandamque non censet. [b]; & Paulus Fagius tamquam semidoctos impudentesque traducit, quicumque celeberrimam hanc Versionem dilacerent (c).

a *In notis ad Evangel.*

b *Præfat. in N. T.*

c *Præfat. ad collat. translat. V. T.*

Consilium Tridentinorum Patrum, authoritatem Vulgatæ decreto suo asserentium, laudat Drusius (d), quòd scilicet recentiores Versiones priscam illam non superent, & facilè etiam superentur. Tandem D. Millius de Veteri Italica & nova S. Hieronymi Versione agens, hæc planè animadvertenda promit. Summo nos obsequio veneramur veterem Italicam, utpote expressam è primigeniis illis Originalibus, quorum vel minima fragmenta auro contra pensamus. Cavemus autem nos, ne quid adversùs Editionem Vulgatam S. Hieronymi mutismus, quanquam alioqui correctio in illa nostrâ quidem ætate deside-

d *Ad loca difficil. Pentateuc.*

re-

retur. Notandum utique fuisset, Sanctum hunc Doctorem curam potiùs suam impendisse, restituendæ ad primigeniam integritatem veteri Italicæ, ope Manuscriptorum suâ adhuc ætate manentium: cùm tamen illi visum fuerit ad Græca Originalia recensere, præclarum accidit nobis, ut serviendum sibi pro viribus censuerit Veteri Textui, quò Originalibus illam redderet maximè conformem. Hoc nostrum est de Vulgata judicium; tantùmque abest ut censeamus reformari illam oportere ad Græcum aliquod impressum Exemplar, quin potiùs è re futurum arbitramur, si castiganda ad vetera Mss. suscipiatur, quò scilicet reddatur conformior Versioni illi qualis è manibus S. Hieronymi primùm exiit (e).

Hæc Scriptorum testimonia eò libentiùs collegimus, quòd cùm alienæ sint à nostra communionis, alieni pariter censendi sunt ab assentationis suspicione; sicut vicissim nec imperitiæ accusarentur, quippe quorum eruditionis fama longè latèque sese diffuderit. Nunquam tamen probaremus nimium illud Theologorum quorumdam Catholicorum, clarissimæ alioqui eruditionis, zelum, qui Vulgatam præferendam censent Textibus Originalibus; Concilii Tridentini definitionem in suam hanc sententiam tradere adnitentes (f). Authenticam, inquiunt, declararunt Concilii illius Patres, eorumque ore S. Spiritus Versionem hanc rejiciendam nullo unquam prætextu censuit, & qualis nunc est Editio, habendam jussit tanquam sacrum aliquod & inviolabile; cùm interim Hebraicum Textum & Versionem Græcam Septuaginta rejicere integrum cuique permittat, ubi vel mendum aliquod, vel repugnans quid Vulgatæ occurrerit. Si verò, addunt, SS. Patres, veluti S. Hieronymus (g), & S. Augustinus (h), in dubiis & ambiguis ac Versionum & Editionum dissidio confugiendum consuerunt ad Originalium fidem; hæc pro eorum quidem ætate valebant, cùm Hebræi & Græci puri adhuc fluerent latices: frustrà tamen hæc modò, cum inter omnes fat constet, sive Judæorum fraude, sive Amanuensium incuriâ corruptionem in Textum Hebræum & Versionem Septuaginta invectam fuisse.

e *Mill. Proleg. in N. T. G. pag.* 142.

f *Canus l.* 2. *c.* 13. & 15. *de locis Theologicis, Valent. l.* 8. *c.* 5. *Analys. Suarez in* 3. *part. D. Thom. q.* 7.

g *Hieron. Epist. ad Suniam & Fretellam. Sicut in novo Testamento si quando apud Latinos quæstio exoritur, recurrimus ad fontem Græci sermonis, quo novum Instrumentum scriptum est; ita in Veteri Testamento, si quando inter Græcos Latinosque diversitas est, ad Hebraicam recurrimus veritatem.*

h *De Doctrin. Christ. c.* 11. *Latinæ Linguæ homines Hebrææ & Græcæ linguæ opus habent, ut ad Exemplaria præcedentia recurrant, si quam dubitationem attulerit Latinorum Interpretum varietas.*

Hæc tamen omnia facilè eluimus, reponentes, 1. Nunquam fieri posse, ut Versio majorem habeat authoritatem præ Textu Originali, siquidem ille penitus non corrumpatur. Non nisi temerè statuerent adversarii, Textum Hebræum penitùs esse corruptum: mendis scatet quidem, ultro damus, sed vetustiora sunt illa plerumque ætate Septuaginta, & S. Hieronymi: alia post hæc irrepserunt. Sed numquid propterea Vulgata à mendis est defæcatissima? An vitia illa tanta sunt tantique momenti, ut discriminis aliquid afferant Fidei, bonis moribus & Religioni? numquid correctionem omnem superant? Si quis recensendum suscipiat Hebraicum Textum, quomodo factum constat in Vulgata, consultis scilicet Mss. vetustis Interpretibus, atque adhibitis sanioris criticę regulis, plura sanè tollerentur, & castigatior fortè efficeretur Textus, quàm Vulgata. Statuendum est enim ratumque tenendum, nullum unquam Textum præ Hebræo majori fide & integritate servatum fuisse. Non idem facilè privilegium Græco manlit; sed à mendis crassioribus, & fidei ac morum puritati officientibus, immune utique censendum est.

2. Quid senserit Concilium Tridentinum, è testimonio illorum, qui præsentes adfuerunt, judicium repetendum est. Adfuerunt autem Salmero (i), & Vega [k]; quorum testimonio intelligimus, nullam in Concilio factam Vulgatam inter & Originalia collationem: res erat tantùm de Latinis Versionibus tunc obtinentibus cum Vulgata conferendis: visum est autem Patribus, cæteras omnes posthabere Vulgatæ, utpotè præ aliis defæcatissimę, magisque ad fidem Originalium, nihilque præferentis Fidei ac moribus absonum. Ejus rei testem laudat Vega Cardinalem S. Crucis, Pauli III. ad Concilium Legatum, qui deinde sub Marcelli II. nomine Pontificiam & ipse cathedram tenuit; vivebat autem ille, quo tempore Vegam scriptis ista mandantem falsitatis arguere, si quid veritati contrarium assereret, utique potuisset. Tandem Bellarminus (l) mendacii reum agit Calvinum, accusantem Tridentinos Patres, quasi scilicet præclaserint purioris laticis fontes haurire volentibus (m); errorem veritate ipsâ refutaturis. Nihil tale factum à Concilio asserit Bellarminus; nihil enim apud Patres illos de Originalibus, sed de Versionibus tantùm Latinis tunc obtinentibus, quibus omnibus singularem Versionem præferentes, authenticam illam & canonicam declararunt.

i *Proleg.* 3.

k *Andr. Vega, l.* 15. *c.* 9.

l *De Verbo Dei l.* 2. *c.* 10. 11.

m *Calvin. in Antidot. sess.* 4.

3. Declaraverint licèt Concilii Patres, ab ipso S. Spiritûs doctu Vulgatam veluti authenticam, adjicientes insuper, ne quis illam in publicis disputationibus rejicere audeat; an proinde continuò sive præferendam censuerunt Originalibus, sivè menda, quibus fortè adhuc scatet, definitione hac suâ pariter consecranda censuerunt? Concilii afflante S. Spiritu definitio infallibilis est utique & inconcussa; sed Vulgatam simul omnem respicit, non verba ejus singula & periodos. Salvâ Concilii & Vulgatæ authoritate, integrum est cuique ad Originalia illam recensere, & sive mendosam corrigere, sive Originalibus illis cohærentem defendere, vel tandem Originalia ipsa ad Vulgatam reformare, cum defæcatior illa & correctior apparet; quod non rarò contingere norunt omnes, qui accuratiorem sedulitatem & scientiam ad studium Scripturæ Sanctæ contulerunt.

DIS-

DISSERTATIO
DE NATURA ANIMÆ,
Et ejus post mortem statu ex sententia Veterum Hebræorum.

ARTICULUS I.

Inter corpus, animam & Spiritum discretio.

ANime nomen in Veterum scriptia ambiguum est maximè, interdum enim sonat rem aliquam simplicem, spiritalem, incorruptibilem, immortalem, quæ cogitat io nobis. Aliquibus verò est res quædam, subtili, tenuique, aereâ, lucidâ materiâ constans, qua veluti corpore vestitur *Spiritus*, cogitandi & ratiocinandi in nobis fons & origo. Anima, posteriori illo sensu accepta, ex Veterum plurimorum sententiâ voluptatum pellectu trahitur, odoribus, dulci instrumentorum mosicorum suavitate mulcetur, circa sepulchra divagans spectandam se præbet, victimarum cruore pascitur, ac tandem ex alio in alium generatione propagatur. Hæc non apud Philosophos Paganosque Poetas tantùm, sed & apud veteres Ecclesiæ Patres legas, sicut & Libris apocryphis sub ipsa Ecclesiæ erepundia probatis. Tria ab illis in homine distincta; *corpus*, crassum nempe illud, materiâ compactum, & obnoxium corruptioni; *anima*, aerea, tenuis, ad luminis naturam dotemque accedens; & *spiritus* vel *mens*, spiritalis illa naturæ vis, in anima veluti in vaginâ condita.

Resoluto corporis cum anima per obitum nexu, illa vel supra Lunam cum spiritu evolat, vel si exactæ vitæ scelera reposcant, ad inferna suppliciorum loca deturbatur. Proborum igitur animas, cùm supernas tenuerint sedes, mors altera manet; fracto enim animæ claustro, *spiritus* cum Sole jungitur; *anima* verò Elysiis illis in sedibus sub Luna subsistens, nihil sibi facit ad voluptatem reliqui, semper tamen affinem illam retinens ad cognatum corpus formam, ad pristina in terra studia propensionem, ad arma scilicet, equos tractandos, jura reddenda &c.

Parent hæc maximè in scriptis Homeri, summi illius Theologiæ Græcorum Coryphæi; agens enim ille (a) de Patrocli nima, spectandam se per visum Achilli præbente, similem per omnia formam ac Heros ille, cui olim insederat, retulisse dicit. Et Odyss. L. v.600. Ulysses ad Iseros vidisse se dicit *Herculis Idolum*; (Animam scilicet) *ipse verò*, addit, *apud immortales Deos oblectatur in conviviis* (spiritus videlicet). Et Dido apud Virgilium Æneid. 4. de anima sua post obitum canit.

a Iliad.26.

Et nunc magna mei sub terras ibit imago.

Quamquam hæc satis per se abhorrent à doctrina fidei in Scripturis tradita; in ipsa tamen Scripturarum phrasi nescio quid non dissimile translucet. Animam à Spiritu sive mente utcumque distingui, sat constat, cùm anima ipsa, in Scripturis nuncupata *Nephesch* sive *Neschmanch* vel etiam *Ruah*, homini æquè ac brutis tribuitur. Deus aquis præcepit, ut producerent *reptile animæ viventis & volatile super terram*. Et paulò infrà (b) suffecisse dicitur Deus hominibus, & cunctis animantibus terræ, & omnibus, *in quibus est anima vivens*, herbas ad vescendum. Et Genes.9. 10. solemni se fœdere obstringit Deus cum hominibus, & *omni anima vivente*, nempe cum animantibus omnibus: ita pariter, immissis diluvii aquis, perdidit *cuncta, in quibus spiraculum vitæ est* (c). Et adhuc: *Ego interficiam omnem carnem, in qua spiritus vitæ est*. (Hebraicè *Ruah*). Ac tandem: *Provideat Dominus Deus spirituum omnis carnis* (d). Vide pariter Eccle.3. 19.20.21.

b Gen.1. 20.

c Gen.7. 22. Vide & Deut. 20. 16. Josue 10. 40. &c.

d Num.27.16. & 16. 22.

Sed Spiritus [*Ruah*] sine addito, vel mens (*Ruah*), vel duo illa simul, *spiritus intelligentia* (e), uni tantùm homini tribuuntur. Porrò hæ loquendi phrases in eam fortè persuasionem veteres Hebræos adduxerunt, animam illam, hominibus eandem ac brutis communem, quam in sanguine residere tradit Scriptura Levit.17. 11. 14. *Anima carnis in sanguine est; & anima omnis carnis in sanguine est*, materiâ quadam constare, & alterius planè esse à mente, nunquam brutis in Scriptura tributâ, naturæ. Luculenter sanè animam sensi-

e Job 20. 3. & 28. 8.

silem & rationalem distinguens Philo (f), ait vitalem illam animam ipsam esse, qua vivimus; rationalem verò, qua ratiocinandi facultate utimur: illam habere nos cum brutis communem, hanc peculiarem. Deus, ait, rationalem illam animam non creavit quidem, sed subjectam habet nihilominus; quippe qui omnis rationis ipse principium sit & origo. Deteriorem illam animam, brutis etiam communem, nihil esse aliud scias, quàm sanguinem; rationalis verò particula est & portio Divinæ mentis; spiritalis quædam substantia, & spiritus pariter, alterius planè ab aere moto & agitato naturæ, exemplar tandem & imago divinæ Virtutis. Hæc Philo.

Insinuat alibi, animam materiâ quadam compingi, propositâ enim sibi quæstione, cur anima videri oculis non possit (g); reponit, non esse inde rectâ consecutione inferendum, animam nequaquam existere; esse enim per universas mundi partes diffusas animas, in aere, in igne, in terra; astra etiam suis animabus cieri; Angelos verò, animas, & Dæmones nomine tantùm differre (h). Si verò exprimit alibi quasi Angelos haberet incorporeos (i), illud tantùm insinuat, non corporis cujusdam materialis claustro teneri illos, sicut hominum animas. Legit autem, quemadmodum Septuaginta; *Videntes Angeli Dei filias hominum, quòd essent pulchræ, acceperunt sibi uxores ex omnibus, quas elegerant.* Hæc autem, ad allegoriam licèt detorta explicet de corporis cum anima conjunctione, ponit tamen ut certum, animas sive Angelos per aera circumfusos, naturali quadam in corpora propensione itaferri, ut in unum tandem cum illis coalescant; quæ sanè habitudo non nisi in substantia quadam materiali residet. Cùm tamen nihil satis expressum de corporea animarum natura habeat Philo, judicium de ejus sententia suspendo.

Reipsa tamen Josephus (k), & Author Veteris Libri Henoch (l) autumarunt, Angelos, ac proinde & animas, quas ejusdem naturæ constituunt, à corpore secretos non esse. Non semel animam à Spirito distinguit Author Libri Henoch: *Spiritus & animæ hominum suspirant;* & paulò infra: *Spiritus animarum hominum mortuorum jam functorum, ad portas usque Cæli suspiria eorum pertigerunt;* & cap. 9. *Gigantes, à spiritu & carnis copula procreati, erunt Spiritus nequam* (Dæmones) *Spiritu è corpore carnis suæ desiciente.* Agnosces postremis hisce verbis sententiam in Rabbinorum quorundam scriptis (m), & in S. Chrysostomo pariter legendam (n), animas scilicet impiorum interdum in Dæmones transmutari; quæ sanè cum iis non congruunt, quæ tradit Josephus de Bello l. 7. c. 25. & post ipsum S. Justinus Martyr Apolog. 1. Dæmonum in hominum corpora infestationes ab ipsis quandoque effici impiorum animabus è corpore separatis.

Tribuunt etiam Rabbini animabus post relictum corporis contubernium subtile aliud corpus, quod *Vas animæ* appellant.

f L. b. Quòd deter. potior. insid. pag. 170.

g De Gigant. pag. 285.

h Ibid. pag. 286.

i Idem de conf. ling. pag. 345. &c.

k Antiquit. l. 1. c. 4.

l Cap. 4.

m Vide Bartolocc. t. 1. pag. 35.

o Homil. 29. in Matth. pag. 282.

Habent enim persuasum, impiorum animas post obitum vestis cujusdam genere circumfundi, quibus indutæ tormenta perpetiantur; sicut vicissim justorum animas splendido quodam paludamento & fulgenti corpore vestiri, quo pariter felicitatem & fulgorem beatitudinis omnem capere assuescant (o). Vestigia quædam ejus opinionis deprehendimus in Apostolis (p). S. Thomas nunquam se fidem addicturum Apostolis, qui spectasse se corpus Jesu Christi affirmabant, professus est, nisi suis manibus fixuram clavorum & vulnerum in ejus pedibus, manibus, ac latere explorasset; quasi scilicet ambigens, num imago corporis Jesu Christi vel ejus anima, qua spiritus tanquam veste induebatur, fucum sociis fecisset.

Animam à spiritu distinguere visus est Daniel (q), cum ad laudes Domini invitet spiritus item & animas; *Benedicite Spiritus & animæ justorum Domino;* neque enim ille spirituum nomine Angelos, & Beatos designare potest, quos antea ad eadem studia invitaverat; sicut etiam *Virtutes Cælorum & Spiritus Dei*, nempè ventos validos. Confer Dan. 3. 58. 61. 65. 86. Author Libri de Assumptione Moysis (r) narrat, Josue in ipso monte, ubi Moyses diem clauserat, versanti obvios factos geminos Moyses, quorum alter inter medios Angelos superas Cæli sedes petebat, alter in terra subsistens conditus est: prior Moyses erat Viri anima, alter crassum ejus corpus. Saducæi Spiritus omnes & Angelos negantes (s), admittebant reipsa tamen rationalem quandam animam, in ejus tantùm immortalitatem iniquiores; residere illi quidem in homine fatebantur recogitans aliquid, hoc ipsum tamen immortale esse pariter, & Spiritum negabant.

ARTICULUS II.

Animæ immortalitas.

IMmortalitatis animæ dogma constanti sanè religione tenuerunt non Hebræi tantùm, sed Chaldæi pariter, Indi, & Ægyptii, antequam Græci quidquam de illo nossent. Primos ejus Authores Ægyptios asserit Herodotus l. 2. c. 123. addens quosdam se nosse apud Græcos, qui ejus constituti primitus honorem alii quidem seriùs, recentiùs alii vindicarent; nolle se tamen eorum vel nomina indicare, ut illorum honori utcumque consulat. Quibus verbis tacitè fortè designantur Thales Milesius (t), & Pherecides (u), quos Græci primos hujus dogmatis Authores arbitrantur; constat tamen receptam ab aliis doctrinam illos Græcis tradidisse.

Pausanias (x) ejus originem refert ad Caldæos, & Indiarum Magos, ex quibus derivatum dicit in Græcos, & in Platonem potissimùm. Sed vera ejus origo non nisi apud Hebræos quærenda, in Moyse scilicet cæterisque Scripturæ Libris, in Patriarchis ac in eorum familiâ, à Deo electâ, non traditio tantùm constans &

cer-

o Vide Rab. Abd. Suphurn. in Or. Hascbem. pag. 91.

p Jo. 20. 25. 26. 27.

q Dan. 2. 86.

r Apud Clem. Alexand. l. 6. Strom. Evod. ad August. Epist. 250. inter Augustin.

s Act. 23. 8.

t Cherilus apud Laert. l. 1. pag. 16.

u Tull. Tuscul. quæst. l. 1. c. 16.

x Messen. c. 4.

certa dogmatis de immortalitate animæ occurrit, sed & hujus argumenta, ac veluti fundamenta rei, cui veluti tota Religionis moles incumbit. Moyses vetustissimus omnium, cujus scripta supersint, narrat, Deum post compactum hominis corpus, inspirasse *in faciem ejus spiraculum vitæ* (y). Cùm verò de cæteris animantibus agit, nihil habet simile.

y *Genes*.2.7.

Spiraculum hoc vitæ aliud sanè habendum est, ac sensibile aliquod & materiale; constat enim Deum purum esse spiritum, nec Hebræos unquam sive animâ Deum ipsum constare, sive corpore compactum, tenuisse. Est ergo spiritale aliquid, & mens ipsa, sive anima rationalis, tunc in hominem infusa. Hunc eundem spiritum retrahit ab homine, cùm viventem perimit [z]; hoc pariter intelligendi facultate instruimur (a); hoc vita donamur (b); Lampas est seu *lucerna Domini*, *spiraculum hominis*, juxta Proverb.20.27. Inde verò Platonici (c), & Veterum alii deduxisse censendi sunt, animam hominis effluvium esse quoddam & Dei ipsius portionem, ex ejus ore spiraculum. *Divinę particulam auræ* [d]. Cùm data hominibus anima tanquam portio sit divinitatis, ait Cicero, Tusc.qq. l.5. num.38. nulli, præterquam Deo, valet comparari: *Ratio nihil est aliud*, ait Seneca epist.56. *quàm in corpus humanum pars divini Spiritûs mersa*.

z *Job* 34. 14.
a *Job* 32. 8.
b *Job* 33. 4.
c *Plato in Phædr. pag.* 78. 86. 81. 95. *& in Timæo pag.* 99.
d *Horat. l.*2. *satyr.*2.

Cùm Deus creandi Adam consilium agitaret, *Faciamus*, inquit, *hominem ad imaginem & similitudinem nostram* (e). Porrò nulla est corporis cum Deo similitudo, sed in anima tantùm & ratione. Cùm pariter Deus ipse immittere diluvii aquas statueret (f), *Non permanebit*, ait, *Spiritus meus in homine, quia caro est*. Quis autem Spiritus iste, morte hominis à Deo reductus [g], nisi Spiritus ille divinus, qui juxta illud Psalmi 77. 39. *Spiritus est vadens & non rediens?* De hoc pariter Spiritu dictum est Eccl. 12. 7. *Revertatur pulvis in terram suam unde erat, & Spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.*

e *Genes*.1.26.
f *Genes*.6.3.
g *Psal*.103. 29.

Fatemur nos quidem, eas interdum loquendi phrases occurrere in Scriptura, quæ brutorum & hominum naturam æquare videntur; quasi scilicet ambo hæc eodem spiritu, & Divini oris spiraculo animarentur. Communia hæc vocabula *Anima*, *Spiritus*, *Spiraculum*, datas utrique huic creaturarum generi communes animas designant; hominum & brutorum interitus iisdem non rarò vocibus exprimitur: *Aufert Deus spiritum ex omni carne* (h); cibum & vitam omnibus æquè animantibus suppeditat; si faciem avertat, omnia turbantur; *Auferes spiritum eorum, & deficient*. Deus diluvii aquis immissis interfecit omnem carnem, *in qua Spiritus vitę est* (i); terris & aquis injungit, ut producant *animam viventem*, seu animantia vitâ & animâ donata (k); & post diluvium fœdus init *cum omni anima vivente* (l); ac tandem animam esse in sanguine, habetur Levit.12.17. Quibus omnibus loquendi phrasibus insinuari videtur ambiguas esse maximè phrases illas *Animæ Spiritûs Divini*, *spiraculum*: nec satis aptè immortalitatem animę probare, quippè quæ mortales brutorum animas ęquè designent.

h *Psal*.103. 29.
i *Gen*.6. 17. & 7. 15.
k *Genes*.1.20. 21. 27.
l *Genes*.9. 10.

Nihil tamen est quod facessat nobis negocii vocum ista affinitas, quemadmodum nihil facit, dum familiari sermone solemus interdum iisdem vocibus exprimere rationalis animæ operationes, quibus & brutorum motus ac sensilis animæ functiones. Quis enim rectè inferat ex hac vocum cogatione cognatas pariter esse utriusque generis animas? Dum occasio reposcit, satis exactè definimus, quid nobis, quid brutis conveniat. Eadem pariter cautio in Scriptura. Si populares quandoque voces usurpans, homines à brutis distinguere non satis videtur, cùm tamen res ipsa poscit, quid homines inter & bruta distet, satis luculenter exponit. Asserit peculiaria quędam de homine, quæ nunquam de belluis affirmaret; & si quando paria de utrisque loquatur, sermo tunc est tantùm de vita corporis, de animâ sentiendi facultate instructâ, quam brutis ęquè ac hominibus vindicant omnes. Quare in brutis anima, spiritus, spiraculum à Deo datum reductumque ad arbitrium, nihil est aliud, quàm vita corporis, in sanguine potissimùm residens. In homine verò vocibus illis interdum designatur anima sensilis, æquè & rationalis; non rarò etiam rationalis tantùm &c. quod ex sermonis contextu satis discernitur.

Legimus e.g. Abrahamum senio confectum obiisse, & *congregatum esse ad populum suum* (m). Ad quem, rogo, populum? an ad Thare, Nachor & Heber? Nunquam profectò ille. In Chaldæa & Mesopotamia viri illi sepulturæ mandati, corpore ab illo discreti manserunt; cum in spelunca, pretio ab ipso comparatâ, in Chanaanitide Abrahami cadaver jacuisse constet. Anima ergo viri Sancti patrum suorum animas convenit, unà pariter cum illis resurrectionem in loco destinato opperiens.

m *Genes*.25.8.

Jacob, accepto de nece filii sui Joseph nuncio, ejulans clamabat: *Descendam ad filium meum in infernum* (n), in sepulchrum scilicet. Nunquam sanè duo simul cadavera, suum nempe & filii, jungi posse norat mœstissimus pater, ratus non aliud concessum carissimo filio tumulum, quàm carnivoræ cujusdam belluæ ventrem; sed alterius vitæ cum illo consuetudinem suspirabat.

n *Gen*.37. 12.

Cùm Deus ad Moysem locutus edicit: *Pergat Aaron ad populos suos, non enim intrabit terram, quam dedi filiis Israel* (o); & cum pariter ad Moysem (p): *Conscendens* (montem Nebo) *jungêris populis tuis*; hęc sanè ad literam nunquam exponerentur; constat enim *Hor* ubi Aaron, & *Nebo* ubi Moyses diem clauserunt, montes esse, illum Arabiæ Petreæ, hunc Moabitidis, dissitos planè à Mesopotamiâ, Chaldæâ & Chanaanitide, ubi avita illa patrum Hebræorum sepulchra. His ergo phrasibus apertissimè instruimur, alterius vitæ, in qua simul omnes convenirent, spem inditam Patriarchis; qua pariter lactatus Da-

o *Num*.20. 24.
p *Deut*.32. 50.

vid

vid, dolorem suum in obitu filii ex Bethsabee nati solabatur (q): *Ego vadam ad eum, ille non revertetur ad me.*

Deus è rubo ardenti Moysem affatus, dixit (r): *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob.* Non est ille profectò Deus mortuorum, juxta ac Jesus Christus observat (s); vivebant ergo, sed alterâ planè vitâ, Patriarchæ. Core, Dathan, & Abiron hiscente terrâ absorti, *Descenderunt vivi in infernum* (t); quibus verbis tacitè insinuatur, quantùm sapimus, superstites adhuc raptos illos in loca suppliciorum, datâ proportione ut olim Henoc, & Elias in amœnissimum locum, superstites pariter, translati sunt. Satis autem his omnibus insinuatur, receptam fuisse apud Hebræos tum de altera vita, cùm de animarum immortalitate persuasionem. Confer loca parallela sæpè in Scriptura (u).

Jacob ad obitum decumbens, morbi tædium solabatur spe salutis & redemptionis: *Salutare tuum expectabo Domine*: aliam planè salutem in æternitate sperabat. Cur Balaam tantis votis optabat, *Moriatur anima mea morte justorum* (Israelitarum nempe), *& fiant novissima mea horum similia* (x)? cur insuper post longa expectationum tempora visurum tandem se Liberatorem Israel, quem veluti à longè venientem prospicit? cur, inquam, hæc omnia, nisi tandiu in altera vita superstitem se futurum expectat, quandiù spei illius tempora impleantur. Quid tandem factum est de promissionibus illis, quibus se Deus obstrinxit Abrahamo: *Ego ero merces tua magna nimis* (y)? quid, inquam, contulit Deus magnificis hisce promissionibus satis dignum, & tanto Remuneratore par in hoc mundo? Sperandum ergo supererat animæ ejus Patriarchæ premium illud, sanè post obitum in altera vita.

Aliud argumentum, intentum convincens, ex eo deducitur, quòd Hebræi mortuos ad vitam revocandos crederent; quòd per visum mortalibus apparerent interdum; quòd de futuris eventibus consulerentur mortui. De mortuis ad vitam revocatis [z], ab Elia & ab Eliseo (a), cujus etiam postremi Prophetæ cadaver defuncto alterius corpori vitæ fuisse & saluti (b), legas in sacra Scriptura. Anna mater Samuelis, Dei esse virtutis dicit *deducere ad Inferos & reducere* (c). De reditu è captivitate Babylonicâ & Hebraicâ liberatione sub resurrectionis nomine & emblemate aguot Prophetæ non infrequenter (d). Porrò de resurrectione dogma ubique apud Judæos, exceptis Macchabæorum ætate Saducæis, constat inter omnes. Sicut & Jesu Christi resurrectio Judæorum quam plurimis probabatur; ac tandem Lazarus sub ipsis, ferè dicam, omnium Israelitarum oculis rediit ad vitam; sicut & alios ante illum nonnullos Jesus pariter suscitaverat. Frustrà autem expectaretur resurrectio mortuorum, si unus esset animæ & corporis interitus.

Mortui per visum spectati non infrequenter in Veteri Testamento leguntur; quorum luculentissimum est exemplum Samuel à Pythonissa excitatus (e); Jeremias pariter Judæ Macchabæo spectandum se per visum obtulit (f) Gradientem super undas maris nocte intempestâ Jesum spectantes Apostoli phantasma judicarunt (g); ac tandem Jesus ipse post resurrectionem suam sese offerens Apostolis, *Videte*, ait, *& palpate, quia spiritus carnem & ossa non habet.* Persuasum habebant Rabbini, nunquam assignatas sibi sedes obtinere animas posse, sive in Paradiso sive apud Inferos, nisi priùs sepulturæ corpus mandaretur; quin & ad conditum in terra corpus invisendum ventitare illas frequenter, quid cum illo fieret, certiores se facturas (h); tenent autem, duodecim primorum à morte mensium spatio factum esse, ut Pythonissa animam illam Samuelis, quæ rediit ad corpus, revocaret; frustrà enim eâ temporis periodo elapsâ, Samuele jam in Paradisum recepto, mulier illa laborasset. Ad Necromantiam quod attinet, cavet Moyses Levit. 19. 31. & 20. 6. 27. ne interrogentur illi, qui mortuos consulunt; quod capitale esse, tam interrogantibus, quàm ariolis illis, decernit. In his omnibus locis usus est voce *Ob* seu Oboth, quæ pariter recurrit 1. Reg. 28. 3. ad designandam Pythonissam, quam Saul consulit, quæque ejus Regis precibus Samuelis animam revocavit. Cautum est pariter in Deuteronomio 18. 11. (Vide & Isai. 8. 19.) ne quærant à *mortuis veritatem.*

Aperta sunt hæc ad demonstrandam Hebræorum persuasionem de animarum post obitum vitâ & immortalitate. Quicumque autem in Synagoga animæ immortalitatem negarent, veluti Saducæi, & qui pariter solvi, & in nihilum abire illas tenebant, ulli Maimonides, & Kimchi (i), veluti hæresis notâ inurebantur, utpote qui contra receptum apud gentem dogma pugnarent. Fit inde, ut ex ipsis immortalitatis animæ adversariis argumentum deducatur ad adstruendam communem Judæorum pro eadem ipsa immortalitate sententiam; qua etiam in re valet impiorum hominum illud apud Ecclesiastem 3. 18. 19. 20. *Unus interitus est hominis & jumentorum; sicut moritur homo, sic & illa moriuntur; similiter spirant omnia, & nihil habet homo jumento amplius; cuncta subjacent vanitati, & omnia pergunt ad unum locum. De terra facta sunt, & in terram pariter revertuntur. Quis novit, si spiritus filiorum Adam ascendat sursum; & si spiritus jumentorum descendat deorsum?* Quorum cavillationes ita vir sapiens exufflat Eccl. 12. 7. *Et revertatur pulvis in terram suam, unde erat; & spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.* Claudit tandem sermonem (k): *Deum time, & mandata ejus observa; hoc est enim omnis homo. Et cuncta quæ fiunt adducet Deus in judicium pro omni errato, sive bonum sive malum illud sit.*

q 2. *Reg.* 12. 23.

r *Exod.* 3. 6.

s *Matt.* 22. 32.

t *Num.* 16. 30. 33.

u *Prov.* 1. 12. *Deglutiamus eum sicut infernus viventem. Et Psal.* 54. 16. *Veniat mors super illos, & descendant in infernum viventes. Et Psal.* 9. 18. *Convertantur peccatores in infernum.*

x *Num.* 23. 10.

y *Genes.* 15. 1.

z 3. *Reg.* 17. 20. 23.

a 4. *Reg.* 4. 34. 35. *&c.*

b 4. *Reg.* 13. 20. 21.

c 1. *Reg.* 2. 6.

d *Ezechiel* 37. 1. *Osee* 13. 14.

e 1. *Reg.* 28. 13. *&c.*

f 2. *Macc.* 15. 14.

g *Matth.* 14. 20. 26.

h *Bereschit Rabb.* c. 22. *Talmud tract. Sanhedrin.* 69 4.

i *Maimon. & alii quidam, ut D. Kimchi in Psal.* 1. 5. *& 204. 29.*

k *Ibid. ver.* 13.

ARTICULUS III.

Animarum post obitum fata.

ANgelum mortia præsidem sive invitam, sive ultrò parentem animam è corpore reducentem, veteres Hebræi agnoscebant. Quicumque præcoci & violentâ morte interirent, perinde habebantur, ceo victimæ divinæ ultioni, Angelo mortia & exterminii destinatæ, pœnaa daturæ sive criminum suorum, sive parentum, sive Regom. Ita criminum suorum merito percussi sunt à Deo *Her* & *Onan* filii Juda [*l*]; primores natu Ægyptiorum gladium senserunt Angeli exterminatoria (*m*); Israelitaa murmuria reos, & copiaa Sennacherib (*n*) perdidit Angelua mortia; Septuaginta in Job 33. 23. legunt: *Si fuerint mille Angeli mortiferi, unus eorum non vulneraret eum;* & Job 36. 14. *Morietur in tempestate anima eorum, & vita eorum vulnerata ab Angelis.* Et Salomon Proverb. 17. 11. *Semper jurgia quærit malus, Angelus autem crudelis mittetur contra eum.*

l Genes. 38. 7. 10.
m Exod. 12. 23. 29.
n Isaia 37. 36. & 4. Reg. 19. 35.

In Vitâ Moysis vulgatâ à D. Gaulmino legimos, Samaelem Principem Dæmonum articulom expectasse interitui Moysis destinatum, quò scilicet virum percutiena, secum auferret animam; Deum verò id officii Gabrieli commisisse. Id muneria, quòd tantom non auderet, precario à se removit Gabriel; removit & Michael, ac Zinghiel; sed malus Angelus Samael recusatum ab omnibus in se suscepit. Accedentem bis repulit Moysea, ac tandem micantia gloriç suç fulgore oculorum illius lucem extinxit. Tunc Legislator Deum precatus est, ne Angeli mortis potestati permitteretur; ad quem voti compotem factum ipse Deus, adhibitis unà secum Michaele, Gabriele, & Zinghiele, accedens, animam impacto ori ejus osculo attraxit, juxta illud: *Moyses servus Domini mortuus est super os Domini* (*o*). Sed recta hojus sententiæ expositio est, Moysem juxta Divinorum verborum fidem obiisse.

o Deut. 31. 5. *Mortuus est Moyses jubente Domino.* Hebr. *Super os Domini.*

Doctrioa est Rabbinorum (*p*), Angelom mortia ęgroti vel animam agentis capiti fulgentem quemdam gladium vibrantem adsistere. Ejus aspectu territua miser os diducit, statimque Angelua trea venenatas guttas gladii soi cuspide intra apertaa fauces demittit, quarum priore statim æger extinguitur, alterâ atro mortis colore inficitur, tertiâ tandem solvitor in cineres. Statim post peremptum hominem, Angelus ille in primo, quod occurrerit, vase aquâ pleno venenatum gladium eloit, onde noxia qualitas aquę communicata. Quare Judæi totam effundunt, fortè tunc in domo occurrentem, aquam, metu ne latex ille inficiatur.

p Talmud. Vide Buxtorf. Synag. Jud. c. 35. pag. 507.

Tenent pariter, animam post obitum ad viduatum corpus ventitare frequenter; & ne errare in tenebris cogator, septem dierum spatio incensam assiduè lampadem in conclavi detinent (*q*). Illato autem in tumulum cadavere, Angelus mortis monumento assidens, revocat iterum aoimam in corpus momento mansuram, tandiù scilicet, quandiu stare semel possit. Stantem Angelua catenâ qoadam partim candente, & partim algente bia percutit: ad primum ictum ossa friantur; ad secuodum dissipaotur; tertiò tandem cædena totum corpus in cinerem dissolvit. Succedentes tunc boni Angeli dispersa colliguot ossa, & corpua iterum monumento restituunt (*r*). Sed nihil tale occorrit, sive in Scriptura, sive in priscia Judæia. Id taotummodò apud Origenem & Theophylactum de resurrectione Lazari ageotes ad Joannem 21. 43. Judęos, & Pagaoos persuasum habuisse, aoimas post obitum aliquo temporia spatio, illato in sepulchrum corpori assistere; cui falsæ prorsus opinioni destruendę clamavit Jesus: *Lazare, veni foras.*

q Bartolocc. l. 2. p. 147. Buxtorf. loc. cit.
r Buxtorf. Synag. c. 35.

ARTICULUS IV.

Judicium Dei in animas.

LEgimua Lucæ 16. 22. animam Lazari mendici transtulisse Angelos io sinum Abrahami; certumque tenent Rabbini, S. Michaelia manu justorum animaa Deo pręsentari (*s*). Refert etiam Josephua [*t*], receptum esse apud Pharisęos, impiorum animas judiciom sob terra sobire, damnarique ad inferni supplicia. Agnoscunt Judęi duplex quoddam judicium, privatum post obitum, & generale post resurrectionem. Prima dies Tizri, quę caput est anni, judicio Divino in homines reservator; quamquam tunc rationes potiùs supputat, seu in examen revocat animaa ad infernum jam destinatas, verùs quàm judicat.

s Vide Targ. in Cantic. 4. 12. & Beresith Chetubbah c. 3.
t Antiquit. l. 18. c. 2. pag. 617. Et de bello, l. 2. c. 22.

Talmudistæ [*u*], juxta doctrinam Sameæ, docent, tres hominum classes coram judicio, destinatâ ad eam rem die, sisteodas, justos, impios, & medios quosdam homines inter justos & impios. Priores illi æternâ statim vitâ donantur; impii ioferorum suppliciis addicti; medii illi homines, sive Judæi fuerint, sive Gentiles, ad Inferna unà cum corpore descendent, obi ascendentes & descendentes duodecim mensium spatio, ascendentea nempè ad corpora, & iterum inferna loca repetentea, plorabunt. Evolatâ bac temporia periodo, corpora absumentur; amburentor animæ, quas ventorum impetua sub pedibus usque justorum disperdet. Sed Hæretici, & Epicuræi, qui Legem negant, & resurrectionem mortuorum; Tyranni, sub quibua terra olim tremoit; & illi omnes, qui exemplo Jeroboami filii Nabat populos cogent ad crimen, per sæcula in infernia punientor. Agnoscebant ergo Judæi, quantum ex his intelligimus, genus qnoddam Purgatorii, qua de re infra fusiùs. Modò Scripturę & Veteria Iostrumenti testimoniis constituendua est locua quem Paradisum vocant, & Infernum.

u Talmud in Gemar. tract. Rosch Haschanah, c. 1. fol. 16.

AR-

ARTICULUS V.

Paradisi felicitas.

NIhil satis luculentom spud Moysem de vita eterna, ac futuri status felicitate, justorum premio destinatâ: insinuat tamen hec omnia non obseurè nec infrequenter. Deus ad Moysem ait, Exod. 33. 20. *Non videbit me homo & vivet*: quasi scilicet post obitum tantùm Dei Visione homo sit fruiturus. Deus Levit. 18. 5. pollicetur, *Custodite leges meas atque judicia, qua faciens homo vivet in eis*. Et Deut. 30. 15. 19. *Considera quòd hodie proposuerim in conspectu tuo vitam & bonum* (si nempè Dei legibus parueris), *& è contrario mortem & malum* (si deteriora exempla sequeris). Profectò nec ea, que in corpore est, vita satis æquum est pro meritis justorum, morigeros se divinis jussionibus exhibentium, præmiom; neque satis respondet pœna mortis sceleri eorum, qui Legem Dei prævertere ausi sunt. Experientiâ pariter habemus compertum, viros illos, qui justissimi habentur in hac vita, non continuò & felicissimos esse, & diuturniùs agere in terris; sicut vicissim impiis quandoque omnia velificantur, optima nempè corporis habitudo, vita diuturnior. Manent ergo in altera vita æterna præmia & supplicia.

x 1. Reg. 25. 29.

Abigail Davidem affata ait (x): *Erit anima Domini mei custodita, quasi in fasciculo viventium, apud Dominum Deum tuum. Porrò inimicorum tuorum anima rotabitur, quasi in impetu, & fasciculo funda*. Quid *fasciculus viventium*, nisi justorum in altera vita felicitas? quid animæ *rotatio*, nisi impiorum in Inferno supplicia?

Frequentissimè in Psalmis, & Prophetis sub figurarum emblematis constituta viris probis felicitas in altera vita designatur; veluti cùm justorum Animæ potandę dicuntur torrente voluptatis. Huc pertinet fons vitæ, quo inebriantur; instructissimum illud convivium, cui assident commensales; terra viventium, quam incoleot; Regnum Cælorum, ad quod invitantur; corona gloriæ, qua redimiuntur; nitor ille & fulgor majestatis, quo vestientur (y).

y Dan. 12. 3. Sap. 3. 7.

Martyres sub Altare Dei exhibet S. Joannes, Apoc. 6. 6. animas Moysis & Sanctorum sub throno Dei collocant Rabbini (z); in sinu Abrabam constituit Jesus Christus (a). Samuel Sauli per visum sese offerens, objurgat (b): *Quare inquietasti me?* Jesus Christus ad Latronem illum probum (c): *Hodie mecum eris in Paradiso*. Ipse pariter Jesus comparat Regnum Cælorum convivio (d), cui nec fatuæ Virgines, nec impii, nec veste nuptiali destituti assidere permissi sunt: sed rejecti illi in tenebras exteriores projiciuntur, ubi est fletus, desperatio, conscientiæ angores, & stridor dentium. Agit alibi de vitæ hujus felicitate, tanquam de Regno, in quo primas tenent amici & fidissimi quique ministri (e). His omnibus satis instruimur, eandem fuisse Hebræorum olim, quę & nostri temporis, persuasionem, de futuræ vitę felicitate, quam magnificis verborum emblematis exprimebant.

z Vide Vindit. de vitâ functorum statu sect. 7.
a Luc. 16. 22.
b 1. Reg. 28. 15.
c Luc. 23. 43.
d Matth. 8. 11. Luc. 13. 28.
e Matth. 20. 25.

Quanquam justorum in altera vita locus destinatus alius planè est, & dissitus maximè ab impiorum carcere: *Inter nos & vos*, ait, *chaos magnum firmatum est* [f]: cruciat tamen, & maximè cruciat impios sub eorum velut oculis exposita justorum felicitas & gloria (g): *Hi sunt*, ita illi inter se reputant, *quos habuimus aliquando in derisum, & in similitudinem improperii. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore. Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter Sanctos sors illorum est. ...... Talia dixerunt in Inferno hi, qui peccaverunt*. Impius ille dives Lazari mendici felicitatem oculatus testis spectavit (h), rogavitque Abrahamum, ut in mundum mittere Lazarum dignaretur, quò fratres suos moneret, ne quid committerent, ut ad æterna hæc supplicia damnarentur. Author quarti Esdræ (i) narrat, justorum animas clamare ad Dominum *in promptuariis suis* in hæc verba: *Usquequo spero sic? & quando veniet fructus area mercedis nostra? Et respondit ad ea Jeremiel Archangelus, & dixit: Quando impletus fuerit numerus seminum in vobis*. Quę sanè plurimùm quadrant cum illo Apocalypsis 6. 10. ubi Martyrum animę sub Altare positæ clamant ad Dominum: *Usquequo non vindicas sanguinem nostrum?* quibus responsum est, sustinerent adhuc modicum, quoad usque fratrum & conservorum suorum numerus impleretur; qui omnes vitam suam pro Domino essent daturi.

f Luc. 16. 26.
g Sap. 5. 3.
h Luc. 16. 23. &c.
i 4. Esdr. 4. 36. &c.

ARTICULUS VI.

Infernorum supplicia.

INferni locus designatur in Scriptura sub nominibus tenebrarum (k), perditionis, corruptionis, terræ oblivionis, silentii (l), profunditatis, procellæ, abyssi, putei (m), umbræ mortis (n), loci horroris & confusionis. Moyses in Israelitas adversùs Dominum refractarios invectus, ait (o): *Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usque ad Inferni novissima; devorabitque terram cum germine suo, montium fundamenta comburet*. Habemus hìc constitutum ignem subterraneum Inferni, locum perditionis in imo terræ fundo sub ipsis montium fundamentis, sub aquarum abysso. Hebræi etenim terram & montes aquis imponunt; aquis autem inferiorem collocant Infernum. In imo hoc carcere torti Gigantes ejulant (p): *Gigantes gemunt sub aquis*. In hunc locum impii veluti morticina tu loca quædam immunda projiciuntur (q). Idem pariter locus horroris, incognitus, impervius obtutibus hominum, oculis Dei nudus est & apertus (r).

k Psal. 87. 13. 14. & 1. Reg. 2. 9.
l Psal. 94. 17. & 15. 17. 3. in Hebræo.
m Psal. 68. 16.
n Psal. 88. 7. 8. Job 10. 22.
o Deut. 32. 22.
p Job 26. 5.
q Psal. 49. 15. & 141. 7.
r Job 26. 6. Prov. 15. 11.

Hęc de pœnis Inferni Isaias 66. 24. *Cadavera virorum, qui prævaricati sunt in me: Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur, & erunt usque ad satietatem visionis universæ carni.* Jesus Christus Matthæi 9. 44. Inferno accommodat hunc Prophetæ locum. Mulieris prostitutæ vias deducere ad Inferos ait (s) Salomon, ad *sedes* nempè *Rephaim*, veterum scilicet Gigantum, qui vias suas ante diluvium corrumpentes, nominis sui terrorem universum concusserunt. *Vir, qui erraverit à via doctrinæ, in cœtu Gigantum commorabitur* (t). Ibi positos Gigantes nulla manet egrediendi spes. Psalmista Psal. 78. 55. *Aut medici suscitabunt* (Hebr. aut Rephaim seu Gigantes resurgent) *& confitebuntur?* Isaias 26. 14. *Morientes non vivant, Gigantes non resurgant; propterea visitasti, & contrivisti eos, & perdidisti omnem memoriam eorum.* Et de Israelitis agens, futurum denunciat, ut à Deo in vitam lucidi roris imbre demisso revocentur; sicut vicissim in eorum adversarios deturbabit Deus *terram Gigantum*, (Hebr. Rephaim), sub terrâ nempè Gigantes claudens, in tenebricoso quodam carcere (u). Vide etiam Ezechielis 31. 55. *Operui eum in abysso*; & Jeremias Threo. 3. 52. *Venatione ceperunt me quasi avem inimici mei gratis. Lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me. Inundaverunt aquæ super caput meum: dixi: Perii. Invocavi nomen tuum, Domine, de lacu novissimo.*

s Prov. 2. 18. & 9. 18.

t Prov. 21. 16.

u Isai. 26. 19.

Congruunt postrema hæc Prophetæ verba cum Psalmista Psal. 68. 16. Deum rogante, ne unquam permittat, ut in abyssum deturbetur, nec Inferni fauces super se claudantur. Nec incongruè eò pariter referretur insomnium Eri, de quo Plato de Rep. l. 10. Vir erat Armenius, qui in prælio tanquam mortuus relictus, integer & incorruptus biduo post in ædes suas relatus est; & cùm evolutis 12. diebus pyræ tanquam defunctus imponendus esset, ad vitam reversus, quæcumque in altera vita spectaverat in frequenti auditorum coronâ narrare aggressus est. Referebat autem, se unà cum confertâ mortuorum turbâ, coram Judicibus stetisse: ad Judicum autem illorum imperium Justos Cæli alta tenuisse, ad dexteram sedentes; impios verò rejectos ad sinistram, quos operimentum quoddam adusque terræ profundissima demissum tegebat. Addebat, se, cùm suo ordine judicandus accessisset, audivisse à Judicibus, oportere ut annunciandis iis, quæ viderat, regrederetur in terram.

Quibus oneratus jussionibus sedulò exinde omnia spectavit, quò certiores de illis faceret viventes: animadvertisse autem, animas, quæ in Cælum ascenderant, quæque sub terram rejectæ fuerant, per eosdem veluti canales unde iverant, regredi deinde singulas; fulgentes quidem & puras animas, quæ è Cæli plagis venirent; sordescentes verò, quæ ex Inferis ascenderent. Ut autem veniebant, statim se conferebant in amplissimum quoddam pratum, quasi à labore fessæ solatium quodam capturæ; ibi verò, quæcumque in terra consuetudine quadam fuerant conjunctæ, amplexu & propriorum eventuum narratione prioris amicitiæ vinculum magis magisque stringebant.

Multabantur eo privilegio animæ sceleratissimorum virorum, tyrannorum, & hominum humano generi perniciosissimorum, cùm enim illæ ad ostium, aditum tentaturæ, accederent, terrâ renitente, ingentique mugitu reboante, repellebantur. Aderant non longè viri quidam terribiles, ignem ejaculantes ex oculis, qui regredi eò, unde exierant, nolentes reluctantesque cogebant. Hæc Armenius ille, consona referens tum præjudiciis, quibus ipse tenebatur, tum gentis suæ de statu animarum post obitum persuasioni.

In hanc ferè sententiam docent Rabbini, defunctorum animas ire & redire ad Inferna, patentibus illis duodecim primum mensium ab obitu spatio tenebricosi illius carceris foribus; quanquam sceleratissimorum animæ ita in suppliciis tenentur, ut ne momento quidem vacent à pœna. Liber Henoch narrat, S. Michaelem à Deo jussum, Semiaz aliosque perduelles Angelos comprehendisse, onerasse catenis, ad imum terræ fundum rapuisse, ubi 70. generationum spatio torquebuntur; quibus evolutis, sistentur ad judicium, ac deturbabuntur præcipites in chaos ignis æterni, nigro quodam in loco detenti, catenis onerati, æternis cruciatibus addicti. Tandem gemina fermè animadvertas in Apocalypsi 20. 3. Angelus è Cælo descendit clavem tenens abyssi, Dæmonem arripit, veterem illum colubrum alligat, in abyssum deturbat, ostium super ipsum claudit, munitque sigillo, ut aditum omnem interdicat.

Sed Veteris Testamenti documenta, ex occasione illius somnii intermissa, iterum resumamus. Isaias 14. 9. &c de Rege Babylonis ait. *Infernus subter conturbatus est in occursu adventûs tui, suscitabit tibi Gigantes. Omnes Principes terræ surrexerunt de soliis suis, omnes Principes nationum. Universi respondebunt & dicent tibi: Et tu vulneratus es sicut & nos, nostri similis effectus es. Detracta est ad Inferos superbia tua, concidit cadaver tuum; subter te sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes. Quomodo cecidisti de Cælo Lucifer, qui manè oriebaris? corruisti in terram, qui vulnerabas gentes. Ad Infernum detraheris in profundum laci. Qui te viderint, ad te inclinabuntur, teque prospicient: Numquid iste est vir, qui conturbavit terram, qui concussit Regna?* Spectare licet in hoc Prophetæ loco Reges & Principes in Inferno dignitatis suæ insignia quædam retinentes, & veluti solatium aliquod capientes de consuetudine cæterorum, quibuscum morum aliqua erat illis affinitas.

Ezechiel. 31. 15. &c. ad Regem Ægypti loquens, veluti consolaturus revocat in memoriam, Assyrium olim tanquam Cedrum Libani procerum, insignem, viriditate suâ spectabilem, quòd tumidi cordis fastu superbierit, potentissimo nationum

Deum

Deum fastosum illum subjecisse, à quo dejectus & in frusta concideretur; quo pariter infortunio implicarentur cæteræ circumplantatæ arbores; ad imum terræ dejectæ *inter medios filiorum hominum, qui in tumulum descenderunt: In die quando Assur descendit ad inferos (ait Dominus) induxi luctum, operui eum abysso,* (ne scilicet egrediatur) *& prohibui flumina ejus, & coercui aquas multas. Contristatus est super eum Libanus, & omnia ligna agri concussa sunt. A sonitu ruinæ ejus commovi gentes, cum deducerem eum ad Infernum* (ad sepulchrum). *Et consolata sunt in terrâ infimâ omnia ligna voluptatis egregia* (Hebr. ligna Eden, arboris bonorum deliciosissimorum) *atque preclare in Libano, universa, quæ irrigabantur aquis; nam & ipsi cum eo descendent in Infernum ad interfectos gladio, & brachium unusquisque sedebit sub umbraculo ejus in medio nationum. Cui assimilatus es ò inclyte atque sublimis inter ligna voluptatis?* (ligna Eden) *Ecce deductus es cum lignis voluptatis ad terram ultimam; in medio incircumcisorum dormieris, cum sis, qui interfecti sunt gladio; ipse est Pharao, & omnis multitudo ejus.*

Comparat hic Propheta Assyrium cedro Libani, & cæteros ante ipsum Reges in Infernis detentos, arboribus horti Eden, nempe terrestris Paradisi. Prosequitur in cap.32. 19. de Rege Ægyti, qui unà cum suis ad imum terræ fundum descendit. *Descende, & dormi cum incircumcisis. In medio interfectorum gladio cadent. Gladius datus est, attraxerunt eam, & omnes populos ejus. Ibi Assur, & omnis multitudo ejus, in circuitu illius sepulchra ejus: omnes interfecti, & qui ceciderunt gladio. Quorum data sunt sepulchra in novissimis laci: & facta est multitudo ejus per gyrum sepulchri ejus: universi interfecti cadentesque gladio, qui dederant quondam formidinem in terra viventium. Ibi Ælam, Mosoch, & Thubal... Et non dormient cum fortibus, cadentibusque, & incircumcisis, qui descenderunt ad Infernum cum armis suis; & posuerunt gladios suos sub capitibus suis. Ibi Idumæa, & Reges ejus & omnes Duces ejus. Ibi Principes Aquilonis omnes, & universi venatores, qui deducti sunt cum interfectis, qui dormierunt incircumcisi cum interfectis gladio. Vidit eos Pharao, & consolatus est super universâ multitudine suâ, quæ interfecta est gladio.*

Ita tamen hæc Rabbinorum delira cum Scripturæ phrasibus vulgaribus convenire credimus, ut nihil tamen habeant magis, quàm expressam è Scripturis doctrinam, repugnans.

Animadvertisse juvat, nullam hic fieri de Israelitis mentionem, expressis tantùm Incircumcisis, Tyrannis, & sævissimis quibusque Principibus, hominum exitio datis. Sedulò etiam distinguunt Rabbini inter Israelitas cæterosque populos, Israelitici generis neminem à futuri seculi felicitate excludendum autumantes. Vide Ezechiel. 26. 19. 20. ubi de Tyro, tanquam de homine quodam agens, deducendum illum in abyssum minitatur, diluvii aquis oppressum; ac tandem in Infernum raptandum, in imo terræ fundo ad *populum sempiternum.*

Nec ab istis abludunt, quæ legimus apud Josephum (*x*). Esseni, ait ille, immortalitatem animarum defendunt, docentes, illas vix è corporis laqueo solutas, ovantes ad Cælum veluti longâ servitute liberatas sese conferre. Justorum animæ trans Oceanum translatæ, in locum quietis & deliciarum plenissimum, ubi nihil incommodi, anni vices nullæ. Impiorum verò extorres aguntur in loca injuriis aeris exposita, ubi æterna manent tormenta. Qua in re eadem fermè sedit Esseniis ac Poetis nostratibus, cùm scilicet Tartari & Plutonis Regna describunt, sententia. Idem Josephus de Pharisæis testator, habere illos persuasum, animas immortales post decessum deliciis in altera vita frui, facilemque habere in alia corpora regressum. Hæc de probis; improbas verò animas tenent æternis pœnis addici.

x *De Bello l. 2. c. 12. pag. 787. 788. & Antiquit. l. 18. c. 1. pag. 657.*

Ab aliorum Judæorum dogmate quoad pœnas impiorum ac justorum præmia non recedens Philo (*y*), æquè tamen dissidet à Paganorum & Esseniorum pariter sententiâ, quod attinet ad Infernum. Quæcumque enim feruntur de Tantalis, Sisyphis, Ixionibus, cæterisque ejus saputis apud Poetas, ad fabellas amandat, certum constituens, Infernum nihil esse aliud quàm impuram & vitiis fœdissimam vitam. Hęc ille quidem allegoricè. Cæterùm asserendum nobis de Anthore isto credimus, nihil satis exactum scripsisse illum, sive de loco, ubi impiorum animæ torquentur, sive de suppliciorum genere. Quin & hęc omnia tormenta intra illum tantùm temporis articulum definire videtur, quo impiorum animæ divortium faciunt à corpore, amarum illis oppidò momentum, & ingentium malorum complexum.

y *De congressu quærendæ eruditionis causâ.*

Constat inter omnes, apertissima legi in N. T. de Paradiso & Inferno, gloriâ Justorum & Impiorum suppliciis, beatitudine æternoque igne, utramque paginam implentia testimonia. Postremâ illâ Judicii die hanc proferet Jesus Christus adversùs impios sententiam (*z*): *Discedite maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & Angelis ejus.* Justos verò hisce consolabitur: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis Regnum à constitutione mundi.* S. Joannes in Apocalypsi (*a*) Infernum designat nomine *abyssi, perditionis*, & *mortis secundæ*. S. Judas hæc scribit ver. 6. de Angelis, qui non servaverunt suum Principatum: *In judicium magni diei vinculis æternis sub caligine* (Deus) *reservavit. Sicut Sodoma & Gomorrha, & finitimæ Civitates simili modo exfornicatæ, & abeuntes post carnem alteram, factæ sunt exemplum, ignis æterni pœnas sustinentes. Similiter & hi, qui carnem quidem maculant.* Frustra in re certâ testimonia congererentur.

z *Matth. 25. 41.*

a *Apocal. 2. 11. & 20. 6. 14. & 21. 8.*

AR-

ARTICULUS VII.

Metempsychosis.

UT de Metempsychosi tractemus, & argumenti connexio petit & sententiæ in eam rem Pharisæorum & Rabbinorum complurium exposcunt. Docebant Pharisæi, Justorum animabus post factum à priori corpore divortium, pronum dari in alia quæcumque corpora aditum [*b*]. Tradit etiam Philo [*c*], animas ex aere in corpora illabentes, post solutum corporis vinculum, aerem repetere; ex illis verò aliquas invisam semper habere materiam, nihilque magis metuere, quàm ut iterum ad corpora redigantur, alias autem aversâ planè ab illis indole, insitâ naturæ propensione, corpora iterum reposcere.

b *Joseph. Antiquit. l.18. c.2. pag.617. Et de bello l. 2. c.12. pag. 788.*

c *Philo de somniis pag. 586.*

Quicumque inter Judæos favent metempsychosi, sive, ut appellant, animarum circumvolutioni, laudant in eam rem illud Jobi 33. 29. *Hæc omnia operatur Deus, tribus vicibus per singulos* (homines); quod illi explicant de triplici revolutione, seu triplici regressu animarum ad corpora. Alii verò dictum exponunt de triplici anima, quam hominum singulis assignant. Verus tamen, & genuinus loci sensus est, Deum semel, bis & tertiò, i. e. frequenter hominem à discrimine liberare.

Pro metempsychosi etiam afferunt locum Isaiæ 22. 14. ex Paraphraste Chaldæo: *Si dimittetur iniquitas hæc vobis, donec moriamini;* Chaldæus habet: *Usque ad secundam mortem;* nempè, ut Judæi exponunt, ad secundi usque corporis, ejusdem animæ contubernii, interitum; quo secundo in corpore anima commissa priori vitâ scelera eluet. Reipsâ tamen sermo ibi est de morte æternâ, quam nomine secundæ mortis S. Joannes semel, iterum & tertiò in Apocalypsi designat (*d*). Afferunt tandem authoritatem Libri Zohar (*e*), vetustissimi & magni inter illos momenti, non obscurè metempsychosi faventis.

d *Apoc.2. 11. & 20. 6. 14. & 21. 8.*

e *Zohar, Parat Hai Sara.*

Nihil tamen habent Judæi vetustius Josepho, & Philone, quorum testimonia adduximus. Constat etiam ex Evangelio, opinionem illam Jesu Christi ætate plurimùm apud Judæos invaluisse; quærens enim Christus ab Apostolis, quis ipse qualisque à Judæis reputaretur, respondentes audivit (*f*): *Alii Joannem Baptistam; alii autem Eliam; alii verò Jeremiam, aut unum ex Prophetis.* Et Herodes Tetrarcha (*g*), auditâ prodigiorum Jesu Christi famâ, venit in suspicionem, num Joannes Baptista, quem ipse obtruncaverat, rediisset ad vitam. Obtinebat maximè dogma illud in Oriente, & apud Ægyptios potissimùm, qui constanti semper fide huic se inhæsisse jactitabant (*h*). Obtinebat pariter & apud Philosophos, sive Platonicos, sive Pythagoricos; nec ab aliis facilè, quàm à Paganis, receperunt Judæi.

f *Matth.16. 14.*

g *Matth.6. 14. 15. 16.*

h *Herodot.l.2. c.123.*

Nihil enim satis ad illud conducens occurrit in Scriptura; loca enim omnia, ubi sermo est de transmigratione spiritûs ex uno in alterum hominem, explicanda sunt de Spiritu Sancto, ab uno in alterum derivato, e.g. à Moyse in Josue, à Josue in Othonielem, ab Elia in Eliseum; cùm scilicet Deus decessoris Spiritum in successorem transfundit. Afferunt etiam in hanc rem sanctionem illam Legis, quæ Israelitis mandat, ut viduam fratris sine liberis decedentis superstes frater ducat, quò defuncto illi proles suscitetur. Sed quid hæc ad metempsychosim? Nec sanè magis congruit, quod afferunt ex Gen.3. 19. *Pulvis es, & in pulverem reverteris;* quasi scilicet apertissima hæc sint pro regressu animæ ad secundam vitam, resoluto per mortem priori illo ac terreno corpore. Reipsâ tamen textus ille exprimit necessitatem mortis, homini post crimen impositam.

Cabalistæ, potissimi dogmatis hujus assertores apud Hebræos, levissima plura & minuta ad eam rem afferunt, quorum numeros & sedulitatem nostram vincit; & futiliora sunt quàm ut juvet in rem præsentem singula expendere: cùm maximè ea tantùm afferre studeamus, quæ apud veteres Hebræos sancta erant in hoc argumentum, ut locis quibusdam Scripturæ lux affundatur. En igitur potissimum dogmatis de transmigratione fundamentum (*i*). Ne ulla maneat animæ causatio, quasi scilicet in malè affecta corpora demissæ omnia servare Dei præcepta vix ac ne vix quidem valuerint, quippè quarum aliis obtigerit corpus melancholiæ humore nimis tetrum, aliis biliosum, aliis ad iracundiam pronum, aliis ad voluptatem factum. His igitur omnibus tollendis causationibus Deus optimus, per alia & alia corpora animas illas traducet, ut si fortè contigerit, quò ad supplicia damnentur, nullam prætendere possint pro se causationem. Ita commodum est cuique eum perfectionis gradum, quem in priori corpore attingere non poterat, assequi in secundo, atque ita tandem ad alterius vitæ felicitatem sibi destinatam pervenire.

i *Menass. Ben Israel de Resurrect. mortuor. l.2.c. 28.*

Tertiò autem hanc animarum transmigrationem repeti autumant ab illo Jobi, quod à nobis supra laudatum, altero tamen explicari sensu demonstravimus. Ad rationes ceteras supra deductas quod attinet, nihil sanè illæ minùs, quàm metempsychosis necessitatem evincunt. Nullam nos quidem justam prætendere possumus causationem, si ab officio defuerimus, neque impositum nobis perfectionis pensum solverimus. Nihil impossibile exigit Deus, nec nisi pro meritis supplicia decernit.

Mirari autem subit, quomodo Judæi in eam persuasionem venire potuerint, animam Joannis Baptistæ in Jesum Christum migrasse, cùm Joannes Jesu Christo vixerit coævus, Baptismo illum tinxerit, suoque testimonio commendaverit. Sed certum tenent Rabbini, ad tres usque animas homini assignari, ac fieri utique posse, ut unam habenti animam altera deinde superveniat (*k*); altera, inquam, sive anteactæ vitæ scelera expiatura, sive novum pet-

k *Vide R. Isaac. Loriens. de revol. anim. c.5.*

perfectionis gradum adeptura, sive officium suum majori curâ impletura. Tunc secunda illa anima veluti spiritualis pater habetur illius, quem animat; quo sensu censent Rabbini Sanctis viris filios esse posse in altera vita. Commodum itaque fuit animæ Joannis Baptistæ, ut post obitum in corpus Jesû transmigraret; atque nimia credulis ea persuasio indui potuit, Joannem Baptistam iterum ad vitam reduxisse, & miraculis coruscasse.

Neque in homines tantùm migrare animas putabant; pronus illis erat in bruta & in res etiam inanimatas transitus; asserit enim Rabbinus quidam nosse se virum quendam maledicum, cujus anima in arentem quendam torrentem missa fuerit, seque illic eam versantem agnovisse. Hanc ille fabellam, quamquam alioqui supra fidem, credulis Discipulis persuasit. Tenebat insuper, virorum animas ad mulierum corpora interdum migrare; quamquam tunc steriles animæ illæ manerent, nec perficerentur; unde, inquiunt, factum est, ut Deus non nisi raro postremam hanc revolutionem permittat. Sunt tandem quæ transformentur in leones, in angues, in asinum, singolæ juxta pravam illam, quam fovent, indolem (*l*).

Hanc animarum revolutionem ad allegoriam detorquere visus est Philo (*m*), ita commentus: Quicumque rationis disciplinâ non imbuitur, ille in bruti naturam transmutatur, quamquam alioqui nihil illi de pristina hominis figura decedit. Constat tamen Veteres æquè & Recentiores metempsycosim reipsâ tenuisse; quam pariter in locis supra laudatis Philo non obscurè præfert: quamquam ipse non meminit nisi de revolutione animarum in corpora humana, quæ omnium est communissima. Utramque verò tenebant Veteres, nec ad tempora, sive ad certam revolutionum periodum definiebant (*n*).

Omnia mutantur, nihil interit. Errat, & illinc
Huc venit; hinc illuc, & quos libet occupat artus
Spiritus, eque feris humana in corpora transit,
Inque feras noster; nec tempore deperit ulla.

l Vide Jechiel Male apud Gaulmin. not. ad vitam Mosis pag. 327.
m De Legib. special.
n Ovid. Metamorph. l. 15.

ARTICULUS VIII.

Purgatorium.

MOdò quid Judæi de Purgatorio sentiant, investigandum. Profectò nosse illos aliquid de Purgatorio, toto anno ab obitu hominis perseverante, ex iis quæ supra deduximus, satis arbitror constare. Eâ temporis periodo integrum est animabus ex Infernis ad terram ascendere, corpus suum invisuris, loca, & homines, quibuscum peculiarem habuerant consuetudinem. Toto hoc temporis spatio pro animarum requie preces offerebant Judæi, solaminis aliquid illis, quietis, & à criminibus expiationis se allaturos sperantes.

Veterum Judæorum in eam rem sententiam luculentè satis exprimitur 2. Macch. 12. 40. 43. Cum milites quidam Hebræi in certamine necati inter legenda spolia invenirentur celata ferre sub vestibus idolorum quædam, è manubiis Templi Jamniæ, quod crimen erat contra Legis sanctionem apertissimum (*o*): *Omnibus manifestum factum est, ob hanc causam eos corruisse .... Atque ita ad preces conversi, rogaverunt, ut id, quod factum erat, delictum oblivioni traderet .... At Judas facta collatione duodecim millia drachmas argenti misit Jerosolymam, offerri pro peccatis mortuorum sacrificium.* Habebant ergo persuasum, in locum quendam illos amandatos esse, ubi levaminis aliquid precibus & sacrificiis sentirent; & non in loco detineri, unde egressus omnis præcluditur. Tenebant illi, locum, ubi *prævaricatores Israel*, nempè qui libertatem à pœnis sperare poterant, torquerentur, ipsissimum esse Infernum, locum illum destinatum suppliciis æternis impiorum, atheorum & scelestissimorum, quos nulla maneret spes reditûs, & libertatis; discrimen tamen esse inter hos & priores illos rebantur. Primò ad pœnam quod attinet, minoribus suppliciis prævaricatores illos torqueri; secundò breviori tempore; constituta enim in prevaricatores Israel pœna ad certam diem determinata erat, quin & levabantur plurimùm precibus & oblationibus viventium; impiis æterna omnia.

Fabellas etiam in Libris suis narrant, quibus dogma de Purgatorio longè latèque apud illos vulgatum haberi demonstratur (*p*). R. Eliseus, filius Abiæ, superstes adhuc semel in Paradisum introductus, ingratum aliquid spectavit; quare minùs lætus pedem inde retulit. Docuit ille duo rerum principia, bonum nempè, & malum, in hæresim degenerans: nomen pariter immutavit in *Eliseum Acher*, id est *Eliseum in alium transmutatum*. Discipulum suum R. Meir hortatorem habuit, ut tandem resipisceret, quod & in exitu vitæ executioni mandavit. Cùm autem de viri illius salute post obitum plures dubii versarentur, fidem suam obligavit Meir, post obitum emissurum se è Præceptoris tumulo fumum, Purgatorii, cui ille addictus esset, indicium; quem pariter fumum statim imperio suo cessaturum edixit Johanan Rabbinus, in signum educti hominis è Purgatorio; utroque fidem suam liberante, salus Elisei certa constitit omnibus.

Narrant pariter (*q*), R. Akibam per cœmeterium transeuntem, in hominem diu antea defunctum incidisse, qui ingentem pondere lignorum sarcinam in humeris deferens, præcipiti cursu rapiebatur. Interrogatus à Rabino, quis esset, num alicujus indigeret opis? respondit, se quidem damnatum esse ad lanium, & carbonarium exercendum; dum viveret, Telonarium egisse, non sine pauperum extorsione, atque ingentium aliorum criminum maleficio. Raptim hæc dicebat, rogans, ne diutiùs retineretur; moram omnem pœnarum suarum

o Deut. 7. 25. 26. Nec inferes quidquam ex Idolo in domum tuam.
p Vide Cod. Chagigeah, & Israel pag. 270. col. 2. Bartoloc. l. 2. pag. 252.
q R. Tanchum. Paras. Toledoth Noah.

rum

rum prorogationem esse causam; si quid autem vellet sibi gratum præstare, curaret ut uxorem suam, quam fœtam reliquerat, conveniret, & si fortè natum ex ea filium intelligeret, fœminam rogaret, ut filium ipsum ad offerendas pro Patre preces instrueret in hanc formulam: *Benedicite Dominum, & sit ille benedictus*. Filium Akiba nactus circumcisione initiavit, docuitque Deum rogare; duxit ad Synagogam, & vix puer ille precem in illa verba concepit, *Benedicite Dominum, & sit ille benedictus in sæcula sæculorum*, Pater è Purgatorii flammis liberatus, per visum sese offerens Akibæ, de præstito sibi pietatis officio grates Rabbino egit quàm maximas.

Sabbati dies gratiarum est & indulgentiæ animabus Purgatorii, si Judæos audias; omnes enim pœnæ eâ die suspenduntur. Cui dogmati fidem recusanti alicui, Rabbinus ad sensum demonstravit, nullum eâ die fumum è tumulo Patris sui efferri ostendens. Indulgentiæ est pariter dies solemni Expiationi sacra; cùm enim precibus multas horas impendant Judæi, plurima exerceant pœnitentiæ opera, plurimum id pariter solaminis afferri miseris illis opinantur. Rationes etiam eâ die singularum animarum supputat Deus. Persuasum est autem Judæis, animas illas in loco Expiationis non nisi 12. mensium spatio perseverare; 12. inquam, mensium, non anni, quòd scilicet annus 13. interdum mensibus, sicut intercalaribus accidit, constet.

Est autem Purgatorium, dicunt illi, *in Gehenna superiori*, quam etiam appellant sinum Abrahæ, thesaurum viventium, hortum Eden. Infernus est autem in *Gehenna inferiori*; in duos enim gradus distinguunt Infernum (r). Tenent pariter, Israelitas omnes partem habere in futuro sęcolo (s), nempè in beatitudine, quod statim post obitum, vel saltem post expiata in Purgatorio crimina reciperentur. Hanc falsam illorum persuasionem reprobasse credunt Interpretes nonnulli Jesum Christum in illo Matth. 12. 32. *Qui dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei neque in hoc sæculo, nec in futuro*; sicut & in altero Matthæi 3. 9. ubi futurum protestatur Jesus, ut nihil illis prosit quòd filii sint Abrahæ, quo à meritis in altera vita pœnis eximantur.

r Vide Viudec. de vitâ functor. statu sect. 8.

s Judæi in Talmud frequenter.

ARTICULUS IX.

Sententiæ Paganorum cum Hebrais consonantia.

ANtequam extrema manus huic Dissertationi imponatur, animadvertere operę pretium duco, quanta sit sententiarum affinitas inter veteres Hebræos, & Priscos è Gentilibus Poetas, atque Philosophos. De immortalitatis animarum dogmate communis erat persuasio, non apud Chaldæos tantùm, Ægyptios, Hebræos, Indos, atque Orientales cæteros, sed apud Latinos pariter & Barbaros, ut tanquam communis generis humani persuasio jure meritoque possit haberi: *Cùm de animarum æternitate disserimus, non leve momentum apud nos habet consensus hominum, aut timentium Inferos, aut colentium. Utar hac persuasione publicâ*, ait Seneca Epist. 2. c. 2. Reputarunt illi animam, tanquam portionem quandam & dimanationem sive favillam divinæ substantiæ (t); autumarunt virorum mortem ab Apolline induci, mulierum à Diana (u). Quæ sanè congruunt cum persuasione Hebræorum de Angelo mortis. Tenuerunt, certa manere in altera vita, sive præmia, sive supplicia. Quæ Esseniis de Paradiso & Inferno stetit sententia, congruit cum opinione Ægyptiorum (x), quam sibi adoptarunt Homerus (y) & Græci.

Gigantes aquarum pondere oppressi, audacissimi moliminis pœnas luentes (z), ipsis fermè coloribus apud Prophanos (*) ac apud sacros Scriptores pinguntur.

Hic genus antiquum terræ Titania pubes
Fulmine dejecti, fundo volvuntur in imo.

Judicium apud Inferos Minois & Radamanti (†) respondet Dei in mortuos judicio. Metempsycosis sententia, longè latèque in Oriente, & Græciâ pervagata, communis erat pariter, & ejusdem fermè systematis apud Pharisæos, ætate Josephi. Mercurius animas deducens post obitum ad Inferos, expressus est ad imitationem dogmatis Judaici de Angelo Michaele ad judicium Dei animas sistente. Purgatorium Judaicum occurrit etiam in scriptis non Barbarorum tantùm, sed & Gręcorum & Latinorum, sive in opinione metempsycosis, qua animæ ex alio in aliud corpus expiandæ traducuntur, sive cùm animabus multa toleranda docent, ut tandem ad Insulas fortunatas & Elysios campos perveniant.

t Ita Plato in Phædone, Philo de mundi opif. Cic. de somn. Scipion. Virgil. Ovid. Horat.

u Homer. Iliad. & Odyss. plus semel.

x Diodor. Sicul. l. 1. pag. 58. seu 82. 83. 86. 87.

y Homer. Odyss. l. 10. & 24.

z Job 26. 5.

* Virgil. Æneid. 6 Hesiod. Theogon.

† Vide Tertull. Apolog. c. 47. Lact. Instit. l. 1. c. 20. Vide Homer. Plato. Virg.

DIS-

DISSERTATIO
DE TENEBRIS IN OBITU JESU CHRISTI.

INter potissima, in obitu Jesu Christi spectata, prodigia suum sibi vendicant locum tenebræ illæ, queis solido trium horarum spatio mundi facies obducta fuit à meridie adusque tertiam horam vespertinam. Tunc sanè nullæ intercedere poterant eclypses, eâ anni tempestate, qua serenos maximè & purus regnat aer, in Palæstina potissimùm, ac tandem eâ diei horâ, cùm & Sol maximè fervet, ac vividiori lumine aerem collustrat. Hoc quidem prodigium spectatores non habuit raros, nec uno in loco factum est, sive parum celebri, sive ab hominum cognitione remoto. *Tenebræ factæ sunt super universam terram*; totum nempè hemisphærum nostrum contexerunt; & cum Sol medium diurnum cursum emensus fuisset, quo scilicet tempore totam hemisphærii oppositi partem habebant tenebræ: ideò jure meritoque super universam terram inductæ tenebræ illius eclypsis dicuntur; nisi fortè malueris, solemni in Scriptura phrasi, universæ terræ nomine Palæstinam, & regiones finitimas designari.

Pervigilium tunc agebatur (vel fortè dies ipsa festa) solemnissimi Judæorum Festi, cùm scilicet undique Judæi Jerosolymam confluxerant, Pascha celebraturi. Phenomenon est autem non momento temporis spectatum, quod brevitate suâ nec videri facilè potest, nec causæ suæ pronum exhibet documentum. Tribus integris horis perseveravit, ut omnium oculis commodè exploraretur, omnium scilicet eâ ætate, qua nihil erat expendendis omnibus attentius. Quibus omnibus prodigii circumstantiis in unum collectis, ad eum certitudinis gradum res illa pertingit, ut alia in historiis nulla, vel rara.

Propositum est autem nobis in hac Dissertatione naturam scrutari, causas, effectus, durationem, & amplitudinem celebratissimi hujus phænomeni, omnia expendentes ad normam severioris criticæ, & veritatem adstruentes testimoniis Prophanorum Scriptorum apud quos de illo mentio.

Christiani nominis osores quidam (a) contenderunt, tenebras illas in obitu Christi nihil fuisse aliud, quàm eclypsim, quam rudes Christi Discipuli spectantes, rei maxime naturali prodigii gloriam vindicarint. Ipsi verò, qui talia objiciebant, argumentum præbebant inscitiæ suæ, & præjudiciis occupati in res nostras animi. Cùm enim Pascha Judaicum tum temporis ageretur, nullæ poterant esse in plenilunio eclypses. Raræ sunt etiam totum solarem discum obducentes eclypses, quibus totam terræ faciem obumbrent tenebræ: parum durant plerumque, cùm nostra tribus horis perseveraverit, & solis faciem universæ terræ interdixerit. *Et ne forsitan videretur umbra terræ, vel orbis lunæ soli oppositus brevem, & ferrugineas fecisse tenebras, trium horarum spatium ponitur, ut causantium occasio tolleretur*, ait S. Hieronymus.

Paria observat Origenes in Matt. 27. tract. 35. addens insuper, Evangelistarum in referendo sinceritate factum esse, ut talia objicerentur. Habent quædam S. Lucæ Exemplaria (b), terram tenebris nigricasse, *deficiente* sole: reponit autem ille, phrasim hanc *deficiente sole* deesse in optimis Exemplaribus; ut quæ illam præferunt, piam fraudem sentiant inducti cujusdam Christiani, qui substituendam censuerit perspicuitatis gratiâ; sive invidi cujuspiam & dolosi, qui hanc sibi calumniandi Ecclesiam ansam præbuit, quasi scilicet redarguens Evangelistas, obtrudentes eclypsim alieno maximè tempore. Utcumque autem res habuerit sese, constat, nulla modò Exemplaria hanc lectionem servare: *Deficiente sole*. Legitur in nonnullis, & in omnibus S. Lucæ: *Et obtenebratus est Sol*.

Idem Origenes (c) perhibet, viros quosdam hujus sæculi sapientes aliud habere, quod veritati hujus prodigii opponant. Qui fieri potuisset, inquiunt illi, ut patens adeò & supra fidem prodigium nemini nisi Christianis innotuerit, non Græcis, non Barbaris ullis Scriptoribus, non publicos Annales, non similis generis fabellas digerentibus? Sunt ista quidem per se valida; multò autem validiora, quòd eâ Origenis ætate recens adhuc memoria ejus rei perseverare potuisset, cùm nonnisi 180. annis post Christum Origenes floreret (d). Hoc planè silentium rei veritatem revocat in suspicionem, atque de Evangelistarum fide minùs rectè sentire homines cogit.

Duo ad hæc reponit Origenes; 1. Fieri potuisse, ut tenebris illis non tota quidem universi facies, sed Jerosolymæ tantùm &

a *Apud Origen in Matth. tract. 35. & Hieronym. in Matth. 27.*

b Omnia Græca exemplaria habent: *Et obtenebratus est Sol.* Quod tantundem fermè est, ac: *Deficiente Sole.*

c *Ibid.*

d Objit J. C. a. 33. Æræ Vulg. & Origenes objit a. 285. J. C.

& circumjacentis regionis tegeretur. 2. Mentionem de illis occurrere apud Phlegontem Paganum Scriptorem. Ego verò, addit, illud reputaverim, ut, quemadmodum cætera in obitu Christi prodigia nonnisi Jerosolyma spectavit, ibi enim scissum est velum Templi, ibi rupes confractæ, aperta sepulchra; ita pariter tenebris nonnisi Judæa vel fortè Urbs Jerusalem obduceretur; nec enim novum est in Scriptura, ut universæ terræ nomine Judæa designetur (e). Non est igitur, cur è Paganorum Authorum silentio sinistri aliquid de Evangelistis suspicemur.

e 3. Reg. 18. 10. Non est Gens aut Regnum, quò non miserit Dominus meus te requirere. Luc. 2. 1. Exiit Edictum à Cæsare Augusto ut describeretur universus Orbis.

Meminit quidem, addit ille, Phlegon in Annalibus eclypsis cujusdam sub Tiberio, sed in plenilunio contigisse silet. Quid est autem monstri, si extra plenilunii tempus spectetur eclypsis? Si pergant, & urgeant, prosequitur Origenes, Unde ergo tenebræ nisi ex eclypsi? Reponit ille, sermonem esse tantùm apud Evangelistas, de tenebris terræ faciem tenentibus, nihil de sole, sivè eclypsi; unde facilis conjectura, opacissimarum nubium objectu solares radios prohibitos, ne Judæam, sive Jerusalem collustrarent.

Nec abs re censet, tenebras illas ejusdem esse causæ ac Ægypti tenebras sub Moyso (f), quibus caligo offusa est Ægypto, regione interim Hebræorum puræ lucis sereno fruente. Ægypti tenebræ triduo durarunt; tenebræ Jerusalem tribus tantùm horis; prioribus illis nostris hisce prælusum est; sicut enim Moyses tenebras in Ægyptum inducturus elevatis ad Cælum manibus Dominum invocavit; ita pariter Jesus Christus caliginem offusurus in Judæam sive Jerusalem, manus suas extendit in Cruce ad populum ingratis vocibus clamantem; *Crucifige, crucifige eum*. Porrò caligo ista, atra licèt & obscura non nisi emblemate quodam designabat tenebras, in quibus hodie errare coguntur Judæi; puræ lucis, è sole justitiæ derivatæ, serenum Ecclesiâ interim Christianâ hauriente. Hæc fermè Origenes.

f Exod. 10. 22. 23.

Paschasius Radbertus in Matthæum 27. l. 12. post relatam, suppresso tamen nomine, Origenis sententiam, defendit contra illum, tenebras in obitu Christi non Judææ tantùm, sed universæ terræ faciem tenuisse; inductas verò illas non objectu nubium inter solem & lunam, quemadmodum in Ægypti tenebris sub Moyse factum est, sed verâ & genuinâ eclypsi, quamquam contra naturæ leges; alienum est enim ab eclypsibus plenilunii tempus. Porrò sol ipse, juxta phrasim S. Lucæ 23. 45. *obscuratus est*; quibus verbis satis determinavit ambiguas aliorum Evangelistarum voces (g): *Tenebræ factæ sunt super universam terram*. Rectâ inde consecutione deducitur, lumen suum negasse tunc Cælum mundo universo, ut ad literam impleretur illud Amos 8. 9. *Occidet Sol in meridie, & tenebrescere faciam terram in die luminis*. Assertores ejus rei laudat Orosium, Phlegontem, & Dionysium Areopagitam, apud quos de tenebris in obitu Christi mentio.

g Matth. 27. 45. Marc. 15. 3.

S. Chrysostomus hom. 89. in Matth. tunc primò factum censet, ut Jesus postulantibus Judæis *signum de Cælo*, in documentum missionis suæ [h], concederet. Ad Crucem & ad exitum usque vitæ expectavit, ut virtutis suæ argumentum exhiberet illustre. Tenebris universam terræ faciem obduxit, quemadmodum & in Ægypto præstiterat, quo tempore primùm Pascha celebrandum fuerat à Judæis, paulò ante quàm ex ea regione pedem referrent. Nec prætereunda temporis circumstantia, quo prodigium illud spectatum est; meridies enim agebatur, quo tempore terra universa, vel saltem nostrum hemisphærium luce solis collustrabatur; qua prohibitâ, totam latè terram tenentibus tenebris, conversi oculos inusitatum prodigium attraxit.

h Matth. 16. 1. Marc. 8. 11. Luc. 11. 16.

Nec ad eclypsim rem totam redigendam probat caliginis hujus sive duratio, sive etiam amplitudo. Parùm enim durant eclypses, addit ille, nec mundum tenent universum. Nunc verò contraria omnia; trium horarum spatium tenebris per universam terram offusis datum est. Sed unde ad inusitatum hoc phænomenon tanta in hominibus stupiditas & incuriositas? Ejus rei causa repetenda est sive ex obfirmato in malitia hominum corde, sive ex mortalium incuriositate & ignorantiâ. Alii etenim de causa ne sciscitari quidem succurrit; alii rem totam deputarunt eclypsi, nihil ultra quærentes; Judæi prodigii testes, sive alteri potiùs, quàm Jesu Christo, deputarunt, sive incuriosis oculis spectarunt hæc omnia, quemadmodum & cætera à Jesu Christo patrata prodigia. Brevioribus verbis eadem ingerunt Euthymius, & Theophylactus.

S. Gregorio Nazianzeno, S. Cyrillo Alexandrino, Theodoreto, S. Hieronymo, & S. Hilario nec eclypses, nec nubes probantur. Habent autem persuasum, solis ignem eâ occasione extinctum fuisse, sive radios suos in se recepisse fulgentissimum astrum, ut sine luce, & sine fulgore, seu luctum ageret pro obitu Servatoris, seu horrorem præferret pro scelere & parricidio Judæorum. Tenebris nigricasse astrum scribit S. Gregorius Nazianzenus (i), ac deinde pristinam lucem resumpsisse; lumen ergo antea quodammodo extinctum erat. Lucem & radios ipse continuisse, ait S. Cyrillus Alexandrinus [k], ne in terram illos mitteret.

i Gregor. Nazianz. Orat. 42. ad finem.

k Cyrill. Alexandr. in Joel 2. pag. 230.

Sol non occidit, ait S. Hilarius de Trinit. l. 9. c. 22. *sed refugit. Quid refugisse dico? Non receptus in nubem est, sed de cursu operis defecit*. Sensu doloris in obitu Servatoris sui tactum Cælum, & conceptum de scelere Judæorum horrorem cùm alio argumento exhibere non posset, tenebris faciem in meridie suam obduxit, ait Theodoretus in Isai. c. 2. pag. 6.

S. Hieronymus in illud Joelis (l): *Sol convertetur in tenebras, & luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magna*, habet, solem non sustinentem aspicere Dominum ex infami pendentem patibulo, velasse faciem suam tenebris, & lu-

l Hieron. in Joel. c. 2.

luctuosâ nocte mundum universum, velut ad lugendum invitasse. Tunc autem lunam velnti in sanguinem trasmutatam fuisse, vel sanguineum prætulisse colorem, ut in eclypsibus; quamvis enim nihil tale expresserint Evangelistæ, hæc tamen oraculi Prophetici pars impleta non abs re crederetur.

Insinuat Tertullianus Apolog. c. 21. Solem radios suos veluti in se recepisse, nullâ licèt nube aerem tenente. Dies statim defecit, sole licèt medium diurnum cursum nondum transgrediente. *Eodem momento dies, medium orbem signante sole subducta est.* Pagani, addit ille, eclypsim reputarunt, ignorantes Prophetico id oracolo olim pronunciatum fuisse, in obitu Jesu Christi implendum. Quicumque ejus rei causam scrutati sunt, cum certam nullam deprehendissent, rem totam negarunt. *Et tamen*, ait, *eum mundi casum relatum in arcanis vestris habetis.* Rufinus pariter l. 9. c. 6. ita loquentem ad Paganos inducit S. Lucianum Sacerdotem Antiochenum & Martyrem ann. 352. *Requirite in Annalibus vestris, invenietis temporibus Pilati, Christo patiente, fugato Sole, interruptum tenebris diem.*

S. Leo (m) de hoc argumento: *Densis tenebris splendor solis obductus, extraordinaria nocti subdidit diem.* Elementa omnia, addit ille alibi, obsequium suum Judæis negarunt: *Nobis sol servitutem suam diemque subtraxit.* Insinuat autem, non Solem tantùm, sed & astra lumen suum in horroris argumentum pro obitu Christi negasse.

S. Augustinus, rationem prodigii relinquens intactam, prodigium tamen re ipsa agnoscit; cùm enim plenilunium ageretur, nunquam sanè fieri poterat, ut deliquium sol pateretur (n). Censet autem, iisdem, quibus tunc offundebatur, tenebris mundus in obitu Servatoris, ipsis pariter in exitu mundi recurrentibus, Cælum & terram, juxta Oraculum Jesu Christi, offuscanda.

m Serm. 55. de Pass. Dom. c. 2. Densarum horrore tenebrarum radios solis abscondit. Et serm. 59. qui est 10. de Pass. Dom. c. 5. Sol sideraque insolito defectu tenebras mundo vestra caecitatis ostentant.

n August. Epist. 299. c. 10. n. 34.

De ratione igitur hujus prodigii tres distingui possunt sententiæ. I. tenet interjectu lunæ solis radios prohibitos, ne terram collustrarent, ut in eclypsibus accidit: ita rem explicant Pseudo Dionysius Areopagita, & Pagani Scriptores illi, qui apud Origenem, & S. Hieronymum invidiam creare satagunt, in Evangelium. Nec alia planè sedit opinio Phlegonti, & Thallo, rem illam narrantibus, si certum constituamus, quemadmodum persuasum est Interpretibus omnibus post Origenem, Eusebium, Africanum, & S. Hieronymum, Scriptores illos mentionem egisse de tenebris in obitu Servatoris. Huc etiam referendi videntur S. Leo, & Paschasius Radbertus; ac tandem, teste Maldonato (o), *Fere apud omnes jam Catholicos obtinuit.*

o In Matth. 27. Vide Corn. à Lapid. in eundem Matthæi locum.

Quid tamen recentiores isti Interpretes reponent authoritati Origenis, S. Hieronymi, S. Augustini? Quid Astronomorum axiomatibus; quid sæculorum experientiæ; quid physicis rationibus, uno omnibus assensu negantibus, nec contigisse, nec potuisse pariter contingere, ut eclypses inducerentur in plenilunio? Opponunt illi hisce omnibus authoritatem S. Dionysii, oculati nempe & coævi testis, asserentis suis se oculis eclypsim spectasse, cùm in Ægypto versaretur, factumque narrat miro divinę virtutis prodigio, ut luna toto hemisphærio Soli opposita, retrogrado cursu delata, inter ipsum & terram se mediam constitueret: ita planè, ait, superior ætas vidit sub Ezechia, solem retrogrado cursu decem gradus remetientem, ut eo prodigio certum Regi illi receptæ valetudinis argumentum præberet. Judicium permitto Lectoribus, an sola Pseudo-Dionysii authoritas tanta sit, ut tam ingenti, sed minùs tamen necessario, prodigio adstruendo satis habeatur. Prodigium quidem agnoscimus, sed unicum, nec plura in uno cogimur fateri.

Secundam explicandi prodigii rationem statuunt S. Gregorius Nazianzenus, S. Cyrillus Alexandrinus, & Theodoretus; atque inter Latinos Tertullianus, S. Hilarius, & S. Hieronymus, autumantes, solem radios in se suos lucemque recepisse; prohibito mortalibus omnibus, vel saltem Judæis lumine, juxta Oraculum Joelis 2. 10. & 3. 15. *Sol & Luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum.* Quare ipse sibi deliquium astrum illud induxit, conditoque in se lumine cæteris omnibus tenebras affudit.

Hæc tamen non supra captum tantùm, sed & impossibilia videntur; neque enim lumen adscititia est solis qualitas, ut pro arbitrio ducatur reducaturque: si lucem extinguat, ipsum se extinguere solem necesse est. Fulgidum est naturâ suâ astrum, necessariò omnia collustrans, nisi objectu corporis alicujus opaci emissi ab illo radii intercipiantur prohibeanturque, ne terram pertingant, ut in eclypsibus spectatur, & cùm aer densis quibusdam occupatur nubibus, vel crustâ quadam solaris discus vestitur. Cùm igitur Scriptura & Patres continuisse astra lumen suum scribunt, populari phrasi usus constat, qua sensu quodam tangi astra inducuntur, ut eorum absentia, sive affectuum ab illis producendorum suspensio vividiùs sentiatur.

Tertiam tandem opinionem adstruunt Origenes, Theodoretus, Euthymius, aliique, tenentes, densæ alicujus nubis objectu prohibitis radiis solaribus, subitis tenebris omnia inhorruisse, quemadmodum & in tenebris Ægyptiis factum. Hæc sanè commodior est, & facilior concipiendi prodigii ratio; quam proniorem efficies, si *universa terra* nomine Judæam tantùm designatam agnoscas. Totum igitur prodigium in eo situm erat, ut promptè eâ anni tempestate, atque intempestivâ maximè horâ, densæ illæ nubes inducerentur, quę deindè nonnisi post breve trium horarum spatium dissiparentur.

Si quis verò Textum Evangelistæ ad literam exponere voluerit, contendens, *universa terra* nomine totam hemisphærii nostri faciem, vel saltem maximam por-

tionem ejus designari, illi præsto erunt maculæ sive crustæ, solarem discum vestientes; sicut & in aliis astris fieri norunt aliquando viri Docti (p); quibus sanè crustis, astri facies obducitur, prout crassiores sunt, vel tenuiores, omnes ejus radii vel pars tantummodo prohibentur. Tunc planè densiores fuisse, quàm pro consueto more, crustas illas oportet; sed intra tres tantùm horas resolutæ sunt. Juxta hanc hypothesim prodigio ab Evangelistis narrato vis tota manet; sua etiam ratio asseritur legibus à natura constitutis; nihil est, quod cum testimonio Phlegontis non conveniat, asserentis, ut infra demonstrabimus, universæ terræ faciem tenebris obductam fuisse, ut plenâ die stellæ spectarentur. Nec tamen inde prohibiti sunt Judæi, ut observat Maldonatus, & Jansenius, quin rebus & negociis suis pro consueto more vacarent, vicariam soli operam præstantibus dubio lumine stellis, ac solaribus quibusdam igniculis, quos aer circumfusus ebiberat.

p *Vide Regis Physic. l. 2. par. 2. c. 8. Galilæi.*

Cæterùm rès erat præter consuetas naturæ leges, in ipso medio diei cursu, alieno ab eclypsibus tempore, astrum Solis nigricans prorsùs spectare: & si, densissimæ illæ ignorantiæ tenebræ Idæorum mentibus non affusæ fuissent, fieri vix poterat, ut digitum Dei non agnoscerent, atque ad mentem tandem revocati, saniora non reciperent consilia. Oraculorum veritatem his tandem veluti facibus spectassent (q), oraculorum, inquam, furorem Dei ac tenebras pleno meridie minitantium; persuasi tandem fuissent, illum, quem è cruce pendentem extremum spiritum agere cernebant, ipsum esse Dominum elementorum, qui sub servili habitu, quid posset, non obscuris argumentis demonstrabat.

q *Amos* 8. 9. *Joel.* 2. 10. & 3. 15. *Ezech.* 32. 7. 8.

Voluit planè Deus majora virtutis suæ specimina ab ipso patibulo crucis, quàm reliquo vitæ suæ tempore, exhibere, ut sinistram ex aspectu crucis inditam mentibus Discipulorum, ac cæterorum omnium, qui morientem infami mortis genere spectaverant, ideam contrariâ aliâ ingestâ veluti retunderet. Ecquis enim alioqui inducere potuisset in mentem, ipsum hunc, quem morientem in supplicio spectabant, Messiam esse, Deum fortem, Prophetarum oraculis *prænunciatum*, nisi latere aliquid sub illis exuviis Divinum, hoc veluti emisso radio indicasset? Tantâ planè œconomiâ disposuit Divina Sapientia ortum, vitam, & obitum Jesu Christi, ut cùm maximè deprimeretur, tunc etiam maximè majoribus prodigiis extolleretur.

Cæteras omnes, quas afferunt, ejus prodigii rationes, magis quidem valent tum moribus dirigendis, tum ad captum & ædificationem vulgaris populi. E. g. solem ad insuetum parricidii facinus inhorrescentem, radios suos abscondisse, quasi scilicet vultum à tanto scelere avertendo. Addunt, intimo veluti doloris sensu tactum Solem lumen in se suum recepisse, ac ne pareret, velut in abscondito, sese continuisse, quid Soli Justitiæ accidisset, eo emblemate designantem. Notant pariter, tenebras illas exprimere glomerantes in Judæorum mentibus tenebras, eosque in obscuro errantes, tandem misero lapsu casuros. Certum pariter erant tenebræ illæ divini furoris argumentum; caligo enim soli obducta, siderum lapsus, nox & tenebræ, non semel in Scriptura furori Dei exprimendo afferuntur.

Quoto tempore duratint tenebræ, satis luculenter exprimunt tres Evangelistæ, S. Matthæus 27. 45. S. Marcus 15. 33. S. Lucas 23. 44. habent enim: *A sexta hora tenebræ factæ sunt usque ad horam nonam*, nempe à meridie adusque tertiam horam vespertinam. Solemne erat enim Judæis diem, sicut & noctem, in duodecim æquales horas ita distinguere, ut sexta diei hora semper cum meridie congrueret, sicut & noctis sexta cum mediâ nocte. Cæteræ verò horæ non semper cum nostris diurnis horis congruebant; ex inæqualitate enim dierum factum est, ut inæquale etiam spatium variarum dierum horis responderet. Ità hyemalium dierum horæ breviores habebantur, longiores æstivæ. Cùm verò æquinoctium tunc ageretur, & quartadecima lunæ, nona diei hora ferè incidit cum tertia vespertina.

Patres nonnulli insinuare videntur, tenebras illas sub ipso mortis Domini articulo paruisse; sed latiùs articulus ille accipiendus est pro toto eo tempore, quod à meridie adusque tres inde horas effluxit.

Tenent alii, toto eo tempore perseverasse, quo Christus mansit in patibulo: quod ad literam falsum est, nisi juxta eorum sententiam, qui tenent, Dominum Jesum sub ipsum meridiei articulum cruci suffixum fuisse, sextâ nempe diei horâ, quemadmodum notat S. Joannes (r). Sed præstitum id citiùs credimus non inverosimiliter; habet enim S. Marcus 15 25. in crucem illum sublatum tertiâ horâ, nempè nona hora matutina, quod scilicet tempus ita distribuimus. Tertia hora circiter, vel nonâ matutinâ agebatur, cùm Pilatus mortis sententiam dixit in Jesum. Major sanè Codicum S. Joannis pars habet, damnatum Jesum morti *horâ quasi sextâ*; sed & alia vetustissima legunt, Horâ tertiâ, sicut & apud S. Marcum expressum est. Post dictam ergo sententiam horâ illâ quasi tertiâ, deductus reus ad Calvarium suspensus fuit in patibulo. Nec sanè momento id totum peractum est; quare undecima circiter hora meridiana agebatur, cum elevaretur in crucem. Mansit injuriis adversariorum expositus, usque ad horam sextam, vel meridiem; quo temporis articulo inductæ tenebræ perseverarunt usque ad nonam, seu tertiam horam post meridiem, quemadmodum à cæteris Evangelistis luculentee expressum est.

r *Joan.* 19. 14. *Horâ quasi sextâ. Et vers.* 16. *Tunc tradidit illum ut crucifigeretur. Alii Codd. Horâ quasi tertiâ. Ita Cantabr. Vetb. Nonn. Petr. Alex.*

Discutiendum est modò, quid Pagani eâ de re scripserint. Laudatur supposititia quædam Epistola S. Dionysii Areopagitæ ad S. Polycarpum, qua respondet calumniis Apollophanis veteris amici sui, sibi exprobrantis, quasi non sincerâ fide testimo-

nia

nia Paganorum Scriptorum adversùs Paganicam superstitionem afferret. Revocat igitur illi in mentem quæcumqoe, cùm simol essent in Ægypto, oculati testes spectaverant (s). Tunc ambo juxta Heliopolin
„ præsentes simul & adstantes mirabili
„ ratione soli lunam concidere cerneba-
„ mus, neque tamen tempus conjunctio-
„ nis erat; ipsamque rursus sub horam
„ nonam vespertinam diametro soli op-
„ posito supernaturaliter restitui. Quin
„ etiam in memoriam illi revoca quid-
„ dam aliud: scit enim, quomodo videri-
„ mus illum lunæ occursum ab Oriente
„ cœpisse, & usque ad solis extremita-
„ tem pervenisse, ac tum demum resiliis-
„ se, & rursum non eâdem parte occur-
„ sum illum, & recessum extitisse, sed
„ adverso diametri. Hæc si fas est, ei di-
„ cito; tuque, Apollophanes, refelle, si po-
„ tes, idque adversùm me, qui tunc præ-
„ sens una tecum adsui, & simul aspexi,
„ & observavi omnia cum admiratione.
„ Denique tunc nescio quo spiritu affla-
„ tus, in divinationem quoque Apollo-
„ phanes prorupit, & ad me conversus,
Hæc sunt, o bone Dionysi, ait, *rerum Divinarum mutationes*.

Legitur etiam alia Epistola supposititia S. Dionysii ad Apollophanem, ad Christiana sacra jam translatum (t), in qua Dionysius hæc habet inter cætera ad Apollophanem: Nobis Heliopoli degentibus,
„ eram tunc annos circiter viginti quin-
„ que natus, & tu mihi fermè coævus,
„ die quadam sextâ, & horâ itidem ferè
„ sextâ Sol horribiliter subeunte lunâ ob-
„ scuratus, non quòd Deus, sed quòd
„ Dei opus in veræ lucis occubitu luce-
„ re non quiverit, tumque ex te cuncta-
„ tus ego, quid tibi, vir prudentissime,
„ super hoc videretur; tu autem ejusmo-
„ di responsum dedisti, quod menti pe-
„ nitus infixum, nullâ prorsùs oblivione,
„ nullâ vel mortis imagine dilabi possit.
„ Cùm enim totus Orbis tetrâ tenebrarum
„ caligine uniformiter obductus fuisset,
„ jam repurgari globus solis, & renite-
„ scere occepisset, tum assumptâ Philippi
„ Aridæi regulâ, & contemplatis Cæli
„ orbibus deprehendimus, quod erat aliâs
„ quoque notissimum, non potuisse id tem-
„ poris defectionem solis evenire; deinde
„ observavimus Lunam ab oriente solem
„ subivisse, ejusque radios obstruxisse,
„ donec totum occuleret, quæ tamen aliàs
„ ab occidente solita esset occurrere; quin
„ illam quoque notavimus, cum ad ex-
„ trema solis pervenisset, ejusque univer-
„ sum orbem obtexisset, tum retro Orien-
„ tem versùs recurrisse; quamvis id esset
„ tempus, quod nec Lunæ præsentiam,
„ nec solis concursum postularet. Ego igi-
„ tur, multiplicis eruditionis sacrarium,
„ tanti mysterii nescius cùm essem, sic te
„ alloquebar. Quid sibi vult hoc rei, o
„ doctrinæ speculum, Apollophanes? Inso-
„ lita ista portenta ecquorum nam tibi
„ mysteriorum videntur indicia? Tu au-
„ tem ore divino magis, quàm humanæ
„ vocis sermone, Hæ sunt, bone Dio-
„ nysi, inquiebas, divinarum rerum
„ mutationes. Denique cum diem annum-
„ que adnotassem, & tempus illud cum
„ eo, quod Paulus mihi quondam ab ore
„ suo pendenti annuntiaverat, signis con-
„ clamantibus concordare sensissem, tum
„ & veritati manus dedi, & me falsitatis
„ nexibus expedii.

Hæc Author, qui sub ementito S. Dionysii Areopagitæ nomine diu latuit: nostro tamen sæculo detectâ veritate, Scriptor quinti vel sexti sæculi, qui illustri illo nomine authoritatem scriptis suis conciliarit, agnitus est. Nec irrita cessit viro fraus; namque constanti ad postremum usque sæculum possessione, æquè apud Græcos & Latinos S. Dionysii Areopagitæ nomen obtinuit. Hujus igitur Dionysii authoritas multùm valuit ad persuadendum, tenebras illas in obitu Christi induxisse miram quandam & præter naturæ leges eclypsim. Quis enim oculato testi fidem negaverit?

Modò verò de authoritate Operis, tanquam genuini S. Dionysii Areopagitæ fœtûs, Eruditis planè non imponitur, persuasis Lucubrationes illas Scriptori quinti vel sexti sæculi deberi. Ferunt etiam, S. Dionysium eâ occasione stupentem clamasse: *Vel Author naturæ patitur, aut totius Universi machina dissolvitur* (u). Alii verò in hæc verba locutum volunt (x); *Deus ignotus carne patitur*; seu: *Deus patitur ignotè, cujus causa orbis universus tenebris offusus, & turbatione concussus est.*

Phlegontis, Adriani liberti (y), testimonium majus est aliquid. Porrò vir ille, religione Gentilis, Historiam Olympiadum 16. Libris complexus est, ab origine illarum usque ad an J. C. 140. circiter. Narrat autem, anno quarto 202. Olympiadis, cujus erat exitus circa dimidium anni 33. Æræ, Jesu Christi emortualis, eclypsim majorem solito spectatam fuisse, deficiente adeò Sole, ut ipsâ meridianâ horâ stellæ apparerent in Cælo. Quo pariter tempore, addit, validâ terræ concussione in Bithyniâ maxima Nicenæ urbis portio corruit. Quo in loco Eusebius hoc Phlegontis testimonium laudat, hæc pariter reperisse se in vetustis Græcorum monumentis refert: *Anno Tiberii 18. Solis facta defectio, & tenebræ super universam terram. Bithynia terræmotu concussa, & in urbe Nicenâ ædes plurimæ corruerunt.*

Julius Africanus apud Syncellum (z) refert, legi apud Phlegontem, sub Tiberio in plenilunio eclypsi plenam in Cælo visam à sexta usque ad nonam diei horam. Eadem legas in fragmento Africani apud Eusebium in Chronico, quamquam ipse nec Phlegontem laudat, nec de *plenilunio* habet quidquam. Mancus tamen locus videtur in Chronico; sed vix tamen exinde suspicandi daretur conjectura, hanc plenilunii circumstantiam in originali non defuisse; testatur enim Origenes in Genes. hom. 35. nihil apertum eâ de re proferre textum Phlegontis, quem referentes Eusebius, S. Hieronymus, Philoponus, Chronicon Alexandrinum, omnes æquè eandem lectio-

s Dionys. l. 2. epist. 7. pag. 91.

t In vita Dionys. apud Corder. to. 2. pag. 273.

u Vide Corder. not. in Epist. 7. S. Dionys.

x Michael. Syncell. Hierosol. l. 2. Oper. S. Dionys. pag 348. & apud Suidam in Dionys.

y Phleg. de Olympiad. apud Euseb. Chron. pag. 202.

z Syncell. Chronic. pag. 322.

ctionem afferentes, servant nihil de plenilunio.

Post Eusebium, & S. Hieronymum, quicumque inter Græcos, & Latinos de testimonio hoc Phlegontis aliquid resciverunt, omnes fermè habuerunt persuasum, non aliò referendum esse, quàm ad obitum Jesu Christi, credendi ansam præbente temporis circumstantiâ, componitur enim cum anno 18. Tiberii, Aeræ scilicet vulgaris 33. De eclypsi quidem sermo est apud Phlegontem; quæ autem tenebræ terræ faciem tenuerunt in obitu Christi, aliundè sanè quàm ex eclypsi repetendæ sunt: fieri tamen potuit, ut Phlegon in publicis sub Tiberio monumentis legens historiam tenebrarum sub meridiem, quibus tanta orbem occupavit caligo, ut vel Sidera in Cælo apparerent, nihil ultra disentiens, eclypsim reputaverit. Hæc planè circumstantia, quæ imprudenti viro exciderit, tanti facienda non est, ut rejiciendum suadeat totam ejus historiam, testimonio Evangelistarum in reliquis omnibus sat conformem.

Hæc autem multò erunt persuasibiliora, si vera sint quæ ponit D. Ferrandus (*a*), nullam reipsa contigisse, sed ne potuisse quidem eclypsim solis quarto anno Olympiadis 202. sed unam tantùm lunarem spectatam semihorâ post tenebras, de quibus in Evangelio. Porrò certus ejus eclypsis temporis articulus fuit paulò post decessum Jesu Christi; duravit autem 3. horis circiter, medio lunaris magnitudinis disco occultam (*b*). Ita factum est, ut unâ eâdemque die sol pariter & luna deficerent, atque tenebris vestirentur, ut sua de utroque astro fides constaret Prophetarum oraculis.

Ut autem ad Phlegontem regrediamur, alia sunt etiam quæ in ejus textu negocium facessant. Eusebius, Philoponus (*c*), Chronicon Alexandrinum, Julius Africanus apud Syncellum, apertè docent, eclypsim, de qua Phlegon, spectatam ann. 4. Olympiadis 202. P. Petavius (*d*) contendit, corruptum esse locum, & pro anno quarto legendum annum 2. Olympiadis 202. Nullum pro se affert sive Mſ. seu veteris alicujus Scriptoris authoritatem, nec incompatibiles esse Chronologiæ characteres cum epocha illa demonstrat. Observat tantùm, Eusebium, & Julium Africanum Jesu Christi obitum nequaquam consignare ad quartum hunc annum, sed ad secundum vel tertium ejusdem Olympiadis 202. Quis autem sibi persuaserit, testimonio Phlegontis illos uti voluisse, si persuasioni suę, adeòque intento minimè conducens, deprehendissent? Habebat ergo Textus Phlegontis non quartum, sed alterum annum Olympiadis.

Reponimus hisce, 1. Nefas esse, nullâ adigente necessitate, validis non cogentibus argumentis, veterem lectionem, uniformi omnium Exemplarium assensu confirmatam, corrigere. 2. Quando verum esset, deceptos fuisse Eusebium, & Africanum in componendo textu illo Phlegontis cum systemate suo Chronologico de anno emortuali Jesu Christi, non continuò tamen deserendus esset & lectio corrigenda, quippe quæ favet epochæ hodie in Ecclesia maximè obtinenti. 3. Tandem Eusebius constituit Baptismum Jesu Christi per S. Joannem anno 1. Olympiadis 202. & 15. Tiberii, & ejus obitum anno 4. ejusdem Olympiadis, 18. Tiberii. Sola Græci Chronici Editionis Scaligerianæ lectio ad paginam 202. & in Latina Editione ad pag. 158. docere Lectores potest. Addit Eusebius in eodem Libro, hujus systematis sui rationem notans, post annum 15. Tiberii (primus est Olympiadis 202.) Jesum Christum tres inde annos, juxta S. Joannem, in prædicatione perseverasse; quare ejus obitus necessariò consignandus est ad ann. 18. Tiberii. Ad Julium Africanum quod attinet (*e*), notat ille non obscurè annum 2. Olympiadis 202. qui cum Tiberii 16. congrueret, exitum imponere 70. septimanis Danielis.

Præter Phlegontem, laudat etiam Julius Africanus (*f*), Thallum quendam Græcum historicum, qui in tertio Historiæ suæ Libro meminit tenebrarum (eclypsim dicit) in obitu Christi. Cùm tamen hæc tribuat eclypsi, falli virum notat Africanus, quòd nulla sit solis eclypsis in plenilunio. An Eusebius locum hunc Thalli insinuaverit, cùm suppresso nomine hæc reperisse se in monumentis Græcis habeat, versor in incerto. Habet igitur Eusebius: *Anno tertio Olympiadis 202. solis facta defectio, & tenebræ super universam terram. Bithyniæ terræmotu concussa, & in Urbe Nicæna ædes plurimæ corruerunt* (*g*). Certa ætas Thalli manet in obscuro; cùm tamen S. Justinus (*h*), & Tertullianus (*i*) mentionem de illo habuerint, cœvus, vel fortè ætate vetustior Phlegonte statuendus est.

Ad Annales Phlegontis & ad historiam Thalli provocasse facilè Paganos censendi sunt Tertullianus, & S. Lucianus Martyr Antiochenus (*k*), ut certiores fierent de prodigio tenebrarum in obitu Christi. Suspicatur autem D. Tillemontius, Phlegontem, & facilè etiam Thallum, totam eam historiam rescire potuisse ex relatione, quam Pilatus de obitu Christi miserat ad Tiberium. Utcumque autem res habeat sese, nulla suppetit ratio satis convincens, quæ deserere nos cogat celebre hoc testimonium, adeò planè conformè & Evangelistis & Chronologiæ à nobis constitutæ, ac tandem plurimùm Religioni nostræ favens.

Utriusque igitur testimonio adoptato, statuamus oportet, tenebras illas paulò ante Christi obitum causam suam prodigio debuisse. Quæ verò Phlegon eclypsim reputavit, hæc referenda potiùs in crustam quandam ante solis discum concretam, quæ validè adeò solares radios per tres integras horas retudit, ut noctem induceret, variam solis lucem gerentibus, quæ refulserunt in Cælo, stellis; tenebras verò illas longè latèque terram tenuisse. Nihil autem esse quòd miremur, si in Tabulis Astronomicis rei hujus historia desit; nec enim tantùm supra naturam fuit, sed re-

a *Animadvers. de Relig. Christ. t. 2. pag. 325. Gallicè.*

b *Vide Toynard. Harmon. Evang. pag. 231.*

c *Philopon. l. 2. c. 2. pag. 88. 89.*

d *De Doctrina temporum, l. 12. c. 21. pag. 438 Vide etiam Tillemont. not. 35. in Jesum Christum to. 1. pag. 474.*

e *Vide ejus Fragm. in Chron. Græc. Euseb. pag. 77. & apud Syncell.*

f *Idem ibid.*

g *Euseb. Chronic. Græc. pag. 202.*

h *Cohort. ad Gent. Vide Voss. de Histor. Græc. l. 3. pag. 417.*

i *Apologet. c. 20.*

k *Apud Rufin. Histor. l. 9. c. 6. pag. 249.*

repugnat etiam naturæ legibus, ut eo tempore solis defectus contingeret. Hypothesis nubium, quibus aer occuparetur, nunquam congruere potest cum opinione stellarum in Cælo eâ occasione apparentium, quas planè stellas nubes & caligo terræ offusa perinde ac solis lucem prohibuissent. Quę tandem habet Pseudo Dionisius Areopagita, de cujus authoritate Scriptoribus quamplurimis etiam vetustissimis, impositum est, non repugnant tantùm historicæ veritati, sed & incommodis etiam pluribus ex eo obnoxia sunt, quòd prodigia nullâ cogente necessitate accumulent.

DISSERTATIO

DE RESURRECTIONE SS. PATRUM,

Quo tempore Christus rediit ad vitam, ad Matth. 27. 51. 52.

VIx extremum spiritum egerat Christus, cùm *terra mota est*, (ait S. Matthæus 27. 51. 52. 53.) *& petræ scissa sunt, & monumenta aperta sunt, & multa corpora Sanctorum, qui dormierant, surrexerunt; & exeuntes de monumentis, post resurrectionem ejus venerunt in sanctam Civitatem, & apparuerunt multis.* Veloti si Christus eo virtutis suæ argumento demonstrare voluisset, victoriam se de morte reportasse; venisse, se parites ad revocandos velut è sepulchro miseros illos mortales, qui criminis letho oppressi jacebant. Tandem *monumenta aperta sunt*, ait S. Hieronymus ad Hedibiam Epist. 52. *in signum futuræ resurrectionis.*

Cùm igitur argumentum versemus, in quo jucunditatis est plurimùm multâ cum utilitate conjunctæ, ac quæstiones ex illo plures non inamœnæ formentur; fusiùs discutiendum suscepimus, quęrentes, quinam potissimùm redierint ad vitam; quando redierint; qua formâ, quo corpore paruerint; an secundò obierint, sive potiùs ascenderint cum Christo in Cælum, ut æternâ non solùm animæ sed & corporis vitâ fruerentur. Qua in re integrum est cuique, ut quamcumque maluerit, sequatur sententiam; agitur enim de argumento in utramque partem versato à Patribus & Recentioribus quibusque Scriptoribus; neque ullum affert Religioni discrimen, modò certa constituatur, ut reipsâ constituitur apud omnes, historiæ Evangelicæ veritas, totâ controversiâ ad circumstantias, rationes prodigii, & quæ prodigium consecuta sunt, redactâ.

Certus eorum numerus, qui ad vitam revocati sunt, sicut & qui potissimum revocati ad vitam statuantur, exactè satis definiendus, non sine temeritatis nota susciperetur. Hæc tantùm de illis Evangelista: *Multa corpora Sanctorum, qui dormierant, surrexerunt.* Non igitur omnes: & siquidem verum sit, uti constituunt Interpretes quidam, terræmotum illum & montium scissionem atque disrupta sepulchra non nisi Jerosolymis & in circumjacenti regione spectata fuisse; rectâ inde consecutione inferretur, illos tantummodo è viris Sanctis ad vitam rediisse, qui in iis locis sepulturæ mandati, digni sunt habiti, ut à Filio Dei eo beneficio donarentur. Si quis contendat, sepulchra Sanctorum patuisse sive per universam terram, vel saltem per Palæstinam, in tantâ terrarum extensione multo etiam magis in incerto vagabitur mens, ne quid statuat satis exactum, sive de numero, sive de qualitate eorum, qui ad vitam regressi sunt.

Sunt qui credant, vetustissimis quibusque Patriarchis id privilegii collatum fuisse, quòd scilicet rei æquitas postularet, ut quicumque longiorem traxerant sperando Jesu Christo moram, citiùs pariter sentirent ejus adventûs & Passionis præsentissimam efficacitatem. Quæ si vera sint, privilegium illud obtinuisse oportet Adam, Abelem, Seth, Mathusalem, Lamech, Noe, Sem, Abraham, Jacob, Joseph, Moysem, Josue, Davidem, Vetereśque cæteros. Cùm autem non inverisimili conjecturâ credantur, veteres Patriarchæ antediluviani, quin & cæteri omnes ante Abrahamum, vitam egisse ac sepulturæ fuisse mandati extra Palæstinam, arduo planè negocio ad vitam rediisse cum Jesu Christo demonstrarentur, eâ persuasione admissâ, sepulchra nimirum nonnisi in Judæa sive in circumjacenti Jerusalem regione patuisse. Adde, nonnisi verisimilia suspicari illos, qui tenent, revocatos fuisse potiùs ad vitam viros Judæis tunc superstitibus cognitos, vel ab eorum ætate non planè dissitos, quàm veteres illos Patriarchas, quorum nonnisi vetustate penè obliterata manebat idea.

Non abs re pariter reputaremus, Prophetas adventûs, ortûs, vitæ, mortis, & resurrectionis Jesu Christi potissimos testes, quorum plerique sanguine etiam suo veritatem illam confirmarunt, inter primos habitos fuisse, qui fructus obitûs & resurrectionis ipsius sentirent. Quare præ-

se-

ferendi cæteris videntur Moyses, David, Samuel, Isaias, Jeremias, Ezechiel, Daniel, cæterique, quorum scripta supersunt; præferendi, inquam, videntur cæteris, qui eodem licèt Prophetiæ spiritu animati, nullum tamen vaticiniorum suorum monumentum reliquerunt. Opinantur nonnulli, Jobum, & Jonam, & tres illos juvenes è fornace Babylonis liberatos, veluti Resurrectionis Jesu Christi typos & figuras (a), Isaiam veluti Prophetam Evangelicum, Melchisedechum veluti Sacerdotii Jesu Christi imaginem, Danielem veluti omnium exactissimè annos adventûs Jesu Christi definientem, ante cæteros resurrectionis beneficio potitos fuisse.

a *Vide Pined. in Job 19. 25.*

S. Epiphanius in Anchorato c.102. p.203. mallet, præferendos cæteris viros ætati Jesu Christi viciniores, qui facie noti erant Judæis tunc superstitibus, quique testimonium post Jesu Christi adventum de ipso reddiderant, inter quos Zacharias pater Joannis Baptistæ, Simeon grandævus, S. Joannes Baptista, & probus ille Latro. Lorinus in Act.2. 29. fœminas omnes à resurrectione excludit; habet enim persuasum, S. Virginem omnium primam inter fœminas ad vitam revocatam fuisse, sicut & Jesus Christus *primogenitus* erat *mortuorum* (a). Quasi scilicet Jesus Christus non mulieribus æquè ac viris privilegium resurrectionis promeruisset. Contraria omnia placent aliis (b), ratis, Evam eâ occasione ad vitam & sanè inter primos rediisse, quòd mater esset communis hominum. Verùm sat datum conjecturis; & ne quid certi statuamus in re incertissima, illud solùm teneamus, quod scribunt Evangelistæ, *multa corpora Sanctorum, qui dormierant, surrexerunt*.

b *Coloss.* 1. 18.

c F. *Luc. Brug. in Matth.* 27.

De tempore resurrectionis hujusce Sanctorum duplex est sententia. Tenent alii (d), statim post obitum Jesu Christi ad vitam rediisse Sanctos, sicut & terræmotu statim post decessum illius concussa sepulchra patuisse. Alii verò malunt, nonnisi post resurrectionem Jesu Christi defunctos surrexisse è sepulchris (e), ut sua veritas constet illis Pauli Apostoli de Christo: *Qui est primogenitus mortuorum*. In suffragium utriusque opinionis vocatur textus S. Matthæi. Priori favet illud, quòd scilicet post actam à Jesu Christo animam, *Terra mota est, & monumenta aperta sunt, & multa corpora sanctorum, qui dormierunt, surrexerunt*. Nullum hìc ponitur intervallum inter obitum Jesu Christi & Sanctorum resurrectionem. Quibus contraria sedet opinio, observant, S. Matthæum post relatam sanctorum resurrectionem addidisse statim: *Et exeuntes de monumentis, post resurrectionem ejus venerunt in Sanctam Civitatem & apparuerunt multis*; quibus verbis insinuatur, nonnisi post Christum vel unà cum Christo resurrexisse Sanctos, quamquam eorum resurrectio & lapidum sepulchralium scissio anticipatione quadam narratæ fuerunt. Quid sanè alioqui fecissent spatio illo temporis post obitum & resurrectionem Christi, cùm nec præberu su videndos juberentur, nec reipsâ præbuerunt, nisi post Resurrectionem Jesu Christi? Tunc sanè, cùm Jesus Christus rediit ad vitam, monere illi suo functi sunt, spectandos se in Urbe sancta præbentes.

d *Vide Chrysost. & Theophylact. in Matth.* 27. *Theodoret. Grot. Ligfoot. Ludovic. de Dieu, Heinsium.*

e *Origen. in Matth.* 27. *Raban. Maur. Paschas. Radbert. Beda, Gloss. ordinar. Lyran Cornel. à Lapid. alii plures.*

Utramque sententiam in medium adducit S. Augustinus Epist.164. nov. edit. ad Evodium num.9. pag.576. & neutram reprobat, quin nec immoratur in illis discutiendis, utpotè ab intento suo alienis (f). Origenes tract.35. in Matth. luculenter asserit, justos illos ad vitam rediisse, *non ante resurrectionem primogeniti ex mortuis*. S. Gregorius Magnus similiter homil.21. in Evangel. num.6. de Christo habet: *Solus mortuus est, & tamen solus minimè surrexit*. S. Hieronymus adhuc apertius profert testimonium in Matthæum 27. *Quamquam enim*, ait, *in obitu Christi monumenta patuerint, tamen cum monumenta aperta sunt, non ante surrexerunt, quàm Dominus surgeret; ut esset primogenitus resurrectionis ex mortuis*.

f *Respondetur hoc dictum per anticipationem, ut monumenta quidem illo terræmotu aperta esse intelligantur ... resurrexisse autem Justorum corpora non tunc, sed cum ille prior resurrexisset.*

Insinuare videtur S. Hilarius in Matthæum c.27. resurrexisse illos eo temporis momento quo Jesus expiravit: *Tunc*, ait, *monumenta aperta sunt*, quòd mortis vincula contererentur. Surrexerunt autem mortui, *quia illuminans mortis tenebras, & Inferorum obscura collustrans, in Sanctorum, ad præsens conspicuorum resurrectione, mortis ipsius spolia detrahebat*. Quibus verbis insinuat, Jesum Christum ad Inferos statim post obitum descendentem, vitam continuò, antequam ipse resurgeret, defunctis restituisse. Apertiùs etiam S. Chrysostomus asserit, Christum in revocandis ad vitam famulis suis probè demonstrasse Judæis, quàm falsa obtruderent, dicentes: *Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere*. Profectò si admirationi fuit Lazarus è tumulo revocatus, multò fuit admirabilius spectare Sanctos, qui ad vitam revocati videndos se pluribus obtulerunt (g). Theophylactus, & Græcorum cæteri, qui S. Chrysostomum præceptorem sibi in omnibus constituunt, paria sentiunt cum illo, tenentes, mortuorum resurrectionem, antequam Jesus è cruce deponeretur, factam, in pignus datam fuisse & signum futuræ eorum liberationis, qui in Infernis detinebantur.

g *Chrysost. in Matth* 27. *homil.*88.

Si tamen vera sint, uti nullus esse locus ambigendi videtur, animas Patriarcharum non ante ex Inferni carcere solutas fuisse, quàm ad illos liberandos descenderet Jesus; neque priùs eorum corpora ad vitam revocata, quàm animæ ex iis locis, ubi tandiu venientem expectaverant, liberæ abire permitterentur; agnoscamus planè oportet, resurrectionem Sanctorum seriùs aliquanto consignandam esse, quàm statim ab obitu Christi. Quamquam enim momento citiùs animæ ex uno in alterum locum feruntur, ut quæcumque à Spiritibus ab omni secretis materiâ geruntur, temporis successione non indigeant; vix tamen fieri posse concipimus, ut unico temporis momento plura hæc simul absolverentur; Jesus nimirum ad Inferos descenderet; adventum suum annunciaret; Sanctos Patriar-

chas

chas educeret è locis illis; animas corporibus innecteret.

h Vide Origen. Clem. Alex. Iren. aliosq.

Autumarunt veteres Patres (h), traxisse Christum moram aliquam in Inferois, quippe qui prædicandum susceperit detentis ibi incredulorum animabus, quarum plures revocarit ad fidem. Alia est hodie quidem recepta in Ecclesia sententia; constat tamen, eos, quibus ista persuadebantur, autumasse, Sanctos non nisi post aliquid temporis ab obitu Servatoris ad vitam rediisse; nisi fortè crediderint in dias luminis auras venisse illos, antequam Christus supra terram regrederetur. Nunquam autem legimus, Christum præsentiæ suæ super terram ulla exhibuisse argumenta, nisi post resurrectionem; quasi scilicet totum illud temporis intervallum egerit in Inferois, Sanctorum Patriarcharum animas solaturus (i).

i Vide Euseb. Emis. hom. 6. in Pascha. Theophylact. & Brugens. in Matth. 27.

Est igitur cur autumemus, nonnisi post Resurrectionem Jesu Christi, ad vitam Sanctos rediisse. Sed quis resurgentium corporis habitus? an omnibus gloriæ & immortalitatis dotibus ornatus, quomodo post generalem hominum resurrectionem expectamus? an mortali corpore circumdari, quomodo factum novimus cum Lazaro, cæterisque revocatis ad vitam, quibus reddita sunt mortalia corpora palpanda, & cibi potusque necessitati subjecta? an tandem fulgenti quadam, sed temporariâ luce nitebant, solvendâ brevì, postquam se videndos obtulissent? quemadmodum Moysis & Eliæ corpora in ipso transfigurationis Jesu Christi articulo insigni rutilarunt fulgore, quo brevì dissipato, in pristinum statum redierunt. Elias enim ad locum suum, ubi Messiam opperiebatur, restitutus est; Moysis corpus tumulo redditum usque ad secundam peculiarem, vel saltem ad generalem corporum resurrectionem.

Horum solutio maximè omnium repetenda est ex iis, quæ deinceps differentur, an scilicet Justi illi ad vitam revocati euntem in Cælum Jesum comitati sint, non animâ tantum, sed & corpore; an sepulturæ iterum corpora illa restituta, ad novam resurrectionem sint reservata? Si quis velit, rediisse illos ad vitam, nunquam deinceps ponendam, cæteras illis beatitudinis dotes nequaquam inviderit necesse est, tenuitatem nempè, facilem per loca cuncta penetrandi virtutem, & cætera, quæ Beatos decent. Si verò momento tantùm, vel saltem productâ ad horas, vel dies aliquos vitâ paruerunt, quemadmodum olim Moyses & Elias in monte Thabor; quæ tunc fuerit mortalium horum corporum indoles, satis intelligere omnes arbitror.

Verùm enim verò vix datur ambigendi locus, sedulò distinguendum esse inter corpora simplici, ut ita dicam, resurrectione donata, ac hominum consuetudini & vitæ restituta, ut constat de Lazaro cæterisque in Veteri Testamento, qui præsentissimam Eliæ & Elisei opem senserunt; & Sanctos illos, de quibus modò, sat ex Evangelio intelligimus, viros illos non omnium æquè mortalium obtutibus subjectos fuisse sed pro arbitrio revelasse sese; quare vix est ut negemus, alio circumdatos fuisse corpore, quàm quo mortales cæteri utuntur; neque enim pro arbitrio intuentium obtutibus nos permittimus denegamusque. Pseudo-Justinus in Quæstionibus ad Orthodoxos quæst. 85. mediam in hac re viam tenens, agnoscit, viros illos Sanctos ad vitam rediisse nunquam deinceps ponendam; non tamen Cæli felicitate donatos credit. Data illis corpora nondum de gloria corporis Christi participaverant; transmutationem enim suam opperiuntur; quemadmodum Henoch, & Elias superstites quidem adhuc, sed nondum præmio suo donati sunt; siquidem, addit ille, unus inter omnes Jesus Christus ad vitam hucusque rediit immortalem, & incorruptibilem, veluti primogenitus mortuorum & primitiæ dormientium.

Maneret ergo discutiendum, quis hodie sit corporum Henoch & Eliæ status. Illos planè corpore à nostro difformi circumdatos, nihil est quod suadeat; eò tamen nobis sunt feliciores, quò corpora illa nullis humanis vicibus & imbecillitatibus obnoxia sunt. Verùm quando de Elia & Henoch constaret, dubii tamen semper versaremur, an Authoris hypothesis ipsa pariter constaret cum veritate. Ubi, rogo, locorum degunt Viri illi Sancti, si extra Cælum manent? Hæc difficultatis solvendæ ratio difficultates ipsas non minuit, sed auget; majus facessunt, quàm quo liberamur, negocium. In re igitur incerta suspensos manere potiùs optamus, quàm judicare quidquam temerè.

Quod verò in tota hac Dissertatione arduum est maximè, illud reputandum est, an viri illi Sancti ad Cælum unà cum Christo ascenderint; an in terra ad communem cum cæteris mortalibus sortem manserint. Sunt in utramque partem non opiniones tantùm, sed & authoritatum ac rationum non infimi ponderis momenta. Ascendentem in Cælum Dominum exhibet Scriptura tanquam victorem quendam Regem, spoliis onustum, & captivorum, quos in libertatem asseruerat, satellitio stipatum (k). Descendit ille in mundum: *Prædicare captivis remissionem* (l). Propius igitur verò reputandum est, in Cælum illum rediisse, pompam comitante manumissâ illâ captivorum turbâ; & cum rediret ipse corpus referens gloriâ & immortalitate donatum, par equidem videbatur, ut simili cum illo gloriâ fulgerent, potissimi resurrectionis illius testes atque amicorum intimi, quos maximè eâ de causâ ad resurgendum unà secum invitaverat (m). An fortè æquum videretur, ut eorum animas à corporibus, cum quibus vinculum ipse sociaverat, revocaret, ut iterum corpora illa putrescerent in sepulchro? Nec sanè potuit absque intimo doloris sensu sociale illud vinculum dissolvi; cum tamen dolorem omnem à spiritibus beatis abesse par sit. An Deus collata à se dona, tactus pœnitudine, revo-

k *Vide Osee. 13. De manu mortis liberabo eos, & ero mors tua, o mors. Psal. 67. 19. Ascendisti in altum, cepisti captivitatem. Ephes. 4. 8. Ascendit in altum, cepit captivitatem, dedit dona hominibus.*

l *Luc. 4. 18.*

m *Vide D. Thom. 3. par. quæst. 53. art. 3. ad 2. & Maldonat. in Matth. 27.*

eat, & quæ unâ manu præbet, alterâ repetit [n]?

n Rom. 11. 29. *Sine pœnitentia enim sunt Dei dona.*

S. Ignatius Martyr in sua ad Magnesianos Epistola c. 9. ita resurrectionis Prophetarum in obitu Christi meminit, quasi beneficii absolutissimi, neque subjectos illos iterum morti vel leviter quidem insinuat: *Ipsum ut Doctorem expectabant, & propter hoc ipsum is adveniens suscitavit ipsos ex mortuis.* Pseudo-Justinus in Quæstionibus ad Orthodoxos quæst. 85. tenet, Patriarchas ad vitam quidem immortalem resurrexisse, sed in Cælum receptos non esse uti in superioribus observatum est.

Origenes in Matth. 7. tract. 35. insinuat, viros illos Sanctos, resurrectionis Jesu Christi comites, euntem pariter in Cælum sequutos fuisse. Luculentiùs tamen in Canticum Canticorum asserit, illum è mortuis resurgentem unà secum ad vitam revocasse, quos mortis captivos detineri comperit; secum autem in Cælum non spiritus tantùm sed & corpora illorum rapuisse, uti, ait ille, docet Evangelium, quo plures viros Justos vitæ restitutos in Sancta Civitate Dei viventis visos instruimur. S. Clemens Alexandrinus (o) obiter tantùm rem attingens, habet tamen satis apertè, viros Sanctos, post Servatoris decessum vitæ restitutos, in meliorem alteram vitam fuisse translatos.

o Strom. l. 6. pag. 764. Edit. Colon.

Eusebius Cæsariensis Demonstr. Evangel. c. 12. sub ipsis oculis vividis coloribus exprimens victoriam à Jesu Christo de morte eâ occasione relatam, addit, Jesum Christum post commendatum Patri suo spiritum, statim relicto corpore, ne expectato quidem supremo mortis ictu, interiisse; sed, ait, mortem moriendo prævenit, trementem ille victor apprehendit, & fugam tentantem retinens, coegit ad pedes victoris accidere, confregit tenebricosi illius carceris forea, quibus Sanctorum animæ clausæ detinebantur, eduxit illas, ac in dias luminis auras & animas ipsas, & se pariter revocavit; tum nobili illo satellitio stipatus, in Cælestem Jerusalem triumphantis more ingressus est. Favet huic opinioni, nec obscurè, S. Hilarius (p) asserens, Jesum Christum regnare in Sion, non terrestri illâ parricidii sanguine fœdatâ Urbe, sed in cælesti altera, *cujus*, ait, *& existimo hodieque incolæ sunt in Passione Domini resurgentes.*

p In Psal. 2. n. 26. p. 40. Vide si lubet, & in Matth. c. 33. n. 7.

Non satis sibi constare hac in re videtur S. Epiphanius; alicubi enim exponens illud S. Pauli 1. Cor. 15. 20. *Primitiæ dormientium Christus*, observat (q), spectatos quidem unà cum reduce in vitam Christo defunctos alios in vitam revocatos; nonnullos etiam ad vitam restituisse Eliam & Eliseum; Lazarum aliosque nonnullos restituisse pariter Jesum Christum; sed, addit, in eo Christi resurrectio à cæteris distinguitur, quòd ille ad vitam immortalem redierit, isti verò omnes ita ad vitam revocati fuerint, ut morti iterum submitterentur. Alibi verò (r) agens de Justorum in terra cadaveribus, ex eo numero excipit Sanctos unà cum Jesu Christo in vitam revocatos, & cum ipso in conclave sponsi introductos, de quibus legimus in Evangelio, venisse in Sanctam Urbem, & spectandos pluribus sese obtulisse. Constat enim illos, addit S. Doctor, primò quidem Jerosolymam terrestrem ingressos, deinde verò in Cælestem introductos, cujus fores nemini ad id usque patuerant.

q Hæres. 64. n. 63. p. 594.

r Hæres. 75. n. 7. p. 911.

Ut secum ipse S. Epiphanius concilietur, primus ejus locus explicari posset de mortuis, quibus consuetæ vitæ usura in corpore mortali & corruptibili restituta esset; non verò de illis, quibus subtile & gloriâ donatum corpus beneficio divino collatum fuisset (s). Lazarus, cæterique ad vitam per Eliam & Eliseum revocati, tunc ad vitam restituti sunt, eorum corpora recens in tumulum illata, neque in saniem neque in pulverem adhuc dissoluta fuerunt: mortuos verò jam inde à pluribus annis & in pulverem resolutos, stare vivos jussit Christus. Priorum caro integrum erat adhuc, & nondum marcidum frumenti granum; nec dum ad germen emittendum paratum: horum verò mollescens jam & diffluens, aptumque proindè ut germinaret. Caro ista novo vitæ spiritu fota, immortalitati germinavit.

s Vide, si placet, eundem Epiphan. Anchor. c. 102. p. 103.

Plus etiam variat S. Hieronymus, & majori negotio secum ipse conciliaretur. In Epistola 5. hæc scribit. *Post Christum Latro in Paradisum, & idcirco in resurrectione ejus multa dormientium corpora surrexerunt, visaque sunt in cælesti Jerusalem.* In Epistola verò 17. ad Paulam & Eustochium habet. *Nec statim Jerosolyma cælestis, sicut plerique ridiculè arbitrantur, in hoc loco intelligitur; cùm signum nullum esse potuerit apud homines Domini resurgentis, si corpora Sanctorum in Cælesti Jerusalem visa sunt.*

Vera sunt ista quidem, si statim in Cælum recepti viri illi Sancti fuissent; qui verò tenent, illos in Cælum unà cum Jesu transisse, habent pariter persuasum, spectatos illos priùs in terrestri Jerusalem. Locus enim ille Evangelii, ubi legimus visos illos in Sancta Civitate triplici ratione exponitur: 1. Justos illos spectandos se reipsâ in urbe Jerusalem præbuisse. 2. Typum verò eorum resurrectione exhibitum spiritualis hominum resurrectionis, qui per fidem, Baptismum & proborum operum exercitium in Cælesti Jerusalem jus sibi civitatis promeruerunt, quam expositionem ipse S. Hieronymus Epist. 150. ad Hedibiam q. 8. suppeditat. 3. Non incongruè arbitraremur, illos ad Cælestem Jerusalem immortali & perpetuo gaudio fruituros ascendisse. Triplex hæc Evangelici textûs expositio legitur tum apud S. Hieronymum, cùm etiam apud Interpretes.

In terrestrem Jerusalem primùm, dein & in Cælestem Justos illos spectandos ducit Beda Venerabilis in Matt. 27. Superstites adhuc in Cælum unà cùm Jesu ascendisse illos, docent Rabanus Maurus, & Druthmarus in Matthæum. Paschasius Radbertus in Matth. l. 12. pag. 1287. quæstionem agitari notat, an scilicet viri illi Sancti post resurrectionem iterum obierint,

ut

ut novæ iterum resurrectioni pararentur, quemadmodum & in Lazaro bis defuncto & bis pariter ad vitam revocando factum scimus. Addit, nihil expressum eâ de re legi in Evangelio; obtinere autem apud plerosque sententiam, ita viros illos ad vitam revocatos fuisse, ut immortalitate & cælesti beatitudine donarentur. Porrò viros illos credit testes fuisse assertæ fidei de resurrectione Servatoris, ut proinde non piè tantùm censeri, sed & credi pariter ad vitam immortalem revocatos fuisse: quomodo enim veri resurrectionis Jesu Christi & nostræ pariter assertores haberi potuissent, si à mortuis revocati morti iterum destinarentur? Nihil sanè, addit ille, satis expressum eâ de re habetur in Evangelio; sed nec contraria sententia ex eodem Evangelio, vel minimâ quidem conjecturâ, probaretur.

Agnoscit Tertullianus (t), persuasum esse quamplurimis, Patriarchas & Prophetas ad vitam restitutos in Cœlum ascendisse *ut appendices Dominicæ resurrectionis*. Eandem sententiam recitat S. Augustinus in Epist. 164. ad Evod. n. 9. *Scio quibusdam videri morte Domini Christi jam talem resurrectionem præstitam justis, qualis nobis in fine promittitur*. Neutram ex his opinionibus probat. Sed vetus ex eo Augustini testimonio & celebris in Ecclesia persuasio satis adstruitur, quam pariter admittit Rufinus in Symboli Expositione. *Ingressi sunt in sanctam Civitatem, de qua Apostolus ait: Quæ autem sursum est Jerusalem, libera est &c.*

t De Anim. c. 55. p. 304.

Accedit his omnibus recentiorum Interpretum turba, quibus persuasum est, viros illos Sanctos ad vitam immortalem revocatos fuisse, & cælesti beatitudine in corpore pariter & in animâ donatos. Hanc sententiam proponit & nonnullis adductis argumentis fulcit S. Thomas (u), quanquam ipse aliò divertit. Laudat idem pariter Orationem de Assumptione sub S. Hieronymi nomine vulgatam, in qua res illa in medio relinquitur. Nihil etiam satis certi asserit eâ de re Dionysius Carthusianus in Matth. 27. Cornelius à Lapide (x) asserit, magis communi & probabili persuasione teneri, Sanctos illos in Cælum unà cum Jesu ascendisse. Ita revocatos ipsos ad vitam, ut ab omni secundæ mortis metu liberarentur, insinuare videtur Rupertus Abbas, cùm oppositam sententiam tanquam novam quorumdam opinionem notet: *Qui utique (ut quidam æstimaverunt) iterum mortui resurrexerunt* [y]. Eximit pariter à morte Maldonatus.

u D. Thom. 3. p. q. 53. ar. 3.

x In Matth. 27.

y In Joan. l. 6. Comment. p. 310.

Verùm opposita huic sententia, tenens neque immortalitate neque Cælo viros illos, vitæ restitutos, donatos fuisse, alteri præstat, quà Scripturæ Textibus quà Patrum authoritatibus, quà tandem rationum momentis. S. Paulus ad Hebr. 11. 40. habet de Patriarchis: *Non acceperunt repromissionem, Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur*. Non adhuc ergo illi in cælestem beatitudinem viventia corpora sua intulerunt, quid enim tunc sperandum ipsis aliud superesset?

Idem pariter Apostolus de futura resurrectione agens, asserit, Jesum Christum primitias esse dormientium excitandorum suo tandem tempore ad vitam. Profectò si quis vivens corpus suum in Cælum illaturus fuisset unà cum Christo, nemo sane præferendus videbatur Davidi, S. Joanni Baptistæ, Patriarchis, & Prophetis in Palæstina sepulturę mandatis. Constat autem virorum illorum & tumulos & sacræ pariter lypsanæ in ea regione etiam post Ascensionem Domini culta fuisse; ut proinde fateamur oporteat, nunquam fuisse commissum, ut ad vitam immortalem revocarentur, vel saltem aliam fuisse ejus regionis persuasionem.

S. Petrus ad Judæos Jerosolymitanos verba faciens (z), habet: *Viri fratres, liceat audacter dicere ad vos de Patriarcha David, quoniam defunctus est, & sepultus, & sepulchrum ejus est apud nos usque in hodiernum diem*; ex quo inferebat Apostolus, de Jesu Christo & non de se ipso dixisse Davidem: *Non derelinques animam meam in Inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem*. Quæ vis, rogo, esset argumenti hujus, si David gloriâ & immortalitate animâ pariter & corpore donaretur? Reposuissent tunc certè Judæi, vaticinii hujus oraculum in Davide impletum fuisse, qui in tumulum quidem fuisset illatus, sed revocatus iterum ad vitam immortalitata & gloriâ frueretur.

z Act. 2. 29.

Si quis reponat, lypsana illa S. Joannis, Samuelis, Eliæ, Elisei, sicut & sepulchra Abrahami, Isaac, & Jacob, quę in Palæstina, & alibi monstrarentur, nihil ad probandum intentum valere; fieri enim utique potuisset, ut vacua essent sepulchra, & lypsanæ illa suspecta. Esto quidem: sed quicumque de veritate earum rerum certâ persuasione tenebantur, illis utique contraria immortalitati illorum Sanctorum sedebat opinio; ex quo adversùs contrariam sententiam, utpote populorum persuasioni oppositam, magnum ducitur præjudicium.

Refutat Tertullianus (a) sententiam illorum, qui Patriarchas, & Prophetas post Resurrectionem Jesu Christi ad Cœlos ascendisse tenent. Imbecillibus ille argumentis probat, animas tantùm Martyrum Cælo donari: asserit insuper, scripto à se Libro probatum fuisse, animas omnes, Martyrum tantùm exceptis, in Infernis usque ad diem Domini detineri (b). Hæc argumenta rejicimus, satis habentes Scriptorem hunc testem sententiæ apud Veteres plurimos obtinentis (c) attulisse; Sententiæ, inquam, tenentis sanctorum animas non priùs beatitudine donandos, quàm post generalem hominum resurrectionem: quod de omnibus æquè sanctis, ne iis quidem exceptis, qui ad vitam unà cum Jesu Christo redierunt, admittunt. Unde facilis conjectura, ne probasse quidem illos sententiam de recepto illorum SS. corpore in cælestem beatitudinem.

a De Anim. c. 55. pag. 304.

b *Habeo etiam de Paradiso à nobis libellum, quo constituimus omnem animam apud inferos sequestrare in diem Domini.*

c Vide in primis Iren. l. 5. c. 31. pag. 331. nov. edit.

S. Chrysostomus disertè asserit (d), viros illos ad vitam revocatos, cùm Jesus Christus in Cruce adhuc penderet, obiisse iterum; & in Homilia 28. in Ep. ad Hebr.

d Hom. 40. in 1. Cor. 15. pag. 690.

br. cap. 11. asserit: *Affirmo post Apostolum, SS. Prophetas, & Patriarchas veteris Testamenti debitum sibi premium non adhuc accepisse, volente Deo, ut ante nos retributionem obtinerent.* Intar illos Justos recenset Abelem, Noe, Abrahamum, & ipsum tandem Apostolum. Adeò ergo longè aberat Chrysostomus ab adstruenda corporum illorum Sanctorum beatitudine, ut na animabus quidam concaderet. Eadem fermè scribit Theodoretus in eundem locum S. Pauli (e), omnes enim sanctos, nullo excepto, opperiri ait debitas sibi coronas, & præmia. Docet Theophylactus viros illos sanctos ad vitam taotùm revocatos fuisse, ut resurrectionis Jesu Christi veritatem adstruerent; cuius signum est, ait, quòd post quàm sa spectandos pluribus Jerosolymæ commorantibus obtulerunt, iterum jacuerunt in sepulchro (f). Agnoscit Euthymius in Matth. 27. rediisse illos ad vitam, ut fidem adstruerent prædicantibus Jesu Christi resurrectionem; sed iterum obiisse affirmat: quæ communis est Græcorum persuasio, sententias S. Chrysostomi plerumque adoptantium.

e In Hebr. 11. pag. 452.

f Theophylact. in Matt. 27. pag. 178.

Asserit non ambignè S. Ambrosius, Jesum Christum gratiam futuræ resurrectionis nobis promeruisse, *sed*, ait, *solus ipse adhuc resurrectione perpetuâ resurrexit.* Et alibi (g), temporali resorrectione viros illos Sanctos ad vitam rediisse affirmat; agnoscens simul illâ æternæ nostræ resurractioois typum exhiberi.

g In Luc. 6. 8. *Sic & resurrectio temporalis in Passione Domini celebratur, ut perpetua illa credatur.*

Patres, quorum testimonia huc usque laudavimus, nonnisi obiter rem attigeruot; seriò expendit S. Augustinus in Epistola 164. ad Evodium num. 7. 8. 9. Revocat in axamen argumenta ferè omnia, supra à nobis deducta; & post librata utriusque partis momenta, statuit tandem, minùs sibi persuaderi, justos ad vitam revocatos cum Jesu Christo, sive eodem, quo ille, tempore, sive post illum (nihil enim sibi affirmandum eâ de re censet), ad vitam immortalem revocatos fuisse. Alioqui enim credit Augustinus nunquam asseri potuisse Christo privilegium *primogeniti mortuorum*; vix etiam constaret illud Apostoli ad Hebræos 11. 40. Deum nimirum providentiæ suæ coosilio id voluisse, ut Patriarchæ perfectam operum suorum retributionem ante nos nequaquam reciperent. Addit tandem, imbecilliorem futuram alioqui vim argumenti S. Petri, qui è sepulchro Davidis, in Judæa suâ adhuc ætate spectando, Judæis demonstrat, Davidem ipsum à corruptione expertam non fuisse, ac proinde ad alium planè spectare Textum Psalmi secundi, da quo nos supra.

S. Thomas (h), post relatas utriusque opinionis rationes, sententiam suam proferens, docet, Sanctos illos unâ cum Jesu Christo ad vitam revocatos, novâ iterum morte interiisse; quam nos pariter sententiam magis conformem reputamus Scripturę, Patribus, atque ipsi demum traditioni. Nec suâ responsione carent argumenta, quibus sanctorum æterna resurrectio probatur. Triumphum Jesu Christi satis decorabat ingens illud animarom satellitium, quod è longa illa tot sæculorum captivitate liberatum, secum ille triumphantis more in Cælum tunc primò patens mortalibus deduxit. Æqua enim ratio volebat, triumphatorem illum à cæteris, qui pompam comitabantur, distingui, ut gloriosum ejus & immortale corpus omnium primum in gloriam, introduceretur; quod satis erat ad fidem nostram confirmandam, spem erigendam, solandos viros Sanctos, qui alioqui futuram corporum resurrectionem non secùs ac nos opperiuntur.

h D. Thom 3. p. q. 53. art. 3.

Cùm autem Prophetæ & Patriarchæ reipsâ ad vitam, licèt deinde ponendam, rediissent, documentum exhibere poterant apertissimum de veritate resurrectionis Jesu Christi; quæ si semel mortalibus constitisset, constare utique poterat futuræ nostræ resurrectionis dogma. Viri illi Sancti, qui corpus receperunt, ut de resurrectione Christi fidem axhiberent, eo jubeote corpus illud sine dolore & dolorum tumultu posuerunt, statim ac muncre suo functi sunt; commodum enim sibi ducebant, si voluntatem cælestia Patris implereot. Nec Deus inconstaotiæ vel pœnitudiois in eo arguaretur, quòd novæ illos morti permiserit; non enim nisi eâ conditione revocavit ad vitam. Hanc illis grattam plenam utique & absolutam contulit; nihil autem illum cogebat, ut semel eâ concessâ, alteram pariter adderet, satis utique diversam, ut scilicet immortalitate corporis & Cælo donaret.

Patres illi, qui pro immortalitate Sanctorum laudantur, in tres classes distingui possunt. Alii aperto testimonio, sed nullo satis valido argumento, rem asseruerunt; alii hæsitantes & ambiguè rem docent; alii tandem sibi ipsis non constant, eorumque testimonia in utramque sententiam afferuntur. Prioribus illis Patribus alios opponimus, æquè clarè & axpressè, sed melioribus ductis rationibos, oppositum affirmantes. Quorum testimonia obscura sunt & ambigua, sicut & eorum, quorum pro utraque sententia momenta valent, authoritatem non moramur; æquè enim pro nobis ac contra nos laudarentur. Ejus planè generis testimonia nulla sunt; & cum Patres & Ecclesiastici Authores inter se committuntur, æqua ratio postulat, ut utriusque partis momenta expeodantur. Persuasum autem habemus, Scripturæ Textus illos, quos laudavimus, multò esse clarioras, quàm qui pro adversa sententia afferuntur. Accedit insuper nobis suffragium illorum Patrum, qui veluti tres columnæ Theologiæ habentur, nimirum S. Chrysostomi apud Græcos, S. Augustini apud Latinos, & S. Thomæ apud Scholasticos.

Audacter igitur affirmandum nobis ducimus, Sanctos illos ita rediisse ad vitam, ut novæ morti subderentur; è qua iterum in novam vitam statâ dia revocaodi sunt. Si minùs autem constet numerus, ætas, & cætera omnia, quæ ad resurgentes illos pertinent, constat tamen reipsâ resurrexisse instructos corpore, non omnium quidem intuentium oculis subjecto, nec eâ

forte

fortè gloriæ dote aucto, qua tandem fruituri erunt Justi in gloria Cælesti; apto tamen ad persuadendam & præsentem Jesu Christi resurrectionem, & hominum futuram. Asserimus tandem, contigisse facilè, ut nonnisi post Domini resurrectionem, adeòque post reditum ejus ab Inferis (eò enim descendisse post obitum ad liberandas Sanctorum animas in ejus expectationem arrectas, Fides docet) Sanctos illos vitæ restitutos; quamquam Textus S. Matthæi 27. 52. 53. habet patuisse monumenta statim cum Jesus Christus in cruce spiritum emisit.

DISSERTATIO
DE S. JOSEPH S. MARIÆ VIRGINIS CONJUGE.

Quæcumque de S. Josepho attingit, pauca licèt, Scriptura, adeò ad viri gloriam conferunt, & quæ de illo agitantur quæstiones, tanti videntur momenti, ut peculiari Dissertatione de insigni illo viro tractare operæ pretium duxerimus. S. Josephus germen est Davidicæ radicis insigne, Mariæ conjux, Virginitatis ejus custos, Jesu Christi parens, & altor. Ipso S. Spiritûs organo *Justi* titulo decoratur. En Viri decora, en agitatas de illo quæstiones. Quæ Viri genealogia? quod munus? an præter S. Virginem priorem alteram conjugem admiserit? quomodo ad ejus conjugium pervenerit? cur dimittere illam cogitaverit? quo sensu *Justus* appelletur? quando obierit? & ubi fuerit sepulturæ mandatus? Hæc modò nobis discutienda.

ARTICULUS I.

Joseph genealogia.

AD Tribum Juda, & familiam David pertinuisse S Josephum, tradente Scripturâ sat constat. S. Paulus ad Hebr. 7. 14. scribit, omnibus exploratum esse, Jesum Christum è familia Juda satum fuisse; & Angelus ad Josephum, Matthæi 1. 20. *Joseph fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam.* Idem tandem Evangelista ejus viri genealogiam deducit ab Abraham per Davidem (*a*).

Plures tam inter Recentiores, quàm Veteres autumarunt, S. Lucam (*b*) eandem pariter Josephi genealogiam ab Adam usque ad Heli instruxisse; sed quæ negotium faciunt in hac opinione, infra examinabimus. Discutiendum est priùs, an Joseph unicus esset hæres in familia David, quod Erudito cuidam recentiori (*c*) probatur; seu potiùs ille tantùm arctiori quàm cæteri omnes necessitudinis vinculo nectebatur Virgini; quæ cùm, juxta plurimorum Patrum sententiam (*d*), unica esset patris sui, & familiæ hæres, ex Legis præscripto (*e*) conjugi Josepho fuerit destinanda.

Ad primam illam difficultatem quod attinet, duobus illa Textibus præposterè expositis innititur. Priori illo Angelus Josephum appellat filium David (*f*); secundo Gabriel hæc habet ad Mariam: *Dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum.* Hisce duobus Textibus probatum creditur, Josephum unicum fuisse, & singularem Davidicę domûs hęredem simulque Jesum Christum in hanc hæreditatem illius successisse. Statuunt proinde impletam in Jesu Christo fidem oraculi Jacob (*g*): *Non auferetur sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est.*

Hujus ratiocinii vim me planè non assequi fateor. Joseph filius est David; unicus ergo erat in domo sua, & singularis familiæ hæres. Tum & illud: *Jesus Christus regnabit in Domo Jacob, & sedebit in sede David patris sui*; postremus est ergo familię illius hæres. Tantumdem profectò liceret inferre de Salomone, Roboamo, Josia, cæterisque Regibus Juda post Davidem. Nonne Jesus Christus palàm manifestavit, Regnum suum non esse de hoc mundo (*h*)? Nonne legimus, diu post ejus obitum Vespasianum Imperatorem solerter indagari jussisse reliquias Domûs Davidicæ, quibus exterminatis, defectionis, & restituendæ Monarchiæ ansam omnem Judæis adimeret (*i*)? Restabant ergo è Davide hæredes; nec Jesus Christus unquam ad temporale aliquod Regnum jus sibi vindicavit.

Quod attinet ad opinionem præferentem, Josephum arctissimo supra cæteros necessitudinis vinculo conjunctum fuisse cum Mariâ, unicâ in Domo suâ hærede, hæc non recèns invecta, sed antiquissimos habet assertores, S. Hilarium, S. Cyrillum Alexandrinum, Eusebium Cæsariensem, S. Eucherium, Euthymium, Teophylactum, aliosque plures; sed rationes promendæ sunt. Vetustissima Evangelia Nativitatis B. Marię, & Protevangelium S. Jacobi apertè notant, Mariam unicam fuisse matris suæ Annæ & Joachim; sed eorum Operum authoritas, præterquam ejus opinionis Ve-
in-

a Matth. 1.
b Luc. 3. 23. &c.
c Harduin. in not. V. T. [illegible] 523.
d Hilar. in Matth. 1. Eu[illegible] Hist. Ec[illegible] c. 7. Cyrill. contra Julian. [illegible] Eu[illegible] q. 1. in Matth. Th[illegible] Euthym. in Matth. 1. [illegible] Maldo[illegible] in Matt. [illegible] Grot. Brug. alios.
e Num. 36. 6. 7.
f Matth. 1. 20.
g Gen. 49. 10.
h Joan. 18. 36.
i Eusеb. Hist. Eccl. l. 3. c. 12.

tustatem, nihil sanè probat.

Nemo unus apud Veteres S. Virgini fratres adsignavit (k); qui tamen sorores tribuerint, plures sant profectò. Et quando fratribus omnibus & sororibus caruisset, non statim tamen inferretur, S. Josephum sive ad ejus familiam pertinuisse, sive arctissimo præ omnibus necessitudinis vinculo cum illa conjunctum; nunquam enim in Lege interdictum puellis, ad quas hæreditas non petineret, ut quem maximè vellent, conjugem seligerent. Hæredibus tantùm, quæ germanis earent, sive illæ plures fuissent, sive una singularis puella, præceptum fuit, ut in Tribu sua coniugem quærerent (l): *Nubant quibus volunt, tantùm ut sua Tribus hominibus.* Scriptores Veteres apocryphorum illorum Evangeliorum, qoæ supra, nunquam feront S. Josephum coactum fuisse lege propinquioris cognationis ducere sibi in conjugem Mariam; quin & contraria omnia docent. Nec sanè quidquam habent eâ de re Patres, nisi fortè unicus S. Epiphanios hæres. 78. c.7. Inferunt tamen plures, S. Virginem ad Tribum Juda & familiam David pertinuisse, quòd ex illa satus esset S. Joseph: inferont autem eo ducti, sed non vero principio, puellas scilicet lege coactas nubere viris è Tribu & familiâ suâ. Nihil enim tale de puellis generatim in Lege, sed tantùm de hæredibus, utì supra innuimus.

Statuendum est planè, S. Matthæum in capite Evangelii sui genealogiam S. Joseph deduxisse; an verò eandem instruxerit S. Lucas, ex eo maximè ambigitur, quòd series genealogica apud geminos illos Evangelistas à Davide usque ad Zorobabelem, & à Zorobabele usque ad S. Josephum Virum S. Mariæ, omnium in ea postremum, variat. In S. Matthæo pater Josepho assignatur *Jacob*, in S. Luca *Heli*. An duo hæc nomina duos distinctos homines, an unicum & singularem designant? Reponunt duos esse viros, quos ambos diversâ ratione assignatos Josepho parentes volunt; alter enim parens erat juxta Legem sive adoptione, alter secundùm carnem & naturalis (m). Patrem juxta legem appellamus illum, cui sinè liberis decedenti frater superstes vel propinquior inter cognatos, viduâ ejus conjuge ductâ, liberos suscitavit (n), defuncto illi assignatos. Sed cum ista mera sit hypothesis, uter ex illis, Jacob ne, an Heli, pater esset naturalis vel adoptivus non constat.

Veruntamen invaluit in Ecclesia vetustissima quædam traditio, à Julio Africano servata [o], quam tenere se profitetur à necessariis Jesu Christi secundùm carnem. Fert autem illa, *Mathanum* è Davide per Salomonem prognatum, & *Melchim* è Davide per Nathanum, eandem conjugem Escham alterum post alterum duxisse: ax qua fœmina Mathano natos est *Jacob*, & Melchi genitus *Heli*. Porrò Heli uxorem duxit, cuius nomen latet, liberis vacuus decessit. Quare juxta Legis præscriptum (p) Jacob viduam ejus conjugem duxit. E' postremo isto conjugio natus est Joseph, simul & semel filius Jacob secundùm naturam, & Heli secundùm Legem.

Hæc difficultatis solutio eò magis in pretio habenda est, quò magis tamquam domesticos habet assertores; deducta enim dicitur ab ipsa S. Joseph familia, cujus sanè testimonio præ cæteris standum esse arbitror. Sed illud habet incommodi, quòd *Melchi & Heli* alterum post alterum jungit, veluti filium & patrem; cum inter duos illos, nempè inter Melchi & Heli, S. Lucas duos constituat, nempe Mathat & Levi. Legisse videtur Julius Africanus cæterique illum secuti, in suis Exemplaribus nomina Melchi & Heli duobus illis intermediis expunctis. Et quidem S. Irenæus l.3. c.33. nonnisi 72. generationes supputat ab Adam usque ad Jesum Christum; cùm S. Lucas 74. juxta nostra Exemplaria præferat. Positum ab Africano systema maximè invaluit apud Veteres (q), nec sanè infrequentes babet laudatores apud nostrates.

Autumat S. Epiphanius hæres.78. num.7. Jacob cognomento *Pantherem*, patrem fuisse *S. Ioseph & Cleopha*, S. Josephum priorem conjugem è Tribu Juda duxisse, è qua sex filios, quatuor nempe mares, & duas fœminas, retolerit. Natu maximum inter filios statuit *Jacobum fratrem Domini*. Paulò aliter rem explicat S. Damascenus de Fide l.4. c.15. tenet enim *Levi* per Nathanum è Davide prognatum, filios habuisse *Melchi & Pantherem*: è Panthere natum *Bar pantherem*; ex hoc verò *Joachimum*, patrem B. Virginis. Ex altero verò genealogiæ surculo *Mathan* è Davide per Salomonem filium habuit *Jacob* patrem Joseph, conjugem B. Mariæ. Nomen *Pantheris* legitur pariter in Origene (r), in Thalmude Babylonico (s), & in Actis Jesu Christi. Judæorum operâ vulgatis; habent enim hæc omnia Pantherem velutì parentem Jesu Christi. Verùm traditionibus istis ut antiquitatis multum, ita fidei parum est; procusæ sunt enim fabellæ à Judæis, unicè studentibus ut invidiam Jesu Christo & Christianæ Religioni crearent.

Expeditiorem conciliandæ utriusque Evangelistæ genealogiæ rationem inire se recentiores Interpretes autumarunt (t), statuentes, deductam à S. Matthæo genealogiam S. Josephi, & à S. Luca alteram Virginis Mariæ. Juxta hoc systema, Jesus Christus è familia David natus est per utrumque parentem; uterque enim, licèt per diversos canales, ex eadem familia deducitur. Cum autem postremam hanc sententiam peculiari Dissertatione nos antea firmaverimus, nihil hîc ulteriùs immorandum.

Non defuerunt, qui crederent (u), S Josephum jura Sacerdotis & Regis in se uno conciliasse; quippe qui surculus esset domus Davidicę & Aaronicæ. Nihil tamen occurrit sive in Evangelio, sive in traditione, quod faveat huic opinioni: necessitudine quidem cum familia Sacerdotali juncta erat B. Virgo, cujus dicitur cognata S. Elisabeth è filiabus Aaron: sed numquid propterea ad eandem familiam Joseph pertinebat? Reputarunt etiam Ve-

te-

k *Vide Hieron. in Matth. 27. in Helvid. c. 7. Theodoret. in Epist. ad Galat. pag. 268. Petr. Chrysol. serm. 48. Beda in Mar. 3. 28.*

l *Num. 36. 6.*

m *Vide Ambros. in Luc. Quidam apud Augus. quæs. in N. T. q. 56. Idem l. 2. q. Evang. q. 2. Idem de consensu Evangelist. l. 2. c. 2. 3.*

n *Deut. 25. 5.*

o *African. ad Aristid. apud Eusib. l. 1. c. 7. Histor. Eccles.*

p *Deut. 25. 5.*

q *Euseb. hist. Eccl. l. 1. c. 7. Ambros. l. 3. in Luc. Nazian. Carm. de Christi generat.*

r *Contra Celsum l. 1. pag. 25. edit. Cantabrig.*

s *Tract. Sanhedrin.*

t *Galatin. Jansen. Genebr. Grot. Gemar. Ligfoot. Hor. Hebr. Brug. in Matth. Spanhem. Dub. Evangel. Vossi. de Generat. Christ. Toynar. harm. Evang. pag. 3 8. 13.*

u *Serm. 3. in Annunciat. Virg. pag. 325. 326. Appendic. t. 5. Oper. S. August. nov. edit. eadem qui sermone 25. & in Nativit. Domini Appendic. Lovaniens. pag. 659.*

feres nonnulli, Jesum Christum simul & semel Sacerdotem fuisse è genere Aaron, & Regem è stirpe David; sed quando vera hæc sint de Jesu, numquid & de Josepho idem reputandum? Erat juxta Scripturas Jesus Christus Rex pariter & Sacerdos, Sacerdos tamen juxtà ordinem, non Aaronis, sed Melchisedech, & Rex alterius planè quàm constituti in orbe Regni.

ARTICULUS II.

Quodnam S. Joseph munus exercebat.

VEtus, nec ambigua, traditio tenet lignariam exercuisse S. Josephum. Evangelium apocryphum S. Jacobi ædium ædificatorem fuisse docet (x); addit pariter, quòd cùm semel sacræ buccinæ sonitu viri omnes conjuge viduati in Israele ad Templum, virgam quilibet suam ferentes, invitarentur, Josephum asciâ relictâ (y) procurrisse cum cæteris. Legimus pariter in Evangelio apocrypho Infantiæ Salvatoris (z), Jesum Christum unà cum S. Josepho patre suo per Urbem discurrisse, quò ad exercitium artis suæ appellabantur, nempè ad conficiendas arculas, cribros, ianuas; & cum fortè in lignum aliquod incideret brevius sive longius, quàm oporteret, Jesus Christus solo tactu comparabat ad opus. Non authoritatem moror horum Operum, sed vetustatem & veteris receptæ traditionis testimonium.

x *Protevang. Jacobi* 2. & 9.

y *Ibid.* c. 9.

z *Evangelium Infantia* c. 38.

Refert S. Justinus Martyr in Dialogo cum Tryphone, Jesum parenti suo præsto fuisse in conficiendis jugis & aratris. Cædendis arboribus, ædibus ædificandis, similibus cæteris exercendis incubuisse perhibet S. Ambrosius (a); sed ibidem pariter asserit, instrumenta illum tractasse ferramentarii vel fabri ferrarii, quod è Teophylo Antiocheno vir Sanctus deduxit. Refert Theodoretus, & Sozomenus (b) quæsivisse olim Libanium à viro quodam Christiano, quid faceret Jesus Christus: cui alter respondit, feretrum Imperatori Juliano fabricare. Author Operis imperfecti in Matthæum cap. 5. 58. S. Thomas, recentiores ferè omnes Interpretes fabrum lignarium illum constituunt: quæ sanè traditio est totius Orientis, unde dedoxit Mahometus, Josephum artem suam exercuisse in Templo Domini.

a *In Luc.* l. 3. n. 2. p. 5314. *Ex Theophyl. Antioch. in Matth.* 33.

b *Theodor. Hist. Eccles.* l. 3. c. 18. *Sozomen. histor. Eccles.* l. 6. c. 2.

Cùm tamen Græca vox *Tecton*, qua Evangelistæ professionem S. Josephi exprimunt, designet generatim hominem opificem, Veteres plures autumaront, ferrariam exercuisse. S. Hilarius expressè in Matthæum 13. habet. *Jesus fabri erat filius, ferrum igne vincentis.* Hanc sententiam non reprobasse S. Ambrosium, supra observavimus; sed ferrariæ lignariam jungit: *Pater Christi igne operatur, & Spiritus tanquam bonus anima faber vitia nostra circumdolat.* Beda Venerabilis in Marc. 6. sub allegoriæ ambagibus scribit, Jesum filium esse viri, qui per *ignem & spiritum* operatur; ipsum verò Jesum baptizare *in Spiritu & igne.* Eandem allegoriam sequitur S. Petrus Chrysologus (c), paraphrasi exponens verba illa Nazaræorum de Jesu: *Hic est Jesus filius fabri.* Rectè illi quidem, ait Chrysologus, quamquam ignorantes, quid dicerent; est enim servator filius illius Patris, qui mundum fabricavit *non malleo sed præcepto, qui mundi massam formavit authoritate non carbone*, qui lucem soli contulit *non terreno igne, sed superno calore.* Idem præfert Textus Hebræus S. Matthæi à Tibio vulgatus. Hugo Cardinalis, qui aurificem virum facit, in cæmentarium pariter inclinat. Bollandistæ sermonem quemdam S. Augustini de Nativitate (d); tandem Cornelius à Lapide laudat alterum locum S. Doctoris, ubi traditur ædes illum fabricasse; sed facilè tanquam faber lignarius, non tanquam cæmentarius. Fateri enim oportet, vetustissimam & maximè receptam opinionem tenere lignariam illum exercuisse; & quicumque fabrum ferrarium habuerunt, allegoriam potiùs secuti videntur, quam scilicet allegoriam facilè suppeditat vaga illa & generalis vox *faber*.

c *Serm.* 48. t. 7. *Biblioth. PP. pag.* 883.

d *Bolland.* 19. *Martii.* Non legitur sermo iste in nova editione S. Doctoris, sicut nec in editione Lovaniensi, nihil tale lego, nisi fortè in secundo sermone ad articulum Epiphaniæ, ubi Author alludens ad nomen *Artifex*, illud exponit cæmentarium, architectum, fabrum lignarium.

ARTICULUS III.

An S. Joseph Virginitatem servaverit.

VIrginem fuisse virum toto vitæ tempore defendunt cum Veteribus nonnullis Recentiores plures Interpretes. S. Hieronymus potissimus est ejus opinionis assertor, in Libro contra Helvidium c. 9. (e), ubi continentiam jugiter servasse illum asserit, quò Jesus Virgo è Virgineo conjugio nasci posset. *Etiam ipsam Joseph Virginem fuisse per Mariam, ut ex Virginali conjugio Virgo Filius nasceretur. Mariæ autem, quam putatus est habuisse, custos fuit potiùs quàm maritus.* Addit insuper, nuspiam legi illum in conjugio vixisse. Author Sermonis quinti in Nativitatem, in Appendice Operum S. Augustini per Doctores Lovanienses, asserit pariter Virginitatis hujus in Josepho privilegium. Longiùs etiam excurrit S. Petrus Damiani Opuscul. 17. num. 3. *Ecclesia fides est, ut Virgo fuerit & is qui simulatus est Pater.* Hæc hodie sententia invaluit apud Fideles (f); sed ad fidem Ecclesiæ planè non pertingit, cum apud Veteres, uno excepto S. Hieronymo, vix obtineat suffragatores. Obtinuit quin etiam vetustissima traditio, Josephum conjuge viduatum, S. Virginem duxisse. Id non obscurè præferunt Evangelia illa apocrypha, de quibus supra (g). In Protevangelio Josephus ne ducat Mariam causatur: Senex ego & liberis non careo; illa vicissim puella est; in fabulam Israelis illam ducens convertar. S. Epiphanius hæres. 55. num. 10. notat, egisse illum ætatem 80. circiter annorum, conjuge orbatum fuisse, & sex liberorum patrem. S. Hippolythus Thebanus quatuor illi filios & geminas filias assignat (h); filios nempe Jacobum, Simonem, Judam, &

e *Vide & in Matth.* 13.

f *Vide Bollandistas ad* 19. *Martii.*

g *Protevan. Jacob* n. 9. *Vide & Evangel. de Nativit. Mariæ* n. 7.

h *Chronic. pag.* 59. *Edit. Fabric.*

& Josem, filias Esther; & Thamar. Eius uxor *Salome* patrem habuit Aggæum, fratrem S. Zachariæ, S. Joannis Baptistæ parentis. Eadem refert Nicephorus l.2. c.3. ex S. Hippolytho Portuensi; sed facilè pro Portuensi legendum Thebano, quod vitio fortè Amanuensium in textum irrepsit. Porrò Jacobum Apostolum Fratrem Domini inter filios Josephi ex priori conjugio natos, agnoscit etiam S. Gregorius Turonensis Histor. Francor. l.1. c.21.

S. Epiphanius alio, quàm supra adducto, loco (*i*) tradit, S. Josephum priorem quandam conjugem è Tribu Juda duxisse, ex qua nati Jacobus, Jose, Simon, & Judas, cum Maria, & Salome. Nihil discrepat S. Epiphanius à cæteris supra adductis, nisi in nomina duarum filiarum Josephi. Eusebius agens de S. Jacobo Fratre Domini, inter filios Josephi (ex alio planè conjugio natos) illum accenset. S. Hilarius in Matthæum c.1. num.4. agnoscit pariter, fratres Domini in Evangelio notos patrem habuisse Josephum, ex priori conjugio natos: *Quasi Mariæ filii fuissent, & non potiùs Joseph ex priori conjugio suscepti &c.* Satis communem eam opinionem esse fatetur Origenes in Matthæum, deductamque dicit ex Evangelio apocrypho S. Petri, sive è Libro Jacobi, nec tamen illam refutat; tantumque abest, ut credat Josephum Virginem fuisse, ut probari etiam sibi demonstret, Jesum primum esse exemplar & ideam perfectæ virginitatis apud mares, quemadmodum Mariam apud fœminas.

i *Hæres.* 28. c. 7. & 78. 7.

De Fratribus Domini ex Evangelio notis, declarat S. Ambrosius (*k*): *Potuerunt fratres esse ex Joseph, non ex Maria.* Addit: *Quòd quidem si quis diligentiùs prosequatur, inveniet.* Ambrosiaster, idest Hilarius Diaconus Ecclesiæ Romanæ, quarti sæculi Scriptor, id totum explicat luculenter ad Epistolam ad Galatas 1. 19. Jacobum enim Episcopum Jerusolymæ filium Josepho assignat; ex quo fratrem Domini appellatum arbitratur. Laudantur in eandem sententiam S. Amphilochius (*l*), S. Gregorius Nyssenus (*), & S. Chrysostomus in Matthæum hom.5. quanquam ipse ambiguè loquitur.

k *De Instit. Virg.* c.6. n. 43. pag.260.

l *Hom.*4. *pag.* 56.

* *Hom.*2. *in Resurrect. pag.* 412. 413.

Refutat hanc sententiam S. Hieronymus in Commentario in Epistolam ad Galatas, sed non iis argomentis, quę assensum extorqueant: In ipso limine ad Librum suum adversùs Helvidium remittit; tum addit fratris Domini elogium sibi promeruisse S. Jacobum *propter egregios mores, & incomparabilem fidem, sapientiamque non mediam.* S. Augustinus in Epistolam ad Galatas scribens ad cap.1. 19. relinquit in medio, num S. Jacobus parentem habuerit S. Josephum, sive demum sanguinis aliam conjunctionem cum Jesu Christo haberet. Sed in Opusculo de Idiotismis S.Scripturæ, post Lucubrationem illa scriptam S. Jacobum filium Alphæo assignat.

Sed peremptoria adversùs hæc omnia de Jacobo, cui pater adscribitur S. Joseph, hęc unica ratio promitur: quòd scilicet cùm Jesus morti traderetur, vivebat adhuc Maria mater Jacobi, cujus nomen legitur inter religiosas illas fœminas, quæ præsentes spectaculo adfuerunt (*m*). Quis autem sibi persuaserit, sive Josephum duas simul & semel conjuges adscivisse, nimirum Mariam Jacobi, & alteram Mariam Jesu parentem, sive è geminis illis unam, i. e. Mariam Jacobi repudiasse, ut duceret Mariam matrem Jesu, qua de re altum est, in Scripturâ, Historiâ, & Traditione silentium? Quod etiam multò erit absurdius, si quis cum Patribus non infrequentibus statuat, geminas illas fœminas sorores fuisse (*n*). Cavet enim Lex ne talia incesta connubia ineantur (*o*). Judicium ergo de virginitate S. Joseph suspendendum est; & fateamur oportet, ambiguum esse maximè quidquid de adscita ante B. Virginem priori aliquâ conjuge relatisque ex illa infantibus traditum est.

m *Marc.*16.1. *Luc.* 24. 10. *Matth.* 27. 56. *Jo.*19. 25.

n *Hieron. in Matth. in Helvid.* & *Epis.* 150. *Theodoret. in Galat. Beda in Marc. Chrysol. serm.* 48. *Theophylact. in Matth.*

o *Levit.* 18. 18. *Sororem uxoris tuæ in pellicatum illius non accipies, nec revelabis turpitudinem ejus, illâ vivente.*

ARTICULUS IV.

Quomodo S. Joseph connubium inierit cum Virgine.

VEteres illi & apocryphi Libri (*p*), de quibus supra, & Patres nonnulli, eorum fidem secuti docent, Sacerdotes Templi Jerosolymitani volentes conjugem aliquem quærere Virgini Mariæ, seu potiùs Virginei illius pudoris testem, virum tanto munere dignum, omnes uxore viduatos è Tribu Juda acciverunt in Templum, injungentes insuper, ut virgam quilibet suam deferret, exploraturi cujusnam virga floreret, ejusque virgæ S. Spiritus in columbę forma insideret; quo indicio Mariæ destinatus conjux agnosceretur. Cum igitur omnes consensissent, virga Josephi florem emisit, & S. Spiritus è summitate virgæ volitans, capiti ejus insedit. Nec mora, & Virginis conjux, & S. Puellæ custos salutatur. Hanc traditionem secuti vulgò Pictores, exhibent S. Josephum florentem virgam manu tenentem, cujus summitati insidet columba; ita, inquam, exhibent S. Virum ineuntem cum Virgine coram Summo Sacerdote connubium. Gemina fermè tradunt Eustathius Antiochenus in Hexaemeronem, Gregorius Nyssenus Orat. in Nativit. Christi, & Epiphanius hæres.78. num.8. Nihil enim moramur in commentitiis hisce fabellis variantia quędam minoris momenti. Nihil pariter habet apud nos authoritatis recepta apud Pictores consuetudo, nescio qua traditione fulta, exhibens Prophetam Agabum, qui ductam ab altero Virginem dolens, virgam suam frangit, tum & Carmelitarum cucullum, uti desperantes solent, induit.

p *Evang. Nativit. B. V. Item Evang. B. Jacobi, num.*9.

AR-

ARTICULUS V.

Josephus, cum prægnantem Virginem intellexit, oppignoratam ne sibi illam vel conjugem habebat?

SIne ambagibus quæstionem hanc determinare videtur Scriptura illis verbis Matthæi 1. 18. *Cùm esset desponsata mater ejus Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu Sancto. Joseph autem vir ejus, cum esset justus, & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere eam.* S. Lucas pariter de Josepho habet c. 2. 4. *Cum Mariâ desponsatâ sibi.* Cum autem Græcum Verbum, quod redditur *desponsare*, æquè pariter usurpetur de conjugali nexu, Patres & Interpretes eâ in re committuntur inter se; alii enim pro conjugio, alii pro sponsalibus tantùm decertant. Pseudo Evangelium Nativitatis Mariæ habet, Josephum *nuptiarum jure de more in Templo celebrato*, recepisse se in Bethleem patriam suam, rebus domesticis cæterisque ad nuptiarum celebrationem necessariis disponendis; Mariam autem cum sociis puellis in Galilæam apud parentes suos divertisse. Protevangelium S. Jacobi legit tantùm, Josephum coactum minis Summi Sacerdotis Mariam duxisse, cui dixit: *Maria, ego te hodie recipio in Templo Domini, relinquam te verò in domo (usquequò regrediar). Quantum ad me, ego ad meam professionem regredior, adibat scilicet construendis: Deus sospitet te.* His omnibus satis intelligimus, verum conjugium Scriptoribus illis persuasum; quamquam non tale conjugium, quod copulam tanquam necessariam consecutionem exigeret; tenent enim & Scriptores illi & Patres (q), S. Virginem Deo religione Parentum consecratam, castitatem suam Domino vovisse. Veruntamen votum hoc à Virgine nuncupatum latuisse homines, & ipsum S. Josephum credendum est; Patres enim doctissimi monent, Deum Virgini conjugem destinasse, ut honori ejus consuleret, & puerperii illius mysterium conjugii velamine celaretur. S. Augustinus insinuare videtur, Josephum Mariam duxisse, tanquam conjuge illâ usurum: *Neque enim cum eam vidisset divinâ fœcunditate donatam, ipse aliam quæsivit uxorem; cum utique nec illam quæsisset, si necessariam conjugem non haberet: sed vinculum fidei conjugalis non ideo judicavit esse solvendum, quia spes commiscendæ carnis ablata est.*

q Vide Nyssen. Orat. de Nativit. Domini pag. 779. Ambros. de Instit. Virg. c. 5. Epiphan. hæres. 78. c. 24. &c.

Modò ut ad propositam quæstionem regrediamur, an scilicet Virgo conjugii, vel tantùm sponsalitio vinculo alligata esset S. Josepho, cum de mysterio Incarnationis ab Angelo rescivit; quæ opinio conjugium defendit, nititur Scripturæ illis verbis (r): *Joseph autem vir ejus &c.* & *Noli timere accipere Mariam conjugem tuam* (s). Affert etiam S. Ambrosius (t) illud Evangelii de Josepho, qui voluit Virginem remittere: *Qui volebat dimittere*, ait, *fatebatur acceptam.* Et quidem nullum est nisi in conjugio divortium. Sed numquid non & sponsam infidelem integrum est Sponso dimittere? Docent Authores Judæi, oppignoratas puellas perinde ac conjuges haberi, ut nonnisi per literas divortii repudientur (u). Origenes & Author Operis imperfecti in Matthæum (x), sicut & Theophylactus, aliique plures volunt, Textum Evangelii: *Cùm esset desponsata &c.* conjugium reipsâ designare.

r Matth. 1. 19.
s Matth. 1. 20.
t In Luc. l. 2. n. 5. p. 1283.

u Vide Selden. Uxor Hebraic. l. 2. c. 1. & 8.
x Origen. in Matth. Opus imperfect. in Matth. hom. 1.

Sed adversa opinio & rationum momentis, & authoritate multùm superat. Textus Græcus ad literam sonat sponsalia. Ad hæc, Angelus ad S. Josephum ait: *Ne timeas accipere Mariam conjugem tuam*; non ergo antehac acceperat. Pseudo-Origenes hom. 1. & 3. in diversa loca Evangelii, qui exscripsisse videtur S. Hilarium, & subindè etiam S. Hieronymum, eorum opinionem de conjugio seu potiùs de sponsalibus S. Josephi cum Virgine adoptans, scribit, ante ortum Jesu Christi Mariam ideo tantùm conjugem Josephi appellari, ut mysterium Incarnationis Diabolo occultaretur, & Mariæ Virginitas Judæis. S. Hilarius in Matth. 1. verum conjugium inter illos nonnisi post natum Christum agnoscit: *Ergo & conjugis nomen sponsa suscepit, & post partum recognita tantùm, Jesu Mater ostenditur.* Apertior S. Hieronymus in Matthæum de S. Josepho: *Pene licentiâ maritali futura uxoris omnia noverat.* Et aliquanto post ait de S. Josepho: *Cum virum audis, suspicio tibi non subeat nuptiarum.* S. Epiphanius hæres. 78. num. 7. 8. scitè observat, Evangelistam nunquam scripsisse, Virginem nupsisse S. Josepho, sed tantùm illam sibi virum hunc sanctum despondisse, nec ductam illam, ut conjux haberetur, sed ut sanctæ fœminæ vir sanctus esset custos.

Desponsa licèt tantum Josepho, adhuc tamen cum sponso Virgo morabatur; quòd juxta S. Chrysostomum (y), Authorem Operis imperfecti & S. Bernardum (*), *Mos Judæorum erat, ut à die desponsationis suæ usque ad tempus nuptiarum, Sponsis Sponsæ traderentur custodiendæ.* Sed consuetudo ista vix Authorum Judæorum testimonio probaretur: id tantùm scimus, longum constitui ab illis intervallum inter sponsalia & nuptias; cujus rei documentum exhibent Scriptura, Judæorum Libri (z), & historia ipsa, de qua agimus; cùm trium mensium spatio Virgo oppignorata mansisset S. Josepho, antequam conjugium celebraretur. Obtinet hodie pariter apud Judæos, ut puellæ oppignoratæ maneant interdum sex mensium spatio, quin & anno ac sæpe biennio, antequam conjugium ineatur; quo temporis intervallo si fortè pudorem suum violaverit sponsa, adulterii rea habetur, uti Thamar exemplo intelligimus.

y In Matth. hom. 4.
* Hom. 2. n. 12. in Missus est.
z Selden. Uxor Hebr. Leo Modena, Cærem. Judæor. part. 3. c. 3. Basnag. hist. Judæor. l. 5. c. 19. n. 12. Vide & Grot. in Matth. 1. 18.

ARTICULUS VI.

Cur S. Joseph dimittere S. Virginem meditabatur?

SI Joseph de pudore Sponsæ suæ ejusque innocentiâ optimè persuadebatur, ut Authoribus quàm plurimis visum, cur prægnantem illam intelligens, dimittere meditabatur? Si ream credebat, cur, *justus cùm esset*, occultè dimittere illam meditabatur, & non potiùs palam denunciavit, ne connivere crimini videretur? An ignorabat, Deum non criminis tantùm reos punire, sed & criminis conscios (*a*)? Reponitur huic objectioni, in Lege quidem permitti, ut fœmina adulterii rea sistatur judicio (*b*); nihil tamen eâ de re præcipi. *Qui tenet adulteram, stultus est, & impius*, ait Sapiens Prov. 18. 22. Non tamen sustinuit S. Joseph, ut SS. Virginem quam fœtam norat, incertus tamen quomodo, & fortè vi oppressam suspicans (*c*), apud se retineret: fortè etiam ambigere poterat, num antea concepisset, quàm sibi oppignoraretur. Profectò nihil aptius succurrisset illi, quàm opportunum hoc dimittendi consilium. Potuisset ille quidem rem totam à Maria quærere; sed numquid rem planè miram affirmanti credidisset? S. Viri angorem intelligens Maria, potuisset rem totam ita exponere, ut illi persuaderet; maluit tamen in silentio Deum opitulantem & ambages Sponsi tollentem opperiri.

a Rom. 1. 32.

b Levit. 20. 10.

c Vide Deut. 22. 24.

Tenent nonnulli, Josephum mysterium Incarnationis probè nosse, & profundâ erga pudorem Virginis veneratione prohibitum fuisse, ne se cum tanta Virgine jungeret, satiusque duxisse, ut clam illam dimitteret. Docet S. Basilius l. 1. hom. 25. Josephum veritum, ne conjux haberetur mulieris cæterarum conditiones adeò transcendentis, clam omnibus illam deserere meditatum fuisse. Reputat Author quidam, sub Origenis nomine latens (*d*), Josephum mysterium ad quod ineffabile in Maria intelligentem, indignum se reputasse, ut tantæ rei sibi incognitæ particeps admitteretur; quare secessionem agitasse apud se, eadem ferè ingeminantem, quæ S. Petrus Luc. 5. 8. *Recede à me Domine, quia homo peccator sum.* Fusiùs eandem sententiam prosequens S. Bernardus, ex Patribus tenere se illam profitetur: *Accipe in hoc non meam, sed Patrum sententiam. Videbat & horrebat divinæ præsentiæ certissimum gestantem insigne; & quia mysterium penetrare non poterat, volebat dimittere eam* (*e*). Gemina fermè promit S. Hieronymus in Matth. 1. *Joseph sciens Mariæ castitatem, & admirans, quod evenerat celat silentio, cujus mysterium nesciebat.* Vetus Evangelium S. Jacobi n. 13. 14. tradit, Josephum post sex circiter mensium à domo absentiam, regressum tandem, cum fœtam Virginem intellexisset, mente turbatum fuisse, illud secum reputando: Quid faciam? quomodo me sistam coram Domino, qui cum Virginem hanc è Templo Domini receperim, minùs cautè illam custodii? Tunc ad Mariam conversus. O tu in Sancto Sanctorum innutrita, manu Angelorum pasta, quid fecisti? Plorans ad hæc mulier: Nullum ego admisi crimen, nullum hominem vidi. Cur ergo, ait Joseph, prægnantem video? Tum illa: Vivat Deus meus, unde hæc mihi contigerint, ignoro. Ad hæc verba obstupescens Joseph, reputabat intra se. Quid faciam? Si crimen ejus abscondo, criminis ego adversùs Legem Dei damnor: si illam accuso coram populo, ne justitiam lædam, innoxiam poscens ad pœnam, metuo: Paria fermè è veteri historia accepisse se profitetur Author Operis imperfecti in Matth. hom. 5.

d Origen. in Dionys. hom. 5.

e Homil. 2. in Missus est.

Sed nihil tale in Scriptura; ex qua pariter intelligere videmur, cavisse Josephum, ne ambages suas Sponsæ proderet, pudori ipsius & mœrori consulturum. S. Augustinus Epist. olim 54. nunc 153. ita de hac re philosophatur. *Cùm eam comperisset esse prægnantem, cui se noverat non esse commixtum; & ob hoc nihil aliud, quàm adulteram esse credidisset, puniri tamen eam noluit, nec approbator flagitii fuit. Nam hæc voluntas ejus etiam justitiæ deputatur.* Idem vir Sanctus alibi celebrat justitiam S. Joseph, qui cum prægnantem Sponsam intelligeret, non poterat non adulterii ream suspicari: *Restabat itaque certa adulterii suspicio*, in quo tamen rerum articulo plurimum cavit, ne miseram diffamaret: *Voluit enim prodesse peccanti, non punire peccantem* (*f*). Gemina fermè habet S. Chrysostomus in Matth. hom. 4.

f Aug. serm. 82. de verb. Evang. pag. 444. Nov. Edit.

ARTICULUS VII.

Quo sensu Joseph appellatur Justus?

JUsti elogium ita exponunt Patres (*g*), ut reddat hominem virtute excultum, probum, æquum, & viri perfecti dotibus omnibus ornatum. Hanc enim ideam subdit Scriptura hominis Justi, ut referat hominem perfectum & Deo gratum. Nec sanè ambigendum est, virtutes omnes morales summo loco fuisse apud S. Josephum, virum à Deo tantæ rei ministrum electum, Incarnationis nempe consortem, cui Jesus Christus educandus committeretur.

g Chrysost. loc. cit. pag. 39. Author Oper. Imperf. in Matth. Maldon.

Strictiùs tamen alii nomen *Justi* accipientes, de viro intelligunt æqua omnibus referentem, & malis puniendis & virtuti præmio donandæ æquè intento [*h*]. Intelligens Joseph Sponsam suam concepisse, fidem illis sponsalium servare nullatenus acquievit, juxta illud Proverb. 18. 22. *Qui tenet adulteram, stultus est & impius.* Cœpit ergo consilium ream dimittendi; sed occultè peccantem noluit Legis rigori subdere, & palàm diffamare. Clam ergo dare libellum repudii, sive aliâ quacumque ratione dimittere visum est: omnia ad exactas justitiæ regulas. Prægnantem manifestò tenebat Mariam, quod satis erat superque ad suspicionem adulterii concipiendam, ac ream dimittendam. Cùm verò fieri potuis-

h Brugens. Pisc.

tuisset ut invita opprimeretur; morte dignam minimè censuit; quare cavendum sibi duxit, ne ream sisteret in judicio, Legis rigore puniendam.

Nomen tandem *Justi* alii accipiunt veluti mitem, bonum, clementem, misericordem, quod oppositum est rigori & severitati justitiæ. In eum seorsum non rarò usurpatur in Scriptora nomen *justi* & *justitiæ*; ae favent expositioni S. Chrysostomus (*i*), S. Ambrosius [*k*], & S. Augustinus [*l*]. *Noli esse justus multum*, ait Salomon Eccles. 7. 17. idest, juxta Doctores Hebræos, noli esse nimiùm clemens & alienæ miseriç compatiens, ut Saul in Agag Regem Amalecitarum. Et Isaias, postquam Judæos hortatus est ad misericordiam & eleemosynas, intulit tandem (*m*): *Tunc anteibit faciem tuam justitia tua, & gloria Domini colliget te*. Et Psal. 111. 9. *Dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus* (idest miseratio, eleemosyna) *manet in sæculum sæculi*. Daniel 4. 24. *Peccata tua eleemosynis redime*; quo loco legit Chaldæum Originale: *Peccata tua justitiâ redime*. Non ergò laudat Scriptura in Josepho segniorem quandam indulgentiam, nec perniciosam clementiam, quç malum ita tolerat, ut abusionem permittat. Mitis erat & justus, sapiens, zelotes, nec tamen in severitatem nimiam sive in rigorem prçposterum declinabat.

i *In Matth. hom.* 4. *p.* 39. 40.
k *In Psal.* 118. 52.
l *Augustin. Serm.* 82.
m *Isai.* 58. 8.

ARTICULUS VIII.

Quando obierit S. Joseph, & ubi sepultus?

SUperest tantùm de viri obitu quçramus. Recepta persuasio tenet, antea vitam clausisse, quàm Jesus prçdicandum Evangelium susciperet; nusquam enim postbac legitur de illo in Evangelio, quasi de viro vitâ jam functo. Ideò Judçi secum invicem mussitabant: *Jesus filius est fabri* (*n*), sive idem ipse *faber est*, juxta S. Marcum (*o*), nec dictum ab illis unquam legimus: Versatur in medio nostri ejus pater; sed tantùm: Versantur mater, fratres, & sorores (*p*). Mater ejus pariter & Discipuli ad Canæ nuptias acciti venerunt (*q*); nunquid & S. Joseph? Ex quo Jesus duodecanis in Templo delituit, & ab utroque parente inventus est, nuspiam alibi de illo. Subjungit Evangelista, Jesum parentibus suis obsequentem mansisse (*r*). Tandem Jesus supremum spiritum agens, Matrem suam Evangelistæ Joanni commendat (*s*); Josepho potiùs commissurus, si in vivis egisset, neque enim Jesus dissidiis gaudet, sed concordiâ & charitate (*t*).

n *Matth.* 13. 55.
o *Marc.* 6. 3.
p *Matth.* 13. 56.
q *Joan.* 2. 2. 3.
r *Luc.* 2. 51.
s *Joann.* 19. 26. 27.
t *Ambros. in Luc.* 23.

Autumat S. Epiphanius hæres. 78. n. 10. obiisse illum 92. annorum ætate grandçvum, paulò post inventum Jesum in Templo in Doctorum coronâ. Pseudo-Augustinus defendit, vitam illum egisse adhuc cùm Jesus in Cælum ascendit (*u*), in quam rem accommodat illud Genesis 37. 7. 9. *Vidi quasi solem, & lunam, & stellas undecim adorare me*; in sensu enim allegorico exponit Solem de S. Joseph, Lunam de Virgine, & stellas undecim de Apostolis eâ occasione Dominum Deum adorantibus. Sed talibus argumentis quæstio facti planè non probatur.

u *August.* 5. *Append. pag.* 27. *serm.* 2. *de S. Joseph.*

Obiit facilè & sepulturæ mandatus est S. Joseph in Nazareth patriâ suâ, ubi sedem fixit post reditum ex Ægypto (*x*), & ubi pariter subsistebat Jesus, cùm munus prædicationis iniret. Non nisi aliquandiu post Capharnaum contendit; quam Urbem aliqui patriam credunt S. Josephi, sicut & Nazareth Beatæ Virginis. Constat planè, Josephum sat nosse Capharnaitas; prædicante enim Jesu veritatem corporis, quod daturum se pollicebatur Discipulis, mussitabant inter se cives illi: *Nonne hic est Jesus filius Joseph, cujus novimus patrem & matrem?* Quidquid sit, tempus mortis, & locus sepulturæ æquè latent. Posterioribus sçculis monstratum est Josephi, uti ferebatur, sepulchrum in valle Josaphat, non procul à Jerusalem; sed nihil de illo apud Veteres. Nec sanè credimus eò obiturum venisse S. Josephum, ubi nunquam superstes moratus est. Incertum esse hunc sepulturæ locum, satis probat ignoratio, qua de Reliquiis ejus versamur; nullibi enim locorum sacra ejus ossa coluntur. Dies obitûs ad 19. Martii notatur in Martyrologiis, ultra 800. annos vetustissimis, quem diem festum agit in ejus memoriam Ecclesia Latina; sicut & vigesimam Julii in eam rem assignant Cophtæ, & Orientales cæteri cum nonnullis Italiæ Ecclesiis. Videsis Bollandistas ad diem 19. Martii.

x *Matth.* 2. 23.

DISSERTATIO
DE SUDORE SANGUINIS
JESU CHRISTI IN HORTO
OLIVARUM ad Luc.22. 43. 44.

MAlorum, quæ Jesus Christus toleravit, & Crucis ejus meditatio variorum variè animos affecit. Fideles ædificandis moribus exemplum retulerunt, asserendæ fidei suæ argumentum; Infideles vero ansam scandali & infidelitatis. Usque ad hanc diem Dominus odor est mortis viris perditissimis; odor est cęteris vitę in salutem (a): nunquam non Jesus cruci suffixus scandalum fuit Judæis & pravis Christianis; sicut & virtus & robur Dei sinceris fidelibus (b). *Verbum enim Crucis pereuntibus quidem stultitia est; iis autem, qui salvi fiunt, Dei virtus est.*

a 2. Cor. 2. 16.
b 1. Cor. 1. 18.

Angor Jesu Christi in horto olivarum, expressusque è corpore sudor sanguineus, tanquam argumentum certissimum de veritate carnis illius, humanis infirmitatibus omnibus subjectæ, habitus est à nonnullis; unde pariter causam suam roborarunt adversùs illos, qui veritatem ejus Incarnationis negantes, nonnisi specie mala pertulisse asserebant (*). Alii verò suspicati, ne Christiani nominis osores eâ historiâ abuterentur, ut indigna Jesu Christo incommoda tribuerent, totum Textum ab Exemplaribus suis expunxerunt; quemadmodum hodie pariter in multis vetustis Gręcis Exemplaribus (c), & olim etiam in multò pluribus Latinis desiderabatur; *Nec sanè ignorandum nobis est*, ait S Hilarius de Trinit. l. 10. c. 41. *& in Græcis & in Latinis Codicibus quamplurimis vel de adveniente Angelo, vel de sudore Sanguinis nihil scriptum reperiri.* Addit nihil inde discriminis sive in veritatem creari, sive juvari errorem; quòd scilicet incertum sit, quę vera lectio inter tot Exemplarium varietates reputetur: *Ambigentibus igitur utrùm hoc in Libris variis, aut desit aut superfluum sit (incertum enim hoc nobis relinquetur de varietate Librorum) &c.*

* Vide Epiph. Ancorat. c. 31. 32. 33.
c Deest in Mss. Alex. Bodl. 4. 5. Cod. Leicestr. Cophl. Paris. 6. Syri quidam, teste Photio Epist. 138. Plurimi Latini, testibus Hieron. l. 2. contr. Pelag. & Hilar. l. 10. de Trinit. Plures Græci, teste Epiph. Ancorat. c. 31. 32. 33.

S. Hieronymus adversùs Pelagianos scribens (†), asserit in nonnullis Exemplaribus Græcis & Latinis legi illud (d): *Apparuit illi Angelus de Cælo confortans eum; & factus in agonia prolixiùs orabat; & factus est sudor ejus sicut gutta Sanguinis decurrentis in terram.* Infert ex his, Dominum nostrum eò imbecillitatis venire voluisse, ut Angeli consolatione indigeret; tum & sudoris sanguinei causam repetit ex orandi ardore ac vehementiâ: *Tam vehementer orabat, ut gutta sanguinis prorumperent ex parte, quem totum erat in passione fusurus.*

† Dialog. con. Pelag. l. 2.
d Luc. 22. 43. 44.

S. Hilarius loco citato hæc habet: *Sudorem verò nemo infirmitati audebit deputare, quia & contra naturam est sudare sanguinem; nec infirmitas est, quod potestas non secundùm naturæ consuetudinem gessit.*

Beda Venerabilis verba fermè omnia S. Hilarii exscribit in Luc. l. 6. c. 22. ratus, sudorem Jesu Christi, prodigiosum omninò, evertere hæresim illorum, qui phantasma & speciem tantùm hominis in Jesu Christo agnoscunt: nec ambigit, reipsâ sanguine sudasse, cum ex irrigatâ ejus sanguine terrâ allegoriam deducat, demonstrantem totum ab ipso mundum merito passionis suæ salvandum fuisse.

Agnoscit S. Epiphanius Ancorat. c. 31. locum hunc ex Evangelio S. Lucæ in Codicibus Græcis permultis erasum fuisse, piâ fraude Catholicorum quorumdam, metu ne quid fortè sinistri inde deduceretur; non intelligentes quid dispendii in veritatem proveniret. Addit, S. Irenæum usum eo loco in suo opere adversùs hæreses ad probandam Incarnationis veritatem [e].

e Irenæus l. 3. c. 32.

Utitur pariter eodem loco idem S. Epiphanius (f) ad ipsum idem dogma asserendum, demonstrans, lacrymas & sudorem tes esse merè corporeas: simul autem ostendit, infirmitati Jesu Christi nequaquam tribuendum, si Angeli alloquio confirmatus est; non enim Angelorum consolatione ille indigebat, ad cujus aspectum cælestia terrestria & inferna genuflectuntur (g). Suspicatur Grotius in Lucam 59. 41. hanc Exemplarium correctionem nonnisi Episcoporum authoritate inductam; verosimiliùs tamen crederetur, ita eum illa contigisse, quomodo cum aliis permultis, ut Amanuensium audaciâ, seu nimiâ Semisophorum quorumdam religione, putantium locum hunc invidiam Jesu Christo creare, expungeretur; vel ad oram Codicis Textus ille valuti cautè legendus adnotatus, an-

f Loc. cit. c. 37. pag. 42.
g Philipp. 10.

ansam dederit suppressionis in nonnullis Exemplaribus.

Nihil tamen hoc valuit, quin Mss. pleraque Græca & Latina, ac impressa omnia nostrę ętatis saria tecta maneret. Vidimus superiùs apologiam pro illo S. Epiphanii, in ejus suffragium adducentis locum S. Irenæi. Eaodem pariter sententiam, quam Ireneus, refert, etiam S. Hippolytus (*h*), S. Justinus in Dialogo cum Tryphone, S. Chrysostomus in Matthæum hom. 84. Ammonius in Concordia, S. Augustinus in Libro de concordia Evangelistarum, & Patres alii post ipsos. Photius ad Theodorum amicum suum scribens, monet (*) ne unquam committat, ut quorumdam Syrorum authoritate permotus, locum hunc è Textu S. Lucæ veluti alienum expungentium, illum rejiciat. Porrò Syris illis persuaserat metus, quòd indecorum Jesu Christo videretur, ut eo dolore oppressus esset, quo Sanguineus sudor exprimeretur. Syrorum nomine hìc Armeni facilè designantur, quos locum hunc & historiam fœminæ adulteræ expunxisse ex Evangelio, accusat Nicon, de pessima Religione Armenorum.

h *Contra Noet. c. 18. edit. Fabric. Item ser. de Resurrect. apud Anastas. Sinait. in Hodego, pag. 356.*

* *Epist. 138.*

Post relatas Patrum sententias de varietate lectionum eo loci in Exemplaribus Græcis & Latinis occurentium, modò Textûs illius sensus eliciendus est, juxta varias Interpretum opiniones. Scribit ergo S. Lucas 22. 44. de Christo: *Factus in agonia protem ingeminabat*, sive juxta Textum, *Prolixiùs orabat* (*i*). Sed Græcus ad literam habet: *Rogabat instantiùs*, nempè majori ardore, affectu, & perseverantiâ. Agonia Jesu Christi horror erat, ad aspectum mortis, & instantium tormentorum conceptus. Græcum *agonia* significat ad literam motum quendam hominis strenui, cui damnum aliquod imminet, nec tamen ad ejus aspectum despondet animis, sed horrescit, & conturbatur; & quamquam horrori & cordis agitationi resistit, hoc ipso angor ejus augetur; agon enim Græcè est pugna, discrimen. Hunc ipsum agonem & luctam spontè, & cogente nemine, Jesus subierat.

i *Grot. Erasm. Vatabl.*

Censet Ligfootus (*k*), Angelum quidem non ante Christo apparuisse, quàm post acrem Jesu Christi cum Dæmone luctam. Dæmon enim horrendum quoddam monstrum præferens, videndum se obtulit, totamque in illum rabiem ac furorem excussit. Venit tunc Angelus ad confirmandum illum qui contra Dæmonem pugnabat: *In agonia*. Singularis hæc est viri sententia rationibus destituta, cùm apud quatuor Evangelistas altum sit de viso Dæmone silentium.

k *Hor. Hebr. in Lucam.*

Prosequitur S. Lucas: *Factus est sudor ejus sicut guttæ sanguinis decurrentes in terram.* Plures in hæc verba quæstiones. 1. Contendunt nonnulli (*l*), nunquam satis apertè è Textu S. Lucæ demonstrari, Jesum Christum sanguine sudasse, sed tantùm veluti guttis sanguinis stillasse, idest sudorem, uti cæteri quidem omnes, emisisse, sed multò crassiorem & majori copiâ, ut in ejus corpore veluti globulos, guttis sanguinis simillimos, formaret, quòd alii corpori adhærerent, alii ad terram usque diffluerent. Observant, S. Justinum Martyrem in Dialogo nihil de sanguine, sed tantùm de sudore locutum. S. Hippolytus semel & iterum ad hunc locum S. Lucæ spectans, non nisi sudoris meminit. Theophylactus & Euthymius observant, S. Lucam non scripsisse: *Factus est sudor ejus sanguis*, sed velut guttæ sanguinis. Sed Textus S. Lucæ eam expositionem non patitur. Vox Græca *Thrombon* sonat sanguinem concretum. Ita pariter obtinet apud Græcos, ut *Thrombos* appellent concretum sanguinem, & parvulum quendam tumorem post eductum è vena sanguinem aliquandiù apparentem, qui è sanguine extra vasa coagulato, & in globulos concreto circa cutem efficitur. Profectò nihil tale scimus de sudore, qui non figitur. Sudor itaque Christo humor erat è sanguine sudore mixto; seu potiùs sanguis pariter, & sudor eodem temporis momento è corpore stillarunt; cum interim concretum statim sanguinem fluidior sudoris humor veluti vehiculum ad terram usque deduxit; seu potiùs sudor sanguineus tantâ copiâ manabat, ut ad terram usque deflueret, quòd per humentem sudore cutem facilè devolveretur: vix autem terram contingens concrescebat.

l *Vide Grot. Hamm. Proec. & Bimann de morte Christi l. 2. p. 130.*

2. Reputant alii, sudorem hunc merum esse sanguinem, quam sententiam tenuisse videtur S. Augustinus in Ps. 91. 11. dum scribit: *Toto corpore sanguis exibat; ita Ecclesia ejus habet Martyres, per totum corpus ejus fusus est sanguis.* Ita pariter sensisse videtur Maldonatus in Matt. 26. 37. & Beda Venerabilis.

3. Censet Photius (*m*), verbis S. Lucæ tantùm designari hyperbole quadam & exaggeratâ loquendi phrasi intimum doloris sensum, & supremam J. C. virium & animi destitutionem. Proverbiali ille formulâ utitur, quam nos pariter usurpamus de homine, qui plurima toleravit, illum enim sanguine & aquâ sudasse dicimus. Ita ergo Evangeliste ut mœroris immensum illud pondus, quo Jesus in horto opprimebatur, vividis coloribus depingeret, scripsit sudasse toto corpore, veluti guttis sanguinis decurrentibus in terram, uno verbo sudasse sanguine & aquâ: *Salsusque per artus sudor iit.*

m *Ep. 138. ad Theodor.* Vide etiam in hanc sententiam Ethymium, & Theophylactum.

4. Miraculo rem totam tribuisse S. Hilarium, supra jam observavimus; ex qua pariter argumentum ducere non de infirmitate Christi, uti Ariani, sed de potentia divinitatis. *Nec infirmitas est, quod potestas non secundùm naturæ consuetudinem gessit.*

5. Communis tandem opinio tenet, sudorem illum sanguineum naturalem quidem fuisse, sed majori expressum vi & copiâ, quàm soleat plerumque. Exempla quidem multa suppetunt de sudore sanguineo, ex inopinato quodam terrore seu discrimine sine miraculo educto.

Quid possint in hominum corpora passiones, ex variis omnibus exploratis exemplis satis constare arbitror; intimè enim adeò spiritus corpori nectitur, ut animi mo-

tum

tum in alterum redundare necesse sit. Ita animâ passionibus commotâ, movetur & corpus; sicut turbatâ corporis œconomiâ anima pariter angitur. Quid in hominibus plerisque causet pustularum, seu alterius cujusque contagiosi morbi metus, frequentibus exemplis docemur. Totâ sanguinis massâ agitatâ, turbato *oscillationum* & secretionum cursu, contrahitur actutum morbus, & ea saluti affert incommoda, quæ rarò evitantur. Quid vehemens aliquod gaudium? Nonne ejus vi oppressos plures legimus in historia? Porrò nomine passionum designamus hîc emotiones omnes, quas consensu quodam turbati sanguinis & spirituum animalium anima patitur.

Porrò ab hujus generis passionibus Jesus Christus immunis non fuit; sunt enim, ait Damascenus (*n*), *naturales*, & *innoxiæ*, nempè naturæ humanæ appendices, quibus gratiæ & scientiæ perfectò omnes cohærere utique possunt. Illud unicè intercessit inter Passiones Jesu Christi, & nostras discrimen, juxta eundem Patrem, quòd Jesu Christi passiones voluntati ejus per omnia obsequerentur, nostræ verò præveniant voluntatem; & juxta S. Augustinum de Civit. l. 4. *Hos motus certissima dispensationis gratia ita cum voluit suscepit animo humano, sicut cum voluit factus est homo*. Si autem passionibus hisce reliquo vitæ tempore obnoxius fuit Christus, negaret utique nemo, totum illarum exercitum Virum invasisse in horto Olivarum, ac omnium maximè mortis metum imminentem, ait enim: *Tristis est anima mea usque ad mortem*. Objectus est tunc oculis ejus totus probrosæ illius mortis terror.

n De Fide l. 3. c. 20.

Præscientiæ divinæ artificio factum est, ut ejus mortis facies omnes Christo exhiberentur; certam intellexit, sensit ejus opprobria, & indigna omnia, quæ se manerent; nihil terribilium mœstum tunc Jesum fugiebat, miser hominum status, criminis immanitas, ingrati animi vitium, sævitia, & cæcitas Judæorum, imbecillitas S. Petri & Apostolorum: ea simul omnia Spiritus ejus agnoscebat. Cum tandem vis tota Divinitatis veluti suspensa retineretur, perinde se habebat, quasi à Patre derelictus, ut in eas veluti querelas prorumperet: *Deus, Deus meus, quare me dereliquisti?* Tantum se igitur mœrori concessit, tantoque dolore oppressus est, quantum humanitas vix caperet.

Tot simul consertæ passiones cursum animalium spirituum interceperunt, represserunt sanguinis motum, ac secretiones tandem omnes. Verùm animis deinde confirmatus Jesus ab Angelo, ac voluntati divinæ se totum submittens, hominum insuper charitate inflammatus, ad amplectendam mortem animo convolavit. Redditus tunc pristinus spirituum cursus, reclusi cutis meatus, sanguis unà cum sudore defluxit: quemadmodum solet subjectus in medio amnis alveo agger; tumescunt enim aquæ, ac tandem objice disrupto, impetu majori in arva prorumpunt. Ita pariter in accessu ardentium febrium contingit, in erethismo solidorum omnium, arescit enim cutis exsanguis; sed febri resolutâ & violentis illis *contractionibus* remissis, effuso quodam sudore morbus effluit.

Spectamus hæc non infrequenter, si quando aliquis subito & inopinato quodam metùs terrore opprimitur; pallescit ore, nutat artubus, & contremiscis; sed post modicum vel longius aliquod temporis spatium pro metûs granditate: tandem si terror ille perseveret, vel maximè augeatur, cor palpitat, tum cutis humescit, & sudor stillat; nec rari sunt quibus sanguis erumpit è naribus vel è secretioribus corporis partibus.

Horum porrò symptomatum in causa est, quòd cum primùm insilit metus, motum suum comprimunt spiritus animales, ex quo minùs validæ & frequentes *contractiones* in corde resultant; quare minùs validè repulsus in arterias & in extremas quascumque corporis partes sanguis, pallentem relinquit faciem, trementes artus & genua labantia. Cùm autem nihil vel parum sanguinis recipiunt arteriæ, sanguis tamen vel proprio pondere vel peristaltico ipsarum motu in venas impellitur; ex quo factum, ut sensim destituantur sanguine arteriæ, ac venæ magis magisque redundantes majorem, quàm soleant, sanguinis copiam referant ad cor. Cum autem cor sanguinem arteriis non suppeditaverit, ac novum subinde & novum recipiat à venis, sanguine oppletur, quo proinde ventriculorum menbranæ, fibræ & nervi, magis quàm pro consueto distenduntur, quare ad majorem etiam contractionem adigitur cor, ut redundantem è venis sanguinem pellat. Cum autem elasticum quodcumque corpus eâ proportione contrahatur, qua distenditur, qui cordis eâ occasione nisus fuerit, judicandum Lectoribus relinquimus.

Si enim integro corporis statu vis contractionis seu vibrationis cordis tantùm, ut nihil de arteriis dicamus, æquat in singulis pulsationibus pondus 3000. librarum (*o*), quantum eâ occasione vis illa intendatur quis æstimet? Redundantem igitur sanguinem depulsuros, contrahetur maximè cor; eâdemque proportione vim suam elasticam exerent nervi pariter & fibræ; quare auctis *oscillationibus* motus & undulationes in arteriis resultabunt; quæ cum ipsæ pariter sint in contractione, maximo profectò impetu sanguinem ad extremitates capillares propellent, quin & ad ipsa cutis vasa, nonnisi ad recipiendas serosas sanguinis partes disposita: succedit inde post pallorem palpitatio, & coacta quædam ac præceps transpiratio, unde & post udorem sudor.

o Borell. de motu animal.

Facilè inde intelligimus, quomodo in vehementi quodam mœrore sanguineus exprimatur sudor; quam in rem animadvertendum est, 1. In humano corpore discurrere venas & arterias; arterias autem cum venis anasthomosi ita continuari (*p*), ut unus singularis sed recurvus canalis venâ pariter & arteriâ reddatur. Est autem arteriæ os extremum veluti extremus *coni*

p Bellini de motu biles p. 346.

an-

angulus (q), eo in loco desinens, quo incipit extrema cuspis venæ, quæ pariter in conum desinit (r); ut proinde arteria latum habens circa cor caulem sensim decrescat, & secundum suum alvaum ramos ad dexteram & sinistram demittat, in quos scilicet ramos exonerat albentem sanguinis partem, secretionum omnium, nutritionis occultæ, transpirationis, & sudoris materiam.

q Strom. Theorica nova pag. 31.
r Strom. ibid. pag. 83.

2. Sudorem per cutis poros, nempè per orificia glandularum *cutanearum*, effluere; occultam verò transpirationem per angustiores alios corporis meatus.

3. In imbecilli cordis contractione cum primùm opprimit metus, extrema pars nervorum, qui vasis cutis junguntur, deficientibus animalibus spiritibus, lassescere; spiritibus, inquam, quibus vis elastica ita detinetur, ut nervi tactui serviant. Cùm autem tunc corporia etiam motus paulò evadat languidior; fit inde, ut meatus corporis magis pateant, eò faciliùs, quòd juxta recentiores exactissimos Anatomistas (s) detecta fit in singulis poris cutis pellicula quædam semicircularis, locum tenens valvalæ, quæ fibras nervorum amplectens, stringit & relaxat, pro datâ opportunitate; ex quibus proinde etiam pori cutis adstringuntur relaxanturque.

s Malpighius primarius Medicus Innocentii XII. & Verheyen in sua Anatomia.

Docet autem experientia, meatus illos ita laxari quandoque, ut non sanguini tantùm via pateat, sed & sabuli etiam granulia, ut in arthriticis (t); quin & teste Vanderlinden (u) ita patuerunt quandoque, ut hordei granum exciperent.

t Anton. Benivenius de abditis morbor. causis cap. 4.
u In Phisiolog. c. 16. art. 13. sect. 24.

Quibus ita constitutis, si ingens aliquis terror & probrosæ mortis horror, solaminia destitutio, sanguinia & subtilium spirituum ad motum expeditorum maxima fluiditas simul jungantur, nullo profectò negotio naturalem causam sanguinei hujus sudoris assequemur.

Etenim, juxta constituta à nobis principia, cor subito oppressum terrore, motum habens languidiorem, cùm sanguine plus nimio gravaretur, ut incommodum onus repelleret, vim exerens suam, sanguinem illum subtilem maximè & spiritibus antea repressis redundantem, propulsavit in vacuas arterias, dilatari faciles & restringi. Facilè inde concipitur, quomodo validis hisce & ingeminatis concussionibus, & in maxima arteriarum contractione sanguis facilè majori impetu usque ad arterias capillares propelleretur. Cùm autem sanguinem reiteratis hisce cordis & arteriarum contractionibus motum pariter suum progressivum, & peristalticum augere necesse sit, fiet inde, ut principia ejusdem sanguinis inter se confusa & admixta fibras omnea dissolvant, rubicundæ ejus partes attenuentur, atterantur, cum serosis confundantur, in unum cum illis corpus coalescentes.

Regurgitans ergo in arteriis sanguis, & vi cordis atque arteriarum validiùs impulsus, in arteriæ cuspidem, quam capillarem arteriam vocamus, impinget; sed cùm angustior sit vasis hujus hiatus, ac minor, quàm ut massam regurgitantis sanguinis capiat, nec ferat impetus urgentia vehementiam, lassescere illud necesse est in extremitatibus capillaribus, ubi velut agger opponitur sanguini è corde prosilienti, ex eo maximè, quòd angustiùs contrahantur vasa illa, quò magis à corde recedunt. Ita ergo per rectam lineam à corde sanguis impulsus, premente ad latera systole arteriarum, nec extremitatibus capillaribus liberum meatum præbentibus, cum nec effugium habeat, nec requiem, urgentibus undique omnibus, quærit, ut evadat; quare insinuare se coactus, cum serositate per vasa ad latera canalis sui patentia dilabitur.

Cùm autem, ut supra observavimus, arteria secundùm canalem suum plures emittat ramos ad dextram & sinistram, quibus ipsa transpirationi & sudori materia secernitur, in eos se ramos insinuans sanguis, per dispositam serositatis viam ducetur ad usque glandulas cutaneas, quibus lassescentibus, atque plusquam par est reclusis, destitutis pariter animalibus spiritibus, stillabit è poris illis sudor quidam sanguineus. Ita pariter spectamus, cùm violentâ subitâ tussi excreatur sanguis; nec tamen inde statim inferas, ex pulmonis vasis disruptis vitium illud induci, (tardò enim tunc eo vitio affecti convalescerent) sed violentâ quadam pulmonis contractione vasorum diametra plusquam par est distenduntur, unde sanguis coactus per vesiculas pulmonis insinuatur. In inflammationibus ocularibus idem pariter recurrit; cùm enim vasa lymphatica, supar corneam discurrentia, sanguine regurgitent, oculus momento citiùs sanguinis colore inficitur; emisso sanguine cessat morbus, quia decrescens sanguis in vasa sua recipitur, iter suum prosecuturus. Nec aliter explicatur contingens sæpè nutricibus symptoma, quarum ubera lacte destituta sanguinem reddunt, (quamquam glandulæ illæ maximè à cutaneis discrepant, sunt enim non glandulæ potiùs quàm glandularum acervuli) (x).

x Bergerus de Natur. Hame p. 113. Pitcarn. dissert. p. 29. Ruysch. Thesaur. passim.

Ex istis etiam principiis idea quædam formatur sævissimi illius & recèns obtinentis morbi Polonici, quem nos *Plicam Polonicam* appellamus, in quo crines omnes capitis, & corporis pili sanguine stillant. Porrò luem hanc Joannes Stadlerus Medicus omnium primus anno 1564. observavit, uti tradit Hercules Saxonia Medicus Patavinus (y). Crispantur in eo comæ, tumescunt maximè crines, intricato invicem plexu nectuntur, ut Meduseam speciem, sive furiarum poeticam comam mille anguium plexu horrentem. Porrò, si fides sit Schenkio (z), tumescunt ad digiti crassitudinem interdum crines, & adeò augetur barba, ut ad ventrem usque non rarò descendat.

y In Tract. de Plica p. 12. Patavii 1600. in 4.
z Primo Libr. Observ. de capite.

Quæ autem singularis hujus morbi est indoles, promovere morbum non tollere, Medici est sapientis; si quis enim radere crinem vel barbam ausus fuerit, ille pro valetudine discrimini erit ægroto. Testatur enim Aloysius Sinapius (a) vidisse se quosdam intimo capitis dolore affectos, tum ocu-

a Absurda vera, seu paradoxa medica in 8. Genevæ 1697.

oculorum inflammatione, ac deinde cæcitate, quæ omnia funestæ erant appendices abscissorum crinium. Statim ac ergo aliquis gravi capitis dolore laborat, vel oculari morbo, colicis, & vagantibus quibusdam articulorum doloribus, hisce indiciis *plicam* agnoscas; cujus singulare est pharmacum, si quis caput ægroti desricet mollium quarundam herbarum decoctione, ac maximè Acanthi sativi, quo *plica* inducitur. Ex quo morbi vis tota explicatur, cessant statim omnia, dolor, & morbus; ægri enim valetudinem restituendam sibi sumit natura. Si quis autem velit sive comam pectere, crines acu compungere, sive abscindere, effluit statim ater, densus, & abundans sanguis, ac æger acri quodam dolore ita torquetur, ut non rarò mors ipsa superveniat.

Atri hujus morbi causa non ea quidem reputanda est, quæ olim credita, nempe Polonorum sordes, sive humi cubationes, alioqui enim viros locupletes morbus non tangeret; sed deputanda potiùs algenti regionis illius aeri, quo facilis transpiratio præpeditur; compotationibus immodicis spiritûs vini, meri Hungarici, cervisiæ corruptarum aquarum; tum & usui immodico salitarum & aromatibus conditarum carnium, unde proverbium: Polonos edere, & bibere ignem. Fusiùs singularem hunc morbum exposui; sed ipsa rei novitas digressionis moram excusat. Quicumque plura de illo velint, adeant, præter geminos illos Scriptores supra laudatos, Joannem Agricolam (*b*), Rodericum Fonsecam (*), Joannem Collem (*c*), Janum Abrahamum à Gehema (*d*), Michaelem Geblerum (*e*), Joannem Thomam Minadoum (*f*), Theophrastum Veridicum Scotum (*g*), Honuphrium Bonfilium (*h*), qui de hoc argumento scripserunt.

b *De Helotide seu Plica Polonica. Basileæ decad. 4. disputation. Joan. Genathii in 4. 1620.*
* *Consultationes medicæ ubi de Plica. Venetiis 1618. fol.*
c *Methodus parandi jucunda, ubi de Plica. Venet. 1628. in 4.*
d *De morbo Plica. Hagæ-Comitis 1683. in 8.*
e *De Plica decad. 3. Joan. Genath. Basileæ 1620. in 4.*
f *De corporis turpitudinib. Patav. 1600. fol.*
g *Plicomastix. Dantisci 1668. in 4.*
h *De Plica, Urat-slavia 1712. in 4.*

Hanc reddimus proniorem, naturalem & physicam, ac maximè simplicem sanguinei sudoris explicationem. Cùm autem exemplis magis quàm ratiocinationibus, ab exemplis maximè pendentibus, persuadeamur, exempla ejus rei plura proferemus in medium, quæ ex Historicis fide dignissimis, quæ ex observationibus Veterum quorumdam & recentiorum Medicorum.

Suppetunt magno numero exempla sudoris varii coloris & naturæ.

Subcroceos tum & virides spectasse tradit Avicennas l. 1. cap. de sudore; & in alio Libro atramento similem alium se vidisse asserit, cujus erat causa in melancoliam referenda (*i*). Refert Olaus Borrichius oculatus testis (*k*), similem alium sudorem in fœmina phthisi laborante, quæ sudando convaluit. Alsharavius Arabs (*l*) meminit rubri & arenosi sudoris. In Germanis Ephemeridibus legitur sudor lacteus, oleosus, virens, violaceus; nec multis ante annis DD. Gelly, & Geofridus, Medici Facultatis Parisiensis, spectarunt ægrotum, qui post morbum pustularem intra viginti dies interiit, sudans cærulei coloris humore, quo eodem colore panniculi circa ægrotum infecti sunt. Retenta diutiùs urina urinaceum sudorem reddidit; sicut & excrementorum odore infectus sudor aliquando expressus est (*m*). Apulejus in priori Apologia narrat, Crassum post instructissimam cœnam lavantem, vino sudasse. Vidit Franciscus Zypæus (*n*) hominem quendam, post epotum Hispanum vinum, sudantem humore, qui vinum colore & odore referebat: eùm rhabarbarum gustasset quidam croco sudavit, uti legimus in Ephemeridibus Germanis ex Christiano Menzelio relatum. Hæc certâ fide constantia satis probant adversùs Scaligerum fieri potuisse, ut sanguine sudaretur; contendit enim Scaliger, Aristotelem nonnisi imperitè locutum de sudore sanguineo, quem Scaliger ipse nec possibilem censet, nec se legisse unquam ejus exempla profitetur (*o*).

i *In Cantic.*
k *Act. Hafniensia Bartholin. 1672. a. 1. pag. 155.*
l *Lib. practic. sect. 2. tr. 35. c. 19.*
m *Appendix Ephemerid. Germanic. ann. 1688.*
n *Fundam. Medica Physica, par. 2 cap 3. art. 17.*
o *In Scaligerianis.*

Nec minori copiâ succurrunt exempla sanguinis, è partibus quibusque corporis exsudantis. Erumpit interdum ex auribus, ex oculis, è gingivis. Matronam quandam vidisse se refert Bartholinus (*p*), cujus manus dextera & facies vix tactæ sanguinis guttis rubebant. Quoties Georgius ille Castriotus (*q*) Rex Illyrici, cognomento *Scanderbegus*, i. e. Dominus Alexander, ad pugnam adversùs Turcas, quorum erat infestissimus adversarius, procederet, sanguine stillabat è labiis. Notus est etiam sudor sanguineus sub axillis.

Henricus ab Heers (*r*) refert de Belga quodam, qui semel ac Spadanis aquis potaretur, regrediens à fonte manè sanguinem reddebat stillantem ex axillis. Paria refert Pezolaodus (*s*) de viro 66. annis sene, ex intermedio digitorum pedum secto sudorem emittente. Apud Antonium Benivenium (*t*) legas de juvene 36. annorum ætatis, egerente singulis mensibus sanguinem per cutis meatum, juxta regionem jecoris; quem cùm invisurus venisset Scriptor ille, nec cicatricem seu vulnus ullum offendens, de re ipsa primùm dubitavit, sed post alterum mensem iterum ad illum se conferens, vidit eo loci fluentem usque ad libræ pondus sanguinem, & quod mirum est, post sanguinem locum observans, salva omnia invenit. Fernelius (*u*) Medicus primarius Henrici II. & Medicus itidem Facultatis Parisiensis, è vasis capillaribus cutis ad regionem jecoris fluentem sanguinem observasse se affirmat. Tandem res est exploratissima, sæpiùs etiam sanguine sudatum; quod sive ex causis internis sive externis repetendum est.

Externa hujus causa est anguis *Hæmorrhois*, i. e. sanguine fluens nomine ex effectu indito. Ejus morsu vehemens primùm dolor; tum intimè insinuante se veneno, fibræ omnes sanguinis adeò dissolvuntur, ut per sudorem toto corpore effluat (*x*). De illo agit Nicander in Opere de theriaca, & Lucanus in Pharsalia l. 9.

.... Sic omnia membra
Emisere simul rutilum pro sanguine virus.
Sanguis erant lacrymæ: quæcumque foramina novit
Humor, ab his largus manat cruor: ora redundant,

p *De Cruce Hippomnem. 4. de sudore sang.*
q *Marinus Barletius, de vita & morte Scanderbegi, cum epitome Georgii Bertbol. Pontani à Breitenberg.*
r *Observat. Medic. rarior. seu fons Spadanus. Lugd. Batav. in 12. 1685. observat. 23.*
s *Observ. Uratislavien, 1715. in 12.*
t *De abditis morbor. caus. Basileæ in 8. 1529. p. 20.*
u *Patholog. l. 6. c. 4. Paris. 1567. fol.*
x *Diodor. l. 17. p. 560.*

Et patula nares : sudor rubet : omnia plenis Membra fluunt venis : totum est pro vulnere corpus.

Jacobus Grevinus Medicus Facultatis Parisiensis in Tractatu de Venenis 1568. Antuerpiæ in 4. pag.85. refert, serpentem hunc brevi esse corpore, è genere viperarum, colore subnigro, arctissimo collo, & duobus albentibus coroibus distinctum.

Legitur pariter apud Georgium Marggravium histor. Brasiliæ l.6. anguis *Ibyara*, cujus morsu sanguis è naribus, ex oculis, ex auribus, ex ore, ac tandem è poris omnibus provocatur tantâ copiâ, ut rarò eo incommodo affectus convalescat.

P. Kircher Jesuita in suo *Scrutinio Pestis* refert, notos esse in regione Quito angues bicaudatos, quorum morsus ex omnibus corporis poris sanguinem provocat. Sunt etiam sudorificæ quædam plantæ, juxta Galenum (y), quibus sanguineus sudor exprimitur; cujus generis credimus *Hemanthem* P. Kircherii, quam Courtautus in sua Apologia appellat *Hemagogam*, sive herbam Galenicam, non dissimilem Stachyo; crescit autem in Pyrenęis, & cuti applicata exprimit sanguineum sudorem.

Petrus de Osma in epistolâ datâ Peruviæ a.1558. ad Monardum Medicum, ut refert Marcellus Donatus (*), nosse se dicit Indum, qui pervicacissimos morbos depellebat, succum quendam herbæ applicans, & defricans ad juncturas, tum verò partem incalescentem stragulis operiens: quo facto, aliquandiu post sanguineus sudor ex articulis omnibus provocabatur. Clymatis etiam mutatio inter externas causas referenda est; advenæ enim, cùm Americam venerint, ex hiatibus omnibus corporis sanguinem reddunt, quod morbi genus in Martinica appellant morbum Siam (z); sudant etiam sanguine è poris omnibus cutis.

Causæ internæ sunt aer pestilens; sed potissimùm animæ passiones. In lue sudare interdum sanguine visi sunt plures, quod perniciosissimum est morbi symptoma. Narrat Schenckius (a), a.1554. in lue Miseni fœminam eo morbo affectam triduo sanguine sudasse. Conradus Lycosthenes (†) observat a.1552. fœminam lue infectam è poris capitis omnibus sanguine stillasse.

Tandem passionum violentiâ factum est interdum, ut sanguineus sudor exprimeretur; ne quid enim moremur sanguineos sudores relatos ab Aristotele [b], Galeno (c), Theophrasto Eresio in suo tractatu de sudoribus, & Rondelero (d), Durius in Ephemeridibus Germanicis Observat.179. narrat de juvene, qui in carcere clausus tanto affectus est terrore, ut corpore deficiens, in pectore, manibus & brachiis sanguineum redderet sudorem. Refert etiam Rosinus Lentilius in iisdem Ephemeridibus, puerum quendam, unà cùm duobus fratribus suis suspendio damnatis, ejusdem criminis consortem, cùm supplicium fratrum spectaret, sanguine toto corpore sudasse.

D. Fagon Medicus Facultatis Parisiensis, in sua Thesi 25. Januarii 1665. corollar.5. *Ergo*, scribit, *sudor sanguinis à natura vi. Sed & sensibus facta fides est, consecratam Virginem impurissimis, sicariis ad eam corrumpendam advolantibus stupri horrore mundissimum sanguinem è venis sudoris specie cum vitâ profudisse.*

Virorum fide dignissimorum relatione tenere se scribit Collius (e), a.1583. virum quemdam carcere detentum Parisiis sanguine sudasse. Scribit Maldonatus, hominem robustum, & integrâ sanitate, cùm primùm audivit contra se mortis sententiam, sanguineum sudorem toto corpore emisisse. Quod pariter de viro morte damnato legimus in Vita Sixti V. (f) per noctem magnâ copiâ sanguine sudante. Observat autem D. Leti ejus Vitæ Scriptor, viros illos, qui propiùs rem totam examinandam susceperunt, existimasse, sudorem illum nonnisi lacrymas esse, dolore & desperatione è glandulis lacrymalibus expressas, & inflammatione rubescentes; quod illis succurrebat, persuasis nonnisi divino miraculo fieri potuisse, ut sanguis per transpirationem è vasis suis eliceretur. Optimè illi, si nonnisi lacrymæ viri hujus rubescerent; sed non de lacrymis tantùm agit historia. Miscellanea Historiæ & Literaturæ P. D. Bonaventuræ Arragonii Carthusiensis, vulgata sub nomine Vignolii Marvillii (g), ferunt de muliere defunctâ Parisiis ex effuso sanguinis sudore, ut ne gutta quidem sanguinis post ejus obitum in vasis superesset. Meminit Thuanus Histor. l.10. Præfecti *Montis maerui*, qui captus ab Augusto filio spurio Principis Saluttarum, & morte intentatâ ni ipse dederet Urbem, tanto mœrore affectus est, ut sudarit sanguine & aquâ. Continere autem me non possum, quin in calce hujus Dissertationis, singularis cujusdam sanguinei sudoris historiam referam, quæ Genuæ contigit a.1703. Narratur autem in epistola data 5. Decembris ejusdem anni à D. Saporitio Medico ejusdem Urbis; & inseritur cum nonnullis animadversionibus celeberrimi D. Vallisnieri, Medicinam Paduæ profitentis, in Ephemeridibus Germanicis a.1712. centur.1. observat.20.

Puella 18. ann. ætatis, integrâ ad id usque valetudine, post levia quædam incommoda, valido stomachi morbo arrepta est; tum sanguinem excreavit violentâ expressum tussi non sine laterum dolore & respirandi difficultate. Is morbi status quatriduo duravit. Excepit deinde ingens capitis dolor, & sanguinis magnâ copiâ è naribus effusio; nec tamen inde vi morbi remittente, sanguinis alia emissio è brachiis & pedibus facta est. Supervenit *cardialgia*, & sanguinis vomitus; tum sanguinis è naribus emissio, dein iterum vomitus sanguineus, nequidquam renitentibus pharmacis astringentibus & narcoticis à Medico adhibitis. Post aliquot dies sanguis profluxit ex auribus, è summis digitis manuum & pedum, sicut etiam ex umbilico & angulo oculi; post hæc sudor è medio pectore, & interiori ac exteriori

y Lib. Medicament. purgant. c.4.

* De Medic. Hist. mirabil. Mantua in 4. 1596. c.2.

z Ita vocatur morbus in ea regione, quòd relatus credatur navi è Siam solventi.

a Observ.138. l.6. Fräcof. fol. 1609. Georg. Agric. l.2. de Peste.

† Prodigior. ac ostentor. Chronic. fol. Basilea, 1557. pag.670.

b Hist. animal. l.3. c.19. & l.3. partium animal. c.5.

c De utilit. respirat. Galenus attribuit. Contingit porot ex multo & fervido spiritu adeò dilatari, ut exea: sanguis per eos, & fiat sudor sanguineus.

d Lib. de dignoscend. morbis c.2. in futurœ studioso propter venarum raritatem osculorum illorum laxitatem & sanguinis tenuitatem.

e Tract. de Sanguine Christi in 4. Mediolani, 1617.

f Per Gregor. Leti l.6. p. 39.

g Tom.3. pag. 279.

utriosque manûs parte, tum ex eo pedum loco, unde sanguis educitur; ac triduo post è mento & nasi extremitatibus, quod 14. diebus duravit.

Testatur autem D. Saporitius tot sanguinis erogationibus nequaquam factum esse, ut ægrotans puella multò languidior redderetur; paruisse autem in mano tantùm sinistrâ leve quoddam veloti morsûs vulnus, cujus tamen ne vestigium quidem deprehendebatur in pectore, sive aliis in locis, unde sanguis effluxerat; nihilque doloris in ea sanguinis erogatione sentiebat, nisi eùm ex intima manûs parte difflueret. Post decem dies, sanguinem multò pallidiorem, quàm soleret, animadvertit Medicus, & acrior in puellâ manûs dolor; quo indicio egressio sanguinis ex eo loco designata. Nec mora, effluxit veluti sudor sangnineus, diffluens tanquam ex altè inflicto vulnere, cujus tamen nullum vestigium supererat in cute post emunctionem; momento pòst sanguis è vicino poro dissiluit, tum ex altero etiam poro; ac positus ad languentis sinum panniculus sanguine itidem infectus est. Hæc oculatum testem spectasse se tradit D. Saporitius; aliorum autem relatione tenuisse scribit, triduo post sanguinem in formas crucis, spineæ coronæ, aliorumque mysteriorum Passionis Jesu Christi prosiluisse; facilè, ait, quòd fluens sanguis casu varias figuras, utcumque Passioni similes, referret, unde ea credulis persuasio inducta.

Post hæc exempla neminem futurum arbitror, qui sanguineum sudorem naturaliter possibilem negans, rem totam in Christo divino prodigio deputet. Testor autem non invitus, hæc omnia debere me D. *Alliot de Mussey*, Medicinæ Doctori in facultate Parisiensi, itemque medicinam profitenti, qui observationes suas mecum, qua est humanitate, communicavit, eo officiorum additamento ut muneris pretium magnoperè ex eo augeatur, quòd mihi sua proferenda tribuerit.

DISSERTATIO

DE OBSIDENTIBUS, ET POSSIDENTIBUS corpora Dæmonibus.

VEteres Christianæ Religionis adversarii, prodigiorum Jesu Christi, Apostolorum, & primorum Christianorum evidentiâ convicti, cum veritatem in dubium revocare nec auderent nec valerent, vim eludere tentarunt, contendentes, rem totam tribuendam magicæ cuidam operationi, sive Dæmonum Principi, sive arcanorum quorumdam verborum vel naturalium rerum virtuti. Opponebant alii Jesu Christi & Apostolorum prodigiis prodigia Numinum, Magorum, & Heroum apud Paganos. Pellere Dæmones in nomine Beelsebub Jesum Christum contendebant Judæi; Pagani verò collatas à Jesu Christo ægrotis sanitates conferebant cum vulgaris Æsculapii; sicut & prodigia Apollonii Thyanæi pari habebant gradu cum prodigiis Apostolorum. Nostrâ ætate ingenia, quæ cæteris superiora se jactitant, Philosophiâ utuntur, ut prodigiorum, de quibus Sacra Scriptura, vim totam eludant. Sunt enim arcana quædam naturæ, simplicium vires quædam occultæ, ait mira quædam vis phantasiæ, sunt præposterè inducta infantiæ & educationis præjudicia, sunt certæ regulæ motuum, sunt hyperbolicæ quædam loquendi formulæ in Scriptura, quibus omnibus totam vim prodigii viri illi deputant, contendentes omnia ad naturales regulas referri optimè posse.

Nos hic ea tantùm revocabimus in examen, quæ de Dæmoniacis feruntur. 1. An fieri possit, ut Dæmones corporibus insideant. 2. An insideant reipsâ. Afferenda ducimus primò quæcumque in contrarium validiora opposita sunt argumenta; dein congruâ illa responsione diluemus, adversam sententiam firmantes, quà argumentis ex Scriptura, quà è ratione deductis. Cùm autem res nobis sit cum Philosophis, Patrum authoritatem Patrum morabimur; tunc tantùm illam attulisse contenti, cùm adductis à Patribus illa rationibus roborabitur.

ARTICULUS I.

Rationes negantes reipsâ dari Dæmoniacos.

QUos vocamus Dæmones, naturæ sunt merè spiritales, quibus nulla proxima in corpora actio respondet. Sunt ergo impossibiles Dæmoniaci. Nihil enim aliud eo nomine intelligimus, quàm Dæmones proximè & naturaliter in hominum corpora agentes. Si quis autem reipsâ possibiles contendat, saltem ad prodigium confugere necesse est; repugnant enim exploratis naturæ legibus. Nulla autem congrua ratio succurrit, cur Deus hanc Dæmoni potestatem indulgeat; videretur enim alioqui uno agere consilio cum isto quà gloriæ suæ, quà humani generis adversario; scandalo propterea esset pusillis, plus nimiò

exag-

exaggerans de potestate Dæmonis, ideam; Dæmonis, inquam, interdum ludibrio habentis vim exorcismorum, & quidquid in religione est maximè sacrum: tandem nullâ necessitate prodigiorum numerus multiplicaretur. Prodigium esset enim quòd homo à Dęmone possideretur, prodigium quòd liberaretur ab infestissimo hospite; prodigium tandem quòd ab illo non perimeretur.

Tandem si quis statuat, Dæmonem reipsâ obsidere energumenum, agnoscere necesse erit in uno eodemque homine duo agendi veluti principia, duos spiritus, qui sive alter post alterum, sive ambo simul ad agendum illum impellerent, nimirum Dæmonem & animam. Porrò duo illa principia, indole inter se & voluntate contraria, mutuò committerentur, alterum ab altero dissiparetur, nec corpus in medio hujus certaminis diutiùs subsisteret. Quam non exerceret tyrannidem Dæmon, si corpus sibi subigeret? Quid non diceret, quid non faceret? Quodnam corpori illi discrimen? An conceptæ hac de re ideæ aliquid simile respondet in historiis? Quid non assequeremur, pandente Dæmone? quid scientiæ homines lateret?

Occurrunt interdum pueri statim à Baptismo, & homines morum sanctitate eximii, qui tamen iniquissimo adversario committuntur possidendi. A' Deo rem hanc indignam permissam quis credat? Nonne ad alteram confugere interpretationem præstaret, reputantes e.g. vitio id morbi factum esse? Neque enim ultionis exigendæ gratiâ permissum id à Deo credi par est; sunt enim moribus castissimis: nec experimenti de illis capiendi consilio; sunt enim ante usum rationis infantes, qui experimentis illis nihil proficerent. An hęc omnia valuerint ad gloriam Dei promovendam? ut quid igitur non occurrant in omnibus locis & temporibus? cur integras per Orbem Nationes intactas Dæmon relinquit?

Unde verò fit, ut plerumque eo affectas incommodo non offendas, nisi gentes & regiones maximè omnium superstitiosas, sivè spiritu & mente inbecilliores? Nunquam profectò spectes viros doctos, integrâ sanitate, ab omni superstitionum præjudicio vacuos, in Dæmonis potestatem & possessionem venisse. Si quis examine tentet Dęmoniacos istos, spondeo futurum, ut omnes ad unum deprehendantur tetro quodam melancholiæ humore teneri, vel saltem affici morbo aliquo cerebri seu partium nobilium corporis, cujus morbi vi spiritus labascit.

Eâ quidam persuasione tenentur, quasi Dæmones extra Religionis dispendium, citra Scripturæ contemptum negari pervicaciùs non possint. Sed apage territacula puerorum. Maximum potiùs Religioni pręstatur obsequium, si à superstitionum & fictorum prodigiorum fœculentiâ repurgetur. Prodigiorum indiscreta farrago in Religione vera & asserta labefactat, & audaciora facit procacia quædam ingenia, ut negent indiscriminatim omnia. Est autem Dæmonis in corpora hominum possessio prodigium inter maxima: à legibus omnibus naturę recedit Deus, ut corpus possidendum Dæmoni permittat. Quo semel posito miraculo, alterum consequi necesse est, ut scilicet vis omnis & potestas Dæmonis citra necem miseri illius hominis cohibeatur; nec nisi tertio prodigio semel possidens corpus illud Dæmon expellitur.

Si quis verò statuat, unum idemque corpus à pluribus simul Dæmonibus insideri, uti de Maria, quam septem Dæmones possedisse legimus Luc. 8. 2. de viro Gadareno, quem legio inhabitabat (a), nova insuper & nova prodigia cumulabuntur. Si datis temporum intervallis, & veluti iteratis aggressionibus, ut in singulis lunationibus [b], vel in recursu morborum torqueri Dæmoniacus constituatur, iterum ad nova prodigia; ex quo enim nova hęc supernaturalis aperitur via, nunquam per illam proceditur, nisi nova interim & nova insternantur prodigia. Rationes physicæ omnes ad aggressiones illas per intervalla explicandas loco cedunt, si Diabolo tribuantur, succeduntque supernaturalia omnia; est enim supra naturam Dæmonis in hominum corpora obsessio.

a *Marc. 5. 9. Luc. 8. 30.*

b *Matth. 17. 14.*

Neque è re est nostræ Religionis, ut veritas ejusmodi defendatur. Nihil enim inde sive de Numinis potentia demitur, sive Jesu Christi prodigiis derogatur. Semel enim ac reipsâ dari energomeni negentur, non proinde continuò negatur, Deum pro arbitrio tollere, augere, refrænare vim Dęmonis valuisse. Id tantùm contenditur, Deum scilicet adversùs constitutas sibi leges eâ indulgentiâ facturum; repugnaturum pariter commodis Religionis exaggeratis plus nimio prodigiis; ac tandem fræna Dæmoni plus nimio laxaturum; sicut etiam in veritatem assertorum prodigiorum creaturum invidiam, quòd scilicet ab energumenis multa patrari supra vires naturæ, adeoque prodigia autumaremus. Quæ si vera sint, quis demonstrabit incredulis, prodigia SS. Petri & Pauli non in Dæmonem, sed in Deum referri oportere? Hanc calumniam struxisse Judæos adversùs prodigia Jesu Christi, quæ Beelsebub tribuebant, legimus Jo. 8. 48.

Nec inficiamur plenam esse in Jesu Christo potestatem, patrandis tot tantisque prodigiis, quot satis essent ad asserendam divinitatis & missionis suæ veritatem. Quando ergo negamus oblatos illi Dęmoniacos, è Dęmone reipsâ possessos, asserimus illi tamen virtutem Dęmones pellendi, si fortè opus fuisset; asserimus factum ab illo prodigium eo morbo depulso, quo languentium illorum seù corpus seu mens vel tandem cor ita afficiebatur, ut in eam persuasionem venirent. Maximo est sanè prodigio, si dicto citius valetudo restituatur lunatico, surdo, muto, quę omnia incommoda à Dęmone intus agente inducta censebantur. Potentię Divinę summum esset decus, si tantum valere demonstraretur, ut posset Mariam ad bonam frugem convertere, & ab ejus corde non septem Dęmones reipsâ obsidentes, sed totidem capitalia crimina, seu totidem malas ha-

bitudines, quibus ferebatur in crimen, depellere; si gratiæ suæ virtute contractas ab illa longâ assutudine malas propensiones corrigeret; vel saltem si sanitatem restitueret è morbo, vel septem morborum complexu; ita enim explicari potest septem illud Dæmonum contubernium.

Vetustissimum latus operantis Dæmonis exemplum in Scriptura Saul occurrit. Nullo autem negocio demonstraretur, morbum Principis totum ab agente intus melancholico humore repeti. Morbus erat per intervalla tosiliens, & invalescens, cui pharmacom erat præscotissimum, si quis musico aliquo instrumento ludens lætiora Principi inspiraret. Canebat igitur cytharâ David, qua paulatim fixum illom humorem dissipante factum est, ut depelli Dæmon crederetur. Hinc S. Chrysostomus (c), & post illum Interpretes plurea (d), totum Regia morbum maniæ & melancholie tribuunt.

c Hom. 1. de Davide & Saule.
d Cajetan. Sanct. Cerael.

Nec majori molimine cætera omnia Energumenorom exempla, de quibus in N.T. explicantur. Hic enim occurrit ater & melancholicus humor; hic adustus sanguis & incensus; hic viscerum ardor, noxiorum humorum congeries, quibus spiritum præcludentibus, epilepsiæ simillimus morbus inducitor. Vitiatâ interdum phanthasiâ persuadetur aliquis, ut teneri se à legione Dæmonum credat; quemadmodum errantis phantasiæ ludibrio interdum factum est, ut transformati se homines in bruta, in Reges, in Deos sibi videantur. Sæpè tandem ex morbo surditas, seu incommoda alia casu vel naturâ inducta satis erant, ut credulus in superstitionem populus Dęmoniacum esse aliquod persuaderetur.

Hisce ergo, quicumque fuerint, Dæmonibos depellendis, satis habebatur vel à morbo valetudo, vel à phantasiæ vitio sanitas reddita. Duo hæc sunt Energumenorum genera, quæ Jesus Christus in Evangelio sanavit. Qui post alteram à transfiguratione diem Apostolis oblatus est Dęmoniacus, lunaticus (e), epilepticus (f), & mutus (g), referente Scripturâ, ab infantia sæpiùs aggressorem Dæmonem experiebatur, quo agente adigebatur in terram, & in ignem, spumabat ore, clamabat, cootorquebatur. Jesus minitatos est Dæmoni, & salva statim omnia.

e Matth. 17. 15.
f Luc. 9. 39.
g Matth. 9. 16.

His omnibus exponendis certum illud, quod etiam in Evangelio ponitur, constituendum est; puerum nempè illum epilepsiâ ab infantis laborasse, pervicaci sanè remediis omnibus morbo, cujus portentosa symptomata facilè Dæmoni ab imperitis tribuuntur. Eà re magis visum est, miserum hunc hominem à morbi hujus tyrannide liberare, quàm affectam vulgi phantasiam, errantem quidem, sed errore nequaquam pernicioso, sanare. Tantumdem affirmandum mihi sumo de obsessionibus, quas ferunt Dæmonis; nihil enim habendas censeo, quàm latentes morbos Dęmoni tributos. Ita mulier curvitate jam inde à 18. annis laborans (h), *habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo, & erat inclinata.*

h Luc. 13. 13.

Energumenorum aliud genus referebant homines vitiis impliciti, quorum merito sive à Dæmone reipsâ misere illi torquebantur, sive conscientia ejusdem etimiora torquendi illos munere fungebatur. Ex eo numero facilè credimus mulieres, quas à contubernio mali spiritûs liberatas, comites se liberatori suo dedisse legimus (i); nec aliter censemus de illis, de quibus in propositâ parabolâ locutus est Jesus [k]; narrabat enim, immundum spiritum ex homine digredientem deserta loca requiem quæsiturum pererrasse; sed spe suâ frustratum in priorem domum rediisse tandem, adhibitis secum septem aliis Spiritibus se nequioribus, qui omnes venientes sedem ibi suam constituerunt, ut fierent novissima hominis illius pejora prioribus.

i Luc. 8. 2.
k Luc. 11. 24. Matth. 12. 43.

Malus ille spiritus, à quo septem priores viri Saræ, filiæ Raguelis, extincti sunt (l), Dęmon erat, cui permissa tantùm erat nocendi potestas in eos, qui se totos voluptatibus addicerent, nihil ad Deum attendentes. Compertum est tandem, homines admisso mortali crimine mancipia fieri Dæmonis (m), cujus tyrannidi subjecti in graviora semper, & graviora adiguntur crimina, nisi Deus ab infelici illa servitute per gratiam suam miseros relevet. En certam & perniciosissimam Diaboli possessionem.

l Tob. 6. 14. 17.
m 2. Petr. 2. 19. Rom. 6. 16. Matth. 6. 24.

De spirito fornicationis frequenter legas in Scriptoris [n], sicut etiam de spiritu mendacii (o), de spiritu torporis (p), de spiritu zelotypiæ (q), & sic de cæteris; quibus phrasibus designantur pravæ quædam habitudines, quibus in vitia illa vel rapimur, vel disponimur. Nec statim hæc omnia Dæmoni authori tribui necesse est. Docet S. Jacobus 1. 14. queri nos tantùm oportere de regnante in nobis concupiscentia, cujus imperio ita ferimur in vitia, ut illis volentes nos submittimus. Non est proinde, cur statim reputemus supernaturale aliquid inesse iis, qui teneri dicuntur à spirito fornicationis, vel ambitionis. Satis habet cor hominis propensionis in vitia; validum satis est passionum imperium, ut nihil à nobis ducamus alienum, absque eo quòd quidquam agere Diabolus credatur. Sive autem ipse so Diabolus rebus illis immisceat, sive non, illud constituendum est, unum esse Deum, qui genus illud Dæmonum pellere valeat. Ecclesiæ quidem & Sanctorum preces id efficere possunt, ut Deum misericordem in homines criminosos flectant, qui resipiscendi gratiam concedat; sed nihil ad ejusmodi possessiones valent adjutationes. Morbi genus illud unicum exigit pharmacum, pœnitudinem, jejunium, eleemosynam, preces.

n Osee 4. 12. & 5. 4. Spiritus fornicationis
o 2. Reg. 22. 22.
p Isai. 20. 10.
q Num. 5. 14. 30.

Tertium Energomenorum genus constituunt hypocondriaci & maniâ laborantes, qui se agi à Dæmone phantasiæ errore persuadentur. Totus est eorum morbus affectæ phantasiæ vitium, quæ possideri se à Dæmone reputans, agit, loquitur, clamat, cursitat, agitatur, ac si reipsâ ab uno vel pluribus Dæmonibus ageretur. Morbi hujus tota causa vel è sanguine, vel è cerebro, vel ex spiritibus, vel saltem ab hisce omni-

nibus simul repetenda; quod tamen nos examini Medicorum relinquimus. Ab hoc morbi genere valetudinem sentiant illi non rarò, nec infelici interdum eventu, sive naturalibus & refrigerantibus pharmacis adhibitis, sive opportunè ad rem & personam remediis adhibitis, ut ad mentem reddantur, & phantasmatibus evanescentibus redditam sibi credant sanitatem. Historiolæ quædam non injucundæ eâ de re narrantur; sed maximè serium argumentum quale exigit Religio, seriò tractandum est; quod maximè credimus poscere nostrum in Libros Sacros obsequium, in quibus plures ejusdem generis morbos deprehendisse nobis videmur, morbos, inquam, affectæ phantasiæ, quæ se agi à Dæmone, falsò alioqui, credat. Hunc morbum, sublato virtute & sapientiâ Christi errore, idem Christus depulit.

Legimus in Evangelio (r), Jesum Christum cum transfretasset mare Tiberiadis, & venisset in regionem Genesareth, duobus Dæmoniacis occurrisse, quorum alter diu jam à pluribus Dæmonibus agebatur, nudus incedebat, in sepulchris, in montibus excavatis versabatur, violentus erat adeò ut nec catenis nec funibus alligaretur. Procurrit statim ad Jesum ingenti sublato clamore, quærens ab illo, ac si Dæmon ex ejus ore loqueretur, ne ex eo corpore se pelleret, vel saltem permitteret, ut ex eo digressus, in gregem porcorum huc fortè per transitum euntem insiliret. Interrogavit Jesus hominem, tanquam si verba faceret ad Dæmonem, quo appellaretur nomine: *Legio*, respondit, quòd magno hìc versemur numero. Et Jesus actutum facesse inde præcepit, indulgens, ut in porcos per vicina arva pererrantes insilirent. Nec mora; sues ad 2000. numero magno procurrentes impetu, præcipites se dederunt in mare, & vir ille statim convaluit.

r Matth.8.28. Marc.5.1. &c. Luc.8.26. &c.

Suberit fortè mirari, cur hoc potissimum exemplum selegerimus in affectæ phantasiæ argumentum; sed nullum licèt expressius habeatur in Scripturis, cujus singulares adnotentur circumstantiæ, nullum quod magis faveat in speciem Dæmonum possessioni; id tamen nobis suscipimus, ut constitutis jam principiis rem totam exponamus, nihil Dæmonum possessioni faventes. Vir ille nullo corporis morbo tenebatur, integrâ quin etiam valetudine & robore adeò pollebat, ut frustra vinculis & catenis alligaretur, ac vestes omnes discerperet. Nihil de commissis ab illo criminibus exprobrat Jesus; & cum post obtentam valetudinem comitem se Jesu Christo offerret, respondentem illum audivit, redderet se domum, & recepta à Deo beneficia palàm omnibus ediceret; nec unquam legimus monitum illum, quemadmodum eum aliis in paribus rerum eventibus factum constat, caveret, ne deinceps peccaret.

En igitur quomodo rem illam totam exponimus. Calenti nimiùm sanguine agitabatur vir ille, cujus phantasiæ œconomia turbata legionem Dæmonum intus agentium exhibebat. Obiter etiam animadvertendum est, juxta recepta à Judæis principia, unum & eundem hominem plusquam unius animæ sedem esse potuisse, multisque teneri spiritibus (s). Hac semel inducta persuasione vir ille, tum calente nimium, atque redundante sanguine agitatus, è sociorum consortio secedens, Urbium frequentiam ad agrum digressus fugiebat, ubi turbato spiritui, seu, ut credebatur, legioni Dæmonum intus agentium se totum permisit.

a Vide Joseph. de bello l.2. p.788. & l.7.c.25. p.985. & R. Isaac. Lorens. de revolut. animar.

Quid autem Jesus ad reddendam ægroto sanitatem? cavit nimirum ne concepto semel errori contrairet, quin potiùs credere se affirmanti in speciem visus est. Quærit igitur ab illo ægrotus, legionem Dæmonum fugaret, factâ egredientibus permissione, ut gregem porcorum tenerent. Omnia facilis concessit Jesus; sed cum ad errorem depellendum satis hæc non haberentur, argumenta ejus rei exhibenda erant in grege illo porcorum, ut agi re ipsâ à Dæmone videretur. Acti proinde in gam sues, præcipites sese dederunt in mare. Altè eo argumento persuasus ægrotus, quem aliunde opinio non levis tenebat de Jesu, quasi vir esset prodigiorum insignis patrator, valetudinem sibi receptam persuasit; ita se proinde gessit in actibus, & in sermone, quasi à Dæmone agitante liberaretur.

Nec difficilè credimus, Jesum Christum eodem temporis articulo sanguinis fervorem compressisse, redditâ simul cerebro, humoribus, cæterisque omnibus œconomiâ. Prodigium ultrò in his omnibus agnoscimus, non quidem in depellendo Dæmone, quo agitaretur, sed in restituta ad sanitatem mente, in tranquillo positis humoribus, ac tandem in grege porcorum præcipiti acto in lacum ad unam Jesu Christi vocem.

Animadvertisse juvat, Dæmones, si reipsâ ex homine pulsi in gregem porcorum permissi venissent, commodum illud sibi contubernium ducentes, ne statim præcipitarentur in abyssum, Dæmones, inquam, adeò sibi à regressu in infernos metuentes, rebus suis malè utique consuluisse, si gregem porcorum statim egissent in mare. Ut quid novas concessas sibi sedes non cautiùs servassent, id agentes, ut sues illi per agros spatiarentur, & laniorum manus sedulò evitarent? ut quid ad montes & deserta loca illos non adegerunt, ubi tanquam acta à Dæmone animalia sibi relinquerentur, abstinentibus se omnibus ab illis, quemadmodum rabiosa quæque animalia fugiunt omnes, eaque liberè palantur? Sed Jesus voluit argumentum præbere aptissimum & ad sensum, quod phantasiæ hypocondriaci sese altiùs imprimens, in eam induceret persuasionem, ut vacuum se ab ea legione crederet; cujus rei nunquam satis firmam persuasionem ille habuisset, quamdiu sues viverent, dubitans num legio illa pristinas sedes repeteret. Perpetua erat valetudo restituenda, demersis brutis illis in mari.

Ad constituta à nobis genera energumenorum-

norum exempla, omnia revocanda sunt, de quibus in Scriptura & Historia Ecclesiastica. Hæc enim repeti commodè possunt, sive ex vitio quodam ac redundante humore, phantasiæ è statu dimotæ morbo, vel tandem acutissimis criminosæ conscientiæ stimulis. Ita pariter datâ proportione valetudines omnes Energumenorum explicandæ sunt.

At enim Jesus Christus, Apostoli, & Ecclesia versantur in errore, vel saltem erroris nobis nec invitis ansam præbent, id agentes, & scribentes, veluti si re ipsâ agi homines à Dæmone persuaderentur. Jesus Christus sermonem habet ad Dæmones, Energumenorum corpora possidentes: imperat illis, & ipsi vicissim parent; argumenta exhibent præsentiæ suæ & potentiæ, violentis convulsionibus miseros discerpentes, projicientes in terram, veluti mortuos relinquentes, ac tandem in gregem porcorum insilientes, quos præcipites agunt in mare. An hæc phantasiæ ludibria sunt, & morbi symptomata? Offertur Jesu homo ab agente intus Dæmone loquendi & audiendi facultate privatus. Pulsus est Dæmon, & continuò salva omnia. Quid minùs fucatum? Si depulsâ prius surditate, tum nobis exactus Dæmon obtruderetur, suspicandi esset ansa, num Dæmonis nomine ipsa tantùm surditas designaretur. Sed disertè admodum Scriptura pulsum antea Dæmonem, ac inductam postea valetudinem expressit (t). Nonne Ecclesia in precum à se institutis formulis & in adjurationibus, obsideri reipsâ à Dæmonibus corpora tenet apertissimè? Ludit, & illuditur profectò, non orat, si Dæmoniaci vana sunt otiosorum commenta.

(t) Luc. 11. 14. *Et erat ejiciens Dæmonium, & illud erat mutum; & cùm ejecisset Dæmonium, locutus est mutus, & admiratæ sunt turbæ.*

Hisce omnibus reponitur, nec Jesum Christum, nec Apostolos, nec Ecclesiam refutandas suscepisse vulgi opiniones omnes & præjudicia; nihil pariter moratos tritas jam communi usu phrases, parùm utique exactas, & veritati minùs cohærentes. Notæ sunt præposteræ Judæorum ejus ætatis, tum & Apostolorum de Regno Messiæ ideæ; sicut & de futuro sæculo, ac de aliis pluribus multę. Jesus Christus ad finem usque vitæ rudiores illos indoctosque pertulit, Spiritui Sancto relinquens, ut præceptis & doctrinis institueret, mentem aperiret, ac cætera omnia doceret, quæ ipse quidem sæpe, absque eo quòd illi assequerentur, exposuerat.

Solebant Judæi plerumque, morbos omnes funestas esse criminum consecutiones rati, Dæmoni authori tribuere; quorum errorem destruere censuit Jesus supervacaneum; ne quid dicam de erroribus rerum philosophicarum & naturalium, quos utique corrigendos nequaquam suscepit. Cùm horum omnium scientia nihil ad salutem conferat, ut docerentur à Jesu Christo, nihil erat. Quot autem ferebantur errores de Angelis & Spiritibus per visum apparentibus, de malorum spirituum potestate, de excantationibus, & Magiâ, quæ omnia Jesus reliquit intacta? In rebus Anatomicis & Medicis nihil vel parum norant Hebræi, quemadmodum ex verbis illorum intelligimus. An igitur hosce illorum errores adoptabimus, quòd Scriptura, ut legentium captui sese accomodet, in suis illam phrasibus insinuat & veluti consecrat?

Cùm itaque ita loquuntur Sacri Scriptores, veluti si ægroti illi, ad sanitatem à Jesu Christo restituti, possiderentur reipsâ à Dæmone; si ponere tamquam certum videntur, Dæmonem miserorum corporibus insidere, quæ proinde corpora loquendi & audiendi privat facultate, incurvat, maniâ cogit laborare, cruciatibus torquet; hæc ad populi præjudicia accommodata sunt. Quæ sanè præjudicia sectari interdum coguntur, verba ad populum vel facientes, vel scribentes Philosophi etiam, & Viri quique docti. Si quis Medicum accersat ad curandum hypocondriacum, an ille continuò præjudiciis ægroti se præbebit adversarium, quietem ejus conturbans, suadens ponere mentis errorem, & falsa esse omnia, neque enim reipsâ esse quod tamen ipse de se firmissimâ mentis persuasione tenet, nempe glaciem, nivem, equum, cuniculum? Sapientis est Medici, ut primùm statum suum reddat humoribus; tum si fortè artificium aliquod excogitaverit, ut errantem revocet, sive ut phantasiam ægroti corrigat, statim adhibet, eâ tamen cautione, ut dicta sua omnia & facta ad circumstantias & habitudines languentis accommodet. Ita planè Jesus, bonitatis & sapientiæ consilio, non sine magno patientiæ documento cum Judæis præstitit.

Ad Ecclesiam quod attinet, institutæ ab illa adjurationes non unius sunt generis; sunt enim quædam pro infantibus ad Baptismum oblatis, qui cùm peccato Originali obnoxii teneantur, ita habentur ab Ecclesia, veluti si Dæmonis potestati subessent. Sunt etiam adjurationes salis & aquæ, antequam benedictionibus consecrentur; quod eâ persuasione præstitum est, veluti si ab Infernis potestatibus, circumfusum aerem infestantibus, imperium aliquod in alia etiam elementa & in fructus exerceretur; quem Ecclesiæ morem, utpotè è traditionibus totâ vetustate probatis repetitum, meritis laudibus prosequimur. Tandem adjurantur homines & loca, quæ à Dæmone infesta reputantur; qua in re nihil antiquius ducit Ecclesia, quàm ut Ministros suos summâ circumspectione uti illis admoneat.

Teneri illa quidem eâ persuasione videtur, Dæmones interdum ita prævalere, ut homines quosdam infestent, sive ad exigendam latentium criminum ultionem, sive exercendæ virtutis illorum, sive manifestandorum operum Dei gratiâ. Ita loquitur, veluti si à Spiritibus teneri corpora, torqueri, ac insideri autumaret. Sed hæ loquendi phrases numquid ceu è vulgari sermone adoptatæ haberi non possent, quarum tamen expressam nimis & literalem significationem nunquam urgeat Ecclesia? Lustralis aquæ aspersiones in loca etiam maximè sacra, sicut & in homines, docent utique eâ persuasione teneri Ecclesiam, quasi scilicet Dæmones circumfusum undique

que acrem & loca etiam maximè sancta infestent; sed mos iste & persuasio ineluctabile nihilominus rei argumentum non conficiunt. Religiosæ sunt consuetudines è religiosa quadam persuasione deductæ, quibus tamen nihil certi nec fide divinâ exploratisubest. Ita, datâ proportione, de adjurationibus philosophandum: illis uti neminem cogit Ecclesia; neminem etiam damnat, si utatur: dari reipsâ Energumenos non negat, sed reputare etiam possumus, nunquam Fideles ad eam persuasionem obligare, sive negantes fidem illis suam adjicere nunquam condemnare; vel saltem raro incommodum illud dari autumat.

Si verò problematica res est, neque Ecclesiæ authoritate ad illam credendam tanquam fidei dogma cogimur; præferenda est utique sententia negans dari Energumenos; ea enim arctiores intra fines virtutem Dæmonis cogit, vulgaribus superstitionibus minùs favet, ambigua omnia prodigia è religione summovet, ut sua fides veris probatisque asseratur. Ad hæc, simplici & naturali expositione Textus plures Sacræ Scripturæ declarat, magnis alioqui difficultatibus implicitos, ac genuinam suppeditat rationem, quare in hac sæculorum luce apud gentes minùs credulas minor sit Dæmoniacorum frequentia, quàm in tenebriensis alterius ætatis sæculis, & apud rudes ac superstitiosas nationes.

Quas tandem adhibet Ecclesia loquendi phrases in adjurationibus, ad similes alias Scripturæ referri constat; quare sicut Scripturæ locutiones commodè exponi posse absque admissa Energumenorum veritate demonstravimus, ita pariter de Ritualibus Libris Ecclesiæ reputandum. Nunquam Christus disertis verbis Ecclesiæ suæ assertam quandam & perpetuam authoritatem concessit, seu vim patrandorum miraculorum, pellendorum nempe Dæmonum, vim, inquam, formulis hisce alligatam. Sunt ergo adjurationes puræ putæque Ecclesiæ preces cum invocatione nominis Jesu Christi, ad solatium ferendum ægrotantibus in corpore, & inducendam valetudinem menti illorum, qui possideri se à Dæmone autumant.

Quanquam recepta Judæorum persuasio favere Energumenorum veritati satis constat, ex eorum tamen Libris intelligimus, plures ex illis in speciem tantùm dari illos autumasse. Josephus Antiq. l.7. c.25. disertè asserit, cruciari homines à scelestorum animabus, quæ paratum sibi suppliciorum locum petere recusantes, mortale aliquod corpus occupant, angunt, discerpunt, nihil relinquentes intentatum, quò mortem inducant. Vulgò Judæi olim tenebant, pelli Dæmones magicis operationibus, simplicium quorumdam, & odoramentorum virtute, exeantationibus, ac tandem invocatione nominis Dei, & ipsius pariter Beelsebub. Fumo jecoris exenterati piscis pulsus Dæmon Asmodæus legitur Tob.6. 19. & 8. 2. 3.

Carmina quædam mulcendis morbis & adjurationum adversùs Cacodæmonas, ut è mortalium corporibus foras agerentur, formulas scripsisse Salomonem narrat Josephus Antiq. l.8. c.2. Addit pariter, Eleazarum quemdam Judæum Energumenos quosdam coram Vespasiano liberasse, subjectâ naribus radice à Salomone indicatâ, quam annulo alligatam tenebat, adjectâ pariter invocatione nominis ejusdem Principis, & indicatâ ab illo precum, vel adjurationis formulâ. His simul omnibus præstitis, decidebat in terram ægrotus, & recedente Dæmone, nullo inde dolore torquebatur.

Jesu Christi adversarii calumniam in illum struxere, veluti si in nomine Beelzebub Principis Dæmonum spiritus illos malos depelleret (u). Hæc objicientibus Pharisæis reposuit ille (x): *Si ego in Beelzebub ejicio Dæmonia, Filii vestri in quo ejiciunt?* Ponit ergo inter Judæos nonnullos fuisse Exorcistas, Dæmones aliter sanè pellentes, quàm ad invocationem nominis Beelsebub; ex quo facilè infertur, alias iniri potuisse tunc rationes, quàm adhibitâ ope nominis Beelsebub, ut proinde nonnisi impudentissimè de usurpato eo nomine Jesus accusaretur.

u *Matt.*12.24. *Luc.*11. 15. *&c.*
x *Luc.*15. 19. 20.

Legimus Act.19. 14. filios Scævæ, à Discipulis Jesu Christi utiqua alienos, id sibi muneris suscepisse, ut Energumenos exorcismis adjurarent. Sed cùm invocatione nominis J. C. quem Paulus prædicabat, Dæmoniacum quemdam aggrederentur, exprobravit ille: *Jesum novi, & Paulum scio: vos autem qui estis?* Tum in duos ex illis insiliens, arripuit, & pessimè adeò excepit, ut vulnerati & seminudi fugâ se subducere cogerentur. Ex his omnibus exemplis consecutiones statim deducam.

Rabbini, & maximè Maimonides, Scripturæ stilo assueti, solent non rarò morbis certa Dæmonum nomina tribuere. Ita e. g. *Cordicum* (y), sive *Cordiacum* appellant Dæmonem, qui musto ebriis præsidet, vel juxta eorum expressionem, iis, *quos mustum coegit renunciare torculari*. Docet Maimonides, *Cardiacum* genus esse morbi epileptici, ex regurgitantibus vasis cerebri, & turbatâ spirituum œconomiâ causati. Assignant alibi (z), nomen *Schibta* Dæmoni, qui infantes in nodo cervicis apprehendens, arentes reddit, & nervis contractos.

y *Vide Maim. & alios in Gitton c.7.§. 5.*
z *Aruch. in Schibta.*

Expresserunt facilè Hebræi veteres Græcorum Philosophos, & Medicos, nomina interdum certorum Dæmonum tribuentes latentibus quibusdam, & minùs cognitis morbis, uti apoplexiæ. Quem morbum Plato Dæmonem appellavit, alii cum Galeno tribuerunt Lunæ (a). Epilepsiam Græci designarunt nomine *morbi sacri* (b), quòd scilicet insuetum adeò & ignotum morbum nonnisi à Diis induci posse reputarent.

Juxta has hypotheses Rabbinorum, & Philosophorum, Energumenorum numerus magis quàm pro communi opinione restringitur; rari enim sunt qui vel errantis phantasiæ ludibrio, vel morbi cujusdam vitio, vel turbatâ humorum œconomiâ in eam persuasionem non venerint,

a *Galen.2. parte Oper. tract.9. p.402. Vide Bekkerum l.2. c.27. Mundi excantati.*
b *Hippocrat. l. de sacro morbo.*

zati

rati hæc omnia, quorum latentes & causæ & remedia, ad Dæmonem referri oportere.

Si verò Spiritus homines infestantes ipsæ sunt impiorum animæ, juxta opinionem Josephi, frustra hæc omnia obsessionum exempla ad Dæmones referantur; neque cum veritate satis congruunt quæcumque supra animadversa sunt è phrasibus Scripturæ, & loquendi formulis Ecclesiæ solemnibus. Multò tamen verosimiliùs crederetur, Josephus suam tantùm conjecturam eâ de re obtrusisse; constet enim ex Novo Testamento Judæorum vulgarem tum opinionem multùm Energumenis favisse. Sed quid eâ de re philosophabantur Hebræi? Tenebant, Dæmones corpora hominum subeuntes, morbos ferè omnes tam exteriùs parentes quàm intimos inducere; pelli verò posse excantationibus, & magicis aliis arcanis; uno verbo, integrum esse Beelsebub Dæmoniorum principi ut subjectos sibi Spiritus pro arbitrio ad homines dimitteret evocaretque; ac tandem Beelzebub ipsum cogi vi magicâ posse.

Profectò si pellere Dæmones è corpore magicæ est operationis, audacter affirmo nullos dari re ipsâ Dæmoniacos: 1. Quòd nihil est nisi fucatum in Magia; 2. Quòd si Dæmones corpora obsident, datum id malis illis Spiritibus à Deo censendum est, permittente Deo, ut singularis ille Dæmon singularem hunc hominem aggrediatur: quæ si vera sint, nulla est in Energumenos Magorum authoritas, nulla Beelsebub; nihil est enim, cur imperet Dæmoni, cui Deus, ut hominem obsideat, permisit; excantationes, herbarum vires, & Dæmones simul omnes nihil valebunt adversùs summi Dei imperium.

Certò nihilominus constat ex Historia, successisse interdum Paganis, & Judæis, seu potiùs Veneficis, ut Dæmones pellerent. Commenta sunt ergo, & ludibria quæ de Energumenis feruntur; sicuti magicæ artes omnes, quibus illi convalescunt, nihil habent solidius. Si nunquam apud homines inita est ratio pellendi Dæmones corpora obsidentes, id profectò tribuendum est virtuti medicinæ, seu virorum sapientum industriæ, qui phantasiæ errorem corrigere noverunt: hoc totum ejus rei prodigium. Utrumque Jesus non sine miraculo præstitit; uno ejus imperantis verbo hæc omnia statim facta sunt absque invocationibus, nullâ carminum vi, nullo humani artificii invento, nullo studio, labore nullo.

Istæ, quæcunque sint, Dæmonum intra in corpus agentium infestationes, nulla veritatis suæ exhibent argumenta, sive Energumenis ipsis, sive nobis hæc omnia intuentibus. Indicia sunt nobis maximè ambigua adeoque incerta; quæcumque enim observamus in Dæmoniacis, ipsa pariter non rarò spectare licet in hypocondriacis, cruciantur enim, agitantur, loquelâ carent, à Dæmone teneri se credunt & creduntur, curantur Exorcismis, sicut & vividis quandoque impressionibus, quibus sensus vel phantasiæ afficiuntur, opportunis adhibitis medicaminibus, ætate, humorum crisi, fraude interdum solerti. Nihil est ergo satis assertum, quo de Energumenorum veritate persuadeamur.

ARTICULUS II.

Rationes Energumenorum veritatem demonstrantes.

DAri reipsa Energumenos, asserta est Scripturæ, Patrum, Judæorum, Paganorum, Veterum, & Recentiorum sententia. Tantæ authoritati quis repugnet? Ipse se Jesus Christus & Apostoli vel persuasos de ejus rei veritate demonstrant, vel ita loquuntur, veluti si ne ambigerent quidem. Tantis testibus quid opponatur? Missionis suæ argumentum exhibens Jesus Christus gloriatur se Dæmones pellere (c); quam pariter virtutem Apo- c *Luc.* 7. 20.
stolis suis communicaturum se profitetur 21.
(d). Utrique palam omnibus potestatem d *Marc.* 16.
hanc suam exercent. Jesus verba ad Dæ- 17.
mones facit, imperat, minatur, silentium indicit, jubet è corporibus facessere; & verè loco depulisse, indicio valetudinis restitutæ è morbis, quos mali illi hospites induxerant, ad sensum demonstrat.

Ludibria hæc sunt, si mentes quasdam humanis superiores attendas. Dæmones ibi nulli, nulli Dæmoniaci, Energumenorum restitutæ valetudines nullæ. Vitium erat cerebri, vel errantis phantasiæ sinistra persuasio, quæ fucum miseris illis faciebat. Jesus Christus, & Apostoli, si philosophantes viros illos audias, prudentes, volentes, libentesque populos errori suo permiserunt. Satis hæc, ut erratica ista ingenia ad recta deducerentur.

Negant fieri unquam posse, ut spiritus ipse per se agat in corpus; nulla est enim inter corpus & spiritum affinitas. Motui tantùm, quieti, & figuræ apta materia, reliquis omnibus functionibus inepta est; nihil tale spiritus agere potest in materiam; quare agendi in materiam spiritui nulla est facultas. Non ergo valet Dæmon hominis corpus aliquod obsidere, non movere loco, non voces in illo formare.

Repono, Dæmonem nunquam propriâ virtute, authoritate, & insitâ à natura vi corpus obsidere; sed divinâ id præstat, concessâ sibi, facultate, quæ Dei voluntas ipsa rerum omnium natura censenda est. Sit hoc, esto, singulare quoddam Dei volentis consilium; sit supra consuetas naturæ leges, sit prodigium. Post hæc omnia, miraculum illud, si quod est, nihil superat subjectam nostris assiduè oculis unionem animæ cum corpore, & mutuam motuum ac sensuum inter utrumque affinitatem, quorum alteri altera occasionem præbet, & veluti fomentum.

Frustra hîc miracula miraculis cumulare sine necessitate accusaremur. Frivolum est enim hoc, cum de facto ipso constat; nec satis est argumenti, etiam si de facto ipso ambigeremus. Neque enim explora-

lum

tum est nobis, quos Deus limites virtuti suæ præscribere constituerit; ignotum quę nobis argumenta præbere velit suæ in prodigia virtutis. Nunquam exaggerare miracula absque necessitate accusaremur, quousque nec nova, nec ficta, sive incerta adducerentur in medium. Ipsis autem fatentibus adversariis, quæ narrantur de Energumenis historiæ, nec recentia sunt inventa, nec fictæ, nec ambiguæ. Ipsorum est ergo ut demonstrent, nullos dari Energumenos, antequam accusationem suam de exaggeratis temerè prodigiis struant.

Quid? an multiplicantur nimiùm Dæmoniaci Jesu Christi ætate, ut de reddita illis sanitate argumentum pro asserenda ejus divinitate ducatur? Prouisset ille, angustiores præscribere miraculis fines; nemo autem hucusque illum accusavit de exaggerata in immensum absque necessitate prodigiorum copia. Nec nos defendendum suscipimus, infestationes Dæmonum vel prodigio tribuendas esse omnes, vel restitutas Energumenis sanitates continuò ad prodigium deputari. Valet enim Energumenus ab agente intus Dæmone per adjurationes & institutas Ecclesię preces sine miraculo liberari. Teneri à Dæmone hominem, nisi circumstantiæ aliæ adjungantur, fieri utique potest sine prodigio. Neque enim concessa à Numine malis Spiritibus facultas agendi in corpora, in sensus, in organa, quin & in ipsam hominis animam, prodigii loco à nobis habetur, cum nihil adversetur consuetis naturæ legibus; sicut animæ cum corpore unio ac alterius cum altero consensio juxta naturam est maximè.

Cùm ergo possideri verè à Dæmonibus corpora notet Scriptura apertissimis verbis, & eâ persuasione tenerentur, vel saltem teneri se significant verbis & factis Jesus Christus, & Apostoli; cùm neque factu id esse impossibile, nec naturæ legibus repugnans satis confici, pro earum veritate sententia jure meritoque ferenda est. Huic autem judicio fidem vindicat principium illud, quòd scilicet si fortè Textus clarus & apertus Scripturæ aliquid ferat, neque contrarium suadeat sive rei apertissima veritas, sive repugnantia, quæ fortè occurrant, sive absurdæ aliquæ adversùs Religionem, & veritates revelatas consecutiones (e), nisi, inquam, hæc omnia adversentur, pro sensu maximè prono judicandum est. Nunc autem omnia recurrunt, nihil est repugnans, nihil absurdum, impium nihil: veritas ergo literæ tenenda.

(e) Vide S. Aug. de Doctr. Christ. l. 3. c. 10. 11. 12. & de Genes. ad lit. l. 9. c. 12. & l. 11. c. 1. n. 2.

Opponunt, rem esse hanc, de qua tractamus, explicatu difficilem; si enim obsideri homines à malis hisce Spiritibus statuantur, duo erunt agendi in uno eodemque homine principia, duæ velut animæ in uno corpore. Sed nihil est in hac re magis arduum, quàm quòd singulis momentis accidere spectamus in nobis, ex quo in contraria studia variis & inter se pugnantibus passionibus distrahimur, seu ante nos positis repugnantibus objectis afficimur. Homo à Dæmone occupatus, non semper à Dæmone agitur & movetur. Datis temporum intervallis superiora tenet in illo voluntas, Dæmoni resistit, reluctatur. Quando ultro admitteremus, liberam agendi facultatem suspendi, & velutì alligari in homine, cùm obsidente Dæmone agitur, quid inde consecutionis inferretur? Nonne per quietem noctis homines & loquuntur, & agunt? nonne gradiuntur, vestibus ornantur, nihil tamen inde sentientes, sopitâ prorsùs cum spiritu libertate? Citra prodigium hęc tamen omnia, nec ullum sequitur absurdum. Tantundem & de Energumenis philosophetis a alto sopore demersa anima cessat ab agendo.

Si verò Deus dispositionis suæ consilio permittat interdum, ut pueri statim a Baptismo, & castissimis moribus homines Dęmonem habeant contubernalem, valent hęc omnia ad opera Dei ejusque potentiam manifestandam, ut rectissimè de illis usurpari possit effatum Jesu Christi ad Apostolos interrogantes (*): *Rabbi, quis peccavit? hic, aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur?* Quibus ille: *Neque hic peccavit, neque parentes ejus: sed ut manifestentur opera Dei in illo;* ut scilicet Jesu Christi visum illi restituentis gloria, tum & virtus, ac misericordia Dei in illo clarescerat. Non est profectò nostrum, ut limites Deo pręscribamus, neque de operibus illius quæramus rationem. Quando illi qui malo aliquo afficiuntur, proficere inde non possent, satis est, ut de illis documentum aliis præstetur.

(*) Joan. 9. 2. 3.

Si ea nobis sederet opinio, historias omnes tam sacras quàm prophanas, quę de Energumenis feruntur, cum veritate constare, nos utique urgeret illud adversariorum, eccur in certis quibusdam locis, & apud quosdam superstitione vacuos homines nihil tale occurrat? Eccur mente plerumque minùs sanis, & tenui imbecillique corporis habitudine, tum vitiatis corpore incommoda illa acciderint? Fatemur enim plurimùm esse in rebus ejusmodi inane, falsi plurimum; nec nos defendendam veritatem suscipimus, nisi eorum quæ suppeditat Scriptura. Satis habemus demonstrasse, dari quandoque sincera ejus rei exempla, nec nisi præposterè omnia indiscriminatim rejici; ac tandem quæ referuntur in Evangeliis, omnes præferre sinceritatis characteres.

E re quidem Ecclesiæ est, si ab onere inanium superstitionum & miraculorum ad arbitrium confictorum relevetur; sed vera pariter prodigia pervicaciùs denegare, fidem abnuere historiis ab Authoribus Canonicis relatis, sive in sensum minimè pronum & inauditum illos detorquere, nunquam fieret sine imbecillium offendiculo, nunquam sine Ecclesiæ discrimine, quæ detractis armis, & argumentis nuda exponeretur telis adversariorum. Ecquid est aliud pyrronismum inducere, atque effrænem in sententiis licentiam? Singuli pro arbitrio explicandum sensum Scripturæ ad sua pręjudicia susciperent: & augustissima Religionis nostræ mysteria novis hisce excogitatis interpretationibus in clas-

sem rerum maximè communium & pedestrium redigentur.

Nec obiter tantùm vel ambiguè narratæ sunt in Evangelio Energumenorum historiæ, non tanquam communia aliquid nullius momenti; ita enim de illis tractatur, quasi de apertissimis missionis & divinitatis Jesu Christi argumentis. Documentum illud exhibet Jesus, quo homines persuadeantur, non alium expectandum ab illis prædictum ab Oraculis Liberatorem (f); spem facit Apostolis futurum, ut pellendorum Dæmonum ad invocationem nominis sui virtute donentur (g). Septuaginta illi Discipuli functi missionis suæ munere, læti inter se narrabant malos Spiritus imperio suo habuisse morigeros (h). Utique profectò Religionis commodis servitur, si facta hæc omnia summoveantur, & Energumeni sive phantasiæ seu corporis morbo aliquo affecti demonstrentur.

f Luc. 7. 20. 21.

g Marc. 16. 17.

h Luc. 10. 17.

At enim plus nimio Dæmonis potentia augeretur, nec ipsâ patrandorum miraculorum destitueretur virtute; non enim nisi miraculo & quidem insigni deputari potest, si Dæmon hominem castissimis sæpè moribus, & sigillo Jesu Christi obsignatum, ita in suam redigat potestatem, ut male illum excipiet, ad blasphemias cogat quandoque, desperationem ingerat, impotentiam in homines, agendi & ratiocinandi privet facultate. His enim semel Dæmoni concessis, nonne in eam suspicionem imbecilliores quædam mentes venire possent, Dæmonem scilicet secundum esse à Deo rerum omnium principium, & parem fermè cum illo obtinere in res creatas potestatem? Si quis etiam admittat, magicas illas operationes, excantationes, adjurationes in nomine Beelsebub, vel Salomonis in Dæmones valere plurimùm, & id præstare, quod interdum frustra adjurationibus Ecclesiæ tentatum est; quod, rogo, Fidelibus offendiculum? Nonne magis magisque absurda illa opinio firmabitur, Dæmonem virtute pollere plurimum, & ultionem exigere posse de hominibus terribilem, tormentis illos crudelissimis submittentem?

Reponi hisce omnibus potest. 1. Citra miraculum possideri homines à Dæmone, supra demonstratum est. Potest Deus Dæmoni permittere, ut hominem obsideat; parère cogitur Dæmon, salvis naturæ legibus. 2. Augeatur licèt in majus Dæmonis in Energumenos potestas, immenso tamen semper à Deo distabit intervallo; Deo enim assensum negante, adversarius ille nihil poterit: concedet etiam plurimùm Jesu Christo, qui Dæmones imperio suo habet morigeros, loco abire, ne resistere quidem audentes, jubet; minùs valebit quàm Apostoli & viri quique Sancti, quorum jussa vereri cogitur; minùs tandem quàm Ecclesia, adjurationibus suis, precibus, ac cæremoniis in fugam illum agens, & igne gravioribus subjiciens pœnis.

Nec est quòd magis miremur, si adjurationibus interdum resistant, quàm quòd Apostolorum virtuti restiterit Diabolus in Dæmoniaco epileptico & muto; restitit autem, quòd, juxta traditam à Jesu Christo doctrinam, genus illud nonnisi oratione & jejunio pelleretur (i). Plura verò succurrunt, cur adjurationibus contumax fiat Diabolus. Desideratur interdum sive in Ministro, sive in Energumeno fides; criminibus tandem Energumeni invalescit Diabolus, ut alias ejus rei causas, in secreta Dei consilia referendas, omittam. Nonne Religionis efficacissima remedia, Sacramenta videlicet, vacua efficit interdum prava recipientium habitudo? Si adjurationibus hisce nulla unquam esset ab eventu fides, meritò reclamarent adversarii; cùm tamen sæpè non recidant in cassum, quòd illas urgeant nihil est. Si enim nulli essent Energumeni, frustra semper essent adjurationes; non enim valent quidquam naturalibus corporis vitiis depellendis, quorum in censu Energumenorum incommoda habent adversarii.

i Marc. 9. 28.

Ut autem Dæmonum infestationes istæ validiùs oppugnentur, in tres illas classes distributas advertimus. Primam tenent pervicaci, & Medicis occulto morbo laborantes. Secundam, quibus vitiatæ phantasiæ error fucum facit. Tertiam, qui liberioris vitæ licentiâ persuasi, tradi se in manus Dæmonum, quibus rapiantur sivo detineantur in vitiis, firmissimè credunt. Tria hæc Energumenorum genera statuuntur, ad quorum facilè censum referri posse credunt, quæcumque de Energumenis ad sanitatem restitutis feruntur, omni abjecto Dæmonum commento, sed non omni amoto prodigio; cùm maximè agitur de corporis seu phantasiæ valetudine ad nutum & incunctanter restituendâ, quemadmodum à Jesu Christo factum novimus; qui pariter non sine prodigio crimina remittebat, malas habitudines corrigebat, obducebat animæ vulnera supernaturali virtutis suæ pharmaco. Uno verbo, tota objectionis hujus vis in eo versatur, ut, si fieri possit, quòd Scripturæ verba à prodigio detorqueantur, hæc utique ratio interpretandi præferenda sit. Damus & nos ultrò, hanc esse expositionem Scripturæ præferendam, si quidem omni emoto prodigio, & Dæmonum infestatione, maximè naturalis & pronus verborum sensus eliciatur; defendimus autem vicissim, nunquam satis prono sensu exponi Evangelii verba cum omnibus adjectis circumstantiis, quin interpretatio illa rejiciatur. Ne unus quidem Textus non apertè exprimit, Dæmonem in homine quodam insidentem, miserum torquere; ubique Jesus malis hisce Spiritibus imperat, parent illi, & salva sunt omnia. Si ad tantam verborum lucem integrum est cuicumque suspicari, nihil hìc sive de malo Spiritu, sive de Energumenis agi, sed rem esse tantùm de morbo & tetro melancholiæ humore; liceret pariter assertissima etiam prodigia tutò in rerum naturalium censum redigere, uti transfretationem Maris Idumæi, Solis stationem ad nutum Josue, Lazari resurrectionem. Illud enim tunc reputandum esset, Scripturam scilicet aliter red-

dep-

dendam, quàm litera præferat, ut pro eo quòd transfretasse Hebræi credantur, alveum tantùm illius in æstu maris arentem subiisse intelligendi sint; reputandum esset pariter non stetisse quidem ceipsa Solem, sed id præstitisse Deum, ut Josue maturiùs rem totam absolveret, antequam noctis tenebræ supervenirent; Lazarum non quatuor ab inde diebus interiisse, sed credulis spectatoribus imposoisse symptoma quoddam apoplexiæ, subitò incidens langumenti.

Reponent fortè, Textus illos Scripturæ & rei circumstantias omnes eas interpretationes respuere. Dictum tenemus; sed & infestationes illæ Dæmonum, de quibus in Scriptura, veras se omnibus positis circumstantiis satis demonstrant; frustra ergo interpretationes aliæ excogitentur. Nullum suadet argumentum, ut valetudo Energumeno collata ab expulsione Dæmonum distinguatur. Duo sunt hæc simul juncta, quibus unum efficitur prodigium; Diabolo enim expulso, sanitas actutum restituitur.

Damus ultrò, plures esse Dæmonum infestationes vel ambiguas vel falsas, quarum tota causa ex intimo quodam morbo repetitur. Verùm si auctæ in immensum infestationes illæ abusione quadam nocent, nimis quàm par est eorum numerum extenuare tutum non esse arbitror. Non inverosimiliter creditur, in Saulis morbo majores esse melancholiæ quàm Diabolo partes tribuendas. Judæi, de natura morborum parùm instructi, plura interdum Dæmoni vindicabant, è causis naturalibus repetenda: ita epilepticos, lunaticos, hypocondriacos perinde habebant ac Energumenos. Quid autem hæc persuasio Judæorum ad Energumenos Evangelii? Admittimus Jesum Christum vulgares phrases usurpasse interdum, neque enim sermonis sed cordis vitiis corrigendis venerat; nihil illi de falsis Judæorum persuasionibus quoad res in medio positas. Hæc pariter valent de Apostolis, & Evangelistis. Quid verò suadeat in hoc rerum, de quo tractamus, genere omnes sive ad decipiendos homines conspirasse, sive id cavisse, ne errorem nostrum tollerent, ut veritas in occulto posita tandem detegeretur? Nunquam eò confugiendum est, nisi summæ necessitatis angustiis ad extremum hoc redigamur.

Dissimulantibus licèt ingeniis hisce vulgari superioribus, intelligimus tamen, quid illis facessant negocii adjurationes Ecclesiæ, in quibus aperta ejus rei persuasio demonstratur. Neque recens ea sedet Ecclesiæ eurdam singulari sententia: una est populi Fidelis opinio, à primis accepta Ecclesiæ sæculis. Provocant Ecclesiæ Patres adversarios, ut Dæmoniacos coram Fideli constituant; non enim sustinent Exorcistarum præsentiam Dæmones, ipsis fatentibus Christianorum obtrectatoribus. Tam altè mentibus omnium ea sederat persuasio, ut vel Judæorum Exorcistæ nomen Jesu Christi pellendis Dæmonibus usurparent (k). Si quis dicat, persuaderi utique posse Ecclesiam dari Energumenos, quanquam reipsa non dentur, vel suam hanc sententiam nunquam filiis suis tenendam proponere, ille certè alieno ducitur quàm Fideles quicumque spiritu; morigeri enim Ecclesiæ filii hanc sibi propositam autumant necessitatem credendi, quod matrem Ecclesiam tenere noverunt.

Sunt fatemur & nos, adjurationes in Ritualibus Fidelium Libris, sunt, inquam, phrasibus N. T. affines, ex quo magis magisque sententiæ nostræ veritas confirmatur. Si commenta hæc omnia reputaret Ecclesia, alias agendi & loquendi rationes usurparet: falli autem illam in opinionibus suis & ritibus quis dicat? Cùm verò insidentem manentemque in Ecclesia virtutem patrandorum in obsessis miraculorum admittere nobis vitio datur, res maximè dubia tanquam certa constituitur, Dæmones nempe non sine prodigio expelli. Ita profectò agitur in præsenti, quemadmodum in aliis Ecclesiæ precibus, quas vacuas interdum, efficaces non rarò experimur; vacuas, inquam, ex prava orantium habitudine, vel latentibus aliis & Deo tantùm cognitis causis. Potestatem Dæmones expellendi Jesus Christus concessit Ecclesiæ, sed non usque adeo assertam, ut effectu suo interdum non frustretur.

At enim nihil erat discriminis inter Energumenos, quibus saluti erant adjurationes vel Salomonis nomine conceptæ, vel excantationibus quibusdam valentes, & eos quos Jesus Christus & Apostoli valetudini restituerunt: ex quo sanè colligunt nostræ sententiæ oppugnatores, inanem esse gentis persuasionem, quæcumque de Energumenis feruntur; si quid enim subesset ideæ huic veri, nihil utique valuissent excantationes, cùm obsessiones istæ Dæmonum, à Dei voluntate unicè pendentes, nonnisi ab ejus ipsius voluntate tollerentur; ageret autem adversùs consilium suum Deus, si magiæ obediret, atque veneficis seu potiùs Dæmoni permitteret ea destruere, quæ ipse præceperat. Sed evanescunt hæc omnia, si duo infestationum Diabolicarum genera, vera nempe & in speciem tantùm, distinguantur.

Magi illi & Exorcistæ, de quibus in præsenti, valuissent utique naturalibus quibusdam pharmacis adhibitis, quibus accederent superstitiosi quidam ritus, credoli vulgi persuasione in Dæmones efficaces; valuissent, inquam, ad sanitatem revocare credulos illo Dæmoniacos, quibus fucum faciebat sive corporis sive spiritûs sive tandem phantasiæ morbus. Validâ hac adjurationum impressione revocari poterat ad sanitatem ægrotus, alio errore pristinum illum errorem de versante intus in se Dæmone depellens. Cùm verò res erat non cum spectro quodam, sed cum Dæmone, frustra se Exorcistæ illi tunc moliri intelligebant, & frigidis quibusdam cautionibus removere à se moliebantur infeliciter tentatę rei invidiam. Succedebat interdum, ut audaciæ suæ pœnas dare cogerentur, quemadmodum de filiis Scevę Sacerdotis Judæi legimus Act.19.14. Dæmonem

k Matt.9. 36. Act.19. 24.

nem etenim illi loco pellere, invocato Jesu, quem Paulus prædicabat, nomine, satageotes, adlutum à Dæmoniaco abrepti, parùm abfuit quin suffocarentur. Suppositios etiam Dæmoniacos suos præsto habuisse Circulatores illos credimus, cùm maximè artis suæ experimentum tradere vellent, ac credulis populis persuadere, esse utique in sua potestate, ut à Dæmone inductos morbos depellerent.

Ægrè admittunt adversarii, Dæmonem acceptâ à Deo facultate agere in spiritum, & voluntatem hominis; verùm si hæc omnia ad nutum Dei agantur, prona sunt omnia. Profectò malè affectæ valetudines, humorum œconomia turbata, ebrietas, phantasiæ error, & alia sexcenta manus utique immittunt in omnes animę nostræ facultates, prohibent, suspendunt: cur ergo tantumdem & Dæmones, id permittente Deo, non valeant? Quod passionum sæpè violentiâ quotidie fieri intelligimus, ut agitent, angant, torqueant, (quanta est enim amoris, odii, & ambitionis impotentia!) id pariter & à Dæmone jure timeretur.

Postremum omnium & validius fortè adversùs Energumenorum veritatem argumentum inde repetitur, quòd indicia ambigua sunt maximè, tum Energumenis ipsis, cùm illis, qui de Energumenis judicant, spectatis. Indicia sunt, inquam, maximè ambigua; nullo enim argumento satis certo vera à falsis in hac re distinguerentur. Externa omnia signa, convulsiones, agitationes, clamores & symptomata quæcumque, à Dæmone æquè ac à morbo aliquo inducerentur. Occurrerunt etiam interdum ægroti, qui auditi olim sermonis certa vocabula efferunt, qui futurorum oracula casu quodam pronunciarunt. Nihil ergo ex his satis certi ad Energumenos distinguendos.

Reponimus, plures utique Energumenorum characteres magis à perspicuitate abesse, quàm pro communi persuasione; nec nos veritatem alterius cujuscumque de Energumenis historiæ defendendam assumimus, quàm earum, de quibus in Sacra Scriptura, & in assertis aliis Historiis, quæ sinceritatis suæ ea præferunt argumenta, quæ ne suspicandi quidem de morbo, de phantasiæ errore aliquo, de fraude & dolo ansam tecta judicantibus præbeant. Nihil ad nos de receptis vulgò persuasionibus, de immodicâ Dæmonis potestate, de confictis ad libitum prodigiis, cæterisque creduli vulgi opinionibus. Veritatem tantùm defendimus Sacrorum Textuum, non obscurè præferentium, Jesum Christum, & Apostolos Energumenos curasse. Asserimus enim non in speciem tantùm illos à Dæmone infestatos, eo innixi principio, hæc incommodorum genera nihil habere repugnans Divinæ potentiæ, præscriptis naturæ legibus, Dæmonum potestati; nec sine religionis, & obsequii in sacrum Textum discrimine fidem veritatis illi denegari.

Si quis à nobis apertos quærat infestationis Dæmoniacæ non fucatæ characteres, reponimus plures dari probabiles tantùm, certos etiam plures. Cùm uno veluti impetu sine præcedenti aliqua dispositione homo è statu suo dimovetur, ut in alium transeat longè diversum, cùm alio veluti spiritu animatur, angitur, discuciatur invitus; cum plura admittit ab insitâ sibi indole longè aliena, sed ita admittit, ut singularia omnia videantur, & violenta, quæ nunquam ab homine præstari posse viderentur, uti cùm in aera repente sustollitur, cùm res sibi occultas referat; cùm, inquam, hęc simul omnia in uno eodemque homine conveniant, ut virorum, quorum sunt mentes à pręjudiciis vacuę, sententiâ aliena esse hęc omnia censeantur à naturali corporis & animæ hominis illius dispositione, tunc sincera omnia reputanda sunt.

At enim hos simul omnes characteres frustra in Energumenis Evangelii quæras. Utique: sed duo regerimus. 1. Non omnia Dęmoniacorum ejusmodi incommoda narranda suscepisse Sacros Historicos; nec rarò observamus ab altero suppleri circumstantias ab alio prætermissas. 2. Omnia simul hęc deceptionis pericula submoveri à Scriptura, veritatem ejus infestationis asserente. Eo testimonio satis abundè suppletur quidquid alioqui ad veritatem demonstrandam desideratum esset.

Prophanorum Scriptorum, & Hebræorum phrases, certa quædam morborum genera certis quibusdam Spiritibus asserentes, satis probant communem gentium omnium persuasionem, Deum scilicet uti quandoque Diaboli ministerio, malis illis inducendis, quibus interdum affligi mundum animadvertimus. Observat Jamblicus (*l*), nunquam Dæmones spectandos se, vel excrementum sui hominibus prębere, nisi ad prostranda corpora, infligendos morbos, & pondere quodam animas ad terrena inclinandas. Defendit Porphyrius (*m*), malis hisce Spiritibus accepto referenda esse omnia illa, quæ affligendis hominibus immittuntur, pestem, sterilitatem, terræ succussiones, siccitates &c. Minutius Felix in Octavio: *Impuri Spiritus vitam turbant, somnos inquietant, irrepunt etiam corporibus occultè, ut Spiritus tenues, morbos fingunt, terrent mentes, membra distorquent, & ad cultum sui cogunt*. Meminit Plutarchus (*n*) fœminæ cujusdam, quæ Apollinis sacris præerat à Dæmone, peremptæ.

l De Myster. sect. 2. c. 6.

m De abstinen. pag. 198.

n De defectu oraculor.

Quare etsi varium utique reputari possit, interdum humani hunc generis adversarium, captatâ morborum & pravarum corporis atque humorum habitudinum opportunitate, in homines insilire, ac dirè torquere, nunquam tamen talia audere renuente Deo censendus; nec rarò ipsi pariter Authori tribuendi sunt morbi; ipse corpora & humores, pravis in corpore causatis præsentiâ suâ impressionibus, ad morbos excitat, & determinat. Solerter tamen duo ista mala, Dæmonia nempè infestatio, & morbus, quanquam ab unâ & eâdem causâ repetita, distinguenda sunt. Quæ autem sedet multis sententia, obsessionem nempè Dæmonis aliud non esse

quàm

quàm morbum, seu morbi appendicem, errantis phantasiæ ludibrium, emotæ mentis & melancholiâ turbatæ phantasma; commentum est apertissimum, duo simul confundens, quorum alterum cum altero nullam habet necessariam affinitatem. Agi à Dæmone possunt homines integrâ etiam sanitate, & mentis maximè compotes, cùm Deus ad justitiæ & potentiæ suæ gloriam conferre id arbitratur.

DISSERTATIO
DE SIMONE MAGO.

Mirari utique subit, cur tanti nominis vir, Simon Magus, sectæ numero hominum florentissimæ author, hominibus ad cultum usque venerabilis, quem statuæ honore & divinitate Imperator ipse ac Senatus in tanta sæculorum luce dignum habuerant; virum, inquam, tantum, qui inter plurimas gentes gestorum suorum gloriâ claruerat, variis Scriptis Operibus illustrem, qui se veluti Numen universum ipsum moderantem obtruserat, virum, ut iterum dicam, talem tantumque Paganos Scriptores, quorum scripta supersunt, vel latuisse, vel si non latuit, contemptui habitum fuisse, ut ne mentionis quidem dignus in eorum Operibus duceretur (a).

a Discutiemus infra quæ habet Dio, & Suetonius, de victo, qui volatum coram Nerone tentavit; quod vulgò de Simone dictum creditur.

Prophanorum tamen Scriptorum defectum abundè supplet Christianorum sive numerus, sive exacta in referendis ejus gestis, dogmatibus, præstigiis, & mortis genere diligentia. Post authorem Actuum Apostolorum, qui subdolam ejus ad Fidem conversionem describit, S. Justinus Martyr, S. Irenæus, Tertullianus, Eusebius, S. Epiphanius, cæterique de hæresibus scribentes, fusè admodum prosequuntur sive dogmata sive gestorum ab illo facta potissima. Alterum post alterum afferemus in medium, lucem affundentes iis, quæ sive obscurè sive ambiguè dicta reputarentur.

Post consummatum à S. Stephano omnium primo martyrium, motam in Ecclesiam persecutionem evitaturi Discipuli Jesu Christi, Jerosolymâ, secedentes, in varia regionis loca dispersi sunt, Evangelium annunciaturi qua Judæis qua Samaritanis; non enim ad Paganos adhuc salus pervenerat. S. Philippus è septem Diaconis unus venit tunc Samariam (b), ubi plures ad Christiana sacra convertit; inter quos manus victas dare fidei visus est Simon ille, de quo modò disserendum suscepimus (c). Incola erat (d) Urbis Gitthe sive Gitton in Samaria; *Samaritanus* enim dictus est (e): nec dubitari utique potest in Samaria tunc egisse, cùm S. Philippus in eam regionem veniret. Viri quidam docti contendunt (f), Simonem hunc Magum alium non esse à Simone illo Mago Cyprio, de quo Josephus habet, Felicem Judææ Præsidem ducere in conjugem Drusillam meditantem, Simonem quendam Cyprium magiam profitentem ad fœminam misisse, ut deserere virum suum Azizum suaderet (g). Porrò viri isti Eruditi pro *Gitthâ* legendum censent *Gitticam*, nempè Citthâ Urbe Cypri oriundus. Desunt huic conjecturæ argomenta; nec Josephus Simonem hunc Cittha oriundum unquam prodit. Patrem nostri hujus Simonis quidam appellant Antonium, matrem Rachelem. Jactitabat autem insignis ille seductor æternum esse se, transmeasse verò per canalem Rachelis, ut ad homines veniret.

b *Act.8. 5. &c.*
c *Act.8. 13. Tunc Simon & ipse credidit.*
d *Constit. Apost. l.6. c.7. Recognit. l.2. c.12. Justin. M. Epiphan. alii.*
e *Ita Authores supra cit. Abdias in Petro, alii.*
f *Basnag. Ex. p.104. 105. D. Le Moine.*
g *Antiquit. l. 20. c.5. pag. 693.*

Cùm ergo Philippus & institutione & Baptismate Christianis sacris imbuisset Samaritanos, qui victas manus dederant ad fidem (h), munere suo functus, quòd Spiritum Sanctum initiatis conferre nequaquam valeret, ad Apostolos Jerosolymæ versantes selectos homines misit, invitaturus, ut ad consummandum opus venirent. Contulerunt se illicò in Samariam Petrus, & Joannes; oblatisque pro Neophitis precibus, impetrarunt illis Spiritum Sanctum; cujus præsentiæ argumentum luculentissimum exhibebat collatum illis linguarum, & charismatum privilegium.

h *Vide Abdiam in Petro Recognit. Clem. l.2.*

Tunc Simon, qui in speciem tantùm, juxta Patrum opinionem (i), nomen suum dederat inter Fideles, quique prodigia à S. Philippo patrata Magiæ, non Deo tribuebat; Diacono tandem sanctissimo totum se dedit in clientelam (k), nihil omittens sive de piorum operum exercitio, sive de jejunio & oratione (l); corde tamen semper ad priora studia & magiam converso, id unicè intendebat, ut magis magisque nominis sui gloriam augeret (m). Sperabat vir ille impius assecuturum se tandem à Philippo insignium illorum miraculorum patrandorum artem; sed visis Spiritûs Sancti donis, quæ manuum Apostolicarum impositione conferebantur, ille pecuniâ tentare viros aggressus est, in aures submurmurans (n); *Date mihi hanc potestatem, ut cuicumque imposuero manus, recipiat Spiritum Sanctum. Petrus autem dixit ad eum: Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecuniâ possideri. Non est tibi pars, neque sors in sermone isto, cor enim tuum non est rectum coram Deo. Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. Respondens Simon dixit: Precamini*

vos

i *Irena. l.2. c. 20. Augus. Hom.6. in Joan. Epiphan. hæres. Simon.*
k *Act.8. 13. Cùm baptizatus esset, adhærebat Philippo.*
l *Constitut. Apost. l.6. c.7.*
m *Chrysost. in Act. hom.18. Aug. in Joan. hom.6.*
n *Act.8.18.19.*

vos pro me ad Dominum, ut nihil veniat super me horum quæ dixistis. Hæc tantùm Scriptura de Simone Mago.

Fatemur tamen, Apostolum identidem in epistolis suis declamare adversùs Pseudo-Apostolos, inter quos potissimo haberi loco Simonis Magi Discipulos in loco maximè 2. ad Timoth.3. 53. viri docti suspicantur: *Mali homines & seductores proficient in pejus, errantes & in errorem mittentes.* Tum & in illo vers.8. *Resistunt veritati homines corrupti mente, reprobi circa fidem, quemadmodum Jamnes & Mambres restiterunt Moysi. Sed ultra non proficient; insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit.* De illo pariter (Simone Mago) interpretantur illud 2.Thessal.2.8.9. *Revelabitur ille iniquus, quem Dominus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui eum. Cujus est adventus secundùm operationem Satanæ, in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis iis, qui pereunt, eo quòd charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent. Ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacium.*

De illo pariter ejusque Discipulis dictum reputari potest illud 2. Timot.3 5. 2. &c. *Scito, quòd in novissimis diebus instabunt tempora periculosa; erunt homines se ipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, protervi, tumidi, & voluptatum amatores magis quàm Dei, habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Et hos devita.*

S. Judas in sua Epistola ver.4. eosdem pariter Hæreticos cæterosque priorum sæculorum suggillat: *Subintroierunt quidam homines (qui olim præscripti sunt in hoc judicium) impiè, Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam, & solum Dominatorem, & Dominum nostrum Jesum Christum negantes.* Nec nisi Simonianos præ oculis haberi creditur S. Jacobus, proborum operum ad salutem necessitatem defendens (o); in nullo enim sibi sperandum Hæretici illi ducebant, præter quàm in gratia Simonis; in bonis verò operibus nihil (p), quòd scilicet gesta à nobis omnia in medio posita esse crederent, & inter prava & improba discrimen ab Angelis constitutum esse eo consilio, ut sibi homines subderent. Hac superstitione relevati quicumque in Simonem & Helenam sperabant, liberâ fruebantur agendi pro arbitrio facultate. Contraria hisce statuens S. Jacobus, docet, sine probis operibus fidem prorsus frigescere; nec Abrahamum justitiam per solam fidem sine bonorum operum exercitio obtinuisse; uno verbo, adipisci homines justitiam per bona opera, non per fidem tantùm.

o Jacob.2. 54. &c.

p Iren. l.1.c. 20.

Atris profectò coloribus Simonem cæterosque ejus ætatis hæreticos depingit S. Petrus in secunda Epistola cap.2. 5. &c. *Fuerunt verò Pseudo Prophetæ in populo, sicut & in vobis erunt Magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis, & eum, qui emit eos, Dominum negant, superducentes sibi celerem perditionem. Et multi sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur; & in avaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur. Quibus judicium jam olim non cessat, & perditio eorum non dormitat.*

Scitum est, quantâ licentiâ debaccharentur Simon ejusque Sectatores. Impius enim ille comitem sibi adsciscens Helenam suam, nihil ad crimina sibi faciebat reliquum (q). Hanc fœminam appellabat intelligentiam primam, & rerum omnium parentem (r). Magistri scelera non exprimebant tantùm, sed superabant etiam Discipuli; ipsi enim in suis Libris ultro fatebantur, eos, qui exponi sibi primùm mysteria Simoniani dogmatis audirent, ad nefanda scelera obstupuisse (s). Nec diutiùs hæresim illam & crimina impunita reliquisse Deum, infra ostendemus; demonstrantes, ideò scelestos illos extulisse, ut graviùs ruerent.

q Justin. Apolog.2. Iren.l. 1. c.20.

r Iren. l.1.c. 20.

s Euseb. hist. Eccles. l.2.c. 13.

Prosequitur Apostolus Petrus in hæc verba. *Percipientes mercedem injustitiæ, voluptatem existimantes diei delicias; coinquinationes & maculæ, deliciis affluentes, in conviviis suis luxuriantes, oculos habentes plenos adulterii & incessabilis delicti. Pellicientes animas instabiles, cor exercitatum avaritiâ habentes, maledictionis filii; derelinquentes rectam viam, erraverunt, secuti viam Balaam ex Bosor, qui mercedem iniquitatis amavit .... Hi sunt fontes sine aqua, & nebulæ turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarum reservatur. Superba enim vanitatis loquentes, pelliciunt in desideria carnis luxuriæ eos, qui paululum effugiunt, qui in errore conversantur.*

Quadrant hæc omnia in Simonem, virum omnium, quotquot unquam fuerint, corruptissimum, & ad excessum avarum, impium, sacrilegum, in crapulam effrænem; qui pariter affirmabat, Helenam suam prostitutis esse moribus fœminam, emptam à se Tyri (t); ipsam verò esse Helenam belli Trojani olim incendium affirmabat: insuper fœminam hanc primam esse intelligentiam, per quam creare Angelos Summus Pater decrevisset; sed hoc ejus consilium subodoratam Helenam, ad inferiorem regionem delapsam Angelos genuisse, quibus Patris sui nullam indidisset cognitionem. Ex his Spiritibus addebat creatum deinde mundum & homines; sed cùm Angeli illi originem suam à femina illa revelari metuerent, ipsam eandem intelligentiam apud se veluti captivam & indigna plurima ferentem retinuisse, reditum omnem ad Patrem præcludentes; immisisse tandem illam in varia mulierum corpora, inter quæ locum habet Helena Menelai uxor; ac tandem post varias rerum vicissitudines in muliere illa, quam secum ducebat, constitisse. Hæc deliramentorum ejus Hæretici portio: modò de impiis ejus dogmatibus aliqua.

t Epiph. hæres. 25. Iren. l.1. c.20.

Messiam se jactitabat, è Cœlo ad libertatem Helenæ restituendam dilapsum; cùm veniret autem, varia percurrentem loca, dominantis in illis intelligentiæ formam in-

induisse, metu ne alioqui agnitus detineretur. Denique terram assequutus, dicebar, hominis speciem tantùm, non sem adoptavi; atque à Judæis in crucem actus, hac supplicii specie viros simplices fefelli. Gloriabatur pariter, venisse se tanquam Patrem Samaritanis, tanquam Filium Judæis, & tanquam Spiritum Sanctum Gentibus. E' Simonis Libris hæc profert S. Hieronymus: *Ego sum sermo Dei, ego sum speciosus, ego omnipotens, ego Paracletus, ego via Dei.*

Nec alium fortè quàm Simonem, ejusque sectatores spectant illa Apostoli ad Coloss. 2. 8. &c. *Videte ne quis vos decipiat per philosophiam & inanem fallaciam, secundùm traditionem hominum, secundùm elementa mundi, & non secundùm Christum ..... Nemo vos judicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi, aut Neomenia, aut Sabbatorum .... Nemo vos seducat, volens in humilitate & religione Angelorum, quæ non vidit, ambulans, frustra inflatus sensu carnis suæ.* Simonianos eo loco suggillasse Apostolum credunt Estius & Petavius (u).

u Est. in Coloss. 2. Petav. in Epiphan. hæres. 21.

Vix fieri posse persuaderemur, Hæreticos illos cultum aliquem Angelis impendisse, à quibus dira perpessa Helena eorum mater, nonnisi arte quadam & dolo, ut illi quidem narrabant, ab eorum se manibus subduxisset. S. Epiphanius hæres. 21. c. 4. luculenter asserit, perinde habitos ab Hæreticis illis Angelos, veluti acerrimos Dei hostes, & sinistras Potestates extra Pleroma constitutas. Docebant autem, ab Angelis mundum creatum, Prophetas inspiratos, iisdemque Authoribus obtrusum Vetus Testamentum universum, cujus unus Liber ab uno singulari Angelo, alter ab altero scriptus esset. Hisce semel persuasi docebant, minas omnes & Oracula Prophetarum contemnendas, Legi non tantùm non parendum, sed & ejus observationem in discrimen mortis & damnationis inducere.

Alieno licèt ab Angelis animo Simoniani, cultum tamen Angelis superstitiosum impendebant (x), frustra salutem sperari posse asserentes, nisi nefandis sacrificiis Patri per intermedias Potestates, & Principatus singulorum Cælorum, oblatis. Cœli ergo Angelos jubebat Simon, non auxilii ab illis obtinendi gratiâ, sed ut æquiores redderentur, neque hominum in hac vita consiliis adversarentur, neve post mortem malum illis aliquod molirentur. Eò facilè spectat illud Apostoli: *In humilitate & religione Angelorum, quæ non vidit, ambulans, frustra inflatus sensu carnis suæ.*

x Tertull. Præscript. c. 33. Epiph. hær. 21. c. 4. Theodoret. Hæretic. fabul. l. 5. c. 9.

Sed in hoc Pauli Texto quædam occurrunt suspicandi argumenta, num aliò quam ad Simonianos spectarit Apostolus. Illi enim, quos suggillat, imponere nitebantur Colossensibus *secundùm traditionem hominum in cibo, aut in potu, aut in parte diei Festi, aut Neomenia, aut Sabbatorum;* quibus non obscurè significantur vel Judæi vel Samaritani (y). Temni enim scimus Mosaicas Leges à Simone, impietatis illas accusante, dictitante venisse se illis abolendis, earumque dictis obsequentibus damnationem & mortem denunciante. Reponi tamen potest, Apostolum in eo Textu rem habere non cum Simonianis tantum, qui cultum Angelis superstitiosum impendebant, sed cum cæteris pariter Hæreticis, legalem disciplinam cum Evangelii observatione invehere nitentibus.

y Tillem. not. 4. in Simonem Magum.

Estius aliique nonnulli tenent, Epistolam ad Ephesios respicere potissimùm Simonem Magum ejusque Discipulos, ex Judæis plerumque & Samaritanis collectos, licentiam quà verbis quà factis commendantes, absurdam insuper jactitantes scientiam, sub ignoti sermonis specie viris indoctis & rudibus imponere nitentes (z). Nec immeritò etiam arbitratur ille pariter, eundem sibi finem constituisse Apostolum in literis ad Titum, & Timotheum; quæ si propiùs dispiciantur, utique statim intelligemus, Apostolum refutandos suscepisse Hæreticum illum ejusque sectatores, quorum infandos mores & crimina tetris coloribus depingit.

z Estius Præfat. in Ep. ad Eph.

Narrat S. Justinus, obivisse Simonem varias gentium Provincias, erroris sui dogmata spargentem, imponentemque fallis præstigiis suis viris è vulgò rudioribus, seque veluti Christum obtrudentem (a). Varios ipse per se Libros scripserat (b); alterum addiderunt ejus Discipuli inscriptum: *Prædicatio S. Pauli* (c). Constitutiones, & Timotheus Presbyter (d) Constantinopolitanus in libello de his, qui ad Ecclesiam accedunt, referunt, Simonem, & Cleobium perniciosa quædam Scripta ad Fidelium deceptionem Jesu Christi & Apostolorum nomine supposuisse; meminit etiam Præfatio Canonum Arabicorum Concilii Nicæni, Evangelii cujusdam à Simonianis fabricati, quòd in quatuor partes seu tomos, singulis mundi cardinibus inscriptos, dividebant. Author Operis de Divinis nominibus (e) plura adversùs fidem scripsisse Simonem asserit, sub titulo *Antirrhetica* sive Contradictoria. Sed opportuno sanè consilio Opera oblivione digna ita suppressit antiquitas, ut neque reliquum unum superfit.

a Apolog. 2. p. 69. Theodoret. de hæres. l. 1. c. 1.
b Hieron. in Matth. 24.
c Cyprian. de Baptismo.
d Lib. 6. c. 8.
e Dionys. divin. nom. c. 6.

Cùm Tyri versaretur Simon, prostitutis moribus fœminam sibi comparavit Helenam, quam & Selenam, nempe Lunam, appellatam novimus. Hanc, ut supra adnotatum est, intelligentiam primam nuncupabat, quæ post creatos Angelos variasque rerum vicissitudines in corpus illud fœmineum venisset. Corruptissima erat fœmina, cum qua nullo se commercio misceri simulabat, re tamen ipsâ clam omnibus ita agebat cum illa, quomodo effrænis viri licentia ferebat (f). Cum ipsâ arcana cordis sui & scelera communicabat, fidissimâ pariter illâ promovendæ hæresis adjutrice usus.

f Epiph. hæres. 21. n. 2.

Appellabat interdum *Helenam* vel *Selenam*, idest *Lunam*, seu *Minervam*; interdum etiam *Barbelo*, nempe filiam Baal; tandem *Prunicam* sive *Parnicam* ac si diceretur *impudica, corrupta*. E' radice Græca vocem illam derivari notat S. Epipha-

g *Hæref.* 25. l. 2. *pag.* 73.

phanius (*g*), è radice, inquam, defignante puellam vitiare. Hefychius reddit *Prunicum* pro bajulo. P. Petavios datam à S. Epiphanio expofitionem non fatis probat: nec fanè congruum videretur, Simonem plenum invidiâ nomen indidiffe mulieri, quam in aliis confecrsverat allatis nominibus. Nec eft cur fufpicemur corruptum effe S. Epiphanii Textum, cum fæpiùs eandem interpretationem repetat, neque femel notet verbum illud, unde vocis etymologiam deducit.

Cùm ceterorum ferè omnium nominum, quorum eft mentio in fyftemate Simonisnorum, Gnofticorum, vis repetatur ex Hebrço vel Syriaco fermone, fieri utique potuiffet, vocem illam *Prunicos* ex Hebrço *Para*, germinare, fructificare, florere, & *Nacab*, purum effe & innocentem, vel *Nacoth*, thymiama derivari. Quidquid fit, jactitabant Gnoftici per *Prunicam* colligere fe vim corporum maris & fœminç; vis autem illa phrafi Gnofticorum defignabat fluxum illum humoris, quem aperto nomine exprimere vetat pudor.

Jubebat Simon ftatuas fibi dedicari fub Jovis figura, Helenæ verò fub Minervæ; nec Dei figuram tantùm, fed & cultum fibi ac uxori utriufque Numinis adfcifcebat. Appellabat Helenam fuam modò rerum omnium matrem, modò S. Spiritum; hanc effe dicebat palantem ovem, ad quam reducendam è Cælo veniffe fe (*h*); hanc è Cælo in Cælum dilapfam in terram defcendiffe, & hominum figuram induiffe. Se verò addebat nihil minùs effe, quàm cujus exhiberet figuram, nempe hominis, (*i*); fe Meffiam jactabat, cujus nominis obtentu plures fibi adfciverat Difcipulos, quos Chriftianorum appellatione honeftabat; tandem in excantationibus fuis Chrifti nomen ingeminans, Incautis & prodigiorum fuorum præftigiis fe ductis pluribus perfuadebat.

h *Iren.* l. 1. c. 20.

i *Epiph. loc. citat.*

Nolebat autem Jefu Chrifti in fe perfonam agnofci, ficut nec Jefum Chriftum haberi tanquam Dei Filium (*k*), quòd fcilicet odio illum profequeretur, conatus infuper veris ejus prodigiis falfa præftigia fua ita opponere, ut parem cum illo fibi nominis famam apud homines conciliaret. Magni quidem fuiffet negocii, Jefum Chriftum virum moribus fanctiffimis, & datæ cælitùs doctrinç Magiftrum eum Simone corruptiffimo viro, & vecordi confundere; fed magni pariter fuerat negocii inter genuina illius miracula & præftigia Simonis diftinguere. Fateor tamen non fatis affequi me, cur Simon doceret fe non nifi in fpeciem toleraffe crucis fupplicium, fi perfonam Chrifti induere recufabat. Sed fruftra conftans aliquid in fyftemate adeò malè compacto quæras...

k *Orig. contr. Celfum* l. 5.

Vir ille impius, referente S. Irenço (*l*), delapfum fe cçlibus jactabat, non in falutem tantùm Helenæ fuæ, palantis illius oviculæ, fed ad reftituendam univerfi œconomiam, Angelorum principatum affectantium ambitione turbatam; veniffe pariter in falutem hominum, quibus fummum fuerat malorum, quòd fe (idest Simonem) non cognofcerent, se Angelorum jugum fuftinerent: Angelorum, inquam, difcrimen inter bona & prava opera eo confilio invehentium, ut homines in depreffione & fervitute tenerent.

l *Iren.* l. 1. c. 20. *Aug. de hæref. Epiph. hçref.* 21. c. 4.

Nihil corporibus fperandum manere five de falute five de refurrectione dicebat, fed animæ effe omnia; nihil fidendum hominibus in probis operibus, cùm fola fpes libertatis à fervitute & jugo per Angelos inducto, in ipfo fe & Helenâ fuâ reftaret. Magiftri doctrinæ plus nimio inhæferunt Difcipuli, invidiam in Chriftianum nomen nefandiffimis criminibus fuis æternam creantes (*m*).

m *Eufeb. hift. Eccl.* l. 2. c 13.

Habebat fub manu liberationem Prophetarum ab Inferis (*n*); tranfgreffoque volatu aere medium fe in ignem ita conftituiffe dicebat, ut in unum cum illo corpus, illçfus tamen, coalefceret. Statuas animâ donaffe fe & motu, lapides tranfmutaffe in panem, fiftere fe videndum, & invifibilem pariter cui maximè vellet, penetrare montes & petras nullo fibi obice refiftente, dare fe præcipitem è montibus nihil finiftri metuentem, extricare fe vinculis, quibus fortè teneretur, novas fubitò arbores exhibere, metamorphofim fibi inducere & mutare oris faciem, ut à nemine agnofceretur. Narrabat, miffum fe olim à Rachele matre fuâ ad colligendam meffem, falci præcepiffe, ut fefe in illam immitteret; quæ ita mandata compleffet, ut opus quantum decem meffores egiffet. Ferebatur de illo, propofuiffe olim Neroni, ut clam obtruncari fe præciperet, pollicitum intra triduum fe iterum rediturum ad vitam. Rem præftitit Nero; verùm Magus ille fubftitutum in locum fuum arietem obtruncandum obtulit (*o*); poft triduum fpectandum fe præbens, Simon, fpeciem quafi iterum ad vitam rediiffet, exhibuit. Author Conftitutionum Apoftolicarum [*p*] ficut ex Recognitionum (*q*), ac Pfeudo-Abdias (*r*) docent, Simonem Cæfareæ in Palæftina verfantem difceptaffe cum S. Petro, recepiffe fe deinde Tripolim in Phœniciam, ac tandem Romam, quò S. Petrus euntem profecutus eft. Rerum geftarum ab impoftore illo Romæ & difceptationum cum S. Petro coram Nerone hiftoriam legas apud Pfeudo Abdiam, & alios, feu non diffimilis furfuris Hiftoricos, fi per otium licet.

n *Tertull. de Anima*, c. 57.

o *Pfeudo-Marcellus in Actis Petri & Pauli.*

p *Lib.* 2. c. 8.

q *Recogn. Clement.* l. 1. 2. 3.

r *In Petro.*

Major eft habenda fides teftimonio veterum Patrum (*s*), agentium de priori Simonis itinere Romam fub Claodio, quo rerum potiente Romani ftatuam infigni illi impoftori erexerunt cum epigraphe: *Simoni Deo Sancto.* Suâ adhuc ætate, & oculatum teftem fpectaffe fe illam tradit S. Juftinus, afferens pariter non defuiffe inter Samaritanos cæterofque ejus Difcipulos, qui inter Numina primùm illi locum affererent (*t*). Idem confirmat S. Clemens Alexandrinus Strom. l. 2. Idem S. Irenæus contra hærefes l. 1. c. 20. De ftatua Simonis agunt pariter S. Cyrillus Jerofolymitanus [*u*], Tertullianus [*x*], Eufebius, & Theodoretus. Publicâ authoritate erectam afferit S. Auguftinus, de hæref.

s *Juftin. Apolog.* 2. p. 69. & 92.

t *Idem dialog. cum Tryph.* p. 349. Florebat Juftinus circa ann. 150.

u *Catechef.* 6.

x *Apologet.* c. 13. *Eufeb. hift. Eccles* l. 2 c. 14. *Theodoret. hæretic. fabul.* l. 5.

s. in

æ. in loco intra duos pontes Tiberis, vel in insula ejus amnis constitutam designat S. Justinus. En historiam apertis adeò documentis assertam, ut convelli nunquam posse videatur. Traditur enim à multis coævis fermè & magni nominis Scriptoribus, quorum aliqui testes fuerunt oculati, rem suâ ætate pro certa habitam asserentes. Si fortè S. Justinus, qui omnium primus simulacbri illius meminit, levitatis & ignorantiæ suspicionem quandam præbere potuisset, si obiter, & per conjecturas rem attigisset, tolerari utique posset, ut aliquis daretur adversùs ejus rei veritatem ambigendi locus; nullus tamen reipsa datur, cum asserentem habeat virum amplissimum, judicio ingenioque gravem, Paganam Religionem callentem, Romæ, dum scriberet, sedem habentem, tenentem primas in Ecclesia, ac tandem rem illam inferentem in supplici libello coram Imperatore & Senatu exhibendo; rem, inquam illam quæ nisi veritati cohęreret, impostoris & nugatoris in Scriptorem invidiam, apud vilissimos etiam creasset. Quibus tunc sannis non exponeretur odio jam & contemptui habita Ecclesia? An neglexissent Pagani putidum illud mendacium oggerere? Quieta fuerunt omnia: nulla ergo data est movendi causa.

E re suâ pariter censuissent Christiani, ut locum hunc Apologiæ vel supprimerent, vel utcumque excusarent; siquidem S. Justinus crasso profectò errore pro *Semoni Deo Sanco*, quam epigraphem simulacro inscriptam tenent aliqui, legisset *Simoni Deo Sancto*. Quid erroneam hanc lectionem servarunt S. Irenæus, Tertullianus, Eusebius, S. Augustinus, viri nemoè omnium in Ecclesia ætate singuli suâ sapientissimi? An Tertullianus, an Augustinus, quis esset *Semo Sancus*, vel ignorabant vel ignorare poterant, si de illo quæsivissent? vel saltem soli inter homines Christiani non viderunt, an scilicet erectum Romæ simulacrum Semoni vel Simoni dicaretur? *Sanci* vel *Sancti*, Numinis Sabinorum, meminit S. Augustinus in Opere de Civitate Dei l.18. c.19. nihil de Theologia Paganorum latebat Tertullianum; uterque tamen S. Justini lectionem servat: quin & S. Augustinus erectam pariter Helenæ Simonis conjugi statuam testatur. Ex ære constatum Simonis illud simulacrum asserit, nec utique à S. Justino edoctus, Theodoretus, vir tantæ doctrinæ & sapientiæ (y).

y Hæretic. fabul. l.1. c.1.

Nec sanè inficiamur, multum esse affinitatis inter illud: *Semoni Deo Sanco*, & aliud: *Simoni Deo Sancto*. Quæ tamen in Inscriptione Romæ recens inventâ leguntur, toto planè Cælo aberrant ab iis, quæ Justinus oculatus spectavit. 1. Visum à Justino simulacrum publico & Imperatoris & Senatûs decreto dedicatum fuisse, perhibet ille in Apologia 2. (z) cum vicissim Semonis privato cujusdam consilio erectum fuerit. 2. In Romana *Sanci* legitur *Semoni Deo Sanco Fidio*, quæ sanè universum S. Justini systema evertunt; notat enim ille *Deum Fidium* vetustissimum fuisse Romanorum fidei in Sacramentis præstandæ Numen tutelare. 3. Unicum tantùm Simoni erectum Romæ simulacrum videtur, cùm *Semoni Sanco* tam multa olim consecrata censenda sint, ut duo hodie usque supersint. Fidem S. Justino adstruunt, ultra Veteres omnes supra à nobis laudatos, posteriorum sæculorum omnes usque ad Baronium; & post illum, ac ultra illum (a), in eandem sententiam concesserunt Guillelmus Spencerus (b), Hammondus (c), D. Tillemontius (d), P. Halloxius (e), Grotius [f], D. Fleury, & alii sexcenti.

z Sub Claudio Cæsare Simon Magus Senatum populumque Romanum in tantam admiratione sui stupefecit, ut haberetur pro Deo, & reciperetur in Deorum numerum hono raretur dicatâ sibi statuâ.

a Ad an. 44. n. 55.
b Adnot. in Origen. cont. Cels. l. 1. pag. 44.
c Differt. 1. de Episcop. jure.
d In S. Justinum not. 2.
e In Justin.
f Oper. l. 3. pag. 488.

His tamen omnibus nequaquam absterriti viri plures doctissimi, relatæ à S. Justino historię fidem addicere noluerunt. Visam quidem à S. Justino Romæ inscriptionem non admodum ab ea, quam recitat, discrepantem ita agnoscunt, ut reipsâ tamen aliquanto diversam fuisse teneant: spectasse pariter aliud quàm Simonem Magum, virum quidem apud Sectę suæ homines, tum & apud Samaritanos divinis honoribus parem, sed nunquam in Romanorum Numina vel receptum vel recipiendum, cum ea res esset, quę multo rerum apparatu, tum & Senatûs peculiari decreto indigeret (g). Profectò tanti momenti rem non siluissent ejus ętatis Scriptores; nec si apud vulgum indoctum rudemque aliquid obtinuisset pręstigiis suis Simon, nunquam tamen adeo apud viros amplissimos conscriptosque Patres in tantâ temporum luce invaluisset.

g Tertull. Apologet. c. 5.

Si quid humani viris illis sapientissimis accidit, in decernendis scilicet divinis honoribus viris nonnullis mortalibus; id tamen illis non error, sed metus, assentatio, & mala cupiditas extorsit. His omnibus nihil valebat Simon, vir obscurus, nec generis, nec Patrię, nec nominis celebritate, sed pręstigiis, quæ non parvi tantùm habebant Romani, sed & Magos legum & pœnarum rigore insectabantur.

Quis unquam in animum induxerit, Imperatorem & Senatum divinis honoribus cultum voluisse hominem, cujus & genus & patriam & res gestas, quin & vitę incommoda omnia norant? Consecrasse quidem Romanos fateor Cajum, & Domitianum; sed metu exorta illorum Divinitas nullos habuit cultores satis sinceros. Simonis apotheosim nihil tale promovisset. Divinis honoribus, quin & mactatione victimarum colere Paulum & Barnabam pręsto erant Lystienses: sed incautos persuasit opinio, quòd sub virorum illorum obtentu delapsa cælitus Numina apparuissent; ex quo enim meros purosque homines agnoverunt, lapidibus perimere illos aggressi sunt (h).

h Act. 14. 6. 11. 13.

Tandem neque superstitem, neque post mortem consecratum à Romanis Simonem par est ut credamus. Dum viveret, nunquam dogmatum suorum fidem Impostor ille Romanis persuasit, vel saltem persuasisse nemo unquam ex Patribus, etiam historiæ illi faventibus, asseruit. Quomodo autem Numen sibi proposuissent, cujus dogmata non probabant? Post obitum, unà cum ejus lapsu coram Nerone

& Romanis, viri etiam fama concidit; ut proindè io censum Deorum, etiam à Claudio relatus, post creatam æternam illam suo nomini invidiam ab honore prorsùs excidisset. Interim S. Justinus cęterique Pstres velut certum coostituunt, post elapsum à Claudio & Nerone sæculum nihil tamen de viri illius cultu decessisse.

Omnium ejus rei vetustissimus testis est S. Justinus Martyr, à quo cæteris postea impositum; nisi fortè quidam rem illam aliorum relatione acceptam asseruerint. Vir autem Sanctus, quod citra invidiam scientiæ & sanctitatis illius dictum volo, credulâ oimis facilitate fidem addicebat suam pluribus nostrâ demum ætate, ne quid gravius, dicam suspectis. Narrat spectasse se Alexandriæ Cellulas, Septuaginta Interpretibus Scripturarum Versioni laborantibus addictas; qua de re plura etiam addit fidei suspectæ (*). Judæos accusat de vitiatis Sacris Libris, expunctâ in odium Crucis Christi è sententiâ illâ Psalmi 95. 10. *Dominus regnavit à ligno*, voce *à ligno* (i). Non ergo erat ab illo alienum, ut epigraphem *Simoni Sanco* per errorem legeret *Simoni Sancto*, Sabinorum Numine io Magum transformato. Anno 1574. effossum est Romæ in Insula Tiberina, quem potissimùm locum designavit S. Justinus, marmor ita inscriptum:

** Exhortat. ad Gent.*

i In Dialog. cum Tryph.

SEMONI SANCO.
DEO FIDIO.
SACRUM.
SEX. POMPEIUS. SP. F.
COL. MUSSIANUS.
DECUR.
BIDENTALIS.
DONUM DEDIT.

In monte Quirinali posita altera non dissimilis legebatur. En integram (k).

k Apud Gruter. l.1. pag. 96. ex Fulvio Ursino.

SANCTO SANCO.
SEMONI DEO FIDIO.
SACRUM DECURIA.
SACERDOTUM.
BIDENTALIUM.
RECIPERATIS.
VECTIGALIBUS.

Taodem Reati in Italia, veteri Sabinorum regione, ubi potissimos hujus Numinis coltus, hanc inscriptionem positam legerunt viri docti (l).

l Apud Gruter. l.1. pag. 96. n.7. ex Apiano, & Fulvio, aliisque.

SANCO. FIDIO. SEMO. PATRI.

De decuma. Victor. Tibei. Lucius. Mumius. Donum.
Moribus. Antiqueis. Pro. Usura. Hoc. Dare. Semper.
Visum. Animo. Suo. Perfecit. Tua. Ope. Rogans. Te.
Cogendei. Dissolvendei. Tu. Ut. Facilia. Faxseis.
Perficiasque. Decumam. Ut. Faciat. Verae. Rationis.
Proque. Hoc. Atque. Alieis. Donis. Des. Digna. Merenti.

Appellabatur indiscriminatim Numen illud *Semo*, *Sancus*, *Sanctus*, vel *Fidius*, ut Ovidius in illo Fast. l.6. ver.213.

Quærebam nonas Sancto, Fidione referrem,
An tibi Semo, Pater.

Veteres autem generatim nomine *Semonum*, (quasi semihominum) designabant inferioris ordinis Numina. Ita *Semo* dictus est Mercurius (m), Hercules (n), Vertumnus, & Priapus (o), nec alios ab Hercule videtur *Semo* ille in Quirinali cultus. Ovid. l.6. Fast.

m Auson. c. 19.

n Ovid. Fast. l.6.

o Fulgent. de vocibus Antiquis.

Hunc igitur (Semonem) *veteres donarunt æde Sabini,*
Inque Quirinali constituere jugo.

Sed nequid talibus immoremur, satis est nobis demonstrasse, cultum olim Romæ Semonem Sancum, cujus & statua cum epigraphe eo loco posita spectabatur, ubi olim S. Justinus Simonis Magi Simulacrum & epigraphem in eadem sere verba conceptam viderat; ex quo planè intelligimus, decipi facilè potuisse hominem alienigenam, parùm Latinis literis instructum, totumque opinione Simonis, quem norat olim præstigiis suis imposuisse Romanis, occupatum. Hanc seotentiam acriter propugnant frequentes Theologi & Critici magni nomiois utriusque communionis, uti D. Valesius, in notis ad lib 2. & 3. hist. Euseb. Salmasius in Spartianum, P. Pagi Critic. in Baron. ann.42. n.6. Ciaconius Opusc. præfix. exposit. colum. Trajan. P. Mabillon, t.1 Mus. Ital. pag.87. Anton. Vandale de Oracul. Reinesius Dissert. de Sybillin. Ittigius Dissert. de Hæresiarch. Salomon Deylingius Observat. Sacr. to.1, c.36. Joannes Albertus Fabricius not. in Pseudo-Abdiam pag.419. de Apocryph. N. T. Author Dissertationis impressæ in relatione Reip. Liter. an.1685. mense Augusti pag 844. aliique plures, quorum rationes dubiam saltem reddunt fidem illorum, quæ de ioscriptione Simonia Magi à S. Justino feruntur.

Cùm vir ille impius Romam sub Claudio veoisset (p), sibique plures adscivisset Discipulos (q), S. Petrus, qui gravis instabat viro, præstigiis ejus dissipandis, brevì totam ejus famam subvertit. Ioteriisse illum circa hæc tempora, & iosinuare videtur Eusebius, & tenet post Metaphrastem D. Valesius (r); quanquam recepta magis opinio obitum illum consignat sub Nerone circa annum Jesu Christi 65. quod suffragio suo confirmant Sulpicius Severus, S. Augustinus, Arnobius, Philastrius, S. Ambrosius, S. Maximus Taurinensis, Theodoretus, S. Cyrillus Jerosolymitanus, S. Isidorus Pelusiota, Baronius, cæterique ferè omnes Historici. Mirari subit, cur nihil habeat Eusebius de lapsu Simoois Cælum petentis volatu, tantæ scilicet rei & memoriâ posterorum dignissimæ. Silent etiam vetustissimi ex Patribus, rerum Simonis non incuriosi indagatores, uti S. Justinus, S. Irenæus, Origenes, Tertullianus.

p Circa ann. 41. J. C.

q Euseb. Hist. Eccles. l.2.c. 13.

r Not. in lib. 2. c.15. pag. 33.

Re-

Reliqui Patres jam laudati conveniunt; Simonem Romæ versantem sub Nerone per aera volantem, specie quidem quasi ad Cælum ascenderet, cùm precem Apostolorum Petri & Pauli (s) vim non sustineret, corruisse præcipitem, & ex lapsu vitæ repagulis disruptis interiisse. Hæc satis constanter apud illos omnes Scriptores; sed quâ ratione aera petierit Simon, quâ vitâ excesserit, non satis convenit inter illos.

Hegesippus & Pseudo-Abdias è summa Capitolii arce aeri se commisisse scribunt. Volanti acclamabant Romani, nihil tale à Jesu Christo tentatum unquam. Vim suam adversùs impium ut exereret Jesus, precibus impetravit Apostolus S. Petrus, simulque malis Spiritibus, quibus vehentibus ferebatur in aera, præcepit, recederent actutum. Nec mora; subducentibus se Dæmonibus, corruit Simon, implicatus, quas sibi aptaverat, alis, & ex lapsu mox interiit.

Pseudo Marcellus in Actis S. Petri refert, Simonem erigi sibi turrim postulasse in Campo Martio; qua illum postea lauro coronatum conscensâ universo spectante populo ad Cælum scandere tentasse; sed & corruisse statim ac S. Petrus oravit. Valafridus Strabo seu Author Carminis S. Petri (t), ejus turris meminit. Igneo curru, velut Elias olim, elevatum in Cælum habet Arnobius l.2. pag.50. sed ad nominis Jesu Christi per S. Petrum invocationem dissipatis præstigiis, dilapsisque Dæmonibus vectoribus proprio pondere in terram adactum, cruribus è lapsu confractis, aliorum manibus translatum fuisse Brundam, ubi dolorem vulneris, & probrum non ferens ex ædibus sese præcipitem egit. Narrant ex Patribus multi (u), geminos Dæmones Magi excantationibus coactos ad officium præstandum venisse; recessisse verò statim ac precibus SS. Petri & Pauli sese impares senserunt. His subductis, statim in terram Magus. Locum ejus lapsûs designant *viam sacram* Acta Græca D. Cotelerii.

Sunt qui credant *Brundam*, quo relatus post lapsum Simon, ipsissimum esse Brundusium ad extremas Italiæ oras Græciam versùs; veluti si insignis ille Præstigiator illatam nomini suæ notam tegere affectans, ex Italia in Orientem fugam tentasset. Tenent verò alii, Brondam nomen esse certi loci in Urbe, nec sanè dissident Veteres, uno omnes consensu asserentes (x), obiisse illum Romæ, & in Urbis medio uti notat S. Epiphanius; at nemo ullus satis apertè docet, locum ejus obitûs fuisse sive Brundusium, sive alium quemcumque extra Urbem. Variantia cætera minoris momenti libens prætereo, uti S. Petrum ad certamen illud Simonem provocasse; quod insinuare videtur Theodoretus (y), contra fidem Libri Constitutionum l.6. c.9. non obscurè asserentem, à Simone Apostolum invitatum.

Certamen illud fusè prosequitur Author Constitutionum Apostolicarum loc. cit. referens, Simonem Romæ versantem & plures seducentem, venisse olim pleno jam meridie ad theatrum, authoremque fuisse populo, ut ad spectaculum, petiturum enim se aeris sublimia jactitabat, Petrum acciret. Cùm venisset igitur Apostolus, volatum aggressus est Magus: acclamarunt veluti ad Numen spectatores; sed versus in preces Apostolus, porrectisque in Cælum manibus, & oculis ad Simonem conversis in hæc verba virum petiit: Ego sum vir Dei, & venerabilis J. C. Apostolus, non sicut tu seductor; quare ejus numine infernis Potestatibus in aere te sustinentibus edico, ut recedentes actutum ruinæ te, æternoque expositum opprobrio permittant. Nec mora, corruit magno impetu Magus, confractis lapsu cruribus & pedum extremis. Acclamare ad hæc populus, unum esse, quem Petrus annonciabat, Deum. Plures exinde Simonem deserere, sed alii nonnulli pervicaciùs adhuc illi inhæserunt.

Referunt ad hanc Historiam illud, quod legitur apud Dionem Chrysostomum Orat.21. Neronem scilicet in aula sua detinuisse virum, qui volatu se aera petiturum jactitabat. Sicut & illud Suetonii l.6. c.12 virum scilicet quendam in publicis ludis coram Nerone volatum tentasse; sed ad prima tentamina corruisse præcipitem, resiliente miseri illius cruore usque ad spectantis Principis tentorium. Sicut hujus Historiæ veritatem negare nihil nostra interest, ita nihil certi suppetit, cur de Simone ab utroque illo Scriptore agi credamus. Ita verò de historia illa loquuntur Patres, & Ecclesiastici Scriptores, ut tota res gesta censeatur à Simone, universo populo spectante & in Urbis foro, non in theatro, & coram Principe; neque meditato antea consilio, sed magicis viribus suis sat fretus Simon, consilium illud statim inivit, statimque Apostolum provocavit ad certamen. Narrat quidem Philastrius, Magum coram Nerone in aera sublatum; sed de Nerone nemo ante illum quicquam.

Jejunium observari solitum Romæ singulis recurrentibus Sabbatis, Romanorum nonnullos retulisse scribit S. Augustinus, ad institutum eâdem die à S. Petro jejunium, ut divinam sibi opem impetraret in certamine die proximè succedenti cum Simone ineundo; qui mos ut servaretur deinceps fecit certaminis illius felicissimus exitus. Concludit tandem Augustinus: *Est quidem & hæc opinio plurimorum; quamvis eam perhibeant esse falsam plerique Romani.*

Si quis magis exactè allatas in medium optaret Veterum discrepantes sententias, ad historiam certaminis S. Petri cum Simone quod attinet, illius certè votum explebit D. Cotelerius in annotationibus ad sextum librum Constitutionum Apostolicarum pag.268. 269. ubi rem totam excutit; ac tandem concludit in historia tam dubia & parùm assertis circumstantiis plenissimâ, tutius esse judicium suspendere, nihil certi sive pro ejus veritate sive contra illam definiendo; quod sapientissimum esse in re præsenti censemus.

s In Constitutionibus Apostolicis non nisi Petrus orans inducitur *l.6. c.9.*

t *Apud Canis. t.6. Lection. antiq. pag.659.*

u *Vide Arnob. loc. cit. Cyrill. Jerosolymit. Catech. 6. Ambros. Hexaem. l.4. c.8. Sulpit. Sever. l.2. hist. Eccles. Isidor. Pelusiot. l.1. Epist. 23. Theodoret. Hæret. fabul. l.1. c.1.*

x *Philast. de hæres. c.29. Aug. de hæres. 1. Epiph. hæres.21.*

y *Hæretic. Fabul. l.1. c.1.*

DISSERTATIO

DE ACTIS PILATI

Ad Tiberium Imperatorem missis in causa mortis JESU CHRISTI.

TAntus fuit in ipsis Ecclesiæ Christianæ crepundiis Apocryphorum & pravorum Librorum obtrudendorum pruritus, atque licentia, ut monstri loco haberi non possit, si tot occurrant viri suspiciosi, plurimùm caventes, ne aliquod omnino eorum admittant Ecclesiæ authoritate non receptum, quamquam alioqui ætate illâ satis vulgatum. Nec sanè, unis exceptis Canonicis Scripturis, plures occurrunt, sive non interpolati, sive non ad libitum conficti. Quot falsa Evangelia, Acta Apostolorum, Apocalypses, Oracula Prophetarum, Martyrum & Sanctorum gesta in ipso Ecclesiæ nascentis exordio supposititia? Manus etiam injectæ ab Hæreticis in Evangelia, & genuinas Apostolorum Epistolas, fœdè illas detruncando, addendo, vitiando. Quid laboris impensum sit in restituendis integritati suæ interpolatissimis S. Ignatii Epistolis, sat omnibus notum. Quot Martyrum Acta corruptores isti non perdiderunt? Tot in Ecclesiasticam eruditionem mala invexit præposterus zelus, minùs cauta simplicitas, opinionis alicujus singularis urgendæ amor, ac tandem in erroribus asserendis pervicacia.

Acta à Pilato ad Tiberium missa in causa necis Jesu Christi, ejusque resurrectionis, viros nostræ ætatis doctissimos in utramque partem exercent. Sanior illorum pars missa censet reipsâ; an verò Acta illa ipsissima censenda sint, quæ Patres laudant, an integra ad nos usque pervenerint, seu potiùs longâ sæculorum oblivione vel interierint, vel in eo fluxu temporis fœcis plurimum contraxerint, res est inter Doctos illos agitata.

Provinciarum Romanarum Præsidibus solemne fuisse majoris momenti omnia ad Principem referre, docet abundè Plinii, ad Trajanum scribentis quid ipse cum Christianis in Asia egerit, exemplum (a). Morem illum, certiores nempe Imperatores faciendi, si quid novi in Provincia accidisset, ne quid illos lateret, à vetustissimis receptum in Imperio temporibus, observat Eusebius Hist. Eccl. l.2. c.2. Idem vel agnoscit, vel insinuat Tertullianus referens, Tiberium de rebus in Palæstina actis certiorem factum, de Jesu in censum Deorum cooptando ad Senatum retulisse; non annuisse tamen Patres, qui sibi consecrandi Numina jus totum arrogantes, gravius ferebant propositum ab Imperatore Numen efferre (b).

a *Plin. l.10. Epist.* 102. *Tertull. Apologet. c.2.*

b *Apologet. c. 5. Euseb. l.2. c.2.*

S. Justinus Martyr in Apologia pro Christianis secunda hæc excerpit ex Actis à Pilato ad Tiberium missis; *Et cum in Crucem egissent eum, aleam super vestem ejus luserunt, & ii inter se partiti sunt illum qui crucifigendi supplicium peregerunt.* Tum ad Paganos addit: *Atque hæc ita gesta esse, cognoscere ex Actis, quæ sub Pilato sunt conscripta, potestis.* Et infra: *Quòd insuper Christum curaturum fuisse morbos omnes, & defunctos excitaturum prædictum sit, verba vatteratis audite... Et quod ista fecerit, ex eis, qui sub Pontio Pilato conscripti sunt, commentariis cognoscere potestis.* Fusiùs profectò digesta erant Acta illa, quantum ex duobus hisce textibus intelligimus.

De Actis à Pilato ad Tiberium missis sermo incidit pariter in Historia Martyrii S. Ignatii Antiocheni. Legitur enim in illis, datas fuisse ad Trajanum literas, quibus fieret certior, Ignatium Theophorum homines docuisse, ut divinis honoribus colerent Jesum Christum, supplicio crucis damnatum à Pilato, *ut ejus Acta docent.* Sed tota hæc periodos non legitur in Actis sinceris & selectis Mss. D. Theodorici Ruinart, & adscititiam esse tenent viri nostrâ ætate doctissimi.

Quid ferrent Acta illa, habet non obscurè Tertullianus Apologet. c.21. Tradebant igitur, Jesum infestantes corpora Dæmones pellere, valetudinem restituere cæcis, leprosis, paralyticis, vitam defunctis, elementa & tempestates coercere imperio, super instructas aquas gradi, argumentis exhibere luculentissimis Filium esse se Dei & rerum omnium authorem. Ad Doctrinæ illius fulgorem perstrictos Judæorum optimates, graviúsque favorem in illum populi ferentes, renuentem reluctantemque velut coegisse Pilatum, ut virum in Crucem ad suas ipsorum preces ageret; quod supplicii genus ipsum sibi Jesum & veteres de illo Prophetas prædixisse. Actum in Cruce magis magisque potentiam suam exeruisse, quòd scilicet non expectato carnificis ministerio spiritum suum posuisset; quan.

quando sibi maximè visum fuerat. Eodem instanti solem in medio diei cursu obscurasse; tum Judæos depositum è supplicio condidisse in sepulcro, commissis ad ejus custodiam militibus, nè fortè Discipulis Præceptoris sui cadaver suffurantibus, prolato ab ipso Jesu de resurrectione sua intra triduum oraculo fidem mendacio adstruerent. Verùm tertià ab obitu die subito tremore concussâ terrâ, sublatum fuisse lapidem ab ostio sepulchri, milites inopinato terrore in fugam actos, &, Discipulis omnibus licèt absentibus, nihil tamen nisi mortui instias in sepulchro apparuisse; sparsisse in vulgus rumorem Judæos optimates, sustulisse Discipulos Jesu Christi cadaver; sed illum post actos plures dies in Galilæa Palestinæ regione, docentem Discipulos suos quid alios ipsi docerent, tandem relictis iisdem Discipulis mandatis de prædicatione per universum mundum obeundâ, nube vehente in Cælum clatum evanuisse.

Concludit tandem Tertullianus: *Ea omnia super Christo Pilatus, & ipse jam pro sua conscientia Christianus, Cæsari tum Tiberio nuntiavit.* Addit insuper: *Sed & Cæsares credidissent super Christo, si aut Cæsares non essent sæculo necessarii; aut si & Christiani potuissent esse Cæsares.* Ex hoc Tertulliani Textu intelligimus, Epistolam Pilati ad Tiberium veluti summam complecti Evangelii, scribente ad Imperatorem Pilato, quidquid de rebus gestis Jesu Christi ab exordio ejus prædicationis ad Ascensionem usque resciverat. Consecutiones ex hoc nostras infra deducemus, illud tantùm in præsenti animadvertisse contenti, nihil esse quòd miremur, si Tertullianus de Pilato assereret, *pro sua* illum *conscientia Christianum* fuisse; nemo enim Christianus melius rebus Jesu Christi scribendo, nemo exactiùs consuluisset. Et Tiberius de his omnibus certior factus, statim de referendo inter Deos Jesu Christo, quem sanè Numinum Paganorum multò esse præstantiorem noverat, è Pilati testimonio retulisse.

Tandem Eusebius Cæsariensis, qui Tertulliani Apologeticum utique legerat, Epistolæ Pilati ad Tiberium bis meminit. Narrat enim in Chronico sub Coss. anni J. C. 36. Pilatum certiorem per literas fecisse Tiberium de Jesu Christo ejusque doctrina; ac Tiberium vicissim de recipienda fide Christiana egisse in Senatu; sed Patres renuisse. Addit in sua versione ejusdem Chronici Hieronymus: *Verùm quum ex consulto Patrum Christianos eliminari Urbe placuisset, Tiberius per edictum accusatoribus Christianorum comminatus est mortem.*

Idem Eusebius histor. Eccles. l. 2. c. 2. hæc habet: *Interea cum per omnem jam locum de resurrectione & mirabilibus Domini Jesu Christi, & de Ascensione ejus ad Cælum fides fama loqueretur, ac per omnium aures hujus rumores volveretur opinio; quemadmodum antiqui moris erat apud Romanos, ut Provinciarum Judices, si quid forte novi in his, quas regebant, Provinciis accidisset, vel Principi vel Senatui nunciarent, ut ne ex his, quæ gerebantur, ignorare aliquid viderentur: de resurrectione a mortuis Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi, quæ jam in omnem locum fuerat pervulgata. Pilatus Tiberio Principi refert. Sed & de cæteris mirabilibus ejus ut post mortem cum resurrexisset, à quamplurimis jam Deus esse crederetur. Tiberius quæ comperecat, retulit ad Senatum; Senatus autem sprevisse dicitur. Tamen fertur Tiberium tum eam, quam priùs animo combiberat, opinionem firmè tenuisse, tum nihil absurdi contra Christi doctrinam ne cogitatione quidem molitum esse.* Laudat post hæc è Tertulliani Apologetico locum supra à nobis adductum.

S. Epiphanius hæres. 50. num. 1. agens de *Quartadecimanis*, contendentibus diem Paschæ celebrari oportere ipsâ die, qua Jesus Christus anno obitûs sui celebravit, (tunc erat dies 14. Lunæ) in quamcumque tandem diem Lunæ incedisset; S. Epiphanius, inquam, asserit Hæreticos illos, opinionis suæ potissimum fundamentum habuisse Acta Pilati, diem obitus Jesu Christi consignantia 8. kal. Aprilis, idest 25. Martii: itaque Pascha eâdem die celebrabant nihil ad Lunam attendentes. Frequentabant, illi potissimùm Cappadociam, eodemque omnes die Pascha celebrabant.

Verùm, addit S. Epiphanius, Actuum ejusmodi Exemplaria variant; legimus enim in nonnullis 15. kal. Aprilis pro 8. Kal. scimus autem certo, ait, Jesum Christum obiisse 13 Kal. Aprilis (*c*); licèt non desint, qui crasso planè errore revocent ad 10. Kal. Aprilis (*d*). *c Idest 20. Martii. d Idest 23. Martii.*

Nihil aliud discriminis observat S. Epiphanius in Actis illis nisi in adscriptione diei Paschalis; quod argumento est apertissimo in reliquis omnibus & Epiphanii, & Quartadecimanorum Exemplaria congruisse, & pro sinceris haberi.

Author homiliæ septimæ de Paschate inter Opera S. Chrysostomi tom. 5. edit. Savil. scriptæ ann. 672. habet pariter: *Neque ignoratur tempus, quo Servator noster passus est; nam Commentarii sub Pilato compositi tempus Paschatis designant. Constat itaque ex his, quòd 8. Kal. Aprilis* (idest 25. Martii) *passus fuit Servator.* Eadem temporis adscriptio legitur in calce Evangelii Nicodemi, quod aliqui ipsissima Pilati Acta censuerunt, de quo Evangelio infra.

Epistola Pilati ad Tiberium in Martyrologio Florentinii data est 4. Nonas Aprilis, idest 2. ejusdem mensis. Quæ in Hegesippo legitur, vulgata à Sixto Senensi, nullam habet temporis adscriptionem; sicut nec altera in Apocryphis N. T. D. Fabricii. Cùm autem exactissimæ astronomicæ supputationes Christi obitum consignent ad diem 3. Aprilis anni 33. Æræ Vulg. sequitur inde, neque Acta Pilati apud S. Epiphanium, neque cætera alia nobis cognita genuina reputari.

Paulus Orosius Discipulus S. Augustini l. 7. c. 4. hæc habet: *Postquam passus est Dominus Jesus Christus, atque à mortuis resur-*

surrexit, & Discipulos suos ad prædicandum dimisit, Pilatus Præses Palæstinæ provincia ad Tiberium Iperatorem, atque ad Senatum retulit de passione & resurrectione Christi, consequentibusque virtutibus, quæ vel per ipsum palam factæ fuerant, vel per Discipulos ipsius in nomine ejus fiebant, & de eo quòd certatim crescente plurimorum fide, Deus crederetur. Tiberius cum suffragio magni favoris retulit ad Senatum, ut Christus Deus haberetur. Senatus indignatione motus, cur non sibi priùs secundùm morem delatum esset, ut de suscipiendo cultu prius ipse decerneret, consecrationem Christi recusavit: edictaque constituit, exterminandos esse ab Urbe Christianos: præcipuè cum & Sejanus Præfectus Tiberii suscipiendæ Religioni obstinatissimè contradiceret.

Integrom hoc fragmentum excribere visum est, ut ejus opinionis contractæ ioter fluendom fęces demonstrarentur, prout à suo fonte magis magisque longiùs dedocitur. Nonnulla enim relatæ à Tertulliano historiæ, onde suam derivavit Orosius, addere illi succurrit, ut illud de Sejano, & alia. Quæ verò de Senatus edicto, quo eailium ab Urbe Roma Christianis decernebatur, hæc ex versione Latina Chronici Eusebiani per S. Hieronymum deducta satis constat,

S. Gregorius Turonensis hist. Francor. l.1. c.20. pag.18. Edit. Ruinat. *Apprehensus autem & Joseph, qui (Dominum) aromatibus conditum in sua monumenta recondidit, in cellulam includitur, & ab ipsis Sacerdotum Principibus custoditur, majorem in eum habentes sævitiam, ut gesta Pilati ad Tiberium Imperatorem missa referunt, quàm in ipsum Dominum, ut, cùm ille à militibus, hic ab ipsis Sacerdotibus custodiretur: sed resurgente Domino, custodibus visione Angelica territis, cum non inveniretur in tumulo, nocte parietes de cellula, in qua Joseph tenebatur, suspenduntur in sublimi; ipse verò de custodia absolvente Angelo liberatur, parietibus restitutis in locum suum. Cùmque Pontifices custodibus exprobrarent, & sanctum corpus ab iisdem instanter requirerent, dicunt eis milites: Reddite vos Joseph, & nos reddimus Christum.*

Omnia hæc simul leguntur hodie in Pseudo Evangelio Nicodemi, ex quo (nisi ex apocrypho alio malueris) desumpsit facilè S. Gregorius, quæ jam ex illo recitavimus. Scriptum profectò illud nihil minùs refert quam missæ ad Tiberium Epistolæ similitudinem; est enim prolixum sanè Opus impolito ac pedestri tum & barbaro latinos sermone scriptum, in quo puerilia multa & levia, ac, quod caput est, non nisi seriùs notum. Sunt qui procusum ab ipso eodem S. Gregorio suspicentur, illis ejus verbis ducti (e): *Pilatus autem gesta ad Tiberium Cæsarem mittit, & ei tam de virtutibus Christi, quàm de Passione, & Resurrectione ejus insinuat. Quæ gesta apud nos hodie retinentur scripta.* Sed numquid his verbis Author Operis Gregorius probatur? Altum est de illo apud Veteres silentium, prodiitque primùm impressum in Orthodoxographis Basileæ an.1555. D. Fabricius, qui solerter omnium de hoc Scripto agentium testimonia collegit (f), neminem profert vetustiorem Authore Synaxarii Græcorum, qui relatione tantùm aliorum audita refert; inter Latinos omnium primum affert Grynæum in Præfatione ad Orthodoxographos.

e *Hist. Franc. l.1. c.23. Vide, si lubet, D. Ruinart Præfat. in Gregor. Turon. num.76.*

f *Apocryph. N. T. pag. 223. &c.*

Pseudo-Hegesippus, Scriptor quarti vel quinti sæculi (g), omnium primus Pilati ad Tiberium Epistolam quandam recitavit. Habet igitur Scriptor ille: ,, Quamvis Pilatus manus laverit, nequaquam ,, tamen minùs extitit reus, qui gloriam ,, Dominicæ agnoscens Resurrectionis, prędicare invitus studuit, sed credere perfidus contempsit; sicut testatur ejusdem ,, Epistola, Cæsari in hunc modum directa: Pontius Pilatus Claudio salutem. ,, Nuper accidit, & quod ipse probavi, ,, Judæos per invidiam se suosque posteros crudeli condemnatione punisse. Denique com promissum haberent Patres ,, eorum, quòd illis Deus eorom mitteret de Cælo sanctum suum, qui eorum Rex meritò diceretur, & hunc se ,, promissum per Virginem missurum ad ,, terras: Istum itaque me Præside in Judæa Deus Hebræorum cum misisset, & ,, vidissent eum cæcos illuminasse, leprosos ,, mundasse, paralyticos curasse, Dæmones ab hominibus fugasse, mortuos etiam ,, suscitasse, imperasse ventis, ambulasse siccis pedibus super undas maris, & ,, multa alia fecisse; cùm omnis populus ,, Judæorum eum Filium Dei esse diceret, invidiam contra eum passi sunt ,, Principes Judæorum, & tenuerunt eum, ,, mihique tradiderunt, & alia pro aliis ,, mihi de eo mentientes dixerunt, asserentes istum Magistrum esse & contra Legem eorum agere. Ego autem credidi ,, ita esse, & flagellatum tradidi arbitrio ,, eorum. Illi autem crucifixerunt eum, ,, & sepulto custodes adhibuerunt. Ille autem, militibus meis custodientibus, tertio ,, die resurrexit: in tantum autem exarsit nequitia Judæorum, ut darent pecuniam custodibus, & dicerent: Dicite ,, quia Discipuli ejus corpus ipsius rapuerunt. Sed eum accepissent pecuniam, ,, quod factum fuerat tacere non potuerunt. Nam & illum resurrexisse testati ,, sunt, se vidisse, & se à Judæis pecuniam accepisse. Hactenus Epistola apud Hegesippum. Sixtus Senensis, qui eandem in nonnullis levioris momenti variatam recitat, addit, hanc periodum tanquam ex eadem Epistola, cum Hegesippus tanquam suis verbis illam ferat, nec *vale* in fine ejusdem Epistolæ apponat: *Hæc ideo ingessi, ne quis aliter mentiatur, & existimet credendum mendaciis Judæorum.*

g *De Excid. Urbis Jerosol. Anacephalæosi to.5. Biblioth. PP. pag.525.*

En alteram melioris notæ, & magis ad gustom antiquitatis à Florentinio vulgatam (h). ,, Pilatus Tiberio Cæsari salutem: De Jesu Christo, quem tibi plane postremis meis declaraveram, noto ,, tandem populi acerbum, me quasi invito

h *Florentin. Martyrol. Vet. pag.513.*

vito

,, vito & subticente, supplicium sumptum
,, est. Virum herclè ita pium ac syncerum
,, nulla unquam ætas habuit, nec habitu-
,, ra est. Sed mirus extitit ipsius populi co-
,, natus, omniumque Scribarum & Senio-
,, rum consensus, suis Prophetis, & mo-
,, re nostro Sibyllis præmonentibus, hunc
,, veritatis legatum crucifigere; signis
,, enim super naturam apparentibus, dum
,, penderet, & orbi universo Philoso-
,, phorum judicio lapsum minantibus. Vi-
,, gent illius Discipuli opere & vitæ con-
,, tinentiâ Magistrum non mentientes;
,, imò in ejus nomine beneficientissimi.
,, Nisi ego seditionem populi propè æstuan-
,, tem pertimuissem, fortasse adhuc nobi-
,, lis ille vir viveret. Etsi tuæ magis di-
,, gnitatis fide compulsus, quàm volun-
,, tate meâ adductus, pro viribus non re-
,, stiterim, sanguinem justum totius ac-
,, cusationis immunem, verùm hominum
,, malignitate iniquè in eorum famen, ut
,, Scripturæ interpretantur, exitum pati,
,, & venundari. Vale. Quarto Nonas
,, Aprilis.

Hæc Epistola supposititia multis argumentis demonstratur. 1. Datas antea à Pilato ad Tiberium alias de Christo literas constituit; quod quidem nuspiam legimus apud Veteres; non siluissent autem, si in Actis, quæ laudant, aliquid ejusmodi legissent. 2. Ita de Jesu (Jesum Christum appellat) agit, ut nihil præclarius à Christiano quopiam Scriptore desideraretur. 3. Scribas & Seniores in Christi necem animatos habet; silet autem Sacerdotes, quos tamen scimus mortis illius authores præcipuos. 4. Prædictum Sibyllino oraculo Christi supplicium comminiscitur; neque enim Sibyllarum carmina eâ de re in medium allata sunt, nisi diu post Pilatum, & post obtrusa scripta quædam Sibyllina, omnium confessione spuria. 5. Frigidâ prorsùs causatione factum suum de supplicio in Jesum decreto excusat Pilatus, damnasse scilicet se virum popularis seditionis metu; tum etiam quòd Judæorum Scripturæ ferrent, unum hominem pro totius gentis salute interiturum. Regiæ quidem dignitatis affectatæ, tum & seditionis in populo, atque in Cæsarem reum illum agebant Judæi; quæ si veritati cohæsissent, morte utique damnandus fuisset: sed cùm calumniosa essent omnia, quid ex illo fuisset timendum? Ad hæc Judæi ad mortem illum poscebant secundùm Legis sanctionem: *Secundùm Legem debet mori*; statimque rationem subduot: *Quia Filium Dei se fecit* [i]. Quæ tamen accusatio non multum valuisse apud Judicem videtur.

Historiam Jesu Christi missam, uti quidem scribitur, à Pilato ad Tiberium, & in Jerosolymitano tabulario sub Theodoro inventam recitant Bollandistæ ad 4. Februarii; sed omnium confessione apocryphum est commentum. Laudat etiam D. Cotelerius Græcam quandam Relationem Pilati ad Tiberium de rebus ante & post obitum J. C. (k) sed viri illius docti judicio futilem adeò ut legere pigeret.

D. Fabricius alteram è Colbertino Codice num.2493. vulgavit in Addend. Apocryph. num.1. cujus hæc summa: *Relatio Pilati Præfecti de Jesu Christo Domino nostro, missa ad Tiberium Imperatorem versantem Romæ. Potentissimo, Augustissimo & invicto Imperatori Tiberio, Pilatus Præfectus Orientis. Cogor hisce literis tibi, potentissime Imperator, significare, metu licèt plenas ac terrore, quod nuperè temporis tempestas tulerit, & jam colligo inde quid deinceps postea futurum sit.* Postea ad rem accedens narrat, Herodem, Archelaum, Philippum, Annam, & Caipham cum Judæis cæteris in manus suas tradidisse Jesum, quem plurimorum criminum reum agebant; sed de nullo prorsùs convictum, quin potiùs complurium miraculorum, quæ ipse enumerat, insignem patratorem. Meminit inter cætera Lazari è mortuis suscitati, Hemorrhoissæ tactu fimbriæ Jesu Christi ad valetudinem restitutæ. Profitetur deinde, coactum se hominem cruce perimendum Judæis permisisse, quamvis nullius criminis reum cognosceret. In ejus obitu mira plurima; dehiscente terrâ è mortuis surrexisse Abrahamum, Isaac, Jacob, duodecim Patriarchas, Moysem, & Joannem, qui spectandos se multis præbuissent. Primâ hebdomadæ die (Dominicâ) in ipso noctis silentio aerem ingenti fragore insonuisse. Cælum septuplo clariori lumine nituisse, & tertiâ noctis horâ micuisse Solem; visos pariter magno numero Angelos clamantes: *Jesus Crucifixus resurrexit*. Lumen illud noctem universam illustrasse; patuisse terram ad imos usque abyssos, mortuos rediisse ad vitam, & Angelos viro occurrisse. Judæorum plurimos terræ hiatum illum absorbuisse; Synagogas Jerosolymæ eversas, actos in fugam milites ad custodiam sepulchri Jesu Christi constitutos, quibus objectos subitò Angelos terrorem incussisse. *Hæc sunt*, addit, *quæ præsenti tempore gesta comperi, & ad Potestatem tuam referens quæcumque cum Jesu Judæi egerunt, Numini tuo, Domine misi.* Addit demum Author, hanc Epistolam missam ad Urbem tantam in Pilatum creasse invidiam, ut Tiberius actutum, missis apparitoribus, adduci Visum catenis vinctum jusserit.

Frustra hìc characteres omnes suppositionis hujus epistolæ caveremus; patent enim per se. Exaggerat præposterè quidem Author miracula Jesu Christi, circumstantiis pluribus in Evangelio incognitis adjectis. Notis & assertis nova plurima addit. Tandem stilum ineptè inflat, conatus majestatem addere rebus, quæ majestate suâ plurimùm Authoris phrases superant. Ad Imperatorem inusitato per eam ætatem more loquitur, compellans illum elogio *majestatis*, *divinitatis*, *Altissimi*, *potentissimi*, *augustissimi*, & *invincibilis*: se tandem præpostero titulo *Præfecti Orientis* jactitat.

Reliquum est tandem, ut de Actis Pilati Paganorum fraude procusis agamus. Maximinus Imperator, teste Eusebio (l), vulgari curavit quarto Ecclesiæ sæculo

Acta

i Jo. 19. 7.

k Coteler. ex Cod. Regio 2431.

l Histor. Eccles. l. 9. c. 5. pag. 350.

Acta quædam Jesu Christi, sub Pilati ooti nomine scripta. Impia in illis & blasphema adversùs Jesum Christum plurima; è quibus in Christianos odium haurirent in Schola pueri, seque ipsos in dato à Magistro penso exercereot. Hęc per universas latè Imperii Provincias legi in Scholis & vulgari, qua in Urbibus qoa in agris jussit Imperator (m); ut nihil tunc frequentius occurreret, quàm cantantes recitantesque Christianorum & Jesu Christi opprobria. Sed in Opere indignissimo procudendo tam parum studii tegendo mendacio adhibitum est, ut data consignaretur Epistola sub quarto Consulatu ejusdem Principis (n), oempè anno Imperii septimo; qood apertissimum prodebat mendacium: teste coim Josepho Antiquit. l. 18. c. 3. missus io Palæstinam cum potestate Pilatus oonnisi aono 12. Tiberii venit.

m *Ibid l. 9. c. 7. p. 352.*

n *Idem l. 5. c. 9. p. 27.*

Ut totam hanc Dissertationem conclodamus, statuendum arbitramur, fieri utique potuisse, ut Pilatus pro more cæterorum Provinciæ Præsidum de rebos omoibus ad obitum & resurrectionem Jesu Christi spectanctibus Imperatorem faceret certiorem; qood vetustissimis & gravissimis Authoribus, S. Justino Martyre, Tertulliano, Eosebio Cæsariensi asserentibus, non inviti credimus.

2. Certom etiam statuimus, ex omnibos à nobis supra laudatis eâ de re Scriptoribus neminem, nisi S. Justinum, Tertullianum, & facilè Eusebium comperta scripsisse: cæteri omnes nonnisi priores illos vel exscripserunt, vel redegerunt io compendium. Facilè, inquam, & Eusebius Cæsariensis; ille enim nonnisi ex Tertulliani testimonio rem narrat; & animadversione quidem dignum est, Eusebium Acta illa Pilati nequaquam referre, quamquam summi ad historiam illam momenti; nec alioqui ejusmodi scripta incuriosus prætereat. Ex qoo suspicandi ansa datur, sive nulla tunc Acta extitisse, sive eorum, quæ per eam ætatem ferebantur, Eusebii judicio genuina nulla fuisse.

3. Constat pariter, ex Actis Pilati, nostrâ ætate servatis, ne unum quidem superesse non apocryphum. Quæ refert Hegesippus, Pseudo Marcellus, Martinus Polonos (o), Yvo Carnotensis (p), Sixtus Senensis, aliique Recentiores plures, in re singula, & in suppositionis notâ conveniunt. Quartadecimanorum apud S. Epiphanium suspiciosa sunt plurimùm, sin minùs in alio, certè in temporum adscriptione; qua in re Exemplaria sibi non constabant. Cum autem S. Epiphanius alia non recitaverit, certius & magis assertum de illis ferre judicium non licet. Acta Florentinii supra rejecimus. Nihil moramur Pseudo Evangelium Nicodemi, Relationes Bollaodistarum, D. Cotelerii, & D. Fabricii.

o *Cheonic. l. 4. p. 118.*

p *In excerpt. Chronol.*

4. Si quæ Acta aliquo in pretio haberentur, hoc facilè privilegium asserendum esset Actis, quorum fragmentum servat Tertullianus. Sed plura in illis occurroot, quæ suspicionem sive de sinceritate suâ moveot, vel saltem an originalia fueriot relinquuot incertum. Ubique stili Tertulliani character, io phrasibus illis duris, asperis & Africanis ingeritur. *Cum ille verbo Dæmonia de hominibus excuteret, cæcos eeluminaret.... Paralyticos restringeret.... elementa ipsa famulares compescens procellas, & freta ingrediens ... Paeum hoc, si non & Propheta vetro etiam. Tamen suffixus, multa mortis illius propria ostendit insignia ... Nihilominus tamen primores, qoorum intererat & scelus divulgare, & populum vectigalem & popularem sibi ad fidem eevocare &c.* Viri in lectione hujus Scriptoris vel parum exercitati, statim Tertulliaoismum intelligent. Prætereo additamenta illa, à Tertulliano in sua relatione apposita, quæ sanè Pilato non conveniunt, ut illud: *Ostendens sese Verbum Dei, id est logon, illud primordiale primogenitum virtute & ratione comitatum, & spiritu sustentum, eundem, qui verbo omnia & faceeet, & fecisset.*

Acta illa Tertulliani revocant gesta omnia, & potissima Jesu Christi prodigia; quod vix commissum à Pilato credimus, ut ejus viri laudes prosequeretur, quem infami supplicio damnaverat. Licèt autem fusiùs omnia describant, ouspiam tamen occurrit quod in Actis Pilati S. Justinus legerat, nimirum in vestes J. C. sortes missas fuisse. Ad hæc, Acta illa Tertulliani nonnisi post Ascensionem vel etiam post Pentecostem missa leguntur; vix autem persuademur, vel tandiù distulisse Pilatum, ut Imperatorem de omnibus faceret certiorem, vel hominem Paganum tam exactè scire omnia potuisse.

5. Non inviti credimus, Epistolam à Pilato ad Principem missam, maturè satis vitiatam fuisse, & primos illos viros, cum quibus genuina Epistola ab Imperatoris domesticis communicata fuit, nonnulla adjecisse in gratiam Christianæ Religionis; quibus interpolationibus deinde animadversis, invidia in scriptum illud crearetur, factumque successu temporis, ut neglectum penitus interiret: quare Eusebius nullam Epistolam satis assertam, & genuinam posteritatis memoriâ sat dignam novisse videtur. Post eam ætatem contigisse facilè potuit, ut vir aliquis simile scripti genus procudendum susciperet, opponendum fortè suppositittis illis Actis Pilati, Maximioi jussu vulgatis.

Si quis velit Authores in hoc argumentom scribentes consulere, adeat Baronium, D. Tillemontium (q), cæterosque Ecclesiasticos Historicos, D. Basnagium in suis Exercitationibus io Baronium, Antonium Vandale in singulari Dissertatione de hoc argumento in calce Tractatûs de Oraculis, Editionis secondæ, quod mihi Scriptum, magno futurum adjumento, videre non coontigit; D. Tanaquillum Fabrum *l. 2. Ep. 12.* Casaubonum *Exercit. in Baron. 16. n. 154.* Ouvenum *l. 3. Theolog. c. 4.* Isaacium Vossium de *Oraculis Sibyllinis* c. 11. Le Moine *Varia Sacra* pag. 146. D. Pabricium *Not. in Acta Pilati* pag. 214. &c. & 972. *Cod. Apocryph. N.T.*

q *Not. in S. Petrum 29. pag. 516.*

EPI-

EPISTOLÆ SECUNDÆ
S. PAULI AD THESSALONICENSES
PROLEGOMENON.

Altera ad Thessalonicenses Epistola data est Corinthi paulò post priorem, anno 52. vel 53. J. C. Argumenti in utraque connexio, & res quæ in priori illa propositæ in secunda hac exponuntur, ac tandem nomina Silvani & Timothei in fronte utriusque legenda, argumento sunt apertissimo, alteram ab altera nec loco distitisse nec tempore. Cùm enim Apostolus 18. mensium spatio moram Corinthi prorogasset, commodè utique de rebus Ecclesiæ Thessalonicensis certior fieri, tum & de rebus de quibus consulebatur à Fidelibus illis, respondere valuisset. Cùm autem datis primò literis significasset, maximo se desiderio invisendi illos teneri (a), nec pro voto res successisset, vicarias pro se literas misit.

a 1. Thessal. 2. 17. 18 & 3. 10. Vide Chrysost. in Thessal. 1. hom. 1. pag. 362.

Græcæ inscriptiones ad calcem hujus Epistolæ datam ferunt Athenis, quemadmodum & priorem; sed cùm falsò illas enunciare de priori in ejus Prolegomeno demonstraverimus, (secesserat enim Athenis Paulus, cùm Timotheus rediit è Macedonia) idem pariter judicium de posteriori ista ferendum est, scriptâ utique post priorem, cùm Apostolum Athenas rediisse nequaquam censeamus. Pseudo-Athanasius in Synopsi, Oecumenius, & Græca quædam Mss. (b) Romæ scriptam docent; cuius tamen opinionis nulla suppetit in Epistola conjectura. Neque enim meminit Apostolus vinculorum suorum; sicut & eâ constitutâ sententiâ, altera ab alterâ Epistola nimis prolixo temporis tractu distraheretur, cum priorem illam Corinthi scriptam certò demonstraverimus. Laodiceæ Pisidiæ datam, & per Tychicum missam habet, sed temerè omninò, Syriacus. Inscriptiones in Exemplaribus Latinis delatam statuunt per Titum Diaconum, & Onesimum. Certò tamen constat, Onesimum Philemonis mancipium diù post illud tempus ad Christianos transiisse.

b Vide var. lect. Mill. ad calcem hujus Epist.

Novum de hac Epistola systema excogitavit Grotius [c], scriptam constituens diu ante priorem, quam appellamus, Epistolam ad Thessalonicenses. Ut autem secundo post illam loco recenseretur in causa fuisse putat, quòd vulgaretur, primò sub Galba post extinctam Claudii familiam, ad quam Cajus pertinebat, in eadem Epistola sub invidioso illo nomine *hominis peccati* designatus (d). Hujus familiæ metus Christianos homines continuit, ne Epistolam scriptam adversùs illam vulgarent. Cùm verò producere visum est, adornatæ jam Collectioni Epistolarum Apostoli, quæ ad Ecclesias scriptæ erant, postrema omnium accessit. Hujus Collectionis veluti alterum volumen conficiebant Epistolæ ad privatos datæ.

c Prolog. in 1. ad Thessalon.

d Sub eo nomine Antichristum intelligunt Commentatores.

Scriptam autem illam censet ad Jasonem Judæum, Silæ & Timothei necessarium, tum & ad alios Christianos Judaizantes, qui è Syria & Palæstina, occasione persecutionis in obitu S. Stephani (e) motæ, Thessalonicam sese receperant. Contendit pariter, alias longè plures Epistolas, quàm quæ hodie supersint, dedisse Apostolum, è quibus unam innuit illis 2. Thessal. 2. 14. *Tenete traditiones, quas didicistis sivè per sermonem, sive per epistolam nostram.* Hanc autem Epistolam secundam ad Thessalonicenses cæteras omnes Apostoli ad eos missas præcessisse ex eo tenet [f], quòd in ejus calce moneat Apostolus, ut signum seu adscriptionem suam sedulò observent, eumque se tenere morem in omnibus Epistolis suis (g); frustra autem moneret viros, ad quos tam antea scripsisset. Addit Grotius, persuasum habuisse Apostolum, extremam Judicii diem in limine esse, & se etiam superstite superventuram; respexisse autem C. Caligulam veluti Antichristi præcursorem, & Simonem Magum veluti Antichristum, qui nomen suum & cultum *supra omne quod dicitur Deus*, efferret. Epocham hujus Epistolæ determinat ad annum secundum Caji.

e Act. 8. 4. Confer. 2. Thessal. 2. 12.

f Grot. Prolog. in 2. Thessalon.

g 2. Thessal. 3.

Prolixâ nimis oratione opus esset ad evertendum Grotii systema universum; quam etiam provinciam non infelici successu occuparunt Scriptores quidam Protestantes (h), & hodie, quantum scio, nemo in hanc Grotii sententiam secundùm omnes sui partes concedit. Constat autem è Textu hujus secundæ Epistolæ, appendicem esse prioris paulò ante scriptæ. Demonstratum est autem, priorem illam datam fuisse Corinthi, & sub Claudio; tantumdem ergò de altera statuendum est. Verus Christiana traditio universa agnovit in hoc Apostoli Textu Antichristum postremam judicii diem præcursurum;

h Vide Bochar. Epist. ad D. Sarrav. inter Opera, t. 3. pag. 1044. Edit. Leid. Vide & Henric. Morum l. 2. c. 2. Simplicium pag. 7. Usser.

Grotius verò Caligulam agooſcit & Simonem Magum, niotæ in Eccleſia perſecutionis Authores, alterum vi, alterum prgſtigiis, utroſque verò Jeroſolymitanæ everſionis, quam nomine *dies Domini* (*i*) deſignatam credit, præcurſores.

i 2. *Theſſal.* 2. 2.

Demonſtravimus in Commentario, Neronem & Simonem Magum typum eſſe, illum *hominis peccati*, qui *myſterium jam operatur iniquitatis* (*k*); alterum verò illius, qui *adverſatur*, & *extollitur ſupra omne quod dicitur Deus* (*l*). Judæorum verò in Romanos defectionem exprimere gentes adversùs Romanum Imperium rebellaturas, ſicut & Chriſtianos Jeſu Chriſti & Eccleſiæ excuſſuros jugum (*m*); ac tandem Romanorum in Judæos bellum, Urbis ac Templi everſionem ſymbolum eſſe divinæ adversùs impios in orbis exitio animadverſionis (*n*). Porrò typi illi & figuræ tam longè abſunt, ut veritatem tremendi illius Judicii, quod expectamus, extenuent, ut confirment potiùs ac magis magiſque aſſeverent. Nihil eſt in Religione Chriſtiana magni alicujus momenti, cui inſigni aliquo Veteris Teſtamenti facto Deus non præluſerit. Ita duo ſunt Oraculorum genera, extremi Judicii veritatem aſſerentia, vaticinia nempe verbalia, & prophetica quædam facta. Verbis probata vaticinia legas in Scriptis Prophetarum, in Evangelio, & in Apoſtolo; prophetica facta ſuppeditat hiſtoria Joſephi, & de Judæorum bello Commentarii.

k 2. *Theſſal.* 2. 7.
l *Ibid.* 2. 4.
m 2. *Theſſal.* 2. 3.
n *Ibid. ver.* 8.

Porrò ſyſtema iſtud ſibi prorſus cohæret. Data eſt ſecunda hæc Epiſtola Corinthi, nonnullis à priori ad Theſſalonicenſes menſibus poſterior, anno 52. vel 53. J. C. & Claudii 13. Jeroſolymitanæ everſionis tempus magis quàm pro expectatione Theſſalonicenſium diſtabat; neque enim niſi poſt 17. vel 18. ab inde annis impletum eſt. Iniquitatis myſterium operabantur ſub Claudio Nero & Simon Magus, qui deinde impietatem ſuam exeruerunt. Nero in exordio Regni ſui bonus inter optimos Principes, ſub obtentu virtutis ſcelera per aliquot annos occultavit. Prodiit tandem, & myſterium iniquitatis Orbi patuit univerſo. Patuit & in Simone Mago (*o*), *homine illo peccati*, *filio perditionis*, *qui extollitur ſuper omne quod dicitur Deus; ita ut in Templo Dei ſedeat, oſtendens ſe tanquam ſit Deus. Sed hunc tandem Dominus interficiet*, ait Apoſtolus, *ſpiritu oris ſui*, & *deſtruet illuſtratione adventûs ſui* (*p*). *Poſt hæc Dominus in furore ſuo veniet, ut judicet eos qui non crediderunt veritati, ſed conſenſerunt iniquitati* (*q*). Hæc in figurâ quidem ſpectanda erant in ipſâ Jeroſolymæ everſione; in re verò imminente, ipſâ tandem die poſtremi Judicii.

o 2. *Theſſal.* 2. 3. 4.
p *Ibid.* 2. 8.
q 2. *Theſſal.* 2. 12.

Hæc potiſſimùm præ oculis habebat Apoſtolus in 2. ad Theſſalonicenſes. Animis confirmat deſpondentes quoſdam, quibus terrorem ingeſſerant falſi quidam prioris Epiſtolæ interpretes, aſſerentes in limine eſſe diem Domini, vel fortè affingentes illi Epiſtolam, in qua hæc omnia impudentiſſimè obtruderentur. Cùm vivâ voce hæc de re illos antea inſtruxiſſet (*r*), fuſiùs de illa agere in priori Epiſtola abſtinuerat (*s*); ſed ſuo illo ſilentio incommoda plura in gentem proveniſſe intelligens, fuſiùs & apertiùs rem totam proſequitur in præſenti.

r 2. *Theſſal.* 2. 5.
s 1. *Theſſal.* 5. 1.

Hortatur, ut quas ab ipſo ſe audierant, doctrinas, & traditiones tenerent (*t*), ac ſtrenuè perſecutiones, quibus pro veritate exponebantur, ſuſtinerent (*u*). Acriùs, quàm in priori Epiſtola, illos corripit, qui otio ſe totos permitterent, alienas in ſe ſuſciperent curas, curioſi, inquieti, ex alienis laboribus potiùs quàm ſuo victum quærentes (*x*). Notare homines ejuſmodi jubet, ex illorum conſortio ſe ſubducere, ut ipſi ſibi ſint horrori, ac de melioribus perſuadeantur. Sigillo ſuo Epiſtolam obſignat (*y*), monens ut diligenter ſigilli ejuſdem figuram obſervent, ut impoſtorum ſub Apoſtoli nomine Epiſtolas obtrudentium fraudes intelligerent.

t 2. *Theſſal* 2. 14.
u 2. *Theſſal.* 2. 3. 52.
x 2. *Theſſal.* 3. 6. 55.
y 2. *Theſſal.* 3. 17. 18.

DISSERTATIO

AN S. PAULUS EPHESI cum beſtiis pugnaverit?

Viri quidam Eccleſiæ Corinthi recèns ad fidem converſi, Philoſophiæ Paganicæ dogmatum plus nimio tenaces, ut mortuorum reſurrectionem crederent, vix poterant in animum inducere. Plures inde de fidei illo dogmate formabant quæſtiones, argumentorumque plexibus ſimplices quoſcumque Fideles illos implicabant. Certior de his omnibus factus Apoſtolus, refutandis revincendiſque viris illis audacibus, tranquillum Eccleſiæ ſtatum turbantibus nihil omiſit, non authoritatem, non argumenta è quinque potiſſimum ducta principiis: 1. Jeſus Chriſtus è mortuis, ait idem Apoſtolus, reſurrexit, quod fide certum tenemus; eſt autem ejus reſurrectio noſtræ pariter reſurrectionis pignus, exemplar & argumentum. 2. Si Chriſtus è mortuis nequaquam revixit, nos ergo mendaces teſtes habendi ſumus, vana eſt fides veſtra & in crimine adhuc ſordeſcitis. 3. Si nulla nos manet reſurrectio, quicumque

vi-

vitâ hac decesserunt, nullam habent spem reliquam; infelicem planè nostram sortem deploremus oportet; si nullâ quàm hujus vitæ spe nos consolamur. 4 Quid fiet de illis, qui baptizantur pro mortuis, si mortui non resurgunt? 5. Ut quid tandem nos damus in discrimina: *Si (secundùm hominem) ad bestias pugnavi Ephesi, quid mihi prodest si mortui non resurgunt?*

Postrema hæc Apostoli verba argumentum præbent Dissertationi, neque enim certaminis hujus veritas sat constat, silente maximè S. Luca, nihil eorum cæteroqui omittente, quæ S. Paulus Ephesi pro fide Christiana sustinuit; silentibus pariter è prisca Patribus quatuor primorum sæculorum omnibus, qui Apostoli illius gesta omnia traditione accepta sedulò collegerunt. Negans hoc argumentum adeoque & per se imbecille, confirmat maximè prona ex ipsa gestorum S. Pauli lectione concepta idea; neque enim abs re credi potuisset, ut quæcumque à Demetrio Argentario Ephesino ac sociis iniqua in eâ Urbe sustinuit Apostolus, hæc ille phrasi certaminis cum bestiis designaret.

Viri enim impotentes, brutales, & impii, quales Argentarii illi, meritò sibi quidem vindicant, bestiarum nomen, eâ planè phrasi, qua & Apostolus idem sub emblemate *Leonis* Neronem censuit designandum (*a*); sicut & de Cretensibus effatus est: *Mala bestia, ventres pigri* (*b*). S. Ignatius Martyr ad bestias damnatus, commissum se dicit manibus decem leopardorum, ut Antiochiâ Romam deduceretur, à quibus anticipati quoddam supplicii genus subire se dicit, prolixumque certamen continuare, ab Urbe nempe Antiochiæ adusque Romam. Porrò certamina illa, bestiæ, leopardi, nihil designabant aliud, quàm milites Martyris in itinere custodes & deductores. Ita pariter S. Joannes, & ipse quoque Jesus Christus Judæos appellat *genimina viperarum* (*c*); ac Prophetæ injustos, violentosque Reges suggillant nomine leonum, leopardorum, aquilarum, vulturum; sicut & impiorum linguæ Psalmistæ phrasi *fovent venenum aspidum sub labiis* (*d*).

a 2. *Timot.* 4. 17. *Liberatus sum de ore leonis.*
b *Tit.* 1. 12.
c *Matth.* 3. 7
d *Psal.* 13. 3. & 139. 4. &c.

Ne tamen sententiam istam sequamur, cogunt temporum circumstantiæ ac præscriptæ Chronologiæ leges; quibus instruimur, motam Ephesiorum Argentariorum in Apostolum persecutionem vertenti anno post scriptam ad Corinthios priorem Epistolam contigisse, nempè anno 56. Quare Apostoli cum bestiis certamen anno 55. initum est, quo scilicet anno nullam in Apostolum commotam persecutionem sub eo verborum emblemate designandam novimus. Est igitur ad literam Apostoli textus ille explicandus; si enim alicujus momenti adversùs hanc opinionem censendum esset silentium S. Lucæ, silet æquè idem Scriptor persecutionem quamcumque ante annum 56. agitatam. Vis proindè hæc negantis argumenti vel in utramque partem valere censenda est, vel in neutram.

Fatemur quidem, Apostolum 1. Cor. 15. 30. 31. 32. ubi omnia exponit quæcumque priori illo anno à ductâ Ephesi morâ sibi contigerunt, hæc de se scribere: *Ut quid & nos periclitamur omni horâ? Quotidie morior, per vestram gloriam, fratres, quam habeo in Christo Jesu Domino nostro.* Statimque continuat: *Si (secundùm hominem) ad bestias pugnavi Ephesi, quid mihi prodest? &c.* Verùm si totum percurratur caput 19. Actuum, gesta omnia S. Pauli Ephesi versantis anno 55. complectens, nihil occurret, quàm Apostolicis laboribus par fructus respondens, Dei per illum prodigia, quorum pellectu tractæ undique ad fidem gentes; donec tandem excitatam in se Demetrii Argentarii persecutionem declinare, factâ ab Urbe secessione, Apostolus coactus est. Cum itaque S. Paulus in eo Epistolæ capite veluti supplementum adjiciat eorum, quæ in Actis prætermissa sunt, conceptisque verbis exprimat, luctam se cum bestiis Ephesi sustinuisse; cur testimonium ejus ad literam non recipiatur, nihil est.

Porrò Textus iste pronus est adeò in hanc significationem, ut in alium seorsum detorquere illum nemini succurrisset, nisi eâ invalescente persuasione, S. Lucam nihil è gestis Apostoli majoris momenti prætermisisse; quod tamen veritati prorsus non congruit. Ipse enim Apostolus plura in Epistolis suis identidem de se commemorat, quæ S. Lucas imprudens omiserat; nolente Deo divinæ providentiæ suæ consilio, ut ab alio illa quàm ab ipsomet Apostoli resciremus. Ita e. g. de raptu S. Pauli in Cælum nihil habet S. Lucas; sed testimonium de illo exhibet Apostolus 2. Cor. 12. 2. 3. 4. sicut etiam nonnisi ipso de se narrante scimus, obitas ab ipso prædicatione Pontum, Thraciam, Illyricum, & Galilæam (*e*). Quis reprehensum à S. Paulo Petrum Antiochiæ, nisi ipse Paulus Galat. 2. 11. commemorat? quis secundum ejusdem Pauli iter Epheso Antiochiam circa ann. 55. nisi idem Paulus subobscurè 2. Cor. 12. 14. & 13. 1. (*f*)? quis memorat alias scriptas ab ipso varias ad varias Ecclesias Epistolas; traductum ad fidem Onesimum, cùm ipse Paulus Romæ in vinculis versaretur, datas circa idem tempus literas ad Philemonem & ad Philippenses; naufragium illud ingens, quo integrâ nocte dieque in mare jactus est (*g*); tria illa naufragia quæ pertulit (*h*); flagra quinquies à Judæis tolerata (*i*)? Nihil ergò è S. Lucæ silentio certi adversùs hanc historiam deducitur. Quare literam Textûs censemus retinendam, in loco maximè, ubi stilus simplex nihil minùs quàm metaphoram audacem adeò & insolitam expectare Lectores admonet. Quid enim audacius quàm nomine pugnæ cum bestiis designare luctam cum adversariis?

e *Rom.* 15. 19.
f *Vide D. Tillemont. not.* 41. *in S. Paulum.*
g 2. *Cor.* 11. 25.
h 2. *Cor.* 11. 25.
i 2. *Cor.* 11. 24.

At enim S. Paulus silet prorsùs hanc cum bestiis Ephesiis luctam in secunda ad Corinthios Epistola, mala omnia enumerans, quæ pro fide tolerare coactus est. Id quidem ultrò fatemur; sed numquid non satis est semel de illa in priori ad Corinthios 15. 5. 10. fecisse sermonem? Numquid modestissimus vir hanc virtuti suæ vim inferre cogebatur, ut iterum decora illa

sua repeteret? Ad hæc, facilè luctam illam tacitè insinuant verba 2. Cor. 1. 8. *Non volumus ignorare vos, fratres, de tribulatione nostra, quæ facta est in Asia, quoniam supra modum gravati sumus supra virtutem, ita ut tæderet etiam nos vivere.*

Genuina facilè hujus silentii ratio inde repetenda, quòd nulla memorabilis consecutio ex eo supplicio deducta sit; fortè enim Apostolus Judæis sententiâ ad supplicium damnatus, civitatis tamen Romanæ, quo fruebatur, privilegio immunis ab eâdem pœnâ reipsâ declaratus fuit. Animadversum est enim, Civium Romanorum jus assertum fuisse, ne simili perimerentur supplicio (k). Nisi fortè malueris aliam quamcumque ejus rei assignare rationem, ne exponeretur feris; sive expositum ab illis læsum non fuisse, uti divino prodigio factum esse interdum cum SS. Martyribus sat novimus (l). Quod præ oculis habens S. Ignatius in Epistola ad Romanos scribebat: *Utinam fruar bestiis mihi paratis, quas & opto veloces mihi inveniri, quas & blanditiis demulcebo, ut citiùs me devorent, non ut quosdam veritæ non attigerunt. Sed & si ipsa volentem noluint, ego vi adigam.*

k *Vide Baron. ann. 55. n. 7.*

l *Vide Act. S. Taraci & sociorum c. 10. & Euseb. hist. Eccl. l. 8. c. 7. p. 299.*

Accidit interdum, ut expositi feris homines primos illarum incursus vel illæsi, vel levi tantùm relato vulnere sustinerent; tunc autem ante finitam luctam manu Gladiatorum ad eam rem destinatorum perimebantur, quemadmodum de S. Perpetua & Felicitate cæterisque Africanis martyribus legimus in Actis; sive ad aliud spectaculum reservabantur, uti de S. Blandina Martyre Lugdunensi memoriæ proditum est. Idem & cum Apostolo factum non inverosimiliter suspicamur, qui cùm in discrimen ejus supplicii venisset, scribere utique poterat ad Corinthios: *Si (secundùm hominem) ad bestias pugnavi Ephesi, quid mihi prodest, si mortui non resurgunt.*

Nicephorus Callistus laudat in eam rem Librum vetustissimum inscriptum: *Itinera S. Pauli* (m); fert autem Liber ille, Apostolum Ephesi versantem tantâ eloquentiæ vi ad populum verba fecisse, ut Hieronymus Principem ibi locum obtinens illum benè quidem & disertè dicere, sed non pro temporis opportunitate, testatus fuerit: sed asperiora consilia secutum populum Apostolum illum catenis oneratum, arctâque inclusum custodiâ bestiis mox exponendum servasse. Statâ ad supplicium die, eductum in illum Leonem immanem corpore, & ferociâ non imparem. Sed vix eductam bestiam & impetu irruentem, ad primum viri sancti aspectum, flexam ad obsequium, cecidisse venerabundam ad pedes, non dissimile exemplum aliis deinum & aliis productis feris sequentibus. Ad hæc, ingruentem subitò ingentem turbinem sævam adeò grandinis procellam excussisse, ut opprimeret plurimos, Hieronymi verò Urbis Præfecti utramque aurem rescinderet. Quibus malis revocatum ad saniora virum Fidei victas dedisse manus. Tandem Leonem, qui Apostolo pepercerat, in vicinos montes evasisse; Apostolum verò rectâ contendisse in Macedoniam.

m *In Hist. Eccl. l. 2. c. 25.*

Nec est quòd sinistri aliquid in veritatem hujus historiæ, addit Nicephorus, è S. Lucæ silentio deducamus. Lazari resurrectionem certam admittimus, quamvis à S. Joanne tantùm, silentibus cæteris, referatur. Singuli Scriptores Sacri peculiaria quædam referunt ab aliis omissa. Porrò opus illud, unde hanc historiam Nicephorus deduxit, & minoris esse per se authoritatis fatemur, & à Nicephoro licèt adoptatum nihil propterea habere, quo persuadeat. Liber Itinerum S. Pauli vetustissimus est, adeò ut mentio de illo occurrat apud Origenem (n), Tertullianum de Baptismo l. 1. c. 17. S. Hieronymum (o), & Eusebium (p); neque enim nisi unum eundemque credo Librum *Acta Pauli* & *Itinera* ejusdem. Opus illud procusum piâ quadam in Apostolum fraude, meliùs quàm obsequio, Sacerdotis cujusdam Asiæ, refert Tertullianus. Hujus criminis, addit S. Hieronymus, convictus Author, à Sacerdotio statim amotus est. Nihil ego moror Veteris hujus Scriptoris cæterorumque ejus fidem sequentium testimonium; suspicari tamen licet, sive textûs hujus, quem excutimus, lectionem, sive deductam ad eam usque ætatem traditionem Scriptorem hunc ad describendam luctam Apostoli cum bestiis induxisse.

n *Origen. t. 21. in Joann. p. 298. Edit. Huet. Item l. 1. de Principiis.*

o *De Scriptor. Eccles. in Luc.*

p *Hist. Eccles. l. 3. c. 3. & 25.*

Suppetunt cæteroqui majoris fidei & authoritatis in nostram hanc sententiam documenta. S. Chrysostomus in priorem Epistolam ad Corinthios scribens hom. 40. nihil allegoricum in loco illo Pauli subodoratur; ex quo planè intelligimus, simplicem & literalem interpretationem probasse. Et in illa verba, *secundùm hominem*, perhibet, Deum eduxisse Apostolum suum è discrimine, in quo certus illum manebat *secundùm humanam opinionem* interitus. Certum igitur constituit vir sanctus, Apostolum divino prodigio à nece servatum. Luculentiùs asserit Theodoretus in 1. Cor. 15. 32 Apostolum, ne devoraretur à bestiis, divino prodigio liberatum fuisse. Pelagius in suo Commentario in Epistolam primam ad Corinthios duas innuit sententias; quæ de lucta cum bestiis locum interpretatur, & quæ cum adversariis pugnam verbis illis designatam tuetur. Addit, plura in Epistolis S. Pauli historica facta occurrere, frustra in Actis quærenda. Primasius Commentarium illum Pelagii S. Hieronymi esse, juxta receptam eâ ætate persuasionem, ratus, non sententiam ejus tantùm, sed verba penè describit. Hilarius Diaconus Ecclesiæ Romanæ, Ambrosiaster vulgò dictus, quòd ejus Opera S. Ambrosii nomen prætulerint in impressis, Apostoli verba illa ita paraphrasticè exponit: *Si secundùm humanum sensum bestiis offerri, mori non timui, nihil profeci: sed non hoc est, quia certus de promissa vita non solùm non timuit, sed & libenter bestiis offerri se passus est* (q).

q *Ambrosiaster in 1. Cor. 15. 32.*

Ita Textum Apostoli interpretati sunt Veteres; & R. P. Alexander, quanquam alioqui allegoricum sensum defendens, in-

ge-

genoè tamen fatetur in s. Cor. 15. 32. *Hac tamen verba, Ad bestias pugnavi Ephesi, proprio non metaphorico sensu antiqui Interpretes intellexerant.* D. Tillemontios, cujus inclyta eruditio pariter & circumspectio est, nostram hanc sententiam acriter defendit contra Baronium, & Estium adversæ opinionis assertores (r). Evincit ille Græcum *Theriomachein*, quo utitur Apostolus, non significare tantùm certamen ultrò cum bestiis initum, uti Athletæ solebant, quod alioquin indignum Paolo viro Christiano & Apostolo fuisset, cum nec ingenuum Paganom deceret, sed etiam rectissimè ad bestias raptari, quomodo factum non semel novimus cum Christianis, sacrilegii, ut quidem dicebatur, reis (s). Christiani enim onerabantur invidiâ eorum omnium, quæ in Republica sinistri acciderant. *Si enim*, ait Tertullianus Apologet. c. 40. *Tiberis ascendit in mœnia, si Nilus non ascendit in arva, si Cælum stetit, si terra movit, si fames, si lues, statim Christianos ad leonem, tantos ad unum.*

r Tillemont. not. 40. in S. Paulum.

s Lege sexta ad legem Juliam peculatus & de sacrilegis.

Observaverat Baronius, bestiarum supplicium, qood à Cive Romano fuisset alienum, in Apostolum Paulum decerni nequaquam potuisse. Respondit D. Tillemontius; damnari illum facilè quin & subire supplicium illud potuisse, quemadmodum Philippis in Macedonia flagris cæsus fuerat, licèt Romanæ Civitatis prerogativâ ab illis exemptus. Notat insuper factum non semel, ut Provinciarum Præsides privilegium illud nequaquam assertum vellent Christianis, humani generis adversariis, & prærogativâ omni multandis. Luculentum ejus rei exemplum præfert S. Attalus Martyr Lugdunensis, & Romanus Civis, quem gratificaturus populo Præses ad bestias eduxit.

Præter Veteres in Epistolas Pauli Interpretes supra laudatos, suppetont etiam alii plures Scriptores & scientia & vetustate graves, pro nostra sententia laudandi (t) Tertullianus in Libro de resurrectione carnis c. 48. ita disserit: *Quotidie morior, atique periculis carnis, per quam & depugnavit ad bestias Ephesi, illas scilicet bestias Asiatica pressura:* sunt igitur bestiæ Ephesinæ per Tertullianum mala in Asiâ tolerata; sed metaphoricâ hac interpretatione literalem alteram non excludit, namque in Libro de Pudicitia cap. 22. hoc ipso testimonio utitur, ut S. Paulum inter Martyres accenseat; quod oni eidam ex ejus Commentatoribus satis fuit, ut Tertullianum in sententiæ nostræ patronum assereret.

t Eufeb. l. 5. c. 1. Hist. Eccles.

Nostras etiam partes tueri visus est S. Cyprianus (u), illis de Apostolo verbis: *Post carcerem sæpè repetitum, post flagella, post bestias: circa omnia mitis & humilis perseveravit.* S. Hilario eadem probantur (x). *Edidisne Regis Paulus, cam in theatro spectaculam ipse esset, Christo Ecclesiam congregabat?*

u Epist. 6. Edit. Pamelii.

x Hilar. in Aux. p. 121.

Inter recentiores Interpretes nostras partes tuentur Cajetanus, Cornelius à Lapide, Lutherus, Vorstius, Piscator, Zegerus, aliique nonnulli. Sed rationes nos magis Scriptorum quàm Scriptores ipsos quærimus; cum maximè fateamur oportet, Commentatorum planè majorem partem apertè negare Apostolum in amphitheatro Ephesino bestiis expositum spectaculum sui fecisse. Quamquam inter postremæ hujus sententiæ assertores non satis convenit; Oecumenius enim e. g. Remigius Lugdunensis sive Antissiodorensis (y), (non enim satis constat unde esset) S. Thomas, aliique nonnulli locum exponunt de persecutione in Apostolum Ephesi versaote à Demetrio Argentario commotâ (z): sed tumultum illum post scriptam priorem ad Corinthios Epistolam excitatum supra animadvertimus; ex quo systema illorum prorsùs evertitur. Exponunt alii Textum de Viris impiis, Hæreticis, & belluinâ ferociâ sævientibus, à quibus plura in Apostolum irrogata, ut Apostolus ipse 2. Cor. 8. 9. conqueritur: *Non volamus ignorare vos, fratres, de tribulatione nostra, quæ facta est in Asia, quoniam supra modum gravati sumus, supra virtutem, ita ut tæderet nos etiam vivere.* Ita tenent Baronius ad ann. 55. num. 7. Estius, Grotius, Heinsius (a), Ligfootus (b), Calovius (c), Suicerus [d], Basnage, Beza, Hammondus, Deylingius, & inter Antiquos Sedulius, Scotus, Lanfrancus.

y Remig. Antissiod. Bibliot. PP. t. 8.

z Act. 19. 23. &c.

a Exercit. Sacr. fol. 414.
b Hor. Hebr.
c Calov. in hunc loc. 1. Cor. 15. 32.
d Thesaur. Eccles. t. 1. p. 1399.

Sed antequam Dissertationem claudamus, operæ pretium me facturum arbitror, si varia certaminum cum bestiis genera paucis exponam, quibus lux Textui, quem discutimus, affundatur. Græca vox *Theriomachein*, qua utitur Apostolus, sonat ad literam, Cum bestiis pugnare; cujus generis homines Latini vocant *Bestiarios*, Græci *Epithanatious*, *Teriomachous*, *Parabolous*, seu potiùs *Parabolanoas*. Tria sunt ejusmodi hominum genera: alii roboris & agilitatis suæ specimen daturi, ultrò se certamini exponebant; alii mercenariam ad id locabant operam, qui proinde tanquam vilissima hominum capita mercimonium de vita facientes habebantur: *Qui se ob aliena gratia voluntatem nundinati sanguinis facturum ad mortis spectaculum vendant.* Tertii tandem generis homines referebant sontes illi, qui bestiis exponebantur; interdum ab eorum insultibus defendere se criminosis illis permissum, ita tamen, ut à morte non eximerentur; tandiu enim prorogandum erat illis certamen, quandiu bestiis non succumberent. Si quis verò salvus incolumisque post spectaculum restaret, ad alterum reservabatur.

Certaminum primi generis reliquiæ manent in Ludis taurorum, hodie usque in Hispania celebratis; cum scilicet viri interdum principes coram Rege cæterisque spectaculum sui præbent, cum tauris luctantes. Nec abludunt certamina cum bestiis in Regno Mogorii solemnia, in quibus viri principes & virtutis suæ specimen exhibeant, & viam sibi ad summos honores struunt. Legimus in Historia Francorum (e), Pipinom Brevem Caroli Martelli filiom, ac deinde Galliæ Regem, cùm olim certamen bestiarum spectaret, su-

e Firmic. l. 8. c. 53.

furentem quendam leonem, qui taurum arripuerat in cervice, vidissa, versum autem ad viros Principes, quos habebat in comitatu, significasse opportunum se censere, si capta à leone præda liberaretur. Audacior res visa est quàm ut ab illis susciperetur; sed Princeps inspectis sedulò omnibus in caveam se dedit, & gladium tenens in manu rectà petiit leonem, tantoque ictu feram percussit, ut caput præcideret, simulque intra tauri collum altum infigeret vulnus.

Ad bestias damnatos quod attinet, alii nudi & inermes exponebantur; sicut etiam venatoriis retibus impliciti, quo à feris discerperentur. Alii ad mortem usque luctari cogebantur. Rarò tamen contingebat, ut spectatores vitam certantis precariò obtinerent. Factum id legimus cum Androclo, de quo Aulus Gellius l.5. c.14. cùm enim ad bestias damnatus & in Amphitheatro expositus, irruentis leonis impetum sustinere cogeretur, agnitus à fera, è cujus pede spinam olim extraxerat, illam habuit & demulcentem, & adversùs alias immissas feras tuentem. Spectaculi hujus novitate capti adstantes, Androclo vitam, leoni libertatem poposcerunt.

Nec quacumque datâ occasione spectacula illa dabantur; id erat enim speciale quoddam veluti munus ab Imperatoribus & Provinciarum Præfectis populo concessum. Smyrnensibus Civibus S. Polycarpum ad leonem poscentibus, respondit Proconsul, ne eorum votis annueret prohiberi se, quòd dies spectaculis destinata transisset (*f*); & cùm bestiis Lugdunenses Martyres exponendi essent, ejus generis spectaculum populo concedi oportuit. Non abs re itaque suspicaremur, Ephesios poposcisse ad bestias Apostolum, quemadmodum & S. Polycarpum deinde repoposcerunt; nec impar fortè ratio utrumque virum à supplicio illo exemit.

f *Euseb. Hist. Eccl.* l.4. c. 15.

Cùm autem damnati ad supplicium Christiani non spectaculum tantùm darent populo, sed & supplicium tanquam criminosi subirent, quò major spectantium oculis terror exhiberetur, non producti tantùm ad feras robusti, valentes corpore ac certaminis patientes juvenes, sed & imbecilles senes ac fœminæ; sicut etiam venatoriis retibus impliciti, quò defensionis ratio omnis penitùs tolleretur, uti factum legimus cum S. Baldina, inter Lugdunenses Martyres inclytâ (*g*). Alligabantur interdum palis seu ferinis pellibus insuebantur, ad ursorum & leonum ferociam efferandam: ita Nero cum Christianis de incendio Romano à se accusatis, cujus tamen incendii ipse, non alius, fuerat author (*h*), sævit. Ad palum alligata S. Blandina feris voranda objecta fuit, antequam ad taurum venatoriis retibus implicita educeretur (*i*). Alia quædam ejus rei exempla suppeditat Justus Lipsius de *Cruce* l.3.c.11.

g *Euseb. Hist. Eccl.* l.5.c. 1.

h *Tacit. Annal.* l.15.c. 44.

i *Euseb. loc. cit.*

Ad S. Paulum quod attinet, expositum illum feris in theatro Ephesino non ambigimus quidem, autumantes insuper, nunquam nisi Divino prodigio commissum fuisse, ut à præsentissimo illo discrimine illæsus eriperetur; ita enim exponunt S. Chrysostomus & Theodoretus illud; *Secundùm hominem*. Si quis autem à nobis quærat prodigii hujus rationem, ingenuè fatemur nec scire nos, & nobiscum homines æquè omnes ignorare. Quæ etenim ex Apocrypho Libro narrat Nicephorus, futiliora sunt, quàm ut fidem mereantur; nihilque prætereà certi ab antiquis servatum est.

DISSERTATIO
DE PATRIARCHA HENOCH, FILIO JARED, ET PATRE MATHUSALÆ.

PAtriarcha, de quo modò, alter est vir ab Henoch filio Cain (*a*), post decessum Abelis nato, de cujus nomine Cain conditam à se in regione septemtrionali Urbem appellavit Henochiam. Vir est enim noster iste ætate recentior, è genere Seth, familiæ nempè justorum, in qua sincerus Dei cultus, surculus; cum alter ex Cain ad familiam pertineret impiorum, avita referentem scelera, criminibus suis terram universam infectantem, ac deinde aquis diluvii exterminatam. Cùm autem argumentum fœcundissimum tractemus, totam hanc Dissertationem in tres articulos distinguere visum est. Agemus primò de vita Henoch; tum de ejus translatione; ac tandem de ejus in mundum regressu.

a *Genes.* 4. 17.

ARTICULUS PRIMUS.

De rebus gestis Henoch.

HEnoch filius Jared, natus A. M. (*b*) 622. ante Æram Vulgarem 3382. cùm ætatis annum ageret 65. genuit Mathusalam (*c*) A. M. 687. ante Christum 3317. Septimus erat ab Adam, cujus ex patre in filium ducta genealogia ita retexitur. Adam, Seth, Henos, Cainan, Malaleel, Jared,

b *Genes.* 5. 18.

c *Genes.* 5. 21.

Jared, Henoch. Vitam egit in terra pro eorum temporum conditione brevem; translatus est enim à Deo ann. 365. ætatis (*d*) A. M. 987. ante Christum 3017. sed brevi hoc annorum periodo Sanctissimorum virtutes attigit universas, suoque demonstravit exemplo, Virtutem & pietatem fructus esse laboris, non senectutis. Ejus elogium paucis complectitur Sacra Scriptura, asserens (*e*) ambulasse illum cum Deo; quibus verbis insinuat totum se ad genium Altissimi virtutum exercitio elaborasse. Septuaginta reddunt: *Placuit Deo*; & Onkelos: *Ambulavit cum Deo timore*. Quæ omnes loquendi phrases perinde valent ac aliæ in Sacra Scriptura: *Ambulare coram Domino: ambulare in viis Domini; ambulare secundum Spiritum: ambulare ad dexteram in veritate, in timore Domini &c.* idest justitiam, pietatem colere.

d Genes. 5. 23.

e Genes. 5. 22. Vide Joseph. & Eccles. 44. 18. & Hebr. 11. 5. & Sap. 4. 11.

Fuerunt tamen inter Rabbinos quidam, Henochum de hypocrisi & levitate in servitio Domini accusantes. Vir erat hypocrita, ait R. Ibbo (*f*), modò se tradens justitiæ, modò licentiæ; reputavit autem Dominus: *Educam ergo illum è mundo, quandiu justus est*. Gemina fermè habet R. Salomon. Cum Henoch, ait ille, in cultu Domini nutaret, maturandum censuit Deus, è mundo illum educere, antequam impiorum consuetudine corrumperetur. Quòd autem in eam persuasionem venirent Rabbini, in causa facilè est illud Genes. 5. 22. *Ambulavit Henoch cum Deo*; sive illud: *Ambulavit cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus*. Subduxit, ait Boulducus, ne pravorum Monachorum contortio vitiaretur (*g*). Author enim ille opinionum singularitate nunquam non sedistinguens, persuasum habet, Henoch veluti disciplinæ correctorem & Prædicatorem fuisse Monachorum Cinæorum, quorum erant Asceteria plura in mundo jam inde ante diluvium. Cùm ergo Patriarcha ille annum 65. ætatis gereret, & filium haberet Mathusalam, mundo valedicens, inter Cinæos sese adlegit, ac ambulans cum Deo, nempe Monasticam professus, Religionis exercitiis se totum addixit, adscito tunc primùm, uti facilè credimus, nomine Henoch, quod redditur, consecratus, devotus. Tunc Cainan & Enos, veluti duo Cinæorum & Enosiorum supremi Antistites, hominem destinarunt prædicationi apud Angelos obeundæ, juxta ac docet S. Irenæus [*h*]; quo nomine designantur Viri exterioræ pietatis, apud Moysem *filii Dei* (*i*), apud Septuaginta *Angeli Dei* appellati. Post actos in Religione 300. annos, Deus hominem ad se revocavit, raptum, uti Elias olim, in igneo curru cælitus demisso. Hæc Boulducus; nec ego adversùs ejus systema quidquam.

f In Beresbit. Rabba.

g Boulduc. Eccles. ante Legem l. 2. c. 14.

h Iren. l. 4. c. 30. *Henoch placens Deo, cùm esset homo, Dei legatione apud Angelos fungebatur.*

i Genes. 6. 4.

Ad testimonium S. Irenæi quod attinet, animadvertendum arbitror, S. Doctorem nequaquam illud innuisse, quod ejus Interpretibus plerisque adprobatur, sanctum hunc Patriarcham prædicationis munere functum apud homines è genere Seth, à Moyse filios Dei appellatos; eccur enim, si id tantùm intendebat vir sanctus, animadvertisse juvisset, Henochum merum hominem fuisse? *Cum esset homo, legatione ad Angelos fungebatur*. Angelorum ergo nomine designat S. Irenæus Vigiles illos, qui juxta Librum Apocryphum Henoch, fœminarum amore capti sese in homines mortales transformarunt, & maritali cum puellis illis commercio juncti genuerunt viros Gigantes. Apud istos Angelos Henoch legatione fungens, ad saniora revocare conatus est.

Damnata ex tunc ab Henoch Idola, & Idolorum cultores arbitratur Tertullianus (*k*); docet autem alibi de Henoch (*l*): *Sine dubio potuit Noe in prædicationis delegatione successisse*. Et S. Judas vers. 14. 15. non obscurè docuit, Henochum Prophetam seu concionatorem egisse, verba illa proferentem; *Ecce venit Dominus in Sanctis millibus suis, facere judicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impiè egerunt, & de omnibus duris, quæ locuti sunt contra Deum peccatores impii*. Ultionis ergo Divinæ metu & Angelos & homines ætatis suæ terruit Henochus, quò tandem à criminibus suis & impietatibus illos revocaret. His omnibus lux affunditur textui S. Irenæi.

k De Idololat. c. 4.

l De cultu fœmin. l. 1. c. 3.

Laudes Henochi non unus tantùm inter Authores Sacros Moyses prosequitur. S. Paulus ad Hebræos 11. 5. *Fide Henoch translatus est, ne videret mortem; ante translationem testimonium habuit placuisse Deo*. Author Ecclesiastici 44. 16. *Henoch placuit Deo, & translatus est in Paradisum, ut det gentibus pœnitentiam*: & cap. 49. 16. *Nemo natus est in terra qualis Henoch: nam & ipse receptus est à terra*. Hunc tandem virum spectasse videtur Author Sapientiæ illis verbis 4. 10. *Placuit Deo factus est dilectus, & vivens inter peccatores translatus est. Raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius . . . . Consummatus in brevi explevit tempora multa: placita enim erat Deo anima illius; propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatum*. Hic & ubique Author constituit justum, de quo agit, è mundo per mortem translatum, quod sanè alienum est ab Henoch, juxta ac plerique ex Patribus & Interpretibus observant; reputari tamen posset, Sacrum hunc Authorem de industria confudisse characteres viri justi cum Henocho, absque eo quòd tamen aliquid de obitu Henoch assereret; quanquam certum constitueret, virum justum antea è vita per mortem translatum, quàm in mundo ad senium pertingeret.

Liber Constitutionum Apostolorum l. 8. c. 5. Henochum refert inter Patriarchas, à Deo in ipso mundi exordio docendo populo suo constitutos; cui pariter Authori assignant Hebræi formulam majoris excommunicationis, qua nunc etiam utuntur (*m*); non interruptâ enim serie ex patre in filium adusque seros nepotes transmissam affirmant. Extat apud Seldenum formula illa [*n*], prolixa utique, & multa ferens Henoch ætate posteriora. Quid enim cum

m Jo. Colerus Vita Spinosæ pag. 31.

n De jure Nat. & Gent. l. 4. c. 7. ex lib. Colbo pag. 144.

illâ nomina Moysis, Josue, Elisei, Giezi, Barach, Meroz? quid mentio magnæ Synagogæ, Angelorum singulis anni mensibus præsidentium, Librorum Legis, in quibus 613. præcepta & Angelorum quorum ignota in Scripturâ nomina? Frequenter etiam ad Libros ipsi Moysi posteriores alluditur. Quibus omnibus docemur, formulam illam, qualis saltem nunc extat, alium referre ab Henocho Authorem. Facilè tamen adscribendum viro censuerunt, quòd exercuisse crederetur munus Sacerdotis Altissimi, & Principis totius generis Justorum ante diluvium.

Licèt autem vir iste in eo vitæ statu modò constituatur, ut neque è justitia possit decedere, neque admittendi criminis facultatem habeat expeditam, quam nos libertatem nostra malo obtinemus (o); publicum tamen illi cultum, quemadmodum & Eliæ, deferre opportunum non duxit. Legitur quidem ejus nomen in Calendario ad diem 3. Januarii; datum id tamen ad honorem translationis potiùs, quàm ad cultum aliquem religiosum arbitramur. Ferunt apud Christianos Æthyopes festum quoddam ejus viri celebrari, quod *Sabbatum Henoch* appellant, veluti si eo speciali honore prosequi se ostenderent septimam hominum generationem; quemadmodum non dissimili exemplo Judæi septimam à creatione diem consecrarunt.

o *Aug. l. 6. Oper. imperf. in Julian. c. 30. Hoc eis Dei gratiâ credimus esse concessum, ne haberent unde dicerent: Dimitte nobis debita nostra.*

Nec Paganos latuisse prorsùs vir tantus, ejusque in pietatem studium videtur. Narrant enim, agente adhuc in vivis Annaco, qui vitam ultra 300. annos prorogavit, consultum ab Iconiis aliisque finitimis gentibus Oraculum respondisse, futurum ut omnes morerentur, ex quo vita cedere Annacum contigisset. Ingens inde in omnes consternatio, & ejulatus, ut in proverbium abiret pro ingenti aliquo luctu exprimendo: *Lugere Annacum*. Post ejus obitum, Deucalionis diluvium regionem universam inundavit, ex quo Oraculi fides liberata est. Emicat per oppansum hujus fabellæ velum lux aliqua veritatis, nempè 1. nomen Henoch, vel Hanoch, juxta Hebraicam pronunciationem. 2. Ejus ætas ultra 300. annos. 3. Diluvium universale, quod sub Noe nepotis illius filio contigit.

Alii tamen originem illius proverbii, *Lugere Annacum*, sive *Naunacum*, seu *Cannacum*, aliunde referunt. Vetus erat Phrygiæ Rex Chanacus, qui imminere diluvium intelligens, populum in Templum coegit, ut Numinum à se iram averteret (p). Tam calidis illi precibus lacrymisque Deos fatigarunt, ut locum proverbio illi facerent: sed vicit ira misericordiam; quare superveniente diluvio, omnes inundantibus aquis submersi sunt.

p *Vide Suidam in Nannaco, & Hermog. in Phrygiis.*

ARTICULUS II.

Translatio Henoch.

Verba, quibus translatum è mundo Henoch Moyses expressit, pluribus quæstionibus locum fecerunt. Quæsitum est, an re ipsa obierit, vel maneat adhuc superstes; an in mundo sit, vel extra mundum; an æternâ beatitudine seu tranquillâ tantùm pace fruatur, certum futuræ mortis tempus expectans, ut deinde æternâ beatitudine donetur. Hæc tantùm Moyses de illo Genesis 5. 24. *Ambulavit cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus.* In examen hìc revocandum est, an postremis hisce verbis prodigio quodam translatus, utì Elias, vel tantùm è mundo per mortem sublatus designetur. En rationes, quibus insinuari obitus videtur.

I. Non dissimili loquendi phrasi mortem exprimit Scriptura. Ita Elias ad Dominum 3. Reg. 19. 4. *Tolle animam meam: sufficit mihi Domine; neque enim melior sum, quàm Patres mei.* Porrò vir Sanctus nil nisi mortem, quemadmodum & Patres sui, optabat? *Petivit anima sua, ut moreretur.* Job 22. 16. de iis, qui acerbo erepti sunt fato, habet: *Qui sublatè sunt ante tempus.* Et cap. 32. 22. *Nescio quandiu subsistam, & si post modicum tollat me factor meus.* Jesus filius Sirach Eccli. 19. 3. *Tolletur de numero anima ejus* (q). Psalmista Ps. 48. 16. *Deus redimet animam meam de domo Inferi, cùm acceperit me &c.*

q Deest locus iste in Græco.

Et Ps. 30. 14. *Accipere animam meam consiliati sunt.* Ps. 72. 24. *In voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me.* Apud Ezechielem 24. 16. Dominus habet: *Ego tollo à te desiderabile oculorum tuorum in plaga,* (nempe uxorem tuam) *& non plangen neque plorabis.* Et 30. 4. *Veniet gladius in Ægyptum, cùm ablata fuerit multitudo illius.* Et 33. 4. *Venerit gladius, & tulerit eum.* Jonas 4. 3. *Domine, tolle quæso animam meam à me.* In omnibus hisce textibus eadem in Originali vox recurrit, qua Moyses translationem Henoch expressit; intelligimus autem phrasibus illis, tollere aliquem, tollere animam ab aliquo idem designare, ac è vita per mortem in alteram transferre. Verba illa, *Non apparuit*, sive juxta Hebræum, *Non fuit*, vel *non fuit ultra*, non dissimilem sensum ferunt in pluribus Scripturæ locis, utì Genesis 37. 30. *Puer non comparet, & ego quò ibo?* Et cap. 42. 13. *Alius non est super.* Et ibidem vers. 36. *Joseph non est super, Simon tenetur in vinculis.* Job 7. 8. 21. *Oculi tui in me, & non subsistam... si mane me quæsieris, non subsistam.* Et 24. 24. *Elevati sunt ad modicum, & non subsistent.* Et 27. 19. *Dives cùm dormierit, nihil secum auferet.* Ps. 36. 10. *Adhuc pusillum, & non erit peccator; & quæres locum ejus & non invenies.* Ps. 36. 37. *Transivi, & ecce non erat.* Saadias Author Versionis Arabicæ reddit: *Henoch defunctus est,*

est, *Deus recepit illum ad se*. Cùm ergo phrasibus illis naturalis hominis mors frequentissimè designetur, quòd à Moyse translatio quædam prodigiosa exprimatur, ut credamus nihil est.

2. Fatemur quidem, in referenda Eliæ translatione eodem verbo usi Sacrum Scriptorem (r): *Filii Prophetarum dixerunt ad Eliseum: Numquid non nosti, quia hodie Dominus tollet Dominum tuum à te?* Elias ad Eliseum: *Postula quid vis ut faciam tibi, antequam tollar à te.... Si videris me, quando tollar à te, erit tibi quod petisti*. Sed hæc verba nullam sanè ideam ingererent novæ cujusdam translationis, sin minus circumstantiis aliquibus in Historia expressis juvarentur. Ita prodigiosam translationem satis insinuat, quòd Prophetæ translatio antea Divinitus cæteris aliis Prophetis innotuisset, quàm Dominus Prophetam illum superstitem elevaturus venisset. Elias verò cùm ascenderet, ex humeris pallium suum demisit; filii Prophetarum Præceptorem suum quærere volebant, dubitantes ne fortè Divino Spiritu raptus Propheta in deserto quodam loco maneret; sed frustra illi, contra Elisei monitum agentes. Raptum ergo Prophetam fuisse nemo unus dubitat; sed nihil simile in relatione Moysis de Henoch.

r 4. Reg. 2. 3. 5. 9.

De translatione prodigiosa Henoch minimè persuasus videtur Author Libri Sapientiæ; habet enim cap. 4. 10. *Placens Deo factus est dilectus, & vivens inter peccatores translatus est. Raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius..... Consummatus in brevi explevit tempora multa..... Condemnat autem justus mortuus vivos impios .... Videbunt finem sapientis, & non intelligent quid cogitaverit de illo Dominus*. Quadrant hæc profectò cum Henoch, & Moysis textum præ oculis habuisse Scriptor videtur illis verbis: *Placens Deo factus est dilectus, & vivens inter peccatores translatus est*.

Luculentiùs etiam obitum Henoch exprimit Jesus filius Sirach author Ecclesiastici cap. 44. 16. *Henoch placuit Deo, & translatus est in Paradisum, ut det gentibus pænitentiam*. Deest quidem in Græco illud *In Paradisum*: sed cum Ecclesiæ authoritas Latinam Versionem consecraverit, additamentum illud in Vulgatâ nostrâ servatum recepisse pariter censenda est. Ex quo etiam constat, Ecclesiæ authoritate non parum momenti ad sententiam de obitu Henoch confirmandam accessisse. Etenim Paradisi singulari nomine designari certum est *Cælum*, Justorum destinatam post obitum sedem. Ita Jesus ad probum Latronem: *Hodie mecum eris in Paradiso* [s]; & Apostolus 2. Cor. 12. 4. de se testatur, *Raptum fuisse in Paradisum*; ac in Apocalypsi 2. 7. Jesus pollicetur: *Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in Paradiso Dei mei*. Quando verò de Paradiso terrestri sermo est, tunc plerumque nomini Paradisi aliud quid adjicitur ut significatio ex alio ad aliud seorsum transferatur.

s Luc. 23. 43.

Patres etiam nonnulli sub verborum saltem ambagibus eandem de obitu viri sententiam insinuarunt. S. Ambrosius translatum dicit ab illo thesaurum suum in Cælum, ac de ipso usurpat illud Sapientiæ: *Raptus est, ne cor ejus malitia mutaret* (t). Pseudo Clemens in Libro Recognitionum l. 4. n. 12. tenet, Deum charum sibi virum *ad immortales transtulisse*. S. Cyprianus in Tractato *de Mortalitate* habet, virum hunc probum singulari privilegio è contagione hujus Mundi subduci meruisse; ac Salomonem in Libro Sapientiæ egisse de præcoce Justorum interitu, quasi de singulari Dei beneficio. S. Hieronymus (u) docet pariter, translatum illum in Cælum, cælesti pane nutriri; & in Amos 9. ascendisse scribit in Cælum cum Jesu Christo.

S. Athanasius translatum asserit in Paradisum (x); & Rabbini (y) Mosaicum illum textum de translatione per obitum interpretantur. Illos sequitur Calvinus, S. Cyprianus, S. Ambrosius, aliique nonnulli Interpretes Catholici, uti Jansenius, Menochius, Mariana. Volunt alii, Authorem Sapientiæ agere de Henocho, vel saltem ejus historiam verbis suis spectare, cùm scilicet obitum Justi præcocem describit. Hæ majoris momenti rationes pro obitu Justi.

t *Ambros. Epist. Class. 1. Ep. 38. n. 7. Dives Henoch, qui quod habuit secum transtulit, & omnem illum bonitatis suæ censum cælestibus intulit receptaculis*

u *Ad Pammach. Ep. 61. pag. 184. antiq. edit.*

x *Athan. l. 2. pag. 693. orat. de Patriarch. & Prophet.*

y *Abenezra Salom. Jarchi, & alii apud Menasse Ben-Israel, lib. de fragil. human. sect. 12. art. 7.*

Quæ verò pro ejus translatione afferuntur rationum momenta, nihil prioribus illis concedunt. Fateor equidem, Mosaicum illum textum non necessariò prorsus exigere, ut de viro superstite adhuc, sivè in Cælum, sivè in alium quemcumque locum mortalibus invium translato explicetur; si quis tamen conferat ea, quæ de Henoch habet Sacer Historicus, cum iis, quæ de cæteris Patriarchis scribit, satis inde colligimus, è mundo digrediendi aliam planè fuisse viro huic quàm cæteris aliis rationem. Primò observat, virum illum actionum suarum merito Dei in se favorem conciliasse; intulit subinde: *Tulit eum Deus*; & cum verba illa non satis aperta esse intelligeret, adjecit: *Et non apparuit*; quibus profectò insinuaretur, superstitem illum adhuc in loco extra mundum versari.

Plus autem postremæ huic sententiæ quàm priori illi favere videtur Siracides, sive ejus Textum cum additamento Vulgatæ legamus, sive Græca veritas præferatur. Voces illæ, quibus exitum ejus de mundo describit, eandem habent vim ac aliæ apud Moysem; quibus profectò aliquid aliud plerumque insinuatur, quàm communis mortalium interitus. Additamentum illud, *in Paradisum*, duo significare potest; sive Cælum, justorum hominum post obitum sedem destinatam; sive Paradisum terrestrem: quo posteriori sensu admisso, vitam pariter agere Henochum admittamus oportet: neque enim terrestris Paradisus locus est Sanctorum post decessum. Ad priorem illum sensum quod attinet, nequaquam incongruum reputarunt Veteres Patres, ut Henochum, & Eliam in Cælo seipsa versari, etiam admissâ Ecclesiæ sen-

tentiâ, arbitrarentur, quemadmodum infra etiam examinabimus. Plures etiam inter illos apertè asseruerunt, Henochum in Cęlo versari, quò cum Jesu Christo ascenderit, quamquam certum constituerent, superstitem adhuc è mundo migrasse.

Cùm Author Libri Sapientiæ de immatura Justi morte differeret, posuerat ille quidem ante oculos narrationem Mosaicam de translatione Henochi. Nec tamen inde cogimur fateri, in ea illum fuisse sententiâ, ut interiisse virum crederet. Cùm enim agendum sibi proponeret de Justo in primo ætatis flore sublato, ipse argumenti status poscebat, ut de illo usurparet quæ Moyses de Henocho nondum provectâ ætate translato, nondum, inquam, provectâ, si ætatis ejus anni 365. cum nongentis, vel circiter annis ętatis cæterorum Patriarcharum comparentur. Tandem S. Paulus ad Hebr. 11. 5. omnibus remotis ambagibus pronuntiat: *Fide Henoch translatus est, ne videret mortem; & non inveniebatur, quia tulit illum Deus.* Posterior igitur hæc sententia de translatione viri adhuc superstitis tanquam fide certa tenenda est.

Græci pariter & Latini Patres cum Judæis Authoribus plerisque docuerunt, Henochum superstitem adhuc in deliciarum locum translatum fuisse. Superstitem in Cęlum elevatum ferunt Paraphrastæ Chaldæi. Jonathan filius Urielis habet translatum illum ad Cælum Dei jussu, in generationibus Terræ esse desiisse; ibi verò appellari Metatron, & magnum Cancellarium. Onkelos apertissimè: *Et non apparuit, & non occidit eum Deus.* R. Hiscuni (z), aliique nonnulli tenent translatum illum in anima pariter & corpore, esse demum restituendum tempore venturi in Mundum Redemptoris.

z Vide Drus. de Henoch., t. 1. p. 2. pag. 379. Crit. Sacr.

R. David (a) translatum asserit in Paradisum terrestrem unà cum Elia; quod tenere se dicit ex sententia vulgò apud Judęos & viros doctos Synagogę receptâ. Nec dissentit R. Gerson; receptum è mundo, sicut Eliam, in turbine ignis affirmat Akiba. Per Angelum translatum censet S. Chrysostomus (b); in igneo curru, nempe ut ipse explicat, Angelorum ministerio, sicut postea Elias, habet Author Libri de Trinit. inter Opera S. Ambrosii.

a In 2. Reg. 2. 1.

b Chrisost. t. 5. homil. 138. p. 877.

S. Clemens Romanus in priori Epistola ad Corinthios docet, Henochum obedientiæ suæ & fidelitatis merito translatum fuisse; nullibi autem scriptum de ejus morte reperiri. Author Constitutionum Apostolicarum semel & iterum scribit, noluisse Deum ut Henoch gustaret mortem (c); & eum eam sententiam repetat in formula, quam recitat, Liturgiæ, demonstrat id apertissimè, quid communis Ecclesiæ sententia teneret. S. Irenæus (d) translatum Henochum perhibet, & hodie usque servatum, in testimonium justæ ultionis à Deo de Apostaticis Angelis exactę.

c Constitut. l. 5. c. 7.

d Iren. l. 4. c. 16. & l. 5. nov. edit.

Tertullianus advers. Judæos hæc habet in rem nostram: *Necdum mortem gustavit, ut æternitatis candidatus.* Et de Anima c. 35. de Henocho & Elia scribit; *Nec mors eorum inventa est, dilata scilicet,* ad finem nempe sæculorum, ut deinde immortalitati resurgant. Vivere illum adhuc, ne dubitat quidem S. Cyprianus (e). In exitu mundi statuendos in medio Henochum, & Eliam, & ab Antichristo interficiendos definit S. Hilarius in Matth. c. 20. Vivunt ergo adhuc.

e Cypr. seu alius de mont. Sina & Sion advers. Judæos.

S. Hieronymus in Amos 9. insinuare videtur, Henochum ascendentem ad Cælum Jesum unà cum Moyse, & Elia comitatum fuisse, adeòque æternâ ibi gloriâ donari; sed & ibidem pariter scribit, ascendisse illum unà cum S. Paulo, qui ad tertium usque Cælum raptus fuit: ex quo satis intelligimus, nequaquam egisse S. Doctorem de translatione immortalis corporis in Cælum, cum maximè alibi de Henoch & Elia ita differat (f): *Necdum mortui, & Paradisi jam coloni, habeant membra, cum quibus rapti sunt & translati.* Tradit insuper in Epistola ad Marcellam (g), utrosque illos Prophetas necem in exitu mundi manere, qualis in Apocalypsi cap. 11. 3. &c. describitur.

f Advers. error. Jo. Jerosol. Vide & l. 3. cont. Pelag. Hanc communem mortem, qua & bruta solvuntur animalia, Henoch, & Eliam nondum vidisse cognoscimus.

g Epist. 147. pag. 347. vet. Edit.

Hilarius Diaconus Author Commentarii inter Opera S. Ambrosii in 2. Cor. 4. 9. scribit, Henoch & Eliam in Antichristi persecutione interimendos, quorum etiam projicienda cadavera in forum, ut horrori sint intuentibus. S. Ambrosius, cujus textum suprà laudavimus, subobscurè insinuantem & Henochi obitum, & translationem in Cælum, satis apertè præfert posteriorem hanc sententiam, cum virum illum socium adjungat Eliæ, superstiti utrique, nemine refragante (h). Cùm autem ambos Prophetas in Cælo constituit, hanc ille sententiam tenet, quam ante ipsum plures adoptasse supra animadvertimus.

h Epist. 38. pag. 942. n. 7.

Et in Lucam l. 3. ad finem ita differit: *Henoch verò nonne manifestum pietatis Dominicæ, & divinitatis indicium est, eo quòd nec mortem senserit Dominus, & ad Cælum remeaverit, cujus & ætatis author raptus ad Cælum est?* Ascensionem Jesu Christi in Cælum typo quodam exprimere Henochum S. Gregorius Magnus hom. 29. in Evang. num 6. asseruit eâdem phrasi, qua Ecclesiastici Scriptores frequenter.

S. Augustinus de Gen. ad lit l. 9. c. 6. non ambigit quidem, virum hunc & superstitem ex hominibus migrasse, & modò etiam vitam agere ab omni morborum & senectutis incommodo tranquillam; rediturum tandem in Mundum, quò commune mortalium omnium fatum, mortem scilicet, subeat, resurrecturum deinde ad vitam immortalem. Et in Lib. 1. de Peccator. merit. c. 3. tenet, Henoch & Eliam immortalitate quidem non donari, verùm superstites adhuc, & nullâ cibi indigentiâ laborantes vitam eâ planè ratione sustentare, qua Elias in prolixâ 40. dierum inediâ, vel si fortè cibos capiunt, ita se tamen in eo gerere, quomodo Adam in Paradiso terrestri ante crimen admissum. Tandem non invitum persuaderi se dicit, translatos illos in hortum Eden; documentum autem exhibere, quid Adam & Evæ sperandum fuisset, si-

qui-

quidem in fide Dei jubentis mansissent. Post asserta adeò testimonia, frustra alia in causam adduceremus: quare statuamus oportet, vivere adhuc Henochum, prodigio quodam ex hominibus translatum; frui autem gustu quodam anticipatæ beatitudinis; mortem extremâ die se manentem opperiri postquam ad æternam felicitatem admittetur.

Quonam verò Henoch translatus est? Non convenire in loco illo assignando Veteres jam animadvertimus. Collocant alii virum in Cælo, alii in Paradiso terrestri, alii judicium suum eâ in re suspendunt; rati otiosè admodum supervacaneam hanc quæstionem, nullâ satis assertâ authoritate definiendam, tractari. Latinus Textus Libri Ecclesiastici translatum in Paradisum prefert; sed deest illud, *in Paradisum*, in Græcis Originalium loco habitis: quando autem admitteretur, de significatione hujus nominis ex integro quæstio repararetur.

Refert S. Irenæus l.5. c.5. Discipulos Apostolorum docuisse, Henoch & Eliam vitam agere in horto Eden, ubi olim primi parentes vitam duxerunt tranquillam; *ibi autem manere eos, qui translati sunt, usque ad consummationem*. Hæc ex Discipulis Apostolorum recepta sententia obtinuit deinde in Ecclesia. Pseudo Justinus in Quæstionibus ad Orthodoxos q. 85. habet, viros illos sanctissimos in obito Jesu Christi revocatos ad vitam, & ab incolis nonnullis Sanctæ Civitatis per visum spectatos (i), vivere nunc etiam in Paradiso terrestri, unà cum Henoch & Elia generalem resurrectionem opperientes, post quam ad vitam undequaque immortalem transferentur.

S Augustinus, quamquam alioqui maximè cautus in ferendâ de rebus dubiis sententiâ, asserere tamen videtur, Henoch & Eliam in Paradisum terrestrem translatos, ibi versari (k): *Nam quò eos credendum est fuisse translatos, nisi ubi est ipsum lignum vitæ, unde illis sit potestas vivendi, nec ulla moriendi necessitas?* Frui autem illos credit omnibus concessis olim Adamo privilegiis, quorum pariter in consortium venissent cæteri Adami posteri, si quidem primus ille hominum parens admisso crimine duram mortis necessitatem sibi & posteris non subiisset. Addit, in eo vitæ statu Deum viros illos sanctos in innocentia ita continere, ut necessariò peccatum non admittant, nec illorum exaudiantur illæ voces: *Dimitte nobis debita nostra*. Nec tamen ita se persuasum exhibet S. Doctor de mora Henoch & Eliæ in Paradiso terrestri, ut quæstionem illam in utramque partem agitari non posse teneat (l). Credimus, ait Augustinus, vivere adhuc illos in mortali corpore; integrum autem nobis esse ducimus, ut quæramus an in Paradiso degant, vel alibi.

Pseudo-Isidorus in Tractatu de vita & morte SS. c.3. S. Thomas (m), aliique plures (n), translatos teneat Henoch & Eliam in Paradisum terrestrem. Verùm S. Athanasius [o] autumat, Henoch translatum fuisse in Paradisum, quò raptus est S. Paulus, & qui Latroni post obitum Jesu Christi patuit: tenetur autem, S. Paulum ad Cælum raptum fuisse, eòque pariter introductum Latronem cum Jesu Christo post resurrectionem. S Ambrosius epist.38. primæ classis scribit, Henoch divitias suas in cælestes thesauros transtulisse. S. Hieronymus (p) asserit de Henoch, & Elia, inter cælestes cives admissos, in Paradiso versari, *ubi vescuntur cælesti pane, & saturantur omni verbo Dei, eundem habentes Dominum, quem & cibum*. Asserit tandem Josephus Antiq. l.1. c.4. ad Deum perrexisse illum, ex quo factum, ut ejus mors nullibi scriberetur.

S. Gregorius Magnus (q), & post illum Rupertus Abbas, nihil satis certi determinantes, notant, versari illum in loco quodam sancto hujus terræ in tranquillo animæ & corporis; rediturum postea in consummatione mundi inter homines, ut indictum omnibus mortis tributum solvat. Tertullianus de Resurrect. carnis c.58. de Henoch & Eliâ habet: *De orbe translati, & hoc ipso jam æternitatis candidati*. S. Chrysostomus sive de loco sive de ratione translationis quæstionem institui curiosiùs vetat (r); satis enim habere nos monet, si teneamus superstitem illum à Deo translatum, versari in loco quodam Deo tantùm noto, cæteris incognito. Eadem observat Theodoretus q.45. in Gen. Satis est nobis, ait, si illa cognoverimus quæ nobis Deus in Scripturis suis revelavit, nec ulteriùs inquirenda, quæ latere ille nos voluit. Scitè admodum sententiam suam eâ de re proferunt Theophylactus & Oecumenius (s). Tenemus, inquiunt illi, Henoch translatum fuisse, vivere adhuc scimus; sive autem rationem translationis, sive locum, quò translatus est, ignoramus. Nec aliter nobis in re præsenti statuendum est: Quæ enim S. Irenæus tanquam à Discipulis Apostolorum recepta perhibet, de translatione nempè Henochi in Paradisum terrestrem, fortè aliquid sapiunt de errore Millenariorum, invalescente plurimùm in illo Ecclesiæ exordio; quippè cui fidem adstruxerit authoritas Christianorum ex Judæis, qui se Apostolorum Discipulos jactitabant, quanquam Apostolicæ doctrinæ parùm omnino tenaces.

Opinionem suam de translato Henoch, & Elia in ipsum eundem Paradisum, quò raptus olim S. Paulus, & probus ille Latro introductus, opinionem, inquam, illam accepto retulisse videtur S. Athanasius ex illo S. Irenæi, constituentis Henoch, & Eliam cum reliquis Justis in horto Eden, quò pariter raptum credit Apostolum. Porrò horti Eden nomine intelligendus est Paradisus terrestris, juxta Millenariorum & Veterum etiam complurium sententiam. Terrestrem hunc Paradisum constituit Origenes in tertio Cælo, quo raptus Apostolus [t]. Origenem sequitur S. Ambrosius de Paradiso. c.3. Moyses Bar-Cepha in suo Libro de Paradiso terrestri illum constituit terram inter & firmamentum medium, eòque introductum probi illius Latronis Spiritum. Idem superstes in Lucubrationibus

i Matth.27. 53.

k August. contra Julian. l. 6. c.30. pag. 1360. 1361.

l De peccat. Origin. contr. Pelag. & Cælest. c.23. n.27.

m D. Thom. 1. p. q.102. art. 2. ad 3. & 3. p. q.49. art.5. ad 2.

n Cedren. p.8. Chronic. Alexandr. Beda de Templo Salom. c.19. p. 38.

o De Synod. Nicen. decret. p.214. nov. edit.

p In Amos 9. & Epist.61 ad Pammach. advers. error. Joan. Jerosolym.

q Hom.29. 12. Evang.

r Homil.21. in Gen.

s Theophylact. & Oecumen. in Hebr.11.

t Vide Huet. Origenian. l. 2. q.12. ar.7.

Severiani, & Eulogiani, qui non alium locum constituunt animabus Sanctorum, quæ ex hoc mundo secesserunt. S. Hieronymus in quæstionibus Hebraicis in Genesim censet, Paradisum terrestrem ante creatum mundum stetisse; collocat ergo eum locum extra mundum; vel saltem ita tenent Hebræi. Satis hæc, quantùm arbitror, ad excusandam sententiam S. Irenæi, & S. Athanasii: nec alia fuit mens S. Ambrosio, & S. Hieronymo, docentibus, Henoch & Eliam ad Cœlum ascendisse; vix enim persuaderemur, SS. illos Doctores superstites adhuc homines, quos ad diem certam manebat interitus, constituere voluisse in destinata Angelis, immortalitate donatis hominibus gloria & sede.

ARTICULUS III.

De regressu Henoch in mundum, in sæculi consummatione.

EX his, quæ huc usque disseruimus, satis animadvertisse arbitror Lectores receptam inter Patres sententiam teneae, Henoch, & Eliam non jugem tantùm degere nunc vitam, sed & statuendos pariter certâ die in prælium contra Antichristum, ac tandem perimendos ab adversario illo omnium Sanctorum, restituendosque post hæc in vitam & gloriam immortalem. Utrisque illis viris accommodant illud Apocalypsis 11. 1. &c. quo Dominus præcepit S. Joanni, ut Templum & Altare cultoresque illius metiretur, abstineret autem ab atrio & Templi ambitu, quòd scilicet Gentium potestati relinqueretur, à quibus Urbs sancta pedibus proculcanda esset mensibus *duobus & quadraginta*: Sed adjecit Dominus, *dabo duobus testibus meis & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti saccis. Hi sunt duæ olivæ, & duo candelabra in conspectu Domini terræ stantes. Et si quis voluerit eos nocere, ignis exiet de ore eorum, & devorabit inimicos eorum.... Hi habent potestatem claudendi Cœlum ne pluat diebus prophetiæ ipsorum; & potestatem habent super aquas, convertendi eas in sanguinem, & percutere terram omni plaga, quotiescumque voluerint. Et cum finierint testimonium suum, bestia, quæ ascendit de abysso, faciet adversùm eos bellum, & vincet illos, & occidet eos; & corpora eorum jacebunt in plateis civitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma, & Ægyptus, ubi & Dominus eorum crucifixus est; & videbunt de Tribubus, & populis, & linguis, & Gentibus corpora eorum per tres dies & dimidium, & corpora eorum non sinent poni in monumentis.... Et post tres dies & dimidium spiritus vitæ à Deo intravit in eos: & steterunt super pedes suos, & timor magnus cecidit super eos, qui viderunt eos.*

Frequentes adeò Patres & Interpretes in hanc sententiam concesserunt, ut æstimari satis non possit Recentiorum quorumdam audacia, quibus omnia quæ de regressu in mundum Henoch, & Eliæ ad exitum sæculorum feruntur, commenta reputantur. Notat Suicerus (u), Ravanellum in Bibliotheca sua *transferre* ea professe, quæ fabulam de reditu Henoch apertissimè exsufflant. Ravanellum ego quidem non legi; legisse me tamen profiteor Scripta Patrum, & Veterum Ecclesiæ Authorum, quorum neminem apertis verbis rem illam negantem offendi; plures quin etiam luculentissimè asserunt: & quicumque alteram sibi interpretandi Textum Apocalypsis methodum statuunt, duos testes interpretantur Eliam & Moysem, vel Eliseum, vel S. Joannem Baptistam; quorum asserta mors in Scriptura; sive Jeremiam, cujus mortem licèt conceptis verbis Scriptura non exprimat, nihil tamen habet ut superstes credatur. Si quis ergo in mundum iterum rediturus est, id profectò privilegium Henoch asserendum, quem translatum discimus ex Textu Mosaico, sicut & vitam adhuc agere ne ambigendi quidem ullus est locus, post Apostoli ad Hebr. 11. 4. testimonium: *Fide Henoch translatus est, ne videret mortem.*

Veteres ferè omnes & Recentiores, qui in Apocalypsim scripserunt, uti Andreas, & Aretas Episcopi Cæsareæ in Cappadocia (x), Beda, Primasius, Berengarius, Ambrosius Antpertus sive Ansbertus, Haymo Halberstadensis, Hugo de S. Caro, Dionysius Carthusianus, Vatablus, Vega, Ribera, Cornelius à Lapide, & alii. Quicumque pariter scriptis Operibus de Antichristo disseruerunt, uti S. Hippolytus Martyr, Rabanus Maurus, Adson Dervensis Abbas in Diœcesi Catalaunensi, cujus est Liber impressus in Appendice sexti tomi novæ Editionis S. Augustini, & alii plures, tanquam certâ & continuatâ traditione à priscis acceptum notant futurum, ut Antichristus pugnet adversùs duos testes, Henoch, & Eliam, victosque trucidet; quos testes, juxta Apocalypsis testimonium, tenent pœnitentiam gentibus prædicaturos sacco indutos 1260. dierum spatio (y). Post dierum illam periodum, inquiunt, duo testes in medio Urbis Jerusalem jugulabuntur, & honore sepulturæ privati jacebunt, donec recepto vitæ spiritu à Deo dias iterum auras spirabunt.

S. Irenæus l. 5. c. 5. de Henoch & Elia, in Paradiso terrestri versantibus agens, commoraturos ibi docet *usque ad mundi consummationem*. Tertullianus de Anima c. 50. *Cæterùm morituri reservantur, ut Antichristum sanguine extinguant.* S. Hilarius in Matthæum cap. 20. pag. 710. de Moyse & Elia transfigurationis Jesu Christi testibus agens, *Hos quidem*, ait, *eosdem Prophetas duos prævenientes adventum ejus intelligimus, quos in Apocalypsi Joannes ab Antichristo perimendos esse dicit, licèt variæ vel de Henoch vel de Jeremia plurimorum fuerint opiniones, quòd alterum eorum, sicut Eliam, mori oporteat.* Ephrem Patriarcha Theopolitanus, vel Antiochenus apud Photium Cod. 229. tradit, *Henoch, Eliam, & Joannem Baptistam* post diuturni admodum temporis vitam, morte tandem

u *Thesaur. Ecclas. in Enoch. Ita & alii, ut Drus. in, Henoch, & Calviniani.*

x *Andreas in Apoc. 11. t. 6. Biblioth. PP. & Aretas in Apoc. 11. t. 9. Biblioth. PP.*

y *Apocal. 11. 3. &c.*

dem interiturns, sed in ictu tantùm oculi, ut iterum ad gloriam resurgant. S. Ephrem Syrus, Sermone de adventu Christi & Antichristi, Dei miserantis pietate committendum dicit, ut Henoch, & Elias Antichristo opponendi, ejusque doctrinam refutaturi, minas & sævitiam repressuri, proximum Servatoris adventum annunciaturi, veniant in mundum.

Hilarius Diaconus (z) observat, viros sanctos nunquam non persecutionibus vexari, ut Enoch, & Elias, qui à Deo missi adversùs Antichristum in mundi exitu pugnaturi sunt, *quos & persecutionem pati, & occidi lectio Apocalypsis testatur.* S. Ambrosius in Psal. 93 o. 10. bestiam ex abysso egredientem, nempe Antichristum, adversùs *Henoch, Eliam, & Joannem Baptistam*, testes à Deo pro Jesu Christo mittendos, uti docet Apocalypsis, pugnaturam testatur. Nomen S. Joannis Baptistæ legas, quemadmodum in Editionibus nonnullis, ita pariter in Mss. quibusdam, quanquam minori numero, uti observati Authores postremæ Editionis hujus S. Doctoris. S. Joannes in Apocalypsi nonnisi duorum testium meminit; & Evangelii authoritate compertum est, S. Joannem Baptistam capite obtruncatum ab Herode; ejus ergo nomen superfluere in Textu videtur.

z *Ambrosiast. in 1. Cor. 4.*

S. Hieronymum consuluerat Marcella (a), an singuli homines morti & resurrectioni destinentur, quando juxta Apostolum coram Jesu Christo in aera producendi erunt (b). Ambigebat illa, num Henoch & Elias ipsi pariter inter mortuos futuri essent; quippe quos occidendos ab Antichristo notet S. Joannes in Apocalypsi. S. Hieronymus ultrò admittens veritatem eorum, quæ de adventu & morte duorum Prophetarum scripserat Marcella, respondit, eos qui fortè superstites ad illum Domini adventum pervenient, coram Judice elevandos in corpore, novis dotibus gloriæ & immortalitatis auctos. Paria docet S. Augustinus contra Julian. l. 6. c. 39. hæc habens de Henoch, & Elia: *Creduntur ad exiguum temporis redituri in hanc terram, ut etiam ipsi cum morte confligant, & quod primi hominis propagini debetur, exsolvant.* S. Gregorius Magnus (c): *Henoch, & Elias ad mundum revocabuntur, & crudelitatis sævitiam in sua adhuc mortali carne passuri sunt.*

a *Hieron. ad Marcellam Epist. 148. p. 347. Vet. Edit.*
b *1. Thessal. 4. 16.*
c *In Job cap. 28. l. 14. c. 22. Vide & in Ezechiel. hom. 12. l. 1. p. 1295. ver. 7. 8. 9.*

Pseudo-Prosper in Libro de Promissionibus & Prædictionibus c. 13. docet, eâ planè ratione, qua Moyses, & Aaron legatione ad Pharaonem functi fuor, & adversùs illos Jamnem & Mambrem Diabolus opposuit; ita pariter adversùs Antichristum à Deo missi stabunt Henoch & Elias, quibus tres Pseudo Prophetæ ab eodem Diabolo opponentur. Testium agmen claudet Cedrenus, Philippus Solitarius (d), S. Joannes Damascenus (e), in Patrum illorum sententiam concedentes. Tradit enim S. Damascenus, venturos in mundum Henoch & Eliam, & ut Antichristo resistant, & cor Patrum ad Filios reducant, id est, Synagogam ad Ecclesiam, & Judæos ad Christianos; quo functi munere, ait, ab Antichristo interficientur, statimque Dominus toto Majestatis apparatu, & naturæ humanæ exuviis ad gloriam circumdatus, eâ planè specie, qua ad Cælum ascendentem viderunt Apostoli, in terram descendet.

d *Dioptr. Rei Christ. in Biblioth. PP. to. 21. pag. 592. 593.*
e *Lib. 4. c. 27. pag. 300. D.*

Hanc tamen tot virorum doctissimorum suffragiis firmatam sententiam nunquam Ecclesia inter articulos fidei recepit, sive à fidelibus communi assensu probata est. Opinio est enim Theologica, cui repugnare, salvo veterum Patrum & Authorum Ecclesiasticorum, qui pro illa steterunt, obsequio, nunquam non licuit. Suspicantur aliqui, duos illos Testes apud S. Joannem, esse Moysem & Eliam, Legem & Prophetas [f]. Tenent alii (g), nomine illo duo designari Testamenta, Vetus & Novum, & utriusque Doctores ac Prædicatores. Alcasarius stat pro Moyse & Elia, sapientiâ nempe & zelo primitivæ Ecclesiæ testimonium ferentibus Jesu Christo; Moyses enim divinam ejus sapientiam commendat, Elias sanctitatem & zelum.

f *Arias Montanus & alii.*
g *Pannonius.*

De Elia & Eliseo, sive Elia & Moyse dictum explicat Victorinus Petaviensis (h), sed obiisse Moysem & Eliseum tam certum est, quàm quid aliud. Cùm de Jeremiæ morte nullibi scriptum reperiatur, Veteres omnes autumarunt, ait idem Scriptor, Jeremiam alterum esse è Testibus S. Joannis. Tres, non duos testes assignant Ephrem Patriarcha Antiochenus, & S. Ambrosius, nempe Henoch, Eliam, & Joannem Baptistam. S. Hilarius stare se significat pro sententia, quæ Moysem & Eliam tenet; quamquam fatetur, aliorum opinionem præferre Henoch sive Jeremiam. Moysi & Eliæ favent pariter Gagnæus, Catharinus, Maldonatus in Matth. 17. & Joachim Abbas.

h *Biblioth. PP. t. 3. pag. 418.*

Apocalypsis Oraculum non de futuro, sed de transacto tempore ita intelligunt aliqui, ut duorum testium nomine designatos credant Jesum Christum & S. Joannem Baptistam. De Sylvestro Papa & Menna Patriarcha Constantinopolitano, conatibus Eutycheris Heresiarchæ sese opponentibus, exponunt S. Antoninus, Lyranus, & Aureolus (i). Quæ sententiarum varietas satis indicat, amplam cuique dari opinandi in hac re facultatem.

i *Ita Ubertin. & Michael, & Ertzgenber in Pentaplo p. 509.*

Ex his quæ huc usque disserimus, statuendum arbitror, primò, quamquam nihil certi statui potest de translatione Henoch ex verbis Mosaicis, rem tamen extra controversiam ponere tum Apostoli Pauli oraculum, cùm Ecclesiasticæ traditionis authoritatem, quibus utique docentibus intelligimus, tanquam fide certum tenendum esse, virum hunc superstitem adhuc usque manere. 2. De pietate & virtute hujus viri nullum esse ambigendi locum, quidquid sentiant in contrarium Rabbini: versari autem modò in eo rerum statu, in quo, licèt mortali corpore indutus, nulli tamen cordis corruptioni obnoxius sit. 3. Quamquam non constare satis ex dissensu Patrum & Interpretum de loco transla-

lationis ejus videtur, si quis tamen propiùs eorum sententias perpendat, convenire satis intelliget in assignando Paradiso terrestri, quem alii in terra, alii in Cælo collocant. 4. Tandem, quanquam nullos certò opinandi limites præscribat Ecclesia, in determinandis duobus illis testibus in exitu sæculorum, de quibus in Apocalypsi, fateamur tamen oporter, sententiam illam, quæ venturum in mundum Henoch & Eliam præfert, multùm cæteris præstare sive antiquitate, sive merito & numero Scriptorum.

DISSERTATIO
DE LIBRO HENOCH.

Mirari subit profectò, quomodo fieri potuerit, ut priora illa Ecclesiæ sæcula, Fidelium sanctitate, & Martyrum numero adeò illustria, miracula & doctrinâ Apostolorum eorumque Discipulorum adeò felicia, tantam nihilominus intus & in se foverent hæresum corruptionem; externos verò hostes paterentur adeò perniciosos, molientes calumniis & blasphemiis invidiam Christiano nomini conflare plurimam. Inde tot falsa Evangelia, tot Pseudo Actus Apostolici, Apocalypses sivè Revelationes, rerum gestarum à viris in Ecclesia amplissimis Acta corruptissima. Inde abominanda Sectarum monstra, Simonianorum, Nicolaitarum, Gnosticorum, Carpocratianorum, Basilidianorum, Menandrinorum, aliarumque, quarum singulis asserendis sua erant corruptissima Evangelia, & scripti alieni planè ab Ecclesiæ doctrina Libri.

Aliud tunc temporis emersit adversariorum genus, quorum licèt minor esset nocendi voluntas, consilium tamen maximè obfuit Religioni; Authores nempe Apocryphorum quorumdam Librorum, qui Lucubrationibus suis nomina præscripserunt virorum, sive in Synagoga, sive in Ecclesia, sive apud Gentiles amplissimorum; rati id potissimùm conducturum, ut ad Religionem Christianam Judæos & Paganos converterent, si prædictum à viris apud illos magni nominis Christum demonstrarent. Ea fuit mens Scriptoribus illis, qui Lucubrationes obtruserunt sub nomine Trismegisti, Sibyllarum, Libri Henoch, quarti Esdræ, Testamenti duodecim Patriarcharum, sicut & alias ejusdem generis. Eâ fraude impositum est non rarò vetustissimis Ecclesiæ Patribus, quibus, non satis in ea re cautis, tanta virorum nomina fucum fecerunt.

Tantò fuit hujus artificii major pernicies, quantò infallibilior videbatur effectus; siquidem vel perniciosa illa Opera tanquam genuina, & Scriptorum, quorum præferebant nomina, syncera reputanda erant, ex quo erroribus etiam non infrequentibus in ejusdem farinæ Operibus fides asserebatur non suspecta: sive rejiciebantur tanquam apocrypha & impostorum fraude supposita; & eâ pariter notâ præjudicio quodam inurebantur syncera Apostolorum, & Apostolicorum virorum Opera; unde parum Fidelibus de fraude suspicantibus utilitatis; multa verò obtrectandi cæteris à fide alienis ansa, quippe qui vera à falsis secernere sive nollent sive non possent. Hinc minor etiam in Fidelibus sicut & in Infidelibus erga sacrarum Scripturarum authoritatem amor & observantia.

Liber Henoch, de quo modò, variè in Ecclesia receptus est. Primò illi quidem multum à prioribus Fidelibus delatum, quin & inter Canonicos à nonnullis receptus est, vel saltem inter Opera Religioni planè non repugnantia, quòd testimonium ab illo petitum in Epistola S. Judæ animadverterint; cum interim tamen alii minùs creduli & magis cauti vel fidem suam retinerent, vel tanquam apocryphum rejicerent. Porrò de ejus authoritate persuasi Patres, sententiam inde suam, quæ futilis licèt, maximè tamen apud Veteres obtinuit, retulerunt; nempe Angelorum perduellium manum, quòd in filias hominum turpi quodam tenerentur amore, excusso Dei jugo, junxisse se cum illis fœminis, iisque parentibus natos liberos corporis proceritate & criminum granditate apud Veteres sub Gigantum nomine fat notos.

De Libro Henoch primus omnium meminit S. Judas; post quem laudatur in Testamento duodecim Patriarcharum, vetustissimo illo planè, cujus sermo est apud Origenem hom. 15. in Josue. Ex eo Libro sententiam suam de connubio Angelorum cum filiabus hominum derivarunt S. Justinus Martyr (a), S. Clemens Alexandrinus (b), S. Irenæus (c), Tertullianus (d), Athenagoras Legat. pro Christ. S. Cyprianus de discipl. & habit. Virg. 3. 54. Lactantius l. 2. c. 14. Sulpicius Severus hist. Sacr. l. 1. Minutius Felix in Octavio, S. Ambrosius (e), Proclus & Psellus Philosophi Christiani. Hujus erroris origo est facilè Textus Septuaginta, in plurimis Exemplaribus ita ferens: *Angeli Dei videntes filias hominum, quòd essent pulchra,*

ac.

a *Apolog. 1. p. 44. & Apolog. 2. p. 55.*
b *Strom. l. 3. & 5. & Pædag. l. 3. c. 2.*
c *Iren. l. 4. c. 30. seu c. 16. nov. edit. & c. 70. n. 36.*
d *De Idololat. l. 2. c. 9. de cultu fœminar. c. 10. de veland. Virg. c. 7.*
e *De Noe & Arca c. 4. & de Virgin. l. 1.*

acceperant sibi in uxores ex omnibus, quas elegerant; quo loco Hebræus & Vulgata habet: *Videntes filii Dei filias hominum &c.* Præposterè igitur intellectus locus Septuaginta fabellæ de Angelorum defectione & connubio materiam struxit & occasionem.

Integrum Opus periit, fragmenta tantùm servantur, quibus desiderium amissi Operis non satis magnum inducitur. Hæc verba è Libro Henoch laudat S. Judas in Epistola ver.14. *Ecce venit Dominus in sanctis millibus suis, facere judicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impiè egerunt, & de omnibus duris quæ locuti sunt contra Deum peccatores impii.* *Hæc*, ait Apostolus, *prophetavit de his* (corruptoribus doctrinę Jesu Christi, quibus accommodat, quæ de impiis ante diluvium dicta sunt) *septimus ab Adam Henoch.* Author Testamenti duodecim Patriarcharum fragmenta quædam servat, quorum potissima dabimus infra. S. Irenæus l.4.c.30. docet Henoch, *cum esset homo*, legatione ad Angelos functum fuisse, & translatum fuisse. S. Justinus, aliique plures, quos supra recensuimus, de impuro quodam Angelorum in filias hominum amore tractarunt. Angelorum perduellium inventa plura recenset Tertullianus de cultu fœminarum l.1. c.2. è Libro Henoch. S. Hilarius in Psal.132. ver.3. tradit, in defectionem contra Deum terribilibus anathematismis inter se conspirasse, coactos in monte, cui exinde nomen manserit *Hermon*, idest *Anathema*.

f Chronogra- ph. p.51. & 24.

g Dan.4. 10. 14. 10. Heb. Hir. Aquil. Sym. Egregori, Vigiles.

h Syncellus p.16. refert, Egregoros è Cælo descendisse A. M. 1058. Subinde refert, Henoch divinitùs resciviſſe futurum diluvium A. M. 1423. & translatum illum in Paradisum A. M 1488. Deum mortis sententiam in Egregoros dixisse A. M. 2511. Diluvium verò consignat ad A M.2241. Quare post adventum Egregororum usque ad diluvium spatium relinquitur annorem 1543.

Sed majoris momenti, & ad doctrinam præ omnibus conferens, fragmentum recitat Syncellus in suo Chronico (*f*), & publici juris fecit omnium primus Josephus Scaliger ad Græca Eusebii: hujus autem hæc summa. Vigiles, Græcè Egregori, (ita ad Danielis (*g*) imitationem) fœminas turpi deperientes amore, mutuis se adhortationibus excitarunt, ut sibi in conjuges charas quisque puellas adscisceret. Semiexas vel Samsai Princeps Egregororum, coactam in celsissimi montis cacumen ducentorum manum ita affatus est: Vereor ego quidem, ne initi inter nos consilii vos terreat executio; quare ab incepto desistentes omnes in me unum perduellionis reum Dei vindicis furorem totum convertatis. Optimum proindè factu censeo, ut sacramentis & anathematismis nos invicem adigamus ad opus. Nec mora; statim omnes terribilibus sacramentis & obsecrationibus sese adstrinxerunt ad propositi operis executionem, ex quo monti nomen *Hermon*, i. e. *Anathema*. Supremorum perduellionis Authorum nomina hæc sunt: 1. Semiexas; 2. Atarcuph; 3. Araciel; 4. Cobabiel; 5. Horammamus; 6. Ramiel; 7. Sampsich; 8. Zaciel; 9. Balciel; 10. Azabrel; 11. Pharmarus; 12. Amariel; 13. Amagemus; 14. Thausail; 15. Samiel; 16. Sarinas; 17. Eumiel; 18. Tyriel; 19. Jumiel; 20. Sariel.

Anno ab orbe condito, ait idem Author, 1170. (*h*) Angeli seu vigiles connubia sua cum fœminis inierunt, perseverantes cum illis usque ad diluvium. Nata ea his trium liberorum genera, nempe *Enakim* filii; *Nephilim* nepotes; & *Eliudim* nepotum filii. *Enakim* sive Gigantes uxores & coævos suos res magicas & venenatorum poculorum usum docuerunt. Abzazel, sive Azabzel, decimus inter supremos illos Angelos perduelles, instruxit homines in rebus Chymicis, liquandorum & parandorum metallorum artem, armorum & bellicorum instrumentorum fabricam; rationem expoliendi ad usum gemmas, & ad fœminarum pellectum muliebrem supellectilem. Semiexas cæterorum Princeps, furoris & ultionis primus incentor, venena ex herbis exprimendi perniciosam artem docuit. Pharmarus (*i*), undecimus inter Principes, curiosas artes magiæ & astrologiæ invexit. Aeris signa explicavit Zaciel; astrorum cursum Balciel; astrologiam Cobabiel; terræ signa Araciel; solis Sampsich; Lunæ ad præsagia futurorum Sariel.

i Legunt alii Pharmacus i sive Pharmaceus, nempè venena conficiens.

Cùm igitur nati Gigantes cibum sibi ex hominum carne pararent, factum inde ut imminuto plurimùm hominum numero, paucitatem suam intelligentes, qui inter illos supererant, Deum precibus sollicitarent, ne charos sibi homines negligeret. Tunc quatuor Principes Angeli, Michael, Uriel, Raphael, & Gabriel coram Domino sese sistentes, verbis plurimis exaggerarunt mala intolerabilia, quibus Angeli perduelles terram vastaverant; nec siluerunt quæ à Gigantibus per dies singulos committebantur; repræsentarunt suspiria emissa à spiritibus animarum virorum illorum, in quos morte fuerat sævitum (*k*); illis è terra exitum plurima admissa crimina vetabant.

k Vide Dissertationem de natura animæ juxta Hebræorum sententiam.

Tunc Omnipotens Urieli præcepit, iret statim ad Noe filium Lamech, suisque verbis renunciaret diluvium non ita post multum temporis inducendum super terram, cujus imminens malum annunciaret hominibus; se verò compararet, ut à communi hominum fato eximeretur, quò plantarum & hominum in terra exitium repararet; novumque substitueret hominum genus, ad exitum usque sæculorum permansurum.

Oneravit pariter mandatis Angelum Raphaelem, ut catenis vinctum Azaelem projiceret in tenebras, ima etiam aperiret deserti Dudael, ut in profundam obscuritatem Angelum hunc perduellem conjiceret, super prærupta & acuta saxa constitutum; terram ab iniquitatibus suis omnibus repurgaret; ac tandem censum ageret hominum & criminum sibi commissorum.

Tum ad Gabrialem: Conferas te illicò ad Gigantes, superbos illos Egregororum filios, commissosque invicem in mutuam perniciem armare te illos jubeo & animare.

Præcepit tandem S. Michaeli, conferret se ad Semiexam totius seditionis principem, & coactum illum oculatum testem spectare cædem Gigantum filiorum suorum, raptaret ad extrema terræ hujus exator-

rem,

rem, ubi usque ad septuaginta generationes, nempe ad diem judicii, relegaret. Tunc, ait Deus, præceps agetur in chaos ignis æterni, perpetuo caludetur in carcere una cum cæteris perduellioois consortibus. Adiecit. Ad Gigantes è connubio Egregorum cum filiabus hominum natos quod attinet, in terra tanquam pravi quidam Spiritos pererrantes malorum erunt omnium, cædium, & ruinarum authoras; homines possidebunt, in terram projicient, sine cibo vitam tolerabunt, spectra formabunt & terriculamenta, angentur siti, aggredientor homines, torquebunt pueros. Mons verò ille initi consilii & conspirationis, ac terribilium sacramentorum infamis, diris subjicictur anathematismis, nivibus & algenti brumâ locas erit horrendus ad diem usque judicii, tunc flammis absumptus liquescet.

Legitur in eodem Opere, Aogelum Urielem, astrorum principem, anno Henochi 265. Mundi 1286. à Deo missum venisse docturum Henoch rationem mensis, anni, & solstitii. Hæc summa fragmenti Libri Henoch apud Syncellum. Dispescebatur totum Opus in duos saltem libros, cùm Syncellus primom laudet.

In fragmentis, quæ restant, nusquam legitur illud, quod è Libro Henoch S. Judas descripsit; nec fuisse unquam in Opere viri quidam docti suspicantur. Horum aliqui censent non è Libro aliquo, sed è traditione accepta Apostolum retulisse: aliis ea sedet opinio, Spiritûs Sancti revelatione didicisse Apostolum, quid Henoch olim vaticinando effatus fuerit (*l*): alii tandem censent, Authorem Libri Henoch nonnisi ex occasione loci S. Judæ consilium scribendi Operis suscepisse, ratum magnam ex inde Operi suo existimationem proventuram, tanquam Apostolo noto, probatoque.

l *Vide Herman. Witsii Meletem. Leidens. pag. 505. & Heidegger. hist. Patriarch.*

Sed facilè conjecturas has omnes evellam. Patres qui Librum Henoch utique legerant, & præ manibus habebant, sententiam ab Apostolo relatam contineri in illo satis apertè testati sunt; nec aliâ ratione, ait S. Hieronymus in Catalog. Script. c.4. *à plerisque rejicitur*, (Epistola Jacobi) *nisi quia de Libro Henoch, qui apocryphus est, assumit testimonium* (*m*). Vicissim Tertullianus ex Apostoli authoritate Libri hujus authoritatem vindicat (*n*). Quam sanè vim habuisset apud Fideles recèns conversos laudatum ab eodem Apostolo testimonium, si vel ex Libro parum assertæ fidei, vel ignoto prorsùs apud gentam, deductum fuisset? Opportunè quidem Sacer aliquis Author testimonio utitur Pagani Vatis cum Paganis agens, propriis velut armis illos conficiens; opportunè illud idem Pagani testimonium Fidelibus reduceret in memoriam, eas veritates, quas inculcat, vel Ethnicos non latuisse demonstraturus; sed ignotum vel minùs assertum Prophetæ oraculum ad extorquendam fidem, nullis aliis testibus productis, quis laudet? Itaque statuendum est, Prophetiam Henoch vel literis tunc traditam, vel traditione servatam apud Fideles obtinuisse.

m *Vide & in cap. 5. ad Tit.*

n *De cultu Famin. l. 1. c. 3. Accedit quòd Henoch ad Judam Apostolum testimonium perhibet.*

Ultrò enim admittimus servatum tunc apud Judæos traditionum quarundam, absque eo quòd literis traderentur, depositum. Hujus generis arbitramur quę refert Apostolus de Jamne & Mambre, later Pharaonis assistentibus, & prodigia Moysis eludere adnitentibus (*o*); inde pariter accepta altercatio S. Michaelis cum Dæmone de Mosaici cadaveris possessione. Cujus sanè traditionis occasione factum credimus, ut Liber scriberetur, nostrâ ætate servatus sub titulo *Petirath Mose*, sive *Assumptio Moysi*; scriptus utique post Jesum Christum, ubi apertissimè prodit mentio eversionis secundi Templi. Alter est autem Liber iste ab *Assumptione Moysis*, Veteribus sat cognita, qui plura ex ea afferunt, nusquam in priori illo legenda. Ex eo pariter traditionum fonte recepta credimus gesta quędam ejusdem Moysis apud Josephum relatâ (*p*); cujusmodi gesta memoriæ posteritatis commissa seriùs plerumque literis traduntur.

o *2. Timoth. 3. 8.*

p *Antiq. l. 2. c. 5.*

In traditionum ejusmodi censum referenda arbitror oracula Henoch, ex quibus deinde natus Liber sub ejus nomina. Nihil certi statuere possumus, an ante, sive post S. Judæ ætatem adornaretur; neque enim satis exactè constat scriptæ hujus Epistolæ tempus. Illud tamen asserimus, non antea digestum fuisse Opus, quàm post eversionem Templi Jerusalem per Romanos; de illa enim agit Author in fragmento, quod in Testamento Levi servatum est. Factu autem possibile censemus, ut S. Judas tandiù post Templi eversionem supervixerit, ut legere commodè potuerit Librum Henoch, Patribus deinda visum & excerptum; legere, inquam, potuerit, & eo, qui menti affulgebat, divino lumine, vel saltem populari traditione instructus, veritatem à fabulis distinguere, atque segregare. Sed conjecturæ omnes.

In ipsa ejus origine brevissimum fuisse Opus illud censet Grotius, quod deinde novis novisque accessionibus creverit, uti furtivis & apocryphis scriptis contigisse non semel constat. Solemne est Judæis, ut traditiones, quas magno numero servant, Patriarchis attribuant (*q*); & sub tantorum nominum obtentu, Doctores eorum, allegoriis & cabalæ studentes, varia obtrudunt Opera, fabellis & absurdis aliis plenissima; vel saltem nihil de veritate solliciti, ea in Libris illis tribuunt, quæ Lectorum aures mulcere arbitrantur. Georgius Syncellus factum reputat, ut Liber Henoch tractu temporis à Judæis & Hæreticis corrumperetur; sed conjecturas affert argumentis destitutas: indicet ille additiones, quibus subinde insertum est opus, indicet illarum tempora & Authores.

q *D. Simon. hist. Critic. l. 2. c. 25.*

S. Augustinus (*r*) Scribit: *Scripsisse nonnulla divina Henoch, illum septimum ab Adam, negare non possumus, cùm hoc in Epistola Canonica Judas Apostolus dicat*. Sed consultò à Synagoga è Canone Scripturarum rejecta illa arbitratur, & facilè *ob antiquitatem suspectæ fidei judicata sunt*. Reipsa autem occurrunt in Libro Henoch fa-

r *De Civit. l. 15. c. 23. & l. 18. c. 38.*

fabellæ quædam ad arbitrium confictæ, ut quæ refert de Gigantibus ex Angelis parentibus natis; unde conjectura ducitur, ab impostore quodam Lucubrationem illam scriptam, sive ab Hæreticis, alia plurima ejus generis Opera procudentibus, suppositia.

Censet itaque Sanctus iste Doctor, laudatum quidem à S. Juda Librum quendam Henoch, quod planè ex Textu Apostoli apertè satis non intelligimus. Non enim scripsisse Henoch, sive legi in Henoch hoc illud dicit; sed tantùm: *Henoch prophetavit*; quod planè illi traditione compertum esse potuerat. Sed quando ille aliquid scripsisset, egregiè demonstrat Augustinus, aliam fuisse Lucubrationem illam genuinam ab ea, quæ tunc obtinebat; duplici id ratione evincens: 1. Quòd Judæi à Canone Scripturarum ablegarunt; 2. Quòd futilia multa veritati & fidei repugnantia continet.

Josephus Scaliger (s) Librum Henoch vetustissimum arbitratur, scriptumque Hebraicè à Judæis, ut sub obtentu magni nominis simplicioribus imponerent. Sed non satis disertè de antiquitate illa mentem suam explicat, an scilicet ante, vel post Christum; etsi enim non nisi secundo Ecclesiæ sæculo prodiisset, vetustissimum utique Opus censeretur. Vix autem cum illo convenimus in iis, quæ de scripto Hebraicè Libro asseruit; ejus enim sententiæ argumenta nulla ex ipso Opere deducuntur. Hebraismos occurrere in illo non diffiteor; sed & Hebraismos pariter animadvertas in Græcis Hellenistarum Operibus, uti in Libris N. T. & in Macchabæis. Suspicatur Hottingerus, Græcum esse Operis Authorem, cujus rei argumentum exhiberi in nomine Pharmarus, sive ut ipse legit, Pharmachus; Pharmaceus enim Græcè est veneficus.

s *Not. ad Græc. Euseb. pag.405.*

Contendit D. Grabe (t), Librum illum deberi Judæo cuidam Authori ætate J. C. multò vetustiori; quod duobus argumentis demonstrat. 1. Alexander Polyhistor apud Eusebium Præpar. l. 19. c. 17. refert, tradi ab Eupolemo Henoch Astrologiæ Authorem fuisse, cujus rei honor Atlanti à Prophanis tribuitur; Atlantem autem Græcorum eundem esse virum ac Henoch Judæorum. 2. Liber Zohàr, scriptus, uti fertur, paulò post eversionem Templi per Titum, Librum Henoch laudat; laudat & R. Manahem tertio sæculo suppar.

t *Not. in Spicileg PP. t. 1. pag. 341.*

Hæc tamen ita diluas. 1. Neque Eupolemus, nec Polyhistor, vel Eusebius scripserunt, Henoch scripsisse aliquid de Astrologia. Nonnisi traditione apud Judæos vulgatâ refert Eupolemus; quare vulgatæ opinionis vel traditionis apud eas gentes merus est testis. Traditiones porrò illæ diutiùs in ore tantùm & memoriâ Vulgi servatæ sunt, antequam scriptis traderentur. 2. Quando Eupolemus satis disertè asseruisset, Henoch omnium primum scripsisse Libros astronomicos, quis asserenti crederet? 3. Judæi & Arabes plura viro illi Opera tribuunt; quorum tamen testimonia longissimè absunt à persuasione. Vulgatum est apud Arabes, Esdrim vel Idrim, qui ipsissimus est Henoch, omnium mortalium primum studuisse Astronomiæ (u), missaque illi à Deo 30. Volumina, quæ in sepulchro Adam unà cum Libris Seth condiderit; quo excusso sepulchro, Abraham Opera illa Henoch reperisse.

Author Hebræus libri Inchasim (x) comminiscitur scripta ab Henoch omnium primo de Astronomia Volumina, quæ sanè de Cælo, astris, & Magiâ agentia laudant RR. Salomon, Solem (y) vel Sullam, & Schem Tob (z). Probatur quidem his omnibus traditionis illius vetustas, qua Henoch in censu doctissimorum Astronomorum refertur; sed nihil planè minùs asseritur, quàm quòd Henoch sive aliquid scripserit; sive ejus Libros ad nos usque transmissos; sive assertam referre antiquitatem, si fortè extant, Libros ab Arabibus & Rabbinis laudatos; sive tandem hæc ipsa Henoch scripta confundenda esse cum Libro Henoch, de quo modò, Libro, inquam, non planè Astronomico, quanquam nonnulla levioris momenti ad illam utcumque referenda continet.

u *Elmacin. apud Hotting. hist. Orient. l. 1. c. 3. Aben Neph. apud Kirch. t. 2. Oedip. p. 67. &c.*
x *Vide August. Pfeiffer. exercit. de Henoch. c. 4.*
y *Additam. ad Libr. Inchasim p. 134.*
z *Schem Tob in Lib. Emonoth par. 3. c. 4.*

Secundo argumento D. Grabe repono, Librum Henoch laudatum in Opere Simeonis Joachidæ, inscripto Zohar (a), & in altero R. Manahem Recinetensis (b), alium esse planè à Scripto Patribus Ecclesiæ noto; loca enim à Rabbinis excerpta nullibi occurrunt in fragmentis è Libro Henoch superstitibus; nec sanè persuademur, Judæos Authores Scriptum illud adoptasse, in quo adeò clara de Jesu Christo testimonia, uti de facto in Libro Henoch occurrunt. Quando autem omnia cohærerent, Librum nempè, cujus meminit S. Judas, & Librum Zohar unum esse & eundem, tantamque vindicaremus Libro huic Zohar antiquitatem, quantam deferunt Judæi Cabalistæ, nihil pro remotissima Libri Henoch antiquitate inde deduceretur; potuit enim statim post Templi eversionem paruisse, ac subinde à S. Juda & post 4. vel 5. annos à Simeone Joachide laudari. Maxima absurdissimarum sententiarum portio, quarum est mentio in Libro Henoch, recurrit apud Josephum; uti illud de Angelorum in fœminas amore (c); de impiorum animabus homines obsidentibus & infestantibus (d); ut nihil dicam de nominibus Angelorum, quæ tantâ religione celabant Esseni (e). Porrò arcana illa, & recondita Judæorum scripta, facilè omnia prompsit Author Libri Henoch.

a *Vide Fabric. Apocryph. V. T. pag. 208. 209. not.*
b *Vide Drus. de Henoch. & Grab. Spicileg. PP. tom. 1. p. 355. not.*
c *Antiquit. l. 1. c. 4. p. 8.*
d *De Bello l. 7. c. 25. p. 981.*
e *De Bello l. 2. c. 12. p. 786.*

Veterum Patrum, quorum censum supra retulimus, plerique laudatum fuisse à S. Juda Librum Henoch persuasi, faciles etiam authoritatem Operi illi concesserunt; vix enim alioqui in absurdam illam opinionem descendissent, de Angelorum cum mulieribus concubitu, atque Gigantum ortu è parentibus Angelis &c. Si Librum hunc laudavit Apostolus, reputabant illi, syncerum illum censuit; vix enim Apostolus, Dei Spiritu ductus, id sibi sumpsisset, ut impostoris testimonio laudato, errandi offendiculum præberet Ecclesiæ.

Nec sanè illi fucum facere potuisset Prophetæ sive Patriarchæ nomen, fabulis refertissimo Libro impositum.

Fateamur tamen oportet, nunquam ab illis in Canonem receptum; quin & certum eos ubique constituere, ablegari illum à Canonicis Hebræorum & Christianorum Libris. Tertullianus inter potissimos ejus Libri assertores, disertè asserit, de cultu fœmin. l.1. c.3. *Scio Scripturam Henoch non recipi à quibusdam, quia nec in armario Judæorum admittitur.* Laudat identidem Opus illud Origenes, quin & doctrinam in nonnullis probare visus est; fatetur tamen libr.5. contra Cels. *Neutiquam pro divinis in Ecclesia habentur.* Et in Num. 24. hom.28. *Non videtur apud Hebræos in authoritate haberi.* Ac post laudatam ex illo sententiam, addit, in Jo. t.8. edit. Huet. *Si cui placet admittere Librum ut sanctum.* Hæreticos autem ille, sive remotissimæ antiquitatis vitium culpat, si à Canonicis Libris ablegetur; quanquam alioqui corruptionem nonnisi in levioribus quibusdam agnoscit.

Tertullianus, omnium inter Veteres potissimus Operis hujus æstimator, scriptum statuit à Propheta Henoch, afflatu Spiritûs Sancti. *Hæc prævidens Spiritus Sanctus .... præcinit per antiquissimum Prophetam Henoch* (*f*). Quòd autem à Christianis inter Canonicos non reciperetur, hanc affert rationem: *Opinor, non putaverunt illam* (Scripturam) *ante cataclysmum editam, post eum casum orbis omnium rerum abolitorem salvam esse potuisse.* Quasi scilicet fieri potuisset, ait Tertullianus, ut Noe Henoch ex filio nepos, diluvio utique superstes, & servandæ avi sui memoriæ, uti credere par est, studiosissimus, quique illi in munere concionum ad populum habendarum successerat, fieri, inquam, potuisset, ut Noe Scriptum tanti momenti & ad Religionem maximè necessarium negligeret. Quin & *Noe potuit*, addit Tertullianus, *eam* (Scripturam) *abolefactam violentiâ cataclysmi in spiritu rursus reformare. Quemadmodum & Jerosolymis Babylonicâ expugnatione deletis, omne Instrumentum Judaicæ literaturæ per Esdram constat restauratum.*

f De cultu Fœmin. l.1. c.3.

Addit idem Tertullianus: *Cùm Henoch eâdem Scripturâ etiam de Domino prædicavit, à nobis quidem nihil omninò rejiciendum est, quod pertineat ad nos;* eo magis quod de Scriptura legimus, Divini Spiritûs afflatu scripturam illam instruendis moribus aptissimam esse. Si Scripta illa Judæi abjecerunt, nimis apertum de Christo testimonium illos avertit. Cùm tandem Apostolus Judas Operi huic tulerit testimonium, probandi illum necessitas nobis imponitur.

Hæc Tertullianus de authoritate divina ejus Operis, futilia planè & nullius ponderis. Esto utique potuerit Henoch Opus scribere ante diluvium; scriptum illud conservare potuerit Noe; abolitum reparare potuerit, uti ab Esdra in Libris V.T. factum dicitur; quid inde? Jesu Christi meminit Liber Henoch, Christianorum Religioni favet; instruendis moribus valet plurimùm, quid inde? S. Judas Opus probat: hoc utique probandum est. Probat ille quidem laudatam à se prophetiam, sed reliqua ejusdem Libri fortè nec vidit unquam.

P. Boulducus Capuccinus plus etiam aliquid quàm Tertullianus evincit, authoritatem enim hujus Libri restituendam, & super modium lucernam ejus imponendam suscipit. Vocat in auxilium veteres Patres, qui Opus non sine honoris elogio laudantes, Authoris tamen mentem non satis, ut ille quidem autumat, assecuti sunt: Veniam rogat à SS. Hieronymo, & Augustino, si eùm illi corruptum, suppositum, vel confictum putarint, ipse contraria demonstret, ostendens allegoricum esse Opus, quo sub verborum emblemate Scriptor simplicissimam historiam refert, nec obscurè à Moyse expressam. Vigiles sive Angeli è Cælo dilapsi, fœminas deperientes, factâ à Deo discessione, parentes Gigantum, authores excantationum, & immodici fœminarum cultûs, fuci, armorum, auri, & argenti, Vigiles, inquam, illi ipsissimi sunt *filii Dei* apud Scripturam (*g*), posteri Seth & Enos, qui post naturæ arcana penetrata, scientiâ suâ abusi sunt seducendis puellis filiabus hominum, nempè è Caini posteris natis.

g Genes. 6. 4.

Filii illi Dei, Angeli cælestes, vitam monasticam sub Cainan & Enos profitebantur; cujus rei merito Angelis fermè pares, è tanto demùm virtutis culmine excidentes, professionem suam deseruerunt, fœminas, ducentes quarum erant mores corruptissimi. Nati ex illis Gigantes, nempe fastosi illi homines, qui impietate & licentiâ suâ vel parentum etiam crimina excesserunt. Principes Vigilum, Patres utriusque Ordinis, Cinæorum nempè, & Enosiorum, apostasiæ crimine irretiti, subjectos sibi Monachos eâdem vitii contagione infestarunt.

Hæc allegoricæ hujus historiæ veritas à Patriarcha Henoch scriptæ, & in Arca unà cum exuviis Adami protoparentis à Noe ex filio nepote solerti curâ servatæ. Fortè tamen non omnia, quæ in ejus Libro leguntur, Henochum habent Authorem; sed ea quæ ad tempus post ejus translationem spectant, Noe eodem afflatus Spiritu ad institutionem posteritatis censuit adjicienda.

In suo hoc systemate excogitando pompam ingenii exhibuisse Boulducum, facilè omnes concedent; sed de veritate, non de ingenio est quæstio. Veritati autem asserendæ solidiora argumenta desiderantur. Nihil esset utique certi in Sacra Scriptura, semel hac datâ viâ, sive ut historiæ vertantur in allegoriam, sive ut allegoriæ in historiam. Si utique constaret, Librum Henochi nomine inscriptum Sacrum esse & Canonicum, hanc deflectendi in allegoriam absurda quæque in illo expressa rationem probaremus. Ita enim factum constat, si quando occurrunt minùs exactæ quædam & populares phrases in Sacris Libris. Sed Opus nunquam inter Canonica recepit vel Ecclesia vel Synagoga: ut quid igitur pro excusanda historia supra fidem

la-

aboremus? ot quid indigno authoritate Libro authoritatem conciliare tanto animi nisu conemur?

Si Judæi veluti Canonicum Opus illud recepissent, maximo erga illud obsequio utique tenerentur; laudassent Sacri Authores, nec ignorassent Josephus, & Philo. Quid non indagassent de charactere, & sermone, quo primùm fuisset scriptum? quomodo & qua ratione ad nos pervenisset? Origenes, Eusebius, & S. Hieronymus Originalium Textuum Sacrorum Librorum diligentissimi scrutatores, ut quid Textum Henoch neglexissent? Ecclesia, qua tenetur observantiâ erga Henoch & S. Judam, nunquam in situ squallescere illum permisisset, si tanto nomine censuisset dignum. Invidia utique in S. Spiritum crearet, si quis auderet Scriptori illi Divino tam absurdum, tam futile atque erroribus scatens Opus vindicare.

Nec ingenui est hominis, si quis authoritate & nomine S. Judæ textum è Libro Henoch excerpentis abutatur. Paganos Vates, & Libros Apocryphos laudavit S. Paulus: quis unquam scripta illa Opera censuit consacranda? Laudat, inquam, ille Aratum (h), Menandrum (i), Callimachum sive Epimenidem (k), excerpit quædam è Libro apocrypho Eliæ (l): *Quod oculus non vidit, nec auris audivit &c.* Et ad Galatas 6. 15. *In Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed nova creatura*; quæ verba è revelatione Moysis deducta sunt. Et ad Ephesios 5. 14. *Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus*; quod legitur in Opere apocrypho sub Jeremiæ nomine. Nec tamen inde rectè inferas, apocrypha hæc scripta canonicam habere & divinam authoritatem; sed Spiritus Sanctus loquens in Apostolo illum dirigebat, ut vera à falsis secerneret. Nec aliud nos recipere uti sacrum cogimur, nisi quod Apostolus in sua scripta transferens veluti consecravit (m). *Qui putant totum Librum debere sequi eum, qui Libri parte usus sit, videntur mihi & apocryphum Henochi, de quo Judas in Epistola sua testimonium posuit, inter Ecclesiæ Scripturas recipere, & multa alia quæ Apostolus de reconditis est locutus.* Hæc S. Hieronymus.

Veteres quidam Patres, quibus grande illud nomen Henochi, & relatum à S. Juda testimonium fucum fecerat, Opus illud & laudarunt & probarunt. Si ex illis quidam Canonicis Libris æquare illum visi sunt, laudanda est doli minimè conscia mens; laudanda observantia in nomina S. Judæ & Henoch, de qua ne fortè decederent aliquid, ab examinanda regulis criticis veritate abstinuerunt. Erraruut in facto quodam, non in dogmate; nec ex eorum errore quidquam inferendum est. Neminem fore arbitror nostrâ ætate, qui asserendum hunc Librum Henoch Authori suscipiat; si autem alterius est ab Henoch impostoris, ast planè illi fides prorsùs detrahenda, nisi fortè illius nonnulla ab Authore aliquo inspirato, tanquam à falsis vera segregante, probentur.

h Act.17. 28.
i 1. Cor.15. 33.
k Tit.1. 12.
l 1. Cor.2.9.

m Hieron. in Epist. ad Tit. c.1.

Cavendum est nobis de cætero, ne totam antiquitatem in favorem ejus Operis versam arbitremur. Doctissimi inter Patres studii nihil, contemptùs plurimum erga illud exhibuerunt. Origenes, uti supra animadvertimus, nec recipi ab Ecclesia, nec à Synagoga testatur. S. Hilarius in Ps.132. vers.3. frigidè satis de illo: *Nescio cujus Liber extat.* Hieronymiaster in Ps. 132. 3. *Manifestissimus Liber est, & inter apocryphos computatur*; ex eo autem sententiam se produxisse dicit, *non in authoritatem, sed in commemorationem.* Vitio tandem vertit Origeni, quòd eo Libro apocrypho usus sit, hæresibus suis asserendis. S. Hieronymus de Script. Eccles. c.4. agens de Epistola S. Judæ: *Quia de Libro Henoch, qui apocryphus est, in ea assumit testimonium, à plerisque rejicitur.* S. Augustini mentem supra vidimus; qua enim est sapientiâ & moderatione vir Sanctus, ita de illo differit de Civitate l.17. c.38. *Quorum scripta, ut apud Judæos & apud nos in authoritate non essent, nimia fecit vetustas, propter quam videbantur habenda esse suspecta, ut proferrentur falsa pro veris.* Criticorum doctissimi nostræ ætatis minùs etiam quàm Patres illi scripto apocrypho favent.

Si quis autem ex me quærat, cuinam Authori tribuendum? Respondeo statim; non quidem Henoch, Noe, vel Sacro alicui Scriptori; non Judæo alicui, diu ante Jesu Christi ætatem scribenti; non Hellenistæ, qui Græcis literis illud tradiderit. Imposturam credimus viri Christiani ex Judæis, qui Græcè scripserit, juxta receptas vulgò apud suos traditiones; adjectis nonnullis ad Jesum Christum conducentibus, ut Judæis fratribus suis salutari mendacio faveret. Quod plus nimio Christianismum redoleret, ideò à Judæis rejectum Opus suspicatur Tertullianus de cultu fœm. lib. c.3. *A Judæis potest jam videri rejecta (ista scriptura) sicut & cætera quæ Christum sonant.*

Sunt equidem in Testamento duodecim Patriarcharum fragmenta plura ejus Libri, quæ Christianum Scriptorem sanè produnt. In Testamento Levi: *In Dominum manus imponentes in omni malitia, & confundentur in vobis fratres vestri, & omnibus gentibus fietis illusio.* Et paulò infra: *Virum, renovantem Legem in virtute Altissimi, erroneum appellabitis. Et in fine, ut æstimabitis, occidetis eum, nescientes ipsius resurrectionem, innocentem sanguinem in malitia super capita vestra recepturi. Propter ipsum erunt sancta vestra deserta usque ad pavimentum prophanata, & non erit locus vester mundus; sed in gentibus erit maledictio, atque desperatio auget vos, donec ipse rursus visitabit & miserens recipiet vos in fide & aquâ.*

Et in Testamento Nephtali: *Impiè agent, & dispergetvos Dominus super faciem universæ terræ, usquequo venerit misericordia Domini, homo faciens misericordiam & justitiam in omnes, qui longè sunt, & qui propè sunt.* Et in Testamento Benjamin. *parte vestra fiet Templum Dei, & glo-*

riosum erit in vobis. Quoniam ipse Dominus accipiet Regnum, & duodecim Tribus illic congregabuntur, & omnes gentes, usquequo Altissimus mittat suum Salutare in visitatione Unigeniti. Et ingredientur in primum Templum, (fortè in anteriorem partem Templi) *& illic Dominus injuriam patietur, & contemnetur, & ligno exaltabitur. Et erit velum Templi scissum, & descendet Spiritus Domini super gentes, ut ignis effusus est. Et ascendet ex Inferno, ascendet à terra in Cælum. Recordabitur quàm fuerit humilis in terra, & quàm gloriosus in Cælo.*

Sola eorum locorum inspectio Christianum Authorem satis demonstrat; datur etiam suspicandi locus, num ipsissimus sit Testamenti duodecim Patriarcharum Scriptor, quòd postremi hujus Operis Author in laudandis Libri Henoch testimoniis munensitatem plus nimio affectet. Stili utrobique affinitas, barbarismus, & rustica Hellenistæ phrasis, Hebraismi frequentes utrobique, quibus vix unquam desuesceret Scriptor aliquis Judæus. Spectare hîc licet traditiones & dogmata Synagogæ, spectare Jesum Christum, ejus adventum, passionem, mortem, resurrectionem, ad Cælum ascensionem, ad Inferos descensum, S. Spiritûs illapsum, Templi Jerusalem eversionem, dispersionem Judæorum, & æternum illud opprobrium, quo florentis jam gentis facies in pœnam necis Jesu Christo illatæ obducitur; hæc autem omnia historicè magis quàm propheticè expressa. Scripta hæc igitur credimus post factum, à Christiano quodam Authore, zelo quidem, sed non secundùm scientiam, flagrante! Christiana enim Religio nihil habet cum piis hisce fraudibus, solâ sui veritate ad homines pelliciendos sat potens. Aliam inierunt viam Apostoli in Evangelii prædicatione: omni enim metu posito, Jesum Christum & hunc crucifixum prædicarunt (n), *Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam; est autem Dei virtus & sapientia illis, qui fidei donum receperunt.* Si ergo S. Judas legit Henochi Librum, paulò sanè postquam scriptus est in ejus manus devenit; non enim ejus epocham constituendam censemus, nisi post Templi per Romanos eversionem; qua pariter eversione multò recentiorem Epistolam S. Judæ non arbitramur.

Præter Librum Henoch, de quo hactenus, & triginta illa volumina missa, uti quidem ferunt, à Deo ad Edrim, ac cæteros Astronomiæ Libros, quos Henocho supponunt Judæi, & de quibus nos egimus supra; sub ejus nomine Æthiopes volumen servant, de quo hîc aliqua libanda, ne ex Operibus tanto viro adscriptis aliquod prætercam. Gassendus in vita D. Peirescki refert, Virum illum doctissimum cum rescisset à P. Ægidio Lochiensi Capuccino, qui plures annos egerat in Ægypto, servari in ea regione Librum Henoch, literis Æthiopicis scriptum, Europæis nostris prorsus incognitum, nec sumptibus nec labori pepercisse, ut illo potiretur. Post ejus obitum, transiit Ms. illud in Bibliotecam Cardinalis Mazarini, ac deinde in Regiam, in qua thesauri loco servatur.

D. Ludolphus Lutetiam veniens (o) anno 1683. Ms. observavit, cujus ille famam audierat, atque Authorem Operis prodidit Bahadam Michaelem; esse autem asseruit Librum fabulis refertissimum, illi prorsus similem, qui sub Libri Henoch nomine laudatur à Syncello; quod postremum Opus Michael ille & excerpsit, & fabellis de suo plurimis auxit; ita e. g. catalogum longè majorem instruit perniciosissimarum artium, quas discipulos homines perduelles Angeli docuerunt.

Legitur ibi pariter singularis Lucubratio de ortu Henoch, cujus Author inducit Angelum de mysterio SS. Trinitatis ita disserentem, veluti si Theologus aliquis doceret in cathedra; ad mysterium illud relata loca quædam Scripturæ exponit; ex quo conjectura non levis Christianum Authorem prodit. Post hæc omnia refert certamen à S. Michaele cum Setnaele Principe Dæmonum initum. Rideas profectò ad historiam duorum Imperatorum &, quæ illis parent, copiarum.

Setnael procerus est 10000. Angelicis cubitis, vastissimum præfert oris hiatum 40. cubitorum, faciem habet ita longam, ut diurni itineris viam exæquet; utriusque oculi supercilia intervallum duorum itineris dierum discriminat; caput assurgit in montem celsissimum; oculos habet ita enormes, ut vertendis illis 7. dierum spatio sit opus; fluvium evomit ex ore cùm expuit. Hoc specimen Libri Henoch, quem D. Peireskius tanto molimine ex Ægyto procuravit.

Ex dictis hucusque statuendum est, primò Henoch nullum facilè scripsisse Librum, vel sanè nullum eorum, qui sub ejus nomine laudantur, viro summo deberi. 2. Nihil certi asseri posse, an sententiam, quam sub nomine Henoch laudat S. Judas, è Libro Henoch, cujus supersunt fragmenta, decerpserit; seu potiùs Libri Author è loco S. Judæ struendi Operis sumpserit occasionem. 3. Librum Henoch non antea scriptum, quàm post eversionem Templi Jerusalem per Romanos, nempe post annum 70. J. C. 4. Authorem illius esse Christianum ex Judæo; nec facilè alium à Scriptore Testamenti duodecim Patriarcharum. 5. Opus illud nunquam in Canonem Judæorum vel Christianorum receptum fuisse. 6. Nihil certi affirmari posse, an Judæi Opus illud agnoverint; alterius enim esse argumenti videntur Libri Henoch, de quibus in Libris Zohar & Juchasim, ac Rabbinicis, alterius, inquam, ab Opere, cujus fragmenta leguntur apud Patres Græcos, & Latinos. 7. Vetustissimam obtinere apud Orientales traditionem de Henoch, tanquam Librorum Astronomiæ primo Authore; ex quo factum ut sub ejus nomine Libri plures vulgarentur. 8. Tandem Librum Æthiopicum ex Ægypto allatum, recentiorem esse imposturam, contemptu dignam & oblivione.

FINIS.

TA-

n 1. Cor. 1. 23.

o Comment. in histor. Æthyop. pag. 347.

TABULA CHRONOLOGICA GENERALIS HISTORIÆ BIBLICÆ.

Anno Mundi I. Periodi Julianæ 710.		Anno ante Christum 4000. ante Æram vulgarem 4004.
	MAteria, sive Chaos creatur. I. Dies: Lux creatur. II. Dies: Creatio Firmamenti. III. Dies: Creatio maris, aquarum, plantarum, & arborum. IV. Dies: Sol; Luna, & Astra creantur. V. Dies: Creatio Piscium, & Avium. VI. Dies: Creatio Animalium terrestrium, & Hominis. Bruta omnia coram Adamo à Deo producuntur, quibus Adam nomina imponit. Dein è latere hominis mulier à Deo creata, eidem Adamo in uxorem traditur. Introducti ambo in Paradisum terrestrem.	
	VII. Dies: Deus post absolutum creationis opus quiescens, requiem Sabbathi sanctificat.	
	X. Dies: Dæmon sub serpentis exuviis Evam tentat. Eva Dei præceptum transgressa, criminis sui consortem Adamum efficit. Ambo à Deo è Paradiso ejiciuntur, pauca post creationem diebus, & facilè decimâ die.	
2	Oritur Cain filius Adami, & Evæ.	3999
3	Oritur Abel.	3998
129	Cain fratrem suum Abelem occidit.	3871
130	Seth, filius Adami, & Evæ nascitur.	3870
235	Enos, filius Seth, nascitur.	3765
325	Cainan, filius Enos, nascitur.	3675
395	Malaleel, filius Cainan, nascitur.	3605
460	Jared, filius Malaleel, nascitur.	3540
622	Enoch, filius Jared, nascitur.	3378
687	Mathusala, filius Enoch, nascitur.	3313
874	Lamech, filius Mathusalæ, nascitur.	3126
930	Adam, 930. annis natus, obit.	3070
987	Enoch, post exactos 365. vitæ annos, transfertur.	3013
1042	Seth, filius Adam, annis natus 912. moritur.	2958
1056	Noe, filius Lamech, nascitur.	2944
1140	Enos, annis natus 905 moritur.	2860
1235	Cainan, ætate grandævus 910. annorum, moritur.	2765
1290	Malaleel, annis natus 895. moritur.	2710
1422	Jared, annis natus 962. moritur.	2578
1536	Deus Noemum admonens de futuro diluvio, ire jubet ad anounciandam hominibus pœnitentiam, 120. annis antequam ipsum diluvium mittat. 1. *Pet* 3. 20. & 2. *Pet*. 2. 5 *Gen*. 6. 3.	2464
1556	Japhet, filius Noe, natu major, oritur. *Gen*. 5. 31. & 10. 21.	2444

Sem

A. M.		A.Chr.
1558	Sem, alter filius Noe, nascitur.	2441
1651	Lamech, pater Noe, annis natus 777. moritur.	2349
1656	Mathusala post productam diutiùs, quàm cæteri quique homines, vitam, annis natus 969. obit. *Gen.5. 27.*	2344
1656	Deus Noemum monet, ut ad ingrediendum in Arcam se disponat, ad diem 10. secundi mensis, Novembri & Decembri respondentia.	2344
	Die 17 ejusdem mensis, Noe unà cum uxore, & filiis, atque tribus uxoribus trium filiorum, in Arcam ingreditur.	
	Pluviæ perpetuæ super terram ruunt 40. diebus & 40. noctibus. Aquæ 150. diebus terræ superficiem operiunt.	
	Die 17. septimi mensis Arca in monte Ararat considet. Die primâ decimi mensis cacumina montium apparent. *Gen.8. 3. 4.*	
	Post 40. dies Noe corvum dimittit. *Gen.8. 6. 7.*	
	Post 7. dies columba ex Arcâ à Noe dimissa, statim regreditur.	
	Post 7. alios dies iterum dimissa, ad vesperam regreditur, virentem olivæ ramum in rostro tenens. Post alios septem dies avolans, iterum ampliùs non redit. *Gen.8. 12.*	
1657	Noe, ætatis anno 601. primâ die primi mensis, tectum Arcæ reducit.	2343
	Die 27. secundi mensis Noe ex Arcâ egressus, Sacrificium eucharisticum immolat. Carnes in escam hominibus à Deo permittuntur. Deus nunquam se ultra diluvium universale immissurum, datâ in pignus fidei suæ Iride, pollicetur. *Gen.8. 9.*	
1658	Arphaxad, filius Sem, nascitur.	2342
1663	Septem annis circiter post diluvium, Noe plantatâ vineâ, & largiùs epoto vino, inhonesto corporis habitu in somnum resolutus, sub tentorio jacet. Cham patrem irridet; & Noemus è somno experrectus, in Chanaan filium Cham, 6. sive 7. annorum facilè puerum, maledictum pronunciat.	2337
1693	Sale, filius Arphaxad, nascitur.	2307
1723	Heber, filius Sale, nascitur.	2277
1757	Phaleg, filius Heber, nascitur.	2243
1770	Circa illud tempus, homines ædificium turris Babelis aggressi sunt; sed Deus linguis eorum confusis, abstinere, atque in varias mundi partes se se dividere coegit.	2230
1771	Hic etiam exordium statui potest Monarchiæ Assyriorum per Nemrod *Gen.10. 9. 10.* Post eum annum, usque ad captam ab Alexandro Magno Babylonem, 1903. anni numerantur; quæ annorum summa cum observationibus Chaldæorum à Callisthene supputatâ congruit. *Porphyr. apud Simplic. l.3. de Cœlo.*	2229
	Imperium Ægyptium circa idem tempus authore Cham patre Mezraim cœpit. Duravit autem 1663. annis, usque ad captam Ægyptum per Cambysem. *Constant. Manass. in Annal.*	
1787	Rehu, filius Phaleg, nascitur.	2213
1819	Sarug, filius Rehu, nascitur.	2181
1849	Nachor, filius Sarug, nascitur.	2151
1878	Thare, filius Nachor, nascitur.	2122
1948	Aran, filius Thare, nascitur.	2052
2006	Noe, annis natus 950. moritur.	1994
2008	Abram, filius Thare, nascitur.	1992
2018	Sarai, uxor Abrami nascitur.	1982
2083	Abram in Ur Chaldæorum vocatur; quare in Charras, sive Haran Mesopotamiæ se confert. Ibi Thare pater ipsius, annis natus 205. moritur. *Gen.31. 31. 32.*	1917
2083	Abram in urbe Haran secundò vocatus, in Terram Promissionis unà cum Sarai uxore suâ, & Loth nepote suo, se conferens, in Sichem sedem constituit.	1917
2084	Abram in Ægyptum descendit. Pharao uxorem ipsius rapit; deinde viro restituit. Abram ex Ægypto egrediens, à Loth nepote suo dividitur.	1916
2091	Reges Sodomæ, & Gomorrhæ à Codorlahomor desciscunt.	1909
2092	Codorlahomor, unà cum aliis sibi fœderatis, in desciscentes à se Reges Sodomæ, Gomorrhæ, aliosque, bellum infert. Rebellibus prælio victis, Sodoma diripitur. Loth captivus ab hostibus deducitur. Abram illos insecutus fundit, ac receptâ prædâ Loth reducit. Melchisedech victori Abramo benedicit.	1908
	Dominus, inito cum Abramo fœdere, florentem illi posteritatem pollicetur. *Gen.15.*	
2093	Sarai famulam suam Agar in thorum viri introducit.	1907
2094	Ismael filius Abram, & Agar nascitur.	1906
2107	Novum fœdus Dei cum Abram, & nova longe posteritatis promissio. *Gen.17.* Deus nomen Abram in Abraham, & Sarai in Saram mutat.	1893
	Abraham tres Angelos sub itinerantium figurâ hospitio recipit, à quibus	

A. M.		A. Chr.
	bus orituri Isaaci spes ipsi facta est.	
	Sodoma, Gomorrha, Adama, Seboim, dilapsis Cœlitùs flammis absumuntur. Loth præservatur. In Segor sese recipit. Incestum cum geminis puellis filiabus suis committit.	
2108	Abraham, è valle Mambre digressus, in Bersabee venit.	1892
	Isaac, filius Abrahami, & Saræ nascitur. *Gen.* 17.	
2115	Sara, viso Ismaele cum Isaac ludente, pellere è domo Agar, & Ismaelem virum cogit. Agar Ægyptiam fœminam cum Ismaele conjugio copulat, ex qua Ismael plures genuit filios.	1885
2133	Fœdus Abrahami cum Abimelecho Rege Geraræ. *Gen.* 2.	1867
	Abraham filium suum Isaac in holocaustum Deo offerre parat. *Gen.* 22.	
2145	Sara. Uxor Abrahami, annis nata 127. moritur. *Gen.* 23. *v.* 2.	1855
2146	Abraham Oeconomum suum Eliezer, ad postulandam filio suo Isaaco uxorem, in Mesopotamiam mittit. Eliezer Rebeccam adducit. *Gen.* 24. & 25.	1854
2150	Nuptiæ Abrahami cum Cethurâ, ex qua plures filios genuit.	1850
2158	Sem, filius Noe, moritur, 500. annis post natum Arphaxad.	1842
2167	Rebecca, post longam 19. annorum sterilitatem, tandem, deprecante Isaaco, concipit.	1833
2168	Jacob, & Esau nascuntur.	1832
2184	Abraham, annis natus 175. moritur.	1816
2187	Heber annis natus 464. moritur.	1813
2200	Isaac Geraram concedit. Deus factas Abrahamo patri illius promissiones cum ipso innovat. Isaac fœdus init cum Abimelecho Rege Geraræ.	1800
2208	Nuptiæ Esau cum fœminis Chananæis.	1792
2208	Diluvium Ogygis in Atticâ 1020. annis ante primam Olympiadem.	1792
2231	Ismael, filius Abrahami natu major, annis natus 137. moritur.	1769
2245	Isaac imprudens Jacobo pro Esau benedicit.	1755
	Jacob in Mesopotamiam ad avunculum suum Labanum concedens, Liam primùm, deinde Rachelem ducit.	
2246	Rubeo, filius Jacobi, & Liæ nascitur.	1754
2247	Simeon, filius Liæ, nascitur.	1753
2248	Levi, filius Liæ, nascitur.	1752
2249	Juda, filius Liæ, nascitur.	1751
2259	Joseph, filius Rachelis, & Jacobi nascitur.	1741
2265	Jacob reditum ad parentes suos in Chananitidem statuit. Abeuntem Laban prosecutus in montibus Galaad assequitur. Esau obviam venienti progressus, amicissimè illum recipit. Jacob in Sichem pervenit.	1735
2273	Dina, filia Jacobi, solemnitates Chananæorum spectans, à Sichem filio Hemor rapitur. Acceptam injuriam fratres Dinæ nece Sichemitarum ulti sunt.	1727
2273	Benjamin, filius Rachelis, nascitur.	1727
2276	Joseph, annis natus 17. fratrum crimina ad patrem denunciat; quare invidiâ in se fratrum concitatâ, pretio ab illis divenditus, in Ægyptum adductus est, ubi mancipii loco à Putiphare emitur.	1724
2276	Circa ea tempora Juda ducit filiam Sue Chananæi, ex qua Her, Onam, & Selam genuit.	1724
2286	Joseph ab uxore domini sui Putipharis ad crimen sollicitatus, resistens, in carcerem detruditur.	1714
2287	Somnia duobus Præfectis Regis Pharaonis Joseph interpretatur.	1713
2288	Isaac, annis natus 180. moritur.	1712
2289	Joseph somnia Pharaonis interpretatus, è carcere liberatur, & totius Ægypti præfecturâ donatur.	1711
	Exordium septem annorum ubertatis prædictæ à Josepho.	
2290	Manasse, filius Josephi, nascitur.	1710
2291	Ephraim, alter filius Josephi, nascitur.	1709
2296	Exordium septem annorum sterilitatis prædictæ à Josepho.	1704
2297	Decem fratres Josephi ad frumentum comparandum in Ægyptum veniunt. Joseph, retento in custodiam Simeone, cæteros eâ conditione dimittit, ut fratrem suum Benjamin natu minorem ad se adducant.	1703
2298	Fratres Josephi in Ægyptum regressi, Benjamin adducunt.	1702
	Joseph se tandem fratribus prodens, in Ægyptum migrare illos unà cum patre cogit. Jacob eò cum totâ familiâ se confert.	
2300	Joseph pecuniam ex universâ Ægypto collectam, in Regia Æraria infert	1700
2301	Joseph, omnes Ægypti greges, quos Ægyptii, ut escas sibi compararent, divendere coacti sunt, Regi emit.	1699
2302	Ægyptii agros suos omnes, suamque libertatem pro recipiendis escis Pharaoni vendunt.	1698
2302	Finis septem annorum sterilitatis. Joseph greges, & agros Ægyptiis restituit, eâ conditione, ut quintam omnium proventuum partem Regi pendant.	1698

Ja-

A. M.		A.Chr.
2305	Jacob extremo morbo decumbens, benedictionem super Ephraim & Manasse pronuncians, amborum eventus prædicit. Annis natus 147. moritur.	1695
2369	Joseph, annis natus 110. moritur; antea tamen egressu Israelitarum ex Ægypto prædicto, rogat, ut ossa sua in Chanaanitidem transferantur.	1631
2385	Levi, annorum 137. grandævus, moritur.	1615
2427	Novus in Ægypto Rex, beneficiorum Josephi in totam regionem immemor, Israelitas persequitur.	1573
	Circa ea tempora Job florebat, vir sapientiæ, virtutis, & invictæ patientiæ laude insignis.	
2430	Aaron, filius Amram, & Jocabed, nascitur.	1570
2433	Moyses frater Aaronis in Nilo expositus, à filiâ Pharaonis invenitur, atque in filium Regię fœminę adoptatus, Jocabedę nutriendus traditur.	1567
2473	Moyses fratres suos invisens, Ægyptium, qui Hebræum opprimebat, occidit. Pharaonis metu, quem crimen comperisse norat, in Madianitidem secedens, Sephoram filiam Jethro ducit, ex qua duos filios Gersam, & Eliezer generat.	1527
2513	Deus in rubo ardenti Moysi greges soceri sui in deserto pascenti apparens, ire jubet in Ægyptum, liberandis ab oppressione adversario rum Israelitis.	1487
	Ille in Ægyptum regrediens, Aaronem fratrem suom obvium usque ad montem Oreb venientem habet. Ambo fratres Pharaoni se sistentes, Dei mandata exponunt. Pharao non recusat tantùm, sed & Israelitas novis oneribus opprimit. Moyses varia coram illo prodigia exhibet.	
	Prima Ægypti plaga. Aquæ in sanguinem trasmutantur, die 18. sexti mensis circiter.	
	II. Plaga. Ranæ totam terræ faciem infestantes, ædes universas invadont, die 25. ejusdem mensis circiter.	
	III. Cyniphes, sive culices, vel saltem pediculi, 27. ejusdem mensis.	
	IV. Muscæ omnis generis, circa 28. & 29. ejusdem mensis.	
	V. Pestis hominum, & brutorum, circa primam diem septimi mensis, qui deinde primus fuit anni Sancti.	
	VI. Ulcera, circa diem 3. ejusdem mensis.	
	VII. Grando, tonitrua, & ignes è Cælo, die 4. ejusdem mensis.	
	VIII. Locustæ Ægyptios agros vastantes, 7. ejusdem mensis.	
	IX. Tenebræ palpabiles, 10. ejusdem mensis. Eâdem die Moyses ipsum mensem primum anni Sancti constituit; Paschatis celebritatem instituit, atque segregari jubet agnum Paschalem, quatuor post dies immolandum.	
	X. Mors primorum nato, nocte inter 14. & 15. mensis Abiod. Eâdem nocte primum Pascha ab Israelitis celebratur; & Pharao facessere ex Ægypto populum cogit.	
2513	E' Ramesse noventes primâ die venerunt in Sochoth; inde in Ethan. Deflexo postea ad meridiem itinere, castrametati sunt in Pi-habiroth, inter Magdolum, & Mare, è regione Beel-sephon.	1487
	Pharao, cùm se dimisisse populum pœnituisset, abeuntes cum exercitu persecutus, ad Pi-hahiroth assequitur. Deus nubis columnam Hebræis assignat & in defensionem, & in ducem itineris. Moyses percussum prodigiosâ virgâ mare diffindens, viam per medium ejus sinum Hebræis aperit. Ægyptii eumdem transitum tentantes, omnes naufragio perierunt, die 20. primi mensis.	
	Moyses in adversam maris ripam succedens, in deserto Ethan iter facit, atque tridoi itinere tandem Maram pervenit, ubi injecto quodam ligno ingratus aquarum sapor corrigitur.	
	E' Mara moventes, veniunt in Elim, locum 12. fontibus irriguum, & 70. palmis amœnum. Post hæc, ad Mare Rubrum primùm, dein in deserto Sin castrametantur; obi Deus manna pluit. Post hæc ventum in Daphcam, Alus, Raphidim, ubi deductæ à Moyse è petrâ aquæ.	
	Circa eumdem locum Amalecitæ Israelitas aggrediuntur, & infirmos, qui reliqui exercitûs iter persequi non poterant, occidunt. Moyses, misso contra illos Josue, ipse interim in montis cacumine manus ad Cælum protendebat.	
	Die 3. tertii mensis post egressum ex Ægypto, Israelitæ ad radices Sinai castra habent, obi integro anno manserunt.	
	Moysi, conscenso monte, Deus significat, ineundo cum Israelitis fœderi præsto se esse; eâ conditione, ut populus in obsequio maneret. Moyses popolum conveniens, Dei conditiones exponit, atque populum ad fœdus ineundum paratum nanciscitur.	

Mon-

Montem repetens, populi voluntatem Deo renunciat. Deus descendere ad populum jubet, atque indicere, ut biduo ad recipiendam Legem se disponat; se interim tertiâ die ad eamdem Legem ferendam in Montem ascensurum. Caveat tamen populus, ne usque ad tertiam diem ad montem accedat; in transgressores verò capitali supplicio animadvertatur.

Die tertiâ gloria Dei montis vertici insidet, omnibus interim tubis, & tonitribus reboantibus. Moyses ad radices Sinai populum deducit, velut ad exhibendum Deo obsequium. Ipse montis verticem scandit: sed mox à Deo descendere jubetur, ac monere populum, ne montem conscendere audeat, mortis discrimen alioquin subiturus. Moyses, his executioni mandatis, Deum iterum conveniens, Decalogum recipit.

Descendens iterum, receptas à Deo Leges, cum præscriptis ab eo conditionibus, proponit; atque rebus ab illo propositis omnibus, populus acquiescit.

Regresso in montem Moysi, Deus judiciaria præcepta, quæ potissimùm ad politiam pertinent, proponit. Ille verò his acceptis, excitatis ad radicem montis 12. altaribus, victimas fœderi confirmando mactari jubet: sanguine postea è victimis defluente, librum Fœderis aspergendum præcipit; eodemque & populum in fœdus consentientem aspergit.

Hinc Moyses, Aaron, Nadab, Abiu, & septuaginta Seniores Israelis, conscenso monte gloriam Domini conspiciunt; statimque eâdem die aliis descendentibus, Moyses, & Josue servus ipsius, adbuc sex diebus, manent. Septimâ die, Dominus accersito ad se Moysi, ideam omnem Tabernaculi, ritus sacrificiorum, & nova quædam alia, spatio 40. dierum, exponit.

His evolutis, Deus post traditum Moysi Decalogum, duabus lapideis tabulis inscriptum, descendere actutum ad populum jubet, quem reum commissæ in vitulum aureum idololatriç denunciat.

Moyses viso suis oculis populo coram vitulo ludente, excandescens subitâ irâ, projectas tabulas lapideas frangit.

In castra demum advolans, dejectum vitulum comminuit, ac Levitarum gladio in populum idololatram sæviens, 23000. trucidat.

Mane alterius diei, succedens ad montem, veniam commissi à populo criminis à Deo impetrat. Jussus autem à Deo novas parare Legis tabulas, fidem ab eo nunquam deserendi Israelem obtinet.

Præparatis tabulis, Moyses iterum mane alterius diei montem repetens, gloriæ Dei visione recreatur. Cùm mansisset autem in monte 40. diebus, & totidem noctibus, scriptas à Deo tabulas Legis, quas antea paraverat, recipit.

Eâ dierum periodo evolutâ, descendens è monte, radiantem intuitu Dei faciem se referre ignorat. Obductâ velo facie, ad populum loquitur, cui Tabernaculi ædificio proposito, ad spontaneas oblationes invitat.

Injunctum præterea medii sicli tributum in singulos Israelitas, instituto in eam rem censu, atque 603550. hominibus enumeratis. Beseleel, & Oholiab operibus Tabernaculi dirigendis præficiuntur.

2514 Tabernaculum, & singulæ ejus partes eriguntur, die primâ primi mensis, anni 2. ab egressu ex Ægypto. 1486

Secundus census populi, primâ die secundi mensis.

Consecratio Tabernaculi, Altarium, Sacerdotum die 5. secundi mensis.

Census singularis Levitarum, qui omnes, loco primorum natu Israelis, obsequiis Tabernaculi dedicantur.

Die octava à consecratione Tabernaculi, sive dedicatione, Principes Tribuum, statâ quilibet die, munera Tabernaculó offerunt.

Jethro in castra venit, paucis diebus antequam Israel è Sinai moveat.

Die 20. secundi mensis, Majo, & Junio respondentis, Israelitæ moventes, veniunt Tabeeram, sive Incensionem: inde tridui itinere à castramentatione Sinai, ad Kiberoth-Avah, sive ad Sepulchra Concupiscentiæ perveniunt.

Eldad, & Medad in castris prophetant. *Num.* 11. 26. 27.

Deus coturnices ad populum demittit. *Num.* 11. 31. 32.

In Aseroth venientibus, Aaron, & Maria querelam in Moysem pro Sephorâ uxore ipsius excitant. Maria septem diebus extra castra manet. Succedentes in desertum Pharan, Rethmæ castra habent; deinde in Cades-barne, unde 12. selecti è singulis Tribubus viri, ad explorandam Chanaanitidem mittuntur.

Post 40. dies Exploratores ad castra reversi, in populo seditionem excitarunt, vulgantes, regionem illa incolas suos vorare. Caleb & Josue frustra rumorem compescere conantur: quare Deus interposito

A. M. | | A. Chr.

jorejurando, neminem se murmuris illius reum in Chanaanitidem dedocturum profitetur, quin & detenturum illos in deserto solidis 40. annis, donec genus illud universum deleatur. Præcipit igitur, ut verso itinere, mare Rubrum petant. Populus obsistens, Chanaanitidem petit, sed ab Amalecitis, & Chananæis in fugam acti, instantes à tergo hostes Horinam usque habent.

2515 Populus moram in Cadesbarne diutiùs trahit: inde verso itinere mare Rubrum repetit. Hęc nomina stationum, de quibus apud Moysem sermo.

1. Ramesse, *prima statio*.
2. Socoth.
3. Etham.
4. Beelsephon.
5. In deserto Etham.
6. Mara.
7. Elim.
8. Ad mare rubrum.
9. In deserto Sin.
10. Daphca.
11. Alus.
12. Raphidim.
13. Sinai.
14. Tabeera, sive Incensio.
15. *Statio* ad Sepulchra Concupiscientiæ.
16. *Statio* ad Hazeroth.
17. *Statio* ad Rethmam.
18. Remnon-Phares.
19. Lebna.
20. Ressa.
21. Ceelatha.
22. Mons Sepher.
23. Arada.
24. Maceloth.
25. Tahath.
26. Thare.
27. Methca.
28. Hesmon.
29. Moseroth.
30. Bene Jacan.
31. Gadgad.
32. Jethebata.
33. Hebrona.
34. Asion-gaber.
35. *Statio* ad Mozeroth.
36. Cades, sive *Aquæ Contradictionis*.
37. Mons Hor.
38. Selmona.
39. Phunon.
40. Oboth.
41. Jie-abarim.
42. Torrens Zared.
43. Bamoth Arnon.
44. Puteus.
45. Mathana.
46. Nahaniel.
47. Dibon-gad.
48. Helmon-Deblataim.
49. Mons Phasga.
50. Kedemoth.
51. Sethim, sive Abel-Satim.

In castris ad Cades-barne facilè seditio Core, Datan, & Abiron excitata est.

2552 Post iter 37. ferè annorum in desertis Arabiæ Petræ, & Idumææ, tandem Mozeroth ad Cades-barne perveniunt, anno 39. ab ingressu ex Ægypto. 1448

Moyses iter per Idumæam, missis ad Regem Legatis, poscit: ille tamen acquiescere recusat.

Israelitæ in Cades perveniunt, ubi Maria 130. annis nata, moritur.

Israelitæ penuriâ aquarum murmurant. Moyses aquas è silice educit; sed cùm ille simul & Aaron diffidere nonnihil de Deo viderentur, ambo ante ingressum in terram Promissionis ad interitum destinati sunt.

Post Cades, altera statio ad montem Hor habetur; ubi Aaron 123. annis natus, primâ die mensis quinti moritur.

Rex Arad Israelitas aggressus plures captivos abducit.

E' monte Hor Selmonam veniunt, ubi erecto æneo Serpente, Israelitis veneno anguium alatorum correptis Moyses medetur. Hæc tamen alii in Statione Phunon contigisse credunt.

Succedentes stationes ordine sunt: Phunon, Obhoth, Jie-abarim, Torrens Zared, Mathana, Nahaiel, Bamoth Arnon, Dibon-gad, ultra Torrentem Arnon, Helmon-deblathaim, mons Phasga, juxta urbem Kedemmoth.

2553 Sehon Rex Amorrhæorum, transitum per regionem suam Hebræis negat. Moyses illum aggressus, totam regionem subigit. 1447

Og Rex Basan prælio cum Hebræis inito, vincitur.

Israelitæ castra habent in agro Moabitico.

Balac Rex Moab, Balaamum ad imprecanda in Israelitas mala accersit.

Israelitæ in fornicationis, & idololatrię Beelphegor crimen incidunt.

Bellum Madianiticum.

Divisio regionis Sehon, & Og in Tribus Ruben, Gad, & dimidiam Tribum Manasse.

Moyses fœdus Israelitarum cum Domino innovat.

Moyses annis natus 120. mense decimo anni Sancti moritur.

Huic

A. M.		A. Chr.
	Huic Josue succedit, qui exploratores Jericuntem mittit primo mense Martio, & Aprili respondente.	
	Populus Jordanis vada die 10. primi mensis trajicit.	
	Manè Josue ritum circumcisionis innovat.	
	Manna pluere cessat.	
	Primum Pascha post transitum Jordanis die 15. primi mensis.	
	Jerico capitur.	
	Israelitæ in monte Hebal altare erigunt, juxta Moysis præceptum. *Josue* 8. 30. 35. *Deut*. 27. 2. 12. *&c.*	
	Gabaonitæ fœdus ineunt cum Josue.	
	Bellum fœderatorum Regum in Gabaonitas, quos Josue prælio vincit, precibus ejus sole, & lunâ immotis manentibus.	
2554	Bellum Josue in Reges Chanaan; quibus bellis integrum sexennium impendit.	1446
2559	Devictam regionem Josue inter Tribus Juda, Ephraim, & dimidiam Tribum Manasse dividit.	1441
	Promissam à Domino portionem Calebo concedit, atque hostibus ab eâ depellendis opem præstat.	
2560	Arca Domini, & Tabernaculum in Silo urbe Tribûs Ephraim statuitur.	1440
	Josue regionis portionem assignat Tribubus Benjamin, Simeonis, Zabulonis, Issachar, Aser, Nephtali, & Dan. Ipse sibi Josue sortem determinat Thamnat Sara in monte Gaas.	
	Tribus Ruben, Gad, & dimidia Manasse regionem suam transjordanicam repetunt.	
2561	Josue fœdus inter Dominum & Israelitas innovat.	1439
	Josue moritur, ac vacuam populi administrationem Seniores, spatio triginta annorum, habent: quo tempore bellum Tribûs Juda in Adonibesech contigit.	
2561	His Anarchia succedit, cujus temporis spatio Danitæ urbem Lais occupant.	1 39
	Eodem temporis intervallo historia Michę, atque data ab ipsius Ephod Idololatriæ causa incidit.	
	Bellum etiam duodecim Tribuum in Tribum Benjamin, in ultionem illatę in uxorem Levitę cujusdam injurię.	
	Deus submissis Prophetis aberrantes à recto Hebręos reducere conatur; frustra tamen. Quare sub jugum hostium illos agi permittit.	
2599	Prima capivitas Israelitarum sub Chusam Rasathaim Rege Mesopotamiæ. Othoniel, prælio victo Chusan, populum à servitute liberat, 40. annis post obitum Josue.	2405
2661	II. Captivitas sub Eglone Rege Moab, 62. annis post restitutum ab Othoniele populum.	1339
2679	Aod oppressus revelat, 80. annis circiter post victoriam Othonielis.	1321
Incerto	III. Captivitas Israelitarum sub Philistæis. Sangar populum liberat.	
2719	IV. Captivitas sub Jabin Rege Azor, Desiit post 20. annos authoribus Deborâ, & Barach. Duravit ab anno 2699. usque ad 2719.	1281
2752	V. Captivitas sub Madianitis.	1248
2759	Populo liberando Gedeon à Domino suscitatur.	1241
	Gedeon Israeli jura dedit 11. annis, ab a. 2759. usque ad 2768.	
2768	Abimelech, filius Gedeonis, Regnum sibi in Sichem procurat.	1232
2772	Triennio post occiditur.	1229
2772	Thola Israelem post Abimelech judicat 23. annis.	1228
2795	Jair Tholæ, in Transjordanis potissimùm, succedit; atque 22. annis rerum potitus est.	1205
2899	VI. Captivitas sub Philistæis, & Ammonitis.	1201
2817	Israelitas Transjordanos Jephte in libertatem sevocat.	1183
2820	Urbs Trojæ capitur, 400. annis ante primam Olympiadem.	1180
2823	Jephte moritur, cui Abesan succedit.	1177
2830	Abesan moritur, atque Elon rerum potitur.	1170
2840	Obitus Elonis. Abdon præficitur.	1160
2848	Obitus Abdonis, post quem Eli Summus Sacerdos Israelem judicat.	1152
2849	Samuel nascitur.	1155
	Sub eo judice, Deus Samsonem suscitavit. Natus est Samson Anno M. 2849.	
2865	Samuel cum Domino agere incipit.	1139
2867	Samson cum fœminâ Thamnatæâ conjugio jungitur; unde cœpta occasio muneris sui, defensoris nempè Israelis, exercendi.	2533
2868	Messes Philisthæorum immissis 300. vulpibus faces trahentibus absumit.	1132
2887	In potestatem Philisthæorum, agente Dalilâ, veniens, ipse sibi, concusso Templo Dagon, pereunte simul ingenti Philisthæorum turbâ, necem consciscit. Israelem defendit spatio 20. annorum ab an. 2867. usque ad 2887.	1113

A. M.		A. Chr.
2888	Bellum inter Philisthæos, & Israelitas. Arca Domini à Philisthæis capitur. Eli Summus Sacerdos, post judicatum Israelem 4. annis, moritur.	1112
	Philisthæi Arcam unà cum muneribus remittunt; quæ in Cariat-iarim deponitur.	
2888	Samuel in Ducem, & Judicem Israelis eligitur.	1112
2908	Israelitæ Philisthæos vincunt.	1092
2909	Regem à Samuele postulant.	1091
	Sauli Regnum fortitò obtingit, & in cætu populi Masphæ consecratur.	
	Urbem Jabes Galaad ab obsidione Ammonitarum Saul liberat.	
2911	Philisthæos è Machmas depellit.	1089
	Bellum Philisthæorum in Saulem. Israelis copiæ in Galgalis coactæ visis hostibus terrentur.	
2919	Saul, reus transgressi mandati Samuelis, à Deo rejicitur.	1081
2930	Jonathas prodigio Philisthæos vincit.	
	David filius Isai nascitur.	1070
2941	Bellum Saulis in Amalecitas. Amalecitæ vincuntur; sed Saul, quòd Dei jussionibus morigerum se non præbuerit, ab ipso rejicitur.	1059
2942	Samuel mittitur à Deo in Bethleem, ut Davidem in Regem Israelis inungat.	1058
	Bellum Philisthæorum in Israelitas. David singulari prælio Goliat occidit.	
2943	Saul gloriæ Davidis invidens, ejus necem molitur.	1057
2944	David ad Achis Regem Geth confugiens, ibi tamen agnitus, in Moabitidem secedit.	1056
	Abimelech, cæterique Sacerdotes à Saule occiduntur; Abjathar ad Davidem transit.	
	Ceila obsidione à Philisthæis pressa, à Davide liberatur.	
2945	David in desertum Ziph confugit. Saul copias in illum ducens, accepto subitæ Philisthæorum irruptionis nuncio, abstinere ab eo persequendo cogitur.	1055
2946	David in vicinis En-gaddi se recipiens, Regem solitarium in obscuro antro, ubi ipse cum suis latebat, nactus, illæsum relinquit.	1054
2947	Samuel, 98. annis natus, moritur. Israelem ante Regnum Saulis judicaverat 21. annis; post Saulem verò ad 38. ulteriores annos vixit.	1053
	David in desertum Pharan secedit. Nabelis historia, David Abigailem ducit; dein ad desertum Ziph transiens, in tabernaculum Saulis noctu sese insinuans, lanceam, & vas aquæ ibidem nactus, subripit. Tandem ad Achis Regem Geth aufugiens, Sicileg in sedem sibi suisque obtinet: ibique anno & 4. mensibus moratur.	
2949	Bellum Philisthæorum in Saulem. Saul evocari sibi animam Samuelis postulat. Prælio victus necem sibi infert.	1051
	Amalecitæ, absente Davide, Siceleg diripiunt; sed mox David abeuntes insequutus, & prædam omnem, & captivos recipit.	
	Isboseth filius Saulis, agente Abnero, Rex salutatus, in Mahanaim urbe transjordanâ sedem constituit.	
	Davidi à Tribu Juda regnum confertur; qui secundò in Regem inungitur. Hebrone regnat.	
2951	Bellum inter Isboseth & Davidem, quod 4. vel 5. annis duravit.	1049
2956	Abner, relicto Isboseth, cum Davide convenit; sed à Joabo proditione interficitur.	1044
	Isboseth in suo lecto occiditur.	
	Universi Israelis Regnum Davidi confertur; qui proinde tertiò in Regem Hebrone ungitur.	
2957	Jerusalem, pulsis Jebusæis, à Davide capta, in sedem Regni constituitur.	1043
2958	Bellum Philisthæorum in Davidem, Philisthæi prælio victi ad Baal Pharasim.	1042
2959	Arca Domini à Cariat-iarim in Jerusalem David ducendam statuit; sed in ædibus Abinadabi deponitur. Post tres menses tandem in Regiam Davidis domum transfertur.	1041
2960	David Templi Domini fabricam molitur; sed à Prophetâ Nathan monitus, consilium deponit.	1040
	Bellum sexennale Davidis in Philisthæos, in Adarezer, in Damascum, & Idumæos.	
2967	Bellum Davidis in Reges Ammonitarum, ob acceptam ab ejus Legatis à Rege illarum gentium injuriam.	1033
2968	Bellum Davidis in Syros, qui copiis Ammonitas juverant.	1032
2969	Joab obsidione premit Rabbath Metropolim Ammonitarum. David & in thorum Uriæ & in ejus vitam reus. Rabbath expugnatur.	1031
2970	Post natum ex adulterio Davidis cum Beth-sabee filium, Nathan commissum crimen Davidi exprobrat. David peccatum suum deflet.	1030
2971	Salomon nascitur.	1020
2972	Amnon, filius Davidis, Thamar ex patre sororem violat.	1028
2974	Absalom, sororis Thamar injuriæ ulciscendæ, Amnonem interficit.	1026
2977	Rogante Joabo Absalom ab exilio revocatur.	1023

Ab-

2979 Absalom in aulâ & coram Davide admittitur. 1021

2981 Absalom à patre desciscit. 1019

Absalom prælio victus à Joabo occiditur.

Seditio Sebæ filii Bochri operâ Joabi extinguitur.

2983 Ab hoc anno repetitur fames in ultionem injustè occis Gabaonitarum per Saulem, à Deo immissa. Cessavit an. 2987. 1017

2987 David populi censum indicit; cui ambitioni puniendæ Deus tribus illi propositis plagis, unam seligere jubet. 1013

2988 Omnia ad Templi ædificium necessaria à Davide parantur, quod in monte Sion, in areâ Ornan, excitandum Divinitùs intelligit. 1012

Roboam, filius Salomonis, nascitur.

2989 Abisag Sunamitis ad fovendum Regem senectute frigescentem introducitur. 1011

Adonias Regnum affectat; sed jussu Davidis Salomon in Regem salutatur. Adonias ad asylum Altaris confugit. Salomoni Regnum & ab Israele universo, & ab optimatibus asseritur.

2990 David annis natus 70. moritur, post exactos in regno septem annos cum dimidio Hebrone uni Tribui Juda imperans; & 33. annos Jerosolymæ, in universum Israelem ditione suâ prorogatâ. 1010

Salomon post administratum sex mensibus, unà cum patre, Regnum, solus regnat.

Adoniam, postulantem sibi Abisag in uxorem, occidit.

Abiatharem à Sacerdotio removens, liberam sacræ dignitatis administrationem uni Sadoc, soli deinde Pontifici, relinquit.

Joab, nequicquam in asylo Templi se continens, occiditur.

2991 Nuptiæ Salomonis cum filiâ Regis Ægypti. 1009

Salomon offerendis sacrificiis & precibus Domino Gabaonem se confert. Sapientiam à Deo precariò obtinet; simulque divitias, ne roganti quidem, Deus concedit.

Salomon de controversiâ oppressi infantis inter duas fœminas, se invicem accusantes, ita judicat, ut insignis prudentiæ sibi famam conciliet.

2992 Hiram Rex Tyri cum Salomone de inito Regno per Legatos gratulatur. Salomon eâ occasione, ligna, & artifices ad ædificium Templi postulat. 1008

Templi fundamenta die secundâ secundi mensis, Majo & Junio respondentis, à Salomone jaciuntur.

3000 Templi moles spatio septem annorum cum dimidio absolvitur; cujus tamen dedicatio, facilè quòd Jubilæo solemnis esset, ad insequentem annum differtur. 1000

3001 Dedicatio Templi Jerosolymitani. 999

3012 Regalium Ædium, & filiæ Pharaonis, Salomonis uxoris, ædificium absolvitur. 998

3029 Obitus Salomonis. 971

Roboamus in Regno succedit; statimque abalienatis à se Israelitarum animis, decem Tribuum defectionem causat. Jeroboam filius Nabat super decem Tribus Rex.

A. M.	Ante Chr.	REGES JUDA	REGES ISRAEL	A. M.	Ante Chr.
3029	971	Roboam bellum in decem Tribus parans, Prophetæ monitu abstinet.	Jeroboam, filius Nabat, Rex Israelis, cultu Dei abrogato, Aureos Vitulos dedicat.	3030	970
3030	970	Sacerdotes, & Israelitæ, quibus avita Religio cordi est, deserto Regno Israelis, in ditionem Juda migrant.			
3032	968	Roboamus fræna laxat vitiis.			
3033	967	Sesac Ægypti Rex Jerusalem vi ingressus, Sacros Regiosque Thesauros diripit.			
3046	954	Roboamo fato concedente, Abias succedit.			
3047	953	Abiæ de Jeroboamo victoria.	Jeroboamus commisso cum Abiâ prælio, 500000. militibus amissis victus recedit.	3047	953

A. M.	Ante Chr.	*REGES JUDA*	*REGES ISRAEL*	A. M.	A. Chr.
3049	[illegible]	Abias moritur. Asa succedit.	Jeroboam moritur. Nabad succedit.	3050	950
3053	947	Asa invectam in Judam Idololatriam depellit.			
3055	945	Josaphat filius Asæ nascitur.			
3063	937	Victoria Asæ ex Zara Rege Æthiopiæ, sivè regionis Chus ad Ægyptum.			
3064	936	Asa Rex Juda arma Benadad Regis Syriæ in Regnum Israelis concitat, ut Baasam Regem Israelis ab ędificatione Ramę avertat.	Baasa urbem Ramam ędificandam suscipit, ut transitum Israelitarum in Jerusalem impediat.	3064	936
			Benadad Rex Damasci in Israeliticam ditionem ingreditur.		
			Baasa defuncto, Ela rerum potitur.	3074	926
			Zamri, occiso Elâ, Regnum invadit; quod tamen septem diebus tantùm tenet.		
			Amri, obsessum eundem Regem Thersę, incendio se in ipsâ Regiâ tradere cogit.		
			Thebni in Amri insurgens, pręlio ab eodem vincitur.		
			Amri Regnum solus init, anno 31. Asę Regis Juda, & Mundi 3079.	3079	921
3080	920	Jeram filius Josaphat nascitur.	Amri conditam Samariam sedem Regni constituit.	2080	920
			Amri moritur, eique Achab succedit.	3086	914
3087	913	Asa morbo, facilè podagroso, laborans, in Medicorum potiùs, quàm Dei ope confidit.			
		Asa post 41. Regni annos moritur.			
3090	910	Josaphat in successorem eligitur, qui statim ab inito Regno extraneos omnes cultus lege prohibet.	Hoc temporis intervallo Elias Propheta ditionem Israelis frequentabat.		
		Ochozias, filius Joram, & Athalię, nepos Josaphat nascitur.	Elias coram Achabo se sistens, Prophetas omnes Baal interficiendi author est.	3096	904
			Elias Eliseum in Prophetam inungit.		
			Benadad Rex Syrię Samariam obsidens, non sine cæde suorum, re infectâ, recedit.	3103	897
			Insequenti anno, rem iterum tentaturus veniens, commisso ad Aphek pręlio, vincitur.	3104	896
3106	894	Josaphat in Regni successorem filium suum Joram designans, Proregem constituit.	Achab vineam Naboth sibi per injuriam vindicat.	3105	895

RE-

A. M.	Ante Chr.	REGES JUDA	REGES ISRAEL		
3107	893	Josaphat, unà cum Achabo, expeditionem in Ramoth Galaad suscipiens, de vitâ periclitatur.	Achab Regium nomen, & authoritatem filio suo Ochoziæ communicat.	3106	894
3108	892	Classem instruere mittendam in Ophir molitur. Sed in expeditionis societatem Ochoziâ Rege Israelis admisso, Deus totam classem naufragio disperdit.	Inito ad Ramoth Galaad prælio, sub ementitis spoliis latens, ab hostibus occiditur.	3107	893
			Regnum ad Ochoziam devolvitur.		
		Circa ea tempora Josaphat expeditione in Ammonitas & Moabitas susceptâ, utrosque populos prodigio vincit.	Sed ille è tecto Regiæ Domûs in subjectum cœnaculum decidens, gravi contracto vulnere, occumbit.	3108	892
		Elias igneo curru in Cælum rapitur.	Joram ejus frater in Regno succedit. Bello Moabitas aggreditur.		
3112	888	Josaphat filium suum Joram in Regni societatem adsciscit.	Eliseus victoriam Regi prænunciat; atque siti laborantibus copiis largas aquarum venas aperit.	3109	891
3115	885	Josaphat moritur. Joram in Regno succedit. Idumæi, jugo Regum Juda excusso, in libertatem asseruntur.			
3116	884	Joram, uxore suâ Athaliâ instigante, cultum Baal in Regnum Juda introducit.			
3117	883	Joram insanabili viscerum morbo à Deo percutitur.			
3118	882	Filio suo Ochoziæ Regni administrationem committit. Joram moritur.			
3119	881	Ochozias in Regno succedit. Joram nascitur.			
3120	880	Ochozias unà cum Joram Rege Israel obsidionem Ramoth Galaad suscipit.	Benadad Rex Syriæ Samariam obsidet; sed subito terrore in Regem, & in exercitum incusso, in fugam per quietem noctis effusi sunt.	3119	881
		Ochozias à Jehu occiditur. Athalia, totâ Regis familiâ neci traditâ, Regnum invadit. Sed puer Joas è communi fratrum suorum fato sublatus, in penetralibus Templi enutritur.	Eliseus Damascum se conferens, & mortem Benadad, & Regnum Hazaeli prænunciat. Joram ad obsidionem Ramoth Galaad Ochoziam comitatus, gravi accepto vulnere, in Jezrael delatus est.	3120	880
3126	874	Joiada Summus Sacerdos Joas in Regem salutari, atque neci tradi Athaliam curat.			
3140	860	Amasias filius Joas nascitur.	Jehu in Joram desciscens, illum interficit.		
3147	853	Joas sarta tecta Templi instaurari procurat.	Jehu moritur. Joachaz ejus filius rerum potitur.	3148	852
3164	836	Zacharias Summus Sacerdos, filius Joiadæ, mandante Joas, in Templo occiditur.			
3164	836	Bellum Hazaelis in Joas. 4. Reg. 12. 17.	Bellum Hazaelis Regis Syriæ in Joas.	3164	836
3165	835	Altero anno Hazael, reparato in Joas bello, ingentem pecuniæ sum	Joachaz filius Jehu moritur, cui Joas succedit.	3165	835

RE-

A. M.	Ante Chr.	REGES JUDA	REGES ISRAEL	A. M.	Ante Chr.
		mam ab illo extorquet. 2 *Par.* 24. 23. *&c.*	Eliseus circa ea tempora è vitâ migravit.		
		Joas Rex Juda moritur. Amasias ad Regnum evehitur.	Hazael Rex Syriæ moritur, cui Benadad suffectus est.	3168	832
3177	823	Expeditio Amasiæ in Idumæos.	Bellum Joas in Benadad.		
3178	822	Bellum in Joas Regem Israel indicit, in quo tamen ipse prælio vincitur.	Joas insigni victoriâ Amasiam Regem Juda prostrat.	3178	822
			Joas Rex Israel moritur. Jeroboam II. in Regno succedit.		
3194	806	Ozias, sivè Azarias, filius Amasiæ, nascitur.	Sub eo Rege Prophetę Jonas, Osee, & Amos clarent.	3222	778
		Ozias, sivè Azarias rerum potitur.			
3221	779	Sub eo Rege in ditione Juda Prophetę Isaias, & Amos clarent.	Jeroboam moritur.		
			Zacharias II. ejus filius, Regno potitor.		
		Joathan, filius Oziæ, nascitur.	Chronologicus ordo hic turbatur; nam 4. Reg. 15. 8. 12. mors Zachariæ ad annum 38. Oziæ, post exactos in Regno sex tantùm menses, consignatur. Si verò totum reliquum tempus usque ad exitum Regni Israelis supputetur, sivè constituamos oportet interregnum 9 vel 11. annorum inter Jeroboamum II. & Zachariam, cum Usserio; vel Jeroboamo II. 51. Regni años tribuamus; vel saltē initium Regni ejus ad annum 3195 & exitum ad annum 3232. determinemus qui scilicet annus Zachariæ etiam emortualis est.		
			Zacharias, post exactos sex menses in Regno, à Sellum occiditur.	3232	768
			Sellum unius mensis Regnum habet.	3233	767
3246	754	Ozias moritur.	A Manahem occiditor.		
		Joathan in Regno succedit.	Phul, Assyrię Rex, Israelitarum ditionem ingressus, Manahem tributarium reddit.		
		Isaias gloriam Domini conspicit. *Isai.* 6.			
		Sub Rege Joathan Isaias, & Osee prophetarunt.	Obitus Manahem, & Regnum Phaceię.	3243	757
3252	748	Ezechias, filius Joathan Regis Juda, nascitor.	Phacee filius Romeliæ, sublato Phaceiâ, regnum usurpat.	3245	755
			Arbaces Satrapa Medorum, & Belesus Babylonius in Sardanapalum Regem Assyriæ simul conspirantes, Babylone clausum illum obsident.	3254	746
3261	739	Rasin Rex Syrię, & Phacee Rex Israel Regnum Juda aggredi incipiunt.	Post triennalem obsidionem Sardanapalus injecto in Domos regias igne, ipse cum omnibus Regiis thesauris ardet. Arba-	3257	743

Joa-

A. M.	Ante Chr.	REGES JUDA	REGES ISRAEL.	A. M.	Ante Chr.
			baces ad Regnum evectus, Medos in libertatem affert.		
3262	728	Joatban moritur, cui Achaz succedit.	Belesus, alio nomine Baladan, sivè Nabonassar, Babylonicum Imperium constituit. Hinc repetenda epocha celebratissima Nabonassaris, incidens in annum ante Chr. 743. ante Ær. 747.		
		Rasin Rex Syriæ, & Phacee Rex Israel Regnum Juda etiam atque etiam affligunt.			
		Isaias Messiæ nativitatem Achaz prædicit, simulque proximę ab hostibus liberationis spem facit. Nec sanè duo Reges hoc anno quidquam in Anchaz moliti sunt.	Ninus junior, in Scripturâ Teglathphalassar, imperium, in angustiores tamen fines contractum, prosequitur; annis 19. regnavit.		
3263	737	Verùm insequenti anno Regionem iterum adorti, totam excurrunt.	Teglathphalassar, illatis in Rasin Damasci Regem armis, illum occidit.	3264	736
3264	736	Idumæi, & Philisthæi eandem Provinciam infestant.	Dein ditionem Israelis invadens, pluribus captis urbibus, captivorum turbam, ac potissimùm Tribus Ruben, Gad, & dimidiam Tribum Manasse abducit. Hæc prima Judæorum captivitas.		
		Achaz tributarium Regnum Teglathphalassar Regi Assyrię submittit, eâ conditione, ut oppressum Regnum ab hostibus liberet.			
3277	723	Achaz in Regni societatem Ezechiam filium suum adsciscit.	Osee, filius Ela, sublato Phacee filio Romeliæ Rege Israel, Regnum usurpat.	3265	733
3278	722	Achaz Rex Juda moritur.	Quietam autem ditionem suam habuit ab anno 12. Achaz. 4. *Reg.* 17. 1.	3274	726
		Ezechias Regnum solus obtinens, cultum Domini, sub Achaz penè abrogatum, restituit.	Salmanasar post Teglathphalassar ad Regnum Ninive evehitur.	3276	724
3279	721	Decimæ, & primitiæ ad sustentationem Ministrorum Templi colligi cœptę sunt.	Osee Rex Israel, inito cum Sua Rege Ægypti fœdere, à Salmanassare desciscit.	3279	721
			Salmanassar Samariam obsidet, ac post triennium eâ expugnatâ, reliquas Tribus, quas Teglaphalassar reliquerat, trans Euphratem traducit.	3280 3283	720 717
			Is Regni Israelitici post 254. annorum spatium exitus.		

A. M.		Ante Chr.
3279	Tobias è Tribo Nephtali unà cum cæteris captivis in Transeuphratea à Salmanassare deductus est.	721
3290	Ezechias, excusso Assyriorum jugo, fœdere in Sennacheribum jungitur cum Ægypto, & Rege Chus.	710
3291	Sennacherib exercitum in Ezechiam ducens, plures in ditione Juda Urbes occupat.	709
	Ezechias morbo laborat; cui Isaias valetudinem pollicitus, in oraculi sui fidem umbram solis in horologio Achaz retrogradam, prodigium exhibet.	
	Sennacherib Lachim obsidet.	
	Ezechias omni in fœderatos Reges spe destitutus, oblatis Sennacherib pecuniis, Assyriorum arma à se avertere tentat; sed instans in bellum Sennacherib Rabsacem ad obsidendam Jerusalem mittit; ipse interim in Taracbam Regem Chus sivè Arabiæ copiarum partem du-	

A. M.		Ante Chr.
	cens. In Judæam tamen exercitum reducente illo, subito Angeli Dei incursu 185000. Assyriorum interfecta sunt. Quare Sennacherib Niniven regreditur, ubi à duobus filiis suis neci traditus est.	
3292	Assaradon pro Sennacheribo regnat.	708
	Sub id facilè tempus Baladan, sive Merodach-Baladan Rex Babyloniæ de recuperata ab Ezechiâ valetudine per Legatos gratulans, simul de prodigio umbræ Solis retrogradæ instrui postulat.	
	Micheas Morasthites, & Nahum sub Ezechiâ oracula fundunt.	
3293	Tartan, ab Assaradone missus, in Philisthæos, Idumæos, & Ægyptios venit.	707
3294	Assaradon Sacerdotem Israeliticum mittit, instruendis Chutæis Sichem incolentibus.	706
	Ezechias moritur.	
3306	Manasses regnat.	694
3323	Assaradon, Babylone captâ; duo Imperia, Assyrium, & Chaldæum in se conciliat.	677
3329	Manasses à Chaldæis captivus Babylonem traducitor.	661
3347	Holophernes variis gentibus bellum inferens, tandem in Judæâ à Judith interficitur.	653
3361	Manasses moritur, postquam diù ante (incertum tamen quo anno) è captivitate liberatus, in Judæam rediisset.	639
	Amon pro Manasse regnat, scelestissimus Princeps.	
3363	Amnon moritur, eique Josias succedit.	637
	Sophonias, ineunte Josiæ Regno, munus Prophetæ auspicatur.	
3370	Josias corrigendis populi moribus depravatis laborans, Domini cultum restituit.	630
3376	Jeremias, ab anno 13. Josiæ Prophetam agit.	624
3380	Liber Legis in Ærario Templi ab Helcia Summo Sacerdote invenitur.	620
	Pecuniæ ad Templi reparationem colliguntur.	
	Holda Prophetis imminentia in Regnum Juda mala prædicit.	
3381	Solemnitas Paschalis à Josia unà cum universo populo celebratur.	619
	Joel claret.	
3394	echao Regi Ægypti, copias ad expeditionem in Carchamim ducenti, Josias resistens, lethali in prælio contracto vulnere, Jerosolymam translatus occumbit.	606
	Joachaz populi favore ad Regnum evehitur; sed mox ab expeditione suâ regressus, à Nechao amotus, Eliacimo fratri suo, & filio Josiæ Regnum relinquere coactus est.	
3395	Sub eo Rege Abacuc prophetiæ dono claret.	605
3398	Nabuchodonosor sub Chaldæorum jugo redacta Carchami, redux deinde in Palæstinam veniens, Jerosolymam obsider. Eâ expugnatâ, Joakimum ingenti tributo mulctatum regnare finit. Daniel & socii Babylonem captivi abducuntur. *4. Reg. 23. 36. & 2. Par. 35. 5. 6. Jere. 26. 5. & 46. 2.*	602
3399	Jeremias oracula sua scriptis mandare incipit.	601
3401	Susannæ historia Babylone.	599
	Joakim à Nabuchodonosore descifcit.	
	Nabuchodonosor immissis in ditionem Juda copiis Chaldæis, Syris, & Moabiticis, universâ vastatâ regione 3023. Judæos captivos Babylonem adducit, anno Joakimi septimo. Vide *4. Reg. 24. 2. Jerem. 52. 28.*	
3402	Nabuchodonosor ingentem colossum per quietem videt; ejusque somnium Daniel interpretatur.	598
3405	Cyrus Cambysis ex Mandane filius nascitur.	595
	Joakim, jugum iterum excutiens, in potestatem Nabuchodonosoris veniens, occiditur; ejusque cadaver ferarum injuriis relinquitur. Annis 11. regnavit.	
3406	Joacim sive Conias, vel Jeconias, pro Joakimo regnat.	594
3406	Nabuchodonosor, illatis in Jerusalem armis, trium mensium, & decem dierum obsidione Urbem capit. E toto verò populo partem captivam Babylonem traducit.	594
	Sedecias, avus Jechoniæ, Rex à Nabuchodonosore renunciatur.	
	Legati à Sedecia Babylonem mittuntur; qua occasione Jeremias ad Judæos captivos epistolam scribit.	
3409	Sarias & Baruch Babylonem à Sedeciâ mittuntur.	591
3410	Ezechiel Prophetæ munus in Chaldeâ auspicatur.	590
	Jerosolymam ab hostibus capiendam, atque Judæos dispergendos prædicit. *Ezech. 4. & 5. & 8. & 9. & 10. & 15. & 12.*	
3411	Sedecias cum Rege Ægypti clam agens, defectionem molitor.	589
3414	Tandem in apertam defectionem erumpit. Quare Nabuchodonosor, illatis in Jerusalem armis, obsidione illam premit. Audiens tamen Ægypti Regem auxiliares copias ad Sedeciam ducere, obsidione intermissâ in	586

A. M.		A.Chr.
	in Ægyptios movet. Post hæc iterum urbem stringit.	
	Toto hujus obsidionis tempore, triennii circiter spatio, Hieremias ab oraculis fundendis nunquam destitit.	
	Ezechiel in Chaldæâ versans, obsidionem hanc describit. *Ezech.* 11. & 12.	
3416	Urbs capitur anno 11. Sedeciæ, die 9. mensis quarti, Julio, & Augusto respondentis.	584
	Sedecias noctis favore dilabitur, sed tandem in hostium manus incidens, Reblatam ad Nabuchodonosorem deducitur. Ejus jussu cæcitate multatus, Babylonem deductus est. Ità Prophetiæ conciliantur, quarum aliquæ nunquam illum Babylonem visurum, quamvia ibi diem clausurus esset, prænunciarunt: *Ezech.* 12. 13.; aliæ verò visurum illum suis oculis Regem Babylonis, eamque Urbem ingressurum asserebant. *Jerem.* 32. 4. & 34. 3.	
	Jerusalem, & Templum die 7. quarti mensis incendio absumuntur.	
	Judæi Jerosolymitani, atque ex universo Regno captivi in Transeuphratæam traducuntur.	
	Is exitus Regni Juda post 468. annorum spatium, quot ab inito Davidis regno numerantur; seu 388. à divisione Regni Juda, & Regni Jerusalem.	
	Initium 70. annorum captivitatis, juxta Jeremiæ oraculum. *Jere.* 25. 11. & 29. 10.	
	Godolias reliquiis populi præficitur.	
3417	Jeremias, post Godoliæ obitum, in Ægyptum à Judæis invitus ducitur. In Ægypto prophetiæ dono claret. *Jer.* 44.	583
	Ezechiel in Chaldæâ contra captivos Juda prophetat. *Ezech.* 35.	
3419	Tyrus à Nabuchodonosore obsidetur, ejusque obsidionis spatio (tredecim enim annis duravit) Nabuchodonosor arma in Idumæos, Ammonitas, & Moabitas infert. *Antiq. l.* 10. *c.* 11.	581
	Abdias in Idumæam prophetat.	
3432	Tyrus à Nabuchodonosore capitur.	568
	Bellum Nabuchodonosoris in Ægyptios.	
3433	Post plura bella absoluta, Babylonem regreditur.	567
3434	Ingentem arborem per quietem videt.	566
3435	In bovem transmutatur.	565
3443	In pristinum restituitur.	557
3444	Aureo simulacro, à se erecto, cultum impendi præcipit.	556
	Tres socii Danieliis in succensam fornacem injiciuntur.	
	Nabuchodonosor moritur, post exactos in Regno 43. annos, ab obitu Nabonassari patris sui, qui decessit anno 3399.	
3444	Evilmerodach, ejus filius, unius tantùm anni spatio regnat.	556
3445	Huic filius Balthasar succedit.	555
	Visio Danielis quatuor mysticorum animalium. *Dan.* 7.	
3446	Cyrus, jugo servitutis excusso, assertis in libertatem Persis, Regis titulum assumit.	554
3448	Sacrilegum Balthasaris convivium. Occiditur.	552
	Darius Medus regnat pro Balthasare.	
3449	Prophetia Danielis de septuaginta hebdomadibus. *Dan.* 9. & 10.	551
3450	Darius, lato edicto, neminem, præter se unum, Deum coli præcipit.	550
	Daniel in foveam leonum immittitur.	
3450	Cyrus evertendam Monarchiam Medorum aggressus, primò cum Medis congreditur, atque devicto Astyagi Regi Medorum, avo suo ex matre, Præfecturam Hircaniæ concedit.	550
3453	Post hæc in Darium Medum avunculum suum movit; antea tamen Darii fœderatos, ac potissimùm Cræsum Lidiæ Regem sub jugum mittendum suscipit.	545
3456	Babylonem obsidione premens, tandem capit.	544
3457	Judæos omnes manumittit, liberamque facit potestatem in Provinciam suam regrediendi, eodem anno, quo ipse in universum Orientem Imperium prorogaverat.	543
3457	Historia Bel, & Draconis à Daniele occisi.	545
3458	Judæi è captivitate regressi, sacrificia in Templo Domini restituunt.	542
3473	Cyrus 70. annorum ætate senex moritur.	525
	Cambyses regnat, à quo Cuthæi & Samaritani edictum, pro inhibendo Judæis Templi ædificio, extorquent.	
3478	Cambyses expeditionem in Ægyptum suscipit, quod bellum quinquennale fuit.	522
3479	Fratrem suum Smerdim interficit A. M. 3480.	521
3482	Cambyses moritur.	518
3483	Septem Magi Imperium usurpant. Artaxata ex illis unus Judæis Templi ædificationem interdicit.	517
	Septem Persarum Optimates, initâ in Magos conspiratione, illos occidunt.	

A. M.		A.Chr.
	Darius, filius Hystaspis, alio nomine Assuerus in Regem Persarum eligitur. Uxorem habuit Athossam filiam Cyri.	
3484	Aggæus prophetiæ munus exorsus, Judæos, quòd in ædificatione Templi segniores essent, reprehendit.	516
3485	Judæi opus Templi resumunt.	515
	Circa idem tempus Zacharias prophetam agere incipit.	
3486	Darius, lato pro Judæis edicto, ædificationi favet.	514
	Hoc anno septuaginta anni captivitatis, à Jeremia prædicti, clauduntur, initio facto ab A. M. 3416.	
3487	Convivium Darii, sivè Assueri, in quo Regina Vasthi repudio abjicitur.	513
3488	Esther ad Regias nuptias seligitur.	512
3489	Dedicatio Templi Jerosolymitani, curante Zorobabele conditi.	511
3495	Aman Regis favore pollere incipit.	505
3496	Excidium Judæorum juratn statuent, edictum Assueri ad eam rem impetrat.	504
	Esther abrogari illud à Rege impetrat.	
	Aman in eamdem crucem agitur, quam Mardochæo paraverat.	
	Judæi de hostibus suis Susis, atque in toto latè Imperio Persarum ulciscuntur.	
3519	Darius, sivè Assuerus moritur. Xerses regnat.	481
3531	Xerse vitâ functo, Artaxerses succedit.	469
3537	Esdras, unà cum pluribus Sacerdotibus, & Levitis gentis suæ, ab Artaxerse Jerosolymam mittitur.	463
3538	Esdras tollendis, qui in populum irrepserant, abusibus operam impendens, alienigenas potissimùm uxores dimittendas urgat.	462
3550	Nehemias, factâ sibi ab Artaxarse permissione, Jerosolymam, ad mœnia, & januas ædificandas, se confert.	450
	Dedicatio mœnium Jerosolymæ.	
	Plures familiæ ex agro in Urbem transmigrant, agente Nehemiâ.	
3551	Israelitæ tandem ab alienigenis uxoribus recedunt.	449
	Fœdus Israelis cum Domino, Nehemiâ conciliante.	
3563	Nehemias ad Artaxersem regreditur.	437
3565	Post hæc iterum in Judæam se restituit, ubi variis tollendis abusibus laborat.	435
	Zacharias, & Malachias, quem aliqui cum Esdra confundunt, sub Nehemia prophetant.	
3580	Nehemias moritur.	420
	Eliasib Summo Sacerdoti sub Nehemia, Joiada sive Judas sufficitur; Judam Joathan excipit; quo in Templo à Jesu fratre suo sublato, dignitas ad Jaddum, sive Jeddoam transiit. Certum obitûs horum Sacerdotum tempus ignoratur. Videsis laterculum Summorum Sacerdotum in Dissertatione, v. *Sacerdotum*.	*Ante Ær. vulg.* 424
3654	Artaxerses Ochus plures in Ægypto captos Judæos captivos in Hircaniam transmittit.	346
3671	Alexander Magnus in Asiam transit.	329
3672	Tyrum obsidione premens, à Jaddo Summo Sacerdote eadem sibi præstari, quæ Judæi antea Persis consueverant, postulat. Jaddus recusat.	328
3672	Alexander, Jerosolymam veniens, Summum Sacerdotem observat; Judæis favet, eosque singulis annis Sabbaticis à tributis eximit.	328
	Samaritani erigendi Templi in montem Garizim facultatem ab Alexandro impetrant.	
3673	Alexander, post subactam Ægyptum, cum per Phœniciam regredaretur, similem ac Judæis à tributis septimo quoque anno exemptionem Samaritanis concedit.	327
3674	Darius Condomanus Regum Persarum ultimus moritur.	326
3681	Alexander Magnus, primus Monarchiæ Græcorum in Oriente author, moritur.	319
	Judæa primùm Regibus Syriæ cadit.	
3684	Dein Ptolemæus Lagus iure armorum sibi illam vendicans, maximam Judæorum copiam in Ægyptum traducit.	316
3690	Antigonus, pulso Ptolemæo Lago, eandem Provinciam recipit.	310
3692	Ptolemæus Lagus, Demetrio filio Antigoni ad Gazam devicto, iterum Judæam obtinet.	308
	Post hæc pristinus Judææ status sub Regibus Syriæ redit; quibus aliquo temporis spatio Judæi tributa persolvunt; Regibus tamen Ægypti sub Ptolemæo Philadelpho parent, si Historiæ Versionis Septuaginta fides saltem aliqua constet.	
3727	Versio Septuaginta circa A. M. 3727. adornata fertur.	273
3743	Antiochus Deus, qui Syriæ Regnum inivit A. M. 3743. jus Civitatis in universa ditione sua Judæis concedit, quemadmodum & Græci eidem Regi subjecti obtinebant.	257

Pto-

A. M.		A. Chr.
3758	Ptolemæus Evergetes Syriam, & Judæam occupat.	242
3682 3702 3711	Jaddo Summo Sacerdoti vitâ functo A.3682. succedit Onias I., cui A. 3702. Simeon Justus substituitur. Ille decedens A.3711. Oniam II. adhuc ætate imbecillem relinquit; quare Eleazar, patruus ipsius, Sacerdotalibus muneribus præstandis ejus loco destinatur. Eleazar 30. annorum spatio Sacris præfuit; eoque Pontifice Versio Septuaginta adornata fertur.	318 298 289
3744	Post obitum Eleazari A.3744. Summum Sacerdotiom ad Manassem defertur, fratrem avi Oniæ, & germanum Jaddi.	256
3772	Manasse vitâ functo A.3771. ad Oniam II. jure postliminii dignitas redit.	229
Anno incerto	Onias, non soluto 20. talentorum tributo, Ægypti Regem in se concitat. Josephus ejus nepos gratiam Regis iniens, omnia Cœlesyriæ, Phœniciæ ac Samariæ & Judeæ tributa conducit.	
3783	Ptolemeo Evergete Ægypti vitâ functo, Ptolemeus Philopator succedit.	217
3785	Onias II. Summus Sacerdos moritur. Simon II. Sacerdotium init.	215
3786	Bellum Antiochi Magni in Ptolemæum Philopatorem.	214
	Victoria Ptolemæi in Antiochum.	
	Ptolemæus Philopator vi in Templum Jerosolymitanum ingredi tentans, à Sacerdotibus impeditur.	
	In Ægyptum regressus, lato in Judæos edicto, vel avitam Religionem deserere, vel sub elephantum pedibus proculcatos vitâ cedere cogit. Deus tamen à præsentissimo periculo fidelem sibi populum prodigio liberat. Vide tertium librum Machabæorum.	
3788	Ægyptiis in Philopatorem desciscentibus, Judæi Regem tuentur.	212
3800	Ptolemæus Philopator occumbit. Ptolemæus Epiphanes 5. vel 4. annorum puer rebus præficitur.	200
3802	Antiochus Magnus ditioni suæ Phœniciam, & Judæam adjicit.	198
3806	Scopas, Dux exercitus Ptolemæi Epiphania, captas ab Antiocho Provincias recuperat.	194
3807	Antiochus magnus, post relatam de Scopa victoriam, à Judæis Jerosolymæ excipitur.	193
3805	Simon II. Summus Sacerdos moritur. Onias III. sacris præficitur.	195
Anno incerto	Arius, Lacedæmoniæ Rex, datis ad Oniam III. literis, mutuo cognationis vinculo Judæos, & Lacedæmonios adstrictos agnoscit.	
3812	Antiochus Magnus datæ in conjugem Ptolemæo Epiphani Regi Ægypti Cleopatræ filiæ suæ Cœlesyriam, Phœnciam, Judæam, & Samariam in dotem assignat.	188
3815	Antiochus, suscepto cum Romanis bello, prælio victus, maximâ Regni sui portione exspoliatur. Syriam tamen, & Judæam servat.	185
3817	Fato cedens, Seleucum Philopatorem successorem relinquit.	183
	Antiochus, deindè Epiphanes dictus, alter ejus filius, obses Romæ detinebàtur.	
3828	Heliodorus à Seleuco missus, in Judæam venit, diripiendo Ærario Templi Jerosolymitani. Sed ab Angelo flagris cæsus, ab incepto desistere cogitur.	172
	Onias III. Antiochiam ire compellitur, quò se à calumniis sparsis purgaret.	
	Seleucus filium suum Demetrium Romam mittit, ut obses teneatur pro Antiocho fratre suo, qui 14. annorum spatio ibidem manserat.	
	Antiocho in Syriam reduce, Seleucus in insidias Heliodori, regnum affectantis, incidens, occiditur.	
	Antiochus, vix in Provinciam veniens, tanquam nomen aliquod à Syris excipitur; inde viro nomen *Epiphanes*.	
3829	Jason filius Simonis II. & frater Oniæ III. Pontificum ejus ætatis, supremam Dignitatem pecuniâ ab Antiocho Epiphane obtinet.	172
	Judeorum plures, avitâ religione desertâ, ad Grecorum sacra transeunt.	
3831	Antiochus Epiphanes expeditionem in Ptolemæum Philometorem Regem Ægypti parans, summo honore Jerosolymam veniens excipitur.	169
3834	Menelaus pretio à Jasone oblato 300. argenti talenta adjiciens, supremam Sacerdotii dignitatem sibi ab Epiphane comparat.	166
3834	Sed huic pecuniæ solvendæ impar, à Sacerdotio removetur, & Lysimachus ejus frater substituitur.	166
3834	Menelaus in suas partes pertracto Andronico, qui, absente Antiocho, Antiochiæ Præfectum agebat, Oniam III. Summum Sacerdotem occidendum procurat.	166
3834	Lysimachus Ærarium Templi Jerosolymitani diripiens, in eodem Templo interficitur.	166
	Eodem anno, Antiocho bellum in Ægyptum parante, prodigia quamplura in aere supra Jerusalem visa sunt.	
	Sparso de obitu Antiochi in Ægypto rumore, Jason coram mœnibus	

Je-

A. M.		A.Chr.
	Jerusalem se sistit; sed oon sine eæde suorum pedem referre cogitur.	
	Antiochus audiens, Judæos sparsum de obitu suo inanem rumorem non invitis auribus exeepisse, Jerusalem petens, urbem diripit, atque ultra 80000., virorum trueidat.	
3836	Apollonius In Judæam ab Antiocho Epiphane missus, mœnibus Jerosolymæ eversis, in populum sævit. Areem verò in monte, ubi Civitas David constituta erat, juxta Templum exeitat.	264
	Judas Macchabæos, unà cum aliis oovem in desertum aufugit.	
3837	Lato ab Antiocho Epiphane edicto, omnes ejos ditioni subjecti populi ad religionem Græcorum profitendam adiguntur.	163
	Sacrificia in Templo intermittuntur; & simulaerum Jovia Olympici in Altari Holocaustorum erigitur.	
	Eleazari senis, & septem fratrum Macchabæorom onà cum matre martyrium Antiochiæ consummatur.	
	Matthatias septemque ipsius filii ad montes confugiuot, quibus & Assidæi juoguntur.	
	Cirea idem tempus Jesus filius Siraeh author Eeelesiastiei florebat.	
3838	Matthatias moritur, eui Judas Macchabæus succedit. Judas prælio Apolloonium vincit; deiode & Seronem Præfectum Cœlesyriæ.	262
3839	Antiochus Epiphanes exhausto ærario, solvendisque Romanorum eopiis impar, in Persidem contendit. Nicanor, & Gorgias subiode & Ptolemæus filius Dorymeois, in Judæam eum exereitu ingrediuntur.	262
	Judas Macchabæus in Nicanorem movens, ejus exercitom io fugam vertit. Gorgias manum eonserere non audet.	
3840	Lysias in Judæam cum exercitu veniens, prælio victus, Aotiochiam recedere eogitur.	260
	Judas Templum lustrat, quod trienn'o ante Gentes violaveraot.	
3840	Timotheus, & Baeehides, Duees copiarum Syrię prælio à Judâ viocuntor.	260
	Antiochus Epiphaoes in Perside occeombit. Anthiocus Eupator ejus filius novennis puer sub administratione Lysiæ, regnum init.	
	Judas in hostes geotis suæ, io Idumæam, & in Transjordanas geotes bellum infert.	
	Timotheus iterom eastris à Judâ exuitur.	
3841	Gentes Transjordanæ, atque Galilæi in Judæos conspirantes, à Juda, ejusque fratribus in ordinem rediguntur.	259
	Lysias in Judæam veoiens, fœdus eum Juda ioire, atque Antiochiam regredi cogitur.	
	Literæ Antiochi Eupatoris pro Judæis.	
	Romanorum Legati, datis ad Judæos literis, favorem suum pro illis apud Syriæ Reges pollieentur.	
	Illatam à eivibus Joppe, & Samariæ injuriam Jodas condignâ ultione reparat.	
	Judas bellum in gentes Transjordaoas infert. Timotheum, alterum illum ab eo, de quo supra, eopiarum Syrarum ductorem frangit.	
	Dein in Idumæam adversùs Gorgiam movet; relatâque de illo victoriâ, sub Judæorum, qui in prælio eeeiderant vestibus, aurum latens invenit, quod in Fano Idolorum Jamniæ subripueraot; quare Saerificia pro illis Jerosolymæ indieit.	
	Antiochus Eupator ipse per se exereitum in Judæam ducens, Bethsoram obsidet, atque post leves aliqnas eum hostibus pugnas, tandem capit. Dein Jerosalem obsidet.	
	Hoc temporis spatio, eùm Philippus, eui Antiochus Epiphanes Regni administrationem commiserat, Antiochiam venisset, Lysias ad ineundam eum Judæis pacem, atque iter Antiochiam quantocyùs maturandum, Regi aothor fuit.	
	Antequam Antiochus regrederetur, Jerusalem ingressus, morum illum dejecit, quem Judas, ne quid iocommodi Templom ab Arce pateretur, struxerat.	
3842	Menelaus Summus Sacerdos moritur. Aleimus sacris præest.	158
	Onias IV. filius Oniæ III., ad quem jure hæreditario Summum Sacerdotium pertinebat, in Ægyptum secedens, ibi paulo post Templum Onion, ad instar Jerosolymitani, excitat.	
	Demetrius filius Seleuei, obses Romæ detentus, fugâ sese subducens, in Syriam veoit; ibique sublato priùs Eupatore nepote suo, & Lysiâ Regni administratore, Regnum occupat.	
3843	Alcimos dignitatem Summi Sacerdotii, quam ab Eupatore acceperat, à Demetrio ratam habere postolat.	157
	Aleimus in Judæam, unà cum Bacchide, rediens, Jerusalem ingreditur.	
	Indè pulsus, ad Demetrium iterum se confert: à quo missus Nieanor in Judæam com eopiis, ut virum deduceret. Nicanor cum Judâ fœdus ioit, quocum aliquandiù convenit.	

Alci-

A. M.		A. Chr.
	Alcimus Nicanorem apud Regem de proditis ejus rebus accuſat; quare Demetrius, datis ad Nicanorem literis, ad ſe Judam deduci imperat.	
	Judas rem ſubodoratus, ſecedens, collectâ ſuorum manu Nicanorem aggreditur; quâ in pugnâ Nicanor 3000 virorum amiſſis vincitur.	
	Razias inclytus ſenex, ne in manus Nicanoris vivus incidat, necem ſibi infert.	
	Alterum prælium Judæ cum Nicanore, in quo, Nicanore occiſo, plena victoria pro Juda ſtetit.	
	Bacchides, & Alcimus iterum in Judæam.	
3843	Judas, pleriſque ſuorum fugâ dilapſis, manus cum hoſte conſerens, ſtrenuè pugnans in cæſorum à ſe hoſtium ſtrue ipſe tandem exanimis concidit.	157
	Jonathas Macchabæus in Ducem populi, & in Summum Sacerdotem eligitur.	
	Legati ad ineundum cum Romanis fœdus à Juda miſſi, in Judæam regrediuntur.	
	Bacchides Jonatham inſequitur; qui tamen poſt aliquas cum hoſte velitationes, Jordanis alveum in hoſtium conſpectu natatu tranſgreditur.	
3844	Alcimus moritur.	156
3846	Jonathas, & Simon Macchabæi obſidione in Beth Beſſen, ſivè Beth-agla clauduntur. Jonathas tamen ex urbe dilapſus, coactâ militum manu plures hoſtium copias fundit.	254
	Simon, ejus frater, in hoſtes frequenter erumpens, res Bacchidis turbat.	
	Jonathas pacis conditiones proponit, quas hoſtes acceptant.	
	Jonathas in Macmas ſedem figit, ibique populo jura dicit.	
3851	Alexander Bala, filius ſpurius Antiochi Epiphanis, in Syriam ad Regnum capeſſendum venit.	149
3852	Demetrius Soter Rex Syriæ, datis ad Jonatham literis, auxiliares copias in Alexandrum poſtulat. Alexander etiam paribus ad Jonatham literis, amicitiam, atque Summi Sacerdotis dignitatem offert.	248
	Jonathas Alexandri conditiones acceptat, purpurâ induitur, atque Jeroſolymæ munera Summi Sacerdotis primùm exercet; ibique ſedem figit. Demetrius Soter novis literis Jonatham invitat; ſed Jonathas de ejus promiſſionibus diffidit.	
3854	Demetrius Soter moritur. Alexnder Bala in Syriâ regnat.	146
	Onias IV. filios Oniæ III. Templum Onion in Ægypto inſtar Jeroſolymitani ædificat.	
	Diſſidium Judæorum & Samaritanorum Alexandriæ causâ Templorum utriuſque gentis. Samaritani à Rege Ægypti damnantur; & Templum Jeroſolymitanum Templo Garizim præfertur.	
	Ariſtobolus Judæus Peripateticus in Ægypto ſub Ptolemæo Philometore floret.	
3854	Demetrius Nicanor filius natu major Demetrii Soteris, in Ciliciam ad recuperandum Regnum patris ſui venit. Apollonius, cui Alexander Bala rerum adminiſtrationem commiſerat, Demetrii partibus contra Balam favet.	146
	Apollonius in Jonatham Macchabæum Balæ faventem movet. Prælio vincitur.	
3858	Ptolemæus Philometor Rex Ægypti in Syriam venit, ſpecie quidem, ut auxiliares copias Balæ adducat, re tamen, ut illum à Regno deturbet.	142
3859	Alexander Bala cum Philometore, & Demetrio manus conſerens, prælio victus in Arabiam ad Zabdielem Regem confugit, à quo capite plexus eſt.	141
	Ptolemæus Philometor in Syriâ moritur. Cleopatra ejus uxor, Oniæ, filio Oniæ tertii, Judæo exercitum ducendum committit.	
	Onias in ordinem redigit Ptolemæum Phyſconem, filium Philometoris, qui matrem ab adminiſtratione Regni deturbare conabatur.	
	Jonathas afflictis Syriæ rebus ſub Demetrio Nicanore, occaſione captâ, arcem Jeroſolymitanam, quam Syri tenebant, aggreditur.	
	Demetrius in Palæſtinam veniens, muneribus à Jonatha delinitur.	
3860	Demetrius in Antiochenos deſciſcentes movet, cui Jonathas auxiliares copias mittit.	140
	Tryphon puerum Antiochum filium Alexandri Balæ ex Arabiâ reducens, in Regem Syriæ ſalutari procurat; cui Jonathas, relictis partibus Demetrii Nicanoris, ſavet.	
	Jonathas fœdus cum Romanis & Lacedæmonibus innovat.	
	Proditione à Tryphone captus Ptolemaide, aliquantò poſt occiditur.	
3861	Simon Macchabæus ad regendum populum aſſumitur.	139
	Tryphon, occiſo puero Antiocho Deo, regnum Syriæ occupat.	
	Simon Demetrio Nicanori è regno Syriæ deturbato favens, immuni-	

tatem

A. M.		Ante Chr.
	tatem ab illo totius Judææ, atque à jugo gentium libertatem obtinet.	
3862	Syrorum præsidium ab arce Jerosolymitanâ recedere, deditionem factâ cogitur.	138
	Demetrius Nicator, sive Nicanor in Persidem com exercitu venit; ibique à Rege Persidis capitur.	
	Simon in cœtu populi Jerosolymæ Dux populi, & Summus Sacerdos salutatur.	
3864	Antiochus Sidetes, frater Demetrii Nicatoris, in Syriâ regnans, cudendæ monetæ privilegio Simonem donat, vetera etiam privilegia Judæis rata habet.	136
3865	Legati Romam ad innovandum fœdus missi, in Judæam regrediuntur.	135
3866	Antiochus Sidetes à Simone diffidens, Cendebæum in Palæstinam ad regionem excurrendam mittit.	134
	Cendebæus à Joanne, & Judâ filiis Simonis vincitur.	
3869	Simon unà cum duobus filiis suis proditione interficitur à Ptolemæo genero suo in arce Doch.	132
3870	Hircanus, alio nomine Joannes Hircanus, Simoni sufficitur.	130
	Antiochus Sidetes Hircanum Jerosolymæ clausum obsidet.	
	Hircanus inducias octo dierum à Rege impetrat, quò Tabernaculorum Festum celebretur. Cum Antiocho componitur.	
3870	Hircanus thesauros è sepulchro Davidis, seu potiùs è loculis latentibus Regum Juda effodit.	130
3873	Antiochus Sidetes expeditionem in Persas suscipit, in quâ Hircanum habet adjutorem. Victus tamen interficitur.	127
3874	Hircanus, excusso Regum Syriæ jugo, plenam Regno vindicat libertatem; quin & varias Syriæ urbes occupat.	126
3875	Illatis in Idumæos armis, ad subeundam circumcisionis legem obligat.	125
3877	Missis Romam Legatis, fœdus cum Senatu innovat.	123
	Cùm ambo Antiochi Syriæ Reges mutuis bellis implicantur, Hircanus in suo se Regno etiam atque etiam confirmat.	
3894	Samariam anni obsidione capit.	106
3895	Hircanus post 29. Regni annos moritur.	105
3898	Sub ejus Regno tres potissimæ Hebræorum Sectæ cœpisse creduntur: Pharisæorum, Esseniorum, & Saducæorum; certior tamen earum epocha ignoratur.	102
	Judas, alio nomine Aristobulus, post Hircanum regnat. In societatem administrationis Antigonus alter Regis frater accitur; cæteri verò fratres, & mater in vinculis relinquuntur. Quin & mater in carcere inediâ enecatur. Aristobulus Regium diadema, & titulum assumit.	
	Bellum Aristobuli in Ituræos, quos Antigonus prælio victos ad circumcisionem cogit.	
	Regressus ab expeditione Antigonus, jussu Aristobuli occiditur.	
3899	Aristobulus post exactum in Regno annum moritur.	101
	Alexander ejus frater regnat; quo Ptolemaidam aggresso, ne Urbs capiatur, Ptolemæus Lathurus in ejus auxilium promptè accurrens efficit. Alexander, reducto exercitu, regionem excurrit.	
3900	Lathurus insigni victoriâ Alexandrum frangit.	100
3901	Cleopatra Ægypti Regina Lathurum, ne in Ægyptum veniat, præveniendum rata, Helciam, & Ananiam Judæos cum valido exercitu in illum mittit.	99
3902	Alexander Jannæus Rex Judæorum, fœdere cum Cleopatrâ inito, urbes aliquas Palæstinæ debellat	98
3906	Dein Gazam tentans, urbem capit, & evertit.	94
	Judæorum in Regem seditio, qui tamen in ordinem ab illo rediguntur.	
	Prosperis in externos bellis vincit.	
	Sed intestinis in suos bellis integro sexennio affligitur; quin & à seditiosis Demetrius Eucærus, Syriæ Rex, accitur.	
Incertus horum omnium est annus.	Alexander prælio vincitur; ejusque in ultimam extremitatem redacti aspectu Judæi commoti, ultrò se illi submittentes veterem utrioque harmoniam innovant.	
	Demetrius Eucærus in Syriam re infectâ redire cogitur.	
3919	Antiochus Dionysius, Syriæ Rex, irruptionem in Judæam facit. Arabes aggreditur, quos prælio quidem primùm vincit, deinde tamen altero prælio ab illis fusus, interficitur. Aretas Rex Arabum victoriâ tumens, armis in Alexandrum versis, secundo prælio cum illo congreditur; mox verò fœdere inter utrosque Reges inito, Aretas copias reducit.	82
3920	Alexander Jannæus urbes Dion, Gerasæ, Gaulonis, Seleuci, aliasque expugnat.	80

Ale-

A. M.		Ante Chr.
3926	Alexander Jannæus moritur.	74
	Alexandra ejus uxor ad Regni administrationem evocata, Phariseos sibi, supremâ cum illis authoritate communicatâ, conciliat.	
3933	Aristobulus II. filius Alexandri Januæi, coactis veteranorum militum patris sui copiis, de matris, & Pharisæorum administratione altè conqueritur.	67
3934	Deinde matris ægrotantis occasione captatâ, potissimas Judææ arces occupat.	66
3935	Alexandrâ vitâ functâ Hircanus ejus filius, natu major, & frater Aristobuli in Regem salutatur.	65
	Prælium inter Hircanum, & Aristobulum, in quo Hircanus vincitur.	
3938	Pax inter utrosque fratres sancitur eâ conditione, ut Hircanus ad privatam fortunam redactus, suis bonis quietus fruatur. Aristobulo verò supremum jus, quà Regium, quà Sacerdotale maneat. Ita Hircanus post exactum in Regno triennium, ac totidem menses, Aristobulo cessit.	62
3939	Hircanus instigante Antipatro, ad Regem Arabum secedit.	61
	Aretas Rex Arabum restituendi Hircani in Regnum expeditionem suscipit.	
3939	Aristobulus, prælio victus, in Templo Jerosolymitano obsidetur.	61
	Legatos suos ad Gabinium primùm, deinde ad Scaurum, qui jussu Pompeji in Syriam venerant, mittit, eorumque animos ingenti pecuniæ summâ oblatâ tentat, quò & partibus suis favere velint, & Aretæ injungere, ut obsidionem quantocyùs solvat.	
	Scaurus, missis ad Aretam literis, jubet copias quantocyùs reducere, nisi Romanos hostes malit experiri.	
	Aretas paret, & recedenti Aristobulus insistens, prælio secundo de hostibus ulciscitur.	
3940	Pompejus, cum in Damascum venisset, utrosque fratres coram se accitos auscultat, atque fraterno simul animo vivere suadet.	60
3941	Aristobulus Jerosolymam se recipiens, Pompejo urbem obsidenti resistit. Sed tandem Urbis, & Templum expugnantur: Aristobulus in hostium potestatem venit, & Hircano Sacra, & Regia dignitas restituitur, eâ conditione, ut à diademate ferendo abstineat. Judæa in veteres terminos redacta, Romanorum tributaria efficitur.	59
	Alexander filius Aristobuli, ex hostium manibus, cum Romam duceretur, dilapsus, in Judæam veniens exercitum cogit.	
3947	Gabinius, Romanarum copiarum Imperator, illum aggressus, prælio vincit, atque in arce Alexandrio clausum obsidet. Alexander deditione factâ, omnes, quas occupaverat, arces Romanis restituit.	53
3948	Aristobulus Româ dilapsus in Judæam veniens, arcem Alexandrium restituere tentat. Romani, promptè accurrentes, modicis copiis prælium committentem cædunt. Ille Macheruntem confugiens, arcem munitionibus vallare molitur; sed promptâ hostium obsidione impeditus, post toleratam aliquandiù eamdem obsidionem, tandem captus, Romam iterum transmittitur.	52
3949	Ptolemæus Auletes, Rex Ægypti, corruptum immensâ auri vi Gabinium adducit, ut ad Thronum Ægypti Romanorum armis reducatur. Antipater annonas Romanis præbet, datisque ad Judæos Pelusii literis, aditum Romanis facilem parare rogat.	51
	Gabinio bello Ægyptiaco implicito, Alexander filius Aristobuli Judæam vastat; sed mox Gabinius accurrens, commisso ad montem Thaboris prælio, illum vincit, atque disperdit.	
3950	Gabinio è Provinciâ excedenti, Crassus sufficitur. Crassus in Provinciam veniens, cum quietam offendisset, expeditionem in Parthos statuit.	50
3951	Jerosolymam veniens, in ingentes Templi thesauros manum injicit.	49
	In Parthos profectus, conserto cum illis prælio vincitur, atque interficitur.	
3952	Exercitûs Romani reliquias Cassius per viam supra Euphratem reducens, Tarichæam capit, atque ultra 30000. Judæorum captiva adducit.	48
	Alexandrum filium Aristobuli in ordinem reducens, quietum se continere cogit.	
3955	Julius Cæsar Summum Romanorum Imperium occupans, Aristobulum liberum abire permittit, atque in Syriam reduci duas legiones concedit.	45
	Sed Pompeji fautores clam Aristobulum veneno subducunt.	
	Scipio capite plectit Alexandrum juniorem filium Aristobuli.	
3957	Antipater jussu Hircani comitem se Mithridati adjungens, in Ægyptum ad deducendas Cæsari auxiliares copias, atque Provinciæ debellandæ non inutilem operam præstiturus, cum illo contendit.	43

A. M.		A. Chr.
	Peracto Ægyptiaco bello, Cæsar in Syriam veniens, Hircano Summi Sacerdotis jus asserit.	
	Antigonum filium Aristobuli de nece patris & fratris sui apud Cæsarem querentem Cæsar, ab Antipatro occupatus, negligit.	
	Antipater segnioris Hircani animi occasione captatâ, Phasaelo filio suo natu majori Urbis, Herodi verò, alteri filio, Galilææ præfecturam committit.	
3958	Herodes ad Tribunal Jerosolymitanum delatus de Provincia male administratâ mox damnandum se intelligens, in Provinciam secedit.	42
	Hillel, & Sammeas, celebres Rabbini florent. Sammeas Hillelem discipulum habuit. Jonathas filius Uzielis, Paraphrasum Chaldaicarum author, Hillelem audivit. Sammeas, Pollionem audivit, authore Josepho. Akiba Sammeæ, & Hilleli in scholis Hebraicis, si S. Hieronymo fides, successit.	
3959	Hircanus Legatos ad Julium Cæsarem, innovando cum Romanis fœderi, mittit. Initium est autem felicibus faustisque pro Judæis conditionibus.	41
3960	Post obitum Julii Cæsaris, Legati Judæorum in Senatum introducti, postulata omnia facilè impetrant.	40
	Judæis Asiaticis vetus privilegium asseritur, ne ad bellum unquam cogantur.	
3961	Cassius 700. talenta à Judæis postulat.	39
	Malichus propinato veneno Antipatrum sustulit.	
	Herodes, necato Malicho, ultionem de nece patris sui expedit.	
3962	Felix Phasaelum aggreditur; sed mox ab illo in turri clauditur, unde nonnisi compositis rebus liber abire permittitur.	38
3963	Antigonus secundus, filius Aristobuli, coactis copiis in Judæam ingreditur.	37
	Sed Herodes, antequam in Provinciam penetret, promptè accurrens, prælio inito illum dissipat.	
	M. Antonius in Bithyniam veniens, Judæos nonnullos, Herodem, & Phasaelum accusantes, audit; sed Herodes mox ad illum se conferens, ita in se animum illius inclinat, ut accusatores retundat.	
	M. Antonius, Ephesum veniens, Judæos captivos à Cassio abductos, liberos pronunciat, & agrum Judæis per injuriam ablatum restitui jubet.	
	Cum Antiochiam venisset, Judæorum Optimates, Herodem, & Phasaelum accusantes, offendit; sed iis auditis, utrosque fratres Judæorum Tetrarchas pronunciat.	
	Facta deinde ad illum Judæorum legatio, 1000. viris totius gentis amplissimis constans, qui Tyrum ad Antonium se conferentes, nihil tamen ab illo impetrant.	
3964	Antigonus, filius Aristobuli, Parthorum armis Judææ regnum occupare molitur. Parthi Hircanum, & Phasaelum captivos detinent, & in Antigoni potestatem tradunt. Quare Phasaelus adacto in parietem capite, sibi necem consciscit; Hircanum verò, utrâque aure ab Antigono mutilatum, in Transeuphratæa deducunt.	36
	Herodes dilabi Jerosolymâ coactus, Romam ad impetrandum ab Antonio auxilium contendit. Judææ Regnum à Senatu impetrat, acceptisque ab Antonio ad Præfectos Syriæ literis, ut sibi in recipiendo Regno faveant, in Judæam regreditur.	
3965	Primo impetu Joppem occupat, deinde Massadam ad solvendum ab obsidione Antigoni Josephum fratrem suum contendit. Post liberatam ab obsidione Massadam, in Jerusalem movet; sed hyeme jam procedente, ab instituenda obsidione deterretur.	35
	Prædones in antris Galilææ se continentes exterminat.	
	Machæra Romanorum Dux, unà & Josephus frater Herodis, juncta simul arma in Antigonum inferunt; cum interim Herodes auxiliares copias ad Antonium Samosatam obsidentem duceret.	
3966	Post captam Samosatam, Sosius unà & Herodes ad Judæam debellandam ab Antonio mittuntur.	34
3667	Post varias pugnas, Herodes tandem exercitum Jerosolymæ applicat.	33
	Urbs capitur, & Antigonus in fidem Sosii se se tradit, cui idem Sosius insultans *Antigonam* pro *Antigono* appellat.	
	Antigonus captivus Antiochiam deductus, Antonii jussu capite damnatur.	
3968	Hircanus humanissimè à Rege Parthorum exceptus, redeundi in Judæam facultatem impetrat.	32
	Cùm autem Summo Sacerdotio præstando impar esset, Ananelus Sacris ab Herode præficitur.	
3969	Alexandra mater Mariamnes, & Aristobuli, Supremum Sacerdotium Aristobulo impetrat.	31
3970	Herodes natantem Aristobulum post annuum Sacerdotium demergi curat.	30

Ac-

A. M.		A Chr.
	Accusatus verò eâ de re apud Antonium, coram illo appellatur.	
3973	Bellum Herodis in Arabes.	27
	Ingens terræmotus Judæam concutit.	
3973	Prælium ad Actium, in quo Augustus insignem de M. Aotonio victoriam refert.	27
	Hircanum meditantem ad Regem Arabum se recipere, Herodes interficit.	
3974	Romam ad Augustum contendit, à quo in Regno Judææ asseritur.	26
3975	Augustus, in Syriam veniens, per Palæstinam transit, summo honore ab Herode exceptus.	25
3976	Herodes uxorem suam Mariamnem filiam Alexandræ interficit.	24
3978	Salome soror Herodis Costobarum repudiat.	22
3979	Fames & pestis in Judæâ grassantur.	21
3982	Herodes variis susceptis ædificiis, Judæorum religionem offendit. Cæsaream Palæstinæ condir.	18
3983	Agrippam Augusti amicum in Asiam venientem Herodes invisit.	17
3984	Augustus Trachonitidem Herodi donat.	16
3985	Herodes Templi Jerosolymitani à fundamentis novam fabricam suscipit.	13
3688	Romam ad obsequium Augusto præstandum contendit.	12
3989	Duorum filiorum Alexandri, & Aristobuli nuptias celebrat.	11
3990	Herodes Agrippam in itinere assecutus, Jerosolymam deducit.	10
3991	Domesticæ simultates Herodis domum turbant. Salome, Pheroras, & Antipater in Alexandrum, & Aristobulum animantur.	9
3993	Herodes, Romam tendens, ipse per se accusationem coram Augusto in Alexandrum, & Aristobulum instituit.	7
3994	Solemnis dedicatio novæ Urbis Cæsareæ, quam Herodes in Augusti honorem condiderat.	6
3995	Augustus Judæis Alexandrinis vetera jura, & privilegia asserit.	5
	Herodes eruendis, uti ferunt, recooditis thesauris, Davidis tumulum suffodit.	
3996	Novæ turbæ in domo Herodis.	4
	Archelaus Rex Cappadocię, Alexandrum generum suum Herodi conciliat.	
	Archelaus unà cum Herode Romam contendit.	
3997	Herodes expeditionem in Arabes suscipit.	3
3998	Herodes coram Augusto defertur, quòd Arabes quamplurimos trucidarit.	2
	Angelus S. Zachariæ spectandum se prębet. S. Joaones Baptista concipitur.	
3999	Annunciatio Incarnationis Filii Dei Beatæ Virgini Mariæ.	1
	Herodes ultimo supplicio duos filios Alexandrum, & Aristobulum damnari curat.	
	Antipater filius Herodis Regnum affectat.	
	Herodes Antipatrum Romam mittit.	
	Mala Antipatri consilia, atque aries deprehenduntur.	
	S. Joannes Baptista, sex ante ortum Christum mensibus, nascitur.	
4000	Jesus Christus die 25. Decembris nascitur.	*A. Chr. 1. ante Ær. 4.*
4001	Die primâ Januarii circumcisione initiatur.	*Ante Ær.* 3.
	Antipater, Româ regressus, meditati in Herodem veoeni accusatur, & convincitur.	
	Magi ad obsequium Christo præstandum veniunt.	
	Purificatio SS. Virginis. Jesus die 2. Februarii, post 40. dies à nativitate, in Templo sistitur.	
	Fuga in Ægyptum.	
	Infantes Betbleemitici occiduntur.	
	Antipater jussu Herodis interficitur.	
	Herodes post quinque dies à nece Antipatri moritor.	
	Archelaus supremis Herodis tabulis Rex Judæę renunciatur.	
	Jesus Christus ex Ægypto reducitur. In Nazarethâ parentibus coutritur.	
	Archelaus Romam ad Augustum se confert, ut Herodis supremæ tabulę ejus authoritate sibi confirmentur.	
	Seditio Judæorum, quos tamen Varus in ordinem redigit.	
	Archelaus Regni paterni portione obtentâ, una cum Tetrarchæ titulo, in Judæam regreditur.	
	Impostor quidam Alexandri filii Herodis è Marianne personam induit,	
4002	Archelaus, remoto à Summo Sacerdotio Joazaro, Eleazarum Sacris præficit.	2. *Ante Ær.* 1.
4009	Archelaus Viennæ Galliæ exulare cogitur.	c. *Ær.* 6.
4010	Census Syyriæ à Cirenio indictus.	10. *Ær.* 7.
	Seditio Judæ Gaulonitæ authoris Herodianorum.	
4012	Jesus Christus 12. annis natus, ad Templum Jerosolymitanum se conferens, triduo ibi, inscius parentibus, manet.	12. *Ær.* 9.

A. M.		A. Chr.
4013	M Ambivius Judææ Præfecturam obtinet,	13. Ær. 10.
4017	Augustus Imperator moritur.	17. Ær. 14.
4023	Judæos, atque superstitiones Ægyptiacas profitentes, omnes Tiberius è totâ Italiâ extorres agit.	23. Ær. 20.
4031	Pilatus Judææ preficitur.	31. Ær.
	Signa, & Imagines Romanas invehere in Jerusalem tentans, Judæos sibi resistentes experitur.	28.
4032	S. Joannes Baptista prædicationis munus auspicatur.	32. Ær. 29.
4033	Jesus Christus baptismo S. Joannis Baptistæ tingitur.	33. Ær.
	In desertum secedit.	30.
	Post 40. dies ad S. Joannem regreditur. Andræam, Simonem, Philippum, & Nathanaelem accersit.	
	Canæ nuptiis interest, ubi aquam in vinum transmutat.	
	Capharnaum primò, deinde Jerosolymam contendit, ubi PRIMUM PASCHA post baptismum celebrat. *Pascha eo anno in diem 15. Aprilis incidebat.*	
	Nicodemus noctu Jesum convenit.	
	Jesus ad Jordanem se conferens, ibi baptizat.	
	Herodes Antipas uxorem Philippi fratris sui, adbuc superstitis, sibi matrimonio jungit.	
	Joannes Baptista liberiùs incestum illum reprehendens, in carcerem detruditur.	
	Jesus in Galilæam se recipit, ubi Samaritanam fœminam, aliosque Samaritanos in Sichem ad fidem deducit.	
	In Nazareth fidem annunciat, dein Urbe relictâ, sedem sibi Capharnaum constituit.	
	Simon, Andreas, Jacobus, Joannes ad Apostolatum vocantur.	
	Variis prodigiis claret.	
	S. Matthæus vocatur.	
4034	SECUNDUM PASCHA Jesu Christi post receptum baptismum, & institutam prædicationem.	34. Ær. 31.
	Paralyticum die Sabbati valetudini restituit.	
	Judæi perdendi Jesum Christum consilium capiunt.	
	Jesus Christus varia Christianæ religionis officia pro concione in monte exponit.	
	Joannes Baptista in carcere detentus, legationem ad Christum mittit, an Messias esset, quæsiturus.	
4035	Apostoli per diversa Judææ loca mittuntur.	35. Ær.
	S. Joannes Baptista, jussu Herodis, instigante Herodiade, interficitur.	32.
	Jesus Christus quinque tantùm panibus, & duobus piscibus 5000. hominum pascit. Populum autem sibi regnum deferentem declinat.	
	TERTIUM PASCHA Jesu Christi à baptismo.	
	Judæam, & Galilæam percurrens, prædicationibus ubique, & prodigiis claret.	
	Transfiguratio Jesu Christi.	
	Septuaginta Discipuli in varia loca mittuntur.	
	Jesus Christus ad Festum Pentecostes celebrandum Jerosolymam se confert.	
	Suadentibus cognatis ipsius, ut Festo Tabernaculorum adesset, respondet, horam suam nondum venisse. Cæterùm circa Festi dimidium, nempe quartâ circiter die hebdomadæ solemnis, eò se confert.	
4036	Ineunte A. Chr. 36. Lazarus morbo correptus, occumbit. Jesus è transjordanis veniens, amicum ad vitam revocat.	36. Ær. 33.
	Evitandis insidiis, & malis Judæorum Jerosolymæ in se consiliis, Jesus in Ephrem ad Jordanem confugit.	
	Jerusalem se confert ad ULTIMUM PASCHA, quod sibi in vitâ mortali maneret.	
	Die Dominicâ 29. Martii, & 9. Nisan, Bethaniam veniens, apud Simonem Leprosum convivio excipitur.	
	Mane alterius diei 30. Martii, Jerosolymam triumphantis habitu ingreditur.	
	Die Martii 31. feriâ secundâ, iterum Jerosolymam se conferens, inter eundum sterilem ficum nactus, maledictione arborem perimit.	
	Die Mercurii 1. Aprilis, Sacerdotes, & Scribæ de ratione Jesum capiendi deliberant.	
	Succedenti die, 2. Aprilis, Jesus ad montem Olivarum transiens, ire jubet Petrum, & Joannem ad Urbem, quæ necessaria essent Paschali convivio, instruendis.	
	Vespere ejus diei in Urbem ingressus, supremo convivio cum Apostolis	

cœ-

cœnans, Eucharistiam instituit. Dein ad hortum in monte Olivarum unà cum illis omnibus se confert, quò etiam Judas datas sibi à Principibus Sacerdotum cohortes ducit.

Jesus ad Annam eàdem nocte deducitur; Annam scilicet Socerum Caiphæ Summi Sacerdotis.

Mane diei Veneris, 3. Aprilis, & 14 Nisan, ad Pilatum adductus accusatur, damnatur, & in crucem in monte Calvarii agitur.

Sub vesperam, antequam requies Sabbati iniret, è Cruce depositus, & balsamo conditus, tumulo infertur.

Sacerdotes suo sigillo, atque appositis custodibus sepulchrum muniunt.

Totâ nocte diei Veneris, totoque Sabbato, atque parte noctis succedentis, Christus in sepulchro jacet.

Mane diei Dominicæ è mortuis resurgit.

Mulieres religiosæ, quæ ad sepulchrum venerant, de Resurrectione ab Angelo certiores fiunt.

Jesus Christus ipse se videndum præbet, 1. Mariæ Magdalenæ sub hortulani specie, 2. cæteris piis fœminis à sepulchro regredientibus. 3. Petro. 4. Discipulis euntibus Emmaum, 5. omnibus Apostolis in cœnaculo Jerosolymitano congregatis, absente tamen S. Thomâ. Hæc eàdem Resurrectionis die Dominicâ contigerunt.

Octo post dies, Discipulis eodem in loco spectandum se præbet, atque sui ipsius argumentum certum Thomæ exhibet. Secundùm hæc, Apostoli in Galilæam regressi, non semel Jesum vident.

Post exactos 28. dies in Galilæâ, Apostoli iterum Jerosolymam se restituunt.

Mensæ assidentibus die 14. Maji ejusdem anni, Jesus spectandum se præbens, omnes secum extra Urbem ad montem Olivarum adducit, ibique, illis spectantibus, quadragesimo à resurrectione die, in Cœlum ascendit.

Decem post dies, celebritate Pentecostes recurrente, missus à Jesu Spiritus Sanctus in igneis linguis supra singulos sedet.

4037 Septem Diaconi seliguntur. 37. Ær.

Martyrium Sancti Stephani. 34.

Saulus, sive Paulus Ecclesiam insectatur, deinde ad Fidem adducitur.

Pilatus de morte Jesu Christi Tiberium per literas certiorem facit.

S. Jacobo minori Jerosolymæ Episcopatus defertur.

S. Philippus Diaconus Eunuchum Reginæ Candacis baptismate initiat.

Apostoli per omnem latè terram disperguntur.

4038 Junior Agrippa ære alieno in Judæâ oppressus, iter Romanum statuit. 38. Ær. 35.

4039 Romam veniens, partibus Caji, qui deinde ad Imperium evectus est, favet. 39. Ær. 36.

4040 A' Tiberii favore excidens, in vincula conjicitur. 40. Ær.

Pilatus in Italiam revocatur. 37.

Tiberio vitâ functo, C. Caligola regnat.

Agrippa in libertatem restitutus, summis honòribus cumulatur.

Apollonius Thyanæus labente Tiberii regno claret.

Circa idem tempus, S. Petrus Antiochiam venisse creditur.

4041 S. Paulus è Damasco se recipere coactus, in sportà per muros Urbis demittitur. 41. Ær. 38.

Jerosolymam veniens, à Barnabâ ad Apostolos, cæterosque Discipulos deducitur.

Tharsum Ciliciæ patriam suam contendit.

Agrippa junior, impetratâ à Caligulâ Tetrarchiâ Philippi patrui sui, Judæam repetit; atque Alexandriâ transiens, à civibus ludibrio habetur.

Seditio Alexandrinorum in Judæos, in instigante Flacco.

4042 Flaccus comprehensus, Romam mittitur; atque inde jussu Tiberii Caligulæ exilio damnatur. 42. Ær. 39.

Herodes Tetrarcha ab Imperatore aliqua pro se impetraturus, Romam petit; sed Caligula ab Agrippa jam præoccupatus, virum Lugdunum proscribit.

4043 Caligula Petronium mandatis onerat, ut simulacrum suum in Templo Jerosolymitano constituat; ne tamen quantocyùs Imperatoris jussa executioni mandentur, Judæi à Petronio dilationem imperrant. 43. Ær. 40.

4044 Agrippa ab eodem consilio Imperatorem removeré conatur, ac tandem ingentis beneficii loco impetrat, ne statua in Templo collocetur. 44. Ær. 41.

Philo Judæus pro Judæis Alexandrinis Legatione apud Caligulam fungitur.

Coram Imperatore introductus, in ultimum vitæ discrimen venit.

Hi-

A. M.		A. Chr.
	Historia duorum fratrum Asinæi, & Anilæi. Judæi, relictâ Babylone, Seleuciam aufugiunt.	
	Circa idem tempus Helena Regina Adiabeoorum, & Izates ejus filius ad Judæorum sacra transeunt.	
	C. Caligula fato concedit. Claudius regnat, cui, ut delatum ab exercitu Imperium retineat, Agrippa author est. Claudius ejusdem Agrippæ ditioni Judæam, & Samariam addit.	
	Agrippa in Judæam regressus, amoto à Summo Sacerdotio Teophilo filio Anani, Simonem Cantharam sacris præficit.	
	Paulò post, exauctorato Cantharâ, Matthiam promovet.	
4045	S. Petrus sub Claudio Romam venir; incertum tamen quo anno.	45. Ær. 42.
4045	Agrippa, deposito Matthia, ad supremam dignitatem Elionæum filium Cithæi elevat.	46. Ær. 43.
4047	S. Jacobum minorem in vinculis detineri jubens, tandem capitali supplicio damnat.	47. Ær. 44.
	S. Petrus ejus jussu in carcerem detruditur, sed mox ab Angelo liberatur.	
	Aliquantò post, Agrippa cùm Cæsaream venisset, quòd assentatis sibi populi laudibus indulserit, à Domino percussus inter summos cruciatus animam efflat.	
	Paulus & Barnabas Fidelium Antiochenorum eleemosynas Jerosolymam deferunt.	
	Antiochiam repetituri ab Ecclesiâ prædicando Gentilibus Evangelio intimo Sancti Spiritûs ductu deputantur.	
4048	Cuspius Fadus Judçæ præfecturam obtinet.	48. Ær. 45.
	Dira fames per Judæam grassatur.	
	SS. Paulus, & Barnabas in Cyprum petunt, deinde in Pamphiliam, Pisidiam, & Lycaoniam.	
	Lystrenses sacrificiis illos tanquam Numina colere parant.	
4049	Antiochiam redeunt.	49. Ær. 46.
	Prima S. Petri Epistola.	
	Circa idem tempus S. Marcus Evangelium scriptis mandat.	
	Cuspio Fado revocato, Tiberius Alexander in Provinciam mittitur.	
4051	Herodes Rex Calcidis Pontificiam Dignitatem à Josepho filio Camithi in Ananiam Filium Nebedæi transfert.	51. Ær. 48.
	Herodes Rex Calcidis moritur. Ventidius Cumanus in Præfecturâ Judçæ Tiberio Alexandro substituitur.	
4052	Judæa sub Cumano turbatur.	52. Ær. 49.
4054	Fideles quidam judaizantes legalium oneribus Fideles ex Paganis subjiciendos contendunt.	54. Ær. 51.
	Concilium Jerosolymitanum, cujus decreto Fideles ex Gentibus à Legalium observantiâ absolvuntur.	
	S. Petrus Antiochiam veniens, à S. Paulo reprehenditur.	
	SS. Paulus, & Barnabas à se invicem occasione Joannis Marci recedunt.	
	S. Timotheus Paulo adhæret, & circumciditur.	
	S. Lucas tum temporis etiam comes Apostolo jungebatur.	
4053	Apostolus ex Asiâ in Macedoniam transit; inde Athenas.	55. Ær. 52.
4055	Athenis digressus Corinthum venit.	56. Ær. 53.
	Judæi sub Claudio Româ pelluntur.	
	Cumano è Provinciâ discedenti Felix succedit.	
	Prima Epistola S. Pauli ad Thessalonicenses.	
	Altera ejusdem ad eosdem populos, aliquot mensibus à primâ.	
4057	Apostolus post 18. mensium Corinthi moram, Jerosolymam navigans, Ephesо pertransit.	57. Ær. 54.
	Apollo Ephesum venir, ibique Evangelium annunciat.	
	S. Paulus, post persoluta religionis suæ officia Jerosolymis, Antiochiam contendit.	
	Galatiâ deinde, & Phrygiâ excursis, Ephesum se restituens, triennio ibidem manet.	
	Claudius Imperator fraudibus Agrippinæ veneno perimitur.	
	Nero regnat.	
4058	S. Paulus Epistolam ad Galatas scribit.	58. Ær. 55.
4059	Prima Apostoli ad Corinthios Epistola.	59. Ær. 56.
4060	Seditione à Demetrio argentario Ephesi excitatâ, Apostolus ex eâ Urbe depellitur.	40. Ær. 57.
	In Macedoniam divertit.	
	Secunda ad Corinthios Epistola.	

Epi-

A. M.		A.Chr.
4061	Epistola ad Romanos.	61. Ær.
	Fidelium eleemosynas Apostolus in Palæstinam defert.	58.
	Io Templo Jerosolymitano captus detinetur.	
4062	Aliquandò post, vinculis oneratus Cæsaream transfertur.	62. Ær.
	Ismael filius Phabæi in Summo Pontificatu Aoaniæ succedit.	59.
	Seditio inter Judæos Cæsarienses cum civibus ejusdem Urbis.	
4063	Felici è Provincia excedenti, P. Festus sufficitur.	63. Ær.
	S. Paulus Imperatorem appellat, quare navigio impositus Romam mittitur.	60.
4064	Naufragium Pauli ad Insulam Melitam.	64. Ær.
	Romam veniens, bienoio ibi in vinculis detioetur.	61.
	Judæi excitato muro, prospectum in Templum Agrippæ prohibent.	
	Ismael Summus Sacerdos exauctoratur.	
	Joseph, cognomento Cabæi, Sacris præficitur.	
4065	Epistola S. Pauli ad Philippenses.	65. Ær.
	Epistola ad Colossenses.	62.
	Martyrium S. Jacobi minoris Episcopi Jerosolymitani.	
4066	Apostolus, vix à vinculis liberatus, Epistolam ad Hebræos ex Italiâ scribit.	66. Ær. 63.
	Albinus successor Festi in Provinciam venit.	
	Dissidium Sacerdotum Jerosolymæ prodecimis.	
	Levitæ Cantores lineas tunicas in Templo deferere, instar Sacerdotum, permittuntur.	
	Jesus filius Anani per urbem clamitat: *Væ Urbi &c.* nec unquam cessavit usque ad cœptam pro Romanos obsidionem.	
4067	S. Paulus ex Italiâ in Judæam veniens, per Insulam Cretæ, Ephesom, & Macedooiam pertransit.	67. Ær. 64.
	E' Macedonia primam ad Timotheum Epistolam scripsisse creditur.	
	Epistola S. Pauli ad Titum.	
	Jesu filio Gamalielis à Sacerdotio ab Agrippa amoto, Matthias filios Theophili sufficitur.	
	Gessius Plorus in præfecturâ Judææ Albino succedit.	
	Nero Romaoam urbem incendio absumere tentat; ejusque facti invidiâ Christianos onerans, persecotionem in illos indicit.	
	S. Petrus secundam Epistolam, facilè Romæ datam, scribit.	
4068	In solemnitate Paschali hujus aoni varia prodigia Jerosolymæ visa sunt.	68. Ær.
	S Paulus postremo itinere Romam contendit, ubi unà cum S. Petro carcerem subit.	65.
	Epistola S. Pauli ad Ephesios.	
	Secunda ejusdem ad Timotheum epistola.	
	Apollonius Thyanæus Romam venit.	
	Martyrium SS. Petri & Pauli Romæ.	
4069	Vacuam S. Petri Cathedram S. Clemens tenet, qoamquam nonnisi post obitum S. Lini Ecclesiæ admioistrationem suscepit.	69. Ær. 66.
	S. Marcus, iterum Alexaodriam se conferens, martyrium ibidem consummat.	
	Cestius Syriæ Præfectus Jerosolymam veniens, populum ad Festum Paschale conveoicotem recenset.	
	Turbæ Cæsareæ, & Jerusalem.	
	Floros Judæos benè multos perimit.	
	Seditio Judæorum io illum. Seditiosi præsidium Romanorum Jerosolymis trucidant.	
	Judæi Cæsareæ in Palæstios cæduntur.	
	Judæi omnes Scythopolitæ eâdem nocte mactantur.	
	Cestius Syriæ Præfectus io Judæam venit.	
	Templum Jerosolymitanum obsidet; sed prælio victus à Judæis, pedem referre cogitur.	
	Fideles Jerosolymæ versantes, ioeundum jam Judæorum eum Romaois bellum iotelligentes, Pellam urbem Transjordanicam io ditiooe Agrippæ se receperunt.	
	Vespasianus ad suscipiendam Judaicam expeditionem à Nerone seligitur.	
4070	Josephus Galileæ Præfectus renunciatur.	70. Ær.
	Vespasianus filium suum Titum Alexandriam mitteos, ipse interim Antiochiam venit, ubi validum exercitum instruit.	67.
	Vespasianos Judææ fines ingressos Galilæam debellat.	
	Josephus Jotapatæ obsidiooem sustinet.	
	Urbs capitur, & Josephus in fidem Romanorum se tradit.	
	Tiberias, Taticħea, quæ ab Agrippâ defeiveraot, Vespasiano submittuntur.	
	Dissidia in Urbe Jerusalem.	
	Zelotæ Templom occupant, & per Urbem infesti discurrunt.	

Amo-

A. M.		A Chr.
	Amoto Theophilo, Phanniam ad Summum Sacerdorium promovent.	
	Zelotæ ad defendendam Jerusalem Idumæos appellant.	
	Ananum, & Jesum filios Gamaræ, & Zachariam filium Baruch in terficiunt.	
	Idumæi Jerosolymis recedunt.	
4071	Nero moritur. Galba regnat.	71. Ær.
	Vespasianus omnia Judææ itinera circa Jerusalem occupat.	68.
	Simon Gioræ Judæam & Idumæam meridionalem vastat.	
4072	Galba vitâ functo, Otho ad Imperium effertur.	72. Ær.
	Otho moritur. Vitellius sufficitur.	69.
	Vespasianus ab exercitu Imperator salutatur; mox verò Oriens universus copiarum Romanarum exemplum sequitur.	
	Josepus in libertatem asseritur.	
	Joannes Giscala à Zelotis Dux eligitur.	
	Eleazarus filius Simonis tertiæ in Urbe factionis author est, suisque adhibitis fautoribus, intima Templi, sivè Atrium Sacerdotum occupat.	
4073	Titus ad Urbem succedens, obsidione illam claudit. Venit autem paulò ante Festum Paschale.	73. Ær. 70.
	Seditiosi vires in Romanos jungunt; mox verò iterum inter se dissentiunt. Romani primum mœnium ambitum occupant; deinde secundum; postea muro excitato totam urbem claudunt, quæ ad ultimas famis extremitates redigitur, ut mater filio suo occiso pascatur.	
	Die 17. Julii Sacrificium perpetuum in Templo cessat.	
	Romani in atrium populi evadentes, injecto in porticus igne, omnia absumunt.	
	Romanus Miles injecto igne Templum incendit, quod ne fieret, Titus antea nequidquam prohibuerat.	
	Romani Urbe, ac Templo captis, Sacrificia gratiarum actionis Diis suis offerunt.	
	Totimus Urbis ambitus pervaditur.	
	Joannes Giscalæ, & Simon filius Gioræ nequidquam effugio tentato in cloacis latitant.	
	Titus funditus everti Templum imperat.	
	Paria & in Urbem jubet, turribus tantùm Hippici, Phasaeli & Mariamnes relictis.	
4074	Titus Romam rediens, de Judæis unà cum Vespasiano patre suo triumphat.	74. Ær. 71.
	Bassus legati munere auctus in Judæam mittitur.	
4075	Post Bassi mortem Fulvius Sylva succedit, qui cæteras arces Judææ in Romanorum potestatem reducit.	75. Ær. 72.
	Templum Oniôn in Ægypto à Romanis clauditur.	
	Judæi Cyrenenses à scurra quodam seducti, in ultimum discrimen veniunt.	
	Vespasianus reliquias Davidicæ domûs exquiri omnes jubet.	

Finis Tabulæ Chronologicæ in Historiam Biblicam.

ADDENDA
AD DISSERTATIONEM
DE
PRÆSTANTIA HISTORIÆ
HEBRÆORUM &c. tom.2. pag.328.

TABULA CHRONOLOGICA
REGUM ASSYRIÆ.

A. M.

1770 ante Chr. 2230 ante Acram vul. NEMROD filius Chus, & Chami ex filio nepos Assyriam Monarchiam fundavit circa tempora constructæ Babelicæ turris, idest 114. anoia post diluvium, circa A. M.1770. Successores post illum plures in variis Catalogis recensentur, sed incerti omnes; sicut & gestorum ab illis refertur nihil.

2234 BELUS Assyrius regnum init an.2682. regnat 55. annis.

2682 NINUS ejus filius, quem Persæ Imperii hujus authorem constituunt, regnum
2737 auspicatur ab anno M. 2737. & ante Christum 1263. ante Æram vulg.1215.

2832 SEMIRAMIS uxor Nini regnat 42. annis, obit circa A. M.2831. aote Chr. 1160.

2870 NINIAS annis circiter 39. Rex, obit A. M.2870. ante Chr.1130. aote Ær. 1134.

Post hunc longo ordine deducti Assyriæ Reges incerti sunt omnes usque ad Phul in Scriptura notum; qui facile alius non est à Patre Sardanapali. Phul Israeliticam ditionem infestavit A. M.3253. obiit anno 3237. ante Chr.763. ante Ær.767.

SARDANAPALUS ejus filius rerum potitur 20. annis, ab anoo 3237. usque ad 3257.

ARBACES Satrapa Medos, & Belesus, alio nomine Nabopolassar, in Sacris Libris Hebræorum Baladan, Satrapa Babyloniæ, defectione à Sardanapalo factâ, Regem illum coegerunt in Regiis Ædibus ultro se igne perimere. A. M. 3257. ante Chr.743. ante Aer.747.

3257 NINUS junior, Sardanapali in Ninive successor, ipsissimus est Teglat-Phalassar, de quo 1. Par.5.6. 26 & 2. Par.28. 20. & 4. Reg.15. 29. & 16. 7. 10. Regnat 19. annis; obit A. M.3278. ante Chr.714.

3278 SALMANASAR post 14. Regni annos obit A. M.3290. ante Chr.730.

3290 SENNACHERIB regnat 4. annis; obit an.3294. ante Chr.706.

3294 ASSARADON rerum potitur in Assyrios & Chaldæos 13. annis, obit A. M. 3336. ante Chr.664. ante Aer.668.

3336 SAOSDUCHIN, alio nomine Nabuchodonosor in Judith, regnat 20. annis;
3356 obit A.3356. ante Chr.644. ante Ær.648.

3378 CHINALADAN vel SARACUS 22. annis Rex; obit A. M.3378. ante Chr.622. ante Aer.626.

NABOPOLASSAR & Astyages arctâ obsidione coactum Chinaladan in Ninive, Rego expoliarunt. Astyages deinde in Media, & Nabopolassar in Ninive re-
3399 gnant ab A. M.3378. usque ad 3399. Nabopolassar filium habuit Nabuchodonosorem Regem Chaldææ, vel Babyloniæ.

3399 Nabuchodonosor, Rex Chaldeæ & Assyriæ, Regnum init Anno 3399. in maniam incidit A.3435. tum ferino more agit inter bestias septennio, ad mentem redit A.3442. obit post 43. Regni aonos A. M.3442. ante Chr.558. aote
3442 Ær.562.

3444 EVILMERODACH biennio Rex ab A.3442. usque ad 3444.

3449 BALTHASAR quatuor annis regnat; obit A. M.3449.

DARIUS Medus succedit, & regnat Babylone 16. vel 17. annis; obit A. M.
3466 3466. relictâ Cyro Imperii hereditate, qui Imperii Persici Author est.

TABULA CHRONOLOGICA

IMPERII PERSICI

Æ. M.

3466 CYRUS regnat Babylone 29. annis ab A.3466. usque ad 3475.
3475 ante Chr.525. ante Æn.529.
3482 CAMBYSES regnat 7. annis & 5. mensibus, obit A.3482.
3483 OROPASTES, personam assumens Smerdis filii Cyri & fratris Cambysis, Regnum usurpat mensibus 5.
DARIUS filius Hystaspis regnat. Ipse est Assuerus Scripturæ,
3519 ducta in conjugem Esther notus. Imperium tenet 36. annis, obit A. M.3519. ante Chr.482. ante Ær.485.
3531 XERXES, 12. annis Rex; obit A.3531. ante Chr.469. ante Ær.473.
3579 ARTAXERXES cognomento *Longimanus*; regnat 48. annis; obit A.3579. ante Chr.421. ante Ær.425.
3580 XERXES II. regnat annis 1. obit A.3580. ante Chr.420. ante Ær.424.
SECUNDIANUS, vel Sogdianus ejus frater regnat septem mensibus.
OCHUS tertius filius Artaxerxis, alio nomine Darius Nothus, Rex 19. annis;
3600 obit A.3600. ante Chr.400. ante Ær.404.
3643 ARTAXERXES Mnemon regnat 43. annis; obit A.3643. ante Chr.357. bellum sustinuit à Cyro juniore fratre suo illatum.
3666 ARTAXERXES Ochus regnat 23. annis, obit A.3666. ante Chr.334.
3668 ARSEN triennio Rex, occisus est à Bagoo A.3668. anta Chr.332.
3674 DARIUS Condomanus, victus ab Alexandro Magno A.3674. anta Chr.326. ante Ær.330. post decem Regni annos.

Persarum Imperium duravit annis 208.

MONARCHIA CHALDÆORUM.

SCriptorum plerique tenent, Nembrodum authorem esse Imperii Chaldæorum, cujus Sedem Babylone constituerit. Vide Gen.10. 10. & Mich.5.6. Systemate isto posito, vide quę supra notavimus de Monarchia Assyriorum, quæ non raro cum Chaldæa confunditur.

Qui tenent à Nembrodo Imperium Assyrium constitutum, nullum habent quem primum Chaldaicæ Monarchiæ authoram assignent; sed notus est sub Abrahamo Amraphel Rex Seonaar, Gen.26. 1. A. M.2092. ante Chr.1908. ante Aer.1912.

2092 Evechous Rex Chaldæorum inivisse Regnum A.224. ante occupatum Regnum illud ab Arabibus, dicitur à Julio Africano & Eusebio. Incidit annus iste
2952 cum A. M.2952.
2466 Arabes armis in Chaldæos illatis, illos subegerunt A. M.2466. Rerum potiti sunt in Chaldæa 216. anois, usque ad Belum Assyrium.
Ex Arabibus primus regnavit Mardocentes, factlè Marodach, quem Numinis
2512 loco gentes illæ coluerunt. Res habuit 45. annis, obiit A.2511. ante Chr.1489.
2682 BELUS Assyrius Regnum Babylone inivit A. M.2682. Periodi Julianæ 3392. ante Chr.1318. Regnavit 55. annis, obiit A.3737. ante Chr.1263. Successores habuit Ninum, Semiramidem, Niniam, cætarosque, da quibus actum est sub Imperio Assyriorum.
BELESUS, alio nomine Baladan, vel Nabopolassar, defectione facta in Sarda-
3257 napalum postremum Assyriæ Regem ex successoribus Beli A. M.3257. Periodi Julianæ 3966. ante Chr.743. novum Chaldaicum Imperium constituit;
3323 quod exinde usque ad A. M.3323. substitit, donec scilicet Assaradon Rex Assyriæ ditioni suæ illud adjiceret. Successores habuit Saosduchin, Chinaladan, Nabopolassarem, Nabuchodonosorem, Evilmerodachum, & Balthassarem, ut supra jam in laterculo Regum Assyriæ exhibuimus.

MONARCHIA MEDORUM.

A. M. 3257 ante Chr. 743. ARBACES, vel Orbaces, aut Pharnaces, Satrapa vel Præfectus Mediæ, avulsos à Sardanapalo Medos A. M.3257. in libertatem asseruit. Regnavit seu præfuit in Media ad obitum usqua, cujus incertus annus 3270. Ejus obi-

obitum excipit interregnum usque ad A. M. 3270. ante Chr. 730.

3222 DEJOCES Rex constituitur A. 3278. regnat 52. annis; obit A. M. 3222. ante Chr. 678.

3222 PHRAORTES ejus filius post subactos Persas ipse vicissim ab Assyriis subjugatus est. Ipsissimum credimus Arphaxad, de quo Judith 1. 1. victum a
3347 Nabuchodonosore, alio nomine Saosduchio, Assyriæ Rege, A. M. 3347. post 22. Regni annos ante Chr. 653. ante Ær. 657.

3387 CYAXARES regnat 40. annis, obit A. M. 3387. ante Chr. 613.

3422 ASTYAGES Rex Medorum regnat 35. annis: obit A. M. 3422. ante Chr. 578.

3449 CYAXARES II. vel Darius Medus filius Astyagis, succedit Balthasari in Re-
3466 gno Babyloniæ A. M. 3449. obit A. M. 3466. Post illum regnat Cyrus.

TABULA GENERALIS
PROLEGOMENON
ET
DISSERTATIONUM
JUXTA SERIEM LIBRORUM
VETERIS TESTAMENTI
TOMUS PRIMUS.

TABULA GENERALIS
PROLEGOMENON
ET
DISSERTATIONUM
JUXTA SERIEM LIBRORUM
VETERIS TESTAMENTI
TOMUS PRIMUS.

In

TA-

TABULA GENERALIS PROLEGOMENON ET DISSERTATIONUM JUXTA SERIEM LIBRORUM NOVI TESTAMENTI.

Tomus Secundus.

F I N I S.